

7.1. Nyelvi előkészítő évfolyam kerettanterve

IDEGEN NYELV

Nyelvi előkészítő évfolyam a négy osztályos középiskolai nevelés-oktatás előtt

Az idegen nyelvek oktatásának alapvető célja, összhangban a Közös európai referenciakerettel (a továbbiakban: KER), a tanulók idegen nyelvi kommunikatív kompetenciájának megalapozása és fejlesztése. A kommunikatív nyelvi kompetencia szorosan összefonódik az általános kompetenciákkal, vagyis a világról szerzett ismeretekkel, a gyakorlati készségekkel és jártasságokkal, valamint a motivációval, amelyek mindenfajta tevékenységhez, így a nyelvi tevékenységekhez is szükségesek.

A korszerű idegennyelv-oktatás a nyelvhasználó valós szükségleteire épül, ezért tevékenységközpontú. Olyan helyzetekre készíti fel a tanulókat, amelyek már most vagy a későbbiek során várhatóan fontos szerepet játszanak életükben. A nyelvtanulási folyamat középpontjában a cselekvő tanulók állnak, akik az idegen nyelv segítségével kommunikatív feladatokat oldanak meg. A feladatok megoldása során receptív, produktív, illetve interaktív nyelvi tevékenységeket végeznek. Mivel a valóságban a legtöbb megoldandó feladat több készség együttes alkalmazását teszi szükségessé, ezeket integráltan tanítjuk.

A mindennapi nyelvhasználatban, ezért a nyelvtanulásban is fontos szerepet játszanak a szövegértelmezési és szövegalkotási stratégiák. A recepció során a nyelvhasználó, illetve a nyelvtanuló észleli az írott vagy hallott szöveget, azonosítja mint számára lényegeset, felfogja mint nyelvi egységet és összefüggésében értelmezi. A produkció során megtervezi és szóban vagy írásban létrehozza a közlendőjét tartalmazó szöveget.

A sikeres kommunikáció érdekében a tanulóknak meg kell ismerniük és használniuk kell azokat a nyelvi eszközöket, amelyekből és amelyekkel helyesen megformált, értelmes mondanivaló alakítható ki. Tisztában kell lenniük a mondanivaló szerveződésének, szerkesztésének elveivel, hogy koherens nyelvi egységgé formálhassák közlendőjüket. Ismerniük kell azokat az eszközöket és foratókönyveket, amelyekkel sikeresen megoldhatók a különféle kommunikációs helyzetek. Tisztában kell lenniük az egész nyelvi érintkezést átszövő szabályokkal, amelyek a nemek, korosztályok, társadalmi csoportok között különböző alkalmakkor szabályozzák az érintkezést. Ide tartoznak a nyelvi udvariassági szabályok, rituálék és a helyzetnek megfelelő hangnem használatának szabályai is.

A nyelvtanítás során törekedni kell arra, hogy a hallott vagy olvasott szöveg autentikus, a feladatvégzés szempontjából hiteles legyen. Az internet segítségével a tanulók maguk is viszonylag könnyen kerülhetnek autentikus célnyelvi környezetbe, részeseivé válhatnak az adott kultúrának, kapcsolatot teremthetnek a célnyelven beszélőkkel, ami komoly motivációs forrás lehet, és elősegítheti az autonóm tanulóvá válást. A tanulási folyamat szervezésében nagy jelentősége van a kooperatív feladatoknak és a projektmunkának, ezek szintén erősíthetik a motivációt.

Az idegen nyelvű kommunikáció során meghatározó jelentőségű a nyelvekkel, a nyelvtanulással és az idegen nyelveket beszélő emberekkel és a más kultúrákkal kapcsolatos

pozitív attitűd, ami magában foglalja a kulturális sokféleség tiszteletben tartását és a nyelvek, kultúrák közötti kommunikáció iránti nyitottságot.

A nyelvtanulás tartalmára vonatkozóan a Nat hangsúlyozza a tantárgyközi integráció fontosságát. Fontos, hogy a tanulók az idegen nyelv tanulása során építeni tudjanak más tantárgyak keretében szerzett ismereteikre és személyes tapasztalataikra is. Ugyanakkor az idegen nyelvvel való foglalkozás olyan ismeretekkel, tapasztalatokkal gazdagíthatja a tanulókat, amelyeket más tantárgyak keretében is hasznosítani tudnak.

Az egész életen át tartó tanulás szempontjából kiemelkedő jelentősége van a nyelvtanulási stratégiáknak, amelyek ismerete és alkalmazása segíti a tanulókat abban, hogy nyelvtudásukat önállóan ápolják és fejlesszék, valamint hogy újabb nyelveket sajátítsanak el.

Az idegen nyelvi kommunikatív kompetencia fejlesztése szoros kapcsolatban áll a Nat-ban megfogalmazott kulcskompetenciákkal. A kommunikatív nyelvi kompetencia több ponton érintkezik az anyanyelvi kompetenciával. A szövegalkotás, szövegértelmezés, szóbeli és írásbeli kommunikáció számos készségeleme átvihető az idegen nyelv tanulásába és fordítva, az idegen nyelv tanulása során elsajátított kompetenciák hasznosak az anyanyelvi kommunikáció területén. A két terület erősítheti egymást, olyannyira, hogy megfelelő módszerek alkalmazása esetén az is lehet sikeres nyelvtanuló és nyelvhasználó, akinek hiányosak az anyanyelvi ismeretei, sőt az idegen nyelv tanulása segíthet abban, hogy tudatosabbá váljon az anyanyelv használata.

Az önálló tanulás képességének kialakításában hasznos segítséget nyújt a modern technika, az interneten található autentikus szövegek, a direkt és indirekt nyelvtanulási lehetőségek sokasága. Míg korábban csak az írott és a hallott szöveg megértésének fejlesztését támogatta az internet, ma már számos lehetőség kínálkozik a produktív nyelvhasználatra is. Az ingyen elérhető autentikus hanganyagok és videók, képek, szótárak, interaktív feladatok mellett az írott és a szóbeli csevegés, a fórumozás és a blogolás is élményszerű nyelvtanulásra ad alkalmat. Az önálló tanulás képességének folyamatos fejlesztéséhez azonban szükség van a tanulásról magáról való beszélgetésre, a tanulási stratégiák kialakításában való segítségnyújtásra, az önértékelés és a társértékelés alkalmainak megteremtésére is.

A nyelvtanítás sikerében fontos szerepet játszik a nyelvtanulók ismereteinek, érdeklődésének, igényeinek, nyelvi és nem nyelvi készségeinek bekapcsolása a tanulási folyamatba. A nyelvtanulás ugyanakkor a témák sokfélesége miatt, valamint azért, mert minden más tantárgynál több lehetőséget nyújt a beszélgetésre, kiválóan alkalmas a személyiség kibontakozásának támogatására. A siker másik kulcsa a folyamatos pozitív megerősítés, a tanulók önmagukhoz mért fejlődésének elismerése.

A táblázatokban megjelenő *fejlesztési egységek* (a hallott szöveg értése, szóbeli interakció, összefüggő beszéd, az olvasott szöveg értése és az íráskészség) a valóságban nem különíthetők el egymástól. A hatékony nyelvtanítás feltétele, hogy a különböző készségek fejlesztése mindig integráltan történjen, úgy, ahogy azok a valós kommunikációs helyzetekben előfordulnak. Ezért nem szerepelnek óraszámok a fejlesztési egységek mellett. Külön táblázat tartalmazza az ajánlott témaköröket, amelyben más tantárgyakkal való kapcsolódási pontok is megtalálhatók. A tanulócsoportban más tantárgyakat tanító tanárokkal való együttműködés elevenebbé, aktuálisabbá és érdekesebbé teszi a nyelvtanulást, mert lehetőséget nyújt a témák, témakörök természetes, életszerű összekapcsolására.

A nyelvi előkészítő évfolyamra (a továbbiakban: NYEK) vonatkozó témalista azonos az élő idegen nyelvi kerettantervekben szereplő, a 9–12. évfolyamok számára ajánlott listával. A NYEK programra készült helyi tantervben kell meghatározni, hogy ezek közül mely témákat dolgozzák fel ezen az évfolyamon és milyen sorrendben, milyen mélységben foglalkoznak velük a későbbi évfolyamokon. Az ajánlott témakörök listája kitekintést tartalmaz a célnyelvi kultúrákra, így módon biztosítja az interkulturális kompetenciák

fejlesztését. Nem szabad szem elől téveszteni azt sem, hogy az idegen nyelvek tanulásának célja egyre inkább az, hogy egy közvetítő nyelv birtokába jussunk, így az is fontos feladat, hogy tanulmányaik során a célnyelvi országok mellett más kultúrákat is megismerjenek és elfogadjanak a tanulók, és olyan kommunikációs helyzeteket is ki tudjanak próbálni, amelyekben a kommunikációs partnernek sem a célnyelv az anyanyelve.

A táblázatok *Fejlesztési célok* rovata a nyelvtanítás aktuális életkori szakaszra vonatkozó, az adott kompetenciával kapcsolatos fejlesztés céljait tartalmazza. A táblázatok *A fejlesztés tartalma* elnevezésű része olyan tevékenységeket tartalmaz, amelyek segítségével az adott nyelvi fejlesztés megvalósítható. A nyelvtanulási és nyelvhasználati stratégiák szervesen beépültek a tartalomba.

A nyelvi előkészítő évfolyam a négy osztályos középiskolai nevelés-oktatás előtt

A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény rögzíti, hogy a középiskolákban a kilencedik NYEK előzheti meg, feltéve hogy az intézmény megfelel az arra vonatkozó rendeletben meghatározott feltételeknek. Amennyiben a tanulók két idegen nyelvet tanulnak, az iskolának a második idegen nyelvre vonatkozó kritériumokat is teljesítenie kell.

A nyelvi előkészítő évfolyam, azaz a 9/Ny osztályok általános céljai megegyeznek az „Idegen nyelvek” kerettantervekben megfogalmazottakkal. Az előkészítő évben biztosított intenzív nyelvtanulás keretében a különböző háttérrel érkező tanulók esélyt kapnak tudásuk összehangolására, a felzárkózásra és az intenzív fejlődésre. A NYEK képzés közvetlen célja, hogy a nyelvi előkészítő évfolyamon a tanulók intenzív nyelvtanulással olyan nyelvtudáshoz jussanak, amely megalapozza a további négy év nyelvtanulását. A tervezéskor figyelembe kell venni azonban, hogy a nyelvi előkészítő évfolyam magas idegen nyelvi óraszámú elsősorban nem arányosan megemelt tananyagmennyiséget jelent, hanem tágabb teret biztosít az elmélyítésre, a gyakorlásra és a szilárd alapok megteremtésére.

A Nat-hoz hasonlóan, a közműveltségi elemeket a tantárgy egyedi jellemzői miatt a NYEK kerettantervben is azok a nyelvi szintek és kompetenciák testesítik meg, amelyeket a nemzetközi gyakorlatban és az érettségi követelményrendszerben mérceként használt KER határoz meg. A nyelvi kompetenciák komplex fejlesztéséhez az ajánlott témakörök kínálnak kontextust. Az idegen nyelvi kerettanterv a KER-ben leírt készségek alapján határozza meg a nyelvtanulás fejlesztési egységeit, ezek a hallott és olvasott szöveg értése, a szóbeli interakció, az összefüggő beszéd és az íráskészség. A KER-ben meghatározott nyelvi szintek és kompetenciák azonban nem mechanikusan, hanem a tanulók életkori sajátosságainak tükrében értelmezve kerültek be a kerettantervbe.

Jelen kerettanterv a nyelvi előkészítő évfolyammal induló négy osztályos gimnáziumi és szakgimnáziumi képzés nyelvi előkészítő évfolyamára készült. A NYEK-nél és a 10. évfolyamnál szereplő két szintet a rendeletben meghatározott feltételek indokolják. Fontos, hogy az ötéves nyelvtanulási folyamat tervezésekor figyelembe kell venni az egyes tanulócsoportok szükségleteit, az év eleji szintfelmérés eredményét és a tanulók haladási tempóját. A magasabb óraszám és a rendeletben meghatározott két lehetséges kimeneti szint teret ad a differenciált, a tanulók igényeinek megfelelő oktatás megvalósítására.

A nyelvi előkészítő évfolyammal induló középiskolai oktatásban a Nat-ban megadottak szerint a gimnáziumokban kettő, a szakgimnáziumokban egy nyelvet kötelező tanulni, de a megfelelő feltételek megléte esetén itt is két nyelv javasolt. A második idegen nyelv tanítása legkésőbb a 9. évfolyamon meg kell, hogy kezdődjön, de javasolt már a nyelvi előkészítő évfolyamon. A kötelezően elvárt minimumszinteket az első és második idegen nyelvre a lenti táblázat foglalja össze. A megadottaktól az intézmények a megfelelő feltételek megléte esetén felfelé eltérhetnek.

	NYEK évfolyam, minimumszint	10. évfolyam, minimumszint	12. évfolyam, minimumszint
1. idegen nyelv	A2-B1	B1-B2	B2
2. idegen nyelv		A2-B1	B1-B2

Az óraszámok vonatkozásában fontos, hogy a nyelvi előkészítő évfolyammal induló nevelés-oktatás megemelt óraszámra nem elsősorban a tananyag növelésére, hanem annak tényleges elmélyítésére, a gyakorlásra szánt idő bővítésére szolgál. A több nyelvről segítségével az iskolán kívül kevesebb nyelvtanulási lehetőséggel rendelkező tanulók hátránya kompenzálható, sőt a hagyományos képzésben résztvevőkhöz képest magasabb kimeneti szint is elérhető. A kerettanterv a nyelvi előkészítő évfolyammal induló képzésre az idegen nyelvek vonatkozásában a következőket írja elő: a nyelvi előkészítő évfolyamon a rendelkezésre álló heti órakeret legalább 60 százalékát, azaz heti 18 órát kell idegennyelv-oktatásra fordítani. A heti öt testnevelés biztosítása a nyelvi előkészítő esetén is kötelező, a fennmaradó órakeret 50%-át pedig fele-fele arányban informatikai ismeretek oktatására valamint képességfejlesztésre kell fordítani.

A 9–10. évfolyamon az első idegen nyelv tanítására legkevesebb heti 5 órát, a 11–12. évfolyamokon a haladás függvényében minimum heti 3 órát kell szánni. Ettől fölfelé az intézmények eltérhetnek. Az óraszámra beletartozhatnak a tantárgyközi integrációra felhasznált órák is, azaz lehetséges és módszertanilag javasolt az egyéb közismereti, illetve szakmai tárgyak tartalmi bevonása a nyelvtanításba, különösen az előírt kimeneti szintet a 10. évfolyamon elérő tanulók esetében. A második idegen nyelv oktatására szánt időkeretet a Nat alapján az intézmény határozza meg, de javasolt a heti legalább 3 óra.

Az első idegen nyelvből a nyelvi előkészítő évfolyam végére a tanulóknak el kell jutniuk az európai hatfokú skála második és harmadik szintjei közé, azaz egy A2-B1 közötti tudásszintre. A magasabb óraszám lehetőséget ad az intenzív készségfejlesztésre, a felzárkózásra és a nyelvi csoportok közös, de szükség szerint differenciált haladására és az egyéni szükségletek figyelembe vételére is. Megfelelő alapul szolgál emellett ahhoz, hogy a továbbiakban minden tanuló eljusson a középiskolai tanulmányok végén minimumként előírt B2 szintre. A különböző célok és tartalmak idegen nyelvi fejlesztésében segítenek eligazodni a témakörök táblázatában megadott kapcsolódási pontok. Ebben a képzési szakaszban a Nat fejlesztési területei és nevelési céljai a tanulók életéhez és környezetéhez kapcsolódó témák feldolgozása során valósíthatók meg. A NYEK tag keretet nyújt annak tudatosítására a tanulóknak, hogy az idegen nyelv kulcskompetencia, amely segítséget nyújt a magánéletben és a tanulásban, később a szakmai pályafutás során is az eligazodásban és a boldogulásban. A tanulók motivációját növeli, ha a nyelvoktatás lehetőséget biztosít a tanulókat érdeklő tantárgyi tartalmak célnyelvi feldolgozására és a kommunikációs és információs technológiák használatára. Tudatosítani kell a nyelvrokai és az iskolán kívüli nyelvtanulás lehetőségeit, hogy ez is segítse a tanulókat az önálló nyelvtanulóvá válás útján. A szakgimnáziumokban érdemes lehetőséget biztosítani arra, hogy a tanulók idegen nyelven is ismerkedjenek az intézmény profiljának megfelelő szakmai tartalommal is.

A NYEK évfolyamon is fontos a korosztályi sajátosságok beépítése a nyelvtanulásba. A tanárnak figyelembe kell vennie, hogy a legtöbb tanuló az önkeresés időszakát éli, kritikus önmagával szemben, erősek a kortárs csoport hatásai. Ugyanakkor építhet a tanár a tanulók nyelvi kreativitására, problémamegoldó és kritikai gondolkodására is. A nyelvoktatás sikerében meghatározóak a motivációt felkeltő és fenntartó órai tevékenységek, a változatos interakciós formák, a nyelvi órák elfogadó légköre, a pozitív visszajelzések, a konstruktív

támogatás és a tanulók számára is átlátható értékelés. Ugyancsak segítséget jelent számukra, ha gyakorlatot szereznek az önértékelés és a társértékelés módszereinek alkalmazásában, sikeres próbálkozásaik tudatosításában és hibáik felismerésében, azok önálló javításában. Ezekben az osztályokban mindezek koncentráltan jelennek meg a nagyobb óraszám és a nyelvtanárokkal töltött több óra miatt.

A NYEK sikerét számos tényező segítheti. Az egyik legfontosabb kulcs a tanárok megfelelő felkészítése, hiszen a NYEK csoportok nagy óraszámú történő oktatása mind szakmailag, mind emberileg nagy kihívás elé állítja a nyelvtanárokat. Javasolt, hogy az egyes csoportokat az adott idegen nyelvből egynél több nyelvtanár oktassa, így a tanári és tanulói motiváció fenntartható és erősíthető, az intenzív forma adta nehézségek jelentősen csökkenthetők. Ha egy csoporttal több tanár foglalkozik, az lehetőséget ad a tapasztalatcserére, egymás segítésére és a felelősség megosztására is. A munkamegosztás a tanulási-tanítási folyamat egészére épüljön, a különböző tevékenységeket integráltan kezelve, azaz ne legyenek például a különböző tanároknál a különböző készségek. A tanároknak folyamatosan együtt kell működniük, ebben segítségükre vannak a munka dokumentálásának eszközei, például a közösen vezetett haladási napló és a rendszeres szóbeli egyeztetések. A tanulók több különféle tanári megközelítéssel találkoznak, ezek kiegészítik és erősítik egymást. Ez a kommunikációs helyzetet közelebb viszi a valós nyelvi helyzetekhez, csökkenti az esetleges egyhangúságot, és nagyobb az esély arra is, hogy minden tanuló megtalálja a neki megfelelő nyelvtanulási módot.

A tananyagok esetében a nyelvi előkészítő évfolyam nagyobb nyelvi óraszámja miatt több lehetőség adódik kiegészítő anyagok felhasználására, ezek segítségével a tanulási motiváció tovább erősíthető, és a nyelvtanulás autentikusabbá válik. A jól kiválasztott anyagok az egyes készségek fejlesztésében nagy segítséget jelenthetnek. Az elektronikus anyagok, az IKT integrálása a nyelvtanulásba különösen fontos eszköz lehet. A nyelvi előkészítő évfolyam megfelelő tervezéssel változatos és hatékony nyelvtanulást eredményez, számos olyan tevékenységre ad lehetőséget, amelyekre az egyéb nyelvtanulási formákban általában kevesebb idő jut.

A nyelvi előkészítő évfolyam a mérés, értékelés terén is összetettebb feladatot jelent. A tanulók iskolai életében különösen nagy hangsúly kerül a nyelvtanulásra, így a folyamatos visszajelzés nagy jelentőséggel bír. A nagyobb óraszám lehetőséget ad az alapos és sokszínű értékelésre, mely mind eszközeiben (projektmunka, prezentáció stb.), mind az értékelő személyében (tanár, társ vagy a tanuló önmaga) igen változatos lehet. Az osztályozáson túl hasznos lehet a rendszeres írásbeli vagy szóbeli szöveges értékelés, például egy előre kidolgozott szempontsorral (órai munka, iskolán kívüli nyelvtanulás, házi feladat, projektmunkák stb.). A NYEK-en elérhető látványos fejlődés regisztrálásában segítség lehet az Európai nyelvtanulási napló, mellyel a tanulók maguk is dokumentálni tudják eredményességüket, így tudatosabban követhetik nyelvtudásuk erősödését. Abban is segítségükre lehet, hogy kialakuljon bennük a saját tanulásukért, fejlődésükért vállalt felelősség.

Az intenzív nyelvtanulás dinamikája eltér a szokásostól, ezért több pontra külön figyelmet kell fordítani. Különösen fontos a motiváció fenntartása, amiben segít a tanulókkal való szoros együttműködés, a valós tanulási helyzetek megteremtése, a változatos tevékenységek. Meg kell találni az új anyag és a gyakorlás megfelelő arányát, valamint tudni kell kezelni azt a csalódást, amelyet az intenzív tanulásból fakadó látványos fejlődés későbbi (természetes) lassulása okoz.

A nyelvi előkészítő évfolyamon megnő a differenciálás jelentősége is. A NYEK elegendő teret hagy számos olyan feladatra, amelyekre a normál nyelvi képzésben nehezebb időt találni, ilyen például a tanulók fokozatos felkészítése az önálló nyelvtanulásra, vagy a nyelvtanulásnak a személyiségfejlődésre gyakorolt pozitív hatásainak kiaknázása. A nagyobb

órakeret több lehetőséget kínál a „kísérletezésre”, az innovációra, új módszerek, eljárások kipróbálására. Az eredmények jól hasznosíthatók az intézmény munkájának más területein is, például más tantárgyakban is segíthetik a módszertani innovációt.

A NYEK végére a tanulók idegen nyelvi tudása lehetővé teszi, hogy a körülöttük lévő világról idegen nyelven is szerezzenek információt, és ezzel a lehetőséggel már tudatosan éljenek. A különböző célok és tartalmak idegen nyelvi fejlesztésében segítenek eligazodni a témakörök táblázatában megadott kapcsolódási pontok. Tudatosítani kell a tanulóknak, hogy az idegen nyelv kulcskompetencia, amely segítséget nyújt a magánéletben és a tanulásban, később a szakmai pályafutás során is az eligazodásban és a boldogulásban. A szakgimnáziumokban indított előkészítő évfolyamokon érdemes lehetőséget biztosítani arra is, hogy a tanulók idegen nyelven is ismerkedjenek az intézmény profiljának megfelelő szakmai tartalommal.

Az A2 kimeneti szinthez

Fejlesztési egység	Hallott szöveg értése
Előzetes tudás	Az iskolán kívül és az iskoláztatás során szerzett tapasztalatok, ismeretek, készségek, személyes és szociális kompetenciák, tanulási képességek, a tanuló természetes kíváncsisága, idegennyelv-tanulás iránti motivációja.
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az osztálytermi tevékenységekhez kapcsolódó tanári utasítások megértése; az ismert témákhoz kapcsolódó egyszerű kérdések és kijelentések megértése; a tanult témakörökben elhangzó szövegekben a tanult szavak, szó- és beszédfordulatok felismerése, és ezekből következtetés a szövegek témájára, tartalmára; az ismert témakörökben elhangzó szövegekben a beszélők gondolatmenetének követése; a lényeg és néhány alapvető információ kiszűrése az ismert témakörökben elhangzó szövegekből, részben önállóan, részben a megértést segítő, változatos feladatokra támaszkodva; néhány, a megértést segítő alapvető stratégia egyre önállóbb alkalmazása.
A fejlesztés tartalma	
Az ismert nyelvi elemekre támaszkodó, szükség szerint nonverbális elemekkel támogatott célnyelvi órávezetés folyamatos követése (pl. osztálytermi rutincselekvések, a közös munka megszervezése, eszközhasználat) és a tanári utasítások megértése. Ismert témákhoz kapcsolódó rövid kérések és kijelentések megértése. Az életkornak megfelelő, ismert témakörökhöz kapcsolódó, rövid, egyszerű, autentikus szövegek bemutatásának aktív követése; a tanult nyelvi elemek felismerése; következtetés levonása a szövegfajtára, a témára és a lehetséges tartalomra vonatkozóan; a szöveg lényegének, néhány konkrét információk a kiszűrése megértést segítő, változatos feladatok segítségével. Ismert témakörökben elhangzó rövid, egyszerű szövegekben a beszélők gondolatmenetének követése a tanult nyelvi eszközökre támaszkodva, a beszédhelyzetet figyelembevételével. Különböző beszélők egyre nagyobb biztonsággal való megértése, amennyiben azok a célnyelvi normának megfelelő vagy ahhoz közelítő kiejtéssel, a tanuló nyelvi szintjéhez igazított tempóban, szükség esetén szüneteket tartva és a lényegi információkat megismételve beszélnek. <i>A fenti tevékenységekhez használható szövegfajták, szövegforrások</i>	

Dalok, versek, képekkel illusztrált mesék és történetek, kisfilmek, a célnyelvi kultúrát bemutató multimédiás anyagok, a korosztálynak szóló egyéb hangzó anyagok; tanárral, tanuló társakkal, célnyelvi országokból érkező személyekkel folytatott rövid párbeszéd, tanári beszéd, interaktív feladatok.

Fejlesztési egység	Szóbeli interakció
Előzetes tudás	Az iskolán kívül és az iskoláztatás során szerzett tapasztalatok, ismeretek, készségek, személyes és szociális kompetenciák, tanulási képességek, a tanuló természetes kíváncsisága, idegennyelv-tanulás iránti motivációja.
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Egyszerű és közvetlen információcserét igénylő feladatokban kommunikáció ismert témákról, egyszerű nyelvi eszközökkel, begyakorolt beszédfordulatokkal; kérdésfeltevés kiszámítható, mindennapi helyzetekben, válaszadás a hozzá intézett kérdésekre, illetve rövid párbeszéd folytatása; az első lépések megtétele a célnyelv spontán módon történő használata útján; egyre több kompenzációs stratégia tudatos alkalmazása a megértés, illetve a beszédpartner megértése érdekében; törekvés a célnyelvi normához közelítő kiejtésre, intonációra és beszédtempóra.
A fejlesztés tartalma	
Tudatosan megválasztott nonverbális elemekkel támogatott mondanivaló kifejezése, egyre bővülő szókinccsel, begyakorolt beszédfordulatokkal, egyszerű nyelvi eszközökkel. Egyszerű, tényszerű információk megszerzése és továbbadása. Vélemény, gondolat, érzés kifejezése, illetve ezekre való rákérdezés egyszerű nyelvi eszközökkel. Ismert témákhoz, mindennapi helyzetekhez vagy osztálytermi szituációkhoz kapcsolódó, egyszerű nyelvi eszközökkel megfogalmazott kérdések feltevése, kérések, felszólítások megfogalmazása, illetve az azokra történő válaszadás. Részvétel ismert témákhoz, mindennapi helyzetekhez kapcsolódó rövid párbeszédben, beszélgetésben. A célnyelv tudatos használata a tanórai tevékenységek során, spontán kommunikálás strukturált, előre látható szituációkban (pl. pár- vagy csoportmunka során társakkal). Lehetőség esetén kapcsolatfelvétel, rövid társalgásban való részvétel, spontán kommunikálás célnyelvi beszélővel. Beszélgetés során meg nem értés esetén ismétlés, magyarázat kérése, visszakérdezés alkalmazása, illetve szükség esetén a saját mondanivaló átfogalmazása, egyszerűsítése, pontosítása a kommunikáció fenntartása érdekében. Néhány egyszerű, a beszélgetés strukturálása szempontjából fontos elem megismerése és alkalmazása (pl. a kommunikáció fenntartása, követése, lezárása). Észlelt (hallott/látott) jelenségekre (pl. váratlan osztálytermi történésekre, helyzetekre) való reagálás egyszerű nyelvi eszközökkel. <i>A fenti tevékenységekhez használható szövegfajták, szövegforrások</i> Rövid párbeszéd, egyszerű társalgás, szerepjátékok, dramatizált jelenetek, kérdések, felszólítások, kérések, információ hiányán, illetve különbözőségén, véleménykülönbségen alapuló szövegek, spontán megnyilvánulások.	

Fejlesztési egység	Összefüggő beszéd
Előzetes tudás	Az iskolán kívül és az iskoláztatás során szerzett tapasztalatok, ismeretek, készségek, személyes és szociális kompetenciák, tanulási képességek, a tanuló természetes kíváncsisága, idegennyelv-tanulás iránti motivációja.
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Rövid, de egyre bővülő szókincs, egyszerű beszédfordulatok alkalmazásával, összefüggő beszéd saját magáról és közvetlen környezetéről; munkája bemutatása egyszerű nyelvi eszközökkel; rövid, egyszerű történetek mesélése; egyszerű állítások, összehasonlítás, magyarázat, indoklás megfogalmazása; egyszerű nyelvtani szerkezetek és mondatfajták használata; a szavak, szócsoporthoz, egyszerű cselekvések, történetek összekapcsolása lineáris kötőszavakkal, és az ok-okozati összefüggések kifejezése; a megértést segítő legfontosabb stratégiák alkalmazása; a célnyelvi normához közelítő kiejtés, intonáció és beszédtempó alkalmazása.
A fejlesztés tartalma	
Egyre bővülő szókinccsel, egyszerű nyelvi elemekkel megfogalmazott szöveg elmondása ismert témákról, felkészülés után. Történet elmesélése, élménybeszámoló, előre megírt szerep eljátszása egyszerű nyelvtani szerkezetekkel, mondatfajtákkal. Minta alapján összefüggő szöveg alkotása; szavak, szócsoporthoz, cselekvéssorok összekapcsolása egyszerű kötőszavakkal (pl. és, de, azután), illetve magyarázatok, indoklások, ok-okozati kapcsolatok kifejezése kötőszavakkal (pl. mert, ezért, tehát). A mondanivaló jelentésének pontosítása, tisztázása a testbeszéd tudatos alkalmazásával. Csoportos előadás vagy prezentáció jegyzetek alapján. Önálló vagy csoportban létrehozott alkotás rövid bemutatása és értékelése (pl. közös plakát készítése, kiállítása, szóbeli bemutatása és értékelése). Tanári példa vagy autentikus hangzóanyag meghallgatás utáni elisméltése, a célnyelvi normához közelítő kiejtés gyakorlása. <i>A fenti tevékenységekhez használható szövegfajták, szövegforrások</i> Rövid történetek, élménybeszámolók, szerepek, leírások (pl. képleírás, tanulói munka bemutatása), előadás, prezentáció, témakifejtés.	

Fejlesztési egység	Olvasott szöveg értése
Előzetes tudás	Az iskolán kívül és az iskoláztatás során szerzett tapasztalatok, ismeretek, készségek, személyes és szociális kompetenciák, tanulási képességek, a tanuló természetes kíváncsisága, idegennyelv-tanulás iránti motivációja.
A tematikai egység	Az ismerős témákról szóló rövid szövegek megértése; az alapvető információk megtalálása az egyszerű, hétköznapi

nevelési-fejlesztési céljai	szövegekben; az életkornak megfelelő témájú autentikus szövegek lényegének megértése, a szövegekből az alapvető információk kiszűrése; az olvasott szövegekre vonatkozó feladatok elvégzése; a készsége kreatív használata az olvasott szövegek megértéséhez, értelmezéséhez; tájékozottság növelése a célnyelvi kultúráról; az érdeklődés fokozása a célnyelvi kultúrába tartozó irodalmi, művészeti alkotások iránt.
A fejlesztés tartalma	
Rövid, egyszerű nyelvi eszközökkel, bővülő szókinccsel megfogalmazott szövegek megértése (pl. leírás, történet, párbeszéd a tanulóhoz közel álló témákról). Lényeges információk megtalálása egyszerű szövegekben (pl. hirdetésben, prospektusban, étlapon és menetrendben, rövid újságcikkben, programfüzetben). Egyszerű üzenetek, levelek, elektronikus üzenetek, SMS-ek, bejegyzések megértése. Egyszerű használati utasítások, instrukciók megértése, követése. Információszerzés hagyományos és elektronikus forrásokból. Egyszerű, rövid történetek, mesék, versek és egyszerűsített célnyelvi irodalmi művek olvasása. <i>A fenti tevékenységekhez használható szövegfajták, szövegforrások</i> Ismeretterjesztő szövegek, egyszerűsített irodalmi szövegek, mesék, rövid történetek, versek, dalszövegek, cikkek a korosztálynak szóló újságokból és holnapokról, útleírások, hirdetések, plakátok, hagyományos és elektronikus nyomtatványok, internetes fórumok hozzászólásai, képregények, egyszerű üzenetek, képeslapok, feliratok, étlap, menetrend, egyszerű biztonsági előírások, magánlevelek.	

Fejlesztési egység	Íráskészség
Előzetes tudás	Az iskolán kívül és az iskoláztatás során szerzett tapasztalatok, ismeretek, készségek, személyes és szociális kompetenciák, tanulási képességek, a tanuló természetes kíváncsisága, idegennyelv-tanulás iránti motivációja.
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Összefüggő mondatok írása a közvetlen környezettel kapcsolatos témákról; az írás kommunikációs eszközként történő használata egyszerű interakciókban; gondolatok kifejezése egyszerű kötőszavakkal összekapcsolt mondatokban; a nyelvismeret kreatívan alkalmazása egyszerű szövegek írására az őt érdeklő, ismert témákról; az alapvető írásbeli műfajok sajátos szerkezeti és stílusjegyeinek felismerése és követése.
A fejlesztés tartalma	
Szavak és rövid szövegek másolása és diktálás utáni leírása. Egyszerű szerkezetű, összefüggő mondatok írása a tanuló közvetlen környezetével kapcsolatos témákról, különböző szövegtípusok létrehozása (pl. leírás, élménybeszámoló, párbeszéd). Egyszerű szövegek írása kommunikációs céllal (pl. levél, üzenet, blogbejegyzés,	

fórumbejegyzés).

Egyszerű írásos minták követése, kreatív átdolgozása, aktuális, konkrét és személyes tartalmakkal való megtöltése (pl. egyszerű, személyes témákról minta alapján vers, dalszöveg, rap írása).

Gondolatok összekapcsolása egyszerű kötőszavakkal (pl. és, vagy, mert, de, ezért, azután).

Gyakori írásbeli műfajok legalapvetőbb szerkezeti és stílusjegyeinek követése saját írásmű létrehozása során (pl. megszólítás levélben, e-mailben, záró formula).

A mondanivaló közvetítése vizuális eszközökkel (pl. szövegkiemelés, internetes, vagy SMS-ben használt emotikon, rajz, ábra, diasor).

A fenti tevékenységekhez használható szövegfajták, szövegforrások

Leírás, ismertető, képaláírás, élménybeszámoló, párbeszéd, üzenet, levél, email, SMS, blogbejegyzés.

Ajánlott témakörök a 9/Ny és a 9–12. évfolyamokra	
Témák	Kapcsolódási pontok
<i>Személyes vonatkozások, család</i> A tanuló személye, életrajza, életének fontos állomásai. Személyes tervek. Családi élet, családi kapcsolatok. A családi élet mindennapjai, otthoni teendők. Egyén és család nálunk és a célországokban.	<i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> család és háztartás. <i>Etika:</i> generációk kapcsolata, családi élet.
<i>Ember és társadalom</i> Emberek külső és belső jellemzése. Baráti kör. A tizenévesek világa: kapcsolat a kortársakkal, felnőttekkel. Női és férfi szerepek, ismerkedés, házasság. Felelősségvállalás másokért, rászorulóknak segítése. Ünnepek, családi ünnepek. Öltözködés, divat. Hasonlóságok és különbségek az emberek között, tolerancia, pl. fogyatékkal élők. Konfliktusok és kezelésük. Társadalmi szokások nálunk és a célországokban.	<i>Etika:</i> társas kapcsolatok, előítélet, tolerancia, bizalom, együttérzés; fogyatékkal élők, szegények és gazdagok. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> a jövedelem szerepe a családban, kiadás, bevétel, megtakarítás, hitel, rezszi, zsebpénz. <i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> tudatos vásárlás. <i>Földrajz; biológia-egészségtan:</i> biotermékek.
<i>Környezetünk</i> Az otthon, a lakóhely és környéke (a lakószoba, a lakás, a ház bemutatása). A lakóhely nevezetességei, szolgáltatások, szórakozási	<i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> fenntarthatóság, környezettudatosság

lehetőségek. A városi és a vidéki élet összehasonlítása. Növények és állatok a környezetünkben. Időjárás, éghajlat. Környezetvédelem a szűkebb környezetünkben és globálisan - Mit tehetünk környezetünkért és a természet megóvásáért, a fenntarthatóságért?	otthon és a lakókörnyezetben, víz és energia- takarékoság, újrahasznosítás. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> lakóhely és környék hagyományai. <i>Biológia-egészségtan:</i> élőhely, életközösség, védett természeti érték, változatos élővilág. <i>Földrajz:</i> településtípusok; globális problémák, életminőségek különbségei; a Föld mozgása, az időjárás tényezői, a Föld szépsége, egyedisége.
<i>Az iskola</i> Saját iskolájának bemutatása (sajátosságok, pl. szakmai képzés, tagozat). Tantárgyak, órarend, érdeklődési kör, tanulmányi munka nálunk és más országokban. Az ismeretszerzés különböző módjai. A nyelvtanulás, a nyelvtudás szerepe, fontossága. Az internet szerepe az iskolában, a tanulásban. Az iskolai élet tanuláson kívüli eseményei. Iskolai hagyományok nálunk és a célországokban.	<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> a tudás fogalmának átalakulása, a tanulás technikái, élethosszig tartó tanulás. <i>Informatika:</i> digitális tudásbázisok, könyvtári információs rendszerek.
<i>A munka világa</i> Diákmunka, nyári munkavállalás. Foglalkozások és a szükséges kompetenciák, rutinok, kötelességek. Pályaválasztás, továbbtanulás vagy munkába állás. Önéletrajz, állásinterjú.	<i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> pályaorientáció és munka.
<i>Életmód</i> Napirend, időbeosztás. Az egészséges életmód (a helyes és a helytelen táplálkozás, a testmozgás szerepe az egészség megőrzésében, testápolás). Életünk és a stressz. Étkezési szokások a családban. Ételek, kedvenc ételek, sütés-főzés.	<i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> testi és lelki egészség, balesetek megelőzése, egészséges ételek. <i>Biológia-egészségtan:</i>

Étkezés iskolai menzán, éttermekben, gyorséttermekben. Ételrendelés telefonon és interneten. Gyakori betegségek, sérülések, baleset. Gyógykezelés (házi orvos, szakorvos, kórházak, alternatív gyógymódok). Életmód nálunk és más országokban. Függőségek (dohányzás, alkohol, internet, drog stb.).	testrészek, egészséges életmód, a betegségek ismérvei, fogyatékkal élők, betegségmegelőzés, elsősegély. <i>Testnevelés és sport:</i> a rendszeres testedzés szerepe.
<i>Szabadidő, művelődés, szórakozás</i> Szabadidős elfoglaltságok, hobbik. Színház, mozi, koncert, kiállítás stb. A művészetek szerepe a mindennapokban. Sportolás, kedvenc sport, iskolai sport. Olvasás, rádió, tévé, videó, számítógép, internet. Az infokommunikáció szerepe a mindennapokban. Kulturális és sportélet nálunk és más országokban.	<i>Földrajz:</i> más népek kultúrái. <i>Magyar nyelv és irodalom:</i> különböző kultúrák mítoszai, mondái; a reklám és a popzene új szóbeli költészete. <i>Informatika:</i> e-könyvek, médiatudatosság. <i>Testnevelés és sport:</i> táncok, népi játékok, a sport és olimpia története, példaképek szerepe, sportágak jellemzői. <i>Ének-zene:</i> népzene, klasszikus zene, popzene. <i>Dráma és tánc:</i> a szituáció alapelemei, beszédre készítés, befogadás, értelmezés. <i>Vizuális kultúra:</i> művészi alkotások leírása, értelmezése.
<i>Utazás, turizmus</i> A közlekedés eszközei, lehetőségei, a tömegközlekedés, a kerékpáros közlekedés. Nyaralás itthon, illetve külföldön. Utazási előkészületek, egy utazás megtervezése, megszervezése. Az egyéni és a társas utazás előnyei és hátrányai. Turisztikai célpontok. Célnyelvi és más kultúrák.	<i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> közlekedési ismeretek, közlekedésbiztonság, fenntarthatóság, környezettudatosság a közlekedésben. <i>Földrajz:</i>

	a kulturális élet földrajzi alapjai, nyelvek és vallások, egyes meghatározó jellegű országok turisztikai jellemzői.
<i>Tudomány és technika</i> Népszerű tudományok, ismeretterjesztés. A technikai eszközök szerepe a mindennapi életben. Az internet szerepe a magánéletben, a tanulásban és a munkában.	<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek; fizika:</i> tudománytörténeti jelentőségű felfedezések, találmányok. <i>Informatika:</i> számítógépen keresztül való kapcsolattartás, információ keresése, az informatikai eszközöket alkalmazó média, az elterjedt infokommunikációs eszközök előnyei és kockázatai, a netikett alapjai, élőszóval kísért bemutatók és felhasználható eszközeik.
<i>Gazdaság és pénzügyek</i> Családi gazdálkodás. A pénz szerepe a mindennapokban. Vásárlás, szolgáltatások (pl. posta, bank). Üzleti világ, fogyasztás, reklámok. Pénzkezelés a célnyelvi országokban.	<i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> család és háztartás, tudatos vásárlás, pénzügyi ismeretek. <i>Matematika:</i> alpműveletek, grafikonok értelmezése. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> a jövedelem szerepe a családban, kiadás, bevétel, megtakarítás, hitel rezsi, zsebpénz.

A fejlesztés várt eredményei a ciklus végén	A2 szintű nyelvtudás: A tanuló egyszerű hangzó szövegekből kiszűri a lényegét és néhány konkrét információt. Válaszol a hozzá intézett kérdésekre, sikeresen vesz részt rövid beszélgetésekben. Egyre bővülő szókinccsel, egyszerű nyelvi eszközökkel megfogalmazva történetet mesél el, valamint leírást ad saját magáról és közvetlen környezetéről. Megért ismerős témákról írt rövid szövegeket, különböző típusú, egyszerű írott szövegekben megtalálja a fontos információkat. Összefüggő mondatokat, rövid szöveget ír hétköznapi, őt érintő témákról.

A B1 kimeneti szinthez

Fejlesztési egység	Hallott szöveg értése
Előzetes tudás	A2, azaz a tanuló már megérti a leggyakrabban előforduló szókinccset és bizonyos nyelvi fordulatokat, ha közvetlen, személyes témákról van szó. Megérti a rövid, világos és egyszerű üzenetek és közlések lényegét.
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Ismerős témákról szóló köznyelvi beszéd megértése főbb vonalaiban és egyes részleteiben is. Egy beszélgetés során a résztvevők világosan megfogalmazott érveinek megértése több beszélő esetén is. Fontos információk megértése azokban a rádió- és tévéműsorokban, filmjelenetekben, amelyek aktuális eseményekről, illetve az érdeklődési körhöz kapcsolódó témákról szólnak, ha viszonylag lassan és érthetően beszélnek.
A fejlesztés tartalma	
A köznyelvi beszéd főbb fordulatainak megértése rendszeresen előforduló, ismerős témák esetén. A hallott szöveg gondolatmenetének nagy vonalakban való követése, egyes tényyszerű részinformációk megértése, amennyiben a beszéd világos, és ismerős kiejtéssel folyik. Mindennapi társalgásban a világos beszéd követése, szükség esetén visszakerdezések segítségével. Ismerős témájú, lényegre törő előadás vagy beszéd követése. Egyszerű műszaki információ megértése, részletes útbaigazítások követése. Telefonbeszélgetésekben a főbb információk megértése. Ismerős témákról szóló rádiós és televíziós hírműsorok és egyszerűbb hangfelvételek lényegének megértése. Egyszerű nyelvezetű film követése, amelyben a cselekményt nagyrészt a vizuális eszközök és az események közvetítik. A köznyelvi szövegekben az érzések, kérések és vágyak kifejezésének megértése. A szövegértési stratégiák alkalmazása, például ismerős beszédtema esetén az időnként előforduló ismeretlen szavak jelentésének kitalálása a szövegösszefüggésből és a mondat jelentésének kikövetkeztetése. Felkészülés mindezek alkalmazására az érettségi vizsga feladatainak megoldása során. <i>A fenti tevékenységekhez használható szövegfajták, szövegforrások</i> Hosszabb használati utasítások, információk, instrukciók, előadások, beszédek, viták, interjúk,	

dalok, visszaemlékezések, rögzített telefonos szövegek, reklámok, viccek, tévé- és rádióműsorok, filmelőzetesek, filmek.

Fejlesztési egység	Szóbeli interakció
Előzetes tudás	A2, azaz a tanuló egyszerű és begyakorolt feladatok során kommunikál az iskolával, otthonnal és szabadidővel kapcsolatos témákról. Rövid beszélgetésekben vesz részt. Kérdez és válaszol kiszámítható, mindennapi helyzetekben. Egyszerű gondolatokat és információkat cserél ismerős témákról.
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Önálló boldogulás a mindennapi élet legtöbb, akár váratlan helyzetében is. Gondolatokat cseréje, véleménynyilvánítás és érvelés az érdeklődési körbe tartozó és általános témákról is. A leggyakoribb kommunikációs forgatókönyvek ismerete és biztonsággal történő alkalmazása. Alkalmazkodás a kommunikációs helyzethez stílusban, regiszterhasználatban.
A fejlesztés tartalma	
Társalgásban való részvétel ismerős témák esetén, felkészülés nélkül. Érzelmek kifejezése és reagálás mások érzelmeire, mint például reménykedés, csalódottság, aggodalom, öröm. Problémák felvetése, megvitatása, teendők meghatározása, választási lehetőségek összehasonlítása. A tanulmányokhoz, érdeklődési körhöz kapcsolódó beszélgetésben való részvétel, információcsere, álláspont kifejtése, rákérdezés mások nézeteire. Gondolatok, vélemény kifejezése kulturális témákkal kapcsolatban, például zene, film, könyvek. Elbeszélés, újságcikk, előadás, eszmecsere, interjú vagy dokumentumfilm összefoglalása, véleménynyilvánítás, a témával kapcsolatos kérdések megválaszolása. Nézetek világos kifejtése, érvek egyszerű cáfolata. Választási lehetőségek összehasonlítása, előnyök és hátrányok mérlegelése. Utazások során felmerülő feladatok, például közlekedés, szállás intézése vagy ügyintézés a hatóságokkal külföldi látogatás során. Váratlan nehézségek kezelése (pl. elveszett poggyász, lekéssett vonat). Szolgáltatásokkal kapcsolatos helyzetek kezelése akár váratlan nehézségek esetén is, panasz, reklamáció. Részletes utasítások adása, követése és kérése (pl. hogyan kell valamit csinálni). Interjúban, konzultáción való részvétel kezdeményezése és információ megadása (pl. tünetek megadása orvosnál). Órai interakciókban, pármunkában való magabiztos részvétel. Ismerős témáról beszélgetés kezdeményezése, fenntartása, szó átvétele, átadása, mások bevonása, beszélgetés lezárása. Beszélgetésben elhangzottak összefoglalása, a lényeg kiemelése, a megértés ellenőrzése, félreérthető megfogalmazás javítása, körülírás, szinonimák használata. A kommunikációs eszközök széles körének alkalmazása és reagálás azokra közismert nyelvi megfelelőik semleges stílusban való használatával.	

Az udvariassági szokások ismerete és alkalmazása.
A mindennapi témák, család, érdeklődési kör, iskola, utazás és aktuális események megtárgyalásához elegendő szókincs és annak általában helyes alkalmazása.
Ismerős kontextusokban elfogadhatóan helyes nyelvhasználat.
A szövegszervezés alapvető eszközeinek megbízható használata.
Általában tisztán érthető kiejtés és intonáció.
A szóbeli interaktív vizsgáláshoz szükséges kommunikációs stratégiák.
A fenti tevékenységekhez használható szövegfajták, szövegforrások
Társalgás, megbeszélés, eszmecsere, tranzakciók, utasítások, interjúk, viták.

Fejlesztési egység	Összefüggő beszéd
Előzetes tudás	A2, azaz a tanuló egyszerűen beszél önmagáról, a családjáról, más emberekről, lakóhelyéről, tanulmányairól, iskolájáról.
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Folyamatos önkifejezés a szintnek megfelelő szókincs és szerkezetek segítségével ismerős témakörökben. Érthető és folyamatos beszéd, a mondanivaló tudatos nyelvtani és szókincsbeli megtervezése és szükség szerinti módosítása. Egy gondolat vagy probléma lényegének tartalmilag pontos kifejtése.
A fejlesztési tartalma	
Folyamatos megnyilatkozás az érdeklődési körnek megfelelő témákról a gondolatok lineáris összekapcsolásával. Elbeszélések vagy leírások lényegének összefoglalása folyamatos beszédben, a gondolatok lineáris összekapcsolásával. Részletes élménybeszámoló az érzések és reakciók bemutatásával. Valóságos vagy elképzelt események részleteinek bemutatása. Könyv vagy film cselekményének összefoglalása és az ehhez kapcsolódó reakciók megfogalmazása. Álmok, remények és ambíciók, történetek elmondása. Vélemények, tervek és cselekedetek rövid magyarázata. Rövid, begyakorolt megnyilatkozás ismerős témákról. Előre megírt, lényegre törő, követhető előadás ismerős témáról. Az összefüggő beszéd tervezése során új kombinációk, kifejezések begyakorlása, alkalmazása. Az összefüggő beszédben kompenzáció alkalmazása, például körülírás elfelejtett szó esetén. Ismerős kontextusokban a nyelvi norma követésére törekvő nyelvhasználat. A nyelvi eszközök rugalmas használata a mondanivaló kifejezésére, ezek adaptálása kevésbé begyakorolt helyzetekben. A közlés magabiztos bevezetése, kifejtése és lezárása alapvető eszközökkel. Önellenzés és önkorrekció, például a félreértéshez vezető hibák felismerése és javítása. Mindezeknek a szóbeli érettségi vizsgán történő alkalmazására való felkészülés. <i>A fenti tevékenységekhez használható szövegfajták, szövegforrások</i> Leírások, képleírások, témakifejtés (például vizuális segédanyag alapján), elbeszélő szöveg, érveléssor, előadás, prezentáció (önállóan vagy segédanyagok, instrukciók alapján), projektek bemutatása, versek, rapszövegek.	

Fejlesztési egység	Olvasott szöveg értése
Előzetes tudás	A2, azaz a tanuló képes többféle szövegfajtát olvasni, tudja, hogy a szövegfajták sajátosságainak ismerete segít a szöveg megértésében. Megtalálja az adott helyzetben fontos konkrét információkat egyszerű, ismerős témákról szóló mindennapi szövegekben.
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A nagyrészt közérthető nyelven írt, érdeklődési körhöz kapcsolódó, lényegre törő szövegek megértése. Az írott vélemény, érvelés követése, ezekből a lényeges részinformációk kiszűrése.
A fejlesztés tartalma	
A fontos általános vagy részinformációk megértése autentikus, hétköznapi nyelven íródott szövegekben, például levelekben, brosúrákban és rövid, hivatalos dokumentumokban. A feladat megoldásához szükséges információk megtalálása hosszabb szövegekben is. A fontos gondolatok felismerése ismerős témákról szóló, lényegre törő újságcikkekben. A gondolatmenet és a következtetések felismerése világosan írt érvelésekben. A köznyelven írt szövegekben az érzések, kérések és vágyak kifejezésének megértése. A mindennapi témákkal összefüggő, köznyelven írt magánlevelek megértése annyira, hogy sikeres írásbeli kommunikációt tudjon folytatni. Különböző eszközök egyszerű, világosan megfogalmazott használati utasításának megértése. Ismert témájú hivatalos levélben az elintézéshez szükséges információk megértése. Az egyszerű szövegfajták felépítésének felismerése, ezen ismeret alkalmazása a szövegértés során. A feladat elvégzéséhez szükséges információk összegyűjtése a szöveg különböző részeiből, illetve több szövegből. Az egyszerű szövegfajták felépítésének felismerése, ezen ismeret alkalmazása a szövegértés során. Az ismeretlen szavak jelentésének kikövetkeztetése a mondat megértett részei és a szövegösszefüggés alapján. Az autentikus szövegek jellegéből fakadó ismeretlen fordulatok kezelése a szövegben. Felkészülés mindezek alkalmazására az érettségi vizsga feladatainak megoldása során. <i>A fenti tevékenységekhez használható szövegfajták, szövegforrások</i> Utasítások (pl. feliratok, használati utasítások), tájékoztató szövegek (pl. hirdetés, reklám, menutrend, prospektus, műsorfüzet), játékszabályok, hagyományos és elektronikus levelek, újságcikkek (pl. hír, beszámoló, riport), internetes fórumok hozzászólásai, ismeretterjesztő szövegek, képregények, viccek egyszerű irodalmi szövegek.	

Fejlesztési egység	Íráskészség
Előzetes tudás	A2, azaz a tanuló összefüggő mondatokat ír olyan témákról, amelyek közvetlen szükségletekre, élményekre, eseményekre és konkrét információkra vonatkoznak. Ismerős témákról gondolatait egyszerű kötőszavakkal összekapcsolt mondatokban fejezi ki írásban. Néhány műfajban egyszerű és rövid, tényközlő szövegeket ír minta alapján az őt érdeklő, ismert témákról.

A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Részletesebb, összefüggő és tagolt szövegek fogalmazása ismert, hétköznapi és elvontabb témákról. Eseményekről, élményekről, érzésekről, benyomásaokról és véleményről írásbeli beszámolás, valamint tvélemény alátámasztása. Hatékony írásbeli interakció folytatása. Jegyzetkészítés olvasott vagy hallott, érdeklődési körhöz tartozó szövegről, illetve saját ötletekről. Több ismert műfajban is rövid, lényegre törő szövegek létrehozása a műfaj főbb jellegzetességeinek és stílusjegyeinek alkalmazásával.
A fejlesztés tartalma	
Egyszerű, összefüggő, lényegre törő szöveg írása számos, érdeklődési köréhez tartozó, ismerős témában, rövid, különálló elemek lineáris összekapcsolásával. Hírek, gondolatok, vélemények és érzések közlése olyan elvontabb és kulturális témákkal kapcsolatban is, mint például a zene vagy a művészet. Információt közlő/kérő feljegyzések/üzenetek írása pl. barátoknak, szolgáltatóknak, tanároknak. Véleményt kifejező üzenet, komment írása (pl. internetes fórumon, blogban). Formanyomtatvány, kérdőív kitöltése, online ügyintézés. Életrajz, lényegre koncentráló leírás, elbeszélés készítése. Riport, cikk, esszé írása. Rövid olvasott vagy hallott szöveg átfogalmazása, összefoglalása, jegyzet készítése. Saját ötletekről jegyzet készítése. Interaktív írás esetén megerősítés, vélemény kérése, az információ ellenőrzése, problémákra való rákérdezés, illetve problémák elmagyarázása. Az írás egyszerű tagolása: bevezetés, kifejtés, lezárás; bekezdések szerkesztése. Néhány egyszerű szövegkohéziós és figyelemvezető eszköz használata. Az alapvető írásbeli műfajok fő szerkezeti és stílusjegyeinek követése (pl. levélben/e-mailben megszólítás, záró formula; a formális és informális regiszterhez köthető néhány szókincsbeli és helyesírási sajátosság). Kreatív, önkifejező műfajokkal való kísérletezés (pl. vers, rap, rigmus, dalszöveg, rövid jelenet, paródia írása, illetve átírása). Írásos minták követése és aktuális tartalmakkal való megtöltésük. Kész szövegekből számára hasznos fordulatok kiemelése és saját írásában való alkalmazása. Irányított fogalmazási feladat kötött tartalmainak a fogalmazásban való megjelenítése. Írásának tudatos ellenőrzése, javítása; félreértést okozó hibáinak korrigálása. A mondanivaló közvetítése egyéb vizuális eszközökkel (pl. nyílazás, kiemelés, központosítás, internetes/SMS rövidítés, emotikon, rajz, ábra, térkép, kép). <i>A fenti tevékenységekhez használható szövegfajták, szövegforrások</i> Hagyományos és elektronikus nyomtatvány, kérdőív; listák; hagyományos és elektronikus képeslapok; poszterszövegek; képaláírások. Üzenetek; SMS-ek/MMS-ek; személyes adatokat tartalmazó bemutatkozó levelek, e-mailek vagy internes profilok. Tényszerű információt nyújtó, illetve kérő levelek és e-mail-ek; személyes információt, tényt, illetve vetetszést/nemtetszést kifejező üzenetek, internetes bejegyzések; egyszerű cselekvéssort tartalmazó instrukciók. Egyszerű ügyintéző levelek/e-mail-ek (pl. tudakozódás, megrendelés, foglalás, visszaigazolás); egyszerű, rövid történetek, elbeszélések, mesék; rövid jellemzések. Rövid leírások; jegyzetek; riportok, cikkek, esszék, felhívások, versek, rapszövegek, rigmusok, dalszövegek, rövid jelenetek, paródiák.	

Ajánlott témakörök a 9/Ny és a 9–12. évfolyamokra	
Témák	Kapcsolódási pontok
<i>Személyes vonatkozások, család</i> A tanuló személye, életrajza, életének fontos állomásai. Személyes tervek. Családi élet, családi kapcsolatok. A családi élet mindennapjai, otthoni teendők. Egyén és család nálunk és a célországokban.	<i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> család és háztartás. <i>Etika:</i> generációk kapcsolata, családi élet.
<i>Ember és társadalom</i> Emberek külső és belső jellemzése. Baráti kör. A tizenévesek világa: kapcsolat a kortársakkal, felnőttekkel. Női és férfi szerepek, ismerkedés, házasság. Felelősségvállalás másokért, rászorulóknak segítése. Ünnepek, családi ünnepek. Öltözködés, divat. Hasonlóságok és különbségek az emberek között, tolerancia, pl. fogyatékkal élők. Konfliktusok és kezelésük. Társadalmi szokások nálunk és a célországokban.	<i>Etika:</i> társas kapcsolatok, előítélet, tolerancia, bizalom, együttérzés; fogyatékkal élők, szegények és gazdagok. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> a jövedelem szerepe a családban, kiadás, bevétel, megtakarítás, hitel, rezsi, zsebpénz. <i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> tudatos vásárlás. <i>Földrajz; biológia-egészségtan:</i> biotermékek.
<i>Környezetünk</i> Az otthon, a lakóhely és környéke (a lakószoba, a lakás, a ház bemutatása). A lakóhely nevezetességei, szolgáltatások, szórakozási lehetőségek. A városi és a vidéki élet összehasonlítása. Növények és állatok a környezetünkben. Időjárás, éghajlat. Környezetvédelem a szűkebb környezetünkben és globálisan - Mit tehetünk környezetünkért és a természet megóvásáért, a fenntarthatóságért?	<i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> fenntarthatóság, környezettudatosság otthon és a lakókörnyezetben, víz és energia-takarékosság, újrahasznosítás. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> lakóhely és környék

	hagyományai. <i>Biológia-egészségtan:</i> élőhely, életközösség, védett természeti érték, változatos élővilág. <i>Földrajz:</i> településtípusok; globális problémák, életminőségek különbségei; a Föld mozgása, az időjárás tényezői, a Föld szépsége, egyedisége.
<i>Az iskola</i> Saját iskolájának bemutatása (sajátosságok, pl. szakmai képzés, tagozat). Tantárgyak, órarend, érdeklődési kör, tanulmányi munka nálunk és más országokban. Az ismeretszerzés különböző módjai. A nyelvtanulás, a nyelvtudás szerepe, fontossága. Az internet szerepe az iskolában, a tanulásban. Az iskolai élet tanuláson kívüli eseményei. Iskolai hagyományok nálunk és a célországokban.	<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> a tudás fogalmának átalakulása, a tanulás technikái, élethosszig tartó tanulás. <i>Informatika:</i> digitális tudásbázisok, könyvtári információs rendszerek.
<i>A munka világa</i> Diákmunka, nyári munkavállalás. Foglalkozások és a szükséges kompetenciák, rutinok, kötelességek. Pályaválasztás, továbbtanulás vagy munkába állás. Önéletrajz, állásinterjú.	<i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> pályaorientáció és munka.
<i>Életmód</i> Napirend, időbeosztás. Az egészséges életmód (a helyes és a helytelen táplálkozás, a testmozgás szerepe az egészség megőrzésében, testápolás). Életünk és a stressz. Étkezési szokások a családban. Ételek, kedvenc ételek, sütés-főzés. Étkezés iskolai menzán, éttermekben, gyorséttermekben. Ételrendelés telefonon és interneten. Gyakori betegségek, sérülések, baleset. Gyógykezelés (házi orvos, szakorvos, kórházak, alternatív gyógymódok). Életmód nálunk és más országokban.	<i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> testi és lelki egészség, balesetek megelőzése, egészséges ételek. <i>Biológia-egészségtan:</i> testrészek, egészséges életmód, a betegségek ismérvei, fogyatékkal élők, betegségmegelőzés,

Függőségek (dohányzás, alkohol, internet, drog stb.).	elsősegély. <i>Testnevelés és sport:</i> a rendszeres testedzés szerepe.
<i>Szabadidő, művelődés, szórakozás</i> Szabadidős elfoglaltságok, hobbik. Színház, mozi, koncert, kiállítás stb. A művészetek szerepe a mindennapokban. Sportolás, kedvenc sport, iskolai sport. Olvasás, rádió, tévé, videó, számítógép, internet. Az infokommunikáció szerepe a mindennapokban. Kulturális és sportélet nálunk és más országokban.	<i>Földrajz:</i> más népek kultúrái. <i>Magyar nyelv és irodalom:</i> különböző kultúrák mítoszai, mondái; a reklám és a popzene új szóbeli költészete. <i>Informatika:</i> e-könyvek, médiatudatosság. <i>Testnevelés és sport:</i> táncok, népi játékok, a sport és olimpia története, példaképek szerepe, sportágak jellemzői. <i>Ének-zene:</i> népzene, klasszikus zene, popzene. <i>Dráma és tánc:</i> a szituáció alapelemei, beszédre késztetés, befogadás, értelmezés. <i>Vizuális kultúra:</i> művészi alkotások leírása, értelmezése.
<i>Utazás, turizmus</i> A közlekedés eszközei, lehetőségei, a tömegközlekedés, a kerékpáros közlekedés. Nyaralás itthon, illetve külföldön. Utazási előkészületek, egy utazás megtervezése, megszervezése. Az egyéni és a társas utazás előnyei és hátrányai. Turisztikai célpontok. Célnyelvi és más kultúrák.	<i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> közlekedési ismeretek, közlekedésbiztonság, fenntarthatóság, környezettudatosság a közlekedésben. <i>Földrajz:</i>

	a kulturális élet földrajzi alapjai, nyelvek és vallások, egyes meghatározó jellegű országok turisztikai jellemzői.
<i>Tudomány és technika</i> Népszerű tudományok, ismeretterjesztés. A technikai eszközök szerepe a mindennapi életben. Az internet szerepe a magánéletben, a tanulásban és a munkában.	<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek; fizika:</i> tudománytörténeti jelentőségű felfedezések, találmányok. <i>Informatika:</i> számítógépen keresztül való kapcsolattartás, információ keresése, az informatikai eszközöket alkalmazó média, az elterjedt infokommunikációs eszközök előnyei és kockázatai, a netikett alapjai, élőszóval kísért bemutatók és felhasználható eszközeik.
<i>Gazdaság és pénzügyek</i> Családi gazdálkodás. A pénz szerepe a mindennapokban. Vásárlás, szolgáltatások (pl. posta, bank). Üzleti világ, fogyasztás, reklámok. Pénzkezelés a célnyelvi országokban.	<i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> család és háztartás, tudatos vásárlás, pénzügyi ismeretek. <i>Matematika:</i> alapműveletek, grafikonok értelmezése. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> a jövedelem szerepe a családban, kiadás, bevétel, megtakarítás, hitel, rezsi, zsebpénz.

A fejlesztés várt eredményei a ciklus végén	B1 nyelvi szint. A tanuló képes főbb vonalaiban és egyes részleteiben is megérteni a köznyelvi beszédet a számára ismerős témákról. Képes önállóan boldogulni, véleményt mondani és érvelni a mindennapi élet legtöbb, akár váratlan helyzetében is. Stílusában és regiszterhasználatában alkalmazkodik a kommunikációs helyzethez. Ki tudja magát fejezni a szintnek megfelelő szókincs és szerkezetek segítségével az ismerős témakörökben. Beszéde folyamatos, érthető, a főbb pontok tekintetében tartalmilag pontos, stílusa megfelelő. Több műfajban képes részleteket is tartalmazó, összefüggő szövegeket fogalmazni ismert, hétköznapi és elvontabb témákról. Írásbeli megnyilatkozásaiban megjelennek műfaji sajátosságok és különböző stílusjegyek. Képes megérteni a gondolatmenet lényegét és egyes részinformációkat a nagyrészt közérthető nyelven írt, érdeklődési köréhez kapcsolódó, lényegre törően megfogalmazott szövegekben.

IDEGEN NYELV

Nyelvi előkészítő évfolyam a hat osztályos középiskolai nevelés-oktatás előtt

Az idegen nyelvek oktatásának alapvető célja, összhangban a KER a tanulók idegen nyelvi kommunikatív kompetenciájának megalapozása és fejlesztése. A kommunikatív nyelvi kompetencia szorosan összefonódik az általános kompetenciákkal, vagyis a világról szerzett ismeretekkel, a gyakorlati készségekkel és jártasságokkal, valamint a motivációval, amelyek mindenfajta tevékenységhez, így a nyelvi tevékenységekhez is szükségesek.

A korszerű idegennyelv-oktatás a nyelvhasználó valós szükségleteire épül, ezért tevékenységközpontú. Olyan helyzetekre készíti fel a tanulókat, amelyek már most vagy a későbbiek során várhatóan fontos szerepet játszanak életükben. A nyelvtanulási folyamat középpontjában a cselekvő tanulók állnak, akik az idegen nyelv segítségével kommunikatív feladatokat oldanak meg. A feladatok megoldása során receptív, produktív, illetve interaktív nyelvi tevékenységeket végeznek. Mivel a valóságban a legtöbb megoldandó feladat több készség együttes alkalmazását teszi szükségessé, ezeket integráltan tanítjuk.

A mindennapi nyelvhasználatban, ezért a nyelvtanulásban is fontos szerepet játszanak a szövegértelmezési és szövegalkotási stratégiák. A recepció során a nyelvhasználó, illetve a nyelvtanuló észleli az írott vagy hallott szöveget, azonosítja mint számára lényegeset, felfogja mint nyelvi egységet és összefüggésében értelmezi. A produkció során megtervezi és szóban vagy írásban létrehozza a közlendőjét tartalmazó szöveget.

A sikeres kommunikáció érdekében a tanulóknak meg kell ismerniük és használniuk kell azokat a nyelvi eszközöket, amelyekből és amelyekkel helyesen megformált, értelmes mondanivaló alakítható ki. Tisztában kell lenniük a mondanivaló szerveződésének, szerkesztésének elveivel, hogy koherens nyelvi egységgé formálhassák közlendőjüket. Ismerniük kell azokat az eszközöket és forráskönyveket, amelyekkel sikeresen megoldhatók a különféle kommunikációs helyzetek. Tisztában kell lenniük az egész nyelvi érintkezést átszövő szabályokkal, amelyek a nemek, korosztályok, társadalmi csoportok között különböző alkalmakkor szabályozzák az érintkezést. Ide tartoznak a nyelvi udvariassági szabályok, rituálék és a helyzetnek megfelelő hangnem használatának szabályai is.

A nyelvtanítás során törekedni kell arra, hogy a hallott vagy olvasott szöveg autentikus, a feladatvégzés szempontjából hiteles legyen. Az internet segítségével a tanulók maguk is viszonylag könnyen kerülhetnek autentikus célnyelvi környezetbe, részeseivé válhatnak az adott kultúrának, kapcsolatot teremthetnek a célnyelven beszélőkkel, ami komoly motivációs forrás lehet, és elősegítheti az autonóm tanulóvá válást. A tanulási folyamat szervezésében nagy jelentősége van a kooperatív feladatoknak és a projektmunkának, ezek szintén erősíthetik a motivációt.

Az idegen nyelvű kommunikáció során meghatározó jelentőségű a nyelvekkel, a nyelvtanulással és az idegen nyelveket beszélő emberekkel és a más kultúrákkal kapcsolatos pozitív attitűd, ami magában foglalja a kulturális sokféleség tiszteletben tartását és a nyelvek, kultúrák közötti kommunikáció iránti nyitottságot.

A nyelvtanulás tartalmára vonatkozóan a Nat hangsúlyozza a tantárgyközi integráció fontosságát. Fontos, hogy a tanulók az idegen nyelv tanulása során építeni tudjanak más tantárgyak keretében szerzett ismereteikre és személyes tapasztalataikra is. Ugyanakkor az idegen nyelvvel való foglalkozás olyan ismeretekkel, tapasztalatokkal gazdagíthatja a tanulókat, amelyeket más tantárgyak keretében is hasznosítani tudnak.

Az egész életen át tartó tanulás szempontjából kiemelkedő jelentősége van a nyelvtanulási stratégiáknak, amelyek ismerete és alkalmazása segíti a tanulókat abban, hogy nyelvtudásukat önállóan ápolják és fejlesszék, valamint hogy újabb nyelveket sajátítsanak el.

Az idegen nyelvi kommunikatív kompetencia fejlesztése szoros kapcsolatban áll a Nat-ban megfogalmazott kulcskompetenciákkal. A kommunikatív nyelvi kompetencia több ponton érintkezik az anyanyelvi kompetenciával. A szövegalkotás, szövegértelmezés, szóbeli és írásbeli kommunikáció számos készségeleme átvihető az idegen nyelv tanulásába és fordítva, az idegen nyelv tanulása során elsajátított kompetenciák hasznosak az anyanyelvi kommunikáció területén. A két terület erősítheti egymást, olyannyira, hogy megfelelő módszerek alkalmazása esetén az is lehet sikeres nyelvtanuló és nyelvhasználó, akinek hiányosak az anyanyelvi ismeretei, sőt az idegen nyelv tanulása segíthet abban, hogy tudatosabbá váljon az anyanyelv használata.

Az önálló tanulás képességének kialakításában hasznos segítséget nyújt a modern technika, az interneten található autentikus szövegek, a direkt és indirekt nyelvtanulási lehetőségek sokasága. Míg korábban csak az írott és a hallott szöveg megértésének fejlesztését támogatta az internet, ma már számos lehetőség kínálkozik a produktív nyelvhasználatra is. Az ingyen elérhető autentikus hanganyagok és videók, képek, szótárak, interaktív feladatok mellett az írott és a szóbeli csevegés, a fórumozás és a blogolás is élményszerű nyelvtanulásra ad alkalmat. Az önálló tanulás képességének folyamatos fejlesztéséhez azonban szükség van a tanulásról magáról való beszélgetésre, a tanulási stratégiák kialakításában való segítségnyújtásra, az önértékelés és a társértékelés alkalmainak megteremtésére is.

A nyelvtanítás sikerében fontos szerepet játszik a nyelvtanulók ismereteinek, érdeklődésének, igényeinek, nyelvi és nem nyelvi készségeinek bekapcsolása a tanulási folyamatba. A nyelvtanulás ugyanakkor a témák sokfélesége miatt, valamint azért, mert minden más tantárgynál több lehetőséget nyújt a beszélgetésre, kiválóan alkalmas a személyiség kibontakozásának támogatására. A siker másik kulcsa a folyamatos pozitív megerősítés, a tanulók önmagukhoz mért fejlődésének elismerése.

A táblázatokban megjelenő *fejlesztési egységek* (a hallott szöveg értése, szóbeli interakció, összefüggő beszéd, az olvasott szöveg értése és az íráskészség) a valóságban nem különíthetők el egymástól. A hatékony nyelvtanítás feltétele, hogy a különböző készségek fejlesztése mindig integráltan történjen, úgy, ahogy azok a valós kommunikációs helyzetekben előfordulnak. Ezért nem szerepelnek óraszámok a fejlesztési egységek mellett. Külön táblázat tartalmazza az ajánlott témaköröket, amelyben más tantárgyakkal való kapcsolódási pontok is megtalálhatók. A tanulócsoporthoz más tantárgyakat tanító tanárokkal való együttműködés elevenebbé, aktuálisabbá és érdekesebbé teszi a nyelvtanulást, mert lehetőséget nyújt a témák, témakörök természetes, életszerű összekapcsolására.

A nyelvi előkészítő évfolyamra vonatkozó témalista mindkét szinten azonos az élő idegen nyelvi kerettantervekben szereplő, a 7–8. évfolyamok számára ajánlott listával. A NYEK programra készült helyi tantervben kell meghatározni, hogy ezek közül mely témákat dolgozzák fel ezen az évfolyamon és milyen sorrendben, milyen mélységben foglalkoznak velük a későbbi évfolyamokon. Az ajánlott témakörök listája kitekintést tartalmaz a célnyelvi kultúrákra, ily módon biztosítja az interkulturális kompetenciák fejlesztését. Nem szabad szem elől téveszteni azt sem, hogy az idegen nyelvek tanulásának célja egyre inkább az, hogy egy közvetítő nyelv birtokába jussunk, így az is fontos feladat, hogy tanulmányaik során a célnyelvi országok mellett más kultúrákat is megismerjenek és elfogadjanak a tanulók, és olyan kommunikációs helyzeteket is ki tudjanak próbálni, amelyekben a kommunikációs partnernek sem a célnyelv az anyanyelve.

A táblázatok *Fejlesztési célok* rovata a nyelvtanítás aktuális életkori szakaszra vonatkozó, az adott kompetenciával kapcsolatos fejlesztés céljait tartalmazza. A táblázatok *A*

fejlesztés tartalma elnevezésű része olyan tevékenységeket tartalmaz, amelyek segítségével az adott nyelvi fejlesztés megvalósítható. A nyelvtanulási és nyelvhasználati stratégiák szervesen beépültek a tartalomba.

A nyelvi előkészítő évfolyam a hat osztályos középiskolai nevelés-oktatás előtt

A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC. törvény rögzíti, hogy a középiskolákban a nevelés-oktatást NYEK előzheti meg, amennyiben az intézmény megfelel a vonatkozó rendeletben meghatározott feltételeknek. Amennyiben a tanulók két idegen nyelvet tanulnak, az iskolának a második idegen nyelvre vonatkozó kritériumokat is teljesítenie kell.

A hat osztályos gimnáziumi nevelés-oktatást megelőző nyelvi előkészítő évfolyam, azaz a 7/Ny osztályok általános céljai megegyeznek az „Idegen nyelvek” kerettantervekben megfogalmazottakkal. Az előkészítő évben biztosított intenzív nyelvtanulás keretében a különböző háttérrel érkező tanulók esélyt kapnak tudásuk összehangolására, a felzárkózásra és az intenzív fejlődésre. A NYEK képzés közvetlen célja, hogy a nyelvi előkészítő évfolyamon a tanulók intenzív nyelvtanulással olyan nyelvtudáshoz jussanak, amely megalapozza a további évek nyelvtanulását. A tervezéskor figyelembe kell venni azonban, hogy a nyelvi előkészítő évfolyam magas idegen nyelvi óraszámú elsősorban nem arányosan megemelt tananyagmennyiséget jelent, hanem tágabb teret biztosít az elmélyítésre, a gyakorlásra és a szilárd alapok megteremtésére. A tanulók életkora és nyelvtanulási tapasztalata miatt különösen fontos ez a hat osztályos nyelvi előkészítő évfolyamokon.

A Nat-hoz hasonlóan, a közműveltségi elemeket a tantárgy egyedi jellemzői miatt a NYEK kerettantervben is azok a nyelvi szintek és kompetenciák testesítik meg, amelyeket a nemzetközi gyakorlatban és az érettségi követelményrendszerben mérceként használt KER határoz meg. A nyelvi kompetenciák komplex fejlesztéséhez az ajánlott témakörök kínálnak kontextust. Az idegen nyelvi kerettanterv a KER-ben leírt készségek alapján határozza meg a nyelvtanulás fejlesztési egységeit, ezek a hallott és olvasott szöveg értése, a szóbeli interakció, az összefüggő beszéd és az íráskészség. A KER-ben meghatározott nyelvi szintek és kompetenciák azonban nem mechanikusan, hanem a tanulók életkori sajátosságainak tükrében értelmezve kerültek be a kerettantervbe.

Jelen kerettanterv a nyelvi előkészítő évfolyammal induló hat osztályos gimnáziumi képzés nyelvi előkészítő évfolyamára készült. Az egyes évfolyamoknál szereplő két szintet egyrészt a rendeletben meghatározott feltételek indokolják, másrészt annak biztosítása, hogy az intézmények a haladás tempóját az adott tanulók igényeihez igazíthassák. A nyelvtanulási folyamat tervezésekor figyelembe kell venni az egyes tanulócsoportok szükségleteit, az év elejei szintfelmérés eredményét és a tanulók haladási tempóját. A magasabb óraszám és a rendeletben meghatározott két lehetséges kimeneti szint teret ad tehát a differenciált, a tanulók igényeinek és életkorának megfelelő oktatás megvalósítására.

A nyelvi előkészítő évfolyammal induló középiskolai oktatásban a Nat-ban megadottak szerint a gimnáziumokban kettő nyelvet kötelező tanulni. A második idegen nyelv tanítását célszerű legkésőbb a 7. évfolyamon megkezdeni. A kötelezően elvárt minimumszinteket az első és második idegen nyelvre a lenti táblázat foglalja össze. A megadottaktól az intézmények a megfelelő feltételek megléte esetén felfelé eltérhetnek.

	NYEK évfolyam (7/Ny), minimumszint	8. évfolyam	10. évfolyam, minimumszint	12. évfolyam, minimumszint
1. idegen nyelv	A1-A2	A2-B1	B1-B2	B2
2. idegen nyelv		A1-A2	A2-B1	B1-B2

Az óraszámok vonatkozásában fontos, hogy a nyelvi előkészítő évfolyammal induló nevelés-oktatás megemelt óraszama nem elsősorban a tananyag növelésére, hanem annak tényleges elmélyítésére, a gyakorlásra szánt idő bővítésére szolgál. A több nyelvóra segítségével az iskolán kívül kevesebb nyelvtanulási lehetőséggel rendelkező tanulók hátránya kompenzálható, sőt a hagyományos képzésben résztvevőkhöz képest magasabb kimeneti szint is elérhető. A kerettanterv a nyelvi előkészítő évfolyammal induló képzésre az idegen nyelvek vonatkozásában a következőket írja elő: a nyelvi előkészítő évfolyamon a rendelkezésre álló heti órakeret legalább 60 százalékát, azaz heti 18 órát kell idegennyelv-oktatásra fordítani. A heti öt testnevelés biztosítása a nyelvi előkészítő esetén is kötelező, a fennmaradó órakeret 50%-át pedig fele-fele arányban informatikai ismeretek oktatására valamint képességfejlesztésre kell fordítani.

A 6–10. évfolyamon az első idegen nyelv tanítására legkevesebb heti 5 órát, a 11-12. évfolyamokon a haladás függvényében minimum heti 3 órát kell szánni. Ettől fölfelé az intézmények eltérhetnek. Az óraszámra beletartozhatnak a tantárgyközi integrációra felhasznált órák is, azaz lehetséges és módszertanilag javasolt az egyéb közismereti, illetve szakmai tárgyak tartalmi bevonása a nyelvtanításba, különösen az előírt kimeneti szintet a 10. évfolyamon elérő tanulók esetében. A második idegen nyelv oktatására szánt időkeretet a Nat alapján az intézmény határozza meg, de javasolt a heti legalább 3 óra.

A hat évfolyamos gimnáziumba, így a 7/Ny osztályokba a tanulók igen változatos idegen nyelvi tapasztalatokkal érkeznek, miközben olyan életkorba lépnek, amikor jelentősen felgyorsulhat a nyelvtanulás sebessége. A NYEK célja tehát olyan szilárd alapok létrehozása, mely differenciált oktatással, az életkornak és a valós nyelvhasználatnak megfelelő tevékenységekkel kezeli az új környezetet, az új tanulócsoporthoz, valamint a tanulók nyelvi készségei terén mutatkozó különbségeket, és emellett segíti a motiváció fenntartását. A különböző nyelvtanulási háttérrel érkező tanulók a 7/Ny évfolyam végére a KER szerinti A1, illetve az A2 szintet kell, hogy elérjék. Ez szoros kölcsönhatásban történik az adott életkori szakaszra megfogalmazott nevelési célokkal és más kulcskompetenciák fejlesztésével, elsősorban az anyanyelvi kommunikáció, a szociális kompetencia, az esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség, valamint a hatékony, önálló tanulás területén. Egyre nagyobb szerepet kap a digitális kompetencia.

A nyelvi készségek fejlesztése komplex módon történik, úgy, ahogy azok a valós kommunikációs helyzetekben természetes módon összekapcsolódnak. A tanulók egyre több autentikus szövegfajttával ismerkednek meg, bővül a szókincsük, szélesedik nyelvtani ismereteik köre, egyre magabiztosabban tudják megvalósítani beszédszándékaikat. Amellett, hogy az új nyelvtani szerkezetekkel a korábbi fejlesztési szakaszokhoz hasonlóan továbbra is kontextusba ágyazva ismerkednek meg, egyre többen és egyre jobban érdeklődnek a nyelvben előforduló szabályszerűségek és az anyanyelvhez hasonló vagy attól eltérő nyelvtani jelenségek iránt. A helyes nyelvhasználatban segíthetik őket azok a nyelvtani szabályok, amelyeket maguk fedeznek fel és fogalmaznak meg. Fontos, hogy a nyelvi előkészítő évfolyamon biztosított magasabb óraszám az életkoruknak megfelelő minőségű és mennyiségű, kontextusba ágyazott nyelvtani fejlesztést biztosítja, és nem célozhatja meg

magasabb nyelvi szintekhez tartozó szerkezetek tanításának előrehozását vagy környezetükből kiragadott tanítását.

A nyelvtanulás korábbi szakaszainak témakörei a 7/Ny évfolyamon tovább bővülnek és mélyülnek azáltal, hogy a tanulók érdeklődése és igényei szerint új szempontokból kerülnek feldolgozásra. Ezek és az újonnan feldolgozásra kerülő témák is összhangban állnak a Nat más műveltségi területeinek tartalmaival, és lehetővé teszik a tanulók számára, hogy a nyelv eszközével alaposabban, árnyaltabban megismerjék szűkebb és tágabb környezetüket. A nyelvtanulás iránti motiváció fenntartása szempontjából meghatározó jelentősége van a témák gondos megválasztásának és annak, hogy a tanulók kívánságára időről-időre olyan témák is feldolgozásra kerüljenek, amelyek aktuálisan érdeklik, foglalkoztatják őket. A tanulási kedvet fokozza, ha a tanulók változatos munkaformák, értelmes tevékenységek és érdekes, kihívást jelentő feladatok keretében fejleszthetik nyelvtudásukat.

Ebben a fejlesztési szakaszban tovább bővül a megismert és alkalmazott nyelvtanulási stratégiáknak a köre. Ezek fokozatos elsajátítása lehetővé teszi, hogy a tanulók az iskolán kívül is egyre inkább hasznosítsák, fejlesszék nyelvtudásukat. Ugyancsak segítséget jelent számukra, ha gyakorlatot szereznek az önértékelés és a társértékelés módszereinek alkalmazásában, sikeres próbálkozásaik tudatosításában és hibáik felismerésében, azok önálló javításában.

A NYEK sikerét számos tényező segítheti. Az egyik legfontosabb kulcs a tanárok megfelelő felkészítése, hiszen a NYEK csoportok nagy óraszámban történő oktatása mind szakmailag, mind emberileg nagy kihívás elé állítja a nyelvtanárokat. Javasolt, hogy az egyes csoportokat az adott idegen nyelvből egynél több nyelvtanár oktassa, így a tanári és tanulói motiváció fenntartható és erősíthető, az intenzív forma adta nehézségek jelentősen csökkenthetők. Ha egy csoporttal több tanár foglalkozik, az lehetőséget ad a tapasztalatcserére, egymás segítségére és a felelősség megosztására is. A munkamegosztás a tanulási-tanítási folyamat egészére épüljön, a különböző tevékenységeket integráltan kezelve, azaz ne legyenek például a különböző tanároknál a különböző készségek. A tanároknak folyamatosan együtt kell működniük, ebben segítségükre vannak a munka dokumentálásának eszközei, például a közösen vezetett haladási napló és a rendszeres szóbeli egyeztetések. A tanulók több különféle tanári megközelítéssel találkoznak, ezek kiegészítik és erősítik egymást. Ez a kommunikációs helyzetet közelebb viszi a valós nyelvi helyzetekhez, csökkenti az esetleges egyhangúságot, és nagyobb az esély arra is, hogy minden tanuló megtalálja a neki megfelelő nyelvtanulási módot.

A tananyagok esetében a nyelvi előkészítő évfolyam nagyobb nyelvi órászáma miatt több lehetőség adódik kiegészítő anyagok felhasználására, ezek segítségével a tanulási motiváció tovább erősíthető, és a nyelvtanulás autentikusabbá válik. A jól kiválasztott anyagok az egyes készségek fejlesztésében nagy segítséget jelenthetnek. Az elektronikus anyagok, az IKT integrálása a nyelvtanulásba különösen fontos eszköz lehet. A nyelvi előkészítő évfolyam megfelelő tervezéssel változatos és hatékony nyelvtanulást eredményez, számos olyan tevékenységre ad lehetőséget, amelyekre az egyéb nyelvtanulási formákban általában kevesebb idő jut.

A nyelvi előkészítő évfolyam a mérés, értékelés terén is összetettebb feladatot jelent. A tanulók iskolai életében különösen nagy hangsúly kerül a nyelvtanulásra, így a folyamatos visszajelzés nagy jelentőséggel bír. A nagyobb órászám lehetőséget ad az alapos és sokszínű értékelésre, mely mind eszközeiben (projektmunka, prezentáció stb.), mind az értékelő személyében (tanár, társ vagy a tanuló önmaga) igen változatos lehet. Az osztályozáson túl hasznos lehet a rendszeres írásbeli vagy szóbeli szöveges értékelés, például egy előre kidolgozott szempontsorral (órai munka, iskolán kívüli nyelvtanulás, házi feladat, projektmunkák stb.). A NYEK-en elérhető látványos fejlődés regisztrálásában segítség lehet az Európai nyelvtanulási napló, mellyel a tanulók maguk is dokumentálni tudják

eredményességüket, így tudatosabban követhetik nyelvtudásuk erősödését. Abban is segítségükre lehet, hogy kialakuljon bennük a saját tanulásukért, fejlődésükért vállalt felelősség.

Az intenzív nyelvtanulás dinamikája eltér a szokásostól, ezért több pontra külön figyelmet kell fordítani. Különösen fontos a motiváció fenntartása, amiben segít a tanulókkal való szoros együttműködés, a valós tanulási helyzetek megteremtése, a változatos tevékenységek. Meg kell találni az új anyag és a gyakorlás megfelelő arányát, valamint tudni kell kezelni azt a csalódást, amelyet az intenzív tanulásból fakadó látványos fejlődés későbbi (természetes) lassulása okoz.

A nyelvi előkészítő évfolyamon megnő a differenciálás jelentősége is. A NYEK elegendő teret hagy számos olyan feladatra, amelyekre a normál nyelvi képzésben nehezebb időt találni, ilyen például a tanulók fokozatos felkészítése az önálló nyelvtanulásra, vagy a nyelvtanulásnak a személyiségfejlődésre gyakorolt pozitív hatásainak kiaknázása. A nagyobb órakeret több lehetőséget kínál a „kísérletezésre”, az innovációra, új módszerek, eljárások kipróbálására. Az eredmények jól hasznosíthatók az intézmény munkájának más területein is, például más tantárgyakban is segíthetik a módszertani innovációt.

A NYEK végére a tanulók idegen nyelvi tudása lehetővé teszi, hogy a körülöttük lévő világról idegen nyelven is szerezzenek információt, és ezzel a lehetőséggel már tudatosan éljenek. A különböző célok és tartalmak idegen nyelvi fejlesztésében segítenek eligazodni a témakörök táblázatában megadott kapcsolódási pontok. Tudatosítani kell a tanulóknak, hogy az idegen nyelv kulcskompetencia, amely segítséget nyújt a magánéletben és a tanulásban, később a szakmai pályafutás során is az eligazodásban és a boldogulásban. A szakközépiskolákban indított előkészítő évfolyamokon érdemes lehetőséget biztosítani arra is, hogy a tanulók idegen nyelven is ismerkedjenek az intézmény profiljának megfelelő szakmai tartalommal.

Az A1 kimeneti szinthez

Fejlesztési egység	Hallott szöveg értése
Előzetes tudás	Az iskolán kívül és az iskoláztatás során szerzett tapasztalatok, ismeretek, készségek, személyes és szociális kompetenciák, tanulási képességek, a tanuló természetes kíváncsisága, idegennyelv-tanulás iránti motivációja.
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A kissé komplexebb formában elhangzó és kevesebb nonverbális elemmel támogatott célnyelvi óravezetés követése; az osztálytermi tevékenységekhez kapcsolódó, kevesebb nonverbális elemmel támogatott és bővülő szókinccsel megfogalmazott, de továbbra is rövid, egyszerű tanári utasítások megértése; az ismert témákhoz kapcsolódó, egy-egy rövid mondatból álló kérdések, néhány rövid mondatból álló megnyilatkozások megértése; a mindennapi témakörökben elhangzó rövid, egyszerű szövegekben az ismerős szavak, fordulatok felismerése, ezekből következtetés a szövegek témájára; a megértést segítő feladatokra támaszkodva a lényeg és néhány konkrét információ kiszűrése ismert témájú rövid, egyszerű szövegekből; néhány, a megértést segítő alapvető stratégia egyre önállóbb alkalmazása.
A fejlesztés tartalma	
A kissé komplexebb formában elhangzó és kevesebb nonverbális elemmel támogatott	

célnyelvi óravezetés növekvő biztonsággal történő követése (pl. osztálytermi rutincselekvések, a közös munka megszervezése, eszközhasználat).

Rövid, egyszerű tanári utasítások alaposabb és biztosabb megértése (pl. játékos feladatok; manuális tevékenységek; mozgásos, játékos tevékenységek).

A tanulóhoz közel álló, ismert témákról szóló rövid kérdések és néhány rövid mondatból álló szövegek megértése.

Az életkornak megfelelő, ismert témakörökhöz kapcsolódó, rövid, egyszerű autentikus szövegek bemutatásának aktív követése; a tanult nyelvi elemek felismerése a szövegekben, következtetések levonása a témára, lehetséges tartalomra vonatkozóan; a szöveg lényegének kiszűrése megértést segítő, változatos feladatok segítségével.

A megértés során egyre tudatosabb támaszkodás a hallott szövegeket kísérő nonverbális elemekre (pl. képek, képsorok, tárgyak, testbeszéd, hanglejtés) és a beszédhelyzetre.

Tanári ösztönzésre a hallott szövegből kiszűrt információk egyre tudatosabb összekapcsolása a témával kapcsolatos egyéb ismeretekkel, és ezek alapján következtetések levonása a tartalomra vonatkozóan.

Különböző beszélők egyre biztosabb megértése, amennyiben azok a célnyelvi normának megfelelő vagy ahhoz közelítő kiejtéssel, a tanuló nyelvi szintjéhez igazított tempóban, szükség esetén szüneteket tartva és a lényegi információkat hangsúlyozva, megismételve beszélnek.

A fenti tevékenységekhez használható szövegfajták, szövegforrások

Dalok, versek, képekkel illusztrált mesék és történetek, kisfilmek, animációs filmek, a korosztálynak szóló egyéb hangzó anyagok, tanárral, tanulótársakkal, célnyelvi országokból érkező személyekkel folytatott rövid párbeszéd, tanári beszéd.

Fejlesztési egység	Szóbeli interakció
Előzetes tudás	Az iskolán kívül és az iskoláztatás során szerzett tapasztalatok, ismeretek, készségek, személyes és szociális kompetenciák, tanulási képességek, a tanuló természetes kíváncsisága, idegennyelv-tanulás iránti motivációja.
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A beszédszándék kifejezése egyszerű nyelvi eszközökkel, bővülő szókinccsel és nonverbális elemekkel támogatva; egyszerű kérdések feltevése ismert témákról, illetve válaszadás egyszerű nyelvi eszközökkel a hozzá intézett kérdésekre; rövid beszélgetés folytatása ismert témákról, egyszerű nyelvi eszközökkel, begyakorolt beszédfordulatokkal; rövid beszélgetés folytatása a társakkal a tanult témákról; rövid, egyszerű szövegek közös előadása; az ismert szöveg célnyelvi normákhoz közelítő kiejtése, helyes intonációval és megfelelő beszédtempóban.
A fejlesztés tartalma	
A mondanivaló nonverbális elemekkel (pl. testbeszéddel, hanglejtéssel, vizuális eszközökkel) támogatott kifejezése bővülő szókinccsel, egyszerű nyelvi eszközökkel. Rövid válaszokkal, cselekvéssel való reagálás ismert témákhoz vagy osztálytermi szituációkhoz kapcsolódó, egyszerű nyelvi eszközökkel megfogalmazott kérdésekre, kérésekre, felszólításokra. Egyszerű kérdések feltevése ismert témákhoz, osztálytermi szituációkhoz, egyéni szükségletekhez kapcsolódva. Egyszerű nyelvi eszközöket és nonverbális elemeket tartalmazó rövid párbeszéd eljátszása	

társakkal.
 Kommunikálás begyakorolt beszédfordulatokkal (pl. bemutatkozás, bemutatás, üdvözlés, köszönés, alapvető információ kérése és adása saját magáról, társairól, közvetlen környezetéről, különböző dolgok kérése és adása, tetszés, nemtetszés kifejezése).
 Meg nem értés esetén nonverbális elemekkel, pl. testbeszéddel támogatott ismétlés, magyarázat kérése.
 Néhány egyszerű, a beszélgetés strukturálása szempontjából fontos elem megismerése és alkalmazása (pl. beszélgetés kezdeményezése, figyelemfelhívás).
 Hallott, látott jelenségekre (pl. váratlan osztálytermi történésekre, időjárással kapcsolatos megfigyelésekre) való reagálás egyszerű nyelvi eszközökkel.
 Aktív részvétel dalok, mondókák, versek, mesék, történetek előadásában, szóbeli nyelvi játékokban; nonverbális elemekkel támogatott történet elmondásába való bekapcsolódás az ismert szavak, kifejezések, beszédfordulatok szintjén.
A fenti tevékenységekhez használható szövegfajták, szövegforrások
 Dalok, mondókák, versek, mesék, illusztrált történetek, mozgással kísért rövid cselekvéssorok, kérdések, rövid párbeszédek, dramatizált jelenetek, néhány mondatos leírások, egyszerű felszólítások, kérések, információ hiányán, illetve különbözőségén alapuló szövegek.

Fejlesztési egység	Összefüggő beszéd
Előzetes tudás	Az iskolán kívül és az iskoláztatás során szerzett tapasztalatok, ismeretek, készségek, személyes és szociális kompetenciák, tanulási képességek, a tanuló természetes kíváncsisága, idegennyelv-tanulás iránti motivációja.
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Rövid, egyszerű szövegek elmondása, illetve párbeszéd előadása társaival közösen, tanári segítséggel; egyszerű nyelvi eszközökkel megfogalmazott, összefüggő leírás adása saját magáról és a környezetében előforduló tárgyakról, élőlényekről, eseményekről; néhány egyszerű nyelvtani szerkezet és mondatfajta használata; a szavak, szócsoporthoz, egyszerű cselekvések, történések összekapcsolása kötőszavakkal; munkájának bemutatása egyszerű nyelvi eszközökkel; ismert szöveg elmondása a célnyelvi normához közelítő kiejtéssel, intonációval és beszédtempóban.
A fejlesztés tartalma	
Gyermekeirodalmi mű (pl. vers, dal, mese), történet, cselekvéssor közös vagy önálló előadása társak, másik osztály, szülők vagy tanárok részére. Felkészülést követően nonverbális elemekkel támogatott egyszerű nyelvi eszközökkel, begyakorolt beszédfordulatokkal megfogalmazott szerepjáték előadása társakkal. Minta alapján, tanári segítséggel összefüggő szöveg alkotása; szavak, szócsoporthoz, cselekvéssorok összekapcsolása egyszerű kötőszavakkal (pl. és, de, azután). Egyénileg vagy csoportban létrehozott alkotás, tárgy rövid bemutatása és értékelése (pl. közös plakát készítése, kiállítása, szóbeli bemutatása és értékelése). Tanári példa vagy autentikus hangzóanyag hallgatása és együttes elmondása után közös vagy önálló ismétlés; a kiejtés, intonáció, hangsúly, ritmus játékos gyakorlása (pl. hangerő vagy hangszín változtatásával, érzelmek kifejezésével, ritmushangszerek vagy mozgás kíséretével).	

<i>A fenti tevékenységekhez használható szövegfajták, szövegforrások</i> Dalok, versek, mesék, rövid történetek, cselekvéssorok, leírások (pl. tanulói munka bemutatása), rövid szerepek, interaktív feladatok.

Fejlesztési egység	Olvasott szöveg értése
Előzetes tudás	Az iskolán kívül és az iskoláztatás során szerzett tapasztalatok, ismeretek, készségek, személyes és szociális kompetenciák, tanulási képességek, a tanuló természetes kíváncsisága, idegennyelv-tanulás iránti motivációja.
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A megértést segítő elemekre támaszkodva felismeri és megérti az egyszerű szövegekben az ismert nevek, szavak és mondatok felismerése és megértése; a különböző műfajú, egyszerű, autentikus szövegek lényegének megértése; egyszerű, autentikus szövegekből néhány alapvető információ kiszűrése; az olvasott szövegre vonatkozó egyszerű feladatok elvégzése; a készségek, képességek kreatív használata az olvasott szövegek értelmezéséhez; érdeklődés kialakítása a célnyelvi kultúra irodalmi, művészeti alkotásai iránt.
A fejlesztés tartalma	
Rövid, hétköznapi szövegekben ismerős nevek, szavak és egyszerű fordulatok felismerése. Írott szöveggel kapcsolatos tevékenységek végzése (pl. leírás alapján illusztráció készítése, képek sorba rendezése, szövegrészlettel való párosítása). Egyszerű, különböző műfajú szövegek olvasása, lényegük megértése, a szövegek feladatokon keresztül történő feldolgozása. Különböző műfajú szövegek (pl. versek, mesék, történetek, fabulák, viccek) közös olvasása. Egyszerű, informatív szövegből (pl. brosúrából, menetrendből, utcai táblákról, feliratokról) tárgyyszerű információ szerzése. Rövid, egyszerű, írott instrukciók követése képek segítségével (pl. játék összerakása, útbaigazítás). Egyszerűsített nyelvezetű irodalmi alkotások olvasása (pl. versek, mesék, dalszövegek, novellák). <i>A fenti tevékenységekhez használható szövegfajták, szövegforrások</i> Történetek, hirdetések, plakátok, egyszerű katalógusok, egyszerű üzenetek, útleírások, képeslapok, feliratok, nyomtatványok hagyományos és online formában.	

Fejlesztési egység	Íráskészség
Előzetes tudás	Az iskolán kívül és az iskoláztatás során szerzett tapasztalatok, ismeretek, készségek, személyes és szociális kompetenciák, tanulási képességek, a tanuló természetes kíváncsisága, idegennyelv-tanulás iránti motivációja.
A tematikai egység	Ismert témáról rövid, egyszerű mondatok írása; megadott mintát követve különböző műfajú és életkorának

nevelési-fejlesztési céljai	megfelelő témájú rövid szövegek alkotása; írásbeli válaszadás személyes adatokra vonatkozó egyszerű kérdésekre; a közösen feldolgozott olvasott szöveghez kapcsolódó írásbeli feladatok elvégzése; részvétel írásbeli nyelvi játékokban; a meglévő szókincs, tudás képes kreatív alkalmazása az őt érdeklő témájú, egyszerű szövegek írásához.
A fejlesztés tartalma	
Szavak és rövid szövegek másolása, illetve hallás utáni leírása. Rövid mondatok írása egyszerű nyelvi szerkezetek felhasználásával (pl. napirend bemutatása, emberek, állatok, tárgyak jellemzése, képfeliratok készítése). Különböző műfajú, egyszerű, rövid szövegek írása (pl. hagyományos vagy elektronikus képeslap, üdvözlőlap, meghívó, üzenet, SMS, e-mail). Egyszerű, autentikus kérdőívek, adatlapok kitöltése. Projektmunka készítése (pl. poszterek, hirdetések, faliújságok, tájékoztató táblák, ismertető). Az életkornak megfelelő irodalmi művek (pl. mesék, történetek) bizonyos elemeinek megváltoztatása, átírása. Különböző típusú szövegek kreatív írása (pl. napló, dalszöveg, listaversek, szabadversek). Egy-két mondatos üzenet, illetve bejegyzés írása internetes közösségi oldalon, blogban vagy fórumban. <i>A fenti tevékenységekhez használható szövegfajták, szövegforrások</i> Leírás, felirat, utasítás, képeslap, üdvözlőkártya, meghívó, üzenet, SMS, e-mail, levél, adatlap, bejegyzés, dalszöveg.	

Ajánlott témakörök a 7/Ny és a 7–8. évfolyamokra	
Ajánlott témakörök	Kapcsolódási pontok
Család Én és a családom Családtagok bemutatása, családfa Családi események, közös programok Családi ünnepek Nagyszüleim világa	Erkölcstan és etika: társas kapcsolatok: család, otthon; az ember az időben: gyermekkor, felnőttkor, öregkor Hon- és népismeret: családunk története Életvitel és gyakorlat: családi munkamegosztás
Otthon Otthonom, szűkebb környezetem Lakóhelyiségek, bútorok, berendezési tárgyak Lakóhelyem, tágabb környezetem Otthonok a célnyelvi országban és a nagyvilágban Otthontalanok	Matematika: tájékozódás a térben Történelem: család és lakóhely Hon- és népismeret: az én városom, falum

Étkezés Napi étkezések Kedvenc ételeim, italaim Egészséges táplálkozás Receptek, főzés, sütés, főzőműsorok Étkezési szokások a célnyelvi kultúrában és a nagyvilágban	Biológia: táplálkozás Kémia: egészséges táplálkozás: a zsírok és cukrok szerepe Életvitel és gyakorlat: családi munkamegosztás Matematika: halmazok, diagramok készítése, értelmezése, táblázatok olvasása
Idő, időjárás Az óra Évszakok és hónapok A hét napjai és napszakok Időjárás Időjárási rekordok Időjárási jelenségek Természeti katasztrófák	Földünk - környezetünk: éghajlat és lakóhelyek; időjárási, éghajlati elemek Fizika: természeti katasztrófák
Öltözködés Ruhadarabok Kedvenc ruháim Divat világa	Történelem: öltözködés, divat Erkölcstan és etika: szokások, társadalmi szabályok
Sport Testrészek és mozgás Kedvenc sportom Sportok, sportfelszerelések Extrém sportok Sportversenyek, olimpia	Biológia: az ember megismerése és egészsége Testnevelés és sport: mozgásos játékok, sportversenyek, szabályok
Iskola, barátok Iskolám, osztálytermünk Tantárgyaim, tanárain Osztálytársaim, barátaim Tanórán kívüli közös programjaink Iskolai élet más országokban	Erkölcstan és etika: társas kapcsolatok: barátság, szeretet, tisztelet, egymás segítése
Szabadidő, szórakozás Szabadidős tevékenységek, kedvenc	Testnevelés és sport: sportok Ének - zene: zenehallgatás

időtöltésem Internet, interaktív játékok, Mozi, színház, zenehallgatás, kiállítások Közös időtöltés barátokkal	Dráma és tánc: színház, előadások Rajz és vizuális kultúra: múzeumok, kiállítások Informatika: Az információs technológián alapuló kommunikációs formák, médiainformatika
Természet, állatok Kedvenc állataim Kisállatok, felelős állattartás Kontinensek, tájegységek Hazánk és más országok, más kontinensek élővilága	Biológia: a természetföldrajzi környezet és az élővilág összefüggései Földünk - környezetünk: földrészek és óceánok, felszínformák, hazánk természeti adottságai; Európán kívüli kontinensek, tájak, országok Életvitel és gyakorlat: hobbiállatok gondozása
Ünnepek és szokások Az én ünnepeim Ünnepek itthon és a nagyvilágban	Történelem: hétköznapiak, ünnepek Hon- és népismeret: találkozás a múlttal: Ünnepeinek eredete és szokásrendje
Város, bevásárlás Városok, települések, falvak Épületek, utcák Tájékozódás, útbaigazítás Üzletek, bevásárlóközpontok, piac Vásárlás Látnivalók, nevezetességek a lakóhelyemen Híres városok és nevezetességeik	Matematika: tájékozódás a térben, térbeli alakzatok Földünk - környezetünk: országok, városok Hon- és népismeret: az én városom, falum, a hazai táj, a világörökség elemei Életvitel és gyakorlat: közlekedés, vásárlás
Utazás, pihenés Vakáció, nyaralás Táborok, osztálykirándulás Közlekedési eszközök Utazás belföldön és külföldön	Földünk - környezetünk: tájékozódás a földrajzi térben, Európa, Európán kívüli kontinensek, tájak, országok Biológia: az erdők világa Hon- és népismeret: az én városom, falum, a hazai táj, a világörökség elemei
Fantázia és valóság Kedvenc olvasmányaim, könyveim Képzeletem világa Utazás a jövőbe	Dráma és tánc: dramatikus játékok Rajz és vizuális kultúra: képzeletem világa

Zene, művészetek Kedvenc zeném, együttesem Film- és színházi élményeim Kedvenc múzeumom Kiállítások, rendezvények, koncertek Zenei világnap	Ének - zene: zenehallgatás Dráma és tánc: színház, előadások Rajz és vizuális kultúra: múzeumok, kiállítások
Környezetünk védelme Veszélyeztetett állat és növényvilág Nevezetes napok: Fák és madarak Napja, a Víz Világnapja, a Duna Napja Szelektív hulladékgyűjtés Környezettudatos viselkedés	Biológia: környezeti rendszerek állapota, védelme, fenntarthatósága Fizika: energiatermelési eljárások Földünk - környezetünk: globális problémák, fenntarthatóság, védett hazai és nemzetközi természeti értékek példái Életvitel és gyakorlat: tudatos vásárlás, egészséges életmód
Egészséges életmód A rendszeres testedzés A helyes táplálkozás Betegségek és megelőzésük	Biológia: betegségek megelőzése Életvitel és gyakorlat: egészséges életmód
Felfedezések Nagy földrajzi felfedezések Híres felfedezők és életútjuk	Történelem: felfedezők és feltalálók Hon- és népismeret: a magyar tudomány és kultúra eredményei a világban
Tudomány, technika Feltalálók és találmányok Híres feltalálók és életútjuk A jövő technikai vívmányai	Biológia: tudománytörténet Hon- és népismeret: a magyar tudomány és kultúra eredményei a világban
Múltunk és jövőnk Családom múltja, gyökereim Az én jövőm Iskolám múltja, jelene A jövő iskolája Lakóhelyem régen és most A jövő városa Földünk jövője	Történelem: különböző korszakok, globális problémák Hon- és népismeret: az én világom, Találkozás a múlttal Földünk - környezetünk: településtípusok; környezettudatosság, környezetvédelem Erkölcstan és etika: a munka világa Életvitel és gyakorlat: pályaorientáció: szakmák, foglalkozások

Média, kommunikáció Internet, interaktív játékok, közösségi oldalak Infokommunikációs eszközök a mindennapokban A média szerepe a hétköznapi életben Testbeszéd Kommunikáció az állatvilágban	Történelem: hírközlés Biológia: kommunikáció az állatvilágban Társadalmi, állampolgári és gazdasági ismeretek: a média és a nyilvánosság szerepe Informatika: az információs technológián alapuló kommunikációs formák, médiainformatika
Földünk és a világűr A naprendszer és a bolygók A Nap és a csillagok Utazások az űrben	Földünk - környezetünk: égitestek Fizika: a naprendszer objektumai, a világűr megismerésének eszközei Matematika: tájékozódás a térben

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	A1 szintű nyelvtudás: A tanuló megérti a gazdagodó nyelvi eszközökkel megfogalmazott célnyelvi órávezetést, az ismert témákhoz kapcsolódó kérdéseket, rövid megnyilatkozásokat, szövegeket. Egyszerű nyelvi eszközökkel, begyakorolt beszédfordulatokkal kommunikál. Felkészülés után elmond rövid szövegeket. Közös feldolgozás után megérti az egyszerű olvasott szövegek lényegét, tartalmát. Ismert témáról rövid, egyszerű mondatokat ír, mintát követve önálló írott szövegeket alkot.

Az A2 kimeneti szinthez

Fejlesztési egység	Hallott szöveg értése
Előzetes tudás	A1 nyelvi szint, azaz a gazdagodó nyelvi eszközökkel megfogalmazott célnyelvi órávezetés megértése, egyszerű, rövid, hangzó szövegekhez kapcsolódó feladatok megoldása.
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az osztálytermi tevékenységekhez kapcsolódó tanári utasítások megértése; az ismert témákhoz kapcsolódó egyszerű kérdések és kijelentések megértése; a tanult témakörökben elhangzó szövegekben a tanult szavak, szó- és beszédfordulatok felismerése, és ezekből következtetés a szövegek témájára, tartalmára; az ismert témakörökben elhangzó szövegekben a beszélők gondolatmenetének követése; a lényeg és néhány alapvető információ kiszűrése az ismert témakörökben elhangzó szövegekből, részben önállóan, részben a megértést segítő, változatos feladatokra támaszkodva;

	néhány, a megértést segítő alapvető stratégia egyre önállóbb alkalmazása.
A fejlesztés tartalma	
Az ismert nyelvi elemekre támaszkodó, szükség szerint nonverbális elemekkel támogatott célnyelvi órávezetés folyamatos követése (pl. osztálytermi rutincselekvések, a közös munka megszervezése, eszközhasználat) és a tanári utasítások megértése. Ismert témákhoz kapcsolódó rövid kérések és kijelentések megértése. Az életkornak megfelelő, ismert témakörökhöz kapcsolódó, rövid, egyszerű autentikus szövegek bemutatásának aktív követése; a tanult nyelvi elemek felismerése; következtetés levonása a szövegfajtára, a témára és a lehetséges tartalomra vonatkozóan; a szöveg lényegének, néhány konkrét információnak a kiszűrése megértést segítő, változatos feladatok segítségével. Ismert témakörökben elhangzó rövid, egyszerű szövegekben a beszélők gondolatmenetének követése a tanult nyelvi eszközökre támaszkodva, a beszédhelyzetet figyelembe vételével. Különböző beszélők egyre nagyobb biztonsággal való megértése, amennyiben azok a célnyelvi normának megfelelő vagy ahhoz közelítő kiejtéssel, a tanuló nyelvi szintjéhez igazított tempóban, szükség esetén szüneteket tartva és a lényegi információkat megismételve beszélnek. <i>A fenti tevékenységekhez használható szövegfajták, szövegforrások</i> Dalok, versek, képekkel illusztrált mesék és történetek, kisfilmek, a célnyelvi kultúrát bemutató multimédiás anyagok, a korosztálynak szóló egyéb hangzó anyagok; tanárral, tanuló társakkal, célnyelvi országokból érkező személyekkel folytatott rövid párbeszéd, tanári beszéd, interaktív feladatok.	

Fejlesztési egység	Szóbeli interakció
Előzetes tudás	A1 nyelvi szint, azaz egyszerű nyelvi eszközökkel, begyakorolt beszédfordulatokkal folytatott kommunikáció.
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Egyszerű és közvetlen információcserét igénylő feladatokban kommunikáció ismert témákról, egyszerű nyelvi eszközökkel, begyakorolt beszédfordulatokkal; kérdésfeltevés kiszámítható, mindennapi helyzetekben, válaszadás a hozzá intézett kérdésekre, illetve rövid párbeszéd folytatása; az első lépések megtétele a célnyelv spontán módon történő használata útján; egyre több kompenzációs stratégia tudatos alkalmazása a megértetés, illetve a beszédpartner megértése érdekében; törekvés a célnyelvi normához közelítő kiejtésre, intonációra és beszédtempóra.
A fejlesztés tartalma	
Tudatosan megválasztott nonverbális elemekkel támogatott mondanivaló kifejezése, egyre bővülő szókinccsel, begyakorolt beszédfordulatokkal, egyszerű nyelvi eszközökkel. Egyszerű, tényszerű információk megszerzése és továbbadása. Vélemény, gondolat, érzés kifejezése, illetve ezekre való rákérdezés egyszerű nyelvi eszközökkel. Ismert témákhoz, mindennapi helyzetekhez vagy osztálytermi szituációkhoz kapcsolódó, egyszerű nyelvi eszközökkel megfogalmazott kérdések feltevése, kérések, felszólítások megfogalmazása, illetve az azokra történő válaszadás.	

Részvétel ismert témákhoz, mindennapi helyzetekhez kapcsolódó rövid párbeszédben, beszélgetésben.

A célnyelv tudatos használata a tanórai tevékenységek során, spontán kommunikálás strukturált, előre látható szituációkban (pl. pár- vagy csoportmunka során társakkal).

Lehetőség esetén kapcsolatfelvétel, rövid társalgásban való részvétel, spontán kommunikálás célnyelvi beszélőkkel.

Beszélgetés során meg nem értés esetén ismételtes, magyarázat kérése, visszakérdezés alkalmazása, illetve szükség esetén a saját mondanivaló átfogalmazása, egyszerűsítése, pontosítása a kommunikáció fenntartása érdekében.

Néhány egyszerű, a beszélgetés strukturálása szempontjából fontos elem megismerése és alkalmazása (pl. a kommunikáció fenntartása, követése, lezárása).

Észlelt (hallott/látott) jelenségekre (pl. váratlan osztálytermi történésekre, helyzetekre) való reakció egyszerű nyelvi eszközökkel.

A fenti tevékenységekhez használható szövegfajták, szövegforrások

Rövid párbeszéd, egyszerű társalgás, szerepjátékok, dramatizált jelenetek, kérdések, felszólítások, kérések, információ hiányán, illetve különbözőségén, véleménykülönbségen alapuló szövegek, spontán megnyilvánulások.

Fejlesztési egység	Összefüggő beszéd
Előzetes tudás	A1 nyelvi szint, azaz felkészülés után rövid szövegek elmondása.
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Rövid, de egyre bővülő szókinccsel, egyszerű beszédfordulatok alkalmazásával, összefüggő beszéd saját magáról és közvetlen környezetéről; munkája bemutatása egyszerű nyelvi eszközökkel; rövid, egyszerű történetek mesélése; egyszerű állítások, összehasonlítás, magyarázat, indoklás megfogalmazása; egyszerű nyelvtani szerkezetek és mondatfajták használata; a szavak, szócsoporthok, egyszerű cselekvések, történések összekapcsolása lineáris kötőszavakkal, és az ok-okozati összefüggések kifejezése; a megértést segítő legfontosabb stratégiák alkalmazása; a célnyelvi normához közelítő kiejtés, intonáció és beszédtempó alkalmazása.
A fejlesztés tartalma	
Egyre bővülő szókinccsel, egyszerű nyelvi elemekkel megfogalmazott szöveg elmondása ismert témákról, felkészülés után. Történet elmesélése, élménybeszámoló, előre megírt szerep eljátszása egyszerű nyelvtani szerkezetekkel, mondatfajtákkal. Minta alapján összefüggő szöveg alkotása; szavak, szócsoporthok, cselekvéssorok összekapcsolása egyszerű kötőszavakkal (pl. és, de, azután), illetve magyarázatok, indoklások, ok-okozati kapcsolatok kifejezése kötőszavakkal (pl. mert, ezért, tehát). A mondanivaló jelentésének pontosítása, tisztázása a testbeszéd tudatos alkalmazásával. Csoportos előadás vagy prezentáció jegyzetek alapján. Önálló vagy csoportban létrehozott alkotás rövid bemutatása és értékelése (pl. közös plakát készítése, kiállítása, szóbeli bemutatása és értékelése). Tanári példa vagy autentikus hangzóanyag meghallgatás utáni elismételése, a célnyelvi	

normához közelítő kiejtés gyakorlása.

A fenti tevékenységekhez használható szövegfajták, szövegforrások

Rövid történetek, élménybeszámolók, szerepek, leírások (pl. képleírás, tanulói munka bemutatása), előadás, prezentáció, témakifejtés.

Fejlesztési egység	Olvasott szöveg értése
Előzetes tudás	A1 nyelvi szint, azaz közös feldolgozást követően egyszerű olvasott szövegek lényegének, tartalmának megértése.
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az ismerős témákról szóló rövid szövegek megértése; az alapvető információk megtalálása az egyszerű, hétköznapi szövegekben; az életkornak megfelelő témájú autentikus szövegek lényegének megértése, a szövegekből az alapvető információk kiszűrése; az olvasott szövegekre vonatkozó feladatok elvégzése; a készsége kreatív használata az olvasott szövegek megértéséhez, értelmezéséhez; tájékozottság növelése a célnyelvi kultúráról; az érdeklődés fokozása a célnyelvi kultúrába tartozó irodalmi, művészeti alkotások iránt.
A fejlesztés tartalma	
Rövid, egyszerű nyelvi eszközökkel, bővülő szókinccsel megfogalmazott szövegek megértése (pl. leírás, történet, párbeszéd a tanulóhoz közel álló témákról). Lényeges információk megtalálása egyszerű szövegekben (pl. hirdetésben, prospektusban, étlapon és menetrendben, rövid újságcikkben, programfüzetben). Egyszerű üzenetek, levelek, elektronikus üzenetek, SMS-ek, bejegyzések megértése. Egyszerű használati utasítások, instrukciók megértése, követése. Információszerzés hagyományos és elektronikus forrásokból. Egyszerű, rövid történetek, mesék, versek és egyszerűsített célnyelvi irodalmi művek olvasása. <i>A fenti tevékenységekhez használható szövegfajták, szövegforrások</i> Ismeretterjesztő szövegek, egyszerűsített irodalmi szövegek, mesék, rövid történetek, versek, dalszövegek, cikkek a korosztálynak szóló újságokból és holnapokról, útleírások, hirdetések, plakátok, hagyományos és elektronikus nyomtatványok, internetes fórumok hozzászólásai, képregények, egyszerű üzenetek, képeslapok, feliratok, étlap, menetrend, egyszerű biztonsági előírások, magánlevelek.	

Fejlesztési egység	Íráskészség
Előzetes tudás	A1 nyelvi szint, azaz ismert témáról rövid, egyszerű mondatok írása; mintát követve különböző műfajú és a tanulók életkorának megfelelő témájú szövegek alkotása.
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Összefüggő mondatok írása a közvetlen környezettel kapcsolatos témákról; az írás kommunikációs eszközként történő használata egyszerű interakciókban; gondolatok kifejezése egyszerű kötőszavakkal összekapcsolt

	mondatsorokban; a nyelvismeret kreatívan alkalmazása egyszerű szövegek írására az őt érdeklő, ismert témákról; az alapvető írásbeli műfajok sajátos szerkezeti és stílusjegyeinek felismerése és követése.
A fejlesztés tartalma	
Szavak és rövid szövegek másolása és diktálás utáni leírása. Egyszerű szerkezetű, összefüggő mondatok írása a tanuló közvetlen környezetével kapcsolatos témákról, különböző szövegtípusok létrehozása (pl. leírás, élménybeszámoló, párbeszéd). Egyszerű szövegek írása kommunikációs céllal (pl. levél, üzenet, blogbejegyzés, fórumbejegyzés). Egyszerű írásos minták követése, kreatív átdolgozása, aktuális, konkrét és személyes tartalmakkal való megtöltése (pl. egyszerű, személyes témákról minta alapján vers, dalszöveg, rap írása). Gondolatok összekapcsolása egyszerű kötőszavakkal (pl. és, vagy, mert, de, ezért, azután). Gyakori írásbeli műfajok legalapvetőbb szerkezeti és stílusjegyeinek követése saját írásmű létrehozása során (pl. megszólítás levélben, e-mailben, záró formula). A mondanivaló közvetítése vizuális eszközökkel (pl. szövegkiemelés, internetes, vagy SMS-ben használt emotikon, rajz, ábra, diászor). <i>A fenti tevékenységekhez használható szövegfajták, szövegforrások</i> Leírás, ismertető, képaláírás, élménybeszámoló, párbeszéd, üzenet, levél, email, SMS, blogbejegyzés.	

Ajánlott témakörök a 7/Ny és a 7–8. évfolyamokra	
Ajánlott témakörök	Kapcsolódási pontok
Család Én és a családom Családtagok bemutatása, családfa Családi események, közös programok Családi ünnepek Nagyszüleim világa	Erkölcstan és etika: társas kapcsolatok: család, otthon; az ember az időben: gyermekkor, felnőttkor, öregkor Hon- és népismeret: családunk története Életvitel és gyakorlat: családi munkamegosztás
Otthon Otthonom, szűkebb környezetem Lakóhelyiségek, bútorok, berendezési tárgyak Lakóhelyem, tágabb környezetem Otthonok a célnyelvi országban és a nagyvilágban Otthontalanok	Matematika: tájékozódás a térben Történelem: család és lakóhely Hon- és népismeret: az én városom, falum
Étkezés	Biológia: táplálkozás

Napi étkezések Kedvenc ételeim, italaim Egészséges táplálkozás Receptek, főzés, sütés, főzőműsorok Étkezési szokások a célnyelvi kultúrában és a nagyvilágban	Kémia: egészséges táplálkozás: a zsírok és cukrok szerepe Életvitel és gyakorlat: családi munkamegosztás Matematika: halmazok, diagramok készítése, értelmezése, táblázatok olvasása
Idő, időjárás Az óra Évszakok és hónapok A hét napjai és napszakok Időjárás Időjárási rekordok Időjárási jelenségek Természeti katasztrófák	Földünk - környezetünk: éghajlat és lakóhelyek; időjárási, éghajlati elemek Fizika: természeti katasztrófák
Öltözködés Ruhadarabok Kedvenc ruháim Divat világa	Történelem: öltözködés, divat Erkölcstan és etika: szokások, társadalmi szabályok
Sport Testrészek és mozgás Kedvenc sportom Sportok, sportfelszerelések Extrém sportok Sportversenyek, olimpia	Biológia: az ember megismerése és egészsége Testnevelés és sport: mozgásos játékok, sportversenyek, szabályok
Iskola, barátok Iskolám, osztálytermünk Tantárgyaim, tanárain Osztálytársaim, barátaim Tanórán kívüli közös programjaink Iskolai élet más országokban	Erkölcstan és etika: társas kapcsolatok: barátság, szeretet, tisztelet, egymás segítése
Szabadidő, szórakozás Szabadidős tevékenységek, kedvenc időtöltésem Internet, interaktív játékok	Testnevelés és sport: sportok Ének - zene: zenehallgatás Dráma és tánc: színház, előadások Rajz és vizuális kultúra: múzeumok,

Mozi, színház, zenehallgatás, kiállítások Közös időtöltés barátokkal	kiállítások Informatika: Az információs technológián alapuló kommunikációs formák, médiainformatika
Természet, állatok Kedvenc állataim Kisállatok, felelős állattartás Kontinensek, tájegységek Hazánk és más országok, más kontinensek élővilága	Biológia: a természetföldrajzi környezet és az élővilág összefüggései Földünk - környezetünk: földrészek és óceánok, felszínformák, hazánk természeti adottságai; Európán kívüli kontinensek, tájak, országok Életvitel és gyakorlat: hobbiállatok gondozása
Ünnepek és szokások Az én ünnepeim Ünnepek itthon és a nagyvilágban	Történelem: hétköznapiak, ünnepek Hon- és népismeret: találkozás a múlttal: Ünnepeinek eredete és szokásrendje
Város, bevásárlás Városok, települések, falvak Épületek, utcák Tájékozódás, útbaigazítás Üzletek, bevásárlóközpontok, piac Vásárlás Látnivalók, nevezetességek a lakóhelyemen Híres városok és nevezetességeik	Matematika: tájékozódás a térben, térbeli alakzatok Földünk - környezetünk: országok, városok Hon- és népismeret: az én városom, falum, a hazai táj, a világörökség elemei Életvitel és gyakorlat: közlekedés, vásárlás
Utazás, pihenés Vakáció, nyaralás Táborok, osztálykirándulás Közlekedési eszközök Utazás belföldön és külföldön	Földünk - környezetünk: tájékozódás a földrajzi térben, Európa, Európán kívüli kontinensek, tájak, országok Biológia: az erdők világa Hon- és népismeret: az én városom, falum, a hazai táj, a világörökség elemei
Fantázia és valóság Kedvenc olvasmányaim, könyveim Képzeletem világa Utazás a jövőbe	Dráma és tánc: dramatikus játékok Rajz és vizuális kultúra: képzeletem világa
Zene, művészetek Kedvenc zeném, együttesem Film- és színházi élményeim	Ének - zene: zenehallgatás Dráma és tánc: színház, előadások Rajz és vizuális kultúra: múzeumok,

Kedvenc múzeumom Kiállítások, rendezvények, koncertek Zenei világnap	kiállítások
Környezetünk védelme Veszélyeztetett állat és növényvilág Nevezetes napok: Fák és madarak Napja, a Víz Világnapja, a Duna Napja Szelektív hulladékgyűjtés Környezettudatos viselkedés	Biológia: környezeti rendszerek állapota, védelme, fenntarthatósága Fizika: energiatermelési eljárások Földünk - környezetünk: globális problémák, fenntarthatóság, védett hazai és nemzetközi természeti értékek példái Életvitel és gyakorlat: tudatos vásárlás, egészséges életmód
Egészséges életmód A rendszeres testedzés A helyes táplálkozás Betegségek és megelőzésük	Biológia: betegségek megelőzése Életvitel és gyakorlat: egészséges életmód
Felfedezések Nagy földrajzi felfedezések Híres felfedezők és életútjuk	Történelem: felfedezők és feltalálók Hon- és népismeret: a magyar tudomány és kultúra eredményei a világban
Tudomány, technika Feltalálók és találmányok Híres feltalálók és életútjuk A jövő technikai vívmányai	Biológia: tudománytörténet Hon- és népismeret: a magyar tudomány és kultúra eredményei a világban
Múltunk és jövőnk Családom múltja, gyökereim Az én jövőm Iskolám múltja, jelene A jövő iskolája Lakóhelyem régen és most A jövő városa Földünk jövője	Történelem: különböző korszakok, globális problémák Hon- és népismeret: az én világom, találkozás a múlttal Földünk - környezetünk: településtípusok; környezettudatosság, környezetvédelem Erkölcstan és etika: a munka világa Életvitel és gyakorlat: pályaorientáció: szakmák, foglalkozások
Média, kommunikáció Internet, interaktív játékok, közösségi oldalak Infokommunikációs eszközök a mindennapokban	Történelem: hírközlés Biológia: kommunikáció az állatvilágban Társadalmi, állampolgári és gazdasági ismeretek: a média és a nyilvánosság szerepe

A média szerepe a hétköznapiakban Testbeszéd Kommunikáció az állatvilágban	Informatika: az információs technológián alapuló kommunikációs formák, médiainformatika
Földünk és a világűr A naprendszer és a bolygók A Nap és a csillagok Utazások az űrben	Földünk - környezetünk: égitestek Fizika: a naprendszer objektumai, a világűr megismerésének eszközei Matematika: tájékozódás a térben

A fejlesztés várt eredményei a ciklus végén	A2 szintű nyelvtudás: A tanuló egyszerű hangzó szövegekből kiszűri a lényegét és néhány konkrét információt. Válaszol a hozzá intézett kérdésekre, sikeresen vesz részt rövid beszélgetésekben. Egyre bővülő szókinccsel, egyszerű nyelvi eszközökkel megfogalmazva történetet mesél el, valamint leírást ad saját magáról és közvetlen környezetéről. Megért ismerős témákról írt rövid szövegeket, különböző típusú, egyszerű írott szövegekben megtalálja a fontos információkat. Összefüggő mondatokat, rövid szöveget ír hétköznapi, őt érintő témákról.

IDEGEN NYELV

Nyelvi előkészítő évfolyam a nyolc osztályos gimnáziumi nevelés-oktatás előtt

Az idegen nyelvek oktatásának alapvető célja, összhangban a KER-rel, a tanulók idegen nyelvi kommunikatív kompetenciájának megalapozása és fejlesztése. A kommunikatív nyelvi kompetencia szorosan összefonódik az általános kompetenciákkal, vagyis a világról szerzett ismeretekkel, a gyakorlati készségekkel és jártasságokkal, valamint a motivációval, amelyek mindenfajta tevékenységhez, így a nyelvi tevékenységekhez is szükségesek.

A korszerű idegennyelv-oktatás a nyelvhasználó valós szükségleteire épül, ezért tevékenységközpontú. Olyan helyzetekre készíti fel a tanulókat, amelyek már most vagy a későbbiek során várhatóan fontos szerepet játszanak életükben. A nyelvtanulási folyamat középpontjában a cselekvő tanulók állnak, akik az idegen nyelv segítségével kommunikatív feladatokat oldanak meg. A feladatok megoldása során receptív, produktív, illetve interaktív nyelvi tevékenységeket végeznek. Mivel a valóságban a legtöbb megoldandó feladat több készség együttes alkalmazását teszi szükségessé, ezeket integráltan tanítjuk.

A mindennapi nyelvhasználatban, ezért a nyelvtanulásban is fontos szerepet játszanak a szövegértelmezési és szövegalkotási stratégiák. A recepció során a nyelvhasználó, illetve a nyelvtanuló észleli az írott vagy hallott szöveget, azonosítja mint számára lényegeset, felfogja mint nyelvi egységet és összefüggésében értelmezi. A produkció során megtervezi és szóban vagy írásban létrehozza a közlendőjét tartalmazó szöveget.

A sikeres kommunikáció érdekében a tanulóknak meg kell ismerniük és használniuk kell azokat a nyelvi eszközöket, amelyekből és amelyekkel helyesen megformált, értelmes mondanivaló alakítható ki. Tisztában kell lenniük a mondanivaló szerveződésének, szerkesztésének elveivel, hogy koherens nyelvi egységgé formálhassák közlendőjüket. Ismerniük kell azokat az eszközöket és forráskönyveket, amelyekkel sikeresen megoldhatók a különféle kommunikációs helyzetek. Tisztában kell lenniük az egész nyelvi érintkezést átszövő szabályokkal, amelyek a nemek, korosztályok, társadalmi csoportok között különböző alkalmakkor szabályozzák az érintkezést. Ide tartoznak a nyelvi udvariassági szabályok, rituálék és a helyzetnek megfelelő hangnem használatának szabályai is.

A nyelvtanítás során törekedni kell arra, hogy a hallott vagy olvasott szöveg autentikus, a feladatvégzés szempontjából hiteles legyen. Az internet segítségével a tanulók maguk is viszonylag könnyen kerülhetnek autentikus célnyelvi környezetbe, részeseivé válhatnak az adott kultúrának, kapcsolatot teremthetnek a célnyelven beszélőkkel, ami komoly motivációs forrás lehet, és elősegítheti az autonóm tanulóvá válást. A tanulási folyamat szervezésében nagy jelentősége van a kooperatív feladatoknak és a projektmunkának, ezek szintén erősíthetik a motivációt.

Az idegen nyelvű kommunikáció során meghatározó jelentőségű a nyelvekkel, a nyelvtanulással és az idegen nyelveket beszélő emberekkel és a más kultúrákkal kapcsolatos pozitív attitűd, ami magában foglalja a kulturális sokféleség tiszteletben tartását és a nyelvek, kultúrák közötti kommunikáció iránti nyitottságot.

A nyelvtanulás tartalmára vonatkozóan a Nat hangsúlyozza a tantárgyközi integráció fontosságát. Fontos, hogy a tanulók az idegen nyelv tanulása során építeni tudjanak más tantárgyak keretében szerzett ismereteikre és személyes tapasztalataikra is. Ugyanakkor az idegen nyelvvel való foglalkozás olyan ismeretekkel, tapasztalatokkal gazdagíthatja a tanulókat, amelyeket más tantárgyak keretében is hasznosítani tudnak.

Az egész életen át tartó tanulás szempontjából kiemelkedő jelentősége van a nyelvtanulási stratégiáknak, amelyek ismerete és alkalmazása segíti a tanulókat abban, hogy nyelvtudásukat önállóan ápolják és fejlesszék, valamint hogy újabb nyelveket sajátítsanak el.

Az idegen nyelvi kommunikatív kompetencia fejlesztése szoros kapcsolatban áll a Nat-ban megfogalmazott kulcskompetenciákkal. A kommunikatív nyelvi kompetencia több ponton érintkezik az anyanyelvi kompetenciával. A szövegalkotás, szövegértelmezés, szóbeli és írásbeli kommunikáció számos készségeleme átvihető az idegen nyelv tanulásába és fordítva, az idegen nyelv tanulása során elsajátított kompetenciák hasznosak az anyanyelvi kommunikáció területén. A két terület erősítheti egymást, olyannyira, hogy megfelelő módszerek alkalmazása esetén az is lehet sikeres nyelvtanuló és nyelvhasználó, akinek hiányosak az anyanyelvi ismeretei, sőt az idegen nyelv tanulása segíthet abban, hogy tudatosabbá váljon az anyanyelv használata.

Az önálló tanulás képességének kialakításában hasznos segítséget nyújt a modern technika, az interneten található autentikus szövegek, a direkt és indirekt nyelvtanulási lehetőségek sokasága. Míg korábban csak az írott és a hallott szöveg megértésének fejlesztését támogatta az internet, ma már számos lehetőség kínálkozik a produktív nyelvhasználatra is. Az ingyen elérhető autentikus hanganyagok és videók, képek, szótárak, interaktív feladatok mellett az írott és a szóbeli csevegés, a fórumozás és a blogolás is élményszerű nyelvtanulásra ad alkalmat. Az önálló tanulás képességének folyamatos fejlesztéséhez azonban szükség van a tanulásról magáról való beszélgetésre, a tanulási stratégiák kialakításában való segítségnyújtásra, az önértékelés és a társértékelés alkalmainak megteremtésére is.

A nyelvtanítás sikerében fontos szerepet játszik a nyelvtanulók ismereteinek, érdeklődésének, igényeinek, nyelvi és nem nyelvi készségeinek bekapcsolása a tanulási folyamatba. A nyelvtanulás ugyanakkor a témák sokfélesége miatt, valamint azért, mert minden más tantárgynál több lehetőséget nyújt a beszélgetésre, kiválóan alkalmas a személyiség kibontakozásának támogatására. A siker másik kulcsa a folyamatos pozitív megerősítés, a tanulók önmagukhoz mért fejlődésének elismerése.

A táblázatokban megjelenő *fejlesztési egységek* (a hallott szöveg értése, szóbeli interakció, összefüggő beszéd, az olvasott szöveg értése és az íráskészség) a valóságban nem különíthetők el egymástól. A hatékony nyelvtanítás feltétele, hogy a különböző készségek fejlesztése mindig integráltan történjen, úgy, ahogy azok a valós kommunikációs helyzetekben előfordulnak. Ezért nem szerepelnek óraszámok a fejlesztési egységek mellett. Külön táblázat tartalmazza az ajánlott témaköröket, amelyben más tantárgyakkal való kapcsolódási pontok is megtalálhatók. A tanulócsoporthoz más tantárgyakat tanító tanárokkal való együttműködés elevenebbé, aktuálisabbá és érdekesebbé teszi a nyelvtanulást, mert lehetőséget nyújt a témák, témakörök természetes, életszerű összekapcsolására.

A nyelvi előkészítő évfolyamra vonatkozó témalista azonos az élő idegen nyelvi kerettantervekben szereplő, az 5–6. évfolyamok számára ajánlott listával. A NYEK programra készült helyi tantervben kell meghatározni, hogy ezek közül mely témákat dolgozzák fel ezen az évfolyamon és milyen sorrendben, milyen mélységben foglalkoznak velük a későbbi évfolyamokon. Az ajánlott témakörök listája kitekintést tartalmaz a célnyelvi kultúrákra, így módon biztosítja az interkulturális kompetenciák fejlesztését. Nem szabad szem elől téveszteni azt sem, hogy az idegen nyelvek tanulásának célja egyre inkább az, hogy egy közvetítő nyelv birtokába jussunk, így az is fontos feladat, hogy tanulmányaik során a célnyelvi országok mellett más kultúrákat is megismerjenek és elfogadjanak a tanulók, és olyan kommunikációs helyzeteket is ki tudjanak próbálni, amelyekben a kommunikációs partnernek sem a célnyelv az anyanyelve.

A táblázatok *Fejlesztési célok* rovata a nyelvtanítás aktuális életkori szakaszra vonatkozó, az adott kompetenciával kapcsolatos fejlesztés céljait tartalmazza. A táblázatok *A*

fejlesztés tartalma elnevezésű része olyan tevékenységeket tartalmaz, amelyek segítségével az adott nyelvi fejlesztés megvalósítható. A nyelvtanulási és nyelvhasználati stratégiák szervesen beépültek a tartalomba.

A nyelvi előkészítő évfolyam a nyolc osztályos gimnáziumi nevelés-oktatás előtt

A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény rögzíti, hogy a középiskolákban a nevelés-oktatást nyelvi előkészítő évfolyam (NYEK) előzheti meg, amennyiben az intézmény megfelel a vonatkozó rendeletben meghatározott feltételeknek. Amennyiben a tanulók két idegen nyelvet tanulnak, az iskolának a második idegen nyelvre vonatkozó kritériumokat is teljesítenie kell.

A nyolc osztályos gimnáziumi nevelés-oktatást megelőző nyelvi előkészítő évfolyam, azaz az 5/Ny osztályok általános céljai megegyeznek az „Idegen nyelvek” kerettantervekben megfogalmazottakkal. Az előkészítő évben biztosított intenzív nyelvtanulás keretében a különböző háttérrel érkező tanulók esélyt kapnak tudásuk összehangolására, a felzárkózásra és az intenzív fejlődésre. A NYEK képzés közvetlen célja, hogy a nyelvi előkészítő évfolyamon a tanulók intenzív nyelvtanulással olyan nyelvtudáshoz jussanak, amely megalapozza a további évek nyelvtanulását. A tervezéskor figyelembe kell venni azonban, hogy a nyelvi előkészítő évfolyam magas idegen nyelvi óraszámát elsősorban nem arányosan megemelt tananyagmennyiséget jelent, hanem tágabb teret biztosít az elmélyítésre, a gyakorlásra és a szilárd alapok megteremtésére. A tanulók kora és előzetesen kevés nyelvtanulási tapasztalata miatt különösen igaz ez a nyolc osztályos gimnáziumok NYEK-es tanulóira.

A Nat-hoz hasonlóan, a közműveltségi elemeket a tantárgy egyedi jellemzői miatt a NYEK kerettantervben is azok a nyelvi szintek és kompetenciák testesítik meg, amelyeket a nemzetközi gyakorlatban és az érettségi követelményrendszerben mérceként használt KER határoz meg. A nyelvi kompetenciák komplex fejlesztéséhez az ajánlott témakörök kínálnak kontextust. Az idegen nyelvi kerettanterv a KER-ben leírt készségek alapján határozza meg a nyelvtanulás fejlesztési egységeit, ezek a hallott és olvasott szöveg értése, a szóbeli interakció, az összefüggő beszéd és az íráskészség. A KER-ben meghatározott nyelvi szintek és kompetenciák azonban nem mechanikusan, hanem a tanulók életkori sajátosságainak tükrében értelmezve kerültek be a kerettantervbe.

Jelen kerettanterv a nyelvi előkészítő évfolyammal induló nyolc osztályos gimnáziumi képzés nyelvi előkészítő évfolyamára készült. Az egyes évfolyamoknál szereplő két szintet egyrészt a rendeletben meghatározott feltételek indokolják, másrészt annak biztosítása, hogy az intézmények a haladás tempóját az adott tanulók igényeihez igazíthassák. A nyelvtanulási folyamat tervezésekor figyelembe kell venni az egyes tanulócsoportok szükségleteit, az év elejei szintfelmérés eredményét és a tanulók haladási tempóját. A magasabb óraszám és a rendeletben meghatározott két lehetséges kimeneti szint teret ad tehát a differenciált, a tanulók igényeinek és életkorának megfelelő oktatás megvalósítására.

A nyelvi előkészítő évfolyammal induló középiskolai oktatásban a Nat-ban megadottak szerint a gimnáziumokban kettő nyelvet kötelező tanulni. A második idegen nyelvet célszerű legkésőbb a 7. évfolyamon megkezdeni. A kötelezően elvárt minimumszinteket az első és második idegen nyelvre a lenti táblázat foglalja össze. A megadottaktól az intézmények a megfelelő feltételek megléte esetén felfelé eltérhetnek.

	NYEK évfolyam (5/Ny), minimumszint	8. évfolyam, minimumszint	10. évfolyam, minimumszint	12. évfolyam, minimumszint
1. idegen nyelv	A1	A2-B1	B1-B2	B2
2. idegen nyelv		A1-A2	A2-B1	B1-B2

Az óraszámok vonatkozásában fontos, hogy a nyelvi előkészítő évfolyammal induló nevelés-oktatás megemelt óraszámát nem elsősorban a tananyag növelésére, hanem annak tényleges elmélyítésére, a gyakorlásra szánt idő bővítésére szolgál. A több nyelvről segítségével az iskolán kívül kevesebb nyelvtanulási lehetőséggel rendelkező tanulók hátránya kompenzálható, sőt a hagyományos képzésben résztvevőkhöz képest magasabb kimeneti szint is elérhető. A kerettanterv a nyelvi előkészítő évfolyammal induló képzésre az idegen nyelvek vonatkozásában a következőket írja elő: a nyelvi előkészítő évfolyamon a rendelkezésre álló heti órakeret legalább 60 százalékát, azaz 18 órát kell idegennyelv-oktatásra fordítani. A heti öt testnevelés biztosítása a nyelvi előkészítő esetén is kötelező, a fennmaradó órakeret 50%-át pedig fele-fele arányban informatikai ismeretek oktatására valamint képességfejlesztésre kell fordítani.

Az 5–10. évfolyamon az első idegen nyelv tanítására legkevesebb heti 5 órát, a 11–12. évfolyamokon a haladás függvényében minimum heti 3 órát kell szánni. Ettől fölfelé az intézmények eltérhetnek. Az óraszámra beletartozhatnak a tantárgyközi integrációra felhasznált órák is, azaz lehetséges és módszertanilag javasolt az egyéb közismereti tárgyak tartalmi bevonása a nyelvtanításba, különösen az előírt kimeneti szintet a 10. évfolyam végéig elérő tanulók esetében. A második idegen nyelv oktatására szánt időkeretet a Nat alapján az intézmény határozza meg, de javasolt a heti legalább 3 óra.

A nyolcosztályos gimnáziumba általában egy év idegennyelv-tanulás után érkeznek a tanulók. A nyelvi előkészítő évfolyam, azaz az 5/Ny osztályokban folyó nyelvoktatás célja az, hogy a tanulók ennek végére elérjék a KER szerinti A1 szintet. A magas óraszám mellett lehetőséget nyújt az új környezet, az új tanulócsoport, valamint a tanulók nyelvi készségei terén mutatkozó különbségek kezelésére. Ezek csak úgy valósulhatnak meg, ha megfelelő tanulási környezet kialakításával (játékos, kooperatív feladatok, tevékenységalapú megközelítés, toleráns, biztonságos környezet megteremtése) a tanulók nyelvtanulási motivációja kialakul és fenn is marad. Fontos, hogy a nyolc osztály előtt álló tanulók örömeiket leljék a nyelvvel való foglalkozásban, valamint hogy ébren maradjon kíváncsiságuk az idegen nyelvet beszélő emberek és kultúrájuk iránt, nyitottak maradjanak az új ismeretek, tapasztalatok befogadására.

Ebben az életkorban a beszédértés és a beszédképesség fejlesztése mellé fokozatosan felzárkózik az olvasott szöveg értése és az írás is. A készségek fejlesztése komplex módon történik, úgy, ahogy azok a valós kommunikációs helyzetekben természetes módon összekapcsolódnak. Az idegen nyelv elsajátítása továbbra is minden esetben kontextusba ágyazva, konkrét beszédhelyzetek során történik, melyekben a verbális és a nem verbális elemek természetes egységet alkotnak. A nyelvi előkészítő évfolyam magas óraszámát ezek elmélyítésére szilárd alapot biztosít.

A nyelvtani szerkezeteket a korábbiakhoz hasonlóan továbbra is kontextusba ágyazva sajátítják el, de fokozatosan felébred az érdeklődésük a célnyelv szabályrendszere és az anyanyelvükhöz hasonló, illetve attól eltérő nyelvi jelenségek iránt. Örömeiket lelik a szabályszerűségek felfedezésében, de a szabályok ismerete csak csekély mértékben segíti nyelvi fejlődésüket. Fontos, hogy a nyelvi előkészítő évfolyamon biztosított magasabb óraszám az életkoruknak megfelelő minőségű és mennyiségű, kontextusba ágyazott nyelvtani

fejlesztést biztosítja, és nem célozhatja meg magasabb nyelvi szintekhez tartozó szerkezetek tanításának előrehozását vagy környezetükből kiragadott tanítását.

A motiváció fenntartása érdekében fontos, hogy a tanuló a fejlettségi szintjének megfelelő, változatos, érdekes és értelmes, kihívást jelentő tevékenységek során sajátítsa el az idegen nyelvet, és hogy a feldolgozásra kerülő témakörök megfeleljenek a tanulók érdeklődésének, igényeinek és szükségleteinek. A témakörök az előző fejlesztési szakaszhoz képest bővülnek és mélyülnek, azzal párhuzamosan, ahogy a tanulók érdeklődése alakul, igényeik, szükségleteik változnak. További témák is feldolgozásra kerülnek, amelyek összhangban állnak a Nat-ban szereplő más műveltségi területek, tantárgyak tartalmaival. A „Témakörök” táblázatban megjelölt kapcsolódási pontok segítenek megtalálni azokat a területeket, ahol megvalósítható a tantárgyakon átívelő – akár közös projektek keretében zajló – tanulás.

A nyelvi előkészítő évfolyamon is fontos célkitűzés, hogy a tanulók idegen nyelvi kompetenciájának fejlesztése szoros összefonódásban és kölcsönhatásban történjen a fejlesztési szakaszra vonatkozó nevelési célokkal és más kulcskompetenciák fejlesztésével, elsősorban az anyanyelvi kommunikációval, a szociális kompetenciával, az esztétikai-művészeti tudatossággal és kifejezőképességgel, valamint az önálló tanulással. Fokozatosan egyre nagyobb szerepet kap a digitális kompetencia, hiszen az IKT eszközök használata idegen nyelven is az információszerzés és információcsere korszerű és hatékony eszköze

A NYEK sikerét számos tényező segítheti. Az egyik legfontosabb kulcs a tanárok megfelelő felkészítése, hiszen a NYEK csoportok nagy óraszámban történő oktatása mind szakmailag, mind emberileg nagy kihívás elé állítja a nyelvtanárokat. Javasolt, hogy az egyes csoportokat az adott idegen nyelvből egynél több nyelvtanár oktassa, így a tanári és tanulói motiváció fenntartható és erősíthető, az intenzív forma adta nehézségek jelentősen csökkenthetők. Ha egy csoporttal több tanár foglalkozik, az lehetőséget ad a tapasztalatcserére, egymás segítésére és a felelősség megosztására is. A munkamegosztás a tanulási-tanítási folyamat egészére épüljön, a különböző tevékenységeket integráltan kezelve, azaz ne legyenek például a különböző tanároknál a különböző készségek. A tanároknak folyamatosan együtt kell működniük, ebben segítségükre vannak a munka dokumentálásának eszközei, például a közösen vezetett haladási napló és a rendszeres szóbeli egyeztetések. A tanulók több különféle tanári megközelítéssel találkoznak, ezek kiegészítik és erősítik egymást. Ez a kommunikációs helyzetet közelebb viszi a valós nyelvi helyzetekhez, csökkenti az esetleges egyhangúságot, és nagyobb az esély arra is, hogy minden tanuló megtalálja a neki megfelelő nyelvtanulási módot.

A tananyagok esetében a nyelvi előkészítő évfolyam nagyobb nyelvi órászáma miatt több lehetőség adódik kiegészítő anyagok felhasználására, ezek segítségével a tanulási motiváció tovább erősíthető, és a nyelvtanulás autentikusabbá válik. A jól kiválasztott anyagok az egyes készségek fejlesztésében nagy segítséget jelenthetnek. Az elektronikus anyagok, az IKT integrálása a nyelvtanulásba különösen fontos eszköz lehet. A nyelvi előkészítő évfolyam megfelelő tervezéssel változatos és hatékony nyelvtanulást eredményez, számos olyan tevékenységre ad lehetőséget, amelyekre az egyéb nyelvtanulási formákban általában kevesebb idő jut.

A nyelvi előkészítő évfolyam a mérés, értékelés terén is összetettebb feladatot jelent. A tanulók iskolai életében különösen nagy hangsúly kerül a nyelvtanulásra, így a folyamatos visszajelzés nagy jelentőséggel bír. A nagyobb órászám lehetőséget ad az alapos és sokszínű értékelésre, mely mind eszközeiben (projektmunka, prezentáció stb.), mind az értékelő személyében (tanár, társ vagy a tanuló önmaga) igen változatos lehet. Az osztályozáson túl hasznos lehet a rendszeres írásbeli vagy szóbeli szöveges értékelés, például egy előre kidolgozott szempontsorról (órai munka, iskolán kívüli nyelvtanulás, házi feladat, projektmunkák stb.). A NYEK-en elérhető látványos fejlődés regisztrálásában segítség lehet

az Európai nyelvtanulási napló, mellyel a tanulók maguk is dokumentálni tudják eredményességüket, így tudatosabban követhetik nyelvtudásuk erősödését. Abban is segítségükre lehet, hogy kialakuljon bennük a saját tanulásukért, fejlődésükért vállalt felelősség.

Az intenzív nyelvtanulás dinamikája eltér a szokásostól, ezért több pontra külön figyelmet kell fordítani. Különösen fontos a motiváció fenntartása, amiben segít a tanulókkal való szoros együttműködés, a valós tanulási helyzetek megteremtése, a változatos tevékenységek. Meg kell találni az új anyag és a gyakorlás megfelelő arányát, valamint tudni kell kezelni azt a csalódást, amelyet az intenzív tanulásból fakadó látványos fejlődés későbbi (természetes) lassulása okoz.

A nyelvi előkészítő évfolyamon megnő a differenciálás jelentősége is. A NYEK elegendő teret hagy számos olyan feladatra, amelyekre a normál nyelvi képzésben nehezebb időt találni, ilyen például a tanulók fokozatos felkészítése az önálló nyelvtanulásra, vagy a nyelvtanulásnak a személyiségfejlődésre gyakorolt pozitív hatásainak kiaknázása. A nagyobb órakeret több lehetőséget kínál a „kísérletezésre”, az innovációra, új módszerek, eljárások kipróbálására. Az eredmények jól hasznosíthatók az intézmény munkájának más területein is, például más tantárgyakban is segíthetik a módszertani innovációt.

A NYEK végére a tanulók idegen nyelvi tudása lehetővé teszi, hogy a körülöttük lévő világról idegen nyelven is szerezzenek információt, és ezzel a lehetőséggel már tudatosan éljenek. A különböző célok és tartalmak idegen nyelvi fejlesztésében segítenek eligazodni a témakörök táblázatában megadott kapcsolódási pontok. Tudatosítani kell a tanulóknak, hogy az idegen nyelv kulcskompetencia, amely segítséget nyújt a magánéletben és a tanulásban, később a szakmai pályafutás során is az eligazodásban és a boldogulásban. A szakközépiskolákban indított előkészítő évfolyamokon érdemes lehetőséget biztosítani arra is, hogy a tanulók idegen nyelven is ismerkedjenek az intézmény profiljának megfelelő szakmai tartalommal.

Az A1 kimeneti szinthez

Fejlesztési egység	Hallott szöveg értése
Előzetes tudás	Aktív részvétel az órai tevékenységekben, a célnyelvi óravezetés követése, az egyszerű tanári utasítások és kérdések, valamint a korábban feldolgozott szövegek megértése, begyakorolt rövid párbeszéd folytatása, minta alapján egyszerű szövegek alkotása.
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A kissé komplexebb formában elhangzó és kevesebb nonverbális elemmel támogatott célnyelvi óravezetés követése; az osztálytermi tevékenységekhez kapcsolódó, kevesebb nonverbális elemmel támogatott és bővülő szókinccsel megfogalmazott, de továbbra is rövid, egyszerű tanári utasítások megértése; az ismert témákhoz kapcsolódó, egy-egy rövid mondatból álló kérdések, néhány rövid mondatból álló megnyilatkozások megértése; a mindennapi témakörökben elhangzó rövid, egyszerű szövegekben az ismerős szavak, fordulatok felismerése, ezekből következtetés a szövegek témájára; a megértést segítő feladatokra támaszkodva a lényeg és néhány konkrét információ kiszűrése ismert témájú rövid, egyszerű szövegekből; néhány, a megértést segítő alapvető stratégia egyre önállóbb alkalmazása.

A fejlesztés tartalma	
A kissé komplexebb formában elhangzó és kevesebb nonverbális elemmel támogatott célnyelvi órávezetés növekvő biztonsággal történő követése (pl. osztálytermi rutincselekvések, a közös munka megszervezése, eszközhasználat). Rövid, egyszerű tanári utasítások alaposabb és biztosabb megértése (pl. játékos feladatok; manuális tevékenységek; mozgásos, játékos tevékenységek). A tanulóhoz közel álló, ismert témákról szóló rövid kérdések és néhány rövid mondatból álló szövegek megértése. Az életkornak megfelelő, ismert témakörökhöz kapcsolódó, rövid, egyszerű autentikus szövegek bemutatásának aktív követése; a tanult nyelvi elemek felismerése a szövegekben, következtetések levonása a témára, lehetséges tartalomra vonatkozóan; a szöveg lényegének kiszűrése megértést segítő, változatos feladatok segítségével. A megértés során egyre tudatosabb támaszkodás a hallott szövegeket kísérő nonverbális elemekre (pl. képek, képsorok, tárgyak, testbeszéd, hanglejtés) és a beszédhelyzetre. Tanári ösztönzésre a hallott szövegből kiszűrt információk egyre tudatosabb összekapcsolása a témával kapcsolatos egyéb ismeretekkel, és ezek alapján következtetések levonása a tartalomra vonatkozóan. Különböző beszélők egyre biztosabb megértése, amennyiben azok a célnyelvi normának megfelelő vagy ahhoz közelítő kiejtéssel, a tanuló nyelvi szintjéhez igazított tempóban, szükség esetén szüneteket tartva és a lényegi információkat hangsúlyozva, megismételve beszélnek. <i>A fenti tevékenységekhez használható szövegfajták, szövegforrások</i> Dalok, versek, képekkel illusztrált mesék és történetek, kisfilmek, animációs filmek, a korosztálynak szóló egyéb hangzó anyagok, tanárral, tanulótársakkal, célnyelvi országokból érkező személyekkel folytatott rövid párbeszéd, tanári beszéd.	

Fejlesztési egység	Szóbeli interakció
Előzetes tudás	Részvétel interakciót igénylő tevékenységekben, egyszerű nyelvi eszközök alkalmazásával.
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A beszédszándék kifejezése egyszerű nyelvi eszközökkel, bővülő szókinccsel és nonverbális elemekkel támogatva; egyszerű kérdések feltevése ismert témákról, illetve válaszadás egyszerű nyelvi eszközökkel a hozzá intézett kérdésekre; rövid beszélgetés folytatása ismert témákról, egyszerű nyelvi eszközökkel, begyakorolt beszédfordulatokkal; rövid beszélgetés folytatása a társakkal a tanult témákról; rövid, egyszerű szövegek közös előadása; az ismert szöveg célnyelvi normákhoz közelítő kiejtése, helyes intonációval és megfelelő beszédtempóban.
A fejlesztés tartalma	
A mondanivaló nonverbális elemekkel (pl. testbeszéddel, hanglejtéssel, vizuális eszközökkel) támogatott kifejezése bővülő szókinccsel, egyszerű nyelvi eszközökkel. Rövid válaszokkal, cselekvéssel való reagálás ismert témákhoz vagy osztálytermi szituációkhoz kapcsolódó, egyszerű nyelvi eszközökkel megfogalmazott kérdésekre, kérésekre, felszólításokra. Egyszerű kérdések feltevése ismert témákhoz, osztálytermi szituációkhoz, egyéni szükségletekhez kapcsolódva.	

Egyszerű nyelvi eszközöket és nonverbális elemeket tartalmazó rövid párbeszéd eljátszása társakkal.

Kommunikálás begyakorolt beszédfordulatokkal (pl. bemutatkozás, bemutatás, üdvözlés, köszönés, alapvető információ kérése és adása saját magáról, társairól, közvetlen környezetéről, különböző dolgok kérése és adása, tetszés, nemtetszés kifejezése).

Meg nem értés esetén nonverbális elemekkel, pl. testbeszéddel támogatott ismétlés, magyarázat kérése.

Néhány egyszerű, a beszélgetés strukturálása szempontjából fontos elem megismerése és alkalmazása (pl. beszélgetés kezdeményezése, figyelemfelhívás).

Hallott, látott jelenségekre (pl. váratlan osztálytermi történésekre, időjárással kapcsolatos megfigyelésekre) való reagálás egyszerű nyelvi eszközökkel.

Aktív részvétel dalok, mondókák, versek, mesék, történetek előadásában, szóbeli nyelvi játékokban; nonverbális elemekkel támogatott történet elmondásába való bekapcsolódás az ismert szavak, kifejezések, beszédfordulatok szintjén.

A fenti tevékenységekhez használható szövegfajták, szövegforrások

Dalok, mondókák, versek, mesék, illusztrált történetek, mozgással kísért rövid cselekvéssorok, kérdések, rövid párbeszéd, dramatizált jelenetek, néhány mondatos leírások, egyszerű felszólítások, kérések, információ hiányán, illetve különbözőségén alapuló szövegek.

Fejlesztési egység	Összefüggő beszéd
Előzetes tudás	Néhány összefüggő mondat elmondása önmagáról és a tanult témákról. A megismert versek, mondókák felidézése.
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Rövid, egyszerű szövegek elmondása, illetve párbeszéd előadása társaival közösen, tanári segítséggel; egyszerű nyelvi eszközökkel megfogalmazott, összefüggő leírás adása saját magáról és a környezetében előforduló tárgyokról, élőlényekről, eseményekről; néhány egyszerű nyelvtani szerkezet és mondatfajta használata; a szavak, szócsoporthoz, egyszerű cselekvések, történések összekapcsolása kötőszavakkal; munkájának bemutatása egyszerű nyelvi eszközökkel; ismert szöveg elmondása a célnyelvi normához közelítő kiejtéssel, intonációval és beszédtempóban.
A fejlesztés tartalma	
Gyermekirodalmi mű (pl. vers, dal, mese), történet, cselekvéssor közös vagy önálló előadása társak, másik osztály, szülők vagy tanárok részére. Felkészülést követően nonverbális elemekkel támogatott egyszerű nyelvi eszközökkel, begyakorolt beszédfordulatokkal megfogalmazott szerepjáték előadása társakkal. Minta alapján, tanári segítséggel összefüggő szöveg alkotása; szavak, szócsoporthoz, cselekvéssorok összekapcsolása egyszerű kötőszavakkal (pl. és, de, azután). Egyénileg vagy csoportban létrehozott alkotás, tárgy rövid bemutatása és értékelése (pl. közös plakát készítése, kiállítása, szóbeli bemutatása és értékelése). Tanári példa vagy autentikus hangzóanyag hallgatása és együttes elmondása után közös vagy önálló ismétlés; a kiejtés, intonáció, hangsúly, ritmus játékos gyakorlása (pl. hangerő vagy hangszín változtatásával, érzelmek kifejezésével, ritmushangszerek vagy mozgás kíséretével). <i>A fenti tevékenységekhez használható szövegfajták, szövegforrások</i>	

Dalok, versek, mesék, rövid történetek, cselekvéssorok, leírások (pl. tanulói munka bemutatása), rövid szerepek, interaktív feladatok.

Fejlesztési egység	Olvasott szöveg értése
Előzetes tudás	Részvétel olvasást igénylő nyelvi tevékenységekben, ismert szavak, rövid szövegek elolvasása.
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A megértést segítő elemekre támaszkodva felismeri és megérti az egyszerű szövegekben az ismert nevek, szavak és mondatok felismerése és megértése; a különböző műfajú, egyszerű, autentikus szövegek lényegének megértése; egyszerű, autentikus szövegekből néhány alapvető információ kiszűrése; az olvasott szövegre vonatkozó egyszerű feladatok elvégzése; a készségek, képességek kreatív használata az olvasott szövegek értelmezéséhez; érdeklődés kialakítása a célnyelvi kultúra irodalmi, művészeti alkotásai iránt.
A fejlesztés tartalma	
Rövid, hétköznapi szövegekben ismerős nevek, szavak és egyszerű fordulatok felismerése. Írott szöveggel kapcsolatos tevékenységek végzése (pl. leírás alapján illusztráció készítése, képek sorba rendezése, szövegrészlettel való párosítása). Egyszerű, különböző műfajú szövegek olvasása, lényegük megértése, a szövegek feladatokon keresztül történő feldolgozása. Különböző műfajú szövegek (pl. versek, mesék, történetek, fabulák, viccek) közös olvasása. Egyszerű, informatív szövegből (pl. brosúrából, menetrendből, utcai táblákról, feliratokról) tárgyyszerű információ szerzése. Rövid, egyszerű, írott instrukciók követése képek segítségével (pl. játék összerakása, útbaigazítás). Egyszerűsített nyelvezetű irodalmi alkotások olvasása (pl. versek, mesék, dalszövegek, novellák). <i>A fenti tevékenységekhez használható szövegfajták, szövegforrások</i> Történetek, hirdetések, plakátok, egyszerű katalógusok, egyszerű üzenetek, útleírások, képeslapok, feliratok, nyomtatványok hagyományos és online formában.	

Fejlesztési egység	Íráskészség
Előzetes tudás	Részvétel írást igénylő játékos nyelvi tevékenységekben, és ezek során rövid szavak, mondatok másolása.
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Ismert témáról rövid, egyszerű mondatok írása; Megadott mintát követve különböző műfajú és életkorának megfelelő témájú rövid szövegek alkotása; írásbeli válaszadás személyes adatokra vonatkozó egyszerű kérdésekre; a közösen feldolgozott olvasott szöveghez kapcsolódó írásbeli feladatok

	elvégzése; részvétel írásbeli nyelvi játékokban; a meglévő szókincs, tudás képes kreatív alkalmazása az őt érdeklő témájú, egyszerű szövegek írásához.
A fejlesztés tartalma	
Szavak és rövid szövegek másolása, illetve hallás utáni leírása. Rövid mondatok írása egyszerű nyelvi szerkezetek felhasználásával (pl. napirend bemutatása, emberek, állatok, tárgyak jellemzése, képfeliratok készítése). Különböző műfajú, egyszerű, rövid szövegek írása (pl. hagyományos vagy elektronikus képeslap, üdvözlőlap, meghívó, üzenet, SMS, e-mail). Egyszerű, autentikus kérdőívek, adatlapok kitöltése. Projektmunka készítése (pl. poszterek, hirdetések, faliújságok, tájékoztató táblák, ismertető). Az életkornak megfelelő irodalmi művek (pl. mesék, történetek) bizonyos elemeinek megváltoztatása, átírása. Különböző típusú szövegek kreatív írása (pl. napló, dalszöveg, listaversek, szabadversek). Egy-két mondatos üzenet, illetve bejegyzés írása internetes közösségi oldalon, blogban vagy fórumban. <i>A fenti tevékenységekhez használható szövegfajták, szövegforrások</i> Leírás, felirat, utasítás, képeslap, üdvözlőkártya, meghívó, üzenet, SMS, e-mail, levél, adatlap, bejegyzés, dalszöveg.	

Ajánlott témakörök az 5/Ny és az 5–6. évfolyamokra	
Ajánlott témakörök	Kapcsolódási pontok
Család Én és a családom Családtagok bemutatása Családi események, közös programok Családi ünnepek Napirend	Történelem: család és lakóhely Erkölcstan és etika: társas kapcsolatok, szokások Életvitel és gyakorlat: időbeosztás, napirend
Otthon Otthonom, szűkebb környezetem Lakóhelyiségek, bútorok, berendezési tárgyak Kedvenc játékaim Lakóhelyem, tágabb környezetem	Természetismeret: lakóhelyi környezet Matematika: tájékozódás a térben, halmazok Hon- és népismeret: az én városom, falum
Étkezés Napi étkezések Kedvenc ételeim, italaim Egészséges táplálkozás	Természetismeret: az ember megismerése és egészsége: étrend Matematika: halmazok, diagramok készítése, értelmezése, táblázatok olvasása

Receptek, főzés, sütés	
Idő, időjárás Az óra Évszakok és hónapok A hét napjai és napszakok Időjárás, időjárási jelenségek megfigyelése	Természetismeret: az időjárás tényezői, Ciklusok a természetben Matematika: számok írása, olvasása, állítások igazságának eldöntése, tapasztalati adatok lejegyzése, táblázatba rögzítése
Öltözködés Évszakok és ruhadarabok Kedvenc ruháim Divat	Történelem: öltözködés, divat Matematika: halmazok
Sport Testrészek és mozgás Sportok, sportfelszerelések Kedvenc sportom Sportversenyek	Természetismeret: Az ember megismerése és egészsége: testrészek Testnevelés és sport: mozgásos játékok, sportversenyek, szabályok
Iskola, barátok Iskolám, osztálytermünk Tantárgyaim, tanárain Osztálytársaim, barátaim Tanórán kívüli közös programjaink Iskolai élet más országokban	Erkölcstan és etika: társas kapcsolatok: barátság, szeretet, tisztelet, segítő kapcsolat
Szabadidő, szórakozás Szabadidős tevékenységek, kedvenc időtöltésem Internet, interaktív játékok Közös időtöltés barátokkal	Testnevelés és sport: sportok Ének - zene: zenehallgatás Dráma és tánc: színház, előadások Rajz és vizuális kultúra: múzeumok, kiállítások
Természet, állatok Kisállatok Kedvenc állataim Állatok a ház körül Vadon élő és állatkerti állatok Állatok a nagyvilágban Növények az otthonomban, iskolámban	Természetismeret: élőlények a ház körül, az állatok életmódjának főbb jellemzői, szoba- vagy kerti növények gondozása, érdekes növények; A Föld szépsége, egyedisége: a Kárpát-medence és hazánk nagy tájai, növénytakarója és élővilága Matematika: halmazok

Kontinensek, tájegységek	
Ünnepek és szokások Az én ünnepeim Ünnepek itthon és a nagyvilágban	Történelem: hétköznapiak, ünnepek
Város, bevásárlás Városok, települések, falvak Épületek, utcák Tájékozódás, útbaigazítás Üzletek, bevásárlóközpontok, piac Vásárlás Az én városom/falvam	Történelem: falvak és városok, közlekedés Matematika: irányok, térbeli alakzatok Életvitel és gyakorlat: közlekedés, vásárlás Hon- és népismeret: az én városom, falum
Utazás, pihenés Vakáció, nyaralás, Táborok, osztálykirándulás Közlekedési eszközök	Életvitel és gyakorlat: közlekedés Hon- és népismeret: az én városom, falum, a hazai táj, a világörökség elemei
Fantázia és valóság Kedvenc olvasmányaim, könyveim Képzeletem világa	Dráma és tánc: dramatikus játékok Rajz és vizuális kultúra: képzeletem világa, Műalkotások
Zene, művészetek Kedvenc zeném, együttesem Film- és színházi élményeim, múzeumlátogatás	Ének - zene: zenehallgatás Dráma és tánc: színház, előadások Rajz és vizuális kultúra: múzeumok, kiállítások
Környezetünk védelme Veszélyeztetett állat és növényvilág Nevezetes napok: Fák és madarak Napja, a Víz Világnapja, a Duna Napja Szelektív hulladékgyűjtés	Természetismeret: környezeti rendszerek állapota, védelme, fenntarthatósága Matematika: diagramok készítése, értelmezése, táblázatok olvasása
Egészséges életmód A rendszeres testedzés A helyes táplálkozás	Természetismeret: az ember megismerése és egészsége: étrend Életvitel és gyakorlat: egészséges életmód

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	A1 szintű nyelvtudás: A tanuló megérti a gazdagodó nyelvi eszközökkel megfogalmazott célnyelvi óravezetést, az ismert témákhoz kapcsolódó kérdéseket, rövid megnyilatkozásokat, szövegeket. Egyszerű nyelvi eszközökkel, begyakorolt beszédfordulatokkal kommunikál. Felkészülés után elmond rövid szövegeket. Közös feldolgozás után megérti az egyszerű olvasott szövegek lényegét, tartalmát. Ismert témáról rövid, egyszerű mondatokat ír, mintát követve önálló írott szövegeket alkot.

7. melléklet

7.2. Kerettanterv az Arany János Tehetséggondozó Programja 9. évfolyamának tantárgyai és a 9-12. évfolyam önismeret és tanulásmódszertan/kommunikáció tantárgyak oktatásához

Tartalom:

— Bevezetés	2. oldal
— Kerettantervek	
- Kötelező tantárgyak	6. oldal
- Arany János blokk	85. oldal
- Szabadon tervezhető	131. oldal

KERETTANTERV

Középfokú nevelés-oktatás szakasza, Arany János Tehetséggondozó Program

Célok és feladatok

Az Arany János Tehetséggondozó Program (továbbiakban: Tehetséggondozó Program) a nehezebb körülmények között élő (kistelepülési hátrány, rossz szociális környezet stb.), rászoruló és hátrányos helyzetű tehetséges tanulók képességeinek minél sokoldalúbb és eredményesebb kibontakoztatása céljából jött létre. A Tehetséggondozó Programba középiskolák (gimnáziumok és szakközépiskolák), illetve kollégiumok (önállóak vagy a középiskolával közös igazgatásúak) pályázhatnak, közösen kialakított programmal.

Amennyiben a középiskolák (gimnáziumok és szakközépiskolák) vállalják a Tehetséggondozó Program megvalósítását, a 9/AJTP évfolyamra ajánlott tantárgyi programokat és a 9–12. évfolyamra az önismeret és tanulásmódszertan/kommunikáció tantárgyi programokat, akkor mindezekhez az alábbi kerettanterv használandó, amely segíti az intézményeket helyi tanterveik elkészítésében.

Az iskolák meghatározó szerepe a Tehetséggondozó Programban abban áll, hogy a tanulók számára az előrejutást tehetségük, szorgalmuk, motivációjuk, érdeklődésük alapján hátrányos helyzetük ellenére is biztosítsák.

A Tehetséggondozó Programban kulcsszerepük van a kiemelkedő képzést nyújtó középiskolák mellett a kollégiumoknak is, hiszen a kistelepüléseken vagy kedvezőtlen körülmények között élő, tehetséges tanulóknak a kollégiumokban, az általuk megszervezett programokon, foglalkozásokon keresztül vezet az út a versenyképes tudás megszerzéséhez.

A Tehetséggondozó Program pedagógiai rendszere az európai tehetséggondozás tapasztalatait, valamint a – nem előzmények nélküli – hazai tehetséggondozás évszázados hagyományait felhasználva, a tehetségek felkutatását és a tehetségsegítést veszi figyelembe, abból kiindulva, hogy mindenki tehetséges valamiben.

A Tehetséggondozó Programba jelentkező rászoruló, hátrányos helyzetű tanulók képességei, kreativitása, motiváltsága, érdeklődése más-más formában nyilvánulnak meg, melyeket az intézmények (középiskola és kollégium) nevelő-oktató munkájukkal, fejlesztő tevékenységükkel, kompetenciafejlesztéssel, különböző szervezett munkaformákkal, intézményi és kollégiumi kötelező és szabadon választott programokkal figyelembe vesznek, és a tanulókat úgy fejlesztik, hogy megfeleljenek a követelményeknek, továbbtanulás esetén az értelmiségi lét kihívásainak.

A Tehetséggondozó Program pedagógiai elvei között szereplő elem, hogy olyan emberré neveljék a tanulókat, akik nyitottak az európai és nemzeti értékekre, egészséges énképpel, megfelelő szociális kompetenciával rendelkeznek, képesek hatékony önmenedzselésre, kialakul bennük az igény, a hajlandóság, a készség az élethosszig tartó tanulásra.

A kerettanterv készítésénél a következőkre helyeztük a hangsúlyt:

- épüljenek be a Nemzeti alaptantervben megfogalmazott fejlesztési területek, kulcskompetenciák;
- érvényesüljön a tartalomban a komplexitás, a problémaközpontú személet;
- az „Arany János-i blokk” nyújtson segítséget ahhoz, hogy a tudásbeli és kulturális különbségek leküzdéséhez a tanulásmódszertan, kommunikáció programján keresztül a tanulóknak a tanulásról, a tanulásszervezésről alkotott véleménye változzon;

- kiemelt fejlesztési feladatként az „Arany János-i blokk” önismeret tanterve szolgálja a tanulók személyiségfejlesztését, valamint kerüljön sor a tehetség valamennyi tényezőjének a fejlesztésére.

A fentiekből következik:

- A kerettantervek a tartalom és tevékenységek megjelölésén túl tartalmazzák azokat a tudás- és képességterületeket, melyekkel a tanulók az alapfokú nevelés-oktatás fejlesztő szakaszában megszerzett ismeretek birtokában képesek lesznek a problémákat felismerni, megoldani.
- Az elkészített kerettantervek a témákon, tevékenységeken, tudás- és képességterületeken túl megjelölik azokat a kapcsolatokat, melyek az egyes tantárgyak között, illetve a különböző kollégiumi programok, tevékenységek között vannak a Tehetséggondozó Programban.
- A kerettantervekben található tartalmak, módszerek, tanulásszervezési eljárások (tevékenységek) nagy hangsúlyt helyeznek a tehetséggondozásra, a tehetségfejlesztésre, a tanulók képességeinek sokoldalú és differenciált fejlesztésére. A kerettantervekben a tevékenységfejlesztés közül a mélységben (tudás alkalmazása, kompetenciák kialakítása), tartalomban (tanulóknak szerkesztett tananyag), tempóban (a tanulók eltérő tanulási tempójának figyelembe vétele), feldolgozási képességben (kreativitás, kritikus gondolkodás, problémamegoldó gondolkodás) történő gazdagítás részesül előnyben.
- A kerettantervek céljai között szerepel, hogy az ötéves képzés során a Tehetséggondozó Programban részt vevő tanulók felkészültek legyenek a felsőoktatási intézményben történő továbbtanulásra, angol (vagy más idegen nyelvből) komplex nyelvismeretük (illetve nyelvvizsgájuk) legyen, informatikai tanulmányaik eredményeképpen szerezzék meg az ECDL-bizonyítványt, valamint a Tehetséggondozó Program végére a tanulók rendelkezzenek gépjárművezetői engedéllyel.
- Helyet kap a kerettantervekben az „Arany János-i blokk” önismeret tantárgya, mely az önismeret fejlesztését, a reális énkép kialakítását, a pályaválasztást előkészítő pályaaorientációt, karriertervezést segíti. A tanulásmódszertan/kommunikáció tantárgy keretében a tanulástechnikák fejlesztésén túl a retorikai gyakorlatok és a kreatív írás stb. segítségével a tanulók a saját tanulásukat tudatosítják, képességeiket fejlesztik.

A Kerettanterv hatása a középiskola pedagógiai programjára, helyi tantervére, a kollégium helyi programjára és a Tehetséggondozó Program pedagógiai rendszerére a következő:

- A programban részt vevő középiskolák vállalják a rászoruló és hátrányos helyzetű tanulók tehetséggondozását. A programról a tanulók számára meghirdetett tanulói pályázatból értesül a szülő és a tanuló. Az ötéves – a 9/AJTP évfolyammal kezdődő és a 12. évfolyammal befejeződő – képzésben a tanulók a 9/AJTP–10. évfolyamokon külön osztályt képeznek, a 11–12. évfolyamon – az érdeklődésnek vagy a pályaválasztásnak megfelelően – részben vagy teljes mértékben más képzési formában részt vevő tanulókkal együtt tanulhatnak.
- A Tehetséggondozó Program ideje alatt a tanulók számára a kollégiumi jogviszony létesítése kötelező. A kerettanterv alapján elkészített 9/AJTP évfolyamos helyi tantervének, a 9–12. évfolyamokon az adott középiskola pedagógiai programjában tervezett helyi tantervnek, a kollégiumi tevékenység- és foglalkozási rendszerből megalkotott helyi kollégiumi programnak, kiegészülve az „Arany János-i blokk”-

- kal, egységes pedagógiai rendszert kell alkotnia, ami azt is jelenti, hogy a foglalkozások, tevékenységek helye, időkerete intézménypáronként változhat.
- A középiskola helyi tantervének kialakításánál az öt év alatt figyelemmel kell lenni a fokozatosság elvére, valamint a tehetségigéretnek, tehetségesek igényeire.

Tantárgyi struktúra és óraszámok

A 9/AJTP évfolyam ajánlott tárgyait és időkereteit, illetve az önismeret és a tanulásmódszertan – kommunikáció tantárgyak 9/AJTP és 9–12. évfolyamra szóló időkereteit az alábbi táblázat tartalmazza.

Tantárgyak		Heti óraszámok				
		9/AJTP	9.	10.	11.	12.
Magyar nyelv és irodalom		4				
Matematika		4				
Angol/német nyelv		5				
Informatika		3				
Testnevelés és sport		5				
Komplex humán ismeretek		1				
Természettudományos alapismeretek		1				
Osztályfőnöki óra		1				
Arany János blokk	Tanulásmódszertan és kommunikáció	2	2	2	2	2
	Önismeret	2	2	2	2	2
Szabadon tervezhető*		2				
<i>Humán ismeretek (választható)</i>		2				
Kötelező óraszám		30				

A tantárgyakat és időkeretet tekintve a Tehetséggondozó Program kerettantervében a magyar nyelv és irodalom, a matematika, az idegen nyelv, az informatika és a testnevelés óraszám magas, alacsonyabb a humán és természettudományos ismeretek óraszám, melyek közül bármelyik a szabadon tervezhető óraszámából kiegészíthető a középiskolák helyi tantervében. Új elem a Tehetséggondozó Program elkészítendő helyi tantervének kidolgozásához ajánlott önismeret, illetve tanulásmódszertan – kommunikáció kerettanterv.

A 9. évfolyam számára az előírt órakerettel (30 óra/hét), a tanulók által választható tantárgyi programok időkeretével és a kollégiumi foglalkozások időkeretével a két intézmény pedagógiai programjában leírtak szerint – átgondolt pedagógiai koncepcióban – az

intézmények gazdálkodhatnak, így a tartalmak feldolgozására, elsajátítására, különböző készségek, képességek kialakítására több lehetőség adódik.

A testnevelés és sport 9/AJTP helyi tantervének elkészítéséhez a középiskolák kerettanterve 9–12. évfolyamos anyagából a 9-10. évfolyam anyaga használható, a helyi lehetőségek és szükségletek alapján.

Kerettanterv az Arany János Tehetséggondozó Programja 9. évfolyamának tantárgyai és a 9-12. évfolyam önismeret és tanulásmódszertan/kommunikáció tantárgyak oktatásához

Kötelező tantárgyak:

- Magyar nyelv és irodalom
- Matematika
- Idegen nyelv – angol
- Idegen nyelv – német
- Informatika
- Testnevelés és sport
- Komplex humán ismeretek
- Természettudományos alapismeretek

MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM

9/AJTP évfolyam

A magyar nyelv és irodalom tanítása az alapozó évfolyamon tevékenység- és probléma-centrikus folyamat. A feltárt hiányosságok ismeretében, akár egyénre szabottan, a magyar nyelv és irodalom tantárgy sajátosságait figyelembe vevő módszerekkel a felzárkózás biztosítása a feladat. Az előkészítő évfolyam célkitűzése az általános iskolában tanultak elmélyítése; a hiányok pótlása, az új élethelyzetbe, iskolatípusba, közösségbe került tanulók beilleszkedésének elősegítése; a kommunikációs gátak, zavarok oldása, a kommunikációs képesség fejlesztése az iskolai és mindennapi élethelyzetekben; a szövegolvasás, szövegértés fejlesztése; tanulási technikák kialakítása. Az előkészítő évfolyamon az osztály szintjéhez igazítva elsősorban a készségek szintre hozására és a képességfejlesztésre helyezük a hangsúlyt.

A nyelvi kifejezőkészség állandó fejlesztését szem előtt tartva nem csupán a hagyományos, "feldolgozó" jellegű munkaformákat részesítjük előnyben, hanem a tanulók önálló szövegalkotási képességének kondicionálását és az önkifejezés formáinak szélesítését is.

Hozzá kell segítenünk a tanulókat ahhoz, hogy ismereteiket a kellő szinten tudják alkalmazni, kreativitásuk fejlődjön.

Az alapozó évfolyam anyanyelvi tanterve szorosan kapcsolódik az általános iskolai kerettantervekhez. Olyan művek válogatására és feldolgozására törekszünk, amelyek megfelelnek a tanulók életkori sajátosságainak, tudásszintjének. A tanterv sem magyar irodalomból, sem magyar nyelvtanból az általános iskolaihoz képest új anyagot nem tartalmaz. A felsorolt témakörök szerves egységet alkotnak, az osztály összetételétől függően szabadon variálhatók, a programot a konkrét csoport igényeihez kell igazítani.

A tanterv kiemelt céljai és feladatai irodalomból:

- Az általános iskolai irodalmi anyag ismételése, rendszerezése, a hiányok pótlása.
- Az egyéni képességek kibontakoztatásának segítése.
- A kreativitás és szocializáltság egyidejű, dinamikus fejlesztése, önállóság, aktivitás, tolerancia, empátia kialakítása.
- A művészi szövegek olvasása és önálló értelmezése iránti igény kialakítása.
- A nyelvi-irodalmi kreativitás sokoldalú fejlesztése.
- Az irodalmi képességek fejlesztése: az olvasottság, az előadói, a szövegalkotó és műértelmezői képesség fejlesztése.
- Az irodalmi művek középpontba helyezésével segítjük a tanulók elemző készségét, erősítjük problémaérzékenységüket, pozitív irányba befolyásoljuk személyiségüket.
- A helyi sajátosságok, jellegzetességek /irodalmi emlékhelyek, a környék kiemelkedő irodalmi személyiségei/ megismertetése.
- A nyelvi program célja:
- Az általános iskolában elsajátított leíró nyelvtani ismeretek ismételése, rendszerezése, a hiányok pótlása.
- Az írás és a helyesírás készségeinek fejlesztése.
- A kulturált szóbeli és írásbeli kifejezőképesség kialakítása a kommunikáció érdekében.
- Az anyanyelvű írásbeliség normáit figyelembe véve helyes szövegalkotási készség erősítése; képzelet, önkifejezés, egyéni stílus bátorítása.
- A kifejezés, a megértés, az értelmes beszéd készségének fejlesztése (pl. a szókincs gyarapításával).

Magyar nyelv

Tematikai egység	Év eleji felmérés	Órakeret 2 óra
Előzetes tudás	Általános iskolai nyelvi alapismeretek.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Szövegértés, helyesírás, fogalmazási, szövegalkotási készség felmérése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Önismereti és szókincsfejlesztő játékok. Szituációs játékok. Beszélgetés a tanulókkal.		<i>Önismeret</i>
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Szövegértés, szövegalkotás, helyesírás.	

Tematikai egység	A hangok és betűk	Órakeret 5 óra
Előzetes tudás	Hangtani és beszédtechnikai alapismeretek, tapasztalatok az általános iskolából.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Beszédtechnika és helyesírás fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Beszédhangok, hangképzés. A magyar ábécé, betűrendbe sorolás. Régi/idegen betűk/ betűkapcsolatok. Magán- és mássalhangzótörvények.		<i>Matematika</i>
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Hang, betű, magánhangzó, mássalhangzó, hangrend, illeszkedés, hasonulás, összeolvadás, rövidülés.	

Tematikai egység	Helyesírásunk alapelvei	Órakeret 5 óra
Előzetes tudás	Alapvető nyelvhelyességi és helyesírási ismeretek, a magyar helyesírás alapelvei.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A helyesírás fejlesztése, a szabályok tudatosítása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Kiejtés, szóelem-tükröztetés, hagyomány, egyszerűsítés. A magánhangzók és a mássalhangzók alkalmazkodása. Ly-j.		

Szótagolás, elválasztás.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Helyesírás, kiejtés elve, szóelemzés elve, hagyomány elve, egyszerűsítés elve.

Tematikai egység	Szóelemek	Órakeret 5 óra
Előzetes tudás	A szóelemek felismerése.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Szóelemzés során a szövegértési képesség, a logikus gondolkodás fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A toldalékok fajtái, írásmódjuk. A szóalaktanhoz kapcsolódó helyesírási szabályok.		
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Szó, szótő, toldalék, tö, képző, jel, rag.	

Tematikai egység	Szavak	Órakeret 6 óra
Előzetes tudás	Az alapvető szófajok felismerése, a szavak jelentése, alaki viselkedése.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A szövegértési képesség, a logikus gondolkodás fejlesztése, szókincsbővítés.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Szókészlet, szókincs. Közmondások, állandósult szókapcsolatok. Szóalkotás: szóképzés, szóösszetétel. A szó hangalakja és jelentése. Alapvető szófajok. A szavakhoz kapcsolódó helyesírási szabályok.		<i>Komplex humán ismeretek</i> <i>Természettudományos alapismeretek</i>
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Szófaj, ige, főnév, melléknév, számnév, névmás, igenév, határozószó, névelő, névutó, igekötő, kötőszó, indulatszó, egyjelentésű, többjelentésű, azonos alakú, hasonló alakú, rokon értelmű szó.	

Tematikai egység	Mondatok	Órakeret 9 óra
Előzetes tudás	Általános iskolai ismeretek a mondatfajtákról.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A szövegértési képesség, a logikus gondolkodás fejlesztése. Az igény kialakítása a helyes, szabatos fogalmazásra.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok

A mondat fogalma. Mondatfajták. Az egyszerű mondat részei. Az összetett mondatok fő típusai. Mondattani elemzések (ágrajz, tagmondatok közötti kapcsolatok). A mondathoz kapcsolódó helyesírási szabályok. Mondatfonetika.		<i>Matematika:</i> logikai állítások.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Mondat, mondatrész, alany, állítmány, tárgy, határozó, jelző, alá- és mellérendelő összetett mondat.	

Tematikai egység	Szövegalkotás, szövegelemzés	Órakeret 13 óra
Előzetes tudás	Rövidebb fogalmazások írása.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A szövegalkotási és az olvasási készség fejlesztése. Internetes keresők használatával, egyéni könyvtári kutatómunkával az információkeresési és -felhasználási technikák megismertetése, gyakoroltatása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Írásbeli kommunikációs műfajok; tömegkommunikációs műfajok. Szóbeli kommunikációs műfajok. Szövegszerkesztés: anyaggyűjtés, forrásfeldolgozás. A szövegtagolás.		<i>Informatika</i>
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Műfaj, elbeszélés, leírás, jellemzés, ismertetés, hír, kommentár, reklám, apróhirdetés, tudósítás, riport, véleményközlés, hozzászólás, kiselőadás, érvelés, cáfolás.	

Tematikai egység	Szövegfeldolgozó eljárások gyakorlása	Órakeret 12 óra
Előzetes tudás	Szövegértés.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Szövegfeldolgozási módszerek: aláhúzás, szövegkiemelés, kulcsszavak kigyűjtése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Vázlatkészítés, lényegkiemelés, tömörítés, szövegkiemelés.		<i>Komplex humán ismeretek</i> <i>Természettudományos alapismeretek</i>
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Kulcsszó, tételmondat.	

Tematikai egység	Nonverbális-verbális kommunikáció	Órakeret 7 óra
Előzetes tudás	A kommunikációs folyamat összetevőinek azonosítása.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A kommunikációs képesség, a normakövető magatartás erősítése – viselkedési és udvariassági szabályok különböző kommunikációs helyzetekben. Konfliktuskezelés technikáinak gyakoroltatása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A kommunikációs modell, a metakommunikáció, az állati kommunikáció. Jelek és jelrendszerek – titkosírás alkotása.		<i>Önismeret</i> <i>Tanulásmódszertan és kommunikáció</i>
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Kommunikáció, kommunikációs zavar.	

Tematikai egység	Rendszerező ismételés	Órakeret 2 óra
Előzetes tudás	A tanévben tanultak.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Rendszerezés, begyakorlás, alkalmazás.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Kulcsfogalmak		

Irodalom

Tematikai egység	Év eleji felmérés	Órakeret 2 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Önismeret fejlesztése, szókincsfejlesztés.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Az általános iskolában tanult irodalomelméleti és poétikai ismeretek felmérése. Beszélgetés a tanulókkal olvasási szokásaikról, egyéni olvasmányélményekről.		<i>Tanulásmódszertan és kommunikáció</i> <i>Önismeret</i>
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Szövegértés, szövegalkotás, információ.	

Tematikai egység	Könyvtárhasználat	Órakeret 4 óra
Előzetes tudás	Tapasztalat könyvtárhasználatról és internethasználatról.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Szövegfeldolgozó eljárások megismertetése, felelevenítése. Tapasztalatszerzés a segédkönyvek, lexikonok, szak-és ismeretterjesztő irodalom használatában. Bibliográfiakészítés elsajátíttatása. Az elektronikus információhordozók kezelésében gyakorlat szerzése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Tájékozódás a könyvtár dokumentum-anyagában, a dokumentumok fajtái (az egyes részek felhasználási módja, a katalógus, a források tanulmányozása, jegyzetelés egyszerű formában). A művekhez kapcsolódó könyvtári ismeretek feldolgozása (alkotói portré, életrajz, könyvismertetés, élménybeszámoló, ajánlás). A könyvtári segédeszközök (lexikon, adattár stb.), alkalmazásuk lehetősége, cédulázás, a kutatás gyakorlati elemei. A forrásfeldolgozás mint a könyvtári kutatás legfontosabb célja, illetve eredménye.		<i>Informatika</i>
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Enciklopédia, egynyelvű, többnyelvű szótár, lexikon, elektronikus információhordozó.	

Tematikai egység	Irodalomolvasás és értelmezés	Órakeret 40 óra
Előzetes tudás	Szövegelemző eljárások alkalmazása különböző típusú szövegekben.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A szövegértés fejlesztése: szövegolvasás, irányított szövegelemzés, szövegértelmezések. A kifejező hangos olvasás fejlesztése. Szövegmemorizálással az emlékezet fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Különböző műfajú, hangvételi, tematikájú epikai és lírai művek elemző-értelmező tevékenységen alapuló feldolgozása a diákok egyéni és iskolai olvasmányaira építve. Az olvasott művek elhelyezése különböző kontextusban, például a magyar irodalom történetében, alkotói életpályában. Korok-költemények a nemzeti irodalom múltjából, tallózás a kortárs irodalomban. Kitekintés a világirodalomba. Néhány alapvető irodalmi téma, motívum, vándormotívum jelentése (pl. utazás, kert, sziget, a jó és a rossz harca, háború és béke, haza, hazafiasság). Idézetek, szállóigék, hivatkozások felismerése irodalmi és nem irodalmi szövegekben (pl. a mindennapi nyelvben és a tömegkommunikációban). Az irodalom és a társzművészetek kapcsolata. Az értő olvasás.		<i>Informatika</i>

Bevezetés az önálló ismeretszerzés elemeibe, előszó, könyvismertetés, élménybeszámoló, ajánlás. A lakókörnyezet irodalmi emlékei, emlékhelyei.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Téma, motívum, vándormotívum, kompozíció, szerkezet, hatás, elbeszélői nézőpont, történetmondás, cselekmény, epizód, helyszín, leírás, párbeszéd, jellemzés, esszé.

Tematikai egység	Irodalomelméleti és poétikai ismeretek rendszerezése	Órakeret 7 óra
Előzetes tudás	Általános iskolai ismeretek: műnemek, műfajok megkülönböztetése, népköltészet, műköltészet, verstani és stilisztikai alapismeretek.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A szövegalkotás fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Műnemek, irodalmi műfajok. A nép- és műköltészet jellemző vonásainak ismerete. A műelemzés gyakorlati kérdései. A műalkotás értelmezési lehetőségei. Poétikai alapismeretek áttekintése.		<i>Informatika</i>
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Műnem, műfaj, epika, líra, dráma, dal, óda, himnusz, elégia, rapszódia, epigramma, episztola, novella, regény, elbeszélés, tragédia, komédia, genetikus és strukturális elemzés, időmértékes és hangsúlyos verselés, rím, ritmus, metafora, megszemélyesítés, szinesztézia, hasonlat, ismétlés, halmozás, fokozás.	

Tematikai egység	Színház és film	Órakeret 9 óra
Előzetes tudás	Egy dráma ismerete.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A kritikai gondolkodás, a vitakultúra fejlesztése. Az igény felkeltése, erősítése az árnyalt, érvekkel alátámasztott véleményalkotás iránt. Együttműködési képesség, kreativitás fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A színház jelrendszere. Egy dráma mint olvasmány és mint színházi élmény. Kis színháztörténet. A mozgóképi kommunikáció. Egy film megtekintése, megbeszélése. Tanult epikus mű dramatizálása. Képi illusztrációk keresése választott témákhoz. Filmrészletek elemzése. Saját „filmkísérletek”.		<i>Informatika</i>

Kulcsfogalmak/ fogalmak	Média, színház, film.

Tematikai egység	Rendszerező ismételés	Órakeret 2 óra
Előzetes tudás	A tanévben tanultak.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Szövegértés, szövegalkotás.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Kulcsfogalmak		

A fejlesztés várt eredményei a ciklus végén	A tanuló legyen képes jó tempóban szöveget olvasni, értően befogadni. Íráskészsége jól olvasható, rendezett legyen. Tudjon eligazodni az iskolai könyvtárban, alkalmas legyen az önálló ismeretszerzésre. Törekedjen irodalomelméleti és leíró nyelvtani ismereteinek egységbe szervezésére; aktívan vegyen részt az ismeretek közös felidezésében és a tisztázandó homályos pontok megtalálásában. Legyen képes korábbi ismereteit szintetizálni. Tudja a már tanult szakszókincset pontosan használni. Törekedjen a kommunikációs helyzetnek megfelelő stílus használatára. Sajátítsa el a személyiségének megfelelő árnyalt önkifejezés technikáit a különböző kommunikációs szinteken. Legyen képes alkalmazni anyanyelvi és kommunikációs ismereteit a szövegolvasás és szövegértés, valamint a szóbeli és írásbeli megnyilatkozás minden területén. Az anyanyelv sajátosságainak ismeretében legyen képes kontrasztív szemléletre a tanult idegen nyelvek vonatkozásában. Tudja értékelni a nyelvben megjelenő új jelenségeket (pozitív nyelvművelés). Ismerje meg a jegyzet- és vázlatkészítés módszereit, az elektronikus információhordozókat. Képes legyen a mindennapi élethez, irodalmi vagy egyéb tanulmányokhoz kapcsolódó témák önálló feldolgozására.

MATEMATIKA

9/AJTP évfolyam

Az iskolai matematikatanítás célja, hogy hiteles képet nyújtson a matematikáról mint tudásrendszerről és mint sajátos emberi megismerési, gondolkodási, szellemi tevékenységről. A matematika tanulása érzelmi és motivációs vonatkozásokban is formálja, gazdagítja a személyiséget, fejleszti az önálló, rendszerezett gondolkodást, és alkalmazásra képes tudást hoz létre. A matematikai gondolkodás fejlesztése segíti a gondolkodás általános kultúrájának kiteljesedését.

A matematikatanítás feladata a matematika különböző arculatainak bemutatása. A matematika kulturális örökség; gondolkodásmód; alkotó tevékenység; a gondolkodás örömeinek forrása; a mintákban, struktúrákban tapasztalható rend és esztétikum megjelenítője; önálló tudomány; más tudományok segítője; a mindennapi élet része és a szakmák eszköze.

A tanulók matematikai gondolkodásának fejlesztése során alapvető cél, hogy mindinkább ki tudják választani és alkalmazni tudják a természeti és társadalmi jelenségekhez illeszkedő modelleket, gondolkodásmódokat (analógiás, heurisztikus, becslésen alapuló, matematikai logikai, axiomatikus, valószínűségi, konstruktív, kreatív stb.), módszereket (aritmetikai, algebrai, geometriai, függvénytan, statisztikai stb.) és leírásokat. A matematikai nevelés sokoldalúan fejleszti a tanulók modellalkotó tevékenységét. Ugyanakkor fontos a modellek érvényességi körének és gyakorlati alkalmazhatóságának eldöntését segítő képességek fejlesztése. Egyaránt lényeges a reprodukív és a problémamegoldó, valamint az alkotó gondolkodásmód megismerése, elsajátítása, miközben nem szorulhat háttérbe az alapvető tevékenységek (pl. mérés, alapszerkesztések), műveletek (pl. aritmetikai, algebrai műveletek, transzformációk) automatizált végzése sem. A tanulás elvezethet a matematika szerepének megértésére a természet- és társadalomtudományokban, a humán kultúra számos ágában. Segít kialakítani a megfogalmazott összefüggések, hipotézisek bizonyításának igényét. Megmutathatja a matematika hasznosságát, belső szépségét, az emberi kultúrában betöltött szerepét. Fejleszti a tanulók térbeli tájékozódását, esztétikai érzékét.

A tanulási folyamat során fokozatosan megismertetjük a tanulókkal a matematika belső struktúráját (fogalmak, axiómák, tételek, bizonyítások elsajátítása). Mindezzel fejlesztjük a tanulók absztrakciós és szintetizáló képességét. Az új fogalmak alkotása, az összefüggések felfedezése és az ismeretek feladatokban való alkalmazása fejleszti a kombinatív készséget, a kreativitást, az önálló gondolatok megfogalmazását, a felmerült problémák megfelelő önbizalommal történő megközelítését, megoldását. A diszkussziós képesség fejlesztése, a többféle megoldás keresése, megtalálása és megbeszélése a többféle nézőpont érvényesítését, a komplex problémakezelés képességét is fejleszti. A folyamat végén a tanulók eljutnak az önálló, rendszerezett, logikus gondolkodás bizonyos szintjére.

A tantárgy a különböző témakörök szerves egymásra épülésével kívánja feltárni a matematika és a matematikai gondolkodás világát. A fogalmak, összefüggések érlelése és a matematikai gondolkodásmód kialakítása egyre emelkedő szintű spirális felépítést indokol – az életkori, egyéni fejlődési és érdeklődési sajátosságoknak, a bonyolódó ismereteknek, a fejlődő absztrakciós képességnek megfelelően. Ez a felépítés egyaránt lehetővé teszi a lassabban haladókkal való foglalkozást és a tehetség kibontakoztatását.

A matematikai értékek megismerésével és a matematikai tudás birtokában a tanulók hatékonyan tudják használni a megszerzett kompetenciákat az élet különböző területein. A matematika a maga hagyományos és modern eszközeivel segítséget ad a természettudományok, az informatika, a technikai, a humán műveltségterületek, illetve a választott szakma ismeretanyagának tanulmányozásához, a mindennapi problémák értelmezéséhez, leírásához és kezeléséhez. Ezért a tanulóknak rendelkezniük kell azzal a

képességgel és készséggel, hogy alkalmazni tudják matematikai tudásukat, és felismerjék, hogy a megismert fogalmakat és tételeket változatos területeken használhatjuk. Az adatok, táblázatok, grafikonok értelmezésének megismerése nagyban segíthet a mindennapokban, és különösen a média közleményeiben való reális tájékozódásban. Mindehhez elengedhetetlen egyszerű matematikai szövegek értelmezése, elemzése. A tanulóktól megkívánjuk a szaknyelv életkornak megfelelő, pontos használatát, a jelölésrendszer helyes alkalmazását írásban és szóban egyaránt.

Az előkészítő évnek biztosítani kell azokat a tárgyi tudásbeli alapokat, amelyek majd a középiskolai anyag elsajátításához szükségesek. El kell kezdeni kialakítani azt a gondolkodáskultúrát, amely a további sikeres tanulmányokat lehetővé teszi. Talán az előzőeknél is fontosabb, hogy *a matematikához és általában a problémamegoldáshoz olyan pozitív hozzáállást alakítsunk ki*, amely a későbbiekben minden tárgy tanulásánál segíthet a nehézségek leküzdésében. Ennek érdekében az előkészítő évfolyamon a matematika tananyag kiválasztásának legfontosabb célkitűzései:

- az általános iskolai ismeretek áttekintése, rendszerezése;
- a matematikai és általában a problémamegoldó gondolkodás módszereinek megismerése (pl. logika elemei, általánosítás – analógia, deduktív módszer, indirekt bizonyítás, teljes indukció, skatulyaelv);
- matematikatörténeti vonatkozások kiemelése;
- a matematika szerepének felismertetése az élet különböző területein: játékokban, gazdaságban, művészetekben.

Fontosnak tartjuk, hogy az előkészítő év folyamán ismertessük meg a tanulókat az iskolák könyvtárával, a rendelkezésre álló szakirodalommal, illetve az elektronikus információhordozókkal.

A matematika nagyban segíti a kötelességtudat, a rendszeresség fejlesztését, az önfegyelem kialakítását. A magyar matematikusok teljesítményének, díjainak megismerése fejleszti a nemzeti öntudatot. A közös feladatok megoldása, a csoportmunka fejleszti a társas kapcsolatokat, a munkamegosztás képességét. A matematika jól körülírható követelményei pedig az önértékelést. A tervezési és optimalizációs feladatok segítik a legkevésbé környezetkárosító, a feltételeknek megfelelő legjobb megoldások keresését. A 9. évfolyam igen fontos a pályairányultság kialakulása szempontjából. Az érdeklődést felkeltő témakörök, feladatok nagyban segíthetik a reálpályák felé fordulást. A Sorozatok, százalékszámítás témaköröknek igen fontos szerepe van, segítenek a pénzügyi kompetencia fejlesztésében. Táblázatok, grafikonok elemzése segítheti az információk megértését. A tudományos érdeklődést fejlesztő témakörök pedig az igényes médiaválasztást.

A matematika sajátos tanulási módszereit folyamatosan fejleszteni kell, de a 9. évfolyam sok témaköre (prímszámok, szerkesztések, matematikai játékok) különösen alkalmas az önálló készülés, az önellenőrzés képességének alakítására. A matematika segíti a pontos fogalmazás, a világos indoklás képességét. Ezen az évfolyamon ez már fontos elvárás. Az idegen eredetű szakszavak elemzése, adatok, rövidebb szövegek interneten való keresése kiválóan fejleszti az idegen nyelvi kompetenciát. A megalapozott matematikai ismeretek biztosítják a fenti kompetenciák folyamatos fejlesztését. A matematikai programok alkalmazása kifejezetten alkalmas a digitális kompetenciák fejlesztésére, az algoritmusok használata pedig ezek értő alkalmazását segíti. Az elemzőkészség fejlesztése - pl. játékok kimeneteleinek elemzése, problémamegoldási stratégiák megismerése - fontos feladat. A matematika művészetekben való alkalmazása: (szimmetriák, aranymetszés) fejleszti az esztétikai-művészeti tudatosságot és kifejezőképességet.

Tematikai egység	1.Gondolkodási módszerek, halmazok, logika	Órakeret 14 óra
Előzetes tudás	Adott tulajdonságú elemek halmazba rendezése. Halmazba tartozó elemek közös tulajdonságainak felismerése, megnevezése. Annak eldöntése, hogy egy elem beletartozik-e egy adott halmazba.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Elemek halmazba rendezése több szempont szerint – hétköznapi életből vett példák, illetve matematikai tulajdonságok alapján. A halmazba tartozó és a halmazba nem tartozó elemek vizsgálata. Adatok elhelyezése halmazábrában. Állítások megfogalmazása, összekapcsolása, igazságtartalmuk eldöntése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A matematika fogalmi rendszere Halmazok – Halmazok megadása, részhalmaz, halmazok uniója, metszete. – Elemek halmazokba rendezése több tulajdonság alapján. – Halmazábra használata. – Halmazműveletek elvégzése véges halmazokon. – Konkrét alaphalmazokon komplementer halmaz meghatározása. A logika elemei – Az „és” a „vagy”, a „ha... akkor” és az „akkor és csak akkor” használata. – „Bármely” és „van olyan” használata.		<i>Informatika</i> <i>Magyar nyelv és irodalom</i> <i>Természettudományos alapismeretek</i>
Kulcsfogalmak	Halmaz, számhalmaz, elem, részhalmaz, komplementer halmaz, unió, metszet.	

Tematikai egység	2. Algebra	Órakeret 24 óra
Előzetes tudás	Számhalmazok: természetes, egész, racionális, valós – négy alpművelet elvégzése ezeken a halmazokon. Számegyenes használata.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A mennyiségi jellemzők kifejezése számokkal, a számok értelmezése a valóság mennyiségeivel. Törtekkel való számolás és az egyenletmegoldás biztossá tétele. A számfogalom elmélyítése a számegyenes és a valós számok kapcsolatával.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Egész számok körében végzett műveletek – Műveletek egész számokkal és kifejezésekkel. – Műveleti tulajdonságok. – Az első n szám összege és kapcsolódó feladatok, pl. háromszögek. – Kapcsolat: Sorozatok. – Az $1 + 2 + 4 + \dots + 2^n$ összeg. – Bevezető feladat a teljes indukcióra. – Speciális szorzatként a faktoriálisokkal való számolások		<i>Magyar nyelv és irodalom</i> <i>Természettudományos alapismeretek</i>

gyakorlása. Műveletek törtekkel – Törtek szorzása, osztása, összeadása, kivonása, hatványozása. Számok normál alakja. – <i>(Csak felismerés, műveletek gyakorlása nélkül.)</i> – Teleszkópos összegek, pl. $\frac{1}{1 \cdot 2} + \frac{1}{2 \cdot 3} + \dots + \frac{1}{n(n+1)}$. – Az $1 + \frac{1}{2} + \frac{1}{4} + \dots + \frac{1}{2^n}$ összeg. Mérlegeléssel kapcsolatos feladatok – Pl. 5 súllyal 1 kg-tól hány kg-ig tudunk minden egész kg-ot mérni? – Hamis érmék kiválasztása.	
Kulcsfogalmak	Racionális szám, hatvány.

Tematikai egység	3. Számelmélet, oszthatóság	Órakeret 25 óra
Előzetes tudás	Osztó, többszörös.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A matematika iránti érdeklődés felkeltése érdekes feladatokon, problémákon keresztül. A bizonyítás iránti igény felkeltése, erősítése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Számolás maradékokkal – Maradékokkal végzett műveletek szabályai. Bizonyítások nélkül. – Maradékokon alapuló játékok. – Négyzetszámok maradékai. (3-as, 4-es, 5-ös, 8-as, 10-es.) Oszthatósági szabályok – Oszthatóság az alap hatványainak osztóival. – Oszthatóság az alap szomszédjainak osztóival. – Oszthatóság a fentiek közül valamelyik szorzatával. – Indokoljuk is az oszthatósági szabályokat! – Legnagyobb közös osztó, legkisebb közös többszörös. Számelmélet alaptétele (bizonyítás nélkül) – Törzstényezős felbontás. – A legnagyobb közös osztó és a legkisebb közös többszörös törzstényezős alakja. – Relatív prímszámokra vonatkozó tételek: – $a \nmid n, b \nmid n, \text{ és } (a,b)=1 \Rightarrow ab \nmid n,$ – $a \nmid nm, \text{ és } (a,n)=1 \Rightarrow a \nmid m.$ Prímszámokkal kapcsolatos érdekességek – Végtelen sok prím van. – Ikerprím-sejtés. – Prímek a négyzetszámok szomszédjai között. – Prímek a kettő-hatványok szomszédjai között:		Informatika

– Fermat-prímek, Mersenne-prímek. – Tökéletes számok. – Nagy prímekkel kapcsolatos friss eredmények. Matematikatörténet: Euklidesz, Eratoszthenész, Mersenne, Fermat, Euler.	
Kulcsfogalmak	Osztó, többszörös, prím, prímtényező felbontás, legnagyobb közös osztó, legkisebb közös többszörös.

Tematikai egység	4. Geometria	Órakeret 25 óra
Előzetes tudás	Tételek szemléletes fogalma. Párhuzamos és metsző egyenesek. Háromszög, négyzet, téglalap, sokszög felismerése. Körvonal és körlemez. Kocka, téglalap, gömb felismerése a mindennapi életben.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Tételek fogalmának elmélyítése. Távolság szemléletes fogalma, meghatározása. Esztétikai érzék fejlesztése. Szögekkel, területekkel kapcsolatos problémák megoldása. Háromszögekkel, sokszögekkel kapcsolatos ismeretek összegzése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Pont, egyenes, sík, félegyenes, szakasz. Síkidom, sokszög, átlók száma, konvexitás. Tételek kölcsönös helyzete. Ponthalmazok távolsága – Két pont, pont és egyenes, pont és sík távolsága. – Két egyenes távolsága. Két sík távolsága – Alapszerkesztések. – Matematikatörténet: Euklidesz - Elemek A szög – Szögek fajtái. – Szögpárok: csúcshögek, mellékhögek, póthögek, – párhuzamos szárú högek, merőleges szárú högek. – Sokshögek shögösszege. – Nevezetes háromshögek: 30°, 60°, 90°-os, 15°, 75°, 90°-os shögekkel rendelkező háromshögek. – Területekre vonatkozó tételek, feladatok. – Távhöggel jellemzett ponthalmazok: – adott térelemtől adott távhöggre lévő pontok halmaza – síkban és térben, – két térelemtől egyenlő távol lévő pontok halmaza – síkban és térben. Háromshögek, néghshögek – Háromshögek nevezetes vonalai és körei. (Bizonyítás nélkül.) – Néghshögek osztályozása, speciális néghshögek. Néhány geometriai alapú játék. Matematikatörténet: klasszikus geometriai problémák: a körosztás, a		<i>Informatika</i> <i>Természettudományos ismeretek</i>

kockakettőzés, a szögharmadolás, a kör négyszögesítésének kérdése.	
Kulcsfogalmak	Pont, egyenes, szakasz, félegyenes, sík, síkidom, sokszög, test, csúcs, él, lap, merőleges, párhuzamos, szög, kör, gömb.

Tematikai egység	5. Függvények, sorozatok	Órakeret 17 óra
Előzetes tudás	Egyszerű sorozatok folytatása adott szabály szerint. Egyszerű grafikonok értelmezése.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Függvények megadása, jellemzése. A mindennapi életből vett kapcsolatok leírása függvényekkel. Függvények ábrázolása tulajdonságaik alapján. Számtani sorozat, mértani sorozat egyszerű alkalmazása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A függvény fogalma. Függvénytulajdonságok. Értelmezési tartomány, értékkészlet, zérushely. Monotonitás, szélsőérték. Az egyenes arányosság és grafikonja. Lineáris függvény: elsőfokú függvény, konstans függvény. Modellek alkotása: lineáris kapcsolatok felfedeztetése. Fordított arányosság: $f(x) = \frac{a}{x}$ Másodfokú függvény. Függvénytranszformációk. Egyszerű esetekben: $f(x)+c$; $f(x+c)$, $-f(x)$. Egyenletek, egyenlőtlenségek grafikus megoldása. Matematikatörténet: René Descartes. A sorozat mint függvény. Sorozatok készítése, vizsgálata. A számtani sorozat – A számtani sorozat megadása az első taggal és a differenciával. – A számtani sorozat első n tagjának összege. – A számtani közép. A mértani sorozat – A mértani sorozat megadása az első taggal és a hányadossal. – Kamatos kamat, mint mértani sorozat (csak alapfeladatok). – (Hitel, törlesztés, gazdasági fogalmak.) – A mértani közép. Szélsőérték-feladatok számtani és mértani közép összefüggésének segítségével (csak a két alaptípus). Matematikatörténet: Gauss.		<i>Informatika</i> <i>Természettudományos ismeretek</i>
Kulcsfogalmak	Függvény, értelmezési tartomány, értékkészlet, zérushely, szélsőérték, egyenes arányosság, fordított arányosság, sorozat, számtani sorozat, számtani közép, mértani sorozat, mértani közép.	

Tematikai egység	6. Kombinatorika, valószínűség	Órakeret 15 óra
Előzetes tudás	Adatok gyűjtése.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Sorbarende­zések, kiválasztások felismerése, esetek összeszámolása. A gyakoriság, relatív gyakoriság fogalmán keresztül a valószínűségi gondolkodás mélyítése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Kombinatorika. Sorbarende­zési feladatok. A faktoriális jelölés használata. Kiválasztási feladatok. „Általános iskolás” módszerrel, képletek nélkül, vagy kevés képlettel. Körmérkőzéses feladatok. Kombinatorikus geometriai feladatok, pl. hány részre osztja a síkot n egyenes? Melyik valószínűbb? Valószínűségi kísérletek végzése. Események valószínűségének összehasonlítása („melyik valószínűbb?”).		<i>Informatika</i> <i>Testnevelés:</i> sorbarende­zés, mérkőzések szervezése.
Kulcsfogalmak	Faktoriális, kiválasztott halmaz, rendezett halmaz. Gyakoriság, relatív gyakoriság.	

Tematikai egység	6. Rendszerező ismétlés	Órakeret 10 óra
Előzetes tudás	Az év eleji bevezető problémák felidézése. Az év során áttekintett fogalmak, eljárások ismerete.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Módszerek, érdekes tapasztalatok felelevenítése. Egy-két általános módszer, feladattípus, játék stb. lényegének összefoglalásával a lényegkiemelő képesség fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Gondolkodási módszerek. Halmazok, logika. Algebra. Számelmélet. Geometria. Függvények, sorozatok. Kombinatorika, valószínűség.		<i>Informatika</i>
Kulcsfogalmak	Halmaz, függvény, sorozat.	

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	<i>Gondolkodási és megismerési módszerek</i> – Halmazokkal kapcsolatos alapfogalmak ismerete, halmazok szemléltetése, halmazműveletek ismerete; számhalmazok ismerete.

	– A nyelv logikai elemeinek tudatos szerepeltetése a feladatok megoldása során. Egyszerű állítások igazságtartalmának eldöntése, tagadása. – Bizonyítási módszerek ismerete, indirekt bizonyítás, teljes indukció és skatulyaelv alkalmazása. – Matematikai alapú játékok stratégiájának megtalálása, a játék elemzése. <i>Számelmélet, algebra</i> – Az egész számok és a racionális számok fogalma, alapműveletek helyes sorrendű elvégzése. – Algebrai egész kifejezések használata, műveletek algebrai egész kifejezésekkel. – Elsőfokú, egyismeretlenes egyenletek, egyenlőtlenségek megoldási módszerei. Szöveges feladatok – szövegértés, összefüggések lefordítása a matematika nyelvére. – Műveletek egész kitevőjű hatványokkal, a hatványozás azonosságainak használata feladatmegoldásban. – Egyenes és fordított arányosság felismerése és alkalmazása matematikai és hétköznapi feladatokban. A mindennapjainkhoz kapcsolódó százalékszámítási feladatok megoldása. – Az oszthatósággal kapcsolatos definíciók ismerete, oszthatósági szabályok alkalmazása, egyszerű oszthatósági problémák vizsgálata. – Legnagyobb közös osztó, legkisebb közös többszörös alkalmazása. – Prímszámokkal kapcsolatos tételek, sejtések ismerete. <i>Geometria</i> – Geometriai alapfogalmak ismerete, alkalmazása. – Szögekkel, területekkel kapcsolatos feladatok megoldása. – Háromszögek szögei és oldalai közötti összefüggések ismerete és alkalmazása. Négyszögek belső és külső szögeire vonatkozó összefüggések ismerete. – Háromszögek nevezetes vonalainak, pontjainak, köreinek ismerete. – A négyszögek több szempont szerinti összehasonlítása, csoportosítása, tulajdonságainak ismerete. <i>Függvények, sorozatok</i> – A függvény megadása, a szereplő halmazok ismerete (értelmezési tartomány, értékkészlet); valós függvény alaptulajdonságainak ismerete. – A lineáris függvény, a másodfokú függvény, a fordított arányosság függvényének ismerete (tulajdonságok, grafikon). – Egylépéses függvénytranszformációk végrehajtása. – A számtani és mértani sorozat felismerése, a sorozatra vonatkozó összefüggések használata feladatmegoldás során. <i>Kombinatorika, valószínűség</i> – Egyszerű leszámplálási feladatok megoldása, a megoldás gondolatmenetének rögzítése szóban, írásban. – A véletlen jelenségek tudatos megfigyelése, tapasztalatok levonása, ezek alapján a valószínűségi szemlélet fejlődése.

ANGOL NYELV

9/AJTP évfolyam

A NAT megfogalmazásának megfelelően az idegen nyelvek műveltségi terület céljait korunk emberének kommunikációs igényei határozzák meg, összhangban az Európa Tanács ajánlásaival. Az élő idegen nyelvek ismerete elengedhetetlen a világ dolgaiban való megbízható tájékozódáshoz; a felelős, szabadon meghozott döntésekhez; a boldoguláshoz a munkaerőpiacon; a nemzetközi kommunikációba történő bekapcsolódáshoz; saját és más kultúrák értékeinek megértéséhez és megbecsüléséhez.

Az Arany János Tehetséggondozó Program sikerének egyik kulcsa a nyelvtanítás hatékonysága, eredményessége. Részben azért, mert az idegen nyelvek tudása felértékelődött, a műveltség fontos részévé vált, így javítja a továbbtanulási (később munkavállalási és mobilitási) feltételeket, másrészt a hátrányos helyzetű, sok esetben kistelepüléseken élő gyerekek valószínűleg ezen a területen szenvedték el az általános iskolai évek alatt a legnagyobb lemaradást az alacsony óraszámok, vagy a nem megfelelően képzett tanárok miatt. A szociálisan és anyagiilag hátrányos helyzetű családok sem tudtak megfelelő motiváló háttérrel nyújtani az idegen nyelv tanulásának ösztönzésére.

A nyelvi órákon a tanuló elsajátítja azokat a nyelvi elemeket, melyek az írott és beszélt nyelv kohézióját biztosítják, és megtanulja az interakció szabályait. Fontos, hogy kialakuljon az önművelés igénye, és a gyerekeknek minél több lehetősége nyíljon önálló feladatmegoldásra. Ezért nélkülözhetetlen, hogy a tanuló megismerje és használni tudja az ehhez szükséges forrásokat: szótárakat, gyakorlókönyveket, elektronikus anyagokat.

Törekedni kell arra, hogy a tanuló a való élethez közel álló, érdekes feladatokban, tevékenységekben vegyen részt. Használjunk minél több autentikus anyagot. Az órai kommunikáció célnyelven történjen, a tevékenységek legyenek változatosak (frontális, csoportos, páros munka, projektfeladatok). A szituációs gyakorlatokon keresztül problémahelyzetekkel és különböző megoldási módokkal ismerkedik meg a tanuló, melyeken keresztül választ kap lényegi kérdésekre, életvezetési problémákra is. A nyelvi csoportban végzett munka segíti közösségi beilleszkedésüket, fejlődik önismeretük és ezzel együtt az önkontroll is.

A célnyelvi műveltség és interkulturális kompetencia mellett alakuljon ki a tanulóknál a közösséghez való tartozás és a hazaszeretet érzése. A diákok ismerjék hazájuk sokszínű kultúráját és ezt legyenek képesek a tanult idegen nyelven közvetíteni. Legyen kiemelt szerepe az aktív részvételre építő tanítás- és tanulásszervezési eljárásoknak. Ösztönözzük a tanulókat arra, hogy véleményüket elmondják. Fejlesszük vitakészségüket. Ezeknél a feladatoknál a kreativitást és az aktivitást helyezzük előtérbe és ne a pontos nyelvi kifejezőkészséget. A nyelvtanítás folyamatában jelentős szerepet kap az önismeret és önkontroll. Hozzá kell segíteni a tanulókat, hogy önismeretük fejlődjön, énképük gazdagodjon. Ezeket szükséges folyamatosan erősíteni, hogy saját fejlődésüket, sorsukat maguk tudják alakítani.

A segítő magatartás, az együttműködés, a problémamegoldás és az önkéntes feladatvállalás ösztönzése elengedhetetlen a hatékony csoportmunka kialakításában. Tudatosítani szükséges a tanulóknál, hogy ha a lemaradónak segítenek, maguk is fejlődnek, nyelvi készségeik javulnak. A tanulócsoporthoz (párok) megszervezése növeli az egymás iránti felelősség kialakulását. A nyelvtanításban a szituációs feladatokban jó lehetőség nyílik ennek gyakorlására.

A nyelvtanítás során a szituációs feladatok kiváló lehetőségeket nyújtanak az okos gazdálkodás képességének kialakítására. Fontos cél, hogy a tanulók a globális nyilvánosság felelős résztvevőivé váljanak. Értetniük szükséges a média nyelvét. A hallott szövegértés

fejlesztése során – rádió- és tv-műsorok – lehetőség nyílik arra is, hogy a média bizonyos hatásait is megismerjék.

A nyelvtanulás iránti motiváció felkeltése és fenntartása mellett a nyelvtanárnak kiemelt feladata, hogy útbaigazítást adjon a tananyag elsajátításához, ugyanakkor az önálló tanulást is elősegítse. Az első évben meg kell tanítani és be kell gyakoroltatni a hatékony nyelvtanulási technikákat, nagy hangsúlyt helyezve a csoportos tanulás módszereire, a kooperatív munkára, az emlékezet erősítésére és a célszerű rögzítési módszerek kialakítására.

Az információforrások területén a digitális programokkal és a szótárhasználatlaltal is szükséges megismertetni a tanulókat.

A nyelvtanulás iránti pozitív attitűd kialakítása és fenntartása lényeges elem, hiszen jelentősen hozzájárul az egyén kulturális sokszínűsége való nyitottságának, a sokféleség tiszteletben tartásának kialakításában.

Az idegen nyelvi kommunikáció fejlesztése alapvetően magában foglalja a nyitottságra való törekvést és az interkulturális érdeklődés hangsúlyozását. A nyelvtanítás sok lehetőséget kínál az európai társadalmak megismerésére, a nemzeti és európai identitás kapcsolatának megértésére.

Tematikai egység	Személyes vonatkozások, család	Órakeret 20 óra
Előzetes tudás	Célnyelvi alapszókincs, alapismeretek.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Szóbeli közlés és interakció gyakoroltatása: bemutatkozás, üdvözlés. Írásbeli közlés gyakoroltatása: személyi adatok közlése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
– A tanuló életrajza, életének fontosabb eseményei, – saját jellemzése, – családi kapcsolatok, – mindennapos teendők, – személyes tervek. Nyelvi elemek: cselekvés, történés, létezés kifejezése, az alapvető igeidők, a birtoklás kifejezése, mennyiségi viszonyok kifejezése, számlálhatóság.		<i>Magyar nyelv és irodalom</i> <i>Önismeret</i>
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Család, személyi adat.	

Tematikai egység	Ember és társadalom	Órakeret 20 óra
Előzetes tudás	Anyanyelvi ismeretek, alapszókincs.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Beszédkészség fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
– Mások külső, belső jellemzése, – barátok, baráti kör,		<i>Magyar nyelv és irodalom</i>

– kapcsolatok a kortársakkal, felnőttekkel, – családi ünnepek, – öltözködés, divat, – vásárlás és szolgáltatások. Nyelvi elemek: minőségi viszonyok kifejezése: melléknévfokozás.	<i>Matematika</i> <i>Önismeret</i>
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Élelmiszer, ár, supermarket, bolt, piac, mindennapi/ hétfégi bevásárlás, bevásárlólista, interakció, ruházat, öltözködési norma, divat.

Tematikai egység	Környezetünk	Órakeret 20 óra
Előzetes tudás	Anyanyelvi ismeretek.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Valós helyzetben, adekvát közlési formában a témák bemutatása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
– Az otthon, – a lakóhely és környéke, – városi és vidéki élet, – növények és állatok a környezetünkben, – időjárás. Nyelvi elemek: térbeli, időbeli viszonyok kifejezése, modalitás, gerund és infinitive.		<i>Magyar nyelv és irodalom</i> <i>Komplex humán ismeretek</i> <i>Önismeret</i>
Kulcsfogalmak	Ház, lakás, lakberendezés, helyiség, házimunka, modalitás.	

Tematikai egység	Az iskola	Órakeret 15 óra
Előzetes tudás	Az iskola mint a nevelés-oktatás színtere, közvetítője.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Valós helyzetben, adekvát közlési formában a témák bemutatása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
– Saját iskola bemutatása, – órarend, tantárgyak, – tanulmányi munka, – érdeklődés. Nyelvi elemek: modalitás: képességek kifejezése, szövegösszetartó eszközök.		<i>Tanulásmódszertan és kommunikáció</i> <i>Önismeret</i>
Kulcsfogalmak	Iskolarendszer, iskolatípus, osztály- és szaktanterem, tanár, tantárgy, órarend, diákélet, diáknapi, diáksport, iskolai ünnep, szünidő, számnév.	

Tematikai egység	A munka világa	Órakeret 20 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Valós helyzetben, adekvát közlési formában a témák bemutatása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
– Diákmunka, – tervek. Nyelvi elemek: a valószínűség egyszerűbb kifejezése.		
Kulcsfogalmak	Élethosszig tartó tanulás, tudatos jövőtervezés, nemzeti öntudat.	

Tematikai egység	Életmód	Órakeret 20 óra
Előzetes tudás	Anyanyelvi ismeretek. Az étkezés szabályai. Az emberi test felépítése, fontosabb életjelenségek. Betegség tünetek.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Célnyelvi ország étkezési kultúrájának megismerése. A jó és rossz közérzet kifejezése, testi panaszok megnevezése; gyógyítási-gyógyulási folyamatok ismerete.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
– Napirend, – étkezés, – gyakori betegségek. Nyelvi elemek: igeidők differenciáltabb használata, modalitás, udvariasság kifejezése.		<i>Természettudományos alapismeretek</i> <i>Testnevelés</i>
Kulcsfogalmak	Fogás, evőeszköz, ételkészítési eljárás, étkezési norma, ételrecept, hozzávaló, étkező, menza, étterem, pizzeria; modalitás, igeszemlélet.	

Tematikai egység	Szabadidő, művelődés	Órakeret 20 óra
Előzetes tudás	Szabadidős tevékenységek, lehetőségek. A tervezés szerepe az individuális döntésekben.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A szabadidős tevékenységek megnevezése, a napirend, a hobbi szerepe és helye a mindennapokban. Az alternatív javaslatok közötti mérlegeléssel a döntésképeség fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
– Hobbik, – színház, mozi, – sport, – olvasás, tv,		<i>Magyar nyelv és irodalom</i> <i>Testnevelés</i>

– számítógép. Nyelvi elemek: gerund és infinitive formák, clauses.		Önismeret Informatika
Kulcsfogalmak	Médiatudatosság, hobbi, olvasás, színház, mozi, koncert, zenehallgatás, disco, sportkör, születésnap, ajándék, vendégség, interakció, modalitás.	

Tematikai egység	Utazás, turizmus	Órakeret 20 óra
Előzetes tudás	A helyes, udvarias közlekedés szabályai.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Aktivizálható kommunikatív tudás biztosítása utazással kapcsolatos információkéréshez.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
– Közlekedési eszközök, – nyaralás megszervezése, – nyaralás. Nyelvi elemek: simple if mondatok, szövegkohéziós elemek.		Magyar nyelv és irodalom Természettudományos alapismeretek
Kulcsfogalmak	Járműforgalom, udvariasság, tájékozódás, menetrend, jegyváltás, ellenőrzés, szabály, elővigyázatosság.	

Tematikai egység	Tudomány és technika	Órakeret 15 óra
Előzetes tudás	Ismeretek az internetről történő információszerzésről.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Használható tudás biztosítása az eszközök angol nyelven történő használatához. Az információ kritikus befogadásának megalapozása, erősítése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
– Egyszerűbb technikai eszközök a mindennapi életben (mobiltelefon), – számítógép (előnyök és hátrányok, funkciók).		Informatika Természettudományos alapismeretek Tanulásmódszertan és kommunikáció
Kulcsfogalmak	Technika, információ, média, kommunikáció.	

Tematikai egység	Év végi rendszerezés, számonkérés	Órakeret 10 óra
Előzetes tudás	A tanult témakörök szókinése, nyelvtani alapismeretek.	

A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Rendszerezés, begyakorlás.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Nyelvi elemek: alapvető igeidők használata, prepozíciók ismerete, egyes és többes szám, számlálhatóság, fokozás, néhány segédige használata (can, would, must, should).		
Kulcsfogalmak		

A fejlesztés várt eredményei a ciklus végén	A tanuló tisztában van a nyelvtanulás céljával és jelentőségével, ismeri a nyelvtanulás folyamatát. Megérti a leggyakoribb beszédfordulatokat, hatékonyan részt tud venni problémamegoldó szituációkban. Másokról tud véleményt alkotni és egyszerűen megindokolni (írásban és szóban). Elkövet alapvető nyelvtani hibákat, de a kommunikáció hatékonysága ezt ellensúlyozza. Szókincse elegendő a hatékony kommunikációhoz, de sokszor leegyszerűsíti mondanivalóját, illetve elkerülő stratégiákat alkalmaz. Képes ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott kéréseket, kérdéseket, közléseket, eseményeket megérteni, ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott szövegből fontos információt kiszűrni, ismeretlen nyelvi elem jelentését ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott szövegből kikövetkeztetni, egyszerű mondatokban közléseket megfogalmazni, kérdéseket feltenni, eseményeket elmesélni, érzelmeket kifejezni, megértési problémák esetén segítséget kérni, egyszerű párbeszédben részt venni. Megérti a szövegek lényegét, illetve információkat tud adott szempontok szerint gyűjteni. Megérti a leggyakoribb beszédfordulatokat és az egyszerűbb rádió- és mozgóképes műsorokat. Egyszerű, de néhány összefüggő mondatban elmondja a véleményét. Írásban képes egyszerű érvelésre és rövid, természettel kapcsolatos leírásokra. Alapvető nyelvtani hibákat követ el, de a gyakran használt, begyakorolt szerkezetek biztosítják a kommunikáció hatékonyságát. Valós helyzetekben akár anyanyelvi beszélőt nagy vonalakban megért. Az alapvető célnyelvi kulturális információkkal rendelkezik, ezt a gyakorlatban alkalmazni is tudja. Kéréseket, utasításokat írásban is tud adni.

NÉMET NYELV

9/AJTP évfolyam

Az előkészítő évfolyam célja, hogy a német nyelv tanulását megkezdve vagy azt folytatva fejleszthető, stabil alapokat adjon a következő évfolyamok nyelvtanulásához, illetve a kimeneti célokhoz. Ehhez – megfelelő pedagógiai módszerek, illetve technika segítségével – fejleszteni kell a tanulók továbbhaladásához és fejlődéséhez szükséges kompetens készségeket, figyelembe véve eltérő személyiségüket, szociokulturális előzményeiket. A folyamatos tevékenykedtetés, valamint a négy alapkészség fejlesztése és az interakciók során kapjon a tanuló személyre szabott figyelmet, bátorítást, motivációt a német nyelv tanulásához és tudásszintjének megfelelő használatához.

A német nyelvű országok kultúrájába betekintve tudatosuljanak a kapcsolódási pontok (történelem, művészetek, vallás stb.) hazánk európaiságát illetően. Az országok ismeretének segítségével fogadja el a tanuló más kultúrák szokásait, ezeken keresztül ismerje fel saját kultúrájának is az értékeit. Más véleményt, elképzelést legyen képes meghallgatni, elfogadni, ugyanakkor tudjon saját, önálló véleményt is kialakítani.

Ismerje fel a tanuló a német nyelvi kommunikáció lehetőségének a fontosságát, már tudja beépíteni jövőbeli elképzeléseibe, a munka világába való majdani bekapcsolódásába.

A nyelvelsajátítás folyamatát váltsa fel a tudatos nyelvtanulás, melyhez a pedagógus-szaktanár a csoport előzetes ismereteinek figyelembe vételével válassza ki a megfelelő nyelvkönyvet, nyelvkönyvcsaládot és a hozzá kapcsolódó eszközöket.

A német nyelv tanulási folyamatában a négy alapkészség és az interakció kiegyensúlyozott, arányos fejlesztése áll a középpontban, amely figyelembe veszi az eltérő képességeket, hozott készségeket. Változatos, megújuló pedagógiai módszerekkel korszerű, kommunikatív tudás érhető el, a receptív készségek fejlesztésétől a produktív készségek rögzítése felé kell haladni.

A német nyelv tanulásában – mint általában az idegen nyelvek esetében – szerencsés módon megjelenik az egyes tematikai egységekben valamely kompetencia. Ezek nélkül szinte elképzelhetetlen a sikeres nyelvtanítás és tanulás. Az anyanyelvi kompetencia minél magasabb fokú megléte elsőbbséget élvez, de a tematikai egységek sajátossága szerint elvárhatóak pl. a természettudományos és technikai, matematikai, digitális kompetenciák is. Valamennyi kompetencia-területet szem előtt tartva a pedagógus-szaktanár fejlessze és szilárdítsa meg a nyelvi készségeket, hogy a tanuló valós helyzetben is elő tudja hívni azokat.

A tematikai egységek sorrendjén lehet változtatni.

Tematikai egység	Tanuljunk németül!	Órakeret 6 óra
Előzetes tudás	Ismeretek a német nyelvű országokról. Kommunikációs technikák alkalmazása.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Önálló információgyűjtésre ösztönzés ehhez a témához adekvát eszközök használatával. Nyelvtanulást segítő módszerek megismertetése, gyakorlása. A nyelvtanulási motiváció fenntartása, illetve erősítése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A német nyelv tanulásának jelentősége. Az előzetes ismeretek felhasználása a tematikai egység		<i>Természettudományos alapismeretek</i>

feldolgozásában, a megszerzett tudás örömeinek átélése. Ismerkedés az új nyelvkönyvvél. Haladók: nyelvi tudásuk felmérése, a továbbhaladás felvázolása.		Önismeret Tanulásmódszertan és kommunikáció
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Motiváció; önálló tanulás; információgyűjtés; önismeret.	

Tematikai egység	Bemutakozás	Órakeret 16 óra
Előzetes tudás	Anyanyelvi ismeretek: szófajok ismerete. A magyar nyelv típusához kötődő alapvető ismeretek.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A beszéd-készség fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A német abc; a személyes névmás. Az ige/a létige jelen ideje; a birtoklás kifejezése /'haben'/; az egyszerű mondat szórendje; az üdvözlés és elköszönés formulái; személyes adatok megadása és kérése; kérdőszók; a kérdő mondat. Haladók: ismétlés, rendszerezés, szókincs-bővítés.		Magyar nyelv és irodalom
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Családtag, foglalkozás, személyi adat, szórend, kiejtés, helyesírás, intonáció, interakció, szövegértési stratégia, formai követelmény.	

Tematikai egység	Lakóhely	Órakeret 16 óra
Előzetes tudás	Hely- és honismeret. Szófaji ismeretek (főnév, névmás, melléknév); mondattani ismeretek (alany, állítmány).	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Valós helyzetben az adekvát közlési forma használata – beszéd-készség, kommunikációs képességek fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Lakóhelyem; a város, ahol tanulok, épületek, a közösségi élet színterei. A főnév tárgyesete; az igenlés és tagadás egyszerűbb kifejezései. Térbeli viszonyok: 'hol-honnan' kérdések, kapcsolódó viszonyok. A birtokos névmás; a melléknév alapfokban, állítmányi szerepben. Haladók: lexikabővítés, esetleg projekt-munka.		Magyar nyelv és irodalom Természettudományos alapismeretek
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Város, falu, vidék, művelődési ház, emlékmű, iskola, színház, mozi, múzeum, tájház, szórend.	

Tematikai egység	Otthon	Órakeret 16 óra
Előzetes tudás	Az egyszerű mondat. A családi élet színtere, a családi otthon.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Valós helyzetben az adekvát közlési forma használata – beszéd-készség, kommunikációs képességek fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A lakás/ ház részei; bútortart; fontosabb berendezési tárgyak. A 'denn' és a 'doch', illetve más kötőszók és szórendjük. A 'tud, képes, -hat, -het' kifejezése; az általános alany. Haladók: lexikabővítés; elképzelés: a jövőbeli otthon.		Magyar nyelv és irodalom Komplex humán ismeretek Önismeret
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Ház, lakás, lakberendezés, helyiségek, házimunka, modalitás.	

Tematikai egység	Vásárlás	Órakeret 16 óra
Előzetes tudás	Mennyiségi fogalmak, átváltások, termékismeret, számolási készség; anyanyelvi ismeretek: szófajok.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Valós helyzetben az adekvát közlési forma használata – beszéd-készség, kommunikációs képességek fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Élelmiszerek, mennyiségi jellemzőik; csomagolási egységek. A bevásárlás formulái. A bevásárlás színterei. A felszólítás és a megszólítás. A főnév, a személyes névmás részes esete. Kapcsolódó kötőszavak és szórend. Haladó csoport: a lexika bővítése, összehasonlítás: a vásárlás színterei és az árak.		Magyar nyelv és irodalom Matematika Önismeret
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Élelmiszer, ár, supermarket, bolt, piac, mindennapi/ hétfői bevásárlás, bevásárlólista, interakció.	

Tematikai egység	Öltözködés	Órakeret 16 óra
Előzetes tudás	A standard öltözködés; textilfajták. Visszaható igék.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Valós helyzetben az adekvát közlési forma használata – beszéd-készség, kommunikációs képességek fejlesztése. Kreativitás fejlesztése.	

Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Kapcsolódó lexikai ismeretek; időhatározók; évszakok. A hétköznapi, ünnepi/alkalmi, évszakok szerinti ruházat. Életkorfüggő öltözködés. A 'sich'-es igék jelen ideje; a személyes névmás tárgyesete. A ruhavásárlás és fizetés formulái. Haladók: lexikabővítés; a véleményformálás magasabb szintje.		<i>Komplex humán ismeretek</i>
Kulcsfogalmak/fogalmak	Ruházat, öltözködési norma, divat, márka, butik, ruhabolt, ruhapróba, ár.	

Tematikai egység	Étkezés	Órakeret 16 óra
Előzetes tudás	Anyanyelvi ismeretek: az ige múlt ideje. Az étkezés szabályai.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A német nyelvű területek ételei, étkezési szokásainak ismerete révén a más kultúrák iránti pozitív attitűd kialakítása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Magyar és német nyelvterületi ételnevek, a három fő étkezés, teríték és terítési műveletek. Az egészséges étkezés kifejezései. A kell /'sollen', a 'kedvel', 'szeret' /'mögen' kifejezése. A befejezett múlt idő a 'haben' segédigével. Haladók: lexikabővítés, étkezési szokások összehasonlítása.		<i>Magyar nyelv és irodalom</i> <i>Természettudományos alapismeretek</i>
Kulcsfogalmak/fogalmak	Fogás, evőeszköz, ételkészítési eljárás, étkezési norma, ételrecept, hozzávaló, étkező, menza, étterem, pizzeria; modalitás, igeszemlélet.	

Tematikai egység	Egészség – betegség	Órakeret 16 óra
Előzetes tudás	Az emberi test felépítése, fontosabb életjelenségek. Betegségi tünetek; ruházat, táplálkozás szerepe. Az emberi szervezetet veszélyeztető anyagok szervezetre gyakorolt fontosabb hatásainak ismerete.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Valós helyzetben az adekvát közlési forma használata – beszéd-készség, kommunikációs képességek fejlesztése. Az egészségmegőrzés fontosságának felismertetése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
'Es tut weh' + D; a 'fehlen' + D. A főnév, a személyes névmás részes esete. Viszonyzó részes esettel. A befejezett múlt a 'sein' segédigével. Haladók: lexikabővítés; egyszerűbb gyógymódok, a megelőzés lehetőségei.		<i>Természettudományos alapismeretek</i> <i>Testnevelés</i>

Kulcsfogalmak/ fogalmak	Tünet, orvos, szakorvos, rendelő, gyógyszer, adagolás, gyógyulás, házi gyógymód, megelőzés, stressz, -kezelés, prepozíció.

Tematikai egység	Iskola	Órakeret 16 óra
Előzetes tudás	Az iskola mint a nevelés-oktatás színtere, közvetítője. Az önálló feladatvégzés, információgyűjtés és ismeretszerzés módszereinek ismerete. Az információ kritikus befogadásának alapjai.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Valós helyzetben az adekvát közlési forma használata – beszédképesség, kommunikációs képességek fejlesztése. A német nyelvterületek iskolarendszeréről, tantárgyairól ismeretek nyújtása, a különböző kultúrák egyenrangúságának felismertetése. A tájékozódási képesség fejlesztése önálló ismeretszerzéssel.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Iskolánk épülete, helyiségei. A tantárgyak megnevezése. Iskolai/diákprogramok, ünnepek. Az 'es gibt' szerkezet. A sorszámnevek 1–20-ig. Haladók: projektmunka: a magyar és valamely német nyelvterület iskolarendszerének bemutatása.		<i>Tanulásmódszertan és kommunikáció</i> <i>Önismeret</i> <i>Informatika</i>
Kulcsfogalmak	Iskolarendszer, iskolatípus, osztály- és szaktanterem, tanár, tantárgy, órarend, diákélet, diáknapi, diáksport, iskolai ünnep, tanév, szünet, számnév.	

Tematikai egység	Szabadidő	Órakeret 16 óra
Előzetes tudás	Szabadidős tevékenységek, lehetőségek; a tervezés szerepe az individuális döntésekben.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Mérlegelés az alternatív javaslatok között; a döntésképeség fejlesztése. A kulturált viselkedési szabályok tudatosítása a családi és társasági életben. A vitakultúra fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Szabadidős programok; a szabadidős tevékenységek megnevezése, napirend, a hobbi szerepe és helye a mindennapokban. Ünnep a családban. Meghívások elfogadása és elutasítása, illetve indoklásuk. Az öröm, elégedettség kifejezése. Köszöntés, köszönetnyilvánítás. Az akarat, szándék kifejezése: 'wollen'. Haladók: szabad idő kulturált eltöltésének lehetőségei: vélemény, vita.		<i>Magyar nyelv és irodalom</i> <i>Testnevelés</i> <i>Önismeret</i>

Kulcsfogalmak/ fogalmak	Hobbi, olvasás, színház, mozi, koncert, zenehallgatás, disco, sportkör, születésnap, ajándék, vendégség, interakció, modalitás; érzelmi, hangulati attitűd.

Tematikai egység	Közlekedés	Órakeret 16 óra
Előzetes tudás	A helyes, udvarias közlekedés szabályai.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Valós helyzetben az adekvát közlési forma használata – beszédkézség, kommunikációs képességek fejlesztése. Más országok szokásainak tiszteletben tartása. Gyakorlottság növelése különböző információhordozók használatában.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A fontosabb közlekedési eszközök (szárazföldön, vízen, levegőben). A jegy- és bérletvásárlás formulái. Az útbaigazítás, információkérés igéi, kifejezései. Az „irányhármasság” viszonyozói. Bocsánatkérés egyszerűbb kifejezései. Haladók: lexikabővítés: közlekedési szabályok.		<i>Magyar nyelv és irodalom</i> <i>Természettudományos alapismeretek</i>
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Járműforgalom, udvariasság, tájékozódási képesség, menetrend, jegyváltás, ellenőrzés, szabály, elővigyázatosság.	

Tematikai egység	Projektmunka	Órakeret 14 óra
Előzetes tudás	Tapasztalat az internet használatáról.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A projektmunka folyamatának tanulása. Kezdeményezőképeség fejlesztése. Használható tudás megjelenése. Az információ kritikus befogadásának megalapozása, erősítése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A város kiválasztása (pl. főváros, testvérváros / település). Az ötletek megbeszélése, a választás és indoklása. Tervezés. A projekt elkészítése, prezentációja, értékelése. A források megjelölése.		<i>Informatika</i> <i>Komplex humán ismeretek</i> <i>Informatika</i>
Kulcsfogalmak	Kultúra, nevezetesség, művészet, sport, tudós, művész.	

A fejlesztés várt eredményei a ciklus végén	A tanuló értse meg az ismert nyelvi eszközökkel közölt utasítást, arra megfelelően reagáljon, értse meg és tudja megválaszolni a személyéhez vagy a környezetéhez kapcsolódó egyszerűbb struktúrájú, általános beszédtempóban folyó közléseket.

	Tudjon kommunikálni ismert témájú, életkori sajátosságainak megfelelő vagy érdeklődési körébe tartozó témákban. Tudjon egyszerű összefüggő szöveget alkotni a mindennapi élethez kapcsolódó témákban. Legyen képes az írott vagy nyomtatott szöveget elolvasni, értelmezni, a szöveg információit egymástól elkülöníteni, a számára fontos információt kikövetkeztetni. Rendelkezzon azokkal a készségekkel, amelyekre építve megvalósulhatnak a következő négy év egyénileg és csoportban elérhető legjobb eredményei.

INFORMATIKA

9/AJTP évfolyam

A tantárgy tanításának célja, hogy kialakítsa és fejlessze az informatikai eszközök alkotó használatához szükséges szemléletet és gondolkodásmódot, a problémamegoldó képességet, az új információs technológiákon alapuló kommunikációs képességeket, megismertesse az információs társadalom lehetőségeit, szabályait, felkészítse a tanulókat az informatika gyors ütemű fejlődése által okozott változások követésére, a könyvtári rendszerben és a számítógépes világhálózaton hozzáférhető információs forrásoknak a tanuló szükségleteinek megfelelő használatára.

Az informatikai eszközök, lehetőségek használata, alkalmazása révén a tanulók elsajátítják az információs társadalomban való hatékony tájékozódás, ismeretszerzés képességét, képesek lesznek elektronikus dokumentumokat önállóan létrehozni.

Tematikai egység	A számítástechnika alapjai	Órakeret 16 óra
Előzetes tudás	Tapasztalatok a számítógép használatával.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A számítógép és alapvető perifériáinak felhasználói szintű kezeléséhez szükséges gyakorlottság kialakítása. Az informatika fejlődésének, történetének legfőbb lépéseiről, azok magyar vonatkozásairól való tájékozottság megszerzése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Alapkonfiguráció bemutatása. Összeszerelés, szétszedés. A billentyűzet alapvető részei, egerek típusai. Monitorok csoportosítása, kezelésük, lehetőségeik, korlátaik. Adatok tartós tárolása a gép kikapcsolása után. Nyomtatók működési elve, csoportosítása működési elveik szerint. A számítógép moduláris felépítése. Számítógépek hálózatba kötése. A hardver eszközök alapvető karbantartási műveletei. Az információ kódolása: jel, adó, kódoló, csatorna, dekódoló, vevő fogalma. Jelek (morze, titkosítás, piktogramok; kotta és szolmizálás) értelmezése. Kettes számrendszer, bit, byte, kódtáblázat. Billentyűkódok használata. Az informatika történetének fontos mozzanatai, kiemelve a magyar vonatkozásokat. Szoftverek: a szoftverek csoportosítása. Állományok felismerése, indítása, kezelése.		<i>Matematika:</i> mértékegységek átváltása, számrendszerek, kettes számrendszer. <i>Természettudományos alapismeretek:</i> adattárolás, fizikai működés. <i>Komplex humán ismeretek:</i> az informatika története.
Kulcsfogalmak/fogalmak	Hardver, szoftver, alaplap, vezérlőegység, memória, monitor, billentyűzet, egér, nyomtató, háttértár, bit, byte, analóg, digitális, fájl.	

Tematikai egység	Az operációs rendszer használata	Órakeret 14 óra
Előzetes tudás	Ismeretek a számítógépes hálózatok alapszolgáltatásairól.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az iskolában használatos operációs rendszer megismerése. Grafikus felhasználói felület kezelésének elsajátíttatása. Az iskolai hálózat használata.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Háttértárak használata. A formázás célja. Rendszerlemez fogalma. Váltás a lemez meghajtók között. Meghajtó használatba vétele. Könyvtár-struktúra (faszerkezet): fő- (gyökér-) és alkönyvtárak rendszere, könyvtárak létrehozása, törlése. Adott könyvtárszerkezet létrehozása lemezen, tájékozódás és mozgás a lemezek és könyvtárak rendszerében. Fájl- és könyvtárspecifikáció. Állományok (fájlok): fájlok típusai. Fájlműveletek: másolás, mozgatás, törlés, keresés. Fájlműveletek végzése háttértárakon. Segédprogramok alapvető ismerete: lemez-, könyvtár- és állománykezelés könnyítésére szolgáló szoftverek, a megfelelő program kiválasztása, a jegyzetomb használata. A grafikus felület kezelése: ablakkezelés, programindítás a grafikus felületű operációs rendszerben A grafikus felület testreszabása, használata. Veszélyforrások: alapvető ismeretek a vírusokról, veszélyeik, ellenük való védekezés, néhány elterjedt víruskereső ismerete. Víruskezelő szoftver használata, frissítése. Hálózat használata.		<i>Idegen nyelvek:</i> szakszókincs. <i>Matematika:</i> számrendszerek.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Formázás, könyvtár (fájlmappa), könyvtárszerkezet, fájl, könyvtár- és fájlművelet, segédprogram, GUI, ikon, tálca, asztal, vírus, bejelentkezés.	

Tematikai egység	Oktatóprogramok használata	Órakeret 6 óra
Előzetes tudás	Ismeretek az operációs rendszerek alapszolgáltatásairól.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A számítógép és az internet használatával az információszerzéshez és -kezeléshez szükséges képességek fejlesztése. Önálló munkára nevelés.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Szemléltető, gyakoroltató, készségfejlesztő, modellező programok használata. Böngészés a világhálón: adatok gyűjtése. Információk letöltése.		<i>Matematika</i> <i>Természettudományos ismeretek</i> <i>Komplex humán ismeretek</i>
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Alkalmazás, menü, help, böngészőprogram.	

Tematikai egység	Algoritmizálás	Órakeret 17 óra
Előzetes tudás	Szabálykövetés, szabályok felismerése.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Algoritmus leírása többféleképpen: szöveggel, rajzzal. Egyszerű algoritmusok kódolása. Célravezető eljárások keresése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Hétköznapi algoritmusok leírása többféleképpen: szövegszerű leírás, folyamatábra, struktogram. Változatos formában (rajzos, szöveges) megfogalmazott algoritmusok értelmezése. Programozási nyelvek. Kódolás: adattípusok (numerikus, logikai, karakter, karakterlánc), változók, aritmetikai, logikai műveletek. Rajzoló utasítások. Szelekció, iteráció. Adatbeviteli és -kiviteli utasítások. Függvények felhasználói szintű megismerése. Alprogramok (eljárások, függvények) célja, készítése, használata. A feladatok megoldási algoritmusának kódolása a választott nyelven. Tesztelés: a hibás működés felismerése és a program működésének nyomkövetése. Hatékonyságvizsgálat: minőségi változtatások (feladatok finomítása vagy továbbfejlesztése másik alaptípusra). Több megoldási algoritmus összehasonlítása.		<i>Idegen nyelvek:</i> utasításkészlet. <i>Matematika:</i> logika, absztrakció, szabályok felismerése.
Kulcsfogalmak/fogalmak	Algoritmus, forráskód, tárgykód, utasítás, szintaxis, adattípus, változó, szelekció, iteráció, függvény, eljárás.	

Tematikai egység	Számítógéppel segített problémamegoldás	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	Egyszerűbb folyamatok modellezése.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Modellhasználat fejlesztése események és jelenségek (természeti, társadalmi, gazdasági, matematikai, ...) számítógépes modellezése során.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Logikai játékok készítése, használata. Véletlen események: véletlen jelenségek, események szimulálása – készített (véletlen szám generátor segítségével), – meglévő programokkal. Egyszerű természeti és gazdasági jelenségek modellezése. Más tantárgyakból tanult problémák megoldása. Szimulációs program készítése.		<i>Matematika:</i> logikai műveletek. <i>Természettudományos alapismeretek;</i> <i>komplex humán ismeretek; idegen nyelvek:</i> problémák megoldása.
Kulcsfogalmak/fogalmak	Modellezés, logikai művelet, igazságtábla, véletlenszám-generátor.	

Tematikai egység	Szöveg- és ábraserkesztés	Órakeret 18 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Egy szöveg- és egy ábraserkesztő alapfunkcióinak megismerése, használata.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A szöveg- és ábraserkesztő programok jelentősége, funkciója, lehetőségeinek felhasználása: menüszalagok, eszköztárak használata. Dokumentumműveletek. Formázási lehetőségek. Grafikus objektumok készítése, beszúrása. Nyomtató használata. Egyszerű szerkesztési feladatok megoldása: formázási lehetőségek alkalmazása, levelek, képeslapok, plakátok, szórólapok, kiselőadás-vázlat, iskolaújság tervezése. Bemutató készítése. Az elektronikus levelezés: címezési módok, válaszlevél továbbítása, az elektronikus levelek mezői.		<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> a szöveg részei, szerkezete, helyesírás.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Szövegformázási egység, objektumkezelés, grafika, e-mail, címjegyzék, levelezési mappa.	

Tematikai egység	Adatbázis- és táblázatkezelés előkészítése és könyvtárhasználat	Órakeret 18 óra
Előzetes tudás	Könyvtári tapasztalatok.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Két újabb felhasználói programtípus, a táblázatkezelő, illetve az adatbázis-kezelő legfontosabb elemeinek megismerése, használata. A számítógép mint információ-feldolgozó eszköz: adatok rendezése, csoportosítása. Összetartozó adatok közötti egyszerű összefüggések felismerése. A könyvtár megbízható használata.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Egy adatbázis-kezelő vagy táblázatkezelő szoftver környezete, funkciói. Táblázatos adattárolás. Alapfogalmak magyarázata: egyed (tábla); rekord, mező; adatbázis. Adatok, grafikonok típusai. Egyszerű adatbázis kezelése: adatbázisok létrehozása, meglévők használata, grafikonok készítése. Adatok rendezése, szűrése, csoportosítása. Fizikai táblázatok, földrajzi adatok, történelmi események, irodalmi adatok, nyelvtani táblázatok, katalógusok, osztállyal kapcsolatos táblázatok kezelése. Keresőprogramok használata: kutatás, keresés a világháló		<i>Matematika:</i> grafikonok, képletek, függvények. <i>Magyar nyelv és irodalom:</i> nyelvtani táblázatok, katalógusok. <i>Komplex humán ismeretek:</i> történelmi események.

adatbázisaiban. Meglévő adatbázisok felismerése, pl. szöveg mint adatbázis, lemezen tárolt adatállományok, könyvtári katalógus. Könyvtárhasználat. Dokumentumok értékelése. Tájékozódás a könyvtárban: esztétikai érték, szakmai és információs érték. Tanulmányi és közhasznú tájékozódás hagyományos és elektronikus forrásokban (katalógusok, bibliográfiai és teljes szövegű adatbázisok, internet). Az információk értékelése és szelektálása. Forrásjegyzék összeállítása. A középiskolai könyvtár állományának, eszközeinek és szolgáltatásainak rendszeres igénybevétele, a könyvtári információs rendszer használata.	<i>Természettudományos alapismeretek:</i> fizikai, kémiai táblázatok, földrajzi adatok.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Táblázat, adatbázis, keresőrendszer, keresés, forrásfeldolgozás, etikai szabály, hivatkozás.

A fejlesztés várt eredményei a ciklus végén	A tanuló ismerje a számítógép (hardver) főbb egységeit és azok funkcióját. Tudjon információt különféle formákban kifejezni; legyen képes a különböző formákban megjelenített információt felismerni. Legyen gyakorlott programok futtatásában, a szükséges adatbevitelben és a kapott információk értelmezésében. Képes legyen a hétköznapi élet egyszerűbb algoritmusainak szöveges megfogalmazására, értelmezésére, végrehajtására. Legyen jártas a tapasztalaton alapuló vizsgálatok, illetve a visszacsatolós tevékenység végzésében. Tudja alkalmazni a szövegszerkesztési, táblázat- vagy adatbáziskezelő programokat, tudjon elektronikusan levelezni.

TESTNEVELÉS ÉS SPORT

A testnevelés és sport műveltségtartalma - már a kritikus gondolkodásra alapozva – ezen az iskolafokon tovább mélyíti és bővíti a sportolás, aktív pihenés alkalmazásához szükséges ismereteket és mozgásos tevékenységeket és az ehhez tartozó kompetenciákat. Ebben a szakaszban a munkaerőpiac kompetenciaelvárásainak és a Nemzeti alaptanterv kulcskompetenciáinak tudatosítására és a NAT-nak megfelelő sportműveltség, sportágismeret elsajátítására kell elsősorban törekedni. További cél az önálló felelősségvállalás, a munkavállalásra alkalmazhatóság, a munkabírási, a tanulás és mozgás helyes aránya, a választás a saját előnyben részesített rekreációs terület irányába kialakítása, és az azokkal kapcsolatos tudás összefoglalása, továbbfejlesztése. A műveltségterület ebben az életszakaszban közvetíti a civilizációs betegségek ismeretét, felismerési módjait, az ezek elleni küzdelem lehetőségét, módját.

A diák alapvetően képessé válik az eddig megszerzett tudás, kompetenciák birtokában a tárgyi és eszköztudását fejleszteni, valamint felelősen végig tudja gondolni a jövőjét sarkalatosan befolyásoló események fontosságát, azok szerepét. A kerettantervben megjelenő mozgásos és kognitív tartalmak sikeres akkomodációjának érdekében inkább a tanuló változó körülményekhez kapcsolódó alkalmazkodóképessége és nem a mozgásreprodukáló képessége kerül fejlesztésre. A különböző testgyakorlási formák hozzájárulnak az általános értékteremtés mellett a közös és az egyéni érdekek képviseléséhez, valamint erősítik a tantárgy alapvető és aktuális motivációs tényezőit, pl. ötletszerzés, élményszerzés, jókedv, kaland, testformálás, fogyókúra, párválasztás, kikapcsolódás, feszültségvezetés, örömszerzés, baráti kör, önmegvalósítás, teljesítménykontroll, sportolási divatok.

A kívánt célállapotban a közoktatási tanulmányait befejező fiatal képes a mozgáskommunikáció sokoldalú felhasználására, az iskolai testnevelésben tanult testgyakorlati ágak technikájának teljesítményhez kötött bemutatására, a testi képességekhez, az egészséges életmódhoz kapcsolódó ismeretek alkotó felhasználására, az egyéni és társas játékok, sporttevékenységek szervezéséhez szükséges ismeretek átadására és bemutatására.

A kerettanterv minden tanuló számára biztosítani kívánja a hatékony és élményszerű motoros tanulást. Módszereiben döntően a játékos cselekvéstanulást, az adekvát játékok és versengések alkalmazását helyezi előtérbe. Az egységesség és differenciálás elvét az általa vezérelt gyakorlatok során a legfőbb értékek közé sorolja. Ebben az oktatási szakaszban is megkülönböztetett figyelmet fordít a belső, didaktikai differenciálásra. Ez a záloga annak, hogy minden tanuló eljusson a megszerzhető tudás legmagasabb szintjére és megvalósulhassanak a társadalmi érdekeket is kifejező tantárgyi célok. A differenciálás alappillérei a tanulói képességek különbözősége, a motivációs háttér és a testneveléshez kapcsolódó egyéni célok. A fejlesztő munka igazodik a tanulásban mutatkozó alapvető tendenciákhoz, de az oktatási-nevelési folyamatban bekövetkező változásokhoz is. A belső didaktikai differenciálás emeli a motoros tanulást, de egyúttal a személyiségfejlesztés egyéb dimenzióiban bekövetkező fejlesztés határfokát is. A motoros tanulás sajátossága ugyanis, hogy a tudáshoz, a teljesítményhez vezető úton formálódnak az értelmi, érzelmi-akarat, szociális képességek és tulajdonságok. A fejlesztés várt eredményei ennek megfelelően a készségekben, a képességekben, az ismeretekben és az attitűdökben megfogalmazható követelményeket is tartalmazzák.

A közoktatási folyamat kimeneti szakaszához közeledve a tudatosan tervezett, rendszeres képzésben megjelenik a testkultúrához tartozó, a sportkultúrát és sportműveltséget fejlesztő szabály-, élettani, anatómiai, illetve sporttörténeti oktatás, megteremtve a szükséges alapot és lehetőséget a közép- és emelt szintű érettségi vizsga sikeres teljesítéséhez, valamint a *demokráciára nevelés és az erkölcsi nevelés* segítéséhez. Az évfolyamszakasz vége az

általános műveltséget elmélyítő, pályaválasztási szakasznak tekinthető – előtérbe lép a *pályaorientáció, a saját életút iránti felelősségvállalás*. A tanulók értik, tudják a kultúra és a testkultúra kapcsolatrendszerét, a mozgásigény és mozgásszükséglet alakulását a biológiai fejlődéssel összhangban, az önálló testedzés elméleti és gyakorlati alapjait, a testi képességek és a mozgásműveltség sokoldalú fejlesztésének módzatait, a *testi és a lelki egészség* megőrzésére vonatkozó lehetőségeket. Az alternatív, szabadtéri sportok kapcsán hangsúlyt kap a *környezettudatos* nevelés is.

Mindezek adják az egészségtudatos, sportos felnőtt élet megélésének bázisát. Megteremtik az élethosszig tartó mozgásos tevékenységekhez szükséges felelős döntések elegendő és rugalmasan bővíthető információs készletét – kiteljesedik az *önértékelés*. Kialakítják a társas viszonyokba ágyazott személyes identitást, és képessé teszik a fiatalot arra, hogy a sportban átélt konkrét élményeket szimbolikus síkon értelmezze, az élet más területén szerzett tapasztalataival összevesse, és az összefüggéseket megértse – ezáltal erősödik a *nemzeti öntudat, a hazafias nevelés*.

Ebben a szakaszban célként jelenik meg az iskolai műveltség differenciált megszilárdítása, amelyben már feltűnnek a szakképzés előkészítéséhez, a pályaválasztáshoz, a munkavállalói szerepekhez szükséges kompetenciák. Ez a szakasz a tudás alapvető tényezőit és összetevőit a tartalomba ágyazott képességfejlesztés elvének a szem előtt tartásával szilárdítja meg. Ebben az életkorban már kiemelten valósulhat meg – a kognitív fejlesztési oldal figyelembevételével – a testnevelés és sport oktatásában az alapvető egészséggel és önismerettel kapcsolatos értékek elsajátítása.

A tantárgy tanításának alapja a szaknyelv fejlődését biztosító *anyanyelvi kommunikáció*. Célja, hogy a tanulók képesek legyenek objektív módon elemezni saját egészségi állapotukat, ismerjék az egészségkárosító tényezőket, azok hatását, elkerülésük módját. Mindezek mellett tudatosan és minden tekintetben kielégítő módon kommunikáljanak, és saját véleményüket artikuláltnak, határozottan fejtsek ki az egészségtudatos életvitellel kapcsolatban és a társaknak nyújtott segítségadás során.

A sikeres interperszonális részvétel érdekében elengedhetetlen a viselkedési szabályok és az általánosan elfogadott magatartás megértése, ezáltal fejlődik a *szociális és állampolgári* kompetencia. E kompetencia alapját az a készség képezi, hogy építő módon tudjanak tanulók *kommunikálni*, nézőpontokat kifejezni és megérteni, bizalmat keltő módon tárgyalni, és képesek legyenek az együttérzésre. Az egyénnek tudnia kell kezelni a stresszt és a frusztrációt, és építő módon kell ezeket kifejezésre juttatnia, továbbá különbséget kell tudnia tenni a személyes és a szakmai szféra között.

A hatékony *tanulás* kompetencia segítségével a tanulók egyénileg és csoportban is meg tudják szervezni saját edzettségük eléréséhez szükséges tevékenységüket, ideértve az idővel és információval való hatékony bánásmódot. A kompetencia magában foglalja az egyén tanulási folyamatának és szükségleteinek ismeretét, az elérhető lehetőségek felismerését, és az akadályok megszüntetésének képességét az eredményes edzettség és teherbírás érdekében. Ez az új tudás és készségek megszerzését, feldolgozását és asszimilálását, továbbá útmutatások keresését és alkalmazását jelenti. Ennek birtokában fejlesztik a tanulók azon képességeiket, ami rávezeti őket arra, hogy a feladatok végrehajtásában az előzetesen tanultakra és az élettapasztalatra építsenek, annak érdekében, hogy a tudást és készségeket helyzetek sokaságában tudják használni.

A sport- és mozgáskultúra bázisára építve fejlődik a *vállalkozói kompetencia*, miszerint egyénileg s csapatban is képesek a személyek dolgozni. Kialakul az egyén saját erős és gyenge pontjai megítélésének képessége, valamint az a képesség, hogy az egyén a kockázatokat értékelni és adott esetben vállalni tudja. A mozgásminőség és mozgáskivitelezés elemzésén keresztül fejlődik az *esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség*.

9-10. évfolyam

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Sportjátékok	Órakeret 70 óra
Előzetes tudás	Életkornak megfelelő technikai és taktikai, elméleti és gyakorlati tudás. Aktív részvétel az előkészítő játékokban, sportjátékokban. Figyelmes és hatékony munkavégzés a gyakorlásban. Csapatjátékos tulajdonságok ismerete. Sportszerűség, a szabálykövető magatartás.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A választott legalább két labdajátékra vonatkozóan: Az új játékfeladatokban, játéksituációkban a technikai, taktikai és szabályismeret tudatos és felelős alkalmazása, bővítése. A sportjáték-specifikus képességek megerősítése. A játéksituációk, játékfeladatok magasabb gondolkodási, motoros szinten történő megoldása a szabálykövetés, a csoportkonszenzus és az ellenfél tisztelete szempontjából is.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Legalább két labdajáték választása kötelező. MOZGÁSMŰVELTSÉG A labdajátékokra felkészítő mozgásfeladatok <i>Speciálisan előkészítő, rávezető, képességfejlesztő feladatok és testnevelési játékok</i> A labda nélkül végzett mozgások – szlalom futások (változó irányokba), vágások, irányváltások, taposások helyben, súlypontemelkedések, ugrások páros és egy lábbal, váltott lábbal – gyakorlási hatékonyságának, játékban való eredményes használatának továbbfejlesztése. Az alapmozgások nagyszámú variációja irányban, sebességnöveléssel. A reakcióidő és a társ mozdulatára reagálás optimumának elérése. A helyezkedés, helyzetfelismerés továbbfejlesztése a labdáért való harcban, cselek labdával és labda nélkül, küzdések váll-váll érintéssel a labda megszerzéséhez. Labdás ügyességfejlesztés egy-két labdával, a labdás ügyességfejlesztés összetettebb játécai: a labda fogadása, kezelése fokozódó lendületben, magasságban, távolságban, a labda továbbítása gyorsabban, lendületesebb, változó magasságokban, futás közben, labdavezetés, haladás a labdával gyors irányváltásokkal és ritmusváltásokkal. Az adott sportjáték technikái gyakorlása testnevelési játékokban, kidobós, fogójátékok labdával, labdaszerző és -védő játékok, cicajátékok, pontszerzők, stilizált játékok, szabadon alkalmazott technikai-taktikai elemek és szabályismeretek mellett is. A mozgástanulást segítő eszközök használata (szemüveg, célkeret stb.). Bonyolultabb - kooperatív, kreatív - testnevelési és sportjátékok (pl. játékszabályok dinamikus változtatása, esélykiegyenlítő játékok, fordított eredményszámítás). A sportjátékokra való előkészítésen túlmutató, stratégiai jellegű, az életszerepekre felkészítő és inklúzióra érzékenyítő játékok.		<i>Matematika:</i> logika, valószínűségszámítás, térbeli alakzatok, tájékozódás. <i>Vizuális kultúra:</i> tárgy- és környezetkultúra, vizuális kommunikáció.

<i>Bemelegítés labdajáték foglalkozásra – részleges tanári irányítással</i> A bemelegítési modell ismételt gyakorlása és az önálló bemelegítésre való felkészítés. A modell minimális tartalma: sportjáték-specifikus futó-ugrómozgások, labda nélküli és labdás gyakorlatok az ízületek átmozgatására, labdavezetések variációi helyben és haladással, páros, mikrocsoportos labdás gyakorlatok, bemelegítő testnevelési játékok labda nélkül és labdával, az adott labdajáték specifikus technikai és taktikai előkészítő gyakorlatai. A választott labdajátékok technikai és taktikai elemeinek gyakorlása, tökéletesítése, alkalmazása új variációkban, szituációkban.	
Kosárlabdázás <i>Technikai elemek</i> Fokozódó lendületben, magasságban, távolságban csökkenő hibaszázalékkal végrehajtott technikai elemek. <i>Taktikai elemek</i> Kisebb csapatrészekben azonos létszámmal egymás elleni játék teljes anyagának beépítése az 5:5 elleni játékba, félpályás és egészpályás gyakorlatokkal. Emberfölényes helyzetek támadásban, védekezésben. Emberfogás, területvédekezés. Ötletjáték támadásban. A speciális feladatok megoldása (feldobás, alap- és oldalvonal-bedobás, büntetődobás utáni támadás és védekezés). Kézilabdázás <i>Technikai elemek végrehajtása fokozódó lendülettel, erőközléssel, magasabban és távolabbra, csökkenő hibaszázalékkal</i> <i>Labda nélkül:</i> Gyorsfutások közben, a társ futómozgásának követése. Térnyerésre törekvő indulócselekkkel mindkét irányba. A kapus mozgástechnikája. <i>Labdával:</i> Alaphelyzetek, alapmozgások, támadó, illetve védő játékos esetén. Labdakezelési gyakorlatok 2–3–4-es csoportokban, 1–2 kézzel. Átadások talajról és felugrásból cselezés után. Indulócsel, átadócsel, lövőcsel, cselkapcsolatok alkalmazása mindkét oldalra. Kapura lövések bevetődésből is. <i>Taktikai elemek növekvő együttműködéssel és eredményességgel</i> <i>Támadó taktika:</i> Zárás, leválás alkalmazása. Támadásbefejezések lerohanásból rendezetlen védelem elleni játékból. Szélsőbefutások. Beállós játék. A test-test elleni játék a támadásban. <i>Védekező taktika:</i> Vegyes védekezés alkalmazása a játékban. Ütközés talajon és levegőben. 4:2 elleni védekezési rendszer. A test-test elleni játék a védelemben. Labdarúgás <i>Technikai elemek fokozódó kitartással, variációban, lendületben, magasságban, távolságban, csökkenő hibaszázalékkal</i> A labdás koordináció minőségi fejlesztése. Labdakezelések mozgás közben és irányváltoztatással, átadások különböző mértani alakzatokban. Rövid és hosszú labdaátadások talajon vagy levegőben. Átadások, átvételek mélységi, szélességi játékhelyzetek kialakításával. Induló-, futó-, átadási és lövőcselek védővel szemben. Fejlesztések	<i>Fizika:</i> mozgások, ütközések, erő, energia. <i>Biológia-egészségtan:</i> az emberi szervezet működése, energianyerési folyamatok.

technikái levegőből, társnak vagy kapura. <i>Taktikai elemek a variációk növelésével és végrehajtási minőség emelésével</i> Posztok betöltése: kapus, védő, középpályás, támadó. Rombuszbán 4 játékos feladatmegoldása mélységben, szélességben, folyamatos helycserékkel. Röplabda <i>Technikai elemek optimális erőközléssel, fokozódó magasságban, pontossággal, folyamatossággal, csökkenő hibaszázalékkal</i> A mélységlátást, labdához való igazodást elősegítő gyakorlatok, társtól dobott vagy falra feljátszott labdával. Gurulások, vetődések. Célba ütések és érintő labdatovábbítások mozdulatlan majd mozgó céltárgyra vagy társhoz. A sáncolás technikája egyénileg és párban. <i>Támadás és védekezés alapvető megoldásai</i> 2–3 fős támadási technikák védelem nélkül és védelem ellen, védekező feladatok, biztosítás, változatos támadás befejezések (erő, ív, elhelyezés stb. szempontjából). Kooperativitás és versengés a labdajátékokban, a szabályok – játékszabályok begyakorlása – játékvezetési gyakorlat. Az elsajátított játéktudásnak megfelelő színvonalú játékszabályok alkalmazása, betartatása növekvő tudatossággal és önállósággal az osztályszintű gyakorlatok és mérkőzések során. Játéksituációk előidézése egy-egy szabály begyakorlására, a játéksituáció megállítása, elemenkénti ismételése a szabálytalanság korrekciója érdekében. Játék egyszerűsített és fokozatosan bővülő szabályokkal.	
Rövidített játékidővel gyakorlás, osztálymeccsek, villámtornák a diákolimpiáknak megfelelő versenyszerű körülmények és a helyi szabályozás szerint. Differenciált mennyiségű és minőségű játéklehetőség biztosítása. Rövid játékvezetői gyakorlás a tanárral együtt, rögzített, változtatható, egyszerűsített játékvezetésben. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Játéktípusok, szabályok, stratégiák működtetése. A tanult játékstratégiák (támadó és védő alaptaktika, emberelőnyös-emberhátrányos játéksituációk) felhasználása a taktikai magyarázatok, beszélgetések és játékszervezés során. Az animáció alkalmazása a játékok továbbfejlesztésében. Különböző életkorra, az egyénre és a helyzetre jellemző érzelmi önkontroll. A siker egyéni és csoportos átélése, a kudarc elfogadás, mint a tevékenység természete velejárója. Az alkotó, kooperatív mozgásos tevékenységek kezdeményezése, az ötletek kulturált megfogalmazása és megvalósítása. Az együttjátás előnyeinek, jelentőségének képviselése.	

Kulcsfogalmak/ fogalmak	Játékrendszer, taktika, támadási rend, védelmi rend, önszerveződés, problémaorientált taktikai megoldás, támadási stratégia, védekezési stratégia, megegyezésen alapuló játék.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Torna jellegű feladatok és táncos mozgásformák	Órakeret 54 óra
Előzetes tudás	Részlegesen önálló, balesetmentes gyakorlás. Az alapvető torna mozgáselemek önálló bemutatása. Az aerobik kargyakorlatokat és lépésgyakorlatokat, alaplépéseket, haladásokat összehangolása a zenével. A kötél biztonságos mozgatása. A szabályok érthető megfogalmazása. A gyengébbeknek, a segítségre szorulóknak feltétel nélküli segítségadás. Sportágak versenyrendszeréről alapismeretek.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az iskolai tornajellegű feladatok, táncos mozgásformák során a reális énkép további alakítása. A gyakorlás során segítség adása és elfogadása, mások bátorítása révén a tevékenységek állandó motivációs hátterének biztosítása. Szabadabb és differenciáltabb önálló részvétel, az alkotókészség, kreativitás fejlesztése a gimnasztika, torna, esztétikai sportok, és a helyi tantervben választott sporttáncok, történelmi és néptáncok mozgásrendszerén belül. Az esztétikus mozgás, a feszes, megtartott testmozgás további javítása. A test térbeli, időbeli és dinamikai érzékelésének, valamint a koordinált mozgás és az erőközlés összhangjának továbbfejlesztése. A táncmotívumok ritmikailag, plasztikailag pontosabbá, az újabb koreográfiák, művészeti előadások tudatosabbá tétele. A saját kultúra újratemetése iránti igény erősítése, a más népek kultúrája iránti tisztelet erősítése. Az ismeretek körének bővítése az adott versenysportágak hazai élvonaláról, ennek révén a nemzeti öntudat fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG Gimnasztika <i>Térbeli alakzatok – rendgyakorlatok</i> Alakzatok, mozgások zárt rendben, alakzatváltozások. Variációk a ritmusban, a tempóban történő változtatással, rendgyakorlatok zene nélkül és zenére is. <i>Szabadgyakorlati alapformájú gyakorlatok</i> 8–16 ütemű gimnasztikai gyakorlatok egyidejű fejlesztő hatásokkal, kiemelten a mély hát- és hasizmok, a függesztő öv, a lábboltozat izomzatának optimális és precíz működése által. Gimnasztikai gyakorlatok alkalmazása az izommunka jellege szerint (nyújtó, erősítő, ernyesztő-lazító) arányosan, minden testrész mozgásaira kiterjedően, növekvő önállósággal a gyakorlatok kiválasztásában, növekvő önállósággal a gyakorlatsorok összeállításában. A gyakorlatok variálása szempontjai szerinti változatok a mozgásütem		Fizika: egyenes vonalú mozgás, periodikus mozgás, gravitáció, tömegvonzás, hatás-ellenhatás törvénye.

változtatásával, a kiinduló helyzet és kartartás változtatásával, a kéziszerke – súlyzó, bordásfal, pad, medicinlabda – alkalmazásával. A dinamikus és statikus erő kifejtés megkülönböztetése. A különböző erőadagolás változatos gyakorlatai alkalmazása. <i>Összetett, komplex, fizikai képességeket fejlesztő gyakorlatok</i> Szabadgyakorlati alapformájú és természetes gyakorlatok differenciáltan, egyénre szabottan, állandó gyakorlási jelleggel. Erőgyakorlatok az egyén számára optimális ellenállás leküzdésével. Aerob állóképesség-fejlesztő eljárások a gimnasztika eszközeivel. Az elrugaszkodás (dobbantás) gyorsaságának fejlesztése. Az egyensúlyozás továbbfejlesztésére a statikus helyzetek időtartamának és bonyolultságának növelése. Az esztétikus mozgások előadásmódja segítségével a testtartást biztosító kondicionális és koordinációs képességfejlesztő eljárások gyakorlása. Mászások, függeszkedések differenciált követelménnyel, az 1–8. osztályban elért egyéni szint szerinti fejlődést követő rendszeres kontrollal.	
Torna – iskolai sporttorna Célirányos előkészítő és rávezető gyakorlatok, mozgásszabályozó, mozgásalkalmazó, átállító és mozgástanuló jelleggel. Talajon és a helyi tanterv szerint választott legalább egy szerten a korábbi követelményeken nehézségben túlmutató mozgásanyag tanulása, gyakorlása egységesen és differenciáltan. <i>Akrobatikus gyakorlatok – talajtorna,</i> <i>Tartásos gyakorlatelemek végzése:</i> tarkóállás, fejállás, kézállás, mérlegek kéztámasszal, mérlegállások, spárgák, hidak. <i>Mozgásos gyakorlatelemek végzése:</i> gurulóátfordulások különböző irányokba, tarkóbillenés, fejenátfordulás, cigánykerék, vetődések, átguggolások, átterpesztések, lábkörzések, dőlések, felállások, egységesen az alapformában és differenciáltan a variációkban. Az esztétikus és harmonikus előadásmód rávezető eljárásai (feszítések, fejtartás, válltartás, spicc kidolgozása). Az elemek mennyiségének és nehézségi fokának továbbfejlesztése - differenciáltan. Az egyéni optimum, az önálló bővítés lehetőségének megjelenítése az elemkapcsolatokban, gyakorlatokban. A gyakorlatbemutató rítusa minőségi paraméterek hozzáadásával történik az ellenőrzések során. <i>Szertorna</i> A helyi tanterv által meghatározott szerten vagy szereken történik: egységesen az alapformában, differenciáltan a variációkban és az elemek mennyiségében és nehézségi fokában, egyénre szabott segítségadással társak és/vagy tanár közreműködésével, önálló tervezéssel és gyakorlással.	
<i>Szertorna fiúk számára</i> <i>Korlátolt gyakorlatok</i> – terpeszülés, harántülés, nyújtott támasz, hajlított támasz, oldaltámaszok, lebegőtámasz, lebegő-felkartámasz, felkarfüggés, alaplendületek támaszban és felkarfüggésben, beterpesztések, terpeszpedzés, támlázás, szökkenés, fellendülés előre terpeszülésbe, felkarállás, felugrás beterpesztéssel támasz ülőtartásba,	<i>Fizika:</i> az egyszerű gépek működési törvényszerűségei, forgatónyomaték, reakcióerő, egyensúly, tömegközéppont.

vetődési leugrás, kanyarlati leugrás. <i>Nyújtón gyakorlás</i> – kelep felhúzódas támaszba, alaplendület, lendület előre 180 fokos fordulattal, ellendülés, alállendülés, kelep forgások, térd felendülés, billenés, támaszból homorított leugrás hátra, alugrás, nyílugrás. <i>Gyűrűn gyakorlás</i> – kéz- és láb függések, függések, lefüggések, mellő függőmérleg, hajlított támasz, nyújtott támasz, alaplendület, lendületvétel, húzódas-tolódás támaszba, vállátfordulás előre, homorított leugrás, leterpesztés hátra. <i>Szertorna lányok számára</i> <i>Gerendán gyakorlás</i> – állások, térdelések, ülések, fekvések, térdelőtámaszok, mérlegek, guggolótámaszok, fekvőtámaszok, támaszban átlendítés, belendítés, hason fekvésből emelés fekvőtámaszba, térdelőtámaszba, fordulatok állásban, guggolásban. Szökdelések, lábtartás-cserék, felugrás egy láb át- és belendítéssel, homorított leugrás, terpesz csukaugrás. <i>Felemáskorláton gyakorlás</i> – támaszok, harántülés, térd függés, fekvő függés, függőtámasz, függésből lendítés, átguggolás, átterpesztés fekvő függésbe, pedzés, lendület előre-hátra függésben, támaszban lendület lebegőtámaszba, kelep felendülés támaszba, fordulat fekvő függésben, térd felendülés, guggoló függőállásból fellendülés támaszba, támaszból átfordulás előre fekvő függésbe, felugrás támaszba, felugrás függésbe, leugrás támaszból, alugrás, nyílugrás. <i>Szertorna – szerugrás, ugrószekrényen gyakorlás</i> Gyakorlás és kontroll a tanuló előzetes tudása és testalkata figyelembevételével. Az 5–8. osztályban tanultak továbbfejlesztése, az első és második ív növelése. Felguggolások – homorított ugrások, vetődések, kanyarlatok, buk fencek, guggoló átugrások, terpesz átugrások, lebegőtámasz. Bemelegítés a torna gyakorlásához, egy specifikus jellegű mozgássor megtanulása. Célszerű gyakorlási és gyakorlásszervezési formációk működtetése növekvő tanulói önállósággal. A segítségadás technikái, felelős külső kontrollal – a hibajavítás beépítése a mindennapi gyakorlási szokásokba. <i>Versenyszituációkon keresztül a szabályok – pontozási hierarchia és szemlélet – gyakorlása, az 5–8. osztályban tanultak továbbfejlesztése.</i>	<i>Biológia-egészségtan:</i> egyensúlyérzékelés, izomérzékelés, elsősegély.
Ritmikus gimnasztika lányok számára Az 5–8. osztályokban megfogalmazott követelményeken nehézségben túlmutató követelmény mozgásanyagának tanulása, gyakorlása. Az esztétikus, szép és nőies mozgások előadásmódját segítő kondicionális és koordinációs képességfejlesztő eljárások. Célirányos előkészítő és rávezető gyakorlatok, mozgásszabályozó, mozgásalkalmazó, átállító és mozgástanuló jelleggel (testtartás, tágasság, forgásbiztonság stb.). A ritmusérzék fejlesztése, önálló zeneválasztásra lehetőség a szélsőségektől való elhatárolódás mellett. <i>Szabadgyakorlatok</i> <i>Előkészítő tartásos és mozgásos elemek alapformái ismétlése, és új, összetett formák gyakorlása:</i>	<i>Ének-zene:</i> ritmus és tempó.

lábujjállások, terpeszállások, hajlított- és guggolóállások, lépő és kilépő állások, támadó- és védőállások, lebegő- és mérlegállások, nyújtott és hajlított ülések, lebegő ülések, térdelések, térdelőmérlegek, fekvések, kéz és lábtámaszok, ujj- és kartartások és mozgások (lebegtetések, ejtések, fordítások, hullámok), statikus és dinamikus törzsmozgások és lábmozgások. <i>Fő mozgások alapformái ismétlése, és új, összetett formák gyakorlása:</i> Testsúlyáthelyezések, járások, futások, szökdelések, ugrások (öt alapforma megkülönböztetése), egyensúlyhelyzetek, forgások, hullámok. Önálló bővítési lehetőség, önálló gyakorlatrészek hozzáadása a minimumhoz. <i>Labdagyakorlatok</i> Fogások végzése, gurítások talajon és testen, labdavezetések változatos vonalon a levegőben, átadások, leütések, dobások, elkapások, labdatartások (kézzel, lábbal, térddel, nyakkal stb.) változatos szabadgyakorlati formák felhasználásával. Önálló bővítési lehetőség, önálló gyakorlatrészek hozzáadása a minimumhoz tanári irányítással (1 perc). Aerobik mindkét nem számára, a helyi tantervben szabályozott nehézséggel. A sportági jelleg – dinamikus, statikus erő, egyensúlyozás, lazaság, ruganyosság és ritmusérzék – megvalósításához szükséges előkészítő és rávezető gyakorlatok. Az aerobik kritériumainak való megfelelés fejlesztése a gyakorlás által: testtartás, mozdulatok precíz végrehajtása, szinkron a zenével és egymással. Az 5–8. osztályban tanult alaplépések összetett kombinációi 4–8 ütemben, aszimmetrikus elemkapcsolatok. Rövid elemkapcsolatok ismétlése magas cselekvésbiztonsággal (20–30 mp folyamatosan). Egyéni és páros koreográfiák gyakorlása, differenciált bővítése önállóságra törekedve, a szükséges minimálisan követelt elemek felhasználásával, bővítésével. Aerobik bemutatók az osztályon belül. Táncos mozgásformák A helyi tantervben rögzített választás szerint legalább egy, a helyi személyi és tárgyi körülményekhez, feltételekhez igazodó tánc, amely mozgásanyaga a Tánc és dráma kerettanterv mozgásanyagával összekapcsolható. <i>Történelmi táncok gyakorlása:</i> Előkészítéskor kiemelt jellemző a tánc során a páros viszony, az alkalmazott fogások, testtartás és a nő és a férfi szerep jellegzetessége. A helyi tantervben szabályozottan a kiválasztott tánc motívumai és motívumfűzérei.	
<i>Sporttáncok gyakorlása:</i> Csoportos táncformák – helyi tanterv szerint szabad választásban, pl. a <i>Magyar Majorette Szövetség</i> gyakorlatanyaga és egyszerűsített szabályai alapján; alacsony feldobások, twirling 1–2. szint, botok cseréje.	<i>Vizuális kultúra:</i> reneszánsz, barokk. <i>Földrajz:</i>

<i>Néptánc gyakorlása:</i> A magyar néptánc kincs egyszerűbb motívumai és azok kapcsolatai (alkalmazhatók a Dráma és tánc kerettantervben kidolgozottak is). Egy dunántúli és/vagy alföldi tánc típus motívumai és rövid táncfolyamata megtanulása, gyakorlása, előadása. Dunántúli ugrós és csárdás – dudálás, cifra és variációi, lengetők, bokázók, csárdás lépések, ridák, lezárók. Kalocsai mars – fareőr lépés, félcelés, lenthangsúlyos rida, keresztlengető, ugrós motívumok páros és négyes forgással. <i>Egyéb tornajellegű mozgásformák:</i> A tornajellegű kondicionális és koordinációs képességek és készségek alkalmazása más – az helyi lehetőségek szerint a helyi tantervben rögzített – mozgásrendszerekben. Gúlatorna, falmászás, gumiasztal, eszközös táncok stb. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS A szakkifejezések és vezényszavak ismerete, a legismertebbek önálló használata a tervezésben, segítségadásban és a hibajavítás értelmezésében. A saját test szemlélése, elfogadása, változásainak követése, és az ezzel kapcsolatos félelmek, szorongások, frusztrációk megfogalmazásának képessége (önreflexió), átélése és tudatos felvállalása. A nemnek megfelelő mozgás dinamikájának és/vagy esztétikájának ismerete. A saját és társ testi épsége iránti felelősségvállalás. A társak gyenge, esetleg sérült oldalának segítése, az erősségek elismerése, támogatása. A divat és a média testkultúrára ható kedvező és kedvezőtlen tényezőinek szétválasztása (értékfelismerés, önértékelés). Tájékozottság a tanult versenysportágak versenyrendszeréről, a magyar élsportolók eredményeinek ismerete.	Magyarország tájegységei. <i>Etika:</i> társas viselkedés, önismeret, énkép, jellem, önreflexió, kooperatív munka.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Szaknyelvi kifejezés, elem, vezényszó, RG-motívum, táncmotívum.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Atlétika jellegű feladatok	Órakeret 40 óra
Előzetes tudás	A térdelő- és állórajt technikája, a fokozó- és repülőfutás összehangolt kar- és lábmunkája. A rövid- és hosszú távú futásnál irambeosztási tapasztalat. Váltás alsó botátadással. Távolugrás guggoló technikája. Kislabdahajítás beszökkenéssel. Lökőmozdulat oldal felállásból, dobások lendületvétellel is.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az atlétikai mozgásokat befolyásoló jellegzetes biomechanikai törvényszerűségek megismerése, egyre tudatosabb alkalmazása. Jártasság kialakítása az egyes szakági technikákban. Az emberi teljesítőképesség jelenlegi határainak viszonyítása a saját teljesítményhez, ennek révén az önismeret fejlesztése. Az egyéni	

	teljesítmény túlszárnyalására ösztönzés. Az általános atlétikus képességek továbbfejlesztése, a más sportágakban történő alkalmazhatóság érdekében is.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG Futások, rajtok <i>A képességfejlesztés gyakorlatai</i> Az 5-8. osztályban végzett futóiskolai feladatok gyorsabban, erősebben és tudatosabban. Futóiskolai és futófeladatok bemutatás nélküli végrehajtása. Iramfutások. Aerob állóképesség fejlesztése, a kitartó futás távjának további növelésével, az önismeretre, a korábbi tapasztalatokra épített, a távnak megfelelő egyéni iram kialakításával. Akadályok felett 5–4–3 lépéses ritmusfutások könnyített magasságon és távolságon. Tartós és résztávós állóképesség-fejlesztő módszerek gyakorlása. <i>A sportági technika gyakorlása</i> Futások 30-60 m-en. A térdelőrajt szabályos végrehajtása a rövid és hosszú sprints számokban. A váltófutás botátadási technikáinak a váltótávolság kialakításának (segédjelek alkalmazásával), és a váltás szabályainak gyakorlása. A gátfutás lendítő és elrugaszkodó lábmozgásának ismerete. A rövid, közép- és hosszú távok közötti futótechnika megkülönböztetése. A tartós futás technikájának kontrollja, az egyéni tartós futás sebességének kialakítása az önálló gyakorlás elősegítése érdekében. <i>Játékok és versenyek</i> Rajtversenyek, sprintversenyek. Fogójátékok. Egyéni, sor- és váltóversenyek gyors-, akadály- és váltófutással. Egyéb testnevelési játékok futófeladatokkal. Ugrások, szökdelések <i>A képességfejlesztés gyakorlatai</i> az 5-8. osztályban végzett ugróiskolai feladatok továbbfejlesztése, koordináltabban, nagyobb kiterjedéssel, erővel és tudatosabban, egy lépéses sorozatugrás, illetve kétlépéses sorozat felugrás. <i>A sportági technika gyakorlása</i> Az ugrás előtti utolsó három lépés ritmusának kialakítása. Az elrugaszkodó láb és a lendítő láb, kar megfelelő mozgásának összehangolása. A lépő távolugró technika végrehajtása, aktív leérkezéssel. Az egyéni nekifutás próbái nagyobb elugró terület kijelölése mellett. Az átlépő technika végrehajtása 5-7 lépéses íven történő nekifutás. A flop-technika gyakorlása, s az egyéni nekifutó távolság kimérése és rögzítése. Az egyéni magasugró technikák megismerése, mozgástapasztalat szerzése növekvő teljesítményre törekvés nélkül. <i>Játékok és versenyek</i> Távolugróversenyek helyből és egyéni nekifutással. Magasugróversenyek egyéni nekifutással. (érintő ugrások) Egyéni, sor- és váltóversenyek ugró és szökdelő feladatokkal. Egyéb testnevelési játékok ugrásokkal és szökdelésekkel.	<i>Ének-zene:</i> ritmus-gyakorlatok. <i>Biológia-egészségtan:</i> aerob, anaerob energia-nyerés, szénhidrátok, zsírok bontása, hipoxia, VO₂ max., állóképesség, erő, gyorsaság. <i>Földrajz:</i> térképismeret. <i>Ének-zene:</i> ritmusok. <i>Informatika:</i> táblázatok, grafikonok.

Dobások <i>A képességfejlesztés gyakorlatai</i> Különböző szerekekkel, változatos dobásformák végrehajtása egy és két kézzel, különböző kiinduló helyzetekből. Speciális erősítés kézisúlyzókkal, súlyzókkal, erőgépekkel. <i>A sportági technika gyakorlása</i> Célba és távolságra dobások hajító, lökő és vető mozdulattal Hajítás nekifutással, öt lépéses dobóritmusban. A lekészítés technikájának és az impulzus lépés, beszökkenés szerepének ismerete. A háttal felállásból történő lökés technikájának ismerete. Szabályos lökés végrehajtása oldal vagy háttal felállásból súlygolyóval vagy medicinlabdával. Az egy- és kétkezes vetések technikái. Az ideális kirepülési szög elérése a különböző dobásoknál. szerepük a jobb eredmény elérésében. <i>Játékok és versenyek</i> Kislabdahajító és szabadon választható egyéb dobószerezrel versenyek helyből és lendületszerzéssel. Súlylökő versenyek. Célbadobó versenyek. Dobóiskolai versengések. <i>Bemelegítési modellek gyakorlása a kocogások, futások, ugrások, dobások végzése és a versenyek előtt.</i> ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS A futóversenyek, a váltás szabályainak ismerete. A középtávok állórajtra vonatkozó szabályainak, a köríven futás szabályszerűségeinek, a repülőrajt előnyeinek ismerete. A savasodás jellegzetes hatásainak és annak teljesítőképességre gyakorolt hatásának ismerete. Az állóképesség-fejlesztő módszerek ismerete. A nekifutás jellemzőinek ismerete távol- és magasugrásnál. Az ugrószámok főbb szabályainak és a sérülések megelőzésének ismerete. Az ideális kirepülési szög szerepe a jobb eredmény elérésében. A dobások főbb versenyszabályainak és balesetvédelmi, biztonsági rendjének ismerete. A magyar olimpiai futó-, ugró- és dobóeredmények ismerete.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Reakcióidő, mozdulat- és mozgásgyorsaság; lépéshossz, lépésfrekvencia; irambeosztás, pihenőidő; ugróláb, lendítőláb, felugrás, elugrás; optimális sebesség, maximális sebesség; súlypont, szögsebesség, pördület, fordulat, hatás-ellenhatás, belső ritmus, dinamizmus.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Alternatív és szabadidős mozgásrendszerek	Órakeret 60 óra
Előzetes tudás	Motorikus képességek, mozgástapasztalatok. Balesetmentesen végzett, kevésbé ismert, szokatlan sportmozgások. A természetben űzhető sportok alapszabályai. A legfőbb balesetvédelmi és biztonsági szabályok alkalmazás szintű ismerete.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A helyi tárgyi feltételek függvényében legalább négy választott sportági mozgással a kívánt edzéshatás és élményszerzés elérése. Felkészítés az önálló vagy önszerveződő sporttevékenységek űzésére. A szervezet edzettségének, ellenállásának növelése a tudatosan szabadtéren tartott foglalkozásokkal. A testneveléssel és a sporttal kapcsolatos pozitív beállítódás, elköteleződés kialakítása az élményszerű, változatos és kötetlen foglalkozások által.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG A helyi tárgyi feltételek függvényében legalább négy választott sportági mozgás mozgásműveltségének fejlesztése. Az 5-8. osztályban felsorolt lehetséges sportok, vagy/és a helyi lehetőségek adta egyéb alternatív, szabadidős sportok. Az egyén által előnyben részesített, élethossziglan űzhető sportok alternatíváinak bővítése. <i>Előkészítés, felkészítés, képességfejlesztés</i> Az élményszerű, természetben végzett előkészítő és rávezető gyakorlatokkal, a természeti erők felhasználásával a szervezet alkalmazkodóképességének, az edzettségnek, fittségnek a fejlesztése. A természetben végzett önálló bemelegítés, gyakorlás - laza tanári kontrollal. A környezettudatos viselkedés alapelveinek megismerése. Közlekedésbiztonsági szabályok elsajátítása és betartása. Felkészülés és együttműködés a különböző tábori lehetőségek, speciális, túra jellegű terhelések előtt és alatt. <i>Technika és taktika gyakorlása</i> Minimális helyigényű vagy kis eszközigényű sportmozgások megismerése. Az adott sportmozgás lehetőségeihez képest minél sokoldalúbb, balesetmentes elsajátítása, élményszerű gyakorlása. Játékok, versengések, akadályok legyőzése a választott sportban, fizikai aktivitásban. A fair play szellemének és a személyes biztonságnak a szem előtt tartása minden mozgásos tevékenységben. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Az élethosszig tartó mozgásos tevékenységek számára felelős döntésekhez szükséges képességek fejlesztése. Az egyéni képességek kibontakoztatása közösségi tevékenységek során. Transzferáló képesség fejlesztése a sportban átélt élményeknek az élet		<i>Földrajz:</i> időjárási ismeretek, tájékozódás, térképhasználat.

más területén, a saját és a környezet javára történő fordítására. Információk átadása, mások tanítása a megélt élmények, tábori tapasztalatok átadása. Prevenációs és rekreációs tevékenységformák elsajátítása, kreatív alkalmazása.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Kooperáció, önkéntesség, szabálykövető magatartás, segítségadás, környezettudatosság, edzettség, fittség, zene, ritmusérzék, egyensúlyérzék, bátorság-vakmerőség, közlekedési szabály.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Önvédelem és küzdősportok	Órakeret 30 óra
Előzetes tudás	A páros és küzdőjátékok, test-test elleni küzdelmek fajtái. A grundbirkózás mozgástechnikái, alapvető szabályai. A dzsúdóval kapcsolatos technikák fajtái és alkalmazhatóságuk a küzdelmekben.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az egyén (ön)védelmét szolgáló egyszerűbb technikákban, küzdelmekben magas fokú jártasság elérése. A küzdő típusú sportágak, játékok tudatos alkalmazása során az önuralom erősítésére, a társak tiszteletére és a szabályok elfogadására szoktatás.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG A test-test elleni feladatokat csak és kizárólag azonos nemű és közel azonos testalkatú tanulókkal végeztetjük. Előkészítő és rávezető gyakorlatok, játékok a küzdelmekhez Az 5-8. osztályos mozgásfeladatok variációinak gyakorlása, továbbfejlesztésük. Azon testi és pszichés képességek megerősítése, amik alkalmassá teszik a tanulót a bonyolultabb gyakorlatok végrehajtására. Alap kézgyakorlatok, húzó-taszító gyakorlatok, lenyomó-emelő gyakorlatok, esések-zuhanások sérülésmentes elsajátítása, egészségi és élettani szabályok betartása. Küzdőgyakorlatok szerrel, szer nélkül társakkal vagy önállóan. Alapvető önvédelmi technikákat elsajátító gyakorlatok játékos és változó körülmények között. A gyakorlatok tanulása saját képességek figyelembevételével történik. Grundbirkózás A 7-8. osztályos kerettantervben felsorolt fogások, kitolások, kihúzások, emelések, szabadulások gyakorlása, cselekvésbiztos végrehajtása. Újabb elemkapcsolatok megismerése, megoldása. Az egyensúlyhelyzetek tudatos kihasználása, mögékerülések, kiemelések állásból, térdelésből, földharcban. Dzsúdó Eséstechnikák, földharctechnikák, állástechnikák, önvédelmi fogások a		<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> keleti kultúra. <i>Biológia-egészségtan:</i> izmok, ízületek mozgékonyága, anatómiai ismeretek, testi és lelki harmónia. <i>Etika:</i> a másik ember tiszteletben tartása.

7-8. osztályban felsoroltak szerint. A technikák alkalmazása új variációkban, fokozódó erő kifejtéssel és bővülő szabályismerettel, önfegyelmel. A tanult variációk mellett – a szabályok adta kereteken belül – önálló megoldások, kreatív alkalmazások támogatása a küzdelmek során, az állásharcban, földharcban. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Az általános és küzdőjellegű sportágak gyakorlását megelőző specifikus bemelegítő mozgások ismerete. Az eszközökkel végrehajtható küzdőfeladatok ismerete (tornabot, súlyzó, gumikötél, medicinlabda). A balesetveszélyes helyzetek felismerése, megelőzése. A küzdőfeladatok közben felmerülő saját és társas problémák konstruktív megoldása, és az ellentmondásos helyzetek szabálytudatos kezelése. A sportszerűség, sikerorientáltság, kudarcátűrés megfogalmazásának képessége. A felmerülő vitákban érvelés a sportszerű magatartás mellett.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Páros és csapat küzdőjáték, tiszta győzelem, pontozásos győzelem, önismeret, tisztelet, tus, ippon.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Úszás és úszó jellegű feladatok	Órakeret 30 óra
Előzetes tudás	Biztonságos mozgás és tájékozódás a vízben, víz alatt. 25 m mellúszás, 150 m hátúszás és/vagy gyorsúszás, egyszerű rajttal, fordulóval. A saját teljesítményre vonatkozó önértékelés. Vízből mentés passzív társsal kis távolságon. Az úszással összefüggő balesetvédelmi utasítások és az uszoda, fürdő viselkedési szabályai ismerete, betartása.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az úszóerő és az állóképesség fejlesztése, ennek során a monotóniátűrés erősítése, a vízben történő tájékozódás javítása. Az erőközlés gazdaságosabbá tétele vízben és a víz alatti úszások során, a pihenés nélkül megtett táv növelése legalább két úszásnemben. A vízben mozgások során a levegővétel automatikussá és optimálissá tétele a bonyolultabb mozgásvariációk elvégzése során is. Az úszás prevenciós és rekreációs előnyeinek tudatosítása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Az úszásoktatás helyi döntésen alapuló választás. Amennyiben a helyi tantervben nem szerepel, a többi tematikus terület óraszámait az úszás óraszámával meg kell növelni. MOZGÁSMŰVELTSÉG Természetes mozgások, szervezett játékok végzése vízben. Vízbe és vízben ugrások egyénileg, párban, csoportban, változó kiinduló helyzetből. Járások, futások, forgások, irányváltások egyénileg, párban és		<i>Fizika:</i> Közegellenállás, a víz tulajdonágai, felhajtóerő, és vízszennyezés. Newton és Arkhimédész törvényei.

csoportosban. Ugrások társ(ak) segítségével. Egyénileg, párban és csoportban, szerrel és szer nélkül végezhető, nagy vízbiztonságot igénylő játékok. Alkotó játékok (gúlaépítés). Sor- és váltóversenyek szerrel és szer nélkül az úszótechnika részleges (pl. csak lábmunka) vagy teljes alkalmazásával. Képességfejlesztés Gyakorlatok a medencén kívül – a technikát előkészítő izomfejlesztő gyakorlatok eszközzel és eszköz nélkül. Fittsénövelő gyakorlatok eszköz nélkül vagy különböző eszközök segítségével (aquafitness). Magasabb szintű kondicionális képzés – az 1–8. osztályban begyakorolt úszómozgás terhelést növelő eszközökkel. Az úszás technikája <i>Gyakorlás három úszásnemben</i>, a technika csiszolása a gazdaságosabb erőközlés érdekében. Az úszás távjának növelése, a haladás és pihenő arányának javítása, az úszás adta monotonia tűrése. Úszások 800–1000–1200 m-en választott technikával. A <i>szabályos rajtok</i> (fejesugrás, vízből indulás) és az úszás összekötése optimális sebességmegtartással. Az úszásnemnek megfelelő és <i>szabályos fordulók</i> (bukó, átcsapós) és a célbaérés elsajátítása.	<i>Biológia-egészségtan:</i> személyi higiénia, testápolás.
Úszóversenyek Bemelegítés az úszásra – szárazföldi és vizes gyakorlatok. Egyszerűsített versenyek edzésen (pl. fejesugrás nélkül). Iskolai versenyek – könnyített versenyszabályokkal. Prevenció, életvezetés, egészségfejlesztés, életvédelem Úszó-gyógyúszó gyakorlatok testtartásjavító jelleggel. Relaxációs gyakorlatok vízben (lebegés stb.). Tájékozódás a vízben – vízből mentés. Víz alatti gyakorlatok – tárgyak felhozása, növekvő távolságról. Tárgyak „vonszolása”, húzása a vízben. Mentőugrások elsajátítása. Sérült megközelítésének és megragadásának szabályai. Továbbhaladás passzív társsal a vízben, növekvő távolságon. A vízből mentés technikájának csiszolása. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Az egyén számára legmegfelelőbb úszásnem gyakorlása eredményeképp a pozitív fizikai, szellemi és érzelmi hatás lehetőségeinek, cselekvései motívumának széles körű ismerete. Az egyéni teljesítőképesség határai átlépésének lehetősége (önismeret, önfejlesztés) – élethossziglan fenntartható attitűd tudatosulása. Az úszás preventív, rekreációs előnyeinek ismerete, és az élethossziglan fenntartható rutin megértése. A vízből mentés felelősségének, veszélyeinek és szabályainak, pontos menetének ismerete. A szakkifejezések és vezényszavak ismerete, a legismertebbek önálló használata, a hibajavítás megértése.	

A saját test mozgatása a vízben és víz alatt, és az ezzel kapcsolatos félelmek megfogalmazása, átélése és leküzdése. Vizes vetélkedőkben, játékokban – a társak és a csoport irányítása a csoport közös érdekeinek figyelembe vételével – asszertív, aktív részvétel.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Versenytechnika, szabályos levegővétel, fejesugrás, bukóforduló, átcsapós forduló, vízből mentés, mentőugrás.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Egészségkultúra – prevenció	Órakeret 40 óra
Előzetes tudás	Légző, relaxációs és testtartásjavító gyakorlatok, alapvető gerinctorna-gyakorlatok, törzsizom-erősítő gyakorlatok és ellenjavallt gyakorlatok. Az autogén tréning és a progresszív relaxáció felismerése. Önfejlesztő mozgás, egészségtudatos szokás fogalma, gyakorlata. A prevenció tágabb értelmezése. A bemelegítés, a levezetés, a szervezet lecsillapítása jelentősége, szerepe. Tudatos baleset-megelőzés, a veszélyes helyzetek és a fenyegetettség elkerülése. A téli időjárás jótékony hatása az egészségvédelemre. A fájdalmak tűrése (oxigénadósság, savasodás).	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A testkultúrához tartozó, az általános műveltséget fejlesztő élettani, anatómiai – elméleti és gyakorlati – tudás megalapozottá tétele. Az egészséges életvitel szükségleteivel kapcsolatos értékek és az egészségmegőrző szokásrendszer megerősítése. Az élethosszig tartó sportoláshoz szükséges felelős döntések rugalmasan bővíthető információs készletének rendszerezése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG Bemelegítés Általános bemelegítő mozgássor gyakorlása (futás, hajlítások, nyújtások, lendítések stb.). Fizikai felkészülés a sérülésmentes sporttevékenységre. Stretching gyakorlatok bemelegítő és levezető jelleggel. A sportági területeken tanult speciális bemelegítések ismételése. Edzés, terhelés A keringési rendszer terhelése megfelelő munkapulzusérték mellett, és a pulzus idősoros mérése (nyugalmi pulzus, munkapulzus, felső érték stb.). Az intenzitás, ismétlésszám és a pihenőidő változtatása, hatása a terhelésre. A fizikai fittség típusai, fejlesztési lehetőségei. A fizikai aktivitás szintjének becslése, követése. Részben önálló mozgásprogram-tervezés. Testépítés – a főbb izomcsoportok izolált hatású gyakorlatai. Gyakorlás az állapotfelmérés adataira épített célokért az edzettség		<i>Biológia-egészségtan:</i> ismeretek az emberi test működéséről, aerobterhelés, gerincferdülés.

fejlesztése, megőrzése érdekében – egyszerű edzéstervek a gyengeségek felszámolására. Edzés korszerű (alternatív) eszközökkel, erőgépekkel, fitneszgépekkel. Nemek közötti eltérések megjelenítése az edzésaktivításban. Gyakorlás az állapotfelmérés adataira épített célokért az edzettség fejlesztése, megőrzése érdekében. Köredzésváltozatos mintákkal, 4–6 feladattal.	
Motoros tesztek – központi előírás szerint. Az egészséges test és lélek megővése. A testsúly, testtömeg, illetve lehetőség szerint a testösszetétel mérése – összehasonlító idősoros adatrögzítés. Stresszoldó és relaxációs gyakorlatok: Képesség a fizikai és lelki egyensúly önellenőrzésen alapuló fenntartására. A technikák használata a saját tanulási technikáinak tökéletesítésében. A komputerhasználat ellensúlyozására megoldási minták gyakorlása. A biomechanikailag helyes testtartás kialakítását és fenntartását szolgáló gyakorlatanyag: a biomechanikailag helyes testtartás megőrzésének gyakorlatai – állandó gyakorlás a tanár és a társak kontrollja, hibajavítása mellett. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS A testtartásért felelős izmok erősítését és nyújtását szolgáló gyakorlatok megfogalmazása, felismerése, helyes kivitelezése, a helytelen kijavítása. A gerincízület lényegének ismerete a testnevelési és sportmozgásokban. A házi és kerti munkák gerincímélő módjainak ismerete. A gerinc sérülések leggyakoribb fajtáinak ismerete. Törekvés az önmagához képest a legjobb teljesítmény elérésére, a siker átélésére, a kudarc elfogadására és az azzal való megküzdés a teljesítmény részeként értelmezése. A saját test szemlélése, elfogadása, változásainak követése, kommunikációja mint a műveltségterületi kommunikáció része. A serdülőkor specifikus feszültségei és érzelmi hullámváltozásai felismerése, és a sport általi oldás elfogadása. Felelősségvállalás kimutatása a társak egészséges életmódja iránt.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Stretching, nyugalmi pulzus, munkapulzus, testépítés, köredzés, intenzitás, ismétlésszám, testtömegindex, biomechanikailag helyes testtartás, megküzdési stratégia, gerincvédelem.

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	<i>Sportjátékok</i> Az adott iskolában a helyi tanterv szerinti technikai, taktikai és egyéb játékfeladatok ismerete és aktív, kooperatív gyakorlás. Komplex szabályismeret, sportszerű alkalmazás és a játékok önálló továbbfejlesztése. Játék lényeges versenyszabályokkal. A technikák és taktikai megoldások többnyire tudatos, a játékszerepnek megfelelő megválasztása. A játékfolyamat, a taktikai megoldások szóbeli elemzése, a fair és a

	csapatelkötelezett játék melletti állásfoglalás. Tapasztalat a játékvezetői gyakorlatban. Játéktapasztalat a társas kapcsolatok ápolásában, a bármilyen képességű társakat elfogadó, bevonó játékok játszásában, megválasztásában. <i>Torna jellegű feladatok és táncos mozgásformák</i> A mozgáselemek mozgásbiztonságának és a gyakorlás mennyiségének, minőségének oksági viszonyai megértése és érvényesítése a gyakorlatban. A javító kritika elfogadása és a mozdulatok kivitelezésének javítása. Esztétikus és harmonikus előadásmód. Önálló talaj és/vagy szergyakorlat, egyszerű aerobik elemkapcsolat, táncmotívumfüzér összeállítása. Célszerű gyakorlási és gyakorlósszervezési formációk, versenyszituációk, versenyszabályok ismerete. A tanult mozgások versenysportja területén, a magyar sportolók sikereiről elemi tájékozottság. <i>Atlétika jellegű feladatok</i> Egy kijelölt táv megtételéhez szükséges idő és sebesség helyes becslésére, illetve a becsült értékek alapján a feladat pontos végrehajtása. Évfolyamonként önmagához mérten javuló futó-, ugró-, dobóteljesítmény. A tempóérzék és odafigyelési képesség fejlődése a váltófutás gyakorlásában. A transzferhatás érvényesülése, más mozgásformák teljesítményének javulása az atlétikai képességek fejlődésének hatására. <i>Alternatív és szabadidős mozgásrendszerek</i> Az adott sportmozgás technikájának elfogadható cselekvésbiztonságú végrehajtása. A sebesség, gyorsulás és a tempóváltások uralása guruláskor, csúszáskor, gördüléskor. Tapasztalat a sportolás során használt különféle anyagok, felületek tulajdonságairól és a baleseti kockázatokról. Feladatok tervezése és megoldása alternatív sporteszközökkel. Az adott alternatív sportmozgáshoz szükséges edzés és balesetvédelmi alapfogalmak ismerete, és azok alkalmazása a gyakorlatban. <i>Önvédelem és küzdősportok</i> Az önvédelmi és küzdőgyakorlatokban, harcokban a közös szabályok, biztonsági követelmények és a küzdésekkel kapcsolatos rituálé betartása. A veszélyhelyzetek kerülése, az indulatok, agresszív magatartásformák feletti uralom. Néhány támadási és védekezési megoldás, kombináció ismerete, eredményes önvédelem, és szabadulás a fogásból. <i>Úszás és úszó jellegű feladatok</i> 1000 m-en a választott technikával, egyéni tempóban, szabályos fordulóval úszás. Jelentős fejlődés az úszóerő és állóképesség területén. Egy választott úszásnemhez tartozó 5 szárazföldi képességfejlesztő gyakorlat bemutatása.

	Az amatőr versenyekhez elegendő versenyszabályok ismerete. Fejlődő saját teljesítmény a víz alatti úszásban. Egyszerűbb feladatok, ugrások során másokkal szinkronban mozgás a vízbe és vízben. Passzív társ vonzólása kisebb távon (4–5 m) és a vízből mentés veszélyeinek, pontos menetének felsorolása. <i>Egészségkultúra és prevenció</i> Bemelegítés, fizikai felkészülés a sérülésmentes sporttevékenységre. A biomechanikailag helyes testtartás jellemzőinek és néhány jellemző deformitás kockázatának értelmezése, a megőrzés néhány gyakorlatának ismerete és felelős alkalmazása. A gerinc sérüléseinek leggyakoribb fajtái, és a gerinc és az ízületek védelemének legfontosabb szempontjainak ismerete. A preventív relaxációs gyakorlatok tudatos alkalmazása. A fittségi paraméterek ismerete, mérésük tesztek segítségével, ezzel kapcsolatosan önfejlesztő célok megfogalmazása az egészség-edzettség érdekében. A szükséges táplálkozási ismeretek alkalmazása a testsúly, testtömeg ismeretében. A rendszeres testmozgás pozitív hatásainak ismerete a káros szenvedélyek leküzdésében, az érzellem- és a feszültségszabályozásban.

11-12. évfolyam

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Sportjátékok	Órakeret 80 óra
Előzetes tudás	A helyi tanterv szerint választott labdajátékokban a 9–10. osztályos technikai, taktikai és egyéb játékfeladatok, lényeges versenyszabályok ismerete és alkalmazásuk. Megfelelés a játékszerepnek, sportszerű és csapatelkötelezett viselkedés. Tapasztalat a játékvezetői gyakorlatban. Empátia és tolerancia a társak elfogadásában. Önfejlesztő és társas kapcsolatépítő játékok ismerete.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A választott legalább két labdajátékra vonatkozóan: A megoldások sokféleségének, sikerességének bővítése. Az önálló játékhoz szükséges technikai és taktikai tudás mennyiségi és minőségi növelése. Az egyéni fizikai adottságok és jellemvonások fejlesztése, a csapatok eredményességéhez szükséges képességek, attitűdök erősítése. A többféle labdajáték során a mozgástanulás folyamatában működő transzferhatás kihasználása. Megküzdés a feszültségekkel.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Lánycsoportok esetében 20 óra a Torna jellegű feladatok és táncos mozgásformák tematikai egységre átcsoportosítható. Legalább két labdajáték választása kötelező.		<i>Fizika:</i> mozgások, ütközések, gravitáció, forgatónyomaték, pályavonal, hatás-

MOZGÁSMŰVELTSÉG Általános feladatok <i>Az önszervezés gyakorlása</i> Önálló csapatalakítás, bemelegítés, gyakorlás és játékszervezés. A közvetlen tanári irányítást többnyire nélkülöző, a támadás és védekezés megszervezésére, a csapatösszeállításra és az értékelésre vonatkozó megbeszélések a gyakorlásokba építve. Szituációk, feladatok megoldása, melyek során önálló az egyéni és/vagy társas döntéshozatal - a sportszerűség, tolerancia és empátia szem előtt tartásával. A tevékenységekhez tartozó felszerelések, berendezések önálló használata, rendben tartása, megóvása. <i>Lényeges játékszabályok készség szintű alkalmazása – játékvezetési gyakorlat</i> A labdával vagy labda nélküli mozgások közben elkövethető, direkt vagy indirekt személyre irányuló szabálytalanságok elkerülését elősegítő gyakorlatok, megerősítések, megbeszélések. A kosárlabdában, kézilabdában és labdarúgásban szabályok engedte test-test elleni játék több lehetőségének modellálása, gyakorlása. Kézilabdában és labdarúgásban a mezőnyjátékosra és a kapusra vonatkozó szabályok ismerete, betartása. Röplabdában a forgásszabály, az első és második sorra vonatkozó főbb megkötéseknek való megfelelés, a háló és a labda hibás érintése szabályai és a labdára, emberre vonatkozó területelhagyás értelmezése. Az labdajáték-specifikus időhatárok betartásának gyakorlatai. A szabályok a képzettségnek megfelelő önkontrollos betartása, játék az elkövetett vétség önálló jelzésének elvárásával. Játékfolyamatok „belső” játékvezetéssel, megegyezéssel. A játékvezetés gyakorlása laza tanári kontrollal, önállóan, a lényeges játékszabályok alkalmazásával, néhány játékvezetői non-verbális jel használatával is. Az eredmény jelzésében és egyszerűsített jegyzőkönyvvezetésben szerzett gyakorlat. <i>Versenyhelyzetek</i> Az labdajátékok alap- és játékismereteinek alkalmazása, megmérettetése osztályszintű mérkőzéseken, házigazdagságokon, a tehetségesebb tanulók számára a korosztályos diákolimpiai és egyéb versenyeken. Kosárlabdázás <i>Technikai elemek tökéletesítése, alkalmazása</i> Új variációk a már megtanult technikákkal kisebb taktikai egységekbe ágyazottan - mindenféle cselezés, ritmusváltás, biztonságos labdabirtoklás, kidobott labda elfogása, labdavezetés különböző testhelyzetekben, támadó, védő láb- és karmozgások, összetettebb átadások, kötetlen átadási formák, lepattanó labda megszerzése, ebből indulás, átadás vagy kosárra dobás. A technikákat alkalmazó játékok párban, csoportban a variációk önálló és kreatív felhasználásával. <i>Taktikai továbbfejlesztés</i> A lényeges védekezési formák - terület védelem, emberfogásos védekezés, vegyes védekezés – gyakorlása és önálló alkalmazása. Formációk begyakorlása két vagy több ember kapcsolatára támadásban	ellenhatás.

és védekezésben.). Játék minden összetételű, emberhátrányos, emberelőnyös és azonos létszámú taktikai szituációban. Önálló játék (streetball, illetve egész pályás 5:5 elleni játék).	
Kézilabdázás <i>Technikai elemek tökéletesítése, alkalmazása</i> Változatos variációk megoldása már megtanult technikákkal kisebb taktikai egységekbe ágyazottan. Taktika előkészítő futó- és fogójátékok, test-test elleni küzdelmek. Labdatechnikák összetett és bonyolultabb alapformái cselekvésbiztosan végrehajtva Szélsők, átlövők, beállók kapura lövéseinek gyakorlása, alkalmazása rövidebb akciók befejezéseként, kapusmozgások átismétlése. <i>Taktikai továbbfejlesztés</i> Gyors indítások gyakorlása, létszámbeli előnyből, illetve hátrányból való támadások. A támadó taktika posztonként történő alkalmazása, játéksituációk ismétlése 1–2 beállóval, lerohanás rendezetlen védelem ellen. Védekezés irányítása gyorsindítás esetén. Védekezési taktika végrehajtása 6:0, 5:1, 4:2 védekezési rendszerek esetén.	<i>Matematika:</i> térgeometria – gömbtérfogat; valószínűségszámítás.
Labdarúgás <i>Technikai elemek tökéletesítése, alkalmazása</i> A tanult elemek összetett variációkban alkalmazott megoldásai csökkenő hibaszázalékkal, labdakezelési cselekvés biztonsággal, eredményes befejezésekkel Pozícióváltások szélességben és mélységben zavaró ellenféllel szemben is, felívelés, beadások, letámadás, visszatámadás. Pontos cselezések, szerelések alkalmazása a játékban. Változatos kapura lövések, ívelések, rúgásfajták alkalmazás, a labda céltudatos irányításával. Fejelések különböző fajtái dobott vagy rúgott labdából. Szögletűrúgás, bedobás eredményes technikája, büntetőrúgások különböző távolságból. Gólszerzés különféle testrésszel a szabályok betartása mellett. <i>Taktikai továbbfejlesztés</i> A területvédekezésben szerzett tapasztalatok, megoldások bővítése. A szoros és követő emberfogás gyakorlása kisebb és nagyobb egységekben. Védelmi rendszerek ismerete és gyakorlása. Támadási variációk felépítése a különböző védekezési formák ellen. Csapatrészekben belüli koordinált együttműködés, és csapatrészek összjátékának megvalósítása a kötött játékfolyamatok és ötletjáték során.	<i>Biológia-egészségtan:</i> érzékszervek külön-külön és együttes működése.
Röplabdázás A röplabda sajátossága kettős: egyrészt a játékos nem birtokolhatja a labdát, így a döntési idő igen-igen rövid és a cselekvés pillanata elé helyeződik, másrészt a játék szabályai szerint a játékosok között nincs testi kontaktus. E két szempont alapvetően meghatározza az oktatás menetét. <i>Technikai elemek tökéletesítése, alkalmazása</i> A labdaérintés biztonságának, a labda tudatos és pontos helyezésének gyakorlása, a hibaszázalék csökkentése, az élvezhető, folyamatos játék elérése érdekében	

Tanult támadási technikák gyakorlása, a felső egyenes nyitás elsajátítása helyes technikával talajról, tehetségesebbek felugrásból. A feladás technikájának biztonságos alkalmazása alkar és kosárérintéssel egyaránt. A háló felett érkezett nyitásfogadások gyakorlása változó irányú és erejű labdákkal, technikai kombinációkkal. Az eredményes sáncolás elsajátítása, sáncolás párban is. Gurulások, labdamentések technikájának továbbfejlesztése. „Röptenisz”, szabadon választott vagy megkötött érintéssel csak meghatározott érintéssel. <i>Taktikai továbbfejlesztés</i> Védekezések különböző állásrendek szerint, a csillagalakzat, alapvédekezési forma megtanítása. 4:2-es és az 5:1-es védekezési és támadási játékelemek elsajátítása. Ütő és sáncoló játékosok melletti védekezés, sánc mögötti ütött vagy ejtett labdához való elhelyezkedés, támadás közbeni helycserék megtanítása, helytartási szabály betartása.	
ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS A sportági ismeretek magasabb szintű, kreatív alkalmazása az alkotó, kooperatív feladatokban, játékokban, sportjátékokban. A testnevelési és sportjátékok mozgásai, szabályrendszere egymásra épülésének megértése. A játékszabályok, játéktípusok tudatos alkalmazása. A legfontosabb játékvezetői jelzések ismerete. A sportjátékok transzferhatásának felismerése és a lehetséges összefüggések értelmezése az egyéni fejlődés szempontjából. A páros és társas kapcsolatokban konstruktív konfliktusmegoldás. Sportjáték-történeti ismeretek, érdekességek iránti érdeklődés, tájékozottság a témában. A személyes biztonság és társak biztonságának védelme a játékszituációkban, a döntésekben pedig a baleset-megelőzés fontosságának tudatos képviselése. A sport és környezettudatosság értő összekapcsolása, a sportolási felszerelés és sportolási környezet felelős, jövőorientált használata, kímélete.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Játékrendszer, taktika, támadási rend, védelmi rend, önszerveződés, problémaorientált taktikai megoldás, támadási stratégia, védekezési stratégia, megegyezésen alapuló játék.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Torna jellegű feladatok és táncos mozgásformák	Órakeret 51 óra
Előzetes tudás	A differenciáltan összeállított gyakorlatok bemutatása átlagos mozgásbiztonsággal, szükség esetén segítő biztosítással. Esztétikus, fegyelmezett, feszes testtartású végrehajtás. Differenciált gyakorlási mennyiség és minőség okai, következményei. Gyengeségek ellensúlyozása képességfejlesztéssel, gyakorlással. Kis tanári segítséggel, aktív tevékenykedés gyakorlási és	

	versenyszituációban. Részleges önállóság és segítségadás az egyéni, páros és társas feladatokban.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A koordináció, a cselekvésbiztonság, a zenéhez illeszkedő mozgásritmus továbbfejlesztése a tornajellegű és táncos sorozatok során a már ismert és új elem- és motívumkapcsolatokkal is. Az önállóság és kooperativitás növelése a mozgásrendszer működtetésének minden területén: bemelegítésben, képességfejlesztésben, gyakorlásban, versenyzésben, versenyrendezésben. Az erősségek és gyengeségek figyelembevétele. A közös tervezés, kivitelezés során a kellő határozottságú és öntudatú kommunikáció fejlesztése. A produktumok jó tartással, biztos kiállással történő, gördülékeny, könnyed, plasztikus, esztétikus végrehajtásának elérése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG Gimnasztika <i>Rendgyakorlatok gyakorlása</i> A korábbi évfolyamokon gyakoroltak bővített elemkapcsolatokkal történő ismétlése. Alkalmazásuk az óraszervezés funkcióinak megfelelően. <i>Szabadgyakorlati alapformájú gyakorlatok végzése</i> A gyakorlatok variálása szempontjai szerinti változatok: pl. mozgásütem változtatása, kiinduló helyzet és kartartás változtatása. Az agonista és antagonistá izmok arányos, harmonikus fejlesztése. Az aktív és passzív izomnyújtás – a hatás elkülönítése. Kéziszerke – thera band, gyógylabda, homokzsák stb. – alkalmazása. 8-16 ütemű gimnasztikai gyakorlatok, egyidejű mozgáskapcsolatok, aszimmetrikus sorozatok. Önállóság a gyakorlatok kiválasztásában, gyakorlatsorok összeállításában. <i>Összetett, komplex, fizikai képességeket fejlesztő gyakorlatok végzése</i> Szabadgyakorlati alapformájú és természetes gyakorlatok differenciáltan, egyénre szabottan. Az ízületi lazaság megtartása, fokozása gimnasztikai és stretching gyakorlatokkal. Erőgyakorlatok az egyén számára optimális ellenállás leküzdésével. Anaerob állóképesség-fejlesztő eljárások a gimnasztika eszközeivel. Az egyensúly gyakorlatai: dinamikus gyakorlatok guggolásban, ülésben, fekvésben, forgómozgásokkal sorozatban. Az esztétikus mozgások előadásmódját segítő kondicionális és koordinációs képességfejlesztő eljárások. Mászások, függeszkedések differenciált követelménnyel, az egyéni fejlődést követő rendszeres kontrollal. Torna, sporttorna Talajon és a helyi tanterv szerint 9-10. osztályban választott egy szeren a korábbi követelményeken nehézségben túlmutató, vagy egy másik választott szeren a minimumkövetelmény mozgásanyagának tanulása, gyakorlása. <i>Akrobatikus gyakorlatok – talajtorna</i>		<i>Fizika:</i> egyensúly, mozgások, gravitáció, szabadesés, szögelfordulás. <i>Biológia-egészségtan:</i> az izomműködés élettana.

Tartásos gyakorlatelemek, elemkapcsolatok gyakorlása: tarkóállás, fejállás, kézállás, mérlegek kéztámasszal, mérlegállások, spárgák, hidak mozgásos gyakorlatelemek gyakorlása: gurulóátfordulások különböző irányokba, gurulóátfordulás hátra-tolódás kézállásba, tarkóbillenés, fejenátfordulás, kézenátfordulás oldalt, kézentfordulás, vetődések, átguggolások, átterpesztések, lábkörzések, dölések, felállások egységesen az alapformában és differenciáltan a variációkban, az elemek mennyiségének és nehézségi fokának továbbfejlesztése differenciáltan. <i>Akrobatikus gyakorlatok – összefüggő gyakorlatsorok</i> Gyakorlás során az egyéni optimum, önálló bővítés megjelenítése az elemkapcsolatokban, sorozatokban. Az esztétikus és harmonikus előadásmód igénye (feszítések, fejtartás, válltartás, spicc) mint minőségi elvárás megjelenik a hibajavítás, ismétlések során. <i>Akrobatikus gyakorlatok – társas talajtorna</i> Páros és mikrocsoportos gyakorlatok önálló összeállítása cselekvésbiztos szinten elsajátított talajtorna-elemek kreatív felhasználásával, a szükség szerint beépített segítségadást tartalmazva. <i>Szertorna-gyakorlatok</i> A gyakoroltatás során egységesen az alapformában és differenciáltan a variációkban, az elemek mennyiségének és nehézségi fokának továbbfejlesztése differenciáltan, egyénre szabottan történik.	
<i>Szertorna, gyakorlás tornaszereken fiúk számára</i> Korlát – terpeszülés, harántülés, nyújtott támasz, hajlított támasz, oldaltámaszok, lebegőtámasz, lebegő-felkartámasz, felkarfüggés, alaplendületek támaszban és felkarfüggésben, beterpesztések, terpeszpedzés, támlázás, szökkenés, fellendülés előre terpeszülésbe, felkarállás, felugrás beterpesztéssel támasz ülőtartásba, vetődési leugrás, kanyarlati leugrás. Nyújtón – kelep felhúzóadás támaszba, alaplendület, lendület előre 180 fokos fordulattal, ellendülés, alálendülés, kelep forgások, térd fellendülés, billenés, támaszból homorított leugrás hátra, alugrás, nyílugrás. Gyűrűn – kéz- és láb függések, függések, lefüggések, mellső függőmérleg, hajlított támasz, nyújtott támasz, alaplendület, lendületvétel, húzóadás-tolódás támaszba, vállátfordulás előre, homorított leugrás, leterpesztés hátra.	
<i>Szertorna, gyakorlás tornaszereken lányok számára</i> Gerendán – állások, térdelések, ülések, fekvések, térdelőtámaszok, mérlegek, guggolótámaszok, fekvőtámaszok, támaszban átlendítés, belendítés, hasonfekvésből emelés fekvőtámaszba, térdelőtámaszba, fordulatok állásban, guggolásban. Szökdelések, lábtartás cserék, felugrás egy láb át- és belendítéssel, homorított leugrás, terpesz csukaugrás. Felemáskorlát – támaszok, harántülés, térdfüggés, fekvőfüggés, függőtámasz, függésből lendítés, átguggolás, átterpesztés fekvőfüggésbe, pedzés, lendület előre-hátra függésben, támaszban lendület lebegőtámaszba, kelep fellendülés támaszba, fordulat fekvőfüggésben, térd fellendülés, guggoló függőállásból fellendülés támaszba, támaszból átfordulás előre fekvőfüggésbe, felugrás támaszba, felugrás függésbe, leugrás támaszból, alugrás, nyílugrás.	<i>Művészetek: az esztétika fogalma.</i>

Bemelegítés a torna gyakorlásához, egyénileg összeállított mozgássor, együttes bemelegítés az önálló mozgássorral. Célszerű gyakorlási és gyakorlásszervezési formációk működtetése önállóan. A segítségadás technikái, felelős külső kontrollal – a tudatos hibajavítás beépítése a mindennapi gyakorlási szokásokba. Versenyszituációkon keresztül egyszerű szabályok alkalmazása. Ritmikus gimnasztika Az esztétikus, szép és nőies mozgásokat, alakformálást, minőségi interpretálást segítő kondicionális és koordinációs képességfejlesztő eljárások megismerése, gyakorlása. A testtartás, tágasság, forgásbiztonság kiemelt továbbfejlesztése. A ritmusérzék továbbfejlesztése, önálló zeneválasztásra lehetőség a szélsőségektől való elhatárolódás mellett. Önálló bővítési lehetőség, önálló gyakorlatrészek hozzáadása a minimumhoz, páros és csoportos interpretációk támogatása. <i>Szabadgyakorlatok gyakorlása</i> A 9–10. osztályban begyakorolt, előkészítő tartásos és mozgásos elemek és fő mozgások alapformái ismétlése és új, összetett formák gyakorlása. <i>Kötélgyakorlatok gyakorlása</i> Egyszerű és keresztezett áthajtások, ugrások és fordulatok áthajtások közben, kötélforgatások, test körül és köré, kötélmozgatások egy kézzel, kötéldobások és -elkapások, kötélkörzések függőleges és vízszintes síkban. <i>Karikagyakorlatok gyakorlása</i> Ugrások és fordulatok karikamozgatás közben, karikaforgatások és átadások egyik kézből a másikba test körül és köré, karikadobások és -elkapások, karikaáthajtások, karikapörgetések talajon és levegőben, karikakörzések függőleges és vízszintes síkban. Minimumkövetelmény: 10-12 elemből álló elemkapcsolat begyakorlása zenével – a zene ritmusának, dinamikájának megfelelően, ideje 35-45 mp.	
Aerobik A sportági jelleg – dinamikus, statikus erő, egyensúlyozás, lazaság, ruganyosság és ritmusérzék – megvalósításához szükséges előkészítő és rávezető gyakorlatok. Az aerobik kritériumainak való megfelelés fejlesztése a gyakorlás által: testtartás, mozdulatok precíz végrehajtása, szinkron a zenével és egymással. Rövid koreográfiák ismétlése magas cselekvésbiztonsággal (30-40 mp). Páros, mikrocsoportos koreográfiák önállóságra törekedve, a szükséges optimális tanári irányítással (1 perc). Aerobik bemutatók az osztályon belül és iskolai szinten egyszerűsített szabályokkal. Résztétel egy csoportos aerobikgyakorlatban az egyszerűsített szabályoknak megfelelően. Táncos mozgásformák A helyi tantervben rögzített választás szerint legalább egy, a helyi személyi és tárgyi körülményekhez, feltételekhez igazodó tánc.	<i>Ének-zene:</i> tempó, ritmus. <i>Művészetek:</i> romantika, modernitás.

<i>Sporttáncok gyakorlása</i> A Magyar Divat- és Sporttánc Szövetség rendszeréhez tartozó, illetve ehhez a rendszerhez rokon táncok (szepp, show, akrobatikus, electric boogie, salsa, diszkó, hip-hop, break, mambo, bugg, blues, modern, swing stb.) mozgásrendszerének iskolai alkalmazása a helyi lehetőségek szerint a helyi tantervben rögzítetten - előkészítő tréning, motívumok, motívumkapcsolatok, koreográfiák tanulásának, gyakorlásának rendszere. <i>Történelmi táncok gyakorlása</i> Palotás és/vagy keringő – 5–6 motívumból álló rövid koreográfia megtanulása és ismétlése, bemutatása. <i>Néptánc gyakorlása</i> A magyar néptáncok egyszerűbb motívumai és azok kapcsolatai a Tánc és dráma kerettantervben kidolgozottak szerint. Egy dunántúli és/vagy alföldi és/vagy erdélyi táncstílus motívumai és rövid táncfolyamata megtanulása, gyakorlása, előadása. <i>Egyéb tornajellegű és táncos mozgásformák:</i> A tornajellegű kondicionális és koordinációs képességek és készségek alkalmazása más – a helyi lehetőségek szerint a helyi tantervben rögzített – mozgásrendszerekben. Gúlatorna, falmászás, gumiasztal, eszközös táncok, utcai táncok stb.	
ISMERETEK – SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS A hibajavítás megértése, kétirányú kommunikáció, tudásátadás, mások tanítása. Változtatási hajlandóság az egyéni hibás rutinokban. A nemnek megfelelő mozgás dinamikájának és/vagy harmonikus esztétikájának átélése és tudatos felvállalása. A divat és a média testkultúrára ható kedvező és kedvezőtlen tényezőinek szétválasztása (értékfelismerés, önértékelés). A saját és társ testi épsége iránti felelősségvállalás a társak gyenge, esetleg sérült oldalának segítése, az erősségek elismerése, támogatása, egyéni és helyzetből adódó sajátosságok mérlegelése, az objektív megoldások keresése. A társak és a csoport irányítása a csoport közös érdekeinek figyelembevételével, a stratégiák egyeztetése. Alkotó, kooperatív feladatok, mozgásos tevékenységek – aktív részvétel a sportrendezvények, bemutatók szervezésében. Tornasport és tánc történeti ismeretek, érdekességek.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Agonista, antagonisták izmok, aktív és passzív nyújtás, dinamikus egyensúly, társas talajtorna, forgásbiztonság, táncstílus, divattánc, sporttánc.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Atlétikai jelegű feladatok	Órakeret 40 óra
Előzetes tudás	Térdelő-, álló- és repülőrajt versenyhelyzetekben. Iramszakasz, egyéni irambeosztás. Különböző bottechnikák a váltófutásban. Optimális lendületszerzés, elrugaszkodás, repülőfázis, biztonságos leérkezés az ugrásokban. A hajítás, lökés és vetőmozgás biomechanikai különbségei.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Jártasság kialakítása a biomechanikai törvényszerűségek alkalmazásában. Az önismeret fejlesztése a kedvező atlétikai mozgásformák kiválasztása és önálló gyakorlása révén. A már elsajátított atlétikai futó-, ugró-, dobószámok versenyszabályai a korosztályos előírások szerinti alkalmazása és betartása. Motiváló eljárások az egyéni eredmény, teljesítmény javítására. A mérhető teljesítményeken alapuló objektív ellenőrzés elfogadtatása, beépítése a döntéshozatalba. A folyamatos és visszatérő gyakorlás szerepének, jelentőségének, hatásának tudatosítása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG Futások <i>Rövidtáv, váltófutás, gátfutás</i> A gyorsfutás technikáját javító gyakorlatok változatos végrehajtása. A kedvező rajthelyzet kialakítása, segédvonalak kijelölése. Versenyszerű végrehajtás, eredményorientált együttműködés váltófutásban. Csoportban 4x50-100 m-es váltók alakítása, versenyzés. A gátvételi technika alkalmazása magasabb akadályon, gáton 3–4 lépéses ritmusban. <i>Középtáv, folyamatos futás, tájékozódási futás</i> Választás a távok közül. A különböző távokhoz illeszkedő futótechnika kiválasztása. Jártasság az adott távhoz szükséges versenytempó és irambeosztás megválasztásában. Állóképesség-fejlesztő módszerek rendszeres alkalmazása és teljesítményének nyomon követése. Az állóképesség-fejlesztő módszerek önálló gyakorlása. Folyamatos futás közbeni tájékozódás, kisebb területen célállomások megtalálása. Ugrások A homorító és távolugrás jellemzőinek ismerete, gyakorlati alkalmazása. Választás a magasugró technikák közül. 5–7 lépéses egyénileg kialakított nekifutással versenyszerű végrehajtás. Közreműködés versenyek lebonyolításában. Kondicionális jelleggel sorozat szökdelések végrehajtása. 1–3 lépéses sorozat elugrás, illetve 2–4 lépéses sorozat felugrások technikajavító végrehajtása. Gyorsuló nekifutás optimális távolságról. Dobások A különböző dobásformákkal a törzsizom sokoldalú erősítése. Teljes		<i>Biológia-egészségtan:</i> szénhidrátlebontás. <i>Fizika:</i> hajítások, energia. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> Az olimpiai eszme. Az újkori olimpiák története

lendületből történő hajítás. Választás az egyes lökő mozdulatok közül. Lendületvétellel egykezes vetés végrehajtása. Az optimális kidobási szögre, sebességre és magasságra törekvés. ISMERETEK – SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Az iram és tempó megválasztása szempontjainak ismerete. A nekifutás módosítása szükségszerűségének ismerete. Az atlétikai ugrások és dobások technikátörténeti, a technikák változásai teljesítménynövelő hatásainak ismerete. Az olimpiákon szereplő atlétikai versenyszámok ismerete. „A gyorsabban, magasabbra, erősebben” jelmondat értelmezése. Önmagához képest a legjobb teljesítmény elérésére, a siker átélése, a kudarc elfogadása és az azzal való megküzdés. Az élettani különbségek ismerete. Tájékozódási futás alapjainak ismerete.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Egyéni reakcióidő, mozdulat- és mozgásgyorsaság, váltás közbeni alkalmazkodás, korrekció, holtpont, lépő, homorító és ollózó technika, átlépő, guruló, hasmánt- és floptechnika, ötlépéses hajító ritmus, lökés, vetés, jegyzőkönyvvezetés.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Alternatív és szabadidős mozgásrendszerek	Órakeret 60 óra
Előzetes tudás	Az adott sportmozgás technikájának ismerete. A test feletti uralom szokatlan, új mozgásszituációkban. A baleseti kockázatok mérlegelése. Az adott alternatív sportmozgáshoz szükséges edzésmódszertani és balesetvédelmi alapfogalmak, eljárások. Szabadban, teremben, spontán helyzetben végezhető egyéni, társas, csoportos mozgásformák. Az edzéshatáshoz szükséges ingerek nagysága és gyakorisága, a pihenő idő jelentősége.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A rekreációs életviteléhez szükséges sportági, élettani, edzéselméleti ismeretek megszerzése. Az önállóan kezdeményezett társas vagy csoportos sportolás szervezési és lebonyolítási ismeretek, jártasságok megszerzése. A testnevelés újszerű tartalmakkal történő gazdagítása, az iskolai létesítményen belüli és tágabb környezetében lévő lehetőségek kihasználása sportolásra. A felnőtt kor sportos életviteléhez újabb sportágak megismerése, családi és csoportos öntevékeny sportoláshoz szükséges szervezési és rendezési ismeretek megszerzése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG A helyi tárgyi feltételek függvényében legalább négy választott sportági mozgás mozgásműveltségének fejlesztése. A szabadidő, ill. alternatív sportok rendszerben kezelése. A helyi tantervben választott alternatív sport technikai, taktikai, gyakorlási, edzési és versenyzési rutinjának kialakítása, a hozzátartozó eszközök,		<i>Biológia-egészségtan:</i> élettan.

technikák és veszélyek kezelése. A szabadtéri formák hangsúlyának megerősítése. Edzés a természet erőivel - játszóterek, szabadidő-központok bevonása, az adottságok kihasználásával jégpálya készítése. Újszerű mozgásfeladatok kihívásainak való megfelelés, pl. a közlekedés-biztonság területén a kerékpározás kultúráját szem előtt tartva. Sportolás közben a rutinok megerősítése a zöldfelület megóvásában, a tájhasználatban, az épületek megóvásában és az energia, a vízhasználat, a dohányzás elleni küzdelem és a hulladékgyűjtés, újrahasznosítás területén. A családi, baráti, munkahelyi csoportos és öntevékeny sportolásra való felkészítés, az önszerveződéshez szükséges ismeretek, jártasságok megszerzése. Társaságban is jól alkalmazható mozgásos kreatív, kommunikációs és kooperációs játékok tárházának bővítése. A többfunkciós helyi lehetőségek, eszközök bevonása a tartalmi változatosság biztosításához (természetes akadályok, ügyességi versenyek a környezet adta kihívások legyőzése). Egyszerű (akár saját készítésű) eszközökkel szerény térigényű mozgásformák elsajátítása (ugrókötelezés, asztalitenisz, lengőteke, tollaslabda, minitrambulín, gúlagyakorlatok stb.) ISMERETEK – SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Szabályismeret és baleset-megelőzési információk a helyi tantervben kidolgozott alternatív sportok területén. A helyes öltözködés és folyadékfogyasztás a szabadtéren végzett sportolás során. A környezettudatos magatartás, a testmozgások során az egyénnek önmagával, társaival és a természettel való harmonikus kapcsolata kialakítása. A táborozási eszközrendszer megismerése, használatában jártasság szerzése (tájfutás, tájoló és térkép használata, sátorverés, vízitúra, vándortábor stb.). Egy választott alternatív sportágban a világ-elit teljesítményének ismerete.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Rekreáció, edzettség, fittség, jó közérzet, teljesítőképeség, újrahasznosítás, példamutatás; környezettudatos természet- és építettkörnyezet-használat.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Önvédelem és küzdősportok	Órakeret 20 óra
Előzetes tudás	Biztonsági követelmények és a küzdelekkel kapcsolatos rituálé. Az indulatok feletti uralom. Néhány önvédelmi megoldás, szabadulás a fogásból. A dzsúdó, illetve grundbirkózás alaptechnikái, szabályai.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az akaraterő, a kitartás, a küzdőképesség, az önbizalom fejlesztése, a félelem leküzdése és a sportszerűség (fair play) szemléletének kiteljesítése. Küzdő típusú játékok tudatos alkalmazása a személyiségfejlesztésben, különös tekintettel az önuralomra, a társak tiszteletére és a szabályok	

	elfogadására. A közösségben előforduló veszélyhelyzetek felismerése és kezelése.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG A küzdéseket előkészítő és rávezető gyakorlatok, játékok: Tolások-húzások, változatos testrészekkel, testhelyzetekben. Grundbirkózás cselekvésbiztos gyakorlása: Alapállás, alaphelyzetek stabil alkalmazása, szabályos és erős fogások csuklóra, karra, nyakra, derékra, rögzített kilendítések, keresztfogások. Emelések hónaljfogással, derékfogással, kevert fogással. A mögékerülések és kiemelések különböző változatai, dobástechnikák, leszorítások alkalmazása. Az eredményes földharc technikájának elsajátítása. Egyéni és csapatversenyek, küzdési taktikát igénylő feladatok játékos formában és páros küzdelmek. Dzsúdó sportági készségfejlesztés: A 9-10. osztályban tanult technikák és taktikák továbbfejlesztése. Az egyensúlyt stabilizáló és ezt kibillentő gyakorlatok, testsúlyáthelyezések, irányváltoztatások, előre, hátra, oldalra gurulások. Szabadulás különböző fogásokból (karfogás, ölelőfogás, fojtás). Támadáselhárítási módszerek (ütés, szúrás, rúgás, fejelés elhárításai). ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Önmaga megvédésének ismerete, néhány támadáselhárítási eljárás ismerete, megértése és alkalmazása. Az érzelem- és feszültség szabályozás, az agresszió megelőzése a küzdőjellegű sporttevékenységek révén, az előnyök megfogalmazásának képessége. A sportszerű küzdelem jellemformáló hatásának ismerete, elismerése. A megegyezésre készenlét képessége, a szabályok időleges, társ által megerősített felfüggesztésének, módosításának lehetősége.	<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> ókori olimpiák, hősök, távolkeleti kultúrák.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Viszonylagos erő kifejtés, fokozatosan növekvő erő kifejtés, sérülésmentes küzdelem, agresszió, önuralom, sportszerűség.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Egészségkultúra és prevenció	Órakeret 50 óra
Előzetes tudás	Rendeződő egészségtudatosság, döntésképeség az egészséges, aktív életmód érdekében. Relaxációs, terhelési, edzési és a test épségét, egészségét megőrző eljárásokból egy-két megoldás ismerete, alkalmazása. Jártasság a gerincvédelmet érintő minden tanult feladat megoldásában. A terhelés igazítása a tesztek eredményeihez. A testmozgás szerepének ismerete a káros szenvedélyek elleni küzdelemben.	

A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az élethosszig tartó optimális, életkornak és testalkatnak megfelelő prevenciós és rekreációs mozgásos tevékenységek önálló működtetéséhez, bővítéséhez és szükség esetén gyógyászati céllal történő gyakorlásához szükséges készségek és kompetenciák továbbfejlesztése. Az edzésre, a teljesítmény növelésére és mérésére, a prevencióra, rekreációra kész fizikai és mentális állapot állandósítása, a stressz kezelése. A fenntartásához szükséges elméleti és gyakorlati tudás rendszerre szervezése.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG Bemelegítés Általános és sportágspecifikus bemelegítő mozgásanyag feladatmegoldásai, kezdetben egyénileg, párban a tervezés, szervezés, levezetés, értékelés megvalósítása. A labdajátékhoz, tornához, futáshoz, ugráshoz, dobáshoz, küzdéshez kapcsolódó bemelegítések általános és speciális jellemzőinek, mozgásainak elkülönítése szóban és gyakorlatban egyaránt. Edzés, terhelés A fejlődés, a megfelelő hatékonyság alapfeltételeinek biztosítása: jól szervezettség, a felesleges állásidők kiküszöbölése, szükséges mozgásterjedelem (idő, ismétlésszám), szükséges intenzitás (sebesség, gyakorlatsűrűség, megfelelő ellenállás), terhelés-pihenés egyensúlya. Főbb témák: Kondicionális és koordinációs képességfejlesztés tervezése és megvalósítása a gyakorlatban egyénileg, párban, csoportban eszközök nélkül és különböző eszközök segítségével. A fizikai fitness típusai, fejlesztési lehetőségei. A fizikai fitness típusai, fejlesztési lehetőségei. A fizikai aktivitás szintjének becslése, követése. Önálló mozgásprogram-tervezés. Lehetséges hagyományos és alternatív eszközök: pulzusmérő, mozgásszenzorok, medicinlabda, súlyzó, ugrókötel, erősítő gumiszalag, gimnasztikai labda, pilates roller, TRX, erőgépek. A képességfejlesztő módszertani eljárások bemutatása: intervallumos, ismétléses, tartós és ellenőrző módszerekkel edzésfolyamatok. A koordinációt javító eljárások bemutatása: a végrehajtás megváltoztatása és a végrehajtás feltételeinek megváltoztatása. A rendelkezésre álló szabadidő megtervezésének eljárásai. Egyéni rekreációs megoldások bemutatása, foglalkozásrészlet vezetése. Konkrét sportági tevékenységre és mozgásanyagra fejlesztett kondicionális és koordinációs képességfejlesztés. Motoros tesztek lebonyolítása – központi előírás szerint.	<i>Biológia-egészségtan:</i> anaerob terhelés, az idegrendszer működése, a keringési rendszer működése, glikolízis, terminális oxidáció. <i>Fizika:</i> egyszerű gépek, erő, munka.
Az egészséges test és lélek megóvása A munkahelyi és egyéb ártalmak elleni védekezésre való felkészítés: a biomechanikailag helyes testtartás és az egészséges lábboltozat kialakításának és fenntartásának, a helyes légzésnek a gyakorlatai, az ülőmunka és a zárt tér ellensúlyozására szolgáló tevékenységek, a sportolás kedvező hatása a szenvedélyek megelőzésében.	

A stresszoldás gyakorlatai és a relaxáció. A „tudatos jelenlét” (mind fullness) módszerének elsajátítása és integrálása az eddig megtanult relaxációs technikái közé, és mindezek használata a mindennapi élet helyzeteiben. A megtanult és folyamatosan használt relaxációs módszerek tudatos alkalmazása a pályaorientációt és jövőképet építő lelki munkában, és a feszültségek szabályozása és az élet stresszhelyzeteivel való autogén megküzdés. A test-lelki harmónia fejlesztésének egyéb, alternatív megközelítése a helyi lehetőségek és programok szerint. A testtartásért felelős izmok kellő erejének és nyújthatóságának fejlesztése a helyesen végzett tartásjavító tornával (általános és konkrét sportági jelleggel). ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS A sport által a pillanatnyi kiteljesedés (flow) élményének megélése. A sportágak gyakorlásához megfelelően illeszkedő bemelegítő eljárások ismerete. A terhelésfokozás paramétereinek ismerete. Az alvás és ébrenlét megfelelő arányai, a sport szerepe az egészséges alvásban. A gerincsérülések, ártalmak elkerülési módozatainak ismerete. A sérült gerinc esetén az elsősegély ellátása és/vagy a sérülttel való helyes bánásmód ismerete. A stresszes állapot elleni tudatos védekezés ismerete. A helyes gerinctorna kivitelezésével kapcsolatos fogalmak, a gerinckímélet lényegének ismerete. A növekvő teljesítmény, sporteredmény objektív elismerése, öröm a másik ember teljesítménye felett, pozitív megerősítés. Az öröm mint pozitív életérzés melletti tudatos döntés, közös élmény, az egészség és a mozgásra fordított szabadidő megteremtésének egymást erősítő igénye (motiváció). A tudatos terhelésen, méréseken, önkontrollon alapuló teljesítményfejlesztés. Felelősségvállalás társak egészséges életmódja iránt.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Sportágspecifikus bemelegítés, mozgásterjedelem, intervallumos, ismétléses, tartós és ellenőrző módszer, terhelés-pihenés egyensúlya, progresszív relaxáció, ingernagyság, ingergyakoriság, gerinckímélet, relaxáció, tudatos jelenlét.

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	<i>Sportjátékok</i> A helyi tanterv szerint tanított két labdajátékra vonatkozóan: Önállóság és önszervezés a bemelegítésben, a gyakorlásban, az edzésben és a játékokban, játékvezetésben. Az adott labdajáték főbb versenykörülményeinek ismerete. Erős figyelemmel végrehajtott technikai elemek, taktikai megoldások, szimulálva a valódi játéksituációkat. Ötletjáték és 2–3 tudatosan alkalmazott formáció, a csapaton belüli

	szerepnek való megfelelés. A csapat taktikai tervének, teljesítményének szakszerű és objektív megfogalmazása. A másik személy különféle szintű játéktudásának elfogadása. Kreativitást, együttműködést, tartalmas, asszertív társas kapcsolatokat szolgáló mozgásos játéktípusok ismerete és célszerű használata. <i>Torna jellegű feladatok és táncos mozgásformák</i> A torna mozgásanyagában az optimális végrehajtására jellemző téri, időbeli és dinamikai sajátosságok megjelenítése. Bonyolult gyakorlatelem sorok, folyamatok végrehajtása közben a mozgás koordinált irányítása. Önállóan összeállított összefüggő gyakorlatok tervezése, gyakorolása, bemutatása. Önálló zeneválasztás, a mozdulatok a zene időbeli rendjéhez illesztése. Könnyed, plasztikus, esztétikus végrehajtás a táncos mozgásformákban. A torna versenysport előnyei, veszélyei, a hozzá kapcsolódó testi képességek fejlesztésének lehetőségei ismerete. Bemelegítő és képességfejlesztő gyakorlatok ismerete, a célnak megfelelő kiválasztása. Optimális segítségadás, biztosítás, biztatás. Hibajavítás és annak asszertív kommunikációja. Az izmok mozgáshatárát bővítő aktív és passzív eljárások ismerete. <i>Atlétika jellegű feladatok</i> A futások, ugrások és dobások képességfejlesztő hatásának felhasználása más mozgásrendszerekben. Az atlétikai versenyszámok biomechanikai alapjainak ismerete. Az állóképesség fejlesztésével, a lendületszerzés az izom-előfeszítések begyakorlásával a futó-, az ugró- és a dobóteljesítmények növelése. Az alapvető atlétikai versenyszabályok ismerete. Bemelegítés az atlétikai mozgásokhoz illeszkedően. <i>Alternatív és szabadidős mozgásrendszerek</i> Az helyi tantervben kiválasztott sportmozgás végzése elfogadható cselekvésbiztonsággal. Uralom a test felett a sebesség, gyorsulás, tempóváltás, gurulás, csúszás, gördülés esetén. Feladatok önálló tervezése és megoldása alternatív sporteszközökkel. Az adott alternatív sportmozgáshoz szükséges edzés és balesetvédelmi alapfogalmak ismerete. Az ismeretek alkalmazása az új sporttevékenységek során. <i>Önvédelem és küzdősportok</i> A szabályok és rituálék betartása. Önfegyelem, az indulatok és agresszivitás kezelése. Több támadási és védekezési megoldás, kombináció ismerete az álló és földharcban. <i>Egészségkultúra és prevenció</i> A bemelegítés szükségessége élettani okainak ismerete.

	Az egészségük fenntartásához szükséges edzés, terhelés megtervezése. Relaxációs gyakorlatkészlettel tudatos védekezés a stresszes állapot ellen. A feszültségek szabályozása és az élet stresszhelyzeteivel való autogén megküzdés. A testtartásért felelős izmok erősítését és nyújtását szolgáló gyakorlatok ismerete, pontos gyakorlása, értő kontrollja. A gerinckímélet alkalmazása a testnevelési és sportmozgásokban, kerti és házimunkákban, az esetleges sérüléssel szituációk megfelelő kezelése.

KOMPLEX HUMÁN ISMERETEK

9/AJTP évfolyam

A komplex humán ismeretek tantárgy a történelem alapvető korszakainak áttekintésével olyan szintre hozza a tanulók múltismeretét, melyre ráépíthető a gimnáziumi történelem tantárgy. Az események közül a legmeghatározóbbakat emeli ki, középpontba a magyar történelmet állítja; nagy hangsúlyt helyez a történelem folyamatszerűségének, a sokoldalú összefüggéseknek a bemutatására. A korszerű történelemszemléletnek megfelelően törekszik arra, hogy az adott korszakot a tanuló minél nagyobb teljességben lássa. Az életmódtörténet, az irodalom-, zene- és képzőművészet-történet néhány kiemelkedő alkotása kapcsolódik egy-egy történelmi korhoz, esetenként ez áll a középpontban.

A tantárgy hozzájárul ahhoz, hogy a tanuló ismerje meg szűkebb környezete történelmi és kulturális értékeit. Segíti, hogy ismerkedjen meg a történelmi múlt minél többféle forrásával, azok feldolgozásának módszereivel. Törekszik arra, hogy a tanuló ismerje föl, hogy múlt-jelen-jövő egymástól elválaszthatatlanok. Alapot ad a tudatos közéleti részvételhez, erősíti a nemzethez tartozás tudatát, a demokrácia értékeinek tiszteletben tartását.

A tantárgy tanításának célja, hogy kialakuljon, illetve erősödjön a tanulók értéktudata. Jeles történelmi személyek példáján keresztül fejlődjön erkölcsi érzékük, felelősségtudatuk, igazságérzetük. Fejlődjön a tanulóknál az otthon, a lakóhely, a szülőföld, a haza, a nemzet, Európa múltjának, jelenének ismerete, értékeinek tisztelete. Alakuljon ki bennük kötődés, nemzettudat, a nemzetért való felelősség és tenni akarás igénye. Fejlődjön az aktív állampolgári magatartáshoz szükséges részképességük az aktív részvételre építő tanítás- és tanulásszervező eljárásokkal (pl. együttműködés képessége, konfliktuskezelés). Fejlődjön önmegismerésük, önkontrolljuk, vita- és együttműködési készségük, kialakuljon önállóságuk. Tudatosodjon a tanulóknál a család – történelmi koroktól független – értéke, szerepe a társadalomban. Alakuljon ki szociális érzékenységük, fejlődjön konfliktuskezelésük, együttműködési képességük, önérték-értékesítési képességük.

A tanulóknak látniuk kell, hogy korunk egyik globális problémája környezetünk, a Föld tönkretétele. A fenntartható fogyasztás és az egyéni érdekek kapcsolatának felismerését, az egyén felelősségének tudatát kell elősegíteni, fejleszteni, a környezetkímélő magatartást kell kialakítani a tanulóknál.

Az egyes tematikai egységek tartalmaiból a helyi sajátosságok alapján kell kiválasztani azokat a területeket, amelyek feldolgozása révén a kitűzött célok a leghatékonyabban megvalósíthatóak.

Tematikai egység	1. Történelemtudomány és művészetek	Órakeret 3 óra
Előzetes tudás	Mi a történelem? A történelem forrásai. Történelmi korszakok. Művészeti ágak.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A fogalomismeret, -használat pontosítása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A történelemtudomány tárgya, íratlan és írott források, a forráselemzés szempontjai.		<i>Magyar nyelv és irodalom</i>

Régészet, zászlótan, címertan, éremtan, inszigniológia, esetleg egyéb segédtudományok. Időszámítások, évszázad, évezred, a nagy történelmi korszakok. A művészetek születése, alkotó- és előadóművészetek, korstílusok, stílusirányzatok.	<i>Matematika</i>
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Történelmi forrás, segédtudomány, időszámítás, őskor, ókor, középkor, újkor, modern kor, korstílus, stílusirányzat.

Tematikai egység	2. Ókor	Órakeret 4 óra
Előzetes tudás	Általános iskolai ismeretek az ókorról.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A fogalomhasználat, a rendszerező képesség, a komplex látásmód fejlesztése. Az ismeretszerzési lehetőségek körének bővítése, használata.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Gazdaság–társadalom–állam: államformák, politikai berendezkedések az ókorban. Politeizmus, monoteizmus, példák a legjellemzőbb mítosztípusokra, összehasonlításuk. A Biblia. A sumér, az egyiptomi írás, a betűírás. A világ hét csodája.		<i>Magyar nyelv és irodalom</i> <i>Matematika</i> <i>Természettudományos alapismeretek</i> <i>Informatika</i>
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Társadalom, civilizáció, állam, városállam, birodalom, földművelés, rabszolgaság, fáraó, mítosz, politeizmus, monoteizmus, királyság, köztársaság, demokrácia, kereszténység, Biblia, Ószövetség, Újszövetség, betűírás.	

Tematikai egység	3. Középkor	Órakeret 5 óra
Előzetes tudás	Általános iskolai ismeretek a középkorról.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A tárgyi tudás biztosabbá tétele. A fogalomhasználat, a rendszerező képesség, a komplex látásmód fejlesztése. Az ismeretszerzési lehetőségek körének bővítése, használata.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Gazdaság–társadalom–politikai berendezkedés változásai a középkorban. A kereszténység szerepe a középkori ember világképében, nyugati és keleti egyház, egyházi hierarchia, szerzetesrendek. Faluszerkezet, gazdálkodási eszközök és módszerek, a középkori város képe, önkormányzat, céhek.		<i>Magyar nyelv és irodalom</i> <i>Informatika</i> <i>Természettudományos</i>

A lovag, lovagi tornák, a lovagi eszmény, lovagi költészet. A magyarság eredetének kérdései. Géza és I. István, I. László és Könyves Kálmán, IV. Béla. Az Anjouk, Luxemburgi Zsigmond, Hunyadi Mátyás, az ország három részre szakadása. Román, gótikus, reneszánsz stílus. Első szövegemlékeink, részletek a Margit-legendából, Janus Pannonius egy verse.		<i>alapismeretek</i> <i>Humán ismeretek</i>
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Feudalizmus, feudális rend, rendi monarchia, önellátó gazdálkodás, két- és háromnyomásos gazdálkodás, céh, pápa, püspök, szerzetes, szerzetesrend, nyugati és keleti egyház, legenda, román stílus, gótika, reneszánsz, kalandozás, államalapítás, vármegye, tized, Árpád-kor, tatárjárás, második államalapítás, nádor, kiskirály, regálé, kilenced, kapuadó, füstpénz, oszmán-török, végvár, kettős királyválasztás.	

Tematikai egység	4. A polgári átalakulás kora	Órakeret 5 óra
Előzetes tudás	Alapismeretek a nagy földrajzi felfedezésekről, az angol és a francia polgári forradalomról, az USA függetlenségi háborújáról, a kapitalizmus gazdaságáról, a polgári társadalomról és államról.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A tárgyi tudás biztosabbá tétele. A fogalomhasználat, a rendszerező képesség, a komplex látásmód fejlesztése. Az ismeretszerzési lehetőségek körének bővítése, használata.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Előzmények, a legjelentősebb felfedező utak, gazdasági-társadalmi-politikai következmények. Az angol, a francia polgári forradalom és a függetlenségi háború – célok és eredmények. Európai munkamegosztás és következményei. Manufaktúrák, gyárak, polgárság, munkásság. A polgári demokrácia jellemzői, változatai. I. és II. ipari forradalom – folyamata, a legjelentősebb találmányok, társadalmi következmények. Reformáció, barokk, klasszicizmus és romantika.		<i>Természettudományos alapismeretek</i>
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Földrajzi felfedezés, gyarmatosítás, polgári forradalom, abszolutizmus, alkotmányos monarchia, polgárháború, függetlenségi háború, polgári szabadságjog, polgári demokrácia, munkás, tőkés, manufaktúra, gyár, ipari forradalom, reformáció, ellenreformáció, katolikus, evangélikus, református, barokk, klasszicizmus, romantika.	

Tematikai egység	5. A polgári átalakulás folyamata Magyarországon	Órakeret 5 óra
Előzetes tudás	Általános iskolai alapismeretek.	

A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A tárgyi tudás biztosabbá tétele. A fogalomhasználat, a rendszerező képesség, a komplex látásmód fejlesztése. Az ismeretszerzési lehetőségek körének bővítése, használata.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A három részre szakadt Magyarország, a török kiűzése, Rákóczi szabadságharca, Magyarország a Habsburg Birodalomban. A reformkor: a „haza és haladás” programja – Széchenyi és Kossuth, az 1848/49-es forradalom és szabadságharc – célok és eredmények. A dualista államszerkezet – előnyök és hátrányok. Zrínyi Miklós: Az török áfium... - részletek, a nyelvújítás, Kölcsey, Vörösmarty, Petőfi egy-egy közéleti témájú verse, Jókai: A kőszívű ember fiai – részletek		<i>Magyar nyelv és irodalom</i> <i>Természettudományos alapismeretek</i>
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Királyi Magyarország, Török Hódoltság, Erdélyi Fejedelemség, reformkor, liberalizmus, nacionalizmus, jobbágyfelszabadítás, közteherviselés, sajtószabadság, nemzetiség, szabadságharc, önkényuralom, passzív ellenállás, emigráció, kiegyezés, dualizmus.	

Tematikai egység	6. A modern világ születése	Órakeret 5 óra
Előzetes tudás	Alapismeretek az I. világháborúról és következményeiről.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A tárgyi tudás biztosabbá tétele. A fogalomhasználat, a rendszerező képesség, a komplex látásmód fejlesztése. Az ismeretszerzési lehetőségek körének bővítése, használata.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Gazdaság és társadalom változásai a XIX. század végén. A két szövetségi rendszer, az első világháború legjelentősebb frontjai, a Párizs környéki békék, a trianoni békediktátum. Realizmus, naturalizmus. Impresszionizmus, szimbolizmus, szecesszió. Ady és Móricz egy-egy műve, a Nyugat, a nagybányai iskola, Csontváry, Bartók Béla valamely műve.		<i>Magyar nyelv és irodalom</i> <i>Természettudományos alapismeretek</i> <i>Informatika</i>
Kulcsfogalmak/ fogalmak	A világ „felosztása”, antant, központi hatalmak, villámháború, állóháború, háborús front, békediktátum, realizmus, naturalizmus, impresszionizmus, szimbolizmus, szecesszió.	

Tematikai egység	7. A XX. század történelmének fő eseményei, ellentmondásai	Órakeret 5 óra
Előzetes tudás	Alapismeretek az általános iskolából.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A tárgyi tudás biztosabbá tétele. A fogalomhasználat, a rendszerező képesség, a komplex látásmód fejlesztése. Az ismeretszerzési lehetőségek körének bővítése, használata.	

Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Totális diktatúrák: a kommunista Szovjetunió és a náci Németország – az eszmék és a politikai berendezkedések hasonlóságai és különbségei. A II. világháború előzményei, szövetségi rendszerek, célok, néhány nevezetes ütközet, a háború lezárása. A hidegháború. A Szovjetunió és a keleti tömb összeomlása. Ószirózsás forradalom, Tanácsköztársaság, a Horthy-korszak, Magyarország a világháborúban, a szovjet megszállás, a Rákosi-korszak, a Kádár-korszak és összeomlása. Az avantgard: kubizmus, expresszionizmus, dada, szürrealizmus, konstruktivizmus. A jelenkor néhány problémája a világban és Magyarországon. Pl. fenntartható fejlődés, demográfiai problémák, „civilizációk harca”, szegénység, szegregáció stb. A XX. század, a jelenkor eseményeinek, problémáinak megjelenése a művészetekben. Pl. József Attila, Radnóti Miklós, Örkény István, Sütő András egy-egy műve.		<i>Magyar nyelv és irodalom</i> <i>Természettudományos alapismeretek</i> <i>Informatika</i>
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Szocializmus, kommunizmus, bolsevizmus, náciizmus, totális diktatúra, személyi kultusz, többpártrendszer, egypártrendszer, holocaust, kétpólusú világ, hidegháború, rendszerváltozás, avantgard, globalizáció, terrorizmus, szegregáció, környezetszennyezés, környezetvédelem, ökológiai lábnyom, fenntartható fejlődés.	

A fejlesztés várt eredményei a ciklus végén	A tanultak áttekintésével biztosabbá válik a tanulók tárgyi tudása, különösen fogalomhasználata elsősorban történelemből, de irodalom-, zene- és művészettörténetből is. Fejlődik rendszerező képességük. Jobban meglátják az összefüggéseket az élet, az emberi társadalom különböző területei között. Megerősödik bennük, hogy múlt-jelen-jövő egymásra épülnek, és az is, hogy a politikai-történelmi események meghatározzák az egyéni sorsokat. Fejlődik információszerzési képességük, különböző forrásokból képesek kritikusan kiválogatni a számukra szükséges információkat. A tanév elején kevesebb tudással rendelkező tanulók a tanév végére pótolják hiányosságait, elérik a képességeiknek megfelelő szintet, ennek megfelelően nem okoz majd nekik gondot a felsőbb évfolyamok követelményeinek teljesítése. Az év elején is jól teljesítő tanulók tudása elmélyültebbé, többértékűvé válik.

TERMÉSZETTUDOMÁNYOS ALAPISMERETEK

9/AJTP évfolyam

A tantárgy tanításának célja áttekinteni az általános iskolában tanult reáltárgyak (természetföldrajz, fizika, kémia, biológia-egészségtan) ismeretanyagának bizonyos részleteit, kialakítani egy komplex szemléletmódot, elősegítve a koncentrációt és a tanultak alkalmazását, megkönnyíteni a 10. osztályban tanulandó, jelentős mennyiségű és mélységű természettudományos ismeretanyag elsajátítását, megláttatni a globális és lokális környezet- és természetvédelmi problémák összefüggéseit, megoldhatóságuk és megoldásuk alternatíváit. A kiváló magyar tudósok, kutatók munkásságának megismertetésével a tanulók meglátják a tudás értékét és értékteremtő szerepét, a kiművelt emberfők jelentőségét.

A tantárgy tanulása során a tanulóknál kialakul az empirikus, megfigyelésen és kísérletezésen alapuló természettudományos szemléletmód, problémamegoldó képességük, kreativitásuk fejlődik a megszerzett ismeretek elméleti és gyakorlati alkalmazása folyamán.

Az egyes tematikai egységek tartalmaiból a helyi sajátosságok alapján kell kiválasztani azokat a területeket, amelyek feldolgozása révén a kitűzött célok a leghatékonyabban megvalósíthatóak.

Tematikai egység	Bevezetés	Órakeret 3 óra
Előzetes tudás	Alapvető tájékozottság az érintett témakörökben.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az „új” tantárgy és annak komplex, kísérletezésen, interaktivitáson alapuló szemléletmódjának megismertetése. Balesetvédelmi ismeretek elsajátítása, gyakorlása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Ismerkedés a természetismerettel. Kísérletezés, a kísérletezés veszélyei. Az információszerzés tudománya, az adatgyűjtés alapjai. Tanév eleji szintfelmérés.		<i>Tanulásmódszertan és kommunikáció</i> <i>Informatika</i>
Kulcsfogalmak	Természetismeret, kísérlet, információ, adatgyűjtés.	

Tematikai egység	A víz	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	A vízzel kapcsolatos természetföldrajzi, fizikai és kémiai alapismeretek.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az alapismeretek összekapcsolása. A víz mint alapvető környezeti tényező és élőhely fontosságának, védelmének megismertetése, tudatosítása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Földünk: a víz bolygója (topográfiai alapismeretek, hidrológiai alapfogalmak megismerése és megértése). „Minek ez a felhajtás?” A felhajtóerő kiszámítása, az úszás, lebegés,		<i>Matematika</i>

elmerülés, Arkhimédész törvénye. Egy „hétköznapi” vegyület különlegességei (a víz alapvető fizikai és kémiai tulajdonságainak megismerése a vízmolekulák tulajdonságainak segítségével). Munkában a víz (a vizek felszíninformáló szerepének megismerése, a folyószabályozás környezeti hatásai). A víz mint élőhely (alapvető vízi életformák, vízi élőhelyek, összefüggések megállapítása az élőlények tulajdonságai és élőhelyük sajátosságai között). Vizeink jövője (vízszennyezés, víztisztítás). Oldatok sajátosságai, koncentrációk (az oldatok mint elegyek tulajdonságai, a koncentrációk jelentése és kiszámításuk). A kémhatás (a vizes oldatok kémhatása, minőségi és mennyiségi kimutatása, a pH-skála alkalmazása).		
Kulcsfogalmak	Vízgyűjtő terület, árapály, édesvíz, tengervíz, termálvíz, karsztvíz, belvíz, moréna, felhajtóerő, hidrosztatikai nyomás, fajhő, keverék, elegy, oldat, oldódási szabály, hidratáció, koncentráció, tömegszázalék, térfogatszázalék, sav, bázis, amfoter, indikátor, pH, bioszféra, plankton, aerob, trofitás, eutrofizáció.	

Tematikai egység	A fény	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	A fénnel kapcsolatos természetföldrajzi, fizikai és kémiai alapismeretek.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az alapismeretek összekapcsolása. A napfény energiája nélkülözhetetlen szerepének bemutatása a bioszféra életközösségeinek működésében. A természettudományos gondolkodás alapozása, mélyítése. A tudatos, az energiatakarékosságra törekvő magatartás és szemléletmód kialakítása, erősítése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A Naprendszer és bolygói (a Napban lejátszódó energiatermelő folyamatok, a bolygók mozgása). A fény tulajdonságai (a hullám- és korpuszkuláris tulajdonságok). Energiagondjaink és megoldásuk lehetőségei (a fosszilis és az alternatív energiaforrások, alkalmazásuk, környezetre gyakorolt hatásuk, előnyeik, hátrányaik). „Trükkös tükrök” – optikai eszközök (a fényvisszaverődés és -törés törvényei sík és görbült felületek esetén, egyszerű sugármenetek szerkesztése, plánparalel lemez, homorú és domború tükör, illetve lencsék esetén, alkalmazásuk a hétköznapi életben). A fény mint a bioszféra alaptényezője (a fotoszintézis, a látószervek). A mikroszkóp.		<i>Matematika</i> <i>Komplex humán ismeretek</i>
Kulcsfogalmak	Csillag, bolygó, fénytörés, fényvisszaverődés, izotóp, autotróf, heterotróf, sejt, növény.	

Tematikai egység	A levegő	Órakeret 6 óra
Előzetes tudás	A légkörrel, levegővel kapcsolatos természetföldrajzi, fizikai, kémiai és biológiai alapismeretek.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az alapismeretek összekapcsolása. Az atmoszféra jelentőségének bemutatása a bioszféra működésében. A légszennyezéssel járó globális környezeti problémák veszélyeinek bemutatása során a környezettudatosság iránti elkötelezettség erősítése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A légkör: Földünk védőpajzsa (az atmoszféra összetétele, szerkezete, kialakulása). Az „öntörvényű” gázok (a gázok tulajdonságai, a részecskék, az Avogadro- és a Boyle-Mariotte törvények alkalmazása). A levegő áramlása (a légáramlások szerepe az éghajlat és az időjárás alakulásában, az áramló levegő sajátosságai, a repülés). A levegő meghódítói és „potyautasai” (a levegő mint élőhely, a szállítóközeget kihasználó növények és állatok, életmódjuk az élettérrel összefüggésben). Munkára fogott gőzök, gázok (a vízgőz és a szél energiájának hasznosítási módjai a múltban, a jelenben és a jövőben, a környezetre gyakorolt hatásuk). „Levegőt” – a légszennyezés problémái (a légszennyező anyagok típusai, az általuk okozott megbetegedések, a légszennyezés által okozott legfontosabb globális problémák okai, megoldásuk alternatívái).		<i>Matematika</i>
Kulcsfogalmak	Légkör, anyagi halmaz, adszorpció, standardállapot, molekula, ion, szublimáció, katalizátor, mól, aktív és passzív mozgás, termés, szmog, indikátorszervezet, emisszió, transzmisszió, immisszió.	

Tematikai egység	A kőzetburok	Órakeret 5 óra
Előzetes tudás	A kőzetekkel, a litoszférával kapcsolatos természetföldrajzi-geológiai, fizikai és kémiai alapismeretek.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A kőzetlemezek mozgásával kapcsolatos természeti jelenségek, katasztrófák okainak és hatásainak magyarázata. A különböző kőzettípusok felismerése, felhasználásának és jelentőségének ismerete. A talaj mint élőhely és környezeti tényező fontosságának tudatosítása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Bolygónk szerkezete (a geoszférák, kőzetelemek). A kéregmozgások okozta földtani katasztrófák (a földrengések és a vulkáni tevékenység, és hatásuk a környezetre). A kőzetek kialakulása és típusai (a Föld kérgét alkotó legfontosabb kőzettípusok, kialakulásuk, jelentőségük). A kristályos anyagok jellemzői és típusai (a szilárd halmazállapot, a		<i>Matematika</i>

rács típusok). „Miről mesél a mészkő?” (a mészkő képződésének körülményei, a karsztjelenségek, a kalcium-karbonát jelentősége a gerinctelenek és a gerincesek testfelépítésében és evolúciójában). A talaj, a litoszféra „érzékeny bőre” (a talaj keletkezése, talajtípusok, a talaj mint élőhely, a talaj környezetvédelmi jelentősége).	
Kulcsfogalmak	Geoszféra, földrengés, ásvány, kőzet, érc, hidrotermás oldat, talaj, olvadáspont, amorf anyag, vegyület, elemi cella, ötvözet, szimbiózis minimumtörvény, erózió.

Tematikai egység	Tanév végi ismételés	Órakeret 2 óra
Előzetes tudás	A tanévben tanult ismeretek.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A rendszerező és szintetizáló képesség fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A tanultak lényegének kiemelése, összekapcsolása; különböző formában történő bemutatása.		<i>Matematika</i>
Kulcsfogalmak		

A fejlesztés várt eredményei a ciklus végén	A tanulók ismerjék az alapfogalmakat, ismerjék és tudják alkalmazni az alapvető törvényszerűségeket. Az alapfogalmak és -összefüggések ismeretén túl legyenek képesek azok alkalmazására is. Rutinosan oldjanak meg könnyebb számítási feladatokat. Lássák a természettudományos gondolkodás fejlődésének törvényszerűségeit. Figyeljenek fel a környezetüket érő káros hatásokra. Alakuljon ki bennük környezettudatos, az energiatakarékosságra törekvő magatartás- és szemléletmód.

Kerettanterv az Arany János Tehetséggondozó Programja 9. évfolyamának tantárgyai és a 9-12. évfolyam önismeret és tanulásmódszertan/kommunikáció tantárgyak oktatásához

Arany János blokk:

- Tanulásmódszertan és kommunikáció
- Önismeret

TANULÁSMÓDSZERTAN

9/AJTP, 9-12. évfolyam

Az Arany János Tehetséggondozó Programon belül a Tanulásmódszertan és kommunikáció és az Önismeret tantárgyak öt éven keresztül való tanítása lehetőséget kínál a tanulók személyiségének teljesebb kiművelésére, kiteljesítésére.

A *tanulásmódszertan* feladata azoknak a tanulási módszereknek és annak a szemléletmódnak a megtanítása, amelyek bármely tantárgy eredményes tanulásához felhasználhatók, és tanulóink további tanulmányainak sikeres teljesítéséhez is biztos alapot adnak. A tanulásmódszertan ezen felül az olyan tanulási részképességek, készségek, attitűdök fejlesztéséhez is teret biztosít, mint a figyelem, beszéd, olvasás, emlékezés, gondolkodás, önművelés (az első években a hiányok pótlására, a továbbiakban pedig magas szintre való emelésükre helyezve a hangsúlyt). Ösztönzi a tanulókat arra is, hogy a tanulással kapcsolatos problémáikkal szembenézzenek, azokra megoldást keressenek, a megismeréssel pozitív, örömteli viszonyt alakítsanak ki, a tanulást mindennapi életük ritmusában, szokásrendszerükbe megfelelően illesszék be, illetve megfelelően és célszerűen alakítsák ki tanulásuk mindennapi szokásrendszerét.

A *tanulási önismeret* a tudás megszerzésének kiindulópontja, a reális célkitűzések föltétele. A tanulók rendszeresen visszatérő teljesítménypróbákön szembesülnek képességeik, részképességeik pillanatnyi szintjével, s ennek alapján vehetnek részt a kollégiumi individuális és kiscsoportos fejlesztőprogramokban. Saját belső lehetőségeik megismerése és elfogadása alapozza meg a tanulók elégedettségét és harmonikus életvitelét.

A *tanulási nehézségek* közös megfogalmazása, az azokra való megoldáskeresés az őszinteség és az egyéni életproblémák megoldásának képességét fejleszti ki a tanulóknak.

A *tanuláshoz való megfelelő viszony* kialakítása, az első nyolc iskolai év esetleges kedvezőtlen hatásainak korrekciója, a beidegződött rossz reflexek feltárása, átfarmálása, a művelődés iránti belső vágy, a világ iránti érdeklődés, kíváncsiság felkeltése, a tudásvágy felébresztése és folyamatos táplálása, a nyitottság attitűdjének természetessé tétele az első év legfontosabb fejlesztési követelménye. Visszatekintés ez az általános iskolára és előretekintés a következő évekre: a jó és rossz tapasztalatok összegyűjtése, rendszerezése, elemzése, az élmények, a sikerek és a kudarcok újraélése, a középiskolai célok fényében való transzformálása.

A *tanulási szokások* tudatosítása, jó szokások fölvétele, rosszak átalakítása a hatékony tanulás nélkülözhetetlen föltétele. A jó szokások elsajátításához tanulási tanácsok megfogalmazásán, megfogadásán, akarati megvalósításán át vezet az út. A helyes tanulási szokások a délelőtti iskolai tanulásra és a délutáni önálló tanulásra egyaránt vonatkoznak, s kialakításuk az első év alapvető feladata.

A *tanulás módszereinek* bemutatása és elsajátíttatása, a saját tanulási módszerek, eljárások kialakítása, rutinszerű gyakorlása a tanulás tanításának legkonkrétabb követelménye. Ez a szűk értelemben vett tanulásmódszertan, ennek veszi hasznát a gyerek közvetlenül és azonnal, s ezt a hasznosságot – szemben a többi fejlesztési követelmény hosszabb távú megvalósulásával – észreveszi maga is. Ezeknek a praktikus és egyszerű módszereknek az elsajátíttatása adja meg a tanulásmódszertan tanulásának hitelét.

A *tanuláshoz szükséges alapképességek fejlesztése* a közoktatás teljes időszakának, így a középiskolának is alapvető követelménye. Ezen alapképességek iskolai kibontakoztatása első fokon az alsó, majd a felső tagozaton történik, azonban korántsem fejeződik be ott. Minden életkornak megvannak e téren a maga tennivalói, s különös a jelentőségük a Tehetséggondozó Programban, ahol az előkészítő évben kell behozni a képességekben mint tanulási eszközökben levő lemaradásokat. A képességek tervszerű fejlesztése hosszú távú

munka, amelyben nem nélkülözhető az iskola tantárgyi tanítási óráinak mint gyakorlótereknek a felhasználása (ld. később részletesebben).

A *figyelem iskolázására* rengeteg gyakorlattípus és gyakorlat szolgál. A tanulás közbeni helyes figyelem kialakítása kondicionálással történhet. Olyan helyzeteket szükséges teremteni, amelyekben az élvezetes és egyszerű – vagy annak tűnő – feladatok csakis a figyelem egyirányú és teljes jelenlétével valósíthatók meg. A szétszórtság, a gondolati torlódások, az asszociációs parttalanság kialakulásában igen nagy szerepet játszik a gyermek környezete (az életmód, a családi életforma, a felgyorsuló világ dezorganizáló információzuhataga, az iskolai élet zaklatottsága), ami a figyelem egyirányú beállításának gyakorlásával ellensúlyozható. A gyakorlatok (melyek részben egyéniek, részben közösségek, tehát együttműködést is kívánnak) nemcsak a figyelmi magatartás kedvező alakulásához járulnak hozzá, hanem játékos voltukból következően kellő kedvet és hangulatot is teremtenek a tanítási órákon a tananyaggal való elmélyültebb foglalkozáshoz.

A személyiség integritásához, a tanulási sikerekhez, s ezzel az elkötelezett és így önálló tanuláshoz igen nagymértékben járul hozzá az, hogy a gyerekek hogyan tudják előszóban megformálni, érzékletesen, ízesen közölni, előadni azt, amit tudnak. A *beszéd* fejlesztésének feladata magába foglalja a beszédtechnika, a retorika (szóbeli szövegalkotás), a *szereplés* gyakorlását és a szókincsfejlesztést.

A könnyed, jó szövegértéssel való *olvasás* képessége nélkül nem képzelhető el eredményes tanulás. Módszertanilag a hangos olvasás folyamatos gyakorlásával kezdődik ez a munka, amelyben a hallgatóság élvezetét kiváltó interpretálásig kell eljutni. A közösségben való olvasás különböző munkaformái kitűnő szórakozást is jelentenek, és a figyelmi gyakorlatokhoz hasonlóan kreatív és konstruktív tanulási légkört teremtenek.

A *néma értő olvasás* gyakorlását ugyancsak elégtelen a gyerekek spontán olvasására bízni. A gyakorlás legegyszerűbb formája, az *"elolvasom-eltakarom-elmondom"* (3el) módszere –osztályban, kiscsoportban, párban és egyedül – a tananyag feldolgozásának olyan módja lehet, amely időszakosan gyakorolva és gyakoroltatva hozzászoktatja a gyerekeket az olvasás közben való teljes szellemi jelenléthez, a felelősséggel való olvasáshoz.

Az olvasási képesség fejleszthető számítógép felhasználásával is. A *dinamikus olvasás* elnevezésű olvasásfejlesztő program, olyan olvasási magatartás kialakítását segíti, amelyre a szokásosnál sokkal nagyobb koncentráció jellemző, s ezzel egyszerre növelhető a szövegértés mértéke és az olvasás sebessége is.

Noha az *emlékezeti képesség* jelentősen függ az adottságoktól, bizonyos, hogy a memória gyakorlással jelentősen fejleszthető. A jó megőrzési struktúrák kisgyerekkorban szinte észrevétlenül alakíthatók ki, de ha ez akkor nem, vagy csak részben történt meg, a tudatos figyelmet kívánó rögzítési módszerek megtanításával a nagyobbaknak is sokat segíthetünk. A memória kapacitása a memoriterek helyes tanításával tágítható, s ez azzal a haszonnal is jár, hogy a kiválasztott szövegek igen közel kerülhetnek a gyerekekhez: az írott magyar kultúra a tudatban állandóan „kéznél levő” részét képezik. Ez összefügg a beszédképességgel, a megszólalás könnyedségével, a szótalálás gyorsaságával. Csak a helyes – esetenként személyre szabott – módszereket kell megtalálnunk, amelyekkel a memoriterek tanulása nem kellemetlen kényszer, hanem az akarati erők gyakorlásának nélkülözhetetlen módszere. A lényegkiemelési gyakorlatok, a kulcsszavak keresése, a kulcsszó-vázlat, a vázlatkészítés, a jegyzetelés írott és hallott szövegből, a gondolati térkép készítése olyan rögzítési eljárások, amelyek bármely tantárgy tanításának folyamatába beillenek, s amelyeket elsősorban a tanulásmódszertan órákon kell megtanítani, és a szaktárgyi órákon képességgé fejleszteni.

A *gondolkodás* fejlesztése érdekében a problémahelyzetek teremtése, kérdések megfogalmazása, a válaszkeresés, a gondolkodási sémákra és eredeti utakra való rávezetés a pedagógiai feladat, amely – teljesülése esetén – akkor is „működteti” a gyereket, amikor

egyedül marad tanulnivalóival. Vagyis a helyes tanítás mintáját átélve helyesen, tehát gondolkodva fog tanulni. Ehhez nélkülözhetetlen a *fogalmakkal* való helyes bánásmód gyakorlása is, vagyis a fogalmak belső tartalmának feltárása, a meghatározás képessége, az árnyalt és pontos definícióalkotás képessége. Kisebb korban mellőzhetetlen a gondolkodási minták, sémák átadása, a serdülőkortól az önálló problémamegoldással való kísérletezés kerül előtérbe.

A *kommunikáció tanításának fejlesztési követelményei* az első két évben átfedésben vannak a tanulásmódszertan beszédfejlesztési és a magyar nyelv és irodalom szóbeli és írásbeli kommunikációs követelményeivel. A tanulással összefüggésben levő kommunikációs műfajok készség szintű elsajátítása a kommunikációs blokk egyik fejlesztési követelménye.

A felsőbb években a kommunikációs zavarok tudatosítása, legyőzése, a konfliktuskezelési stratégiák megfogalmazásában és gyakorlásában, a hétköznapi élet kommunikációs gyakorlatában, a nem nyelvi kommunikáció eszközeinek elsajátításában és a metakommunikáció megismerésében való előrehaladás, valamint az íráskészség fejlesztése, az egyéni stílus megtalálása, az írásbeli együttműködés, az alapvető költészettani fogalmak alkotó átélése, valamint a nyilvános szereplésre való felkészülés módszertanában és gyakorlatában szerzett magabiztosság a fejlesztési cél.

A *kommunikáció* tematikája szervesen kapcsolódik a magyar nyelv és irodalom tantárgy kerettantervéhez. Tanításának célja az, hogy hozzájáruljon a tanulással összefüggő szóbeli és írásbeli műfajok készség szintű elsajátításához, gyakorlásához, és lehetőséget adjon néhány olyan kommunikációs terület élményszintű megismeréséhez is, amelyek kívül esnek a kerettantervi tartalmakon, azonban a mindennapi élet sikeres kommunikációjához nélkülözhetetlenek.

A tanulással összefüggő kommunikációs műfajok készség szintű elsajátítását az első két évben a tanulásmódszertan tananyaga tartalmazza.

A 10. évfolyamon a kommunikációs zavarokkal és az ebből adódó konfliktusokkal, konfliktusoldó módszerekkel való foglalkozásra kerül sor. Ezt jól megalapozzák a kerettantervi tartalmak, amelyek azonban éppen csak érintik ezt a mindennapi életünkben alapvető területet. A kommunikációs zavarok keletkezésével, megnyilvánulási formáival, mögöttes okaival, legyőzésük lehetséges útjaival, a konfliktusoldó és konfliktus-feldolgozó stratégiákkal, életszemlélettel és életgyakorlattal való élményszerű, áttekintő megismerkedés, problémaelemzés, a helyzetgyakorlatok és a játék jelentősen hozzájárulhat a tanulók lelki egészségének, kapcsolati kultúrájának javulásához, s ezzel a felszabadultabb élethez és tanuláshoz is.

A 11. évfolyam programja egy kreatív írásgyakorlati blokkot tartalmaz. A kreatív írás célja lehet a különböző írásbeli műfajok szabályainak megismertetése az üzleti levelezéstől a tudományos esszén keresztül a szépirodalom műfajáig. A tantervbe beépített blokkot azonban nem elsősorban az írástechnikai ismeretek elsajátítására javasolt használni. Az órák célja a csoportépítés, az írásbeli kommunikáció felszabadult gyakorlása, a komolyan vett játék, valamint a diákok kreativitásának, képzelőerejének és nyelvi készségeinek fejlesztése. Ezek alá sorolódnak be azok az egyébként hasznos ismeretek, amelyekről az irodalom- és nyelvtanórákon már tanultak a gyerekek.

A 12. évfolyam retorikai gyakorlatai az érettségire és a felvételi vizsgára való felkészüléssel összhangban a 10. évfolyamos kerettantervi anyagban tanult retorikai ismeretekre épülnek. Ezeken az órákon a diákok a szóbeli megnyilatkozást gyakorolják. Az órák elméleti anyaga ismétlés; a gyakorlatok témájaként az érettségi során megkövetelt tananyagból lehet választani. Az órák megtervezésénél figyelembe kellett venni, hogy az óráról órára való készülés minél kevesebb terhet rójon a vizsgák előtt álló diákokra. Ennek megfelelően kialakított az óraszerkezet is.

A tanuláslélektani és didaktikai alapelvek szerint az ismeretek, képességek és készségek elsajátításához a tananyag-feldolgozás és a gyakorlás intenzitásának optimumát kell megkeresni. Kellő súly és tartós motiváció nélkül a munka nem érheti el a kellő hatékonyságot. Azokhoz a munkaformákhoz, amelyekkel a tanulásmódszertan és a kommunikáció dolgozik, a 45 perces órák és a 4 heti egyszeri találkozás nem optimálisak. Amennyire lehetséges, törekedni kell 90 perces dupla órák tartására, illetve a heti többszöri találkozásra. Ez azzal jár, hogy a tantárgyak tanítása esetleg csak a tanév egy bizonyos időszakában, a tanév első felében, vagy esetleg csak első két-három hónapjában történik, esetleg a félévek első 4-6 hetében tanítjuk. Ez nem jelent hátrányt abban az esetben, ha a tanultak gyakorlására a többi tantárgy tanítási óráin lehetőség nyílik.

Mivel a tantárgy jellegéből adódóan a kitűzött célok és az elérésükhöz szükséges feladatok évfolyamonként is jelentősen változnak, ezért a folyamat leírása nem kétéves, hanem egyéves ciklusokban történik. Hasonlóképpen az alábbi óraterv-javaslatok is évfolyamonkénti bontásban jelennek meg. A kerettanterv tematikai egységei a táblázatokban jelzett óraszámok 90%-át fedik le.

Óraterv

Évfolyam	Tanulásmódszertan	Kommunikáció	Összesen
9/AJTP évfolyam	72 óra	–	72 óra
9. évfolyam	72 óra	–	72 óra
10. évfolyam	36 óra	36 óra	72 óra
11. évfolyam	36 óra	36 óra	72 óra
12. évfolyam	34 óra	28 óra	62 óra
Összesen	250 óra	100 óra	350 óra

Javasolt óraelosztási variációk:

1. változat

Évfolyam	Tanulásmódszertan	Kommunikáció	Összesen
9/AJTP évfolyam	Heti 2 óra	–	72 óra
9. évfolyam	Heti 2 óra	–	72 óra
10. évfolyam	Heti 2 óra (1. félév)	Heti 2 óra (2. félév)	72 óra
11. évfolyam	Heti 2 óra (1. félév)	Heti 2 óra (2. félév)	72 óra
12. évfolyam	Heti 2 óra (~1. félév)	Heti 2 óra (~2. félév)	62 óra
Összesen	250 óra	100 óra	350 óra

2. változat

Évfolyam	Tanulásmódszertan	Kommunikáció	Összesen
9/AJTP évfolyam	Heti 4 óra (1. félév)	–	72 óra
9. évfolyam	Heti 4 óra (1. félév)	–	72 óra
10. évfolyam	Heti 2 óra (1. félév)	Heti 2 óra (2. félév)	72 óra
11. évfolyam	Heti 2 óra (1. félév)	Heti 2 óra (2. félév)	72 óra
12. évfolyam	Heti 2 óra (~1. félév)	Heti 2 óra (~2. félév)	62 óra
Összesen	250 óra	100 óra	350 óra

3. változat

Évfolyam	Tanulásmódszertan	Kommunikáció	Összesen
9/AJTP évfolyam	Heti 4 óra (1. félév)	–	72 óra
9. évfolyam	Heti 4 óra (1. félév)	–	72 óra
10. évfolyam	Heti 4 óra az 1-9. héten	Heti 4 óra a 10-18. héten	72 óra
11. évfolyam	Heti 4 óra az 1-9. héten	Heti 4 óra a 10-18. héten	72 óra
12. évfolyam	Heti 4 óra az 1-8. héten	Heti 4 óra a 9-15. héten	62 óra
Összesen	250 óra	100 óra	350 óra

9/AJTP évfolyam

Tematikai egység	Tanulási önismeret	Órakeret 4 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Adottságok, hajlamok, képességek, készségek szerepének bemutatása. Tanulási attitűdök és szokások, olvasási szokások, tanulás és gondolkodás, érdeklődés felmérése, alakítása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Öröklődés és környezet</i> Amit hozunk, és amit szerzünk. Adottságok, hajlamok, képességek, készségek. Lehetőségek, korlátok, tehetség, antitalentum. <i>Tanulásvizsgálati kérdőívek – önvizsgálat</i> Önbizalom, akarat, siker, kudarc. <i>Önismeret</i> Tanulási attitűdök és szokások, olvasási szokások, tanulás és gondolkodás, érdeklődésvizsgálat. Tanulási típusok. Szeretett/nem szeretett tantárgyak.		<i>Magyar nyelv és irodalom</i> <i>Matematika</i> <i>Önismeret</i>
Kulcsfogalmak/fogalmak	Öröklődés, környezet, önismeret, tanulási attitűd, olvasási szokás, tanulási típus.	

Tematikai egység	Teljesítménypróbák	Órakeret 4 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Kognitív képesség teljesítménypróbái. Beszéd- és olvasás-teljesítménypróbák.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Kognitív képesség teljesítménypróbái</i> Hol tartok? Erősségeim, gyengeségeim. Figyelem: monotóniatűrő, jelkeresés, jelazonosítás.		<i>Magyar nyelv és irodalom</i>

Emlékezet: szövegtanulás (vers, próza, algoritmus). Gondolkodás: fejtörő feladatok. Fejlesztés, önfejlesztés. <i>Beszéd- és olvasásteljesítménybeli próbák</i> Szóbeli szövegalkotás: félproduktív beszéd (történetmesélés). Spontán beszéd. Hangos kifejező olvasás: blattolás, felkészülés utáni felolvasás. Néma értő olvasás (szövegértés): válaszadás kérdésekre, lényegkiemelés.	<i>Matematika</i> <i>Természettudományos alapismeretek</i>
Kulcsfogalmak/fogalmak	Figyelem, monotóniatűrés, jelkeresés, jelazonosítás, emlékezet, szövegtanulás, gondolkodás, szóbeli szövegalkotás, félproduktív beszéd, spontán beszéd, hangos kifejező olvasás, blattolás, felkészülés utáni felolvasás, néma értő olvasás.

Tematikai egység	Tanulási nehézségek	Órakeret 2 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Tanulási nehézségek feltérképezése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A tantárgyak jellege: hasonlóságok, különbözőségek, sajátosságok. Tantárgyi szimpátiák, antipátiák és ezek eredete. Önfejlesztési tervek. Közös konzultáció.		<i>Magyar nyelv és irodalom</i> <i>Természettudományos alapismeretek</i>
Kulcsfogalmak/fogalmak	Tantárgyi jelleg, hasonlóság, különbözőség, tantárgyi szimpátia, antipátia.	

Tematikai egység	Tanuláshoz való viszony	Órakeret 3 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Tanuláshoz való viszony tudatosítása. Motiválás.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Az élet: tanulás. Mire való, mire használható az iskola? Jó és rossz dolgok az iskolában. Tanulás és motiváció. Kíváncsiság, érdeklődés, tudásvágy, ambíció, életcélok. Tanulás és öröm.		<i>Magyar nyelv és irodalom</i> <i>Idegen nyelvek</i> <i>Informatika</i>

	<i>Matematika</i> <i>Természettudományos alapismeretek</i>
Kulcsfogalmak/fogalmak	Tanulás, motiváció, kíváncsiság, érdeklődés, tudásvágy, ambíció, életcél.

Tematikai egység	A tanulás ritmusa	Órakeret 2 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A tanulás ritmusának alakítása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Életritmus, életstílus. Életkori szakaszok, életkori feladatok. Egy nap ritmusa. Tanulás, pihenés, kikapcsolódás a nap során.		<i>Természettudományos alapismeretek</i> <i>Komplex humán ismeretek</i>
Kulcsfogalmak/fogalmak	Életritmus, életstílus, tanulás, pihenés, kikapcsolódás.	

Tematikai egység	Tanulási szokások	Órakeret 3 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Tanulási szokások alakítása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Szokások, szokásrend. Szokásformálás: tartós törekvések, erős elhatározások. Jó szokások felvétele, rossz szokások átalakítása. Rendszeresség és kitartás.		<i>Természettudományos alapismeretek</i> <i>Komplex humán ismeretek</i>
Kulcsfogalmak/fogalmak	Szokás, szokásrend, törekvés, elhatározás, rendszeresség, kitartás.	

Tematikai egység	Tanulási tanácsok	Órakeret 2 óra
Előzetes tudás		

A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Tanulási tanácsok.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Kísérletek, tapasztalatok, önreflexió. A tanulás külső körülményei: rend, csend, fény, munkahely, testhelyzet. A tanulás belső feltételei. A fizikai állapot karbantartása. A lelki harmónia megteremtése. Stresszkezelés.		<i>Magyar nyelv és irodalom</i> <i>Idegen nyelvek</i> <i>Informatika</i> <i>Matematika</i> <i>Természettudományos alapismeretek</i> <i>Komplex humán ismeretek</i> <i>Önismeret</i>
Kulcsfogalmak/fogalmak	Külső körülmény, rend, csend, fény, munkahely, testhelyzet, belső feltétel, fizikai állapot, lelki harmónia, stresszkezelés.	

Tematikai egység	Tanulási módszerek, eljárások, technikák	Órakeret 24 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A módszerek szerepének bemutatása. Ráhangolás, hangulatteremtés. Szövegfeldolgozási módszerek megismertetése, gyakorlása. Felkészülés a szóbeli szereplésre. Felkészülés az írásbeli munka elkészítésére. Rögzítés. Önellenőrzés.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>A módszerek szerepe</i> Hatékony, időtakarékos tanulás. „Eszköztudás”, napi rutin. <i>Ráhangolódás, hangulatteremtés</i> A munkakezdés nehézségei. Rendcsinálás, előkészületek, koncentrációs és meditációs gyakorlatok, vízfürdő, tónusfokozó gyakorlatok (gimnasztika, sztreccing – feszítőgyakorlatok, jóga), légzési gyakorlatok. Időterv készítése, időmérleg, célmeghatározás, tantárgyi sorrend. <i>Pihenés</i> A tevékenységváltások jelentősége. Kikapcsolódás, átkapcsolás – visszakapcsolás, lazítás. Relaxáció, autogén tréning, jóga: légzésgyakorlatok, ászanák. Egészség, betegség, alvás. <i>Szövegfeldolgozási módszerek</i>		<i>Magyar nyelv és irodalom</i> <i>Idegen nyelvek</i> <i>Informatika</i> <i>Matematika</i> <i>Természet-tudományos alapismeretek</i> <i>Komplex humán ismeretek</i>

Könnyű és nehéz szövegek. Aláhúzás, kulcsszavak kiemelése, szövegkiemelés. Vázlatkészítés, kulcsszó-vázlat. Jegyzetelés írott szövegből. Kivonatolás. Elhangzó szöveg jegyzetelése. Emlékeztető. Gondolati térkép készítése. Címmeditáció, előregondolkodás, kérdések megfogalmazása, problémafelvetés, anyaggyűjtés, böngészés. A háromszori átolvasás. Tájékozódó olvasás (skimming). Áttekintés (holisztikus látásmód, rész és egész). Elemző olvasás. Ismétlő olvasás (futó olvasás). Kritikus olvasás. Kereső olvasás (skipping). Félhangos olvasás. Utánaolvasás (többkönyvűség). Ábraértelmezés, táblázatolvasás, képelemzés. Fogalom-meghatározás, definícióalkotás, leírás, körüljárás, magyar-magyar szótár készítése, szótárazás, forráselemzés, csoportosítás, osztályozás. <i>Felkészülés szóbeli szereplésre</i> A megszólalás feszültsége. Felelet, feleletterv, kutyanyelv. Tantárgyi beszámoló. Átfogó témavázlat. Témaismerítés, értekezés, kiselőadás. Vita, érvelés, hivatkozás, cáfolat. A lámpaláz leküzdése. <i>Felkészülés az írásbeli munka készítésére</i> A „műves munka” feltételei. Dolgozat, esszé, értekezés, tanulmány. Gondolati vázlat készítése. Egyéni kutatómunka. Íráskép, íráskészség. <i>Ismerettrögzítés</i> Emlékezés, felejtés. Memorizálás, szövegtanulás, verstanulás, adatok és évszámok megjegyzése, imagináció, belső képalkotás, mnemotechnikák. <i>Önellenőrzés</i> Megtanulás, biztos tudás, jó alapok. Visszamondás (elolvasás-elmondás), átfogalmazás (parafrázis). Próbafelelet. Magyarázat. Tanítva tanulás. Összegzés (tömörítés). Kérdései vázlat.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Hatékonyság, időtakarékoskodás, tanulás, rendszerezés, előkészület, koncentráció, meditáció, kikapcsolódás, átkapcsolás-visszakapcsolás, lazítás, relaxáció, autogén tréning, jóga, jegyzetelés, gondolati térkép, felelet, feleletterv, dolgozat, esszé, értekezés, tanulmány, memorizálás, szövegtanulás, verstanulás, mnemotechnika, megtanulás, biztos tudás.

Tematikai egység	Tanulási részképességek fejlesztése	Órakeret 19 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Figyelem, beállítódás koncentrált munkára. Beszédfejlesztés. Hangos, kifejező olvasás gyakorlása. Néma, értő olvasás, emlékeztető, gondolkodás fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Figyelem, beállítódás koncentrált munkára</i> Figyelem, beállítódás koncentrált munkára. Spontán és szándékos		Magyar nyelv és irodalom

figyelem. Kondicionálás, figyelemfejlesztés. <i>Beszéd</i> Beszéd. Beszédtechnikai gyakorlatok (légzés, artikuláció, kiejtés). Szókincsfejlesztés. Szövegalkotás szóban. <i>Hangos, kifejező olvasás</i> Hangos, kifejező olvasás. Az értelmező olvasás eszközrendszere. A felolvasás gyakorlása különböző műfajokban: felkészülés utáni olvasás, blattoló olvasás, saját szövegek felolvasása, meseolvasás. <i>Néma, értő olvasás</i> Néma, értő olvasás. Szövegértési gyakorlatok. Az olvasás szellemi tényezőinek fejlesztése. <i>Emlékezet</i> Emlékezet. A rövid, a középtávú és a hosszú távú rögzítés stratégiái. Memóriafejlesztés memoriterek tanulásával. Az ismétlések jelentősége, dinamikája. <i>Gondolkodás</i> Gondolkodás. A problémamegoldó gondolkodás. Eltérő gondolkodási utak. Kreativitás a gondolkodásban. A fogalom-meghatározás. A képzelet fejlesztése.		<i>Idegen nyelvek</i> <i>Informatika</i> <i>Matematika</i> <i>Természettudományos alapismeretek</i> <i>Komplex humán ismeretek</i>
Kulcsfogalmak	Figyelem, beállítódás, spontán és szándékos figyelem, kondicionálás, figyelemfejlesztés, beszéd, szókincsfejlesztés, szövegalkotás, hangos, kifejező olvasás, néma, értő olvasás, memóriafejlesztés, problémamegoldó gondolkodás, képzeletfejlesztés.	

Tematikai egység	Az önálló szellemi munka technikája	Órakeret 2 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az önálló szellemi munka technikáinak bemutatása, gyakorlása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Tájékozódás a könyvtárban. Anyaggyűjtés. Cédulázás, kivonatolás, jegyzetkészítés. Forrásjegyzék készítése. Szótárhasználat. A sajtó világa.		<i>Magyar nyelv és irodalom</i> <i>Idegen nyelvek</i> <i>Informatika</i> <i>Matematika</i> <i>Természettudományos alapismeretek</i> <i>Komplex humán ismeretek</i>
Kulcsfogalmak	Anyaggyűjtés, cédulázás, kivonatolás, jegyzet, forrásjegyzék, szótárhasználat.	

A fejlesztés várt eredményei a ciklus végén	A tanulási önismeret megszerzése. A tanulási nehézségek közös megfogalmazása. A tanulási szokások tudatosítása. A tanulás módszereinek bemutatása. A tanuláshoz szükséges alapképességek fejlődése. A figyelem iskolázása. A hangos olvasás és a néma, értő olvasás fejlődése. Az emlékezeti képesség, gondolkodás fejlődése.

9. évfolyam

Tematikai egység	Tanulási önismeret	Órakeret 3 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az elmúlt év tanulásmódszertani tapasztalatainak áttekintése. Tanulási attitűdök és szokások, olvasási szokások, tanulás és gondolkodás, érdeklődés felmérése, alakítása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Mennyit jutottunk előre egy év alatt? Az elmúlt év tanulásmódszertani tapasztalatainak áttekintése. <i>Önismeret</i> Önismereti skálák: önbizalom, akarat, siker-kudarck. Önértékelő lapok: viszonyulás, képességek, tanulási módszerek. <i>Tanulásvizsgálati kérdőívek (önvizsgálat)</i> Tanulási attitűdök és szokások, olvasási szokások, tanulás és gondolkodás, érdeklődésvizsgálat.		<i>Magyar nyelv és irodalom</i> <i>Idegen nyelvek</i> <i>Informatika</i> <i>Matematika</i>
Kulcsfogalmak/fogalmak	Öröklődés, környezet, önismeret, tanulási attitűd, olvasási szokás, tanulási típus.	

Tematikai egység	Teljesítménypróbák	Órakeret 6 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Kognitív képesség teljesítménypróbái. Beszéd- és olvasás-teljesítménypróbák.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Kognitív képesség teljesítménypróbái</i> Hol tartok? Erősségeim, gyengeségeim. Figyelem: monotóniatűrés, jelkeresés, jelazonosítás. Emlékezet: szövegtanulás (vers, próza, algoritmus). Gondolkodás: fejtörő feladatok. Fejlesztés, önfejlesztés. <i>Beszéd- és olvasásteljesítménybeli próbák</i> Szóbeli szövegalkotás: félproduktív beszéd (történetmesélés). Spontán beszéd. Hangos kifejező olvasás: blattolás, felkészülés utáni felolvasás. Néma értő olvasás (szövegértés): válaszadás kérdésekre, lényegkiemelés.		<i>Magyar nyelv és irodalom</i> <i>Informatika</i> <i>Matematika</i>

Kulcsfogalmak/ fogalmak	Figyelem, monotóniatűrés, jelkeresés, jelazonosítás, emlékezet, szövegtanulás, gondolkodás, szövegalkotás, félproduktív beszéd, spontán beszéd, hangos, kifejező olvasás, blattolás, felkészülés utáni felolvasás, néma, értő olvasás.

Tematikai egység	Tanulási nehézségek	Órakeret 2 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Tanulási nehézségek feltárása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A tantárgyak jellege: hasonlóságok, különbözőségek, sajátosságok. Tantárgyi szimpátiák, antipátiák és ezek eredete. Önfejlesztési tervek.		<i>Magyar nyelv és irodalom</i> <i>Idegen nyelvek</i> <i>Informatika</i> <i>Matematika</i>
Kulcsfogalmak	Tantárgyi jelleg, hasonlóság, különbözőség, tantárgyi szimpátia, antipátia.	

Tematikai egység	Az egyes tantárgyak tanulásának sajátosságai	Órakeret 42 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az egyes tárgyak tanulása sajátosságainak megismerése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Magyar nyelv és irodalom</i> Az irodalom szeretete, az írásművek üzenete. Mit, mikor, miért és hogyan olvassunk (vers, széppróza, dráma)? A köznap közléstől az irodalmi alkotásig. Hogyan beszélgetünk irodalmi témákról, alkotásokról? Verselemzési módszerek. Írásművek szerkezete. <i>Társadalomismeret</i> A történelmi gondolkodás alapjai: múlt, jelen és jövő; a jelen mint történelem, kapcsolatunk a jellel: benne élni a történelemben; az emberiség történetének nagy trendjei, a történelmi folyamatok szemlélete: rész és egész; a történelmi megismerés forrásai, beszélő tárgyak, leletek, írásos emlékek, forráselemzés; a történelem kulcsszavai, kulcsszó-vázlat, vázlatkészítés, jegyzetelés;		<i>Valamennyi tantárgy</i>

lényegmegragadás, támpontok a történelmi folyamatok elemzéséhez; az egyéni életutak története és történetisége, biográfia-kutatás, családtörténet, a nagy történelmi személyiségek történelemformáló szerepe, hatásuk titkai, háttere. <i>Matematika</i> A matematika világa, szépsége, kialakulásának rövid története, hasznossága, általános gondolkodásfejlesztő hatása; a matematikai logika, gondolkodásmód alapjai, a matematikai képzelet; matematikai fogalmak elsajátítása, megértése; matematikai szövegek pontos felfogása, szöveges feladatok megértése, értelmezése, adatainak írásos elrendezése, rendszerbe foglalása, vázlat-és rajzkészítés; matematikai meghatározások, szabályok, gondolkodási sémák; gondolkodási utak, konvergens és divergens gondolkodás, kreatív lehetőségek a feladatmegoldásban; geometriai eszközök használata, szerkesztési alapelvek; a gyakorlás jelentősége a matematikai tanulásban. <i>Idegen nyelvek</i> Az idegen szavak megtanulásának módszerei (alapelvek, egyénileg felépített rendszerek), az ismétlések jelentősége, szövegösszefüggésbe helyezés, jelentésváltozatok; nyelvtani szabályok megértése, bevésése, az alkalmazás gyakorlása, automatizmusok kialakítása; a helyesírás megtanulása, vizualizáció, gyakorlás diktálással, a gyenge pontok vizsgálata; fordítás idegen nyelvről magyarra és magyarról idegen nyelvre: a leggyakoribb hibák, az anyanyelvi tudás jelentősége, az értelem keresése, szótárhasználat, csoportmunka; a beszédgyakorlás alapelvei, a beszédfordulatok, állandósult szókapcsolatok bevésése, körülírás; a belső aktivitás jelentősége a nyelvtanulásban. <i>Fizika; kémia; biológia-egészségtan; földrajz</i> Természeti jelenségek megfigyelése, pontos leírása; kérdések megfogalmazása, hipotézisalkotás, kísérlet, következtetés; a tudománytörténet tanulságai; fogalomalkotás; fogalommagyarázat, definíciók és szabályok megfogalmazása, rögzítése, gondolattérkép készítésének gyakorlása, jegyzetelés; feladatmegoldási modellek, térképhasználati gyakorlatok; táblázatok, ábrák, grafikonok olvasása.	
Kulcsfogalmak	Írásmű, történeti gondolkodás, hasznosság, gondolkodásfejlesztés.

Tematikai egység	Képességgondozás	Órakeret 12 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Képességgondozás.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A vitázás mint komplex képességfejlesztő tevékenység. A figyelem, a beszéd, az emlékezés, a gondolkodás fejlesztése vitával.		Magyar nyelv és irodalom

A gondolat és a szó mint fegyver. A vitázás szabályai, a vita illemtana. Felkészülés a vitára. Állítások, tételmondatok. Definíciók, tények, adatok, megfigyelések, összefüggések feltárása, ötletbörze, bizonyítás, érvelés, cáfolás. A helyes vitázási magatartás: az érzelmi egyensúly és az elfogulatlanság megteremtése magunkban. A jó vita: igazságkeresés és eszmecsere. Tévutak a vitázásban: csapda, manipuláció, hátsó szándék, érdekharc, szómágia, a tévedéshez való viszony (a győzelem/vereség kérdése).		<i>Idegen nyelvek</i> <i>Informatika</i> <i>Matematika</i>
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Vita, állítás, tételmondat, definíció, tény, csapda, manipuláció, hátsó szándék, érdekharc, szómágia, győzelem/vereség.	

A fejlesztés várt eredményei a ciklus végén	A tanulási önismeret megszerzése. A tanulási nehézségek közös megfogalmazása. A tanulási szokások tudatosítása. A tanulás módszereinek megismerése. A tanuláshoz szükséges alapképességek fejlődése. Egyes tantárgyak tanulása sajátosságainak megismerése.

10. évfolyam

Tematikai egység	Tanulási önismeret	Órakeret 2 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az elmúlt év tanulásmódszertani tapasztalatainak áttekintése. Tanulási attitűdök és szokások, olvasási szokások, tanulás és gondolkodás, érdeklődés felmérése, alakítása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Mennyit jutottunk előre egy év alatt? Az elmúlt év tanulásmódszertani tapasztalatainak áttekintése. <i>Önismeret (0,5 óra)</i> Az elmúlt év tanulásmódszertani tapasztalatainak áttekintése. Önismereti skálák: önbizalom, akarat, siker-kudarck. Önértékelő lapok: viszonyulás, képességek, tanulási módszerek. <i>Tanulásvizsgálati kérdőívek (önvizsgálat)</i> Tanulási attitűdök és szokások, olvasási szokások, tanulás és gondolkodás, érdeklődésvizsgálat.		<i>Magyar nyelv és irodalom</i> <i>Idegen nyelvek</i> <i>Informatika</i> <i>Matematika</i>
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Öröklődés, környezet, önismeret, tanulási attitűd, olvasási szokás, tanulási típus.	

Tematikai egység	Teljesítménypróbák	Órakeret 2 óra
Előzetes tudás		

A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Kognitív képesség teljesítménypróbái. Beszéd- és olvasás-teljesítménypróbák.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Kognitív képesség teljesítménypróba</i> Figyelem: monotóniatűrés. <i>Beszéd- és olvasásteljesítménybeli próbák</i> Szóbeli szövegalkotás: rögtönzés, hangos kifejező olvasás, blattolás, néma értő olvasás (szövegértés): válaszadás kérdésekre, lényegkiemelés.		<i>Magyar nyelv és irodalom</i> <i>Matematika</i>
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Figyelem, monotóniatűrés, jelkeresés, jelazonosítás, emlékezet, szövegtanulás, gondolkodás, szóbeli szövegalkotás, félproduktív beszéd, spontán beszéd, hangos kifejező olvasás, blattolás, felkészülés utáni felolvasás, néma értő olvasás.	

Tematikai egység	Tanulási nehézségek	Órakeret 2 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Tanulási nehézségek feltárása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Aktuális tanulási problémák gyűjtése, elemzése, csoportosítása. Önfelkészítési tervek.		<i>Magyar nyelv és irodalom</i> <i>Matematika</i>
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Tantárgyi jelleg, hasonlóság, különbözőség, tantárgyi szimpátia, antipátia.	

Tematikai egység	4. Az olvasási hatékonyság növelése, dinamikus olvasás	Órakeret 32 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Olvasási hatékonyság növelése, dinamikus olvasás.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Az olvasási magatartás (olvasási dinamika), a szövegértés, a lényegmegragadás, az olvasási technika és az olvasási sebesség fejlesztése számítógépes programmal.		<i>Magyar nyelv és irodalom</i> <i>Idegen nyelvek</i> <i>Informatika</i> <i>Matematika</i>

Kulcsfogalmak/ fogalmak	Olvasási magatartás, szövegértés, lényegmegragadás, olvasási technika, olvasási sebesség.

Tematikai egység	Kommunikáció Kommunikációs zavarok és leküzdésük a személyközi és csoportközi életben	Órakeret 32 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Kommunikációs zavarok okainak tudatosítása. Szükségletek, érdekek és kommunikálásuk szerepének felismertetése. Konstruktív és destruktív konfliktuskezelés megkülönböztetése, megfelelő magatartásformák alakítása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Kommunikációs zavarok keletkezése</i> Kommunikációs zavarok megjelenési formái, típusai. Kommunikációs zavarok keletkezésének háttere. Kódolási és dekódolási nehézségek a kommunikáció során (becsomagolás és kicsomagolás). A kommunikációs zavarok tudattalan közlése: a metakommunikáció. A társadalom kulturális rétegződésének szerepe a kommunikációs zavarok létrejöttében. <i>Szükségletek, érdekek és kommunikálásuk</i> A kommunikációs zavarok mint konfliktusjelzők és konfliktusforrások. Konfliktustípusok. Konstruktív és destruktív konfliktuskezelés. Stratégiák: empátia és értő figyelem; asszertivitás, én-üzenetek; együttműködés, problémamegoldás, közvetítés; mediáció (pártatlan közvetítés). Konstruktív magatartás problémahelyzetekben. A hazugság mint kommunikációs zavar. A szélhámosság mint kommunikációs bravúr. Kommunikációs zavarok leküzdése, konfliktusok megoldása.		<i>Magyar nyelv és irodalom</i> <i>Idegen nyelvek</i> <i>Informatika</i> <i>Matematika</i>
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Kommunikációs zavar, kódolási és dekódolási nehézség, szükséglet, érdek, konstruktív és destruktív konfliktuskezelés.	

A fejlesztés várt eredményei a ciklus végén	<i>Tanulásmódszertan</i> A tanulási önismeret megszerzése. A tanulási nehézségek közös megfogalmazása. A tanulási szokások tudatosítása. Az olvasási hatékonyság növelése, a dinamikus olvasási képesség megszerzése. <i>Kommunikáció</i> A kommunikációs zavarok keletkezésének, megnyilvánulási formáinak, mögöttes okainak, legyőzésük útjainak megismerése. Képesség kialakulása a konfliktusoldó és konfliktusfeldolgozó stratégiák, életszemlélet alkalmazására.

11. évfolyam

Tematikai egység	Tanulási önismeret	Órakeret 2 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az elmúlt év tanulásmódszertani tapasztalatainak áttekintése. Tanulási attitűdök és szokások, olvasási szokások, tanulás és gondolkodás, érdeklődés felmérése, alakítása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Mennyit jutottunk előre egy év alatt? Az elmúlt év tanulásmódszertani tapasztalatainak áttekintése. <i>Önismeret</i> Önismereti skálák: önbizalom, akarat, siker-kudarck. Önértékelő lapok: viszonyulás, képességek, tanulási módszerek. <i>Tanulásmódszertani kérdőívek (önvizsgálat)</i> Tanulási attitűdök és szokások, olvasási szokások, tanulás és gondolkodás, érdeklődésvizsgálat.		<i>Magyar nyelv és irodalom</i> <i>Idegen nyelvek</i> <i>Informatika</i> <i>Matematika</i> <i>Önismeret</i>
Kulcsfogalmak/fogalmak	Öröklődés, környezet, önismeret, tanulási attitűd, olvasási szokás, tanulási típus.	

Tematikai egység	Teljesítménypróbák	Órakeret 2 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Kognitív képesség teljesítménypróbái. Beszéd- és olvasás-teljesítménypróbák.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Kognitív képesség teljesítménypróbája</i> Figyelem: monotóniatűrő. <i>Beszéd- és olvasásteljesítménybeli próbák</i> Szóbeli szövegalkotás: rögtönzés, hangos kifejező olvasás, blattolás, néma értő olvasás (szövegértés): válaszadás kérdésekre, lényegkiemelés.		<i>Magyar nyelv és irodalom</i> <i>Matematika</i>
Kulcsfogalmak/fogalmak	Figyelem, monotóniatűrő, jelkeresés, jelazonosítás, emlékezet, szövegértés, gondolkodás, szóbeli szövegalkotás, félproduktív beszéd, spontán beszéd, hangos, kifejező olvasás, blattolás, felkészülés utáni felolvasás, néma, értő olvasás.	

Tematikai egység	Tanulási nehézségek	Órakeret 2 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Tanulási nehézségek feltárása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Aktuális tanulási problémák gyűjtése, elemzése, csoportosítása. Önfejlesztési tervek.		Magyar nyelv és irodalom Idegen nyelvek Informatika Matematika
Kulcsfogalmak/fogalmak	Tantárgyi jelleg, hasonlóság, különbség, tantárgyi szimpátia, antipátia.	

Tematikai egység	Képességgondozás	Órakeret 6 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Képességgondozás.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A biográfia (életrajz-, kisesszé-készítés) mint komplex képességfejlesztő tevékenység Alanyválasztás, elővázlat készítése, anyaggyűjtés, rendszerezés, szerkesztés, megírás, felkészülés az előadásra.		Magyar nyelv és irodalom
Kulcsfogalmak/fogalmak	Alanyválasztás, elővázlat, anyaggyűjtés, rendszerezés, szerkesztés, megírás, felkészülés.	

Tematikai egység	A gondolkodás fejlesztése	Órakeret 22 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A gondolkodás fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Tanulás és gondolkodás. Az emberi gondolkodás sajátosságai.		Magyar nyelv és irodalom

Állati gondolkodás, emberi gondolkodás. Problématudat. Kérdezési technikák. A problémamegoldó gondolkodás fázisai és technikái. Ötletgyűjtés (brainstorming). Fogalmak meghatározása, definícióalkotás. Gondolkodási szokások. A gondolkodás magatartás- és viszonyformáló perspektívái. A gondolkodás kultúrája, a gondolkodás legfontosabb irányai. Alkotó gondolkodás. Gondolkodtató feladatok (agytorna). A gondolkodás tanulása. Gondolkodási sémák és technikák (CCT, PNÉ, VÖT, ALT stb.). Gondolkodási játékok.	<i>Idegen nyelvek</i> <i>Informatika</i> <i>Matematika</i>
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Tanulás, gondolkodás, problématudat, kérdezési technika, technika, alkotó gondolkodás.

Tematikai egység	Kommunikáció Kreatív írásgyakorlatok	Órakeret 32 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Kreatív írásgyakorlatok. Nyelvi gesztusok alkalmazásának gyakorlása: kijelentés, kérdés, felkiáltás, felszólítás.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Nyelvi gesztusok: kijelentés, kérdés, felkiáltás, felszólítás. <i>Kreatív írásgyakorlatok</i> A kijelentés: helyszínek és tárgyak leírása. Leírás emlékezetből. Igazság, hazugság, paradoxon. Hasonlat, szinesztézia, megszemélyesítés. A nyelv mint szobor. Definíció és jellemzés. Képzelőerő, a dolgok valódi nevei. A kérdés: eredet-kérdések; párbeszéd; levél; túlzás; ellentétek. Szabad vers. Találós kérdés, vicc, „szent párbeszéd”, jóslat. Nonszensz. Alliteráció, rím, nyelvtörő. Anagrammák, hangzás és jelentés. Asszociáció, hangzás és hangulat. Magánhangzó, mássalhangzó, fordítás. Leírás felszólításokkal, műveltetés. Eseményleírások. Ritmus, metrum, személyes stílus. Gyémántvers, haiku. <i>Meseírás</i>		<i>Magyar nyelv és irodalom</i> <i>Idegen nyelvek</i> <i>Informatika</i> <i>Matematika</i>
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Kijelentés, kérdés, felkiáltás, felszólítás.	

A fejlesztés várt eredményei a ciklus végén	<i>Tanulásmódszertan</i> A tanulási önismeret megszerzése. A tanulási nehézségek közös megfogalmazása. A tanulási szokások tudatosítása. A gondolkodás

	tanulása. A gondolkodási sémák és technikák kialakulása. <i>Kommunikáció</i> Csoportépítés, az írásbeli kommunikáció felszabadult gyakorlása, a tanulók kreativitásának, képzelőerejének és nyelvi készségeinek fejlődése.

12. évfolyam

Tematikai egység	Tanulási önismeret	Órakeret 2 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az elmúlt év tanulásmódszertani tapasztalatainak áttekintése. Tanulási attitűdök és szokások, olvasási szokások, tanulás és gondolkodás, érdeklődés felmérése, alakítása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Az elmúlt év tanulásmódszertani tapasztalatainak áttekintése. Önértékelő lapok: viszonyulás, képességek, tanulási módszerek.		<i>Magyar nyelv és irodalom</i> <i>Idegen nyelvek</i> <i>Informatika</i> <i>Matematika</i>
Kulcsfogalmak/fogalmak	Öröklődés, környezet, önismeret, tanulási attitűd, olvasási szokás, tanulási típus.	

Tematikai egység	Teljesítménypróbák	Órakeret 2 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Kognitív képesség teljesítménypróbái. Beszéd- és olvasás-teljesítménypróbák.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Kognitív képesség teljesítménypróba</i> Figyelem: monotoniatűrés. <i>Beszéd- és olvasásteljesítménybeli próbák</i> Szóbeli szövegalkotás: rögtönzés, hangos kifejező olvasás, blattolás, néma értő olvasás (szövegértés): válaszadás kérdésekre, lényegkiemelés.		<i>Magyar nyelv és irodalom</i> <i>Matematika</i> <i>Biológia-egészségtan</i>
Kulcsfogalmak/fogalmak	Figyelem, monotoniatűrés, jelkeresés, jelazonosítás, emlékezet, szövegtanulás, gondolkodás, szóbeli szövegalkotás, félproduktív beszéd, spontán beszéd, hangos, kifejező olvasás, blattolás, felkészülés utáni felolvasás, néma, értő olvasás.	

Tematikai egység	Tanulási nehézségek	Órakeret 2 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Tanulási nehézségek feltárása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Aktuális tanulási problémák gyűjtése, elemzése, csoportosítása. Önfejlesztési tervek.		<i>Magyar nyelv és irodalom</i> <i>Idegen nyelvek</i> <i>Informatika</i> <i>Matematika</i>
Kulcsfogalmak/fogalmak	Tantárgyi jelleg, hasonlóság, különбözőség, tantárgyi szimpátia, antipátia.	

Tematikai egység	Felkészülés az érettségire	Órakeret 25 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Tantárgyi sajátosságok megismertetése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Általános elvek</i> Testi-lelki egyensúly, a lámpaláz leküzdése; időbeosztás; egyéni elmélyülés, közös munka; témavázlat, anyaggyűjtés, rendszerezés, lényeges redundancia, bevezetés, tárgyalás, befejezés; gondolattérkép készítése, memorizálás; próbaérettségi. <i>Tantárgyi sajátosságok</i> Magyar nyelv és irodalom Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek Matematika Idegen nyelv Választott tantárgy		<i>Valamennyi tantárgy</i>
Kulcsfogalmak/fogalmak	Testi-lelki egyensúly, lámpaláz, időbeosztás, elmélyülés, témavázlat, anyaggyűjtés, rendszerezés, redundancia, bevezetés, tárgyalás, befejezés, gondolattérkép.	

Tematikai egység	Kommunikáció Retorikai gyakorlatok	Órakeret 25 óra
Előzetes tudás		

A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A retorika alapelemeinek megismerése, gyakorlása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>A szónok feladatai</i> A szónok feladatai. Az érettségi vizsga mint szónoki helyzet. A hely, a beszédhelyzet. Tétel, témaválasztás (amit tudunk, és amit tudnunk kellene). Anyaggyűjtés (segédeszközök használata). Az anyag elrendezése. A szöveg megfogalmazása (kiemelt beszédrészek). A kifejezés árnyalása (kulcsmondatok, idézetek). Az előadásmód (lehetséges kérdések, a válaszadás technikája). A szöveg előadása. <i>A beszéd részei</i> A bevezetés. Az elbeszélés. A részletezés. Az érvelés. A befejezés. <i>A szónoklat</i> Beszédtechnikai gyakorlatok. Előkészítő játékok. A szónoki szerephelyzet gyakorlása, a szónoki teljesítmények elemzése.		
Kulcsfogalmak/fogalmak	Szónok, bevezetés, elbeszélés, részletezés, érvelés, befejezés, beszédtechnika.	

A fejlesztés eredményei a ciklus végén	<i>Tanulásmódszertan</i> A tanulási önismeret megszerzése. A tanulási nehézségek közös megfogalmazása. A tanulási szokások tudatosítása. A tantárgyi tanulás sajátosságainak megismerése. Felkészülés az érettségire. <i>Kommunikáció</i> Az érettségi és felvételi vizsgához szükséges retorikai képességek kialakulása.

ÖNISMERET

9/AJTP, 9-12. évfolyam

A tantárgy jellegéből adódóan a kitűzött célok és az elérésükhöz szükséges feladatok évfolyamonként is jelentősen változnak, ezért a folyamat leírása nem kétéves, hanem egyéves ciklusokban történik.

9/AJTP évfolyam

A tantárgy tanításának céljai, feladatai: „Ismerd meg Önmagad és Társaid!” Az első év egy új közösségbe kerüléskor döntő fontosságú mind az egyén, mind az alakuló csoport számára. Ezért ezen év legfőbb célja, hogy a tanulók megismerjék és bemutassák önmagukat, alapvető képességeiket, készségeiket, és fejlesszék azokat. A képességfejlesztés legfontosabb célja, hogy a lehető legoptimálisabb szinten kiaknázzák saját tehetségüket, illetve emellett az is, hogy a tréningek során megismerhessék egymás képességeit, készségeit, amely a csoportalakulás kezdeti szakaszában megkönnyíti és gördülékennyé teszi a csoport szerkezetének létrejöttét. További cél, hogy az osztály formális vezetője (az osztályfőnök) tevékeny és aktív részvételével egyrészt megismerhesse diákjait, másrészt azáltal, hogy a csoportalakulás kezdeti szakaszától együtt „dolgozik” a közösséggel, optimális irányba terelgetheti a csoportfejlődést, és azon belül – vagy azon túlmenően – facilitálhatja az individualizációs törekvéseket és folyamatokat.

Tematikai egység	1. Bemutatkozás	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Önbemutató, mások bemutatása, családi identitás, szerepek megismerése, önkifejezés gyakorlása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
„Hogyan szólítsalak?” Bemutatkozás. Innen jöttem... Lakóhely bemutatása. Az én családom. (Család bemutatása, családi identitás, szerepek megismerése.) Szülők, testvérek bemutatása. Szokatlan önéletrajz. Az első emlékem. Három tárgy. Családi fotók. Ismerkedés: – Öt szó – Az én szimbólumom. Ismerkedés névhúzással.		<i>Magyar nyelv és irodalom</i> <i>Technika, életvitel és gyakorlat</i>
Kulcsfogalmak	Önbemutató, önkifejezés, identitás.	

Tematikai egység	2. Önismeret – a testkép	Órakeret 7 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A testkép megismerése, testtudatosítás, mozgásos önkifejezés, mások megfigyelése, pozitív visszajelzés adása. Különböző személyiségjegyek megismerése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A testkép vizsgálata. Így nézel ki. Filmvetítéssel egybekötött beszélgetés a testképről, testkép- és táplálkozási zavarokról, azok következményeiről. Testi önismeret-fejlesztő gyakorlatok. (Mások megfigyelése, személyészlelés fejlesztése. Pozitív visszajelzés adása és kapása, erősítés.) Testtudatosítás és mozgásos önkifejezés fejlesztése. Mi változott? Azt szeretem benned, hogy...		
Kulcsfogalmak	Testkép, testtudatosítás, mozgásos önkifejezés, személyiségjegy.	

Tematikai egység	3. Önismeret – készségek és képességek	Órakeret 26 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az egyén külső, belső értékeinek összegyűjtése, intellektuális képességek, kreativitás, művészi képességek, interperszonális készségek megismerése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Miben vagyok profi? Miben vagyunk profik? (Azon külső és belső értékek összegyűjtése, amelyben a gyerek, illetve amelyben a csoport hatékonyak, kompetensnek érzi magát.) Intellektuális és megismerési képességek, – figyelem, – emlékezet, – problémamegoldás, – nyelvi képességek, – forma- és térészlelés vizsgálata. Kreativitás; – kreativitás vizsgálata és a kreativitás összetevőinek, jellemzőinek megbeszélése, – a nyelvi kreativitást fejlesztő gyakorlatok, – a gyakorlati kreativitás fejlesztése, – csoportos kreativitásfejlesztés, – kreativitás és tehetség (híres alkotók, tudósok életének		<i>Tanulásmódszertan és kommunikáció</i>

bemutatása, megbeszélése). Miért szép? Esztétikai, művészi képességek és érzékenység felmérése, esztétikai élményfejlesztés.	
Kulcsfogalmak	Külső, belső érték, intellektuális képesség, kreativitás, művészi képesség, interperszonális készség.

Tematikai egység	4. Személyiségprofil	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Különböző személyiségjegyek megismerése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Különböző személyiségjegyeket vizsgáló tesztek kitöltése, egyéni értékelése, megbeszélése. Interperszonális készségek.		<i>Magyar nyelv és irodalom</i>
Kulcsfogalmak	Személyiségjegy.	

Tematikai egység	5. Társismeret	Órakeret 7 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Mások megismerése, odafigyelés másokra, empátia növelése, mások visszajelzésének értékelése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Énkép-máskép(p). Az én képem a csoport szemében... Milyen történelmi korhoz illesz? Választott pár megszemélyesítése. Ismerd fel a párját! Névjegykártya.		
Kulcsfogalmak	Mások megismerése, odafigyelés másokra, empátia.	

Tematikai egység	6. Kapcsolatfejlesztés	Órakeret 5 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Csoportkohézió erősítése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Kérdezz engem! Irányítsunk szavak nélkül.		

Zenekar. Varázsbolt.	
Kulcsfogalmak	Csoportkohézió.

Tematikai egység	7. Lezárás	Órakeret 4 óra
Előzetes tudás	A tanévben megszerzett tudás.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Összefoglalás az egész évben szerzett eredményekről.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Kulcsfogalmak		

A fejlesztés várt eredményei a ciklus végén	Egymást ismerő csoport kialakulása. Reális testkép kialakulása. Saját képességeikkel, készségeikkel (intellektuális-megismerő képességek, kreativitás, társas készségek) legyenek tisztában a tanulók. Kellő ön- és társismeret, amely egyrészt megalapozza a csoportfejlődés optimális folyamatát, másrészt alapját képezheti a személyiség további fejlesztésének és fejlődésének, valamint a szocializációnak.

9. évfolyam

A tantárgy tanításának céljai, feladatai: „Jól csak a szívével lát az ember...” Míg az előző évben a tanulók önismeretében inkább a testi és az értelmi komponens került előtérbe, addig most az érzelmi és akarati (motivációs) szférát térképezhetik fel a pedagógus (osztályfőnök) koordinálásával. A pusztá megismerés, önismeret mellett a fejlesztés is nagy hangsúlyt kap, mind az érzelmek felismerésében és kifejezésében, mind a különböző érzelmi állapotok (agresszió, proszociális érzelmek, barátság, szerelem) átélésében, analizálásában, illetve adekvát és hatékony kezelésében. Nagy hangsúly kerül az egyéni és a közösségi motívumok, célrendszer és értékrend megismerésére és optimális irányba terelésére. A témakörhöz és a korosztályi sajátosságokhoz illeszkedő társadalmi problémákkal (szenvédélybetegségek, szexualitás) meghívott előadók, illetve szakember segítségével ismerkednek meg a tanulók, ismeretterjesztő-tájékoztató-figyelfelkeltő beszélgetések és illusztrációk révén.

Tematikai egység	1. Újra együtt	Órakeret 4 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Egymásra hangolódás, szorongások megbeszélése.	

Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Milyen közel vagyok hozzád? Várakozások és félelmek. Csoportbank. Elfogadni-elutasítani.		<i>Magyar nyelv és irodalom</i>
Kulcsfogalmak	Egymásra hangolódás, szorongás.	

Tematikai egység	2. Érzelmek felismerése és kifejezése	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Alap- és összetett érzelmi állapotok felismerése nonverbális csatornákon (képekről, paralingvisztikai jelzésekből, mozdulattól, filmrészletből).	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Érzelemfelismerés gyakorlatai. Tükrözz le engem... Légy része az egésznek! Add tovább a mozdulatsort! Érzelemkifejezés gyakorlatai. – Mit érzel ebben a pillanatban? – Hasonlatokban fogalmazás. – Körbe-körbe, itt-és most		<i>Magyar nyelv és irodalom</i>
Kulcsfogalmak	Érzelemfelismerés, önmegfigyelés, érzelemkifejezés.	

Tematikai egység	3. Az agresszió	Órakeret 2 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az agresszió jellemzői, az agresszió formáinak felismerése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Beszélgetés az agresszió fogalmáról. (Vitaindító és véleménynyilvánításra lehetőséget adó beszélgetés arról, mi tekinthető agressziónak, az agresszió formáiról filmillusztrációval.)		<i>Magyar nyelv és irodalom</i>
Kulcsfogalmak	Agresszió.	

Tematikai egység	4. Agressziókezelés	Órakeret 6 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Agressziókezelés kialakítása, csoportok közötti agresszió kezelése.	

Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Nem verbális agressziókezelési gyakorlatok: –nézzünk farkasszemet; –az asszertivitas élőképei – kirekesztve. Verbális agressziókezelési gyakorlatok: –az asszertivitas játéka, –liftjelenet, –„Veled mindig az a bajom”– csoportok közötti agresszió, –két csapat harca, –kártyabörze. (A diákok az órák folyamán megtapasztalják saját viselkedésüket és válaszaikat agresszív vagy agresszivitást kiváltó (frusztráló) helyzetekben, valamint új, hatékony magatartási módokat sajátíthatnak el. Az érzelmek, indulatok tudatosítása és az önismeret mellett az agressziókezelés hatékonyságának növelése, facilitálása a gyakorlatok célja.)		<i>Tanulásmódszertan és kommunikáció</i>
Kulcsfogalmak	Agressziókezelés, csoportok közötti agresszió.	

Tematikai egység	5. Proszociális érzelmek	Órakeret 4 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az altruizmus, az önfeláldozás. A támogatás és segítségnyújtás.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Az altruizmus, az önfeláldozás, a támogatás és a segítségnyújtás szerepe az egyén életében és a társadalomban.		<i>Magyar nyelv és irodalom</i>
Kulcsfogalmak	Altruizmus, önfeláldozás.	

Tematikai egység	6. Szeretet, barátság, szerelem	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Szeretet, szerelem, párválasztás, barátság, kortárskapcsolatok problémáinak megismerése, megbeszélése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A szeretet és a szerelem közötti különbségek és hasonlóságok: –szerelem és párválasztás, –a szerelem típusai és a segítségnyújtás szerepe az egyén életében és a társadalomban. Szociometria vizsgálat elvégzése.		<i>Magyar nyelv és irodalom</i>

Rejtett szociometriai játékok (Osztálytabló, Hajóúton vagyunk...). Visszajelzés a szociometriai vizsgálatról. Beszélgetés a barátságról, kortárskapcsolatokról. Apróhirdetés-játék.	
Kulcsfogalmak	Szeretet, szerelem, párválasztás, barátság, kortárskapcsolat.

Tematikai egység	7. Szenvedélyeink	Órakeret 6 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Káros szenvedélyek: dohányzás, alkoholizmus, kábítószer-fogyasztás, játékszenvedély, internetfüggőség – az önismereten alapuló megfelelő magatartásformák kialakítása, erősítése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Testi és lelki egészségre káros szenvedélyek: dohányzás, alkoholizmus, kábítószer-fogyasztás, játékszenvedély, internetfüggőség.		
Kulcsfogalmak	Káros szenvedély, függőség.	

Tematikai egység	8. Szexualitás	Órakeret 2 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A szexualitás jelentőségének és veszélyeinek felismertetése, a felelősségvállalás erősítése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A szexualitás jelentősége és veszélyei. (Nyílt, véleménynyilvánításra lehetőséget adó beszélgetés a felelősségteljes párválasztásról és a felelőtlen szexuális kapcsolat következményeiről, veszélyeiről.)		<i>Magyar nyelv és irodalom</i> <i>Természettudományos alapismeretek</i>
Kulcsfogalmak	Szexualitás, nemi identitás.	

Tematikai egység	9. A motivációs struktúra és értékrend	Órakeret 7 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az egyéni célrendszer feltérképezése, vágyott és elutasított tulajdonságok, a személyiség mélyebb motívumai, egyéni és közösségi értékrend összehangolása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Három kívánság. „Híres ember vagyok”.		<i>Tanulásmódszertan és</i>

„Szívesen lennék” – „Soha nem lennék”. Metamorfózis-játék. Mondatbefejezések. Az értékrend vizsgálata.	<i>kommunikáció</i>
Kulcsfogalmak	Célrendszer, vágyott és elutasított tulajdonság, motívum, értékrend.

Tematikai egység	10. Tanulási és iskolai motiváció	Órakeret 5 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Sikerkeresés-kudarctűrés, teljesítmény, hatalom, tanulás iránti attitűd vizsgálata.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Az igényszint vizsgálata (közös megbeszélés, a siker és a kudarc fogalmáról, szerepéről). Teljesítmény, társulás, hatalom. Tanulás iránti attitűd.		<i>Magyar nyelv és irodalom</i> <i>Tanulásmódszertan és kommunikáció</i>
Kulcsfogalmak	Sikerkeresés, kudarc-tűrés, teljesítmény, hatalom, tanulás iránti attitűd.	

Tematikai egység	11. Csoporterősítés	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A csoportkohézió erősítése, tolerancianövelés, együttműködés fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Különös kirándulás. Címertervezés. Üzenetek – szavak nélkül. Üzenetek. Ház, fa, kutya. Elvárásolt csapat. Zálogkiváltás. Találd ki, hogy ki mondta! Ikerpárbeszéd.		<i>Magyar nyelv és irodalom</i>
Kulcsfogalmak	Csoportkohézió, tolerancia, együttműködés.	

Tematikai egység	12. Lezárás	Órakeret 5 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Rendszerezés, szintetizálás.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
„Jól csak a szívével lát az ember”...		<i>Magyar nyelv és irodalom</i>
Kulcsfogalmak	Önismeret.	

A fejlesztés várt eredményei a ciklus végén	A diákok megtanulják szabadon, nyíltan kommunikálni saját és mások iránt érzett érzelmeiket. Kompetenssé válnak az érzelmek felismerésében és adekvát kifejezésében. Hatékony agressziókezelési módokat sajátítanak el. Tudatosítják saját céljaikat, motivációs rendszerüket. Önmaguk, közösségük és a társadalom számára is megfelelő értékrendet és célhierarchiát alakítanak ki. Megismerik és tudatosítják azon devianciákat, amely korosztályukat társadalmi szinten veszélyezteteti és hatékony elkerülési módokat alakítanak ki ezekkel szemben. Az érzelmi-motivációs-akarati szféra megismerésével kialakul az érzelmileg stabil, önvizsgálatra és önfegyelemre képes személyiség.

10. évfolyam

„Test és lélek harmóniája”. A hangsúly az önkifejezésre, énképre, önvizsgálatra helyeződik. Ebben a tanévben az önismeret óráival párhuzamosan relaxációs tréningen is részt vesznek a diákok. Ezért fontos, hogy a tréning során történő önmegfigyelést és a relaxáció alkalmazási területét (szorongáscsökkentés) kiegészítse az önismereti foglalkozások tematikája.

Tematikai egység	1. „Hangolódjunk egymásra”	Órakeret 2 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Csoportra és egymásra hangolódás.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Interakciós játékok. Mi történt velem a nyáron?		<i>Magyar nyelv és irodalom</i>
Kulcsfogalmak	Ráhangolódás.	

Tematikai egység	2. Az énkép fogalma és vizsgálata	Órakeret 4 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az énkép, az énídeál, a self, az önértékelés fogalma. Az énkép összetevőinek megismerése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Az énkép, az énídeál, a self, az önértékelés fogalma. Az énkép összetevői és vizsgálata.		<i>Magyar nyelv és kommunikáció</i>
Kulcsfogalmak	Énkép, énídeál, self, önértékelés.	

Tematikai egység	3. Testi önismeret és önkifejezés	Órakeret 11 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Saját és mások testhatárainak érzékelése, a saját test megismerése. A saját test reakcióinak elfogadása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Mozgáskoordinációs gyakorlatok. Szenzibilizálás gyakorlatai. Ritmusgyakorlatok. Közös mozgás élményének játéka: – Párbeszéd a testünkkel. – Biztonságban vagyok, biztonságban leszek. – Keresd meg a helyed-helyzeted! – Ilyen vagyok? – Így járok. (A saját és mások testhatárainak érzékelése, a saját test mint az önismeret és az énkép fizikális összetevőjének megismerése, a saját test reakcióinak elfogadása és visszajelzéseinek adekvát értelmezése.)		<i>Magyar nyelv és irodalom</i> <i>Testnevelés</i>
Kulcsfogalmak	Testhatár érzékelése, saját test elfogadása.	

Tematikai egység	4. Nyilvános és rejtett tulajdonságok	Órakeret 2 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az énkép személyiségbeli összetevőinek megismerése. Személyiségvonások és belső tulajdonságok felvállalása, közvetítése. Külső és belső tulajdonságok felismerése a másokban, a társismeret és a tolerancia fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Mihez hasonlítás?		

Keresd a helyed! Énkép-másképp. Személyészlelési változatok. Címer. A „címer” bemutatása felismeréssel. Metamorfózis-játék.		<i>Magyar nyelv és irodalom</i>
Kulcsfogalmak	Énkép, külső és belső tulajdonság, társismeret, tolerancia.	

Tematikai egység	5. Az énkép és a viselkedés	Órakeret 13 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A társak viselkedésének bemutatása, visszajelzés lehetősége. A hatékony énközlés fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Szoborcsoportok. Ilyennek látlak. Mit tenne ő? Telefon. Két híres ember beszélget. Találd ki, hogy ki mondta!		<i>Magyar nyelv és irodalom</i>
Kulcsfogalmak	Viselkedés, énközlés.	

Tematikai egység	6. Az énídeál. Az énkép-énideál távolsága	Órakeret 5 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Visszajelzés a projektált énídeálról; lehetőség az énkép-énideál diszkrepancia feltérképezésére.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Szívesen lennék, sohasem lennék. Időgép. Híres lesznek.		<i>Magyar nyelv és irodalom</i>
Kulcsfogalmak	Énídeál, énkép-énideál, diszkrepancia.	

Tematikai egység	7. Szorongás és stressz	Órakeret 6 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A félelem, a szorongás és a stressz fogalmának megismerése. A szorongás vizsgálata és formái. A megküzdés stratégiáinak megismerése.	

Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A félelem, a szorongás és a stressz fogalma. A szorongás vizsgálata és formái. (Közös beszélgetés formájában feltérképezni ezen fogalmak mögött álló hiedelmeket, valamint tisztázni a tényeket, a fogalmak közötti különbségeket.) Taylor-, vagy Spielberger-féle (Stait-Trait PI) szorongás-kérdőív. Stressz-leltár készítése: – befejezetlen mondatokkal, – Holmes-Rahe-féle kérdőív segítségével (Életesemény-skála) alapján. A szorongással és a stresszel való megküzdés stratégiái. – Helyzetgyakorlatok. (A befejezetlen mondatok technikája /Attól félek legjobban, hogy..., Attól félek legkevésbé, hogy.../, valamint az Életesemény-skála a félelmek és a stresszhelyzetek összegyűjtését, előfordulásának feltérképezését teszi lehetővé. A helyzetgyakorlatok alapját az előző foglalkozáson összegyűjtött leltár elemei adják.) Lazarus-féle Coping-skála kitöltése.		Magyar nyelv és irodalom
Kulcsfogalmak	Félelem, szorongás, stressz.	

Tematikai egység	8. Iskolai szorongás	Órakeret 6 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az iskolában előforduló lehetséges (és valós) konfliktusforrások felismerése. Az iskolai konfliktusok kezelése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Konfliktusleltár készítése az alábbi kategóriák alapján: – teljesítmény, tanulás; – interperszonális kapcsolatok (diák-diák, tanár-diák); – közösségi kapcsolatok (egyén-közösség). Az iskolai konfliktusok kezelésének gyakorlatai.		Magyar nyelv és irodalom Tanulásmódszertan és kommunikáció
Kulcsfogalmak	Konfliktusforrás, konfliktus.	

Tematikai egység	9. Önbizalom és önérvényesítés	Órakeret 6 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az önértékelés vizsgálata. Az önérvényesítő magatartás formái, az önbizalom fejlesztése.	

Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Az önértékelés vizsgálata. Az önérvényesítő magatartás formái, az önbizalom fejlesztése. „Naplógyakorlatok”. Hogyan legyek önérvényesítő? – Helyzetfelismerés. – A kompetencia érzése. Társas kapcsolatok hatékony kezelése. (Rimé-Leyens-féle önértékelő kérdőív felvételével és értékelésével az önelfogadás és megfelelés mértéke vizsgálható. Kötetlen beszélgetés az önérvényesítésről, annak társadalmilag is elfogadott formáiról, megjelenéséről.)		Magyar nyelv és irodalom
Kulcsfogalmak	Önértékelés, önérvényesítő magatartás, önbizalom.	

Tematikai egység	10. Hatékony énbemutató	Órakeret 6 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A benyomáskeltés elemeinek felismerése. Az énközlés adekvátságának fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A jó benyomáskeltés stratégiai és fejlesztése: – Ki vagy és mit akarsz? – Két perces önéletrajz. – Hirdetésjáték. (A benyomáskeltés elemeinek összegyűjtése kiscsoportos technikával, majd megbeszélése. Az énközlés adekvátságának fejlesztése játékos formában, azonnali feedback révén.)		Magyar nyelv és irodalom
Kulcsfogalmak	Énbemutató, benyomáskeltés, énközlés.	

Tematikai egység	11. Lezárás	Órakeret 4 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A tanévben szerzett tapasztalatok és élmények közös megbeszélése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
„A test és lélek harmóniája.”. Levezető játékok		Magyar nyelv és irodalom
Kulcsfogalmak	Énkép, kritika, félelem, szorongás, érték, önbizalom.	

A fejlesztés várt eredményei a ciklus végén	A diákok ismerjék az énkép fogalmát, saját énképüket és összetevőit. Legyenek képesek önvizsgálatra, megfelelő kritikával szemléljék saját magukat és társaikat. Ismerjék meg félelmeiket, szorongásaikat, tudjanak szembenézni velük, és hatékonyan tudják oldani ezeket. Fogadják el saját (pozitív és negatív) értékeiket. Önbizalmuk növelésével optimistán nézzenek szembe a rájuk váró feladatokkal, kihívásokkal, és merjék felvállalni azokat.

11. évfolyam

Célok és feladatok: „Én-Te-Ő-Mi-Ti-Ők”. A diákok egymással való kapcsolatára helyeződik a hangsúly, továbbá azon képességekre, készségekre, amelyek az egyén (és a csoport) társas világban való eligazodását segítik. A szociális jártasságok egyéni és csoportos vizsgálata és fejlesztése révén a diákok hatékonyabbá, kompetenssé válnak abban, hogy megteremtsék az összhangot saját maguk és környezetük között. Egyes vizsgálatok révén (pl. szociometria) a pedagógus fontos visszajelzéshez juthat a csoportot illetően.

Tematikai egység	1. Visszatérés	Órakeret 2 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A csoporttal kapcsolatos várakozások és félelmek megbeszélése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Élménybeszámolók (a nyárról). Interakciós játékok. (A csoportfoglalkozások légkörére való ráhangolódás, a csoporttal kapcsolatos várakozások és félelmek megbeszélése.)		<i>Magyar nyelv és irodalom</i>
Kulcsfogalmak	Várakozás, félelem.	

Tematikai egység	2. Az empátia	Órakeret 7 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az empátikus készség fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Az empátia fogalma és mérése. (A fogalomhoz kapcsolódó vélekedések, magyarázatok összegyűjtése szabadasszociációs módszerrel. Az empátia mérése a Deutsch–Madle-féle empátia-skálával.)		<i>Magyar nyelv és irodalom</i>

Az empatiszus készség fejlesztésének gyakorlatai: –Hogyan került hozzá? Félelem a kalapban. –Kötött mondatkezdések . –Képzeletbeli ajándék. –Ház, fa, kutya. (A beleélés, az egymásra figyelés állapotának gyakorlása, amely nem csupán empátiafejlesztő, hanem a társismeretben való jártasságot és a csoportkohéziót is erősíti a diákok között.)	
Kulcsfogalmak	Empátia, empatiszus készség.

Tematikai egység	3. Sztereotípiák és előítélet	Órakeret 7 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Burkolt személyiségelméletek és sztereotípiák felismerése. Az előítéletek redukciója lehetőségeinek bemutatása. Az előítéletes személyiség jegyeinek felismerése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Burkolt személyiségelméletek és sztereotípiák. (Az egyénben a tapasztalat hatására kialakult sztereotípiák feltárása, majd közös megbeszélése.) Az előítélet kialakulása és redukciójának lehetőségei. – Közös filmnézés. A téma kiscsoportos, majd közös feldolgozása vitacsoport formájában. Az előítéletes személyiség mérése.		Magyar nyelv és irodalom
Kulcsfogalmak	Személyiségelmélet, sztereotípiák, előítélet, előítéletes személyiség.	

Tematikai egység	4. Tolerancia	Órakeret 6 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A tolerancia fogalma és a toleráns viselkedés. A tolerancia növelése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A tolerancia fogalma és a toleráns viselkedés. (A tolerancia és a kapcsolódó fogalmak /empátia, elfogadás, megértés/ közös megbeszélése. A toleráns viselkedés jellegzetes magatartásmintáinak összegyűjtése.) Tolerancianövelő gyakorlatok: –Mit várok tőled? Mit várhatsz tőlem? –Vádlottak padja. –Egy percünk a tiéd.		Magyar nyelv és irodalom Komplex humán ismeretek

–A feltétel nélküli elfogadás. –Az aktív hallgatás gyakorlása. (Az egymás viselkedésének, tulajdonságainak, értékeinek elfogadását célzó gyakorlatok, amelyek megkívánják az egymásra való odafigyelést és ez által fejlesztik a toleráns magatartásminták alkalmazását.)	
Kulcsfogalmak	Tolerancia, toleráns viselkedés, tolerancianövelés.

Tematikai egység	5. A csoport szerkezete	Órakeret 6 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A csoportszerkezet. A csoport fejlődésének és fejlettségi szintjének meghatározása. A csoporton belüli helyzet, erőviszonyok tisztázása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Percipiált szociogram. (Az észlelt csoportszerkezet mérése azáltal, hogy a diákok egyénileg megrajzolják az osztály társas szerkezetét.) Szociometria felvétele, értékelése, visszajelzése. A valós és a percipiált szociogramok összevetése. (A valós csoportszerkezet feltérképezése, esetleg pszichológus részvételével. A csoport fejlődésének és jelenlegi fejlettségi szintjének meghatározása.) Szociometriai játékok. –Rejtett szociometria. –Személyes kockázatok. (A csoporton belüli helyzet, erőviszonyok tisztázása, feltérképezése.)		Magyar nyelv és irodalom
Kulcsfogalmak	Csoportszerkezet, csoportfejlődés, csoporton belüli helyzet.	

Tematikai egység	6. Szerepek és szerepkonfliktusok	Órakeret 6 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A szerep fogalma, formáinak felismerése. A csoporton belüli szerepek és teljesítésük vizsgálata. Szerepkonfliktusok megoldási lehetőségeinek tudatosítása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A szerep fogalma, formái. (A veleszületett és tanult, a tartós és ideiglenes szerepek fogalmának tisztázása, ezek összegyűjtése. Beszélgetés a szerepek hatékony, társadalmilag elfogadott és deviáns teljesítéséről.) A csoporton belüli szerepek és teljesítésük: –kiscsoportos technikával, –játékos formában: Pegazus. (Az osztálybeli szerepek összegyűjtése kiscsoportos módszerrel, majd		Magyar nyelv és irodalom

közös megbeszélése, valamint a szociometriai vizsgálat eredményével való összehasonlítása.) Mindennapi szerepeink: szituációs vagy pszichodramatikus játékok. Szerepkonfliktusok: – Szerepalkalmatlanság. – Külső szerepkonfliktus. – Belső szerepkonfliktus. (A szerepkonfliktusok formáinak és következményeinek tisztázása, valamint a megoldási lehetőségek megjelenítése és tudatosítása szerepjáték formájában.)	
Kulcsfogalmak	Szerep, csoporton belüli szerep, szerepkonfliktus.

Tematikai egység	7. Csoportnormák	Órakeret 5 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az egyéni és csoportnormák felismerése, tudatosítása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Az egyéni és csoportnormák játécai: – Férfiak és nők. – Jutalomosztás. – Hirdetés. – Árverés. (Az egyén számára fontos a csoportban kialakult normák feltérképezése, esetleges ütköztetése a gyakorlatok során.) Konformizmus és deviancia. (A csoporton belüli és a társadalmi szintű konformitás és deviancia fogalmának, szerepének és jelentőségének tisztázása.)		
Kulcsfogalmak	Egyéni és csoportnorma.	

Tematikai egység	8. Csoportkohézió	Órakeret 4 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A csoportkohézió és összetartás erősítése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Csoporterősítő gyakorlatok: – új nyelv kitalálása, – a helyzet kulcsai, – tábló,		<i>Magyar nyelv és irodalom</i>

–térfelosztás. (A gyakorlatok célja, hogy közös gondolkodás és tevékenység révén erősítsék, építsék a csoportkohéziót és összetartást.)	
Kulcsfogalmak	Csoportkohézió.

Tematikai egység	9. Együttműködés és versengés	Órakeret 5 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A versengés mint csoportok közötti pszichológiai jelenség bemutatása. A győztes-vesztes játszmahatásainak átélése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Versengésen alapuló játékok: –két csapat harca, –kártyabörze, –Így használják, –Most mutasd meg! –egy szóból több szó, –Csacsi-pacsi, –a mozaikosztály. (A versengés, mint csoportok közötti pszichológiai jelenség bemutatása, a győztes-vesztes játszmahatásainak átélése. Az együttműködés, kooperáció előnyeinek bemutatása.)		<i>Magyar nyelv és irodalom</i>
Kulcsfogalmak	Versengés, győztes-vesztes játszmahatás.	

Tematikai egység	10. A csoportjelenségek megfigyelése	Órakeret 4 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A csoportalakulástól a csoportdöntésig tartó folyamat elemeinek tudatosítása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A csoportalakulástól a csoportdöntésig (filmelemzés). Csoportjelenségek (alakulás, deviancia, konformizmus, szerepek, csoportdöntés).		<i>Magyar nyelv és irodalom</i>
Kulcsfogalmak	Csoportalakulás, csoportdöntés.	

Tematikai egység	11. Kommunikációs hatékonyság fejlesztése	Órakeret 5 óra
Előzetes tudás		

A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A verbális kifejezőkészség fejlesztése. A meggyőző kommunikáció összetevőinek megbeszélése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Beszédtechnikai gyakorlatok: – hangsúly, – hanglejtés, – ritmus, lendület, – kiejtés, artikuláció, – a tájszólások. A meggyőző kommunikáció. Retorikai és pszichológiai alapelvek. Játékok: – Ki kit győz meg? – Herceg úrfi vizsgálja. – Hotelportás.		<i>Magyar nyelv és irodalom</i> <i>Tanulásmódszertan és kommunikáció</i>
Kulcsfogalmak	Verbális kifejezőkészség, meggyőző kommunikáció.	

Tematikai egység	12. Csoporton belüli kommunikáció	Órakeret 4 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A csoporton belüli hatékonyabb kommunikáció fejlesztése. A kommunikációs csatornák megismerése és alkalmazása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
– Az jutott eszembe – Ismételd el más szavakkal – Hír-adó – Ismételd meg, amit mondtam		<i>Magyar nyelv és irodalom</i>
Kulcsfogalmak	Csoportkommunikáció.	

Tematikai egység	13. Lezárás	Órakeret 4 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Rendszerezés, szintézis.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
„Én-Te-Ő-Mi-Ti-Ők”		<i>Magyar nyelv és irodalom</i>
Kulcsfogalmak		

A fejlesztés várt eredményei a ciklus végén	A diákok toleranciával, elfogadással és empátiával forduljanak egymás és a tágabb szociális környezet felé. Ismerjék az előítélet fogalmát, kialakulásának folyamatát és azokat a lehetőségeket, amelyek segítségével leküzdhetővé válik, illetve nem alakul ki. Legyenek tisztában saját csoportjuk jellegzetes szerkezetével, a csoportban zajló folyamatokkal, hatékonyan tudják kezelni azokat, és ki tudják vetíteni csoporton kívüli társas életükre. Ismerjék családi, társas, csoportbeli szerepeiket, esetleges szerepkonfliktusait fel tudják oldani. Társas készségeikkel legyenek tisztában, tudatosan használják és fejlesszék azokat.

12. évfolyam

Célok és feladatok: „Arra születtem...” Fontos célja a foglalkozásoknak, hogy a diákok identitása, értékrendszere, jövőképe kialakult, stabil legyen. Ennek érdekében az önismereti kurzus során felméri, tudatosítja, megerősíti azonosságtudatukat, megfelelő irányba terelhetik jövőképüket és értékrendszerüket. Sem a pedagógus, sem a pszichológus nem oldhatja meg helyettük az identitáskrizist, de segíthet kialakítani az optimális lezárását. Nagyon fontos továbbá az előző évek tapasztalatainak összegzése, amelyet saját magukról és egymásról nyertek. Egyrészt az önismeret révén pályaválasztásuk érdeklődésükkel és személyiségükkel összhangban történik, másrészt a kortárs csoport mint referenciacsoport jelentősége sem elhanyagolható ebben a folyamatban.

Tematikai egység	1. „Összejöttünk”	Órakeret 4 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A csoportra való ráhangolódás.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Interakciós játékok, élménybeszámolók.		<i>Magyar nyelv és irodalom</i>
Kulcsfogalmak	Ráhangolódás.	

Tematikai egység	2. Összegezzünk először!	Órakeret 4 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Saját személyiség, célok tisztázása.	

Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Az előző évek ön- és társismereti tapasztalatainak összefoglalása kötetlen beszélgetés, vagy irányított játék formájában. (A rendszerezés, összegzés jó alapot szolgáltat arra, hogy mindenki tisztában legyen saját személyiségével, céljaival.)		Magyar nyelv és irodalom
Kulcsfogalmak	Személyiség.	

Tematikai egység	3. Az identitás	Órakeret 10 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az identitáskrízis fogalma, szakaszai, megoldási lehetőségeinek bemutatása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Az identitáskrízis fogalma, szakaszai, megoldási lehetőségei. Ki hol tart most? – Életút-térkép. Identitás és család. – Szüleim mesélték rólam... – Másnak a bőrében (szerepjáték). – A „generációs” különbségek. (A családi értékek összegyűjtése, a családi szerepekhez való viszony és a család által közvetített világnézet integrációjának feltérképezése. Kötetlen beszélgetés vagy vitacsoport keretében.)		Magyar nyelv és irodalom
Kulcsfogalmak	Identitáskrízis.	

Tematikai egység	4. Az identitás összetevői	Órakeret 6 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az identitást alkotó összetevők közvetítése, tudatosítása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Az eszmények, ideálok, célrendszer feltérképezése: – én-ideáljaim, – befejezetlen mondatok, – expedíció a Tau Ceti III-ra. (A gyakorlatok az identitást alkotó összetevők közvetítésére, tudatosítására vonatkoznak.)		Magyar nyelv és irodalom
Kulcsfogalmak	Identitás.	

Tematikai egység	5. Jövőkép	Órakeret 4 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Közeli és távoli célok (továbbtanulás és karrier, siker) tudatosítása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A jövőkép felmérését célzó gyakorlatok: – Önéletrajz 5, 10 év múlva önmagáról. – Önéletrajz 5, 10 év múlva társakról. – „Naplógyakorlat” – Tudnék-e pénzt keresni? (Közeli és távoli célok /továbbtanulás és karrier, siker/ tudatosítása, illetve a társak jellemzése révén – a feedback lehetősége.)		Magyar nyelv és irodalom
Kulcsfogalmak	Továbbtanulás, karrier, siker.	

Tematikai egység	6. Érdeklődés és pályamotiváció	Órakeret 4 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az érdeklődés, a pályamotiváció és a személyiség összhangjának elősegítése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Az érdeklődés kérdőíves felmérése, a pályamotiváció és a személyiség összhangjának vizsgálata alapján a diákok érdeklődésének megfelelően igény szerinti kiscsoportos pályaszocializációs tréning(ek) szervezése és lebonyolítása (lehetőleg szakember, tanácsadó szakpszichológus vezetésével): – reál érdeklődés, – humán érdeklődés, – művészeti pályák.		Tanulásmódszertan és kommunikáció Magyar nyelv és irodalom
Kulcsfogalmak	Érdeklődés, pályamotiváció.	

Tematikai egység	7. Pályaorientációs tréning, pályaszocializáció	Órakeret 18 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Pályaorientáció, pályaszocializáció elősegítése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Az érdeklődés kérdőíves felmérése, a pályamotiváció és a		Magyar nyelv és

személyiség összhangjának vizsgálata alapján a diákok érdeklődésének megfelelően igény szerinti kiscsoportos pályaszocializációs tréning(ek) szervezése és lebonyolítása (lehetőleg szakember, tanácsadó szakpszichológus vezetésével): – reál érdeklődés, – humán érdeklődés, – művészeti pályák.	<i>irodalom</i> <i>Informatika</i>
Kulcsfogalmak	Pályaorientáció, pályaszocializáció.

Tematikai egység	8. „Búcsúzunk”	Órakeret 6 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A tapasztalatok és eredmények összegzése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Az év lezárása. Az előző évek élményei. Lezáró gyakorlatok: – Ajándék. – Az óra körbejár. – Plecsnik. – Zümmögő spirál. – Mivé válok? – „Arra születtem...” (A pályaszocializációs tréningek tapasztalatainak megbeszélése. A kezdeti féltelmek és várakozások összevetése a jelen élményekkel, mind a diákok, mind a pedagógus részéről. Búcsú egymástól és a csoporttól.)		
Kulcsfogalmak		

A fejlesztés várt eredményei a ciklus végén	A diákok ismerjék az identitás és az identitáskrízis fogalmát. Ismerjék az identitáskrízis optimális és hatékony megoldását. Be tudják illeszteni a családi, szülői, nevelési értékeket saját értékrendjükbe. Legyen stabil jövőképük. Képesek legyenek olyan pályát, foglalkozást választani, amely személyiségüknek, igényeiknek megfelel, azokkal összhangban van. Pályaorientációs tréning során sajátítsák el azokat az értékeket, attitűdöket, amelyek sikeressé tehetik őket választott szakmájukban. Tekintsék át és összegezzék az eltelt öt év tapasztalatait, élményeit.

Kerettanterv az Arany János Tehetséggondozó Programja 9. évfolyamának tantárgyai és a 9-12. évfolyam önismeret és tanulásmódszertan/kommunikáció tantárgyak oktatásához

Szabadon tervezhető:

- Humán ismeretek

HUMÁN ISMERETEK

9/AJTP évfolyam

Az Arany János Tehetséggondozó Program célja, hogy a kollégium és a középiskola összehangolt tehetséggondozó programjának keretében készítse fel a hátrányos helyzetű tanulókat a középiskola megkezdésére, tanulmányaik eredményes folytatására, majd esélyt teremtsen a felsőoktatási tanulmányok folytatásához.

A 9. előkészítő évfolyamon nem mondhatunk le arról, hogy a tanulók felelevenítsék, újragondolják és más aspektusból is szemléljék az általános iskolában tanult történelmi, művészeti ismereteiket. A tanév során a történelem egy-egy kiemelt korszakát vizsgálva rendszerezik a diákok ismereteiket, bővítik a megtanult fogalmakat, új összefüggéseket megismerve, különböző tevékenységformák segítségével készülnek a gimnáziumi évekre.

A tantárgy sajátos fejlesztési céljai a következők:

- Az általános iskolai tanulmányokra építve a tanulók pozitív személyiségvonásainak erősítése.
- A nemzet hagyományos értékeinek, valamint az európai kulturális örökség elemeinek megismerése, elfogadtatása.
- Elkötelezett és tenni akaró, a jogállamiság, az erkölcs, a kultúra, a szolidaritás mellett kiálló választópolgárok nevelése.
- Olyan szemlélet kialakítása a tanulóknál, amely hazánk és nemzetünk történelmi múltját, kultúráját az emberiség történelme részeként és folyamatában értékeli.
- A humán ismeretek tanítása segítse elő a komplex látásmód kialakulását, fejlessze a tanulók rendszerező képességét, logikus gondolkodását, alakítson ki új tanulási technikákat.
- A diákok a különböző tudományterületeken és művészetekben szerezzenek alapvető ismereteket, illetve a meglévő ismereteket bővítsék.
- Más népek és a magyar nép kultúrájának elfogadtatása, megszerettetése.
- Sokszínű és érdekes feladatok segítsék elő a differenciált foglalkoztatást, különös tekintettel a tehetséggondozásra.
- Az értelmi, érzelmi intelligencia fejlesztése.
- A magyar és európai kultúra megbecsülése, megőrzése és gazdagítása.

A tantervhez kapcsolódó speciális célok és feladatok:

- A humán ismeretek tanításának nem lehet feladata az általános iskolai tananyag mechanikus átismétlése. Az enciklopédikus tudásra törekvés helyett a gondolkodás rugalmasságának és gyorsaságának fejlesztésére, a komplex látásmód kialakítására kell törekedni.
- Az iskolán kívül szerzett ismereteknek is be kell épülniük a tanulási folyamatba.
- Segíteni kell a tanulók aktív tudati tevékenységét, mely képes egy adott kor műveltségét az európai kultúra néhány fontos metszetében egységben láttatni, hogy ezáltal megértsék az anyagi és szellemi kultúra kölcsönhatását.
- Tovább kell adni azt az európai örökséget, melybe beleépül a magyar kultúra is, ezáltal olyan moralitást és humanitást kell sugallani, mely megérteti a tanulókkal, hogyan lehetnek egyszerre európaiak és magyarok.

Tanulmányaik során a tanulók erkölcsi érzéke fejlődik, a cselekedeteikért és azok következményeiért viselt felelősségtudatuk elmélyül, igazságérzetük kibontakozik, közösségi beilleszkedésük könnyebbé válik, felkészülnek az önálló gondolkodásra és a majdani önálló, felelős életvitelre. Megismerik nemzeti, népi kultúránk értékeit, hagyományait. Európa a magyarság tágabb hazája, ezért magyarságtudatukat megőrizve ismerik meg történelmét,

sokszínű kultúráját. Tájékozódnak az egyetemes emberi civilizáció kiemelkedő eredményeiről, nehézségeiről és az ezeket kezelő nemzetközi együttműködési formákról. A demokratikus jogállam, a jog uralmára épülő közélet működésének alapja az állampolgári részvétel, amely erősíti a nemzeti öntudatot és kohéziót, összhangot teremt az egyéni célok és a közjó között. Ezt a cselekvő állampolgári magatartást a törvénytisztelet, az együttélés szabályainak betartása, az emberi méltóság és az emberi jogok tisztelete, az erőszakmentesség, a méltányosság jellemzi. A részvétel a közügyekben megkívánja a kreatív, önálló kritikai gondolkodás, az elemző képesség és a vitakultúra fejlesztését. Az önismeret – mint a személyes tapasztalatok és a megszerzett ismeretek tudatosításán alapuló, fejlődő és fejleszthető képesség – a társas kapcsolati kultúra alapja. Elő kell segíteni a tanuló kedvező szellemi fejlődését, készségeinek optimális alakulását, tudásának és kompetenciáinak kifejezésre jutását, s valamennyi tudásterület megfelelő kiművelését. Hozzá kell segíteni, hogy képessé váljék érzelmeinek hiteles kifejezésére; hogy fejlődjön a mások helyzetébe történő beleélés képessége, az empátia, valamint egymás kölcsönös elfogadása. A pedagógusok ösztönözzék a tanulókat arra, hogy legyen igényük a helyes táplálkozásra, a mozgásra, a stresszkezelés módszereinek alkalmazására. Legyenek képesek lelki egyensúlyuk megővására, társas viselkedésük szabályozására, a konfliktusok kezelésére. Törekedni kell arra, hogy a tanulók megismerjék azokat a gazdasági és társadalmi folyamatokat, amelyek változásokat, válságokat idézhetnek elő, továbbá kapcsolódjanak be közvetlen és tágabb környezetük értékeinek, sokszínűségének megőrzésébe, gyarapításába. Ennek érdekében olyan feltételeket, tevékenységeket kell biztosítani, amelyek révén a diákok kipróbálhatják képességeiket, elmélyülhetnek az érdeklődésüknek megfelelő területeken, megtalálhatják hivatásukat, kiválaszthatják a nekik megfelelő foglalkozást és pályát, valamint képessé válhatnak arra, hogy ehhez megtegyék a szükséges erőfeszítéseket.

Cél, hogy a tanulók ismerjék fel saját felelősségüket az értékteremtő munka, a javakkal való ésszerű gazdálkodás, a pénz világa és a fogyasztás területén. Tudják mérlegelni döntéseik közvetlen és közvetett következményeit és kockázatát. Lássák világosan rövid és hosszú távú céljaik, valamint az erőforrások kapcsolatát, az egyéni és közösségi érdekek összefüggését, egymásrataltságát. Cél, hogy a tanulók a mediatizált, globális nyilvánosság felelős résztvevőivé váljanak: értsék az új és a hagyományos médiumok nyelvét. A médiatudatosságra nevelés az értelmező, kritikai beállítódás kialakítása és tevékenységközpontúsága révén felkészít a demokrácia részvételi kultúrájára és a médiumoktól is befolyásolt mindennapi élet értelmes és értékkelvű megszervezésére, tudatos alakítására. Meg kell tanítani a diákokat arra, hogyan alkalmazható a megfigyelés és a tervezett kísérlet módszere; hogyan használhatók a könyvtári és más információforrások; hogyan mozgósíthatók az előzetes ismeretek és tapasztalatok; melyek az egyénre szabott tanulási módszerek; miként működhetnek együtt a tanulók csoportban; hogyan rögzíthetők és hívhatók elő pontosan, szó szerint például szövegek, meghatározások, képletek.

Az egyes tematikai egységek tartalmaiból a helyi sajátosságok alapján kell kiválasztani azokat a területeket, amelyek feldolgozása révén a kitűzött célok a leghatékonyabban megvalósíthatóak. 16 óra használható fel a témakörök összefoglalására, számonkérésre, a helyi sajátosságoknak megfelelő ismeretek elsajátítására.

Tematikai egység	Az ókori Görögország	Órakeret 14 óra
Előzetes tudás	Általános iskolai ismeretek az ókori Görögországról.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az európai civilizáció gyökereinek bemutatása. A háborúk okainak (történelmi, politikai, gazdasági, vallási, etnikai, hatalmi okok stb.) áttekintésével az oksági gondolkodás fejlesztése.	

Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<i>Görög előidők</i> A görög történet kezdetei (korai kultúrák: Kréta, Mükéné). Az ember és a természet kapcsolata. (Földrajzi környezet – történelmi kor.) <i>A homéroszi kor</i> Az átmeneti kor szerepe a görög történelemben. A homéroszi eposzok emberképe. Az archaikus művészet. <i>A görög mitológia és hatása</i> A görög istenek és hősök. Mondakörök. A görög, a zsidó és a mohamedán vallás összehasonlító elemzése. <i>A spártai és az athéni nevelés</i> A spártai városállam megszervezése. A spártai embereszmény és a nevelés. A tökéletességre törekvés az athéni nevelésben. <i>A görög testkultúra és az olimpiai játékok</i> Az ókori olimpiák története. A művészet és a sport. <i>A görög demokrácia</i> Athén története az i.e. 6-5. sz.-ban. Az athéni állam, a demokrácia kialakulása és fénykora. <i>A görög matematika</i> A matematika, a zene, a filozófia kapcsolata. Görög matematikusok, matematikai problémák. <i>A görög csillagászat</i> A görög mitológia, az irodalom és a csillagászat párhuzama. A csillagképek elnevezése. <i>A görög irodalom</i> A görög líra. Műfaji változatosság. Verselési formák. A görög dráma. <i>A görög képzőművészet és zene</i> Görög építészet, jóshelyek. Szobrászat, vázafestészet. Apollón és Dionüszosz kultusza a zenében. <i>A görög filozófia</i> Az archaikus, a klasszikus és a hellenisztikus kor filozófiája. A görög embereszmény és a filozófusok. <i>A görögök hétköznapijai</i> Öltözködés. Étkezés. Ünnepek, ünnepségek.	<i>Természettudományos alapismeretek:</i> az ókori görög tudomány egyes elemei. <i>Komplex humán ismeretek:</i> társadalomszerkezet. <i>Magyar nyelv és irodalom:</i> mitológia, vallástörténet. <i>Testnevelés:</i> olimpiák. <i>Matematika:</i> a matematika története.
Kulcsfogalmak	Polisz, arisztokrácia, népgyűlés, filozófia, hellenizmus.

Tematikai egység	Reneszánsz Európa és Magyarország a X–XVI. sz.ázadban	Órakeret 14 óra
Előzetes tudás	Általános iskolai ismeretek a középkori élet színtereiről és szereplőiről.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A középkori keresztény civilizáció örökségének feltárása. A reneszánsz kultúra bemutatása. A középkori keresztény civilizáció örökségének feltárása a modern európai civilizációban.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>A középkor technikai forradalma, európai és magyar tudósok, találmányok</i> “Ora et labora”; a szerzetesrendek és a találmányok. Technikai találmányok. Könyvnyomtatás. <i>Az alkímia</i> Az alkímia szerepe a történelemben. “Aranycsinálás”, a bölcsek köve, az elemek felfedezése. <i>A reneszánsz fizika</i> Arisztotelész és Galilei. Csillagászat, fizikai törvényszerűségek. <i>A reneszánsz matematika</i> A görög és az arab matematika ismereteinek továbbélése. <i>Zenei élet</i> Gregorián és világi zene. Az itáliai és a németalföldi zene története. A reformáció és a zenei fénykor. Hangszerek fejlődése. <i>Testkultúra, lovagi élet</i> <i>A magyar végvárok</i> A lovagok élete, világképe. Lovagi játékok az Anjouk és Mátyás udvarában. Középkori magyar várak. <i>A keresztény világkép, szerzetesrendek, az egyház szerepe a kor művészetében</i> Ember, világ, természet a középkorban és a reneszánsz idején. A patrisztika és a skolasztika. <i>A reneszánsz ember</i> Modern világfelfogás: Kopernikusz, Giordano Bruno. <i>Mindennapi élet, életmód, szokások</i> A reneszánsz ember. <i>A reneszánsz művészet fő vonásai</i> Építészet, festészet, szobrászat. Zene (hangszerek fejlődése). <i>Képzőművészet</i> A reneszánsz nagy alkotói. <i>A magyar reneszánsz</i> Középkori magyar városok.		<i>Természettudományos alapismeretek:</i> Európa, csillagászat, kísérletezés, törvényszerűségek. <i>Komplex humán ismeretek:</i> egyén és közösség.
Kulcsfogalmak	Skolasztika, egyetem, lovagi kultúra, romantika, gótika, reneszánsz, humanizmus.	

Tematikai egység	Felvilágosodás	Órakeret 16 óra
Előzetes tudás	Általános iskolai ismeretek királyi udvarokról, az ipari forradalom vívmányairól.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A modern szabadság gondolat megszületésének áttekintése. Annak beláttatása, hogy a felvilágosodás során fogalmazódtak meg a máig is érvényes demokratikus eszmék és elidegeníthetetlen emberi jogok, valamint a tudományok fejlődésének új korszaka kezdődött, megjelent a haladás eszméje.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Előjáték a tőkés rend győzelméhez</i> Az angol és a francia abszolutizmus. XIV. Lajos, a napkirály. <i>Társadalmi viszonyok a XVII-XVIII. században</i> A forradalmak és a felvilágosodás. Az Emberi és Polgári Jogok Nyilatkozata. A forradalmak története. <i>Az enciklopédia</i> <i>Tudomány a felvilágosodás korában</i> Matematika. Newton hatása, technikai fejlődés. Csillagászat. Orvostudomány. <i>A felvilágosodás irodalma</i> Az enciklopédia. Voltaire: Candide. Bessenyei György, Batsányi János. <i>Filozófia a XVII-XVIII. században</i> Locke, Descartes, Berkley filozófiája. Leibnitz és Voltaire. <i>Festészet, szobrászat, építészet</i> Az érett barokk művészete Európában és Magyarországon. Klasszicizmus. A barokk és a klasszicizmus ellentétes jegyei. <i>Zene</i> Bach. Vivaldi. A bécsi klasszicizmus. <i>Az arisztokrácia és a polgárság életmódja, hétköznapiak</i> Életmód, életstílus (öltözködés, lakás, kultúra). <i>A felvilágosodás és a nevelés</i> Rousseau: Émile. Az intézményes nevelés kezdetei. Apáczai Csere János. <i>A felvilágosodás hatása Magyarországon</i> Irodalom, képzőművészet, filozófia.		<i>Komplex humán ismeretek:</i> társadalmi folyamat. <i>Matematika:</i> matematikatörténet. <i>Természettudományi alapismeretek:</i> orvostudomány, csillagászat.
Kulcsfogalmak	Nemzet, ipari forradalom, nacionalizmus, liberalizmus, alkotmány, polgári	

	szabadságjog, emberi jog, barokk, klasszicizmus, enciklopédia, felvilágosodás.

Tematikai egység	XX. század	Órakeret 21 óra
Előzetes tudás	Általános iskolai ismeretek az első és a második világháborúról, a nagy gazdasági világválságról. Ismeretek a globalizációval kapcsolatos problémákról.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az első világháború kirobbanásához vezető okok, azok komplex jellegének bemutatásával; az oksági gondolkodás mélyítése. A háború emberiségre gyakorolt morális hatásainak beláttatása. A háború utáni helyzet és a megosztott világ kialakulása folyamatának értelmezése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Társadalmi változások a XX. század első felében. Az ember, aki mindent meg akar ismerni. A technika fejlődése. A polgári filozófiák. A „tudatalatti” tanulmányozása. Pszichológia, orvostudomány. A 20. század elejének művészeti útkeresése. Világirodalom, magyar irodalom. A század zenéje. A magyar zenei élet a XX. században. A színházművészet törekvései. Új művészeti ágak (fényképészet, filmművészet). A „mi világunk”. A „szuper-hatalmak és Európa”. Magyarország a II. világháború után. Az európai integráció története. Napjaink Magyarországa.		<i>Komplex humán ismeretek:</i> társadalomszerkezet. <i>Természettudományos alapismeretek:</i> vegyipar és hadászat. <i>Magyar nyelv és irodalom:</i> a Nyugat, az avantgard irodalma. <i>Testnevelés:</i> újkori olimpiák.
Kulcsfogalmak	Világháború, konszolidáció, diktatúra, hidegháború, európai integráció, fogyasztói társadalom, globalizáció.	

A fejlesztés várt eredményei a ciklus végén	A nemzet hagyományos értékeinek, valamint az európai kulturális örökség elemeinek megismerése, elfogadása. Komplex látásmód, rendszerező képesség, logikus gondolkodás, új tanulási technikák kialakulása. A különböző tudományterületeken és művészetekben alapvető ismeretek, illetve a meglévő ismeretek bővülése. A megszerzett ismeretek önálló és kritikus értelmezése, s belőlük következtetések levonása. Sokoldalú információgyűjtési és felhasználási képesség kialakulása. Személyekről, helyzetekről, eseményekről, intézményekről árnyalt vélemény nyilvánítása.

	Képesség életkornak megfelelő műalkotások, zeneművek elemzésére, a művészetek által nyújtott élmények befogadására. <i>Tájékozódás időben:</i> – Történelmi események időbeli sorrendjének felismerése. – Egyszerű kronológiai táblázatok készítése. – Tájékozódás az évszámok segítségével, a legfontosabb évszámok ismerete. – Az egyes művészeti korszakoknak és fő képviselőiknek ismerete. <i>Tájékozódás térben:</i> – Történelmi térképek olvasása. – A történelmi tér változásainak felismerése. – Egyszerűbb térképvázlatok készítése. – Vaktérképen történelmi helyek bejelölése. – Történelmi helyek megkeresése mai helyzetet tükröző térképeken.

7. melléklet

7.3. Kerettanterv az Arany János Kollégiumi Programjának 9. előkészítő évfolyama számára

Tartalom:

— Bevezetés	2. oldal
— Kerettantervek	
- Kötelező tantárgyak	4. oldal
- Szabadon választható tantárgyak	91. oldal

KERETTANTERV

Középfokú nevelés-oktatás szakasza, Arany János Kollégiumi Program

Célok és feladatok

A Kollégiumi Program egyik célja az, hogy biztosítsa a lehetőséget a hátrányos helyzetű, a legszegényebb, legképzetlenebb szülők gyermekeinek, hogy minél többen tanulhassanak az előkészítő év elvégzése után nappali tagozaton, érettségit adó középiskolában.

A Kollégiumi Program másik célja, hogy differenciálással megteremtse az egyéni különbségekre alapozott nevelést-oktatást, a Kollégiumi Programban részt vevő tanulók számára biztosítsa az optimális komplex személyiségfejlesztést, figyelembe véve előzetes tudásukat, képességeiket, érdeklődésüket, igényeiket.

A Kollégiumi Program kerettanterve a fentiek teljesítése érdekében törekszik az alapfokú nevelés-oktatás (7–8. évfolyam) kerettanterve és a Kollégiumi Program kerettanterve közötti koherencia megteremtésére.

A Kollégiumi Program kerettanterve a következőkre helyezi a hangsúlyt:

- (1) a Nemzeti alaptantervben megfogalmazott kulcskompetenciák fejlesztésére;
- (2) a multikulturális tartalmak megjelenésére a kerettantervben;
- (3) az önértékelő képesség, a mások értékeléséhez szükséges képességek kialakítására (patrónusi, mentori beszélgetések, szöveges, írásos értékelések bevezetése, esetmegbeszélések stb.);
- (4) a differenciált tanulásszervezési módszerek megismerésére (kooperatív tanulásszervezés, projekt módszer stb.).

A Kollégiumi Program rendszere

A Kollégiumi Program a hátrányos helyzetű tanulók részére szerveződik. A pályázó kollégiumoknak rendelkeznie kell egy olyan öt évre szóló, kollégiumi tevékenységek és foglalkozások rendszeréből álló kollégiumi programmal, amellyel a programban részt vevő tanulók sikeres tanulmányi előmenetele, szociális hátrányainak csökkentése, kulturális javakhoz való hozzáférése megoldható.

A kollégium – öt éves programjának kidolgozásán túl – a 9., előkészítő év megtartását vállaló középiskolával együttműködve, az első évfolyam beindítása előtt elkészíti a program megvalósítását célzó pedagógiai programját, a középiskola pedig a 9., előkészítő évfolyam helyi tantervét, az itt közzétett Kerettantervi ajánlások segítségével.

A középiskola, a kollégiummal együttműködve, a 9., előkészítő évben a jelen kerettantervi ajánlás alapján megfogalmazott helyi tantervében hangsúlyt helyez a felkutatott hátrányos helyzetű tanulók motiválására, kompetenciájuk, személyiségük fejlesztésére, pályaorientációs foglalkozásokkal segít a tanulóknak a középiskola-választásban.

A kollégium a 9., előkészítő év folyamán együttműködik a tanulók családjával, és azokkal a középiskolákkal, amelyekben a tanulók a tanulmányaikat majd folytatják.

A Kollégiumi Program keretei között zajló fejlesztés az anyanyelvi, az idegen nyelvi, a matematikai, a természettudományos, a digitális, a szociális és a művészeti területeken zajlik, segíti a tanulókat a középiskolai követelmények teljesítésében, hozzájárul személyiségük fejlődéséhez, és egyéb fejlesztési feladatok megoldásának is alapjául szolgál.

Tantárgyi struktúra és óraszámok

Tantárgyak		Heti óraszámok
		9/AJKP évfolyam
Magyar nyelv és irodalom		5
Matematika		5
Idegen nyelv (angol/német)		3,5
Dráma		3
Testnevelés és sport		5
Patrónusi foglalkozás		2
Természetismeret		3
Szabadon választható tantárgyak		3
	Informatika	1,5
	Életpálya-építés	1,5
	Művészetek	1,5
	Tanulásmódszertan	1,5
	Társadalomismeret	1,5
Kötelező óraszám		29,5

A tantárgyakat és időkereteket tekintve a Kollégiumi Program kerettantervében foglalt tantárgyak egy része ajánlott viszonylag magas órászámmal (magyar nyelv és irodalom, matematika, idegen nyelv, dráma, testnevelés, természetismeret, patrónusi foglalkozás), a heti három órában a kínált öt választható tantárgyból kettő választásával tehet eleget az intézmény a törvényben kötelezően előírt óraszámok teljesítésének.

A testnevelés és sport 9/AJKP helyi tantervének elkészítéséhez a középiskolák kerettanterve 9–12. évfolyamos anyagából a 9-10. évfolyam anyaga használható, a helyi lehetőségek és szükségletek alapján.

*Kerettanterv az Arany János Kollégiumi Programjának 9. előkészítő
évfolyama számára*

Kötelező tantárgyak:

- Magyar nyelv és irodalom
- Matematika
- Idegen nyelv – angol
- Idegen nyelv – német
- Dráma
- Testnevelés és sport
- Patrónusi foglalkozás
- Természetismeret

MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM

9/AJKP évfolyam

A magyar nyelv és irodalom tanítása az alapozó évfolyamon egymást átható, tevékenység- és problémacentrikus folyamat. A feltárt hiányosságok ismeretében egyénre szabottan, a magyar nyelv és irodalom tantárgy sajátosságait figyelembe vevő módszerekkel a felzárkózás biztosítása a feladat.

Az előkészítő évfolyam célkitűzése az általános iskolában tanultak elmélyítése, a hiányok pótlása, az új élethelyzetbe, iskolatípusba, közösségbe került tanulók beilleszkedésének elősegítése; a kommunikációs gátak, zavarok oldása, a kommunikációs képesség fejlesztése az iskolai és mindennapi élethelyzetekben; a szövegolvasás, szövegértés fejlesztése; tanulási technikák kialakítása. Hozzá kell segíteni a tanulókat ahhoz, hogy ismereteiket a kellő szinten tudják alkalmazni, kreativitásuk fejlődjön. A kulcskompetenciák közül a legfontosabb az anyanyelvi, a szövegértési, szövegalkotási kompetenciák fejlesztése, mert az anyanyelvi képzés, képzettség befolyásolja és támogatja a többi műveltségterület elsajátítását is.

El kell érni, hogy a tanuló törekedjen részt venni az ismeretek közös felidézésében és a tisztázandó homályos pontok megtalálásában. Legyen képes korábbi ismereteit előhívni. Törekedjen a kommunikációs helyzetnek megfelelő stílus használatára és a személyiségének megfelelő, árnyalt önkifejezésre. Legyen képes alkalmazni anyanyelvi és kommunikációs ismereteit a szövegolvasás és szövegértés, valamint a szóbeli és írásbeli megnyilatkozás minden területén. Ismerje meg a jegyzet- és vázlatkészítés módszereit. Ismerje meg az elektronikus információhordozókat is. Gyakorolja az önálló szövegalkotást.

Az anyanyelvi nevelés feladata az általános iskolában elsajátított leíró nyelvtani ismeretek ismételése, rendszerezése, a hiányok pótlása, az olvasás, az írás, a helyesírás és a szövegértés készségeinek fejlesztése. A kulturált szóbeli és írásbeli kifejezőképesség kialakítása a kommunikáció érdekében, hogy a tanulók képesek legyenek alkalmazkodni különböző beszédhelyzetekhez és beszédpartnerekhez. A képzelet, önkifejezés, egyéni stílus bátorítása. A szókincs gyarapítása. Az anyanyelvi nevelés segít megalapozni az önálló ismeretszerzést, tanulást, gondolkodást, az élethosszig tartó tanulás képességét és igényét.

Az irodalmi nevelés feladata az általános iskolai irodalmi anyag rendszerezése, a hiányok pótlása. Fontos feladat az egyéni képességek kibontakoztatásának segítése, a kreativitás és szocializáltság egyidejű, dinamikus fejlesztése; önállóság, aktivitás, tolerancia, empátia kialakítása. Az irodalmi képességek fejlesztése elsősorban az olvasottság, az előadói, a szövegalkotó és -értelmező képesség fejlesztését jelenti. Az irodalmi és egyéb művek középpontba helyezésével segíti a tanulók szövegértő készségét, erősíti problémaérzékenységüket, pozitív irányba befolyásolja személyiségüket. Az irodalmi művek a befogadót szembesítik az élet nagy kérdéseivel, ezzel segítik az emberi és társadalmi problémák megértését, átélését, a saját és más kultúrák megismerését, a másság elfogadását, tiszteletben tartását. Kiemelt feladat az olvasási kedv felkeltése, az irodalomnak mint művészetnek a megszerettetése, kifejezőmódjainak megértése. Az irodalmi alkotások fejlesztik az emlékezetet, a kreativitást, az élmények feldolgozásának képességét. A tanuló ismerje meg a település irodalmi emlékhelyeit, a környékhez kapcsolódó kiemelkedő személyiségek életútját, ezzel is erősítve identitását.

Magyar nyelv

Tematikai egység	Év eleji felmérés	Órakeret 6 óra
Előzetes tudás	Az általános iskolában tanult alapvető nyelvtani ismeretek.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az ismeretek előhívása, rendszerezése, a hiányosságok feltárása, a fejlesztési területek kijelölése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Tájékozódás a tanulók előzetes nyelvtani ismereteiről</i> Nyelvi-nyelvtani jelenségek felismerése a gyakorlati tudás alapján. Hang és betű, szóelemek, szavak, toldalékok felismerése és jellemzői. Jelentés, mondatalkotás a szó jelentésének megfelelően. <i>Szövegértés</i> Hallott és olvasott szöveg értése kérdések alapján, vázlatírás, kulcsszavak azonosítása, ok-okozati összefüggés felismerése. <i>Helyesírás</i> Olvasható, esztétikus külalak, helyesírási szabályok alkalmazása.		Matematika Művészetek
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Hang, betű, szóelem, szó, mondat, szöveg, szövegértés, helyesírás.	

Tematikai egység	Leíró nyelvtani alapismeretek	Órakeret 50 óra
Előzetes tudás	Nyelvi-nyelvtani jelenségek felismerése (hang, betű, szótag, szó, szótő, toldalék, mondat, szöveg).	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Jól formált, nyelvileg igényes beszéd fejlesztése. Kritikai gondolkodás fejlesztése. A helyesírási készség, az önálló tanulási, ismeretszerzési készség fejlesztése, a helyesírási ismeretek rendszerezése, az elvek és a szabályok közötti összefüggések feltárása. Szókincsbővítés. Memóriafejlesztés. Gondolkodás- és tanulásfejlesztés. A nyelvi egységek szerkezeti, jelentéstani összefüggéseire vonatkozó ismeretek önálló alkalmazása. Gyakorlottság a szöveg, a mondat, a szóalak elemzésében és helyes használatában. Új ismeretek elsajátítása, feldolgozása, beillesztése és alkalmazása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>A hangok és betűk</i> Fogalomalkotás. Beszédhangok, hangképzés (beszédtechnikai gyakorlatok). Betűrendbe sorolás, magán- és mássalhangzótörvények. <i>Helyesírásunk alapelvei</i> Kiejtés, szóelemzés, hagyomány és egyszerűsítés elve. A		Matematika Művészetek

magánhangzók és a mássalhangzók alkalmazkodása (hangrend, illeszkedés, hasonulás, összeolvadás, rövidülés). Ly – j helyesírása. Szótagolás, elválasztás. <i>Szóelemek</i> Szóelemek felismerése. A toldalékok fajtái: tö, képző, jel, rag, írásmódjuk, kapcsolódásuk és változataik. A szóalaktanhoz kapcsolódó helyesírási szabályok. <i>Szavak</i> Szókészlet, szókincs. Közmondások, állandósult szókapcsolatok gyűjtése, értelmezése. Szóalkotás: szóképzés, szóösszetétel, mozaikszó alkotás. A szó hangalakja és jelentése (egyjelentésű, többjelentésű, azonos alakú, hasonló alakú, rokon értelmű szavak). Alapvető szófajok (ige, főnév, melléknév, számnév, névmás, igenév, határozószó, névelő, névutó, igekötő, kötőszó, indulatszó). A szavakhoz kapcsolódó helyesírási szabályok. <i>Mondatok nyelvi-logikai szintje</i> A mondatok felépítése, típusai. Egyszerű és összetett mondat. Tő-, bővített, teljes, hiányos mondat. Alá- és mellérendelő mondatok. Mondatrészek felismerése, jelölése, ábrázolása. A szöveg és mondat viszonya. Szövegkohérenca: lineáris, globális kohézió felismerése, alkalmazása. A mondathoz kapcsolódó helyesírási szabályok.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Beszédhang, magán- és mássalhangzótörvény, helyesírási alapelv, szótagolás, elválasztás, szóelem, szókészlet, szókincs, szóalkotás, hangalak és jelentés, szófaj, mondat, mondatrész, lineáris- és globális kohézió, szöveg.

Tematikai egység	Szövegfeldolgozó eljárások gyakorlása	Órakeret 28 óra
Előzetes tudás	Biztos olvasási készség. Kifejező és értő olvasás.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Értő olvasás fejlesztése. Szövegértési technikák ismeretének bővítése, gyakorlása, alkalmazása. Szövegek pontos megfigyelése, azonosítása. Olvasási stratégiák fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Az értő hangos és néma olvasás gyakorlása. Szövegértelmezés, ok-okozati összefüggések felismerése, következtetések. Olvasási stratégiák gyakorlása. (Jelentésalkotás, jóslás, következtetés, értelmezés, értékelés, kérdések, reflektálás, összefoglalás.) Szövegfeldolgozási módszerek alkalmazása (aláhúzás, szövegkiemelés, kulcsszavak kigyűjtése). Lényegkiemelés, szövegtömörítés, vázlatkészítés. A vázlatkészítés lépéseinek áttekintése. Címszavas és mondatértékű vázlat		<i>Matematika</i> <i>Patrónusi foglalkozás</i>

megkülönböztetése, alkalmazása. Szövegalkotás vázlat alapján. Szóbeli szövegalkotás képek alapján, vázlatkészítés önállóan.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Értő olvasás, szövegértés, szövegfeldolgozás, lényegkiemelés, szövegtömörítés, vázlatkészítés, szövegalkotás.

Tematikai egység	Verbális és nonverbális kommunikáció	Órakeret 13 óra
Előzetes tudás	A meglévő kommunikációs készségek, ismeretek.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Ismeretelemző, értékelő gondolkodás, kreativitás, énkép fejlesztése, társas kapcsolatok, hatékony társadalmi beilleszkedés erősítése. Új ismeretek elsajátítása, feldolgozása, beillesztése és alkalmazása. Megfelelő szókincs alkalmazása. Internet használata az információk megszerzésére. A nem nyelvi kommunikáció, valamint a másik ember megértését és az önkifejezést elősegítő kommunikáció formálása, továbbfejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Kommunikáció</i> A kommunikáció értelmezése, tényezői, célja, funkciói. Szóbeli kommunikáció, mindennapi kommunikációs helyzetek, szituációs gyakorlatok. Konfliktuskezelői stratégiák és gyakorlatok. Szimulációs játékon keresztül a tanultak elmélyítése, alkalmazása. Egyéni és páros problémamegoldás. <i>Kommunikációs zavarok és megoldási lehetőségeik</i> Nonverbális kommunikáció: tekintet, mimika, testtartás, gesztus, térköz. Mimikai gyakorlatok. Érzelmek kifejezése. <i>Metakommunikáció</i> Metakommunikatív jelzések megfigyelése, felismerése, értelmezése.		<i>Informatika</i> <i>Dráma</i> <i>Társadalomismeret</i> <i>Patrónusi foglalkozás</i>
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Kommunikáció, kommunikációs zavar, konfliktuskezelés, metakommunikáció.	

Tematikai egység	Rendszerező ismétlés	Órakeret 4 óra
Előzetes tudás	Az eddig tanult ismeretek, eljárások, technikák.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A tanévben tanult ismeretek, nyelvtani fogalmak, követelmények komplex módon történő áttekintése, rendszerezése és gyakorlati alkalmazása. Logikus gondolkodás fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Ismétlés, rendszerezés</i> A tanultak jártasság szintű elsajátítása.		<i>Matematika</i>
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Beszédhang, magán-és mássalhangzótörvény, helyesírási alapelv, szótagolás, elválasztás, szóelem, szókészlet, szókincs, szóalkotás, hangalak és jelentés, szófaj, mondat, mondatrész, lineáris és globális	

	kohézió, szöveg, értő olvasás, szövegértés, szövegfeldolgozás, lényegkiemelés, szövegtömörítés, vázlatkészítés, kommunikáció, kommunikációs zavar, konfliktuskezelés, metakommunikáció.

Irodalom

Tematikai egység	Év eleji felmérés	Órakeret 4 óra
Előzetes tudás	Az általános iskolai ismeretek.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az ismeretek előhívása, rendszerezése, a hiányosságok feltárása, a fejlesztési területek kijelölése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Az általános iskolában tanultak felmérése</i> Műnemek, műfajok jellemzői, stílusesszközök, a tanult irodalmi alkotások szerzője, műfaja. Hallott és olvasott szöveg értése kérdések alapján, vázlatírás. Kulcsszavak azonosítása, ok-okozati összefüggés felismerése. Olvasható, esztétikus külalak, helyesírási szabályok alkalmazása, többféle műfajú szöveg írása. <i>Szóbeli és írásbeli szöveg értése</i> <i>Szövegalkotás</i>		<i>Patrónusi foglalkozás</i>
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Műnem, műfaj, stílusesszköz, rím, ritmus, szerző, cím, elbeszélés, leírás, jellemzés, szövegértés.	

Tematikai egység	Irodalomelméleti és poétikai ismeretek rendszerezése	Órakeret 6 óra
Előzetes tudás	Általános iskolai ismeretek.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az általános iskolában tanult irodalomelméleti és poétikai ismeretek rendszerezése, elmélyítése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>A műnemek és műfajok jellemzői</i> A jellemzők ismételése, rendszerezése, az egyes műfajokhoz a tanult művek rendelése. A műfajok jellemzőinek összehasonlítása, az eltérések megfigyelése. <i>Szóképek és alakzatok</i> Felismerésük, szerepük, hangulati hatásuk a műalkotásban, a képek és alakzatok szókincsbeli és mondattani jellegzetességének azonosítása, szerepük megértése a lírai szövegben. <i>Verselés, rím</i> A verselési módok felismerése, azonosítása, hangulati hatásuk, funkciójuk felismerése az általános iskolában tanult versek és		<i>Matematika</i> <i>Művészetek</i>

ismeretlen részletek alapján. A rím fajtái, felismerésük, megnevezésük tanult és ismeretlen versek alapján.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Nép- és műköltészet, műnem, műfaj, epika, líra, dráma, ballada, elbeszélés, elbeszélő költemény, mese, mítosz, monda, novella, regény, dal, epigramma, elégia, életkép, himnusz, óda, rapszódia, komédia, tragédia, ismétlés, fokozás, párhuzam, ellentét, hasonlat, megszemélyesítés, metafora, metonímia, allegória, szinesztézia, szimbólum, ütemhangsúlyos és időmértékes verselés, rím.

Tematikai egység	Irodalomolvasás és értelmezés	Órakeret 20 óra
Előzetes tudás	Az általános iskolában olvasott irodalmi alkotások.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az általános iskolában megismert irodalmi alkotások felelevenítése, értelmezése, új szempontú feldolgozása. Az irodalomolvasással a tanulók érzelmi, gondolati, erkölcsi, esztétikai élményhez juttatása. A tanult művek csoportosítása, értelmezése téma és motívum szerint.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Az elbeszélő művek önálló és irányított olvasása, feldolgozása</i> Mesék, mítoszok, mondák, novellák, regényrészletek, rövidebb terjedelmű regények az általános iskolai művek közül. Irányított szövegértelmezés. Kulcsszavak, szerkezeti egységek felismerése. A kifejező, hangos olvasás gyakorlása. <i>Az epikus művek szerkezete</i> Idő, helyszín, cselekmény, tetőpont, fordulópontok, szereplők, az elbeszélői nézőpont és a beszédhelyzet érzékelése. A cselekmény rövid összefoglalása szóban, írásban. <i>A lírai művek feldolgozása</i> A kompozíció elemeinek megismerése (versszak, nagyobb szerkezeti egységek). A lírai mű középpontjában álló gondolatok és érzelmek azonosítása, a mű témájának, hangulatának, hangnemének felismerése. Memoriterek (<i>Himnusz</i>, <i>Szózat</i>, Petőfi Sándor egy verse, Arany János egy verse és egy balladája, Ady Endre, Csokonai Vitéz Mihály, József Attila egy-egy verse). <i>Válogatás a roma irodalomból</i> Cigány mesék, Ratkó József versei, Lakatos Menyhért művei. Gyűjtőmunka, beszámoló készítése. <i>A lakóhely irodalmi emlékei</i> Gyűjtőmunka.		<i>Patrónusi foglalkozás</i>
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Lírai mű, epikai mű, értelmező feldolgozás, hangos és néma olvasás, memoriter, roma irodalom.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Szövegalkotás, szövegértés	Órakeret 20 óra
Előzetes tudás	Törekvés a tanult helyesírási szabályok alkalmazására a szövegalkotáskor.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Több műfajban önálló szövegalkotás: elbeszélés, leírás, jellemzés, rövid érvelő szöveg, meghívó, e-mail. Olvasható, tagolt íráskép kialakítása; szerkesztési, nyelvhelyességi, helyesírási ismeretek alkalmazása. A gyakori szövegtípusok megértési stratégiáinak kialakítása: szépirodalmi, ismeretterjesztő, tankönyvi és médiaszövegek; ábrák, képek, illusztrációk kapcsolatának felismertetése a szöveggel. A szó szerinti, az értelmező, a kritikai és a kreatív olvasás, szövegfeldolgozási módok elmélyítése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Szövegértés</i> A különböző szövegtípusok azonosítása, jellemzői Szépirodalmi, ismeretterjesztő, tankönyvi és médiaszövegek jellemzőinek felismerése, a szövegtípusok megkülönböztetése. <i>Szókincsfejlesztés</i> A szókincs, a szavak jelentésének azonosítása az adott szövegben többféle technikával, egyéni és kooperatív módszerekkel. A szöveg megértésének bizonyítása többféle módszerrel Következtetés; előzetes ismeretek, élmények felidézése; lényegkiemelés szóban és írásban; vázlatkészítés. Ok-okozati összefüggések felismerése; időrendi sorrend; kulcsszó-keresés; összefoglalás. A szó szerinti, az értelmező, a kritikai, a kreatív olvasás módjai és gyakorlásuk. <i>Ábrák, képek, illusztrációk kapcsolata a szöveggel</i> Szöveg és kép viszonyának értelmezése; ábrák, illusztrációk kapcsolata a szöveggel. <i>Szövegalkotás</i> Tanult műfajú szövegek írása, más szempontú megközelítése. Törekvés az olvasható, esztétikus írásképre. Igényesség a formára, külalakra. Szerkesztési, nyelvhelyességi, helyesírási szabályok alkalmazása. Elbeszélés, leírás, jellemzés, rövid érvelő szöveg, meghívó, e-mail írása többféle céllal. A tanult szabályok automatizálása.		<i>Matematika</i>
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Szövegértés, szövegalkotás, szövegtípus.	

Tematikai egység	Az irodalom és a társművészetek kapcsolata	Órakeret 7 óra
Előzetes tudás	Tapasztalatok a művészeti ágak kifejezőeszközeiről, jellemzőiről.	
A tematikai egység	Azonos téma megjelenése a különböző művészeti ágakban – a	

nevelési-fejlesztési céljai	feldolgozások összehasonlítása, hasonlóságok, eltérések azonosítása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>A szépirodalmi művek filmes adaptációja</i> A regény és filmes feldolgozása összehasonlítása, eltérések azonosítása; karakter- és konfliktusviszonyok elemzése. A feldolgozás hasonlóságainak, különbségeinek azonosítása. <i>Szépirodalmi művek rajzfilmes, bábfilmes adaptációja</i>		<i>Társadalomismeret</i> <i>Dráma</i> <i>Művészetek</i>
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Feldolgozás, képi megjelenítés, összehasonlító elemzés.	

Tematikai egység	Rendszerező ismételés	Órakeret 4 óra
Előzetes tudás	Az általános iskolában és az előkészítő évfolyamon magyar irodalomból tanultak.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az ismeretek tudatosítása, összefüggéseiben láttatása. Biztos, stílusos szóbeli és írásbeli kommunikáció.	
Ismeretek, fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Irodalomelmélet</i> Mű, szerző, műfaj megnevezése. <i>Olvasmányélmények</i> Beszámoló, érdeklődés felkeltése. <i>Szövegalkotás</i> Aktuális témában: meghívó, élménybeszámoló.		<i>Matematika</i>
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Szerző, műfaj, élmény.	

A fejlesztés várt eredményei a ciklus végén	A tanuló alkalmazza tudatosan a helyes beszédtechnikát és az írásbeli kommunikáció alapszabályait. Ismerje a magyar helyesírás rendszerét, az elveket és a törvényszerűségeket. Legyen képes a tanult helyesírási szabályokat felidézni, helyesen alkalmazni, a közöttük levő összefüggéseket felismerni. Tudja a helyesírási szabályzatot és a helyesírási szótárt önállóan használni. Törekedjen rendezett írásképre. A nyelvi egységek szerkezeti, jelentéstani összefüggéseit ismerje fel. Alkalmazza helyesen a tanult szófaji ismereteket. Alkalmazza helyesen a tanult mondattani ismereteket. Ismerje, hogy mi teszi szöveggé a mondathalmazt. Legyen képes az életkornak megfelelő szintű, értő olvasásra; információk keresésére, azonosítására, az információk integrálására, következtetések levonására, összegzésre, szövegmagyarázat készítésére. Legyen képes kreatív szövegalkotásra, önálló vélemény megfogalmazására. A szövegben törekedjen pontosságra, érzékletességre

	és lényegkiemelésre. Legyen képes a konfliktus kezelésére és harmonikus kapcsolatok kialakítására, az önkifejezésre, a metakommunikatív jelzések értelmezésére, kommunikációs helyzetben való aktív részvételre. Tudjon önállóan és együttműködve ismereteket szerezni információhordozók segítségével. Alakuljon ki a tanulóban az olvasás iránti igény, az érzékenység az irodalmi művekben megjelenő értékek felfedezésére. Legyen képes önálló véleményalkotásra és véleménynyilvánításra, mások véleményének elfogadására. Legyen képes az ismert műalkotásokat azonosítani.

MATEMATIKA

9/AJKP évfolyam

Az iskolai matematikatanítás célja, hogy hiteles képet nyújtson a matematikáról mint tudásrendszeréről és mint sajátos emberi megismerési, gondolkodási, szellemi tevékenységről. A matematika tanulása érzelmi és motivációs vonatkozásokban is formálja, gazdagítja a személyiséget, fejleszti az önálló, rendszerezett gondolkodást, és alkalmazásra képes tudást hoz létre. A matematikai gondolkodás fejlesztése emeli a gondolkodás általános kultúráját.

A matematikatanítás során kiemelt feladat megismertetni a tanulókat az őket körülvevő konkrét környezet mennyiségi és térbeli viszonyaival, megalapozni a korszerű, alkalmazásra képes matematikai műveltségüket, fejleszteni a gondolkodásukat, az életkornak megfelelő szinten biztosítani a többi tantárgy tanuláshoz, a mindennapok gyakorláthoz szükséges matematikai ismereteket és eszközöket.

A matematikával való foglalkozás fejleszti a tapasztalatból kiinduló önálló ismeretszerzést, kialakítja az önálló gondolkodás igényét, megismerteti a problémamegoldás örömét és szolgálja a pozitív személyiségjegyek kialakulását. Alapvető célunk a megértésen alapuló gondolkodás fejlesztése, a valóságos szituációk és a matematikai modellek közötti kétirányú út megismertetése, és azok használatának fokozatos kialakítása.

Törekedni kell a tanulók pozitív motiváltságának biztosítására, önállóságának fejlesztésére, a pontos és kitartó munkára való nevelésre, a reális önbizalom, az akaraterő, az igényes kommunikáció kialakítására, a gondolatok érvekkel való alátámasztásának fejlesztésére. Különböző területekről érkező, más és más módon megfogalmazott információk önálló értelmezésével és az ismeretek megtanulásával fokozatosan el kell sajátítani – és alkalmazni is tudni kell – a deduktív út egyszerűbb, legelemibb formáit. Eközben nem csökken az induktív út jelentősége sem.

Miközben a matematikai ismeretek egy része absztraktabbá válik, addig jelentős részük továbbra is a konkrét tapasztalatokhoz kapcsolódik. Éppen ezért hangsúlyt kell helyezni a sokszínű tevékenységre, a tapasztalatok tudatosítására, különböző módokon való rögzítésére, értelmezésére, rendszerezésére, összefüggések keresésére. A matematika tanításának-tanulásának jellemzője a felfedeztetés, a probléma felvetésétől a megoldásig vezető – néha tévedésektől sem mentes – útnak az egyre önállóbb bejárása.

Nagy jelentőséget tulajdonítunk a következtetésre épülő problémamegoldásnak, az egyszerű algoritmusok kialakításának, követésének is. Mindezt eleinte konkrét helyzetekben végezzük, majd erre építve – az életkori sajátosságok figyelembevételével – általánosítunk. A tanulási folyamatnak legyen jellemzője a fokozatos absztrahálás mellett a gyakori konkretizálás, az általánosítás mellett a specializálás.

A matematika – a lehetőségekhez igazodva – támogassa az elektronikus eszközök (zsebszámológép, grafikus kalkulátor, számítógép, internet stb.), információhordozók célszerű felhasználásának megismerését, alkalmazásukat az ismeretszerzésben, a problémák megoldásának egyszerűsítésében.

A matematikai nevelés fontos terepe a kulcskompetenciák kialakításának. A problémamegoldó, a kritikai, a döntési, a szabálykövető, a lényegkiemelő, valamint az információ komplex kezelésének kompetenciái beépülnek minden matematikai tevékenységbe. A jól megválasztott módszerekkel történő matematikatanítás a kommunikációs képesség fejlesztése mellett az együttműködési képességet is fejleszti.

A matematika tanterv tananyagtartalma biztosítja, hogy a Nemzeti Alaptanterv kiemelt fejlesztési feladatai tanításunkban megjelenjenek: különböző alkalmazásokban, matematika-történeti érdekességekhez kapcsolva, projektfeladatok kapcsán a környezeti nevelés, a hon- és népismeret, a kapcsolódás Európához és a nagyvilághoz szemlélete fejlesztendő. Nagy súlyt

fektetünk a szövegértő képesség fejlesztésére, szöveg alapján nyitott mondatok felírására, s ezek (módszeres) próbálkozással, következtetéssel, majd algebrai úton történő megoldására. A későbbiekben matematikai szövegek értelmezésével, elemzésével segítjük a diszkussziós képesség fejlesztését, a többféle megoldás keresését. A modellalkotás a matematizálás fontos eszköze, segítséget nyújt a problémák megoldásához.

Fontos, hogy ne csak a matematikából, hanem a mindennapi életből is szerepeltessünk állításokat, melyeknek igaz vagy hamis voltát a tanulókkal együtt elemezzük. Ily módon juttatjuk el őket sejtések és szabályszerűségek megfogalmazásához.

Kezdetől fogva adatok gyűjtésével, lejegyzésével, grafikonok készítésével, néhány lépéses elemi algoritmusok alkalmazásával kifejlesztjük az adatsokaságok elemzésének, jellemzésének, ábrázolásának képességét, a statisztika legalapvetőbb elemeinek megismerését. Mindezzel elérjük, hogy a tanulók képesek legyenek néhány lépéses algoritmusokat önállóan is készíteni.

Tematikai egység	Halmazok, kombinatorika, matematikai logika	Órakeret 9 óra
Előzetes tudás	Alapfogalmak halmazokról.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Rendszerszemlélet fejlesztése. Igényes szóbeli és írásbeli közlés fejlesztése. Bizonyítási igény kialakítása. Az ellenőrzés, önellenőrzés igényének fejlesztése. A kombinatorikus gondolkodás fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Elemek halmazokba rendezése, halmazok elemeinek felsorolása konkrét példák kapcsán. A tanult ismeretek közötti összefüggések felismerése, azok értő alkalmazása. A tanult halmazműveletek alkalmazása konkrét feladatokban. A nyelv logikai elemeinek helyes használata. Gondolatok helyes szóbeli és írásbeli kifejezése. Ellenpéldák szerepe a cáfolásban. Az és, vagy, ha-akkor, nem, van olyan, minden kifejezések jelentése. Szövegelemzés, -értelmezés, lefordítás a matematika nyelvére. A matematikai bizonyítás előkészítése: sejtések, kísérletezés, módszeres próbálkozás, cáfolás. Szöveges feladatok értelmezése, megoldási terv készítése, a feladatok megoldása és a szöveg alapján történő ellenőrzése. Egyszerű kombinatorikai feladatok megoldása változatos módszerekkel (fadiagram, táblázatok készítése).		Magyar nyelv és irodalom
Kulcsfogalmak/fogalmak	Elem, halmaz elemszám, részhalmaz, valódi részhalmaz, üres halmaz, halmazművelet, logikai művelet.	

Tematikai egység	Számelmélet, algebra	Órakeret 75 óra
Előzetes tudás	Számok, mérés, mértékegységek; helyi érték, alaki érték, valódi érték, negatív számok a mindennapi életben, törtek a mindennapi életben, a	

	számok helye a számegyenesen. Alapműveletek, matematikai jelek. Páros és páratlan számok, többszörös, osztó, maradék.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Rendszerezőképeség fejlesztése. Következtetési képesség fejlesztése összetettebb feladatokban. Ellenőrzés igényének fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Racionális szám fogalma (véges, végtelen tizedes törtek). A négyzetgyök fogalma, példák nem racionális számra. A természetes, egész és racionális számok halmazának kapcsolata. Eredmények becslése. Algebrai egész kifejezések, egyszerű képletek átalakítása. Szorzattá alakítás kiemeléssel. Algebrai egész kifejezések szorzása egyszerű esetekben. Arány, aránypár, arányos osztás gyakorlati feladatokban. Százalékszámítás és egyszerű kamatszámítási feladatok. Elsőfokú, illetve elsőfokúra visszavezethető egyszerű egyenletek, elsőfokú egyenlőtlenségek megoldása. Egyszerűbb egyenletrendszerek megoldása. Szöveges feladatok megoldása. Alaphalmaz, megoldáshalmaz szerepe a megoldás keresésénél. Számítások egyszerűsítése azonosságok felismerésével. A helyettesítési érték célszerű kiszámítása. Szövegértelmezés, lefordítás a matematika nyelvére.		<i>Magyar nyelv és irodalom</i> <i>Társadalomismeret</i> <i>Művészetek</i>
Kulcsfogalmak/fogalmak	Természetes, egész, racionális, irracionális, valós szám. Művelet, műveleti sorrend, műveleti tulajdonság. Hatvány, négyzetgyök. Nevezetes azonosság. Arány, arányosság. Százalékszámítás. Mérlegelv. Alaphalmaz, megoldáshalmaz.	

Tematikai egység	Geometria	Órakeret 56 óra
Előzetes tudás	Alapfogalmak ismerete: pont, vonal, egyenes, félegyenes, szakasz, sík, szögtartomány. Síkbeli alakzatok: háromszögek, négyszögek, speciális négyszögek. Sokszögek, szabályos sokszögek. Kör és részei.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Fejlesztés a gyakorlati mérések és mértékegységváltások helyes elvégzésében. Transzformációs szemlélet fejlesztése. A halmazszemlélet és a térszemlélet fejlesztése. A bizonyítási igény erősítése. Számolási készség fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Mértékegységek átváltása konkrét gyakorlati példák kapcsán a kibővült számkörben. Háromszögek magasságvonala, területe. Paralelogramma, trapéz, deltoid tulajdonságai, kerülete és területe. Kör kerülete, területe. Szögpárok (egyállású szögek, váltószögek, kiegészítő szögek).		<i>Magyar nyelv és irodalom</i> <i>Társadalomismeret</i> <i>Művészetek</i>

Tengelyes tükrözés, tengelyesen szimmetrikus alakzatok. Középpontos tükrözés, középpontosan szimmetrikus alakzatok. Szerkesztések: nevezetes szögek, háromszögek, sokszögek. Ismerkedés a forgástestekkel. Eltolás a síkban, vektor fogalma, vektorműveletek. Középpontos nagyítás, kicsinyítés konkrét arányokkal. Pithagorasz-tétel. Egyszerű számítási feladatok a geometria különböző területeiről. Állítások megfogalmazása és igaz vagy hamis voltának eldöntése. Megoldási terv készítése kerület- és területszámítási feladatoknál. Ismert alakzatok tengelyes tükröképének megszerkesztése. Szerkesztési eljárások gyakorlása. A tanultak alkalmazása más tantárgyak és a mindennapi élet problémáinak megoldása során.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	SI-mértékrendszer. Tételelem. Egyenespár (párhuzamos, metsző, kitérő). Szögpár. Síkidom, nevezetes vonal. Konvex, konkáv síkidom. Egybevágósági transzformáció. Szimmetria (tengelyes, középpontos). Kerület, terület, térfogat, felszín. Descartes-féle koordináta-rendszer. Vektor.

Tematikai egység	Függvények. Az analízis elemei	Órakeret 16 óra
Előzetes tudás	Alapvető ismeretek a függvényekről.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A függvényszemlélet fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Függvények és ábrázolásuk a derékszögű koordináta-rendszerben: lineáris, másodfokú, abszolútérték-, törtfüggvény. Konkrét, egyszerű feltételeknek eleget tevő pontok a koordináta-rendszerben. Egyismeretlenes egyenletek grafikus megoldása. Sorozatok és vizsgálatuk (számtani és mértani). Táblázatok, grafikonok készítése konkrét függvények esetén. Grafikus megoldási módszerek alkalmazása (lehetőség szerint számítógépen is). Sorozatok szabályainak felismerése, a tanultak alkalmazása más tantárgyak során.		<i>Magyar nyelv és irodalom</i> <i>Társadalomismeret</i> <i>Művészetek</i>
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Függvény, alaphalmaz, képhalmaz, hozzárendelés. Függvényvizsgálat.	

Tematikai egység	Statisztika. Valószínűség-számítás elemei	Órakeret 5 óra
Előzetes tudás	Számtani közép kiszámítása.	
A tematikai egység	Valószínűségi és statisztikai szemlélet fejlesztése.	

nevelési-fejlesztési céljai	Adatsokaságban való eligazolás képességének fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Valószínűségi kísérletek elvégzése. Valószínűség előzetes becslése, szemléletes fogalma. Adathalmazok elemzése (módusz, medián) és értelmezése, ábrázolásuk. Grafikonok készítése, elemzése. Táblázatok, grafikonok készítése, elemzése. Középértékek számítása.		<i>Magyar nyelv és irodalom</i> <i>Művészetek</i>
Kulcsfogalmak/fogalmak	Esemény (biztos, lehetetlen). Módusz, medián, számtani közép. Diagram. Relatív gyakoriság.	

A fejlesztés várt eredményei a ciklus végén	Szabatos, pontos írásbeli és szóbeli fogalmazás. Gondolatok (állítások, feltételezések, választások) világos, érthető szóbeli és írásbeli közlése. Szövegértelmezés egyszerű esetekben. Alapműveletek helyes sorrendű elvégzése egyszerű esetekben, racionális számkörben. Egyszerű algebrai egész kifejezések helyettesítési értékének kiszámítása. Arányosság felismerése és alkalmazása konkrét feladatokban. Egyszerű százalékszámítási feladatok elvégzése. Elsőfokú egyenletek, egyenlőtlenségek, egyenletrendszerek megoldása. Egyszerű szöveges feladatok megoldása következtetéssel, egyenlettel. Szög (fok), hosszúság, terület, térfogat, tömeg, űrtartalom, idő mérése, szabványos mértékegységeinek ismerete. Háromszögekkel kapcsolatos szerkesztések elvégzése. Háromszög és négyszög alapú egyenes hasáb felszíne, térfogata. Adott pont eltolása adott vektorral. Kicsinyítés, nagyítás felismerése hétköznapi szituációkban. Pithagorasz-tétel ismerete és következetes használata. Az alapfüggvények ábrázolása konkrét racionális együtthatók esetén. Relatív gyakoriság számítása. Módusz, medián, számtani közép meghatározása kis számú, konkrét adathalmazban. Grafikonok készítése, olvasása egyszerű esetekben.

ANGOL NYELV 9/AJKP évfolyam

Az előkészítő évfolyamra különböző tudásszintű fiatalok kerülnek be. Többségük számára nem ismeretlen az angol nyelv, de nagyon hiányos tudással rendelkeznek. A bemeneti méréskor feltárt hiányosságok ismeretében egyénre szabottan a felzárkóztatás biztosítása a feladat. Az előkészítő évfolyam célkitűzése az általános iskolában tanultak ismételése, a hiányok pótlása, a szövegértés, az írás- és beszédképesség, a hallás utáni megértés és egyéb kompetenciák fejlesztése, és a nyelvtani ismeretek elmélyítése. A tanév végére a tanulók érik el az A2 szintet.

Ahhoz, hogy az angol nyelv tanításával új világot nyissunk meg a tanulók előtt, az alábbi feladatokat kell ellátni: az általános iskolai ismeretanyag ismételése, rendszerezése, a hiányok pótlása, szókincs bővítése; egyszerű szövegek megértése és alkotása megadott minta alapján; a hétköznapi élethelyzetekhez szükséges alapszintű kommunikáció kialakítása; az írás és a helyesírás képességének fejlesztése magyar és angol nyelven; a kreativitás és szocializáltság fejlesztése, önállóság, tolerancia és empátia kialakítása; az angol nyelvterület kultúrájának, szokásainak, illemszabályainak megismertetése és elfogadtatása; az egyéni képességek kibontakoztatásának segítése; az önbizalom növelése; a tanuló merjen angolul beszélni, még akkor is, ha hibázik; a motiváltság megteremtése, a munkavégzésre való szocializálás; a társadalmilag hasznos magatartásformák kialakítása; a tanulók sikerélményéhez juttatása zene, tánc, mondókák, rapszövegek segítségével.

A tanulók tudásszintjének felmérése után az egyéni elmaradások pótlása a cél. Fejlődjenek ki azok a jellemvonások, amelyek alkalmassá teszik a tanulókat arra, hogy rendszeresen és önállóan készüljenek az órákra, elkészítsék a házi feladatot, és egy adott témakörben önálló kutatást végezzenek az interneten, anyagot gyűjtsenek, PowerPoint-os prezentációt készítsenek.

A tanulók meglévő tudásának megismerése nélkülözhetetlen a tanulási folyamat tervezéséhez. Nemcsak a korábban tanult ismeretek meglévő szintje, hanem a tapasztalati tudás, a témával kapcsolatos személyes elképzelések és viszonyulások, magatartásmódok is felszínre kerülhetnek. A program alapelve a tanulók és képességeik megismerése különböző vizsgálati módszerek segítségével, amelyek alapján képességszint szerinti csoportokban megkezdődik a fejlesztés, hogy a pedagógusok minden gyermekből kihozzák képességei maximumát, és az alulteljesítő, tehetséges tanulók se vesszenek el.

A mérés értékelése alapján a tehetségesek esetében tehetségfejlesztés, a többi tanulónál pedig képességfejlesztés történik. A felzárkóztatás, a fejlesztés sikeressége minden tanuló esetében a különleges bánásmód és differenciált fejlesztés függvénye, ezért komplex egyéni fejlesztési program kidolgozása szükséges.

Tematikai egység	Év eleji állapotfelmérés	Órakeret 2 óra
Előzetes tudás	Az általános iskolából hozott angol nyelvi alapok.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Előkészítő és rávezető gyakorlatok, tájékozódás a tanulók nyelvi tudásszintjéről.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Ismerkedés, a tanulási motiváció megteremtése.		<i>Patrónusi foglalkozás:</i>

Olvasás és hallás utáni szövegértés, nyelvi készség, íráskészség felmérése. Nyelvi teszt írása, értékelése, javítása, beszélgetés a tanulókkal.	önismeret. <i>Magyar nyelv és irodalom</i> <i>Társadalomismeret</i>
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Mindennapi élet, házirend.

Tematikai egység	Társas kapcsolatok	Órakeret 10 óra
Előzetes tudás	Bemutakozás, családtagok neve.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Idegen nyelvi kommunikáció, helyesírás, olvasás, számolás és hallásértés fejlesztése. Szókincsbővítés.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Én és a családom. Köszönések. ABC, számok 1-20-ig. Színek. Család bemutatása, családfa készítése. Személyes névmások. Olvasás és hallás utáni szövegértés, szókincsfejlesztés, nyelvi feladatok megoldása, szituációs gyakorlatok, egyszerű szöveg alkotása.		<i>Társadalomismeret</i> <i>Művészetek</i>
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Rokonsági fok, családfa, személynév.	

Tematikai egység	Napirend	Órakeret 10 óra
Előzetes tudás	Igék.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Simple Present igeidő bemutatása, kijelentés, kérdés, tagadás használata.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Hétköznapi tevékenységek, napi rutin, délutáni elfoglaltságok, hétvége házimunka, szabadidős tevékenységek. Reggeli tevékenységek, iskola, ebéd, felkészülés az órákra, szabadidő, esti tevékenységek, hétvégi munka és szórakozás. Egy hétköznapi és egy hétvégi a családdal. Szókincsfejlesztés gondolat-térképpel. Szöveg kiegészítése, másolása, hallásértés, helyes sorrendbe rakás. Egyszerű szöveg alkotása, daltanulás, mondatszerkesztés.		<i>Életpálya-építés</i>

Kulcsfogalmak/ fogalmak	Rend és napirend, strukturálás, rendszeresség, szabálykövetés, pontosság.

Tematikai egység	Szűkebb környezetünk	Órakeret 10 óra
Előzetes tudás	A ház helyiségei nevének ismerete, és a „to be” létige ragozásának ismerete.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Szókincsbővítés, „there is, there are” szerkezetek begyakorlása, mondatalkotás, szöveg szerkesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Lakóhelyünk, otthonunk. Lakástípusok. Ház részei, bútorok. Számok 1–100-ig. Mi hol található a házban, miből készült és milyen színű? Az ideális otthon. Szókincsfejlesztés, szóalkotás, mondat szerkesztés, hallásértés, helyes sorrendbe rakás, szöveg kiegészítése, daltanulás. Egyszerű szöveg alkotása.		<i>Művészetek</i> <i>Társadalomismeret</i> <i>Életpálya-építés</i> <i>Természetismeret</i>
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Helyhatározó, viszonyítás.	

Tematikai egység	A hely, ahol élek	Órakeret 10 óra
Előzetes tudás	„Can” szerkezet ismerete.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Irányok kifejezése. Térbeli és időbeli viszonyok kifejezése. Információ kérésének, átadásának gyakorlása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Mi található egy kisvárosban? A városban található épületek elnevezése, helye, útvonal kérése és adása. Járművek. Vásárlás. Mit lehet csinálni az adott épületben? Az én kisvárosom. Olvasás és hallás utáni szövegértés, szókincsfejlesztés, nyelvi feladatok megoldása, daltanulás, szituációs gyakorlatok, egyszerű szöveg alkotása.		<i>Művészetek</i> <i>Életpálya-építés</i> <i>Társadalomismeret</i> <i>Természetismeret</i>
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Irány, településtípus, városi és vidéki életmód.	

Tematikai egység	Ételek, vásárlás	Órakeret 10 óra
Előzetes tudás	Néhány étel neve.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	„Some/any” használata különböző mondattípusokban. Szókincsfejlesztés: ételek, ételcsoportok neve. Egyszerű kommunikációs formák használata vásárlásnál.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Mi hol kapható, különböző termékek vásárlása és fogyasztása. Zöldségek, gyümölcsök, húsfélék, gabonafélék, tejtermékek, italok, édesség, egészséges ételek. Élelmiszer, ruha és kulturális cikk vásárlása. Olvasás és hallás utáni szövegértés, szókincsfejlesztés, nyelvi feladatok megoldása, szituációs gyakorlatok, daltanulás, egyszerű szöveg alkotása gondolattérkép alapján. Szövegalkotás.		<i>Társadalomismeret</i> <i>Patrónusi foglalkozás</i> <i>Természetismeret</i>
Kulcsfogalmak/fogalmak	Megszámlálható, megszámlálhatatlan, kivétel, egyes és többes szám, igeegyeztetés.	

Tematikai egység	A tudás forrása	Órakeret 10 óra
Előzetes tudás	Néhány tantárgy nevének ismerete.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Simple Present idő gyakorlása, „to be” létige ragozása minden alakban, szövegalkotás, „there is”, „there are” szerkezet gyakorlása. Internet használata.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Iskola, média. Tantárgyak. A hét napjai. Hónapok. Órarend. Mi található egy tanteremben? Az én iskolám. Óra, idő, mennyiségek. Sorszámnevek 1–31-ig. Bemutató e-mail írása levelezőtársnak. Szövegértés, szókincsfejlesztés, nyelvi feladatok megoldása, szituációs gyakorlatok, daltanulás, egyszerű szöveg alkotása.		<i>Művészetek</i> <i>Informatika</i> <i>Életpálya-építés</i> <i>Patrónusi foglalkozás</i>
Kulcsfogalmak/fogalmak	Mennyiségi egység.	

Tematikai egység	Egészség, betegség	Órakeret 10 óra
Előzetes tudás	Ruhadarabok, alapvető testrészek nevének ismerete.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Szókincsfejlesztés, mondatalkotás, szövegalkotás, önálló szövegmondás, párbeszéd.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Egészséges életmód. Betegségek, az orvosnál. Testrészek. Időjárás, a helyes öltözködés és étkezés. Sport, hobbi. Kedvenc étel receptje. Divatbemutató. Olvasás és hallás utáni szövegértés, szókincsfejlesztés, nyelvi feladatok megoldása, szituációs gyakorlatok, daltanulás, egyszerű szöveg alkotása.		<i>Patrónusi foglalkozás</i> <i>Természetismeret</i>
Kulcsfogalmak/fogalmak	Kulturált viselkedés, évszak, öltözködés, divat, egészség, betegség.	

Tematikai egység	Nyíló világ	Órakeret 10 óra
Előzetes tudás	Országok és ünnepek nevei.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Célnyelvi országok kultúrájának, történelmének és szokásainak megismertetése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Mi újság a nagyvilágban? Országok, nemzetiségek. Utazás. Szokások, ünnepek. Különböző kultúrák. Útleve. Meghívó készítése. Olvasás és hallás utáni szövegértés, szókincsfejlesztés, nyelvi feladatok megoldása, szituációs gyakorlatok, egyszerű szöveg alkotása, daltanulás.		<i>Patrónusi foglalkozás</i> <i>Természetismeret</i> <i>Társadalomismeret</i>
Kulcsfogalmak/fogalmak	Hétköznapi, ünnepnap, ország, nemzetiség, szokás, kultúra.	

Tematikai egység	Óvjuk környezetünket	Órakeret 10 óra
Előzetes tudás	Néhány állat és növény neve.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Kérdés feltevése és válaszadás. Szókincsfejlesztés, mondatalkotás.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Mit tehetünk a szép környezetért? Állatok, növények nevei, tulajdonságaik, élőhelyük, táplálékuk, szokásaik. Földrajzi alapfogalmak, domborzati formák. Környezetvédelem. Önkéntes munka. Olvasás és hallás utáni szövegértés, szókincsfejlesztés, nyelvi feladatok megoldása, szituációs gyakorlatok, egyszerű szöveg alkotása. PowerPoint bemutató készítése 3 különböző állatról.		Természetismeret
Kulcsfogalmak/fogalmak	Önkéntesség, segítőkészség, empátia, környezet.	

Tematikai egység	Pályaorientáció	Órakeret 10 óra
Előzetes tudás	Néhány foglalkozásnév ismerete, és tulajdonságokat jelentő melléknevek	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Melléknév fokozás szabályainak ismerete és gyakorlati alkalmazása, helyesírás fejlesztése, jellemzés	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Mi leszek, ha nagy leszek? Foglalkozások. Külső, belső tulajdonságok. Élethosszig tartó tanulás. Munkavállalás. Űrlap kitöltése: jelentkezés nyári diákmunkára; e-mail írása. Melléknév fokozása. Olvasás és hallás utáni szövegértés, szókincsfejlesztés, nyelvi feladatok megoldása, szituációs gyakorlatok, egyszerű szöveg alkotása.		Patrónusi foglalkozás Életpálya-építés
Kulcsfogalmak/fogalmak	Élethosszig tartó tanulás, munkavállalás.	

Tematikai egység	Szabadon tervezhető témák	Órakeret 11 óra
Előzetes tudás	Az előkészítő évfolyamon megszerzett tudásanyag.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Ismétlés, a tudás elmélyítése. Csapatépítés a műsorra való felkészülés során. Együttműködés, egymásra figyelés. Esztétikai, művészeti tudatosság és kifejezőképesség, előadásmód fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>A tanult anyag ismételése, elmélyítése</i> Témakörök szóanyaga. Nyelvi szerkezetek. Igeidők. Mondókák, dalok gyakorlása. <i>Félévi és év végi ismételés, rendszerezés, ellenőrzés</i> <i>Kulturális műsor összeállítása, felkészülés és előadás</i>		<i>Patrónusi foglalkozás</i>
Kulcsfogalmak		

A fejlesztés várt eredményei a ciklus végén	A tanuló legyen képes – gondolatait egyszerű kifejezésekkel és mondat szerkezetekkel, a megfelelő nyelvi eszközök használatával megfogalmazni, – üzenetet, üdvözlőt, meghívót, baráti levelet, jellemzést írni, – egyszerű szöveget olvasni és értelmezni, – hallás után megérteni a tanár utasításait, az olvasmányok, a dalok és a mondókák szövegeit, értelmezni és használni a nyelvtani alapszerkezeteket, a személyes névmásokat, az alap-igeidőket (Simple Present, Present Continuous, Simple Past, Simple Future), az egyes és többes számot, a megszámlálható és megszámlálhatatlan fogalmát, – megérteni rövid, egyszerű szövegek, történetek lényegét, – megérteni a leggyakoribb fordulatokat és szókincset, ha számára ismert dologról van szó, – megértetni magát egyszerű, begyakorolt, hétköznapi témáról szóló beszélgetésben, – kérdéseket feltenni, egyszerű állításokra reagálni, – rövid feljegyzéseket, e-maileket, üzeneteket, magánlevelet írni, – az alapvető kommunikációs szükségleteit kielégíteni.

NÉMET NYELV

9/AJKP évfolyam

Az előkészítő évfolyamra különböző tudásszintű fiatalok kerülnek be. Tanulmányaik során sokan közülük találkoztak már a német nyelvvel, de ők is többnyire nagyon hiányos tudással rendelkeznek. A bemeneti mérésakor feltárt hiányosságok ismeretében lehetőség szerint egyénre szabottan a felzárkóztatás biztosítása a feladat.

Az előkészítő évfolyam célkitűzése az általános iskolában tanultak ismételése, rendszerezése, a hiányok pótlása, az új élethelyzetbe, iskolába, közösségbe került tanulók beilleszkedésének elősegítése, a nyelvi gátlások oldása, a téves beidegződések javítása.

A fő cél az idegen nyelvi kompetenciák (a szövegértés, az írás- és beszédképesség, a hallás utáni megértés) fejlesztése, idegen nyelvi tanulási technikák kialakítása és a nyelvtani ismeretek elmélyítése. A tanév végére a tanulók érijék el az A2 szintet.

Ahhoz, hogy a német nyelv tanításával új világot, új lehetőségeket nyissunk meg a tanulók előtt, az alábbi feladatokat kell elvégezni: az általános iskolai ismeretanyag ismételése, rendszerezése, a hiányok pótlása, szókincs bővítése; egyszerű szövegek megértése és alkotása megadott minta alapján; a hétköznapi élethelyzetekhez szükséges alapszintű kommunikáció kialakítása; az írás és a helyesírás képességének fejlesztése magyar és német nyelven; a kreativitás és szocializáltság fejlesztése, önállóság, tolerancia és empátia kialakítása; a német nyelvű országok kultúrájának, szokásainak, illemszabályainak megismertetése; az egyéni képességek kibontakoztatásának segítése; az önbizalom növelése. A tanuló merjen németül beszélni még akkor is, ha hibázik; célunk továbbá a motiváltság megteremtése, a munkavégzésre való szocializálás; a társadalmilag hasznos magatartásformák kialakítása; autentikus szövegek önálló megértése iránti igény kialakítása; a tanulók sikerélményhez juttatása zene, tánc, mondókák segítségével.

A tanulók tudásszintjének felmérése után az egyéni hiányosságok pótlása a cél. Fejlődjenek ki azok a jellemvonások, alakuljanak ki azok a képességek, amelyek alkalmassá teszik a tanulókat arra, hogy rendszeresen és önállóan készüljenek az órákra, elkészítsék a házi feladatot, és egy adott témakörben önálló kutatást végezzenek az interneten, anyagot gyűjtsenek, PowerPoint-os prezentációt készítsenek.

A tanulók meglévő tudásának megismerése nélkülözhetetlen a tanulási folyamat tervezéséhez. Nemcsak a korábban tanult ismeretek meglévő szintje, hanem a tapasztalati tudás, a témával kapcsolatos személyes elképzelések és viszonyulások, magatartásmódok is felszínre kerülhetnek.

A program alapelve a tanulók és képességeik megismerése különböző vizsgálati módszerek segítségével, amelynek alapján képességszint szerinti csoportokban megkezdődik a fejlesztés, hogy a pedagógusok minden gyermekből kihozzák képességük maximumát, és az alulteljesítő, tehetséges tanulók se vesszenek el.

A mérés értékelése alapján a tehetségesek esetében tehetségfejlesztés, a többi tanulónál pedig képességfejlesztés történik. A felzárkóztatás, a fejlesztés sikeressége minden tanuló esetében a különleges bánásmód, a differenciált foglalkozás és foglalkoztatás függvénye. Ezért komplex egyéni fejlesztési program kidolgozása szükséges.

Tematikai egység	Év eleji állapotfelmérés	Órakeret 4 óra
Előzetes tudás	Az általános iskolából hozott német nyelvi alapok (szókincs és nyelvtan), napszak szerinti köszönés, más udvariassági formulák,	

	dalok, versek, mondókák ismerete.
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Előkészítő és rávezető gyakorlatok, tájékozódás a tanulók nyelvi tudásszintjéről.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<i>Ismerkedés, a tanulási motiváció megteremtése</i> Tájékozódás a tanulók nyelvi ismereteiről. Olvasás és hallás utáni szövegértés, nyelvi készség, íráskészség felmérése.	<i>Patrónusi foglalkozás</i> <i>Magyar nyelv és irodalom</i> <i>Társadalomismeret</i>
Kulcsfogalmak/fogalmak	Házirend.

Tematikai egység	Társas kapcsolatok	Órakeret 12 óra
Előzetes tudás	Bemutatkozás, családtagok neve. Német ABC, számok 1-20-ig, színek.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Idegen nyelvi kommunikáció, helyesírás, olvasás, számolás és hallásértés fejlesztése idegen nyelven.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Én és a családom. Köszönések. Család bemutatása, saját családfa elkészítése. Olvasás és hallás utáni szövegértés, szókincsfejlesztés, nyelvi feladatok megoldása, szituációs gyakorlatok, egyszerű szöveg alkotása. Személyes névmások, szabályos igék ragozása, kijelentő mondat szörendje.		<i>Társadalomismeret</i> <i>Művészetek</i>
Kulcsfogalmak/fogalmak	Rokonsági fok, családfa, személynév.	

Tematikai egység	Szűkebb környezetünk	Órakeret 12 óra
Előzetes tudás	A ház helyiségei nevének ismerete, az "ist" és "sind" igealakok ismerete.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Szókincsbővítés, hallásértés fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Házunk, lakásunk, otthonunk</i> A ház, a lakás részei, helyiségek, bútorok, berendezési tárgyak. Mi hol található a házban, miből készült és milyen színű?		<i>Művészetek</i> <i>Társadalomismeret</i>

Színek. Melléknevek használata. Számok 1-100-ig. Helyhatározók. „liegen, hängen, stehen” igék használatának begyakorlása. Elöljárószók tárgy- és részes esettel. Mondatalkotás, képleírás. Szóalkotás, mondatszerkesztés, helyes sorrendbe rakás, szöveg kiegészítése, daltanulás. Egyszerű szöveg alkotása: „Ilyen lakásban szeretnék lakni”.		<i>Életpálya-építés</i> <i>Természetismeret</i>
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Helyhatározó, otthon.	

Tematikai egység	A hely, ahol élek	Órakeret 12 óra
Előzetes tudás	A "können + Infinitív" szerkezet ismerete.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Olvasás és hallás utáni szövegértés fejlesztése, szókincsfejlesztés.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Városom, falum. Járművek, közlekedés, vásárlás. A városban található épületek elnevezése, helye. Útbaigazítás kérése és adása. Mit lehet csinálni az adott épületben? Irányok, tér és idő, információ kérése, átadása. – Wie komme ich... ? – Wo finde ich...? – Ich suche... Nyelvi feladatok megoldása, daltanulás, szituációs gyakorlatok, egyszerű szöveg alkotása.		<i>Művészetek</i> <i>Életpálya-építés</i> <i>Társadalomismeret</i> <i>Természetismeret</i>
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Irány, településtípus, városi és vidéki életmód.	

Tematikai egység	Tudásunk forrása	Órakeret 12 óra
Előzetes tudás	Néhány tantárgy nevének ismerete.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Szövegértés fejlesztése, szókincsfejlesztés.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Iskola, tanulás, internet. Tantárgyak. A hét napjai, hónapok. Órarend, mi található egy tanteremben?		<i>Művészetek</i> <i>Informatika</i>

Óra, idő, mennyiségek. Sorszámnevek 1-20-ig. Birtokos névmások gyakorlása, birtoklás kifejezése "haben"-nel, tagadás "kein"-nel. Kérdő mondatok szórendje. Nyelvi feladatok megoldása, szituációs gyakorlatok, daltanulás, egyszerű szöveg alkotása: Az én iskolám – bemutatkozó e-mail írása levelezőtársnak.		<i>Életpálya-építés</i> <i>Patrónusi foglalkozás</i>
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Idő, ismeretszerzés, multimédiás eszköz.	

Tematikai egység	Ami az asztalra kerül	Órakeret 12 óra
Előzetes tudás	Egyes ételek nevei.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Olvasás és hallás utáni szövegértés fejlesztése, szókincsfejlesztés.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Vásárlás. Mi hol kapható, különböző termékek vásárlása és fogyasztása. Zöldségek, gyümölcsök, húsfélék, gabonafélék, tejtermékek, italok, édesség, egészséges ételek. Ételek, ételcsoportok nevei. Sztereotip párbeszédok vásárláskor: – Haben Sie...? – Können Sie mir...? – Was kostet...? Nyelvi feladatok megoldása, szituációs gyakorlatok, daltanulás, önálló szövegalkotás: élelmiszer-, ruha- és írószervásárlás.		<i>Társadalomismeret</i> <i>Patrónusi foglalkozás</i> <i>Természetismeret</i>
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Egyes szám, többes szám, állítmány, alany, állítás, tagadás.	

Tematikai egység	Szabadidő eltöltése	Órakeret 12 óra
Előzetes tudás	Néhány sport és hobbi német nevének ismerete.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Olvasás és hallás utáni szövegértés, szókincsfejlesztés.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Szabadidő, sport, hobbi. Szabadidő, hétvége, nyári szünet. Nyaralás, üdülés, pihenés, kikapcsolódás. Nyári és téli sportok. Mozi, színház, zene, koncert. Kirándulás, túrázás, kerékpározás.		<i>Patrónusi foglalkozás</i> <i>Természetismeret</i>

Kérdés feltevése és válaszadás. Mondatalkotás, mellékmondati szórend. Nyelvi feladatok megoldása, szituációs gyakorlatok, egyszerű szöveg alkotása.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Szabadidő, egészséges életmód, közösség.

Tematikai egység	Egy napom	Órakeret 12 óra
Előzetes tudás	Hétköznapi életünkhöz, napi rutinunkhoz kapcsolódó igék.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Hallásértés fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Napirendem hétköznapi napokon és hétvégén. Hétköznapi tevékenységek, napi rutin. Reggeli tevékenységek. Iskola. Ebéd. Felkészülés az órákra. Szabadidő. Esti tevékenységek. Hétvégi munka és szórakozás. Jelen idő használata. Kijelentő mondat szórendje. Időhatározók: napok, napszakok, óra, perc. Kérdések: Wann... / Um wieviel Uhr...? Igenlő és tagadó válaszok. "Können" és "müssen" segédigék használata. Egyszerű szöveg alkotása, daltanulás, mondatszerkesztés. Szógyűjtés (szóbokor), helyes sorrendbe rakás.		<i>Életpálya-építés</i>
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Rend, napirend, rendszeresség, szabálykövetés, pontosság.	

Tematikai egység	Egészséges életmód	Órakeret 12 óra
Előzetes tudás	Ruhadarabok, alapvető testrészek nevének ismerete.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Szókincsfejlesztés, mondatalkotás, szövegalkotás, önálló szövegmondás, párbeszéd.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Helyes táplálkozás, helyes öltözködés. Betegségek megnevezése. Az orvosnál.		<i>Patrónusi foglalkozás</i> <i>Természetismeret</i>

Testrészek. Időjárás. Sport, hobbi. A "man" használata. A főnév tárgyesete.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Kulturált viselkedés, évszak, egyéniség, időjárás, alkalom, öltözködés.

Tematikai egység	Szabadon tervezhető témák	Órakeret 13 óra
Előzetes tudás	Az előkészítő évfolyamon megszerzett tudásanyag.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Ismétlés, a tudás elmélyítése. Csapatépités a műsorra való felkészülés során. Együttműködés, egymásra figyelés fejlesztése. Esztétikai, művészeti tudatosság és kifejezőképesség, előadásmód fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Témakörök szóanyaga. Nyelvi szerkezetek. Melléknevek, hely- és időhatározók, igék, igeidők. Mondókák, dalok gyakorlása. Félévi és év végi ismétlés, rendszerezés, számonkérés. Kulturális műsor összeállítása, felkészülés és előadás.		<i>Patrónusi foglalkozás</i>
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Egymásrataltség, árnyalt előadásmód, önbizalom, önismeret.	

A fejlesztés várt eredményei a ciklus végén	A tanuló legyen képes – gondolatait egyszerű kifejezésekkel és mondat szerkezetekkel, a megfelelő nyelvi eszközök használatával megfogalmazni, – üzenetet, üdvözlét, meghívót, baráti levelet, jellemzést írni, – egyszerű szöveget olvasni és értelmezni, – hallás után megérteni a tanár utasításait, az olvasmányok, a dalok és a mondókák szövegeit, – értelmezni és használni a létigét és a birtoklást kifejező igét (sein, haben), a főnevek alany-, tárgy- és részes esetű alakjait, a személyes névmásokat, az alapigeidőket (Präsens, Präteritum, Perfekt, Futur I.), a leggyakoribb tagadószókat (a nein, a nicht és a kein), – megérteni rövid, egyszerű szövegek, történetek lényegét, – megérteni a leggyakoribb fordulatokat és szókincset, ha számára ismert dologról van szó, – megértetni magát egyszerű, begyakorolt, hétköznapi témáról szóló beszélgetésben, – kérdéseket feltenni, egyszerű állításokra reagálni, – rövid feljegyzéseket, e-maileket, üzeneteket, magánlevelet írni, – az alapvető kommunikációs szükségletek kielégítésére.

DRÁMA

9/AJKP évfolyam

A dráma tantárgy fontos szerepet játszik az árnyalt kifejezés képességének, a kooperációs és kommunikációs készségek, a kreativitás, az alkotó- és kapcsolatteremtő képesség fejlesztésében. Összpontosított, megtervezett munkára szoktatja a tanulókat, ön- és társismeretük gazdagodását szolgálja, segít az oldottabb és könnyebb kapcsolatépítésben és -ápolásban, az önkifejezés fejlesztésében. Fejleszti a fogékonyságot, a fantáziát, a koncentrációt, a toleranciát és az együttműködést. Ízlésformáló szerepet tölt be, alakítja az egyén értékrendjét. Az egyén szocializációját nagyban segíti a gyakorlat- és tevékenységközpontúság, amelynek révén a tananyag tevékenység közben sajátítható el. A tanulói tevékenységek a művészi alkotásokhoz és a mindennapi élet helyzeteihez, megnyilvánulásaihoz egyaránt kapcsolódnak.

A dráma a beszédgyakorlatokkal, a kreatív és improvizatív szövegalkotással, a drámajátékkal, a kommunikációs gyakorlatokkal fejleszti az érzékelést és a kifejezőképességet. Az együttműködés, a kapcsolati kultúra módjait, lehetőségeit tárja fel a csoportos tevékenységek során. A tanuló alkotó tevékenységet folytat, amelynek során érzelmi intelligenciája, empátiája, ön- és társismerete formálódik. Mindemellett megéli az alkotás örömét és nehézségeit egyaránt. A drámaszemelvények más kultúrák hagyományaival, értékeivel, új információkkal gazdagítják ismereteit, amely ismeretek a befogadás, értelmezés folyamata közben építik a személyiséget.

A tantárgy a kulcskompetenciákat gyakorlatok, illetve tevékenységek közben fejleszti. Az anyanyelvi kommunikációt a gondolatok, érzések, tények, vélemények kifejezése és értelmezése, valamint a helyes, öntudatos és alkotó nyelvhasználat során fejleszti. A matematikai kompetenciát a drámaóra tevékenységei közben felmerülő problémák megoldása során alkalmazott matematikai ismeretek és módszerek alkalmazásával fejleszti. A már megszerzett tapasztalatok alkalmazása jelenti a természettudományos kompetencia fejlesztését. A környezet ismeretére építve és a problémákat, szükségleteket alkotó módon megoldva fejlődik a technikai kompetencia. A digitális kompetencia alkalmazása ma már nélkülözhetetlen, ugyanakkor az információgyűjtés, az etikus információhasználat során, az informatikai jellegű tevékenységek közben tovább fejleszthető e kompetencia. A társadalmi életben, a közügyek intézése közben, a közösségi beilleszkedés folyamán szerzett tapasztalatok és ismeretek beépítése és kreatív felhasználása fejleszti a szociális és állampolgári kompetenciát. A kezdeményezőképeség és vállalkozói kompetencia az alkotó tevékenységek során folyamatosan fejlődik. Újabb és újabb előadások tervei, egyéni megoldások, új kihívások teszik próbára a tanulókat. Az esztétikai megismerés, az elképzelések, élmények és érzések kreatív kifejezése, a megismert drámai alkotások befogadása, a hagyományos és modern drámai nyelvezet megismerése és alkalmazása az esztétikai-művészeti tudatosságot és kifejezőképességet fejleszti.

A memoriterek, az egyéni és csoportos tanulás megszervezése, az idővel és az információval való hatékony gazdálkodás, az információtechnológiai ismeretek alkalmazása alakítja, fejleszti a hatékony, önálló tanulást.

A dráma tantárgy nem elméleti ismeretek tanítását helyezi a középpontba, hanem tevékenységközpontú. Gyakorlati tevékenységek során sajátítja el a tanuló a tananyagot. A tantárgy lehetőséget biztosít arra, hogy az általános műveltség területeihez tartozó tartalmakat szervesen integrálja. A dráma az új élethelyzetbe, iskolatípusba, közösségbe került tanulók beilleszkedését segíti a kommunikációs gátak, zavarok oldásával. A tantárgy feladata a kommunikációs képesség, művészeti készségek fejlesztése az iskolai és mindennapi élethelyzetekben; a szövegolvasás, szövegértés fejlesztése; tanulási technikák kialakítása. A

kommunikációs kifejezőképesség állandó fejlesztését szem előtt tartva nem a hagyományos "feldolgozó" jellegű munkaformákat kell előnyben részesíteni, hanem a tanulók saját tapasztalatainak, az önkifejezés formáinak a felhasználásával az egyéni, kreatív gyakorlati tevékenységeket. Hozzá kell segíteni a tanulókat ahhoz, hogy a világról szerzett ismereteiket az életkornak megfelelő szinten kreatívan tudják alkalmazni a mindennapokban. Az adott élethelyzetekben felismerjék a kommunikációs szituációkat, és ezekben alkalmazni tudják a tanév során elsajátított és begyakorolt, adekvát szerepeket.

Fejlesztési cél	1. Év eleji felmérés	Órakeret 5 óra
Előzetes tudás	Az általános iskolában és szabadidőben olvasott művek, kommunikációs ismeretek és tapasztalatok, mozgásos játékelmények.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Adekvát önkifejezési módok alkalmazásának fejlesztése. Önismeret fejlesztése: az egyéni képességek és ezek határainak elfogadása. Igényesség fejlesztése kreativitással, egyedi megvalósítással. Kritikai érzék fejlesztése. Együttműködési képesség fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Tájékozódás a tanulók olvasottságáról, kommunikációs és mozgáskoordinációs képességeiről, mozgáskultúrájáról. Bemeneti mérés: szövegértés, szóbeli kommunikációs, mozgáskoordinációs képességek, mozgáskultúra felmérése: – elbeszélgetés (szépirodalmi szemelvények, olvasmányok, irodalmi filmadaptációk, dalszövegek, kedvenc írók, költők, szerzők felidézése, vita kezdeményezése a témával kapcsolatban), – szituációs, mozgásos, ritmikus gyakorlatok tanulói és/vagy tanári témajavaslat alapján egyénileg és csoportosan (versenyjátékok, nagymozgásos játékok, népi kiszámoló és fogócskajátékok, rövid versek, mesék kísérése mozgással, egyenletes lüktetés érzékeltetése mondókamondás közben, természetes ritmusok felfedezése és mozgásos lekövetése), – korábban tanult vers, próza, tánc, zene, dal előadása, – vers, próza felolvasása felkészülés után, – a feladatok végrehajtásának értékelése egyénileg és/vagy csoportosan, önértékelés.		<i>Magyar nyelv és irodalom</i>
Kulcsfogalmak/fogalmak	Kommunikáció, kommunikációs szabály, beszédhelyzet, együttműködés, mozgáskoordináció, mozgáskultúra, ritmizálás, önkifejezés, igényesség, kritika, vita.	

Fejlesztési cél	2. Készségfejlesztő gyakorlatok	Órakeret 9 óra
Előzetes tudás	Versikék, mondókák, mesék, memoriterek. Közösségi és sportjátékok.	

A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Tiszta, érthető, artikulált beszéd, adekvát nyelvhasználat fejlesztése. Nonverbális kifejezőeszközök helyes és tudatos használata. Zenei kifejezőeszközök helyes és tudatos használata. Kreativitás fejlesztése. A személyiségnek megfelelő árnyalt önkifejezés fejlesztése. Kooperáció, együttműködés fejlesztése.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
Beszéd, metakommunikáció. Intonáció, gesztus, mimika, testtartás jelentőségének, jelentésének feltárása: – beszédtechnikai és légzőgyakorlatok (légzéstípusok megfigyelése: váll, mellkas, rekesz, saját légzés megfigyelése, rövid versek és mondókák előadása laza testtónus megtartása mellett, hangok próbálgatása az erős érzelmi-indulati állapotok kifejezésére, szóhangsúly gyakorlása egyre hosszabb szavakban), – artikulációs gyakorlatok (szájról olvasás, egymás hangjának felismerése, utánzása, ritmusjátékok néma szövegmondással), – memóriafejlesztő gyakorlatok, – némajátékok, pantomim, – interakciós játékok, páros, illetve csoportos egyensúly- és bizalomgyakorlatok (vakvezeteses, dőléses, billenéses gyakorlatok), – szituációs játékok, – mozgáskoordinációs gyakorlatok (versenyjátékok, nagymozgásos játékok, népi kiszámoló és fogócskajátékok, rövid versek, mesék kísérése mozgással, egyenletes lüktetés érzékeltetése mondókamondás közben, természetes ritmusok felfedezése és mozgásos lekövetése), – relaxációs gyakorlatok (feszítés és lazítás fekvő, állva, ülve, arc ellazítása, kéz „kirázása” kilégzés közben), – ritmusérzéklet fejlesztő játékok (versek, mondókák ütemezése tapssal, járással, mozgással különböző tempóban, ritmus és mozgásváltással), – kapcsolatteremtő játékok (kapcsolatteremtés szemkontaktussal, érintéssel, kézfogással, hanggal). Beszédstílusok (régies, tanári, költői stb.) megkülönböztetése: – beszédstílus, intonáció, gesztus, mimika, testtartás megfigyelése és elemzése (mindennapi életben, művészi előadásokban, önmegfigyelés során), – csoportépítés (csoportépítési technikák játékos feladatokkal).	<i>Magyar nyelv és irodalom</i> <i>Társadalomismeret</i>
Kulcsfogalmak/fogalmak	Légzéstechnika, artikuláció, szituáció, relaxáció, nonverbális kifejezőeszköz, zenei kifejezőeszköz.

Fejlesztési cél	3. Az alapvető drámai konvenciók megismerése és alkalmazása	Órakeret 5 óra
Előzetes tudás	Irodalmi művek szereplőinek belső és külső tulajdonságai, jellemzése. Hallott, tanult, látott szövegek, mozgások reprodukciója.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Kreativitás és szocializáltság egyidejű, dinamikus fejlesztése, önállóság, aktivitás, tolerancia, empátia kialakítása. Elsajátított ismeretek, készségek fejlesztése ritmikai, mozgásos gyakorlatokban.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Különböző drámajátékok, gyakorlatok egyénileg és kiscsoportban: – belső hangok követése, monológ, gondolatkövetés, mimes szituációs játék, szoborjáték vagy állókép: a csoport tagjai egy jelenetet, helyzetet rögzítenek így, a többiek kérdéseket intézhetnek hozzájuk: Kik vagy mik ők? Mi történt velük? Miért? stb., halandzs nyelv, improvizációk zenére stb., – levél és napló, telefon- és rádióbeszélgetés, interjú, műfaji sajátosságai (narráció), – a szépirodalmi napló ismertetése, szövegrészletek feldolgozása, – illemszabályok hétköznapi szituációkban, – térközsabályozást, térhasználatot segítő feladatok.		<i>Magyar nyelv és irodalom</i> <i>Művészetek</i>
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Belső hang, monológ, gondolatkövetés, levél, napló, interjú, illemszabály, improvizáció, színházi tér.	

Fejlesztési cél	4. Színházi, dramaturgiai alapfogalmak alkalmazása	Órakeret 9 óra
Előzetes tudás	Általános iskolai ismeretek a meséről.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Elemző gondolkodás fejlesztése. Szóbeli és nem szóbeli kifejezőképesség fejlesztése: kifejező beszéd, szövegalkotási képesség, testkontroll, helyzetfelismerési képesség, problémamegoldó képesség fejlesztése. Együttműködési képesség fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A mese és a cselekmény fogalmának ismerete, a cselekmény szerkezete, a környezetrajz és jellemzés speciális módjai a színpadi műfajok esetében; a népmese elemei szövegrészletek alapján: – improvizációs játékok (rögtönzések, érzelmi állapotok, színjátékos stílusok, szöveg megadásával), – szövegek szerkesztése (drámai szöveg mozgásban és szóban való megjelenítése), – állókép, tabló, – párbeszédes játékok, – tárgyak megszólaltatása,		<i>Magyar nyelv és irodalom</i> <i>Művészetek</i>

– képzelt lények megszemélyesítése, beszélgetése, – térközsabályozást, térhasználatot fejlesztő gyakorlatok (tempótartás különböző térformákban, térkitöltő gyakorlatok, térhez igazodó beszéd), – beszédgyakorlatok (hangok utánzása, a tanult beszédgyakorlatok tudatos alkalmazása, szöveges hangerő-gyakorlatok, hangsúly-, hanglejtésgyakorlatok stb.), – mesei motívum, meserészlet vagy rövidebb mese feldolgozása tanári közreműködéssel (térmeghatározás, szimuláció, a teljes csoportot megmozgató szerepjáték, szertartás, állókép, némajáték).		
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Mese, cselekmény, térközsabályozás, szertartás, történet, jelenet, főhős, szereplő, helyszín.	

Fejlesztési cél	5. Történetek szerkesztése és előadása a dráma eszköztárával	Órakeret 18 óra
Előzetes tudás	Népi gyermekjátékok, kiszámolók, mondókák, gyerekdalok, énekes-táncos játékok, gyerekversek, népmesék ismerete.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Megfigyelési képesség fejlesztése. Gondolkodás fejlesztése. Előadói képesség fejlesztése. Improvizációs képesség fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Népszokások, néphagyományok, betlehemezés, regölés, alakoskodások, hagyományos ünnepi műsorok, táncok. A helyi népszokások bemutatása, ismertetése. – Rögtönzés a megismert drámai konvenciók és színházi formanyelv elemeinek alkalmazásával, – néphagyományok dramatikus megjelenítése, – dramatikus improvizációk – a tanár által megadott és/vagy a tanulók által létrehozott történetváz alapján, – mozgásra épülő csoportos improvizációk a tanár által megadott egyszerű cselekményváz alapján, – játék az elkészített marionettfigurákkal és /vagy árnybábokkal, különböző technikákkal, – improvizációk a megismert technikák felhasználásával, önálló előadás készítése, bemutatása, értékelése, – szövegalkotás, – memoriterek, – autentikus források felkutatása.		<i>Magyar nyelv és irodalom</i> <i>Művészetek</i> <i>Informatika</i>
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Esztétika, néphagyomány, népszokás, ünnep, viselet, néptánc, koreográfia, információgyűjtés és -feldolgozás.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	6. A színház- és drámatörténet kiemelkedő korszakai	Órakeret 22 óra
Előzetes tudás	Általános iskolai ismeretek drámákról.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az irodalmi művek jobb megértésének fejlesztése. Kommunikációs képességek fejlesztése. A kommunikációs helyzetnek megfelelő stílus alkalmazása. Igényesség kialakítása feladatok, gyakorlatok kreatív, egyedi megvalósítása során.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Ókor (tragédia, komédia, az ókori görög színház általános jellemzése, maszk, jelmez, egyéb színháztechnikai jellemzők). Reneszánsz (angol színházművészet, színpadtechnika, jellemző karakterek, jelmezek). XX. század (modern műfajok, musical, kabaré) – a klasszikus és kortárs magyar irodalom különféle epikai, lírai, drámai műveinek változatos feladathelyzetekben való feldolgozása, esztétikai jellemzőik tudatosítása, – színdarabok előadása – dramatizált részlet (dialógus vagy monológ) kifejező előadása, – a túlzás és általánosítás szerepének bemutatása egyes típusok ábrázolásában, a komikum tartalmi és nyelvi eszközeinek felismerése, – a történeti és napjaink színházi műfajai vonatkozásában az egyes színházi stílusok jellemző jegyeinek felismerése látott színjátékokban, drámamunkában, filmfeldolgozásokban, – különböző színházi irányzatokhoz tartozó színházi előadás/ok, filmfeldolgozás/ok megtekintése, megvitatása, – központi figura köré épülő rövid dráma alkotása (hangaláfestés, szerep a falon, térképek és ábrák készítése, állókép, gyűlés, véletlenül meghallott beszélgetés, képaláírás, maszkok, beépített szereplő, gondolatkövetés konvenciók felhasználásával), – csoportról szóló drámaóra (interjú, forró szék, szerepcsere, kiscsoportos improvizáció, mimes játék, az igazság pillanata, belső hangok, szertartás, vita konvenciók felhasználásával), – erkölcsi dilemmákat vizsgáló drámaórák (pl. a szakértő köntösében, telefonbeszélgetés, az élet egy napja).		<i>Magyar nyelv és irodalom</i> <i>Művészetek</i> <i>Informatika</i>
Kulcsfogalmak	Dráma, stílus, karakter, sűrítés, feszültség, konfliktus, jellem, helyzet, társadalmi ellentmondás, jelenet, szín, zenei stílus, néptánc, modern tánc, koreográfia, előadás, színpadi műfaj, komédia, tragédia, tragikomédia, bábjáték, mesejáték, történelmi dráma, zenés, tánc- és mozgásszínház, ókori görög színház, reneszánsz angol színjátszás, expozíció, bonyodalom, tetőfok, válság, késleltetés, megoldás.	

Fejlesztési cél	7. Történetek feldolgozása a dráma eszköztárával	Órakeret 22 óra
Előzetes tudás	Az instrukciók megértése, követése. Együttműködés. Figyelem, koncentráció. Ritmusérzék. Verbális és nonverbális kifejezőeszközök használata.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Egyéni képességek kibontakoztatásának segítése. A művészi szövegek, előadások önálló értelmezése iránti igény kialakítása, és ezek kreatív átfogalmazása. Kreativitás sokoldalú fejlesztése. Rugalmasság, nyitottság, alkalmazkodóképesség, konfliktuskezelés, érdekérvényesítés fejlesztése. Vállalkozói kompetencia, önállóság, felelősségvállalás fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Díszlet, jelmez tervezése és/vagy készítése. Ünnepi műsorok, táncok, klasszikus vagy modern művek, műrészletek átdolgozása, előadása.		<i>Magyar nyelv és irodalom</i>
Kulcsfogalmak/fogalmak	Kooperativitás, projekt módszer.	

Fejlesztési cél	8. Rendszerező ismétlés	Órakeret 7 óra
Előzetes tudás	Mozdásgyakorlatok. Beszédgyakorlatok. Önismereti és társismereti játékok. Improvizációs játékok. Kapcsolatteremtő és kommunikációs játékok. Dramatikus játékok. Színjátékos gyakorlatok.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Kulturált nyelvi magatartás fejlesztése. Ítéliképesség, erkölcsi, esztétikai érzékenység fejlesztése. Önellenőrzés, önismeret fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Tanult játékok, gyakorlatok, technikák, játékok ismétlése, a tananyag rendszerezése. A tanév munkájának elemzése: – bemeneti mérés szempontjai alapján a kimenet értékelése: szövegértés, szóbeli kommunikációs, mozgáskoordinációs képességek, mozgáskultúra felmérése, – szituációs, mozgásos, ritmikus gyakorlatok, – korábban tanult vers, próza, tánc, zene, dal előadása, – vers, próza felolvasása felkészülés után,		<i>Magyar nyelv és irodalom</i> <i>Művészetek</i> <i>Informatika</i> <i>Patronusi foglalkozás</i>

– a feladatok végrehajtásának értékelése egyénileg és/vagy csoportosan, önértékelés, – korábban rögzített előadás(ok) elemző értékelése .	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Kommunikáció, együttműködés, mozgáskultúra, önkifejezés, igényesség, kritika, vita, esztétikum, előadás, önértékelés.

A fejlesztés várt eredményei a ciklus végén	A tanuló reális önismerettel rendelkezik szövegértési, szóbeli kommunikációs és mozgáskoordinációs képességeiről. Beszédstílusa a szituációnak, mondanivalójának és életkorának megfelelő. Kommunikációja során törekszik kifejezőeszközeit helyesen alkalmazni és tudatosan megválasztani. Verbális és metakommunikációs eszközöket tudatosan alkalmaz. Képes az együttműködésre csoporttársaival. Képes egyénileg és csoportosan előadást, rövid jelenetet tervezni, előadni. Életkorának megfelelő kreativitással, önállósággal oldja meg feladatait. Többféle mozgásformát ismer, alkalmaz. A megismert munkaformákat tudatosan és kreatívan alkalmazza. Képes figyelme tudatos összpontosítására, fegyelmezett feladatvégzésre. A drámaórák kapcsán felmerült problémák életkorának megfelelő szintű vizsgálatára és megfogalmazására képes. Irodalom- és drámatörténeti ismeretekkel rendelkezik.

TESTNEVELÉS ÉS SPORT

A testnevelés és sport műveltségtartalma - már a kritikus gondolkodásra alapozva – ezen az iskolafokon tovább mélyíti és bővíti a sportolás, aktív pihenés alkalmazásához szükséges ismereteket és mozgásos tevékenységeket és az ehhez tartozó kompetenciákat. Ebben a szakaszban a munkaerőpiac kompetenciaelvárásainak és a Nemzeti alaptanterv kulcskompetenciáinak tudatosítására és a NAT-nak megfelelő sportműveltség, sportágismeret elsajátítására kell elsősorban törekedni. További cél az önálló felelősségvállalás, a munkavállalásra alkalmazhatóság, a munkabírási, a tanulás és mozgás helyes aránya, a választás a saját előnyben részesített rekreációs terület irányába kialakítása, és az azokkal kapcsolatos tudás összefoglalása, továbbfejlesztése. A műveltségterület ebben az életszakaszban közvetíti a civilizációs betegségek ismeretét, felismerési módjait, az ezek elleni küzdelem lehetőségét, módját.

A diák alapvetően képessé válik az eddig megszerzett tudás, kompetenciák birtokában a tárgyi és eszköztudását fejleszteni, valamint felelősen végig tudja gondolni a jövőjét sarkalatosan befolyásoló események fontosságát, azok szerepét. A kerettantervben megjelenő mozgásos és kognitív tartalmak sikeres akkomodációjának érdekében inkább a tanuló változó körülményekhez kapcsolódó alkalmazkodóképessége és nem a mozgásreprodukáló képessége kerül fejlesztésre. A különböző testgyakorlási formák hozzájárulnak az általános értékteremtés mellett a közös és az egyéni érdekek képviseléséhez, valamint erősítik a tantárgy alapvető és aktuális motivációs tényezőit, pl. ötletszerzés, élményszerzés, jókedv, kaland, testformálás, fogyókúra, párválasztás, kikapcsolódás, feszültségvezetés, örömszerzés, baráti kör, önmegvalósítás, teljesítménykontroll, sportolási divatok.

A kívánt célállapotban a közoktatási tanulmányait befejező fiatal képes a mozgáskommunikáció sokoldalú felhasználására, az iskolai testnevelésben tanult testgyakorlati ágak technikájának teljesítményhez kötött bemutatására, a testi képességekhez, az egészséges életmódhoz kapcsolódó ismeretek alkotó felhasználására, az egyéni és társas játékok, sporttevékenységek szervezéséhez szükséges ismeretek átadására és bemutatására.

A kerettanterv minden tanuló számára biztosítani kívánja a hatékony és élményszerű motoros tanulást. Módszereiben döntően a játékos cselekvéstanulást, az adekvát játékok és versengések alkalmazását helyezi előtérbe. Az egységesség és differenciálás elvét az általa vezérelt gyakorlatok során a legfőbb értékek közé sorolja. Ebben az oktatási szakaszban is megkülönböztetett figyelmet fordít a belső, didaktikai differenciálásra. Ez a záloga annak, hogy minden tanuló eljusson a megszerzhető tudás legmagasabb szintjére és megvalósulhassanak a társadalmi érdekeket is kifejező tantárgyi célok. A differenciálás alappillérei a tanulói képességek különbözősége, a motivációs háttér és a testneveléshez kapcsolódó egyéni célok. A fejlesztő munka igazodik a tanulásban mutatkozó alapvető tendenciákhoz, de az oktatási-nevelési folyamatban bekövetkező változásokhoz is. A belső didaktikai differenciálás emeli a motoros tanulást, de egyúttal a személyiségfejlesztés egyéb dimenzióiban bekövetkező fejlesztés határfokát is. A motoros tanulás sajátossága ugyanis, hogy a tudáshoz, a teljesítményhez vezető úton formálódnak az értelmi, érzelmi-akarat, szociális képességek és tulajdonságok. A fejlesztés várt eredményei ennek megfelelően a készségekben, a képességekben, az ismeretekben és az attitűdökben megfogalmazható követelményeket is tartalmazzák.

A közoktatási folyamat kimeneti szakaszához közeledve a tudatosan tervezett, rendszeres képzésben megjelenik a testkultúrához tartozó, a sportkultúrát és sportműveltséget fejlesztő szabály-, élettani, anatómiai, illetve sporttörténeti oktatás, megteremtve a szükséges alapot és lehetőséget a közép- és emelt szintű érettségi vizsga sikeres teljesítéséhez, valamint a *demokráciára nevelés és az erkölcsi nevelés* segítéséhez. Az évfolyamszakasz vége az

általános műveltséget elmélyítő, pályaválasztási szakasznak tekinthető – előtérbe lép a *pályaorientáció, a saját életút iránti felelősségvállalás*. A tanulók értik, tudják a kultúra és a testkultúra kapcsolatrendszerét, a mozgásigény és mozgásszükséglet alakulását a biológiai fejlődéssel összhangban, az önálló testedzés elméleti és gyakorlati alapjait, a testi képességek és a mozgásműveltség sokoldalú fejlesztésének módjait, a *testi és a lelki egészség* megőrzésére vonatkozó lehetőségeket. Az alternatív, szabadtéri sportok kapcsán hangsúlyt kap a *környezettudatos* nevelés is.

Mindezek adják az egészségtudatos, sportos felnőtt élet megélésének bázisát. Megteremtik az élethosszig tartó mozgásos tevékenységekhez szükséges felelős döntések elegendő és rugalmasan bővíthető információs készletét – kiteljesedik az *önértékelés*. Kialakítják a társas viszonyokba ágyazott személyes identitást, és képessé teszik a fiatalot arra, hogy a sportban átélt konkrét élményeket szimbolikus síkon értelmezze, az élet más területén szerzett tapasztalataival összevesse, és az összefüggéseket megértse – ezáltal erősödik a *nemzeti öntudat, a hazafias nevelés*.

Ebben a szakaszban célként jelenik meg az iskolai műveltség differenciált megszilárdítása, amelyben már feltűnnek a szakképzés előkészítéséhez, a pályaválasztáshoz, a munkavállalói szerepekhez szükséges kompetenciák. Ez a szakasz a tudás alapvető tényezőit és összetevőit a tartalomba ágyazott képességfejlesztés elvének a szem előtt tartásával szilárdítja meg. Ebben az életkorban már kiemelten valósulhat meg – a kognitív fejlesztési oldal figyelembevételével – a testnevelés és sport oktatásában az alapvető egészséggel és önismerettel kapcsolatos értékek elsajátítása.

A tantárgy tanításának alapja a szaknyelv fejlődését biztosító *anyanyelvi kommunikáció*. Célja, hogy a tanulók képesek legyenek objektív módon elemezni saját egészségi állapotukat, ismerjék az egészségkárosító tényezőket, azok hatását, elkerülésük módját. Mindezek mellett tudatosan és minden tekintetben kielégítő módon kommunikáljanak, és saját véleményüket artikuláltan, határozottan fejték ki az egészségtudatos életvitellel kapcsolatban és a társaknak nyújtott segítségadás során.

A sikeres interperszonális részvétel érdekében elengedhetetlen a viselkedési szabályok és az általánosan elfogadott magatartás megértése, ezáltal fejlődik a *szociális és állampolgári* kompetencia. E kompetencia alapját az a készség képezi, hogy építő módon tudjanak tanulók *kommunikálni*, nézőpontokat kifejezni és megérteni, bizalmat keltő módon tárgyalni, és képesek legyenek az együttérzésre. Az egyénnek tudnia kell kezelni a stresszt és a frusztrációt, és építő módon kell ezeket kifejezésre juttatnia, továbbá különbséget kell tudnia tenni a személyes és a szakmai szféra között.

A hatékony *tanulás* kompetencia segítségével a tanulók egyénileg és csoportban is meg tudják szervezni saját edzettségük eléréséhez szükséges tevékenységüket, ideértve az idővel és információval való hatékony bánásmódot. A kompetencia magában foglalja az egyén tanulási folyamatának és szükségleteinek ismeretét, az elérhető lehetőségek felismerését, és az akadályok megszüntetésének képességét az eredményes edzettség és teherbírás érdekében. Ez az új tudás és készségek megszerzését, feldolgozását és asszimilálását, továbbá útmutatások keresését és alkalmazását jelenti. Ennek birtokában fejlesztik a tanulók azon képességeiket, ami rávezeti őket arra, hogy a feladatok végrehajtásában az előzetesen tanultakra és az élettapasztalatra építsenek, annak érdekében, hogy a tudást és készségeket helyzetek sokaságában tudják használni.

A sport- és mozgáskultúra bázisára építve fejlődik a *vállalkozói kompetencia*, miszerint egyénileg s csapatban is képesek a személyek dolgozni. Kialakul az egyén saját erős és gyenge pontjai megítélésének képessége, valamint az a képesség, hogy az egyén a kockázatokat értékelni és adott esetben vállalni tudja. A mozgásminőség és mozgáskivitelezés elemzésén keresztül fejlődik az *esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség*.

9-10. évfolyam

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Sportjátékok	Órakeret 70 óra
Előzetes tudás	Életkornak megfelelő technikai és taktikai, elméleti és gyakorlati tudás. Aktív részvétel az előkészítő játékokban, sportjátékokban. Figyelmes és hatékony munkavégzés a gyakorlásban. Csapatjátékos tulajdonságok ismerete. Sportszerűség, a szabálykövető magatartás.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A választott legalább két labdajátékra vonatkozóan: Az új játékfeladatokban, játéksituációkban a technikai, taktikai és szabályismeret tudatos és felelős alkalmazása, bővítése. A sportjáték-specifikus képességek megerősítése. A játéksituációk, játékfeladatok magasabb gondolkodási, motoros szinten történő megoldása a szabálykövetés, a csoportkonszenzus és az ellenfél tisztelete szempontjából is.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Legalább két labdajáték választása kötelező. MOZGÁSMŰVELTSÉG A labdajátékokra felkészítő mozgásfeladatok <i>Speciálisan előkészítő, rávezető, képességfejlesztő feladatok és testnevelési játékok</i> A labda nélkül végzett mozgások – szlalom futások (változó irányokba), vágások, irányváltások, taposások helyben, súlypontemelkedések, ugrások páros és egy lábbal, váltott lábbal – gyakorlási hatékonyságának, játékban való eredményes használatának továbbfejlesztése. Az alapmozgások nagyszámú variációja irányban, sebességnöveléssel. A reakcióidő és a társ mozdulatára reagálás optimumának elérése. A helyezkedés, helyzetfelismerés továbbfejlesztése a labdáért való harcban, cselek labdával és labda nélkül, küzdések váll-váll érintéssel a labda megszerzéséhez. Labdás ügyességfejlesztés egy-két labdával, a labdás ügyességfejlesztés összetettebb játéka: a labda fogadása, kezelése fokozódó lendületben, magasságban, távolságban, a labda továbbítása gyorsabban, lendületesebb, változó magasságokban, futás közben, labdavezetés, haladás a labdával gyors irányváltásokkal és ritmusváltásokkal. Az adott sportjáték technikái gyakorlása testnevelési játékokban, kidobós, fogójátékok labdával, labdaszerző és -védő játékok, cicajátékok, pontszerzők, stilizált játékok, szabadon alkalmazott technikai-taktikai elemek és szabályismeretek mellett is. A mozgástanulást segítő eszközök használata (szemüveg, célkeret stb.). Bonyolultabb - kooperatív, kreatív - testnevelési és sportjátékok (pl. játékszabályok dinamikus változtatása, esélykiegyenlítő játékok, fordított eredményszámítás). A sportjátékokra való előkészítésen túlmutató, stratégiai jellegű, az életszerepekre felkészítő és inklúzióra érzékenyítő játékok.		<i>Matematika:</i> logika, valószínűségszámítás, térbeli alakzatok, tájékozódás. <i>Vizuális kultúra:</i> tárgy- és környezetkultúra, vizuális kommunikáció.

<i>Bemelegítés labdajáték foglalkozásra – részleges tanári irányítással</i> A bemelegítési modell ismételt gyakorlása és az önálló bemelegítésre való felkészítés. A modell minimális tartalma: sportjáték-specifikus futó-ugrómozgások, labda nélküli és labdás gyakorlatok az ízületek átmozgatására, labdavezetések variációi helyben és haladással, páros, mikrocsoportos labdás gyakorlatok, bemelegítő testnevelési játékok labda nélkül és labdával, az adott labdajáték specifikus technikai és taktikai előkészítő gyakorlatai. A választott labdajátékok technikai és taktikai elemeinek gyakorlása, tökéletesítése, alkalmazása új variációkban, szituációkban.	
Kosárlabdázás <i>Technikai elemek</i> Fokozódó lendületben, magasságban, távolságban csökkenő hibaszázalékkal végrehajtott technikai elemek. <i>Taktikai elemek</i> Kisebb csapatrészekben azonos létszámmal egymás elleni játék teljes anyagának beépítése az 5:5 elleni játékba, félpályás és egészpályás gyakorlatokkal. Emberfölényes helyzetek támadásban, védekezésben. Emberfogás, területvédekezés. Ötletjáték támadásban. A speciális feladatok megoldása (feldobás, alap- és oldalvonal-bedobás, büntetődobás utáni támadás és védekezés). Kézilabdázás <i>Technikai elemek végrehajtása fokozódó lendülettel, erőközléssel, magasabban és távolabbra, csökkenő hibaszázalékkal</i> <i>Labda nélkül:</i> Gyorsfutások közben, a társ futómozgásának követése. Térnyerésre törekvő indulócselekkel mindkét irányba. A kapus mozgástechnikája. <i>Labdával:</i> Alaphelyzetek, alapmozgások, támadó, illetve védő játékos esetén. Labdakezelési gyakorlatok 2–3–4-es csoportokban, 1–2 kézzel. Átadások talajról és felugrásból cselezés után. Indulócsel, átadócsel, lövőcsel, cselkapcsolatok alkalmazása mindkét oldalra. Kapura lövések bevetődésből is. <i>Taktikai elemek növekvő együttműködéssel és eredményességgel</i> <i>Támadó taktika:</i> Zárás, leválás alkalmazása. Támadásbefejezések lerohanásból rendezetlen védelem elleni játékból. Szélsőbefutások. Beállós játék. A test-test elleni játék a támadásban. <i>Védekező taktika:</i> Vegyes védekezés alkalmazása a játékban. Ütközés talajon és levegőben. 4:2 elleni védekezési rendszer. A test-test elleni játék a védelemben. Labdarúgás <i>Technikai elemek fokozódó kitartással, variációban, lendületben, magasságban, távolságban, csökkenő hibaszázalékkal</i> A labdás koordináció minőségi fejlesztése. Labdakezelések mozgás közben és irányváltoztatással, átadások különböző mértani alakzatokban. Rövid és hosszú labdaátadások talajon vagy levegőben. Átadások, átvételek mélységi, szélességi játékhelyzetek kialakításával. Induló-, futó-, átadási és lövőcselek védővel szemben. Fejelések	<i>Fizika:</i> mozgások, ütközések, erő, energia. <i>Biológia-egészségtan:</i> az emberi szervezet működése, energianyerési folyamatok.

technikái levegőből, társnak vagy kapura. <i>Taktikai elemek a variációk növelésével és végrehajtási minőség emelésével</i> Posztok betöltése: kapus, védő, középpályás, támadó. Rombuszbán 4 játékos feladatmegoldása mélységben, szélességben, folyamatos helycserékkel. Röplabda <i>Technikai elemek optimális erőközléssel, fokozódó magasságban, pontossággal, folyamatossággal, csökkenő hibaszázalékkal</i> A mélységlátást, labdához való igazodást elősegítő gyakorlatok, társtól dobott vagy falra feljátszott labdával. Gurulások, vetődések. Célba ütések és érintő labdatovábbítások mozdulatlan majd mozgó céltárgyra vagy társhoz. A sáncolás technikája egyénileg és párban. <i>Támadás és védekezés alapvető megoldásai</i> 2–3 fős támadási technikák védelem nélkül és védelem ellen, védekező feladatok, biztosítás, változatos támadás befejezések (erő, ív, elhelyezés stb. szempontjából). Kooperativitás és versengés a labdajátékokban, a szabályok – játékszabályok begyakorlása – játékvezetési gyakorlat. Az elsajátított játéktudásnak megfelelő színvonalú játékszabályok alkalmazása, betartatása növekvő tudatossággal és önállósággal az osztályszintű gyakorlások és mérkőzések során. Játéksituációk előidézése egy-egy szabály begyakorlására, a játéksituáció megállítása, elemenkénti ismételése a szabálytalanság korrekciója érdekében. Játék egyszerűsített és fokozatosan bővülő szabályokkal.	
Rövidített játékidővel gyakorlás, osztálymeccsek, villámtornák a diákolimpiáknak megfelelő versenyszerű körülmények és a helyi szabályozás szerint. Differenciált mennyiségű és minőségű játéklehetőség biztosítása. Rövid játékvezetői gyakorlás a tanárral együtt, rögzített, változtatható, egyszerűsített játékvezetésben. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Játéktípusok, szabályok, stratégiák működtetése. A tanult játékstratégiák (támadó és védő alaptaktika, emberelőnyös-emberhátrányos játéksituációk) felhasználása a taktikai magyarázatok, beszélgetések és játékszervezés során. Az animáció alkalmazása a játékok továbbfejlesztésében. Különböző életkorra, az egyénre és a helyzetre jellemző érzelmi önkontroll. A siker egyéni és csoportos átélése, a kudarc elfogadás, mint a tevékenység természete velejárója. Az alkotó, kooperatív mozgásos tevékenységek kezdeményezése, az ötletek kulturált megfogalmazása és megvalósítása. Az együttjátás előnyeinek, jelentőségének képviselése.	

Kulcsfogalmak/ fogalmak	Játékrendszer, taktika, támadási rend, védelmi rend, önszerveződés, problémaorientált taktikai megoldás, támadási stratégia, védekezési stratégia, megegyezően alapuló játék.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Torna jellegű feladatok és táncos mozgásformák	Órakeret 54 óra
Előzetes tudás	Részlegesen önálló, balesetmentes gyakorlás. Az alapvető torna mozgáselemek önálló bemutatása. Az aerobik kargyakorlatokat és lépésgyakorlatokat, alaplépéseket, haladásokat összehangolása a zenével. A kötél biztonságos mozgatása. A szabályok érthető megfogalmazása. A gyengébbeknek, a segítségre szorulóknak feltétel nélküli segítségadás. Sportágak versenyrendszeréről alapismeretek.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az iskolai tornajellegű feladatok, táncos mozgásformák során a reális énkép további alakítása. A gyakorlás során segítség adása és elfogadása, mások bátorítása révén a tevékenységek állandó motivációs hátterének biztosítása. Szabadabb és differenciáltabb önálló részvétel, az alkotókészség, kreativitás fejlesztése a gimnasztika, torna, esztétikai sportok, és a helyi tantervben választott sporttáncok, történelmi és néptáncok mozgásrendszerén belül. Az esztétikus mozgás, a feszes, megtartott testmozgás további javítása. A test térbeli, időbeli és dinamikai érzékelésének, valamint a koordinált mozgás és az erőközlés összhangjának továbbfejlesztése. A táncmotívumok ritmikailag, plasztikailag pontosabbá, az újabb koreográfiák, művészeti előadások tudatosabbá tétele. A saját kultúra újratemetése iránti igény erősítése, a más népek kultúrája iránti tisztelet erősítése. Az ismeretek körének bővítése az adott versenysportágak hazai élvonaláról, ennek révén a nemzeti öntudat fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG Gimnasztika <i>Térbeli alakzatok – rendgyakorlatok</i> Alakzatok, mozgások zárt rendben, alakzatváltozások. Variációk a ritmusban, a tempóban történő változtatással, rendgyakorlatok zene nélkül és zenére is. <i>Szabadgyakorlati alapformájú gyakorlatok</i> 8–16 ütemű gimnasztikai gyakorlatok egyidejű fejlesztő hatásokkal, kiemelten a mély hát- és hasizmok, a függesztő öv, a lábboltozat izomzatának optimális és precíz működése által. Gimnasztikai gyakorlatok alkalmazása az izommunka jellege szerint (nyújtó, erősítő, ernyesztő-lazító) arányosan, minden testrész mozgásaira kiterjedően, növekvő önállósággal a gyakorlatok kiválasztásában, növekvő önállósággal a gyakorlatsorok összeállításában. A gyakorlatok variálása szempontjai szerinti változatok a mozgásütem		Fizika: egyenes vonalú mozgás, periodikus mozgás, gravitáció, tömegvonzás, hatás-ellenhatás törvénye.

változtatásával, a kiinduló helyzet és kartartás változtatásával, a kéziszerke – súlyzó, bordásfal, pad, medicinlabda – alkalmazásával. A dinamikus és statikus erő kifejtés megkülönböztetése. A különböző erőadagolás változatos gyakorlatai alkalmazása. <i>Összetett, komplex, fizikai képességeket fejlesztő gyakorlatok</i> Szabadgyakorlati alapformájú és természetes gyakorlatok differenciáltan, egyénre szabottan, állandó gyakorlási jelleggel. Erőgyakorlatok az egyén számára optimális ellenállás leküzdésével. Aerob állóképesség-fejlesztő eljárások a gimnasztika eszközeivel. Az elrugaszkodás (dobbantás) gyorsaságának fejlesztése. Az egyensúlyozás továbbfejlesztésére a statikus helyzetek időtartamának és bonyolultságának növelése. Az esztétikus mozgások előadásmódja segítésére a testtartást biztosító kondicionális és koordinációs képességfejlesztő eljárások gyakorlása. Mászások, függeszkedések differenciált követelménnyel, az 1–8. osztályban elért egyéni szint szerinti fejlődést követő rendszeres kontrollal.	
Torna – iskolai sporttorna Célirányos előkészítő és rávezető gyakorlatok, mozgásszabályozó, mozgásalkalmazó, átállító és mozgástanuló jelleggel. Talajon és a helyi tanterv szerint választott legalább egy szerten a korábbi követelményeken nehézségben túlmutató mozgásanyag tanulása, gyakorlása egységesen és differenciáltan. <i>Akrobatikus gyakorlatok – talajtorna,</i> <i>Tartásos gyakorlatelemek végzése:</i> tarkóállás, fejállás, kézállás, mérlegek kéztámasszal, mérlegállások, spárgák, hidak. <i>Mozgásos gyakorlatelemek végzése:</i> gurulóátfordulások különböző irányokba, tarkóbillenés, fejenátfordulás, cigánykerék, vetődések, átguggolások, átterpesztések, lábkörzések, dőlések, felállások, egységesen az alapformában és differenciáltan a variációkban. Az esztétikus és harmonikus előadásmód rávezető eljárásai (feszítések, fejtartás, válltartás, spicc kidolgozása). Az elemek mennyiségének és nehézségi fokának továbbfejlesztése - differenciáltan. Az egyéni optimum, az önálló bővítés lehetőségének megjelenítése az elemkapcsolatokban, gyakorlatokban. A gyakorlatbemutató rítusa minőségi paraméterek hozzáadásával történik az ellenőrzések során. <i>Szertorna</i> A helyi tanterv által meghatározott szerten vagy szereken történik: egységesen az alapformában, differenciáltan a variációkban és az elemek mennyiségében és nehézségi fokában, egyénre szabott segítségadással társak és/vagy tanár közreműködésével, önálló tervezéssel és gyakorlással.	
<i>Szertorna fiúk számára</i> <i>Korláton gyakorlás</i> – terpeszülés, harántülés, nyújtott támasz, hajlított támasz, oldaltámaszok, lebegőtámasz, lebegő-felkartámasz, felkarfüggés, alaplendületek támaszban és felkarfüggésben, beterpesztések, terpeszpedzés, támlázás, szökkenés, fellendülés előre terpeszülésbe, felkarállás, felugrás beterpesztéssel támasz ülőtartásba,	<i>Fizika:</i> az egyszerű gépek működési törvényszerűségei, forgatónyomaték, reakcióerő, egyensúly, tömegközéppont.

vetődési leugrás, kanyarlati leugrás. <i>Nyújtón gyakorlás</i> – kelep felhúzódas támaszba, alaplendület, lendület előre 180 fokos fordulattal, ellendülés, alálendülés, kelep forgások, térd felendülés, billenés, támaszból homorított leugrás hátra, alugrás, nyílugrás. <i>Gyűrűn gyakorlás</i> – kéz- és láb függések, függések, lefüggések, mellő függőmérleg, hajlított támasz, nyújtott támasz, alaplendület, lendületvétel, húzódas-tolódás támaszba, vállátfordulás előre, homorított leugrás, leterpesztés hátra. <i>Szertorna lányok számára</i> <i>Gerendán gyakorlás</i> – állások, térdelések, ülések, fekvések, térdelőtámaszok, mérlegek, guggolótámaszok, fekvőtámaszok, támaszban átlendítés, belendítés, hason fekvésből emelés fekvőtámaszba, térdelőtámaszba, fordulatok állásban, guggolásban. Szökdelések, lábtartás-cserék, felugrás egy láb át- és belendítéssel, homorított leugrás, terpesz csukaugrás. <i>Felemáskorláton gyakorlás</i> – támaszok, harántülés, térd függés, fekvő függés, függőtámasz, függésből lendítés, átguggolás, átterpesztés fekvő függésbe, pedzés, lendület előre-hátra függésben, támaszban lendület lebegőtámaszba, kelep felendülés támaszba, fordulat fekvő függésben, térd felendülés, guggoló függőállásból fellendülés támaszba, támaszból átfordulás előre fekvő függésbe, felugrás támaszba, felugrás függésbe, leugrás támaszból, alugrás, nyílugrás. <i>Szertorna – szerugrás, ugrószekevényen gyakorlás</i> Gyakorlás és kontroll a tanuló előzetes tudása és testalkata figyelembevételével. Az 5–8. osztályban tanultak továbbfejlesztése, az első és második ív növelése. Felguggolások – homorított ugrások, vetődések, kanyarlatok, buk fencek, guggoló átugrások, terpesz átugrások, lebegőtámasz. Bemelegítés a torna gyakorlásához, egy specifikus jellegű mozgássor megtanulása. Célszerű gyakorlási és gyakorlásszervezési formációk működtetése növekvő tanulói önállósággal. A segítségadás technikái, felelős külső kontrollal – a hibajavítás beépítése a mindennapi gyakorlási szokásokba. <i>Versenyszituációkon keresztül a szabályok – pontozási hierarchia és szemlélet – gyakorlása, az 5–8. osztályban tanultak továbbfejlesztése.</i>	<i>Biológia-egészségtan:</i> egyensúlyérzékelés, izomérzékelés, elsősegély.
Ritmikus gimnasztika lányok számára Az 5–8. osztályokban megfogalmazott követelményeken nehézségben túlmutató követelmény mozgásanyagának tanulása, gyakorlása. Az esztétikus, szép és nőies mozgások előadásmódját segítő kondicionális és koordinációs képességfejlesztő eljárások. Célirányos előkészítő és rávezető gyakorlatok, mozgásszabályozó, mozgásalkalmazó, átállító és mozgástanuló jelleggel (testtartás, tágasság, forgásbiztonság stb.). A ritmusérzék fejlesztése, önálló zeneválasztásra lehetőség a szélsőségektől való elhatárolódás mellett. <i>Szabadgyakorlatok</i> <i>Előkészítő tartásos és mozgásos elemek alapformái ismétlése, és új, összetett formák gyakorlása:</i>	<i>Ének-zene:</i> ritmus és tempó.

lábujjállások, terpeszállások, hajlított- és guggolóállások, lépő és kilépő állások, támadó- és védőállások, lebegő- és mérlegállások, nyújtott és hajlított ülések, lebegő ülések, térdelések, térdelőmérlegek, fekvések, kéz és lábtámaszok, ujj- és kartartások és mozgások (lebegtetések, ejtések, fordítások, hullámok), statikus és dinamikus törzsmozgások és lábmozgások. <i>Fő mozgások alapformái ismétlése, és új, összetett formák gyakorlása:</i> Testsúlyáthelyezések, járások, futások, szökdelések, ugrások (öt alapforma megkülönböztetése), egyensúlyhelyzetek, forgások, hullámok. Önálló bővítési lehetőség, önálló gyakorlatrészek hozzáadása a minimumhoz. <i>Labdagyakorlatok</i> Fogások végzése, gurítások talajon és testen, labdavezetések változatos vonalon a levegőben, átadások, leütések, dobások, elkapások, labdatartások (kézzel, lábbal, térddel, nyakkal stb.) változatos szabadgyakorlati formák felhasználásával. Önálló bővítési lehetőség, önálló gyakorlatrészek hozzáadása a minimumhoz tanári irányítással (1 perc). Aerobik mindkét nem számára, a helyi tantervben szabályozott nehézséggel. A sportági jelleg – dinamikus, statikus erő, egyensúlyozás, lazaság, ruganyosság és ritmusérzék – megvalósításához szükséges előkészítő és rávezető gyakorlatok. Az aerobik kritériumainak való megfelelés fejlesztése a gyakorlás által: testtartás, mozdulatok precíz végrehajtása, szinkron a zenével és egymással. Az 5–8. osztályban tanult alaplépések összetett kombinációi 4–8 ütemben, aszimmetrikus elemkapcsolatok. Rövid elemkapcsolatok ismétlése magas cselekvésbiztonsággal (20–30 mp folyamatosan). Egyéni és páros koreográfiák gyakorlása, differenciált bővítése önállóságra törekedve, a szükséges minimálisan követelt elemek felhasználásával, bővítésével. Aerobik bemutatók az osztályon belül. Táncos mozgásformák A helyi tantervben rögzített választás szerint legalább egy, a helyi személyi és tárgyi körülményekhez, feltételekhez igazodó tánc, amely mozgásanyaga a Tánc és dráma kerettanterv mozgásanyagával összekapcsolható. <i>Történelmi táncok gyakorlása:</i> Előkészítéskor kiemelt jellemző a tánc során a páros viszony, az alkalmazott fogások, testtartás és a nő és a férfi szerep jellegzetessége. A helyi tantervben szabályozottan a kiválasztott tánc motívumai és motívumfűzérei.	
<i>Sporttáncok gyakorlása:</i> Csoportos táncformák – helyi tanterv szerint szabad választásban, pl. a <i>Magyar Majorette Szövetség</i> gyakorlatanyaga és egyszerűsített szabályai alapján; alacsony feldobások, twirling 1–2. szint, botok cseréje.	<i>Vizuális kultúra:</i> reneszánsz, barokk. <i>Földrajz:</i>

<i>Néptánc gyakorlása:</i> A magyar néptánc kincs egyszerűbb motívumai és azok kapcsolatai (alkalmazhatók a Dráma és tánc kerettantervben kidolgozottak is). Egy dunántúli és/vagy alföldi tánc típus motívumai és rövid táncfolyamata megtanulása, gyakorlása, előadása. Dunántúli ugrós és csárdás – dudálás, cifra és variációi, lengetők, bokázók, csárdás lépések, ridák, lezárók. Kalocsai mars – fareőr lépés, félcelés, lenthangsúlyos rida, keresztlengető, ugrós motívumok páros és négyes forgással. <i>Egyéb tornajellegű mozgásformák:</i> A tornajellegű kondicionális és koordinációs képességek és készségek alkalmazása más – az helyi lehetőségek szerint a helyi tantervben rögzített – mozgásrendszerekben. Gúlatorna, falmászás, gumiasztal, eszközös táncok stb. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS A szakkifejezések és vezényszavak ismerete, a legismertebbek önálló használata a tervezésben, segítségadásban és a hibajavítás értelmezésében. A saját test szemlélése, elfogadása, változásainak követése, és az ezzel kapcsolatos félelmek, szorongások, frusztrációk megfogalmazásának képessége (önreflexió), átélése és tudatos felvállalása. A nemnek megfelelő mozgás dinamikájának és/vagy esztétikájának ismerete. A saját és társ testi épsége iránti felelősségvállalás. A társak gyenge, esetleg sérült oldalának segítése, az erősségek elismerése, támogatása. A divat és a média testkultúrára ható kedvező és kedvezőtlen tényezőinek szétválasztása (értékfelismerés, önértékelés). Tájékozottság a tanult versenysportágak versenyrendszeréről, a magyar élsportolók eredményeinek ismerete.	Magyarország tájegységei. <i>Etika:</i> társas viselkedés, önismeret, énkép, jellem, önreflexió, kooperatív munka.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Szaknyelvi kifejezés, elem, vezényszó, RG-motívum, táncmotívum.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Atlétika jellegű feladatok	Órakeret 40 óra
Előzetes tudás	A térdelő- és állórajt technikája, a fokozó- és repülőfutás összehangolt kar- és lábmunkája. A rövid- és hosszú távú futásnál irambeosztási tapasztalat. Váltás alsó botátadással. Távolugrás guggoló technikája. Kislabdahajítás beszökkenéssel. Lökőmozdulat oldal felállásból, dobások lendületvétellel is.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az atlétikai mozgásokat befolyásoló jellegzetes biomechanikai törvényszerűségek megismerése, egyre tudatosabb alkalmazása. Jártasság kialakítása az egyes szakági technikákban. Az emberi teljesítőképesség jelenlegi határainak viszonyítása a saját teljesítményhez, ennek révén az önismeret fejlesztése. Az egyéni	

	teljesítmény túlszárnyalására ösztönzés. Az általános atlétikus képességek továbbfejlesztése, a más sportágakban történő alkalmazhatóság érdekében is.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG Futások, rajtok <i>A képességfejlesztés gyakorlatai</i> Az 5-8. osztályban végzett futóiskolai feladatok gyorsabban, erősebben és tudatosabban. Futóiskolai és futófeladatok bemutatás nélküli végrehajtása. Iramfutások. Aerob állóképesség fejlesztése, a kitartó futás távjának további növelésével, az önismeretre, a korábbi tapasztalatokra épített, a távnak megfelelő egyéni iram kialakításával. Akadályok felett 5–4–3 lépéses ritmusfutások könnyített magasságon és távolságon. Tartós és résztávós állóképesség-fejlesztő módszerek gyakorlása. <i>A sportági technika gyakorlása</i> Futások 30-60 m-en. A térdelőrajt szabályos végrehajtása a rövid és hosszú sprintsámokban. A váltófutás botátadási technikáinak a váltótávolság kialakításának (segédjelek alkalmazásával), és a váltás szabályainak gyakorlása. A gátfutás lendítő és elrugaszkodó lábmozgásának ismerete. A rövid, közép- és hosszú távok közötti futótechnika megkülönböztetése. A tartós futás technikájának kontrollja, az egyéni tartós futás sebességének kialakítása az önálló gyakorlás elősegítése érdekében. <i>Játékok és versenyek</i> Rajtversenyek, sprintversenyek. Fogójátékok. Egyéni, sor- és váltóversenyek gyors-, akadály- és váltófutással. Egyéb testnevelési játékok futófeladatokkal. Ugrások, szökdelések <i>A képességfejlesztés gyakorlatai</i> az 5-8. osztályban végzett ugróiskolai feladatok továbbfejlesztése, koordináltabban, nagyobb kiterjedéssel, erővel és tudatosabban, egy lépéses sorozatugrás, illetve kétlépéses sorozat felugrás. <i>A sportági technika gyakorlása</i> Az ugrás előtti utolsó három lépés ritmusának kialakítása. Az elrugaszkodó láb és a lendítő láb, kar megfelelő mozgásának összehangolása. A lépő távolugró technika végrehajtása, aktív leérkezéssel. Az egyéni nekifutás próbái nagyobb elugró terület kijelölése mellett. Az átlépő technika végrehajtása 5-7 lépéses íven történő nekifutás. A flop-technika gyakorlása, s az egyéni nekifutó távolság kimérése és rögzítése. Az egyéni magasugró technikák megismerése, mozgástapasztatlat szerzése növekvő teljesítményre törekvés nélkül. <i>Játékok és versenyek</i> Távolugróversenyek helyből és egyéni nekifutással. Magasugróversenyek egyéni nekifutással. (érintő ugrások) Egyéni, sor- és váltóversenyek ugró és szökdelő feladatokkal. Egyéb testnevelési játékok ugrásokkal és szökdelésekkel.	<i>Ének-zene:</i> ritmus-gyakorlatok. <i>Biológia-egészségtan:</i> aerob, anaerob energia-nyerés, szénhidrátok, zsírok bontása, hipoxia, VO2 max., állóképesség, erő, gyorsaság. <i>Földrajz:</i> térképismeret. <i>Ének-zene:</i> ritmusok. <i>Informatika:</i> táblázatok, grafikonok.

Dobások <i>A képességfejlesztés gyakorlatai</i> Különböző szerekekkel, változatos dobásformák végrehajtása egy és két kézzel, különböző kiinduló helyzetekből. Speciális erősítés kézisúlyzókkal, súlyzókkal, erőgépekkel. <i>A sportági technika gyakorlása</i> Célba és távolságra dobások hajító, lökő és vető mozdulattal Hajítás nekifutással, öt lépéses dobóritmusban. A lekészítés technikájának és az impulzus lépés, beszökkenés szerepének ismerete. A háttal felállásból történő lökés technikájának ismerete. Szabályos lökés végrehajtása oldal vagy háttal felállásból súlygolyóval vagy medicinlabdával. Az egy- és kétkezes vetések technikái. Az ideális kirepülési szög elérése a különböző dobásoknál. szerepük a jobb eredmény elérésében. <i>Játékok és versenyek</i> Kislabdahajító és szabadon választható egyéb dobószerezrel versenyek helyből és lendületszerzéssel. Súlylökő versenyek. Célbadobó versenyek. Dobóiskolai versengések. <i>Bemelegítési modellek gyakorlása a kocogások, futások, ugrások, dobások végzése és a versenyek előtt.</i> ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS A futóversenyek, a váltás szabályainak ismerete. A középtávok állórajtra vonatkozó szabályainak, a köríven futás szabályszerűségeinek, a repülőrajt előnyeinek ismerete. A savasodás jellegzetes hatásainak és annak teljesítőképességre gyakorolt hatásának ismerete. Az állóképesség-fejlesztő módszerek ismerete. A nekifutás jellemzőinek ismerete távol- és magasugrásnál. Az ugrószámok főbb szabályainak és a sérülések megelőzésének ismerete. Az ideális kirepülési szög szerepe a jobb eredmény elérésében. A dobások főbb versenyszabályainak és balesetvédelmi, biztonsági rendjének ismerete. A magyar olimpiai futó-, ugró- és dobóeredmények ismerete.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Reakcióidő, mozdulat- és mozgásgyorsaság; lépéshossz, lépésfrekvencia; irambeosztás, pihenőidő; ugróláb, lendítőláb, felugrás, elugrás; optimális sebesség, maximális sebesség; súlypont, szögsebesség, pördület, fordulat, hatás-ellenhatás, belső ritmus, dinamizmus.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Alternatív és szabadidős mozgásrendszerek	Órakeret 60 óra
Előzetes tudás	Motorikus képességek, mozgástapasztalatok. Balesetmentesen végzett, kevésbé ismert, szokatlan sportmozgások. A természetben üzhető sportok alapszabályai. A legfőbb balesetvédelmi és biztonsági szabályok alkalmazás szintű ismerete.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A helyi tárgyi feltételek függvényében legalább négy választott sportági mozgással a kívánt edzéshatás és élményszerzés elérése. Felkészítés az önálló vagy önszerveződő sporttevékenységek üzésére. A szervezet edzettségének, ellenállásának növelése a tudatosan szabadtéren tartott foglalkozásokkal. A testneveléssel és a sporttal kapcsolatos pozitív beállítódás, elköteleződés kialakítása az élményszerű, változatos és kötetlen foglalkozások által.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG A helyi tárgyi feltételek függvényében legalább négy választott sportági mozgás mozgásműveltségének fejlesztése. Az 5-8. osztályban felsorolt lehetséges sportok, vagy/és a helyi lehetőségek adta egyéb alternatív, szabadidős sportok. Az egyén által előnyben részesített, élethossziglan üzhető sportok alternatíváinak bővítése. <i>Előkészítés, felkészítés, képességfejlesztés</i> Az élményszerű, természetben végzett előkészítő és rávezető gyakorlatokkal, a természeti erők felhasználásával a szervezet alkalmazkodóképességének, az edzettségnek, fittségnek a fejlesztése. A természetben végzett önálló bemelegítés, gyakorlás - laza tanári kontrollal. A környezettudatos viselkedés alapelveinek megismerése. Közlekedésbiztonsági szabályok elsajátítása és betartása. Felkészülés és együttműködés a különböző tábori lehetőségek, speciális, túra jellegű terhelések előtt és alatt. <i>Technika és taktika gyakorlása</i> Minimális helyigényű vagy kis eszközigényű sportmozgások megismerése. Az adott sportmozgás lehetőségeihez képest minél sokoldalúbb, balesetmentes elsajátítása, élményszerű gyakorlása. Játékok, versengések, akadályok legyőzése a választott sportban, fizikai aktivitásban. A fair play szellemének és a személyes biztonságnak a szem előtt tartása minden mozgásos tevékenységben. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Az élethosszig tartó mozgásos tevékenységek számára felelős döntésekhez szükséges képességek fejlesztése. Az egyéni képességek kibontakoztatása közösségi tevékenységek során. Transzferáló képesség fejlesztése a sportban átélt élményeknek az élet		<i>Földrajz:</i> időjárási ismeretek, tájékozódás, térképhasználat.

más területén, a saját és a környezet javára történő fordítására. Információk átadása, mások tanítása a megélt élmények, tábori tapasztalatok átadása. Prevenációs és rekreációs tevékenységformák elsajátítása, kreatív alkalmazása.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Kooperáció, önkéntesség, szabálykövető magatartás, segítségadás, környezettudatosság, edzettség, fittség, zene, ritmusérzék, egyensúlyérzék, bátorság-vakmerőség, közlekedési szabály.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Önvédelem és küzdősportok	Órakeret 30 óra
Előzetes tudás	A páros és küzdőjátékok, test-test elleni küzdelmek fajtái. A grundbirkózás mozgástechnikái, alapvető szabályai. A dzsúdóval kapcsolatos technikák fajtái és alkalmazhatóságuk a küzdelmekben.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az egyén (ön)védelmét szolgáló egyszerűbb technikákban, küzdelmekben magas fokú jártasság elérése. A küzdő típusú sportágak, játékok tudatos alkalmazása során az önuralom erősítésére, a társak tiszteletére és a szabályok elfogadására szoktatás.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG A test-test elleni feladatokat csak és kizárólag azonos nemű és közel azonos testalkatú tanulókkal végeztetjük. Előkészítő és rávezető gyakorlatok, játékok a küzdelmekhez Az 5-8. osztályos mozgásfeladatok variációinak gyakorlása, továbbfejlesztésük. Azon testi és pszichés képességek megerősítése, amik alkalmassá teszik a tanulót a bonyolultabb gyakorlatok végrehajtására. Alap kézgyakorlatok, húzó-taszító gyakorlatok, lenyomó-emelő gyakorlatok, esések-zuhanások sérülésmentes elsajátítása, egészségi és élettani szabályok betartása. Küzdőgyakorlatok szerrel, szer nélkül társakkal vagy önállóan. Alapvető önvédelmi technikákat elsajátító gyakorlatok játékos és változó körülmények között. A gyakorlatok tanulása saját képességek figyelembevételével történik. Grundbirkózás A 7-8. osztályos kerettantervben felsorolt fogások, kitolások, kihúzások, emelések, szabadulások gyakorlása, cselekvésbiztos végrehajtása. Újabb elemkapcsolatok megismerése, megoldása. Az egyensúlyhelyzetek tudatos kihasználása, mögékerülések, kiemelések állásból, térdelésből, földharcban. Dzsúdó Eséstechnikák, földharctechnikák, állástechnikák, önvédelmi fogások a		<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> keleti kultúra. <i>Biológia-egészségtan:</i> izmok, ízületek mozgékonyága, anatómiai ismeretek, testi és lelki harmónia. <i>Etika:</i> a másik ember tiszteletben tartása.

7-8. osztályban felsoroltak szerint. A technikák alkalmazása új variációkban, fokozódó erő kifejtéssel és bővülő szabályismerettel, önfegyelmel. A tanult variációk mellett – a szabályok adta kereteken belül – önálló megoldások, kreatív alkalmazások támogatása a küzdelmek során, az állásharcban, földharcban. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Az általános és küzdőjellegű sportágak gyakorlását megelőző specifikus bemelegítő mozgások ismerete. Az eszközökkel végrehajtható küzdőfeladatok ismerete (tornabot, súlyzó, gumikötél, medicinlabda). A balesetveszélyes helyzetek felismerése, megelőzése. A küzdőfeladatok közben felmerülő saját és társas problémák konstruktív megoldása, és az ellentmondásos helyzetek szabálytudatos kezelése. A sportszerűség, sikerorientáltság, kudarc-tűrési megfogalmazásának képessége. A felmerülő vitákban érvelés a sportszerű magatartás mellett.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Páros és csapat küzdőjáték, tiszta győzelem, pontozásos győzelem, önismeret, tisztelet, tus, ippon.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Úszás és úszó jellegű feladatok	Órakeret 30 óra
Előzetes tudás	Biztonságos mozgás és tájékozódás a vízben, víz alatt. 25 m mellúszás, 150 m hátúszás és/vagy gyorsúszás, egyszerű rajttal, fordulóval. A saját teljesítményre vonatkozó önértékelés. Vízből mentés passzív társsal kis távolságon. Az úszással összefüggő balesetvédelmi utasítások és az uszoda, fürdő viselkedési szabályai ismerete, betartása.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az úszóerő és az állóképesség fejlesztése, ennek során a monotóniátűrési erősítése, a vízben történő tájékozódás javítása. Az erőközlés gazdaságosabbá tétele vízben és a víz alatti úszások során, a pihenés nélkül megtett táv növelése legalább két úszásnemben. A vízben mozgások során a levegővétel automatikussá és optimálissá tétele a bonyolultabb mozgásvariációk elvégzése során is. Az úszás prevenciós és rekreációs előnyeinek tudatosítása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Az úszásoktatás helyi döntésen alapuló választás. Amennyiben a helyi tantervben nem szerepel, a többi tematikus terület óraszámait az úszás óraszámával meg kell növelni. MOZGÁSMŰVELTSÉG Természetes mozgások, szervezett játékok végzése vízben. Vízbe és vízben ugrások egyénileg, párban, csoportban, változó kiinduló helyzetből. Járások, futások, forgások, irányváltások egyénileg, párban és		<i>Fizika:</i> Közegellenállás, a víz tulajdonágai, felhajtóerő, és vízszennyezés. Newton és Arkhimédész törvényei.

csoportosban. Ugrások társ(ak) segítségével. Egyénileg, párban és csoportban, szerrel és szer nélkül végezhető, nagy vízbiztonságot igénylő játékok. Alkotó játékok (gúlaépítés). Sor- és váltóversenyek szerrel és szer nélkül az úszótechnika részleges (pl. csak lábmunka) vagy teljes alkalmazásával. Képességfejlesztés Gyakorlatok a medencén kívül – a technikát előkészítő izomfejlesztő gyakorlatok eszközzel és eszköz nélkül. Fittsénynövelő gyakorlatok eszköz nélkül vagy különböző eszközök segítségével (aquafitness). Magasabb szintű kondicionális képzés – az 1–8. osztályban begyakorolt úszómozgás terhelést növelő eszközökkel. Az úszás technikája <i>Gyakorlás három úszásnemben</i>, a technika csiszolása a gazdaságosabb erőközlés érdekében. Az úszás távjának növelése, a haladás és pihenő arányának javítása, az úszás adta monotonia tűrése. Úszások 800–1000–1200 m-en választott technikával. <i>A szabályos rajtok</i> (fejesugrás, vízből indulás) és az úszás összekötése optimális sebességmegtartással. Az úszásnemnek megfelelő és <i>szabályos forduló</i>k (bukó, átcsapós) és a célbaérés elsajátítása.	<i>Biológia-egészségtan:</i> személyi higiénia, testápolás.
Úszóversenyek Bemelegítés az úszásra – szárazföldi és vizes gyakorlatok. Egyszerűsített versenyek edzésen (pl. fejesugrás nélkül). Iskolai versenyek – könnyített versenyszabályokkal. Prevenció, életvezetés, egészségfejlesztés, életvédelem Úszó-gyógyúszó gyakorlatok testtartásjavító jelleggel. Relaxációs gyakorlatok vízben (lebegés stb.). Tájékozódás a vízben – vízből mentés. Víz alatti gyakorlatok – tárgyak felhozása, növekvő távolságról. Tárgyak „vonszolása”, húzása a vízben. Mentőugrások elsajátítása. Sérült megközelítésének és megragadásának szabályai. Továbbhaladás passzív társsal a vízben, növekvő távolságon. A vízből mentés technikájának csiszolása. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Az egyén számára legmegfelelőbb úszásnem gyakorlása eredményeképp a pozitív fizikai, szellemi és érzelmi hatás lehetőségeinek, cselekvései motívumának széles körű ismerete. Az egyéni teljesítőképeség határai átlépésének lehetősége (önismeret, önfejlesztés) – élethossziglan fenntartható attitűd tudatosulása. Az úszás preventív, rekreációs előnyeinek ismerete, és az élethossziglan fenntartható rutin megértése. A vízből mentés felelősségének, veszélyeinek és szabályainak, pontos menetének ismerete. A szakkifejezések és vezényszavak ismerete, a legismertebbek önálló használata, a hibajavítás megértése.	

A saját test mozgatása a vízben és víz alatt, és az ezzel kapcsolatos félelmek megfogalmazása, átélése és leküzdése. Vizes vetélkedőkben, játékokban – a társak és a csoport irányítása a csoport közös érdekeinek figyelembe vételével – asszertív, aktív részvétel.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Versenytechnika, szabályos levegővétel, fejesugrás, bukóforduló, átcsapós forduló, vízből mentés, mentőugrás.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Egészségkultúra – prevenció	Órakeret 40 óra
Előzetes tudás	Légző, relaxációs és testtartásjavító gyakorlatok, alapvető gerinctorna-gyakorlatok, törzsizom-erősítő gyakorlatok és ellenjavallt gyakorlatok. Az autogén tréning és a progresszív relaxáció felismerése. Önfejlesztő mozgás, egészségtudatos szokás fogalma, gyakorlata. A prevenció tágabb értelmezése. A bemelegítés, a levezetés, a szervezet lecsillapítása jelentősége, szerepe. Tudatos baleset-megelőzés, a veszélyes helyzetek és a fenyegetettség elkerülése. A téli időjárás jótékony hatása az egészségvédelemre. A fájdalmak tűrése (oxigénadósság, savasodás).	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A testkultúrához tartozó, az általános műveltséget fejlesztő élettani, anatómiai – elméleti és gyakorlati – tudás megalapozottá tétele. Az egészséges életvitel szükségleteivel kapcsolatos értékek és az egészségmegőrző szokásrendszer megerősítése. Az élethosszig tartó sportoláshoz szükséges felelős döntések rugalmasan bővíthető információs készletének rendszerezése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG Bemelegítés Általános bemelegítő mozgássor gyakorlása (futás, hajlítások, nyújtások, lendítések stb.). Fizikai felkészülés a sérülésmentes sporttevékenységre. Stretching gyakorlatok bemelegítő és levezető jelleggel. A sportági területeken tanult speciális bemelegítések ismételése. Edzés, terhelés A keringési rendszer terhelése megfelelő munkapulzusérték mellett, és a pulzus idősoros mérése (nyugalmi pulzus, munkapulzus, felső érték stb.). Az intenzitás, ismétlésszám és a pihenőidő változtatása, hatása a terhelésre. A fizikai fitness típusai, fejlesztési lehetőségei. A fizikai aktivitás szintjének becslése, követése. Részben önálló mozgásprogram-tervezés. Testépítés – a főbb izomcsoportok izolált hatású gyakorlatai. Gyakorlás az állapotfelmérés adataira épített célokért az edzettség		<i>Biológia-egészségtan:</i> ismeretek az emberi test működéséről, aerobterhelés, gerincferdülés.

fejlesztése, megőrzése érdekében – egyszerű edzéstervek a gyengeségek felszámolására. Edzés korszerű (alternatív) eszközökkel, erőgépekkel, fitneszgépekkel. Nemek közötti eltérések megjelenítése az edzésaktivitásban. Gyakorlás az állapotfelmérés adataira épített célokért az edzettség fejlesztése, megőrzése érdekében. Köredzésváltozatos mintákkal, 4–6 feladattal.	
Motoros tesztek – központi előírás szerint. Az egészséges test és lélek megóvása. A testsúly, testtömeg, illetve lehetőség szerint a testösszetétel mérése – összehasonlító idősoros adatrögzítés. Stresszoldó és relaxációs gyakorlatok: Képesség a fizikai és lelki egyensúly önellenőrzésen alapuló fenntartására. A technikák használata a saját tanulási technikáinak tökéletesítésében. A komputerhasználat ellensúlyozására megoldási minták gyakorlása. A biomechanikailag helyes testtartás kialakítását és fenntartását szolgáló gyakorlatanyag: a biomechanikailag helyes testtartás megőrzésének gyakorlatai – állandó gyakorlás a tanár és a társak kontrollja, hibajavítása mellett. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS A testtartásért felelős izmok erősítését és nyújtását szolgáló gyakorlatok megfogalmazása, felismerése, helyes kivitelezése, a helytelen kijavítása. A gerincízület lényegének ismerete a testnevelési és sportmozgásokban. A házi és kerti munkák gerincímélő módjainak ismerete. A gerincsérülések leggyakoribb fajtáinak ismerete. Törekvés az önmagához képest a legjobb teljesítmény elérésére, a siker átélésére, a kudarc elfogadására és az azzal való megküzdés a teljesítmény részeként értelmezése. A saját test szemlélése, elfogadása, változásainak követése, kommunikációja mint a műveltségterületi kommunikáció része. A serdülőkor specifikus feszültségei és érzelmi hullámvázai felismerése, és a sport általi oldás elfogadása. Felelősségvállalás kimutatása a társak egészséges életmódja iránt.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Stretching, nyugalmi pulzus, munkapulzus, testépítés, köredzés, intenzitás, ismétlésszám, testtömegindex, biomechanikailag helyes testtartás, megküzdési stratégia, gerincvédelem.

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	<i>Sportjátékok</i> Az adott iskolában a helyi tanterv szerinti technikai, taktikai és egyéb játékfeladatok ismerete és aktív, kooperatív gyakorlás. Komplex szabályismeret, sportszerű alkalmazás és a játékok önálló továbbfejlesztése. Játék lényeges versenyszabályokkal. A technikák és taktikai megoldások többnyire tudatos, a játékszerepek megfelelő megválasztása. A játékfolyamat, a taktikai megoldások szóbeli elemzése, a fair és a

	csapatelkötelezett játék melletti állásfoglalás. Tapasztalat a játékvezetői gyakorlatban. Játéktapasztalat a társas kapcsolatok ápolásában, a bármilyen képességű társakat elfogadó, bevonó játékok játszásában, megválasztásában. <i>Torna jellegű feladatok és táncos mozgásformák</i> A mozgáselemek mozgásbiztonságának és a gyakorlás mennyiségének, minőségének oksági viszonyai megértése és érvényesítése a gyakorlatban. A javító kritika elfogadása és a mozdulatok kivitelezésének javítása. Esztétikus és harmonikus előadásmód. Önálló talaj és/vagy szergyakorlat, egyszerű aerobik elemkapcsolat, táncmotívumfüzér összeállítása. Célszerű gyakorlási és gyakorlósszervezési formációk, versenyszituációk, versenyszabályok ismerete. A tanult mozgások versenysportja területén, a magyar sportolók sikereiről elemi tájékozottság. <i>Atlétika jellegű feladatok</i> Egy kijelölt táv megtételéhez szükséges idő és sebesség helyes becslésére, illetve a becsült értékek alapján a feladat pontos végrehajtása. Évfolyamonként önmagához mérten javuló futó-, ugró-, dobóteljesítmény. A tempóérzék és odafigyelési képesség fejlődése a váltófutás gyakorlásában. A transzferhatás érvényesülése, más mozgásformák teljesítményének javulása az atlétikai képességek fejlődésének hatására. <i>Alternatív és szabadidős mozgásrendszerek</i> Az adott sportmozgás technikájának elfogadható cselekvésbiztonságú végrehajtása. A sebesség, gyorsulás és a tempóváltások uralása guruláskor, csúszáskor, gördüléskor. Tapasztalat a sportolás során használt különféle anyagok, felületek tulajdonságairól és a baleseti kockázatokról. Feladatok tervezése és megoldása alternatív sporteszközökkel. Az adott alternatív sportmozgáshoz szükséges edzés és balesetvédelmi alapfogalmak ismerete, és azok alkalmazása a gyakorlatban. <i>Önvédelem és küzdősportok</i> Az önvédelmi és küzdőgyakorlatokban, harcokban a közös szabályok, biztonsági követelmények és a küzdekkel kapcsolatos rituálé betartása. A veszélyhelyzetek kerülése, az indulatok, agresszív magatartásformák feletti uralom. Néhány támadási és védekezési megoldás, kombináció ismerete, eredményes önvédelem, és szabadulás a fogásból. <i>Úszás és úszó jellegű feladatok</i> 1000 m-en a választott technikával, egyéni tempóban, szabályos fordulóval úszás. Jelentős fejlődés az úszóerő és állóképesség területén. Egy választott úszásnemhez tartozó 5 szárazföldi képességfejlesztő gyakorlat bemutatása.

	Az amatőr versenyekhez elegendő versenyszabályok ismerete. Fejlődő saját teljesítmény a víz alatti úszásban. Egyszerűbb feladatok, ugrások során másokkal szinkronban mozgás a vízbe és vízben. Passzív társ vonzólása kisebb távon (4–5 m) és a vízből mentés veszélyeinek, pontos menetének felsorolása. <i>Egészségkultúra és prevenció</i> Bemelegítés, fizikai felkészülés a sérülésmentes sporttevékenységre. A biomechanikailag helyes testtartás jellemzőinek és néhány jellemző deformitás kockázatának értelmezése, a megőrzés néhány gyakorlatának ismerete és felelős alkalmazása. A gerinc sérüléseinek leggyakoribb fajtái, és a gerinc és az ízületek védelemének legfontosabb szempontjainak ismerete. A preventív relaxációs gyakorlatok tudatos alkalmazása. A fittségi paraméterek ismerete, mérésük tesztek segítségével, ezzel kapcsolatosan önfejlesztő célok megfogalmazása az egészség-edzettség érdekében. A szükséges táplálkozási ismeretek alkalmazása a testsúly, testtömeg ismeretében. A rendszeres testmozgás pozitív hatásainak ismerete a káros szenvedélyek leküzdésében, az érzellem- és a feszültségszabályozásban.

11-12. évfolyam

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Sportjátékok	Órakeret 80 óra
Előzetes tudás	A helyi tanterv szerint választott labdajátékokban a 9–10. osztályos technikai, taktikai és egyéb játékfeladatok, lényeges versenyszabályok ismerete és alkalmazásuk. Megfelelés a játékszerepnek, sportszerű és csapatelkötelezett viselkedés. Tapasztalat a játékvezetői gyakorlatban. Empátia és tolerancia a társak elfogadásában. Önfejlesztő és társas kapcsolatépítő játékok ismerete.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A választott legalább két labdajátékra vonatkozóan: A megoldások sokféleségének, sikerességének bővítése. Az önálló játékhoz szükséges technikai és taktikai tudás mennyiségi és minőségi növelése. Az egyéni fizikai adottságok és jellemvonások fejlesztése, a csapatok eredményességéhez szükséges képességek, attitűdök erősítése. A többféle labdajáték során a mozgástanulás folyamatában működő transzferhatás kihasználása. Megküzdés a feszültségekkel.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Lánycsoportok esetében 20 óra a Torna jellegű feladatok és táncos mozgásformák tematikai egységekre átcsoportosítható. Legalább két labdajáték választása kötelező.		<i>Fizika:</i> mozgások, ütközések, gravitáció, forgatónyomaték, pályavonal, hatás-

MOZGÁSMŰVELTSÉG Általános feladatok <i>Az önszervezés gyakorlása</i> Önálló csapatalakítás, bemelegítés, gyakorlás és játékszervezés. A közvetlen tanári irányítást többnyire nélkülöző, a támadás és védekezés megszervezésére, a csapatösszeállításra és az értékelésre vonatkozó megbeszélések a gyakorlásokba építve. Szituációk, feladatok megoldása, melyek során önálló az egyéni és/vagy társas döntéshozatal - a sportszerűség, tolerancia és empátia szem előtt tartásával. A tevékenységekhez tartozó felszerelések, berendezések önálló használata, rendben tartása, megóvása. <i>Lényeges játékszabályok készség szintű alkalmazása – játékvezetési gyakorlat</i> A labdával vagy labda nélküli mozgások közben elkövethető, direkt vagy indirekt személyre irányuló szabálytalanságok elkerülését elősegítő gyakorlatok, megerősítések, megbeszélések. A kosárlabdában, kézilabdában és labdarúgásban szabályok engedte test-test elleni játék több lehetőségének modellálása, gyakorlása. Kézilabdában és labdarúgásban a mezőnyjátékosra és a kapusra vonatkozó szabályok ismerete, betartása. Röplabdában a forgásszabály, az első és második sorra vonatkozó főbb megkötéseknek való megfelelés, a háló és a labda hibás érintése szabályai és a labdára, emberre vonatkozó területelhagyás értelmezése. Az labdajáték-specifikus időhatárok betartásának gyakorlatai. A szabályok a képzettségnek megfelelő önkontrollal betartása, játék az elkövetett vétség önálló jelzésének elvárásával. Játékfolyamatok „belső” játékvezetéssel, megegyezéssel. A játékvezetés gyakorlása laza tanári kontrollal, önállóan, a lényeges játékszabályok alkalmazásával, néhány játékvezetői non-verbális jel használatával is. Az eredmény jelzésében és egyszerűsített jegyzőkönyvvezetésben szerzett gyakorlat. <i>Versenyhelyzetek</i> Az labdajátékok alap- és játékkismereteinek alkalmazása, megmérettetése osztályszintű mérkőzéseken, házibajnokságokon, a tehetségesebb tanulók számára a korosztályos diákolimpiai és egyéb versenyeken. Kosárlabdázás <i>Technikai elemek tökéletesítése, alkalmazása</i> Új variációk a már megtanult technikákkal kisebb taktikai egységekbe ágyazottan - mindenféle cselezés, ritmusváltás, biztonságos labdabirtoklás, kidobott labda elfogása, labdavezetés különböző testhelyzetekben, támadó, védő láb- és karmozgások, összetettebb átadások, kötetlen átadási formák, lepattanó labda megszerzése, ebből indulás, átadás vagy kosárra dobás. A technikákat alkalmazó játékok párban, csoportban a variációk önálló és kreatív felhasználásával. <i>Taktikai továbbfejlesztés</i> A lényeges védekezési formák - terület védelem, emberfogásos	ellenhatás.

védekezés, vegyes védekezés – gyakorlása és önálló alkalmazása. Formációk begyakorlása két vagy több ember kapcsolatára támadásban és védekezésben.). Játék minden összetételű, emberhátrányos, emberelőnyös és azonos létszámú taktikai szituációban. Önálló játék (streetball, illetve egész pályás 5:5 elleni játék).	
Kézilabdázás <i>Technikai elemek tökéletesítése, alkalmazása</i> Változatos variációk megoldása már megtanult technikákkal kisebb taktikai egységekbe ágyazottan. Taktika előkészítő futó- és fogójátékok, test-test elleni küzdelmek. Labdatechnikák összetett és bonyolultabb alapformái cselekvésbiztosan végrehajtva Szélsők, átlövők, beállók kapura lövéseinek gyakorlása, alkalmazása rövidebb akciók befejezéseként, kapusmozgások átismétlése. <i>Taktikai továbbfejlesztés</i> Gyors indítások gyakorlása, létszámbeli előnyből, illetve hátrányból való támadások. A támadó taktika posztonként történő alkalmazása, játéksituációk ismétlése 1–2 beállóval, lerohanás rendezetlen védelem ellen. Védekezés irányítása gyorsindítás esetén. Védekezési taktika végrehajtása 6:0, 5:1, 4:2 védekezési rendszerek esetén.	<i>Matematika:</i> térgeometria – gömbtérfogat; valószínűességszámítás.
Labdarúgás <i>Technikai elemek tökéletesítése, alkalmazása</i> A tanult elemek összetett variációkban alkalmazott megoldásai csökkenő hibaszázalékkal, labdakezelési cselekvés biztonsággal, eredményes befejezésekkel Pozícióváltások szélességben és mélységben zavaró ellenféllel szemben is, felívelés, beadások, letámadás, visszatámadás. Pontos cselezések, szerelések alkalmazása a játékban. Változatos kapura lövések, ívelések, rúgásfajták alkalmazás, a labda céltudatos irányításával. Fejelések különböző fajtái dobott vagy rúgott labdából. Szögletűrúgás, bedobás eredményes technikája, büntetőrúgások különböző távolságból. Gólszerzés különféle testrésszel a szabályok betartása mellett. <i>Taktikai továbbfejlesztés</i> A területvédekezésben szerzett tapasztalatok, megoldások bővítése. A szoros és követő emberfogás gyakorlása kisebb és nagyobb egységekben. Védelmi rendszerek ismerete és gyakorlása. Támadási variációk felépítése a különböző védekezési formák ellen. Csapatrészekben belüli koordinált együttműködés, és csapatrészek összjátékának megvalósítása a kötött játékfolyamatok és ötletjáték során.	<i>Biológia-egészségtan:</i> érzékszervek külön-külön és együttes működése.
Röplabdázás A röplabda sajátossága kettős: egyrészt a játékos nem birtokolhatja a labdát, így a döntési idő igen-igen rövid és a cselekvés pillanata elé helyeződik, másrészt a játék szabályai szerint a játékosok között nincs testi kontaktus. E két szempont alapvetően meghatározza az oktatás menetét. <i>Technikai elemek tökéletesítése, alkalmazása</i> A labdaérintés biztonságának, a labda tudatos és pontos helyezésének	

gyakorlása, a hibaszázalék csökkentése, az élvezhető, folyamatos játék elérése érdekében Tanult támadási technikák gyakorlása, a felső egyenes nyitás elsajátítása helyes technikával talajról, tehetségesebbek felugrásból. A feladás technikájának biztonságos alkalmazása alkar és kosárérintéssel egyaránt. A háló felett érkezett nyitásfogadások gyakorlása változó irányú és erejű labdákkal, technikai kombinációkkal. Az eredményes sáncolás elsajátítása, sáncolás párban is. Gurulások, labdamentések technikájának továbbfejlesztése. „Röptenisz”, szabadon választott vagy megkötött érintéssel csak meghatározott érintéssel. <i>Taktikai továbbfejlesztés</i> Védekezések különböző állásrendek szerint, a csillagalakzat, alapvédekezési forma megtanítása. 4:2-es és az 5:1-es védekezési és támadási játékelemek elsajátítása. Ütő és sáncoló játékosok melletti védekezés, sánc mögötti ütött vagy ejtett labdához való elhelyezkedés, támadás közbeni helycserék megtanítása, helytartási szabály betartása.		
ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS A sportági ismeretek magasabb szintű, kreatív alkalmazása az alkotó, kooperatív feladatokban, játékokban, sportjátékokban. A testnevelési és sportjátékok mozgásai, szabályrendszere egymásra épülésének megértése. A játékszabályok, játéktípusok tudatos alkalmazása. A legfontosabb játékvezetői jelzések ismerete. A sportjátékok transzferhatásának felismerése és a lehetséges összefüggések értelmezése az egyéni fejlődés szempontjából. A páros és társas kapcsolatokban konstruktív konfliktusmegoldás. Sportjáték-történeti ismeretek, érdekességek iránti érdeklődés, tájékozottság a témában. A személyes biztonság és társak biztonságának védelme a játéksituációkban, a döntésekben pedig a baleset-megelőzés fontosságának tudatos képviselése. A sport és környezettudatosság értő összekapcsolása, a sportolási felszerelés és sportolási környezet felelős, jövőorientált használata, kímélete.		
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Játékrendszer, taktika, támadási rend, védelmi rend, önszerveződés, problémaorientált taktikai megoldás, támadási stratégia, védekezési stratégia, megegyezésen alapuló játék.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Torna jellegű feladatok és táncos mozgásformák	Órakeret 51 óra
Előzetes tudás	A differenciáltan összeállított gyakorlatok bemutatása átlagos mozgásbiztonsággal, szükség esetén segítő biztosítással. Esztétikus, fegyelmezett, feszes testtartású végrehajtás. Differenciált gyakorlási mennyiség és minőség okai, következményei.	

	Gyengeségek ellensúlyozása képességfejlesztéssel, gyakorlással. Kis tanári segítséggel, aktív tevékenykedés gyakorlási és versenyszituációban. Részleges önállóság és segítségadás az egyéni, páros és társas feladatokban.
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A koordináció, a cselekvésbiztonság, a zenéhez illeszkedő mozgásritmus továbbfejlesztése a tornajellegű és táncos sorozatok során a már ismert és új elem- és motívumkapcsolatokkal is. Az önállóság és kooperativitás növelése a mozgásrendszer működtetésének minden területén: bemelegítésben, képességfejlesztésben, gyakorlásban, versenyzésben, versenyrendezésben. Az erősségek és gyengeségek figyelembevétele. A közös tervezés, kivitelezés során a kellő határozottságú és öntudatú kommunikáció fejlesztése. A produktumok jó tartással, biztos kiállással történő, gördülékeny, könnyed, plasztikus, esztétikus végrehajtásának elérése.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	
MOZGÁSMŰVELTSÉG Gimnasztika Rendgyakorlatok gyakorlása A korábbi évfolyamokon gyakoroltak bővített elemkapcsolatokkal történő ismétlése. Alkalmazásuk az óraszervezés funkcióinak megfelelően. Szabadgyakorlati alapformájú gyakorlatok végzése A gyakorlatok variálása szempontjai szerinti változatok: pl. mozgásütem változtatása, kiinduló helyzet és kartartás változtatása. Az agonista és antagonisták izmok arányos, harmonikus fejlesztése. Az aktív és passzív izomnyújtás – a hatás elkülönítése. Kéziszerkezetek – thera band, gyógylabda, homokzsák stb. – alkalmazása. 8-16 ütemű gimnasztikai gyakorlatok, egyidejű mozgáskapcsolatok, aszimmetrikus sorozatok. Önállóság a gyakorlatok kiválasztásában, gyakorlatsorok összeállításában. Összetett, komplex, fizikai képességeket fejlesztő gyakorlatok végzése Szabadgyakorlati alapformájú és természetes gyakorlatok differenciáltan, egyénre szabottan. Az ízületi lazaság megtartása, fokozása gimnasztikai és stretching gyakorlatokkal. Erőgyakorlatok az egyén számára optimális ellenállás leküzdésével. Anaerob állóképesség-fejlesztő eljárások a gimnasztika eszközeivel. Az egyensúly gyakorlatai: dinamikus gyakorlatok guggolásban, ülésben, fekvésben, forgómozgásokkal sorozatban. Az esztétikus mozgások előadásmódját segítő kondicionális és koordinációs képességfejlesztő eljárások. Mászások, függeszkedések differenciált követelménnyel, az egyéni fejlődést követő rendszeres kontrollal.	
Torna, sporttorna Talajon és a helyi tanterv szerint 9-10. osztályban választott egy szerez a korábbi követelményeken nehézségben túlmutató, vagy egy másik választott szerez a minimumkövetelmény mozgásanyagának	
Kapcsolódási pontok	
Fizika: egyensúly, mozgások, gravitáció, szabadesés, szögelfordulás. Biológia-egészségtan: az izomműködés élettana.	

tanulása, gyakorlása. <i>Akrobatikus gyakorlatok – talajtorna</i> Tartásos gyakorlatelemek, elemkapcsolatok gyakorlása: tarkóállás, fejjállás, kézállás, mérlegek kéztámasszal, mérlegállások, spárgák, hidak mozgásos gyakorlatelemek gyakorlása: gurulóátfordulások különböző irányokba, gurulóátfordulás hátra-tolódás kézállásba, tarkóbillenés, fejenátfordulás, kézenátfordulás oldalt, kézentfordulás, vetődések, átguggolások, átterpesztések, lábkörzések, dölések, felállások egységesen az alapformában és differenciáltan a variációkban, az elemek mennyiségének és nehézségi fokának továbbfejlesztése differenciáltan. <i>Akrobatikus gyakorlatok – összefüggő gyakorlatsorok</i> Gyakorlás során az egyéni optimum, önálló bővítés megjelenítése az elemkapcsolatokban, sorozatokban. Az esztétikus és harmonikus előadásmód igénye (feszítések, fejtartás, válltartás, spicc) mint minőségi elvárás megjelenik a hibajavítás, ismétlések során. <i>Akrobatikus gyakorlatok – társas talajtorna</i> Páros és mikrocsoportos gyakorlatok önálló összeállítása cselekvésbiztos szinten elsajátított talajtorna-elemek kreatív felhasználásával, a szükség szerint beépített segítségadást tartalmazva. <i>Szertorna-gyakorlatok</i> A gyakoroltatás során egységesen az alapformában és differenciáltan a variációkban, az elemek mennyiségének és nehézségi fokának továbbfejlesztése differenciáltan, egyénre szabottan történik.	
<i>Szertorna, gyakorlás tornaszereken fiúk számára</i> Korláton – terpeszülés, harántülés, nyújtott támasz, hajlított támasz, oldaltámaszok, lebegőtámasz, lebegő-felkartámasz, felkarfüggés, alaplendületek támaszban és felkarfüggésben, beterpesztések, terpeszpedzés, támlázás, szökkenés, fellendülés előre terpeszülésbe, felkarállás, felugrás beterpesztéssel támasz ülőtartásba, vetődési leugrás, kanyarlati leugrás. Nyújtón – kelepfelhúzóadás támaszba, alaplendület, lendület előre 180 fokos fordulattal, ellendülés, alálendülés, kelepforgások, térdfellendülés, billenés, támaszból homorított leugrás hátra, alugrás, nyíluigrás. Gyűrűn – kéz- és lábfüggések, függések, lefüggések, mellső függőmérleg, hajlított támasz, nyújtott támasz, alaplendület, lendületvétel, húzóadás-tolódás támaszba, vállátfordulás előre, homorított leugrás, leterpesztés hátra.	
<i>Szertorna, gyakorlás tornaszereken lányok számára</i> Gerendán – állások, térdelések, ülések, fekvések, térdelőtámaszok, mérlegek, guggolótámaszok, fekvőtámaszok, támaszban átlendítés, belendítés, hasonfekvésből emelés fekvőtámaszba, térdelőtámaszba, fordulatok állásban, guggolásban. Szökdelések, lábtartás cserék, felugrás egy láb át- és belendítéssel, homorított leugrás, terpesz csukaugrás. Felemáskorláton – támaszok, harántülés, térdfüggés, fekvőfüggés, függőtámasz, függésből lendítés, átguggolás, átterpesztés fekvőfüggésbe, pedzés, lendület előre-hátra függésben, támaszban lendület lebegőtámaszba, kelepfellendülés támaszba, fordulat fekvőfüggésben, térdfellendülés, guggoló függőállásból fellendülés	<i>Művészetek: az esztétika fogalma.</i>

támaszba, támaszból átfordulás előre fekvőfüggésbe, felugrás támaszba, felugrás függésbe, leugrás támaszból, alugrás, nyílugrás. Bemelegítés a torna gyakorlásához, egyénileg összeállított mozgássor, együttes bemelegítés az önálló mozgássorral. Célszerű gyakorlási és gyakorlósszervezési formációk működtetése önállóan. A segítségadás technikái, felelős külső kontrollal – a tudatos hibajavítás beépítése a mindennapi gyakorlási szokásokba. Versenyszituációkon keresztül egyszerű szabályok alkalmazása. Ritmikus gimnasztika Az esztétikus, szép és nőies mozgásokat, alakformálást, minőségi interpretálást segítő kondicionális és koordinációs képességfejlesztő eljárások megismerése, gyakorlása. A testtartás, tágasság, forgásbiztonság kiemelt továbbfejlesztése. A ritmusérzék továbbfejlesztése, önálló zeneválasztásra lehetőség a szélsőségektől való elhatárolódás mellett. Önálló bővítési lehetőség, önálló gyakorlatrészek hozzáadása a minimumhoz, páros és csoportos interpretációk támogatása. <i>Szabadgyakorlatok gyakorlása</i> A 9–10. osztályban begyakorolt, előkészítő tartásos és mozgásos elemek és fő mozgások alapformái ismétlése és új, összetett formák gyakorlása. <i>Kötélgyakorlatok gyakorlása</i> Egyszerű és keresztezett áthajtások, ugrások és fordulatok áthajtások közben, kötélforgatások, test körül és köré, kötélmozgatások egy kézzel, kötéldobások és -elkapások, kötélkörzések függőleges és vízszintes síkban. <i>Karikagyakorlatok gyakorlása</i> Ugrások és fordulatok karikamozgatás közben, karikaforgatások és átadások egyik kézből a másikba test körül és köré, karikadobások és -elkapások, karikaáthajtások, karikapörgetések talajon és levegőben, karikakörzések függőleges és vízszintes síkban. Minimumkövetelmény: 10-12 elemből álló elemkapcsolat begyakorlása zenével – a zene ritmusának, dinamikájának megfelelően, ideje 35-45 mp.	
Aerobik A sportági jelleg – dinamikus, statikus erő, egyensúlyozás, lazaság, ruganyosság és ritmusérzék – megvalósításához szükséges előkészítő és rávezető gyakorlatok. Az aerobik kritériumainak való megfelelés fejlesztése a gyakorlás által: testtartás, mozdulatok precíz végrehajtása, szinkron a zenével és egymással. Rövid koreográfiák ismétlése magas cselekvésbiztonsággal (30-40 mp). Páros, mikrocsoportos koreográfiák önállóságra törekedve, a szükséges optimális tanári irányítással (1 perc). Aerobik bemutatók az osztályon belül és iskolai szinten egyszerűsített szabályokkal. Részvétel egy csoportos aerobikgyakorlatban az egyszerűsített szabályoknak megfelelően. Táncos mozgásformák	<i>Ének-zene:</i> tempó, ritmus. <i>Művészetek:</i> romantika, modernitás.

A helyi tantervben rögzített választás szerint legalább egy, a helyi személyi és tárgyi körülményekhez, feltételekhez igazodó tánc. <i>Sporttáncok gyakorlása</i> A Magyar Divat- és Sporttánc Szövetség rendszeréhez tartozó, illetve ehhez a rendszerhez rokon táncok (szepp, show, akrobatikus, electric boogie, salsa, diszkó, hip-hop, break, mambo, bugg, blues, modern, swing stb.) mozgásrendszerének iskolai alkalmazása a helyi lehetőségek szerint a helyi tantervben rögzítetten - előkészítő tréning, motívumok, motívumkapcsolatok, koreográfiák tanulásának, gyakorlásának rendszere. <i>Történelmi táncok gyakorlása</i> Palotás és/vagy keringő – 5–6 motívumból álló rövid koreográfia megtanulása és ismétlése, bemutatása. <i>Néptánc gyakorlása</i> A magyar néptáncok egyszerűbb motívumai és azok kapcsolatai a Tánc és dráma kerettantervben kidolgozottak szerint. Egy dunántúli és/vagy alföldi és/vagy erdélyi tánc típus motívumai és rövid táncfolyamata megtanulása, gyakorlása, előadása. <i>Egyéb tornajellegű és táncos mozgásformák:</i> A tornajellegű kondicionális és koordinációs képességek és készségek alkalmazása más – a helyi lehetőségek szerint a helyi tantervben rögzített – mozgásrendszerekben. Gúlatorna, falmászás, gumiasztal, eszközös táncok, utcai táncok stb.	
ISMERETEK – SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS A hibajavítás megértése, kétirányú kommunikáció, tudásátadás, mások tanítása. Változtatási hajlandóság az egyéni hibás rutinokban. A nemnek megfelelő mozgás dinamikájának és/vagy harmonikus esztétikájának átélése és tudatos felvállalása. A divat és a média testkultúrára ható kedvező és kedvezőtlen tényezőinek szétválasztása (értékfelismerés, önértékelés). A saját és társ testi épsége iránti felelősségvállalás a társak gyenge, esetleg sérült oldalának segítése, az erősségek elismerése, támogatása, egyéni és helyzetből adódó sajátosságok mérlegelése, az objektív megoldások keresése. A társak és a csoport irányítása a csoport közös érdekeinek figyelembevételével, a stratégiák egyeztetése. Alkotó, kooperatív feladatok, mozgásos tevékenységek – aktív részvétel a sportrendezvények, bemutatók szervezésében. Tornasport és tánc történeti ismeretek, érdekességek.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Agonista, antagonisták izmok, aktív és passzív nyújtás, dinamikus egyensúly, társas talajtorna, forgásbiztonság, táncstílus, divattánc, sporttánc.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Atlétikai jellegű feladatok	Órakeret 40 óra
Előzetes tudás	Térdelő-, álló- és repülőrajt versenyhelyzetekben. Iramszakasz, egyéni irambeosztás.	

	Különféle bottechnikák a váltófutásban. Optimális lendületszerzés, elrugaszkodás, repülőfázis, biztonságos leérkezés az ugrásokban. A hajítás, lökés és vetőmozgás biomechanikai különbségei.
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Jártasság kialakítása a biomechanikai törvényszerűségek alkalmazásában. Az önismeret fejlesztése a kedvező atlétikai mozgásformák kiválasztása és önálló gyakorlása révén. A már elsajátított atlétikai futó-, ugró-, dobószámok versenyszabályai a korosztályos előírások szerinti alkalmazása és betartása. Motiváló eljárások az egyéni eredmény, teljesítmény javítására. A mérhető teljesítményeken alapuló objektív ellenőrzés elfogadtatása, beépítése a döntéshozatalba. A folyamatos és visszatérő gyakorlás szerepének, jelentőségének, hatásának tudatosítása.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	
Kapcsolódási pontok	
MOZGÁSMŰVELTSÉG Futások <i>Rövidtáv, váltófutás, gátfutás</i> A gyorsfutás technikáját javító gyakorlatok változatos végrehajtása. A kedvező rajthelyzet kialakítása, segédvonalak kijelölése. Versenyszerű végrehajtás, eredményorientált együttműködés váltófutásban. Csapatban 4x50-100 m-es váltók alakítása, versenyzés. A gátvételi technika alkalmazása magasabb akadályon, gáton 3–4 lépéses ritmusban. <i>Középtáv, folyamatos futás, tájékozódási futás</i> Választás a távok közül. A különböző távokhoz illeszkedő futótechnika kiválasztása. Jártasság az adott távhoz szükséges versenytempó és irambeosztás megválasztásában. Állóképesség-fejlesztő módszerek rendszeres alkalmazása és teljesítményének nyomon követése. Az állóképesség-fejlesztő módszerek önálló gyakorlása. Folyamatos futás közbeni tájékozódás, kisebb területen célállomások megtalálása. Ugrások A homorító és távolugrás jellemzőinek ismerete, gyakorlati alkalmazása. Választás a magasugró technikák közül. 5–7 lépéses egyénileg kialakított nekifutással versenyszerű végrehajtás. Közreműködés versenyek lebonyolításában. Kondicionális jelleggel sorozat szökdelések végrehajtása. 1–3 lépéses sorozat elugrás, illetve 2–4 lépéses sorozat felugrások technikajavító végrehajtása. Gyorsuló nekifutás optimális távolságról. Dobások A különböző dobásformákkal a törzsizom sokoldalú erősítése. Teljes lendületből történő hajítás. Választás az egyes lökő mozdulatok közül. Lendületvétellel egykezes vetés végrehajtása. Az optimális kidobási szög, sebességre és magasságra törekvés. ISMERETEK – SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS	<i>Biológia-egészségtan:</i> szénhidrátlebontás. <i>Fizika:</i> hajítások, energia. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> Az olimpiai eszme. Az újkori olimpiák története

Az iram és tempó megválasztása szempontjainak ismerete. A nekifutás módosítása szükségszerűségének ismerete. Az atlétikai ugrások és dobások technikátörténeti, a technikák változásai teljesítménynövelő hatásainak ismerete. Az olimpiákon szereplő atlétikai versenyszámok ismerete. „A gyorsabban, magasabbra, erősebben” jelmondat értelmezése. Önmagához képest a legjobb teljesítmény elérésére, a siker átélése, a kudarc elfogadása és az azzal való megküzdés. Az élettani különbségek ismerete. Tájékozódási futás alapjainak ismerete.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Egyéni reakcióidő, mozdulat- és mozgásgyorsaság, váltás közbeni alkalmazkodás, korrekció, holtpont, lépő, homorító és ollózó technika, átlépő, guruló, hasmánt- és floptechnika, ötlépéses hajító ritmus, lökés, vetés, jegyzőkönyvvezetés.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Alternatív és szabadidős mozgásrendszerek	Órakeret 60 óra
Előzetes tudás	Az adott sportmozgás technikájának ismerete. A test feletti uralom szokatlan, új mozgásszituációkban. A baleseti kockázatok mérlegelése. Az adott alternatív sportmozgáshoz szükséges edzésmódszertani és balesetvédelmi alapfogalmak, eljárások. Szabadban, teremben, spontán helyzetben végezhető egyéni, társas, csoportos mozgásformák. Az edzéshatáshoz szükséges ingerek nagysága és gyakorisága, a pihenő idő jelentősége.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A rekreációs életviteléhez szükséges sportági, élettani, edzésméleti ismeretek megszerzése. Az önállóan kezdeményezett társas vagy csoportos sportolás szervezési és lebonyolítási ismeretek, jártasságok megszerzése. A testnevelés újszerű tartalmakkal történő gazdagítása, az iskolai létesítményen belüli és tágabb környezetében lévő lehetőségek kihasználása sportolásra. A felnőtt kor sportos életviteléhez újabb sportágak megismerése, családi és csoportos öntevékeny sportoláshoz szükséges szervezési és rendezési ismeretek megszerzése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG A helyi tárgyi feltételek függvényében legalább négy választott sportági mozgás mozgásműveltségének fejlesztése. A szabadidő, ill. alternatív sportok rendszerben kezelése. A helyi tantervben választott alternatív sport technikai, taktikai, gyakorlási, edzési és versenyzési rutinjának kialakítása, a hozzátartozó eszközök, technikák és veszélyek kezelése. A szabadtéri formák hangsúlyának megerősítése. Edzés a természet erőivel - játszóterek, szabadidő-központok bevonása, az adottságok kihasználásával jégpálya készítése. Újszerű mozgásfeladatok kihívásainak való megfelelés, pl. a közlekedés-		<i>Biológia-egészségtan: élettan.</i>

biztonság területén a kerékpározás kultúráját szem előtt tartva. Sportolás közben a rutinok megerősítése a zöldfelület megóvásában, a tájhasználatban, az épületek megóvásában és az energia, a vízhasználat, a dohányzás elleni küzdelem és a hulladékgyűjtés, újrahasznosítás területén. A családi, baráti, munkahelyi csoportos és öntevékeny sportolásra való felkészítés, az önszerveződéshez szükséges ismeretek, jártasságok megszerzése. Társaságban is jól alkalmazható mozgásos kreatív, kommunikációs és kooperációs játékok tárházának bővítése. A többfunkciós helyi lehetőségek, eszközök bevonása a tartalmi változatosság biztosításához (természetes akadályok, ügyességi versenyek a környezet adta kihívások legyőzése). Egyszerű (akár saját készítésű) eszközökkel szerény térigényű mozgásformák elsajátítása (ugrókötelezés, asztalitenisz, lengőteke, tollaslabda, minitrambulín, gúlagyakorlatok stb.) ISMERETEK – SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Szabályismeret és baleset-megelőzési információk a helyi tantervben kidolgozott alternatív sportok területén. A helyes öltözködés és folyadékfogyasztás a szabadtéren végzett sportolás során. A környezettudatos magatartás, a testmozgások során az egyénnek önmagával, társaival és a természettel való harmonikus kapcsolata kialakítása. A táborozási eszközrendszer megismerése, használatában jártasság szerzése (tájfutás, tájoló és térkép használata, sátorverés, vízitúra, vándortábor stb.). Egy választott alternatív sportágban a világ-elit teljesítményének ismerete.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Rekreáció, edzettség, fittség, jó közérzet, teljesítőképeség, újrahasznosítás, példamutatás; környezettudatos természet- és építettkörnyezet-használat.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Önvédelem és küzdősportok	Órakeret 20 óra
Előzetes tudás	Biztonsági követelmények és a küzdelekkel kapcsolatos rituálé. Az indulatok feletti uralom. Néhány önvédelmi megoldás, szabadulás a fogásból. A dzsúdó, illetve grundbirkózás alapttechnikái, szabályai.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az akaraterő, a kitartás, a küzdőképesség, az önbizalom fejlesztése, a félelem leküzdése és a sportszerűség (fair play) szemléletének kiteljesítése. Küzdő típusú játékok tudatos alkalmazása a személyiségfejlesztésben, különös tekintettel az önuralomra, a társak tiszteletére és a szabályok elfogadására. A közösségben előforduló veszélyhelyzetek felismerése és kezelése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG		<i>Történelem, társadalmi</i>

A küzdéseket előkészítő és rávezető gyakorlatok, játékok: Tolások-húzások, változatos testrészekkel, testhelyzetekben. Grundbirkózás cselekvésbiztos gyakorlása: Alapállás, alaphelyzetek stabil alkalmazása, szabályos és erős fogások csuklóra, karra, nyakra, derékra, rögzített kilendítések, keresztfogások. Emelések hónaljfogással, derékfogással, kevert fogással. A mögékerülések és kiemelések különböző változatai, dobástechnikák, leszorítások alkalmazása. Az eredményes földharc technikájának elsajátítása. Egyéni és csapatversenyek, küzdési taktikát igénylő feladatok játékos formában és páros küzdelmek. Dzsúdó sportági készségfejlesztés: A 9-10. osztályban tanult technikák és taktikák továbbfejlesztése. Az egyensúlyt stabilizáló és ezt kibillentő gyakorlatok, testsúlyáthelyezések, irányváltoztatások, előre, hátra, oldalra gurulások. Szabadulás különböző fogásokból (karfogás, ölelőfogás, fojtás). Támadáselhárítási módszerek (ütés, szúrás, rúgás, fejelés elhárításai). ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Önmaga megvédésének ismerete, néhány támadáselhárítási eljárás ismerete, megértése és alkalmazása. Az érzelem- és feszültség szabályozás, az agresszió megelőzése a küzdőjellegű sporttevékenységek révén, az előnyök megfogalmazásának képessége. A sportszerű küzdések jellemformáló hatásának ismerete, elismerése. A meggyezésre készenlét képessége, a szabályok időleges, társ által megerősített felfüggesztésének, módosításának lehetősége.	<i>és állampolgári ismeretek:</i> ókori olimpiák, hősök, távolkeleti kultúrák.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Viszonylagos erő kifejtés, fokozatosan növekvő erő kifejtés, sérülésmentes küzdelem, agresszió, önuralom, sportszerűség.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Egészségkultúra és prevenció	Órakeret 50 óra
Előzetes tudás	Rendeződő egészségtudatosság, döntésképeség az egészséges, aktív életmód érdekében. Relaxációs, terhelési, edzési és a test épségét, egészségét megőrző eljárásokból egy-két megoldás ismerete, alkalmazása. Jártasság a gerincvédelmet érintő minden tanult feladat megoldásában. A terhelés igazítása a tesztek eredményeihez. A testmozgás szerepének ismerete a káros szenvedélyek elleni küzdelemben.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az élethosszig tartó optimális, életkornak és testalkatnak megfelelő prevenciós és rekreációs mozgásos tevékenységek önálló működtetéséhez, bővítéséhez és szükség esetén gyógyászati céllal történő gyakorlásához szükséges készségek és kompetenciák továbbfejlesztése. Az edzésre, a teljesítmény növelésére és mérésére, a prevencióra,	

	rekreációra kész fizikai és mentális állapot állandósítása, a stressz kezelése. A fenntartásához szükséges elméleti és gyakorlati tudás rendszerré szervezése.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG Bemelegítés Általános és sportágspecifikus bemelegítő mozgásanyag feladatmegoldásai, kezdetben egyénileg, párban a tervezés, szervezés, levezetés, értékelés megvalósítása. A labdajátékhoz, tornához, futáshoz, ugráshoz, dobáshoz, küzdéshez kapcsolódó bemelegítések általános és speciális jellemzőinek, mozgásainak elkülönítése szóban és gyakorlatban egyaránt. Edzés, terhelés A fejlődés, a megfelelő hatékonyság alapfeltételeinek biztosítása: jól szervezettség, a felesleges állásidők kiküszöbölése, szükséges mozgásterjedelem (idő, ismétlésszám), szükséges intenzitás (sebesség, gyakorlatsűrűség, megfelelő ellenállás), terhelés-pihenés egyensúlya. Főbb témák: Kondicionális és koordinációs képességfejlesztés tervezése és megvalósítása a gyakorlatban egyénileg, párban, csoportban eszközök nélkül és különböző eszközök segítségével. A fizikai fittség típusai, fejlesztési lehetőségei. A fizikai fittség típusai, fejlesztési lehetőségei. A fizikai aktivitás szintjének becslése, követése. Önálló mozgásprogram-tervezés. Lehetséges hagyományos és alternatív eszközök: pulzusmérő, mozgásszenzorok, medicinlabda, súlyzó, ugrókötel, erősítő gumiszalag, gimnasztikai labda, pilates roller, TRX, erőgépek. A képességfejlesztő módszertani eljárások bemutatása: intervallumos, ismétléses, tartós és ellenőrző módszerekkel edzésfolyamatok. A koordinációt javító eljárások bemutatása: a végrehajtás megváltoztatása és a végrehajtás feltételeinek megváltoztatása. A rendelkezésre álló szabadidő megtervezésének eljárásai. Egyéni rekreációs megoldások bemutatása, foglalkozásrészlet vezetése. Konkrét sportági tevékenységre és mozgásanyagra fejlesztett kondicionális és koordinációs képességfejlesztés. Motoros tesztek lebonyolítása – központi előírás szerint.	<i>Biológia-egészségtan:</i> anaerob terhelés, az idegrendszer működése, a keringési rendszer működése, glikolízis, terminális oxidáció. <i>Fizika:</i> egyszerű gépek, erő, munka.
Az egészséges test és lélek megóvása A munkahelyi és egyéb ártalmak elleni védekezésre való felkészítés: a biomechanikailag helyes testtartás és az egészséges lábboltozat kialakításának és fenntartásának, a helyes légzésnek a gyakorlatai, az ülőmunka és a zárt tér ellensúlyozására szolgáló tevékenységek, a sportolás kedvező hatása a szenvedélyek megelőzésében. A stresszoldás gyakorlatai és a relaxáció. A „tudatos jelenlét” (mind fullness) módszerének elsajátítása és integrálása az eddig megtanult relaxációs technikái közé, és mindezek használata a mindennapi élet helyzeteiben. A megtanult és folyamatosan használt relaxációs módszerek tudatos alkalmazása a pályaorientációt és jövőképet építő lelki munkában, és a	

feszültségek szabályozása és az élet stresszhelyzeteivel való autogén megküzdés. A test-lelki harmónia fejlesztésének egyéb, alternatív megközelítése a helyi lehetőségek és programok szerint. A testtartásért felelős izmok kellő erejének és nyújthatóságának fejlesztése a helyesen végzett tartásjavító tornával (általános és konkrét sportági jelleggel). ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS A sport által a pillanatnyi kiteljesedés (flow) élményének megélése. A sportágak gyakorlásához megfelelően illeszkedő bemelegítő eljárások ismerete. A terhelésfokozás paramétereinek ismerete. Az alvás és ébrenlét megfelelő arányai, a sport szerepe az egészséges alvásban. A gerincsérülések, ártalmak elkerülési módozatainak ismerete. A sérült gerinc esetén az elsősegély ellátása és/vagy a sérülttel való helyes bánásmód ismerete. A stresszes állapot elleni tudatos védekezés ismerete. A helyes gerinctorna kivitelezésével kapcsolatos fogalmak, a gerinckímélet lényegének ismerete. A növekvő teljesítmény, sporteredmény objektív elismerése, öröm a másik ember teljesítménye felett, pozitív megerősítés. Az öröm mint pozitív életérzés melletti tudatos döntés, közös élmény, az egészség és a mozgásra fordított szabadidő megteremtésének egymást erősítő igénye (motiváció). A tudatos terhelésen, méréseken, önkontrollon alapuló teljesítményfejlesztés. Felelősségvállalás társak egészséges életmódja iránt.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Sportágspecifikus bemelegítés, mozgásterjedelem, intervallumos, ismétléses, tartós és ellenőrző módszer, terhelés-pihenés egyensúlya, progresszív relaxáció, ingernagyság, ingergyakoriság, gerinckímélet, relaxáció, tudatos jelenlét.

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	<i>Sportjátékok</i> A helyi tanterv szerint tanított két labdajátékra vonatkozóan: Önállóság és önszervezés a bemelegítésben, a gyakorlásban, az edzésben és a játékban, játékvezetésben. Az adott labdajáték főbb versenykörülményeinek ismerete. Erős figyelemmel végrehajtott technikai elemek, taktikai megoldások, szimulálva a valódi játéksituációkat. Ötletjáték és 2–3 tudatosan alkalmazott formáció, a csapaton belüli szerepnek való megfelelés. A csapat taktikai tervének, teljesítményének szakszerű és objektív megfogalmazása. A másik személy különféle szintű játéktudásának elfogadása. Kreativitást, együttműködést, tartalmas, asszertív társas kapcsolatokat szolgáló mozgásos játéktípusok ismerete és célszerű használata.

	<i>Torna jellegű feladatok és táncos mozgásformák</i> A torna mozgásanyagában az optimális végrehajtására jellemző téri, időbeli és dinamikai sajátosságok megjelenítése. Bonyolult gyakorlatelem sorok, folyamatok végrehajtása közben a mozgás koordinált irányítása. Önállóan összeállított összefüggő gyakorlatok tervezése, gyakorolása, bemutatása. Önálló zeneválasztás, a mozdulatok a zene időbeli rendjéhez illesztése. Könnyed, plasztikus, esztétikus végrehajtás a táncos mozgásformákban. A torna versenysport előnyei, veszélyei, a hozzá kapcsolódó testi képességek fejlesztésének lehetőségei ismerete. Bemelegítő és képességfejlesztő gyakorlatok ismerete, a célnak megfelelő kiválasztása. Optimális segítségadás, biztosítás, biztatás. Hibajavítás és annak asszertív kommunikációja. Az izmok mozgáshatárát bővítő aktív és passzív eljárások ismerete. <i>Atlétika jellegű feladatok</i> A futások, ugrások és dobások képességfejlesztő hatásának felhasználása más mozgásrendszerekben. Az atlétikai versenyszámok biomechanikai alapjainak ismerete. Az állóképesség fejlesztésével, a lendületszerzés az izom-előfeszítések begyakorlásával a futó-, az ugró- és a dobóteljesítmények növelése. Az alapvető atlétikai versenyszabályok ismerete. Bemelegítés az atlétikai mozgásokhoz illeszkedően. <i>Alternatív és szabadidős mozgásrendszerek</i> Az helyi tantervben kiválasztott sportmozgás végzése elfogadható cselekvésbiztonsággal. Uralom a test felett a sebesség, gyorsulás, tempóváltás, gurulás, csúszás, gördülés esetén. Feladatok önálló tervezése és megoldása alternatív sporteszközökkel. Az adott alternatív sportmozgáshoz szükséges edzés és balesetvédelmi alapfogalmak ismerete. Az ismeretek alkalmazása az új sporttevékenységek során. <i>Önvédelem és küzdősportok</i> A szabályok és rituálék betartása. Önfegyelem, az indulatok és agresszivitás kezelése. Több támadási és védekezési megoldás, kombináció ismerete az álló és földharcban. <i>Egészségkultúra és prevenció</i> A bemelegítés szükségessége élettani okainak ismerete. Az egészségük fenntartásához szükséges edzés, terhelés megtervezése. Relaxációs gyakorlatkészlettel tudatos védekezés a stresszes állapot ellen. A feszültségek szabályozása és az élet stresszhelyzeteivel való autogén megküzdés. A testtartásért felelős izmok erősítését és nyújtását szolgáló gyakorlatok ismerete, pontos gyakorlása, értő kontrollja.

	A gerinckímélet alkalmazása a testnevelési és sportmozgásokban, kerti és házimunkákban, az esetleges sérüléssel szituációk megfelelő kezelése.

PATRÓNUSI FOGLALKOZÁS

9/AJKP évfolyam

A patrónusi foglalkozások kiemelten fontosak az előkészítő évfolyamon résztvevő diákok számára, hiszen kiscsoportos foglalkozások keretén belül lehetőségük van az önmegismerésre, a társas kapcsolatok tudatos alakítására, a szabad véleménynyilvánításra, tanulásbeli és más aktuális problémáik megbeszélésére, megvitatására, az egészséges életmód igényének kialakítására, a társadalmi viselkedési normák elmélyítésére.

A tanulók a foglalkozások során olyan ismeretekhez jutnak, olyan készségeket, képességeket sajátítanak el a gyakorlatok elvégzése közben, melyek segítségével megismerhetik önmagukat, társaikat és a környező világot. Részt vehetnek saját közösségük szabályainak megalkotásában. Segítséget kapnak az önnevelésre való képesség kialakításához, az állandó önkontrollhoz, s a társas kapcsolatok létrehozásának módzataihoz. Közben megtanulják figyelmüket tudatosabban irányítani, kulturáltan beszélgetni, vitázni, érdekeiket érvényesíteni. Fejlődik kommunikációs képességük. A közösségen belüli szerepvállalásuk során nő önmagukkal és társaikkal szembeni felelősségérzetük. Toleránsabbá válnak környezetük tagjaival szemben, tisztelik őket. Jobban tudnak alkalmazkodni a környezet adta lehetőségekhez. Felismerik az érzelmek és a viselkedésformák kapcsolatát. Megpróbálnak egyre tudatosabban uralkodni érzelmeiken, indulataikon. A konfliktuskezelés békésebb útjaira törekednek. Megismerik az egészségmegőrző szokásokat, az egészséget károsító tényezőket. Eljutnak arra a szintre, hogy megkülönböztessék a jót a rossztól, ezáltal fejlődik helyzetfelismerésük és ebből fakadóan a döntési képességük. Képesse válnak a kritikai gondolkodás és döntéshozás lépéseinek az alkalmazására. Alkalmassá lesznek reális célok megfogalmazására, pályaválasztási terveiknek a követésére. Megértik a határozott visszautasítás fontosságát az egészséget károsító tényezőkkel szemben. Felfedezhetik önmaguk megvédésének lehetőségeit és annak felelősségét.

A patrónusi foglalkozások minden esetben tevékenység- és problémacentrikusak. A diákok alapvető kommunikációs formákat sajátítanak el, az ismereteken túl szituációs játékok és didaktikai játékok keretében készségeiket fejlesztik és gyakorolják, illetve a beszélgetések során alkalom kínálkozik problémahelyzetek elemzésére, megoldások keresésére és megvitatására.

A foglalkozások témái:

Életkori sajátosságok megélése és megértése. A 14–19 évesek személyiségfejlődési sajátosságai miatt a nevelés ebben az életkorban jelentős szereppel, de ugyanakkor különös sajátosságokkal bír. A kamaszkoruk delén a középiskolába lépő tanulók a következő négy év során kivétel nélkül belépnek az ifjúkorba.

Az ambivalencia kezelése. Az ellentétes érzelmek egyidejű előfordulása számos nehézséget jelent a serdülő diáknak. Vágyik az önállóságra, de ugyanakkor szüksége is van a meleg, szeretetteljes emberi kapcsolatokra. Saját személyisége alakításában is az ellentétek jellemzik: időnként az ego dominál, sérthetetlennek érzi magát, kapacitását határtalannak hiszi, ami könnyen veszélybe sodorhatja; máskor pedig elhatalmaskodik rajta az önbizalomhiány, a búskomorság állapotába süllyed, önértékelési zavar lép fel nála. Egyre sürgetőbbé válik a további életutat erőteljesen meghatározó döntések meghozatala, a felnőtt életre történő felkészülés. Ebben a konfliktusokkal teli életszakaszban a diáknak feltétlen szüksége van a válságain átsegítő, példát, de legalábbis irányt mutató, az önálló döntések meghozatalát előkészítő, segítő felnőttre. E funkció betöltésére a szülők mellett (olykor sajnos helyett) a pedagógus a leghivatottabb, hiszen állandó, rendszeres, személyes kapcsolatban van a diákok tömegeivel.

A család szerepe a személyiségfejlődésben. Hangsúlyozni kell, hogy a tanuló személyiségi vonásai a családban sarjadnak ki és erősödnek meg; az iskola ezeket a pozitív hatásokat, nevelési értékeket kiaknázza, felerősíti, a családból hozott esetleges negatív nevelési mintákat, szokásokat megpróbálja ellensúlyozni. Itt a családnak nem csak az anyagi helyzete a lényeg, hanem az életmódjából fakadó szocializáltság, szellemi szint, és főképpen a szülő(k) és a gyermek(ek) közötti érzelmi-lelki kapcsolatok.

Társas kapcsolat hangsúlyozása, kezelése. A szociális képességek (a kapcsolatteremtés, a kommunikáció, az empátia, a tolerancia, a kooperáció, a konfliktuskezelés stb. képességeinek) fejlesztése, főként az iskolában, kollégiumban, osztályban, csoportban megélt saját élmények alapján. A személyiségben rejlő lehetőségek és gátak feltárása, a személyiség stabilizálása. Készség és képesség a tartalmas, harmonikus emberi kapcsolatok kialakítására és ápolására.

Testi-lelki egészség megőrzése. Az egészségnek mint alapértéknek az elfogadása, az egészségmegőrzés igényének felkeltése, az egészségkárosító szokások, szenvedélyek kialakulásának megelőzése, ezek leküzdésére való akarat, készség, képesség alakítása. A mentálhigiéné, lelki egészség iránti igény felkeltése, erősítése, a megőrzéséhez szükséges készségek és képességek kialakulása. A tolerancia elvének és gyakorlásának elfogadása, az előítéletekkel való szembesülés, és leküzdésük igénye.

Környezettudatosság. Érdeklődés a világ dolgai iránt, a globális problémáknál az egyéni felelősség belátása, a folyamatos tájékozódás iránti igény felkeltése, a fenntartható fejlődés jelentőségének tudatosítása.

A patrónusi foglalkozások célja:

- segíteni a tanulót abban és megtanítani őt arra, hogy önmagát érdekesnek és értékesnek lássa, az élete célját keresse, másokra odafigyeljen, másokkal kommunikáljon,
- segíteni abban, hogy tartozzék valahová, valakikhez, akik elvárják tőle, hogy igényes legyen, s akiknek nemcsak kényszerből, de belső akaratából is meg akar felelni,
- felismerje, hogy az élet felnőttként való megéléséhez önbizalom, önhit kell,
- ráébreszteni a felelősségteljes gondolkodás fontosságára, az emberi élet méltóságára, a környezettel való harmonikus együttlét igénylésére,
- elérni, hogy legyen fogékony a társadalmi együttélés szabályainak megismerésére, a tudatos belátáson alapuló kritika elsajátítására, az önálló tájékozódásra és a tudatos életvezetéshez szükséges jellemvonások, készségek és ismeretek fejlesztésére,
- elérni, hogy ráérezzen a kiegyensúlyozott életmód és életvitel jelentőségére a saját egészségében,
- az élethosszig tartó tanulás alapjainak megteremtése.

A tartalmi elemek közlése nem tükröz lezárt rendszert. Az elemek listája nem a tanórai feldolgozás sorrendjét és szintezését jelenti. A tantárgyakon belüli és közötti tartalmi összefüggések is mintázatba rendeződhetnek. A fejlesztés és az ismeretátadás a patrónusi foglalkozások szintjén komplex és kiegyensúlyozott folyamatban valósulhat meg. Hangsúlyosabb szerepet kaphatnak a gyakorlatorientált tevékenységek, az életviteli kompetenciák.

Tematikai egység	Önismeret	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	A tanuló saját értékeinek ismerete. Önmagával szembeni elvárások.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Önismeret, önfogadás fejlesztése, erősítése. Céltudatosság kialakítása. Mások iránti figyelem kialakítása, kommunikáció	

	fejlesztése. Felelősségteljes gondolkodás erősítése. Törekvés kialakítása a saját személyiség tudatos formálására.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
Énkép – pozitív, negatív, reális és irreális énkép. A harmonikus személyiség kialakítása, személyiségünk megismerése, elfogadása, fejlesztésének igénye. Felelősség önmön személyiségünk és saját sorsunk alakításáért. Törekvés önmagunk megbecsülésére. Önismereti és személyiségfejlesztő feladatok, szituációs játékok.	<i>Matematika</i>
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Önismeret, énkép, felelősségvállalás, személyiségfejlesztés.

Tematikai egység	Társas kapcsolatok	Órakeret 14 óra
Előzetes tudás	Egyéni és közösségi érdekek megfogalmazása.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Társadalmi beilleszkedés, kulturált magatartás és életmód kialakítása. Bizalom és támogató légkör megteremtése/megerősítése. Alkalmazkodás, egymásra való odafigyelés erősítése. Szociális képességek fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
<i>Egyén és közösség</i> Az egyén és a közösség együttműködéséhez szükséges normák ismerete, szerepük tisztázása. (Házirend, szokások, erkölcs, jog, törvények, szabályok.) <i>Harmonikus kapcsolatok</i> A harmonikus kapcsolatok létrejöttéhez szükséges tulajdonságok, képességek megismerése, fejlesztése (figyelmesség, udvariasság, kímélet, tisztelet, méltányosság, tapintat, humor, tolerancia, empátia, segítőkészség). Játékos feladatok, egyéni és csoportos gyakorlatok, szituációs játékok. Filmek alapproblémáinak megvitatása. <i>Ifjúsági szubkultúra</i> Iskolán és családon kívüli kötődések, beszédstílus, szabadidős programok, szokások, viselkedési formák. Partnerkapcsolatok helyes kezelése (egyenrangúság, egymásra figyelés, partner elfogadása, alkalmazkodni tudás, felelősség, őszinteség). <i>Konfliktus, konfliktuskezelés</i> Hullámhegyek és -völgyek a kapcsolatokban – veszekedés, konfliktusok, agresszivitás, érdekek ütközése és érvényesítése. Konfliktuskezelési stratégiák és gyakorlatok. Dramapedagógiai módszerek, tevékenységek.	<i>Matematika</i> <i>Dráma</i> <i>Társadalomismeret</i>	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Egyén, közösség, együttműködés, norma, harmonikus kapcsolat, figyelmesség, udvariasság, kímélet, tisztelet, méltányosság, tapintat, humor, tolerancia, empátia, segítőkészség, szubkultúra, beszédstílus,	

	szokás, viselkedési forma, partnerkapcsolat, egyenrangúság, egymásra figyelés, elfogadás, alkalmazkodás, felelősség, őszinteség, veszekedés, agresszivitás, konfliktus, konfliktuskezelés.

Tematikai egység	Aktuális problémák	Órakeret 2 óra
Előzetes tudás	Problémák, vélemény megfogalmazása.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Felmerülő problémák megbeszélése, megoldása, együttműködés.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Aktuális problémák, feladatok</i> Az eredmény és a tanulás feltételeinek megbeszélése. Továbbhaladás feltételei. Az esetleges sikertelenség okainak feltárása. Személyre szabott stratégiák kidolgozása. A motiváció megteremtése. Elvárások tisztázása, szabályalkotás, időszerű problémák összegyűjtése.		<i>Matematika</i> <i>Társadalomismeret</i>
Kulcsfogalmak/fogalmak	Aktuális feladat, probléma, eredmény, tanulás, stratégia, sikertelenség, motiváció, elvárás, szabályalkotás, problémamegoldás.	

Tematikai egység	Család	Órakeret 7 óra
Előzetes tudás	Családi kapcsolatok, hagyományok, érzelmek.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Felkészítés a családi életre. Alkalmazkodás és egymás iránti figyelem erősítése a családban. Érzelmi háttér szerepének tudatosítása. Problémamegoldás.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A családi élet, családi kapcsolatok, élethelyzetek, szerepek, érzelmek. A szülők, az anya, apa, a gyerekek, a nagyszülők. Családon belüli kötődések, szokások, viselkedési formák. Házasság, válás. Az egyedüllét, a barátság. Családi problémák és megoldási lehetőségeik. Nevelési ártalmak a családban. A család és az iskola közötti egyenlőtlenségek áthidalása. Filmek alapproblémáinak megvitatása.		<i>Magyar nyelv és irodalom</i> <i>Társadalomismeret</i> <i>Dráma</i>
Kulcsfogalmak/fogalmak	Család, családi élet, szülő, gyerek, nagyszülő, kötődés, szokás, viselkedési forma, házasság, válás, egyedüllét, barátság, probléma, megoldási lehetőség, nevelési ártalom, egyenlőtlenség.	

Tematikai egység	Szerelem, szexualitás	Órakeret 6 óra
Előzetes tudás	Születés és egyedfejlődés, életkori szakaszok, változások. Férfi-női kapcsolat.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A kamaszkori testi, lelki, élettani változások megismerése, tudatosítása. A nemi szerepekkel kapcsolatos társadalmi előítéletek, sztereotípiák megismerése, értékelése. Szexuális kultúra megismerése. Felelősségvállalás erősítése egymás iránt. Felkészítés a felnőtt szerepre.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Kapcsolatok, párkapcsolatok. Ismerkedés – gátlások, barátság-szerelem, kötődés, feltétel nélküli elfogadás, bizalom, egy kapcsolat kezdete és vége, megcsalás, fogamzásgátlás, nemi betegségek. Felkészülés a családi életre, együttélés, családalapítás. Szakember – védőnő, nőgyógyász, ifjúságvédelmi felelős, iskolapszichológus – bevonásával problémák megbeszélése.		<i>Magyar nyelv és irodalom</i> <i>Matematika</i> <i>Természetismeret</i>
Kulcsfogalmak/fogalmak	Barátság-szerelem, kötődés, elfogadás, bizalom, kapcsolat, megcsalás, fogamzásgátlás, nemi betegség, családi élet, együttélés, családalapítás, védőnő, nőgyógyász, ifjúságvédelmi felelős, pszichológus.	

Tematikai egység	Testi-lelki egészség	Órakeret 14 óra
Előzetes tudás	Az emberi test felépítése, működése. A serdülés sajátosságainak ismerete. Egészséges életmód fogalmának, sportoknak az ismerete.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Egészséges életmódra nevelés, az egészségmegőrzés igényének felkeltése. A serdülőkori gátlások leküzdése. Lelki kiegyensúlyozottság növelése. Egészséget fenyegető tényezők megismerése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Az egészség mint az élet legfőbb értéke</i> Prevenció. Az egészséges életmód szokásainak kialakítása, a sport fontosságának belátása, az egészséges táplálkozás hangsúlyozása. <i>A lelki egyensúly elvesztésének következményei</i> Szorongás, stressz, feszültség, depresszió, melankólia, kudarcok. <i>Egészséget veszélyeztető tényezők</i> Szenvedélybetegségek: nikotin-, alkohol-, drog-, szerencsejáték-függőség. Bűnmegelőzés. Szakember – védőnő, nőgyógyász, ifjúságvédelmi felelős, iskolapszichológus – bevonása.		<i>Matematika</i> <i>Testnevelés</i> <i>Társadalomismeret</i> <i>Természetismeret</i> <i>Dráma</i>
Kulcsfogalmak/fogalmak	Egészség, egészséges életmód, prevenció, szorongás, stressz, feszültség, depresszió, melankólia, kudarc, szenvedélybetegség, szerencsejáték-függőség.	

Tematikai egység	Pályaorientáció	Órakeret 6 óra
Előzetes tudás	Saját érdeklődési kör megfogalmazása. Különböző foglalkozások, munkahelyek ismerete. Fizikai, szellemi munka.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az egyéni adottságok, képességek megismerésén alapuló önismeret fejlesztése a pályaválasztáshoz.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Pályaválasztás, foglalkozások. A legfontosabb pályák, foglalkozási ágak tartalmának, követelményeinek és a hozzá vezető utaknak, lehetőségeknek a megismerése. Pályaválasztási és életvezetési tanácsok. A felkínált képzési lehetőségek, szakmacsoportok megismerése. Önismereti és személyiségfejlesztő feladatok. Szakember – pályaválasztási tanácsadó – bevonása. „Vendégváró Program”. Interjúkészítés.		<i>Társadalomismeret</i> <i>Magyar nyelv és irodalom</i> <i>Életpálya-építés</i>
Kulcsfogalmak/fogalmak	Egyéni adottság, önismeret, pályaválasztás, foglalkozás, életvezetés, szakmacsoport, szakember, interjú.	

Tematikai egység	Nyíló világ	Órakeret 6 óra
Előzetes tudás	Védett növények és állatok ismerete. Emberi tevékenységek hatása a környezetre.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Természettudományi gondolkodásmód fejlesztése. Pozitív viszonyulás erősítése a természeti értékekhez. A környezet iránti személyes felelősségvállalás erősítése. A szelektív hulladékgyűjtés folyamatának megismertetése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Környezettudatos életmód</i> A természeti környezet védelme, az ökológiai egyensúly megőrzése, zajártalom, levegőszennyezés, víz- és természetvédelem, jeles környezetvédelmi napok: Víz, Madarak és fák, Föld Napja, szelektív hulladékgyűjtés, energiatakarékosság. <i>Állat- és növényvédelem</i> Növények, állatok védelme és növények ültetése, környezetünk szebbé tétele (parkosítás, hulladékgyűjtés, kapcsolatfelvétel természet/környezetvédelmi szervezetekkel).		<i>Természetismeret</i> <i>Társadalomismeret</i> <i>Művészetek</i>
Kulcsfogalmak/fogalmak	Környezet, természet, természetvédelem, környezettudatosság, ökológiai egyensúly, zajártalom, levegőszennyezés, környezetvédelmi nap, szelektív hulladékgyűjtés, energiatakarékosság, növény- és állatvédelem.	

Tematikai egység	Aktuális feladatok rendszerezése	Órakeret 2 óra
Előzetes tudás	A tanév során szerzett ismeretek.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A tanult ismeretek, fogalmak komplex módon történő áttekintése, rendszerezése és gyakorlati alkalmazása. Logikus gondolkodás fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Aktuális feladatok, problémák megbeszélése. Áttekintés, rendszerezés. Éves munka értékelése. Az esetleges sikertelenség okainak feltárása.		<i>Matematika</i> <i>Magyar nyelv és irodalom</i>
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Aktuális feladat, probléma, áttekintés, rendszerezés, értékelés.	

A fejlesztés várt eredményei a ciklus végén	A tanuló rendelkezzen megfelelő önismerettel, a pozitív énkép kialakításának képességével. Értékelése, önértékelése reális legyen. Rendelkezzen kellő önbizalommal. Egyéni érdekét tudja összhangba hozni a közösségével. Legyen képes a konfliktusok kezelésére és tartalmas kapcsolatok kialakítására, az önkifejezésre. Legyen tisztában az emberi kapcsolatokban rejlő értékekkel. Ismerje meg a társadalmi problémákat. Legyen képes a családi élet szervezésére. Tisztelje a családi hagyományokat. Ismerje teste, lelke változásait és azok okait. Ismerje a szexualitás társadalmi értelemben vett problematikus megnyilvánulási formáit, valamint az azokhoz kapcsolódó közösségi reakciókat. Legyen igénye az egészséges életmódra. Legyen képes alkalmazni a szorongás, stressz, feszültség, fáradtság oldásának technikáit. Tudja azonosítani a testi adottságok, a szociális körülmények és a tárgyi tudás szerepét az eredményes munkavégzésben. Rendelkezzen reális pályaképpel. Váljon érzékenyvé környezetünk állapota iránt. Legyen képes a természet értékeinek megőrzésére. Környezettudatos életmódra törekedjen.

TERMÉSZETISMERET

9/AJKP évfolyam

A természetismeret tantárgy a kémia, fizika, biológia és a földrajz tantárgy tudásanyagát és sajátosságát figyelembe vevő módszerekkel a felzárkózás és a megfelelő szemlélet kialakítását tartja fő feladatának. Az előkészítő évfolyam célkitűzése az általános iskolában tanultak elmélyítése, a hiányok pótlása; az új élethelyzetbe, iskolatípusba, közösségbe került tanulók beilleszkedésének elősegítése; a kommunikációs képesség fejlesztése az iskolai és mindennapi élethelyzetekben. Célja, hogy a tanulók képessé váljanak a természet jelenségeinek elemi szintű értelmezésére. A tantárgy vizsgálódásának középpontjában ezért nem az egyes természettudományok alaptételei, hanem az élő és élettelen természet konkrét valósága, a jelenségek és a környezet állnak. A megismerés ebből következőleg összetett. Hozzá kell segítenünk a tanulókat ahhoz, hogy ismereteiket kellő szinten tudják alkalmazni, kreativitásuk fejlődjön.

A tanterv kiemelt céljai és feladatai természetismeretből:

- az általános iskolai anyag ismételése, rendszerezése, a hiányok pótlása;
- az egyéni képességek kibontakoztatásának segítése;
- a kreativitás és szocializáltság egyidejű, dinamikus fejlesztése, önállóság, aktivitás, tolerancia, empátia kialakítása;
- a helyi sajátosságok, jellegzetességek (éghajlat, növényvilág, állatvilág, geofizikai tulajdonságok) megismertetése;
- a természetismeret tanítása során a környezet állapota iránti érzékenység, az ökológiai szemlélet, valamint a helyes környezeti attitűdök, magatartás, értékrend kialakítása.

A tantárgy tanításának célja, hogy a tanuló

- legyen képes a természeti és az ember alkotta környezetről különféle módon szerzett ismereteit egymással összehasonlítani, csoportosítani, rendszerezni, egyszerű vizsgálatokat, kísérleteket elvégezni, és azok eredményeit elemezni, kiértékelni;
- szerezzen gyakorlottságot a mindennapi életben előforduló mérésekben, a hosszúság, a tömeg, az űrtartalom, a sűrűség, a nyomás, a hőmérséklet és az idő mértékegységeinek használatában;
- tanári segítséggel legyen képes tájékozódni egyszerűbb enciklopédiákban, lexikonokban, tudjon ismeretekhez jutni különböző szöveges és képi ismerethordozókból. Tudjon térképen tájékozódni;
- legyen képes felhasználni, alkalmazni a mindennapi élet problémáinak megoldásában az elemi természettudományos ismereteit. Lássa be, hogy környezetének állapota saját egészségére is hatással van, igényelje az egészséges életkörülményeket;
- ismeretei tegyék lehetővé az élvezeti és kábítószer (szeszital, dohány, kábítószer) elutasítását. Ismerje fel a környezetét szennyező leggyakoribb folyamatokat és anyagokat;
- legyen képes korábbi ismereteit alkalmazni;
- ismerje meg a jegyzet- és vázlatkészítés módszereit;
- ismerje meg az elektronikus információhordozókat is.

Tematikai egység	Év eleji felmérés	Órakeret 2 óra
Előzetes tudás	Általános iskolai tudáselemek.	
A tematikai egység	A tanulók tudásszintjének, kompetenciáinak megismerése.	

nevelési-fejlesztési céljai	Egyéni fejlesztési célok meghatározása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
		<i>Magyar nyelv és irodalom</i>
Kulcsfogalmak		

Tematikai egység	Tájékozódás a térképen. Térképismeret	Órakeret 6 óra
Előzetes tudás	A térkép fogalma. Helymeghatározás ismert terepet bemutató térképen.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Tájékozódás fejlesztése térben és időben. Gondolkodás- fejlesztés. Együttműködés a csoportban. Elfogadás, egymásra figyelés erősítése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A térképi ábrázolás módjai. Tájak és közösségek, települések, kilométer-hálózat használata a térképen, tájékozódás a fő világtájak alapján. A tájoló működésének értelmezése a mágneses kölcsönhatás vizsgálatával. A fő világtájak meghatározása terepen egyszerű tájoló segítségével. A domborzat ábrázolása a térképen. A leggyakoribb térképjelek értelmezése. Műholdas navigációs ismeretek.		<i>Magyar nyelv és irodalom</i> <i>Matematika</i>
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Térkép, méretarány, jelrendszer, világtáj.	

Tematikai egység	A földfelszín változásai	Órakeret 6 óra
Előzetes tudás	Természetismereti alapfogalmak: szél, csapadék, egyes felszínformák.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Kommunikáció fejlesztése. Tájékozódás fejlesztése térben és időben. Honismeret bővítése. Gondolkodás- és tanulásfejlesztés. A természet iránti felelős magatartás erősítése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A felszínformák. A hegységek és alföldek kialakulása. A legjellemzőbb kőzetek tulajdonságai. A síkságok kialakulása. A talaj keletkezése, jellemzői. Talajtípusok vizsgálata egyszerű módszerekkel. A talaj védelme. A víz körforgása a természetben. Folyóvizek, állóvizek.		<i>Magyar nyelv és irodalom</i>

A víz tulajdonságai, biológiai jelentősége. A víz tisztítása egyszerű módszerekkel. Pocsolya-, csatorna-, természetes állóvíz vizsgálata mikroszkóp alatt. Víz tisztító meglátogatása. A magyarországi nagytájak összehasonlítása földrajzi jellemzők alapján (hasonlóságok, különbségek). Magyarország folyóinak és állóvizeinek megkeresése a térképen.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Domborzati elem és forma, talaj, folyóvíz, állóvíz.

Tematikai egység	Környezeti tényezők	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	Az éghajlat, időjárás fogalma, elemei.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Komplex természettudományos szemlélet kialakítása, környezetünk folyamatainak megértése konkrét példákon.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Napsugárzás. A fény és anyag egyszerű kölcsönhatásainak (visszaverődés, törés, prizma, színek) vizsgálata, jellemzői. Felmelegedés, hőterjedés, hőmérséklet. A hőmérséklet észlelése, mérése. A hőmérséklet napi és évi változása. A gázok jellemzői, a levegő mint anyag, a levegő nyomása. A szél keletkezése, iránya. Földrajzi területek speciális szelei. Szélerősség (orkán, tornádó stb.) A csapadék keletkezése, csapadékformák. Halmazállapot-változások a természetben: olvadás és fagyás, párolgás, forrás és lecsapódás. Hazánk éghajlatának jellemzői.		<i>Matematika</i>
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Időjárás, csapadékforma, halmazállapot, halmazállapot-változás, éghajlat, középhőmérséklet, hőingás.	

Tematikai egység	Bioszféra	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	Növények, állatok.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A folyamatok komplexitásának és az alkalmazkodás határainak felismerése. Evolúciós szemlélet kialakítása. Rendszerező gondolkodás kialakítása. Lényeg kiemelése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A Föld éghajlati övezetessége. A növényzeti övek, biotopok jellemzői. Az élet kialakulása. Teremtés kontra evolúció.		<i>Magyar nyelv és irodalom</i> <i>Matematika</i>

A növény- és állatvilág fejlődése. Rendszertani kategóriák, a csoportosítás szempontjai. A törzsfák. Az emberré válás folyamata. Tájékozódás a földgömbön. Egyes övek kidolgozása csoportmunkával (éghajlat, csapadék, hőmérséklet, növénytakaró, állatvilág), bemutatókészítés. Érvelés a teremtésmélt és az evolúciómélt mellett. Egyszerű logikai rendszerek létrehozása. A rendszertani elkülönítés gyakorlása. Ábraelemzés, önálló beszámoló készítése.	
Kulcsfogalmak/fogalmak	Éghajlati öv, biom, evolúciómélt, faj, törzs, osztály, törzsfák, az ember evolúciója.

Tematikai egység	Ökológia, környezetvédelem	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	Az élő és élettelen megkülönböztetése.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Környezettudatos szemlélet és gondolkodás kialakítása. Kutatásfejlesztés, csoportmunka.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Globális környezeti problémák, egy-két példa feldolgozása. A környezetvédelem területei, szervezetei. Lokális környezetvédelem – helyi példa feldolgozása. Ismerkedés a szelektív hulladékgyűjtéssel. Nemzeti parkok megismerése – kirándulás valamelyik nemzeti parkba.		Magyar nyelv és irodalom Társadalomismeret Patrónusi foglalkozás
Kulcsfogalmak/fogalmak	Környezet, környezeti tényező, globalizáció, természetvédelem, környezetvédelem, ökológiai egyensúly, biológiai sokféleség, fenntartható fejlődés.	

Tematikai egység	Féléves felmérők	Órakeret 2 óra
Előzetes tudás	Az első félévben tanultak.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A tanulók tudásszintjének, kompetenciáinak mérése. Egyéni fejlesztési tervek korrekciója.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Kulcsfogalmak/fogalmak		

Tematikai egység	Az ember	Órakeret 16 óra
Előzetes tudás	Alapismeretek az emberi testről.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Összefüggések felismerése, érvelés. Konfliktuskezelési képesség, énkép, önismeret fejlesztése. Az alapvető életfunkciók közti kapcsolatok felismertetése. A szabályozás jelentőségének megértetése. Gondolkodás-fejlesztés. Együttműködés a csoportban. Kudarc-tűrés gyakorlása. Az egészséges életmód iránti igény erősítése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A szervrendszerek anatómiája (bőr, mozgás, táplálkozás, légzés, keringés, kiválasztás, szaporodás, szabályozás, érzékelés). A szervrendszerek működése, egészségtana. Dohányzás, alkohol, drog hatása az egyes szervrendszerekre. Egészség – betegség. Egészséges életmód, rizikófaktorok. Megtermékenyítés, fogamzásgátlás, terhesség, szülés. Az ember fejlődési szakaszai.		Magyar nyelv és irodalom Társadalomismeret Patrónusi foglalkozás
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Bőr, táplálkozás, légzés, látás, hallás, keringési rendszer, elsődleges és másodlagos nemi jelleg, rizikófaktor, nemi betegség, embrionális fejlődés, posztembrionális fejlődés, idegi és hormonális szabályozás, belső elválasztású mirigy.	

Tematikai egység	Tápanyagok	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	Alapismeretek a táplálkozásról.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Rendszerező-képesség fejlesztése. Önmagunk elfogadása. Egészségtudatos magatartás kialakítása, erősítése. Tudatos táplálkozás iránti igény kialakítása, erősítése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Biogén elemek: – szén (fontosabb szénvegyületek), – hidrogén, – oxigén (O ₂ , O ₃), – nitrogén. Makromolekulák: – fehérjék, – szénhidrátok, – zsírok-olajok, – nukleinsavak. Táplálkozási szokások. Vitaminok. Élelmiszeripari adalékanyagok. Kalotta-modellek használata. Kémiai kísérletek.		Patrónusi foglalkozás

Egyszerű kísérletek fehérjékkel, zsírokkal, szénhidrátokkal. Kalóriatáblázatok értelmezése. A helyes étrend összeállítása.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Biogén elem, szénhidrát, fehérje, denaturálódás, zsír, olaj, DNS, vitamin, vízben, zsírban oldódás, alkohol, erjedés, oxidáció, zsírolódás.

Tematikai egység	Környezetünk anyagai	Órakeret 4 óra
Előzetes tudás	Egyes anyagok és tulajdonságaik.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A háztartás vegyi anyagainak megismertetése, hatásuk megmagyarázása. A környezeti károk felismertetése, a környezet iránti felelősség erősítése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Savas, lúgos, semleges kémhatás lényege. Tisztálkodó- és mosószerek, vízlágyítók és vízkőoldók, fertőtlenítő- és fehérítőszeresek hatásmechanizmusa. A háztartásunkban használt anyagok megadott szempontok alapján történő csoportosítása. A kezelési, használati útmutatók értelmezése. Cikkek gyűjtése a kozmetikumokról. Reklámok gyűjtése és kiértékelése. Egyszerű kísérletek elvégzése a mosószerek tisztító hatásának megértéséhez. A környezetre kifejtett hatásuk megismerése.		<i>Patrónusi foglalkozás</i>
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Kémhatás, sav, lúg, optikai fehérítés.	

Tematikai egység	Mechanikai mozgások	Órakeret 6 óra
Előzetes tudás	Mozgás, sebesség, idő- és hosszúságmérés.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Térlátás fejlesztése. Helyzetfelismerés, egymásra figyelés erősítése. Rendszerező-képesség, logikus gondolkodás fejlesztése. Természettudományos megismerési módszerek megismertetése, gyakorlása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Egyenes vonalú egyenletes mozgás. A sebesség, út, idő fogalma, egyenletesen változó mozgás, a pillanatnyi- és átlagsebesség, a gyorsulás, a szabadesés mint változó mozgás. A testek tehetetlensége, Newton I. törvénye. A tömeg fogalma és mérése. A sűrűség. Az erő és a súly fogalma és mérése. Newton II. és III. törvénye. Súrlódási, közegellenállási és rugalmas erő. A fizikai jelenségek, folyamatok megadott szempontok szerinti		<i>Magyar nyelv és irodalom</i> <i>Matematika</i>

tudatos megfigyelése, a jelenségek megértése. Önálló mérések elvégzése.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Átlagsebesség, pillanatnyi sebesség, dinamika, tehetetlenség, tömeg, erő, mozgásállapot-változás, gravitációs erő, súly, mechanikai munka, súrlódás, közegellenállás.

Tematikai egység	A nyomás	Órakeret 6 óra
Előzetes tudás	Erő és mérése.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A környezet védelemére nevelés. Kritikai gondolkodás fejlesztése, önálló vélemény megfogalmazása. Természettudományos megismerési módszerek megismertetése, gyakorlása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A nyomás fogalma és kiszámítása. Folyadékok és gázok nyomása, Pascal törvénye. Közlekedőedények és hajszálcsövek. A felhajtóerő, testek úszása, Arkhimédész törvénye. Kísérletek: úszás, lebegés, elmerülés. Ráma-kocka sűrűségének meghatározása. Különböző nyomásmérők használata. Vizi buzogány. A fizikai jelenségek, folyamatok megadott szempontok szerinti tudatos megfigyelése, a jelenségek megértése.		<i>Matematika</i>
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Nyomás, hidrosztatikai nyomás, közlekedőedény, hajszálcsövesség, felhajtóerő.	

Tematikai egység	Hőtan Munka és energia	Órakeret 7 óra
Előzetes tudás	Hőmérséklet és mérése. A hőtágulás jelensége a hétköznapi életben. Halmazállapotok megkülönböztetése, halmazállapot-változások.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A természet, a környezet védelme iránti elkötelezettség kialakítása, erősítése. Természettudományos megismerési módszerek megismertetése, gyakorlása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Az energia, munka fogalma és kiszámítása. Az egyszerű gépek és az energia-megmaradás törvénye. A testek belső energiája és a fűző fogalma. Hőátadás. Teljesítmény, hatásfok. Kísérletek merülőforralóval, csigasorral, hengerkerékkel, ékkel. Gémeskútmodell készítése. A fizikai jelenségek, folyamatok megadott szempontok szerinti		<i>Magyar nyelv és irodalom</i> <i>Matematika</i>

tudatos megfigyelése, a jelenségek megértése, a lényeges és lényegtelen tényezők elkülönítése. Egyszerű kísérletek, mérések elvégzése.	
Kulcsfogalmak/fogalmak	Energia, munka, egyszerű gép, energiamegmaradás, test belső energiája, fajhő, hőátadás, teljesítmény, hatásfok.

Tematikai egység	Elektromosságtan	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	Elektrosztatikai alapismeretek.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Gondolkodás-fejlesztés, gyakorlat és elmélet összekapcsolása. A technika jelentőségének, hatásainak megértetése. A tudatos fogyasztói magatartás erősítése (energiatakarékosság).	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A testek elektromos állapota, elektromos töltés. Áramerősség, feszültség, ellenállás. Elemi áramkörök. Soros és párhuzamos kapcsolás. Áramkör tervezése és készítése. Váltakozó áram, transzformátor, elektromos távvezeték-rendszer. Iskolai villanyszámla értelmezése. Elektromágnes készítése. A fizikai jelenségek, folyamatok megadott szempontok szerinti tudatos megfigyelése, a jelenségek megértése. A lényeges és lényegtelen tényezők elkülönítése. Egyszerű kísérletek, mérések elvégzése.		<i>Matematika</i>
Kulcsfogalmak/fogalmak	Elektromos töltés, elektromos áram, elektromos áramkör, áramerősség, feszültség, elektromos ellenállás, váltakozó áram, mágneses alapjelenség, elektromos munka, teljesítmény, energiatakarékosság.	

Tematikai egység	Rendszerező ismételés	Órakeret 2 óra
Előzetes tudás	Az előkészítő évfolyamon tanultak.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Rendszerező, lényegkiemelő képesség fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
		<i>Magyar nyelv és irodalom</i>
Kulcsfogalmak	A tantervben szereplő kulcsfogalmak.	

A fejlesztés várt eredményei a ciklus végén	A tanuló tudjon a konkrét környezeti jelenségekből általánosítani, elvonatkoztatni. Ismerje fel és értse meg a vizsgált jelenségekben, folyamatokban megmutatkozó oksági kapcsolatokat, összefüggéseket, törvényszerűségeket. Legyen képes alapvető méréseket elvégezni, és a mért adatokat értékelni. Bemutatás után legyen képes egyszerű kísérleteket fegyelmezetten és a balesetvédelmi, érintésvédelmi, tűzvédelmi szabályok betartásával megismételni, a tapasztalt jelenséget elmondani. Elemi szinten tájékozódjon a térképen és a földgömbön a fokhálózat segítségével. Használja a térképet egyszerű földrajzi ismeretek megszerzésére, tudjon adatokat leolvasni a domborzati és vízrajzi térképekről. Tudjon diagramokat értelmezni, éghajlattérképeket elemezni, tájékozódni térben és időben. Ismerje a globális környezeti problémák okait, következményeit. Alakuljon ki benne a környezettudatos magatartás. Képes legyen egészsége megőrzésére. Érezzen felelősséget egyéni léte kiteljesítéséért és a jövő generációkért.

*Kerettanterv az Arany János Kollégiumi Programjának 9. előkészítő
évfolyama számára*

Szabadon választható tantárgyak:

- Informatika
- Életpálya-építés
- Művészetek
- Tanulásmódszertan
- Társadalomismeret

INFORMATIKA

9/AJKP évfolyam

Az információ és annak felhasználása központi szerepet foglal el a jelenkori társadalmak működésében. Az információ megszerzéséhez, megértéséhez, feldolgozásához, alkotó alkalmazásához szükséges ismeretek, készségek elsajátítása elengedhetetlen. Az intelligens és interaktív hálózati technológiák, szolgáltatások fejlődésével, valamint elterjedésével kibővültek a kommunikáció lehetőségei, ami jelentősen befolyásolja a társas kulturális kapcsolatokat. A tanulóknak gyakorlatot kell szerezniük a különböző kommunikációs technológiák használatában annak érdekében, hogy a dinamikusan változó kommunikációs környezetben eligazodjanak, tudatosan és felelősen éljenek az információszerzési és interaktív lehetőségekkel. Az oktatási rendszernek tehát lehetővé kell tennie, hogy a tanulók megismerkedhessenek az információs technológiákkal, valamint az információkezelés jogi és etikai szabályaival.

Az informatikai eszközök és információforrások használata veszélyeket is hordoz. A tanulóknak meg kell ismerniük az információk és a gondolkodás összefüggéseit, az informatikai környezet egészségre gyakorolt hatását, a túlzott használat ártalmait, valamint az információs technológia használatának legális kereteit. A multimédia kommunikációban betöltött szerepe egyre jelentősebb, így az írott szöveg mellett az informatika tanítása során az audiovizuális elemekkel is foglalkozni kell.

Az informatikaoktatás célja a praktikus alkalmazói tudás, a készség- és képességfejlesztés mellett a logikus, algoritmikus gondolkodás és a problémamegoldás fejlesztése. A műveltségi terület fontos feladata, hogy felkészítse a tanulókat az informatikai eszközök, információforrások önálló és csoportos használatára.

Az informatika műveltségterület fejlesztési céljai akkor valósulhatnak meg, ha az egyes tantárgyak, műveltségterületek tanítása és a tanórán kívüli iskolai tevékenységek szervesen, összehangolt módon kapcsolódnak az informatikához. Az informatika műveltségterület egyes elemeinek elsajátíttatása, a készségek fejlesztése, az informatikai tudás alkalmazása tehát valamennyi műveltségterület feladata.

Az informatika a digitális kompetencia fejlesztésén túl szinte minden kulcskompetencia fejlesztéséhez hozzájárul sajátos eszközrendszerének köszönhetően. A kommunikációs helyzetekben anyanyelvi, szociális kompetenciák fejleszthetők. Internetes idegen nyelvű tartalmak (weboldalak, dalszövegek stb.) idegen nyelvi kompetenciát fejleszthetnek. Más tantárgyak ismeretanyagának, feladatainak informatikai eszközökkel történő feldolgozása matematikai, természettudományos, kulturális, interkulturális kompetenciák fejlesztését teszi lehetővé. Tanulásmódszertani kompetenciák fejlesztését segíti az internetes gyűjtőmunka, a prezentációs kiselőadás, a tananyag feldolgozásának kooperatív technikái és az oktatószoftverek használata. Az információkhoz kapcsolódó jogi, etikai ismereteken keresztül állampolgári kompetenciákat fejleszthetünk. Virtuális vállalkozás működtetésével vállalkozói kompetenciák alapozhatók meg. A kreativitás és szocializáltság egyidejű, dinamikus fejlesztése, önállóság, aktivitás, tolerancia, empátia kialakítása mind megvalósíthatók a különböző kommunikációs helyzetekben.

Az informatikaoktatás célja, hogy a tanulók ismerjék meg az elektronikus információhordozókat, információs csatornákat. Az informatika tanítása az alapozó évfolyamon komplex, tevékenység- és problémacentrikus. A feltárt hiányosságok ismeretében, akár egyénre szabottan, az informatika tantárgy sajátosságait figyelembe vevő módszerekkel a felzárkózás biztosítása a feladatunk. Az előkészítő évfolyam célkitűzése az általános iskolában tanultak elmélyítése; a hiányok pótlása, az új élethelyzetbe, iskolatípusba, közösségbe került tanulók beilleszkedésének elősegítése; a kommunikációs gátak, zavarok oldása, a kommunikációs képesség fejlesztése az iskolai és mindennapi élethelyzetekben; az IKT-kompetenciák fejlesztése.

se a tanulási technikák bővítése érdekében. Hozzá kell segíteni a tanulókat ahhoz, hogy ismereteiket a kellő szinten tudják alkalmazni, kreativitásuk fejlődjön, legyenek képesek az IKT-eszközöket a tanulás folyamatában hatékonyan felhasználni.

Tematikai egység	Az informatikai eszközök használata	Órakeret 14 óra
Előzetes tudás	Egy összerakott konfiguráció működésbe hozása. Az operációs rendszer alapvető szolgáltatásai.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az informatikai eszközök tudatos, egészséges, jogszerű használatának elsajátítása. Szociális és állampolgári kompetencia fejlesztése. Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség bővítése. Kreatív gondolkodás, együttműködés, előrelátás, szelektálás, szabályok, felelősségtudat kialakítása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>1. Számítógépes munkakörnyezet</i> Munkahelynek megfelelő számítógép ergonomikus elhelyezése. Számítógépes munkahely munkavédelmi követelményei. Számítógépes munkahely üzemeltetése (karbantartás, fejlesztés). Elektronikus hulladék újrahasznosítási lehetőségei, környezetvédelem. <i>2. Hardverismeret</i> Kereskedelmi forgalomban kapható számítógépek és perifériáik. Korkunk elterjedt kommunikációs eszközei. Számítógépes konfigurációk főbb alkatrészeinek jellemzői. Helyi hálózat és internetkapcsolat eszközei. Feladatorientált eszköz kiválasztás paramétereinek ismerete. <i>3. Operációs rendszer</i> Grafikus operációs rendszer jellemzői. Operációs rendszer indítási módjai. Iskolai hálózat. Programindítási lehetőségek az operációs rendszerben. Könyvtárműveletek. Fájlrendszer jellemzői. Strukturált tárolási elv. Parancsikonok, Start menü. Windows objektumok. Vágólap használata. <i>4. Archiválás, védelem</i> Adatarchiválási lehetőségek. Vírusvédelem, tűzfal.		<i>Természetismeret</i> <i>Matematika</i> <i>Művészetek</i>
Kulcsfogalmak/fogalmak	Hardver, merevlemez, memória, alaplapp, processzor, tápegység, gépház, billentyűzet, egér, monitor, laptop, nyomtató, szkennel, digitális tábla, ergonómia, szoftver, operációs rendszer, hálózat, jogosultság, jogtisztaság, fájl, mappaszerkezet, program, parancsikon, vágólap, vírus, tömörítés.	

Tematikai egység	Alkalmazói ismeretek	Órakeret 17 óra
Előzetes tudás		

A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Anyanyelvi kommunikáció, szociális és állampolgári kompetenciák fejlesztése. Gyakorlottság növelése az adatkezelésben, adatok megjelenítésében. Tapasztalatok szerzése az adatok különféle formáinak (szöveges, hangzó, képi) együttes kezelésében, adatkeresésben. Törekvés erősítése a lényegkiemelésre, az esztétikus megjelenítésre. A multimédiás dokumentumok alapelemei kezelésének és szerkesztésének elsajátítása. Narratív kompetencia és lényegkiemelő kompetencia fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Szövegszerkesztés</i> Szövegbevitel, szövegegységek, formázás, táblázatos megjelenítés. Kép elhelyezése a dokumentumban. Dokumentumkezelés. <i>Prezentáció</i> Egy előadás felépítése. Prezentáció az előadásban. Prezentációkészítés menete. <i>Grafika</i> Rajzkészítés, saját kép bevitele, képek módosítása. <i>Oktatóprogramok</i> Tananyagok, tesztek kezelőfelülete.		<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> helyesírás. <i>Matematika:</i> mértékegységek, hasonlóság, arány. <i>Művészetek:</i> esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség. <i>Patronusi foglalkozás:</i> takarékoskodás. <i>Természetismeret:</i> környezetvédelem.
Kulcsfogalmak/fogalmak	Dia, vektorgrafika, alakzat, formázás, dokumentumművelet.	

Tematikai egység	Infokommunikáció	Órakeret 9 óra
Előzetes tudás	A böngészőprogramok alapvető szolgáltatásai.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Anyanyelvi, idegen nyelvi, állampolgári és digitális kompetenciák szélesítése, mélyítése. Felelős részvétel megalapozása a mediatizált, globális nyilvánosságban. Az új és a hagyományos médiumok nyelvének megismerése. Az egyes kommunikációs formák közti különbségek, eltérő funkcióik, hatásaik és technikai megvalósításuk módjainak megismerése. Képesség kialakítása az önálló, megbízható információszerzésre, információk közlésére.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Információkeresés, információközlési rendszerek</i> Helyi hálózat kommunikációs lehetőségei, szolgáltatásai. Az internet szolgáltatásai, keresés, publikálás webes felületen. Szerzői jogi kérdések.		<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> helyesírás, kommunikáció kezdeményezése, megszól-

Internethasználat mobil eszközök segítségével. <i>Az információs technológián alapuló kommunikációs formák</i> Elektronikus levelező programok és kezelőfelületük. E-mail cím, címlista, spam, levelező lista. Közösségi oldalak kommunikációs lehetőségei, etikai, jogi szabályai, veszélyforrásai. Szöveges, hang- és videokommunikáció lehetséges megvalósításai. Mobil kommunikációs lehetőségek.		lítás, tegeződés- magázódás, rövidítés, szleng. <i>Idegen nyelvek:</i> angol nyelvű menüpontok, üzenetek értelmezése.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Hálózat, internet, web, weblap, szerver, böngészőprogram, keresőprogram, e-mail, chat, fórum, közösségi oldal, online, letöltés, konvertálás, média, szerzői jog, személyiségi jog.	

Tematikai egység	Az információs társadalom	Órakeret 2 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az informatika társadalmi szerepének, az információs társadalom főbb jellemzőinek, az újonnan felmerülő pszichológiai és szociális kérdéseknek a megismerése, átlátása konkrét példák alapján. A programok és adatok használatának jogi és etikai alapjainak megismerése és betartása. A túlzott informatikai eszközhasználat személyiségre káros hatásainak tudatosítása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Az információkezelés jogi és etikai vonatkozásai:</i> Adatvédelem. Az információ hitelessége. Szerzői jog. Informatikai eszközhasználat hatásai a személyiségre, az egészségre. <i>Az e-szolgáltatások szerepe és használata:</i> A tanulónak szóló legelterjedtebb elektronikus szolgáltatások. E-kereskedelem (termék és szolgáltatás rendelése, illetve vásárlása).		<i>Társadalomismeret:</i> jogos-jogtalan felismerése, szerződések, jogorvoslati lehetőségek, fogyasztói viselkedés. <i>Patronusi foglalkozás:</i> gazdasági döntések, fizetési módok, pénz-nem, számla.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Adatvédelmi törvény, szerzői jogi törvény, számítógépes bűnözés. Shareware, freeware, free szoftver, demoszoftver, netikett.	

Tematikai egység	Könyvtári informatika (iskolai könyvtár, elektronikus könyvtárak)	Órakeret 2 óra
Előzetes tudás	Tapasztalat könyvtárhasználatról.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A tanulók felkészítése az információs társadalom kihívásainak fogadására: az információszerzés kibővülő lehetőségeinek felhasználására, az információk elérésére, kritikus szelekciójára, feldolgozására és a folyamat értékelésére. A digitális és a problémamegoldó kompetenci-	

	ák fejlesztése. A könyvtárra alapozott önművelés képességének kialakítása, fejlesztése a könyvtári információk rendszer lehetőségeinek felhasználásával. A forrásokat komplex és alkotó módon alkalmazó tanulási technikák és módszerek kifejlesztése. Az iskolai és más típusú könyvtárak, könyvtári források, eszközök megismertetésével, valamint a velük végzett tevékenységek elsajátításával tudatos, biztos használói magatartás kialakítása. A forrásfelhasználás etikai szabályainak elsajátíttatása és a normakövetés követelményének elfogadtatása.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<i>Könyvtárak szerepe, típusai</i> A könyvtárak alapfeladatai, könyvtártípusok; könyvtári honlap, katalógus, adatbázis. <i>Hivatkozások</i> Általános kérdések. Internetes dokumentumok. Elterjedtebb hivatkozási stílusok. Könyvtári szolgáltatások irányított alkalmazása a tanulásban és a tájékozódásban. Kézikönyvek, ismeretterjesztő források önálló kiválasztása, felhasználása tanulmányi célokhoz. A bibliográfia hivatkozástechnikájának alkalmazása a leggyakrabban használt dokumentumtípusok esetén.	<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> információkezelés, forráskezelés. <i>Matematika:</i> ötletesség, képzelőerő.
Kulcsfogalmak/fogalmak	Könyvtári nyilvántartás, bibliográfia, katalógus, számítógépes nyilvántartás, könyvtári keresőrendszer, keresési feltétel, szerzői jog, etikai szabály.

Tematikai egység	Záró projekt	Órakeret 5 óra
Előzetes tudás	A tanuló tudjon működésbe hozni és működtetni egy számítógépet, legyen képes használni a meglévő perifériákat (nyomtató, szkennert, projektor, digitális tábla stb.). Legyen képes weboldalakat, információkat, fájlokat megkeresni, letölteni, ezeket felhasználni saját médiumokban. Ismerje az internet használatának lehetőségeit, anyagi, etikai, jogi következményeit. Tudja alkalmazni a dokumentumszerkesztő programok lehetőségeit a gyakorlati életben használt legfontosabb írott formátumok gépi megvalósítására.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Felkészítés az informatikai eszközök, információforrások önálló és csoportos használatára. Gyakorlottság kialakítása a különböző kommunikációs technológiák használatában a dinamikus változó kommunikációs környezetben való eligazodás, az információszerezési és interaktív lehetőségek tudatos és felelős használata érdekében. A kognitív kompetenciák, a szociális kompetenciák és a személyes kompetenciák fejlesztése. A komplex látásmód fejlesztése, a tudáselemek integrálására való képesség erősítése.	

Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Választott téma feldolgozása kooperatív technikák felhasználásával: az eddig tanult ismeretek komplex bemutatása kiscsoportos feldolgozással, valamilyen prezentáció formájában.		<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> kommunikáció a csoporton belül és a környezettel. <i>Idegen nyelvek:</i> angol nyelvű menüpontok, információk értelmezése. <i>Matematika:</i> mértékegységek, hasonlóság, arány. <i>Művészetek:</i> esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség.
Kulcsfogalmak/fogalmak	Témaválasztás, tervekészítés, szervezés, adatgyűjtés, bemutató, előadás, közzététel, értékelés, önértékelés.	

ÉLETPÁLYA-ÉPÍTÉS

9/AJKP évfolyam

Az életpálya-építés olyan tevékenység, amely arra szolgál, hogy az egyén ambícióinak és lehetőségeinek megfelelően, tudatosan, tervszerűen alakítsa a sorsát. E tevékenység keretében az egyén életpálya-célokat tűz ki, stratégiákat készít a célok eléréséhez, és a stratégiák szerint a célokat megvalósítja. Az életpálya-építés élethosszig tartó folyamat, melyben a tanulásnak változó jelentőségű, de állandó szerepe van.

Az életpálya-építés hagyományos értelemben nem iskolai tantárgy, hanem lehetőséget ad a tanulóknak arra, hogy megismerjék önmagukat, képesek legyenek reális célokat megfogalmazni és megvalósítani azokat. A tantárgy tanításának célja, hogy az egyén képes legyen felmérni lehetőségeit, saját adottságait, képességeit, az életpálya-építés szűkebb-tágabb, társadalmi-kulturális-szociális-gazdasági környezetét, megtervezni életpályáját, az óhajtott, elérni kívánt státuszt, identitást, és az egyéni terveket megvalósítani, hogy a társadalom számára értékes emberré váljon. Képes legyen a harmonikus életvitel kialakítására, ismerje meg tágabb környezetét, a közjó iránt elkötelezetté váljon, legyen toleráns az eltérő vélemények, kultúrák, irányzatok iránt.

A tanár mint folyamatirányító, szervező résztvevője a tanóráknak. Előnyben kell részesíteni azokat az eljárásokat, tanulásszervezési módokat, amelyekben lehetőség nyílik a tanulók együttműködésére, vitakultúrájuk javítására, az önálló ismeretszerzésre.

Első helyen szerepel a tanulás öröme, szabadságának visszaadása, a stresszmentes légkörben zajló, aktív tanulás-tanítás. A programalkotás sajátossága, hogy a tantervkészítés klasszikus szabályai („célok, tartalom, követelmények, értékelés”) kongruenciája esetenként nehezen érvényesíthetőek, hiszen a célok sok esetben pszichés, szociális/viselkedésszerű tartalmakat határoznak meg, értékelésük a hagyományos iskolai eszközökkel kifejezetten a célok ellen hat, a követelmények nem teljesítése szankcionálhatatlan.

Tematikai egység	Önismeret	Órakeret 5 óra
Előzetes tudás	Énkép, önismeret, értékrend.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Kommunikáció, kifejezőkészség fejlesztése, reális énkép kialakítása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Helyem a csoportban. Önértékelés, kooperativitás, normaismeret, normaalkalmazás, szerepismeret, alkalmazkodás, konfliktuskezelés.		<i>Magyar nyelv és irodalom</i> <i>Dráma</i> <i>Társadalomismeret</i>
Kulcsfogalmak	Önismeret, értékrend, szociális jártasság, sokoldalú személyiség, környezet, konfliktuskezelési képesség, intellektuális adottság, felnőtté válás, testi, értelmi, érzelmi és akarati szféra, identitás, értékrendszer, jövőkép.	

Tematikai egység	Matematika	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	Alapműveletek használata, egyszerű szöveges feladatok megértése, megoldása, halmazokkal, függvényekkel kapcsolatos alapismeretek, elsőfokú egyenletek megoldása, ellenőrzése, mennyiségek összehasonlítása, geometriai alakzatok másolása, szerkesztése.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Kreativitás fejlesztése, összefüggések felismerése, leképezés, modellezés.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Grafikonok, táblázatok, statisztikai adatok törvényszerűségeinek, összefüggéseinek megismerése. Információkezelés, összefüggések felismerése, adatfeldolgozás, rendszerezés. Táblázatok és grafikonok készítése, statisztikai adathalmazok értelmezése, adatlapok készítése.		<i>Matematika</i>
Kulcsfogalmak	Leképezés, modellezés, grafikon, statisztikai adat, halmaz, adatlap.	

Tematikai egység	Kommunikáció	Órakeret 10 óra
Előzetes tudás	Megfelelő szókincs, szóbeli szövegalkotási képesség, szabályok ismerete.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Kommunikáció, szabálykövetés erősítése, gondolkodásfejlesztés, logikai készség fejlesztése, vitakultúra formálása, szókincsfejlesztés.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Vita rendezése, érvelés. Szóbeli-írásbeli szövegalkotás, szövegértés. Memoriterek, szituációs játékok, feladatlapok kitöltése, nyelvhelyességi feladatok megoldása.		<i>Magyar nyelv és irodalom</i> <i>Társadalomismeret</i>
Kulcsfogalmak	Szocializáció, kommunikáció, verbális, nonverbális kommunikáció, kommunikációs zavar, memória, szókincs, testbeszéd, vita, vitakultúra, érvelés, retorika.	

Tematikai egység	Életvitel	Órakeret 12 óra
Előzetes tudás	Napi-heti időbeosztás, a táplálkozás, mozgás biológiai alapjainak ismerete, ezek betegségei.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Környezettudatos szabályok, összefüggések elfogadtatása, verbális-nonverbális kommunikáció fejlesztése, társadalmi szabályok és jelentőségük tudatosítása, kapcsolati kultúra erősítése.	

Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Mindennapi életünk szervezése. Táplálkozás, mozgás, mentálhigiénia, szűkebb és tágabb környezetünk, emberi interakciók, viselkedéskultúra.		<i>Magyar nyelv és irodalom</i> <i>Természetismeret</i> <i>Társadalomismeret</i>
Kulcsfogalmak	Táplálkozás, mozgás, egészség, betegség, mentálhigiénia, interakció, alkotó-, elemző-, ítélőképesség, önértékelés.	

Tematikai egység	Életpálya-ismeretek – pályaorientáció	Órakeret 14 óra
Előzetes tudás	Alapvető készségek, képességek, a kommunikáció alapelemeinek ismerete, egyéni és a társas normaszabályok ismerete.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Kommunikáció, pozitív önértékelés, rugalmasság, figyelem, összpontosítás fejlesztése, érdeklődés felkeltése, térbeli és időbeli tájékozódás, logikai készség fejlesztése, normák és szabályok tudatosítása, erősítése, tanulásfejlesztés, kreativitásfejlesztés, illemszabályok gyakoroltatása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Diákmunka (egyéni képességek, ambíciók figyelembevételével aktuális döntés megalapozása). Önismeret, piackutatás, információkezelés, alkalmazkodás, önérvényesítés. Könyvtárhasználat. Lehetőségek a munkaerőpiacon. Piackutatás, információkezelés, a munkaerőpiacra összefüggő statisztikai adatok értelmezése és az egyéni célok összehangolása a társadalmi rendszerek összefüggéseivel. Álláshirdetés, álláskeresés. Munkajogi ismeretekkel, szituációkkal való ismerkedés: hivatalos iratok megismerése, információkezelés, nyomtatványkitöltés módja, hivatalos nyelvhasználat. Állásinterjú: a munkaerőpiacról gyűjtött eddigi ismeretek alkalmazása.		<i>Magyar nyelv és irodalom</i> <i>Matematika</i> <i>Társadalomismeret</i> <i>Informatika</i>
Kulcsfogalmak	Ambíció, piackutatás, egyéni elvárás, interjú, viselkedés, magatartás, alkalmazkodás, önérvényesítés, hirdetési forma, munkaerőpiac, statisztika, kommunikáció, operációs rendszer, szövegszerkesztés, táblázatkezelés, nyomtatványanalizálás, szintézis, következtetés, munkajog.	

A fejlesztés várt eredményei a ciklus végén	A tanuló tudja megválasztani és alkalmazni saját tanulási stílusát. Ismerjen és alkalmazzon tanulást segítő módszereket (koncentráció, relaxáció). A

	tanuló ismerje a saját tanulási szokásait, annak hibáit. Készség szinten sajátítsa el a tanulással összefüggő szóbeli és írásbeli műfajokat, élményszerűen ismerje meg a mindennapi élet sikereihez nélkülözhetetlen különböző kommunikációs területeket. Legyen tisztában az egészséges életmód feltételeivel. Tudja értelmezni a grafikonokat, adathalmazokat. Tudja magát kifejezni, érveit szabatosan megfogalmazni és képviselni. Reális énképet alakítson ki magáról. Sajátítsa el a megfelelő viselkedéskultúra alapjait. Sajátítsa el a diákmunkába álláshoz szükséges ismereteket, ismerje meg a munkaerőpiac működésének alapjait, legyen tisztában az álláshirdetés-álláskeresés folyamatával, ismerje meg az állásinterjú részeit és legyen képes alkalmazni azokat.

MŰVÉSZETEK

9/AJKP évfolyam

A művészeti nevelés tantervi programja lehetőséget nyújt az esztétikai érzékenység alakítására, a látás tudatosítására, bővítve a képi műveltséget, emlékezetet és képzeletet. A kreatív tevékenységek gyakorlata fejleszti a kézügyességet, technikai érzékenységet, képességeket alakít a gondolatok vizuális eszközökkel való megjelenítésére. Az oktatás megismerteti a tanulót a vizuális kultúra ágaival, a műfaj sajátosságaival, a művészi kommunikáció megjelenítési formáival.

A kommunikáció az ember számára létkérdés, mivel ez teszi lehetővé az egyes emberek tudásának összeadódását. A beszéd kialakulásával éppen ezért megnőtt a hallás jelentősége. Amikor később megszülettek az ismeretek rögzítésének különböző módjai, a tudás térben és időben függetlenné vált az egyéntől. Az anyagban (írás, kép, tárgy) vizuálisan kódolt ismeretek a látás szerepét még jobban fokozták. A 20. században a technika fejlődésével a hang, a kép rögzíthető és közvetíthető. Így nem csak a közvetlen kommunikációban tölt be fontos szerepet. Az audiovizuálisan rögzített üzenetek óriási hatásának egyik oka, hogy az érzékelés szempontjából ez hasonlít legjobban a közvetlen kommunikációhoz. Az ember a létfenntartáshoz szükséges ismereteinek nagy részét nem közvetlen érzékelés útján szerzi. Nyelvismeret nélkül nem juthatunk verbális információhoz, vizuális „nyelvismeret” nélkül pedig képtelenek vagyunk az anyagban rögzített tudást dekódolni.

A korszerű vizuális nevelés a kommunikáció minden területét figyelembe veszi, tudva, hogy a vizualitás az érzékelés egy módja. A vizuális eszköztárban nem különülnek el a „művészi” és „nem művészi” eszközök. A látás, látvány értelmezése, a vizuális kifejezés és közlés azonos módon zajlik a köznap kommunikációban, illetve a művészi alkotások körében. A különbség elsősorban az alkotások funkciójában, a közlések színvonalában van. A kreatív gondolkodás fejlesztése nem mond ellent a hagyományok tanításának. Mindkettőre súlyt fektet a tanterv.

Az alapozó évfolyamon vizuális információkat kapnak a tanulók, emellett az alkotó folyamatban való képességfejlesztésre van lehetőségük. Kreativitásuk kibontakoztatható a tantárgy keretében.

A vizuális nevelés a világ látható minőségein keresztül tanít meg látni és láttatni, vagyis célja a vizuális alkotó- és befogadóképesség fejlesztése. A látható és láthatóvá tett világban különösen a látvány jelentésének, esztétikai üzenetének megismeréséhez és megértéséhez, illetve a közlő szándékának megfelelő, gondolatban és érzelemben gazdag ábrázolás, képi-plasztikai kifejezés, konstruálás fejlesztéséhez járul hozzá. A világ érzéki-tapasztalati birtokbavételével az érzékszervek, kiemelten a látás kiművelésével és a kéz intelligenciájának fejlesztésével foglalkozik. A térszemlélet, a forma-, a szín-, az anyag-, a szerkezetismeret és -érzék mindegyike a vizuális nevelés hatására emelkedik magasabb szintre. A megsokszorozódott technikai és rábeszélő képek korában a tantárgy újszerű célja az információk közti szelekciónak, a kritikus befogadásnak a kialakítása.

A középiskolás korosztályban a személyes útkeresés szerepe megnő. A tantárgy feladata az egyéniség keresésének segítése a vizuális kultúra példáinak bemutatásán keresztül, egyfajta követhető stílus, mintaválaszték felkínálása. Az azonosulás az alkotó munka elmélyült állapotában megy végbe a legkönnyebben, ezért a vizuális önkifejezés tág és minél önállóbb választási lehetőségeit kell felkínálni. A rajzi, a festői, a szobrászi munka mellett teret kell adni a korosztály érdeklődésének homlokterében álló alkalmazott grafikai tervezési és tárgytervezési-konstruálási feladatoknak. A vizuális nevelés alapvető célja, hogy megismertesse az egyetemes emberi kultúra, a nemzeti hagyományok értékeit, az

értékmegőrzés formáit. Ösztönözze a tanulót az önkifejezés eszköztárának a bővítésére és készítse fel a tanult művészeti kifejező eszközök alkalmazására. Alakítsa ki a tanulóban az esztétikum iránti igényt, az esztétikai élményképességet, az alkotó magatartást és az ehhez tartozó pozitív beállítódást, fejlessze a teremtő képzeletet és improvizációs készséget, felkészítsen a mindennapi életre: a vizuálisan jelentkező problémák önálló felismerésére és megoldására, azaz a munkára, valamint a természeti és mesterséges környezet felelős használatára, az információk kritikus kezelésére, az árucikkek tudatos kiválasztására, a művészi, esztétikai értékek iránti fogékonyságra.

Az előkészítő évfolyamon a motiváltság kialakítása a legfontosabb. A befogadóvá válás a meghatározó, ezért sokféle technikával, anyaggal dolgozhatnak a tanulók. A manuális tevékenységben többen lehetnek sikeresek, ami a többi képesség fejlesztését is segítheti. A precíz alkotómunka fejleszti a figyelmet, kitartó munkavégzésre ösztönöz.

A tantervi program a készségek, jártasságok megszerzésére, a tanulók motiválására koncentrál. A konkrét tevékenységeket mindig a tanulócsoport összetételéhez, érdeklődéséhez kell igazítani.

Tematikai egység	Év eleji tájékoztató a tanulók motiváltságáról	Órakeret 2 óra
Előzetes tudás	Vizuális nyelvi elemek.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Rajzkészség felmérése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Beszélgetés a tanulókkal. Vizuális ismeretek, névjegykészítés – mappa.		Társadalomismeret
Kulcsfogalmak	Esztétikai-művészeti tudatosság.	

Tematikai egység	Vizuális alapismeretek	Órakeret 17 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A vizuális kommunikáció fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Térviszonyok, kompozíció, színhatás, kép és szöveg, vizuális információ. Tárgyak és környezet. Vizuális nyelvi elemek. Vizuális jelek, szimbólumok egyértelmű használata. A vizuális közlés, kifejezés legfontosabb eszközeinek (pont, vonal, sík- és térformák, felület, tónus, szín, szerkezet, kompozíció, képi motívumok) a vizuális közlésben betöltött szerepe, használata. Adott hangulati hatáshoz adott színviszonyok megjelenítése. Magyarázó-közlő rajzok készítése.		Természetismeret Társadalomismeret

Karácsonyi ajándék-, csomagtervezés. Keleti írásjelek, régi betűtípusok alkalmazása, magyar és kelta motívumok, színek kompozíciók festése kartonra, üvegre. Színek derítése és törése. Tónusgyakorlatok.	
Kulcsfogalmak	Képkalkáló technika, térábrázolás.

Tematikai egység	Kerámia	Órakeret 14 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Tér- és időbeli tájékozódás fejlesztése. Manuális és konstruáló képesség fejlesztése. Szülőföldünkhöz kötődés erősítése a népi kézműves technikák, anyagok megismerése során.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Anyagok legfontosabb tulajdonságainak megismerése, kezelhetőségük, alakíthatóságuk megismerése. Agyag, gyurma, tézta, viasz, nemez mint plasztikus anyagok összehasonlítása. Pozitív-negatív formák használata. Korongozás alapfogásainak gyakorlása. Alkotómunka.		<i>Természetismeret</i> <i>Társadalomismeret</i>
Kulcsfogalmak	Kifejezés, élmény, elvont gondolat, érzélem, hangulat, modell, nézőpont.	

Tematikai egység	Kézművesség	Órakeret 10 óra
Előzetes tudás	A környezet anyagai. Az ember tárgykészítő tevékenysége. Jeles napok. A család ünnepei.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Manuális és konstruáló képesség fejlesztése. Hagyományos kézműves tevékenységek iránti nyitottság kialakítása. Természethez, környezethez való kötődés mélyítése élmény-, ismeret- és tapasztalatszerzés által. Az értékteremtésen és megőrzésen keresztül a munkára nevelés. A környezettudatosság erősítése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A hagyományos tárgyi és szellemi kultúra összekapcsolódásának megismerése. Önkifejezés, az önmegvalósítás lehetőségének felfedezése a kézműves tevékenységen keresztül. Tárgyak vizsgálata a környezetünkben. Régi és mai ékszerek összehasonlítása.		<i>Természetismeret</i> <i>Társadalomismeret</i> <i>Patrónusi foglalkozás</i>
Kulcsfogalmak	Kompozíció, térbeli alkotás.	

Tematikai egység	Befogadás, megismerés	Órakeret 6 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Műalkotások elemzése során saját vélemény árnyalt megfogalmazása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Múzeum és kiállítás látogatása. Helyi kerámiai, tárgyi emlékek megismerése. Műelemzés alapfokon – ismeretgyűjtés. Önértékelés – az éves munka értékelése (önértékelése elsősorban).		<i>Társadalomismeret</i> <i>Természetismeret</i>
Kulcsfogalmak	Művészettörténet, műalkotás, stíluskorszak.	

A fejlesztés várt eredményei a ciklus végén	A tanuló ismerje a vizuális nyelv kifejező eszközeit, a rajzi, festészeti és plasztikai ábrázolás leggyakrabban használt eljárásait. Legyen képes sík- és térbeli művek létrehozására, konkrét és elvont képi és plasztikai gondolatok megjelenítésére, a látvány, illetve az abból történő absztrakció elemző értelmezésére, sokrétű feldolgozására (tanári segítséggel), tervszerű, igényes munkavégzésre.

TANULÁSMÓDSZERTAN

9/AJKP évfolyam

A tanulásmódszertan hagyományos értelemben nem iskolai tantárgy, hanem képességeket felmérő és fejlesztő tréning. Olyan képességek elsajátítása, amelyek a tantárgyak tanulásánál elengedhetetlenek, és ezen képességek hasznosítása a mindennapi élet során. A tanulóink eredményes tanulásához biztos alapokat nyújt.

A tanár mint folyamatirányító, szervező résztvevője a tanórának. Előtérbe kerül a kooperatív tanítási módszer. Fontos a gyerekek motiváltságának fejlesztése és fenntartása. Első helyen szerepel a tanulás örömeinek, szabadságának visszaadása, a stresszmentes légkörben történő, aktív tanulás-tanítás folyamata. Ösztönözzük a tanulóinkat arra, hogy a tanúlással kapcsolatos problémáikkal szembenézzenek, azokra megoldást keressenek. Hozzá kell segítenünk a tanulókat ahhoz, hogy ismereteiket a kellő szinten tudják alkalmazni, és kreativitásuk fejlődjön.

A tantárgy tanításának céljai, feladatai:

- Az általános iskolában tanult kommunikációs ismeretek áttekintése; a szövegolvasás és -értés felismerése, olvasási szokások és tartalmak felmérése, alakítása; a szókincs és a koncentrációképesztése.
- Képességtfejlesztés, az egyéni képességek kibontakoztatásának segítése.
- A tanulóhoz való viszony formálása.
- Személyiségépítés.
- Hatékony tanulási szokások kialakítása.
- A hiányok pótlása.
- A kreativitás és szocializáltság egyidejű, dinamikus fejlesztése, önállóság, aktivitás, tolerancia, empátia kialakítása.

Alapvető feladat a kulcskompetenciák fejlesztése: anyanyelvi kommunikáció, matematikai kompetencia, természettudományos kompetencia, digitális kompetencia, természettudományos kompetencia, hatékony, önálló tanulás, szociális és állampolgári kompetencia, kezdeményezőkészség és vállalkozói kompetencia, esztétikai- művészeti tudatosság és kifejezőkészség. A tevékenységi formákat úgy alkalmazzuk az előkészítő évfolyamon, hogy a készségek és képességek fejlesztésén legyen a hangsúly.

A tanulásmódszertan kerettanterve alapozó tantárgyként szerepel. A felsorolt témakörök tartalma szabadon variálható a csoport igényeinek megfelelően.

Tematikai egység	1.Tanulási előélet felmérése	Órakeret 4 óra
Előzetes tudás	Matematikai, logikai képesség, szövegértés, szövegolvasás, memoriterek, szókincs, kifejezőkészség a meglévő szinten.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Matematikai, logikai képesség, szövegértés, szövegolvasás, memória, szókincs, kifejezőkészség szintjének folyamatos emelése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Tájékozódás a tanulók ismereteiről.		Magyar nyelv és irodalom Matematika

Kulcsfogalmak	Kommunikáció, szabály, állapotfelmérés.

Tematikai egység	2. Tanulás, tudás	Órakeret 12 óra
Előzetes tudás	Beszédkésztség, áttekintőképesség, térbeli és időbeli tájékozódás.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A következők fejlesztése: koncentráció, megfigyelőképesség, kitartás, figyelem, összefoglaló képesség, felidézés, monotonitástűrés, eredményes ismeretszerzés, digitális eszközök használata, lényegkiemelés, megértés és megjegyzés, önismeret, összefoglaló és absztraháló képesség, tér- és időbeli tájékozódás, gondolkodás, önismeret, kommunikációs és beszédkésztség, logikai képesség, áttekintés, ismétlés, agytorna, pozitív önértékelés, rugalmasság. Az érdeklődés, motiváció felkeltése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>A tanulási stílus</i> Saját tanulási módszerek, önismeret, önbizalom. <i>A tanulás technikája</i> Mechanikus, illetve értelmes tanulás, memotechnikai eszközök. <i>Tanulási módszerek</i> Frakcializáló, globális és kombinatív gondolkodás, rész és az egész viszonya, új ismeretek társítása. <i>Tanulási orientáció</i> Külső és belső feltételek (lelki felkészülés, öröm), kíváncsiság, érdeklődés, tudásvágy, ambíció, életcélok. <i>Megtanulni tanulni</i> A tanulás megtervezése, szervezése, tanulási szokások, a figyelem szerepe, gondolati hangsúlyok, tanulást segítő módszerek. <i>Tanulási nehézségek</i> Ábrándozás, akaraterő, belső motiváció hiánya, kitartás, dekoncentrálttság, fizikailag megfelelő állapot hiánya. <i>Gondolkodási kultúra és önművelés</i> Tanulás és gondolkodás, problémamegoldás, könyv- és könyvtárhasználat.		<i>Magyar nyelv és irodalom</i> <i>Társadalomismeret</i> <i>Dráma</i> <i>Matematika</i> <i>Idegen nyelvek</i> <i>Művészetek</i> <i>Informatika</i>
Kulcsfogalmak	Tanulási módszer, önismeret, önbizalom, énkép, kommunikáció, lényegkiemelés, absztrakció, motiváció, koncentráció, monotonitás, tér, idő.	

Tematikai egység	3. Az olvasás technikája	Órakeret 10 óra
Előzetes tudás	Szövegértés, szövegolvasás, memoriter szókincs, kifejezőképesség meglévő szinten.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Olvasási készség, értő olvasás, kifejezőképesség, artikuláció, figyelem és koncentráció fejlesztése, szókincsfejlesztés.	

Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A szövegolvasás és -értés, olvasási szokások és tartalmak felmérése, alakítása; szókincs, a koncentrációképesség fejlesztése.		Magyar nyelv és irodalom Művészetek Matematika Informatika
Kulcsfogalmak	Értő olvasás, kifejezőképesség, figyelem, szókincs.	

Tematikai egység	4. Kommunikációs gyakorlatok	Órakeret 9 óra
Előzetes tudás	Szövegértés, szövegolvasás, memoriter.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A gondolkodási kultúra fejlesztése. Olvasási készség, értő olvasás, kifejezőképesség fejlesztése, szókincsfejlesztés, artikuláció, figyelem és koncentráció fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A jegyzetelési technika alkalmazása és annak javítása Koncentrációs gyakorlatok, lényegkiemelés (aláhúzás-kiemelés, vázlat), jegyzetelés gyakorlása, a szövegolvasás és -értés gyakorlása.		Magyar nyelv és irodalom Művészetek Matematika Informatika
Kulcsfogalmak	Jegyzet, értő olvasás, kifejezőképesség, lényegkiemelés, figyelem.	

Tematikai egység	5. Az emlékezés technikája	Órakeret 9 óra
Előzetes tudás	Olvasási készség.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Olvasási készség, értő olvasás, kifejezőképesség, szókincs, tér- és időbeli tájékozódás, figyelem és koncentráció fejlesztése, gondolkodás- és tanulásfejlesztés. Az emlékezeti teljesítmény fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A kommunikációs modell Az ismétlések jelentőségének megismerése a tanulásban, az eredményes bevésés feltétele és gyakorlata, a felidézés és felismerés különbsége (az emlékezet jellemzői, az emlékezés segítésének módszerei, a lényeg megragadása), memoriterek.		Magyar nyelv és irodalom Művészetek Matematika

Kulcsfogalmak	Emlékezet, memória, analízis, jegyzet, gondolatábra, "my map".

Tematikai egység	6. Egyéni tanulást elősegítő számítógépes programok	Órakeret 5 óra
Előzetes tudás	Olvasási készség.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Olvasási készség, értő olvasás, kifejezőkészség, szókincsfejlesztés, tér és idő, figyelem és koncentráció, gondolkodás- és tanulásfejlesztés.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A gyorsolvasás fogalmának, szabályainak megismerése. Az olvasási szokások tudatos alakítása. Gyorsolvasási program (dinamikus olvasás). Tanulásunk titkai (perifériás látás, fixációs szélesség növelése). A gyakorlatok pontos és türelmes végrehajtása.		<i>Magyar nyelv és irodalom</i> <i>Művészetek</i> <i>Matematika</i>
Kulcsfogalmak	Értő, néma olvasás, szem, látás, dinamikus olvasás, perifériális látás.	

A fejlesztés várt eredményei a ciklus végén	A tanuló legyen képes hatékonyan tanulni, saját tanulását megszervezni egyénileg és csoportban egyaránt. Hatékonyan gazdálkodjon az idővel és az információval. Ismerje meg a tanulás folyamatában szükségleteit és lehetőségeit. Motivált legyen a tanulás folyamatában. Ismerjen és alkalmazzon tanulást segítő módszereket (koncentráció, relaxáció). Tudja elmondani a felolvasással való felkészülés algoritmusát. Tudja használni az értelmező szótárt. A tanuló ismerje a saját tanulási szokásait, annak hibáit. A jegyzetelési technika szabályait megfelelően alkalmazza. Tudjon az olvasott szövegről folyamatosan beszélni. Tudja alkalmazni az egyéni tanulást segítő programokat. Képes legyen a figyelem összpontosítására. Alakuljon ki absztraháló és lényegkiemelési képessége. Rendelkezzon pozitív önértékelési képességgel.

TÁRSADALOMISMERET

9/AJKP évfolyam

Az előkészítő évfolyam célkitűzése az általános iskolában tanultak elmélyítése; a hiányok pótlása, az új élethelyzetbe, iskolatípusba, közösségbe került tanulók beilleszkedésének elősegítése; a kommunikációs gátak, zavarok oldása, a kommunikációs képesség fejlesztése az iskolai és mindennapi élethelyzetekben; a szövegolvasás, szövegértés fejlesztése; tanulási technikák kialakítása. A nyelvi kifejezőkészség állandó fejlesztését szem előtt tartva nem csupán a hagyományos, „feldolgozó” jellegű munkaformákat részesítjük előnyben, hanem a tanulók önálló szövegértési és szövegalkotási képességének kondicionálását, vitakészségét és az önkifejezés formáinak szélesítését is.

Célunk, hogy az iskola közvetlenül reagáljon a diákok szocializációs szükségleteire, segítse őket abban, hogy elsajátítsák a társadalmi normákat, hogy könnyebben be tudjanak illeszkedni a társadalomba. Ez a megközelítés a diákokból indul ki, akik komplex módon érzékelik a társadalmi hatásokat, s akiknek integrált tudásra – ismeretekre és készségekre – van szükségük ahhoz, hogy eligazodjanak a mind bonyolultabbá váló társadalomban. Célunk, hogy elősegítsük a felkészülést a felelős társadalmi szerepvállalásra, a demokratikus közéletben való aktív részvételre, a helytállásra a munka területén. Megismertessük a diákokat a jog alapelveivel, az állam intézményeivel, a társadalom életének legfőbb vonásaival, valamint a gazdaság működésével.

A társadalomismeret fejleszti az önismeretet, felkészít a kulturált társas kapcsolatok építésére és fenntartására. Hozzájárul a differenciált emberkép, identitástudat és az erkölcsi értékrend alakulásához, az általános műveltség gyarapításához.

A tantárgy bemutatja az ezredforduló nagy civilizációs változásait, a kultúra, a társadalom, a gazdaság és a természet világában zajló folyamatok rendszer-összefüggéseit. Korunk legégetőbb kérdéseiben segít eligazodni egy olyan nemzedéknek, melynek egyéni és nemzeti identitását már a globális integrációs fejlemények által meghatározott szellemi környezetben kell felépítenie. Érzékeny életkorban nyújt támpontokat a tanulóknak a mindennapos élethelyzetekben való eligazodáshoz, személyiségük és kapcsolataik tudatos formálásához, s egyúttal a humán műveltség valamennyi területén jól hasznosítható elméleti alapokkal szolgál.

A tantárgy tanítása során az alábbiakra helyezzük a hangsúlyt:

- Az egyéni képességek kibontakoztatásának segítése.
- A kreativitás és szocializáltság egyidejű, dinamikus fejlesztése, önállóság, aktivitás, tolerancia és empátia kialakítása.
- A koherens, átgondolt, korszerű fejlesztési követelmények, a társadalmi, állampolgári, gazdasági ismeretek, a képességfejlesztés hangsúlyozása.
- Hon- és népismeret, környezeti nevelés, kommunikációs kultúra fejlesztése.
- Kapcsolódás Európához és a nagyvilághoz.
- Az európai kultúra értékeinek (humanizmus, tolerancia, demokrácia, szolidaritás) középpontba állítása.
- A készségek, képességek és a tantárgyi fejlesztési követelmények közötti koherencia megteremtése.
- A jelenben való eligazodás, a demokratikus viszonyok rendszerének és működésének megértése a múltban és mai viszonyaink között.
- Tudatos közéleti részvételre nevelés.
- A nemzeti, az európai és az egyetemes emberi identitás kialakítása.

- Az információk kritikus kezelése, a tények és vélemények közötti különbségtétel, a folyamatosság és a változás szerepének felismerése, elemzési, értelmezési szempontok kialakítása.
- A gazdaság- és társadalomtörténet egyes jelenségeinek, illetve csomópontjainak bemutatása.
- A kultúra, a vallás, a művészetek és a művelődés legjellemzőbb vonásainak megismertetése.
- Az ökológiai nézőpont megjelenése.
- A mindennapi élet, az életmódtörténet fontos mozzanatainak felvázolása.
- A saját család történelmének megismerése.

A tanterv a felzárkóztatásra, az ismétlésre és a készségek szintre hozására koncentrál.

Az alapozó évfolyam társadalomismeret-tanterve szorosan kapcsolódik az általános iskolai kerettantervekhez. Olyan ismeretanyagok válogatására és feldolgozására törekszünk, amelyek megfelelnek a tanulók életkori sajátosságainak, tudásszintjének.

A tanterv nem lépi át az általános iskolában megszerezhető ismeretanyagot, de lehetőséget biztosít a tananyag újszerű csoportosítására, új szemlélet kialakítására. A felsorolt témakörök szerves egységet alkotnak, az osztály összetételétől függően szabadon variálhatók, a programot a konkrét csoport igényeihez kell igazítani.

Tematikai egység	Év eleji ismétlés, felmérés	Órakeret 2 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Kommunikáció, szövegértés fejlesztése. Szövegalkotási készség felmérése. Térben és időben való tájékozódás fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Korokban való tájékozódás. Múltunk nagy eseményeinek felidézése. Történelmi csomópontok, meghatározó történelmi személyek megismerése. Társadalmi szabályok.		<i>Magyar nyelv és irodalom</i> <i>Természetismeret</i> <i>Művészetek</i>
Kulcsfogalmak	Őskor, ókor, középkor, újkor, jelenkor. Ókori Kelet, antikvitás. Forradalom, polgárosodás, nemzetállam, világháború. Honfoglalás, Árpád-kor. Szabadságharc, kiegyezés.	

Tematikai egység	Egyén, közösség, társadalom	Órakeret 10 óra
Előzetes tudás	5–8. évfolyam kapcsolódó ismeretelemei.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Térben és időben való tájékozódás fejlesztése. Gondolkodás- és tanulásfejlesztés. Szövegértés, kommunikáció fejlesztése. Érvelés és vitakészség fejlesztése. Érzelmi fejlesztés, szolidaritás fejlesztése. Egyszerűbb és bonyolultabb összefüggések megértése.	

Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Az ókori társadalmak</i> Egyiptom, a Nílus ajándéka. Hellász – a görög poliszok és a birodalom. Római államformák. <i>A középkori magyar társadalom</i> Az Árpád-kor társadalma. A társadalom rétegződése. Aranybulla. Hunyadi Mátyás kora. A településszerkezet változásai: városok kialakulása. <i>A három részre szakadt Magyarország élete</i> Élet a három részre szakadt Magyarországon. A társadalom rétegződése. Erdélyi fejedelemség: vallás és etnikum – tolerancia, együttélés. <i>Társadalmi változások a XVIII–XIX. századi Magyarországon</i> A társadalom átalakulása 1711 után - Magyarország nemzetiségei. A reformkor társadalmi problémái. Életmód és társadalmi helyzet összefüggései. <i>Politikai életpályák a XX. században</i> Lenin, Sztálin, Hitler, Churchill, Roosevelt, Horthy Miklós, Rákosi Mátyás, Kádár János. <i>A holokauszt</i> Kertész Imre: Sorstalanság, Schindler listája – a művek megbeszélése.		<i>Magyar nyelv és irodalom</i> <i>Természetismeret</i> <i>Művészetek</i>
Kulcsfogalmak	Gazdálkodás, birodalom, többistenhit, polisz, arisztokrácia, démosz, demokrácia, filozófia, hellenizmus, török hódoltság, törvényhozás, reform, polgári átalakulás, cenzúra, közteherviselés, érdekegyesítés, nemzet, nemzetiség, kommunizmus, fasizmus, egypártrendszer, kollektivizálás, tőzsde, túltermelési válság, tervgazdálkodás, totális diktatúra, nemzetiszocializmus, holocaust, revízió, jóvátétel, kitelepítés, pártállam.	

Tematikai egység	Gazdaság, gazdaságpolitika, anyagi kultúra	Órakeret 7 óra
Előzetes tudás	kapcsolódó általános iskolai ismeretelemek.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Térben és időben való tájékozódás fejlesztése. Gondolkodás- és tanulásfejlesztés, kommunikáció fejlesztése. Ábraelemzés, következtetések levonása. Szövegértés és -feldolgozás tanári segítséggel. A világ-, az európai és a magyar történelem korszakainak szinkronban látása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>A virágzó középkor gazdasága</i> – Európa gazdasági, technikai fejlődése.		<i>Magyar nyelv és irodalom</i>

– A magyar gazdaság a XIV–XV. században. Károly Róbert. – A nagy földrajzi felfedezések és hatásuk. <i>Az ipari forradalmak kora</i> – A tőkés gazdaság kibontakozása. – Gazdaságszervezési formák (céh, manufaktúra, gyár, monopólium). <i>Magyarország gazdasági élete 1867-től napjainkig</i> – A magyar gazdaság fejlődése a kiegyezés után. – A magyar gazdaság fejlődése a két világháború között. – A szocialista gazdaság. – Napjaink gazdasági problémái.		<i>Természetismeret</i> <i>Művészetek</i>
Kulcsfogalmak	Polgár, kereskedelem, gazdálkodás, gyarmat, manufaktúra, hitel, forradalom, urbanizáció, kapitalizmus, konszolidáció, államosítás, kollektivizálás, migráció, alternatív energiaforrás, tudományos-technikai forradalom.	

Tematikai egység	Népesség, település, életmód	Órakeret 9 óra
Előzetes tudás	Általános iskolai ismeretek.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Térben és időben való tájékozódás fejlesztése. Gondolkodás- és tanulásfejlesztés. Kommunikáció fejlesztése: előadás, vitakészség, kritikus szemlélet, kooperatív munka. Következtetések levonása. Szövegértés és -feldolgozás önállóan. Egyenlő bánásmód és esélyegyenlőség fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Településformák és életmód a középkorban és az újkorban</i> – Középkori városok. – A különböző társadalmi csoportok életmódjának összevetése. – A család a különböző korokban és kultúrákban. – Bűn és bűnüldözés a középkorban. – Környezetátalakulás az ipari forradalom következtében. – Életmód és társadalom a XIX–XX. századi Magyarországon. – Az iskola régen és ma. – A nemzetiségi lét és kultúra fő kérdései az Osztrák-Magyar Monarchiában és napjainkban. – A fogyasztói társadalom és az ökológia. – A fenntartható fejlődés. – A média és a közgondolkodás. – A média manipuláló szerepe a 20. században. – Fenntartható fejlődés. – Globalizációs és öko-problémák.		<i>Magyar nyelv és irodalom</i> <i>Természetismeret</i> <i>Művészetek</i> <i>Patrónusi foglalkozás</i>
Kulcsfogalmak	Urbanizáció, demográfiai és etnikai változás, asszimiláció, integráció. Fogyasztói, jóléti társadalom, ökológia, fenntartható fejlődés, globalizáció, klímaváltozás, média, közgondolkodás.	

Tematikai egység	A modern demokráciák. Politikai intézmények, eszmék, ideológiák működése	Órakeret 9 óra
Előzetes tudás	Általános iskolai ismeretek.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Térben és időben való tájékozódás fejlesztése. Gondolkodás- és tanulásfejlesztés. Kommunikáció fejlesztése: előadás, vitakészség, kritikus szemlélet, kooperatív munka. Következtetések levonása. Szövegértés és -feldolgozás önállóan.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>A demokráciák kialakulása</i> – Államformák, politikai rendszerek az emberiség történetében. – A hatalmi ágak megkülönböztetése. – Nemzetközi konfliktusok, szövetségi rendszerek. – Háború és béke. – Európai Unió. <i>Ideológiák XIX.–XX. században</i> – A liberalizmus és nacionalizmus kérdései. – Szocializmus. <i>Magyarország politikai viszonyai</i> – A polgári Magyarország megszületése. – Politikai intézményrendszer a mai Magyarországon.		Magyar nyelv és irodalom Természetismeret Művészetek
Kulcsfogalmak	Demokrácia, feudalizmus, kapitalizmus, monarchia, alkotmányos monarchia, diktatúra, hatalmi ág, felvilágosodás, liberalizmus, nacionalizmus, nemzet, sovinizmus, szocializmus, keresztényszocializmus, marxizmus, parlament, kormány, alkotmány, önkormányzat, ombudsman, Európai Parlament, integráció.	

Tematikai egység	Kultúra, művelődés és vallás	Órakeret 10 óra
Előzetes tudás	Általános iskolai ismeretek.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Térben és időben való tájékozódás fejlesztése. Gondolkodás- és tanulásfejlesztés. Kommunikáció fejlesztése: előadás, vitakészség, kritikus szemlélet, kooperatív munka. Következtetések levonása. Szövegértés és -feldolgozás önállóan.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Kultúra és civilizáció. Műveltség és képzettség</i> – Ókori kultúrák. – A középkor kultúrája. – A modernkor kultúrája. – Helyi művelődéstörténet, az élő hagyomány. – Tudomány és művészetek. <i>Természetkép, világkép, világszemlélet</i> – Kultúrák párbeszéde: önismeret és nyitottság. – Önazonosság és társadalmi hovatartozás. – A nemzet. A magyar nemzettudat sajátosságai és dilemmái.		Magyar nyelv és irodalom Természetismeret Művészetek

– Filozófiai elképzelések a világról. <i>Istenhitek és vallások</i> – Kereszténység. – Iszlám. – Buddhizmus. – Hinduizmus. – Zsidó vallás. Helyi sajátosságok, egyházak megismerése.	
Kulcsfogalmak	Egyistenhit, politeizmus, nemzet, nemzetiség, reformáció, kereszténység, materializmus, idealizmus, humanizmus.

Tematikai egység	Az éves munka értékelése	Órakeret 2 óra
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az éves munka szöveges értékelése, pozitívumok, negatívumok megbeszélése.	

A fejlesztés várt eredményei a ciklus végén	A tanuló legyen képes különböző forrásokból ismeretek összegyűjtésére, osztályozására, elemzésére, a köztük lévő összefüggések keresésére és azokból következtetések levonására. Az emberrel, a társadalommal és az erkölccsel kapcsolatos tudását, véleményét legyen képes kifejezni, mások megnyilatkozását legyen képes értelmezni. Legyen tisztában az egyéni és közösségi értékekkel, az alapvető állampolgári jogokkal és kötelességekkel. Legyen képes erkölcsi értékeket felismerni, tudjon különbséget tenni a jó és rossz, az igaz és hamis, valamint a szép és a rút között. Ismerje a társadalmi együttélés alapvető szabályait, legyen tisztában alapvető jogaival és kötelességeivel. Ismerje a Magyar Köztársaság állam- és közigazgatási intézményrendszerét. A tanuló ismerje a demokrácia adta lehetőségeket, jogokat. A tanuló legyen képes társadalmi problémák azonosítására, összetevőik felismerésére, ezek megvitatására, önálló véleményalkotásra. A tanulóknak el kell jutniuk az ezredforduló nagy civilizációs változásainak, a kultúra, és a természet világában zajló folyamatok rendszer-összefüggéseinek megértéséhez. Ismerje fel, hogy a folyamatosan egymásra épülő szellemi és tárgyi értékek megőrzésének jelentős szerepe van a szűkebb és tágabb közösség életében. A tanulóknak el kell jutniuk a jelenkor gazdasági jelenségeinek megértéséig, a gazdasági problémák iránti érzékenység megteremtéséig. Legyen képes a tanuló az önálló véleményalkotásra, értékelésre jelenségekről, személyekről, problémákról (helyi, regionális, nemzeti és globális) és konfliktusokról, legyen felelősségtudata. Képes legyen az önazonosság, a nemzeti hovatartozás kialakítására.

7. melléklet

7.4. Kerettanterv a köznevelési típusú sportiskola neveléséhez-oktatásához

Tartalom:

— 1–4. évfolyam bevezetése és kerettantervei	2. oldal
— 5–8. évfolyam bevezetése és kerettantervei	50. oldal
— 9–12. évfolyam bevezetése és kerettantervei	101. oldal

Kerettanterv a köznevelési típusú sportiskola neveléséhez-oktatásához

1–4. évfolyam bevezetése és kerettantervei:

- Bevezetés
- Kerettantervek
 - *Testnevelés és sport*
 - *Sportágválasztó*
 - *Küzdelem és játék*

Kerettanterv

Alapfokú nevelés-oktatás szakasza, alsó tagozat, 1–4. évfolyam, sportiskola

Célok, feladatok

Az alapfokú nevelés-oktatás első szakasza, az alsó tagozat az iskolába lépő kisgyermekben óvja és továbbfejleszti a megismerés, a megértés és a tanulás iránti érdeklődést és nyitottságot. Átvezeti a gyermeket az óvoda játékközpontú tevékenységeiből az iskolai tanulás tevékenységeibe. Fogékonnyá teszi saját környezetét, a természet, a társas kapcsolatokat, majd a tágabb társadalom értékei iránt. Az iskola teret ad a gyermek játék és mozgás iránti vágyának, segíti természetes fejlődését, érését. A tanítási tartalmak feldolgozásának folyamatában – élményszerű tanulással, problémahelyzetekből kiinduló izgalmas tevékenységekkel, kreativitást ösztönző feladatokkal – fejleszti az alapvető képességeket és alapképességeket, közvetíti az elemi ismereteket, szokásokat alakít ki.

Ez az iskolaszakasz a kíváncsiságtól és érdeklődéstől motivált, szabályozott és kötetlen tevékenységek célszerűen kialakított rendszerében fejleszti a kisgyermekben a felelősségtudatot, a kitartást, az önállóságot, megalapozza a reális önértékelést. Mintákat és gyakorlóterepet ad, magatartási normákat, szabályokat közvetít a társas közösségekben való részvétel és együttműködés tanulásához, a problémamegoldáshoz, konfliktuskezeléshez. Megerősíti a humánus magatartásformákat, szokásokat, és a gyermek jellemét formálva elősegíti a személyiség érését. Támogatja az egyéni képességek kibontakozását, segíti a tanulási nehézségekkel való megküzdés folyamatát. Törődik azoknak a hátrányoknak a csökkentésével, amelyek a gyermek szociális-kulturális környezetéből vagy a szokásostól eltérő ütemű éréséből, fejlesztési szükségleteiből fakadhatnak.

A fejlesztést a tanító az egyéni sajátosságokra épülő differenciált tanulásszervezéssel és bánásmóddal szolgálja. Az alapvető képességek, készségek, kompetenciák fejlesztésében a tanulói tevékenységekre épít. Az ehhez felhasznált tananyagtartalmak megtervezésekor, valamint a feldolgozás tempójának meghatározásakor, a pedagógiai módszerek és eszközök kiválasztásakor a tanulócsoporthoz, illetve az egyes tanulók fejlődési jellemzőit és fejlesztési szükségleteit tekinti irányadónak.

A sportiskolák biztosítják a 6-10 éves korú gyerekek számára a sportos életmód kialakítását, a sport megszerettetését, a sokoldalú képességfejlesztést. Ebben az életkori szakaszban a tanulók nagy része még nem választ sportágat, ezért a kerettanterv lehetővé teszi a diákok számára, hogy megismerkedjenek különböző sportágakkal, akár ki is próbálják azokat, és a felső tagozatba lépéskor már a választott sportág edzésein vegyenek részt.

Fejlesztési területek – nevelési célok

Az erkölcsi nevelés

A tanuló erkölcsi gondolkodása legalább konvencionális szintre kerül, vagyis a hozzá közelálló elvárásainak megfelelően él, képes alkalmazni az emberi kapcsolatok elfogadott formáit. Tudja, hogy a gyerek, testvér, barát stb. szerep betöltője hogyan viselkedjen, de adott esetben képes a szabályok újraértelmezésére mindennapi helyzetekben és a sporttevékenység során is.

Nemzeti öntudat, hazafias nevelés

A tanuló ismeri lakóhelye és környékének népi hagyományait és életkorának megfelelő szinten az ország és a magyarság szimbólumait. Ismeri a nagy ünnepkörök egy-egy hagyományát és az éves ünnepkör legfontosabb állomásait: ezeket évszakok szerint is képes elhelyezni, valamint ismer ezekhez kapcsolódó alkotásokat (népdalokat, mondákat, meséket, műalkotásokat). Ismeri nemzeti ünnepeinket, ezek időpontját, részt vesz érzelmi azonosulását segítő tevékenységekben (népi hagyományok felelevenítése, eljátszása, ünnepi díszítések készítése). Ismeri néhány kiemelkedő magyar sportoló eredményeit.

Állampolgárságra, demokráciára nevelés

A tanuló el tudja magát helyezni adott közösségben, felismeri a valódi és lehetséges szerepeit egy adott kapcsolati hálózatban. Képes a kooperációra, megérti a szabályok fontosságát. Képes egyszerű közösségi szabályok követésére, bekapcsolódik közös tevékenységekbe és követi a közösségi hagyományokat.

Az önismeret és a társas kultúra fejlesztése

A tanuló képes az együttműködésre, az empátiára, átérzi és gyakorolja a segítségnyújtást. A közös tevékenységek révén ismeretet szerez saját képességeiről és lehetőségeiről. Azonosítja a saját és mások alapvető érzelmeit, illetve kifejezi a problémáit. Életkorának megfelelő szinten ismeri a kapcsolatteremtés, kapcsolatépítés kultúráját, rendelkezik az életkorának megfelelő kooperatív készséggel. Ismeri a különböző megbízatások betöltésével együtt járó felelősséget és a feladatok megosztásának fontosságát.

A családi életre nevelés

A tanuló megismeri és elsajátítja az alapvető együttélési, együttműködési normákat a családban, az iskolában, a társadalmi életben. Ismeri és betartja az illemszabályokat. Megismerkedik a családi ünnepekkel és az ezekhez kötődő szokásokkal. Megtanulja a családi szerepekhez (anya, apa, gyermek) kapcsolódó feladatokat, és törekszik rá, hogy saját feladatait napi rendszerességgel elvégezze.

A testi és lelki egészségre nevelés

A tanuló képes önállóan, az évszaknak és az időjárásnak megfelelően ruhát választani és felöltözni. Tudja, hogy a rendszeres tisztálkodás, a táplálkozás és a megfelelő folyadékbevitel egyaránt fontos az egészség védelmében. A rendszeres mozgás, a természet szeretete igényként épül be személyiségébe, figyel testtartására. Képes kifejezni a betegség és az egészség mint állapot közötti különbséget. Képes egyes betegségtünetek (láz, fejfájás) megnevezésére. Tudja, hogy a védőoltások is fontos eszközei az egészség megőrzésének. Képes kifejezni, leírni egyes feszültséget, stresszt okozó helyzeteket. Megtapasztal relaxációs technikákat, képes légzőgyakorlatok és egyszerű tornagyakorlatok (például reggeli torna) önálló elvégzésére. A tanulóban kialakul az igény a harmonikus, barátságos, otthonos környezet iránt. Kipróbálja a testmozgás, a manuális és művészeti, alkotó tevékenység több formáját, és képes megfogalmazni ezzel kapcsolatos élményeit, tapasztalatait.

Felelősségvállalás másokért, önkéntesség

A tanuló ismeri és betartja a kapcsolatteremtés elfogadott formáit. Képes az adott helyzeteknek megfelelő magatartási formákat alkalmazni a társas élet különféle színterein. Ismeri a közösségi élet sajátosságaiból fakadó korlátokat, és ennek tudatában alakítja tevékenységét. Tisztában van azzal, hogy a vállalt feladatok felelősséggel járnak. Tudja, hogy – különösen a sporttevékenységek közben – nem csak saját, hanem társai biztonságára is

vigyáznia kell. Tapasztalatot szerez arról, hogy nemcsak kötelező feladatai vannak, hanem szabad választása alapján is segíthet környezetében (iskola, otthon).

Fenntarthatóság, környezettudatosság

A tanuló érzékenyebbé válik környezete állapota iránt. Képes a környezet sajátosságainak megismerésére, észreveszi a környezetben lejátszódó kedvező és kedvezőtlen folyamatokat, tudja elemi szinten értékelni e változásokat. Képes saját mikrokörnyezetében olyan változásokat javasolni, amelyek annak minőségét javítják. Értéknek tekinti a természeti és az ember alkotta környezet esztétikumát, harmonikus működését. Késztetés alakul ki benne környezete értékeinek megőrzésére.

Pályaorientáció

A tanuló megismeri azokat a szakmákat, amelyek mindennapi életvitelének zökkenőmentességét vagy megfelelő minőségét biztosítják. Felismeri a különböző foglalkozások együttműködésének fontosságát. Képes megfogalmazni adott szakma tevékenységét, és képes csoportosítani a foglalkozásokat különböző szempontrendszer szerint.

Gazdasági és pénzügyi nevelés

A tanuló ismeri az általa mindennap fogyasztott alapvető élelmiszerek árát. A matematikai műveletekről, illetve a mértékegységekről szóló ismereteit alkalmazni tudja pénzre vonatkoztatva is. Képes mindennapi fogyasztási cikkeket önállóan vásárolni, tud vigyázni a pénzére. Beépül az energiatakarékosság cselekvéseibe és gondolkodásába. Vannak ismeretei arról, hogy hazánkban és a világ más részén hozzá képest milyen életszínvonalon élnek gyerekek.

Médiatudatosságra nevelés

A tanuló tisztában van a korhatárt jelző szimbólumok jelentésével. Képes különbséget tenni a televízióban történetek és a valóság között. Ismeri a médiumokat és azok szerepét az ő szabadidejében, valamint hasznosíthatóságukat a tanulásban.

A tanulás tanítása

A tanuló tapasztalatot szerez arról, hogy lehet játszva tanulni. Napi rutinjába beépül a tanulásból adódó otthoni feladatok elvégzése, egyre inkább saját időbeosztása szerint készül az órákra. Vannak élményei arról, hogy az iskolai oktatáson kívül a tanulásnak és az önművelésnek egyéb lehetőségei is léteznek.

Kulcskompetenciák, kompetenciafejlesztés

Anyanyelvi kommunikáció

A tanuló törekszik a mások számára érthető és kifejező beszédre. Figyelemmel tud követni szóbeli történetmondást, magyarázatot. Fel tudja idézni, el tudja mondani mindennapi élményeit, olvasmányainak tartalmát. Részt vesz a beszélgetésben és vitában, meg tud fogalmazni saját véleményét. Egyéni sajátosságainak megfelelően képes szövegek értő olvasására, illetve fokozatosan kialakul a kézírása. Megismeri és alkalmazza az anyaggyűjtés és elrendezés szabályainak alapjait. Ismer és alkalmaz néhány alapvető helyesírási szabályt. Képes a korosztályának szóló irodalmi és ismeretterjesztő művek megértésére és értelmezésére.

Idegen nyelvi kommunikáció

A tanulóban felébred a nyelvek és a nyelvtanulás iránti érdeklődés. Felfedezi, hogy más országokban más szokások vannak, más nyelvet beszélnek az emberek, ez a felfedezés nyitottabbá teszi más kultúrák befogadására. Egyszerű idegen nyelvi szóbeli kommunikációval próbálkozik. Idegen nyelvi tevékenységei a korosztályának megfelelő dalokhoz, versekhez, mondókákhoz és jelenetekhez kötődnek.

Matematikai kompetencia

A tanuló képes érzékelni a tárgyak egymáshoz viszonyított helyzetét, méretét, képes a térben és a síkban tájékozódni. Gyakorlati tapasztalatait felhasználva felfedezi a mennyiségek közötti kapcsolatokat, képes ezen tapasztalatok megfogalmazására. El tud végezni egyszerű méréseket, az eredményeket a tanult mértékegységekkel le tudja írni. Képes a megtanult matematikai algoritmusok felidézésére és használatára gyakorlati tevékenységek során. Tud fejben számolni 100-as számkörben. El tudja dönteni egyszerű állítások igazságértékét, felismer egyszerű logikai kapcsolatokat.

Természettudományos és technikai kompetencia

Kialakul a tanuló érdeklődése a szűkebb környezet jelenségeinek, folyamatainak megismerése iránt. Képesse válik a természeti világ alapvető jelenségeinek felismerésére, egyszerű törvényszerűségek meglátására. Képes arra, hogy egyszerű megfigyeléseket, kísérleteket végezzen el pontos utasítások alapján. Tud egyszerű technikai eszközöket megfelelő módon használni. Konkrét példákban felismeri az emberi tevékenység környezetre gyakorolt hatását, a káros következményeket. Felismeri a közvetlen környezet védelmének fontosságát, és törekszik a helyes magatartásminták követésére.

Digitális kompetencia

Kialakul és fejlődik a tanulóban az IKT-eszközök használata iránti érdeklődés. Képesse válik az IKT-eszközök irányított használatára (pl. képek, információk keresése, rövid szöveg létrehozása, továbbítása).

Szociális és állampolgári kompetencia

Kialakul a tanulóban a társakkal történő közös feladatmegoldás képessége, tud irányítással együttműködni velük. Nyitott társai megismerésére, igyekszik megérteni őket. Elfogadja a közösségben való normaalapú viselkedés szabályait. Megjelenik az egyre táguló környezet megismerése iránti igénye, amely hozzájárul a szülőföldhöz, a hazához való kötődés kialakulásához.

Kezdeményezőképeség és vállalkozói kompetencia

A tanuló motivált a kitűzött célok elérésében, vállalja az ezeket elősegítő feladatokat (pl. háziállatok, növények ápolása). Felismeri és megérti, hogy a feladatok megoldásához többféle út is vezethet, egyszerű élethelyzetekben képes ezeket segítséggel megtervezni. Megérti, hogy felelős a vállalt feladatok teljesítéséért, belátja mulasztásai közvetlen következményeit, képes előre látni cselekedetei egyes kockázatait.

Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség

A tanulóban fejlődik az emocionális érzékenysége. Képes versek, mesék befogadását, elmondását segítő, a ritmusérzékét és a mozgáskultúrát fejlesztő játékokra és gyakorlatokra, ritmusos és énekes rögtönzésekre, szerepjátékokra. Tanári segítséggel képes csoportos improvizációval kapcsolatos élmények szóbeli megfogalmazására, történetek, versek, átélt, elképzelt vagy hallott események zenei, vizuális vagy dramatikus megjelenítésére.

A hatékony, önálló tanulás

A tanuló a korosztályának megfelelő szinten képes önállóan írni, olvasni, számolni. A tanulás iránti attitűdje pozitív. Egyre gyakorlottabb figyelme összpontosításában. Tanári segítséggel képes saját tanulását megszervezni, segítséggel képes csoportmunkában aktívan részt venni, a sok pozitív visszajelzés hatására ezt egyre magabiztosabban teszi. Segítséggel felismeri szükségleteit, gyakorlatot szerez teljesítményének és képességeinek reális értékelésében. Képes kisebb segítséggel vagy anélkül házi feladatai elvégzésére.

Egységesség és differenciálás

A nevelési-oktatási folyamat egyszerre egységes és differenciált: megvalósítja az egyéni sajátosságokra tekintettel levő differenciálást és az egyéni sajátosságok ismeretében az egységes oktatást.

Az egyéni különbségek figyelembevételének fontos területe a tehetséggondozás, amelynek feladata, hogy felismerje a kiemelkedő teljesítményre képes tanulókat, segítse őket, hogy képességeiknek megfelelő szintű eredményeket érjenek el és alkotó egyénekké váljanak. A tanuló csak akkor képes erre, ha lehetőséget és bátorítást kap. A megfelelő oktatási módszerek, munka- és tanulásszervezési formák serkenthetik az egyéni különbségek kibontakozását. Az egyéni fejlesztési programok, a differenciálás különböző lehetőségei során a pedagógusok megfelelő feladatokkal fejlesztik a tehetséges tanulókat, figyelik fejlődésüket, és az adott szakasznak megfelelő kihívások elé állítják őket.

A differenciált – egyéni és csoportos – eljárások biztosítják az egyes területeken alulteljesítő tanulók felzárkóztatását, a lemaradás egyéni okainak felderítésén alapuló csökkentését, megszüntetését.

A sajátos nevelési igényű tanulók eredményes szocializációját, iskolai pályafutását elősegítheti a nem sajátos nevelési igényű tanulókkal együtt történő – integrált – oktatásuk. Esetükben a tartalmi szabályozás és a gyermeki sajátosságok összhangja ugyanolyan fontos, mint más gyermekeknél. Iskolai nevelés-oktatásuknak alapvető célja a felnőtt élet sikerességét megalapozó kulcskompetenciák fejlesztése, az egész életen át tartó tanulásra való felkészítés.

A sajátos nevelési igényű tanulók nevelés-oktatása során a NAT-ban meghatározott és a kerettantervben részletezett kiemelt fejlesztési feladatok megvalósítása javarészt lehetséges, de mindenkor figyelembe kell venni az Irányelv fogyatékosági kategóriákra vonatkozó ajánlásait. Ezért a fejlesztés a számukra megfelelő tartalmak közvetítése során valósul meg és segíti a minél teljesebb önállóság elérését. A fejlesztési követelmények igazodnak a fejlődés egyéni üteméhez. A tartalmak kijelölésekor lehetőség van egyes területek módosítására, elhagyására vagy egyszerűsítésére, illetve új területek bevonására.

A sajátos nevelési igényű tanulók együttnevelésében, oktatásában, fejlesztésében részt vevő pedagógus megközelítése az elfogadás, tolerancia, empátia, és az együttneveléshez szükséges kompetenciák megléte. A pedagógus a differenciálás során figyelembe veszi a tantárgyi tartalmak – egyes sajátos nevelési igényű tanulók csoportjaira jellemző – módosulásait. Szükség esetén egyéni fejlesztési tervet készít, ennek alapján egyéni haladási ütemet biztosít. A differenciált nevelés, oktatás céljából individuális módszereket, technikákat alkalmaz; egy-egy tanulási, nevelési helyzet, probléma megoldásához alternatívákat keres. Együttműködik különböző szakemberekkel, a gyógypedagógus iránymutatásait, javaslatait beépíti a pedagógiai folyamatokba. A sajátos nevelési igényű tanulók számára szükséges többlétszolgáltatásokhoz tartozik a speciális tankönyvekhez és tanulási segédletekhez, továbbá a speciális gyógyászati, valamint tanulást, életvitelt segítő eszközökhöz való hozzáférés.

A fentiekre vonatkozó konkrét javaslatokat minden fogyatékosági területre vonatkozóan A sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának irányelve [2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről 21. § (11) bekezdés] tartalmazza. Az Irányelv egyaránt vonatkozik a sajátos nevelési igényű tanulóknak a nem sajátos nevelési igényű tanulókkal együtt (integráltan) és a tőlük elkülönítetten (gyógypedagógiai intézményekben) történő nevelésére, oktatására.

Tantárgyi struktúra és óraszámok

Óraterv a kerettantervekhez – 1–4. évfolyam				
Tantárgy	1. évf.	2. évf.	3. évf.	4. évf.
Magyar nyelv és irodalom	7	7	6	6
Idegen nyelvek				2
Matematika	4	4	4	4
Erkölcstan	1	1	1	1
Környezetismeret	1	1	1	1
Ének-zene	2	2	2	2
Vizuális kultúra	2	2	2	2
Életvitel és gyakorlat	1	1	1	1
Testnevelés és sport	5	5	5	5
Küzdelem és játék	1	1	1	1
Sportágválasztás	1	1	1	1
Rendelkezésre álló órakeret	25	25	25	27

A kerettantervek által előírt tartalmak a tantárgyak számára rendelkezésre álló időkeret kilencven százalékát fedik le. Egy heti öt (évi 180) órás időkerettel rendelkező tantárgy kerettanterve tehát heti fél (évi 18) óra szabad időkeretet biztosít a tantárgy óraszámán belül a pedagógusnak, melyet a helyi igényeknek megfelelően a kerettanterven kívüli tantárgyi tartalommal tölthet meg.

TESTNEVELÉS ÉS SPORT

A Testnevelés és sport műveltségterület tartalma az általános iskola 1–4. évfolyamán a tevékenységek közbeni kommunikáció, kooperáció és kreativitás hármasságát jeleníti meg a döntő többségében játékos vagy játékos jellegű, koordinációfejlesztő foglalkozások során. Erre a hármasságra alapozva biztosítja az életkori sajátosságoknak megfelelő konkrét művelési gondolkodás fejlesztését, valamint kialakítja a tanulók biomechanikailag helyes testtartását.

A testnevelés és a sport tantárgy kiemelten fejleszti a tanulók megfigyelési, gondolkodási, térbeli tájékozódási képességeit. Ebben az életszakaszban kitüntetett szerepet kell kapnia az alapvető természetes mozgáskészségek fejlesztésének, melyek fejlesztése a mozgások végrehajtásán túlmenően azok változatos, sokrétű és tudatos tanulásával, alkalmazásával valósulhat meg. Beemel a tantárgyközi tartalmak, kompetenciák és fejlesztési feladatok (pl. az anyanyelvi kommunikáció, a matematikai kompetencia, a környezeti nevelés) keretében megalapozott készségek, fogalmak egységeit. Elfogadó, ugyanakkor követelményeket támasztó, következetes nevelési környezetet biztosító légkört teremt, ahol a gyermekek aktív, felfedező, velük született képességei megerősödnek.

A testnevelésórai motoros tartalmak eszközként jelennek meg abban az értelemben, hogy az elsajátítandó egészséges életviteli ismeretek az életkori sajátosságok figyelembevételével változatos, örömteli és a motivációt erősítő mozgásos feladatok végrehajtása során a gyermek személyiségnek épülését szolgálják. Az egyén életminősége szempontjából legfontosabb eredményként az aktív, felfedező tanulás szemlélete és a pszichés jóllét észrevétlenül épül be a tanulók hétköznapi életviteli szokásaiba, megteremtve ezzel egy jól szocializált személy társadalomba való beilleszkedését.

A jövőorientált testnevelés a játékos, mozgásos cselekvések során folyamatos problémamegoldással szembesíti a gyerekeket. Ezáltal kérdések formájában azonosíthatók a számukra ismeretlen vagy kevésbé ismert szituációk, hiszen a kisiskolást a helyes megoldás kézzelfogható, konkrét kipróbálása, és nem az absztrakt „fejben” történő megoldása motiválja. Éppen ezért az egyik legalkalmasabb módszer a mozgással tanulás, hiszen segítségével minden helyzet azonnal kipróbálható és az eredmény azonnal kiértékelhető.

A fenti szemlélethez illeszkedő mozgásos tevékenységek megválasztásában hangsúlyosan jelennek meg: a bizalmat, az együttműködést, a kreativitást, a fantáziát, az érzékszervi működést, a figyelemkoncentrációt, az emlékezetet és a térérzékelést fejlesztő játékok, játékos feladatok. A tanulók központi személyiségfejlesztést úgy oldja meg, hogy a tanulók tanulják meg követni és folyamatosan fejleszteni saját fittségi állapotukat. A játékos pedagógiai helyzetetekre, mozgásos cselekvésekre áthelyezett hangsúly biztosítja, hogy a tanulók érzelmileg és értelmileg pozitív, aktív, kiegyensúlyozott személyiséggé fejlődhessenek, miközben szabad teret kapnak az alapvető mozgásformák örömteli szabályainak elsajátításához.

Összességben tehát a sportiskolai képzés alsó tagozatán az órák döntő többségében a tanulók motoros készségeit, mozgástanulási képességeit (ügyesség, koordináció, mozgásátállítást) játékos és játékos jellegű feladatmegoldásokban fejlesztjük, és kisebb arányban helyezzük a hangsúlyt a célzott kondicionális képességek speciális jelleggel történő fejlesztésére (aerob állóképesség, erő).

1–2. évfolyam

Tematikai egység	1. Prevenció, életvezetés, egészségmegőrzés	Folyamatos
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A jövőorientált egészségtudatos életvitel ismereteinek és gyakorlatainak megalapozása. A testi és lelki egészségért való személyes felelősség megalapozása. A biomechanikailag helyes testtartás fontosságának felismertetése és a gerincvédelmi gyakorlatok napi, szokásrendszerű végrehajtása. Az önreflexió alapjainak a megteremtése a test- és térérzékelés fejlesztése által.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG: A biomechanikailag helyes testtartást kialakító és fenntartó gyakorlatok. Aktív, mozgásos relaxációs gyakorlatok és az interaktív relaxáció gyakorlatai. Lábboltozat-erősítő gyakorlatok. Mély hátizomzat, az oldal és a has izomzatának erősítését és a törzs stabilizációját fejlesztő gyakorlatok. Helyes és cselekvésbiztos technikai végrehajtás a testtartásjavító gimnasztikai sorok, a statikus és dinamikus törzsizom-erősítő gyakorlatok és a lábboltozat-erősítő gyakorlatok egyéni, páros, csoportos végrehajtása során.		<i>Matematika:</i> számolás, térbeli tájékozódás, összehasonlítások. <i>Környezetismeret:</i> testünk, életműködéseink, az emberi szervezet. <i>Vizuális kultúra:</i> tárgy- és környezetkultúra, vizuális kommunikáció.
ISMERETEK: A biomechanikailag helyes testtartás fontossága. A helyes talpnyomat és a „lúdtalp” lenyomata közti különbség. A biomechanikailag helyes testtartás, lábboltozatot és törzsizomzatot alakító, erősítő gyakorlatok. A gerincoszlop formája. Preventív jellegű gyakorlatok.		
SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS: Relaxációs alapelemek sajátélmény-szinten. Felelősség kialakítása a saját és mások egészsége iránt. Annak elfogadása, hogy a mozgás segíti a szervezet teljesítőképességének javulását és a biomechanikailag helyes testtartás kialakulását. A javuló teljesítmény útjának azonosítása az egészség érdekében.		
Kulcsfogalmak	Gerinctorna, lábtorna és relaxációs gyakorlat, biomechanikailag helyes testtartás, feszítés, nyújtás, erősítés, ernyesztés, lazítás, önreflexió, önkontroll, önismeret.	

Tematikai egység	2.1. Természetes hely- és helyzetváltoztató, manipulatív alapkészségek Motoros készségfejlesztés, mozgástanulás és játék	Órakeret 60 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az alapvető mozgáskészségek cselekvésbiztos végrehajtása, alkalmazása játék közben és játékos jellegű feladatokban. A természetes mozgásminták változatos körülmények közötti, stabil végrehajtása. Kreatív, alkotó rövid mozgássorok tervezése, végrehajtása eszköz nélkül és eszközökkel, egyéni, páros és csoportos megoldásokban is.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG: Járások, futások, oldalezések, szökdelések, ugrások, lendítések és körzések, hajlítások és nyújtások, fordítások és fordulatok, tolások és húzások, emelések és hordások, függés- és lengésgyakorlatok, egyensúlygyakorlatok, gurulások, átfordulások, támaszok, dobások (gurítások) és elkapások, rúgások, labdaátvételek lábbal, labdavezetések kézzel, ütések testrésszel és eszközzel. <i>Járások, futások, oldalezések, szökdelések és ugrások:</i> Különböző haladási módok az ütközések elkerülésével. Megindulások és megállások; irány- és sebességváltással különböző mozgásútvonalakon. Akadályok leküzdése; dalra, énekre, zenére; utánozó mozgással feladatok végrehajtása. Feladatok végrehajtása ugrással és szökdeléssel, biztonságos talajra érkezéssel. <i>Lendítések és körzések:</i> Testrészekkel; testhelyzetekben; irányokban; tempóban; ritmusban; mozdulatok végrehajtása változatos környezeti feltételek mellett is. <i>Hajlítások és nyújtások, fordítások és fordulatok:</i> Testrészek, ízületek differenciált hajlítása és nyújtása szimmetrikusan, aszimmetrikusan; önállóan, utasításra. Fordítások és fordulatok végrehajtása helyes technikai kivitelezés mellett. <i>Tolások és húzások:</i> Toló és húzó mozdulatok végrehajtására testrészekkel és eszközökkel. Nagyobb tömegű eszközök húzása és tolása fokozódó erőfeszítéssel. Közös egyensúlyi helyzet kialakítása. <i>Emelések és hordások, függés- és lengésgyakorlatok:</i> Biztonságos társemelések és társhordások kivitelezése. Különböző eszközök emelése és hordása az ízületi- és gerincvédelem alapelveinek megfelelően. Cselekvésbiztos mozgás mászókötélen, bordásfalon, alacsonygyűrűn, egyéb játszótéri eszközökön. <i>Egyensúlygyakorlatok:</i> Előre meghatározott feladatok végrehajtása különböző testrészekben		<i>Matematika:</i> térbeli tájékozódás, síkidomok. <i>Környezetismeret:</i> tájékozódási alapismeretek.

és testhelyzetekben. Szimmetrikus és aszimmetrikus helyzetek; közös súlypont megtalálása a feladatok végrehajtása során. Különböző formájú és súlyú eszközök egyensúlyban tartása. <i>Gurulások, átfordulások, támaszok:</i> Karhajlítások és nyújtások támaszhelyzetekben (testsúlymozgatások, támlázás). Haladás kéztámaszos helyzetekben. Csúszás, kúszás, mászás, átbújás; talicskázás cselekvésbiztos végrehajtása. <i>Dobások (gurítások) és elkapások:</i> Labdagörgetések, labdaterelések, gurítások és dobások változatos körülmények között. Távolságra; célra történő, pontos feladat kivitelezés. Guruló, pattanó és levegőben érkező labdák elkapása. <i>Rúgások, labdaátvételek lábbal: labdás koordináció. Labdaérzékelő gyakorlatok helyben és járás közben: előre, hátra, oldalra.</i> Labdás koordinációs gyakorlatok labdavezetéssel. Álló, guruló labda rúgása, guruló labda megállítása. Labdakontroll és labdavezetési gyakorlatok, rúgások célra. <i>Labdavezetések kézzel, ütések testrészrel és eszközzel:</i> Labdaérzékelő gyakorlatok, labdavezetés, átadások. Célra és kapura lövések, labdapattintások; labdavezetés. Puha labda és léggömb ütése.	
ISMERETEK: <i>Mozgáskonceptiók:</i> <i>A térbeli tudatosság elemei:</i> elhelyezkedés a térben; mozgásirány; a mozgás horizontális síkjai; a mozgás végrehajtásának útvonala; a mozgás kiterjedése. <i>Az energiabefektetés tudatosságának elemei:</i> idő, sebesség; erő kifejtés; lefutás, ritmus. <i>Kapcsolatok, kapcsolódások elemei:</i> testrészekkel; eszközzel/eszközökkel és/vagy társsal/társakkal, szerekekkel. <i>Feladat-végrehajtási formák:</i> <i>Foglalkoztatás jellege szerint:</i> egyéni, páros, csoportos végrehajtás (utánzással és tükörképben is), alkotó, kreatív egyéni és kooperatív, páros, csoportos végrehajtás, szerepjátékok, szabályjátékok és feladatjátékok, népi játékok, egyszerű sportjáték-előkészítő kis játékok. A mozgásműveltségi tartalmakon keresztül a különböző mozgáskonceptiók és foglalkoztatási formák ismerete, értelmezése, alkalmazása.	
SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS: Saját erősségek és gyengeségek felismerése. A versenyszituáció és a pozitív vagy negatív feszültség kapcsolata, felismerése. A mozgás, játék és a feszültségkezelés kapcsolata.	

A teljesítmény és kezdeményezés örömeinek megélése. Bizalom önmagában, osztálytársaiban és a tanárban. Hatékony részvétel az egyéni, páros és kooperatív játékok végrehajtásában.	
Kulcsfogalmak	Élmény, esélyegyenlőség, mozgáskonceptió, biztonság, hely- és helyzetváltoztató, manipulatív mozgás, eszközhasználat, szabálytudat és alkalmazkodás, önismeret, önértékelés.

Tematikai egység	2.2. Természetes hely- és helyzetváltoztató, manipulatív alapkészségek Motoros képességfejlesztés: fittség és versenyzés	Órakeret 10 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az alapvető hely- és helyzetváltoztató, manipulatív mozgások változatos körülmények közötti, helyes technikai kivitelezése nehezített körülmények között. A kondicionális képességek fejlesztéséhez szükséges változatos mozgássorok, feladatok, játékok megismertetése. Alkotó, egyéni és csoportos kooperatív képességfejlesztő (rövid) gyakorlatok tervezése, kivitelezése, alkalmazása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG: Az alapvető hely-, és helyzetváltoztató, manipulatív mozgásformák (lásd mozgáskészség, mozgástanulás alapkészségek). A kondicionális képességek fejlesztése során az alapvető mozgáskészségek cselekvésbiztos és helyes technikai kivitelezése, végrehajtása. ISMERETEK: Nyugalmi pulzus, terheléses pulzus, megnyugvás, légzés, szapora légzés, izomfáradtság. Az állóképesség-fejlesztés, mozgásintenzitás, pulzus, és az időtartam kapcsolata. Tapasztalatok és megfelelő gyakorlat a pulzus mérésében. Minden nap az iskolán kívül is (otthon, játszótéren) legalább 30 percet kell aktívan játszani. SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS: Kitartás, önkontroll, szabálykövetés, kellemetlen érzések. Ssaját erősségek és gyengeségek kritikus szemlélése a motoros feladatok végrehajtása során. Hajlandóság a mozgásos tevékenységek végrehajtása során kialakult belső érzések felismerésére, megosztására.		<i>Matematika:</i> térbeli tájékozódás, síkidomok. <i>Környezetismeret:</i> tájékozódási alapismeretek.
Kulcsfogalmak	Állóképesség, mozdulatgyorsaság, reakcióidő, reakciógyorsaság, nyugalmi pulzus, pihenő, önreflexió, önkontroll, önismeret.	

Tematikai egység	3.1. Természetes mozgásformák a torna jellegű feladatmegoldásokban Motoros képességfejlesztés, mozgástanulás és játék	Órakeret 40 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A mozgáskoordináció fejlesztésével a helyes térérzékelés kialakítása, alkalmazása a torna mozgásanyagának felhasználásával. A tornaelemek esztétikus végrehajtása, helyes testtartásra törekvés a feladatok végrehajtása közben, „tornász” járás. A pozitív megerősítés, a hibajavítás, a segítségadás elfogadásának megszokottá válása. A gyermektáncok tanulása közben a magyar népi kultúra iránti érdeklődés felkeltése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG: Guruló átfordulások előre és hátra különböző kiinduló helyzetekből különböző érkezési helyzetekbe. Spárga, híd, tarkóállás, fejjállás, kézállást előkészítő rávezető gyakorlatok /bordásfal/. Fellendülés kézállásba, zsugor fejjállás, emelés fejjállásba nyújtott lábbal, fejen átfordulási kísérletek segítővel, a tanult elemekből összeállított talajgyakorlat bemutatása. Egyensúlyozó járások padon és alacsony gerendán, járások, lépések, fordulatok gerendán, hintalépés, homorított leugrás, gyűrűn alaplendület. Lefüggés, 2-3 részes svédσκερηνyen függőleges repülés, átguggolás. Kéztámasszal a test szélességi tengelye körül forgó mozgások biztonságos végrehajtása. Páros lábról magasabb helyre felugrás. Rendezett mozgás magasabb helyről történő leugrás közben. Stabil egyensúlyi helyzetet kialakítása. Billenő mozgások elsajátítása. Igény az esztétikus, szép mozgásra.		<i>Matematika:</i> számfogalom a százaz számkörben; műveletek értelmezése; geometria, mérés, testek.
ISMERETEK: Egyensúly- (gerenda) és függés- (gyűrű) gyakorlatoknál a térbeli érzékelés fontossága. Nekifutás sebességének helyes megválasztása a sikeres elrugaskodás (dobbantás) érdekében. Helyes testtartás fontossága kézállásnál. Helyes kéz és fej helyzet fejjállásnál. A preventív gyakorlatok ismerete és alkalmazása. Az ugródeszka helyes (sportágspecifikus) használatának ismerete.		
SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS: A helyes testtartást ismerete és alkalmazása a „tornaórákon”. A testnevelés és „tornaóra” fogalmának megkülönböztetése. Sérülésveszélyes helyzetek elkerülése, illetve felelősség mások testi épségével szemben. Fájdalom elviselése, fájdalom tűrése. A saját teljesítőképesség határának átlépése.		
Kulcsfogalmak	Gurulás, fellendülés, egyensúly- és függésgyakorlat, gyakorlatkapcsolat, tornászos testtartás és járás, esztétikus gyakorlatbemutatás, önkontroll, fájdalom- és tűréshatár, regenerálódás, határozottság.	

Tematikai egység	3.2. Természetes mozgásformák a torna jellegű feladatmegoldásokban Motoros képességfejlesztés: fittség és versenyzés	Órakeret 20 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az esztétikus mozgás, táncos, tornászos testtartás további javítása. A megismert tánc típusok, stílusok körének bővítése. Ismeretek bővítése az adott versenysportágak hazai és nemzetközi sikereiről.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG: Játékos feladatok a test-, mozgás- és helyzetérzék fejlesztésére párokban. Az elsajátított torna elemek bemutatása versenyszerűen. A torna mozgásanyagából összeállított, 3-4 elemet tartalmazó gyakorlat bemutatása versenyhelyzetben. Egyszerű sportági szabályok a versenyeken. Sportági (technikai) alapismeretek az életkori sajátosságoknak megfelelően. A megtanult, elsajátított torna elemek versenyhelyzetben történő bemutatása. A tanult elemekből összeállított gyakorlatot tudja tudásának megfelelően versenyen bemutatni.		<i>Matematika:</i> számfogalom a százas számkörben; műveletek értelmezése; geometria, mérés, testek. <i>Környezetismeret:</i> az élő természet alapismeretei.
ISMERETEK: A segítségnyújtás megfelelő technikája. Pontos ismeret a gyakorlat technikájáról, a végrehajtás módjáról a biztonságos segítségnyújtás érdekében. A segítségnyújtás fontossága. Versenyhelyzetben a hibázás szituációjának kezelése, gyors hibajavítás, a gyakorlat folytatása.		<i>Ének-zene:</i> magyar népi mondókák, népi gyermekjátékok, improvizáció.
SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS: Felelősség, önkontroll, szabálykövetés, szabályok betartása, szabályok alkotása, bizalom, önbizalom, stresszkezelés. A segítségnyújtás felismerésének felelőssége a saját és a társak biztonsága érdekében. Hatékony, a képességeknek megfelelő részvétel a csapat- és egyéni versenyeken, házi versenyeken. Önbizalom, bizalom a csapattársakban.		
Kulcsfogalmak	Versenygyakorlat, versenyszabály, csapatszellem, bizalom, önkontroll.	

Tematikai egység	4.1. Természetes mozgásformák az atlétika jellegű feladatmegoldásokban Motoros képességfejlesztés, mozgástanulás és játék	Órakeret 60 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A Kölyökatlétika mozgásanyagának megszerettetése minden tanulóval. Játékos, élményorientált, fejlődésközpontú koordinációfejlesztés. Az élményszerű, tudatos tanulási folyamat megtapasztalása. Az alapvető mozgáskészségek gyakorlása javuló	

	mozgáspontossággal, energiabefektetéssel (gazdaságossággal), változó körülmények között, atlétikai jelleggel. Az atlétikai jellegű alapmozgások pontosságra törekvő, változatos gyakorlása.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG: Az alapvető hely-, és helyzetváltoztató, manipulatív mozgásformák (lásd mozgáskészség, mozgástanulás természetes alapkészségek). Futógyakorlatok helyes technikai végrehajtása egyenletes vagy változó sebességgel, különböző irányokba, különböző lépésfrekvenciával és lépéstávolsággal, szabadon és akadályok felett. Ugró- és szökdelőgyakorlatok helyes technikai végrehajtása egyenletes vagy változó ugrástávolsággal, magassággal, páros és egy lábon, különböző síkokban. A lökő, hajító és vetőmozgások megismertetése célbadobással. A mozdulat és reakciógyorsaság, szem-kéz, szem-láb koordináció, továbbá az egyensúlyozás (dinamikus, statikus) fejlesztésének hangsúlyozása.	<i>Matematika:</i> számfogalom a százaz számkörben; műveletek értelmezése; geometria, mérés, testek.
ISMERETEK: Az állórajthoz kapcsolódó vezényszavak. Különböző indulási módok az állórajtnál. A Kölyökatlétika eszközkészletének az ismerete. Az energiabefektetés tudatosságának összetevői. A dobásokhoz kapcsolódó balesetvédelmi szabályok, idő- és távolságmérés, atlétikai eszközök elnevezései. Járás és futás közti különbség. A hajítás és a lökés közti különbség. Játék és játékos jellegű atlétikai feladatok. A Kölyökatlétika eszközeivel változatos pályák tervezése. A vezényszavak szakszerű használata játékos helyzetekben. Távolság- és időmérés a megfelelő eszközök pontos és szakszerű használatával.	
SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS: Testtudat, önértékelés, önbecsülés, gondolkodás, motiváció, érzelem- és feszültség szabályozás, öröm. A tudatos tanulási folyamat során az önértékelés erősödése és annak megtapasztalása, hogy a sokoldalú atlétikai jellegű mozgások az egészség, a fokozatos fejlődés és a sportági specializáció előfeltételei.	
Kulcsfogalmak	Elugrás, felugrás, dobás, lökés, hajítás, vetés, egyenletes tempó, ritmusváltás, magas térdlendítéses és saroklendítéses futás, repülési fázis, talajra érzékelés, elugrás, felugrás, leugrás, karlendítés.

Tematikai egység	4.2. Természetes mozgásformák az atlétika jellegű feladatmegoldásokban	Órakeret 20 óra
Előzetes tudás		

A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A Kölyökatlétika eszközkészletének szakszerű és élményközpontú felhasználása a kondicionális képességek fejlesztésében.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG: Az alapvető hely- és helyzetváltoztató, manipulatív mozgásformák (lásd mozgáskészség, mozgástanulás természetes alapkészségek). A Kölyökatlétika versenyszámaihoz kapcsolódó mozgásformák helyes technikai és biztonságos végrehajtása.		<i>Matematika:</i> számfogalom a százaskörben; műveletek értelmezése; geometria, mérés, testek.
ISMERETEK: A koordinációs létra használata gyorsaság- és állóképesség-fejlesztésben. A váltóbot átadásának legegyszerűbb módja. A Kölyökatlétika versenyszámainak ismerete. A Kölyökatlétika versenyszámai alapján, saját pályák tervezése társ vagy tanári segítséggel.		
SZEMÉLYISÉG: Egészséges versenyszellem, csapatmunka, saját teljesítmény, értékelés. Belsővé válik a versenyszituációkban való részvétel, és nem a külső motiváció az elsődleges. A saját és mások teljesítménye és erőfeszítése által elért eredmény öröme. A siker és kudarc együttes megélése.		
Kulcsfogalmak	Koordinációs létra, váltóbot, gyorsaság, állóképesség, szivacsgerely, bója, gátak.	

Tematikai egység	5.1. Természetes mozgásformák a sportjátékok alapvető technikai és taktikai feladatmegoldásokban	Órakeret 50 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A játékkészség alapjainak megalapozása, sokoldalú alapozó jellegű játékos motorikus és szellemi képzés. Az alapvető labdás és labda nélküli technikai elemek elsajátítása. A labdás ügyesség magas szintű fejlesztése. Az élményorientált, egyenlő esélyű játékhelyzetek megélése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG: Alapvető manipulatív motoros készségek: labda elfogása kézzel, labda megállítása, átvétele lábbal, labda elrúgása, labda dobása egy és két kézzel, dobás talajról és felugrással, labdavezetés (kézzel és lábbal), támadási és védekezési alaphelyzet, alapmozgás, helyezkedés, cselezések, sáncolás, elzárás.		<i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> anyagok és alakításuk. <i>Művészetek; vizuális kultúra:</i> vizuális kommunikáció.

Állandó és változó környezeti feltételek mellett labdavezetés, labdamegállítás, elfogás és továbbítás. Előre meghatározott és egyénileg improvizált feladatok a labdával, célba és különböző távolságra dobás álló helyzetből és mozgás közben is. Üres területre helyezkedés. Kapura lövések labdarúgásban és szivacskezilabdában. Kosárra dobási kísérletek alacsony gyűrűre. Kosárérintés és alkarérintés próbálkozások léggömbbel, puha labdával.	
ISMERETEK: A sportjátékokra jellemző, alapvető dobás- és rúgástechnikák lényeges mozzanatai. Alapvető helyezkedési formák a játéktéren (támadás, védekezés alapjai). A labdarúgás, kézilabdázás, kosárlabdázás alaphelyezeteinek alkalmazása. Az alapvető labdás és labda nélküli technikai elemek megfelelő helyzetben történő kiválasztása. Az egyszerű cselezési lehetőségek értelmezése.	
SZEMÉLYISÉG: A sportjátékokhoz szükséges, személyes és szociális kompetenciák alapjai (társas kapcsolatok), továbbá az együttműködés mint a sikeres csapatmunka kulcsa. Érdeklődés, motiváltság a labdajátékok és a labdás gyakorlatok iránt. Az egyéni versenyek és a csapatjátékok közötti különbségek átélése.	
Kulcsfogalmak	Labdavezetés, dobás, rúgás, cselezés, fegyelem, együttműködés, játékfeladat, játékszabály, helyezkedés, labdatartás, üres terület, védekezés, támadás.

Tematikai egység	5.2. Természetes mozgásformák a sportjátékok alapvető technikai és taktikai feladatmegoldásaiban Motoros képességfejlesztés: fittség és versenyzés	Órakeret 20 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A különféle technikai elemek összekapcsolása és játékhelyzetekben történő helyes alkalmazása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG: A motoros készségfejlesztés, mozgástanulás és játék mozgásműveltség tartalmának versenyhelyzetekben történő alkalmazása. Az elsajátított technikai elemek végrehajtása a szabályok betartásával (folyamatos játék labdával).		Technika, életvitel és gyakorlat: anyagok és alakításuk. Művészetek; vizuális kultúra: vizuális kommunikáció.
ISMERETEK: A sportszerjáték alapvető játékszabályai, alapvető technikai eleme és		

egyszerű taktikai megoldásai.		
Labdarúgás: a kispályás labdarúgás szabályainak alkalmazása játékban. Szivacskezilabda: játékszabályainak alkalmazása a játékban. Minikosárlabda, miniröplabda, illetve egyéb sportjátékszabályok ismerete. Támadó és védekező szerepek kisjátékok közben.		
SZEMÉLYISÉG: A verseny- és játékszabályok betartása, becsületes játék (fair play), győzelem-vereség. Az egészséges versenyszellem kialakulása, a csapatban való játék által a mások iránt érzett felelősség, a vereség, kudarc elviselésének képessége, a győzelem helyes megélése.		
Kulcsfogalmak	Összjáték, egyszerű technikai elem és szabály, győztes, vesztes, öröm, fair play.	

Tematikai egység	6. Természetes mozgásformák az önvédelmi és küzdő feladatmegoldásokban Motoros képességfejlesztés, mozgástanulás és játék	Órakeret 14 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az esést előkészítő feladatok során az esés helyes technikai végrehajtása fontosságának tudatosítása a balesetmegelőzés szempontjából. Az önszabályozás, önkontroll képességének fejlesztése az önvédelmi és küzdő mozgások gyakorlása közben.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG: Társtolások és -húzások különböző kiindulóhelyzetből a test különböző részeivel, változó, váltakozó erő kifejtéssel. Páros és csoportos kötélhúzások különböző kiindulóhelyzetekből. Esések és tompításaik előre, hátra, oldalra. Az alapvető mozgáskészségek cselekvésbiztos használata a küzdő jellegű játékokban és játékos jellegű feladatokban.		Környezetismeret: testünk, életműködéseink.
ISMERETEK: A mozgásos feladatok végrehajtásának kulcselemei, a küzdés baleset-megelőzési és szabályrendszere. Küzdőjátékok, játékok páros, csoportos együttműködést feltételező, erőfejlesztő tartalommal. A mozgásos elemek helyes technikai végrehajtásának fontossága a baleset-megelőzés szempontjából.		
SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS: Önkontroll, önreflexió, akaratgátlás, szabályok betartása, fegyelem. Annak tudatosítása a tanuló, hogy a játék segíti a feszültség		

levezetésében. Annak felismerése és megfogalmazása saját szavakkal, hogy mi okozza a legnagyobb feszültséget és örömet a küzdő feladatok végrehajtása során.	
Kulcsfogalmak	Önkontroll, küzdés, tompítás, esés, erőbedobás.

Tematikai egység	7. Természetes mozgásformák a vízbiztonságot kialakító és úszó gyakorlatokban Motoros képességfejlesztés, mozgástanulás és játék	Órakeret 30 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Alkalmazkodás az új közegben történő gyakorláshoz. A szükséges magatartási és balesetvédelmi szabályrendszer kialakítása és betartása. A tanulók vízben történő biztonságos tájékozódása, vízbiztonságának és vízszerezetének megalapozása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG: Járások, futások a vízben, merülési gyakorlatok, vízbe ugrások, sikló és lebegési gyakorlatok, levegővétel elsajátítása, légzésszabályozást segítő gyakorlatok; ismerkedés a mélyvízzel. A mozgásműveltségi tartalmaknál felsorolt gyakorlatok élményközpontú, az életkori és fejlettségi szintnek megfelelő végrehajtása.		Művészetek; vizuális kultúra: tárgy- és környezetkultúra.
ISMERETEK: Uszodai rendszabályok, a vízmélységgel kapcsolatos életvédelmi tudnivalók, az úszástechnikák vezető műveleteinek ismerete, játékos úszó-, vízbeugró-, merülőgyakorlatok, vízi csapatjátékok eszközökkel, vízilabda-, illetve röplabda-jellegű labdás játékok, egyéb játékok különféle eszközökkel. Az uszoda használatához kötődő baleset- és életvédelmi szabályok maximális betartása.		
SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS: Önbizalom és bizalom mások iránt, az úszástanulással, vízben mozgással kapcsolatos érzések kommunikációja, irányítás általi alkalmazkodás. Az önbizalom és a mások iránti bizalom kialakulása, egy másik közeg által okozott kellemes érzések során.		
Kulcsfogalmak	Csúszásveszély, lebegés, kartempó, levegővétel, lábtempó, siklás, gyorsúszás, hátúszás, krallozás, mélyvíz.	

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	A tanuló képes a helyes és cselekvésbiztos technikai végrehajtásra a testtartásjavító gimnasztikai sorok, a statikus és dinamikus törzsizomerősítő gyakorlatok és a lábboltozat-erősítő gyakorlatok egyéni, páros,

	csoportos végrehajtása során. Azonosítani tudja a biomechanikailag helyes testtartás kulcselemeit. A tanuló ismeri a gerincoszlop formáját. Felismeri a különbséget az egészséges lábnyom és a „lúdtalp” között. Ismeri a preventív jellegű gyakorlatokat. Elfogadja, hogy a mozgás segíti a szervezet teljesítőképességének javulását és a biomechanikailag helyes testtartás kialakulását. Azonosítani tudja a javuló teljesítmény útját az egészség érdekében. Ismeri, értelmezi és tudja alkalmazni a mozgásműveltségi tartalmakon keresztül a különböző mozgáskonceptiókat és foglalkoztatási formákat. Képes a teljesítmény és kezdeményezés örömeinek megélésére. Bízik önmagában, osztálytársaiban és a tanárban. Hatékonyan vesz részt az egyéni, páros és kooperatív játékok végrehajtásában. Képes a játékszabályok és a játékszerepek, illetve a játékfeladat alkalmazására. Ismeri a manipulatív alapkészségek mozgásmintáinak végrehajtási módjait, a vezető műveletek tanulási szempontjait. Fejlődik az eszközök biztonságos és célszerű használatában. Kialakul a rendszeres, fegyelmezett gyakorlás eredményeként az önálló tanulással kapcsolatos pozitív élménye. A feladat-végrehajtások során pontosságra, célszerűsége, biztonságra törekszik. A sporteszközök szabadidős használata igényévé és örömforrássá válik. A tanuló képessé válik a kondicionális képességek fejlesztése során az alapvető mozgáskészségek cselekvésbiztos és helyes technikai kivitelezésére, végrehajtására. Az állóképessége fejlesztéséhez legalább folyamatosan harminc perctet mozog. Minden nap az iskolán kívül is (otthon, játszótéren) legalább 30 perctet aktívan játszik mozgásos játékokat. Kritikus szemmel figyeli saját erősségeit és gyengeségeit a motoros feladatok végrehajtása során. Hajlandóságot mutat a mozgásos tevékenységek végrehajtása során kialakult belső érzések felismerésében, megosztásában. Biztonságosan tudjon kéztámasszal a test szélességi tengelye körül forgó mozgásokat végrehajtani. Felismeri felelősségét a segítségnyújtás felismerésében a saját és a társak biztonsága érdekében. A tudatos tanulási folyamat során erősödik az önértékelés és annak megtagasztalása, hogy a sokoldalú atlétikai jellegű mozgások az egészség, a fokozatos fejlődés és a sportági specializáció előfeltétele. Belsővé válik a versenyszituációkban való részvétel, és nem a külső motiváció az elsődleges. Képes a siker és kudarc együttes megélésére. Alkalmazza a labdarúgás, kézilabdázás, kosárlabdázás alaphelyzeteit. Képes az alapvető labdás és labda nélküli technikai elemeket megfelelő helyzetben kiválasztani. Képes az egyszerű cselezési lehetőségeket értelmezni. Az uszoda használatához kötődő baleset- és életvédelmi szabályokat maximálisan betartja.

3–4. évfolyam

Tematikai egység	1. Prevenció, életvezetés, egészségmegőrzés	Folyamatos
Előzetes tudás	Az alapvető gimnasztikai szakkifejezések ismerete és helyes végrehajtása. A biomechanikailag helyes testtartás, a higiénia, a baleset-megelőzés és a környezettudatosság területein megszerzett elemi ismeretek.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A megalapozott jövőorientált-egészségtudatos életvitel ismereteinek és gyakorlatainak továbbfejlesztése. A testi és lelki egészségért való személyes felelősség elmélyítése. A test- és térérzékelés, vagyis az önreflexió stabil megteremtése. A biomechanikailag helyes testtartás fontosságának felismerése és a gerincvédelmi gyakorlatok napi, szokásrendszerű végrehajtása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG: A biomechanikailag helyes testtartást kialakító és fenntartó gyakorlatok. Aktív, mozgásos relaxációs gyakorlatok és az interaktív relaxáció gyakorlatai. Lábboltozat-erősítő gyakorlatok. Mély hátizomzat, az oldal és a has izomzatának erősítését és a törzs stabilizációját fejlesztő gyakorlatok. A biomechanikailag helyes testtartást kialakító és fenntartó gyakorlatok önálló alkotással és végrehajtással. Egy-egy nyújtó és erősítő hatású gyakorlat önálló végrehajtása a testtartásért felelős főbb izomcsoportokra korrekciós céllal is. Gyermekjógagyakorlatok. A progresszív relaxáció alapgyakorlatai, az autogén tréning két alapgyakorlata.		<i>Matematika:</i> számolás, térbeli tájékozódás, összehasonlítások. <i>Környezetismeret:</i> testünk, életműködéseink; az emberi szervezet. <i>Vizuális kultúra:</i> tárgy- és környezetkultúra, vizuális kommunikáció.
ISMERETEK: A biomechanikailag helyes testtartást, lábboltozatot és törzsizomzatot kialakító, erősítő gyakorlatok helyes technikával önállóan történő végrehajtása. Higiéniaival és a környezettudatossággal kapcsolatos ismeretek tudatos alkalmazása. Egyszerű sérülések kezelése.		
SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS: Kritikus és kreatív gondolkodás a helytelen életviteli magatartásformákkal szemben. Az objektív mérések, a teljesítmény és a társas összehasonlítás által önmaga reakcióinak és saját testi és lelki határainak, korlátainak megismerése. Különböző konfliktushelyzetek kezelése.		
Kulcsfogalmak	Testséma, helyes testtartás, sérülés, megelőzés, tartásos elem, mozgásos elem, stressz, feszültség, életmód, táplálkozás, fittség, edzettség, mozgásintenzitás, hajlékonyság, vélemény.	

Tematikai egység	2.1. Természetes hely- és helyzetváltoztató, manipulatív alapkészségek Motoros készségfejlesztés, mozgástanulás és játék	Órakeret 60 óra
Előzetes tudás	Az első és második évfolyamon szerzett tudás a természetes hely- és helyzetváltoztató, manipulatív mozgások elnevezéseinek, lényeges elemeinek ismeretében. A változatos gyakorlás során kialakult jártasság az alapvető mozgáskészségek terén. Mozgáskészségek alkalmazása játékhelyzetekben.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az alapvető hely- és helyzetváltoztató, manipulatív mozgásformák végrehajtásának stabilizálása készségszinten. A koordináció megmaradása változó körülmények között is a feladatok végrehajtása során. Az alap megteremtése a mozgáskészségek terén a továbblépési lehetőségekre, a sportág-specifikus gyakorlatok nagy intenzitású végrehajtására.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG: Az 1–2. évfolyamon megismert helyzetekben szerzett, jártassági szinten végrehajtott alapvető hely-, helyzetváltoztató és manipulatív mozgásformáinak készségszintű végrehajtása a megszokottól eltérő és igen változatos környezeti feltételek mellett.		Matematika: logika, valószínűség-számítás, térbeli alakzatok, tájékozódás.
ISMERETEK: Az első és második évfolyam megismert mozgáskonceptiók, feladat-végrehajtási formák. A megszokott szituációtól eltérő helyzetekben is a mozgásműveltségi tartalmakon keresztül a különböző mozgáskonceptiók és foglalkoztatási formák ismerete, értelmezése és alkalmazása.		Vizuális kultúra: tárgy- és környezetkultúra, vizuális kommunikáció. Környezetismeret: mechanikai törvényszerűségek; az emberi szervezet működése, energianyerési folyamatok.
SZEMÉLYISÉG: Saját erősségek és gyengeségek felismerése. A versenyszituáció és a pozitív vagy negatív feszültség kapcsolata, felismerése. A mozgás, játék és a feszültséglevezetés kapcsolata. Örömteli, érdeklődő részvétel a saját, eszközzel és társakkal végrehajtott mozgástevékenységekben. Törekvés a kommunikációs formák, jelek és szabályok betartására.		
Kulcsfogalmak	Mozgáskonceptió, biztonság, hely- és helyzetváltoztató, manipulatív mozgás, eszközhasználat, szabálytudat és alkalmazkodás, önismeret, önértékelés.	

Tematikai egység	2.2. Természetes hely- és helyzetváltoztató, manipulatív alapkészségek Motoros képességfejlesztés: fittség és versenyzés	Órakeret 10 óra
Előzetes tudás	Az iskolai testnevelés órákon megszerzett mozgástapasztalat az alapvető funkcionális mozgáskészségek terén. A mozgáskonceptiók ismerete és feladatok közbeni helyes értelmezése.	

A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az alapvető hely- és helyzetváltoztató, manipulatív mozgások változatos körülmények közti helyes technikai kivitelezése nehezített körülmények között. A kondicionális képességek fejlesztéséhez szükséges változatos mozgássorok, feladatok, játékok ismerete. Alkotó, egyéni és csoportos kooperatív képességfejlesztő (rövid) gyakorlatok tervezése, kivitelezése, alkalmazása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG: Az alapvető hely- és helyzetváltoztató, manipulatív mozgásformák (lásd mozgáskészség, mozgástanulás természetes alapkészségek). A kondicionális képességek fejlesztése során a mozgáskészségek cselekvésbiztos és helyes technikai kivitelezése, végrehajtása.		<i>Matematika:</i> logika, valószínűség-számítás, térbeli alakzatok, tájékozódás.
ISMERETEK: Nyugalmi pulzus, terheléses pulzus, megnyugvás, légzés, szapora légzés, izomfáradtság, reakciógyorsaság, mozdulatgyorsaság. Annak felismerése, hogy a tanár vagy a tanuló vagy a társak által tervezett feladatok melyik kondicionális képességet fejlesztik.		<i>Vizuális kultúra:</i> tárgy- és környezetkultúra, vizuális kommunikáció. <i>Környezetismeret:</i> mechanikai törvényszerűségek; az emberi szervezet működése, energianyerési folyamatok.
SZEMÉLYISÉG: Kitartás, önkontroll, szabálykövetés, kellemetlen érzések. Képesség a szabályok keretein belüli cselekvésre és törekvés azok betartására. Képesség és fogékonyság az irányítás általi alkalmazkodásra. Képesség mozgása és akarata gátlására; képesség a késleltetésre.		
Kulcsfogalmak	Állóképesség, mozdulatgyorsaság, reakcióidő, reakciógyorsaság, nyugalmi pulzus, pihenő, önreflexió, önkontroll, önismeret.	

Tematikai egység	3.1. Természetes mozgásformák a torna jellegű feladatmegoldásokban Motoros képességfejlesztés, mozgástanulás és játék	Órakeret 40 óra
Előzetes tudás	Az előző évfolyamokon tanult elemek technikailag helyes végrehajtása. Az összekapcsolt mozgásformák esztétikus bemutatása. Nyújtott karú támaszhelyzet. Elemkapcsolatok, 3-4 mozgásforma összekapcsolása akár táncos formában is. Esztétikus kivitelezés. Helyes támaszhelyzetek alkalmazása a gyakorlatokban. A statikus és dinamikus elemek pontos végrehajtása. Szabályos mászó kulcsolás.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Önálló gyakorlás, gyakorlás párokban, társ segítségével. A tér-, izom- és egyensúlyérzék továbbfejlesztése. Esztétikus mozgásvégrehajtás fejlesztése. Gyermektáncoknál a ritmus és mozgás összehangolása, páros táncoknál a társ elfogadása, megbecsülése, alkalmazkodás a társ mozgásához.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok

MOZGÁSMŰVELTSÉG: Gurulóátfordulások előre, hátra különböző kiinduló és érkező helyzetekbe, repülési fázissal. Fejállás különböző lábtartásokkal (zárt, nyújtott, terpesz, zsugor). Híd, spárga. Fellendülés kézállásba, segítővel, vagy önállóan. Futólagos kézálláson át gurulás előre különböző érkezési helyzetekbe (nyújtott vagy zsugorülésbe, állásba, guggolásba stb.). Kézenátfordulás oldalt. Hátraguruló, futólagos kézálláson át. Tigrisbukfenc. Fejen átfordulás segítővel. Kézenátfordulás oldalt. Lányok: gerenda: járások, lépések, szökkenések, fordulatok. Alacsony gerendán gurulóátfordulás előre, mérlegállás. Fiúk: gyűrű: alaplendület, lefűgges. 3–4 részes szekrényen guggoló átugrás. Önálló talajgyakorlat összeállítása, 5–6 elemkapcsolatból, táncos összekötő elemekkel, akár zenére is. Egyéni-, páros-társas gúlagyakorlatok vegyes párokban is. Kötélmászás vagy rúdmászás mászó kulcsolással. Választott zenére improvizációs-kreatív tánc összeállítása. Páros és csoportos gyermektáncok, különböző térbeli alakzatokban. Motívumismeret bővítése, az adott tánc struktúrájának egyre mélyebb megértése. Ritmusgyakorlatok egész testtel. Hely- és helyzetváltoztató természetes mozgásformák alkalmazása gyermektáncokban, és torna jellegű feladatmegoldásokban is. A biomechanikailag helyes testtartás kialakítását elősegítő speciális mozgások. Legyen képes a tanuló a megismert gyakorlatelemek technikailag helyes végrehajtására. A lányokban alakuljon ki az igény a nőies mozgás iránt. Legyenek képesek az elsajátított mozgáselemeket összefüggő gyakorlatban is alkalmazni. A kecses, esztétikus mozgás kialakítása.	<i>Matematika:</i> logika, valószínűség-számítás, térbeli alakzatok, tájékozódás. <i>Vizuális kultúra:</i> tárgy- és környezetkultúra, vizuális kommunikáció. <i>Környezetismeret:</i> mechanikai törvényszerűségek, az emberi szervezet működése, energianyerési folyamatok.
ISMERETEK: Térbeli tudatosság (elhelyezkedés a térben, mozgásirány...) fontossága a torna feladatrendszerén keresztül. Tudatos energiabefektetés. Társra és eszközre vonatkozó térbeli helyzetérzékelés szerepe. A vállból történő lökő mozdulat jelentőségének ismerete az átfordulásoknál (fejenátfordulás, kézenátfordulás). A tornamozgások megnevezése. A tanult táncokhoz tartozó népi hagyományok ismerete.	
SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS: Sérülésveszélyes helyzetek elkerülése. A tanult dalokhoz és táncokhoz kapcsolódó népi hagyományok megismerése. A sikeres feladatmegoldások érdekében a teljesítőképeség határainak átlépése a személyes biztonság sérülése nélkül.	
Kulcsfogalmak	Gurulás, fellendülés, emelés, lebegőtámasz, tornaelem, aerobik, néptánc, pontozás, bemutatás, szólítás, érkezés, ki-és bejelentkezés.

Tematikai egység	3.2. Természetes mozgásformák a torna jellegű feladatmegoldásokban	Órakeret 20 óra
Előzetes tudás	A tanult tornaelemek, táncmozdulatok felismerése és végrehajtása. Változatos térirányokban tükrözés. Cselekvésbiztonság a tengelykörüli mozgásokban.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A tartásos és mozgásos képességek fejlesztése. A lányoknál a nőies, szép mozgás előtérbe helyezése, esztétikus mozgásvégrehajtásra való törekvés erősítése. A gyermektáncok tanulásánál a mozgás és a ritmus iránti érzék fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG: Az eddig tanult tartásos és mozgásos elemek fejlesztése. Támaszhelyzetek és gyakorlatok talajon. Lendületek előre, hátra. Haladás oldalirányba. Kreatív tánc különböző ritmusú zenére. A megtanult, elsajátított torna és tánc mozgáselemeiből összeállított gyakorlatok bemutatása, előadása versenyhelyzetekben. Fellépések kisebb közönség előtt, a versenyrutin megszerzése céljából.		Matematika: logika, valószínűség-számítás, térbeli alakzatok, tájékozódás. Vizuális kultúra: tárgy- és környezetkultúra, vizuális kommunikáció. Környezetismeret: mechanikai törvényszerűségek, az emberi szervezet működése, energianyerési folyamatok.
ISMERETEK: A rendszeres testedzés hatása a szervezetre. Az edzettség és a teljesítmény a mindennapokban. A balesetek elkerülésének módjai. A bemutatott gyakorlatok értékelése, pontozása, a kapott értékek megbeszélése, a tanulságok levonásával.		
SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS: A motoros képességek fejlesztésének tudatosítása. A csapatszellem fontossága. Személyes érdekek háttérbe helyezése a csapatérdekkel szemben.		
Kulcsfogalmak	Gurulás, lendítés, fellendülés, kéz- és fejtámasz, elugrás, repülési fázis, lebegőtámasz, függés- és egyensúlygyakorlat, mászó kulcsolás, kreatív tánc, ritmusgyakorlat, pontozás, aerobik, tánc.	

Tematikai egység	4.1. Természetes mozgásformák az atlétika jellegű feladatmegoldásokban Motoros képességfejlesztés, mozgástanulás és játék	Órakeret 60 óra
Előzetes tudás	Az atlétikai jellegű mozgásformák jártasság szintű ismerete. A futó, szökdelő és dobó alapgyakorlatok változatos végrehajtása. A mozgáskonceptiók tudatos és tervszerű alkalmazása állandó és változó környezeti feltételek mellett.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az önértékelés további erősítése. Az atlétikai jellegű mozgásformák végrehajtása során a koordináció finomítása. A futó-, ugró és dobó alapképességek tudatos, célorientált fejlesztése, tudatosítása. A sokoldalú atlétikai képzés mozgásos alapjainak megteremtése.	

Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG: Az alapvető hely- és helyzetváltoztató, manipulatív mozgásformák (lásd mozgáskészség, mozgástanulás természetes alapkészségek). Futógyakorlatok a lépéshossz-lépésfrekvencia dinamikájának változatos alakításával, szabadon, és növekvő akadályok és kényszerítő eszközök felett. Ugróiskolai gyakorlatok, sorozatszökdélések az ugrástávolság és a magasság változtatásával. Komplex futó- és ugróiskolai gyakorlatvariációk az egyre hatékonyabb technikai kivitelezés érdekében. Vágtafutás; tartós futás különböző terepeken; változó kiindulási helyzetekből végzett rajtgyakorlatok; távolugrás-kísérletek guggoló technikával, rövid nekifutásból; magasugrás-kísérletek átlépő technikával; kislabda és egyéb eszközök hajítása 3 lépéses dobóritmusban; atlétikai dobásgyakorlatok: egy- és kétkezes hajító-, lökő- és vető mozdulatok célra, távolságra, különböző kiinduló helyzetekből, mozgásból.		<i>Matematika:</i> logika, valószínűség-számítás, térbeli alakzatok, tájékozódás. <i>Vizuális kultúra:</i> tárgy- és környezetkultúra, vizuális kommunikáció. <i>Környezetismeret:</i> mechanikai törvényszerűségek, az emberi szervezet működése, energianyerési folyamatok.
ISMERETEK: Újszerű futó-, ugró- és dobóiskolai gyakorlatok. A Kölyökatlétika eszközeivel változatos pályák tervezése. Az újszerű futó-, ugró-, dobóiskolai gyakorlatok lényege.		
SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS: Testtudat, önértékelés, önbecsülés, gondolkodás, motiváció, érzelem- és feszültségszabályozás, öröm. Törekvés a saját gyengeségek csökkentésére. A szabályoknak megfelelő viselkedés öröme, javaslattétel újszerű szabályok alkalmazására.		
Kulcsfogalmak	Futó-, ugró-, dobóiskolai gyakorlat, változatos gyakorlás, ritmusváltás, futóiskola.	

Tematikai egység	4.2. Természetes mozgásformák az atlétika jellegű feladatmegoldásokban Motoros képességfejlesztés: fittség és versenyzés	Órakeret 20 óra
Előzetes tudás	Az alapvető mozgáskészségek helyes technikai végrehajtása atlétikai, játékos és játékos jellegű feladatokban (Kölyökatlétika).	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A Kölyökatlétika eszközkészletének szakszerű és élményközpontú felhasználása a kondicionális képességek fejlesztésében. A felnőtt atlétikai versenyszituációkkal való ismerkedés, felkészítés.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG: Az alapvető hely- és helyzetváltoztató, manipulatív mozgásformák		<i>Matematika:</i> logika, valószínűség-

(lásd mozgáskészség, mozgástanulás természetes alapkészségek).		számítás, térbeli alakzatok, tájékozódás. <i>Vizuális kultúra:</i> tárgy- és környezetkultúra, vizuális kommunikáció. <i>Környezetismeret</i> mechanikai törvényszerűségek, az emberi szervezet működése, energianyerési folyamatok.
A Kölyökatlétika versenyszámaihoz kapcsolódó mozgásformák, helyes technikai és biztonságos végrehajtása.		
ISMERETEK: A koordinációs létra használata gyorsaság- és állóképesség-fejlesztésben. A váltóbot átadásának legegyszerűbb módja. A Kölyökatlétika versenyszámainak ismerete. Progresszív futófeladatok. A Kölyökatlétika versenyszámai alapján saját pályák tervezése társ vagy tanári segítséggel.		
SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS: Egészséges versenyszellem, csapatmunka, saját teljesítmény értékelése. Belsővé válik a versenyszituációkban való részvétel, és nem a külső motiváció az elsődleges. A saját és mások teljesítménye és erőfeszítése által elért eredmény öröme. A siker és kudarc együttes megélése.		
Kulcsfogalmak	Koordinációs létra, váltóbot, gyorsaság, állóképesség, szivacsgerely, bója, gátak.	

Tematikai egység	5.1. Természetes mozgásformák a sportjátékok alapvető technikai és taktikai feladatmegoldásaiban Motoros képességfejlesztés, mozgástanulás és játék	Órakeret 50 óra
Előzetes tudás	A sportjátékok első és második osztályában megismert alapvető manipulatív készségek, labdás és labda nélküli technikai elemek, az egyszerű támadó és védő helyzetek, valamint az alapvető szabályok ismerete.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A labdarúgás, mini kosárlabda és a (szivacs-)kézilabda játék alaptechnikáinak alkalmazása a spontán játék során is, a játék közbeni döntéshelyzetekben a legegyszerűbb mozgáscselekvés kialakítása. A taktikai gondolkodás kialakításának megkezdése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG: <i>Általános technikai, taktikai tartalmak:</i> játékos passzolási és labdavezetési gyakorlatok. Cselezések. Helyezkedés. Szabályismeret. – Szabálytalan technikák (lépéshiba, labdavezetési hiba). – Az ellenféllel szembeni szabálytalanságok. – Büntetések. <i>(Szivacs)kézilabda:</i> magas és mély labdavezetés. Kétkezes mellső és felső dobás. Kapura lövés kitámasztással. Kapura lövés be- és felugrással. Lövő- és átadócselek, átemelés. Elzárások. Cselezés a dobókéz felé és azzal ellentétes irányba. 7 m-es dobás. Labdaszerzés (elütés, halászás). Kapus bázistechnika. Emberfogásos és területvédekezés. <i>(Szivacs)kézilabda játék 3+1, 5+1, 6+1 fővel.</i>		<i>Matematika:</i> logika, valószínűség-számítás, térbeli alakzatok, tájékozódás. <i>Vizuális kultúra:</i> tárgy- és környezetkultúra, vizuális kommunikáció.

<i>Minikosárlabda:</i> megindulás, megállás, sarkazás. Labdavezetés. Kosárra dobások álló helyből és mozgás közben. Átadási, dobó- és indulócselek. Büntető dobás. Labdaszerzés (elütés, halászás). Emberfogásos és területvédekezés. Minikosárlabda játék. <i>Labdarúgás:</i> Labdaátvétel, labdavezetés. Rúgások társhoz és kapura belsővel, belső csüddel és teljes csüddel. Lövő- és testcselek. Büntetőrúgás. Szerelés. Kapus bázistechnika. Kispályás labdarúgás, 4:1-es felállás, rombusz alakzat. A tanult technikai elemek összekapcsolása, különböző irányokból és magasságokban érkező labda átvétele (kézzel illetve lábbal) után labdavezetéssel haladás, közben irányváltoztatások, cselezés, majd kosárra/kapura dobás, rúgás. A gyakorlatok nagy frekvenciával történő végrehajtása. Törekvés a maximális sebességgel való kivitelezésre. Az alapvető kapuvédési technikák alkalmazása. A labdarúgás, a minikosárlabda, a (szivacs)kézilabda, valamint egyéb sportjáték-előkészítő kispályásokban és iskolai játékokban való aktív részvétel.		<i>Környezetismeret:</i> mechanikai törvényszerűségek, az emberi szervezet működése, energianyerési folyamatok.
ISMERETEK: Technikai elemek. Páros, hármas kapcsolatok, csapatjáték. Játékvezetői kar- és sípjelek. A játékhoz szükséges alapvető technikai elemek és azok végrehajtása, a játékban a taktikai megoldások közül a páros és hármas kapcsolatok alapvető formái. Az emberfogásos és a területvédekezési formák közötti különbségek. A sportjátékokban alkalmazott játékvezetői kar- és sípjelek.		
SZEMÉLYISÉG: Ellenfél, sportszerűség, keménység, durvaság. A gól elérésére, az ellenfél legyőzésére való törekvés, annak tudatosulása, hogy a sportban csak ellenfelek, nem pedig ellenségek vannak. Belső motiváltság. A sportszerű viselkedés igénye, a keménység és a durvaság közötti különbség megtapasztalása, az ellenfél tisztelete, teljesítményének elismerése.		
Kulcsfogalmak	Gól, kosár, technikai elem, cselezés, dobásforma, rúgásforma, emberfogás, területvédelem, taktika, játékvezető, versenybíró, ellenfél, csapat, csapattag.	

Tematikai egység	5.2. Természetes mozgásformák a sportjátékok alapvető technikai és taktikai feladatmegoldásaiban Motoros képességfejlesztés: fittség és versenyzés	Órakeret 20 óra
Előzetes tudás	A labdával mint sporteszközzel való játék élményközpontú, örömteli tapasztalata.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A különféle technikai elemek összekapcsolása és játékhelyzetekben történő helyes alkalmazása az eddigieknél magasabb szinten. Átmenet a konkrét műveleti gondolkodásból a formális műveleti gondolkodásba.	

Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG: A sportjátékokkal való ismerkedés során szerzett jártasságszintű, specifikus, az adott sportágra jellemző feladatok. A jártasságszintű sportjáték-elemek alkalmazása a nehezített, kifejezetten a kondicionális képességet fejlesztő feladatokban.		<i>Matematika:</i> logika, valószínűség-számítás, térbeli alakzatok, tájékozódás. <i>Vizuális kultúra:</i> tárgy- és környezetkultúra, vizuális kommunikáció. <i>Környezetismeret:</i> mechanikai törvényszerűségek, az emberi szervezet működése, energianyerési folyamatok.
ISMERETEK: Az adott sportági mozgásanyaggal fejleszthető kondicionális képességek és gyakorlataik. A különböző kondicionális képességek fejlesztésére használható speciális, sportági mozgásanyag megfelelő kiválasztása.		
SZEMÉLYISÉG: Belső motiváció, küzdés, lazítás, oldás, tűrés. A saját és mások teljesítményének értékelése önmagához képest.		
Kulcsfogalmak	Fáradtság, izomláz, légszomj, szomjúság, izzadás, tehetetlenség, pihenés.	

Tematikai egység	6. Természetes mozgásformák az önvédelmi és küzdő feladatmegoldásokban Motoros képességfejlesztés, mozgástanulás és játék	Órakeret 14 óra
Előzetes tudás	Az első és második évfolyamon szerzett húzó-toló és esés-tapasztalatok, és az alapvető mozgáskészségek terén szerzett tudatosan kontrollálható precíziós végrehajtás képessége.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az önvédelem és küzdő feladatok során szerzett pozitív tapasztalatok megerősítése a további gyakorlás céljából.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG: Társtolások és -húzások különböző kiindulópályából a test különböző részeivel, változó, váltakozó erőfelfejtással. Páros és csoportos kötélhúzások különböző kiindulópályákból. Esések és tompításuk előre, hátra, oldalra. Az alapvető mozgáskészségek cselekvésbiztos használata a küzdő jellegű játékokban és játékos jellegű feladatokban.		<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> keleti kultúrák. <i>Környezetismeret:</i> izmok, ízületek, anatómiai ismeretek, testi és lelki harmónia.
ISMERETEK: A mozgásos feladatok végrehajtásának kulcselemei, a küzdés baleset-megelőzési és szabályrendszere. Küzdőjátékok, játékok páros, csoportos együttműködést feltételező, erőfejlesztő tartalommal.		

A mozgásos elemek helyes technikai végrehajtásának fontossága a balesetmegelőzés szempontjából.	
SZEMÉLYISÉG: Önkontroll, önreflexió, akaratgátlás, szabályok betartása, fegyelem. Annak tudatosítása, hogy a játék segít a feszültség levezetésében. Annak felismerése és megfogalmazása saját szavaival, hogy mi okozza a legnagyobb feszültséget és örömet a küzdő feladatok végrehajtása során.	
Kulcsfogalmak	Önkontroll, küzdés, tompítás, esés, erőbedobás.

Tematikai egység	7. Természetes mozgásformák a vízbiztonságot kialakító és úszógyakorlatokban Motoros képességfejlesztés, mozgástanulás és játék	Órakeret 30 óra
Előzetes tudás	A vízhez szoktatás gyakorlatai, a vizes környezet balesetvédelmi és higiéniai rendszabályai. Vízbiztonság, siklás hason és háton. Tudatos levegővétel az úszás rávezető gyakorlataiban.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az uszodában szükséges magatartási, higiéniai és balesetvédelmi szabályrendszer tudatosítása, a személyes felelősség kialakítása és az uszodai szabályok betartása. Egy úszásnem (gyorsúszás vagy hátúszás) technikájának rögzítése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG: A hátúszás és gyorsúszás lábtempójának (krallozás) oktatása. A hátúszás kartempójának oktatása. A gyorsúszás kartempójának és légzéstechnikájának oktatása. Mély vízben végrehajtott hátúszás. A hátúszás és a gyorsúszás technikájának javítása. Folyamatosan haladás a hátúszás és a gyorsúszás lábtempójával, úszólap használatával. Úszás közben a stabilitás érzésének kialakulása. A lábtempó, kartempó és a levegővétel technikai végrehajtásának összekötése, folyamatos haladás közben. Legalább 50 méter folyamatos hátúszás teljesítése. A helyes kar- és lábtempó elsajátítása. Mindkét tempóhoz a levegővétel megtanulása, külön-külön. A három technikai elem összekapcsolása, gyakorlása. Fejesugrás elsajátítása.		<i>Környezetismeret:</i> közegellenállás, a víz tulajdonságai, felhajtóerő, víz és vízszennyezés; személyi higiénia, testápolás.
ISMERETEK: Uszodai rendszabályok, a vízmélységgel kapcsolatos életvédelmi tudnivalók, az úszástechnikák vezető műveleteinek ismerete, játékos úszó-, vízbeugró-, merülőgyakorlatok, vízi csapatjátékok eszközökkel, vízilabda-, illetve röplabda-jellegű labdás játékok, egyéb játékok különféle eszközökkel. Az uszoda használatához kötődő baleset- és életvédelmi szabályok maximális betartása.		

SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS: Önbizalom és bizalom mások iránt, az úszástanulással, vízben mozgással kapcsolatos érzések kommunikációja, irányítás általi alkalmazkodás. Örömmel, elkötelezettséget mutatva a mozgásműveltség fejlesztése az egészségtudatos életvezetéssel kapcsolatban. Saját és társa biztonsága érdekében az óvintézkedések alkalmazása a balesetveszély elkerülése érdekében.	
Kulcsfogalmak	Csúszásveszély, lebegés, kartempó, levegővétel, lábtempó, siklás, gyorsúszás, hátúszás, krallozás, mélyvíz.

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	A biomechanikailag helyes testtartást kialakító és fenntartó gyakorlatok önálló alkotással és végrehajtással. Egy-egy nyújtó és erősítő hatású gyakorlat önálló végrehajtása a testtartásért felelős főbb izomcsoportokra korrekciós céllal is. Gyermejkóga-gyakorlatok. A progresszív relaxáció alapgyakorlatai, az autogén tréning két alapgyakorlata. Higiéniával és a környezettudatossággal kapcsolatos ismeretek tudatos alkalmazása. Egyszerű sérülések kezelése. Önmaga reakcióinak és saját testi és lelki határainak, korlátainak megismerése. Különböző konfliktushelyzetek kezelése. Ismerje, értelmezze, és tudja alkalmazni a megszokott szituációtól eltérő helyzetekben is a mozgásműveltségi tartalmakon keresztül a különböző mozgáskonceptiókat és foglalkoztatási formákat. Örömmel, érdeklődve vegyen részt a saját, eszközzel és társakkal végrehajtott mozgástevékenységeiben. Törekedjen a kommunikációs formák, jelek és szabályok betartására. A kondicionális képességek fejlesztése során a mozgáskészségek cselekvésbiztos és helyes technikai kivitelezése, végrehajtása. Legyen képes a tanuló a szabályok keretein belül cselekedni, és törekedjen azok betartására. Legyen képes és fogékony az irányítás általi alkalmazkodásra. Legyen képes mozgását és akaratát gátolni; és legyen képes a késleltetésre. A Kölyökatlétika eszközeivel változatos pályák tervezése. Az újszerű futó-, ugró-, dobóiskolai gyakorlatok lényege. Törekedjen a tanuló saját gyengeségeinek csökkentésére. Élvezze a szabályoknak megfelelő viselkedés örömeit, miközben javaslatokat tesz újszerű szabályok alkalmazására. Belsővé válik a versenyszituációkban való részvétel, és nem a külső motiváció az elsődleges. A saját és mások teljesítménye és erőfeszítése által elért eredmény öröme. A siker és kudarc együttes megélése. Ismerje a játékhoz szükséges alapvető technikai elemeket és azok végrehajtását, a játékban a taktikai megoldások közül a páros és hármas kapcsolatok alapvető formáit. Ismerje az emberfogásos és a területvédekezési formák közötti különbségeket. Ismerje a sportjátékokban alkalmazott játékvezetői kar- és sipjeleket. Jellemezze a gól elérésére, az ellenfél legyőzésére való törekvés, tudatosodjon, hogy a sportban csak ellenfelek, nem pedig ellenségek

	vannak. Belső motiváltság. A sportszerű viselkedés igénye, a keménység és a durvaság közötti különbség megtapasztalása, az ellenfél tisztelete, teljesítményének elismerése. Tudatosítsa, hogy a játék segíti a feszültség levezetésében. Ismerje fel és saját szavaival fogalmazza meg, hogy mi okozza a legnagyobb feszültséget és örömet a küzdő feladatok végrehajtása során. Örömmel, elkötelezettséget mutatva fejlessze mozgásműveltségét az egészségtudatos életvezetéssel kapcsolatban. Tudja alkalmazni saját és társa biztonsága érdekében az óvintézkedéseket a balesetveszély elkerülésének érdekében.

SPORTÁGVÁLASZTÓ

A tantárgy tanulásának legfontosabb feladata és célja, hogy a gyermekeket megismertesse a sportolási lehetőségekkel, bepillantást nyújtson a sport világába, megismertessen a testedzés jelentőségével, megmutassa a különböző sportágak jellegzetességeit, hangsúlyozza a sportra, az egészséges életmódra nevelés fontosságát, felkeltse a sport iránti érdeklődést, vágyat, és segítséget adjon az egyén számára, az adottságok figyelembe vételével a legmegfelelőbb sportág tudatos kiválasztására.

A nevelés-oktatás egyik legfontosabb pontja tanítványaink mindennapos mozgásra nevelése. A mozgás örömeinek átélése mellett az akár játékosan végzett sporttevékenység, valamint a testedzés számtalan lehetőségének kihasználása során tanítványaink rendhez, fegyelemhez szoknak, szabályismereteket sajátítanak el. A sportmunka erősíti, edzi a jellemet, az akaraterőt, a küzdeni tudást, kitartásra nevel, megtanítja a sportoló fiatalokat az egyéni és kisebb-nagyobb közösségek céljaiért küzdeni, így az egyéni és társas kompetenciák fejlesztését nagymértékben segíti.

A sportágválasztó elnevezésű tantárgy célja az is, hogy a fiatalok sportválasztása pontos ismereteken és tudatos döntéseken alapuljon. A tantárgy tanulása során a tanulók megismerkednek a saját, önerőből elért sikerek örömeivel, de szó esik a kudarcok, a csalódások elviselésének módjairól is.

Egy ország, egy nemzet sportszakmai megítélése azon is múlik, hogy milyen erőket mozgat meg, mennyi munkát fektet be, mennyit áldoz a sportutánpótlás nevelésére, a tehetségek felkutatására, a jövő eredményeinek megalapozására. Ezért nagyon fontos, hogy a komolyan sportolni kívánók fiatal korban ismerkedjenek meg a sportolási lehetőségekkel, és időben kezdhesék – a változtatás esélyét is beleszöve – az egyén, a kisebb és nagyobb közösség számára is fontos sportmunkát.

1–2. évfolyam

Az életkori sajátosságok figyelembevételével, játékos formában bepillantás a sport világába, a sportolás alapjainak megismertetése történik. Fontos feladatok és célok:

- a mozgás élményének megélése, megtapasztalása;
- sportjátékokkal, mozgáshoz köthető mondókákkal, énekekkel történő különböző mozgástevékenységekre történő ráhangolás;
- testrészek ismerete, mozgásorientációs gyakorlatok végzése;
- a sport mint örömforrás megtapasztaltatása;
- sporttevékenységekhez köthető tudásbővítés játékos formában.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	A mozgás örömei	Ajánlott órakeret 10 óra
Előzetes tudás		
Tantárgyi fejlesztési célok	A mozgás örömeinek felfedeztetése, megismertetése, megtapasztalása. A sporttevékenység megszerettetése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
– Játék a szabadban.		Ének-zene: ritmizálás.

– Játékos mozgásformák végzése. – Tornatermi játékok. – Szabályok megismerése. – Mozgáskoordináció, térérzékelés fejlesztése.	<i>Környezetismeret</i>
Kulcsfogalmak	Testtartás, irány, térérzékelés, mozgás, viselkedés.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Sporteszközök	Ajánlott órakeret 10 óra
Előzetes tudás		
Tantárgyi fejlesztési célok	Sporteszközök megismerése, kezelésük. Az eszközök szakszerű, biztonságos használata.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
– Ismerkedés mindennapi sporteszközökkel. – A sport egyéb eszközei. – Alap-sporteszközök megismerése, kipróbálása, használata (labda, karika, gerenda, ugrószekevény stb.).		<i>Testnevelés és sport:</i> sporteszközök.
Kulcsfogalmak	Mozgásforma, sporteszköz, gyakorlat.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	A sport és az évszakok kapcsolata	Ajánlott órakeret 10 óra
Előzetes tudás		
Tantárgyi fejlesztési célok	Hasonlóságok és különbségek felismerése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
– Különböző évszakokhoz kapcsolódó sportági ismeretszerzés. – Évszakhoz nem köthető sportágak. – Azonosságok és eltérések megfogalmazása.		<i>Környezetismeret:</i> évszakok, időjárás.
Kulcsfogalmak	Téli sport, tavaszi sport, nyári sport, őszi sport, időjárás-független sporttevékenység.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Ki? Mit? Tud?	Ajánlott órakeret 10 óra
Előzetes tudás		
Tantárgyi fejlesztési célok	Ismeretszerzés a sportolás szintereiről, sportágakról, öltözékekről.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok

– A sportolás szinterei. – Sportruházat. – Ki milyen sportágot ismer? – Új sportágak. Sport a családban, barátoknál, ismerősöknél. – Sporttevékenységek, sportöltözékek felismerése, azonosítása, megnevezése.	<i>Technika, életvitel és gyakorlat; erkölcstan:</i> család, barátok, közösségek. <i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> bevásárlóhelyek. <i>Vizuális kultúra:</i> televíziós műsorok.
Kulcsfogalmak	Sportruházat, sportágsoroló.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Sportágválasztási lehetőségek	Ajánlott órakeret 25 óra
Előzetes tudás		
Tantárgyi fejlesztési célok	Reális énkép, önismeret kialakítása, fejlesztése. Optimális választási készség, képesség fejlesztése. Sportágválasztás az egyéni adottságok, képességek és a lehetőségek figyelembevételével.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
– Részvétel sportágválasztó rendezvényeken. – Próbajátékok. – Sportágak megismerése, kipróbálása. – Különböző sportágak jellemzőinek felismerése, kipróbálása.		<i>Testnevelés és sport:</i> sportrendezvények, versenyek, edzések.
Kulcsfogalmak	Sportágválasztás, sportrendezvény, sportválasztás, próbajáték.	

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	A sport játékos megismertetése során fejlődik a mozgáskoordináció, a térközi és térbeli mozgás biztonsága. A mozgás örömforrásként való megélése pozitív hatású a sportmunka megalapozásához. A különböző sportágak kipróbálása során reális önismeret alakul ki. A sporteszközök megismertetésével sikerül megalapozni a későbbiekben használt eszközök feladatát, funkcióját. Ismeretekre tesznek szert a tanulók a sport szintereiről, fajtáiról, sportolási lehetőségekről. A tantárgy tanulása megkönnyíti és segíti a sportágválasztást.

3–4. évfolyam

Elsődleges cél a sporttevékenység fokozatos tudatossá tétele. A sport nyújtotta pozitív lehetőségek megismerésével a sportolni vágyó fiatalok folyamatosan megismerik a sport világát, megismerkednek különböző sportolási lehetőségekkel, a sport egészségre ható erejével, nevelő hatásával. Személyes élmények és közvetett források segítségével

bepillantanak élsportolók életébe, sportágválasztó rendezvényeken való részvétel útján szakszerű segítséget kapnak az egyén számára legmegfelelőbb sportág kiválasztásához és műveléséhez.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Élménysoroló	Ajánlott órakeret 4 óra
Előzetes tudás	Szárazföldi és vízi sportélmények.	
Tantárgyi fejlesztési célok	A sport szeretetének erősítése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
– Legkedvesebb sportélmények – élménybeszámolók. – Legkedvesebb sportjátékok. – Különböző mozgásformák tudatos alkalmazása (guggolás, térdepelés, ugrás, lendítés stb.).		<i>Testnevelés és sport:</i> úszásfoglalkozás, játékos foglalkozások, szabadidős tevékenységek, tánc. <i>Dráma és tánc:</i> zene, tánc.
Kulcsfogalmak	Mozgás, szárazföldi sport, vízi sport, élmény, öröm, szeretet, guggolás, térdepelés, ugrás, lendítés.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Kötelező és szabadidős tevékenységek Az idő helyes beosztása	Ajánlott órakeret 4 óra
Előzetes tudás	Korábbi tapasztalatok a napi elfoglaltságok ütemezésében, megvalósításában.	
Tantárgyi fejlesztési célok	A napi tevékenységek tudatos megtervezése, kivitelezése. A korrigálás lehetőségének figyelembevétele.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Mindennapi tevékenységeink. – Tanulás. – Sport. – Játék. – Pihenés. Napirend, az idő beosztása.		<i>Környezetismeret;</i> <i>természetismeret:</i> iskolai elfoglaltság, szabadidős tevékenység, sport- elfoglaltság, játék. <i>Testnevelés és sport:</i> sportelfoglaltság, játék.
Kulcsfogalmak	Tervezés, megvalósítás, kötelező, szabadon választható, változtatás, lehetőség.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	A sport világa	Ajánlott órakeret 8 óra
Előzetes tudás	Személyes vagy közvetett formában szerzett egyéni tapasztalatok a sportolói életvitelről.	
Tantárgyi fejlesztési célok	A sportolói életvitellel járó életforma megismertetése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
– Ismerkedés az élsportolók, a sportoló fiatalok életével. – Sportolói életutak megismerése. – Információgyűjtés a környezetben, családban, barátok között fellelhető élsportolók életéről. – A sportfoglaltsággal járó mindennapi tevékenység megismertetése.		<i>Testnevelés és sport:</i> edzések, sportfórumok.
Kulcsfogalmak	Rendszeresség, következetesség, pontosság, elfoglaltság, munka, teljesítmény.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	A sport szerepe életünkben	Ajánlott órakeret 8 óra
Előzetes tudás	Egyéni ismeretszerzés, információgyűjtés, tapasztalat átadása.	
Tantárgyi fejlesztési célok	A tanulók megismertetése a komoly sportmunkával járó pozitív élményekkel, negatív hatásokkal.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
– A sport mint játék. – A sport mint hobbi. – A sport mint hivatás. – A sporttevékenység fokozatainak megismerése.		<i>Testnevelés és sport:</i> sportprogramok, fórumok.
Kulcsfogalmak	Játék, hobbi, hivatás, elkötelezettség, példamutatás.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Sportolási lehetőségek A lehetőségek széleskörű megismerése	Ajánlott órakeret 6 óra
Előzetes tudás	Testnevelésórákon, edzéseken, edzéslátogatásokon, televízióból megszerzett élmények, tapasztalatok.	
Tantárgyi fejlesztési célok	Optimális választási készség, képesség fejlesztése. Helyes önkép, önismeret kialakítása. Az egyéni adottságokhoz és a lehetőségekhez történő igazodás.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok

– Sport a nevelési-oktatási intézményben. – Egyesületekben történő sportolás. – Sportági ajánlások.	<i>Testnevelés és sport:</i> edzés, versenylátogatás.
Kulcsfogalmak	Lehetőség, adottság, választhatóság, elméleti ismeret, gyakorlati tudnivaló.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	A sport és az egészség kapcsolata	Ajánlott órakeret 6 óra
Előzetes tudás	Olvasmányélmények, tanórai beszélgetések.	
Tantárgyi fejlesztési célok	A sport szerepének megismertetése ez egészséges életmód kialakításában. Tudatos egészségmegőrző életmód kialakítása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
– Egészséges életmód kialakítása. – Az egészséges táplálkozás fontossága. – Tudatos magatartásforma, szemlélet kialakítása.		<i>Környezetismeret; technika, életvitel és gyakorlat: egészséges életmód, egészséges táplálkozás.</i> <i>Testnevelés és sport: edzés.</i>
Kulcsfogalmak	Egészség, fejlődő szervezet, sportolói életvitel, életmód.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Sportegyesületek látogatása	Ajánlott órakeret 10 óra
Előzetes tudás	Közvetett vagy közvetlen úton megszerzett személyes információ az egyesületi munkáról.	
Tantárgyi fejlesztési célok	Életközeli, személyes tapasztalatszerzés, információgyűjtés a sporttevékenységgel kapcsolatos feladatokról, elfoglaltságról, terhelésről.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
– Edzések, mérkőzések, versenyek megtekintése. – Élménybeszámolók a látottakról. – A sporteredmények eléréséhez szükséges feladatok, tennivalók megismertetése.		<i>Testnevelés és sport</i>
Kulcsfogalmak	Edzés, mérkőzés, időtartam, fejlesztés, gyakorlás.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Olvasmányélmények Példaképek gyűjtése	Ajánlott órakeret 4 óra
Előzetes tudás	Írott vagy elektronikus adatgyűjtés.	
Tantárgyi fejlesztési célok	A sikerhez és az eredményességhez vezető út megismerése. Akaraterő, kitartás fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
– Betekintés sikeres sportolók életébe. – Ki lehet példakép?		
Kulcsfogalmak	Siker, sikerorientáltság, példakép.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Elődeink nyomában	Ajánlott órakeret 4 óra
Előzetes tudás	Neves sportolóink versenyeredményei, helyezései.	
Tantárgyi fejlesztési célok	Törekvés a nagy elődökhöz méltó teljesítményekre. Nemzeti öntudatra nevelés.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
– Híres magyar sportolók. – Helyünk, szerepünk a világban. – Dicsőségtábla készítése.		<i>Testnevelés és sport:</i> olimpiák, Európa- bajnokságok, világbajnokságok, hazai és nemzetközi versenyek.
Kulcsfogalmak	Eredménylista, sportolói identitás, ranglista, eredményesség.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Sportágválasztás	Ajánlott órakeret 11 óra
Előzetes tudás	A sporttevékenységekről megszerzett és megtapasztalt korábbi információk.	
Tantárgyi fejlesztési célok	A sportágválasztás szempontjainak megismertetése. Reális önkép és a lehetőségek egyeztetése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
– Hogyan válasszak sportágat? – Milyen vagyok? Önismeret. – Lehetőségek számbavétele. – Részvétel sportágválasztó rendezvényeken. – Sportbemutatók megtekintése. – A sportolói életvitel és a hétköznapi élet összehangolása.		<i>Erkölcstan; technika, életvitel és gyakorlat:</i> önismeret. <i>Testnevelés és sport:</i> edzések, versenyek,

	rendezvények.
Kulcsfogalmak	Sportolói életvitel, sportolói magatartás, önismeret, alkalmasság, tehetség, alkalmazkodás.

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	Sportmotivált és sportorientált magatartás kialakulása. A sport élményként való megélése. Tudatos, egészségmegőrző életformára törekvés. A nagy példaképek megismerése, ösztönző hatás a mindennapi munkára. A sportegyesületek munkájának megismerésével, a sportrendezvények látogatásával lehetőség az egyén számára legalkalmasabb sportág kiválasztására.

KÜZDELEM ÉS JÁTÉK

Tantárgyunk a hagyományos tantárgyi rendszerben a Dráma és táncnak nevezett tantárgy tananyagait és fejlesztési feladatait foglalja össze.

A dráma- és tánctanítás célja az élményen keresztül történő megértés, valamint a kommunikáció, a kooperáció, a kreativitás fejlesztése.

A dráma és tánc a közös, aktív tevékenységek élménye révén segíti elő a tanulók alkotó- és kapcsolatteremtő készségének kibontakozását, összpontosított, megtervezett munkára szoktatását, testi-térbeli biztonságának javulását, idő- és ritmusérzékének fejlődését. Hozzájárul mozgásuk harmóniájához és beszédük tisztaságához, szolgálja ön- és társismeretük gazdagodását, segíti őket az oldottabb és könnyebb kapcsolatépítésben és az önkifejezésben. Különösen alkalmas a fogékonyság, a fantázia, a koncentráció, valamint a tolerancia és az együttműködés fejlesztésére. A tanulói tevékenységek a gondolatok és érzelmek kifejezését, a drámai és színházi kifejezések formai megértését szolgálják.

A sportiskolai kerettantervben átneveztük a tantárgyat, mert úgy véltük, hogy a tárgy elnevezésével határozottabban utalhatunk sajátos funkciójára egy sportiskolai tanulási-személyiségfejlesztési folyamatban. A fantázianév nem önkényes: hiszen a dráma a cselekvés, az akciók, a konfliktusok és a konfliktusok megoldásának, a katarzisnak a művészete, ezt "játsszák" az emberiség kezdetei óta a színpadon, a játéktéren – a dráma ebben rokon az erőpróbákat jelentő sportban. A konfliktustűrés, konfliktuskezelés, az erőpróbákon való helytállás, a sportszerű kommunikáció fontos személyiségjegyeknek fejlesztéséhez kíván tárgyunk hozzájárulni.

A majdani sportember számára különösen fontos, hogy a ritmus, a mozgás világában otthonosan érezze magát, hiszen megannyi sportfeladat teljesítését e képesség kellő fejlettsége megkönnyíti. Ugyanígy súlyt helyezünk arra, hogy a sporttal járó küzdelem élményét, a konfliktusokat az esztétikai élmények gazdagsága segítse hatékonyan, építő, kreatív módon feldolgozni.

A célok évenként azonosak, azonban a megvalósulás minősége, a megértés mélysége fokozatosan emelkedik.

A követelmények évente – néhány téma kiemelésével – szintén azonosak.

A tantárgy célja a közösség előtti szerepvállalás természetessé tétele, ösztönzése; az emberi-társadalmi megfigyelőképesség fejlesztése; a tárgyi tudás növelése; a művészeti nevelés különböző területein a tanulók sikerélményhez juttatása. További fontos cél a figyelemfelhívás a műveltségi részterület elemeinek fontosságára és szépségére. A tárgy oktatása segítheti más műveltségi területek tanítását, lehetőséget ad ezekkel a tárgyakkal történő együttműködésre.

A tárgyat heti egy órára terveztük.

1–2. évfolyam

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Érzékelés, kifejezőképesség	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési- fejlesztési céljai	A testi-térbeli biztonság javítása, az idő- és ritmusérzék fejlesztése. A beszéd tisztaságának fejlesztése.	

Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Csoportos játék és megjelenítés:</i> – Érzékszervek próbája – szaglás, ízlelés, kiválasztás szag-, illetve ízminta alapján. – Zajfajták felismerése természetes forrásból, hangfelvételtől. – Zajforrás irányának, távolságának meghatározása, hang követése. – Tapintási feladatok. – Kiválasztott hang kiszűrése zajból, azonos anyag kiválasztása anyag- (minta-) halmazból.		<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> kommunikáció, szerepjáték. <i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> eszközkészítés.
<i>Rögtönzés és együttműködés:</i> – Tekintet üzenete: a szem a lélek tükré – jó szándék, megértés, szeretet, harag, gonoszság, ijedtség a tekintetben. – Tekintetvezetés, „szemmel tartás”. Kerüli a tekintetét. – Arc kifejezés, arcjáték: az arc közvetíti, hogy szenved, fél, boldog, aggódik, összpontosít stb. – Arcparancs, arcüzenet (utasító, hívó, helybenhagyó, néma kiáltás...).		<i>Vizuális kultúra:</i> vizuális nyelv és technikák.
<i>A dráma és a színház formanyelvének tanulmányozása:</i> – Bábtechnikák megismerése. – Fakanálbáb, fejre vehető kúp báb készítése, szertári kesztyűs báb mozgatása paraván nélkül és paravánnal.		
<i>Történetek feldolgozása:</i> – Csoportos improvizációs játékok. – Tálcsa (titiri) báb (szertári) megismerése, papírszínház vagy árnybábjáték készítése.		
<i>Megismerő- és befogadóképesség:</i> – <i>Mondókák</i>, kiszámolók megismerése, kántálása.		
Kulcsfogalmak	Érzékelés, megfigyelés, felismerés, emlékezet, fantázia, verbális és nonverbális kommunikáció, játék, báb, maszk, ritmus.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Együttműködés, kapcsolati kultúra	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az élményen keresztül történő megértés, valamint a kommunikáció, a kooperáció, a kreativitás fejlesztése. Összpontosított, megtervezett munkára szoktatás. Az alkotó- és kapcsolatteremtő készségek kibontakoztatása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Csoportos játék és megjelenítés:</i> – Memória- és koncentrációfejlesztő játékok. – Gesztusok: fejmozgás (helyeslés, bolgár ellenpéldával!) sablonszerű méltatlankodás, büszkeség, megalázkodás stb.). – Az összetartozás jelképes üzenete: kézfogás, baráti/segítő ölelés.		<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> szövegalkotás, memoriter.

– Tapintó érzékelés testünk különböző pontjain, „rajzolás” a hátra.		
<i>Rögtönzés és együttműködés:</i> – Az összetartozás jelképes üzenete. – Gesztusok. – Kézfogás, baráti ölelés.		
<i>A dráma és a színház formanyelvének tanulmányozása:</i> – Történelmi mese: Mátyás király egyik álruhás kalandjának eljátszása rögtönzött szöveggel.		
<i>Történetek feldolgozása:</i> – Néphagyományok: regölés, farsangolás, pünkösdkirály-választás. – Dramatikus népszokások (lakodalmas, lucázás, betlehemezés).		
<i>Megismerő- és befogadóképesség:</i> – Állatmesék: ókori és újabb (pl. La Fontaine) állatmese „olvasópróbája.”		
Kulcsfogalmak	Csoportléggör, szabályalakítás, együttműködés, kapcsolat létrehozása, népszokás, mese.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Alkotó tevékenység	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési- fejlesztési céljai	Az együtt megélt élmények során a megértés, az összetartozás érzésének erősítése. A kommunikációs készség, toleranciaszint, kapcsolatteremtő képesség fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Csoportos játék és megjelenítés: – Arcjátékok színesítése, grimasz-átadó játék, ízek-szagok tükröződése. – Korábbiak bővítése.		Magyar nyelv és irodalom: népmesék. Vizuális kultúra: vizuális nyelv és technikák.
Rögtönzés és együttműködés: – Gyermekjátékok motívumainak szabad variálása. – Nyelvi játékok „hozott anyagból”.		
A dráma és a színház formanyelvének tanulmányozása: – Ókori színház maszkjai. – Kor- és jellemkifejező maszkok. – Maszkok festése. – Rögtönzött ókori rege előadása.		
Történetek feldolgozása: – Történelmi mese: Mátyás király egyik álruhás kalandjának eljátszása rögtönzött szöveggel.		
Megismerő- és befogadóképesség: – Lovagi torna: a herold a torna szabályainak őre. A fair play		

nyomon követése. Büntetés: a lovagi páncélon lévő oroszlán farkának eltávolítása. Lovagi címerek „üzenetének” eljátszása.	
Kulcsfogalmak	Maszk, helyszín, idő, szereplő; fair play, lovagi címer, ritmus.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Befogadás, értelmezés	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A mindennapi élet és különböző történetek szituációinak közös elemzése, a nyitottság, érdeklődés és együttműködés erősítése. Résztétel a készségfejlesztő gyakorlatokban, a közös dramatizálás játékaiban, az elemző beszélgetésekben.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Csoportos játék és megjelenítés:</i> – Érzékszervek próbája: szagló-, ízelelőpróba. – Halláspróba: hangszín érzékelése (hangszer, emberi hang és állathang). – Tapintó érzékelés testünk különböző pontjain, „rajzolás” a hátra.		<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> szövegtanulás.
<i>Rögtönzés és együttműködés:</i> – Közösségi játékok. Játékoskönyv szerkesztése.		
<i>A dráma és a színház formanyelvének tanulmányozása:</i> – Virtuszjátékok. – Történelmi és más eszközös és eszköz nélküli virtuszjátékok megismerése és művelése.		
<i>Történetek feldolgozása:</i> – Klasszikus mese dramatizálása.		
<i>Megismerő- és befogadóképesség:</i> – Ókori és újabb állatmesék: Ókori és újabb (pl. La Fontaine) állatmese „olvasópróbája”.		
Kulcsfogalmak	Feldolgozás, hangszín, befogadási technika.	

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	A tanulók szívesen vegyenek részt az órákon, kapcsolódjanak be a közös gyakorlatokba, játékokba. Legyenek kezdeményezők a rögtönzéses programokban. A tanév során érintett témakörökben, első évfolyamon különösen a Néprajz... és Beszédművelés témában, második évfolyamon a Játék és Beszédművelés témában vállaljanak alkotó feladatot. A tanultakat hasznosítsák más művészeti jellegű tanulmányaikban.

3–4. évfolyam

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Érzékelés, kifejezőképesség	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	Pontosabb mozgás-, hallás-, látáskoncentráció. Nagyobb testi-térbeli biztonság, fejlett időérzés.	
A tematikai egység nevelési- fejlesztési céljai	A figyelem, a vizuális, motorikus és verbális emlékezet elmélyültté, tartósabbá tétele.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Csoportos játék és megjelenítés:</i> – Mozgás változó talajon: mezítláb köveken, vízben, jégen, forró homokon. – Járás vízben, viharban, esőben, ködben, sötétben, súlytalanság elképzelt állapotában.		<i>Testnevelés és sport:</i> motoros készség fejlesztése. <i>Vizuális kultúra:</i> vizuális nyelv és technikák.
<i>Rögtönzés és együttműködés:</i> – Helyzetgyakorlatok: megjelenés-eltávozás viselkedés jegyei. Belép, megérkezik, beesik – „mikor látlak?”, búcsúzva, lelép, tűnj el.		
<i>A dráma és a színház formanyelvének tanulmányozása:</i> – Eszközös mozgás, sajátos viselet: báli, esküvői női ruha, lovagi páncél, gipszelt láb, korcsolya, különféle sporteszközök.		
<i>Történetek feldolgozása:</i> – Bábtechnika, vásári bábozás. – Marionettbábok készítése, mozgatása.		
<i>Megismerő- és befogadóképesség:</i> – Testtartás formálása. – A testtartás életkort, jellemet, rangot, szándékot, indulatot jellemezhet. – Jelképes testtartások. – Hősiesség, anyaság, harciasság, sportág (diszkoszvető). – A testtartás kifejező eszköz: erőt sugároz, ártatlanságot ígér, odaadásról biztosít.		
Kulcsfogalmak	Mozgás, egyensúly, testtartás, megérkezés, eltávozás, marionettbáb.	

Tematikai egység/ fejlesztési cél	Együttműködés, kapcsolati kultúra	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	Fejlettebb együttműködési képesség, biztosabb mozgáskultúra. Gazdagabb ön- és emberismeret.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A mindennapi élet és különböző történetek szituációinak közös elemzése, a nyitottság, érdeklődés és együttműködés erősítése, továbbfejlesztése. Részvétel a készségfejlesztő gyakorlatokban, a közös dramatizálás játékaiban, az elemző beszélgetésekben.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok

<i>Csoportos játék és megjelenítés:</i> – A megállás testtartásának üzenete. – A mozgás megszűnése figyelemfelkeltő; „mi történt”, „eszembe jutott”, visszafordulok.		<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> szövegtanulás.
<i>Rögtönzés és együttműködés:</i> – Emberi kapcsolatok kommunikációja. – Néhány megjelenítendő példa: „hozzám tartozol”, „megvédelek”.		
<i>A dráma és a színház formanyelvének tanulmányozása:</i> – Ókori játékok. – Archaikus játékok, játékos versenyek megjelenítése.		
<i>Történetek feldolgozása:</i> – Mese-dramaturgia. – Mesekonfliktusok, mesehősök sablon hőstettei.		
<i>Megismerő- és befogadóképesség:</i> – Szabálytartó játékok. – Mozgásos játékok sportlexikonba foglalása. – Közösségi/szobajátékok gyűjtése, kipróbálása.		
Kulcsfogalmak	Játék: ókori, archaikus, verseny, szabálytartás, empátia, kooperáció, konszenzuskeresés, érzékenység, érzelmi intelligencia.	

Tematikai egység/ fejlesztési cél	Alkotó tevékenység	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	A tanulóknak kialakult a játékbátorság, a csoporton belüli szereplésben szívesen vállalnak feladatot. Kulturális élményeik, tapasztalataik gazdagabbak.	
A tematikai egység nevelési- fejlesztési céljai	Játékos gyakorlatok során sajátítsák el az alapvető drámai kifejezési formákat. Őrizzék meg a kezdő évek játékaiknak természetes, rögtönző technikáját némajátékokban és szöveges játékokban. A gyerekek fantáziája és kreativitása kiteljesedik a közös játékok során.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Csoportos játék és megjelenítés: – Megosztott figyelem. Beszéd kiszűrése zajból, sugárzó hő forrásának behatárolása. – Térérzékelés. Tér felmérése, „berendezés” megjegyzése, felidézése, csukott (bekötött) szemmel áthaladás a „berendezett”, megfigyelt terepen, megállás jelképes fal (jelzőkordon) előtt, hátrálás visszafelé azonos útvonalon (bekötött szemmel).		Testnevelés és sport: motoros készség fejlesztése. Vizuális kultúra: vizuális nyelv és technikák.
Rögtönzés és együttműködés: – Kézmozgás, kezek találkozása. – A karmester, a forgalomirányító rendőr, a vívó, a masször stb.; bemutatkozó, „csapj bele” kézfogás, szkanderezés, hegymászók kapaszkodnak egymás kezébe. gratuláció/díj átvétele.		Magyar nyelv és irodalom: szövegtanulás.

<i>A dráma és a színház formanyelvének tanulmányozása:</i> – Magyar bábjáték története, Vitéz László. – Állat- és bohócsmink festése, farsangi álarc, barokk álarc készítése.	
<i>Történetek feldolgozása:</i> – Meserögtönzés: adott három kellékből. – Három szó kötelező felhasználásával mese alkotása. – Mesehősök találkozása (közös meseszöveg).	
<i>Megismerő- és befogadóképesség:</i> – Szólások, közmondások gyűjtése küzdelemmel, biztatással kapcsolatban. – Kulturált indulatszavak.	
Kulcsfogalmak	Megosztott figyelem, térérzékelés, smink, álarc, szólas, közmondás, dialógus, monológ.

Tematikai egység/ fejlesztési cél	Befogadás, értelmezés	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	Több közös élménnyel, kulturális és művészeti ismerettel rendelkeznek a gyerekek. Szabálytudatuk kialakult.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A gyerekek fantáziája és kreativitása kiteljesedik a közös játékok során, melyek ezáltal is erősítik közösségtudatukat, egymásrautaltságukat, toleranciaszintjüket. Részt vesznek a készségfejlesztő gyakorlatokban, a közös dramatizálás játékaiban, az elemző beszélgetésekben.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Csoportos játék és megjelenítés:</i> – Összetett próbák. Érzékelés egyszerre két kézzel, egyidejű hallásérintés-próba. – Térérzékelés. Tér-méret becslés teremben, távolságbecslés kútba (alkalom szerint völgybe) dobott kő visszhangjából. – Terület- és űrmértékek érzékelése.		<i>Testnevelés és sport:</i> motoros készség fejlesztése. <i>Magyar nyelv és irodalom:</i> szókincsbővítés.
<i>Rögtönzés és együttműködés:</i> – Helyzetváltozás. Leülés, felállás, elindulás, esés indító motívumai, változatai, üzenete.		
<i>A dráma és a színház formanyelvének tanulmányozása:</i> – Rögtönzési segédeszközök. – Rögtönzés hangkulisszára (effektek), felvett szövegre, jelmez-kellék „köré” épített történettel, relaxációs zenére.		

<i>Történetek feldolgozása:</i> – Helyzetgyakorlatok: társaságba érkezik; belopakodik; ismerjük; ki ez; már csak ez hiányzott; tartunk tőle. – Én érkezem – kik ezek, miről fecsegnek éppen, csak nem rólam?, Minek örülnek, miért szomorkodnak, jaj, csupa lány/fiú, elkéstem.	
<i>Megismerő- és befogadóképesség:</i> – Szókincsgyarapítás, beszédművelés: archaikus magyar fogalomnevek, cselekvés- és mesterségszavak gyűjtése. Régi mértékegységek.	
Kulcsfogalmak	Összetett próba, térérzékelés, helyváltztatás, rögtönzési segédeszköz, szókincs, beszédművelés.

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	A tanulók szívesen vegyenek részt az órákon, kapcsolódjanak be a közös gyakorlatokba, játékokba. Legyenek kezdeményezők a rögtönzéses programokban. A tanév során érintett témakörökben, harmadik évfolyamon különösen a Báb és Néprajz témában, negyedik évfolyamon a Néprajz és Beszédművelés témában vállaljanak alkotó feladatot. A tanultakat hasznosítsák más művészeti jellegű tanulmányaikban.

Kerettanterv a köznevelési típusú sportiskola neveléséhez-oktatásához

5–8. évfolyam bevezetése és kerettantervei:

- Bevezetés
- Kerettantervek
 - *Testnevelés és sport*
 - *Küzdelem és játék*
 - *Tanulásmódszertan (5–6. évfolyam)*
 - *Sporterkölcstan (7–8. évfolyam)*

Kerettanterv

Alapfokú nevelés-oktatás szakasza, felső tagozat, 5–8. évfolyam

Célok, feladatok

Az alapfokú nevelés-oktatás felső tagozatos szakasza szervesen folytatja az alsó tagozatos szakasz nevelő-oktató munkáját. Ez a szakasz a készségek és képességek fejlesztésével olyan pedagógiai munkát igényel, amelyben a tanulók tudásának, képességeinek, egész személyiségének fejlődése, fejlesztése áll a középpontban, figyelembe véve, hogy az oktatás és nevelés színtere nemcsak az iskola, hanem a tanulók életének és tevékenységének számos más színtere, fóruma is. Az 5–6. évfolyamon – az 1–4. évfolyamhoz hasonlóan – továbbra is az alapkészségek fejlesztése kap fő hangsúlyt. Igazodva a gyermeki gondolkodás fejlődéséhez, az életkori sajátosságokhoz figyelembe veszi, hogy a 10–12 éves tanulók gondolkodása erősen kötődik az érzékelés útján szerzett tapasztalatokhoz. Az 5–6. évfolyamokon ezért az integratív-képi gondolkodásra alapozó fejlesztés folyik, a 7–8. évfolyamon, a serdülőkor kezdetétől viszont hangsúlyossá válik az elvont fogalmi és elemző gondolkodás fejlesztése.

Az általános iskola az 1–4. évfolyamokhoz hasonlóan az 5–8. évfolyamokon is együtt neveli a különböző érdeklődésű, eltérő értelmi, érzelmi, testi fejlettségű, képességű, motivációjú, szocializáltságú, kultúrájú tanulókat. Érdeklődésüknek, képességüknek és tehetségüknek megfelelően felkészíti őket a középfokú nevelés-oktatás szakaszában történő továbbtanulásra, illetve az iskolai nevelés-oktatás szakképesítés megszerzésére felkészítő szakaszára, összességében ezzel is támogatva a társadalomba való beilleszkedést.

Nevelési-oktatási tevékenységével az iskola fejleszti a nevelési célok elérését támogató érzelmi, szociális és kognitív képességeket. Kiemelt figyelmet fordít az eredményes tanulás módszereinek, technikáinak elsajátíttatására, a tanuláshoz, a feladatokban való részvételhez szükséges kompetenciaterületek és koncentrációs képességek, akarat tulajdonságok fejlesztésére. Feladatának tekinti az egyéni adottságok, képességek megismerésén alapuló önismeret fejlesztését, a tanulók tanulási és társas motivációinak, önbizalmának növelését. Mindehhez előnyben részesíti az életszerű, valóságos problémák és feladathelyzetek teremtését az önkifejezéshez, az ismeretszerzéshez, a kísérletezéshez, a feladat- és problémamegoldáshoz.

A sportiskola feladata az egész életen át tartó, testkulturális tevékenységprofil kialakítása. Ebben a szakaszban történik a tudatos pszichomotoros cselekvőképesség kompetenciájának megalapozása, az alapvető viselkedési minták kialakítása és alkalmazása a testnevelés eszközeivel. Mindehhez nélkülözhetetlen ismeretek, meggyőződések, értékítéletek kialakítása az ember biológiai létéről és pszichikai természetéről. Az egészséges életmódra való törekvésnek belső motivációvá kell válnia. Ebben az iskolatípusban az iskolai testnevelés aktívabb szerepet vállal az önkifejezésben, az önmegvalósításban.

Fejlesztési területek – nevelési célok

Az erkölcsi nevelés

A tanuló erkölcsi gondolkodásának szintje eleinte konvencionális, rendre és fegyelemre törekszik, belátja, hogy teljesíteni kell az elvállalt köteleességeket. A szabályokat minden körülmények között be kell tartani, kivéve az olyan szélsőséges eseteket, amikor azok más társadalmi kötelezettségekkel kerülnek konfliktusba. A szakasz második felében a tanuló erkölcsi gondolkodása posztkonvencionálissá válik, vagyis belátja, hogy a törvényeket a

társadalom hozza és alakítja. Tudatosul benne, hogy az emberek különböző értékeket és véleményeket vallanak, és hogy az értékek és szabályok egy része viszonylagos. A tanuló megérti a normakövetés fontosságát, a fair play jelentőségét a sportban.

Nemzeti öntudat, hazafias nevelés

A tanuló ismeri lakóhelye és környékének népi hagyományait, valamint több, az ünnepkörökhöz köthető magyar hagyományt. Egyre rendszeresebben részt vesz szűkebb közösségében nemzeti hagyományaink ápolásában, megismer ezekhez kapcsolódó műalkotásokat. Annak érdekében, hogy erősödjön benne saját népe és kultúrája értékeihez való kötődés, megismeri azok legfontosabb értékeit, kiemelkedő személyiségeit és szimbólumait. Fel tud sorolni néhány, lakókörnyezetére jellemző sajátosságot, megismeri a hungarikum fogalmát. Ismeri nemzeti ünnepeinket, ezekhez kötődő hagyományainkat, és ezeket tantárgyi ismereteihez is kapcsolja. Kialakul benne a szülőföld, a haza és a nemzet fogalma, az ezekhez való kötődés igénye. Egyre nyitottabb más népek kultúrája iránt, ismeri, hogy Magyarországon milyen nemzetiségek és kisebbségek élnek. Ismerkedik egy-egy magyarországi nemzetiség, kisebbség kultúrájával. Ismeri az általa tanult idegen nyelvet beszélő népek kultúrájának egy-egy jelentős vonását. A tanulóban kialakul egy kép az európai kultúra értékeiről, és ismer ennek megőrzéséért munkálkodó intézményeket, programokat.

Állampolgárságra, demokráciára nevelés

A tanuló törekszik a konfliktusok feloldására, alkalmazza a konfliktuskezelés demokratikus technikáit. Nyitottá válik a társadalmi jelenségek iránt, szert téve az együttműködés képességére. Ismeri a közösségi élet sajátosságaiból fakadó korlátokat, és ennek tudatában alakítja tevékenységét. Megismerkedik az alapvető emberi, szabadság- és állampolgári jogokkal, kötelezettségekkel és az őt megillető jogok érvényesítési lehetőségeivel. Alkalmazza a méltányosságot és az erőszakmentességet biztosító technikákat a közösségben való tevékeny részvétele során. Részt vesz olyan tevékenységekben, amelyek a közösség jobbítását szolgálják.

Önismeret és a társas kapcsolati kultúra fejlesztése

A tanuló megfelelő szókinccsel rendelkezik érzelmi árnyalatok kifejezésére, képes dicsérni, és egyre több tulajdonságot meg tud nevezni. Megismeri az önmegfigyelés jelentőségét, vagyis cselekedetei, reakciói, viselkedése alapján véleményt tud mondani önmagáról, ismeri a stressz és stresszkezelés lényegét. Képes különbséget tenni a valódi és virtuális társas kapcsolatok természete között, be tud kapcsolódni különböző kisközösségekbe. Kialakul benne a személyiségének megfelelő humánus magatartás az önkritika és a környezeti visszajelzések egységében, képes elemezni, feltárni a jóra ösztönző, illetve a destruktív csoportok eltérő jellemzőit. Több szempontból is rálát egy vitás helyzetre, konfliktusra, képes vitatkozni. Felismeri társadalmi szerepeit (férfi-nő, gyerek-szülő, diák-tanár). Képes felismerni bizonyos előítéletes magatartásformákat és a sztereotípiák megnyilvánulásait.

A családi életre nevelés

A tanuló képes felismerni és megfogalmazni családban betöltött szerepeket, feladatokat, megtalálja és elvégzi a rá háruló feladatokat. Tisztában van a nemi szerepek biológiai funkcióival, társadalmi hagyományaival. Felismeri a családi élet és a párkapcsolatok során előforduló súlyos problémahelyzeteket, és ezek megoldásához megfelelő segítséget tud kérni. A szakasz végére a tanuló értéknek tekinti a gondosan kiválasztott, mély társas kapcsolatot. Tisztában van azzal, hogy a szexualitás a párkapcsolatok fontos eleme, és érti az ezzel kapcsolatos felelősséget is. Tud a pozitív és negatív családtervezés különböző lehetőségeiről,

ismeri a művi terheességmegszakítás lelki és fizikai veszélyeit. A tanuló alkalmazás szinten ismeri a csecsemőgondozás néhány alapvető lépését.

A testi és lelki egészségre nevelés

A tanuló fel tudja sorolni az egészséges táplálkozás néhány alapvető szabályát. Ismeri a tisztálkodással kapcsolatos alapvető szabályokat, a személyes higiéné ápolásának módjait, majd megtanulja tudatosan ápolni személyes higiénéjét. Tudja, hogy a rendszeres testmozgás és művészeti tevékenység hozzájárul lelki egészségünk megőrzéséhez, így fokozatosan kialakul az igénye ezek iránt. A tanuló (az iskola és szülei segítségével) igyekszik olyan kikapcsolódást, hobbit találni, amely hozzásegíti lelki egészségének megőrzéséhez. Ismeri az aktív pihenés fogalmát, meg tud nevezni aktív pihenési formákat. Tisztában van a feltöltődés és kikapcsolódás jelentőségével. Tudatosan figyel testi egészségére, képes szervezetének jelzéseit szavakkal is kifejezni, felelősséget érez saját testi és lelki fejlődése iránt. Ismer és alkalmaz stresszoldási technikákat, tisztában van a nem megfelelő stresszoldás következményeivel, ennek kockázataival (különösen az alkohol, a dohányzás és a drogok használatának veszélyeivel), és tudatosan kerüli ezeket. Ismeri a stressz okozta ártalmakat, a civilizációs betegségeket és ezek megelőzésének módját.

Felelősségvállalás másokért, önkéntesség

A tanulóban fokozatosan tudatosul, hogy társaival kölcsönösen egymásra vannak utalva. Bizonyos helyzetekben kérésre képes felelősséget vállalni másokért (társaiért, a környezetében élő rászorultakért), és vállalásaiért helyt is áll. Felismeri, hogy a beteg, sérült, fogyatékkal élő embereken egyes helyzetekben ő is képes segíteni. Az iskola lehetőséget biztosít arra, hogy a tanuló tapasztalatot szerezzen a fogyatékkal élőkkel való együttélésről, amelynek során felismeri a segítő tevékenység fontosságát és szükségességét alkalmanként és a mindennapokban is.

Fenntarthatóság, környezettudatosság

A tanulóban kifejlődnek a környezetharmonikus, környezetkímélő életvezetéshez szükséges szokások, mozgósítható a környezet védelmét célzó együttes cselekvésre. Érti a mennyiségi és minőségi változás, fejlődés fogalmát, valamint, hogy a fogyasztás önmagában sem nem cél, sem nem érték. Egyre érzékenyebbé válik környezete állapota iránt, képes annak változását elemi szinten értékelni. Felismeri a mindennapi életben előforduló, a környezetet szennyező anyagokat, a környezetre káros tevékenységeket és kerüli ezeket. Képes társaival együttműködésben tudatosan, a környezeti szempontokat is figyelembe véve alakítani az iskola belső és külső környezetét. Nem hagyja figyelmen kívül személyes élettereinek kialakításában a környezetbarát módokat, előnyben részesítve a természetes, újrahasznosítható, illetve újrahasznosított anyagokat. Érzékennyé válik az anyag- és energiatakarékos életvitelre és ismeri ezek gyakorlati technikáit. Érti a fenntarthatóság fogalmát.

Pályaorientáció

A tanuló képes megfogalmazni, hogy mi érdekli őt leginkább, és felismeri, hogy érdeklődési körét, motivációját, saját adottságait mely szakmákban tudná hasznosítani. Megfelelő ismeretekkel rendelkezik a továbbtanulással, a választható iskolákkal, életutakkal kapcsolatban. Ismeri az élethosszig tartó tanulás fogalmát. Tud célokat kitűzni és jövőképet felállítani. Van önkritikája, képes különbséget tenni a társas befolyásolás és saját elképzelése között. Érti a tanulás és a karriercél elérésének összefüggéseit.

Gazdasági és pénzügyi nevelés

A tanuló történelmi ismeretei alapján felismeri a gazdasági rendszerek változását, viszonylagosságát, hibáit és fejlődését. Ismeri az unió közös fizetési eszközét, belátja, hogy az egyes országok eltérő mértékben és szerepben kapcsolódnak be a világgazdaság folyamatiba. Érzékeli az anyagi és kapcsolati tőke szerepét és értékét saját életében. Érzékeli, hogy mi a fenntartható gazdaság és hogyan valósítható ez meg globális és lokális szinten. Matematikai ismereteit alkalmazza pénzügyekkel kapcsolatos feladatokban. Képes összehasonlítani, hogy különböző országokban milyen életszínvonalon élnek az emberek, és felismer néhány összefüggést az életszínvonal, a globális problémák és a fenntarthatóság kérdései között.

Médiatudatosságra nevelés

A tanuló hatékonyan tud keresni a világhálón, kulcsszavak segítségével, majd képessé válik elektronikus gyűjtőmunkát végezni. Tisztában van a videojátékok használatának helyes mértékével. Egyre inkább tisztában van a közösségi oldalak, valamint a médiatartalmak megosztásának esetleges veszélyeivel. A közösségi oldalakon megjelenő verbális agresszió elhárítására megfelelő kommunikációs stratégiával rendelkezik. Odafigyel arra, hogy magánszférájába ne engedjen be nem kívánatos médiatartalmakat. Kialakulóban van kritikai érzéke a médiatartalmak hitelességét illetően.

A tanulás tanítása

A tanuló megismer olyan alapvető, tanulást segítő technikákat, amelyek segítségével hatékonyabbá teszi az önálló felkészülését, pl. a tanuláshoz szükséges külső (rend, fény, csend) és belső (munkakedv, jutalom, kíváncsiság, elérendő cél) feltételeket. Tud a tanult témák kapcsán tájékozódni a könyvtárban (a gyermekirodalomban, egyszerűbb kézikönyvekben) és a világhálón. Ismer tudásmegosztó és tudásépítő platformokat. Képes gondolatait, megállapításait kifejezni, nyelviileg szabatosan indokolni. A tanuló megismeri saját tanulási stílusát, ezzel hatékonyabb információfeldolgozásra képes, tudatában van, mely területeket kell fejlesztenie. Elegendő önismerettel, önértékeléssel, önbizalommal rendelkezik ahhoz, hogy megfelelő teljesítményt nyújtson, de tisztában van vele, hogy ehhez megfelelő fizikai állapotban kell lennie. Ismer olyan módszereket, amelyekkel ezt megteremtheti.

Kulcskompetenciák, kompetenciafejlesztés

Anyanyelvi kommunikáció

A tanuló képes érzéseinek, gondolatainak, véleményének kifejezésére, adott szempont szerint újrafogalmazására, mások véleményének tömör reprodukálására. Képes ismert tartalmú szövegeket biztonságosan elolvasni, értelmező hangos olvasással. Képes hallott és olvasott szöveg lényegének felidézésére, megértésére, értelmezésére. Önállóan olvas nyomtatott és elektronikus formájú irodalmi, ismeretterjesztő, publicisztikai szövegeket. Képes a szövegelemzés alapvető eljárásainak önálló alkalmazására, különböző műfajú és rendeltetésű szóbeli és írásbeli szövegek szerkezetének, jelentésrétegeinek feltárására, értelmezésére és értékelésére. Korosztályának megfelelő módon részt vesz az infokommunikációs társadalom műfajainak megfelelő információszerzésben és információátadásban. Törekszik az olvasható és pontosan értelmezhető írásbeli kommunikációra. Elsajátítja a jegyzetelés alapjait. Képes rövidebb szövegek alkotására különböző szövegtípusokban és műfajokban. Képes rövidebb szövegek összegyűjtésére, rendezésére. Gyakorlott a helyesírási kézikönyvek használatában, törekszik a normakövető helyesírásra. Képes művek önálló befogadására és ennek szöveges interpretálására. Képes egyes nem verbális természetű információk adekvát verbális leírására.

Idegen nyelvi kommunikáció

A tanuló felfedezi, megérti és alkalmazza a nyelvet vezérlő különböző szintű szabályokat, ami tudatosabbá és gyorsabbá teszi a nyelvtanulást. A beszédkészség és a hallott szöveg értése mellett törekszik a célnyelvi olvasásra és írásra is. Felfedezi a nyelvtanulás és a célnyelvi kultúra fontosságát. Próbálkozik önálló nyelvtanulási stratégiák alkalmazásával, és elindul a tudatos nyelvtanulás és az önálló nyelvhasználat útján. Megérti és használja a gyakoribb mindennapi kifejezéseket és a nagyon alapvető fordulatokat, amelyek célja a mindennapi szükségletek konkrét kielégítése. Képes egyszerű interakcióra, ha a másik személy lassan, világosan beszél és segítőkész.

Matematikai kompetencia

A tanuló képes matematikai problémák megoldása során és mindennapi helyzetekben egyszerű modellek alkotására, illetve használatára. A tanuló felismer egyszerű ok-okozati összefüggéseket, logikai kapcsolatokat, és törekszik ezek pontos megfogalmazására. Gyakorlott a mindennapi életben is használt mennyiségek becslésében, a mennyiségek összehasonlításában. A tanuló képes következtetésre épülő problémamegoldás során egyszerű algoritmusok kialakítására, követésére. A tanuló képessé válik konkrét tapasztalatok alapján az általánosításra, matematikai problémák megvitatása esetén is érvek, cáfolatok megfogalmazására, egyes állításainak bizonyítására.

Természettudományos és technikai kompetencia

A tanuló már képes felismerni a természet működési alapelveit, illetve az egyszerűbb technológiai folyamatokat és azok kapcsolatait. Egyre önállóan használja, illetve alkalmazza az alapvető tudományos fogalmakat és módszereket problémák megoldása során. Tudása és megfigyelési képességei fejlődésének köszönhetően tanári irányítás mellett, de mind önállóan hajt végre kísérleteket, megfigyeléseket, amelynek eredményeit értelmezni is tudja. Technikai ismereteit és kompetenciáit kezdetben még irányítással, majd egyre önállóan alkalmazza az iskolai és iskolán kívüli környezetben. Felismeri az emberi tevékenység környezetre gyakorolt káros hatásait, belátja, hogy erőforrásaink döntően végesek, és ezeket körültekintően, takarékosan kell hasznosítanunk. Nyitottá válik a környezettudatos gondolkodás és cselekvés iránt, képes környezettudatos döntések meghozatalára.

Digitális kompetencia

A tanuló mind motiváltabbá válik az IKT-eszközök használata iránt. Képes alapvető számítógépes alkalmazásokat (szövegszerkesztés, adatkezelés) felhasználni a tanórai és a tanórán kívüli tanulási tevékenységek során, illetve a hétköznapi életben. Egyre nagyobb biztonsággal és mind önállóan képes felhasználni a számítógép és az internet által biztosított információkat, akár megadott szempontok szerinti gyűjtőmunkában is. A megszerzett információkból irányítással, majd egyre önállóan képes összeállítani prezentációkat, beszámolókat. Ismeri az elektronikus kommunikáció (e-mail, közösségi portálok) nyújtotta lehetőségeket és használja is ezeket. Felismeri az elektronikus kommunikációban rejlő veszélyeket és törekszik ezek elkerülésére. Látja a valós és a virtuális kapcsolatok közötti különbségeket, kellő óvatossággal kezeli a világhálóról származó tartalmakat és maga is felelősséggel viszonyul a világháló használóihoz.

Szociális és állampolgári kompetencia

A tanuló nyitott más kultúrák, más népek hagyományainak, szokásainak megismerésére, megérti és elfogadja a kulturális sokszínűséget. Ismeri és helyesen használja az

állampolgársághoz kapcsolódó alapvető fogalmakat. Képes együttműködni társaival az iskolai és az iskolán kívüli életben egyaránt, önként vállal feladatokat különböző, általa választott közösségekben. Képes társai számára segítséget nyújtani ismert élethelyzetekhez kapcsolódó problémák megoldásában. Megérti és elfogadja, hogy a közösség tagjai felelősek egymásért, ennek figyelmen kívül hagyása pedig akár súlyos következményekkel is járhat. Képes megfogalmazni véleményét a közösséget érintő kérdésekben, meghallgatja és képes elfogadni mások érvelését. A magyar és az európai kultúra, illetve hagyományok megismerésével kialakul a tanulóban az országhoz, a nemzethez, az EU-hoz és általában az Európához való tartozás tudata.

Kezdeményezőképeség és vállalkozói kompetencia

Ismert élethelyzetekben a tanuló képes mérlegelni, döntéseket hozni és felmérni döntései következményeit. Képes a korának megfelelő élethelyzetekben felismerni a számára kedvező lehetőségeket és élni azokkal. Terveket készít céljai megvalósításához, és – esetenként segítséggel - meg tudja ítélni ezek realitását. Csoportos feladathelyzetekben részt tud venni a végrehajtás megszervezésében, a feladatok megosztásában. Céljai elérésében motivált és kitartó.

Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség

A tanuló képes korának megfelelő, különböző művészeti (zenei, irodalmi, dramatikus, képzőművészeti, fotó- és film-) élmények több szempontú befogadására, élvezetére. Képes szabad asszociációs játékokra, gondolatok, érzelmek, hangulatok kifejezésére különböző művészeti területeken alkalmazott kifejezőeszközök, módszerek, technikák alkalmazásával. Képes történetek, érzések, élmények feldolgozására különböző dramatikus, zenei, tánc- és mozgástechnikai, továbbá képzőművészeti elemek alkalmazásával. Alakulóban van önálló ízlése, és ez megnyilvánul közvetlen környezete, használati tárgyai kiválasztásában, alakításában is.

A hatékony, önálló tanulás

A tanuló rendelkezik a hatékony tanuláshoz szükséges alapvető készségekkel, azaz tud írni, olvasni, számolni, továbbá nem idegenek számára az IKT-eszközök. A tanuló képes kitartóan tanulni, a figyelmét összpontosítani, törekszik arra, hogy saját tanulását megszervezze. Képes a figyelem és a motiváció folyamatos fenntartására, elég magabiztos az önálló tanuláshoz. A tanulás iránti attitűdje pozitív. A tanuló egyre tudatosabban kezeli a saját tanulási stratégiáit, egyre gyakorlottabb abban, hogy felismerje készségeinek erős és gyenge pontjait, és hogy saját munkáját tárgyilagosan értékelje. Képes arra, hogy szükség esetén tanácsot, információt, támogatást kérjen.

Egységesség és differenciálás

A nevelési-oktatási folyamat egyszerre egységes és differenciált: megvalósítja az egyéni sajátosságokra tekintettel levő differenciálást és az egyéni sajátosságok ismeretében az egységes oktatást.

Az egyéni különbségek figyelembevételének fontos területe a tehetséggondozás, amelynek feladata, hogy felismerje a kiemelkedő teljesítményre képes tanulókat, segítse őket, hogy képességeiknek megfelelő szintű eredményeket érjenek el és alkotó egyénekké váljanak. A tanuló csak akkor képes erre, ha lehetőséget és bátorítást kap. A megfelelő oktatási módszerek, munka- és tanulásszervezési formák serkenthetik az egyéni különbségek kibontakozását. Az egyéni fejlesztési programok, a differenciálás különböző lehetőségei során

a pedagógusok megfelelő feladatokkal fejlesztik a tehetséges tanulókat, figyelik fejlődésüket, és az adott szakasznak megfelelő kihívások elé állítják őket.

A differenciált – egyéni és csoportos – eljárások biztosítják az egyes területeken alulteljesítő tanulók felzárkóztatását, a lemaradás egyéni okainak felderítésén alapuló csökkentését, megszüntetését.

A sajátos nevelési igényű tanulók eredményes szocializációját, iskolai pályafutását elősegítheti a nem sajátos nevelési igényű tanulókkal együtt történő – integrált – oktatásuk. Esetükben a tartalmi szabályozás és a gyermeki sajátosságok összhangja ugyanolyan fontos, mint más gyermekeknél. Iskolai nevelés-oktatásuknak alapvető célja a felnőtt élet sikerességét megalapozó kulcskompetenciák fejlesztése, az egész életen át tartó tanulásra való felkészítés.

A sajátos nevelési igényű tanulók nevelés-oktatása során a NAT-ban meghatározott és a kerettantervben részletezett kiemelt fejlesztési feladatok megvalósítása javarészt lehetséges, de mindenkor figyelembe kell venni az Irányelv fogyatékosági kategóriákra vonatkozó ajánlásait. Ezért a fejlesztés a számukra megfelelő tartalmak közvetítése során valósul meg és segíti a minél teljesebb önállóság elérését. A fejlesztési követelmények igazodnak a fejlődés egyéni üteméhez. A tartalmak kijelölésekor lehetőség van egyes területek módosítására, elhagyására vagy egyszerűsítésére, illetve új területek bevonására.

A sajátos nevelési igényű tanulók együttnevelésében, oktatásában, fejlesztésében részt vevő pedagógus megközelítése az elfogadás, tolerancia, empátia, és az együttneveléshez szükséges kompetenciák megléte. A pedagógus a differenciálás során figyelembe veszi a tantárgyi tartalmak – egyes sajátos nevelési igényű tanulók csoportjaira jellemző – módosulásait. Szükség esetén egyéni fejlesztési tervet készít, ennek alapján egyéni haladási ütemet biztosít. A differenciált nevelés, oktatás céljából individuális módszereket, technikákat alkalmaz; egy-egy tanulási, nevelési helyzet, probléma megoldásához alternatívákat keres. Együttműködik különböző szakemberekkel, a gyógypedagógus iránymutatásait, javaslatait beépíti a pedagógiai folyamatokba. A sajátos nevelési igényű tanulók számára szükséges többlétszolgáltatásokhoz tartozik a speciális tankönyvekhez és tanulási segédletekhez, továbbá a speciális gyógyászati, valamint tanulást, életvitelt segítő eszközökhöz való hozzáférés.

A fentiekre vonatkozó konkrét javaslatokat minden fogyatékosági területre vonatkozóan A sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának irányelve [2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről 21. § (11) bekezdés] tartalmazza. Az Irányelv egyaránt vonatkozik a sajátos nevelési igényű tanulóknak a nem sajátos nevelési igényű tanulókkal együtt (integráltan) és a tőlük elkülönítetten (gyógypedagógiai intézményekben) történő nevelésére, oktatására.

Tantárgyi struktúra és óraszámok

Óraterv a kerettantervekhez – 5–8. évfolyam				
Tantárgy	5. évf.	6. évf.	7. évf.	8. évf.
Magyar nyelv és irodalom	4	4	3	4
Idegen nyelvek	3	3	3	3
Matematika	4	3	3	3
Erkölcstan	1	1	1	1
Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek	2	2	2	2
Küzdelem és játék (Dráma és	1	0,5	0,5	0,5

tánc) / Hon- és népismeret				
Természetismeret	2	2		
Fizika			2	1
Kémia			1	2
Biológia-egészségtan			2	1
Földrajz			1	2
Ének-zene	1	1	1	1
Vizuális kultúra	1	1	1	1
Informatika		1	1	1
Technika, életvitel és gyakorlat	1	1	1	
Testnevelés és sport*	5	5	5	5
Tanulásmódszertan	1	0,5		
Sporterkölcstan			0,5	0,5
<i>Osztályfőnöki</i>	1	1	1	1
Szabadon tervezhető órakeret	1	2	2	2
Rendelkezésre álló órakeret	28	28	31	31

*Az 5–8. évfolyamos sportiskolai Testnevelés és sport kerettanterv heti három órára készült. A további két órát – igazodva a Nemzeti alaptantervben a mindennapos testnevelésről szóló rendelkezésekhez – kiváltja a sportiskolába járó tanulók tanórán kívüli sporttevékenysége.

A kerettantervek által előírt tartalmak a tantárgyak számára rendelkezésre álló időkeret kilencven százalékát fedik le. Egy heti öt (évi 180) órás időkerettel rendelkező tantárgy kerettanterve tehát heti fél (évi 18) óra szabad időkeretet biztosít a tantárgy óraszámán belül a pedagógusnak, melyet a helyi igényeknek megfelelően a kerettanterven kívüli tantárgyi tartalommal tölthet meg.

TESTNEVELÉS ÉS SPORT

A testnevelés és sport műveltségtartalma az 5–8. évfolyamon az ismeretek tudatos bővítésével és a gondolkodási műveletek fejlesztésével párhuzamosan fejleszti a sportágspecifikus mozdulatokat. Előidézi a sportági szabályok szerinti gyakorlást, egyidejűleg megalapozza és kialakítja a tanulóknál az igényt a rendszeres délutáni szabadidős és az élsport igényeit kielégítő kulturált, magas szintű testedzés iránt. A nevelés során arra kell törekedni, hogy alakuljon ki a tanulóknál a teljes körű személyes önismeret, a testi, lelki és szellemi képességek és lehetőségek reális meghatározása. Az önálló életvitel bővülő lehetőségeivel párhuzamosan erősödjön a felelősségvállalás a saját és mások épsége, egészsége iránt. A mozgásoktatás során lehetőséget kell biztosítani a tanulók számára, hogy szervezett formában, külső kontroll mellett próbálhassák ki a verbális és nem-verbális kommunikációs csatornák által közvetített információk befogadását, analizálását, és a kapott eredmények alapján önállóan tervezhessék meg a válaszreakcióikat.

A testnevelés célja továbbá az 5–8. évfolyamon, hogy – szoros összefüggésben az 1–4. osztály számára megfogalmazott célokkal, figyelembe véve az élettani, valamint az azokkal összefüggő lélektani változásokat, amelyek ezt az életszakaszt jellemzik – támogassa a tanulók egészséges testi fejlődését, az alapvető mozgáskészségben esetlegesen még mutatkozó hiányok felszámolását; ragadja meg a koordinációs alapkészségek fejlesztési lehetőségeinek utolsó éveit, az élettani és az előképzettségből adódó lehetőségek figyelembevételével fejlessze tovább a tanulók kondicionális képességeit. Az 1–4. osztály kezdő szakasz jellegére építve, gazdagítsa tovább a tanulók sportági mozgáskészségét, fejlessze motorikus cselekvési biztonságukat, mozgás és sportolás iránti igényüket. A kötelező tanórák és a sportórák lehetőségeinek igénybevételével sajátítsák el a tanulók legalább két sportági rendszer technikáját olyan szinten, hogy az élmény és siker forrása legyen számukra. Ismerjék meg a motorikus feladatmegoldásokban érvényesülő törvényszerűségeket, és tanuljanak meg feladatmegoldó sémákat, transzferálható cselekvési elveket. *Az egészséggel kapcsolatos feladatok:* a testi fejlődés-érés támogatása; a higiéniai szokások kialakítása, erősítése, az ellenálló képesség, edzettség fejlesztése; az ortopédiai elváltozások megelőzése, ellensúlyozása; megfelelő felkészítés a keringési és légzőrendszeri megbetegedések megelőzésére, a károsodások csökkentésére; a tanulók értsék és ismerjék a prevenció lényegét, ismerjenek relaxációs eljárásokat. *A mozgáskultúra fejlesztése:* az alapvető mozgáskészségek megfelelő szintű kialakítása, fejlesztése; az úszás elsajátítása; a kondicionálás képességének az életkorhoz és az egyéni adottságokhoz igazított fejlesztése, sokoldalú mozgástapasztalat és jól alkalmazható mozgáskészség megszerzése; a feladatmegoldáshoz, a képességfejlesztéshez és a játék-sporttevékenységhez, azok károsodás nélküli végzéséhez kapcsolódó ismeretek (szabályok, történeti vonatkozások, mechanikai-biomechanikai törvényszerűségek, feladatmegoldó sémák, egészségügyi megfontolás) megszerzése; mozgáskommunikáció. *Tanulási, játék- és sportolási élmények nyújtása:* az elsajátítás, a teljesítmény, a kollektív siker és a tevékenység öröme. *Értékes személyiségvonások fejlesztése:* a félelem leküzdése, a szabályok betartása, összpontosítás, céltartás, a nehézségek leküzdése, empátia, kudarcátűrés, a természet szeretete és környezetkímélő magatartás.

Cél, hogy a tanulók tudatosan vegyenek részt testük fejlesztésében. Alkati adottságaiknak megfelelően, károsodástól mentesen következzenek be a pre-pubertás és a pubertás kori fejlődés változásai. Rendszeresen végezzenek mozgástevékenységet, hogy megfelelően fejlődjön keringési, légzési és mozgató rendszerük. Előzzék meg a testtartási rendellenességek kialakulását, kerüljék a gerincoszlopot károsító helyzeteket, mozgásokat. Egységük szilárduljon. Váljanak ellenállóvá a terhelésekkel és a megbetegedésekkel

szemben. Ismerjék a mozgástevékenységnek és a sportolásnak az egészséges életmódban betöltött szerepét, és alkalmazzák azt.

Teljesítményképes tudás szintjén birtokolják az atlétikában tanult technikákat. Sajátítsanak el egyszerűbb torna jellegű elemeket, elemkapcsolatokat. A tanult elemekből legyenek képesek összefüggő gyakorlatot végrehajtani. Tudjanak játszani két sportjátékot, ismerjék azok szabályait, és alkalmazzák a játéknak megfelelő támadási és védekezési megoldásokat. Továbbfejleszthető szinten tudják két úszásnem alaptechnikáját. Sajátítsanak el önvédelmi fogásokat. Ismerjenek meg és tudatosan alkalmazzanak cselekvési elveket, törvényszerűségeket, a rokon szerkezetű és funkciójú tevékenységekben érvényesíthető feladatmegoldó sémákat. Fejlődjenek erőben, gyorsasági erőben, állóképességben. Motorikus képességeiket fejlesszék, ez mutakozzon meg atlétikai, torna-, sportjáték-, úszás- és küzdősportbeli teljesítményeikben. Ismerjenek meg és alkalmazzanak egyszerűbb képességfejlesztő eljárásokat. Fejlődjön izomérzékenységük, ritmuskészségük, reakció- és térbeli tájékozódási képességük, labilis egyensúlyi helyzetben is biztonsággal uralják testüket.

5–6. évfolyam

Tematikai egység	1.Természetes hely- és helyzetváltoztató, manipulatív alapkészségek Motoros készségfejlesztés: fittség és versenyzés	Órakeret 10 óra
Előzetes tudás	Az iskolai testnevelés alsó tagozatán megszerzett mozgástapasztalat az alapvető funkcionális mozgáskészségek terén. A mozgáskonceptiók ismerete és feladatok közbeni helyes értelmezése.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az alapvető hely- és helyzetváltoztató, manipulatív mozgások változatos körülmények közti helyes technikai kivitelezése nehezített körülmények között. A kondicionális képességek fejlesztéséhez szükséges változatos mozgássorok, feladatok, játékok ismerete.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG: Az alapvető hely- és helyzetváltoztató, manipulatív mozgásformák (lásd mozgáskészség, mozgástanulás természetes alapkészségek). A kondicionális képességek fejlesztése során a mozgáskészségek cselekvésbiztos és helyes technikai kivitelezése, végrehajtása.		Matematika: logika, valószínűség-számítás, térbeli alakzatok, tájékozódás.
ISMERETEK: Nyugalmi pulzus, terheléses pulzus, megnyugvás, légzés, szapora légzés, izomfáradtság, reakciógyorsaság, mozdulatgyorsaság. A tanuló felismeri, hogy a tanár vagy az általa vagy társak által tervezett feladatok melyik kondicionális képességet fejlesztik.		Vizuális kultúra: tárgy- és környezetkultúra, vizuális kommunikáció.
SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS: Kitartás, önkontroll, szabálykövetés, kellemetlen érzések. A tanuló legyen képes a szabályok keretein belül cselekedni és törekedjen azok betartására. Legyen képes és fogékony az irányítás általi alkalmazkodásra. Legyen képes mozgását és akaratát gátolni; és legyen képes a késleltetésre.		Természetismeret: mechanikai törvényszerűségek, az emberi szervezet működése, energianyerési folyamatok.

Kulcsfogalmak	Állóképesség, mozdulatgyorsaság, reakcióidő, reakciógyorsaság, nyugalmi pulzus, pihenő, önreflexió, önkontroll, önismeret.

Tematikai egység	2.Torna, RG, aerobik feladatmegoldások Motoros készség- és képességfejlesztés: fittség, játék és versenyzés	Órakeret 52 óra
Előzetes tudás	Az előző évfolyamokban elsajátított mozgások, tornaelemek folyamatos végrehajtása. A gyakorlatok bemutatásakor az energiával tudatosan gazdálkodik a tanuló. Képes esztétikus mozgással 3–6 elemből álló gyakorlat vagy tánc bemutatására. Szekrényugrás végrehajtásánál figyel a nyújtott kartámaszra. Megőrzi egyensúlyát a forgások, fordulatok, dinamikus kar- és lábgyakorlatok közben. Kötél vagy rúdmaszásnál a mászó kulcsolást sikerrel alkalmazza. Ritmikus mozgásnál törekszik a zene követésére. Segítséget ad a gyengébbeknek, a lemaradóknak. Ismerettel rendelkezik a sportág versenyrendszeréről, a pontozás szabályairól.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A mozgástanulási folyamat során a reális énkép kialakítása. A tornajellegű támasz, -függés és egyensúly-gyakorlatok cselekvésbiztonságos fejlesztése. Az ízületi mozgékonyaság arányos fejlesztése. A harmonikus „tornászos” mozgás kialakítása. Izomérzékelés, egyensúlyozó képesség, téri tájékozódó képesség fejlesztése. Kreativitás, önkifejező képesség fejlesztése. Balesetvédelmi ismeretek. Az RG és az aerobik sportágak megismertetése. Az improvizációs képesség, kreativitás fejlesztése. Koordinációs képesség, ízületi mozgékonyaság, aerob állóképesség fejlesztése. A megismert tánc típusok és táncstílusok körének bővítése. Más népek kultúrája iránti tisztelet, nemzeti öntudat fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG: <i>Támaszhelyzetek, támaszgyakorlatok:</i> támlázások padon, földi gerendán, korláton. Mellső fekvőtámaszban karhajlítás, nyújtás. Gurulóátfordulások különböző kiindulási helyzetekből különböző érkezési helyzetekbe. Gurulóátfordulás hátra futólagos kézálláson át. Emelés fejjállásba különböző lábtartásokkal. Fellendülés kézállásba, kézállás különböző guruló helyzetekbe. Spárga, híd, mérlegállás. Repülő gurulóátfordulás. Kézénátfordulás oldalt mindkét irányba. 5–6 elemből önállóan összeállított talajgyakorlat. 3–4 részes svédsekreányon/keresztben/ guggoló átvágás, zsugorkanyarlati átvágás, függőleges repülés, hosszában állított szekrényen homorított leugrás, gurulóátfordulás, terpeszátvágás. Függéshelyzetek, függés gyakorlatok: bordásfalon utánfogással haladás oldalirányban, függésben húzódkodások, haladás lefelé és felfelé. Kötélmászás mászó kulcsolással, fiúknak függeszkedési kísérletek, vándormászás. Gyűrűn: alaplendületek, zsugorlefűgges, lefüggés, homorított leugrás. <i>Egyensúlyozó gyakorlatok:</i> gerendán járások magas		<i>Matematika:</i> logika, valószínűség-számítás, térbeli alakzatok, tájékozódás. <i>Vizuális kultúra:</i> tárgy- és környezetkultúra, vizuális kommunikáció. <i>Természetismeret:</i> mechanikai törvényszerűségek, az emberi szervezet működése, energianyerési

lábujjon, érintőjárás (lépések) keringő, hármás, sasszék, szökkenések, szökdelések, fordulatok, forgások, mérlegállás, gurulóátfordulás segítővel, leugrás futólagos kézálláson át. <i>Motoros képesség fejlesztése:</i> A talajgyakorlati elemek végrehajtásával, az elemek kombinálásával a koordinációs képesség fejlesztése. Egyensúlyérzékelés fejlesztése földi gerendán, ferde padon dinamikus és statikus feladatokkal, a váll, törzs erejének fokozása a támasz- és függésgyakorlatok alkalmazásával. A tornaszerek/gerenda, szekrény, zsámoly, trambulin/ felhasználásával játékos ügyességi feladatok végzése segíti az erőfejlesztést. Összefüggő talaj-, gerenda-, gyűrűgyakorlatok bemutatása, a gyakorlatok értékelése, pontozással. MOTOROSKÉSZSÉG-FEJLESZTÉS: RG LÁNYOKNAK: <i>Előkészítő mozgások:</i> az RG-re jellemző tartásos és mozgásos gyakorlatelemek elsajátíttatása. Kar- és törzsívek, kar- és törzshullámok. <i>Fő mozgások:</i> testsúlyáthelyezések különböző irányokba, különböző kar- és törzsmozgásokkal ötvözve. <i>Járások</i> végzése: alapforma, guggoló-, lábujjon-, sarkon-, érintő-, hintajárás. Járások különböző kar-, láb- és törzsmozgásokkal kombinálva. <i>Ritmizált lépések:</i> keringő-, rida-, zárt és nyitott hármás lépés, váltólépés, különböző kar- és törzsmozgásokkal kombinálva. <i>Futások:</i> térdemelés, sarokemelés kar-, törzsmozgással, fordulatokkal kombinálva. <i>Szökdelések:</i> sarokemeléssel, térdemeléssel, öztartással, kar- illetve törzsmozgásokkal kombinálva, fordulatokkal. <i>Ugrások:</i> sorozatugrások, olló, hajlított olló, öz, hajlított öz, terpesz, bicska, összeugrások. <i>Forgások:</i> lépőforgás, fordulatok, forgások egy lábon. <i>Kötélgyakorlatok:</i> lendítések, lengetések, körzések, nyolcas körzések, áthajtások, dobások-elkapások, pörgetések különböző irányokba. AEROBIK LÁNYOKNAK, FIÚKNAK: alapállás gyakorlása, 2–4 ütemű alaplépések gyakorlása: járás, sarokérintés, támadólépés, lábujjérintés, kitörés, térdlendítés, keresztlépés. Futás, térdlendítés szökkenéssel, saroklendítés szökkenéssel, oldallendítés szökkenéssel, lábszárlendítés szökkenéssel, terpesz-zár, sasszé, harántszökdelés. Zenére történő mozgás végzése aerobiklépésekkel: egyszerű alaplépések magas ismétlődő számmal, karmunkával, haladással. Alaplépések összekapcsolása. MOTOROSKÉPESSÉG-FEJLESZTÉS: RG: Az ízületi mozgékonyság, egyensúlyozó képességek fejlesztése. Az improvizációs képesség, esztétikai érzék fejlesztése. Nyújtó, erősítő hatású, állóképességet, ritmusérzéklet, ízületi mozgékonytságot fejlesztő célgimnasztikai gyakorlatok. AEROBIK: Ritmusképesség-fejlesztés: közismert zene kitapsolása minden ütemre, minden 1. és 5. ütemre stb. Helyben járás közben	folyamatok.

tapsolás, duplázva stb. A képességfejlesztés hozzájárul a fittség szervi megalapozásához. Az esztétikus, szép és nőies mozgások előadásmódját segítő kondicionális és koordinációs képességfejlesztő gyakorlatok. A hibajavítás beépítése a mindennapi gyakorlási szokásokba. Versenyszituációkon keresztül a szabályok gyakorlása, a tanultak továbbfejlesztése. A szakkifejezések ismerete és önálló használata. A segítségadáshoz szükséges nyelvi kifejezésmód használata.		
ISMERETEK: A torna szaknyelvének ismerete az életkori sajátosságoknak megfelelően. A szerek biztonságos használatához szükséges ismeretek, a segítségnyújtáshoz szükséges ismeretek. Az erőfejlesztő gyakorlatok végrehajtásához szükséges ismeretek. A torna jellegű feladatmegoldásokban alkalmazott játékok céljának tudatosítása. Házi tornaversenyek rendezésének, a verseny lebonyolításának szabályai. Egyszerűsített pontozás szabályai.		
SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS: A balesetmentes gyakorlás szabályainak betartása. Az egymásnak adott segítségnyújtás módjainak ismerete. Figyelem felhívása a nem megfelelő gyakorlatvégrehajtás következményeire. Az aerob munkavégzés lényege, az állóképességben betöltött szerepe. Alapismeretek az aerob munkavégzés egészségmegőrzésben betöltött szerepéről. A károsodásokat okozó gyakorlatok ismerete. A társak gyenge oldalának segítése, az erősségek elismerése. Értékelismerés, önértékelés. Aktív részvétel a sportrendezvények szervezésében. Tájékozottság a tanult versenysportágak versenyrendszeréről, a magyar élsportolók eredményeinek ismerete, figyelemmel kísérése.		
Kulcsfogalmak	Tornászos testtartás, repülő guruló átfordulás, kézenátfordulás, zsuporkanyarlati ugrás, huszárugrás, alaplendület, lefuggás, tornaverseny, pontozás. RG, hintajárás, keringőlépés, hintalépés, ridalépés, olló, őzugrás, bicskaugrás, aerobik, aerob munkavégzés, fitnessz.	

Tematikai egység	3.Atlétikai feladatmegoldások Motoros készség- és képességfejlesztés, játék, versenyzés	Órakeret 52 óra
Előzetes tudás	Az alsó tagozatos testnevelés órai és a kölyökatlétikai versenyeken szerzett testi, érzelmi tapasztalatok. A siker és a kudarc értékelése, helyes kezelése.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Sokoldalúan képezett, mozgásvégrehajtásaiban pontos, „számspecifikus” technikák differenciált kivitelezése. Pozitív kölyökatlétikai tapasztalatok szerzése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG: Speciális előkészítő és célgyakorlatok a feldolgozandó anyag		<i>Matematika:</i> logika, valószínűség-

hatékonyabb elsajátítása érdekében (futó-, ugró- és dobóiskolák). Gyorsfutás –irambfutás –tartós futás, fokozófutás. Rajt (rajtversenyek), váltófutás, akadályfutás (álló-, guggoló-, térdelőrajt). Fel-, át-, leugrások szekrényre, ugrások helyből, sorozatugrások, szökdelő versenyek (egy-, váltott-, páros lábon). Magasugrás (verseny), távolugrás (verseny), magasugrás (átlépő technika), távolugrás (elugró vonalról). 1-2 kg-os tömött labdával hajítás, lökés, dobás, egy- és két kézzel helyből, nekifutásból – célbadobások (verseny), – kislabdahajítás távolba nekifutással, vízszintes, függőleges célba. <i>MOTOROSKÉPESSÉG-FEJLESZTÉS – edzettség, fittség:</i> <i>Futások, rajtok:</i> Az ideg-izom kapcsolat javítása futóiskolai gyakorlatokkal, a vágtafutás teljesítményének növeléséhez. Reagálóképesség, reakciógyorsaság fejlesztése és felgyorsulási képesség fejlesztése rajtgyakorlatokkal. Mozgásátállítódás képességének fejlesztése akadályfutásokkal. <i>Ugrások, szökdelések:</i> A láb dinamikus erejének növelése ugróiskolai gyakorlatokkal (könnyű szökdelés; páros lábon és egy lábon szökdelés;), mélybe ugrásokkal. <i>PREVENCIÓ, ÉLETVEZETÉS, EGÉSZSÉGFEJLESZTÉS:</i> A tartós futás technikájának optimalizálása, valamint az egyénhez igazított tartós futás sebességének kialakítása, a szabadidőben végzett önálló gyakorlás elősegítése érdekében. A versenyhelyzet által okozott feszültségek nem rontják a testnevelés órai körülmények közötti, helyes futó-, ugró-, és dobómozdulatok technikai végrehajtását.	számítás, térbeli alakzatok, tájékozódás. <i>Vizuális kultúra:</i> tárgy- és környezetkultúra, vizuális kommunikáció. <i>Természetismeret:</i> mechanikai törvényszerűségek, az emberi szervezet működése, energianyerési folyamatok.
ISMERETEK: A Kölyökatlétika és a „felnőtt” atlétikai versenyek lebonyolítása közötti hasonlóság és eltérés. Felismeri a Kölyökatlétika és a „felnőtt” atlétikai versenyek lebonyolítása közti különbséget és hasonlóságot.	
SZEMÉLYISÉG: Testtudat, önértékelés, önbecsülés, gondolkodás, motiváció, érzelem- és feszültség szabályozás, öröm. Ismerje fel a tanuló, hogy a szabályok kölcsönös egyetértésen alapuló társadalmi konvenciók és vegye észre a sportszerűtlen szituációkat. Alakuljon ki a tudatos edzés és a fárasztó gyakorlás vállalása a teljesítmény megtartásában és a teljesítmény növelésében.	
Kulcsfogalmak	Kölyökatlétikai verseny, „felnőtt” atlétikai verseny, izomérzékelés.

Tematikai egység	4.Sportjátékok Motoros készség- és képességfejlesztés, játék, verseny	Órakeret 80 óra
Előzetes tudás	Az alapvető manipulatív mozgásformák jól koordinált folyamatos végrehajtása és azok megfelelő alkalmazása térben, időben és a társsal együttműködve. Az életkori sajátosságokhoz igazított labdás és labda nélküli alapkészségekkel és kognitív képességekkel, melyek a sportjátékok mozgásanyagának bázisát képezik és megfelelő kiindulási szintet jelentenek a további sportágspecifikus fejlesztésekhez. Ismeri a tanuló a labdarúgás, kosárlabdázás és a kézilabdázás egyszerű szabályait.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A korábban elsajátított technikai elemek fejlesztése, csiszolása. A röplabda játékhoz szükséges technikai és szabályismereti tudás megalapozása. Játék közben a társ tudatos keresése a góllövés, a kosárra dobási lehetőség elérése érdekében. Cselező készsége fejlesztése, a sportjátékok gyakorlása során az anticipációs készség kezdeti kialakítása. A különböző játékhelyzetek döntéskényszerei során a legcélszerűbb mozgásválasz megtalálása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG: <i>Általános technikai, taktikai tartalmak:</i> A sportágnak megfelelő alaphelyzet. Megindulás és megállás. Futás irány- és iramváltoztatással. Felugrások egy és páros lábról. Szabályismeret. – Szabálytalan technikák (lépéshiba, labdavezetési hiba). – Az ellenféllel szembeni szabálytalanságok. – Büntetések. <i>Kézilabda:</i> Magas és mély labdavezetés. Kétkezes mellső és felső dobás. Kapura lövés kitámasztással. Kapura lövés be- és felugrással. Lövő- és átadócselek, átemelés, lefordulás. Elzárások. Cselezés a dobókéz felé és azzal ellentétes irányba. 7m-es dobás. Labdaszerzés (elütés, halászás). Kapus bázisteknika. Védekezés ütközéssel, sáncolás. Emberfogásos és területvédekezés. Keresztmozgások. Kézilabda játék. <i>Kosárlabda:</i> Megindulás, megállás, sarkazás. Labdavezetés. Kosárra dobások álló helyből és mozgás közben. Átadási, dobó- és indulócselek. Büntető dobás. Labdaszerzés (elütés, halászás). Emberfogásos és területvédekezés. Kosárlabda játék. <i>Labdarúgás:</i> Labdaátvétel, labdavezetés. Rúgások társhoz és kapura belsővel, belső csüddel és teljes csüddel. Lövő és testcselek. Büntetőrúgás. Szerelés. Kapus bázisteknika. Kispályás labdarúgás, 4:1-es, 5:1-es felállás, rombusz alakzat. <i>Röplabda:</i> Kosár és alkarérintés. Alsó egyenes nyitás. Az alapvető labda nélküli technikai elemek különböző sebességgel történő jól koordinált végrehajtása különféle kiinduló helyzetekből és lépéskombinációkból. A kondicionális és koordinációs képességek fejlesztése a sportjátékok mozgásanyagának felhasználásával. Játékok, versengések, sor- és váltóversenyek. KÉZILABDA:		<i>Matematika:</i> logika, valószínűség-számítás, térbeli alakzatok, tájékozódás. <i>Vizuális kultúra:</i> tárgy- és környezetkultúra, vizuális kommunikáció. <i>Természetismeret:</i> mechanikai törvényszerűségek, az emberi szervezet működése, energianyerési folyamatok.

Technika

Mély és magas labdavezetés ügyesebb, ügyetlenebb és váltott kézzel, iram- és irányváloztatásokkal, törekedve a labda védőtől távoli oldalon tartására. Különböző irányból és távolságból érkező labdák elkapása helyben és mozgás közben, majd pontos továbbítása levegőben és pattintott átadással is. Kapura lövések labdavezetésből és társtól kapott labdával, kitámasztással, valamint felugrással. Kapura lövések egyszerű lépéskombinációkból. Induló és testcselek alkalmazása félaktív és aktív védővel szemben. Szabályos ütközés a támadó játékoskal. A be-, ki-, szabad- és 7m-es dobások helyes végrehajtása. A kapus alapállása, helyezkedése, védekező kézzel és lábbal.

Taktika

Támadó és védő egymáshoz viszonyított helyzete, helyezkedése. Emberfogásos, egysoros (6:0) és nyitott (5:1) területvédelem. Rendezetlen védelem elleni támadás, lerohanás. Gyors visszarendeződés a védekezésbe. Labdás és labda nélküli helycserék, keresztmozgások. Páros és hármas kapcsolatok.

KOSÁRLABDA:

Technika

Mély és magas labdavezetés ügyesebb, ügyetlenebb és váltott kézzel, iram- és irányváloztatásokkal, törekedve a labda védőtől távoli oldalon tartására. Rövid és hosszú indulás, megállások, egy, illetve kettő leütés után. Labdavezetésből és társtól kapott labdával megállás és sarkazás. Különböző irányból és távolságból érkező labdák elkapása helyben és mozgás közben, majd pontos továbbítása levegőben és pattintott átadással is. Fektetett dobás labdavezetésből, kapott labdával mindkét oldalról. Induló és testcselek alkalmazása félaktív és aktív védővel szemben. Büntetődobás végrehajtása.

Taktika

Emberfogásos védekezés. Védők helyezkedése a palánk és a támadó közé. Gyors ellentámadás. Páros és hármas lefutások.

LABDARÚGÁS:

Technika

Labdavezetés ügyesebb, ügyetlenebb és váltott lábbal, iram- és irányváloztatásokkal, törekedve a labda védőtől távoli oldalon tartására. Különböző irányból és magasságban érkező labda átvétele lábbal, combbal, mellel. Dekázás. Játékos passzolási és koordinációs feladatok csoportokban, több játékos együttműködésével, különböző (négyzet, rombusz stb.) alakzatokban. Átadások laposan és ívelten, különböző irányból érkező labda fejelése előre, oldalra. Fejelési gyakorlatok párokban. Megelőző szerelés, a labdaátvétel megakadályozása. Egyszerű cselek passzív és aktív védővel szemben. Szabadulás emberfogásból elfutással és testcsellel. Közeli és távoli kapura lövések helyből, labdavezetésből, valamint cselezés után. Alapvető kapusteknikák megismerése. Alaphelyzet, legördülés, vetődés, a labda elfogása, kirúgása, kigurítása.

Taktika

A kispályás labdarúgás felállási formáinak megismerése. Rögzített helyzetek alkalmazása a játék során.

RÖPLABDA: <i>Technika</i> A kosár- és alkarérintés helyes technikájának elsajátítása gumi-, majd röplabdával, egyéni és páros gyakorlatokkal. A társ által ívelve, pontosan dobott labda fej fölé játszása, elkapása, a későbbiekben annak pontos visszajátzására való törekvéssel. A labda folyamatos levegőben tartása kosár- és alkarérintésekkel. Alkar- és kosárérintések párokban, fokozatosan nehezedő feltételek mellett. A pontatlanul érkező labdához való gyors igazodás. Alsó egyenes nyitás, alacsony és normál hálomagasságnál, meghatározott célterületekre. <i>Taktika</i> Nyitásfogadás csillagalakzatban. Forgásszabály megismerése.	
ISMERETEK: Technikai elemek. Páros, hármas kapcsolatok. Játékvezetői kar- és sípjelek. Bemelegítés. Taktikai megoldások. Játékszabályok. A játékhoz szükséges alapvető technikai elemek és azok végrehajtása. A hibajavítás főbb szempontjai. A labda nélküli és labdás bemelegítés sportélettani hatásának, fontosságának ismerete. A játékhoz szükséges alapvető technikai elemek és azok végrehajtása, a játékban a taktikai megoldások közül a páros és hármas kapcsolatok alapvető formái. Az emberfogásos és a területvédekezési formák közötti különbségek. A sportjátékokban alkalmazott játékvezetői kar- és sípjelek.	
SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS: Énkép, önismeret, osztott figyelem, ellenfél, sportszerűség, keménység, durvaság, motiváció, felelősség, küzdőképesség; kudarc elviselése. Önellenőrzés, a saját hiba kijavítására való törekvés. A tanári hibajavítás elfogadása. Küzdőképesség, küzdeni tudás egyénileg és a társas akciókban egyaránt. Az érzelmi intelligencia fejlesztése. A kezdeményező, harcias, de sportszerű magatartás kialakítása. A sportjátékok üzése iránti motivációs bázis kialakítása. Aktív és hatékony részvétel a csapatjátékokban, megfelelő felelősségtudat. Szabálykövető magatartás. A nehézségek és a kudarcok elviselése.	
Kulcsfogalmak	Játékelem, technikai elem, cselezés, dobásforma, rúgásforma, emberfogás, területvédelem, taktika, alkarérintés, kosárérintés, nyitás, játszma, forgásszabály, labdamenet, összjáték, megelőző szerelés, ütközés, sáncolás, rövid és hosszú indulás, sarkazás, fektetett dobás, büntető/dobás/rúgás, strandröplabda, strandkézilabda, streetball, kispályás labdarúgás, nyitás, játszma, forgásszabály, labdamenet, összjáték.

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	A kondicionális képességek fejlesztése során a mozgáskészségek cselekvésbiztos és helyes technikai kivitelezése, végrehajtása. Legyen képes a tanuló a szabályok keretein belül cselekedni és törekedjen azok betartására. Legyen képes és fogékony az irányítás általi alkalmazkodásra. Legyen képes mozgását és akaratát gátolni; és legyen

	képes a késleltetésre. Az aerob munkavégzés lényege, az állóképességben betöltött szerepe. Alapismeretek az aerob munkavégzés egészségmegőrzésben betöltött szerepéről. A károsodásokat okozó gyakorlatok ismerete. A társak gyenge oldalának segítése, az erősségek elismerése. Értékfelismerés, önértékelés. Aktív részvétel a sportrendezvények szervezésében. Tájékozottság a tanult versenysportágak versenyrendszeréről, a magyar élsportolók eredményeinek ismerete, figyelemmel kísérése. A versenyhelyzet által okozott feszültségek nem rontják a testnevelés órai körülmények közötti, helyes futó-, ugró-, és dobómozdulatok technikai végrehajtását. Ismerje fel, hogy a szabályok kölcsönös egyetértéssel alapuló társadalmi konvenciók és vegye észre a sportszerűtlen szituációkat. Alakuljon ki a tudatos edzés és a fárasztó gyakorlás vállalása a teljesítmény megtartásában és a teljesítmény növelésében. Ismerje a tanuló a játékhoz szükséges alapvető technikai elemeket és azok végrehajtását. A hibajavítás főbb szempontjainak ismerete. Ismerje a labda nélküli és labdás bemelegítés sportélettani hatását, fontosságát. Ismerje a játékhoz szükséges alapvető technikai elemeket és azok végrehajtását, a játékban a taktikai megoldások közül a páros és hármas kapcsolatok alapvető formáit. Ismerje az emberfogásos és a területvédekezési formák közötti különbségeket. Ismerje a sportjátékokban alkalmazott játékvezetői kar- és sípjелеket. Önellenőrzés, a saját hiba kijavítására való törekvés. A tanári hibajavítás elfogadása. Küzdőképesség, küzdeni tudás egyénileg és a társas akciókban egyaránt. Az érzelmi intelligencia fejlesztése. A kezdeményező, harcias, de sportszerű magatartás kialakítása. A sportjátékok üzése iránti motivációs bázis kialakítása. Legyen képes aktívan és hatékonyan részt venni a csapatjátékokban, legyen megfelelő a felelősségtudata. Szabálykövető magatartás. Legyen képes elviselni a nehézségeket és a kudarcot.

7–8. évfolyam

Tematikai egység	1. Természetes hely- és helyzetváltoztató, manipulatív alapkészségek Motoros képességfejlesztés: fittség és versenyzés	Órakeret 10 óra
Előzetes tudás	Az iskolai testnevelés alsó tagozatán megszerzett mozgástapasztalat az alapvető funkcionális mozgáskészségek terén. A mozgáskonceptiók ismerete és feladatok közbeni helyes értelmezése.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az alapvető hely- és helyzetváltoztató, manipulatív mozgások változatos körülmények közti helyes technikai kivitelezése nehezített körülmények között. A kondicionális képességek fejlesztéséhez szükséges változatos mozgássorok, feladatok, játékok ismerete.	
Ismeretek, fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG: Az alapvető hely- és helyzetváltoztató, manipulatív mozgásformák (lásd mozgáskészség, mozgástanulás természetes alapkészségek). A kondicionális képességek fejlesztése során a mozgáskészségek		Ének-zene: ritmusgyakorlatok, ritmusok.

cselekvésbiztos és helyes technikai kivitelezése, végrehajtása.	<i>Biológiát:</i> energianyerés, szénhidrátok, zsírok, állóképesség. <i>Fizika:</i> erő, gyorsaság. <i>Földrajz:</i> térképismeret. <i>Informatika:</i> táblázatok, grafikonok.
ISMERETEK: Nyugalmi pulzus, terheléses pulzus, megnyugvás, légzés, szapora légzés, izomfáradtság, reakciógyorsaság, mozdulatgyorsaság. Annak felismerése, hogy a tanár vagy az általa vagy társak által tervezett feladatok melyik kondicionális képességet fejlesztik.	
SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS: Kitartás, önkontroll, szabálykövetés, kellemetlen érzések. A szabályok keretein belüli cselekvés, törekvés a szabályok betartására. Képesség és fogékonyság az irányítás általi alkalmazkodásra. Képesség a mozgás és akarat gátlására; képesség a késleltetésre.	
Kulcsfogalmak	Állóképesség, mozdulatgyorsaság, reakcióidő, reakciógyorsaság, nyugalmi pulzus, pihenő, önreflexió, önkontroll, önismeret.

Tematikai egység	2. Torna, RG, aerobik feladatmegoldások Motoros készség- és képességfejlesztés: fittség, játék és versenyzés	Órakeret 52 óra
Előzetes tudás	Alapvető jártasság a tornamozgásokban, támasz- és függésgyakorlatokban, esetleges segítségadás mellett. Jártasság a statikus egyensúly- és dinamikus gyakorlatokban. Az aerobik lépéseket összekapcsolja a tanuló különböző kartartásokkal, mozgását a zenével összhangban végzi. RG-ben a járásokat, futásokat, szökdeléseket igyekszik helyesen végrehajtani. Felismeri a gyakorlatok bemutatása közben elkövetett hibákat, szóban ki tudja javítani. Képes balesetmentesen önállóan gyakorolni, betartja a balesetvédelmi szabályokat. Feltétel nélkül segít a gyengébbeknek, az arra rászorulóknak. Alapismeretekkel rendelkezik a sportágak versenyrendszeréről.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A torna gyakorlategyek biztonságos gyakorlása, pontos bemutatása. Helyes testtartásra törekvés, annak javítása. A test térbeli és időbeli érzékelésének tudatos kialakítása. Talajon, gerendán, gyűrűn összefüggő gyakorlat összeállítása, összekötő elemek alkalmazásával. Kreatív gondolkodás az aerobikgyakorlatok összeállításánál. A megismert táncstílusok, táncstílusok körének kibővítése, a koreográfiák, előadásmódok tudatosabbá tétele. Más népek kultúrája iránti tisztelet erősítése. Az önállóság, egymásnak nyújtott segítségadás fejlesztése a torna jellegű feladatok végrehajtásában.	
Ismeretek, fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG: <i>Támaszhelyzetek, támaszgyakorlatok, támaszugrások:</i> Támlázások mellső és hátsó fekvőtámaszban előre, hátra, oldalt, haladással különböző szereken. Fekvőtámaszban karhajlítás és nyújtás. Akadályok leküzdése támaszgyakorlatokkal. Az előző évfolyamokban megtanult tornaelemek biztosabb és magasabb		<i>Ének-zene:</i> ritmusgyakorlatok, ritmusok. <i>Biológia:</i> energianyerés,

szintű végrehajtása. Gurulóátfordulások, kézállás, fejállás, kézállás guruló, kézenátfordulás segítővel, fejenátfordulás, kézenátfordulás oldalt, tarkóállás, híd, spárga, mérlegállás. Összefüggő talajgyakorlat összeállítás, <i>összekötő elemek</i> alkalmazásával: különböző karemelések, kartartások, lépések (hármass, keringő, szökkenő hármasslépés), járások (érintő). Ugrások (ördög, öz, kadett, terpesz), forgások, fordulatok. A gyakorlatok végzésekor használja ki a térbeli lehetőségeket. Vetődés nyújtott ülésből vagy mellső fekvőtámaszból. 3–5 részes szekrényen a tanult ugrásformák. Hosszában állított szekrényen gurulóátfordulás, terpeszugrás. Széltében állított szekrényen zsugorkanyarlat, guggolóátugrás, terpeszátlugrás. <i>Felemáskorlát</i>: támaszok, harántülés, térdfüggés, függőtámasz, függésből lendítés, átguggolás, átlépésztés fekvőfüggésbe, pedzés, lendület előre- hátra függésben, támaszban lendület lebegőtámaszba, kelepfellendülés támaszba, kelepforgás fordulat fekvőfüggésben, térdfellendülés, guggoló függőállásból fellendülés támaszba, támaszból átfordulás előre fekvőfüggésbe, felugrás támaszba, leugrás támaszból, alugrás, nyílugrás. <i>Párhuzamos korlát</i>: terpeszülés, harántülés, nyújtott támasz, hajlított támasz, oldaltámasz, lebegőtámasz, lebegő-felkartámasz, felkarfüggés, alaplendületek támaszban és felkarfüggésben, beterpesztések, terpeszpedzés, támlázás, szökkenés, fellendülés előre terpeszülésbe, felkarállás, felugrás beterpesztéssel támasz ülőtartásba, vetődési leugrás, kanyarlatti leugrás. <i>Nyújtó</i>: kelepfelhúzóadás támaszba, alaplendület, lendület előre 180 fokos fordulattal, ellendülés, alálendülés, kelepforgások, térdfellendülés, billenés, támaszból homorított leugrás, alugrás, nyílugrás. FÜGGÉSGYAKORLATOK: Akadályok leküzdése függésfeladatokkal kötélen, bordásfalán. Vándormászás, függeszkedési kísérletek. <i>Gyűrű</i>: Alaplendület, zsugorlefűgges, zsugorlefűggesből ereszkedés hátsó lefűggesbe, homorított leugrás hátra lendületből. Lányoknak érintő magas, fiúknak magas gyűrű. EGYENSÚLYGYAKORLATOK: <i>Gerenda</i>: magas és földi gerendán, ferdepadon. Természetes és utánzó járások, érintőjárás, hintalépés, keringőlépés, hármasslépés, fordulatok, forgások, szökkenések, szökdelések, mérlegállás, gurulóátfordulás előre, hátra, futólagos kézállás, homorított leugrás. AEROBIK: alaplépések, lépéskombinációk forgással, irányváltoztatással. Koreográfia készítése és bemutatása zenére. Aszimmetrikus koreográfia. RG: az előző évfolyamon megtanult mozgásformákhoz képest magasabb nehézségi fokú elemek tanulása. A ritmusérzék fejlesztése, önálló zeneválasztási lehetőség. Labdagyakorlatok: forgások, gurítások, elkapások. Labdavezetések változatos irányokban. A levegőben elkapások, átadások, dobások, labdatartások. UGRÓKÖTÉL-GYAKORLATOK: <i>Lengetések</i>: oldalt-, elől és fent lengetések. 8-as figura. <i>Kötéláthajtások</i>: egy- illetve páros lábon szökdeléssel, kötéláthajtás előre, hátra állásban, járás és futás	szénhidrátok, zsírok, állóképesség. <i>Fizika</i>: erő, gyorsaság. <i>Földrajz</i>: térképismeret. <i>Informatika</i>: táblázatok, grafikonok.

közben, helyben futás a dzsoggoláshoz hasonló lábmunkával.
Kombinációk: oldalt lengetés egyik oldalra, majd páros lábon szökdelés közben kötéláthajtás előre, ezt követően oldalt lengetés másik oldalra, ugyanez hátra kötéláthajtással. *Fordulatok:* egy oldallengetés közben 180 fokban fordulat, majd kötéláthajtás hátra a láb alatt, ezután a második fordulat, majd kötéláthajtás előre a láb alatt.

JÁTEK: akadály- és váltóversenyek tornaszerek felhasználásával, testnevelési játékok. Játékos feladatok ugrókötéllel, kötéláthajtás közben különböző feladatok végrehajtása. Szökdelések lábtartás-cserével, sarokemeléssel, lábemeléssel. Szökdelések különböző alakzatokban, vonalban. Kötéláthajtás egyedül, párokban.

Biomechanikailag helyes testtartás kialakítását szolgáló testjavító torna. A preventív mozgásműveltség fejlesztése gyakorlati tevékenységekkel.

Törekedjen a tanuló a lebegőtámasszal történő ugrás végrehajtására. Alakuljon ki a nőies tartás (lányoknál). Ismerjék meg a gyűrűgyakorlat technikai végrehajtását. Legyenek képesek egymásnak segítséget nyújtani.

MOTOROSKÉSZSÉG-FEJLESZTÉS:

RG LÁNYOKNAK: *Előkészítő mozgások:* az RG-re jellemző tartásos és mozgásos gyakorlatelemek elsajátíttatása. Kar- és törzsívek, kar- és törzshullámok. *Fő mozgások:* testsúlyáthelyezések különböző irányokba különböző kar- és törzsmozgásokkal ötvözve. *Járások* végzése: alapforma, guggoló-, lábujjon-, sarkon-, érintő-, hintajárás. Járások különböző kar-, láb- és törzsmozgásokkal kombinálva.

Ritmizált lépések: keringő-, rida-, zárt és nyitott hármass lépés, váltólépés, különböző kar- és törzsmozgásokkal kombinálva.

Futások: térdemelés, sarokemelés kar-, törzsmozgással, fordulatokkal kombinálva. *Szökdelések:* sarokemeléssel, térdemeléssel, öztartással, kar-, illetve törzsmozgásokkal kombinálva, fordulatokkal. *Ugrások:* sorozatugrások, olló, hajlított olló, öz, hajlított öz, terpesz, bicska, összeugrások. *Forgások:* lépőforgás, fordulatok, forgások egy lábon.

Kötélgyakorlatok: lendítések, lengetések, körzések, nyolcas körzések, áthajtások, dobások-elkapások, pörgetések különböző irányokba.

AEROBIK LÁNYOKNAK, FIÚKNAK:

Alapállás gyakorlása, 2–4 ütemű alaplépések gyakorlása: járás, sarokérintés, támadólépés, lábujjérintés, kitörés, térdlendítés, keresztlépés. Futás, térdlendítés szökkenéssel, saroklendítés szökkenéssel, oldallendítés szökkenéssel, lábszárlendítés szökkenéssel, terpesz-zár, sasszé, harántszökdelés. Zenére történő mozgás végzése aerobiklépésekkel: egyszerű alaplépések magas ismétlésszámmal, karmunkával, haladással. Alaplépések összekapcsolása.

MOTOROSKÉPESSÉG-FEJLESZTÉS: RG: Az ízületi mozgékonyság, egyensúlyozó képességek fejlesztése. Az improvizációs képesség, esztétikai érzék fejlesztése. Nyújtó, erősítő hatású, állóképességet, ritmusérzékenységet, ízületi mozgékonytságot fejlesztő célgimnasztikai gyakorlatok. AEROBIK: Ritmusképesség-fejlesztés: közismert zene kitapsolása minden ütemre, minden 1. és 5. ütemre stb. Helybenjárás közben tapsolás, duplázva stb. A képességfejlesztés hozzájárul a fittség szervi megalapozásához. Az esztétikus, szép, és (lányoknál) nőies mozgások előadásmódját segítő kondicionális és koordinációs képességfejlesztő gyakorlatok. A hibajavítás beépítése a mindennapi gyakorlási szokásokba. Versenyszituációkon keresztül a szabályok gyakorlása, a tanultak továbbfejlesztése. A szakkifejezések ismerete és önálló használata. A segítségadáshoz szükséges nyelvi kifejezőmód használata.	
ISMERETEK: A torna szaknyelvének ismerete az életkori sajátosságoknak megfelelően. A szerek biztonságos használatához szükséges ismeretek, a segítségnyújtáshoz szükséges ismeretek. Az erőfejlesztő gyakorlatok végrehajtásához szükséges ismeretek. A tornajellegű feladatmegoldásokban alkalmazott játékok céljának tudatosítása. Házi tornaversenyek rendezésének, a verseny lebonyolításának szabályai. Egyszerűsített pontozás szabályai. A tornához tartozó sportágak szaknyelvének ismerete, az ismeretek folyamatos bővítése. A sportág sajátosságaiból adódó speciális bemelegítés alapismerete, nyújtó, lazító gyakorlatok fontosságának felismerése a sportág által megkívánt lazaság függvényében. A mozgáshibák kijavításának fontossága, az önkontroll elősegítése. A célzatos erőfejlesztő gyakorlatok helyes kiválasztása. Az életkor szenzitív szakaszai és értelmezésük alapismeretei. A sportági versenyek rendezésével kapcsolatos ismeretek elsajátítása, alkalmazása a gyakorlatban az iskolai versenyek rendezésénél. Az egymásnak nyújtott segítségadás verbális és gyakorlati ismeretei, fontosságának felismerése. A segítségadáshoz szükséges nyelvezet alkalmazása, a hibajavítás megértése. Az aerob munkavégzés lényege, az állóképességben betöltött szerepe. Alapismeretek az aerob munkavégzés egészségmegőrzésben betöltött szerepéről.	
SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS: A balesetmentes gyakorlás szabályainak betartása Figyelem felhívása a nem megfelelő gyakorlatvégrehajtás következményeire. A károsodásokat okozó gyakorlatok ismerete. A társak gyenge oldalának segítése, az erősségek elismerése. Értékfelismerés, önértékelés. Aktív részvétel a sportrendezvények szervezésében. Tájékozottság a tanult versenysportágak versenyrendszeréről, a magyar élsportolók eredményeinek ismerete, figyelemmel kísérése.	
Kulcsfogalmak	Tornászos testtartás, repülő guruló átfordulás, kézenátfordulás, zsuporkanyarlatti ugrás, huszárugrás, alaplendület, lefuggás, tornaverseny, pontozás. RG, hintajárás, keringőlépés, hintalépés, ridalépés, olló, özügrás, bicskaugrás, aerobik, aerob munkavégzés, fitness.

Tematikai egység	3.Atlétikai feladatmegoldások Motoros készség- és képességfejlesztés, játék, versenyzés	Órakeret 52 óra
Előzetes tudás	Az alapvető manipulatív mozgásformák jól koordinált folyamatos végrehajtása és azok megfelelő alkalmazása térben, időben és a társsal együttműködve. Sokoldalúan képezett, mozgásvégrehajtásaiban pontos, „számspecifikus” technikák differenciált kivitelezése. Pozitív kőlyökatlétikai tapasztalatok.	
A tematikai egység nevelési- fejlesztési céljai	Tájékozottság a tanult versenysportágak versenyrendszeréről, a magyar élsportolók eredményeinek ismerete, figyelemmel kísérése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG: <i>Szökdelő-iskola:</i> haladó szökdelések és azok változatai. Indián szökdelés. Sorozatugrások helyből. Fel- és leugrások zsámolyon. Fel- és leugrások 3 részes ugrószekrényre. Átugrások zsámolyokon. Lépcsőzés. <i>Ugrások:</i> távolugrás rövid, néhány lépéses nekifutásból bal, illetve jobb lábról, elugró zónából. Távolugrás versenyek néhány lépéses nekifutásból, bal, illetve jobb lábról, elugró zónából. Magasugrás néhány lépés nekifutásból átlépő technikával, bal, illetve jobb lábról. <i>Futóiskolai feladatok:</i> Taposófutás, taposófutás haladással előre, hátra, térdemeléssel futás, térdemeléssel futás előre, hátra, sarokemeléssel futás előre, hátra, dzsoggolás, egyik láb térdemelés, míg a másik sarokemelést végez; térdemeléssel futás jobb vagy bal kézben nehezékkel, sarokemeléssel futás jobb vagy bal lábon nehezékkel feladatok. Kétkezes dobások 2, 3 kilogrammos medicinlabdával, haladással. Egykezes dobások 1 kilogrammos medicinlabdával távolságra. Lökések 1 kilogrammos labdával. Vetések 3 kilogrammos labdával. A törzs erősítése a nagy erő kifejtéssel járó dobómozgások végrehajtásához. 2500 méter 13 perc alatti teljesítése.		<i>Ének-zene:</i> ritmusok, ritmusgyakorlatok. <i>Biológia:</i> energianyerés, szénhidrátok, zsírok, állóképesség, erő, gyorsaság. <i>Földrajz:</i> térképismeret. <i>Informatika:</i> táblázatok, grafikonok.
ISMERETEK: Az atlétikai mozgások helyes technikai kivitelezése. Versenyszabályok. A sprintfutások versenyszabályai, az aerob állóképesség fejlesztésének lehetőségei.		
SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS: Testtudat, önértékelés, önbecsülés, gondolkodás, motiváció, érzelem- és feszültség szabályozás, öröm. A szabálykövető magatartás jelentőségének tudatosítása az atlétikai versenyek alkalmával.		
Kulcsfogalmak	Szabálykövetés, önreflexió, akarat erő, nemek közti különbség.	

Tematikai egység	4. Sportjátékok Motoros készség- és képességfejlesztés, játék, versenyzés	Órakeret 80 (4x11x2)
Előzetes tudás	A sportjátékok mozgásanyagában való jártasság, alapvető taktikaik és szabályaik olyan szintű ismerete, amely képessé teszi a tanulót arra, hogy azokat versenyszituációkban alkalmazza. Sportszerűen játszik. A sportjátékokhoz szükséges labdás és labda nélküli alapkészségek, ezek játékhelyzetekben való alkalmazása.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A sportjátékok megszerettetése. Az együttműködési és kommunikációs képesség fejlesztése, a megtanult technikai elemek, mozgáskészségek változó körülmények közötti hatékony alkalmazása. Mérkőzésszituációk megtapasztalása. A taktikai gondolkodás folyamatos fejlesztése. A sportjátékok élményközpontú felhasználása a kondicionális képességek fejlesztésében. Legyen igénye a tanulónak a tanórán kívüli sportjátékok üzésére is. A korábban elsajátított technikai elemek további fejlesztése, csiszolása. A játéktudás bővítése. A sportjátékok üzéséhez szükséges motoros képességek folyamatos fejlesztése. Játék közben a társ tudatos keresése a góllövés, a kosárra dobási lehetőség elérése érdekében. Cselezőkészség fejlesztése, a sportjátékok gyakorlása során az anticipációs készség fejlesztése. A különböző játékhelyzetek döntéskényszerei során a legcélszerűbb mozgásválasz találása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG: A megismert technikai elemek és taktikai megoldások alkalmazása a különféle játékok során. Iskolai és népi játékok, sportjátékok. A 6. osztály befejezéséig elsajátított sportjáték mozgásműveltségi tartalmak, melyek az alábbiakkal egészülnek ki: KÉZILABDA: talajfogás (kicsúszás, kigurulás). Bedőléses, bevetődéses lövés. Kanyarított lövés. Felső elhajlásos lövés. Kapura ívelés. Szélső, beálló játék. Húzás. Kapu szemafor technika. KOSÁRLABDA: tempódobás. Hárompontos dobás. Lepattanó labda megszerzése. LABDARÚGÁS: test-test elleni küzdelem. Becsúszó szerelés. Kapusteknikák (öklözés). 1:3:1 és a 2:1:2 felállási formák. RÖPLABDA: felső egyenes nyitás. Nyitásfogadás. Feladó játék. Sáncolás. Leütés. A kondicionális és koordinációs képességek az életkori sajátosságoknak megfelelő további fejlesztése a sportjátékok mozgásanyagának felhasználásával. Játékok, versengések, sor- és váltóversenyek. A tanulók kondicionális és koordinációs képességeihez igazított labda nélküli és labdás készségeinek csiszolása, fejlesztése. A korábbi évek gyakorlatainak tökéletesebb, energikusabb végrehajtása. KÉZILABDA: <i>Technika</i> Mély, majd fokozatosan egyre magasabb súlyponti helyzetből a		<i>Matematika:</i> logika, valószínűség-számítás, térbeli alakzatok, tájékozódás. <i>Vizuális kultúra:</i> tárgy- és környezetkultúra, vizuális kommunikáció. <i>Fizika:</i> mechanikai törvényszerűségek. <i>Biológia:</i> az emberi szervezet működése, energianyerési folyamatok.

bedőlések, bevetődések, kigurulások gyakorlása először labda nélkül, később labdával. Az új dobásformák megismerése és gyakorlása változó kiindulási helyzetekből. A beálló játékos feladatainak, játékának, technikai elemeinek elsajátítása. Kapura lövések a szélső pozícióból. A kapusteknikák további bővítése, beállók és szélsők lövéseinek háritása, a szemaforteknika megismerése, gyorsindítás. <i>Taktika</i> Zárás-leválás szituációk gyakorlása. A védekezés nyitottabb formáinak megismerése (3:2:1), a vegyes védekezés alkalmazása (5+1), (4+2) a játékban. A húzás hatékony alkalmazása. KOSÁRLABDA: <i>Technika</i> Tempódobás gyakorlása párokban, majd labdavezetésből a palánkra. Páros lefutásból tempódobás, a dobás után a társ feladata palánkról lepattanó labda megszerzése. Hárompontos dobási kísérletek. <i>Taktika</i> A védő helyezkedése. A védekező mozgás gyorsítása, tökéletesítése. LABDARÚGÁS: <i>Technika</i> A legnehezebb szerelési mód, a becsúszó szerelés megismerése és gyakorlása, de csak jó minőségű füves pályán, mert egyéb esetekben balesetveszélyes. A korábbi évek technikáinak szélesebb körű alkalmazása. <i>Taktika</i> Párharcok különféle taktikai feladatokkal. Újabb felállási formák megismerése és gyakorlása. Területnyitás és -szűkítés alkalmazása a támadásban és a védekezésben. RÖPLABDA: <i>Technika</i> Felső egyenes nyitás, alacsony és normál hálomagasságnál, meghatározott célterületekre. Felső egyenes nyitás – nyitásfogadás: egyéni és páros gyakorlatok. Leütés felugrással tartott és pontosan dobott labdából. Egyéni sáncolás. Feladásleütés: tartott, a hálóval párhuzamosan dobott és pontosan feladott labdából. Egyéni és páros sáncolás. <i>Taktika</i> Helyezkedés nyitásfogadásnál. Feladás, leütés, ejtés alkalmazása a játékban. A feladó játékos szerepe a játékban. Törekvés a folyamatos játékra.	
ISMERETEK: Bemelegítés. Technikai elemek. Taktikai megoldások. Játékszabályok. Technikai elemek. Páros, hármas kapcsolatok. Játékvezetői kar- és sípjelek. A labda nélküli és labdás bemelegítés sportélettani hatása, fontossága. A játékhoz szükséges technikai elemek és azok végrehajtása, a játékban a taktikai megoldások közül a páros és hármas kapcsolatok alapvető formái. Az emberfogásos és a területvédekezési formák közötti különbségek. A folyamatos játékhoz szükséges technikai elemek és azok végrehajtása. A	

hibajavítás főbb szempontjai.		
SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS: Motiváció, felelősség, küzdőképesség, kudarc elviselése, énkép, önismeret, osztott figyelem, ellenfél, sportszerűség, keménység, durvaság. A sportjátékok üzése iránti motivációs bázis kialakítása. Legyen képes aktívan és hatékonyan részt venni a csapatjátékokban, legyen megfelelő a felelősségtudata. Szabálykövető magatartás. Legyen képes elviselni a nehézségeket és a kudarcot. Önellenőrzés, a saját hiba kijavítására való törekvés. A tanári hibajavítás elfogadása. Küzdőképesség, küzdeni tudás egyénileg és a társas akciókban egyaránt. Az érzelmi intelligencia fejlesztése. A kezdeményező, harcias, de sportszerű magatartás kialakítása.		
Kulcsfogalmak	Játékelem, technikai elem, cselezés, dobásforma, rúgásforma, emberfogás, területvédelem, taktika, alkarérintés, kosárárintés, nyitás, játszma, forgásszabály, labdament, összjáték, megelőző szerelés, ütközés, sáncolás, rövid és hosszú indulás, sarkazás, fektetett dobás, büntető/dobás/rúgás, strandröplabda, strandkézilabda, streetball, kispályás labdarúgás, strandröplabda, strandkézilabda, streetball, kispályás labdarúgás.	

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	Az aerob munkavégzés lényegének, az állóképességben és az egészségmegőrzésben betöltött szerepének ismerete. A károsodásokat okozó gyakorlatok ismerete. A társak gyenge oldalának segítése, az erősségek elismerése. Értékelismerés, önértékelés. Aktív részvétel a sportrendezvények szervezésében. Tájékozottság a tanult versenysportágak versenyrendszeréről, a magyar élsportolók eredményeinek ismerete, figyelemmel kísérése. Azonosítsa a tanuló a szabálykövető magatartás jelentőségét az atlétikai versenyek alkalmával. Ismerje a labda nélküli és labdás bemelegítés sportélettani hatását, fontosságát. Ismerje a játékhoz szükséges technikai elemeket és azok végrehajtását, a játékban a taktikai megoldások közül a páros és hármas kapcsolatok alapvető formáit. Ismerje az emberfogásos és a területvédekezési formák közötti különbségeket. Ismerje a sportjátékokban alkalmazott játékvezetői kar- és sípjeleket. Ismerje a folyamatos játékhoz szükséges technikai elemeket és azok végrehajtását. A hibajavítás főbb szempontjainak ismerete. A sportjátékok üzése iránti motivációs bázis kialakítása. Legyen képes aktívan és hatékonyan részt venni a csapatjátékokban, legyen megfelelő a felelősségtudata. Szabálykövető magatartás. Legyen képes elviselni a nehézségeket és a kudarcot. Önellenőrzés, a saját hiba kijavítására való törekvés. A tanári hibajavítás elfogadása. Küzdőképesség, küzdeni tudás egyénileg és a társas akciókban egyaránt. Az érzelmi intelligencia fejlesztése. A kezdeményező, harcias, de sportszerű magatartás kialakítása.

KÜZDELEM ÉS JÁTÉK

Tantárgyunk a hagyományos tantárgyi rendszerben Dráma és táncnak nevezett tananyagokat és fejlesztési feladatokat foglalja össze.

A dráma- és tánctanítás célja az élményen keresztül történő megértés, valamint a kommunikáció, a kooperáció, a kreativitás fejlesztése.

A dráma és tánc a közös, aktív tevékenységek élménye révén segíti elő a tanulók alkotó- és kapcsolatteremtő készségének kibontakozását, összpontosított, megtervezett munkára szoktatását, testi-térbeli biztonságának javulását, idő- és ritmusérzékének fejlődését. Hozzájárul mozgásuk harmóniájához és beszédük tisztaságához, szolgálja ön- és társismeretük gazdagodását, segíti őket az oldottabb és könnyebb kapcsolatépítésben és az önkifejezésben. Különösen alkalmas a fogékonyság, a fantázia, a koncentráció, valamint a tolerancia és az együttműködés fejlesztésére. A tanulói tevékenységek a gondolatok és érzelmek kifejezését, a drámai és színházi kifejezések formai megértését szolgálják.

A sportiskolai kerettantervben átneveztük a tantárgyat, mert úgy véltük, hogy a tárgy elnevezésével határozottabban utalhatunk sajátos funkciójára egy sportiskolai tanulási-személyiségfejlesztési folyamatban. A fantázianév nem önkényes: hiszen a dráma a cselekvés, az akciók, a konfliktusok és a konfliktusok megoldásának, a katarzisnak a művészete, ezt „játsszák” az emberiség kezdetei óta a színpadon, a játéktéren, a dráma ebben rokon az erőpróbákat jelentő sportban. A konfliktustűrés, konfliktuskezelés, az erőpróbákon való helytállás, a sportszerű kommunikáció fontos személyiségjegyeinek fejlesztéséhez kíván tárgyunk hozzájárulni.

A majdani sportember számára különösen fontos, hogy a ritmus, a mozgás világában otthonosan érezze magát, hiszen megannyi sportfeladat teljesítését e képesség kellő fejlettsége megkönnyíti. Ugyanígy súlyt helyezünk arra, hogy a sporttal járó küzdelem élményét, a konfliktusokat az esztétikai élmények gazdagsága segítse hatékonyan, építő, kreatív módon feldolgozni.

A célok évenként azonosak, azonban a megvalósulás minősége, a megértés mélysége fokozatosan emelkedik.

A követelmények évente – néhány téma kiemelésével – szintén azonosak.

A tantárgy célja a közösség előtti szerepvállalás természetessé tétele, ösztönzése. Az emberi-társadalmi megfigyelőképesség fejlesztése. A tárgyi tudás növelése. A művészeti nevelés különböző területein a tanulók sikerélményhez juttatása. További fontos cél a figyelemfelhívás a műveltségi részterület elemeinek fontosságára és szépségére. A tárgy oktatása segítheti más műveltségi területek tanítását, lehetőséget ad ezekkel a tárgyakkal való együttműködésre.

5–6. évfolyam

Tematikai egység/ fejlesztési cél	Érzékelés, kifejezőképesség	Órakeret 12 óra
Előzetes tudás	Fejlett fantázia és kreativitás. Örömteli részvétel a különböző készségfejlesztő gyakorlatokban, a közös dramatizálás játékaiban, az elemző beszélgetésekben.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A verbális és nonverbális kifejezőeszközök helyes és tudatos használatának fejlesztése.	

Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Csoportos játék és megjelenítés:</i> Kapcsolat a tárgyakkal: hogyan fogsz meg szerszámot (levelibékát, drága ékszert, piszkos rongyot, forró süteményt, robbanásveszélyesnek vélt tárgyat). Tárgyak megítélése, tárgyak szerepe: hogyan dobod el a fentieket? Tojástartó, ha üres, ha tele van, ha romlott tojástartól van kellemetlen szaga, ha törött tojás csorog belőle. Légy fullad a megkívánt ételbe. Vívás penge nélküli karddal (csak markolat), övhúzás elképzelt övvel. Puhasági próba – a fagylalt olvad, a gipsz megkötött, a talaj mocsaras.		<i>Testnevelés és sport:</i> motoros készségfejlesztés. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> antikvitás. <i>Magyar nyelv és irodalom:</i> irodalmi művek értelmezése.
<i>Rögtönzés és együttműködés:</i> A doboz ismeretlen tartalma ketyeg. Az ajándék felismerése a csomag kibontásakor. Kitüntetés tudomásulvétele dobozának felnyitásakor. Mi lehet ez a pálca – játszd el (fakanál, karmesteri pálca, furulya stb.). Mi lehet ez az arasznyi átmérőjű karika – játszd el (gépkocsikormány, lábasfedő, hímzőkeret, glória stb.). Mi lehet ez a zsineg – játszd el (horgászszinór, szabász centije, öv, kígyó stb.). Természetes (egészséges és kényszerűen megváltozott), szándékosan változtatott testtartás (szerepjáték, színlelt megjelenési kép, tudatosan szabálytalanná váló testhelyzet). Testrészek mozgatása, egyes testrészek függetlenített mozgatása, különböző testrészek mozgatásának párhuzamos vezénylése.		
<i>A dráma és a színház formanyelvének tanulmányozása:</i> Helyzetgyakorlat. Státusszimbólumok: autó, divatos viselet, divatos tárgy státuszjelentősége.		
<i>Történetek feldolgozása:</i> Az ókori olimpia néhány versenyszámának megjelenítése.		
<i>Megismerő- és befogadóképeség:</i> Színházi előadás közös megtekintése és beszélgetés a látottakról.		
Kulcsfogalmak	Testtartás, státusszimbólum, ókori olimpia.	

Tematikai egység/ fejlesztési cél	Együttműködés, kapcsolati kultúra	Órakeret 12 óra
Előzetes tudás	Fejlettebb együttműködési képesség a kapcsolatok létrehozásában és fenntartásában, az egymásra figyelés tekintetében.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A hangsúly áthelyezése mozgásos improvizáció. A mozgásos improvizáció alkalmával a testi- térbeli biztonság javítása, az idő-és ritmusérzék fejlesztése.	

Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Csoportos játék és megjelenítés:</i> Mozgás-sablonok: érintés („ne érints”, segítő érintés, bizalmaskodó érintés, a zsebtolvaj). Távolságtartás tapasztalata/szabályai: bizalmas – személyes – társasági – nyilvános, állatok „menekülési” és támadó távolságtartása, „kínai bunyó” (nem érünk egymáshoz).		<i>Testnevelés és sport:</i> motoros készségfejlesztés. <i>Magyar nyelv és irodalom:</i> szövegalkotás.
<i>Rögtönzés és együttműködés:</i> Helyzetgyakorlatok: Ketten találkoznak: szerelmesek, munkatársak, egymásra utaltak, alvilágiak, orvosi segítség. Hármasban: szerepforgó (hármuk között, rotációs módszerrel, adott jelre szerepváltás). Többen: esemény (eredményhirdetés, avatás, koronázás, esküvő, konfliktushelyzet), hálózatos mozgás (ki-ki a maga szerepében egyszerre, pl. vásárban). Táncrögtönzés – ritmusgyakorlat: Kardozás, áldozati tánc, indián harci tánc, sámán-révülés, szalontánc, kontakt technika.		
<i>A dráma és a színház formanyelvének tanulmányozása:</i> Esemény-fantázia: festmény, szoborcsoporthoz az ábrázolt pillanat előtt/után.		
<i>Történetek feldolgozása:</i> Népek játéka: játékpárhuzamok, játékszabályok különbségeinek elemzése, játszás.		
<i>Megismerő- és befogadóképesség:</i> Szöveges rögtönzés: sportközvetítés, vendég érkezik a reptérre, történelmi esemény „közvetítése.”		
Kulcsfogalmak	Kooperáció, empátia, dramatikus tevékenység, játékszabály, sportközvetítés, riport.	

Tematikai egység/ fejlesztési cél	Alkotótevékenység	Órakeret 12 óra
Előzetes tudás	Az alapvető drámai kifejezési formák ismerete. Jártasság a kezdő évek játékaiban természetes, rögtönző technikájának felhasználásában, némajátékban és szöveges játékokban. Kiteljesedett fantázia és kreativitás a közös játékok során.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az improvizációs képességek fejlesztése. A különböző eszközök bevonása az improvizáció során. Az alapvető fogalmak megismerése, és a fogalomkészlet használatával a játékos tevékenységek több szempontú elemzése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Csoportos játék és megjelenítés:</i> Kísérő információk akaratlanul: beleegyezés szóval és bólintással,		<i>Magyar nyelv és irodalom:</i>

csodálkozó indulatszó és hátrahőkölés. Tudatos információhalmozás: utasítás és dobbantás, szomorú tekintet és a fej kézbe hajtása. Személyes külsőségek üzenete: sztárok kihívó viselete (ruha, hajviselet, smink, szemüveg), egyéni mozgása.	szövegfeldolgozás, szövegértés.
<i>Rögtönzés és együttműködés:</i> Mozgáselemek, mozgásfolyamat játékkontaktussal: jellegzetes járás (a muszklis/karatés, a bohém, a katonás, a komédiás/jópofa, a hivalkodó, stb.), behatárolt térben egymással is kommunikálva közlekednek (bogaraszemélyek, sztárok és hírolók, feljebbvalók és közlegények).	
<i>A dráma és a színház formanyelvének tanulmányozása:</i> Rögtönzési segédeszközök. Rögtönzés hangkulisszára (effektek), felvett szövegre, jelmez-kellék „köré” épített történettel, relaxációs zenére.	
<i>Történetek feldolgozása:</i> Játékszabály-sértési eljárás eljátszása (helyzetgyakorlat).	
<i>Megismerő- és befogadóképesség:</i> Szakmai és reklámszöveg magyarázása. Nyelvrongáló idézetek feljegyzése a médiából.	
Kulcsfogalmak	Információ, mozgáselem, rögtönzés, effekt.

Tematikai egység/ fejlesztési cél	Befogadás, értelmezés	Órakeret 12 óra
Előzetes tudás	Több közös élménnyel, kulturális és művészeti ismerettel rendelkeznek a tanulók.	
A tematikai egység nevelési- fejlesztési céljai	Alkotó részvétel a különböző irodalmi vagy művészeti alkotások játékon, megjelenítésen keresztül történő feldolgozásában. Az alkotó részvétel során az ön- és társismeret fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Csoportos játék és megjelenítés: A bizalom fejlesztését szolgáló gyakorlatok.		Vizuális kultúra; magyar nyelv és irodalom: szövegértés, szövegalkotás.
Rögtönzés és együttműködés: Színházi jelmez készítése különböző színű és alakú kendőkből.		
A dráma és a színház formanyelvének tanulmányozása: Irodalmi hősök: ifjúsági/gyermekregények hőseinek találkozása (Pál utcai fiúk, Ágasvári csata...), küzdelmük értékelése.		
Történetek feldolgozása: Egy Móra-elbeszélés forgatókönyvének/rendezői példányának elkészítése.		
Megismerő- és befogadóképesség: Alapvető táncstípusok, táncstílusok és kísérőzenéjük azonosítása.		
Kulcsfogalmak	Bizalom, jelmez, regény, elbeszélés, forgatókönyv, táncstípus, táncstílus.	

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	A tanulók rendszeresen vegyenek részt az órákon, kapcsolódjanak be a közös gyakorlatokba, játékokba. Legyenek kezdeményezők a rögtönzéses programokban. A tanév során érintett témakörökben ötödik évfolyamon különösen a Játék és Beszédművelés témában, hatodik évfolyamon a Mozgás és Rögtönzés témában vállaljanak alkotó feladatot. A tanultakat hasznosítsák más művészeti jellegű tanulmányaikban.

7–8. évfolyam

Tematikai egység/ fejlesztési cél	Érzékelés, kifejezőképesség	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	A verbális és nonverbális kifejezőeszközök egyre tudatosabb használata.	
A tematikai egység nevelési- fejlesztési céljai	A mozgás és a tánc többoldalú megismerése és alkalmazása. Az aktív tevékenységek élménye révén a tanulók ritmusérzékének fejlesztése. A tárgykezeléshez kapcsolódó gyakorlatok során a kreativitás, a képzelőerő fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Csoportos játék és megjelenítés: Ruhadarabok „kezelése”, kalapemelés módjai. Sporteszközök, játékszerek természetes használata.		Ének-zene: különböző korok táncai.
Rögtönzés és együttműködés: Különleges tárgyak: botforgatás – egyensúlyozás (kanász módra, mazsorett, ördögpalca, festő a létrán, artistamutatvány).		
A dráma és a színház formanyelvének tanulmányozása: Történelmi és társastáncok mozgásanyagának megismerése.		
Történetek feldolgozása: A találkozás élményének erősítése dramatikus tevékenységekben, hitelesség.		
Megismerő- és befogadóképeség: A tánc és a mozgás szerepe az egyes történelmi korokban, társadalmi viszonyok között (szakirodalom felkutatása, érvelés, előadás).		
Kulcsfogalmak	Történelmi és társastánc, dramatikus tevékenység.	

Tematikai egység/ fejlesztési cél	Együttműködés, kapcsolati kultúra	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	A mozgásos improvizációs gyakorlatok révén fejlettebb nonverbális kifejezőképesség.	

A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A „pantomimes” mozgás révén a kifejezőképesség, fantázia továbbfejlesztése. A kooperatív technikák megismerése révén az együttműködési képesség fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Csoportos játék és megjelenítés:</i> Két személy teljes és lokális mozgásának összehangolása. Saját test teljesítő- és tűrőképességének, a veszélyeztetés határának ismerete.		
<i>Rögtönzés és együttműködés:</i> Mozgásstílusok: pantomimes” mozgás (helyben illusztrált sétálás, futás, lépcsőn járás, kötélhúzás, zenész – pl. dobos – „rájátszása”, táncos mozgások, árnyjátékos, szertartások szerepmozgásai).		
<i>A dráma és a színház formanyelvének tanulmányozása:</i> Kooperáció dramatikus tevékenységek során, konszenzus keresése és kialakításának technikái – egy választott mű elemzése.		
<i>Történetek feldolgozása:</i> Különböző problémák konszenzuson alapuló megoldásának előadása.		
<i>Megismerő- és befogadóképesség:</i> A közösen megtekintett előadás feldolgozása, elemzése különös tekintettel a kooperáció, a konszenzus, az empátia, az érzékenység fogalmakra.		
Kulcsfogalmak	Kooperáció, konszenzus, empátia, érzékenység, pantomim.	

Tematikai egység/ fejlesztési cél	Alkotótevékenység	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	Fejlett improvizációs képesség. Az alapvető fogalmak megfelelő használata.	
A tematikai egység nevelési- fejlesztési céljai	Az élményen keresztül történő megértés során a kommunikáció, a kooperáció és a kreativitás fokozatos fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Csoportos játék és megjelenítés: Mozgásdinamika: tempóváltások üzenete, mozgásszünet, csoportos mozgás megszabott térben (öregedünk-fiatalodunk, fáradunk-felfrissülünk).		Testnevelés és sport: motoros készségfejlesztés. Magyar nyelv és irodalom: a dráma és a színház jellemzői.
Rögtönzés és együttműködés: Improvizáció közösen választott téma, fogalom vagy egyéni érzés, élmény kifejezésére.		
A dráma és a színház formanyelvének tanulmányozása: Alapvető színházi műfajok megkülönböztetése és felismerése. Színházi munkaterületek és technika megismerése.		
Történetek feldolgozása: Történetek, élmények feldolgozása különböző tánc- és mozgástechnikai elemek alkalmazásával.		
Megismerő- és befogadóképesség:		

Alakoskodó, illetve dramatikus szokások megismerése a farsang és a karnevál eseményein keresztül.	
Kulcsfogalmak	Mozgásdinamika, improvizáció, színházi műfajok, színházi munkaterület, színházi technika.

Tematikai egység/ fejlesztési cél	Befogadás, értelmezés	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	Több közös élménnyel, kulturális és művészeti ismerettel rendelkeznek a gyerekek.	
A tematikai egység nevelési- fejlesztési céljai	Alkotó részvétel válnak a különböző irodalmi vagy művészeti alkotások játékon, megjelenítésen keresztül történő feldolgozásában. Az alkotó részvétel révén az ön- és társismeret fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Csoportos játék és megjelenítés: Különböző tánc- és mozgástípusok páros és csoportos variációi.		Magyar nyelv és irodalom: műelemzés, dráma és színház világa, szövegalkotás. Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek: antikvitás.
Rögtönzés és együttműködés: Improvizációk összefűzése jelenetsorokká.		
A dráma és a színház formanyelvének tanulmányozása: Drámairodalom, filmarchívum: színházi előadás vagy film megtekintése és beszélgetés a látottakról.		
Történetek feldolgozása: Ókori színház: drámai verseny és szertartásai. Hősök az ókori drámában.		
Megismerő- és befogadóképesség: Színházi üzem: stábértekezlet rögtönzése, színikritika írása.		
Kulcsfogalmak	Ókori dráma, stáb, színikritika.	

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	A tanulók rendszeresen vegyenek részt az órákon, kapcsolódjanak be a közös gyakorlatokba, játékokba. Legyenek kezdeményezők a rögtönzéses programokban. Különösen a Mozgás és Színház témában vállaljanak alkotó feladatot. A tanultakat hasznosítsák más művészeti jellegű tanulmányaikban.

TANULÁSMÓDSZERTAN

5–6. évfolyam

A tanulási folyamat születésünktől kezdve egész életünket végigkíséri, melynek környezete és körülményei életünk során gyakran változnak. A tanuláson a mindennapi életben elsősorban az ismeretek elsajátítását, a tudás megszerzését értjük. A tanulás nem formális keretektől kezdődik, attól kezdve, hogy tudatosan kezdjük szemlélni a világot, majd nagymértékben intézményesített, iskolai keretek között történik.

A tanulás tanításának elsődleges célja, hogy az egyéni képességek, készségek figyelembe vételével és fejlesztésével képessé tegyük tanítványainkat a 21. században elvárható tudástartalom megszerzésére, a tengernyi információhalmazban történő eligazodásra, a lényeg, a fontos, a szükséges ismeretanyag kiválasztására, a folyamatos, élethosszig tartó tanulás alapjainak megismertetésére, az új helyzetekhez, elvárásokhoz történő igazodásra, az információforrások megismerésére, kezelésére, használatára.

A tanulás megtanítása elsősorban az iskola kötelessége és felelőssége, mely sokrétű és összetett feladatot jelent a pedagógusok számára. A legfontosabb tennivalók közé tartozik a tanulási folyamat során a tanulói motiváció kialakítása és fenntartása a tudás megszerzése céljából. A tanulás hatékonyságának szempontjából meghatározó fontosságú a tanulói érdeklődés felkeltése és megtartása egy-egy tantárgy tanulása-tanítása során.

A tanulás tanítása tantárgyközi, hiszen a megtanult, elsajátított, begyakorolt módszerek, stratégiák, az egyéni tanulási szokásokhoz igazodva valamennyi tantárgy tanulásánál jelen vannak, segítséget nyújtanak.

A tantárgy tanulásának célja az önálló, hatékony, gondolkodáson alapuló tanulási folyamatra nevelés, a későbbi munkaerőpiacon történő megfeleléshez szükséges kompetenciák kialakítása.

Olyan hatékony tanulási attitűd létrehozása a feladat, amely képessé teszi tanítványainkat a kitartó tanulási munka megvalósítására, egyéni lehetőségeik, szükségleteik, erősségek, gyengeségek figyelembe vételével, de azok maximális kihasználásával, fejlesztésével.

A hatékony és önálló tanulás megvalósítása érdekében képessé kell tenni tanítványainkat mind az egyéni, mind a különböző társas munkaformák során történő együttműködési készség kialakítására.

A tanulás tanításának megvalósítása az egyéni képességekhez igazodó, differenciált, tevékenykedtető munkaformák előtérbe helyezésével érhető el az intézményesített nevelés-oktatás során.

5–6. évfolyam

Az általános iskolában bekövetkező tagozati váltás több tekintetben okozhat nehézséget a tanulóknak. A felső tagozatban szembesülnek először azzal a ténnyel, hogy sokkal több tanár tanítja őket, mint azt korábban megszokták. Több tantárgyat tanulnak, nagyobb elvárásoknak kell megfelelniük mind a tanulás, mind a sportteljesítmények vonatkozásában. Az alsó tagozatos évekhez képest önállóbban kell a mindennapokat felépíteni.

A tantárgy eredményes tanulása során a tanulók megismerik saját pszichikai feltételeiket, különböző képességek fejlesztésével megtanulják a hatékony és eredményes tanulási stratégiákat, módokat, amelyek segítenek a tanulási nehézségek leküzdésében, hogy minden tanuló képességei legjavát nyújthassa.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	A tanulásról Tanulási szokások	Órakeret 3 óra
Előzetes tudás	A korábbi évfolyamok tanulási tapasztalatai, az ismeretszerzés megtapasztalt módozatai.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Tanulási szokásrendszer kialakítása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
– A tanulás fogalma és fajtái. – A tanuláshoz való viszony. – A tanulás belső feltételei. – A tanulás külső feltételei. – Reális énkép kialakítása. – Egyéni képességekhez igazodó tanulási szokásrendszer kiépítése.		Magyar nyelv és irodalom: Olvasás. Szövegértés. Szövegfeldolgozás.
Kulcsfogalmak	Tanulási folyamat, önállóság, hatékonyság, önismeret, ismeretszerzés, alkalmazás.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Tanulás az iskolában Tanulásszervezési módszerek megismerése	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	Az elmúlt tanévek során megismert és alkalmazott tanulásszervezési munkaformák.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Tanulói munkaformák bővítése, gyakorlása, ezek során az együttműködés fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
– Ismert munkaformák gyakorlása. – Új munkaformák megismerése. – A különböző munkaformák megismerésével és alkalmazásával az együttműködés gyakorlása.		
Kulcsfogalmak	Frontális munka, páros munka, tanulópár, csoportmunka, egyéni munka, kooperatív munka.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Tanulási motivációk	Órakeret 6 óra
Előzetes tudás	A tanulásról alkotott egyéni vélemények.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Tanulási tevékenységre ösztönzés, a motiváltság erősítése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
– A tanulás és a motiváció kapcsolata.		

	– A motiváció szintjei. – Tanulási motiváció. – A tanulási motivációk egyéni megismerése, értelmezése, tanulási folyamatba történő beépítése.	
Kulcsfogalmak	Motiváció, beépült belső motiváció, belső tanulási motiváció, külső tanulási motiváció, presztízsmotiváció, motiváltság.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Az önálló tanulás A tanulás tudatos tervezése	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	Az egyénileg kialakított tanulási módszer.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Önállóságra, tudatosságra nevelés.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
– Tanulási idő. – A tanulás helye. – A tanulandó tantárgyak sorrendje. – Napirend készítése. – A tanulás mint a tudáshoz vezető út lépéseinek megismerése, alkalmazása.		
Kulcsfogalmak	Tudatosság, önállóság, tervezés, tanulási stílus.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Tanulási képességek	Órakeret 6 óra
Előzetes tudás	Az elmúlt időszak tanulási képességeinek felidézése.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A tanulás szempontjából legfontosabb képességek fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
– Figyelem. – Emlékezet. – Bevésés. – Megőrzés. – Felidézés. – A memória. – A kreativitás. – Gondolkodás. – A tanulási képességek játékos és tudatos fejlesztése.		
Kulcsfogalmak	Figyelem, emlékezet, memória, kreativitás, gondolkodás.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Tanulási stratégiák, tanulási technikák	Órakeret

	Jelentős tevékenységek hatékony végzéséhez szükséges tervezés, irányítás	12 óra
Előzetes tudás	Egyéni tapasztalatok.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Hatékony tanulási módszerek, stílusok, szokások alkalmazása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
– Tanulási módszerbörze. – Gyakorlattípusok a tanulási stratégiák fejlesztéséhez. – Az egyéni képességekhez igazodó tanulási stratégia megismertetése és alkalmazása.		<i>Matematika; magyar nyelv és irodalom</i>
Kulcsfogalmak	Stratégia, jegyzetelés, tanulási módszer, tanulási technika, tanulási stílus.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Nyelvművelés, beszédtechnika Az emberi megnyilvánulás egyik formája, a beszéd fontosságának ismerete	Órakeret 6 óra
Előzetes tudás	Magyar nyelven történő megnyilatkozások.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A gondolatok helyes beszédtechnikai ismeretek elsajátításával történő tolmácsolása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
– Légzéstechnikai és artikulációs gyakorlatok. – Helyesejtési gyakorlatok. – Szókincsfejlesztő gyakorlatok. – A beszédlégzés és a helyesejtés szabályainak alkalmazása.		<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> versmondás, szövegszerkesztés szóban. <i>Ének-zene:</i> légzéstechnika.
Kulcsfogalmak	Légzéstechnika, hangképzés, beszédtechnika, artikuláció, helyesejtés, szókincsfejlesztés, hangsúlyozás, intonáció.	

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	A tanuló képes önállóan, életkorának megfelelően egyéni tervezéssel tanulni, önellenőrzést végezni. A tanulási folyamat során képes a számára legmegfelelőbb tanulási stratégiát, a leghatékonyabb tanulási módszereket alkalmazni. Gondolatait világosan, egyértelműen fogalmazza meg, ismeri és alkalmazza a kommunikációs szabályokat. Együttműködő. Írásképe rendezett.

SPORTERKÖLCSTAN

7-8. évfolyam

A sporterkölcstan mint a sportiskolákban bevezetésre kerülő szaktantárgy az általános iskolai erkölcstan órákon megalapozott erkölcsi nevelésre épül.

A sportoló gyermekek fejlesztése során már egészen korán, a sportoktatással párhuzamosan elkezdődik az erkölcsi nevelés. A gyerekek a sportiskolák tagozatos osztályaiban megismerkedhetnek a sporterkölcstan tárgykörével, ahol az erkölcstan órai beszélgetésekre építkezve a sportélet erkölcsnevelési alapjait saját sporttevékenységük folyamán tapasztalt és megélt helyzeteik alapján vitatják meg. A tervezett tanulói tevékenység során elsajátítják, hogy a sportolásnak, az egészséges életmód biztosítása és a test fejlesztése mellett további fontos feladata is van, mégpedig az identitástudat kialakítása és a jellem formálása, az erkölcsi értékrend fejlesztése által. A sporterkölcstani oktatás folyamán megtanulják, hogy moralitásában erősödik meg az a sportoló, aki rendszerességet tanul és ezáltal céltudatos, erős akaratú, határozott egyéniséggé válik; kitartóan tud valamire összpontosítani, lényegre törően cselekszik; tisztelettudó és alázatos (nem megalázkodó!) az adott tevékenységével, a szaktudással szemben. Elkötelezetten képes kitartani elhatározása mellett, és végrehajtani feladatait. Munkájában precíz, hatékonyságra törekvő, kommunikatív és segítő szándék vezérli. A sportokon belül is elkülönülnek egymástól az egyéni sportágak és a csapatsportok, a technikai eszközöket vagy állattal való együttműködést igénylő tevékenységek, de a lényeg egy és ugyanaz: meggyőződéssel küzdeni valamiért, ami az adott egyén erkölcsi fejlődésén kívül környezete számára is pozitív üzenetet közvetít.

A sportolói életmód a szervezet edzettségét alapozza meg, a lélek kiegyensúlyozottságához járul hozzá, egészséges szellemiségre nevel. Egyik legfontosabb feladata a prevenció és az egészség megerősítése. Míg a szabadidősport a rekreációt segíti elő, addig a versenysport a szervezet fokozott igénybevétele mellett a szellemi felkészülést erősíti, és a sikeres élet lehetőségeinek felismerésére nevel. Előnyei, általánosságban véve: fokozott koncentráció képesség, a kitartás, a céltudatosság és az áldozatkészség fejlesztése, az öntudat erősítése. Hátrányai, hogy fárasztó, sérülésekkel járhat, vereség- és kudarcélmény okozója lehet. A sport nem ismer klub-, város-, megye- vagy országhatárokat: a sport az egyénen keresztül lesz nemzetközi, egyetemes értékeket közvetít.

Az utánpótlás-korosztály sportolója megtanulja, hogyan mérje magát másokhoz, hogyan kezelje barátsággal és segítőkészséggel a nála gyöngébbet, és hogyan küzdje le magában az irigységet és féltékenységet a nála erősebbel szemben. A sportteljesítmény fokozásához szükséges a kikapcsolódást nyújtó játéklehetőség is. Mindazonáltal a játék akkor teremtő érték, ha közösségben, egymás iránti lojalitással történik. A csapatjáték kiemelkedő szerepe, hogy a sportoló gyermek ráérez az összetartás, a közös cselekvés jelentőségére, fogadja a csapattagok kedvező elismerését vagy esetenkénti elutasító magatartását. A játékszabályok megismertetik és elfogadtatják vele a külső korlátokat, a bírák döntései pedig az objektív szemléletet erősítik benne. A sport tehát magát az életet modellezi, ezért az életre készít fel. Elsajátíttatja a felcseperedő gyermekkel az alapvető erkölcsi törvényeket, a mindennapi szabályszerűségeket.

Az élsportoló diákok életében gyakori, hogy az általános iskola befejezése után külföldön vagy magántanulónként folytatódnak a tanulmányai, ezért előfordulhat, hogy ebben a korosztályban találkozik először és utoljára az iskolai keretek között megtartott erkölcsi tanórákkal. A sporterkölcstan-órákon résztvevő diák a felső tagozat utolsó két évében a rendszeresen sportoló, aktív kihívásokkal, feszültségekkel, győzelmekkel és eredménytelenségekkel gyakran szembesülő utánpótlás-korosztályt képviseli, aki sportpályafutása során nem ritkán életkorához képest érettebb élethelyzetekkel is találkozhat;

olyanokkal, amelyek egy tapasztaltabb felnőttet is próbára tesznek. Ennek megfelelően az órai témakörök is érintik az örömeit és bánatokat, sikereket és kudarcélményeket feldolgozási lehetőségeinek határterületeit. Az órai témamegjelölések sokszínűsége az sportélet alapvető értékeire, morális üzenetére, szélsőséges viselkedésformáira épül. Az ifjú sportoló és a szakvezető felnőtt korosztály kölcsönös együttműködéséből fakadó eltérő világlátásban rejlő konfliktusokra is kitér, a saját korosztálybeli személyiségjegyek kölcsönösségen alapuló elfogadását és időnkénti elutasításának realitását is feldolgoztatja. A feldolgozás módja enyhítheti a fiatal sportoló élethelyzete és életkori sajátosságai között meglévő ellentmondást: a módszereknek ez utóbbiakhoz kell igazodniuk.

Az órai témamegjelölések iránymutató jelleggel készültek, különféle fókuszpontok kiemelésére adva lehetőséget az időbeli korlátok és az osztály sajátosságainak figyelembe vételével. Fontos, olykor az sportoló gyermek életének jobbra vagy rosszabbra fordulását jelentheti, ha nem tudja saját érdekeit képviselni, önmagát hitelesen kiteljesíteni, vagy egyáltalán: erkölcsi lényként elfogadni. A sportolás megtanítja arra, hogy komoly erőfeszítéseket kell tennie annak az ifjúnak, aki önszántából kezd el a rendszeres mozgást és versengést, sok kellemes dologról lemondva, áldozatokat hozva, és mindezért cserébe nincs garancia arra, hogy a fáradságos munkáért elnyeri méltó jutalmát, mindenki felett győzelmet arat. Ennek ellenére sok utánpótláskorú sportoló küzd és bízik önmagában, hogy egyszer ő áll a dobogó legfelső fokára... és ha nem is sikerül mindenkinek diadalt aratnia, de minden ifjú sportoló büszke lehet arra, hogy önmagát újra és újra sikerül felülmúlnia.

Tematikai egység	Ki vagyok én, és mi vezérli a tetteimet?	Órakeret 6 óra
Előzetes tudás, tapasztalat	Sporttevékenység az aktív életben, sportolói magatartást befolyásoló edzőmunka és körülményeinek ismerete. A testnevelésóra közösségformáló ereje. A tettek belső mozgatóerőivel kapcsolatos személyes tapasztalatok.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az önismeret fejlesztése és megértése; a sportolói magatartásra gyakorolt hatása. Az önelfogadás és az önértékelésre ható akaraterő fejlődésének támogatása. A sportolói identitás erősítése mint a döntéseiért felelős személyiség megalapozója. Az eredménycentrikusság értelmében a nemi karaktereknek megfelelő sporttevékenység választása és hasznosítása. Ösztönzés a személyes értékválasztásra és az ezzel járó feszültségek kezelésének gyakorlása. A mértéktartás jelentőségének megértése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Sport és erkölcs viszonya</i> Hogyan jöhetett létre a sportoló ember? Mi a szerepe a testmozgásnak és a sportnak a különféle kultúrákban? Hogyan jelenik meg a sportban a társadalmi normák jellemformáló ereje? Milyen viszonyban van egymással a sport és az erkölcsi nevelés? Milyen hatással vannak az érények a sportoló ember moralitására? Hogyan hat a sportoló erkölcsisége a többiekre? Mitől válhat valaki a sportban egyéniséggé? <i>Helyszín és helyzet</i>		<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> kommunikáció, szövegértés, szövegértelmezés. <i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> tanulási folyamat; környezet és pályaválasztás;

Hogyan segíthetik a szülők a gyermek sportolás iránti igényét? Mit tehet a gyermek, ha a szülők ellenzik a sporttevékenységet? Az otthontól milyen távolságra érdemes sportolni járni? Hogyan segíti, támogatja az egyesület a sportfelszerelést, edzőmunkát? Milyen az ideális egyesületi élet? Milyen az adott helyzet? Milyen lehetőségei vannak a sportéletben a különféle nemzetiségi kisebbségeknek? Kiknek okoz örömet, ha jó az eredményeket ér el a fiatal sportoló? <i>Erkölcsei beállítódás a sportágválasztásban</i> Mikor érdemes elkezdni a sportolást? Honnan tudhatja valaki, hogy mihez van tehetsége? Vajon már a születéskor eldől a sikeresség, vagy a lelkiismeretes munka szerepe a meghatározó? Mitől függ, hogy ki melyik sportágat választja? Mikor váltson valaki sportágat vagy meddig tartson ki a megkezdett mellett? Milyen hatással vannak egymásra a barátok, családtagok a sportágválasztásban? Mi minden befolyásolja a sportéletben a tetteket és a döntéseket? Hogyan lehet valaki önmagával szemben etikus? Miért van jelentősége ennek? <i>Ösztönző erők a sportéletben</i> Mikor és milyen hatásra fejlődik a fiatal sportoló? Kik és hogyan befolyásolhatják a sportteljesítményt? Milyen körülmények hatnak a sporttevékenységre ösztönzőleg? Milyen szerepük van az ösztönöknek a sportéletben, és hogyan hatnak a viselkedésre? Lehet-e befolyásolni a sporttevékenységet kísérő érzelmeket? Milyen elvárások, vágyak és célkitűzések segítenek vagy akadályozhatják a sportolói élet döntéshozatalait? Hogyan alakítják a jellemet a körülmények és a sporttársak? <i>Érték és értékrend</i> Miért érdemes sportolni? Miért tartják egymást fontosnak a sporttársak? Milyen értékek vannak a sportban, amelyek általában mindenki számára fontosak? Mitől válik a sportoló önmaga számára értékessé? Hogyan dönthető el, hogy mikor mi az értékes cselekedet, és mitől kell elhatárolódní? Figyelmeztet-e a lelkiismeret saját tévhitekre és az előítéletekre? Miért kell a döntésekért felelősséget vállalni? Miért és kiért felelős a sportember? Mennyiben befolyásolja a döntéseket mások értékrendje vagy a divatos magatartási irányzatok? Mi dönti el, hogy mi a fontos és mi kevésbé az az értékek közül? <i>Okosság és mértékletesség</i> Min múlik, hogy mikor hogyan dönt sportolás közben az ember? Mitől függ, hogy okos valaki? Mitől válik valaki önzővé, vagy agresszív sportolás közben? Mennyire lehet elfogadni, hogy egy sportolónak kötött az étrendje, a szabadideje, vagy hogy a teljesítményfokozó szerek és a dopping használata tiltott dolog? Miért képes egy sportember áldozatot hozni másokért, akár önmaga hátrányára is? Hol van a határ a gyávaság vagy vakmerőség között? Mit jelent a sportban a bátorság?	megélhetés. <i>Biológia-egészségtan:</i> a serdülőkor érzelmi, szociális és pszichológiai jellemzői; a személyiség összetevői, értelmi képességek, érzelmi adottságok. <i>Történelem:</i> a társadalmi fejlődés törvényszerűségeinek ismerete, különféle korok közösségi normáinak felelevenítése. <i>Vizuális kultúra:</i> érzelmek, hangulatok, látványok, jelenségek asszociatív megjelenítése. <i>Erkölcstan:</i> az erkölcstan fogalmi körének ismerete, életkori sajátosságok kihívásai.

Kulcsfogalmak/ fogalmak	Sportetika, erkölcsiség, sportmorál, erények, lelkiismeret, téves lelkiismeret, nemzettudat, lokálpatriotizmus, sportkultúra, képesség, készség, tehetség, eredményesség, siker, kudarc, felelős döntés, felelősségtudat, ösztön, érzés, érzélem, igény, vágy, célkitűzés, döntés, válság, akarat, érték, értékrend, értéktrend, értékkülönbség, mértékletesség, arany középút.

Tematikai egység	Nemek és identitások	Órakeret 5 óra
Előzetes tudás, tapasztalat	A nemi éréssel összefüggő biológiai ismeretek. A társas kapcsolatok terén szerzett személyes tapasztalatok. A nemi identitás alakulásának hatásai a sportéletben és a sportágak közötti megoszlásban.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Annak megértése, hogy milyen szerepet játszik a sportolói tevékenység során és a személyes kapcsolatok alakulásában a nemiség. Az egymás iránti felelősségtudat megértése. A sport és a szexuális mértéktartás kapcsolatának megértése. A szexuális visszaélések veszélyeinek felismerése és hátrítási lehetőségeinek megismerése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Nemi érés és a jellem fejlődése</i> Hogyan alakul a serdülőkori testi fejlődéssel járó lelki és szellemi változás a sporttevékenység során? Hogyan viszonyulnak egymáshoz a sportéletben az eltérő fejlettségű fiatal sportolók? Mit jelent az, ha valaki akcelerált? Előny vagy hátrány, ha valaki fejlettebb vagy gyengébb testalkatú, mint a többiek és származhat-e ebből valakinek erkölcsi hátránya? Mit eredményez a sportban, ha a nemi érettség nem egyenes arányban nő a testi és szellemi fejlettséggel? Vajon ez a folyamat szabályozható? Mit lehet tenni, ha a növekedés hatására csökken a teljesítmény? <i>Nemiség a sportban</i> Miért változik meg a különmemű sportolók magatartása egymás iránt kamaszkorban? Hogyan kezelhető a szégyenlősség? Lehet-e barátság különböző nemű sportolók között? Honnan tudhatom, hogy nem romlik-e el a sporttársi kapcsolat, ha többet akar valaki a másiktól, mint ahogy a sportolói illem tartja? Mit szabad és mit nem szabad tenni a sportkarrier során abban az esetben, ha a vonzódás erősebb a saját nemű sporttárs iránt? <i>Együtt az életben, külön a sportban</i> Milyen forrásai és megnyilvánulási formái lehetnek a szeretetnek, szerelemnek sportolói életben? Hogyan kezelendő a párkapcsolat, ha a társ is sportol: segítő szándék, irigység? Hogyan tudják segíteni egymást a sportpályafutás során, akik szeretik egymást? Hogy viselkedjen a sportoló, ha a társa nem szeretné, hogy edzésre menjen? Lehet-e külön választani a sportolói én-t, a magánéleti éntől? Milyen feszültséget okozhat, ha egyformán aktívan sportoló		<i>Biológia-egészségтан:</i> nemi jellegek, nemi hormonok; a menstruációs ciklus folyamata; másodlagos nemi jellegek, lelki tulajdonságok. A fogamzásgátlás módjai, következményei; az abortusz egészségi, erkölcsi és társadalmi kérdései; a fogamzás feltételei, a méhen belüli élet mennyiségi és minőségi változásai, a szülés/születés főbb mozzanatai. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> ókori olimpiák, görög-római cirkuszi játékok, újkori olimpiák, női polgárjogi mozgalmak, női egyenjogúság, szüfrasset-mozgalmak,

személyek között alakul ki társas kapcsolat? Hogyan hat a sportolói munkára a szakítás vagy csalódás? Milyen hatással van a sporttevékenységre a boldog párkapcsolat? <i>Szexualitás és a sportolói erkölcs</i> Mit jelent a kacérkodás? Milyen előnyei vagy hátrányai lehetnek a szexuálisan vonzó külsőnek a sportéletben? Hogyan viselkedjen az a sportember, akinek sikerei vannak a másik nemnél, de van már párja? Milyen forrásai és formái lehetnek a konfliktusoknak egy párkapcsolatban, ha a sportéletben mindenki mindenről tud, vagy tudni vél? Hogyan kezelhető a vonzódás, ha már nem kölcsönös? Lehet-e egy szakítás után megtartani a baráti viszonyt? Szakítás után mi történik a közös titkokkal? Mit okozhat fiúként/lányként egy nem kívánt terhesség, és hogyan kerülhető el? <i>Visszaélés a nemiséggel</i> Mit okoz az erkölcsi megítélésben, ha valaki a sportolói karrier érdekében különféle szexuális szolgáltatásokra mutat hajlandóságot? Mit jelent az önértékelés kifejezés? Mit jelentenek a prostitúció, a pedofília, a pornográfia és a szexuális bántalmazás szavak? Kihez fordulhat egy fiatal sportoló segítségért, ha egy idősebb szakember az illendőség határait átlépi vele szemben? Miért válik néha a sportoló zsarolhatóvá? Hogyan kerülhető el, hogy ilyen esemény áldozataivá váljon valaki, és ne menjen a sportkarrier rovására? Hol lehet segítséget kérni ilyen jellegű fenyegetettség esetén? Mi a teendő, ha egy sporttársat fenyeget ilyen veszély?		identitástudat, szociológiai háttér. <i>Erkölcstan:</i> az egymás iránti felelősség érzésének felkeltése. A szexuális visszaélések veszélyeinek tudatosítása.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Nemi érés, vonzás, taszítás, szerelem, nemi vágy, szexuális kapcsolat, család, gyerekvállalás, terhesség, prostitúció, pornográfia, szexuális bántalmazás, áldozat, homoszexualitás, hormonális változás, pubertáskor, intimitás, titok.	

Tematikai egység	Egyén és közösség	Órakeret 5 óra
Előzetes tudás, tapasztalat	Formális és informális, sportéleti, iskolai és iskolán kívüli közösségekben szerzett személyes tapasztalatok, erkölcsi motivációs tényezők, értékítéletek, közösségi normák.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az önismeret fejlesztése, valamint az autonóm gondolkodás és cselekvés iránti igény felkeltése, megerősítése. Községi élet iratlan szabályainak megismerése és megértése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Magánéleti és sportolói közösségeim</i> Miben különbözik a magánélet a sportolói közösségi életemtől? Honnan tudhatja egy fiatal sportoló, hogy a siker érdekében mely szituációkban, milyen módon és mennyire tudja magát elfogadtatni? A közösségi normák hogyan hatnak a karrierre e téren? Milyen okai vannak a sportolás területén a személyiség hangulatváltásainak:		<i>Biológia-egészségstan:</i> leány és női, fiú és férfi szerepek a családban, a társadalomban. Mások megismerése, megítélése és a

miért lázad, mikor alkalmazkodik? Hogyan irányíthatja valaki a „sorsát” a sportolói előmenetel érdekében? Van-e a sportolónak szabad akarata? Vajon vezéregyéniségnek születni kell, vagy azzá fejlesztheti magát a sportember? <i>Erőt adó közösség</i> Mit jelent egy sportolónak, hogy a sporttársadalom tagja lehet? Választott sporttevékenységben milyen szervezetek, közösségek segítik a sportmunkát, és melyik miért? Mit adnak a sportszervezetek, hogy sikeres sportolói legyenek, és hogyan viszonyozható a törődés? Mitől érezheti magát jól vagy rosszul egy közösségben a sportoló? Miért fontos ismerni a választott sportág történetét és az egyesület tradícióit? Kire hallgasson egy utánpótlás korú sportoló, ha tanácsra van szüksége: hogyan legyen jó, és mitől válik értékké mások szemében? Mikor kell nekem alkalmazkodnia, és mikor várja el, hogy mások alkalmazkodjanak hozzá? <i>Korlátozó közösség</i> Lehet-e egy csoporton belül másképp viselkedni, mint ahogy a többség akarja? Milyen következményei lehetnek a közösség különféle tagjai számára? Miben különbözik egy egyéni sportban való ellenvélemény-nyilvánítás, vagy egy csapatsporton belüli többiekkel való szembeszállás? Mitől válhat a csoportja számára erkölctelenné valaki, vagy ők hogyan válhatnak vállalhatatlanná egy tag számára? Miként válhat valaki gyenge jelleművé, hogyan reagálhat erre a viselkedésére a sportolói közösség? <i>Kiválasztás és megfelelés</i> Mit jelent, hogy lojális valaki a klubjához és a nemzetéhez? Hogyan készülhet fel szellemileg a sportoló egy nagyobb hazai vagy világversenyre? Kitől és mitől függ, hogyan tud megfelelni a magas szintű sportversenyek elvárásainak? Hogyan erősítheti a jellemét, hogy a fokozott mértékű sportági igénybevételnek is meg tudjon felelni? Mitől válhat valaki kiválasztottá, a többiek közül kimagasló sportolóvá? Milyen erények segíthetik a felkészülésben? Kell-e segíteni a társak felkészülését? Hogyan tud a presztizsküzdelemben önmaga számára morális érték maradni? Hogyan kerülhetőek el az erkölcsi buktatók a versengésben? <i>Kötődések és együttműködések</i> Milyen szakemberek segítik a sportolói munkát sikerre? Hogyan alakítható ki az edző és sportoló közötti kölcsönös tisztelet? Mit tehet egy sportember, ha az edző nem értékeli az edzésmunkáját? Milyen szerepet játszik a bírói ítélet a versenyeken? Hogyan segítheti vagy akadályozhatja magát egy sportoló eredményessége érdekében a bíróval szemben? Hogyan segítheti vagy akadályozhatja a családi háttér a sporttevékenységet? Megváltozhat-e a jellem a sportolói tevékenység során, amely szembeállíthat vagy jobbá tehet egy sportolót a családja szemében? Fontos-e a sportkarrierben a hitelesség? Mit jelent példaképként	kommunikáció. Családi és iskolai agresszió, önzetlenség, alkalmazkodás, áldozatvállalás, konfliktuskezelés, problémafeloldás. A kamasz helye a harmonikus családban; a viselkedési normák és szabályok szerepe. <i>Testnevelés és sport:</i> sportjátékok, ügyességi gyakorlatok közösségformáló ereje. <i>Erkölcstan:</i> a közösségi élet erkölce, a normakövető magatartás megértése, önállóság, identitástudat fejlődése.

élni, hogy kell ebben az esetben viselkedni?	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Csoport, közösség, önállóság, korlátozás, alkalmazkodás, tisztelet, tisztesség, példakép, engedelmesség, szabály, lelkiismeret, választás, bűn, erény, előítélet, tévhit, megfelelés, kényszerűség, lojalitás, tradíció, nemzet, nemzetiség.

Tematikai egység	Helyem a világban	Órakeret 6 óra
Előzetes tudás, tapasztalat	Magyarország jelképeinek ismerete, Európáról, a globalizációról és a multikulturális társadalmakról szerzett történelmi és földrajzi ismeretelemek. Egyesületi szintű tapasztalatok, országos és nemzetközi versenyeken való részvétel.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A nemzeti és európai identitás kialakulásának támogatása a tanulóknál. A más sportkultúrák iránti nyitottság erősítése; annak elfogadtatása, hogy napjaink globális világában a kultúrák és a népcsoportok számos ok miatt keverednek egymással, ami előnyökkel és nehézségekkel is együtt járhat. A legfontosabb általános társadalmi normák funkciójának megértetése és a betartásukra vonatkozó igény elfogadtatása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Jelenlét az országos-, európai-, világversenyeken</i> Mit jelent egy sportoló számára, hogy saját országa színeit képviselheti külföldi versenyeken? Fontos-e, hogy milyen nemzetiségű az edzője és a sporttársai? Mitől függ, hogy szeretne-e valaki légiósként máshol sportolni? Miért kell ismerni és tudni elénekelni a magyar Himnuszt? Mit jelent a sportolói fejlődésre nézve, hogy rangos versenyeken mérheti össze tudását a többi sportolóval? Lehet-e az erkölcsiséget ezekre a versenyekre külön trenírozni? Felelős-e a sportoló a tetteiért, ahogy képviseli egyesületét, hazáját a nyilvánosság előtt? Vagy ez emberileg csak rá tartozik? <i>Bizalom és hit</i> Milyen hatással van a sportolóra a megelőlegezett bizalom? Hogyan erősíthető egy etnikai kisebbséghez tartozó sportoló önmagába vetett hite, ha idegen országban képviseli hazáját? Hogyan képviseli hazáját, nemzetét az egészséges identitással rendelkező sportoló külföldön? Miért téveszt meg sokakat a nacionalizmus szó jelentése? Az egészséges nemzettudat hogyan segíti eredményességében a külföldön teljesítő sportembert? Mikor hasznos, és mikor válhat károssá az önbizalom? <i>Sportkultúra és nemzetközi környezet</i> Miben hasonlítanak egymásra Európa különböző országainak sportolói, és mi mindenben különböznek tőlünk? Van-e egyetemleges sportkultúra? Milyen általános érvényű erkölcsi		<i>Magyar nyelv és irodalom; ének-zene:</i> Himnusz. <i>Földrajz:</i> Európa változó társadalma; az Európai Unió lényegének megértése. Népeségmozgások és menekültáradat. A Kárpát-medence népei. Különböző országok, régiók gazdasági helyzete, elvándorlás okai. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> egyenlőség és egyenlőtlenségek a társadalomban. Állampolgári jogok és kötelességek. Magyarország jelképei, a nyugati integráció kezdetei. Az Európai

elvárások ismertek az Európai közösség országainak sportolói számára? Van-e eltérés a mi szokásaink és az Európán kívül élő sportolók szokásai között? Ha igen, ez miben nyilvánul meg az ázsiai, amerikai stb. sportéletben? Vajon a nemzetközi sportdiplomácia beleszólhat-e egy ország megítélésébe? <i>Nemzetközivé váló sporttársadalmak</i> Miért akarnak egyes sportemberek nálunk vagy máshol edzeni, mint ahol megszülettek? Milyen pozitív és negatív hatásai lehetnek a légiósoknak a sportolói közösségek életére? Mi az oka annak, hogy sokan elkíváncsoznak saját hazájukból, és más országban akarnak sportolni? Be kell-e engedni egy gazdagabb országnak a saját területére a világ szegényebb térségeiből érkező sportembereket? Milyen előnyei származhatnak a külföldiek befogadásából egy országnak, és milyen problémák forrása lehet ez az egyesületek számára? Honnan erednek a más néphez vagy más kultúrához tartozó sportemberekkel szembeni pozitív és negatív sztereotípiák és előítéletek? Szükséges-e szabályozni az országok közötti sportolói átigazolásokat? <i>Szerződésekben rögzített és íratlan szabályok</i> Milyen hatással van a sporttevékenységre a sportszerződés? Lehet-e kényszeríteni valakit a sportszerződés aláírására? Kire számíthat a szerződés aláírása alkalmával érdekei képviselője a sportoló? Mi történhet vele, ha nem írja alá, vagy megszegi a szerződésben foglaltakat? Tudja-e minden utánpótlás korú sportoló, hogy az amatőr szerződésben engedélyezett időtartamnál (1 év) hosszabb időszakot nem írathatnak alá vele? Milyen előnyei és milyen veszélyei lehetnek a feltétlen engedelmességnek? Szembeszállhat-e valaki a sportközösség íratlan szabályaival, vagy az Etikai kódexben foglaltakkal? Hogyan segíthet a sportemberi lelkiismeret a jó és a rossz, a bűn és az erény közötti választásban? <i>A sportági közösségek és a sporttársadalmi együttélés normái</i> Hogyan alakulnak ki a sportetikai szabályok? Jogos-e, ha megbüntetik azt az egyesületet, amelyik vét a sportági etikai szabályzat ellen? A büntetés milyen formái fogadhatók el? Milyen módon lehet jóvátenni, ha valaki vétett a sportolói illem vagy íratlan szabályok/szokásjog közösségi normái ellen? Milyen esetekben fogadható el a kivételezés, vagy egyáltalán helytálló-e, ha egyes sportágak kivételes helyzetbe kerülnek a többiekkel szemben? Hogyan lehet a vesztegetést, a korrupciót, „bundázást” megelőzni? Lehet-e „hálapénz”-zel egyes sportolókat a többiekkel szemben előnyhöz juttatni? Hogyan lehet ez ellen fellépni, vagy ha kiderül, kell-e ezt büntetni? Mi a hatékonyabb, a büntetés vagy a megelőzés? <i>Új technikák, új szabályok</i> Hogyan hasznosítható a sportéletben az internet? Vajon az, ami felkerül a világhálóra, honnan tudható, hogy mennyire tekinthető	Unió létrejötte és működése; a globalizáció előnyei és veszélyei. Magyarország Alaptörvénye. A magyarországi nemzetiségek és etnikai kisebbségek helyzete. <i>Testnevelés és sport:</i> a közös játék folyamán előtérbe kerülő öntudat, önérték és a csoportos vagy csapatjáték konfliktuskezelési helyzetei. <i>Erkölcstan:</i> közösségi normák, moralitás, nemzeti identitástudat erkölcsi megerősítő ereje, írott és íratlan szabályok jelentősége.

hiteles forrásnak? Mi az, amit szabadon feltölthet magáról vagy közösségének életéről a sportoló és mi az, amit nem? Büntethető-e egy sportoló vagy sportszakember bizonyos egyesületi vagy nemzeti titkok közzétételéért vagy azokkal való visszaélésért? Mi az, amit szabadon letölthetünk az internetről, és mi az, amit nem? Honnan lehet tudni, hogy mit véd a szerzői jog és mit nem? Vannak-e a mobiltelefon használatának közösségi szabályai? A sportruházat különféle fejlesztéseit szükséges-e szabályozni? A videóbíró bevezetése egyes sportversenyeken hasznos vagy káros? Hogyan változtathat meg egy sportágat egy új technikai elem bevezetése?	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Nemzeti jelkép, nemzettudat, lokálpatriotizmus, sportkultúra, Európai Unió, menekült, befogadó ország, légiós sportoló, pozitív-negatív sztereotípiák, előítélet, etnikai konfliktus, társadalmi norma, szabályszegés, korrupció, büntetés, megelőzés, amatőr szerződés, etikai kódex, szerzői jog.

Tematikai egység	Mi dolgunk a világban?	Órakeret 5 óra
Előzetes tudás, tapasztalat	Az egészséges életvitel ismerete, a sportolás hatása az emberi teljességérzetre. Az alkohol, a cigaretta, a teljesítménycsökkentő szerek és a drogok káros hatásaival kapcsolatos egészségtani ismeretek. A nyári olimpiai játékok közvetítése során látott ép sportolók és a paralimpiai eredmények ismerete, a sportteljesítmények elismerése.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A személyes jövőkép kialakításának ösztönzése, az egyéni és közösségi boldogulást támogató értékek melletti elköteleződés támogatása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Jóllét és jólét</i> Mit jelent és miért hangzik el gyakran a sportéletben: Ép testben, ép lélek? Mikor esik jól a fáradtság és mikor válhat valaki túledzetté? Mitől függ a teljesítőképesség határa? Mikor és miért szeretne néha valaki más lenni? Mivel lehet a legnagyobb örömet, illetve bánatot okozni egy sportolónak önmaga részéről, vagy a sporttársak által? Miről lehet könnyen lemondani az életem javai és lehetőségei közül? Mi az, amihez mindenképp érdemes ragaszkodni? Milyen célkitűzései lehetnek egy sportolónak? Mitől függ, hogy mit tehet, és mit tesz meg ezért? Mit lehet pénzért megkapni és mit nem? A sportkarrier pénzen megvásárolható? <i>Egészség és egészség</i> Mit kell tenni azért, hogy egészséges maradjon a sportember? Miért és mennyiben felelős az edzőmunka és versenyzés alatt az egészségéért? Hogyan segítheti az otthoni környezet a sportteljesítmény eredményességét? Miért szenved csorbát az egészség érzete, ha megbomlik a test-lélek-szellem egysége? Mikor,		<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> tudományos és technikai forradalom; a világháló. <i>Biológia-egészségtan:</i> kamaszkori változások: testkép, testalkat; az egészséges táplálkozás alapelvei; táplálékkiegészítők hatásai és mellékhatásai; a serdülő személyiségének jellemző vonásai; az

minek a hatására kerülhet sor erre? Mennyiben járul hozzá az egészségérzetemhez a sikeres sportélet? Mit tehet egy sportoló saját érdekében, hogy a kudarcélményt jobban elviselje? Hogyan erősítheti magában, hogy sportolás közben „fejben is mindig ott legyen”? Az utánpótlás korosztály részére miért káros fokozottabban a teljesítményfokozó szerek használata? Mit jelenthet ebben a korban, hogy felelős a sportban őt követőkért és az utódaiért? Mitől válik teljessé a sportoló ember? <i>Az egészség hiánya és a parasport örömei</i> Hogyan válik teljessé a mozgásukban korlátozott sportolók élete a sport által? Hogyan kezdhet sportolni egy fogyatékossgal születő gyermek? Milyen lehetőségei vannak, és kik segítik őket a teljes értékű sportélethez? Miben segíti a siker a mindennapi életet a sporton keresztül? Hogyan dolgozza fel a kudarcélményt, mi segítheti ebben? Miként dolgozható fel egy ép sportoló számára, ha betegség vagy baleset hatására mozgásában korlátozottá válik? Mi teszi képessé arra a lesérült testű és lelkű sportembert, hogy folytassa a sportolást, és újra versenyezni akarjon? Miért nem szeretik a parasportolók, ha szánakoznak ép sport-embertársaik rajtuk? Az egészség hiányával küzdő parasportolók optimizmusa miből táplálkozik? <i>Boldogulás és kiteljesedés a sportban</i> Mikor érezheti sikeresnek, értelmesnek az élete alakulását a sportoló? Milyen szerepe lehet ebben a sportnak, a pénznek és az emberi kapcsolatoknak? Hogy választanak foglalkozást maguknak a sportolók, ha befejezik a sportpályafutásukat? Mivel lehet enyhíteni a feszültséget, ha valami nem úgy sikerül, ahogy elképzelte? Vajon mindent érdemes kipróbálni az életben, vagy van olyasmi, amit egyszer sem? Amit mások tesznek, sokan kipróbálnak, azt helyes megtenni? Mit lehet és mit nem szabad tenni a boldogulásért? Vajon a sok pénz helyettesítheti-e a sportteljesítménnyel elért örömeztet, ha közben a csapatsportban kispadra szorul a sportoló? <i>Esélyegyenlőség</i> Mit jelent a fair play egy sportoló számára? Miben mérhető a becsületes sportoló értéke? Lehet-e a versenysportban az egymás ellen küzdő felek között barátság? A nemzeti identitástudat hogyan segíti a különféle etnikumokhoz tartozó sportolók közötti teljesítmény egyenrangú kezelést? Mit jelent a sportolók számára a pozitív és negatív előítélet? Vajon az erények hogyan segíthetik, vagy a rosszul értelmezett értékítéletek hogyan károsíthatják a sportolók közötti viszonyokat?	önismeret és az önfejlesztés eszközei; veszélyforrások különféle élethelyzetekben; káros szenvedélyek. <i>Vizuális kultúra:</i> képek, látványok, médiaszövegek, események önálló elemzése a vizuális közlés köznap és művészi formáinak felhasználásával; a mozgóképi nyelv alapjainak, működésének értelmezése. <i>Küzdelem és játék:</i> konszenzus kialakításának képessége és eszköztárának megismerése a dramatikus tevékenységek előkészítése során. Egymás munkája iránti tisztelet, figyelem, őszinteség és tapintat a megbeszélések során, belső irányítású csoportszerveződés dramatikus tevékenységek során. <i>Erkölcstan:</i> A testi és lelki egészséggel kapcsolatos ismeretek és az önmagunkért való felelősség. A beteg és a fogyatékkal élő emberek iránti empátia.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Jólét, öröm, bánat, elégedettség, boldogság, boldogulás, vágy, remény, hiányérzet, elégedetlenség, boldogtalanság, teljesítményfokozó szerek, drog, alkohol, dopping, függőség, értelmes élet, média, befolyásolás, korrupció, hitelesség, elismertség, mellőzöttség-érzet, depresszió, fair play, gondoskodó szeretet, tisztelet, elfogadás, parasport, paralimpia,

	fogyatékkal élő ember, esélyegyenlőség.

Tematikai egység	Hit, világkép, világnézet	Órakeret 5 óra
Előzetes tudás, tapasztalat	Különböző vallásokhoz kapcsolódó, történelmi, jelenismereti, sport-kultúrtörténeti, irodalmi és művészeti ismeretek.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Tények és vélemények elkülönítése; érvényes állításoknak és értékeléseknek a megfogalmazása; ezek gyakorlása, fejlesztése. A nagy világvallások legfontosabb tanításainak megismertetése. A világértelmezések közötti párbeszéd fontosságának elfogadtatása. Sportkultúra és a vallás találkozásának egyedisége és megjelenési formáinak elfogadása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>A hit szerepe és jelentősége a sportban</i> Milyen mértékben befolyásolja a sportolót edzőmunkája és versenyei során a szülői házból hozott vallási meggyőződés? Hogyan jelenik meg vallási közösségének értékrendje a sportoló munkájában? Segíti vagy hátráltatja vallásának gyakorlása a sporttevékenység közben? Van-e helye a sportban a vallási meggyőződések ütköztetésének? A sportszakemberek munkája során jelenthet-e előnyt vagy hátrány, ha valaki vallásának hagyományait betartja? <i>A vallásgyakorlás és a sport</i> Hogyan hathat a sportteljesítményre, ha a sportoló időközben válik valamely egyház vagy vallási közösség tagjává? Milyen mértékben várhat el toleranciát a sporttársaktól egy vallásgyakorló sportoló? Milyen hatása lehet a hitnek vagy az imának a sportban? A vallási szimbólumok, talizmánok használata milyen vélt vagy valós erővel bírhatnak használójuk számára? Befolyásolhatják-e a sporteredményt a vallási megkötések, étkezési szokások? Milyen mértékű kompromisszumra van szükség a sportolni vágyó férfi/nő számára, hogy vallásgyakorlása közben a sportteljesítménye se szenvedjen csorbát? Hogyan jelenik ez meg a sportruházatban olyan nemzeteknél, ahol a nőknek pl. burkát kell viselniük? <i>A világvallások erkölcsi üzenete és a sport</i> Milyen párhuzam fedezhető fel a sport íratlan szabályai és a nagy világvallások jó és rossz értelmezései között? Mikor válik külön a sportban a jó és rossz megítélése a helyes és helytelen magatartás értelmezésétől? Milyen értékeket jelenthet a sportoló számára a négy sarkalatos erényen felül a keresztény vallás három fő erénye? <i>A sportolói világlátás, világkép, világnézet</i> Szükséges-e a sportolók számára önálló világkép kialakítása? Hogyan és milyen hatásokra alakul ki a sportoló világlátása?		<i>Vizuális kultúra:</i> személyes véleményt kifejező vizuális megjelenítés adott témában. <i>Földrajz:</i> a világvallások társadalmat, gazdaságot, környezetet befolyásoló szerepe; kultúrák találkozásai a Föld különféle térségeiben. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> a nagy világvallások és a vallási háborúk, 20. századi világnézetek. <i>Erkölcstan:</i> a filozófiai négy sarkalatos erény: okosság, igazságosság, bátorság, mértékletesség. <i>Magyar nyelv és irodalom:</i> Biblia – Ószövetség, és Újszövetség, Tízparancsolat. A kereszténység három fő erénye – hit, remény, szeretet;

Képessé válhat-e bárki a sportolói elhivatottságra? Hogyan alakítja a világképet a rendszeres sportolás és az élsport? Mikor lehet és egyáltalán lehet-e a sportba a különféle értékrendű világnézeteket bevinni? Miért fontos az olimpiai eszme tudatosítása minden sportoló számára? <i>Jövőkép</i> Miért van szüksége minden sportolónak célokra, célkitűzésre? Mitől függ, hogy valóra válik-e a sportoló álma? Mi történik a sportolóval, ha elképzelése, vágyai, nem teljesülnek, álmai szertefoszlanak? Hogyan építhető fel, és milyen értékeken alapszik a sportoló ember önbizalma és hite, hogy amit tesz, az jó környezete és a maga számára? Milyen egyetemes értékrend kialakulásához nyújt segítséget a munkájában elismert, jövőképpel rendelkező sportember? Minden sportolónak vannak álmai?	a hét főbűn – torkosság, kevelység, fös vénység, bujaság, harag, irigység, restség.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Tény, vélemény, állítás, értékelés, tévhit, sztereotípiá, előítélet, a hét fő erény, Tízparancsolat, meggyőződés, világlátás, világkép, világnézet, hit, vallás, világvallás, erkölcsi tanítás, tolerancia, elfogadás, vágyalom, jövőkép.

A fejlesztés várt eredményei a két féléves ciklus végén	A tanuló megérti, hogy az ember egyszerre biológiai és tudatos lény, akit veleszületett képességei alkalmassá tesznek a sportolásra, tanulásra, önmaga fejlesztésére, mások megértésére és önmaga vizsgálatára. Átérzi és megérti, hogy a sportemberek viselkedését, döntéseit tudásuk, gondolataik, érzelmeik, vágyaik, nézeteik és értékrendjük egyaránt befolyásolják. Megérti, hogy az öröklött képességeik és a fejleszthető készségeik a befektetett munka és energia mértékével nem mindig arányosak, miáltal különféle mértékű eltérések keletkezhetnek a sporttársak eredményességében. Megérti, hogy ez az egyén moralitása által dolgozható fel, pozitív vagy negatív irányultsággal. Képessé válik a maga és mások gondolataira való reflektálásra, megérti mások motivációit és tetteinek mozgatórugóit. Életkorának megfelelő szinten ismeri önmagát, ugyanakkor a sportkarrierrel kapcsolatos hosszabb távú elképzeléseinek kialakításakor csak részben képes reálisan felmérni a lehetőségeit. Alkalmassá válik az önálló értékrenden alapuló célkitűzésekre. Képes erkölcsi szempontok szerint mérlegelni a különféle cselekedeteket, és el tudja viselni az értékek közötti választással együtt járó belső feszültséget. A sportolói tevékenység során megérti, hogy a felelős döntésben szerepet játszó erkölcsi jó és rossz közötti választás folyamán az erények felismerése hasznára van, morálisan hitelesebbé válik ezáltal a személye. Felismeri, hogy elindult benne egy folyamat, amely által lassan képes lesz ellenállni a csoportnyomásnak, és saját értékrendje szerinti autonóm döntéseket tud hozni. Tisztában van vele, hogy baráti és párkapcsolataiban felelősséggel tartozik a társaiért. Kezdi felismerni, hogy néha kell tudni igent mondani, és mikor kell valamitől elzárkózni.

	Megerősödik a nemzeti identitástudata, elfogadja a kisebbségben élő sporttársak egyenrangúságát. Tisztában van azzal, hogy mindenkinek egyenlő jogai vannak a sportéletben, és egyenlő bánásmódot érdemel minden sportoló ember. Kezd kialakulni benne az Európai Unióban sportoló ember identitástudatának alapja. Nyitott más sportkultúrák értékeinek megismerésére és befogadására. Megérti a szabályok szerepét az emberi együttélésben, s e belátás alapján igyekszik alkalmazkodni hozzájuk. Az utánpótlás-korosztály minden kamaszkori jegyét magán viseli, ezért elkezd saját érdekérvényesítő igényeit feszegetni, hogy maga is alakítójává válhasson a közösségi írott és íratlan szabályoknak. Van elképzelése saját jövőjéről, és tisztában van vele, hogy céljai eléréséért erőfeszítéseket kell tennie. Identitástudata fejlettségének megfelelő szinten, a sportéletben a jó és rossz keskeny határmezsgyéjén lavírozva próbálgatja a határokat megtapasztalni. Igyekszik a sportéletben tiszta eszközökkel előrejutni. Életkorának megfelelő szinten tisztában van vele, hogy minden döntés szabadsága egyúttal felelősséggel is jár. Fontosnak érzi a sportolói közösséghez tartozást, tiszteli és becsben tartja a tradíciók nyújtotta stabilitásérzetet, miközben törekszik személyes autonómiájának megőrzésére. Képes megfogalmazni, hogy mi okoz neki örömet, illetve rossz érzést. Életkorának megfelelő szinten tisztában van a függőséget okozó szokások súlyos következményeivel. Tudja, hogy ugyanazt a dolgot különböző emberek eltérő módon ítélik meg, ami konfliktusok forrása lehet. Megtanulta az építő jellegű vitatkozás szabályait; elsajátította a kölcsönös odafigyelésen és megértésen alapuló vitakultúra önérvényesítő szabályszerűségeit. Megértette, hogy a célkitűzések erősítik az akaratot, az erkölcsi normák tisztelete erősíti a jellemet; a sportéletben példaképként élni nehéz, de jó dolog.

Kerettanterv a köznevelési típusú sportiskola neveléséhez-oktatásához

9–12. évfolyam bevezetése és kerettantervei:

- Bevezetés
- Kerettantervek
 - *Testnevelés és sport (érvényes a nyelvi előkészítő osztályok számára is)*
 - *Tanulásmódszertan (9. évfolyam)*
 - *Sportelmélet*
 - *Sportetika (12. évfolyam)*

Kerettanterv

Középfokú nevelés-oktatás szakasza, gimnázium, 9–12. évfolyam, sportiskola

Célok, feladatok

A középiskola általános célja, hogy érvényesítse a humánus értékeket, közvetítse az egyetemes és nemzeti kultúra alapértékeit, testi és lelki egészségre törekvő, az emberi kapcsolatokban igényes felnőtteket, demokratikus elveket követő állampolgárokat neveljen, akik képesek a társadalmi, gazdasági, technikai változások követésére és az ezekhez alkalmazkodó cselekvésre.

A gimnáziumban az általános műveltséget megalapozó, valamint érettségi vizsgára és felsőfokú iskolai tanulmányok megkezdésére felkészítő nevelés-oktatás folyik. Fejlesztő célú képzési tartalmakkal, problémakezelési módokkal, hatékony tanítási-tanulási módszerekkel készíti fel tanulóit arra, hogy a tudás – az állandó értékek mellett – mindig tartalmaz átalakuló, változó, bővülő elemeket is, így átfogó céljaival összhangban kialakítja a tanulóknál az élethosszig tartó tanulás igényét és az erre való készséget, képességet.

Az életfeltételek kialakítása és a társadalomba való beilleszkedés sokoldalú tájékozódási képességet és tájékozottságot kívánó feladatát a középiskola azzal támogatja, hogy felkészíti tanulóit a társadalmi jelenségek, kapcsolatrendszerek megértésére, alakítására, az alkalmazni képes tudás megszerzéséhez nélkülözhetetlen munka felvállalására. Mindehhez elengedhetetlen a tanulók tudatos, önkéntes, aktív, segítőkész együttműködése az iskolával.

A középiskola feladata, hogy előmozdítsa a tanulás belső motivációinak, önszabályozó mechanizmusainak kialakítását, fejlesztését; a nevelési-oktatási folyamat segítse elő a tanulók előzetes ismereteinek, tudásának, nézeteinek feltárását, adjon módot tudásuk átrendezésére, továbbépítésére, integrálására.

A sportiskola feladata az élsport utánpótlásbázisát jelentő versenysport támogatása, versenyzők kinevelése, kiválasztása, foglalkoztatása, versenyeztetése. A 14-18 éves, nemzetközi színvonalat elérő tehetséges sportolók felkarolása, tervszerű képzésének megvalósítása, a külső egyesületekben sportoló tanulók számára lehetővé téve a tankötelezettség teljesítését, miközben maximálisan támogatja a sportolói életformát. Ehhez szükséges az egyesületi élet megszerettetése, a klubhűsége való nevelés.

Fejlesztési területek – nevelési célok

Az erkölcsi nevelés

A tanulóban kialakul a kötelességtudat, érti egyéni és közösségi (társadalmi) felelősségének jelentőségét. Felismeri, hogy az egyes törvények és társadalmi egyezségek általában azért érvényesek, mert saját magunk által választott etikai elvek követésén alapszanak. Megérti és belátja a normakövetés társadalmi jelentőségét és a normaszegés következményeit. Ismer közösségi egyezségeket és normákat, képes egy-egy közösség etikai elveinek felismerésére és a különböző kultúrák etikai elveinek összevetésére. Érti az etikai elvek, a normák és a törvények kapcsolódását. Képes értékkonfliktusok felismerésére, ismer eseteket, példákat értékkonfliktusok kezelésére.

Nemzeti öntudat, hazafias nevelés

A tanuló képes elhelyezni a magyarság kultúráját európai kontextusban. Megnevez és felismer magyar történelmi személyiségeket, feltalálókat, tudósokat, művészeket, sportolókat, tudatosul benne munkásságuk (egyetemes) jelentősége. Ismeri a magyar, illetve magyar származású Nobel-díjasokat, munkásságuk legkiemelkedőbb eredményeit. Tisztában van nemzeti ünnepeink jelentőségével, kontextusával, hagyományaival. Részt vesz a nemzettel, a hazával való érzelmi azonosulást erősítő tevékenységekben. Ismeri a népi hagyományokon és vallási gyökereken alapuló éves ünnepkört, van tapasztalata ezekhez kötődő szokásokról, ismer ilyen témájú folklór- és műalkotásokat. Képes felidézni népi kultúránk néhány jelentős elemét, jellemzőjét. Értékeli a helytörténeti ismeretek fontosságát, ismeri lakóhelye és iskolája helytörténetének, kulturális és természeti örökségének főbb értékeit. Ismeri a nemzeti kultúrák jelentőségét, tiszteli a különböző népek és kultúrák hagyományait. Tájegységekhez kötve is ismer hungarikumokat. A hagyományos (népi) életmód, szokások megismerésén keresztül értékeli ezek fenntarthatósággal kapcsolatos szerepét. Felismeri az egyetemes emberi örökség és az európai kultúra kiemelkedő eredményeit, az ennek megőrzésén munkálkodó szervezeteket, a nemzetközi összefogás jelentőségét.

Állampolgárságra, demokráciára nevelés

A tanuló érti az egyén felelősségét a közösség fenntartásában és a normakövetésben. Ismeri alapvető állampolgári jogait és kötelességeit. Ismeri a normaszegések társadalmi jelentőségét, képes az antidemokratikus eljárások, a korrupció és a hatalmi visszaélések veszélyével kapcsolatban érvelni. Ismer a demokratikus jogok fenntartásáért küzdő szervezeteket, és tud példát hozni az ENSZ és az Európai Unió ezzel kapcsolatos tevékenységére. Gyakorolja jogait és kötelességeit szűkebb környezetében, ismeri és tiszteli szűkebb közösségei tagjait, törekszik a jó együttműködésre az együttélésben. Képes a helyi közösségekkel való együttműködésre, ismeri a civil szervezetek működési formáit és lehetőségeit. Érzékenyvé válik a helyi közösségek problémái iránt, és ismeri beavatkozási lehetőségeit ezek megoldáskeresési folyamataiba. Tisztában van a civil társadalmi aktivitás értékével, jelentőségével.

Önismeret és a társas kapcsolati kultúra fejlesztése

A tanuló képes különbséget tenni az ideális és a reális énkép között és tisztában van azzal, hogyan befolyásolhatja a társas környezet az önmagáról alkotott képet. Tudatosítja, hogy az önismeret természetes szükségleteink közé tartozik, és próbál ismeretet szerezni arról, milyen eszközök állnak rendelkezésünkre, hogy megismerjük, megmagyarázzuk önmagunkat. A tanuló tisztában van azzal, hogyan aknázhathatja ki saját erőforrásait a mindennapi életben, és hogyan létesíthet, tarthat fenn kiegyensúlyozott társas kapcsolatokat. Rendelkezik a harmonikus (társas) kapcsolatok kialakításához megfelelő ismeretekkel, készségekkel, empátiával; ez jellemzi a tőle különböző embertársaival való kapcsolatát is. Érti az egyén felelősségét a közösség fenntartásában és a normakövetésben.

A családi életre nevelés

A tanuló tisztában van azzal, hogy az ember magatartását szocializációja, társas környezete hogyan befolyásolja. Tudatosan készül az örömteli, felelősségteljes párkapcsolatra, a családi életre. Jártas a munkaeszközök célszerű, gazdaságos használatában, kialakítja egyéni, eredményes munkamódszereit. Megismeri a háztartásban, közvetlen környezetében alkalmazott, felhasznált anyagokat (különös tekintettel az egészségkárosító anyagokra). Képes önálló életvitelét, önmaga ellátását megszervezni. Képes szükségletei tudatos rendszerezésére, rangsorolására, megismeri a takarékoskodás alapvető technikáit. Ismeri a

családtervezési módszerek alkalmazásának módját, ezek előnyeit és kockázatait, tud ezzel kapcsolatban információkat keresni és azokat döntéseiben felhasználni. Tud információkat szerezni a szexuális problémákkal kapcsolatban, ugyanakkor képes felismerni egyes információforrások veszélyeit. Tudja, hová fordulhat krízishelyzetekben. Képes tájékozódni a gyermekszülést és az örökbefogadást érintő kérdésekről. Érti a családnak a társadalomban betöltött szerepét. Érti a családtagok felelősségét a család egységének megtartásában, belátja a szerepek és feladatok megosztásának módjait, jelentőségét. A tanuló értelmezi a szülői és gyermeki felelősség fogalmát, tiszteli a különböző generációk tagjait.

A testi és lelki egészségre nevelés

A tanuló tudja, hogy környezetünk is hatással van testi és lelki egészségünkre, ezért igényévé válik környezetének tisztán tartása, szépítése és a személyes higiéné. Képes egészséges étrend összeállítására, ismeri a mennyiségi és minőségi éhezés, valamint az elhízás kockázatait. Tájékozott az e témakörben meglévő elemi lakossági szolgáltatásokról, azok használatáról. Ismeri a kultúra szerepét a lelki egészség megőrzésében. Képes stresszoldó módszereket alkalmazni, választani. Tudatában van annak, hogy életvitelét számos minta alapján, saját döntéseinek sorozataként alakítja ki, és hogy ez a folyamat hatással van testi és lelki egészségére. Ismeri az egészségre káros, szenvedélybetegségek kialakulásához vezető élvezeti szerek, a doppingszerek használatának kockázatait, tudatosan tartózkodik ezektől. Ismeri a rizikófaktor fogalmát, képes értelmezni erre vonatkozó információkat. Tudja, milyen szakemberek segítenek testi és lelki egészségünk megőrzésében és helyreállításában, sporttevékenysége vonatkozásában is. Tud a gyász szakaszairól és az ilyenkor alkalmazható segítő technikákról, ismeri a hospice-szolgáltatás fogalmát. Képes értelmezni a gyógyszerekhez tartozó beteg tájékoztatót. Ismeri az egészségügyi ellátáshoz való hozzáférés módját, képes tájékozódni a beteg jogokról és az orvosválasztás lehetőségeiről. Tisztában van a védőoltások szerepével, ismeri ezek alapvető hatásmechanizmusát, tud példákat sorolni védőoltásokra.

Felelősségvállalás másokért, önkéntesség

A tanuló felismeri, ha környezetében, szűkebb vagy tágabb környezetében egyes emberek vagy csoportok segítségre szorulnak. Az adott helyzethez és lehetőségeihez mérten kötelességének érzi a segítségnyújtást és próbálja ebbe társait is bevonni. Egyes helyzetekben képes felelősséget vállalni másokért (társaiért, a környezetében élő rászorultakért), és vállalásaiért helyt is áll. Felismeri, hogy a beteg, sérült, fogyatékkal élő embereken egyes helyzetekben kötelessége segíteni. Tisztában van az önkéntesség értékével, jelentőségével, formáival.

Fenntarthatóság, környezettudatosság

A tanuló érti a fenntarthatóság, illetve a fenntartható fejlődés különbözőségeit, képes az ezzel kapcsolatos különböző szakpolitikák, törekvések és folyamatok egyes hatásainak megértésére. Konkrét példákon keresztül érti, hogyan függ össze a fenntarthatóság három vetülete (a gazdaságossági, a környezeti és a szociális fenntarthatóság) globális problémákkal. Érti, hogyan vezetett az emberiség tevékenysége környezeti problémák kialakulásához, érti ezek kockázatát, és látja ezzel kapcsolatos felelősségét. Képes fokozatosan megérteni és értelmezni egyes globális problémák és a lokális cselekvések, valamint az egyéni életvitel közötti összefüggéseket. A tanulóban felelősség ébred abban, hogy saját életvitelével legyen tekintettel a fenntarthatóság kritériumaira. Érti a hagyományok szerepét a harmonikus és fenntartható életvitel megalapozásában. Képes a fenntarthatósággal kapcsolatban információkat keresni és értelmezni. Ismeri egyes hazai és nemzetközi szervezetek, intézmények fenntarthatósággal kapcsolatos munkáját.

Pályaorientáció

Tudatosul a tanulóban, hogy élete során többször pályamódosításra kerülhet sor, ezért is van jelentősége a folyamatos tanulásnak, önképzésnek. Reális ismeretekkel rendelkezik saját képességeiről, adottságairól tervezett szakmájával, hivatásával összefüggésben, továbbá munkaerő-piaci lehetőségeiről, munkavállalói szerepéről. Tisztában van azzal, milyen személyes tulajdonságokkal, ismeretekkel, gyakorlatokkal és képességekkel rendelkezik. Képes önéletrajzot készíteni, vagyis képes írásban összegezni céljait, képességeit, végzettségét, felkészültségét és mindazt, amit az alkalmazónak egy konkrét állással kapcsolatban nyújtani tud.

Gazdasági és pénzügyi nevelés

A tanuló rendelkezik ismeretekkel az euroövezetről, a valutaforgalomról, a tőzsdeindexről, a GDP-ről és ezek hatásairól az ő személyes életében. Törekszik arra, hogy a fejlődési, megélhetési, biztonsági, önérvényesítési, társas szükségleteit minél magasabb szinten, tartalmasabb életvitelben elégítse ki. Felismeri, hogy az egyén életútját a külső tényezők, hatások is nagymértékben befolyásolják, alakítják, melyek végig jelen vannak az emberi élet során. Érti a gazdasági folyamatok összefüggéseit különböző globális problémákkal is. Képes információkat keresni és értelmezni különböző egyéni pénzügyi döntésekkel (pl. befektetések, hitelek) kapcsolatban. Kellő ismerettel rendelkezik ahhoz, hogy számlát nyisson, és azt használja.

Médiatudatosságra nevelés

A tanuló tudatosan választ a tanulását, művelődését és szórakozását segítő médiumok között. Képes a média által alkalmazott figyelemfelkeltő eszközöket, képi és hangzó kifejezőeszközöket értelmezni, médiatartalmakat használni, megfelelő kommunikációs stratégiával rendelkezik a nem kívánatos tartalmak elhárítására.

A tanulás tanítása

A tanuló megtanul jegyzetelni, rendszeresen használja az önálló, áttekinthető, lényegkiemelő jegyzetelési technikát hallott vagy olvasott szöveg alapján. Tisztában van azzal, hogy a jegyzetelés alkotás, hogy a gondolkodás által a meglévő ismeretekből egy új gondolatot hozhat létre. Képes saját tanulási stílusának, erősségeinek és gyengeségeinek megfelelő tanulási stratégiák kialakításával önálló tanulásra. A tanuló ismeri az időmenedzsment jelentőségét, alkalmaz ezt segítő technikákat. Képes a különböző információkat különböző formában feldolgozni és rendszerezni, használ tudásmegosztó és tudásépítő platformokat. A tanulás folyamatában gyakorolja a szóbeli, az írásbeli és a képi kifejezés különböző formáit. A tanuló tud különböző természeti és társadalmi jelenségeket megkülönböztetni, összehasonlítani; alkalmazza a különböző tantárgyakban szerzett ismereteit ezek értelmezésében.

Kulcskompetenciák, kompetenciafejlesztés

Anyanyelvi kommunikáció

A tanuló hétköznapi kommunikációs helyzetekben alkalmazza a különféle beszédműfajok kommunikációs technikáit. Beszélgetés, vita során képes mások álláspontjának értelmezésére, saját véleménye megvédésére vagy korrekciójára. Önállóan olvas és megért nyomtatott és elektronikus formájú irodalmi, ismeretterjesztő, publicisztikai szövegeket. Képes különböző műfajú és rendeltetésű szóbeli és írásbeli szövegek szerkezetének, jelentésrétegeinek

feltárására, értelmezésére és értékelésére. Kritikus és kreatív módon vesz részt az infokommunikációs társadalom műfajainak megfelelő információszerzésben és információátadásban. Felismeri és tudja értelmezni a szépirodalmi és nem szépirodalmi szövegekben megjelenített üzenetrétegeket. Képes szövegalkotásra a társadalmi (közösségi) élet minden fontos területén a papíralapú és az elektronikus műfajokban. Törekszik a nagyobb anyaggyűjtést, önálló munkát igénylő szövegek alkotására. Képes a normakövető helyesírássra, képes az önálló kézikönyvhasználatra. Képes az anyanyelvhez és az idegen nyelvhez kötődő sajátosságok összevetésére az általános nyelvészeti ismereteinek felhasználásával. Képes nem verbális természetű információk adekvát verbális leírására, értelmezésére.

Idegen nyelvi kommunikáció

A tanuló képes tudatos nyelvtanulóként tanulni a nyelvet, és törekszik a célnyelvi kultúra megismerésére. Képes nyelvtudását önállóan fenntartani és fejleszteni, képes az idegen nyelvet saját céljaira is felhasználni utazásai, tanulmányai során. Törekszik arra, hogy egy második idegen nyelven is képes legyen az alapszintű kommunikációra, így teljesíti a többnyelvűség igényét. Valós élethelyzetekben is tudja használni a nyelvet a produktív készségek (írás és beszéd) alkalmazásával is. Megérti a fontosabb információkat a világos, mindennapi szövegekben. Önállóan elboldogul a legtöbb olyan helyzetben, amely a nyelvterületre történő utazás során adódik. Egyszerű, összefüggő szöveget tud alkotni ismert vagy az érdeklődési körébe tartozó témában. Le tudja írni az élményeit, a különböző eseményeket, az érzéseit, reményeit és törekvéseit, továbbá röviden meg tudja indokolni a különböző álláspontokat és terveket.

Matematikai kompetencia

A tanuló követni és értékelni tudja az érvek láncolatát, matematikai úton képes indokolni az eredményeket. Kialakul az absztrakciós, analizáló és szintetizáló képessége. Megérti a matematikai bizonyítást, képes a matematikai szakkifejezéseket szabatosan használni, biztonsággal alkalmazza a megfelelő segédeszközöket. Képes megérteni egyes természeti és társadalmi-gazdasági folyamatokra alkalmazott matematikai modelleket, és ezt tudja alkalmazni a jelenségek megértésében, a problémák megoldásában a mindennapi élet különböző területein is. Felismeri a matematikai műveltség szerepét és fontosságát a valós tények feltárásában, más tudományokban és a mindennapi gyakorlatban is.

Természettudományos és technikai kompetencia

A tanuló ismeretei birtokában megérti a természettudományos-technikai eredmények alkalmazásának szerepét a társadalmi-gazdasági és környezeti folyamatok, jelenségek formálódásában. A technikai fejlődés fontosságának felismerése mellett belátja az alkalmazott technikák és technológiák előnyeit, korlátait és kockázatait. Bővülő ismeretei segítségével, illetve a megfelelő módszerek, algoritmusok kiválasztásával és alkalmazásával képes leírni és magyarázni a természet jelenségeit és folyamatait, felismeri a folyamatok közötti összefüggéseket. Természettudományos tanulmányai végére a tanuló képessé válik arra is, hogy bizonyos feltételek mellett megfogalmazza a természeti-környezeti folyamatok várható kimenetelét. Képes meghatározott szempontoknak megfelelően megtervezni és végrehajtani megfigyeléseket, kísérleteket, és azok eredményeiből reális és helyes következtetéseket levonni. Képes mozgósítani és alkalmazni természettudományos és műszaki műveltségét a tanulásban és a hétköznapi életben felmerülő problémák megoldása során. Belátja a fenntarthatóságot középpontba állító környezeti szemlélet fontosságát, képes és akar is cselekedni ennek megvalósulása érdekében. Egyre jobban megérti a lokális folyamatok és döntések egyes regionális és globális következményeit.

Digitális kompetencia

A gimnáziumban a tanuló képes a számítógép nyújtotta lehetőségek (pl. szövegszerkesztés, táblázatkezelés, prezentációkészítés) igényes, esztétikus, önálló alkalmazására a tanulásban és a mindennapi életben. Nyitott és motivált az IKT nyújtotta lehetőségek kihasználásában. Gyakorlotta kapcsolódik be az információmegosztásba, képes részt venni az érdeklődési körének megfelelő együttműködő hálózatokban a tanulás, a művészetek és a kutatás terén. Felismeri és ki is használja az IKT nyújtotta lehetőségeket a kreativitást és innovációt igénylő feladatok, problémák megoldásában. Kialakul a tanulóban az IKT alkalmazásához kapcsolódó helyes magatartás, elfogadja és betartja a kommunikáció és az információfelhasználás etikai elveit. Felismeri az IKT interaktív használatához kapcsolódó veszélyeket, tudatosan törekszik ezek mérséklésére. Ismeri a szerzői jogból és a szoftvertulajdonjogból a felhasználókra vonatkozó jogi elveket, figyelembe veszi ezeket a digitális tartalmak felhasználása során.

Szociális és állampolgári kompetencia

A tanuló nyitott a személyek és kultúrák közötti párbeszédre. Él a véleménynyilvánítás lehetőségével a közösséget, a társadalmat érintő kérdésekben. Képes érveit megfogalmazni és vitahelyzetben is kulturáltan kifejezni, meghallgatni és elfogadni mások véleményét. Figyelembe veszi és megérti a különböző nézőpontokat, tárgyalópartnereiben bizalmat kelt, és empátiával fordul feléjük. Képes helyes döntéseket hozni, illetve segítséget elfogadni konfliktushelyzetekben. Képes a stressz és a frusztráció megfelelő kezelésére. Tudatosan készül a munka világához kapcsolódó döntéshelyzetek megismerésére. Igyekszik a társadalmi folyamatokról, struktúrákról és a demokráciáról kialakult tudását felhasználva aktívan részt venni az őt érintő közügyekben. Nyitott és érdeklődő a helyi és a tágabb közösségeket érintő problémák iránt, képes a különböző szinteken hozott döntések kritikus és kreatív elemzésére. Pozitív attitűdje alakul ki az emberi jogok teljes körű tisztelete, ideértve az egyenlőség, a demokrácia, a vallási és etnikai sokszínűség tiszteletben tartása iránt, törekszik a személyes előítéletek leküzdésére, képes a kompromisszumra. Kialakul a reális alapokon és ismereteken nyugvó nemzeti identitástudata, a hazához, illetve az Európához való kötődése.

Kezdeményezőképeség és vállalkozói kompetencia Innen folyt.

A tanuló képes csoportos munkavégzésben részt venni, a közös feladatok, az iskolai élethez kapcsolódó problémák megoldása során képes a munka megtervezésére és irányítására, társai vezetésére. Együttműködik társaival, igényli és képes a feladatmegoldást segítő információk megosztására. Vannak elképzelései az egyén társadalmi-gazdasági feladataival, boldogulásával kapcsolatban. Nyitott a gazdaság működéséhez, az egyén gazdasági szerepéhez (pl. vállalkozás) kapcsolódó témák iránt, egyre reálisabb elképzelései vannak saját jövőjét illetően. A pénz, a gazdaság, a vállalkozások világához kapcsolódó témákról szóló vitákban képes ismereteit felhasználva érvelni. Nyitott és érdeklődő a mindennapi életét érintő pénzügyi és jogi kérdések iránt. Mind reálisabban méri fel tevékenysége kockázatait, adott esetben képes ezek vállalására. Problémamegoldó tevékenységét egyre inkább a függetlenség, a kreativitás és az innováció jellemzi.

Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképeség

A tanuló felismeri, hogy a művészetek érzelmi, gondolati, erkölcsi, esztétikai élmények, a tapasztalatszerzés forrásai. Tudatosul benne a helyi, a nemzeti, az európai és az egyetemes kulturális örökség jelentősége. Megérti az európai országok, nemzetek és a kisebbségek kulturális sokféleségét, valamint az esztétikum mindennapokban betöltött szerepét. Nyitott műalkotások befogadására, képes a koncertélmények, színházi előadások, filmek és képzőművészeti események önálló feldolgozására, életkorának megfelelő szintű

értelmezésére, ennek során a művekben megjelenített témák, élethelyzetek, motívumok, formai megoldások közötti kapcsolódási pontokat azonosítani, többféle értelmezési kontextusban elhelyezni. A tanuló képes képi, plasztikai, zenei és dramatikus megjelenítésre. Képes makettek, modellek konstruálására, belső terek különböző funkciókra történő önálló átrendezésére. Hajlandó kísérletezni új technikákkal, módszerekkel és anyagokkal.

A hatékony, önálló tanulás

A tanuló rendelkezik a hatékony tanuláshoz szükséges alapvető készségekkel, azaz eszközhasználat szintjén tud írni, olvasni, számolni, továbbá a tanulási folyamatban sokoldalúan tudja használni az IKT-eszközöket. Képes kitartóan tanulni, a figyelmét összpontosítani, képes saját tanulását megszervezni egyénileg és csoportban egyaránt, ideértve az idővel és az információval való hatékony gazdálkodást is. Képes a figyelem és a motiváció folyamatos fenntartására, elég magabiztos az önálló tanuláshoz. A tanulás iránti attitűdje pozitív, ismeri és érti saját tanulási stratégiáit, felismeri szükségleteit és lehetőségeit, készségeinek erős és gyenge pontjait, valamint képes megtalálni a számára elérhető oktatási és képzési lehetőségeket, útmutatásokat, támogatásokat. Képes arra, hogy saját munkáját tárgyilagosan értékelje, és szükség esetén tanácsot, információt, támogatást kérjen.

Egységesség és differenciálás

A nevelési-oktatási folyamat egyszerre egységes és differenciált: megvalósítja az egyéni sajátosságokra tekintettel levő differenciálást és az egyéni sajátosságok ismeretében az egységes oktatást.

Az egyéni különbségek figyelembevételének fontos területe a tehetséggondozás, amelynek feladata, hogy felismerje a kiemelkedő teljesítményre képes tanulókat, segítse őket, hogy képességeiknek megfelelő szintű eredményeket érjenek el és alkotó egyénekké váljanak. A tanuló csak akkor képes erre, ha lehetőséget és bátorítást kap. A megfelelő oktatási módszerek, munka- és tanulásszervezési formák serkenthetik az egyéni különbségek kibontakozását. Az egyéni fejlesztési programok, a differenciálás különböző lehetőségei során a pedagógusok megfelelő feladatokkal fejlesztik a tehetséges tanulókat, figyelik fejlődésüket, és az adott szakasznak megfelelő kihívások elé állítják őket.

A differenciált – egyéni és csoportos – eljárások biztosítják az egyes területeken alulteljesítő tanulók felzárkóztatását, a lemaradás egyéni okainak felderítésén alapuló csökkentését, megszüntetését.

A sajátos nevelési igényű tanulók eredményes szocializációját, iskolai pályafutását elősegítheti a nem sajátos nevelési igényű tanulókkal együtt történő – integrált – oktatásuk. Esetükben a tartalmi szabályozás és a gyermeki sajátosságok összhangja ugyanolyan fontos, mint más gyermekeknél. Iskolai nevelés-oktatásuknak alapvető célja a felnőtt élet sikerességét megalapozó kulcskompetenciák fejlesztése, az egész életen át tartó tanulásra való felkészítés.

A sajátos nevelési igényű tanulók nevelés-oktatása során a NAT-ban meghatározott és a kerettantervben részletezett kiemelt fejlesztési feladatok megvalósítása javarészt lehetséges, de mindenkor figyelembe kell venni az Irányelv fogyatékosági kategóriákra vonatkozó ajánlásait. Ezért a fejlesztés a számukra megfelelő tartalmak közvetítése során valósul meg és segíti a minél teljesebb önállóság elérését. A fejlesztési követelmények igazodnak a fejlődés egyéni üteméhez. A tartalmak kijelölésekor lehetőség van egyes területek módosítására, elhagyására vagy egyszerűsítésére, illetve új területek bevonására.

A sajátos nevelési igényű tanulók együttnevelésében, oktatásában, fejlesztésében részt vevő pedagógus megközelítése az elfogadás, tolerancia, empátia, és az együttneveléshez szükséges kompetenciák megléte. A pedagógus a differenciálás során figyelembe veszi a

tantárgyi tartalmak – egyes sajátos nevelési igényű tanulók csoportjaira jellemző – módosulásait. Szükség esetén egyéni fejlesztési tervet készít, ennek alapján egyéni haladási ütemet biztosít. A differenciált nevelés, oktatás céljából individuális módszereket, technikákat alkalmaz; egy-egy tanulási, nevelési helyzet, probléma megoldásához alternatívákat keres. Együttműködik különböző szakemberekkel, a gyógypedagógus iránymutatásait, javaslatait beépíti a pedagógiai folyamatokba. A sajátos nevelési igényű tanulók számára szükséges többlétszolgáltatásokhoz tartozik a speciális tankönyvekhez és tanulási segédletekhez, továbbá a speciális gyógyászati, valamint tanulást, életvitelt segítő eszközökhöz való hozzáférés.

A fentiekre vonatkozó konkrét javaslatokat minden fogyatékosági területre vonatkozóan A sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának irányelve [2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről 21. § (11) bekezdés] tartalmazza. Az Irányelv egyaránt vonatkozik a sajátos nevelési igényű tanulóknak a nem sajátos nevelési igényű tanulókkal együtt (integráltan) és a tőlük elkülönítetten (gyógypedagógiai intézményekben) történő nevelésére, oktatására.

Tantárgyi struktúra és óraszámok

Óraterv a kerettantervekhez – 9–12. évfolyam, gimnázium				
Műveltségi területek	9. évf.	10. évf.	11. évf.	12. évf.
Magyar nyelv és irodalom	4	4	4	4
I. Idegen nyelv	3	3	3	3
II. Idegen nyelv	3	3	3	3
Matematika	3	3	3	3
Etika			1	
Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek	2	2	3	3
Fizika	2	2	2	
Kémia	2	2		
Biológia – egészségtan		2	2	2
Földrajz	2	2		
Ének-zene	1	1		
Vizuális kultúra	1	1		
Dráma és tánc/Mozgóképkultúra és médiaismeret	1			
Művészetek*			1	1
Informatika	1	1		
Életvitel és gyakorlat				1
Testnevelés és sport**	5	5	5	5
Tanulásmódszertan	1			
Sporttörténet	1			
Sportági ismeretek		1		
Testnevelés-elmélet			0,5	

Sportegészségtan			0,5	
Edzéselmélet			0,5	
Sport és szervezetei			0,5	
Sportpszichológia				1
Sportetika				1
<i>Osztályfőnöki</i>	1	1	1	1
Szabadon tervezhető órakeret	2	2	5	7
Rendelkezésre álló órakeret	35	35	35	35

*11–12. évfolyamon a négy művészeti tárgy (Ének-zene, Vizuális kultúra, Dráma és tánc, Mozgóképkultúra és médiaismeret) kerettanterveiből szabadon választhatóan tölthető fel a Művészetek órakerete.

**Az 5-8. évfolyamos sportiskolai Testnevelés és sport kerettanterv heti három órára készült. A további két órát – igazodva a Nemzeti alaptantervben a mindennapos testnevelésről szóló rendelkezésekhez – kiváltja a sportiskolába járó tanulók tanórán kívüli sporttevékenysége.

A kerettantervek által előírt tartalmak a tantárgyak számára rendelkezésre álló időkeret kilencven százalékát fedik le. Egy heti öt (évi 180) órás időkerettel rendelkező tantárgy kerettanterve tehát heti fél (évi 18) óra szabad időkeretet biztosít a tantárgy óraszámán belül a pedagógusnak, melyet a helyi igényeknek megfelelően a kerettanterven kívüli tantárgyi tartalommal tölthet meg.

TESTNEVELÉS ÉS SPORT

A közoktatás kimeneti szakaszához közeledve a tudatos, rendszeres képzésben megjelenik a testkultúrához tartozó, az általános műveltséget fejlesztő szabály-, élettani, anatómiai, illetve sporttörténeti oktatás, megteremtve a szükséges alapot és lehetőséget a közép- és emelt szintű érettségi vizsga sikeres teljesítéséhez. A testnevelés és sport tartalma – már a kritikus gondolkodásra alapozva – a 9–12. évfolyamon tovább mélyíti és bővíti a sportolás, aktív pihenés alkalmazásához szükséges ismereteket és mozgásos tevékenységeket, kompetenciákat. Megteremti az élethosszig tartó mozgásos tevékenységekhez szükséges felelős döntések elegendő és rugalmasan bővíthető információs készletét.

A kerettantervet a dinamikus komplex rendszerek önszervező tulajdonságának és pedagógiai következményeinek figyelembevételével dolgoztuk ki. Vagyis a kerettanterv mozgásos tartalmakhoz köthető prioritása a tanulók folyamatos alkalmazkodásra készítése a sikeres végrehajtás és eredményesség érdekében. Ennek értelmében a kerettantervben megjelenő alapelv nem a feladatok sokszori végrehajtása a modell-technika kialakításának érdekében, hanem a végrehajtások során felfedezett apró, a mozgássorok változatosságából következő fluktuációkhoz történő alkalmazkodás. Röviden összefoglalva a tanuló alkalmazkodó képességét és nem a mozgásreprodukáló képességét fejlesztjük a kerettantervben megjelenő mozgásos és kognitív tartalmak sikeres akkomodációjának érdekében.

A kerettanterv tananyagának és struktúrájának kialakításánál összefoglalóan a következő szempontokat vettük figyelembe a különböző testgyakorlási formáknál, hogy azok járuljanak hozzá az általános értékrendeken túl a közös és egyéni érdekekhez, valamint erősítsék a tantárgy alapvető motivációs tényezőit: ötletszerzés, élményszerzés, jókedv, dramatika, kaland, testformálás, fogyókúra, kapcsolódás, feszültség-levezetés, örömszerzés, baráti kör, önmegvalósítás, teljesítménykontroll, sportolási igény stb.

Éppen ezért került előtérbe az általános mozgáskészség és fizikai teljesítőképesség fejlesztése mellett a játékos mozgásfeldolgozás, amely nagymértékben erősíti a tanulók egészséges személyiségfejlődését a mozgás örömein keresztül. A tanterv egy modern szemléletet tükröz, amelyben kiemelt szerep jut az emberi testmozgás esztétikájának, életmód-vonzatainak és a képességfejlesztésnek. A tradicionális sportoktatással párhuzamban jelentős szerepet kap benne a játékpédagógia. A tanterv megvalósításában közreműködő pedagógusnak folyamatosan figyelemmel kell kísérnie tanulóinak testi, fizikai és pszichikus fejlődését, s az iskolai életre kiható életvitelét. Munkájában az eddiginél nagyobb szerepet kell biztosítania a demokratikus szellemű, nyitott téma- és eszközválasztásnak, a nagyobb kínálatnak a testgyakorlási formák területén, és a párbeszéden alapuló interaktív oktatási módszereknek. Ugyancsak kiemelt figyelemmel kell kezelnie a testgyakorlásban rejlő értékeket, amelyek hozzájárulnak a civilizációs ártalmak ellensúlyozásához, a tanulók optimalizált biológiai fejlődéséhez és a korszerű életre való felkészüléshez.

A nyelvi előkészítő osztályok esetén a Testnevelés és sport kerettantervet a nyelvi előkészítő évfolyam kezdetétől folyamatosan kell alkalmazni. Ez esetben a 9–10. évfolyam a nyelvi előkészítőnek és a 9. évfolyamnak felel meg, a 11–12. évfolyamra tervezett tartalmakat pedig a 10–12. évfolyamon (három évre szétosztva) kell megvalósítani. Utóbbi esetben természetesen az órakeret is bővül, amely a táblázatokban az eredeti óraszám alatt, zárójelben olvasható.

9–10. évfolyam

Tematikai egység	1. Torna, RG, aerobik feladatmegoldások Motoros készség- és képességfejlesztés: fittség, játék és versenyzés	Órakeret 40 óra
Előzetes tudás	A tanuló részleges önállósággal gyakorol, önállóan mutat be 3–4 elemből álló gyakorlatot talajon, alapvető elemeket az egyes tanult szereken. Aerobikban zenére össze tud hangolni kargyakorlatokat lépésgyakorlatokkal, alaplépésekkel, haladással is. Biztonsággal lengeti és hajtja át a kötelet. Koncentrált figyelemmel, balesetmentességre törekedve gyakorol, a szabályokról érthetően fogalmazva beszél. A szakkifejezéseket megérti és azokat alkalmazza a beszélgetések során. A gyengébbeknek, a segítségre szorulóknak feltétel nélkül segítséget ad. A sportág élvonaláról alapismeretekkel rendelkezik.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A tornagyakorlatok során az érzékelés, az ütem- és ritmusérzék, a helyzet- és mozgásérzékelés, a tér- és egyensúlyérzék fejlewsztése. Pontosságra, figyelemre nevelés, bátorság, akaraterő erősítése. <i>Énkép, önismeret:</i> Saját képességek megismerése, önfejlesztés, önkontroll, önfegyelem, döntésképeség fejlesztése. <i>Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőkészség:</i> Mozgáskultúra fejlesztése, a mozgás örömeinek kialakítása, mozgás és zene összekapcsolása, esztétikus megjelenés. <i>Szociális kompetencia:</i> Társas aktivitás, együttműködés, odafigyelés a társakra, segítségnyújtás. <i>Anyanyelvi kommunikáció:</i> Verbális utasítások, közlések megértésének fejlesztése. <i>Hatékony, önálló tanulás:</i> A testedzés szükségleteinek és lehetőségeinek felismerése, az idő, a távolság és a sebesség becslése, a tapasztalatok felhasználása a feladatok végrehajtásakor. <i>Testi és lelki egészség:</i> Egészségtudatosság, edzettség, baleset-megelőzés.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG: GIMNASZTIKA <i>Rendgyakorlatok gyakorlása:</i> A testnevelési foglalkozás megszervezésének és levezetésének eszköze. Biztosítja a gyakorlás rendjét, szervezettségét és eredményességét. 1. Állások. - Vigyázzállás (a tanuló zárt sarokkal, 40 fokos szöggel és egyenes testtartással áll). - Alapállás (a vigyázzálláshoz képest az ujjak lazán hajlítottak). - Pihenjállás. 2. Testfordulatok: 180, 90, 45 fokos fordulatok.		<i>Fizika:</i> egyenes vonalú mozgás, periodikus mozgás, gravitáció, tömegvonzás, hatás-ellenhatás törvénye.

3. Menet és futás: a tanulók a rendgyakorlatok végzése során menetben (lépésben) és futásban haladnak. 4. Alakzatok és alakzatváltoztatások. <i>Gimnasztika és prevenció:</i> Az előző évfolyamok gimnasztikai és célgimnasztikai gyakorlatainak magasabb szintű ismétlése, szükség szerinti javítása. <i>Szabadgyakorlatok:</i> A kiinduló helyzeten kívül legfeljebb 4–6 alapformát tartalmazó, 2–4–8–16 ütemű gimnasztikai gyakorlatok, egyidejű fejlesztő hatásokkal, kiemelten a mély hát- és hasizmok, a függesztő öv, a lábboltozat izomzatának optimális és precíz működése által. <i>Kéziszer-gyakorlatok:</i> A gyakorlatok variálása szempontjai szerinti változatok a mozgásütem változtatásával, a kiinduló helyzet és kartartás változtatásával, a különböző szerek – súlyzó, bordásfal, pad, medicinlabda – alkalmazásával. Kötélmászás mászó kulcsolással, teljes magasságon, függeszkedési kísérlettel (leányok) és függeszkedéssel (fiúk). A lábboltozat süllyedését ellensúlyozó és boltozaterősítő gyakorlatok. Az egyoldalú terhelést megelőző és káros hatásait javító gyakorlatok. <i>Légző- és relaxációs gyakorlatok:</i> Ismerje a tanuló a saját testalkatára vonatkozó optimális testtömeg-értéket. A köredzés kialakításának mennyiségi és intenzitásbeli vonatkozásainak megértése. Terhelésnél a pulzusértékek vizsgálata. <i>Társas gyakorlatok:</i> Gimnasztikai gyakorlatok alkalmazása az izommunka jellege szerint (nyújtó, erősítő, ernyesztő-lazító) arányosan, minden testrész mozgásaira kiterjedően. <i>Természetes mozgások gyakorlása:</i> Járások, futások, ugrások, összekapcsolva a tornajellegű feladatokkal. Mászások, függeszkedések differenciált követelménnyel, az 1–8. osztályban elért egyéni szint szerinti fejlődést követő rendszeres kontrollal.	
<i>Fizikai képességeket fejlesztő gyakorlatok végzése:</i> Szabadgyakorlati alapformájú és természetes gyakorlatok differenciáltan, egyénre szabottan. Erőgyakorlatok az egyén számára optimális ellenállás leküzdésével. Aerob állóképesség-fejlesztő eljárások a gimnasztika eszközeivel. Az elrugaszkodás (dobbantás) gyorsaságának fejlesztése. Az egyensúlyozás továbbfejlesztésére a statikus helyzetek időtartamának és bonyolultságának növelése. Az esztétikus mozgások előadásmódját segítésére kondicionális és koordinációs képességfejlesztő eljárások gyakorlása. <i>Testnevelési játékok lebonyolítása tornafeladattal:</i> Az általános iskolában tanultak kombinatív és kreatív alkalmazása. A tematikához tartozó mozgásformák élményszerű és	

cselekvésbiztos felhasználása játékokban, versengésekben, akadálypályákon. TORNA – SPORTTORNA: Célirányos előkészítő és rávezető gyakorlatok, mozgásszabályozó, mozgásalkalmazó, átállító és mozgástanuló jelleggel. Talajon és a helyi tanterv szerint választott legalább 1 szeren, a korábbi követelményeken nehézségben túlmutató mozgásanyag tanulása, gyakorlása egységesen és differenciáltan. SZERTORNA FIÚK SZÁMÁRA: A helyi tantervben meghatározott szeren vagy szereken történik: egységesen az alapformában, differenciáltan a variációkban és az elemek mennyiségében és nehézségi fokában, egyénre szabott segítségadással társak és/vagy tanár közreműködésével, önálló tervezéssel és gyakorlással.	
<i>Talaj:</i> Talajtornához a következő mozgáscsoportok motoros tulajdonságainak fejlesztésére, automatizált készségek elsajátítására és azok összecsiszolására van szükség: – összekötő elemek (gimnasztikus elemek); – egyensúlyi elemek; – hajlékonysági elemek (tulajdonképpen a különböző ízületek mozgáshatárainak maximális vagy ahhoz közeli kiterjedését foglalják magukban); – erőelemek; – akrobatikus ugrások; – akrobatikus ugrások sorozatban. Az elemek mennyiségének és nehézségi fokának továbbfejlesztése differenciáltan. Az egyéni optimum, az önálló bővítés lehetőségének megjelenítése az elemkapcsolatokban, gyakorlatokban. A gyakorlatbemutató rítusa minőségi paraméterek hozzáadásával történik az ellenőrzések során. <i>Korlát:</i> Terpeszülés, harántülés, nyújtott támasz, hajlított támasz, oldaltámaszok, lebegőtámasz, lebegő-felkartámasz, felkarfüggés, alaplendületek támaszban és felkarfüggésben, beterpesztések, terpeszpedzés, támlázás, szökkenés, fellendülés előre terpeszülésbe, felkarállás, felugrás beterpesztéssel, támasz ülőtartásba, vetődési leugrás, kanyarlati leugrás. A korlátgyakorlat alapvető elemcsoportjai a. Gyakorlatkezdések. b. Statikus elemek. c. Erőelemek (emelések, ereszkedések). d. Dinamikus elemek (támaszok, függések). e. Dinamikus, lendületi elemek: – lendület előre, lendület hátra (alaplendület, támaszba, kézállásba, fordulattal); – fordulatok (támlázó, fél-, egész fordulattal); – átfordulások előre, hátra (támaszba, felkartámaszba).	<i>Fizika:</i> az egyszerű gépek működési törvényszerűségei, forgatónyomaték, reakcióerő, egyensúly, tömegközéppont. <i>Biológia-egészségtan:</i> egyensúlyérzékelés, limbikus rendszer, izomérzékelés, elsősegély.

f. Leugrások. <i>Nyújtó:</i> Az oktatás során ezt a sokoldalú igényt, amit a nyújtógyakorlatok tanítása támaszt a tanítványokkal szemben, az oktató nem hagyhatja figyelmen kívül. Az eredményes nyújtótornához szükséges motoros képességek fejlesztése a sokoldalú természetes és szabadgyakorlati alapformájú gyakorlatokkal kezdődnek ugyan, de már ekkor hozzá kell látni a szerhez szükséges speciális tulajdonságok kialakításához, felépítéséhez. A speciális képességek időben történő elmélyítése ugyanis elősegíti, illetve feltételezi a nyújtó mozgásanyagának problémamentes oktatását. A nyújtógyakorlat alapvető elemcsoportjai: - Gyakorlatkezdések. - Függésben: kelep felhúzódas, lendületek, lendületvétel, fellendülések, átlendülések, szökkenések, szaltók függésbe. - Támaszban: ellendülések, fellendülések, kelep forgások, szökkenések. - Kis ívű, nagy ívű forgások előre, hátra. - Fordulatok: piruettek, variációk (180 fokos variációk, vetődés, singfogásos kör). - Leugrások. <i>Gyűrű:</i> Kéz- és lábfüggések, függések, lefüggések, mellső függőmérleg, hajlított támasz, nyújtott támasz, alaplendület, lendületvétel, húzódas-tolódás támaszba, vállátfordulás előre, homorított leugrás, leterpesztés hátra. A gyűrűgyakorlat alapvető elemcsoportjai: - Testhelyzetek (statikus elemek): - függésben, - támaszban. - Mozgásos erőelemek. - Mozgásos lendületi elemek (dinamikus elemek): - lendületek előre, hátra; - fellendülések lendülettel előre és hátra; - lelendülések; - Forgások támaszból és függésből. - Leugrások. <i>Ugrás:</i> Általános és sokoldalú, a lábizomzat fejlesztésére irányuló gyakorlatokat kell végeztetni. Futótechnikák alkalmazása megfelelő gyorsasággal. (Vágtatechnika alkalmazása). Le-, fel- és átugrások az ötrészes szekrényen (hosszában). Az ugródeszka hatékony használatához szükséges képességek megszerzése, szökdelésekkel, le-fel ugrásokkal a zsámolyról. Ugrálókötél használata. Támaszugrásokra rávezető gyakorlatok. Előkészítő és rávezető gyakorlatok: - Talajon ugrások lábról a kézre (pl. nyusziugrás, „sánta róka”). - Mélybeugrás különböző magasságú szerekről (bordásfal, szekrény). - Talajon felugrás karlendítéssel mellső rézsútos magastartásba,	

érkezés hajlított állásba, karleengedéssel oldalsó magastartásba. – Az előző feladat guggolótámaszból indítva. – Talajról felguggolás szekrény felső részre vagy zsámolyra, és homorított leugrás. <i>Lólengés:</i> Mivel a szer erős, speciális vállövet, fogást és koordinált szorítóerőt igényel, ezért a képzés elején számos természetes gyakorlat felhasználásával tudjuk megteremteni az általános kondicionális alapot (például: mászások, ugrások talajon fekvőtámasz helyzetében, járások négykézláb), amit más kiegészítő szerek bevonásával még eredményesebbé lehet tenni (például: alacsony korlát, szekrény, zsámoly). Speciális képességet igényelnek azok a mozgások, ahol a lendületi elemek közben erővel kell pótolni a láb lendítését olyan tempóban, hogy az hatásában lendületesnek tűnjön. Alaplendületek és felugrások gyakorlása. SZERTORNA LÁNYOK SZÁMÁRA: <i>Gerenda:</i> A gerendán elvégezhető sokféle gyakorlatot a következő lényegesebb szempontok mentén érdemes összeállítani: – az alátámasztási felület csökkentése; – a súlypont és alátámasztási pont közötti távolság növelése; – a testhelyzet változtatása szokatlan, nehezített mozgások (például: járás, szökkenés, szökdelés, fordulat) és helyzetek (például: állás, guggolóállás egy vagy két lábon) közben; – az előző feladatok egyidejű variálása. Állások, térdelések, ülések, fekvések, térdelőtámaszok, mérlegek, guggolótámaszok, fekvőtámaszok, támaszban átlendítés, belendítés, hasonfekvésből emelés fekvőtámaszba, térdelőtámaszba, fordulatok állásban, guggolásban. Szökdelések, lábcserék, felugrás egy láb át- és belendítéssel, homorított leugrás, terpesz csukaugrás. <i>Felemáskorlát:</i> A számos általános erőfejlesztő gyakorlat mellett a támasz- és függőhelyzetek változása különleges helyzetet jelent a szükséges motoros képességek megteremtésében. A támasz vagy függés közben a tanítvány testsúlyának többszörösét is meg kell tartania. Ez különösen nagy fogásszilárdságot igényel ezekben a helyzetekben. A felemáskorlát-gyakorlat alapvető elemcsoportjai: - Gyakorlatkezdések (felugrások). - Átlendítések támaszból. - Lendületek. - Fellendülések függésből. - Billenés szerkezetű fellendülések. - Fellendülések átfordulással hátra. - Forgások szerkezeti csoportjába tartozó gyakorlatelemek. - Leugrások. A motoros képességek közül elsősorban az erő szerepét szükséges kiemelni. A felemáskorlát elsősorban erő-állóképességet, gyorsasági erőt igényel, de nagy szerepe van egyes mozgásoknál az ízületi mozgékonyiságnak is. A koordinációs képességek közül elsősorban a	

gyorsasági koordináció, kinesztézia és az egyensúlyozó képesség minősége és összhangja határozza meg a korlátgyakorlatok eredményességét. A számos általános erőfejlesztő gyakorlat mellett támaszok, harántülés, térdfüggés, fekvőfüggés, függőtámasz, függésből lendítés, átguggolás, átterpesztés fekvőfüggésbe, pedzés, lendület előre-hátra függésben, támaszban lendület lebegőtámaszba, kelepfellendülés támaszba, fordulat fekvőfüggésben, térdfellendülés, guggoló függőállásból fellendülés támaszba, támaszból átfordulás előre fekvőfüggésbe, felugrás támaszba, felugrás függésbe, leugrás támaszból, alugrás, nyílugrás. <i>Ugrás:</i> Gyakorlás és kontroll a tanuló előzetes tudása és testalkata figyelembevételével! Az általános iskolában tanultak továbbfejlesztése, az első és második ív növelése. Felguggolások – homorított ugrások, vetődések, kanyarlatok, bukfencek, guggoló átugrások, terpeszátugrások, lebegőtámasz. <i>Talaj:</i> A női talajtorna mindig is elképzelhetetlen volt gimnasztikai elemek nélkül. A talaj a lányok tornájának legnépszerűbb szere. Ezen a színen kerül kifejezésre leginkább a nőiesség, a szép mozgás, a zene, a lélek és a test harmóniája. Sokat kell gyakorolni a művészi és a gimnasztikai elemek helyes arányát és összhangját. Szintén kihívás az elemek egyéniséget sugárzó kiválasztása és a gyakorlatok megkomponálása. Ezen megállapítás érvényes a tornát csak iskolai szinten művelőkre is. A talajgyakorlatok alapvető elemcsoportjai: - Gimnasztikus elemek. Egyensúlyi elemek. - Hajlékonysági elemek. - Erőelemek. - Preakrobatikus elemek (pl. gurulások, lábkörzések stb.). - Akrobatikus elemek (pl. sorozatugrások). A talajgyakorlat alapvető gimnasztikus, táncos elemcsoportjai (az alábbi csoportosítás a gerendagyakorlatokra is érvényes): - Egyensúlyi elemek (pl. lebegőállások, mérlegállások). - Testsúlyáthelyezések (pl. helyben, haladással). - Lépések, járások (pl. táncos alapjárás, hintajárás, érintőjárás, keringőjárás). - Futások (pl. keringőfutás). - Szökkenések (pl. szökkenő hármaslépés). - Szökdelések (pl. szökdelés helyben térd- vagy saroklendítéssel). - Ugrások (pl. két lábról ugrás két lábra, egy lábról ugrás egy lábra, fordulattal végzett ugrások). - Fordulatok (pl. egy/két lábon 180/360 fokos fordulattal).	
RITMIKUS GIMNASZTIKA (LÁNYOK SZÁMÁRA) Az esztétikus, szép és nőies mozgások előadásmódját segítő kondicionális és koordinációs képességfejlesztő eljárások. Célirányos előkészítő és rávezető gyakorlatok, mozgásszabályozó, mozgásalkalmazó, átállító és mozgástanuló jelleggel (testtartás, tágasság, forgásbiztonság stb.). A ritmusérzék fejlesztése, lehetőség önálló zeneválasztásra a szélsőségektől való elhatárolódás mellett.	<i>Ének-zene:</i> ritmus és tempó. <i>Dráma és tánc:</i> tánc, balett.

<i>Szabadgyakorlatok:</i> Tartásos és mozgásos elemek ismétlése, és új, összetett formák gyakorlása: Lábujjállások, terpeszállások, hajlított és guggolóállások, lépő- és kilépő állások, támadó- és védőállások, lebegő- és mérlegállások, nyújtott és hajlított ülések, lebegő ülések, térdelések, térdelőmérlegek, fekvések, kéz és lábtámaszok, ujj- és kartartások és mozgások (lebegtetések, ejtések, fordítások, hullámok), statikus és dinamikus törzsmozgások és lábmozgások. <i>Fő mozgások gyakorlása:</i> Testsúlyáthelyezések, járások, futások, szökdelések, ugrások (öt alapforma megkülönböztetése), egyensúlyhelyzetek, forgások, hullámok. Önálló bővítési lehetőség, önálló gyakorlatrészek hozzáadása a minimumhoz. <i>Labdagyakorlatok végzése:</i> Fogások, gurítások talajon és testen, labdavezetések változatos vonalon a levegőben, átadások, leütések, dobások, elkapások, labdatartások (kézzel, lábbal, térddel, nyakkal stb.), változatos szabadgyakorlati formák felhasználásával. Önálló bővítési lehetőség, önálló gyakorlatrészek hozzáadása a minimumhoz tanári irányítással (1 perc). AEROBIK (LÁNYOK ÉS FIÚK RÉSZÉRE) Az aerobik kritériumainak való megfelelés fejlesztése a gyakorlás által: testtartás, a sportági jelleg – dinamikus, statikus erő, egyensúlyozás, lazaság, ruganyosság és ritmusérzék – megvalósításához szükséges előkészítő és rávezető gyakorlatok. Az aerobik kritériumainak való megfelelés fejlesztése a gyakorlás által: testtartás, mozdulatok precíz végrehajtása, szinkron a zenével és egymással. Rövid elemkapcsolatok ismétlése magas cselekvésbiztonsággal (20–30 mp folyamatosan). Egyéni és páros koreográfiák gyakorlása, differenciált bővítése önállóságra törekedve, a szükséges minimálisan követelt felhasználásával. Aerobik bemutatók az osztályon belül. TÁNCOS MOZGÁSFORMÁK <i>Történelmi táncok gyakorlása:</i> Előkészítéskor kiemelt tartalom, a tánc során a páros viszony jellemző fogása, testtartása, valamint a női és a férfi szerep jellegzetességei.	
<i>Sporttáncok gyakorlása:</i> Csoportos táncformák – helyi tanterv szerint szabad választásban, pl. a Magyar Majorette Szövetség gyakorlatanyaga és egyszerűsített szabályai alapján; alacsony feldobások, twirling 1–2. szint, alacsony feldobások, botok cseréje. <i>Néptánc:</i> A magyar néptánc egyszerűbb motívumai és azok kapcsolatai (alkalmazható a Tánc és dráma kerettantervben kidolgozottak szerint).	<i>Vizuális kultúra:</i> reneszánsz, barokk. <i>Földrajz:</i> Magyarország tájegységei. <i>Etika:</i> társas viselkedés, önismeret,

Dunántúli ugrós és csárdás – dudálás, cifra és variációi, lengetők, bokázók, csárdás lépések, ridák, lezárók. Kalocsai mars – fareőr lépés, félcelés, lenthangsúlyos rida, keresztlengető, ugrós motívumok páros és négyes forgással. EGYÉB TORNA JELLEGŰ MOZGÁSFORMÁK: Gúlatorna, falmászás, gumiasztal, eszközös táncok stb. Törekedjen a tanuló a lebegőtámasszal történő ugrás végrehajtására. A lányoknál alakuljon ki a nőies tartás. Ismerjék meg a gyűrűgyakorlat technikai végrehajtását. Legyenek képesek egymásnak segítséget nyújtani. MOTOROSKÉSZSÉG-FEJLESZTÉS RG LÁNYOKNAK: <i>Előkészítő mozgások:</i> Az RG-re jellemző tartásos és mozgásos gyakorlatelemek elsajátíttatása. Kar- és törzsívek, kar- és törzshullámok. <i>Fő mozgások:</i> Testsúlyáthelyezések különböző irányokba, különböző kar- és törzsmozgásokkal ötvözve. <i>Járások végzése:</i> Alapforma, guggoló-, lábujjon-, sarkon-, érintő-, hintajárások különböző kar-, láb- és törzsmozgásokkal kombinálva. <i>Ritmizált lépések:</i> Keringő-, rida-, zárt és nyitott hármás lépés, váltólépés, különböző kar- és törzsmozgásokkal kombinálva. <i>Futások:</i> térdemelés, sarokemelés kar-, törzsmozgással, fordulatokkal kombinálva. <i>Szökdelések:</i> sarokemeléssel, térdemeléssel, őztartással, kar- illetve törzsmozgásokkal kombinálva, fordulatokkal. <i>Ugrások:</i> sorozatugrások, olló, hajlított olló, őz, hajlított őz, terpesz, bicska, összeugrások. <i>Forgások:</i> lépőforgás, fordulatok, forgások egy lábon. <i>Kötélgyakorlatok:</i> lendítések, lengetések, körzések, nyolcas körzések, áthajtások, dobások-elkapások, pörgetések különböző irányokba. AEROBIK LÁNYOKNAK, FIÚKNAK: Alapállás gyakorlása, 2–4 ütemű alaplépések gyakorlása: járás, sarokérintés, támadólépés, lábujjérintés, kitörés, térdlendítés, keresztlépés. Futás, térdlendítés szökkenéssel, saroklendítés szökkenéssel, oldallendítés szökkenéssel, lábszárlendítés szökkenéssel, terpesz-zár, sasszé, harántszökdelés. Zenére történő mozgás végzése aerobiklépésekkel: egyszerű alaplépések magas ismétlésszámmal, karmunkával, haladással. Alaplépések összekapcsolása. MOTOROSKÉPESSÉG-FEJLESZTÉS: RG LÁNYOKNAK: Az ízületi mozgékonyosság, egyensúlyozó képességek fejlesztése. Az	énkép, jellem, önreflexió, kooperatív munka.

improvizációs képesség, esztétikai érzék fejlesztése. Nyújtó, erősítő hatású, állóképességet, ritmusérzéklet, izületi mozgékonytágot fejlesztő célgimnasztikai gyakorlatok. AEROBIK LÁNYOKNAK, FIÚKNAK: Ritmusképesség-fejlesztés: közismert zene kitapsolása minden ütemre, minden 1. és 5. ütemre stb. Helyben járás közben tapsolás, duplázva stb. A képességfejlesztés hozzájárul a fittség szervi megalapozásához. Az esztétikus, szép és (lányoknak) nőies mozgások előadásmódját segítő kondicionális és koordinációs képességfejlesztő gyakorlatok. A hibajavítás beépítése a mindennapi gyakorlási szokásokba. Versenyszituációkon keresztül a szabályok gyakorlása, a tanultak továbbfejlesztése. A szakkifejezések ismerete és önálló használata. A segítségadáshoz szükséges nyelvi kifejezőmód használata.	
ISMERETEK: A torna szaknyelvének ismerete az életkori sajátosságoknak megfelelően. A szerek biztonságos használatához szükséges ismeretek, a segítségnyújtáshoz szükséges ismeretek. Az erőfejlesztő gyakorlatok végrehajtásához szükséges ismeretek. A torna jellegű feladatmegoldásokban alkalmazott játékok céljának tudatosítása. Házi tornaversenyek rendezésének, a verseny lebonyolításának szabályai. Egyszerűsített pontozás szabályai. A tornához tartozó sportágak szaknyelvének ismerete, az ismeretek folyamatos bővítése. A sportág sajátosságaiból adódó speciális bemelegítés alapismerete, nyújtó, lazító gyakorlatok fontosságának felismerése a sportág által megkívánt lazaság függvényében. Az erősítő és nyújtó gyakorlatok alkalmazásánál támaszkodni kell a tanulók anatómiai ismereteire. A mozgáshibák kijavításának fontossága, az önkontroll elősegítése. A célzatos erőfejlesztő gyakorlatok helyes kiválasztása. Az életkor szenzitív szakaszai és értelmezésük alapismeretei. A sportági versenyek rendezésével kapcsolatos ismeretek elsajátítása, alkalmazása a gyakorlatban az iskolai versenyek rendezésénél. Az egymásnak nyújtott segítségadás verbális és gyakorlati ismeretei, fontosságának felismerése. A segítségadáshoz szükséges nyelvezet alkalmazása, a hibajavítás megértése. A nemek megfelelő mozgásdinamikájának, esztétikájának megismerése.	
SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS: A balesetmentes gyakorlás szabályainak betartása. Az egymásnak adott segítségnyújtás módjainak ismerete. Figyelem felhívása a nem megfelelő gyakorlatvégrehajtás következményeire. Az aerob munkavégzés lényege, az állóképességben betöltött szerepe. Alapismeretek az aerob munkavégzés egészségmegőrzésben betöltött szerepéről. A károsodásokat okozó gyakorlatok ismerete. A társak gyenge oldalának segítése, az erősségek elismerése. Értékfelismerés, önértékelés. Aktív részvétel a sportrendezvények szervezésében. Tájékozottság a tanult versenysportágak versenyrendszeréről, a	

magyar élsportolók eredményeinek ismerete, figyelemmel kísérése.	
Kulcsfogalmak	Tornászos testtartás, repülő guruló átfordulás, kézenátfordulás, zsugorkanyarlati ugrás, húszárugrás, alaplendület, lefűgges, tornaverseny, pontozás. RG, hintajárás, keringőlépés, hintalépés, ridalépés, olló, őzugrás, bicskaugrás, aerobik, aerob munkavégzés, fitness.

Tematikai egység	2. Atlétikai feladatmegoldások Motoros készség- és képességfejlesztés, játék, versenyzés	Órakeret 34 óra
Előzetes tudás	Az általános iskolában megismert atlétikus mozgások és a végrehajtásukhoz szükséges koordinációs és kondicionális képességek birtoklása és a mozgások jártasság szintű végrehajtása.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az atlétikai mozgások és feladatok jelentőségének megértetése a hétköznapiakban. Az atlétikai mozgások szerepének és jelentőségének megértetése az egészséges életvezetést elősegítő helyzetekben.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG: <i>Szökdelő iskola:</i> Haladó szökdelés egy-, páros- és váltott lábon. (Pl. haladó szökdelés bal, illetve jobb lábon térdfelelállással.) Sorozatugrások helyből egy és váltott lábon. (Pl. helyből tízes ugrás váltott lábon, duplázó szökdelések.) Sorozatugrás, néhány lépés rásétálásból. (Pl. 4 m rásétálásból ötös ugrás váltott lábon.) Fel és leugrások 3–4 részes ugrószekevényre. (Pl. páros lábról felugrás az ugrószekevényre, majd vissza, folyamatosan.) Zsámolyokon, illetve azok felett történő sorozatugrások (páros és egy lábon). Átugrások 1–2 részes ugrószekevény felett. (Pl. néhány lépés nekifutásból elugrás az ugrólábról, a szekevény átugrása, érkezés a lendítő lábra, kifutással. A gyakorlatot bal, illetve jobb lábról is végre kell hajtani.). Lépcsőzés. (Pl. szökdelés egy lábon egyesével, 3x felfelé, 1x vissza.) <i>Magasugrás:</i> A felugrás és a lendítés összekapcsolása. (Pl. haladó indiánszökdelés hangsúlyozott karlendítéssel. Sorozatfelugrás háromlépésenként, érkezés az ugrólábra.) Magasugrás átlépő technikával néhány lépésből. (Ugrások gumiszalagon, magasugrólécen át bal, illetve jobb lábról is.) Magasugró versenyek meghosszabbított nekifutásból (6–8 lépés) bal, illetve jobb lábról. <i>Távolugrás:</i> Törekvés a jó ritmusú elugrásra. (Pl. néhány méteres magas-térdemeléslől kifutás és elugrás.) A nekifutás technikájának alakítása. (Pl. futás közben figyelni a helyes törzstartásra, az emelt fejre.) Távolugrás elugró-zónából, rövidebb nekifutásból. Az átlépő technika mellett elkezdődik a flop-technikával való ismerkedés is. (Főleg a 15 évesek.) A nekifutás íven történő végrehajtása. A lendítés és felugrás összekapcsolása. (Például íven futásból		<i>Matematika:</i> logika, valószínűség-számítás, térbeli alakzatok, tájékozódás. <i>Vizuális kultúra:</i> tárgy- és környezetkultúra, vizuális kommunikáció. <i>Fizika:</i> mechanikai törvényszerűségek. <i>Biológia:</i> az emberi szervezet működése, energianyerési folyamatok.

magasugrás átlépő technikával. Vagy: köríven haladva, könnyű futásból háromlépésenként felugrás, érkezés az ugrólábra.) Flop-technika légmunkájának kialakítása. (Pl. helyből, háttal a magasugrómatracnak, páros lábról hátra felfelé felugrás a matracra, gumiszalag és magasugrólécen át is.) Magasugróversenyek átlépő technikával, flop-technikával is. A teljes távolugró nekifutás fokozatos kialakítása. Távolugrás rövid nekifutásból, lépő technikával, gerendáról elugorva, bal, illetve jobb lábról is. A lépő távolugró technika gyakoroltatása emelt elugró helyről. Az utolsó lendítő lábas lépés helyes kivitelezése (súlypont függőleges vetületében történő, telitalpas talajfogásra oktatás). A kar és a láblendítés összekapcsolása elugráskor. (Pl. néhány lépéses nekifutásból elugrás, figyelve a gyors, megállított térd- és karlendítésre.) Távolugróversenyek rövid nekifutásból, bal, illetve jobb lábról, valamint hosszabb nekifutásból. <i>Futások:</i> Taposófutás, taposófutás haladással előre, hátra, térdemeléses futás, térdemeléses futás előre, hátra, sarokemeléses futás előre, hátra, dzsoggolás, egyik láb térdemelés, míg a másik sarokemelést végez, térdemeléses futás csak bal karral, jobb karral, térdemeléses futás jobb vagy bal kézben nehezékkal, sarokemeléses futás jobb vagy bal lábon nehezékkal. A karmunka ritmusának és tempójának változtatásával (azonos kar és láb, karmunka csak jobb vagy bal karral, karmunka minden második, harmadik lépésre, lassú, közepes, gyors tempóban, előre és hátrafelé). Ismerjék a tanulók a súlylökés versenyszabályait. Ismerjék és tudják a hármasugrás technikáját. Fiúk: 12 méter, lányok: 9 méter. Legyenek tisztában a pályaelhagyások következményeivel. Váljanak képessé ritmusos szökdelésre. Törekedjenek jó eredmény elérésére. Legyenek képesek a 800 méteres távok egymás utáni teljesítésére, fiúk 2:50 perc, lányok 3:05 perc alatt. Pihenőidő: 10 perc. Ismerjék meg és sajátítsák el a gátfutás technikáját. Tudatosuljon a lendítő láb szerepe és feladata a futómunkában. Legyenek képesek lendületszerzéssel szabályos becsúszás végrehajtására.	
<i>ISMERETEK:</i> A futó-, ugró- és dobó versenyszámok szabályai. A váltófutások szabályai. A váltózóna jelentősége.	
<i>SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS:</i> Testtudat, önértékelés, önbecsülés, gondolkodás, motiváció, érzelem- és feszültség szabályozás, öröm. A légmunkához elengedhetetlen proprioceptív érzékelés kialakítása.	
Kulcsfogalmak	Propriocepció, lendítőláb, gátfutás, szabályos becsúszás, versenyszabályok.

Tematikai egység	3. Sportjátékok Motoros készség- és képességfejlesztés, játék, versenyzés	Órakeret 120 óra
Előzetes tudás	Az általános iskolában megismert sportjátékok technikai elemeinek végrehajtásában való, durva koordinációs szintű jártasság, az alapvető taktikai megoldások ismerete, a korosztálynak megfelelő kondicionális képességek, szabályismeret.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az általános bemelegítés fontosságának tudatosítása és végrehajtásának elsajátítása a labdajáték foglalkozásokra. Sportjáték-specifikus képességfejlesztés. A labdajátékok technikai elemeinek oktatása, tökéletesítése, alkalmazás új szituációkban. A felsorolt 4 sportjátékból két szabadon választott sportjátékban készség-szintű ismeretek elsajátítása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG: <i>Általános technikai, taktikai tartalmak:</i> A sportágnak megfelelő alaphelyzet. Megindulás és megállás. Futás irány- és iramváltoztatással. Felugrások egy és páros lábról. Szabályismeret. – Szabálytalan technikák (lépéshiba, labdavezetési hiba). – Az ellenféllel szembeni szabálytalanságok. – Büntetések. <i>Kézilabda:</i> Labdavezetés. Egy- és kétkézes dobásformák. Kapura lövés kitámasztással. Kapura lövés be- és felugrással. Pozíciók szerinti lövésformák (kanyarított lövés, ívelés, bedőléses, bevetődéses, vállmagasság alatti lövésformák, kanyarított lövés). Lövő- és átadócselek, átemelés, lefordulás. Elzárás - leválás. Cselezés a dobókéz felé és azzal ellentétes irányba. 7m-es dobás. Labdaszerzés (elütés, halászás). Kapus védési technikái. Védekezés ütközéssel, sáncolás. Emberfogásos és területvédekezés zárt és nyitottabb formákban, vegyes védekezési formák. Kézilabda játék. <i>Kosárlabda:</i> Megindulás, megállás, sarkazás. Labdavezetés. Kosárra dobások álló helyből és mozgás közben. Fektetett dobás, tempódobás, hárompontos dobás, büntetődobás. Átadási, dobó- és indulócselek. Labdaszerzés (elütés, halászás), lepattanó szerzés. Emberfogásos és területvédekezés. Kosárlabda játék. <i>Labdarúgás:</i> Labdaátvitel, labdavezetés. Rúgások társhoz és kapura belsővel, belső csüddel, teljes csüddel és külső csüddel. Büntetőrúgás. Szerelések: labda elhúzás belső csüddel, átlépős csel, hátrahúzó csel, kiforduló csel, rálépős és láblendítő csel, lövő cselek. Kapus technikák. Kispályás labdarúgás, 4:1-es, 5:1-es, 1:3:1-es, 2:1:2-es felállítás, rombusz alakzat. <i>Röplabda:</i> Kosár- és alkarérintés. Alsó és felső egyenes nyitás. Nyitásfogadás. Feladás. Sáncolás. Leütés.		<i>Matematika:</i> logika, valószínűség-számítás, térbeli alakzatok, tájékozódás. <i>Vizuális kultúra:</i> tárgy- és környezetkultúra, vizuális kommunikáció. <i>Természetismeret:</i> mechanikai törvényszerűségek, az emberi szervezet működése, energianyerési folyamatok.

Az alapvető labda nélküli technikai elemek egyre nagyobb sebességgel történő, jól koordinált végrehajtása különféle kiinduló helyzetekből és lépéskombinációkból. A labdás és labda nélküli technikák minél nagyobb sebességgel történő összekapcsolása. A kondicionális és koordinációs képességek fejlesztése a sportjátékok mozgásanyagának felhasználásával. Tesztgyakorlatok alkalmazása időre és limitált hibázási lehetőséggel. Posztok szerinti képzés. Játékok, versengések, sor- és váltóversenyek.

KÉZILABDA:

Technika

Labdavezetés ügyesebb, ügyetlenebb és váltott kézzel, iram- és irányváltoztatásokkal, törekedve a labda védőtől távoli oldalon tartására. Különböző irányból és távolságból érkező labdák elkapása helyben és mozgás közben, majd pontos továbbítása levegőben és pattintott átadással is. Kapura lövések labdavezetésből és társtól kapott labdával, kitámasztással, valamint felugrással. Kapura lövések egyszerű lépéskombinációkból. Bedőlések, bevetődések, kigurulások gyakorlása először labda nélkül, később labdával. Kapura lövések a szélső pozícióból. A beálló játékos feladatainak, játéka technikai elemeinek elsajátítása. Induló és testcselek alkalmazása félaktív és aktív védővel szemben. Szabályos ütközés a támadó játékoskal. A be-, ki-, szabad- és 7m-es dobások helyes végrehajtása. A kapus alapállása, helyezkedése, védekező kézzel és lábbal, a szemafortechnika megismerése, gyorsindítás.

Taktika

Támadó és védő egymáshoz viszonyított helyzete, helyezkedése. Zárás-leválás szituációk gyakorlása. Emberfogásos, egysoros (6:0) és nyitott (5:1) területvédelem, vegyes védekezési rendszerek. Rendezetlen védelem elleni támadás, lerohanás. Gyors visszarendeződés a védekezésbe. Labdás és labda nélküli helycserék, keresztmozgások. Páros és hármas kapcsolatok.

KOSÁRLABDA:

Technika

Mély és magas labdavezetés ügyesebb, ügyetlenebb és váltott kézzel, iram- és irányváltoztatásokkal, törekedve a labda védőtől távoli oldalon tartására. Rövid és hosszú indulás, megállások, egy, illetve kettő leütés után. Labdavezetésből és társtól kapott labdával megállás és sarkazás. Különböző irányból és távolságból érkező labdák elkapása helyben és mozgás közben, majd pontos továbbítása levegőben és pattintott átadással is. Fektetett dobás labdavezetésből, kapott labdával mindkét oldalról. Tempódobás gyakorlása párokban, majd labdavezetésből a palánkra. Páros lefutásból tempódobás, a dobás után a társ feladata palánkról lepattanó labda megszerzése. Hárompontos dobások. Induló és testcselek alkalmazása félaktív és aktív védővel szemben. Büntetődobás végrehajtása.

Taktika

Emberfogásos védekezés. Védők helyezkedése a palánk és a támadó közé. Gyors ellentámadás. Páros és hármas lefutások. A második,

harmadik hullám szerepe, jelentősége. LABDARÚGÁS: <i>Technika</i> Labdavezetés ügyesebb, ügyetlenebb és váltott lábbal, iram- és irányváltoztatásokkal, törekedve a labda védőtől távoli oldalon tartására. Különböző irányból és magasságban érkező labda átvétele lábbal, combbal, mellel. Dekázás. Lágy és kemény passzok különböző távolságokra. Játékos passzolási és koordinációs feladatok csoportokban, több játékos együttműködésével, különböző (négyzet, rombusz stb.) alakzatokban. Átadások laposan és ívelten, különböző irányból érkező labda fejelése előre, oldalra. Fejelési gyakorlatok párokban. Megelőző szerelés, a labdaátvétel megakadályozása. Egyszerű cselek passzív és aktív védővel szemben. Szabadulás emberfogásból elfutással és testcsellel. Közeli és távoli kapura lövések helyből, labdavezetésből, valamint cselezés után. Alapvető kapusteknikák megismerése. Alaphelyzet, legördülés, vetődés, a labda elfogása, kirúgása, kigurítása. <i>Taktika</i> Párharcok különféle taktikai feladatokkal. A kispályás labdarúgás felállási formáinak megismerése. Rögzített helyzetek alkalmazása a játék során. Területnyitás és -szűkítés alkalmazása a támadásban és a védekezésben. RÖPLABDA: <i>Technika</i> A kosár- és alkarérintés helyes technikájának elsajátítása gumi-, majd röplabdával, egyéni és páros gyakorlatokkal. A társ által ívelve, pontosan dobott labda fej fölé játszása, elkapása, a későbbiekben annak pontos visszajátzására való törekvéssel. A labda folyamatos levegőben tartása kosár- és alkarérintésekkel. Alkar- és kosárérintések párokban, fokozatosan nehezedő feltételek mellett. A pontatlanul érkező labdához való gyors igazodás. Alsó egyenes nyitás, alacsony és normál hálomagasságnál, meghatározott célterületekre. Felső egyenes nyitás, alacsony és normál hálomagasságnál, meghatározott célterületekre. Felső egyenes nyitás – nyitásfogadás: egyéni és páros gyakorlatok. Leütés felugrással tartott és pontosan dobott labdából. Egyéni és páros sáncolás. Feladásleütés: tartott, a hálóval párhuzamosan dobott és pontosan feladott labdából. Egyéni és páros sáncolás. <i>Taktika</i> Nyitásfogadás csillagalakzatban. Forgásszabály megismerése. Helyezkedés nyitásfogadásnál. Feladás, leütés, ejtés alkalmazása a játékban. A feladó játékos szerepe a játékban. A folyamatos játékra való törekvés.	
ISMERETEK: Technikai és taktikai elemek, szabályok. A sportjátékok technikai elemei és a taktikai tartalmak szabályok szerinti működtetése a stratégiai célokhoz igazítottan.	

SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS: Kreativitás, koncentráció. Kreatív, konstruktív részvétel a labdajátékokban. A siker és a kudarc egyéni és csoportos megélése, kezelése. A fájdalomtűrő képesség, a küzdőképesség fejlesztése. A sportolói magatartásformák kialakítása.	
Kulcsfogalmak	Stratégia, taktika, taktikai gondolkodás, játérendszer, támadási és védekezési rendszer.

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	Kreatív, konstruktív részvétel a labdajátékokban. A siker és a kudarc egyéni és csoportos megélése, kezelése. A fájdalomtűrő képesség, a küzdőképesség fejlesztése. A sportolói magatartásformák kialakítása. A sportjátékok technikai elemeinek, taktikai tartalmak szabályok szerinti működtetése a stratégiai célokhoz igazítottan. Figyelem felhívása a nem megfelelő gyakorlat-végrehajtás következményeire. Az aerob munkavégzés lényege, az állóképességben betöltött szerepe. Alapismeretek az aerob munkavégzés egészségmegőrzésben betöltött szerepéről. A károsodásokat okozó gyakorlatok ismerete. A társak gyenge oldalának segítése, az erősségek elismerése. Értékfelismerés, önértékelés. Aktív részvétel a sportrendezvények szervezésében. Tájékozottság a tanult versenysportágak versenyrendszeréről, a magyar élsportolók eredményeinek ismerete, figyelemmel kísérése.

11–12. évfolyam

Tematikai egység	1. Torna, RG, aerobik feladatmegoldások Motoros készség- és képességfejlesztés: fittség, játék és versenyzés	Órakeret 37 óra (57 óra)
Előzetes tudás	A tanuló tanárai és társai javító kritikáit elfogadva, differenciáltan összeállított gyakorlatait átlagos mozgásbiztonsággal, szükség esetén segítő biztosítással hajtja végre. Az esztétikumot, fegyelmet, feszes testtartást képes a gyakorlatai során érvényesíteni. Képes a mozgáselemek mozgásbiztonságának és a gyakorlás mennyiségének, minőségének oksági viszonyait megérteni és az adott gyakorlatra is alkalmazni. Gyengeségeit képességfejlesztéssel, gyakorlással próbálja ellensúlyozni. Gyakorlási és versenyszituációban kis tanári segítséggel, aktívan tevékenykedik.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	<i>Énkép, önismeret:</i> Saját képességek megismerése, önfejlesztés, önkontroll, önfegyelm, döntésképesség fejlesztése. <i>Esztétikai, művészeti tudatosság és kifejezőkészség:</i> Mozgáskultúra fejlesztése, a mozgás örömeinek kialakítása, mozgás és zene összekapcsolása, esztétikus megjelenés. A koordináció, a cselekvésbiztonság, a zenéhez illeszkedő mozgásritmus továbbfejlesztése a tornajellegű és táncos sorozatok során a már	

	ismert és új elem- és motívumkapcsolatokkal is. Az esztétikus mozgás iránti igény erősítése. <i>Szociális kompetencia:</i> Társas aktivitás, együttműködés, odafigyelés a társakra, segítségnyújtás. A közös tervezés, kivitelezés során az asszertív kommunikáció fejlesztése. Az önállóság növelése a mozgásrendszer működtetésének más területén is: bemelegítésben, képességfejlesztésben, gyakorlásban, versenyzésben, versenyrendezésben. <i>Anyanyelvi kommunikáció:</i> Verbális utasítások, közlések megértésének fejlesztése. <i>Hatékony, önálló tanulás:</i> A testedzés szükségleteinek és lehetőségeinek felismerése, az idő, a távolság és a sebesség becslése, a tapasztalatok felhasználása a feladatok végrehajtásakor. <i>Testi és lelki egészség:</i> Egészségtudatosság, edzettség, balesetmegelőzés.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG: GIMNASZTIKA: <i>Rendgyakorlatok gyakorlása:</i> A korábbi évfolyamokon gyakoroltak értelemszerű használata. Állások, fordulatok állóhelyben, alakzatok, mozgások zárt rendben, alakzatváltozások variációi változatos arcvonaltváltozással, fejlődéssel, szakadozással zenére. <i>Szabadgyakorlati alapformájú gyakorlatok végzése:</i> A gimnasztikai gyakorlatok végrehajtása izommunka jellege szerint (nyújtó, erősítő, ernyesztő-lazító), minden testrész mozgásaira kiterjedően – önállóan a gyakorlatok kiválasztásában, gyakorlatsorok összeállításában. Az agonista és antagonisták izmok arányos, harmonikus fejlesztése. Az aktív és passzív izomnyújtás – a hatás elkülönítése. A gyakorlatok variálása szempontjai szerinti változatok: mozgásütem változtatása, kiinduló helyzet és kartartás változtatása, kézi szerek – theraband, gyógylabda, homokzsák stb. – alkalmazása. 8–16 ütemű gimnasztikai gyakorlatok, egyidejű mozgáskapcsolatok, aszimmetrikus sorozatok. A különböző erőadagolás változatos gyakorlatai. Természetes mozgások gyakorlása: járások, futások, ugrások összekapcsolva a torna jellegű feladatokkal. Páros, mikrocsoportos támaszok, emelések, egyensúlyi helyzetek kreatív felhasználása gyakorlatokban. Mászások, függeszkedések differenciált követelménnyel, az egyéni fejlődést követő rendszeres kontrollal. Fizikai képességeket fejlesztő gyakorlatok végzése szabadgyakorlati alapformájú és természetes gyakorlatok differenciáltan, egyénre szabottan.	<i>Fizika:</i> egyensúly, mozgások, gravitáció, szabadesés, szögelfordulás. <i>Biológia-egészségtan:</i> az izomműködés élettana.

Az ízületi lazaság megtartása, fokozása gimnasztikai és stretching gyakorlatokkal. Erőgyakorlatok az egyén számára optimális ellenállás leküzdésével. Anaerob állóképesség-fejlesztő eljárások a gimnasztika eszközeivel. Az egyensúly gyakorlatai: dinamikus gyakorlatok állásban, térdelésben, guggolásban, ülésben, fekvésben forgómozgásokkal, sorozatban. Az esztétikus mozgások előadásmódját segítő kondicionális és koordinációs képességfejlesztő eljárások.	
<i>Akrobatikus gyakorlatok – talajtorna:</i> Tartásos gyakorlatelemek gyakorlása: tarkóállás, fejállás, kézállás, mérlegek kéztámasszal, mérlegállások, spárgák, hidak, mozgásos gyakorlatelemek gyakorlása: bukfencek különböző irányokba, tarkóbillenés, fejenátfordulás, kézenátfordulás oldalt, vetődések, átguggolások, átteperestések, lábkörzések, dölések, felállások egységesen az alapformában és differenciáltan a variációkban, az elemek mennyiségének és nehézségi fokának továbbfejlesztése differenciáltan. <i>Akrobatikus gyakorlatok – műszabadgyakorlat:</i> Gyakorlás során az egyéni optimum, önálló bővítés megjelenítése az elemkapcsolatokban, sorozatokban. Az esztétikus és harmonikus előadásmód (feszítések, fejtartás, válltartás, spicc) mint minőségi elvárás jelenik meg a hibajavítás, ismétlések során. <i>Akrobatikus gyakorlatok – társas talajtorna:</i> Páros és mikrocsoportos gyakorlatok önálló összeállítása cselekvésbiztos szinten elsajátított talajtorna elemek kreatív felhasználásával, a szükséges beépített segítségadást tartalmazva. SZERTORNA FIÚK SZÁMÁRA: A helyi tantervben meghatározott szeren vagy szereken történik: egységesen az alapformában, differenciáltan a variációkban és az elemek mennyiségében és nehézségi fokában, egyénre szabott segítségadással társak és/vagy tanár közreműködésével, önálló tervezéssel és gyakorlással. <i>Talaj:</i> A mozgások irányát tekintve is sokfélék a gyakorlatok a talajtornában, hiszen előre, hátra, oldalt egyaránt végezhető gyakorlatok, de a test hosszúsági tengelye körül különböző mértékű elmozdulások is történhetnek, támasszal és szabadon egyaránt. Talajtornához a következő mozgáscsoportok motoros tulajdonságainak fejlesztésére, automatizált készségek elsajátítására és azok összezésizolására van szükség: – összekötő elemek (gimnasztikus elemek); – egyensúlyi elemek; – hajlékonysági elemek (tulajdonképpen a különböző ízületek mozgáshatárainak maximális vagy ahhoz közeli kiterjedését foglalják magukban); – erőelemek;	

– akrobatikus ugrások; – akrobatikus ugrások sorozatban.	
<i>Korlát:</i> Terpeszülés, harántülés, nyújtott támasz, hajlított támasz, oldaltámaszok, lebegőtámasz, lebegő-felkartámasz, felkarfüggés, alaplendületek támaszban és felkarfüggésben, beterpesztések, terpeszpedzés, támlázás, szökkenés, fellendülés előre terpeszülésbe, felkarállás, felugrás beterpesztéssel támasz ülőtartásba, vetődési leugrás, kanyarlati leugrás. <i>Nyújtó:</i> Kelepfelhúzóadás támaszba, alaplendület, lendület előre 180 fokos fordulattal, ellendülés, alálendülés, keleforgások, térdfellendülés, billenés, támaszból homorított leugrás hátra, alugrás, nyílugrás. Előkészítő és rávezető gyakorlatok: – Függeszkedés, mászás, és függeszkedésben szökkenés két kötélén. – Bordásfalon vándorfüggeszkedés hajlított függésben, fölfelé-lefelé. – Függésben karhajlítás, hajlított karú függésbe. – Függésben karhajlítás és láblendítés előre. – Függésből kelepfelhúzóadás támaszba. – Függésben a kis lendület hátulsó holtpontján karhajlítás. – Fogásigazítás gyakorlása. – Függésben, kétirányú, közel nyújtott testű, ingamozgásszerű lendület. – Mozgásos elem, lendületi elem, lendület, alaplendület. Változatok, kapcsolatok: – Alaplendület fordulattal. – Kelepfellendülés. – Fellendülés hátra támaszba. – Eresztett szaltó. <i>Gyűrű:</i> Kéz- és lábfüggések, függések, lefüggések, mellső függőmérleg, hajlított támasz, nyújtott támasz, alaplendület, lendületvétel, húzóadás-tolódás támaszba, vállátfordulás előre, homorított leugrás, leterpesztés hátra. – Kétirányú, közel nyújtott testű ingamozgásszerű lendület függésben, ahol a dinamikus erő kifejtés révén a gyűrűkarika is, mint forgástengely előre-hátra mozog. – Mozgásos elem, lendületi elem, lendület, alaplendület. Változatok, kapcsolatok: – Lendület előre-hátra támaszba. – Vállátfordulás előre-hátra. – Lendület előre lebegőfüggésbe. – Hátralendülethől „homorított” leugrás – Leterpesztés hátra. Előkészítő és rávezető gyakorlatok: – Csípőhajlítás-nyújtás tarkóállásban. – Talajon tarkóállásból billenés magasított szőnyegre.	<i>Művészetek:</i> az esztétika fogalma.

- Fejbillenés. - Billenés nyújtón. - Felkarbillenés korláton. <i>Ugrás:</i> A megfelelő technikai végrehajtáshoz közeledve egyre többet kell ugrani a szabályok által meghatározott érkezési helyre, hogy időben kialakuljon azon motoros és pszichés tulajdonságok együttese, amely az eredményes bemutatáshoz szükséges. Felguggolás a szerre, leugrás függőleges repüléssel. Előkészítő és rávezető gyakorlatok: - Talajon ugrások lábról a kézre (pl. nyusziugrás, „sánta róka”). - Mélybeugrás különböző magasságú szerekről (bordásfal, szekrény). - Talajon felugrás karlendítéssel mellső rézsútos magastartásba, érkezés hajlított állásba, karleengedéssel oldalsó magastartásba. - Az előző feladat guggolótámaszból indítva. - Talajról felguggolás szekrény felső részre vagy zsámolyra, és homorított leugrás. Változatok, kapcsolatok (hosszába vagy keresztbe állított ugrószekrényen). - Felguggolás lebegőtámaszon keresztül. - Felugrás különböző feladatokkal (pl. lábterpesztések, fordulatok, forgások). <i>Lólengés:</i> A lógyakorlatok oktatása során a helyes mennyiségű munka biztosítása, valamint a sok hiábavaló kísérlet kiküszöbölése érdekében szükséges, hogy mindig az adott követelményeknek megfelelő kiegészítő szert használjunk, melynek megválasztása tervszerű, tudatos munkát igényel. A lógyakorlatok alapvető elemcsoportjai: a. Felugrások. b. Ingalendületek terpesztett lábbal. c. Körmozgások terpesztett lábbal. d. Körmozgások páros lábbal. e. Egyéb (pl. támla). f. Leugrások. SZERTORNA LÁNYOK SZÁMÁRA: <i>Gerendán:</i> Állások, térdelések, ülések, fekvések, térdelőtámaszok, mérlegek, guggolótámaszok, fekvőtámaszok, támaszban átlendítés, belendítés, hasonfekvésből emelés fekvőtámaszba, térdelőtámaszba, fordulatok állásban, guggolásban. szökdelések, lábcserék, felugrás egy láb át- és belendítéssel, homorított leugrás, terpesz csukaugrás. A gerendagyakorlatok alapvető elemcsoportjai: (A gimnasztikus elemek és a táncos mozgásformák	

csoportosítását a talajgyakorlatoknál mutatjuk be.) - Gyakorlatkezdések (felugrások). - Testhelyzetek (statikus egyensúlyi helyzetek): - állások, guggolások, térdelések, ülések, fekvések, fekvőtámaszok; - mérlegek; - spárgák; - tarkóállások, fejállások, kézállások. - Preakrobatikus elemek (gurulások, fellendülések). - Akrobatikus elemek: - ugrások; - fordulatok, forgások; - gurulások, átfordulások, szabadátfordulások. - Leugrások. Mellső oldalállásból lábbelendítés oldalülésbe (68. képsorozat). Elnevezés, csoportosítás: - Mellső oldalállásból felugrás, egylábas belendítéssel oldalra, haránt oldalülő támaszba. - Mozgásos elem, lendületi elem, lendítés, belendítés, egy lábbal végzett belendítés, egyenoldalú belendítés. <i>Felemáskorláton:</i> Támaszok, harántülés, térdfüggés, fekvőfüggés, függőtámasz, függésből lendítés, átguggolás, átterpesztés fekvőfüggésbe, pedzés, lendület előre-hátra függésben, támaszban lendület lebegőtámaszba, kelepfellendülés támaszba, fordulat fekvőfüggésben, térdfellendülés, guggoló függőállásból fellendülés támaszba, támaszból átfordulás előre fekvőfüggésbe, felugrás támaszba, felugrás függésbe, leugrás támaszból, alugrás, nyílugrás. - Függésben lábemelések előre-hátra. - Lábemelések fej fölé bordásfalon, kötélén és nyújtón. - Csípőhajlítás és nyújtás talajon, illetve bordásfalnál. - Fogásigazítás gyakorlása. - Karhúzással, térd- és csípőnyújtással párosuló hátra-felfelé irányuló fellendülés támaszba. - Mozgásos elem, lendületi elem, fellendülés. - Mászás bordásfalon, kötélén. - Guggoló függőállás bordásfalon, fogás fejmagasságban, térdnyújtással törzsdöntés előre, majd csípőnyújtással és karhúzással emelkedés függőállásba. - A felemáskorlát alsó korlátja előtt függőállás és 2–3 szökdelés után felugrás támaszba. - Az előző feladat, de a felugrást követően csípőhajlítással és nyújtással ellendülés lebegőtámaszba. - Támaszban lábbelendítés vagy átlendítés a karfa felett. - Ellendülés támaszba, kelepforgás hátra. Bemelegítés a torna gyakorlásához, egyénileg összeállított mozgássor, együttes bemelegítés az önálló mozgássorral. <i>Ugrás:</i> Gyakorlás és kontroll a tanuló előzetes tudása és testalkata	

figyelembevételével! Az általános iskolában tanultak továbbfejlesztése, az első és második ív növelése.

Gurulóátfordulás előre, hosszába állított szeren:

- Felugrást követő gurulóátfordulás előre a szeren.
- Mozgásos elem, lendületi elem, ugrás, felugrás, gurulóátfordulás előre.

Előkészítő és rávezető gyakorlatok:

- Talajon bukfenc előre.
- Talajon fekvőtámaszból, majd több részes, hosszába állított szekrényen kézzel támaszkodva bukfenc előre.
- Gurulóátfordulás szekrényen, érkezéssel a talajra.
- Magas fekvőtámasz (láb az ugródeszkán, támasz oldalt, a szekrény közelebbi végén. Szökdeléssel az ugródeszkán gurulóátfordulás előre a szekrényen.

Terpeszátugrás:

- Lendületszerzésből páros lábú elugrás, két repülési ív között a szeren végrehajtott lebegőtámaszos átugrás, a támasz után pillanatnyi lábterpesztéssel.
- Mozgásos elem, lendületi elem, ugrás, átugrás, lebegőtámaszos átugrás, terpeszátugrás.

Előkészítő és rávezető gyakorlatok:

- Talajon fekvőtámaszban csípőrugózással elugrás és lábterpesztés a karon kívülre.
- Kismacskaugrás.
- Terpeszátugrás keresztbe állított zsámolyon.
- Guggolótámasz, magastartás, ugrás előre a deszkára lebegőtámaszba, váll-lökés lábterpesztéssel, érkezés az ugródeszka elé hajlított terpeszállásba, karemeléssel oldalsó középtartásba.
- Nyusziugrás, terpeszállás törzsdöntésbe, karlendítéssel magastartásba.
- Fekvőtámasz hosszába állított szekrényen, csípőrugózásból váll-lökés, majd átterpesztés után leérkezés hajlított állásba, karemeléssel oldalsó középtartásba.

Talaj:

Gyakorlás során az egyes elemek és elemkapcsolatok mellett a képességeknek megfelelő akrobatikus sorozatok, gimnasztikai sorozatok, vegyes sorozatok, valamint a tornaszabály szerint előírt gyakorlatok elsajátítása.

Az akrobatikus sorozat esetében az elemek folyamatos, lépés nélküli következése, a gimnasztikai elemek esetében az elemek között egy lépésbetoldással, ha az elem technikája ezt kívánja.

A legtöbb akrobatikus elem elsajátítása változatos rávezető eljárásokkal:

- A szakszerű segítségadás a leghatékonyabb módja a rávezető gyakorlatoknak.
- A kényszerítő helyzet (például: bordásfal, magasabb felület építése szőnyegből, zsámolyból, ugrószekrényből, szőnyegre rajzolt jelek) megkönnyíti, szinte rákényszeríti a tanítványt a technikailag helyes végrehajtásra.

– A technikai tökéletesítés érdekében a nehezített körülmények közötti gyakorlást alkalmazása is szükséges (például: fejen átfordulás alacsonyabb helyről magasabb helyre). RITMIKUS GIMNASZTIKA (LÁNYOK SZÁMÁRA) Az esztétikus, szép és nőies mozgásokat, alakformálást, minőségi interpretálást segítő kondicionális és koordinációs képességfejlesztő eljárások megismerése, gyakorlása. A testtartás, tágasság, forgásbiztonság kiemelt továbbfejlesztése. A ritmusérzék továbbfejlesztése, lehetőség az önálló zeneválasztásra, a szélsőségektől való elhatárolódás mellett. Önálló bővítési lehetőség, önálló gyakorlatrészek hozzáadása a minimumhoz, páros és csoportos interpretációk támogatása. <i>Szabadgyakorlatok:</i> A 9–10. osztályban begyakorolt, előkészítő tartásos és mozgásos elemek és fő mozgások alapformáinak ismétlése és új, összetett formák gyakorlása. <i>Kötélgyakorlatok gyakorlása:</i> Egyszerű és keresztezett áthajtások, ugrások és fordulatok áthajtások közben, kötélforgatások, test körül és köré, kötélmozgatások egy kézzel, kötéldobások és elkapások, kötélkörzések függőleges és vízszintes síkban. <i>Karikagyakorlatok gyakorlása:</i> Ugrások és fordulatok karikamozgatás közben, karikaforgatások és átadások egyik kézből a másikba test körül és köré, karikadobások és elkapások, karika áthajtások, karikapörgetések talajon és levegőben, karikakörzések függőleges és vízszintes síkban. Minimumkövetelmény: 10–12 elemből álló elemkapcsolat begyakorlása zenével – a zene ritmusának, dinamikájának megfelelően, ideje 35–45 mp.	
AEROBIK A sportági jelleg – dinamikus, statikus erő, egyensúlyozás, lazaság, ruganyosság és ritmusérzék – megvalósításához szükséges előkészítő és rávezető gyakorlatok. Az aerobik kritériumainak való megfelelés fejlesztése a gyakorlás által: testtartás, mozdulatok precíz végrehajtása, szinkron a zenével és egymással. Aerobikbemutatók az osztályon belül és iskolai szinten egyszerűsített szabályokkal: művészi hatás – esztétikum kidolgozása, kivitel – testtartás, mozdulatok biztonságos végrehajtása, nehézség – dinamikus elemek és statikus erőelemek megfelelő mennyisége és a megvalósítás minősége, gyakorlat felépítése – erőelemek, ugrások és egyensúlyi elemek arányának, sorrendjének értékelési szempontrendszerében jártasság szerzése. Minimumkövetelmény: részvétel egy csoportos aerobik gyakorlatban az egyszerűsített szabályoknak megfelelően. TÁNCOS MOZGÁSFORMÁK	<i>Ének-zene:</i> tempó, ritmus. <i>Művészetek:</i> romantika, modernitás.

Sporttáncok gyakorlása:

A Magyar Divat- és Sporttánc Szövetség rendszeréhez tartozó, illetve ehhez a rendszerhez kapcsolódó rokon táncok (sztepp, show, akrobatikus, electric boogie, salsa, diszkó, hip-hop, break, mambo, bugg, blues, modern, swing stb.) mozgásrendszerének iskolai alkalmazása a helyi lehetőségek szerint, a helyi tantervben rögzítetten.

Előkészítő tréning és motívumok gyakorlása, motívumkapcsolatok.

A páros viszony jellemző testtartása, a női és a férfi szerep jellegzetessége a tánc során.

Csoportos táncformák, pl. a Magyar Majorette Szövetség gyakorlatanyaga és egyszerűsített szabályai alapján.

Történelmi táncok gyakorlása:

Palotás és keringő – 5–6 motívumból álló rövid koreográfia.

Néptánc gyakorlása:

A magyar néptáncok egyszerűbb motívumai és azok kapcsolatai a Tánc és dráma kerettantervben kidolgozottak szerint.

Szatmári verbunk és csárdás alapmotívumok. Ugrós táncok.

Egyéb torna jellegű és táncos mozgásformák:

A torna jellegű kondicionális és koordinációs képességek és készségek alkalmazása más – a helyi lehetőségek szerint a helyi tantervben rögzített – mozgásrendszerekben.

Gúlatorna, falmászás, gumiasztal, néptánc, eszközös táncok, utcai táncok stb.

MOZGÁSMŰVELTSÉG:

Törekvés a lebegőtámasszal történő ugrás végrehajtására. A nőies tartás kialakítása. A gyűrűgyakorlat technikai végrehajtása. Képesség a segítségnyújtásra.

MOTOROSKÉSZSÉG-FEJLESZTÉS:

RG LÁNYOKNAK:

Előkészítő mozgások: az RG-re jellemző tartásos és mozgásos gyakorlatelemek elsajátíttatása. Kar- és törzsívek, kar- és törzshullámok.

Fő mozgások: testsúlyáthelyezések különböző irányokba, különböző kar- és törzsmozgásokkal ötvözve.

Járások végzése: alapforma, guggoló-, lábujjon-, sarkon-, érintő-, hintajárás. Járások különböző kar-, láb- és törzsmozgásokkal kombinálva.

Ritmizált lépések: keringő-, rida-, zárt és nyitott hármás lépés, váltólépés, különböző kar- és törzsmozgásokkal kombinálva.

Futások: térdemelés, sarokemelés kar, törzsmozgással, fordulatokkal kombinálva.

Szökdelések: sarokemeléssel, térdemeléssel, öztartással, kar-, illetve törzsmozgásokkal kombinálva, fordulatokkal.

Ugrások: sorozatugrások, olló, hajlított olló, öz, hajlított öz, terpesz, bicska, összeugrások.

<i>Forgások:</i> lépőforgás, fordulatok, forgások egy lábon. <i>Kötélgyakorlatok:</i> lendítések, lengetések, körzések, nyolcas körzések, áthajtások, dobások-elkapások, pörgetések különböző irányokba. AEROBIK LÁNYOKNAK, FIÚKNAK: Alapállás gyakorlása, 2–4 ütemű alaplépések gyakorlása: járás, sarokérintés, támadólépés, lábujjérintés, kitörés, térdlendítés, keresztlépés. Futás, térdlendítés szökkenéssel, saroklendítés szökkenéssel, oldallendítés szökkenéssel, lábszárlendítés szökkenéssel, terpesz-zár, sasszé, harántszökdelés. Zenére történő mozgás végzése aerobiklépésekkel: egyszerű alaplépések magas ismétlésszámmal, karmunkával, haladással. Alaplépések összekapcsolása. MOTOROSKÉPESSÉG-FEJLESZTÉS: RG: Az ízületi mozgékonyság, egyensúlyozó képességek fejlesztése. Az improvizációs képesség, esztétikai érzék fejlesztése. Nyújtó, erősítő hatású, állóképességet, ritmusérzéklet, ízületi mozgékonytságot fejlesztő célgimnasztikai gyakorlatok. AEROBIK: Ritmusképesség-fejlesztés: közismert zene kitapsolása minden ütemre, minden 1. és 5. ütemre stb. Helyben járás közben tapsolás, duplázva stb. Az esztétikus, szép és (lányoknál) nőies mozgások előadásmódját segítő kondicionális és koordinációs képességfejlesztő gyakorlatok. A hibajavítás beépítése a mindennapi gyakorlási szokásokba. Versenyszituációkon keresztül a szabályok gyakorlása, a tanultak továbbfejlesztése. A szakkifejezések ismerete és önálló használata. A segítségadáshoz szükséges nyelvi kifejezőmód használata.	
ISMERETEK: A torna szaknyelvének ismerete az életkori sajátosságoknak megfelelően. A szerek biztonságos használatához szükséges ismeretek, a segítségnyújtáshoz szükséges ismeretek. Az erőfejlesztő gyakorlatok végrehajtásához szükséges ismeretek. A torna jellegű feladatmegoldásokban alkalmazott játékok céljának tudatosítása. Házi tornaversenyek rendezésének, a verseny lebonyolításának szabályai. Egyszerűsített pontozás szabályai. A tornához tartozó sportágak szaknyelvének ismerete, az ismeretek folyamatos bővítése. A sportág sajátosságaiból adódó speciális bemelegítés alapismerete, nyújtó, lazító gyakorlatok fontosságának felismerése a sportág által megkívánt lazaság függvényében. Az erősítő és nyújtó gyakorlatok alkalmazásánál támaszkodni kell a tanulók anatómiai ismereteire. A mozgáshibák kijavításának fontossága, az önkontroll elősegítése. A célzatos erőfejlesztő gyakorlatok helyes kiválasztása. Az életkor szenzitív szakaszai és értelmezésük alapismeretei. A sportági versenyek rendezésével	

kapcsolatos ismeretek elsajátítása, alkalmazása a gyakorlatban az iskolai versenyek rendezésénél. Az egymásnak nyújtott segítségadás verbális és gyakorlati ismeretei, fontosságának felismerése. A segítségadáshoz szükséges nyelvezet alkalmazása, a hibajavítás megértése. A nemek megfelelő mozgásdinamikájának, esztétikájának megismerése. Az aerob munkavégzés lényege, az állóképességben betöltött szerepe. Alapismeretek az aerob munkavégzés egészségmegőrzésben betöltött szerepéről. A károsodásokat okozó gyakorlatok ismerete. Tájékozottság a tanult versenysportágak versenyrendszeréről, a magyar élsportolók eredményeinek ismerete, figyelemmel kísérése.		
SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS: A balesetmentes gyakorlás szabályainak betartása. Az egymásnak nyújtott segítségadás fontosságának felismerése. Figyelem felhívása a nem megfelelő gyakorlat-végrehajtás következményeire. A társak gyenge oldalának segítése, az erősségek elismerése. Értékfelismerés, önértékelés. Aktív részvétel a sportrendezvények szervezésében.		
Kulcsfogalmak	Tornászos testtartás, repülő guruló átfordulás, kézenátfordulás, zsuporkanyarlati ugrás, huszárugrás, alaplendület, lefuggás, tornaverseny, pontozás. RG, hintajárás, keringőlépés, hintalépés, ridalépés, olló, őzuga, bicskauga, aerobik, aerob munkavégzés, fitnesz.	

Tematikai egység	2. Atlétikai feladatmegoldások Motoros készség- és képességfejlesztés, játék, versenyzés	Órakeret 31 óra (48)
Előzetes tudás	A 9–10 évfolyamon elsajátított atlétikai mozgások helyes technikai kivitelezése (pontos, dinamikus, koordinált).	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az atlétika mozgások napi rendszerességgel történő végrehajtása. Az egészséges életvezetésben alkalmazott kondicionális és koordinációs képességek tudatos fejlesztése, szinten tartása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG: Járás: Az emberi természetes járás mintájának megfelelően. A talp különböző felületein: sarkon, lábujjhegyen stb. –a mozgásban résztvevő boka-, térd-, csípőízületek részleges vagy teljes blokkolásával. A karmunka részleges vagy teljes blokkolásával könyök-, vállízületben. Szökdelés: Bokasúly az egyik lábon. Bokasúly az ugró lábon és a lendítő kar egyikén. A mozgásban résztvevő boka-, térd-, csípőízületek részleges vagy teljes blokkolásával. A karmunka részleges vagy teljes blokkolásával könyök-, vállízületben.		Matematika: logika, valószínűség-számítás, térbeli alakzatok, tájékozódás. Vizuális kultúra: tárgy- és környezetkultúra, vizuális kommunikáció.

<i>Magasugrás:</i> A nekifutás alakítása (pl. íven futások, a léccel történő elfutások gyakorlása). A felugrás dinamikájának alakítása. A felugrás – lendítés összhang kialakítása. (Pl. Sorozatfelugrások gátak felett. „Akasztófázás”- magasan elhelyezett teniszlabda elütése 3,5,7 lépéses nekifutásból. Magasugrás átlépő technikával, egyenes irányú nekifutással. Magasugrás íven történő nekifutással, átlépő technikával. Néhány lépésből gyors flop-szerű felugrás a magasugróléccel előtt.) A légmunka javítása. (Helyből, háttal, páros lábról felugrás a magasugrómatracra gumiszalag, magasugróléccen át.) Versenygyakorlatok. (Lépéspáronként növelt nekifutásból, íven átlépő technikával. Rövid és teljes nekifutásból, flop-technikával magasugróversenyek.) <i>Távolugrás:</i> A teljes nekifutás kialakítása. (A nekifutás technikájának formálása: magas csípőhelyzet, egyenes törzs, szélesebb karmozgás. A nekifutás hosszának fokozatos növelése.). A nekifutás ritmusának javítása. Elugrással egybekötött nekifutás gyakorlás. A nekifutás utolsó 3–5 lépésének további javítása. A lépő távolugró technika fejlesztése. Rövid nekifutásból elugrás, törekvés az elugró láb hátul hagyására, a „sodródási szakasz” megtartásával.) <i>Felugrás:</i> A karmunka ritmus- és tempójának változtatásával (azonos kar és láb, karmunka csak jobb vagy balkarral, karmunka minden második, harmadik lépésre. Lassú közepes, gyors tempóban, előre és hátrafelé). <i>Futások:</i> Taposófutás, taposófutás haladással előre, hátra, térdemeléssel futás, térdemeléssel futás előre, hátra, sarokemeléssel futás előre, hátra, dzsoggolás, egyik láb térdemelése, míg a másik sarokemelést végez, térdemeléssel futás csak bal karral, jobb karral, térdemeléssel futás jobb vagy bal kézben nehezéssel, sarokemeléssel futás jobb vagy bal lábon nehezéssel. Ktartó futások 3500 méteren, ritmusváltásokkal. Gyors futások 25 méteres távon, rajtgyakorlatokkal különböző kiinduló helyzetekből. 400 méter teljesítése sorozatban, fiúk 62,00 másodperc, lányok 72,00 másodperc alatt, 8 perc pihenővel. <i>Dobások:</i> Egy- és kétkézes dobások 2,5 kilogrammos medicinlabdával. Dobások két kézzel 2 kilogrammos labdával távolságra. Dobások egy kézzel 1 kilogrammos labdával, távolságra törekvéssel. Dobások hason- és hanyattfekvésből 3 kilogrammos, 4 kilogrammos medicinlabdával. Gerelyhajítás 5–7 lépés lendületszerzésből, beszőkkeléssel. Súlylökés háttal felállásból, becsúszással. Versenyek. Legyenek képesek a lendületszerzés sebességét átvinni az ugrások nagyságára. Ismerjék meg a gerelyhajítás alapjait. Ívhelyzet kialakítása, dobóterpesz kialakítása. Ismerjék futás közben a ritmusváltások jelentőségét. Törekedjenek a győzelemre versengések közben. Rendelkezzenek a sorozatszökdelések végrehajtásához elengedhetetlen láberővel. Tudatosan alkalmazzák a	<i>Természetismeret:</i> mechanikai törvényszerűségek, az emberi szervezet működése, energianyerési folyamatok.

ritmusváltásokat az állóképességi futó munkájukban. Legyenek képesek a dobások helyes technikai végrehajtására.		
ISMERETEK: Az atlétikai mozgások végrehajtását befolyásoló biomechanikai törvényszerűségek. Annak felismerése, hogy a feladatok során mely biomechanikai törvények befolyásolták a helyes kivitelezést.		
SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS: Testtudat, önértékelés, önbecsülés, gondolkodás, motiváció, érzelem- és feszültség szabályozás, öröm. Az atlétikai feladatok és mozgások napi jellegű előfordulása a hétköznapi életvitel során egészségmegőrzés jelleggel.		
Kulcsfogalmak	Lassú, közepes, gyors tempó, sodródás, egészségmegőrzés, biomechanikai törvény.	

Tematikai egység	3. Sportjátékok Motoros készség- és képességfejlesztés, játék, versenyzés	Órakeret 113 óra (177)
Előzetes tudás	A középiskola 9–10. osztályában megismert sportjátékok technikai elemei, taktikai megoldásai, szabályaik ismerete.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A sportjáték-specifikus képességek erősítése. képesség kialakítása önszervező, önálló játék lebonyolítására. A játék vezetésének megismerése és gyakorlása. A sportoláson keresztül megszerzett személyiségvonások jelentőségének tudatosítása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG: A korosztály mozgásműveltségi tartalma teljesen megegyezik a középiskola 9–10. évfolyamán megismertekkel. A sportjátékok korábban megismert teljes mozgásanyagának komplex javítása. A játékkészség képességháttérének intenzív együttes javítása, olyan speciális képességfejlesztő gyakorlatok alkalmazásával, melyek folyamatosan biztosítják az alkalmazott taktikai tartalmú technikai elemek minél magasabb színvonalú végrehajtását. Különös figyelem fordítása a törzs izomzatának folyamatos fejlesztésére, a gyorsasági erőfejlesztésre, a láb gyorserejének, ugróképességének növelésére, az alap-állóképesség fokozására. A koordinációs képességek, az ügyesség körkörös bővülő képzésével, a technika tökéletesítésével, valamint az erődinamikai feltételrendszer folyamatos fejlesztésével lehetővé kell tenni a korosztályra jellemző általános játékiram fejlesztését.		Matematika: logika, valószínűség-számítás, térbeli alakzatok, tájékozódás. Vizuális kultúra: tárgy- és környezetkultúra, vizuális kommunikáció. Természetismeret: mechanikai törvényszerűségek, az emberi szervezet működése, energianyeresi folyamatok.
ISMERETEK: Taktika, stratégia, szabályok, síp- és karjelzések. A sportjátékok magas szintű üzéséhez szükséges motoros képességek. Önálló alapszintű játékvezetés.		

SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS: Siker, kudarc, kitartás, önfegyelem, önkritika, tolerancia. A sportjátékok fizikai, szellemi és érzelmi hatásainak önálló megfogalmazása. A képzési tartalmak lényeglátó felfogása. A siker és a kudarc egyéni és csoportos megélése, kezelése. A hiányosságok felismerése, a hibák önkritikus szemlélete, és a pozitív megoldásra való törekvés kialakítása. A sportolói magatartásformák kialakítása.	
Kulcsfogalmak	Edzettség, kondicionális képesség, koordinációs képesség, aerob, anaerob, versenyzés, versenysport, szabadidősport, streetball, strandkézilabda, strandröplabda, rekreáció, egészség, stressz, dopping.

A fejlesztés várt eredményei a három évfolyamos ciklus végén	A sportjátékok fizikai, szellemi és érzelmi hatásainak önálló megfogalmazása. A képzési tartalmak lényeglátó felfogása. A siker és a kudarc egyéni és csoportos megélése, kezelése. A hiányosságok felismerése, a hibák önkritikus szemlélete és a pozitív megoldásra való törekvés. A sportolói magatartásformák betartása. Ismerje fel a tanuló, hogy az feladatok során mely biomechanikai törvények befolyásolják a helyes kivitelezést. Az atlétikai feladatok és mozgások napi jelleggel történő végzése a hétköznapi életvitel során egészségmegőrzés jelleggel. Az aerob munkavégzés lényegének, az állóképességben betöltött szerepének ismerete. Alapismeretek az aerob munkavégzés egészségmegőrzésben betöltött szerepéről. A károsodásokat okozó gyakorlatok ismerete. A társak gyenge oldalának segítése, az erősségek elismerése. Értékfelismerés, önértékelés. Aktív részvétel a sportrendezvények szervezésében. Tájékozottság a tanult versenysportágak versenyrendszeréről, a magyar élsportolók eredményeinek ismerete, figyelemmel kísérése.

TANULÁSMÓDSZERTAN

9. évfolyam/Nyelvi előkészítő

A 21. század emberétől általános elvárás az élete végéig tartó tanulás. Olyan készségek, képességek kialakítása, fejlesztése a cél, amelyek alkalmassá teszik az embert az új és újabb ismeretek befogadására, a régi tudás korszerűvé tételére. Eredményesen, hatékonyan tanulni nem könnyű. A tanulásmódszertan tantárgy lehetőséget kínál annak megtanítására, hogy hogyan lehet eligazodni a tengernyi információhalmazban, hogyan lehet elválasztani a fontosat a kevésbé fontostól, a jót a rossztól, a hitelest a hiteltelentől, a lényegeset a lényegtelentől. Ehhez nagy segítséget nyújthat olyan tanulási technikák, módszerek megismerése és alkalmazása, amelyek egyaránt alkalmasak a formális és az informális ismeretszerzés megvalósításához. A tanulás tanítása különösen fontos sportoló fiatalok számára, mivel a sportfoglaltságuk miatt jóval kevesebb szabadidővel rendelkeznek nem sportoló társaiknál. Így lényegesen kevesebb idejük marad a tanulásra, tehát feltétlenül fontos számukra a hatékony és eredményes tanulás a tudás megszerzéséért. A tanulásmódszertan tanulásának célja az is, hogy a tanulók ismerjék meg tanulási szokásaikat, képességeiket, és azok ismeretében alakítsák ki új tanulási szokásaikat, melyekkel képességeik is fejlődhetnek. Tanulják meg, gyakorolják és fejlesszék tovább tanulási technikájukat, legyenek képesek különböző tanulásszervezési formákban társaikkal együttműködni.

A tantárgy tanítása a 9. évfolyamon ajánlott akkor is, ha az nyelvi előkészítő évfolyam.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Tanulási szokások Hatékony tanulási szokásrendszer kialakítása	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	Tanulásra, tanulási motivációra, tanulási szokásokra, tanulási módszerekre vonatkozó ismeretek.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Helyes tanulási szokások kialakítása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
– Énkép, önismeret. – A tanulás motivációs tényezői. – Tanulási stílusok. – A tanulás ergonómiai feltételei. – Az önálló tanulás tervezése. – A relaxáció. Reális énkép és önismeret kialakítása. A tanulás motivációs tényezőinek, a tanulási stílusoknak a megismerése. Új, hatékony tanulási szokásrendszer megvalósítása.		
Kulcsfogalmak	Énkép, önismeret, motiváció, ergonómia, környezeti nevelés, relaxáció, tanulási terv, teljesítménymotiváltság.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Tanulási technikák Hatékony tanulási módszerek, stílusok, szokások alkalmazása	Órakeret 11 óra
Előzetes tudás	Ismert és alkalmazott tanulási módszerek.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Hatékony egyéni tanulási technika elsajátítása és alkalmazása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
– Rendszerezés. – Vázlatkészítés. – A bevésés technikája. – Skipping. – Összehasonlító elemzés. – A kérdezés technikája. – Problémamegoldó gondolkodás. – Projekt módszer. – A különböző tanulási technikák beépítése és alkalmazása a tanulási folyamatban.		
Kulcsfogalmak	Definíció, alapelv, rendszerezési technika, prezentálás, megoldási terv, alternatíva.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Tanulási formák Önismeret, együttműködés fejlesztése	Órakeret 9 óra
Előzetes tudás	Alkalmazott tanulási módszerek.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A tanulási folyamat eredményességének optimalizálása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
– Egyéni tanulás. – Páros tanulás. – Kooperatív tanulás. – Brainstorming. – Az egyéni és társas tanulási folyamat megvalósítása.		
Kulcsfogalmak	Tanulási program, helyzetelemzés, tanulási formák, önismeret, önértékelés.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Beszédművelés	Órakeret 4 óra
Előzetes tudás	Helyesejtési és beszédtechnikai ismeretek.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Helyes légzéstechnika és verbális artikuláció kialakítása. A tudás szabályos nyelvi kifejezőeszközökkel történő közvetítése.	

Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
– Légzéstechnikai és artikulációs gyakorlatok. – Helyesejtési gyakorlatok. – Szókincsfejlesztési gyakorlatok. – Olvasási gyakorlatok. – Helyes légzéstechnika és artikuláció alkalmazása.		<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> olvasás, szövegalkotás, beszédtechnika.
Kulcsfogalmak	Légzéstechnika, artikuláció, belégzés, visszatartás, alaplevegő, blattoló és meditatív olvasás.	

A fejlesztés várt eredményei a ciklus végén	A tanuló tanulmányi munkáját önállóan tervezi és végzi. Ismeri a tanulás motivációs tényezőit. Képes új tanulási stratégia kialakítására és alkalmazására. Képes a megtanult kommunikációs szabályok szerinti reprodukálására. Alkalmazni tudja a rendszerezési technikákat. Tud vázlatot készíteni, vázlatjelölések alkalmazásával. Kialakult rendezett írásképe. Alkalmazni tudja az adatkeresési, adatrendszerezési eljárásokat. Képes összehasonlító elemzések leírására. A tanulási folyamatban együttműködő.

SPORTELMÉLETI ISMERETEK

A sportiskolai nevelés-oktatás, azaz a sportolói pályafutásra való felkészítés szerves része, hogy a tanulók elsajátítsák a szükséges elméleti alapismereteket is az alábbi célok elérése érdekében:

- a Testnevelés és sport műveltségi terület elhelyezése a társadalom szegmensei között;
- az egyes mozgásos cselekvések élettani és pszichológiai hatásainak tudatosítása;
- a sportoló megtanítása önmaga megismerésére; e tudás birtokában képessé tenni az eredménycentrikus versenyzésre és edzéstevékenységre;
- a sportoló megtanítása a sportpályán és az életben is a helyes interperszonális kapcsolatok kialakítására;
- felismertetni a tanulókkal, hogy sportteljesítményük hatékonyabbá válik a megszerzett elméleti tudás felhasználásával;
- belső igénnyé tenni az egészséges életvitelt és a fair-play szellemiségét;
- a sporttörténet és az olimpiai játékok történetének tanításán, tanulásán keresztül a sportolói és nemzeti identitástudat fejlesztése.

A sportelméleti ismeretek egy tantárgycsoportot alkotnak, amelynek tantárgyai egy-egy tematikai egységként jelennek meg. A tantárgyak oktatásának sorrendje felcserélhető az iskola helyi tantervében. Azokban az osztályokban, amelyekben nyelvi előkészítő évfolyam is van, a sportelméleti tárgyak oktatása ez után az évfolyam után kezdődik.

9–10. évfolyam

SPORTTÖRTÉNET

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Sporttörténet	Órakeret 32 óra
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A sport és az emberiség egyidejűségének hangsúlyozása. A sportnak mint a mindenkori nevelés egyik legfontosabb elemének megismertetése. A sport vizsgálata társadalom- és politikatörténeti szempontból. A modern sport fejlődésének áttekintése. A mindenkori magyar sport kiemelkedő szerepének hangsúlyozása a világ sportjában. A fair-play szellemiség kialakítása a legnagyobb "sportemberek" életpályájának bemutatásával. A legkiemelkedőbb sportolói teljesítmények megismerése révén követendő példaképek választásának elősegítése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
I. ALAPFOGALMAK 1. A sport rendszerezése: – Sport, testnevelés, rekreáció, rehabilitáció, – versenysport, tömegsport. 2. A sporttal kapcsolatos fogalmak: – Sportoló,		<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek; vizuális kultúra</i>

– atléta, „sportember”; – amatőr, profi; – néző, közönség, szurkoló, – sportpálya, sportpolitika, sportdiplomácia. <i>Ötletbörze.</i>	
II. A SPORT EREDETE 1. Elméletek a sport eredetéről: – Energiafölösleg-elmélet. Játékelmélet. – Spirituális, szakrális előzmények. 2. Az első sportemlékek: – I.e. 3. évezred, egyiptomi emlékek. – I.e. 2. évezred, krétai bikaugrás.	<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek; vizuális kultúra</i>
III. AZ ÓKOR TESTKULTÚRÁJA: 1. Pánhellén játékok: – Iszthmoszi játékok. – Püthiai játékok. – Nemeai játékok. – Olümpiai játékok. 2. Az olümpiai játékok története: – A játékok háttere, vallási alapjai. – A versenyek színhelye. – Sportágak, versenyszámok. – A játékok a Római Birodalom idejében. – Az ókori olümpiai játékok kultusza. <i>Gyűjtőmunka.</i>	<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek; vizuális kultúra</i>
IV. A KÖZÉPKOR TESTKULTÚRÁJA: 1. A középkori egyház „sportfelfogása”: – A testkultúra „háttérbe szorulása”. – A középkori iskolák. Higiéniai szokások. 2. Sport a középkorban: – Lovagi tornák. – Népi játékok. – Az olimpiai eszme átörökítése.	<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek; vizuális kultúra</i>
V. A MODERN SPORT KIALAKULÁSA: 1. A felvilágosodás korának testkulturális reformjai: – A higiéniai szokások változása. – Az egészség értékévé válása. – A testmozgások egészségügyi hatásainak hangsúlyozása. 2. Állami szerepvállalás: – Iskolák állami kézbe kerülése. – Nemzeti hadseregek szerepe. – Állami egészségügy. 3. A sportágak kialakulása: – Az első sportvállalkozások, rekordok. – Egyletek, egyesületek alakulása. – Nemzeti és nemzetközi szövetségek létrejötte.	<i>Sportági ismeretek</i>

– Az első hivatalos nemzetközi versenyek. 4. A modern sport útjai az első világháború után: – Az európai sportélet alakulása. – Az európai diktatúrák sportképe. 5. A magyar testnevelés és sport a két világháború között: – Az első sporttörvények. – Klebelsberg Kunó és az OTT. – Sporttámogatás és revizionizmus.	
VI. AZ ÚJKORI OLIMPIAI JÁTÉKOK TÖRTÉNETE 1. Az olimpiai eszme újjáélesztése: – Olümpiai ásatások és az első olimpiai törekvések. – A NOB megalakulása és az első újkori olimpiai játékok. – Magyarok az első újkori olimpiai játékokon, a MOB megalakulása. – Az olimpiai eszme életképessége: olimpiai játékok a második világháború kitöréséig. – Magyar sikerek és sikersportágak a második világháború előtt. <i>Tablókészítés. Videózás.</i> 2. Az olimpiai játékok sikertörténete: – Az olimpiai eszme túléli a második világháborút. – A hidegháború egyik színtere a sport. A játékok odaítélésének és rendezésének felelőssége. – Az olimpiai játékok árnyoldalai: politika és terror. – Amatőr – profi-kérdés. – Az olimpiai játékok világeseményné válása. Olimpia – média – üzlet – országimázs. Aktuális problémák. <i>Tablókészítés. Videózás.</i> 3. Az újkori olimpiai játékok magyar nézőpontból: – A legsikeresebb olimpiai szereplésünk. – Olimpiai szereplés a forradalom idején. Továbbra is az élmezőnyben. – Régi és új sikersportágaink. – Aktuális kérdések. <i>Tablókészítés. Videózás. Gyűjtőmunka.</i>	<i>Informatika</i>
VII. AZ OLIMPIAI JÁTÉKOK LEGNAGYOBB ALAKJAI A legkiemelkedőbb olimpiai teljesítmények. A legnagyobb magyar sportolók: – Az első győztesek. – Érdekességek az olimpiai játékokon. – Kimagasló sportteljesítmények. – Kimagasló sportemberi teljesítmények. <i>Videózás. Kiselőadás. Meghívott vendégekkel beszélgetés.</i>	
Kulcsfogalmak	Sport, történelem, pánhellén játékok, pentathlon, lovagi torna, egészség, higiénia, testkultúra, sportág, újkori olimpia.

SPORTÁGI ISMERETEK

A *Sportági ismeretek* tantárgy oktatásának kettős célja van. Egyrészt, hogy egy adott sportágat űző diák más sportágak történetével, szabályaival, leghíresebb személyiségeivel is tisztában legyen. Másrészt olyan általános ismereteket közöl, melyek birtoklása nélkül a modern sportéletben aktív szereplőként jelen lévő szakember nem vallhatná magát jól felkészült, széles látókörű szakembernek.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Sportági ismeretek	Órakeret 32 óra
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A sportágak csoportosítási lehetőségeinek megismertetése. A sportágak szaknyelvének, szakirodalmának megismertetése. A kiemelt sportágak szakágainak, versenyszámainak, versenyszabályainak megismertetése. A sportágak kialakulása történetének, a múlt és jelen legendás sportolóinak, a kiemelkedő eredményeknek a megismertetése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
I. FORRÁSISMERET 1. Fogalmak: A sportágak csoportosításának szempontjai. – Sport-szaknyelv. 2. Sport szakirodalom: Önéletrajzok, életrajzok. Feldolgozások. – Tudósítások. <i>Ajánlott irodalom. Forráselemzés.</i> 3. Sportsajtó: – Írott, – audio, – vizuális, – elektronikus sajtó. <i>Archív felvétel hallgatása, megtekintése.</i>		<i>Történelem, társadal- mi és állampolgári ismeretek; sporttörté- net</i>
II. ATLÉTIKA 1. Sportág története: A sportág kialakulásának története. Leghíresebb sportolók, rekordok. Legnagyobb magyar sikerek. <i>Videózás.</i> 2. Sportági ismeretek: Sportág felosztása. Versenyszabályok. – Szakirodalom. <i>Versenylátogatás.</i>		<i>Történelem, társadal- mi és állampolgári ismeretek; sporttörté- net</i>
III. ÚSZÁS 1. Sportág története: A sportág kialakulásának története. Leghíresebb sportolók, rekordok.		<i>Történelem, társadal- mi és állampolgári ismeretek; sporttörté- net</i>

– Legnagyobb magyar sikerek. <i>Videózás</i> 2. Sportági ismeretek: - Sportág felosztása. - Versenyszabályok. - Szakirodalom. <i>Versenylátogatás.</i>	
IV. TORNA 1. Sportág története: - A sportág kialakulásának története. - Leghíresebb sportolók. – Legnagyobb magyar sikerek. <i>Videózás.</i> 2. Sportági ismeretek: - Sportág felosztása. - Versenyszabályok. - Szakirodalom. <i>Versenylátogatás.</i>	<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek; sporttörténet</i>
V. LABDAJÁTÉKOK 1. Labdarúgás: - A sportág kialakulásának története. - Leghíresebb sportolók, csapatok. – Legnagyobb magyar sikerek. – Játékszabályok. <i>Videózás.</i> 2. Vízilabda: - A sportág kialakulásának története. - Leghíresebb sportolók, csapatok. – Legnagyobb magyar sikerek. - Játékszabályok. <i>Videózás.</i> 3. Kézilabda: - A sportág kialakulásának története. - Leghíresebb sportolók, csapatok. – Legnagyobb magyar sikerek. – Játékszabályok. <i>Videózás.</i> 4. Kosárlabda: - A sportág kialakulásának története. - Leghíresebb sportolók, csapatok. – Legnagyobb magyar sikerek. - Játékszabályok. <i>Videózás.</i> 5. Tenisz: - A sportág kialakulásának története. - Leghíresebb sportolók, csapatok. – Legnagyobb magyar sikerek. – Játékszabályok. <i>Videózás.</i>	<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek; sporttörténet</i>

VI. TRADICIONÁLIS MAGYAR SPORTÁGAK 1. Vívás: A sportág kialakulásának története. Leghíresebb sportolók, csapatok. – Legnagyobb magyar sikerek. – Versenyszabályok. <i>Videózás.</i> 2. Kajak-kenu: A sportág kialakulásának története. Leghíresebb sportolók, csapatok. – Legnagyobb magyar sikerek. Versenyszabályok. <i>Videózás.</i> 3 Öttusa: A sportág kialakulásának története. Leghíresebb sportolók, csapatok. – Legnagyobb magyar sikerek. Versenyszabályok. <i>Videózás.</i> 4. Sportlövészet: A sportág kialakulásának története. Leghíresebb sportolók, csapatok. – Legnagyobb magyar sikerek. – Versenyszabályok. <i>Videózás.</i> 5. Ökölvívás: A sportág kialakulásának története. Leghíresebb sportolók, csapatok. – Legnagyobb magyar sikerek. Versenyszabályok. <i>Videózás.</i> 6. Birkózás: A sportág kialakulásának története. Leghíresebb sportolók, csapatok. – Legnagyobb magyar sikerek. – Versenyszabályok. 7. Cselgáncs: A sportág kialakulásának története. Leghíresebb sportolók, csapatok. – Legnagyobb magyar sikerek. Versenyszabályok.	<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek; sporttörténet</i>
VII. EGYÉB OLIMPIAI SPORTÁGAK A soron következő nyári olimpiai játékok programjában szereplő – korábban nem tárgyalt – sportágak. Az egyes sportágak története. Kiemelkedő teljesítmények, érdekességek. Versenyszabályok. <i>Videózás.</i>	

VIII. TÉLI SPORTÁGAK A soron következő téli olimpiai játékok programjában szereplő sportágak. 1. Havon úzótt sportok: Sportági felosztás. Az egyes sportágak története. Kiemelkedő teljesítmények, érdekességek. Versenyszabályok. – Magyar sikerek. Videózás. 2. Jégen úzótt sportok: Sportági felosztás. Az egyes sportágak története. Kiemelkedő teljesítmények, érdekességek. Versenyszabályok. Magyar sikerek. Videózás.	
IX. NEM OLIMPIAI SPORTÁGAK 1. Floorball: Játékszabályok. A sportág hazai helyzete. Videózás. 2. Ultimate Frisbee: Játékszabályok. A sportág hazai helyzete. Videózás. 3. Rögbi Játékszabályok. A sportág hazai helyzete. Videózás. 4. Amerikai football: Játékszabályok. A sportág hazai helyzete. Videózás. 5. Egyéb szabadidősportok: Sportági felosztás. A sportág hazai helyzete. Versenyszabályok. Videózás. 6. Extrém sportok: Sportági felosztás. A sportág hazai helyzete. Versenyszabályok. Videózás. 7. Technikai sportok: Sportági felosztás. A sportág hazai helyzete. Versenyszabályok. Videózás.	<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek; sporttörténet</i>

Kulcsfogalmak	Sport-szaknyelv, sportági felosztás, versenyszabályok.

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	<i>Sporttörténet:</i> A tanulók legyenek tisztában azzal, hogy az egyes történelmi korokban a sport milyen célt szolgált, milyen igényt elégített ki; hogyan alakultak ki, és változtak az egyes sportágak; kik, hogyan befolyásolták, irányították ezeket a folyamatokat. Ismerjék meg a történelemtudomány részeként, hogy milyen szerepet játszott, játszik a sport az emberiség életében, milyen hatással volt és van a sport az egyes társadalmakra, gazdaságra, sőt akár a politikára. <i>Sportági ismeretek:</i> A tanulók ismerjék meg a sportágak csoportosítását, csoportosítási szempontjait, a szakirodalmat, szaksajtót. Ismerjék meg a szakirodalomban használatos módszereket. A sportági ismeretekben belül ismerjék meg az olimpiai sportágakat, amelyekben a magyar sportolók szereztek már aranyérmet az újkori olimpiai játékokon.

11–12. évfolyam

TESTNEVELÉS-ELMÉLET

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Testnevelés-elmélet	Órakeret 16 óra
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A sporttal és a testneveléssel kapcsolatos fogalmak tisztázása. A mozgásszabályozás és mozgástanulás megkülönböztetése. Naprakészség kialakítása a mozgástanulás és mozgásszabályozási modellek elméleti és gyakorlati anyagaiban. A testi nevelés, az iskolai testnevelés és a sport társadalmi funkcióinak tudatosítása. A különböző testmozgások társadalmi, szociális és pedagógiai feltételeinek és következményeinek értelmezése. A történelmi események jelentőségének megbecsülése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
I. ALAPFOGALMAK 1. Testkultúrával kapcsolatos fogalmak: – Érték. Egészség. Kultúra. Sport. – Szomatikus nevelés. Testnevelés.		<i>Edzéselmélet; sportegészségtan; sportpszichológia</i>
II. RENDSZEREZÉS 1. A testnevelés rendszere: – Intézményes keretek között folyó testnevelés. – Rekreatív testnevelés és sport. – Preventív célzatú testnevelés. – Gyógytestnevelés. 2. Az intézményes keretek között folyó testnevelés: – Általános felkészítés: oktatási intézmények. – Speciális felkészítés: egyesületek, sportiskolák, fegyveres		

testületek, speciális felkészítő intézmények. 3. Diákok csoportjai: – Normál, könnyített, – gyógytestnevelésre utalt, (mozgásos cselekvések alól) felmentett.	
III. A TESTNEVELÉS ÉS SPORT CÉLJA ÉS TARTALMA 1. Célok: A társadalom által támasztott igények. Életkornak megfelelő testi és lelki igények. 2. A testnevelés művelődés-tartalma: – A mozgásos tevékenységek biológiai és pszichikai hatásainak ismerete. A környezet változásainak értékelése. Az egyéni életmód, tevékenység összhangja. – Higiéniai eljárások, szokások ismerete, és a szükséglet kialakítása az egészséges életmódra. – Alapvető viselkedési- és mozgáskészségek elsajátítása. Játék- és sportkultúrában való jártasság kialakítása.	
IV. SPORT ÉS EGÉSZSÉGVÉDELEM 1. A sport aktív és inaktív hatásai: – A magyar társadalom sportfelfogása. – A passzív sport fogalma. – A magyar tömeg-, illetve szabadidősport állapota, lehetőségei. <i>Példák keresése. Vita.</i> 2. Az egészségvédelem funkciói, feladatai: – A mozgást háttérbe szorító életmód ellensúlyozása. – A munkaártalmak korrigálása. – Az egészséges életre vonatkozó szabályok megismerése. – Az egészség jelentőségének tudatosítása. 3. Az egészségvédelem folyamatai, területei: – Ismeretszerzés. – Egyéni tapasztalatszerzés. – Személyi, táplálkozási, öltözködési, környezeti, nemi higiénia. – Helyes napirendre nevelés. – Testi tevékenységre, sportra nevelés. – Helyes testtartásra nevelés.	<i>Sportegészségtan; biológia-egészségtan</i>
V. A TESTNEVELÉS SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉSE 1. A társadalom által támasztott igények: Önállóság, tolerancia, önfegyelem, rugalmasság, nyitottság, leleményesség, kreativitás, valós önértékelés, döntési képesség. <i>Ötletroham. Vita.</i> 2. Befolyásoló tényezők: – Az edző. – A testnevelő tanár. – Sporttársak.	

– „Önfejlesztés”. <i>Egyéni példák keresése. Vita.</i> 3. Az iskolai ifjúság testnevelése: Szent-Györgyi Albert, Nobel-díjas tudós előadása. Elhangzott: az Országos Testnevelési Kongresszuson. 1930. november 22-én Szegeden. <i>Forráselemzés. Vita.</i>	
VI. A TESTNEVELÉS MŰVELŐDÉSI ANYAGA 1. A testnevelés hármass felosztása: Mozgásos cselekvések. Elméleti ismeretek. Járulékos tényezők (infrastruktúra, eszközök, etc.). 2. Mozgásos cselekvések csoportosításai: Mechanikai szempont szerint. Mozgásszerkezeti szempont szerint: térbeli, időbeli, dinamikai jegyek. Tanítás-tanulás szempont szerint: generikus, ordinatív, inventív-kreatív mozgások (nyílt-, zárt készség). <i>Sportági példák keresése.</i>	<i>Testnevelés és sport; edzéselmélet</i>
VII. MOZGÁSKÉSZSÉG ÉS SPORTTECHNIKA 1. Fogalmak tisztázása: – Mozgáskészség. – Technika. – Sporttechnika. – Technikai modell. – Egyéni modell. 2. A mozgáskészség csoportjai: – Poulton-féle csoportosítás. – Farfell-féle csoportosítás. – Testhossz tengelyéhez viszonyítva. 3. Motoros képességek: – Általános alapelvek. – Kondicionális képességek. – Koordinációs képességek. <i>Példák keresése.</i> 4. Terhelés: – Szervezetre gyakorolt hatás. – Környezeti tényezők. – Mutatók. <i>Ötletroham.</i> 5. Képességfejlesztés: – Általános elvek. – Egyéni tapasztalatok. <i>Vita.</i>	<i>Testnevelés és sport; edzéselmélet</i>
Kulcsfogalmak	Mozgásszabályozás, ideg-izom kapcsolat, mozgástanulás, variábilis gyakorlás.

SPORTEGÉSZSÉGTAN

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Sportegészségtan	Órakeret 16 óra
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A sportoló és környezte kölcsönhatásainak felismertetése. A felkészülést, sérülés esetén a gyógyulást elősegítő alapvető egészségügyi ismeretek elsajátíttatása, felkészítés az alkalmazásra az edzőmunka és a versenyek során. A sérülések, valamint a káros teljesítménycsökkenések negatív hatásainak megismertetése. A modern táplálkozástudomány ismeretanyagának elsajátíttatása, felkészítés a tudatos alkalmazásra a táplálkozás, folyadékpótlás során.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
I. ALAPFOGALMAK: 1. Egészségtan: WHO alapokmány: „Az egészség nem a betegség hiánya ...” <i>Ajánlott irodalom. Forráselemzés.</i> 2. Sportegészségtan: A sport környezetének egészségügyi kérdései. A sportolás hatása az ember szervezetére (adaptációs folyamatok), egészségére. Dalmady Zoltán: A sportok egészségügye (1913). <i>Példák keresése a sport hatásaira. Tanulói gyűjtőmunka. Forráselemzés.</i>		<i>Biológia-egészségtan</i>
II. EDZÉS, VERSENYEZÉS: 1. Az edzésfolyamat egészségügyi követelményei: Életkori és nemi sajátosságok, edzésintenzitás, sokoldalúság, adaptáció, környezeti tényezők, terhelés-pihenés aránya (Arndt-Schulz-féle szabály). 2. Versenyezés: A versenyezést meghatározó tényezők: technikai tudás, fizikai érettség, szellemi-érzelmi alkalmasság. Rajtállapot, rajtapátia. A bemelegítés jelentősége. <i>Saját sportolói tapasztalatok gyűjtése.</i>		
III. TÁPLÁLKOZÁS: 1. Sport és táplálkozás: – A sporttáplálkozás mint alkalmazott tudomány. – Kalória, kalóriaszükséglet, alapanyagcsere, direkt és indirekt kalorimetria. 2. Mennyit együnk? A különböző sportágak kalóriaszükséglete. 3. Mit együnk? – Mennyiségi és minőségi követelmények a táplálkozásban. – Fehérjék, szénhidrátok, zsírok, ásványi anyagok, vitaminok, sók. 4. Étrend-összeállítási szabályok: – Fehérjedús táplálkozás, – Szénhidrátdús táplálkozás.		<i>Biológia-egészségtan; kémia</i>

Táplálékhasznosítás: – Emésztés, felszívódás, – átalakítás a májban, – hasznosítás; – versenyek előtti és utáni táplálkozás. <i>Dietetikai szakcikkek gyűjtése, értelmezése.</i>		
V. DOPPING: A fair-playnek ellentmondó és egészségileg is romboló hatású jelenségek megismerése a lehető legtöbb szakmai szempontból. 1. Fogalma: „testidegen anyag egészséges emberbe juttatása”. – Anabolikus szteroidok, – amfetaminok, – efedrin, – kábítószeres; – dohányzás, alkohol; vérdopping, géndopping.		<i>Kémia; biológia-egészségtan</i>
VI. SPORTSÉRÜLÉSEK, BETEGSÉGEK, FERTŐZÉSEK: Sportsérülések ellátása egészségügyi intézményekben. – Rehabilitáció. – Lázas beteg állapot kontraindikciója a sporttevékenységre. – Fertőző betegségek egészségtana.		
VII. MAGYAR SPORTEGÉSZSÉGÜGY: Szervezeti felépítés. – A sportorvosi szakszolgálatok. – A szűrővizsgálatok jelentősége. – A versenyengedélyek feltételei. <i>Konzultáció.</i>		
Kulcsfogalmak	Edzés, versenyzés, táplálkozás, dopping, sportsérülések, betegségek, fertőzések, sporttáplálkozás, kalorimetria, fehérjék, szénhidrátok, zsírok, ásványi anyagok, vitaminok, sók, rehabilitáció, szűrővizsgálatok.	

EDZÉSELMÉLET

Az edzéselmélet magába foglalja azokat az ismereteket (edzéselveket, edzés módszereket, edzéseszközöket, új tudományos felismeréseket, gyakorlati tapasztalatok általánosítását stb.), amelyek a sportteljesítmény fokozására, az elért teljesítményszint fenntartására vonatkoznak. Az edzéselmélet a sporttudomány egyik elmélete, amelynek tárgyát a sportedzés folyamatának, az egyéni csúcsteljesítmény elérésének, valamint a versenyzésnek a kérdései alkotják. Szoros kapcsolatban más tudományágakkal vizsgálja a sportbeli felkészülés teljes folyamatát, leírja a teljesítményfejlesztésnek, a személyiség alakításának fő követelményeit. Ezek alapján irányelveket, ajánlásokat tartalmaz a feladatok optimális megoldására. Az edzéselmélet nem az egyes érintett tudományos eredmények – sportélettan, sportlélektan, sportpedagógia, biomechanika stb. kutatási eredményei megállapításainak – összegzése, egymás mellé helyezése. Ennél általánosabbat, többet, lényegesebbet jelent. Olyan elmélet ez, amelyben szoros, funkcionális kapcsolatban vannak a különböző tudományterületeinek sajátos eredményei a gyakorlattal. Az edzéselmélet feladata főként összegző, integratív jellegű, de feltesz olyan jellegű kérdéseket is, amelyek a társadalomtudományok kutatásait ösztönzik, segítik azok kedvező irányú továbbfejlődését.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Edzéselmélet	Órakeret 16 óra
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az edzéselmélet tudománya területének, céljainak megismertetése. A kondicionális és a koordinációs képességek fogalmának, megjelenési formáinak és fejlesztési lehetőségeinek megismertetése. A versenyhelyzet és a rajtállapot optimalizálásának belső motivációvá tétele. A bemelegítés fontosságának tudatosítása, képesség kialakítása bemelegítő gyakorlatok önálló végzésére. Képesség kialakítása a tanult ismeret tudatos alkalmazására sportolás közben. Annak tudatosítása és értékelése, hogy egy edzésprogram összeállítása és egy sportoló sérülésmentes felkészítése felelősségteljes feladat.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
I. BEVEZETÉS: 1. Az edzéselmélet története: – A versenysport kialakulása. – Az edzéselmélet tudományának története. 2. Alapfogalmak: – Edzésrendszer, edzés módszer. – Edzésszerek: – pozitív eszközök; – negatív, káros eszközök.		<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek; sporttörténet</i>
II. TELJESÍTMÉNY ÉS AZ EDZÉS ÖSSZETEVŐI 1. A teljesítmény összetevői. Teljesítőképesség fogalma, részei, képezhetősége. Teljesítőkészség fogalma, részei, nevelhetősége. 2. Edzettség összetevői: – motorikus, – pszichés, – fiziológiai, – alkati összetevők. 3. Edzéselvek: – motorikus, – pszichés, – fiziológiai, – alkati összetevők. <i>„Arndt-Schulz-féle szabály” értelmezése.</i>		<i>Biológia-egészségtan; testnevelés-elmélet, sportegészségtan, testnevelés és sport</i>
III. TERHELÉS, ELFÁRADÁS 1. Terhelés: – Külső terhelés fogalma és paraméterei. – Belső terhelés fogalma és jellemzői. – Terhelés mértéke: optimális, alul-, túlterhelés, túledzés. – Mozgásinger adaptáció. <i>Egyéni példák keresése.</i> 2. Elfáradás:		<i>Biológia-egészségtan; testnevelés-elmélet, sportegészségtan, testnevelés és sport</i>

– szakaszai, területei.	
IV. KONDICIONÁLIS KÉPESSÉGEK 1. Fogalmak: – Erő, állóképesség, gyorsaság, ízületi mozgékonyság. – Izom, izom működése. 2. Állóképesség: Osztályozás energiafelhasználás szerint: – aerob, – anaerob alaktacid, – anaerob laktacid állóképesség. Állóképesség fajtái: – hosszútávú-, - erő-, – középtávú-, - gyorsasági-, – rövidtávú-, - pszichés állóképesség. Állóképesség fejlesztésének módszerei: – aerob hatású módszerek, – anaerob hatású módszerek. – Limitáló tényezők. <i>Táblázatba rendezés.</i> 3. Gyorsaság: Megnyilvánulási formái: – reakció-, – mozdulat-, – mozgásgyorsaság. Gyorsaság fejlesztésének módszerei. <i>Sportági példák gyűjtése.</i> 4. Erő: Erő osztályozása az ellenállás nagysága szerint. Erőfejlesztés: – általános jellemzők, – módszerek, – életkori jellemzők, – szabályok. <i>Sportági példák felsorolása.</i> 5. A kondicionális képességek komplexitása: Erő, állóképesség, gyorsaság összefüggései. <i>„Képességek piramisának” értelmezése. Fritsch (1977).</i> 6. Ízületi mozgékonyság: Az ízületi mozgékonyság fajtái: – aktív- passzív, – statikus-dinamikus,	<i>Biológia-egészségtan; testnevelés-elmélet; sportegészségtan; testnevelés és sport; fizika</i>

– speciális hajlékonyság. Az ízületi mozgékonyaság fejlesztésének módszerei: – nyújtó hatású gimnasztika, statikus nyújtás.	
V. KOORDINÁCIÓS KÉPESSÉGEK 1. Mozgáskoordináció: – Fogalommagyarázat. Jellemzők. – Koordinációs képességek fajtái. Célmeghatározás. 2. Mozgástanulás: Fázisai: – kognitív, – asszociációs, – automatizációs fázis. <i>Hibajavítás.</i> 3. Mozgásszabályozás: A fogalom tisztázása. <i>Egyéni példák keresése.</i> 4. Mozgásátalakítás: A fogalom tisztázása. 5. Mozgáskészség: – Mozgáskészség jellemzői. – Zárt jellegű mozgások. – Nyílt jellegű mozgások. 6. Fogalmak – Ügyesség, technika, stílus. – Stratégia. – Taktika.	<i>Testnevelés és sport; testnevelés-elmélet</i>
VI. VERSENYZÉS 1. Edzés és versenyzés összefüggései: Szemponatok: – idő, – kockázat, – teljesítmény, – külső környezet. <i>Összehasonlítás. Táblázatba rendezés.</i> 2. Versenyhelyzet: Versenyhelyzet elemzésének szempontjai. – Versenyzési motívumok. – Versenyzési konfliktusok. 3. Rajtállapot: – Rajtkészség. – Rajtláz. – Rajtapátia. <i>Egyéni példák keresése.</i>	<i>Sportpszichológia</i>
Kulcsfogalmak	Felkészítés, éves tervezés, mikrociklus, makrociklus, alapozás, formaidőzítés.

SPORT ÉS SZERVEZETEI

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Sport és szervezetei	Órakeret 16 óra
Előzetes tudás	A sporttal és a versenyzéssel kapcsolatos alapvető ismeretek.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A magyar sport szervezeti felépítésének áttekintése. A legfontosabb sportszervezetek és sportvezetők megismertetése. A hazai és a nemzetközi sportdiplomácia működési mechanizmusának alapszintű értelmezése. Sportkontroll-ismeretek elsajátítása. Alapvető sportszervezési ismeretek közvetítése. Képesség kialakítása egy sportverseny, illetve sportrendezvény menetrendjének önálló megtervezésére az alapvető versenyszervezési szabályok ismeretében. Az alapvető menedzseri személyiségi jegyek kialakítása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
I. SPORT A TÁRSADALOMBAN A sport helye a magyar társadalomban: – Célok. – Folyamatok. – Szervezet. – Eredmény és értékelés. A sportélet területei és jellemzői: – Iskolai testnevelés – személyiségformálás. – Szabadidő sport – életmód-alakítás. – Versenysport – teljesítménynyfokozás.		<i>Testnevelés-elmélet</i>
II. MAGYAR SPORTTÖRVÉNYEK Áttekintő jogtörténet: Az 1913. évi „Lex Gerenday” és az 1921. évi „A testnevelés-ről...” szülő törvények. A „szocialista testkultúra” szervezeti háttere. A 2004/1. törvény a sportról: – A dokumentum szerkezeti felépítése. – A sporttörvény tartalma. – A 2011. évi sporttörvényt érintő lényeges változások. Nemzeti sportszövetségek, alapítványok Vezető testületek hierarchiája, struktúrája, finansziális háttere.		
III. A MAGYAR SPORT HIERARCHIKUS FELÉPÍTÉSE 1. Sportegyesületek. 1989. évi II. Törvény a sportegyesületek felépítéséről. 2. Sportági szakszövetségek. 1996. évi LXIV törvény a sportági szakszövetségekről. 3. Tendenciák. Aktuális sportstratégiák.		
IV. A MAGYAR SPORT AKTUÁLIS HELYZETE 1. Infrastruktúra:		

Létesítmények száma és állapota az Európai Unió átlagaihoz viszonyítva. 2. Anyagi háttér: – A sportra szánt állami támogatás. – A sportra jutó pénzek elosztása. – Szponzorációból befolyó pénzek. 3. Szakemberképzés: – Testnevelő tanár képzés. – Sportoktató és edző képzés. – A „Bolognai” oktatási rendszer.	
V. UTÁNPÓTLÁS-NEVELÉS 1. Az utánpótlás-nevelés szervezeti felépítése: – Iskolarendszer. – Diáksport. – Sportegyesületi szakosztályok. – Korosztályos versenyrendszerek. – Korosztályos válogatottak. 2. Diáksport: – Diáksport bizottságok. – Diáksport tanácsok. – Magyar Diáksport Szövetség.	
VI. SPORTSZERVEZÉS 1. Alapelvek: – Célkitűzés, tervezés, lebonyolítás sorrendisége. – Elemzés fontossága. – Felelősség kérdése. 2. Események szervezése: – Szempontok. – Szervezés szakaszai. – Költségvetés. 3. Versenyrendezés: – Előkészítés. – Lebonyolítás. – Utómunkálatok. 4. Sportesemények dokumentumai: – Versenynaptár. – Szervezési terv. – Forgatókönyv. – Versenykiírás. – Jegyzőkönyv. – Gazdasági elszámolás. – Egyéb dokumentumok.	<i>Technika, életvitel és gyakorlat</i>
Kulcsfogalmak	Sport, sporttörvény, sportegyesület, sportági szakszövetség, diáksport, sportszervezés, versenyrendezés, sportesemények dokumentumai.

SPORTPSZICHOLÓGIA

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Sportpszichológia	Órakeret 32 óra
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Olyan alapismeretek elsajátítása, amelyek alkalmassá teszik a sportolót tehetsége minél teljesebb kibontakoztatására. Eligazodás a legfontosabb pszichológiai, sportpszichológiai alapfogalmak rendszerében. A sportteljesítményeket befolyásoló legfontosabb pszichológiai tényezők, törvényszerűségek megismertetése. Annak tudatosítása, hogy a sportban a fizikai képességek mellett a mentális képességeknek is meghatározó szerepük van. Segítségnyújtás ahhoz, hogy a sportteljesítmény optimális fokozása a személyiség harmonikus fejlődése, fejlesztése mellett legyen elérhető. Felkészítés az ismeretek hatékony alkalmazására a sportolói gyakorlatban. Konfliktuskezelés fejlesztése. Technikák elsajátíttatása a rajtláz és a rajtapátia kezelésére. Saját lelki erősségek és gyengeségek felismerése és módszerek alkalmazása a változtatásra. Nyitottság kialakítása további pszichológiai ismeretek megszerzésére.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
I. BEVEZETÉS A PSZICHOLÓGIÁBA – SPORTPSZICHOLÓGIÁBA – A pszichológiai ismeretek szerepe és jelentősége a sportoktatók tevékenységében. – A pszichológia feladata, tárgya, főbb nézőpontjai, módszerei. A sportpszichológia tárgya, főbb módszerei. <i>Tapasztalatok, megfigyelések összegyűjtése.</i>		
II. A MEGISMERÉS: A megismerés folyamatának pszichikus funkciói, szerepük a sporttevékenységben: – Érzékelés, észlelés és a sport. Emlékezet, képzelet, gondolkodás, és szerepük a sportban. – Tanulás és alapformái, mozgástanulás. Intelligencia, kreativitás, sport-eredményesség. <i>Az emlékezet torzításai. (Bartlett-kísérlet.)</i>		<i>Edzéselmélet; biológia-egészségtan; testnevelés-elmélet</i>
III. A TEVÉKENYSÉG: Sporttevékenység pszichikus energiái: – Figyelem, koncentráció. – Érzelmek, érzelmi intelligencia. – Motiváció, teljesítmény-motiváció. – Fenti funkciók jelentősége a sporttevékenységben. <i>Koncentrációs gyakorlatok. Figyelemvizsgálat. Igényszintjáték.</i>		<i>Testnevelés és sport; edzéselmélet</i>

IV. KÖRNYEZET: Személyiség – tevékenység, valamint kölcsönhatásuk a sportban: – A személyiség fogalma. Személyiségelméletek. A személyiség mérése. A sportolói és az edzői személyiség. A sporttevékenység személyiségfejlesztő hatásai. – A környezet és a személyiség kölcsönhatása. – Belső környezet, pszichológiai egyensúly, – testi-lelki-szellemi harmónia. – A környezet alakítása, a környezethez való alkalmazkodás. <i>Sportolói személyiségteszt kitöltése.</i>	
V. TÁRSAS JELENSÉGEK A SPORTBAN: – Társas serkentés és gátlás, együttműködés és versengés. – Csoportdinamika, csapatépítés, légkör, kohézió. – Az edző, mint vezető. – A nézők, szurkolók szerepe. – Hazai pálya előnye vagy hátránya. – Agresszió a sportban. <i>Társas serkentés és gátlás (kísérlet). Csapat Értékelő Eljárás (sportcsoportok vizsgálata).</i>	<i>Edzéselmélet</i>
VI. AZ EDZÉS ÉS VERSENYEZÉS PSZICHOLÓGIÁJA: – Sportági sajátosságok, sportági profilok, a teljesítmény fizikai és mentális követelményei. – Stressz, szorongás, arousal. – Kiegészítés, túledzés, sportártalmak, sérülések, a rehabilitáció pszichés segítése. – Addiktív viselkedés (drog, dopping) és prevenció. – Optimális versenyállapot. Versenyszorongás, önbizalom, önszabályozó technikák. <i>Versenyszorongás-skála. Sportolói megküzdés-kérdőív kitöltése. Relaxációs gyakorlat.</i>	<i>Sportegészségtan; edzéselmélet</i>
Kulcsfogalmak	Stressz, szorongás, kiegészítés, agresszió, érzelem, motiváció, sportpszichológia, drog, dopping, prevenció, arousal.

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	<i>Testnevelés-elmélet:</i> A társadalom által támasztott igények kialakulása a tanulóknál. Az életkornak megfelelő testi és lelki igények kialakulása. A mozgásos tevékenységek biológiai és pszichikai hatásainak ismerete. A környezet változásainak értékelése. Az egyéni életmód, tevékenység összhangjának kialakulása. Higiéniai eljárások megismerése, szokások ismerete, és a szükséglet kialakulása az egészséges életmódra. <i>Sportegészségtan:</i> Az alapvető egészségügyi ismeretek elsajátítása a felkészüléshez, sérülés esetén a gyógyuláshoz. A lehetséges sérülések, valamint a káros teljesítményfokozók negatív hatásainak ismerete. A modern táplálkozástudomány ismeretanyagának elsajátítása, tudatos alkalmazása. <i>Edzéselmélet:</i>

	A tanulók legyenek tisztában az edzéselmélet tudományának területével, céljaival. A tanulók ismerjék a kondicionális és a koordinációs képességek fogalmát, megjelenési formáit és fejlesztési lehetőségeit. A versenyhelyzet és a rajtállapot optimalizálásának szükségessége váljon belső motivációvá. A tanulóknak tudatosodjon a bemelegítés fontossága, önállóan is legyenek képesek bemelegítő gyakorlatokat végezni. Legyenek képesek az edzéselmélet tantárgyból tanult ismereteiket sportolás közben tudatosan alkalmazni, és rendszerbe helyezni a saját maguk által végzett munkában (edzésen.) Tudják, hogy milyen szempontok alapján kell és szükséges megtervezni egy hatékony, éves edzőmunkát. <i>Sport és szervezetei:</i> Ismerjék meg a magyar sport intézményeinek bonyolult rendszerét. Legyenek képesek tanári segítséggel iskolai sportrendezvények megszervezésére és lebonyolítására. Legyenek képesek versenykiírás elkészítésére, ismerjék egyesületük alapszabályainak legfontosabb összetevőit. <i>Sportpszichológia:</i> Eligazodás a legfontosabb pszichológiai, sportpszichológiai alapfogalmak rendszerében. A sportteljesítményeket befolyásoló legfontosabb pszichológiai tényezők, törvényszerűségek ismerete. A tanuló tudatában van, hogy a sportban a fizikai képességek mellett a mentális képességeknek is meghatározó szerepük van. Képesség az ismeretek hatékony alkalmazására a sportolói gyakorlatban. Képesség a konfliktusok kezelésére. Technikák ismerete a rajtláz és a rajtapátia kezelésére. Saját lelki erősségek és gyengeségek felismerése és módszerek alkalmazása a változtatásra. Nyitottság további pszichológiai ismeretek megszerzésére.

SPORTETIKA

12. évfolyam

A *sportetika* mint szaktantárgy a közoktatás 11. évfolyamának – a Nemzeti alaptantervben elfogadott – etika tantárgyára épül. A fiatal sportemberek, a felnőtt kor küszöbén, a rendszeres és érdemben elismert sportolói gyakorlatban fokozott mértékben szembesülnek az erkölcsi kihívásokkal. Az újonnan bevezetésre kerülő sportetika-órai tevékenységek hozzásegítik őket a sporttevékenység lehetőségeinek értelmezéséhez, és utat mutatnak az erkölcsi buktatók kezeléséhez szükséges, sportemberhez méltó viselkedés megértéséhez. Ebben a folyamatban fontos szerepet játszik az önismeret és a társas kultúra erkölcsi normáival való ismerkedés. Az egészséges versenyszellem és az eredményesség megalapozása érdekében a céltudatos, magukra és a munkájukat segítő szakemberek véleményére odafigyelő, hiteles, sportemberhez méltó magatartás alakul ki bennük. A sportoló ifjak becsülettel küzdenek, és szem előtt tartják a fair play eszmeiségét, megértik, hogy a sport nem ismer egyesületek vagy országok közötti határokat. A sportolók egyéniségük megalapozásán keresztül válnak nemzeti és nemzetközi értékeket létre hozó, és azt támogató sportkulturális közeg részeivé. Az edzéseken és a versenyekre való készülés során a különféle versenyszintű megmérettetések által a kíváncsiság találkozik a küzdeni vágyással, a monotonitástűrés az unalomérzettel, a siker az örömezzel kiteljesítő erejével, az eredménytelenség a kudartcélménnyel, mely folyamatok jellemükben erősítik és formálják a fiatal sportolókat. Az erkölcsi nevelésnek, a stabil oktatási és nevelési háttérnek komoly segítő ereje van ebben az esetben az önmagukat kereső és kiteljesedésre vágyó fiatalok számára. A fair play szellemében készülő sportemberek és a sportszakmai háttér egymást segítő lekiismeretes munkája fejleszti ki a társadalom egészében a hiteles erkölcsiségen alapuló meggyőződést, hogy a sportolói életmód érték. A felnőtté válás küszöbén a sportolói pályafutás iránt elköteleződött személyek tudatában vannak annak, hogy életvitelük példakép mind a felnövekvő nemzedékek, mind minden sportszerető ember számára. A sportetikai nevelés interaktivitása révén tudatosul a fiatal sportolóknak, hogy amikor sportmezbe bújnak, elfogadják az íratlan szabályt: becsületesen, tudásuk legjavát nyújtva küzdenek önbecsülésükön keresztül a társadalom tiszteletéért. Ezáltal minden sportoló jóvá lesz, példaképként jobba tesz! A sportélet etikája és a sportemberek erkölcsisége üzenet a külvilág számára: kitartó munkával, becsületes helytállással és tiszta módszerekkel válik moralitásában értékke az Ember.

A sportetika tantárgy sajátos fejlesztési céljai és követelményei, amelyek valamennyi témakör feldolgozása során egységesen érvényesülnek, a következők:

- A sportetika által megerősíteni és világossá tenni a társadalmi szabályok, elvárások mindennapi életben történő alkalmazását, a sportélettel való párhuzamba állítását.
- A sportolói tevékenység iránti elvárások, írott és íratlan szabályok ismertetése, alkalmazása; kiemelt figyelemmel a sport ember- és közösségformáló szerepének erejére és fontosságára.
- A sporttársadalom egyesületi, országos és nemzeti szintű, egységes, etikus viselkedési normáinak megismerése, értelmezése, bemutatása, elfogadása.
- A sportetika által megerősíteni és világossá tenni a társadalmi szabályok, elvárások betartásának módját, azoknak a mindennapi életben történő alkalmazását.
- A társadalom hátrányos helyzetű, kisebbségben élő etnikumainak sport által történő kiemelkedési lehetőségére való rámutatás; a felzárkóztatás módja, gyakorlati példákon keresztül történő bemutatása az elvárt viselkedési normákon keresztül.

- A fogyatékkal élő sportolók beilleszkedésének, másságuk elfogadásának, versenyre történő felkészítésének erkölcsi segítése az etikai normák által.
- A sportetika méltó helyen való kezelése, annak társadalmi és sportszakmai elfogadása az élsport, a versenysport, az edzőképzés és a közoktatás területein egyaránt.
- Elméleti, valamint gyakorlati segítség nyújtása a sportágak, az egyesületek erkölcsi-etikai nevelő munkájához; sportági etikai kódexek megértése és elfogadása.

Tematikai egység	A sportetika alapjai	Órakeret 6 óra
Előzetes tudás	Erkölcsi érvelésmódok ismeretszintű értelmezése. Európai kultúra történelmi és társadalomismereti értelmezése. Irodalmi példákban való tájékozottság. A felelősségvállalás, illetve az ezzel kapcsolatos mulasztások és a törvénytisztelet kontra lelkiismeret összeütközése irodalmi példákon keresztül. Sportkulturális értékek és egyesületi normák értelmezése.	
Ismeretek, fejlesztési feladatok		Kapcsolódási pontok
ETIKA A SPORTBAN Az etika mint tudomány, és a sportetika mint szakirány értelmezése. Értékek és értékrendek. Sportértékek. Értéktrendek. Etikai fogalomrendszer és a sportetika: ethosz, éthosz, morál, társadalmi normák, sporterkölcs, sportszellem. <i>Ismeret, megértés, értékelés. Az etika elméleti szintje, és szakirányú megjelenése a sportban.</i>		<i>Filozófia:</i> Az elérhető boldogság. A szabad akarat és a rossz kérdései. Az értékteremtő ember és a hatalom. Szabadság, választási lehetőségek.
A SPORTEMBER MINT TÁRSAS ÉLŐLÉNY A sportember antropológiája. Az erkölcsi cselekedet. A múlt-jelen-jövő sportembere: döntéseiért felelős erkölcsi létező. A jólét és a jó élet fogalmának megkülönböztetése és negatív tendenciái. Felelősség – érték szemlélet, értékítélet, mentalitás. A boldogságértelmezés egyetemleges és sportetikai párhuzama. A jó élet viszonylagossága. A lelkiismeret szava. <i>Önmegértés, önismeret, önvalósítás, önkorlátozás; önértékelés és moralitás.</i>		<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> Pályaválasztás, pályakezds. Munkaerő-piaci elvárások itthon és külföldön.
A SPORTOLÓI IDENTITÁS ÉS A JELLEM FEJLŐDÉSE A sportember identitástudatát befolyásoló tényezők: sportszocializáció, sportkultúra, sportinnováció. A sportösszefogás eszméje. Sportjáték, szabadidősport, versenysport. <i>Felismerés, megértés, értékkonfliktusok, önfejlesztés. A kétely megfogalmazódása, a kérdezni tudás alapja.</i>		<i>Etika:</i> az erkölcsi gondolkodás alapjai. Mit kell akarnom? Az erkölcsi döntés. A felelősség kérdése. Az erények és a jó élet céljai.
ERÉNYEK ÉS ELLENPÓLUSOK A SPORTBAN Sarkalatos erények és kivetüléseik. Jó és rossz, helyes és helytelen kultúránkenti megközelítései. Sport és az erkölcsi nevelés, erkölcsi		

tartás összefüggései. Tudatosság és ösztönösség. Jóakarat és rosszindulat. Önállóság és példakövetés. <i>Lelkiismeret/téves lelkiismeret okozta értékvesztések; erény és jellem. Erkölcsi érzék, tanult viselkedés.</i> SPORTÁGI- ÉS SPORTKÖZÖSSÉGI ETIKA NORMÁK Sportágak történetisége és nemzeti jellege, sportági szokások-, hagyományok-, egyetemes normák. Különféle sportágak erkölcsi jellegei. Sportágankénti érdeklődési körből eredő erények, negativitások, jellegzetességek. Sportági közösségek jellemformáló ereje: egyéni sport, ember- / állat közti társas sport, csapatsport, technikai sport stb. Sportetikai normák sportágankénti értelmezésének azonosságai és eltérései. <i>Ismeret, megértés, értelmezés. Elmélet és a szakirány a sportban.</i>	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Erkölcsi érték, értékítélet, gyakorlat, erkölcs, etika, sportetika, öntudat, morál, sporterkölcs, sportszellem, lelkiismeret, téves lelkiismeret, sportág, sportközösség, szabadság, kötelesség, norma, megértés; felelősség, szándék, következmény, erény, boldogság, jellem, önigazolás, jóakarat, rosszindulat.

Tematikai egység	Egyén és sport	Órakeret 9 óra
Előzetes tudás	Az erkölcsi gondolkodás alapjainak értelmezése és alkalmazása, a szabad akarat gyakorlása a civil és a sportéletben. Nemzetiségi konfliktusok, vallásüldözés a magyar történelemben. A kisebbség történetével, helyzetével kapcsolatos alapismeretek. Hátrányos élethelyzetek, a szegénység alapvető társadalmi összetevőinek ismerete.	
Ismeretek, fejlesztési feladatok		Kapcsolódási pontok
AZ EGYÉNI SPORTÁGVÁLASZTÁS ERKÖLCSI VONATKOZÁSAI Különféle sportágak erkölcsi kihívásai és az egyénre szabott választás felelőssége. A versenyzői tudatosságra nevelés előzménye: az identitásnak megfelelő sportágválasztás. A leendő sportolóban rejlő lehetőségek – fizikai, lelki és szellemi – együttes hatásai a sportjövőre nézve: siker vagy kudarc. Jellemvonások és karakterjegyek, szocializáció, lelki beállítódás, fizikai adottságok, érdeklődési kör. A gyakori sportágváltoztatás és a kitartó elköteleződés előnyei, hátrányai. Céltudatosság, elkallódás. Nemi és jellembeli sportágválasztási karakterjelleg. <i>Erények és hívságok, tudatos választás, (szülőnek való) megfelelésvágy, mentális beállítódás, nemi identitás, fejlődő egyéniség.</i>		<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> A jóléti társadalom. A magyar társadalom a rendszerváltozás után. Esélyegyenlőség, kisebbségek társadalmi helyzete és integrációjának folyamata. <i>Földrajz:</i> Magyarország és a

SPORTKAPCSOLATOK, ÉLETKORI SAJÁTOSSÁGOK Sportélet: olimpiától a szeniorversenyig. Sportkarrier életkori sajátosságai. Különböző korosztályok, jellemek, sportemberek erkölcsi beállítódásai. A sportkapcsolatok erkölcsi vonzatai. Érdeazonosságok, érdekellentétek. Sportolói közösség korosztályonkénti értékei és érdemei. Sporttárs, példakép, ellenfél, ellenség. <i>Korosztályok tekintélye, megbecsülés, empátia, elfogadás, elutasítás, példaérték, példakép. Interaktív párbeszéd.</i> AZ UTÁNPÓTLÁS-NEVELÉS ERKÖLCSI ALAPJAI Sportolói identitástudat kialakulása, felelősség, érték és minőség. Biológiai, lelki és szellemi változások együtthatása a sportolói erkölcs fejlődésére. Szakember és tanítvány kapcsolata, a közös munka értéktartó üzenete. Képzési szintek erkölcsnevelési feladatai: sportiskolák, utánpótlás-egyesületek, akadémiák. <i>Tisztelet, tisztesség, tekintélytiszteltetés; okosság, eszeség, bölcsesség; akarat, kitartás, példakövetés; felelősségtudat, felelősség egymásért.</i> AZ UTÁNPÓTLÁS-NEVELÉS SZINTJEI Az ifjúsági amatőr és profi sportélet erkölcsi kihívásai: azonosságok és eltérések. Elitképzés az akadémiákon: pozitív hatások, erkölcsi buktatók. Az országos, a nemzetközi szintre kerülés lehetőségei; a kiemeltség erkölcsi előnyei és terhei. Az intenzív terhelés és a teljesítménykényszer erkölcsi előnyei és a jellemfejlődésre gyakorolt negatív hatásai. Sportbarátságok, presztízsharcok. Elszigeteltség, monotonitástűrés és reflektorfény ambivalenciájának kezelése. A sport iránti elkötelezettség és alázat. <i>Jellemszilárdság, moralitás, példaképként erkölcsi felelősség, a kiválasztottság-érzet, a szabadság határai, a szabadosság értelmezése.</i> EGÉSZSÉG A SPORTBAN Az egészséges sportélet szabályai. Az egészséges életmód megőrzésének alapfeltételei a sportpályafutás eredményessége érdekében. Az erkölcsi normák tisztelete és betartása az egészségmegőrzés érdekében: sportspecifikus táplálkozás, tisztaság, rendezett életvitel, megfelelő sporteszköz és -felszerelés használat. Táplálékkiegészítők, fehérjék, túlzott vitaminbevitel félreértelmezett eredményei, káros hatásai. Az edzés munka és a pihenés, kikapcsolódás arányainak tartása. <i>Okosság, előrelátás, mértékletesség, döntésszabadság.</i> “EGÉSZ”-SÉG A SPORTÉLETBEN A testi-lelki-szellemi egység megtartása: „Ép testben ép lélek”. Az	Kárpát-medence földrajza; a magyarság által lakott, országhatáron túli területek. <i>Mozgókép-kultúra és médiaismeret:</i> A média társadalmi szerepe. Médiareprezentáció, valóságosság, hitelesség. Médiaetika, médiaszabályozás. <i>Társadalmi, állampolgári ismeretek:</i> kulturális és etnikai kisebbségek hazánkban. Esélyegyenlőtlenség és hátrányos társadalmi helyzet. Szolidaritás és társadalmi felelősségvállalás. <i>Etika:</i> a kapcsolatok etikája. Társadalmi szolidaritás. Törvény és lelkiismeret. Szavak és tettek ereje, következmények. Többség és kisebbség.

önmagáért felelős sportolói magatartás megértése, a sportpályafutás minősége. A szabad akarat és az önmegvalósítás aránya, a túlzások kerülése. Ideális kapcsolattartásra törekvő magatartás tanúsítása a szakemberekkel és a sporttársakkal szemben. Boldogságérzet kiteljesedése: a sportoló és a sport egységében. <i>A sportoló önmagával szemben megkövetelt és betartott etikus magatartásának értéke a sportközösségi normák tükrében.</i> AZ “EGÉSZ”-SÉG HIÁNYA A sportsérülések ok-okozati összefüggései. Az erkölcsi normák értékszintű alkalmazása a tudatos prevenció előfeltétele: jellemerősség, fejlett morális érzék saját magával szemben. A sérülések megelőzése. A mentális egészség megbomlása és a sporttevékenység negatív végkifejlete. A kisebb sérülések és a maradandó károsodások erkölcsi hatásai. A megfontoltság hiánya és a véletlenszerűség jelenléte a sportéletben. <i>Okosság, előrelátás, tervezett figyelem, felelős döntés.</i> KORLÁTOZOTT “EGÉSZ”-SÉG ÉS A PARASPORT A mozgásában korlátozott sportolói élet alapjai, kialakulásának előzményei. A születésből eredő mozgáskorlátozottsággal, az enyhe értelmi fogyatékkal történő együttélés és az erkölcsi tartás. A betegségben vagy balesetben szerzett maradandó testi károsodás feldolgozása és a sportélet értéke. Különböző mértékű fogyatékkal élő ember “egész”-ségre törekvése és kiteljesedése a sportban. A parasportolók és az ép sportolók viszonya, életvitelük erkölcsi üzenete egymás számára. A motiváció ereje a parasportban. <i>Az elfogadás igénye a szánnal szemben. Kitartás és önbizalom, a jószágba vetett hit által élhető teljes sportolói élet minősége.</i> ESÉLYEGYENLŐSÉG A becsületes sportoló értéke és a fair play kölcsönhatásai, példaértéke. A versenysportban megnyilvánuló sporttársi, baráti viszony. A nemzeti identitástudat jelentősége és a különféle etnikumokhoz tartozó sportolók közötti teljesítmény egyenrangú kezelése. A pozitív és negatív előítéletek értékelmélete sportolók és sportteljesítmények között. Az erények segítő ereje és a rosszul értelmezett értékítéletek károsító hatásai. A fiatal korosztály sportolói rangja a felnőttek szemében. Olimpiai Charta üzenete. Az ép és a mozgásukban korlátozott sportolók egymást segítő, sportbarátságon nyugvó céltudatos készülése, versenyzése. <i>Összetartás, elfogadás, empátia, kölcsönös tisztelet, sportszeretet, moralitás.</i>	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Család, felelősség a társainkért, hűség, sportszeretet, sportbarátság, erkölcsi érték, erény, boldogság, jellem; előrelátás, megfontoltság, törvény, törvénytisztelet, emberiség, nemzet, esélyegyenlőség, empátia, mentális

	egészség, fogyatékoság, parasport, fair play, pozitív és negatív előítélet, identitás.

Tematikai egység	Egyén és közösség	Órakeret 10 óra
Előzetes tudás	Kapcsolatok etikája és a társadalmi szolidaritás a civil és a sportéletben. Írott és íratlan szabályok erkölcsi szerepe a társadalom életében. Irodalmi példák törvénytisztelet és lelkiismeret összeütközésére. A haza szolgálatának és védelmének történelmi példái. A nemzetállamok kialakulásának sajátosságai Közép-Kelet-Európában. A kisebbség történetével, helyzetével kapcsolatos alapismeretek. Hátrányos élethelyzetek, a szegénység alapvető társadalmi összetevőinek ismerete.	
Ismeretek, fejlesztési feladatok		Kapcsolódási pontok
AZ EGYÜTTMŰKÖDÉSEK ERKÖLCSI ALAPJAI <i>A sportember</i> célorientált sportolói élethez való alkalmazkodása, példaképek tisztelete. A kitűzött és teljesített sportcélok megbecsülése. Kihívások elfogadása, eredményesség alázattal kezelése, kudarc méltóságteljes viselése. Sportolói erények megtartása, magánérdek és közjó reális értelmezése. <i>A jó és erényes sportolói magatartás elfogadása és példaértékű megtartása, a rossz elutasítása.</i> <i>Edzők-, egyesületi vezetők-, sportszakemberek, szövetségi kapitány</i> szerepe és jelentősége az állandó fejlődés, a kölcsönös elégedettség és eredményesség tükrében. A sporttársadalmi közeg hatásai a sportolóra. A sportteljesítmény egysége, a szakmai közeg becsülete. A kölcsönös tisztelet felelőssége. Pozitív és negatív diszkrimináció. Edzői elhivatottság érzet erkölcsi vonzata. <i>Eltérő habitusok és különféle egyéniségek közös cél iránti összefogása.</i> A <i>bírói</i> döntések erkölcsi üzenete. A becsületes és korrekt sportolói magatartás és a bíraskodás. Minőség és érték: bíró nélkül nincs sportverseny. Önérték és mértékletesség; a színészkedés ára; a szavak és tettek kíváncsú ereje vagy nem kívánt következménye; a tévedések pozitív és negatív hatásai; a provokáció ára. Ami az egyik félnek jó, az a másiknak rossz; a tolerancia (m)értéke. A sportszakember és a bíró erkölcsi viszonya. Kétes helyzetek és minősítés. <i>Önbizalom, hitelesség, igazságosság, emberi érték, becsület és tisztelet, tisztesség, bölcsesség.</i> <i>Szülők, hozzátartozók és a sportolói háttér. Támogató szándék</i>		<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> A jóléti társadalom. A magyar társadalom a rendszerváltozás után. <i>Földrajz:</i> Magyarország, a Kárpát-medence, Európa és egyéb földrészek földrajza; a magyarság által lakott, országhatáron túli területek. <i>Mozgókép-kultúra és médiaismeret:</i> A média társadalmi szerepe. Médiareprezentáció, valószerűség, hitelesség. Médiaetika, média-szabályozás. <i>Társadalmi, állampolgári ismeretek:</i> Kulturális és etnikai kisebbségek hazánkban.

előnyei és hátrányai. A családi háttér hiányának erkölcsi következményei. A szülői szeretet jelenléte, megnyilvánulási lehetőségei. A család mentális ereje és morális hatásai. Hozzá tartozók álmái és elvárásai. Anyagi lehetőségek, értéktévesztések. Korrumpálás megnyilvánulásai, káros háttér hatásai. <i>Szeretet, gondoskodás, biztonságérzet, ítélkezés, amorális viselkedés.</i> <i>Szurkolók és az idealizált sportélet. Az elvart és beteljesült sportolói magatartás erkölcsi megítélése. Azonosulás előnyei és veszélyei a szeretett-, tisztelt sportegyeniséggel. Saját kudarcok, egyéni vágyak kivetítése a sporttevékenységre-, sportemberre. Az anyagi és erkölcsi befektetés elvart ellenértéke. Szurkoló és sportoló kölcsönös erkölcsi elvárásai. Sportolói teljesítmény minősége és minősítése: pozitív és negatív előítéletek kölcsönhatásai. Segítő szándék és a félreértérthetőség. Bíró és szurkoló erkölcsi kapcsolata. Ultrák etikai megítélése, jelenlétük következményei.</i> <i>Tisztelet, példakép, felelősségtudat, önbizalom, önuralom és annak hiánya, nemzeti identitástudat.</i> <i>A szponzorok szerepe a sportéletben. A sportoló és a szponzor kölcsönös elvárásai. Szerződésbe foglalt kitételek és a teljesítés minősége. Az elvárások ára. A szponzor és a minőség, juttatások és garancia. A szponzor és az egyesületi élet.</i> <i>Tisztesség, becsület, okosság, erények és hívságok, felelősségtudat, hitelesség, kölcsönös bizalom, erkölcsi érték.</i> <i>A játékosmegfigyelők és menedzserek szerepe a sportéletben. Miért jó egy menedzser a sportoló életében, s mikor káros a jelenléte. A menedzseri etika és az anyagi érdek. A képzettségek, a nyelvtudás, a külföldi kapcsolatok és a menedzseri befolyás felelőssége.</i> <i>Biztonságérzet, szorgalom, célorintáltság, moralitás, mértékletesség.</i> <i>A média szerepe és jelentősége a sportéletben. A nyilatkozatok minősége, mennyisége, a közölt információk értéke. Klubtitkok és személyes intimitások kezelése a nyilvánosság előtt. Pozitív és negatív diszkrimináció a sajtó világában. A sztárság és a botrányok múlandósága vagy maradandó károkozása. Helyreigazítások kérése.</i> <i>Szavahihetőség, értékálló üzenet, felelősségtudat, tisztesség, eszesség, bölcsesség, önérték, önbizalom, szóbeli megállapodás értéke.</i> AMATŐR ÉS PROFI SPORTOLÓI SZERZŐDÉSEK A sportszerződések feladata. Az időtartam és megkötöttség szabályozása. A sportolói szabadság és önállóság a tettek és választások idején: az aláírás ára. Az amatőr és profi sportolói	Esélyegyenlőtlenség és hátrányos társadalmi helyzet. Szolidaritás és társadalmi felelősségvállalás. <i>Etika: A kapcsolatok etikája.</i> Társadalmi szolidaritás. Törvény és lelkiismeret. Szavak és tettek. Többség és kisebbség. Hazaszeretet. Szavak és tettek hatása és üzenete.

szerződés egyezései és különbségei. Az egyesület kontra sportoló érdekei, az eltérő érdek feszültségeinek oldása, elmérgesedése. Az aláírt szerződés felbontásának lehetőségei, következményei. A lelkiismeret és felelősség, figyelmesség és mértékletesség, az engedelmesség és elutasítás kezelése egy hosszú távú együttműködés fényében. Szerződésbontás és átigazolás: örömök és bosszúságok forrása. Szerződések idegen országba, ígérek betartatásának előzményei, utóhatásai. Az anyagi források ereje.
Erkölcsei védelem, lehetőség, akaratszabadság, megkötöttség, amorális magatartás.

AZ EGYESÜLETI ÉLET ERKÖLCSEI ÚTMUTATÁSAI

Az egyesületi élet szokásjoga, írásba foglalt erkölcsi útmutató: etikai kódex értéke. Az etikai kódex tartalma, feladata és gyakorlati alkalmazása. A tradíciók ereje és hatása az etikai kódexre. Klubszimbólumok jelenősége a sportoló életében. A mottó értelme és értéke. A klubélet és a sportolói lojalitás. A klub iránti tisztelet megnyilvánulási formái. A hűtlenség.
Sportolói értékrend alakítása és megerősítése, a jó és helyes döntés segítő ereje.

IDEGEN ORSZÁG SDPORTOLÓI A

SPORTEGYESÜLETEKBEN, SPORTSZÖVETSÉGEKBEN

Az idegen országban sportolás felelőssége, negativitásai. A fokozott teljesítménykényszer erkölcsi hatásai, a beilleszkedési zavarok hátrányai, a nyelvtudás előnye és hiányának nehézségei, az újdonságérzet és a honvágy elfogadása, elutasítása. Az örömmérzet és a depresszió erkölcsi szintje. A hazai és a nemzetközi sportolók jelenléti arányainak hatása a csapatmorálra és a sporteredményekre. A kiélezett versenyszellem és a rivalizálás etikai megközelítései, a moralitás próbatétele. A próbajáték fokozott mértékű figyelemigénye, a megfelelni vágyás izgalmanak kezelése; az eredmények segítő ereje. Nacionalista és rasszista megnyilvánulások hatásai.

A kompromisszumkészség, a pozitív önmegegerősítés és önigazolás, a kudarcélmény feldolgozása.

A SPORTÁGI KÖZÖSSÉGEK ÉS A SPORTTÁRSADALMI EGYÜTTÉLÉS NORMÁI

Általános érvényű sportszabályok a hazai sportolói társadalom minden tagja számára. Egyes sportágak kivételezett helyzete, a kiemelt megbecsültség lehetőségei és hátrányai. A látványsportok előnyei, megkülönböztetettségei. A sportetikai szabályok alakulása kisebb-nagyobb egyesületek, szakágak között. Az etikai szabályok ellen való véték kezelése, kizárások, fegyelmezési szintek. A vesztegetés, korrupció, „bundázás” megelőzési lehetőségei, büntetési

metódusai. A pozitív és negatív diszkrimináció erkölcsi buktatói. <i>Elfogadás, elutasítás, összefogás, empátia, igazságosság, kompromisszumkészség.</i> NEMZETKÖZI SZINT ÉS A VILÁGVERSENYEK RANGJA Sportember erkölcsi felkészültsége és az országos-, európai-, világversenyek. Nemzeti öntudat, állampolgári becsület. Egyesület képviselése, nemzeti színek tisztelete, verseny rangjának elismerése. A nemzeti jelképek és a magyar Himnusz szövegének ismerete. A nemzeti válogatottság kiemelés és jelentősége. Nemzeti identitástudat becsülete, tisztességes felkészülés. Büszkeség és kiválasztottság érzet nemzetközi versenyeken. Erkölcsi tisztaság és a mentális felkészültség előnyei. A győzelem öröme vagy a vereség bánatának kezelése, hitelesség és erkölcsi tartás. Fair play jelentősége. Az etnikulturális sportcsoportok, nemzeti és vallási kisebbségek közti konfliktusok, sportközösségi erkölcsi problémái. A kirekesztő, elnyomó nemzetstratégiák erkölcsi megítélése. <i>Hazaszeretet, társadalmi önazonosság (identitás) rögzülései és torzulásai, lojalitás.</i> A NEMZETKÖZI VERSENYEK ELŐZMÉNYEI Kiválasztás és megfelelés. Fizikai-, lelki-, szellemileg felkészülés minősége és erkölcsi ereje a nemzetközi vagy világversenyekre. Az edzőtáborok megváltozott körülményeinek erkölcsisége. A megfelelő időzítés és a jellem megerősítése, a fokozott mértékű sportági igénybevétel. Az erények szerepe és a hívságok elkerülése felkészülési időben. A társakhoz való viszony optimalizálása, a presztizsküzdelem szinten tartása, a moralitás értéke. Példaképként készülni, küzdeni, élni. Erkölcsi buktatók a felkészülés versengésében. A sikeres és kevésbé sikeres időszakok sport iránti alázata, elfogadása. <i>Lelkierő, lelkiismeret, presztizs, értékálló emberség, diszkrimináció, kitartás, hit.</i>	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Család, felelősség a társainkért, hűség, szeretet, szerelem; erkölcsi érték, erény, fair play, boldogság, jellem, presztizs; törvény, törvénytisztelet, emberiesség, nemzeti identitástudat, nemzet, lojalitás; pozitív és negatív diszkrimináció, nacionalizmus, sovinizmus, együttélés, idegengyűlölet, kisebbség; igazságosság, szolidaritás, önkéntesség.

Tematikai egység	Korunk kihívásai	Órakeret 7 óra
Előzetes tudás	A műszaki-tudományos haladás vívmányai, hatásai. Természet- és társadalomföldrajzi ismeretek. Pszichés funkciók a magasabb rendű állatoknál, biodiverzitás, ökológiai rendszerek. Kulturális hagyomány,	

	jövőkép, az utódokról való gondoskodás szerepe és változásai a civilizáció történetében.
Ismeretek, fejlesztési feladatok	Kapcsolódási pontok
A TUDOMÁNY ÉS A TECHNIKAI HALADÁS ETIKAI KÉRDÉSEI Az emberi cselekvés megváltozott természete. Technikai vívmányok a sportban és az etika. A tudósok felelőssége. A sportélet és a világháló; hitelesség, félrevezetés; önérzet és intimitás; titkok és lehetőségek. A szerzői jog védelme. A számítástechnikai eszközök haszna és hátránya. Mobil telefon használatának közösségi szabályai a sportéletben. A sportruházat különféle fejlesztéseinek erkölcsisége. A videó bíró előnyei és hátrányai. Sportágak szabályváltozásai (pl. les) és a fejlődés ára. A fenntarthatóság, lokalizáció és önrendelkezés: az emberi lépték helyreállítása. <i>Az innováció jelentősége, titok, szellemi termék, az írott és íratlan szabályok kölcsönhatásai, érték, érdem, érdek.</i> KÍSÉRTÉSEK A SPORTELETBEN <i>A közösség és a korrupció.</i> Tisztességes és inkorrekt érdekérvényesítés. Megengedett és jogtalan előnyszerzés, a megvesztegetés, a megvesztegethetőség értéke és értékelése. Sportolói önérdek és a közérdek. A korrupció jelensége és veszélyei, a hatalommal való visszaélés a sportéletben. A felelőtlen, hűtlen kezelés elleni fellépés lehetőségei, a sportoló egyén és a sportközösség felelőssége. <i>Megbízhatóság, naivitás, hitszegés, álnokság, értékállóság, lelkiismeret, megtévedt lélek.</i> <i>Szexualitás és a sportolói erkölcs.</i> A szexuális érés eltéréseinek kihatásai. A sikerek és kudarcok kezelése. A kapcsolatteremtés lehetőségei, párkapcsolat sportolók között. Az intimitás és a sportérdék. Szexuális kapcsolatok, szabadosságok; edzőtáborok, nemzetközi versenyek szexuális lehetőségei és kihívásai; példakép és erkölcsi tartás, tanulságok. Nemi betegségek. Szakítás és baráti viszony. A boldogságérzet hatása a sportra, lelki sérülések depresszív hatása a teljesítményre. Nem kívánt terhesség hatása a sporttevékenységre: fiúként/lányként. Sportoló és sportszakember nemi vonzalmának erkölcsisége. Homoszexualitás, prostitúció, pedofília, pornográfia és a szexuális bántalmazás lehetséges megjelenési formái a sportéletben. Erkölcsi felelősség és a segítségnyújtás értéke. <i>Hiszékenységek, figyelmetlenség, bátorság és botorság, unalomérzet, kihívás, önmegettartóztatás, büszkeség, hitelesség, megalázottság.</i> <i>A könnyebb út lehetősége és a sportkarrier. A sporttevékenység</i>	<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> A tudományos-technikai forradalom. Az emberiség az ezredfordulón: a globális világ és problémái. A globális világgazdaság fejlődésének új kihívásai és ezek hatása hazánk fejlődésére. <i>Földrajz:</i> globális kihívások, migráció, mobilitás. <i>Biológia-egészségtan:</i> környezet és fenntarthatóság. <i>Filozófia:</i> Az ökológiai válság etikai vonatkozása. Bioetikai állásfoglalások napjainkban. <i>Etika:</i> A tudományos-technikai haladás etikai kérdései. A felelősség új dimenziói a globalizáció korában. Felelősség utódainkért. A közösség és a korrupció problémája.

monotonitása, lemondások szembeállításai a jóllét lehetőségeivel. Könnyebb életvitel, könnyed életminőség. Dohányzás, italozás, éjjeli kimaradozás és a sportteljesítmény kölcsönhatásai, erkölcsromboló ereje. A sportért való lemondás és a szórakozási lehetőségek szembeállításai, laikusok, ismerősök csábítása és a kísértés ereje. Az étkezési szokások megkötése, az elcsábulás hatásai a súlyfeleslegre és a sportéletre.

Mértékletesség, önelfogadás, önmegtagadás, megfelelni vágyás, alázatosság, fegyelem és fegyelmezetlenség, felelőtlenség.

Anyagi jólét, gazdasági kísértések. A morális tartás és az anyagi előnyök pozitív és negatív hatásai. A pénz értéke és ára a sportéletben. A becsület és tisztesség önmegtartóztató ereje. Nélkülözés vagy jólét? Hiteles életmód üzenete a sportoló és a társadalom számára, és a hiteltelenné válás gyalázata: a sportolóra, családjára, egyesületére, sportágára, nemzetére nézve. A sportoló önmagával szembeni etikus magatartásának felelőssége: sikeresség – anyagiasság, elismertség – könnyelműség.

Jólét és jóllét, gazdagság, szegénység, érdek, érdekérvényesítés, elégedettség, mértékletesség és mértéktelen igény.

Teljesítményfokozó szerek, dopping. A sportteljesítmény fokozása érdekében kémiai, genetikai és egyéb dopping hatású készítmények használatának erkölcsi hatása. A lelkiismeret és a téves lelkiismeret megértése, az előrelátás hiánya. Az erényes élet elvetése a rövid távú előnyökkel szemben. Hazugság és önámítás erkölcsromboló hatása. A dopping árnyékában szerzett sporteredmény kétes értéke. A dicsőség ára: maradandó egészségkárosodás. A dopping és a nemi identitás megváltozása. A pozitív teszt megaláztatása.

Önmérséklet, önismeret, elégedettségérzet, elégedetlenség, túlzott vágyak, remélt vagy félreértett erények, téves lelkiismeret.

A SPORTOLÓI VILÁGKÉP, VILÁGNÉZET

A sportoló önálló véleményének, saját világképének kialakítása. A sportoló elhivatottsága, önbizalma, az élsport világképformáló ereje. A sportéletben megjelenő különféle értékrendű világnézetek szerepe és jelentősége az erkölcsi megítélésben. Szabadságértelmezések és a sportolói világkép kölcsönhatásai. Az olimpiai eszme tudatosítása; értéke, erkölcsi üzenete.

Célorientáció, szabadság és szabad akarat, eszmények, ideák, önértékelés, egyetemes értékrend.

JÖVŐKÉP

A célkitűzések és sportálmok erkölcsi üzenete. A remény és az önmegvalósítás teljesítményfokozó hatása. A sportember egyetemes értékrendje: példaértékű üzenet. Boldogulás, boldogság, család, a

jövő sportszakmai munkájának megalapozása. Jó és rossz a sportban – összegzés és konzekvencia. <i>Kiteljesedés.</i>	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Teljesítményfokozó szer, táplálékkiegészítő, dopping, kísértés, közjó, korrupció, bunda, korrupciómegelőzés; világkép, világnézet, élet, halál, egészség; szeretet, bajtársiasság, szerelem, szabadosság, homoszexualitás, prostitúció, pedofília, pornográfia, szexuális bántalmazás; olimpiai eszme, szabadság, emberközpontúság; boldogság, boldogulás, életcél, célkitűzés.

A fejlesztés várt eredményei a ciklus végén	A tanulók ismerik az erkölcsi értékrend legfontosabb elemeit, s e tudás birtokában képesek a mindennapi életben és a sportolói pályafutásuk során felmerülő erkölcsi problémák felismerésére és kezelésére. A sportéletben értékszínterben kezelik önmagukat és a célkitűzéseiket. Értéktételeiket ésszerű érvekkel tudják alátámasztani, képesek a felelős mérlegelésen alapuló döntésre. Rendelkeznek az etikai és közéleti vitákban való részvételhez, saját álláspontjuk megvédéséhez, illetve a továbbfejlesztéshez szükséges készségekkel és képességekkel. Képesek elfogadni, megérteni és tisztelni a magukétól eltérő nézeteket, sportteljesítményeket. Ismerik azokat az értékelveket, magatartás-szabályokat és beállítódásokat, amelyeknek a közmegegyezés kitüntetett erkölcsi jelentőséget tulajdonít. A sportolói magatartást az erkölcsi tisztaság alapjaként fogadják el, a fair play szellemében versenyeznek, példaképként viselkednek és élnek. A versenyszellem alappillére az erényes élet. A nemzeti identitástudat egészséges kialakulására törekszenek, túlzásoktól mentesek. Sportolói pályafutásuk célorientált, embertársaikkal szemben morálisan kiegyensúlyozottak és a társadalmi normákhoz alkalmazkodnak. A kísértéseket a mértékletesség jegyében értelmezik és helyükön kezelik. Tisztelik, becsülik és hitelesen képviselik önmagukat, egyesületüket, nemzetüket, anyaországukat.

*7. melléklet 7.5. az 51/2012. (XII. 21.) EMMI
rendelethez*

7.5. Matematika speciális tagozat kerettanterve

Kerettantervek:

- a négyévfolyamos képzéshez
- a hatévfolyamos képzéshez

MATEMATIKA

9–12. évfolyam, speciális tagozat

Az iskolai matematikatanítás célja, hogy hiteles képet nyújtson a matematikáról mint tudásrendszerről és mint sajátos emberi megismerési, gondolkodási, szellemi tevékenységről. A matematika tanulása érzelmi és motivációs vonatkozásokban is formálja, gazdagítja a személyiséget, fejleszti az önálló, rendszerezett gondolkodást, és alkalmazásra képes tudást hoz létre. A matematikai gondolkodás fejlesztése segíti a gondolkodás általános kultúrájának kiteljesedését.

A matematikatanítás feladata a matematika különböző arculatainak bemutatása. A matematika: kulturális örökség; gondolkodásmód; alkotó tevékenység; a gondolkodás örömeinek forrása; a mintákban, struktúrákban tapasztalható rend és esztétikum megjelenítője; önálló tudomány; más tudományok segítője; a mindennapi élet része és a szakmák eszköze.

A tanulók matematikai gondolkodásának fejlesztése során alapvető cél, hogy mindinkább ki tudják választani és alkalmazni tudják a természeti és társadalmi jelenségekhez illeszkedő modelleket, gondolkodásmódokat (analógiás, heurisztikus, becslésen alapuló, matematikai logikai, axiomatikus, valószínűségi, konstruktív, kreatív stb.), módszereket (aritmetikai, algebrai, geometriai, függvénytani, statisztikai stb.) és leírásokat. A matematikai nevelés sokoldalúan fejleszti a tanulók modellalkotó tevékenységét. Ugyanakkor fontos a modellek érvényességi körének és gyakorlati alkalmazhatóságának eldöntését segítő képességek fejlesztése. Egyaránt lényeges a reproduktív és a problémamegoldó, valamint az alkotó gondolkodásmód megismerése, elsajátítása, miközben nem szorulhat háttérbe az alapvető tevékenységek (pl. mérés, alapszerkesztések), műveletek (pl. aritmetikai, algebrai műveletek, transzformációk) automatizált végzése sem. A tanulás elvezethet a matematika szerepének megértésére a természet- és társadalomtudományokban, a humán kultúra számos ágában. Segít kialakítani a megfogalmazott összefüggések, hipotézisek bizonyításának igényét. Megmutathatja a matematika hasznosságát, belső szépségét, az emberi kultúrában betöltött szerepét. Fejleszti a tanulók térbeli tájékozódását, esztétikai érzékét.

A tanulási folyamat során fokozatosan megismertetjük a tanulókkal a matematika belső struktúráját (fogalmak, axiómák, tételek, bizonyítások elsajátítása). Mindezzel fejlesztjük a tanulók absztrakciós és szintetizáló képességét. Az új fogalmak alkotása, az összefüggések felfedezése és az ismeretek feladatokban való alkalmazása fejleszti a kombinatív készséget, a kreativitást, az önálló gondolatok megfogalmazását, a felmerült problémák megfelelő önbizalommal történő megközelítését, megoldását. A diszkussziós képesség fejlesztése, a többféle megoldás keresése, megtalálása és megbeszélése a többféle nézőpont érvényesítését, a komplex problémakezelés képességét is fejleszti. A folyamat végén a tanulók eljutnak az önálló, rendszerezett, logikus gondolkodás bizonyos szintjére.

A műveltségi terület a különböző témakörök szerves egymásra épülésével kívánja feltárni a matematika és a matematikai gondolkodás világát. A fogalmak, összefüggések érlelése és a matematikai gondolkodásmód kialakítása egyre emelkedő szintű spirális felépítést indokol – az életkori, egyéni fejlődési és érdeklődési sajátosságoknak, a bonyolódó ismereteknek, a fejlődő absztrakciós képességnek megfelelően. Ez a felépítés egyaránt lehetővé teszi a lassabban haladókkal való foglalkozást és a tehetség kibontakoztatását.

A matematikai értékek megismerésével és a matematikai tudás birtokában a tanulók hatékonyan tudják használni a megszerzett kompetenciákat az élet különböző területein. A matematika a maga hagyományos és modern eszközeivel segítséget ad a természettudományok, az informatika, a technikai, a humán műveltségterületek, illetve a választott szakma ismeretanyagának tanulmányozásához, a mindennapi problémák értelmezéséhez, leírásához és kezeléséhez. Ezért a tanulóknak rendelkezniük kell azzal a

képességgel és készséggel, hogy alkalmazni tudják matematikai tudásukat, és felismerjék, hogy a megismert fogalmakat és tételeket változatos területeken használhatjuk. Az adatok, táblázatok, grafikonok értelmezésének megismerése nagyban segítheti a mindennapokban, és különösen a média közleményeiben való reális tájékozódást. Mindehhez elengedhetetlen egyszerű matematikai szövegek értelmezése, elemzése. A tanulóktól megkívánjuk a szaknyelv életkornak megfelelő, pontos használatát, a jelölésrendszer helyes alkalmazását írásban és szóban egyaránt.

A tanulók rendszeresen oldjanak meg önállóan feladatokat, aktívan vegyenek részt a tanítási, tanulási folyamatban. A feladatmegoldáson keresztül a tanulók képessé válhatnak a pontos, kitartó, fegyelmezett munkára. Kialakul bennük az önellenőrzés igénye, a sajátjukétól eltérő szemlélet tisztelete. Mindezek érdekében is a tanítás folyamában törekedni kell a tanulók pozitív motiváltságának biztosítására, önállóságuk fejlesztésére. A matematikatanítás, -tanulás folyamatában egyre nagyobb szerepet kaphat az önálló ismeretszerzés képesség fejlesztése az ajánlott, illetve az önállóan megkeresett, nyomtatott és internetes szakirodalom által. A matematika a lehetőségekhez igazodva támogatni tudja az elektronikus eszközök (zsebszámológép, számítógép, grafikus kalkulátor), internet, oktatóprogramok stb. célszerű felhasználását, ezzel hozzájárul a digitális kompetencia fejlődéséhez.

A tananyag egyes részleteinek csoportmunkában történő feldolgozása, a feladatmegoldások megbeszélése az együttműködési képesség, a kommunikációs képesség fejlesztésének, a reális önértékelés kialakulásának fontos területei. Ugyancsak nagy gondot kell fordítani a kommunikáció fejlesztésére (szövegértésre, mások szóban és írásban közölt gondolatainak meghallgatására, megértésére, saját gondolatok közlésére), az érveken alapuló vitakészség fejlesztésére. A matematikai szöveg értő olvasása, tankönyvek, lexikonok használata, szövegekből a lényeg kiemelése, a helyes jegyzeteléshez szoktatás a felsőfokú tanulást is segíti.

Változatos példákkal, feladatokkal mutathatunk rá arra, hogy milyen előnyöket jelenthet a mindennapi életben, ha valaki jártas a problémamegoldásban. A matematikatanítás alapvető feladata a pénzügyi-gazdasági kompetenciák kialakítása. Életkortól függő szinten rendszeresen foglalkozunk olyan feladatokkal, amelyekben valamilyen probléma legjobb megoldását keressük. Szánjunk kiemelt szerepet azoknak az optimumproblémáknak, amelyek gazdasági kérdésekkel foglalkoznak, amikor költség, kiadás minimumát; elérhető eredmény, bevétel maximumát keressük. Fokozatosan vezessük be matematika feladatainkban a pénzügyi fogalmakat: bevétel, kiadás, haszon, kölcsön, kamat, értékcsökkenés, -növekedés, törlesztés, futamidő stb. Ezek a feladatok erősítik a tanulóknál azt a tudatot, hogy matematikából valóban hasznos ismereteket tanulnak, illetve, hogy a matematika alkalmazása a mindennapi élet szerves része. Az életkor előrehaladtával egyre több példát mutassunk arra, milyen területeken tud segíteni a matematika. Hívjuk fel a figyelmet arra, hogy milyen matematikai ismereteket alkalmaznak az alapvetően matematikaigényes, illetve a matematikát csak kisebb részben használó szakmák (pl. informatikus, mérnök, közgazdász, pénzügyi szakember, biztosítási szakember, valamint pl. vegyész, grafikus, szociológus), ezzel is segítve a tanulók pályaválasztását.

A matematikához való pozitív hozzáállást nagyban segíthetik a matematikai tartalmú játékok és a matematikához kapcsolódó érdekes problémák és feladványok.

A matematika a kultúrtörténetnek is része. Segítheti a matematikához való pozitív hozzáállást, ha bemutatjuk a tananyag egyes elemeinek a művészetekben való alkalmazását. A motivációs bázis kialakításában komoly segítség lehet a matematikatörténet egy-egy mozzanatának megismertetése, a máig meg nem oldott, egyszerűnek tűnő matematikai sejtések megfogalmazása, nagy matematikusok életének, munkásságának megismerése.

Minden életkori szakaszban fontos a differenciálás. Ez nemcsak az egyéni igények figyelembevételét jelenti. Sokszor az alkalmazhatóság vezérli a tananyag és a tárgyalásmód

megválasztását, más esetekben a tudományos igényesség szintje szerinti differenciálás szükséges. Egy adott osztály matematikatanítása során a célok, feladatok teljesíthetősége igényli, hogy a tananyag megválasztásában a tanulói érdeklődés és a pályaorientáció is szerepet kapjon. A matematikát alkalmazó pályák felé vonzódó tanulók gondolkodtató, kreativitást igénylő versenyfeladatokkal motiválhatók, a humán területen továbbtanulni szándékozók számára érdekesebb a matematika kultúrtörténeti szerepének kidomborítása, másoknak a középiskolai matematika gyakorlati alkalmazhatósága fontos. A fokozott szaktanári figyelem, az iskolai könyvtár és az elektronikus eszközök használatának lehetősége segíthetik az esélyegyenlőség megvalósulását.

Ez a kerettanterv a négy évfolyamos speciális matematikatanítás számára készült. Ennek nagy szerepe van a tudósutánpótlás biztosításában, de nagy a hatása gazdasági élet szakember-utánpótlására is.

Elsődleges célunk, hogy megőrizzük a matematika tagozatos osztályok haladó hagyományait, ugyanakkor azt is várjuk, hogy az e tanterv alapján tanuló diákok a felsőoktatásban jól hasznosítható ismeretekkel hagyják el a középiskolát. A rendelkezésre álló nagyobb órakeretet hatékonyabb, de időigényes módszerek (pl. önálló felfedeztetés, differenciált feladatok) alkalmazására is fel kívánjuk használni, hasonlóképpen gondot fordítunk a felmerülő problémák részletesebb elemzésére. A tapasztalatok azt mutatták, hogy a fenti célú mérsékelt tananyag-növekedés az elért szemléletfejlődéssel és a megnövekedett gyakorlási idővel jelentős teljesítményjavulást eredményez.

Emelt szintű matematika kerettanterv szerint már ötödik (esetleg hetedik) osztálytól tanulhatnak az általános iskolások. Azonban e kerettanterv készítésekor nem tételeztük fel az általános iskolás emelt szintű tananyag ismeretét, célszerűnek látjuk az egyes témák tárgyalásának kezdetén az emelt szintű általános iskolai legfontosabb kiegészítő ismeretek áttekintését.

9–10. évfolyam

A matematika kerettantervnek ez a fejezete a négyosztályos gimnáziumok azon tanulóinak szól, akik matematikából speciális tantervű képzést választottak. Ezért a tananyag összeállításánál feltételezhetjük, hogy kiemelkedő matematikai képességű, érdeklődőbb tanulóknak szól. A normál osztályokéhoz képest kiegészítő elemek kerülnek a tananyagba. Ezek egy része motivációs erejű, vannak olyanok, amelyek az emelt szintű érettségi vizsgára való felkészülést segíthetik, vannak olyanok is, amelyek a felsőoktatásban lesznek majd hasznosíthatók. Olyan tananyagelemeket is szerepeltetünk ezeken az évfolyamokon, amelyek biztosabbá teszik a tanulók ismereteit, kitekintést nyújtanak egy-egy témakör szélesebb körű alkalmazásaira, segíthetik a versenyeken való eredményesebb szereplésüket. Nem feltétlenül törekszünk a tananyag erőszakos növelésére, a korosztálynak megfelelő, mélyebb tárgyalást tartjuk elsődlegesnek.

A középiskola első két évfolyamán sok, korábban már szereplő ismeret, összefüggés, fogalom újra előkerül úgy, hogy a fogalmak definiálásán, a tételek igazolásán, rendszerezésén, kapcsolataik feltárásán és alkalmazási lehetőségeik megismerésén lesz a hangsúly. A kerettantervben szereplő tételek nagy többségét is bizonyítani kell. Ezért a tanulóknak meg kell ismerkedniük a tudományos feldolgozás alapvető módszereivel. (Mindenki által elfogadott alapelvek/axiómák, már bizonyított állítások, új sejtések, állítások megfogalmazása és azok igazolása, a fentiek összegzése, a nyitva maradt kérdések felsorolása, a következmények elemzése.)

A fenti célok az általános iskolai matematikatanítás céljaihoz képest jelentős többletet jelentenek. Fontos, hogy változatos módszertani megoldásokkal tegyük könnyebbé az

átmenetet. Hasznosak lehetnek ebből a szempontból a matematikai alapú játékok is. A gyerekek szívesen játszanak maradékos osztáson, oszthatósági szabályokon alapuló számjátékokat és szimmetriákon alapuló geometriai, rajzos játékokat. Nyerni akarnak, ezért természetes módon elemezni kezdik a szabályokat, lehetőségeket. Olyan következtetésekre jutnak, olyan elemzéseket végeznek, amelyeket hagyományos feladatokkal nem tudnánk elérni. A geometria egyes területeinek (szimmetriák, aranymetszés) a művészetekben való alkalmazásait bemutatva világossá tehetjük a tanulók előtt, hogy a matematika a kultúra elválaszthatatlan része. A témakör egyes elemeihez kapcsolódva mutassuk be néhány matematikus életútját! Az ezekre a témákra fordított idő bőven megtérül az ennek következtében növekvő érdeklődés, javuló motiváció miatt.

Változatos példákkal, feladatokkal mutathatunk rá arra, hogy milyen előnyöket jelenthet a mindennapi életben, ha valaki jól tud problémákat megoldani. Gazdasági, sport témájú feladatokkal, számos geometriai és algebrai szélsőérték-feladattal lehet gyakorlati kérdésekre optimális megoldásokat keresni.

A középiskolás kor már alkalmassá teszi a tanulókat az önálló ismeretszerzésre. Legyen követelmény, hogy egyes adatoknak, fogalmaknak, ismereteknek könyvtárban, interneten nézzenek utána. Ez a kutatómunka hozzájárulhat a tanulók digitális kompetenciájának fejlesztéséhez, ugyanezt szolgálhatja a geometriai és egyéb matematikai programok használata is.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Gondolkodási módszerek, halmazok, matematikai logika, kombinatorika, gráfok Halmazok, ponthalmazok	Órakeret 62 óra
Előzetes tudás	Csoportosítás különböző szempontok alapján. Halmazműveletek véges halmazokon. Halmazábra. Számhalmazok, ponthalmazok. Matematikai állítások elemzése, igaz és hamis állítások.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A halmaz fogalmának ismerete, alkalmazása problémamegoldásra, matematikai modellek alkotására. Több szempont alkalmazása – megosztott figyelem fejlesztése. Feladatmegoldási rutin mélyítése. Definíciók, jelölések használata – az emlékezet fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Halmazok. Halmazokkal kapcsolatos ismeretek: üres halmaz, részhalmaz, halmazok egyenlősége. Halmazműveletek: unióképzés, metszetképzés, különbségképzés, szimmetrikus differencia, komplementer halmaz. Descartes-féle szorzat. A fogalmak ismételése, alkalmazása több halmazra. Pontos definíciók, jelölések használata. „Reláció” és műveleti tulajdonságok bizonyítása. Halmazok felbontása diszjunkt halmazok uniójára. A halmazműveletek tulajdonságai. Halmazok számossága. Számosság és halmazműveletek. Logikai szita formula. n elemű halmaz részhalmazainak a száma. Véges és végtelen halmazok. (Csak „szemléletes” szinten,		<i>Informatika:</i> könyvtárszerkezet a számítógépen; adatbázis-kezelés, adatállományok, adatok szűrése különböző szempontok szerint. <i>Magyar nyelv és irodalom:</i> mondatok, szavak, hangok rendszerezése. <i>Biológia-egészségtan:</i> rendszertan.

később részletese tárgyaljuk.) Matematikatörténet: Georg Cantor.		
Konstrukciók. Lehetetlenségi bizonyítások. Adott tulajdonságú objektumok konstruálása. Adott tulajdonságú halmazok konstruálása. Ábrák színezése, lefedése adott feltételek szerint. Annak indoklása, hogy valamely konstrukció nem hozható létre. (Invariáns mennyiség keresése.)		
Logika. Logikai műveletek (negáció, konjunkció, diszjunkció, implikáció, ekvivalencia) és tulajdonságaik Összevetés a halmazműveletek tulajdonságaival. Rendszerező ismétlés feladatokon keresztül. A köznap szóhasználat és a matematikai szóhasználat összevetése. Logikai és halmazelméleti műveletek kapcsolata. Következtetések. Normálformák. A logikai áramkörök elméletének elemei. Matematikatörténet: Pólya György, George Boole.		
Kombinatorika. Permutáció – ismétlés nélkül és ismétléssel. Variáció – ismétlés nélkül és ismétléssel. Kombináció – ismétlés nélkül és ismétléssel $\text{Jelek használata: } n!, \binom{n}{k}.$ Binomiális együtthatók, egyszerű tulajdonságaik. Pascal-háromszög és tulajdonságai. Binomiális tétel. Matematikatörténet: Blaise Pascal, Erdős Pál. Néhány kombinatorikus geometriai feladat. n pont maximum hány egyenest határoz meg? n egyenesnek maximum hány metszéspontja lehet? n egyenes maximum hány részre osztja a síkot? Gráfok. Néhány probléma ábrázolása gráfokkal. Gráfelméleti alapfogalmak. Vonalak, körök, utak (séta, vonal, út, kör). Euler-vonal. Euler-körvonal. Hamilton-kör. Hamilton-út.		
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Véges és végtelen halmaz, unió, metszet, különbség, komplementer halmaz. Permutáció, variáció, kombináció, logikai művelet, gráf.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Számelmélet, algebra Valós számok	Órakeret 32 óra
Előzetes tudás	Természetes számok, egész számok, racionális számok halmaza. Műveletek elvégzése a racionális számok halmazán fejben, írásban, számológéppel. Műveletek sorrendje, zárójelek használata. Hatványozás.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Számkörbővítés elveinek megértése, a valós számok halmazának ismerete. Gondolkodás: ismeretek rendszerezésének fejlesztése. Indirekt bizonyítási módszer alkalmazása. Absztrakciós készség fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Számhalmazok: – természetes számok, – egész számok, – racionális számok, – irracionális számok, – valós számok. Mely műveletek nem vezetnek ki az egyes számhalmazokból? A racionális számok halmazán végzett műveletek biztonságos elvégzése – ismétlés, gyakorlás. Műveleti tulajdonságok alkalmazása: kommutativitás, asszociativitás, disztributivitás. Számok tizedes tört alakja. Véges, végtelen szakaszos, végtelen nem szakaszos tizedes törtek. Irracionális szám kétoldali közelítése racionális számokkal. Hatványozás és azonosságai egész kitevőre. Számok normálalakja. Számolás normálalakban felírt számokkal. Normálalak a számológépen. A valós számok és a számegyenes kapcsolata. A racionális számok halmaza nem elegendő a számegyenes pontjainak jelölésére.		<i>Fizika, kémia, biológia-egészségtan:</i> a tér, az idő, az anyagmennyiség nagy és kis méreteinek megadása normálalakkal.
Négyzetgyök fogalma. A négyzetgyökvonás azonosságai. Kivétel a gyökjel alól, bevitel a gyökjel alá. Nevező gyöktelenítése. $\sqrt{n}$ irracionális, ha n nem négyzetszám. Indirekt bizonyítás.		
Az n-edik gyök fogalma. A gyökvonás azonosságai. Páros és páratlan gyökkitevő. Bevitel a gyökjel alá. Kivétel a gyökjel alól. A szerkeszthetőség néhány kérdése. Permanenciaelv. A racionális kitevőjű hatványok.		<i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> zajszennyezés. <i>Kémia:</i> pH-számítás.

Számolás racionális kitevőjű hatványokkal, gyökös kifejezésekkel. A hatványfogalom kiterjesztése irracionális kitevőre. Hatványozás kiterjesztése valós kitevőre. A logaritmus fogalma. Logaritmus értékének meghatározása a definíció alapján és számológéppel. A logaritmus azonosságai. Szorzat, hányados, hatvány logaritmus, áttérés más alapú logaritmusra. Az értelmezési tartomány változásának vizsgálata az azonosságok kétirányú alkalmazásánál. A logaritmus azonosságainak alkalmazása kifejezések számértékének meghatározására, kifejezések átalakítására. Logaritmustáblázat. Matematikatörténet: Napier, Kepler. A logaritmus fogalmának kialakulása.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Valós szám, normálalak, négyzetgyök, n -edik gyök, logaritmus.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Számelmélet, algebra Algebrai kifejezések használata	Órakeret 31 óra
Előzetes tudás	Összefüggések leírása algebrai kifejezésekkel, $(a \pm b)^2$, $a^2 - b^2$, helyettesítési érték, zárójelfelbontás.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Algebrai kifejezések biztonságos használata, célszerű átalakítási módok megtalálása, elvégzése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Algebrai kifejezések. Polinomok, törtkifejezések. Racionális és nem racionális kifejezések.		<i>Fizika; kémia:</i> mennyiségek kiszámítása képlet alapján, képletek átrendezése.
Nevezetes azonosságok: $(a \pm b)^2$, $(a + b + c)^2$, $a^2 - b^2$, $a^3 - b^3$, $a^3 + b^3$. $a^n - b^n$, $a^{2k+1} + b^{2k+1}$ Geometria: azonosságok „rajzos” igazolása.		
Azonos átalakítások. Polinomok összeadása, kivonása. Polinomok szorzása, hatványozása. Szorzattá alakítás különböző módszerei. Polinomok maradékos osztása. Algebrai törtekkel végzett műveletek. Algebrai törtek egyszerűsítése, összeadása, kivonása,		

szorzása, osztása. Kifejezések legnagyobb közös osztója, legkisebb közös többszöröse. Matematikatörténet: algebra – Al-Hvarizmi.	
Számtani, mértani, négyzetes és harmonikus közép, hatványközép, és a köztük lévő egyenlőtlenség. Algebrai bizonyítás két és több tagra. Szélsőérték-feladatok közepek segítségével. Kapcsolat: másodfokú függvények vizsgálata.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Algebrai kifejezés, polinom, algebrai tört, azonosság, közép.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Számelmélet, algebra Oszthatóság	Órakeret 42 óra
Előzetes tudás	Osztó, többszörös, prímszám, prímtényező felbontás, legnagyobb közös osztó, legkisebb közös többszörös.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A korábbi években szerzett ismeretek elmélyítése, bővítése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Osztó, többszörös, oszthatóság, oszthatósági szabályok. Az oszthatósági szabályok. Analógiák nem tízes alapú számrendszerek oszthatósági szabályaiban. NIM-játék. Algebrai azonosságok alkalmazása oszthatósági feladatokban. Teljes indukció alkalmazása oszthatósági feladatokban.		
Prímszám, összetett szám, prímtényező felbontás. A számelmélet alaptétele. Osztójáték. Végtelen sok prímszám van. Néhány további tétel és sejtés a prímszámok elhelyezkedéséről. Legkisebb közös többszörös, legnagyobb közös osztó. Euklideszi algoritmus. Osztók számának, összegének, szorzatának meghatározása a prímtényező felbontásból. Euler-féle φ függvény. Kis Fermat-tétel. Wilson-tétel. Néhány speciális prím (Mersenne-prímek, Fermat-prímek). Tökéletes számok.		<i>Informatika:</i> nagy prímek szerepe a titkosításban.
Kongruenciák és tulajdonságai. Maradékosztályok. Diofantoszi egyenletek.		

Lineáris diofantoszi egyenlet. Az $ax + by + cxy = d$ típusú diofantoszi egyenlet. Szöveges feladatok megoldása diofantoszi egyenlettel. Pitagoraszi számhármassok. Matematikatörténet: Diophantos, Eukleidész, Eratoszthenész, Euler, Fermat.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Osztó, többszörös, prím, prímtényező felbontás, a számelmélet alaptétele, legnagyobb közös osztó, legkisebb közös többszörös, számelméleti függvény, kongruencia, maradékosztály.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Számelmélet, algebra Egyenlet, egyenlőtlenség, egyenletrendszer	Órakeret 90 óra
Előzetes tudás	Egyismeretlenes, elsőfokú egyenletek, egyenlőtlenségek megoldása. Alaphalmaz vizsgálata, ellenőrzés. Azonosság. Szöveges feladatok – matematikai modell alkotása.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Gyakorlati problémák matematikai modelljének felállítása, a modell hatókörének vizsgálata, a kapott eredmény összevetése a valósággal; az ellenőrzés fontossága. A problémához illő számítási mód kiválasztása, eredmény kerekítése a problémának megfelelően. Számológép használata. Az önellenőrzés képességének fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Egyenletek. Alaphalmaz, megoldáshalmaz, igazsághalmaz. Egyenletek megoldása grafikus módszerrel, alaphalmaz és értékkészlet vizsgálatával, algebrai módszerekkel. Egyenletek ekvivalenciája. Elsőfokú egyenletek.		<i>Fizika; kémia:</i> képletek értelmezése, egyenletek rendezése.
Elsőfokú egyenlettel megoldható szöveges feladatok. A korábban tanult módszerek elmélyítése. További módszerek szöveges feladatok megoldására. Példák egyenlet nélküli megoldási módszerekre.		<i>Fizika:</i> kinematika, dinamika. <i>Kémia:</i> oldatok összetétele.
Törtes egyenletek, egyenlőtlenségek. Értelmezési tartomány vizsgálata, hamis gyök. Mikor lesz egy tört értéke nulla, pozitív, negatív?		
Elsőfokú paraméteres egyenletek és egyenlőtlenségek.		
Abszolút értéket tartalmazó egyenletek. (Több abszolút értéket tartalmazók is.) Abszolút értéket tartalmazó egyenlőtlenségek. Algebrai és grafikus megoldás.		<i>Fizika:</i> a mérés hibája.
Elsőfokú egyenletrendszerek. Egyenletrendszerek grafikus megoldása. Behelyettesítő módszer.		<i>Informatika:</i> számítógépes program használata.

Egyenlő együtthatók módszere. Új ismeretlen bevezetése. Gauss-elimináció. Elsőfokú paraméteres egyenletrendszerek. Egyenletrendszerrel megoldható szöveges feladatok. A kapott eredmény értelmezése, valóságtartalmának vizsgálata.	
Elsőfokú egyenlőtlenségek. Egyenlőtlenségek grafikus megoldása. Egyszerű egyenlőtlenségrendszer.	
Másodfokú függvények vizsgálata. Teljes négyzetté alakítás használata. Másodfokú egyenletek. Grafikus megoldás. Teljes négyzetté kiegészítés. Egyenletmegoldás szorzattá alakítással. A másodfokú egyenlet megoldóképlete. A megoldóképlet készségi szintű alkalmazása. Számológép használata. A másodfokú egyenlet diszkriminánsa. Diskusszió. Önellőrzés. Gyöktényezős alak, Viète-formulák. Másodfokúra visszavezethető egyenletek. Új ismeretlen bevezetése. Racionális gyökök keresése. Viète-formulák. Néhány további módszer az egyenlet speciális tulajdonságainak felhasználásával. Szélsőérték-feladatok Másodfokú függvény vizsgálatával. Kapcsolat: számtani és mértani közép közötti egyenlőtlenség felhasználásával történő megoldás. Optimális megoldásokra törekvés.	<i>Fizika:</i> fizikai tartalmú minimum- és maximumproblémák. <i>Filozófia:</i> egy adott rendszeren belül megoldhatatlan problémák létezése.
Másodfokú egyenlettel megoldható szöveges feladatok. Modellalkotás, megoldási módszerek.	<i>Fizika:</i> egyenletesen gyorsuló mozgás leírása. <i>Informatika:</i> számítógépes program használata.
Másodfokú egyenlőtlenségek. A megoldás megadása másodfokú függvény vizsgálatával. Többféle megoldási módszer összevetése.	
Másodfokú egyenletrendszer. Másodfokú egyenletrendszerrel megoldható szöveges feladatok. Emlékezés korábban megismert módszerekre, alkalmazás az adott környezetben.	<i>Fizika:</i> ütközések.

Gyökös egyenletek, egyenlőtlenségek, egyenletrendszerek. Ekvivalens és nem ekvivalens egyenlet-megoldási lépések. Hamis gyök, gyökvesztés. Önellenőrzés képességének fejlesztése.		
Paraméteres másodfokú és másodfokúra visszavezethető egyenletek. Esetszétválasztások, divergens gondolkodás fejlesztése. Paraméteres másodfokú egyenlőtlenségek.		
Magasabb fokú egyenletek. Egész együtthatós polinom egész és racionális gyökei. Bezout tétele. Gyökök és együtthatók közti összefüggés. Horner-elrendezés. Matematikátörténet: magasabb fokú egyenletek megoldhatósága. Cardano, Galois, Abel.		
Exponenciális egyenletek, egyenletrendszerek, egyenlőtlenségek. Megoldás a definíció és az azonosságok alkalmazásával. Exponenciális egyenletre vezető valós problémák megoldása.		<i>Földrajz:</i> globális problémák (pl. demográfiai mutatók, a Föld eltartó képessége és az élelmezési válság, betegségek, világjárványok, túltermelés és túlfogyasztás).
Logaritmikus egyenletek egyenlőtlenségek, egyenletrendszerek Megoldás a definíció és az azonosságok alkalmazásával. Értelmezési tartomány vizsgálatának fokozott szükségessége logaritmikus egyenleteknél.		<i>Kémia:</i> pH-számítás
Paraméteres exponenciális és logaritmikus egyenletek.		
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Elsőfokú egyenlet, egyenlőtlenség, értelmezési tartomány, azonosság. Ekvivalens átalakítás, hamis gyök. Másodfokú egyenlet, egyenlőtlenség, megoldóképlet, diszkrimináns. Egyenletrendszer. Négyzetgyökös egyenlet. Paraméteres egyenlet. Magasabb fokú egyenletek. Exponenciális és logaritmikus egyenlet, egyenlőtlenség, egyenletrendszer.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Geometria Alapfogalmak, ponttalmaozok, egybevágósági transzformációk	Órakeret 53 óra
Előzetes tudás	Tételek kölcsönös helyzete, távolsága. Háromszögek, négyszögek, sokszögek tulajdonságai. Speciális háromszögek, négyszögek elnevezése, felismerése, tulajdonságaik. Háromszögek szerkesztése alapadatokból. A Pitagorasz-tétel ismerete. Geometriai transzformációk, a szimmetria felismerése környezetünkben, alkalmazásuk egyszerű feladatokban.	

A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A geometriai szemlélet, látásmód fejlesztése. A definíciók és tételek pontos ismerete. Bizonyítások gyakorlása. A szükséges és az elégséges feltétel felismerése. Összetett számítási probléma lebontása, számítási terv készítése (megfelelő részlet kiválasztása, a részletszámítások logikus sorrendbe illesztése). A geometriai transzformációk átfogó ismerete, alkalmazása problémamegoldásban. Szimmetria szerepének felismerése a matematikában, a művészetekben. Tájékozódás valóságos viszonyokról térkép és egyéb vázlatok alapján. Valós probléma geometriai modelljének megalkotása, számítások a modell alapján, az eredmények összevetése a valósággal. Számítógép használata geometriai feladatokban.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
Geometriai alapfogalmak, axiómák. Tételek; kölcsönös helyzete, távolsága, szöge síkban és térben. Skatulyaelvvel megoldható geometriai feladatok. Háromszögek szögei, oldalai közti összefüggések. Négyszögek. Sokszögek szögösszege, átlók száma.	<i>Fizika:</i> szögsebesség, szöggyorsulás. <i>Vizuális kultúra:</i> térbeli viszonyok.
Nevezetes ponthalmazok rendszerezése. – adott térelemtől adott távolságra lévő pontok halmaza – síkban és térben; – két térelemtől egyenlő távolságra lévő pontok halmaza – síkban és térben. – Parabola, ellipszis, hiperbola. Egyenlőtlenességgel meghatározott ponthalmazok. Ponthalmazok a koordinátáson. Koordinátákkal megadott feltételek. Matematikatörténet: Descartes. Két vagy három feltételnek megfelelő ponthalmazok szerkesztése. Háromszög beírt, körülírt, hozzáírt körei. Háromszög további nevezetes vonalai. Középvonalak.(Négyszögek középvonalai is.) Varignon-tétel. Magasságok – magasságpont. Súlyvonalak – súlypont. Geometriai szerkesztőprogram használata, bemutatása grafikus programmal.	<i>Fizika:</i> parabolatükör. <i>Informatika:</i> geometriai szerkesztőprogram használata. <i>Fizika:</i> égitestek pályája; izotermikus állapotváltozás.
Pitagorasz tétele és a tétel megfordítása. Számítási feladatok síkban és térben. Pitagorasz tételének alkalmazása bizonyítási feladatokban. Mikor hegyesszögű, illetve tompaszögű a háromszög? Két pont távolsága koordináta-rendszerben. A paralelogramma oldalainak négyzetösszege egyenlő az átlók négyzetösszegével. Négyszög átlói merőlegességének feltétele. Matematikatörténet: Pitagorasz.	<i>Fizika:</i> vektor felbontása merőleges összetevőkre.
Thalész tétele és a tétel megfordítása. Szerkesztési és bizonyítási feladatok. Körérintő szerkesztése.	

Matematikatörténet: Thalész.		
Geometriai transzformáció fogalma. Egybevágósági transzformációk rendszerező ismételése. Tengelyes tükrözés, középpontos tükrözés, forgatás, eltolás, identitás. A geometriai transzformációk tulajdonságai: – fixpont, fix egyenes, fix sík, – szögtartás, távolságtartás, irányítástartás. Szimmetrikus ponthalmazok, szimmetrián alapuló játékok. Geometriai transzformációk szorzata.		<i>Informatika:</i> geometriai szerkesztőprogram használata.
Geometriai szélsőérték-feladatok. Háromszögbe írt minimális területű háromszög. Izogonális pont.		<i>Földrajz:</i> minimális utak meghatározása.
Az egybevágóság fogalma. Ponthalmazok egybevágósága. A háromszögek egybevágóságának alapesetei.		
Műveletek vektorokkal: Összeadás, kivonás, számmal való szorzás. Vektorfelbontás tétele. Osztópont helyvektora, háromszög súlypontjának helyvektora. Feuerbach-kör. Vektorok térben. Vektor koordinátái. Analógia a számhalmazokon végzett műveletekkel.		<i>Fizika:</i> vektormennyiségek: erő, sebesség, gyorsulás, térerősség.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Tételelem, sokszög, Pitagorasz-tétel, Thalész-tétel, egybevágósági transzformáció. Vektor.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Geometria Hasonlóság és kapcsolódó tételek	Órakeret 56 óra
Előzetes tudás	Egybevágósági transzformációk. A háromszögek egybevágóságának alapesetei. Számítási és mértani közép. A számítási és a mértani közép közötti egyenlőtlenség.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A geometriai szemlélet, látásmód fejlesztése. A definíciók és tételek pontos ismerete. Bizonyítások gyakorlása. Tájékozódás valóságos viszonyokról térkép és egyéb vázlatok alapján. Valós probléma geometriai modelljének megalkotása, számítások a modell alapján, az eredmények összevetése a valósággal. Számítógép használata geometriai feladatokban.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A párhuzamos szelők tétele és megfordítása, következmények. Szögfelező tétel. A párhuzamos szelőszakaszok tétele. Szakasz arányos osztása. Negyedik arányos szerkesztése.		

A középpontos hasonlóság fogalma és tulajdonságai. A hasonlósági transzformáció fogalma és tulajdonságai. Szerkesztési, számítási, bizonyítási feladatok. Euler-egyenes.	<i>Földrajz:</i> térképek. <i>Vizuális kultúra:</i> építészeti tervrajzok. <i>Fizika:</i> optikai eszközök nagyítása.
Hasonló ponthalmazok. A háromszögek hasonlóságának alapesetei. A sokszögek hasonlósága. Heron-képlet A hasonló síkidomok területének aránya. A hasonló testek felszínének és térfogatának aránya. Annak tudatosítása, hogy kicsinyítésnél, nagyításnál a lineáris méretek, a felszín és térfogat nem egyformán változik.	<i>Fizika:</i> hasonló háromszögek alkalmazása – lejtőmozgás, geometriai optika. <i>Biológia-egészségtan:</i> példák arra, amikor az a hasznos, hogy adott térfogathoz nagy felszín, illetve, amikor adott térfogathoz kis felszín tartozzon.
Arányossági tételek háromszögekben. Magasságtétel, befogótétel. A számtani és a mértani közép közötti egyenlőtlenség geometriai bizonyítása. Mértani közép szerkesztése. Egyszerű szélsőérték-feladatok. Ceva és Menelaosz tétele.	<i>Vizuális kultúra:</i> festészet, építészet. <i>Ének-zene:</i> az aranymetszés megjelenése zenei művekben.
Két kör közös érintői. Középponti szög, a hozzá tartozó körív és körcikk. Szögek mérése. Kerületi és középponti szögek tétele. Kerületi szögek tétele. Látószögekörív. Húrnégyszög tétele és megfordítása. Feuerbach-kör. Érintőnéyszögek tétele és megfordítása. A talpponti háromszög tulajdonságai. Ptolemaiosz-tétel. Érintő és szelőszakaszok tétele. Szelőszakaszok tétele. Aranymetszés. Pontnak körre vonatkozó hatványa.	
További nem távolságtartó transzformációk. Merőleges affinitás. Kapcsolat a függvénytranszformációkkal. Inverzió és tulajdonságai.	
Matematikatörténet: Euler. Ptolemaiosz, Feuerbach, Héron.	

Kulcsfogalmak/ fogalmak	Hasonlósági transzformáció, hasonló ponthalmaz, számtani és mértani közép.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Függvények Algebrai függvények	Órakeret 37 óra
Előzetes tudás	Halmazok. Hozzárendelés fogalma. Grafikonok készítése, olvasása. Pontok ábrázolása koordináta-rendszerben. Lineáris függvények, fordított arányosság függvénye.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A tanult függvények felidézése. Függvénytranszformációk algebrai és geometriai megjelenítése. Összefüggések, folyamatok megjelenítése matematikai formában (függvénymodell), vizsgálat a grafikon alapján. A vizsgálat szempontjainak kialakítása. Számítógép bevonása a függvények ábrázolásába, vizsgálatába. Logikus, pontos gondolkodás, fogalmazás fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Függvény fogalma. Rendszerező ismétlés. Értelmezési tartomány, értékkészlet. A függvény megadási módjai, ábrázolása, jellemzése: zérushely, monotonitás, szélsőérték. Új fogalmak: periodicitás, paritás, korlátosság. (Pontos definíciók. Néhány esetben a tagadás megfogalmazása is: pl. egy függvény nem páros, ha...) Kapcsolat: logika elemei – bármely, van olyan, negáció. Hétköznapi állítások tagadása. Pontos fogalmazás.		<i>Informatika:</i> függvényábrázolás, grafikonkészítés számítógépes program segítségével. <i>Magyar nyelv és irodalom:</i> hétköznapi és szaknyelvi szóhasználat.
Fordított arányosság, elsőfokú törtfüggvény.		<i>Fizika; kémia:</i> fordítottan arányos mennyiségek.
Lineáris függvények. Rendszerező ismétlés. Lineáris kapcsolatok felfedezése a hétköznapiakban.		<i>Fizika; kémia:</i> egyenesen arányos mennyiségek.
Másodfokú függvények. Teljes négyzetté kiegészítés. Hatványfüggvények. Negatív egész kitevőjű hatványfüggvények. Abszolútérték-függvény. (Több abszolút értéket tartalmazók is.) Egészrész-, törtrész-, előjelfüggvény, Dirichlet-féle függvény. Gyökfüggvények. Függvények inverze. Összetett függvények.		
Exponenciális függvények.		
Logaritmus függvények.		<i>Fizika:</i> régészeti leletek –

	kormeghatározás.
Függvénytranszformációk. A tanult függvények többlépéses transzformációi. $f(ax + b)$ ábrázolása A transzformációk rendszerezése, transzformációs sorrend. $f(x)$ és $f(x)$ ábrázolása. Adott tulajdonságú függvények konstruálása.	
A sorozat fogalma, megadása, ábrázolása. Korábbi ismeretek rendszerező ismétlése. Sorozat megadása rekurzióval – Fibonacci-sorozat – aranymetszés. Rekurzív sorozat n-edik elemének megadása. Matematikatörténet: Fibonacci.	<i>Informatika:</i> algoritmusok.
Számtani sorozat. A számtani sorozat n-edik tagja. A számtani sorozat első n tagjának összege. Mértani sorozat. A mértani sorozat n-edik tagja. A mértani sorozat első n tagjának összege. Számítási feladatok számtani és a mértani sorozatokra. Szöveges feladatok gyakorlati alkalmazásokkal. A számtani sorozat mint lineáris és a mértani sorozat mint exponenciális függvény összehasonlítása. Gyakorlati alkalmazások – kamatos kamat számítása. Törlesztési feladatok. Pénzügyi alapfogalmak – kamatos kamat, törlesztőrészlet, hitel, THM, gyűjtőjáradék. Véges sorok összegzése. Számtani és mértani sorozatból előállított szorzatok összegzése. Teleszkópos összegek.	<i>Fizika; kémia; biológia-egészségtan; földrajz; történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> lineáris és exponenciális folyamatok. <i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> hitel – adósság – eladósodás.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Függvény, értelmezési tartomány, értékkészlet, zérushely, monotonitás, szélsőérték, paritás. Függvénygrafikon, függvénytranszformáció. Sorozat, számtani sorozat, mértani sorozat, kamatos kamat, rekurzív sorozat.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Függvények. Hegyesszőgek szögfüggvényei, szögfüggvények általánosítás	Órakeret 20 óra
Előzetes tudás	Hasonlóság alkalmazása számolási feladatokban. Pitagorasz-tétel.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Síkbeli és térbeli ábra készítése a valós geometriai problémáról. Számítási feladatok, a megoldáshoz alkalmas szögfüggvény megtalálása. Számológép, számítógép használata.	

Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Távolságok, magasságok meghatározása arányokkal. A valóság kicsinyített ábrájáról szögeket és szakaszokat határozunk meg méréssel és számolással. A hegyesszögek szögfüggvényeinek definíciója. Szögfüggvény értékének meghatározása számológéppel. Számítási feladatok szögfüggvények használatával síkban és térben.		<i>Fizika:</i> lejtőn mozgó testre ható erők kiszámítása.
Pótszögek szögfüggvényei. Összefüggések egy hegyesszög szögfüggvényei között. Egyszerű trigonometrikus összefüggések bizonyítása. Nevezetes szögek szögfüggvényei: 30° ; 60° ; 45° . (Megtanulandók.) 18° , 36° , 54° , 72° . (Kiszámolás az „aranyháromszögből”.)		
A szögfüggvények általános értelmezése. Forgásszög, egységvektor, vektorkoordináták. A szögfüggvények előjele a különböző síknegyedekben. Szögfüggvények közötti összefüggések. Egyszerű trigonometrikus összefüggések bizonyítása. A trigonometrikus függvények. A szögfüggvények értelmezési tartománya, értékkészlete, zérushelyek, szélsőérték, periódus, monotonitás. A trigonometrikus függvények transzformáltjai, függvényvizsgálat. Egyszerű trigonometrikus egyenletek.		<i>Fizika:</i> harmonikus rezgőmozgás, hullámmozgás leírása. <i>Informatika:</i> grafikonok elkészítése számítógépes programmal.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Szögfüggvény.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Statisztika, valószínűség	Órakeret 30 óra
Előzetes tudás	Kombinatorikai ismeretek.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A valószínűség és a relatív gyakoriság fogalmának mélyítése, kapcsolatuk belátása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Véletlen jelenségek megfigyelése. Kocka- és pénzérmedobások – csoportmunka.		<i>Informatika:</i> véletlen jelenségek számítógépes szimulációja.
Esemény, biztos esemény, lehetetlen esemény, komplementer esemény. Műveletek eseményekkel. Egyszerűbb események valószínűsége. Klasszikus valószínűségi modell.		

A valószínűség meghatározása kombinatorikus eszközökkel.	
Geometriai valószínűség. Feltételes valószínűség, függetlenség. Teljes valószínűség tétele, Bayes tétele.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Esemény, valószínűség.

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	<i>Gondolkodási és megismerési módszerek</i> – Halmazműveletek alkalmazása számhalmazokra, ponthalmazokra. – Logikai műveletek és tulajdonságaik ismerete. – Definíció, tétel felismerése, az állítás és megfordításának felismerése; bizonyítás gondolatmenetének követése. – Bizonyítási módszerek ismerete, a logikai szita és skatulyaelv alkalmazása feladatmegoldás során. – Konstruktív feladatok megoldása, lehetetlenség bizonyítása. – Gráfok használata gondolatmenet szemléltetésére.
	<i>Számelmélet, algebra</i> – Racionális és irracionális számok, a valós számok halmazának szemléletes fogalma, véges és végtelen tizedes törtek, számegyenes alkalmazása. – Számok normálalakja, normálalakkal végzett műveletek alkalmazása. – Oszthatóság, a számelmélet alaptétele, alkalmazása. – Legnagyobb közös osztó, legkisebb közös többszörös ismerete, alkalmazása. – Prímekre vonatkozó tételek, sejtések ismerete. – Algebrai kifejezésekkel végzett műveletek, azonosságok alkalmazása. – A gyökvonás fogalmának ismerete, a gyökvonás azonosságainak alkalmazása, gyökös egyenletek megoldása. – Első- és másodfokú, és másodfokúra visszavezethető egyenletek, egyenlőtlenségek, egyenletrendszerek, szóveges feladatok megoldása. – Másodfokú függvényekre vezető szélsőérték-problémák megoldása. – Nevezetes közepek alkalmazása szélsőérték-problémák megoldásában. – A számológép használata.
	<i>Geometria</i> – Tételek ismerete, távolság és szög fogalma, mérése. – Nevezetes ponthalmazok rendszerezése, alkalmazása. – A kör és részeinek ismerete. – Körrel kapcsolatos tételek alkalmazása (kerületi és középponti szögek tétele, húrnégyszögek és érintőnéyszögek tételei). – Egybevágósági és hasonlósági transzformációk ismerete, alkalmazása szerkesztési és bizonyítási feladatokban, a művészetekben való alkalmazás ismerete. – Egybevágó ponthalmazok, hasonló ponthalmazok tulajdonságainak ismerete, alkalmazása.

	– Vektor fogalmának, vektorműveleteknek az ismerete. Vektorfelbontás, vektorkoordináták meghatározása adott bázisrendszerben. – Háromszögek, négyszögek, sokszögek szögei, nevezetes vonalainak, köreinek ismerete. Az ismeretek alkalmazása számítási, szerkesztési és bizonyítási feladatokban. – A Pitagorasz-tétel és a Thalész-tétel alkalmazása. – Hegyesszögek szögfüggvényeinek értelmezése, számolás szögfüggvényekkel. Szögfüggvények közötti összefüggések ismerete, alkalmazása. – Ceva-, Menelaosz-, Ptolemaiosz-, Euler-tétel ismerete, alkalmazása. Trigonometria – A hegyesszögek szögfüggvényei. – A szögfüggvények általánosítása. <i>Függvények, sorozatok</i> – A függvény fogalmának mélyülése. Új függvényjellemzők ismerete: korlátosság, periodicitás. – Függvény ábrázolása, jellemzése. – Függvénytranszformációk elvégzése. – Számítási és mértani sorozat. – Mindennapjainkhoz, más tantárgyakhoz kapcsolódó folyamatok elemzése a megfelelő függvény grafikonja alapján. <i>Valószínűség, statisztika</i> – Véletlen esemény, biztos esemény, lehetetlen esemény, véletlen kísérlet, esély/valószínűség fogalmak ismerete, használata. A műveletek elvégzése az eseménytérben. – A valószínűség klasszikus modelljének alkalmazása. – A geometriai valószínűség alkalmazása.

11–12. évfolyam

Ez a szakasz az eddigi matematikatanulás szintézisét adja, és egyben kiteljesíti a kapcsolatokat a többi tantárggyal, valamint a mindennapi élet matematikaigényes elemeivel. A matematikatanulásban kialakult rendszeresség, problémamegoldó képesség az élet legkülönbözőbb területein segíthet. Ezt célszerű tudatosítani a tanulóknál.

Ez a kerettantervi elem a matematika főiskolai-egyetemi tanulására való felkészítést célozza meg. A problémamegoldó képességen túl fontos az önálló rendszerezés, lényegkiemelés, történeti áttekintés készségének kialakítása, az alkalmazási lehetőségek megtalálása, a kapcsolatok keresése különböző témakörök között.

Ebben az időszakban áttekintését adjuk a korábbi évek ismereteinek, eljárásainak, problémamegoldó módszereinek, miközben sok, gyakorlati és elméleti területen széles körben használható tudást is közvetítünk, amelyek összetettebb problémák megoldását is lehetővé teszik. Az érettségi előtt már elvárható a tanulóktól többféle készség és ismeret együttes alkalmazása. Minden témában hangsúlyosan kell kitérnünk a gyakorlati alkalmazásokra, az ismeretek más tantárgyakban való felhasználhatóságára.

A sorozatok, kamatos kamat témakör kiválóan alkalmas a pénzügyi, gazdasági problémákban való jártasság kialakításra. A korábbiaknál is nagyobb hangsúlyt kell fektetni a

különböző gyakorlati problémák optimumát kereső feladatokra. Ezért az ilyen problémák elemi megoldását külön fejezetként iktatjuk be.

Az analízis témakörben a szemléletesség segíti a problémák átlátását, az egzaktság pedig a felsőfokú képzésre való készülést.

A rendszerező összefoglalás, túl azon, hogy az eddigi matematikatanulás szintézisét adja, mintaként szolgálhat a későbbiekben is bármely területen végzett összegző munkához.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Gondolkodási módszerek, halmazok, matematikai logika, kombinatorika, gráfok	Órakeret 15 óra
Előzetes tudás	Halmaz fogalma, halmaz számossága. Kölsönösen egyértelmű hozzárendelés. Bizonyítási módszerek.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Korábban megismert fogalmak ismételése, elmélyítése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Számhalmazok. Számhalmazok bővítésének szükségessége a természetes számoktól a komplex számokig. Algebrai számok, transzcendens számok. Halmazok számossága. Halmazok ekvivalenciája. Számosság. Végtelen és véges halmazok. Megszámlálható és nem megszámlálható halmazok. Kontinuumsejtés. Matematikátörténet: Cantor, Hilbert, Gödel.		<i>Filozófia:</i> Gondolati rendszerek felépítése. Bizonyíthatóság.
A matematika felépítése. Fogalmak, alapfogalmak, axiómák, tételek, sejtések. Műveletek a matematikában. Műveleti tulajdonságok. Relációk a matematikában és a mindennapi életben. Relációtulajdonságok. Bizonyítási módszerek áttekintése. Direkt, indirekt bizonyítás, skatulyaelv, teljes indukció. Tételek megfordítása.		<i>Filozófia:</i> Gondolati rendszerek felépítése. Állítások igazolásának szükségessége.
Kulcsfogalmak/fogalmak	Művelet, reláció. Halmazok számossága, megszámlálható és nem megszámlálható halmaz. Bizonyítási módszer. A matematika axiomatikus felépítése.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Trigonometria	Órakeret 40 óra
Előzetes tudás	Vektorokkal végzett műveletek. Hegyesszögek szögfüggvényei, a szögfüggvények általános értelmezése, szögmérés fokban és radiánban, szögfüggvények közötti egyszerű összefüggések, trigonometrikus	

	függvények.
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A geometriai látásmód fejlesztése. A művelet fogalmának bővítése egy újszerű művelettel, a skaláris szorzással. Algebrai és geometriai módszerek közös alkalmazása számítási, bizonyítási feladatokban. A tanultak felfedezése más tudományterületeken is. A függvényszemlélet alkalmazása az egyenletmegoldás során, végtelen sok megoldás keresése.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
A vektorok koordinátaival végzett műveletek és tulajdonságaik. A vektor 90° -os elforgatottjának koordinátái.	
Két vektor skaláris szorzata. A skaláris szorzat tulajdonságai. A skaláris szorzás alkalmazása számítási és bizonyítási feladatokban. Merőleges vektorok skaláris szorzata. Szükséges és elégséges feltétel. Két vektor skaláris szorzatának kifejezése a vektorkoordináták segítségével. A skaláris szorzat és a Cauchy-egyenlőtlenség kapcsolata.	<i>Fizika:</i> munka, elektromosságtan.
A háromszög területének kifejezése két oldal és a közbezárt szög segítségével. A háromszög egy oldalának kifejezése a köré írt kör sugara és szemközti szög segítségével. Szinusztétel. Koszinusztétel. A tételek pontos kimondása, bizonyítása. Kapcsolat a Pitagorasz-tétellel. Általános háromszög adatainak meghatározása. Egyértelműség vizsgálata. Szög, távolság, terület meghatározása. Bizonyítási feladatok.	<i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> ponthalmazok adatainak meghatározása. <i>Földrajz:</i> távolságok, szögek kiszámítása – terepmérési feladatok. GPS-helymeghatározás.
Szögfüggvények közötti összefüggések. Addíciós tételek: – két szög összegének és különbségének szögfüggvényei, – egy szög kétszeresének szögfüggvényei, – félszögek szögfüggvényei, – két szög összegének és különbségének szorzattá alakítása. A trigonometrikus azonosságok használata, több lehetőség közül a legalkalmasabb összefüggés megtalálása. Trigonometrikus kifejezések értékének meghatározása. Háromszögekre vonatkozó feladatok addíciós tételekkel. Tangenstétel.	
Trigonometrikus egyenletek. (Ekvivalens átalakítások.) Trigonometrikus egyenlőtlenségek. Trigonometrikus egyenletrendszerek. Paraméteres trigonometrikus feladatok. Időtől függő periodikus jelenségek vizsgálata.	<i>Fizika:</i> rezgőmozgás, adott kitéréshez, sebességhez, gyorsuláshoz tartozó időpillanatok

Trigonometrikus kifejezések szélsőértékének keresése.		meghatározása.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Skáláris szorzat, szinusztétel, koszinusztétel, addíciós tétel, trigonometrikus azonosság, egyenlet.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Geometria. Kúpszeletek	Órakeret 10 óra
Előzetes tudás	Nevezetes ponthalmazok.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A sík- és térgeometriai szemlélet, látásmód fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Parabolát, ellipszist, hiperbolát jellemző paraméterek. Kúpszeletek érintői. Kúpszeletek származtatása (Dandelin-gömbök). Mértani helyek.		<i>Fizika:</i> csillagászat.
Kulcsfogalmak	Parabola, ellipszis, hiperbola, fókuszpont, vezéregyenes.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Koordinátagéometria	Órakeret 54 óra
Előzetes tudás	Koordináta-rendszer, vektorok, vektorműveletek megadása koordinátákkal. Ponthalmazok koordináta-rendszerben. Függvények ábrázolása. Elsőfokú, másodfokú egyenletek, egyenletrendszerek megoldása. A parabola pontjainak tulajdonsága: fókuszpont, vezéregyenes.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Elemi geometriai ismeretek megközelítése új eszközzel. Geometriai problémák megoldása algebrai eszközökkel. Számítógép használata.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A Descartes-féle koordináta-rendszer. A helyvektor és a szabadvektor. Rendszerező ismételtes.		<i>Informatika:</i> számítógépes program használata.
Vektor abszolút értékének kiszámítása. Két pont távolságának kiszámítása. A Pitagorasz-tétel alkalmazása. Két vektor hajlásszöge. Skáláris szorzat használata.		
Szakasz osztópontjának koordinátái. A háromszög súlypontjának koordinátái. Elemi geometriai ismereteket alkalmazása, vektorok használata, koordináták számolása.		<i>Fizika:</i> ponthalmazok tömegközéppontja.

Az egyenes helyzetét jellemző adatok: irányvektor, normálvektor, irányszög, iránytangens. A különböző jellemzők közötti kapcsolat értéke, használata. Az egyenes egyenletei. – Adott pontra illeszkedő, adott normálvektorú egyenes, illetve sík egyenlete. – Adott pontra illeszkedő, adott irányvektorú egyenes egyenlete síkban, egyenletrendszere térben. – Iránytényezős egyenlet. Geometriai feladatok megoldása algebrai eszközökkel. Kétismeretlenes lineáris egyenlet és az egyenes egyenletének kapcsolata. A feladathoz alkalmas egyenlettípus kiválasztása. Két egyenes párhuzamosságának és merőlegességének a feltétele. Két egyenes metszéspontja. Két egyenes hajlásszöge. Skaláris szorzat használata.	<i>Fizika:</i> mérések értékelése. <i>Informatika:</i> számítógépes program használata.
A kör egyenlete. Kétismeretlenes másodfokú egyenlet és a kör egyenletének kapcsolata. Kör és egyenes kölcsönös helyzete. A kör érintőjének egyenlete. Két kör közös pontjainak meghatározása. Másodfokú, kétismeretlenes egyenletrendszer megoldása. A diszkrimináns vizsgálata, diszkusszió. Szerkeszthetőségi kérdések. Két kör közös érintőinek egyenlete.	<i>Informatika:</i> számítógépes program használata.
A parabola tengelyponti egyenlete. A parabola és a másodfokú függvény. A parabola és az egyenes kölcsönös helyzete. A diszkrimináns vizsgálata, diszkusszió.	<i>Fizika:</i> geometriai optika, fényszóró, visszapillantó tükör.
Ellipszis és hiperbola egyenlete.	<i>Fizika:</i> égitestek pályája.
Összetett feladatok megoldása paraméter segítségével vagy a szerkesztés menetének követésével. Mértani helyek keresése. Apollóniosz-kör. Merőleges affinitással kapott mértani helyek. Ponthalmazok a koordinátasíkon. Egyenlőtlenséggel megadott egyszerű feltételek. Lineáris programozási feladat.	<i>Informatika:</i> több feltétel együttes vizsgálata.
Térbeli koordináta geometria. Vektorok vektoriális szorzata. Egyenes egyenletrendszere. Sík egyenlete. Egyenes és sík metszéspontja.	

Kulcsfogalmak/ fogalmak	Vektor, irányvektor, normálvektor, iránytényező. Egyenes, kör, parabola, ellipszis és hiperbola egyenlete.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Sorozatok	Órakeret 30 óra
Előzetes tudás	Számtani sorozat, mértani sorozat fogalma, egyszerű alapösszefüggések.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A hétköznapi életben, matematikai problémában a sorozattal leírható mennyiségek észrevétele. Sorozatok megadási módszereinek alkalmazása. Összefüggések, képletek hatékony alkalmazása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Sorozatok korlátossága, monotonitása, konvergenciája. A határérték szemléletes és pontos definíciói. Műveletek konvergens sorozatokkal. Konvergens és divergens sorozatok. Nevezetes sorozatok határértéke. Konvergens sorozatok tulajdonságai, konvergenciakritériumok. Torlódási pont. Konvergens sorozatnak egy határértéke van. Minden konvergens sorozat korlátos. Monoton és korlátos sorozat konvergens. Az e szám. Konvergens sorozatokra vonatkozó egyenlőtlenségek. Rendőrlv.		
Végtelen sorok. Végtelenen sor konvergenciája, összege. Végtelen mértani sor. Szakaszos végtelen tizedes tört átváltása. További példák konvergens sorokra. Teleszkópos összegek. Négyzetszámok reciprokainak összege. Példák nem konvergens sorokra. Harmonikus sor. Feltételesen konvergens sorok. Cantor-axióma. A kör kerülete.		
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Korlátosság, monotonitás, konvergencia, divergencia. Sor, sor összege, végtelen mértani sor.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Nevezetes egyenlőtlenségek, szélsőérték-feladatok elemi megoldása	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	Nevezetes azonosságok ismerete. Középek és sorrendjük ismerete két és több változóra.	
A tematikai egység	Gyakorlati problémák matematikai modelljének felállítása. A modell	

nevelési-fejlesztési céljai	hatókörének vizsgálata, a kapott eredmény összevetése a valósággal. A szélsőérték-problémához illő megoldási mód kiválasztása. Gyakorlat optimális megoldások keresésében.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Azonos egyenlőtlenségek. Rendezési tétel. Bernoulli-egyenlőtlenség. Cauchy-egyenlőtlenség. Jensen-egyenlőtlenség. (Bizonyítás nélkül, szemléletes képpel.)		<i>Környezetvédelem:</i> legrövidebb utak és egyéb optimális módszerek keresése.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Szélsőértékhely, szélsőérték.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Folytonosság, differenciálszámítás	Órakeret 54 óra
Előzetes tudás	Függvények megadása, értelmezési tartomány, értékészlet. Függvények jellemzése: zérushely, korlátosság, szélsőérték, monotonitás, paritás, periodicitás. Sorozatok határértéke.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Megismerkedés a függvények vizsgálatának új módszerével. A függvény folytonossága és határértéke fogalmának megalapozása. A differenciálszámítás módszereinek használata a függvények lokális és globális tulajdonságainak vizsgálatára. A matematikán kívüli területeken – fizika, közgazdaságtan – is alkalmazások keresése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A valós számok halmazán értelmezett függvények jellemzése. Korábbi ismeretek rendszerező ismétlése.		<i>Informatika:</i> számítógépes szoftver alkalmazása függvények grafikonjának megrajzolására.
A függvények folytonossága. Példák folytonos és nem folytonos függvényekre. A folytonosság definíciói. Intervallumon folytonos függvények. Korlátos és zárt intervallumon folytonos függvények tulajdonságai.		<i>Fizika:</i> példák folytonos és diszkrét mennyiségekre.
Függvény határértéke. A függvények határértékének szemléletes fogalma, pontos definíciói. Jelölések. Függvények véges helyen vett véges; véges helyen vett végtelen; végtelenben vett véges; végtelenben vett végtelen határértéke. A sorozatok és a függvények határértékének kapcsolata. A $\frac{\sin x}{x}$ függvény vizsgálata, az $x = 0$ helyen vett határértéke.		<i>Informatika:</i> a határérték számítógépes becslése. <i>Fizika:</i> felhasználás $\sin x$, illetve $\tan x$ közelítésére kis szög esetében.

Bevezető feladatok a differenciálhányados fogalmának előkészítésére. A függvénygörbe érintőjének iránytangense. A pillanatnyi sebesség meghatározása.	<i>Fizika:</i> Az út-idő függvény és a pillanatnyi sebesség kapcsolata. A fluxus és az indukált feszültség kapcsolata. <i>Biológia-egészségtan:</i> populáció növekedésének átlagos sebessége.
A differenciálhatóság fogalma. A különbségi hányados függvény, a differenciálhányados (derivált), a deriváltfüggvény. Példák nem differenciálható függvényekre is. Grafikon érintőjének egyenlete Kapcsolat a differenciálható és a folytonos függvények között. Alapfüggvények deriváltja: Konstans függvény, x^n, trigonometrikus függvények deriváltja. Műveletek differenciálható függvényekkel. Függvény konstansszorosának deriváltja, összeg-, szorzat-, hányados-, összetett függvény deriváltja. Inverz függvény deriváltja. Exponenciális és logaritmushüggvény deriváltja. Magasabb rendű deriváltak. Matematikatörténet: Fermat, Leibniz, Newton, Cauchy, Weierstrass.	<i>Fizika:</i> harmonikus rezgőmozgás kitérése, sebessége, gyorsulása – ezek kapcsolata.
A függvény tulajdonságai és a derivált kapcsolata. – Lokális növekedés, fogyás – intervallumon monoton függvény. – Szélsőérték – lokális szélsőérték, abszolút szélsőérték. A szükséges és az elégséges feltételek pontos megfogalmazása, alkalmazása. Középértéktételek. Rolle- és Lagrange-tétel. L'Hospital-szabály.	<i>Fizika:</i> fizikai tartalmú függvények (pl. út-idő, sebesség-idő) deriváltjainak jelentése.
Konvexitás vizsgálata deriválással. A konvexitás definíciója. Inflexiós pont. A második derivált és a konvexitás kapcsolata.	
Függvényvizsgálat differenciálszámítással. Összevetés az elemi módszerekkel.	
Gyakorlati jellegű szélsőérték-feladatok megoldása. A differenciálszámítás és az elemi módszerek összevetése.	<i>Fizika:</i> Fermat-elv, Snellius–Descartes-törvény. Fizikai jellegű szélsőérték-problémák.

Kulcsfogalmak/ fogalmak	Függvényfolytonosság, -határérték. Különbségi hányados függvény, derivált, deriváltfüggvény, magasabb rendű derivált. Monotonitás, lokális szélsőérték, abszolút szélsőérték. Konvex, konkáv függvény.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Integrálszámítás	Órakeret 44 óra
Előzetes tudás	Folytonos függvények fogalma. Sorozatok, véges sorok. Differenciálási szabályok ismerete.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az integrálszámítás módszereivel találkozva a közelítő módszerek ismeretének bővítése. A függvény alatti terület alkalmazásai a matematika és a fizika több területén.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Bevezető feladatok az integrál fogalmához. Függvény grafikonja alatti terület. A megtett út és a sebesség-idő grafikon alatti terület. A munka kiszámítása az erő-út grafikon alatti terület alapján.		
Alsó és felső közelítő összegek. Az intervallum felosztása, a felosztás finomítása. Közelítés véges összegekkel. A határozott integrál fogalma, jelölése. A szemléletes megközelítésre alapozva eljutás a pontos definícióig. Példa nem integrálható függvényre is. Negatív függvény határozott integrálja. A határozott integrál és a terület-előjeles terület. Az integrál közelítő kiszámítása. Számítógépes szoftver használata a határozott integrál szemléltetésére. Matematikatörténet: Bernhard Riemann.		<i>Informatika:</i> számítógépes szoftver használata.
Az integrálhatóság szükséges és elegendő feltétele. Korlátos és monoton függvények integrálhatósága. A határozott integrál tulajdonságai.		<i>Fizika:</i> A munka és a mozgási energia. Elektromos feszültség két pont között, a potenciál. Tehetlenségi nyomaték. Ponthalmaz tömegközéppontja. A hidrosztatikai nyomás és az edény oldalfalára ható erő. Effektív áramerősség.
Az integrál mint a felső határ függvénye. Integrálfüggvény. Folytonos függvény integrálfüggvényének deriváltja. Kapcsolat a differenciálszámítás és az integrálszámítás		

között. A primitív függvény fogalma. A primitív függvények halmaza – a határozatlan integrál: – hatványfüggvény, polinomfüggvény, – trigonometrikus függvények, – exponenciális függvény, logaritmikusfüggvény. A Newton-Leibniz-tétel. Integrálási módszerek: - Integrálás helyettesítéssel. - Parciális integrálás. Matematikatörténet: Newton, Leibniz, Euler.		
Az integrálszámítás alkalmazása matematikai és fizikai problémákra. Két függvénygörbe közötti terület meghatározása. Forgástest térfogatának meghatározása. Henger, kúp, csonka kúp, gömb, gömbszelet térfogata. Az integrálás közelítő módszerei.		<i>Fizika:</i> Potenciál, munkavégzés elektromos, illetve gravitációs erőterben. Váltakozó áram munkája, effektív áram és feszültség. Newton munkássága.
Néhány egyszerűbb improprius integrál. Néhány hatványsor. Hatványsorok szerepe a matematikában, fizikában, informatikában. Hogyan számolnak az egyszerű számológépek 12 jegy pontossággal?		
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Alsó és felső közelítő összeg, határozott integrál. Primitív függvény, határozatlan integrál. Newton-Leibniz-tétel. Forgástest térfogata.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Térgeometria	Órakeret 40 óra
Előzetes tudás	Területszámítás, kerületszámítás, síkidomok tulajdonságai, nevezetes pontthalmazok.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Áttekinthető kép kialakítása a térgeometriáról, a felszín- és térfogatszámítás módszereiről.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Testek származtatása. Szabályos testek. Tételek szögének és távolságának meghatározása különböző testek esetén.		<i>Vizuális kultúra:</i> axonometria. <i>Kémia:</i> kristályok. <i>Művészetek:</i> szimmetriák
A területszámítás alapelvei. Néhány egyszerűbb pontthalmaz területének levezetése az		<i>Informatika:</i> tantárgyi szimulációs

alapelvekből. A területszámítás módszereinek áttekintése. Területszámítási módszerek alkalmazása a matematika más témaköreiben.	programok használata (geometriai szerkesztőprogram)
A térfogatszámítás alapelvei. Néhány egyszerűbb test térfogatának levezetése az alapelvekből. Téglatest, hasáb, henger, gúla, kúp. A térfogatszámítás néhány új eleme. Cavalieri-elv. Csonka gúla térfogata. Érintőpoliéderek térfogata. Ponthalmazok felszíne, hálóját. Csonka kúp felszíne. Gömb térfogata, felszíne.	<i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> a mindennapjainkban előforduló térbeli alakzatok modellje, absztrakciója. <i>Vizuális kultúra:</i> építészet.
Tetraéderekre vonatkozó tételek. Ortogonalis tetraéder. Tetraéder és paralelepipedon. Euler-féle poliédertétel. Testekbe, illetve testek köré írható gömb.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Felszín, térfogat, hengerverszerű test, kúpszerű test, forgástest, csonka gúla, csonka kúp.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Statisztika, valószínűség	Órakeret 24 óra
Előzetes tudás	Adatok elemzése, táblázatok, grafikonok használata. Terjedelem, átlag, medián, módusz, szórás. Klasszikus valószínűségi modell.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A valószínűség fogalmának bővítése, mélyítése. A kombinatorikai ismeretek alkalmazása valószínűség meghatározására. Ismeretek rendszerezése. Tapasztalatszerzés újabb kísérletekkel, a kísérletek kiértékelése, következtetések. Diagram készítése, olvasása. Táblázat értelmezése, készítése. Számítógép használata az adatok rendezésében, értékelésében, ábrázolásában.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Statisztikai adatok gyűjtése, elemzése és ábrázolása. Adatok rendezése, elemzése, táblázatba rendezése, ábrázolása grafikonokon, osztályokba sorolása. Statisztikai mintavétel. Mintavétel visszatevéssel, visszatevés nélkül. Közzvélemény-kutatás. Statisztikai évkönyv. Minőség-ellenőrzés. Adathalmazok jellemzői: terjedeleme, átlag, medián, módusz, szóródásmértékek.		<i>Informatika:</i> táblázatkezelő, adatbázis-kezelő program használata. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> választások. <i>Földrajz:</i> időjárási, éghajlati és gazdasági statisztikák.

	<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek: történelmi, társadalmi témák vizuális ábrázolása (táblázat, diagram).</i>
Valószínűségi változók, nevezetes eloszlások. Várható érték. Szórás. Csebisev-egyenlőtlenség. Markov-egyenlőtlenség. Nagy számok törvénye. Matematikatörténet: Pólya György, Rényi Alfréd.	<i>Informatika: véletlen jelenségek számítógépes szimulációja.</i>
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Módusz, medián, átlag, szóródás, valószínűségi változó, eloszlás.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Algebra. Lineáris algebra	Órakeret 15 óra
Előzetes tudás	Vektor, reláció, művelet, műveleti tulajdonságok.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A vektor fogalmának bővítése, mátrix ismerete, mátrixműveletek megismerése, alkalmazása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Determináns. Sarrus-szabály. Kifejtési tétel. Determinánsra vonatkozó tételek. Sor- és oszlopvektorok, mátrixok. Vektorok és mátrixok összeadása, számmal való szorzása. Lineáris kombináció, lineáris függőség, függetlenség. Lineáris vektortér, a vektortér bázisa. Lineáris egyenletrendszerek. A lineáris programozás elemei. Mátrixok inverze.		
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Vektor, mátrix, lineáris egyenletrendszer, determináns.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Algebra. Komplex számok	Órakeret 15 óra
Előzetes tudás	Valós számok, és valós számok körében végzett műveletek. Trigonometriai ismeretek.	

A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Számhalmazok bővítésének elvei.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
Számhalmazok. Számhalmazok bővítésének szükségessége a természetes számoktól a komplex számokig. Algebrai számok, transzcendens számok. Komplex számok, komplex számsík. Műveletek komplex számokkal. Geometria feladatok megoldása komplex számok alkalmazásával.	
Kulcsfogalmak/fogalmak	Komplex számok, komplex számsík.

Tematikai egység/Fejlesztési cél	Szabadon választható témakör	Órakeret 15 óra
Előzetes tudás	A témakörhöz szükséges tudás.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A témakörnek megfelelően.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A témakörnek megfelelően.		
Kulcsfogalmak/fogalmak	A témakör kulcsfogalmai.	

Tematikai egység/Fejlesztési cél	Rendszerező összefoglalás	Órakeret 86 óra
Előzetes tudás	A 4 év matematika-tananyaga.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Ismeretek rendszerezése, alkalmazása az egyes témakörökben. Felkészítés az emelt szintű érettségire: az önálló rendszerzés, lényegkiemelés, történeti áttekintés készségének kialakítása, alkalmazási lehetőségek megtalálása. Kapcsolatok keresése különböző témakörök között. Elemzőkészség, kreativitás fejlesztése. Felkészítés a felsőfokú oktatásra.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Gondolkodási módszerek Halmazok, matematikai logika Halmazok, megadási módjaik, részhalmaz, kiegészítő halmaz. Halmazok közötti műveletek. Végtelen halmazok elmélete; számosságok. Állítások, logikai értékük.		<i>Filozófia:</i> gondolati rendszerek felépítése, fejlődése.

Negáció, konjunkció, diszjunkció, implikáció, ekvivalencia. Univerzális és egzisztenciális kvantor. Kombinatorika, gráfok, algoritmusok Permutáció, variáció, kombináció. Binomiális tétel. Pascal-háromszög. Elemi gráfelméleti ismeretek. Euler-féle poliédertétel. A bizonyítások fejlődése és a bizonyítási módszerek változása. Nevezetes sejtések.	
Algebra és számelmélet Műveletek kifejezésekkel Algebrai kifejezések átalakításai, nevezetes szorzatok. A hatványozás azonosságai. Matematikai fogalmak fejlődése, permanenciaelv. Gyökös kifejezések átalakításai. Exponenciális és logaritmikus kifejezések átalakításai. Számelmélet Oszthatósági szabályok. Számolás maradékokkal. Prímszámok. Oszthatósági feladatok megoldása. Egyenletek, egyenlőtlenségek, egyenletrendszerek Lineáris és lineárisra visszavezethető egyenletek, egyenlőtlenségek, egyenletrendszerek. Másodfokú és másodfokúra visszavezethető egyenletek, egyenlőtlenségek, egyenletrendszerek. Gyökös egyenletek, egyenlőtlenségek. Exponenciális és logaritmikus egyenletek, egyenlőtlenségek, egyenletrendszerek. Trigonometrikus egyenletek, egyenlőtlenségek, egyenletrendszerek. Polinomok algebrája. Paraméteres egyenletek, egyenlőtlenségek Komplex számok Lineáris algebra	<i>Fizika; kémia:</i> számítási feladatok megoldása.
Geometria Geometriai alapfogalmak Tételek köcsönös helyzete, távolsága, szöge. Geometriai ponthalmazok, bizonyítások Nevezetes ponthalmazok. Síkdomok, testek, tulajdonságaik. Elemi sík- és térgeometriai tételek. Geometriai transzformációk Egybevágósági és hasonlósági transzformációk, tulajdonságaik. Szerepük a bizonyításokban és a szerkesztésekben. Vektorok, trigonometria, koordinátagometria Vektor fogalma, műveletek a vektorok körében. Matematikai fogalmak fejlődésének követése. Vektorfelbontás, vektorok koordinátái. Hegyeszög szögfüggvényei. Szinus- és koszinusztétel.	<i>Művészetek:</i> szimmetriák, aranymetszés. <i>Informatika:</i> számítógépes geometriai programok használata.

A háromszög hiányzó adatainak kiszámolása. Trigonometrikus azonosságok. Az egyenes egyenletei, egyenletrendszer (síkban és térben). A kör egyenletei. A kúpszeletek definíciója, egyenleteik. Geometriai mértékek A hosszúság és a szög mértékei. Kiszámolási módjaik. A kétoldali közelítés módszere. A terület fogalma és kiszámítási módjai. A felszín és térfogat fogalma és kiszámítási módjai. Az integrálszámítás felhasználása pontthalmazok mértékének kiszámításához.	
Függvények, sorozatok, az analízis elemei Függvények A függvény fogalma. Függvények rendszerezése a definiáló kifejezés szerint: konstans, lineáris, egészrész, törtrész, másodfokú, abszolút érték, exponenciális, logaritmus, trigonometrikus függvények. Függvények rendszerezése tulajdonságaik szerint. Függvénytranszformációk. Valós folyamatok elemzése függvénytan modellek szerint. Sorozatok, sorok A sorozat fogalma. Számítási, mértani sorozat. Rekurzióval megadott egyéb sorozatok. Sorozatok monotonitása, konvergenciája. A végtelen mértani sor. Analízis Függvények korlátossága és monotonitása. Függvény határértéke, folytonossága. Differenciálhányados, derivált függvény. Differenciálási szabályok. L'Hospital-szabály. Függvényvizsgálat differenciálás segítségével. Szélsőérték-meghatározási módok. A tanult függvények primitív függvényei. Integrálási módszerek. A határozott integrál. Newton–Leibniz-tétel. A határozott integrál alkalmazásai. Improprius integrál.	<i>Informatika:</i> számítógépes programok használata függvények ábrázolására, vizsgálatára. <i>Fizika:</i> Az analízis alkalmazásai a fizikában. A matematika és a fizika kölcsönhatása az analízis módszereinek kialakulásában.
Valószínűség-számítás, statisztika Statisztikai alapfogalmak: módus, medián, átlag, szórás. Eseményalgebra és műveleti tulajdonságai. Teljes eseményrendszer. A matematika különböző területeinek összekapcsolása. Grafikonok, táblázatok, diagramok készítése és olvasása. Valószínűségi kísérletek, gyakoriság, relatív gyakoriság. A valószínűség kiszámítási módjai.	<i>Informatika:</i> táblázatkezelő, adatbázis-kezelő program használata. <i>Fizika:</i> fizikai jelenségek valószínűség-számítási

Feltételes valószínűség. Mintavételi feladatok klasszikus modell alapján. Szerepük a mindennapi életben. A véletlen szabályszerűségei, a nagy számok törvénye. A közvélemény-kutatás elemei.	modellje.
Motivációs témakörök Néhány matematikatörténeti szemelvény. A matematikatörténet néhány érdekes problémájának áttekintése. (Pl. Rényi Alfréd: Dialógusok a matematikáról.) Matematikusokkal kapcsolatos történetek. Matematika alapú játékok. Logikai feladványok, konstrukciós feladatok. A matematika néhány filozófiai kérdése. A matematika fejlődésének külső és belső hajtóerői. Néhány megoldatlan és megoldhatatlan probléma.	<i>Informatika:</i> könyvtárhasználat, internethasználat.

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	<i>Gondolkodási és megismerési módszerek</i> – Halmazok számosságával kapcsolatos ismeretek áttekintése. – A kombinatorikai problémák rendszerezése. – Bizonyítási módszerek áttekintése. – A gráfok eszköz jellegű használata probléma megoldásában. <i>Számelmélet, algebra</i> – A kiterjesztett gyök-, és hatványfogalom ismerete. – A logaritmus fogalmának ismerete. – A gyök, a hatvány és a logaritmus azonosságainak alkalmazása konkrét esetekben, probléma megoldása céljából. – Exponenciális és logaritmusos egyenletek megoldása, ellenőrzése. – Trigonometrikus egyenletek megoldása, az azonosságok alkalmazása, az összes gyök megtalálása. – Egyenletek ekvivalenciájának áttekintése. – A számológép biztos használata. <i>Geometria</i> – Vektorok a koordináta-rendszerben, helyvektor, vektorkoordináták. – Két vektor skaláris szorzata, vektoriális szorzata. – Jártasság a háromszögek segítségével megoldható problémák önálló kezelésében, szinusztétel, koszinusztétel alkalmazása. – A geometriai és algebrai ismeretek közötti kapcsolódás elemeinek ismerete: távolság, szög számítása a koordináta-rendszerben, kör, egyenes, parabola egyenlete, geometriai feladatok algebrai megoldása. – Térbeli viszonyok, testek felismerése, geometriai modell készítése. – Távolság, szög, kerület, terület, felszín és térfogat kiszámítása. <i>Függvények, az analízis elemei</i> – Exponenciális, logaritmus- és a trigonometrikus függvények értelmezése, ábrázolása, jellemzése. – Függvénytranszformációk.

	– Exponenciális folyamatok matematikai modellje. – A számtani és a mértani sorozat. Rekurzív sorozatok. – Pénzügyi alapfogalmak ismerete, pénzügyi számítások megértése, reprodukálása, kamatos kamatszámítás elvégzése. – Sorozatok vizsgálata monotonitás, korlátosság, határérték szempontjából. Véges és végtelen sorok összegzése. – A függvények vizsgálata, jellemzése elemi eszközökkel és differenciálszámítás használatával. – Az integrálszámítás használata, gyakorlati alkalmazása. <i>Valószínűség, statisztika</i> – Statisztikai mutatók használata adathalmaz elemzésében. – A valószínűség matematikai fogalma, klasszikus kiszámítási módja. – Mintavétel és valószínűség kapcsolata, alkalmazása.

MATEMATIKA

7-12. évfolyam, speciális tagozat

Az 50 éve eredményesen (az első 30 évben négy évfolyamos, az utóbbi 20 évben már hat évfolyamos formában is) működő speciális matematika tagozatok tantervének átalakítása két okból indokolt. Az egyik: a matematikatudomány és a természettudományok fejlődése során felmerülő új problémák beemelése a közoktatásba. A másik: az új (elsősorban informatikai) eszközök alkalmazásának beépítése a tanítás-tanulás folyamatába.

A speciális matematika tagozatos tanterve több cél együttes megvalósulásának szem előtt tartásával készült.

Egyrészt a matematika történeti fejlődésének, ezzel együtt nyitottságának bemutatása abból a célból, hogy a diákok egy-egy probléma megoldása során bátran alkalmazzák a tanult eszközöket, képesek legyenek új összefüggések felismerésére, nyitottak az új, általuk ismeretlen eszközök és módszerek befogadására. Középiskolai tanulmányaik befejeztével motiváltak legyenek a tanultak széleskörű alkalmazására, a megoldatlan problémák megoldásának kutatására. Másrészt cél a matematika „különálló” részterületei (pl. algebra, számelmélet, geometria, analízis) közötti belső összefüggések felismertetése, azok egységben kezelése, valamint a természettudományok matematikai alapjainak tudatosítása, elsajátíttatása.

A speciális matematika tagozaton – a fő célok megvalósítása érdekében – elengedhetetlen a definíciók pontos ismerete, a tételek bizonyítása, az ehhez szükséges módszerek elsajátíttatása.

A tanterv összeállításának legnehezebb eleme annak eldöntése, hogy mely ismeretek átadása „hagyható ki” anélkül, hogy az egységben láttatás ne sérüljön, a tanulók későbbi tanulmányai és munkája során végzendő alkotómunka megalapozása teljes mértékben megtörténjen.

A speciális matematika tagozaton tanító tanároknak éppúgy, mint a közoktatás bármely más területén dolgozóknak, mindenek előtt az *életkori sajátosságok* szem előtt tartása a módszertani alapelvük. A középiskolai tanulmányok hat éve alatt minden évben annyit és csak annyit szabad megtanítani, amennyit a diák teljes mértékben meg tud érteni, be tud építeni a gondolkodásába. A matematikatanítás célja az *alkotó gondolkodásra* nevelés. El kell érni, hogy a diákok meg tudják fogalmazni kérdéseiket, a felvetődött problémákra adott válaszaikat, képesek legyenek gondolataikból és a tanult ismeretekből tiszta, pontos logikai láncot alkotva bizonyítani, cáfolni, új problémákat felvetni. A rendelkezésre álló időkeret meghatározó hányadát a gyakorlás, az alkalmazás kell, hogy kitöltse.

A speciális matematika tagozat egyik megkülönböztető erénye más matematikatanítási formákkal szemben a tanórákra tervezett, *közösségben, azaz osztály/csoportkeretben történő* tehetséggondozás. A diákokat képessé kell tenni arra, hogy társaiktól tanuljanak, társaikkal együttműködve sokszorozzák meg tudásukat, a tanórák minden perce értékes, építő, gazdagító munkával teljen valamennyi diák számára; a differenciált feladatkitűzés és a frontális munka optimális arányainak megválasztásával.

A türelem, az együttműködés, „a szakmai vita”, ezzel a tévedés jogának biztosítása, az elmélyült önálló tevékenység és a közös munka optimális arányának megtalálása a legfontosabb módszertani elemek.

A speciális matematika tagozaton a hagyományos eszközök (tankönyvek, példatárak) továbbra is meghatározó jelentőséggel bírnak. Az informatikai eszközök elsősorban *segédeszközök*, amelyek a szemléltetést segítik és kibővítik az ismeretek alkalmazásának körét. Az eszközök használatának magas szintű ismerete szükséges. Öncélú alkalmazásuk a tanítás folyamatában a speciális matematika tagozaton kontraproduktív lehet. (Elvonhatja a figyelmet a problémafelismeréstől, félrevezetheti a diákot a gondolkodási folyamat hosszát és

lépéseit illetően.) Másrésről viszont a modern matematika tanításának nélkülözhetetlen eszközei, amelyek nélkül az alkalmazásképes tudás és a későbbi alkotómunka elképzelhetetlen. A tanár feladata a helyes arányok megtalálása.

7-8. évfolyam

Az új iskolatípus lehetőséget nyújt arra, hogy pozitív motivációval hozzásegítsünk minden tanulót a matematikai gondolkodás örömeinek megismeréséhez. Tizenhárom éves kortól a tanulók mindinkább általánosító elképzelésekben, elvont konstrukciókban gondolkoznak. Elméleteket gyártanak, összefüggéseket keresnek, próbálják értelmezni a világot. Az iskolai tanítás csak akkor lehet eredményes, ha alkalmazkodik ezekhez a változásokhoz, illetve igyekszik azokat felhasználva fejleszteni a tanulókat. A matematika kiválóan alkalmas arra, hogy a rendszerező képességet és hajlamot fejlessze. Ebben a két évfolyamban mindinkább szükséges matematikai szövegeket értelmezni és alkotni. Segítsük, hogy a tanulók a problémamegoldásaik részeként többféle forrásból legyenek képesek ismereteket szerezni.

Ebben a korban a tanításban már meg kell jelennie az elvonatkoztatás és az absztrakciós készség felhasználásának, fejlesztésének. A matematika tanításában itt jelenik meg a konkrét számok betűkkel való helyettesítése, a tapasztalatok általános megfogalmazása. Ezekben az évfolyamokban már komoly hangsúlyt kell helyeznünk arra, hogy a megsejtett összefüggések bizonyításának igénye is kialakuljon. A definíciókat és a tételeket mind inkább meg kell tudni különböztetni, azokat helyesen kimondani, problémamegoldásban mind többször alkalmazni. A mindennapi élet és a matematika (korosztálynak megfelelő) állításainak igaz vagy hamis voltát el kell tudni dönteni. A feladatok megoldása során fokozatosan kialakul az adatok, feltételek adott feladat megoldásához való szükségessége és elégségessége eldöntésének képessége. A tanítás része, hogy a feladatmegoldás előtt mind gyakrabban tervek, vázlatok készüljenek, majd ezek közül válasszuk ki a legjobbat. Esetenként járunk be több utat a megoldás során, és ennek alapján gondoljuk végig, hogy létezik-e legjobb út, vagy ennek eldöntése csak bizonyos szempontok rögzítése esetén lehetséges. A feladatmegoldások során lehetőséget kell teremteni arra, hogy esetenként a terveket és a munka szervezését a feladatmegoldás közben a tapasztalatoknak megfelelően módosítani lehessen. Egyes feladatok esetén szükséges általánosabb eljárási módokat, algoritmusokat keresni.

A matematika egyes területei más-más módon adnak lehetőséget ebben az életkorban az egyes kompetenciák fejlesztésére. A különböző matematikatanítási módszerek minden tananyagrészen segíthetik a megfelelő önismeret, a helyes énkép kialakítását.

A tananyaghoz kapcsolódó matematikatörténeti érdekességek hozzásegítenek az egyetemes kultúra, a magyar tudománytörténet megismeréséhez. A gyakorlati élethez kapcsolódó szöveges feladatok segítik a gazdasági nevelést, a környezettudatos életvitelt, az egészséges életmód kialakítását. A definíciók megtanulása fejleszti a memóriát, a szaknyelv precíz használatára ösztönöz. A geometriai ismeretek elsajátítása közben a tanulók térszemlélete fejlődik, megtanulják az esztétikus, pontos munkavégzést. A halmazszemlélet alakítása és fejlesztése a rendszerező-képességet erősíti. Az egyes tematikus egységekre javasolt óraszámokat a táblázatok tartalmazzák. Ezenkívül számonkérésre 10 órát és ismétlésre, rendszerezésre 20 órát terveztünk.

A kiegészítő anyagot *szögletes zárójelbe* tettük.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Halmazok	Órakeret 15 óra
Előzetes tudás	Adott tulajdonságú elemek halmazba rendezése. Halmazba tartozó elemek közös tulajdonságainak felismerése, megnevezése. Annak eldöntése, hogy egy elem beletartozik-e egy adott halmazba.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Ismeretek tudatos memorizálása, felidézése. A megtanulást segítő eszközök és módszerek megismerése, értelmes, interaktív használatának fejlesztése. A rendszerezést segítő eszközök és algoritmusok megismerése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A halmazalgebra elemi fogalmai és műveletei konkrét számhalmazokon és ponthalmazokon, valamint egyszerű geometriai alakzatokon. Halmaz, elem, részhalmaz; halmazok uniója, metszete, különbsége (konkrét esetekben); szögfelező; szakaszfelező merőleges (síkban és térben); körvonal, körlap, gömbfelület, gömbtest. Halmazok szemléltetése Venn-diagrammon; geometriai alakzatok (pl. négyszögek) osztályozása tulajdonságaik alapján; egész számok osztályozása oszthatósági tulajdonságaik alapján. Egyszerű távolságkorlátozással megadott ponthalmazok megkeresése a síkon és a térben. Műveletek halmazokkal. Részhalmaz: unió, metszet, különbség, szimmetrikus differencia, komplementer halmaz. Ellipszis, parabola, hiperbola mint síkbeli ponthalmazok. A szitaformula a legegyszerűbb esetekben (2 és 3 halmazra). A halmazműveletek használata feladatok megoldásánál. Síkon és térben egyszerűbb távolságkorlátozással megadott ponthalmazok jellemzése (koordináta-rendszerben is). Pl. $x < y$, $x < z$ típusú halmazok jellemzése a térben.		<i>Informatika:</i> könyvtárszerkezet a számítógépen. <i>Magyar nyelv és irodalom:</i> szövegértés, szövegértelmezés; lényegkiemelés fejlesztése.
Kulcsfogalmak/fogalmak	Halmaz, elem, részhalmaz; unió, metszet.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Logika	Órakeret 15 óra
Előzetes tudás	A változás értelmezése egyszerű matematikai tartalmú szövegben. Több, kevesebb, ugyanannyi fogalma. Állítások igazságtartalmának eldöntése. Igaz és hamis állítások megfogalmazása.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Szóbeli és írásbeli kifejezőkészség fejlesztése, a matematikai szaknyelv pontos használata. Saját gondolatok megértetésére való törekvés (szóbeli érvelés, szemléletes indoklás).	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Állítások összekapcsolásának értelmezése egyszerű esetekben;		<i>Magyar nyelv és</i>

egyszerűbb következtetések ellenőrzése. $\wedge$, $\vee$, $\neg$ használata rövidítésként. Állítások tagadása, kijelentések közötti „és”, „vagy” kapcsolatok felismerése; egyszerű következtetések helyességének vizsgálata. Összetett állítások elemzése, értelmezése; következtetések; bizonyítások. A „minden” és a „van olyan” kvantorok használata rövidítésként. Összetett állítások tagadása. Ekvivalens állítások szerkezetének elemzése; állítások tagadásának megfogalmazása, értelmezése; a De Morgan-szabályok konkrét esetekben. Olyan példák bemutatása, amikor egy állítás cáfolatához elég egy ellenpélda, olyanoké, amikor az állítás bizonyításához minden esetet végig kell vizsgálni. Példákon keresztül tisztázni a minimum és az alsó becslés közti különbséget. Indirekt bizonyítások konkrét példákon.	<i>irodalom:</i> a lényeges és lényegtelen megkülönböztetése. <i>Fizika; kémia; biológia-egészségtan; földrajz; technika, életvitel és gyakorlat:</i> szövegelemzés, értelmezés, lefordítás a matematika nyelvére.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Állítások, $\wedge$, $\vee$, $\neg$, „minden”, „van olyan”, állítás bizonyítása, példa, ellenpélda.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Számelmélet	Órakeret 42 óra
Előzetes tudás	Racionális számkör. Számok írása, olvasása, összehasonlítása, ábrázolása számegyenesen. Műveletek racionális számokkal. Osztandó, osztó, hányados. Többszörös fogalma. Alapműveletek racionális számokkal írásban.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az együttműködéshez szükséges képességek fejlesztése páros és kis csoportos tevékenykedtetés, feladatmegoldás során – a munka tervezése, szervezése, megosztása. Az ellenőrzés, önellenőrzés iránti igény, az eredményért való felelősségvállalás erősítése. A matematikai ismeretek és a mindennapi élet történései közötti kapcsolat tudatosítása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Számelméleti ismeretek összefoglalása. Az oszthatóság elemi tulajdonságai az egész számok körében; prímszámok és egyszerű tulajdonságaik; legnagyobb közös osztó és legkisebb közös többszörös; az egész kitevőjű hatványozás. Természetes számok; egész számok; oszthatóság; prímszámok és összetett számok; l.n.k.o. és l.k.k.t.; négyzet és köbszámok; az egész kitevőjű hatványozás. A normálalak. Oszthatósági szabályok (2-vel, 5-tel, 3-mal, 9-cel, 11-gyel); a számelmélet alaptételének kimondása (bizonyítás nélkül); a hatványozás azonosságai konkrét esetekben. Prímszámok keresése eratoszthenészi szitával; pozitív egész számok		Fizika; kémia; biológia-egészségtan; földrajz: számításos feladatok. Kémia: az anyagmennyiség mértékegysége (a mól).

prímtényező felbontása és alkalmazása l.n.k.o. és l.k.k.t. meghatározására. Műveletek egész kitevőjű hatványokkal. Egész számok hányadosának átalakítása periodikus tizedes törtté. Tízestízes számrendszerben felírt szám átalakítása más alapú számrendszerbe és viszont. Oszthatósági feladatok megoldása a tanult eszközökkel; a hatványazonosságok felhasználása egyszerűbb feladatokban; biztos számolási készség törtekkel; zsebszámológép használata 3 vagy többjegyű számok prímtényező felbontásához, illetve annak eldöntéséhez, hogy az adott szám prím-e. Oszthatósági vizsgálatok; egyszerű számelméleti függvények; a számelméleti fogalmak és módszerek előkészítése feladatokkal. Az osztók száma (a $d(n)$ függvény), a Σ és π jelek használata. Relatív prím számok. $a n$ és $b n$-ből $ab n$ csak relatív prímekre következik, általában $[a,b] n$; valamint: $\sqrt{2}, \sqrt{n}$ irracionális [több bizonyítás]. A prímek száma végtelen. p/q mikor véges, mikor végtelen tizedes tört. Az euklideszi algoritmus alkalmazása két szám l.n.k.o.-jának megkeresésére konkrét esetekben. Műveletek (osztási) maradékokkal. $d(n) = k$ alakú egyenletek megoldása. $ax + by = c$ megoldása konkrét esetekben; konkrét esetekben n alapú számrendszerben $n, n - 1, n + 1$ osztóival való oszthatósági szabályok. Történeti érdekességek a számelmélettel kapcsolatban.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Oszthatóság; prímszám, összetett szám, maradék, euklideszi algoritmus, l.n.k.o. és l.k.k.t, oszthatósági szabály.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Algebra	Órakeret 48 óra
Előzetes tudás	Racionális számkör. Számok írása, olvasása, összehasonlítása, ábrázolása számegyenesen. Műveletek racionális számokkal. Ellentett, abszolút érték, reciprok. Mérés, mértékegységek használata, átváltás egyszerű esetekben. A mindennapi életben felmerülő egyszerű arányossági feladatok megoldása következtetéssel, egyenes arányosság. Alapműveletek racionális számokkal írásban. A zárójelek, a műveleti sorrend biztos alkalmazása. Helyes és értelmes kerekítés, az eredmények becslése, a becslés használata ellenőrzésre is. Szöveges feladatok megoldása. A százalékszámítás alapjai.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A matematikai ismeretek és a mindennapi élet történései közötti kapcsolat tudatosítása. Szavakban megfogalmazott helyzet, történet matematizálása; matematikai modellek választása, keresése, készítése, értelmezése adott szituációkhoz. Konkrét matematikai modellek értelmezése a modellnek megfelelő szöveges feladat alkotásával. A szabványos mértékegységekhez tartozó mennyiségek és	

	többszöröseik, törtreszeik képzeletben való felidézése. Az együttműködéshez szükséges képességek fejlesztése páros és kis csoportos tevékenykedtetés, feladatmegoldás során – a munka tervezése, szervezése, megosztása. Az ellenőrzés, önellenőrzés iránti igény, az eredményért való felelősségvállalás erősítése.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
Az algebrai ismeretek ismételése; a betűk célszerű használatának, az algebrai kifejezésekkel való számolás gyakorlása egyszerű azonosságok, egyenletek és egyenlőtlenségek megoldásában. Egyenes és fordított arányosság; százalékláb, százaléktértek. Mérlegelv. Zárójelfelbontás, disztributivitás, $(ab)^2$, $(a + b)(a - b)$, $(a \pm b)^2$ átalakítása. Út-idő-sebesség összefüggések. Számolás algebrai egész kifejezésekkel: zárójelfelbontás, disztributivitás, összevonás; egyenletek, egyenlőtlenségek megoldása mérlegelvvel. Szöveggel megadott egyszerűbb feladatok lefordítása az algebra nyelvére, egyenletek felállítás. Arányossággal és százalékszámítással, algebrai átalakításokkal megoldható szöveges feladatok. Egyszerűbb keverési feladatok, mozgásos feladatok. Egyszerű nevezetes algebrai azonosságok. A biztos algebrai készség megalapozása. A számfogalom bővítése. Teljes négyzet. Teljes köb. Nevezetes azonosságok, szorzattá alakítás és ennek szerepe egyenletek megoldásában. A négyzetgyök fogalma, irracionális számok, két szám számtani, mértani, harmonikus és négyzetes közepe. $a^2 - b^2$, $a^3 - b^3$, $a^4 - b^4$, $a^3 + b^3$ szorzattá alakítása; teljes négyzet és teljes köb. A hatványozás azonosságai egész kitevőre; a négyzetgyökvonás azonosságai. A megismert közepek közti egyenlőtlenségek. Algebrai törtekkel való számolás begyakorlása; teljes négyzet és köb felismerése; a megismert azonosságok alkalmazása oszthatósági feladatokban, az egyenlőtlenségek alkalmazása szélsőérték feladatokban, lineáris kétismeretlenes egyenletrendszerek megoldása. 9-cel, 11-gyel való oszthatósági szabály bizonyítása; $x + 1/x \geq 2$, ha $x > 0$; szöveges szélsőérték-feladatok megoldása a tanult egyenlőtlenségekkel; az x^2, $1/x$ ($x > 0$), $\sqrt{x}$ függvények gyenge konvexitásának bizonyítása.	<i>Fizika:</i> összefüggések megfogalmazása, leírása a matematika nyelvén. <i>Fizika; kémia; biológia-egészségtan; földrajz:</i> számításos feladatok. <i>Kémia:</i> az anyagmennyiség mértékegysége (a mól). <i>Földrajz:</i> termelési statisztikai adatok.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Egyenes és fordított arányosság; százalékláb, százaléktértek. Mérlegelv. Algebrai átalakítás, négyzetgyök, nevezetes algebrai azonosság, teljes négyzet. Egyenlet, egyenlőtlenség.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Geometria	Órakeret 58 óra
Előzetes tudás	Pont, vonal, egyenes, félegyenes, szakasz, sík, szögtartomány. Háromszögek, csoportosításuk. Négyszögek, speciális négyszögek (trapéz, paralelogramma, deltoid). Kör és részei. Adott feltételeknek megfelelő ponthalmazok. Háromszög, négyszög belső és külső szögeinek összegére vonatkozó ismeretek. Téglatest tulajdonságai. Tengelyesen szimmetrikus alakzatok. Egyszerű alakzatok tengelyes tükröképének megszerkesztése. Két pont, pont és egyenes távolsága, két egyenes távolsága. Szakaszfelezés, szögfelezés, szögmásolás. Merőleges és párhuzamos egyenesek szerkesztése. Nevezetes szögek szerkesztése. Szerkesztési eszközök használata. Koordináta-rendszer megismerése, pont ábrázolása, adott pont koordinátáinak a leolvasása. A téglalap és a deltoid területének és területének kiszámítása. A téglatest felszínének és térfogatának a kiszámítása.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Rendszerező készség fejlesztése. A mindennapi élethez kapcsolódó egyszerű geometriai számítások elvégzésének fejlesztése. A gyakorlatban előforduló geometriai ismereteket igénylő problémák megoldására való képesség fejlesztése. Statikus helyzetek, képek, tárgyak megfigyelése. Geometriai transzformációkban megfigyelt megmaradó és változó tulajdonságok tudatosítása. Képzeletben történő mozgatás: átdarabolás elképzelése, testháló összehajtásának, szétvágásának elképzelése. A pontos munkavégzés igényének fejlesztése. A problémamegoldás lépéseinek megismertetése (szerkesztésnél: vázlatrajz, adatfelvétel, a szerkesztés menete, szerkesztés, diszkusszió). Az együttműködéshez szükséges képességek fejlesztése páros és kis csoportos tevékenykedtetés, feladatmegoldás során – a munka tervezése, szervezése, megosztása; kezdeményező-készség, együttműködési készség, tolerancia.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A geometria tanult fogalmainak átismétlése, első ismerkedés az egybevágósági transzformációkkal és a középpontos hasonlósággal. A háromszög és a sokszög szögei. Pont, egyenes, sík, tér, párhuzamosság, merőlegesség; a szög, háromszög és sokszög külső és belső szögei; háromszögek egybevágósága; a kör, középpontja, sugara, átmérője, húrja, érintője, szelője; a háromszög köré írt kör, a háromszögbe írt kör. Téglalap, háromszög, paralelogramma területe. Tengelyes és középpontos tükrözés, forgatás, eltolás; konkrét alakzatok középpontos kicsinyítése, nagyítása. A szakaszfelező merőleges (egyenes, ill. sík) mint ponthalmaz (mértani hely); egyszerű tengelyesen szimmetrikus alakzatok		<i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> a hétköznapi problémák területtel kapcsolatos számításai (lefedések, szabászat, földmérés); műszaki rajz készítése. <i>Vizuális kultúra:</i> Pantheon, Colosseum. Művészeti alkotások megfigyelése a tanult transzformációk

(egyenlőszárú háromszög, szabályos sokszögek szimmetriatengelyei, kör és gömb szimmetriatengelyei, ill. síkjai); a szögfelezők mint ponthalmazok (mértani helyek). A háromszög oldalfelező merőlegesei egy pontban metszik egymást, a belső szögfelezők egy pontban metszik egymást. Háromszög és konvex sokszög szögeinek összege, külső szögeinek összege. Téglalap, háromszög, paralelogramma területe. Pitagorasz tétele (területekkel); konvex érintőnéyszögek szemközti oldalainak összege egyenlő. Thalész tétele. A körző és vonalzó biztos használata. Konkrét alakzatok tükrözése (egyenest, pontot), eltolása, elforgatása, középpontos kicsinyítése, nagyítása; ezzel kapcsolatos egyszerű feladatok. Kerület, terület, felszín, térfogat kiszámítása (sokszögek kerülete, háromszög, négyszög területe, kocka, téglalap, egyenes hasáb felszíne, térfogata). Egyszerű szerkesztési és bizonyítási feladatok a tanult transzformációk alkalmazására, pl. egyszerű geometriai szélsőérték feladatok (pl. legrövidebb út keresése); egybevágósági feladatok; háromszög- és négyszögszerkesztési feladatok; mértani helyes szerkesztési feladatok; Pitagorasz tétellel kiszámolható feladatok. Az egybevágósági transzformációk és alkalmazásaik; az elemi síkgeometria továbbépítése. Párhuzamos szelők tétele egész arányra [és racionális arányra]; középpontos hasonlóság egész arányra. Háromszög és tetraéder nevezetes pontjai. A háromszöghöz írt érintő körök; háromszög és négyszög középvonala, a háromszög magasságpontja, súlypontja. Tetraéder súlypontja, köréírt és beírt gömbje [hozzáírt gömbjei]. Paralelepipedon. Csúsztatva tükrözés. Tételek szövege. Euler-egyenest.	segítségével. Festmények, művészeti alkotások egybevágó geometriai alakzatai. <i>Magyar nyelv és irodalom:</i> szabatos fogalmazás. <i>Vizuális kultúra; biológia-egészségtan:</i> középpontosan szimmetrikus alakzatok megfigyelése, vizsgálata a természetben és a műalkotásokban. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> Pitagorasz és kora.
Háromszögben nagyobb szöggel szemben nagyobb oldal, nagyobb oldallal szemben nagyobb szög van. A háromszög két külső szögfelezője és egy belső szögfelezője egy pontban metszi egymást. A háromszög középvonalára, súlypontjára és magasságpontjára vonatkozó tétel; az Euler-egyenest egyszerű tulajdonságai. A tetraédernek van súlypontja, köréírt, be- és hozzáírt gömbje; példa olyan tetraéderre, amelynek nincs magasságpontja. Háromszög hasonlóságainak alapesetei (bizonyítás nélkül!). Egybevágósági transzformációk és a megismert fogalmak, tételek alkalmazása egyszerű szerkesztési feladatokban; síkbeli és térbeli számítási feladatokban. Szerkesztések diszkussziója (hány megoldás van, van-e mindig megoldás). Két kör közös érintőit, adott kört és egyenest érintő kör szerkesztése; korlátozott eszközökkel való szerkesztés (pl. „rozsdás körző” vagy tócsa miatt elérhetetlen pont van, vagy a lépésszám van korlátozva). Példák arra, hogy a szerkesztési eljárás – „rosszul megadott” adatok mellett - nem a kívánt eredményre vezet, pl. beírt kör sugara, β, b. További szögszámolási feladatok és más, pl. a Pitagorasz-tételt használó számolási feladatok.	<i>Vizuális kultúra; biológia-egészségtan:</i> középpontosan szimmetrikus alakzatok megfigyelése, vizsgálata a természetben és a műalkotásokban. <i>Vizuális kultúra:</i> festmények, művészeti alkotások egybevágó geometriai alakzatai. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> Pitagorasz és kora.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Geometriai transzformáció, tengelyes tükrözés, középpontos tükrözés,

	eltolás. Vektor. Egybevágóság. Középpontos szimmetria, paralelogramma, rombusz. Egyállású szög, váltószög, csúcsszög. Belső és külső. Hasáb, henger, gúla, kúp, gömb. Alaplap, alapél, oldallap, oldalél. Pont, egyenes szakasz, sík, tér, test, alakzat. Sokszög, kör. Érintő, szelő, húr, sugár, átmérő. Háromszög, középvonal, súlyvonal, súlypont, magasság, magasságpont, szögfelező. A háromszög nevezetes körei. Szerkesztés. Egybevágóság, hasonlóság, alakzatok egybevágósága.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Analitikus geometria	Órakeret 24 óra
Előzetes tudás	Koordináta-rendszer megismerése, pont ábrázolása, adott pont koordinátáinak a leolvasása. Pont, egyenes, metszés. Műveletek racionális számokkal. Ellentett, abszolút érték, reciprok.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az együttműködéshez szükséges képességek fejlesztése páros és kis csoportos tevékenykedtetés, feladatmegoldás során – a munka tervezése, szervezése, megosztása; kezdeményezőkétség, együttműködési készség, tolerancia. A pontos munkavégzés igényének fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Első ismerkedés a derékszögű koordináta-rendszerrel; egyenesek ábrázolása. Derékszögű koordináta-rendszer, origó, abszcissza, ordináta. Helyvektor, vektor (szemléletesen). Kapcsolat az egyenes és a lineáris kétismeretlenes egyenlet között. Felezőpont koordinátái. Kicsinyítés és nagyítás az origóból, más pontokból (konkrét alakzatok, konkrét példák). koordinátaival adott pontok ábrázolása; helyvektor, egyenes ábrázolása. Egyszerű pontthalmazok meghatározása. Pl. $x + y \leq 1$; $x > y$; $1 < x - y < 2$ típusú feltételekkel megadott halmazok ábrázolása. Vektorokkal végzett alapszámítások és alkalmazásaik. Vektorok összeadása, kivonása, számmal való szorzása, legfeljebb négy pontból álló pontrendszer súlypontja. A súlypontba mutató vektor koordinátái. Vektor felbontása adott irányú összetevőkre. Vektorok összeadására és kivonására vonatkozó alapazonosságok. Síkvektor egyértelmű felbonthatósága két nem párhuzamos irányú vektor összegére; térvektorok egyértelmű felbonthatósága három, nem egy síkban lévő vektorral párhuzamos vektor összegére.		<i>Földrajz:</i> tájékozódás a térképen, a Földön; szélességi körök és hosszúsági fokok. <i>Biológia-egészségtan:</i> mikroszkóp. <i>Vizuális kultúra:</i> valós tárgyak arányosan kicsinyített vagy nagyított rajza. <i>Fizika:</i> az erő fogalma, felbontása, erők összege, különbsége.

Számolás vektorokkal; a vektorműveletek és a koordináták kapcsolata, vektor 90°-kal való elforgatottjának koordinátái; vektorok alkalmazása egyszerű bizonyítási és számítási feladatokban. Vektorok és vektorműveletek a fizikában.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Derékszögű koordináta-rendszer, origó, abszcissza, ordináta. Egyenes ábrázolása. Vektor.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Függvények	Órakeret 48 óra
Előzetes tudás	Helymeghatározás gyakorlati szituációkban, konkrét esetekben. Számegyenes, számintervallumok ábrázolása, leolvasása ábráról. Pont koordinátáinak ismerete Descartes-féle koordináta-rendszerben. Sorozatok folytatása adott szabály szerint, szabályfelismerés.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Függvény-transzformációk algebrai és geometriai megjelenítése. Összefüggések, folyamatok megjelenítése matematikai formában (függvénytmodell), vizsgálat a grafikon alapján. A vizsgálat szempontjainak kialakítása. Számítógép bevonása a függvények ábrázolásába, vizsgálatába.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A függvényfogalom megalapozása egyszerű példák alapján; egyszerűbb függvények ábrázolása és alkalmazása egyenletek és egyenlőtlenségek megoldására. Hozzárendelés; értelmezési tartomány; képhalmaz; értékkészlet; a lineáris függvény, az abszolútérték-függvény, az $f(x) \rightarrow \frac{1}{x} + b$, $x \neq 0$ függvény. Adott függvények ábrázolása a derékszögű koordináta-rendszerben; egyszerűbb egyenletek, egyenlőtlenségek grafikus megoldása, a megoldások ábrázolása a számegyenesen. Egyenlőtlenségek; szöveges feladatok grafikus megoldása. További konkrét függvények vizsgálata, a függvénytranszformáció előkészítése és alkalmazása szélsőérték feladatok, egyenletek, egyenlőtlenségek grafikus megoldására. Az analízis egyszerű alapfogalmainak előkészítése konkrét feladatokon és szemléltetése példákkal. $x \rightarrow (x+b)^2 + c$, $x \rightarrow [x]$, $x \rightarrow \{x\}$, $x \rightarrow \operatorname{sgn} x$, $x \rightarrow (ax+b)/(cx+d)$ függvények értelmezése, vizsgálata, beleértve a lineáris törtfüggvény átalakítását is. A valós szám szemléletes fogalma. Függvényvizsgálat konkrét példákon. A megismert függvények (például $x \rightarrow x$, $x \rightarrow [x]$, $x \rightarrow \{x\}$, $x \rightarrow \operatorname{sgn}(x)$) szakadási helyei; hol van csúcsa egy abszolútérték-függvény grafikonjának, illetve két, három ilyen függvény		<i>Fizika; biológia-egészségtan; kémia; földrajz:</i> függvényekkel leírható folyamatok. <i>Informatika:</i> Tantárgyi szimulációs programok használata. Számítógépes program az ábrázoláshoz. <i>Fizika:</i> A sebesség és az út-idő grafikon kapcsolata; az ellenállás és a feszültség-áramerősség grafikon kapcsolata. A gyorsuló mozgás út-idő grafikonja. Adott távolság esetén a sebesség és az idő, adott tömeg esetén a sűrűség és a térfogat. <i>Technika, életvitel és</i>

összegéből kapott függvény grafikonjának; konkrét függvény paritása, korlátossága, szélsőértéke, periodikussága, konvexitása. A valós számok szemléletes fogalma. A megismert függvények egyszerű, konkrét esetekben történő transzformációival egyenletek, egyenlőtlenségek grafikus megoldása. Szélsőérték-feladatok megoldása az $x \rightarrow (x + b)^2 + c$ alakú függvény vizsgálatával. A függvényfogalom elmélyítése a természettudományos tantárgyakból vett példákon; $[x] x = a, (x + b)^2 = a$ típusú egyenletek megoldása. Egyszerű kémiai, fizikai, földrajzi példák függvényekre, ezek szemléltetése. A fizikából és kémiából vett konkrét függvények vizsgálata, szöveges feladatok megoldása.		<i>gyakorlat:</i> valós folyamatok a mindennapi életben. <i>Biológia-egészségtan;</i> <i>fizika; kémia:</i> mérési eredmények kiértékelése grafikonok alapján.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Függvény. Értelmezési tartomány, szélsőérték, zérushely, növekedés, fogyás, értékkészlet. Lineáris függvény, lineáris kapcsolat, meredekség. Abszolútérték-függvény, másodfokú függvény. Függvény grafikonja. Paritás, korlátosság.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Kombinatorika	Órakeret 24 óra
Előzetes tudás	Elemek sorba rendezése, adott szempont szerinti kiválasztása, gráf használata egyszerű leszámolási feladatokban. Összeszámlálás.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A kombinatorikai problémák felfedezése a hétköznapi életben, modellek alkalmazása. A rendszerező képesség, a figyelem fejlesztése. Gráfok segédeszközként való használata a gondolkodásban.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A „hozott” kombinatorikai ismeretek rendszerezése: összeszámlálás, skatulyaelv, szöveges feladatok. Permutáció, $n!$ ($n > 0$, n egész). A skatulyaelv. Leszámlálás fagráfokkal. Sokszög átlóinak a száma; n egyenes hány részre osztja a síkot (konkrét n-ekre), $\binom{n}{k}$; permutációk száma. Véges halmaz részhalmazainak száma. A Pascal-háromszög legegyszerűbb tulajdonságai. [Pascal-háromszög sorösszege.] A Fibonacci-sorozat legegyszerűbb tulajdonságai. Leszámlálási feladatok megoldása pl. fagráf segítségével; tudatos leszámolási módszerek kialakítása. Bonyolultabb skatulyaelves feladatok; leszámolási feladatok;		<i>Biológia-egészségtan:</i> genetika.

egyszerű feladatok, ahol pl. a sakktábla színezése segít; az állapotfüggvényt előkészítő egyszerű feladatok: invarianciával (pl. négyes maradék megmaradásával) bizonyítható feladatok; vegyes feladatok (pl. sakktáblán). A kombinatorikus gondolkodás fejlesztése. A teljes indukció előkészítése. Ismétléses permutáció, kombináció. $\binom{n}{k}$ kapcsolata a Pascal-háromszöggel. Pascal-háromszög tulajdonságai (folytatás); véges halmaz részhalmazainak, páros és páratlan elemszámú részhalmazainak száma (újabb bizonyítások). A logikai szita 2, 3 halmazra. Egyszerű minimum- és maximumkereső feladatok. $\binom{n}{k}$ kiszámítása. Kombináció. Fibonacci-sorozat tulajdonságainak kombinatorikus bizonyítása. „Könyvtárfeladat”: páronként nemdiszjunkt intervallumoknak van közös pontja. Egyszerű kombinatorikai játékok. $\binom{n}{k}$ felhasználása feladatokban. Egyszerű feladatok teljes indukcióra. További feladatok a skatulyaelvre. Bonyolultabb leszámolási, színezési feladatok. Olyan (pl. kombinatorikus geometriai) feladatok, amelyeknek megoldásánál hivatkozni kell arra, hogy végtelen sok lehetőség közül egy véges halmaz csak véges sok lehetőséget zár ki; vagy azt kell kihasználni, hogy valami egyesével változik (mindkettőre példa: mindig húzható olyan egyenes, amelynek két oldalán n-n darab van adott $2n$ pont közül). $\varphi(n)$ kiszámolása a szitaformulával konkrét $n = pq$, $n = pqr$, $n = p^2$, $n = p^2q$ alakú számokra [és általában]. Az állapotfüggvényt előkészítő további feladatok.	
Kulcsfogalmak/fogalmak	Leszámlálás, teljes indukció, permutáció, skatulyaelv, Pascal-háromszög, halmaz és részhalmaz, $\binom{n}{k}$ kiszámítása, logikai szita, kombinatorikai játék, színezés.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Gráfelmélet	Órakeret 20 óra
Előzetes tudás	Sorba rendezési és kiválasztási feladatok, gráf használata feladatmegoldásban.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Kombinatorikai és gráfelméleti módszerek alkalmazása a matematika különböző területein, felfedezésük a hétköznapi problémákban. Gráfok segédeszközként való használata a gondolkodásban.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A gráfelmélet egyszerű alapfogalmai és a gráfok felhasználása feladatmegoldásokban.		Több tantárgy: fogalmi rendszerezéséhez

Gráf, csúcs, él, pont foka száma, fa konkrét feladatokban. Euler-kör és -út konkrét feladatokban. Fokszámok összege páros; Euler-kör és -út létezésének feltétele (feladatokon keresztül). Permutációk ábrázolása gráffal; osztók fája; részhalmazok ábrázolása bináris fákkal; leszámolási feladatok megoldása fákkal. Ismeretségre, rokonságra vonatkozó (tehát gráffal szemléltethető) egyszerű feladatok. Egyszerű Ramsey-típusú feladatok konkrét, kis számokra (pl. ha egy 6 tagú társaság bármely 3 tagja közül van 2, aki ismeri egymást, akkor van a társaságban hármas ismeretség). Euler-kör és -út. Az alapfogalmak bővítése, új fogalmak előkészítése. Euler-vonal (kör és út). Út, kör, összefüggő gráf, fa és faváz fogalma konkrét feladatokon keresztül. Irányított gráf és [turnament (körmérkőzés)] fogalma konkrét feladatokon keresztül. A komplementer gráf. Páros gráf és páros körüljárású gráf. Ramsey-típusú tételek egyszerű esetekben (folytatás: pl. ha egy 9 tagú társaság bármely 3 tagja közül van 2, aki ismeri egymást, akkor van négyes ismeretség). (Példák, ahol a mohó algoritmus működik.) Euler-kör és -út létezésének szükséges és elégséges feltétele. Ha minden pont foka $\leq k$, akkor van k pontú út és kör. Páros körüljárású gráf színezhető két színnel. [Turnamentben van pseudogyőztes (példa „tekintsük a legnagyobbat” típusú bizonyításra).] Adott gráfokban megfelelő tulajdonságú utat, kört, sétát (pl. Euler-utat, kört) keresni, [favázat keresni]; adott gráfról eldönteni, hogy összefüggő-e.	használhatók pl. a fagráfok. <i>Kémia:</i> szénhidrogénekben hidrogének számának paritása.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Fagráf, körgráf, egyszerű gráf, összefüggő gráf, teljes gráf. Fokszám. Euler-kör és út. Irányított gráf, turnament. Páros gráf. Ramsey-típusú tétel.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Algoritmusok	Órakeret 10 óra
Előzetes tudás	Egyszerűbb matematikai játékok kapcsán stratégia, nyerő helyzet, lépésszám fogalmának ismerete.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Algoritmusok a matematika különböző területein, felfedezésük a hétköznapi problémákban, játékokban. Algoritmusok segédeszközként való használata a gondolkodásban.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Ismerkedés az algoritmusokkal, elsősorban konkrét matematikai játékokon és keresési feladatokon keresztül. „Biztosan nyerünk”, „adott lépésszám mellett biztosan találunk”; „nyerő helyzet”, „vesztő helyzet” fogalmának kialakítása konkrét játékok példáján keresztül; a „legrosszabb eset” jelentése (konkrét		<i>Informatika:</i> programozási nyelvek.

példákon). Mit jelent a „kérdés” a keresési feladatokban (a kérdezett halmazt nem kell pl. szemléletileg jellemezni). Játékok szimmetriája konkrét, egyszerű példákon. (Egyszerű invarianciaelves feladatok.) n elemű halmazból adott szám kiválasztása minimális kérdéssel. Egyszerű, szimmetrián alapuló játékok elemzése; mérések számának minimalizálásával kapcsolatos feladatok. A lehetséges „kérdések” tisztázása. Pl. 1-től 40 grammig minden egész grammot mérni akarunk egy kétkarú mérlegen. Milyen súlyokat válasszunk, hogy a lehető legkevesebb számú súlyra legyen szükség. További játékalgoritmusok, kiválasztási és rendezési algoritmusok. Kétszemélyes determinisztikus játékok stratégiája, „nyerő” és „vesztő” helyek konkrét játékoknál. A „mohó algoritmus” fogalma konkrét példákon (mikor jogos, mikor nem). Állapotfüggvény előkészítése konkrét példákon. n elemű rendezett halmaz legnagyobb, legkisebb elemének kiválasztása $n - 1$ összehasonlítással. n elemű halmaz rendezése összefűzéssel, beszúrással. Konkrét egyszerű példák, amikor a „mohó algoritmus” nem működik. Hanoi tornyai; palacsintaforogtatás (rendezni úgy, hogy mindig egy adott szeletet forgathatok); 3, 4, [5] elem rendezése minimális összehasonlítással. Kétszemélyes játékok (nyerő, vesztő helyzeteinek) elemzése. Számítástechnikából ismert algoritmusok matematikai „vizsgálata”.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Algoritmus. Nyerő stratégia. Kétszemélyes determinisztikus játék.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Valószínűség-számítás, statisztika	Órakeret 20 óra
Előzetes tudás	Valószínűségi kísérletek elvégzése, elemzése. Táblázatok, diagramok olvasása. Százalékszámítás.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A világ megismerése iránti igény erősítése. Valószínűségi, statisztikai szemlélet fejlesztése. Gyakorlottság növelése adatok rendszerezésében, kezelésében. Tapasztalatszerzés újabb kísérletekkel, kiértékelés, következtetések. Diagram készítése, olvasása. Együttműködés képességének fejlesztése. Táblázat értelmezése, számítógépes táblázatkezelő használata az adatok rendezésében, értékelésében. Az esély és a relatív gyakoriság fogalmának kialakítása.	

Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
Első ismerkedés a valószínűség fogalmával; egyszerű kísérletek, játékok elemzése kapcsán. Statisztikai adatok lejegyzése, grafikonok olvasása. A valószínűség szemléletes fogalma. Kísérletek eredményének megfigyelése, az adatok lejegyzése és értékelése; egyszerű, például kockadobással kapcsolatos játékok elemzése. A kísérleti adatok szemléltetése grafikonon. A kombinatorikus módszerekkel megoldható konkrét valószínűség-számítási feladatok egyszerű esetei. Átlag, medián, módusz. Események; lehetetlen, biztos esemény; komplementer esemény. Műveletek események között (szemléletesen). Gyakoriság, relatív gyakoriság. n szám mediánja, átlaga. A valószínűség intuitív fogalmának megvilágítása „meglepő” végeredményű, egyszerű feladatokkal (pl. három korong). n szám mediánjának meghatározása. $P(A + B) = P(A) + P(B) - P(AB)$ konkrét feladatokban. Valószínűségi feladatok megoldása komplementer esemény valószínűségének kiszámolásával (pl. mennyi a valószínűsége, hogy egy autórendszámban szerepel 1-es). „Meglepő” eredményű feladatok (pl. minek nagyobb a valószínűsége, hogy 7-et vagy hogy 6-ot dobunk két kockával; három korong stb.). Kockadobással, pénzdobással kapcsolatos egyszerű események valószínűségének meghatározása összeszámlálással, fagráf segítségével. Egyszerű statisztikai adatok elemzése, következtetések megfogalmazása (pl. betűstatisztika).	<i>Informatika:</i> az adatok ábrázolására alkalmas program; statisztikai adatelemzés. <i>Biológia-egészségtan:</i> genetika. <i>Földrajz:</i> statisztikai adatok jellemzése (átlagos népsűrűség, országok különböző szempont szerinti rangsorai); statisztikai évkönyv. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> választások.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Adatsokaság, diagram, módusz, medián, átlag. Gyakoriság, relatív gyakoriság, esély. Valószínűségi feladat, komplementer esemény. Kockadobás, pénzfeldobás.

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	<i>Halmazok</i> – Halmazok szemléltetése Venn-diagramon. – Műveletek halmazokkal. – Ponthalmazok ismerete. – Szitaformula a legegyszerűbb esetekben. <i>Logika</i> – Állítások összekapcsolásának értelmezése.

	– „Minden” és „van olyan” kvantorok használata. – Ekvivalens állítások szerkezetének elemzése. – Indirekt bizonyítások konkrét példák. – ellenpélda, az összes eset vizsgálata. <i>Számelmélet</i> – Oszthatóság; prímszámok és összetett számok ismerete. – Oszthatósági szabályok használata. – Pozitív egész számok prímtényező felbontása és alkalmazása. – Oszthatósági vizsgálatok végzése. – Egyszerű számelméleti függvények ismerete. – Az euklideszi algoritmus alkalmazása. – Műveletek (osztási) maradékokkal. <i>Algebra</i> – Számolás algebrai egész kifejezésekkel. – Szöveges feladatok megoldása. – Nevezetes algebrai azonosságok használata. – Algebrai törtekkel való számolás begyakorlása. – Lineáris egyenletrendszerek megoldása. <i>Geometria</i> – Háromszög nevezetes vonalainak ismerete. – Thalész-tétel ismerete. – Síkidomok területének számolása. – Egybevágósági transzformációk és alkalmazásaik. – A háromszög nevezetes köreinek ismerete. – Körök érintői, közös érintők ismerete. <i>Analitikus geometria</i> – derékszögű koordináta-rendszer, origó, abszcissa, ordináta ismerete. – helyvektor, vektor (szemléletesen). – vektorokkal végzett alapműveletek és alkalmazásaik. – vektorok alkalmazása egyszerű bizonyítási és számítási feladatokban. – vektorok és vektorműveletek a fizikában. <i>Függvények</i> – Függvények jellemzése: Értelmezési tartomány, szélsőérték, zérushely, növekedés, fogyás, értékkészlet. – Lineáris függvények, lineáris kapcsolatok, meredekség ismerete. – Abszolútérték-függvények, másodfokú függvények ismerete. – Függvény grafikonjának ábrázolása. – Paritás, korlátosság meghatározása. <i>Kombinatorika</i> – Leszámlálások végzése.

	– Teljes indukció alkalmazása különböző bizonyítások kapcsán. – Permutáció, -skatulyaelv ismerete. – Pascal-háromszög ismerete, halmazok és részhalmazaik megadása, számuk meghatározása. – Logikai szita ismerete és alkalmazása. – Egyszerű kombinatorikai játékok ismerete. – Színezések alkalmazása. <i>Gráfok</i> – Fagráf, körgráf, egyszerű gráf, összefüggő gráf, teljes gráf fogalmának ismerete. – Fokszám meghatározása. – Euler-kör és út fogalma, keresése. – Irányított gráf, tournament fogalma konkrét feledatokon keresztül. – Páros gráfok ismerete. – Ramsey-típusú tételek kimondása, alkalmazása egyszerű esetekben. <i>Algoritmusok</i> – Algoritmusok ismerete. – Nyerő stratégia fogalma, megadása konkrét játékok kapcsán. – Kétszemélyes determinisztikus játékok kipróbálása, megismerése. – Informatikából ismert algoritmusok matematika elemzése. <i>Valószínűség-számítás, statisztika</i> – Statisztikai mutatók használata adathalmaz elemzésében. – A valószínűség matematikai fogalma, klasszikus kiszámítási módjának alkalmazása. – Mintavétel és valószínűség kapcsolata, alkalmazása. – Adatsokaság ábrázolása diagramon, módusz, medián, átlag kiszámítása. – Gyakoriság, relatív gyakoriság, esély fogalmának ismerete. – Valószínűségi feladatok megoldása, komplementer esemény fogalmának ismerete. – Kockadobás, pénzfeldobás - feladatmegoldás.

9-10. évfolyam

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Halmazok	Órakeret 15 óra
Előzetes tudás	Csoportosítás különböző szempontok alapján. Halmazműveletek véges halmazokon. Halmazábra. Részhalmaz. Számhalmazok, ponthalmazok.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A halmaz fogalmának mélyítése, alkalmazása problémamegoldásra. Ismerkedés a végtelen halmazokkal, a halmazműveletek tulajdonságaival, a halmazalgebrával. Több szempont alkalmazásával a megosztott figyelem fejlesztése. Definíciók, jelölések használata során	

	az emlékezet fejlesztése.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
Korábbi ismeretek felhasználása, a tanult jelölések alkalmazása, felfrissítése. Halmaz megadási módjai, egy elem csak egyszer szerepel egy halmazban. Halmazok azonossága, üres halmaz, n elemű halmaz részhalmazainak a száma.	<i>Informatika:</i> adatbázis-kezelés, adatállományok, adatok szűrése különböző szempontok szerint.
Halmazok számossága. Véges és végtelen halmazok, megszámlálható, nem megszámlálható halmazok. „Tetszőlegesen sok” és „végtelen sok” közti különbség. A megszámlálhatóan végtelen. Minden végtelen halmaznak van megszámlálhatóan végtelen részhalmaza. A valós számok halmaza nem megszámlálható. Az n -edfokú egész-, racionális együtthatós polinomok stb. halmaza megszámlálható. A tetszőlegesen nagy és végtelen közti különbségtétel elsajátítása. Példák adott tulajdonságú tetszőlegesen nagy részhalmazra, amikor van és amikor nincs ugyanilyen tulajdonságú végtelen részhalmaz. (Pl. van tetszőlegesen nagy „hézag” a prímek közt, de végtelen nagy hézag nem lehet. Másrészt: nemcsak tetszőlegesen sok, hanem végtelen sok prím van. Van tetszőlegesen nagy egész, de nincs végtelen nagy stb.) <i>Matematikatörténet:</i> Georg Cantor. Russel-paradoxon.	<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> mondatok, szavak, hangok rendszerezése. <i>Filozófia:</i> végtelen.
Halmazműveletek: unióképzés, metszetképzés, különbségképzés, szimmetrikus differencia, komplementer halmaz. Tulajdonságaik: kommutativitás, asszociativitás, disztributivitás. Halmazműveletek alkalmazása több halmazra. Megszámlálható sok megszámlálható halmaz uniója is megszámlálható.	<i>Biológia-egészségtan:</i> rendszertan.
Sík, tér rácpontjai megszámlálhatóan végtelen halmazt alkotnak. A sík, a tér rácpontjainak explicit megszámozása. Nevezetes ponthalmazok: – adott térelemtől adott távolságra lévő pontok halmaza – síkban és térben; – két térelemtől egyenlő távol lévő pontok halmaza – síkban és térben. Vegyes feladatok ponthalmazok és halmazműveletek alkalmazására szerkesztéssel is. Ponthalmazok a koordinátasíkon. <i>Matematikatörténet:</i> René Descartes.	<i>Informatika:</i> geometriai szerkesztőprogram, pl. Geogebra, Cabri.
Halmazok ekvivalenciája. A természetes számokkal, ill. a valós számokkal ekvivalens halmazok. A valós számok halmaza nem megszámlálható. A valós számok halmazának és irracionális számok halmazának ekvivalenciája. A megszámlálható és a kontinuumszámosság. Egyenes, szakasz (nyílt és zárt), körvonal pontjainak halmaza, körlemez és négyzet, háromszög és négyzet stb., gömbfelület és sík	

stb. poliéder és gömb stb. pontjainak halmaza között egy-egyértelmű leképezés van. Valós számok és végtelen hosszú 0-1 sorozatok ekvivalenciája. Sík és egyenes ekvivalenciája [a bizonyítás fakultatív] és ennek következményei: n -dimenziós tér, n -edfokú polinomok, komplex számok stb. és valós számok ekvivalenciája. További lehetőségek: Az algebrai számok halmaza megszámlálható. A transzcendens valós számoké kontinuum. A Cantor-halmaz számossága és „szerkezetének” vizsgálata.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Véges és végtelen halmaz, unió, metszet, különbség, szimmetrikus differencia, komplementerhalmaz, ekvivalencia, alef-null és kontinuumszámosság.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Logika	Órakeret 15 óra
Előzetes tudás	Állítások megfogalmazása a hétköznapi életből. Matematikai állítások vizsgálata. Igaz és hamis állítások. Állítás tagadása.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A köznapi életben használt logikai következtetések és a matematikai logikában használt kifejezések összevetése. Matematikai állítások helyes megfogalmazása, érvelés, bizonyítási készség fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Az állítás fogalmának pontosabb elemzése, állítás és megfordítása. Az állítás fogalmának kialakítása változatos példákon, a fogalom pontos kialakítása (pl. nem személyfüggő, a „mondat” és az „állítás” különbsége). Egyszerűbb matematikai állítások logikai elemzése. A logikai műveletek különböző alkalmazásai. Direkt, indirekt bizonyítás. Szükséges, elégséges, szükséges és elégséges feltétel. Relációk, ekvivalencia relációk, rendezési relációk.		<i>Filozófia:</i> tézis, antitézis, szintézis.
Kétváltozós logikai műveletek és tulajdonságaik: igazságtáblázataik (az összes művelet értelmezése, kifejezhetőségek vizsgálata); a műveleti azonosságok. A kétváltozós logikai műveletek azonosságainak igazolása (kommutativitás, asszociativitás, disztributivitás, De Morgan-azonosságok stb.). A műveleti azonosságok alkalmazása a műveletek egymással való kifejezésére. A halmazműveletek és a logikai műveletek összefüggése. A számítógépek és a logika kapcsolata. [Logikai áramkörök; például összeadó egység tervezése (kettes számrendszerben) „és” kapukból, „vagy” kapukból és inverterekből. Áramkörök egyszerűsítése az ismert azonosságok felhasználásával.]		<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> retorikai alapismeretek.
Boole-algebra. Normálformák és alkalmazásaik. Az igazságfüggvények; konjunktív és diszjunktív normálformák; [teljes függvényrendszerek]. Bármely igazságfüggvény kifejezhető akár konjunktív, akár diszjunktív normálformával. [A teljes függvényrendszerek szükséges és elégséges feltétele (alapgondolat), a kijelentés-kalkulus, a		

halmazalgebra és a négyzetmentes szám osztóinak algebrája izomorf.] [A két- és háromváltozós igazságfüggvények szemléltetése a koordináta-rendszerben. Kétváltozós relációk szemléltetése irányított gráfokkal.] <i>Matematikatörténet:</i> Neumann János.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Logikai művelet, Boole-algebra.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Számelmélet	Órakeret 45 óra
Előzetes tudás	Osztó, többszörös, prímszám, prímtényező felbontás, legnagyobb közös osztó, legkisebb közös többszörös.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Prímek, euklideszi algoritmus, kongruenciák és maradékosztályok, a kapcsolódó tételek megismerése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Periodikus tizedestörtek átalakítása két egész szám hányadosává. A teljes indukció gyakorlása oszthatósági feladatokban. Prímek eloszlása, prímekkel kapcsolatos tételek. pl. a szomszédos prímek között tetszőlegesen nagy hézag van, Wilson-tétel, végtelen sok $4k - 1$ és $6k - 1$ alakú prím van [Csebisev, Dirichlet]. Mersenne- és Fermat-prímek. Sejtések, pl. Goldbach-sejtés. Az euklideszi algoritmussal előállítható a legnagyobb közös osztó. Lineáris kétismeretlenes diofantikus egyenlet megoldhatóságának szükséges és elégséges feltétele. A kongruencia alaptulajdonságai (a kongruenciával való „számolási szabályok”), maradékosztályok, teljes és redukált maradékrendszer. Lineáris egyismeretlenes kongruenciák megoldási algoritmusai. Számolás maradékosztályokkal, Euler-Fermat-tétel. A maradékosztályok gyűrűje [a gyűrű fogalma]. Konkrét modulusok esetén annak eldöntése, hogy melyik maradékosztálynak van multiplikatív inverze; hogy egy adott maradékosztály gyűrűtest-e. Nem prímmodulus esetén van nullosztó. Egész együtthatós polinomok racionális gyökeire vonatkozó szükséges feltétel.		<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> babiloni, egyiptomi, görög antik tudományos központok.
A rácsgéometria elemei. Paralelogramma rács; háromszögrács; rácsegyenes, rácspont, rácsháromszög, üres rácsháromszög. [Pick-tétel.] Tetszőlegesen nagy oldalú üres rácsháromszögek létezése. [Négyzetrácsban négyzeteken kívül nincs szabályos sokszög. Bármely egyeneshez tetszőlegesen közel van rácspont. A diofantikus approximáció elemei.] Számelméleti függvények: δ és φ függvény; [multiplikatív és additív számelméleti függvények]. A páros tökéletes számok. [A pitagoraszai számhármasságok előállítása.] Módszerek nem diofantikus egyenletek és más számelméleti		

feladatok megoldására (pl. becslés; relatív prímtenyezők szétválasztása; descente infine; kombinatorikus módszerek stb.). Elsősorban konkrét feladatmegoldásokban célszerű tárgyalni a különböző módszereket. <i>Matematikatörténet:</i> Eukleidész, Eratoszthenész, Euler, Fermat, Mersenne.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Prím, kongruencia, maradékosztály, gyűrű.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Aritmetika és algebra	Órakeret 60 óra
Előzetes tudás	Elsőfokú egyenletek, egyenlőtlenségek megoldása. Azonosság. Szöveges feladatok – matematikai modell alkotása.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Másod- és harmadfokú, továbbá gyökös egyenletek, egyenlőtlenségek megoldása. Az egész számok gyűrűje; a racionális és a valós számtest; csoportok, félcsoportok megismerése. A rendszerező képesség fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Egyenletek algebrai, grafikus megoldása. Azonos átalakítások gyakorlása. Ekvivalens és nem ekvivalens lépések az egyenletmegoldás során, ellenőrzés, hamis gyökök, gyökvesztés. Teljes négyzetté alakítás; a másodfokú egyenlet megoldóképlete; gyökök és együtthatók közti összefüggés (Viète-formulák); gyöktényezős alak. Másodfokú és másodfokúra visszavezethető egyenletek, egyenlőtlenségek, egyenletrendszerek, egyenlőtlenségrendszerek megoldása; paraméteres és szöveges feladatok, reciprok-egyenlet. Szélsőérték-feladatok. Az n-edik gyök fogalma. Számolás gyökös kifejezésekkel; irracionális számok konstrukciója különböző módszerekkel. A komplex számok testének alaptulajdonságai, Moivre-tétel, gyökvonás komplex számokból; egységgyökök. Számolás komplex számokkal; komplex számok felhasználása geometriai feladatokban, összegek kiszámításában. A harmadfokú egyenlet megoldása. [A negyedfokú egyenlet.] Digitális technikák használata az egyenletmegoldás során. <i>Matematikatörténet:</i> Tartaglia, Cardano.		<i>Fizika:</i> kinematika, dinamika. <i>Kémia:</i> oldatok összetétele.
Polinomok a racionális, a valós számtest felett; fokszám; műveletek polinomokkal; együttható, főegyüttható, polinomok maradékos osztása, gyöktényezők, gyökszám kisebb vagy egyenlő, mint a fokszám; többszörös gyökök; gyökök és együtthatók közti összefüggés. Polinomok azonossága (a racionális, a valós, a komplex számok fölött). Oszthatóság polinomok körében; Horner-elrendezés. [Polinom és polinomfüggvény különbsége; interpoláció, elemi szimmetrikus polinomok, szimmetrikus polinomok.] A racionális, a valós és a komplex számtest feletti polinomok		<i>Informatika:</i> számítógépes program használata.

gyűrűje. [Az interpoláció alaptétele. Polinomok azonossága tetszőleges test fölött (pl. a mod p (p prím) maradékosztálytest felett $x^p - x$ nem azonosan 0, de az azonosan 0 polinomfüggvényt állítja elő.]		
Csoportok és félcsoportok konkrét példák. Geometriai alakzatok transzformációcsoportja; az egybevágósági transzformációk csoportja, felírása (pl. S_3 és a szabályos háromszög, S_4 és a szabályos tetraéder transzformációcsoportjának izomorfája; a négyzet, a téglalap transzformációcsoportja része a szabályos tetraéderének). [Jobb és bal oldali egységelem, zéruselem, additív, multiplikatív inverz; additív csoport multiplikatív félcsoport, csoport; nullosztó; izomorfia (konkrét példák); másodfokú testbővítések.] [A csoport, gyűrű, test (nem axiomatikus) fogalma; műveleti táblázatok.][A_3, A_4 geometriai jelentése.] Testek és gyűrűk egyszerű tulajdonságai. A valós számokon belül a legszűkebb résztest a racionális számok teste; ha $n > 0$ egész nem teljes k-adik hatvány, akkor $\sqrt[k]{n}$ irracionális. [A legszűkebb, az 1-et tartalmazó számgyűrű az egészek gyűrűje. Adott elemet (pl. $\sqrt{2}$-t vagy $\sqrt{3} + \sqrt{2}$-t tartalmazó legszűkebb gyűrű és test keresése.] [Az $a + b\sqrt{2}$, $a, b \in \mathbb{Q}$ alakú számok számtestet alkotnak, az $a + b\sqrt{2} + c\sqrt{3}$, $a, b, c \in \mathbb{Q}$ alakú számok nem alkotnak gyűrűt sem; példák és ellenpéldák félcsoportokra, csoportokra és testekre; a maradékosztálygyűrűk algebrai vizsgálata.] [Test- és gyűrűtulajdonságok bizonyítása (pl. $-a = (-1)a$ a testben; egységelemes gyűrűben; rossz bizonyítások; 2, 3, 4, 5, 7, 8, 9 elemű testek létezése és egyértelműsége; 6 elemű test nincs).] <i>Matematikatörténet: algebra – Al-Hvarizmi.</i>		
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Másod- és harmadfokú egyenlet, egyenlőtlenség, teljes négyzetté alakítás, megoldóképlet, diszkrimináns, diszkusszió. Egyenletrendszer. Gyökös egyenlet. Komplex szám, polinom. Csoport, gyűrű, test.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Lineáris algebra	Órakeret 15 óra
Előzetes tudás	Vektorok, koordináta-rendszer, valós számok teste.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A lineáris vektorterek megismerése. A függetlenség és összefüggőség fogalmának kialakítása, elmélyítése. Gauss eliminációs módszer elsajátítása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A lineáris vektortér (a valós számtest felett); lineáris kombináció. A lineáris függőség, függetlenség; altér; vektorok által meghatározott altér. Lineáris egyenlet és egyenletrendszer mint a megfelelő altér normálvektoros egyenlete; lineáris egyenletrendszer felírása mátrixalakban; a mátrix, mátrixok konstansszorosa, mátrixok		

összege, különbsége; négyzetes mátrix, a determináns és értéke. Területképlet és vegyes szorzat felírása determinánssal.	
Gauss-elimináció. Homogén lineáris egyenletrendszer, homogén lineáris rekurzió, homogén lineáris diofantikus egyenlet (és egyenletrendszer) megoldásai halmazának közös tulajdonsága. A lineáris függetlenség feltétele; egy vektor lineáris függése a többtől és lineárisan összefüggő vektorok közti kapcsolat. Lineáris tér alterének egyenlete (normálvektoros egyenletrendszerrel). Vegyes szorzat és lineáris függőség térben. Kollinearitás és az analitikus geometriai területképlet. Lineáris egyenletrendszer mint altér egyenlete. A normálvektorok lineáris függetlensége és összefüggése. Determináns sorvektorainak lineáris függetlensége és a determináns értéke közötti kapcsolat; a determináns sorainak és oszlopainak függetlensége közti kapcsolat. [Az $n \times n$-es lineáris egyenletrendszer megoldhatóságának szükséges és elégséges feltétele; annak lineáris algebrai jelentése. Egyszerű példák lineáris programozási feladatokra. A tárgyalt fogalmak, módszerek $n = 2$ és $n = 3$ esetben alkotják a törzsanyagot, az $n > 3$ esetek tárgyalása kiegészítő anyag.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Vektortér, mátrix, determináns, függetlenség, összefüggőség.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Geometria	Órakeret 65 óra
Előzetes tudás	Tételek, távolság, szög, illeszkedés. Háromszögek, négyszögek, sokszögek tulajdonságai. Szerkesztések. A Pitagorasz-tétel és a Thalész-tétel ismerete. Transzformációk ismerete. Középponti és kerületi szögek tétele.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A geometriai szemlélet, látásmód fejlesztése. Transzformációk áttekintése. Szögfüggvények megismerése. Számítógép használata dinamikus szerkesztőprogramokkal.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A háromszög nevezetes pontjai, vonalai. Háromszög-egyenlőtlenség. A háromszögek szögeiről, oldalairól tanult tételek bizonyítása, alkalmazása számítási, szerkesztési és bizonyítási feladatokban. A háromszög középvonala tulajdonságainak, ill. a kerületi szögek tételének bizonyítása tengelyes tükrözések összetevésével. Euler-vonal és Feuerbach-kör. [Háromszög izogonális pontja.] [A háromszög további nevezetes pontjai és vonalai: Brocard-pontok, antiparallelek, Lemoine-pont, Nagel-pont.]		<i>Informatika:</i> geometriai szerkesztő program használata.
Az egybevágósági transzformációk folytatása. Tengelyes tükrözések összetétele; irányított szakaszok és szögek. Az egybevágósági transzformáció mint távolságtartó transzformáció. Forgatás és eltolás mint kéttengelyes tükrözés összetétele. Héron-képlet. Érintőnégyzetek tétele („visszafelé” is).		

Az egybevágósági transzformációk összetétele; a sík [és a tér] egybevágóságainak osztályozása; összefoglalása. A sík minden egybevágósági transzformációja előáll három tengelyes tükrözés összetételeként [a tér minden egybevágósági transzformációja előáll négy síkra való tükrözés összetételeként; három tengelyes tükrözés összetétele csúsztatva tükrözés]. Az egybevágósági transzformációk csoportja. Alakzatok transzformációcsoportja. [Szabályos háromszög, négyzet, téglalap, szabályos tetraéder transzformációcsoportja; a sík egybevágósági transzformációinak csoportja.]		
A középpontos hasonlóság általános definíciója. Párhuzamos szelők tétele racionális arányra; a középpontos hasonlóság tulajdonságai. A trapéz tulajdonságai. Szögfelező-tétel a háromszögben; magasságtétel, befogótétel derékszögű háromszögben. Menelaosz és Ceva tétele. Hasonló sokszögek területének, hasonló testek térfogatának és felszínének aránya. Alakzatok egybevágósága és hasonlósága. [Pont körre, gömbre vonatkozó hatványa, hatványvonal.] A forgatványújtás. Aforgatványújtás tulajdonságai. [Ptolemaiosz tétele húrnégyszögekre és általában.] Inverzió [sztereografikus projekció].		
Trigonometriai alapismeretek A szögfüggvények vektorokkal. Szinusztétel. Koszinusztétel. A szögfüggvények addíciós tételei. Az ismert területképletek bizonyítása a terület általános fogalma alapján. Trigonometrikus területképletek. A trigonometria biztos ismerete. [Gömbi és síkgeometria összehasonlítása.]		
Kúpszeletek elemi tárgyalása. Ellipszis, hiperbola, parabola. [Tengelyes affinitás; tulajdonságai vektorokkal.]		
[Egyenlő oldalú és ortogonális tetraéder. Bennfoglaló paralelepipedon.] Tetraéder súlypontjának tulajdonságai [egyenlő oldalú tetraéder és ortogonális tetraéder tulajdonságai].		
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Transzformáció, hasonlóság, inverzió, szögfüggvény, kúpszelet.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Analitikus geometria	Órakeret 30 óra
Előzetes tudás	A derékszögű koordináta-rendszer. Vektorok „empirikusan”.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A koordinátageometria erejének megértése, képesség a koordinátageometriai fogalmak használatára feladatok megoldásában, a szögfüggvények biztos ismerete és használata geometriai feladatokban, fizikai feladatokban.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A vektor, egységvektorok; $\cos \alpha$ és $\sin \alpha$ mint az $\mathbf{i}$ vektor α szögű elforgatottjának koordinátái; $\operatorname{tg} \alpha$, $\operatorname{ctg} \alpha$ definíciója. Vektor skalárszorosának tulajdonságai.		<i>Fizika:</i> A skalárszorzat használata a definíciókban (munka,

Nevezetes szögek szögfüggvényei; összefüggés α és $90^\circ - \alpha$ szögfüggvényei között. Szakaszt $m : n$ arányban osztó pontba mutató vektor. Az egyenes paraméteres vektoregyenlete. Egyenes koordináta geometriai egyenletei: tengelymetszetes, iránytangenses, egyenlete síkban, térben. A kör egyenlete síkban, a gömb egyenlete térben. a és b akkor és csak akkor merőleges, ha a + b és a - b egyenlő hosszú; a és b csak akkor egyenlő hosszú, ha a + b merőleges a - b-re. Tetraéder középvonalainak merőlegessége, egyenlősége vektorokkal, egyenlő oldalú és ortogonális tetraéder tulajdonságai vektorokkal. Egyszerű számításos feladatok szögfüggvénnyel. Skálárszorzat, vektoriális szorzat, vegyes szorzat alaptulajdonságai, kiszámolása a koordináta-rendszerben, alkalmazása feladatokban, bizonyításokban. A merőlegesség kifejezése skalárszorzattal. Az egyenes irányvektoros és normálvektoros egyenlete, normálegyenlete; pont és egyenes távolsága. A koordináta geometria alapfeladatai egyenessel és körrel, síkkal és gömbbel kapcsolatban. Addíciós tételek és következményeik. Ezek igazolása. Szögfüggvényes azonosságok. Koszínusztétel. Az egyenes egyenletrendszere térben. A kör érintőjének egyenlete. A háromszög koordináta geometriai (előjeles) területképlete.	stb.). Egyenes, kör egyenletének használata a mozgások leírásánál. Szögfüggvények alkalmazása a mechanikában, a hullámmozgásoknál stb.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Vektorok pontosabb definíciója, szögfüggvények definíciói. Alakzat egyenlete és egyenletrendszere. Egyenes, kör egyenlete. Skálárszorzat. Vektoriális szorzat. Vegyes szorzat.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Függvények, szemléletes analízis	Órakeret 65 óra
Előzetes tudás	A függvény fogalma és az egyszerűbb elemi függvények. Ábrázolásuk a koordináta-rendszerben. Függvénytranszformációs tapasztalatok konkrét függvényeken.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Hatványozás és logaritmus azonosságainak használata feladatok megoldásában. A függvényvizsgálat fejlesztése. A végtelen sorozatokkal kapcsolatos szemléletmód kialakítása, az ilyen gondolkodásmód fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Az $x \rightarrow \sqrt[n]{x}$ függvények, azonosságaik; a valós számokon értelmezett, valós értékű függvények. [Konkrét függvények esetén a különbségi hányados előjele és a monotonitás közti kapcsolat.] Az $x \rightarrow f(x)$ és az $x \rightarrow a \cdot f(bx + c) + d$ függvények grafikonjai közti		<i>Fizika:</i> elemi függvények tulajdonságainak felhasználása a rezgőmozgásban, a

kapcsolat konkrét példákon; a tapasztalatok összegzése. Az $x \rightarrow \sqrt[n]{x}$ definíciójában felhasználjuk, hogy az $x \rightarrow x^n$ értékészlete milyen; az $x \rightarrow \sqrt[n]{x}$ függvény monotonitása. Számtani és mértani sorozat; jellemzőik. A számtani és mértani sorozat n-edik tagjára és az első n tag összegére vonatkozó képletek. A számtani és mértani, a harmonikus és a négyzetes közép közti egyenlőtlenség általános esetben (teljes indukció; a Riesz-féle bizonyítás). A periodikus tizedes törtek és a végtelen mértani sorok. A Fibonacci-sorozat n-edik tagjának explicit képlete; felezési eljárással megoldható feladatok; [példák korlátos és nem korlátos mértani sorokra; a „hópehelygörbe” területe véges, kerülete nem korlátos]. A $\sum \frac{1}{n}$ nem korlátos, a $\sum \frac{1}{n^2}$ korlátos. A hatványozás és a logaritmus azonosságai. A hatványozás fogalmának kiterjesztése a permanenciaelv segítségével. Az azonosságok biztos használata. A hatványozás és a logaritmus azonosságoknak, valamint a trigonometrikus azonosságoknak a felhasználása egyenletek, egyenlőtlenségek megoldásában. Exponenciális, logaritmikus egyenletek, egyenlőtlenségek, egyenletrendszerek, paraméteres feladatok. [Példák fraktálokra; a Cantor-halmaz és tulajdonságai; konkrét függvények invertálása.] Például a $\text{ctg } x + \text{tg } x \geq 2$ egyenlőtlenség megoldása. Függvények vizsgálata elemi módszerekkel, alkalmazások. A konvexitás; a függvénygörbe „alatti” és „fölötti” tartomány. Gyenge (felezőpontbeli) konvexitás. A trigonometrikus függvények és inverzeik további tulajdonságai; gyenge konvexitásuk, konvexitásuk. Az exponenciális és a függvények vizsgálata. [Függvények konvexitásának jellemzése a különbségi hányados segítségével. Elemi függvények gyenge konvexitása. A számtani és a mértani közép közti egyenlőtlenség mint az exponenciális függvény konvexitásának következménye; hatványközepek és az x^a, $a \in \mathbf{R}$ függvény konvexitása.] A valós számok tulajdonságai. Sorozatok vizsgálata monotonitás, korlátosság szempontjából; konvergencia, végtelenbe divergálás szempontjából. Korlátos számhalmaznak van alsó és felső határa; monoton, korlátos sorozat konvergens; a konvergens sorozatok alaptulajdonságai; összeg, szorzat, hányados határértéke. Az e definíciója; az $(1 + \frac{1}{n})^n$ sorozat. Példák konvergens és divergens sorozatokra; rekurzióval definiált sorozatok konvergencia vizsgálata; az n^k, a^n, $n!$, n^n sorozatok összehasonlítása; [végtelen lánc törtek]. <i>Matematikatörténet:</i> Cantor és Dedekind.	mechanikában és az elektromosságban. <i>Informatika:</i> Függvények számítógépes ábrázolása. Rekurzió és számítógépes ciklus.

Kulcsfogalmak/ fogalmak	Monotonitás, szélsőérték, helyi szélsőérték, korlátosság, paritás. Periodicitás, monoton szakaszok, értékkészlet, konvexitás-konkávítás. Arkhimédészi-axióma és Cantor-axióma, Dedekind-szelet. Monoton sorozat; korlátos sorozat; konvergens sorozat; a végtelenbe divergáló sorozat. Racionális és valós kitevőjű hatvány, a permanenciaelv. Végtelen mértani sor.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Kombinatorika	Órakeret 45 óra
Előzetes tudás	Kombinatorikai alapeladatok. Permutáció, leszámolások.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A kombinatorikai gondolkodásmód kialakítása, alkalmazása a matematika különböző ágaiban. A diszkréttség kihasználásának módjai (teljes indukció, van legnagyobb, legkisebb, legszélső elem; „véges sok lépésben véget ér”). A szitaformula megértése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A kombinatorikai alapeladatok rendszerezése. Binomiális- és polinomiális-tétel bizonyítása (kombinatorikai és algebrai bizonyítás). A Pascal-háromszög tulajdonságai (kombinatorikai és algebrai bizonyítás). A szitaformula. A szitaformula alkalmazása kombinatorikai és számelméleti feladatokban, a $\varphi(n)$ függvény kiszámítása a szitaformulával. $x_1 + x_2 + \dots + x_m = n$ egész megoldásai, ha a sorrend számít. Kombinatorikus megfontolások számelméleti és algebrai feladatokban. Kombinatorikus interpretációval igazolható azonosságok. Kombinatorikus geometriai feladatok (Erdős-Sylvester-tétel, egy síkban levő n pont által meghatározott háromszögeknek legalább 25%-a, 30%-a stb. derékszögű). Permutációk különböző felírási módjaival megoldható feladatok. Permutációcsoportok (testek egybevágóságai és gráfok automorfíája segítségével is). A kétszeres leszámolás módszere, kétszeres leszámolással igazolható azonosságok. Rekurzió és kombinatorika. [A Catalan-számok.] Állapotfüggvényes feladatok a kombinatorikában. Létezés bizonyítása az átlag segítségével.		<i>Informatika:</i> Permutációk felsorolása. Kombinatorikus gondolatok alkalmazása a számítógépes grafikában.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Pascal-háromszög. Binomiális és polinomiális tétel. Ismétléses kombináció, variáció. Permutációk szorzása. Permutációcsoport.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Gráfelmélet	Órakeret 35 óra
Előzetes tudás	Gráf fogalma, csúcs, élszám és fokszám, összefüggésük.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az absztrakt gráfelméleti alapfogalmak (fa, összefüggőség, vágás, hídél, kromatikus szám) és tételek elsajátítása, alkalmazása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Gráfokkal kapcsolatos egyszerű algoritmusok. (L. az algoritmusoknál is.) [Prüfer-kód.] A fa definícióinak ekvivalenciája, élszámára, szerkezetére, mini-max-tulajdonságára vonatkozó tételek. Fa élszáma. Az "úttal összekötve lenni" tranzitivitása. Összefüggő komponensekre bontás. Gráf vagy komplementere összefüggő. Az összefüggőség alkalmazása. Fa leghosszabb útjai, átmérője, középpontja(i) stb. [Összefüggés a fokszám és a magasság között.] Távolsággráf. Maximális fokszám $\geq$ kromatikus szám (mohó algoritmus). Turán-tétel. Erdős-Szekeres-tétel, egyéb egyszerűbb Ramsey-típusú tételek. [Menger-tétel 2-re.] A mohó algoritmus szuboptimális független él- és pontrendszerek keresésére. Körmérkőzések párosításai. Adott gráfban pontok közti legrövidebb, leghosszabb utak megkeresése algoritmussal. [4-reguláris gráfok 2-faktorokra bontása.] Hídél, vágáshalmazok keresése.		<i>Informatika:</i> Fák „ábrázolása”, hídél, hídél, hídél. Úttervezés, közlekedéstervezés. Körmérkőzés-tervezés. <i>Kémia:</i> molekulaszerkezetek gráfja. Szénhidrátok jellemzése.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Út, kör, összefüggőség, komponens, fa, erdő. Fa mint minimális összefüggő és maximális körmentes gráf. Számozatlan és számozott fa. Faváz. Irányított Euler-vonal. Páros gráf. Gráfok izomorfiája. Kromatikus szám. Független él- és pontrendszer. Hídél, vágás. Reguláris gráf.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Algoritmusok	Órakeret 25 óra
Előzetes tudás	Konkrét kétszemélyes determinisztikus játékok stratégiája; kiválasztási és rendezési algoritmusok; mohó algoritmusok alkalmazhatósága és korlátai; állapotfüggvényes okoskodások (a fogalom még nem).	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Példák, amikor a mohó algoritmus ciklusba kerül, a mohó algoritmusszerű rossz bizonyítások felismerése. Keresési algoritmusok használata; méret figyelembevétele, csökkentése. Állapotfüggvény alkalmazása lépésszámba és elérhetőségre.	

	A descentinfinie, az állapotfüggvény és a teljes indukció közötti kapcsolat tudatosítása. A „vegyük a legnagyobbat, legszélst” elv alkalmazása. Kombinatorikus geometriai, számelméleti és kombinatorikai feladatok megoldása diszkrét állapotfüggvény csökkentésével.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
A mohó algoritmus korlátainak és erejének megértése; algoritmus mérete, tervezése; [Buborék-algoritmus, quicksort], összefésülés, beszúrás stb. lépésszám és tárigény szerinti összehasonlítása. [Az euklideszi algoritmus és a prímfelbontással történő ln.k.o. meghatározás lépésszámának összehasonlítása.] Favázkeresés; szélességi és mélységi keresés. Bizonyítások algoritmizálása (pl. Reisz-féle bizonyítás $A \geq G$-re, intervallumpakolás). A feladat méretének végesítése konkrét példákon, pl. racionális gyökkeresésnél mint a feladat megoldásának garanciája (ennek jelentősége a számelméletben, kombinatorikában és általában diszkrét matematikában). Optimális [és szuboptimális] algoritmusok (pl. legnagyobb és legkisebb elem, n elemű halmaz rendezése, hátizsákfeladat, független élrendszer keresése, fedési feladat). Állapotfüggvény megtalálása, alkalmazása lépésszám-optimum garantálására, algoritmus helyességének bizonyítására. „Oroszlánfogással” megoldható feladatok. Konkrét példák arra, hogy egy algoritmus vagy megadja egy feladat megoldását, vagy megmutatja a megoldhatatlanság okát (pl. gráf 2-színű színezésének szokott algoritmus, gráf feszítő fájának keresése, Euler-út keresése).	<i>Informatika:</i> keresési algoritmusok, mohó algoritmusok, ciklus, algoritmus végetérésének garantálása állapotfüggvénnyel, hatékony algoritmusok; szélességi és mélységi keresés az informatikában, a hozzájuk tartozó adatstruktúra.
Kulcsfogalmak/fogalmak	Mohó algoritmus. Favázkeresési módszer. Feladat mérete. Állapotfüggvény. Optimális és szuboptimális algoritmus. Oroszlánfogás.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Valószínűség-számítás, statisztika	Órakeret 40 óra
Előzetes tudás	Kombinatorikus valószínűség egyszerű esetei; unió, komplementer valószínűsége; átlag, medián, módusz; egyszerű statisztikai adatok elemzése; táblázatok, grafikonok használata, gyakoriság, relatív gyakoriság. Százalékszámítás.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A valószínűség fogalmának megértése („nem tudásunk mértéke”); relatív gyakoriság és valószínűség, statisztika és modell különbsége; a modellalkotás folyamatának, szerepének megértése; a modellezés mint matematikai tevékenység; a valószínűségi eloszlás és a várható érték fogalmának, szerepének megértése; a szimmetriameggondolások helye, alkalmazhatósága, ennek határai; ismerkedés a valószínűségi meggondolások alkalmazásával, a játékelmélet alapjaival, ezek szerepének felismerése a mindennapokban és a tudományokban.	

Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A valószínűség fogalmának megértése mint „nem tudásunk mértéke” (példa: miért és hogyan változik annak valószínűsége, hogy a második kártya piros, ha az első felfordítom?). Modellezés egyszerűbb esetekben és általában. Gyakorlati példák arra, hogy mikor melyik mutatóval célszerű jellemezni a számsokaságot. Konkrét eloszlásokban annak igazolása, hogy valóban eloszlásról van szó. Szimmetrikus eloszlások. A binomiális és hipergeometrikus eloszlás; ezek várható értékének kiszámítása (egyszerűbb, majd általános paraméterek mellett, algebrai és valószínűségi megfontolások alapján). Mikor van, mikor nincs szimmetria: kombinatorikus és szimmetrián alapuló (pl. várhatóértékes) feladatok megoldása. A várható érték tulajdonságai; összeadódnak (bizonyítás fakultatív). A feltételes valószínűség fogalmának alkalmazása konkrét feladatokban. Játékelmélet: a 2 x 2-es játék elemzése.		<i>Biológia-egészségtan:</i> örökléstan. <i>Fizika:</i> statisztikai modellek. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> összefoglaló és részletes statisztikai adatok értékelése; játékelmélet. <i>Informatika:</i> táblázatkezelő, adatbázis-kezelő program használata.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Elemi esemény, klasszikus valószínűségi modell. Eseménytér. Diszkrét valószínűségi változó és eloszlás. Binomiális eloszlás, hipergeometrikus eloszlás. Legvalószínűbb érték. Statisztikai mintavétel: visszatevéssel és anélkül. Modell. Várható érték. Független esemény. Feltételes valószínűség. Legjobb stratégia a játékelméletben.	

A fejlesztés várt eredményei akét évfolyamos ciklus végén	<i>Halmazok</i> – A halmazműveletek és tulajdonságaik ismerete. – Halmazok számossága fogalmának helyes értelmezése. – Annak bizonyítása, hogy a racionális számok megszámlálható, a valós számok kontinuum számosságú halmazt alkotnak. – Végtelen halmazok ekvivalenciájának ismerete. – A részhalmazok, ponthalmazok, logikai szita fogalmainak biztosabb tudása <i>Logika</i> – Kétváltozós logikai műveletek és tulajdonságaik ismerete. – Relációk, ekvivalenciarelációk, rendezési relációk ismerete. – A halmazműveletek és a logikai műveletek összefüggésének ismerete. <i>Számelmélet</i> – A legnagyobb közös osztó előállítása az euklideszi algoritmussal. – Lineáris kétismeretlenes diofantikus egyenletet megoldása. – Számolás maradékosztályokkal, kongruenciák ismerete.

- A prímekre vonatkozó tételek ismerete.
- Az Euler–Fermat- és a Wilson-tételek bizonyítása.
- Számelméleti függvények ismerete: δ és φ függvény.
- Rácsgeometriai problémák ismerete.

Aritmetika és algebra

- Másodfokú és arra visszavezethető egyenletek biztos megoldása.
- Viéte-formulák alkalmazása, paraméteres egyenletek, szélsőérték-feladatok, egyenlőtlenségek megoldása.
- n -edik gyök fogalma, gyökös, irracionális egyenletek, egyenlőtlenségek megoldása.
- Komplex számok ismerete.
- Harmadfokú egyenlet megoldása.
- Polinomok interpolációja, a Horner-elrendezés ismerete.
- Ismerkedés a csoport, gyűrű, test fogalmával konkrét példákkal.

Lineáris algebra

- Homogén lineáris egyenletrendszer, Gauss-elimináció ismerete.
- Determináns ismerete.
- Mátrixok és műveleteik ismerete, mátrix inverzének kiszámítása.
- Lineáris vektorterekkel való ismerkedés konkrét példákon keresztül.
- Összefüggőség és függetlenség ismerete.

Geometria

- Vektorok a koordináta-rendszerben, helyvektor, vektorkoordináták ismerete, skaláris és vektoriális szorzás.
- Kúpszeletek ismerete: ellipszis, hiperbola, parabola.
- Forgásszögek szögfüggvényeinek értelmezése, számolás szögfüggvényekkel. Szögfüggvények közötti összefüggések ismerete.
- Jártasság a háromszögek segítségével megoldható problémák önálló kezelésében, szinusztétel, koszinusztétel alkalmazása.
- Az egybevágósági transzformációk, azok szorzatának biztos ismerete.
- Hasonlóság ismerete. A szögfelező-, magasság- és, befogó tételek bizonyítása. A Menelaos- és Ceva-tételek ismerete. Az Apollonius- kör ismerete.
- A háromszög geometriájáról tanultak bővítése, további nevezetes pontok, Euler-vonal, Feuerbach-kör ismerete.

Analitikus geometria

- A koordináta-geometriai fogalmak használata feladatok megoldásában.
- Az egyenes különféle egyenleteinek használata.
- Körre vonatkozó feladatok megoldása.
- Térbeli koordináta-geometria alapjainak ismerete (sík, egyenes, gömb egyenlete).

	– Szögfüggvények biztos ismerete és használata geometriai és fizikai feladatokban. <i>Függvények, szemléletes analízis</i> – Hatványozás és logaritmus azonosságainak ismerete, használata feladatok megoldásában. – A függvényekkel kapcsolatos fogalmak bővítése. – Gyökfüggvények, trigonometrikus függvények, exponenciális és logaritmikus függvények ismerete. – Képesség elemi függvények elemi vizsgálatára. – A végtelen sorozat fogalmának, tulajdonságainak megértése, változatos példák ismerete sorozatokra. <i>Kombinatorika</i> – A kombinatorikai alapfeladatok rendszerezése. – Binomiális és polinomiális tétel ismerete és használata. – A szitaformula alkalmazása. – Kombinatorikus megfontolások alkalmazása számelméleti, algebrai és geometriai feladatokban. – Testek egybevághóságaiból, a gráfok automorfíájából kapott permutációcsoportok és az általános fogalom ismerete. – A kétszeres leszámolás módszerének alkalmazása. – A rekurzió fogalmának biztos ismerete és alkalmazása. <i>Gráfelmélet</i> – Ismerje és jól alkalmazza a gráfokkal kapcsolatos egyszerű algoritmusokat: a legrövidebb, leghosszabb utakat és a favázkereső algoritmusokat. – A fák fogalmának pontos ismerete és értése, alkalmazása az algoritmusoknál és a valószínűségi feladatoknál is. – A Ramsey-típusú tételek jelentőségének értése, a skatulyaelvvel való összefüggésének felismerése, az egyszerűbb ilyen tételek ismerete. <i>Algoritmusok</i> – A mohó algoritmus fogalmának, erejének és korlátainak értése, keresési algoritmusok ismerete. – Az adescenteinfinie, az állapotfüggvény és a teljes indukció közötti kapcsolatot értése. – A „vegyük a legnagyobb, legszélsőt” elvének alkalmazása feladatokban. – Az állapotfüggvény fogalmának, széles körű alkalmazhatóságának elsajátítása. <i>Valószínűség-számítás, statisztika</i> – A relatív gyakoriság és valószínűség, statisztika és modell különbségének értése. – A modellezés mint matematikai tevékenység ismerete. – A valószínűségi eloszlás és a várható érték fogalmának,

	szerepének megértése. – A szimmetriameggondolások helyének, alkalmazhatóságának és azok határainak ismerete. – A játékelmélet alapjainak, valamint a mindennapokban és a tudományokban játszott szerepének értéke.

11-12. évfolyam

A teljes óraszám 90%-ából fennmaradó 70 órát rendszerező összefoglalásra fordítjuk.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Halmazok	Órakeret 18 óra
Előzetes tudás	A halmazalgebra elemi fogalmai és műveletei. Számhalmazok és ponthalmazok. Példák számhalmazokra és ponthalmazokra. Halmazok ekvivalenciája. Megszámlálható és nem megszámlálható halmazok. A kontinuum számosság. A „tetszőlegesen sok” és a „végtelen sok” közti különbség.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Halmazelméleti szemléletmód fejlesztése. A fontosabb, mélyebb fogalmak ismerete, a matematika fejlődése szempontjából meghatározó ismeretek átadása; olyan példák, eljárások megismerése, amelyekkel sikerrel oldhatók meg a témakörbe tartozó feladatok.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Rendezett, jólrendezett és nem jólrendezett számhalmazok. A racionális számok halmaza nem jólrendezett. A racionális számok halmaza jólrendezhető (különböző típusú sorozatba rendezések). Példák különböző jólrendezett halmazokra. A számosságok körében a rendezés. Hatványhalmaz, a számosságok körében a kisebb fogalma. A számosságok körében értelmezett kisebb fogalom tulajdonságai; ekvivalenciatétel [bizonyítással]; Cantor-tétel; végtelen sok végtelen számosság van. <i>Matematikatörténet:</i> Kontinuumhipotézis. A Cantor-féle átlós módszer több konkrét alkalmazása [például az összes számítógépes algoritmusok halmaza megszámlálható, de nem rekurzív]; a Cantor-axióma alkalmazásával annak igazolása, hogy pl. a $[0;1]$ intervallum valós számai nem megszámlálhatók. <i>Matematikatörténet:</i> Georg Cantor munkássága. [Lexikografikus és antilexikografikus rendezés. Nyílt és zárt halmazok számossága. példák ω, ω^2, ω^ω típusú sorozatokra, a természetes számok véges sorozatainak lexikografikus, antilexikografikus rendezése.]		<i>Filozófia:</i> Zénón paradoxonai. A halmazelmélet fejlődésének hatása a modern filozófiára.

[Végtelen gráfok, végtelen fák, végtelen utak. Végtelen fák és gráfok alkalmazása konkrét feladatokban; példa olyan végtelen fára, amelyben van tetszőlegesen hosszú út, de nincs végtelen hosszú út; König-lemma: ha egy végtelen fában minden „emelet” véges, akkor van végtelen hosszú út; Ramsey-tétel végtelen gráfokra.] [A végtelen Ramsey-tétel alkalmazása, pl. tetszőleges sorozatnak van (végtelen) monoton részsorozata.] [Halmaz belső, külső és határpontja, nyílt és zárt halmaz, halmaz lezárása, környezet.] Különböző példák a síkon és a térben nyílt és zárt halmazokra. Halmazelméleti antinómiák [a halmazelmélet axiómarendszerei]. [Topologikus tér és altér, diszkrét topológia. Példák különböző egyszerű diszkrét topologikus terekre.]	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Hatványhalmaz, a számosságok körében a kisebb fogalma. Rendezett, jólrendezett és nem jólrendezett számhalmaz.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Logika	Órakeret 18 óra
Előzetes tudás	Állítások; kétváltozós logikai műveletek és tulajdonságaik; relációk, ekvivalenciarelációk, rendezési relációk. Boole-algebra. Normálformák és alkalmazásaik.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A formális logika elmeinek megismerése. A bizonyítások és konstrukciók algoritmizálása. Az axiomatikus felépítés szükségességének, fontosságának megértése, egyszerűbb axiomatizálások végigkövetése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Bizonyítások és konstrukciók algoritmizálása.</i> [Összefüggések a rekurzió, az algoritmus fogalmának különböző matematikai alakjai között. Az algoritmussal való megoldhatóság korlátai. Példák algoritmussal megoldhatatlan problémákra.] [Különböző példák algoritmizálható „létezés” bizonyításokra (gráfelméletben, kombinatorikában, számelméletben).] <i>Az axiomatikus módszer elemei.</i> [A Peano-axiómarendszer; a geometria egy axiómarendszere; a halmazelmélet. Zermelo–Fraenkel axiómarendszere.] A Bolyai-geometria egy modellje az euklideszi geometriában. [Az axiómák szerepének illusztrálására néhány egyszerű állítás levezetése a Peano-axiómákból, ill. a geometria axiómarendszerében.] Gödel nemteljességi tétele.		<i>Filozófia:</i> Formális logika. <i>Fizika; technika, életvitel és gyakorlat:</i> logikai áramkörök.

Matematikatörténet: Bourbaki.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Konstruktív és pusztán egzisztenciabizonyítás.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Számelmélet	Órakeret 27 óra
Előzetes tudás	Oszthatóság, kongruenciák, számelméleti függvények, diofantikus egyenletek megoldása, rácsgeometria elemei.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Problémamegoldás fejlesztése, az eddigi számelméleti ismeretek rendszerbe foglalása, a matematika néhány megoldatlan problémájának megismertetése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Elem rendje modulo m osztója $\varphi(m)$-nek. [Kvadratikus maradék, nemmaradék; lánc tört.] Kvadratikus kongruenciák megoldása prímmodulus esetén. A $4k + 1$ alakú prímekre az $x^2 + 1 \equiv 0 \pmod{p}$ kongruencia megoldható, a $4k - 1$ alakúakra nem. [Prímszámok számtani sorozatokban; kínai maradék tétel; Csebisev tétele; az n-nél kisebb prímek szorzatának becslése; lánc tört; Pell-egyenlet.] [Az n-nél kisebb prímek szorzatának becslése; Csebisev tétele; $\sum \frac{1}{p}$ divergens; Minkowski-tétel; Pell-egyenletek kapcsolata a lánc törttel.] A tanult tételek felhasználása változatos feladatokban; pl. végtelen sok $4k + 1$, $6k + 1$, $8k \pm 1$, $8k \pm 3$ alakú prím van. Diofantikus egyenletek megoldása becslések segítségével. Bizonyítás nélkül közölt érdekes eredmények a prímszámok eloszlásával kapcsolatban; sejtések, érdekességek. A felbonthatatlan és a prímtulajdonság kapcsolata. A számelmélet alaptétele [más gyűrűkben is]. A számelmélet alaptételének bizonyítása [elemzés; példák más gyűrűkre, ahol a bizonyítás valamelyik lépése nem megy]. [Euler-egészek.] Prím azonos a felbonthatatlannal az egészek gyűrűjében. [A titkosírás alapjául szolgáló tétel.] Titkosírás. Prímtesztek. Számelmélet a Gauss-egészek körében.] [Számolás Gauss-egészekkel, a Gauss-prímek jellemzése.] Példák a prímtulajdonság és a felbonthatatlan tulajdonság kapcsolatára.		<i>Fizika:</i> naptárak és lánc tört. <i>Informatika:</i> titkosítás, nagy prímek keresése.

Sok ismétlő példa, ezen keresztül valósul meg a fogalmak ismétlése is. <i>Matematikatörténet:</i> Diofantosz „Aritmetiká”-ja; Pierre Fermat munkássága; Euler és a Szentpétervári Akadémia; Gauss, a matematika fejedelme; A titkosírás története az Ókortól az RSA-ig.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Elem rendje mod m és primitív gyök. [Kvadratikus maradék, nemmaradék; lánc tört.] Felbonthatatlan; prím; [Gauss-egész, Gauss-prím; egység].

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Algebra	Órakeret 36 óra
Előzetes tudás	Alapvető algebrai struktúrák megkülönböztetése; egész, racionális és komplex számok feletti polinomok, transzformáció-csoportok.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Algebrai struktúrák megkülönböztetése, műveletek általános vizsgálata, a geometriai szerkeszthetőség kérdéseinek általános megközelítése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A permutációcsoportok. Csoportok, részcsoporthok, gyűrűk, testek (axiómákkal). [Jobb és bal oldali egységelem, inverzelem azonosságára vonatkozó tételek], egy elem hatványai által alkotott részcsoporth, [Lagrange-tétel]; S_n [és A_n] egyszerű tulajdonságai. [Test karakterisztikája; a legszűkebb p karakterisztikájú test; az elméletek axiomatikus felépítésének elemei. Véges nullosztómentes gyűrű test; gyökök és együtthatók közötti összefüggések tetszőleges test fölött, nullosztómentes gyűrűben; Csebisev-polinomok.] [Nemszerkeszthetőségi feladatok, pl. $\sqrt[3]{2}$ nem szerkeszthető euklideszi szerkesztéssel; 20° nem szerkeszthető.] További, változatos példák a tanult struktúrákra; [konkrét példában izomorfia igazolása és cáfolata]. [Az interpoláció felhasználása hatványok összegzésénél, kombinatorikában; példák gyűrű felett arra, hogy egy polinom fokszáma kisebb, mint a gyökök száma; a Csebisev-polinomok alkalmazása feladatokban.] <i>Matematikatörténeti</i> érdekességek a nevezetes szerkeszthetőségi problémákról; eredmények (kockakettőzés, szögharmadolás, a szabályos 17-szög szerkesztése stb.).		<i>Művészetek:</i> a szimmetria. <i>Fizika:</i> a váltóáram leírása komplex számokkal. <i>Fizika; technika, életvitel és gyakorlat:</i> a véges testek szerepe a CD-lemezen.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Algebrai struktúra. S_n . Részcsoporth; elem rendje; csoport, részcsoporth elemszáma; [mellékosztály; test karakterisztikája; szerkeszthetőség]. Izomorfia.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Lineáris algebra	Órakeret 23 óra
Előzetes tudás	A lineáris vektortér alapfogalmai és alkalmazásai; determinánsok; Gauss-elimináció.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Mátrixok használata, lineáris egyenletrendszerek megoldási módszereinek, lineáris programozás elemeinek megismerése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Műveletek mátrixokkal, mátrix rangja. A lineáris programozás elemei.</i> [Lineáris vektortér és lineáris egyenletrendszer tetszőleges test felett.] Az inverz mátrix szerepe lineáris egyenletrendszer megoldásánál. Cramer-szabály. Mátrix rangjának meghatározása. [A lineáris programozás alapfeladatának átírása lineáris algebrai fogalmakkal; a lineáris programozás alaptétele.] [A lineáris egyenletrendszer megoldásakor csak azt használtuk fel, hogy az együtthatók egy testből valók; lineáris vektortér tetszőleges test felett definiálható.] [Az $n > 3$ esetekre a tárgyalt módszerek, tételek kiegészítő anyagot jelentenek.] Kombinatorikai, számelméleti példák a lineáris algebra alkalmazására. Mátrixok szorzásának gráfelméleti alkalmazásai. <i>Mátrixok és a lineáris algebrai alapismeretek összefoglalása.</i> A tanult módszerek, algoritmusok alkalmazása összetettebb feladatokban.		<i>Informatika:</i> tömbök használata, folyamatvezérlés. <i>Fizika:</i> Egyenletrendszerek áramkörök számításánál. A kvantummechanika sajátérték-problémája.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Mátrixok összeadása, kivonása, szorzása; négyzetes mátrix inverze; mátrix rangja. Lineáris programozás; konvex lineáris kombináció.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Geometria	Órakeret 36 óra
Előzetes tudás	Az egybevágósági transzformációk, kerületi szögek, a trigonometria alapvető összefüggései.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Gondolkodási módszerek fejlesztése, ismerkedés az axiomatikus gondolkodással és építkezéssel, „új, más világok” megismerése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>A sík hasonlóságainak összefoglalása. A kör területe, az ellipszis területe. A kúpszeletek folytatása.</i> [A Bolyai-geometria elemei.] [A projektív geometria elemei.]		<i>Filozófia:</i> a didaktikus gondolkodás.

A sík hasonlósági transzformációinak jellemzése (egy egybevágósági transzformáció és egy forgatva nyújtás). Körbe írható maximális területű n-szög, kör köré írható minimális területű sokszög stb. A kör kerülete és területe, ellipszis területe (affinitással). [Az affinitás területaránytartó.] Dandelin-gömb; kúpszeletek főkörreire, vezérköreire és egyeneseire vonatkozó tételek, kúpszeletszerkesztések; körök (és egyenesek) közös érintőkörrei. [Vagy minden pontban Euklidesz axiómája igaz, vagy minden pontban Bolyai axiómája igaz. Az elválasztó tételek (pl. téglalap létezése, bármely három nem kollineáris ponton át húzható kör, van három kollineáris pont, amely egyenlő távol van egy egyenestől). Párhuzamossági szög, tetszőlegesen kisszögű szögtartományban van - mindkét szögszárral párhuzamos - egyenes.] [A párhuzamos vetítés affinitás, minden egyenesen osztóviszonytartó. A pontból való vetítés kettősvizonytartó. A projektív geometria alaptétele. Pascal tétele és Brianchon tétele.] A kúpszeletekkel kapcsolatos szerkesztési és bizonyítási feladatok. Az axiomatikus bizonyítási igény kialakításának kezdete, mi (lehet) axióma és mi tétel. Különböző geometriák belső összefüggéseinek és egymáshoz való viszonyának vizsgálata. (Ami az egyikben könnyű, a másikban nehéz, ami az egyikben van, az a másikban nincs.) További forgatványújtással megoldható szerkesztési és bizonyítási feladatok. Kúpszeletek szerkesztése; adott köröket, ill. egyeneseket érintő körök szerkesztése. [Egyszerű szerkesztési feladatok, amelyek pl. Bolyainál nehezekek.] [A Fagnano-feladat, a magasságpont létezése hegyesszögű háromszögben abszolút.] [Pascal-tétel, Brianchon-tétel alkalmazása bizonyítási és szerkesztési feladatokban. Axiomatikus bizonyítások. A háromszög nevezetes körei.] A korábbi területfogalmak egységesítése. Ismétlés. <i>A korábbi 5 év geometriaanyagának módszeres felépítése:</i> Egybevágósági transzformációk, osztályozásuk (síkban és térben), összetételük, háromszögek nevezetes pontjai, vonalai; Thalész-tétel; kerületi szögek tétele; az egybevágóság alapesetei; a derékszögű háromszögre vonatkozó tételek; nevezetes négyszögek (paralelogramma, trapéz, deltoid, húr- és érintőnégyszög tételei), sokszögek; vektorok, hasonlósági transzformációk osztályozása és összetétele; a hasonlóság alapesetei; terület, a korábbi területfogalmak egységesítése a határozott integrál segítségével; a kör geometriája, húr-, szelőtétel, Ptolemaiosz-tétel; Menelaosz- és Ceva-tétel; szerkesztések; [gömbi, hiperbolikus és projektív geometria elemei]. <i>Matematikatörténet:</i> A perspektíva és a festészet újjászületése a	<i>Fizika:</i> Kúpszeletek és égi mechanika. Az axiomatikus gondolkodás szerepe. Dirac és a projektív geometria. Konjugáltság és indefinitbilineáris formák, az általános relativitáselmélet tere. <i>Művészetek:</i> A perspektíva. M.S. Escher művészete. <i>Informatika:</i> a Geogebra szoftver használata.

reneszánsz korában. A híres francia geométerek; Bolyai János élete és eredményei; axiomatikus gondolkodásmód Bolyai előtt és után. [A sík geometriájától a komplex projektív geometriáig.]	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Affin transzformáció, hasonlósági transzformáció, illeszkedéstartó transzformáció. Konvex alakzat területe (beírt sokszögekkel), kerülete. Kúpszelet főköre, vezérköre és vezéregyenese. A kúp síkmetszetei. Axióma, a párhuzamossági axióma Euklidesznél és Bolyainál. Elválasztó tétel. Távolságvonal [és távolságfelület], paraciklus [és paraszféra]. Osztóviszony, kettősviszony. [A projektív sík (és a gömb), a dualitás elve. Harmonikus pontnégyes, négyszögpont.]

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Analitikus geometria	Órakeret 27 óra
Előzetes tudás	Az alapvető mértani helyekre vonatkozó tételek, trigonometriai összefüggések, a másodfokú egyenlet megoldása, paraméteres egyenletek kezelése, az alapalakzatok egyenlete koordináta geometriában.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A konkrét fizikai tértől való elvonatkoztatás, a paramétertér, az alakzatok absztrakt terének megértése, kezelése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Apollóniosz-kör tétele. [Egyenes- és körsorok. A projektív geometria analitikusan.] <i>Kúpszeletek analitikus geometriája.</i> A kúpszeletek analitikus jellemzése. [Az elforgatott alakzatok jellemzése.] Analitikus geometria alkalmazása mértani helyek keresésénél és bizonyítási feladatoknál. Pontra és tengelyre való tükröképek egyenlete. Szögfelező egyenlete. A kúpszeletek tulajdonságainak analitikus bizonyítása. Szerkesztési feladatok megoldása analitikus geometriával. <i>Az analitikus geometriai ismeretek rendszerezése</i> Alakzat egyenlete, az egyenes, kör, kúpszelet különböző egyenletei. A gömb, a sík és a térbeli egyenes egyenlete. Analitikus geometria alkalmazása bizonyításokban és szerkesztésekben. Terület-, térfogatképlet (vegyes szorzat); egyenes és pont távolsága, egyszerű tükrözési feladatok kiszámítása. <i>Matematikatörténet:</i> Apollóniusz „Kóniká”-ja; Aszümptomáktól a homogén koordinátáig – Apollóniosz, Descartes, Plücker.		<i>Fizika:</i> Erővonalak és ekvipotenciális felületek, ortogonális trajektóriák. Vegyes szorzat az elektromágneses térben. A 3-nál több dimenzió kezelése. <i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> a 3D ábrázolás.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Apollóniosz-kör; [hatványvonal analitikus geometriával; egyenes- és körsor; homogén koordináta].	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Függvények, analízis, a topológia elemei	Órakeret 68 óra
Előzetes tudás	A másodfokú, reciprokok és gyökfüggvények ábrázolása, függvénytranszformációk kezelése, sorozat határértékének fogalma és alkalmazása feladatok megoldásában, mértani sorozat ismerete, koordinátageometriai alapismeretek, konvexitás geometriai feladatokban és a fent említett függvények esetén.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Egyváltozós függvények elemzése, teljes függvényvizsgálat, az analízis eszközeinek alkalmazása gyakorlati, ill. más tudományágakból származó feladatokban.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Az $\mathbf{R} \rightarrow \mathbf{R}$ típusú függvények határértéke, folytonossága, differenciálhatósága; alkalmazások:</i> A ponthalmazok elméletének elemei. [Cauchy-féle konvergencia kritérium.] A függvényhatárérték (folytonosság) „sorozatos” és „környezetes” definícióinak ekvivalenciája. A folytonosság és a szakadási helyek. Folytonos függvények alaptulajdonságai [bizonyítással]. [Kétváltozós és komplex függvények folytonosságával, határértékével kapcsolatos alaptulajdonságok.] Differenciálási szabályok. Középérték tételek. Monotonitás, szélsőérték, helyi szélsőérték, konvexitás vizsgálata az első és második deriváltfüggvénnyel. Az elemi függvények folytonossága, differenciálhatósága; deriváltja; ezek felhasználásával tulajdonságaik. [Monoton függvénynek megszámlálhatóan sok szakadási helye van. Kétváltozós függvények, egyszerűbb komplex függvények folytonossága. Parciális derivált és geometriai jelentése.] [Taylor-formula.] Nyílt és különböző definícióinak ekvivalenciája; nyílt halmazok; zárt halmazok uniója, metszete. Sorozatok és függvények (véges és végtelen) határértékének meghatározása (az $(1 + \frac{x}{n})^n$ és $(1+x_n)^{\frac{1}{x_n}}$, $x_n \rightarrow 0$) típusú határértékek; az „$1^{\text{végtelen}}$”, „$\frac{0}{0}$”, „$0 \cdot \text{végtelen}$”, „$\frac{\text{végtelen}}{\text{végtelen}}$” típusú határértékek kiszámítása). Függvények folytonosságának megállapítása. A deriválási szabályok alkalmazása; teljes függvényvizsgálat; szélsőérték-feladatok, szöveges feladatok megoldása is (a megfelelő analízisbeli modell megtalálása). [Paraméteres, polárkoordinátákkal adott görbék vizsgálata.] <i>Végtelen sorok [abszolút és feltételesen konvergens sorok; az elemi függvények sorfejtése, Taylor-sorok]. Az inverz függvény differenciálása. Határozott és határozatlan integrál és alkalmazásai. [Példák differenciálegyenletekre és megoldásukra]:</i> Terület, térfogat, ívhossz, forgásfelület felszíne, súlypont, tehetetlenségi nyomaték. [Nullmértékű halmaz; sehol nem sűrű; mindenütt sűrű halmaz.]		<i>Fizika:</i> Pillanatnyi sebesség és derivált, munka és integrál, Newton és a differenciálegyenletek stb. Hatványsorok és közelítő képletek. <i>Biológia-egészségtan:</i> populációdinamikai modellek. <i>Informatika:</i> függvények ábrázolása számítógéppel (Geogebra v. Derive v. Maple).

A felosztás finomításával az alsó összeg nem csökken, a felső összeg nem nő; a határozott integrál létezésének szükséges feltételei; elégséges feltételei. Folytonos függvény integrálja mint a felső határ függvénye differenciálható. A Newton-Leibniz-formula. Az integrálszámítás középértéktétele. [Taylor-sor konvergenciájának feltétele; az elemi függvények sorbafejtése.] Az ívhossz létezésének elégséges feltétele; [paraméteres, polárkoordinátás alakban adott görbe által határolt tartomány területe; a görbe ívhossza]. [Megszámlálható sok nullmértékű halmaz egyesítése nullmértékű; nyílt halmaz felbontható megszámlálható sok diszjunkt nyílt intervallum egyesítésére.] A trigonometrikus függvények inverzeinek deriválása; az integrálás technikája (parciális integrálás; helyettesítéssel való integrálás; parciális törtekre bontás). [Szétválasztható változójú és lineáris elsőrendű differenciálegyenletek megoldása; $\frac{1}{1-x}$, $\sin x$, $\cos x$, e^x Taylor sora.] Példák az integrál geometriai, fizikai, kémiai és más alkalmazásaira. <i>Matematikatörténet:</i> Newton és Leibnitz, Európa tanítói: a Bernoulliak, küzdelem a precizitással: Cauchy és Abel.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Konvergens síkbeli és térbeli pontsorozat; komplex számsorozat határértéke. Cauchy-féle konvergencia-kritérium. $\mathbf{R} \rightarrow \mathbf{R}$ típusú függvények határértéke, folytonossága; összeg, különbség, szorzat, hányados határértéke, folytonossága; közvetett függvény; jobb és bal oldali határérték; szakadási hely. A végtelenben vett határérték, a végtelen mint határérték. Az elemi függvények folytonossága. Zárt intervallumon folytonos függvény; Darboux-tulajdonság. „Patologikus függvény”. Függvény grafikonjának érintője; a differenciálhányados. Többször differenciálható függvény. Belső, külső és határpont, torlódási pont, nyílt halmaz, zárt halmaz. Inverz függvény deriváltja. Felosztás, felosztássorozat, finomítás, alsó és felső összeg, közelítő összeg, határozott integrál. Primitív függvény, határozatlan integrál.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Gráfelmélet	Órakeret 27 óra
Előzetes tudás	Euler-út és -kör létezésének feltétele, a fa fogalma, algoritmusok készítésének gyakorlata, algoritmus lépésszámának fogalma.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Tapasztalatszerzés konkrét gráfokkal és algoritmusok elemzése tetszőleges gráfra.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Hamilton-kör. Síkbarajzolható gráfok. Utazó ügynök: Dirac tétele Hamilton-kör létezésére. Síkbarajzolható gráfok		Informatika: algoritmusok az

élszámának maximuma. Euler-féle poliédertétel. [Ötszintétel. Gömbre rajzolható gráfok.] Az utazó ügynök (minimális költségű faváz keresése az optimista és a lusta vállalkozó mohó algoritmusával). Az utazó ügynökével rokon, de mohó algoritmussal nem megoldható feladatok. Hamilton-kör keresése. Példák síkbarajzolható és nem síkbarajzolható gráfokra. [Alsó és felső becslés G és komplementerének kromatikus számának összegére.] <i>Páros gráfokra vonatkozó tételek és algoritmusok:</i> [König-tétel (teljes párosításra), Hall-tétel, Frobenius-tétel. König-tétel ekvivalensei: páros gráfban minimális lefogó pontrendszer és maximális független élrendszer keresése mint komplementer feladatok, ugyanígy minimális lefedő élrendszer és független maximális pontrendszer keresése. Hasonló komplementer-feladatok korábbról (Euler-kör, páros gráf színezése, összefüggőség, faváz keresése).] [Páros gráfokra, reguláris páros gráfokra vonatkozó feladatok. Reguláris páros gráfban van teljes párosítás, egyfaktorok uniója.] [Leszámolási feladatok: Erdős P. Ramsey-ellenpéldája.] [Menger-tétel.] <i>Matematikatörténet:</i> XX. századi magyar eredmények a gráfelméletben. A négyszín-tétel: az első számítógépes bizonyítás.		informatikában.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Páros gráf, párosítás, reguláris gráf, kromatikus szám, egyfaktor, Hamilton kör, síkbarajzolható gráf, utazó ügynök; teljes párosítás, reprezentáns rendszer; lefogó pontrendszer, lefedő élrendszer. König-feltétel.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Algoritmusok	Órakeret 36 óra
Előzetes tudás	A gráf fogalma, fagraf, esetek összeszámolása fagraffal, függvények növekedésének összehasonlítása (határérték-számítás).	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Új és korábbról ismert problémák algoritmikus megközelítése, algoritmusok írása, lépésszám becslése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Fák, gráfok tárolása. Gráfelméleti, kombinatorikai, számelméleti, algebrai algoritmusok elemzése:</i> [Az ismert szorzási algoritmusnál van gyorsabb szorzási algoritmus: Karacuba módszere.] [A König-tétel és a König-féle „alternáló utak” módszere.] További példák lépésszámbecslésekre: további (gráfelméleti, kombinatorikus geometriai) példák. Lineáris egyenletrendszer		Fizika, kémia, biológia-egészségtan: Lineáris egyenletrendszerek a természettudományokban. Közelítő algoritmikus módszerek a

megoldásának algoritmizálása, [a pontos megoldás ingadozásai, az algoritmusnak a gép végességéből adódó „hibái”]. [A kínai maradéktétel algoritmizálása. Minimális költségű faváz keresése mohó algoritmusmal. A hozzá tartozó „erősebb győz” adatstruktúra, az algoritmus lépésszáma.] <i>Polinomiális, nem polinomiális algoritmusok. Az alapvető algoritmusok rendszerező ismételése:</i> [Példák univerzális kereső feladatokra, a kielégíthetőségi probléma.] Az alapműveletek elvégzésének szokásos algoritmusai polinomiális, az alapvető algoritmusok ismételése, elemzése. [Az euklideszi algoritmus polinomiális, a prímtényezőkre bontás lassú. Gyorsszorítás: ismertetés.] A megismert fontosabb algoritmusok vizsgálata: melyik polinomiális. <i>Matematikatörténet:</i> A Gödel-tétel hatása. Milléneumi problémák.		természettudományos előrejelzésekben. <i>Filozófia:</i> az algoritmizálhatóság korlátai, Gödel nem teljességi tétele.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Fák tárolási módjai. Gráfok tárolási módjai. Szomszédsági mátrix, [körmátrix], [Prüfer-kód]. [„Az alternáló utak” algoritmusai páros gráfban.] Polinomiális és nem polinomiális algoritmus, algoritmizálhatóság. [NP-teljes probléma.]	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Valószínűség-számítás, statisztika	Órakeret 36 óra
Előzetes tudás	A várható érték és a feltételes valószínűség fogalma, a binomiális, hipergeometrikus és geometriai eloszlás.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A valószínűség-számítás elvi alapjainak megértése; a szórás fogalmának gyakorlati alkalmazásai, a nagy számok törvényének megértése, alkalmazása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>A geometriai valószínűség. Bayes-tétel. [Markov-láncok.] Szórás:</i> Teljes valószínűség tétele; Bayes-tétel. [A Markov-láncokhoz tartozó lineáris egyenletrendszerek. A Markov-láncok valószínűségei és várható lépésszámai.] Az ismert eloszlások szórása. Feladatok megoldása a teljes valószínűség tételével és Bayes-tétellel (annak tisztázása, hogy miért nem lehet egyszerűbben). [Markov-láncok felírása (az állapotok jó választása) és a megfelelő valószínűségek kiszámítása.] Bolyongási feladatok megoldása. A várható érték felhasználása pozitív értékű valószínűségi változónál a valószínűség becslésére (a nagy számok törvényének előkészítése). Geometriai valószínűséggel megoldható feladatok. <i>A nagy számok törvénye; Markov-egyenlőtlenség. Ismétlés:</i> Markov-egyenlőtlenség. A nagy számok törvénye.		<i>Fizika:</i> Statisztikus fizika. A tehetetlenségi nyomaték és a szórás mint rokon fogalmak. <i>Biológia-egészségtan:</i> valószínűség-számítás. Monte-Carlo-módszer. Egyedszámbecslések.

Ismétlés: a valószínűség tulajdonságai mint az az érték, amelytől legkisebb a négyzetes eltérés, szórás; az egyszerű várható értékek és szórások. Valószínűség becslése a szórás segítségével. Szimmetria-megfontolások és kombinatorikus módszerek alkalmazása a valószínűség kiszámítására. Visszatevéses és visszatevés nélküli feladatok. (Ismétlés.) [Integrál felhasználása a valószínűség-számításban.] <i>Matematikatörténet: A földméréstől a mértékelméletig.</i>	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Geometriai valószínűség. Teljes eseményrendszer. Valószínűségi mező. Valószínűségi változó, várható érték, szórás. A nagy számok törvénye.

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	<i>Halmazok</i> – Számossággal kapcsolatos ismeretek áttekintése. – Halmazok rendezése. – Nyílt és zárt halmazok. – Kapcsolódó problémák ismerete, eljárások, módszerek önálló alkalmazása. <i>Logika</i> – Bizonyítások és konstrukciók algoritmizálása. – Az axiomatikus módszer elemeinek megismerése. – A Bolyai geometria modellezése. – A halmazelmélet axiómarendszerének ismerete. <i>Számelmélet</i> – Prím és felbonthatatlan szám kapcsolatának ismerete különféle gyűrűkben. – Különféle prímek számának ismerete. – Diofantikus egyenletek megoldása. – Nevezetes tételek, sejtések ismerete. <i>Algebra</i> – Csoportok, más algebrai struktúrák ismerete. – Permutációcsoportok ismerete. – Polinomok tetszőleges test felett ismerete. – A szerkeszthetőség általánosabb megközelítése. – Nevezetes problémák, eredmények megismerése. <i>Lineáris algebra</i> – Mátrixok használata. – Lineáris egyenletrendszerek megoldási módszereinek ismerete. – A lineáris programozás elemeinek ismerete. <i>Geometria</i>

	– A sík hasonlóságainak rendszerezése. – A terület pontos fogalmának kialakítása. – Kúpszeletek elemi felépítése. – A projektív geometriai fogalmainak, fontosabb alapvetéseinek megismerése. – A Bolyai-geometria elemei. <i>Analitikus geometria</i> – Kúpszeletek analitikus geometriájának megismerése. – Analitikus geometriai eszközök hatékony kezelése feladatok megoldásában. <i>Függvények, analízis, topológia elemei</i> – Egyváltozós függvények elemzése, teljes függvényvizsgálat. – Határozott és határozatlan integrál és alkalmazásai. – Az analízis eszközeinek alkalmazása gyakorlati, ill. más tudományágakból származó feladatokban. <i>Gráfelmélet</i> – Fontosabb gráfelméleti fogalmak, tételek biztonságos használata. – Páros gráfokra vonatkozó ismeretek megszerzése. – Gráfokra vonatkozó ismeretek rendszerezése. <i>Algoritmusok</i> – Új és korábbról ismert problémák algoritmikus megközelítése, algoritmusok írása, lépésszám becslése. <i>Valószínűség-számítás, statisztika</i> – A valószínűség-számítás elvi alapjainak megértése. – A szórás fogalmának gyakorlati alkalmazásai. – A nagy számok törvényének megértése, alkalmazása. A matematikai tanulmányok végére a tanulók tudjanak önállóan megoldani matematikai problémákat. Kombinatív gondolkodásuk fejlődésének eredményeként legyenek képesek többféle módon megoldani matematikai feladatokat. Fejlődjön a bizonyítási, diszkussziós igényük olyan szintre, hogy döntési helyzetekben tudjanak reálisan dönteni (pl. gazdasági, pénzügyi kérdésekben). Feladatmegoldásokban rendszeresen használják a számológépet, elektronikus eszközöket. Tudjanak a síkban, térben tájékozódni, az ilyen témájú feladatok megoldásához célszerű ábrákat készíteni. A feladatmegoldások során használják helyesen a tanult matematikai szakkifejezéseket, jelöléseket. A tanulók váljanak képessé a pontos, kitartó, fegyelmezett munkára, törekedjenek az önellenőrzésre, legyenek képesek várható eredmények becslésére. A helyes érvelésre szoktatással a tanulók rendelkezzenek megfelelő

	kommunikációs készséggel. Rendelkezzenek alapvető matematikai kultúrtörténeti ismeretekkel, ismerjék a legnagyobb matematikusok felfedezéseit, legyen rálátásuk a magyar matematikusok eredményeire.

*7.6-7.27 melléklet az 51/2012. (XII. 21.) EMMI
rendelet*hez

**A miniszter által egyes iskolatípusra, pedagógiai szakaszra,
tantárgyra, vagy egyes sajátos köznevelési feladat
teljesítéséhez készített kerettantervek**

Tartalom:

- 7.6. Magyar mint idegen nyelv kerettanterv 1-12. évfolyam számára
- 7.7. Magyar nyelv és irodalom 9-12. évfolyam számára
- 7.8. Ének-zene emelt óraszámú kerettanterv 1–8. évfolyam számára
- 7.9. Testnevelés és sport kerettanterv (heti 3 óra) 1-12. évfolyam számára
- 7.10. Családi életre nevelés kerettanterve 1-12. évfolyam számára
- 7.11. Hon- és népismeret kerettanterve 1–8. évfolyam számára
- 7.12. Jelenismeret kerettanterve 7–12. évfolyam számára
- 7.13. Katonai alapismeretek kerettanterve 9–12. évfolyam számára
- 7.14. Pénzügyi és gazdasági kultúra kerettanterve 7-10. évfolyam számára
- 7.15. Vállalkozzunk! kerettanterv 7–10. évfolyam számára
- 7.16. Munkapiac kerettanterv 9-10. évfolyam számára
- 7.17. Etikus vállalkozói ismeretek 11-12. évfolyam számára
- 7.18. Közgazdasági és pénzügyi alapismeretek kerettanterv 11-12. évfolyam
számára
- 7.19. Nemzeti lovaskultúra kerettanterve 3–5. évfolyam számára
- 7.20. Kajak-kenu – vízijártassági ismeretek kerettanterve 5–8. évfolyamszámára
- 7.21. Vitorlázás – vadvízi ismeretek kerettanterve 5–8. évfolyam számára
- 7.22. Bejárható Magyarország kerettanterve 5–8. évfolyam számára
- 7.23. Bringaakadémia kerettanterve 3-4. vagy 5–6. évfolyam számára
- 7.24. Sakk-logika kerettanterv 1–4. évfolyam számára
- 7.25. Képességfejlesztő sakk kerettanterv 1–4. évfolyam számára
- 7.26. Saktika (sakk-matematika) kerettanterv 9–10. évfolyam számára
- 7.27. Énekes iskola kerettanterve 1-8. évfolyam számára

*7.6-7.27. melléklet az 51/2012. (XII. 21.) EMMI
rendeletéhez*

7.6. Magyar mint idegen nyelv kerettanterv 1-12. évfolyam számára

Tartalom:

- Kerettanterv az 1-4. évfolyam számára
- Kerettanterv az 5-8. évfolyam számára
- Kerettanterv a 9-12. évfolyam számára

MAGYAR MINT IDEGEN NYELV

1–2. évfolyam

Az 1–2. évfolyamon a nyelvoktatás elsődleges célja a tanulók idegen nyelvi kommunikatív kompetenciájának megalapozása. Emellett az alapfokú magyar mint idegen nyelv oktatás fő feladata felkelteni a Magyarországon élő idegen ajkú tanulók érdeklődését a magyar nyelv tanulása és a magyar kultúra megismerése iránt, és ezzel elősegíteni integrációjukat az iskolai és a tágabb társadalmi környezetbe. A beilleszkedést ezen a szinten elsősorban az szolgálja, ha hozzásegítjük a tanulókat ahhoz, hogy sikeresen kommunikáljanak az iskolai környezetben, és megértsék magukat kortársaikkal az iskolában és az élet más színterein. Emellett a közoktatásban a magyar mint idegen nyelv oktatásának kulcsszerepe van abban, hogy a tanulók minél hamarabb értő módon tudjanak részt venni a magyar nyelvű szaktárgyi órákon.

A fenti célok megvalósulása érdekében nagy jelentőségű a tanulók sikerélményhez juttatása, ami döntő lehet a nyelvtanulási motiváció kialakulásában és fenntartásában, ezért fontos az életkori sajátosságok szem előtt tartása. Mivel a 6-10 éves korosztály alapvetően aktív és tevékeny, a nyelvvel való játékos és örömteli foglalkozás, a kooperatív munkaformák, a tevékenységközpontú feladatok, valamint a pozitív tanári visszajelzések segítik őket abban, hogy megmaradjon a tanulási kedvük és erősödjön a motivációjuk. A nyelvoktatásban kiválóan lehet építeni a művészeti ágakkal való kapcsolatra, mivel a tanulók ebben az életkorban szeretnek játszani, rajzolni, festeni, énekelni, táncolni, és örömmel vesznek részt változatos művészeti tevékenységekben.

A magyar nyelv tanulása során a tanulónak meg kell szereznie egy olyan alapszókincset, amely képessé teszi a mindennapi kommunikációra és a magyar nyelvű oktatási rendszerbe való beilleszkedésre. Emellett birtokolnia kell alapvető nyelvtani és pragmatikai ismereteket, hogy képes legyen a hétköznapi interakciókban való részvételre. A grammatikai ismeretek ebben az életkorban kevésbé tudatosak, így a hangsúlyt a funkciók felismerésére kell helyezni. Az anyanyelv elsajátításához hasonlóan az idegen nyelv elsajátítása is minden esetben kontextusba ágyazva, konkrét beszédhelyzetek során történik, amelyekben a verbális és a nonverbális elemek természetes egységet alkotnak. Utóbbiak a nyelvtanulás kezdetén különösen fontosak, hiszen a megfelelő nyelvi eszközök hiányában segítik a beszédhelyzet értelmezését, illetve a beszédszándék megvalósítását.

A készségek fejlesztése komplex módon történik, mivel ezek a valós nyelvhasználati helyzetekben is természetes módon összekapcsolódnak. Az idegen nyelvvel való korai ismerkedés középpontjában a hallott szöveg értése és a szóbeli interakció együttes fejlesztése áll. Emellett azonban nagy kihívást jelent az olvasás és az írás, hiszen a tanuló első osztályban ismerkedik meg ezeknek az alapjaival. Azoknak a nem magyar anyanyelvű tanulóknak a számára, akik anyanyelvükön sem tudnak még olvasni és írni, a magyar nyelven való olvasás és írás eszközzé fejlesztése az ábécé és a (latin betűs) kézírás megtanításával kezdődik, amelynek folyamatában a magyar anyanyelvű tanulókhoz képest sokkal kevésbé tudnak anyanyelvi ismereteikre támaszkodni. A célnyelvvel való ismerkedéssel párhuzamosan kell fokozatosan olyan olvasás- és írástempóra szert tenniük, amely kiszolgálja tanulási igényeiket.

A nyelvtanulás során (különösen célnyelvi környezetben) elengedhetetlen a kulturális és interkulturális kompetencia fejlesztése, hogy a tanulók nyitottakká váljanak a saját és a célnyelv kultúrája iránt. A célnyelvi kultúrára jellemző szociokulturális szabályok és az ezeknek megfelelő nyelvi viselkedés közvetítésén túl bizonyos kulturális alkotásokkal, szimbólumokkal, hagyományokkal is meg kell ismerkedniük a tanulóknak, hogy minél

otthonosabban mozogjanak a célnyelvi kultúrában. Ezek az ismeretek akkor válnak igazán élővé és hasznossá, ha a tanulók életkoruknak, érdeklődésüknek megfelelő szövegek, szemléltetőeszközök, feladatok formájában és keretében találkoznak velük.

A tanulási folyamat során a tanuló egész személyisége formálódik, így alapvető fontosságú, hogy a kisgyermekkorú idegennyelv-tanítást áthassa a holisztikus pedagógiai szemlélet. A megfelelően kialakított, változatos tevékenységformákra lehetőséget nyújtó tanulási környezet elősegíti az idegen nyelv sikeres elsajátítását. A gyermekbarát környezet, a vizuális szemléltetőeszközök használata ösztönzi a tanulókat a nyelvi tevékenységekben való aktív részvételre. Az IKT-eszközök bevonása már ebben az életkori szakaszban is érdekesebbé, motiválóbbá teheti a nyelvtanulást.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Hallott szöveg értése	Órakeret 27 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az órai tevékenységekre vonatkozó (nonverbális eszközökkel támogatott) utasítások megértése. Ismert témákhoz (pl. a tanuló személye, iskolai és otthoni környezete, mindennapi cselekvései) kapcsolódó rövid megállapításokra, kérdésekre, valamint az ismert udvariassági formulákra (pl. megszólítás, köszönés, köszönetnyilvánítás) való megfelelő reagálás. Szerepjátékokban, páros, kiscsoportos munkában való értő részvétel. Hangzó anyagban bizonyos információk lokalizálása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A tanuló követni tudja a lassú, tiszta kiejtésű beszédet, főként, ha azt nonverbális jelek kísérik. Osztálytermi környezetben megérti a rövid tanári utasításokat, követni tud egyszerű instrukciókat. A körülötte zajló beszélgetésben felismeri a tanult kifejezéseket, és abból következtet a társalgás témájára. Megérti az ismert témákhoz kapcsolódó megállapításokat, kérdéseket, ha azok elég tagoltak. Megfelelően reagál az ismert udvariassági fordulatokra. Szerepjáték során releváns választ ad a beszédpartner megnyilatkozásaira. Hangzó anyagban (többszöri meghallgatás után) képes felismerni az ismert szavakat.		<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> részvétel szituációs játékokban. <i>Dráma és tánc:</i> szerepjátékok.
Kulcsfogalmak/fogalmak	Tanórai instrukciók, szerepjáték, információ-lokalizálás, reagálás (udvariassági formák).	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Szóbeli interakció	Órakeret 24 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A magyar nyelv fonémáinak megismerése, artikulált kiejtése önállóan, hangkapcsolatban, szavakban. A magán- és mássalhangzó-hosszúság észlelése. A prozódiai elemek megfelelő használata. Válaszadás ismert témákban feltett kérdésekre, reagálás ismert szituációkhoz kapcsolódó kérésekre. Rövid interakciókban való részvétel. Ismert szituációkhoz kapcsolódó rövid párbeszéd, szerepek eljátszása. A nonverbális	

	elemek jelentésének felismerése, használata.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
A hangok artikulált kiejtésének gyakorlása szavak, mondatok, mondókák, nyelvtörők segítségével. Hangfelismerő feladatok megoldása, a prozódiai elemek gyakorlása. A tanuló részt tud venni rövid interakciókban, szerepjátékokban. Beszéde érthető. Életkori sajátosságainak megfelelően, egyszerű nyelvi eszközökkel képes az önkifejezésre és legalapvetőbb beszédszándékai kifejezésére, valamint egyszerű közléseket tud tenni közvetlen céljainak elérése érdekében. Tudja használni a számokkal, mennyiségekkel, idővel kapcsolatos legfontosabb kifejezéseket. Tud az alapvető szociokulturális szabályoknak megfelelően köszönni, reagálni az üdvözlésre, megszólítani embereket, köszönetet nyilvánítani. Használja és érti az alapvető udvariassági formulákat. Képes bemutatkozni és bemutatni másokat. Beszédpartnerével meg tudja beszélni a legfontosabb történeteket, eseményeket, napi cselekvéseket. Tud kérni, és a jelentés tisztázását kérni. A megértés érdekében egyszerű kompenzációs stratégiákat használ. Mondandóját megfelelő nonverbális elemekkel támogatja. Örömmel és aktívan vesz részt nyelvi játékokban.	<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> hangok kiejtése, képi kompozíciók megfigyelése, a szituációnak megfelelő nyelvhasználat. <i>Dráma és tánc:</i> szerepjátékok. <i>Matematika:</i> számokkal, mennyiségekkel kapcsolatos kifejezések, relációk. <i>Környezetismeret:</i> viselkedési szabályok.
Kulcsfogalmak/fogalmak	Artikuláció, prozódia, nonverbális kommunikáció, szerepjáték, interakció, kérdés-válasz, bemutatkozás, bemutatás, köszönet, megszólítás, köszönetnyilvánítás, kérés, felszólítás.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Összefüggő beszéd	Órakeret 19 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A magyar nyelv fonémáinak megismerése, artikulált kiejtése önállóan, hangkapcsolatban, szavakban. A magán- és mássalhangzó-hosszúság észlelése. A prozódiai elemek megfelelő használata. Szóbeli leírás vizuális szemléltetőeszközök vagy saját tapasztalatok, élmények alapján. A tanuló által ismert emberek rövid jellemzése. Rövid cselekvéssorok, történetek elmondása szemléltetőeszközök segítségével. Saját munka (pl. rajz) bemutatása. Rövid memoriterek (versek, dalok, mondókák) megtanulása és előadása, begyakorolt beszédfordulatokkal megfogalmazott szerepjátékokban való részvétel.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
A hangok artikulált kiejtésének gyakorlása szavak, mondatok, mondókák, nyelvtörők segítségével. Hangfelismerő feladatok megoldása, a prozódiai elemek gyakorlása. Autentikus gyermekirodalmi szövegek (pl. dalok, mondókák, versek) hallgatása hangzóanyag vagy tanári felolvasás formájában, ezek közös és önálló ismétlése. A tanuló megtanul verseket, dalokat, mondókákat, és ezeket előadja önállóan vagy csoportban. Felkészülést követően nonverbális elemekkel támogatott egyszerű	<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> dalok, versek, mondókák, mesék. <i>Környezetismeret:</i> család.	

nyelvi eszközökkel, begyakorolt beszédfordulatokkal megfogalmazott rövid szerepjáték előadásában vesz részt társaival. A tanuló ismert témákban egyszerű, rövidebb szövegeket mond el. Beszélni tud magáról és az ismerőseiről, egyszerű jellemzést tud adni emberekről, képes leírni tárgyakat és a közvetlen környezetét. Elmesél számára fontos történeteket, eseményeket.	<i>Életvitel és gyakorlat:</i> család, otthon, háztartás.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Artikuláció, prozódia, jellemzés, leírás, cselekvéssorok, memoriter, szerepjáték, dal, mondóka, vers.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Olvasott szöveg értése	Órakeret 21 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az olvasásra vonatkozó szókincs megtanulása (pl. betű, mondat, írásjelek, szöveg, író, cím). Az olvasás jelrendszerének megtanulása, a dekódolási képesség kialakítása. Betűfelismerés, fonéma és graféma azonosítása, összekapcsolása. Szavak, szókapcsolatok, mondatok, rövid szövegek hangos, majd néma olvasása. A szövegek részben közös, részben önálló feldolgozása. Információ lokalizálása a szövegekben.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A tanuló megismeri a magyar ábécét. Össze tudja kapcsolni a betűket az általuk jelölt hangokkal. Észleli és tudatosítja a magán- és mássalhangzó-hosszúságot. Megtanulja az olvasáshoz kapcsolódó legfontosabb kifejezéseket (pl. betű, mondat, írásjelek, szöveg, író, cím). Azonosít betűket, szavakat, mondatokat, szövegeket. A szavakat összekapcsolja az általuk jelölt fogalmakkal. Tanári minta alapján fel tudja olvasni helyesen a szavakat, szó szerkezeteket, mondatokat. Képes az ismert szavak néma olvasására és megértésére. Az új szövegben felismeri az ismeretlen elemeket. Képes rövid szövegek közös feldolgozására, majd önálló olvasására. A tanár által felolvasott szöveget követni tudja. Válaszol az ismert szövegre vonatkozó egyszerű kérdésekre, és segítséggel meg tud oldani alapvető szövegfeldolgozó feladatokat.		<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> az olvasáshoz szükséges képességek és részképességek fejlesztése. <i>Vizuális kultúra:</i> rajzok készítése. <i>Ének-zene:</i> tempó, ritmus.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Betű, hang, ábécé, író, cím, mondat, írásjel, szöveg, hangos olvasás, néma olvasás, szövegfeldolgozás, tartalom.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Íráskészség	Órakeret 14 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A magyar írás jelrendszerének differenciált elsajátítása. A magán- és mássalhangzó-hosszúság észlelése, tudatosítása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A magyar ábécé betűinek leírása, egymáshoz kötése.		<i>Vizuális kultúra:</i>

Írott, majd nyomtatott minta alapján szavak, szókapcsolatok, később mondatok másolása. Rövid szavak leírása tollbamondás alapján. Rövid szavak leírása emlékezetből (pl. képekhez kapcsolva). Rövid mondatok leírása tollbamondás alapján, majd emlékezetből.	a finommozgások fejlesztése. <i>Magyar nyelv és irodalom:</i> vonalvezetési gyakorlatok, látó–halló tollbamondás. <i>Ének–zene:</i> hallásfejlesztés.
Kulcsfogalmak/fogalmak	Betű, hang, ábécé, mondat, írásjel, másolás, tollbamondás.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Nyelvi eszköztár	Órakeret 18 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A közvetlen környezettel, mindennapi cselekvésekkel kapcsolatban állító és tagadó kijelentések, eldöntendő és kérdőszavas kérdések létrehozása. A magyar nyelv agglutináló jellegének felismerése. A toldalékok többalakúságának tudatosítása. Emberek, tárgyak leírása melléknévek segítségével. Cselekvések és a cselekvés tárgyának megnevezése. A határozatlan és határozott tárgy felismerése, megkülönböztetése. Emberek, tárgyak helyzetének, mozgásuk irányának meghatározása. A cselekvés időpontjának és egyszerű ok-okozati viszonyoknak a kifejezése. A különböző cselekvésekhez kapcsolódó viszonyulás kifejezése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
Ezen a szinten a tanuló felismeri a tanult nyelvtani jelenségeket, tisztában van a funkciójukkal, de teljes körű nyelvtani ismeretekről, tudatos használatról nem beszélhetünk minden esetben. Felismeri az ige, a főnév, a melléknév, a névmás, a határozószó, a névutó, a névelő, a kötőszavak és a toldalékok funkcióját. Megismerkedik az alábbi nyelvtani jelenségekkel: – a hangrend és illeszkedés szabálya, – a létige ragozása, – az ige jelen idejű határozatlan ragozása, – az ige múlt idejű alakjaival, – a határozott tárgy és a határozott ragozás, – irányjelölő igekötők, – a főnév többes száma, – a főnév tárgyesete, – a melléknév fokozása, – személyes névmások, – mutató névmások, – kérdő névmások, – határozott és határozatlan névelők, – irányhármasság: a <i>hol?</i>, <i>hová?</i>, <i>honnan?</i> kérdésre válaszoló helyhatározóragok, névutók,	<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> nyelvtani fogalmak.	

– kötőszavak: <i>és, vagy, de, mert</i>, – a <i>-kor</i> időhatározórag, – az időhatározók egyéb fontos kifejezési eszközei (névutók), – a birtokos személyjel, – a birtoklás kifejezése, – a <i>-val/-vel</i> eszköz- és társhatározó rag, – főnévi igenév+<i>kell, szeret, akar, tud, szabad, tilos</i>.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Funkció, ige, főnév, melléknév, névmás, határozószó, névutó, névelő, kötőszó, toldalék, hangrend, illeszkedés.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Kulturális ismeretek	Órakeret 13 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az érdeklődés felkeltése Magyarország, a magyar kultúra iránt az évszakokhoz kötődő ünnepek, szimbólumok, hagyományok, versek és dalok megismerésével. A tanuló életkorának megfelelő tájékozódás a lakhelyén és tágabb környezetében.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A tanuló életkorának megfelelő szinten megismerkedik a magyar kultúra legfontosabb hagyományaival, szimbólumaival. Meg tudja nevezni a lakhelyét, Budapestet, a Dunát, a Tiszát és a Balatont. Megismer néhány ünnepet, ezeket évszakokhoz, hónapokhoz tudja kapcsolni, és ismeri az ünnepekhez kötődő fontosabb szokásokat, szimbólumokat, tárgyakat. Tavaszi ünnepek: húsvét (húsvéti nyúl, hímes tojás, locsolkodás), anyák napja (virágcsokor). Téli ünnepek: Mikulás (ajándék, cipő/csizma, virgács, zsák), karácsony (karácsonyfa, szaloncukor, bejgli, ajándék), farsang (jelmez, álarc, bál). Születésnap – saját születésnap évszakhoz, hónaphoz kapcsolása. A tanuló el tud mondani legalább három verset és/vagy dalt a megadott szerzők művei és/vagy a megismert ünnepekhez kapcsolódó dalok közül, például: Szabó Lőrinc: <i>Tavaszi, Falusi hangverseny, Hol lakik a halacska? Elefánt</i>; Weöres Sándor: <i>Haragosi, Kutyatár, A birka-iskola, Bóbita</i>; Tamkó-Sirató Károly: <i>Pinty és ponty, Mondjam még?</i> Ünnepekhez kapcsolódó dalok: (<i>Orgona ága, Télapó itt van, Kiskarácsony, nagykarácsony, Mennyből az angyal, Nyuszi ül a fűben, Hová mész te kisnyulacska?</i>)		<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> mesék, versek. <i>Környezetismeret:</i> lakóhely, város, falu. Vizuális kultúra: jelmez, kellék készítése. <i>Életvitel és gyakorlat:</i> ünnepek.

Kulcsfogalmak/ fogalmak	Lakhely, főváros, folyó, tó, évszakok, ünnepek, szimbólumok, szokások.

Ajánlott témakörök az 1-2. évfolyamra	
Témakörök	Kapcsolódási pontok
<i>Bemutakozás, ismerkedés</i> Köszönés, üdvözlés, elköszönés. Megszólítás, bemutatkozás, bemutatás.	<i>Környezetismeret:</i> együttélés, udvariasság.
<i>Az iskolai környezet</i> Iskolám, osztálytermem. Tanárok, osztálytársak. Tantárgyak, órarend. Taneszközök.	<i>Környezetismeret:</i> iskolai környezet, baráti kapcsolatok, iskolai közösségek. <i>Matematika:</i> térbeli tájékozódás, halmazok.
<i>A lakóhely, az otthoni környezet</i> Tágabb környezetem: a lakóhelyem. Szűkebb környezetem: az otthonom. Szobám, játékaim.	<i>Környezetismeret:</i> lakóhely. <i>Matematika:</i> térbeli tájékozódás, halmazok.
<i>Család, barátok</i> Én és a családom. A családom tagjai. A barátaim.	<i>Környezetismeret:</i> együttélés a családban. <i>Életvitel és gyakorlat:</i> családi ünnepek.
<i>Étkezés</i> Napi étkezés. Kedvenc ételeim, italaim. Egészséges étkezés.	<i>Környezetismeret:</i> az ember megismerése és egészsége: tápanyagok, élelmiszerek, étrend. <i>Életvitel és gyakorlat:</i> egyszerűbb ételek készítése. <i>Matematika:</i> halmazok, állítások igazságának eldöntése, tapasztalati adatok lejegyzése, táblázatba foglalása.
<i>Idő, időjárás, évszakok</i> Évszakok és hónapok. A hét napjai és a napszakok. Az óra. Időjárás. Évszakok.	<i>Környezetismeret:</i> az idő mérése, az idő kifejezése a mindennapi kommunikációban; a napszakok, az évszakok váltakozása. <i>Matematika:</i> számok írása, olvasása, állítások

	igazságának eldöntése, tapasztalati adatok lejegyzése, táblázatba foglalása.
<i>Öltözködés</i> Évszakok és ruhadarabok. Alkalmak és ruhadarabok. Kedvenc ruhadarabjaim.	<i>Környezetismeret:</i> egészséges életmód – öltözködés. <i>Matematika:</i> halmazok.
<i>Egészség</i> Testrészeink. Betegségek, panaszok. Egészséges életmód.	<i>Környezetismeret:</i> testrészek, betegségek, egészségvédelem, táplálkozás. <i>Testnevelés és sport:</i> sportok, mozgásos játékok.
<i>Napi tevékenységek, napirend</i> Mindennapi tevékenységek. Napszakok és napirend.	<i>Környezetismeret:</i> napszakok, napi tevékenységek.
<i>Szabadidő, sport</i> Sportfajták. Kedvenc sportom.	<i>Környezetismeret:</i> egészségvédelem, egészséges életmód. <i>Testnevelés:</i> sportok, mozgásos játékok.
<i>A természeti környezet</i> Állatok, növények. Állatok a ház körül és a vadonban. Kedvenc állatom, házi kedvencem.	<i>Környezetismeret:</i> élővilág, élőlények csoportosítása élőhely, táplálkozási mód, egyéb tulajdonságok szerint. <i>Matematika:</i> halmazok, adatgyűjtés, adatok lejegyzése.
<i>Közlekedés, utazás</i> Közlekedési eszközök. Utazás az iskolába. Utazás otthon, belföldön és külföldön.	<i>Környezetismeret:</i> lakóhely. <i>Életvitel és gyakorlat:</i> közlekedés. <i>Matematika:</i> térbeli tájékozódás, halmazok.
<i>Ünnepek, hagyományok</i> Az én ünnepeim, a kedvenc ünnepem. A magyar ünnepek.	<i>Környezetismeret:</i> ünnepek, hagyományok.

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	A tanuló megérti a tanórai instrukciókat, az ismert témákhoz kapcsolódó kérdéseket, megnyilatkozásokat. Egyszerű nyelvi eszközökkel, begyakorolt beszédfordulatokkal kommunikál. Közös feldolgozás után megérti az egyszerű olvasott szövegeket, és segítséggel egyszerű szövegfeldolgozó feladatokat old meg. Minta alapján és emlékezetből szavakat, egyszerű mondatokat ír. Felkészülés után elmond rövid szövegeket. El tud mondani 2-3 rövid verset, mondókát, dalt.

3–4. évfolyam

A 3–4. évfolyamon a legfontosabb feladat a tanulók kommunikatív kompetenciájának továbbfejlesztése legalább az A1 KER szint eléréséig. Eközben szem előtt kell tartani a tanuló élethelyzetét (migráns, kisebbségi vagy származásnyelvi beszélő), előzetes ismereteit, és ennek megfelelően figyelmet fordítani a hatékony differenciálásra. Ezen túl is fontos cél az iskolai és a tágabb társadalmi közegbe való beilleszkedés támogatása, és a magyar nyelvű szaktárgyi órákon való értő részvétel elősegítése.

A fenti célokat a tanulók életkori sajátosságainak megfelelően kell megközelíteni: a nyelvvel való játékos foglalkozás, a tevékenység alapú feladatok, a társakkal való kooperáció, a pozitív tanári visszajelzések fenntartják a tanulók érdeklődését a magyar nyelv és kultúra iránt. A mozgásos feladatok, a változatos művészeti tevékenységek (rajz, festés, ének stb.) továbbra is kiválóan alkalmasak a gyerekek motiválására és tanulási kedvük megőrzésére.

A tanulók mindennapi kommunikációhoz és a magyar nyelvű oktatási rendszerbe való beilleszkedéshez szükséges alapszókincse és pragmatikai ismerete bővül, beszédszándékaikat növekvő magabiztossággal tudják megvalósítani. A nyelvtani jelenségekkel a korábbi fejlesztési szakaszokhoz hasonlóan továbbra is kontextusba ágyazva ismerkednek meg, de elemző és rendszerező képességük fejlődésével egyre inkább felismernek és alkalmaznak bizonyos nyelvi szabályokat, tudatosan követnek bizonyos nyelvi mintákat.

A nyelvi készségek fejlesztése komplex módon, a valós kommunikációs helyzeteket tükrözve történik. (A kerettantervben megadott óraszámok a fejlesztendő területekkel való foglalkozás arányát mutatják.) A középpontban a hallott szöveg értése és a szóbeli interakció együttes fejlesztése áll. A tanulók az első két évfolyamon megismerkedtek a magyar ábécével, az írás, valamint az olvasás alapjaival, amely ismeretek elmélyítése egyre jobban kiszolgálja tanulási és kommunikációs igényeiket, szükségleteiket.

A kulturális és interkulturális kompetencia fejlesztése nagy hangsúlyt kap, ami segítséget nyújt a gyerekeknek a magyar kultúrában való eligazodáshoz. A célnyelvi környezet szociokulturális szabályainak megfelelő nyelvi viselkedés fokozatos elsajátítása mellett a tanulók bővítik a magyar kultúrával kapcsolatos tudásukat, gyarapítják ismereteiket a magyar szokások, hagyományok, szimbólumok, művészeti alkotások terén. Ezekkel az ismeretekkel a tanulók életkoruknak, érdeklődésüknek megfelelő szövegek, szemléltetőeszközök, feladatok formájában és keretében találkoznak.

Az első két évben feldolgozott témakörök a 3–4. évfolyamon tovább bővülnek. A megadott témák szorosan kapcsolódnak a tanulók mindennapjaihoz, ami fontos a hétköznapi szükségletek kielégítése és a nyelvtanulási motiváció fenntartása szempontjából. Ugyanakkor időnként célszerű olyan témákat is feldolgozni a gyerekekkel, amelyek aktuálisan foglalkoztatják őket. A gyermekbarát környezet, a vizuális szemléltetőeszközök használata, valamint az IKT-eszközök bevonása érdekesebbé, motiválóbbá teszi a nyelvtanulást.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Hallott szöveg értése	Órakeret 27 óra
Előzetes tudás	Az órai tevékenységekre vonatkozó utasítások megértése. Ismert témákhoz kapcsolódó rövid megállapítások, kérdések, ismert udvariassági formulák megértése és a rájuk való megfelelő reagálás. Szerepjátékokban, páros, kiscsoportos munkában való értő részvétel. Hangzó anyagban ismert kifejezések lokalizálása.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Aktív részvétel az órai tevékenységekben, a nyelvileg összetettebb célnyelvi óravezetés értő követése, a bővülő szókincssel megfogalmazott tanári utasítások, feladatmeghatározások megértése. Az ismert témákhoz kapcsolódó, bővülő szókincssel megfogalmazott megállapításokra, kérdésekre való megfelelő reagálás. Értő részvétel ismert témákról való beszélgetésekben, szerepjátékokban. Az ismerős témakörökhöz kapcsolódó szövegekben az ismert kifejezések felismerése, és ezek alapján következtetés a szöveg témájára. Hangzó szövegből néhány konkrét információ kiszűrése. Néhány alapvető, megértést segítő stratégia önálló alkalmazása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A tanuló a nyelvileg összetettebb, kevesebb nonverbális elemmel támogatott óravezetést, feladatmeghatározásokat is egyre biztosabban érti. A tanári utasításoknak megfelelően tevékenykedik az órán. Az ismerős témájú beszélgetésekben, szerepjátékokban növekvő biztonsággal vesz részt, és megfelelő válaszokat ad a beszédpartner megnyilatkozásaira. Egyre biztosabban érti a különböző magyar anyanyelvű beszélőket, ha azok a tanuló szintjének megfelelően, a tanuló számára megfelelő tempóban, szükség esetén ismétlésekkel fogalmaznak meg mondandójukat. Megérti az ismert témákkal kapcsolatos rövidebb összefüggő szövegeket, képes az életkorának megfelelő, ismert témakörökhöz kapcsolódó, rövid, egyszerű autentikus szövegeket követni. Ki tudja szűrni az ismert témájú szövegek lényegét, meg tud oldani egyszerű szövegfeldolgozó feladatokat. A hallott szövegből kiszűrt információkat tanári ösztönzésre összekapcsolja a témával kapcsolatos egyéb ismereteivel, egyszerű következtetéseket von le velük kapcsolatban. A megértés során egyre tudatosabban támaszkodik a hallott szövegeket kísérő nonverbális elemekre és a beszédhelyzetre.		<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> részvétel szituációs játékokban, kiscsoportos beszélgetés. <i>Dráma és tánc:</i> szerepjátékok.
Kulcsfogalmak/fogalmak	Tanórai utasítások, magyar nyelvű óravezetés, szerepjáték, beszédpartner, autentikus szöveg, szövegfeldolgozó feladat, információ-lokalizálás, reagálás.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Szóbeli interakció	Órakeret 24 óra
Előzetes tudás	Válaszadás ismert témákban feltett kérdésekre, reagálás ismert szituációkhoz kapcsolódó kérésekre. Rövid interakciókban való részvétel, ismert szituációkhoz kapcsolódó rövid párbeszéd, szerepek eljátszása nonverbális elemekkel támogatva.	

A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az ismert szöveg célnyelvi normákhoz közelítő kiejtése helyes intonációval és megfelelő beszédtempóban. Beszélgetés kezdeményezése. Ismert, tanult témákról rövid beszélgetésben való részvétel. A beszédszándékok kifejezése egyszerű nyelvi eszközökkel, bővülő szókinccsel és nonverbális elemekkel támogatva. Kérdésfeltevés ismert témákkal kapcsolatban és válaszadás egyszerű nyelvi eszközökkel. Ismert szituációkban a begyakorolt beszédfordulatok, udvariassági formák alkalmazása az alapvető szociokulturális szabályoknak megfelelően.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
A tanuló részt tud venni rövid interakciókban és szerepjátékokban. Tud beszélgetést kezdeményezni a számára ismert és fontos témákban. Az ismert témákkal kapcsolatos beszélgetésekben kérdéseket tesz fel és válaszol a hozzá intézett kérdésekre. Ismert helyzetekben ki tudja fejezni a beszédszándékait, használja a szituációnak megfelelő beszédfordulatokat, és az adott szituációnak megfelelően viselkedik. Képes kérni, felszólítani és a jelentés tisztázását kérni. Hallott, látott jelenségekre (pl. osztálytermi történetek, időjárás) egyszerű nyelvi eszközökkel reagál. Véleményét, ötleteit egyszerű formában kifejezi. Megnyilatkozásait a megfelelő nonverbális elemekkel kíséri. Megismer és alkalmaz néhány egyszerű, a beszélgetés strukturálása szempontjából fontos elemet (pl. beszélgetés kezdeményezése, porondszerzés, figyelemfelhívás). Örömmel és aktívan vesz részt szerepjátékokban, nyelvi játékokban.	<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> beszélgetésben, vitában való részvétel. <i>Dráma és tánc:</i> szerepjátékok. <i>Környezetismeret:</i> emberi magatartásformák megismerése.
Kulcsfogalmak/fogalmak	Interakció, szerepjáték, nonverbális kommunikáció, kérdés, válaszadás, kérés, felszólítás, reagálás, beszédszándék.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Összefüggő beszéd	Órakeret 19 óra
Előzetes tudás	Rövid szóbeli leírás vizuális szemléltetőeszközök vagy saját tapasztalatok, élmények alapján. Rövid cselekvéssorok elmondása szemléltetőeszközök segítségével. Saját munka bemutatása egyszerű nyelvi eszközökkel. Rövid memoriterek (versek, dalok, mondókák) megtanulása és előadása.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Rövid, összefüggő szóbeli leírás bővülő szókinccsel vizuális szemléltetőeszközök vagy saját tapasztalat alapján. Rövid cselekvéssorok elmondása, felidézése, köztisztelet segítségével történeté alakítása. Saját munka bemutatása egyszerű nyelvi eszközökkel, bővülő szókinccsel. Rövid, egyszerű szövegek elmondása a célnyelvi normához közelítő kiejtéssel, intonációval és beszédtempóban. Rövid gyermekirodalmi memoriterek (versek, dalok, mondókák) megtanulása és előadása egyénileg és/vagy közösen. Szerepjátékokban való részvétel.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
Tanári példa vagy autentikus hangzóanyag hallgatása és együttes		Magyar nyelv és

elmondása után a tanuló önállóan vagy társaival közösen ismétli a szöveget. A tanuló ismert témákban, bővülő szókinccsel egyszerű, rövidebb szövegeket mond el. Beszélni tud magáról és az ismerőseiről, jellemzést tud adni emberekről, képes leírni tárgyakat és a közvetlen környezetét. Minta alapján tanári segítséggel összefüggő szöveget tud alkotni. A cselekvéssorokat, tagmondatokat egyszerű kötőszavakkal kapcsolja össze. Az egyénileg vagy közösen létrehozott munkát egyszerű nyelvi eszközökkel be tudja mutatni, értékelni tudja. Részt vesz gyermekirodalmi művek (versek, dalok, mesék) előadásában. Felkészülést követően társakkal részt vesz egyszerű nyelvi eszközökkel megfogalmazott szerepjátékok előadásában.		<i>irodalom:</i> dalok, versek, mondókák, mesék. <i>Ének-zene:</i> dalok.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Jellemzés, leírás, cselekvéssorok, történet, szerepjáték, memoriter, dal, mondóka, vers.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Olvasott szöveg értése	Órakeret 21 óra
Előzetes tudás	Az olvasás jelrendszerének megtanulása, a dekódolási képesség kialakítása. Betűfelismerés, fonéma és graféma azonosítása, összekapcsolása. Szavak, szókapcsolatok, mondatok, rövid szövegek hangos és néma olvasása. A szövegek részben közös, részben önálló feldolgozása. Információ lokalizálása a szövegekben.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az egyszerű szövegekben az ismert szavak felismerése és megértése. Az egyszerű, ismert szerkezetű és ismert szavakat tartalmazó mondatok megértése. A különböző műfajú, egyszerű szövegek lényegének megértése, tartalmuk felidézése. Az olvasott szövegekből a legfontosabb, alapvető információk kiszűrése, ezek alapján egyszerű szövegfeldolgozó feladatok elvégzése. Egyszerű írott instrukciók követése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A tanuló segítséggel és/vagy önállóan különböző műfajú, egyszerű szövegeket olvas. Az olvasott szövegben képes felismerni és megérteni az ismert kifejezéseket. A felismert szavak alapján tud következtetni a szöveg tartalmára. Megérti a tanult szavakat tartalmazó ismert szerkezetű mondatokat. Az olvasott szövegből képes kiszűrni a lényeges információkat, és válaszol a szöveg tartalmára vonatkozó kérdésekre. Nyelvi szintjének megfelelő narratív szövegek alapján fel tudja idézni a szövegben szereplő eseménysort. Meg tud oldani egyszerű szövegfeldolgozó feladatokat (pl. kérdésre válasz, igaz-hamis állítások, információ párosítása képpel, sorrendbe állítás). Az egyszerű, informatív, autentikus szövegekből (pl. prospektus, menetrend, mozműsor, büfé árjegyzék, utcai		<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> az olvasástechnika fejlesztése. <i>Vizuális kultúra:</i> képek, ábrák készítése.

felirat) megszerzi a szükséges, tárgyyszerű információkat. Képes a rövid, egyszerű, írott instrukciókat (pl. feladatmeghatározás) követni, és azoknak megfelelően végezni egyszerű tevékenységeket.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Információ-lokalizálás, szövegfeldolgozás, tartalom felidézése, autentikus szövegek, írott instrukció követése.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Íráskészség	Órakeret 14 óra
Előzetes tudás	A magyar írás jelrendszerének differenciált elsajátítása. A magyar ábécé betűinek leírása, egymáshoz kötése. A magán- és mássalhangzó-hosszúság észlelése, tudatosítása. Szavak, szókapcsolatok, mondatok leírása.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Ismert szavak, ismert témájú egyszerű mondatok másolása, leírása tollbamondás alapján vagy emlékezetből. Minta alapján életkorának megfelelő témájú rövid szövegek alkotása. A meglevő szókincs kreatív alkalmazása. Közösen feldolgozott olvasott szöveghez kapcsolódó, egyszerű írásbeli feladatok elvégzése. Részvétel írásbeli nyelvi játékokban.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A tanuló le tudja írni az ismert szavakat, egyszerű szerkezetű mondatokat másolás, tollbamondás alapján és emlékezetből. Közösen feldolgozott szövegekhez kapcsolódó írásbeli szövegértési feladatokat végez. Képes önállóan rövid, egyszerű szerkezetű mondatokat írni képek vagy saját tapasztalat, elképzelés alapján (emberek, állatok, tárgyak írásbeli jellemzése, képfeliratok készítése, egyszerű cselekvések, eseménysorok leírása, pl. a napirendhez kapcsolódva). Különböző műfajú, egyszerű, rövid szövegeket ír minta alapján (pl. hagyományos vagy elektronikus üdvözlőlap, üzenet, SMS, e-mail, lista). Projektmunka keretében részt vesz írásbeli elemeket tartalmazó produktumok készítésében (pl. poszterek, faliújságok). Írásbeli munkáiban kreatívan használja a megszerzett szókincsset. Aktívan részt vesz írásbeli nyelvi játékokban.		<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> az írástechnika fejlesztése, másolás, mondatalkotás, szövegalkotás. <i>Vizuális kultúra:</i> rajz, plakát készítése.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Másolás, tollbamondás, írásbeli szövegfeldolgozó feladat, szövegírás minta alapján, projektmunka, nyelvi játék.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Nyelvi eszköztár	Órakeret 18 óra
Előzetes tudás	A közvetlen környezettel, mindennapi cselekvésekkel kapcsolatban állító és tagadó kijelentések, eldöntendő és kérdőszavas kérdések létrehozása. A magyar nyelv agglutináló jellegének felismerése. A toldalékok többalakúságának tudatosítása. Emberek, tárgyak leírása melléknevek segítségével. Cselekvések és a cselekvés tárgyának megnevezése. A határozatlan és határozott tárgy felismerése, megkülönböztetése. Emberek, tárgyak helyzetének,	

	mozgásuk irányának meghatározása. A cselekvés időpontjának és egyszerű ok-okozati viszonyoknak a kifejezése. A különböző cselekvésekhez kapcsolódó viszonyulás kifejezése.
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az első és második évben megismert funkciók kifejezésének gyakorlása, használatuk készségszintűvé fejlesztése. A határozott és határozatlan tárgy megfelelő nyelvi eszközökkel való kifejezése. Cselekvéssorok, történetek elmesélése a múltban, a jelenben és a jövőben. Feltételhez kötődő és képzelt cselekvések elmesélése. A beszédhelyzetnek megfelelő felszólítás, utasítás megfogalmazása.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	
A tanuló az első és második évben megismert nyelvi eszközök gyakorlásával készségszintűvé fejleszti használatukat. Ezen a szinten a tanuló felismeri az alábbi nyelvtani jelenségeket, tisztában van funkciójukkal a különböző nyelvi helyzetekben, de teljes körű nyelvtani ismeretekről, tudatos használatról nem beszélhetünk minden esetben: – a határozott tárgy és a határozott ragozás, – az ige múlt idejű határozatlan és határozott ragozása, – az ige felszólító módja, – az ige feltételes módja.	
Kulcsfogalmak/fogalmak	
Funkció, ige, igeragozás, tárgy.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Kulturális ismeretek	Órakeret 13 óra
Előzetes tudás	Az évszakokhoz kötődő magyar ünnepek, szimbólumok, hagyományok, versek és dalok megismerése. A tanuló életkorának megfelelő tájékozódás a lakhelyén és tágabb környezetében.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A nemzeti ünnepek és a hozzájuk kapcsolódó szokások, szimbólumok megismerése. Ismerkedés a magyar mesékkel és animációs filmekkel. Adaptált, egyszerű nyelvezetű magyar népmesék megismerése. A magyar ételek megismerése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A tanuló megismerkedik a magyar nemzeti ünnepekkel, megismeri a hozzájuk kapcsolódó szokásokat, szimbólumokat: augusztus 20. (Szent István, korona, tűzijáték), március 15. (kokárda, Petőfi Sándor: Nemzeti dal), október 23. (Ilykás zászló). Megismerkedik magyar mesékkel (pl. Kormos István, Lázár Ervin, Csukás István), egyszerűbb nyelvezetű, adaptált népmesékkel. Megismeri a mesebeli Mátyás király figuráját. Részleteket néz gyermekeknek készült magyar animációs filmekből és megismerkedik a közkezdelt figurákkal (pl. Frakk, A nagy ho-ho-ho-horgász, Süsü). Megismeri a magyar ételeket, és véleményt alkot róluk (pl. palacsinta, lángos, Túró Rudi, gulyás, rétes, pogácsa, kürtös kalács).		<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> mesék, mondák. <i>Környezetismeret:</i> az idő fogalma. <i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> ünnepek.
Kulcsfogalmak	Nemzeti ünnep, mese, népmese, Mátyás király, magyar ételek.	

Ajánlott témakörök az 1–4. évfolyamra	
Témakörök	Kapcsolódási pontok
<i>Bemutakozás, ismerkedés</i> Köszönés, üdvözlés, elköszönés. Megszólítás, bemutatkozás, bemutatás.	<i>Környezetismeret:</i> együttélés, udvariasság.
<i>Az iskolai környezet</i> Iskolám, osztálytermem. Tanárok, osztálytársak. Tantárgyak, órarend. Taneszközök.	<i>Környezetismeret:</i> iskolai környezet, baráti kapcsolatok, iskolai közösségek. <i>Matematika:</i> térbeli tájékozódás, halmazok.
<i>A lakóhely, az otthoni környezet</i> Tágabb környezetem: a lakóhelyem. Szűkebb környezetem: az otthonom. Szobám, játékaim.	<i>Környezetismeret:</i> lakóhely. <i>Matematika:</i> térbeli tájékozódás, halmazok.
<i>Család, barátok</i> Én és a családom. A családom tagjai. A barátaim.	<i>Környezetismeret:</i> együttélés a családban. <i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> családi ünnepek.
<i>Étkezés</i> Napi étkezés. Kedvenc ételeim, italaim. Egészséges étkezés.	<i>Környezetismeret:</i> az ember megismerése és egészsége: tápanyagok, élelmiszerek, étrend. <i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> egyszerűbb ételek készítése. <i>Matematika:</i> halmazok, állítások igazságának eldöntése, tapasztalati adatok lejegyzése, táblázatba foglalása.
<i>Idő, időjárás, évszakok</i> Évszakok és hónapok. A hét napjai és a napszakok. Az óra. Időjárás. Évszakok.	<i>Környezetismeret:</i> az idő mérése, az idő kifejezése a mindennapi kommunikációban; a napszakok, az évszakok váltakozása. <i>Matematika:</i> számok

	írása, olvasása, állítások igazságának eldöntése, tapasztalati adatok lejegyzése, táblázatba foglalása.
<i>Öltözködés</i> Évszakok és ruhadarabok. Alkalmak és ruhadarabok. Kedvenc ruhadarabjaim.	<i>Környezetismeret:</i> egészséges életmód – öltözködés. <i>Matematika:</i> halmazok.
<i>Egészség</i> Testrészeink. Betegségek, panaszok. Egészséges életmód.	<i>Környezetismeret:</i> testrészek, betegségek, egészségvédelem, táplálkozás. <i>Testnevelés és sport:</i> sportok, mozgásos játékok.
<i>Napi tevékenységek, napirend</i> Mindennapi tevékenységek. Napszakok és napirend.	<i>Környezetismeret:</i> napszakok, napi tevékenységek.
<i>Szabadidő, sport</i> Sportfajták. Kedvenc sportom.	<i>Környezetismeret:</i> egészségvédelem, egészséges életmód. <i>Testnevelés:</i> sportok, mozgásos játékok.
<i>A természeti környezet</i> Állatok, növények. Állatok a ház körül és a vadonban. Kedvenc állatom, házi kedvencem.	<i>Környezetismeret:</i> élővilág, élőlények csoportosítása élőhely, táplálkozási mód, egyéb tulajdonságok szerint. <i>Matematika:</i> halmazok, adatgyűjtés, adatok lejegyzése.
<i>Közlekedés, utazás</i> Közlekedési eszközök. Utazás az iskolába. Utazás otthon, belföldön és külföldön.	<i>Környezetismeret:</i> lakóhely. <i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> közlekedés. <i>Matematika:</i> térbeli tájékozódás, halmazok.
<i>Ünnepek, hagyományok</i> Az én ünnepeim, a kedvenc ünnepem. A magyar ünnepek.	<i>Környezetismeret:</i> ünnepek, hagyományok.

<i>A fantázia világa, mesék</i> Kedvenc meséim, mesehőseim. A magyar mesék.	<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> versek, mesék. <i>Dráma és tánc:</i> dramatikus játékok.

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	Legalább A1 nyelvi szintű nyelvtudás. A tanuló megérti a gazdagodó nyelvi eszközökkel megfogalmazott célnyelvi órávezetést, az ismert témákhoz kapcsolódó kérdéseket, rövid megnyilatkozásokat, szövegeket. Ismert témájú, hallott szövegekből kiszűri a lényeges információkat. Válaszol az ismert témában hozzá intézett kérdésekre, sikeresen részt vesz az ismert témájú rövid beszélgetésekben. Ismert szituációkban az alapvető szociokulturális szabályoknak megfelelően viselkedik. Tud történetet mesélni, leírást adni saját magáról és környezetéről. Megért ismerős témáról olvasott szövegeket, sikeresen alkalmazza a szövegértési stratégiákat. Ismert témáról minta alapján rövid, egyszerű szövegeket ír. Tud kívülről 2-3 rövid verset, dalt, fel tud idézni magyar meséket.

MAGYAR MINT IDEGEN NYELV

A magyar mint idegen nyelv tanítása a célcsoporttól függően (migráns, kisebbségi vagy származásnyelvi felhasználó) a kerettantervi tartalmak rugalmas, differenciált alkalmazását kívánja. Ha a migráns és az idegen anyanyelvű diákok az 5. évfolyamon lépnek be a magyar közoktatásba, a magyar mint idegen nyelv oktatásának kulcsszerepe van abban, hogy a diákok be tudjanak illeszkedni a célnyelvi környezetbe, és minél hamarabb képesek legyenek a szaktárgyi ismeretek elsajátítására. Ennek során különösen fontos a tanulók sikerélményhez juttatása, ami döntő lehet a nyelvtanulási motiváció kialakulásában és fenntartásában. A játékos, kooperatív feladatok, a tevékenységalapú megközelítés, a toleráns, biztonságos környezet sokat segíthet.

5–6. évfolyam

Az 5–6. évfolyamon a magyar mint idegen nyelv oktatásának célja az, hogy a tanulók a 6. évfolyam végére elérjék a KER szerinti A1 szintet; és örömeiket leljék a nyelvvel való foglalkozásban, valamint nyitottakká váljanak a magyar kultúra, az új ismeretek, tapasztalatok befogadására és a magyar emberek megismerésére.

A nyelvelsajátítás területén a korábbiakhoz hasonlóan fontos cél a beszédértés és a beszédkésztség fejlesztése, de ebben az életkorban fokozatosan felzárkózik melléjük az olvasott szöveg értése és az írás is. A készségek fejlesztése komplex módon történik, úgy, ahogy azok a valós kommunikációs helyzetekben természetes módon összekapcsolódnak. Az idegen nyelv elsajátítása továbbra is minden esetben kontextusba ágyazva, konkrét beszédhelyzetekben valósul meg, melyekben a verbális és a nem verbális elemek, a szociokulturális tudás természetes egységet alkotnak. Ezért az oktatás is komplex módon folyik, a kerettantervben megadott órakeretek így az arányok szemléltetését szolgálják.

A motiváció fenntartása miatt fontos, hogy a tanuló a fejlettségi szintjének megfelelő, változatos, érdekes és értelmes, kihívást jelentő tevékenységek során sajátítsa el az idegen nyelvet, és a feldolgozásra kerülő témakörök megfeleljenek a tanulók érdeklődésének, igényeinek és szükségleteinek. A témakörök részben ugyanazok, mint az előző fejlesztési szakaszban, de bővülnek és mélyülnek, azzal párhuzamosan, ahogy a tanulók érdeklődése alakul, igényeik, szükségleteik változnak. Olyan témák is megjelennek, amelyek összhangban állnak a NAT-ban szereplő más műveltségi területek, tantárgyak tartalmaival. A „Témakörök” táblázatban, illetve az egyes fejlesztési területeknél megjelölt kapcsolódási pontok segítenek megtalálni a kerettantervi tartalmakat.

Az 5–6. osztályban jelentősen bővül a tanulók szókinccse. A nyelvtani szerkezeteket továbbra is kontextusba ágyazva sajátítják el, de fokozatosan felébred az érdeklődésük a cél nyelv szabályrendszere és az anyanyelvükhöz hasonló, illetve attól eltérő nyelvi jelenségek iránt. A magyar nyelv agglutináló jellegéből fakadóan a sikeres nyelvtanulás feltétele a grammatikai jelenségek tudatosítása.

Ebben a szakaszban is fontos célkitűzés, hogy a tanulók idegen nyelvi kompetenciájának fejlesztése szoros összefonódásban és kölcsönhatásban történjen a fejlesztési szakaszra vonatkozó nevelési célokkal és más kulcskompetenciák fejlesztésével, így a szociális kompetenciával, az esztétikai-művészeti tudatossággal és kifejezőképességgel, valamint az önálló tanulással. Fokozatosan egyre nagyobb szerepet kap a digitális kompetencia, hiszen az IKT-eszközök használata idegen nyelven is az információszerzés és az információcsere korszerű és hatékony eszköze.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Hallott szöveg értése	Órakeret 27 óra
Előzetes tudás	A tanuló anyanyelvén képes a mindennapi kommunikációs helyzetekben való részvételre. Motivált a magyar idegen nyelvként történő elsajátítására.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A hallásértés kialakítása és fejlesztése. A magyar nyelv fonémaállományának megismerése. Az osztálytermi környezethez kapcsolódó egyszerű, tiszta kiejtésű tanári utasítások megértése. A mindennapi témakörökben, rövid, egyszerű szövegekben az ismerős szavak, fordulatok felismerése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A célnyelvi (nonverbális elemekkel is támogatott) óravezetés növekvő biztonsággal történő követése. Ismert témákról szóló (pl. a tanuló személye, iskolai és otthoni környezete) rövid megállapítások, kérdések megértése. A hangzó anyagban bizonyos információk lokalizálása. Különböző beszélők egyre biztosabb megértése, szerepjátékokban való részvétel.		<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> kommunikációs ismeretek. <i>Tánc és dráma:</i> kommunikációs helyzetgyakorlatok.
Kulcsfogalmak/fogalmak	Tanórai instrukció, szerepjáték, információlokalizálás, reagálás (udvariassági forma).	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Szóbeli interakció	Órakeret 24 óra
Előzetes tudás	Részvétel interakciót igénylő tevékenységekben, egyszerű nyelvi és nonverbális eszközök alkalmazásával. A tanuló motivált a magyar idegen nyelvként történő elsajátítására, érdeklődik a célnyelvi kultúra iránt.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A hangok artikulált ejtése. A beszédszándék kifejezése egyszerű nyelvi eszközökkel. Egyszerű kérdések feltevése, rövid beszélgetés folytatása a célnyelvi normához közelítő kiejtéssel, intonációval, megfelelő beszédtempóban.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Ismerkedés a magyar nyelv fonémaival, kiejtésük önállóan, hangkapcsolatban, szavakban. A magán- és mássalhangzó-hosszúság észlelése és tudatosítása. Érthető beszéd. Részvétel rövid interakciókban, a beszédszándékok nonverbális elemekkel támogatott kifejezése. Kommunikáció begyakorolt beszédfordulatokkal. Köszönés az alapvető szociokulturális szabályoknak megfelelően, reagálás az üdvözlésre, emberek megszólítása, köszönetnyilvánítás. Az alapvető udvariassági formulák használata, megértése. Bemutatkozás, mások bemutatása. Beszédpartnerrel a legfontosabb		<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> kommunikációs ismeretek. <i>Tánc és dráma:</i> kommunikációs helyzetgyakorlatok.

köznapi események megbeszélése. Szükség esetén a jelentés tisztázásának kérése.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Artikuláció, prozódia, nonverbális kommunikáció, szerepjáték, interakció, kérdés-válasz, bemutatkozás, bemutatás, köszönés, megszólítás, köszönetnyilvánítás, kérés, felszólítás.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Összefüggő beszéd	Órakeret 19 óra
Előzetes tudás	A szocializáció és az anyanyelv elsajátítása során szerzett tapasztalatok, ismeretek, készségek, kompetenciák. A tanuló motivációja a célnyelv tanulására célnyelvi környezetben, természetes érdeklődése a célnyelvi kultúra iránt.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Rövid, egyszerű szövegek elmondása tanári segítséggel. A tanuló egyszerű nyelvi eszközökkel tud beszélni magáról, környezetéről. Rövid memoriterek megtanulása és előadása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A hangok artikulációjának gyakorlása szavak, mondatok, mondókák, nyelvtörők és hangfelismerő feladatok segítségével. A prozódiai elemek gyakorlása. Rövid cselekvéssorok, történetek elmondása vizuális szemléltetőeszközök segítségével. Minta alapján, tanári segítséggel egyszerű, összefüggő szöveg alkotása, önálló előadása. Saját munka (pl. rajz) bemutatása. Versek, dalok, mondókák előadása célnyelvi normához közelítő kiejtéssel.		<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> dalok, versek, mondókák, rövid történetek, mesék. <i>Vizuális kultúra:</i> rajzolás.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Artikuláció, prozódia, leírás, cselekvéssorok, történetmondás, memoriter, dal, mondóka, vers.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Olvasott szöveg értése	Órakeret 21 óra
Előzetes tudás	Részvétel olvasási tevékenységben, a tanuló motivációja a célnyelv tanulására.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A magyar ábécé megismerése. A betűk összekapcsolása az általuk jelölt hangokkal. Az olvasáshoz szükséges képességek, részképességek (pl. figyelem, fonémahallás, tempó, ritmus, szókincs, irányok felismerése, relációs szókincs) fejlesztése. Betűk, szavak, mondatok, szövegek azonosítása. Tanári minta alapján a szavak, szó szerkezetek, mondatok helyes felolvasása. Az ismert szavak néma olvasása és megértése. Az új szövegben az ismeretlen elemek azonosítása, jelentésük tisztázása. Szövegfeldolgozó feladatok megoldása.	

Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Az olvasásra vonatkozó szókincs megtanulása (pl. betű, hang, író, cím, mondat, írásjel, szöveg). Az olvasás jelrendszerének megtanulása, a dekódolási képesség kialakítása. Betűfelismerés, fonéma és graféma azonosítása, összekapcsolása. Szavak, szókapcsolatok, mondatok, rövid szövegek hangos, majd néma olvasása. A szövegek részben közös, részben önálló feldolgozása. Információ lokalizálása a szövegekben. Szövegértési feladatok megoldása (pl. egyszerű szövegekből tárgyyszerű információk szerzése, képek sorba rendezése, szövegrészekkel való párosítása).		<i>Ének-zene:</i> tempó, ritmus. <i>Magyar nyelv és irodalom:</i> versek, mondókák, mesék, más szövegek.
Kulcsfogalmak/fogalmak	Betű, hang, ábécé, író, cím, mondat, írásjel, szöveg, bekezdés, hangos olvasás, néma olvasás, szövegfeldolgozás, tartalom.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Íráskészség	Órakeret 14 óra
Előzetes tudás	A szocializáció és az anyanyelv elsajátítása során szerzett tapasztalatok, ismeretek, készségek, kompetenciák. A tanuló motivációja a célnyelv tanulására célnyelvi környezetben, természetes érdeklődése a célnyelvi kultúra iránt.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A latin betűs írás megismerése. A magyar ábécé betűinek leírása és egymáshoz kötése. A magán- és mássalhangzó-hosszúság észlelése és tudatosítása. Szavak, szókapcsolatok, mondatok leírása. Minta alapján rövid, egyszerű szövegek írása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A magyar írás jelrendszerének differenciált elsajátítása. Írott, majd nyomtatott minta alapján szavak, szókapcsolatok, később mondatok másolása. Rövid szavak leírása tollbamondás alapján. Rövid szavak leírása emlékezetből (pl. képekhez kapcsolva). Rövid mondatok leírása tollbamondás alapján, majd emlékezetből. Rövid szövegek másolása. Mintaszöveg alapján egyszerű, rövid szövegek, pl. képeslap, SMS írása. Projekt munka (faliújság, poszter) készítése.		<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> szövegalkotási feladatok, helyesírás. <i>Vizuális kultúra:</i> rajz, plakát készítése.
Kulcsfogalmak/fogalmak	Betű, hang, ábécé, mondat, írásjel, másolás, tollbamondás.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Nyelvi eszköztár	Órakeret 18 óra
Előzetes tudás	A szocializáció és az anyanyelv elsajátítása során szerzett	

	tapasztalatok, ismeretek, készségek, kompetenciák. A tanuló motivációja a célnyelv tanulására célnyelvi környezetben, természetes érdeklődése a célnyelvi kultúra iránt.
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A tanuló közvetlen környezetével, mindennapi cselekvéseivel kapcsolatban állító és tagadó kijelentések létrehozása, eldöntendő és kérdőszavas kérdések feltevése. A magyar nyelv agglutináló jellegének felismertetése. A toldalékok többalakúságának felismertetése. Melléknévek segítségével egyszerű leírások emberekről, tárgyakról. Cselekvések megnevezése, cselekvéssorok leírása. A cselekvés tárgyának megnevezése, a határozatlan és határozott tárgy felismerése. Az emberek, tárgyak helyzetének vagy mozgásuk irányának meghatározása. A cselekvés időpontjának kifejezése. Egyszerű ok-okozati viszonyok kifejezése.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	
Ezen a szinten a tanuló felismeri az alábbi nyelvtani jelenségeket. Tisztában van funkciójukkal a különböző beszédsszituációkban, de teljes körű nyelvtani ismeretekről, tudatos használatról nem beszélhetünk minden esetben: – a létige ragozása, – az ige jelen idejű határozatlan ragozása, – a határozott tárgy és a határozott ragozás felismerése, – a főnévi igenév, – az irányjelölő igekötők, – a névmások: – a személyes névmások, – a mutató névmások, – a kérdő névmások, – a névelők, – a melléknév és a melléknév fokozása, – a hangrend és illeszkedés szabálya, – a főnév: – a főnév többes száma, – a főnév tárgyesete, – az irányhármasság: <i>a hol?, hová?, honnan?</i> – kérdésre válaszoló helyhatározóragok, névutók, – -kor időhatározórag, az időhatározók egyéb fontos kifejezési eszközei (névutók), – -val/-vel ragozó eszköz- és társhatározó, – a birtoklás kifejezése, a birtokos személyjel, – a kötőszavak: <i>és, vagy, de, mert</i>.	
Kapcsolódási pontok	
<i>Magyar nyelv:</i> grafikai szervezők alkalmazása, leíró nyelvtani ismeretek. <i>Vizuális kultúra:</i> jelek, jelrendszerek, képek és szöveg.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Cselekvés, személy, dolog, idő, hely, tulajdonság.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Kulturális ismeretek	Órakeret 13 óra
Előzetes tudás	A szocializáció és az anyanyelv elsajátítása során szerzett tapasztalatok, ismeretek, készségek, kompetenciák. A tanuló motivációja a célnyelv tanulására célnyelvi környezetben, természetes érdeklődése a célnyelvi kultúra iránt.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az érdeklődés felkeltése Magyarország, a magyar kultúra iránt az évszakokhoz kötődő ünnepek, szimbólumok, hagyományok, versek, dalok megismerésével. A tanuló életkorának megfelelően legyen képes tájékozódni lakhelyén és tágabb környezetében.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Megismerkedés az életkornak megfelelő szinten a magyar kultúra alapvető műveltségelemeivel: Budapest, néhány magyar város, a Duna, a Tisza és a Balaton megnevezése, saját város, falu, tájegység megnevezése. Az ünnepek évszakokhoz való kapcsolása, az ünnepekhez kapcsolódó fontosabb szokások, szimbólumok, tárgyak ismerete. Tavaszi ünnepek: húsvét (húsvéti nyúl, hímes tojás, locsolkodás), anyák napja (virágcsokor). Téli ünnepek: Mikulás (ajándék, cipő/csizma, virgács, zsák), karácsony (karácsonyfa, szaloncukor, bejgli, ajándék), farsang (jelmez, álarc, bál). Születésnap, névnap (saját születésnap évszakhoz, hónaphoz kapcsolása). 3-4 vers, mondóka, adaptált irodalmi szöveg ismerete (pl. Bálint Ágnes, Csukás István, Devecs+eri Gábor, József Attila, Kosztolányi Dezső, Kányádi Sándor, Karinthy Frigyes, Petőfi Sándor, Weöres Sándor művei). Ünnepekhez kapcsolódó dalok.		<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> versek. <i>Természetismeret:</i> tájékozódás Magyarország térképén. <i>Ének-zene:</i> dalok. <i>Tánc és dráma:</i> dramatikus játékok.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Város, falu, tó, folyó, hegy, ünnep, ének, vers.	

Ajánlott témakörök az 5-6. évfolyamra		
Ajánlott témakörök		Kapcsolódási pontok
<i>Család</i> – Én és a családom. – Családtagok bemutatása. – Családi események. – Családi ünnepek. – Napirend.		<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> család és lakóhely.

	<i>Erkölcstan:</i> társas kapcsolatok, szokások.
<i>Otthon</i> – Otthonom, szűkebb környezetem. – Lakóhelyiségek, bútorok, berendezési tárgyak. – Kedvenc játékaim. – Lakóhelyem, tágabb környezetem.	<i>Természetismeret:</i> lakóhelyi környezet. <i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> háztartás.
<i>Étkezés</i> – Napi étkezések. – Kedvenc ételeim, italaim.	<i>Természetismeret:</i> az ember megismerése és egészsége, étrend.
<i>Idő, időjárás</i> – Az óra. – Évszakok és hónapok. – A hét napjai és a napszakok. – Időjárás.	<i>Természetismeret:</i> az időjárás tényezői. Ciklusok a természetben. <i>Matematika:</i> számok írása, olvasása.
<i>Öltözködés</i> – Évszakok és ruhadarabok. – Kedvenc ruháim.	<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> öltözködés, divat.
<i>Sport</i> – Testrészek. – Sportok, sportfelszerelések. – Kedvenc sportom. – Sportversenyek.	<i>Természetismeret:</i> az ember megismerése és egészsége; testrészek. <i>Testnevelés és sport:</i> mozgásos játékok, sportversenyek.
<i>Iskola, barátok</i> – Iskolám, osztálytermünk. – Tantárgyaim, tanárain. – Osztálytársaim, barátaim.	<i>Erkölcstan:</i> társas kapcsolatok: barátság, szeretet, tisztelet, segítő kapcsolat.
<i>Szabadidő, szórakozás</i> – Szabadidős tevékenységek, kedvenc időtöltésem. – Internet.	<i>Testnevelés és sport:</i> sporttevékenység. <i>Informatika:</i> internethasználat. <i>Ének-zene:</i> zenehallgatás. <i>Dráma és tánc:</i> színház, előadások.

	<i>Vizuális kultúra:</i> múzeumok, kiállítások.
<i>Természet, állatok</i> – Kisállatok. – Kedvenc állataim. – Vadon élő és állatkerti állatok. – Növények az otthonomban, iskolámban. – Kontinensek, tájegységek.	<i>Természetismeret:</i> élőlények a ház körül, az állatok életmódjának főbb jellemzői, szoba- vagy kerti növények gondozása, érdekes növények. A Föld szépsége, egyedisége, a Kárpát- medence és hazánk nagytájai, növénytakarója és élővilága. <i>Matematika:</i> halmazok.
<i>Ünnepek és szokások</i> – Az én ünnepeim. – Ünnepek itthon és a nagyvilágban.	<i>Történelem,</i> <i>társadalmi és</i> <i>állampolgári</i> <i>ismeretek:</i> hétköznapiak, ünnepek.
<i>Város, bevásárlás</i> – Városok, települések, falvak. – Épületek, utcák. – Tájékozódás, útbaigazítás. – Üzletek, bevásárlóközpontok, piac. – Vásárlás. Fontosabb termékek. – Az én városom/falum.	<i>Történelem,</i> <i>társadalmi és</i> <i>állampolgári</i> <i>ismeretek:</i> falvak és városok, közlekedés. <i>Technika, életvitel és</i> <i>gyakorlat:</i> közlekedés, vásárlás.
<i>Utazás, pihenés</i> – Vakáció, nyaralás. – Közlekedési eszközök.	<i>Technika, életvitel és</i> <i>gyakorlat:</i> közlekedés.
<i>Egészséges életmód</i> – Sportágak. – A helyes táplálkozás.	<i>Természetismeret:</i> az ember megismerése és egészsége, étrend. <i>Testnevelés és sport:</i> gyakorlatok.

	<i>Technika, életvitel és gyakorlat: egészséges életmód.</i>

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	A1 nyelvi szintű nyelvtudás. A tanuló megérti a gazdagodó nyelvi eszközökkel megfogalmazott célnyelvi órávezetést, az ismert témákhoz kapcsolódó kérdéseket, rövid megnyilatkozásokat, szövegeket. Egyszerű nyelvi eszközökkel, begyakorolt beszédfordulatokkal kommunikál. Felkészülés után elmond rövid szövegeket. Közös feldolgozás után megérti az egyszerű olvasott szövegek lényegét, tartalmát. Ismert témáról rövid, egyszerű mondatokat ír, mintát követve önálló, írott szövegeket alkot. Tud kívülről 2-3 rövid verset, mondókát, dalt.

7–8. évfolyam

A 7–8. évfolyamon folytatódó nyelvoktatás legfontosabb célja a tanulók idegen nyelvi kommunikatív kompetenciájának további fejlesztése a 8. évfolyam végére elérendő A2 KER szintig. Ez továbbra is szoros kölcsönhatásban történik az adott életkori szakaszra megfogalmazott nevelési célokkal és más kulcskompetenciák fejlesztésével.

A magyar mint idegen nyelv tanításakor figyelembe kell venni a tanuló élethelyzetét (migráns, kisebbségi vagy származásnyelvi felhasználó) és előzetes ismereteit. Ezért a kerettanterv alkalmazásakor körültekintően kell kidolgozni a helyi tantervi tartalmakat, különösen nagy figyelmet fordítva a hatékony differenciálásra. A szociális kompetencia fejlesztésével, a kulturális szokások, hagyományok, a közművelődési tartalmak közvetítésével elő kell segíteni a társadalmi beilleszkedést, a tanulók egészséges személyiségfejlődését.

A nyelvi készségek fejlesztése komplex módon történik, úgy, ahogy azok a valós kommunikációs helyzetekben természetes módon összekapcsolódnak. Ezért a kerettantervi óraszámok a fejlesztendő területekkel való foglalkozás arányát mutatják. A tanulók egyre több autentikus szövegfajtaival ismerkednek meg, bővül a szókincsük, szélesedik nyelvtani ismereteik köre, egyre magabiztosabban tudják megvalósítani beszédszándékaikat. Amellett, hogy az új nyelvtani szerkezetekkel a korábbi fejlesztési szakaszokhoz hasonlóan továbbra is kontextusba ágyazva ismerkednek meg, egyre többen és egyre jobban érdeklődnek a nyelvben előforduló szabályszerűségek, a célnyelvi nyelvtani jelenségek iránt. A helyes nyelvhasználatban segíthetik őket azok a nyelvtani szabályok, amelyeket ők maguk fedeznek fel és fogalmaznak meg. A magyar nyelv elsajátítása ugyanis agglutináló jellegéből fakadóan csak grammatikai ismeretek tudatosításával lehetséges.

A korábbi témakörök a 7–8. évfolyamon tovább bővülnek. Ezek és az újonnan feldolgozásra kerülő témák is összhangban állnak a NAT-ban megjelenő más műveltségi területek tartalmaival, és lehetővé teszik a tanulók számára, hogy a nyelv eszközével alaposabban, árnyaltabban megismerjék szűkebb és tágabb környezetüket. A nyelvtanulás iránti motiváció fenntartása szempontjából meghatározó jelentősége van a témák gondos megválasztásának, és annak, hogy a tanulók kívánságára időről-időre olyan témákat is feldolgozzunk, amelyek aktuálisan érdeklik, foglalkoztatják őket. A tanulási kedvet fokozza, ha a tanulók változatos munkaformákban, érdekes feladatokkal fejleszthetik nyelvtudásukat.

Ebben a fejlesztési szakaszban tovább bővül azoknak a nyelvtanulási stratégiáknak a köre, amelyeket a tanulók megismernek és alkalmaznak a nyelvórakon. Ezek fokozatos elsajátítása lehetővé teszi számukra, hogy az iskolán kívül is egyre inkább hasznosítsák, fejlesszék nyelvtudásukat.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Hallott szöveg értése	Órakeret 20 óra
Előzetes tudás	A1 nyelvi szint, azaz a tanuló megérti a gazdagodó nyelvi eszközökkel megfogalmazott célnyelvi óravezetést. Megérti a személyére, családjára, közvetlen környezetére vonatkozó alapvető információkat. Meg tud oldani egyszerű, rövid, hangzó szövegekhez kapcsolódó feladatokat.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Részvétel az osztálytermi tevékenységekben, főleg, ha nonverbális jelek is segítik a szituáció értelmezését. Az ismert témákhoz kapcsolódó egyszerű kérdések és kijelentések megértése. A tanult témakörökben elhangzó szövegekben a tanult szavak, szó- és beszédfordulatok felismerése, és ezekből következtetés a szövegek témájára, tartalmára. A lényeg és néhány alapvető információ kiszűrése az ismert témakörökben elhangzó szövegekből, részben önállóan, részben a megértést segítő, változatos feladatokra támaszkodva.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A célnyelvi (nonverbális elemekkel is támogatott) óravezetés növekvő biztonsággal történő követése. Ismert témákról szóló (pl. a tanuló személye, iskolai és otthoni környezete, barátok, szabadidő eltöltése) kérdések megértése, információk lokalizálása. Különböző beszélők egyre nagyobb biztonsággal való megértése, amennyiben azok a célnyelvi normának megfelelő kiejtéssel, a tanuló nyelvi szintjéhez igazított tempóban, szükség esetén szüneteket tartva és a lényegi információkat megismételve beszélnek. Egyszerű útbaigazítás megértése, telefonbeszélgetésből az alapvető információk kiszűrése. Tanulási stratégiák alkalmazása, pl. ismeretlen szavak jelentésének kikövetkeztetése a kontextusból, illetve a beszédhelyzetből.		<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> kommunikációs ismeretek.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Tanórai instrukció, szerepjáték, információlokalizálás, reagálás (udvariassági forma).	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Szóbeli interakció	Órakeret 16 óra
Előzetes tudás	A1 nyelvi szint, részvétel interakciót igénylő tevékenységekben egyszerű nyelvi és nonverbális eszközök alkalmazásával. A tanuló motivált a magyar idegen nyelvként történő elsajátítására, érdeklődik a célnyelvi kultúra iránt.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A hangok artikulált ejtése. A beszédszándék kifejezése egyszerű nyelvi eszközökkel. Egyszerű kérdések feltevése, rövid beszélgetés folytatása a célnyelvi normához közelítő kiejtéssel, intonációval, megfelelő beszédtempóban.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Az artikulációs gyakorlatok segítségével egyre érthetőbb beszéd. Mintaszituációk alapján részvétel rövid interakciókban, beszédszándékok nonverbális elemekkel támogatott kifejezése. Az alapvető udvariassági formulák használata és értése. Eligazodás a mindennapi élet szituációiban (pl. vásárlás, közlekedés). Beszélgetés beszédpartnerével a legfontosabb köznap eseményekről. Vélemény, érzelmek kifejezése. Rákérdezés meg nem értett kulcsszavakra, fordulatokra.		<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> kommunikációs ismeretek.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Artikuláció, nonverbális kommunikáció, szerepjáték, interakció, bemutatkozás, bemutatás, köszönés, megszólítás, köszönetnyilvánítás, kérdés, felszólítás, véleménynyilvánítás.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Összefüggő beszéd	Órakeret 15 óra
Előzetes tudás	A magyar nyelv fonémáinak ismerete, a célnyelvi normához közelítő kiejtés, beszédtempó. Rövid, egyszerű szövegek elmondása a szintnek megfelelő témakörben. Rövid memoriterek (vers, mondóka, nyelvtörő) elmondása.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Rövid, egyszerű szövegek elmondása a megadott témakörökben, felkészülés után. A tanuló egyszerű nyelvi eszközökkel beszéljen magáról, környezetéről. A történetmesélés egyszerű nyelvi eszközeinek elsajátítása, a mindennapi környezet leírása, a barátok bemutatása stb. Mások közléseinek egyszerű nyelvi eszközökkel történő interpretálása. Memoriterek előadása a célnyelvi normához közelítő kiejtéssel.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A hangok artikulációjának gyakorlása szavak, mondatok, mondókák, nyelvtörők és hangfelismerő feladatok segítségével. Rövid cselekvéssorok, történetek elmondása vizuális szemléltetőeszközök segítségével. A mindennapi környezet (emberek, helyek, állatok) bemutatása.		<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> dalok, versek, mondókák, rövid történetek, mesék.

Önállóan vagy csoportmunkában alkotott mű (pl. plakát, rajz) bemutatása. Minta alapján, tanári segítséggel egyszerű összefüggő szöveg alkotása, önálló előadása. Rövid versek, dalok, mondókák, párbeszéd meg tanulása, és a célnyelvi normához közelítő kiejtéssel, intonációval történő előadása.		<i>Vizuális kultúra:</i> rajz, plakátkészítés.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Artikuláció, leírás, történetmondás, memoriter, dal, mondóka, vers, prezentáció, projekt.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Olvasott szöveg értése	Órakeret 24 óra
Előzetes tudás	A1, azaz a tanuló képes egyszerű leírások, üzenetek dekódolására. Tudja, hogy a cím, a képek segítenek a szöveg értelmezésében. Képes rövid szövegek hangos és néma olvasására.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az olvasáshoz szükséges képességek fejlesztése. Betűk, szavak, mondatok, szövegek azonosítása. Egyszerű nyelvezetű, autentikus szövegekben konkrét információk azonosítása, ismeretlen elemek jelentésének tisztázása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Az olvasásra vonatkozó szókincs meg tanulása (pl. író, cím, mondat, írásjel, szöveg). Rövid, autentikus vagy autentikusnak tűnő, adaptált szövegek hangos, illetve néma olvasása. A szövegek részben közös, részben önálló feldolgozása. Információ lokalizálása a szövegekben. Szövegértési feladatok megoldása (pl. egyszerű szövegekből tárgyszerű információk szerzése, képek sorba rendezése, szövegrészekkel való párosítása), alapvető szövegértési stratégiák elsajátítása.		<i>Ének-zene:</i> tempó, ritmus. <i>Magyar nyelv és irodalom:</i> különböző szövegtípusok, versek, mondókák, mesék, irodalmi szövegek.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Író, cím, mondat, írásjel, szöveg, bekezdés, hangos olvasás, néma olvasás, szövegfeldolgozás.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Íráskészség	Órakeret 12 óra
Előzetes tudás	A1, azaz a tanuló mintaszöveg alapján néhány közismert műfajban egyszerű, rövid szövegeket képes alkotni.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Összefüggő mondatok írása önmagáról, közvetlen környezetéről. Az írás használata hétköznapi szituációkban kommunikációs eszközként. Minta alapján néhány egyszerű műfajban rövid, tényközlő szövegek alkotása.	

Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Rövid szövegek másolása, diktálás utáni leírása. Összefüggő mondatok írása emlékezetből. Vázlatkészítés. Különböző szövegtípusok (pl. leírás, jellemzés) készítése. Személyes információk, vélemény megfogalmazása (pl. internetes fórum, blog stb.) Egyszerű levél, e-mail írása (pl. köszönetnyilvánítás, programszervezés) a formák betartásával (megszólítás, elköszönés stb.). Kreatív írás. Projektmunka (faliújság, poszter) készítése.		<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> szövegalkotási feladatok. <i>Vizuális kultúra:</i> rajz, plakátkészítés.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Másolás, tollbamondás, helyesírás, szövegszerkesztés, vázlat.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Nyelvi eszköztár	Órakeret 25 óra
Előzetes tudás	A tanuló felismeri a magyar nyelv agglutináló jellegét. Tisztában van a toldalékok többalakúságával. Egyszerű leírásokat tud adni emberekről, tárgyakról (főnevek, melléknévek használatával). Képes cselekvéseket megnevezni, cselekvéssorokat leírni. Meg tudja nevezni a cselekvés tárgyát, felismeri a határozatlan és határozott tárgyat. Meg tudja határozni az emberek, tárgyak helyzetét vagy mozgásuk irányát. Ki tudja fejezni a cselekvés időpontját. Ki tud fejezni egyszerű ok-okozati viszonyokat.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az előző két évben megismert nyelvi eszközök használatának készség szintjére fejlesztése. Az ige múlt idejének használata. A feltételes és a felszólító mód megismerése. A legfontosabb igekötők használata. Fontos kötőszavak megismerése, használata. Szókincsfejlesztés, állandósult szókapcsolatok használata.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Ezen a szinten a tanuló felismeri az alábbi nyelvtani jelenségeket. Tisztában van funkciójukkal a különböző beszédhelyzetekben, de teljes körű nyelvtani ismeretekről, tudatos használatról minden esetben nem beszélhetünk: – a határozott és általános ragozás használatának fejlesztése; – az ige múlt ideje; – az ige feltételes és felszólító módja; – igék és vonzatok; – az igekötők; – a birtokos, kölcsönös, határozatlan és általános névmások;		<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> grafikai szervezők alkalmazása, szótárhasználat; szólások, rokonértelműség, leíró nyelvtani ismeretek. <i>Vizuális kultúra:</i> jelek, jelrendszerek, képek

– a vonatkozó névmások: <i>aki, amely, ami</i>; – kötőszavak: <i>hogy, ha, mint, vagy, tehát, ugyanis</i>; – az összetett mondat; – a függő beszéd. Egynyelvű szótárak használata, a szókincs önálló bővítése, a tantárgyak terminológiájának elsajátítása. A szólások, közmondások jelentésének értelmezése, használatuk egyszerű, hétköznapi szituációkban.	és szöveg.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Ige, névszó, igekötő, szólás, közmondás, szótár.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Kulturális ismeretek	Órakeret 12 óra
Előzetes tudás	Egyszerű, közismert tények Magyarországról. Néhány évszakhoz kötődő ünnep, szokás, szimbólum ismerete. Három rövid vers/mondóka ismerete	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A tanuló interkulturális kompetenciájának fejlesztése, a tolerancia kialakítása, fejlesztése. A nyelvi készségek fejlesztéséhez is szükséges kulturális háttérismeretek elsajátítása a sikeres nyelvtanulás és a magyarországi közösségekbe való beilleszkedés érdekében.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Az életkornak megfelelő szinten megismerkedés a magyar kultúra alapvető műveltségelemeivel: – Jelentősebb, ma is élő népszokások (pl. húsvéti locsolás, busójárás) megismerése. – A Magyarország területén kívül élő magyarokkal kapcsolatos alapvető ismeretek. – Jellegzetes magyar tájak (pl. Hortobágy) és a magyar konyha. – A magyar Nobel-díjasok (pl. Szentgyörgyi Albert, Kertész Imre) megismerése, a magyar feltalálók (pl. Bíró László, Rubik Ernő) megismerése. – Fontos épületek és szimbolikus szerepük (pl. Parlament, budai vár, Nemzeti Múzeum, Szent István bazilika, debreceni Nagytemplom, budapesti Dohány utcai zsinagóga). – Szabadon választott, egyszerű nyelvezetű versek, autentikus és adaptált irodalmi műrészletek (pl. Ady Endre, Áprily Lajos, Bálint Ágnes, Jókai Anna, József Attila, Kányádi Sándor, Karinthy Frigyes, Kosztolányi Dezső, Lackfi János, Mikszáth Kálmán, Nagy László, Petőfi Sándor, Pilinszky János, Örkény István, Szabó Magda, Weöres Sándor műveiből). – Aktuális kulturális ismeretek (film, színház, kiállítás, koncert).		<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> autentikus és adaptált irodalmi szövegek, magyar írók, költők. <i>Ének-zene:</i> dalok, magyar zeneszerzők. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> kapcsolódó témák. <i>Vizuális kultúra:</i> magyar festők, szobrászok; képtárak. <i>Fizika, kémia, biológia-egészségtan:</i> magyar tudósok.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Művész, tudós, ünnep, nevezetesség, hagyomány.	

Ajánlott témakörök a 7-8. évfolyamra	
Ajánlott témakörök	Kapcsolódási pontok
<i>Család</i> – Én és a családom. – Családtagok bemutatása. – Családi események, közös programok. – Családi ünnepek.	<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> család és lakóhely. <i>Erkölcstan:</i> társas kapcsolatok, szokások.
<i>Otthon</i> – Otthonom, szűkebb környezetem. – Lakóhelyiségek, bútorok, berendezési tárgyak. – Lakóhelyem, tágabb környezetem. – Otthonok és otthontalanok.	<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> lakóhelyi környezet.
<i>Étkezés</i> – Napi étkezések. – Kedvenc ételeim, italaim. – Receptek, étkezési szokások.	<i>Biológia-egészségtan:</i> az ember megismerése és egészsége: étrend.
<i>Idő, időjárás</i> – Az óra. – Évszakok és hónapok. – A hét napjai és napszakok. – Időjárás, időjárási jelenségek.	<i>Földrajz:</i> az időjárás tényezői.
<i>Öltözködés</i> – Évszakok és ruhadarabok. – Kedvenc ruháim. – A divat világa.	<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> öltözködés, divat. <i>Erkölcstan:</i> szokások, társadalmi szabályok.
<i>Sport</i> – Testrészek. – Sportok, sportfelszerelések. – Kedvenc sportom. – Sportversenyek.	<i>Biológia-egészségtan:</i> az ember megismerése és egészsége; testrészek. <i>Testnevelés és sport:</i> mozgásos játékok, sportversenyek.
<i>Iskola, barátok</i> – Iskolám, osztálytermünk. – Tantárgyaim, tanárain. – Osztálytársaim, barátaim.	<i>Erkölcstan:</i> társas kapcsolatok: barátság, szeretet, tisztelet, segítő kapcsolat.

– Tanórán kívüli programok. – Az iskolai élet más országokban.	
<i>Szabadidő, szórakozás</i> – Szabadidős tevékenységek, kedvenc időtöltésem. – Internet, infokommunikációs eszközök. – Mozi, színház, zenehallgatás, kiállítások, koncertek. – Szabadidő a barátokkal.	<i>Testnevelés és sport:</i> sportágak. <i>Informatika:</i> internethasználat. <i>Ének-zene:</i> zenehallgatás. <i>Magyar-nyelv és irodalom:</i> színház, előadások. <i>Vizuális kultúra:</i> múzeumok, kiállítások.
<i>Természet, állatok</i> – Kisállatok. – Kedvenc állataim. – Vadon élő és állatkerti állatok. – Növények az otthonomban, iskolámban. – Kontinensek, tájegységek.	<i>Biológia-egészségtan; földrajz:</i> élőlények a ház körül, az állatok életmódjának főbb jellemzői, szoba- vagy kerti növények gondozása, érdekes növények. A Föld szépsége, egyedisége – a Kárpát-medence és hazánk nagytájai, növénytakarója és élővilága. <i>Matematika:</i> halmazok.
<i>Ünnepek és szokások</i> – Az én ünnepeim. – Ünnepek itthon és a nagyvilágban.	<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> hétköznapiak, ünnepek.
<i>Város, bevásárlás</i> – Városok, települések, falvak. – Épületek, utcák. – Tájékozódás, útbaigazítás. – Üzletek, bevásárlóközpontok, piac. – Vásárlás. – Az én városom/falum. – Híres városok, nevezetességek.	<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> falvak és városok, közlekedés. <i>Földrajz:</i> országok, városok.

	<i>Technika, életvitel és gyakorlat: közlekedés, vásárlás.</i>
<i>Utazás, pihenés</i> – Vakáció, nyaralás. – Közlekedési eszközök. – Utazás belföldön és külföldön, osztálykirándulás.	<i>Technika, életvitel és gyakorlat: közlekedés.</i> <i>Földrajz: tájékozódás.</i>
<i>Egészséges életmód</i> – Sportágak. – A helyes táplálkozás.	<i>Biológia: az ember megismerése és egészsége: étrend.</i> <i>Testnevelés és sport: gyakorlatok.</i> <i>Technika, életvitel és gyakorlat: egészséges életmód.</i>
<i>Irodalom, zene, kulturális tájékozódás</i> – Kedvenc versem, kedvenc zeném. – Filmek. – Szokások, hagyományok, interkulturális kapcsolatok.	<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek: kulturális hagyományok.</i> <i>Dráma és tánc: színházlátogatás.</i> <i>Ének-zene: zenehallgatás, daltanulás.</i>

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	A2 nyelvi szintű nyelvtudás. A tanuló megérti a gazdagodó nyelvi eszközökkel megfogalmazott célnyelvi óravezetést, az ismert témákhoz kapcsolódó kérdéseket, rövid megnyilatkozásokat, szövegeket. Válaszol az ismert témában hozzá intézett kérdésekre, sikeresen részt vesz rövid beszélgetésekben. Ki tudja szűrni a lényeges információkat. Tud történetet mesélni, leírást adni saját magáról és környezetéről. Megért ismerős témáról olvasott szövegeket, sikeresen alkalmazza a szövegértési stratégiákat. Ismert témáról rövid, egyszerű szövegeket ír. Tud kívülről 2-3 rövid verset, dalt.

MAGYAR MINT IDEGEN NYELV

9–12. évfolyam

A magyar mint idegen nyelv tanulását a 9. évfolyamon megkezdő tanulók esetében feltételezzük, hogy ez egyben a magyar oktatási rendszerbe való belépésük időpontja is. A magyar célnyelvi nyelvtanulás elsődleges célja éppen ezért a tanulók magyar mint idegen nyelvi kommunikatív kompetenciájának megalapozása, az iskolai életben és tágabb környezetükben való boldogulásuk érdekében.

9–10. évfolyam

Az élő idegen nyelvek tanításába a tantárgy jellegéből adódóan minden egyéb kulcskompetencia és a Nemzeti alaptantervben megfogalmazott nevelési cél beépíthető. A 10. évfolyam végére a tanulók magyar nyelvtudása lehetővé teszi, hogy a körülöttük lévő világról információt szerezzenek. A különböző célok és tartalmak magyar célnyelvi fejlesztésében segítenek eligazodni a témakörök táblázatában megadott kapcsolódási pontok. Ebben a képzési szakaszban a NAT *fejlesztési területei és nevelési céljai* a tanulók életéhez és környezetéhez kapcsolódó témák feldolgozása során valósíthatók meg. A magyar mint idegen nyelv egyrészt beilleszkedik az élő idegen nyelv műveltségi területbe, másrészt rugalmasan alkalmazkodik a diákok sajátos helyzetéhez, nyelvtudásához, ebben az esetben a magyar célnyelvi környezet adta lehetőségeket is igyekszik kiaknázni. Emellett a diákok kulturális beilleszkedését segítő ismereteket nyújt, amivel hozzájárul egészséges személyiségfejlődésükhöz, valamint sikeres, konfliktusmentes boldogulásukhoz a magyar társadalomban.

A magyar mint idegen nyelv tanulásának megkezdésekor nem minden esetben rendelkeznek a tanulók nyelvtanulási tapasztalattal, Amennyiben már vannak ilyen tapasztalataik, a tanári differenciálás segítségével a kimeneti szintek közül nemcsak az előírt B1 mínusz, de a B2 mínusz szint is elérhetővé válik számukra: a célnyelvi környezetben folyó nyelvoktatás összes előnyét kihasználva magasabb nyelvtudási szintre juthatnak el. Erre az esetlegesen meglévő tudásra már a kezdeti időszakban is érdemes építeni, hiszen az ismeretek, stratégiák, készségek mozgósításával könnyebb a nyelvtanulási motiváció ébren tartása is.

Magyarból mint idegen nyelvből a gimnázium 10. évfolyamának végére a tanulóknak meg kell közelíteniük az európai hatfokú skála harmadik vagy negyedik szintjét, azaz el kell jutniuk B1 mínusz vagy B2 mínusz szintre. Ezzel megszerezhetik azt a tudásszintet, amely lehetővé teszi számukra, hogy a gimnáziumi tanulmányok végére magyarból mint idegen nyelvből elérjék a minimumként előírt B1, vagy – megfelelő körülmények esetén – akár a B2 szintet is. A kétéves periódus kimeneti szintjének megállapításakor figyelembe kell vennünk, hogy a nyelvtanulás ebben az esetben célnyelvi környezetben történik, a tanulók folyamatosan magyar nyelvi környezetben élnek való kitettség, nyelvtudásuk korai szakaszától kezdve fontos eszköze az iskolai és a hétköznapi életben való boldogulásuknak, tehát a célnyelvi környezetben történő folyamatos nyelvhasználat egyben nyelvgyakorlás is.

A tanulók motivációját növeli, ha a nyelvoktatás lehetőséget biztosít az őket érdeklő tantárgyi tartalmak célnyelvi feldolgozására és a kommunikációs és információs technológiák használatára. A nyelvoktatás során folyamatosan kapcsolatot kell teremteni a tanórai és iskolán kívüli nyelvtanulás, nyelvi környezet között, hogy ez is segítse a tanulókat az önálló nyelvtanulóvá válás útján.

Ebben a nyelvtanítási szakaszban is fontosak a korosztályi sajátosságok. A tanárnak figyelembe kell vennie, hogy a legtöbb tanuló az önkeresés időszakát éli, kritikus önmagával szemben, erősek a kortárs csoport hatásai. A magyar mint idegen nyelv esetében a kortárs csoporttal folytatott kommunikáció szándéka egyben az iskolatársak magyar anyanyelvi közegébe való beilleszkedési vágyat is jelent, ami jelentős motivációs tényező. A tanulók nyelvi kreativitása, problémamegoldó és kritikai gondolkodása is mozgósítható már ebben az életkorban, a nyelvtanulás szolgálatába állítható. A nyelvoktatás sikerében – a többi idegen nyelvhez hasonlóan – meghatározóak a motivációt felkeltő és fenntartó órai tevékenységek, a változatos interakciós formák. A magyar mint idegen nyelv esetében a tanulók számára különösen fontos az órák elfogadó légköre, a pozitív visszajelzések és a konstruktív támogatás, hiszen az oktatási folyamat kezdetén, Magyarországra érkezésük napjaitapaszlatuk a kommunikációs hátrány, aminek leküzdése akár heti szinten is érzékelhető sikerekhez juttatja őket. Segítséget jelenthet a tanulók számára, ha gyakorlatot szereznek az önértékelés és a társértékelés módszereinek alkalmazásában, sikeres próbálkozásaik tudatosításában és hibáik felismerésében, azok önálló javításában.

Fejlesztési egység	Hallott szöveg értése	Órakeret 20 óra
Előzetes tudás	Az iskolán kívül, az iskoláztatás során és az első idegen nyelv tanulása közben szerzett tapasztalatok, ismeretek, készségek, motiváció. A tanuló már megért bizonyos célnyelvi fordulatokat, amelyek az anyanyelvében vagy első tanult idegen nyelvében is használatosak.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az eleinte nonverbális eszközökkel is támogatott célnyelvi óravezetés követése, a tanári utasítások megértése; az ismerős témákhoz kapcsolódó, egyszerű közlések és kérdések megértése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A rövid és egyszerű, az osztálytermi rutincselekvésekre, a közös munka megszervezésére vonatkozó tanári utasítások megértése. Egyszerű, konkrét mindennapi szükségletekre vonatkozó kifejezések megértése az ismert témakörökhöz kapcsolódó egyszerű szövegekben. Egyszerű instrukciók, útbaigazítások követése. Egyszerű, személyes kérdések megértése világos beszéd esetén. A korosztálynak megfelelő, ismert témakörökhöz kapcsolódó, rövid, egyszerű autentikus szövegek bemutatásának aktív követése; a tanult nyelvi elemek felismerése; következtetés levonása a szövegfajtára, a témára és a lehetséges tartalomra vonatkozóan. A számok, árak, alapvető mennyiségek, az idő kifejezésének megértése. Alapvető stratégiák alkalmazása, például rövid hallott szövegben ismeretlen elemek jelentésének kikövetkeztetése; az ismert szavak, a beszédhelyzetre, a szereplőkre vonatkozó információk, a hallott szövegeket kísérő nonverbális elemek (például képek, képsorok, tárgyak, testbeszéd, hanglejtés) felhasználása a szöveg megértéséhez. A fenti tevékenységekhez használható szövegfajták, szövegforrások Közlemények, párbeszéd, instrukciók, figyelmeztetések, útbaigazítások, kisfilmek, rajz- és animációs filmek, rövid részletek		<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> kommunikációs ismeretek. <i>Dráma és tánc:</i> kommunikációs helyzetgyakorlatok. <i>Idegen nyelv:</i> a hallásértés technikái. <i>Etika:</i> társas kapcsolatok. <i>Matematika:</i> mennyiségek. <i>Fizika:</i> idő, sebesség.

a médiából, egyszerű dalok, versek, találós kérdések, viccek.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Instrukció, párbeszéd, útbaigazítás, szám, ár, mennyiség.

Fejlesztési egység	Szóbeli interakció	Órakeret 16 óra
Előzetes tudás	Az iskolán kívül, az iskoláztatás során és az első idegen nyelv tanulása közben szerzett tapasztalatok, ismeretek, készségek, motiváció.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A beszédszándék kifejezése egyszerű nyelvi eszközökkel, bővülő szókincssel és nonverbális elemekkel támogatva; személyes adatokra vonatkozó kérdésfeltevés, és egyszerű nyelvi eszközökkel válaszadás a kérdésekre; kommunikáció rutinszerű helyzetekben, egyszerű és direkt információcsere mindennapi tevékenységekről vagy témákról; törekvés a célnyelvi normához közelítő kiejtésre, intonációra és beszédtempóra.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Konkrét, egyszerű, mindennapos kifejezések megértése. A tanulóhoz intézett kérdések és utasítások megértése, rövid, egyszerű útbaigazítások adása és követése. Részvétel beszélgetésben, szükség szerinti ismétléssel. Egyszerű, az osztálytermi rutincelekvésekhez kapcsolódó kommunikáció. Beszédszándék kifejezése verbális és nonverbális eszközökkel (például bemutatkozás, bemutatás, valamint az üdvözlés és elköszönés alapvető formáinak használata, kérés, kínálás, érdeklődés mások hogyléte felől, reagálás hírekre). Egyszerű kérdések és állítások megfogalmazása, válaszadás, reagálás. Hétköznapi beszédfordulatok alkalmazása, információk kérésére és nyújtására (például a tanulórol, beszélgetőpartneréről, lakóhelyről, a családtagok foglalkozásáról). A számok, árak, alapvető mennyiségek, idő kezelése. Érdeklődés árucikkek áráról, egyszerű vásárlási párbeszéd, néhány mondatos telefonbeszélgetések lebonyolítása. A beszélgetés strukturálásának néhány egyszerű eleme, például beszélgetés kezdeményezése, figyelemfelhívás. Egyszerű nyelvtani szerkezetek és mondatfajták alkalmazása; szavak, illetve szócsoporthoz összekapcsolása alapvető lineáris kötőszavakkal. Egyszerű jelenetek közös előadása. Magyarázat, segítség, ismétlés kérése. Metakommunikációs és vizuális eszközök használata a mondanivaló támogatására. <i>A fenti tevékenységekhez használható szövegfajták, szövegforrások</i> Rövid társalgás, rövid tranzakciós és informális párbeszéd, szerepjátékok, jelenetek, információ hiányán, illetve különbözőségén alapuló szövegek.		<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> kommunikációs ismeretek. <i>Dráma és tánc:</i> kommunikációs helyzetgyakorlatok. <i>Biológia-egészségtan:</i> testrészek, egészséges életmód, a betegségek ismérvei, fogyatékkal élők, betegségmegelőzés, elsősegély. <i>Ének-zene:</i> népzene, klasszikus zene, pop-zene.
Kulcsfogalmak/	Utasítás, bemutatkozás, bemutatás, üdvözlés, elköszönés, kérés, kínálás,	

fogalmak	érdeklődés, reagálás.

Fejlesztési egység	Összefüggő beszéd	Órakeret 16 óra
Előzetes tudás	Az iskolán kívül, az iskoláztatás során és az első idegen nyelv tanulása közben szerzett tapasztalatok, ismeretek, készségek, motiváció.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A tanulóhoz és közvetlen környezetéhez kötődő, ismert témákról egyszerű megnyilatkozások; munkájának egyszerű nyelvi eszközökkel történő bemutatása; a célnyelvi normához közelítő kiejtés, intonáció és beszédtempó alkalmazása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Ismerős, személyes témák (saját maga, család, iskola, ismerős helyek, emberek és tárgyak) leírása szóban. Rövid, egyszerű szövegek felolvasása és emlékezetből történő elmondása. Történet elmesélése, élménybeszámoló, előre megírt szerep eljátszása egyszerű nyelvtani szerkezetekkel, mondatfajtákkal. Konkrét szituációkra vonatkozó, különálló szavakból és fordulatokból álló szókincs alkalmazása, ezek összekapcsolása az alapvető lineáris kötőszavakkal. Tervek megfogalmazása egyszerű formában. A helyes kiejtés gyakorlása autentikus hangzóanyag segítségével. <i>A fenti tevékenységekhez használható szövegfajták, szövegforrások</i> Rövid történetek, témakifejtés, dalok, versek, mondókák, rapszövegek, rövid prezentációk és projektek csoportos bemutatása.		<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> versek, novellák. <i>Dráma és tánc:</i> a szituáció alapelemei, beszédre késztetés, befogadás, értelmezés, különböző kultúrák mítoszai, mondái. <i>Ének-zene:</i> népzene, klasszikus zene, popzene.
Kulcsfogalmak/fogalmak	Történetmesélés, élménybeszámoló, szerep, prezentáció, projekt.	

Fejlesztési egység	Olvasott szöveg értése	Órakeret 24 óra
Előzetes tudás	Az iskolán kívül, az iskoláztatás során és az első idegen nyelv tanulása közben szerzett tapasztalatok, ismeretek, készségek, motiváció. Különböző szövegfajták olvasásában való jártasság a tanuló anyanyelvén és az első idegen nyelven.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az ismert nevek, szavak és mondatok megértése egyszerű szövegekben; az egyszerű leírások, üzenetek, útleírások fő gondolatainak megértése az ismerős szavak, esetleg képek segítségével; a korosztálynak megfelelő témájú, egyszerű autentikus szöveg lényegének megértése, a szövegből néhány alapvető információ kiszűrése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Egyszerű, mindennapi szövegekben (például feliratokon) az ismerős nevek, szavak és egyszerű fordulatok, a nemzetközi és a más nyelven tanult szavak felismerése. Egyszerű információkat tartalmazó, rövid leíró szövegek fő gondolatának megértése, például hirdetésekben, plakátokon vagy katalógusokban.		<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> rövid epikai, lírai, drámai művek olvasása, a reklám és a popzene új szóbeli költészete.

Egyszerű, írott, képekkel támogatott instrukciók követése. Egyszerű üzenetek, például képeslapok szövegének megértése. Nyomtatványok, űrlapok személyes adatokra vonatkozó kérdéseinek megértése. Egyszerű, írásos útbaigazítások, útleírások követése. Az alapvető olvasási stratégiák alkalmazása, például az ismerős nevek, szavak és alapvető fordulatok összekapcsolása, a szövegekhez kapcsolódó képek, képaláírások, címek, a vizuális információk felhasználása a szöveg megértéséhez. <i>A fenti tevékenységekhez használható szövegfajták, szövegforrások</i> Hirdetések, reklámok, plakátok, névjegykártyák, feliratok, versek, dalszövegek, rövid újságcikkek, könyv- és filmcímek, szöveges karikaturák, képregények, viccek, egyszerű katalógusok, nyomtatványok, egyszerű üzenetek, útleírások, képeslapok.		<i>Informatika:</i> e-könyvek, médiatudatosság. <i>Földrajz:</i> más népek kultúrái.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Felirat, hirdetés, plakát, reklám, katalógus, üzenet, képeslap, nyomtatvány, űrlap, képregény, vicc.	

Fejlesztési egység	Íráskészség	Órakeret 12 óra
Előzetes tudás	Az iskolán kívül, az iskoláztatás során és az első idegen nyelv tanulása közben szerzett tapasztalatok, ismeretek, készségek, motiváció. Bizonyos írásbeli műfajok és jellegzetességeik ismerete. Az írást illetően esetleg már kialakult attitűdök.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Ismert témáról rövid, egyszerű mondatok írása; írásban személyes adatokra vonatkozó egyszerű kérdésekre válaszadás; egyszerű és rövid, tényközlő szövegek írása a tanulót érdeklő, ismert témákról.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Szavak és rövid, jól olvasható szövegek másolása. Lista írása. Egyszerű fordulatok és mondatok írása egyszerűbb nyelvi szerkezetek használatával (például hol lakik, mit csinál a tanuló vagy mások). Adatok kérése és megadása írásban (például számok, dátumok, időpont, név, nemzetiség, cím, életkor); formanyomtatványok kitöltése. Rövid, egyszerű üdvözlő szöveg, üzenet írása. Személyes információt,ényt, tetszést vagy nemtetszést kifejező rövid üzenet, komment írása (például internetes fórumon, blogban). Egyszerű levél, e-mail írása a legfontosabb formai elemek betartásával (például címezés, a kommunikáció tárgyának megjelölése, a címzett megszólítása, búcsúzás). Kreatív, önkifejező műfajokkal való kísérletezés (például listavers, rapszöveg, rigmus, dalszöveg, rövid jelenet) írása, illetve átírása. Egyszerű írásos minták követése, aktuális, konkrét és egyszerű tartalmakkal való megtöltése. Kész szövegekből hasznos fordulatok kiemelése, alkalmazása. A mondanivaló közvetítése egyéb vizuális eszközökkel (például nyilazás, kiemelés, központosítás, internetes/SMS rövidítés, emotikon, rajz, ábra, térkép, kép).		<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> helyesírás, szövegalkotási gyakorlatok. <i>Vizuális kultúra:</i> művészi alkotások leírása, értelmezése. <i>Informatika:</i> számítógépen keresztül történő kapcsolattartás, információ keresése, az informatikai eszközöket alkalmazó média megismerése, az elterjedt infokommunikációs eszközök előnyeinek és kockázatainak megismerése, a netikett alapjainak

<i>A fenti tevékenységekhez használható szövegfajták, szövegforrások</i> Hagyományos és elektronikus nyomtatványok, űrlapok, listák, hagyományos és elektronikus képeslapok, poszterszövegek, képaláírások, üzenetek, SMS-ek/MMS-ek, levelek, e-mailek vagy internetes profilok, üzenetek, internetes bejegyzések, instrukciók, versek; rapszövegek, rigmusok, dalszövegek, jelenetek.	megismerése, élőszóval kísért bemutatók és felhasználható eszközeik.
Kulcsfogalmak/fogalmak	Üdvözlő szöveg, üzenet, e-mail, SMS, képeslap, levél.

Fejlesztési egység	Nyelvi eszköztár	Órakeret 25 óra
Előzetes tudás	A szocializáció és az anyanyelv elsajátítása során szerzett tapasztalatok, ismeretek, készségek, kompetenciák. A tanuló motivációja a célnyelv tanulására célnyelvi környezetben, természetes érdeklődése a célnyelvi kultúra iránt.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A közvetlen környezettel, mindennapi cselekvésekkel kapcsolatban állító és tagadó kijelentések létrehozása, eldöntendő és kérdőszavas kérdések feltevése. A magyar nyelv agglutináló jellegének, a toldalékok többalakúságának felismertetése. Melléznevek segítségével egyszerű leírások emberekről, tárgyakról. Cselekvések megnevezése, cselekvéssorok leírása. A cselekvés tárgyának megnevezése, a határozatlan és határozott tárgy felismerése. Az emberek, tárgyak helyzetének vagy mozgásuk irányának meghatározása. A cselekvés időpontjának kifejezése. Egyszerű ok-okozati viszonyok kifejezése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Ezen a szinten a tanuló felismeri az alábbi nyelvtani jelenségeket, tisztában van funkciójukkal a különböző nyelvi szituációkban, de teljes körű nyelvtani ismeretekről, tudatos használatról nem beszélhetünk minden esetben: – a hangrend és illeszkedés szabálya, – névelők, – személyes névmások, – mutató névmások, – kérdő névmások, – a létige ragozása, – az ige jelen idejű általános ragozása, – a határozott tárgy és a határozott ragozás felismerése, – irányjelölő igeekötők, – a melléknév és a melléknév fokozása, – főnév, – a főnév többes száma, – a főnév tárgyesete, – irányhármasság: <i>a hol?, hová?, honnan?</i> kérdésre válaszoló helyhatározóragok, – névutók, – kötőszavak: <i>és, vagy, de, mert,</i> – a <i>-kor</i> időhatározórag, az időhatározók egyéb fontos		<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> leíró nyelvtani ismeretek. <i>Idegen nyelv:</i> a nyelvi rendszer.

kifejezési eszközei (névutók), – birtokos személyjel, – a birtoklás kifejezése, – a -val/-vel eszköz- és társhatározó ragként, – főnévi igenév, – a <i>szeret, tud, akar</i> használata.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Funkció, forma, szótárhasználat, ige, főnév, melléknév, névmás, névelő, ragozás, toldalék.

Fejlesztési egység	Kulturális ismeretek	Órakeret 12 óra
Előzetes tudás	Egyszerű, közismert tények Magyarországról. Alapvető ismeretek az ország földrajzi elhelyezkedéséről a tanuló anyanyelvén.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A magyar célnyelvi kultúra legfontosabb elemeinek, a magyarországi mindennapi élet jellegzetes vonásainak felismerése. Az interkulturális kompetencia, a más kultúrákkal kapcsolatos érzékenység fejlesztése. Az anyanyelvi és a célnyelvi kultúra elemeinek összehasonlítása és összekapcsolása az életkornak megfelelő szinten. A nyelvi készségek fejlesztéséhez is szükséges kulturális háttérismeret megszerzése a tanuló saját nyelvi szintjén, a sikeres nyelvtanulás és a magyarországi közösségekbe való beilleszkedés érdekében. A legfontosabb magyar szokások, hagyományok megismerése, ezáltal az integráció elősegítése a befogadó közösségbe.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Az életkornak megfelelő szinten ismerkedés a magyar kultúra alapvető műveltségelemeivel. Az alábbi szimbólumok, tájegységek stb. megismerése, azonosítása, beszámolás az ünnepekről, történelmi személyekről, eseményekről, tájegységekről stb. néhány mondatban. – Családi körben tartott és nemzeti ünnepek. – Magyar állami szimbólumok (zászló, címer, korona, Kölcsey Ferenc Himnuszának első versszaka, Vörösmarty Mihály Szózatának első két versszaka). – Magyarország történelmének főbb eseményei (dátum, kulturális kontextus; például honfoglalás, 1848. március 15.-e, 1956-os forradalom). – Magyarország történelmének kiemelkedő személyiségei (pl. Szent István, Széchenyi István, Kossuth Lajos). – Magyarország tájegységei, nagyobb városai, folyói, tavai, a Magyarországgal szomszédos országok. – Szemelvények a magyar irodalomból. Szabadon választott, egyszerű nyelvezetű irodalmi szövegrészek (például Petőfi Sándor, Arany János, József Attila, Kányádi Sándor, Karinthy Frigyes, Kosztolányi Dezső, Áprily Lajos, Ady Endre, Weöres Sándor műveiből). – 5-6 magyar szólás és közmondás. – Aktuális kulturális ismeretek. – A magyar konyha.		<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> rövid epikai, lírai, drámai művek olvasása. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> a lakóhely és a környék hagyományai, az én falum, az én városom; tudománytörténeti jelentőségű felfedezések, találmányok. <i>Vizuális kultúra:</i> művészi alkotások leírása, értelmezése. <i>Földrajz:</i> a kulturális élet földrajzi alapjai, nyelvek és vallások, egyes meghatározó jellegű országok

	turisztikai jellemzői. <i>Etika:</i> társas kapcsolatok, előítélet, tolerancia, bizalom, együttérzés; fogyatékkal élők, szegények és gazdagok. <i>Ének-zene:</i> népzene, klasszikus zene.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Ünnep, szimbólum, honfoglalás, forradalom, szabadságharc, király, miniszterelnök, köztársasági elnök, vers, novella, költő, író, szólás, közmondás.

Ajánlott témakörök a 9-12. évfolyamokra	
Témák	Kapcsolódási pontok
<i>Személyes vonatkozások, család</i> A tanuló személye, életrajza, életének fontos állomásai, nemzetisége, állampolgársága. Személyes tervek. Családi élet, családi kapcsolatok. Foglalkozások. A családi élet mindennapjai, otthoni teendők, házimunkák. Az egyén és a család a tanuló hazájában és Magyarországon – hasonlóságok és különbségek.	<i>Etika:</i> önismeret, ember az időben: gyermekkor, ifjúság, felnőttkor, öregkor, családi élet.
<i>Ember és társadalom</i> Emberek külső és belső jellemzése. Baráti kör. A tizenévesek világa: kapcsolat a kortársakkal, felnőttekkel. Női és férfi szerepek, ismerkedés, házasság. Ünnepek, családi ünnepek. Öltözködés, divat. Hasonlóságok és különbségek az emberek között, tolerancia. Társadalmi szokások nálunk és a tanuló hazájában.	<i>Etika:</i> társas kapcsolatok, előítélet, tolerancia, bizalom, együttérzés; fogyatékkal élők, szegények és gazdagok.
<i>Étkezés</i> Néhány alapvető élelmiszer, zöldség, gyümölcs, fogyasztási cikk elnevezése. Mennyiségi egységek, mennyiségek. Ételek, italok neve. Kedvenc ételek. Étkezés otthon, az iskolában, gyorséttermekben, éttermekben. Az étkezés szituációjához köthető nyelvi megnyilatkozások. A vásárlás „forgatókönyve”. A magyar konyha alapanyagai. Egyszerű edények, tálalás.	<i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> család és háztartás. <i>Matematika:</i> mennyiségek.

Egyszerű konyhai műveletek.	
<i>Környezetünk</i> Az otthon, a lakóhely és környéke (a lakószoba, a lakás, a ház bemutatása). Bútorok, berendezési tárgyak megnevezései. A helyiségekhez köthető tevékenységek. A lakóhely nevezetességei, szolgáltatások, szórakozási lehetőségek. Növények és állatok a környezetünkben. Környezetvédelem a szűkebb környezetünkben. Időjárás, éghajlat.	<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> a lakóhely és a környék hagyományai, az én falum, az én városom. <i>Biológia-egészségtan:</i> élőhely, életközösség, védett természeti érték, változatos élővilág. <i>Földrajz:</i> településtípusok, az időjárás tényezői.
<i>Az iskola</i> A tanuló saját iskolájának bemutatása (sajátosságok, például szakmai képzés, tagozat). Tantárgyak, az értékelés módja (pl. osztályozás), órarend, érdeklődési kör, tanulmányi munka. Az iskolai diákélet. Az ismeretszerzés különböző módjai. A nyelvtanulás, a nyelvtudás szerepe, fontossága. Az internet szerepe az iskolában, a tanulásban. Az iskolai élet tanuláson kívüli eseményei. Iskolai hagyományok nálunk és a tanuló hazájában.	<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> a tudás fogalmának átalakulása, a tanulás technikái, élethosszig tartó tanulás. <i>Informatika:</i> digitális tudásbázisok, könyvtári információs rendszerek.
<i>A munka világa</i> Diákmunka, nyári munkavállalás. Foglalkozások és a szükséges kompetenciák. Pályaválasztás, továbbtanulás vagy munkába állás. Önéletrajz, állásinterjú.	<i>Matematika:</i> kamatszámítás. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> a jövedelem szerepe a családban, kiadás, bevétel, megtakarítás, hitel, rezszi, zsebpénz.
<i>Életmód</i> Napirend, időbeosztás. Az egészséges életmód (a helyes és a helytelen táplálkozás, a testmozgás szerepe az egészség megőrzésében, testápolás). Életünk és a stressz. Az emberi test részei, külső és belső tulajdonságok. Gyakori betegségek, sérülések, baleset. Gyógykezelés (orvosnál). Gyógyszerek típusa, adagolás. Életmód nálunk és a tanuló hazájában. Függőségek (dohányzás, alkohol, internet, drog stb.).	<i>Biológia-egészségtan:</i> testrészek, egészséges életmód, egészséges táplálkozás, a betegségek ismérvei, fogyatékkal élők, betegségmegelőzés, elsősegély. <i>Testnevelés és sport:</i> a rendszeres testedzés hatása a szervezetre,

	relaxáció.
<i>Szabadidő, művelődés, szórakozás</i> Szabadidős elfoglaltságok, hobbik. Színház, mozi, koncert, kiállítás stb. Sportolás, kedvenc sport, iskolai sport. Olvasás, rádió, tévé, számítógép, internet. Az infokommunikáció szerepe a mindennapokban. Kulturális és sportélet nálunk és a tanuló hazájában.	<i>Földrajz:</i> más népek kultúrái. <i>Magyar nyelv és irodalom:</i> rövid epikai, lírai, drámai művek olvasása, a reklám és a popzene új szóbeli költészete. <i>Informatika:</i> e-könyvek, médiatudatosság. <i>Testnevelés és sport:</i> táncok, népi játékok, példaképek szerepe, sportágak jellemzői. <i>Ének-zene:</i> népzene, klasszikus zene, popzene. <i>Dráma és tánc:</i> a szituáció alapelemei, beszédre késztetés, befogadás, értelmezés, különböző kultúrák mítoszai, mondái. <i>Vizuális kultúra:</i> művészi alkotások leírása, értelmezése.
<i>Utazás, turizmus</i> A közlekedés eszközei, lehetőségei, a tömegközlekedés, a kerékpáros közlekedés. Tájékozódás, útbaigazítás. Nyaralás itthon, illetve külföldön. Utazási előkészületek, egy utazás megtervezése, megszervezése. Az egyéni és a társas utazás előnyei és hátrányai. Szálláslehetőségek (kemping, ifjúsági szállás, szálloda, bérelt lakás vagy ház, lakáscsere stb.). Turisztikai célpontok.	<i>Földrajz:</i> a kulturális élet földrajzi alapjai, nyelvek és vallások, egyes meghatározó jellegű országok turisztikai jellemzői.
<i>Tudomány és technika</i> Népszerű tudományok, ismeretterjesztés. Használati utasítások. A technikai eszközök szerepe a mindennapi életben. Az internet szerepe a magánéletben, a tanulásban és a	<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek, fizika:</i> tudománytörténeti jelentőségű

munkában.	felfedezések, találmányok. <i>Informatika:</i> számítógépen keresztüli kapcsolattartás, információ keresése, az informatikai eszközöket alkalmazó média megismerése, az elterjedt infokommunikációs eszközök előnyeinek és kockázatainak megismerése, a netikett alapjainak megismerése, élőszóval kísért bemutatók és felhasználható eszközeik.
<i>Gazdaság és pénzügyek</i> Családi gazdálkodás. Zsebpénz. A pénz szerepe a mindennapokban. Vásárlás, szolgáltatások (például posta, bank). Fogyasztás, reklámok, üzleti világ. Pénzkezelés nálunk és tanuló hazájában.	<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> a jövedelem szerepe a családban, kiadás, bevétel, megtakarítás, hitel, rezszi, zsebpénz.

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	B1 mínusz vagy B2 mínusz szintű nyelvtudás – a tanulók belépő nyelvi ismeretei, motiváltsága, képességei és lehetőségei függvényében. <i>B1 mínusz kimeneti szint esetén</i> A tanuló követi a célnyelvi óravezetést, megérti a fordulatokat, amelyek a személyére, családjára vagy a közvetlen környezetében előforduló konkrét dolgokra vonatkoznak. Képes egyszerű nyelvi eszközökkel kommunikálni, személyes adatokra vonatkozó kérdéseket feltenni, és ezeket megválaszolni. Képes saját magához és közvetlen környezetéhez kötődő, ismert témákról önállóan beszélni. Megérti az ismert neveket, szavakat, és az egyszerű szövegek egyszerű mondatait. Megérti a leírások, üzenetek, útleírások gondolatmenetét. Képes néhány közismert műfajban egyszerű és rövid tényközlő szövegeket írni öt érdeklő, ismert témákról. <i>B2 mínusz kimeneti szint esetén</i> Megérti a fontosabb információkat ismert témákról szóló szövegekben, és gyakori beszédhelyzetekben (pl. a munka, az iskola, a szabadidő stb. terén). Elboldogul a legtöbb hétköznapi helyzetben, amely a nyelvterületen adódik. Összefüggő szöveget

	tud alkotni olyan témákban, amelyeket ismer, vagy amelyek az érdeklődési körébe tartoznak. Le tud írni élményeket és eseményeket, álmokat, reményeket és ambíciókat, továbbá meg tudja indokolni és magyarázni a különböző álláspontokat és terveket.

11–12. évfolyam

A 11–12. évfolyamon folytatódó nyelvoktatás legfontosabb célja a tanulók idegen nyelvi kommunikatív kompetenciájának további fejlesztése. Az élő idegen nyelv jellegéből adódóan a nyelvoktatásba tartalmát és céljait tekintve minden egyéb kulcskompetencia és a Nemzeti alaptantervben megfogalmazott nevelési cél beépíthető. A középiskolai tanulmányok végére a tanulók kellő tapasztalattal és tudással rendelkeznek ahhoz, hogy a körülöttük lévő világot tágabb kontextusban is értelmezni tudják, nyelvi ismereteiknek köszönhetően széleskörű információszerzésre és viszonyításra is képesek. A középiskolai évekre egységesen meghatározott témakörökhöz a megadott szempontok segítenek eligazodni abban, hogyan valósíthatók meg az idegen nyelvek oktatása során a NAT-ban meghatározott fejlesztési célok, és hogyan fejleszthetők a kulcskompetenciák a nyelvtanítás során. A nevelési célok közül ezen a szinten is kiemelt fontosságú a tanulás tanítása, mivel a tanulóknak a 12. évfolyam végére olyan tanulási képességekkel kell rendelkezniük, amelyek lehetővé teszik nyelvtudásuk önálló fenntartását és továbbfejlesztését további tanulmányaik vagy munkájuk során, valamint egész életükön át.

Magyarból mint idegen nyelvből a középiskola 12. évfolyamának végére a tanulóknak el kell jutniuk az európai hatfokú skála (KER) harmadik vagy negyedik szintjére (B1 vagy B2). A 12. évfolyamon – különösen emelt szintű képzés vagy egyéni ambíciók, tehetséges tanulók esetén – lehetőséget kell biztosítani arra is, hogy a tanulók megismerjék a magyar mint idegen nyelvi érettségi felépítését, követelményeit, és elsajátítsák az ezeknek megfelelő stratégiákat; megismerjék az érettségi során használt értékelési szempontokat, és alkalmazni tudják azokat önértékelésük során; illetve gyakorlatot szerezzenek az érettségi vizsga feladatainak megoldásában is.

Növeli a motivációt, ha a nyelvoktatás lehetőséget biztosít a tanulókat érdeklő tantárgyi tartalmak célnyelvi feldolgozására és az infokommunikációs technológiák használatára.

A 12. évfolyam a tanulók számára a továbbtanulás vagy a munka világába történő kilépés előtti utolsó tanév. A nyelvoktatásban is hangsúlyt kell kapnia az ezekre történő felkészítésnek, a szükséges készségek fejlesztésének. A tanulók jövőjét érintő fontos döntésekben a nyelvtanár is sokat segíthet, például a feldolgozott témák megfelelő kiválasztásával és az ok-okozati viszonyokat, követelményeket feltáró feladatokkal.

Fejlesztési egység	Hallott szöveg értése	Órakeret 20 óra
Előzetes tudás	B1 mínusz vagy B2 mínusz nyelvi szint, B1 mínusz: Az eleinte nonverbális eszközökkel is támogatott célnyelvi órávezetés követése, a tanári utasítások megértése; az ismerős témákhoz kapcsolódó egyszerű közlések és kérdések megértése. B2 mínusz: Információk megértése ismerős tematikájú szövegekben. A fontos információk kiszűrése a rádió- és tévéadásokból.	

A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	B1 vagy B2 nyelvi szint elérése. B1: A lényeges információk megértése a világos, standard szövegekben, amelyek olyan ismert témákhoz kapcsolódnak, mint az iskola, a szabadidő stb. A fontos információk kiszűrése azokból a rádió- és tévéadásokból, amelyek aktuális eseményekről, vagy a tanuló érdeklődési körének megfelelő témáról szólnak, ha eléggé lassan és tagoltan beszélnek. B2: A hosszú beszédek vagy előadások megértése, amennyiben ismert témáról szólnak, azok érvelései is. A legtöbb televíziós hírműsor és az aktuális eseményekről szóló adások megértése. A legtöbb standard nyelven beszélő film megértése.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
A célnyelvi óravezetés folyamatos követése (például osztálytermi rutincselekvések, a közös munka megszervezése, eszközhasználat) és a tanári utasítások megértése. A legfontosabb témákkal kapcsolatos fordulatok és kifejezések megértése (például személyes és családi adatok, vásárlás, közvetlen környezet, foglalkozás). A lényeges információ megértése és kiszűrése hétköznapi témákról szóló rövid hangfelvételekből, ha a megszólalók lassan és világosan beszélnek. Az egyszerű beszélgetésekbe való bekapcsolódáshoz szükséges alapvető információk megértése. A köznap beszédek témájának megértése. Ismerős témákról folyó, világos, köznyelvi beszéd megértése, szükség esetén visszakérdezés segítségével. Egyszerű útbaigazítás megértése például gyalogos közlekedés vagy tömegközlekedés használata esetén. Telefonbeszélgetésben az alapvető információk megértése (hívás tárgya, kit kell keresni stb.). A televíziós és rádiós hírműsorok témaváltásainak követése, a tartalom lényegének megértése. Különböző beszélők egyre nagyobb biztonsággal való megértése, szükség esetén a lényegi információkkal kapcsolatos ismétlés kérésével. Alapvető stratégiák használata, például az ismeretlen szavak jelentésének kikövetkeztetése a szövegösszefüggésből, a nemzetközi vagy más nyelven tanult szavak felhasználása a hangzó szöveg megértéséhez, a várható vagy a megjósolható információk keresése. A vizuális elemek (képek, gesztusok, mimika, testbeszéd) felhasználása a szövegértés támogatására. A fenti tevékenységekhez használható szövegfajták, szövegforrások Üzenetek, útbaigazítás, rövid részletek a médiából (például időjárás-jelentés, interjúk, riportok), dalok, kisfilmek, rajz- és animációs filmek, történetek, versek, párbeszédek.	<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> kommunikációs ismeretek. <i>Dráma és tánc:</i> kommunikációs helyzetgyakorlatok. <i>Idegen nyelv:</i> szövegértési stratégiák. <i>Etika:</i> társas kapcsolatok. <i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> család és háztartás. <i>Matematika:</i> mennyiségek. <i>Fizika:</i> idő, sebesség.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Instrukció, párbeszéd, útbaigazítás, telefonbeszélgetés, hírműsor, stratégiák.

Fejlesztési egység	Szóbeli interakció	Órakeret 16 óra
Előzetes tudás	B1 mínusz vagy B2 mínusz nyelvi szint. B1 mínusz: A beszédszándék kifejezése egyszerű nyelvi eszközökkel, bővülő szókinccsel és nonverbális elemekkel támogatva; személyes adatokra vonatkozó kérdésfeltevés, és egyszerű nyelvi eszközökkel válaszadás a kérdésekre; kommunikáció rutinszerű helyzetekben, egyszerű és direkt információcsere mindennapi tevékenységekről vagy témákról; törekvés a célnyelvi normához közelítő kiejtésre, intonációra és beszédtempóra. B2 mínusz: Sikeresség az egyszerű hétköznapi helyzetekben. Részvétel előkészület nélkül a személyes jellegű, vagy a tanuló érdeklődési körének megfelelő témáról folytatott társalgásban.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	B1 vagy B2 nyelvi szint elérése. B1: Sikeresség a legtöbb egyszerű hétköznapi helyzetben. Részvétel előkészület nélkül a személyes jellegű, vagy a tanuló érdeklődési körének megfelelő ismert vagy mindennapi témáról (például család, szabadidő, munka, utazás, aktuális események) folytatott társalgásban. B2: Az anyanyelvű beszélővel könnyed és spontán kapcsolatteremtés. Aktív részvétel az ismert témájú társalgásban; vélemény kifejtése, saját álláspont megvédése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Kapcsolatok létesítése: üdvözlés, elköszönés, bemutatkozás, mások bemutatása. Beszélgetés kezdeményezése, fenntartása és befejezése egyszerű módon. A mindennapi élet gyakran előforduló feladatainak megoldása (például utazás, útbaigazítás, szállás, étkezés, vásárlás, bank). Mindennapos gyakorlati kérdések megvitatása (például barátok meghívása, programok szervezése, megvitatása), egyszerű, mindennapi információk megszerzése és továbbadása. Érzések egyszerű kifejezése, köszönetnyilvánítás, egyszerű tanácsok kérése és adása. Vélemény egyszerű kifejezése (tetszés és nemtetszés, érdeklődés mások véleménye iránt, egyetértés és egyet nem értés). Az alapvető kommunikációs szükségletekhez, egyszerű, begyakorolt tranzakciók lebonyolításához elegendő szókinccs és néhány egyszerű szerkezet helyes használata. A leggyakrabban előforduló kötőszavak alkalmazása szócsoporthoz és egyszerű mondatok összekapcsolására. A célnyelv tudatos használata a tanórai tevékenységek során a tanárral és a társakkal. Lehetőség esetén kapcsolatfelvétel, rövid társalgásban való részvétel célnyelvi beszélőkkel. Rákérdezés a meg nem értett kulcsszavakra vagy fordulatokra, megértés hiányában ismétlés kérése. Metakommunikációs és vizuális eszközök használata a mondanivaló támogatására. <i>A fenti tevékenységekhez használható szövegfajták, szövegforrások</i>		<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> kommunikációs ismeretek. <i>Dráma és tánc:</i> kommunikációs helyzetgyakorlatok. <i>Biológia-egészségtan:</i> testrészek, egészséges életmód, a betegségek ismérvei, fogyatékkal élők, betegségmegelőzés, elsősegély. <i>Ének-zene:</i> népzene, klasszikus zene, popzene.

Szerepjátékok, társasjátékok, dramatizált jelenetek, rövid társalgás, véleménycsere, információcsere, tranzakciós és informális párbeszéd.	
Kulcsfogalmak /fogalmak	Meghívás, programszervezés, vita, érzések kifejezése, köszönetnyilvánítás, tanácskérés- és adás, szerepjáték, társasjáték, dramatizált jelenet, rövid társalgás, véleménycsere, információcsere, tranzakciós és informális párbeszéd.

Fejlesztési egység	Összefüggő beszéd	Órakeret 16 óra
Előzetes tudás	B1 mínusz vagy B2 mínusz nyelvi szint. B1 mínusz: A tanulóhoz és közvetlen környezetéhez kötődő, ismert témákról egyszerű megnyilatkozások; munkájának egyszerű nyelvi eszközökkel történő bemutatása; a célnyelvi normához közelítő kiejtés, intonáció és beszédtempó alkalmazása. B2 mínusz: Élmények, események, álmok, remények, célok elmesélése összefüggő mondatokkal. Magyarázat adása, vagy vélemény megindoklása. Történetek elmesélése, vélemény kifejtése, vitakészség.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	B1 vagy B2 nyelvi szint elérése. B1: Élmények, események, álmok, remények, célok elmesélése egyszerű, összefüggő mondatokkal. Rövid magyarázat adása, vagy vélemény megindoklása. Egy könyv vagy egy film történetének, fordulópontjainak elmesélése, vélemény kifejtése konkrét dolgokkal kapcsolatban. B2: Világos és kellő részletességű önkifejezés számos, érdeklődési körnek megfelelő témában. Vélemény kifejtése valamilyen aktuális témáról a különböző lehetőségekből adódó előnyök és hátrányok részletezésével.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Egyre bővülő szókinccsel megfogalmazott szöveg elmondása ismert témákról. Történetmesélés, élménybeszámoló. A mindennapi környezet (emberek, helyek, család, iskola, állatok), továbbá tervek, szokások, napirend és személyes tapasztalatok bemutatása. Állítások, összehasonlítások, magyarázatok, indoklások megfogalmazása. Csoportos előadás vagy prezentáció jegyzetek alapján. Önálló vagy csoportban létrehozott alkotás rövid bemutatása és értékelése (például közös plakát). Az összefüggő beszéd létrehozásakor a begyakorolt nyelvi eszközök használata, ismerős helyzetekben ezek egyszerű átrendezése, kibővítése. A helyes kiejtés gyakorlása autentikus hangzóanyag segítségével. <i>A fenti tevékenységekhez használható szövegfajták, szövegforrások</i> Rövid történetek, témakifejtés, képleírás, élménybeszámoló, véleménynyilvánítás, bejelentés, csoportos előadás vagy		<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> versek, novellák. <i>Dráma és tánc:</i> a szituáció alapelemei, beszédre készítés, befogadás, értelmezés, különböző kultúrák mítoszai, mondái. <i>Ének-zene:</i> népzene, klasszikus zene, popzene.

prezentáció, projekt bemutatása.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Történetmesélés, élménybeszámoló, terv, szokás, napirend, állítás, összehasonlítás, magyarázat, indoklás, rövid történet, témakifejtés, képleírás, élménybeszámoló, véleménynyilvánítás, bejelentés, csoportos előadás, prezentáció, projekt.

Fejlesztési egység	Olvasott szöveg értése	Órakeret 24 óra
Előzetes tudás	B1 mínusz vagy B2 mínusz nyelvi szint. B1 mínusz: Az ismert nevek, szavak és mondatok megértése egyszerű szövegekben; az egyszerű leírások, üzenetek, útleírások fő gondolatainak megértése az ismerős szavak, esetleg képek segítségével; a korosztálynak megfelelő témájú, egyszerű autentikus szöveg lényegének megértése, a szövegből néhány alapvető információ kiszűrése (például rövid hirdetés, prospektus, menü vagy menetrend), és a rövid, egyszerű magánlevelek megértése. B2 mínusz: Az egyszerű, hétköznapi eseményekről, hírekről szóló szövegek megértése. Az események, érzelmek vagy kívánságok leírásának megértése.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	B1 vagy B2 nyelvi szint elérése. B1: A saját tevékenységekhez, iskolai élethez kapcsolódó szövegek megértése, ha azokat főként standard nyelven írták. Magánlevélben az események, érzelmek vagy kívánságok leírásának megértése. B2: Azoknak a cikkeknek és jelentéseknek az elolvasása, amelyek aktuális, jelenkori problémákkal foglalkoznak, és szerzőjük álláspontját vagy véleményét fejtik ki. A kortárs irodalmi prózai szövegek megértése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Konkrét információk megértése rövid mindennapi szövegekben (például hirdetések, prospektusok, étlap, menetrend). Lényeges információk megtalálása ismerős témákkal kapcsolatos magánlevelekben, e-mailekben, brosúrákban és rövid, eseményeket tartalmazó újságcikkekben. A közhasználatú táblák és feliratok megértése utcán, nyilvános helyeken és iskolában. A mindennapi életben előforduló egyszerű használati utasítások, instrukciók megértése. Közismert témákhoz kapcsolódó konkrét információk keresése honlapokon. Egyszerű, rövid történetek, mesék, versek és egyszerűsített célnyelvi irodalmi művek olvasása. Alapvető szövegértési stratégiák használata, például a nemzetközi és a más nyelven tanult szavak, a várható vagy megjósolható információk keresése, továbbá a logikai, illetve időrendi kapcsolatokra utaló szavak felismerése. Az autentikus szövegek jellegéből fakadó ismeretlen fordulatok kezelése a szövegben. <i>A fenti tevékenységekhez használható szövegfajták, szövegforrások</i> Hirdetések, plakátok, nyomtatványok, egyszerű üzenetek, útleírások, képeslapok, feliratok, étlapok, menetrendek, egyszerű		<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> rövid epikai, lírai, drámai művek olvasása, a reklám és a popzene új szóbeli költészete. <i>Informatika:</i> e-könyvek, médiatudatosság.

biztonsági előírások, eseményeket leíró újságcikkek, hagyományos és elektronikus magánlevelek, internetes fórumok hozzászólásai, képregények, ismeretterjesztő szövegek, egyszerűsített irodalmi szövegek, történetek, versek, dalszövegek.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Hirdetés, prospektus, étlap, menetrend, magánlevél, e-mail, brosúra, újságcikk, használati utasítás, instrukció, nemzetközi szó, képregény, ismeretterjesztő szöveg, egyszerűsített irodalmi szöveg, történet, vers, dalszöveg.

Fejlesztési egység	Íráskészség	Órakeret 12 óra
Előzetes tudás	B1 mínusz vagy B2 mínusz nyelvi szint. B1 mínusz: Ismert témáról rövid, egyszerű mondatok írása; írásban személyes adatokra vonatkozó egyszerű kérdésekre válaszadás; egyszerű és rövid, tényközlő szövegek írása a tanulót érdeklő, ismert témákról. B2 mínusz: Folyamatos szövegeket tud alkotni olyan témákban, amelyek érdeklődési körébe tartoznak. Be tud számolni élményeiről és benyomásairól.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	B1 vagy B2 nyelvi szint elérése. B1: Egyszerű folyamatos szövegek alkotása olyan témákban, amelyeket ismer, vagy érdeklődési körébe tartoznak. Beszámolás élményekről és benyomásokról magánlevélben. B2: Világos és részletes szövegek alkotása az érdeklődési körének megfelelő számos témáról. Olyan tanulmány vagy jelentés írása, amely tájékoztatást nyújt, vagy érveket és ellenérveket sorakoztat fel valamiről. Levélben rávilágítás arra, hogy milyen jelentőséget tulajdonít az eseményeknek vagy élményeknek.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Rövid szövegből vázlat készítése. Egyszerű szerkezetű, összefüggő mondatok írása a tanuló közvetlen környezetével kapcsolatos témákról, különböző szövegtípusok létrehozása (például leírás, élménybeszámoló, párbeszéd). Formanyomtatvány kitöltése a tanuló és mások személyes adataival. Az írás tagolása: bevezetés és lezárás. A tanulót érdeklő témákról rövid, egyszerű feljegyzés, üzenet készítése. Személyes információt, tényt, véleményt kifejező üzenet, komment írása (például internetes fórumon, blogban). Egyszerű levél, e-mail írása (például köszönetnyilvánítás, elnézés-kérés, információközlés, vagy programegyeztetés) a legalapvetőbb szerkezeti és stílusjegyek követésével (például megszólítás, elköszönés). Rövid önéletrajz írása. Kreatív, önkifejező műfajokkal való kísérletezés (például vers, rap, rigmus, dalszöveg, rövid jelenet írása, illetve átírása). Kész szövegekből hasznos fordulatok kiemelése és saját írásában		<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> szövegalkotási gyakorlatok, szövegtípusok, stílusrétegek. <i>Vizuális kultúra:</i> művészi alkotások leírása, értelmezése. <i>Informatika:</i> számítógépen keresztül történő kapcsolattartás, információ keresése, az informatikai eszközöket alkalmazó média megismerése, az elterjedt

való alkalmazása. A mondanivaló közvetítése egyéb vizuális eszközökkel (például nyilazás, kiemelés, központosítás, internetes/SMS rövidítés, emotikon, rajz, ábra, térkép, kép). <i>A fenti tevékenységekhez használható szövegfajták, szövegforrások</i> Hagyományos és elektronikus nyomtatványok, listák, hagyományos és elektronikus képeslapok, poszterszövegek, képaláírások, üzenetek, SMS-ek/MMS-ek, levelek, e-mailek vagy internetes profilok, üzenetek, internetes bejegyzések, instrukciók, történetek, elbeszélések, mesék, leírások, versek, rapszövegek, rigmusok, dalszövegek, jelenetek.	infokommunikációs eszközök előnyeinek és kockázatainak megismerése, a netikett alapjainak megismerése, előszóval kísért bemutatók és felhasználható eszközeik.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Vázlat, leírás, élménybeszámoló, párbeszéd, tagolás, formanyomtatvány, üzenet, feljegyzés, levél, e-mail, SMS, köszönetnyilvánítás, elnézés-kérés, információközlés, programegyeztetés, megszólítás, elköszönés.

Fejlesztési egység	Nyelvi eszköztár	Órakeret 25 óra
Előzetes tudás	B1 mínusz vagy B2 mínusz nyelvi szint. B1 mínusz: A tanuló közvetlen környezetével, mindennapi cselekvéseivel kapcsolatban képes állító és tagadó kijelentéseket létrehozni, eldöntendő és kérdőszavas kérdéseket feltenni. Felismeri a magyar nyelv agglutináló jellegét. Tisztában van a toldalékok többalakúságával. Melléknevek segítségével egyszerű leírásokat tud adni emberekről, tárgyakról. Képes cselekvéseket megnevezni, cselekvéssorokat leírni. Meg tudja nevezni a cselekvés tárgyát, felismeri a határozatlan és határozott tárgyat. Meg tudja határozni az emberek, tárgyak helyzetét vagy mozgásuk irányát. Ki tudja fejezni a cselekvés időpontját. Ki tud fejezni egyszerű ok-okozati viszonyokat. A tanuló felismeri a tanult nyelvtani jelenségeket, tisztában van a funkciójukkal, de nyelvtani ismeretei korántsem teljes körűek. B2 mínusz: Az első és második évben megismert funkciók kifejezésének készségszintű használata. A tanuló különbséget tud tenni a határozott és határozatlan tárgy között, és megfelelő nyelvi eszközökkel ki tudja azokat fejezni. El tud mesélni a múltban, a jelenben és a jövőben játszódó cselekvéssorokat, rövid történeteket. Tud beszélni feltételhez kötődő és képzelt cselekvésekről. Képes felszólítani, érthető utasításokat megfogalmazni.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	B1 vagy B2 nyelvi szint elérése. B1: Az első és második évben megismert nyelvi jelenségek készségszintű használata. Az esetek többségében különbségtétel a határozott és határozatlan tárgy között, és megfelelő nyelvi eszközökkel történő kifejezésük. A múltban, a jelenben és a jövőben játszódó cselekvéssorok elmesélése, amelyek a tanuló mindennapjaihoz köthetők. Feltételhez kötődő és képzelt cselekvésekről szóló elbeszélés. Felszólítás egyszerű	

	cselekvésekre, egyszerű utasítások megfogalmazása. B2: Változatos műfajú szövegek létrehozása. Az alá- és mellérendelt viszonyok biztos ismerete. A cselekvés idejének, módjának, körülményeinek árnyalt kifejezése.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
A tanuló az első és második évben megismert nyelvi eszközök gyakorlásával készségszintűvé fejleszti használatukat. Ezen a szinten a tanuló felismeri az alábbi nyelvtani jelenségeket, tisztában van funkciójukkal a különböző nyelvi szituációkban, de teljes körű nyelvtani ismeretekről, tudatos használatról nem beszélhetünk minden esetben: – a határozott és általános ragozás használatának fejlesztése, – az ige múlt ideje, – a cselekvés körülményeinek részletes leírása (a határozók rendszere), – az ige feltételes és felszólító módja, – igék és vonzatok, – birtokos, kölcsönös, határozatlan és általános névmások, – kérdő névmások: <i>meddig, hányszor</i> stb., – vonatkozó névmások: <i>aki, amely, ami</i> stb., – kötőszavak: <i>hogy, ha, mint, vagy, tehát, ugyanis</i> stb., – összetett mondat, – a kérdő mondatok fajtái, – az igeekötők összes funkciójának megismerése, – melléknévi, határozó névmások, – a képzők felismerése, használata, – <i>a kell, lehet, tilos, szabad</i> használata.	<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> leíró nyelvtani ismeretek. <i>Idegen nyelv:</i> kontrasztív vizsgálatok.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Funkció, forma, szótárhasználat, igeidő, igemód, képző, jel, rag.

Fejlesztési egység	Kulturális ismeretek	Órakeret 12 óra
Előzetes tudás	A tanuló alapvető ismeretekkel rendelkezik a magyar célnyelvi kultúra legfontosabb elemeivel, a mindennapi élet jellegzetességeivel kapcsolatban. Kialakult interkulturális kompetenciája, a más kultúrákkal kapcsolatos érzékenysége. Képes az anyanyelvi és a célnyelvi kultúra elemeinek összehasonlítására és összekapcsolására.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A magyar célnyelvi kultúra legfontosabb elemeinek, a mindennapi élet jellegzetes vonásainak felismerése Magyarországon. Az interkulturális kompetencia, a más kultúrákkal kapcsolatos érzékenység fejlesztése. Az anyanyelvi és a célnyelvi kultúra elemeinek összehasonlítása és összekapcsolása az életkornak megfelelő szinten. A nyelvi készségek fejlesztéséhez is szükséges kulturális háttérismeretek megszerzése a tanuló saját nyelvi szintjén, a sikeres nyelvtanulás és a magyarországi közösségekbe való beilleszkedés érdekében. A legfontosabb magyar szokások,	

	hagyományok megismerése, néhány mondatos bemutatása, ezáltal az integrálódás elősegítése a befogadó közösségbe.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
Az életkornak megfelelő szinten megismerkedés a magyar kultúra alapvető műveltségelemeivel. Az alábbi szimbólumok, szokások, tájegységek stb. felismerése, azonosítása, néhány mondatos beszámolás az ünnepekről, történelmi személyekről, eseményekről, tájegységekről stb. – Ma is élő jelentősebb népszokások (húsvéti locsolás, busójárás, betlehemezés stb.). – Jelentős épületek és szimbolikus szerepük (pl. Parlament, Nemzeti Múzeum, budai vár, Magyar Tudományos Akadémia, Szent István bazilika, Debreceni nagytemplom, Dohány utcai zsinagóga [Budapest]). – Magyarország államformája. – A Magyarország területén kívül élő magyarokkal kapcsolatos alapvető ismeretek. – A magyar Nobel-díjasok (például: Szentgyörgyi Albert, Gábor Dénes, Kertész Imre stb.). – Magyar feltalálók (például: Bíró László, Charles Simonyi stb.). – Szabadon választott, egyszerű nyelvezetű versek, irodalmi részletek (részletek például Pilinszky János, Lackfi János, Radnóti Miklós, Nagy László, József Attila verseiből, Szabó Magda, Örkény István Egypercesei, részletek Mikszáth Kálmán műveiből). – Aktuális kulturális ismeretek.	<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> rövid epikai, lírai, drámai művek olvasása. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> lakóhely és környezet hagyományai, az én falum, az én városom; tudománytörténeti jelentőségű felfedezések, találmányok. <i>Vizuális kultúra:</i> művészi alkotások leírása, értelmezése. <i>Etika:</i> társas kapcsolatok, előítélet, tolerancia, bizalom, együttérzés; fogyatékkal élők, szegények és gazdagok. <i>Ének-zene:</i> népzene, klasszikus zene.
Kulcsfogalmak/fogalmak	Ünnep, szokás, államforma, állampolgárság, nemzetiség, tudós, feltaláló, író, költő.

Ajánlott témakörök

A 9–12. évfolyamokra az egységes ajánlott témakörlista a 10. évfolyam végén található.

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	B1 vagy B2 szintű nyelvtudás – a tanulók belépő nyelvi ismeretei, motiváltsága, képességei és lehetőségei függvényében. <i>B1 kimeneti szint esetén</i> A tanuló megérti a fontosabb információkat olyan világos, standard szövegekben, amelyek ismert témákról szólnak, és gyakori helyzetekhez kapcsolódnak (pl. a munka, az iskola, a szabadidő stb. terén). Elboldogul a legtöbb egyszerű hétköznapi helyzetben, amely a nyelvterületen adódik. Egyszerű, összefüggő szöveget tud alkotni

	olyan témákban, amelyeket ismer, vagy amelyek az érdeklődési körébe tartoznak. Le tud írni élményeket és eseményeket, álmokat, reményeket és ambíciókat, továbbá röviden meg tudja indokolni és magyarázni a különböző álláspontokat és terveket. <i>B2 kimeneti szint esetén</i> Meg tudja érteni az összetettebb konkrét vagy elvont témájú szövegek fő gondolatmenetét, beleértve a szakterületének megfelelő szakmai beszélgetéseket is. Folyamatos és természetes módon olyan szintű normális interakciót tud folytatni anyanyelvű beszélővel, hogy az egyik félnek sem megterhelő. Világos, részletes szöveget tud alkotni különböző témák széles körében, és ki tudja fejteni a véleményét egy aktuális témáról úgy, hogy részletezni tudja a különböző lehetőségekből adódó előnyöket és hátrányokat.

7.7. Magyar nyelv és irodalom 9–12. évfolyam számára

MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM **B változat**

A négy évfolyamos középiskolák számára íródott B jelű magyar nyelv és irodalom kerettantervi változat a korábban megjelent magyar nyelv és irodalom kerettanterv mellett alternatívát jelent azoknak a pedagógusoknak, akik a szigorúan kronologikus szervezés mellett keresik a más elvek mentén történő haladás lehetőségét. Tananyagában éppúgy a Natura épül, és emellett a közép- és emelt szintű érettségi követelmények is meghatározók benne.

A magyar nyelv és irodalom tantárgy tanítása és tanulása különösen alkalmas a társadalom közösen vallott értékeinek közvetítésére. Tartalommal tölti meg és erősíti a nyelvi és kulturális identitást, a nemzeti önazonosságtudatot, felkelti a megnyilatkozás iránti igényt, erősíti az esztétikai és az erkölcsi ítéletképeséget, elősegíti más kultúrák megismerését. E szerepe különösen fontos annak megértésében, hogy a Kárpát-medencében együtt élő különböző népek, népcsoportok miként gazdagították a magyar kultúrát, és kölcsönösen miként járultak hozzá egymás és saját kultúrájuk sokszínűségéhez, fennmaradásához. Az egymás kultúráját megbecsülő és megismerni kész magatartáshoz elengedhetetlen annak belátása, hogy az etnikai, nemzetiségi alapú üldözések, kitelepítések így a zsidóüldözés, a német lakosság kitelepítése és más történetek milyen nagyságrendű kulturális veszteséget is okoztak.

E kerettanterv legfőbb tartalmi jellemzője, hogy a tanterv irodalom része hangsúlyosan épít a korunkra jellemző medializáltságra. A kulturális eszköz- és jelrendszerváltást, a digitalizációt és az IKT-eszközök használatát fontosnak tekinti a tanterv nyelvi és irodalmi része egyaránt. Hangsúlyos szerepet kapnak e kerettantervben a kortárs és a népszerű irodalom, a vizuális kultúra, a média, azaz a populáris kultúra jelenségei.

Az anyanyelvi nevelés alapvető feladata a nyelv mint változó rendszer megismerése, illetve a nyelvi kompetencia fejlesztése annak érdekében, hogy a tanulók életkoruknak megfelelő szinten birtokolják a szóbeli és írásbeli kommunikáció eszköztárát, képessé váljanak azok funkcionális elemzésére, gyakorlati alkalmazására. Ezzel segítve és megalapozva az önálló ismeretszerzést, tanulást, valamint a velük szoros összefüggésben levő differenciált gondolkodást, az élethosszig tartó tanulás képességét és igényét.

Az egyén folyamatosan fejlődő szövegértési és szövegalkotási készsége teszi lehetővé, hogy önállóan, illetve másokkal együttműködve képes legyen a verbális és nem verbális kommunikáció kódjainak, kapcsolatainak, tényezőinek azonosítására, tudatos alkalmazására, a különböző szövegek megértésére, elemzésére, kritikai feldolgozására. Mindezek birtokában alkalmassá válik a másodlagos, átvitt értelmű kifejezőmódból adódó jelentések felismerésére, reflexiójára, és arra, hogy saját szövegek alkotása során maga is éljen e lehetőségekkel. A szövegek önálló megalkotásában képes megfelelni a beszédhelyzetet, a hallgatóságot figyelembe vevő elvárásoknak. Az alkotói szándékból, az olvasók igényeiből, továbbá a különféle szövegműfajok normáiból fakadó erkölcsi, esztétikai és kulturális elvárásoknak is csak így tud eleget tenni.

Az anyanyelvi nevelés feladata, hogy fejlessze a különféle formában megjelenő (szóbeli, nyomtatott, elektronikus stb.) szövegek megértésének, a helyzetnek megfelelő nyelvi önkifejezésnek a képességét, a különféle szóbeli és írásos információk célirányos és kritikus használatának, kiválasztásának és újrendezésének készségét. Feladata továbbá az

anyanyelvi nevelésnek, hogy tudatosítsa és rendszerezze a korábban megszerzett tudást a nyelv társas, társadalmi szerepéről, a nyelv és a gondolkodás viszonyáról, a magyar nyelv jelenbeli és múltbeli változásairól, más nyelvekkel való azonosságairól és különbségeiről.

A középiskolát végzettektől elvárt magyar nyelvi kultúra magában foglalja a beszédértés, a beszéd, a szövegértés és a szövegalkotás képességét és mindezek minőségi alkalmazását a szóbeli és írásbeli megnyilatkozások különféle élethelyzeteiben. (Ideértve a hangzó és írott szövegek mellett az audiovizuális közlésmódok, illetve az információs társadalom különféle jelenségeinek ismeretét, megértését, készség szintű gyakorlati alkalmazását.)

A kerettanterv egyaránt tükrözi az irodalom tanításának módszertani változásait és az irodalomtudományban az utóbbi évtizedek során végbement szemléletbeli átalakulásokat. Ezek szerint az irodalmi alkotások önmagunk és a másik ember megismerésének egyéb módszerekkel és eszközökkel nem pótolható lehetőségeit adhatják számunkra. Az irodalom születésének mai tendenciái jelzik az irodalomnak – elsősorban mint kulturális közegnek, beszédmódnak – a „használatára” vonatkozó új, IKT- és tanítási eszközök, módszerek, tananyagok előtérbe kerülésének szükségességét.

Erzékelhető igény mutatkozik a szakmában és a mindennapi életben – a fentiekkel összefüggésben – az irodalom jelenének megismerésére, az iskolai kánonba való beemelésére, továbbá az irodalom új típusú, illetve eddig figyelmen kívül hagyott jelentésrendszereinek megértésére – az „abszolút” kortárs és/vagy digitális irodalom széles körű megismerésére.

Az alábbi funkcióváltás talán kevésbé érzékelhető, de másik fontos jellegzetessége napjainknak: az irodalomtanításnak a jövőben egyre inkább a világban szédítő gyorsasággal teremtődő szöveges és egyéb típusú jelek és jelrendszerek megértésére, gyors alkalmazására, működtetésére kell felkészítenie a diákokat.

A modern ember életkörülményeinek, tárgyi és technológiai környezetének rövid idő alatt – lényegében az ezredforduló után – történt radikális megváltozása arra szólít fel bennünket, hogy diákjaink derűs jövője, továbbá az irodalomnak az emberi boldogság megteremtésében játszott nélkülözhetetlen szerepe megőrzése érdekében a középiskolai korosztályok irodalomtanítását *például* eme alternatív kerettanterv koncepciója szerint gondoljuk végig és alakítsuk át.

A táblázatokban a fejlesztési célok között a *Nat-ból* átvett, illetve némileg módosított, az adott tematikai egységhez formált meghatározások szerepelnek. Ezek között a *Nat*-ban a magyar nyelv(tan) tanításával kapcsolatos korpuszhoz megadott fejlesztési célok is szerepelnek, mivel a tantárgyat a jövőben egyre inkább integrált „műveltségterületként” kell elképzelni.

Alapvető fontosságúak kerettantervünkben a szolidaritás, az erőszakmentesség, a tolerancia és a környezettudatosság értékei. A jövő irodalomtanításának mélysége, minősége és fontossága azon múlik, hogy miképpen tud hozzászólni a magyarság és az emberiség jövőjét érintő eme legfontosabb kérdésekhez.

Az irodalomtanítás szemléletváltását azzal is érzékelteti e tanterv, hogy fokozott hangsúlyt kap benne a kortárs irodalom, amely minden évfolyamon rendszeresen szerepel az irodalomtörténeti anyag referenciájaként – nem csak a saját, néven nevezett fejezeteiben, és egyáltalán nem csak a megszokott módon, a 12. osztály végén. Ez a tény is jelzi az erőteljes szemléletváltásnak, valamint a tananyag átstrukturálásának szükségességét. Nem kétséges ugyanis, hogy a múltat, így a múlt irodalmát is mindig a jelen szemüvegén keresztül nézzük. Azaz az irodalomtanítás legfontosabb feladata ma és a jövőben nem az irodalom történetének a megtanulása, hanem a világértelmezés készségeinek, képességeinek kialakítása.

A szépirodalmi alkotások mellett a diákokra ma elsősorban az irodalom vizuális és populáris rétege képes hatást gyakorolni. Ezért mindvégig fontos, hogy a négy év során az aktuális tananyag állandóan kapcsolatba kerüljön a mindennapi történésekkel, a hétköznapi

digitális kultúrával, a tárgyi és szellemi környezet erőteljes vizualitásával, dinamikus változásaival. Ennek jegyében nélkülözhetetlen a Gutenberg-galaxis kultúrája mellett a jelen webkultúrájára való folyamatos utalás, továbbá az állandóan születő új műfajok beemelése a tanítási folyamatba – azaz a Neumann-univerzum jelenségeinek érzékeltetése és beépítése az iskolai órák anyagába.

A kreativitás, a játék, a humor az irodalomtanítás újragondolásának egyik leglényegesebb összetevője, ezért a tanterv ezt sem hangsúlyozza külön minden egyes lehetséges helyen.

A magyar nyelv és irodalom tantárgy rendelkezésére álló óraszám az iskolatípus bevezetőjében közölt óraterv szerint heti 4 óra. Ezt a kerettanterv a következőképpen kezeli: 9. évfolyamon heti 2 nyelvtan- és 2 irodalomórával, 10–12. évfolyamokon pedig heti 1 nyelvtan- és 3 irodalomórával számol. A kerettanterv ezt 90%-os arányban fedi le, így a 9–10. évfolyamra jutó 288 órából összesen 259, a 11–12. évfolyamra jutó 272 órából pedig összesen 242 óra anyagát közli. A két évfolyamos ciklusokban meghatározott kerettantervi tartalmat az iskola tanév szerinti tagolásban építi be a helyi tantervébe, és azt kiegészíti helyi sajátosságai alapján.

Ahol a kerettanterv példákat említ, ott az iskolának választási lehetősége van, mi az, amit a helyi tantervben rögzít. A tematikai egységek „ismeretek/fejlesztési követelmények” elnevezésű részének adaptációja a helyi tantervben tehát nem szó szerinti átvételt kell, hogy jelentsen, hanem a témakör értelmezési körén belül ez bizonyos mértékig módosítható, kivéve a *Nat* „közműveltségi tartalmak” részében konkrétan megjelenített elemeit. A kerettanterv több helyen „Ajánlás” szóval külön is jelzi, ha az adott szerző vagy mű megismerése nem kötelező. Továbbá az iskola és a szaktanár döntésén múlik az is, hogy a kerettantervben írt ismeretet milyen mélységgel tárgyalja. A tantárgyközi kapcsolódási pontok nyilvánvalóan bővíthetők, tehát a leírt példák figyelemfelhívásnak tekintendők. A kulcsfogalmak hálózata összeköti az egységek tartalmi elemeit a fejlesztés várt eredményeivel, így segítséget nyújt az értékelési szempontok, egyéni tanulói teljesítmény-elvárások kialakításánál.

9–10. évfolyam

A magyar nyelvi tanulmányok, a nyelvvel és a nyelv megismerésével kapcsolatos tevékenységek célja a tanulók szövegértési technikáinak, szókincsének, befogadói érzékenységének, fogalomértésének és fogalomhasználatának bővítése, fejlesztése. Kiemelt cél továbbá az anyanyelvű írásbeliség normáinak, az olvasható írás, illetve a biztos, problémaérzékeny helyesírás készségeinek elsajátítása. Elvárt az olvasási és szövegértési képességek folyamatos differenciálása és mélyítése; az értő hangos és néma olvasás, amely magában foglalja a különféle nyelvi szintek jelenségeinek felismerését, azonosítását, a jelentésadó és jelentésmódosító szerepükre való reflexiót, a megértés szóbeli és írásbeli alkalmazását az elemi feladatmegoldástól a beszélgetésen át az önálló írásműig. Az anyanyelvi képzés kiemelt területe a különféle hosszúságú, bonyolultságú, műfajú, rendeltetésű (pl. szépirodalmi, dokumentum és ismeretterjesztő), különféle hordozókon közzétett szövegek olvasása, illetve azok megértésének, értelmezésének fejlesztése. A szövegalkotási képesség fejlesztésével összefüggő, azt megelőző, illetve kísérő feladat az önálló jegyzet- és vázlatkészítés fejlesztése, az olvasott szöveg tartalmával kapcsolatos saját vélemény megfogalmaztatása szóban és írásban.

A kulturált nyelvi magatartás kialakítása feltételezi az önkifejezéshez és a társas-társadalmi párbeszédhez szükséges szóbeli nyelvi képességek fejlesztését. Átfogó cél a beszédpartnerekhez alkalmazkodó, a beszédhelyzetnek megfelelő nyelvi magatartás kialakítása, a hangzó szövegek verbális és nem verbális kódjainak megértése és értelmezése, a

hangzó szöveg különféle kommunikációs helyzetekben, beszédszándékokkal és célokkal való alkalmazása, a beszédpartnerek kommunikációs szándékának, nem nyelvi jeleinek felismerése, azonosítása.

Elvárt feladat a mai magyar nyelv árnyalt és igényes használatához szükséges nyelvi, nyelvtani ismeretek továbbépítése, fejlesztése; felkészítés a nyelvtani ismeretek önálló alkalmazására a nyelvi-nyelvhasználati jelenségek megközelítésében. Cél az önálló kézikönyvhasználat mellett a biztos helyesírású szövegek megírása. A nyelvi tudatosság fejlesztésének része, hogy a tanuló képessé váljon a szövegformálási, szövegszerkesztési és helyesírási problémák megnevezésére, a hibák önálló javítására.

A magyar nyelvi fejlesztési célok, illetve az ismeretanyag tartalmazza szakmai-tudományos, publicisztikai, közéleti, szépirodalmi szövegek feldolgozását, értelmezését, értékelését jelentéstani és stilisztikai szempontok érvényesítésével (pl. szinonimitás, többértelműség, konkrét és átvitt jelentés; szóképek, alakzatok, hangszimbolika, jó hangzás stb.). A szövegek feldolgozásának célja az analízáló, jelentésfeltáró és a szöveget egyben látó (holisztikus) szövegelemzési eljárások alkalmazása, a fentiekkel egybehangzóan szakmai-tudományos, ismeretterjesztő, publicisztikai, közéleti szövegek jelentésének értelmezésével. Cél a szövegelemzés már ismert módszereinek gazdagítása a stilisztikai és szövegtani ismeretek alkalmazásával. E tevékenységekhez járul a szöveg vizuális összetevőinek értelmezése különféle digitális, informatikai alapú műfajokban. A szövegértés fejlesztése eljut oda, hogy a tanuló kritikai és kreatív olvasással képes szakmai-tudományos, publicisztikai – írott, audiovizuális, digitális környezetben megjelenő – szövegek metaforikus, metonimikus jelentésének feltárására, értelmezésére, manipulációs szándékok, technikák felfedezésére, szépirodalmi, szakmai, publicisztikai szóbeli és írásos szövegek értékelésében a szerkezeti és stílárius egység, a vizuális megformáltság, a kifejtettség és az információs gazdagság felismerésére, értékelésére. Ismeri a hivatalos írásművek (meghatalmazás, elismervény, jegyzőkönyv, szakmai önéletrajz stb.) jellemzőit, és képes önálló (kézi és digitális) szövegalkotásra e műfajokban. Képes a konnotatív jelentések felfedezésével a szépirodalmi művek üzenetének teljesebb megértésére.

Az irodalmi nevelés célja, hogy a tanulók önálló gondolkodású fiatalokká váljanak, saját erkölcsi ítéletalkotás képességével és önálló esztétikai ízléssel rendelkező autonóm személyiségekké, akik családi életük harmóniáját és testi-lelki egészségüket szem előtt tartva környezettudatos gondolkodású, vállalkozó kedvű, médiatudatos, egész életükön keresztül tanulni képes, a hagyományok megőrzésére és az újdonságokra egyaránt fogékony, fejlett önismerettel rendelkező, demokratikus gondolkodású, felelős állampolgárok lesznek. A *magyar nyelv és irodalom* tantárgy e folyamatban az anyanyelvi kulcskompetencia fejlesztésében játszhat döntő szerepet, ezenkívül a digitális, a szociális és állampolgári, az esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőkészség elnevezésű kulcskompetenciák fejlesztéséhez járulhat hozzá jelentékenyen; de nem nélkülözhető a kezdeményezőképeség, a vállalkozói kompetencia, illetve a hatékony, önálló tanulás készségeinek-képességeinek fejlesztése szempontjából sem.

A középiskolai első hetek irodalomórái kulcsszerepet játszanak abban, hogy a későbbi években a diákok milyen érzésekkel ülnek és dolgoznak majd a magyarórákon. Célunk nem lehet más, mint hogy megszerettessük velük az irodalmat (és annak szövetét, a nyelvet), hogy megteremtsük bennük az érzést: olvasni szellemi teljesítmény, olvasni öröm. E szándékot egy olyan bevezető rész szolgálja a tantervben, amely válaszlehetőségeket kínál az esztétikummal való találkozás alapkérdéseire (*Miért szép?*).

A 9–10. évfolyam kerettanterve lehetővé teszi továbbá a tanár számára a koncentrikus tananyagszervezést. Mindkét évfolyamon egy olyan, hosszabb (10-15 órányi) első résszel kezdődik a feldolgozás, amelyben vázlatosan megtalálható az egész éves anyag lényege – folyamatos utalásokkal a második részre vonatkozóan és viszont –, egyfajta hálózatoság

jegyében. A kerettanterv alapvetően a középszintű érettségit tartja elérendő célnak, és ennek rendeli alá a tananyagszervezés struktúráját és tartalmát egyaránt. A későbbiekben a tanterv az érettségi kategóriáinak megfelelően tartalmazza a tananyagot (*Életművek, Portrék, Látásmódok, Világirodalom, Kortárs irodalom, Színház és dráma, Irodalom és kultúra*) – a szaktanárnak szabad kezét biztosítva az egyes anyagrészek sorrendjének megállapításához.

Hangsúlyozzuk, hogy valamennyi olyan szerző, akit tervezetünk bármely egységében névvel említünk, illetve az összes olyan mű, amelyet bárhol címszerűen jelzünk, ám nem szerepel a *Nat-ban*, nem kötelező tananyagnak, hanem választható lehetőségnek tekintendő. (A szaktanár ezen alternatívákat természetesen további szerzőkkel és művekkel egészítheti ki – az eleve rendelkezésére álló 10%-nyi választhatóságon felül is. Minden ilyen esetben a *Nat* megfogalmazásait – „például”, „részletek”, „és még négy-öt” stb. – tekintjük mérvadónak.) A szabad időkeret terhére van lehetőség a filmes, képzőművészeti és más adaptációk beépítésére, amely elemekre vonatkozóan a kerettanterv szintén tartalmaz javaslatokat.

Összességében tehát szemléletében és módszertanában 9–10. évfolyamon is egyaránt az asszociatív, problémacentrikus és élményközpontú, kreatív – azaz a mai tárgyi és kulturális környezetre reagálni képes, azzal állandóan párbeszédet kezdeményező – irodalomtanítás eszményét tükrözi a kerettanterv.

Magyar nyelv

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Kommunikáció, tömegkommunikáció	Órakeret 12 óra
Előzetes tudás	Mindennapi kommunikációs helyzetekben való megnyilvánulás, törekvés az érthető, kifejező beszédre. A beszéd zenei eszközei, nem verbális kommunikáció. Szóbeli szövegek megértése, reprodukálása, utasítások megfelelő követése, a kommunikációs partner szóbeli közlésének megértése. Az alapvető kommunikációs kapcsolatfelvételi formák ismerete és alkalmazása: köszönés, bemutatkozás, megszólítás, kérdezés, kérdés stb.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A hallott szöveg megértésének fejlesztése (üzenet, szándék, hatás). A szövegértési és szövegalkotási készségek fejlesztése annak érdekében, hogy önállóan, illetve másokkal együttműködve a tanuló legyen képes a verbális és nem verbális kommunikáció kódjainak, kapcsolatainak, tényezőinek azonosítására, tudatos alkalmazására, a különböző szövegek megértésére, elemzésére, illetve kritikai feldolgozására a kommunikációs helyzet tér, idő és résztvevői szerepeinek (kontextus) megfelelően. Médiatudatosság. A különféle kommunikációs helyzetekben elhangzó üzenetek manipulatív szándékának felismerése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A beszédhelyzetnek megfelelő adekvát nyelvhasználat: szövegszerkesztés élőszóban, szó- és beszédfordulatok, kommunikációs helyzetek a kommunikációs helyzet tér, idő és résztvevői szerepek (kontextus) megfigyelése. A kommunikációt kísérő nem nyelvi jelek lehetőségeinek és korlátainak megtapasztalása: az élőszó zenei kifejezőeszközei, nonverbális kommunikáció. A testbeszéd, a térközsabályozás szerepének ismerete, tudatos alkalmazása különféle kommunikációs helyzetekben; dekódolása a hétköznapi kommunikációs helyzetekben és a		<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> a média társadalmi hatása. <i>Etika:</i> fogyasztói társadalom.

tömegkommunikációban. A különféle kommunikációs helyzetekben elhangzó üzenetek céljának dekódolása, az üzenetek manipulatív szándékának felismerése. A személyközi kommunikációs helyzetek megfigyelése, a kommunikáció folyamatának elemzése a tanult szakkifejezések alkalmazásával. A kommunikáció típusainak, jellemzőinek megismerése: személyes, csoportos, nyilvános és tömegkommunikáció. A tömegkommunikáció jellemzői, funkciói, megjelenési formái, nyelvi és képi kifejezési formái. Néhány tömegkommunikációs műfaj megismerése. Az új „szóbeliség” (skype, chat) jelenségei és jellemzői.	<i>Mozgóképkultúra és médiaismeret:</i> médiatudatosság. <i>Dráma és tánc:</i> beszédhelyzetek, dramatikus játékok.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Kommunikáció, kommunikációs tényező (adó, vevő, kód, csatorna, üzenet, kapcsolat, kontextus, a világról való tudás). Kommunikációs cél és funkció (tájékoztató, felhívó, kifejező, metanyelvi, esztétikai szerep, kapcsolat felvétele, fenntartás, zárás), nem nyelvi jel (tekintet, mimika, gesztus, testtartás, térköz, emblémák), tömegkommunikáció. Tájékoztató műfaj (hír, közlemény, tudósítás, riport, interjú). Véleményközlő műfaj (kommentár, glossza, jegyzet, olvasói levél, ismertetés, ajánlás).

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Nyelvi szintek, a nyelv grammatikai jellemzői	Órakeret 20 óra
Előzetes tudás	Hangtani, alaktani, szótani, szószerkeztani és mondatnyi ismeretek és azok megfelelő használata az írott és szóbeli szövegalkotás folyamatában.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A magyar nyelv szemléleti formáinak, valamint a nyelvjárási eltéréseknek tudatosításán keresztül a hazaszeretet erősítése. A nyelvi szintek elemző áttekintése révén az analitikus gondolkodás, a nyelvi tudatosság fejlesztése. A nyelvi elemek értő, elemző használatának fejlesztése. A mondat szó szerinti és pragmatikai jelentésének felismertetése, az elsődleges és másodlagos jelentés megkülönböztetése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Hangtani ismeretek: a magyar hangállomány ismerete, magánhangzók és mássalhangzók rendszere, a hangok alapvető képzési, ejtési jellemzői. A hangkapcsolódási szabályosságok típusai és a helyesírás összefüggése. A magyar hangrendszer nyelvjárási eltéréseinek megfigyelése, valamint egy tanult idegen nyelvi hangrendszerrel történő összehasonlítás. Alaktani sajátosságok: a szótó, a szóelemek szerepe és funkciója, kapcsolódási szabályaik. A szavak szófaji rendszerbe sorolásának kritériumai, hagyományai, egy lehetséges szófaji rendszer megismerése. A szószerkezet fogalma, a szintagmák típusai, szerepük a mondat		<i>Idegen nyelvek:</i> a magyar nyelv szerkezetének összehasonlítása a tanult idegen nyelv hangtanával, alaktani szerkezetével, szóalkotási módjaival, mondat szerkezetével.

felépítésében, mondatbeli viszonyaik, a vonzatok. A mondatrészek fogalma, fajtái, felismerésük mondatban, helyes használatuk a mondatok felépítésében. A mondat fogalma, a mondat szerkesztettség és mondatfajta szerinti típusai, az egyszerű és összetett mondatok típusainak felismerése, elemzése, a helyes mondat szerkesztés a gyakorlatban. A magyar nyelv szerkezetének összehasonlítása a tanult idegen nyelv hangtanával, alaktani szerkezetével, szóalkotási módjaival, mondat szerkezetével. A nyelvi szintek elemkészletéről, rendszeréről tanultak fogalmi szintű megnevezése, rendszerező áttekintése.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Hang, fonéma, hangtörvények; szóelem (morféma), szabad és kötött morféma; szótő, képző, jel, rag; szófaj, alapszófaj, viszonszó, mondat szó; szószerkezet (szintagma), alárendelő, mellérendelő szintagma; mondatrész (alany, állítmány, tárgy, határozó, jelző); vonzat; mondat, a mondat szerkesztettsége, mondatfajta, egyszerű mondat, összetett mondat.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Szövegértés, szövegalkotás	Órakeret 13 óra
Előzetes tudás	A tanult szóbeli, írott és elektronikus szövegtípusok és jellemzőik. Olvasási stratégiák és azok adekvát alkalmazása különböző típusú és műfajú szövegek feldolgozásában, nyomtatott és elektronikus adathordozókon. A szöveg információinak és gondolatainak értelmezése és értékelése. A szövegalkotás lépései, az anyaggyűjtés technikák.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A szöveg tartalmának, céljának megfelelő jegyzetelési technika kialakítása. A társalgás általános szerkezetének, szabályszerűségének megfigyelése. A leggyakoribb hivatalos szövegtípusok szerkezetének, formájának megismertetése, tárgyszerű és funkcionális hivatalos szövegek alkotásának képessége. Az esszéírás technikájának megismerése és alkalmazása különböző témájú és típusú esszé írásakor. Elektronikus, internetes szövegtípusok szerkezeti és nyelvi jellemzői, hitelességük, megbízhatóságuk, az internetes szövegek adta nyilvánosság etikai, jogi kérdéseinek értelmezési képessége.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Önálló szövegfeldolgozás a szövegbefogadás céljának megfelelő olvasási stratégia és szöveg-feldolgozási mód megválasztásával. A szöveg és kép összefüggése. Hatékony jegyzetelési és vázlatírási technikák megismerése, adekvát alkalmazásuk. Különböző magánjellegű és hivatalos szövegek szerkezetének, jellemzőinek megismerése, hivatalos szövegek alkotásának képessége. Szövegátalakító gyakorlatok szempontváltással, a kommunikációs célnak megfelelően: adott szempontok és terjedelem szerinti szövegtömörítés, szövegbővítés. Az anyaggyűjtés módjai írott és nem írott források felhasználásával, az idézés szabályai.		<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> esszéírás. <i>Valamennyi tantárgy:</i> vázlatírás, jegyzetelés. <i>Informatika:</i> információkezelés, szöveges adatbázis, az

Önálló, több forrástípusra is kitérő könyvtári anyaggyűjtés (katalógus- és adatbázishasználat, forráskiválasztás, visszakeresést biztosító jegyzetelés) és az információknak a feladatnak megfelelő alkotó és etikus felhasználása. Pontos forrásmegjelölés. Az esszé típusai, jellemzői, az esszéírás folyamata. A tanulmány, az értekezés jellemzői, kidolgozásának állomásai. Néhány, gyakoribb internetes szöveg szerkezetének, megjelenésének, közlési szándékának megfigyelése, a tapasztalatok felhasználása a szövegbefogadáskor, az internetes szövegek nyilvánosságának kérdése, etikája. Internetes szövegalkotási gyakorlatok (pl. szöveges adatbázis, forrásjegyzék összeállítása, fórum, blogbejegyzés írása).	internethasználat jogi, etikai kérdései.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Hivatalos levél, kérvény, önéletrajz, motivációs levél, meghatalmazás, elismervény; esszé, értekezés, tanulmány.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Helyesírási ismeretek	Órakeret 12 óra
Előzetes tudás	A magyar nyelvi norma sajátosságainak tudatosítás révén a nyelvi identitás erősítése. Helyesírási alapelvek felismerése, használata, írásjelek adekvát használata, helyesírási szótárak ismerete és használata a gyakorlatban.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A nyelvi normaérzék, a normakövető írás fejlesztése. A helyesírás rendszerszerűségének megismertetése. A hibajavítási képesség és az önkorrekció fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A helyesírás alapelvei, megismert főbb szabályszerűségei. A szöveg központosításának szabályai, használata, az írásjelek funkciója. Szövegelemzési gyakorlatok a központosítás szerepének tanulmányozására. Helyesírási gyakorlatok az egybe- és különírás, a gyakoribb tulajdonnevek írására stb. Idegen szavak helyesírása, a latin betűs szavak átírása. Helyesírási szótárak, elektronikus helyesírás-ellenőrző programok szerkezetének és működésének megismerése, használatuk az iskolai és a mindennapi szövegalkotásban. Az internetes szövegek eltérő helyesírásának, jelhasználatának funkciója. A normától való eltérés stilisztikai hatásának felismerése, értelmezése.		<i>Minden tantárgy:</i> helyesírás. <i>Informatika:</i> helyesírás ellenőrző programok ismerete, használata.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Helyesírási alapelv, nyelvi norma.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	A szöveg	Órakeret 22 óra
Előzetes tudás	A szövegértési és szövegalkotási képesség megfelelő szintje: szövegértési, szöveg-feldolgozási stratégiák (átfutás, jóslás, előzetes tudás aktiválása, szintézis, szelektív olvasás stb.) alkalmazása különféle megjelenésű és típusú szövegeken. Elbeszélő, magyarázó, dokumentum típusú szövegek kommunikációs funkcióinak, fő jellemzőinek ismerete. Beszélt és írott nyelvi, továbbá internetes szövegek eltéréseinek azonosítása. Rendszeres könyv- és könyvtárhasználat.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Különböző szöveges forrásokból származó adatok megbízhatóságának és használhatóságának kérdései. Az idézés etikájának elsajátítása. A szövegszervező erők megismertetése és alkalmazása a gyakorlatban. A szöveg általános szerkezetének, a szövegértelem összetevőinek megfigyelési és értelmezési képességének fejlesztése a legjellemzőbb szövegtípusokon. A valamilyen szempontból egymással összefüggő szövegek közötti értelemhálózat felismertetése. A szövegelemző képességek fejlesztése: a szövegfeldolgozás módjainak gyakorlása a feladatnak megfelelő leghatékonyabb olvasástípus alkalmazásával.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A szöveg fogalma, jellemzőinek megfigyelése, megnevezése, rendszerezése. A szöveg szerkezete: a szöveg és a mondat viszonya, szövegegységek. A szövegértelem összetevői: pragmatikai, jelentésbeli és nyelvtani szintje. Szövegtípusok jellemzői megjelenés, műfajok és nyelvhasználati színterek szerint. A szóbeliség és az írásbeliség hatása a szövegformálásra. A legjellegzetesebb szövegtípusok: a beszélt nyelvi társalgási és az írott monologikus szövegek. A szóbeli és írott szövegek szerepe, minősége, eltérő jegyei. A szövegfonetikai eszközök és az írásjegyek szövegértelmező szerepe. Szövegköziség, az internetes szövegek jellemzői. Az internetes adatkeresés, szöveghálók, az intertextualitás kezelése, a különböző forrásokból származó adatok megbízhatóságának és használhatóságának kérdései. A különböző forrásból származó információk megadott szempontok szerint való összehasonlítása, megvitatása, kritikai következtetés levonása. Szövegek összefüggése, értelemhálózata. A szövegértés, szövegfeldolgozás technikája, olvasási típusok és stratégiák.		<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> a forrásszövegek típusai. <i>Idegen nyelv:</i> az idegen nyelvi szöveg(ek) kultúrafüggő felépítése. <i>Biológia-egészség-; fizika; kémia; földrajz:</i> a természettudományos ismeretterjesztő szövegek témahálózata, szókincse, felépítése.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Szöveg, szövegösszefüggés, beszédhelyzet. Szövegmondat, bekezdés, tömb, szakasz. Szövegkohézió; témahálózat, téma-réma, szövegtopik, szövegfókusz, kulcsszó, cím. Szövegpragmatika; szövegvilág, nézőpont, fogalmi séma (tudáskeret,	

	foratókönyv). Nyelvtani (szintaktikai) tényező (kötőszó, névmás, névelő, határozószó, előre- és visszautalás, deixis, egyeztetés). Intertextualitás. Szövegtípus (monologikus, dialogikus és polilogikus; beszélt, írott, elektronikus; spontán, tervezett). Szövegműfaj (elbeszélő, leíró, érvelő). Nyelvhasználati szintek szerinti szövegtípus (mindennapi, közéleti és hivatalos, tudományos, sajtó és média, szépirodalmi). Szövegfonetika (hangsúly, hanglejtés, hangerő, szünet, beszédtempó).

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Stilisztikai alapismeretek	Órakeret 10 óra
Előzetes tudás	A közlési szándéknak és beszédhelyzetnek megfelelő stílus használata. A konfliktusok megoldására való törekvés és képesség fejlesztése. Befogadói és műelemzési tapasztalatok, alapvető szóképek és alakzatok, nyelvi játékok, kreatív írás. Stílusregiszterek, nyelvi magatartás, nyelvi norma.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Annak megtapasztalása, hogy a nyelvi elemek stílusértéke a konkrét szövegben, nyelvhasználatban kap szerepet; a stílust befolyásolja a beszélő, a kommunikációs helyzet, a megnyilatkozás célja. A megismert jelentéstani, stilisztikai, a szövegtani jelenségek felismerése és alkalmazása a műelemzésben, a mindennapi élet nyelvi jelenségeinek megítélésében, szövegalkotásban. A közlési szándéknak és beszédhelyzetnek megfelelő stílusréteg, stílusárnyalat és stílus eszköz használata. A fogalmi, a kreatív gondolkodás, a szövegértelmező képesség fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A jellegzetes stílustípusok (stílusárnyalatok) megismerése (pl. a társalgás bizalmas vagy közömbös), felismerése, hatásának elemzése. A nyelvi szintek alkalmi és a szótárakban jelölt állandó stílusértékének megfigyelése, felismerésük, valamint alkalmazásuk a szövegalkotásban. A leggyakoribb stílusrétegek jellemzőinek megismerése, felismerése, elemzése, összefüggésben a szövegtani jellemzőkkel. A szövegek stílusának, jelentésének a befogadóra tett hatásának (stílushatás) megtapasztalása, vizsgálata; stílusgyakorlatok, szövegtranszformációk. A stíluselemek, stílus eszközök szerepének értelmezése művészi és mindennapi szövegekben (jelentésfeltáró, hatáselemző gyakorlatok). A helyzetnek, kommunikációs célnak megfelelő stílus eszközök tudatos használata a szövegalkotásban. A metafora funkciója és használata a mindennapi, továbbá a publicisztikai és a tudományos nyelvhasználatban.		<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> különböző forrásszövegek stílusjellemzői. <i>Idegen nyelvek:</i> beszélt nyelvi stílusregiszterek. <i>Biológia-egészségtan; fizika; kémia; földrajz:</i> metaforák a természettudományos szövegekben. <i>Dráma és tánc:</i> társalgási

	stílusárnyalatok megjelenítése. <i>Mozgóképkultúra és médiaismeret:</i> nyilvános megnyilatkozások, különféle műsortípusok, illetve internetes felületek jellemző stílusregiszterei.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Stílus, stilisztika; stílustípus (bizalmas, közömbös, választékos stb.). Stílusérték (alkalmi és állandó). Stílusréteg (társalgási, tudományos, publicisztikai, hivatalos, szónoki, irodalmi). Stílushatás. Szókép (metafora, szinesztézia, metonímia, szinekdoché, összetett költői kép, allegória, szimbólum). Alakzat (ellipszis, hasonlat, kötszóhiány, ismétlődés, gondolatritmus, oximoron). Mondatstilisztikai eszköz (verbális stílus, nominális stílus, körmondat). Hangszimbolika, hangutánzás, hangulatfestés, alliteráció, áthajlás, figura etimologica, expresszivitás, eufemizmus, evokáció, archaizálás, egyéni szóalkotás, poétizáció.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Jelentéstan	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	Befogadói, jelentéselemzési tapasztalatok. Szókincs, világismeret. Az azonos alakú, többjelentésű és a rokon értelmű szavak, alkalmazásuk a beszélt és írott szövegalkotásban. Közmondások, szólások jelentésének és eredeti funkciójának ismerete, nyelvi és nem nyelvi kommunikációs üzenetek jelentése.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A hangalak és jelentés viszonyának felismerése, értelmezése különböző beszédhelyzetekben. A mondat és szövegjelentést meghatározó tényezők felismertetése. A magyar szórend megváltozása és az üzenet jelentésváltozása közötti összefüggés felismertetése mondatátalakítási gyakorlatokkal. Nyelvünk gyakori metaforikus kifejezéseinek és használati körének megfigyelése és értelmezése által a nemzeti identitás erősítése. A konfliktusok nyelvi vonatkozásainak felismerése, a konfliktusok megoldására való törekvés és képesség fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A szavak jelentésének szerkezete, jelentéselemek. A hangalak és jelentés viszonya, jelentésmező. Motivált és motiválatlan szavak felismerése, használata. A metaforikus kifejezések szerkezete, jellemző típusai, használati köre. A mondat és szövegjelentés.		<i>Idegen nyelvek:</i> motivált és motiválatlan szavak, szórend. <i>Informatika:</i>

A jelentés szerepe a nyelvi szerkezetek kialakításában. A jelentés és a nyelvi-grammatikai funkció összefüggése. A szórend jelentésváltozatainak megfigyelése, hatásértelmezés. Egynyelvű szótárak használata.		hangalak és jelentés. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek; etika; filozófia:</i> kifejezések köznyelvi és tantárgyi jelentése.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Jelentésszerkezet, jelentéselem, jelentésmező, jelhasználati szabály; denotatív, konnotatív jelentés. Metaforikus jelentés. Motivált és motiválatlan szó, hangutánzó, hangulatfestő szó. Egyjelentésű, többjelentésű szó, homonima, szinonima, hasonló alakú szópár, ellentétes jelentés.	

Irodalom

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Miért szép? – Bevezetés az irodalmi alkotások világába	Órakeret 15 óra
Előzetes tudás	Irodalmi művekkel kapcsolatos érzelmi élmények és ismeretek.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Annak felismertetése és tudatosítása, hogy az elemző-értelmező olvasás elmélyíti az élmény- és tapasztalatszerzést. Annak felismertetése és tudatosítása, hogy az irodalomolvasás érzelmi, gondolati, erkölcsi, esztétikai élmények és a tapasztalatszerzés forrása. Nyomtatott és elektronikus formájú irodalmi, ismeretterjesztő, publicisztikai szövegek önálló olvasásának fejlesztése és megértetése, a szövegelemzés alapvető eljárásainak önálló alkalmazása. Különböző típusú, terjedelmű és műfajú – klasszikus és kortárs, magyar és világirodalmi – lírai és epikai művek elemzése, értelmezése. A művészet kultúraalkotó szerepének megfigyelése. Más kultúrák megismerése iránti igény erősítése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Esztétikum, nyelv, szépség, rútság, humor és tragikum kérdései a művészetekben, különös tekintettel az irodalomra (<i>például</i> Kosztolányi Dezső, Karinthy Frigyes, Örkény István és mások művei alapján). Jelek, jelrendszerek hasonlósága és különbözősége a művészetekben és a világban (<i>például</i> fotográfiák, festmények, szobrok, weblapok, komoly- és könnyűzene segítségével). Kosztolányi Dezső: <i>A kulcs</i> című novellájának értelmezése. A szöveg terjedelmének és esztétikai értékének viszonylagossága. Valóság és a képzelet összefüggései a műalkotásokban. A tér és az idő mint komponáló eszközrendszer. Rész és egész, ok és okozat szerepe a műalkotásokban és a világban. Szerző, mű, befogadó viszonya és egymásra való hatása többféle művészeti alkotásban. Az önmegismerés és a másik ember megismerésének igénye és szándéka az irodalomban.		<i>Ének-zene:</i> zenei produkció, zenei befogadás. <i>Etika:</i> az emberi kapcsolatok világa. <i>Filozófia:</i> ismeretelmélet. <i>Földrajz:</i> az idő. <i>Idegen nyelvek:</i> hallott szöveg értése.

<i>Ajánlások</i> Költészet a mindennapok (például a reklámok) világában. A fikcionalitás és a nyelvi alakítottság, megformáltság kérdésköre. A megértés hatékonyságának növelésére való készítés az irodalmi művekben. A környezettudatosság szerepe az irodalomban. Egy szövegrészlet megtanulása könyv nélkül a fejezetből.		<i>Vizuális kultúra:</i> kifejezés, képzőművészet. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> változások a mindennapi életben.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Nyelv, szépség, humor, valóság, képzelet, fikció, rész, egész, ok, okozat, szerző, mű, befogadó, önmegismerés, megértés, környezettudatosság.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Irodalom a kezdetektől az 1700-as évekig (áttekintés)	Órakeret 10 óra
Előzetes tudás	Bibliai történetek.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az európai és a magyar irodalom nagy hagyományainak, kapcsolatainak felismerése által a nemzeti és az európai identitás erősítése. A mai köznyelvtől eltérő nyelvhasználatú (pl. mert régi, tájnyelvi vagy archaizáló) szövegek megismertetése, megértésük fejlesztése segédeszközökkel. A jelentéstulajdonítás során a kapcsolatkeresés fejlesztése az európai és a magyar irodalom – és más tudatformák – nagy hagyományaival, kódjaival. Különböző műfajú, más-más művészeti ághoz tartozó művek összehasonlítása, a mű hatása mint műfaj- és médiumfüggő tapasztalat bemutatása. A megismert narratív formák alkalmaztatása a mindennapi történetmondásban, a kreatív írásban, az írásbeli fogalmazásokban.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Az antikvitás gondolkodása és jelképe – ma. A középkor jelrendszereiről mai szemmel – <i>például</i> egy Dante-motívum segítségével („Ki itt belépsz...”). A <i>Halotti beszéd és könyörgés</i> többféle olvasata. Az <i>Ómagyar Mária-síralom</i> értelmezése. Az első magyar <i>Biblia</i>-fordítások jelentősége. A reneszánsz ember gondolkodása és jelrendszerei a képzőművészetben, a zenében és az irodalomban. Janus Pannonius költészetéből (<i>például</i>: a <i>Pannónia dicsérete</i> és más epigrammák, <i>Búcsú Váradtól</i>). A barokk korszak gondolatai és jel(rendszer)ei. Mikes Kelemen <i>Törökországi leveleinek</i> világa. A humor és az irónia a fiktív levelekben. Egy Janus Pannonius-vers vagy egy Mikes-részlet megtanulása és szöveghű felidézése. <i>Ajánlások</i> Janus Pannonius – a búcsúzásvers műfajának megteremtője irodalmunkban.		<i>Ének-zene:</i> zenei produkció, zenei befogadás. <i>Etika:</i> az erkölcsi gondolkodás alapjai. <i>Filozófia:</i> a létre vonatkozó kérdések. <i>Földrajz:</i> az idő. <i>Mozgóképkultúra és médiaismeret:</i> kritikai gondolkodás.

Részletek Pázmány Péter prédikációiból. Kreatív szövegalkotás a <i>Halotti beszéd és könyörgés</i> nyelvi eszközeivel. Zene és irodalom együttélése a középkorban. Építészet Magyarországon a középkor és a barokk idején – példákkal. (Önálló gyűjtés az interneten.)	<i>Vizuális kultúra:</i> vizuális nyelv és technikák. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> a magyarság történetének kezdete és beilleszkedése Európába.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Jelrendszer, középkor, reneszánsz, barokk, siralom, epigramma, fiktív levél, prédikáció, építészet.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Világirodalom – Az irodalom kezdeteitől a reneszánszig	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	Bibliai történetek.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Kapcsolatkeresés az európai és a magyar irodalom nagy hagyományaival, kódjaival. Különböző szépirodalmi és nem szépirodalmi műfajok közötti különbség megfigyelése. A művek műfaji természetének megfelelő szöveg-feldolgozási eljárások, megközelítési módok alkalmazása. Szövegek kapcsolatának és különbségének felismerése és értelmezése. A műfaji konvenció jelentéshordozó szerepének bemutatása. Versszervező elvek felismerése és értelmezése különböző korokban keletkezett művekben. A jelentéstulajdonítás során kapcsolatkeresés az európai és a magyar irodalom – és más tudatformák – nagy hagyományaival, kódjaival.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A <i>Biblia</i> és hatása az irodalomra, művészetekre általában. Mózes első könyve az <i>Ószövetségből</i> (a héber Bibliából). Pál apostol szeretethimnusza. A <i>Vizsolyi Biblia</i>. Más teremtéstörténetek a világban (<i>Gilgames-eposz, Kalevala</i> stb.). <i>Ajánlások</i> A tékozló fiú motívuma a képzőművészetben és az irodalomban (<i>például:</i> Ferenczy Károly, Pilinszky János). A magyar irodalom bibliai utalásai Balassitól Babitsig és tovább. A mese és a legenda műfaja – példákkal. Az antikvitás irodalma: részletek az <i>Iliászból</i> és/vagy az <i>Odüsszeiából</i>. Szemelvények a görög és a római irodalomból (<i>például:</i> Szapphó, Anakreón, Szophoklész, Catullus, Horatius egy-egy műve vagy műrészlete).		<i>Étika:</i> az erkölcsi gondolkodás alapjai, törvény és lelkiismeret. <i>Ének-zene:</i> zenei befogadás. <i>Földrajz:</i> az idő. <i>Vizuális kultúra:</i> közvetlen tapasztalatok útján szerzett élmények vizuális feldolgozása. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári</i>

<i>Ajánlás</i> A görög filozófia néhány máig ható alakja és gondolata (<i>például</i>: Szókratész, Arisztotelész). Dante és Villon – a középkor összegző alkotói, a „Pokol” első nagy megformálói az irodalomban. Villon-magyarítások összevetése egymással. Shakespeare Hamletje: az emberiség gondolkodásának egyik meghatározó figurája. Don Quijote története és vándormotívuma mint példázat, egyben a modern regény kezdete. Egy történet Boccaccio <i>Dekameron</i>jából. <i>Ajánlás</i> Babits Mihály Dante-fordításának jelentősége és problematikussága (pl. egy részlet összevetése újabb fordításokkal).	<i>ismeretek:</i> a magyarság történetének kezdete és beilleszkedése Európába. <i>Dráma és tánc:</i> történetek színpadi feldolgozása.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Hatástörténet, mese, legenda, antikvitás, modern regény, teremtéstörténet, (vándor)motívum, filozófia, műfordítás.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Portré – Balassi Bálint	Órakeret 6 óra
Előzetes tudás	Végvári katonaság, reneszánsz.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A lírai beszéd mód változatainak értelmezése; korszakjellemző beszéd módok néhány jellegzetes alkotásának összevetése. A költői nyelvhasználat összetettségének felismerése, a grammatikai eszközök funkciójának értelmezése. Különböző világlátású művekben megjelenített témák, élethelyzetek, motívumok, formai megoldások közötti kapcsolódási pontok azonosítása, elhelyezése többféle értelmezési kontextusban. Történeti és aktuális olvasatok.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A reneszánsz életérzés teljességvágynak megjelenése Balassi Bálint költészetében. Az ember–Isten-viszony újragondolása a költőnél (<i>például: Adj már csendességet...</i>). Az <i>Egy katonaének</i> értelmezése, verselésének jellemzése (a Balassi-strófa). A szerelem mint ihletforrás (<i>például: Az ő szerelmének örök és maradandó voltáról</i>). A búcsúzásvers klasszikusa: <i>Ó, én édes hazám, te jó Magyarország...</i> <i>Ajánlás</i> Balassi költészetének ciklikus elrendezettsége. A dallamosság, énekelhetőség szerepe lírájában. A költő utóéletéből (<i>például: Cseh Tamás-, Lackfi János-párhuzamok</i>).		<i>Dráma és tánc:</i> történetek feldolgozása. <i>Etika:</i> az erkölcsi gondolkodás alapjai. <i>Ének-zene:</i> zenei befogadás. <i>Filozófia:</i> vallásfilozófia; a létre vonatkozó kérdések.

Egy Balassi-vers megtanulása, szöveghű felidézése könyv nélkül.	<i>Vizuális kultúra:</i> közvetlen tapasztalatok útján szerzett élmények feldolgozása. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> Magyarország a 16-18. században.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Balassi-strófa, ihlet, istenes költészet, ciklikusság, énekelhetőség, költői utóélet.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Látásmód – Zrínyi Miklós	Órakeret 4 óra
Előzetes tudás	Török–magyar harcok, szigetvári hős.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A műfaji konvenció jelentéshordozó szerepének bemutatása. Különböző típusú, terjedelmű és műfajú – klasszikus és kortárs, magyar és világirodalmi – epikai művek elemzése, értelmezése. Igény a társadalmi, közösségi és egyéni konfliktusok hátterének megértésére, a morális gondolkodásra és ítéletalkotásra való képesség fejlesztése. Konfliktuskezelési eljárások tanulása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
„Ne bánts d a magyart!” A szigetvári hős és méltó utód dédunokája. A két Zrínyi főbb történelmi és irodalmi törekvései. A <i>Szigeti veszedelem</i> kompozíciója, terjedelmének jelentősége. Az eposz formai-poétikai jellemzői (eposzi konvenciók). A Zrínyiek 19. századi irodalmi utóéletéből (<i>például</i> Kölcsey Ferenc versei – részletek). <i>Ajánlások</i> A <i>Szigeti veszedelem</i> és Zrínyi a kortárs irodalomban (<i>például</i> Darvasi László, Kovács András Ferenc és Gergely Ágnes művei alapján). A Zrínyi kirohanását ábrázoló magyar képzőművészeti alkotások összegyűjtése és látásmódjuk értelmezése. Részletek Zrínyi Miklós prózai műveiből.		<i>Dráma és tánc:</i> történetek feldolgozása. <i>Etika:</i> az erkölcsi gondolkodás alapjai. <i>Ének-zene:</i> zenei befogadás. <i>Filozófia:</i> vallásfilozófia, a létre vonatkozó kérdések. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> Magyarország a 16-18. században; Schulhof Izsák beszámolója Buda

	visszavívásáról (Budai krónika).
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Eposz, eposzi konvenció, a barokk eposz, kompozíció, filológia, irodalom és képzőművészet.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Kortárs irodalom – Szerepjátékok az irodalomban	Órakeret 4 óra
Előzetes tudás	Irodalmi korszakok, korstílusok jellemzői.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az európai és a magyar irodalom nagy hagyományainak, kapcsolatainak felismerése által a nemzeti és az európai identitás erősítése. A lírai beszédmód változatainak értelmezése; korszakjellemező beszédmódok néhány jellegzetes alkotásának összevetése. A költői nyelvhasználat összetettségének felismertetése, a grammatikai eszközök funkciójának értelmezése. Különböző típusú, terjedelmű és műfajú – klasszikus és kortárs, magyar és világirodalmi – lírai (és epikai) művek elemzése, értelmezése. A jelentéstulajdonítás során kapcsolatkeresés az európai és a magyar irodalom nagy hagyományaival, kódjaival.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Szerző és hős szerepének elkülönítése egymástól – már megismert irodalmi példák alapján. Költő és lírai én különbözősége – korábban tanult művek segítségével. Egy téma ironikus-parodisztikus megverselése (<i>például: Varró Dániel: Változatok egy gyermekdalra</i>). A kortárs költészet megjelenési formái az interneten. A blog(irodalom) mint műfaj. Szövegelés a neten: a chat, a komment és a poszt stb. <i>Ajánlás</i> A kortárs irodalom játékterei (médiумok, jelrendszerek gazdagsága és változatossága) és közreprendszerei, módszerei, beszédmódjai (vizualitás és szövegszerűség; intertextualitás, palimpszeszt, allúzió, evokáció stb.). Legalább két kortárs vers megtanulása, szöveghű felidézése.		<i>Etika:</i> az erkölcsi gondolkodás alapjai; korunk erkölcsi kihívásai. <i>Filozófia:</i> Vallásfilozófia. A létre vonatkozó kérdések. <i>Mozgóképkultúra és médiaismeret:</i> kritikai gondolkodás. <i>Vizuális kultúra:</i> közvetlen tapasztalatok útján szerzett élmények vizuális feldolgozása. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> a globalizálódó világ és Magyarország.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Szerző és hős, lírai én, irónia, paródia, blogirodalom, chat, komment, poszt.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Színház és dráma - Szophoklész: <i>Antigoné</i> ; Shakespeare: <i>Romeo és Júlia</i> ; Molière: <i>Tartuffe</i>	Órakeret 14 óra
Előzetes tudás	Mindegyik szerző néhány motívuma, szövegrészlete.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Erkölcsei dilemmák felismerése, értékelvű döntési szempontok tudatosítása, saját álláspont megvédése. A művek műfaji természetének megfelelő szövegfeldolgozási eljárások, megközelítési módok alkalmazása. Szövegek kapcsolatának és különbségének felismerése és értelmezése. A műfaji konvenció jelentéshordozó szerepének bemutatása. A nézőpontok és a nézőpontváltások funkciójának értelmezése. A drámai történetmondás sajátosságai. Színház és dráma kapcsolata. Ismerjék meg a tanulók a színház és dráma világának hatékony eszközrendszerét a lelki egyensúly megtartásában.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Szophoklész: <i>Antigoné</i> – a létezés alaptörvényei. A kar szerepe a drámában. A „<i>Sok van, mi csodálatos...</i>” kezdetű kardal jelentése és jelentősége. Antigoné személyiségének kérlelhetetlensége. Kreón, Iszméné, Haimón jellemzése. Az <i>Antigoné</i> mint a konfliktusos dráma alaptípusa. <i>Ajánlás</i> A mű újabb értelmezéseiből (Kreón „veszteségei”). A valószínűtlenség és a véletlenek tragédiája: Shakespeare: <i>Romeo és Júlia</i>. A <i>Romeo és Júlia</i> története mint a végtelen szerelemnek és az élet értelmének parabolája. <i>Ajánlás</i> A <i>Romeo és Júlia</i> filmes feldolgozásaiból egynek megtekintése, esetleg más művészeti ágba való feldolgozásának megismerése. A shakespeare-i színház és színjátszás. Molière <i>Tartuffe</i>-je mint az emberi hiszékenység és butaság, illetve önzés és kapzsiság természetrajzát bemutató vígjáték. <i>Ajánlás</i> Mihail Bulgakov Molière-drámájának néhány részlete (<i>Őfelsége komédiája</i>). Belepillantás Molière egy másik komédiájába. A tanult művek egy-két jelenetének feldolgozása drámajáték formájában (helyzetgyakorlatok) – néhány sor megtanulása, szöveghű felidézése könyv nélkül.		<i>Dráma és tánc:</i> történetek feldolgozása; rögtönzés és együttműködés. <i>Etika:</i> az erkölcsi gondolkodás alapjai; törvény és lelkiismeret. <i>Ének-zene:</i> zenei befogadás. <i>Földrajz:</i> az idő. <i>Vizuális kultúra:</i> közvetlen tapasztalatok útján szerzett élmények feldolgozása. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> Az antikvitás; a középkori Európa. Társadalmi szabályok.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Kar, konfliktusos dráma, shakespeare-i színház, parabola, drámaelmélet, drámajáték.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Irodalom és kultúra – Írás, olvasás régen és ma	Órakeret 4 óra
Előzetes tudás	A dolgozatírás általános iskolai ismérvei; írástörténeti alapismeretek.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Vitakultúra, érvelés fejlesztése: saját vélemény megvédése vagy korrekciója. Együttműködés csoportos beszélgetésben, vitában. Szöveg és kép viszonyának, összjátékának megfigyelése. Az információs kommunikációs technikák (IKT) műfajainak megfelelő olvasási szokások gyakorlása, az ezekhez kapcsolódó tipikus hibák és veszélyek felismerése, kiküszöbölése. A nyelvi elemek különböző stílusértékéről tapasztaltak tudatos alkalmazása a fogalmazásokban, a kreatív szövegalkotásban. Az elektronikus tömegkommunikáció és az irodalom kölcsönhatása új jelenségeinek felismertetése. Médiatudatosság.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Az iskolai dolgozat műfajainak megismerése (témazáró, teszt, fogalmazás, értekezés, esszé, röpdolgozat stb.). Az anyaggyűjtés, a komponálás, a stílus és az okfejtés jellemzői. (Anyaggyűjtés és -rendszerezés cédulán és okostelefonon, tableten.) A jó iskolai és a házi dolgozat tartalmi és formai jegyei; a túlírtás veszélyei. <i>Ajánlás</i> A ma használatos írásformák és műfajok projektmunka keretében történő áttekintése és bemutatása digitális táblán/ táblagépen/okostelefonon. Karinthy Frigyes: <i>Tanár úr kérem</i> című műve részleteinek értelmezése e szempontokból. <i>Ajánlás</i> Egy kis írás- és olvasástörténet: a palavesszőtől az iPadig – az olvasás és az írás jövője. Példák íróinktól, költőinktől származó, íróinkról, költőinkről szóló hitvalló tanulmányokra, esszékre (<i>például</i>: Ady Endre, Babits Mihály, Illyés Gyula, Kosztolányi Dezső, Kölcsey Ferenc, Nemes Nagy Ágnes, Németh László, Szabó Dezső, Szerb Antal).		<i>Etika:</i> a kapcsolatok világa. <i>Filozófia:</i> tudományfilozófia. <i>Vizuális kultúra:</i> közvetlen tapasztalás útján szerzett élmények feldolgozása; kreativitás. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> Hazánk és a nagyvilág a 20. század első és második felében. Állampolgár vagyok.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Értekezés, anyaggyűjtés, komponálás, palavessző, okostelefon, iPad, hitvallás.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	A kora modernség beszédmódjai (1700-as évek–1867)	Órakeret 14 óra
Előzetes tudás	Ismeretek a 19. század magyar irodalmáról; Széchenyi István, Fazekas Mihály.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A mai köznyelvtől eltérő nyelvhasználatú (pl. régi, tájnyelvi vagy archaizáló) szövegek megismerése, megértésük gyakorlása segédeszközökkel. Tájékozódás a nyelvközösség és a nyelvi rendszer történetének főbb szakaszaira vonatkozóan.	

	Annak felismertetése és tudatosítása, hogy az elemző-értelmező olvasás elmélyíti az élmény- és tapasztalatszerzést. Különböző világlátású művekben megjelenített témák, élethelyzetek, motívumok, formai megoldások közötti kapcsolódási pontok azonosítása, elhelyezése többféle értelmezési kontextusban, ezáltal az empátia fejlesztése. A felvilágosodás eszmerendszerében felvetett erkölcsi problémák értelmezése (pl.: a szabadság eszményének érett felfogása). A nemzeti ébredés történetének megismerése által a nemzeti identitás megerősítése. Történeti és aktuális olvasatok összevetésével az irodalom társadalmi szerepének, szerepváltozásainak felismertetése.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
A klasszicizmus és a romantika gondolkodása, jelformái a művészetekben, különösen az irodalomban. Szabadság és beszédmód összefüggései a 19. században. A felvilágosodás eszmerendszerének hatása a klasszicizmusra. A romantika mint korstílus és mint kortól független gondolkodásmód. Felvilágosodás és klasszicizmus a magyar irodalomban (részletek például Bessenyei György, Batsányi János, Kármán József műveiből). <i>Ajánlás:</i> Kazinczy Ferenc epigrammáinak stílusa (például saját Kazinczy-paródiák írása). A nyelvújítás és a nyelvteremtés humora. A <i>Lúdas Matyi</i> mint bosszúállás-történet – Döbrögi megjavulása? Az irodalmi népiesség kialakulása – példákkal. A klasszicizmus jellegzetességei (épített) környezetünkben. <i>Ajánlások</i> A nyelvújítás és a nyelvteremtés humora. Szemelvények Kazinczy Ferenc: <i>Fogságom naplója</i> című művéből. A <i>Lúdas Matyi</i> későbbi feldolgozásai. A romantika a (mai) populáris műfajokban (például: <i>Csillagok háborúja</i>, <i>Harry Potter</i>-, <i>Alkonyat</i>-típusú bestsellerek, tévésorozatok, filmek világa). Az irodalmi élet fogalma; kezdetei és kialakulása Magyarországon (folyóiratok, irodalmi társaságok, kávéházak stb.). A hétköznapi élet a korban – a divat és az illem néhány vonása.	<i>Etika:</i> az erkölcsi gondolkodás alapjai; törvény és lelkiismeret. <i>Filozófia:</i> ismeretelmélet. <i>Vizuális kultúra:</i> közvetlen tapasztalatok útján szerzett élmények feldolgozása; kreativitás. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> A forradalmak és polgárosodás kora Európában és Magyarországon; a nemzetállamok kora. Társadalmi szabályok.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Klasszicizmus, romantika, nyelvújítás, népiesség, klasszicizmus, bestseller, bosszúállás-történet, popularitás, folyóirat, irodalmi társaság, divat, illem.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Életművek – Petőfi Sándor	Órakeret 14 óra
Előzetes tudás	Petőfi Sándor életének főbb eseményei és néhány verse; <i>János vitéz</i> .	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az európai és a magyar irodalom összekapcsolódásának felismerése által a nemzeti és az európai identitás erősítése. A hivatástudat példázatai. A forradalmiság erkölcsi dilemmája (Horváth János problémafelvetése). Kötődés a hazai tájakhoz, a szülőföldhöz. A könyvtári és internetes információkeresés ismereteinek bővítése, múzeumi információk. A lírai beszédmód változatainak értelmezése; korszakjellemző beszédmódok néhány jellegzetes alkotásának összevetése. A költői nyelvhasználat rétegzettségének felismerése, a grammatikai eszközök funkciójának értelmezése. Téma, hangnem, beszédhelyzet és műfaj összefüggéseinek megfogalmazása néhány jellegzetes példán. A jelentéstulajdonítás során kapcsolatkeresés az európai és a magyar irodalom – és más tudatformák – nagy hagyományaival, kódjaival.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A költő-szerep beteljesedése Petőfi életművében – kultuszának néhány jellemzője a lakóhelyen és tágabb környezetben, illetve az országban, továbbá határainkon túli magyar nyelvterületeken. Élet és költészet összefüggésrendszerének megértése Petőfi példáján keresztül. „Népdalai.” Ars poetica és humor Petőfi lírájában és epikájában (<i>például A természet vadvirága; A XIX. század költői; A helység kalapácsa</i>). Sors és élet, sors és szabadság (<i>például: Egy gondolat bánt engemet...; Világosságot!</i>). Sors és szerelem (<i>például: Beszél a fákkal a bús őszi szél..., Szeptember végén</i>). Sors és prófétaság – szabadságharc, látomások (<i>például: Palota és kunyhó; A farkasok dala; A kutyák dala; A szabadsághoz; A puszta, télen; Európa csendes, újra csendes...</i>). <i>Ajánlások</i> Petőfi költészetének és személyiségének utóéletéből (<i>például: Szilágyi Domokos: Héjjasfalva felé</i>). Petőfi előtti és utáni ars poeticák összevetése egymással. Költészetének modernsége – pillantás a korábbi és a friss szakirodalomra. Petőfi Sándor nem-költői alkotásai (<i>például fordításai; Tigris és hiéna; A hóhér kötele; Útirajzok – részletek</i>). A képzőművészeti Petőfi-ábrázolások összegyűjtése és dokumentálása. Két-három – nem az általános iskolában megismert – Petőfi-vers megtanulása könyv nélkül.		<i>Etika:</i> az erkölcsi gondolkodás alapjai; törvény és lelkiismeret. <i>Filozófia:</i> a létre vonatkozó kérdések; politikai filozófia. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> A forradalmak és polgárosodás kora Európában és Magyarországon; a nemzetállamok kora. Társadalmi szabályok.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Költőszerep, élet és költészet, ars poetica, kultusz, sors, szerelem, prófétaság, modernség.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Életművek – Arany János	Órakeret 14 óra
Előzetes tudás	A Toldi és néhány más verse, Petőfi és Arany barátsága.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az európai és a magyar irodalom összekapcsolódásának felismerése által a nemzeti és az európai identitás erősítése. A feladatvállaló magatartás példájának megismerése. A bűn és bűnhődés erkölcsi kérdései. A fejlődés és változás, hagyomány és megújulás kérdései. A költői nyelvhasználat összetettségének felismerése, a grammatikai eszközök funkciójának értelmezése. A műfaji konvenció jelentéshordozó szerepének bemutatása. Téma, hangnem, beszédhelyzet és műfaj összefüggéseinek megfogalmazása néhány jellegzetes példán. A tettek és a szavak közötti viszony szerepének felismerése a jellemzésben; az irónia. A jelentéstulajdonítás során kapcsolatkeresés az európai és a magyar irodalom nagy hagyományaival, kódjaival.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>A Toldi estéje</i> – fejlődés és változás, hagyomány és megújulás kérdésköre (Toldi, Lajos király, Bence alakja és gondolkodása). A sors szorításában a forradalom után (<i>például: Letésem a lantot</i>). A balladák felé (<i>például: Kertben, Az örök zsidó</i>). <i>A Szondi két apródja</i> mint ars poetica. A derű poétikájának megteremtése az <i>Őszikékben</i> (<i>például: A tölgyek alatt; Epilogus</i>). A balladák mint az emberi létezés szintézisei (<i>például: Tengeri-hántás, Tetemrehívás, Vörös Rébék</i>). <i>A Mindvégig</i> létösszegző alkotásparancsa. <i>Ajánlások</i> Arany János versei a szimbólumteremtés felé indítják el a magyar költészetet – példák a korábban tanult Arany-művekből és részletek a <i>Vojtina ars poeticájából</i>. Arany János hatása a magyar költészet további fejlődésére (Adyra, Babitsra, József Attilára és mai költőinkre). Legalább egy Arany-vers (lehetőleg ballada) megtanulása, szöveghű felidézése.		<i>Etika:</i> az erkölcsi gondolkodás alapjai; törvény és lelkiismeret. <i>Filozófia:</i> létre vonatkozó kérdések; etika, erkölcsfilozófia. <i>Mozgóképkultúra: és médiaismeret:</i> kritikai gondolkodás; olvasás, szövegértés, elemzés. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> a forradalmak és polgárosodás kora Európában és Magyarországon; a nemzetállamok kora.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Szimbólumteremtés, hagyomány és megújulás, ballada, a derű poétikája, létösszegzés, szintézis, költői hatás.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Portrék – Csokonai Vitéz Mihály, Berzsenyi Dániel, Kölcsey Ferenc, Vörösmarty Mihály	Órakeret 18 óra
Előzetes tudás	Időmértékes verselés, hangsúlyos verselés, Csokonai néhány alkotása, Kölcsey Ferenc: <i>Himnusz</i> , Vörösmarty Mihály: <i>Szózat</i> .	
A tematikai egység nevelési- fejlesztési céljai	Az európai és a magyar irodalom összekapcsolódásának felismerése által a nemzeti és az európai identitás erősítése. Irodalmi kánonunk nemzeti jelképpé vált alapműveinek megismerésével a tanuló váljék a közös kincs birtokosává, növekedjék benne a nemzethez tartozás tudata és a hazaszeretet. A mai köznyelvtől eltérő nyelvhasználatú (pl.: régi, archaizáló) szövegek megismerése, megértésük gyakorlása segédeszközökkel. Különböző stílusok és stílusrétegek felismerésének gyakorlása különböző rendeltetésű szövegekben, alkalmazásuk a szóbeli és írásbeli kommunikációban. Szövegek pontos, értelmező felidézése és önálló, aktív reprodukálása a célnak megfelelően. Szövegek alkalmazása új helyzetben. Különböző világlátású művekben megjelenített témák, élethelyzetek, motívumok, formai megoldások közötti kapcsolódási pontok azonosítása, elhelyezése többféle értelmezési kontextusban. Történeti olvasatok megismerése és az aktuális olvasatok megfogalmazása. A különbségének felismertetése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Élet, szerelem, költészet összefüggései Csokonainál. A színjátékok groteszk világa (részletek például a <i>Karnyónéból</i> és/vagy a <i>Tempefőiből</i>). „A semmiből világokat” teremtő költő (<i>A tihanyi ekhóhoz</i>, illetve például <i>A Magánossághoz</i>). <i>Ajánlás</i> Létösszegzés egy új évszázad nyitányán (például: <i>Tüdőgyűladásomról; Az ember, a poézis első tárgya</i>). Berzsenyi nemzetmentő ódái (<i>A magyarokhoz I–II.</i>). A Berzsenyi-elégiák értékörző, szomorú derűje (például: <i>Levéltöredék barátnémhoz</i>). <i>A közelítő tél</i> komplex elemzése. <i>Ajánlás</i> Berzsenyi Dániel: <i>A közelítő tél</i> – Barcsay Ábrahám: <i>A télnek közelgetése</i> (összehasonlító elemzés). Kölcsey Ferenc <i>Hymnusa</i> mint vers és mint nemzeti szimbólum. A <i>Vanitatum vanitas</i> című vers hitetlen hite az emberiségben. Részletek Kölcsey prózai alkotásaiból (például: <i>Nemzeti hagyományok</i>, <i>Parainesis Kölcsey Kálmánhoz</i>). <i>Ajánlások</i> Más költőink <i>Himnusz</i> című versei (például: Vörösmarty Mihály, Juhász Gyula). Kölcsey ironikus-humoros műveiből (például <i>Magyar</i> című esszéje		<i>Etika:</i> az erkölcsi gondolkodás alapjai; törvény és lelkiismeret. <i>Filozófia:</i> a létre vonatkozó kérdések; politikai filozófia. <i>Földrajz:</i> az idő; a tér. <i>Vizuális kultúra:</i> közvetlen tapasztalatok útján szerzett élmények feldolgozása; történeti festészet. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> A forradalmak és polgárosodás kora Európában és Magyarországon; a nemzetállamok kora. Társadalmi szabályok;

és találós kérdései: <i>Talányok</i>). A modern költészet és Kölcsey kapcsolódási pontjai. Vörösmarty Mihály, a nemzeti és a szerelmi romantika költője: a <i>Szózat</i> és (például) az <i>Ábránd</i>. A <i>Guttenberg-albumba</i> és a <i>Gondolatok a könyvtárban</i> című versek problematikája és aktualitása – a könyv(tárgy) mint ismerethordozó, mint szimbólum és mint műalkotás. Az <i>Előszó</i> és <i>A vén cigány</i> mint a létezés egyetemessége megtapasztalásának összegzése. <i>Ajánlások</i> A kultúra értelmének erkölcsi vonatkozásai. A létezésre vonatkozó kérdések felelőssége. Az <i>Előszó</i> és <i>A vén cigány</i> (poszt)modernsége. Egy-egy Csokonai-, Berzsenyi-, Kölcsey- és Vörösmarty-vers megtanulása és szöveghű felidézése könyv nélkül.	állampolgár vagyok.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Létösszegzés, értékörzés, elégia, komplex elemzés, a himnusz mint műfaj, létezés, kultúra és erkölcs, (poszt)modernség, összehasonlítás.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Látásmód – Jókai Mór	Órakeret 4 óra
Előzetes tudás	Jókai Mór: <i>A kőszívű ember fiai</i>	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A Jókai által teremtett írói világ, „nemzeti mitológia” megismerése. Az idő- és térmegjelöléseknek vagy ezek hiányának értelmezése. Az elbeszélés szerkezete és a történet időrendje közötti eltérés értelmezése. A jelentés és az időszerkezet összefüggésének bemutatása különböző epikai művekben. Igény erősítése a társadalmi, közösségi és egyéni konfliktusok hátterének megértésére, a morális gondolkodásra és ítéletalkotásra. Konfliktuskezelési eljárások tanulása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A romantika jellemzői a prózairodalomban és Jókainál. Az <i>Arany ember</i> történetkezelése és jellemformálása. Tímár Mihály nem hibátlan élete és történetének tanulságai. <i>Ajánlások</i> A legolvasottabb magyar író – a Jókai-divat jelentősége. Pillantás Jókai Mór egykori írófejedelmi életére és mai utóéletére, a későbbi és a mai irodalomra gyakorolt hatására. Egy másik Jókai-regény (részleteinek) megismerése. Egy Jókai-novella elolvasása (például: <i>Melyiket a kilenc közül?</i>). Egy Jókai-regényből készült film megtekintése és megbeszélése. Virtuális anyaggyűjtés egy leendő Jókai-mlékmúzeumhoz.		<i>Etika:</i> a kapcsolatok világa; törvény és lelkiismeret. <i>Filozófia:</i> a létre vonatkozó kérdések, erkölcsfilozófia. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> a nemzetállamok kora.

Kulcsfogalmak/ fogalmak	Írói népszerűség, romantika, történetkezelés, jellemformálás, írófejedelem, emlékmúzeum, Jókai-filmek.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Világirodalom – Magatartásmodellek a felvilágosodás, romantika és realizmus korában	Órakeret 13 óra
Előzetes tudás	Jules Verne-regények.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az európai és a magyar irodalom összekapcsolódásának felismerése által a nemzeti és az európai identitás erősítése. Különböző olvasott vélemények összevetése, különbségek és hasonlóságok felismerése, értelmezése és kritikája különféle műfajokban. A könyvtári információkeresés ismereteinek bővítése. Téma, hangnem, beszédhelyzet és műfaj összefüggéseinek megfogalmazása néhány jellegzetes példán. A tettek és a szavak közötti viszony szerepének felismerése a jellemzésben; az ironia. A jelentéstulajdonítás során kapcsolatkeresés az európai és a magyar irodalom nagy hagyományaival, kódjaival. A fantázia fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A francia felvilágosodás irodalmából (részletek Voltaire, illetve <i>például</i> Rousseau és Montesquieu műveiből). Pillantás az angol felvilágosodás irodalmára (részletek Jonathan Swift <i>Gulliver utazásai</i> című regényéből). <u>Ajánlás</u> Államszerveződési lehetőségek példái nyomán beszélgetések az ideális berendezkedésről, állampolgárságról, demokráciáról. Goethe <i>Vándor éji dala</i> című verse, illetve annak többféle magyar fordítása. <u>Ajánlások</u> Goethe <i>Faustja</i> mint önreflektív emberiségdráma – részletek. A mű továbbgondolásainak összegyűjtése az interneten. Részletek <i>például</i> Schiller, Hölderlin, E. T. A. Hoffmann, Heinrich von Kleist műveiből. Puskin <i>Anyeginje</i> mint a tépelődő hős, a „felesleges ember” típusának első megjelenítője a romantikában. <u>Ajánlás</u> <u>Az Anyegin opera- és balettfeldolgozása.</u> Az antik eszmények megjelenése a romantikában – <i>például</i> John Keats <i>Óda egy görög vázához</i> című verse.		<i>Etika:</i> az erkölcsi gondolkodás alapjai; törvény és lelkiismeret; a kapcsolatok világa. <i>Mozgókép-kultúra és médiaismeret:</i> kritikai gondolkodás; olvasás, szövegértés, elemzés. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> A forradalmak és polgárosodás kora Európában és Magyarországon; a nemzetállamok kora. Társadalmi szabályok; állampolgár vagyok.

Balzac és Stendhal „romantikus realizmusa” – <i>például</i> az <i>Elveszett illúziók</i> és/vagy a <i>Vörös és fekete</i> című regények néhány részletének elemzésével (a fejlődés- és a lélektani regény műfaja). Edgar Allan Poe, a detektívtörténet atyja – <i>például</i> a szerző egy rövid novellája és/vagy <i>A holló</i> című verse és annak fordításai. <i>Ajánlások</i> Montesquieu <i>Perzsa levelek</i> című „naplójának”- aktualitása – feldolgozás <i>például</i> beszélgetésben és/vagy drámajátékkal. Internetes gyűjtés a <i>Perzsa levelek</i>-témához és a prezentáció bemutatása (ppt- vagy prezi-program segítségével). Alexandre Dumas és/vagy Jules Verne valamely művének megidézése – szöveges vagy filmes formában (<i>például: A három testőr; 80 nap alatt a Föld körül</i> stb.) Egy rövidebb vers vagy egy hosszabb szöveg részletének megtanulása, szöveghű felidézése könyv nélkül.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Felvilágosodás, felesleges ember, detektívtörténet, „romantikus realizmus”, fejlődésregény, lélektani regény, önreflexió, emberiségdráma.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Színház és dráma – Katona József: <i>Bánk bán</i> ; Vörösmarty Mihály: <i>Csongor és Tünde</i>	Órakeret 12 óra
Előzetes tudás	Jókai Mór: <i>A kőszívű ember fiai</i> .	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Élet-válaszutak felismerése a különböző helyzetekben. A tettek és a szavak közötti viszony szerepének felismerése. A „nemzeti dráma” mint közös ismeret jelentősége. A költői nyelvhasználat összetettségének felismertetése, a grammatikai eszközök funkciójának értelmezése. A tettek és a szavak közötti viszony szerepének felismerése a jellemzésben; az ironia. A nézőpontok és a nézőpontváltások funkciójának értelmezése. A drámai történetmondás sajátosságainak feltárása. Színház és dráma kapcsolatának felismertetése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Bánk és Gertrudis konfliktusa és bonyolult viszonyrendszere. A <i>Bánk bán</i> mint személyiségdráma. A felelősség kérdése. „Érdekcsoportok”, konfliktusok a műben – Arany János tanulmányának kiindulópontja alapján. <i>Ajánlások</i> Bánk elképzelt „bíróági tárgyalásának” dramatizálalt eljátszása az osztályban. A <i>Bánk bán</i> utóéletének gazdagsága – szakirodalom, operafeldolgozások, filmek. Teremthető-e nyugalom erőszakkal? (Vita az osztályban.) A <i>Csongor és Tünde</i> műfajának kérdése.		<i>Dráma és tánc:</i> befogadás, értelmezés; történetek feldolgozása; rögtönzés és együttműködés. <i>Etika:</i> az erkölcsi gondolkodás alapjai; törvény és lelkiismeret. <i>Történelem,</i>

Az élet-válaszutak megjelenítése a különböző helyzetekben és a figurák alakjában. <i>Ajánlások</i> A <i>Csongor és Tünde</i> egy újabb színházi adaptációjának megtekintése A mű iróniája és humora, jövőképe. Szituációk eljátszása az osztályban a művekből – többféle rendezői felfogásban és szereposztásban.		<i>társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> a forradalmak és polgárosodás kora Európában és Magyarországon; a nemzetállamok kora.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Érdekcsoport, konfliktus, személyiségdráma, felelősség, mesedráma, irónia, humor, jövőkép, operafilm, szereposztás, színházi adaptáció.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Irodalom és kultúra		Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	A hétköznapi tematikájú korábban megismert irodalmi művek.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Igény erősítése a társadalmi, közösségi és egyéni konfliktusok hátterének megértésére, a morális gondolkodásra és ítélkezésmentes gondolkodásra. A művészet kultúraalkotó szerepének megfigyelése. Más kultúrák megismerése iránti igény erősítése. Különböző világlátású művekben megjelenített témák, élethelyzetek, motívumok, formai megoldások közötti kapcsolódási pontok azonosítása, elhelyezése többféle értelmezési kontextusban, ezáltal az empátia fejlesztése. Igény és képesség kialakítása az ízlés önálló fejlesztésére. Együttműködés csoportos beszélgetésben, vitában. A kommunikációs zavarok, konfliktusok feloldásának eljárásai. A testbeszéd és a gesztusnyelv lehetőségeinek és korlátainak megtapasztalása. A manipulációs szándék(ok), a hibás következtetések és a megalapozatlan ítéletek felismerése. Az elektronikus tömegkommunikáció és az irodalom kölcsönhatása új jelenségeinek felismertetése. Különböző műfajú, más-más művészeti ághoz tartozó művek összehasonlítása, a mű hatása mint műfaj- és médiumfüggő tapasztalat bemutatása.		
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok	
Az irodalom kapcsolata a természettel, a természeti-tárgyi környezettel és annak kímélésével – néhány példa: Bessenyei György: <i>A Tiszának reggeli gyönyörűsége</i>; Petőfi Sándor: <i>A Tisza, Az Alföld, Kiskunság, Szülőföldemen</i>; József Attila: <i>A Dunánál</i> (részletek). A természeti szép szerepe a költészet fejlődéstörténetében. A környezettudatosság jelentősége életünkben. A roma kultúra legfontosabb vonásai. A cigány (roma) irodalom jellegzetes motívumai. A digitális (szak)irodalmi szövegtárak világa: Digitális Irodalmi		<i>Etika:</i> a kapcsolatok világa; törvény és lelkiismeret. <i>Idegen nyelvek:</i> interkulturális kompetencia. <i>Történelem,</i> <i>társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> Kortárs csoport- és	

Akadémia, Magyar Elektronikus Könyvtár, Villanyspenót, Neospenót stb. <i>Ajánlások</i> A magyarországi cigány (roma) művészet és irodalom néhány alkotója, illetve alkotása (<i>például</i> – festészet: Balázs János, Péli Tamás, Szentandrásy István; zene: 100 tagú cigányzenekar, Rajkó Művészegyüttes; irodalom: Lakatos Menyhért, Bari Károly, Choli Daróczi József, Jónás Tamás, Szécsi Magda. A cigány-motívum korábbi irodalmunkban – <i>például</i>: Vörösmarty Mihály: <i>A vén cigány</i>; Babits Mihály: <i>Cigánydal</i>; <i>Cigány a siralomházban</i>. Kultúra, nyelv, másság, tolerancia – beszélgetés az osztályban. Valóság és fikció összefüggései az irodalomban (részben ismétlés) – <i>például</i> Weöres Sándor: <i>Psyché</i>. Kreatív szövegalkotási gyakorlatok különböző műfajokban (<i>például</i>: levél, fülszöveg, tárcanovella stb.). A költészet szerepe életünkben – visszatalálás az ősi formákhoz: a közösségben hangzó vers. Memoriter- és szövegmásolási verseny. <i>Ajánlás</i> Bonyolultabb és hosszabb saját munkák alkotása: <i>például</i> kisregények, egyfelvonásosok írása, továbbá kreatív szövegtárgyak (anyagukban vagy anyagukon szöveget hordozó tárgyak) készítése.	ifjúsági szubkultúrák. Kritikai gondolkodás; hazánk és a nagyvilág a 20. század első felében. <i>Filozófia:</i> a létre vonatkozó kérdések; erkölcsfilozófia. <i>Mozgóképkultúra és médiaismeret:</i> a média társadalmi szerepe, használata.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Roma (cigány) művészet és irodalom, valóság és fikció, környezettudatosság, kreativitás, memoriterverseny.

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	A tanuló képes írott szövegek (pl. szépirodalmi, dokumentum- és ismeretterjesztő szöveg) globális (átfogó) megértésére, a szöveg szó szerinti jelentésén túli üzenet értelmezésére, a szövegből információk visszakeresésére. Össze tudja foglalni a szöveg tartalmát, tud önállóan jegyzetet és vázlatot készíteni. Képes az olvasott szöveg tartalmával kapcsolatos saját véleményét szóban és írásban megfogalmazni, indokolni. Képes szövegek kapcsolatának és különbségének felismerésére és értelmezésére, és e képességet alkalmazni tudja elemző szóbeli és írásbeli műfajokban. Képes memoriterek szöveghű tolmácsolására a szövegfonetikai eszközök helyes alkalmazásával, tudatos szövegmondással. Tudja alkalmazni a művek műfaji természetének megfelelő szövegfeldolgozási eljárásokat, megközelítési módokat. Felismeri a szépirodalmi és nem szépirodalmi szövegekben megjelenített értékeket, erkölcsi kérdéseket, motivációkat, magatartásformákat. Tájékozott a feldolgozott lírai alkotások különböző műfajaiban és hangnemeiben. Bizonyítja különféle szövegek megértését a szöveg felépítésére,

	grammatikai jellemzőire, témahálózataira, tagolására irányuló elemzéssel, képes szöveghű felolvasásra, kellő tempójú, olvasható, rendezett írásra. Szóbeli és írásbeli kommunikációs helyzetekben megválasztja a megfelelő hangnemet, nyelvváltozatot, stílusréteget. Alkalmazza a művelt köznyelv (regionális köznyelv), illetve a nyelvváltozatok nyelvhelyességi normáit, képes felismerni és értelmezni az attól eltérő nyelvváltozatokat. Képes definíció, magyarázat, egyszerűbb értekezés (kisértékezés) készítésére az olvasmányjaival, a felvetett és tárgyalt problémákkal összefüggésben, maga is meg tud fogalmazni kérdéseket, problémákat. Ismeri a hivatalos írásművek jellemzőit, képes önálló szövegalkotásra ezek gyakori műfajaiban. Alkalmazza az idézés szabályait és etikai normáit. Képes az órai eszmecserékben és az irodalmi művekben megjelenő álláspontok azonosítására, követésére, megvitatására, összehasonlítására, eltérő vélemények megértésére, újfogalmazására. Képes tudásanyagának megfogalmazására írásban a magyar és a világirodalom kiemelkedő alkotóiról. Be tudja mutatni a tanult irodalomtörténeti korszakok és stílusirányzatok sajátosságait. Igyekszik eligazodni a 2000 utáni évek kortárs irodalmában (is), illetve készség szintjén kezeli az online irodalmi felületeket. Ismeri a digitális (szak)irodalmi szövegtárak világát, és kezd azokban otthonosan mozogni. Ő maga is rendszeresen próbálkozik kreatív – papíralapú, illetve digitális – írással. Örömmel vesz részt beszélgetésekben, vitákban, irodalomról folyó diskurzusokban és projektekben – ideértve a diákszínjátszást, -újságírást és -szerkesztést is. Beszélgetéseiben, vitáiban tud idézni memoriterekből és egyéb irodalmi alkotásokból.

11–12. évfolyam

A magyar nyelvi képzés célja a szövegelemzési jártasság fokozatos bővítése a tanult szövegtani, jelentéstani, stilisztikai, retorikai ismeretekkel; a kritikai érzék továbbfejlesztése különféle műfajú és témájú és megjelenésű (pl. multimédiás-digitális, audiovizuális) szövegek értelmezésében, szerkezeti és stiláris minőségének értékelésében, saját szövegek alkotásában.

A tevékenységek iránya kiterjed a nyelvi norma és a társadalmi igény összefüggéseinek vizsgálatára, a saját nyelvhasználat kontrolljára; a kommunikációs helyzetnek megfelelő nyelvváltozatok szókincsének, elem- és szabálykészletének tudatos használatára. A nyelvi tudatosság fejlesztésének része a helyesírási ismeretek kibővítése. Folyamatos cél a tanulási képesség továbbfejlesztése, az önálló adatgyűjtés módszereinek kiegészítése a könyvtári katalógusok, bibliográfiák használata mellett a számítógépes adatbázisokkal, az internet kínálta lehetőségekkel.

A nyelvi képzés életszerű, gyakorlati tudásösszetevője a kommunikációs zavarok felfedezése, értelmezése, a kezelési módok keresése.

A nyelvi magatartás és az általános nyelvi kultúra részeként cél a retorikai tudás növelése, ennek keretében néhány klasszikus és mai szónoki beszéd, értekezés műfaji jellemzőinek megfigyelése (szerkesztésmód, nyelvi kifejezésmód, retorikai eszközök

használata); az érvelés technikájának megismerése és alkalmazása: érvek, ellenérvek felsorakoztatása. Mind a problémamegoldó gondolkodást, mind a kreativitást növeli, ha a tanuló ismeri a deduktív vagy induktív érvelést, a cáfolat módszereit; képes szónoklatnak, alkalmi beszédnek vagy ezek egyes részleteinek önálló kidolgozására, retorikai tudását megfelelően képes használni a tanulásban és a társadalmi nyilvánosságban.

Elvárt a kellő tájékozottság a magyar nyelv rokonságáról, típusáról, helyéről a világ nyelvei között, továbbá a legfontosabb nyelvm emlékeink (A *Tihanyi apátság alapítólevele*, *Halotti beszéd*, *Ómagyar Mária-siralom*) ismerete.

A nyelvi tanulmányok eredményeképpen a tanuló képes hosszabb fölkészülést igénylő szóbeli és írásbeli feladatokhoz adott és önállóan kialakított szempontokat követő anyaggyűjtésre és válogatásra. Tud többféle forrásból jegyzetet, vázlatot, hivatkozást és forrásjegyzéket készíteni.

A nyelvtörténeti és leíró nyelvtani ismeretek birtokában kész felelős magatartásra a magyar nyelv értékeinek őrzésében. A magyar nyelv rendszeréről, a beszédnek a társadalomban és az egyén életében betöltött szerepéről tanultak áttekintésével fölkészül az érettségire és a továbbtanulásra.

Az irodalomtanítás alapelve 11–12. osztályban is – a korábbiakhoz hasonlóan – az olvasás megszerettetése. Cél, hogy a színvonalas irodalom iránti igény a 12. évfolyam elvégzése után is megmaradjon. E szándékot 11. osztályban az esztétikummal való találkozás árnyalt és rétegzett lehetőségei kínálják – ilyen *például* a három életmű (Ady, Babits, Kosztolányi) –, 12.-ben pedig a ma irodalmának hangsúlyos jelenléte. A kerettanterv természetesen továbbra is lehetővé teszi a tanár számára a koncentrikus tananyagszervezést. Mindkét évfolyamon szintén egy olyan, hosszabb (10-12 órányi) első résszel kezdődik a feldolgozás, amelyben vázlatosan megtalálható az egész éves anyag lényege. A tanterv ezen évfolyamokon még inkább az érettségit tartja elérendő és követendő célnak, és ennek rendelte alá a struktúrát is. Jelentős szerzők választhatóként szintén taníthatók e bevezető jellegű órákon (a 11.-es anyagban *például* Gyulai Pál és/vagy Vajda János, a 12.-esben Szabó Magda és/vagy Esterházy Péter).

A tanterv ezeken az évfolyamokon is az érettségi kategóriáinak megfelelően tartalmazza a tananyagot (*Életművek*, *Portrék*, *Látásmódok*, *Világirodalom*, *Kortárs irodalom*, *Színház és dráma*, *Irodalom és kultúra*) – a tanárnak hangsúlyozottan szabad kezét biztosítva az egyes anyagrészek sorrendjének megállapításához.

Valamennyi olyan szerző, akit a tanterv névvel megemlít, illetve az összes olyan mű, amely bárhol címszerűen megjelenik, ám nem szerepel a Nat-ban, nem kötelező tananyagnak, hanem választható lehetőségnek tekintendő. (A szaktanár ezen alternatívákat természetesen további szerzőkkel és művekkel egészítheti ki – az eleve rendelkezésére álló 10%-nyi választhatóságon felül is. Minden ilyen esetben a Nat megfogalmazásai – „*például*”, „*részletek*”, „és még négy-öt” stb. – tekinthetők mérvadónak.)

Magyar nyelv

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Kommunikáció	Órakeret 5 óra
Előzetes tudás	Gyakorlott, tudatos szóbeli kommunikáció.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A különböző kommunikációs színtereknek és helyzeteknek megfelelő nyelvi és nem nyelvi jelek használata. Az egyes helyzetek által megkívánt formák megsértésének dekódolása, a szándék felismerése, megfelelő kezelése. A kommunikációs zavarok felismerésére és feloldására néhány taktika	

	elsajátítása. Képesség fejlesztése a manipulációs szándékok felismerésére.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
Tájékozottság különféle beszédhelyzetek megítélésében; megfelelő stílus és magatartás megtalálása ismeretlen kommunikációs helyzetben is. Kommunikációs zavarok felfedezése, elhárítása. A mindennapi társalgásban, a nyilvános kommunikációs színtereken, valamint az internetes felületeken előforduló manipulációs szándékok, hibás következtetések felismerése. A reklámok, internetes felületek verbális és nem verbális közlési szándékának felismerése.	<i>Mozgókép kultúra és médiaismeret:</i> reklám, meggyőzés, manipuláció. <i>Vizuális kultúra:</i> képi közlés. <i>Dráma és tánc:</i> szituációk, dialógusok értelmezése.
Kulcsfogalmak/fogalmak	Kommunikációs zavar. Manipuláció.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Retorika	Órakeret 12 óra
Előzetes tudás	A kommunikációs funkciók ismerete, alkalmazása. Érvelő szövegek értelmezése és alkotása. Stilisztikai és jelentéstani ismeretek. Kulturált véleménynyilvánítás.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A klasszikus retorika alapfogalmainak megismertetése, ezek alkalmazása a tanulók életével, mindennapjaival összefüggő nyilvános megszólalásokban. A hatásos érvelés technikájának, a legfőbb érvelési hibáknak a megismertetése. Önálló beszéd megírásához, annak a hatásos előadásához szükséges nyelvi, gondolkodási képességek fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A kulturált vita, véleménynyilvánítás gyakorlása. A szónok tulajdonságai, feladatai. A szónoki beszéd kommunikációs funkciói. A beszéd felépítése, a beszéd megszerkesztésének menete az anyaggyűjtéstől a megszólalásig. Az érv felépítése. Az érvelés logikája, technikája; az érvek elrendezése. Az érvelési hibák. A cáfolat módszerei. A kiselőadás és a vizsgafelelet felépítése. A hatásos előadásmód eszközei. Az előadás szemléltetésének módjai: bemutatás, prezentáció stb. A hatásos meggyőzés és véleménynyilvánítás nyelvi (mondat- és szövegfonetikai eszközök) és nem nyelvi kifejezésbeli eszközei a különféle szövegműfajokban, az audiovizuális és multimédiás közlés különböző formáiban. A hivatalos felszólalás, hozzászólás gyakorlása különböző helyzetekben. Monologikus szöveg (előadás, beszéd) és memoriter kifejező		Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek: Antik szónokok, neves magyar szónoklatok (pl. Kölcsey, Kossuth, Deák). Közéleti megnyilatkozások retorikája. Mozgókép kultúra és médiaismeret: a meggyőzés, befolyásolás, a hatás eszközei. Dráma és tánc:

tolmácsolása.	a színpadi beszéd retorikai elemei, klasszikus monológok értelmezése. <i>Matematika:</i> bizonyítás, érvelés, cáfolat.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Retorika, szónok, szónoklat, beszédfajta (bemutató, tanácsadó, törvényszéki), alkalmi beszéd, meggyőző szövegműfaj (vita, ajánlás). Szónoklat, bevezetés (az érdeklődés felkeltése, a jóindulat megnyerése, témamegjelölés), elbeszélés, érv, cáfolat, befejezés (összefoglalás, kitekintés). Az érv felépítése (tétel, bizonyítás, összekötőelem). Az érvelés logikája (indukció, dedukció).

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Általános nyelvészeti ismeretek	Órakeret 4 óra
Előzetes tudás	Kommunikáció, jelentéstan.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A rendszerező, szintetizáló képesség fejlesztése: általános, összefoglaló ismeretek a nyelvről, a nyelv és az ember viszonyáról. Kellő tájékozottság kialakítása a magyar nyelv rokonságáról, típusáról, helyéről a világ nyelvei között.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Az ember mint nyelvhasználó lény; a nyelv, a kommunikáció és az ember elválaszthatatlan egysége. A nyelv mint jelrendszer, a nyelv mint a gondolkodás része. A nyelvek egyező és eltérő tulajdonságai, nyelvtipológia, főbb nyelvtípusok és jellemzőik (az anyanyelvhez és más, tanult, ismert nyelvek jellemző tulajdonságainak összehasonlító megfigyelése). Nyelvi identitás. Korlátozott kódú nyelvek: gesztusnyelvek, jelnyelvek.		<i>Idegen nyelvek:</i> nyelvtípus, kommunikáció, nyelvi tolerancia. <i>Vizuális kultúra:</i> a vizuális nyelv összetevői.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Pragmatikai ismeretek	Órakeret 7 óra
Előzetes tudás	Szövegtani, jelentéstani és stilisztikai ismeretek.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A nyelv működésének, a nyelvhasználatnak a megfigyelése különböző kontextusokban, különböző cél elérésére. Annak megtapasztalása, hogy az emberek hogyan képesek a nyelvi szöveg által közvetített jelentésen túl is hatni, befolyásolni partnerüket, hogyan képesek megnyilatkozásaikkal akár cselekvéseket is végrehajtani. A kulturált nyelvi magatartás fejlesztése: a magyar nyelv leggyakoribb udvariassági formák használati körének, nyelvi formáinak megfigyelése, elsajátítása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A nyelvhasználat a beszélgetés, a társalgás főbb összetevőinek a különféle beszédaktusok szerepének, megnyilvánulási formáinak		<i>Idegen nyelvek:</i> idegen nyelvi

megfigyelése, az együttműködési elvek tudatos használata, illetve megsértésük következményeinek megtapasztalása. A társalgásban előforduló néhány jellemző deixis forma szerepe. Az udvariassági formák használata.		kommunikáció, udvariassági formák.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Megnyilatkozás. A társalgás szerveződése; társalgási forduló, szóátvétel, szóátadás. Beszédaktus (lokúció, illokúció, perlokúció). Deixis. Együttműködési elv (mennyiségi, minőségi, mód, kapcsolódási).	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Szövegalkotás	Órakeret 7 óra
Előzetes tudás	A kommunikációs céloknak megfelelő papíralapú és elektronikus szövegalkotás. A papíralapú és számítógépes jegyzetelés technikájának, módjainak ismerete. Az elbeszélés, jellemzés, vélemény, esszé formai és tartalmi jellemzőinek ismerete. A kommunikációs célnak, műfajnak, címzettnek, kontextusnak megfelelő stílusesszközök. alkalmazása.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Gondolkodásfejlesztés, az önkifejezés fejlesztése: a papíralapú és elektronikus szövegek eltérő és hasonló jellemzőinek megfigyelése. A szövegalkotási képesség fejlesztése: a megismert szövegtípusokban a közlés céljának, a helyzetnek megfelelő stílusban történő szövegalkotás. Esszéírási gyakorlatok.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Lényegre törő, világos fölépítésű, információban gazdag, kifejtett szöveg alkotása a tájékoztató, érvelő, meggyőző, vitázó közlésformák valamelyikében (pl. digitális formában, multimédiás kiegészítésekkel). Kreatív gyakorlatok a mondat- és szövegszerkezet stílári lehetőségeinek, a szavak hangulatának, stílusértékének, nyelvrétegbeli stílári különbségének figyelembevételével. Az érvelő esszé szerkezete.		<i>Informatika:</i> szövegszerkesztési, könyvtárhasználati, információkeresési ismeretek.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Szövegalkotás, szövegszerkesztés, érvelő esszé.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Nyelv és társadalom	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	A személyes és a tömegkommunikációval kapcsolatos ismeretek, nyelvi tudatosság, egyéni nyelvhasználat, stílusrétegek.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A nyelvhasználat társadalmi jelenségként való szemlélete. A vitakészség, a meggyőző érvelés fejlesztése. Ismeret és véleményalkotás a nyelvtervezés néhány alapvető kérdéséről (nyelvvédelem és nyelvművelés). A magyar nyelvről való tudását a tanuló identitása részének tekinti. Nyelvi tudatosság növelése: a saját és a közvetlen környezet nyelvhasználatának megfigyelése által a nyelvi tudatosság, az önismeret fejlesztése. Nyelvjárási szövegek jellemzőinek megfigyelése.	

	Rendszerező, szintetizáló képesség fejlesztése: a tömegkommunikáció, valamint az információs társadalom nyelvhasználatra gyakorolt hatásának megfigyelése által a nyelvi tudatosság és önállóság fejlesztése, érvek, adatok értelmezése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Fejlődési irányok, változások a mai magyar nyelvben. Nyelvi sokszínűség, nyelvi tolerancia. Nyelvünk helyzete a határon túl. Hazánkban élő nemzetiségek nyelvhasználat. A nyelvi tervezés elvei és feladatai. A nyelvművelés fogalma, kérdései, feladata, színterei; a nyelvi norma. A nyelvváltozatok rendszere, a vízszintes és függőleges tagolódásuk. A köznyelv jellemzői, használati területe. A nyelv társadalmi tagolódása szerinti csoportnyelvek, azok jellemző használati köre, szóincse. A szleng és az argó fogalma, kialakulásuk, jellemző előfordulásuk, funkciójuk. A nyelv területi tagolódása: a leggyakoribb nyelvjárásaink jellemzői, területi megjelenésük, a regionális köznyelv jellemzői. A határon túli magyar nyelvhasználat főbb adatai, tendenciái, a kétnyelvűség, kettősnyelvűség, kevert nyelvűség kérdései. A nyelvváltozatot bemutató nyomtatott és elektronikus források (pl. szótárak, kézikönyvek, adatbázisok, honlapok) tanulmányozása. A tömegkommunikáció, valamint az információs társadalom hatása a nyelvhasználatra.		<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> történelmi nemzetiségek, bevándorló magyarság, szórványmagyarság kialakulásának történelmi, társadalmi okai, tendenciái. <i>Mozgókép kultúra és médiaismeret:</i> az információs társadalom, mediatizált nyelvhasználat. <i>Földrajz:</i> a nyelv területi tagolódása.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Nyelvi tervezés, nyelvpolitika, nyelvművelés, nyelvtörvény, norma. Nyelvváltozat. Vízszintes és függőleges tagolódás; standard köznyelv, társalgási nyelv, irodalmi nyelv, dialektus, szociolektus. Nyelvjárás, regionális köznyelv, tájszó. Csoportnyelv, szaknyelv, hobbinyelv, rétegnyelv. Szleng, argó. Kettősnyelvűség, kétnyelvűség, kevert nyelvűség.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Nyelvtörténet	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	A nyelvhasználat társadalmi jelenségként való szemlélete, néhány alapvető kérdése, a történetiség fogalma, a nyelv területi tagolódása, nyelvjárások.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A szinkrón és diakrón nyelvszemlélet fejlesztése. Kellő tájékozottság kialakítása a magyar nyelv rokonságáról, nyelvtörténeti korszakairól, típusáról, helyéről a világ nyelvei között. Legfontosabb nyelvemlékeinknek (<i>A tihanyi apátság alapítólevele, Halotti beszéd, Ómagyar Mária-siralom</i>) a nyelvi-kulturális identitásában játszott szerepének tudatosítása. A magyar nyelv történeti korszakairól szerzett tudás összekapcsolása az irodalomtörténeti és történelmi tanulmányokkal. A problémamegoldó gondolkodás fejlesztése: a magyar nyelv eredetéről	

	kialakított elméletek ismeretében elhatárolódás a tudománytalan nyelvrokonítástól, de nyitottság az újabb tudományos kutatások irányában.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Változás és állandóság a nyelvben. Nyelvtípusok és nyelvcsaládok, a magyar nyelv jellemzői. A magyar nyelv eredete, finnugor rokonságának bizonyítékai, története, kutatói. A nyelvrokonság bizonyítékainak tudományos eszközei. A nyelvtörténeti kutatások forrásai: kéziratos és nyomtatott nyelvemlékek. A magyar nyelv történetének főbb korszakai, a legfontosabb nyelvemlékeink (<i>A tihanyi apátság alapítólevele</i>, <i>Halotti beszéd</i>, <i>Ómagyar Mária-síralom</i>) megismerése. Nyelvtörténeti-nyelvtudományi kézikönyvek (pl. A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára – TESZ) megismerése, használata. Az összehasonlító nyelvtudomány módszerei. A szókincs jelentésváltozásának főbb típusai, tendenciái. A nyelvújítás története, hatása, értékelése, ortológus-neológus vita főbb állomásai és szereplői, a magyar nyelv sztenderdizációja. A mai nyelvállapot néhány jellemzője.		<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> a magyar nép vándorlásának története, nyelvemlékek, kódexek.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Nyelvtípus, nyelvcsalád. Uráli nyelvcsalád, finnugor rokonság. Ósmagyar, ómagyar, középmagyar kor, újmagyar kor, újabb magyar kor. Nyelvemlék; szórványemlék, vendégszöveg, kódex, ősnymtatvány. Ősi szó, belső keletkezésű szó, jövevény- és idegen szó. Nyelvújítás, ortológus, neológus. Szinkrón és diakrón nyelvszemlélet.	

Tematikai egység/Fejlesztési cél	Ismeretek a nyelvről	Órakeret 9 óra
Előzetes tudás	A tanult anyanyelvi ismeretek összefoglaló rendszerezése, felkészülés az érettségire.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az érettségi témakörei és a követelményeknek megfelelő tételvázlatok összeállítása. Készülés a szóbeli és írásbeli érettségi vizsgára.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A tanult nyelvészeti, kommunikációs, szövegértési és szövegalkotási, nyelvi ismeretek rendszerező áttekintése; felkészülés az érettségire.		<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek; etika; filozófia; idegen nyelvek:</i> a nyelvvel, a nyelvhasználattal kapcsolatos kérdések.
Kulcsfogalmak/fogalmak	Nyelv, beszéd, kommunikáció, szöveg, nyelvi szint, retorika, stílus, jelentés, nyelv és társadalom, magyar nyelv, nyelvtörténet, nyelvi változás.	

Irodalom

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	A 19. század második felének művészeti irányzatai és műfajai	Órakeret 10 óra
Előzetes tudás	Korstílusok, stílusirányzatok, műfajok irodalmi és művészettörténeti fogalmai; Arany János költészete (a <i>Toldi</i> és néhány vers); Jókai Mór, Gárdonyi Géza alkotásainak részletei, vázlatos életrajzi ismeretek.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A lírai beszédmód változatainak értelmezése; korszakjellemző beszédmódok néhány jellegzetes alkotásának összevetése. A nézőpontok és a nézőpontváltások funkciójának értelmezése. Különböző világlátású művekben megjelenített témák, élethelyzetek, motívumok, formai megoldások közötti kapcsolódási pontok azonosítása, elhelyezése többféle értelmezési kontextusban, ezáltal az empátia fejlesztése. Kreatív irodalmi játékok, vers- és prózaalkotás jellemzőinek bemutatása saját példákon.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Művészeti műfajok, korstílusok, irányzatok a 19. század második felében és a 20. század elején. Néhány jelentős képzőművész és építész hatása az irodalomra (alkotókra és alkotásokra). A magyar irodalmi szimbolizmus kezdetei (Vajda János: <i>Húsz év múlva</i> és például: <i>Az üstökös, Harminc év után</i>). <i>Ajánlások</i> A nézőpontváltás poétikája (például: Flaubert: <i>Bovaryné</i>). A magyar próza irányai (például: Gyulai Pál, Kemény Zsigmond). Az avantgárd irányzatok (jelentősége) a művészetekben és az irodalomban. Mindennapi élet a korban – divatjelenségek. Vajda- és Ady-motívumok összevetése egymással. A korszak zenei életének hatása az irodalmi életre (például: Csajkovszkij, Sztravinszkij, Liszt, Bartók, Kodály).		<i>Ének-zene:</i> Liszt, Bartók, Kodály munkássága. <i>Vizuális kultúra:</i> vizuális nyelv és technikák, avantgárd irányzatok. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> kortárs csoport és ifjúsági szubkultúrák.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Premodernség és (klasszikus) modernség, realizmus, naturalizmus, szimbolizmus, impresszionizmus, szecesszió, korszak, denotatív és konnotatív jelentés, pozitivizmus, avantgárd, divat, zene és irodalom.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Életművek – Ady Endre	Órakeret 12 óra
Előzetes tudás	Ady néhány versének és életrajzának (vázlatos) ismerete. Az Osztrák–Magyar Monarchia néhány jellemző vonása; a városiasodás, a polgáriasodás, az újságírás. A szimbolizmus fogalma.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az európai és a magyar irodalom összekapcsolódásának felismerése által a nemzeti és az európai identitás erősítése. A költői nyelvhasználat összetettségének felismerése, a grammatikai eszközök funkciójának értelmezése. A jelentéstulajdonítás során kapcsolatkeresés az európai és a magyar irodalom nagy hagyományaival, kódjaival. Az internetes adatgyűjtés technikáinak gyakorlása, hipertextek, linkek	

	használata. A digitálisprezentáció-készítés készség szintű alkalmazása (ppt, prezi).
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
Ady életművének legfontosabb csomópontjai: újságírás, az <i>Új versek</i> részletei, további kötetek. A [<i>Góg és Magóg fia vagyok én...</i>] című vers lírai énje. A szerelem mint meghatározó költészeti motiváló erő (Léda- és Csinszka-versek). Az istenes versek költője (például <i>A Sion-hegy alatt</i>) és/vagy Létösszegzés a XX. században: <i>Kocsi-út az éjszakában</i>. A létharc-versek műfaja, megformáltsága, poétikai újszerűsége (például: <i>Harc a Nagyúrral</i>, <i>Az ős Kaján</i>, <i>Az eltévedt lovas</i>) <i>Mag hó alatt</i>, <i>Ember az embertelenségben</i> (Ady háborúellenes költészete – párhuzamok Babitscal és más költőkkel, írókkal). Egy szabadon választott ciklus az életműből. Ciklus- és kötetkompozíció összefüggései. <i>Ajánlások</i> <i>Az Értől az Oceánig</i> (lélekrajz, társadalomtörténet, esztétikum). A önmegszólítás és az önreflexió poétikai változatai, illetve a betegség tematizálása Ady költészetében. „Eltévedt lovas”-evokációk Ady után. Karinthy Frigyes: <i>Így írtok Tíjének</i> Ady-utánzásai. Valamelyik fenti téma kétféle feldolgozása egyéni projektmunkaként, melynek eredményei digitális prezentációk lesznek (ppt és prezi). Két vagy három szabadon választható Ady-vers megtanulása, szöveghű felidézése könyv nélkül.	<i>Etika:</i> a kapcsolatok világa; törvény és lelkiismeret. <i>Filozófia:</i> a létre vonatkozó kérdések, etika, erkölcsfilozófia. <i>Hon- és népismeret:</i> örökségünk, hagyományaink. <i>Mozgókép-kultúra és médiaismeret:</i> kritikai gondolkodás; a média társadalmi szerepe, használata. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> Kritikai gondolkodás; hazánk és a nagyvilág a 20. század első felében. Kortárs csoport- és ifjúsági szubkultúrák.
Kulcsfogalmak/fogalmak	Modernség, szimbolizmus, szecesszió, publicisztika, létösszegzés, értékörzés, ciklus, verstípusok, önreflexió, paródiák.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Életművek – Babits Mihály	Órakeret 12 óra
Előzetes tudás	Ars poeticák a költészetben, a prófétaság mibenléte, irónia.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az európai és a magyar irodalom összekapcsolódásának felismerése által a nemzeti és az európai identitás erősítése. Az életműben felvetett erkölcsi kérdések azonosítása, megbeszélése, továbbgondolása. A tettek és a szavak közötti viszony szerepének felismerése a jellemzésben; az irónia. Történeti és aktuális olvasatok összevetésével a kritikai gondolkodás fejlesztése. Különböző világlátású művekben megjelenített témák, élethelyzetek, motívumok, formai megoldások közötti kapcsolódási pontok azonosítása, elhelyezése többféle értelmezési kontextusban. A művészet kultúraalkotó szerepének megfigyelése. Más kultúrák	

	megismerése iránti igény erősítése.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
Szerep, személyiség, költészet összefüggései Babitsnál. Az ars poetica hagyománya a magyar költészetben. Összehasonlítások Berzsenyivel, Petőfivel, Arannyal, Adyval – elsősorban <i>A lírikus epilógja</i> és a <i>Cigány a siralomházban</i> című versek alapján. Az <i>Esti kérdés</i> problematikája, világlátása, létösszegzése. A háború ellen írott versekből (például: <i>Húsvét előtt</i>, <i>Fortissimo</i>). A közvetítés és a közvetítettség ars poeticái: a <i>Csak posta voltál</i> és az <i>Ősz és tavasz között</i> – önmegszólítás, világ- és önmegértés viszonyrendszere. A <i>Jónás könyve</i> és a <i>Jónás imája</i> – próféta-ság és ironikus önszemlélet. A Jónás-téma variációi a világ- és a magyar irodalomban. A Nyugat korszakformáló jelentősége. <i>Ajánlások:</i> Az <i>Esti kérdés</i> összevetése például Vajda János <i>Nádas tavon</i> című költeményével, esetleg meghallgatása Babits hangján a PIM honlapjáról. Betegség és költészet (például: Arany, Ady, Babits); a <i>Balázsolás</i>. Babits prózaírói és fordítói, szerkesztői tevékenysége (például: <i>Timár Virgil fia</i>, <i>Isteni színjáték</i>, Nyugat). A költőktől elhangzó saját versek jellegzetességei (például Babits Mihály, Pilinszky János, Nagy László, Márai Sándor, Weöres Sándor mondja a saját verseit). Babits posztmodern parafrázisai. Két-három Babits-vers megtanulása, szöveghű felidézése.	<i>Etika:</i> a kapcsolatok világa, törvény és lelkiismeret. <i>Filozófia:</i> a létre vonatkozó kérdések, erkölcsfilozófia. <i>Mozgóképkultúra és médiaismeret:</i> a média társadalmi szerepe, használata. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> Hazánk és a nagyvilág a 20. század első felében. Kortárs csoport- és ifjúsági szubkultúrák.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Ars poetica, parafrázis, filozófiai költészet, közvetítés, próféta-ság, (ön)írónia, irodalmiság, Nyugat, a hangzó vers.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Életművek – Kosztolányi Dezső	Órakeret 12 óra
Előzetes tudás	Kosztolányi néhány versének, egy novellájának és életrajzának (vázlatos) ismerete.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az európai és a magyar irodalom összekapcsolódásának felismerése által a nemzeti és az európai identitás erősítése. Különböző világlátású művekben megjelenített témák, élethelyzetek elhelyezése többféle értelmezési kontextusban, ezáltal az empátia, az ítélőképesség fejlesztése. A műfaji konvenció jelentéshordozó szerepének bemutatása. Téma, hangnem, beszédhelyzet és műfaj összefüggéseinek megfogalmazása néhány jellegzetes példán. Igény és képesség kialakítása, erősítése az ízlés önálló fejlesztésére. Különböző műfajú, más-más művészeti ághoz tartozó művek összehasonlítása, a mű hatása mint műfaj- és médiumfüggő tapasztalat	

	bemutatása. Hangnemek, esztétikai minőségek megértése: szép, rút, fenséges, humor, groteszk, ironia, abszurd, tragikum, komikum, idill.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
Kosztolányi jelentősége, életművének általános jegyei (vendéglét, homo aestheticus stb.). A <i>Boldog, szomorú dal</i> mint a beérkezetttség és a mégis-hiányérzet örök dilemmáját megragadó költészet példája. Szerkesztettség és líraiság a Kosztolányi-költészetben (például: <i>A szegény kisgyermek panaszai, Őszi reggeli, Októberi táj</i>). Kosztolányi <i>Halotti beszéde</i> mint búcsúzásvers. A világ- és önmegismerés katarzisa: a <i>Hajnali részegség</i>. <i>A fürdés, A kulcs, a Házi dolgozat és a Tengerszem</i> című novellák közül az egyik közös, egy másik önálló értelmezése. Az <i>Édes Anna</i> szerkezete, nyelvezete, kompozíciója, értelmezési irányai és filmadaptációja. Ajánlások A <i>Halotti beszéd</i> című Kosztolányi-vers összevetése a <i>Halotti beszéddel</i>, illetve Márai Sándor és Juhász Gyula azonos című versével). A számadásköltészet hagyománya a magyar irodalomban (Csokonai-, Vörösmarty-, Petőfi-, Arany-, Babits-párhuzamok). Az élettől való búcsúzkodás derűje – például: <i>Esti Kornél éneke, Ének a semmiről</i>. A prózaíró Kosztolányi szövegeinek általános jellegzetességei: komponálásmód, tér- és időkezelés, példázatosság. A nyelvproblematika mint a XX. századi irodalom alaptémája. Két-három Kosztolányi-vers vagy a <i>Hajnali részegség</i> megtanulása, szöveghű felidézése.	<i>Etika:</i> a kapcsolatok világa, törvény és lelkiismeret. <i>Filozófia:</i> a létre vonatkozó kérdések, erkölcsfilozófia. <i>Idegen nyelvek:</i> interkulturális kompetencia. <i>Mozgókép-kultúra és médiaismeret:</i> a média társadalmi szerepe, használata. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> Hazánk és a nagyvilág a 20. század első felében. Kortárs csoport- és ifjúsági szubkultúrák.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Vendéglét, versciklus, búcsúzásvers, számadásköltészet, novella, vers- és novellafűzér, kommunikáció(képtelenség), tér- és időkezelés, példázatosság, nyelvproblematika.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Portrék – Mikszáth Kálmán, Móricz Zsigmond	Órakeret 12 óra
Előzetes tudás	Mikszáth és Móricz legalább egy-egy novellájának, egy-egy regényének és életrajzának (vázlatos) ismerete. Filmadaptációk ismerete.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Néhány alapvető emberi léthelyzet, motívum, metafora, toposz, archetípus állandó és változó jelentéskörének bemutatása (élet és halál, beavatás, út, család, férfi–nő, szerelem, gyermek, szülőföld, haza, törvény, bűn és bűnhődés, mikro- és makrokozmosz). Elbeszélő, nézőpont, történetmondás, cselekmény, helyszín, szereplő, leírás, párbeszéd, jellemzés, jellem, hőstípus fogalmának mélyítése. Az idő- és térmegjelöléseknek vagy ezek hiányának értelmezése. Az elbeszélés szerkezete és a történet időrendje közötti eltérés	

	értelmezése. A jelentés és az időszerkezet összefüggésének bemutatása különböző epikai művekben. A nézőpontok és a nézőpontváltások funkciójának értelmezése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Mikszáth Kálmán életpályájának néhány eseménye. A klasszikus novella műfaja és annak továbbfejlesztése (például: <i>Az a fekete folt; Bede Anna tartozása; A kaszát vásárló paraszt</i>). Példázatosság és modellszerűség a Mikszáth-szövegekben. <i>A Beszterce ostroma</i>, illetve az <i>Új Zrínyiász</i> részletei. <i>Ajánlás</i> Don Quijote-izmus és felbontott időszerkezet; a megkésetttség ábrázolása, groteszkség, parodisztikusság Mikszáth műveiben. Móricz Zsigmond szociális érzékenysége (például: <i>Hét krajcár, Tragédia, Szegény emberek, Árvácska</i>) – a szegénység mint téma az irodalomban (festészetben, filmművészetben). <i>A Barbárok</i> példázatossága, modellszerűsége, nyelvezetének, stílusának egyedisége – jellem és nyelvhasználat összefüggései, a narráció sajátosságai, a befejezés talányossága a novellában. <i>Ajánlások</i> Az idő- és térábrázolás világossága, a nézőpontok relativitása, az erkölcsi kérlelhetetlenség és a hűség ábrázolása a <i>Barbárokban</i>. Móricz Zsigmond történelmi regényeinek világa. Az <i>Erdély-trilógia</i> lényege és jelentősége (részletek a <i>Tündérkertből</i>). Móricz-regények színpadi és filmadaptációi – filmek vagy filmrészletek megismerése. Karinthy Frigyes Móricz-paródiái. Egy bekezdésnyi szövegrészlet (10-20 sor) megtanulása valamelyik írótól.		<i>Etika:</i> a kapcsolatok világa; törvény és lelkiismeret. <i>Filozófia:</i> a létre vonatkozó kérdések, erkölcsfilozófia. <i>Földrajz:</i> a földrajzi tér regionális szerveződése. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> változások a mindennapi életben.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Elbeszélő, nézőpont, novellafűzér, példázatosság, szociális érzékenység, cselekmény, stílus, történelmi regény, hőstípus, paródia, az értelmezés korszakfüggősége.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Látásmódok – Krúdy Gyula, Karinthy Frigyes, Juhász Gyula, Tóth Árpád, Kassák Lajos, továbbá a polgári, a népi és konzervatív irányzatok törekvései a 20. században	Órakeret 7 óra
Előzetes tudás	Mikszáth Kálmán, Móricz Zsigmond néhány műve illetve az <i>Így írtok ti</i> néhány története.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Különböző műfajú és rendeltetésű szövegek szerkezetének, jelentésrétegeinek feltárása és értelmezése. Önkifejezés és kreativitás különböző műfajokban (szövegek átírása különböző nézőpontokból stílus- és hangnembváltással, sajtóműfajok gyakorlása). A költői nyelvhasználat összetettségének felismerése, a grammatikai eszközök funkciójának értelmezése.	

	Helyi kötődés, nemzeti identitás erősítése (irodalmi emlékhelyek).	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Krúdy Gyula, Karinthy Frigyes, Juhász Gyula, Tóth Árpád, Kassák Lajos életművének, illetve a polgári és a népi írók törekvéseinek vázlatos ismerete. Krúdy Gyula <i>Szindbád</i>-történeteinek és novelláinak világa <i>Ajánlás</i> Részletek Márai Sándor <i>Szindbád hazamegy</i> című palimpszeszt-regényéből és Huszárik Zoltán <i>Szindbád</i>-filmjéből. Egy-két Karinthy-szöveg elolvasása, értelmezése. <i>Ajánlások</i> Az <i>Előszó</i> – Koncz Zsuzsa előadásában. Az író világképének rokonsága a modernitás hálózatos gondolkodásával (<i>például: Láncszemek</i> című novellája). Juhász Gyula szerelmi költészetéből (<i>Anna örök</i>). <i>Ajánlás</i> A művészvers fogalma és a művészbártság megverselése (<i>például: Gulácsy Lajosnak</i>). Tóth Árpád világszemlélete (<i>például: Elégia egy rekettyebokorhoz, Lélektől lélekig</i>). Részletek <i>A ló meghal a madarak kirepülnek</i> című Kassák-poémából. Konstruktivizmus a festészetben és a költészetben. A népi írók mozgalma – néhány alkotás részleteinek megismerése vagy felidézése: népiesség és konzervativizmus (<i>például</i> Tamási Áron: <i>Ábel a rengetegben</i>; részletek <i>például</i> Németh László, Illyés Gyula, Féja Géza, Veres Péter, Nyirő József műveiből). A polgári irodalom a két világháború között (részletek Márai Sándor regényeiből és Molnár Ferenc színpadi műveiből – ha lehetséges, színházlátogatással egybekötve). A Nyugattal „konkurens” folyóiratok szellemisége, jelentősége és hatásuk az irodalomra (<i>például: Napkelet</i>, illetve Kassák Lajos és Németh László „egyszemélyes folyóirat”-ai).		<i>Biológia-egészségtan:</i> öröklődés; magatartás és lelki egészség. <i>Dráma és tánc:</i> befogadás és értelmezés. <i>Ének-zene:</i> a 19. század és korunk zenéje. <i>Fizika:</i> rendszerek; a felépítés és működés kapcsolata. <i>Filozófia:</i> a létre vonatkozó kérdések; tudományfilozófia. <i>Matematika:</i> matematikai tapasztalatszerzés, a matematika épülésének elvei. <i>Mozgókép-kultúra és médiaismeret:</i> a média kifejezőeszközei.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Szecesszió, művészvers, novellafüzér, alteregó, konstruktivizmus, népi írók, polgári irodalom, egyszemélyes folyóirat, konzervativizmus.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Kortárs irodalom	Órakeret 5 óra
Előzetes tudás	Néhány kortárs lírai és prózai alkotás, irodalmi értékű dalszövegek,	

A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Szövegalkotás a társadalmi (közösségi) élet minden fontos területén a papíralapú és az elektronikus műfajokban. Önkifejezés és kreativitás különböző műfajokban (szövegek átírása különböző nézőpontokból stílus- és hangnemből, sajtóműfajok gyakorlása). A lírai beszéd mód változatainak értelmezése; korszakjellemző beszéd módok néhány jellegzetes alkotásának összevetése. Az elektronikus tömegkommunikáció és az irodalom kölcsönhatása új jelenségeinek felismertetése. Az ízlés kontextuális függőségének megértése. Reflektálás korunk erkölcsi kihívásaira.				
<table border="1"> <thead> <tr> <th>Ismeretek/fejlesztési követelmények</th><th>Kapcsolódási pontok</th></tr> </thead> <tbody> <tr> <td> Szövegek egymás közt: <i>például</i> Ady-, Babits-, Kosztolányi-versek parafrázisai, palimpszesztjei (Orbán Ottó, Kovács András Ferenc, Varró Dániel, Lackfi János és mások alkotásai) – az intertextuális elemek és eszközök használatának jelentősége. A népi hagyomány továbbélése a XX. századi és a kortárs irodalomban (<i>például</i> Kányádi Sándor, Csoóri Sándor, Nagy László, Nagy Gáspár). A kortárs színház néhány aktuális kérdése – újfajta beszéd módok; felfokozott nyelviség és színjátszás problematikája (<i>például</i>: Spiró György: <i>Csirkefej</i>; Háy János: <i>A Gézagyerek</i>; Garaczi László: <i>Plazma</i>). Kortárs irodalmi körök, társaságok és közösségek. A korábban megismert internetes irodalmi lapok, folyóiratok rendszeres böngészése. A Digitális Irodalmi Akadémia jelentősége (részben ismétlés). A mai magyar filmkészítés néhány művészi, kortárs irodalmi adaptációja (<i>például</i>: Szabó Magda – Szabó István: <i>Az ajtó</i>; Csáth Géza – Szász János: <i>Witman fiúk</i>). </td><td> <i>Etika:</i> korunk erkölcsi kihívásai. <i>Dráma és tánc:</i> Drámajáték-foglalkozás kortárs drámák segítségével. </td></tr> </tbody> </table>		Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	Szövegek egymás közt: <i>például</i> Ady-, Babits-, Kosztolányi-versek parafrázisai, palimpszesztjei (Orbán Ottó, Kovács András Ferenc, Varró Dániel, Lackfi János és mások alkotásai) – az intertextuális elemek és eszközök használatának jelentősége. A népi hagyomány továbbélése a XX. századi és a kortárs irodalomban (<i>például</i> Kányádi Sándor, Csoóri Sándor, Nagy László, Nagy Gáspár). A kortárs színház néhány aktuális kérdése – újfajta beszéd módok; felfokozott nyelviség és színjátszás problematikája (<i>például</i>: Spiró György: <i>Csirkefej</i>; Háy János: <i>A Gézagyerek</i>; Garaczi László: <i>Plazma</i>). Kortárs irodalmi körök, társaságok és közösségek. A korábban megismert internetes irodalmi lapok, folyóiratok rendszeres böngészése. A Digitális Irodalmi Akadémia jelentősége (részben ismétlés). A mai magyar filmkészítés néhány művészi, kortárs irodalmi adaptációja (<i>például</i>: Szabó Magda – Szabó István: <i>Az ajtó</i>; Csáth Géza – Szász János: <i>Witman fiúk</i>).	<i>Etika:</i> korunk erkölcsi kihívásai. <i>Dráma és tánc:</i> Drámajáték-foglalkozás kortárs drámák segítségével.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok				
Szövegek egymás közt: <i>például</i> Ady-, Babits-, Kosztolányi-versek parafrázisai, palimpszesztjei (Orbán Ottó, Kovács András Ferenc, Varró Dániel, Lackfi János és mások alkotásai) – az intertextuális elemek és eszközök használatának jelentősége. A népi hagyomány továbbélése a XX. századi és a kortárs irodalomban (<i>például</i> Kányádi Sándor, Csoóri Sándor, Nagy László, Nagy Gáspár). A kortárs színház néhány aktuális kérdése – újfajta beszéd módok; felfokozott nyelviség és színjátszás problematikája (<i>például</i>: Spiró György: <i>Csirkefej</i>; Háy János: <i>A Gézagyerek</i>; Garaczi László: <i>Plazma</i>). Kortárs irodalmi körök, társaságok és közösségek. A korábban megismert internetes irodalmi lapok, folyóiratok rendszeres böngészése. A Digitális Irodalmi Akadémia jelentősége (részben ismétlés). A mai magyar filmkészítés néhány művészi, kortárs irodalmi adaptációja (<i>például</i>: Szabó Magda – Szabó István: <i>Az ajtó</i>; Csáth Géza – Szász János: <i>Witman fiúk</i>).	<i>Etika:</i> korunk erkölcsi kihívásai. <i>Dráma és tánc:</i> Drámajáték-foglalkozás kortárs drámák segítségével.				
Kulcsfogalmak/fogalmak	Parafrázis, palimpszeszt, intertextualitás, kortárs irodalom, újfajta beszéd módok, nyelviség, Digitális Irodalmi Akadémia, művészfilm.				

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Színház és dráma (Madách, Ibsen, Csehov)	Órakeret 12 óra
Előzetes tudás	<i>Az ember tragédiájának</i> néhány szállóigévé vált sora.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az európai és a magyar irodalom kapcsolatainak felismerése által a nemzeti és az európai identitás erősítése. Reflektálás korunk erkölcsi kihívásaira. Az emberi kapcsolatok bonyolultságának felismerése, értelmezése, a személyiség tisztelete. A színház és dráma világának hatékony eszközrendszerének megismerése, szerepe a lelki egyensúly megtartásában. Az idő- és térmegjelöléseknek vagy ezek hiányának értelmezése. A jelentés és az időszerkezet összefüggésének bemutatása különböző drámai művekben.	

	A drámai történetmondás sajátosságaival, színház és dráma kapcsolatával összefüggő ismeretek bővítése. A jelentéstulajdonítás során kapcsolatkeresés az európai és a magyar irodalom nagy hagyományaival, kódjaival. Hangnemek, esztétikai minőségek megértése és átélése: szép, rút, fenséges, humor, groteszk, irónia, abszurd, tragikum, komikum, idill; katarzis.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Madách Imre <i>Az ember tragédiája</i> című alkotásának műfaji kérdései. A <i>Tragédia</i> történelemszemlélete és létfilozófiája, társművei a magyar és a világirodalomban. A főszereplők képviselte hármasságok a <i>Tragédiában</i>. <i>Ajánlások</i> A <i>Tragédia</i> színházi története és filmes feldolgozásai (Jeles András: <i>Angyali üdvözlét</i> – részletek; Jankovics Marcell monumentális animációs rajzfilmje – részletek). A <i>Tragédia</i> paródiái (például: Karinthy Frigyes: <i>Az emberke tragédiája</i>). A klasszikus modernség drámairodalmának néhány jellemzője. <i>Ajánlások:</i> Henrik Ibsen, az analitikus dráma megteremtője. Egy Ibsen-dráma részleteinek megismerése. Szimbólumok a színház világában (például: <i>A vadkacsa</i>, <i>Babaszoba</i> [Nóra], <i>Solness építőmester</i> – részletek). Csehov drámaiatlan drámái közül egy mű ismerete (például: <i>Sirály</i>, <i>Csereznységkert</i>, <i>Ványa bácsi</i>, <i>Három nővér</i>). <i>Ajánlások</i> Beszéd és hallgatás viszonya a modern drámában. Csehov színpadon – legalább egy darab megtekintése felvételtől vagy élőben. A megismert művek kreatív továbbírása, feldolgozása, részleteik eljátszása az osztályban. Csehov- és más paródiák megtekintése a YouTube-on. 10-30 sornyi drámaszöveg megtanulása és szöveghű felidézése a tanult művek valamelyikéből.		<i>Dráma és tánc:</i> a dráma és színház formanyelvének tanulmányozása; rögtönzés és együttműködés. <i>Etika:</i> a kapcsolatok világa; korunk erkölcsi kihívásai. <i>Filozófia:</i> a létre vonatkozó kérdések. <i>Mozgókép-kultúra és médiaismeret:</i> kommunikáció; a média kifejezőeszközei. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> Hazánk és a nagyvilág a 20. század első felében; a forradalmak és polgárosodás kora Európában és Magyarországon. Változások a mindennapi életben.
Kulcsfogalmak/fogalmak	Analitikus dráma, drámaiatlan dráma, drámai költemény, dramaturgiai és szövegpolifónia, filmadaptáció, beszéd és hallgatás viszonya, katarzis, továbbírás, filmes paródia.	

Tematikai egység/Fejlesztési cél	A 19. század francia és orosz irodalma	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	Jules Verne regényei.	

A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A műfaji konvenció jelentéshordozó szerepének bemutatása. Különböző típusú, terjedelmű és műfajú – klasszikus és kortárs, magyar és világirodalmi – epikai művek elemzése, értelmezése. A művek kapcsolatrendszerének megértése; pl. a szeretetteljes kapcsolatok igénye, hiányának átélése, a harmónia iránti vágy megerősödése. Történeti és aktuális olvasatok összevetése. A jelentéstulajdonítás során kapcsolatkeresés az európai és a magyar irodalom nagy hagyományaival, kódjaival.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
A regény műfajának alakulástörténete a 19. században, azaz „a regény évszázadában” (néhány vonás). <i>Ajánlás</i> Flaubert <i>Bovarynéja</i> mint az irodalmi modernség kezdete a prózában – a nézőpontváltás poétikája. A francia irodalom néhány jelentős alkotója a 19. század második felében – versek <i>például</i> Baudelaire: <i>A Romlás virágai</i> (<i>A Rossz virágai</i>) című kötetéből. <i>Az albatrosz</i> című Baudelaire-vers megismerése – szimbolizmus és ars poetica. Verlaine: <i>Őszi chanson</i> – többféle fordításban. Rimbaud: a modern költészet fenegyereke (<i>például: Magánhangzók szonettje</i>). <i>Ajánlások</i> A szimbolizmustól az impresszionizmusig – a költészetben (párhuzamok a festészettel). A klasszikus novella újrateemtése Maupassant tollán. Zola és a naturalizmus (részletek a <i>Germinal</i>ből). Pillantás az avantgárd felé: Mallarmé, Rilke, Apollinaire, Pound, Eliot egy-egy verse. Az orosz irodalom néhány vonása a 19. században. A „felesleges ember” típusának megteremtődése, újra- és továbbírása. Gogol <i>A köpönyeg</i> című művének értelmezése. <i>Ajánlások</i> A lélektani regény legmélyebbre látó alkotója: Dosztojevszkij. Részletek a <i>Bűn és bűnhődés</i>ből és/vagy a <i>Karamazovok</i>ból. <i>A Háború is béke</i>: a regények regénye (részletek). Tolsztoj <i>Anna Kareninája</i> – az autonóm nő figuráját Puskin után továbbíró szerző alkotása (vö. feminizmus, nőirodalom). Az említett művek filmváltozatai közül egynek a megtekintése, értelmezése.	<i>Filozófia</i>: a létre vonatkozó kérdések. <i>Földrajz</i>: tájékozódás a regionális és globális földrajzi, környezeti folyamatokról. <i>Etika</i>: korunk erkölcsi kihívásai. <i>Idegen nyelvek</i>: célnyelvi műveltség. <i>Mozgókép-kultúra és médiaismeret</i>: a média kifejezőeszközei; a média társadalmi szerepe, használata. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek</i>: Hazánk és a nagyvilág a 20. század második felében, Magyarország a 16-18. században. Családformák a mai világban.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Regény, modernség, nézőpontváltás, impresszionizmus, felesleges ember, feminizmus, lélektani regény.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Irodalom és kultúra – fordításirodalom, határainkon túli irodalom	Órakeret 5 óra
Előzetes tudás	Olvasmány-, film- és utazási élmények.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Annak a felismerése és tudatosítása, hogy az elemző-értelmező olvasás elmélyíti az élmény- és tapasztalatszerzést. Annak a felismerése és tudatosítása, hogy az irodalomolvasás érzelmi, gondolati, erkölcsi, esztétikai élmények, a tapasztalatszerzés forrása. Az elektronikus tömegkommunikáció és az irodalom kölcsönhatása új jelenségeinek felismertetése. Más kultúrák megismerése iránti igény erősítése. Az irodalom élete. A saját irodalmi régiók értékeinek számbavétele.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A műfordítás elméleti és gyakorlati kérdései a 19–20. században és a hétköznapiakban. A magyar fordításirodalom nagyjai (<i>például</i>: Sylvester János, Károli Gáspár, Szenczi Molnár Albert, Arany János, Babits Mihály, Kosztolányi Dezső, Tóth Árpád és mások). Saját irodalmi régiók értékeinek számbavétele. Írói-költői emlékhelyek ápolása, múzeumok meglátogatása. A határainkon túli magyar irodalom néhány jeles alkotója és alkotása (részletek <i>például</i> Sütő András, Kányádi Sándor, Gion Nándor, Grendel Lajos, Tolnai Ottó és mások műveiből). <i>Ajánlások</i> A színészek, előadóművészek által mondott versek világa (<i>például</i>: Somlay Artúr, Latinovits Zoltán, Gábor Miklós, Bessenyei Ferenc, Sinkovits Imre, Gáti József, Jordán Tamás, Cserhalmi György és mások versmondási stílusa). A határainkon túli magyar irodalom élete (műhelyek, folyóiratok) – <i>például</i>: a pozsonyi Irodalmi Szemle, a kolozsvári <i>Korunk</i>, a marosvásárhelyi <i>Látó</i>, a csíkszeredai <i>Székelőföld</i>, illetve a szabadkai <i>Symposion</i> című folyóirat és az újvidéki <i>Jelfolyam</i> nevű online művészeti „portál”.		<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> Hazánk és a nagyvilág a 20. század második felében, Magyarország a 16-18. században. Kortárs csoport- és ifjúsági szubkultúrák; családformák a mai világban. <i>Idegen nyelvek:</i> célnyelvi műveltség.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Műfordítás, versmondás és előadó-művészet, utóélet, irodalmi régió, határainkon túli magyar irodalom, műhelyek, folyóiratok.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	A 20. század középső és utolsó harmadának, a 21. század első évtizedeinek művészeti irányzatai és műfajai	Órakeret 12 óra
Előzetes tudás	Korstílusok, stílusirányzatok, műfajok az irodalomban és a művészettörténetben; József Attila életrajzában vázlatos ismerete, néhány műve.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A műfaji konvenció jelentéshordozó szerepének bemutatása. Versszervező elvek felismerése és értelmezése. Az idő- és térmegjelöléseknek vagy ezek hiányának értelmezése. A nézőpontok és a nézőpontváltások funkciójának értelmezése. Különböző világlátású művekben megjelenített témák, élethelyzetek elhelyezése többféle értelmezési kontextusban, ezáltal az empátia	

	fejlesztése. Motívumok, formai megoldások közötti kapcsolódási pontok azonosítása. A populáris regiszter és az irodalom találkozási pontjai – a magasabb kultúra iránti igény kialakítása vagy megőrzése. Kreatív irodalmi játékok, vers- és prózaalkotás jellemzőinek bemutatása saját példákon.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
A történelem és az irodalom sajátos viszonyrendszere a 20. században. A „megszakítottság” fogalma és jelentősége. Illyés Gyula: <i>Egy mondat a zsarnokságról</i> című verse. A művészi közlés rejtett formáinak kialakulása az 1950-es, 1960-as években – a példázatosság irodalma. A magyar próza a 20. század közepén és végén (részletek <i>például</i> Ottlik Géza, Márai Sándor, Hamvas Béla, Santa Ferenc, Fejes Endre, Szabó Magda, Spiró György műveiből). A posztmodern fordulat irodalmunkban (<i>például</i>: Mészöly Miklós, Örkény István, Tandori Dezső, Petri György, Hajnóczy Péter, Esterházy Péter). <i>Ajánlások</i> Az újklasszikus irány (<i>például</i>: Dsida Jenő, Radnóti Miklós) és a József Attila-i, Szabó Lőrinc-i líratörténeti fordulat – az objektív költészet mibenléte. Művészeti műfajok, korstílusok, irányzatok a 20. század közepső és utolsó harmadában. Néhány jelentős képző- és zeneművész hatása az irodalomra (<i>például</i>: Egry József, Czóbel Béla, Szőnyi István, Bartók Béla, Kodály Zoltán). A filmművészet felvirágzása Európában és Magyarországon az 1960-as években (Antonioni, Fellini, Bergman, Tarkovszkij, Jancsó Miklós valamelyik filmjének megtekintése és értelmezése). A zene köznyelvének átalakulása az 1960-as évektől máig (<i>például</i>: Beatles-, Metró-, Omega-, Illés-, Locomotív GT-, Beatrice-, Edda-, Republic-, Quimby-, 30 Y-szövegek és zenék). A populáris műfajok és az irodalom találkozási pontjai az ezredforduló idején. A reklámok poétikája és dramaturgiája korunkban.	<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> változások a mindennapi életben. <i>Mozgókép-kultúra és médiaismeret:</i> az európai film történetének nagy alkotói. <i>Ének-zene:</i> rock zenei példák.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Beszédmód, megszakítottság, késő modernség, posztmodern fordulat, irodalmi élet, rejtett közlés, filmművészet, populáris regiszter, nézőpontváltás, irodalmi élet, irodalmi vita, reklámok poétikája.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Életmű – József Attila	Órakeret 12 óra
Előzetes tudás	József Attila néhány versének és életrajzának (vázlatos) ismerete.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A költői nyelvhasználat összetettségének felismerése, a grammatikai eszközök funkciójának értelmezése. A jelentéstulajdonítás során kapcsolatkeresés az európai és a magyar irodalom nagy hagyományaival, kódjaival. A tettek és a szavak közötti viszony szerepének felismerése a	

	jellemzésben; az irónia. Egyén és közösség viszonyrendszerének ellentmondásossága. Az európai és a magyar irodalom kapcsolatainak felismerése által a nemzeti és az európai identitás erősítése. Igény és képesség az ízlés önálló fejlesztésére. Különböző műfajú, más-más művészeti ághoz tartozó művek összehasonlítása, a mű hatása mint műfaj- és médiumfüggő tapasztalat. Hangnemek, esztétikai minőségek megértése: szép, rút, fenséges, humor, groteszk, irónia, abszurd, tragikum, komikum, idill. Az internetes adatgyűjtés technikái, hipertextek, linkek használata.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
Az önmegismerés legvégső foka felé (például: <i>Tiszta szívvel, Curriculum vitae</i>). A társadalmi kiszolgáltatottság poétikája (a <i>Külvárosi éj</i> és például: <i>A város peremén, Elégia, Téli éjszaka</i>). A szerelmi költészet megújítása (<i>Óda</i> és például: <i>Medáliák, Flóra-versek</i>). Az <i>Eszmélet</i> mint a magyar költészet nagy, összegző kompozíciója. Egyén és közösség viszonyrendszerének ellentmondásossága (például: <i>Születésnapomra, Ars poetica</i>). József Attila búcsúzkodó számadásversei – az önmegszólítás alakzatai [<i>Tudod, hogy nincs bocsánat...</i>] és például: [<i>Karóval jöttél...</i>] [<i>Ime, hát meggletem hazámat...</i>]. <i>Ajánlások</i> A semmi ágán (például: <i>Reménytelenül, Rejtelmek, [Örökkön háborog a tenger...]</i>) A paradoxon mint költészszerző elv (a <i>Két hexametertől a Nagyön fáig</i>-ig és az [<i>Ime, hát meggletem hazámat...</i>]-ig) József Attila költészetének ökokritikai szemléletű áttekintése (például: <i>A Dunánál, Elégia, Külvárosi éj</i>). A szerelem nyelvi megragadhatatlansága – nyelv és közlés ellentmondásossága (párhuzamok Szabó Lőrinc <i>Semmiért Egészen és Körüti éjszaka</i> című versével). Szépség és rútág ambivalenciája a költészetben (Baudelaire: <i>Egy dög</i> – József Attila: <i>Óda</i>). Eszméletversek irodalmunkban – példák Csokonai Vitéz Mihály, Vörösmarty Mihály, Arany János, Ady Endre, Babits Mihály, Kosztolányi Dezső és mások életművéből. József Attila műveinek zenei feldolgozásai (például: Sebő Ferenc, Koncz Zsuzsa, Ágnes Vanilla és mások). A József Attila-kultusz néhány mozzanata lakóhelyünkön és/vagy az utóbbi években (valóságos és/vagy internetes kutatás). A József Attila-életművet bemutató team-munkák készítése több szempont keresztezésével ppt vagy prezi formátumban. Legalább egy hosszabb vagy két rövidebb szabadon választott József Attila-vers megtanulása könyv nélkül.	<i>Ének-zene:</i> filmzene és alkalmazott zene, világzene. <i>Filozófia:</i> a létre vonatkozó kérdések. <i>Földrajz:</i> tájékozódás a regionális és globális földrajzi, környezeti folyamatokról. <i>Etika:</i> korunk erkölcsi kihívásai. <i>Mozgóképkultúra és médiaismeret:</i> a média kifejezőeszközei; a média társadalmi szerepe, használata. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> Hazánk és a nagyvilág a 20. század első felében. Kortárs csoport- és ifjúsági szubkultúrák; családformák a mai világban.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Objektív líra, társadalmi kiszolgáltatottság, ambivalencia, paradoxon, ökokritika, nyelv és költészet viszonyrendszere, szépség, rútág, szerelmi

	költészet, eszméletvers.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Portrék – Szabó Lőrinc, Radnóti Miklós, Pilinszky János, Márai Sándor, Ottlik Géza, Weöres Sándor	Órakeret 18 óra
Előzetes tudás	Szabó Lőrinc egy vagy két verse, Radnóti Miklós életéről ismeretek és a költő néhány verse, Weöres Sándor-költemények a <i>Rongyszőnyeg</i> ből.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Különböző világlátású művekben megjelenített témák, élethelyzetek elhelyezése többféle értelmezési kontextusban, ezáltal az empátia, az esztétikai és erkölcsi ítélőképesség fejlesztése. A lírai beszédmód változatainak értelmezése; korszakjellemző beszédmódok néhány jellegzetes alkotásának összevetése. Az elbeszélés szerkezete és a történet időrendje közötti eltérés értelmezése. A jelentés és az időszerkezet összefüggésének bemutatása különböző epikai művekben. A nézőpontok és a nézőpontváltások funkciójának értelmezése. Helyi kötődés, nemzeti identitás erősítése (irodalmi emlékhelyek).	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Szabó Lőrinc <i>Hazám, keresztény Európa</i> és/vagy <i>Kalibán</i> című versének értelmezése. „A szerelmi líra vége” (<i>Semmiért Egészen; Körüti éjszaka</i>). Radnóti Miklós értékeszményei például a <i>Sem emlék, sem varázslat</i> és/vagy a <i>Gyökér</i> című vers alapján. A <i>Bori notesz</i> további versei: a <i>Hetedik ecloga</i>, a <i>Levél a hitveshez</i> és a <i>Razglednicák</i> értelmezése. <i>Ajánlás</i> Radnóti Miklós műfordításai (például a <i>Don Quijote</i>). „<i>Szemközt a pusztulással</i>” (Pilinszky János: <i>Apokrif</i>). A hiány lírája (<i>Harmadnapon</i> és például: <i>Négysoros; Harbach, 1944; Francia fogoly</i>). Márai Sándor: <i>Halotti beszéd (ha nem értelmeztük Kosztolányinál)</i>. <i>Ajánlás</i> „<i>Auschwitz után lehet-e verset írni?</i>” (Adorno) – például: Pilinszky János hadifogoly-költészete. <i>Ajánlások</i> Márai Sándor: <i>Füves könyv</i> (részletek), Márai Sándor: <i>Egy polgár vallomásai</i> (részletek) – és belepillantás egy másik művébe. A <i>Szindbád hazamegy</i> című palimpszeszt-regény (ha nem értelmeztük Krúdynál). Márai népszerűsége Európában – irodalmunk a világban. Ottlik Géza: <i>Iskola a határon</i> (legalább néhány részlet). A regény tér-		<i>Ének-zene:</i> zenei befogadás. <i>Filozófia:</i> a létre vonatkozó kérdések. <i>Etika:</i> korunk erkölcsi kihívásai. <i>Mozgókép-kultúra és médiaismeret:</i> a média kifejezőeszközei; a média társadalmi szerepe, használata. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> Hazánk és a nagyvilág a 20. század első felében. Kortárs csoport- és ifjúsági szubkultúrák; családformák a mai világban.

és időszerkezete, nézőpontjai (narrációja) és szimbolikája. <i>Ajánlás</i> Ottlik Géza életművének jelentősége a (poszt)modern magyar irodalomban. Önéletrajzisa a fejlődésregényben Márainál és Ottliknél. Weöres Sándor „szövegvarázslatai” (példák a <i>Rongyszőnyegből</i>) és egysoros versei. <i>Ajánlás</i> Esszék a Mindenségről és benne az emberről: <i>A teljesség felé</i> (részletek). Két-három vers és egy 10-20 sornyi prózarészlet megtanulása, szövegű felidézése a fejezet alkotóinak művei közül.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Szerelmi líra, holokauszt, Auschwitz, kulturális hiány/vesztés, palimpszeszt, <i>Szindbád</i> , <i>Halotti beszéd</i> , tér- és időszerkezet, narráció, önéletrajzisa, fejlődésregény.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Látásmódok – Örkény István, Nagy László, Nemes Nagy Ágnes, Szilágyi Domokos, Kertész Imre	Órakeret 12 óra
Előzetes tudás	Örkény István: <i>Arról, hogy mi a groteszk</i> , <i>Ballada a költészet hatalmáról</i> ; Kertész Imre: <i>Sorstalanság</i> ; a holokauszt mibenléte	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Különböző világlátású művekben megjelenített témák, élethelyzetek elhelyezése többféle értelmezési kontextusban, ezáltal az empátia, az esztétikai és erkölcsi ítéletképeszt fejlesztése. A lírai beszédmód változatainak értelmezése; korszakjellemző beszédmódok néhány jellegzetes alkotásának összevetése. Az elbeszélés szerkezete és a történet időrendje közötti eltérés értelmezése. A jelentés és az időszerkezet összefüggésének bemutatása különböző epikai művekben. A nézőpontok és a nézőpontváltások funkciójának értelmezése. Helyi kötődés, nemzeti identitás erősítése (irodalmi emlékhelyek).	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Örkény István egyperces novelláinak világa (például: <i>Trilla</i>; <i>In memoriam dr. K. H. G.</i>; <i>Sóhajnak beillő szózat...</i>; <i>Legmerészebb álmunk is megvalósítható...</i> stb.). Örkény egypercesének tipizálása, osztályozása. <i>Ajánlás</i> Fábri Zoltán <i>Isten hozta, Örnagy úr! [Tóték]</i> című filmjének megtekintése és értelmezése. Nagy László metaforikus-filozofikus-népies lírája (például: <i>Ki viszi át a Szerelmet</i>; <i>Versben bujdosó</i>, <i>Tűz</i>). <i>Ajánlás</i> A képzőművész Nagy László gondolkodásának megjelenése		<i>Filozófia:</i> a létre vonatkozó kérdések. <i>Földrajz:</i> tájékozódás a regionális és globális földrajzi, környezeti folyamatokról. <i>Etika:</i> korunk erkölcsi kihívásai.

verseiben. Nemes Nagy Ágnes tárgyias lírájának jellegzetességei (például: <i>A visszajáró</i>, <i>Hasonlat</i>, <i>Fák</i>). <i>Ajánlás</i> Nemes Nagy Ágnes és a mai női irodalom (párhuzamok például Szabó T. Anna költészetével). Illyés Gyula: <i>Puszták népe</i> (részletek). <i>Ajánlás</i> <i>Bartók</i> – vagy más költeményének komplex elemzése (visszaütalás a korábban tanult versekre, mint például <i>A reformáció genfi emlékműve előtt</i> és/vagy az <i>Egy mondat a zsarnokságról</i> című költeményre). Szilágyi Domokos egy versének megismerése, például: <i>Hegyek, fák, füvek</i>, <i>Kényszerleszállás</i>, <i>Ez a nyár stb.</i> <i>Ajánlás</i> Szilágyi Domokos posztmodern kezdeményezései a költészetben (például: <i>Apokrif Vörösmarty-kézirat 1850-ből</i>; <i>Bartók Amerikában</i>). Kertész Imre <i>Sorstalansága</i> – az első Nobel-díjas magyar regény. A szöveg értelmezése: Köves Gyuri létparadoxonai: „a koncentrációs táborok boldogsága”... <i>Ajánlás</i> Koltai Lajos <i>Sorstalanság</i> című filmje – a film megtekintése. A <i>Sorstalanság</i>-film fogadtatástörténetéből. Az Auschwitz-téma az irodalomban. (Feldolgozás csoportos kutató projektmunka keretében.)	<i>Mozgóképkultúra és médiaismeret:</i> a média kifejezőeszközei; a média társadalmi szerepe, használata. <i>Vizuális kultúra:</i> kifejezés; képzőművészet; tárgy és környezetkultúra. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> Hazánk és a nagyvilág a 20. század első felében. Kortárs csoport- és ifjúsági szubkultúrák; családformák a mai világban.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Egyperces novella, metaforikus-filozofikus költészet, tárgyias líra, képviselői líra, női irodalom, határainkon túli irodalom, koncentrációs tábor, Auschwitz-téma, fogadtatástörténet.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Kortárs irodalom	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	Vörösmarty Mihály: <i>Gondolatok a könyvtárban</i> ; <i>A Gutenberg-albumba</i> ; Berzsenyi-, Kölcsey-, Petőfi-, Arany-, Babits-versek.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Különböző világlátású művekben megjelenített témák, élethelyzetek elhelyezése többféle értelmezési kontextusban, ezáltal az empátia, az esztétikai és erkölcsi ítélőképesség fejlesztése. A vizuális közlés verbális és nem verbális elemeinek megismerése. Szövegalkotás a társadalmi (közösségi) élet minden fontos területén a papír alapú és az elektronikus műfajokban. Önkifejezés és kreativitás különböző műfajokban (szövegek átírása különböző nézőpontokból stílus- és hangnemből, sajtóműfajok gyakorlása). Az elektronikus tömegkommunikáció és az irodalom kölcsönhatása új	

	jelenségeinek felismertetése. Az ízlés kontextuális függőségének megértése. Igény és képesség erősítése az ízlés önálló fejlesztésére. Helyi kötődés, nemzeti identitás erősítése (irodalmi emlékhelyek).
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<i>A témakör minden egyes szerzője és műve ajánlásnak tekinthető (nem kötelező).</i> Ars poeticák a magyar költészetben a kezdetektől máig. Kortársak intertextuális kapcsolódása az irodalmi hagyományhoz (például Markó Béla, Kovács András Ferenc, Oravecz Imre, Orbán Ottó, Parti Nagy Lajos, Tandori Dezső és mások). A digitális irodalom néhány újabb jellegzetessége (például Balla D. Károly virtuáléja). A kódexektől Gutenbergig és az e-bookig, a táblagépig és az okostelefonig (kultúrtörténeti áttekintés). Papíralapú irodalmi lapok, folyóiratok digitalizált változatainak megismerése (például Élet és irodalom, Jelenkor, Holmi, Kortárs, Tiszatáj), illetve online irodalmi lapok megtekintése (például Litera, Spanyolnátha). Pillantás az irodalom kísérleti formáira: vizuális költészet, slam poetry- és hip-hop-szövegek poétikája. Esztétikaiérték-teremtés, amatőrség, profizmus és dilettantizmus kérdései az irodalomban és a művészetekben. Internetes gyűjtés és (vágott, alámondásos, mozgóképes, hangzó) prezentáció készítése csoportos projekt munka keretében a posztmodern magyar irodalomról. Legalább két szabadon választott kortárs vers megtanulása, szöveghű felidézése.	<i>Ének-zene:</i> zenehallgatás. <i>Etika:</i> korunk erkölcsi kihívásai. <i>Mozgóképkultúra és médiaismeret:</i> a média kifejezőeszközei; a média társadalmi szerepe, használata. <i>Vizuális kultúra:</i> vizuális kommunikáció. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> Hazánk és a nagyvilág a 20. század második felében. Kortárs csoport- és ifjúsági szubkultúrák; családformák a mai világban.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Ars poetica, Gutenberg-galaxis, e-book, digitális irodalom, digitalizált irodalom, önmegértés, online folyóirat, dilettantizmus.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Színház és dráma – Bertolt Brecht, Friedrich Dürrenmatt, Sütő András	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	Madách, Ibsen, Csehov.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A tettek és a szavak közötti viszony szerepének felismerése a jellemzésben. Erkölcsi dilemmák értelmezése. Különböző világlátású művekben megjelenített témák, élethelyzetek, motívumok, formai megoldások közötti kapcsolódási pontok azonosítása, elhelyezése többféle értelmezési kontextusban. Igény és képesség az ízlés önálló fejlesztésére. A művészet kultúraalkotó szerepének megfigyelése. Más kultúrák megismerése iránti igény erősítése. Az európai és a magyar irodalom kapcsolatainak felismerése által a nemzeti és az európai identitás erősítése.	

Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>A témakör minden egyes szerzője és műve ajánlásnak tekinthető (nem kötelező).</i> Bertolt Brecht epikusszínház-elméletének néhány vonása. Brecht aktualitása: művei mai magyar színházakban (például: <i>Kurázs mama és gyermekei</i>). Dürrenmatt példázatos színművei: a <i>Fizikusok</i> parabolisztikus világa. Szemelvények Dürrenmatt más műveiből. Az abszurd drámák kora (Ionescu: <i>A kopasz énekesnő</i>; Beckett: <i>Godot-ra várva</i>) – egy adaptáció megismerése. Részletek egy kortárs magyar drámaíró műveiből (például: Sütő András, Szakonyi Károly, Spiró György, Gyurkovics Tibor, Háy János, Tasnádi István). Vándormotívumok a drámairodalomban (saját gyűjtésű példákkal). Dráma filmen – például: Bereményi Géza: <i>Eldorádó</i>. Néhány sornyi drámaszöveg megtanulása, szöveghű felidézése.		<i>Dráma és tánc:</i> a dráma és színház formanyelve; rögtönzés és együttműködés. <i>Filozófia:</i> a létre vonatkozó kérdések. <i>Mozgókép-kultúra és médiaismeret:</i> kommunikáció, a média kifejezőeszközei. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> A globalizálódó világ és Magyarország. Változások a mindennapi életben.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Dráma, epikus színház, példázat, abszurd dráma, vándormotívum.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	A késő modernség és posztmodern világirodalmából	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	A modern irodalom kezdeteiből.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az európai és a magyar irodalom kapcsolatainak felismerése által a nemzeti és az európai identitás erősítése. Különböző típusú, terjedelmű és műfajú – klasszikus és kortárs, magyar és világirodalmi – epikai művek elemzése, értelmezése. A jelentéstulajdonítás során kapcsolatkeresés az európai és a magyar irodalom nagy hagyományaival, kódjaival. Igény erősítése a társadalmi, közösségi és egyéni konfliktusok hátterének megértésére, a morális gondolkodásra és ítéletalkotásra. Konfliktuskezelési eljárások tanulása. Különböző műfajú, más-más művészeti ághoz tartozó művek összehasonlítása, a mű hatása mint műfaj- és médiumfüggő tapasztalat bemutatása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Franz Kafka <i>Az átváltozás</i> című elbeszélésének értelmező elemzése. Az élethazugságok csapdáival való leszámolás, elkötelezettség az emberi méltóság megőrzése mellett.		<i>Filozófia:</i> a létre vonatkozó kérdések. <i>Földrajz:</i>

<i>Ajánlás</i> Franz Kafka: <i>A per</i> – részletek. Franz Kafka: <i>A per</i> című regényének filmváltozata – részletek. Thomas Mann: <i>Mario és a varázsló</i> – a hatalomnak kiszolgáltatott ember méltósága, az önkénnyel szembeni ellenállás felelőssége és erkölcsi dilemmái, az önmegőrzés lehetőségei. <i>Ajánlás</i> Thomas Mann egy másik művének és/vagy valamelyik műve filmes feldolgozásának részletei (például <i>A varázshegy</i>). József Attila: <i>Thomas Mann üdvözlése</i> <i>A további szerzők, művek és irányzatok ajánlásnak tekintendők</i> Az irodalmi posztmodernség jellemzői (például a következő alkotók és alkotások – részleteinek – megismerése alapján). Louis Borges példázatai (például: <i>Bábeli könyvtár</i>; <i>A tükör és a maszk</i>; <i>Márk evangéliuma</i>). A mágikus realizmus – például Gabriel García Márquez: <i>Száz év magány</i> (részletek). Mágikus realizmus filmen: például Hrabal–Menzel: <i>Szigorúan ellenőrzött vonatok</i>; <i>Sörgyári capriccio</i>. Az abszurd irodalom hagyománya Gogoltól Kafkán keresztül Örkényig. Napjaink nagy írói, Nobel-díjasai: ízelítő részletek például Bob Perelman, Tomas Tranströmer verseiből, Orhan Pamuk és Salmon Rushdie alkotásaiból, Ljudmilla Ulickaja, Viktor Pelevin és mások műveiből.	a tér ábrázolása, az idő. <i>Etika:</i> a kapcsolatok világa; korunk erkölcsi kihívásai. <i>Idegen nyelv:</i> célnyelvi műveltség. <i>Mozgóképkultúra és médiaismeret:</i> kommunikáció, a média kifejezőeszközei. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> Hazánk és a nagyvilág a 20. század második felében. Változások a mindennapi életben.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Élethazugság, emberi méltóság, kiszolgáltatottság, ellenállás, önmegőrzés, posztmodernség, mágikus realizmus, abszurd irodalom, irodalmi Nobel-díjasok.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Irodalom és kultúra	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	Képregények, krimik és a számítógép világának ismerete.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az elektronikus tömegkommunikáció és az irodalom kölcsönhatása új jelenségeinek megismerése. Különböző világlátású művekben megjelenített témák, élethelyzetek, motívumok, formai megoldások közötti kapcsolódási pontok azonosítása, elhelyezése többféle értelmezési kontextusban. Igény és képesség erősítése az ízlés önálló fejlesztésére.	

	Igény erősítése a társadalmi, közösségi és egyéni konfliktusok hátterének megértésére, a morális gondolkodásra és ítéletalkotásra. A művészet kultúraalkotó szerepének megfigyelése. Más kultúrák megismerése iránti igény erősítése.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
A kultúra sokszínűsége – naplóirodalom, többnyelvű regények, digitális emlékezeti táruk (például a részben már megismertek: Digitális Irodalmi Akadémia, Magyar Elektronikus Könyvtár stb.). Összegző beszélgetések az irodalom értelméről. <i>A további szerzők, művek és műfajok ajánlásnak tekintendők.</i> Az irodalom határterületei – a képregények világa a kisgyermekkortól a felnőttkorig. A detektívtörténet jellemzői (kompozíció, nyelvezet stb.). A krimi irodalom klasszikusai (például Edgar Allen Poe, Sir Conan Doyle, Agatha Christie). Sherlock Holmes figurája – valóság, fikció, közönség viszonya. Egy klasszikus lektúrszerző: Rejtő Jenő (részletek műveiből). A sci-fi-, a vámpír- és a fantasy-irodalom (saját olvasmány- és filmélmények segítségével). Szappanoperák dramaturgiája. A <i>Dallastól</i> a <i>Barátok köztig</i>. Keresőrendszerek, keresőmotorok (Google stb.), okostelefonos alkalmazások mint az irodalom határterületeinek, hétköznapi létformáinak megtestesítői.	<i>Filozófia:</i> ismeretelmélet; tudományfilozófia. <i>Etika:</i> törvény és lelkiismeret. <i>Mozgókép-kultúra és médiaismeret:</i> a média kifejezőeszközei; a média társadalmi szerepe, használata. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> a Globalizálódó világ és Magyarország. Változások a mindennapi életben; pénzügyi és gazdasági kultúra.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Határterület, detektívtörténet, digitális emlékezeti tár, lektúr, sci-fi, vámpír- és fantasy-irodalom, szappanopera, az olvasás hatalma, keresőmotor.

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	A tanuló felismeri, és értő módon használja a tömegkommunikációs, illetve az audiovizuális, informatikai alapú szövegeket. Az értő, kritikus befogadáson kívül önálló szövegalkotás néhány publicisztikai, audiovizuális és informatikai hátterű műfajban, a képi elemek, lehetőségek és a szöveg összekapcsolásában rejlő közlési lehetőségek kihasználásával. Szövegelemzési, szövegértelmezési jártassággal rendelkezik a tanult leíró nyelvtani, szövegtani, jelentéstani, pragmatikai ismeretek alkalmazásában és az elemzést kiterjeszti a szépirodalmi szövegek mellett a szakmai-tudományos, publicisztikai, közéleti (audiovizuális, informatikai alapú) szövegek feldolgozására, értelmezésére is. A tanuló rendszeresen használja a könyvtárat, a különféle (pl. informatikai technológiákra épülő) információhordozókat, rendelkezik a képességgel, hogy kellő problémaérzékenységgel, kreativitással és önállósággal igazodjon el az információk világában; értelmesen és

	értékteremtően tudjon élni az önképzés lehetőségeivel. Bizonyítja különféle szövegek megértését a szöveg felépítésére, grammatikai jellemzőire, témahálózatra, tagolására irányuló elemzéssel. Képes olvasható, rendezett írásra. Szóbeli és írásbeli kommunikációs helyzetekben megválasztja a megfelelő hangnemet, nyelvváltozatot, stílusréteget. Alkalmazza a művelt köznyelv (regionális köznyelv), illetve a nyelvváltozatok nyelvhelyességi normáit, képes felismerni és értelmezni az attól eltérő nyelvváltozatokat. A hivatalos írásművek műfajaiban képes önálló szövegalkotásra (pl. önéletrajz, motivációs levél). Alkalmazza az idézés szabályait és etikai normáit. Bizonyítja a magyar nyelv rendszerének és történetének ismeretét, a grammatikai, szövegtani, jelentéstani, stilisztikai-retorikai, helyesírási jelenségek önálló fölismerését, a tanultak tudatos alkalmazását. Átfogó ismerettel bír a nyelv és társadalom viszonyáról, illetve a nyelvi állandóság és változás folyamatáról. Anyanyelvi műveltségének fontos összetevője a tájékozottság a magyar nyelv eredetéről, rokonságáról, történetének főbb korszakairól; a magyar nyelv és a magyar művelődés kapcsolatának tudatosítása. Képes memoriterek szöveghű tolmácsolására tudatos, kifejező szövegmondással. Képes szövegek kapcsolatainak és különbségeinek felismerésére, értelmezésére (pl. tematikus, motivikus kapcsolatok, utalások, nem irodalmi és irodalmi szövegek, tények és vélemények összevetése), e képességek alkalmazására elemző szóbeli és írásbeli műfajokban. Tudja alkalmazni a művek műfaji természetének, poétikai jellemzőinek megfelelő szövegfeldolgozási eljárásokat, megközelítési módokat. Fel tudja ismerni a szépirodalmi és nem szépirodalmi szövegekben megjelenített értékeket, erkölcsi kérdéseket, álláspontokat, motivációkat, magatartásformákat, képes ezek értelmezésére, önálló értékelésére. Képes erkölcsi kérdések, döntési helyzetek megnevezésére, példával történő bemutatására. Részt tud venni elemző beszélgetésekben, ennek tartalmához hozzájárul saját véleményével. Képes a felismert jelenségek értelmezésére, következtetések megfogalmazására. Tájékozott az olvasott, feldolgozott lírai alkotások különböző műfajaiban, poétikai megoldásaiban, kompozíciós eljárásaiban. Képes definíció, magyarázat, értekezés (kisértékezés) készítésére az olvasmányaival, a felvetett és tárgyalt problémákkal összefüggésben, maga is meg tud fogalmazni kérdéseket, problémákat. Képes az irodalmi művekben megjelenő álláspontok azonosítására, követésére, megvitatására, összehasonlítására, eltérő vélemények megértésére, újrafogalmazására. Képes tudásanyagának többféle szempontot követő megfogalmazására írásban a magyar és a világirodalom kiemelkedő alkotóiról. Meggyőzően be tudja mutatni a tanult irodalomtörténeti korszakok és stílusirányzatok sajátosságait. Képes a feldolgozott epikai, lírai és drámai művek jelentésének, erkölcsi tartalmának tárgyszerű ismertetésére. Be tud mutatni műveket, alkotókat a 20. század magyar és

	világirodalmából, továbbá a kortárs irodalomból. Írásban és szóban egyaránt bizonyítani tudja alkotói pályaképek ismeretét az alkotói életút jelentős tényeinek, a művek tematikai, formabeli változatosságának bemutatásával. Felismeri különböző alkotók hatását az irodalmi hagyományban, ezzel összefüggésben képes művek közötti kapcsolatok, témák fölismerésére és értékelésére, az evokáció, az allúzió, a parafrázis, a palimpszeszt, vagyis az intertextualitás példáinak bemutatására. Képes különböző korokban keletkezett alkotások tematikai, poétikai szempontú értelmezésére, összevetésére. Olvasottsága kiterjed az online médiára és a populáris regiszter jegyében született internetes és nyomtatott sajtóra, alkotásokra is. Tisztában van azzal, hogy az irodalmi művek a modernségben elsősorban nyelvi képződmények („fikciók”), amelyek grammatikai-poétikai összetettségük minőségétől függően fejtenek ki esztétikai hatást, hoznak létre örömezt a lélekben. Nem idegenkedik saját, kreatív vagy funkcionális szövegek létrehozásától, sőt, örömmel végez ilyen tevékenységet. Szívesen jár színházba, moziba, kiállításra, hangversenyre, jó ízléssel választ a klasszikus és kortárs drámairodalom elérhető előadásaiból, illetve filmes adaptációiból, egyéb művészeti alkotásaiból.

7.8. Ének-zene emelt óraszámú kerettanterv 1–8. évfolyam számára

Tartalom:

- Kerettanterv az 1-4. évfolyam számára
- Kerettanterv az 5-8. évfolyam számára

ÉNEK-ZENE

1–4. évfolyam emelt szint

A zenei nevelés általános és legfőbb célja az érzelmi, értelmi és jellemnevelés, az igényes zene felmutatása és megszerettetése, kulcsot adva a tanulóknak az éneklésen, zenélésen keresztül történő megismeréshez, megértéshez. A közös éneklés, muzsikálás élményének megteremtésén túl, amely révén megvalósul a befogadás és az önkifejezés, valamint az egymásra figyelés harmóniája, hangsúlyt kap a közvetlen cselekvés, alkotás folyamata, mely színesíti a fantáziát, formálja az ízlést.

A zenei jelrendszerek megismerése és alkalmazása a zene megértését, befogadását segíti. A magyar népzene, a nemzeti hagyományok, a zenetörténeti korszakok legfontosabb jellemzőinek megismerésén keresztül önálló zenei világkép alakul ki, fejlődik a kritikai képesség, a nemzeti identitástudat.

Az emelt szintű ének-zene kerettanterv az általános ének-zenei fejlesztési feladatokat a Nemzeti alaptantervben foglalt célok továbbfejlesztésével éri el. Kodály Zoltán pedagógiai elvei alapján a teljes személyiség fejlesztését a mindennapos ének-zenei tevékenységen keresztül valósítja meg.

Fejlesztő hatása hozzájárul a harmonikus, esztétikai igényességre törekvő, társas kapcsolataiban együttműködő és nyitott személyiség neveléséhez. Igényességre, a nemzedékek közötti párbeszédre, értékálló és a kor igényeit is figyelembe vevő attitűd kialakítására törekszik. Teret biztosít a nemzeti hagyományok ápolásának, kapcsolatot teremt a társzművészetekkel és más tudományterületekkel. Tudományosan igazolt transzferhatása által elősegíti a tanulási folyamat eredményességét.

A kerettanterv kiemelt célja, hogy a tanulók a mindennapos művészeti, ének-zenei nevelés élmény- és ismeretanyaga birtokában az átlagosnál magasabb zenei műveltséggel rendelkezzenek, szociális, közösségi, esztétikai, erkölcsi és intellektuális értékrendjük gazdagodjék, személyiségük teljesebbé, harmonikusabbá váljék.

Az emelt szintű ének-zene kerettanterv fejlesztő munkájának várt eredménye:

- Magasabb szintű jártasság az éneklésben, a halláskészség kialakításában.
- A zenei írás-olvasás készségszintre fejlesztése a zenei reprodukciós képesség terén.
- A zeneértő és -érző képesség fejlesztésében a zenei stílusjegyek korokra jellemző, biztonságos felismerése, meghatározása és alkalmazása a zenei előadásban.
- Az énekkari munka a fejlesztő tevékenység szerves része. Az 1–2. évfolyam a többszólamú éneklés fokozatos bevezetésével készíti fel a tanulókat a magasabb évfolyamokban kiteljesedő kóruséneklés megismerésére és elsajátítására.
- Az emelt szintű ének-zene órai furulyatanítás alkalmazása elősegíti a tanult énekes relációk biztos gyakorlását. Általa egyszerű eszközt kaphatnak kezükbe a tanulók a megismert dallami fordulatok, dallamok biztosabb elsajátításához, különösen az alapozás során.

A heti öt- (évi 180) órás időkerettel rendelkező ének-zene tantárgy óraszámába, a jogszabályban foglaltaknak megfelelően, az énekkari vagy a kórusfoglalkozás összesen heti egy óra erejéig beszámítható. Ennek megfelelően a kerettanterv valamennyi évfolyamon heti négy- (évi 144) órás időkerettel lett beállítva, melyből az előírt tartalmak a tantárgyak számára rendelkezésre álló időkeret kilencven százalékát fedik le. Mindez évi 14 óra szabad időkeretet biztosít a tantárgy óraszámán belül a pedagógusnak, melyet a helyi igényeknek megfelelően, a kerettanterven kívüli tantárgyi tartalommal tölthet meg.

A táblázatokban két évre vonatkozó órakeretek vannak feltüntetve, melyek a különböző tevékenységek egymáshoz viszonyított arányát jelölik. A feltüntetett tematikai

egységek és a közműveltségi tartalmak az oktatás gyakorlatában átfedik egymást. A tagolás a Nemzeti alaptanterv fejlesztési feladatai alapján készült, a rendezett áttekinthetőséget szolgálja. A fejlesztési célok a tanítás során mindig az előző ismeretanyagra, elért fejlesztésre építve, komplex módon jelennek meg.

1. Zenei reprodukció

1.1. Éneklés

- Az énekórai műhelymunkát kórus egészíti ki, amely közösségformáló erőt képvisel. Cél, hogy a kóruséneklés öröme a tanulók az ünnepi alkalmak és hétköznapi számos területén (ünnepségeken, nemzeti ünnepeken, hangversenyeken, kórusversenyeken, fesztiválokon való részvétel alkalmával, kirándulásokon, baráti összejöveteleken, közösségi alkalmakon) megoszthassák egymással és másokkal.
- A szép kórushangzás és a tiszta intonáció eléréséhez a kóruspróbák, énekórák elején elegendő idő biztosítása szükséges a beéneklésre és hallásfejlesztésre, továbbá törekedni kell a próbafolyamat, illetve órák egészét átszövő folyamatos hangképzésre. Elvárás, hogy a kórus repertoárja a népdaloktól, gregorián énekektől napjaink zenéjéig minden stíluskorszakot felöleljen. A műsorválasztásban néhány igényes jazz vagy populáris darab mellett formabontó, újszerű művek is helyet kaphatnak. A műveket az igényes előadásra törekedve, a tanulók képességei szerint szükséges megválasztani.

1.2. Generatív (önállóan és/vagy csoportosan alkotó), kreatív zenei tevékenység

A generatív – létrehozó, alkotó – készségek és képességek fejlesztésének célja, hogy a tanulók a megszerzett zenei tapasztalatokat alkalmazni tudják, és képesek legyenek azokkal újat alkotni. A generatív tevékenységek, amelyek a kreativitás fejlesztése szempontjából nélkülözhetetlenek, fejlesztik a tanulók zenei érzékét, zeneértését és összpontosító képességét. Segítik a zene elemeinek önálló, magabiztos és helyes használatát, fejlesztik az önkifejező-képességet, kreativitást és zenei fantáziát.

A generatív zenei tevékenységek a tanítás legkülönbözőbb témáihoz és fázisaihoz kapcsolódhatnak, bennük a játékos alkotói munka öröme érvényesül. A generatív tevékenységet mindenkor megelőzi a zenei alkotóelemek vagy egy adott zenei stílushoz kapcsolódó zenei jelenségek megismerése.

A Nemzeti alaptantervben megfogalmazott 1.3. számú *Felismerő kottaolvasás* fejlesztési feladat emelt szinten kibővített cél- és feladatrendszerrel szerepel. A zeneelméleti ismeretek felsorolása is ebben a fejezetben kap helyet.

1.3. Zenei írás-olvasás, zeneelméleti ismeretek

A zenei olvasás és írás a zene értésének eszköze, általa olyan kódrendszer kulcsát kaphatják meg a tanulók, amely segíti őket abban, hogy eligazodjanak a zenei tartalmakban. A zenével való ismerkedés kezdeti szakaszában, de az önálló zenélésben is nélkülözhetetlen eszköz.

A kottaolvasás nem cél, hanem eszköz az iskolai zenetanulás folyamatában. A kottaolvasáshoz kapcsolódó zenei ismeretek tanítása mindig az énekléshez és a hangzó zenei anyaghoz kapcsolódóan történik. A dalokból, zeneművekből vett zenei fordulatok szolgálnak a ritmikai, metrikai és dallami elemek tudatosítására, a szerkezeti felépítés megismerése pedig segít a formaérzék fejlesztésében.

2. Zenei befogadás

2.1. A befogadói kompetenciák fejlesztése

A befogadói kompetencia fejlesztése kezdetben a figyelem készségének kialakítása és időtartamának növelése felé irányul. Alsó tagozatban a gyermek játékos tevékenység során képes leginkább elmélyült figyelemre, ezért az alsóbb évfolyamokon a mozgás és az éneklés

szorosan összekapcsolódik. A mozgás lehetőséget ad a zenei jelenségek megéreztetésére és megértésére, a zenei készségek elmélyítésére.

A zeneművek zenei és zenén kívüli tartalmának, üzenetének megértéséhez szükség van a zenei élmények rendszeres biztosítására: minden órán szerepeljen zenehallgatás, amely az élmény (örömszerző) funkción túl alapját adja a generatív készségek formálódásának is, hiszen a generativitás sokrétű zenei élményből fejlődik ki.

A zenehallgatási anyag értő befogadását segíti az adekvát befogadói attitűd kialakítása, azaz a hallgatott zene funkciójához, stílusához és műfajához megfelelő közelítés. Lényeges, hogy a tanulók a zene különböző megnyilvánulásaihoz az annak leginkább megfelelő befogadói magatartással viszonyuljanak.

A befogadói kompetencia fejlesztését segíti elő a zenében rejlő gesztusok, karakterek, érzelmek, hangulatok érzékelésének és átérzésének képessége, valamint a biztos és differenciált hallási képesség és a zenei memória.

A zeneelméleti és zenetörténeti ismeretek minden esetben a zenei befogadást segítik. Az elméleti és a lexikális adatoknak a kiválasztott műhöz kell kapcsolódniuk. A lényegláttatásnak és az életszerűségnek minden esetben kulcsszerepet kell kapnia. Egy szerzői életrajz ismertetésében főképp a szerző személyiségének bemutatása, művészi és emberi élethelyzeteinek, a környezetével való kapcsolatának, sorsfordulatainak átéreztetése szerepeljen. A formai, harmóniai és egyéb zeneelméleti ismeretek a zenei érzetekhez kapcsolódva segítsék a zenei jelenségek megértését.

2.2. Zenehallgatás

A rendszeres és figyelmes zenehallgatással a tanulók zene iránti fogékonyságát és zenei ízlését formálják.

Az első négy évfolyamon, az életkori sajátosságok figyelembevételével, a zenehallgatási anyag a zenei stílusok és műfajok teljes spektrumából válogat. A felső tagozatos évfolyamokon kronologikus rendszerezés érvényesül. Zenehallgatásnál – figyelve a ma felnövő generációk vizuális igényére – törekedni kell a DVD-n, interneten elérhető koncertfelvételek bemutatására is.

Az iskolai zenehallgatás mellett keresni kell a lehetőséget az élő zenehallgatásra, a rendszeres hangverseny-látogatásra, és ösztönözni kell a tanulókat énekar(ok)ban és más önszerveződő zenei együttesekben való részvételre, zenei információk gyűjtésére. Fontos, hogy a hangverseny-látogatás legyen előkészített, és kövesse azt az élmények feldolgozása. Az ilyenformán átélt élmények maradandóak és életre szólóak. A legkiválóbb lehetőség az, ha az iskolai kórossal vagy osztállyal hangversenyeken szerepelnek a tanulók. Így a zenélés felemelő érzésén túl, tapasztalatokat szerezhetnek a hangverseny rendezéséről, lebonyolításáról is.

Az 1–4. évfolyamok feladata, hogy megalapozzák az énekes központú zenei nevelést, segítsék kialakítani a zene megszerettetéséhez és az egyes zeneművek élményt nyújtó megismeréséhez vezető utat. A mozgással, tánccal, játékkal egybekötött csoportos éneklés, a közös muzsikálás az egymásra figyelés és a közösségformálás rendkívüli lehetőségét biztosítja. Ebben az oktatási periódusban történik az egy- és többszólamú éneklési kultúra megalapozása, a helyes testtartás és légzés, a jó fizikai állóképesség kialakítása, illetve erősítése. A ritmusjátékok, az énekléshez kapcsolódó különféle mozgások gyorsan és látványosan segítik az esztétikus, jól koordinált mozgást. A zenei emlékezet, a belső hallás fejlesztése, a zenei ismeretek elsajátítása megteremti a játékos alkotás, a zenei improvizáció feltételeit. A testhangszerek, ritmushangszerek/hangszerek használata fejleszti a hangszínhallást, figyelemre, koncentrációra nevel. A zenehallgatás az auditív befogadás fejlesztésének eszköze, és a gyermeki élményvilág fontos része. A néphagyományok, népszokások a zenei anyanyelv megismerésében, a nemzeti azonosságtudat megalapozásában

töltenek be szerepet.

A gyermekek csoport előtti éneklése, hangszeres előadása módot ad az egyéni készségek kibontakoztatására, a helyes önértékelés kialakítására és a kiemelkedő adottságú gyermekek fejlesztésére. Az emelt szintű képzési forma lehetőséget biztosít arra, hogy a zenei írás-olvasás kiemelt szerepet kapjon.

Az 5–8. évfolyamokon az éneklés tisztasága, kifejezőereje, a zenei stílusnak megfelelő előadásmód, a kommunikatív muzikalitás kialakítása kerül a fejlesztés középpontjába. Megváltozik a fejlesztési feladatok szerkezete. Az éneklésre fordítható időkeret és az elméleti ismeretanyag a 7–8. évfolyamok felé haladva folyamatosan csökken, a befogadói kompetenciák fejlesztésére és a zenehallgatásra, zeneművek megismerésére fordítható idő növekszik. A magyar és más népek zenéje továbbra is jelen van az énekes anyagban, azonban a hangsúly folyamatosan eltolódik a műzenei szemelvények irányába. Elsődleges cél a stílusok jellegzetességeinek megismertetése, szerkesztésmódok, formai megoldások, egy-egy zeneszerzőre jellemző alkotói sajátosságok bemutatása.

A 7. és 8. évfolyamon a populáris zene szemelvényei is megjelenhetnek a tananyagban. Ezek elemzéskor fontos rámutatni a nép- és műzene stílári és formai hatásaira. A zenei nevelés célja átalakul, megjelenik a zene önálló értelmezésének segítése is. Cél, hogy a tanulók a zenei műalkotások megismerése révén helyesen tájékozódjanak korunk kulturális sokszínűségében, értelmezni tudják a zene különféle funkcióit, valamint a médiában és a filmművészetben betöltött szerepét. Elvárás, hogy zenei dokumentumok gyűjtésével fejlődjen rendszerezési és feldolgozási készségük, képesek legyenek önálló vélemény, értékelés megfogalmazására.

Általánosságban véve: a Nemzeti alaptantervben megfogalmazott fejlesztési követelmények alapján minden órának része az *éneklés*, a *zenei írás és olvasás*, a zenei *generatív készségek* fejlesztése és fenntartása, valamint a *zenehallgatás* kapcsán nyert zenei ismeretek, kompetenciák, az esztétikai fogékonyság bővítése.

Az *éneke-zene* tantárgy a Nemzeti alaptantervben meghatározott fejlesztési területek, nevelési célok közül az alábbiak megvalósításához járul hozzá hatékonyan:

- erkölcsi nevelés (az emberi kapcsolatok szabályainak elfogadása és a cselekvés mércéjévé tétele);
- nemzeti öntudat, hazafias nevelés (hagyományok, ünnepek, szokások ismerete, különböző kultúrákkal való ismerkedés és azok tisztelete);
- állampolgárságra és demokráciára nevelés (önmaguk elhelyezése a közösségben, a szabályok fontosságának megértése, a tanuló társak, a szűkebb-tágabb közösség önkéntes aktivitással történő segítése);
- az önismeret és társas kultúra fejlesztése (kommunikációs képességek, a társakkal való együttműködés képessége, a mások iránt érzett felelősség és empátia);
- testi és lelki egészségre nevelés (kiegyensúlyozott és harmonikus személyiség fejlesztése, a mozgással erősített testtudat, érzelmi intelligencia);
- médiatudatosságra nevelés (választékkosság, fejlett ízlésvilághoz tartozó szelekciós képesség, motiváció az értékes médiatartalmak befogadására).

A *kulcskompetenciák* fejlesztésében az éneke-zene tárgy az alábbiakhoz járul hozzá a maga eszközeivel:

- esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőkészség;
- anyanyelvi kommunikáció;
- idegen nyelvi kommunikáció;
- matematikai kompetencia;
- digitális kompetencia;
- szociális és állampolgári kompetencia;
- kezdeményezőképeség és vállalkozói kompetencia;

- a hatékony, önálló tanulás.

Tárgyi feltételek:

- jól szellőztethető és elsötétíthető, mozgásra is alkalmas szaktanterem;
- kóruspróbák szervezéséhez mobilizálható asztalok és székek;
- karnagyi kottapult;
- kórusdobogó;
- hangjegyírásra alkalmas ötvonalas tábla;
- pianínó vagy zongora;
- furulyák;
- ritmushangszerek;
- hangvilla;
- metronóm;
- kották, szakkönyvek, tankönyvek és hanghordozók tárolására alkalmas bútorzat;
- HIFI-berendezés;
- számítógép internet-hozzáféréssel, hangfalakkal és projektorral;
- zenehallgatáshoz szükséges hang- és képanyagok (CD, DVD);
- kottaanyag;
- sokszorosító eszközök.

1–2. évfolyam

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Zenei reprodukció – Éneklés	Órakeret 130 óra
Előzetes tudás	Legalább 10-15 népi énekes játék, gyermekdal, mondóka ismerete. Gyermekvers kifejező előadása. Jó éneklési készség az életkornak megfelelő hangmagasságban és hangterjedelemben (c'–c''), pontos hangátvétellel.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az egy- és többszólamú éneklési készség fejlesztése c'– d'' hangterjedelemben. Alapvető fejlesztési cél a dalok szövegtartalmát kifejező megszólaltatása, a szép éneklés, egységes hangzás kialakítása helyes légzéssel és artikulációval, pontos dalkezdéssel és zárással. A népzenei anyag, a népi gyermekjátékok és a gyermekdalok megszólaltatása mozgással, néptáncal, valamint szabad mozgásos improvizációval. Többszólamú művek énekeltetése. Hangszeres kíséret alkalmazása a zenei anyag megszólaltatásában.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
ÉNEKLÉSI KÉSZSÉG FEJLESZTÉSE: Megfelelő testtartás, helyes légzés és artikuláció, érthető szövegmondás. Homogén hangzás kialakítása, tiszta intonáció. Kifejező előadásmód, helyes frazeálás. Dalkezdés megadott hangról és tempóban, pontos indítással. Beéneklő gyakorlatok az óra eleji ismétlés, az alkalmazó rögzítés		<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> gyermekversek, szókincsbővítés, érthető szövegejtés, helyes artikuláció.

anyagához kapcsolódóan. Éneklés c' – d'' hangterjedelemben, egyenletes tempóban. <i>Többszólamú éneklési készség fejlesztése:</i> A többszólamú éneklés kezdetei: második szólamként tartott hang éneklése, kérdés-felelet játékok, dallamosztinátók, ritmusosztinátók, hangszeres kíséret, kánonok, egyszerű biciniumok, quodlibetek stb. Bevezetés az iskolai kóruséneklésbe. A DALTANÍTÁS MÓDSZEREI: Hallás utáni daltanítás. Daltanítás jelrendszerről. ZENEI ANYAG: Legalább 100 dallam éneklése emlékeztetőből, pontos intonációval csoportosan és egyénileg is. Az éneklést sok mozgás, játék, néptánc és szabad mozgásos improvizáció kíséri. <i>Népi gyermekjátékok:</i> Mondókák, kiolvasók, csujogatók, sétálók, szerepváltó és párcserélő körjátékok, leánykérő játékok, hidas játékok, különféle vonulások stb. bi-, tri-, tetra- pentaton, illetve bi-, tri-, tetra-, penta- hexachord hangkészlettel. <i>Magyar népdalok:</i> Névnapi köszöntők, csúfolódók, tréfás dalok, párosítók stb. pentaton, pentachord, hexachord hangkészlettel. <i>Megzenésített versek, megszövegesített olvasógyakorlatok, illetve biciniumok, népdalfeldolgozások:</i> Kodály Zoltán: Kis emberek dalai, Bicinia Hungarica I–IV., valamint Bárdos Lajos, Járdányi Pál, Ádám Jenő, Szőnyi Erzsébet, Kerényi György, Papp Lajos stb. művei. <i>Más népek dalai az alábbi kiadványok alapján:</i> Forrai Katalin: Szomszéd népek dalai Forrai Katalin: Európai gyermekdalok I–II. <i>Olvasógyakorlatok, intonációs gyakorlatok az alábbi kiadványok alapján:</i> Kodály Zoltán: 333 olvasógyakorlat Kodály Zoltán: Ötfokú zene I–II. Kodály: Énekeljünk tisztán! Kodály: 24 kis kánon a fekete billentyűkön	<i>Matematika:</i> páros számok. <i>Erkölcstan:</i> szabálytudat erősítése. <i>Környezetismeret:</i> környezetünk, állatok, növények a gyermekdalokban, népdalokban. <i>Dráma és tánc:</i> népi gyermekjátékok, szerepjátékok, népdal és néptánc kapcsolata. <i>Vizuális kultúra:</i> térérzékelés, a népi tárgykultúra. <i>Testnevelés és sport:</i> mozgás, tánc, játék, mozgáskoordináció.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Testtartás, légzés, artikuláció, frazeálás, intonáció, beéneklés. Gyors-lassú, halk-hangos, magas-mély, kérdés-felelet, kezdőhang-záróhang ellentétpárok. Gyermekdal, népdal, quodlibet, kánon, bicinium, olvasógyakorlat. Egyenletes mérő, tempó. Hangmagasság, dallam, dallamfordulat, dallamrajz, motívum, dallamsor, kíséret, osztinátó, alsó szólam, felső szólam.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Zenei reprodukció – Generatív (önállóan és/vagy csoportosan alkotó), kreatív zenei tevékenység	Órakeret 35 óra
Előzetes tudás	Kisgyermekkor zenei élményanyag. Népi mondókák, gyermekjátékok, gyermekversek. Ehhez kapcsolódó (testi) nagymozgások, hangutánzó dallam és ritmusmotívumok.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Koordinált ritmikus mozgás, térérzékelés, egyenletes mérő, tempóváltozások érzékelése és reprodukciója, metrikus és kis formai egységek érzete. Énekes és ritmikus improvizációs feladatok önálló és csoportos megvalósítása. Dallammotívum-variációk és ritmusvariációk megszólaltatása. Ritmus- és dallamhangszeres, mozgás-improvizációs készségek kialakítása. A belső hallás fejlesztése. A zene és a szöveg, a zene és a mozgás, a zenei és a képi kifejezés összekapcsolása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSFEJLESZTÉS: Koordinált ritmikus mozgás, térérzékelés fejlesztése. Egyenletes mérőütés alkalmazása. Tempóváltozások érzékelése és reprodukciója. Metrikus és kisebb formai egységek érzékelése. Játékos feladatok megoldása tanult ritmusokkal és hangokkal. Egyszerű tánclépések (kilépések, kijárások), a ritmus változatos megszólaltatása (kéz és láb által). Motorikus képességek fejlesztése és az ütemhangsúly érzékeltetése változatos mozgással és ütemezéssel. Hangrelációk érzékeltetése nagymozgással, reláció térbeli mutatójával, kézzel. GENERATIVITÁS FEJLESZTÉSE: Motívumokhoz, dallamsorokhoz kapcsolódó azonosságok, hasonlóságok, különbözőségek, ismétlődés, variáció (ritmikai, tempóbeli, dinamikai, dallami, karakterbeli) megfigyeltetése és tudatosítása. Kérdés-felelet, valamint dallami párbeszéd alkotása pentaton, pentachord, hexachord és diatonikus fordulatokkal (szolmizálva is), dallami kiegészítés. Megadott szövegekre (pl. versek) ritmus és dallam rögtönzése. Megadott dallamokhoz variációk fűzése. Képekhez dallam és ritmus társítása. HALLÁSFEJLESZTÉS: Hangrelációk érzékelése és megjelenítése. Ellentétpárok, pl. csend és hang, beszéd és énekhang, hangos és halk, mély és magas, rövid és hosszú érzékelése és reprodukciója. A tanult dalokból a dallam kiemelésének képessége: – két-, három- és négyfokú dallamfordulatok: s-m; s-l; l-s-m; s-		<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> gyermekversek, szókincsbővítés. <i>Matematika:</i> relációk, kisebb-nagyobb, pótlás. <i>Vizuális kultúra:</i> ritmus a vizuális kultúrában. <i>Testnevelés és sport:</i> mozgás, tánc, játék, mozgáskoordináció, mozgásimprovizáció.

m-d; m-r-d; r-d-l; m-r-d-l; d-s,-l; d'-s. – ötfokú dallamfordulatok: lá-pentaton (s-m-r-d-l), dó-pentaton (l-s-m-r-d), lefutó dó-pentachord (s-f-m-r-d), illetve lefutó lá-pentachord (m-r-d-t,-l). – hexachord hangsor. Átmenet nélküli vagy átmenettel történő dinamikai változások (forte, piano, crescendo, decrescendo) érzékeltetése kreatív gyakorlatokkal. Belső hallást fejlesztő énekes gyakorlatok: dallambújtatás, dallamelvonás, dalfelismerés kézjelről, kézvonalrendszerről stb. ZENEI MEMÓRIA FEJLESZTÉSE: Játékos memóriagyakorlatok megadott ritmus- és dallamfordulatokkal. RITMIKAI KÉSZSÉG FEJLESZTÉSE: Egyenletes mérő és dalritmus együttes hangoztatása (nagy testi mozgással, testhangszerekkel, ritmushangszerekkel). Énekléssel megismert ritmusok, ritmusképletek hangoztatása ritmusnevekkel, testhangszerekkel és ritmushangszerekkel. Ritmososztinató, ritmusolvasás, ritmusfelelgetés, ritmuspótlás, ritmuslánc, ritmusmemoriter. Többszólamú ritmusimprovizáció. Komplex mozgásfejlesztés egyszerű tánclépésekkel (kilépések, kijárások), a ritmus változatos megszólaltatásával (nagy mozgásokkal). Ütemhangsúly érzékeltetése ütemezéssel. Gyors, lassú és tempóváltás érzékeltetése.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Egyenletes mérő, tempó, ütem, ritmus. Hangmagasság, dallam, dallamfordulat, dallamrajz, motívum, dallamsor, kíséret. Belső hallás. Azonosság, hasonlóság, különbözőség, ismétlés, variáció, rögtönzés, osztinató.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Zenei reprodukció – Zenei írás-olvasás, zeneelméleti ismeretek	Órakeret 46 óra
Előzetes tudás	Éneklési készség és a hallás utáni daltanulás képessége. 10-15 dalból (énekes játékból) álló repertoár ismerete. Az egyenletes mérőre járás képessége, a magas és mély, valamint a rövid és hosszú hang képzetének megléte.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Hallás után és jelrendszerről történő daltanulás. A hang szolmizációs elnevezése, a kézjel használata. A zeneelméleti ismeretek bővítése. Grafikus notáció, ötvonalas rendszer használatának gyakorlása. A tanult dalok, gyakorlatok megszólaltatása „C” szoprán furulyán.	

Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
A zeneelméleti ismeretek megszerzése az előkészítés – tudatosítás – gyakorlás/alkalmazás hármas egységében történik. <i>Grafikus notáció:</i> A test- és ritmushangszerek dinamikájának (erősebb-halkabb reláció, a hang kicsengése, elhalása), a hangok megszólalási gyakoriságának (egyenletesség, sűrűsödés, ritkulás), a hangszín, a hangzás (pl. gömbszerű kiterjedés) jelekkel (pont, vonal, folt) történő ábrázolása. Ritmikai elemek, metrum: Mérőütés. A mérő és ritmus megkülönböztetése. A tanult dalokból, dalrészletekből, versekből a tanulandó ritmus kiemelése. Ritmikai elemek elnevezése, gyakorlóneve és jele: negyedérték (tá) és negyed szünet (szün), nyolcadpár (ti-ti), önálló nyolcadérték (ti) és szünete (szü), szinkópa, félérték (tá-á) és félértékű szünet (szü-ün), pontozott fél (tá-á-á) és pontozott fél szünetértéke (szü-ü-ün), egész érték (tá-á-á-á) és egész értékű szünet (szü-ü-ü-ün). A hangsúlyos és hangsúlytalan ütemegységek megkülönböztetése. Ütem, ütemmutató, ütemvonal, ismétlőjel, záróvonal. Ütemmutatók, ütemfajták: 2/4, 3/4 és 4/4. Dallami elemek: Szolmizációs hangok: d'-t-l-s-f-m-r-d-t,-l,-s. A szolmizációs hangok kézjele, betűjele, a hangjegyek elhelyezése az ötvonalas rendszerben (kézvonalrendszeren is). Abszolút hangok (ábécés hangok) elhelyezése az ötvonalas rendszerben. A vonalrendszer megismertetése: öt vonal, négy vonalköz, pótvonalak. Hangjegyszár irányának megfigyeltetése, a notáció helyes alkalmazása. Lépés és ugrás megkülönböztetése. <i>Zeneelméleti ismeretek:</i> Violinkulcs. Abszolút nevek (ábécés nevek): g-e'', valamint fisz, cisz, gisz és bé. Módosítójelek: kereszt, bé és feloldójel. A hangköz fogalma t1, t8, k2, n2 hangközök éneklése, felismerése, építése. A C-dó, F-dó és G-dó használata. Hangsorok: pentaton, pentachord és hexachord. <i>Zenei írás-olvasás:</i> a tanult zenei elemek felhasználásával. A tanult dallam felismerése kottaképről. Kottaolvasás (betűkottás és ötvonalas) belső hallás segítségével, majd éneklés szolmizálva, illetve abszolút nevekkal. Énekelt vagy hangszeren megszólaltatott motívumok, dallamsorok lejegyzése betűkottával, illetve a vonalrendszerbe hangjegyekkel.	<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> jelek és jelrendszerek ismerete. <i>Vizuális kultúra:</i> jelek, jelzések értelmezése.

<i>Furulyázás:</i> A furulya hangszer részei, hangindítás, hangok fogásai. Az ábécés nevek megismerése után tanult dalok, gyakorlatok megszólaltatása „C” szoprán furulyán, helyes technikával csoportosan és egyénileg is, F-dóban, G-dóban és C-dóban.		
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Ritmus, ritmusképlet, szünet. Mérőütés, ütem, ütemmutató, 2/4, 3/4 és 4/4, ütemvonal, ismétlőjel, záróvonal. Vonalrendszer, vonal, vonalköz, pótvonal. Szolmizációs név, kézjel, betűjel, hangjegy, hangjegy szára, notáció. Violinkulcs, abszolút név. Kereszt, bé, feloldójel. t1, t8, k2, n2. C-dó, F-dó, G-dó. Pentaton, pentachord és hexachord. Furulya.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Zenei befogadás – A befogadói kompetenciák fejlesztése	Órakeret 23 óra
Előzetes tudás	Akusztikus tapasztalatok a környezet zörejeiről, hangjairól, emberi hangokról. Hallás utáni tájékozódás térben: irány és távolság megnevezése. Zenehallgatási élmények korai gyermekkorából.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A zenehallgatásra irányuló figyelem, a koncentráció képességének kialakítása, a zenei emlékezet, a zenei fantázia fejlesztése. A hangszínhallás és a többszólamú hallási készség és formaérzék fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A FIGYELEM KÉPESSÉGÉNEK FEJLESZTÉSE: Kezdés és befejezés megfigyelése és érzékelése a szabad mozgásban. Különböző tempójú, táncos karakterű klasszikus zenedarabokhoz tánc vagy szabad mozgás rögtönzése. Dinamikai ellentétpárok, hirtelen hangerőváltás megkülönböztetése, fokozatos dinamikai erősödés és halkítás megfigyeltetése és reprodukálása játékos feladatokkal. Tempókülönbségek és tempóváltások megfigyelése, összehasonlítása és reprodukciója. A figyelem időtartamának folyamatos növelése. A HANGSZÍNHALLÁS ÉS A TÖBBSZÓLAMÚ HALLÁS FEJLESZTÉSE: Természetünk és környezetünk hangjainak felismerése. Az emberi hang magasságának (magas, mély) és hangszínének (gyermek, női és férfi) megkülönböztetése. Szóló és kórus, szólóhangszer és zenekar hangzásának megkülönböztetése. Gyermekkórus, női kar, férfikar, vegyes kar hangszínének megkülönböztetése.		<i>Erkölcstan:</i> (türelem, tolerancia). <i>Környezetismeret:</i> természetünk és környezetünk hangjai, hangutánzás. <i>Dráma és tánc:</i> dalszövegekhez kapcsolódó dramatizált előadás, szabad mozgásos improvizáció. <i>Vizuális kultúra:</i> élmények vizuális megjelenítése.

Az élő zene és a gépzene hangzásának megkülönböztetése. A hangvilla hangja. A hangszerek hangjának felismerése: furulya, citera, zongora, hegedű, mélyhegedű, gordonka (cselló), nagybőgő, fuvola, gitár, dob, triangulum, réztányér. Ritmushangszerek kezelése. Tanult dalok felismerése különböző hangszerek megszólaltatásában. INTELLEKTUÁLIS MUNKA: A formaérzék fejlesztése, zenei elemzés a következő fogalmak használatával: azonosság (ismétlés/visszatérés), hasonlóság (variáció) és különbözőség. Egyszerű forma ábrázolása formaképlettel vagy rajzzal. Különböző karakterek zenei ábrázolásának megfigyelése és magyarázata. Ellentétpárok felismerése: staccato-legato, forte-piano, egyszólamú-többszólamú, szóló-együttes. A dalok szövegének értelmezése, a dalszövegekhez vagy zeneművekhez kapcsolódó dramatizált előadás (drámajáték, báb). A zene keltette gondolatok vizuális megjelenítése (festés, formázás). NÉPZENE: Egyszerű népi hangszerek (dobok, sípok, húros hangszerek) készítése. Néptáncdialektusok.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Kezds, befejezés, hangerő, hangerőváltozás, tempó, tempóváltás. Ellentétpárok: staccato-legato, forte-piano, egyszólamú-többszólamú, szóló-kórus, szólóhangszer-zenekar. Azonosság (ismétlés/visszatérés), hasonlóság (variáció), különbözőség. Hangszerek: furulya, citera, zongora, hegedű, mélyhegedű, gordonka (cselló), nagybőgő, fuvola, gitár, dob, triangulum, réztányér. Hangvilla. Gyermekkar, nőikar, férfikar, vegyeskar. Népzene – néptánc.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Zenei befogadás – Zenehallgatás	Órakeret 26 óra
Előzetes tudás	Befogadói kompetenciák a korosztálynak és az átélt zenei élményeknek megfelelően.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Zeneművek jellegének, karakterének megkülönböztetése az ismétlődő zenehallgatások során. Esztétikai és érzelmi kompetencia fejlesztése a tanult énekes anyag segítségével, valamint azok vokális és hangszeres feldolgozásainak megismerésével. Az életkornak megfelelő zeneművek meghallgatása élményszerű előadásban, figyelve a műfaji és stílusbeli sokszínűsége. Cselekményes és programzene feldolgozása, a szereplők jellemének zenei eszközökkel történő azonosítása.	

Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
ZENEHALLGATÁSI ANYAG Az osztály énekes és generatív tevékenységeihez, valamint a befogadói kompetenciák fejlesztéséhez kapcsolódóan. <i>Természetünk és környezetünk hangjai, benyomások a zenéről:</i> csend és hang/zaj/zörej, beszéd és ének, gyors-lassú, hangos-halk, magas-mély stb. <i>Népzene:</i> A tanult magyar gyermekdalok, népdalok eredeti felvételekről, illetve kortárs népzenei művek, gyermekek előadásában (pl. regölés, galgamácsai gyermeklakodalmas), más népek zenéi. Népdalok feldolgozásai (válogatás Bartók Béla: Gyermeknek című sorozatából, Kodály Zoltán és Bárdos Lajos gyermekkaraiból, biciniumaiból). <i>Cselekményes zene, programzene</i> (DVD-, illetve videofelvételekről): Csajkovszkij, P. I.: Diótörő – balett (részletek), Purcell, H.: Dido és Aeneas – részletek (Boszorkány-duett, Barlang-jelenet, Matróz-tánc, Dido búcsúja). <i>Különböző stíluskorszakokból válogatott művek:</i> Banchieri, A.: Az állatok rögtönzött ellenpontja (Contrappunto bestiale alla mente) Lasso, O.: A visszhang (O la! O che bon eco!) Bach, J. S.: Válogatás a Notenbüchlein für Anna Magdalena Bach kötetekből Bach, J. S.: h-moll szvit – Badinerie Rameau, J. P.: A tyúk (La poule) Telemann, G. P.: Békák (Les Rainettes) Vivaldi, A.: A négy évszak – részletek Mozart, L.: Gyermekszimfónia (Berchtesgadener Musik) Mozart, W. A.: C-dúr variáció (Ah, vous dirai-je, Maman), KV. 265. Rimszkij-Korszakov, N. A.: A dongó (részlet a „Mese Szaltán cárról” c. operából) Honegger, A.: Pacific 231 Ravel, M.: Lúdanyó meséi (Ma mère l’oye) – részletek Bartók B.: Gyermeknek – részletek, Bartók B.: Mikrokozmosz – részletek Bartók B.: Gyermek- és női karok – Héjja, héjja, karahéjja!, Cipósütés; Lánycsúfoló; Legénycsúfoló Kodály Z.: Gyermekkarok – Héja, Katalinka, Gólya-nóta, Táncnóta, Méz, méz, méz, Túrót eszik a cigány; Lengyel László; Karácsonyi pásztortánc; Esti dal (gyermek-/női kari, vegyes kari és férfikari változat) Kurtág Gy.: Játékok – részletek A zenehallgatás történhet élő zenei bemutatással vagy felvételtől (audio, videó).	<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> Zeneművek tartalma, cselekménye. Szereplők jellemábrázolása. <i>Dráma és tánc:</i> cselekményes zenék, programzenék dramatizált megjelenítése, pl. bábozás, pantomim. <i>Vizuális kultúra:</i> élmények vizuális megjelenítése.

A felsorolás a minimális követelményeket határozza meg. A zeneművek megadott listája a tanár egyéni választása alapján bővíthető. A megadott művek egy része olyan terjedelmű, hogy az ének-zene óra keretei között csak részletek meghallgatására van mód. A megfelelő részletek kiválasztásához a fejlesztési céloknál meghatározott tartalmak adnak irányutatót.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Énekes zene, hangszeres zene, vonós, fúvós, ütős, pengetős, billentyűs hangszer, zenei karakter, népdalfeldolgozás.

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	A tanulók képesek 100 gyermekdalt és népdalt emlékezetből, a kapcsolódó játékokkal, c'-d'' hangterjedelemben előadni. Képesek kifejezően, egységes hangzással, tiszta intonációval énekelni, és új dalokat megfelelő előkészítést követően hallás után és jelrendszerről megtanulni. Képesek többszólamú népdalfeldolgozásokat, biciniumokat, kánonokat csoportban, tisztán énekelni. Kreatívan vesznek részt a generatív játékokban és feladatokban. Érzik az egyenletes löktetést, tartják a tempót, érzékelik a tempóváltozást. A 2/4-es, 3/4-es és 4/4-es metrumot helyesen hangsúlyozzák. A tanult dallami és ritmikai elemek felhasználásával képesek motívumokat, dalsorokat improvizálni. Felismerik és lejegyzik a tanult zenei elemeket (ritmus, dallam). Pontosan, folyamatosan szólaltatják meg a tanult ritmikai elemeket tartalmazó ritmusgyakorlatokat csoportosan és egyénileg is. Ismerik a violinkulcsot, az ábécés neveket (fisz, cisz, gisz, bé hangokkal együtt), módosító jeleket, az öt- és hatfokú hangsorokat, a tiszta oktáv és prím, valamint a szekund hangközöket. Tájékozódhatnak C-dóban, F-dóban és G-dóban. Szolmizálva éneklük a tanult dalok stílusában megszerkesztett rövid dallamfordulatokat kézjelről, betűkottáról és hangjegyről. Megfelelő előkészítés után hasonló dallamfordulatokat rögtönöznek. A dó helyének meghatározása után képesek lekottázni a tanult dalokat emlékezetből, az ismeretlen dallamokat átírják betűkottáról ötvonalas rendszerbe. Helyes technikával és tiszta intonációval szólaltatják meg „C” szoprán furulyán a tanult dalokat, gyakorlatokat csoportosan és egyénileg is. Képesek társaikkal együtt figyelmesen zenét hallgatni. Megfigyelésekkel tapasztalatokat szereznek, melyek az egyszerű zenei elemzés alapjául szolgálnak. Különbséget tesznek az eltérő zenei karakterek között. Fejlődik hangszínhallásuk és formaérzékük. Megkülönböztetik a furulya, citera, zongora, hegedű, mélyhegedű, gordonka (cselló), nagybőgő, fuvola, gitár, dob, triangulum, réztányér, a gyermekkar, női kar, férfikar, vegyeskar hangszínét. Ismerik a hangszerek alapvető jellegzetességeit. Szívesen és örömmel hallgatják újra, felismerik a meghallgatott zeneműveket.

3–4. évfolyam

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Zenei reprodukció – Éneklés	Órakeret 130 óra
Előzetes tudás	Az előző osztályokban tanult dalok, többszólamú művek ismerete pontos dallammal, ritmussal, szöveggel, szolmizálva. Előadás megfelelő tempóban, tiszta intonációval, szép hangon, emlékezetből. Dalkezdés megadott hangról c’–d” hangterjedelemben.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Egy- és többszólamú éneklés fejlesztése. A hangterjedelem bővítése: a–e”. A dalok metrumára, ritmikájára és dallamára vonatkozó megfigyelések megfogalmazása. Dalkincs bővítése jelrendszerről és hallás után. A kulturált kórushangzás megalapozása, a tanulók énektechnikájának, intonációs készségének fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
ÉNEKLÉSI KÉSZSÉG FEJLESZTÉSE: Beéneklő gyakorlatok az óra eleji ismétlés, az alkalmazó rögzítés anyagához kapcsolódóan. Éneklés szöveggel, szolmizálva, tiszta intonációval. Kifejező előadásmód, helyes frazeálás. Éneklés a–e”hangterjedelemben, egyenletes tempóban. TÖBBSZÓLAMÚ ÉNEKLÉSI KÉSZSÉG FEJLESZTÉSE: Éneklés több szólamban. Dudabasszus, kvintpárhuzam, orgonapont éneklése. Dalok hangszer-/ritmushangszer-kísérettel, kánonok, Kodály Zoltán, Bárdos Lajos, Járdányi Pál, Ádám Jenő, Szőnyi Erzsébet, Kerényi György, Papp Lajos stb. biciniumai. A daltanítás módszerei: Hallás utáni daltanítás. Daltanítás jelrendszerről. ZENEI ANYAG: <i>Magyar népdalok:</i> Változatos szöveg-tárgykör és hangulat szerint válogatva. Jeles napok, ünnepi szokások dallamai. Régi rétegű és új stílusú népdalok. <i>Magyar történeti énekek:</i> Táncdallamok. Kurucdalok. Kossuth-nóták. <i>Biciniumok, népdalfeldolgozások:</i> Kodály Zoltán: Bicinia Hungarica I–IV., valamint Bárdos Lajos,		<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> szókincs bővítése, érthető kifejező szövegmondás, világos artikuláció. <i>Dráma és tánc:</i> népdal és néptánc kapcsolata, népszokások dramatizált előadása. <i>Vizuális kultúra:</i> A népi tárgykultúra jellemző példáinak ismerete. Tárgyak, épületek ornamentikája; népzene, ill. műzene díszítései.

Járdányi Pál, Ádám Jenő, Szőnyi Erzsébet, Kerényi György, Papp Lajos stb. művei. <i>Műzenei példák többféle zenei stílusból válogatva.</i> Trubadúr énekek. Könnyen énekelhető témák vokális és hangszeres művekből a zenehallgatás előkészítésére. <i>Nemzeti énekünk:</i> Erkel Ferenc–Kölcsey Ferenc: Himnusz <i>Olvasógyakorlatok, intonációs gyakorlatok az alábbi kiadványok alapján:</i> Kodály: Énekeljünk tisztán! Tegzes György: Hétfokú olvasógyakorlatok I–II. (Nemzeti Tankönyvkiadó, 2002.)	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Beéneklés. Dudabasszus, kvintpárhuzam, orgonapont. Kánon, népdalfeldolgozás, bicinium, hangszerkíséret. Népdal, jeles nap, ünnepi szokások dallamai. Táncdallam, kurucdal, ungaresca, Kossuth-nóta. Trubadúrének.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Zenei reprodukció – Generatív (önállóan és/vagy csoportosan alkotó), kreatív zenei tevékenység	Órakeret 35 óra
Előzetes tudás	Koordinált, ritmikus mozgás, térérzékelés, egyenletes mérő alkalmazása. Tempóváltozások érzékelése és reprodukciója. Metrikus és kis formai egységek érzete. Énekes és ritmikus improvizációs feladatok önálló és csoportos megvalósítása. Dallammotívum-variációk és ritmusvariációk megszólaltatása. Ritmus- és dallamhangszeres, valamint mozgásimprovizációk. Belső hallás. A zene és a szöveg, a zene és a mozgás, a zenei és a képi kifejezés összekapcsolása.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A páros tagolódású formai egységek érzete, kérdés-felelet improvizáció, többszólamú ritmusimprovizáció a tanult ritmusképletek felhasználásával. Dallami improvizáció pentaton, pentachord, hexachord, hétfokú hangkészletben. A 6/8-os, 3/8-os metrum érzete és helyes hangsúlyozása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSFEJLESZTÉS: Koordinált ritmikus mozgás. Egyenletes mérőütés alkalmazása. Tempó- és ütemváltozások érzékelése és reprodukciója. Formai egységek érzékelése. Játékos feladatok megoldása tanult ritmusokkal és hangokkal.		<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> mondatszerkezetek - kérdés és felelet. Nyelvi/zenei szólánc.

Egyszerű tánclépések, a ritmus változatos megszólaltatása (kéz és láb által). Motorikus képességek fejlesztése és az ütemhangsúly érzékeltetése változatos mozgással és ütemezéssel. Hangrelációk érzékeltetése a térben. GENERATIVITÁS FEJLESZTÉSE: Motívumokhoz, dallamsorokhoz kapcsolódó azonosságok, hasonlóságok, különbözőségek, ismétlődés, variáció (ritmikai, tempóbeli, dinamikai, dallami, karakterbeli) megfigyelése és tudatosítása. Kérdés-felelet, valamint dallami párbeszéd alkotása a tanult fordulatokkal (szolmizálva és abszolút nevekkal), dallami kiegészítés. Megadott szövegekre (pl. versek) ritmus és dallam rögtönzése. Megadott dallamokhoz variációk fűzése. Énekes rögtönzés pentaton, pentachord, hexachord, dúr, moll és modális hangkészlettel. Dallamok átalakítás dúrból mollba és viszont. Képekhez dallam és ritmus társítása. HALLÁSFEJLESZTÉS: Hangrelációk érzékelése és megjelenítése. A tanult dalokból ismert és új relációk kiemelésének képessége. Belső hallást fejlesztő énekes gyakorlatok: dallambújtatás, dallamelvonás, dalfelismerés kézzelről, kézvonalrendszerrel stb. ZENEI MEMÓRIA FEJLESZTÉSE: Játékos memóriagyakorlatok megadott ritmus- és dallamfordulatokkal. RITMIKAI KÉSZSÉG FEJLESZTÉSE: Egyenletes mérő és dalritmus együttes hangoztatása (testhangszerekkel, ritmushangszerekkel). Énekléssel megismert ritmusok, ritmusképletek hangoztatása ritmusnevekkel, testhangszerekkel és ritmushangszerekkel, több szólamban is. Ritmusosztinató, ritmusolvasás, ritmusfelelgetés, ritmuspótlás, ritmuslánc, ritmusmemoriter. Többszólamú ritmusimprovizáció. Ütemhangsúly érzékeltetése ütemezéssel. Gyors, lassú és tempóváltás érzékeltetése.	<i>Dráma és tánc:</i> Önkifejezés erősítése, néptánc. Tánclépés-kombinációk. <i>Vizuális kultúra:</i> vizuális jelek és jelzések használata.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Egyenletes mérő, tempó, ütem, ritmus. Hangmagasság, dallam, dallamfordulat, dallamrajz, motívum, dallamsor, kíséret. Belső hallás. Azonosság, hasonlóság, különbözőség, ismétlés, variáció, rögtönzés, osztinató.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Zenei reprodukció – Zenei írás-olvasás, zeneelméleti ismeretek	Órakeret 46 óra
Előzetes tudás	Az előző két évben az énekléssel és a generatív tevékenységekkel fejlesztett ritmikai, metrikai és dallami ismeretek. A tanult ritmikai és dallami elemek felismerése kézjelről, betűkottáról, hangjegyről, és azok hangoztatása ritmusnevekkel, szolmizálva. A zenei notáció, az abszolút nevek ismerete a fejlődő zenei készségek és megszerzett zenei ismeretek alapján.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A kottaolvasási és dallamírási készség fejlesztése, a tanult ritmikai, metrikai és dallami elemek bővítésével.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A zeneelméleti ismeretek megszerzése az előkészítés – tudatosítás – gyakorlás/alkalmazás hármasságában történik. RITMIKAI ELEMEEK, METRUM: Ritmikai elemek elnevezése, gyakorlóneve és jele: nyújtott ritmus (táj-ti/tám-ti), éles ritmus (ti-táj/ti-tám), kis nyújtott ritmus (tij-ri/tim-ri), kis éles ritmus (ri-tij/ri-tim), a tizenhatod (ti-ri-ri-ri/ri-ri-ri-ri) és szünetjele (sz), a tizenhatodos ritmusképletek (ri-ri-ti és ti-ri-ri), triola. A negyed és nyolcad felütés, csonka ütem. A notáció helyes alkalmazása. A hangsúlyos és hangsúlytalan ütemegységek megkülönböztetése, váltakozó ütem. Ütemmutatók, ütemfajták: 6/8 és 3/8, alla breve. DALLAMI ELEMEEK: Új szolmizációs hangok: fi, szi, ri, tá. A szolmizációs hangok kézjele, betűjele, a hangjegyek elhelyezése az ötvonalas rendszerben. A notáció helyes alkalmazása. A dúr, moll hangsorok dallamfordulatai, a modális hangsorok jellegzetességei: dór, fríg, líd, mixolíd, eol. ZENEELMÉLETI ISMERETEK: Előjegyzések. Hangnemek 3# 3b-ig, a dúr és a párhuzamos moll fogalma, vezetőhang. Modális hangsorok: dór, fríg, líd, mixolíd és eol. További hangközök: t5, t4, k3, n3, k6, n6. <i>Zenei írás-olvasás:</i> a tanult zenei elemek felhasználásával. A tanult dallam felismerése kottaképről. Kottaolvasás (betűkottás és ötvonalas) belső hallás segítségével, majd éneklés szolmizálva, illetve abszolút nevekkel. Énekelt vagy hangszeren megszólaltatott motívumok, dallamsorok lejegyzése betűkottával, illetve a vonalrendszerbe hangjegyekkel.		<i>Matematika:</i> halmazok, számsorok, műveletek. <i>Vizuális kultúra:</i> a hangmagasság vizuális ábrázolása, a hangzás és jelek összefüggése.

FURULYÁZÁS: A tanult dalok, gyakorlatok megszólaltatása „C” szoprán furulyán, helyes technikával csoportosan és egyénileg is. A dallamokhoz tartozó új hangok fogása (kétvonalas oktáv és módosított hangok). NÉPZENE: Régi réteg és új stílus. A régi rétegű és új stílusú népdalok legfontosabb elemzési szempontjai: dallamvonal, sorszerkezet, kvintváltás, hangsor, szótagszám, előadásmód (parlando, rubato, tempo giusto), alkalmazkodó ritmus. Jeles napok, ünnepi szokások.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Ritmusnév és gyakorlónév. Felütés, csonka ütem, váltakozó ütem, alla breve, 3/8, 6/8. Módosított hang: fi, szi, ri, tá. Előjegyzés 3# 3b-ig, dúr és moll, párhuzamos hangnemek, vezetőhang, dór, fríg, líd, mixolíd, eol. Hangköz: t5, t4, k3, n3, k6, n6. Dallamvonal, sorszerkezet, kvintváltás, hangsor, szótagszám, előadásmód, parlando, rubato, tempo giusto, alkalmazkodó ritmus.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Zenei befogadás – A befogadói kompetenciák fejlesztése	Órakeret 23 óra
Előzetes tudás	A zenére való figyelés képessége. Hangszínhallás, többszólamú halláskészség és formaérzék. Alapismeretek hangszerekről, a zene befogadásának képessége a zenehallgatási anyaghoz kapcsolódóan.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A zenehallgatásra irányuló figyelem képességének további fejlesztése. A hangszínhallás, a többszólamú halláskészség és a formaérzék fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A FIGYELEM KÉPESSÉGÉNEK FEJLESZTÉSE: A figyelem időtartamának növelése hosszabb zenehallgatási anyag segítségével. Zenei megfigyelésre koncentráló feladatok. A HANGSZÍNHALLÁS ÉS A TÖBBSZÓLAMÚ HALLÁS FEJLESZTÉSE: Énekes hangfajok megkülönböztetése (szoprán, mezzo, alt, tenor, bariton, basszus). Hangszínhallás további fejlesztése új hangszerek megfigyeléséhez kapcsolódóan: tekerő, duda, oboa, klarinét, fagott, kürt, trombita, ütődob. Ritmushangszerek kezelése.		<i>Dráma és tánc:</i> tánc és szabad mozgás, improvizáció, dramatizált előadás. <i>Vizuális kultúra:</i> arányok, formák megfigyelése; szimmetria, aszimmetria; bábkészítés.

Tanult dalok felismerése különböző hangszerek megszólaltatásában. INTELLEKTUÁLIS MUNKA: A formaérzék fejlesztése, zenei elemzés a következő fogalmak használatával: azonosság (ismétlés/visszatérés), hasonlóság (variáció) és különbözőség. Egyszerű forma ábrázolása formaképlettel vagy rajzzal. Ellentétpárok: dúr-moll. Különböző karakterek zenei ábrázolásának megfigyelése és magyarázata. A cselekmény és a zenei folyamatok összevetése. A dalok szövegének értelmezése, a dalszövegekhez vagy zeneművekhez kapcsolódó dramatizált előadás (drámajáték, báb). A zene keltette gondolatok vizuális megjelenítése (festés, formázás). Természetábrázolás a zenében. NÉPZENE: Jeles napok, ünnepi szokások. Néptáncdialektusok, hangszeres népi tánczene.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Énekes hangfaj, tekerő, duda, oboa, klarinét, fagott, kürt, trombita, üstdob. Jeles nap, ünnepi szokás.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Zenei befogadás – Zenehallgatás	Órakeret 26 óra
Előzetes tudás	Figyelmes zenehallgatás. Eltérő zenei karakterek megkülönböztetése. Hangszínhallás és formaérzék. Ismeretek hangszerekről, a zene befogadásának képessége a zenehallgatási anyaghoz kapcsolódóan.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A tanult énekes anyaghoz kapcsolódó népzenei és műzenei anyag vokális és hangszeres feldolgozásainak megismerése. Más, a korosztály számára befogadható zeneművek meghallgatása élményszerű előadásban. A tanulók zeneértővé és hangverseny-látogatóvá nevelése a rendszeres zenehallgatás által.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
ZENEHALLGATÁSI ANYAG Az osztály énekes és generatív tevékenységeihez, valamint a befogadói kompetenciák fejlesztéséhez kapcsolódóan. <i>Népzene:</i> A tanult népdalok, hangszeres népzene felvételei, népi hangszerek megismertetése felvételről, lehetőség szerint élőzenei bemutatásban is. Forrás: Kallós Archívum, Bartók Archívum, Pátia CD-ROM, Magyar Népzenei Antológia DVD-ROM, Magyar Népzene 1–2. (szerk. Rajeczky Benjamin), Vargyas Lajos: A magyarság népzeneje – CD melléklet 1–10. stb.		<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> zeneművek tartalma, cselekménye, szereplők jellemábrázolása. <i>Dráma és tánc:</i> cselekményes zenék, programzenék dramatizált megjelenítése, pl. bábozás, pantomim.

<i>Cselekményes zene, programzene, daljáték</i> (DVD-, illetve videofelvételekről): Kodály Z.: Hány János Prokofjev, Sz.: Péter és a farkas Saint-Saëns, C.: Az állatok farsangja (Le carnaval des animaux) – részletek Smetana, B.: Moldva a „Hazám” ciklusból Britten, B.: A kis kéményseprő (The Little Sweep), in: Csináljunk operát! (Let's Make an Opera), op. 45. <i>Különböző stíluskorszakokból válogatott művek:</i> Régi magyar táncok (Kájoni- és Vietoris-kódex) Trubadúr dallamok Jannequin, C.: A madarak éneke (Les chant des oiseaux) Morley, T.: Fyre, fyre Händel, G. F.: Vízi zene, D-dúr szvit – Allegro tétel Mozart, W. A.: A dúr szonáta, III. tétel Alla Turca Vivaldi, A.: A négy évszak – részletek Chopin, F.: „Esőcsepp” prelúd Liszt F.: A Villa d'Este szökőkútjai Strauss, J.: Kék Duna keringő, Radetzky induló Bartók B.: Gyermek- és női karok – Huszárnóta; Resteknek nótája; Csujogató Bartók B.: Mikrokozmosz – részletek Bartók B.: Negyvennégy duó két hegedűre – részletek Bartók B.: Magyar képek (zongoradarabok és zenekari átdolgozásuk) Dohnányi E.: Variációk egy gyermekdalra, op. 25. Kodály Z.: Gyermek- és női karok – Angyalok és pásztorok; Új esztendőt köszöntő; Villő; Gergely-járás; Pünkösdlő; Zöld erdőben; Hegyi éjszakák I. Farkas F.: Régi magyar táncok a XVII. századból Kocsár M.: Téli alkony – Jó szánút, jó fejsze A zenehallgatás történhet élő zenei bemutatással vagy felvételtől (audio, videó). A felsorolás a minimális követelményeket határozza meg. A zeneművek megadott listája a tanár egyéni választása alapján bővíthető. A megadott művek egy része olyan terjedelmű, hogy az ének-zene óra keretei között csak részletek meghallgatására van mód. A megfelelő részletek kiválasztásához a fejlesztési céloknál meghatározott tartalmak adnak iránymutatást.	<i>Vizuális kultúra:</i> zenével kapcsolatos élmények vizuális megjelenítése. <i>Környezetismeret:</i> környezetünk, növények és állatok, természeti jelenségek.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Zenei téma, kíséret, énekes hangfaj, zenés mese, gyermekopera, daljáték, balett.

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	Képesek a tanulók legalább 55 népzenei, 20 műzenei és 25 többszólamú művet emlékezetből, a–e” hangterjedelemben csoportosan, a népdalokat több versszakkal, csokorba rendezve is előadni.

	Képesek kifejezően, egységes hangzással, tiszta intonációval énekelni, és új dalokat megfelelő előkészítést követően hallás után és jelrendszerről megtanulni. Többszólamú éneklési készségük fejlődik. Képesek csoportosan többszólamú darabokat, kánonokat megszólaltatni. A tanulók énektechnikája, lapról olvasási készsége, harmonikus hallása alkalmassá teszi őket a magas szintű kórusmunkára. Kreatívan vesznek részt a generatív játékokban és feladatokban. Érzik az egyenletes löktetést, tartják a tempót, érzékelik a tempóváltozást. A 3/8-os és 6/8-os metrumot helyesen hangsúlyozzák. Ismerik a fi, szi, ri, tá módosított hangokat, a dúr és moll hangnemeket 3# 3b-ig, a párhuzamos moll, vezetőhang fogalmát. Ismerik a dór, fríg, líd, mixolíd és eol hangsorokat, a tiszta kvint és kvart, a kis és nagy terc, valamint a kis és nagy szext hangközöket. Felismerik, lejegyzik és megszólaltatják a tanult zenei elemeket (metrum, dinamikai jelzések, ritmus, dallam). Az ismert dalokat olvassák kézjelről, betűkottáról, hangjegyről és emlékezetből szolmizálják. Szolmizálva és abszolút nevekkkel éneklük a tanult dalok stílusában megszerkesztett dallamfordulatokat. Megfelelő előkészítés után hasonló dallamfordulatokat rögtönöznek. Fejlődik zenei memóriájuk és belső hallásuk. Helyes technikával és tiszta intonációval szólaltatják meg „C” szoprán furulyán a tanult dalokat, gyakorlatokat csoportosan és egyénileg is. Fejlődik formaérzékük, a formai építkezés jelenségeit (azonosság, hasonlóság, különbözőség) felismerik és meg tudják fogalmazni. Fejlődik hangszínhallásuk. Megkülönböztetik tekerő, duda, oboa, klarinét, fagott, kürt, trombita, üstdob hangszínét, valamint az énekes hangfajokat. Ismerik a hangszerek alapvető jellegzetességeit. Zenehallgatásuk tudatos, figyelmesen hallgatják a zeneműveket. A zenehallgatásra kiválasztott művek közül 10-15 alkotást/műrészletet ismernek.

ÉNEK-ZENE

5–8. évfolyam emelt szint

A zenei nevelés általános és legfőbb célja az érzelmi, értelmi és jellemnevelés, az igényes zene felmutatása és megszerettetése, kulcsot adva a tanulóknak az éneklésen, zenélésen keresztül történő megismeréshez, megértéshez. A közös éneklés, muzsikálás élményének megteremtésén túl, amely révén megvalósul a befogadás és az önkifejezés, valamint az egymásra figyelés harmóniája, hangsúlyt kap a közvetlen cselekvés, alkotás folyamata, mely színesíti a fantáziát, formálja az ízlést. A zenei jelrendszerek megismerése és alkalmazása a zene megértését, befogadását segíti. A magyar népzene, a nemzeti hagyományok, a zenetörténeti korszakok legfontosabb jellemzőinek megismerésén keresztül önálló zenei világkép alakul ki, fejlődik a kritikai képesség, a nemzeti identitástudat.

Az emelt szintű ének-zene kerettanterv az általános ének-zenei fejlesztési feladatokat a Nemzeti alaptantervben foglalt célok továbbfejlesztésével éri el. Kodály Zoltán pedagógiai elvei alapján a teljes személyiség fejlesztését a mindennapos ének-zenei tevékenységen keresztül valósítja meg. Fejlesztő hatása hozzájárul a harmonikus, esztétikai igényességre törekvő, társas kapcsolataiban együttműködő és nyitott személyiség neveléséhez. Igényességre, a nemzedékek közötti párbeszédre, értékálló és a kor igényeit is figyelembe vevő attitűd kialakítására törekszik. Teret biztosít a nemzeti hagyományok ápolásának, kapcsolatot teremt a társművészetekkel és más tudományterületekkel. Tudományosan igazolt transzferhatása által elősegíti a tanulási folyamat eredményességét.

A kerettanterv kiemelt célja, hogy a tanulók a mindennapos művészeti, ének-zenei nevelés élmény- és ismeretanyaga birtokában az átlagosnál magasabb zenei műveltséggel rendelkezzenek, szociális, közösségi, esztétikai, erkölcsi és intellektuális értékrendjük gazdagodjék, személyiségük teljesebbé, harmonikusabbá váljék.

Az emelt szintű ének-zene kerettanterv fejlesztő munkájának várt eredménye:

- Magasabb szintű jártasság az éneklésben, a halláskészség kialakításában.
- A zenei írás-olvasás készségszintre fejlesztése a zenei reprodukciós képesség terén.
- A zeneértő és -érző képesség fejlesztésében a zenei stílusjegyek korokra jellemző, biztonságos felismerése, meghatározása és alkalmazása a zenei előadásban.
- Az énekkari munka a fejlesztő tevékenység szerves része. Az 1–2. évfolyam a többszólamú éneklés fokozatos bevezetésével készíti fel a tanulókat a magasabb évfolyamokban kiteljesedő kóruséneklés megismerésére és elsajátítására.
- Az emelt szintű ének-zene órai furulyatanítás alkalmazása elősegíti a tanult énekes relációk biztos gyakorlását. Általa egyszerű eszközt kaphatnak kezükbe a tanulók a megismert dallami fordulatok, dallamok biztonságos elsajátításához, különösen az alapozás során.

A heti öt- (évi 180) órás időkerettel rendelkező ének-zene tantárgy óraszámába, a jogszabályban foglaltaknak megfelelően, az énekkari vagy a kórusfoglalkozás összesen heti egy óra erejéig beszámítható. Ennek megfelelően a kerettanterv valamennyi évfolyamon heti négy- (évi 144) órás időkerettel lett beállítva, melyből az előírt tartalmak a tantárgyak számára rendelkezésre álló időkeret kilencven százalékát fedik le.

A táblázatokban a feltüntetett tematikai egységek és a közműveltségi tartalmak az oktatás gyakorlatában átfedik egymást. A tagolás a Nemzeti alaptanterv fejlesztési feladatai alapján készült, a rendezett áttekinthetőséget szolgálja. A fejlesztési célok a tanítás során mindig az előző ismeretanyagra, elért fejlesztésre építve, komplex módon jelennek meg.

1. Zenei reprodukció

1.1. Éneklés

Az énekórai műhelymunkát kórus egészíti ki, amely közösségformáló erőt képvisel. Cél, hogy a kóruséneklés örömét a tanulók az ünnepi alkalmak és hétköznapiak számos területén (ünnepségeken, nemzeti ünnepeken, hangversenyeken, kórusversenyeken, fesztiválokon való részvétel alkalmával, kirándulásokon, baráti összejöveteleken, közösségi alkalmakon) megoszthassák egymással és másokkal.

A szép kórushangzás és a tiszta intonáció eléréséhez a kóruspróbák, énekórák elején elegendő idő biztosítása szükséges a beéneklésre és hallásfejlesztésre, továbbá törekedni kell a próbafolyamat, illetve órák egészét átszövő folyamatos hangképzésre. Elvárás, hogy a kórus repertoárja a népdaloktól, gregorián énekektől napjaink zenéjéig minden stíluskorszakot felöleljen. A műsorválasztásban néhány igényes jazz vagy populáris darab mellett formabontó, újszerű művek is helyet kaphatnak. A műveket az igényes előadásra törekedve, a tanulók képességei szerint szükséges megválasztani.

1.2. Generatív (önállóan és/vagy csoportosan alkotó), kreatív zenei tevékenység

A generatív – létrehozó, alkotó – készségek és képességek fejlesztésének célja, hogy a tanulók a megszerzett zenei tapasztalatokat alkalmazni tudják, és képesek legyenek azokkal újat alkotni. A generatív tevékenységek, amelyek a kreativitás fejlesztése szempontjából nélkülözhetetlenek, fejlesztik a tanulók zenei érzékét, zeneértését és összpontosító képességét. Segítik a zene elemeinek önálló, magabiztos és helyes használatát, fejlesztik az önkifejező-képességet, kreativitást és zenei fantáziát.

A generatív zenei tevékenységek a tanítás legkülönbözőbb témáihoz és fázisaihoz kapcsolódhatnak, bennük a játékos alkotói munka öröme érvényesül. A generatív tevékenységet mindenkor megelőzi a zenei alkotóelemek vagy egy adott zenei stílushoz kapcsolódó zenei jelenségek megismerése.

A Nemzeti alaptantervben megfogalmazott 1.3. számú *Felismerő kottaolvasás* fejlesztési feladat emelt szinten kibővített cél- és feladatrendszerrel szerepel. A zeneelméleti ismeretek felsorolása is ebben a fejezetben kap helyet.

1.3. Zenei írás-olvasás, zeneelméleti ismeretek

A zenei olvasás és írás a zene értésének eszköze, általa olyan kódrendszer kulcsát kaphatják meg a tanulók, amely segíti őket abban, hogy eligazodjanak a zenei tartalmakban. A zenével való ismerkedés kezdeti szakaszában, de az önálló zenélésben is nélkülözhetetlen eszköz.

A kottaolvasás nem cél, hanem eszköz az iskolai zenetanulás folyamatában. A kottaolvasáshoz kapcsolódó zenei ismeretek tanítása mindig az énekléshez és a hangzó zenei anyaghoz kapcsolódóan történik. A dalokból, zeneművekből vett zenei fordulatok szolgálnak a ritmikai, metrikai és dallami elemek tudatosítására, a szerkezeti felépítés megismerése pedig segít a formaérzék fejlesztésében.

2. Zenei befogadás

2.1. A befogadói kompetenciák fejlesztése

A befogadói kompetencia fejlesztése kezdetben a figyelem készségének kialakítása és időtartamának növelése felé irányul. Alsó tagozatban a gyermek játékos tevékenység során képes leginkább elmélyült figyelemre, ezért az alsóbb évfolyamokon a mozgás és az éneklés szorosan összekapcsolódik. A mozgás lehetőséget ad a zenei jelenségek megérettetésére és megértésére, a zenei készségek elmélyítésére.

A zeneművek zenei és zenén kívüli tartalmának, üzenetének megértéséhez szükség van a zenei élmények rendszeres biztosítására: minden órán szerepeljen zenehallgatás, amely az élmény (örömszerző) funkción túl alapját adja a generatív készségek formálódásának is,

hiszen a generativitás sokrétű zenei élményből fejlődik ki.

A zenehallgatási anyag értő befogadását segíti az adekvát befogadói attitűd kialakítása, azaz a hallgatott zene funkciójához, stílusához és műfajához megfelelő közelítés. Lényeges, hogy a tanulók a zene különböző megnyilvánulásaihoz az annak leginkább megfelelő befogadói magatartással viszonyuljanak. A befogadói kompetencia fejlesztését segíti elő a zenében rejlő gesztusok, karakterek, érzelmek, hangulatok érzékelésének és átérzésének képessége, valamint a biztos és differenciált hallási képesség és a zenei memória.

A zeneelméleti és zenetörténeti ismeretek minden esetben a zenei befogadást segítik. Az elméleti és a lexikális adatoknak a kiválasztott műhöz kell kapcsolódniuk. A lényegláttatásnak és az életszerűségnek minden esetben kulcsszerepet kell kapnia. Egy szerzői életrajz ismertetésében főképp a szerző személyiségének bemutatása, művészi és emberi élethelyzeteinek, a környezetével való kapcsolatának, sorsfordulatainak átértéktelítése szerepeljen.

A formai, harmóniai és egyéb zeneelméleti ismeretek a zenei érzetekhez kapcsolódva segítsék a zenei jelenségek megértését.

2.2. Zenehallgatás

A rendszeres és figyelmes zenehallgatással a tanulók zene iránti fogékonyságát és zenei ízlését formálják. Az első négy évfolyamon, az életkori sajátosságok figyelembevételével, a zenehallgatási anyag a zenei stílusok és műfajok teljes spektrumából válogat. A felső tagozatos évfolyamokon kronologikus rendszerezés érvényesül.

Zenehallgatásnál – figyelve a ma felnövő generációk vizuális igényére – törekedni kell a DVD-n, interneten elérhető koncertfelvételek bemutatására is. Az iskolai zenehallgatás mellett keresni kell a lehetőséget az élő zenehallgatásra, a rendszeres hangverseny-látogatásra, és ösztönözni kell a tanulókat énekar(ok)ban és más önszerveződő zenei együttesekben való részvételre, zenei információk gyűjtésére. Fontos, hogy a hangverseny-látogatás legyen előkészített, és kövesse azt az élmények feldolgozása. Az ilyenformán átélt élmények maradandóak és életre szólóak. A legkiválóbb lehetőség az, ha az iskolai kórossal vagy osztállyal hangversenyeken szerepelnek a tanulók. Így a zenélés felemelő érzésén túl, tapasztalatokat szerezhetnek a hangverseny rendezéséről, lebonyolításáról is.

Az 1–4. évfolyamok feladata, hogy megalapozzák az énekes központú zenei nevelést, segítsék kialakítani a zene megszerettetéséhez és az egyes zeneművek élményt nyújtó megismeréséhez vezető utat. A mozgással, tánccal, játékkal egybekötött csoportos éneklés, a közös muzsikálás az egymásra figyelés és a közösségformálás rendkívüli lehetőségét biztosítja. Ebben az oktatási periódusban történik az egy- és többszólamú éneklési kultúra megalapozása, a helyes testtartás és légzés, a jó fizikai állóképesség kialakítása, illetve erősítése. A ritmusjátékok, az énekléshez kapcsolódó különféle mozgások gyorsan és látványosan segítik az esztétikus, jól koordinált mozgást. A zenei emlékezet, a belső hallás fejlesztése, a zenei ismeretek elsajátítása megteremti a játékos alkotás, a zenei improvizáció feltételeit. A testhangszerek, ritmushangszerek/hangszerek használata fejleszti a hangszínhallást, figyelemre, koncentrációra nevel. A zenehallgatás az auditív befogadás fejlesztésének eszköze, és a gyermeki élményvilág fontos része. A néphagyományok, népszokások a zenei anyanyelv megismerésében, a nemzeti azonosságtudat megalapozásában töltönek be szerepet.

A gyermekek csoport előtti éneklése, hangszeres előadása módot ad az egyéni készségek kibontakoztatására, a helyes önértékelés kialakítására és a kiemelkedő adottságú gyermekek fejlesztésére. Az emelt szintű képzési forma lehetőséget biztosít arra, hogy a zenei írás-olvasás kiemelt szerepet kapjon. Az 5–8. évfolyamokon az éneklés tisztasága, kifejezőereje, a zenei stílusnak megfelelő előadásmód, a kommunikatív muzikalitás kialakítása kerül a fejlesztés középpontjába. Megváltozik a fejlesztési feladatok szerkezete.

Az éneklésre fordítható időkeret és az elméleti ismeretanyag a 7–8. évfolyamok felé haladva folyamatosan csökken, a befogadói kompetenciák fejlesztésére és a zenehallgatásra, zeneművek megismerésére fordítható idő növekszik. A magyar és más népek zenéje továbbra is jelen van az énekes anyagban, azonban a hangsúly folyamatosan eltolódik a műzei szemelvények irányába. Elsődleges cél a stílusok jellegzetességeinek megismertetése, szerkesztésmódok, formai megoldások, egy-egy zeneszerzőre jellemző alkotói sajátosságok bemutatása.

A 7. és 8. évfolyamon a populáris zene szemelvényei is megjelenhetnek a tananyagban. Ezek elemzésekor fontos rámutatni a nép- és műzene stílári és formai hatásaira. A zenei nevelés célja átalakul, megjelenik a zene önálló értelmezésének segítése is. Cél, hogy a tanulók a zenei műalkotások megismerése révén helyesen tájékozódjanak korunk kulturális sokszínűségében, értelmezni tudják a zene különféle funkcióit, valamint a médiában és a filmművészetben betöltött szerepét. Elvárás, hogy zenei dokumentumok gyűjtésével fejlődjön rendszerezési és feldolgozási készségük, képesek legyenek önálló vélemény, értékelés megfogalmazására.

Általánosságban véve: a Nemzeti alaptantervben megfogalmazott fejlesztési követelmények alapján minden órának része az *éneklés*, a *zenei írás és olvasás*, a *zenei generatív készségek* fejlesztése és fenntartása, valamint a *zenehallgatás* kapcsán nyert zenei ismeretek, kompetenciák, az esztétikai fogékonyság bővítése.

Az ének-zene tantárgy a Nemzeti alaptantervben meghatározott fejlesztési területek, nevelési célok közül az alábbiak megvalósításához járul hozzá hatékonyan:

- erkölcsi nevelés (az emberi kapcsolatok szabályainak elfogadása és a cselekvés mércéjévé tétele);
- nemzeti öntudat, hazafias nevelés (hagyományok, ünnepek, szokások ismerete, különböző kultúrákkal való ismerkedés és azok tisztelete);
- állampolgárságra és demokráciára nevelés (önmaguk elhelyezése a közösségben, a szabályok fontosságának megértése, a tanulótársak, a szűkebb-tágabb közösség önkéntes aktivitással történő segítése);
- az önismeret és társas kultúra fejlesztése (kommunikációs képességek, a társakkal való együttműködés képessége, a mások iránt érzett felelősség és empátia);
- testi és lelki egészségre nevelés (kiegyensúlyozott és harmonikus személyiség fejlesztése, a mozgással erősített testtudat, érzelmi intelligencia);
- médiatudatosságra nevelés (választékosság, fejlett ízlésvilághoz tartozó szelekciós képesség, motiváció az értékes médiatartalmak befogadására).

A kulcskompetenciák fejlesztésében az ének-zene tárgy az alábbiakhoz járul hozzá a maga eszközeivel:

- esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőkészség;
- anyanyelvi kommunikáció;
- idegen nyelvi kommunikáció;
- matematikai kompetencia;
- digitális kompetencia;
- szociális és állampolgári kompetencia;
- kezdeményezőképeség és vállalkozói kompetencia;
- a hatékony, önálló tanulás.

Tárgyi feltételek:

- jól szellőztethető és elsőtétíthető, mozgásra is alkalmas szaktanterem;
- kóruspróbák szervezéséhez mobilizálható asztalok és székek;
- karnagyi kottapult;
- kórusdobogó;

- hangjegyzírásra alkalmas ötvonalas tábla;
- pianínó vagy zongora;
- furulyák;
- ritmushangszerek;
- hangvilla;
- metronóm;
- kották, szakkönyvek, tankönyvek és hanghordozók tárolására alkalmas bútorzat,
- HIFI-berendezés;
- számítógép internet-hozzáféréssel, hangfalakkal és projektorral;
- zenehallgatáshoz szükséges hang- és képanyagok (CD, DVD);
- kottaanyag;
- sokszorosító eszközök.

5–6. évfolyam

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Zenei reprodukció – Éneklés	Órakeret 130 óra
Előzetes tudás	Az alsó tagozatban megismert népzenei példák és műzenei alkotások/szemelvények ismerete. Az éneklési és generatív készségek korosztálynak megfelelő szintje.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Egy- és többszólamú éneklési készség fejlesztése a korábban elsajátított dalkincs ismétlésével és bővítésével. Műdalok, műzenei idézetek kifejező, stílusos megszólaltatása, lehetőség szerint eredeti nyelven. A hangterjedelem bővítése: g–f’. A hang adottságok figyelembe vételével egy-neműkari szólamok kialakítása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
ÉNEKLÉSI KÉSZSÉG FEJLESZTÉSE: Beéneklő gyakorlatok az óra eleji ismétlés, az alkalmazó rögzítés anyagához kapcsolódóan. Éneklés szöveggel, szolmizálva g–f’ hangterjedelemben. Kifejező előadásmód, helyes frazeálás.		<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> verbális kifejezőkészség fejlesztése.
TÖBBSZÓLAMÚ ÉNEKLÉSI KÉSZSÉG FEJLESZTÉSE: Két-, háromszólamú középkori, reneszánsz, barokk és bécsi klasszikus mű, műrészlet éneklése szöveggel, szolmizálva, abszolút nevekkal, hangszeres kísérettel. Orgánum, szekvencia, kürtmenet, tercmenet éneklése. Homofon és polifon szerkesztésű művek megszólaltatása. Hármashangzatokból álló harmóniamenetek éneklése. Funkciós kíséret énekes vagy hangszeres megszólaltatása.		<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> Magyar történeti énekek és a magyar történelem párhuzamai. Történelmi események és korok.
A DALTANÍTÁS MÓDSZEREI: – Hallás utáni daltanítás. – Daltanítás jelrendszerről.		<i>Erkölcstan:</i> mű (szöveg) értelmezése erkölcsi szempontok alapján.

ZENEI ANYAG: Magyar népdalok: A magyar népzene történeti rétegei (pl. Paksa Katalin felosztása szerint, Paksa Katalin: Magyar népzene-történet, Balassi Kiadó, 2008.): válogatás régi rétegű és új stílusú népdalokból (25 magyar népdal). Népi tánczene. Nemzetiségeink, illetve más népek dalai (5 dallam). <i>Magyar történeti énekek (5 dallam):</i> Históriás énekek. XVI–XVIII. századi táncdallamok (Ungaresca). Kurucdalok. <i>Műzenei példák (45 mű/idézet) a középkor, reneszánsz, barokk és a bécsi klasszicizmus korából válogatva:</i> A zenehallgatási anyaghoz is kapcsolódó énekes anyag: gregorián énekek (zsoltárok, himnuszok, a szentmise állandó és változó szövegű énekei), orgánumok, középkori világi énekek, reneszánsz motetták, misetételek, társas dalok, korálok, áriák, dalok, duettek, tercettek (az áriák/dalok/duettek/tercettek hangszerkísérettel, lehetőség szerint eredeti nyelven), témák és zenei szemelvények a kantáta-, oratórium-, passió-, operairodalomból, valamint a barokk és klasszikus hangszeres művekből (fűga, concerto/versenymű, szvit, barokk táncetételek, szonáta, szimfónia, vonósnégyes, szerenád stb.).	<i>Dráma és tánc:</i> népdal-néptánc, hangszeres népzene, a tánc funkciója. <i>Idegen nyelv:</i> Dalok, zeneművek szövegének helyes kiejtése. Szövegértés.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Orgánum, szekvencia, kürtmenet, tercmenet, homofon, polifon, hármashangzat, a cappella, funkciós kíséret, hangszerkíséret. Régi és új stílusú népdal, históriás ének, kurucdal, gregorián ének, orgánum, középkori világi ének, motetta, mise, társas dal, korál, ária, dal, duett, tercett, kantáta, oratórium, passió, opera, téma, fűga, concerto/versenymű, szvit, barokk táncétel, szonáta, szimfónia, vonósnégyes, szerenád.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Zenei reprodukció – Generatív (önállóan és/vagy csoportosan alkotó), kreatív zenei tevékenység	Órakeret 27 óra
Előzetes tudás	A páros tagolódású formai egységek érzete, kérdés-felelet improvizáció, többszólamú ritmus improvizáció a tanult ritmusképletek felhasználásával. Dallami improvizáció pentaton, pentachord, hexachord, hétfokú hangkészletben.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Szekvencia, kürtmenet, tercpárhuzam, imitáció, augmentáció, diminúció szerkesztése megadott dallamhoz. Zenei kérdés és felelet, variáció rögtönzése ritmussal és dallammal. A funkcióérzet kialakítása. A zenei stílus- és formaérzék fejlesztése. A zene keltette gondolatok és érzelmek verbális kifejezése, azok zenei ihletettségű megjelenítése vizuális technikákkal.	

Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Generativitás fejlesztése:</i> Periódus méretű, illetve két-, háromtagú zenei egységekhez kapcsolódó azonosságok, hasonlóságok, különbözőségek, ismétlődés, variáció megfigyeltetése és tudatosítása. Szekvencia, kürtmenet, tercparhuzam, imitáció (reális és tonális választ), augmentáció, diminúció szerkesztése megadott dallamhoz. Maggiore-minore dallamváltozatok rögtönzése. Orgánus szerkesztése megadott dallamhoz. Kérdés-felelet, valamint dallami párbeszéd alkotása dúr-moll fordulatokkal (szolmizálva is), négy- és nyolcütemes egységekben. Visszatérő háromtagúság és rondóforma alkotása négy- és nyolcütemes egységek felhasználásával. Megadott zenei anyagokhoz variációk (ritmikai, tempóbeli, dinamikai, dallami, karakterbeli) fűzése. Szimmetriát, ismétlődő, visszatérő elemeket ábrázoló képi és tárgyi alkotásokhoz dallam és ritmus társítása. <i>Hallásfejlesztés:</i> Funkciós kíséret rögtönzése dúr és moll hangnemekben, ismert dallamhoz. Autentikus zárlat, funkciós harmóniasor alkotása, éneklése, hangszeres megszólaltatása. Belső hallást fejlesztő énekes gyakorlatok. <i>Ritmikai készség fejlesztése:</i> A fél és egész értékekben való gondolkodás fejlesztése, augmentáció, diminúció. Énekléssel megismert ritmusfordulatokhoz kapcsolódó ritmusmotívumok hangoztatása ritmusnevekkel, testhangszerekkel és ritmushangszerekkel. Ütemhangsúly érzékeltetése ütemezéssel. Többszólamú ritmusimprovizáció a klasszikus formatípusok összekapcsolásával.		<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> mondat szerkezetek - kérdés és felelet, versek ritmusa, szótagszáma, verssorok ritmizálása. <i>Vizuális kultúra:</i> formakultúra és önkifejezés fejlesztése, szimmetriát, ismétlődő, visszatérő elemeket ábrázoló alkotások. <i>Dráma és tánc:</i> stilizált tánclépések, koreográfiák régi korok zenéjéhez.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Szekvencia, kürtmenet, tercparhuzam, imitáció, reális és tonális válasz, augmentáció, diminúció, maggiore-minore, orgánus, periódus, visszatérő forma, rondóforma, variáció, szimmetria, funkció, autentikus zárlat.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Zenei reprodukció – Zenei írás-olvasás, zeneelméleti ismeretek	Órakeret 27 óra
Előzetes tudás	Az alsó tagozatban az énekléssel és a generatív tevékenységekkel megszerzett és egyre gazdagodó ritmikai, metrikai, dallami és zeneelméleti ismeretek alkalmazása. A tanult ritmikai és dallami elemek felismerése kézjelről, betűkottáról, hangjegyről, és azok hangoztatása tanári segítséggel, csoportosan.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A zeneelméleti, harmóniai és formatani ismeretek bővülésével a zenei reprodukció fejlesztése. Lapról éneklés különböző jelrendszerről. Az emlékezetből történő kottázás fejlesztése, periódus terjedelmű	

egyszólamú dallam hallás utáni lejegyzése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<i>A zeneelméleti ismeretek megszerzése az előkészítés – tudatosítás – gyakorlás/alkalmazás hármasságában történik.</i> <i>Ritmikai elemek, metrum:</i> A tanult ritmikai elemek és ritmusképletek augmentált és diminuált változatainak megismerése (pl. brevis). Új ritmikai elem: harmincketted. Ütemfajták: 4/2, 3/2, 3/1, 12/8. <i>Zeneelméleti ismeretek:</i> Új hangközök: k7, n7, b4 (tritonus), sz5, b2, sz7. A hangközök megfordítása. A hármashangzat fogalma, a dúr és a moll hármashangzat és fordításai. A négyeshangzat fogalma és a domináns szeptim akkord felépítése. Számozott basszus. Kvint távolságú hangnemi kapcsolatok, moduláció. Maggiore-minore váltás. Kvintkör, kvintoszlop. 4# és 4b-s, valamint 5# és 5b-s hangnemek ismerete. A notáció helyes alkalmazása. A zenei írásbeliség kialakulásának főbb állomásai. Kulcsok, neumák, négyvonalas rendszer, quadrát notáció, tabulatúra. Új hangsorok: lokriszi, összhangzatos és dallamos moll, kuruc skála. Funkciók: tonika, domináns és szubdomináns. Autentikus zárlat dúrban és mollban. Formatan: motívum, frázis, periódus, egytagú, kéttagú és háromtagú forma, rondóforma, szonátaforma, triós forma, variációs forma. Imitáció, dux, comes. <i>Furulya:</i> A tanult népdalok furulyázása. Zenetörténethez kapcsolódó műzenei szemelvények, klasszikus periódusok, kánonok, két-, hármassólamú művek megszólaltatása az elért hangszeres tudás szintjén. (Ajánlás: altfurulyák használata a többszólamú táncmuzsika és egyéb művek megszólaltatására.)	<i>Vizuális kultúra:</i> jelek, jelzések, szimmetria, formák. <i>Matematika:</i> számsorok, törtek.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Harmincketted, brevis. Ütemfajta: 4/2, 3/2, 3/1, 12/8. Hangköz: k7, n7, b4 (tritonus), sz5, b2, sz7, hangközfordítás. Hangsor: lokriszi, összhangzatos és dallamos moll, kuruc skála. Hármashangzat és fordításai, négyeshangzat, domináns szeptim akkord. Számozott basszus. Funkciók: tonika, domináns, szubdomináns. Autentikus zárlat. Moduláció, maggiore-minore váltás. Kvintkör, kvintoszlop. Hangnem: 4# és 4b-s, valamint 5# és 5b-s.

	Neuma, négyvonalas rendszer, quadrát notáció, tabulatúra. Motívum, frázis, periódus, egytagú, kéttagú és háromtagú forma, rondóforma, szonátaforma, triós forma, variációs forma. Imitáció, dux, comes.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Zenei befogadás – A befogadói kompetenciák fejlesztése	Órakeret 38 óra
Előzetes tudás	Figyelem a zenehallgatásra, fejlett hangszínhallás, többszólamú hallás. A tanulók felismerik a tanult zenei korszakokhoz kapcsolódó zenei formákat és műfajokat. Képesek az énekes hangfajok, a tanult népi és klasszikus hangszerek hangzásának megkülönböztetésére.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A zenehallgatásra kiválasztott művek értő befogadása a befogadói kompetenciák fejlesztéséhez kapcsolódó tevékenységeken keresztül, az énekléssel és a generatív tevékenységekkel fejlesztett differenciált hallási készség és zenei memória által.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>A hangszínhallás és a többszólamú hallás fejlesztése:</i> Hangszínhallás további fejlesztése új hangszerek megfigyeléséhez kapcsolódóan: tárogató, cimbalom, köcsögduda, doromb, hatlyukú (népi) furulya, tilinkó, kaval, koboz, ütőgardon, tambura, lant, csembaló, orgona, harangjáték, harsona, tuba. Népi zenekar, barokk zenekar, vonósnégyes, szimfonikus zenekar hangzásának felismerése. Tanult dallamok felismerése különböző hangszerek megszólaltatásában. INTELLEKTUÁLIS MUNKA: A formaérzék fejlesztése, zenei elemzés a következő fogalmak használatával: imitáció, dux, comes, motívum, frázis, periódus, egytagú, kéttagú és háromtagú (da Capo-s) forma, rondóforma, szonátaforma, triós forma, variációs forma. Homofónia és polifónia. A formák jelölése formaképlettel, ábrázolása rajzzal. Különböző karakterek zenei ábrázolásának megfigyeltetése és jellemzése. <i>Partitúrakövetés:</i> Vokális és hangszeres partitúrák megismerése: – szólamok elrendeződésének ismerete; – előadói jelek és utasítások értelmezése. A ZENEIRODALMI PÉLDÁK BEFOGADÁSÁT SEGÍTŐ KIEGÉSZÍTŐ ISMERETEK: A zenetörténeti korszak, a zeneszerzői életrajz megfelelő részei, a megismert zeneművek műfaja, formája, előadói apparátusa. A barokk zenekar, a szimfonikus zenekar, a vonósnégyes összetétele.		<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> Szövegértés, -értelmezés. Középkori egyházi és világi költészet, szövegelemzés. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> zeneirodalmi alkotások történelmi kapcsolata. <i>Idegen nyelv:</i> szövegértés. <i>Dráma és tánc:</i> táncjátékok a nép- és műzenében. <i>Vizuális kultúra:</i> Népművészeti motívumok összehasonlítása, szimmetriát, ismétlődő, visszatérő elemeket ábrázoló alkotások.

<i>Műfajok, tételtípusok:</i> <i>Középkor:</i> gregorián énekek (zsoltárok, himnuszok, a szentmise állandó és változó szövegű énekei) orgánumok, középkori világi énekek. <i>Reneszánsz:</i> motetta, mise, madrigál, társas dalok. <i>Barokk:</i> korál, recitativo, ária, duett, tercett, kantáta, oratórium, passió, opera, concerto, concerto grosso, szvit, táncjátékok, passacaglia, folia, toccata, prelúdium, fuga. <i>Bécsi klasszicizmus:</i> dal, oratorikus művek, opera, szonáta, szimfónia, vonósnégyes, versenymű, szercsád. <i>Magyar történelmi énekek:</i> Histórias énekek. XVI–XVIII. századi táncdallamok (Ungaresca). Kurucdalok. <i>Népzene:</i> Hangszeres népi tánczene. Nemzetiségeink, illetve más népek dalai.		Művészettörténelmi és zenetörténelmi stíluskorszakok találkozása. <i>Földrajz:</i> Európai népek és más kontinensek népeinek zenéje.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Népi hangszer, népi zenekar, barokk zenekar és szimfonikus zenekar. Lant, csembaló, orgona, harangjáték, harsona, tuba. Imitáció, dux, comes, motívum, frázis, periódus, egytagú, kéttagú és háromtagú (da Capo-s) forma, rondóforma, szonátaforma, triós forma, variációs forma. Polifónia, homofónia. Partitúra, előadói jel, utasítás. Műfaj.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Zenei befogadás – Zenehallgatás	Órakeret 38 óra
Előzetes tudás	A zenemű gondolati tartalmát közvetítő kifejezőeszközök átélésének és értelmezésének képessége. A korábban tanult jellegzetes zeneművek részleteinek felismerése.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az ismeretek kronológiai rendszerezése. Tájékozottság a zeneművek műfajában és a különböző zenei nyelvhasználatokban. Zenehallgatás kottakép-követéssel, a témák azonosításával, az előadói jelek és utasítások megvalósulásának megfigyelésével. A művek megismerésén, elemzésén keresztül a kultúrabefogadás szándékának erősítése. Hangverseny-látogatásra nevelés.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
ZENEHALLGATÁSI ANYAG Az osztály énekes és generatív tevékenységeihez, valamint a befogadói kompetenciák fejlesztéséhez kapcsolódóan. <i>Népzene:</i> A tanult népdalok, hangszeres népzene felvételei, népi hangszerek megismertetése felvételtől, lehetőség szerint élőzenei bemutatásban		<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> magyar történelmi énekek, irodalmi párhuzamok. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári</i>

is. Forrás: Kallós Archívum, Bartók Archívum, Pátria CD-ROM, Magyar Népzenei Antológia DVD-ROM, Magyar Népzene 1–2. (szerk. Rajeczky Benjamin), Vargyas Lajos: A magyarság népzeneje – CD melléklet 1–10. stb. Nemzetiségeink hagyományai és néptáncai. Európán kívüli kultúrák népzeneje (pl. Ausztrália, Peru, Japán, afrikai országok). <i>Zeneirodalmi szemelvények a középkor, reneszánsz, barokk, valamint a bécsi klasszicizmus korából:</i> Művek a Kájoni-kódex, Lőcsei-kézirat, Vietoris-kódex anyagából Gregorián dallamok, orgánumok, középkori világi énekek. Madrigálok, misék, motetták: válogatás Josquin, Lassus, Palestrina, Byrd, Morley, Dowland, Hassler, Marenzio, Vecchi, Banchieri, Tallis, Monteverdi stb. műveiből. Monteverdi, C.: Poppea megkoronázása – részletek Bach, J. S.: János passió – részletek Bach, J. S.: Ein feste Burg ist unser Gott, BWV 80 Bach, J. S.: 3. Brandenburgi verseny, BWV 1048 Bach, J. S.: C-dúr prelúdium és fűga, BWV 846 (Wohltemperiertes Klavier I.) Bach, J. S.: c-moll passacaglia és fűga, BWV 582 Corelli, A.: La Folia Bach, J. S.: d-moll toccata és fűga, BWV 565 Händel, G. F.: Messiás (Messiah), HWV 56 – részletek Händel, G. F.: Vízi zene és Tűzijáték szvit – részletek Händel, G. F.: Saul/„Welcome, welcome, mighty king!” tétel Eszterházy, P.: Harmonia Caelestis – részletek Purcell, H.: Artúr király (King Arthur) – részletek Purcell, H.: Dido és Aeneas – Dido búcsúja Vivaldi, A.: A négy évszak – részletek Beethoven, L. van: D-dúr hegedűverseny III. tétel Beethoven, L. van: V. (c-moll) „Sors” szimfónia I. tétel Beethoven, L. van: IX. (d-moll) szimfónia – zárótétel Beethoven L.: cisz-moll „Mondschein” szonáta (op. 27. No. 2.) Haydn, J.: D-dúr „Óra” szimfónia II. tétel Haydn, J.: G-dúr „Üstdob”/„Meglepetés” szimfónia II. tétel Haydn, J.: D-dúr „Pacsirta– vonósnégyes I. tétel (op. 64. No. 5.) Haydn, J.: C-dúr „Császár” vonósnégyes (op. 76. No. 3.) Mozart, W. A.: Kis éji zene K.525 – I., II., III. tétel Mozart, W. A.: A dúr szonáta K. 331. I. tétel Mozart, W. A.: A varázsfuvola K. 620 Mozart, W. A.: Requiem K. 626 – részletek Mozart, W. A.: d-moll zongoraverseny K. 466. Bartók B.: Négy szlovák népdal Bartók B.: Román népi táncok Bartók, B. – Kodály Z.: Magyar népdalok Kodály Z.: Kállai kettős	<i>ismeretek:</i> történelmi korok, korstílusok. <i>Erkölcstan:</i> zeneművek erkölcsi tartalma, üzenete, emberi érzések széles skálája. <i>Dráma és tánc:</i> táncjátékok a nép- és műzenében. <i>Vizuális kultúra:</i> Művészettörténeti stíluskorszakok. Népművészeti stílusok. <i>Idegen nyelv:</i> Dalok, zeneművek szövegének helyes kiejtése. Szövegértés.

Kodály Z.: Mátrai képek A zenehallgatás történhet élő zenei bemutatással vagy felvételtől (audio, videó). A felsorolás a minimális követelményeket határozza meg. A zeneművek megadott listája a tanár egyéni választása alapján bővíthető. A megadott művek egy része olyan terjedelmű, hogy az ének-zene óra keretei között csak részletek meghallgatására van mód. A megfelelő részletek kiválasztásához a fejlesztési céloknál meghatározott tartalmak adnak iránymutatást.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Gregorián ének, orgánium, középkori világi ének, motetta, mise, madrigál, korál, recitativo, ária, kantáta, oratórium, passió, opera, concerto, concerto grosso, szvit, passacaglia, folia, toccata, prelúdium, fuga, dal, requiem, opera, szonáta, szimfónia, vonósnégyes, versenymű, szerenád, népdalfeldolgozás.

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	Képesek a tanulók legalább 30 népzenei, 50 egy- és többszólamú történeti éneket, műzenei alkotást, idézetet emlékezetből, g–f’ hangterjedelemben egyénileg, kamaraének és csoportos formában, lehetőség szerint eredeti nyelven előadni. Képesek kifejezően, egységes hangzással, tiszta intonációval énekelni, és új darabokat megfelelő előkészítést követően hallás után és jelrendszerről megtanulni. A többszólamú énekes zeneműveket biztos szólamtudással képesek megszólaltatni. Énektechnikájuk, lapról olvasási készségük, harmonikus hallásuk alkalmassá teszi őket a magas szintű kórusmunkára. A generatív tevékenységek eredményeként felismerik a zenei kifejezések, a formák, a műfajok és a zenei eszközök közti összefüggéseket, fejlődik tonális és funkciós érzetük. Megismerik és értelmezik a kottakép elemeit és az alapvető zenei kifejezéseket. Ismerik a k7, n7, b4 (tritonus), sz5, b2, sz7 hangközöket, a hangközfördításokat, a lokriszi, összhangzatos és dallamos moll, kuruc hangsorokat, a hangnemeket 5# és 5b előjegyzésig, a maggiore-minore váltást, a dūr és moll hármashangzatot és fordításait, a domináns szeptim akkordot, a funkciókat és az autentikus zárlatot. Felismerik, lejegyzik és megszólaltatják a tanult zenei elemeket. Az ismert dalokat olvassák hangjegyről és éneklük emlékezetből szolmizálva, abszolút nevekkal. Fejlődik zenei memóriájuk és belső hallásuk. Helyes technikával és tiszta intonációval szólaltatják meg „C” szoprán furulyán a tanult dalokat, gyakorlatokat csoportosan és egyénileg is. Fejlődik formaérzékük, a formai építkezés jelenségeit felismerik és meg tudják fogalmazni. Fejlődik hangszínhallásuk. Megkülönböztetik a tárogató, cimbalom, köcsögduda, doromb, hatlyukú (népi) furulya, tilinkó, kaval, koboz, ütőgardon, tambura, lant, csembaló, orgona, harangjáték, harsona, tuba hangszínét, felismerik a népi zenekar, barokk zenekar, vonósnégyes,

	szimfonikus zenekar hangzását. Ismerik a hangszerek alapvető jellegzetességeit. Ismerik a középkor, reneszánsz, barokk és bécsi klasszicizmus zenei jellemzőit, szerkesztésmódjait, zenei műfajait, legfontosabb zeneszerzőit. Zenehallgatásuk tudatos, figyelmesen hallgatják a zeneműveket. A zenehallgatásra kiválasztott művek közül 30-35 alkotást/műrészletet ismernek. Rendszeresen részt vesznek iskolai, iskolán kívüli zenei rendezvényeken, hangversenyeket látogatnak.

7–8. évfolyam

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Zenei reprodukció – Éneklés	Órakeret 120 óra
Előzetes tudás	Biztos éneklési készség egyénileg és csoportosan, egy és több szólamban, lehetőség szerint eredeti nyelven.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A dalkincs ismételése és folyamatos bővítése. Magyar népdalok, más népek dalai. Többféle zenetörténeti stíusból válogatott szemelvények éneklése. Műdalok, műzenei idézetek kifejező, stílusos megszólaltatása, lehetőség szerint eredeti nyelven. Az énekhang további képzése egy- és többszólamú gyakorlatokkal, figyelve a tanulók hangszervi változásaira (mutálás). A hangi adottságok figyelembevételével vegyeskari szólamok kialakítása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
ÉNEKLÉSI KÉSZSÉG FEJLESZTÉSE: Beéneklő gyakorlatok az óra eleji ismételés, az alkalmazó rögzítés anyagához kapcsolódóan. Éneklés szöveggel, szolmizálva, abszolút nevekkal, figyelemmel a tanulók hangszervi változásaira. Kifejező előadásmód, helyes frazeálás. TÖBBSZÓLAMÚ ÉNEKLÉSI KÉSZSÉG FEJLESZTÉSE: Többszólamú mű, műrészlet éneklése szöveggel, szolmizálva, abszolút nevekkal, hangszeres kísérettel, a romantika, a XX. század és napjaink zenéjéből válogatva. Hármashangzatokból álló harmóniamenetek, szekund-, kvartakkordok, mixtúrák éneklése. A DALTANÍTÁS MÓDSZEREI: – Hallás utáni daltanítás. – Daltanítás jelrendszerről. ZENEI ANYAG: <i>Magyar népdalok</i> (20 dallam): A magyar népzene történeti rétegei (pl. Paksa Katalin		<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> verbális kifejezőkészség fejlesztése. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> magyar történeti énekek és a magyar történelem párhuzamai. <i>Erkölcstan:</i> mű (szöveg) értelmezése erkölcsi szempontok alapján. <i>Dráma és tánc:</i> ballada, népszokások.

felosztása szerint, Paksa Katalin: Magyar népzene-történet, Balassi Kiadó, 2008.): válogatás régi rétegű és új stílusú népdalokból. Magyar népballadák. Jeles napok, ünnepi szokások újabb dallamai. <i>Magyar történelmi énekek</i> (3 dallam): Az 1848–49-es szabadságharc dalai. Verbunkos. <i>Nemzeti énekeink:</i> Egressy Béni–Vörösmarty Mihály: Szózat <i>Műzenei példák</i> (57 mű/idézet) a romantika, a XX. század és napjaink zenéjéből: A zenehallgatási anyaghoz kapcsolódó zenei anyag a romantika és a XX. század, illetve napjaink zenéjéből válogatva (az áriák/dalok, kórusművek lehetőség szerint hangszerkísérettel, eredeti nyelven szólaljanak meg). Népdalok XX. századi vagy mai feldolgozásai. Kortárs magyar kórusmuzsika.	<i>Idegen nyelv:</i> Dalok, zeneművek szövegének helyes kiejtése. Szövegértés.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Harmónia, szekund-, kvartakkord, mixtúra, népballada, verbunkos, Szózat.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Zenei reprodukció – Generatív (önállóan és/vagy csoportosan alkotó), kreatív zenei tevékenység	Órakeret 25 óra
Előzetes tudás	Szekvencia, kürtmenet, tercpárhuzam, imitáció, augmentáció, diminúció szerkesztése megadott dallamhoz. Zenei kérdés és felelet, variáció rögtönzése ritmussal és dallammal. Fejlett zenei stílus- és formaérzék. Tonális és funkciós érzet, többszólamú készségek. A zene keltette gondolatok és érzelmek verbális kifejezése.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A kialakított készségek továbbfejlesztése az előző fejlesztési ciklushoz hasonló, nagyobb önállóságot adó feladatokkal. A tanulóknak rejlő kombinatív, próbálkozó, felfedező kedv kiaknázása a korosztály zenei képességének és érdeklődésének szintjén.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Generativitás fejlesztése:</i> Szimmetrikus, aszimmetrikus, arany metszés arányai szerint épülő, és aleatórikus zenei egységek megfigyeltetése és tudatosítása. A Reihe szerkesztése és fordításai (rák, tükör, tükörrák). Megadott zenei anyagokhoz variációk (ritmikai, tempóbeli, dinamikai, dallami, karakterbeli) fűzése. Vizuális és tárgyi alkotások jellemzése, fogalmak (pontok, vonalak, ívek, foltok, alakok, mozgás, méretek, arányok, szimmetria, aszimmetria, párhuzam, tükrözés, tükröződés, azonosság,		<i>Vizuális kultúra:</i> Önkifejezés, érzelmek kifejezése többféle eszközzel. Tükrözés, szimmetria, aszimmetria, arany metszés. <i>Matematika:</i>

hasonlóság, különbözőség, ismétlődés, visszatérés, előtér, háttér, világos-sötét, pasztell-élénk, erős-halvány színek, fény, árnyék stb.) párhuzamba állítása a zenével. Az alkotásokhoz dallam és ritmus társítása. <i>Hallásfejlesztés:</i> Skálák és hangzatok szerkesztése és megszólaltatása. Dallamalkotás a kromatikus, az egész hangú, az akusztikus skála, modellskálák felhasználásával. Harmónia: szekund- és kvartakkordok, mixtúrák, pentaton akkordok, clusterek alkotása és megszólaltatása. Reihe és fordításainak éneklése. Belső hallást fejlesztő énekes gyakorlatok. <i>Ritmikai készség fejlesztése:</i> Énekléssel megismert ritmusfordulatokhoz kapcsolódó ritmusmotívumok hangoztatása ritmusnevekkel, testhangszerekkel és ritmushangszerekkel. Aszimmetrikus hangsúlyozású, szinkópáló ritmusgyakorlatok alkotása és reprodukálása eltérő hangszínű test- és ritmushangszerek használatával. Különböző táncok metrikai és ritmikai jellemzőinek megfigyelése, reprodukciója (pl. keringő, polka, mazurka, palotás, habanéra, bolero).	párhuzam, tükrözés, arányok.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Szimmetria, aszimmetria, aranymetszés, aleatória, Reihe, rákfordítás, tükörfordítás, tükörrákfordítás. Kromatikus skála, egészhangú skála, akusztikus skála, modellskála. Szekund- és kvartakkord, mixtúra, pentaton akkord, cluster. Keringő, polka, mazurka, palotás, habanéra, bolero.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Zenei reprodukció – Zenei írás-olvasás, zeneelméleti ismeretek	Órakeret 25 óra
Előzetes tudás	Az eddig tanult ritmikai, dallami és harmóniai elemek használata. Jártasság a zeneelméleti, formatani ismeretekben. Lapról éneklés egy- és több szólamban. Egyszólamú dallam hallás utáni lejegyzése. A notáció helyes alkalmazása.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	További zeneelméleti ismeretek elsajátítása. Kromatikus fordulatokat tartalmazó egyszólamú tonális dallam, és funkciós basszusú kétszólamú dallam lejegyzése hallás után. A zenehallgatási anyaghoz kapcsolódó romantikus, XX. századi és kortárs dallamok lapról éneklése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>A zeneelméleti ismeretek megszerzése az előkészítés – tudatosítás – gyakorlás/alkalmazás hármasságában történik.</i> <i>Metrum:</i> Ütemfajták: 5/8, 7/8, 8/8.		<i>Vizuális kultúra:</i> jelek, jelzések, aszimmetria, formák. <i>Matematika:</i> törtek,

A hangsúlyos és hangsúlytalan ütemegységek megkülönböztetése az aszimmetrikus ütemekben. <i>Zeneelméleti ismeretek:</i> Új hangközök: k9, n9, k10, n10. A szűkített és bővített hármashangzat és fordításai. Konszonancia, diszszonancia. Basszuskulcs. Kvintkör, kvintoszlop, kromatika, enharmónia, kettős kereszt és kettős bé. 6# és 6b-s, valamint 7# és 7b-s hangnemek ismerete. A notáció helyes alkalmazása. XX. század és napjaink notációja. Új hangsorok: kromatikus skála, egész hangú skála, akusztikus skála, modellskála. Tercrokonság. Bartóki tengelyrendszer. Atonalitás. Dodekafon szerkesztés (Reihe), aleatória.		kombinatorika.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Aszimmetrikus ütem: k9, n9, k10, n10, szűkített és bővített hármashangzat, konszonancia, diszszonancia, basszuskulcs, kromatika, enharmónia, kettős kereszt, kettős bé. 6# – 6b, 7# – 7b. Kromatikus skála, egész hangú skála, akusztikus skála, modellskála. Tercrokonság. Tengelyrendszer. Atonalitás. Dodekafónia, Reihe, aleatória.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Zenei befogadás – A befogadói kompetenciák fejlesztése	Órakeret 45 óra
Előzetes tudás	Figyelem a zenehallgatásra, fejlett hangszínhallás, többszólamú hallás. A tanulók felismerik a tanult zenei korszakokhoz kapcsolódó zenei formákat és műfajokat. Képesség a tanult népi és klasszikus hangszerek hangzásának megkülönböztetésére.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Összetettebb, hosszabb, fokozott koncentrációt igénylő zenei anyag befogadásához szükséges kompetenciák fejlesztése. Ösztönzés önálló ismeretszerző tevékenységre.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A HANGSZÍNHALLÁS ÉS A TÖBBSZÓLAMÚ HALLÁS FEJLESZTÉSE: Hangszínhallás további fejlesztése új hangszerek megfigyeléséhez kapcsolódóan: piccolo, szaxofon, hárfa, cseleszta. INTELLEKTUÁLIS MUNKA:		<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> nemzeti romantika, romantikus vers, szövegelemzés. <i>Történelem,</i>

A formaérzék fejlesztése, zenei elemzés a következő fogalmak használatával: BAR-forma, hídforma, aranymetszés. A formák jelölése formaképlettel, ábrázolása rajzzal. Különböző karakterek zenei ábrázolásának megfigyeltetése és jellemzése. <i>Partitúrákövetés:</i> Vokális és hangszeres partitúrák megismerése: – szólamok elrendeződésének ismerete; – előadói jelek és utasítások értelmezése; – XX. század és napjaink notációja. A ZENEIRODALMI PÉLDÁK BEFOGADÁSÁT SEGÍTŐ KIEGÉSZÍTŐ ISMERETEK: A zenetörténeti korszak, a zeneszerzői életrajz megfelelő részei, a megismert zeneművek műfaja, formája, előadói apparátusa. A XX. század és napjaink zenéje: impresszionizmus a festészetben és a zenében; expresszionizmus (atonalitás, dodekafónia, Reihe-technika); folklorizmus; neoklasszicizmus; avantgárd, experimentális zene, elektronikus zene, aleatória stb. <i>Műfajok, tételtípusok:</i> <i>Romantika:</i> dal, dalciklus, opera, nemzeti opera, zenedráma, oratorikus művek (áriák, kórustételek); versenymű, karakterdarabok (etűd, prelűd, nocturne, impromptu, keringő, mazurka, polonéz, parafrázis, ballada, polka, rapszódia stb.), zongoraciklus, programzene, szimfónia, szimfonikus költemény. <i>XX. század és napjaink zenéje:</i> balett, táncjáték, opera, oratorikus művek, zongoradarabok, zenekari művek, kamaradarabok stb. MAGYAR ZENETÖRTÉNET: Az 1848–49-es szabadságharc dalai. Bihari János, Lavotta János és Csermák Antal verbunkos zenéje. Erkel Ferenc (nemzeti opera), Liszt Ferenc (szimfonikus költemény, zongoramuzsika). XX. századi magyar műzene: Bartók Béla, Kodály Zoltán, Dohnányi Ernő, Lajtha László. Kortárs magyar kórusmuzsika (Kocsár Miklós, Orbán György, Karai József, Tóth Péter stb.). NÉPZENE: Magyar népballadák. Jeles napok, ünnepi szokások. A népzene feldolgozási módjai Bartók és Kodály művészetében. Műzene és népzene eltérő hangszerhasználata, az eltérések megfigyelése. Ismeretszerző tevékenység önálló vagy csoportos gyűjtőmunka keretében, az infokommunikációs technológia (IKT) alkalmazásával: – összefüggések keresése a zenei stíluskorszakok, a történelmi	<i>társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> történelmi korok, történelmi események. <i>Idegen nyelv:</i> szövegértés. <i>Erkölcstan:</i> a zenei alkotások erkölcsi üzenete. <i>Vizuális kultúra:</i> művészettörténeti és zenetörténeti stíluskorszakok találkozása.

események és a zeneművek között; – egy zenemű/műrészlet feldolgozása, elemzése megadott témából választva (pl. élet, halál, születés, gyász, haza, becsület, küzdelem, szerelem, hűség, gúny, irónia, humor, hősiesség, szabadság, béke, vallás).	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Piccolo, szaxofon, hárfa, cseleszta. BAR-forma, hídforma, aranymetszés. Etűd, prelűd, nocturne, impromptu, keringő, mazurka, polonéz, parafrázis, ballada, polka, rapszódia, zongoraciklus, programzene, szimfonikus költemény, balett, táncjáték, verbunkos. Impresszionizmus, expresszionizmus, atonalitás, dodekafónia, Reihe, folklórizmus, neoklasszicizmus, avantgárd, experimentális zene, elektronikus zene, aleatória.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Zenei befogadás – Zenehallgatás	Órakeret 45 óra
Előzetes tudás	A zenemű gondolati tartalmát közvetítő kifejezőeszközök átélésének és értelmezésének képessége. A korábban tanult jellegzetes zeneművek részleteinek felismerése.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az ismeretek kronológiai rendszerezése. Tájékozottság kialakítása a zeneművek műfajában és a különböző zenei nyelvhasználatokban. Zenehallgatás kottaképkövetéssel, a témák azonosításával, az előadói jelek és utasítások megvalósulásának megfigyelésével. A művek megismerésén, elemzésén keresztül a kultúrabefogadás szándékának erősítése. Hangverseny-látogatásra nevelés.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
ZENEHALLGATÁSI ANYAG Az osztály énekes és generatív tevékenységeihez, valamint a befogadói kompetenciák fejlesztéséhez kapcsolódóan: <i>Népzene:</i> A tanult népdalok, balladák felvételről, lehetőség szerint élőzenei bemutatásban is. Források: Kallós Archívum, Bartók Archívum, Pátria CD-ROM, Magyar Népzenei Antológia DVD-ROM, Magyar Népzene 1–2. (szerk. Rajeczky Benjamin), Vargyas Lajos: A magyarság népzeneje – CD melléklet 1–10. stb. <i>Zeneirodalmi szemelvények a romantika, a XX. század és napjaink zenéjéből:</i> Bihari János, Lavotta János és Csermák Antal verbunkos zenéje. Bizet, G.: Carmen – „Utcagyerekek kórusa” – részlet az I. felvonásból Brahms, J.: Magyar táncok – részletek Brahms, J.: Akadémiai ünnepi nyitány Brahms, J.: Ein deutsches Requiem (Német requiem) – részletek		<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> nemzeti romantika, romantikus vers, szövegelemzés. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> történelmi korok, történelmi események. <i>Idegen nyelv:</i> szövegértés. <i>Erkölcstan:</i> zeneművek erkölcsi tartalma, üzenete, emberi érzések széles skálája (szeretet,

Chopin, F.: „Esőcsepp” prelúd; mazurkák, polonézok (nemzeti táncok) Dvořák, A.: IX. szimfónia („Az Új Világból”) – részletek Erkel F.: Bánk bán – részletek Erkel, F.: Hunyadi László – részletek Liszt F.: XV. Magyar rapszódia Liszt F.: Transzcendens etűdök: La Campanella Liszt F.: Két hangversenyetűd: Erdősongás, Manók tánca Liszt F.: Mazeppa Grieg, E.: Peer Gynt szvit – részletek Mendelssohn-Bartholdy, F.: e-moll hegedűverseny I. tétel Muszorgszkij, M. – Ravel, M.: Egy kiállítás képei Schubert, F.: Gute Nacht!; Der Leiermann; Die Forelle; Heidenröslein; Erlkönig; Grätschen am Spinnrade Schubert, F.: Asz-dúr impromptu, op. 142, No. 2; op. 90, No. 4 Schumann, R.: Karnevál – tételek Verdi, G.: Requiem – részletek Verdi, G.: Rigoletto – részletek Wagner, R.: A nürnbergi mesterdalnokok – nyitány és más részletek Puccini, G.: Turandot – részletek Debussy, C.: 3 Nocturne (Felhők, Ünnepek, Szirének) – részletek Debussy, C.: Gyermek kukorica – részletek Ravel, M.: Bolero Bartók B.: Concerto – részletek Bartók B.: A kékszakállú herceg vára – részletek Bartók B.: Cantata profana – részletek Bartók, B.: Mikrokozmosz zongorára VI. – Hat tánc bolgár ritmusban Bartók B.: Zene húros hangszerekre, ütőkre és cselesztára – részlet Dohnányi E.: Pastorale Kodály Z.: Marosszéki táncok Kodály Z.: Székelyfő – Görög Ilona balladája Kodály Z.: Molnár Anna Kodály Z.: Psalmus Hungaricus Lajtha L.: Quatre Hommages, op. 42 (fűfűs kvartettre) Britten, B.: A ceremony of carols, op. 28 – részletek Orff, C.: Carmina Burana Schönberg, A.: Pierrot Lunaire, op. 21 Sztravinszkij, I.: A katona története Gershwin, G.: Rhapsody in Blue Pärt, A.: Magnificat Cage, A.: 4’33” Reich, S.: Zene 18 zenészre (Music for 18 Musicians) Penderecki, K.: Hiroshima emlékezete Sáry L.: Lokomotív szimfónia Emerson-Lake-Palmer: Egy kiállítás képei (Pictures at an Exhibition) Presser Gábor, Kocsák Tibor, a Szörényi-Bródy szerzőpáros és más magyar szerzők egy-egy zenés színpadi művének részlete, pl. István, a király Jazz. Populáris zene (a tanárok munkáját ezen a területen segíti Gonda János: <i>A populáris zene antológiája</i> c. munkája és további	gyűjtemény, hűség, igazság, elválás, hősiesség stb.). <i>Vizuális kultúra:</i> művészettörténeti és zenetörténeti stíluskorszakok találkozása.

írásai). A zenehallgatás történhet élő zenei bemutatással, vagy felvételtől (audio, videó). A felsorolás a minimális követelményeket határozza meg. A zeneművek megadott listája a tanár egyéni választása alapján bővíthető. A megadott művek egy része olyan terjedelmű, hogy az ének-zene óra keretei között csak részletek meghallgatására van mód. A megfelelő részletek kiválasztásához a fejlesztési céloknál meghatározott tartalmak adnak iránymutatást.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Verbunkos zene, nemzeti opera, dal, dalciklus, prelúd, mazurka, polonéz, rapszódia, zongoraciklus, requiem, szimfónia, szimfonikus költemény, impresszionizmus, expresszionizmus, atonalitás, dodekafónia, folklorizmus, neoklasszicizmus, elektronikus zene, jazz, populáris zene.

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	Képesek a tanulók legalább 20 népzenei, 60 egy- és többszólamú történeti éneket, műzenei alkotást, idézetet emlékezetből, g–f’ hangterjedelemben egyénileg, kamaraének és csoportos formában, lehetőség szerint eredeti nyelven előadni. Képesek kifejezően, egységes hangzással, tiszta intonációval énekelni, és új darabokat megfelelő előkészítést követően hallás után és jelrendszerről megtanulni. A többszólamú énekes zeneműveket biztos szólamtudással képesek megszólaltatni. Énektechnikájuk, lapról olvasási készségük, harmonikus hallásuk alkalmassá teszi őket a magas szintű kórusmunkára. A generatív tevékenységek eredményeként felismerik a zenei kifejezések, a formák, a műfajok, és a zenei eszközök közti összefüggéseket. Ismerik és értelmezik a kottakép elemeit. Ismerik az aszimmetrikus ütemeket, a k9, n9, k10, n10 hangközöket, a szűkített és bővített hármashangzatot, a basszuskulcsot, kettős kereszt, kettős bé, az enharmónia használatát, a 6# – 6b-s, 7# – 7b-s hangnemeket, a kromatikus skálát, egész hangú, akusztikus és modellskálát. Felismerik, lejegyzik és megszólaltatják a tanult zenei elemeket. Az ismert dalokat olvassák hangjegyről és éneklük emlékezetből szolmizálva, abszolút nevekkal. Zenei memóriájuk, belső hallásuk és formaérzékük fejlett. Megkülönböztetik a piccolo, szaxofon, hárfa, cseleszta hangszínét, ismerik a hangszerek alapvető jellegzetességeit. Ismerik a romantika, a XX. század és napjaink zenéjének jellemzőit, szerkesztésmódjait, zenei műfajait, legfontosabb zeneszerzőit. Zenehallgatásuk tudatos, figyelmesen hallgatják a zeneműveket. A zenehallgatásra kiválasztott művek közül 35-40 alkotást/műrészletet ismernek. A zenei műalkotások megismerése révén helyesen tájékozódnak korunk kulturális sokszínűségében. Rendszeresen részt vesznek iskolai, iskolán kívüli zenei rendezvényeken,

Jazz és populáris művek:

A 7. osztálytól kezdve az énekes és a zenehallgatási anyagban megjelenhetnek a klasszikus kompozíciós műalkotásokon és a népzeneen kívül eső műfajok is.

A külföldi anyagot elsősorban zenehallgatásra javasoljuk, míg a magyar anyagot éneklésre. A dalokat a tanár vagy a növendékek kísérhetik gitárral és/vagy zongorán.

A populáris dalok zenei jellemzőinek megfigyelése a következő szempontok alapján javasolt: forma, szöveg, szövegábrázolás, dallami jellemzők, ritmikai elemek, hangszerelés, dallami díszítés, különleges előadói megoldások.

A rendkívül gazdag anyagból való irányított gyűjtőmunka és közös értékelés fejleszti a tanulók ön kifejező, véleményalkotó képességét. A válogatás azokat a szerzőket és előadókat sorolja, akik stílus- és műfajteremtő hatást gyakoroltak a jazz és a populáris zene kialakulására, fejlődésére országhatáron innen és túl. Jelen felsorolás csak ajánlás, a teljesség igénye nélkül.

A XX. századi jazz reprezentánsai:

Louis Armstrong, Duke Ellington, Ella Fitzgerald, Bing Crosby, Lionel Hampton, Stéphane Grappelli, Charlie Parker, Miles Davis, Dave Brubeck, John Coltrane, Herbie Hancock, Chick Corea, Jan Garbarek és mások.

Magyar szerzők és előadók: Gonda János, Szakcsi Lakatos Béla, Vukán György, Szabados György, Csík Gusztáv, Pege Aladár, Deseő Csaba, Borbély Mihály, Binder Károly, Benkó Dixieland Band, Hot Jazz Band és mások.

A XX. századi rock kialakulása és a populáris zene reprezentánsai:

Bill Haley, Paul Anka, Elvis Presley, Jerry Lee Lewis, Jimi Hendrix, Beatles, The Rolling Stones, Led Zeppelin, Deep Purple, Pink Floyd, Queen, Emerson Lake & Palmer és mások.

Magyar szerzők és előadók: Illés Zenekar, Illés Lajos, Szörényi Levente, Bródy János, Metro együttes, Sztevanovity Zorán, Omega Együttes, Locomotiv GT, Presser Gábor, Somló Tamás, Karácsony János, Bergendy Szalon és Tánczenekar, Hungária Együttes, Fenyő Miklós, Neoton Família, Korda György, Koncz Zsuzsa, Cserháti Zsuzsa, Máté Péter, Kovács Kati, Demjén Ferenc és mások.

Versmegzenésítések: Sebő Ferenc, Cseh Tamás, Kaláka Együttes, Gryllus Vilmos, Tolcsvay László és mások.

7.9. Testnevelés és sport kerettanterv (heti 3 óra) 1-12. évfolyam számára

Tartalom:

- Kerettanterv az 1-4. évfolyam számára
- Kerettanterv az 5-8. évfolyam számára
- Kerettanterv a 9-12. évfolyam számára

TESTNEVELÉS ÉS SPORT

1–4. évfolyam

Az alsó tagozatos testnevelésben a tanulók alapvető mozgásmintáinak és mozgáskészségeinek kialakítása, formálása, illetve a szabályozott mozgásvégrehajtás alapjainak az elsajátítása a legfontosabb cél. Az alapkészségek (természetes mozgásformák) mozgásmintáinak megszilárdulása, magabiztos végrehajtásuk kialakulása kiemelkedően fontos ebben az időszakban, mivel ezek jelentik a hatékony és gyors mozgástanulást, továbbá a bonyolultabb sportági mozgások alapfeltételeit. A fejlesztési folyamat során érvényesülnie kell a fokozatosság elvének, amely a természetes mozgások egyszerű végrehajtási mintáitól elindulva az egyre összetettebb, komplexebb helyzetekben történő alkalmazást jelenti. A tanulási folyamat egészét át kell hatnia a nagyfokú sikerességnek, az élményszerzésnek, a kihívást jelentő, örömteli mozgásos tevékenységeknek, amelyek a játékoság módszerével együtt formálják a testneveléshez és sporthoz fűződő pozitív attitűdbázist. A mozgástanulással párhuzamosan történjen a már cselekvésbiztos mozgásformák alkalmazása összetettebb játéktevékenységekben és kontrollált versenyszituációkban is. A kontrollált versenyszituációk során—a motiváció fenntarthatósága és az esélyegyenlőség érdekében—a mozgásos tevékenységek precíz végrehajtásán, a variációk sokaságán van a hangsúly, nem a mért abszolút teljesítményen. A mozgástanulási és pszichomotoros képességfejlesztési folyamatban a sikerorientált gyakorlási feltételek, az élménygazdagság, a játék és játékoság az uralkodó, amely mélyíti a mozgásos tevékenységekhez és testneveléshez kapcsolódó pozitív érzelmi viszonyulást. A természetes mozgások alkalmazása a sportági jellegű mozgásokban egyre nagyobb teret kap, amely a további koordinációs képességfejlődés záloga. A játéktevékenység során is fejlődés mutatkozik, ami az egyre nehezedő szabályok mellett, az egyszerű taktikai feladatok felismerésében és egyre tudatosabb alkalmazásában nyilvánul meg. A mozgásos tevékenységek közbeni kooperációs és kommunikációs lehetőségek, kreativitást igénylő tanulási helyzetek hozzájárulnak a problémamegoldó gondolkodás, valamint a szociális kompetenciák fejlődéséhez. A játéktevékenység nehezedő feladathelyzetei előidézte döntési kényszer hozzájárul a felelősségteljes viselkedés formálódásához, a szociális és társadalmi, egyéni és közösségi kompetenciák kialakulásához.

A kerettanterv minden tanuló számára biztosítani kívánja a hatékony és élményszerű pszichomotoros tanulást. Módszereiben döntően a játékos cselekvéstanulást és az adekvát játékok alkalmazását helyezi előtérbe. A differenciálás elvét és az általa vezérelt gyakorlatot a legfőbb értékek közé sorolja. Ebben az oktatási szakaszban is megkülönböztetett figyelmet áldoz a belső, didaktikai differenciálásra. Így juthat el minden tanuló a számára megszerezhető tudás legmagasabb szintjére, és megvalósulhatnak a társadalmi érdekeket is kifejező tantárgyi célok. A fejlesztőmunka igazodik a tanulásban mutatkozó alapvető tendenciákhoz, de a menet közben bekövetkező változásokhoz is. A belső didaktikai differenciálás emeli a motoros tanulás, egyúttal a személyiségfejlesztés—az értelmi, érzelmi—akarat, szociális képességek és tulajdonságok—hatásfokát. A várt eredmények ennek megfelelően a készségekben, a képességekben, az ismeretekben és az attitűdökben megfogalmazható követelményeket is tartalmazzák.

A testnevelés műveltségterület tartalmai az alapfokú nevelés-oktatás 1–2. évfolyamán a természetes (alap-) mozgáskészségek, illetve a pszichomotoros képességek játékos fejlesztésére, azok változatos, sokrétű és tudatos alkalmazására épülnek. A gyermekek

fejlődési, fejlettségi jellemzőihez igazodó egyszerű, ugyanakkor változatos mozgástanulási és képességfejlesztési körülmények, koordinációt javító tanulási tartalmak, melyek stabilizálják az alapvető mozgáskészségeket, jelentik az alapvető fejlesztési célt. A 3–4. évfolyamon a mozgáskészségek tovább stabilizálódnak, az előzetes mozgástapasztalatokra építve tovább fejlődnek, és a mozgástanulás magasabb szintjére kerülnek. Az alapkészségek fejlesztésének folyamatában a komplexebb, nehezebb körülmények közötti végrehajtások válnak uralkodóvá.

A már elsajátított készségek, fogalmak, kategóriák egységeinek beillesztése a mozgásos tevékenységrendszerbe a tantárgyközi tartalmak, a kompetenciák és a fejlesztési feladatok keretében hozzájárul a hatékonyabb tanuláshoz, a kedvezőbb tantermi tanulási teljesítményhez is, ezen keresztül a nevelési folyamat sikerességéhez. Összességében elfogadó, ugyanakkor követelményeket támasztó, következetes nevelési környezetet biztosító légkör szükséges, ahol a gyermekek aktív, felfedező attitűdjei, velük született képességei megerősödnek.

A testnevelésórán lehetőség nyílik a fizikai és érzelmi biztonság megteremtésére, ezen keresztül a testnevelés tantárgyhoz kapcsolódó pozitív attitűdök kialakítására, mely olyan fejlesztési területek alapjául szolgálhat, mint például a *pályaorientáció*, a *testi–lelki egészség* és az *eredményes tanulás*. A tanítási-tanulási folyamat során a tanulónak a testneveléssel, a pedagógussal, a társaival, illetve önmagával szembeni bizalmának megteremtése megalapoz olyan kiemelt fejlesztési területet, mint az *ön- és társértékelés*.

A társas interakciók, a feladatokkal járó fizikai kontaktusok, a közösségi sikerélmények, továbbá a legfontosabb magyar sporttörténeti ismeretek kitűnő alapját képezik a *nemzeti öntudatnak és a hazafias nevelésnek*.

A különböző sportágak, mozgásos tevékenységek, illetve a testnevelésórák rendszabályainak, szokásrendszerének kialakítása, a sportszerű viselkedés alapjainak tanulása az *erkölcsi tulajdonságok* fejlesztését hivatott szolgálni. A kooperáció lehetőségének biztosítása, a kommunikációs szabályok, formák és jelek megismerése és elsajátítása a *demokráciára nevelés* kiemelkedő színtere. A szabadtéren végzett mozgások és feladatok tudatos fejlesztést tesznek lehetővé a *környezettudatossággal* kapcsolatban. A szaknyelvi alapok megismertetése, a testnevelésórán használatos szerek, eszközök balesetmentes használatának megismerése és megértése, a testi és lelki működéseink felfedezése összekapcsolva a rendszeres testmozgás iránti igény kialakításával, kiteljesíti a *testi–lelki egészségre nevelést*, mint a legfontosabb fejlesztési területet.

A fejlesztési területek feladatainak fent bemutatott megvalósításával, valamint a testnevelésóra sajátosságainak köszönhetően a *hatékony, önálló tanulás* és a *szociális és állampolgári kompetencia kialakítása* eredményes módon valósulhat meg. Az *anyanyelvi kommunikáció* fejlesztésére a testnevelés oktatása keretében kiemelkedő lehetőség kínálkozik. Meghatározó eszköz a szaknyelvi, terminológiai, valamint a testkulturális ismeretek széles körű, igényes közvetítése a pedagógus által, de nem elhanyagolható a kommunikációs kompetencia fejlesztése szempontjából a pedagógus–tanuló kommunikáció milyensége, illetve a tanulók egymás közötti kommunikációjának alakítása. Tanórai keretek között erre a hibajavítás, a saját és a társak teljesítményének megfigyelése és értékelése, a játékszituációk, illetve játékfeladatok megbeszélése, a sikerek és kudarcok okainak feltárása, az egymásnak nyújtott segítségadás stb. keretében nyílik lehetőség. Cél a testkultúrához kapcsolódó, valamint közösségben végzett motoros tanulás folyamatához kapcsolódó *kommunikációs* hajlandóság és nyitottság kialakítása.

A *kezdeményezőkészség*, a *vállalkozói kompetencia* fejlesztése a testnevelés és sport természetéből adódóan már ebben az életkori szakaszban is elkezdődhet. A kooperatív feladatokban, kreativitást és kommunikációt igénylő páros és társas gyakorlatokban, mozgásos játékokban, a tanórai csapatversenyek lebonyolításában, kezdetben irányítottan,

majd az önállóságot növelve oldják meg a problémákat a tanulók. Tanórán és a tanórán kívüli foglalkozásokon, szervezeti és önkéntes formákban mindenki megtalálhatja a képességeinek, ambícióinak, érdeklődésének leginkább megfelelő szerepet, feladatkört.

A testnevelés–tanítás sajátos céljai közé kell sorolni az *esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség* kompetencia fejlesztését. A motoros cselekvések mozgásmintát és mozgásmodellt megközelítő megjelenítésük által esztétikai tartalommal rendelkeznek. Ennek kialakítása kiemelkedő jelentőségű az alapfokú nevelés kezdeti szakaszaiban. A kezdetektől nagy hangsúlyt kell fektetni a megjelenítésre, a végrehajtás minőségére, mert ezek egyrészt az eredményesség mutatói, másrészt a belső motiváció kiváltó hatásai lehetnek. Az esztétikai élmény átélése, a kifejezőkészség kinyilvánítása kiváltja és fokozza a testnevelés iránti érdeklődést, pozitív attitűdöt már ezen az iskolafokon is.

A tehetséges tanulók sportági kiválasztása az iskolai rendezvényekre, a diáksportba és a versenysportba irányítással veszi kezdetét. A tehetséggondozás a különböző szintű edzéseken, versenyeken való részvétellel folytatódik tovább.

1–2. évfolyam

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Előkészítő és preventív mozgásformák	Órakeret 16 óra + folyamatos
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A testnevelés optimális tanulási környezetének kialakítása. Az elemi kommunikációs szabályok, formák és jelek megismertetése. A testi és lelki egészségért való személyes felelősség megalapozása. A mozgáskoordináció fejlődésével a test- és térérzékelés javítása, az izomtudat kialakítása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG <i>Térbeli alakzatok és kialakításuk (rendgyakorlatok):</i> Egy- és kétsoros vonal, sor, oszlop, többes oszlopok, félkör és kör alakzatok, (szét)szórt alakzat, nyitódás, zárkózás, fordulatok helyben, mozgás körben és különböző mozgásútvonalon. <i>Gimnasztika:</i> Bemelegítő és levezető gyakorlatok egyénileg, párban és társakkal, eszközök felhasználásával vagy eszköz nélkül. Egyszerű nyújtó, erősítő és lazító, szabadgyakorlati alapformájú gyakorlatok végrehajtása az ízületi és gerincvédelmi szabályoknak megfelelően eszközzel vagy eszköz nélkül. Tudatos izomfeszítés, nyújtás és ernyesztés, légzőgyakorlatok. Alapvető tartásos és mozgásos szakkifejezések megismerése, elsajátítása és végrehajtása. Játékos gyakorlatsorok zenére, zenés gimnasztika. Keringésfokozó feladatok. Ízületi mozgékonyágfejlesztés, aktív és passzív, dinamikus és statikus nyújtó gyakorlatokkal. Koordinációfejlesztő finommotoros gyakorlatok különféle eszközökkel. Testséma- és testérzékelés-fejlesztő játékos gyakorlatok. Néhány gyermekaerobic elemkapcsolat. <i>Játék:</i>		<i>Matematika:</i> számтан, térbeli tájékozódás, összehasonlítások, geometriai alakzatok. <i>Környezetismeret:</i> testünk, életműködéseink, tájékozódás, helymeghatározás, az emberi szervezet megfigyelhető ritmusai. <i>Vizuális kultúra:</i> megismerő és befogadó képesség, közvetlen tapasztalás útján szerzett élmények feldolgozása,

A térbeli tudatosságot és a testtudatot alakító, koordinációfejlesztő szerepjátékok, szabályjátékok és feladatjátékok kreatív, kooperatív, valamint versenyjelleggel. Keringésfokozó és testtartásjavító játékok. <i>Prevenció, életvezetés, egészségfejlesztés:</i> Preventív, szokásjellegű tevékenységformák végzése egyedül, párban és csoportban. Motoros tesztek végrehajtása. A biomechanikailag helyes testtartást kialakító és fenntartó gyakorlatok. A stressz- és feszültségoldás gyakorlatai. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS A bemelegítés és levezetés helyének és szerepének megértése. A fizikai terhelés és a fáradás jeleinek felismerése. Elemi ismeretek a szívről, a csontozatról és az izomzatról. A biomechanikailag helyes testtartás jellemzőinek, a medence középhegységének, az iskolatáska–hordás gerinckímélő módjának megismerése. A motoros tesztekkel kapcsolatos alapvető ismeretek. Alapvető tartásos és mozgásos elemek szakkifejezéseinek megértése, a testrészek ismerete. Higiéniai alapismeretek: izzadás, mosakodás, váltócipő. Stressz és feszültségoldó alapismeretek. Környezettudatosság: takarékoság, öltözői rend, saját felszerelés és a sporteszközök megóvása. Személyes felelősség: alapvető szabályrendszer, a feladatok megindítását és megállítását jelző kommunikációs jelek felismerése és alkalmazása, a balesetmegelőzés alapvető szabályainak megismerése, rendszabályok.	látványok megfigyelése, leírása. <i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> testápolás, öltözködés.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Bemelegítés, levezetés, fáradás, pihenés, feszítés, nyújtás, erősítés, ernyesztés, alakzat, testtartás, fájdalomküszöb, testrész, egészség, higiénia, felelős viselkedés, erő, lábtorna, izomláz, folyadékpotlás.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Hely- és helyzetváltoztató természetes mozgásformák	Órakeret 50 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az alapvető mozgáskészségek tanulásának folyamatában a cselekvésbiztonság formálása. Az egyéni, a páros és a csoportos tanuláshoz szükséges személyes és szociális kompetenciák fejlesztése. A mozgástanulás folyamatában a természetes hely- és helyzetváltoztató mozgásminták változatos és stabil végrehajtásának elérése – lehetőség szerint – a Kölyökatlétika mozgásanyagának beépítésével.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG <i>Járások, futások, oldalazások, szökdelések és ugrások:</i> Helyben és haladással az ütközések elkerülésével; különböző irányokban és sebességgel; megindulásokkal és megállásokkal; irány- és sebességváltással; meghatározott, majd önállóan alkotott		<i>Matematika:</i> térbeli tájékozódás, síkidomok, törtek alapjai.

mozgásútvonalakon; dinamikus kar- és lábmozgásokkal összekötve; akadályok leküzdésével; dalra, énekre, zenére; menekülő, üldöző feladatokkal. Utánzó mozgások. Egyszerű, 2–4 mozgásformából álló helyváltoztató mozgássorok egyénileg, párban és csoportban végrehajtva. Ugrások és szökdelések, talajra érkezések. Helyváltoztató mozgások egyszerűbb akadálypályán. Járás, futás, oldalazás, szökkenés, szökdelés egy és két lábon, kettőzött szökdelés, galoppszökdelés, mint alapvető természetes mozgáskészségek, valamint kombinációik végrehajtása. <i>Lendítések és körzések:</i> Különböző testrészekkel; testhelyzetekben; irányokba; tempóban; ritmusban végrehajtott mozdulatok gyakorlása. <i>Hajlítások és nyújtások:</i> Testrészek, ízületek differenciált hajlítása és nyújtása; szimmetrikusan, aszimmetrikusan; különböző testrészek hajlítása és nyújtása helyváltoztató és egyéb helyzetváltoztató mozgások közben; hajlítások és nyújtások összekapcsolása futásból felugrással, illetve eszközhasználattal. <i>Fordítások és fordulatok:</i> Fordítások különböző testrészekkel, ellentétesen („csavarodások”); fordítások és fordulatok különböző kiinduló helyzetekből; negyed, fél, háromnegyed és egész fordulat helyben, ugrással; fordítások és fordulatok párban, tükörképben és azonosan; fordulatok különböző helyváltoztató mozgások közben, különböző eszközökkel és eszközökön. <i>Tolások és húzások:</i> Toló és húzó mozdulatok helyben, különböző erő kifejtéssel, testrészekkel és eszközökkel; nagyobb tömegű eszközök húzása és tolása fokozódó erő kifejtéssel, csoportosan. Közös egyensúlyi helyzetek megtalálása párokban toló és húzó mozdulatokkal. Különböző testrészek emelése párokban. <i>Emelések és hordások:</i> Társemelések és társhordások 3–4 fős csoportokban, párokban. Különböző eszközök emelése és hordása az ízület-és gerincvédelem alapelveinek megfelelően. <i>Függés- és lengésgyakorlatok:</i> Mászókötélen, bordásfalon, alacsonygyűrűn és/vagy KTK-en, egyéb játszótéri eszközökön az egyéni kompetenciáknak megfelelően; „vándormászás” függőállásban vagy függésben. <i>Egyensúlygyakorlatok:</i> Különböző testrészekben és testhelyzetekben, stabil és egyenetlen felületen; talajon, vonalon és különböző eszközökön, szereken	<i>Környezetismeret:</i> tájékozódási alapismeretek. <i>Vizuális kultúra:</i> vizuális kommunikáció.

fokozatosan nehezedő feltételek mellett (alátámasztás szélességének csökkentése, eszközmagasság, dinamikus kar-, törzs- és lábgyakorlatok bekapcsolása, helyben és haladással, fordulattal stb.); szimmetrikus és aszimmetrikus helyzetekben; közös súlypont megtalálásával párokban. Egyensúlyi helyzetek megtalálása lassú hely- és helyzetváltoztató mozgásokból; eszközök egyensúlyban tartása helyben különböző testrészekkel, illetve eszközökkel; egyéb egyensúlygyakorlatok. <i>Gurulások, átfordulások:</i> Vízszintes tengely és hossz tengely körül; különböző testrészeken, irányokba és sebességgel; társsal, társakkal; különböző kiinduló helyzetekből, előzetes vagy utólagos mozgással összekapcsolva. <i>Támaszok:</i> Karhajlítások és nyújtások támaszhelyzetekben; testsúlymozgatások (testsúlyáthelyezések), támlázás helyben különböző testhelyzetekben. Haladás kéztámaszos helyzetekben (utánzó mozgásokkal is): talajon, különböző irányokba, sebességgel, mozgásútvonalakon, mozgásirányokba; szerekre fel, szerekről le, szereken át; lépegetések kézzel és lábbal különböző támaszhelyzetekben; csúszások, kúszások, mászások, átbújások; talicskagyakorlatok; fel-, le-, átmászások eszközökre. <i>A természetes hely- és helyzetváltoztató mozgásokat alkalmazó játékok:</i> Szerepjátékok, szabályjátékok, feladatjátékok, alkotó, kreatív és kooperatív játékok, népi gyermekjátékok megismerése. A közösség összteljesítményén alapuló versenyjátékok alkalmazása. A saját egyéni teljesítmény túlszárnyalását célzó versenyfeladatok. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS A térbeli tudatosság (érzékelés): elhelyezkedés a térben; mozgásirány; a mozgás horizontális síkjai; a mozgás végrehajtásának útvonala; a mozgás kiterjedése. Az energiabefektetés tudatossága: idő, sebesség; erő kifejtés; lefutás fogalmak ismerete. Kapcsolatok, kapcsolódások: testrészekkel; tárgyakkal és/vagy társsal vagy társakkal végzett gyakorlatok ismerete. A tematikus területhez kapcsolódó mozgásos feladatok elnevezései. Az egyes mozgások vezető műveleteinek, tanulási szempontjainak fogalmi ismerete.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Hely- és helyzetváltoztató mozgás, járás, futás, oldalazás, szökdelés, ugrás, lendítés, körzés, hajlítás, nyújtás, fordítás, fordulat, tolás, húzás, emelés, hordás, függés, lengés, egyensúlyozás, gurulás, átfordulás, támasz, mozgásirány, mozgásútvonal, mozgássík, erő kifejtés, lendület, mozgásos játék, játékszabály, játékszerep.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Manipulatív természetes mozgásformák	Órakeret 40 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A sporteszközök balesetmentes használatának rögzítése. Az egyéni képesség- és készségszinthez igazodó eszközhasználati formák kihívást jelentő és egyben élményszerű gyakoroltatása. A finommotorika fejlesztése – lehetőség szerint – a Kölyökatlétika mozgásanyagának beépítésével.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG <i>Dobások (gurítások) és elkapások:</i> Egy- és kétkézes labdagörgetések talajon és a testen, labdaterelések, gurítások és dobások: különböző technikával; kiinduló helyzetekből; távolságra; célra; többféle anyagú, méretű, formájú, súlyú labdával. Alsó, felső, mellső dobások. Guruló, pattanó és levegőben érkező labdák és egyéb eszközök elkapása egyénileg, párban és csoportban, helyben, haladással. Gurítások, dobások és elkapások egyéb feladatokkal. <i>Rúgások, labdaátvételek lábbal:</i> Álló, guruló labda rúgása álló helyzetből, lassú mozgásból szabadon, társhoz, célra. Labdakontroll és labdavezetési gyakorlatok a láb részeivel; tárgyakra vagy társak között; helyben és járás közben; meghatározott mozgásútvonalakon. Guruló labda megállítása talppal, belsővel. Játékos passzgyakorlatok falhoz, társhoz. 2–3 vagy több játékos együttműködése különböző alakzatokban, átadások irányának megváltoztatásával. Rúgások célra, különböző távolságra és magasságban. Rúgó feladatok kézből, pattanásból szabadon. <i>Labdavezetések kézzel:</i> Labdaérzékelő gyakorlatok helyben, járás, futás és irányváltoztatás közben. Labdapattintások; labdavezetés: helyben és haladással testrészek körül; különböző kiinduló helyzetekben, irányokba és mozgásútvonalakon, magasságban; fokozódó sebességgel; ritmustartással és ritmusváltással egyénileg, párban, csoportban; a vizuális kontroll csökkentésével; labdavezetés közben megállás, elindulás. <i>Ütések testrésszel és eszközzel:</i> Puha labda és léggömb ütése testrésszel, rövid és/vagy hosszú nyelű ütővel különböző célfelületekre, távolságokra, magasságokra, irányokba; háló (zsinór) fölött; különböző magasságban és ívben; párban és csoportokban; helyben és haladással. <i>A manipulatív természetes mozgásformák gyakorlása játékokban:</i> Szabályjátékok, feladatjátékok, egyszerű sportjáték-előkészítő kis játékok; alkotó, kreatív és kooperatív játékok megismerése. Népi gyermekjátékok alkalmazása. A manipulatív mozgásokat alkalmazó, pontosságra, csökkenő hibaszázalékra, növekvő sikerességre, kreatív eszközhasználatra irányuló egyéni, páros és csoportos versengések.		<i>Matematika:</i> műveletek értelmezése; geometria, mérés, testek. <i>Környezetismeret:</i> testünk és életműködésünk, mozgások, tájékozódási alapismeretek.

ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Biztonságos és balesetmentes eszközhasználat ismerete. Az egyes manipulatív alapmozgások vezető műveletei, tanulási szempontjai. Térbeli és energia-befektetésbeli ismeretek az eszközhasználat relációjában. Az eszközkezelés lehetőségeinek megkülönböztetése. A játékeladat által megkövetelt szabályok szerinti eszközhasználat ismerete.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Gurítás, dobás, elkapás, labdavezetés, labdaátvétel, rúgás, ütés, sporteszköz, használati szabály, kosárfogás, bekísérés, terelés, pattintás, labdaív, alsódobás, felsődobás, mellsődobás.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Természetes mozgásformák a torna jellegű feladatmegoldásokban	Órakeret 18 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A pozitív megerősítés és a hibajavítás, valamint a segítségadás elfogadása. A tér-, izom- és egyensúlyérzékelés fejlesztése. A helyes testtartás kialakítása, a mozgások esztétikus végrehajtása, a ritmus és mozgás összhangjának megteremtése. A test fölötti kontroll szerepének tudatosítása. Az improvizációs készség fejlesztése. A magyar népi kultúra iránti érdeklődés felkeltése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG <i>Torna:</i> Torna-előkészítő mozgásanyag. Talajgyakorlatok (gurulóátfordulás előre, hátra; tarkóállás; bátorugrás; lebegő- és mérlegállás; kézállást előkészítő gyakorlatok). Ugrások, támaszugrások és rávezető gyakorlataik az egyéni kompetenciákhoz igazodva talajról, ugródeszkáról megfelelő magasságú svédszekrényre (függőleges repülés, felugrás térdelésbe, felguggolás, huszárugrás). 2-4mozgásforma kapcsolatából alkotott egyszerű tornagyakorlatok végrehajtása; kötél és/vagy rúdmaszás kísérletek mászókulcsolással (3 ütemű maszás). A fantázia és képzelet megjelenítése játékosan, önállóan alkotott mozgásokon keresztül zenére. A zene hangulatának, dinamikájának kifejezése a gyermeki kreativitás által. <i>Tornához kapcsolódó játékok:</i> Szerep- és szabályjátékok, illetve kreatív és kooperatív játékok torna, illetve tánc jellegű mozgásformák beépítésével. A néphagyományból ismert, sport jellegű, párválasztó, fogyó-gyarapodó és kapuzó játékok. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Mozgáskapcsolatok a testrészek és a társak viszonylatában, a térbeli		<i>Ének-zene:</i> magyar népi mondókák, népi gyermekjátékok, improvizáció, ritmikai ismeretek. <i>Környezetismeret:</i> az élő természet alapismeretei.

és időbeli tudatosság összetevőinek felismerése, saját és a társak testi épségének fontossága. Néhány néphagyomány ismerete.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Tornaszer, spicc, feszes testtartás, támasz, függés, egyensúlyozás, ritmuskövetés, tornaelem, mászókulcsolás, megkülönböztetés, felismerés, kör, sor, pár, kapu, tempó, kígyóvonal, csigavonal.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Természetes mozgásformák az atlétika jellegű feladatmegoldásokban	Órakeret 30 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A természetes mozgásformák sokoldalú alkalmazása az atlétikai jellegű mozgások végrehajtása során. A Kölyökatlétika mozgásanyagának gyakorlása során az ügyesség, koordinációs képesség fejlesztése; a mozdulat- és reakciógyorsaság, az aerob képességek és a törzs- és ízületi stabilizáció fejlesztése. A gyakorlási folyamat során az önértékelés fejlesztése, a gyakorlás fontosságának, hatásának tudatosítása az ügyesség és a koordináció fejlődésében.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG <i>Járás és futás mozgásformái:</i> Egyenletes vagy változó sebességgel, különböző irányokba, mozgásútvonalon, különböző lépésfrekvenciával és lépéstávolsággal, szabadon és akadályok felett (természetes és kényszerítő körülmények között). <i>Ugrások és szökdelések mozgásformái:</i> Egyenletes vagy változó ugrástávolsággal, magassággal, irányokban, mozgásútvonalon páros és egy lábon, különböző síkokban, kis ismétlésszámokkal. <i>Dobások mozgásformái:</i> Lökő-, hajító- és vetőgyakorlatok: döntően célbadobással, vízszintesen és/vagy függőlegesen változó, váltakozó irányokba, különböző anyagú, formájú, súlyú eszközökkel. <i>Az atlétikai jellegű mozgások alkalmazása játékokban és/vagy a Kölyökatlétika versenyrendszerében:</i> Szabályjátékok, feladatjátékok, atlétikai jellegű futások, ugrások és dobások akadálypályákon, kontrollált csapatversenyek formájában. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Az energiabefektetés tudatosságának összetevői, a rajthoz kapcsolódó vezényszavak, a dobásokhoz kapcsolódó balesetvédelmi szabályok, idő- és távolságmérés, a tanult mozgások ismerete. A kitartás pozitív értéként való elfogadása.		<i>Matematika:</i> mérés, mérhető tulajdonságok. <i>Vizuális kultúra:</i> közvetlen tapasztalás útján szerzett élmények feldolgozása, látványok megfigyelése, leírása. <i>Környezetismeret:</i> testünk, életműködéseink.

Kulcsfogalmak/ fogalmak	Futóiskola, dobóiskola, ugróiskola, lendületszerzés, elrugaszkodás, repülés, érkezés, elugrás, felugrás, leugrás, karlendítés, sprint (vágta), légzésszabályozás.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Természetes mozgásformák a sportjátékok alaptechnikai és taktikai feladatmegoldásaiban	Órakeret 18 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A sportjátékok alaptechnikai és taktikai feladatmegoldása során a természetes hely- és helyzetváltoztató és manipulatív természetes mozgásformák játékos formában történő alkalmazásával a játéktevékenység fejlesztése. A tevékenységekkel az én-központúság csökkentése, a taktikai gondolkodás megalapozása a csapathoz való pozitív viszony alakítása során.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG <i>Kis létszámú, játékos hely-, helyzetváltoztató és manipulatív feladatmegoldások:</i> Labdarúgás, minikosárlabda, miniröplabda, szivacskezilabda, illetve egyéb sportjáték jelleggel. Támadó és védekező szerepek kisjátékok közben. A játékszabályok fokozatos bevezetése a játéktevékenység során. <i>Sportjáték-előkészítő kisjátékok:</i> Létszámfőlényes és létszámazonos helyzetek megoldása. Kooperatív miniröplabda-játékok; célbadobó-, ütő- és rúgójátékok; vonaljátékok; „cicajátékok”; zsinórlabda; sportjátékok kislétszámú mérkőzései egyszerűsített szabályokkal. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Mozgáskapcsolatok megértése eszközzel, társakkal. Baleset– megelőzési ismeretek. Játékfeladatok, játékszabályok keretein belüli cselekvés, a társas szabályok megsértésének észlelése és jelzése, alkalmazkodás az irányításhoz. A sportszerűség fogalmának megértése.		<i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> anyagok és alakításuk. <i>Vizuális kultúra:</i> vizuális kommunikáció. <i>Környezetismeret:</i> testünk és életműködéseink, tájékozódási alapismeretek.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Játékfeladat, játékszabály, helyezkedés, labdatartás, üres terület, védekezés, támadás, összjáték, technikai elem, együttműködés, sportszerűség, győztes, vesztes, megegyezés, különbözőség, másság, elfogadás, szabályszegés.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Természetes mozgásformák az önvédelmi és a küzdő jellegű feladatmegoldásokban	Órakeret 10 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az önvédelmi és küzdő mozgások gyakorlása közben az önszabályozás fejlesztése. A sérülésmentes eséstechnikák kialakításának elkezdése, a húzások–tolások, emelések és hordások optimális erő kifejtéssel történő végrehajtása.	

Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG <i>Tárostolások és húzások:</i> Különböző kiinduló helyzetből, a test különböző részeivel, változó, váltakozó erő kifejtéssel. <i>Kötélhúzások:</i> Párban és csapatban különböző kiinduló helyzetekből. <i>Esések és tompítások:</i> Előre, hátra, oldalra. <i>Küzdőjátékok.</i> Kooperatív játékok erőfejlesztő tartalommal. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS A mozgásos feladatok végrehajtásának vezető műveletei, a gyakorlatok fogalmi készlete, a küzdés baleset-megelőzési és szabályrendszere, a sportszerű küzdés rítusának ismerete.		<i>Környezetismeret:</i> testünk, életműködéseink. <i>Vizuális kultúra:</i> vizuális kommunikáció.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Önkontroll, küzdés, tompítás, esés, erőbedobás, erő kifejtés, sportszerűség, düh, erő kifejtés, csel.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Természetes mozgásformák az alternatív és szabadidős mozgásrendszerekben	Órakeret 12 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az igény felkeltése a megismert mozgásos tevékenységek szabadidős tevékenységként való végzése iránt. Örömteli, közösségben történő gyakorlásuk révén a tantárgyhoz fűződő kedvező attitűdök, érzelmi és szociális területek erősítése, fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG <i>Ismerkedés az alternatív és szabadidős aktivitásokkal, technikai készségükkel, taktikai elemeikkel és szabályaikkal a lehetőségek függvényében:</i> Vízhez szoktató gyakorlatok és úszás; szabad, aktív játéktevékenység; szabad mozgás a természetben változatos időjárási körülmények közepette; feladatok és játékok havon és jégen, siklások; gördülések, gurulások, gurítások különféle eszközökkel; hálót igénylő és háló nélküli labdás sportok, játékok; labdás játékok különféle labdákkal; falmászás; íjászat, lovaglás, karate, nordic-walking, vívás. Egyéb szabadidős mozgásos tevékenységek. <i>Az alternatív, szabadidős mozgásos tevékenységekben megvalósítható játékok.</i> ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Az alternatívan választható szabadidős tevékenységek tanulásához tartozó minimális fogalmi készlet, az aktív játék lehetőségeinek felismerése, jellemzőinek ismerete, a tevékenységekhez tartozó balesetvédelmi szempontok ismerete, a szabad levegőn mozgás		<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> dramatikus játékok. <i>Környezetismeret:</i> éghajlat, időjárás. <i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> közlekedési ismeretek.

környezeti és időjárási feltételeinek, egészségvédő értékeinek megértése, a környezetvédelem melletti elkötelezettség jelentőségének megértése, mások szándékainak tartós figyelembevétele, a csoporthoz tartozás megélése a közös mozgás által, aktív kezdeményezés, a sport mint örömforrás megélése, az egyén erős oldalának felfedezése. <i>A választás a helyi sajátosságok figyelembe vételével (képesített szakember, felszereltség) a helyi tanterv alapján történik.</i>	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Aktív játék, aktív pihenés, szabadidős tevékenység, sporteszköz.

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	<i>Előkészítő és preventív mozgásformák</i> Az alapvető tartásos és mozgásos elemek felismerése, pontos végrehajtása. A testrészek megnevezése. A fizikai terhelés és a fáradás jeleinek felismerése. A szív és az izomzat működésének elemi ismeretei. Különbségtétel a jó és a rossz testtartás között álló és ülő helyzetben. Az iskolatáska gerinckímélő hordása. A gyakorláshoz szükséges térformák ismerete, gyors és célszerű kialakításuk. A testnevelésórák alapvető rendszabályai, legfontosabb veszélyforrásai, balesetvédelmi szempontjai ismerete. Fegyelmezett gyakorlás és odafigyelés a társakra, célszerű eszközhasználat. A stressz és feszültségoldás alapgyakorlatainak használata. <i>Hely- és helyzetváltoztató természetes mozgásformák</i> Az alapvető hely- és helyzetváltoztató mozgások folyamatos végrehajtása egyszerű kombinációkban a tér- és energiabefektetés, valamint a mozgáskapcsolatok sokrétű felhasználásával. A játékszabályok és a játékszerepek, illetve a játékfeladat alkalmazása. <i>Manipulatív természetes mozgásformák</i> A manipulatív természetes mozgásformák mozgásmintái végrehajtási módjainak, és a vezető műveletek tanulási szempontjainak ismerete. Fejlődés az eszközök biztonságos és célszerű használatában. A feladat-végrehajtások során pontosságra, célszerűségre, biztonságra törekvés. A sporteszközök szabadidős használata igényné és örömforrássá válása. <i>Természetes mozgásformák a torna jellegű feladatmegoldásokban</i> Fesztes tartással, esztétikus végrehajtásra törekedve 2–4 mozgásformából álló egyszerű tornagyakorlat bemutatása. Stabilitás a dinamikus és statikus egyensúlyi helyzetekben talajon és emelt eszközökön. Próbálkozás a zenei ritmus követésére különféle ritmikus mozgásokban egyénileg, párban és csoportban. <i>Természetes mozgásformák az atlétikai jellegű feladatmegoldásokban</i> A futó-, ugró- és dobóiskolai alapgyakorlatok végrehajtása, azok vezető műveleteinek ismerete.

	Különböző intenzitású és tartamú mozgások fenntartása változó körülmények között, illetve játékokban. Széleskörű mozgástapasztalat a Kölyökatlétika játékaiban. <i>Természetes mozgásformák a sportjátékok alaptechnikai és taktikai feladatmegoldásaiban</i> Az alapvető manipulatív mozgáskészségek elnevezéseinek ismerete. Tapasztalat azok alkalmazásában gyakorló és feladathelyzetben, sportjáték-előkészítő kisjátékokban. A játékfeladat megoldásából és a játékfolyamatból adódó öröm, élmény és tanulási lehetőség felismerése. A csapatérdek szerepének felismerése az egyéni érdekekkel szemben, vagyis a közös cél fontosságának tudatosulása. A sportszerű viselkedés néhány jellemzőjének ismerete. <i>Természetes mozgásformák az önvédelmi és a küzdő jellegű feladatmegoldásokban</i> Az alapvető eséstechnikák felismerése, balesetmentes végrehajtása. A tompítás mozdulatának végrehajtása esés közben. A tanuló saját mozgásának és akaratának gátlása, késleltetése. <i>Természetes mozgásformák az alternatív és szabadidős mozgásrendszerekben</i> A természetben végzett testmozgások néhány előnyének és sajátosságának alkalmazás szintű tudása. A természeti környezetben történő sportolás néhány egészségvédelmi és környezettudatos viselkedési szabályának ismerete. Az időjárási körülményeknek megfelelően öltözködés okainak ismerete. A sporteszközök kreatív felhasználása a játéktevékenység során.

3–4. évfolyam

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Előkészítő és preventív mozgásformák	Órakeret 14 óra + folyamatos
Előzetes tudás	A tanóra menetét segítő egyszerű alakzatok kialakítása és megtartása. Az alapvető gimnasztikai szakkifejezések ismerete és végrehajtása. A fittség, a higiénia, a baleset-megelőzés és a környezettudatosság területein megszerzett elemi ismeretek.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A testnevelés optimális tanulási környezetének további erősítése. Az elemi kommunikációs szabályok, formák és jelek megszokottá tétele, a testi és lelki egészségért való személyes felelősség tudatosítása. A szervezési feladatok körének bővítése, egyre önállóbbá tétele. Az egészségfejlesztés alapvető területein szerzett ismeretek gyarapítása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG <i>Térbeli alakzatok és kialakításuk (rendgyakorlatok):</i> Tér- és távköz, többsoros vonal kialakítása. A tanórai feladat végrehajtásához szükséges egyéb térformák kialakítása. <i>Gimnasztika:</i> Nyújtó, erősítő és ernyesztő hatású szabadgyakorlati alapformájú		<i>Környezetismeret:</i> tájékozódási alapismeretek. <i>Vizuális kultúra:</i> tárgy és környezetkultúra,

gyakorlatok végrehajtása az ízületi és gerincvédelem szabályainak megfelelően, eszköz nélkül és különböző eszközökkel. Játékos gyakorlatsorok zenére. Bemelegítő és levezető gyakorlatok egyénileg, párban és társakkal végrehajtva, eszköz nélkül és különböző eszközöket felhasználva. Tudatos izomfeszítés, nyújtás és ernyesztés, légzőgyakorlatok a bemelegítésben és levezetésben. Tartásos és mozgásos elemek önálló végrehajtása. Keringésfokozó feladatok; zenés gimnasztika, fokozódó intenzitással és terjedelemmel; egyszerű gyermekaerobik elemkapcsolatok erőfejlesztő és aerob állóképesség–fejlesztő jelleggel. Ízületi mozgékonyágfejlesztés, aktív és passzív, dinamikus és statikus nyújtó gyakorlatokkal. Koordinációfejlesztő finommotoros gyakorlatok különféle eszközökkel. Testséma-, tér- és testérzékelés-fejlesztő játékos gyakorlatok. <i>Játék:</i> A térbeli tudatosságot, az energiabefektetés tudatosságát és a testtudatot alakító, koordinációfejlesztő szerepjátékok, szabályjátékok és feladatjátékok kreatív, kooperatív, valamint versenyjelleggel. Játékok testtartásjavító feladatokkal. <i>Prevenció, életvezetés, egészségfejlesztés:</i> Preventív, szokásjellegű tevékenységformák végzése egyedül, párban és csoportban. A biomechanikailag helyes testtartást kialakító és fenntartó gyakorlatok önálló alkotással és végrehajtással. Egy-egy nyújtó és erősítő hatású gyakorlat önálló végrehajtása a testtartásért felelős főbb izomcsoportokra, korrekciós céllal is. Motoros, illetve fittségi tesztek pontosabb végrehajtása. A stressz- és feszültségoldás gyakorlatai. Higiéniaival és a környezettudatossággal kapcsolatos ismeretek tudatos alkalmazása. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS A bemelegítés és levezetés alapvető szabályainak ismerete. A biomechanikailag helyes testtartás jellemzői, fontossága, a gerincvédelem szabályai. A szervezet terhelésével, edzésével kapcsolatos elemi ismeretek. Pulzuszámolás. A tartásos és mozgásos elemek szakkifejezéseinek bővülése. A motoros tesztekkel kapcsolatos alapvető ismeretek. Higiéniai alapismeretek: a biológiai éréssel járó testi változások alapismeretei. Stressz és feszültségoldó alapismeretek. Környezettudatosság: takarékoság, öltözöki rend, saját felszerelés és a sporteszközök megóvása. Személyes felelősség: feladatok megindítását és megállítást jelző kommunikációs jelek felismerése és alkalmazása, egészség, sport, életviteli és életmód-alapismeretek, biztonsági, baleset-megelőzési és elsősegélynyújtási alapismeretek.	vizuális kommunikáció. <i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> életvitel, háztartás.

Kulcsfogalmak/ fogalmak	Alakzat, testséma, helyes testtartás, sérülés, megelőzés, tartásos elem, mozgásos elem, aerobik, stressz, feszültség, életmód, táplálkozás, fittség, edzettség, mozgásintenzitás, hajlékonyság, vélemény.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Hely- és helyzetváltoztató természetes mozgásformák	Órakeret 34 óra
Előzetes tudás	A természetes hely- és helyzetváltoztató mozgások elnevezéseinek, legfontosabb vezető műveleteinek ismerete. Fentiek alkalmazása egyszerű játékhelyzetekben.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A mozgáskoordináció fejlődésével párhuzamosan az alapvető hely- és helyzetváltoztató mozgásformák stabilá és automatizálttá tétele, változó körülmények között is optimális precizitás kialakítása. Az alapvető mozgáskészségek tanulásának folyamatában nagyfokú cselekvésbiztonság kialakítása – lehetőség szerint – a Kölyökatlétika mozgásanyagának beépítésével. Az egyéni, a páros és a csoportos tanuláshoz szükséges személyes és szociális kompetenciák továbbfejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG <i>Járások, futások, oldalazások, szökdelések és ugrások:</i> Fordulattal, ritmus- és irányváltással; manipulatív feladatokkal kombinálva; mozgáskapcsolatokban, vonalak, bóják, ugrókötel által meghatározott mozgásútvonalakon; változó magasságú akadályok beiktatásával; különböző ritmusú és tempójú zenére. Szökdelések, el-, fel- és leugrások és érkezések zenére, ritmikusan, áthajtások közben, különböző eszközök segítségével; manipulatív mozgásokkal összekötve. Haladás kiépített, komplex akadálypályán. 3–5 mozgásformából álló helyváltoztató mozgássorok alkotása és végrehajtása zenére is. Menekülés és üldözés különböző tértárgyak, akadályok kerülésével, egyéb taktikai feladatokkal. <i>Lendítések, körzések:</i> Különböző testrészekkel különböző iramú és sebességű mozgások közben. Rövid mozgássorok alkotása és végrehajtása önállóan vagy párban a lendítésekre és körzésekre építve (zenére is). <i>Hajlítások és nyújtások:</i> Különböző testhelyzetek kialakítása hajlításokkal és nyújtásokkal az egyéni kreativitást felhasználva. Hajlítások és nyújtások összekapcsolása futásból felugrással, illetve különböző eszközökkel. Rövid mozgássorok alkotása és végrehajtása önállóan vagy párban a hajlításokra és nyújtásokra építve (zenére is). <i>Fordítások és fordulatok:</i> Fordítások különböző helyváltoztató mozgásokhoz kapcsolva. Fél- és egész fordulat helyben, ugrással különböző eszközökön is. Fordulatok manipulatív eszközökkel kombinálva. Rövid mozgássorok alkotása és végrehajtása önállóan vagy párban a fordításokra és fordulatokra építve (zenére is).		<i>Vizuális kultúra:</i> kifejezés, alkotás, vizuális kommunikáció. <i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> életvitel, háztartás. <i>Matematika:</i> műveletek értelmezése; geometria, mérés, testek.

Tolások, húzások:

Különböző eszközök húzása és tolása egyénileg, párokban és csoportokban fokozódó erő kifejtéssel, különböző eszközökkel és testrészekkel.

Emelések és hordások:

Társemelések és társhordások csoportokban, illetve az egyéni kompetenciáktól függően párokban. Különböző eszközök emelése és hordása az ízület- és gerincvédelem alapelveinek megfelelően.

Függés-és lengésgyakorlatok:

Mászókötélen, mászórúdon, bordásfalon, alacsonygyűrűn és/vagy KTK-en, egyéb játszótéri eszközökön az egyéni kompetenciáknak megfelelően. „Vándormászás”.

Egyensúlygyakorlatok:

Különböző testrészeken és testhelyzetekben stabil és labilis felületen, csukott vagy bekötött szemmel. Egyensúlyi helyzetek megtalálása hely- és helyzetváltoztató mozgásokból, illetve manipulatív eszközhasználattal. Társas egyensúlygyakorlatok a közös súlypont megtalálásával. Eszközök egyensúlyban tartása mozgásban különböző testrészekkel, illetve eszközökkel. Egyéb egyensúlygyakorlatok.

Gurulások, átfordulások:

Különböző szereken, eszközökön; különböző kiinduló helyzetekből, előzetes és utólagos mozgással, egyensúlygyakorlatokkal, illetve manipulatív mozgásokkal összekapcsolva. Társsal, társakkal tükörképben és azonosan, társon át.

Támaszok:

Haladás kéztámaszos helyzetekben (utánzó mozgásokkal is) komplex akadálypályán, nehezített feltételek mellett. Ugrások, lépegetések kézzel („támlázás”) és lábbal különböző támaszhelyzetekben. Elszakadás a talajtól kézzel és/vagy lábbal különböző támaszhelyzetekből. Fel-, le-, átmászások eszközökre nehezített feltételekkel.

A természetes hely- és helyzetváltoztató mozgásokat alkalmazó játékok:

Szerep-, szabály- és feladatjátékok, kreatív és kooperatív játékok, népi gyermekjátékok a helyváltoztató természetes mozgásformák felhasználásával. Akadályversenyek, különböző magasságú eszközök leküzdésével.

ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS

A térbeli tudatosság (érzékelés): elhelyezkedés a térben; mozgásirány; a mozgás horizontális síkjai; a mozgás végrehajtásának útvonala; a mozgás kiterjedése.

Az energiabefektetés tudatossága: idő, sebesség; erő kifejtés; lefutás. Kapcsolatok, kapcsolódások: testrészekkel; tárgyakkal és/vagy társsal, vagy társakkal. A tematikus területhez kapcsolódó mozgásos feladatok elnevezései. Az egyes mozgások vezető műveleteinek, tanulási szempontjainak fogalmi ismerete.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Hely- és helyzetváltoztató mozgás, térérzékelés, testérzékelés, mozgáskapcsolat, mozgásos játék, játékszabály, játékszerep, gyorsaság, állóképesség, erő, akadályverseny.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Manipulatív természetes mozgásformák	Órakeret 34 óra
Előzetes tudás	Az eszközök ismerete, balesetmentes használata. A manipulatív alapmozgások vezető műveletei.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A tudatos gyakorlás és a gyakorlás általi fejlődés örömteli megélése során a magabiztosság erősítése. Bátor, sikerorientált tanulás igényének megalapozása, ezzel hozzájárulás a szabadidős aktivitások és játéktevékenység mindennapi életben való használatához. A finommotorika fejlesztése – lehetőség szerint – a Kölyökatlétika mozgásanyagának beépítésével.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG <i>Dobások (gurítások) és elkapások:</i> Egy- és kétkézes gurítások és dobások helyből, majd haladásból. Különböző ívben és sebességgel érkező labdák és egyéb eszközök elkapása párban és csoportokban nehezített feltételek mellett. Alsó, felső, mellső dobások párban és csoportokban különböző erővel, irányba és távolságra <i>haladó mozgás közben</i>. Gurítások, dobások és elkapások egyszerű cselekkel és egyéb feladatokkal kombinálva. Labdaátadások játékhelyzetekben. Kapura dobások talajról. Páros és hármas kapcsolatok kialakítása játékhelyzetekben. <i>Rúgások, labdaátvételek lábbal:</i> Labdás koordinációs gyakorlatok labdavezetéssel különböző alakzatokban. Labdavezetés- és labdakontroll-gyakorlatok váltakozó sebességgel és/vagy irányban, társak között, mindkét láb használatával. Belső csüd, teli csüd, teljes csüd, külső csüd használata feladatmegoldásoknál. „Dekázás” mindkét láb használatával. Rúgások a lábfej különböző részeivel helyből, mozgásból. Játékos passzgyakorlatok. Kézből rúgásfeladatok meghatározott célra, távolságra „dropból” is próbálkozva. <i>Labdavezetések kézzel:</i> A társsal azonosan, illetve tükörképben; váltakozó irányban, sebességgel, akadályok felhasználásával; kreatív feladatalkotással; labdadobással, gurítással kombinálva egyénileg, párban és csoportban; csoportos labdavezetési feladatok. <i>Ütések testrésszel és eszközzel:</i>		<i>Vizuális kultúra:</i> vizuális kommunikáció. <i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> életvitel, háztartás.

Puha labda és léggömb ütése testrésszel, rövid és/vagy hosszú nyelű ütővel különböző célfelületekre, távolságokra és magasságokra; háló (zsinór) fölött különböző magasságban és ívben a vizuális kontroll csökkentésével; egyénileg, párban és csoportban, tükörképben és azonosan. Ütések tenyeres és fonák mozgásmintával; szervszerűen. <i>A manipulatív természetes mozgásformák gyakorlása játékokban:</i> Szabály- és feladatjátékok, sportjáték-előkészítő kisjátékok, alkotó és kooperatív játékok. Népi gyermekjátékok. A manipulatív mozgásokat alkalmazó, pontosságra, csökkenő hibaszázalékra, növekvő sikerességre, kreatív eszközhasználatra irányuló egyéni, páros és csoportos versenyek. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Bonyolultabb játékfeladatok által megkövetelt, szabályok szerinti eszközhasználat. A manipulatív eszközhasználati technikák vezető műveletei. Térbeli és energiabefektetésbeli ismeretek az eszközhasználattal összefüggésben. Az eszközkezelés lehetőségeinek megkülönböztetése. A játékfeladat által megkövetelt szabályok szerinti eszközhasználat ismerete.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Alkalmazkodás, akarat, sporteszköz, használati szabály, lábfej, tenyeres, fonák, dekázás, droprúgás.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Természetes mozgásformák a torna jellegű feladatmegoldásokban	Órakeret 20 óra
Előzetes tudás	A tanult tornaelemek felismerése, végrehajtása. Egyszerű, 2–4 ütemű mozgásformák összekapcsolása, esztétikus végrehajtás mellett. Nyújtott karú támaszhelyzetek. Eredményes mászókulcsolás. Magabiztos statikus és dinamikus egyensúlyi helyzetek.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A felelősségteljes gyakorlás révén az önálló tanuláshoz szükséges képességek fejlesztése. A tornajellegű feladatok kombinált megoldásával a testérzékelés, a tér-, izom- és egyensúlyérzékelés továbbfejlesztése. A tornaelemek gyakorlásával hozzájárulás a relatív erő- és a ritmusképesség fejlődéséhez. Az elemi RG-gyakorlatok és a torna során az esztétikus mozgásvégrehajtás rögzítése. Ösztönzés az együttműködésre, alkalmazkodásra, a másik nem, a másik személy, a másik csoport elfogadására és megbecsülésére.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG <i>Torna:</i> Torna-előkészítő mozgásanyag. Talajgyakorlatok: gurulóátfordulás előre és hátra az egyéni kompetenciákhoz illeszkedő nehézséggel – különböző kiinduló helyzetből, repülési fázissal, szerekre, párban,		<i>Környezetismeret:</i> testünk, életműködéseink. <i>Ének-zene:</i>

csoportban; fellendülési kísérletek segítségadással vagy nélküle kézállásba; kézenátfordulás oldalt, emelés zsugorfejállásba; felugrás kéztámasszal különböző szerekre; támaszugarok az egyéni kompetenciákhoz igazodva talajról, ugródeszkáról és/vagy minitrambulról, egyéni, páros, társas egyensúly- és gúlagyakorlatok. Alaplendület és leugrás gyűrűn és/vagy nyújtón és/vagy játszótéri eszközökön. 3–6 mozgásforma kapcsolatában tornagyakorlatok önálló alkotása és végrehajtása egyénileg és párokban; kötél- és/vagy rúdmaszás-kísérletek mászókulcsolással (3 ütemű maszás); gyermek-aerobikgyakorlatok. Elemi RG-mozdulatok, felhasználásuk a zene hangulata, dinamikája szerint. Zenére végzett mozgások a gyermeki képzelőerő, kreativitás által irányítottan. <i>Tornához kapcsolódó játékok, versenyek, bemutatók:</i> Szerepjátékok, szabályjátékok, feladatjátékok, kreatív és kooperatív játékok tornajellegű mozgásformák illesztésével. Népi játékok éneke, dalra, zenére. Kreativitásra, esztétikumra és mozgáspontosságra épülő, egyszerű osztályszintű tornabemutatók. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS A torna- és RG-mozgások megnevezése, torna és testnevelés megkülönböztetése. Baleset- és sérülésveszélyes helyzetek elkerülésének módjai, a személyes teljesítőképesség határainak átlépésével kapcsolatos kockázatok létezésének elfogadása. Ritmuskövetés.	magyar népi mondókák, népi gyermekjátékok, mozgásos improvizáció, ritmikai ismeretek.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Gurulás, fellendülés, kéztámasz, spicc, egyensúlygyakorlat, tornaelem, alátámasztási pont, pontozás.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Természetes mozgásformák az atlétika jellegű feladatmegoldásokban	Órakeret 30 óra
Előzetes tudás	A futó-, ugró- és dobóiskolai alapgyakorlatok végrehajtása, azok vezető műveleteinek ismerete. Különböző intenzitású mozgások többször rövid ideig történő fenntartása játékos, változó körülmények között, illetve játékban. Széleskörű mozgástapasztalat a Kölyökatlétika játékaiban.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A futó-, ugró- és dobóiskola alapgyakorlatainak fokozódó pontosságú végrehajtása. Idő- és tempóérzékelésen alapuló tartós futások gyakorlása. A mozdulat- és reakciógyorsaság, az aerob képességek és a törzs- és ízületi stabilizáció fejlesztése. Az atlétikai jellegű alapmozgások tanulása iránti motiváció erősítése a mozgások pontosságra törekvő, változatos gyakorlásával. Az önértékelés további erősítése. A testséma, a testtudat, a figyelem összpontosításának és a figyelem rugalmasságának fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG <i>Járás és futás mozgásformái:</i> Egyenletes és változó, illetve váltakozó ritmussal, sebességgel, erőkifejtéssel, lépéstávolsággal és/vagy lépésfrekvenciával;		<i>Környezetismeret:</i> testünk, életműködéseink.

komplex akadálypályán; vágtafutás; tartós futás különböző terepeken; guggolórajt. <i>Ugrások és szökdelések ugrásformái:</i> Ugróiskolai gyakorlatok, sorozatszökdelések az ugrástávolság és -magasság változtatásával, páros és egy lábon, különböző síkokban; távolugrás-kísérletek elugrósávból guggoló technikával; magasugrás-kísérletek átlépő technikával; komplex futó- és ugróiskolai gyakorlatvariációk. <i>Dobások mozgásformái:</i> Egy- és kétkeszéses hajító-, lökö- és vetőmozdulatok célra, változó távolságra, különböző kiinduló helyzetekből. A forgómozgások előkészítő gyakorlatai. Hajítómozgások 3 lépéses dobóritmusban. <i>Az atlétikai jellegű mozgások alkalmazása játékokban és a Kölyökatlétika versenyrendszerében:</i> A Kölyökatlétika mozgásrendszerére épített szabályjátékok, feladatjátékok, kreatív és kooperatív játékok, önálló, páros és csoportos ugróiskolai gyakorlatsorok, játékok alkotása. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Az energia-befektetés tudatosságának összetevői. A futó-, ugró- és dobófeladatokhoz tartozó mozgások megnevezései, a tanult mozgások vezető műveletei, idő- és távolságmérés, atlétikai eszközök elnevezései. A kölyökatlétikai versenyforma ismerete, az egyéni szerepvállalás fontossága a csapat eredményessége érdekében. Közös szervezés, egymás teljesítményének értékelése és elfogadása.	<i>Matematika:</i> geometria, mérés, testek. <i>Vizuális kommunikáció:</i> közvetlen tapasztalás útján szerzett élmények feldolgozása, látványok megfigyelése, leírása.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Futó-, ugró- és dobóiskola, váltott lábú szökdelés, váltás, gát, forgás, dobóritmus, sarok-talp gördülés.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Természetes mozgásformák a sportjátékok alaptechnikai és taktikai feladatmegoldásaiban	Órakeret 24 óra
Előzetes tudás	Tapasztalat a manipulatív természetes mozgásformák gyakorló- és feladathelyzetben történő alkalmazásáról. Motivált tanulás a játék folyamatában. Összjáték-tapasztalatok az egyszerű támadó és védő helyzetekről. A sportszerű viselkedés jellemzőinek ismerete.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A sportjátékok alaptechnikai és taktikai feladatmegoldásával hozzájárulás a taktikai gondolkodás fejlődéséhez. A közös játékeladatok során a csapatérdek hangsúlyos megjelenítése az egyéni érdekekkel szemben. A játéktevékenység során kialakuló döntéshelyzetek során a célszerű mozgásválasz megtalálása. A szabadidő aktív közösségi játékkal történő kitöltése igényének megerősítése.	

	A tevékenységek során az énközpontúság csökkentése, ezáltal a taktikai gondolkodás további fejlesztése, az egyén csapathoz való pozitív viszonyának további megerősítése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG <i>Általános technikai és taktikai tartalmak:</i> Támadó és védő feladatok terület- és emberfogással kisjátékok közben; páros cselezési feladatok, testcel labdavezetéssel, játékos passzgyakorlatok; passzgyakorlatok labdavezetéssel kombinálva 1:1, 2:1, 3:1 ellen. <i>Minikosárlabda:</i> Kosárra dobási kísérletek helyből, alacsony gyűrűre. <i>Miniröplabda:</i> Kosárérintés, alkarérintés, alsó egyenes nyitás-próbálkozások léggömbbel, puha labdával egyénileg, párokban, csoportokban. <i>Labdarúgás:</i> Rúgások kapura és társhoz belsővel, belső csüddel, teljes csüddel, labdaátvételek; labdakontroll-gyakorlatok, lövő- és testcselek nehezedő feltételek mellett. <i>Szivacskezilabda:</i> Kapura dobási kísérletek helyből, nekifutásból, páros lefutásból. Passzgyakorlatok. <i>Sportjáték-előkészítő (kis)játékok:</i> Létszámazonos, létszámfölényes helyzetekben, labdarúgás, szivacskezilabda, minikosárlabda (streetball) jelleggel; kis létszámú cicajátékok labdarúgás, kezilabda, kosárlabda jelleggel, fokozatos szabálybevezetéssel; területfoglaló, menekülő-üldöző taktikai játékok; palánkosárlabda, miniröplabda, vonaljátékok, (kooperatív) zsinórlabda, átfutós röplabda puha labdákkal; sportjátékok rögtönzött mérkőzései kis létszámú csapatokkal, egyszerűsített szabályokkal. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Kommunikációs formák és jelek felismerése a csapatjáték során. A kisjátékokhoz szükséges sportági alapszabályok ismerete. Törekvés a társas szabályok betartására. A sportszerű viselkedést igénylő helyzetek felismerése.		<i>Vizuális kultúra:</i> vizuális kommunikáció. <i>Matematika:</i> számolás, térbeli tájékozódás, összehasonlítások, geometria. <i>Magyar nyelv és irodalom:</i> kommunikációs jelek felismerése és értelmezése.
Kulcsfogalmak/fogalmak	Labdaív, területvédelem, cselezés, emberfogás, területfoglalás, technikai végrehajtás, taktikai gondolkodás, kooperatív játék, labdabirtoklás, emberelőny, győzelem, vereség.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Természetes mozgásformák az önvédelmi és a küzdő jellegű feladatmegoldásokban	Órakeret 10 óra
Előzetes tudás	Elemi eséstechnikák ismerete, balesetmentes végrehajtása. A támadó- és védőmozgások során az ellenfél mozgásaihoz való	

	igazodás-próbálkozások.				
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az önvédelmi és küzdő feladatok során az önvédelem szerepének tudatosítása a mindennapokban. Az önfegyelem és önszabályozás továbbfejlesztése. A sportszerű küzdés iránti igény erősítése. A sportszerű küzdések, együttműködő feladatok végrehajtása során a társak tiszteletének erősítése. A taktikai gondolkodás egyre gyakoribb összekapcsolása a mozgásvégrehajtással.				
<table border="1"> <tr> <th>Ismeretek/fejlesztési követelmények</th><th>Kapcsolódási pontok</th></tr> <tr> <td> MOZGÁSMŰVELTSÉG <i>A küzdőjátékok előkészítésének gyakorlata:</i> Tolások és húzások a testi erő kihasználásával. Társas egyensúly-kibillentő gyakorlatok. Szabadulás fogásokból, birkózó jellegű küzdőelemek (grundbirkózás), átesések, leesések és tompításaik, gurulások tompítása. <i>Küzdőjátékok:</i> Szabály- és feladatjátékok önvédelmi, illetve küzdőelemekkel, küzdőjátékok, játékok kooperatív erőfejlesztő tartalommal, páros és csoportos kötélhúzó versenyek, páros küzdések. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS A mozgásos feladatok végrehajtásának vezető műveletei, a gyakorlatok fogalmi készlete, a küzdés baleset-megelőzési és szabályrendszere, a sportszerű küzdés rítusa, önvédelmi alapismeretek a mindennapokban. </td><td> <i>Környezetismeret:</i> testünk, élelműködéseink. </td></tr> </table>		Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	MOZGÁSMŰVELTSÉG <i>A küzdőjátékok előkészítésének gyakorlata:</i> Tolások és húzások a testi erő kihasználásával. Társas egyensúly-kibillentő gyakorlatok. Szabadulás fogásokból, birkózó jellegű küzdőelemek (grundbirkózás), átesések, leesések és tompításaik, gurulások tompítása. <i>Küzdőjátékok:</i> Szabály- és feladatjátékok önvédelmi, illetve küzdőelemekkel, küzdőjátékok, játékok kooperatív erőfejlesztő tartalommal, páros és csoportos kötélhúzó versenyek, páros küzdések. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS A mozgásos feladatok végrehajtásának vezető műveletei, a gyakorlatok fogalmi készlete, a küzdés baleset-megelőzési és szabályrendszere, a sportszerű küzdés rítusa, önvédelmi alapismeretek a mindennapokban.	<i>Környezetismeret:</i> testünk, élelműködéseink.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok				
MOZGÁSMŰVELTSÉG <i>A küzdőjátékok előkészítésének gyakorlata:</i> Tolások és húzások a testi erő kihasználásával. Társas egyensúly-kibillentő gyakorlatok. Szabadulás fogásokból, birkózó jellegű küzdőelemek (grundbirkózás), átesések, leesések és tompításaik, gurulások tompítása. <i>Küzdőjátékok:</i> Szabály- és feladatjátékok önvédelmi, illetve küzdőelemekkel, küzdőjátékok, játékok kooperatív erőfejlesztő tartalommal, páros és csoportos kötélhúzó versenyek, páros küzdések. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS A mozgásos feladatok végrehajtásának vezető műveletei, a gyakorlatok fogalmi készlete, a küzdés baleset-megelőzési és szabályrendszere, a sportszerű küzdés rítusa, önvédelmi alapismeretek a mindennapokban.	<i>Környezetismeret:</i> testünk, élelműködéseink.				
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Tompítás, grundbirkózás, judo, cselgáncs, esés, karate, bokszt, önvédelem, menekülés, szabadítás, feszítés, dobás, kiemelés, kitolás, agresszivitás, tisztelet, önszabályozás.				

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Természetes mozgásformák a vízbiztonságot kialakító és úszógyakorlatokban	Órakeret 18 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A megváltozott tanulási környezethez való alkalmazkodással párhuzamosan, az új közegben történő gyakorláshoz szükséges magatartási és balesetvédelmi szabályrendszer kialakítása. A vízben történő biztonságos tájékozódás, a vízbiztonság és a vízszertet megalapozása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG <i>A vízhez szoktatás gyakorlatai:</i> Járás a vízben; medence szélén végzett úszómozdulatok; merülési gyakorlatok; vízbeugrások; siklás- és lebegési gyakorlatok, a légzésszabályozást segítő gyakorlatok; ismerkedés a mélyvízzel. A téri tájékozódás, térérzékelés fejlesztése kisvízben. Játékos vízhez szoktató gyakorlatok koordinációs és erőfejlesztő céllal. <i>Játékok a vízben:</i>		<i>Vizuális kultúra:</i> tárgy- és környezetkultúra. <i>Környezetismeret:</i> a víz tulajdonságai, testünk, életműködéseink, szervezetünk

Vízhezszoktató, úszó-, vízbeugró-, merülőgyakorlatok, vízi csapatjátékok eszközökkel, vízilabda-, illetve röplabdajellegű labdás játékok, egyéb játékok különféle eszközökkel. <i>Úszástechnikák:</i> Szárazföldi rávezető gyakorlatok (karmunka, lábmunka). <i>Feladatok háton:</i> Felfekvés a hátra kapaszkodással, fejbeállítás, csípőemelés; háton lebegés segítséggel és önállóan; felfekvés hátra segítséggel és önállóan; lebegés háton önállóan; lebegés és siklás háton. <i>Hátúszás lábtempó:</i> Siklás háton; hátúszó lábtempó úszólappal és labdával; hátúszó lábtempó, segítséggel; hátúszás lábtempó segítséggel és önállóan; háton lebegés, siklás és a hátúszás lábtempó összekapcsolása. <i>Hátúszás kartempó:</i> Hátúszás kartempó – késleltetve; mélytartásból, majd magastartásból; egykaros hátúszás-kísérletek, a levegővétel. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Úszodai rendszabályok, a vízmélységgel kapcsolatos életvédelmi tudnivalók, az úszástechnikák vezető műveleteinek ismerete, önbizalom és bizalom mások iránt, az úszástanulással, vízben mozgással kapcsolatos érzések kommunikációja, irányítás általi alkalmazkodás. A választott úszástechnikával kapcsolatos fogalmi készlet ismerete.	megfigyelhető ritmusai, tájékozódási alapismeretek.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Csúszásveszély, lebegés, siklás, merülés, hátúszás, lábtempó, kartempó, levegővétel, mélyvíz.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Természetes mozgásformák az alternatív és szabadidős mozgásrendszerekben	Órakeret 10 óra
Előzetes tudás	A szabadtéri és természetben űzött mozgásos tevékenységek alapvető egészségvédelmi és környezettudatos szabályai. Az időjárási körülmények hatása a testmozgásra. Mozgástapasztalat néhány szabadidős mozgásrendszerről.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Legalább egy alternatív, szabadidős mozgásrendszer további megismerése és kipróbálása. A kihívást jelentő, új sportágak révén a mozgás iránti pozitív érzelmi bázis formálása. Az aktív szabad játék, majd a rekreáció a későbbi egészséget fenntartó, fejlesztő funkciójának megalapozása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG <i>Legalább egy mozgásrendszer választása kötelező.</i> <i>A választás a helyi sajátosságok figyelembevételével (képesített szakember, felszereltség) a helyi tanterv alapján történik.</i> Ismerkedés újabb alternatív és szabadidős aktivitásokkal, technikai		<i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> közlekedési ismeretek. <i>Környezetismeret:</i>

készletükkel, taktikai elemeikkel és szabályaikkal és/vagy az 1–2. osztályban választottak további gyakorlása <i>a lehetőségek függvényében</i>. Szabad, aktív játéktevékenység; szabad mozgás a természetben változatos időjárási körülmények közepette; feladatok és játékok havon és jégen; siklások, gördülések, gurulások, gurítások különféle eszközökkel; hálót igénylő és háló nélküli labdás sportok, játékok; labdás játékok különféle labdákkal; falmászás; íjászat, lovaglás, karate, nordic-walking, vívás. Egyéb szabadidős mozgásos, táncos tevékenységek. <i>Az alternatív, szabadidős mozgásos tevékenységekben megvalósítható játékok:</i> A választott mozgásrendszerhez illeszkedő játékok, ügyességi csapatversenyek. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS A választott szabadidős mozgásrendszerek elnevezései, alaptechnikai és taktikai elemei, legfontosabb szabályai, KRESZ-lapismeretek, a szabadidős mozgásokhoz tartozó szabályok, eszközök ismerete, a szabadidő- és médiatudatosság.	testünk, életműködéseink; időjárás, éghajlat.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Rekreáció, szabadidő, játékszervezés, bőrbetegség, kullancs, UV-sugárzás.

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	<i>Előkészítő és preventív mozgásformák</i> Egyszerű, általános bemelegítő gyakorlatok végrehajtása önállóan. A medence középhelyzetének beállítása. Önálló pulzusz mérés. A levezetés helyének és preventív szerepének megértése. A nyújtó, erősítő, ernyesztő és légzőgyakorlatok pozitív hatásainak ismerete. A gyakorláshoz szükséges egyszerűbb alakzatok, térformák önálló kialakítása. Az alapvető tartásos és mozgásos elemek önálló bemutatása. A testnevelésórán megfelelő cipő és öltözet, tisztálkodás igényének megszilárdulása. A játékok, versenyek során erősödő személyes felelősség a magatartási szabályrendszer betartásában és a sportszerű viselkedés terén. A mozgás és a nyugalom harmóniájának felfedezése, önmagára és másokra vonatkoztatva. <i>Hely- és helyzetváltoztató természetes mozgásformák</i> Az alapvető hely- és helyzetváltoztató mozgások célszerű, folyamatos és magabiztos végrehajtása. Az alapvető hely- és helyzetváltoztató mozgások kombinálása térben, szabályozott energiabefektetéssel, eszközzel, társakkal. A bonyolultabb játékfeladatok, a játékszerepek és játékszabályok alkalmazása. A természetes hely- és helyzetváltoztató mozgások megnevezése, valamint azok mozgástanulási szempontjainak (vezető műveletek)

	ismerete. <i>Manipulatív természetes mozgásformák</i> A manipulatív természetes mozgásformák célszerű, folyamatos és magabiztos végrehajtása. A manipulatív természetes mozgásformák kombinálása térben és szabályozott energiabefektetéssel. A rendszeres gyakorlás és siker mellett az önálló tanulás és fejlődés pozitív élményének megerősödése. A pontosság, célszerűség és biztonság igényé válása. A sporteszközök szabadidős használatának állandósulása. <i>Természetes mozgásformák a torna jellegű feladatmegoldásokban</i> Részben önállóan tervezett három-hat tornaelem, egy-két RG elem összekötése zenére is. A képességszintnek megfelelő magasságú eszközökre helyes technikával történő fel- és leugrás. Nyújtott karral történő támasz a támaszugrások során. Gurulások, átfordulások, fordulatok, dinamikus kar-, törzs- és lábgyakorlatok közben viszonylag stabil egyensúlyi helyzet. A tempóváltozások érzékelése és követése. <i>Természetes mozgásformák az atlétikai jellegű feladatmegoldásokban</i> A futó-, ugró- és dobóiskolai gyakorlatok vezető műveleteinek ismerete, precizításra törekvő végrehajtása, változó körülmények között. A 3 lépéses dobóritmus ismerete. A különböző intenzitású és tartamú mozgások fenntartása játékos körülmények között, illetve játékban. Tartós futás egyéni tempóban, akár járások közbeiktatásával is. A Kölyökatlétika versenyrendszerének ismerete. A Kölyökatlétikával kapcsolatos élmények kifejezése. <i>Természetes mozgásformák a sportjátékok alaptechnikai és taktikai feladatmegoldásaiban</i> A tanult – legalább kettő – sportjáték-előkészítő játék alapszabályainak ismerete. Az alaptechnikai elemek ismerete és azok alkalmazása az előkészítő játékok során. Az egyszerű védő- és a támadóhelyzetek felismerése. Törekvés a legcélszerűbb játékhelyzet-megoldásra. A csapatérdeknek megfelelő összjátékra törekvés. A sportszerű viselkedés értéké válása. <i>Természetes mozgásformák az önvédelmi és a küzdő jellegű feladatmegoldásokban</i> Néhány önvédelmi fogás bemutatása párban. Tompítás le- és átesés közben. A tolások, húzások, emelések és hordások erő kifejtésének optimalizálódása. A grundbirkózás alapszabályának ismerete és alkalmazása. A sportszerű küzdés, az asszertív viselkedés betartására törekvés. Az saját agresszió kezelése. Az önvédelmi feladatok céljának megértése. <i>Természetes mozgásformák a vízbiztonságot kialakító és úszógyakorlatokban</i>

	Az általános uszodai rendszabályok, baleset-megelőzési szempontok ismerete, és azok betartása. Kellő vízbiztonság, hason és háton siklás és lebegés. 15 méter úszás háton. Tudatos levegővétel. Bátor vízbeugrás. <i>Természetes mozgásformák az alternatív és szabadidős mozgásrendszerekben</i> Legalább egy szabadidős mozgásforma és alapszabályainak ismerete. A tanult szabadidős mozgásformák sporteszközei biztonságos használatának, alaptechnikai és taktikai elemeinek ismerete, alkalmazása. A szabadidős mozgásformák önszervező módon történő felhasználása szabad játéktevékenység során. A szabadtéren, illetve speciális környezetben történő sportolással együtt járó veszélyforrások ismerete.

TESTNEVELÉS ÉS SPORT

5–8. évfolyam

A felső tagozaton a tanulók a mozgástanulás magasabb szintjére lépnek. Az alapokat az 1–4. évfolyamon megvalósuló céltudatos fejlesztési folyamat biztosítja. Erre építve valósul meg 5. évfolyamtól az életkori sajátosságokat és a szenzitív időszakokat szem előtt tartó komplex készség- és képességfejlesztés. A tulajdonképpeni sportági képzés az 5. évfolyamon kezdődik meg, és teljeseedik ki a 8. évfolyamra, mindvégig szem előtt tartva a motoros teljesítmény két alapvető összetevője – a mozgáskészség és motoros képesség – szükségszerű összhangjának megteremtését. A Nat testnevelés és sport műveltségterület célkitűzéseinek megvalósításához 5–8. évfolyamon az örök értékeket képviselő tradicionális sportágak mellett a tanulók érdeklődését kiváltó újszerű sport-, illetve testgyakorlati ágakra helyezzük a hangsúlyt. A javasolt tartalmak feldolgozása igényes és sokoldalú mozgáskultúrával, magas szintű cselekvésbiztonsággal ruházza fel a tanulókat. Olyan tudásról van szó, melynek előnyeit észrevétlenül élvezik a mindennapok cselekvéseiben, motoros és motivációs bázisa a rekreációs célú sporttevékenységeknek, és nem utolsósorban utat mutat, és utat nyit a tehetségesek előtt az élsport világába. Ez az életkor kiemelkedő szerepet játszik a testnevelés és sport iránti elkötelezettség, az élethosszig tartó fizikai aktivitás iránti igény megalapozásában. Ebből a prioritást élvező szempontból a tartalom megjelenési formái és a hozzájuk kapcsolódó módszerek is kulcstényezőnek számítanak. Az 5–8. évfolyamra összeállított kerettanterv a sportági, illetve testgyakorlati ágak pszichomotoros tartalmai mellett különös gondot fordít a tudatosítást elmélyítő, az informáltságot gazdagító, ezáltal a kognitív szférát érintő elméleti ismereteknek–természetszerűleg szoros összefüggésben a motoros tartalommal. Így a tartalom szerves részei a személyi higiéniával, a balesetek megelőzésével, a játék-versenyszabályokkal, a sport- és testgyakorlati ágakkal kapcsolatos alapvető technikai-taktikai tudáselemek, az életkorhoz igazított élettani ismeretek, a tudatos tanulást segítő cselekvési, biomechanikai, edzéselméleti elvek, módszerek stb. Az elméleti tudásanyag része továbbá az egészséggel, az életmóddal, azaz a test kulturálásával kapcsolatos ismeretek köre.

A testnevelésóra minden mozzanata a felső tagozatban is magában rejti az *erkölcsi tulajdonságok* fejlesztésének lehetőségét. A játék- és viselkedésszabályok betartatásával a szabálykövető magatartást alapozzuk meg. De ez csak meggyőző pedagógiai tevékenység eredményeként valósulhat meg. Cél beláttatni azt, hogy a szabályok az egyén és a közösség érdekeit egyaránt szolgálják. Így élvezhető minden játék, a játék- és versenyszabályok tisztelete biztosítja az egyenlő feltételeket. Ilyen körülmények között az adott cél mindenki számára elérhető. Az erkölcsi fejlődést szolgálja a fair play fogalmának megismerése, az igazságosság elvének elfogadása és annak gyakorlatba ültetése, a kötelességteljesítés, a szorgalmas munkavégzés és a mások teljesítménye iránti felelősségérzet elismerése. Ide kapcsolhatók a felelősségvállalás másokért fejlesztési terület elvárásai. A motoros közeg természete megkívánja a társakkal való együttműködést, együttnevelés esetén a közösséghez tartozó fogyatékkal élő társaknak történő segítség is erkölcsi kötelesség.

Hazánk gazdag a nemzetközi sportsikerekben. A sportéletünk sikereinek és kiemelkedő sportembereink megismerése a *nemzeti öntudat* és *hazafias nevelés* erős érzelmeket is megmozgató eszköze. Ez a témakör minden tanulót megérint, és büszkeséggel tölt el, nem beszélve a sportban tehetséget mutató tanulókról. Esetükben már az 5.

évfolyamtól kezdve lehetőség nyílik a *pályaorientáció* megalapozására. Nincs is talán több olyan műveltségterülete a közoktatásnak, amely hatékonyabb terepe lenne a *demokráciára nevelésnek*. Az erőszakmentesség, az agresszió elvetése és a konfliktusok normális kezelése alapvető elv és gyakorlat a testnevelésben ezen az iskolafokon is. A közös célért való együttműködést kínálja a motoros oktatás megannyi szituációja. Az erőszakmentességet szolgálja a testnevelés azzal is, hogy már az 5. évfolyamtól kezdve felhívja a figyelmet a sporteseményekhez kapcsolódó agresszióra, és elítéli azt, a médiában megjelenő formái esetében is. Szembesülni önmagunkkal, reális testképet és énképet kialakítani szinte lehetetlenség lenne a motoros cselekvések végrehajtása és átélése nélkül. A motoros teljesítmény külső értékelése még nagyon fontos pedagógiai módszer ebben az életkorban. De a 7–8. évfolyamra az *önértékelés*, a belső értékelés szerepe egyre inkább felértékelődik. Önkritikai és kritikai érzékük eredményeként ebben az életkori szakaszban a tanulók már határozott véleményt tudnak megfogalmazni saját és társaik teljesítményéről, illetve magatartásáról. A *testi és lelki egészségre* nevelés értékei egybeforrnak a testnevelés és sport műveltségterület célrendszerével. Bár a nevelési terület feladatainak megoldásából minden közoktatási tantárgynak ki kell venni a részét, a testnevelés deklaráltan és rejtett tantervi hatásként is záloga a feladatok realizálásának, az életkori szakasz sajátosságainak megfelelően. Szorosan ide tartoznak azok a sport és a környezet kapcsolatát tartalmazó, a *környezettudatosságot* szolgáló információk, amelyre a szabadterén történő sportfoglalkozások adnak lehetőséget. A kerettanterv szerkezeti egységei révén a motoros tanulás komplexitását tükrözi ezen az iskolafokon is. Motoros képességek, motoros készségek egymással szerves és funkcionális kapcsolatban fejlesztendők. Ha ezt a két összetartozó elemet játékos, élményt nyújtó módszerekkel és célszerű szakpedagógiai instrukciókkal realizáljuk, valamint hozzáadunk az életkornak, értelmi képességeknek megfelelő elméleti ismereteket, akkor a sikeres tanulás, a hatékony motoros oktatás stratégiáját valósítjuk meg. Ezzel megismertetjük a tanulókat az *eredményes tanulás alapvető technikáival*, és felkészítjük őket testkultúrájuk önálló művelésére.

A fejlesztési területek feladatainak fentebb bemutatott megvalósításával sikeresen munkálkodunk a *hatékony, önálló tanulás, valamint a szociális és állampolgári kompetencia kialakításán*.

Az *anyanyelvi kommunikáció* fejlesztése döntően két módon valósul meg az 5–8. évfolyam testnevelés-oktatása keretében. Meghatározó eszköz a szaknyelvi terminológiai, valamint a testkultúráis ismeretek koncentrikusan bővülő körének igényes közvetítése a testnevelő tanár által. De nem elhanyagolható a kommunikációs kompetencia fejlesztése szempontjából a szűk értelemben vett szakmai közléseken túl, a tanár–tanuló kommunikáció milyensége, illetve a tanulók kommunikációs lehetőségeinek biztosítása. Erre alkalom nyílik a tanórákon, többek között a hibajavítás, a saját és más teljesítményének értékelése, a játékszituációk megbeszélése, a győzelmek–vereségek okainak feltárása, az egymásnak nyújtott segítségadás stb. keretében. Cél a testkultúrához kapcsolódó, valamint közösségekben végzett motoros tanulás folyamatához kapcsolódó kommunikációs hajlandóság és nyitottság kialakítása.

A *kezdeményezőkészség, a vállalkozói kompetencia* fejlesztésére a testnevelés és sport természetéből adódóan ez az életkori szakasz is számtalan lehetőséget tartogat. Elég csak a különböző foglalkoztatási formákban történő munkavégzésre gondolni. A testnevelési játékok, sportjátékok csapatainak megszervezésében, tevékenységükben, a tanórai versenyek lebonyolításában való részvétel is önálló feladatmegoldást vár el a tanulóktól. Tanórán és tanórán kívüli foglalkozásokon, szervezeti és önkéntes formákban mindenki megtalálhatja a képességeinek, ambícióinak leginkább megfelelő területet, illetve feladatot. A kompetenciák és a fejlesztési területek összefüggéseire jellemző, hogy ennek a kompetenciának a fejlesztése egyúttal az erkölcsi fejlődést, a demokráciára nevelést, az önismeret és a társas kapcsolati

kultúra fejlesztését, a felelősségvállalást másokért, az önkéntességet és a pályaorientáció nevelési területek céljait is szolgálja.

A testnevelés–tanítás sajátos céljai közé kell sorolni az *esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség* kompetencia fejlesztését. A motoros cselekvések mozgásmintát és mozgásmodellt megközelítő megjelenítésük által esztétikai tartalmúak. Már az 5. évfolyamtól kezdve nagy hangsúlyt kell fektetni a megjelenítés, a végrehajtás minőségére, mert ezek egyrészt az eredményesség mutatói, másrészt a belső motiváció kiváltó hatásai lehetnek. Egy szemre is szép tornaelem vagy labdás megoldás nagy hatással van az egyénre és a társakra egyaránt. Az esztétikai élmény átélése, a kifejezőképesség kinyilvánítása kiváltja és fokozza a testnevelés iránti érdeklődést már ebben az életkorban is.

A tehetséges tanulók sportágspecifikus tudása az iskolai rendezvényekre, a diáksporba és a versenysporba irányítással növekszik tovább. A tehetséggondozás a különböző szintű versenyeken való részvétellel válik teljessé.

5–6. évfolyam

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Természetes és nem természetes mozgásformák	Órakeret 18 óra
Előzetes tudás	Az egyszerű bemelegítő gyakorlatok szaknyelvének ismerete és azok önálló végrehajtása. Részvétel a gyakorláshoz szükséges egyszerűbb alakzatok, térformák kialakításában. A tanórához kapcsolódó higiénés és magatartási szabályok betartása.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A tanórák szervezéséhez szükséges rendgyakorlatok elsajátítása. A biomechanikailag helyes testtartás végrehajtása. A mozgásszabályozó-, ritmus- és a kéz-láb koordinációs képesség fejlődése. Együttműködés a rendgyakorlatok és a csoportos feladatok végrehajtásánál. A személyi és környezeti higiénias ismeretek elsajátítása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG <i>Rendgyakorlatok – térbeli alakzatok kialakítása</i> Az óra szervezéséhez szükséges térformák, alakzatok és kialakításuk. Sorakozó vonalban és oszlopban. Táv- és térköz felvétele. Nyitódás, zárkózás. Igazodás, takarás. Testfordulatok. Megindulás, megállás. Fejlődés, szakadozás. <i>Gimnasztika</i> Természetes és szabadgyakorlati alapformájú gyakorlatok az ízület- és gerincvédelem szabályainak megfelelően, eszköz nélkül és eszközökkel, egyénileg, párban, valamint csoportban, játékos feladatokkal és versengésekkel összekötve. Szabadgyakorlati alapformájú 4-8 ütemű szabad-, társas-, kézyszer- és szergyakorlatok. Szabadgyakorlat-füzér (hat-nyolc gyakorlat) irányítva, vagy önállóan, zenére is. <i>Képességfejlesztés</i> Keringésfokozás testnevelési játékokkal. Alap állóképességet és		<i>Matematika:</i> számolás, térbeli tájékozódás, összehasonlítások. <i>Természetismeret:</i> testünk, életműködéseink, az emberi szervezet. <i>Vizuális kultúra:</i> tárgy- és környezetkultúra, vizuális kommunikáció.

izületi mozgékonytságot fejlesztő, egyszerű, 2-4 alapformát tartalmazó, szabad-, szer- és kézyszer-gyakorlatok. Koordinációs képességfejlesztés kézyszer-gyakorlatok és szabadgyakorlatok folyamatos végrehajtásával, zenére is (ritmusérzék, kinezetikus differenciáló képesség). A testtartásért felelős izomcsoportok erősítése, nyújtása. <i>Játékok, versengések</i> A szervezet előkészítését, bemelegítését szolgáló testnevelési játékok, eszközzel is. Koordinációt és fittséget fejlesztő szabály-, valamint feladatjátékok kooperatív és versenyjelleggel. <i>Prevenció, életvezetés, egészségfejlesztés</i> A testtartásért felelős izmok összpontosított használata. Légző- és lábboltozat-erősítő gyakorlatok. A gerinctorna gyakorlatanyagából a biomechanikailag helyes testtartásra vonatkozó gyakorlatok. Stressz- és feszültség alapgyakorlatok. Motoros, illetve fittségi tesztek végrehajtása. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Az óra szervezéséhez szükséges rend- és gimnasztikai gyakorlatok alapfogalmai. A bemelegítés és a levezetés funkciója a motoros tevékenységeknél. A motoros alapképességek elnevezései. A törzserősítő gyakorlatok szerepe a testtartás javításában, a testtartásért felelős izmok ismerete. A futás szerepe és jelentősége a keringési, mozgató- és légzési rendszer fejlesztésében, az egészség megőrzésében, a fittség fokozásában. Alapvető szervezési ismeretek az alkalmazott játékok lebonyolításában. Egészségnevelési alapismeretek: az egészséges élet alapfeltételei (napi tisztálkodás, fogmosás, heti hajmosás, testmozgás, egészséges táplálkozás). Öltözői rend és a sportfelszerelés tisztasága. Ismeretek a pubertással járó testi és lelki változásokról. Stressz- és feszültségoldás alapismeretek. Személyes felelősség: egészség, sport, életvitel, életmód és balesetmegelőzés alapismeretei.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Rendgyakorlat, szabad-, társas-, szer- és kézyszer-gyakorlat, bemelegítés, levezetés, képességfejlesztés, erő, gyorsaság, állóképesség, koordinációs képesség, prevenció, megelőzés, gerinctorna, helyes testtartás, fittség, edzettség, életmód, egészséges táplálkozás.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Úszás és úszó jellegű feladatok	Órakeret 24 óra
Előzetes tudás	A legfontosabb uszodai rendszabályok ismerete, balesetmentes viselkedés. Kellő vízbiztonság, tudatos levegővétel. 15 m úszás háton. Bátor vízbeugrás.	

A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A gyorsúszás vagy hátúszás közül egy úszásnem választása. Az uszodában szükséges magatartási, higiéniai és balesetvédelmi szabályrendszer tudatosítása, a személyes felelősség kialakítása és az uszodai szabályok betartása. Egy úszásnem (gyorsúszás vagy hátúszás) technikájának rögzítése.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG A vízhez szoktatás gyakorlatai, a vizes környezet balesetvédelmi és higiéniai rendszabályai. Vízbiztonság, siklás hason és háton. Tudatos levegővétel az úszás rávezető gyakorlataiban. Hátúszás <i>Feladatok háton:</i> lebegés háton önállóan; lebegés és siklás háton. <i>Hátúszás lábtempó:</i> siklás háton; hátúszó lábtempó úszólappal; hátúszás lábtempó segítségével és önállóan; siklás és a hátúszás lábtempó összekapcsolása; hátúszás lábmunka önálló gyakorlása. <i>Hátúszás kartempó:</i> hátúszás kartempó gyakorlása. <i>Hátúszás kar- és lábtempó összhangjának megteremtése:</i> hátúszás lábtempó, késleltetett kartempó; hátúszás kar- és lábtempó technikai gyakorlatai. Gyorsúszás Szárazföldi rávezető gyakorlatok (karmunka, lábmunka, légvétel, ritmus). <i>Gyorsúszás lábtempó:</i> siklás hason; gyorsúszás lábtempó korlátnál és önállóan eszközök felhasználásával is; gyorsúszás lábtempóval. <i>Gyorsúszás kartempó:</i> gyorsúszás kartempó járásban; gyorsúszás kartempó járásban egy karral végzett kartempóval; egykaros úszások gyorsúszásban. <i>Gyorsúszás kar- és lábtempó összekötése:</i> gyorsúszás technikai feladatok; gyorsúszás kar- és lábtempó gyakorlása. <i>Gyorsúszás levegővétele:</i> a gyorsúszás levegővétele „hátrafordulással”; gyorsúszás levegővétel gyakorlása járás közben; a gyorsúszás kartempó és a levegővétel összekapcsolása. <i>Úszások a mélyvízben:</i> gyorsúszás karral–lábbal; gyorsúszás karral–lábbal, hátrafordulós levegővétellel; úszás szabadon. <i>Ugrások, taposások:</i> beugrás és taposás a mélyvízben (növekvő időtartamban); fejesugrás és előkészítő gyakorlatai. A téri tájékozódás, tér- és mélységérzékelés fejlesztése úszó és merülő gyakorlatokkal. Adott úszásnem technikai gyakorlatai koordinációs céllal. Játékos páros és társas vízi feladatok erőfejlesztő céllal. <i>Vízhez kötött játékok:</i> Hajóvontatás, siklási és vízbeugrási versengések, víz alatti fogók, játékos úszógyakorlatok; játékos vízi csapatversenyek eszközökkel, vízilabda-, illetve röplabdajellegű labdás játékok, egyéb játékok különféle eszközökkel.	<i>Vizuális kultúra:</i> tárgy- és környezetkultúra. <i>Természetismeret:</i> a víz tulajdonságai, testünk, életműködéseink.

ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS A választott úszástechnikával kapcsolatos fogalmi készlet ismerete, az uszoda élet- és balesetvédelmi ismeretei, önbizalom és bizalom mások iránt, az úszástanulással, vízben mozgással kapcsolatos érzések kommunikációja, irányítás általi alkalmazkodás.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Gyorsúszás, fejesugrás, merülés, taposás, mentés, életvédelem.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Sportjátékok	Órakeret 38 óra
Előzetes tudás	Az alapvető manipulatív, hely-és helyzetváltoztató mozgások célszerűen végrehajtva. Alapvető manipulatív mozgásminták és a vezető műveletek tanulási szempontjainak ismerete. Játékban és gyakorlás közben biztonságos feladatmegoldások. A sportjátékok elsajátításához minimálisan szükséges labdás és labda nélküli motoros és kognitív képességek. Sportszerű magatartás a játéktevékenységekben.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A sportjátékok életkori sajátosságokhoz igazodó alaptechnikai és -taktikai készletének, valamint elméleti ismereteinek elsajátítása. A motoros képességek fejlesztése a sportjátékok mozgásanyagának intenzív és tudatos gyakorlásával. A csapatjátékos tulajdonságok kialakítása, szerepük tudatosítása az eredményes játéktevékenységben. Aktív részvétel a sportjátékok előkészítő játékaiban és a sportjátékok egyszerűsített, valamint kiteljesedő változataiban. Törekvés erősítése a sportszerűsége, a szabálykövető magatartásra, a figyelmes és hatékony munkavégzésre. Érdeklődés kialakítása a sportjátékok iránt.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Legalább két sportjáték választása kötelező.</i> MOZGÁSMŰVELTSÉG Kosárlabdázás <i>Labda nélküli technikai gyakorlatok</i> Megindulás, megállás. Futás közben iram- és irányváltoztatások. Felugrások egy és páros lábról. Alaphelyzet. Cselezés meginduláskor és futás közben. A védőtől való elszakadás legegyszerűbb módjai. <i>Labdás technikai gyakorlatok</i> Labdás ügyességi gyakorlatok. Labdavezetések: magas, középmagas, mély labdavezetés helyben és haladással, mindkét kézzel. Labdavezetési feladatok. Hosszú és rövid indulás. Megállás, sarkazás 1, 2 leütés után, labdavezetésből és önpasszból. Átadások – átvételek: kétkezes mellő-, felső-, egykezes felsőátadás helyben és mozgás közben pattintva is. Páros lefutás. Kosárra dobások: kosárra dobás helyből egy kézzel. Fektetett dobás 1, 2 leütésből, labdavezetésből mindkét oldalról. Fektetett dobás labdavezetésből, önpasszból, mindkét oldalról. <i>Taktikai gyakorlatok</i>		Matematika: logika, valószínűségi számítás, térbeli alakzatok, tájékozódás. Vizuális kultúra: tárgy- és környezetkultúra, vizuális kommunikáció. Természetismeret: mechanikai törvényszerűségek; az emberi szervezet működése, energianyerési folyamatok.

emberfogásos védekezés: taposás alaphelyzetben. A védekezés kar- és lábmunkája. Védőmozgás, a védő helyezkedése.

Képességfejlesztés

A kondicionális képességek fejlesztése a sportjátékra jellemző gyakorlatokkal (futások iram- és irányváltoztatással, felugrások stb.). A motoros képességek fejlesztésével hozzájárulás az edzettség és fittség szervi megalapozásához.

Játékok, versengések:

A kosárlabdázás labda nélküli és labdás technikai készletének gyakorlása testnevelési játékokban. Kosárlabdajáték könnyített szabályokkal. Kosárradobó-versenyek, egyénileg és csapatban.

Röplabdázás

Labda nélküli technikai gyakorlatok: Alaphelyzet. Igazodás a labdához.

Labdás technikai gyakorlatok: alkarérintés (könnyű műanyag labdával, majd röplabdával): egyéni és páros gyakorlatok. Alsó egyenes nyitás: a nyitás gyakorlása egyénileg és párokban. Kosárárintés: egyéni és páros gyakorlatok. Kosár- és alkarérintés összekapcsolása, kísérletek a folyamatos és váltakozó érintésekre. Felső ütőérintés: egyénileg és párokban.

Taktikai alapgyakorlatok: nyitásfogadás csillag alakzatban. Nyitás – nyitásfogadás. Felállás és helyezkedés a nyitásfogadásnál.

Képességfejlesztés

Különböző egyensúlyi helyzetekben állás, testhelyzetek változtatása, a labda és a test különböző helyzeteinek összehangolása.

Labdaütögetés a kéz és a láb különböző felületeivel. Fejelés labdával.

Játékok, versengések

A technikai elemek gyakorlása testnevelés-játékokban, játékos feladatokban, valamint miniröplabdázásban.

Kézilabdázás

Labda nélküli technikai gyakorlatok: alaphelyzet; védekező és támadó lábmunka; megindulás – megállás; ütközések; cselek. Irányváltoztatások; fordulatok labda nélkül. A laza és a szoros emberfogás technikája.

Labdás technikai gyakorlatok: a labda fogása; guruló labda felvétele állóhelyben és mozgás közben. Labdavezetés mindkét kézzel állásban és mozgás közben, önszöktetéssel, irány-, iramváltással. Egy- és kétkézes átadások helyben és mozgás közben, nehezített feltételek között is (kétkézes felső, mellső, pattintott; egykezes felső átadás helyben – kilépéssel). Labdaátvétel és -átadások: különböző irányból érkező labda átvétele; átadások mozgás közben különböző irányba és távolságra; különleges labdaátadási formák. Célbadobási gyakorlatok. Kapura lövések: helyből; kilépéssel; 3 lépés után; felugrásból; különböző lendületszerzés után; passzív, félaktív és aktív védővel

szemben. Bedobás. Szabaddobás. Büntetődobás. Ütközések. Kapusmunka: alaphelyzet; helyezkedés; védekezés kézzel, lábbal; kidobás. <i>Taktikai gyakorlatok:</i> 1:1; 2:1 elleni játék. Védekezés 6:0-ás területvédekezéssel. A védő, a támadó helyezkedése. Egyéni védekezés: a védő helyezkedése a labda nélküli és a labdát birtokló támadóval szemben. Támadásból védekezésbe való visszarendeződés. <i>Képességfejlesztés</i> A kondicionális képességek fejlesztése a sportjátékra jellemző gyakorlatokkal (pl. futások iram- és irányváltoztatással, felugrások, fordulatok, labdával is), a játékelemek intenzív gyakorlásával és mérkőzések játszásával. <i>Játékok, versengések:</i> A kézilabdázás labda nélküli és labdás technikai elemeinek gyakorlása testnevelési játékokban és játékos feladatokban. Kézilabdajáték szabálykönnyítéssel mérkőzésszerűen. Labdarúgás <i>Labdás technikai gyakorlatok</i> Játékos labdás feladatok 2-3-4 vagy több játékos együttműködésével, különböző alakzatban, átadások irányának megváltoztatásával. Labdahúzogatás, -görgetés; haladás közben. Labdavezetések külső és belső csüddel, mindkét lábbal, különböző alakzatban. Dekázás. Rúgás: belső csüddel, teljes csüddel, állított labdával, mozgásból, oldalról és szemből érkező labdával. Átadások (passzolások), átvételek mindkét lábbal, átadások laposan mozgás közben, ívelten növekvő távolságra, irányváltoztatással. Labdalevétel: talppal, belsővel, combbal. Fejelés: előre, oldalra, érkező labdával. Alapszerelés, megelőző szerelés, labdaátvétel megakadályozása. Egyszerű cselek. Partdobás. <i>Taktikai gyakorlatok:</i> párharcok az 1:1 elleni játékban, labdaszerzés, szabályos szerelés a játékban. Szabadulás emberfogásból elfutással és testcsellel. Támadásból védekezésbe való visszarendeződés. 2:1 elleni játék. Kisjátékok: 2:1, 3:1, 4:2 alkalmazása egy és két udvarra. Területvédekezés. Felállási formák a kispályás játékban. <i>Kapusmunka:</i> alaphelyzet, guruló, félmagas és magas ívelt labdák elfogása. Kigurítás, kidobás, kirúgás állított, lepattintott labdával. <i>Képességfejlesztés</i> A kondicionális képességek fejlesztése a sportjátékra jellemző gyakorlatokkal (pl. futások előre, hátra és oldalra, irányváltással és fordulatokkal, labdával is; szökdelések – ugrások labda felhasználásával is; a játékelemek intenzív gyakorlása; mérkőzések; gyorsindulások különböző helyzetből, labdával is). A labdás koordináció játékos fejlesztése a játékelemekből kiindulva (cél elérése labdával, célbalövés, összjáték stb.). A szervezet edzettségének növelése a szabadtéren különböző időjárási viszonyok között a játékelemek gyakorlásával és mérkőzések játszásával. A	

kondicionális és koordinációs képességek fejlesztésével hozzájárulás az edzettség és fittség szervi megalapozásához.

Játékok, versengések

A technikai és a taktikai feladatok megoldását előkészítő, valamint a begyakorlást segítő játékok és játékos feladatmegoldások.

Cserefutball 3-4 fős csapatokkal. 2:1 elleni játék. Kispályás labdarúgás. Labdarúgó mérkőzések.

Mind a négy sportjátékra vonatkozóan

Versenyzés

Az egyéni adottságoknak és érdeklődésnek leginkább megfelelő sportjáték megtalálása rekreációs célú testedzésre, vagy a versenyszerű sportágválasztás elősegítésére.

Résztétel az iskolai bajnokságban, a tehetséggondozás, sportágválasztás és az utánpótlás-nevelés elősegítése.

Prevenció, életvezetés, egészségfejlesztés

A szervek – szervrendszerek működésének fejlesztése a sportág specifikus bemelegítés-gyakorlataival, balesetmegelőzés a sportjátékok játékelemeinek szabályos és körültekintő végrehajtásával. A sérülés- és ártalommentes, életkori sajátosságokhoz igazodó képességfejlesztés megvalósítása. A kondicionális és koordinációs képességek fejlesztésével hozzájárulás az edzettség és fittség szervi megalapozásához. A szervezet edzettségének növelése a szabadtéren különböző időjárási viszonyok között, a játékelemek intenzív gyakorlásával és mérkőzések játszásával. A sportjátékok megszerettetésével és a játéktudás bővítésével a fizikai rekreációra alkalmas sportok repertoárjának bővítése.

ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS

A sportjátékok játékelemeinek technikailag helyes és célszerű végrehajtásával kapcsolatos ismeretek, a tudatos és önálló tanulás segítése érdekében.

A sportjátékok játékszabály- és taktikai alapismeretei.

Az eredményes csapatjáték feltételei és a csapatjátékos tulajdonságok tudatosítása.

Az öntevékeny játékszervezés és -vezetés alapvető ismeretei.

A sportszerűség, a fair play szerepe, illetve a szabálykövető magatartás fontossága a sportjátékokban, a szabálytalanságok és a durvaság elutasítása, a sportjáték mérkőzéseit kísérő negatív jelenségek helyes értelmezése.

A sportjátékok balesetvédelmére, a tárgyi-létesítményi feltételekre és a sportoló felszerelésre vonatkozó alapismeretek.

A testnevelési játékok széles repertoárjának ismerete.

A sportjátékok iránti érdeklődés kialakulása és megszilárdulása.

Kulcsfogalmak/ fogalmak	Védőtől való elszakadás, hosszú és rövid indulás, sarkazás, önpassz, fektetett dobás, emberfogásos védekezés, kétkezes mellső átadás, mini–kosárlabdázás, szabálykövető magatartás. Igazodás a labdához, alkarérintés, kosárérintés, alsó egyenes nyitás, nyitásfogadás. Ütközés, testcsel, laza és szoros emberfogás, bedobás, szabaddobás, büntetődobás, üres helyre helyezkedés, fair play. Játékelem, labdaátadás, labdaátvétel, labdahúzogatás, labdagörgetés, csüd, megelőző szerelés, dekázás, partdobás, kigurítás – kirúgás, kispályás labdarúgás, összjáték.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Atlétikai jellegű feladatok	Órakeret 30 óra
Előzetes tudás	A futó-, ugró- és dobóiskolai gyakorlatok ismerete, precizításra törekvő végrehajtása, változó körülmények között. A különböző intenzitású és tartamú mozgások fenntartása játékos körülmények között, illetve játékokban. Tartós futás egyéni tempóban, járások közbeiktatásával is. A Kölyökatlétikával és/vagy a játékos feladatokkal kapcsolatos élmények kifejezése.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az atlétikai cselekvésminták elsajátítása, illetve azok alkalmazása az egyéni adottságoknak megfelelően. Törekvés az atlétikai versenyszámok technikájának elsajátítására és a teljesítménynövelésre. Fejlődés elérése a kondicionális képességek terén, különös tekintettel az aerob állóképességre, valamint az alsó és felső végtag dinamikus erejére. A tartós futás technikájának optimalizálása, és az egyénhez igazított sebesség kialakulása. A kitartás és igyekezet motiválása a motoros képességfejlesztésben, valamint a tartós munkavégzésben. Érdeklődés felkeltése az atlétika sportág iránt.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG <i>Futások, rajtok</i> Lassú futás tempóváltással. Futóiskolai gyakorlatok. Akadályfutás. (A szabadban természetes akadályok, a teremben tornaszerek leküzdése.) Közepes iramú futás. Iramfutások lendületesen, természetes mozgással. Állórajt, térdelőrajt. Rajtok–indulások különböző kiinduló helyzetből. Vágtafutások, gyorsfutások irányváltoztatással, különféle szintereken. Repülő és fokozó futások 30–40 m-en. Vágtafutások 20–30 m-en. Tartós futás a táv növelésével és a távnak megfelelő iram megválasztásával. <i>Szökdelések, ugrások</i> Szökdelő és ugróiskolai gyakorlatok. Helyből távolugrás, folyamatosan is. Távolugrás guggoló- vagy lépőtechnikával, 8-14 lépés nekifutásból az elugrás helyzetét tartva, elugró sávból. Magasugrás: 6-8 lépésről átlépő technikával nyújtott vagy hajlított lábbal; magasugróversenyek.		<i>Ének-zene:</i> ritmusgyakorlatok, ritmusok. <i>Természetismeret:</i> Energianyerés, szénhidrátok, zsírok, állóképesség, erő, gyorsaság. Térképismeret. <i>Informatika:</i> táblázatok, grafikonok.

Dobások

Dobóiskolai gyakorlatok: dobások és lökések különböző kiinduló helyzetből tömött labdával, helyből és 3-4 lépéses lendületből. Dobások és lökések különböző célba, különböző labdával. Kislabdahajítás célba és távolba nekifutással.

Képességfejlesztés

Az ideg-izom kapcsolat javítása futóiskolai gyakorlatokkal. Reagáló képesség, reakciógyorsaság fejlesztése és felgyorsulási képesség fejlesztése rajtgyakorlatokkal. Gyorskoordinációs képességek fejlesztése különböző sebességgel végzett futásokkal. Aerob állóképesség fejlesztése, a kitartó futás távjának fokozatos növelésével és a távnak megfelelő egyéni iram kialakításával. Mozgásátállítódás képességének fejlesztése akadályfutásokkal. A láb dinamikus erejének növelése ugróiskolai gyakorlatokkal. A dinamikus láberő és a ritmusérzék növelése ugrókötél-gyakorlatokkal.

Játékok, versengések

Az atlétikai versenyszámok elsajátítását és begyakorlását segítő játékos feladatmegoldások, testnevelési játékok és versenyek. Rajtversenyek. Futóversenyek 60 méteres távon, térdelő rajttal. Váltóversenyek. Helyből távolugró versenyek. Távol- és magasugró-versenyek. Kislabdahajító versenyek helyből és nekifutással. Célbadobó versenyek.

Prevenció, életvezetés, egészségfejlesztés

A tartós futás technikájának optimalizálása, valamint az egyénhez igazított tartós futás sebességének kialakítása a szabadidőben végzett önálló gyakorlás elősegítése érdekében. A szabadidőben és különböző terepen végzett tartós futások, kocogások előtti bemelegítő gyakorlatok elsajátítása.

ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS

A tartós futással kapcsolatos alapismeretek. El- és felugrásoknál az erőteljes kar- és láblendítés jelentősége. Különböző eszközökkel különböző célba történő dobások célszerű végrehajtásával kapcsolatos ismeretek. A szabad levegőn rendszeresen végzett tartós futások szerepe az edzettség és a fittség kialakításában. Az alapvető versenyszabályok ismerete és betartása. Törekvés a tanulók önmagukhoz viszonyított teljesítményének emelésére, egymás teljesítményének elismerése. Ismeretnyújtással érdeklődés felkeltése a rendszeresen végzett tartós futások iránt.

Kulcsfogalmak/ fogalmak

Állórajt, térdelőrajt, vágtafutás, tartós futás, futóiskolai gyakorlat, irambeosztás, el- és felugrás, hajítás, edzettség.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Torna jellegű feladatok	Órakeret 34 óra
Előzetes tudás	Az alapvető hely- és helyzetváltoztató, valamint manipulatív mozgások célszerű, folyamatos és magabiztos végrehajtása. Alapvető tornaelemeket tartalmazó gyakorlat önálló bemutatása. A szekrényugrásoknál többnyire nyújtott karú támasz. Az egyensúly megtartása fordulatok, dinamikus kar-, törzs- és lábgyakorlatok közben. A mászókulcsolás egyéni adottságoknak és képességeknek megfelelő végrehajtása. Egyénileg, párban és csoportban végzett ritmikus mozgásokban a folyamatosság és a zene követése fokozódó sikerességgel.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A motorikus cselekvésbiztonság fejlesztése a torna jellegű feladatmegoldásokban. Igényesség kialakítása az esztétikus test iránt és a „tornász” mozgás elsajátítására. Fejlődés elérése a torna jellegű feladatmegoldások szempontjából kiemelt motoros képességek terén, különös tekintettel a test erejére, az ízületi mozgékonyaságra, az izomérzékelésre, a téri tájékozódó és az egyensúlyozó képességre. Törekvés erősítése a kreativitásra, az improvizációra és az önkifejezésre a torna jellegű feladatmegoldásokban. A reális testkép és a testtudat kialakulásának támogatása. Az izmok, izomcsoportok erejének növelését és nyújtását szolgáló módszerek/gyakorlatok megismertetése. A balesetvédelmi ismeretek alkalmazásának tudatosítása, az együttműködés, az egymás iránti segítőkészség kinyilvánítása. Érdeklődés felkeltése a torna jellegű feladatmegoldások iránt, a rendszeres fizikai aktivitás mozgásválasztékának bővítésére, illetve a versenysport iránt érdeklődők tehetséggondozása céljából.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG Torna <i>A talajtorna és legalább egy tornaszer választása kötelező.</i> <i>Támaszhelyzetek, támaszgyakorlatok</i> Akadályokon fel-, át- és lemászások, kúszások. Támlázások különböző irányokban, különböző szereken. Mellső fekvőtámaszban karhajlítás, nyújtás. Gurulóátfordulások előre-hátra, különböző testhelyzetekből, különböző testhelyzetekbe, sorozatban is. Zsugorfejlés. Fejlés, különböző lábtartásokkal. Fejlésből gurulóátfordulás előre, különböző testhelyzetekből, különböző testhelyzetekbe. Fellendülés kézállásba, bordásfalnál. Fellendülés kézállásba és gurulóátfordulás. Spárgakísérletek. Mérlegállás. Hanyattfekvésből emelés híd. Kézen átfordulás oldalt, mindkét irányba. Összefüggő talajgyakorlat. Keresztbe állított ugrószekrényen (2-4 rész): felguggolás és homorított leugrás; zsugorkanyarlati átugrás, guggoló átugrás; Hosszába állított ugrószekrényen (2-4 rész): felguggolás és homorított leugrás; felguggolás és gurulóátfordulás előre; gurulóátfordulás előre ugródeszkáról történő elrugaszkodással; felguggolás és leguggolás, felguggolás és leterpesztés. Alacsony		<i>Természetismeret:</i> az egyszerű gépek működési törvényszerűségei, forgatónyomaték, reakcióerő, hatásidő, egyensúly, tömegközéppont. <i>Vizuális kultúra:</i> reneszánsz, barokk. <i>Erkölcstan:</i> társas viselkedés, önismeret, énkép, jellem, média, önreflexió, kooperatív munka.

gerendán: felguggolás és homorított leugrás; felguggolás és terpesztéssel leugrás. Gerendán: támaszhelyzeten át-, fel- és leugrás. <i>Függéshelyzetek és függésgyakorlatok</i> Változatos feladatok függőszereken függőállásban, függésben, fekvő függésben. Bordásfalon függésben haladás oldalt, felfelé és lefelé. Függésben húzódkodások. Kötélmászás, mászókulcsolással. Érintő magas gyűrűn fiúknak: függésben térd- és sarokemelések; alaplendület függésben; zsugorlefüggés; lefüggés; fellendülés lebegő függésbe; ereszkedés hátsó függésbe; hátsó függésből emelés lebegőfüggésbe; függésben lendület hátra, homorított leugrás. Gyűrűn: hátsó függés; függésben lendület hátra, homorított leugrás, fellendülés lebegő függésbe. Érintő magas gyűrű lányoknak: lendületek előre-hátra; fellendülés lebegőfüggésbe; zsugorlefüggés. <i>Egyensúlyozó gyakorlatok</i> Egyensúlyozó járások és játékos feladatok gerendán, ferde padon, fordulatokkal. Alacsony gerendán (lányoknak): érintőjárás, hármaslépés, fordulatokkal és szökdelésekkel is. Mérlegállás. Függőleges repülés lábterpesztéssel. <i>Képességfejlesztés</i> Koordinációs képességek fejlesztése egyszerű talajgyakorlati elemek végrehajtásával, azok kombinálásával, valamint az ugrószekrény és a gyűrű alkalmazásával (téri tájékozódó-, mozgásátállítódás-képesség, ritmusérzék). Egyensúlyérzékelés fejlesztése alacsony gerendán végrehajtott statikus és dinamikus gyakorlatokkal. A váll, a kar és a törzs erejének fokozott erősítése támaszhelyzetben, valamint függésben végzett gyakorlatokkal. <i>Játékok, versengések</i> Játékos és utánzó feladatokkal ügyesség- és erőfejlesztés. Akadály- és váltóversenyek a tornaszerek felhasználásával. Összefüggő talajgyakorlat (fiúk-lányok), valamint gerendagyakorlat (lányok) önálló összeállítása, bemutatása a társak pontozásával. Tehetséggondozás a torna sportágban tehetségesekkel versenyeken való részvétellel. <i>Prevenció, életvezetés, egészségfejlesztés</i> A szervrendszerek sokoldalú alkalmazkodásának elősegítése a torna jellegű feladatmegoldásokkal. A saját testtömeg mozgatásával, valamint a különböző támaszban és függésben végzett gyakorlatokkal a test izmainak arányos fejlesztése, a helyes testtartás kialakításának/megtartásának biztosítása. A cselekvésbiztonság növelésével a mindennapi életben történő biztonságos cselekvések elősegítése. A gyakorlás biztonságos körülményeinek megteremtése. Ritmikus gimnasztika (lányoknak) <i>Előkészítő mozgások</i> RG-re jellemző tartásos és mozgásos gyakorlatelemek (kar- és	<i>Ének-zene:</i> ritmus és tempó.

törzsívek, kar- és törzshullámok stb.).

Fő mozgások

Testsúlyáthelyezések különböző irányokba különböző karmozgásokkal kombinálva. Járások: alapforma, guggoló, lábujjon-, sarkon-, külső talpélenjárás, érintő-, hintajárás. Járások láblendítéssel, térdemeléssel, sarokemeléssel; különböző karmozgásokkal kombinálva. Ritmizált lépések: ridalépés, zárt és nyitott hármaslépés. Futások: alapforma, térdemeléssel, sarokemeléssel. Szökdelések: térdemeléssel, sarokemeléssel, galoppszökdelés, indiánszökdelés. Egyensúlyozás: lábujjon térdemeléssel előre, oldalra; hajlított lábemeléssel hátra (attitude). Forgások: lépőforgás (tour chaine), egyszerű fordulatok, forgások egy lábon.

Képességfejlesztés

Az ízületi mozgékonyosság, a ritmus-, a reagáló-, az egyensúlyozó-képességek fejlesztése. A törzs-, láb-, csípőízület-hajlító és -feszítők dinamikus-statikusan erejének növelése. Az improvizációs képesség, a kreativitás és az esztétikai érzék fejlesztése. Nyújtó, erősítő hatású, állóképességet, mozgáskoordinációt, ritmusérzékenységet, ízületi mozgékonyosságot fejlesztő célgimnasztikai szabad-, bordásfal-, rövidkötél-gyakorlatok (lendítések, lengetések, áthajtások, keresztáthajtások).

Játékok, versengések

Átfutások, átugrások oszlopban kötél felhasználásával. Páros gyakorlatok kötéllel. Játékok – feladatok hárman egy kötéllel. Egyéni és páros versengések kötéláthajtásokkal, különböző feladatokkal.

Aerobik (lányoknak és fiúknak)

Alapállás

2–4 ütemű alaplépések (Low-impact)

járás (march), sarokérintés (heel dig), támadólépés (lounge), lábujjérintés (toe touch), kitörés (squat), térdlendítés (knee lift), saroklendítés (leg curl), lép-zár-lépés (step-touch), A-lépés (A step), V-lépés (V step), mambo, csa-csa-csa.

2–4 ütemű alaplépések (Hi-impact)

futás (jog), terpesz-zár (jumping jack), sasszé (chasse).

Zenére történő mozgások aerobik alaplépésekkel:

egyszerű alaplépések magas ismétlésszámmal, karmunkával; alaplépések variálása – kombinálása (haladással, karmunkával); alaplépések összekapcsolása; 4x8 ütemű egyszerű koreográfia (basic).

Képességfejlesztés

Ritmusképesség-fejlesztés: egyszerű közismert zene ütemének kitapsolása minden ütemre. Helyben járás közben tapsolás, duplázva stb. Az egészséget szem előtt tartó mozgásanyag elsajátítása során a kondicionális és koordinációs képességfejlesztéssel hozzájárulás a

fittség szervi megalapozásához Aerob munkavégzéssel az aerob állóképesség fejlesztése. <i>Prevenció, életvezetés, egészségfejlesztés (RG, aerobic)</i> Prevenációs funkciók betöltése aerob munkavégzéssel, valamint az egészséget szem előtt tartó gyakorlatok jártasság szintű elsajátításával, a testtartásért felelős izomcsoportok fejlesztésével. Új, szabadidőben is gyakorolható testedzési formák megismerése által hozzájárulás az egészségmegőrző szokásrendszer megalapozásához. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS A tornajellegű feladatmegoldások kulcsmozzanatai. Az életkorhoz és a fejlesztési folyamathoz igazított torna szaknyelv. Ismeretek a szerek, eszközök biztonságos használatáról, a segítségnyújtásról és a biztosításról. A tornajellegű feladatok sikeres megoldásához szükséges alapvető kondicionális és koordinációs képességek. Osztálykeretben rendezett tornaversenyek rendezésével, lebonyolításával kapcsolatos alapismeretek. A kiemelkedő teljesítmény és az egyéni képességekhez viszonyított teljesítményfejlődés elismerése. A balesetmentes gyakorlás szabályainak betartása és betartatása. A feladat-végrehajtások során segítségnyújtás egymásnak. Az RG- és az aerobikgyakorlatok az egészséget szem előtt tartó kivitelezésének alapismeretei, az ellenjavallt, károsodásokat okozó gyakorlatok elkerülése.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Tornászós testtartás, támlázás, tigrisbukfenc, kézenátfordulás, zsuporkanyarlati átugrás, guggoló átugrás, alaplendület függésben, zsuporlefüggés, lefüggés, lebegőfüggés, összefüggő gyakorlat, segítségnyújtás, biztosítás, tornaverseny, pontozás. RG, ridalépés, hármaslépés, aerobik, támadólépés, kitörés, A-lépés, V-lépés.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Alternatív környezetben űzhető sportok	Órakeret 30 óra
Előzetes tudás	Néhány szabadidős mozgásforma alapttechnikai elmeinek végrehajtása és szabályainak ismerete. Az alternatív sportok sporteszközeinek biztonságos használata játéktevékenységekben. A természeti környezetben történő sportolás néhány egészségvédelmi és környezettudatos viselkedési szabályainak ismerete. Az időjárási körülményeknek megfelelő öltözködés.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A helyi tárgyi feltételek függvényében választott sportági mozgásokkal elérhető célok. A szabadidőben jól hasznosítható sportágakban gyakorlottság szerzése. A szabadtéren különböző időjárási viszonyok között végzett tevékenységekben aktív részvétel. A szervezet edzettségének növelése. Az egészséges életmód iránti igény erősítése.	

	A szabadban végzett testedzés jelentőségével, valamint a személyi és környezeti tisztasággal kapcsolatos ismeretek bővítése. A testneveléssel és a sporttal kapcsolatos pozitív beállítódás erősítése. Az alternatív környezetben végzett sporttevékenységek viselkedési és magatartási normáinak betartása.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG <i>A helyi tantervben rögzített választás szerint legalább két, az évszakra megfelelő és a helyi személyi és tárgyi körülményekhez, feltételekhez igazodó fizikai aktivitás: feladatok és játékok havon és jégen; siklások, gördülések, gurulások, gurítások különféle eszközökkel; hálót igénylő és háló nélküli labdás sportok, játékok; labdás játékok különféle labdákkal; falmászás; íjászat, lovaglás; karate, nordic-walking, vívás. Egyéb szabadidős mozgásos, táncos tevékenységek.</i> <i>Egy – a helyi tantervben leírható – lehetséges választás mintáját képző aktivitás mozgásműveltségi anyaga, pl.:</i> Korcsolyázás <i>Gyakorlatok jégre lépés előtt:</i> állások egy lábon, guggolások, törzshajlítások; járások, lépések előre, hátra, oldalra. <i>Jéghez szoktatás:</i> esés – felállás; gimnasztikai gyakorlatok palánkfogással és a palánk fogása nélkül; harántcsúszások előre, hátra. <i>Egyenes korcsolyázás:</i> alapállás; két lábon siklás előre, hátra (palánkfogással is); halacska (palánkfogással); halacska két lábon, egy lábon; halacska váltott lábon; lökés egy lábon. Képességfejlesztés A szabadidőben jól űzhető sportágak gyakorlásával a kondicionális és koordinációs képességek fejlesztése. Játékok, versengések „Cicajáték” koronggal. Váltóversenyek tárgyak felemelésével, illetve lerakásával. Váltóverseny, egyéni és csapat célbadobó verseny koronggal, mérkőzések. Versenyek meghatározott távon. Prevenció, életvezetés, egészségfejlesztés Szabadidőben, különböző évszakokban, egyénileg, csapatban, formális és informális kertek között űzhető új testedzési formák jártaság szintű elsajátítása. Az edzettség növelése az alternatív környezetben űzhető sportok által. A sportági mozgásformák technikailag helyes elsajátítására törekvéssel a balesetek megelőzése. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS A különböző időjárási körülményekhez és sportágakhoz igazodó bemelegítés. A választott aktivitáshoz köthető balesetelhárítási ismeretek. A választott mozgásrendszer játékszabályainak ismerete és	<i>Természetismeret:</i> időjárási ismeretek, tájékozódás, térképhasználat; gravitáció, szabadesés, forgómozgás; az emberi szervezet működése; környezetvédelem.

alkalmazása. A szabadban és különböző évszakokban végzett testedzés egészségre gyakorolt hatásai. Környezettudatos viselkedés ismeretei és betartása. A sportolási formának megfelelő öltözködés tudatosítása.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	A választott aktivitásoknak megfelelő fogalmak: pl. korong, egyenes korcsolyázás.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Önvédelmi és küzdőfeladatok	Órakeret 20 óra
Előzetes tudás	Tompítással történő esés végrehajtása előre, hátra és oldalt. A grundbirkózás alapvető szabályainak ismerete és alkalmazása. Sportszerű küzdés, az asszertív viselkedés betartása. Az agresszió elutasítása. Az önvédelmi feladatok céljának belátása és elfogadása, az önvédelem szabályainak ismerete.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A balesetek elkerülése szempontjából elengedhetetlenül fontos alapvető eséstechnikák elsajátítása. A tanult technikák változó körülmények közötti alkalmazásában jártassági szint elérése. Annak beláttatása, hogy a küzdősportokat csakis önvédelemre használhatják. Törekvés az önfegyelemre és az önszabályozásra.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG <i>Grundbirkózás:</i> Fogáskeresések állásban, megfogások és fogásmódok (kapocsfogás, tenyérbefogás, csuklófogás). Alapállások, alaphelyzetek gyakorlása. Fogáskeresés gyakorlása játékosan. <i>Dzsúdó</i> Különböző eséstechnikák tompító felületének elsajátítása alacsony, talajközeli helyzetekben. Zuhanó esések előre, hátra, oldalra különböző kiinduló helyzetekből (térdelés, nyújtott ülés, guggolás, hajlított állás, állás). Csúsztatott esés jobbra és balra állásban, majd oldalazó szökdeléssel. Társas rávezető gyakorlatok (társ hátán történő ülésből, társ által kötéllel lábat meghúzva, térdelőtámaszból a társ általi kézkihúzással). <i>Képességfejlesztés</i> Az elvárt képességek kialakításához szükséges speciális küzdősportokra jellemző bemelegítő gyakorlatok, a kúszások és mászások, valamint speciális egyéni és páros képességfejlesztő gyakorlatok. <i>Játékok, versengések</i> Küzdőjátékokat előkészítő érintéses feladatok és játékok. Húzások, tolások előkészítése páros küzdőjátékokkal. Földharcjátékok (szőnyegfelület esetén). A grundbirkózás és a dzsúdó		<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> keleti kultúrák. <i>Természetismeret:</i> izmok, ízületek, anatómiai ismeretek, testi és lelki harmónia.

alaptechnikáinak jártasságszintű elsajátításával, az erő-összemérések megteremtése. A tehetséges tanulók alaptudásának biztosítása az iskolán kívüli versenyeztetéshez és a sportegyesületbe történő irányításhoz. <i>Prevenció, életvezetés, egészségfejlesztés</i> A balesetek elkerülése szempontjából elengedhetetlenül fontos alapvető eséstechnikák. Viselkedésminták kialakítása veszélyes helyzetek és fenyegetettség elkerülésére. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS A gyakorlatok helyes végrehajtására vonatkozó technikai ismeretek. Játékos feladatmegoldások szerepe az önvédelmi és küzdőjellegű sportok elsajátításban. A versenyzés során az elbizakodottság és a félelem leküzdésének tudatosítása. Az agresszió – erőszakosság és az egészséges önérvényesítés értelmezése. A siker és a kudarc mint a versenyzés velejárói. Az ellenfél képességeinek elismerése, együttműködés a gyakorló párral. A magyar küzdősport legjobbjai, olimpiai bajnokunk: Kovács Antal. Veszélyes helyzetekre, fenyegetettségre, a fenyegetettség elkerülésére vonatkozó, valamint a segítségkérésre, menekülésre vonatkozó ismeretek.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Kapocsfogás, tenyérbefogás, csuklófogás, dzsúdó, zuhanó esés, csúsztatott esés, eséstechnika, földharc, fair play, agresszió, önérvényesítés.

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	<i>Természetes és nem természetes mozgásformák</i> A gyakorláshoz szükséges alakzatok öntevékeny, gyors kialakítása. Öntevékeny részvétel a szervezési feladatok végrehajtásában. A bemelegítésre, a sokoldalú előkészítésre, valamint a képességfejlesztésre alkalmas mozgásformák, gyakorlatok folyamatos, pontosságra törekvő és megfelelő intenzitású végrehajtása. hat-nyolc gyakorlattal önálló bemelegítés végrehajtása. A tanévben alkalmazott gimnasztika alapvető szakkifejezéseinek ismerete. A biomechanikailag helyes testtartás kialakítása. A bemelegítés és a levezetés szempontjainak ismerete. <i>Úszás és úszó jellegű feladatok</i> Egy úszásnemben 25 méter leúszása biztonságosan. Fejesugrással vízbe ugrás. Az uszodai rendszabályok természetessé válása. A tanult úszásnem fogalmi készletének ismerete. Az úszással összefüggő balesetvédelmi utasítások, valamint az uszoda, fürdő viselkedési szabályainak betartása. <i>Sportjátékok</i> A sportjátékok technikai és taktikai készletének elsajátítása, ezek alkalmazása testnevelési játékokban, játékos feladatokban és a sportjátékban.

	Törekvés a játékelemek (technikai, taktikai elemek) pontos, eredményes végrehajtására és tudatos kontrollálására. A sportjátékok játékszabályainak ismerete és alkalmazása. Szabálykövető magatartás, önfegyelem, együttműködés kinyilvánítása a sportjátékokban. <i>Atlétika jellegű feladatok</i> A tanult futó-, ugró-, dobógyakorlatok jártasság szintű elsajátítása. A rajtok végrehajtása az indítási jeleknek megfelelően. A vágta és a tartósfutás technikájának végrehajtása a mozgásmintának megfelelően. Ugrásoknál a nekifutás távolságának és sebességének kialakítása tapasztalatok felhasználásával. A kislabda-hajító technika képességeknek megfelelő elsajátítása. Az atlétikai versenyek alapvető szabályainak ismerete. Szervezési feladatok vállalása a tanórai versenyek lebonyolításában. <i>Torna jellegű feladatok</i> A testtömeg uralása nem szokványos támaszhelyzetekben és támaszgyakorlatokban – szükség esetén segítségadás mellett. A tanult akadályleküzdési módok és feladatok biztonságos végrehajtása. A dinamikus és statikus egyensúlygyakorlatok végrehajtása a képességnek megfelelő magasságon, szükség esetén segítségadás mellett. Talaj-, illetve gerendagyakorlat önálló összeállítása. Az alaplépésekből 2-4 ütemű gyakorlat végrehajtása helyben zenére is. A ritmikus sportgimnasztika egyszerű tartásos és mozgásos gyakorlatelemeinek bemutatása. A gyakorlatvégzések során előforduló hibák elismerése és a javítási megoldások elfogadása. A balesetvédelmi utasítások betartása. Segítségnyújtás a társaknak. <i>Alternatív környezetben üzhető sportok</i> A tanult alternatív környezetben üzhető sportágak alaptechnikai gyakorlatainak bemutatása. A sportágak üzéséhez szükséges eszközök biztonságos használata. A természeti és környezeti hatások és a szervezet alkalmazkodó képessége közötti összefüggés ismerete. A természeti környezetben történő sportolás egészségvédelmi és környezettudatos viselkedési szabályainak elfogadása és betartása. A mostoha időjárási feltételek mellett is aktív részvétel a foglalkozásokon. <i>Önvédelmi és küzdőfeladatok</i> Az alapvető eséstechnikák elfogadható bemutatása, különös tekintettel a tompítási technikákra. Grundbirkózásban az alaphelyzetek, a kitolás és a kihúzás végrehajtása. A dzsúdó elemi guruló- és esésgyakorlatainak bemutatása. A test-test elleni küzdelmek vállalása. Belátása annak, hogy a küzdősportok nem az agresszió eszközei. A heves érzelmek és az esetleges agresszió szabályozása. Mások teljesítményének elismerése. A feladatok végrehajtásában aktivitásra törekvés. A tanult önvédelmi és küzdő jellegű feladatok szabályainak ismerete és

	alkalmazása.

7–8. évfolyam

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Természetes és nem természetes mozgásformák	Órakeret 24 óra
Előzetes tudás	A gyakorláshoz szükséges alakzatok öntevékeny, gyors kialakítása. A tanult rend-, illetve gimnasztikai gyakorlatok folyamatos, pontosságra törekvő és megfelelő intenzitású végrehajtása. hat-nyolc gyakorlattal önállóan bemelegítés végrehajtása. Stressz- és feszültségoldó gyakorlatok ismerete. A biomechanikailag helyes testtartás. Az alkalmazott gimnasztika alapvető szakkifejezéseinek ismerete. A bemelegítés és a levezetés szempontjainak ismerete.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Gyakorlottság a szervezés célszerűségét, gyorsaságát szolgáló új térformák, alakzatok kialakításában. Egyszerű stressz- és feszültségoldó technikák elsajátítása. Motoros tesztekkel mérhető fejlődés a kondicionális képességekben. A gimnasztikai gyakorlatok, gyakorlatsorok zenével összhangban történő végrehajtása. A kreativitás kinyilvánítása önállóan összeállított gimnasztikai gyakorlatfüzérrel. Az erősítés, a nyújtás alapvető elveinek és egyszerű módszereinek megismerése. Igényesség a harmonikus, szép testtartás kialakításában. A kamaszkori személyi higiénével kapcsolatos ismeretek bővülése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG <i>Rendgyakorlatok, térbeli alakzatok kialakítása</i> A testnevelésóra szervezéséhez szükséges egyéb térformák, alakzatok. Mozgások zárt rendben, alakzatváltozások. Alakzatfelvételek járás és futás közben, a lépéshossz és a járás sebességének változtatásával. <i>Gimnasztika</i> Természetes mozgásformák egyéni és társas gyakorlatok formájában, szerek, kéziszer felhasználásával, játékos feladatokkal és versengésekkel összekötve. Játékos és szabadgyakorlati alapformájú szabad-, társas-, szer- és kéziszer-gyakorlatok (pad-, bordásfal-, labda-, karika-, ugrókötel-, gumikötél- stb.). Nyújtó, lazító hatású, állóképességet fejlesztő 8-16 ütemű, legalább négy gyakorlatelemet tartalmazó szabadgyakorlatok és gyakorlatsorok. Bemelegítő és levezető gyakorlatok egyénileg, párban és csoportban végrehajtva, önálló tervezéssel is. Zenére végzett összefüggő gimnasztikasor. Egyszerű légző, stressz- és feszültségoldó gyakorlatok. A testtartás javítását szolgáló, az ízületi mozgékonyt és a törzs erejét növelő gimnasztikai gyakorlatok.		<i>Matematika:</i> számolás, térbeli tájékozódás, összehasonlítások. <i>Biológia-egészségtan:</i> testünk, életműködéseink. <i>Vizuális kultúra:</i> tárgy- és környezetkultúra, vizuális kommunikáció.

<i>Képességfejlesztés</i> Az alap állóképesség fejlesztése és a keringés fokozása zenére történő futásokkal és futás közben végzett feladatokkal. A kar- és a láb dinamikus erejének növelése kéziszer-gyakorlatokkal. A ritmusérzék, a gyakorlatok kreatív alkalmazásának fejlesztése zenére végzett gyakorlatokkal. <i>Játékok, versengések</i> A szervezet előkészítését, bemelegítését szolgáló testnevelési játékok, eszközzel is. <i>Prevenció, életvezetés, egészségfejlesztés</i> A biomechanikailag helyes testtartás kialakítását, a gerinc izomegyensúlyának és a medence középállásának automatizálását biztosító eszközökkel is végezhető gyakorlatok. A láb statikai rendellenességei ellen ható gyakorlatok. Stressz- és feszültségoldó alapgyakorlatok. Motoros, illetve fittségi tesztek végrehajtása. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Az általános bemelegítő gyakorlatok összeállításának szempontjai és a bemelegítő blokkok főbb élettani hatásai. Az életkori sajátosságoknak megfelelő funkcionális erősítő gyakorlatok ismeretei és végrehajtásuk szempontjai. Az erősítés és nyújtás kapcsolata, alkalmazásuk módszerei. Stressz- és feszültségoldó technikák és prevenciós gyakorlatok szerepe az egészségmegőrzésben. A kamaszkori személyi higiéniával kapcsolatok információk. A tudatos higiénés magatartás ismérvei. Az edzettség értelmezése és a rendszeres fizikai aktivitás szerepe az edzettség megszerzésében és az egészségtudatos magatartásban.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Gerinc-izomegyensúly, funkcionális gyakorlat, edzettség, egészségtudatos magatartás, fizikai aktivitás, inaktivitás, intenzitás, terjedelem, időtartam, edzhetőség.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Sportjátékok	Órakeret 44 óra
Előzetes tudás	A sportjátékok technikai és taktikai készletének elsajátításában alkalmazott testnevelési játékok és játékos feladatok aktív és értő végrehajtása. A sportjátékok alapvető technikai készletének elsajátítása. Törekvés a játékelemek (technikai, taktikai elemek) pontos, eredményes végrehajtására és tudatos kontrollálására. A sportjátékok egyszerű játékszabályainak ismerete és alkalmazása. Szabálykövető magatartás, önfegyelem, együttműködés kinyilvánítása a sportjátékokban.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A játékelemek eredményességre törekvő alkalmazása testnevelési játékokban és a sportjátékokban. A sportjátékok technikai és taktikai készletét bővítő új elemek elsajátítása és alkalmazása. Tapasztalatszerzés a taktikai helyzetek	

	megoldásában. A játékszabályok kibővített körének ismerete és értő alkalmazása. A csapatjátékhoz szükséges együttműködés és kommunikáció fejlődése. A sportjátékokhoz tartozó test-test elleni küzdelem megtapasztalása és elfogadása. Konfliktusok esetén a gondolatok, vélemények szóban történő kifejezése és indokolása. A sportjátékokat kísérő sportszerűtlenségek, deviáns magatartások helyes megítélése. A sportjátékok iránti érdeklődés megszilárdulása.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<i>Legalább két labdajáték választása kötelező.</i> MOZGÁSMŰVELTSÉG Kosárlabdázás <i>Labda nélküli technikai gyakorlatok:</i> irányváltoztatás, cselezés; cselezés induláskor és futás közben. <i>Labdás technikai gyakorlatok:</i> Labdás ügyességi gyakorlatok (normál méretű labdával). Labdavezetés: Labdavezetés félaktív, aktív védővel szemben játékos formában. Labdavezetés közben cselezés. Megállás, sarkazás, labdavezetésből, önpasszból és kapott labdával, változatos körülmények között. Kosárra dobások: dobócsel, indulócsel után labdavezetés, fektetett dobás. Lepattanó labda megszerzése után kosárra dobás. Fektetett dobás labdavezetésből, önpasszból, mindkét oldalról. Átadások, átvételek: Átadás különböző irányba és távolságra, mozgás közben, kétkezes mellső átadással, pattintva is. Páros lefutás egy védővel. Gyors indítás párokban. <i>Taktikai gyakorlatok:</i> Emberfogásos védekezés: Labda nélküli és labdát birtokló támadó véde. Védekezés a labdavezetést befejező és a még labdát vezető támadóval szemben. <i>Játékelemek alkalmazása:</i> 1:1 elleni játék, félaktív és aktív védővel; létszámfölényes helyzet 2:1 elleni játék. Befutások. <i>Képességfejlesztés</i> Kondicionális képességek fejlesztése a sportjátékokra jellemző labda nélküli és labdás technikai elemek, játékelemek gyakorlásával. Koordinációs képességek fejlesztése labdás gyakorlatokkal: az idő, a pontosság, a feladat bonyolultsága és a mozgás összehangolásának kényszere okozta feltételek közötti feladat végrehajtásokkal. A kognitív képességek fejlesztése (helyzetfelismerés, kreativitás, anticipáció stb.) az üres helyek, az előnyök felismerése, az ellenfél általi akadályoztatás kezelése, a célba találás, az összjátékban való részvétel eredményeként. <i>Játékok, versengések</i> A kosárlabdázás technikai, taktikai készletének tökéletesítése, valamint a játékelemek begyakorlása játékos feladatok és testnevelési játékok alkalmazásával. Kosárlabdázás labdavezetés nélkül, könnyített szabályokkal, a szabályok bővülő körének beépítésével.	<i>Matematika:</i> logika, valószínűség–számítás, térbeli alakzatok, tájékozódás. <i>Vizuális kultúra:</i> tárgy- és környezetkultúra, vizuális kommunikáció. <i>Fizika:</i> mozgások, ütközések, erő, energia. <i>Biológia-egészségtan:</i> az emberi szervezet működése, energianyerési folyamatok. <i>Erkölcstan:</i> magatartási szabályok; vélemények ütközése.

Kosárra dobó versenyek.

Röplabdázás

Labdás technikai gyakorlatok, a tanult játékelemek tökéletesítése: az alkar-, kosárérintés, felső ütőérintés és alsó egyenes nyitás gyakorlása egyéni, páros és csoportos gyakorlatokban.

Kosárérintés változatai: kosárérintés előre, alacsony és közepesen magasra elpattanó labdával. Kosárérintés célba, földre tett karikába, kosárba, különböző magasságú zsinór felett.

Felső egyenes nyitás: a mozgás végrehajtása a labda megütése nélkül, egyénileg a fallal szemben a labda megütésével; párokban a zsinór/háló 3 méterről.

Felső egyenes nyitás – nyitásfogadás: a felső egyenes nyitás 3 m-ről és az alkarérintéssel történő nyitásfogadás gyakorlása párban, csoportokban, forgással.

Taktikai gyakorlatok: támadási alapformák.

Képességfejlesztés

Labdakezelési ügyesség komplex fejlesztése (reagálóképesség, gyorskoordináció, ritmusérzék, differenciális mozgásérzékelés, téri tájékozódás, és egyensúlyozás) a testrészek különböző felületeivel történő érintésekkel egyénileg, párokban és csoportokban. Az egyensúlyozó és téri tájékozódó képesség fejlesztése csoportokban végzett alapérintéseket tartalmazó gyakorlatokkal, fordulatok és helycserék végrehajtásával.

Mozdulatgyorsaság fejlesztése dobott labdák elérésére törekvéssel különböző kiinduló helyzetből.

Játékok, versengések

Az alapérintések tökéletesítése és a játékelemek eredményességének javítása testnevelési játékok, játékos feladatok alkalmazásával. 2:2, 3:3 elleni játék, a tanult érintések beiktatásával. Versengések egyénileg és párokban különböző érintésekkel.

Kézilabdázás

Labda nélküli technikai gyakorlatok: Alapmozgás, indulás, megállás, irányváltoztatások, felugrások, leérkezések, cseles, megtévesztő mozgások, fordulatok labda nélkül. A lábmunka csiszolása. Indulócserek, le- és visszaforgások. Ütközések. Sáncolás helyben, mozgással talajon és felugrással. Résekre helyezkedés. Esések – tompítások.

Labdás technikai gyakorlatok: labdavezetés nehezített körülmények között irány- és ritmusváltoztatásokkal. Önszöktetés. Labdás cselek: indulási-átadási lövő cselek. Átadások: test előtti átadások, oldalról és hátulról érkező labda elkapása. Kapura lövések: talajról különböző lendületszerzés után és felugrásból, passzív, félaktív és aktív védővel szemben. Átlövés felugrással is. Kapura lövések cselezés után. Ejtés.

Kapusmunka: helyezkedés, támadás, illetve védekezés esetén.

Feladatok gyorsindítás esetén. Indítások megelőzése. Védés kézzel, lábbal. *Taktika:* Egyéni taktika – betörések labda nélkül és labdával.

A kapus átívelése. Kitámadás, halászás, szerelés, elzárás. Csapatrész- és csapattaktika: 1:1; 2:1; 2:2, 3:2, 3:3 elleni játék. Védekezés emberfogással, 6:0-s és 5:1-es területvédekezéssel. Üres helyre helyezkedés. Védőtől való elszakadás. Melléállásos elzárás. Gyors indítások. Lerohanásos támadás rendezetlen védelem ellen. Ötletjáték. Támadásból védekezésbe való gyors visszahelyezkedés.

Képességfejlesztés

A kondicionális képességek fejlesztése a sportjátékra jellemző feladatokkal, gyakorlatokkal, a játékelemek intenzív gyakorlásával; mérkőzések játszásával. A labdás koordináció kiemelt fejlesztése: az idő, a pontosság, a feladat bonyolultsága és a mozgás összehangolásának kényszere okozta feltételek közötti feladat végrehajtásokkal. A szervezet edzettségének növelése a szabadtéren különböző időjárási viszonyok között a játékelemek intenzív gyakorlásával és mérkőzések játszásával.

Játékok, versengések

A kézilabdázás technikai, taktikai készletének tökéletesítése, valamint a játékelemek begyakorlása játékos feladatok és testnevelési játékok alkalmazásával. Célba dobó versenyek; kézilabdajáték a szabályok fokozatos bővítésével.

Labdarúgás

Labdás technikai gyakorlatok: labdavezetések mindkét lábbal, külső és belső csüddel, különböző alakzatban. Labdahúzogatás, -görgetés haladás közben, fordulatokkal. Átadások (passzolások), átvételek mindkét lábbal. Átadások laposan mozgás közben, íveltől növekvő távolságra, combbal, mellel. Labdatoppolás. Rúgások: belső csüddel, teljes csüddel, külső csüddel, állított labdával, mozgásból, oldalról és szemből érkező labdával, különböző irányból érkező labdával. Dekázás egyénileg, párokban csak lábbal, csak fejjel. Fejelés párokban: előre, oldalra, különböző irányból érkező labdával. Fejelés felugrással. Cselezés: testcel, labdavezetésből labda elhúzása oldalra, rúgócsel. Szerelés: alapszerelés – megelőző szerelés, labdaátvétel megakadályozása. Helyezkedés a támadó és a kapu közé, a labda elrúgása. Egyéb feladatok: partdobás szabályosan.

Kapusmunka: guruló és ívelt labda megfogása, kigurítás, kirúgás állított, lepattintott labdával, helyezkedés, erős lövés megfogása, lábbal védés, kidobás.

Taktikai gyakorlatok: Gyors támadásba felfejlődés és visszarendeződés. „Poszt” vagy „udvaros” gyakorlás. Helyezkedés. Emberfogás poszt szerint. Támadásban a védőtől való elszakadás, üres helyre helyezkedés. Váltás védelemben. Egyből játék. 4:2 elleni játék.

Képességfejlesztés

A komplex képességfejlesztés a technikai elemek sajátos ritmusának-dinamikájának kialakításával, valamint azok változatos, egyre bonyolultabb feltételek (idő, pontosság, összjátékkényszer,

ellenféljelenlét stb.) mellett történő gyakorlásával. <i>Játékok, versengések</i> A labdarúgás játékelemeinek elsajátítását és rögzítését segítő játékos feladatok, testnevelési játékok. Cserefoci. Lábtenisz meghatározott szabályokkal. Vonal foci. Játék egy kapura két labdával. 2:1 elleni játék. Labdavezető, dekázó, célba rúgó és fejelő versenyek egyénileg és csoportosan. Kispályás labdarúgó mérkőzések. Mind a négy sportjátékra vonatkozóan: <i>Versenyzés</i> Részvétel az iskolai bajnokságban, a tehetséggondozás, sportágválasztás és az utánpótlás nevelés elősegítése. <i>Prevenció, életvezetés, egészségfejlesztés</i> Balesetmegelőzés a sportjátékok játékelemeinek szabályos, körütekintő végrehajtásával, valamint a játékszabályok betartásával, a sportszerűség szabályainak szem előtt tartásával. A sportjátékok szabadidőben, szabadtéren, strandon is játszható technikai készletének valamint egyszerűsített játékformáinak elsajátítása. A szervek-szervrendszerek működésének fejlesztése sportágspecifikus bemelegítés-gyakorlataival, és a technikai-taktikai játékelemek szabályos és sportszerű végrehajtásával a szabadtéren, különböző évszakokban és időjárási viszonyok között végzett sportágspecifikus motoros cselekvésekkel. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS A sportjátékokban a kibővített játékelem-repertoár technikai végrehajtására, a hibajavításra, a taktikai megoldásokra és hozzájuk kapcsolódó játékszabályokra vonatkozó ismeretek. A játék fejlődését szolgáló egyéni és csapattaktikai ismeretek. A sportjátékszabályok körének bővítése és a képzettséghez igazodó játékvezetési ismeretek. A sportszerűség, a fair play és a szabálykövető magatartás fontossága a sportjátékokban. A sportolói és a szurkolói magatartás pozitív és negatív vonásai, a sporteseményekhez kapcsolódó durvaságok, az agresszió helyes értelmezése. A sportjátékok kiemelkedő magyar bázisai, nemzetközi sikerei. A sportjátékok rekreációs célú felhasználási lehetőségei és szerepe az egészséges életmód kialakításában. A sportjátékokkal kapcsolatos balesetvédelmi és elsősegély-nyújtási ismeretek.	
Kulcsfogalmak/ Fogalmak	„Félaktív”, aktív védő, dobócsel, indulócsel, önpassz, lepattanó labda, befutás, páros lefutás, 1:1, 2:1 elleni játék. Felső egyenes nyitás, támadási alapformák, 1:1, 2:2 elleni játék. Ütközés, sáncolás, eséstompítás, önszöktetés, átlövés, ejtés, betörés, gyorsindítás. Rúgócsel, labdatoppolás, emberfogás, védőtől való elszakadás, üres helyre helyezkedés, egyből játék, partdobás. Deviancia.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Atlétikai jellegű feladatok	Órakeret 30 óra
Előzetes tudás	A tanult futó-, ugró-, dobógyakorlatokban jártasság. A rajtok mozgáselemeinek végrehajtása az indításjeleknek megfelelően. A futómozgás technikájának alkalmazása a vágta-, illetve a tartósfutásban. Tapasztalat a nekifutás távolságának és sebességének megválasztásában. Kislabdahajítás. A 3 lépéses dobóritmus ismerete. A kar- és láblendítés szerepe az el- és felugrások eredményességében. Az atlétikai versenyek lényeges szabályai. Szervezési feladatok vállalása a tanórai versenyek lebonyolításában.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Futó-, ugró- és dobógyakorlatok képességeknek megfelelő elsajátítása és a versenyszabályoknak megfelelő alkalmazása. Az atlétika versenyszámainak eredményes tanulását és a teljesítmények javulását megalapozó motoros képességekben mérhető fejlődés elérése. A vágta-, a tartós-, valamint a váltófutás technikájának a mozgásmintához közelítő bemutatása. Ugrásoknál az optimális nekifutás, valamint az erőteljes kar- és láblendítés kialakítása. A hajításnál, lökésnél a lendületszerzés és kidobás összekapcsolása. A futás, a kocogás élettani jelentőségének felismertetése. Az érdeklődés cselekvésekben történő kinyilvánítása az atlétikai mozgások, valamint a sportolás és a rendszeres testedzés iránt.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG <i>Futások, rajtok</i> A korábban tanult rajtformák (álló- és térdelőrajt) gyakorlása. Térdelőrajt (félalp)támaszból és/vagy rajtgépről. Rajtversenyek állórajttal, térdelőrajttal 15–20 m-es távon. Repülő és fokozó futások. Gyorsfutások játékosan és versenyek alkalmazásával 30–60 m-es távon. Iramfutás, tempófutás a táv fokozatos növelésével. Váltófutás játékosan és versenyszerűen, egykezes váltással. Tartós futás a táv és az intenzitás növelésével. Futás feladatokkal, akadályokkal, átfutás akadályok felett. <i>Szökdelések, ugrások</i> Szökdelő- és ugróiskolai gyakorlatok. Sorozat el- és felugrások. Helyből távolugrás. Távolugrás guggolótechnikával. A nekifutás, az elugrás és a talajérés iskolázása (elugrósávból). Magasugrás átlépő technikával. A nekifutás és a felugrás iskolázása. <i>Dobások</i> Dobóiskolai gyakorlatok. Dobások, lökések különböző kiinduló helyzetből tömött és füles labdával, célba is. Kislabdahajítás helyből öt lépéssel, nekifutással hármás lépésritmusból. Kislabdahajítás célba. Súlylökés helyből és becsúszással (jobb és bal kézzel is).		<i>Ének-zene:</i> ritmusgyakorlatok, ritmusok. <i>Biológia-egészségtan:</i> energianyerés, szénhidrátok, zsírok, állóképesség, erő, gyorsaság. <i>Informatika:</i> táblázatok, grafikonok. <i>Földrajz:</i> térképismeret.

Vetés füles labdával zónába vagy célba, mindkét kézzel (jobb és bal kézzel), helyből és negyed fordulattal. <i>Képességfejlesztés</i> Az ideg-izom kapcsolat fejlesztése futóiskolai gyakorlatokkal. A reakció- és a vágtagyorsaság fejlesztése rajtokkal és vágtafutásokkal. Az idő- és tempóérzék fejlesztése iram- és tempófutásokkal. Gyorskoordinációs képességek fejlesztése különböző sebességgel végzett futásokkal. Az aerob állóképesség fejlesztése növekvő intenzitású tartós futással. Az ugrásokhoz szükséges gyorsuló fejlesztése szökdelő- és ugróiskolai gyakorlatokkal, valamint sorozat el- és felugrásokkal. A dobóerő és dobóügyesség fejlesztése tömött- és füleslabda-dobásokkal. <i>Játékok, versengések</i> Az atlétikai versenyszámok eredményes elsajátítását és az azokban elérhető teljesítmény fokozását elősegítő adekvát játékos feladatok és testnevelési játékok alkalmazása, versenyszerűen is. Az atlétikai versenyszámokban lebonyolított versenyek. <i>Prevenció, életvezetés, egészségfejlesztés</i> Az atlétikai mozgások cselekvésmintáinak optimalizálása. Feladathelyzetek biztonságos megoldása, cselekvésminták begyakorlása a szabadidőben és különböző terepen végzett tartós futások, kocogások megalapozására. Levezetés, a szervezet lecsillapítása. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS A rajtolás utáni fokozatosan növekvő és gyorsuló lépések, a lábak és a karok aktív munkájának tudatosítása. Az ugrások és dobások eredményes elsajátításához szükséges erőközlés sajátosságai. Az aerob munkavégzés lényege és az állóképesség fejlesztésében betöltött szerepe. Az akarat tényezők szerepének felismerése az állóképességet igénylő teljesítményekben. Alapvető ismeretek a terhelési összetevőkről. Az atlétikai képzéssel kapcsolatos pozitív tulajdonságok fejlesztése.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Aerob állóképesség, váltózóna, egykezes alsó váltás, hármas lépésritmus, vetés, súlylökés, ideg-izom kapcsolat, reagálógyorsaság, vágtagyorsaság, terhelési összetevő.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Torna jellegű feladatok	Órakeret 32 óra
Előzetes tudás	A testtömeg feletti uralom a szükséges segítségadás biztosítása mellett. A tanult akadályleküzdési módok és feladatok biztonságos végrehajtása. Kötélmászás a képességnek megfelelő magasságig. Egyensúlygyakorlatok a képességnek megfelelő magasságon, szükség	

	esetén segítségadás mellett. Az aerobik alaplépésekből 2-4 ütemű gyakorlat végrehajtása, zenére is. Hibajavítás, segítő kommunikációs légkör. Balesetvédelmi tudás a tanultaknak megfelelően. Segítségnyújtás a társaknak.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A tornajellegű gyakorlatok végrehajtásánál igényesség a helyes testtartás kialakítására, a koordinált mozgás és az erőközlés összhangjának megteremtésére. Talajon, gerendán, valamint gyűrűn összefüggő gyakorlatok önálló összeállítása, összekötő elemek alkalmazásával. A szekrény- és a támaszugrások biztonságos végrehajtása, a képességnek megfelelő magasságon. Az aerobik gyakorlatok végrehajtásában kreativitásra és igényes kivitelezésre törekvés. Az aerobik gyakorlatok zenével összhangban történő végrehajtása. A figyelemkoncentráció, az önkontroll és a kitartó képesség fejlődése. Önállóság, együttműködés és segítségnyújtás a torna jellegű gyakorlatok végrehajtásában.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		
Kapcsolódási pontok		
MOZGÁSMŰVELTSÉG Torna (talajtorna, szertorna) <i>A talajtorna és legalább egy tornaszer választása kötelező.</i> <i>Támaszhelyzetek, támaszgyakorlatok, támaszugrások</i> Támlázások előre, hátra, oldalra, mellső, hátsó fekvőtámaszban haladással is. Mellső és mély fekvőtámaszban karhajlítás, nyújtás. Akadályok leküzdése támaszfeladatokkal. Gurulóátfordulások előre, hátra, különböző kiinduló helyzetből különböző befejező helyzetbe. Gurulóátfordulások sorozatban. Fejállás különböző kiinduló helyzetből, különböző lábtartással és lábmozgással. Mellső mérlegállás. Fellendülés kézállásba bordásfálnál, segítséggel és segítség nélkül. Fellendülés futólagos kézállásba, gurulás előre. Repülő-guruló átfordulás néhány lépés nekifutásból (fiúknak). Kézen átfordulás oldalra, mindkét irányba megközelítően nyújtott testtel. Összefüggő talajgyakorlat. Csúsztatás nyújtott ülésből hason fekvésbe és vissza (lányoknak). Vetődés mellső fekvőtámaszból nyújtott ülésbe (fiúknak). Ugrószekrény szélteiben (lányoknak: 3-4 rész, fiúknak: 4-5 rész): guggolóátugrás. Ugrószekrény hosszában (lányoknak: 3-4 rész, fiúknak 4-5 rész): gurulóátfordulás a szekrényen talajról elugrással; felguggolás, leterpesztés. <i>Függésgyakorlatok:</i> akadályok leküzdése függésfeladatokkal. Mászás kötél/rúdon. Függeszkedési kísérletek bordásfalon felfelé és lefelé. Vándormászás. Függeszkedési kísérletek kötél (fiúknak). Magas gyűrű (fiúknak): alaplendület; zsugorlefüggés; lendület előre zsugorlefüggésbe; zsugorlefüggésből ereszkedés hátsó lefüggésbe; homorított leugrás hátra, lendületből. Érintő magas gyűrű (lányoknak): lendületek előre-hátra; fellendülés lebegő függésbe; zsugorlefüggés; ereszkedés hátsó függésbe; függésben lendület hátra, homorított leugrás. <i>Egyensúlyozó gyakorlatok:</i> magas gerendán, ferdén elhelyezett		<i>Fizika:</i> az egyszerű gépek működési törvényszerűségei, forgatónyomaték, egyensúly, reakcióerő, hatásidő; egyensúly, tömegközéppont. <i>Biológia-egészségtan:</i> egyensúlyérzékelés, izomérzékelés. <i>Ének-zene:</i> ritmus és tempó.

padon: természetes és utánzó járások, futások, fordulatok. 1 m-es gerenda (lányoknak): járások előre, hátra, oldalt különböző kartartásokkal. Érintőjárás; hármas lépés. Járás guggolásban. Mérlegállás. Függőleges repülés különböző kiinduló helyzetből.

Aerobik (lányoknak és fiúknak)

2-4 ütemű alaplépések (Low-impact): keresztlépés (grapevine), bokszlépés (bokszt step), sarkonfordulás (pivot-turn), oldallendítés (side kick), lábszárlendítés (flick kick), láblendítés (leg kick);

2-4 ütemű alaplépések (Hi-impact): térdlendítés szökkenéssel (jumping knee lift), saroklendítés szökkenéssel (jumping leg curls), oldallendítés szökkenéssel (side kick), lábszárlendítés szökkenéssel (flick kick), harántszökdelés (ski-run);

Alaplépések, lépéskombinációk irányváltoztatással; egyszerű komplett gyakorlatlánc (koreográfia); zenére történő duplázás.

Képességfejlesztés

Koordinációs képességek komplex fejlesztése talajgyakorlati és gyűrűn végezhető elemek kombinált végrehajtásával, valamint az ugrószekrény alkalmazásával (téri tájékozódó-, mozgásátállítódás-képesség, ritmusérzék). A statikus és dinamikus egyensúly-érzékelés fejlesztése egyensúlyozó szeren és/vagy gerendán végezhető gyakorlatokkal, illetve azok variálásával. A váll, a kar és a törzs erejének erősítése támaszhelyzetben és függésben végzett gyakorlatokkal. Zenére, állásban és talajon saját testsúllyal végezhető gyakorlatok a főbb izomcsoportok erősítése céljából (térdfeszítő, -hajlító, csípőfeszítők, -hajlító, törzsfeszítő, -hajlító, könyökízület-feszítők, -hajlító). Erősítő és statikus nyújtó hatású gyakorlatok variálása.

Játékok, versengések

Célszerű testnevelési játékok a tornaszerek (gerenda, ugrószekrény, zsámolyok) felhasználásával is.

Játékos feladatok, ugrókötéllel, kötélhajtással, hullámozó kör, hullámozó vonal. Előírt és/vagy önálló összefüggő gyakorlatok összeállítása, bemutatása összekötő elemek felhasználásával.

Prevenió, életvezetés, egészségfejlesztés

Az egészséges testi fejlődés elősegítése a tornajellegű feladatmegoldásokkal és az aerob munkavégzéssel. A test izmainak arányos fejlesztése, a biomechanikailag helyes testtartás, a gerinc izomegyensúlyának elősegítése a különböző támaszban és függésben végzett gyakorlatokkal, az erő- és nyújtógyakorlatok összhangjának megteremtésével. A tornajellegű feladatmegoldásokkal a cselekvésbiztonság növelése, áttételesen a mindennapok biztonságos cselekvéseinek elősegítése.

ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS

A tornajellegű feladatmegoldásokhoz tartozó sportágak koncentrikusan bővülő szaknyelvi ismeretei.

A sportágspecifikus önálló bemelegítés szempontjai. A mozgáshibákkal kapcsolatos ismeretek bővítése, a technikáról alkotott mozgásképp pontosításához és az önkontroll elősegítéséhez. A funkcionális és célzatos erőfejlesztő gyakorlatok kiválasztásának és végrehajtásának alapismeretei. A helytelen gyakorlat-végrehajtás következményeinek tudatosulása. A helyes testtartásért felelős izmok-izomcsoportok erejének növelésére és nyújtására vonatkozó alapismeretek. A tornajellegű gyakorlatokkal kapcsolatos versenyrendezés és -lebonyolítás kérdései. A feladat-végrehajtások során az egymásnak nyújtott segítségnyújtás és -biztosítás módjainak verbális és gyakorlati ismeretei. Az egészséges életmód összetevői közül a rendszeres testmozgás és táplálkozás összefüggéseire vonatkozó ismeretek.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Futólagos kézállás, repülő guruló átfordulás, csúsztatás, vetődés, guggolóátugrás, vándormászás, homorított leugrás, komplett gyakorlatlánc/koreográfia, statikus és dinamikus egyensúlyérzékelés, statikus nyújtás, szenzitív életkori szakasz.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Alternatív környezetben űzhető sportok	Órakeret 32 óra
Előzetes tudás	Az alternatív környezetben űzhető sportágak alaptechnikái. A tanult sportágak űzéséhez szükséges eszközök biztonságos használata. A természeti és környezeti hatások és a szervezet alkalmazkodó képessége közötti összefüggés ismerete. A természeti környezetben sportok egészségvédelmi és környezettudatos viselkedési szabályai.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A helyi tárgyi feltételek függvényében választott sportági mozgásokkal a tematika továbbtervezése. A játék- és sportkultúra gazdagítása a szabadidőben szórakozást és a játékélményt nyújtó új sportágak mozgásanyagának megismerésével. A évszakoknak megfelelő rekreációs célú sportágak és népi hagyományokra épülő sportolási formák elsajátítása. Az egészséges életmóddal kapcsolatos ismeretek elsajátítása. A szabadban végzett mozgások jelentőségének beláttatása. A környezettudatosság fontosságának felismertetése. A természeti/környezeti hatásokkal szembeni alkalmazkodó, ellenálló képesség fejlesztése. A verbális és nem verbális kommunikáció fejlesztése a testkultúra hagyományos és újszerű mozgásanyagainak elsajátításával. A szabadidőben rekreációs céllal végzett fizikai aktivitás iránti pozitív beállítódás fokozása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG <i>A helyi tantervben rögzített választás szerint legalább két, az</i>		<i>Földrajz:</i> időjárás ismeretek,

évszaknak megfelelő és a helyi személyi és tárgyi körülményekhez, feltételekhez igazodó fizikai aktivitás: feladatok és játékok havon és jégen; siklások, gördülések, gurulások, gurítások különféle eszközökkel; hálót igénylő és háló nélküli labdás sportok, játékok; labdás játékok különféle labdákkal; falmászás; íjászat, lovaglás, karate, nordic-alking, vívás. Egyéb szabadidős mozgásos, táncos tevékenységek. <i>Egy – a helyi tantervben leírható – lehetséges választás mintáját képző aktivitás helyi tantervben megjeleníthető mozgásműveltségi anyaga:</i> <i>Asztalitenisz</i> (folyosón és szabadban felállított asztalon is gyakorolható): Technikai elemek: alapállás; ütőtartás; lábmunka; tenyeres hosszú adogatás; tenyeres kontraütés; fonák hosszú adogatás; fonák kontraütés; fonák droppütés; tenyeres droppütés; fonák nyesett adogatás; tenyeres nyesett adogatás; alapszervák. <i>Képességfejlesztés</i> Az <i>asztalitenisz</i> játékhöz szükséges koordinációs képességek fejlesztése játékos gyakorlatokkal, illetve az alapütések technikájának gyakorlásával. A láb és a kar gyorserejének fejlesztése, különös tekintettel az asztalitenisz sportág igényeire. <i>Játékok, versengések</i> Labdapattogatás az ütő tenyeres, illetve fonák oldalán különböző testhelyzetben, állóhelyben és járás közben – ügyesebb és ügyetlenebb kézzel. Ütögetés a falra, illetve párokban – ügyetlenebb kézzel is. Játékos ütögetés, pattogatás, egyensúlyozás állomásokon, mindkét kéz igénybevétele. Ütögetés az ütő tenyeres és fonák oldalát váltogatva. Szervák célba – versenyszerűen. Rövidített, illetve szabályos játszmák. <i>Prevenció, életvezetés, egészségfejlesztés</i> A szervezet edzettségének, ellenálló- és alkalmazkodóképességének fokozása a természeti és környezeti hatásokkal. Az egészséges életmóddal kapcsolatos tudásanyag bővítése, a környezettudatos magatartás formálása. Az új sportági mozgásformák megismerésével a motoros cselekvésbiztonság növelése, technikailag helyes elsajátításukkal a balesetek megelőzése. A technikai gyakorlatok káros kivitelezése következményeinek tudatosításával prevenciós ismeretek átadása. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Az önálló és tudatos tanulás, gyakorlás ismérvei. A választott aktivitás kellékei, játék- és versenyszabályai. A választott aktivitás helyes kivitelezésével és a testi épségre káros mozdulatokkal kapcsolatos ismeretek. Információk a sporteszközökről, valamint az évszaknak és időjárásnak megfelelő öltözközésről. Ismeretek a szabadtéren különböző évszakokban és időjárási	tájékozódás, térképhasználat.

körülmények között történő sportolás egészségvédő hatásairól. A környezetkímélő magatartás főbb kritériumai. A rekreáció alapértelmezése, életkori sajátosságai és az életen át tartó fizikai aktivitás alapismeretei.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	A választott aktivitásoknak megfelelő fogalmak. A közölt minta – asztalitenisz – esetén: tenyeres adogatás, tenyeres kontraütés, fonák adogatás, fonák kontraütés, fonák droppütés, tenyeres droppütés, fonák nyesett adogatás, tenyeres nyesett adogatás, alapszerva, egészségvédő hatás, rekreáció.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Önvédelmi és küzdő jellegű feladatok	Órakeret 32 óra
Előzetes tudás	Az alapvető önvédelmi fogások és eséstechnikák. Grundbirkózás alaphelyzetek, kitolás és a kihúzás. A dzsúdó elemi guruló- és esésgyakorlatai. Néhány egyszerű önvédelmi fogás. A test-test elleni küzdelem. Az érzelmek és az agresszió szabályozása. Mások teljesítményének elismerése. A tanult önvédelmi és küzdő jellegű feladatok szabályai.	
A tematikai egység nevelési–fejlesztési céljai	A grundbirkózás további technikájának, szabályainak elsajátítása és gyakorlatban történő alkalmazása. Az önvédelmi módok megismerése és gyakorlatainak kontrollált végrehajtása. Különböző eséstechnikák biztonságos végrehajtása társ közreműködésével is. Lessorítástechnikák és leszorításból történő szabadulások megismerése. Veszélyes helyzetek, fenyegetettség felismerése, viselkedésminták elsajátítása a fenyegetettség elkerülésére. Segítségkérésre, menekülésre vonatkozó ismeretek elsajátítása. A sportszerű győzni akarás kinyilvánítása. A fájdalomtűrés és az önfegyelem fejlődése.	
Ismeretek/Fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG Önvédelem, önvédelmi fogások. Szabadulások egykezes, kétkezes lefogásból, mellső, hátsó egykezes és kétkezes átkarolásból. Szabadulások fojtásfogásból. Grundbirkózás Emelések és védésük. Mellső, hátsó és oldalemelések különböző fogásokkal (derékfogásból, hónaljfogásból, karlezárással, karfelütéssel stb.). Grundbirkózás szabályai, küzdelmek azonos súlyú partnerekkel. Dzsúdó Különböző eséstechnikák tompító felületének elsajátítása alacsony, talaj közeli helyzetekben. Zuhanó esések előre, hátra, oldalra –		<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> keleti kultúrák. <i>Biológia-egészségtan:</i> izmok, ízületek, anatómiai ismeretek, testi és lelki harmónia.

különböző kiinduló helyzetekből (térdelés, nyújtott ülés, guggolás, hajlított állás, állás). Csúsztatott esés jobbra és balra állásban, majd oldalazó szökdeléssel. Társas rávezető gyakorlatok (társ hátán történő ülésből, társ által kötéllel lábat meghúzva, térdelőtámaszból a társ általi kézkihúzással). Zuhanó esések társ általi lökésből állásban és mozgásban. Félvállas gurulás előre és hátra technikájának elsajátítása talaj közeli helyzetből indulva, állásból történő végrehajtásig. Lépésből történő végrehajtás. Végrehajtás akadályok felett (hason fekvésben, térdelőtámaszban elhelyezkedő társ(ak) felett, karikán át).

Földharc-technikák: leszorítás-technikák ismerete.

Rézsútos/oldalsó/fej felőli/lovaglőülései leszorítás technikája. A leszorításokból történő szabadulások ismerete. Mini küzdelmek, befogott leszorítás-technikákból történő szabadulás adott időn belül (pl. 25 mp). Mini földharc-küzdelem leszorítás-technikák befogására irányulóan.

Dobástechnikák: alapfogás. Egyensúlyvesztés irányai, a dobás részei. Nagy külső horogdobás (osoto gari), nagy csípődobás (ogoshi).

Képességfejlesztés

Kondicionális és koordinációs képességek fejlesztése természetes mozgásformák és játékos, egyéni és páros képességfejlesztő gyakorlatok alkalmazásával (mászások, kúszások, emelések-hordások, függeszkedések, húzások–tolások).

Játékok, versengések

Az állás- és földharc-küzdelmet előkészítő páros küzdőjátékok. Földharc-játékok (szőnyegfelület esetén). Állásban végzett játékok. Emeléseket előkészítő páros küzdőjátékok. Mögékerülés, kiemelés páros játékos küzdőgyakorlatai. Állasküzdelmek azonos súlyú partnerekkel a grundbirkózás és a dzsúdó elsajátított elemeinek alkalmazásával.

Prevenció, életvezetés, egészségfejlesztés

A mindennapi cselekvésbiztonság növelése az eséstechnikák és -tompítások elsajátításával. Viselkedésminták elsajátítása veszélyes helyzetek esetére és a fenyegetettség elkerülésére.

ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS

Átfogó ismeretek a szabálytalan és tilos fogásokról.

Szemléletformálás a küzdősportok komplex személyiségfejlesztő értékeinek ismertetésével (motoros, kognitív, szociális és érzelmi–akarat tulajdonságok).

Annak tudatosítása, hogy a küzdőmódokban a szerény, szorgalmas és kitartó emberek találnak védelmi eszközt.

A küzdősportok gyakorlásában az egészségi és élettani szabályok megtartásának elve: a gyakorlás és a pihenés helyes aránya, a helyes táplálkozás, a célszerű légzés, a túlerőltetés elkerülése.

Az óvatosság, a figyelem és a józan helyzetmegítélés segítségével az elbizakodottság, a vigyázatlanság és a félelem legyőzése. A küzdősportok, mint a magyar sport nemzetközi sikereinek kiemelkedő képviselői.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Fogáskeresés, fogásbontás, fojtásfogás, leszorítás, nagy külső horogdobás (osoto gari), nagy csípődobás (ogoshi).

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	<i>Természetes és nem természetes mozgásformák</i> Gyakorlottság a célszerű órászervezés megvalósításában. Egyszerű stressz- és feszültségoldó technikákról tájékozottság. Egyszerű gimnasztikai gyakorlatok önálló összefűzése és előadása zenére. Az erősítés és nyújtás néhány ellenjavallt gyakorlatának ismerete. Az összehangolt, feszes testtartás kritériumainak való megfelelésre kísérletek. A kamaszkori személyi higiénéről elemi tájékozottság. <i>Sportjátékok</i> Gazdagabb sportjáték-technikai és -taktikai készlet. Jártasság néhány taktikai formáció, helyzet megoldásában. A játékszabályok kibővített körének megértése és alkalmazása. A csapatjátékhhoz szükséges együttműködés és kommunikáció fejlődése. A sportjátékokhoz tartozó test-test elleni küzdelem megtapasztalása és elfogadása. Konfliktusok, sportszerűtlenségek, deviáns magatartások esetén a gondolatok, vélemények szóban történő kifejezése. Néhány sportjáték-, sporttörténeti érdekesség ismerete. <i>Atlétika jellegű feladatok</i> Az atlétikai cselekvésminták sokoldalú és célszerű alkalmazása. Futó-, ugró- és dobógyakorlatok képességeknek megfelelő végzése a tanult versenyszabályoknak megfelelően. Mérhető fejlődés a képességekben és a sportági eredményekben. Az atlétikai alapmozgásokban mozgásmintához közelítő bemutatás, a lendületszerzések és a befejező mozgások összekapcsolása. A futás, a kocogás élettani jelentőségének ismerete. <i>Torna jellegű feladatok</i> A helyes testtartás, a koordinált mozgás és az erőközlés összhangjának jelenléte a torna jellegű mozgásokban. Talajon és egy szeren növekvő önállóság jeleinek felmutatása a gyakorlásban, gyakorlat-összeállításban. A szekrény- és a támaszugrások bátor végrehajtása, a képességnek megfelelő magasságon. Látható fejlődés az aerobikgyakorlatok kivitelében és a zenével való összhangban. Önkontroll, együttműködés és segítségnyújtás a torna jellegű gyakorlatok végrehajtásában. <i>Alternatív környezetben üzhető sportok</i> Az évszakoknak megfelelő rekreációs célú sportágakban és népi hagyományokra épülő sportolási formákban bővülő gyakorlási tapasztalat és fellelhető erősebb belső motiváció némelyik területén.

	Az egészséges életmóddal kapcsolatos ismeretek kinyilvánítása. A természeti erők és a sport hasznos összekapcsolásának ismerete és az ezzel kapcsolatos előnyök, rutinok területén jártasság. A környezettudatosság cselekedetekben való megjelenítése. A verbális és nem verbális kommunikáció fejlődése a testkultúra hagyományos és újszerű mozgásanyagainak elsajátításában. A szabadidőben végzett sportolás iránti pozitív beállítódás felmutatása. <i>Önvédelmi és küzdőfeladatok</i> A grundbirkózás alaptechnikájának, szabályainak gyakorlatban történő alkalmazása. A különböző eséstechnikák, szabadulások, leszorítások és az önvédelmi gyakorlatok kontrollált végrehajtása társsal. A fenyegetettségi szituációkra, segítségkérésre, menekülésre vonatkozó ismeretek, rutinok elsajátítása. A sportszerűség melletti kitartás a győzni akarásban. A fájdalomtűrésben és az önfegyelemben érzékelhető fejlődés.

TESTNEVELÉS ÉS SPORT

9–12. évfolyam

A testnevelés és sport műveltségtartalma – már a korosztály kritikus gondolkodására alapozva – ezen az iskolafokon tovább mélyíti és bővíti a sportolás, az aktív pihenés alkalmazásához szükséges ismereteket és a mozgásos tevékenységeket, és az ehhez tartozó kompetenciákat. Ebben a szakaszban a munkaerőpiac kompetenciaelvárásai és a Nat-nak megfelelő, összegző sportműveltség, sportágismeret határozzák meg a tanulás-tanítás tartalmait. Cél az önálló felelősségvállalás, a munkavállalásra alkalmasság, a munkabírási, a tanulás és mozgás helyes aránya, a választás kialakítása a saját előnyben részesített rekreációs terület irányába, és az azokkal kapcsolatos tudás összefoglalása, továbbfejlesztése. A műveltségterület ebben az életszakaszban közvetíti a civilizációs betegségek ismeretét, felismerési módjait, az ezek elleni küzdelem lehetőségét, módját.

A diák alapvetően képessé válik az eddig megszerzett tudás, kompetenciák birtokában tárgyi tudása továbbfejlesztésére, valamint felelősen végig tudja gondolni a jövőjét sarkalatosan befolyásoló események fontosságát, azok szerepét. A kerettantervben megjelenő mozgásos és elméleti tartalmak sikeres felhasználása érdekében inkább a tanulónak a változó körülményekhez kapcsolódó alkalmazkodóképessége, és nem a mozgásreprodukáló képességét fejlesztjük. A különböző testgyakorlási formák hozzájárulnak az általános értékteremtés mellett a közös és az egyéni érdekek képviseléséhez, valamint erősítik a tantárgy alapvető és aktuális motivációs tényezőit, pl. ötletszerzés, élményszerzés, jókedv, kaland, testformálás, fogyókúra, párválasztás, kikapcsolódás, feszültséglevezetés, örömszerzés, baráti kör, önmegvalósítás, teljesítménykontroll, sportolási divatok.

Az elvárt célállapotban a középfokú tanulmányait befejező fiatal képes a mozgáskommunikáció sokoldalú felhasználására, az iskolai testnevelésben tanult testgyakorlati ágak technikájának teljesítményhez kötött bemutatására, a testi képességekhez, az egészséges életmódhoz kapcsolódó ismeretek alkotó felhasználására, az egyéni és társas játékok, sporttevékenységek szervezéséhez szükséges ismeretek átadására és bemutatására.

A kerettanterv minden tanuló számára biztosítani kívánja a hatékony és élményszerű motoros tanulást. Az egységesség és differenciálás elvét az általa vezérelt gyakorlatok során a legfőbb értékek közé sorolja. Ebben az oktatási szakaszban is megkülönböztetett figyelmet fordít a belső, didaktikai differenciálásra. A differenciálás alappillérei a tanulói képességek különbözősége, a motivációs háttér és a testneveléshez kapcsolódó egyéni célok. A fejlesztő munka igazodik a tanulásban mutatkozó alapvető tendenciákhoz, de az oktatási-nevelési folyamatban bekövetkező változásokhoz is. A belső didaktikai differenciálás emeli a motoros tanulást, de egyúttal a személyiségfejlesztés egyéb dimenzióiban bekövetkező fejlesztés hatásfokát is.

A közoktatási folyamat kimeneti szakaszához közeledve a tudatosan tervezett, rendszeres képzésben megjelenik a testkultúrához tartozó, a sportkultúrát és sportműveltséget fejlesztő szabály-, élettani, anatómiai, illetve sporttörténeti oktatás, megteremtve a szükséges alapot és lehetőséget a közép- és emelt szintű érettségi vizsga sikeres teljesítéséhez, valamint a *demokráciára nevelés és az erkölcsi nevelés* segítségével. Az évfolyamszakasz végén – amely az általános műveltséget elmélyítő, pályaválasztási szakasznak tekinthető – előtérbe lép a *pályaorientáció, a saját életút iránti felelősségvállalás*. A tanulók értik, tudják a kultúra és a testkultúra kapcsolatrendszerét, a mozgásigény és mozgásszükséglet alakulását a biológiai

fejlődéssel összhangban, az önálló testedzés elméleti és gyakorlati alapjait, a testi képességek és a mozgásműveltség fejlesztésének módozatait, a *testi és a lelki egészség* megőrzésére vonatkozó lehetőségeket. Az alternatív, szabadtéri sportok kapcsán megfelelő hangsúlyt kap a *környezettudatos* nevelés is.

Mindezek adják az egészségtudatos, sportos felnőtt élet megélésének bázisát. Megteremtik az élethosszig tartó mozgásos tevékenységekhez szükséges felelős döntések elegendő és rugalmasan bővíthető információs készletét – kiteljesedik az *önértékelés*. Kialakul a társas viszonyokba ágyazott személyes identitás, és képessé válnak a fiatalok arra, hogy a sportbeli személyes élményeiket szimbolikus síkon értelmezzék. A közösen megélt, a közösségi és minőségi sport nyújtotta katarzisz hatására erősödik a *nemzeti öntudat*, a *hazafiasság*.

Ebben a szakaszban célként jelenik meg az iskolai műveltség differenciált megszilárdítása, amelyben már feltűnnek a szakképzés előkészítéséhez, a *pályaválasztáshoz*, a *munkavállalói szerepekhez* szükséges kompetenciák. Ez a szakasz a tudás alapvető tényezőit és összetevőit a tartalomba ágyazott képességfejlesztés elvének a szem előtt tartásával szilárdítja meg. Az alapvető, egészséggel és önismerettel kapcsolatos értékek elsajátítása ebben az életkorban már tudatosan történik.

A tudatosság alapja a szaknyelv fejlődését biztosító *anyanyelvi kommunikáció*. Célja, hogy a tanulók képesek legyenek objektív módon elemezni saját egészségi állapotukat, ismerjék az egészségkárosító tényezőket, azok hatásait, elkerülésük módját. Mindezek mellett gondolkodva és minden tekintetben kielégítő módon kommunikáljanak, és saját véleményüket artikuláltnan, határozottan fejtsék ki az egészségtudatos életvitellel kapcsolatban és a társaknak nyújtott segítségadás során.

A sikeres interperszonális részvétel érdekében elengedhetetlen a viselkedési szabályok és az általánosan elfogadott magatartás megértése, ezáltal fejlődik a *szociális és állampolgári* kompetencia. E kompetencia alapját az a készség képezi, hogy építő módon tudjanak a tanulók nézőpontokat kifejezni és megérteni, bizalmat keltő módon tárgyaljanak, és képesek legyenek az együttérzésre. Az egyénnek tudnia kell kezelni és megosztani másokkal a stressz érzését és a frusztrációt. Különbséget kell tennie a személyes, a társas és a szakmai információk, szempontok között.

A *hatékony tanulás* kompetencia segítségével a tanulók egyénileg és csoportban is meg tudják szervezni a saját edzettségük eléréséhez szükséges tevékenységüket, ideértve az idővel és információval való hatékony bánásmódot. A kompetencia magában foglalja az egyén tanulási folyamatának és szükségleteinek ismeretét, az elérhető lehetőségek felismerését, és az akadályok megszüntetésének képességét az eredményes edzettség és teherbírás érdekében. Ez jelenti az új tudás és készségek megszerzését, feldolgozását és beépítését, továbbá útmutatások keresését és alkalmazását. Ennek birtokában fejlesztik a tanulók azon képességeiket, ami rávezeti őket arra, hogy a feladatok végrehajtásában az előzetesen tanultakra és az élettapasztalatra építsenek, annak érdekében, hogy a tudást és készségeket helyzetek sokaságában fel tudják használni.

A sport- és mozgáskultúra bázisára építve fejlődik a *vállalkozói kompetencia*, miszerint egyénileg és csapatban is képesek a személyek dolgozni. Kialakul az egyén saját erős és gyenge pontjai megítélésének képessége, valamint az, hogy az egyén a kockázatokat képes felmérni és adott esetben vállalni tudja. A mozgásminőség és mozgáskivitelezés elemzésén keresztül fejlődik az *esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség*.

A tehetséges tanulók magasabb szintű sportolása az iskolai rendezvényeken, bajnokságokon, a diáksport egyesületekben és a versenysport színterein valósul meg. A műveltségterületei tehetséggondozás fő feladata a talentum erős oldalának fejlesztése megfelelő szintű edzéseken, versenyeken és a gyenge oldalának segítése, illetve a támogató légkör biztosítása az intézményen belül, és a kapcsolatban álló partnereken keresztül is.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Sportjátékok	Órakeret 40 óra
Előzetes tudás	Életkornak megfelelő technikai és taktikai, elméleti és gyakorlati tudás. Aktív, figyelmes és igyekvő részvétel az előkészítő játékokban, gyakorlásban, sportjátékokban. Csapatjátékos tulajdonságok ismerete. Sportszerűség, szabálykövető magatartás.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A választott legalább két labdajátékra vonatkozóan: Az új játékfeladatokban, játékszituációkban a technikai, taktikai és szabályismeret alkalmazása, bővítése. A sportjáték-specifikus képességek megerősítése. A játékszituációk, játékfeladatok magasabb gondolkodási, motoros szinten történő megoldása a szabálykövetés, a csoportkonszenzus és az ellenfél tisztelete szempontjából is. A magyar sport nemzetközi sikereinek megismerése, értékelése során a kritikai gondolkodás és a nemzeti öntudat erősítése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Legalább két labdajáték választása kötelező.</i> MOZGÁSMŰVELTSÉG <i>Speciálisan előkészítő, rávezető, képességfejlesztő feladatok és testnevelési játékok</i> Az 5–8. osztályban tanult labda nélkül végzett mozgások – szlalomfutások, vágta, irányváltások, taposások helyben, súlypontemelkedések, ugrások páros és egy lábbal, váltott lábbal – gyakorlási hatékonyságának, játékban való eredményes használatának továbbfejlesztése. A technikai jellegű alapmozgások nagyszámú variációja változó irányokban, sebességnöveléssel. Célszerűségekre törekvés a társ mozdulatára reagálásban. A helyezkedés, helyzetfelismerés továbbfejlesztése a labdáért való harcban. Labdás ügyességfejlesztés egy–két labdával, a labdás ügyességfejlesztés összetettebb játékaival. Az adott sportjáték technikai gyakorlása testnevelési játékokban, fogójátékok labdával, labdaszerző és -védő játékok, egyéb célirányos játékvariációk. A mozgástanulást segítő eszközök használata (szemüveg, célkeret stb.). <i>Bemelegítés labdajáték-foglalkozásra – részleges tanári irányítással</i> Egy bemelegítési modell ismételt gyakorlása és az önálló bemelegítésre való felkészítés. A modell tartalmai: labda nélküli és labdás gyakorlatok az izmok, ízületek átmozgatására, sportjáték-specifikus futó-ugrómozgások, labdavezetések variációi helyben és haladással, páros, kiscsoportos labdás gyakorlatok, bemelegítő testnevelési játékok labda nélkül és labdával, az adott labdajáték specifikus technikai és taktikai előkészítő gyakorlataival.		<i>Matematika:</i> logika, valószínűségszámítás, térbeli alakzatok, tájékozódás. <i>Vizuális kultúra:</i> tárgy- és környezetkultúra, vizuális kommunikáció.
<i>Kosárlabdázás</i> <i>Technikai elemek</i> Fokozódó lendületben, magasságban, távolságban, gyors irányváltóztatásokkal – csökkenő hibaszázalékkal végrehajtott		<i>Fizika:</i> mozgások, ütközések, erő, energia.

technikai elemek. Megállás, sarkazás labdavezetésből, önpasszból és kapott labdával, változatos körülmények között, meghatározott helyen és időben is, csellel is. Bejátszás befutó társnak. Fektetett dobás labdavezetésből, illetve kapott labdával ráfordulással. Középtávoli dobás helyből. <i>Taktikai elemek</i> Emberfogás. Labdavezető játékos véde. Speciális feladatok megoldása (feldobás, alap- és oldalvonal-bedobás, lepattanó labda elfogása). Létszámfölényes támadás elleni játék. Kisebb csapatrészekben azonos létszámmal egymás elleni játék teljes anyagának beépítése a teljes létszámú játékba, felpályás és egészpályás gyakorlatokkal. Ötletjáték támadásban. <i>Kézilabdázás</i> <i>Technikai elemek végrehajtása fokozódó lendülettel, erőközléssel, magasabban és távolabbra, csökkenő hibaszázalékkal</i> Gyorsfutások közben a társ futómozgásának követése. Térnyerésre törekvés indulóselekkel mindkét irányba. A kapus mozgástechnikája. Labdakezelési gyakorlatok 2-3-4-es csoportokban, egy-két kézzel. Test mögötti átadások. Átadások talajról és felugrásból cselezés után. Indulócsel, átadócsel, lövőcsel. Kapura lövések bedőléssel, bevetődéssel. <i>Taktikai elemek gyakoribb együttműködéssel és eredményességgel</i> Kitámadás, halászás, szerelés, melléállásos elzárás. Támadás befejezések lerohanásból, rendezetlen védelem elleni játékból. Beállós játék. Vegyes védekezés alkalmazása a játékban. Ütközés talajon és levegőben. 4:2 elleni védekezési rendszer. A test-test elleni játék a támadásban és a védelemben. Ötletjáték. <i>Labdarúgás</i> <i>Technikai elemek gyakorlása a labdás koordináció továbbfejlesztésével</i> A motoros képességek fejlesztése a labdarúgás technikai készségeinek variálásával, intenzív, nehezített körülmények közötti nagyobb ismétlésszámban történő végrehajtásával. Labdakezelések mozgás közben és irányváltoztatással, átadások különböző mértani alakzatokban, rövid és hosszú labdaátadások talajon. Levegőből érkező labda átvétele belsővel. Labdaátvétel testcsellel. Dekázás: haladással, irányváltoztatással, párokban, csoportosan. Cselezés: átadócsel, rúgócsel, rálépéssel, hátra húzással. Fejelések technikai levegőből, társnak vagy kapura. <i>Taktikai elemek végrehajtása a variációk növelésével és a végrehajtási minőség emelésével</i> Posztok betöltése: kapus, védő, középpályás, támadó. Rombuszban négy játékos feladatmegoldásai mélységben, szélességben, folyamatos helycserékkel.	<i>Biológia–egészségtan:</i> az emberi szervezet működése, energianyerési folyamatok.

A támadások súlypontjának változtatása rövid és hosszú átadásokkal. Ötletjáték. Játék egy kapura két labdával. <i>Röplabda</i> Technikai elemek végzése optimális erőközléssel, fokozódó magasságban, pontossággal, folyamatossággal, csökkenő hibaszázalékkal. Kosárérintés előre-hátra, alacsony és közepesen magasra elpattanó labdával. Fokozódó sebességgel érkező labdával alkarérintések váltakozó irányba és magasságra. Felső ütőérintés. A felső egyenes nyitás végrehajtása a hálótól (zsinórtól) növekvő távolságra és különböző nagyságú célterületre, az alapvonal különböző pontjairól. A mélységlátást, labdához való igazodást elősegítő gyakorlatok, társtól dobott vagy falra feljátszott labdával. Esések és tompítások előkészítése, rávezető feladatok. <i>Taktikai gyakorlatok</i> Helyezkedés támadásban. 2:2, 3:3 elleni játék meghatározott érintési módokkal, védelem nélkül és védelem ellen, védekező feladatok, biztosítás, változatos támadás befejezések (erő, ív, elhelyezés stb. szempontjából). <i>Minden tanult sportjátékra vonatkoztatva:</i> A különösen igénybe vett izmok erősítésének és nyújtásának elvei és gyakorlatai a sérülések, károsodások prevenciója érdekében. Az elsajátított játéktudásnak megfelelő színvonalú játékszabályok alkalmazása, betartatása növekvő tudatossággal és önállósággal az osztályszintű gyakorlások és mérkőzések során. Játéksituációk előidézése egy-egy szabály begyakorlására, a játéksituáció megállítása, elemenkénti ismételése a szabálytalanság korrekciója érdekében. Játék egyszerűsített és fokozatosan bővülő szabályokkal. Differenciált mennyiségű és minőségű játéklehetőség biztosítása. Rövid játékvezetői gyakorlás a tanárral együtt, egyszerűsített játékvezetésben.	
ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Játéktípusok, szabályok, stratégiák működtetése. Taktikai magyarázatok, beszélgetések és játékszervezés során. Különböző életkorra, az egyénre és a helyzetre jellemző érzelmi önkontroll. A siker egyéni és csoportos átélése, a kudarc elfogadása, mint a tevékenység természetes velejárója. Az együttjátszás előnyeinek, jelentőségének képviselője. Az egyéni és társas ötletek kulturált megfogalmazása és megvalósítása. A specifikus sportjátéktudás elsajátításához szükséges motoros képességek és alapvető fejlesztési módszerek. A sportjátékok kiemelkedő magyar bázisai, nemzetközi sikerei.	

Kulcsfogalmak/ fogalmak	Játékrendszer, taktika, támadási rend, védelmi rend, önszerveződés, ráfordulás, befutás, hármás-nyolcas, ütés-sáncolás fedezése, eséstompítás, bevetődéses-bedőléses lövés, sportágspecifikus bemelegítés, problémaorientált taktikai megoldás, támadási stratégia, védekezési stratégia, megegyezésen alapuló játék.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Torna jellegű feladatok	Órakeret 40 óra
Előzetes tudás	Részlegesen önálló, balesetmentes gyakorlás. Az alapvető torna-, RG-mozgáselemek önálló, rendezett bemutatása. Az aerobik lépésgyakorlatok, alaplépések, haladások összehangolása a zenével. A gyengébbeknek, a segítségre szorulóknak feltétel nélküli segítségadás. A szabályok érthető megfogalmazása. A torna jellegű sportágak versenyrendszeréről alapismeretek.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az iskolai torna jellegű feladatok, ritmusos-zenés mozgásformák során a reális énkép további alakítása. A gyakorlás során segítség adása és elfogadása, mások bátorítása révén a tevékenységek állandó motivációs hátterének biztosítása. Szabadabb és differenciáltabb önálló részvétel, az önálló alkalmazás motiválása a gimnasztika, torna, esztétikai sportok mozgásrendszerén belül. Az esztétikus mozgás, a feszes, rendezett testmozgás további javítása. A test térbeli, időbeli és dinamikai érzékelésének, valamint a koordinált mozgás és az erőközlés összhangjának a továbbfejlesztése. Az ismeretek körének bővítése az adott versenysportágak hazai élvonaláról.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG Gimnasztika <i>Térbeli alakzatok – rendgyakorlatok végzése</i> Alakzatok, mozgások zárt rendben, alakzatváltozások. Ellenvonulások járásban és futásban. Fejlődések és szakadozások ellenvonulásban. Variációk a ritmusban, a tempóban történő változtatással, rendgyakorlatok zene nélkül, ritmuskeltéssel és zenére is. <i>Szabadgyakorlati alapformájú gyakorlatok gyakorlása</i> 8-16 ütemű gimnasztikai gyakorlatok egyidejű fejlesztő hatásokkal, kiemelten a mély hát- és hasizmok, a függesztő öv, a lábboltozat izomzatának optimális és tudatosan pontos működtetése által. Gimnasztikai gyakorlatok alkalmazása az izommunka jellege szerint (nyújtó, erősítő, ernyesztő-lazító), arányosan, minden testrész mozgásaira kiterjedően, növekvő önállósággal a gyakorlatok kiválasztásában, növekvő önállósággal a gyakorlatsorok összeállításában. A gyakorlatok variálása szempontjai szerinti változatok a mozgásütem változtatásával, a kiinduló helyzet és kartartás változtatásával, a kéziszerrek – súlyzó, bordásfal, pad, medicinlabda – alkalmazásával. <i>Összetett, komplex, fizikai képességeket fejlesztő gyakorlás</i>		Fizika: egyenes vonalú mozgás, periodikus mozgás, gravitáció, tömegvonzás, hatás–ellenhatás törvénye.

Szabadgyakorlati alapformájú és természetes gyakorlatok differenciáltan, egyénre szabottan, állandó gyakorlási jelleggel. Erőgyakorlatok az egyén számára optimális ellenállás leküzdésével. Aerob állóképesség–fejlesztő eljárások a gimnasztika eszközeivel. Az elrugaszkodás (dobbantás) gyorsaságának fejlesztése. Az egyensúlyozás továbbfejlesztésére a statikus helyzetek időtartamának és bonyolultságának növelése. Az esztétikus mozgások előadásmódja segítségével a testtartást biztosító célirányos kondicionális és koordinációs képességfejlesztő eljárások gyakorlása. Mászások, függeszkedések differenciált követelménnyel, az 1–8. osztályban elért egyéni szintű fejlődést követő rendszeres kontrollal.	
<i>Torna – iskolai sporttorna</i> Talajon és a helyi tanterv szerint választott legalább egy szeren: Célirányos előkészítő és rávezető gyakorlatok, mozgásszabályozó, mozgásalkalmazó, átállító és mozgástanuló jelleggel. Az 1–8. osztályos (általában nagyon különböző) követelményeken nehézségben túlmutató mozgásanyag tanulása, gyakorlása egységesen és differenciáltan. <i>Akrobatikus gyakorlatok – talajtorna</i> <i>Tartásos gyakorlatelemek végzése:</i> tarkóállás, fejállás, kézállás, mérlegek kéztámasszal, mérlegállások, spárgák, hidak. <i>Mozgásos gyakorlatelemek végzése:</i> gurulóátfordulások különböző irányokba, tarkóbillenés, fejenátfordulás, kézenátfordulás oldalt, vetődések, átguggolások, átterpesztések, lábkörzések, dölések, felállások, egységesen az alapformában és differenciáltan a variációkban. Az esztétikus és harmonikus előadásmód rávezető eljárásai (feszítések, fejtartás, válltartás, spicc kidolgozása). Az elemek mennyiségének és nehézségi fokának továbbfejlesztése–differenciáltan. Az egyéni optimum differenciált megjelenítése az elemkapcsolatokban, gyakorlatokban. <i>Szertorna</i> A helyi tanterv által meghatározott szeren vagy szereken történik: egységesen az alapformában, differenciáltan a variációkban és az elemek mennyiségében és nehézségi fokában, egyénre szabott segítségadással társak és/vagy tanár közreműködésével, önálló tervezéssel és gyakorlással.	
<i>Szertorna fiúk számára</i> <i>Korláton gyakorlás</i> – terpeszülés, harántülés, nyújtott támasz, hajlított támasz, oldaltámaszok, felkarfüggés, alaplendületek támaszban és felkarfüggésben, beterpesztések, terpeszpedzés, támlázás, felugrás beterpesztéssel támasz ültartásba, vetődési leugrás. <i>Nyújtón gyakorlás</i> – kelepfelhúzóadás támaszba, alaplendület, lendület előre 180 fokos fordulattal, ellendülés, alálendülés, kelepforgások, térdfellendülés, támaszból homorított leugrás hátra, alugrás. <i>Gyűrűn gyakorlás</i> – kéz- és lábfüggések, függések, lefüggések, mellső függőmérleg, hajlított támasz, nyújtott támasz, alaplendület, lendületvétel, homorított leugrás.	<i>Fizika:</i> az egyszerű gépek működési törvényszerűségei, forgatónyomaték, reakcióerő, egyensúly, tömegközéppont. <i>Biológia-egészségtan:</i> egyensúlyérzékelés, izomérzékelés, elsősegély.

<i>Szertorna lányok számára</i> <i>Gerendán gyakorlás</i> – állások, térdelések, ülések, fekvések, térdelőtámaszok, mérlegek, guggolótámaszok, fekvőtámaszok, támaszban átlendítés, hason fekvésből emelés fekvőtámaszba, térdelőtámaszba, fordulatok állásban, guggolásban. Szökdelések, lábtartáscserék, felugrás egy láb át- és belendítéssel, homorított leugrás. <i>Felemáskorláton gyakorlás</i> – támaszok, harántülés, térdfüggés, fekvőfüggés, függőtámasz, függésből lendítés, átguggolás, átterpesztés fekvőfüggésbe, lendület előre-hátra függésben, fordulat fekvőfüggésben, térdfellendülés, guggoló függőállásból fellendülés támaszba, támaszból átfordulás előre fekvőfüggésbe, felugrás támaszba, felugrás függésbe, leugrás támaszból, alugrás. <i>Szertorna – szerugrás, ugrószekrényen gyakorlás</i> Gyakorlás és kontroll a tanuló előzetes tudása és testalkata figyelembevételével. Az 5–8. osztályban tanultak továbbfejlesztése, az első és második ív növelése. Felguggolások – homorított ugrások, vetődések, kanyarlatok, bukfencek, guggoló átugrások, terpeszátugrások, lebegőtámasz. Bemelegítés a torna gyakorlásához, egy specifikus jellegű mozgássor megtanulása. Célszerű gyakorlási és gyakorlásszervezési formációk működtetése növekvő tanulói önállósággal. A segítségadás technikái, felelős külső kontrollal – a hibajavítás beépítése a mindennapi gyakorlási szokásokba. <i>Versenyszituációkon keresztül a szabályok gyakorlása, az 5–8. osztályban tanultak továbbfejlesztése.</i>	
<i>Ritmikus gimnasztika lányok számára</i> Az 5–6. osztályokban megfogalmazott követelményeken nehézségben túlmutató követelmény mozgásanyagának tanulása, gyakorlása. Az esztétikus, szép és nőies mozgások előadásmódját segítő kondicionális és koordinációs képességfejlesztő eljárások. Célirányos előkészítő és rávezető gyakorlatok, mozgásszabályozó, mozgásalkalmazó, átállító és mozgástanuló jelleggel (testtartás, tágasság, forgásbiztonság stb.). A ritmusérzék fejlesztése. <i>Szabadgyakorlatok</i> <i>Előkészítő tartásos és mozgásos elemek alapformái ismétlése, és új, összetett formák gyakorlása:</i> lábujjállások, terpeszállások, hajlított és guggoló állások, lépő és kilépő állások, támadó- és védőállások, lebegő- és mérlegállások, nyújtott és hajlított ülések, lebegő ülések, térdelések, térdelőmérlegek, fekvések, kéz és lábtámaszok, ujj- és kartartások és mozgások (lebegtetések, ejtések, fordítások, hullámok), statikus és dinamikus törzsmozgások és lábmozgások. <i>Fő mozgások alapformái ismétlése, és új, összetett formák gyakorlása:</i> testsúlyáthelyezések, járások, futások, szökdelések, ugrások (öt alapforma megkülönböztetése), egyensúlyhelyzetek, forgások, hullámok. <i>Legalább egy kéziszer tanulása-tanítása, helyi tantervben felcserélhető sorrendben (kötélgyakorlatok lásd 11–12. osztály.)</i>	<i>Ének-zene:</i> ritmus és tempó.

<i>Labdagyakorlatok gyakorlása</i> Fogások végzése, gurítások talajon és testen, labdavezetések változatos vonalon a levegőben, átadások, leütések, dobások, elkapások, labdatartások (kézzel, lábbal, térdel, nyakkal stb.) változatos szabadgyakorlati formák felhasználásával. <i>Karikagyakorlatok gyakorlása</i> Ugrások és fordulatok karikamozgatás közben, karikaforgatások és -átadások egyik kézből a másikba test körül és köré, karikadobások és -elkapások, karikaáthajtások, karikapörgetések talajon és levegőben, karikakörzések függőleges és vízszintes síkban. Mindkét szerrel önálló bővítési lehetőség, önálló gyakorlatrészek hozzáadása a minimumhoz tanári irányítással. Összefüggő elemkapcsolatok zenére. <i>Aerobik</i> (Mindkét nem számára, a helyi tantervben szabályozottan és differenciált nehézséggel.) A sportági jelleg – dinamikus, statikus erő, egyensúlyozás, lazaság, ruganyosság és ritmusérzék – megvalósításához szükséges előkészítő és rávezető gyakorlatok. Az aerobik kritériumainak való megfelelés fejlesztése a gyakorlás által: testtartás, mozdulatok precíz végrehajtása, szinkronra törekvés a zenével és egymással. Az 5–8. osztályban tanult alaplépések karmozgásokkal. Összetett kombinációik 4–8 ütemben, aszimmetrikus elemkapcsolatok. Rövid elemkapcsolatok ismétlése magas cselekvésbiztonsággal (20–30 s folyamatosan). Egyéni és páros koreográfiák gyakorlása, differenciált bővítése önállóságra törekedve, a szükséges minimálisan követelt elemek felhasználásával, bővítésével. Aerobik bemutatók az osztályon belül.	
<i>Egyéb torna jellegű mozgásformák (választható)</i> A torna jellegű kondicionális és koordinációs képességek és készségek alkalmazása más – a helyi lehetőségek szerint a helyi tantervben rögzítetten – szereken, mozgásrendszerekben. Gúlatorna, falmászás, gumiasztal, sporttáncok, eszközös táncok stb. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS A szakkifejezések és vezényszavak ismerete, a legismertebbek önálló használata a tervezésben, segítségadásban és a hibajavítás értelmezésében. A saját test szemlélése, elfogadása, változásainak követése, és az ezzel kapcsolatos félelmek, szorongások, frusztrációk megfogalmazásának képessége (önreflexió), átélése és tudatos vállalása. A nemnek megfelelő mozgás dinamikájának és/vagy esztétikájának ismerete. A saját és társ testi épsége iránti felelősségvállalás. A társak gyenge, esetleg sérült oldalának segítése, az erősségek elismerése, támogatása.	<i>Etika:</i> társas viselkedés, önismeret, énkép, jellem, önreflexió, kooperatív munka.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Szaknyelvi kifejezés, tornaelem, vezényszó, RG-motívum, aszimmetrikus elemkapcsolat, szinkron, precizitás, elemkombináció.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Atlétika jellegű feladatok	Órakeret 35 óra
Előzetes tudás	A térdelő- és állórajt technikája, a fokozó- és repülőfutás összehangolt kar- és lábmunkája. A rövid- és hosszú távú futásnál irambeosztási tapasztalat. Váltás alsó botátadással. Távolugrás guggoló és magasugrás átlépő technikája. Kislabdahajtás nekifutással, 3 lépéses technikával. Lökőmozdulat oldalfelállásból.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az ugrásoknál és a dobásoknál érvényesülő alapvető fizikai törvényszerűségek ismerete. Jártasság kialakítása a továbbfejlesztett szakági technikákban. Az emberi teljesítőképesség jelenlegi határainak viszonyítása a saját teljesítményhez, ennek révén az önismeret fejlesztése. Az egyéni jellegű technikával az egyéni teljesítmény túlszárnyalására ösztönzés. Az általános atlétikus képességek továbbfejlesztése, a más sportágakban történő alkalmazhatóság érdekében is.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG Futások, rajtok <i>A képességfejlesztés gyakorlatai</i> Az 5–8. osztályban végzett futóiskolai feladatok, gyorsabban, erősebben és tudatosabban. Tartós és résztávós állóképesség-fejlesztő módszerek gyakorlása. <i>A sportági technika gyakorlása</i> A rövid, közép- és hosszú távok közötti futótechnika megkülönböztetése. Futások 30–60 méteren. A térdelőrajt szabályos végrehajtása a rövid és hosszú sprintszámokban. A váltófutás botátadási technikáinak, a váltótávolság kialakításának (segédjelek alkalmazásával), és a váltás szabályainak gyakorlása. A tartós futás technikájának kontrollja, a tartós futás egyéni sebességének kialakítása az önálló gyakorlás elősegítése érdekében, a távnak megfelelő egyéni iram kialakításával. Ugrások, szökdelések <i>A képességfejlesztés gyakorlatai</i> Az 5–8. osztályban végzett ugróiskolai feladatok továbbfejlesztése, koordináltabban, nagyobb kiterjedéssel, erővel és tudatosabban, egy lépéses sorozat elugrás, illetve kétlépéses sorozat felugrás. <i>A sportági technika gyakorlása</i> Az ugrás előtti utolsó három lépés ritmusának kialakítása. Az „aktív elugrás” értelmezése. Az elrugaszkodó láb és a lendítő láb, kar megfelelő mozgásának összehangolása. A lépő távolugró technika végrehajtása, aktív leérkezéssel. Az egyéni nekifutás próbái nagyobb elugró terület kijelölése mellett. Magasugrás guruló és átlépő technikával, ugrások magasságra törekvés nélkül. Az átlépő technika végrehajtása 5-7 lépéses köríven történő nekifutással.		<i>Ének-zene:</i> ritmusgyakorlatok. <i>Biológia-egészségtan:</i> aerob, anaerob energianyerés, szénhidrátok, zsírok bontása, hipoxia, VO ₂ max., állóképesség, erő, gyorsaság. <i>Informatika:</i> táblázatok, grafikonok. <i>Fizika:</i> gyorsulás, hajítások.

A floptechnika gyakorlása rávezető gyakorlatokkal és csökkentett lépésszámmal. Az egyéni technika választásának és nekifutó távolság kialakításának próbái kötelezően előírt növekvő teljesítményre törekvés nélkül. Dobások <i>A képességfejlesztés gyakorlatai</i> Különböző szerekekkel, változatos dobásformák végrehajtása egy és két kézzel, különböző kiinduló helyzetekből. Speciális erősítés kéziszúzókkal, súlyzókkal (erőgépekkel). <i>A sportági technika gyakorlása</i> Célba és távolságra dobások hajító-, lökömozdulattal. Hajítás nekifutással, öt lépéses dobóritmusban. A lekészítés technikájának és a beszőkkenés szerepének ismerete. A háttal felállásból történő lökés technikájának ismerete. Szabályos lökés végrehajtása oldal vagy háttal felállásból súlygolyóval vagy medicinlabdával. Az ideális kirepülési szög elérése a különböző dobásoknál. <i>Játékok és versenyek</i> Rajtversenyek, sprintversenyek. Egyéni, sor- és váltóversenyek gyors-, akadály- és váltófutással. Egyéb testnevelési játékok futófeladatokkal. Távoulgróversenyek helyből és egyéni nekifutással. Magasugróversenyek egyéni nekifutással (érintő ugrások). Egyéni, sor- és váltóversenyek ugró és szökdelő feladatokkal. Egyéb testnevelési játékok ugrásokkal és szökdelésekkel. Kislabdahajító versenyek helyből és lendületszerzéssel. Súlylökő versenyek. Célbadobó versenyek. Dobóiskolai versengések. <i>Atlétikai bemelegítési modellek</i> gyakorlása, a futások, ugrások, dobások végzése és a versenyek előtt. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS A futóversenyek, a váltás szabályainak ismerete. Az állóképesség-fejlesztő módszerek ismerete. A nekifutás és elugrás jellemzőinek ismerete távol- és magasugrásnál. Az ugrószámok főbb szabályainak és a sérülések megelőzésének ismerete. Az ideális kirepülési szög szerepe a jobb eredmény elérésében. A dobások főbb versenyszabályainak és balesetvédelmi, biztonsági rendjének ismerete.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Reakcióidő, mozdulat- és mozgásgyorsaság; lépéshossz, lépésfrekvencia; irambeosztás, pihenőidő; ugróláb, lendítőláb, felugrás, elugrás; optimális sebesség, maximális sebesség; súlypont, szögsebesség, hatás-ellenhatás, belső ritmus, dinamizmus.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Alternatív és szabadidős mozgásrendszerek	Órakeret 30 óra
Előzetes tudás	Motorikus képességek, mozgástapasztalatok. Balesetmentesen végzett, kevésbé ismert, szokatlan sportmozgások. A természetben üzhető sportok alapszabályai. A legfőbb balesetvédelmi és biztonsági szabályok alkalmazás szintű ismerete.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A helyi tárgyi feltételek függvényében legalább két választott sportági mozgással a kívánt edzéshatás és élményszerzés elérése. Felkészítés az önálló vagy önszerveződő sporttevékenységek üzésére. A szervezet edzettségének, fittségének növelése a szabadterén, különböző évszakokban és időjárási viszonyok közötti gyakorlással, mérkőzések játszásával. A testneveléssel és a sporttal kapcsolatos pozitív beállítódás, elköteleződés kialakítása az élményszerű, változatos és kötetlen foglalkozások által. Az élményszerű játékkal és a sokoldalú játéktudással a fizikai rekreációra alkalmas sportok repertoárjának bővítése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG <i>A helyi tárgyi feltételek függvényében legalább kettő az 5–8. osztályban felsorolt lehetséges sportok, vagy/és a helyi lehetőségek adta egyéb alternatív, szabadidős sportok, táncos mozgásformák közül. Az egyén által előnyben részesített, élethossziglan üzhető sportok ismereteinek, alternatíváinak bővítése.</i> <i>Előkészítés, felkészítés, képességfejlesztés</i> Az élményszerű, természetben végzett előkészítő és rávezető gyakorlatokkal, a természeti erők felhasználásával a szervezet alkalmazkodóképességének, az edzettségnek, fittségnek a fejlesztése. A természetben végzett önálló bemelegítés, gyakorlás–laza tanári kontrollal. A környezettudatos viselkedés alapelveinek megismerése. Közlekedésbiztonsági szabályok elsajátítása és betartása. Felkészülés és együttműködés a különböző tábori lehetőségek, speciális, túra jellegű terhelések előtt és alatt. <i>Technika és taktika gyakorlása</i> Minimális helyigényű vagy kis eszközigényű sportmozgások megismerése. Az adott sportmozgás lehetőségeihez képest minél sokoldalúbb, balesetmentes elsajátítása, élményszerű gyakorlása. Lehetséges példák a helyi tantervhez: <i>Nordic-walking (NW):</i> Sokoldalú motoros képességfejlesztés (állóképesség, erő, koordináció, mozgékonyág, gyorsaság) az NW-alaptechnika gyakorlásával. A NW időjáráshoz és környezeti feltételekhez igazodó bemelegítő és nyújtó gyakorlatai. <i>Turul: Technikai elemek:</i> adogatás, adogatás átlósan és egyenesen; a labda megütése alulról és felülről, falra, háló felett. Ütögetések és nyítások különböző méretű és felületű célba. Egyéni, páros és vegyes páros játézmák mérkőzésszerűen.		<i>Földrajz:</i> időjárási ismeretek, tájékozódás, térképhasználat.

Játékok, versengések, akadályok legyőzése a választott sportban, fizikai aktivitásban. A fair play szellemének és a személyes biztonságának a szem előtt tartása minden mozgásos tevékenységben. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Az élethosszig tartó mozgásos tevékenységekhez elengedhetetlen felelős döntésekhez szükséges képességek fejlesztése. Az egyéni képességek kibontakoztatása közösségi tevékenységek során. A transzferáló képesség fejlesztése, a sportban átélt élményeknek az élet más területén, a saját és a környezet javára történő fordítására. Információk átadása, mások tanítása a megélt élmények, tábori tapasztalatok átadása. Rekreációs tevékenységformák elsajátítása, kreatív alkalmazása.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Kooperáció, önkéntesség, szabálykövető magatartás, segítségadás, környezettudatosság, edzettség, fittség, bátorság–vakmerőség, közlekedési szabály.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Önvédelem és küzdősportok	Órakeret 20 óra
Előzetes tudás	A páros és küzdőjátékok, test-test elleni küzdelmek fajtái. A grundbirkózás mozgástechnikái, alapvető szabályai. A dzsúdóval kapcsolatos technikák fajtái és alkalmazhatóságuk a küzdelmekben.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az egyén (ön)védelmét szolgáló egyszerűbb technikákban, küzdelmekben magas fokú jártasság elérése. A grundbirkózás, dzsúdó küzdelmekben aktív részvétel. A küzdő típusú sportágak, játékok tudatos alkalmazása során az önuralom erősítésére, a társak tiszteletére és a szabályok elfogadására szoktatás.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG A test-test elleni feladatokat csak és kizárólag azonos nemű és közel azonos testalkatú tanulókkal végeztetjük. Lányok esetében a tematikai egység várt eredményeit szem előtt tartva, a grundbirkózás- és a dzsúdótartalom 9–12. osztályokban csökkenthető. Az óraszám 40%-a átcsoportosítható torna jellegű, ritmusos és zenés mozgásokra. Előkészítő és rávezető gyakorlatok, játékok a küzdelmekhez Az 5–8. osztályos mozgásfeladatok variációinak ismételése, gyakorlása, továbbfejlesztésük. Azon testi és pszichés képességek megerősítése, amelyek alkalmassá teszik a tanulót a bonyolultabb gyakorlatok végrehajtására. Alap kézgyakorlatok, húzó-taszító gyakorlatok, lenyomó-emelő gyakorlatok, esések-zuhanások sérülésmentes elsajátítása, egészségi és élettani szabályok betartása. Küzdőgyakorlatok szerrel, szer nélkül társakkal vagy önállóan. Alapvető önvédelmi technikákat elsajátító gyakorlatok játékos és változó körülmények között. A gyakorlatok tanulása saját képességek figyelembevétele mellett történik.		<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> keleti kultúrák. <i>Biológia-egészségtan:</i> izmok, ízületek mozgékonyága, anatómiai ismeretek, testi és lelki harmónia. <i>Etika:</i> a másik ember tiszteletben tartása.

Grundbirkózás A 7–8. osztályos kerettantervben felsorolt fogások, kitolások, kihúzások, emelések, szabadulások gyakorlása, cselekvésbiztos végrehajtása. Újabb elemkapcsolatok megismerése, megoldása. Az egyensúlyhelyzetek tudatos kihasználása, mögékerülések, kiemelések állásból, térdelésből, földharcban. Dzsúdó Ismétlés a 7–8. osztályban felsoroltak szerint. A technikák differenciált alkalmazása új variációkban, fokozódó erő kifejtéssel és bővülő szabályismerettel, önfegyellemmel. <i>Technikák:</i> Alapfogás. Egyensúlyvesztés irányai, a dobás részei. Nagy külső horogdobás (osoto gari), nagy csípődobás (ogoshi). Félvállas gurulás előre és hátra technikájának elsajátítása talaj közeli helyzetből indulva állásból történő végrehajtásig. futásból történő végrehajtás (akadályok felett, zsámoly felett, kifeszített kötél felett, karikán át). <i>Átmenet dobástechnikából leszorítás technikába:</i> nagy külső horogdobást követően rézsútos leszorítás, nagy csípődobást követően rézsútos leszorítás. <i>Állasküzdelem:</i> Fogáskeresés és fogásbontás gyakorlása. Küzdőmozgás elsajátítása és kialakítása. Az önvédelmi és küzdő jellegű feladatok eredményes végrehajtását befolyásoló alapvető motoros képességek életkorhoz igazított fejlesztési eljárásai–természetes mozgásokkal küzdőfeladatok, küzdőjátékok. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Az általános és küzdő jellegű sportágak gyakorlását megelőző specifikus bemelegítő mozgások ismerete. Az eszközökkel végrehajtható küzdőfeladatok ismerete (tornabot, súlyzó, gumikötél, medicinlabda). A balesetveszélyes helyzetek felismerése, megelőzése. A küzdőfeladatok közben felmerülő saját és társas problémák konstruktív megoldása, és az ellentmondásos helyzetek szabálytudatos kezelése. A felmerülő vitákban érvelés a sportszerű magatartás mellett. Néhány elv és bölcsélet ismerete a keleti mesterek tanításaiból. A sportszerűség, sikerorientáltság, kudarcűrész megfogalmazásának képessége.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Páros és csapat-küzdőjáték, tiszta győzelem, pontozásos győzelem, önismeret, tisztelet, tus, ippon, állasküzdelem.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Egészségkultúra – prevenció	Órakeret 29 óra
Előzetes tudás	Légző, steressz- és feszültségoldó, valamint testtartásjavító gyakorlatok, alapvető gerinctorna-gyakorlatok, törzsizom-erősítő gyakorlatok és ellenjavallt gyakorlatok.	

	A prevenció tágabb értelmezése. A bemelegítés, a levezetés, a szervezet lecsillapítása jelentősége, szerepe. Tudatos baleset-megelőzés, a veszélyes helyzetek és a fenyegetettség elkerülése. A téli időjárás jótékony hatása az egészségvédelemre. A fájdalmak tűrése (oxigénadósság, savasodás).	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A testkultúrához tartozó, az általános műveltséget fejlesztő élettani, anatómiai – elméleti és gyakorlati – tudás megalapozottá tétele. Az egészséges életvitel szükségleteivel kapcsolatos értékek és az egészségmegőrző szokásrendszer megerősítése. Az élethosszig tartó sportoláshoz szükséges felelős döntések rugalmasan bővíthető információs készletének rendszerezése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG Bemelegítés Általános bemelegítő mozgássor (modell) gyakorlása (futás, hajlítások, nyújtások, lendítések stb.). Fizikai felkészülés a sérülésmentes sporttevékenységre. A sportági területeken tanult speciális bemelegítések ismétlése. A testtudatot alakító, koordináció- és fittségfejlesztő szabályjátékok és feladatjátékok kreatív, kooperatív, valamint versenyjelleggel. Játékok testtartásjavító feladatokkal. Edzés, terhelés A labdajátékokban különösen igénybe vett izmok prevenciója néhány gyakorlata. A keringési rendszer terhelése megfelelő munkapulzus-érték mellett, és a pulzus idősoros mérése (nyugalmi pulzus, munkapulzus, felső érték stb.). Az intenzitás, ismétlésszám és a pihenőidő változtatása, hatása a terhelésre. Részben önálló mozgásprogram-tervezés. Gyakorlás az állapotfelmérés adataira épített célokért az edzettség fejlesztése, megőrzése érdekében – egyszerű edzéstervek a gyengeségek felszámolására. Nemek közötti eltérések megjelenítése az edzésaktivásban. Gyakorlás az állapotfelmérés adataira épített célokért az edzettség fejlesztése, megőrzése érdekében. Köredzés változatos mintákkal, négy-hat feladattal.		<i>Biológia-egészségtan:</i> ismeretek az emberi test működéséről, aerobterhelés, gerincferdülés.
Motoros tesztek központi előírás szerint. Az egészséges test és lélek megóvása. A testsúly, testtömeg, illetve lehetőség szerint a testösszetétel mérése – összehasonlító idősoros adatrögzítés. Stressz- és feszültségoldó gyakorlatok. A technikák használata az egyén tanulási technikáinak tökéletesítésében. A komputerhasználat ellensúlyozására mozgásminták gyakorlása. A biomechanikailag helyes testtartás kialakítását és fenntartását szolgáló gyakorlatanyag: a biomechanikailag helyes testtartás megőrzésének gyakorlatai – állandó gyakorlás a tanár és a társak kontrollja, hibajavítása mellett.		

ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Az erősítés és nyújtás ellenjavallt gyakorlatainak ismerete és az okozati összefüggés egyszerű magyarázata. A keringést fokozó természetes és speciális sportági mozgásformák jelentősége a bemelegítés szempontjából. A testtartásért felelős izmok erősítését és nyújtását szolgáló gyakorlatok megfogalmazása, felismerése, helyes kivitelezése, a helytelen kijavítása. A gerinckímélet lényegének ismerete a testnevelési és sportmozgásokban. Törekvés önmagához képest a legjobb teljesítmény elérésére, a siker átélésére, a kudarc elfogadására és az azzal való megküzdés értelmezése a teljesítmény részeként. A házi és kerti munkák gerinckímélő módjainak ismerete. A saját test szemlélése, elfogadása, változásainak követése, kommunikációja mint a műveltségterületi kommunikáció része. A serdülőkor specifikus feszültségei és érzelmi hullámvázai felismerése, és a sport általi oldás elfogadása. Felelősségvállalás kimutatása a saját és a társak egészséges életmódja iránt.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Nyugalmi pulzus, munkapulzus, köredzés, intenzitás, ismétlésszám, testtömegindex, biomechanikailag helyes testtartás, megküzdési stratégia, gerincvédelem.

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	<i>Sportjátékok</i> Az adott iskolában a helyi tanterv szerinti technikai, taktikai és egyéb játékfeladatok ismerete és aktív, kooperatív gyakorlása. Komplex szabályismeret, sportszerű alkalmazás és a játékok önálló továbbfejlesztése. Játék egyre bővülő versenyszabály-készlettel. A technikák és taktikai megoldások többnyire tudatos, a játékszerepek megfelelő megválasztása. A játékfolyamat, a taktikai megoldások szóbeli elemzése, a fair és a csapatelkötelezett játék melletti állásfoglalás. Játéktapasztalat a társas kapcsolatok ápolásában, a bármilyen képességű társakat elfogadó, bevonó játékok játszásában, megválasztásában. <i>Torna jellegű feladatok</i> A mozgáselemek mozgásbiztonságának és a gyakorlás mennyisége, minősége oksági viszonyainak megértése és érvényesítése a gyakorlatban. A javító kritika elfogadása és a mozdulatok kivitelezésének javítása. Esztétikus és harmonikus előadásmód. Önálló talaj- és/vagy szergyakorlat, RG-gyakorlat, egyszerű aerobik elemkapcsolatok összeállítása. Célszerű gyakorlási és gyakorlásszervezési formációk, versenyszituációk, versenyszabályok ismerete. A tanult mozgások versenysportja területén, a magyar sportolók sikereiről elemi tájékozottság. <i>Atlétika jellegű feladatok</i> Egy kijelölt táv megtételéhez szükséges idő és sebesség helyes becslése,

	illetve a becsült értékek alapján a feladat pontos végrehajtása. Évfolyamonként önmagához mérten javuló futó-, ugró-, dobóteljesítmény. A tempóérzék és odafigyelési képesség fejlődése a váltófutás gyakorlásában. A transzferhatás érvényesülése, más mozgásformák teljesítményének javulása az atlétikai képességek fejlődésének hatására. <i>Alternatív és szabadidős mozgásrendszerek</i> Az adott sportmozgás technikájának elfogadható cselekvésbiztonságú végrehajtása. A sebesség, gyorsulás és a tempóváltások uralása guruláskor, csúszáskor, gördüléskor. Tapasztalat a sportolás során használt különféle anyagok, felületek tulajdonságairól és a baleseti kockázatokról. Feladatok tervezése és megoldása alternatív sporteszközökkel. Az adott alternatív sportmozgáshoz szükséges edzés és balesetvédelmi alapfogalmak ismerete és azok alkalmazása a gyakorlatban. <i>Önvédelem és küzdősportok</i> Az önvédelmi és küzdőgyakorlatokban, harcokban a közös szabályok, biztonsági követelmények és a küzdelekkel kapcsolatos rituálé betartása. A veszélyhelyzetek kerülése, az indulatok, agresszív magatartásformák feletti uralom. Néhány támadási és védekezési megoldás, kombináció ismerete, eredményes önvédelem és szabadulás a fogásból. <i>Egészségkultúra és prevenció</i> Bemelegítés, fizikai felkészülés a sérülésmentes sporttevékenységre. A biomechanikailag helyes testtartás jellemzőinek és néhány jellemző deformitás kockázatának értelmezése, a megőrzés néhány gyakorlatának ismerete és felelős alkalmazása. A gerinc sérüléseinek leggyakoribb fajtái, valamint a gerinc és az ízületek védelme legfontosabb szempontjainak ismerete. A preventív stressz- és feszültségoldó gyakorlatok tudatos alkalmazása. A fittségi paraméterek ismerete, mérésük tesztek segítségével, ezzel kapcsolatosan önfejlesztő célok megfogalmazása az egészség-edzettség érdekében. A szükséges táplálkozási ismeretek alkalmazása a testsúly, testtömeg ismeretében. A rendszeres testmozgás pozitív hatásainak ismerete a káros szenvedélyek leküzdésében, az érzelem- és a feszültségszabályozásban.

11–12. évfolyam

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Sportjátékok	Órakeret 40 óra
Előzetes tudás	A helyi tanterv szerint választott labdajátékokban technikai, taktikai és egyéb játékfeladatok, lényeges versenyszabályok ismerete és alkalmazásuk. Megfelelés a játékszerepnek, sportszerű és	

	csapatelkötelezett viselkedés. Ismeretek a játékvezetői gyakorlatról. Empátia és tolerancia a társak elfogadásában. Önfejlesztő és társas kapcsolatépítő játékok ismerete.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	<i>A választott legalább két labdajátékra vonatkozóan:</i> A megoldások sokféleségének, sikerességének bővítése. Az önálló játékhoz szükséges technikai és taktikai tudás mennyiségi és minőségi növelése. Az egyéni fizikai adottságok és jellemvonások fejlesztése, a csapatok eredményességéhez szükséges képességek, attitűdök erősítése. A többféle labdajáték során a mozgástanulás folyamatában működő transzferhatás kihasználása. Megküzdés a feszültségekkel.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG Általános feladatok <i>Az önszervezés gyakorlása</i> Önálló csapatalakítás, bemelegítés, gyakorlás és játékszervezés. A támadás és védekezés megszervezésére, a csapatösszeállításra és az értékelésre vonatkozó megbeszélések a gyakorlásokba építve. Szituációk, feladatok megoldása egyéni és/vagy társas döntéshozatallal, a sportszerűség, tolerancia és empátia szem előtt tartásával. A tevékenységekhez tartozó felszerelések, berendezések önálló használata, rendben tartása, megóvása. <i>Lényeges játékszabályok készségszintű alkalmazása – játékvezetési gyakorlat</i> A labdával vagy labda nélküli mozgások közben elkövethető, direkt vagy indirekt személyre irányuló szabálytalanságok elkerülését elősegítő gyakorlatok, megerősítések, megbeszélések. Az elkövetett vétség önálló jelzése, annak elvárása. A labdajáték-specifikus időhatárok betartásának gyakorlatai. Játékfolyamatok „belső” játékvezetéssel, megegyezéssel. A játékvezetés gyakorlása laza tanári kontrollal, önállóan, a lényeges játékszabályok alkalmazásával, néhány játékvezetői nonverbális jel használatával is. <i>Versenyhelyzetek</i> A labdajátékok alap- és játéktudásának alkalmazása, megmértetése osztályszintű mérkőzéseken, házibajnokságokon, a tehetségesebb tanulók számára a korosztályos diákolimpiai és egyéb versenyeken. <i>Kosárlabdázás</i> <i>Technikai elemek tökéletesítése, alkalmazása</i> Új variációk a már megtanult technikákkal kisebb taktikai egységekbe ágyazottan – többféle cselezés, ritmusváltás, biztonságos labdabirtoklás, kidobott labda elfogása, labdavezetés különböző testhelyzetekben, támadó, védő láb- és karmozgások, összetettebb átadások, kötetlen átadási formák, küzdések váll-váll érintéssel a labda megszerzéséhez, lepattanó labda megszerzése, ebből indulás,		<i>Fizika:</i> mozgások, ütközések, gravitáció, forgatónyomaték, pályavonal, hatás-ellenhatás.

átadás vagy kosárra dobás. Hármás-nyolcas mögéfutással. A technikákat alkalmazó játékok párban, csoportban a variációk önálló és kreatív felhasználásával. <i>Taktikai továbbfejlesztés</i> Az emberfogásos védekezés gyakorlása és önálló alkalmazása. Formációk begyakorlása két vagy több ember kapcsolatára támadásban és védekezésben. A speciális feladatok megoldása, büntetődobás utáni támadás és védekezés. Játék minden összetételű, emberhátrányos, emberelőnyös és azonos létszámú taktikai szituációban. Önálló ötletjáték (streetball, illetve egészpályás 5:5 elleni játék).	
<i>Kézilabdázás</i> <i>Technikai elemek tökéletesítése, alkalmazása</i> Változatos variációk megoldása már megtanult technikákkal kisebb taktikai egységekbe ágyazottan. Taktika előkészítő futó- és fogójátékok, test-test elleni küzdelmek. Labdatechnikák összetett és bonyolultabb alapformái cselekvésbiztosan végrehajtva. Indulócsel, átadócsel, lövőcsel, cselkapcsolatok alkalmazása mindkét oldalra. Sáncolás, zárás. Szélsők, átlövők, beállók kapura lövéseinek gyakorlása, alkalmazása rövidebb akciók befejezéseként, kapusmozgások átismétlése. <i>Taktikai továbbfejlesztés</i> Gyors indítások gyakorlása, létszámbeli előnyből, illetve hátrányból való támadások. Játékszituációk ismétlése beállóval, lerohanás rendezetlen védelem ellen, szélsőbefutások. Védekezés irányítása gyorsindítás esetén. Védekezési taktika végrehajtása 6:0, 5:1, védekezési rendszerek esetén.	<i>Matematika:</i> térgéometria, valószínűségszámítás.
<i>Labdarúgás</i> <i>Technikai elemek tökéletesítése, alkalmazása</i> A tanult elemek összetett variációkban alkalmazott megoldásai csökkenő hibaszázalékkal, labdakezelési cselekvés biztonsággal, eredményes befejezésekkel. Pozícióváltások szélességben és mélységben zavaró ellenféllel szemben is, felívelés, beadások, letámadás, visszatámadás. Pontos cselezések, szerelések alkalmazása a játékban. Változatos kapura lövések, ívelések, rúgásfajták alkalmazása, a labda céltudatos irányításával. Fejelések különböző fajtái dobott vagy rúgott labdából. Szögletűrúgás, bedobás eredményes technikája, büntetőrúgások különböző távolságból. <i>Taktikai továbbfejlesztés</i> A szoros és követő emberfogás gyakorlása kisebb és nagyobb egységekben. Védelmi rendszerek ismerete és gyakorlása. Támadás felépítése az emberfogás és területvédelem ellen. Csapatrészekben belüli koordinált együttműködés, és csapatrészek összjátékának megvalósítása a kötött játékfolyamatok és ötletjáték során. Kézilabdában és labdarúgásban a mezőnyjátékosra és a kapusra vonatkozó szabályok ismerete, betartása.	<i>Biológia-egészségtan:</i> érzékszervek külön-külön és együttes működése.
<i>Röplabdázás</i>	

<i>Technikai elemek tökéletesítése, alkalmazása</i> A labdaérintés biztonságának, a labda tudatos és pontos helyezésének gyakorlása, a hibaszázalék csökkentése, az élvezhető, folyamatos játék elérése érdekében. Gurulások, vetődések. Célba ütések és érintő labdatovábbítások mozdulatlan céltárgyra vagy társhoz. A sáncolás technikája egyénileg és párban. Az ütés és a sáncolás fedezése. Tanult támadási technikák gyakorlása, a felső egyenes nyitás differenciált továbbfejlesztése növekvő távolságról, ügyesebbek felugrásból. A feladás technikájának biztonságos alkalmazása alkar- és kosárérintéssel egyaránt. „Röptenisz”, szabadon választott vagy megkötött érintésfajttával. Rövid és hosszú labdaátadások talajon vagy levegőben. <i>Taktikai továbbfejlesztés</i> Átadások, átvételek mélységi, szélességi játékhelyzetek kialakításával. Védekezések különböző állásrendek szerint, a csillagalakzat, alapvédekezési forma megtanítása. 4:2-es és az 5:1-es védekezési és támadási játékelemek elsajátítása. Ütő és sáncoló játékosok melletti védekezés, sánc mögötti ütött vagy ejtett labdához való elhelyezkedés. Röplabdában a forgásszabály, az első és második sorra vonatkozó főbb megkötéseknek való megfelelés, a háló és a labda hibás érintése szabályai és a labdára, emberre vonatkozó területelhagyás értelmezése. Bonyolultabb – kooperatív, kreatív – testnevelési és sportjátékok. A sportjátékokra való előkészítésen túlmutató, stratégiai jellegű, az életszerepekre felkészítő és inklúzióra érzékenyítő játékok.	
ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Az animáció alkalmazása a játékok továbbfejlesztésében. A testnevelési és sportjátékok mozgásai, szabályrendszere egymásra épülésének megértése. A legfontosabb játékvezetői jelzések ismerete. A sportjátékok transzferhatásának felismerése és az egyén fejlődése szempontjából lehetséges összefüggések értelmezése. A páros és társas kapcsolatokban konstruktív konfliktusmegoldás. Sportjáték-történeti ismeretek, érdekességek iránti érdeklődés, tájékozottság a témában. A sportjátékok kiemelkedő magyar bázisai, nemzetközi sikerei. A személyes biztonság és társak biztonságának védelme a játékszituációkban, a döntésekben pedig a baleset-megelőzés fontosságának tudatos képviselése. Az alkotó, kooperatív mozgásos tevékenységek kezdeményezése, az ötletek kulturált megfogalmazása és megvalósítása.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Játékrendszer, taktika, támadási rend, védelmi rend, önszerveződés, problémaorientált taktikai megoldás, támadási stratégia, védekezési stratégia, megegyezésen alapuló játék, ráfordulás, befutás, hármas-nyolcas, ütés-sáncolás fedezése, eséstompítás, bevetődéses-bedőléses lövés, sportágspecifikus bemelegítés.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Torna jellegű feladatok	Órakeret 30 óra
Előzetes tudás	A differenciált gyakorlatok átlagos mozgásbiztonsággal, szükség esetén segítő biztosítással. Esztétikus, fegyelmezett végrehajtás. A differenciált gyakorlási mennyiség és minőség okai, következményei. Gyengeségek ellensúlyozása képességfejlesztéssel, gyakorlással. Részleges önállóság és segítségadás az egyéni, páros és társas feladatokban.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A koordináció, a cselekvésbiztonság, a zenéhez illeszkedés továbbfejlesztése a torna jellegű sorozatok során a már ismert és új elem- és motívumkapcsolatokkal is. Az önállóság és kooperativitás növelése a mozgásrendszer működtetésének minden területén: bemelegítésben, képességfejlesztésben, gyakorlásban, versenyzésben, versenyrendezésben. Az erősségek és gyengeségek figyelembevétele, egyéni célirányos fejlesztések. A közös tervezés, kivitelezés során a kellő határozottságú és öntudatú kommunikáció fejlesztése. A gyakorlatok jó tartással, biztos kiállással történő, esztétikus, gördülékeny végrehajtásának elérése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG Gimnasztika <i>Rendgyakorlatok gyakorlása</i> A korábbi évfolyamokon gyakoroltak alkalmazása az óraszervezés funkcióinak megfelelően. <i>Szabadgyakorlati alapformájú gyakorlatok végzése</i> A gyakorlatok variálása szempontjai szerinti változatok: pl. mozgásütem változtatása, kiinduló helyzet és kartartás változtatása. Változatos eszközök, kéziszeresek – thera band, gyógylabda, homokzsák stb. – alkalmazása a helyi felszereltség függvényében. 8-16 ütemű gimnasztikai gyakorlatok, egyidejű mozgáskapcsolatok, aszimmetrikus sorozatok. <i>Összetett, komplex, fizikai képességeket fejlesztő gyakorlatok végzése</i> Szabadgyakorlati alapformájú és természetes gyakorlatok differenciáltan, egyénre szabottan, az egyéni optimumra törekvéssel. Az ízületi lazaság megtartása, fokozása gimnasztikai és stretching gyakorlatokkal. Az aktív és passzív izomnyújtás hatásának elkülönítése. Erőgyakorlatok az egyén számára optimális ellenállás leküzdésével. Az agonista és antagonisták izmok arányos, harmonikus fejlesztése. Anaerob állóképességet fejlesztő eljárások a gimnasztika eszközeivel. Az egyensúlyozás gyakorlatai: dinamikus gyakorlatok guggolásban, talpon, lábujjon, forgómozgásokkal sorozatban. Mászások, függeszkedések differenciált követelménnyel, az egyéni fejlődést követő rendszeres kontrollal.		<i>Fizika:</i> egyensúly, mozgások, gravitáció, szabadesés, szögelfordulás. <i>Biológia-egészségtan:</i> az izomműködés élettana.

Torna, sporttorna Talajon és <i>a helyi tanterv szerint választott</i> egy szeren a korábbi követelményeken nehézségben túlmutatva, és/vagy <i>egy másik</i> szer mozgásanyagának tanulása, gyakorlása. <i>Akrobatikus gyakorlatok – talajtorna</i> Tartásos gyakorlatelemek, elemkapcsolatok gyakorlása: tarkóállás, fejállás, kézállás, mérlegállások, spárgák, hidak, mozgásos gyakorlatelemek gyakorlása: gurulóátfordulások különböző irányokba, gurulóátfordulás hátra–tolódás kézállásba, tarkóbillenés, fejenátfordulás, kézenátfordulás oldalt, vetődések, átguggolások, átterpesztések, lábkörzések, dölések, felállások egységesen az alapformában és differenciáltan a variációkban, az elemek mennyiségének és nehézségi fokának továbbfejlesztése differenciáltan. <i>Összefüggő gyakorlatsorok – társas talajtorna</i> Gyakorlás során az egyéni optimum, önálló bővítés megjelenítése az elemkapcsolatokban, sorozatokban. Az esztétikus és harmonikus előadásmód igénye (feszítések, fejtartás, válltartás, spicc) mint minőségi elvárás megjelenik a hibajavítás, az ismétlések során. Páros gyakorlatok önálló összeállítása cselekvésbiztos szinten elsajátított talajtorna-elemek kreatív felhasználásával, a szükség szerint beépített segítségadást tartalmazva. <i>Szertorna-gyakorlatok</i> A gyakoroltatás során egységesen az alapformában és differenciáltan a variációkban, az elemek mennyiségének és nehézségi fokának továbbfejlesztése differenciáltan, egyénre szabottan történik.	
<i>Szertorna, gyakorlás tornaszereken fiúk számára</i> Korláton – terpeszülés, harántülés, nyújtott támasz, hajlított támasz, oldaltámaszok, lebegőtámasz, lebegő-felkartámasz, felkarfüggés, alaplendületek támaszban és felkarfüggésben, beterpesztések, terpeszpedzés, támlázás, szökkenés, fellendülés előre terpeszülésbe, felkarállás, felugrás beterpesztéssel támasz ülőtartásba, vetődési leugrás, kanyarlati leugrás. Nyújtón – kelep felhúzóadás támaszba, alaplendület, lendület előre 180 fokos fordulattal, ellendülés, alálendülés, kelep forgások, térd fellendülés, billenés, támaszból homorított leugrás hátra, alugrás, nyílugrás. Gyűrűn – kéz- és láb függések, függések, lefüggések, mellső függőmérleg, hajlított támasz, nyújtott támasz, alaplendület, lendületvétel, húzóadás-tolódás támaszba, vállátfordulás előre, homorított leugrás, leterpesztés hátra.	
<i>Szertorna, gyakorlás tornaszereken lányok számára</i> Gerendán – állások, térdelések, ülések, fekvések, térdelőtámaszok, mérlegek, guggolótámaszok, fekvőtámaszok, támaszban átlendítés, belendítés, hason fekvésből emelés fekvőtámaszba, térdelőtámaszba, fordulatok állásban, guggolásban. Szökdelések, lábtartáscserék, felugrás egy láb át- és belendítéssel, homorított leugrás, terpesz csukaugrás. Felemáskorláton – támaszok, harántülés, térdfüggés, fekvőfüggés,	<i>Művészetek:</i> az esztétika fogalma.

függőtámasz, függésből lendítés, átguggolás, átterpesztés fekvőfüggésbe, pedzés, lendület előre-hátra függésben, támaszban lendület lebegőtámaszba, kelepfellendülés támaszba, fordulat fekvőfüggésben, térdfellendülés, guggoló függőállásból fellendülés támaszba, támaszból átfordulás előre fekvőfüggésbe, felugrás támaszba, felugrás függésbe, leugrás támaszból, alugrás, nyílugrás. Bemelegítés a torna gyakorlásához, együttes bemelegítési modellel, majd önálló mozgássorral. Célszerű gyakorlási és gyakorlásszervezési formációk működtetése önállóan. A segítségadás technikái, felelős külső kontrollal – a tudatos hibajavítás beépítése a mindennapi gyakorlási szokásokba. Alkalmazás <i>versenyszituációkon</i> keresztül, az egyszerű szabályok – pontozási hierarchia és szemlélet – gyakorlása. Ritmikus gimnasztika Az esztétikus, szép és nőies mozgásokat, alakformálást, minőségi interpretálást segítő kondicionális és koordinációs képességfejlesztő eljárások megismerése, gyakorlása. A ritmusérzék továbbfejlesztése, önálló zeneválasztásra lehetőség a szélsőségektől való elhatárolódás mellett. Önálló bővítési lehetőség, önálló gyakorlatrészek hozzáadása a minimumhoz, páros és csoportos interpretációk támogatása. <i>Szabadgyakorlatok gyakorlása</i> A 9–10. osztályban gyakorolt, előkészítő tartásos és mozgásos elemek és fő mozgások alapformái ismétlése és új, összetett formák gyakorlása. A kéziszerre vonatkozóan lásd a 9–10. osztály tematikai egységét. <i>Kötélgyakorlatok gyakorlása</i> <i>Lengetések:</i> oldalt lengetés; elől lengetés; fent lengetés; „fűnyíró”; 8-as figura. <i>Kötéláthajtások:</i> egy, illetve páros lábon szökdeléssel, előre és hátra kötélahajtással állóhelyben és haladással; futás mindkét láb alatt történő áthajtással; helyben futás a joggoláshoz hasonló lábmunkával. <i>Kombinációk:</i> oldalt lengetés egyik oldalra, majd páros lábon szökdelés közben kötélahajtás előre, ezt követően oldalt lengetés másik oldalra; ugyanez hátra kötélahajtással. <i>Fordulatok:</i> 2x180° fordulat (egy oldallengetés közben 180° fordulat, majd kötélahajtás hátra a láb alatt, ezután a második 180° fordulat, majd kötélahajtás előre a láb alatt). 8–10 elemből álló elemkapcsolat begyakorlása zenével a zene ritmusának, dinamikájának megfelelően.	
Aerobik A sportági jelleg – dinamikus, statikus erő, egyensúlyozás, lazaság, ruganyosság és ritmusérzék – megvalósításához szükséges előkészítő és rávezető gyakorlatok. A korábban tanult aerobik lépésgyakorlatok, alaplépések, haladások, karmozdulatok összehangolása, az aerobik kritériumainak való megfelelés fejlesztése a gyakorlás által: testtartás, mozdulatok precíz végrehajtása, szinkron a zenével és egymással.	<i>Ének-zene:</i> tempó, ritmus.

Rövid koreográfiák ismétlése magas cselekvésbiztonsággal (30–40°s). Páros, mikrocsoportos koreográfiák önállóságra törekedve, a szükséges optimális tanári irányítással. Aerobik-bemutatók egyszerűsített szabályokkal. <i>Egyéb torna jellegű és táncos mozgásformák (választható)</i> A torna jellegű kondicionális és koordinációs képességek és készségek alkalmazása, fejlesztése más–a helyi lehetőségek szerint a helyi tantervben rögzített–mozgásrendszerekben. Gúlatorna, falmászás, gumiasztal, eszközös táncok, utcai táncok stb.	
ISMERETEK–SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Az erősítő és nyújtó hatású gyakorlatok alapvető anatómiai és élettani ismeretei. Változtatási hajlandóság az egyéni hibás rutinokban. A nemnek megfelelő mozgás dinamikájának és/vagy harmonikus esztétikájának átélése és tudatos felvállalása. A divat és a média testkultúrára ható kedvező és kedvezőtlen tényezőinek szétválasztása (értékfelismerés, önértékelés). A saját és társ testi épsége iránti felelősségvállalás, a társak gyenge, esetleg sérült oldalának segítése, az erősségek elismerése, támogatása. Az egyéni és együttes helyzetből adódó sajátosságok mérlegelése, az objektív megoldások keresése. A zenei és az esztétikai kivitelezésre vonatkozó ismeretek. A tornasport sporttörténeti érdekességei („lovass nemzete vagyunk”).	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Agonista, antagonisták izmok, aktív és passzív nyújtás, dinamikus egyensúly, társas talajtorna, forgásbiztonság, divatos mozgásrendszer, sporttánc.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Atlétikai jellegű feladatok	Órakeret 30 óra
Előzetes tudás	Térdelő-, álló- és repülőrajt versenyszerű helyzetekben. Iramszakasz, egyéni irambeosztás. Különböző botátadási technikák a váltófutásban. Optimális lendületszerzés, elrugaszkodás, repülőfázis, biztonságos leérkezés az ugrásokban. A hajítás, lökés különbözőségei a mozgásban és a fizikai mutatók terén.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az egyén számára előnyös atlétikai mozgásformák kiválasztása és önálló gyakorlása révén az önismeret fejlesztése. A már elsajátított atlétikai futó-, ugró-, dobószámok versenyszabályainak a korosztályos előírások szerinti alkalmazása és betartása. Motiváló eljárások az egyéni eredmény, edzésteljesítmény javítására. A mérhető teljesítményeken alapuló objektív ellenőrzés elfogadtatása, beépítése a személyes aktivitásokat befolyásoló döntéshozatalba. A folyamatos és visszatérő gyakorlás szerepének, jelentőségének, hatásának tudatosítása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG		<i>Biológia-egészségtan:</i>

Futások <i>Rövidtáv, váltófutás, gátfutás</i> A gyorsfutás technikáját javító gyakorlatok változatos végrehajtása. A kedvező rajthelyzet kialakítása, segédvonalak kijelölése. Eredményorientált együttműködés váltófutásban. Váltók alakítása, versengések. A gátvételi technika alkalmazása magasabb akadályon, léceken, gáton 4-5 lépéses ritmusban. <i>Középtáv, folyamatos futás, tájékozódási futás</i> A különböző távokhoz illeszkedő futótechnika kiválasztása. Jártasság az adott távhoz szükséges versenytempó és irambeosztás megválasztásában. Állóképesség-fejlesztő módszerek rendszeres alkalmazása és teljesítményének nyomon követése. Ugrások A lépő és guggoló, a homorító távolugrás (differentiáltan a legügyesebbeknek) jellemzőinek ismerete, gyakorlati alkalmazása a valós méretű elugró felületről elugorva. Választás a magasugró technikák közül. 5-7 lépéses, egyénileg kialakított nekifutással, a testi adottságok alapján differentiált elvárások szerinti versenyszerű végrehajtás. Sorozat szökdelések végrehajtása. 1-3 lépéses sorozat elugrás, illetve sorozat felugrások technikajavító végrehajtása. Gyorsuló nekifutás optimális távolságról. Dobások Az egy- és kétkezes vetések technikái. Lendületvétellel egykezes vetés végrehajtása. Vetések negyed- és egész fordulattal, a perdület iskolázása. Optimális lendületből történő hajítás. Választás az egyes lökö mozgulatok közül. Az optimális kidobási szög, sebességre és magasságra törekvés. Célba és távolságra dobások hajító, lökö és vető mozgulattal. A különböző dobásformákkal a törzsizom sokoldalú erősítése. ISMERETEK – SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS A gátfutás lendítő és elrugaskodó lábmozgásának ismerete. A középtávok állórajtra vonatkozó szabályainak, a köríven futás szabályszerűségeinek, a repülőrajt előnyeinek ismerete. A savasodás jellegzetes hatásainak és teljesítőképességre gyakorolt hatásának ismerete. Az iram és tempó megválasztása szempontjainak ismerete. A nekifutás módosítása szükségszerűségének ismerete. Információk a passzív mozgatórendszer megterhelését, károsodását okozó erőedzésekről. Az olimpiákon szereplő atlétikai versenyszámok ismerete. A magyar olimpiai futó-, ugró- és dobóeredmények ismerete. „A gyorsabban, magasabbra, erősebben” jelmondat értelmezése. Önmagához képest a legjobb teljesítmény elérésére törekvés, a siker átélése, a kudarc elfogadása és az azzal való megküzdés. Az élettani különbségek ismerete.	szénhidrátlebontás. <i>Fizika:</i> hajítások, energia. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> Az olimpiai eszme. Az újkori olimpiák története.

Kulcsfogalmak/ fogalmak	Egyéni reakcióidő, mozdulat- és mozgásgyorsaság, váltás közbeni alkalmazkodás, korrekció, holtpon, lépő, homorító és ollózó technika, átlépő, guruló, hasmánt- és flop-technika, optimális nekifutás, felugrási ritmus, előfeszítés, becsúszás, vetés, perdület.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Alternatív és szabadidős mozgásrendszerek	Órakeret 30 óra
Előzetes tudás	A test feletti uralom szokatlan, új mozgásszituációkban. A baleseti kockázatok mérlegelése. Az adott alternatív sportmozgáshoz szükséges gyakorlási és balesetvédelmi alapgazdagság, eljárások. Szabadban, teremben, spontán helyzetben végezhető egyéni, társas, csoportos mozgásformák.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A rekreációval gazdagított életvitelhez szükséges sportági, élettani, edzéselméleti ismeretek megszerzése. Az önállóan kezdeményezett társas vagy csoportos sportolás szervezési és lebonyolítási ismeretei, jártasságok megszerzése. A testnevelés újszerű tartalmakkal történő gazdagítása, az iskolai létesítményen belüli és tágabb környezetében lévő lehetőségek kihasználása sportolásra. A felnőtt kor sportos életviteléhez újabb mozgásformák, sportágak megismerése, családi és csoportos öntevékeny sportoláshoz szükséges mozgásműveltségbeli ismeretek megszerzése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG A helyi tárgyi feltételek függvényében legalább két választott sportági mozgásrendszer mozgásainak tanítása-tanulása a helyi tantervben szabályozottan. A szabadtéri és élethossziglan üzhető mozgásformák (úszás, túrázás) hangsúlyának megerősítése. Edzés a természet erőivel – játszótérek, szabadidőközpontok bevonása –, az adottságok kihasználásával, pl. jégpálya készítése. Újszerű mozgásfeladatok egyéb kihívásainak való megfelelés, pl. a közlekedésbiztonság területén a kerékpározás kultúráját szem előtt tartva. Sportolás közben a rutinok megerősítése a zöldfelület megóvásában, a tájhasználatban, az épületek megóvásában, az energia, a vízhasználat, a dohányzás elleni küzdelem és a hulladékgyűjtés, újrahasznosítás területén. A családi, baráti, munkahelyi csoportos és öntevékeny sportolásra való felkészítés, az önszerveződéshez szükséges ismeretek, jártasságok megszerzése. Társaságban is jól alkalmazható mozgásos kreatív, kommunikációs és kooperációs játékok tárházának bővítése. Egyszerű (akár saját készítésű) eszközökkel szerény térigényű mozgásformák elsajátítása (ugrókötelezés, asztalitenisz, lengőteke, tollaslabda, minitrambulín, falmászás stb.)		<i>Biológia-egészségtan:</i> élettan.
ISMERETEK – SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Szabályismeret és baleset-megelőzési információk a helyi tantervben kidolgozott alternatív sportok területén.		

A helyes öltözködés és folyadékfogyasztás a szabadtéren végzett sportolás során. A környezettudatos magatartás ismérvei, a testmozgások során az egyénnek önmagával, társaival és a természettel való harmonikus kapcsolata. A táborozási eszközrendszer megismerése, használatában jártasság szerzése (tájfutás, tájoló és térkép használata, sátorverés, vízitúra, vándortábor stb.). Egy választott alternatív sportágban a világelit teljesítményének ismerete.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Rekreáció, edzettség, fittség, jó közérzet, teljesítőképeség, újrahasznosítás, példamutatás; környezettudatos természet- és építettkörnyezet-használat.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Önvédelem és küzdősportok	Órakeret 16 óra
Előzetes tudás	Biztonsági követelmények és a küzdésekkel kapcsolatos rituálé. Az indulatok feletti uralom. Egy-két önvédelmi megoldás, szabadulás a fogásból. A dzsúdó, illetve grundbirkózás alaptechnikái, szabályai.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az akaraterő, a kitartás, a küzdőképeség, az önbizalom fejlesztése, a félelem leküzdése és a sportszerűség (fair play) szemléletének kiteljesítése. Küzdő típusú játékok tudatos alkalmazása a személyiségfejlesztésben, különös tekintettel az önuralomra, az önvédelemre, a társak tiszteletére és a szabályok elfogadására. A közösségben előforduló veszélyhelyzetek felismerése és kezelése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG A küzdéseket előkészítő és rávezető gyakorlatok, játékok. Önvédelem – női önvédelem A közelharc alapelveinek alkalmazása a gyakorlatban. Az önvédelem négy-öt mozgásbiztonsággal végrehajtott megoldása. Gyakorlás nagy elemszámú ismétléssel, automatizáció. Grundbirkózás cselekvésbiztos gyakorlása: Alapállás, alaphelyzetek stabil alkalmazása, szabályos és erős fogások csuklóra, karra, nyakra, derékra, rögzített kilendítések, keresztfogások. Emelések hónaljfogással, derékfogással, kevert fogással. A mögékerülések és kiemelések különböző változatai, dobástechnikák, leszorítások alkalmazása. Az eredményes földharc technikájának elsajátítása. Egyéni és csapatversenyek, küzdési taktikát igénylő feladatok játékos formában és páros küzdelmek. Dzsúdó sportági készségfejlesztés: A 9–10. osztályban tanult technikák és taktikák továbbfejlesztése. Az egyensúlyt stabilizáló és azt kibillentő gyakorlatok,		<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> ókori olimpiák, hősök, távol-keleti kultúrák.

testsúlyáthelyezések, irányváltoztatások, előre, hátra, oldalra gurulások. Szabadulás különböző fogásokból (karfogás, ölelőfogás, fojtás). Támadás-elhárítási módszerek. Tanult dobásokkal történő állasküzdelem. A tanult variációk mellett – a szabályok adta kereteken belül – önálló megoldások, sportszerű kreatív alkalmazások támogatása a küzdelmek során, az állóharcban, a földharcban. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Önmaga megvédésének ismerete, a közelharc alapelvei ismerete. Az érzelem- és feszültség szabályozás, az agresszió megelőzése a küzdő jellegű sporttevékenységek révén. A sportági tudás adta előnyök megfogalmazásának képessége. A sportszerű küzdelmek jellemformáló hatásának ismerete, elismerése. A megegyezésre készenlét képessége, a szabályok időleges, társ által megerősített felfüggesztésének, módosításának lehetősége.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Közelharc, viszonylagos erő kifejtés, fokozatosan növekvő erő kifejtés, sérülésmentes küzdelem, agresszió, önuralom, sportszerű harc.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Egészségkultúra és prevenció	Órakeret 35 óra
Előzetes tudás	Rendszerbe szerveződő egészségtudatosság, döntésképeség az egészséges, aktív életmód érdekében. Stressz- és feszültségoldó, terhelési, edzési és a test épségét, egészségét megőrző eljárásokból egy-két megoldás ismerete, alkalmazása. Jártasság a gerincvédelmet érintő minden tanult feladat megoldásában. A terhelés igazítása a tesztek eredményeihez. A testmozgás szerepének ismerete a káros szenvedélyek elleni küzdelemben.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az élethosszig tartó optimális, életkornak és testalkatnak megfelelő prevenciós és rekreációs mozgásos tevékenységek önálló működtetéséhez, bővítéséhez szükséges készségek és kompetenciák továbbfejlesztése. A stressz kezelése. Növekvő jártasság a mérések és az adatokra épülő önfejlesztés terén. Az edzésre, a teljesítmény növelésére és mérésére, a prevencióra, rekreációra kész fizikai és mentális állapot értékként kezelése. A fenti állapot fenntartásához szükséges elméleti és gyakorlati tudás rendszerré szervezése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MOZGÁSMŰVELTSÉG Bemelegítés Általános és sportágspecifikus bemelegítő mozgásanyag feladatmegoldásai, a tervezés, szervezés, levezetés, értékelés megvalósítása. A labdajátékhoz, tornához, futáshoz, ugráshoz, dobáshoz, küzdéshez kapcsolódó bemelegítések általános és speciális jellemzőinek, mozgásainak elkülönítése szóban és gyakorlatban egyaránt.		<i>Biológia-egészségtan:</i> anaerob terhelés, az idegrendszer működése, a keringési rendszer működése, glikolízis, terminális oxidáció.

Edzés, terhelés A fejlődés, a megfelelő hatékonyság alapfeltételeinek biztosítása: jól szervezettség, a felesleges állásidők kiküszöbölése, szükséges mozgásterjedelem (idő, ismétlésszám), szükséges intenzitás (sebesség, gyakorlatsűrűség, megfelelő ellenállás), terhelés–pihenés egyensúlya. Főbb témák: Kondicionális és koordinációs képességfejlesztés tervezése és megvalósítása a gyakorlatban egyénileg, párban, csoportban eszközök nélkül és különböző eszközök segítségével. A fizikai fitness típusai, fejlesztési lehetőségei. Önálló mozgásprogram-tervezés, a tervek bemutatása, próbája. Hagyományos és alternatív eszközök használata a helyi felszereltség függvényében (pulzusmérő, medicinlabda, súlyzó, ugrókötel, erősítő gumiszalag, gimnasztikai labda, pilates roller, TRX, erőgépek). A képességfejlesztő eljárások bemutatása: intervallumos, ismétléses, tartós és ellenőrző módszerekkel edzésfolyamatok végzése. A rendelkezésre álló szabadidő megtervezésének eljárásaira tervek megismerése. Egyéni rekreációs megoldások bemutatása, foglalkozásrészlet vezetése. Konkrét sportági tevékenységre és mozgásanyagra fejlesztett kondicionális és koordinációs képességfejlesztés. Motoros tesztek lebonyolítása–központi előírás szerint.	<i>Fizika:</i> egyszerű gépek, erő, munka.
Az egészséges test és lélek megóvása A munkahelyi és egyéb ártalmak elleni védekezésre való felkészülés: a biomechanikailag helyes testtartás és az egészséges lábboltozat kialakításának és fenntartásának, a helyes légzésnek a gyakorlatai, az ülőmunka és a zárt tér ellensúlyozására szolgáló tevékenységek, a sportolás kedvező hatása a szenvedélyek megelőzésében. A stresszoldás gyakorlatai. A megtanult és folyamatosan használt stressz- és feszültségoldó módszerek tudatos alkalmazása, a feszültségek szabályozása. A test-lelki harmónia fejlesztésének egyéb, alternatív megközelítése a helyi lehetőségek és programok szerint. A testtartásért felelős izmok kellő erejének és nyújthatóságának fejlesztése a helyesen végzett tartásjavító tornával (általános és konkrét sportági jelleggel). ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Információk a passzív mozgatórendszer megterhelését, károsodását okozó erőedzésekről. A sportágak gyakorlásához megfelelően illeszkedő bemelegítő eljárások ismerete. A terhelésfokozás paramétereinek ismerete. A tudatos terhelésen, méréseken, önkontrollon alapuló teljesítményfejlesztés ismérvei. Az edzéshatáshoz szükséges ingerek nagysága és gyakorisága, a pihenő idő jelentősége. Az alvás és ébrenlét megfelelő arányai, a sport szerepe az egészséges, nyugodt alvásban.	

A gerincsérülések, ártalmak elkerülési módozatainak ismerete. A sérült gerinc esetén az elsősegély ellátása és/vagy a sérülttel való helyes bánásmód ismerete. A stresszes állapot elleni tudatos védekezés ismerete. A növekvő teljesítmény, sporteredmény objektív elismerése, öröm a másik ember teljesítménye felett, pozitív megerősítés. Az öröm mint pozitív életérzés melletti tudatos döntés. A közös élmény, az egészség és a mozgásra fordított szabadidő megteremtésének egymást erősítő igénye (flow, motiváció). Felelősségvállalás a saját és a társak egészséges életmódja iránt.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Sportágspecifikus bemelegítés, mozgásterjedelem, intervallumos, ismétléses, tartós és ellenőrző módszer, terhelés-pihenés egyensúlya, ingernagyság, ingergyakoriság, gerinckímélet.

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	<i>Sportjátékok</i> A helyi tanterv szerint tanított két labdajátékra vonatkozóan: Önállóság és önszervezés a bemelegítésben, a gyakorlásban, az edzésben és a játékban, játékvezetésben. Az adott labdajáték főbb versenykörülményeinek ismerete. Erős figyelemmel végrehajtott technikai elemek, taktikai megoldások, szimulálva a valódi játéksituációkat. Ötletjáték és 2–3 tudatosan alkalmazott támadási formáció, együttműködés a védekezés szervezésében. A csapaton belüli szerepek való megfelelés. A csapat taktikai tervének, teljesítményének szakszerű és objektív megfogalmazása. A másik személy eltérő szintű játéktudásának elfogadása. Kreativitást, együttműködést, tartalmas, asszertív társas kapcsolatokat szolgáló mozgásos játéktípusok ismerete és célszerű használata. <i>Torna jellegű feladatok</i> A torna mozgásanyagában az optimális végrehajtásra jellemző téri, időbeli és dinamikai sajátosságok megjelenítése. Önállóan összeállított összefüggő gyakorlatok tervezése, gyakorlása, bemutatása. Ambíció szerint önálló zeneválasztás, a mozdulatok a zene időbeli rendjéhez illesztése. A torna versenysport előnyei, veszélyei, a hozzá kapcsolódó testi képességek fejlesztése lehetőségeinek ismerete. Optimális segítségadás, biztosítás, biztatás. Hibajavítás és annak asszertív kommunikációja. Az izmok, ízületek mozgáshatárát bővítő aktív és passzív eljárások ismerete. <i>Atlétika jellegű feladatok</i> A futások, ugrások és dobások képességfejlesztő hatásainak felhasználása más mozgásrendszerekben. Az atlétikai versenyszámok biomechanikai alapjainak ismerete. Az állóképesség fejlesztésével, a lendületszerzés, az izom-előfeszítések begyakorlásával a futó-, az ugró- és a dobóteljesítmények növelése. Az alapvető atlétikai versenyszabályok ismerete.

	Bemelegítés az atlétikai mozgásokhoz illeszkedően. <i>Alternatív és szabadidős mozgásrendszerek</i> A helyi tantervben kiválasztott sportmozgás végzése elfogadható cselekvésbiztonsággal. Uralom a test felett a sebesség, gyorsulás, tempóváltás, gurulás, csúszás, gördülés esetén. Feladatok önálló tervezése és megoldása alternatív sporteszközökkel. Az adott alternatív sportmozgáshoz szükséges edzés és balesetvédelmi alapfogalmak ismerete. Az ismeretek alkalmazása az új sporttevékenységek során. <i>Önvédelem és küzdősportok</i> A szabályok és rituálék betartása. Önfegyelem, az indulatok és agresszivitás kezelése. Több támadási és védekezési megoldás, kombináció ismerete az önvédelemben, az álló- és a földharcban. <i>Egészségkultúra és prevenció</i> A bemelegítés szükségessége, megvalósítása élettani tényezőinek ismerete. Az egészség fenntartásához szükséges edzés, terhelés megtervezése. Tudatos védekezés a stresszes állapot ellen. A testtartásért felelős izmok erősítését és nyújtását szolgáló gyakorlatok ismerete, pontos gyakorlása, értő kontrollja. A gerinckímélet alkalmazása a testnevelési és sportmozgásokban, kerti és házimunkákban, az esetleges sérülésszerű szituációk megfelelő kezelése. Általános sportműveltség, sporttörténeti és versenysportbeli elemi tájékozottság a hazai és nemzetközi élmezőny tekintetében egyaránt.

7.10. Családi életre nevelés kerettanterve 1-12. évfolyam számára

Tartalom:

- Kerettanterv az 1-4. évfolyam számára
- Kerettanterv az 5-8. évfolyam számára
- Kerettanterv a 9-12. évfolyam számára

CSALÁDI ÉLETRE NEVELÉS

A Nemzeti alaptanterv által megjelölt fejlesztési területek – nevelési célok között szerepel a családi életre nevelés mint olyan feladat, amelynek minden tantárgy célkitűzései között meg kell jelennie: „A család kiemelkedő jelentőségű a gyerekek, fiatalok erkölcsi érzékének, szeretetkapcsolatainak, önismeretének, testi és lelki egészségének alakításában. A szűkebb és tágabb környezet változásai, az értékrendben jelentkező átrendeződések, a családok egy részének működésében bekövetkező zavarok szükségessé teszik a családi életre nevelés beemelését a köznevelés területére. A köznevelési intézményeknek ezért kitüntetett feladata a harmonikus családi minták közvetítése, a családi közösségek megbecsülése. A felkészítés a családi életre segítséget nyújt a gyermekeknek és fiataloknak a felelős párkapcsolatok kialakításában, ismereteket közvetít a családi életükben felmerülő konfliktusok kezeléséről. Az iskolának foglalkoznia kell a szexuális kultúra kérdéseivel is.”

A családi életre nevelés tantárgy (CSÉN) ezeket a célokat egységes rendszerbe foglalva valósítja meg, nem csökkentve ezzel a többi tantárgy szerepét. Mivel szükségképpen erkölcsi kérdéseket is érint, több közös területet tartalmaz az erkölcsstan tantárggyal. De kiemelnénk azt a tényt, hogy az erkölcsstan csak az 1–8. évfolyamon szerepel, míg a CSÉN a 12. osztályig kínál programot. Ezen kívül a CSÉN-nek speciális módszertana van, ami azt jelenti, hogy ha tapasztalható is átfedés bizonyos témákat illetően, a feldolgozás módja különbözik.

A tantárgy nagyobb tematikai egységekben valósítja meg nevelési céljait:

1. *A család mint a társadalom legalapvetőbb egysége és a család működése*

Segíteni kívánja a diákokat abban, hogy a mindennapi életükben zajló történéseket jobban megértsék. Ez gondolkodó viszonyulás a mindennapi életükhöz. Ehhez egyrészt szükség van bizonyos ismeretanyag átadására. Másrészt a diákokban olyan szemléletmódbeli beállítódás kialakítása a cél, amely elemzően, tudatosan szétválasztja és ezáltal megismerteti a család komplex rendszerének a működését (családi szerepek, munkamegosztás a családban, családtípusok, a család nevelési stílusa, a szeretet kifejezésének módja, a családon belüli kommunikáció és a légkör, valamint a normák kialakításának rendje és megkövetelése, generációk együttélése, illetve ennek hiánya stb.). Ezáltal az életkor előrehaladtával egyre differenciáltabbá válik a diákok látásmódja, így a családi élet működéséből és azok összefüggéseiből egyre többet megismernek és megértenek. Egyre több példát látnak maguk előtt, amelyeket tudatosan alkalmazva elkerülhetik a káros, rossz berögződésből adódó sztereotip viselkedésminták alkalmazását és továbbadását, várhatóan a kapcsolataikban, a problémáik kezelésében, az életük autonóm irányításában stb. tapasztalható lesz az egyre kompetensebb viselkedés.

2. *Társas kapcsolatok – kommunikáció – konfliktuskezelés*

Jó kommunikációs képességek kialakítása és/vagy erősítése a diákokban, hogy tudjanak kapcsolatokat kezdeményezni, gondozni és védelmezni, melynek során ki tudják fejezni érzelmeiket. Ismerjék meg a kapcsolatok buktatóit, és a változtatáshoz szükséges eszközöket. A konfliktusokat tanulják meg olyan fokon kezelni és megoldani, hogy azok ne rombolják kapcsolataikat, a tanult készségekkel azokat erősítsék és intimitásukat növeljék. Sajátítsák el, hogy az egészséges határok áthágása miatt esetenként megfelelő döntést kell hozniuk egy kapcsolat megszakításáról vagy folytatásáról.

Esélyegyenlőség – szemléletformálás. Elfogadó, pozitív attitűd kialakítása a hátrányos helyzetű személyekkel (idősek, romák, fogyatékos emberek stb.).

3. *Jellem és értékrend*

A tematikai egység célja, hogy a diákok értsék meg a jellem és az értékek szerepét és

fontosságát, alakuljon ki bennük egy stabil, az egyetemes emberi értékeken alapuló értékrend, amely hosszabb távon jellembeli változást és így viselkedésváltozást eredményezhet.

E tematikai egység szempontjából különösen fontos, hogy milyen emberképre alapoz a tantárgy, milyen sajátosságokat tulajdonítunk az érett személyiségnek:

- *Isméri, szereti és elfogadja önmagát*: folyamatosan mélyülő önismerete van, amely együtt jár önmaga (múltja, sebei, örömei, képességei és korlátai) derűs, őszinte elfogadásával és egyfajta egészséges önbizalom meglétével.
- *Érzelmileg érett*: józan valóságérzékelésének köszönhetően érzelmi reakciói megfelelnek az őt ért hatásoknak, azokkal egyensúlyban vannak. Képes ellenőrizni érzelmi és szexuális késztetéseit, megfelelő érzelmi egyensúlyra, biztonságra és optimizmusra tett szert, amely tulajdonságok segítségével képes kezelni a frusztrációval járó helyzeteket is.
- *Világos, személyiségébe beépített értékrendszere van*, szilárd viszonyítási pontok vannak életében, amelyek alapján választ kap a legalapvetőbb emberi kérdéseire (Ki vagyok? Merre tartok? Melyek a korlátaim és lehetőségeim az életben? stb.), és következetes, hosszú távra kiható, megalapozott döntéseket tud hozni.
- *Társas (szociális) kapcsolataiban kielégítő érettségre tett szert*, amely a mások jogainak és szükségleteinek ismeretében és tiszteletében, a más kultúrák és értékrendszerek megértésében, valamint a saját önállóság megőrzésében áll, úgy, hogy közben az ember másokkal őszintén kommunikál, meghallgatja és megérti gondolataikat, együtt dolgozik velük és értük. A saját boldogságát a mások boldogulásáért történő önzetlen elköteleződésben találja meg.
- *Tudatosan, nyitottan és cselekvő módon alakítja környezetét* (értelmi és operatív érettség). Ezen érettség segítségével új ismeretek birtokába jut, bővíti, tágítja, csiszolja és mélyíti eddigi tudását, képes rugalmasan és nyitottan új problémák megoldásába fogni, és kreatív módon hozzáállni a régiékhöz.
- *Szakmailag megbízható*: összhang van a gyakorolt szakma és a végzéséhez szükséges képességek elsajátítására vonatkozó érdeklődés között.
- *Lelkileg érett*, azaz a lényének legmélyéből fakadó igényeket tudatosítja, elfogadja, és olyan értékekre irányuló nyitottsággal rendelkezik, melyek választ tudnak adni mélyről jövő igényeire, legbensőbb kérdéseire.

4. *Önismeret és érzelmi intelligencia*

Cél a diákok helyes önértékelése kialakulásának elősegítése, hogy képessé váljanak felismerni, megérteni, elfogadni és hatékonyan használni saját erősségeiket és gyengeségeiket, valamint megtanulják önmagukat az aktuális trendek diktálta elvárásoktól függetlenül értékesnek, fontosnak és hasznosnak látni. Emellett a diákok érzelmi fejlődésének elősegítése, hogy képesek legyenek saját és mások érzelmeit felismerni, megfogalmazni, megérteni, elfogadni és hatékonyan használni.

5. *Nemiség – férfi/női identitás – szexualitás – párkapcsolatok*

Segíteni kívánja a diákokat kisiskolás kortól kezdve a genetikai nemnek megfelelő nemi identitás megerősödésében, a nemek közötti alapvető különbségek megismerésében (nemi jelleg, agyműködés, kommunikáció stb.) és a férfi/apa – női/anya szerepekkel kapcsolatos káros sztereotípiák lebontásában, a serdülőkori biológiai, lelki, viselkedésszerű változások pozitív megélésében, a termékenységtudatos szemlélet kialakulásában, ahol a gyermek mint ajándék jelenik meg. Elő kívánja segíteni a párkeresés és a párválasztás sikerét. Fontos, hogy a diákok megismerjék a férfi-női párkapcsolatok formáit és az azokban megélt boldogság/csalódás lehetőségét, emellett kialakuljon bennük a családbarát

szemlélet. Kellően felkészüljenek a harmonikus, boldog, elkötelezett párkapcsolaton (házasságon) alapuló érett, felelős, kiegyensúlyozott, egészséges szexualitásra. Ezen túl elsajátíthassák az egészséges szexuális élethez szükséges ismereteket. Az emberi fogantatás és a magzati fejlődés szépségének megismerése kapcsán fogalmazódjon meg bennük, hogy az emberi élet érték a fogantatástól kezdve a természetes halálig.

6. *Útelágazások, zsákutcák, útvesszők avagy Veszélyek és devianciák, döntéshelyzetek*

A diákokban alakuljon ki a felelős gondolkodás és dönteni tudás képessége, amelynek alapja a döntési helyzet és a benne rejlő több/kevesebb választási alternatíva felismerése, majd a következményeik tudatosítása minél korábbi életkorban. Fontos tudatosítani a fiatalokban belső erőforrásaikat és felfedeztetni velük megerősítő kapcsolati hálójukat, továbbá a különböző normatív és egyéb típusú változásokat.

A különböző választási lehetőségek és azok következményeinek bemutatásával segítsük elő a veszélyhelyzetek felismerését, a fölöttük gyakorolható tudatos kontroll érzését, a felelős döntéshozatal kialakulását. Érzékenyítsük őket saját és mások helyzetének megértésére és elfogadására. Olyan ismeretek átadása és készségek fejlesztése a cél, amelyek elősegítik a segítségkérést (család, barátok és szakemberek felé) és segítségnyújtást, a problémakezelést és -megoldást.

Fel kell készíteni a fiatalokat arra, hogy a változások és veszteségek kezelésében legfőképpen a családnak és a rokonságnak kellene jelentenie a támogató hálót, tőlük várható és nekik nyújtandó a kölcsönös érzelmi, erkölcsi és anyagi támasz. A fiatalok esetében különösen fontos, hogyha a saját erőforrásaikat meghaladja a problémamegoldás, igényeiket megfogalmazva segítséget merjenek és tudjanak kérni, illetve el is fogadják azt a környezetüktől. Meg kell mutatni nekik, hogyha a család, a közeg, amelyben élnek, valamilyen okból nem tud támasz lenni, milyen közösségi vagy intézményi segítséget vehetnek igénybe. Sikeres küzdésük ugyanis utat nyithat az új életszakasz pozitívabb megélése, valamint a benne rejlő lehetőségek teljesebb kihasználása felé.

7. *Változások következményei és kezelésük*

A családi élet változások véget nem érő folyamata, ezért szükséges, hogy a diákok megtanulják elviselni, sőt kezelni a változással járó nehézségeket. A változás okozta feszültségek, bizonytalanságok, a stressz hatékony kezelése, valamint a veszteség elfogadása sokféle lelki és mentális kompetenciát igényel. Cél mindezen kompetenciák kialakulásának elősegítése, fejlesztése, a változások kezelésével kapcsolatos ismeretek átadása.

Meg kell ismertetni a fiatalokkal azokat a lélektani folyamatokat, amelyek a változásokat kísérik, fel kell készíteni őket arra, hogy a változások okozta feszültséget, bizonytalanságot miként lehet a helyzet értelmi és érzelmi megértésével sikeresen kezelni.

Fel kell készíteni a fiatalokat azokra a konkrét, személyes változásokra, amelyekkel életükben a következő évek során találkozni fognak (pubertáskori identitáskeresés, intimitás, szülőkről való leválás, társsá és szülővé válás).

A családi életre nevelés foglalkozásai többnyire eltérnek a hagyományos tantervi óráktól. Új formát, oldottabb légkört és az óratartó pedagógus/védőnő/mentálhigiénés szakember és diák viszonyában egyenrangúságot feltételeznek és rugalmasságot igényelnek, melyben a felek megadják egymásnak a kellő tiszteletet, a szólás lehetőségét és a vélemény szabadságát. Az ismeretek átadása nagyon speciálisan történik. Az emberi méltóság, a tisztelet fontosságára neveléssel, a rávezetéssel, az elgondolkodtatással, a saját vélemény megfogalmazásával, a tudatosítással reményeink szerint a fiatalok az átgondolt kérdések és korrekt információk birtokában önálló, felelősen cselekvő, érett személyiséggé válnak, és

belső meggyőződésből tudnak jó döntéseket hozni életükkel kapcsolatban. Fontos tudatosítani bennük, a döntés az ő kezükben van, az ő felelősségük.

A tantárgy módszereiben legfőképp a nem formális tanulás eszközeit használja. Alsó tagozatosok esetében: rövid előadás, szemléltetés és játékos foglalkozás, a célok egyszerűbb formában történő megfogalmazása, direkter állásfoglalás a pedagógus részéről. Több vizuális és mozgásos elem (segédeszközök: modellek, könyv, kifestő), a hangsúly a tapasztalati tanuláson, illetve a játékos helyzetillusztrációk bemutatásán van.

Fontos a nevelő rendelkezésre állása a diákok számára a személyes beszélgetésekhez; és a megválasztott technikák, eljárások összhangja a közvetíteni szánt értékekkel.

Mivel a tantárgy főként lelki, szellemi és mentális kompetenciák fejlesztésére és szemléletformálásra irányul, a diákok érdemjegy szerinti értékelése irreleváns. Az egyes tematikai egységekhez kapcsolódóan előzetesen, majd a téma lezárását követően lehetőség van tájékoztató/visszajelző kérdőívek kitöltésére, de csak anonim formában.

A tantárgy sikerének kulcsa a foglalkozást tartó szakember és az osztály összehangolódása, a konkrét tematika és tanmenet adekvát, az adott osztályközösség érettségének és érdeklődésének megfelelő kidolgozása, melyet a pedagógus folyamatosan igazít az osztályhoz, attól függően, hogy az egyes témakörök feldolgozásakor milyen esetleges problémák, kezeletlen konfliktusok vagy váratlan reakciók kerülnek felszínre.

1–4. évfolyam

Az alsós gyermek élete a családhoz kötődik, annak ellenére, hogy napirendjének egyharmad részét az iskolában tölti, egyharmadát átalussza, és a fennmaradó egyharmadban lehet szüleivel. Ez az együtt töltött idő értelmi fejlődésének meghatározó része. Az alapvető viselkedési normákat otthonról, illetve a bölcsődéből és az óvodából hozza.

Az 1–2. évfolyamon a családi életre nevelés feladata az önismeret és a szűkebb (család) és tágabb (iskola) környezetében elfoglalt hely megismerése, értelmezése. Cél a közösséggé formálódás elősegítése, a diákokban a segítő attitűd mint alapértelmezett emberi hozzáállás kialakítása, az értékrend formálása, az érzelmek felismerésének és kifejezésének gyakorlása. Fontos rész a családon belüli szerepek és a munkamegosztás jelentőségének kiemelése, és a szeretet kifejezőmódjainak megismerése és gyakorlása.

A 3–4. évfolyamon a családi életre nevelés feladata mindannak az elmélyítése, melynek alapozása az előző két évfolyamban megtörtént, a visszatérő tananyag az egyes témákon belül mindig bővül újabb ismeretekkel, hiszen a diákok ebben az életkorban már magabiztosabbak mind az iskolai életben, mind a családban és a kapcsolataikban. Az időszak végére a korábban érő tanulók, főként lányok esetében megkezdődik a kiskamaszkor, a vele járó összes szépséggel és nehézséggel, ezért a serdülőkor főként testi jellemzőivel/gondjainak megjelenésével szükség esetén foglalkozni kell.

A családi életre nevelés órákon a gyerekeknek alkalmuk nyílik arra, hogy a szituációs játékok, helyzetgyakorlatok segítségével a már meglévő tapasztalataikat ötvözzék újabb ismeretekkel, és azokat megtanulják alkalmazni. A beszélgetések, az úgynevezett nyitott mondatok fejlesztik a tanulók anyanyelvi képességeit, az alsó tagozaton oly' fontos szóbeli szövegalkotást. A diákok a mesék, történetek, filmek, illetve a bábozás segítségével könnyebben helyezkednek bele egy-egy személy szerepébe, így a nehezebben kimondható is kimondhatóvá válik. Többek között a bensőben végbemenő folyamatok, érzelmek, melyek felismerése és megfogalmazása nagyon komoly jelentőségű családon belüli és kívüli kapcsolatok alakításában, a konfliktusok kezelésében. A változatos foglalkoztatási formák, a figyelemfelhívó szemléltető eszközök fenntartják a gyerekek érdeklődését. A direkt és indirekt csoportalakítások izgalmassá teszik a játékokat, illetve gyakoroltatják az elfogadást

abban az esetben, ha a tanuló éppen nem a barátjával került egy csapatba. Mindezen túl, a személyes történetek elmondása és meghallgatása, az értékek melletti kiállítás szolgálják az értékrend formálódását.

Az erkölccstannal való kapcsolódások, mivel maguktól értetődőek, nincsenek jelezve.

1–2. évfolyam

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	A család mint a társadalom legalapvetőbb egysége. A család működése	Órakeret 12 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A család értékének hangsúlyozása. Pozitív attitűd kialakítása és/vagy megerősítése a család intézménye iránt. Az önkifejezés/önkifejeződés képességének fejlesztése a gyerekekben a családról.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Témakörök</i> – Én és a családom. A családdal kapcsolatos érzések megfogalmazása. – A család rendeltetése. – A közösen végzett munka öröme, a munkamegosztás jelentősége, közös teherviselés. A családon belüli szerepek, kapcsolatok alakulásának/felépítésének (szülő-gyerek, testvérkapcsolat), a családon belüli munkamegosztásnak a fontossága. – Családi gazdálkodás, takarékoskodás. – Képzeltbeli családok alakítása. – Az ideális család. Az ideális család (családkép) megfogalmazása – kinek mit jelent a család? – Szeretetnyelvek. A szeretetnyelvek jelentőségének mint a szeretet kifejezés eszközeinek megismerése, és ezek tudatos használatának gyakorlása a családban és/vagy az osztályközösségben. <i>Alapkérdések</i> – Kik alkotják a családot? – Mit jelent számomra a család? – Hogyan fejezzük ki egymás iránti szeretetünket? – Hogyan viselkedem a testvéreimmel, szüleimmel? – Ki milyen munkát szokott elvégezni otthon? – Hogyan tudjuk úgy elosztani az otthoni feladatokat, hogy az ne legyen megterhelő egyes családtagoknak? <i>Javasolt módszertani eszközök</i> Szituációs játékok, népmesék, történetek (pl. Janikovszky Éva:		<i>Környezetismeret:</i> család, családtagok, családon belüli feladatok. <i>Magyar nyelv és irodalom:</i> érzelmek kifejezése. <i>Ének-zene:</i> zenehallgatás, daltanulás.

Nem kell semmit elsietni), körjátékok, énekek-dalok (pl. Gryllus Vilmos és Halász Judit dalai), figyelemfelhívó szemléltető eszközök (szeretetskút, szeretetnyelv-virág, tartalmilag odaillő laminált színes feliratok, képek stb.).	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Szülői szeretet, testvéri szeretet, családtag, barátság, elfogadás, önzetlenség, figyelem másokra, munkamegosztás, tisztelet, bizalom, szeretetnyelv, szeretettank.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Társas kapcsolatok – kommunikáció – konfliktuskezelés	Órakeret 9 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A diákok jó kommunikációs képességeinek kialakítása és/vagy erősítése. A konfliktuskezelési és -megoldó képesség fejlesztése. Az osztály- és iskolai közösség mint a családtól eltérő társas közösség kialakítása, erősítése. A barátság jelentőségének megismertetése – barát választása. Szemléletformálás – esélyegyenlőség.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Témakörök</i> Társas kapcsolatok Én – te – mi – társas kapcsolatok, osztályközösség, barátság. – A jó barátok befolyásolhatják egymás tulajdonságait. – Hogyan lehet jó és rossz is egy barát? – A mesékben megjelenő barátságábrázolás. – Felelősségtudat a barát kapcsán. – Érzelmek jelentősége a barátságban. – A közösség szerepe az életben. – Hogyan gazdálkodom az időmmel, a szabadidő értékes eltöltése. – Hátrányos helyzetű személyekkel való kapcsolat (idősek, romák, fogyatékos emberek stb.). Kapcsolatkezdeményezés, -gondozás, -védelmezés. A kapcsolatok buktatói, és a változtatáshoz szükséges eszközök felismerése. A tanult készségek minél hatékonyabb alkalmazása a kapcsolatok megtartása és/vagy megerősítése érdekében. Kommunikáció – Egymás meghallgatása. – Elfogadó, segítségnyújtó attitűd előtérbe helyezése és kifejezése. – Gondolatok és érzelmek megfogalmazásának és kifejezésének gyakorlása. Konfliktuskezelés – Veszekedés-kibékülés, családi és iskolai szituációk.		<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> mesék; szövegértés, szövegalkotás.

Egymás tudatos elfogadása, a kölcsönös segítségnyújtás mint attitűd elfogadása, és az ezekhez kapcsolódó kommunikációs képességek gyakorlása. <i>Alapkérdések</i> – Mitől barátság a barátság? – Én milyen barát vagyok? – Miért kellenek a barátok? – Miről ismerem fel, ha valaki barátkozni akar velem? – Hogyan tudunk sokáig barátok maradni? – Mitől lesz közösség az osztály? – Miért fontos, hogy közösségben legyünk egymással? – Hogyan viszonyuljak az idősekhez, a romákhoz, a fogyatékos személyekhez? <i>Javasolt módszertani eszközök</i> Filmvetítés és órai feldolgozás (Shrek és a számár barátsága), mesék, történetek (pl. Varga Katalin: Kisbence elrontja a farsangi táncot, Cotlik-Buhtz: A pótmama, Gárdonyi Géza: Flórián, Leszkai András: Moha bácsi meséi), figyelemfelhívó szemléltető eszközök (pl. tartalmilag odaillő laminált színes feliratok, képek), szituációs játékok.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Alkalmazkodás, önfegyelem, segítőkészség, jellem, önzetlenség, elfogadás, tisztelet, bizalom, humor, közösség, igazmondás, tudatosság, bátorság, kitartás, gúnyolódás, pletyka.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Jellem és értékrend	Órakeret 9 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Önálló gondolkodásra nevelés, szocializáció és a társas érintkezés fejlesztése, közösségi szabályok megismertetése és elfogadtatása. Személyes külső-belső tulajdonságok felismerése és megfogalmazása, a lelkiismeret fogalmának megismerése, az alapvető illetmáni kérdések tisztázása és készségszintű elsajátítása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Témakörök</i> – A jellem, érték, értékrend, a jó és a rossz, a lelkiismeret, mint fogalmak tisztázása. – Közösségi szabályok, normák. – Meseszereplők osztályozása: jó-rossz tulajdonságokkal való azonosulási képesség vizsgálata, önmagára vetítése; (erények-jellemtelen viselkedés). – Illetmáni vonatkozások, magatartási formák (bemutatkozás, köszönés, tegeződés-magázódás, férfi-nő, gyermek-felnőtt viszonyának megismerése, viselkedés a különböző intézményekben, fogyatékosági etikett).		<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> Mesék, meseszereplők. Udvariassági formulák.

– Felelősségtudat erősítése, magunkért és másokért érzett felelősség. <i>Alapkérdések</i> – Milyen az értékes ember? – Mit szabad, és mit nem? – Honnan tudjuk, hogy mikor teszünk jót és mikor nem? – Hogyan kell illendően viselkedni társaságban, felnőttek jelenlétében, idegen helyen? – Kinek, mikor és hogyan kell köszönni, bemutatkozni? <i>Javasolt módszertani eszközök</i> Filmvetítés és órai feldolgozás, mesék, történetek (Levente Péter: Hogyan mutatkozzunk be?) Szituációs játékok, helyzetgyakorlatok.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Lelkiismeret, jellem, érték, értékrend, erény, jó-rossz tulajdonság, önfogadás, kitartás, türelem.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Önismeret és érzelmi intelligencia		Órakeret 9 óra
Előzetes tudás			
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az önismereti képesség fejlesztése. A kommunikációs képesség javításával az érzelmi intelligencia fejlesztése.		
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok	
<i>Témakörök</i> – Külső-, belső ismertetőjegyek – tulajdonságok. A saját külső- és belső tulajdonságok felismerése, felsorolása. – A test és lélek fogalma. A test és a lélek szó jelentésének helyes értelmezése. – Születési adottságok, családi jellegzetességek, rendellenességek és ezek elfogadása. – Saját maga megítélése – születésnap jelentősége. – Összehasonlítás: kicsi (ovis) nagy (iskolás), életviteli különbségek. – Érzelmek felismerése, megfogalmazása, jelentősége a jellem alakulásában. – A fantázia jelentősége, használata, kitalált történet önmagáról (jellemábrázolás). Az én-te-mi fogalomkörének megismerése. Az alapérzések megfogalmazásának, kifejezésének gyakorlása. A kommunikációs képesség javulása/javítása. A szókincs bővülése/bővítése. Az önkifejezés igényének, az önbizalomnak, valamint az identitástudatnak az erősödése/erősítése.		<i>Környezetismeret:</i> külső és belső tulajdonságok, hasonlóságok és különbségek. <i>Vizuális kultúra:</i> képzelt vagy valós események, személyek ábrázolása. <i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> napirend.	

<i>Alapkérdések</i> – Ki vagyok én? Milyen vagyok? Milyen szeretnék lenni? – Kik az én szüleim? Miben hasonlítok rájuk? – Milyen lennék, ha... (egy tárgyba, egy állatba, egy növénybe, egy másik emberbe stb. beleképzelem magam hasonlóság alapján). – Mik a kedvenceim? Miket nem szeretek? – Milyen vagyok, ha örülök, ha haragszom, ha bánat ér, vagy ha unatkozom? <i>Javasolt módszertani eszközök</i> Tanulók kiskori fényképe az összehasonlításhoz, szituációs játékok, népmesék, történetek (pl. Lázár Ervin: Manógyár; Max Lucado: Értékes vagy – 1. osztály, Különleges ajándék mesesorozat – 2. osztály), bábozás, figyelemfelhívó szemléltető eszközök.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Figyelmesség, empátia, fogyatékoság, türelem, példakép, fegyelmezettség, öröm, bánat, düh, egykedvűség.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Nemiség – férfi/női identitás – sexualitás – párkapcsolatok	Órakeret 12 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A diákok segítése a genetikai nemnek megfelelő nemi identitás megerősödésében.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Témakörök</i> – Az ember kétneműsége, a biológiai nem. Lánynak/fiúnak születtem. – Egészségvédelmi és higiénés szabályok betartása. Az évszaknak megfelelő öltözködés, tiszta fehérnemű. A WC megfelelő használata, kézmosás. A nemi szervek tisztántartása. – Családon belüli szerepek. <i>Alapkérdések</i> – Miért jó, hogy lány/fiú vagyok? <i>Javasolt módszertani eszközök</i> Fiús/lányos játékok, szituációs játékok, helyzetgyakorlatok, foglalkozások nemenkénti csoportbontásban, nemi identitás erősítő mesék, történetek, irányított beszélgetés, bábozás, rajzoltatás, tánc.		<i>Környezetismeret:</i> tisztálkodás, szűrővizsgálatok. <i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> egészség, betegség.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Nőiesség, férfiasság, megfelelő tulajdonság.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Útelágazások, zsákutczák, útvesztők <i>avagy</i> veszélyek és devianciák, döntéshelyzetek	Órakeret 6 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A felelős gondolkodás és a döntésképeség fejlesztése, választási alternatívák felismerése, valamint a választások következményeinek tudatosítása minél korábbi életkorban. Az egészség mint érték tudatosítása, a testi-lelki egészség fogalmának bevezetése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Témakörök</i> – Az egészség mint érték. – Csak egy életem van. – A fogyatékos emberek. – Érzéseink kifejezésének fontossága az egészségmegőrzésben. A döntési képesség, a felelős gondolkodás kialakítása, a döntési helyzetekre való felkészülés/felkészítés előtérbe helyezése. Saját erőforrásokat meghaladó problémamegoldás esetén képesség az igények megfogalmazására, esetleges segítségkérésre, illetve a segítség elfogadására. <i>Alapkérdések</i> – Mi az egészség? (Jól vagyok testileg és lelkileg.) – Fontos-e nekem az egészségem? Kitől, mitől függ az, hogy egészséges vagyok/leszek-e? – Hogyan vigyázok az egészségemre? (Testileg és lelkileg.) – Hogyan tudok más testi/lelki egészségére vigyázni (Családban, iskolában stb.)? <i>Javasolt módszertani eszközök</i> Mesék, életből vett példák, személyes történetek, szituációs játékok, rajzoltatás, filmvetítés és órai feldolgozás, szemléltetés: figyelemfelhívó szemléltető eszközök.		<i>Környezetismeret:</i> tisztálkodás, táplálkozás, mozgás, szűrővizsgálatok.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Testi-lelki egészség, érték, megelőzés.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Változások kezelése, következményei és kezelésük	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A változás okozta feszültségek, bizonytalanságok, a stressz hatékony kezelése, valamint a veszteség elfogadása sokféle lelki és mentális kompetenciát igényel, ezért cél mindezen kompetenciák kialakulásának elősegítése, fejlesztése, a változások kezelésével kapcsolatos ismeretek átadása.	

Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Témakörök</i> – Betegség a családban. – Veszíteni játékban, sportban. – Testvérem születik/született. A családi életben folyamatosan jelenlévő változások kezelése, az azzal járó nehézségek elviselése toleranciaszint emelése. <i>Alapkérdések</i> – Hogyan viselkedem, ha beteg van a családban? – Hogyan viselkedem, ha veszítek? – Mit jelent számomra, ha veszítek? – Veszíteni tudni kell. Hogyan? – Nem vagyok értéktelenebb, ha veszítek? – A fogyatékoság kérdése. – Kistestvérem születik/született, Mi lesz/lett velem, örüljek vagy sírjak? <i>Javasolt módszerek, eszközök</i> Érzékszervi játékok, szituációs játékok, mesék, történetek, bábozás, rajzoltatás, beszélgetés, filmvetítés és órai feldolgozás, szemléltetés: figyelemfelhívó szemléltető eszközök. <i>Minden témánál fontos az érzések megfogalmazása, kifejezése!</i>		<i>Környezetismeret:</i> család, családi szerepek. <i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> teendők betegség esetén. <i>Testnevelés és sport:</i> verseny, győzelem, vereség, fair play.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Alkalmazkodás, rugalmasság, változás-állandóság, veszteség, összetartás, találékonyság, beilleszkedés, elfogadás.	

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	A tanuló – megismeri és elsajátítja az alapvető együttélési, együttműködési normákat a családban, az iskolában, a társadalmi életben; – ismeri és betartja az illemszabályokat; – megtanulja a családi szerepekhez (anya, apa, gyermek) kapcsolódó feladatokat, és törekszik rá, hogy saját feladatait napi rendszerességgel elvégezze, és részt vegyen a házimunkában; – genetikai nemének megfelelő nemi identitása erősödik; – megpróbálja saját magát és családját bemutatni, jellemezni, van fogalma jóról és rosszról, testről és lélekről, lelkiismeretről; – igyekszik felismerni és megfogalmazni az érzéseit; – törekszik mások, főként családtagjai iránti szeretetének kifejezésére; – szükség esetén nyitott a segítség nyújtására, illetve elfogadására; – ismeri és betartja az alapvető higiénés és balesetmegelőzési szabályokat. Mínidezek kapcsán a tanulóban kialakul egy elfogadó, pozitív attitűd a közösséggel, családdal, saját magával és a másik emberrel, a hátrányos helyzetű emberekkel kapcsolatban.

3–4. évfolyam

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	A család mint a társadalom legalapvetőbb egysége. A család működése	Órakeret 12 óra
Előzetes tudás	A családban megszerzett tapasztalatok, élmények; mesék. Szülői magatartás, az előző években család-órán tanultak, újabb tapasztalatok, élmények.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A család értékének hangsúlyozása. Pozitív attitűd kialakítása és/vagy megerősítése a család intézménye iránt. Családon belüli kommunikáció és az érzelmek, a szeretet kifejezésének jelentősége. A diákok látásmódjának differenciáltabbá tétele. Társadalmi szinten rögzült, káros sztereotípiák lebontása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Témakörök</i> – A család mint a társadalom alapegysége. – A család mint kulturális egység – szokások, hagyományok. A család mint intézmény elhelyezése a szűkebb és tágabb környezetben, a társadalomban; szerepének megnevezése az egyén és a közösség viszonylatában, kulturális, társadalmi szempontból. A családon belüli szokások, hagyományok és a múlt ismeretének megismerése, jelentőségének tudatosulása. – Családfa. – A közösen végzett munka öröme, a munkamegosztás jelentősége, közös teherviselés – káros sztereotípiák. – Családi gazdálkodás, családi költségvetés, zsebpénz, takarékoskodás. – Szeretetnyelvek. A szeretetnyelvek tudatos használata nem csak családon belül, hanem az osztályközösségben is. A családi élet működésében lévő összefüggések minél szélesebb körű megértése/felfogása, ezáltal a tanulóknak a kapcsolataikban, a problémáik kezelésében, az életük autonóm irányításában stb. egyre kompetensebb viselkedése. <i>Alapkérdések</i> – Hol helyezkedik el a család mint közösség és mint egység? – Mi a jelentősége és a szerepe a családnak a társadalomban és a kultúrában? – Mit jelent számomra a család? – Mit jelent a sztereotípiák szó, hogyan tudunk felülemelkedni a káros berögződéseken? Miért fontos ez? – Hogyan ismerjük fel egymás szeretet iránti igényét a családon belül és más közösségekben? Mi ennek a jelentősége? <i>Javasolt módszertani eszközök</i> Érzékszervi játékok, szituációs játékok,		<i>Környezetismeret:</i> család, családi szerepek, családtörténet. <i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> családi gazdálkodás, költségvetés.

népmesék, történetek (pl. Gáli József: Mese a lányról, aki maga volt a tűz), énekek-dalok (pl. Gryllus Vilmos és Halász Judit dalai), figyelemfelhívó szemléltető eszközök (pl. szeretetkút, szeretetnyelv-virág, tartalmilag odaillő laminált színes feliratok, képek).	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Sztereotípiák, szeretetnyelv, családi szokás, hagyomány, kultúra, társadalom.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Társas kapcsolatok – kommunikáció – konfliktuskezelés	Órakeret 9 óra
Előzetes tudás	Az előző években család-órán tanultak, újabb tapasztalatok, élmények; mindennapi tapasztalat a médiáról, szülőktől, ismerősöktől, barátoktól hallott információk, az iskolában környezetismeret órán megszerzett tudás.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A diákok jó kommunikációs képességeinek kialakítása és/vagy erősítése. A konfliktuskezelési és megoldó képesség fejlesztése. Közösségépítés során a kölcsönös segítségnyújtás mint elfogadott attitűd megerősítése, és az ezekhez kapcsolódó kommunikációs képességek fejlesztése. Az önálló, kritikus vélemény megfogalmazására, a lényegkiemelésre, a valós és fiktív elemek megkülönböztetésére vonatkozó képesség fejlesztése, ezáltal a fantázia, a szóbeli és írásbeli szövegalkotási képesség fejlesztése. Szemléletformálás – esélyegyenlőség.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Témakörök</i> Társas kapcsolatok – Közösségépítés (osztály, iskola). – Elfogadó, segítségnyújtó attitűd megerősítése és begyakorlása. – Hátrányos helyzetű személyekkel való kapcsolat (idősek, romák, fogyatékos emberek stb.). Képesség kapcsolatok kezdeményezésére, gondozására és védelmezésére; a kapcsolatok buktatóinak megismerése és a változtatáshoz szükséges eszközök felismerése. A tanult készségek minél hatékonyabb alkalmazása a kapcsolatok megtartása és/vagy megerősítése érdekében. Kommunikáció – A tömegkommunikáció eszközeinek megismerése (újság, rádió, internet, tévé, plakát, könyv, telefon). – A reklámok tartalmának, az internet veszélyeinek, az írott média hasznának értelmezése. – A média helyes használatának megismerése. – Az önálló vélemény, gondolatok és érzelmek megfogalmazásának gyakorlása írásban és szóban.		<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> szövegalkotás, érvelés. <i>Vizuális kultúra:</i> a média sajátosságai.

– Valós és fiktív elemek megkülönböztetése és a kritikai látásmód gyakorlása. – Reklámkészítés csapatban. A média mint tömegkommunikációs eszköz szerepének és jelentőségének megismerése, és tartózkodás a káros, romboló hatásától. Konfliktuskezelés – Az érzelmek szerepének tudatosítása az ellentétek, veszekedések kialakulásában, kezelésében. <i>Javasolt módszertani eszközök:</i> Filmvetítés és órai feldolgozás, történetek, figyelemfelhívó szemléltető eszközök, szituációs játékok, Média Tudor oktatási program használata.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Média, tömegkommunikáció, reklám, internet, tv, óriásplakát, valóság és fikció, rábeszélés.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Jellem és értékrend	Órakeret 9 óra
Előzetes tudás	A korábban tanult közösségi szabályok, illemtani formák, a jó és a rossz megkülönböztetésének képessége, várakozni tudás, az 1–2. évfolyamosoktól elvárt önfegyelem.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A jellem és az értékek szerepének és fontosságának megértése. Önálló gondolkodásra nevelés, szocializáció és a társas érintkezés fejlesztése, közösségi szabályok rutinszerű alkalmazása. Személyes külső-belső tulajdonságok felismerése és megfogalmazása, a türelem és a vágyteljesítés késleltetése jelentőségének felismertetése a személyiségfejlődésben. Jellembeli változást és/vagy viselkedésváltozást eredményez(het)ő, stabil, az egyetemes emberi értékekre alapuló értékrend kialakítása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Témakörök</i> – Egyén és közösség viszonya. – Külső-belső tulajdonságok. – Türelem és a vágyteljesítés késleltetése. – Illemtani vonatkozások, magatartási formák (alá- és fölérendeltségi viszonyok szerepe, viselkedés a különböző intézményekben, vendégségben). Alapvető illemtani kérdések tisztázása és készség szintű elsajátítása. <i>Alapkérdése</i> – Miért előrébbvaló a közösségi érdek az egyéninél? – Miért fontos, hogy megtanuljunk várni? – Hogyan befolyásolja az alá- és fölérendeltségi viszony a viselkedési formákat?		<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> udvariassági formulák.

– Hogyan érezzük magunkat otthon vendégségben, idegen helyen? <i>Javasolt módszertani eszközök</i> Filmvetítés és órai feldolgozás, mesék, történetek, figyelemfelhívó szemléltető, szituációs játékok, helyzetgyakorlatok, Marhsalow-teszt bemutatása – távlati eredmények.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Egyéni és közösségi érdek, rangsor, alá- és fölérendeltség, kitartás, türelem, önfegyelem.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Önismeret és érzelmi intelligencia	Órakeret 9 óra
Előzetes tudás	Az iskolai tanulmányok alapján és a társak, szülők visszajelzéséből kialakult énkép.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A különböző élethelyzetekben kialakuló érzések felismerése, megfogalmazása, ezáltal a fogyatékossgal élők iránti elfogadás, empátia és tolerancia erősítése. Önismereti képesség fejlesztése. A kommunikációs képesség javításával az érzelmi intelligencia fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Témakörök</i> – Jó és rossz tulajdonságok, szokások és ezek megváltoztatása. A saját jó és rossz külső és belső tulajdonságok és szokások felismerése, felsorolása, ezáltal képesség személyiségük alakítására, változtatására. – Példaképek szerepe. – Velezületett vagy szerzett fogyatékossg kérdés és elfogadása, egyéni és társadalmi szinten. – A különböző élethelyzetekben kialakuló érzelmek felismerése, megfogalmazása. – Értékes vagyok. A test és a lélek szó jelentésének helyes értelmezése. Az én-te-mi fogalomkörének megismerése. Az alapérzések megfogalmazásának, kifejezésének gyakorlása. A szókincs bővülése/bővítése. Az önkifejezés igényének, az önbizalomnak, valamint az identitástudatnak az erősödése/erősítése. <i>Alapkérdések</i> – Milyen vagyok? Milyen szeretnék lenni? Min kell változtatnom? – Vannak-e példaképeim, és miért nézek fel rájuk? – Milyen az élete, lehet-e boldog egy fogyatékossggal élő		<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> szókincsbővítés, szövegalkotás. <i>Környezetismeret:</i> külső és belső tulajdonságok. <i>Vizuális kultúra:</i> jellemábrázolás, karakterek, családrajz, önarckép.

személy? – Milyen vagyok, ha örülök, ha haragszom, ha bánat ér vagy ha unatkozom; milyen voltam első osztályos koromban? – Értékes vagyok?! – Szükség esetén (érett 4. évfolyam): kamaszos viselkedés, különböző szituációkban. <i>Javasolt módszertani eszközök</i> Szituációs játékok, népmesék, történetek (pl. A sas, A rút kiskacsa története, FÉK I Tanári kézikönyv, Vekerdy Tamás: Kamaszkor körül című könyvéből, Réber László rajzai, Takács Zsuzsa versei), bábozás, figyelemfelhívó szemléltető eszközök, példakép-puzzle stb.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Figyelmesség, empátia, tolerancia, fogyatékoság, türelem, példakép, fegyelmezettség.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Nemiség – férfi/női identitás – szexualitás – párkapcsolatok	Órakeret 12 óra
Előzetes tudás	Az ember kétneműsége, higiénés szabályok ismerete.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A nemi identitás erősítése, a nemeknek megfelelő szerepek, illetve magatartás erősítése, szükség esetén a kornak megfelelő felvilágosítás.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Témakörök</i> – Viselkedési szabályok, illemtani vonatkozások – Öltözködés. – Magatartás. – Nemi szerepek. – Szükség esetén (érett 4. évfolyamosoknál) serdülőkori lelki-viselkedésbeli változások. – Szükség esetén (érett 4. évfolyamosoknál) kornak megfelelő felvilágosítás. – Serdülőkori biológiai változások (nemi érés, menstruáció, magömlés). – Termékenység mint ajándék, kincs, amire vigyázni kell. <i>Alapkérdések:</i> – Milyen a nőies/férfias viselkedés? – Milyen az igazi nő/férfi? – Példaképek. – Szükség esetén (érett 4. évfolyamosoknál): Mi történik velem, miért? <i>Javasolt módszertani eszközök:</i> Szituációs játékok, irányított beszélgetés, mesék, történetek, felvilágosítás esetén nemenkénti csoportbontásban foglalkozás.		<i>Környezetismeret:</i> életszakaszok. <i>Magyar nyelv és irodalom:</i> férfi/női főszereplők.

Kulcsfogalmak/ fogalmak	A nemeknek megfelelő viselkedés, illem, nemi szerep, példakép.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Útelágazások, zsákutcák, útvesztők <i>avagy</i> Veszélyek és devianciák, döntéshelyzetek	Órakeret 6 óra
Előzetes tudás	Testi-lelki egészség, érték-, megelőzés (prevenció) fogalma.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A felelős gondolkodás és a döntésképeség fejlesztése, választási alternatívák felismerése, valamint azok következményeinek tudatosítása minél korábbi életkorban. Saját erőforrásokat meghaladó problémamegoldás esetén képesség az igényeik megfogalmazására, esetleges segítségkérésre, illetve a segítség elfogadására. Az emberi kapcsolatok fontosságának tudatosítása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Témakörök</i> – Döntési helyzetek felismerése. – Balesetmegelőzés (otthon, iskolában). – Segítség kérése és elfogadása. – Balesetek. – Lelki, kapcsolati nehézségek esetén. – Kapcsolataink és az egészségünk – Személyiségünk egészséges fejlődése emberi kapcsolataink nélkül nem lehetséges. <i>Alapkérdések</i> – Kihez fordulhatok segítségért? – Mikor kell segítséget kérnem? – Kell-e szégyenkezni, ha segítségre szorulok? – Elfogadhatom-e a segítséget úgy, hogy ne tartsanak értéktelennek? <i>Javasolt módszertani eszközök</i> Szituációs játékok, szemléltetés, mesék, személyes történetek, irányított beszélgetés, filmvetítés és órai feldolgozás, szemléltetés: figyelemfelhívó szemléltető eszközök.		<i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> baleset-megelőzés, teendők baleset esetén. <i>Testnevelés és sport:</i> baleset-megelőzés, társak óvása.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Segítségkérés és -elfogadás, kapcsolatok jelentősége az egészségmegőrzésben.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Változások kezelése, következményei és kezelésük	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	Baráti társaság hatása, szülők nevelése, olvasási élmények, média hatása.	
A tematikai egység	A változás okozta feszültségek, bizonytalanságok, a stressz hatékony	

nevelési-fejlesztési céljai	kezelése, valamint a veszteség elfogadásához szükséges kompetenciák kialakulásának elősegítése, fejlesztése, a változások kezelésével kapcsolatos ismeretek átadása.				
<table border="1"> <thead> <tr> <th>Ismeretek/fejlesztési követelmények</th><th>Kapcsolódási pontok</th></tr> </thead> <tbody> <tr> <td> <i>Témakörök</i> – Munkanélküliség a családban. – Költözés. – Közösségváltás. – Növekedés, érés, kiskamaszkori változások. A családi életben folyamatosan jelenlévő változások kezelése, az azzal járó nehézségek elviselése – toleranciaszint emelése. <i>Alapkérdések:</i> – Hogyan segíthetünk szüleimnek, mikor kevesebb a pénzünk? – Hogyan alkalmazkodjunk a körülmények megváltozásához? – Beilleszkedés egy közösségbe. – Hogyan segíthetjük egy új osztálytárs beilleszkedését? – Változtam-e egy év alatt? (Testi és lelki változások), látszik-e a változás? Mitévő legyek? <i>Javasolt módszerek, eszközök</i> Szituációs játékok, mesék, történetek, bábozás, rajzoltatás, beszélgetés. <i>Minden témánál fontos az érzések megfogalmazása, kifejezése!</i> </td><td> <i>Környezetismeret:</i> életszakaszok. <i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> családi költségvetés. </td></tr> </tbody> </table>		Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	<i>Témakörök</i> – Munkanélküliség a családban. – Költözés. – Közösségváltás. – Növekedés, érés, kiskamaszkori változások. A családi életben folyamatosan jelenlévő változások kezelése, az azzal járó nehézségek elviselése – toleranciaszint emelése. <i>Alapkérdések:</i> – Hogyan segíthetünk szüleimnek, mikor kevesebb a pénzünk? – Hogyan alkalmazkodjunk a körülmények megváltozásához? – Beilleszkedés egy közösségbe. – Hogyan segíthetjük egy új osztálytárs beilleszkedését? – Változtam-e egy év alatt? (Testi és lelki változások), látszik-e a változás? Mitévő legyek? <i>Javasolt módszerek, eszközök</i> Szituációs játékok, mesék, történetek, bábozás, rajzoltatás, beszélgetés. <i>Minden témánál fontos az érzések megfogalmazása, kifejezése!</i>	<i>Környezetismeret:</i> életszakaszok. <i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> családi költségvetés.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok				
<i>Témakörök</i> – Munkanélküliség a családban. – Költözés. – Közösségváltás. – Növekedés, érés, kiskamaszkori változások. A családi életben folyamatosan jelenlévő változások kezelése, az azzal járó nehézségek elviselése – toleranciaszint emelése. <i>Alapkérdések:</i> – Hogyan segíthetünk szüleimnek, mikor kevesebb a pénzünk? – Hogyan alkalmazkodjunk a körülmények megváltozásához? – Beilleszkedés egy közösségbe. – Hogyan segíthetjük egy új osztálytárs beilleszkedését? – Változtam-e egy év alatt? (Testi és lelki változások), látszik-e a változás? Mitévő legyek? <i>Javasolt módszerek, eszközök</i> Szituációs játékok, mesék, történetek, bábozás, rajzoltatás, beszélgetés. <i>Minden témánál fontos az érzések megfogalmazása, kifejezése!</i>	<i>Környezetismeret:</i> életszakaszok. <i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> családi költségvetés.				
Kulcsfogalmak/fogalmak	Alkalmazkodás, rugalmasság, változás-állandóság, veszteség, összetartás, találékonyság, beilleszkedés, elfogadás.				

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	A tanuló – rutinszerűen alkalmazza az alapvető együttélési, együttműködési normákat a családban, az iskolában, a társadalmi életben; – ismeri a családi szokásokat, hagyományokat; – van fogalma alá- és fölérendeltségről, betartja az illemszabályokat; – igyekszik a családban az egészséges sztereotípiák szerint viselkedni, és törekszik rá, hogy saját feladatait napi rendszerességgel elvégezze és kivegye a részét a házimunkából; – genetikai nemének megfelelő nemi identitása tovább erősödik; érett 4. évfolyamosok betekintést kapnak a kiskamaszkori változásokba, ezáltal van fogalmuk a serdülőkor testi-lelki eseményeiről, a termékenységre, mint őrizendő értékre tekintenek; – ismeri saját maga és családja tulajdonságait, törekszik a jóra, lelkiismerete szerint; – igyekszik felismerni és megfogalmazni az érzéseit, valamint törekszik arra, hogy kifejezze mások, főként családtagjai iránti szeretetét; – szükség esetén nyitott a segítség nyújtására, illetve a segítség

	elfogadására; – van fogalma a médiáról, használatának előnyeiről és veszélyeiről, tudja, hogy a türelem és a várni tudás hosszútávon nagyobb előnyt jelent, mint a reklámok sugallta azonnali örömszerzés; – ismeri és betartja az alapvető higiénés és balesetmegelőzési szabályokat. Mindezek kapcsán a tanulóban megerősödik egy elfogadó, pozitív attitűd a közösséggel, családdal, saját magával és a másik emberrel, a hátrányos helyzetű emberekkel kapcsolatban.

CSALÁDI ÉLETRE NEVELÉS

5–8. évfolyam

A Nemzeti alaptanterv által megjelölt fejlesztési területek – nevelési célok között szerepel a családi életre nevelés mint olyan feladat, amelynek minden tantárgy célkitűzései között meg kell jelennie: „A család kiemelkedő jelentőségű a gyerekek, fiatalok erkölcsi érzékének, szeretetkapcsolatainak, önismeretének, testi és lelki egészségének alakításában. A szűkebb és tágabb környezet változásai, az értékrendben jelentkező átrendeződések, a családok egy részének működésében bekövetkező zavarok szükségessé teszik a családi életre nevelés beemelését a köznevelés területére. A köznevelési intézményeknek ezért kitüntetett feladata a harmonikus családi minták közvetítése, a családi közösségek megbecsülése. A felkészítés a családi életre segítséget nyújt a gyermekeknek és fiataloknak a felelős párkapcsolatok kialakításában, ismereteket közvetít a családi életükben felmerülő konfliktusok kezeléséről. Az iskolának foglalkoznia kell a szexuális kultúra kérdéseivel is.”

A családi életre nevelés tantárgy (CSÉN) ezeket a célokat egységes rendszerbe foglalva valósítja meg, nem csökkentve ezzel a többi tantárgy szerepét. Mivel szükségképpen erkölcsi kérdéseket is érint, több közös területet tartalmaz az erkölcsstan tantárggyal. De kiemelnénk azt a tényt, hogy az erkölcsstan csak az 1–8. évfolyamon szerepel, míg a CSÉN a 12. osztályig kínál programot. Ezen kívül a CSÉN-nek speciális módszertana van, ami azt jelenti, hogy ha tapasztalható is átfedés bizonyos témákat illetően, a feldolgozás módja különbözik.

A tantárgy nagyobb tematikai egységekben valósítja meg nevelési céljait:

1. *A család mint a társadalom legalapvetőbb egysége és a család működése*

Segíteni kívánja a diákokat abban, hogy a mindennapi életükben zajló történéseket jobban megértsék. Ez gondolkodó viszonyulás a mindennapi életükhöz. Ehhez egyrészt szükség van bizonyos ismeretanyag átadására. Másrészt a diákokban olyan szemléletmódbeli beállítódás kialakítása a cél, amely elemzően, tudatosan szétválasztja és ezáltal megismerteti a család komplex rendszerének a működését (családi szerepek, munkamegosztás a családban, családtípusok, a család nevelési stílusa, a szeretet kifejezésének módja, a családon belüli kommunikáció és a légkör, valamint a normák kialakításának rendje és megkövetelése, generációk együttélése, illetve ennek hiánya stb.). Ezáltal az életkor előrehaladtával egyre differenciáltabbá válik a diákok látásmódja, így a családi élet működéséből és azok összefüggéseiből egyre többet megismernek és megértenek. Egyre több példát látnak maguk előtt, amelyeket tudatosan alkalmazva elkerülhetik a káros, rossz berögződésből adódó sztereotip viselkedésminták alkalmazását és továbbadását, várhatóan a kapcsolataikban, a problémáik kezelésében, az életük autonóm irányításában stb. tapasztalható lesz az egyre kompetensebb viselkedés.

2. *Társas kapcsolatok – kommunikáció – konfliktuskezelés*

Jó kommunikációs képességek kialakítása és/vagy erősítése a diákokban, hogy tudjanak kapcsolatokat kezdeményezni, gondozni és védelmezni, melynek során ki tudják fejezni érzelmeiket. Ismerjék meg a kapcsolatok buktatóit, és a változtatáshoz szükséges eszközöket. A konfliktusokat tanulják meg olyan fokon kezelni és megoldani, hogy azok ne rombolják kapcsolataikat, a tanult készségekkel azokat erősítsék és intimitásukat növeljék. Sajátítsák el, hogy az egészséges határok áthágása miatt esetenként megfelelő döntést kell hozniuk egy kapcsolat megszakításáról vagy folytatásáról.

Esélyegyenlőség – szemléletformálás. Elfogadó, pozitív attitűd kialakítása a hátrányos helyzetű személyekkel (idősek, romák, fogyatékos emberek stb.).

3. *Jellem és értékrend*

A tematikai egység célja, hogy a diákok értsék meg a jellem és az értékek szerepét és fontosságát, alakuljon ki bennük egy stabil, az egyetemes emberi értékeken alapuló értékrend, amely hosszabb távon jellembeli változást és így viselkedésváltozást eredményezhet.

E tematikai egység szempontjából különösen fontos, hogy milyen emberképre alapoz a tantárgy, milyen sajátosságokat tulajdonítunk az érett személyiségnek:

- *Ismeri, szereti és elfogadja önmagát:* folyamatosan mélyülő önismerete van, amely együtt jár önmaga (múltja, sebei, örömei, képességei és korlátai) derűs, őszinte elfogadásával és egyfajta egészséges önbizalom meglétével.
- *Érzelmileg érett:* józan valóságérzékelésének köszönhetően érzelmi reakciói megfelelnek az őt ért hatásoknak, azokkal egyensúlyban vannak. Képes ellenőrizni érzelmi és szexuális késztetéseit, megfelelő érzelmi egyensúlyra, biztonságra és optimizmusra tett szert, amely tulajdonságok segítségével képes kezelni a frusztrációval járó helyzeteket is.
- *Világos, személyiségébe beépített értékrendszere van,* szilárd viszonyítási pontok vannak életében, amelyek alapján választ kap a legalapvetőbb emberi kérdéseire (Ki vagyok? Merre tartok? Melyek a korlátaim és lehetőségeim az életben? stb.), és következetes, hosszú távra kiható, megalapozott döntéseket tud hozni.
- *Társas (szociális) kapcsolataiban kielégítő érettségre tett szert,* amely a mások jogainak és szükségleteinek ismeretében és tiszteletében, a más kultúrák és értékrendszerek megértésében, valamint a saját önállóság megőrzésében áll, úgy, hogy közben az ember másokkal őszintén kommunikál, meghallgatja és megérti gondolataikat, együtt dolgozik velük és értük. A saját boldogságát a mások boldogulásáért történő önzetlen elköteleződésben találja meg.
- *Tudatosan, nyitottan és cselekvő módon alakítja környezetét* (értelmi és operatív érettség). Ezen érettség segítségével új ismeretek birtokába jut, bővíti, tágítja, csiszolja és mélyíti eddigi tudását, képes rugalmasan és nyitottan új problémák megoldásába fogni, és kreatív módon hozzáállni a régihez.
- *Szakmailag megbízható:* összhang van a gyakorolt szakma és a végzéséhez szükséges képességek elsajátítására vonatkozó érdeklődés között.
- *Lelkileg érett,* azaz a lényének legmélyéből fakadó igényeket tudatosítja, elfogadja, és olyan értékekre irányuló nyitottsággal rendelkezik, melyek választ tudnak adni mélyről jövő igényeire, legbensőbb kérdéseire.

4. *Önismeret és érzelmi intelligencia*

Cél a diákok helyes önértékelése kialakulásának elősegítése, hogy képessé váljanak felismerni, megérteni, elfogadni és hatékonyan használni saját erősségeiket és gyengeségeiket, valamint megtanulják önmagukat az aktuális trendek diktálta elvárásoktól függetlenül értékesnek, fontosnak és hasznosnak látni. Emellett a diákok érzelmi fejlődésének elősegítése, hogy képesek legyenek saját és mások érzelmeit felismerni, megfogalmazni, megérteni, elfogadni és hatékonyan használni.

5. *Nemiség – férfi/női identitás – szexualitás – párkapcsolatok*

Segíteni kívánja a diákokat kisiskolás kortól kezdve a genetikai nemnek megfelelő nemi identitás megerősödésében, a nemek közötti alapvető különbségek megismerésében (nemi jelleg, agyműködés, kommunikáció stb.) és a férfi/apa – női/anya szerepekkel kapcsolatos káros sztereotípiák lebontásában, a serdülőkori biológiai, lelki, viselkedésszerű változások pozitív megélésében, a termékenységtudatos szemlélet kialakulásában, ahol a gyermek mint ajándék jelenik meg. Elő kívánja segíteni a párkeresés és a párválasztás sikerét. Fontos, hogy a diákok megismerjék a férfi-női párkapcsolatok formáit és az azokban

megélt boldogság/csalódás lehetőségét, emellett kialakuljon bennük a családbarát szemlélet. Kellően felkészüljenek a harmonikus, boldog, elkötelezett párkapcsolaton (házasságon) alapuló érett, felelős, kiegyensúlyozott, egészséges szexualitásra. Ezen túl elsajátíthassák az egészséges szexuális élethez szükséges ismereteket. Az emberi fogantatás és a magzati fejlődés szépségének megismerése kapcsán fogalmazódjon meg bennük, hogy az emberi élet érték a fogantatástól kezdve a természetes halálig.

6. *Útelágazások, zsákutcák, útvesztők, avagy Veszélyek és devianciák, döntéshelyzetek*

A diákokban alakuljon ki a felelős gondolkodás és dönteni tudás képessége, amelynek alapja a döntési helyzet és a benne rejlő több/kevesebb választási alternatíva felismerése, majd a következményeik tudatosítása minél korábbi életkorban. Fontos tudatosítani a fiatalokban belső erőforrásaikat és felfedeztetni velük megerősítő kapcsolati hálójukat, továbbá a különböző normatív és egyéb típusú változásokat.

A különböző választási lehetőségek és azok következményeinek bemutatásával segítsük elő a veszélyhelyzetek felismerését, a fölöttük gyakorolható tudatos kontroll érzését, a felelős döntéshozatal kialakulását. Érzékenyítsük őket saját és mások helyzetének megértésére és elfogadására. Olyan ismeretek átadása és készségek fejlesztése a cél, amelyek elősegítik a segítségkérést (család, barátok és szakemberek felé) és segítségnyújtást, a problémakezelést és -megoldást.

Fel kell készíteni a fiatalokat arra, hogy a változások és veszteségek kezelésében legfőképpen a családnak és a rokonságnak kellene jelentenie a támogató hálót, tőlük várható és nekik nyújtandó a kölcsönös érzelmi, erkölcsi és anyagi támasz. A fiatalok esetében különösen fontos, hogyha a saját erőforrásaikat meghaladja a problémamegoldás, igényeiket megfogalmazva segítséget merjenek és tudjanak kérni, illetve el is fogadják azt a környezetüktől. Meg kell mutatni nekik, hogyha a család, a közeg, amelyben élnek, valamilyen okból nem tud támasz lenni, milyen közösségi vagy intézményi segítséget vehetnek igénybe. Sikeres küzdésük ugyanis utat nyithat az új életszakasz pozitívabb megélése, valamint a benne rejlő lehetőségek teljesebb kihasználása felé.

7. *Változások következményei és kezelésük*

A családi élet változások véget nem érő folyamata, ezért szükséges, hogy a diákok megtanulják elviselni, sőt kezelni a változással járó nehézségeket. A változás okozta feszültségek, bizonytalanságok, a stressz hatékony kezelése, valamint a veszteség elfogadása sokféle lelki és mentális kompetenciát igényel. Cél mindezen kompetenciák kialakulásának elősegítése, fejlesztése, a változások kezelésével kapcsolatos ismeretek átadása.

Meg kell ismertetni a fiatalokkal azokat a lélektani folyamatokat, amelyek a változásokat kísérik, fel kell készíteni őket arra, hogy a változások okozta feszültséget, bizonytalanságot miként lehet a helyzet értelmi és érzelmi megértésével sikeresen kezelni.

Fel kell készíteni a fiatalokat azokra a konkrét, személyes változásokra, amelyekkel életükben a következő évek során találkozni fognak (pubertáskori identitáskeresés, intimitás, szülőkről való leválás, társas és szülővé válás).

A családi életre nevelés foglalkozásai többnyire eltérnek a hagyományos tantervi óráktól. Új formát, oldottabb légkört és az órátartó pedagógus/védőnő/mentálhigiénés szakember és diák viszonyában egyenrangúságot feltételeznek és rugalmasságot igényelnek, melyben a felek megadják egymásnak a kellő tiszteletet, a szólás lehetőségét és a vélemény szabadságát. Az ismeretek átadása nagyon speciálisan történik. Az emberi méltóság, a tisztelet fontosságára neveléssel, a rávezetéssel, az elgondolkodtatással, a saját vélemény megfogalmazásával, a tudatosítással reményeink szerint a fiatalok az átgondolt kérdések és korrekt információk birtokában önálló, felelősen cselekvő, érett személyiséggé válnak, és

belső meggyőződésből tudnak jó döntéseket hozni életükkel kapcsolatban. Fontos tudatosítani bennük, a döntés az ő kezükben van, az ő felelősségük.

A tantárgy módszereiben legfőképp a nem formális tanulás eszközeit használja. Fontos a nevelő rendelkezésre állása a diákok számára a személyes beszélgetésekhez; és a megválasztott technikák, eljárások összhangja a közvetíteni szánt értékekkel.

Mivel a tantárgy főként lelki, szellemi és mentális kompetenciák fejlesztésére és szemléletformálásra irányul, a diákok érdemjegy szerinti értékelése irreleváns. Az egyes tematikai egységekhez kapcsolódóan előzetesen, majd a téma lezárását követően lehetőség van tájékoztató/visszajelző kérdőívek kitöltésére, de csak anonim formában.

A tantárgy sikerének kulcsa a foglalkozást tartó szakember és az osztály összehangolódása, a konkrét tematika és tanmenet adekvát, az adott osztályközösség érettségének és érdeklődésének megfelelő kidolgozása, melyet a pedagógus folyamatosan igazít az osztályhoz, attól függően, hogy az egyes témakörök feldolgozásakor milyen esetleges problémák, kezeletlen konfliktusok vagy váratlan reakciók kerülnek felszínre.

Az erkölccsal való kapcsolódások, mivel maguktól értetődőek, nincsenek jelezve.

5–6. évfolyam

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	A család mint a társadalom legalapvetőbb egysége. A család működése	Órakeret 12 óra
Előzetes tudás	Saját családban megélt tapasztalat és más családok (pl. rokonok, ismerősök, barátok) megfigyelése, filmek, irodalmi művek alapján kialakult saját elképzelés, vélemény; korábbi tanévek során család-órán tanultak.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A család értékének hangsúlyozása. Pozitív attitűd kialakítása és/vagy megerősítése a család intézménye iránt. A diákok megismertetése a szocializáció fogalmával, a különböző családtípusokkal, az azokban nevelkedő gyermekek életlehetőségeivel. Önálló véleményalkotás fejlesztése a különböző családtípusokról: melyikben lehet boldog, melyik a számukra az ideális, az elfogadható és a kibíráhatatlan. Képesség a választás indoklásának megfogalmazására.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A család – érték. A család a társadalom életadó alapsejtje. Mi a boldogság? A boldogságkeresés útjai. Mit kell tennünk, hogy boldogok legyünk? Családi gazdálkodás, családi költségvetés, zsebpénz, takarékoskodás. <i>1. Biológiai témakörök</i> – A testi-lelki egészség. Az egészséges életmód. Ki az egészséges? Mit tehetünk, hogy egészségesek legyünk? Egészséges táplálkozás, testedzés, személyi higiéné. – Akceleráció, változás. – Nemi szerepek. – Az élet tisztelete és védelme – a fogantatástól a természetes		<i>Természetismeret:</i> egyedfejlődés, életszakaszok; táplálkozás. <i>Magyar nyelv és irodalom:</i> Arany János: Családi kör, Mátyás anyja, Toldi; Petőfi Sándor: Egy estém otthon, Füstbe ment terv, János vitéz;

halálig. <i>2. Családszociológiai témakörök</i> – A szocializáció fogalma. – Magatartásminták – harmonikus családi minták. Szerepek, normák, értékek változásai. – Családtípusok, és azok személyiségre gyakorolt hatása. <i>3. Pszichológiai témakörök</i> – A kapcsolatok alakulása és alakítása a családtagok között (szülő-szülő, szülő-gyermek, testvércapcsolat). – Szerepek a családban, feladatok, terhek, javak, felelősség elosztása, családi munkamegosztás, kölcsönösség. – Szerepelvárások, szerepviselkedések, konfliktusok. – Hagyományok, a múlt ismeretének szerepe a családi közösségek életében, ünnepek a családban. <i>4. Pedagógiai témakörök</i> – Szülő-gyermek, szülő-szülő és testvércapcsolatok működése. – Generációk közötti kommunikáció és együttműködés. – Pedagógusok, szülők és diákok jogai és kötelességei. <i>5. Etikai témakörök</i> – Az ember személyes cselekvése, tudatosság, szándékosság – jó cselekedet és bűn. – Az emberi méltóság. – Lelkiismeret mint belső értékrend. Az értékek rangsora. – Sajátos erények, tulajdonságok. Családon belüli kommunikáció és az érzelmek, a szeretet kifejezésének jelentősége; társadalmi szinten berögzült káros sztereotípiák lebontása. Életkoronként a diákok látásmódjának egyre differenciáltabbá válása, hogy a családi élet működésében az összefüggésekből egyre többet megértsenek. Ettől várható a kapcsolataikban, a problémáik kezelésében, az életük autonóm irányításában stb. való egyre kompetensebb viselkedés.	Molnár Ferenc: A Pál utcai fiúk; Gárdonyi Géza: Egri csillagok. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek: Spárta – nevelés.</i>
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Család, boldogság, testi-lelki egészség, élet tisztelete, harmonikus családi minta, családtípus, hagyomány, ünnep, emberi méltóság.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Társas kapcsolatok – kommunikáció – konfliktuskezelés	Órakeret 9 óra
Előzetes tudás	Iskolai és egyéb közösségben megélt kapcsolatok (osztálytársak, barátok, haverok, ismerősök stb.) tapasztalatai, nem tudatos kapcsolatépítési és -kezelési, konfliktusmegoldási stratégiák alkalmazása.	
A tematikai egység	A diákok jó kommunikációs képességeinek kialakítása és/vagy	

nevelési-fejlesztési céljai	erősítése. A konfliktuskezelési és -megoldó képesség fejlesztése. Esélyegyenlőség – szemléletformálás.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<i>Társas kapcsolatok</i> Én – te – mi – társas kapcsolatok: A kapcsolatba kerülés lépései. A kapcsolatot fenntartó elemek. Hitelesség, tapintat. A kapcsolatépítés fontos elemei: természetes kíváncsiság, kockáztatás, legyünk önmagunk, kérdezzünk, meghallgatás, elfogadás, bizalom, közös érdeklődés. Család: Kölcsönösség, összetartás, az igazi, elfogadó szeretet, tisztelet. A kétszülős, egyszülős, mozaik- és nevelőcsaládok. Barátság: A barátság jelentősége, kialakítása, szerepe a serdülő életében. Miért nincsenek egyes embereknek barátai? A különbözőségek elfogadása, összehasonlítás, az elfogadás hiánya, önzés. Barátságtípusok: igazi barát, egyszerű barát, álbarát. A barát választása. Intimitás, érzelmek és gondolatok megosztása. Kölcsonös segítség. A csoportnyomás kivédése és határok állítása. Közösség: Egynemű és vegyes kortárs közösségek. Beilleszkedés. Szerelem: Milyen szerelemre vágnak a lányok, és milyenre a fiúk? Plátói szerelem. A szeretettípusok: szeretlek, ha..., szeretlek, mert..., szeretlek, pont. Házasság: Elköteleződés és hűség. Rokonok és barátok. Értékközvetítő példaképek. <i>Kommunikáció a kapcsolatokban</i> A kapcsolat és a kommunikáció különböző szintjei: ismerőssel – közhelyek, baráttal – tények, gondolatok, elkötelezett baráttal – érzések, transzparencia. Önállóság, alkalmazkodás, engedelmisség. Verbális kommunikáció: őszinteség, egyértelmű fogalmazás, udvariasság, figyelem, barátságosság, hangszín. Nonverbális kommunikáció: mimika, tekintet, gesztusok stb. Kulturális szignálok:	<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> Molnár Ferenc: A Pál utcai fiúk; Gárdonyi Géza: Egri csillagok; Petőfi Sándor: Szeptember végén; Petőfi és Arany barátsága.

öltözködés, hajviselet, smink, jelképek stb. kérdésköre. Értő figyelem: meghallgatás képessége, megértés, odafigyelés. Tömegkommunikáció: A tudatos médiahasználat. A manipuláció eszközei. A virtuális világ veszélyei. A mobiltelefon, a számítógép és az internet hatásai a mai emberek életére. Szeretet-nyelvekkel való ismerkedés: testi érintés, ajándékozás, szívességek, minőségi idő, elismerő szavak. Hogyan értik meg a fiatalok a felnőtteket? Megértik-e a felnőttek a fiatalokat? Hogyan gazdálkodunk az időnkkel; a szabadidő hasznos eltöltése. Esélyegyenlőség – szemléletformálás. <i>Konfliktuskezelés a kapcsolatokban (család, iskola, barátok, munkahely stb.)</i> Bevezetés a konfliktusokba: Véleménykülönbség, vita, veszekedés, konfliktus. A konfliktus fogalma. A konfliktus az élet velejárója. Előítélet. Alapvető kommunikációs technikák, empátia. Konfliktusmegoldási stratégiák: Megoldási lehetőségek (visszavonuló, támadó, kiegyező, engedelkeny, közös megegyezésre, kölcsönös megállapodásra törekvő). A konfliktus megoldásának lépései. Törekvés a konfliktusok békés megoldására. Tolerancia. Hatékony konfrontáció. Megbeszélés, meghallgatás, megbocsátás, újrakezdés. Kezeletlen konfliktusok következményei. Vitához, veszekedéshez vezető helyzetek. Családi és iskolai szituációk (pl. kiközösítés, kirekesztés), konfliktusok megoldása. Kapcsolat-kezdeményezés, -gondozás, -védelmezés. A kapcsolatok buktatói és a változtatáshoz szükséges eszközök felismerése. A tanult készségek minél hatékonyabb alkalmazása a kapcsolatok megtartása és/vagy megerősítése érdekében. Az egészséges határok áthágása miatt kialakuló helyzetben megfelelő döntéshozatal egy kapcsolat megszakításáról vagy folytatásáról. Az elfogadás hiányának, az önzésnek, a kiközösítés következményeinek, a kommunikáció szintjeinek, a verbális- és nonverbális kommunikáció fogalmának, az odafigyelés fontosságának, a különböző konfliktus-megoldási stratégiáknak a megismerése. Elfogadó, pozitív attitűd kialakítása a hátrányos helyzetű	

személyekkel (idősek, romák, fogyatékos emberek stb.).	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Elfogadás, bizalom, összetartás, tisztelet, barátságtípus, beilleszkedés, elköteleződés, hűség, értékközvetítő példakép, meghallgatás, tudatos médiahasználat, virtuális világ, szeretet-nyelv, tolerancia, újrakezdés.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Jellem és értékrend	Órakeret 9 óra
Előzetes tudás	Az „értékkel”, illetve „értékessel” kapcsolatos önálló gondolatok, személyes tapasztalatok, tanult fogalmak, családban, alsó tagozatban megtanult viselkedési normák.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A jellem és az értékek szerepének és fontosságának megértése. Jellem, érték, értékrend, erkölcs fogalmának megismertetése, erények gyakorlásának elősegítése. Illemteni vonatkozások: viselkedést meghatározó tényezők, fogalmak tisztázása (erkölcs, etika, szokás, törvény stb.), viselkedés változása serdülőkorban (egymás közt és a felnőtt világgal szemben).	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Fogalmak tisztázása Jellem fogalma. Érték fogalma. Erkölcs fogalma. Értékrend fogalma. Az értékek rangsora. Értéklicit. Szabadság – értelem és akarat kapcsolata. Az ember ösztönös és érzelmi élete. A szabadság mint az ember egyedülálló voltának kifejeződése. Az emberi méltóság. Társadalmi normák, törvények, értékek, társasági viselkedés írott és íratlan szabályai, illetlen (étkezés, köszönés, ajándékozás, tegeződés-magázódás). Lelkiismeret mint belső értékrend. Szeretet – a másik ember javának akarása. Mértékletesség – a helyes mérték az ösztönös és érzelmi életben. Felelősségtudat erősítése, magunkért és másokért érzett felelősség. Sajátos erények, tulajdonságok: Hazaszeretet. Alázat. Önuralom. Lemondás. Empátia. Öröm. Boldogság. Humor. Játékosság.		<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> Arany János: A walesi bárdok, Toldi; Fazekas Mihály: Lúdas Matyi. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> az ókori olimpiák, az athéni demokrácia, a marathóni csata, a thermopülai csata, a pun háborúk, a kereszténység, a vérszerződés, a végvári hősök (Dobó István, Zrínyi Miklós, Dugovics Titusz), Habsburg-ellenes harcok (Thököly, Nádasdy), Rákóczi-szabadságharc.

Cél: Stabil, az egyetemes emberi értékeken alapuló értékrend kialakulása a diákokban, ami jellembeli változást és viselkedésváltozást is eredményezhet.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Jellem, érték, erkölcs, értékrend, szabadság, illetan, lelkiismeret, felelősségtudat, alázat.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Önismeret és érzelmi intelligencia	Órakeret 9 óra
Előzetes tudás	Korábbi iskolai, családi és egyéb közösségi tapasztalatok alapján kialakult énkép és önértékelés, mely személyenként más és más szintű és minőségű, akár csak a már kialakult vagy kialakulóban lévő EQ-kompetenciák, melyek továbbfejleszthetők (szociális érzék, empatikus képesség, adekvát érzelemkifejezés és megértés stb.).	
Tantárgyi fejlesztési célok	A helyes önértékelés kialakulásának és az érzelmi fejlődésnek az elősegítése. Az empátia gyakorlása, fejlesztése. Közösségépítés.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Egészséges énkép kialakítása, a harmonikus személyiség. A helyes énkép megerősítése. Én- és csoportészlelés. Én-te-mi fogalma. Önértékelés kialakulása. A közvetlen környezet szerepe az önértékelés kialakulásában: szülők, társak (összehasonlítás), barátok, iskola – visszajelzések fontossága. A tágabb környezet hatása az önértékelés kialakulásában: média, internet, trendek. Értékes tulajdonságok. Önbecsülés, önkontroll. Sztereotípiák, benyomáskeltés és szerepek. Az önértékelésünkre hatást gyakorló három alapkérdés: Hogyan nézek ki? – Mit gondolok a külsőmről? Mire vagyok képes? – Milyen teljesítményt nyújtok? Mennyire vagyok fontos? – Milyen helyet foglalok el a társadalomban? Az egészséges önbizalom alapjainak megismerése: A „tartozom valahová” érzése – szeretnek, elfogadnak, biztonságban vagyok. Az „értékes vagyok” érzése – értékesnek, fontosnak tartanak. A „képes vagyok” érzése – magabiztos, céltudatos, versenyképes vagyok. Az EQ-készségek: Személyes kompetenciák Éntudat – tudok valamit, vagy tudatában vagyok valaminek.		<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> Arany János: Toldi; Janus Pannonius: Pannónia dicsérete.

	Érzelmi tudatosság, önértékelés, magabiztosság. Self-management Önkontroll, átlátszóság, rugalmasság, kezdeményezés, optimizmus. Szociális kompetenciák Szociális érzék Empátia, mások megértése, emberekkel bánás. Szociális képességek Kommunikáció, kötődések kialakítása, konfliktuskezelés, hatás másokra, csapatmunka. Az EQ fejlesztési folyamata: ismerd magad – fejleszd magad – add magad. Képességnövelés a saját erősségeik és gyengeségeik felismerésének, megértésének, elfogadásának és hatékony használatának terén. Képesség kialakulása/kialakítása a saját személyiség értékességének, fontosságának és hasznosságának felismerésére az aktuális trendek diktálta elvárásoktól függetlenül. A saját és mások érzelmeinek felismerése, megfogalmazása, megértése, elfogadása, kontrollálása és ezek hatékony használata.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Énkép, harmonikus személyiség, önértékelés, értékes tulajdonság, önbizalom, EQ-készség, személyes kompetencia, szociális kompetencia.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Nemiség – férfi/női identitás – szexualitás – párkapcsolatok	Órakeret 12 óra
Előzetes tudás	A férfi és nő különbözőségéről alsó tagozatban, az iskolában megtanult fogalmak, a férfi-női szerepek működéséről az élet különböző színterein, az apa-anya szerepről a családban szerzett konkrét tapasztalatok vagy éppen ezek hiánya (pl. egyszülős család esetén).	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A diákok segítése a genetikai nemnek megfelelő nemi identitás megerősödésében, a nemek közötti alapvető különbségek megismerésében (nemi jelleg, agyműködés, kommunikáció stb.) és a férfi/apa – női/anya szerepekkel kapcsolatos káros sztereotípiák lebontásában, a serdülőkori biológiai-, lelki-, viselkedésbeli változások pozitív megélésében, a termékenységtudatos szemlélet kialakulásában.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
<i>A nemi identitás, az ember kétneműsége – különbségek férfi és nő között</i> – A férfi és a nő közötti biológiai, pszichológiai és kulturális különbségek. – Nőnek lenni jó, férfinak lenni jó? Miért? – Az igazi férfi és az igazi nő. – Beavatás régen és ma.	<i>Természetismeret: a nemek szerepe, egészséges életmód.</i>	

<i>Felelős szexualitás</i> – A serdülőkori sajátosságok, testi és lelki változások, szépségei, gondolatai. Nehéz évek? Szabadság, önállóság, alkalmazkodás, engedelmesség. – Higiénés tanácsok. – A termékenység értéke. A termékenység kincs, amire vigyázni kell és amit óvni kell. A biológiai háttér – női-férfi termékenységi jelek, menstruáció, a női ciklus eseményei, a férfivá érés. A megtermékenyítés csodája. – „Felvilágosítás – kicsit másként” – őszinte, nyílt, érthető, „tabuk” nélküli felvilágosítás. – Növekedés a szeretetben: érzéseink, érzelmeink és ösztönös vágyaink kezelése. – Felelősségvállalás. <i>A termékeny szerelem: a gyermek mint ajándék</i> – Életvédelem, magzatvédelem – a magzati élet megismerése. – Gyermek a családban – apa/anya – férj/feleség szerepek. – A csecsemőgondozás alapismeretei. Az emberi élet értékének tudatosulása a fogantatástól kezdve a természetes halálig. A művi terhességmegszakítás lelki és fizikai veszélyeinek megismerése.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Nemi identitás, különbségek férfi és nő között, beavatás, serdülőkori testi és lelki változás, termékenység értéke, megtermékenyítés csodája, felvilágosítás, életvédelem.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Útelágazások, zsákutcák, útvesztők <i>avagy</i> veszélyek és devianciák, döntéshelyzetek	Órakeret 7 óra
Előzetes tudás	Feltehetően hiányos, esetleges ismeretek a különböző szenvedélyek konkrét hatásairól, különösen a szervezetet hosszú távon károsító hatásairól, a függőség lehetőségéről és a leszokás nehézségeiről.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A felelős gondolkodás és a döntésképeség fejlesztése, választási alternatívák felismerése, valamint azok következményeinek tudatosítása az életkornak megfelelő szinten. Saját erőforrásokat meghaladó probléma esetén képesség fejlesztése az igényeik megfogalmazására, esetleges segítségkérésre, illetve annak elfogadására. Dohányzás-, alkoholprevenció; a csoportnyomás kivédésének, határok állításának gyakorlása. Az egészség mint érték tudatosítása, a függőség fogalmának megismerése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Szocializáció – közösséghez tartozás igénye</i> Érték, norma, szabály. Többség-kisebbség. Sztereotípiák, előítéletek,		

diszkrimináció, deviancia, tolerancia. Család szerepe: érzelmi biztonság, elfogadottság érzése, stabil norma- és értékátadás, valamint adekvát feszültségkezelési minták nyújtása. Médiahatás (tudatos használat, funkciók, jellemzők). Virtuális és reális világ. Intézmények szerepe: iskola (iskolai kötődés, tanárok, osztálytársak). <i>Döntések és választási lehetőség</i> Egészség mint érték– az egészség megőrzése. Függőség, szenvedély – drognélküli világ? A boldogság pótszerei, szerhasználat: dohányzás, alkohol, gyógyszer- és illegális drog: kipróbálás, rendszeres fogyasztás, függés. Hogyan védhetjük meg magunkat a káros hatásoktól? Nemet mondás, visszautasítási technikák gyakorlása. Baleset-megelőzés (pl. közlekedés/sportolás stb.). Bántalmazás és önvédelem: iskolában (kortársbántalmazás) és családban (családon belüli bántalmazás). Fiatalkori bűnelkövetés: áldozattá válás. Bűnmegelőzés. <i>Segítségkérés és támasznyújtás</i> Emberi kapcsolatok fontossága, család, barátok, segítő szakemberek és szervezetek bemutatása.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Tudatos életvezetés, egészséges életmód, család szerepe, médiahatás (virtuális-reális), deviancia, bántalmazás, baleset-megelőzés, segítségkérés, támasznyújtás.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Változások, azok következményei és kezelésük	Órakeret 7 óra
Előzetes tudás	Az életciklusok változásainak, a serdülőkorral járó testi, lelki, viselkedésbeli változások (kezdeti) megtapasztalása.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A változás okozta feszültségek, bizonytalanságok, a stressz hatékony kezelése, valamint a veszteség elfogadásához szükséges kompetenciák kialakulásának elősegítése, fejlesztése, a változások kezelésével kapcsolatos ismeretek átadása. Az életciklusokkal járó, különösen a serdülőkor és az azzal járó változások, következmények és ezek kezelési lehetőségeinek megismerése/felismerése. A veszteségelfogadás és -feldolgozás módjának, a gyász munka folyamatának, lépéseinek és gyász zűkségességének megismerése egyéb veszteségek kapcsán. A családi ünnepek, rítusok szerepének megismerése/felismerése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Serdülőkori változások.		Magyar nyelv és irodalom: Petőfi Sándor: János vitéz;
Egészség, egészségtudat. Betegség, öregség, fogyatékoság.		

A fogyatékossgal élők nehézségei, a segítségnyújtás formái. A halál az élet velejárója. A veszteségek kezelése: a pszichológiai gyászmunka lépései (egyéni és közösségi folyamatai). A veszteségek kezelése a családban és a családon kívüli környezetben (erőforrások). A válásról és a mozaikcsaládban élés sajátos nehézségeiről (feszültségkezelési problémák). Együttérzés. Empátia. Stresszkezelés. Családi ünnepek, rítusok áthidaló szerepe a változásokban. (Eljegyzés, esküvő, évfordulók, ballagás, gyászszertartások, szokások az egyes kultúrákban.) A társadalmi változások szerepe. A családi életben folyamatosan jelenlévő változások kezelése, az azokkal járó nehézségek elviselése – a toleranciaszint emelése.	Arany János: Toldi, Molnár Ferenc: A Pál utcai fiúk. <i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> családi ünnepek.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Betegség, öregség, fogyatékossg, halál, veszteség, válás, gyászmunka, rítus, empátia.

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	A tanuló – tisztában van a család értékével, pozitív hozzáállás alakul ki benne a család intézménye iránt; – képes a családon belüli jó kommunikációra és érzelmei, szeretete kifejezésére; – meg tudja fogalmazni és össze tudja gyűjteni a boldog család jellemzőit; – tud kapcsolatokat kezdeményezni, gondozni és védelmezni. A konfliktusokat megtanulja kezelni és a felmerülő problémákat megoldani; – elfogadó, pozitív attitűd alakul ki benne a hátrányos helyzetű személyek iránt; – megérti a jellem és az értékek szerepét és fontosságát; – az érett személyiség egyes jegyei kezdenek megjelenni; – megtanulja önmagát értékesnek, fontosnak és hasznosnak látni; – megerősödik benne a genetikai nemnek megfelelő nemi identitás; – kialakul benne a termékenységtudatos szemlélet; – őszintén, nyíltan mer kommunikálni az intim témákban; – felelősséget érez az életvédelem iránt; – kialakul benne a felelős gondolkodás és dönteni tudás képessége; – képessé válik arra, hogyha a saját erőforrásait meghaladja a problémamegoldás, segítséget mer és tud kérni a környezetétől; – megtanulja elviselni, sőt kezelni a változással járó nehézségeket; – megismeri az életciklusokkal járó változásokat, mindezek kezelésének lehetőségét, valamint a veszteségek elfogadásának és

	feldolgozásának módját.

7–8. évfolyam

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	A család mint a társadalom legalapvetőbb egysége. A család működése	Órakeret 12 óra
Előzetes tudás	Saját családban megélt tapasztalat és más családok (pl. rokonok, ismerősök, barátok) megfigyelése, filmek, irodalmi művek alapján kialakult saját elképzelés, vélemény; korábbi tanévek során a különböző tantárgyakból a társadalomról, vallásról, világnézetről tanultak alapján kialakult tudás.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A család értékének hangsúlyozása. Pozitív attitűd kialakítása és/vagy megerősítése a család intézménye iránt. Családon belüli kommunikáció és az érzelmek, a szeretet kifejezésének jelentősége. A diákok látásmódjának differenciáltabbá tétele, a társadalmi szinten berögzült káros sztereotípiák lebontása. A családi élet működésében lévő összefüggések minél szélesebb körű megértése/felfogása, ezáltal a kapcsolatokban, a problémák kezelésében, az élet autonóm irányításában stb. való egyre kompetensebb viselkedés erősítése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A család – érték. A család a társadalom életadó alapsejtje. Otthonteremtés. Mi a boldogság? A boldogságkeresés útjai. A boldogtalanság. Miben kapok segítséget a családomtól, miben korlátoz engem a családom? Pályaválasztás. Hivatás és/vagy karrier, életpálya – a hivatás, karrier összeegyeztetése a családi élettel. Családi gazdálkodás, családi költségvetés, zsebpénz, takarékoskodás. <i>1. Biológiai témakörök</i> – Öröklés (hozott vs. szerzett adottságok). – A testi-lelki egészség. Az egészséges életmód. Egészséges táplálkozás, túlsúlyosság, kóros soványság. – Fejlődés, elakadás, akceleráció, változás, krízis. – A szexuális viselkedés biológiai aspektusai – Az élet tisztelete és védelme – a fogantatástól a természetes halálig. <i>2. Családszociológiai témakörök</i> – A család mint intézmény, kapcsolódó intézmények, kultúra.		<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> Móricz Zsigmond: A hét krajcár, Jókai Mór: A köszívű ember fiai. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> felvilágosodás (Rousseau, Voltaire), az antiszemitizmus, a kommunizmus; a Függetlenségi Nyilatkozat, a francia forradalom, reformkor Magyarországon, az 1848-as forradalom és szabadságharc; emberi és állampolgári jogok. <i>Földrajz:</i> demográfiai

	– A család funkciói az egyén és a társadalom szempontjából. – Magatartásminták, szerepek, normák, értékek változásai. – Népesedési viszonyaink, a gyermekvállalás alakulása hazánkban. – Konfliktus a családban – a válás hatása a családokra. – Elhanyagolás, bántalmazás. – A családok működését segítő rendszerek (családsegítés, családvédelem stb.). <i>3. Pszichológiai témakörök</i> – A család mint rendszer működése, életciklus-váltások. – Az érzelmi intelligencia, a stresszkezelés, az indulatkezelés, agressziókezelés. – A világtkép, emberkép, istenkép, a hit és vallásosság hatása a családi közösség életére. – Hagyományok, rítusok szerepe a családi közösségek életében. – Kommunikációs sajátosságok. – Nagycsaládok, egygyermekes családok, gyermektelen családok, a családalapítás hiánya, szingli életmód. <i>4. Pedagógiai témakörök</i> – Generációk közötti kommunikáció. – Pedagógusok, szülők és diákok jogai és kötelességei. – A gyermekvédelem családi és iskolai követelményei és működése. <i>5. Etikai témakörök</i> – Szabadság – értelem és akarat kapcsolata. Az ember ösztönös és érzelmi élete. A szabadság mint az ember egyedülálló voltának kifejeződése. – Társadalmi normák, törvények, értékek. – Közösségi és társadalmi értékek. – A család és a kisebb közösségek értékközvetítése. – A társadalom és az állam értékközvetítő szerepe. – Sajátos területek: emberi munka, a politika, a környezetvédelem, a béke. A társadalomban jelen levő családtípusok (nagycsaládok, egygyermekes vagy gyermektelen családok, a családalapítás hiánya, a szingli életmód stb.) megismerése és megvitatása.	kérdések; természet- és környezetvédelem, gazdálkodás. <i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> pályaválasztás, munkavállalás.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Család, boldogság, életpálya, testi-leki egészség, élet tisztelete, népesedési viszonyok, családsegítés, családvédelem, érzelmi és fizikai erőszak, emberi méltóság.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Társas kapcsolatok – kommunikáció – konfliktuskezelés	Órakeret 9 óra

Előzetes tudás	Iskolai és egyéb közösségben megélt kapcsolatok (osztálytársak, barátok, haverok, ismerősök stb.) tapasztalatai, a család-órán megismert kapcsolatépítési és -kezelési, konfliktusmegoldási stratégiák tudatos alkalmazása.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A diákok jó kommunikációs képességeinek kialakítása és/vagy erősítése. A konfliktuskezelési és -megoldó képesség fejlesztése. A konfliktusmegoldás lépéseinek, a kezeletlen konfliktusok következményeinek, a kulturális szignálok (öltözködés, hajviselet, smink, jelképek stb.) jelentőségének a megismerése; ezzel kapcsolatos véleményformálás és érzéskifejezés gyakorlása. Esélyegyenlőség – szemléletformálás. Elfogadó, pozitív attitűd kialakítása a hátrányos helyzetű személyekkel (idősek, romák, fogyatékos emberek stb.).	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Társas kapcsolatok Én – te – mi – társas kapcsolatok. A kapcsolatba kerülés lépései. A kapcsolatot fenntartó elemek. A kapcsolatépítés fontos elemei: természetes kíváncsiság, kockáztatás, legyünk önmagunk, kérdezzünk, meghallgatás, elfogadás, bizalom, közös érdeklődés. Család: A szülők és a jelenlegi fiatalok világának különbségei. Kölcsönösség, összetartás, szeretet, tisztelet. Munkamegosztás, szerepek, kölcsönös segítség. Jogok és kötelességek. Családi ünnepek. Döntések és szabályok. A kétszülős, egyszülős, mozaik- és nevelőcsaládok. Barátság: A barátság jelentősége, kialakítása, szerepe a család életében. A különbözőségek elfogadása, összehasonlítás, az elfogadás hiánya, önzés. A barát választása, életkorok és nemek közötti barátság. Lehet-e igazi barátság fiú és lány között? Intimitás, érzelmek és gondolatok megosztása. Kölcsönös segítség. A csoportnyomás kivédése és határok állítása. Közösség: Egynemű és vegyes kortárs közösségek. Beilleszkedés. Szeretlem, párválasztás: A párkapcsolatok kialakulása és tartóssága: párkeresés, megismerkedés, „lazázás”, randevúzás, együttjárás, csatlódások, szakítás. Intimitás, szenvedély és elköteleződés. Együttélés, élettársi kapcsolat:		Magyar nyelv és irodalom: Móricz Zsigmond: Légy jó mindhalálig; Karinthy Frigyes: Tanár úr kérem; Ady Endre szerelmi lírája (Léda-versek, Csinszka-versek); Juhász Gyula, Tóth Árpád, Radnóti Miklós, Szabó Lőrinc, József Attila szerelmi lírája; Jókai Mór: A köszívű ember fiai. Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek: különböző korok kultúrája, szokásai. Vizuális kultúra: a média sajátosságai.

a döntéshozatal nehézségei, az elköteleződés hiányából eredő problémák. Házasság: Életre szóló döntések meghozatala, elköteleződés és hűség. Gyermekvállalás. Illemtan, szokás, hagyomány, erkölcs. Hogyan gazdálkodunk az időnkkel; a szabadidő hasznos eltöltése. <i>Kommunikáció a kapcsolatokban</i> Az üzenet kódolásának és dekódolásának nehézségei, zavarai. Érzelmek kommunikációja. Verbális kommunikáció: őszinteség, egyértelmű fogalmazás, udvariasság, figyelem, barátságosság, hangszín. Nonverbális kommunikáció: mimika, tekintet, gesztusok, proxemika, vokális kommunikáció stb. Kulturális szignálok: öltözködés, hajviselet, smink, jelképek stb. kérdésköre. Belső kommunikáció: Értékek, szükségletek és célok megfogalmazása. Határok kijelölése. Döntések meghozatala, végrehajtása és felülvizsgálata. Önkontroll, transzparencia. Értő figyelem: Meghallgatás képessége, megértés, odafigyelés, visszatükrözés, átírás. Kérdezőtechnikák. Asszertivitás/Magabiztosság: Jogosultság az önkifejezéshez. Ötleteink, véleményünk, érzéseink kifejezése és kifejtése. Egyes szám első személy használata. A nemet mondás joga és lehetősége. A kritika nem sértő megfogalmazása. Manipuláció. Párkapcsolati kommunikáció: férfi és női kommunikáció sajátosságai, különbözőségei, ebből fakadó félreértések, problémák. Tömegkommunikáció vagy szociális kommunikáció: A tudatos médiahasználat és a kétlépcsős kommunikáció. A manipuláció eszközei. A virtuális világ veszélyei. A technika által előidézett változás a kommunikációban. Személyesség hiánya. A mobiltelefon, a számítógép és az internet hatásai a mai emberek életére. <i>Konfliktuskezelés a kapcsolatokban</i> (család, iskola, barátok, munkahely stb.) Bevezetés a konfliktusokba: Kiváltó esemény – meggyőződés – érzelem.	

Konfliktuskezelési stílusok. Előítélet. Alapvető kommunikációs technikák, empátia. Konfliktusmegoldási stratégiák: Megoldási lehetőségek, elhatározás, kitartás. A konfliktus megoldásának lépései. Az érzelmek kezelése. A saját és a másik fél véleményének, szükségleteinek figyelembe vétele. Tolerancia. Határok: Értékek és célok megfogalmazása. Kompromisszum és a határok betartatása. Verbális és fizikai abúzus, társfüggőség. Képesség kapcsolatok kezdeményezésére, gondozására és védelmezésére; a kapcsolatok buktatóinak megismerése és a változtatáshoz szükséges eszközök felismerése. A tanult készségek minél hatékonyabb alkalmazása a kapcsolatok megtartása és/vagy megerősítése érdekében. Az egészséges határok áthágása miatt kialakuló helyzetben megfelelő döntéshozatal egy kapcsolat megszakításáról vagy folytatásáról. Az elfogadás hiányának, az önzésnek, a kiközösítés következményeinek, a kommunikáció szintjeinek, a verbális- és nonverbális kommunikáció fogalmának, az odafigyelés fontosságának, a különböző konfliktusmegoldási stratégiáknak a megismerése.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Elfogadás, bizalom, összetartás, tisztelet, beilleszkedés, elköteleződés, hűség, meghallgatás, tudatos médiahasználat, virtuális világ, tolerancia.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Jellem és értékrend	Órakeret 9 óra
Előzetes tudás	Az „értékkel”, illetve „értékessel” kapcsolatos önálló gondolatok, személyes tapasztalatok, tanult fogalmak, családban, alsó- és a felső tagozatban megtanult viselkedési normák.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A jellem és az értékek szerepének és fontosságának megértetése. A felelősségtudat erősítése, magunkért és másokért érzett felelősség növelése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Fogalmak tisztázása</i> A jellem fogalma. Az érték fogalma. Az erkölcs fogalma. Az értékrend fogalma. <i>Az alapprobléma megértése</i> Van-e alapunk bizonyos értékekről, viselkedésről, szokásról kijelenteni, hogy helytelen?		<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> Kölcsey Ferenc: Parainesis Kölcsey Kálmánhoz, Himnusz; Vörösmarty Mihály: Szózat; Petőfi Sándor: Nemzeti dal, Egy gondolat bánt

Az értéksemlegesség problematikája. <i>Az erkölcs meghatározása</i> Az ember személyes cselekvése, tudatosság, szándékosság – jó cselekedet és bűn. Emberi jogok. Társadalmi normák, törvények, értékek, társasági viselkedés írott és íratlan szabályai, illetlen (udvarlás, együttjáró párok társaság előtti magatartása). A lelkiismeret mint belső értékrend. Szeretet – a másik ember javának akarása. Egyéni és szociális szeretet. Okosság – a többi erény mértéke. Bátorság – tanúságtétel az igazságról. Mértékletesség – a helyes mérték az ösztönös és érzelmi életben. Sajátos erények, tulajdonságok: - Hazaszeretet. - Alázat. - Öröm. - Boldogság. - Humor. - Játékosság. <i>Közösségi és társadalmi értékek</i> A család és a kisebb közösségek értékközvetítő hatása. A társadalom és az állam értékközvetítő szerepe. <i>Sajátos területek:</i> emberi munka, a politika, a környezetvédelem, a béke. Értékrendünk szerint hozzuk döntéseinket. Döntésképeség, döntéshelyzetek, dönteni tudás gyakorlása szituációkkal.		engemet; Arany János: Szondi két apródja; Jókai Mór: A köszívű ember fiai; Mikszáth Kálmán: Szent Péter esernyője; Bede Anna tartozása, A néhai bárány, Ady Endre: A föl-földobott kő; Móricz Zsigmond: Légy jó mindhalálig. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> különböző korok szokásai, illemszabályai.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Jellem, érték, erkölcs, értékrend, posztmodern relativizmus, illetlen, lelkiismeret, mértékletesség, felelősségtudat, érett személyiség.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Önismeret és érzelmi intelligencia	Órakeret 9 óra
Előzetes tudás	Korábbi iskolai, családi és egyéb közösségi tapasztalatok alapján kialakult énkép és önértékelés, mely személyenként más és más szintű és minőségű, akárcsak a már kialakult vagy kialakulóban lévő EQ-kompetenciák, melyek továbbfejleszthetők (szociális érzék, empátikus képesség, adekvát érzelemkifejezés és megértés stb.) Korábbi években megtanult fogalmak, ismeretek, elsajátított készségek.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési	Saját és mások érzéseinek felismerése, megértése, elfogadása. Egészséges önbizalom elősegítése, személyiségtípusok ismertetése.	

céljai	
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
Egészséges énkép, a harmonikus személyiség. Mennyire fejlett az akaratom, mennyire vagyok kitartó? Tudatosság. Én- és csoportészlelés. Én-te-mi fogalma. Önértékelés kialakulása. A tágabb környezet hatása az önértékelés kialakulásában: média, internet, trendek. Önbecsülés, önkontroll. Külső és belső szépség. Sztereotípiák, benyomáskeltés és szerepek. Az egészséges önbizalom alapjának megismerése: A „tartozom valahová” érzése – szeretnek, elfogadnak, biztonságban vagyok. Az „értékes vagyok” érzése – értékesnek, fontosnak tartanak. A „képes vagyok” érzése – magabiztos, céltudatos, versenyképes vagyok. Személyiség típusok megismerése; temperamentum szerinti beosztás, erősségek, gyengeségek. Hogyan formálhatja az értelmünk az önértékelésünket? Az érzelmi intelligencia (EQ) fogalmának és szerepének megértése. Érzelmeink intelligens (képesség a jobbat választani) megértése. Segítségével képesek vagyunk megérteni az érzéseinket, ránk gyakorolt hatásukat. Mások érzéseinek megértése. Érzelmeink felismerése és kifejezése; gondolatok és érzelmeink kapcsolata; a negatív és pozitív érzelmek kifejezésének eszközei. Az EQ-készségek: Személyes kompetenciák Éntudat – tudok valamit vagy tudatában vagyok valaminek. Érzelmi tudatosság, önértékelés, magabiztosság. Self-management Önkontroll, átlátszóság, rugalmasság, kezdemenyezés, optimizmus. Szociális kompetenciák Szociális érzék Empátia, mások megértése, emberekkel bánás, mások fejlesztése, ráérzés a hierarchiára. Szociális képességek Kommunikáció, kötődések kialakítása,	<i>Biológia-egészségtan:</i> öröklött és szerzett tulajdonságok.

konfliktuskezelés, hatás másokra, csapatmunka, vezetés, változások elindítása. Az EQ fejlesztési folyamata: ismerd magad – fejleszd magad – add magad. Gondolkodási hibák, stresszkezelés. Az érzések, gondolatok, testi tapasztalatok tudatosítása, és azok kifejezése. Az én-üzenetek jelentőségének felismerése a kapcsolatokban.		
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Énkép, harmonikus személyiség, önértékelés, önbecsülés, önkontroll, személyiségtípusok, érzelmek felismerése és kifejezése, EQ-készség, személyes kompetencia, szociális kompetencia.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Nemiség – férfi/női identitás – szexualitás – párkapcsolatok	Órakeret 12 óra
Előzetes tudás	Számos konkrét ismeret a férfi-női és apa-anya szerep kérdéskörében, a saját testükkel kapcsolatos higiénés szabályok ismerete, ismeretek a terhességmegszakítás testi-lelki következményeiről; a házassággal-élettársi kapcsolattal, más együttélési formákkal kapcsolatos vélemények és a saját családjukban szerzett pozitív vagy negatív tapasztalatok.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A diákok segítése a genetikai nemnek megfelelő nemi identitás megerősödésében, a nemek közötti alapvető különbségek megismerésében és a káros sztereotípiák lebontásában, a serdülőkori biológiai-, lelki-, viselkedésszerű változások pozitív megélésében, a termékenységtudatos szemlélet kialakításában. A párkeresés és a párválasztás sikerének elősegítése. A férfi-női párkapcsolatok formáinak és az azokban megélt boldogság/csalódás lehetőségének megismerése, kialakítva a diákokban a családbarát szemléletet. Felkészítés a harmonikus, boldog, elkötelezett párkapcsolaton alapuló érett, felelős, kiegyensúlyozott, egészséges szexualitásra. Az emberi élet értékének tudatosítása a fogantatástól kezdve a természetes halálig. Ezek alapján meggyőződés kialakítása, az IGEN kimondása a valódi értékekre, és a NEM vállalása a szexuális promiszkuitásra.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>A nemi identitás, az ember kétneműsége – különbségek férfi és nő között</i> – A nem kialakulása, a nemi szerepek összetevői, fejlődése. – Pszichoszexuális fejlődés, személyiségfejlődés.		<i>Biológia-egészségtan:</i> az emberi szervezet működése, életszakaszok; a nemek szerepe.

- A férfi és a nő közötti biológiai, pszichológiai és kulturális különbségek.
- A férfiak és a nők együttműködése.

Felelős szexualitás

- A nemiséggel kapcsolatos anatómiai és élettani ismeretek.
- A szülők és a jelenlegi fiatalok világának különbségei.
- A serdülőkori biológiai és lelki változások szépségei, gondjai. Higiénés tanácsok.
- A termékenység kincs, amire vigyázni és óvni kell. A biológiai háttér – a megtermékenyítés csodája.
- „Felvilágosítás – kicsit másként” – őszinte, nyílt, érthető, „tabuk” nélküli felvilágosítás.
- A szex mint alapvető emberi szükséglet, célja és szépsége: szaporodás, gyermek; örömszerzés; szeretetkapcsolat kifejezése.
- A szüzesség értéke, mit jelent a tisztaság. Önuralom és lemondás.
- A szexuális úton terjedő betegségek – SZTB-k, az AIDS megelőzése.
- Pornográfia, prostitúció.
- Szex, érosz, agapé: személyes és testi odaadottság.
- Hitek és tévhitek... A felelős szexualitásról kialakult képet befolyásoló tényezők:
 - család (szülők);
 - barátok, kortársak;
 - média (újságok, reklámok, filmek, internet) hatása.
- A szex és a házasság.
 - A szexuális kapcsolatban benne foglaltatik a gyermekáldás lehetősége.
 - Nincs 100%-os védekezési mód.
 - Hormonálisan is odaköt a másikhoz.

A párkeresés, a párválasztás sikerének elősegítése

- Nővé és férfivá válás az önnevelésben.
- Megismerkedés, találkozás (randevú, internetes párkeresés).
- Párkapcsolat érettsége.
- Növekedés a szabadságban és a felelősségben.
- Növekedés a szeretetben: érzéseink, érzelmeink és ösztönös vágyaink kezelése.
- Életre szóló, helyes döntések meghozatala – elköteleződés. Hűség (holtomiglan-holtodiglan).
- A férfi-nő kapcsolat fajtái: házasság, együttélés, élettársi kapcsolat, együttjárás, laza párkapcsolat.

A termékeny szerelem: a gyermek mint ajándék

- Felelős szülőség, a szülői hivatásra való tudatos felkészülés.
- Születésszabályozás, pozitív és negatív családtervezés –

átgondoltság, tervszerűség és felelősség. Teljes körű tájékoztatás a családtervezési módszerekről. Mesterséges és természetes családtervezési formák. Fogamzásgátlás. Egészséges életkezdés. – Életvédelem, magzatvédelem – abortusz-megelőzés. A magzati élet állomásai. Az emberi élet a legnagyobb csoda című, magzati életet bemutató film. – A várandósság – nem „terhesség”. Áldott állapot. – A szóhasználat szerepe a közgondolkodás alakításában. – Ismerkedés a szülés eseményével, a szülés baba-mamabaráti formáival. Természetes szülés, császármetszés. A szüléstől való félelem megbeszélése, szülési nehézségek és szövődmények. – A csecsemőgondozás alapismeretei. – A csecsemő táplálása, a szoptatás fontossága. – Gyermekek a családban – apa/anya-férj/feleség szerepek. – Nehezített termékenység, meddőség kérdése. Örökbefogadás. – Korai teherbeesés. A művi terhességmegszakítás lelki és fizikai következményei.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Nemi identitás, különbségek férfi és nő között, a megtermékenyítés csodája, felvilágosítás, családtervezés, életvédelem, várandósság, szülés, csecsemőgondozás, meddőség.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Útelágazások, zsákutcák, útvesztők <i>avagy</i> veszélyek és devianciák, döntéshelyzetek	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	Az egészséges életmód alapjai, az alkohol és a dohányzás hosszú távú hatásai. Az illegális drogokkal kapcsolatos fogalmaik (de az ismeretek még hiányosak). A csoportnyomás jelensége. A segítő szervezetek elérhetősége.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A felelős gondolkodás és a döntésképeség fejlesztése, választási alternatívák felismerése, valamint azok következményeinek tudatosítása. Pályaválasztás, életcélok, jövőkép kialakítása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Szocializáció – a közösséghez tartozás igénye</i> Érték, norma, szabály. Konformizmus, csoportnyomás. Többség-kisebbség. Stereotípiák, előítéletek, diszkrimináció, deviancia, tolerancia. Társas hatások szerepe általában: kortársak, szociokulturális hatás. Médiahatás (tudatos használat, funkciók, jellemzők). Virtuális-reális? A virtuális világ veszélyei. A mobiltelefon, a számítógép és az internet hatásai a mai emberek életére. Intézmények szerepe: iskola (iskolai kötődés, tanárok, osztálytársak).		<i>Biológia-egészségtan:</i> a szervezetre káros anyagok, tevékenységek hatásai.

<i>Döntések és választási lehetőség:</i> Egészség mint érték: Az egészség megőrzése. Betegségmegelőzés. Függőség, szenvedély-, drognélküli világ? A boldogság pótszerei, szerhasználat: dohányzás, alkohol, gyógyszer és illegális drog, egyéb függőséget okozó szerek és tevékenységek, mobil-, számítógép- és internetfüggés: kipróbálás, rendszeres fogyasztás, függés. Kialakulásban szerepet játszó rizikó- és védőfaktorok azonosítása, következmények. Nemet mondás, visszautasítási technikák gyakorlása. Dönteni tudás gyakorlása, a döntések felvállalása. A függőségtől való megszabadulás. A fiatalkori szexualitás következményei. Kudarok. Baleset-megelőzés (pl. közlekedés/sportolás). Fiatalkori bűnelkövetés. Áldozattá válás. Bűnmegelőzés. A bűnelkövetők visszavezetése a társadalomba. <i>Jövő</i> Jövőkép(-nyújtás) – család, pályaválasztás. Karrier – hivatás. Vágyak, álmok és tervek a jövőről. Milyen céljaim vannak az életben? Rövid- és hosszú távú célok. Kitartás. A globális problémák és a lokális válaszok. Értékközvetítő példaképek. <i>Segítségkérés és támasznyújtás</i> Az emberi kapcsolatok fontossága. Saját szükségletek, elvárások tudatosítása és asszertív kommunikációja. Problémamegbeszélés, a „titkok” megosztása. A támasznyújtás módjai – aktív segítségnyújtás. A döntési folyamat megismerése, a dönteni tudás és a nemet mondás gyakorlása. Segítség kérése és elfogadása. A káros szenvedélyek, különösen a drogok, illegális drogok rövid- és hosszú távú hatása. A fiatalkori szexualitásban, a gyermekbántalmazásban, a balesetek kialakulásában szerepet játszó rizikó- és védőfaktorok azonosítása, következmények felismerése és tudatosítása.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Csoportnyomás, deviancia, médiahatás (virtuális-reális), függőség, nemet mondás, tervek a jövőről, támasznyújtás, aktív segítségnyújtás.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Változások, azok következményei és kezelésük	Órakeret 6 óra
Előzetes tudás	Saját tapasztalatok az életciklusok változásaival kapcsolatban.	
A tematikai egység	A változás okozta feszültségek, bizonytalanságok, a stressz hatékony	

nevelési-fejlesztési céljai	kezelése, valamint a veszteség elfogadásához szükséges kompetenciák kialakulásának elősegítése, fejlesztése, a változások kezelésével kapcsolatos ismeretek átadása.				
<table border="1"> <thead> <tr> <th>Ismeretek/fejlesztési követelmények</th><th>Kapcsolódási pontok</th></tr> </thead> <tbody> <tr> <td> A fejlődéssel járó családi életciklus-váltások, veszteségek mint „normál krízisek”. A serdülőkor lelki, viselkedésbeli változásai. A váratlan, „nem normatív” veszteségek, krízisek kezelése (szenvedés, betegség, fogyatékoság, kudarcok, válás, munkanélküliség, szülők korai halála). Esélyegyenlőség. Fogyatékosághoz való hozzáállás. Fogyatékosági etikett. Fogyatékos személyeket segítő szervezetek. A változásra adott különféle lélektani reakciók (krónikus gyász, pszichoszomatika stb.) Egészségmegőrzés, prevenció. Félelem a betegségtől, az öregségtől és a haláltól. Az időskor értéke. Az időskor és a betegápolás. A halál, az élet velejárója. A veszteségek kezelése: pszichológiai gyászmunka lépései (egyéni és közösségi folyamatai). A veszteségek kezelése a családban és a családon kívüli környezetben (erőforrások). A válásról és a mozaikcsaládban élés sajátos nehézségeiről (feszültségkezelési problémák). Átmeneti rítusok szerepe és lehetőségei a változások kezelésében (kapcsolati rítusok – eljegyzés, esküvő, évfordulók; születéssel kapcsolatos rítusok, egy-egy életszakasz lezárását és egy új megnyitását jelző rítusok – ballagás, születésnap; halállal kapcsolatos rítusok). A társadalmi változások szerepe. A családi életben folyamatosan jelenlévő változások kezelése, az azokkal járó nehézségek elviselése – toleranciaszint emelése. </td><td> <i>Biológia-egészségtan:</i> életszakaszok; betegség, betegellátás. </td></tr> </tbody> </table>		Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	A fejlődéssel járó családi életciklus-váltások, veszteségek mint „normál krízisek”. A serdülőkor lelki, viselkedésbeli változásai. A váratlan, „nem normatív” veszteségek, krízisek kezelése (szenvedés, betegség, fogyatékoság, kudarcok, válás, munkanélküliség, szülők korai halála). Esélyegyenlőség. Fogyatékosághoz való hozzáállás. Fogyatékosági etikett. Fogyatékos személyeket segítő szervezetek. A változásra adott különféle lélektani reakciók (krónikus gyász, pszichoszomatika stb.) Egészségmegőrzés, prevenció. Félelem a betegségtől, az öregségtől és a haláltól. Az időskor értéke. Az időskor és a betegápolás. A halál, az élet velejárója. A veszteségek kezelése: pszichológiai gyászmunka lépései (egyéni és közösségi folyamatai). A veszteségek kezelése a családban és a családon kívüli környezetben (erőforrások). A válásról és a mozaikcsaládban élés sajátos nehézségeiről (feszültségkezelési problémák). Átmeneti rítusok szerepe és lehetőségei a változások kezelésében (kapcsolati rítusok – eljegyzés, esküvő, évfordulók; születéssel kapcsolatos rítusok, egy-egy életszakasz lezárását és egy új megnyitását jelző rítusok – ballagás, születésnap; halállal kapcsolatos rítusok). A társadalmi változások szerepe. A családi életben folyamatosan jelenlévő változások kezelése, az azokkal járó nehézségek elviselése – toleranciaszint emelése.	<i>Biológia-egészségtan:</i> életszakaszok; betegség, betegellátás.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok				
A fejlődéssel járó családi életciklus-váltások, veszteségek mint „normál krízisek”. A serdülőkor lelki, viselkedésbeli változásai. A váratlan, „nem normatív” veszteségek, krízisek kezelése (szenvedés, betegség, fogyatékoság, kudarcok, válás, munkanélküliség, szülők korai halála). Esélyegyenlőség. Fogyatékosághoz való hozzáállás. Fogyatékosági etikett. Fogyatékos személyeket segítő szervezetek. A változásra adott különféle lélektani reakciók (krónikus gyász, pszichoszomatika stb.) Egészségmegőrzés, prevenció. Félelem a betegségtől, az öregségtől és a haláltól. Az időskor értéke. Az időskor és a betegápolás. A halál, az élet velejárója. A veszteségek kezelése: pszichológiai gyászmunka lépései (egyéni és közösségi folyamatai). A veszteségek kezelése a családban és a családon kívüli környezetben (erőforrások). A válásról és a mozaikcsaládban élés sajátos nehézségeiről (feszültségkezelési problémák). Átmeneti rítusok szerepe és lehetőségei a változások kezelésében (kapcsolati rítusok – eljegyzés, esküvő, évfordulók; születéssel kapcsolatos rítusok, egy-egy életszakasz lezárását és egy új megnyitását jelző rítusok – ballagás, születésnap; halállal kapcsolatos rítusok). A társadalmi változások szerepe. A családi életben folyamatosan jelenlévő változások kezelése, az azokkal járó nehézségek elviselése – toleranciaszint emelése.	<i>Biológia-egészségtan:</i> életszakaszok; betegség, betegellátás.				
Kulcsfogalmak/fogalmak	„Normál krízis”, „nem normatív” veszteség, krízis, változás, betegség, öregség, fogyatékoság, halál, veszteség, válás, gyászmunka.				

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	A tanuló – tisztában van a család értékével, pozitív hozzáállása erősödik a család intézménye iránt; – képes a családon belüli jó kommunikációra, és érzelmei, szeretete kifejezésére; – képes arra, hogy kapcsolataiban, a problémái kezelésében, az élete autonóm irányításában egyre kompetensebben viselkedjen; – ismeri a társadalomban jelen levő családtípusokat;

	– tud kapcsolatokat kezdeményezni, gondozni és védelmezni; a konfliktusokat tudja kezelni és megoldani; – megfelelő döntést tud hozni egy kapcsolat megszakításáról vagy folytatásáról; – ki tudja fejteni véleményét, ki tudja fejezni érzéseit; – elfogadó, pozitív attitűd erősödik benne a hátrányos helyzetű személyek iránt; – érti a jellem és az értékek szerepét és fontosságát; – kezd kialakulni benne egy stabil, az egyetemes emberi értékeken alapuló értékrend. Az érett személyiség kialakulásának útján tovább halad; – képes saját és mások érzéseit felismerni, megérteni, elfogadni; – kezd kialakulni benne az egészséges önbizalom; – tovább erősödik benne a genetikai nemnek megfelelő nemi identitás; kialakul benne a termékenységtudatos szemlélet; – ismeri a családtervezési módszerek hatásmechanizmusát, mellékhatásait, tisztában van a természetes családtervezés modern módszerének működésével; – felelősséget érez az életvédelem iránt; – a felelős gondolkodás és dönteni tudás képessége fejlődik benne, és kezdi begyakorolni a nemet mondást; – segítséget mer és tud kérni a környezetétől; – megtanulja elviselni, sőt kezelni a változással járó nehézségeket; – felfedezi a serdülőkor szépségeit és nehézségeit; – képes a betegség-fogyatékoság kérdéskörének kezelésére; – törekszik a változás okozta feszültségek, bizonytalanságok, a stressz hatékony kezelésére. – a veszteség elfogadásához szükséges lelki és mentális kompetenciái fejlődnek.

CSALÁDI ÉLETRE NEVELÉS

9–12. évfolyam

A Nemzeti alaptanterv által megjelölt fejlesztési területek – nevelési célok között szerepel a családi életre nevelés mint olyan feladat, amelynek minden tantárgy célkitűzései között meg kell jelennie: „A család kiemelkedő jelentőségű a gyerekek, fiatalok erkölcsi érzékének, szeretetkapcsolatainak, önismeretének, testi és lelki egészségének alakításában. A szűkebb és tágabb környezet változásai, az értékrendben jelentkező átrendeződések, a családok egy részének működésében bekövetkező zavarok szükségessé teszik a családi életre nevelés beemelését a köznevelés területére. A köznevelési intézményeknek ezért kitüntetett feladata a harmonikus családi minták közvetítése, a családi közösségek megbecsülése. A felkészítés a családi életre segítséget nyújt a gyermekeknek és fiataloknak a felelős párkapcsolatok kialakításában, ismereteket közvetít a családi életükben felmerülő konfliktusok kezeléséről. Az iskolának foglalkoznia kell a szexuális kultúra kérdéseivel is.”

A családi életre nevelés tantárgy (CSÉN) ezeket a célokat egységes rendszerbe foglalva valósítja meg, nem csökkentve ezzel a többi tantárgy szerepét. Mivel szükségképpen erkölcsi kérdéseket is érint, több közös területet tartalmaz az erkölcsstan tantárggyal. De kiemelnénk azt a tényt, hogy az erkölcsstan csak az 1–8. évfolyamon szerepel, míg a CSÉN a 12. osztályig kínál programot. Ezen kívül a CSÉN-nek speciális módszertana van, ami azt jelenti, hogy ha tapasztalható is átfedés bizonyos témákat illetően, a feldolgozás módja különbözik.

A tantárgy nagyobb tematikai egységekben valósítja meg nevelési céljait:

1. *A család mint a társadalom legalapvetőbb egysége és a család működése*

Segíteni kívánja a diákokat abban, hogy a mindennapi életükben zajló történéseket jobban megértsék. Ez gondolkodó viszonyulás a mindennapi életükhöz. Ehhez egyrészt szükség van bizonyos ismeretanyag átadására. Másrészt a diákokban olyan szemléletmódbeli beállítódás kialakítása a cél, amely elemzően, tudatosan szétválasztja és ezáltal megismerteti a család komplex rendszerének a működését (családi szerepek, munkamegosztás a családban, családtípusok, a család nevelési stílusa, a szeretet kifejezésének módja, a családon belüli kommunikáció és a légkör, valamint a normák kialakításának rendje és megkövetelése, generációk együttélése, illetve ennek hiánya stb.). Ezáltal az életkor előrehaladtával egyre differenciáltabbá válik a diákok látásmódja, így a családi élet működéséből és azok összefüggéseiből egyre többet megismernek és megértenek. Egyre több példát látnak maguk előtt, amelyeket tudatosan alkalmazva elkerülhetik a káros, rossz berögződésből adódó sztereotip viselkedésminták alkalmazását és továbbadását, várhatóan a kapcsolataikban, a problémáik kezelésében, az életük autonóm irányításában stb. tapasztalható lesz az egyre kompetensebb viselkedés.

2. *Társas kapcsolatok – kommunikáció – konfliktuskezelés*

Jó kommunikációs képességek kialakítása és/vagy erősítése a diákokban, hogy tudjanak kapcsolatokat kezdeményezni, gondozni és védelmezni, melynek során ki tudják fejezni érzelmeiket. Ismerjék meg a kapcsolatok buktatóit, és a változtatáshoz szükséges eszközöket. A konfliktusokat tanulják meg olyan fokon kezelni és megoldani, hogy azok ne rombolják kapcsolataikat, a tanult készségekkel azokat erősítsék és intimitásukat növeljék. Sajátítsák el, hogy az egészséges határok áthágása miatt esetenként megfelelő döntést kell hozniuk egy kapcsolat megszakításáról vagy folytatásáról.

Esélyegyenlőség – szemléletformálás. Elfogadó, pozitív attitűd kialakítása a hátrányos helyzetű személyekkel (idősek, romák, fogyatékos emberek stb.).

3. *Jellem és értékrend*

A tematikai egység célja, hogy a diákok értsék meg a jellem és az értékek szerepét és

fontosságát, alakuljon ki bennük egy stabil, az egyetemes emberi értékeken alapuló értékrend, amely hosszabb távon jellembeli változást és így viselkedésváltozást eredményezhet.

E tematikai egység szempontjából különösen fontos, hogy milyen emberképre alapoz a tantárgy, milyen sajátosságokat tulajdonítunk az érett személyiségnek:

- *Ismeri, szereti és elfogadja önmagát*: folyamatosan mélyülő önismerete van, amely együtt jár önmaga (múltja, sebei, örömei, képességei és korlátai) derűs, őszinte elfogadásával és egyfajta egészséges önbizalom meglétével.
- *Érzelmileg érett*: józan valóságérzékelésének köszönhetően érzelmi reakciói megfelelnek az őt ért hatásoknak, azokkal egyensúlyban vannak. Képes ellenőrizni érzelmi és szexuális késztetéseit, megfelelő érzelmi egyensúlyra, biztonságra és optimizmusra tett szert, amely tulajdonságok segítségével képes kezelni a frusztrációval járó helyzeteket is.
- *Világos, személyiségébe beépített értékrendszere van*, szilárd viszonyítási pontok vannak életében, amelyek alapján választ kap a legalapvetőbb emberi kérdéseire (Ki vagyok? Merre tartok? Melyek a korlátaim és lehetőségeim az életben? stb.), és következetes, hosszú távra kiható, megalapozott döntéseket tud hozni.
- *Társas (szociális) kapcsolataiban kielégítő érettségre tett szert*, amely a mások jogainak és szükségleteinek ismeretében és tiszteletében, a más kultúrák és értékrendszerek megértésében, valamint a saját önállóság megőrzésében áll, úgy, hogy közben az ember másokkal őszintén kommunikál, meghallgatja és megérti gondolataikat, együtt dolgozik velük és értük. A saját boldogságát a mások boldogulásáért történő önzetlen elköteleződésben találja meg.
- *Tudatosan, nyitottan és cselekvő módon alakítja környezetét* (értelmi és operatív érettség). Ezen érettség segítségével új ismeretek birtokába jut, bővíti, tágítja, csiszolja és mélyíti eddigi tudását, képes rugalmasan és nyitottan új problémák megoldásába fogni, és kreatív módon hozzáállni a régiékhöz.
- *Szakmailag megbízható*: összhang van a gyakorolt szakma és a végzéséhez szükséges képességek elsajátítására vonatkozó érdeklődés között.
- *Lelkileg érett*, azaz a lényének legmélyéből fakadó igényeket tudatosítja, elfogadja, és olyan értékekre irányuló nyitottsággal rendelkezik, melyek választ tudnak adni mélyről jövő igényeire, legbensőbb kérdéseire.

4. *Önismeret és érzelmi intelligencia*

Cél a diákok helyes önértékelése kialakulásának elősegítése, hogy képessé váljanak felismerni, megérteni, elfogadni és hatékonyan használni saját erősségeiket és gyengeségeiket, valamint megtanulják önmagukat az aktuális trendek diktálta elvárásoktól függetlenül értékesnek, fontosnak és hasznosnak látni. Emellett a diákok érzelmi fejlődésének elősegítése, hogy képesek legyenek saját és mások érzelmeit felismerni, megfogalmazni, megérteni, elfogadni és hatékonyan használni.

5. *Nemiség – férfi/női identitás – szexualitás – párkapcsolatok*

Segíteni kívánja a diákokat kisiskolás kortól kezdve a genetikai nemnek megfelelő nemi identitás megerősödésében, a nemek közötti alapvető különbségek megismerésében (nemi jelleg, agyműködés, kommunikáció stb.) és a férfi/apa – női/anya szerepekkel kapcsolatos káros sztereotípiák lebontásában, a serdülőkori biológiai, lelki, viselkedésszerű változások pozitív megélésében, a termékenységtudatos szemlélet kialakulásában, ahol a gyermek mint ajándék jelenik meg. Elő kívánja segíteni a párkeresés és a párválasztás sikerét. Fontos, hogy a diákok megismerjék a férfi-női párkapcsolatok formáit és az azokban megélt boldogság/csalódás lehetőségét, emellett kialakuljon bennük a családbarát szemlélet. Kellően felkészüljenek a harmonikus, boldog, elkötelezett párkapcsolaton

(házasságon) alapuló érett, felelős, kiegyensúlyozott, egészséges szexualitásra. Ezen túl elsajátítható az egészséges szexuális élethez szükséges ismereteket. Az emberi fogantatás és a magzati fejlődés szépségének megismerése kapcsán fogalmazódjon meg bennük, hogy az emberi élet érték a fogantatástól kezdve a természetes halálig.

6. *Útelágazások, zsákutcak, útvesszők, avagy Veszélyek és devianciák, döntéshelyzetek*

A diákokban alakuljon ki a felelős gondolkodás és dönteni tudás képessége, amelynek alapja a döntési helyzet és a benne rejlő több/kevesebb választási alternatíva felismerése, majd a következményeik tudatosítása minél korábbi életkorban. Fontos tudatosítani a fiatalokban belső erőforrásaikat és felfedeztetni velük megerősítő kapcsolati hálójukat, továbbá a különböző normatív és egyéb típusú változásokat.

A különböző választási lehetőségek és azok következményeinek bemutatásával segítsük elő a veszélyhelyzetek felismerését, a fölöttük gyakorolható tudatos kontroll érzését, a felelős döntéshozatal kialakulását. Érzékenyítsük őket saját és mások helyzetének megértésére és elfogadására. Olyan ismeretek átadása és készségek fejlesztése a cél, amelyek elősegítik a segítségkérést (család, barátok és szakemberek felé) és segítségnyújtást, a problémakezelést és -megoldást.

Fel kell készíteni a fiatalokat arra, hogy a változások és veszteségek kezelésében legfőképpen a családnak és a rokonságnak kellene jelentenie a támogató hálót, tőlük várható és nekik nyújtandó a kölcsönös érzelmi, erkölcsi és anyagi támasz. A fiatalok esetében különösen fontos, hogyha a saját erőforrásaikat meghaladja a problémamegoldás, igényeiket megfogalmazva segítséget merjenek és tudjanak kérni, illetve el is fogadják azt a környezetüktől. Meg kell mutatni nekik, hogyha a család, a közeg, amelyben élnek, valamilyen okból nem tud támasz lenni, milyen közösségi vagy intézményi segítséget vehetnek igénybe. Sikeres küzdésük ugyanis utat nyithat az új életszakasz pozitívabb megélése, valamint a benne rejlő lehetőségek teljesebb kihasználása felé.

7. *Változások következményei és kezelésük*

A családi élet változások véget nem érő folyamata, ezért szükséges, hogy a diákok megtanulják elviselni, sőt kezelni a változással járó nehézségeket. A változás okozta feszültségek, bizonytalanságok, a stressz hatékony kezelése, valamint a veszteség elfogadása sokféle lelki és mentális kompetenciát igényel. Cél mindezen kompetenciák kialakulásának elősegítése, fejlesztése, a változások kezelésével kapcsolatos ismeretek átadása.

Meg kell ismertetni a fiatalokkal azokat a lélektani folyamatokat, amelyek a változásokat kísérik, fel kell készíteni őket arra, hogy a változások okozta feszültséget, bizonytalanságot miként lehet a helyzet értelmi és érzelmi megértésével sikeresen kezelni. Fel kell készíteni a fiatalokat azokra a konkrét, személyes változásokra, amelyekkel életükben a következő évek során találkozni fognak (pubertáskori identitáskeresés, intimitás, szülőkről való leválás, társsá és szülővé válás).

A családi életre nevelés foglalkozásai többnyire eltérnek a hagyományos tantervi óráktól. Új formát, oldottabb légkört és az órátartó pedagógus/védőnő/mentálhigiénés szakember és diák viszonyában egyenrangúságot feltételeznek és rugalmasságot igényelnek, melyben a felek megadják egymásnak a kellő tiszteletet, a szólás lehetőségét és a vélemény szabadságát. Az ismeretek átadása nagyon speciálisan történik. Az emberi méltóság, a tisztelet fontosságára neveléssel, a rávezetéssel, az elgondolkodtatással, a saját vélemény megfogalmazásával, a tudatosítással reményeink szerint a fiatalok az átgondolt kérdések és korrekt információk birtokában önálló, felelősen cselekvő, érett személyiséggé válnak, és belső meggyőződésből tudnak jó döntéseket hozni életükkel kapcsolatban. Fontos tudatosítani bennük, a döntés az ő kezükben van, az ő felelősségük.

A tantárgy módszereiben legfőképp a nem formális tanulás eszközeit használja. Fontos a nevelő rendelkezésre állása a diákok számára a személyes beszélgetésekhez; és a

megválasztott technikák, eljárások összhangja a közvetíteni szánt értékekkel.

Mivel a tantárgy főként lelki, szellemi és mentális kompetenciák fejlesztésére és szemléletformálásra irányul, a diákok érdemjegy szerinti értékelése irreleváns. Az egyes tematikai egységekhez kapcsolódóan előzetesen, majd a téma lezárását követően lehetőség van tájékoztató/visszajelző kérdőívek kitöltésére, de csak anonim formában.

A tantárgy sikerének kulcsa a foglalkozást tartó szakember és az osztály összehangolódása, a konkrét tematika és tanmenet adekvát, az adott osztályközösség érettségének és érdeklődésének megfelelő kidolgozása, melyet a pedagógus folyamatosan igazít az osztályhoz, attól függően, hogy az egyes témakörök feldolgozásakor milyen esetleges problémák, kezeletlen konfliktusok vagy váratlan reakciók kerülnek felszínre.

Az erkölccstannal való kapcsolódások, mivel maguktól értetődőek, nincsenek jelezve.

9–10. évfolyam

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	A család mint a társadalom legalapvetőbb egysége. A család működése	Órakeret 12 óra
Előzetes tudás	Saját családban megélt tapasztalat és más családok (pl. rokonok, ismerősök, barátok) megfigyelése, filmek, irodalmi művek alapján kialakult saját elképzelés, vélemény; korábbi tanévek során családjórán tanultak.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A család értékének hangsúlyozása. Pozitív attitűd kialakítása és/vagy megerősítése a család intézménye iránt. A diákok megismertetése a párválasztás szociológiai vonatkozásaival (háttér, végzettség, vagyoni helyzet, nemzetiség, vallás, szokások stb.), illetve ehhez kapcsolódóan a családon belüli szerepek, feladatok, felelősség, döntési jog, javak elosztása, a kölcsönösség alakulása foglalmainak megismerése.	
Ismeretek/Fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A család – érték. A család a társadalom életadó alapsejtje. Mi a boldogság? A boldogságkeresés útjai. Családi gazdálkodás, családi költségvetés, zsebpénz, takarékoskodás. <i>1. Biológiai témakörök</i> – A testi-lelki egészség. Az egészséges életmód. – Nemi szerepek. – Az élet tisztelete és védelme – a fogantatástól a természetes halálig. <i>2. Családszociológiai témakörök</i> – A szocializáció fogalma. – Párválasztás szociológiai vonatkozásai. – Konfliktus a családban – a válás hatása a családokra. – Magatartásminták – harmonikus családi minták. Szerepek, normák, értékek változásai. – Családtípusok és azok személyiségre gyakorolt hatása.		<i>Biológia-egészségtan:</i> egészséges életmód; személyiségfejlődés; tanulás, szocializáció. <i>Magyar nyelv és irodalom:</i> Szophoklész: Antigoné, Oidipusz király.

3. <i>Pszichológiai témakörök:</i> – A személyiség fejlődése (szocializáció) és alakulása a családban. – Szerepek a családban, feladatok, terhek, javak, felelősség elosztása, családi munkamegosztás, kölcsönösség. – Szerepelvárások, szerepviselkedések, konfliktusok. 4. <i>Pedagógiai témakörök</i> – Generációk közötti kommunikáció és együttműködés. – Pedagógusok, szülők és diákok jogai és kötelességei. 5. <i>Etikai témakörök (csak érintőlegesen)</i> – Az emberi méltóság. – Társadalmi normák, értékek. – Szabadság–értelem és akarat kapcsolata. Az ember ösztönös és érzelmi élete. A szabadság mint az ember egyedülálló sajátossága. A családon belüli kommunikáció és az érzelmek, a szeretet kifejezésének jelentősége, társadalmi szinten berögzült káros sztereotípiák lebontása. A látásmód egyre differenciáltabbá válása, a családi élet működésében az összefüggésekből egyre több megértése. A kapcsolatokban, a problémák kezelésében, az élet autonóm irányításában stb. való egyre kompetensebb viselkedés.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Család, boldogság, testi-lelki egészség, élet tisztelete, harmonikus családi minta, ünnep, emberi méltóság.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Társas kapcsolatok – kommunikáció – konfliktuskezelés	Órakeret 9 óra
Előzetes tudás	Iskolai és egyéb közösségben megélt kapcsolatok (osztálytársak, barátok, szerelmesek, haverok, ismerősök stb.) tapasztalatai, nem tudatos kapcsolatépítési és -kezelési, konfliktusmegoldási stratégiák alkalmazása.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A diákok jó kommunikációs képességeinek kialakítása és/vagy erősítése. A konfliktuskezelési és -megoldó képesség fejlesztése. Esélyegyenlőség – szemléletformálás.	
Ismeretek/Fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Társas kapcsolatok</i> Én – te – mi – társas kapcsolatok: A kapcsolatba kerülés lépései. A kapcsolatot fenntartó elemek. A kapcsolatépítés fontos elemei: Természetes kíváncsiság, kockáztatás, legyünk önmagunk, kérdezzünk, meghallgatás, elfogadás, bizalom, közös érdeklődés. Család:		<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> Balassi Bálint szerelmi költészete, Csokonai Vitéz Mihály szerelmi lírája, Shakespeare: Rómeó és Júlia, Hamlet, Homérosz: Odüsszeia, Katona

Kölcsönösség, összetartás, az igazi, elfogadó szeretet, tisztelet. Munkamegosztás, szerepek, kölcsönös segítség. Jogok és kötelességek. Családi ünnepek. Döntések és szabályok. Barátság: A barátság jelentősége, kialakítása, szerepe a serdülő életében. A különbségek elfogadása, összehasonlítás, az elfogadás hiánya, önzés. A barát választása. Intimitás, érzelmek és gondolatok megosztása. Kölcsönös segítség. A csoportnyomás kivédése és határok állítása. Közösség: Egynemű és vegyes kortárs közösségek. Beilleszkedés. Szerelem: A párkapcsolatok kialakulása és tartóssága: párkeresés, megismerkedés, „lazázás”, randevúzás, együttjárás, csalódások, szakítás. Házasság: Elköteleződés és hűség. Rokonok és barátok. Értékközvetítő példaképek. Esélyegyenlőség – szemléletformálás. Hogyan gazdálkodunk az időnkkel; a szabadidő hasznos eltöltése. <i>Kommunikáció a kapcsolatokban</i> Verbális kommunikáció: őszinteség, egyértelmű fogalmazás, udvariasság, figyelem, barátságosság, hangszín. Nonverbális kommunikáció: mimika, tekintet, gesztusok stb. Kulturális szignálok: öltözködés, hajviselet, smink, jelképek stb. kérdésköre. Értő figyelem: meghallgatás képessége, megértés, odafigyelés, visszatükrözés, átírás. Kérdezőtechnikák. Párkapcsolati kommunikáció: férfi és női kommunikáció sajátosságai, különbségei, ebből fakadó félreértések, problémák. Tömegkommunikáció vagy szociális kommunikáció: a tudatos médiahasználat és a kétlépcsős kommunikáció. A manipuláció eszközei. A virtuális világ veszélyei. Szeretetlenyek. <i>Konfliktuskezelés a kapcsolatokban (család, iskola, barátok, munkahely stb.)</i> Bevezetés: Véleménykülönbség, vita, veszekedés, konfliktus. A konfliktus az élet velejárója. Előítélet. Alapvető kommunikációs technikák, empátia. Konfliktusmegoldási stratégiák:	József: Bánk bán. A kommunikáció formái. <i>Informatika:</i> az elektronikus kapcsolattartás formái, netikett.

	Megoldási lehetőségek (visszavonuló, támadó, kiegyező, engedelkeny, közös megegyezésre, kölcsönös megállapodásra törekvő). A konfliktus megoldásának lépései. Törekvés a konfliktusok békés megoldására. Tolerancia. Megbeszélés, meghallgatás, megbocsátás, újrakezdés. Vitához, veszekedéshez vezető helyzetek. Kapcsolatkezdeményezés, -gondozás, -védelmezés. A kapcsolatokat buktatói és a változtatáshoz szükséges eszközök felismerése. A tanult készségek minél hatékonyabb alkalmazása a kapcsolatok megtartása és/vagy megerősítése érdekében. Az értő figyelem készségének elsajátítása, a visszatükrözés, kérdezőtechnikák gyakorlása, a férfi és női kommunikáció sajátosságainak megismerése, a tömegkommunikáció manipulációs hatásainak és az önkontroll fontosságának tudatosítása. Az elfogadás hiányának, az önzésnek, a kiközösítés következményeinek, a kommunikáció szintjeinek, a verbális- és nonverbális kommunikáció fogalmának, az odafigyelés fontosságának, a különböző konfliktusmegoldási stratégiáknak a megismerése. A konfliktusmegoldás lépéseinek, a kezeletlen konfliktusok következményeinek tudatosítása. A tömegkommunikációs eszközök és a virtuális világ személyiségre, társas kapcsolatokra gyakorolt hatásainak megismerése. Elfogadó, pozitív attitűd kialakítása a hátrányos helyzetű személyekkel (idősek, romák, fogyatékos emberek stb.).
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Elfogadás, bizalom, összetartás, tisztelet, barátságtípus, beilleszkedés, elköteleződés, hűség, értékközvetítő példakép, meghallgatás, tudatos médiahasználat, virtuális világ, tolerancia, újrakezdés.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Jellem és értékrend	Órakeret 9 óra
Előzetes tudás	Az „értékkel”, illetve „értékessel” kapcsolatos önálló gondolatok, személyes tapasztalatok, tanult fogalmak, családban, általános iskolában megtanult viselkedési normák.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A jellem és az értékek szerepének és fontosságának megértetése. A diákok elgondolkodtatása a férfiakkal és a nőkkel szembeni elvárásokról, párválasztási szempontok megfogalmazása a jellem szempontjából. Stabil, az egyetemes emberi értékeken alapuló értékrend kialakulásának elősegítése. Érett személyiség kialakulásának elősegítése.	
Ismeretek/Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
Szabadság, értelem és akarat kapcsolata. Az ember ösztönös és érzelmi élete. A szabadság mint az ember egyedülálló sajátossága.	<i>Magyar nyelv és irodalom:</i>	

Társadalmi normák, törvények, értékek, társasági viselkedés írott és íratlan szabályai, illetlenség (udvarlás, együttjáró párok társaság előtti magatartása). Lelkiismeret mint belső értékrend és annak karbantartása. Szeretet – a másik ember javának akarása. Mértékletesség – a helyes mérték az ösztönös és érzelmi életben. Sajátos erények, tulajdonságok: - Hazaszeretet. - Alázat. - Önuralom. - Lemondás. - Empátia. - Öröm. - Boldogság. - Humor. - Játékosság.	Katona József: Bánk bán, Vörösmarty Mihály: Csongor és Tünde.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Jellem, érték, erkölcs, értékrend, posztmodern relativizmus, szabadság, felelősségtudat, alázat.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Önismeret és érzelmi intelligencia	Órakeret 9 óra
Előzetes tudás	Korábbi iskolai, családi és egyéb közösségi tapasztalatok alapján kialakult énkép és önértékelés.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A helyes önértékelés kialakulásának és az érzelmi fejlődés elősegítése. A helyes énkép megerősítése. Az empátia gyakorlása, fejlesztése. Közösségépítés. Az önismeret csapdáinak (félelmeink) megismerése. Hivatás, pályaválasztás segítése az önismeret által.	
Ismeretek/Fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A harmonikus személyiség. Önismeret – személyiségtípusok. Én- és csoportészlelés. Én-te-mi fogalma. Önértékelés kialakulása A közvetlen környezet szerepe az önértékelés kialakulásában: szülők, társak (összehasonlítás), barátok, iskola – visszajelzések fontossága. Értékes tulajdonságok. Önbecsülés, önkontroll. Az önismeret csapdái: Teljesítmény csapdája: „Bizonyos elvárásoknak meg kell felelnem ahhoz, hogy jól érezzem magam.” Vád szava: „Azok, akik kudarcot vallanak, méltatlanok a szeretetre és megérdemlik a büntetést.” Az elismerés kényszere: „Bizonyos embereknek el kell ismerniük ahhoz, hogy értékesnek lássam magam.” A reménytelenség csapdája: „Az vagyok, aki vagyok. Nem		<i>Biológia-egészségtan:</i> személyiségfejlődés.

tudok megváltozni. Reménytelen eset vagyok.” Negatív önértékelés és a táplálkozási zavarok (pl. body building, kóros soványság). Az EQ-készségek: Személyes kompetenciák Éntudat – tudok valamit vagy tudatában vagyok valaminek. Érzelmi tudatosság, önértékelés, magabiztosság. Self-management Önkontroll, átlátszóság, rugalmasság, kezdeményezés, optimizmus. Szociális kompetenciák Szociális érzék Empátia, mások megértése, emberekkel bánás. Szociális képességek Kommunikáció, kötődések kialakítása, konfliktuskezelés, hatás másokra, csapatmunka. Az EQ fejlesztési folyamata: ismerd magad – fejleszd magad – add magad. Képességnövelés a saját erősségeik és gyengeségeik felismerésének, megértésének, elfogadásának és hatékony használatának terén. Képesség kialakulása/kialakítása a saját személyiség értékességének, fontosságának és hasznosságának felismerésére az aktuális trendek diktálta elvárásoktól függetlenül. A saját és mások érzelmeinek felismerése, megfogalmazása, megértése, elfogadása, kontrollálása és ezek hatékony használata.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Énkép, harmonikus személyiség, önértékelés, értékes tulajdonság, önbizalom, EQ-készség, személyes kompetencia, szociális kompetencia.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Nemiség – férfi/női identitás – szexualitás – párkapcsolatok	Órakeret 12 óra
Előzetes tudás	A férfi és nő különbözőségéről, a férfi-női szerepek működéséről általános iskolában megtanult fogalmak, az élet különböző szinterein, a családban szerzett konkrét tapasztalatok.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A diákok segítése a genetikai nemnek megfelelő nemi identitás megerősödésében, a nemek közötti alapvető különbségek megismerésében (nemi jelleg, agyműködés, kommunikáció stb.) és a férfi/apa – női/anya szerepekkel kapcsolatos káros sztereotípiák lebontásában, a serdülőkori biológiai, lelki, viselkedésszerű változások pozitív megélésében, a termékenységtudatos szemlélet kialakulásában, ahol a gyermek mint ajándék jelenik meg. A párkeresés és a párválasztás sikerének elősegítése. A férfi-női párkapcsolatok formáinak és az azokban megélt boldogság/csalódás lehetőségének megismerése, kialakítva a diákokban	

	a családbarát szemléletet. Felkészítés a harmonikus, boldog, elkötelezett párkapcsolaton (házasságon) alapuló érett, felelős, kiegyensúlyozott, egészséges szexualitásra. Az egészséges szexuális élethez szükséges ismeretek elsajátítása. Korszerű tájékoztatás a szexuális úton terjedő betegségekről (SZTB-k) és a családtervezési módszerekről. A természetes családtervezési módszer (TCST) korszerű ismertetése, és a mesterséges módszerek bemutatása őszinte, nyílt, érthető, „tabuk” nélküli beszélgetések során. Az emberi élet értékének a fogantatástól kezdve a természetes halálig való tudatosítása. Ezek alapján meggyőződés kialakítása, az IGEN kimondása a valódi értékekre, és a NEM vállalása a szexuális promiszkuitásra. A művi terhességmegszakítás lelki és fizikai veszélyeinek megismerése (abortuszprevenció).
Ismeretek/Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<i>A nemi identitás, az ember kétneműsége – különbségek férfi és nő között</i> – A férfi és a nő közötti biológiai, pszichológiai és kulturális különbségek. – Az igazi férfi és az igazi nő. <i>Felelős szexualitás</i> – A serdülőkori sajátosságok, testi és lelki változások, szépségei, gondjai; mindezek szexuális-identitásbeli aspektusai. – A termékenység értéke. A termékenység kincs, amire vigyázni kell, és amit óvni kell. A biológiai háttér – női-férfi termékenységi jelek, menstruáció, a női ciklus eseményei, a férfiváérés. A megtermékenyítés csodája. – „Felvilágosítás – kicsit másként” – őszinte, nyílt, érthető, „tabuk” nélküli felvilágosítás. – Növekedés a szeretetben: érzéseink, érzelmeink és ösztönös vágyaink kezelése. – Felelősségvállalás. – A szex, mint alapvető emberi szükséglet, célja és szépsége: szaporodás, gyermek; örömszerzés; szeretetkapcsolat kifejezése. – A szüzesség értéke, mit jelent a tisztaság. Önuralom és lemondás. <i>A párkeresés, a párválasztás</i> – Nővé és férfivá válás az önnevelésben. Életre szóló, helyes döntések meghozatala – elköteleződés. Hűség (holtomiglan-holtodiglan). A férfi-nő kapcsolat fajtái: házasság, együttélés, élettársi kapcsolat, együttjárás, laza párkapcsolat. <i>A termékeny szerelem: a gyermek mint ajándék</i> – Születésszabályozás, pozitív és negatív családtervezés – átgondoltság, tervszerűség és felelősség. Teljes körű	<i>Biológia-egészségtan:</i> a nemek szerepe; életszakaszok, egyedfejlődés.

tájékoztatás a családtervezési módszerekről, hatásmechanizmus és mellékhatások. Mesterséges és természetes családtervezési formák. Fogamzásgátlás. Egészséges életkezdés. – Életvédelem, magzatvédelem – abortusz-megelőzés. A magzati élet állomásai. – A várandósság – nem terhesség. Áldott állapot. A szóhasználat szerepe a közgondolkodás alakításában. – Csecsemőgondozás alapismeretei. – Nehezített termékenység, meddőség kérdése. – Korai teherbeesés. A művi terhességmegszakítás lelki és fizikai következményei.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Nemi identitás, különbségek férfi és nő között, beavatás, serdülőkori testi és lelki változás, termékenység értéke, megtermékenyítés csodája, felvilágosítás, életvédelem.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Útelágazások, zsákutcák, útvesztők <i>avagy</i> Veszélyek és devianciák, döntéshelyzetek	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	Ismeretek a különböző szenvedélyek konkrét hatásairól, különösen a szervezetet hosszú távon károsító hatásaikról, a függőség lehetőségéről és a leszokás nehézségeiről.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A felelős gondolkodás és a döntésképeség fejlesztése, választási alternatívák felismerése, valamint azok következményeinek tudatosítása az életkornak megfelelően. Az egészség mint érték tudatosítása, a függőség fogalmának, valamint a függőség kialakulásában szerepet játszó rizikó- és védőfaktorok megismertetése.	
Ismeretek/Fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Szocializáció – a közösséghez tartozás igénye</i> Érték, norma, szabály. Többség – kisebbség. Sztereotípiák, előítéletek, diszkrimináció, deviancia, tolerancia. Család szerepe: érzelmi biztonság, elfogadottság érzése, stabil norma- és értékátadás, valamint adekvát feszültségkezelési minták nyújtása. Médiahatás (tudatos használat, funkciók, jellemzők). Virtuális-reális? Intézmények szerepe: iskola (iskolai kötődés, tanárok, osztálytársak). <i>Döntések és választási lehetőségek</i> Egészség mint érték: Az egészség megőrzése. Függőség, szenvedély – drognélküli világ? A boldogság pótszerei, szerhasználat: dohányzás, alkohol, gyógyszer és illegális drog: kipróbálás, rendszeres fogyasztás, függés. Kialakulásban szerepet játszó rizikó- és		<i>Biológia-egészségtan:</i> függőséget okozó szerek és hatásaik.

védőfaktorok azonosítása, következmények. Esetleges pozitív attitűd megkérdőjelezése, nemet mondás, visszautasítási technikák gyakorlása. Balesetmegelőzés (pl. közlekedés/sportolás). Bántalmazás és önvédelem: iskolában (kortársbántalmazás) és családban (családon belüli bántalmazás). Segítségkérés és támasznyújtás: Emberi kapcsolatok fontossága-család, barátok, segítő szakemberek és szervezetek bemutatása. Saját szükségletek, elvárások tudatosítása és asszertív kommunikációja. Probléma megbeszélése, a „titkok” megosztása. Támasznyújtás módjai – aktív segítségnyújtás. Saját erőforrásait meghaladó problémamegoldás esetén képesség az igényeik megfogalmazására, esetleges segítségkérésre, illetve annak elfogadására. A függőségen belül a dohányzás-, alkoholprevenció, a csoportnyomás kivédésének, határok állításának gyakorlása, valamint a saját szükségletek és elvárások asszertív kommunikációjának gyakorlása, támasznyújtás, aktív segítségnyújtás.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Tudatos életvezetés, egészséges életmód, család szerepe, médiahatás (virtuális – reális), deviancia, bántalmazás, baleset-megelőzés, segítségkérés, támasznyújtás.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Változások, azok következményei és kezelésük	Órakeret 6 óra
Előzetes tudás	Saját tapasztalatok az életciklusok változásairól, a serdülőkori problematikájáról.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A változás okozta feszültségek, bizonytalanságok, a stressz hatékony kezeléséhez, valamint a veszteség elfogadásához szükséges kompetenciák kialakulásának elősegítése, fejlesztése, a változások kezelésével kapcsolatos ismeretek átadása. A veszteségelfogadás és -feldolgozás módjának, a gyász munka folyamatának, lépéseinek és szükségességének megismerése egyéb veszteségek kapcsán. A családi ünnepek, rítusok szerepének megismerése/felismerése. A „normál krízis” fogalmának megértetése; a krízis mint fejlődési lehetőség; az életszakaszok feladatainak megismerése, döntéshelyzetek gyakorlása, erőforrások, kapaszkodók keresésének elősegítése.	
Ismeretek/Fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A fejlődéssel járó családi életciklus-váltások, veszteségek mint „normál krízisek”. A serdülőkori lelki-viselkedésbeli változásai, gondjai, szépségei, akceleráció.		<i>Biológia-egészségtan:</i> életszakaszok; személyiségfejlődés; a stressz.

Nehéz évek? Szabadság, önállóság, alkalmazkodás, engedelmesség. Egészség, egészségtudat. Betegség, öregség, fogyatékoság. Esélyegyenlőség. Fogyatékosághoz való hozzáállás. Fogyatékosági etikett. A fogyatékosággal élők nehézségei, a segítségnyújtás formái. Fogyatékos személyeket segítő szervezetek. A halál, az élet velejárója. A veszteségek kezelése: pszichológiai gyászmunka. A veszteségek kezelése a családban és a családon kívüli környezetben (erőforrások). A válásról és a mozaikcsaládban élés sajátos nehézségeiről (feszültségkezelési problémák). Együttérzés. Empátia. Stresszkezelés. Családi ünnepek, rítusok áthidaló szerepe a változásokban. (Eljegyzés, esküvő, évfordulók, ballagás, gyászszertartások, szokások az egyes kultúrákban.) A családi életben folyamatosan jelenlévő változások kezelése, az azzal járó nehézségek elviselése – toleranciaszint emelése.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Betegség, öregség, fogyatékoság, halál, veszteség, válás, gyászmunka, rítus, empátia.

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	A tanuló – tisztában van a család értékével, pozitív hozzáállása erősödik a család intézménye iránt; képes a családbarát szemléletmód megélésére; – törekszik a családon belüli jó kommunikációra és érzelmei, szeretete kifejezésére; – ismeri a családon belüli szerepeket, feladatokat, felelősséget, döntési jogot; – elsajátítja az értő figyelem készségét; – tud kapcsolatokat kezdeményezni, gondozni és védelmezni; – tudatosítja a tömegkommunikáció manipulációs hatásait, ismeri a tömegkommunikációs eszközök és a virtuális világ személyiségre, társas kapcsolatokra gyakorolt hatásait; – ismeri a különböző konfliktusmegoldási stratégiákat, tudja a konfliktusmegoldás lépéseit, tisztában van a kezeletlen konfliktusok következményeivel; – ki tudja fejezni érzelmeit; ismeri az önismeret csapdáit; képes hivatását, pályaválasztását segíteni az önismeret által; – empátiás készsége fejlődik; az elfogadó, pozitív attitűd erősödik benne a hátrányos helyzetű személyek iránt; – törekszik az egyetemes emberi értékeken alapuló értékrend szerinti életre; – az érett személyiség kialakulásának útján tovább halad; – kialakul benne a termékenységtudatos szemlélet, ahol a gyermek

	mint ajándék jelenik meg; – alaposan ismeri a családtervezési módszerek hatásmechanizmusát, mellékhatásait, tisztában van a természetes családtervezés modern módszerének működésével; – felelősséget érez az életvédelem iránt; – a felelős gondolkodás és dönteni tudás képessége fejlődik benne, és a nemet mondást kezdi egyre jobban begyakorolni; – ismeri a függőség fogalmát, a kialakulásában szerepet játszó rizikó- és védőfaktorokat; – segítséget mer és tud kérni a környezetétől; – megtanulja elviselni, sőt kezelni a változással járó nehézségeket; – törekszik a változás okozta feszültségek, bizonytalanságok, a stressz hatékony kezelésére; – ismeri a gyázmunka folyamatát, lépéseit, a gyázmunka szükségességét egyéb veszteségek kapcsán is.

11–12. évfolyam

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	A család mint a társadalom legalapvetőbb egysége. A család működése	Órakeret 10 óra
Előzetes tudás	Saját családban megélt tapasztalat és más családok (pl. rokonok, ismerősök, barátok) megfigyelése, filmek, irodalmi művek alapján kialakult saját elképzelés, vélemény; korábbi tanévek során családórán tanultak.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A család értékének hangsúlyozása. Pozitív attitűd kialakítása és/vagy megerősítése a család intézménye iránt.	
Ismeretek/Fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A család – érték. A család a társadalom életadó alapsejtje. Otthonteremtés. Mi a boldogság? A boldogságkeresés útjai. A boldogtalanság. Pályaválasztás. Hivatás és/vagy karrier, életpálya – a hivatás, karrier összeegyeztetése a családi élettel. <i>1. Biológiai témakörök</i> – Öröklés (hozott vs. szerzett adottságok). – A testi-lelki egészség. Az egészséges életmód. Egészséges táplálkozás, túlsúlyosság, kóros soványság. – Fejlődés, elakadás, akceleráció, változás, krízis. – A szexuális viselkedés biológiai aspektusai. – Az élet tisztelete és védelme – a fogantatástól a természetes halálig. <i>2. Családszociológiai témakörök</i>		<i>Biológia-egészségtan:</i> öröklött és szerzett tulajdonságok; tanulás, szocializáció. <i>Magyar nyelv és irodalom:</i> Kemény Zsigmond: Özvegy és leánya, Ibsen: Nóra, Vadkacsa, Csehov: Három nővér, Goethe: Faust, Madách: Az ember tragédiája, Stendhal: Vörös és fekete. <i>Történelem,</i>

– A család mint intézmény, kapcsolódó intézmények, kultúra. – A család funkciói az egyén és a társadalom szempontjából. – Népesedési viszonyaink, a gyermekvállalás alakulása hazánkban. – A szexuális viselkedés és a párválasztás szociológiai vonatkozásai. – Elhanyagolás, bántalmazás, erőszak. – A családok működését segítő rendszerek (családsegítés, családvédelem stb.). <i>3. Pszichológiai témakörök:</i> – A család mint rendszer működése, életciklusváltások. – Szocializáció és identitásformálódás. – A világkép, emberkép, istenkép, a hit és a vallásosság hatása a családi közösség életére. – Érzelmi és fizikai erőszak a családban. <i>4. Pedagógiai témakörök</i> – Pedagógusok, szülők és diákok jogai és kötelességei. – A gyermekvédelem családi és iskolai követelményei és működése. <i>5. Etikai témakörök</i> – Emberkép, az ember célja, a személy mint az etika vonatkoztatási pontja. – Az emberi méltóság, az emberi jogok. – Társadalmi normák, törvények, értékek. – A társadalom és az állam értékközvetítő szerepe. – Sajátos területek: emberi munka, a politika, a környezetvédelem, a béke. Családon belüli kommunikáció és az érzelmek, a szeretet kifejezésének jelentősége, társadalmi szinten berögzült káros sztereotípiák felismerése és lebontása. A látásmód egyre differenciáltabbá válása, a családi élet működésében az összefüggésekből egyre több megértése. A kapcsolatokban, a problémák kezelésében, az élet autonóm irányításában stb. való egyre kompetensebb viselkedés. A társadalmi világkép, ideák, eszmék, trendek, a hit és az ateizmus hatásának megismerése és megvitatása a családi közösség életére (nagycsaládok, egygyermekes családok, gyermektelenség, családalapítás hiánya, szingli életmód stb.). A különböző nevelési stílusok (légkör, normák kialakítása és megkövetelése, gyermeki személyiség felé kifejezett tisztelet és elfogadás vagy ennek hiánya stb.) megismerése és a család személyiségfejlődésre gyakorolt hatásai. A diákok által jónak tartott formák véleményezése és közösségi szinten történő megvitatása.	<i>társadalmi és állampolgári ismeretek: emberi és állampolgári jogok.</i>

Kulcsfogalmak/ fogalmak	Család, boldogság, életpálya, testi-lelki egészség, élet tisztelete, népesedési viszonyok, családsegítés, családvédelem, érzelmi és fizikai erőszak, emberi méltóság.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Társas kapcsolatok – kommunikáció – konfliktuskezelés	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	Iskolai és egyéb közösségben megélt kapcsolatok (osztálytársak, barátok, szerelmesek, haverok, ismerősök stb.) tapasztalatai, nem tudatos kapcsolatépítési és -kezelési, konfliktusmegoldási stratégiák alkalmazása.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A diákok jó kommunikációs képességeinek kialakítása és/vagy erősítése. A konfliktuskezelési és -megoldó képesség fejlesztése. Esélyegyenlőség – szemléletformálás. Elfogadó, pozitív attitűd kialakítása a hátrányos helyzetű személyekkel (idősek, romák, fogyatékos emberek stb.).	
Ismeretek/Fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Társas kapcsolatok</i> Én – te – mi – társas kapcsolatok: A kapcsolati nehézségek. A párkapcsolati érettség. Család: A szülők és a jelenlegi fiatalok világának különbségei. Kölcsönösség, összetartás, szeretet, tisztelet. A kétszülős, egyszülős, mozaik- és nevelőcsaládok. Nevelőszülők, örökbefogadott gyermekek. Barátság: A barátság jelentősége, kialakítása, szerepe a család életében. A különbségek elfogadása, összehasonlítás, az elfogadás hiánya, önzés. A barát választása, életkorok és nemek közötti barátság. Intimitás, érzelmek és gondolatok megosztása. Kölsönös segítség. A csoportnyomás kivédése és határok állítása. Közösség: Közösségi és társadalmi értékek. A család és a kisebb közösségek értékközvetítése. Szerelem, párvalasztás: A párkapcsolatok kialakulása és tartóssága: párkeresés, megismerkedés, „lazázás”, randevúzás, együttjárás, családások, szakítás. Intimitás, szenvedély és elköteleződés. Együttélés, élettársi kapcsolat: a döntéshozatal nehézségei, az elköteleződés hiánya. Házasság: Életre szóló döntések meghozatala, elköteleződés és hűség. Gyermekvállalás és gyermeknevelés. Jogi		<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> Ady, Kosztolányi, Babits, Tóth Árpád, Juhász Gyula, József Attila, Radnóti, Nagy László szerelmi lírája; Kosztolányi: Édes Anna, Aranysárkány, Pacsirta, Dosztojevszkij: Bűn és bűnhődés, A Karamazov testvérek, Tolsztoj: Anna Karenina, Háború és béke, Németh László: Iszony, Gyász. A kommunikáció különböző formái. A média sajátosságai.

tudnivalók.

Férfi-női különbségek, az archetípusok.

Féltékenység megjelenése a kapcsolatokban.

Hogyan gazdálkodunk az időnkkel; a szabadidő hasznos eltöltése.

Kommunikáció a kapcsolatokban

Érzelem-kommunikáció.

Belső kommunikáció:

értékek, szükségletek és célok megfogalmazása. Határok kijelölése. Döntések meghozatala, végrehajtása és felülvizsgálata. Önkontroll, transzparencia.

Értő figyelem:

Meghallgatás képessége, megértés, odafigyelés, visszatükrözés, átírás. Kérdezéstechnikák.

Asszertivitás/Magabiztosság:

Jogosultság az önkifejezéshez. Ötleteink, véleményünk, érzéseink kifejezése és kifejtése. Egyes szám első személy használata. A nemet mondás joga és lehetősége. A kritika nem sértő megfogalmazása. Manipuláció.

Párkapcsolati kommunikáció:

a férfi és női kommunikáció sajátosságai, különbségei, ebből fakadó félreértések, problémák. Szexuális érzelmek, vágyak és határok felállítása és megosztása a társsal. Segítség keresése és igénybevétele.

Tömegkommunikáció vagy szociális kommunikáció:

A tudatos médiahasználat és a kétlépcsős kommunikáció. A manipuláció eszközei.

A virtuális világ veszélyei. A technika által előidézett változás a kommunikációban. Személyesség hiánya.

A mobiltelefon, a számítógép és az internet hatásai a mai emberek életére.

Asszertív kommunikáció.

Tranzakció-analízis (Berne).

Konfliktuskezelés a kapcsolatokban (család, iskola, barátok, munkahely stb.)

Bevezetés, alapismeretek bővítése:

A konfliktusok kifejlődése és fokozatai, a patológiás konfliktus. Kiváltó esemény – meggyőződés – érzélem. Konfliktuskezelési stílusok. Előítélet. Alapvető kommunikációs technikák, empátia.

Konfliktusmegoldási stratégiák:

Megoldási lehetőségek, elhatározás, kitartás. A konfliktus megoldásának lépései. Az érzelmek kezelése. A saját és a másik fél véleményének, szükségleteinek figyelembe vétele. Tolerancia. Hatékony konfrontáció. Kezeletlen konfliktusok következménye.

Határok:

Értékek és célok megfogalmazása. Kompromisszum és a határok betartatása. Verbális és fizikai abúzus, társfüggőség. Képesség kapcsolatok kezdeményezésére, gondozására és védelmezésére; a kapcsolatok buktatóinak megismerése és a változtatáshoz szükséges eszközök felismerése. A tanult készségek minél hatékonyabb alkalmazása a kapcsolatok megtartása és/vagy megerősítése érdekében. Az egészséges határok áthágása miatt kialakuló helyzetben megfelelő döntéshozatal egy kapcsolat megszakításáról vagy folytatásáról. Az értő figyelem készségének elsajátítása, a visszatükrözés, kérdezőtechnikák gyakorlása, a férfi és női kommunikáció sajátosságainak megismerése, a tömegkommunikáció manipulációs hatásainak és az önkontroll fontosságának tudatosítása.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Elfogadás, bizalom, összetartás, tisztelet, beilleszkedés, elköteleződés, hűség, meghallgatás, tudatos médiahasználat, virtuális világ, tolerancia.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Jellem és értékrend	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	Az értékkel, értékrenddel, erkölccsel, törvénnyel stb. kapcsolatos önálló gondolatok, személyes tapasztalatok, korábban megtanult fogalmak, családban, általános és középiskolában megtanult viselkedési normák.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A jellem és az értékek szerepének és fontosságának megértetése. A diákok elgondolkodtatása az értékrend, a lelkiismeret „karbantartásának”, a közösségi értékek, társadalmi normák fontosságáról. Jellembeli változást és/vagy viselkedésváltozást eredményez(het)ő, stabil, az egyetemes emberi értékekre alapuló értékrend kialakulásának elősegítése. Érett személyiség kialakulásának elősegítése.	
Ismeretek/Fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Fogalmak tisztázása Az erkölcs meghatározása. Erkölcsei relativizmus fogalma. Abszolút igazságfelfogás fogalma. Az alapprobléma megértése Van-e alapunk bizonyos értékekről, viselkedésről, szokásról kijelenteni, hogy helytelen? Az értéksemlegesség problematikája. Emberkép, az ember célja, a személy mint az etika vonatkoztatási pontja. Az ember személyes cselekvése, tudatosság, szándékosság – jó cselekedet és bűn. Emberi jogok. Szeretet – a másik ember javának akarása. Egyéni és szociális		<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> József Attila, Radnóti Miklós, Szabó Lőrinc, Illyés Gyula, Pilinszky, Nagy László lírája, Szabó Magda: Abigél, Ottlik Géza: Iskola a határon, Örkény: Tóték.

szereket. Okosság – a többi erény mértéke. Bátorság – tanúságtétel az igazságról. Felelősségtudat erősítése, magunkért és másokért érzett felelősség. Közösségi és társadalmi értékek A család és a kisebb közösségek érték közvetítő hatása. A társadalom és az állam érték közvetítő szerepe. Értékrendünk szerint hozzuk döntéseinket. Döntésképeség, döntéshelyzetek, dönteni tudás gyakorlása szituációkkal. Sajátos területek: emberi munka, a politika, a környezetvédelem, a béke. A felelősségvállalásnak, a döntéshozatalnak mint az érett, felnőtt magatartás fontos ismérveinek gyakorlása.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Jellem, érték, erkölcs, értékrend, posztmodern relativizmus, illetlen, lelkiismeret, mértékletesség, felelősségtudat, érett személyiség.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Önismeret és érzelmi intelligencia	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	Korábbi iskolai, családi és egyéb közösségi tapasztalatok alapján kialakult énkép és önértékelés. Az előző években megtanult fogalmak és ismeretek.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Saját és mások érzéseinek felismerése, megértése, elfogadása. Egészséges önbizalom elősegítése, erősítése. Tévhitek, avagy az önismeret csapdái, ezek felismerése és feloldása, az egészséges önértékelés megőrzéséért.	
Ismeretek/Fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Egészséges énkép, a harmonikus személyiség. Mennyire fejlett az akaratom, mennyire vagyok kitartó? Tudatosság. Én- és csoportészlelés. Én-te-mi fogalma. Önértékelés kialakulása A tágabb környezet hatása az önértékelés kialakulásában: média, internet, trendek. Önbecsülés, önkontroll. Külső és belső szépség. Sztereotípiák, benyomáskeltés és szerepek. Hogyan formálhatja az értelmünk az önértékelésünket? Ellis ABC-elmélete az érzelmekről. A / helyzet + B / meggyőződés = C / érzelmek. Az önismeret csapdái: Teljesítmény csapdája: „Bizonyos elvárásoknak meg kell		<i>Biológia-egészségtan:</i> a személyiség összetevői; tanulás, szocializáció.

felelnem ahhoz, hogy jól érezzem magam.” Vád szava: „Azok, akik kudarcot vallanak, méltatlanok a szeretetre és megérdemlik a büntetést.” Az elismerés kényszere: „Bizonyos embereknek el kell ismerniük ahhoz, hogy értékesnek lássam magam.” A reménytelenség csapdája: „Az vagyok, aki vagyok. Nem tudok megváltozni. Reménytelen eset vagyok.” Az érzelmi intelligencia (EQ) fogalmának és szerepének megértése Érzelmeink intelligens (képesség a jobbat választani) megértése. Segítségével képesek vagyunk megérteni az érzéseinket, ránk gyakorolt hatásukat. Mások érzéseinek megértése. Érzelmeink felismerése és kifejezése. Gondolatok és érzelmek kapcsolata. A negatív és pozitív érzelmek kifejezésének eszközei. Az EQ-készségek: Személyes kompetenciák Éntudat – tudok valamit vagy tudatában vagyok valaminek. Érzelmi tudatosság, önértékelés, magabiztosság. Self-management Önkontroll, átlátszóság, rugalmasság, kezdeményezés, optimizmus. Szociális kompetenciák Szociális érzék Empátia, mások megértése, emberekkel bánás, mások fejlesztése, ráérzés a hierarchiára. Szociális képességek Kommunikáció, kötődések kialakítása, konfliktuskezelés, hatás másokra, csapatmunka, vezetés, változások elindítása. Az EQ fejlesztési folyamata: ismerd magad – fejleszd magad – add magad. Gondolkodási hibák, stresszkezelés. Az érzések, gondolatok, testi tapasztalatok tudatosítása, és azok kifejezése. Az én-üzenetek jelentőségének felismerése a kapcsolatokban, asszertív kommunikáció. Az érzelmi intelligencia fogalmával, szerepének fontosságával, az érzelmi tudatossággal való megismerkedés, önkontroll gyakorlása.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Énkép, harmonikus személyiség, önértékelés, önbecsülés, önkontroll. Személyiségtípus, érzelmek felismerése és kifejezése, EQ-készség, személyes kompetencia, szociális kompetencia.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Nemiség – férfi/női identitás – szexualitás – párkapcsolatok	Órakeret 12 óra

Előzetes tudás	Az előző két tanév hasonló tematikai egységeiben szerzett ismeretek.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A diákok segítése a genetikai nemnek megfelelő nemi identitás megerősödésében, a nemek közötti alapvető különbségek megismerésében és a férfi/apa – női/anya szerepekkel kapcsolatos káros sztereotípiák lebontásában, a serdülőkori változások pozitív megélésében, a termékenységtudatos szemlélet kialakulásában. A párkeresés és a párválasztás sikerének elősegítése. Felkészítés a harmonikus, boldog, elkötelezett párkapcsolaton (házasságon) alapuló érett, felelős, kiegyensúlyozott, egészséges szexualitásra. Az egészséges szexuális élethez szükséges ismeretek elsajátítása. Korszerű tájékoztatás a szexuális úton terjedő betegségekről és a családtervezési módszerekről. A természetes családtervezési módszer (TCST) korszerű ismertetése és a mesterséges módszerek bemutatása őszinte, nyílt, érthető, „tabuk” nélküli beszélgetések során. Az emberi élet értékének a fogantatástól kezdve a természetes halálig való tudatosítása. Ezek alapján meggyőződés kialakítása, az IGEN kimondása a valódi értékekre, és a NEM vállalása a szexuális promiszkuitásra. A művi terhességmegszakítás lelki és fizikai veszélyeinek tudatosítása (abortuszprevenció).	
Ismeretek/Fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>A nemi identitás, az ember kétneműsége – különbségek férfi és nő között</i> – A nem kialakulása, a nemi szerepek összetevői, fejlődése. – Pszichoszexuális fejlődés, személyiségfejlődés. – A férfi és a nő közötti biológiai, pszichológiai és kulturális különbségek. – A férfiak és nők együttműködése. <i>Felelős szexualitás</i> – A nemiséggel kapcsolatos anatómiai és élettani ismeretek. – Az emberi szexualitás fogalma; fizikai (biológiai), lelki (pszichológiai), szellemi (spirituális) összetevők; kapcsolata a szerelemmel. – A szülők és a jelenlegi fiatalok világának különbségei. – A biológiai háttér – a megtermékenyítés csodája. – Kommunikáció a szexualitás területén. – A szexuális úton terjedő betegségek (SZTB-k), az AIDS megelőzése. – Szex, érosz, agapé: személyes és testi odaadottság. – Hitek és tévhitek... A felelős szexualitásról kialakult képet befolyásoló tényezők: – család (szülők);		<i>Biológia-egészségtan:</i> a nemek szerepe, szexualitás, születésszabályozás, egyedfejlődés. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> emberi és állampolgári jogok.

	– barátok, kortársak; – média (újságok, reklámok, filmek, internet) hatása. – A szex és a házasság. A szex helyének miért a házasságban kellene lennie? – A szexuális kapcsolatban benne foglaltatik a gyermekáldás lehetősége. – Nincs 100%-os védekezési mód. – Hormonális kötődés. – Szexuális bántalmazás, pornográfia, prostitúció. <i>A párkeresés, a párválasztás sikere</i> – Megismerkedés, találkozás (randevú, internetes párkeresés). – Párkapcsolat érettsége. – Növekedés a szabadságban és a felelősségben. – Növekedés a szeretetben: érzéseink, érzelmeink és ösztönös vágyaink kezelése. – Életre szóló, helyes döntések meghozatala – elköteleződés. Hűség (holtomiglan-holtodiglan). – Mit tehetünk, és mit kerüljünk el ahhoz, hogy minél sikeresebb, boldogabb és jobb legyen majd a párkapcsolat, a házasság és a család. <i>A termékeny szerelem: a gyermek mint ajándék</i> – Felelős szülőség, a szülői hivatásra való tudatos felkészülés. – Születésszabályozás, pozitív és negatív családtervezés – átgondoltság, tervszerűség és felelősség. Teljes körű tájékozódás a családtervezési módszerekről, hatásmechanizmus és mellékhatások. Mesterséges és természetes családtervezési formák, fogamzásgátlás. Egészséges életkezdés. – Életvédelem, magzatvédelem – abortuszmegelőzés. A magzati élet állomásai. – A várandósság – nem terhesség. Áldott állapot. A szóhasználat szerepe a közgondolkodás alakításában. – Ismerkedés a szülés eseményével, a szülés baba-mama-barát formáival. A szülés hatása a párkapcsolatra. – Természetes szülés, császármetszés. A szüléstől való félelem megbeszélése, szülési nehézségek és szövődmények. – Csecsemőgondozás alapismeretei. – A csecsemő táplálása, a szoptatás fontossága. – Gyermek a családban – apa/anya–férj/feleség szerepek. Gyermeknevelés. – Nehezített termékenység, meddőség kérdése. Örökbefogadás. – Korai teherbeesés. A művi terhességmegszakítás lelki és fizikai következményei.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Nemi identitás, különbségek férfi és nő között, megtermékenyítés csodája, családtervezés, életvédelem, várandósság, szülés, csecsemőgondozás, meddőség.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Útelágazások, zsákutcák, útvesztők <i>avagy</i> Veszélyek és devianciák, döntéshelyzetek	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	Az egészséges életmód alapjainak, a káros szenvedélyek hosszú távú hatásainak ismerete. A csoportnyomás jelentése, törekvés az ellenállásra. A segítségkérés lehetőségeinek, formáinak, a segítő szervezetek elérhetőségének ismerete, törekvés egymás segítésére.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A felelős gondolkodás, a döntési folyamat megismertetése. Támogatás a pályaválasztásban, életcélok, jövőkép kialakításában. Gondolatébresztés a családról mint védőfaktorról: érzelmi biztonság, elfogadás, értékadás, feszültségkezelési minták nyújtása, rossz minta követésének tudatos elkerülése.	
Ismeretek/Fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Szocializáció – közösséghez tartozás igénye:</i> Érték, norma, szabály. Konformizmus, csoportnyomás. Sztereotípa, előítélet, diszkrimináció, deviancia, tolerancia. Társas hatások szerepe általában: kortársak, szociokulturális hatás. A virtuális világ veszélyei. A család mint védő faktor: érzelmi biztonság, elfogadottság érzése, stabil norma és értékátadás, valamint adekvát feszültségkezelési minták nyújtása; rossz minta követésének tudatos elkerülése. <i>Döntések és választási lehetőség:</i> Egészség mint érték: Az egészség megőrzése. Betegségmegelőzés. Függőség, szenvedély, drognélküli világ? A boldogság pótszerei, szerhasználat: dohányzás, alkohol, gyógyszer és illegális drog, egyéb függőséget okozó szerek és tevékenységek, mobil, számítógép és internetfüggés: kipróbálás, rendszeres fogyasztás, függés. Kialakulásban szerepet játszó rizikó- és védőfaktorok azonosítása, következmények. Nemet mondás, visszautasítási technikák gyakorlása. Dönteni tudás gyakorlása, a döntések felvállalása. A függőségtől való megszabadulás. A fiatalkori szexualitás következményei. Kudarcsok. Balesetmegelőzés (pl. közlekedés/sportolás). Fiatalkori bűnelkövetés: Veszélyeztető és kriminalizáló tényezők, deviáns karrier. Áldozattá válás. Bűnmegelőzés. A bűnelkövetők visszavezetése a társadalomba. Jövő Jövőkép(nyújtás) – család, pályaválasztás. Karrier – hivatás. Vágyak, álmok és tervek a jövőről. Milyen céljaim vannak az életben? Rövid- és hosszú távú célok. Kitartás.		<i>Biológia-egészségtan:</i> függőséget okozó anyagok és tevékenységek; tanulás, szocializáció.

A globális problémák és a lokális válaszok. Értékközvetítő példaképek. <i>Segítségkérés és támasznyújtás:</i> Emberi kapcsolatok fontossága. Saját szükségletek, elvárások tudatosítása és asszertív kommunikációja. Problémamegbeszélés, a „titkok” megosztása. Támasznyújtás módjai – aktív segítségnyújtás. A dönteni tudás és a nemet mondás gyakorlása. Saját erőforrásait meghaladó problémamegoldás esetén képesség az igényeik megfogalmazására, esetleges segítségkérésre, illetve annak elfogadására. A káros szenvedélyekben, a fiatalok szexualitásában, a gyermekbántalmazásban, a balesetek kialakulásában szerepet játszó rizikó- és védőfaktorok azonosítása, következmények felismerése és tudatosítása.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Csoportnyomás, deviancia, médiahatás, függőség, nemet mondás, jövőkép, támasznyújtás, aktív segítségnyújtás.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Változások, azok következményei és kezelésük	Órakeret 6 óra
Előzetes tudás	Saját tapasztalatok az életciklusok változásairól, a serdülőkor, a felnőtté válás problematikájáról.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A változás okozta feszültségek, bizonytalanságok, a stressz hatékony kezelése, valamint a veszteség elfogadásához szükséges kompetenciák további fejlesztése, a változások kezelésével kapcsolatos ismeretek átadása.	
Ismeretek/Fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A fejlődéssel járó családi életciklusváltások, veszteségek mint „normál krízisek”. A felnőtté válás, önállóság, felelősségvállalás, leválás a szülőkről, társadalmi identitás kialakulásának kérdései. A váratlan, „nem normatív” veszteségek, krízisek kezelése (szenvedés, betegség, fogyatékosság, kudarcok, válás, munkanélküliség, szülők korai halála). A változásra adott különféle lélektani reakciók (krónikus gyász, pszichoszomatika stb.). Egészségmegőrzés, prevenció. Félelem a betegségtől, az öregségtől és a haláltól. Az időskor értéke. Az időskor és a betegápolás. A halál, az élet velejárója.		<i>Biológia-egészségtan:</i> életszakaszok, betegség, egészséges életmód, a személyiség fejlődése.

A veszteségek kezelése: pszichológiai gyászmunka lépései (egyéni és közösségi folyamatai). A veszteségek kezelése a családban és a családon kívüli környezetben (erőforrások). A válásról és a mozaikcsaládban élés sajátos nehézségeiről (feszültségkezelési problémák). A társadalmi változások szerepe. Bizonytalanság, állandóan változó világhoz való alkalmazkodás. A családi életben folyamatosan jelenlévő változások kezelése, az azzal járó nehézségek elviselése – toleranciaszint emelése. Felnőtté válás, önállóság, felelősségvállalás, leválás a szülőkről, társadalmi identitás kialakulása.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	„Normál krízis”, „nem normatív” veszteség, krízis, változás, betegség, öregség, halál, veszteség, válás, gyászmunka.

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	A tanuló – tisztában van a család értékével, pozitív hozzáállása erősödik a család intézménye iránt; képes a családbarát szemléletmód megélésére; – képes a kapcsolatai, a problémái kezelésében, az élete autonóm irányításában stb. való egyre kompetensebb viselkedésre; – ismeri és képes kritikusan szemlélni a társadalom világképének, ideáknak, eszméknek, trendeknek, a hitnek és az ateizmusnak a családi közösség életére gyakorolt hatását; – megismerkedik a különböző nevelési stílusokkal; – ismeri a párkapcsolati kommunikáció lehetőségeit, buktatóit; érdeklődik az ezzel kapcsolatos pszichológiai irodalom iránt; – ismeri a különböző konfliktusmegoldási stratégiákat, tudja a konfliktusmegoldás lépéseit, tisztában van a kezeletlen konfliktusok következményeivel; – empátiás készsége tovább fejlődik; elfogadó, pozitív attitűd erősödik benne a hátrányos helyzetű személyek iránt; – az érett személyiség kialakulásának útján tovább halad; – képessé válik a felelősségvállalásra, a döntéshozatalra; – fontos számára a lelkiismeret „karbantartása”, fontosak számára a közösségi értékek és a társadalmi normák; – ismeri az érzelmi intelligencia fogalmát, szerepének fontosságát; képessé válik az önkontrollra; – kialakul benne a termékenységtudatos szemlélet, ahol a gyermek mint ajándék jelenik meg; – alaposan ismeri a családtervezési módszerek hatásmechanizmusát, mellékhatásait, tisztában van a természetes családtervezés modern módszerének működésével; – felelősséget érez az életvédelem iránt; – a felelős gondolkodás és dönteni tudás képessége fejlődik benne, és a nemet mondást kezdi egyre jobban begyakorolni; – képessé válik a reális pályaválasztásra, az életcélok, jövőkép

	kialakítására; – felismeri, hogy a család az érzelmi biztonság, az elfogadás, az értékátadás helye; képes a rossz minta felismerésére és követésének tudatos elkerülésére; – képes a felnőtté válás lépéseinek gyakorlására az önállóság, a felelősségvállalás és a szülőkről való leválás által; – megtanulja elviselni, sőt kezelni a változással járó nehézségeket; – törekszik a változás okozta feszültségek, bizonytalanságok, a stressz hatékony kezelésére; – ismeri a gyász munka folyamatát, lépéseit, a gyász munka szükségességét egyéb veszteségek kapcsán is; – képes az állandóan változó világhoz való alkalmazkodásra; – tudatosan felkészül a szülői hivatásra.

7.11. Hon- és népismeret kerettanterve 1–8. évfolyam számára

Tartalom:

- Kerettanterv az 1-4. évfolyam számára
- Kerettanterv a 3-4. évfolyam számára
- Kerettanterv az 5-8. évfolyam számára
- Kerettanterv a 7-8. évfolyam számára

HON-ÉS NÉPISMERET

A magyar népi kultúra a 19-20. század fordulóján ért el sok százados történetének csúcspontjára, legszínesebb, legrétegzettebb, esztétikai szempontból leggazdagabb állapotára, amelyet a szépirodalom, a zene és a képzőművészetek is megörökítettek, és amelyből modern nemzeti kultúránk részeként alkotó ihletet merítettek. Ez a néhány évtizednyi tágasságban értelmezett időszak jelenti a hon-és népismeret keretei között közvetített ismeretek időbeli behatárolását.

A hagyományos népi kultúra, amelyet a hon-és népismeret tantárgy közvetít, napjainkban csak elemeiben lelhető fel, számottevő része és rendszert alkotó egysége már nem létezik. A történeti, művelődéstörténeti, muzeális anyagnak tekinthető ismeretek azonban nagyon fontosak, mert megrajzolják a 6-10 éves korosztály számára a dédszülők, ükszülők korát, érthetővé teszik számukra a távoli generációk életmódját.

A hon- és népismeret tanításának célja a meghatározott időszakra jellemző hagyományos népi kultúra és értékrend megismertetése, az ésszerű, takarékos gazdálkodó életmód értékeinek, a természeti és társadalmi környezet egymásra hatásának bemutatása.

Az egyéni és közösségi tevékenységek megismerésén és gyakorlásán keresztül kialakul az otthonhoz, a lakóhelyhez, a tájhoz, a szülőföldhöz való kötődés érzése.

A hon-és népismeret-oktatás központi feladata a hagyományos családi formák, a természet ismeretéhez alkalmazkodó munkarend, az erkölcs-és értékrend megismertetésével olyan biztos háttér nyújtása, amely segít eligazodni a világban, amely hozzájárul a fogyasztói társadalom szélsőséges megnyilvánulásaival szembeni védekezéshez és segít az értékválság megoldásában.

A tantárgy évfolyamonként szervesen egymásra épülő ismeretei a tanulók életkori sajátosságainak megfelelően bővülnek, és igazodnak a hagyományoknak a társadalomban és a kisközösségekben betöltött funkciójához, idejéhez. A hon-és népismeret jelentős mértékben hozzájárul a tanulók értelmi, érzelmi, etikai és esztétikai fejlődéséhez, munkára neveléséhez, a felnőtté váláshoz, elősegíti a társadalomba való beilleszkedésüket.

Az ismeretanyag egyre bővülő háttérismeretként segíti a többi tantárgy tanítási-tanulási folyamatának megvalósítását, és minden évfolyamon önálló tantárgy keretében ad lehetőséget a magyar népi kultúra széleskörű megismerésére.

1–4. évfolyam

Az első négy évfolyamon alakuljon ki a tanulóknak a naptári év ismerete. Tudják az év során egymást követő hónapok nevét, és tudják azokat az évszakokhoz kötni. Ismerjék a természet változásának ciklikusságát és az ahhoz igazodó emberi tevékenységeket. Tudják az év megfelelő szakaszához kapcsolni a megismert szokásokat, ünnepeket. Tanuljanak meg az életkoruknak megfelelő népköltészeti alkotásokat, egyszerű mondókákat, kiszámolókat, játékokhoz kapcsolódó gyermekdalokat. Legyenek képesek egyszerűbb szokások dramatikus megjelenítésére. Egy-egy dramatikus játék bemutatása során tudjanak alkalmazni egyszerűbb táncleírásokat.

Az általános jelenségek megismerése mellett ismerjék meg a helyi hagyományokat, még élő népszokásokat. Ismerjék fel a helyi szokások közösségmegtartó szerepét, aktívan vegyenek részt ezek továbbélésében, ápolásában.

Ismerjenek néhány fontos népszokást, azok vallási tartalmát és hátterét, a hozzá kapcsolódó szövegfolklórt (dramatikus népszokást, kántálást, éneket stb.) és a szokáshoz kötődő hiedelmeket.

Tudatosodjon a tanulóknak, hogy a gazdálkodó ember nemcsak a megtermelt, hanem a

természetben megszerezhető javakat is hasznosította a mindennapi életében.

Az első négy évfolyamon a hon- és népismeret tananyagának kerete az „évkör”. Az idő körforgására épül a hagyományok, szokások ismeret-és tevékenységekörének koncentrikus bővülése, egyre komplexebbé válása. Az ismeretanyag tagolása az első három évfolyamon a hónapokhoz kötődik. Az idő fogalmának kialakítása és elmélyítése céljából a nagyobb egységektől haladva a kisebbek felé először a teljes év áttekintése adja meg a legtágabb időkeretet, majd az évszakok szerint rendszerezett ismereteket a hónapok jeles napjai zárják. A visszatérő rendező elv alapján fokozatosan gyarapodik az év egy-egy szakaszához köthető tudás. Az első év fejlesztési célja a teljes év áttekintése, az időegységek fogalmi megerősítése. A második évben a hónapok évszakok szerinti tagolásában a mindennapi élet tevékenységei, a harmadik évfolyamon a hónapok jeles napjaihoz kapcsolódó szokások kerülnek bemutatásra. A negyedik év az évszakokhoz kapcsolható ünnepekörök alapján csoportosítja az ismereteket, alkalmazva az addigra alaposan elsajátított időegységeket.

Ebből adódóan több tananyagrészt más-más aspektusban több tanéven keresztül visszatérően is megjelenik a tantervben, lehetőséget adva az ismeretek bővítésére, más szempontú megközelítésére. Így alkalom nyílik a folyamatos gyakorlásra, a lemaradók felzárkóztatására, illetve a tehetséges tanulóknak a témakör tananyagán túlmutató feladatok segítségével történő fejlesztésére.

A négy évfolyamon megjelenő ismeretekben az esztendőnként ismétlődő munkák, tevékenységek, ünnepek sora teremti meg azt az időbeli alapot, amelyre a felsőbb évfolyamokon térben egyre táguló körökben ráépül a gazdálkodó emberek életének megismerése a családi környezettől kiindulva a falu közösségén át a társadalom rétegződésének feltárásáig.

A hon-és népismeret az általánosan megfogalmazott fejlesztési célok, nevelési területek közül tág keretet biztosít a *Nemzeti öntudat, hazafias nevelés* megvalósításához. A bemutatott példákon keresztül hozzájárul *Az önismeret és a társas kultúra fejlesztése, A családi életre nevelés, Felelősségvállalás másokért, önkéntesség, Fenntarthatóság, környezettudatosság* nevelési területekhez kapcsolódó feladatok teljesüléséhez.

A néphagyományok közvetítése fontos szerepet tölt be a különböző kulcskompetenciák fejlesztésében. A népköltészeti alkotások megismerése, értelmezése, az egyszerű mondókák tanulása, a mesemondás, szokásszövegek elmondása elősegíti az *Anyanyelvi kommunikáció* fejlesztését. A gazdálkodó életből vett példák, a munkafolyamatok és azok eszközkészletének bemutatása, az emberi munka nyomán a természetben bekövetkező változások megfigyelése lényeges eleme a *Természettudományos és technikai kompetencia* fejlesztésének.

A népi társadalom megismerése során a közösségi normák szabályozó szerepének belátása, az egyént segítő közösség működése, a társas munkák hatékonysága, a közösségért feladatot vállaló egyéni szerepkörök bemutatása megalapozhatja a *Szociális és állampolgári kompetencia* kialakítását. A népművészet különböző ágainak (népdal, néptánc) cselekvő elsajátítása, a népi díszítőművészet területeinek korosztályi szinten történő megismerése megerősíti az *Esztétikai-művészeti tudatosságot és kifejezőképességet*.

1. évfolyam

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	A hónapokra jellemző ünnepek, tevékenységek	Órakeret 32 óra
Előzetes tudás	Iskolaérettség.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési	Az egymást követő hónapok fontosabb jellemzőinek megismertetése, az idő fogalmának elmélyítése, a ciklikusság megfigyeltetése.	

céljai	Az év hónapjainak biztos ismerete, sorrendjük rögzítése, évszakokhoz kötése. A természet változásának megfigyelése. Minden hónapban egy-egy jellegzetes munka vagy ünnep bemutatása rövid szövegek segítségével, időjárási regulák, találós kérdések alapján. Az évszaknak megfelelő játékok, dalok vagy kézműves feladatok segítségével a hónapokra jellemző tevékenységek ismeretének elmélyítése.	
Ismeretek, tevékenységek	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<i>Augusztus</i> Tojások begyűjtése, szőlőérés kezdete, időjárási regula. Feladatok, tevékenységek: találós kérdések, esőhívogató mondóka, csapatverseny rendezése: papírtojások összegyűjtése. <i>Szeptember</i> Állatok behajtása a legelőről, vásárok, időjárási regula. Feladatok, tevékenységek: találós kérdések, vásár játékos megjelenítése, kosárka készítése. <i>Október</i> A szüret ideje, időjárási regula. Feladatok, tevékenységek: találós kérdések, a szüret munkáinak megjelenítése mozgással: szőlőszedés, puttonyozás, szőlőtaposás, fogócska változatának megismerése (Lipem-lopom a szőlőt). <i>November</i> Disznótorok rendezése, lakoma rokonokkal, barátokkal, időjárási regula. Feladatok, tevékenységek: találós kérdések, disznótoros vendégség megjelenítése, adventi koszorú készítése. <i>December</i> A betlehemezés szokása, időjárási regula. Feladatok, tevékenységek: találós kérdések, a betlehemezés szokásának felelevenítése, egyszerű pástorjáték megtanulása, karácsonyi énekek.	<i>Ismeretszerzés, tanulás:</i> A gazdálkodó élet mindennapjaihoz és ünnepeihez kapcsolható fontos cselekvések megismerése hónaponként. Szituációs játékok keretében kommunikációs helyzetek elsajátítása. Kézműves tevékenységek segítségével a megismert hétköznapi és ünnepi cselekvések tárgykészletének elkészítése, játékokban történő felhasználása. <i>Kritikai gondolkodás:</i> Az időjárásnak megfelelő munkák, tevékenységek kiválasztása, hónapokhoz kapcsolása, időrendi sorrendbe állítása, évszakonkénti csoportosítása. A munkák eszközeinek felismerése. Munkák tárgykészletének kiválogatása. <i>Kommunikáció:</i> Az önálló szóbeli megnyilatkozások erősítése a megismert szokások elmesélésével. Az ismeretek alkalmazása helyzetjátékokban. Párbeszédkezdés kezdeményezése, gyakorlása szerepbe lépéssel a megismert tevékenységek felelevenítésére.	<i>Környezetismeret:</i> Jeles napok, ünnepek. Az idő mérése, az időmérés alkalmi és szabvány egységei. <i>Magyar nyelv és irodalom:</i> mondókák, népdalszövegek. <i>Ének-zene:</i> népi gyermekdalok, népi gyermekjátékok. <i>Dráma és tánc:</i> a néphagyomány egyes mozgásos és szöveges alkotásainak játékon, megjelenítésen keresztül történő feldolgozása.

<i>Január</i> Vízkereszt napjához kapcsolódó szokások, csillagjárás, időjárási regula. Feladatok, tevékenységek: találós kérdések, Napkeleti királyok neve, csillaghajtogatás. <i>Február</i> Gyertyaszentelő Boldogasszony ünnepének tartalma, farsangi szokások, időjárási regula. Feladatok, tevékenységek: találós kérdések, játéktanulás: Ég a gyertya, ég, álarckészítés. <i>Március</i> Tavaszi napéjegyenlőség, szántóföldi munkák kezdete, időjárási regula, meleget hozó napok (Sándor, József, Benedek). Feladatok, tevékenységek: találós kérdések, tárgyak felismerése tapintással (Mi van Benedek zsákjában?), verstanulás. <i>Április</i> Állatok kihajtása, Szent György napi hiedelmek, időjárási regula. Feladatok, tevékenységek: találós kérdések, naphívogató mondóka. <i>Május</i> Pünkösdi király választása, köszöntők, időjárási regula. Feladatok, tevékenységek: találós kérdések, pünkösdikirály-választás futóversennyel, koszorúfonás. <i>Június</i> A nyári napforduló szokásai, tűzgyújtás, tűzugrás, időjárási regula. Feladatok, tevékenységek: találós kérdések, játékos-jelképes tűzugrás, párosító ének tanulása. <i>Július</i> Az aratás kezdete, a kenyér fontossága a mindennapi	<i>Tájékozódás időben:</i> Az évszakok, hónapok sorrendjének ismerete, a hónapok évszakokhoz kapcsolása, évszakok szerinti csoportosítása.	

táplálkozásban, időjárási regula. Feladatok, tevékenységek: találós kérdések, aratóbál eljátszása, a búza életének rajzos megjelenítése.		
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Vásár, szüret, disznótor, betlehemes játék, csillagjárás, farsang, szántás, pünkösd, aratás, állatok kihajtása/behajtása, nyári napforduló, tűzugrás.	

2. évfolyam

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Az évszakokra jellemző gazdasági tevékenységek	Órakeret 32 óra
Előzetes tudás	Az évszakokhoz tartozó hónapok neve, sorrendje. A hónapok időjárásának jellemzői. Az évszakok váltakozásával bekövetkező természeti változások.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A gazdálkodó élet jellemzői alapján az összefüggések felismertetése az időjárás és a munkák ideje között. A munkamegosztás egyik alapelvének megértetése a nők és a férfiak munkaerő alapján elkülönülő feladatainak bemutatásával. Az első osztályban megismert hónapokhoz kapcsolható tevékenységek, a gazdálkodó életből vett példák bemutatása. Népi gyermekjátékok, egyszerűbb motívumkincsű néptáncok megismerése. A tevékenységekhez köthető mondókák, népdalok, egyszerűbb szokások játék keretében történő feldolgozása, az ismeretek elmélyítése.	
Ismeretek, tevékenységek	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<i>Az őszi hónapok gazdasági tevékenységei</i> <i>Augusztus–Szeptember</i> Augusztusi és szeptemberi munkák a kertben és a mezőn. A nyárvégi időszak tevékenységei. Játék: Tyúkozás. Mondókák, versek. (Móra Ferenc: <i>A cinege cipője</i> .) Szent Mihály napjához kapcsolódó gazdasági tevékenységek.	<i>Ismeretszerzés, tanulás:</i> A hónapokhoz köthető női és férfimunkák megismerése. A gazdasági tevékenységek tartalmának rögzítése a témához kapcsolódó játékokkal. A hónapok ismereteihez kötődő mondókák, versek, énekek megtanulása. <i>Kritikai gondolkodás:</i> A megismert munkatevékenységek nemek szerinti csoportosítása. Az időjárás és a munkavégzés kapcsolatának felismerése. <i>Kommunikáció:</i> A munkafolyamatok felidézése	<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> népköltészet: mondókák, népdalok, kiszámolók, népi játékok, találós kérdések. <i>Dráma és tánc:</i> Népi, illetve gyermekjátékok. A néphagyomány egyes mozgásos és szöveges alkotásainak játékon, megjelenítésen keresztül történő feldolgozása. <i>Környezetismeret; technika, életvitel és gyakorlat:</i> növények és állatok gondozása a

<i>November</i> Novemberi közösségi munkák. A kukoricafosztás és a disznótor menete, szokásai. Mondókák, találós kérdések. Vers feldolgozása (Szabó Lőrinc: <i>Falusi hangverseny</i>). Játék: Pecsenyeforgatás. <i>A téli hónapok gazdasági tevékenységei</i> <i>December</i> Decemberi társas munkák. A tollfosztó. Az újborhoz kapcsolódó szokások. Versek, mondókák. (János-napi köszöntő.) Játék: Sánta pipás. <i>Január</i> Nők és férfiak munkája januárban. A fonó mint a munka és a szórakozás helyszíne. A hármass fonás elsajátítása. Játék: Megy a kosár. Férfiak téli munkája, a favágás. A faragószék használata. (A faragószék nótája.) <i>Február</i> Februári munkák a házban és a szabadban. Téli fonalmosás a folyóban. A szövés munkája. A halászok Mátyás-napi hiedelmei. Játék: Halászás. <i>A tavaszi hónapok gazdasági tevékenységei</i> <i>Március</i> Márciusi munkák a szántóföldön. A tavaszi szántás ideje és szokásai. A kukorica ültetése és kapálása. Népdal tanulása, versolvasás (Petőfi Sándor: <i>János vitéz</i> 14.), terménykép készítése. Játék: Libásdi.	kulcsszavak segítségével. <i>Tájékozódás térben és időben:</i> A munkavégzés helyszínének meghatározása: szántóföldi, kerti, zárt helyen végzett munkák. A tevékenységek hónapokhoz kapcsolása, időrendi sorrendjük felállítása. Munkafolyamatok fázisainak sorba rendezése, időrendi sorrend felállítása.	lakásban és a ház körül.

<i>Április</i> Az állattartók áprilisi teendői. Az állatok Szent György-napi kihajtása, tejbemérés. Énekes-felelgetős játék (Hol jártál, báránkám?). Báránka készítése, mondóka. Méhészek tavaszi teendői. Játék: Méz, méz, méz. <i>Május</i> Májusi munkák a szőlőben. Szőlőkötözés, válogatás, kapálás. Orbán-naphoz kapcsolódó hagyományok. Mondókák, énekek, vers (Petőfi Sándor: <i>Orbán</i>). Virágkoszorú készítése. Játék: Bújj, bújj, zöldág. <i>A nyári hónapok gazdasági tevékenységei</i> <i>Június–Július</i> Júniusi és júliusi munkák a határban. Fűkaszálás, a téli takarmányozáshoz szükséges széna begyűjtése. Szent Iván-napi tűzgyűjtés. Az aratás kezdete és munkafolyamata. Mondókák, találós kérdések. Játékok: Túrós játék, Tüzet viszek, Ne nézz hátra.		
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Szőlőkapálás, tyúkültetés, dióverés, vetés, szüret, betakarítás, kukoricafosztás, disznótor, tollfosztás, borfejtés, munkatilalom, fonás, fonó, szövés, faragószék, szántás, kapálás, kihajtás, szőlőkötözés, szőlőválogatás, fűkaszálás, aratás.	

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	A tanulók jól ismerik az év során egymást követő hónapokat, és tudják azokat az évszakokhoz kötni. Megismerik a természet változásához igazodó emberi tevékenységeket, a munkaperiódusok változását. Megtanulnak az életkoruknak megfelelő népköltészeti alkotásokat, egyszerű mondókákat, kiszámolókat, játékokhoz kapcsolódó gyermekdalokat. Ismerik a megtanult játékok menetét, szabályát. Tudatosodik a tanulóiban, hogy a gazdálkodó ember nemcsak a megtermelt, hanem a természetben megszerezhető javakat is hasznosította a mindennapi életében. Képesek élethelyzeteket, munkafolyamatokat megjeleníteni játék keretében a munkákról, a családról, az emberi kapcsolatokról tanultak alapján (pl. kenyérsütés, kenderfeldolgozás). Ismerik a hónapokhoz kapcsolódó legfontosabb férfi és női munkákat. A megismert munkák elvégzését időpontokhoz tudják kapcsolni.

3. évfolyam

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Jeles napok, szokások – hónapról hónapra	Órakeret 32 óra
Előzetes tudás	A hónapok legfontosabb férfi- és női munkáinak ismerete. Az időjárás és bizonyos munkák végzésében megmutatkozó összefüggések.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A jeles napok szokáscelekvéseinek, reguláinak, a gazdálkodó ember természetismeretének, az időjárás megfigyeléséből származó tapasztalatainak, munkája eredményességének elősegítésére való törekvéseinek bemutatása. A naptári időpontokhoz köthető jeles napoknak, azok rövid eredetének és a hozzájuk köthető népi megfigyeléseknek, szokáscelekvéseknek, szokásoknak kalendárium jellegű bemutatása. Ismerkedés a jeles napokhoz kapcsolódó szólásokkal, közmondásokkal, regulákkal, legendákkal, rövid népmesékkal. Bizonyos napokhoz köthető tevékenységek időben aktualizált gyakorlati kipróbálása.	
Ismeretek	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<i>Augusztus</i> Jeles napok: Péter, Lőrinc, Nagyboldogasszony, Szent István, Bertalan napokhoz fűződő hagyományok, szokáscelekvések. A hónap szentjeinek legendája: Nagyboldogasszony, Szent István király. <i>Szeptember</i> Jeles napok: Egyed, Kisasszony, Máté, Mihály napokhoz fűződő hagyományok, szokáscelekvések. A hónap szentjeinek legendája: Szent Máté, Szent Mihály. <i>Október</i> Jeles napok: Ferenc, Teréz, Vendel, Orsolya, Dömötör, Simon és Júdás napokhoz fűződő hagyományok, szokáscelekvések. A hónap szentjeinek legendája: Szent Ferenc, Szent Vendel. <i>November</i> Jeles napok: Mindenszentek, Márton, Erzsébet, Katalin, András napokhoz fűződő hagyományok,	<i>Ismeretszerzés, tanulás:</i> A hónapok névadó, vagy kiemelkedő szentjeihez kapcsolódó rövid legendák, a jeles napokra jellemző szokások, szokáscelekvések megismerése. <i>Kritikai gondolkodás:</i> Kapcsolatok felfedezése a szentek élettörténetének mozzanatai és a napjukhoz kapcsolódó szokások között. Pozitív emberi tulajdonságok meglátása, kiemelése a legendákban. A gazdálkodás eredményességét elősegítő célok felismerése a jeles napok szokáscelekvéseiben. A második osztályban megismert gazdasági tevékenységek felidézése és összekapcsolása a sikerük érdekében végzett jeles napi szokáscelekvésekkel. <i>Kommunikáció:</i> A megismert legendák elmesélése kulcsszavak segítségével, a szentek történetének dramatizálása.	<i>Környezetismeret:</i> Jeles napok, ünnepek. Az idő mérése, az időmérés alkalmi és szabvány egységei. <i>Magyar nyelv és irodalom:</i> népköltészet: mondókák, népdalok, kiszámolók, népi játékok, találós kérdések, magyar és más népek meséi, mesefajták; mondák, legendák.

szokáscselekvések. A hónap szentjeinek legendája: Szent Márton, Árpád-házi Szent Erzsébet. <i>December</i> Jeles napok: Borbála, Miklós, Luca, Ádám-Éva: Karácsony böjtje, István–Karácsony másnapja, János, Aprószentek, Szilveszter napokhoz fűződő hagyományok, szokáscselekvések. A hónap szentjeinek legendája: Szent Borbála, Szent Miklós. <i>Január</i> Jeles napok: Újév – évkezdet – „kiskarácsony”. Vízkereszt – háromkirályok napja. Antal, Piroska, Vince, Pál–„Pálforduló” napokhoz fűződő hagyományok, szokáscselekvések. A hónap szentjeinek legendája: Remete Szent Antal, Szent Pál. <i>Február</i> Jeles napok: Gyertyaszentelő Boldogasszony, Balázs, Ágota, Dorottya, Zsuzsanna, Mátyás napokhoz fűződő hagyományok, szokáscselekvések. A hónap szentjeinek legendája: Szent Balázs, Szent Dorottya. <i>Március</i> Jeles napok: Gergely, Sándor–József–Benedek, Gyümölcsoltó Boldogasszony napokhoz fűződő hagyományok, szokáscselekvések. A hónap szentjeinek legendája: Szent Gergely, Gyümölcsoltó Boldogasszony. <i>Április</i> Jeles napok: György, Márk napokhoz fűződő hagyományok, szokáscselekvések. A hónap szentjeinek legendája: Szent György, Szent Márk.	A jeles napok szokásainak felidézése naptári dátumokhoz kapcsolva. <i>Tájékozódás időben:</i> Jeles napok hónapokhoz kapcsolása, naptári időpont szerinti beazonosítása.	

<i>Május</i> Jeles napok: Flórián, Fagyosszentek: Pongrác– Szervác–Bonifác, János, Orbán, Úr napja napokhoz fűződő hagyományok, szokáscselekvések. A hónap szentjeinek legendája: Szent Flórián, Nepomuki Szent János <i>Június</i> Jeles napok: Medárd, Margit, Antal, János vagy Iván, Péter és Pál napokhoz fűződő hagyományok, szokáscselekvések. A hónap szentjeinek legendája: Páduai Szent Antal, Keresztelő Szent János. <i>Július</i> Jeles napok: Sarlós Boldogasszony, Jakab, Anna. A jeles napokhoz fűződő hagyományok, szokáscselekvések. A hónap szentjeinek legendája: Szent Jakab, Szent Anna.		
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Szent, védőszent (patrónus), legenda, köszöntő, regula, termésjóslás, házasságjóslás, Pálforduló, gyertyaszentelés, Gergely-járás, harmatszedés, búzaszentelés, májusfa, fagyosszent, mezei munka, dologtöltő nap, vajköpülés, pelyvahét, kislefarsang, búzahét, Mindenszentek, Láncos Miklós, lucaszék.	

4. évfolyam

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Ünnepek – évszokról évszakra	Órakeret 32 óra
Előzetes tudás	Az első három évfolyamon megismert időkeret, az év, az évszakok, a hónapok elnevezésének, sorrendjének biztos ismerete. A mindennapi tevékenységek, illetve a hétköznapi sorából kiemelkedő jeles napok hónapokhoz kapcsolódó jellemzői.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A három nagy ünnepkör, a karácsony, a húsvét és a pünkösd hagyományainak, szokásainak, népköltészetének, az ünnepek tárgykészletének bemutatása. Betekintés az őszi gazdasági ünnepek körébe, ismerkedés a kislefarsang, az adventi időszak eseményeivel.	

	A karácsonyi ünnepkör és a farsangi időszak szokásainak megismerése. A nagyböjti idő jellemzőinek, a húsvéti ünnepkör hagyományainak, a pünkösd és a nyári napforduló szokásainak élményszerű közvetítése.	
Ismeretek	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<i>Ősz</i> <i>Őszi gazdasági ünnepek</i> Az őszi betakarítások időszaka. A Mihály-naptól Katalin-napig tartó időszak a gazdasági évvárás ünnepe. Pásztorfogadások. Mihály-napi vásárok. Szüret, kukoricafosztás. <i>Kisfarsang</i> Lánykérések, lakodalmak időszaka. Lakodalmi szokások. Lakodalmas játék, vőfélyversek. <i>Tél</i> <i>Advent</i> Az egyházi év kezdete, a karácsonyt megelőző négy hét jeles napjai. Az adventi időszak szokásai: Mikulás-járás, Luca-napi szokások, szálláskeresés, ostyahordás, kántálás, pástorok köszöntése, betlehemezés. <i>Karácsony</i> A karácsonyi asztal. Karácsonyi ételek. István-napi köszöntők, regölés. János-napi köszöntők. Aprószentek napi szokások: suprikálás. Újévi köszöntők. <i>Farsang</i> Vízkereszt napjához kapcsolódó szokások: vízszentelés, házszentelés, háromkirály-járás. Farsangi alakoskodók. Farsangi dramatikus játékok, szokások. Farsangi köszöntők. <i>Tavaszi</i> <i>Nagyböjt</i> Hangos multságok tilalmi ideje, böjti játékok: kapus-vonulás játékok, sajbózás, mancsózás, karikázók.	<i>Ismeretszerzés, tanulás:</i> Az ünnep fogalmának, jellemzőinek megismerése. Ünnepkörök tartalmának feltárása, az ünnepi időszakok szokásainak, hagyományainak megismerése. <i>Kritikai gondolkodás:</i> Ünnepi és hétköznapi cselekvések különbségeinek megmutatkozása az étkezés, az öltözködés, a napi cselekvések szintjén. <i>Kommunikáció:</i> Az ünnepnapokat a hétköznapiaktól elkülönítő tényezők megfogalmazása egyéni tapasztalat alapján. Életfordulós szokások, ünnepi népszokások megjelenítése. Szerepek megtanulása, dramatikus játékok előadása. <i>Tájékozódás térben és időben:</i> Ünnepkörök időbeli behatárolása, jeles napok ünnepkörökhöz kapcsolása.	<i>Környezetismeret:</i> jeles napok, ünnepek. <i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> A családi élet eseményei (születés, esküvő stb.). Szülők, nagyszülők gyermekkorra, életmódja, tárgyi világa. <i>Ének-zene:</i> népdalok-népi gyermekdalok, népi gyermekjátékok, magyar szokásdalok, hangszeres népzene. <i>Dráma és tánc:</i> népi, illetve gyermekjátékok; a néphagyomány egyes mozgásos és szöveges alkotásainak játékon, megjelenítésen keresztül történő feldolgozása. <i>Vizuális kultúra:</i> a népi tárgykultúra legjellemzőbb példáinak ismerete és elemzése.

<i>Húsvét</i> A tavaszi ünnepkör jeles napjai. Virágvasárnap: kiszehajtás, villőzés. Nagycsütörtök, nagypéntek, nagyszombat hagyományai. Húsvét ünnepének legfontosabb mozzanatai. Húsvétvasárnap: ételszentelés, határkerülés. Húsvéthétfő: tojásfestés, locsolkodás. Fehérvasárnap: komálás szokása. <i>Pünkösdi</i> Egyházi és világi pünkösdi szokások. Pünkösdi búcsú, a pünkösdi jelképei (galamb, szél, pünkösdi rózsza). Pünkösdkirály-választás, pünkösdkirályné-járás, pünkösdlők, zöldágazás, törökbaszás, hesspávázás. <i>Nyár</i> <i>Nyári napforduló</i> A nyári napfordulóhoz kapcsolódó szertartásos tűzgyújtás szokásai: tűzugrás, Szent Iván-i ének, gyógyító erejű növények, gyümölcsök. Aratás, aratóünnep. Hogyan lesz a búzából kenyér?		
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Pásztorfogadás, vőfély, advent, ostyahordás, szálláskeresés, kántálás, regölés, suprikálás, házszentelés, vízszentelés, háromkirály-járás, böjt, farsang, sajbózás, mancsózás, kiszehajtás, villőzés, komálás, búcsú, pünkösdlés, tűzugrás, aratóünnep.	

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	A tanulók képesek az év megfelelő szakaszához kapcsolni a megismert szokásokat, ünnepeket. Fel tudnak sorolni minden hónapban legalább két jeles napot időpontjukkal együtt. Képesek az adott jeles napokat azonosítani a hozzájuk kapcsolódó szokásokkal, szokáscelekvésekkel, dramatikus játékokkal. A megismert szentek legendáit saját szavaikkal is fel tudják idézni. Ismerik azokat a jellemzőket, amelyek megkülönböztetik az ünnepnapokat a hétköznaptól. Ismerik az év nagy ünnepköreit, és az ünnepkörökön belüli jeles napok szokásait. Képesek megfogalmazni a három nagy ünnepkör, a karácsony, a húsvét és a pünkösdi jelentését, azok vallási tartalmát és hátterét, a hozzájuk kapcsolódó szövegfolklórt (dramatikus népszokást, kántálást, éneket stb.), és a szokásokhoz kötődő

	hiedelmeket. Tudnak köszöntőket mondani minden nagyobb ünnephez, és ismernek legalább egy dramatikus népszokást, amit szerepkörök szerint be is tudnak mutatni. Képesek a dramatikus játék bemutatása során egyszerűbb tánc lépéseket alkalmazni. Az általános jelenségek mellett megismernek helyi hagyományokat, még élő népszokásokat. Felismerik a helyi szokások közösségmegtartó szerepét, aktívan részt vállalnak ezek továbbélésében, ápolásában. Bővül a szókincsük, a fogalomismeretük a hagyományos háztartás és gazdálkodás tárgyainak megismerésével, a népköltészeti szövegek, a szokások és a dramatikus játékok megtanulása révén.

HON- ÉS NÉPISMERET

A magyar népi kultúra a 19–20. század fordulóján ért el sok százados történetének csúcspontjára, legszínesebb, legrétegzettebb, esztétikai szempontból leggazdagabb állapotára, amelyet a szépirodalom, a zene és a képzőművészetek is megőrkítettek, és amelyből modern nemzeti kultúránk részeként alkotó ihletet merítettek. Ez a néhány évtizednyi tágasságban értelmezett időszak jelenti a hon- és népismeret keretei között közvetített ismeretek időbeli behatárolását.

A hagyományos népi kultúra, amelyet a hon- és népismeret tantárgy közvetít, napjainkban csak elemeiben lelhető fel, számottevő része és rendszert alkotó egysége már nem létezik. A történeti, művelődéstörténeti, muzeális anyagnak tekinthető ismeretek azonban nagyon fontosak, mert megrajzolják a 9–10 éves korosztály számára a dédszülők, ükszülők korát, érthetővé teszik számukra a távoli generációk életmódját.

A hon- és népismeret tanításának célja a meghatározott időszakra jellemző hagyományos népi kultúra és értékrend megismertetése, az ésszerű, takarékos gazdálkodó életmód értékeinek, a természeti és társadalmi környezet egymásra hatásának bemutatása. Az egyéni és közösségi tevékenységek megismerésén és gyakorlásán keresztül kialakul az otthonhoz, a lakóhelyhez, a tájhoz, a szülőföldhöz való kötődés érzése.

A hon- és népismeret oktatás központi feladata a hagyományos családi formák, a természet ismeretéhez alkalmazkodó munkarend, az erkölcs- és értékrend megismertetésével olyan biztos háttér nyújtása, amely segít eligazodni a világban, amely hozzájárul a fogyasztói társadalom szélsőséges megnyilvánulásaival szembeni védekezéshez és segít az értékválság megoldásában.

A tantárgy évfolyamonként szervesen egymásra épülő ismeretei a tanulók életkori sajátosságainak megfelelően bővülnek, és igazodnak a hagyományoknak a társadalomban és a kisközösségekben betöltött funkciójához, idejéhez. A hon- és népismeret jelentős mértékben hozzájárul a tanulók értelmi, érzelmi, etikai és esztétikai fejlődéséhez, munkára neveléséhez, a felnőtté váláshoz, elősegíti a társadalomba való beilleszkedésüket.

Az ismeretanyag egyre bővülő háttérismerteként segíti a többi tantárgy tanítási-tanulási folyamatának megvalósítását, és minden évfolyamon önálló tantárgy keretében ad lehetőséget a magyar népi kultúra széleskörű megismerésére.

3–4. évfolyam

Cél, hogy a tanulók ismerjék meg az év során egymást követő hónapokat, és tudják azokat az évszakokhoz kötni. Ismerjék meg a természet változásához igazodó emberi tevékenységeket. Tudják az év megfelelő szakaszához kapcsolni a megismert szokásokat, ünnepeket. Tanuljanak meg az életkoruknak megfelelő népköltészeti alkotásokat, egyszerű mondókákat, kiszámolókat, játékokhoz kapcsolódó gyermekdalokat. Legyenek képesek egyszerűbb szokások dramatikus megjelenítésére. Egy-egy dramatikus játék bemutatása során tudjanak alkalmazni egyszerűbb táncleépéseket.

Az általános jelenségek megismerése mellett ismerjék meg a helyi hagyományokat, még élő népszokásokat. Ismerjék fel a helyi szokások közösségmegtartó szerepét, aktívan vegyenek részt ezek továbbélésében, ápolásában.

Ismerjenek néhány fontos népszokást, azok vallási tartalmát és hátterét, a hozzá kapcsolódó szövegfolklórt (dramatikus népszokást, kántálást, éneket stb.), és a szokáshoz kötődő hiedelmeket.

Tudatosodjon a tanulóknál, hogy a gazdálkodó ember nemcsak a megtermelt, hanem a természetben megszerezhető javakat is hasznosította a mindennapi életében.

A 3–4. évfolyamon a hon- és népismeret tananyagának kerete az „évkör”. Az idő körforgására épül a hagyományok, szokások ismeret- és tevékenységgörének bővülése. Az idő fogalmának elmélyítése céljából a teljes év áttekintése adja meg a legtágabb időkeretet, majd az évszakok szerint rendszerezett ismereteket a hónapokhoz kapcsoljuk. A harmadik évfolyamon a mindennapi élet tevékenységei, a hónapok jeles napjaihoz kapcsolódó szokások kerülnek bemutatásra a gyerekek életkori sajátosságainak megfelelő mélységben. A negyedik év az évszakokhoz kapcsolható ünnepkörök alapján csoportosítja az ismereteket, hangsúlyozva a tízéves korosztály számára élményszerűen feldolgozható hagyományokat, dramatikus népszokásokat.

A két évfolyamon a hétköznapok, a jeles napok és az ünnepek síkján kiteljesedő esztendő teremti meg azt az időbeli alapot, amelyre a felsőbb évfolyamokon térben egyre táguló körökben ráépül a gazdálkodó emberek életének megismerése a családi környezettől kiindulva a falu közösségén át a társadalom rétegződésének feltárásáig.

A hon- és népismeret az általánosan megfogalmazott fejlesztési célok, nevelési területek közül tág keretet biztosít a *Nemzeti öntudat, hazafias nevelés* megvalósításához. A bemutatott példákon keresztül hozzájárul *Az önismeret és a társas kultúra fejlesztése, A családi életre nevelés, Felelősségvállalás másokért, önkéntesség, Fenntarthatóság, környezettudatosság* nevelési területekhez kapcsolódó feladatok teljesüléséhez.

A néphagyományok közvetítése fontos szerepet tölt be a különböző kulcskompetenciák fejlesztésében. A népköltészeti alkotások megismerése, értelmezése, az egyszerű mondókák tanulása, a mesemondás, szokásszövegek elmondása elősegíti az *Anyanyelvi kommunikáció* fejlesztését. A gazdálkodó életből vett példák, a munkafolyamatok és azok eszközkészletének bemutatása, az emberi munka nyomán a természetben bekövetkező változások megfigyelése lényeges eleme a *Természettudományos és technikai kompetencia* fejlesztésének.

A népi társadalom megismerése során a közösségi normák szabályozó szerepének belátása, az egyént segítő közösség működése, a társas munkák hatékonysága, a közösségért feladatot vállaló egyéni szerepkörök bemutatása megalapozhatja a *Szociális és állampolgári kompetencia* kialakítását. A népművészet különböző ágainak (népdal, néptánc) cselekvő elsajátítása, a népi díszítőművészet területeinek korosztályi szinten történő megismerése megerősíti az *Esztétikai-művészeti tudatosságot és kifejezőképességet*.

3. évfolyam

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Jeles napok, mindennapok – hónapról hónapra	Órakeret 32 óra
Előzetes tudás	Az évszakokhoz tartozó hónapok neve, sorrendje. A hónapok időjárásának jellemzői. Az évszakok váltakozásával bekövetkező természeti változások.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A női és férfi munkák, a gazdálkodó emberek mindennapjainak megismerése az esztendőben, és a jeles napok szokáscselekvéseinek, reguláinak, a gazdálkodó ember természetismeretének, az időjárás megfigyeléséből származó tapasztalatainak bemutatása, a hónapok jeles napjainak megismertetése. A gazdálkodó élet jellemzői alapján az összefüggések felismertetése az időjárás és a munkák ideje között. A hónapokhoz kapcsolható tevékenységek, a gazdálkodó életből vett példák bemutatása. Népi gyermekjátékok, egyszerűbb motívumkincsű néptáncok megismerése. A tevékenységekhez köthető mondókák, népdalok, egyszerűbb	

	szokások játék keretében történő feldolgozása, az ismeretek elmélyítése. Ismerkedés a jeles napokhoz kapcsolódó szólásokkal, közmondásokkal, regulákkal. Bizonyos napokhoz köthető tevékenységek időben aktualizált gyakorlati kipróbálása.	
Ismeretek	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<i>Augusztus</i> Augusztusi munkák a kertben és a mezőn. A nyárvégi időszak jellemző tevékenységei. Jeles napok: Péter, Lőrinc, Nagyboldogasszony, Szent István, Bertalan.	<i>Ismeretszerzés, tanulás:</i> A hónapokhoz köthető női és férfimunkák megismerése. A gazdasági tevékenységek tartalmának megerősítése a témához kapcsolódó játékokkal.	<i>Környezetismeret:</i> az idő mérése, az időmérés alkalmi és szabványegységei. <i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> ünnepek.
<i>Szeptember</i> Szent Mihály napjához kapcsolódó gazdasági tevékenységek. Jeles napok: Egyed, Kisasszony, Máté, Mihály.	A hónapok ismereteihez kötődő mondókák, versek, énekek megtanulása. A hónapok névadó, vagy kiemelkedő szentjeihez kapcsolódó rövid legendák, a jeles napokra jellemző szokások, szokáscselekvések megismerése.	<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> népköltészet – mondókák, népdalok, kiszámolók, népi játékok, találós kérdések, magyar és más népek meséi, mesefajták; mondák, legendák.
<i>Október</i> Októberi teendők a szántón és a szőlőben. Az őszi búza vetésének körülményei. Teréz-napi szüretkezdés, és a szüreti munkák. Jeles napok: Ferenc, Teréz, Vendel, Orsolya, Dömötör, Simon és Júdás.	A hónapok névadó, vagy kiemelkedő szentjeihez kapcsolódó rövid legendák, a jeles napokra jellemző szokások, szokáscselekvések megismerése. Kiemelkedő jeles napoknak a korosztályi szempontok figyelembe vételével bővebb tárgyalása mellett, egy-egy időjárás-regula vagy szokáscselekvés említés szintjén megjelenő napjának naptári elhelyezése.	
<i>November</i> Novemberi közösségi munkák. A kukoricafosztás és a disznótor menete, szokásai. Jeles napok: Mindenszentek, Márton, Erzsébet, Katalin, András.	A jeles napokhoz kapcsolódó időjárás-megfigyelések, időjóslások megismerése. <i>Kritikai gondolkodás:</i> A megismert munkatevékenységek nemek szerinti csoportosítása.	
<i>December</i> Decemberi társas munkák. Borbála-napi munkatilalmak. A tollfosztó. Az újbórhoz kapcsolódó szokások. Jeles napok: Borbála, Miklós, Luca, Ádám-Éva –karácsony böjtje, István, János, Aprószentek, Szilveszter.	Az időjárás és a munkavégzés kapcsolatának felismerése. Kapcsolatok felfedezése a szentek élettörténetének mozzanatai és a napjukhoz kapcsolódó szokások között.	
<i>Január</i> Nők és férfiak munkája	A gazdálkodás eredményességét elősegítő célok felismerése a jeles	

januárban. A fonó mint a munka és a szórakozás helyszíne. Férfiak téli munkája, a favágás. A faragószék használata. Jeles napok: Újév – évkezdés – „kiskarácsony”. Vízkereszt – Háromkirályok napja, Vince, Pál – „Pálforduló”. <i>Február</i> Februári munkák a házban és a szabadban. Téli fonalmosás a folyóban. A szövés munkája. A halászhalmak Mátyás-napi hiedelmei. Jeles napok: Gyertyaszentelő Boldogasszony, Balázs, Dorottya, Zsuzsanna, Mátyás. <i>Március</i> Márciusi munkák a szántóföldön. A tavaszi szántás ideje és szokásai. A kukorica ültetése és kapálása. Jeles napok: Gergely, Sándor–József–Benedek, Gyümölcsoltó Boldogasszony. <i>Április</i> Az állattartók áprilisi teendői. Az állatok Szent György-napi kihajtása, tejbemérés. Méhészek tavaszi teendői. Jeles napok: György, Márk. <i>Május</i> Májusi munkák a szőlőben. Szőlőkötözés, válogatás, kapálás. Orbán-naphoz kapcsolódó hagyományok. Jeles napok: Flórián, fagyosshentek: Pongrác–Szervác–Bonifác, János, Orbán. <i>Június</i> Júniusi munkák a határban. Fűkaszállás, a téli takarmányozáshoz szükséges széna begyűjtése. Szent Iván-napi tűzgyújtás. Jeles napok: Medárd, János vagy Iván, Péter és Pál.	napok szokáscselekvéseiben. A megismert gazdasági tevékenységek és a sikerük érdekében végzett jeles napi szokáscselekvések összekapcsolása. <i>Kommunikáció:</i> A munkafolyamatok felidézése kulcsszavak segítségével. A jeles napok szokásainak felidézése naptári dátumokhoz kapcsolva. <i>Tájékozódás térben és időben:</i> A munkavégzés helyszínének meghatározása: szántóföldi, kerti, zárt helyen végzett munkák. A tevékenységek hónapokhoz kapcsolása, időrendi sorrendjük felállítása. Munkafolyamatok fázisainak sorba rendezése, időrendi sorrend felállítása. Jeles napok hónapokhoz kapcsolása, naptári időpont szerinti beazonosítása.	

<i>Július</i> Júliusi munkák a határban. Az aratás kezdete és munkafolyamata. Jeles napok: Sárlos Boldogasszony, Anna.		
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Szőlőkapálás, tyúkültetés, dióverés, vetés, szüret, betakarítás, kukoricafosztás, disznótor, tollfosztás, borfejtés, munkatilalom, fonás, fonó, szövés, faragószék, lúg, szántás, kapálás, kihajtás, szőlőkötözés, szőlőválogatás, fűkaszálás, aratás, köszöntő, regula, termésjóslás, házasságjóslás, Pálforduló, gyertyaszentelés, Gergely-járás, harmatszedés, búzaszentelés, májusfa, fagyosszent, mezei munka, dologtöltő nap, vajköpülés, pelyvahét, kislefarsang, búzahét, Mindenszentek, Lángos Miklós, lucaszék.	

4. évfolyam

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Ünnepek, szokások – évszokról évszakra	Órakeret 32 óra
Előzetes tudás	Az év, az évszakok, a hónapok elnevezésének, sorrendjének biztos ismerete. A mindennapi tevékenységek, illetve a hétköznapi sorából kiemelkedő jeles napok hónapokhoz kapcsolódó jellemzői.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A három nagy ünnepkör, a karácsony, a húsvét és a pünkösd hagyományainak, szokásainak, népköltészetének, az ünnepek tárgykészletének bemutatása. Betekintés az őszi gazdasági ünnepek körébe, ismerkedés a kislefarsang, az adventi időszak eseményeivel. A karácsonyi ünnepkör és a farsangi időszak szokásainak megismerése. A nagyböjti idő jellemzőinek, a húsvéti ünnepkör hagyományainak, pünkösd és a nyári napforduló szokásainak élményszerű közvetítése.	
Ismeretek	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
ŐSZ <i>Őszi gazdasági ünnepek</i> Az őszi betakarítások időszaka. A Mihály-naptól Katalin-napig tartó időszak a gazdasági évvárás ünnepe. Pásztorfogadások. Mihály-napi vásárok. Szüret, kukoricafosztás. <i>Kislefarsang</i> Lánykérések, lakodalmak időszaka. Lakodalmi szokások. Lakodalmas játék, vőfélyversek. TÉL <i>Advent</i> Az egyházi év kezdete, a karácsonyt megelőző négy hét	<i>Ismeretszerzés, tanulás:</i> Az ünnep fogalmának, jellemzőinek megismerése. Ünnepkörök tartalmának feltárása, az ünnepi időszakok szokásainak, hagyományainak megismerése. <i>Kritikai gondolkodás:</i> Ünnepi és hétköznapi cselekvések különbségeinek megmutatkozása az étkezés, az öltözködés, a napi cselekvések szintjén. Ünnepekhez kötődő szokások	<i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> Ünnepek. A családi élet eseményei (születés, esküvő stb.). Szülők, nagyszülők gyermekkor, életmódja, tárgyi világa. <i>Ének-zene:</i> népdalok: népi gyermekdalok, népi gyermekjátékok, magyar szokásdalok, hangszeres népzene. <i>Dráma és tánc:</i> Népi, illetve

jeles napjai. Az adventi időszak szokásai: Luca-napi szokások, Mikulás-járás, ostyahordás, szálláskeresés, kántálás, pásztorok köszöntése, betlehemezés. <i>Karácsony</i> A karácsonyi asztal. Karácsony bőjtje étkezési szokásai. István-napi köszöntők, regölés. János-napi köszöntők. Aprószentek napi szokások: suprikálás. Újévi köszöntők. <i>Farsang</i> Vízkereszt napjához kapcsolódó szokások: vízszentelés, házszentelés, háromkirály-járás. Farsangi alakoskodók. Farsangi dramatikus játékok, szokások. Farsangi köszöntők. TAVASZ <i>Nagybőjt</i> Hangos multságok tilalmi ideje, bőjti játékok: kapus-vonulós játékok, sajbozás, mancsózás, karikázók. <i>Húsvét</i> A tavaszi ünnepkör jeles napjai. Virágvasárnap: kiszehajtás, villőzés. Nagycsütörtök, nagypéntek, nagyszombat hagyományai. Húsvét ünnepének legfontosabb mozzanatai. Húsvétvasárnap: ételszentelés, határkerülés. Húsvéthétfő: tojásfestés, locsolkodás. Fehérvasárnap: komálás szokása. <i>Pünkösdi</i> Egyházi és világi pünkösdi szokások. Pünkösdi búcsúk, a pünkösdi jelképeinek jelenléte az egyházi szertartásokban (galamb, szél). Pünkösdkirály-választás, pünkösdkirályné-járás, pünkösdlők, zöldágazás, törökbaszás, hesspávázás. NYÁR <i>Nyári napforduló</i>	vallási és világi elemeinek megkülönböztetése. <i>Kommunikáció:</i> Az ünnepnapokat a hétköznapiaktól elkülönítő tényezők megfogalmazása egyéni tapasztalat alapján. Életfordulós szokások, ünnepi népszokások megjelenítése. Szerepek megtanulása, dramatikus játékok előadása. <i>Tájékozódás térben és időben:</i> Ünnepkörök időbeli behatárolása, jeles napok ünnepkörökhöz kapcsolása. Népszokások területi elterjedésének nagytáji meghatározása, térképen történő megmutatása.	gyermekjátékok. A néphagyomány egyes mozgásos és szöveges alkotásainak játékon, megjelenítésen keresztül történő feldolgozása. <i>Vizuális kultúra:</i> a népi tárgykultúra legjellemzőbb példáinak ismerete és elemzése.

A nyári napfordulóhoz kapcsolódó szertartásos tűzgyújtás szokásai: tűzugrás, Szent Iván-i ének, gyógyító erejű növények, gyümölcsök. Aratás, arató ünnep. Kenyérsütés.		
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Pásztorfogadás, vőfély, advent, ostyahordás, szálláskeresés, kántálás, regölés, suprikálás, házszentelés, vízszentelés, háromkirály-járás, farsangi köszöntők, farsangi alakoskodók, böjt, sajgózás, mancsózás, kiszehajtás, villőzés, komálás, búcsú, pünkösddőlés, törökbasázás, zöldágazás, hesspávázás, tűzugrás, aratóünnep.	

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	A negyedik évfolyam végére biztossá válik a tanulók időfogalma. Megismerik az év során egymást követő hónapokat, és tudják azokat az évszakokhoz kötni. Megismerik a természet változásához igazodó emberi tevékenységeket, a munkaperiódusok változását. Megtanulnak az életkoruknak megfelelő népköltészeti alkotásokat, egyszerű mondókákat, kiszámolókat, játékokhoz kapcsolódó gyermekdalokat. Ismerik a megtanult játékok menetét, szabályát. Képesek élethelyzeteket, munkafolyamatokat megjeleníteni játék keretében a munkákról, a családról, az emberi kapcsolatokról tanultak alapján (pl. kenyérsütés, kenderfeldolgozás). Ismerik a hónapokhoz kapcsolódó legfontosabb férfi és női munkákat. A megismert munkák elvégzését időpontokhoz tudják kapcsolni. A tanulók tudják az év megfelelő szakaszához kapcsolni a megismert szokásokat, ünnepeket. Fel tudnak sorolni minden hónapban legalább két jeles napot időpontjukkal együtt. Képesek az adott jeles napokat azonosítani a hozzájuk kapcsolódó szokásokkal, szokáscselekvésekkel, dramatikus játékokkal. Ismerik azokat a jellemzőket, amelyek megkülönböztetik az ünnepnapokat a hétköznapiaktól. Ismerik az év nagy ünnepkörét, és az ünnepkörökön belüli jeles napok szokásait. Képesek megfogalmazni a három nagy ünnepkör, a karácsony, a húsvét és a pünköszt jelentését, azok vallási tartalmát és hátterét, a hozzájuk kapcsolódó szövegfolklórt (dramatikus népszokást, kántálást, éneket stb.), és a szokásokhoz kötődő hiedelmeket. Tudnak köszöntőket mondani minden nagyobb ünnephez, és ismernek legalább egy dramatikus népszokást, amit szerepkörök szerint be is tudnak mutatni. Képesek a dramatikus játék bemutatása során egyszerűbb tánc lépéseket alkalmazni. Az általános jelenségek mellett megismernek helyi hagyományokat, még élő népszokásokat. Felismerik a helyi szokások közösségmegtartó szerepét, aktívan részt vállaltak ezek továbbélésében, ápolásában. Bővül a szókincsük, a fogalomismeretük a hagyományos háztartás és gazdálkodás tárgyainak megismerésével, a népköltészeti szövegek, a szokások és a dramatikus játékok megtanulása révén.

HON- ÉS NÉPISMERET

5–8. évfolyam

A hon- és népismeret tartalmazza a magyar nép kulturális örökségére leginkább jellemző sajátosságokat, nemzeti kultúránk nagy múltú elemeit, a magyar néphagyományt. Teret biztosít azoknak az élményszerű egyéni és közösségi tevékenységeknek, amelyek a család, az otthon, a lakóhely, a szülőföld, a haza és népei megbecsüléséhez, velük való azonosuláshoz vezetnek. Segíti az egyéni, családi, közösségi, nemzeti identitástudat és történeti tudat kialakítását. Tudatosítja a tanulóknál, hogy saját hagyományaik, nemzeti értékeik megismerése, elsajátítása után válhatnak nyitottá a velünk élő nemzetiségek, a szomszéd népek és a világ többi népének kultúrája, az egyetemes értékek iránt. A hon-és népismeret megalapozza és áthatja a különböző műveltségi területeket. Rendszerezett ismeretanyagként pedig lehetőséget teremt a magyar népi kultúra értékein keresztül a saját és a különböző kultúrák, a környezet értékeit megbecsülő és védő magatartás, illetve a szociális érzékenység kialakítására.

A magyar népi kultúra a 19-20. század fordulóján ért el sok évszázados történetének csúcspontjára, legszínesebb, legrétegzettebb, esztétikai szempontból leggazdagabb állapotára, amelyet a szépirodalom, a zene-és a képzőművészet is megőrkített. Ez a néhány évtizednyi tágasságban értelmezett időszak jelenti a hon-és népismeret keretei között közvetített ismeretek időbeli behatárolását.

A hon- és népismeret tanításának feladatai:

- ismerjék meg a tanulók a magyar nép kultúrájára leginkább jellemző sajátosságokat, nemzeti kultúránknak a magyar néphagyományban megtalálható legnagyobb múltú elemeit;
- tudatosítsa a tanulóknál, hogy először minden népnek a saját hagyományát, nemzeti értékeit kell megismernie, elsajátítania, hogy azután másokét is, a nemzetiségek, a szomszéd népek, a világ többi népének kultúráját, az egyetemes értékeket, a köztük lévő kölcsönhatást is megérthesse;
- alapozza meg, mélyítse el a nemzeti önismeretet, a nemzettudatot, a tevékeny hazaszeretetet; ösztönözzön a szűkebb és tágabb szülőföld hagyományainak és történelmi emlékeinek felfedezésére, a még emlékezetből felidézhető vagy a még élő néphagyományok gyűjtésére, ápolására, hogy a múlt tisztelete, a haza szeretete, a hozzá való kötődés erősödjék a tanulóknál;
- fedezze fel a tanuló, hogy a nemzedékeken át létrehozott közösségi hagyomány összeköti a múlttal és segít neki kiigazodni a jelenben, hiszen az emberiség évezredek óta felhalmozódott tapasztalata a legegyszerűbb és éppen ezért a legfontosabb mindennapi kérdésekre adott gyakorlati válaszok tárháza;
- ismerje fel a tanuló, hogy a néphagyomány az általános emberi értékek hordozója, ezért ismerete az általános műveltséghez is szükséges;
- valóságismeretével és értékrendjével járuljon hozzá a társadalmi nehézségek, az értékválság megoldásához; az évszázadokon át felhalmozódott tapasztalataival segítse kialakítani a harmonikus kapcsolatot a természettel;
- járuljon hozzá a tanulók értelmi, érzelmi, etikai és esztétikai neveléséhez, a társadalomba való beilleszkedéséhez;
- bővítse a tanulók művelődéstörténeti ismereteit, segítse elő olyan tanulói magatartás kialakítását, amelynek lényeges eleme–majd a felnőtté válásban is–a hagyományörzés, népi kultúránk, nemzeti értékeink megbecsülése.

A tantárgy tanítása során törekedjünk arra, hogy minél több alkalom legyen a néphagyományok élményszerű megismerésére, a tanulók cselekvő és alkotó részvételére;

hogy az érzékelésen, észlelésen, élményeken keresztül jussanak el az elvontabb ismeretekig, az összefüggések meglátásáig;

5. évfolyam

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Az én világom I.		Órakeret 5 óra
Előzetes tudás	Alsó tagozatos olvasmányok a családról.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A 19/20. század fordulóján jellemző hagyományos földműves életmód megismerése, összevetése a jelenkor életmódbeli jellemzőivel. Információk, ismeretek szerzése különböző forrásokból: családi történetekből, beszélgetésekből, néprajzi leírásokból, archív fotó-és filmanyagokból, a tanár történeteiből.		
Ismeretek, tevékenységek	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
<i>Családunk története</i> – Családfa készítése. <i>Szomszédság, rokonság</i> – Rokoni viszonyok, elnevezések. <i>Nagyszüleink, dédszüleink világa falun és városban</i> – Családi történetek gyűjtése, mesélése a nagyszülők, dédszülők gyermekkorából, életmódjuk jellemző elemeinek kiemelése (gazdálkodó életmód – ipari munka).	<i>Ismeretszerzés, tanulás:</i> – A legszűkebb közösséghez, a családhoz, a lokális közösséghez való tartozás érzésének kialakulása, értékének tudatosítása. – Nagyszüleink, dédszüleink világának erkölcsi normái. A harmonikusan működő családi minták megismerése. <i>Kritikai gondolkodás:</i> A hagyományos családmodell működésében az értékteremtő munka, a javakkal való ésszerű gazdálkodás meghatározó szerepének feltárása. <i>Kommunikáció:</i> A megismert családi történetek megosztása az osztályközösséggel. <i>Tájékozódás időben és térben:</i> A felmenő családtagok, rokonsághoz tartozó személyek életének időbeni behatárolása.	<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> család és lakóhely. <i>Erkölcstan:</i> Család, otthon. Egyén és közösség. <i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> A családi élet színtere a családi otthon; különböző lakókörnyezetek jellemzői. Rokonsági és generációs kapcsolatok a családban.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Családfa, rokonsági fok (felmenő ág: apa, anya, nagypapa, nagymama, dédapa, dédanya, ükapa, ükanya; lemenő ág: gyermek, unoka, dédunoka, ükunoka; oldalág: testvér, báty, öcs, nővér, húg, unokatestvér, nagybácsi, nagynéni, ángy, házassági rokonság: férj, feleség, após, anyós, nász, meny, vő, műrokonság: koma, keresztszülő).		

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Az én világom II.		Órakeret 5 óra
Előzetes tudás	Családismeret, családtörténet.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A 19/20. század fordulóján jellemző hagyományos gazdálkodó életmód megismerése, összevetése a jelenkor életmódbeli jellemzőivel. Információk, ismeretek szerzése különböző forrásokból: családi történetekből, beszélgetésekből, néprajzi leírásokból, archív fotó-és filmanyagokból, a tanár történeteiből. Mindezek beépítése a három emberöltővel korábbi időszakról eddig alkotott képbe.		
Ismeretek	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
<i>Az én városom, falum</i> – A lakóhely természeti adottságai, hagyományos gazdasági tevékenységei. – A lakóhely helytörténete, néphagyományai. – A falu, a mezőváros társadalmi rétegződése. – A lakóhelyhez köthető neves személyiségek, nevezetes épületek, intézmények. <i>A hazai táj. Helytörténet, helyi hagyományok, nevezetességek</i> – A régió hon-és népismereti, néprajzi jellemzői, néphagyományai.	<i>Ismeretszerzés, tanulás:</i> – Az otthon, a lakóhely, a szülőföld, a haza megbecsüléséhez vezető egyéni és közösségi tevékenységek elsajátítása. (Pl. a közvetlen környezet értékeinek feltárása, az emlékhelyek gondozása.) – A szülőföldhöz kötődés, a hazaszeretet érzésének kialakítása. <i>Kritikai gondolkodás:</i> – Az egyéni és a közösségi érdek összevetése. – A közösségért végzett munka értékeinek kiemelése, tisztelete. <i>Kommunikáció, tevékenység:</i> – A megismert helyi hagyományok feldolgozása különböző tevékenységekkel. <i>Tájékozódás időben és térben:</i> – A lakóhely nevezetes épületeinek, a régió jeles szülötteinek történelmi korszakokhoz kötése, a lakóhely elhelyezése a térképen.	<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> Falvak és városok. Szegények és gazdagok világa. <i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> Lakókörnyezetek és életmódbeli jellemzők (nagyvárosi, városi, falusi települések, természeti, épített és emberi környezet). <i>Természetismeret:</i> Személyes tér. A földrajzi tér: közvetlen környezet, lakóhely, környező táj, haza. <i>Erkölcstan:</i> Szegények és gazdagok. A vallás funkciói. Vallási közösség és vallási intézmény.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Helytörténet, természeti környezet, gazdálkodás, helyi szintű történelmi esemény, helyi hagyomány, helyi szokás, helyi népviselet, település, falu, mezőváros, régió.		

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Találkozás a múlttal I. A paraszti ház és háztartás, a ház népe. Népi mesterségek. A természetes alapanyagok hasznosítása	Órakeret 10 óra
Előzetes tudás	Családtörténet, településtörténet.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A 19/20. század fordulóján jellemző hagyományos földműves életmód megismerése, összevetése a jelenkor életmódbeli jellemzőivel. Információk, ismeretek szerzése különböző forrásokból: családi történetekből, beszélgetésekből, néprajzi leírásokból, archív fotó- és filmanyagokból, a tanár történeteiből. Mindezek beépítése a három emberöltővel korábbi időszakról eddig alkotott képbe. A természettel összhangban élő ember tevékenységében az ökonomikus szemlélet, a természet adta lehetőségek kihasználásából eredő társadalmi átrétegződés lehetőségének felismertetése (pl. a gazdálkodás kiegészítő tevékenysége, a kézműipar kialakulása). Néhány mesterség elnevezésének és a kézműves tevékenységek közösségi kereteinek megismertetése.	
Ismeretek	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<i>A ház történeti fejlődése</i> – Jurta, veremház, egysejtű ház, többosztatú ház. – A házak külső jellegzetességei: falazat, tetőszerkezet, tetőformák. <i>A magyar házterületek jellegzetességei</i> – Alföld, Dunántúl, Felföld, Erdély. <i>A konyha, az ételkészítés és eszközei</i> – Pl. kenyérsütés, gabonaételek, burgonyaételek, vajkészítés, hurkatöltés. – Konyhai cserépedények: a főzés, sütés, tálalás, élelmiszertárolás edényei. <i>Sarkos és párhuzamos elrendezésű szobák</i> – Munkasarak–szentsarok. – Tároló bútorok, ülőbútorok, asztal, ágy. <i>Munkamegosztás a családon belül</i> – Férfi és női munkák, a gyerekek feladatai.	<i>Ismeretszerzés, tanulás:</i> – Az életmód és a háztípusok történeti változásai, mindezek összefüggésének felismerése. – A természeti körülmények, a rendelkezésre álló építési anyagok és a különböző háztípusok kialakulása közötti összefüggések felfedezése. – A különböző népi mesterségek megismerése során a szakmák megbecsülésének kialakítása. – A konyhai cserépedények funkció szerinti rendszerezése; a legfontosabb ételek alapanyagainak, elkészítési módjának, eszközkészletének megfeleltetése. <i>Kritikai gondolkodás:</i> – A berendezési tárgyak funkcióváltozásainak nyomon követése. – Az évszázaddal korábbi idők családon belüli, korosztályok és nemek szerinti munkamegosztása, valamint a kézműves mesterségek és összehasonlításuk a mai	<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> gyermekek nevelése és oktatása régen. <i>Természetismeret:</i> Településtípusok (tanya, falu, város), jellemző képük, a hozzájuk kötődő tevékenységek. Egyszerű termékkészítési folyamat. <i>Vizuális kultúra:</i> lakóhelyhez közeli néprajzi tájegység építészeti jellegzetességeinek és kézműves tevékenységének elemzése. <i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> A családi gazdálkodás, takarékoság. Családi munkamegosztás. Tárgykészítés,

– Napi, heti és éves munkarend. <i>A természetes alapanyagok és hasznosításuk</i> – A kézműves tevékenységek keretei, pl. önellátás–házi munka, háziipar, céhek, iparosok. – Népi mesterségek, amely a fonható növények, a fa, a bőr, a len, a gyapjú, az agyag, illetve a fém feldolgozásához kapcsolódnak. <i>Gyermekjátékok, a belenevelődés folyamata</i> – Népi játékok, a felnőttek életét utánzó játékok, eszközös, ügyességi játékok.	korral. <i>Kommunikáció, tevékenységek:</i> – Népi játékok élményszerű elsajátítása. A játékok változását előidéző okok feltárása (pl. életmódváltás, családszerkezet átalakulása, média hatása). – Lehetőség szerint kézműves tevékenységek végzése/megfigyelése, látogatás tájházba vagy múzeumba. – Fotók, tárgyak gyűjtése, kiállítás rendezése a kézműves mesterségekről. – Filmek kézműves tevékenységekről, az internet kritikus használata. <i>Tájékozódás időben és térben:</i> – Az iskola nagyszüleink, dédszüleink idejében. – Az oktatás körülményeinek, módjának időbeli változásai.	anyagok tulajdonságai, feldolgozásuk. <i>Testnevelés és sport:</i> gyermekjátékok, népi játékok, hagyományörző mozgásos tevékenységek. <i>Ének-zene:</i> népi gyermekdalok, népi gyermekjátékok.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Jurta, veremház, egysejtű ház, többosztatú ház, falazat, tetőtartó szerkezet, tetőforma, házterület, munkasarok, szentsarok, munkamegosztás, népi mesterség, háziipar, céh, iparos, belenevelődés, népi játék, utánzó játék, eszközös játék, sportjellegű játék.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Találkozás a múlttal II. A hétköznapiak rendje (táplálkozás, ruházat, életvitel). A természetben élő ember	Órakeret 12 óra
Előzetes tudás	A paraszti ház és háztartás, a ház népe.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A 19/20. század fordulóján jellemző hagyományos gazdálkodó életmód megismerése, összevetése a jelenkor életmódbeli jellemzőivel. Információk, ismeretek szerzése különböző forrásokból: családi történetekből, beszélgetésekből, néprajzi leírásokból, archív fotó-és filmanyagokból, a tanár történeteiből. Mindezek beépítése a három emberöltővel korábbi időszakról eddig alkotott képbe. A természet javaiból élő ember: a zsákmányolás, vadászat, halászat fogalmának és néhány módjának, eszközének megismertetése. Jellegzetes foglalkozások és azok néhány jellemzőjének megismertetése.	

Ismeretek	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<i>A természet javaiból élő ember</i> – A zsákmányolás, pl. növény-, ásvány- és állatvilágból való gyűjtögetés néhány példája. – Gyűjtögető foglalkozások, pl. pákász, csikász, aranyász. – A halászat néhány jellegzetes eszköze (pl. szigony, varsa) és módjai, pl. tapogatós halászat. – A vadászat módjai és eszközei, pl. csalogató madár, vermek, hurkok, csapdák. <i>A hétköznapiak rendje, a gazdálkodó ember legfontosabb munkái</i> – Gabonamunkák: szántás, vetés, aratás. – A gabonamunkákhoz kapcsolódó szokások. – Állattartás: a szilaj-, a félszilaj- és a kezesstartás. – A pásztorok ünnepei. – Kendermunkák. – A kendertermelés és a kenderfeldolgozás munkafolyamata. – A fonó ideje és helye, munka a fonóban, fonóbeli szórakozások. <i>Hétköznapi és ünnepi viselet</i> – Hétköznapi vászonruhák, a női és a férfi viselet darabjai. – Néprajzi tájak eltérő ünnepi viselete. <i>Táplálkozás</i> – Hagyományos ételek. – Napi és heti étrend. – Téli és nyári étrend.	<i>Ismeretszerzés, tanulás:</i> – Néprajzi források, internet kritikus használata a tanár irányításával. <i>Kritikai gondolkodás:</i> – A gyűjtögetés, a halászat és a vadászat fontosságának, szerepének felismerése a természetben élő ember életében. – A közösen végzett munka előnyeinek, közösségerősítő hatásának felismerése. – Az önálló életvitel meghatározó elemeiben a természettel kialakított harmonikus kapcsolat előnyeinek kiemelése. <i>Kommunikáció, tevékenység:</i> – Képek gyűjtése, rajzok készítése a gyűjtögető életmódról, halászatról, vadászatról néprajzi források alapján. – A hagyományos táplálkozás jellemzőinek és a tanulók étkezési szokásainak összehasonlítása. A szembevető különbségek és a megmaradt táplálkozási szokások megfogalmazása. – A hétköznapi vászonviselet elemeinek összehasonlítása a tanulók ruházatával. A hasonlóságok és a különbségek megfogalmazása. <i>Tájékozódás időben és térben:</i> – Az állattartási módokban a honfoglalás előtti életmód elemeinek, illetve az életmódváltással bekövetkező változások következményeinek felismerése. – A jellegzetes táji ünnepi viseletek megismerése során	<i>Természetismeret:</i> Herman Ottó – természetrajzi megfigyelések. Az egészséges étrend. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> Környezet, környezetátalakítás. Nők és férfiak életmódja. Öltözködés, divat. <i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> lakókörnyezetek és életmódbeli jellemzők. <i>Vizuális kultúra:</i> lakóhelyhez közeli néprajzi tájegység viseletének elemzése. <i>Erkölcstan:</i> munka, alkotás, értelmes élet, boldogulás.

	a magyar népviseletek sokszínűségének felfedezése. A közösséghez tartozás külső kifejezésformájának észrevétele. A 19-20. század fordulójára jellemző és a mai megjelenési formák jelentéstartalmának feltárása.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Zsákmányolás, halászat, vadászat, szántás, földműves, paraszt, vetés, aratás, szilaj és félszilaj állattartási mód, nyűvés, tilolás, héhelés, fonás, motollálás, gombolyítás, szövés, fonó, ünnepi viselet, böjtös nap, húsos étel, téli étrend, nyári étrend.	

6. évfolyam

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Hagyományos és népi (vallási) ünnepeink eredete és szokásrendje. Jeles napok, ünnepi szokások. Társas munkák, közösségi alkalmak		Órakeret 32 óra
Előzetes tudás	Az alsó tagozaton (pl. ének-zene, magyar nyelv és irodalom, társadalomismeret, természetismeret órák), valamint a hon- és népismeret 1–4. évfolyamán eddig tanultak.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A jeles napi, ünnepi szokások, valamint a társas munkák (pl. szüret, kukoricafosztás), közösségi alkalmak hagyományainak (pl. vásár, búcsú) megismertetése; jelentőségük, szerepük megértetése. Egy-egy megismert népszokás élményszerű, hagyományhű elsajátítása.		
Ismeretek	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
<i>Jeles napok, ünnepi szokások</i> – A jeles napok, ünnepi szokások fogalma, szerepe, általános jellemzői. – Előkészületek (advent, nagyböjt), munkatiltalmak, jellegzetes ételek, népviselet, köszöntő és színjátékszerű szokások. <i>Karácsonyi ünnepkör</i> – Advent, adventhez tartozó jeles napok, Miklós és Luca napja, Ádám-Éva napja, karácsonyi kántálás, betlehemezés, regölés, névnapköszöntés, aprószentek napi vesszőzés, szilveszteri, újévi szokások, újévi köszöntők, vízkereszt, háromkirályjárás.	<i>Ismeretszerzés, tanulás:</i> – A jeles napok, ünnepi szokások jelentőségének, közösséget megtartó szerepének, valamint az ünnepi előkészületek fontosságának felismerése. Az ünnepi szokások általános jellemzőinek megkülönböztetése a hétköznapiak rendjétől. – A legfontosabb állandó és változó időpontú ünnepek felismerése. – Néprajzi forrásanyagok felhasználása, az internet kritikus használata. <i>Kommunikáció, tevékenység:</i> – A különböző szokásokhoz kapcsolódó – néprajzi és	<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> Hétköznapiak, ünnepek. Szokás, hagyomány, szabály, illem, erkölcs, jog. <i>Erkölcstan:</i> Vallási szokások. Munka, alkotás, értelmes élet, boldogulás. <i>Dráma és tánc:</i> ismerkedés a táncillemmel, a naptári ünnepekhez kapcsolódó (helyi) népszokásokkal. <i>Ének-zene:</i> a magyar	

<i>Farsang, farsangi szokások</i> – Farsang, farsangi ételek, bálok, szokások. Farsangi köszöntők és maszkos alakoskodások. <i>Iskolába toborzó szokások</i> – Balázs-és Gergely-járás. <i>Nagyböjt és a húsvéti ünnepkör jeles napjai és szokásai</i> – Nagyböjt, böjti játékok, virágvasárnap kiűzések és villózás. – A nagyhét jeles napjai, húsvétvasárnap zöldágjárás, húsvéthétfői locsolkodás, hímes tojás ajándékozása, fehérvasárnap komatálküldés. <i>Májusfaállítás, pünkösdi szokások</i> – Májusfaállítás, pünkösdi szokások, pl. pünkösdkirályválasztás, pünkösddőlés, pünkösdkirályné-járás, hesspávázás. <i>A nyári napforduló ünnepe és szokásai</i> – Pl. Szent Iván-napi tűzgyújtás és -ugrás, rítusénekek, Keresztelő Szent János-napi angyalozás. <i>Gazdasági ünnepek, társas munkák</i> – Az őszi jeles napokhoz, munkaalkalmakhoz kapcsolódó szokások (pl. szüret, fonó, fonóbeli játékok, tollfosztó, kukoricafosztó), közösségi alkalmak (pl. vásár, pásztorünnepek). <i>Az emberi élet fordulói</i> – A gyermek születése – hiedelmek és szokások. Keresztelő.	pedagógiai szempontok alapján kiválasztott –, köszöntő és színjátékszerű szokások élményszerű, hagyományhű módon történő elsajátítása, eljátszása. A szokás kellékeinek elkészítése. – A kalendáriumi szokásokhoz kapcsolódó tevékenységek: termés-(pl. lucabúza-ültetés), férj-(pl. András-napi böjtölés), időjárásjóslás (pl. hagymakalendárium), jeles napok, ünnepi szokások tárgyai (pl. hímes tojás készítése). – Régi fényképek gyűjtése, rajzok készítése kalendáriumi szokásokról, társas munkákról, közösségi alkalmakról. – Szóbeli, írásbeli élménybeszámolók hagyományos és új (helyi) közösségi, ünnepi alkalmakról. – Eredeti hangzóanyag meghallgatása, filmek, fotók, ábrák megtekintése a különböző népszokásokról. <i>Kritikai gondolkodás:</i> – Annak felismerése, hogyan igyekeztek az emberek a faluközösségben harmonikus kapcsolat kialakítására egymással és a természettel; hogyan igazították a gazdasági munkákat az évszakok váltakozásához. – A természetismeret, az időjárási megfigyelések, a népi időjárás-jóslások szerepének felismerése a gazdasági évben. – Az emberi élet fordulóihoz kapcsolódó szokások néhány jellegzetességének összehasonlítása a mai korral, pl. olvasmányok segítségével. – Annak tudatosulása, hogyan	népzene régi rétegű és új stílusú népdalai, a népi tánczene.

– Gyermekkor, leány-és legényélet, a lakodalom néhány jellegzetessége.	segítette a hagyományos faluközösség az egyént az emberi élet fordulójánál. <i>Tájékozódás térben:</i> – Egy-egy megismert népszokás tájegységhez, néprajzi csoporthoz történő kötése.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Ünnep, jeles nap, böjt, advent, karácsonyi ünnepkör, karácsonyi kántálás, betlehemezés, bölcsőske, regölés, névnapi köszöntés, aprószentek, újévi köszöntő, háromkirályjárás, farsangi köszöntő, iskolába toborzó szokás, böjti játék, kiszehajtás, villőzés, húsvét, zöldágjárás, komatál-küldés, májusfaállítás, pünkösddőlés, pünkösdi királyné-járás, hesspávázás, Szent Iván-napi tűzugrás, rítusének, angyalozás, nyári és téli napforduló, társasmunka, kaláka, aratás, szüret, fonó, tollfosztó, kukoricafosztó, vásár, pásztorünnep, keresztelő, leány-és legényélet, lakodalom.	

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	A tanulók megismerik családjuk történetét, meg tudják nevezni közeli rokonaik rokonsági fokát. Felismerik a hagyományos családmódel értékeit, meg tudják fogalmazni a nagycsalád előnyeit. Képesek lesznek a párhuzamok és az eltérések felismerésére a száz évvel ezelőtti és jelenlegi életmód összehasonlító vizsgálata során. Tisztában vannak lakóhelyük értékeivel, elkötelezetté válnak a megismert értékek megőrzésében. Létrejön, illetve megerősödik a szülőföld iránti kötődésük. Bekapcsolódnak a közvetlen és tágabb környezetük természeti és társadalmi értékeinek, sokszínűségének megőrzésébe, gyarapításába. Képesek lesznek felismerni a különböző háztípusok eltérő jellegzetes jegyeit. Felismerik és meg tudják nevezni a hagyományos háztartás tárgykészletét, ismerik a tárgyak funkcióját. Tisztában vannak a hagyományos családon belüli hierarchiával, feladatkörökkel, a belenevelődés folyamatával. Megismerik a természetes alapanyagok felhasználását és a kézműves tevékenységeket, népi mesterségeket. Megismerik, hogyan élt a természet javaiból az ember: a zsákmányolás, a vadászat, a halászat néhány módját, eszközét, jellegzetes foglalkozását. Tudatosul, hogy a természeti erőforrásokat takarékosan és felelősségteljesen, megújulási képességüket figyelembe véve kell használni. Felismerik a táplálkozási rend ritmusában, ésszerű váltakozásában az egészséges táplálkozás alapjait. Megismerik néprajzi forrásokból vett példák alapján a jeles napi, ünnepi szokásokat, valamint a társas munkák, közösségi alkalmak hagyományait. Felfedezik jelentőségüket, közösségmegtartó szerepüket a paraszti élet rendjében. Megismerik a hétköznapiak, ünnepek váltakozását, ritmusát; az adott kalendáriumi időszaknak évről évre visszatérő, a faluközösség életében betöltött egyéni, társadalmi, közösségi szerepét. Élményszerű, hagyományhű módon elsajátítják egy-egy jeles nap, ünnepkör köszöntő- vagy színjátékszerű szokását, valamint a társas munkákhoz, közösségi alkalmakhoz kapcsolódó szokásokat és a hozzájuk kapcsolódó tevékenységeket.

7. évfolyam

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Magyarok a történelmi és a mai Magyarország területén. A hazánkban élő nemzetiségek és etnikai kisebbségek. Néprajzi tájak, tájegységek és néprajzi csoportok. Dunántúl és Észak-Magyarország, valamint a határainkon túli magyarság a nagytájakhoz kapcsolódó területeken		Órakeret 32 óra
Előzetes tudás	Hon-és népismeret 5–6. évfolyamán tanultak.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A magyar néphagyomány sokszínűségének és közös vonásainak megismertetése a tájegységek, néprajzi csoportok hon-és népismereti, néprajzi jellemzőinek bemutatásával, beleértve a határainkon túl élő magyarok népi kultúráját is. A konkrét táji példákon keresztül annak megértése, hogy a néphagyományok alakulására hogyan hat a földrajzi környezet, a történelmi és a gazdasági tényezők. Tevékeny hazaszeretetre való ösztönzés a szülőföld és a magyar nyelvterület hagyományainak megismerésével, valamint történelmi emlékeinek felfedezésével.		
Ismeretek	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
<i>Néprajzi csoportok, nemzetiségek; földrajzi, néprajzi tájak, tájegységek.</i> <i>A néprajzi csoport és a nemzetiség, valamint az etnikai kisebbség fogalma.</i> <i>A határainkon túl élő magyarok. A magyar nyelvterület földrajzi-néprajzi tájai, tájegységei, néprajzi csoportjai, magyarországi nemzetiségek és etnikai kisebbségek.</i>	<i>Ismeretszerzés, tanulás:</i> – A néprajzi csoport, a nemzetiség, az etnikai kisebbség fogalmának megismerése. Annak tudatosítása, hogy a határon túl is élnek magyarok. – A magyar nyelvterületen élő etnikai kisebbség és nemzetiségek (pl. német, szlovák, szerb, horvát, szlovén, román) felsorolása. <i>Tájékozódás időben és térben:</i> – A magyar nyelvterület legfontosabb földrajzi-néprajzi tájainak, tájegységeinek felismerése a térképen.	<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> Kisebbség-többség. A nemzetiségek helyzete. A zsidó-magyar együttélés. A határon túli magyarság helyzete, magyarok a nagyvilágban. A cigány (roma) társadalom története, helyzete és integrációjának folyamata.	
<i>A Dunántúl hon- és népismereti, néprajzi jellemzői</i> – A Dunántúl földrajzi elhelyezkedése, néhány jellegzetes tája (pl. Göcsej, Órség, Rábaköz, Ormánság, Sárköz) és hon-és népismereti, néprajzi jellemzői.	<i>Ismeretszerzés, tanulás:</i> – A gazdálkodó élet jellegzetességeinek megismerése. – A kézművesség, népi díszítőművészet jellegzetességeinek megismerése.	<i>Földrajz:</i> A Kárpát-medence és hazánk nagytájai. A néprajzi tájegységek, a népi kultúra értékei, népszokások. A kulturális élet földrajzi alapjai (nyelvek, vallások).	

– Hagyományos gazdasági tevékenységek: szőlő-és borkultúra, halászat, nád-és gyékényfeldolgozás, makkoltató sertéstartás, kanászélet. – Társadalmi rétegek: pl. uradalmi cseléd. – Településtípusok, népi építészet, pl. szeres település, kerített ház, tornácos ház. – Kézművesség, népi díszítőművészet, pl. kékfestőipar, fazekasság, pásztorművészet, szőttes. – Néhány jellegzetes népviselet pl. sárközi, kapuvári. – Népszokások, pl. regölés, pünkösdi királynéjárás. – Népzene, néptánc: pl. hosszú furulya, kanásztánc, karikázó. <i>A határainkon túli magyarság néprajzi tájai, tájegységei és legfontosabb néprajzi jellemzői a Dunántúlhoz és a Kisalföldhöz kapcsolódó területeken.</i> <i>Világörökség. Magyar Szellemi Kulturális Örökség. Nemzeti parkok.</i>	<i>Kommunikáció, tevékenység:</i> – Fogalmazás írása vagy szóbeli beszámoló tartása egy jellemző életformáról, hagyományos gazdasági tevékenységről. – Könyvtári munka alapján különböző népművészeti motívumok gyűjtése, lerajzolása. – Képek gyűjtése a tájra jellemző viseletekről. – Néhány, a tájra jellemző népszokás, népköltészeti alkotás elsajátítása. – Hangzóanyag, képek alapján a jellegzetes dunántúli népi hangszerek felismerése. – Néhány, a Dunántúlra jellemző tánc megtekintése. <i>Kritikai gondolkodás:</i> – A természeti adottságok, éghajlati viszonyok jelentőségének felismerése pl. az életmóddal, népi építészettel kapcsolatban. – A parasztság eltérő vagyoni helyzetének feldolgozása, pl. az uradalmi cselédek sorsán keresztül. <i>Tájékozódás időben és térben:</i> – A Dunántúl és néhány jellegzetes néprajzi tájának, tájegységének elhelyezése a térképen. – A határainkon túli magyarság Dunántúlhoz és a Kisalföldhöz kapcsolódó néprajzi tájainak felismerése a térképen, pl. Burgenland, Muraköz, Drávaszög, Zoboralja, Csallóköz, Szlavónia. – Világörökség: Pannonhalmi Bencés Főapátság; Pécs, ókeresztény temető; Fertő kultúrtáj; Magyar Szellemi Kulturális Örökség: mohácsi busójárás, mohai tikverőzés,	Személyes tér. A földrajzi tér: közvetlen környezet, lakóhely, környező táj, haza. A nemzeti kultúra és a magyarság nemzetközi híre: híres utazók, tudósok, szellemi és gazdasági termékek, történelmi, kulturális és vallási hagyományok, hungarikumok.

	bólyi Emmaus-járás. Nemzeti parkok: Fertő-Hanság, Balaton-felvidéki, Duna-Dráva, Őrség.	
<i>Észak- Magyarország, Felvidék hon- és népismereti, néprajzi jellemzői</i> – Észak-Magyarország földrajzi elhelyezkedése, jellegzetes néprajzi csoportjai (palócok, matyók). – Hagyományos gazdasági tevékenységek: pl. az erdő haszonvétele, juhászat, szőlőtermelés. – Társadalmi ismeretek: a palóc nagycsalád, summásság. – Település, népi építészet: településforma (pl. halmazfalu, orsósfalu), jellegzetes települések (pl. Hollókő, Mezőkövesd). – A palóc ház és házbelső, gazdasági építmények (pl. csűr, hidas). – Népművészet (pl. palóc áttört bútor, szőttes, hímzés). Népviselet (pl. Mezőkövesd, Galgamente). – Népszokás pl. kiszehajtás, Szent Iván-napi tűzugrás, lakodalmi szokások; népzene, pl. dudanóták. <i>A határainkon túl élő magyarság néprajzi tájai, tájegységei a történeti Felvidékhez tartozó területeken.</i> <i>A tájegység nemzeti értékei</i> – Világörökség, – Magyar Szellemi Kulturális Örökség, nemzeti parkok.	<i>Ismeretszerzés, tanulás:</i> – A jellegzetes néprajzi csoportok megismerése, néhány nevezetes település felsorolása. – Ábrák alapján a jellegzetes településformák felismerése. A palóc ház és házbelső néhány fontosabb jegyének elsajátítása. – Néhány jellegzetes népszokás, néptánc megismerése. – A határainkon túl élő magyarság tájainak és legfontosabb néprajzi jellemzőinek (pl. Mátyusföld, Zoboralja, Medvesalja) megismerése. <i>Kommunikáció, tevékenység:</i> – A hagyományos gazdasági tevékenységek, az életmód, a népi építészet és a természeti adottságok összefüggéseinek megfogalmazása. – Az elsajátított ismeretek és/vagy könyvtári munka alapján a palóc nagycsalád és a summásság életének bemutatása. – A tájra jellemző népművészeti motívumok rajzolása. Ábrák, fényképek, leírások alapján néhány jellegzetes népviselet megkülönböztetése. – Lehetőség szerint tanulmányi kirándulás szervezése a következő helyek egyikére: Hollókő-Ófalu, Aggteleki karszt, a tokaji történelmi borvidék. Magyar Szellemi Kulturális Örökség: matyó örökség. Nemzeti parkok: Duna-Ipoly, Aggteleki és Bükk Nemzeti Park. <i>Kritikai gondolkodás:</i>	<i>Földrajz:</i> a magyarság által lakott, országhatáron túli területek, tájak közös és egyedi földrajzi vonásai. <i>Magyar nyelv és irodalom:</i> nyelvi sokszínűség, nyelvi tolerancia; nyelvváltozatok; kisebbségi nyelvhasználat.

	– A közösen végzett munka előnyeinek, közösségerősítő hatásának felismerése. – Az önellátó gazdálkodás, a természettel kialakított harmonikus kapcsolat előnyeinek felismerése. <i>Tájékozódás időben és térben:</i> – Észak-Magyarország, Felvidék földrajzi elhelyezkedésének behatárolása a térképen.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Néprajzi táj, tájegység, néprajzi csoport, nemzetiség, etnikai kisebbség, summásság, gazdálkodás, népi építészet, népművészet, népviselet, szőttes, hímzés, népzene, népi játék, néptánc, népszokás, néphit, népköltészet.	

8. évfolyam

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Magyarok a Kárpát-medencében és Moldvában. Néprajzi tájak, tájegységek és néprajzi csoportok hon- és népismereti, néprajzi jellemzői: Alföld, Erdély és a Partium, Moldva	Órakeret 32 óra
Előzetes tudás	Hon- és népismeret 5–7. évfolyamán tanultak.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A magyar néphagyomány sokszínűségének és közös vonásainak megismertetése a tájegységek, néprajzi csoportok hon-és népismereti, néprajzi jellemzőinek bemutatásával, beleértve a határainkon túl élő magyarok népi kultúráját is. A konkrét táji példákon keresztül annak megértése, hogy a néphagyományok alakulására hogyan hat a földrajzi környezet, a történeti és a gazdasági tényezők. Tevékeny hazaszeretetre való ösztönzés a szülőföld és a magyar nyelvterület hagyományainak megismerésével, valamint történelmi emlékeinek felfedezésével.	
Ismeretek	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<i>Az Alföld hon-és népismereti, néprajzi jellemzői</i> – Az Alföld földrajzi elhelyezkedése, jellegzetes néprajzi csoportjai (kunok, hajdúk, jászok), tájai (pl. Hortobágy, Nyírség, Felső-Tiszavidék, Sárrét, Kalocsai-Sárköz), hon-és népismereti, néprajzi jellemzői. – A gazdasági élet hagyományos formái	<i>Ismeretszerzés, tanulás:</i> – A népi építészetre jellemző építmények, lakáskultúrához tartozó tárgyak megismerése és felismerése ábrakon, fotókon. <i>Kommunikáció, tevékenység:</i> – A gazdasági élet hagyományos formái közül egy bemutatása. A jellegzetes településtípusok és jellemzőik felsorolása.	<i>Földrajz:</i> A Kárpát-medence és hazánk nagytájai. A kulturális élet földrajzi alapjai (nyelvek, vallások). Személyes tér. A földrajzi tér: közvetlen környezet, lakóhely, környező táj, haza.

(pl. rideg állattartás, halászat, ártéri gazdálkodás, nád- és gyékényfeldolgozás, gyümölcs-és zöldségtermelés, nyomtatás, cséplés), közösségi munkaalkalmak (fonó, fosztó, disznótor). – Társadalmi ismeretek: pásztorok, kubikusok, tanyasi földművelők, parasztpolgárok, a mezővárosok lakói. – Település: településtípusok (pl. tanya, kétbeltelkes település), jelentősebb településközpontok (pl. Debrecen, Szeged, Kecskemét). – Népi építészet (pl. pásztorépítmények, csűr, aszaló, búbos kemence). Kézművesség, népi díszítőművészet: pl. fazekasság, falfestés. – Népviselet: pl. cifraszűr, guba, parasztpolgári viselet. – Népköltészet: népmesék, történeti mondák, népballadák, betyárdalok. – Népszokások: pl. pünkösddőlés, lakodalmi szokások. – Néptáncok: oláhos, ugrós; népi hangszer: tekerőlant, citera. <i>A határon túli magyarok Alföldhöz kapcsolódó tájai (pl. Bácska, Bánság), benépesülésük és legfontosabb néprajzi jellemzőik.</i> <i>Nemzeti parkok, a tájegység nemzeti értékei, világörökség, Magyar Szellemi Kulturális Örökség.</i>	– A népi díszítőművészetre jellemző motívumok gyűjtése és rajzolása, néhány jellegzetes kézműves ág megismerése. – Népmesék, történeti mondák olvasása. Néhány jellemző népszokás megismerése. Alföldi népzene hallgatása, néhány jellegzetes alföldi tánc megtekintése. – Lehetőség szerint tanulmányi kirándulás szervezése pl. a Hortobágyi Nemzeti Parkba. – Könyvtári kutatómunka/internet kritikus használata a Magyar Szellemi Kulturális Örökség részét képező témákban: halasi csipke, a karcagi birkapörkölt, Mezőtúr fazekassága, Kalocsa élő néphagyománya, mendei pünkösdi templomdíszítés. <i>Kritikai gondolkodás:</i> – A közösségi munkaalkalmak (pl. fonó, kukoricafosztó) szerepének és jelentőségének megértése a faluközösség életében. <i>Tájékozódás időben és térben:</i> – Az Alföld néhány jellegzetes néprajzi tájának, néprajzi csoportjának és településeinek elhelyezése a térképen. – A határon túli magyarok Alföldhöz kapcsolódó tájainak felsorolása és térképen való behatárolása (pl. Bácska, Bánság). – Nemzeti parkok: Hortobágyi Nemzeti Park, Kiskunsági Nemzeti Park, Kőrös-Maros Nemzeti Park.	
<i>Kárpátalja hon-és népismereti, néprajzi jellemzői</i> – Földrajzi elhelyezkedése, lakosságának nemzetiségi	<i>Ismeretszerzés, tanulás:</i> – Néhány, a magyarság szempontjából jelentős település felsorolása,	<i>Földrajz:</i> A Kárpát-medence és hazánk nagytájai. A kulturális élet földrajzi

megoszlása (magyar, rutén, román, német, szlovák). – Jelentősebb városai. – Hagyományos gazdálkodás (pl. irtásgazdálkodás, havasi pásztorkodás, kenderfeldolgozás). – Anyagi kultúra (szövés, hímzés). – Népköltészet (betyárballadák, Mátyás királyról szóló mondák).	történeti hagyományának megismerése. – A lakosság nemzetiségi megoszlásának megismerése. – Az anyagi kultúra és a folklór jellegzetességeinek megismerése. <i>Kommunikáció, tevékenység:</i> – Példák felsorolása a Kárpátalján jellemző hagyományos gazdálkodás köréből. <i>Tájékozódás időben és térben:</i> – Kárpátalja földrajzi elhelyezkedésének behatárolása a térképen.	alapjai (nyelvek, vallások). A magyarsághoz kötődő világörökségi helyszínek. A magyarság által lakott, országhatáron túli területek, tájak közös és egyedi földrajzi vonásai. A nemzeti parkok, a tájvédelmi körzetek megismerése. <i>Vizuális kultúra:</i> lakóhelyhez közeli néprajzi tájegység építészeti jellegzetességei, viselete és kézműves tevékenysége.
<i>Erdély és a Partium hon-és népismereti, néprajzi jellemzői</i> – Erdély és a Partium fogalma, határai, jellegzetes földrajzi viszonyai. – Néhány jelentősebb történelmi eseménye és történelmi személyisége. Jellegzetes tájai. Nemzeti értékek, világörökség: Torockó népi építészet; erődtemplomos falvak (pl. Szászkézd, Székelyderzs). <i>Kalotaszeg</i> – Földrajzi elhelyezkedése, természeti adottságai, nevezetes települései. – Hagyományos gazdálkodás: állattartás. – Anyagi kultúra (háziipar, pl. faragás, kenderfeldolgozás, népviselet, hímzés). – Folklór (néptánc, pl. legényes; népzene, népszokások). <i>Mezőség</i> – Földrajzi elhelyezkedése,	<i>Ismeretszerzés, tanulás:</i> – Erdély és a Partium fogalmának tudatosítása. – Ismeretek szerzése a Kalotaszegen élők gazdálkodásáról, anyagi kultúrájuk, folklóruk jellegzetességeiről. – Mezőség benépesülésének néhány fontos adata. Anyagi kultúrájának, folklórájának legfontosabb jellemzői. – A székelyek eredetének, katonai és közigazgatási szervezetének, hagyományos életmódjuknak, anyagi kultúrájuknak és folklóruknek a megismerése. – Néhány fontos ismeret szerzése a magyarság megtelepedéséről Gyimesben. A hagyományos gazdálkodás, anyagi kultúra és folklór sajátosságainak megismerése. <i>Kritikai gondolkodás:</i> – A természeti körülmények, a rendelkezésre álló építési	

benépesülése, nevezetes települései (pl. Szamosújvár, Szék). – Néprajzi jellemzői (népviselet, szőttes, hímzés, népzene, néptánc, népszokás). <i>Székelyföld</i> – Földrajzi elhelyezkedése, jelentős tájai. – A székelyek és jellegzetes katonai szervezetük, kiváltságaik, közigazgatásuk. – Hagyományos életformájuk jellemzői (havasi állattartás, erdőgazdálkodás); kaláka, kölcsönös segítség. Anyagi kultúra (pl. székely kapu, festett bútorok, szőttes, népviselet, festékes, kerámia). – Rovásírás. – Népköltészet, pl. népballadák, népmese, monda. Népzene, néptánc, pl. forgatós. <i>Gyimes</i> – Földrajzi elhelyezkedése, benépesülése. – Jellegzetes településformái, népi építészet (pl. boronafalú ház). – Hagyományos gazdálkodás (állattartás, erdőgazdálkodás), önellátás. – Anyagi kultúra (építkezés, népviselet). – Folklór (népzene, pl. keserves, néptánc, pl. körtánc, páros és sortánc). Jellegzetes népszokások, pl. harsogtatás.	anyagok és a különböző háztípusok kialakulása közötti összefüggések felfedezése. – A népszokások jelentőségének, közösséget megtartó és összetartó szerepének felismerése. – A kalákamunka, a közösen végzett munka előnyeinek felismerése. <i>Kommunikáció, tevékenység:</i> – Az önellátó gazdálkodás, a természettel kialakított harmonikus kapcsolat előnyeinek kiemelése. – Néprajzi forrásanyagok felhasználása, az internet kritikus használata. – Néhány folklóralkotás megismerése, például eredeti hangzóanyag meghallgatásával, filmfelvétel megtekintésével, mindezek hagyományhű, élményszerű elsajátítása. – Jellegzetes kézműves mesterségek megismerése és termékeik összehasonlítása a fogyasztói társadalom termékeivel. <i>Tájékozódás térben:</i> – Erdély és a Partium jellegzetes tájainak, tájegységeinek (Kalotaszeg, Mezőség, Székelyföld, Gyimes) elhelyezése a térképen.	
<i>Moldva hon- és népismereti, néprajzi jellemzői</i> – Moldva földrajzi viszonyai,	<i>Ismeretszerzés, tanulás:</i> – Ismeretek szerzése a moldvai magyarság megtelepedéséről,	

elhelyezkedése. A moldvai magyarság megtelepedése, falvaik (pl. Lészped, Klézse, Pusztina, Szabófalva). – A moldvai magyarok lélekszáma. Életmódbeli jellegzetességeik, anyagi (pl. népviselet, szőttes, lakásberendezés) és szellemi kultúrájuk (népköltészet, archaikus népi imádságok, vokális és hangszeres népzene, néptánc, néphit, nyelvjárás).	lélekszámukról. – Életmódjuk, tárgyi és szellemi kultúrájuk jellegzetességeinek megismerése. <i>Kommunikáció, tevékenység:</i> – Folklóralkotások, például archaikus népi imádságok, népdalok elsajátítása. <i>Kritikai gondolkodás:</i> – Az anyanyelv megőrzésének, és a hit magyar nyelven történő gyakorlásának nehézségei. <i>Tájékozódás időben és térben:</i> – Moldva és néhány magyar település elhelyezése a térképen.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Határainkon túl élő magyar, kaláka, népviselet, szőttes, hímzés, népzene, néptánc, népszokás, néphit, népköltészet, archaikus népi imádság.	

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	Elsajátítják a tanulók a magyar nép kultúrájára leginkább jellemző sajátságokat, nemzeti kultúránk legnagyobb múltú elemeit, melyek elsősorban a magyar néphagyományban találhatók meg. Felismerik, hogy a mai Magyarország határain túl is élnek magyarok. Ismereteket szereznek a hazánkban élő nemzetiségek és etnikai kisebbség legfontosabb jellemzőiről. Megismerik a tanulók a magyar néphagyomány sokszínűségét és közös vonásait a tájegységek, néprajzi csoportok hon-és népismereti, néprajzi jellemzőinek bemutatásával, beleértve a határainkon túl élő magyarok népi kultúráját is. A konkrét táji példákon keresztül megértik, hogy a néphagyományok alakulására hogyan hatnak a földrajzi környezet, a történeti és a gazdasági tényezők. A tanulóknak felébred a szűkebb és tágabb szülőföld, a magyar nyelvterület hagyományai és történelmi emlékei iránti érdeklődés, kialakul bennük a múlt tisztelete, a haza szeretete, a hozzá való kötődés. Fontosnak tartják a hagyományőrzést, megbecsülik népi kultúránkat, nemzeti értékeinket.

HON- ÉS NÉPISMERET

A hon- és népismeret tartalmazza a magyar nép kulturális örökségére leginkább jellemző sajátosságokat, nemzeti kultúránk nagy múltú elemeit, a magyar néphagyományt. Teret biztosít azoknak az élményszerű egyéni és közösségi tevékenységeknek, amelyek a család, az otthon, a lakóhely, a szülőföld, a haza és népei megbecsüléséhez, velük való azonosuláshoz vezetnek. Segíti az egyéni, családi, közösségi, nemzeti identitástudat és történeti tudat kialakítását. Tudatosítja a tanulóknak, hogy saját hagyományaik, nemzeti értékeik megismerése, elsajátítása után válhatnak nyitottá a velünk élő nemzetiségek, a szomszéd népek és a világ többi népének kultúrája, az egyetemes értékek iránt. A hon- és népismeret megalapozza és áthatja a különböző műveltségi területeket. Rendszerezett ismeretanyagként pedig lehetőséget teremt a magyar népi kultúra értékein keresztül a saját és a különböző kultúrák, a környezet értékeit megbecsülő és védő magatartás, illetve a szociális érzékenység kialakítására.

A magyar népi kultúra a 19–20. század fordulóján ért el sok évszázados történetének csúcspontjára, legszínesebb, legrétegzettebb, esztétikai szempontból leggazdagabb állapotára, amelyet a szépirodalom, a zene- és a képzőművészet is megörökített. Ez a néhány évtizednyi tágasságban értelmezett időszak jelenti a hon- és népismeret keretei között közvetített ismeretek időbeli behatárolását.

A hon- és népismeret tanításának feladatai:

- ismerjék meg a tanulók a magyar nép kultúrájára leginkább jellemző sajátosságokat, nemzeti kultúránknak a magyar néphagyományban megtalálható legnagyobb múltú elemeit;
- tudatosítsa a tanulóknak, hogy először minden népnek a saját hagyományát, nemzeti értékeit kell megismernie, elsajátítania, hogy azután másokét is, a nemzetiségek, a szomszéd népek, a világ többi népének kultúráját, az egyetemes értékeket, a köztük lévő kölcsönhatást is megérthesse;
- alapozza meg, mélyítse el a nemzeti önismeretet, a nemzettudatot, a tevékeny hazaszeretetet; ösztönözzön a szűkebb és tágabb szülőföld hagyományainak és történelmi emlékeinek felfedezésére, a még emlékezetből felidézhető, vagy a még élő néphagyományok gyűjtésére, ápolására, hogy a múlt tisztelete, a haza szeretete, a hozzávaló kötődés erősödjék a tanulóknak;
- fedezze fel a tanuló, hogy a nemzedékeken át létrehozott közösségi hagyomány összeköti a múlttal és segít neki kiigazodni a jelenben, hiszen az emberiség évezredek óta felhalmozódott tapasztalata a legegyszerűbb és éppen ezért a legfontosabb mindennapi kérdésekre adott gyakorlati válaszok tárháza;
- ismerje fel a tanuló, hogy a néphagyomány az általános emberi értékek hordozója, ezért ismerete az általános műveltséghez is szükséges;
- segítsen helyreállítani az oktatás-nevelés felborult egyensúlyát; valóságismeretével és értékrendjével járuljon hozzá a társadalmi nehézségek, az értékválság megoldásához; az évszázadokon át felhalmozódott tapasztalataival segítse kialakítani a harmonikus kapcsolatot a természettel;
- tanítása során minél több alkalom legyen a néphagyományok élményszerű megismerésére, a tanulók cselekvő és alkotó részvételére; hogy az érzékelésen, észlelésen, élményeken keresztül jussanak el az elvontabb ismeretekig, az összefüggések meglátásáig;
- járuljon hozzá a tanulók értelmi, érzelmi, etikai és esztétikai neveléséhez, a társadalomba való beilleszkedéséhez;
- bővítse a tanulók művelődéstörténeti ismereteit, segítse elő olyan tanulói magatartás kialakítását, amelynek lényeges eleme – majd a felnőtté válásban is – a hagyományörzés, népi kultúránk, nemzeti értékeink megbecsülése.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Az én világom I.		Órakeret 2 óra
Előzetes tudás	Olvasmányok a családról.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A 19–20. század fordulóján jellemző hagyományos földműves életmód megismerése, összevetése a jelenkor életmódbeli jellemzőivel. Információk, ismeretek szerzése különböző forrásokból: családi történetekből, beszélgetésekből, néprajzi leírásokból, archív fotó- és filmanyagokból, a tanár történeteiből.		
Ismeretek	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
Családunk története Családfa készítése. Szomszédság, rokonság Rokon viszonyok, elnevezések. Nagyszüleink, dédszüleink világa falun és városban Családi történetek gyűjtése, mesélése a nagyszülők, dédszülők gyermekkorából, életmódjuk jellemző elemeinek kiemelése (gazdálkodó életmód – ipari munka).	Ismeretszerzés, tanulás: - A legszűkebb közösséghez, a családhoz, a lokális közösséghez való tartozás érzésének kialakulása, erősítése, értékének tudatosítása. - Nagyszüleink, dédszüleink világának erkölcsi normái. A harmonikusan működő családi minták megismerése. Kritikai gondolkodás: - A hagyományos családmódel működésében az értékteremtő munka, a javakkal való ésszerű gazdálkodás meghatározó szerepének feltárása. Kommunikáció: - A megismert családi történetek megosztása az osztályközösséggel. Tájékozódás időben és térben: - A felmenő családtagok, rokonsághoz tartozó személyek életének időbeni behatárolása.	Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek: család és lakóhely. Erkölcstan: Család, otthon. Egyén és közösség. Technika, életvitel és gyakorlat: A családi élet színtere, a családi otthon; különböző lakókörnyezetek jellemzői. Rokonsági és generációs kapcsolatok a családban.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Családfa, rokonsági fok (felmenő ág: apa, anya, nagyapa, nagyanya, dédapa, dédanya, ükapa, ükanya; lemenő ág: gyermek, unoka, dédunoka, ükunoka; oldalág: testvér, báty, öcs, nővér, húg, unokatestvér, nagybácsi, nagynéni, ángy, házassági rokonság: férj, feleség, após, anyós, nász, meny, vő, műrokonság: koma, keresztszülő).		

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Az én világom II.		Órakeret 3 óra
Előzetes tudás	Családismeret, családtörténet.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A 19–20. század fordulóján jellemző hagyományos gazdálkodó életmód megismerése, összevetése a jelenkor életmódbeli jellemzőivel. Információk, ismeretek szerzése különböző forrásokból: családi történetekből, beszélgetésekből, néprajzi leírásokból, archív fotó- és filmanyagokból, a tanár történeteiből. Mindezek beépítése a három emberöltővel korábbi időszakról eddig alkotott képbe.		
Ismeretek	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
<i>Az én városom, falum</i> A lakóhely természeti adottságai, hagyományos gazdasági tevékenységei. A lakóhely helytörténete, néphagyományai. A falu, a mezőváros társadalmi rétegződése. A lakóhelyhez köthető neves személyiségek, nevezetes épületek, intézmények. <i>A hazai táj. Helytörténet, helyi hagyományok, nevezetességek</i> A régió hon- és népismereti, néprajzi jellemzői, néphagyományai.	<i>Ismeretszerzés, tanulás:</i> - Az otthon, a lakóhely, a szülőföld, a haza megbecsüléséhez vezető egyéni és közösségi tevékenységek elsajátítása. (Pl. a közvetlen környezet értékeinek feltárása, az emlékhelyek gondozása.) - A szülőföldhöz kötődés, a hazaszeretet érzésének kialakítása. <i>Kritikai gondolkodás:</i> - Az egyéni és a közösségi érdek összevetése. - A közösségért végzett munka értékeinek kiemelése, tisztelete. <i>Kommunikáció, tevékenység:</i> - A megismert helyi hagyományok feldolgozása különböző tevékenységekkel. <i>Tájékozódás időben és térben:</i> - A lakóhely nevezetes épületeinek, a régió jeles szülötteinek történelmi korszakokhoz kötése, a lakóhely elhelyezése a térképen.	<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> Falvak és városok. Szegények és gazdagok világa. <i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> lakókörnyezetek és életmódbeli jellemzők (nagyvárosi, városi, falusi települések, természeti, épített és emberi környezet). <i>Földrajz:</i> Személyes tér. A földrajzi tér: közvetlen környezet, lakóhely, környező táj, haza. <i>Erkölcstan:</i> Szegények és gazdagok. A vallás funkciói. Vallási közösség és vallási intézmény.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Helytörténet, természeti környezet, gazdálkodás, helyi szintű történelmi esemény, helyi hagyomány, helyi szokás, helyi népviselet, település, falu, mezőváros, régió.		

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Találkozás a múlttal I. A paraszti ház és háztartás, a ház népe. Népi mesterségek. A természetes alapanyagok hasznosítása	Órakeret 5 óra
Előzetes tudás	Családtörténet, településtörténet.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A 19–20. század fordulóján jellemző hagyományos földműves életmód megismerése, összevetése a jelenkor életmódbeli jellemzőivel. Információk, ismeretek szerzése különböző forrásokból: családi történetekből, beszélgetésekből, néprajzi leírásokból, archív fotó- és filmanyagokból, a tanár történeteiből. Mindezek beépítése a három emberöltővel korábbi időszakról eddig alkotott képbe. A természettel összhangban élő ember tevékenységében az ökonomikus szemlélet, a természet adta lehetőségek kihasználásából eredő társadalmi átrétegződés lehetőségének felismertetése (pl. a gazdálkodás kiegészítő tevékenysége – a kézműipar kialakulása). Néhány mesterség elnevezésének és a kézműves tevékenységek közösségi kereteinek megismertetése.	
Ismeretek	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<i>A ház történeti fejlődése</i> Jurta, veremház, egysejtű ház, többosztatú ház. A házak külső jellegzetességei: falazat, tetőszerkezet, tetőformák. <i>A magyar háztérületek jellegzetességei</i> Alföld, Dunántúl, Felföld, Erdély. <i>A konyha, az ételkészítés és eszközei</i> Pl. kenyérsütés, gabonaételek, burgonyaételek, vajkészítés, hurkatöltés. Konyhai cserépedények: a főzés, sütés, tálalás, élelmiszertárolás edényei. <i>Sarkos és párhuzamos elrendezésű szobák</i> Munkasarok – szentsarok. Tároló bútorok, ülőbútorok, asztal, ágy. <i>Munkamegosztás a családon belül</i> Férfi és női munkák, a gyerekek feladatai. Napi, heti és éves munkarend.	<i>Ismeretszerzés, tanulás:</i> - Az életmód és a háztípusok történeti változásai, mindezek összefüggésének felismerése. - A természeti körülmények, a rendelkezésre álló építési anyagok és a különböző háztípusok kialakulása közötti összefüggések felfedezése. - A különböző népi mesterségek megismerése során a szakmák megbecsülésének kialakítása. - A konyhai cserépedények funkció szerinti rendszerezése; a legfontosabb ételek alapanyagainak, elkészítési módjának, eszközkészletének megfigyeltetése. <i>Kritikai gondolkodás:</i> - A berendezési tárgyak funkcióváltozásainak nyomon követése. - Az évszázaddal korábbi idők családon belüli, korosztályok és nemek szerinti munkamegosztása, valamint a kézműves mesterségek és összehasonlításuk a mai korral. <i>Kommunikáció, tevékenységek:</i>	<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> gyermekek nevelése és oktatása régen. <i>Földrajz:</i> településtípusok (tanya, falu, város), jellemző képük, a hozzájuk kötődő tevékenységek. <i>Vizuális kultúra:</i> lakóhelyhez közeli néprajzi tájegység építészeti jellegzetességeinek és kézműves tevékenységének elemzése. <i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> A családi gazdálkodás, takarékoság. Családi munkamegosztás. Egyszerű termékkészítési folyamat.

<i>A természetes alapanyagok és hasznosításuk</i> A kézműves tevékenységek keretei, pl. önellátás – házi munka, háziipar, céhek, iparosok. Népi mesterségek, amely a fonható növények, a fa, a bőr, a len, a gyapjú, az agyag, illetve a fém feldolgozásához kapcsolódnak. <i>Gyermekjátékok, a belenevelődés folyamata</i> Népi játékok, a felnőttek életét utánzó játékok, eszközös, ügyességi játékok.	- Népi játékok élményszerű elsajátítása. A játékok változását előidéző okok feltárása (pl. életmódváltás, családszerkezet átalakulása, média hatása). - Lehetőség szerint kézműves tevékenységek végzése/megfigyelése, látogatás tájházba, vagy múzeumba. - Fotók, tárgyak gyűjtése, kiállítás rendezése a kézműves mesterségekről. - Filmek kézműves tevékenységekről, az internet kritikus használata. <i>Tájékozódás időben és térben:</i> - Az iskola nagyszüleink, dédszüleink idejében. - Az oktatás körülményeinek, módjának időbeli változásai.	<i>Testnevelés és sport:</i> gyermekjátékok, népi játékok, hagyományörző mozgásos tevékenységek. <i>Ének-zene:</i> népi gyermekdalok, népi gyermekjátékok.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Jurta, veremház, egysejtű ház, többosztatú ház, falazat, tetőtartó szerkezet, tetőformák, házterületek, konyhai cserépedények, munkasarok, szentsarok, munkamegosztás, népi mesterség, háziipar, céh, iparos, belenevelődés, népi játék, utánzó játék, eszközös játék, sportjellegű játék.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Találkozás a múlttal II. A hétköznapiak rendje (táplálkozás, ruházat, életvitel). A természetben élő ember	Órakeret 6 óra
Előzetes tudás	A paraszti ház és háztartás, a ház népe.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A 19–20. század fordulóján jellemző hagyományos gazdálkodó életmód megismerése, összevetése a jelenkor életmódbeli jellemzőivel. Információk, ismeretek szerzése különböző forrásokból: családi történetekből, beszélgetésekből, néprajzi leírásokból, archív fotó- és filmanyagokból, a tanár történeteiből. Mindezek beépítése a három emberöltővel korábbi időszakról eddig alkotott képbe. A természet javaiból élő ember: a zsákmányolás, vadászat, halászat fogalmának és néhány módjának, eszközének megismertetése. Jellegzetes foglalkozások és azok néhány jellemzőjének megismertetése.	
Ismeretek	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<i>A természet javaiból élő ember</i> A zsákmányolás, pl. növény-, ásvány- és állatvilágból való gyűjtögetés néhány példája. Gyűjtögető foglalkozások, pl. pákász, csikász, aranyász. A halászat néhány jellegzetes	<i>Ismeretszerzés, tanulás:</i> - Néprajzi források, internet kritikus használata a tanár irányításával. <i>Kritikai gondolkodás:</i> - A gyűjtögetés, a halászat és a	<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> Környezet, környezet-átalakítás. Nők és férfiak életmódja.

eszköze (pl. szigony, varsa) és módjai, pl. tapogató halászat. A vadászat módjai és eszközei, pl. csalogató madár, vermek, hurkok, csapdák. <i>A hétköznapiak rendje, a gazdálkodó ember legfontosabb munkái</i> Gabonamunkák: szántás, vetés, aratás. A gabonamunkákhoz kapcsolódó szokások. Állattartás: a szilaj-, a félszilaj- és a kezestartás. A pásztorok ünnepei. Kendermunkák. A kendertermelés és a kenderfeldolgozás munkafolyamata. A fonó ideje és helye, munka a fonóban, fonóbeli szórakozások. <i>Hétköznapi és ünnepi viselet</i> Hétköznapi vászonruhák, a női és a férfi viselet darabjai. Néprajzi tájak eltérő ünnepi viselete. <i>Táplálkozás</i> Hagyományos ételek. Napi és heti étrend. Téli és nyári étrend.	vadászat fontosságának, szerepének felismerése a természetben élő ember életében. - A közösen végzett munka előnyeinek, közösségerősítő hatásának felismerése. - Az önálló életvitel meghatározó elemeiben a természettel kialakított harmonikus kapcsolat előnyeinek kiemelése. <i>Kommunikáció, tevékenység:</i> - Képek gyűjtése, rajzok készítése a gyűjtögető életmódról, halászatról, vadászatról néprajzi források alapján. - A hagyományos táplálkozás jellemzőinek és a tanulók étkezési szokásainak összevetése. A szembetűnő különbségek és a megmaradt táplálkozási szokások megfogalmazása. - A hétköznapi vászonviselet elemeinek összehasonlítása a tanulók ruházatával. A hasonlóságok és a különbségek megfogalmazása. <i>Tájékozódás időben és térben:</i> - Az állattartási módokban a honfoglalás előtti életmód elemeinek, illetve az életmódváltással bekövetkező változások következményeinek felismerése. - A jellegzetes táji ünnepi viseletek megismerése során a magyar népviseletek sokszínűségének felfedezése. A közösséghez tartozás külső kifejezésformájának észrevétele. A 19–20. század fordulójára jellemző és a mai megjelenési formák jelentéstartalmának feltárása.	Öltözködés, divat. <i>Biológia-egészségtan:</i> az egészséges étrend. <i>Földrajz:</i> állattenyésztés, földművelés. <i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> lakókörnyezetek és életmódbeli jellemzők. <i>Vizuális kultúra:</i> lakóhelyhez közeli néprajzi tájegység viseletének elemzése. <i>Erkölcstan:</i> munka, alkotás, értelmes élet, boldogulás.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Zsákmányolás, halászat, vadászat, szántás, földműves, paraszt, vetés, aratás, szilaj- és félszilaj állattartási mód, nyűvés, tilolás, héhelés, fonás, motollálás, gombolyítás, szövés, fonó, ing, gaty, pendely, szoknya, kötény,	

	ünnepi viselet, böjtös napok, húsos ételek, téli étrend, nyári étrend.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Hagyományos és népi (vallási) ünnepeink eredete és szokásrendje. Jeles napok, ünnepi szokások. Társas munkák, közösségi alkalmak	Órakeret 16 óra
Előzetes tudás	Az ének-zene, magyar nyelv és irodalom, történelem, természetismeret órákon tanultak.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A jeles napi, ünnepi szokások, valamint a társas munkák (pl. szüret, kukoricafosztás), közösségi alkalmak hagyományainak (pl. vásár, búcsú) megismertetése; jelentőségük, szerepük megértetése. Egy-egy megismert népszokás élményszerű, hagyományhű elsajátítása.	
Ismeretek	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<i>Jeles napok, ünnepi szokások</i> A jeles napok, ünnepi szokások fogalma, szerepe, általános jellemzői. Előkészületek (advent, nagyböjt), munkatilmak, jellegzetes ételek, népviselet, köszöntő és színjátékszerű szokások. <i>Karácsonyi ünnepkör</i> Advent, adventhez tartozó jeles napok, Miklós és Luca napja, Ádám-Éva napja, karácsonyi kántálás, betlehemezés, regölés, névnapköszöntés, aprószentek napi vesszőzés, szilveszteri, újévi szokások, újévi köszöntők, vízkereszt, háromkirály-járás. <i>Farsang, farsangi szokások</i> Farsang, farsangi ételek, bálók, szokások. Farsangi köszöntők és maszkos alakoskodások. <i>Iskolába toborzó szokások</i> Balázs- és Gergely-járás. <i>Nagyböjt és a húsvéti ünnepkör jeles napjai és szokásai</i> Nagyböjt, böjti játékok, virágvasárnap kishajtás és villózás. A nagyhét jeles napjai, húsvétvasárnap zöldágjárás, húsvéthétfői locsolkodás,	<i>Ismeretszerzés, tanulás:</i> - A jeles napok, ünnepi szokások jelentőségének, közösséget megtartó szerepének, valamint az ünnepi előkészületek fontosságának felismerése. Az ünnepi szokások általános jellemzőinek megkülönböztetése a hétköznapiak rendjétől. - A legfontosabb állandó és változó időpontú ünnepek felismerése. - Néprajzi forrásanyagok felhasználása, az internet kritikus használata. <i>Kommunikáció, tevékenység:</i> - A különböző szokásokhoz kapcsolódó – néprajzi és pedagógiai szempontok alapján kiválasztott–, köszöntő és színjátékszerű szokások élményszerű, hagyományhű módon történő elsajátítása, eljátszása. A szokás kellékeinek elkészítése. - A kalendáriumi szokásokhoz kapcsolódó tevékenységek: termés- (pl. lucabúza-ültetés), férj- (pl. András-napi böjtölés), időjárásjóslás (pl. hagymakalendárium), jeles napok, ünnepi szokások tárgyai (pl. hímestojás készítése). - Régi fényképek gyűjtése, rajzok	<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> Hétköznapiak, ünnepek. Szokás, hagyomány, szabály, illem, erkölcs, jog. <i>Erkölcstan:</i> Vallási szokások. Munka, alkotás, értelmes élet, boldogulás. <i>Dráma és tánc:</i> ismerkedés a táncillemmel, a naptári ünnepekhez kapcsolódó (helyi) népszokásokkal. <i>Ének-zene:</i> a magyar népzene régi rétegű és új stílusú népdalai, a népi tánczene.

hímestojás ajándékozása, fehérvasárnapi komatálküldés. <i>Májusfaállítás, pünkösdi szokások</i> Májusfaállítás, pünkösdi szokások, pl. pünkösdkirály-választás, pünkösdlés, pünkösdkirályné-járás, hesspávázás. <i>A nyári napforduló ünnepe és szokásai</i> Pl. Szent Iván-napi tűzgyűjtés és -ugrás, rítusénekek, Keresztelő Szent János-napi angyalozás. <i>Gazdasági ünnepek, társas munkák</i> Az őszi jeles napokhoz, munkaalkalmakhoz kapcsolódó szokások (pl. szüret, fonó, fonóbeli játékok, tollfosztó, kukoricafosztó), közösségi alkalmak (pl. vásár, pásztorünnepek). <i>Az emberi élet fordulói</i> A gyermek születése – hiedelmek és szokások. Keresztelő. Gyermekkor, leány- és legényélet, a lakodalom néhány jellegzetessége.	készítése kalendáriumi szokásokról, társas munkákról, közösségi alkalmakról. - Szóbeli, írásbeli élménybeszámolók hagyományos és új (helyi) közösségi, ünnepi alkalmakról. - Eredeti hangzóanyag meghallgatása, filmek, fotók, ábrák megtekintése a különböző népszokásokról. <i>Kritikai gondolkodás:</i> - Annak felismerése, hogyan igyekeztek az emberek a faluközösségben harmonikus kapcsolat kialakítására egymással és a természettel; hogyan igazították a gazdasági munkákat az évszakok váltakozásához. - A természetismeret, az időjárási megfigyelések, a népi időjárás-jóslások szerepének felismerése a gazdasági évben. - Az emberi élet fordulóihoz kapcsolódó szokások néhány jellegzetességének összehasonlítása a mai korral, pl. olvasmányok segítségével. - Annak tudatosulása, hogyan segítette a hagyományos faluközösség az egyént az emberi élet fordulójánál. <i>Tájékozódás térben:</i> - Egy-egy megismert népszokás tájegységhez, néprajzi csoporthoz történő kötése.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Ünnep, jeles nap, böjt, advent, karácsonyi ünnepkör, karácsonyi kántálás, betlehemezés, bölcsőske, regölés, névnapi köszöntés, aprószentek, aprószentek napi vesszőzés, újévi köszöntő, háromkirály-járás, farsangi köszöntő, iskolába toborzó szokás, böjti játék, kiszehajtás, villőzés, húsvét, zöldágjárás, komatálküldés, májusfaállítás, pünkösdlés, pünkösdi királyné-járás, hesspávázás, Szent Iván-napi tűzugrás, rítusénekek, angyalozás, nyári és téli napforduló, társasmunkák, kaláka, aratás, szüret, fonó, tollfosztó, kukoricafosztó, vásár, pásztorünnep, keresztelő, leány- és legényélet, lakodalom.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Magyarok a történelmi és a mai Magyarország területén. A hazánkban élő nemzetiségek és etnikai kisebbségek. A határainkon túli magyarság a nagytájakhoz kapcsolódó területeken		Órakeret 17 óra
Előzetes tudás	Földrajzi ismeretek a tájegységek elhelyezkedéséről, földrajzi jellegzetességeikről.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A magyar néphagyomány sokszínűségének és közös vonásainak megismertetése a tájegységek, néprajzi csoportok hon- és népismereti, néprajzi jellemzőinek bemutatásával, beleértve a határainkon túl élő magyarok népi kultúráját is. A konkrét táji példákon keresztül annak megértése, hogy a néphagyományok alakulására hogyan hat a földrajzi környezet, a történeti és a gazdasági tényezők. Tevékeny hazaszeretetre való ösztönzés a szülőföld és a magyar nyelvterület hagyományainak megismerésével, valamint történelmi emlékeinek felfedezésével.		
Ismeretek	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
<i>Néprajzi csoportok, nemzetiségek; földrajzi, néprajzi tájak, tájegységek</i> A néprajzi csoport és a nemzetiség, valamint az etnikai kisebbség fogalma. A határainkon túl élő magyarok. A magyar nyelvterület földrajzi-néprajzi tájai, tájegységei, néprajzi csoportjai, magyarországi nemzetiségek és etnikai kisebbségek.	<i>Ismeretszerzés, tanulás:</i> - A néprajzi csoport, a nemzetiség, az etnikai kisebbség fogalmának megismerése. - Annak tudatosítása, hogy a határon túl is élnek magyarok. - A magyar nyelvterületen élő etnikai kisebbség és nemzetiségek (pl. német, szlovák, szerb, horvát, szlovén, román) felsorolása. <i>Tájékozódás időben és térben:</i> - A magyar nyelvterület legfontosabb földrajzi-néprajzi tájainak, tájegységeinek felismerése a térképen.	<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> Kisebbség-többség. A nemzetiségek helyzete. A zsidó-magyar együttélés. A határon túli magyarság helyzete, magyarok a nagyvilágban. A cigány (roma) társadalom története, helyzete és integrációjának folyamata.	
<i>A Dunántúl hon- és népismereti, néprajzi jellemzői</i> A Dunántúl földrajzi elhelyezkedése, néhány jellegzetes tája (pl. Göcsej, Őrség, Rábaköz, Ormánság, Sárköz) és hon- és népismereti, néprajzi jellemzői. Hagyományos gazdasági tevékenységek: szőlő- és borkultúra, halászat, nád- és gyékényfeldolgozás, makkoltató sertéstartás, kanászélet.	<i>Ismeretszerzés, tanulás:</i> - A gazdálkodó élet jellegzetességeinek megismerése. - A kézművesség, népi díszítőművészet jellegzetességeinek megismerése. <i>Kommunikáció, tevékenység:</i> - Fogalmazás írása vagy szóbeli beszámoló tartása egy jellemző életformáról, hagyományos gazdasági tevékenységről. - Könyvtári munka alapján	<i>Földrajz:</i> A Kárpát-medence és hazánk nagytájai. A kulturális élet földrajzi alapjai (nyelvek, vallások). Személyes tér. A földrajzi tér: közvetlen környezet, lakóhely, környező táj, haza. A nemzeti kultúra és a magyarság nemzetközi híre: híres utazók, tudósok, szellemi és gazdasági termékek, történelmi, kulturális	

Társadalmi rétegek: pl. uradalmi cseléd. Település, népi építészet, pl. szerez település, kerített ház, tornácos ház. Kézművesség, népi díszítőművészet, pl. kékfestőipar, fazekasság, pásztorművészet, szőttes. Néhány jellegzetes népviselet, pl. sárközi, kapuvári. Népszokás, pl. regölés, pünkösdi királynéjárás. Népzene, néptánc: pl. hosszú furulya, kanásztánc, karikázó. A határainkon túli magyarság néprajzi tájai, tájegységei és legfontosabb néprajzi jellemzői a Dunántúlhoz és a Kisalföldhöz kapcsolódó területeken. Világörökség, Magyar Szellemi Kulturális Örökség, nemzeti parkok.	különböző népművészeti motívumok gyűjtése, lerajzolása. - Képek gyűjtése a tájra jellemző viseletekről. - Néhány, a tájra jellemző népszokás, népköltészeti alkotás elsajátítása. Hangzóanyag, képek alapján a jellegzetes dunántúli népi hangszerek felismerése. Néhány, a Dunántúlra jellemző tánc megtekintése. <i>Kritikai gondolkodás:</i> - A természeti adottságok, éghajlati viszonyok jelentőségének felismerése pl. az életmóddal, népi építészettel kapcsolatban. - A parasztság eltérő vagyoni helyzetének feldolgozása, pl. az uradalmi cselédek sorsán keresztül. <i>Tájékozódás időben és térben:</i> - A Dunántúl és néhány jellegzetes néprajzi tájának, tájegységének elhelyezése a térképen. - A határainkon túli magyarság Dunántúlhoz és a Kisalföldhöz kapcsolódó néprajzi tájainak felismerése a térképen, pl. Burgenland, Muraköz, Drávaszög, Zoboralja, Csallóköz, Szlavónia. - Világörökség: Pannonhalmi Bencés Főapátság; Pécs, ókeresztény temető; Fertő kultúrtáj; Magyar Szellemi Kulturális Örökség: mohácsi busójárás, mohai tikverőzés, bolyi Emmaus-járás. Nemzeti parkok: Fertő-Hanság, Balaton-felvidéki, Duna-Dráva, Őrség.	és vallási hagyományok, hungarikumok. A magyarság által lakott, országhatáron túli területek, tájak közös és egyedi földrajzi vonásai.
<i>Észak-Magyarország, Felvidék hon- és népismereti, néprajzi jellemzői</i> Észak-Magyarország földrajzi elhelyezkedése, jellegzetes	<i>Ismeretszerzés, tanulás:</i> - A jellegzetes néprajzi csoportok megismerése, néhány nevezetes település felsorolása. - Ábrák alapján a jellegzetes	<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> nyelvi sokszínűség, nyelvi tolerancia; nyelvváltozatok;

néprajzi csoportjai (palócok, matyók). Hagyományos gazdasági tevékenységek: pl. az erdő haszonvétele, juhászat, szőlőtermelés. Társadalmi ismeretek: a palóc nagycsalád, summásság. Település, népi építészet: településforma (pl. halmazfalu, orsósfalu), jellegzetes települések (pl. Hollókő, Mezőkövesd). A palóc ház és házbelső, gazdasági építmények (pl. csűr, hidas). Népművészet (pl. palóc áttört bútor, szőttes, hímzés). Népviselet (pl. Mezőkövesd, Galgamente). Népszokás (pl. kiszehajtás, Szent Iván-napi tűzugrás, lakodalmi szokások); népzene (pl. dudanóták). A határainkon túl élő magyarság néprajzi tájai, tájegységei a történeti Felvidékhez tartozó területeken. A tájegység nemzeti értékei Világörökség, Magyar Szellemi Kulturális Örökség, nemzeti parkok.	településformák felismerése. A palóc ház és házbelső néhány fontosabb jegyének elsajátítása. - Néhány jellegzetes népszokás, néptánc megismerése. - A határainkon túl élő magyarság tájainak és legfontosabb néprajzi jellemzőinek (pl. Mátyusföld, Zoboralja, Medvesalja) megismerése. <i>Kommunikáció, tevékenység:</i> - A hagyományos gazdasági tevékenységek, az életmód, a népi építészet és a természeti adottságok összefüggéseinek megfogalmazása. - Az elsajátított ismeretek és/vagy könyvtári munka alapján a palóc nagycsalád és a summásság életének bemutatása. - A tájra jellemző népművészeti motívumok rajzolása. Ábrák, fényképek, leírások alapján néhány jellegzetes népviselet megkülönböztetése. - Lehetőség szerint tanulmányi kirándulás szervezése a következő helyek egyikére: Hollókő-Ófalu, Aggteleki karszt, a tokaji történelmi borvidék. - Magyar Szellemi Kulturális Örökség: matyó örökség. Nemzeti parkok: Duna-Ipoly, Aggteleki és Bükk Nemzeti Park. <i>Kritikai gondolkodás:</i> - A közösen végzett munka előnyeinek, közösségerősítő hatásának felismerése. - Az önálló gazdálkodás, a természettel kialakított harmonikus kapcsolat előnyeinek felismerése. <i>Tájékozódás időben és térben:</i> - Észak-Magyarország, Felvidék földrajzi elhelyezkedésének behatárolása a térképen.	kisebbségi nyelvhasználat. <i>Vizuális kultúra:</i> lakóhelyhez közeli néprajzi tájegység építészeti jellegzetességeinek, viseletének és kézműves tevékenységének elemzése.

Kulcsfogalmak/ fogalmak	Néprajzi táj, tájegység, néprajzi csoport, nemzetiség, etnikai kisebbség, summásság, gazdálkodás, népi építészet, népművészet, népviselet, szöttek, hímzés, népzene, népi játék, néptánc, népszokás, néphit, népköltészet.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Magyarok a Kárpát-medencében és Moldvában. Néprajzi tájak, tájegységek és néprajzi csoportok hon- és népismereti, néprajzi jellemzői: Alföld, Erdély és a Partium, Moldva	Órakeret 16 óra
Előzetes tudás	Hon- és népismeret 7. évfolyamán tanultak.	
A tematikai egység nevelési- fejlesztési céljai	A magyar néphagyomány sokszínűségének és közös vonásainak megismertetése a tájegységek, néprajzi csoportok hon- és népismereti, néprajzi jellemzőinek bemutatásával, beleértve a határainkon túl élő magyarok népi kultúráját is. A konkrét táji példákon keresztül annak megértése, hogy a néphagyományok alakulására hogyan hat a földrajzi környezet, a történeti és a gazdasági tényezők. Tevékeny hazaszeretetre való ösztönzés a szülőföld és a magyar nyelvterület hagyományainak megismerésével, valamint történelmi emlékeinek felfedezésével.	
Ismeretek	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<i>Az Alföld hon- és népismereti, néprajzi jellemzői</i> Az Alföld földrajzi elhelyezkedése, jellegzetes néprajzi csoportjai (kunok, hajdúk, jászok), tájai (pl. Hortobágy, Nyírség, Felső-Tiszavidék, Sárrét, Kalocsai-Sárköz), hon- és népismereti, néprajzi jellemzői. A gazdasági élet hagyományos formái (pl. rideg állattartás, halászat, ártéri gazdálkodás, nád- és gyékényfeldolgozás, gyümölcs- és zöldségtermelés, nyomtatás, cséplés), közösségi munkaalkalmak (fonó, fosztó, disznótor). Társadalmi rétegek: pásztorok, kubikusok, tanyasi földművelők, parasztpolgárok, a mezővárosok lakói. Településtípusok (pl. tanya, kétbeltelkes település), jelentősebb településközpontok (pl. Debrecen, Szeged,	<i>Ismeretszerzés, tanulás:</i> - A népi építészetre jellemző építmények, lakáskultúrához tartozó tárgyak megismerése és felismerése ábrákon, fotókon. <i>Kommunikáció, tevékenység:</i> - A gazdasági élet hagyományos formái közül egy bemutatása. A jellegzetes településtípusok és jellemzőik felsorolása. - A népi díszítőművészetre jellemző motívumok gyűjtése és rajzolása, néhány jellegzetes kézműves ág megismerése. - Népmesék, történeti mondák olvasása. Néhány jellemző népszokás megismerése. Alföldi népzene hallgatása, néhány jellegzetes alföldi tánc megtekintése. - Tanulmányi kirándulás szervezése pl. a Hortobágyi Nemzeti Parkba. - Könyvtári kutatómunka/internet kritikus használata a Magyar Szellemi Kulturális Örökség részét képező témákban: halasi csipke, a karcagi birkapörkölt,	<i>Földrajz:</i> A Kárpát-medence és hazánk nagy tájai. A kulturális élet földrajzi alapjai (nyelvek, vallások). Személyes tér. A földrajzi tér: közvetlen környezet, lakóhely, környező táj, haza.

Kecskemét). Népi építészet (pl. pásztorépitmények, csűr, aszaló, búbos kemence). Kézművesség, népi díszítőművészet: pl. fazekasság, falfestés. Népviselő: pl. cifraszűr, guba, parasztpolgári viselet. Népköltészet: népmesék, történeti mondák, népballadák, betyárdalok. Népszokások: pl. pünkösdlés, lakodalmi szokások. Néptáncok: oláhos, ugrós; népi hangszer: tekerőlant, citera. A határon túli magyarok Alföldhöz kapcsolódó tájai (pl. Bácska, Bánság) benépesülésük és legfontosabb néprajzi jellemzőik. Nemzeti parkok, a tájegység nemzeti értékei, világörökség Magyar Szellemi Kulturális Örökség.	Mezőtúr fazekassága, Kalocsa élő néphagyománya, mendei pünkösdi templomdíszítés. <i>Kritikai gondolkodás:</i> - A közösségi munkaalkalmak (pl. fonó, kukoricafosztó) szerepének és jelentőségének megértése a faluközösség életében. <i>Tájékozódás időben és térben:</i> - Az Alföld néhány jellegzetes néprajzi tájának, néprajzi csoportjának és településeinek elhelyezése a térképen. - A határon túli magyarok Alföldhöz kapcsolódó tájainak felsorolása és térképen való behatárolása (pl. Bácska, Bánság). - Nemzeti parkok: Hortobágyi Nemzeti Park, Kiskunsági Nemzeti Park, Körös-Maros Nemzeti Park.	
<i>Kárpátalja hon- és népismereti, néprajzi jellemzői</i> Földrajzi elhelyezkedése, lakosságának nemzetiségi megoszlása (magyar, rutén, román, német, szlovák). Jelentősebb városai. Hagyományos gazdálkodás (pl. irtásgazdálkodás, havasi pásztorkodás, kenderfeldolgozás). Anyagi kultúra (szövés, hímzés). Népköltészet (betyárballadák, Mátyás királyról szóló mondák).	<i>Ismeretszerzés, tanulás:</i> - Néhány, a magyarság szempontjából jelentős település felsorolása, történeti hagyományának megismerése. - A lakosság nemzetiségi megoszlásának megismerése. - Az anyagi kultúra és a folklór jellegzetességeinek megismerése. <i>Kommunikáció, tevékenység:</i> - Példák felsorolása a Kárpátalján jellemző hagyományos gazdálkodás köréből. <i>Tájékozódás időben és térben:</i> - Kárpátalja földrajzi elhelyezkedésének behatárolása a térképen.	<i>Földrajz:</i> A Kárpát-medence és hazánk nagytájai. A kulturális élet földrajzi alapjai (nyelvek, vallások). A magyarsághoz kötődő világörökségi helyszínek. A magyarság által lakott, országhatáron túli területek, tájak közös és egyedi földrajzi vonásai. A nemzeti parkok, a tájvédelmi körzetek megismerése. <i>Vizuális kultúra:</i> Lakóhelyhez közeli néprajzi tájegység építészeti

		jellegzetességeinek, viseletének és kézműves tevékenységének elemzése.
<i>Erdély és a Partium hon- és népismereti, néprajzi jellemzői</i> Erdély és a Partium fogalma, határai, jellegzetes földrajzi viszonyai. Néhány jelentősebb történelmi eseménye és történelmi személyisége. Jellegzetes tájai. Nemzeti értékek, világörökség: Torockó népi építészet; erődtemplomos falvak (pl. Szászkézd, Székelyderzs). <i>Kalotaszeg</i> Földrajzi elhelyezkedése, természeti adottságai, nevezetes települései. Hagyományos gazdálkodás: állattartás. Anyagi kultúra (háziipar, pl. faragás, kenderfeldolgozás, népviselet, hímzés). Folklór (néptánc, pl. legényes, népzene, népszokások). <i>Mezőség</i> Földrajzi elhelyezkedése, benépesülése, nevezetes települései (pl. Szamosújvár, Szék). Néprajzi jellemzői (népviselet, szöttek, hímzés, népzene, néptánc, népszokás). <i>Székelyföld</i> Földrajzi elhelyezkedése, jelentős tájai. A székelyek és jellegzetes katonai szervezetük, kiváltságaik, közigazgatásuk. Hagyományos életformájuk jellemzői (havasi állattartás, erdőgazdálkodás); kaláka, kölcsönös segítség. Anyagi kultúra (pl. székely kapu, festett bútorok, szöttek, népviselet,	<i>Ismeretszerzés, tanulás:</i> - Erdély és a Partium fogalmának tudatosítása. - Ismeretek szerzése a Kalotaszegen élők gazdálkodásáról, anyagi kultúrájuk, folklóruk jellegzetességeiről. - A Mezőség benépesülésének néhány fontos adata. Anyagi kultúrájának, folklórájának legfontosabb jellemzői. - A székelyek eredetének, katonai és közigazgatási szervezetének, hagyományos életmódjuknak, anyagi kultúrájuknak és folklóruknek a megismerése. - Néhány fontos ismeret szerzése a magyarság megtelepedéséről Gyimesben. A hagyományos gazdálkodás, anyagi kultúra és a folklór sajátosságainak megismerése. <i>Kritikai gondolkodás:</i> - A természeti körülmények, a rendelkezésre álló építési anyagok és a különböző háztípusok kialakulása közötti összefüggések felfedezése. - A népszokások jelentőségének, közösséget megtartó és összetartó szerepének felismerése. - A kalákamunka, a közösen végzett munka előnyeinek felismerése. <i>Kommunikáció, tevékenység:</i> - Az önálló gazdálkodás, a természettel kialakított harmonikus kapcsolat előnyeinek kiemelése. - Néprajzi forrásanyagok felhasználása, az internet kritikus használata.	

festékes, kerámia). Rovásírás. Népköltészet, pl. népballadák, népmese, monda. Népzene, néptánc, pl. forгатós. <i>Gyimes</i> Földrajzi elhelyezkedése, benépesülése. Jellegzetes településformái, népi építésze (pl. boronafalú ház). Hagyományos gazdálkodás (állattartás, erdőgazdálkodás), önellátás. Anyagi kultúra (építkezés, népviselet). Folklór (népzene: pl. keserves, néptánc: pl. körtánc, páros és sortánc). Jellegzetes népszokások, pl. harsogtatás.	- Néhány folklóralkotás megismerése, például eredeti hangzóanyag meghallgatásával, filmfelvétel megtekintésével, mindezek hagyományhű, élményszerű elsajátítása. - Jellegzetes kézműves mesterségek megismerése és összehasonlítása a fogyasztói társadalom termékeivel. <i>Tájékozódás térben:</i> - Erdély és a Partium jellegzetes tájainak, tájegységeinek (Kalotaszeg, Mezőség, Székelyföld, Gyimes) elhelyezése a térképen.	
<i>Moldva hon- és népismereti, néprajzi jellemzői</i> Moldva földrajzi viszonyai, elhelyezkedése. A moldvai magyarság megtelepedése, falvaik (pl. Lészped, Klézse, Pusztina, Szabófalva). A moldvai magyarok lélekszáma. Életmódbeli jellegzetességeik, anyagi (pl. népviselet, szőttes, lakásberendezés) és szellemi kultúrájuk (népköltészet, archaikus népi imádságok, vokális és hangszeres népzene, néptánc, néphit, nyelvjárás).	<i>Ismeretszerzés, tanulás:</i> - Ismeretek szerzése a moldvai magyarság megtelepedéséről, lélekszámukról. - Életmódjuk, tárgyi és szellemi kultúrájuk jellegzetességeinek megismerése. <i>Kommunikáció, tevékenység:</i> - Folklóralkotások, például archaikus népi imádságok, népdalok elsajátítása. <i>Kritikai gondolkodás:</i> - Az anyanyelv megőrzésének, és a hit magyar nyelven történő gyakorlásának nehézségei. <i>Tájékozódás időben és térben:</i> - Moldva és néhány magyar település elhelyezése a térképen.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Határainkon túl élő magyar, kaláka, népviselet, szőttes, hímzés, népzene, néptánc, népszokás, néphit, népköltészet, archaikus népi imádság.	

**A fejlesztés várt
eredményei a
két évfolyamos
ciklus végén**

A tanulók megismerik családjuk történetét, meg tudják nevezni közeli rokonaik rokonsági fokát. Felismerik a hagyományos családmódel értékeit, meg tudják fogalmazni a nagycsalád előnyeit. Képesek lesznek a párhuzamok és az eltérések felismerésére a száz évvel ezelőtti és a jelenlegi életmód között.

Tisztában vannak lakóhelyük értékeivel, elkötelezetté válnak a megismert értékek megőrzésében. Létrejön, illetve megerősödik a szülőföld iránti kötődésük. Bekapcsolódnak a közvetlen és tágabb környezetük természeti és társadalmi értékeinek, sokszínűségének megőrzésébe, gyarapításába. Képesek felismerni a különböző háztípusok eltérő jellegzetes jegyeit. Felismerik és meg tudják nevezni a hagyományos háztartás tárgykészletét, ismerik a tárgyak funkcióját. Tisztában vannak a hagyományos családon belüli hierarchiával, feladatkörökkel, a belenevelődés folyamatával. Megismerik a természetes alapanyagok felhasználását és a kézműves tevékenységeket, népi mesterségeket.

Megismerik, hogyan élt a természet javaiból az ember: ismerik ennek néhány módját, eszközét, jellegzetes foglalkozását.

Tudatosul bennük, hogy a természeti erőforrásokat takarékosan és felelősségteljesen, megújulási képességüket figyelembe véve kell használni. Felismerik a táplálkozási rend ritmusában, ésszerű váltakozásában az egészséges táplálkozás alapjait.

Megismerik a jeles napi, ünnepi szokásokat, valamint a társas munkák, közösségi alkalmak hagyományait. Felfedezik jelentőségüket, közösségmegtartó szerepüket a paraszti élet rendjében. Megismerik a hétköznapi, ünnepek váltakozását, ritmusát; az adott kalendáriumi időszaknak évről évre visszatérő, a faluközösség életében betöltött egyéni, társadalmi, közösségi szerepét.

Elsajátítják egy-egy jeles nap, ünnepkör köszöntő- vagy színjátékszerű szokását, valamint a társas munkákhoz, közösségi alkalmakhoz kapcsolódó szokásokat és a hozzájuk kapcsolódó tevékenységeket.

Elsajátítják a magyar nép kultúrájára leginkább jellemző sajátságokat, nemzeti kultúránk legnagyobb múltú elemeit. Felismerik, hogy a mai Magyarország határain túl is élnek magyarok. Ismereteket szereznek a hazánkban élő nemzetiségek és etnikai kisebbségek legfontosabb jellemzőiről.

Megismerik a magyar néphagyomány sokszínűségét és közös vonásait a tájegységek, néprajzi csoportok hon- és népismereti, néprajzi jellemzőinek bemutatásával, beleértve a határainkon túl élő magyarok népi kultúráját is. Megértik, hogy a néphagyományok alakulására hogyan hat a földrajzi környezet, a történeti és a gazdasági tényezők.

Fejlődik ítéletalkotásuk, énképük, szóbeli, írásbeli, képbeli kifejezőképességük.

Megalapozódik nemzeti önismeretük, nemzettudatuk, bővülnek művelődéstörténeti ismereteik.

Fontosnak tartják a hagyományőrzést, megbecsülik népi kultúránkat, nemzeti értékeinket.

7.12. Jelenismeret kerettanterve 7–12. évfolyam számára

Tartalom:

- Kerettanterv a 7-8. évfolyam számára
- Kerettanterv a 9-12. évfolyam számára

JELENISMERET

A jelenismeret tantárgy célja, hogy segítse a diákokat eligazodni és döntéseket hozni a felgyorsuló társadalmi változások, megnövekedett szociális és kulturális heterogenitás közepette. A diákok ma olyan kultúra részei gyerekkoruktól, amelyet a piac törvényei határoznak meg, ahol a hagyományos közösségek felbomlóban vannak, és bizonytalannak tűnnek a korábban érvényesnek vélt értékek. A jelen helyzet mindig kérdéseket vet fel. A jelenismeret –órákon tanár és diák együtt kutatja a választ ezekre a kérdésekre úgy, hogy a diák is megszólal, figyelmet kap, és orientálódni tanul. A pedagógusok lehetőséget kínálnak az életüket érintő és befolyásoló témákkal való személyesen találkozásra, arra, hogy köztük tudjon eligazodni, és személyes állásfoglalást kialakítani.

A tantervet úgy állítottuk össze, hogy a jelenismeret-órán a diákok önmagukról, a másik emberről, az őket körülvevő világról új módon tanuljanak: elsősorban azáltal, hogy észreveszik, mi hat rájuk, reflektálnak a saját tapasztalataikra, megtalálják azokat a kérdéseket, amelyek foglalkoztatják őket, és meglátásaikat készek megosztani egymással. A tanulás órai keretben, de a megszokott tanóra menetétől eltérően történik. A jelenismeret-óra a tapasztalati tanulás helye. Olyan tanulási helyzetet hoz létre, ami lehetővé teszi a tapasztalatok reflexív feldolgozását, hiszen akkor vesszük észre, milyen változás lenne jót az életünkben, ha az átélés reflexióval párosul. Az órákon a diák átélheti: életének tapasztalatait az iskolába érkezve sem kell elhagynia, hanem életének otthoni és iskolai terei átjárhatók, közük van egymáshoz, egymás gazdagítójává válhatnak.

A tantárgy abban segíti a diákokat, hogy tudatos felnőtté váljanak, akik nem sodródnak gondolkodás nélkül arra, amerre épp a körülöttük lévő világ vinné őket, akik törekszenek saját maguk, társaik és az őket körülvevő valóság megértésére. A jelenismeret célja, hogy a tárgyat tanulókban tudatosuljon, kik ők, ki a másik, észrevegyék, mi történik bennük, körülöttük, mi hat rájuk, s ők hogyan hatnak másokra és a környezetükre, vegyék észre, melyek azok a lehetőségek, amelyek rendelkezésre állnak, keressék életük irányát, célját, legyen tervük a jövőjükéről, amely meghatározza, hogyan alakítsák jelenüket.

A jelenismeret tantárgy olyan témákra épül, amelyek a diákok életét érintik (identitás, közösség, család, média). Fontos, hogy ezekről a témákról a diákok pontos ismereteket szerezzenek, ugyanakkor a pedagógusoknak lehetőséget kell biztosítaniuk feldolgozásra, egyéni reflexióra és csoportos foglalkozásokra. Célszerű ezért a jelenismeretet összevont dupla órában tanítani.

A jelenismeret-órákat azok a tanárok vezethetik, akik elsajátították a tantárgy módszertanát. Az órát vezető tanár feladata, hogy megtalálja azokat a módszereket, amelyek iskolai keretben is lehetővé teszik az egész embert érintő, megmozgató személyes tanulást. Feladata még az aktuális téma szemléltetett előadása mellett a reflektív tanulás feltételeinek biztosítása. Meg kell teremtenie az elfogadás és fókuszált figyelem légkörét, és lehetőséget kell adnia arra, hogy a diák beszélhessen saját magáról, autonóm módon dolgozhasson a kérdésein, rátalálhasson a maga válaszáira, és ezeket a többiekkel megoszthassa. Lehetővé kell tennie a nézőpontok ütközését is, nem gyors megoldásokkal, hanem segítő attitűddel elérve, hogy a diákok maguk keressék a válaszaikat. Ehhez meg kell találni a tudatos visszafogottság és az aktív beavatkozás egyensúlyát. A tanár akkor tudja diákjait hitelesen motiválni arra, hogy legyenek készek tapasztalataikra reflektálni, önismeretben gyarapodni, ha maga is kész erre a belső munkára.

Szükséges, hogy akik egy intézményben ezeket az órákat vezetik, hatékonyan együttműködjenek, munkacsoportot alkossanak. Minden osztálynak van a munkacsoport tagjai között egy állandó kísérője, aki vezetőként vesz részt minden órán, egy másik csoporttag pedig segítőként van jelen. A munkacsoport tagjai részt vesznek a kétheti

reflektáló-tervező munkacsoport-megbeszélésen.

Az órán az osztályfőnökök is részt vehetnek, hiszen érinti és formálja az osztályközösséget az, ami a jelenismereten történik. Ha jelen vannak, nem külső szemlélői, hanem ők is résztvevői az órának. Ráláthatnak a csoport tevékenységére úgy, hogy közben nincs rajtuk felelősség, de közben saját tapasztalataik, kérdéseik is előkerülnek.

A jelenismeret-óra visszajelző és kiértékelő rendszere: a félévek végén a diákok megfogalmazzák, mit adott számukra ez az óra, mit hiányoltak, ebben mi múltott rajtuk, és mi múltott a tanáraikon. A tanárok is reflektálnak minden kétheti csoportülésen a saját munkájukra, tapasztalataikra és az óra anyagára, év elején és év végén pedig csoport-szupervízió keretében.

7–8. évfolyam

A 7–8. évfolyam a serdülőkor kezdete. Egyre több olyan kérdéssel és problémával találkozunk a diákok, amelyben szükségük van a pontos reflexióra és arra, hogy képesek legyenek önálló döntéseket hozni. Ehhez fontos, hogy figyeljenek önmagukra, megértsék, kik is ők valójában, el tudják fogadni az adottságaikat, fel tudják fedezni a bennük rejlő képességeket, kialakítsanak magukban megfelelő *önismeretet*, és fejlesszék *társas kapcsolati kultúrájukat*. Így a tanulók cselekedeteik, reakcióik, viselkedésük alapján véleményt tudnak mondani önmagukról, képesek különbséget tenni a valódi és virtuális társas kapcsolatok természete között, és be tudnak kapcsolódni különböző kisközösségekbe. Kialakul bennük a személyiségüknek megfelelő humánus magatartás az önkritika és a környezeti visszajelzések egységében.

A diákok ebben a korban már képesek a gondolataikat, megállapításaikat kifejezni, nyelviileg szabatosan indokolni. Fontos a helyes *tanulásmódszertan* elsajátítása, meg kell ismerniük a személyiségüknek leginkább megfelelő tanulási stílusokat, módszereket. Ehhez ki kell tudják fejteni magukat, meg kell tudják fogalmazni a saját gondolataikat önmaguk számára és mások előtt is.

Ebben a korban hangsúlyossá válik az elvont fogalmi és elemző gondolkodás fejlesztése. Megtanulják értelmezni a körülöttük lévő világot és benne önmagukat, saját helyüket és feladatukat.

Az önismeret mellett a diákok arra is nyitottá válnak, hogy a többiekhez való viszonyukra is reflektáljanak. Az életüket *közösségekben* élik. Felfedezik, hogy mi a helyük, szerepük ezekben a csoportokban. Megtanulják, hogyan viszonyuljanak másokhoz, hogyan létesíthetnek valódi kapcsolatokat, hogyan tudnak érvényesülni a többiekkel való együttműködésben. A különböző csoportok (közösség, család) és azokban betöltött szerepük meghatározó a személyiségük kialakulásában. Ezért lényeges ebben a korban a *családi életre nevelés*. Serdülőkorban a tanulók képesek felismerni és megfogalmazni a családban betöltött szerepeket, feladatokat, megtalálják és elvégzik a rájuk háruló munkákat. Tisztában vannak a nemi szerepek biológiai funkcióival, társadalmi hagyományaival. Felismerik a családi élet és a párkapcsolatok során előforduló súlyos problémahelyzeteket, és ezek megoldásához megfelelő segítséget várnak. Foglalkoztatja őket, és értéknek tekintik a gondosan kiválasztott, mély társas kapcsolatot, és ennek kapcsán nyitottak a saját jövőbeni családjukról való gondolkodásra.

Az utóbbi évtizedekben tanúi lehettünk a modern kommunikációs eszközök bámulatos fejlődésének, s annak is, hogy ezzel radikálisan megváltozott a kommunikáció formája, szerkezete. A tanulók már mind hatékonyabban tudnak keresni a világhálón kulcsszavak segítségével, majd képessé válnak elektronikus gyűjtőmunkát végezni. Kapcsolati rendszerükben nagy hangsúlyt kapnak a virtuális elemek. Egyre inkább ismerik és használják

a közösségi oldalakat, és érzékelik ezeknek, valamint az információk megosztásának esetleges veszélyeit. Hangsúlyos ezért a *médiatudatosságra való nevelés*. A közösségi oldalakon megjelenő verbális agresszió elhárítására megismerhet megfelelő kommunikációs stratégiákat. Oda tud figyelni arra, hogy magánszférájába ne engedjen be nem kívánatos médiatartalmakat. Kialakul a kritikai érzéke a médiatartalmak hitelességét illetően.

Az életkorra jellemző *önállósodás kialakulását választást és döntést igénylő helyzetek* megteremtésével tudja támogatni az iskola. A jelenismeret-órákon lehetőségük van a saját életükről gondolkodni szabadabb, nem szoros értelemben vett „iskolás” módon, mégis az iskola keretein belül, közösen az osztályukkal. Fontos kérdés számukra ebben az időszakban a *személyes jövőkép* kialakítása, valamint az *identitás* különféle dimenziókban való megszilárdítása. A jelenismeret-óra megerősítheti a diákokat abban, hogy mindenkinek joga van a saját identitáshoz, sőt feladatunk ezt megérteni és elfogadni.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Önmagam	Órakeret 17 óra
Előzetes tudás	Alapvető kommunikációs ismeretek. Tapasztalatok az önmagához való viszonyról, és arról, hogy a tettei milyen hatással vannak a környezetére.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Segíteni diákjainkat abban, hogy önmagukkal kapcsolatos ismereteik gyarapodjanak, önmagukról alkotott képük gazdagodjon, s hiteles visszajelzések segítségével helyes önképük alakulhasson ki, amely reális elvárásokat tartalmaz magukról.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Életvonal és jövőterv</i> Amit az ember a következő 10–15 évre tervez, hatással van a jelenére is. Hogyan tekintsenek a diákok a jövőjükre? Mit jelent tervezni? A tanulók keresik, mit szeretnének elérni, és mit szeretnének elkerülni. Mi tehetnek ezért? <i>A jó célmeghatározásról</i> Tudatosítani, hol állok most, merre akarok tartani, mik a céljaim és ehhez milyen eszközeim, lehetőségeim vannak. Pozitívan megfogalmazott, saját hatalmamban álló célok kitűzése. <i>Önmagam elfogadása</i> Helyes-e az önmagamról alkotott képem? Milyen az ideális képem önmagamról? S bár törekvés él bennem, hogy változzak, fejlődjek, addig is képes vagyok–e önmagamot olyannak elfogadni, amilyen vagyok: erősségeimmel, gyengeségeimmel együtt? Amikor becsülöm és szeretem önmagam, akkor tudok másokat becsülni és értékelni. <i>Alapbeállítódások</i> Mikor érezzük magunkat értékesnek, szerethetőnek? Amikor valakivel kapcsolatba kerülünk, négyféle alapbeállítódás alakulhat ki bennünk aszerint, hogy magunkat, illetve a másikat értékesnek tartjuk, vagy sem. Milyen helyzetekben kerülünk az egyes pozíciókba? Mi tehetünk azért, hogy értékesnek érezhessük		<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> Kommunikáció. Énünk megismerése irodalmi műveken keresztül. <i>Idegen nyelv:</i> Önmagunk kifejezése, bemutatása más nyelveken, idegen kulturális közegben. <i>Biológia-egészségtan:</i> A serdülőkorban fellépő biológiai változások hatásai személyiségünkre. <i>Vizuális kultúra:</i> Érzések, hangulatok kifejezése képzőművészetek segítségével. Önarcképek.

magunkat, és a másikat is? <i>Egészséges életmód</i> Hogyan élhetünk egészségesen (rendszeres sport–testmozgás, természetben lenni, megfelelő, változatos táplálkozás, elegendő pihenés)? Hogyan tudjuk mindezt beilleszteni a napjainkba? Hogyan alakíthatunk ki új szokásokat, ha otthon nem ezt láttuk? Mit tehetünk azért, hogy felnőttként is egészségesek maradjunk? <i>Önkép és önértékelés</i> Személyiségünk négy területének megismerése: nyílt terület, amit mindenki ismer, rejtett terület, amit nem mutatok meg magamból, vak terület, amit én nem ismerek magamról, de mások igen, és ismeretlen terület, amit se én, se mások nem látnak. A személyiségfejlesztés célja a nyílt területünk megnövelése, ami a vak és a rejtett terület csökkenésével jár együtt. Másokkal való kapcsolatunkban gyarapodik az önmagunkról való ismeretünk, s közeledik a valósághoz.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Én, elfogadás, cél, tudatosság, visszajelzés, értelem, érték, siker, kudarc, felelősség, egészség, kapcsolat, önértékelés.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Média	Órakeret 16 óra
Előzetes tudás	Internet, különböző médiumok ismerete, technikai eszközök használata.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Annak elősegítése, hogy a diákok észrevegyék, hogy a média milyen lehetőségeket hordoz, s azzal bátran éljenek (internet használata, igényes szórakozás...), de meglássák veszélyforrásait is.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>A média szerepe az életünkben</i> Miért fontos a kommunikáció az ember életében? Mit jelent ez ma? Milyen formái vannak? A mai kommunikációs kultúrát a piac törvényei határozzák meg, melynek célja a profit, fogyasztóvá téve az embert. A cél nem az, hogy elzárkózzunk tőle, hanem, hogy ismerjük. <i>Reklámok</i> Mi a célja a reklámnak? Mi a különbség a meggyőzés és a manipuláció között? Mit ígérnek a reklámok? Milyen eszközöket használnak? Tudatos meggyőződés kialakítása az élethez, amely segít, hogy ne az illúziót kövessük. <i>Sztárkultusz, tehetségkutató</i> Kire nézünk föl? Kit, miért követünk? Mi a média célja, amikor embereket kiemel, „sztárol”? Hogyan épülnek fel a televíziós tehetségkutató műsorok? Mi a működési elvük? Mennyire szólnak a tehetségekről? Mi a valódi céljuk?		<i>Informatika:</i> A „rég” és az „új” média használatának összehasonlítása. Az internetes és mobilkommunikáció fontosabb sajátosságai. Az internethasználat biztonságának problémái. A média törvényi szabályozása. <i>Magyar nyelv és irodalom:</i> a tömegkommunikáció médiumainak jelrendszerei, kódjai.

<i>Valóságshow</i> Mit jelent a valóságshow? Melyek a legfontosabb jellemzői? A valóságshow eseményei azért történnek meg, hogy rögzítsék, közvetítsék és leadják a tévében. A rendezők alakítják a forgatókönyvet azzal, hogy megmondják, mit csináljanak a szereplők, tehát nem a valóságról szól. Miért népszerűek ezek a műsorok? <i>Romantikus vámpír-sorozatok</i> Milyen a mai férfiideál? Az új sorozatok a vámpírt állítják ideálnak. Azt üzenik, hogy a mai világban unalmas, ami normális, de a vámpír segít elviselhetővé tenni a mindennapokat: mesészerű vágyfantáziákkal oldja fel a mindennapok szürkeségét. A vámpírkapcsolatok nyugalmat sugallnak: a vámpír nem dolgozik, kortalan, hétköznapi problémák, mint pénzhiány, betegség, számára nem léteznek. Miért olyan népszerűek ma ezek a történetek? Mi az, ami csalogó bennük? <i>Az internet</i> Mi az internet szerepe az életünkben? Mire használjuk? Mire használ minket? Mennyi ideig tudunk figyelmünkkel egy dolognál maradni? A megnövekedett információáramlás segíti-e, hogy valódi, mély ismereteket szerezzünk? Miben más a virtuális kapcsolat és a valódi?	<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> A kommunikáció története és alapvető fordulópontjai. A mai nyilvánosság kialakulása, egy adott kor és társadalom nyilvánosságának vizsgálati módjai.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Média, sajtó, internet, valóság, virtuális valóság, sztár, valóság, vámpír, sorozat, közösségi hálózat, kommunikáció, köz- és magánszféra.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Közösségeink	Órakeret 16 óra
Előzetes tudás	Tapasztalatok csoportokról, közösségi élményekről, csoportokban betöltött szerepekről.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A csoport működésének, különféle közösségekben saját helyzetünknek, lehetőségeinknek mélyebb megértése. Annak feltárása, hogyan alakíthatjuk a csoportokat, melyekben élünk.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Életünk csoportjai</i> Milyen csoportokhoz tartoztunk eddig? Most kikhez tartozunk? Mi a célja egy csoportnak? Miért jött össze, mi a feladata? Mi az, amit tesz a csoport a cél elérésére érdekében? Milyen a csoport belső dinamikája? <i>A közösségi kialakulása</i> Amikor emberek egy közös cél miatt összejönnek, egy csoportot alkotnak. Hogyan lesz több emberből közösség? Milyen vágyakat, kérdéseket hoznak magukkal? Különböző szituációk átélésével válaszkérés ezekre a kérdésekre.		<i>Biológia-egészségtan:</i> Mások megismerése, megértése, a kommunikáció testi eszközei. Viselkedési normák, szabályok szerepe. <i>Testnevelés és sport:</i> Csapatjátékok közösségépítő szerepe. Együttműködés

<i>A csoport fejlődése</i> A legtöbb csoport meghatározott időre jön létre. Ez alatt az idő alatt sokféleképpen alakulhat a csoport élete. Lehet, hogy erősödnek a kapcsolatok, és mindenki profitál belőle, de az is lehet, hogy idő előtt szétesik. Melyek egy csoport fejlődésének állomásai? Milyenek álmodnánk a csoportjainkat, és mikor válnak rémálommá? <i>Egység és különbözőség a csoportban</i> Egy csoportban lehetnek hasonló tagok, mások pedig egészen különbözőek. A szimpátia általában a hasonló emberekkel alakul ki, mégis leginkább azok által tudunk fejlődni, akik tőlünk különböznek. Hogyan tanulhatunk egymástól önmagunkról és egymásról? <i>A csoportban betöltött szerepek</i> Egy csoportban sok szerep van, nem csak a vezetőé. Ki kezdeményez? Ki tartja a csoportot a témánál? Ki segíti a másikat szóhoz, és ki szakítja félbe? Mennyire tudják érthetővé tenni a csoporttagok a meglátásaikat? Hogyan alakulnak ki a szerepek? Választjuk vagy kapjuk őket? <i>Kritika vagy visszajelzés</i> Magatartásunk reakciókat vált ki a többiekben. Kritikát könnyű szóvá tenni, de nehezebb jó visszajelzést adni. A visszajelzés annak a közlése, hogy hogyan hatott ránk a másik viselkedése. Mikor van helye a kritikának, és mikor a visszajelzésnek? Hogyan lehet egy csoportban jó visszajelzést adni?	kialakítása. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> Csoportok, amelyek közösen alakították a közéletet. Jól és rosszul működő társadalmak.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Csoport, kialakulás, fejlődés, szerep, befolyás, összetartozás, önállóság, alkalmazkodás, szimpátia, hasonlóság, különbözőség, kritika, visszajelzés.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Család	Órakeret 16 óra
Előzetes tudás	Tapasztalatok a családi életéről, családi ünnepekről, konfliktusokról, a szülő–gyerek és testvéri kapcsolatokról, a tágabb családról, élmények mások családjáról	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Motiválás arra, hogy a tanulók felfedezzék a családjukban rejlő értékeket, és megtanuljanak bánni azokkal a lehetőségekkel, melyeket a családjuk ad számukra.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Család kialakulásának folyamata</i> Egy család formálódása összetett feladat. A család kialakulásának folyamata egészen speciális kapcsolatokból, összefonódásából áll össze. Követjük annak folyamatát, ahogyan az én családom kialakult: apa–anya kölcsönös kapcsolata, az első gyerek: kapcsolata az anyával, apával, aztán a második gyerek: kapcsolata az anyával, apával, testvérével...		<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> Családformák a mai és a régi világban. Jogok és kötelességek a családban. Családi bevételek,

<i>Szülői kapcsolatok</i> Melyek a szülő-gyermek kapcsolat örömei és nehézségei? Hogyan tudjuk elfogadni a szüleinket? Fontos, hogy ne idealizáljuk őket, de tudjuk hálával fogadni mindazt a jót, amit tőlük kaptunk. Milyen anyaképet, apaképet hordozunk? <i>Testvéri kapcsolatok</i> Kevés ember tud olyan közel kerülni hozzánk, mint a vér szerinti testvéreink. Ő a hozzánk hasonló, akivel keressük a közelséget, aki védettséget ad. De hogy önmagunkra találjunk, a távolságot is keressük, szeretnénk elhatárolódni: rivalitással, irigységgel, közönnyel, féltékenységgel... Hogyan kezeljük jól a testvérkapcsolatainkat, és hogyan viselkedjünk, amikor ezeket ambivalens érzések jellemzik? <i>Mese a családról</i> A család sok ősi mesének is a témája. Milyenek mutatják be ezek a családot? Melyek egy család életének minden korban érvényes legfontosabb mozzanatai? Dramatikus módszerrel éljük bele magunkat egy családi mesébe! <i>Ünnep a családban</i> A családi hagyományok generációkon átívelő, tudatosan ápolat, fenntartott szokások, amelyek tükrözik a család érték-és normarendszerét. Ezek a család összetartozását, sajátos identitását erősítik, ugyanakkor leképezik és meghatározzák a családon belüli szerepeket, viszonyokat is. Melyek a család legfontosabb ünnepei, hagyományai? Mitől lesz egy összejövetel ünnep? <i>Kiengesztelődés a családban</i> Hogyan tudjuk vádaskodás nélkül elfogadni a családunkat? Felismerni a jót, megköszönni. Egy családban sok feszültség adódik. A harag mögött fájdalom van. A család békéjéhez a kiengesztelődés vezet.	családi kiadások. <i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> kiadások, háztartás; ünnepek. <i>Erkölcstan:</i> családi hagyományok, közösségépítés, normák. <i>Biológia-egészségtan:</i> az emberi test működése, családi öröklődések, betegségek.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Család, szülő, gyerek, szerep, minta, szabály, határ, alrendszer, nehézségek, elutasítás, elfogadás, leválás, kiengesztelődés, életadás.

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	A tanuló szeresse, értékelje, pozitív értéként élje át önmagát, értékesnek tartsa saját életét. Legyen tudatában, hogy az önértékelés döntő abban, hogyan éljük meg a kapcsolatainkat, s meghatározza, hogyan tudunk válaszolni azokra a kihívásokra, amelyekkel az élet szembesít minket. A diákokból jó önbecsülésű emberek váljanak, akik tudatában vannak döntési lehetőségeiknek és a saját felelősségüknek, s tudják kiválasztani azokat a célokat, amelyek irányába fejlődni akarnak. A tanulók vegyék észre, hogy a média milyen lehetőségeket hordoz, s azzal bátran éljenek, de lássák meg veszélyforrásait is. Ne kritikátlan fogyasztói legyenek a média kínálta termékeknek, hanem saját

	meggyőződést alakítsanak ki a média használatában, s amit hasznosnak találnak, bátran használják, amit színvonalatlannak ismernek fel, mellőzzék. Igényes döntéseket hozzanak szabadidejük kialakításában, és észre tudják venni azt is, ha a média túlzásba vitt használata már nem gazdagítja, hanem korlátozza az életüket! Tudatosuljon bennük, hogy életünk során mindig <i>közösségek</i>hez tartozunk, magától értődően csoportok tagjaiként élünk. Vegyék észre, hogy ezek a közösségek (akár kapjuk, akár választjuk azokat) életünk gazdagítóivá vagy megnehezítőivé válhatnak, alakítanak, befolyásolnak minket, függünk tőlük. Lássák be, hogy ezeknek a csoportoknak mi magunk is formálói lehetünk; azok a csoportok, amelyekhez tartozunk, feladatot is jelentenek. Tudatosuljon bennük és fogadják el, hogy a család, amelyből származunk, erőforrás is számunkra, és egyben nehézségeket is hordoz; ahhoz, hogy az életünk sikerüljön, érdemes tanulnunk tisztelettel, kiengesztelten nézni a családra, amelybe születünk. Lássák be, hogy akkor tudják majd felnőttként a saját útjukat járni, ha készek elfogadni azt, amit a családban kapnak, készek elismerni, hogy nehéz dolgok közepette is lehetséges volt fejlődniük, s készek köszönetet mondani azért, amit kaptak.

JELENISMERET

9-12. évfolyam

A jelenismeret tantárgy célja, hogy segítse a diákokat eligazodni és döntéseket hozni a felgyorsuló társadalmi változások, megnövekedett szociális és kulturális heterogenitás közepette. A diákok ma olyan kultúra részei gyerekkoruktól, amelyet a piac törvényei határoznak meg, ahol a hagyományos közösségek felbomlóban vannak, és bizonytalannak tűnnek a korábban érvényesnek vélt értékek. A jelen helyzet mindig kérdéseket vet fel. Az órákon tanár és diák együtt kutatja a választ ezekre a kérdésekre úgy, hogy a diák is megszólal, figyelmet kap, és orientálódni tanul. A pedagógusok lehetőséget kínálnak az életüket érintő és befolyásoló témákkal való személyesen találkozásra, arra, hogy köztük tudjon eligazodni, és személyes állásfoglalást kialakítani.

A jelenismeret-órán a diákok önmagukról, a másik emberről, az őket körülvevő világról új módon tanuljanak: elsősorban azáltal, hogy észreveszik, mi hat rájuk, reflektálnak a saját tapasztalataikra, megtalálják azokat a kérdéseket, amelyek foglalkoztatják őket, és meglátásaikat készek megosztani egymással. A tanulás órai keretben, de a megszokott tanóra menetétől eltérően történik. A jelenismeret-óra a tapasztalati tanulás helye. Olyan tanulási helyzetet hoz létre, ami lehetővé teszi a tapasztalatok reflexív feldolgozását, hiszen akkor vesszük észre, milyen változás lenne jót az életünkben, ha az átélés reflexióval párosul. Az órákon a diák átélheti: életének tapasztalatait az iskolába érkezve sem kell elhagynia, hanem életének otthoni és iskolai terei átjárhatók, közük van egymáshoz, egymás gazdagítójává válhatnak.

A tantárgy abban segíti a diákokat, hogy tudatos felnőtté váljanak, akik nem sodródnak gondolkodás nélkül arra, amerre épp a körülöttük lévő világ vinné őket, akik törekszenek saját maguk, társaik és az őket körülvevő valóság megértésére. A jelenismeret célja, hogy a tárgyat tanulókban tudatosuljon, kik ők, ki a másik, észrevegyék, mi történik bennük, körülöttük, mi hat rájuk, s ők hogyan hatnak másokra és a környezetükre, vegyék észre, melyek azok a lehetőségek, amelyek rendelkezésre állnak, keressék életük irányát, célját, legyen tervük a jövőjükéről, amely meghatározza, hogyan alakítsák jelenüket.

A jelenismeret tantárgy olyan témákra épül, amelyek a diákok életét érintik (identitás, közösség, család, média). Fontos, hogy ezekről a témákról a diákok pontos ismereteket szerezzenek, ugyanakkor a pedagógusoknak lehetőséget kell biztosítaniuk feldolgozásra, egyéni reflexióra és csoportos foglalkozásokra. Célszerű ezért a jelenismeretet összevont dupla órában tanítani.

A jelenismeret-órákat azok a tanárok vezethetik, akik elsajátították a tantárgy módszertanát. Az órát vezető tanár feladata, hogy megtalálja azokat a módszereket, amelyek iskolai keretben is lehetővé teszik az egész embert érintő, megmozgató személyes tanulást. Feladata még az aktuális téma szemléltetett előadása mellett a reflektív tanulás feltételeinek biztosítása. Meg kell teremtenie az elfogadás és fókuszált figyelem légkörét, és lehetőséget kell adnia arra, hogy a diák beszélhessen saját magáról, autonóm módon dolgozhasson a kérdésein, rátalálhasson a maga válaszáira, és ezeket a többiekkel megoszthassa. Lehetővé kell tennie a nézőpontok ütközését is, nem gyors megoldásokkal, hanem segítő attitűddel elérve, hogy a diákok maguk keressék a válaszaikat. Ehhez meg kell találni a tudatos visszafogottság és az aktív beavatkozás egyensúlyát. A tanár akkor tudja diákjait hitelesen motiválni arra, hogy legyenek készek tapasztalataikra reflektálni, önismeretben gyarapodni, ha maga is kész erre a belső munkára.

Szükséges, hogy akik egy intézményben ezeket az órákat vezetik, hatékonyan együttműködjenek, munkacsoportot alkossanak. Minden osztálynak van a munkacsoport tagjai között egy állandó kísérője, aki vezetőként vesz részt minden órán, egy másik

csoporttag pedig segítőként van jelen. A munkacsoport tagjai részt vesznek a kétheti reflektáló-tervező munkacsoport-megbeszélésen.

Az órán az osztályfőnökök is részt vehetnek, hiszen érinti és formálja az osztályközösséget az, ami a jelenismereten történik. Ha jelen vannak, nem külső szemlélői, hanem ők is résztvevői az órának. Ráláthatnak a csoport tevékenységére úgy, hogy közben nincs rajtuk felelősség, de közben saját tapasztalataik, kérdéseik is előkerülnek.

A jelenismeret-óra visszajelző és kiértékelő rendszere: a félévek végén a diákok megfogalmazzák, mit hozott számukra ez az óra, mit hiányoltak, és ebben mi múltott rajtuk, és mi múltott a tanáraikon. A tanárok is reflektálnak minden kétheti csoportülésen a saját munkájukra, tapasztalataikra és az óra anyagára, év elején és év végén pedig csoport-szupervízió keretében.

9–10. évfolyam

A 9–10. évfolyamon a diákok már érettebb személyiséggel rendelkeznek. Szembe tudnak nézni fontosabb és nehezebb kérdésekkel is. Az iskolának is figyelnie kell erre a változásra, és az oktatás mellett lehetőséget kell kínálnia a sajátos kérdéseikkel való szembenézésre, és segítséget nyújtani, hogy fejlesszék az érzelmi, szociális és kognitív képességeiket. A 9. évfolyamtól a tanulóban kialakul a kötelességtudat, érti egyéni és közösségi (társadalmi) felelősségének jelentőségét. Ezért fontos, hogy megtanulják az életükben fellépő konfliktusok kezelését, hogyan képviseljék az érdekeiket, és azt is, hogyan juthatnak megegyezésre, kompromisszumra. Ez az erkölcsi fejlődés és az *erkölcsi nevelés* időszaka. A tanulók felismerik, hogy az egyes törvények és társadalmi egyezségek általában azért érvényesek, mert saját magunk által választott etikai elvek követésén alapszanak. Ehhez tudatában kell lenniük saját értékrendjükkel, még akkor is, ha ez nem is teljesen kialakult. A jelenismeret-órákon a *párbeszéd kultúrájáról* is tanulunk, és ezzel kapcsolatos élményekről beszélgetünk, hiszen ebben a korban a tanulók már képesek értékkonfliktusok felismerésére, ismernek eseteket, példákat értékkonfliktusok kezelésére.

Ehhez a témához kötődik a *lelki egészségre való nevelés* fontossága is. A diákok ebben a korban már ismernek és alkalmaznak is stresszoldási technikákat, és van tapasztalatuk saját vagy mások életéből a nem megfelelő stresszoldás következményeivel, ennek kockázataival. Ismerik az alkohol, a dohányzás és a drogok használatának veszélyeit is.

A 9–10. évfolyamban a tanulók nyitottá válnak a társadalmi jelenségek iránt. Megismerik a közösségi élet sajátosságaiból fakadó korlátokat, és ennek tudatában alakítják tevékenységét. Ezért fontos ebben a korban az *állampolgárságra, demokráciára nevelés* is, hogy megismerkedjenek az alapvető emberi, szabadság-és állampolgári jogokkal, kötelezettségekkel és az őt megillető jogok érvényesítési lehetőségeivel. Ezért jelenismeret-órán fél éven keresztül a magyarság, az európaiság és a közélet a témánk, melyhez szorosan kötődik a *nemzeti öntudat, hazafias nevelés*. A tanulók már ismerik nemzeti ünnepeinket, ezekhez kötődő hagyományainkat, kialakul bennük a szülőföld, a haza és a nemzet fogalma, az ezekhez való kötődés igénye. Egyre nyitottabbak más népek kultúrája iránt, és megismerik az általuk tanult idegen nyelvet beszélő népek kultúrájának egy-egy jelentős vonását. A tanulóiban kialakul egy kép az európai kultúra értékeiről, és ismerik az ennek megőrzéséért munkálkodó intézményeket, programokat.

Ennek az időszaknak második felében a jelenismeret-alkalmakon ismét lehetőséget adunk az *önismeret és a társas kapcsolati kultúra fejlesztésére*, természetesen mélyebb, koruknak megfelelő szinten. Ebben a korban a tanulóiban már tudatosul, hogy az önismeret természetes szükségleteink közé tartozik, és próbálnak ismereteket szerezni arról, milyen eszközök állnak rendelkezésükre, hogy megismerjék, megmagyarázzák önmagukat. Tisztában

vannak azzal, hogyan aknázhadják ki saját erőforrásaikat a mindennapi életben, és hogyan létesíthetnek, tarthatnak fenn kiegyensúlyozott társas kapcsolatokat. Az iskola és a pedagógusok is feladatuknak tekintik az egyéni adottságok, képességek megismerésén alapuló önismeret fejlesztését, és a tanulók tanulási és társas motivációinak, önbizalmának növelését. Mindehhez előnyben részesítik az életszerű, valóságos problémák és feladathelyzetek teremtését az önkifejezéshez, az ismeretszerzéshez, a kísérletezéshez, a feladat-és problémamegoldáshoz.

Ennek az időszaknak a végén ismét fontossá válik a *médiatudatosságra való nevelés*, hiszen a diákok egyre többször és tudatosabban választják a média világát tanulásra, művelődésre és szórakozásra. Fontos megtanulniuk a média által alkalmazott figyelemfelkeltő eszközöket, képi és hangzó kifejezőeszközöket értelmezését, médiatartalmak használatát, és kialakítani megfelelő kommunikációs stratégiákat.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Párbeszédkultúra	Órakeret 17 óra
Előzetes tudás	Tapasztalatok a kommunikáció formáiról, nehézségeiről	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A kommunikációs problémák felismertetése, következményeik tudatosítása. Annak elősegítése, hogy kommunikációnk a közlés és az összeköttetés eszköze legyen.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
KOMMUNIKÁCIÓ A kommunikáció alapvető motivációi. Hogyan lehet megnyílni valaki felé, s hogyan lehet elérni, hogy a másik megnyíljon felénk? A valódi, mély emberi kommunikáció minden esetben kétirányú, egyidejű, közvetlen, kölcsönös és kockázatvállaló, eszköztárát tekintve pedig lehetőség szerint személyes.		<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> történelmi konfliktusok, megoldási módok, politikai egyeztetések, tárgyalások.
AZ ERŐSZAKMENTES KOMMUNIKÁCIÓ Az erőszakmentes kommunikáció célja: világosan és őszintén kifejezni az igényeimet, kritika nélkül közölni a másikkal, hogy vagyunk, és a másik közlését empátikusan meghallgatni, anélkül, hogy kritikát vagy szemrehányást hallanánk benne.		<i>Informatika:</i> internetes kommunikáció, személyes adatok védelme, netikett, spam, spoiler, hoax, továbbküldős levelek.
EGYÜTTMŰKÖDÉS Miért van szükség az együttműködésre? Milyen akadályai vannak? Hogyan lehet a felmerülő különböző igényeket egyeztetni? Az együttműködés formái: a bevonás, ahol egy vezető fogja össze a feladatokat, illetve a csoportmunka, ahol a tagok önállóbbak és kreatívabbak lehetnek.		<i>Testnevelés és sport:</i> játzmák a pályán, siker, sikertelenség kezelése.
KONFLIKTUSKEZELÉS A konfliktus fogalma. A konfliktuskezelés akadálya a félelem attól, hogy megsértünk másokat, vagy attól is, hogy mi sebződünk meg. A konfliktus egy lehetőség a jobb kommunikációra, egy helyzet tisztázására és jobb kapcsolatokra. Konfliktushelyzetben mit lehet kontrollálni? Milyen választ adjunk a konfliktusokra?		<i>Ének-zene:</i> zenei kifejezőmódok, kommunikáció a hangok nyelvén.

VERSENGÉS A társas magatartás egyik alapvető formája a versengés. Lehetővé teszi, hogy a társakkal való összehasonlítás során mindenki felbecsülje a saját értékeit Konstruktívnak minősíthető az a versengési folyamat, amely a benne részt vevő felek és ezáltal a közösség fejlődését szolgálja, míg destruktívnak tekinthető minden olyan versengés, amely hosszú távon káros akár csak az egyik versengő félre nézve is.	
MEGBOCSÁTÁS Miért bocsássunk meg? Mibe kerül az, ha nem bocsátunk meg? Kinek is fontos megbocsátani? Mi nem megbocsátás? Mi a megbocsátás? Hogyan rombol a meg nem bocsátás? A megbocsátás lépései.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Kommunikáció, igény, kritika, bevonás, csoportmunka, konfliktus, összehasonlítás, versengés, megbocsátás.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Magyarság és közélet	Órakeret 16 óra
Előzetes tudás	Ismeretek, tapasztalatok a magyar kultúráról, nemzeti ünnepekről.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A magyar hagyományok és a közélet különböző területeinek tanulmányozásával a magyarság, a hazaszeretet fogalmához szorosan kapcsolódó ismeretek, gondolatok rendezése. A magyarsággal való érzelmi azonosulás elősegítése, ugyanakkor a többi nép kulturális értékeinek megértése, befogadása iránti nyitottság és képesség fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MIT JELENT A MAGYARSÁGOM? Melyek a legfontosabb nemzeti jelképek? Ki milyen érzésekkel, élményekkel kötődik hozzájuk? A családjukban/közvetlen környezetükben hogyan szokták megülni a nemzeti ünnepeinket? A közelmúlt fontos eseményei ('45, '56, '89) hogyan jelennek meg a családi emlékezetben?		<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> a magyar nép kialakulása, története, krízisei, helyzete Európában; Európa története, EU.
NEMZETI BÜSZKESÉGEINK Hogyan hatnak a sportversenyek, pl. az olimpiai eredményeink a magyarság összetartozás-tudatára? Melyek azok a fontos kulturális élmények, események, amelyek erősítik a magyarok összetartozásának érzését? A nemzeti „kicsinység” és „nagyság” érzése. (Kicsi vagy nagy nemzet a magyar?) Mikor jó és mikor rossz érzés magyarnak lenni?		<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> Hazaszeretet kifejezése a magyar irodalomban. A magyar nyelv sajátosságai.
MAGYAR NÉPMŰVÉSZET A magyar népművészet, néptánc és népzene minden magyar ember közös kulturális anyanyelve. Sokszor úgy tűnik ezek már a múltunk részei, ám ma is meghatározzák kultúránkat, ízlésünket. Hogyan		<i>Vizuális kultúra:</i> műalkotások elemzése, melyek a magyar történelem fontos

viszonyulunk hozzájuk? Mit adnak számunkra? A MAI MAGYAR KÖZÉLET A mai magyar közélet legfontosabb fórumai. Állampolgári jogok és kötelességek. Milyen a jó munka? Miért fizetünk adót? Hogyan hangolható össze az egyén és a társadalom érdeke? Melyek a mai Magyarország legégetőbb problémái? A családi környezetben mely kérdésekről beszélünk leggyakrabban? A DEMOKRATIKUS VITA Miért olyan fontos a vitás kérdéseket méltányosan és erőszakmentesen, vagyis demokratikus módon rendezni? Mit jelent a helyes érdekérvényesítés? Az erőszakmentes párbeszéd módszerei. A kisebbség és a többség viszonya. Mit jelent a politikai döntéseknél a többségi elv? (A keveseknek nincs igazuk? A többségnek mindig igaza van?) A SOKSZÍNŰ EURÓPA Miben különbözik Európa és az európai kultúra a világ más földrészeitől és kultúrájától? Milyen fontos előnyökkel és hátrányokkal jár európainak lenni? A tanulók mely más kultúrával ismerkednének meg és miért? A magyarság az európai kultúrkör része. Mit jelent ma európainak lenni?		eseményeit jelenítik meg. <i>Ének-zene:</i> A magyar népzene sajátosságai. Híres magyar zeneszerzők alkotásai.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Ország, földrész, nemzet, magyarság, szimbólum, népművészet, népzene, kultúra, sportág, siker, kisebbség, nemzetiség, nemzeti öntudat, érdekérvényesítés, Kelet-, Nyugat-Európa, nemzetállam, közigazgatás, közélet.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Önmagam	Órakeret 17 óra
Előzetes tudás	Tapasztalatok az önmagához való viszonyról, és arról, hogy a tettei milyen hatással vannak a környezetére. Korábbi jelenismeret-alkalmak ismeretei.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Annak elősegítése, hogy a tanulók önmagukkal kapcsolatos ismeretei tovább gyarapodjanak, és helyes önképük alakulhasson ki. Annak elérése, hogy felismerjék erősségeiket és gyengeségeiket, és nyitottá váljanak a fejlődésre, emellett felkészüljenek a felnőtt élet kihívásaira és csapdáira is.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MI DOLGOM A VILÁGBAN? HIVATÁS–SZAKMA–PÁLYAVÁLASZTÁS Van mindenkinek egy rendelt hivatása, vagy több feladatra, hivatásra is alkalmasak vagyunk? A hivatást nem megtalálni kell, hanem meg kell dolgozni érte, s ezáltal lesz a mienk. Persze, a döntés előtt oda kell figyelni az érdeklődésünkre, a vágyainkra, képességeinkre, s arra, hol van ránk szükség.		<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> Kommunikáció írásos kifejezése. Énünk megismerése irodalmi műveken keresztül.

HIVATÁS: AZ EMBER ÚTJA Minden fontos út az életünkben nagyon természetes emberi vágygal indul: a sikerre, hírnévre vágyunk, vagy csak arra, hogy az életünk értelmet kapjon. Ez a motiváció tisztul, alakul életünk során. A hivatás megtalálása egész személyiségünket érinti. MELYEK AZ ERŐFORRÁSAIM, AMELYEKSEL RENDELKEZEM Mit tesznek lehetővé számomra az erőforrásaim? Mit tehetek én értük? Hogyan állnak kölcsönhatásban egymással? Mik az értékeim, mik az adottságaim? Hogyan tudom ezeket kezelni, fejleszteni? VISSZAJELZÉSEK Miért elengedhetetlen az élethez, hogy tudomást vegyenek rólunk, miért fontos, hogy észrevegyenek, odaforduljanak hozzánk, megszólítsanak, elismerjenek? Milyen visszajelzéseket adunk, és milyeneket kapunk? FÜGGŐSÉGEK A diákok találkoznak-e olyan emberekkel, akik valamilyen szenvedélybetegségben szenvednek? Mi ez a betegség, és milyen típusai vannak? Hogyan alakul ki? A személyiségünk mely rétegét érinti? Milyen a függő, kényszeres viselkedés? ÉRZÉSEK Annak tanulása, hogy az érzések nem mások cselekedeteiből fakadnak, hanem a saját igényeinkből. Az érzések kapcsolatba hozása az igényekkel, várakozásokkal, és így megkönnyíteni másoknak, hogy beleérzéssel reagáljanak rájuk.	<i>Idegen nyelvek:</i> önmagunk kifejezése, bemutatása más nyelveken, idegen kulturális közegben. <i>Biológia-egészségtan:</i> a felnőtt ember biológiai működése, ezeknek hatásai a személyiségre. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> Az ember kibontakozása a történelem távlatában. Állampolgári jogok és kötelességek.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Én, elfogadás, cél, hivatás, döntés, munka, tudatosság, felelősség, érzelem, vágy, döntés, akarat, erőforrás, kapcsolat, önbecsülés, önelfogadás, önértékelés, önbizalom, függőség.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Média	Órakeret 15 óra
Előzetes tudás	Internet és különböző médiumok ismerete, technikai eszközök használata.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A média lehetőségeinek és veszélyeinek felismertetése. Annak megtanítása, hogy a tanulók okosan bánjanak a média különböző eszközeivel, ne legyenek tudattalan fogyasztói, és ne függjenek tőle.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A MÉDIA SZEREPE AZ ÉLETÜNKBEN Hogyan határozza meg a tömegkommunikáció korunkat? Milyen eszközöket használunk? Melyek azok, amelyek segítik az életünket? Mi az, amit nem tud a média helyettesíteni, amire nem való, bár ezt hirdeti magáról? Hogyan tudják a diákok mederben tartani a média		<i>Informatika:</i> A „rég” és az „új” média használatának összehasonlítása. Az internetes és

szerepét az életükben? A MÉDIA EMBERKÉPE Milyen emberképet sugallnak a médiumok? Ki a „sztár” a médiában? Milyen a mai ideál, a mérce, amit követni kell? A szépség és a pozitív kisugárzás forrása a belső harmónia, ami önmagunk elfogadását, jó önértékelést jelent. Mik az érett személyiség képességei? HÍREK: A BULVÁRTÓL AZ OBJEKTÍV TÁJÉKOZTATÁSIG Miért fontos, hogy hírt adjunk magunkról, és hírt kapjunk másokról, a világról? A világ fontos eseményeinek bemutatását várjuk a hírektől. Bár a hír azt állítja magáról, hogy objektív, elfogulatlan tényt közöl, valójában ez sosem valósul meg. Hogy találjuk meg, melyik a valódi hír, és melyik elferdített? Hogyan olvassunk a sorok között? REKLÁMOK ÉS FÜGGŐSÉG A reklám híd a média és a fogyasztói társadalom között, ezért hatását a fogyasztói szemlélet működésmódja felől lehet legkönnyebben megérteni. Hogyan veszik el szinte teljesen észrevétlenül – a különböző addiktív szerekhez hasonlóan – a nem eléggé tudatosan élő ember döntési szabadságát? Mit tehetnek a diákok személyes szabadságuk megőrzése, a nemet mondás képességének kifejlődése érdekében? A reklámok üzeneteiből három olyan fontos terület kiválasztása, amelyen keresztül a szenvedélybetegségekre jellemző tulajdonságok kialakulásának utolsó három szakasza (szokás, hozzászokás, függőség) ismerhető meg. A KÖZÖSSÉGI OLDALAK Mennyit élünk online, mennyit offline? Milyennek mutatjuk magunkat a közösségi oldalakon? A virtuális kép valóban mi vagyunk, vagy egy megszépített énünk? Milyen következtetést vonunk le a másik profiljáról? Miben más a virtuális kapcsolat, mint a valódi?	mobilkommunikáció fontosabb sajátosságai. Az internethasználat biztonságának problémái. A média törvényi szabályozása. <i>Magyar nyelv és irodalom:</i> a tömegkommunikáció médiumainak jelrendszerei, kódjai. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> A kommunikáció története és alapvető fordulópontjai. A mai nyilvánosság kialakulása, egy adott kor és társadalom nyilvánosságának vizsgálati módjai.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Média, sajtó, internet, valóság, virtuális valóság, interaktivitás, hír, manipuláció, szokás, hozzászokás, függőség, közösségi oldal, kommunikáció, köz- és magánszféra.

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	Képesség olyan kommunikációra, hogy az ne sebeket okozzon, hanem alkalmas legyen az önkifejezésre, és amely a gazdagodás és kiengesztelődés eszköze lehet. A nemzeti identitás jelentésének megértése, a megfelelő hozzáállás megtalálása, az értékek és a túlzások felismerése. Más népek kultúrájának tisztelete és a különbözőségek elfogadása. Az önértékelés formálódása és erősödése. Azoknak a személyiségjegyeknek az erősödése, amelyek lehetővé teszik, hogy a tanulók ne könnyen manipulálható emberré váljanak, hanem erős

	gyökerekből táplálkozó, érett identitással bíró, elköteleződni kész felnőttekké. Érdeklődés önmaguk iránt, és képesség arra, hogy önmagukat egyre inkább elfogadják olyannak, aki értékek és lehetőségek hordozója. A média eszközeinek a gazdagodást szolgáló használata. Tudatos kiválasztása annak, hogy mi az, amit befogadnak, használnak, és mi az, amit ki szeretnének zárni az életükből. Egyre biztosabb eligazodás az információk özönében, az életükhöz szükséges információk egyre jobb kiválasztása.

11–12. évfolyam

A gimnázium utolsó két évfolyamában a diákok céljai és döntései egyre inkább arra irányulnak, hogyan tudnak majd helytállni a felnőttek világában. A jelenismeret-órákon ismét a közösségekre irányítjuk a figyelmet, hogy érett személyiségként megtalálják a helyüket az életük különböző csoportjaiban, jelenlegi és jövőbeni családjukban, a közéletben, hazájukban és a nagyvilágban. A diákok ebben a korban már tisztában vannak azzal, hogyan aknázzhatják ki saját erőforrásaikat a mindennapi életben, és hogyan létesíthetnek és tarthatnak fenn kiegyensúlyozott társas kapcsolatokat. Ehhez elengedhetetlen a *társas kapcsolati kultúra fejlesztése*. Fontos, hogy rendelkezzenek a harmonikus társas kapcsolatok kialakításához megfelelő ismeretekkel, készségekkel, empátiával; és ez jellemezze az embertársaival való kapcsolatukat is.

A csoportokkal való kapcsolat érinti az *erkölcsi nevelés* területét is. Segítünk a diákoknak megérteni és belátni a normakövetés társadalmi jelentőségét és a normaszegés következményeit. Megismernek közösségi egyezségeket és normákat, hogy képessé váljanak egy-egy közösség etikai elveinek felismerésére és a különböző kultúrák etikai elveinek összevetésére.

Gimnáziumi tanulmányai vége felé a tanulók már tisztában lehetnek azzal, hogy az ember magatartását szocializációja, társas környezete hogyan befolyásolja. Tudatosan készülnek az örömteli, felelősségteljes párkapcsolatra, a családi életre. Ezért fontos, hogy a *családi életre nevelés* ismét előkerüljön, hogy a tanulók megértsék a családnak a társadalomban betöltött szerepét, a családtagok felelősségét a család egységének megtartásában, és belássák a szerepek és feladatok megosztásának módjait, jelentőségét. Felismerjék, milyen mintákat örököltek a családjukból, hogyan tudják a jelenlegi családjukban lévő feszültségeket kezelni, és hogyan készüljenek a jövőben családi életükre.

Felnőtttség előtt állva nagyon fontos a *lelki egészségre nevelés*, hogy a diákok képesek legyenek stresszoldó módszereket alkalmazni, választani. A jelenismeret-alkalmakon érintjük azt a kérdést, hogy életünkben milyen mintákat követünk, hiszen a diákok életvitelét számos minta alapján, saját döntéseinek sorozataként alakítják ki, és ez a folyamat hatással van testi és lelki egészségükre. A konfliktuskezelés témája segíti őket abban, hogy alternatívákat találjanak problémáik érett megoldására, és ezáltal elkerüljék az egészségre káros szenvedélybetegségek kialakulásához vezető élvezeti szerek használatát.

A szakasz második felében a tanulók megértik az egyén felelősségét a közösség fenntartásában és a normakövetésben, megismerik az alapvető állampolgári jogait és kötelességeiket. Ezért lényeges az *állampolgárságra, demokráciára nevelés*, hogy ezáltal tudatosuljon bennük, mit jelent a magyarsághoz és az európai országok közösségéhez való tartozás. Megismerik a demokratikus jogok fenntartásáért küzdő szervezeteket, és tudnak példát hozni az ENSZ és az Európai Unió ezzel kapcsolatos tevékenységére. Ez segíti őket, hogy gyakorolják jogait és kötelességeiket szűkebb környezetükben, törekednek a jó

együttműködésre az együttélésben.

Ehhez szorosan kapcsolódik a *nemzeti öntudatra, a hazafiasságra nevelés*. A középiskolai tanulmányok végére a tanulók képesek elhelyezni a magyarság kultúráját európai kontextusban. A jelenismeret alkalmain megismerkednek a magyarság helyzetével, a magyar kultúra különböző hagyományaival. Támogatjuk őket olyan tevékenységek gyakorlásában és ezek értelmezésében, melyek segítik a nemzettel, a hazával való érzelmi azonosulást. Ismerkedünk a népi hagyományokon és vallási gyökereken alapuló éves ünnepkörrel, és az ezekhez kötődő szokásokkal.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Közösségeink	Órakeret 15 óra
Előzetes tudás	Tapasztalatok csoportokról, közösségi élményekről, csoportokban betöltött szerepekről, korábbi jelenismeret-órákon megbeszélte ismeretek.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Azoknak a csoportoknak, közösségeknek jobb megértése, amelyekben élünk és a bennük való működésünk hatékonyságának növelése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A CSOPORTOK BELSŐ MŰKÖDÉSE Mi a célja? Miért jött össze? Mi a feladata a csoportnak és mi az, amit tesz a csoport a cél elérésére érdekében? A csoport működésének van látható, és van rejtettebb oldala. Milyen a csoport belső élete? Mi zajlik a felszín alatt? A KÖZÖSSÉG DIMENZIÓI: ODATARTOZÁS, BEFOLYÁS, INTIMITÁS Hogy találjuk meg a helyünket egy csoportban? Mikor lesz valaki valóban tag? Kinek van befolyása, ki tud hatni a többiekre? Kik kerülnek közel egymáshoz, és kihez nem? Hogyan jelezzük a határainkat? EGYSÉG ÉS KÜLÖNBÖZŐSÉG A CSOPORTBAN Egy csoportban hol az összetartozást, az egységet éljük át, hol pedig a sokféleségünket, különbségeinket. Mindkettő nagyon fontos ahhoz, hogy a csoport eleven maradjon. Mikor melyik folyamat zajlik inkább? Hogyan lehet egyikért vagy másikért tenni? NORMÁK KIALAKULÁSA Hogyan alakulnak ki a csoportnormák? Vannak-e az egymással való viszonyok alapszabályai? Mit segítenek, mit gátolnak ezek a normák? Milyen témákat kerül a csoport? A CSOPORTBAN BETÖLTÖTT SZEREPEK Melyek egy csoport kimondott szerepei, és melyek azok, amiket nem mondunk ki nyíltan, mégis meghatározzák a csoport működését? Melyek a legjellemzőbb szerepek? Azok, akik ezekben a szerepekben vannak, mit tesznek a csoportért, és mi az, amit		<i>Biológia-egészségtan:</i> Mások megismerése, megértése, kommunikáció testi eszközei. Viselkedési normák, szabályok szerepe. <i>Testnevelés és sport:</i> Csapatjátékok közösségépítő szerepe. Együttműködés kialakítása. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> Csoportok, amelyek közösen alakították a közéletet. Jól és rosszul működő társadalmak.

megnehezítenek a csoport működésében? A VISSZAJELZÉS KULTÚRÁJA Mit jelent a visszajelzés? Mi a természete? Melyek egy visszajelzés sajátos elemei? Mi különbözteti meg az értékeléstől és a kritikától? A visszajelzés annak közlése, hogy a másik viselkedése hogyan hatott rám. A visszajelzés nemcsak arról mond valamit, aki kapja, hanem arról is, aki adja, ezért a visszajelzést adó személynek is késznek kell lennie arra, hogy visszajelzést kaphat.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Csoport, szabály, norma, szerep, befolyás, összetartozás, önállóság, alkalmazkodás, választás, előítélet, figyelem, szimpátia, kizárás, egység, különbözőség.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Család	Órakeret 15 óra
Előzetes tudás	Tapasztalatok a családi életéről, szerelemről; szülő-gyerek kapcsolat örömei, nehézségei; tapasztalatok a szülőktől való elszakadásról, nevelési módszerekről.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A tanulók segítése abban, hogy készek legyenek elfogadni azt, amit a családban kapnak, elismerni, hogy nehéz dolgok közepette is lehetséges volt növekedniük, és köszönetet mondani azért, amit kaptak. Családjuk működési stílusának, kapcsolati rendszereinek és a konfliktuskezelés lehetőségeinek tudatosítása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
CSALÁDI FORMÁK Különböző családformák: természetes család, egyszülős család, vegyes család. Melyek a családi formák értékei, mikor lesz teljes egy család? A jó családi élet nem a formán múlik, hanem a családtagok közti folyamatokon. A problémák felfedezése, megértése és a velük való bánásmód. MINTÁK A CSALÁDBÓL A családban kapunk képet arról, hogy kik vagyunk, ki a másik, milyen a világ. Az otthon látott mintát visszük magunkkal. Ez meghatározza igényeinket, vágyainkat, féltelmeinket és elvárásainkat. A tanulók ezeken a mintákon keresztül néznek ma arra, ami most történik. Mi az, amit szeretnének örizni, és mi az, amin szívesen változtatnának? SZABÁLYOK A CSALÁDBAN A minták, melyeket a családban követünk, szabályokká erősödhetnek. „Nekem mindig olyannak kell lennem...” Mit tesznek lehetővé ezek a szabályok számunkra, és mit nehezítenek meg? Ha megismerjük ezeket, akkor van esélye annak, hogy alakuljanak.		<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> Családformák a mai és a régi világban. Jogok és kötelességek a családban. Családi bevételek, családi kiadások. <i>Biológia-egészségtan:</i> az emberi test működése, családi öröklődések, betegségek.

HATÁROK A CSALÁDBAN A család egy rendszer, három alrendszerrel (a házastársi, szülői és gyerek). Az alrendszereket sajátos szerepek, sajátos feladatok, kialakítandó készségek jellemzik. A család akkor működik jól, ha ezek nem mosódnak össze, és mindenki otthon van a sajátjában. A JÖVENDŐ CSALÁDOM – PÁRKAPCSOLAT Milyen családot szeretnék? Mi kell egy jól működő férfi-nő kapcsolathoz? Hogyan jó ismerkedni? Mikor „járunk” egymással? Ma a diákok milyen társra vágnak? Ki kezdeményezzen? Mi a szerelem? Mi a kapcsolat a szerelem és a házasság között? Mi a szerepe a szexualitásnak? Milyen nehézségekkel találkozhatunk ezen a területen? ELSZAKADÁS A SZÜLŐKTŐL A diákoknak felnőttként le kell majd válniuk a szüleikről. Ahhoz, hogy nyitottá válhassanak új kapcsolatokra, fontos elfogadniuk mindazt, amit kaptak a szüleiktől, meggyászolni azt, amit el kell engedniük. Mi az, amit szeretnének tisztázni, megkérdezni, kimondani? Miért szeretnének köszönetet mondani? Ha hálásan elfogadják, amit kaptak, az teszi képessé őket arra, hogy elinduljanak a saját útjukon.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Család, szülő, gyerek, szerep, minta, szabály, határ, nehézség, elutasítás, elfogadás, leválás, kiengesztelődés, párkapcsolat, szexualitás, hála.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Párbeszédkultúra	Órakeret 15 óra
Előzetes tudás	Tapasztalatok a kommunikáció formáiról, nehézségeiről, korábbi ismeretek.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A jó kommunikációhoz szükséges szándékok, feltételek felismertetése és megértetése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
KOMMUNIKÁCIÓ Ismerkedés a kommunikáció négy mozzanatával. A megfigyelés: amit látunk, hallunk a másik viselkedéséből, és ami segít vagy akadályoz bennünket. Az érzés: hogyan érezzük magunkat azzal kapcsolatban, amit megfigyeltünk? Az igény: milyen igényünk, kívánságunk áll az érzésünk mögött? A kérés: mi az, amit a másiktól kérünk, várunk? Hogyan bánjunk ezekkel? AZ AGRESSZIÓRÓL – HELYES KEZELÉSÉRŐL Az agresszió fogalma. Agresszió és az ellenségesség közti különbség. Miért van jelen az agresszió az életünkben? Miért fontos? Az agresszió nemcsak romboló erővé válhat, hanem energiát adhat a kapcsolatainkhoz! Mit tudunk kezdeni vele?		<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> történelmi konfliktusok, megoldási módok, politikai egyeztetések tárgyalások. <i>Testnevelés és sport:</i> játzmák a pályán, siker, sikertelenség kezelése.

KONFLIKTUSKEZELÉSI STRATÉGIÁK Mi okozza a konfliktust, és hogyan viselkedünk benne? Konfliktus lép fel, ha az embereknek különbözőek a szükségleteik, az akaratuk vagy az elvárásaik. A konfliktusokban csak győztes-vesztes szituációk vannak, vagy nyertes-nyertes szituációk is kialakulnak, ahol az embereknek együtt kell működniük egymással? JÁTSZMÁK ÉS SZEREPEK Az emberi együttélés során az egyik, talán leggyakoribb interakció a játszmázás. Mindenki el akar érné időnként valamit a többiekénél, és ehhez gyakran valamilyen manipulatív módot választ. Három szerep közül választhat, aki játszmába kezd egy másik emberrel: lehet üldöző, áldozat vagy megmentő. Milyen stratégiával szoktunk leggyakrabban élni, és hogyan lehet belőlük kikerülni? ÉRZELMEK KOMMUNIKÁCIÓJA Milyen érzések kapcsolódnak a diákok különféle döntéseihez? Hogyan lehet ezeket észrevenni, megkülönböztetni és megérteni? Figyelés azokra a hangokra is, amelyeket nem jó meghallani: milyen igényre hívják fel a figyelmüket, miben lehetnek hasznukra. PÁRKAPCSOLATI KOMMUNIKÁCIÓ Egy párkapcsolatban sajátos kommunikációs stílus működik. Bár ezt egy mély vonzalom táplálja, mégis szükséges, hogy megismerjük, hogyan kommunikál a másik. A férfi és a női kommunikáció különbségei. Mit kell kifürkészni az ismerkedéskor? Mikor és hogyan kell szakítani? Hogyan lehet túlélni egy szakítást?		<i>Művészetek:</i> kifejezőmódok, kommunikáció a művészetek nyelvén.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Kommunikáció, agresszió, kritika, igény, konfliktus, győztes, vesztes, játszma, szerep, „üldöző, áldozat, megmentő”, érzés, férfi-nő különbség.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Magyarság és közélet	Órakeret 15 óra
Előzetes tudás	Ismeretek, tapasztalatok a magyar kultúráról, nemzeti ünnepekről.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Egységes értékek és szimbólumok keresése és annak megértése, milyen szerepük van a környező népekkel való viszonyunkban.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
MIT JELENT A MAGYARSÁGOM? Mit jelent ma magyarnak lenni? Melyek a legfontosabb nemzeti jelképek? Milyen érzésekkel, élményekkel kötődöm hozzájuk? Hogy látják a diákok ezt a családjukban? Világos határ húzása a mindenki által elfogadott nemzeti tabuk és aközött, ami nem tartozik ide. MAGYAR NÉPMŰVÉSZET A magyar népművészet és népzene minden magyar ember közös kulturális anyanyelve. Megjelenik azokban a képekben,		<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> a magyar nép kialakulása, története, krízisei, helyzete Európában; Európa története, az EU.

szimbólumokban, zenékben, amelyekkel lépten-nyomon találkozunk. Hol fedezhetők fel ezek? A diákok mivel találkoznak? Mit adnak számukra? Mi értékes és mi értéktelen? KISEBBSÉGEK, NEMZETISÉGEK A kisebbségi lét jellemzői. Milyen kisebbségek élnek Magyarországon? A cigány nemzetiség kultúrtörténeti sajátosságai. A tanulók milyen családi gyökereket hordoznak? Hogyan viszonyulnak a kisebbségekhez? Magyarok kisebbségben az emigrációban és a határainkon túl. VISZONYUNK A SZOMSZÉDOS ORSZÁGOKKAL Milyen a környező népekhez kapcsolódó történetünk? Milyen fordulópontjai vannak? Mik lehetnek ezeknek az okai? Mit jelent a helyes nemzeti öntudat, érdekérvényesítés? A történelmi kiengesztelődés fogalma. EURÓPAI VAGYOK – MIT JELENT SZÁMOMRA? A magyarság az európai kultúrkör része. Mit jelent ma európainak lenni? Kapcsolatunk Nyugattal és Kelettel. Mit jelent a magyarság számára a közép-európaiság? Mi az EU szerepe, értéke? EURÓPAI JÖVŐKÉP Hogy képzeljük el Magyarország és Európa jövőjét? A nemzeti identitás és a globalizáció fogalma. A hazaválasztás és az országválasztás problémája. Mik ennek a választásnak a prioritásai? Hogy lehet külföldön magyarként élni? A tanulók milyen országban élnének szívesen? Mit tehetnek érte?	<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> Hazaszeretet kifejezése a magyar irodalomban. A magyar nyelv sajátosságai. <i>Művészetek:</i> A magyar népművészet sajátosságai. Híres magyar szerzők, művészek alkotásai.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Ország, földrész, magyarság, nemzet, szimbólum, népművészet, népzene, kultúra, kisebbség, nemzetiség, nemzeti öntudat, érdekérvényesítés, Kelet-, Nyugat-Európa, kereszténység, nemzetállam, közigazgatás, globalizáció.

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	A tanuló váljon tudatos, igazat mondó, felelős, együttműködő és alkotó személyllyé. Ne sodródjon gondolkodás nélkül arra, amerre a körülötte lévő világ vinné, hanem értse meg, mi történik benne és körülötte. Legyen nyitott, érdeklődő, merje kimondani azt, amit az igazságból lát, és hallja meg a másik véleményét is. Úgy tudjon kommunikálni, hogy az ne sebeket okozzon, hanem gazdagítson. Ne fogyasztója legyen annak a világnak, amelyben él, hanem kész legyen felelősséget vállalni az életéért, döntései előtt tudja mérlegelni önmaga és környezete érdekeit. Magyarságát és Európához tartozását is olyan értéknek lássa, amely sajátja, és amelyet ő is képes gazdagítani. Ne magányosan keresse a boldogságát, hanem képes legyen közös cél érdekében együttműködni másokkal. Kutassa és próbálja megérteni a csoport működését, saját helyzetét, lehetőségeit különféle közösségekben. Tudjon jó visszajelzéseket adni, és tudja, hogyan lehet jól fogadni mások visszajelzéseit.

	Ne legyen elég számára a megszokás kényelme, hanem legyen kész adottságait kibontani, alakulni és fejlődni. Képes legyen közösségei és családja életében is termékenyítően részt venni, tudatosan készüljön a jövőjére és hivatására.

7.13. Katonai alapismeretek kerettanterve 9–12. évfolyam számára

KATONAI ALAPISMERETEK

9–12. évfolyam

A hazaszeretet, a hazafiság érzése meghatározó szerepet játszott népünk történelmében. Minden korban találkozhatunk a haza megvédésének hősie példáival, illetve a szülőföldhöz való ragaszkodás különböző megnyilvánulásaival. A magyarság fennmaradása annak is köszönhető, hogy a felnőtt nemzedék minden korban át tudta adni azt a gazdag történeti hagyományt, amely példát és lelkesítő ösztönzést adott az újabb nemzedék számára is. Belenőve egy élő nemzeti közösségbe, a szűkebb és tágabb szülőföld természeti szépsége, a magyar kultúra különlegessége és a közösség megtartó ereje olyan értékeké válhattak a fiatalok szemében, amely együtt megeremtette az érzelmi hátteret a hazához való hűséghez, a hazáért való tenni akaráshoz és önfeláldozáshoz.

A hazaszeretet és a hazafiság fogalmának minden történelmi korban megvolt a maga jelentése és jelentősége, és nincs ez másként ma sem. Ma is képesnek kell lennünk arra, hogy a fiatalok példát és hitet kapjanak tőlünk a hazához való ragaszkodáshoz és hűséghez. Ahhoz, hogy ezt eredményesen megtehessük, figyelembe kell vennünk a mai körülményeket. Egy mai fiatal számára a modern, globalizációtól áthatott világ és az Európai Unió az élet természetes közegét jelenti. Könnyedén megismerkedhet más kultúrákkal, zavartalanul utazhat, munkát vállalhat és le is telepedhet Európa országainak többségében. Szerencsére az elmúlt évtizedek békében teltek, a mai iskolás gyermekek szülei is már háborúktól mentes világban nőttek fel. Már csak a nagyszülők rendelkeznek személyes élményekkel arról, amikor a haza szolgálata fegyveres harcot is megkövetelt, és az élet feláldozását is jelentette sokak számára. Ezekhez a körülményekhez alkalmazkodva kell élményszerű és hiteles hazafias nevelést adnunk a mai fiataloknak. Hozzá kell segíteni őket ahhoz, hogy megértsék, mi adhat értelmes tartalmat ma a hazafiság fogalmának, miként válhatnak értékesebb személyiséggé azon élmények által, amelyeket a cselekvő hazaszeretet adhat a számukra, és felismerjék, milyen kötelezettségekkel is jár magyar állampolgárnak és jó hazafinak lenni.

A katonai alapismeretek közismereti, választható érettségi tantárgy oktatása a fenti célok eléréséhez járul hozzá azzal, hogy a 14–18 éves korosztály számára segít kézzelfogható tartalommal megtölteni a hazafiság, a hazaszeretet, a honvédelem fogalmakat. A tantárgy oktatása lehetővé teszi, hogy a tanulók megismerjék és elsajátítsák Magyarország biztonság- és szövetségi politikájának jellemzőit, a honvédelemmel összefüggő szabályokat, a Magyar Honvédség felépítését és feladatrendszerét. Ezen ismeretekkel kialakul és folyamatosan erősödik a haza, a honvédelem iránti elkötelezettségük. A leírtak összhangban vannak a Nemzeti alaptantervben megfogalmazottakkal, és a hatályos érettségi követelményekkel.

A katonai alapismeretek tananyag elsajátítása során a diákoknak képesnek kell lenniük többek között a katonai terminológia szakszerű alkalmazására, a különböző források felhasználásával gondolatmenetük írásban és szóban történő összefüggő kifejezésére, kiselőadások színvonalas megtartására, a problémafelvetés, a magyarázat, a következtetés, az érvelés gyakorlati alkalmazására. Ennek érdekében a tananyag az alábbi tanítási stratégiákat alkalmazza:

- a hasonlóságok és különbségek bemutatása, azonosítása és kerestetése;
- a lényeges információk kiemelése és összefoglalása;
- rendszeres ismétlés és megerősítés;
- otthoni feladatadás és gyakorlás;
- vizuális ismeretforrások alkalmazása;
- kooperatív tanulásszervezés;
- a tanulási célok és követelmények előzetes meghatározása;
- a lényegre történő orientáció kérdések segítségével.

A tananyag kidolgozása során fontos szempont volt a diákok kognitív fejlődési törvényszerűségeinek figyelembevétele. A tananyag a tanulók olyan ismereteire is épít, amelyeket szülőktől, családtagoktól, ismerősektől már megszerezhettek a honvédelem, a hadsereg, a katonák jellemzőiről. A feladatok egy része olyan kutatómunkát is tartalmaz, amely hasonló ismeretek megszerzését jelöli meg feladatként.

9–10. évfolyam

Tematikai egység	Magyarország biztonságpolitikai környezete	Órakeret 12 óra
Előzetes tudás	Történelem tantárgyból a XX. századról tanultak.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A biztonsági kihívásokkal kapcsolatos általános alapfogalmak és jellemzők megismertetése. Magyarország biztonságát fenyegető kihívások, a nemzeti katonai stratégia általános jellemzőinek, Magyarország Nemzeti Katonai Stratégiája fontosabb elemeinek megismertetése. A NATO létrejöttének okainak, szerepkörének, a kollektív védelem és a kollektív biztonság fogalmának megismertetése, a szervezet bővítése folyamatának, feladatrendszerének változásának és működése alapelveinek áttekintése. Az Európai Unió és az európai integráció fogalmának, az Európai Unió létrejöttének állomásainak megismertetése, az Európai Unió bővítésének lépései napjainkig, a közös kül- és biztonságpolitika, az európai biztonság- és védelempolitika létrejöttének okai áttekintése. Az ENSZ szerepének megismertetése a nemzetközi biztonság megőrzésében, létrejöttének történelmi körülményeinek és állomásainak, az ENSZ válságkezelése jellemzőinek, a hagyományos, a második generációs, illetve a harmadik generációs békefenntartás jellemzőinek bemutatása.	
Fejlesztési követelmények	Ismeretek	Kapcsolódási pontok
- Érvek és ellenérvek gyűjtése csoportmunkában a biztonságpolitikával összefüggő döntésekről: pl. védelmi kiadások, válságkezelésben való részvétel, nemzetbiztonsági stratégia. - Közös vitákban való részvétel a biztonságpolitikával összefüggő kérdésekről: pl. mi jelent potenciális veszélyt hazánk biztonságára, milyen előnyei és hátrányai vannak a katonai szövetségekben való részvételének. - A biztonságpolitikával összefüggő fogalmak (pl. biztonsági kihívás, globalizáció, katonai és nem katonai fenyegetések, katonai stratégia, NATO, terrorizmus) rendszerezése,	- A biztonsági kihívások típusai. - A globalizáció fogalma. - A biztonságot fenyegető katonai és nem katonai tényezők. - Hazánk biztonságát fenyegető nem katonai és katonai kockázatok. - A NATO létrejöttének okai, működése, szerepkörének bővülése. - A NATO bővítésének eddigi állomásai. - A NATO legfontosabb szervei.	<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> szövetségi rendszerek és hadviselés különböző korokban. <i>Földrajz:</i> a globalizáció jellemzői.

magyarázata és helyes alkalmazása. - Az aktuális nemzetközi helyzet értékelése a biztonságot veszélyeztető és erősítő tényezők szempontjából. - Önálló kérdések megfogalmazása a biztonságpolitikai problémákkal kapcsolatban.	- A terrorizmus jellemző vonásai. - Az Európai Unió létrejötte, fejlődése. - Az Európai Unió közös kül- és biztonságpolitikája, válságkezelése. - Az ENSZ válságkezelésének jellemzői. - Az ENSZ válságkezelő műveletei.	
Kulcsfogalmak	Globális, kontinentális, regionális, szubregionális, lokális, katonai stratégia, hadviselési mód, illegális migráció, kollektív védelem, kollektív biztonság, válságkezelés, proliferáció, konszenzus, „out of area” misszió, cyberbűnözés, európai integráció, preferenciális övezet.	

Tematikai egység	A Magyar Honvédség	Órakeret 14 óra
Előzetes tudás	Történelem tantárgyból a magyar haderővel kapcsolatos ismeretek.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A Magyar Honvédség felépítésének és vezetésének megismertetése. A harci, a harci támogató, valamint a harci kiszolgáló-támogató szervezetek jellemző vonásainak megismertetése. A katonai kötelékek, a raj, a szakasz, a század, a zászlóalj és a dandár felépítésének, jellemző vonásainak megismertetése. A magyar békefenntartás történetének áttekintése, a missziók alapját képező mandátumok jelentőségének, a magyar katonák feladatainak megértetése az egyes küldetések végrehajtása során.	
Fejlesztési követelmények	Ismeretek	Kapcsolódási pontok
- A Magyar Honvédség felépítése, a biztonságpolitikai kihívások és a gazdasági lehetőségek közötti összefüggések bemutatása. - Magyarázó ábra készítése a Magyar Honvédség szervezeti felépítéséről. - Információkeresés az interneten a Magyar Honvédséggel összefüggő témákról. - Térképek segítségével annak megfigyelése és bemutatása, hogy milyen változások jellemezték a magyar haderő alakulatainak földrajzi elhelyezkedését az elmúlt évtizedekben. - A katonai kötelékek közötti	- A Magyar Honvédség szervezete és alakulatai. - A raj, a szakasz, a század, a zászlóalj, jellemzői. - A harci erők, a harci támogató és a harci-kiszolgáló támogató erők jellemzése, feladatai és haditechnikai eszközei. - A szerződéses katonák kiképzésének területei. - A Magyar Honvédség NATO-, ENSZ- és EU-missziói.	<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> hadviselés, fegyvernemek különböző korokban. <i>Földrajz:</i> térképhasználat.

hasonlóságok és különbségek összegyűjtése. - Példák keresése és bemutatása a fegyvernemek közötti sikeres együttműködésekről. - Történelmi példák megismerése és elemzése a lövész és a harckocsizó alakulatok tevékenysége szempontjából. - Történelmi példák gyűjtése a harci támogató egységek jelentőségének bizonyításához. - Egy konkrét támogatási feladat megtervezése (támogató erők nagyságának és típusainak kiválasztása, a támogató feladatainak meghatározása és összehangolás). - A logisztika fogalmának értelmezése a katonák tevékenységében. - Információk és képek gyűjtése, rendszerezése a Magyar Honvédség nemzetközi missziókban való részvételéről. - Csoportmunkában történő felkészülés egy olyan vitára, amely a honvédség nemzetközi missziókban való részvételével foglalkozik.		
Kulcsfogalmak	Katonai képességek, harccsoport, hadrend, haderőnem, fegyvernem, PRT, ISAF, CIMIC, PSYOP, KFOR, IFOR, SFOR, EUFOR, NTM-I, MALT, UNFICYP, MFO, MINURSO, UNOMIG, UNMIK.	

Tematikai egység	Korunk háborúinak jellemzői	Órakeret 7 óra
Előzetes tudás	A „Magyarország biztonságpolitikai környezete” és „A Magyar Honvédség” című tematikai egység ismerete.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A különleges egységek létrehozása körülményeinek és céljainak, alkalmazásuk jellemzőinek megismertetése. A modern haditechnikai eszközök közül a repülőgépek, a pilóta nélküli repülőgépek, a tűzéreszközök, a páncélosok, a harcjárművek egy-egy meghatározó képviselője fontosabb adatainak megismertetése. A kritikai gondolkodás fejlesztése a modern hadviselés hatásának bemutatása során az egyes haderőnemekre és fegyvernemekre, a harcászat és a hadászat jellemzőire, a modern hadviselés kialakulása fontosabb állomásainak és azon fontosabb jellemzőinek kiemelése során, amelyek döntő hatást gyakoroltak a hadseregek tevékenységére.	

Az absztrakt gondolkodás, a lényegkiemelés fejlesztése a XXI. század háborúi lényegi sajátosságainak kiemelésével.		
Fejlesztési követelmények	Ismeretek	Kapcsolódási pontok
- Példák gyűjtése és bemutatása arról, hogy a modern technika és technológia milyen hatást gyakorolt a harcászatra. - A technikai változások, a fegyvernemek szerepe és a hadviselés módja közötti összefüggések megfogalmazása és bemutatása. - A technikai fejlődés értékelése aszerint, hogy melyik fegyvernem területén hozta a legnagyobb és legjelentősebb változásokat. - A „hálózatos hadviselés” jelentőségének csoportmunkában történő megvitatása: az ezzel összefüggő változások fontossági sorrendben történő bemutatása. - A jövő lövészkatonája fegyverzetének, felszerelésének, kiképzésének megtervezése. - Az amerikai és a magyar gyalogsági zászlóalj összehasonlítása. - A század és a zászlóalj tevékenység összehasonlítása konkrét példák alapján. - A leghíresebb különleges egységek összehasonlítása (feladataik, összetételük, fegyverzetük, kiképzésük stb.). - A legkorszerűbb vadászrepülő és harckocsik összehasonlítása technikai adataik alapján. Következtetések levonása ezekből arra, hogy a harcban melyik lenne sikeresebb.	- A modern hadviselés jellemzői. - A modern technológia hatása a harcászatra és az egyes fegyvernemekre. - A különleges egységek általános jellemzői. - Jelentősebb különleges egységek. - A modern haditechnikai eszközök jellemzői. - A XXI. század háborúinak sajátosságai, a modern technológiák és módszerek alkalmazása.	<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> fegyverek, háborúk, hadviselés különböző korokban. <i>Fizika; kémia:</i> a fegyverek, harci eszközök működésének fizikai és kémiai alapelvei.
Kulcsfogalmak	Információs hadviselés, intelligens eszköz, precíziós fegyver, harci robot, törzsszázad, Ranger, SAS, Delta Force, US Navy SEAL, Green Barrets, GSG-9, Szpecnaz, lopakodó technológia, Nighthawk, Raptor, UAV, UCAV, MQ-1 Predator, MLRS, Abrams, Stryker.	

Tematikai egység	Térkép- és tereptani alapismeretek	Órakeret 32 óra
Előzetes tudás	„A Magyar Honvédség” és a „Korunk háborúinak jellemzői” című tematikai egység ismerete.	

A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A terep fogalmának és hatásának megismertetése, továbbá a terep és alkotóelemei szerepének megértetése a katonai műveletekben. A Földet helyettesítő geometriai modellek és ezek összefüggéseinek, a hagyományos térképek készítéséhez alkalmazott vetülettípusok és ezek felhasználási területeinek, az UTM-vetület jellemzőinek megismertetése. A földrajzi helymeghatározáshoz szükséges geometriai alapok, a helymeghatározás során alkalmazott fontosabb koordináta- és azonosító rendszerek felépítésének és használatának megismertetése a földfelszín pontjainak helymeghatározására, a pontok koordinátáinak, illetve azonosítóinak meghatározási módjainak és az ezek során alkalmazandó szabályszerűségek elsajátíttatása. A terepi tájékozódás alapfogalmainak, fő műveleteinek, jellemzőinek álló helyzetben, illetve mozgás közben, valamint a tájékozódás során alkalmazott eszközök megismertetése és alkalmazása. A műholdas helymeghatározó rendszerek felépítésnek, elemei funkcióinak és ezek kapcsolatának megismertetése egy konkrét műholdas navigációs rendszer ismertetésén keresztül (NAVSTAR GPS) annak három szegmensét. A GPS-alapú földrajzi helymeghatározás elvének, gyakorlati alkalmazási lehetőségeinek megismertetése.		
Fejlesztési követelmények	Ismeretek	Kapcsolódási pontok	
- Történelmi példák gyűjtése olyan esetekre, amelyekben egy csata vagy egy hadjárat sorsát a terep adottságai jelentősen befolyásolták, és amelyek fontosak voltak a harc kimenetele szempontjából. - A növényzet jellemzőinek elemzése abból a szempontból, hogy hogyan jelenthet rejtőzési lehetőséget a katonák elhelyezési körleteinek kialakításakor, hogyan akadályozhatja a mozgást, hogyan nehezíti meg a tájékozódást. - Példákon keresztül annak bemutatása, hogy a talaj milyen módon befolyásolja a szárazföldi csapatok úton kívüli mozgását, manővereit, a tűzeszközök hatásfokát, valamint a műszaki munkálatokat. - Annak elemzése és konkrét példán keresztül történő bemutatása, hogy a szárazföldi, vízi és légi közlekedés létesítményei, egy adott térség közlekedési hálózatának fejlettsége milyen módon befolyásolja a csapatok mozgását.	- A terep osztályozása. - Jellemző tájtípusok, ezek hatásai a katonai tevékenységekre. - A vetületek típusai és szerepe a térképészetben. - Az UTM koordinátáinak jellemzői. - A földrajzi koordináta rendszer jellemzői. - Egy pont helyzete GEOREF-azonosító alkalmazásával. - Az egyezményes jelek szerepe a térképészetben. - A jelkulcs tartalma. - A domborzat megjelenítése a topográfiai térképeken. - A szintvonalak típusai és alkalmazásuk. - A térképi méretarányok és a térképek	<i>Földrajz:</i> a térképészet alapelvei, térképtípusok; felszinformák. <i>Matematika:</i> koordinátarendszerek, háromszögelés, geometriai és trigonometrikus összefüggések. <i>Fizika:</i> viszonyítási rendszer, a helymeghatározó rendszerek (GPS) működésének alapelvei, a Föld mágneses mezője, az iránytű.	

- Csoportmunkában egy-egy terepelem részletes elemzése a járhatóság, a megfigyelés és a rejtőzés szempontjából. - Egyénileg összefoglaló táblázat elkészítése a különböző tájtipusok kedvezőtlen és kedvező hatásairól a katonai műveletek szempontjából. - Annak indoklása, hogy miért kell helyettesítő alakokat alkalmazni a Föld modellezésénél. - Csoportmunkában a kontinensek határvonalainak felrajzolása egy narancs felületére, majd a narancs héját eltávolítva egy sík lapon összeilleszteni a Föld felszínét, így bemutatni a Föld helyettesítő felületének lényegét. - A kezdő meridián jelentőségének megfogalmazása, a dátumvonal jelentése és jelentősége a rajta történő áthaladáskor. - A térképészetben alkalmazott három vetülettípus a síkvetületek, a kúpvetületek és a hengervetületek összehasonlítása. - A méretarány értelmezése, a különböző méretarányú térképek összehasonlítása a felhasználás célja szerint. - Annak indoklása, hogy az UTM-vetület esetében a henger palástjára egyszerre miért csak egy 6° szélességű sáv képezhető le a két szélső meridián (m_1, m_2) között. - Egy adott pont UTM koordinátájának (34T 456789mE 5678901mN) a jelentése, az alkalmazott jelölések és a felírt számok sorrendiségének magyarázata. - Annak indoklása, hogy miért kell feltüntetni egy földrajzi koordinátánál, hogy melyik féltekére vonatkozik. - Annak indoklása, hogy miért nem lehet öt számjegy egy MGRS-azonosító harmadik adatpárjában. - Annak bemutatása, hogy honnan kezdődik a GEOREF-szegmenseket kialakító oszlopok és sorok betűjelölése, valamint alapesetben	- szelvényméreteinek összefüggése. - Tájékozódás álló helyzetből és mozgás közben. - A terepi tájékozódás lényeges műveletei és eszközei. - A GPS-alapú helymeghatározás elve, és gyakorlati alkalmazási lehetőségei.	

hány karaktert tartalmaz egy GEOREF-azonosító. - A pontszerű jelek koordinátalevételi pontjának meghatározási módjai. - A tengerszint feletti magasság értelmezése és kapcsolata a Balti alapszinttel. - A fő-, a mellék- és a kiegészítő szintvonalak bemutatása. - Annak indoklása, hogy miért nem egyezik meg a nagy méretarányú ($M \geq 1:10\,000$) térképek szelvényezése a kisebb méretarányúakéval. - A mágneses északi irány meghatározására alkalmas eszköz, saját eszköz készítése. - A tájolók és az egyszerű iránytűk közötti különbségek felsorolása. - Az álló helyzetből és a mozgás közben végzett tájékozódás összehasonlítása. - A földrajzi, a mágneses és a hálózati északi irányok értelmezése és a köztük lévő összefüggések magyarázata. - Különböző szempontok alapján csoportosítani a Föld körül keringő műholdakat, és összefüggést keresni a műholdak funkciója és a Földtől mért keringési távolságuk között. - Annak indoklása, hogy miért kell négy műhold jelének vétele a háromdimenziós helymeghatározáshoz. - Azon tényezők felsorolása és rendszerezése, amelyek zavarhatják, vagy akadályozhatják a GPS-jelek vételét, illetve magát a helymeghatározást. - A GPS-alapú helymeghatározási és navigációs feladatok közötti különbségek bemutatása.		
Kulcsfogalmak	Geoid, forgási ellipszoid, World Geodetic System, síkvetület, kúpvetület, hengervetület, UTM-hengervetület, LCCP-kúpvetület, UTM-szegmens, MGRS-azonosító rendszer, GEOREF-azonosító rendszer, JOG-térkép, jelkulcs, szintvonal, alapszintköz, szelvényezés, IMW-szelvényezési rendszer, vonásképlet, ortofotó, azimut, oldalmetszés, hátrametszés, előmetszés, GPS, NAVSTAR, GLONASS, térbeli ívmetszés.	

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	A tanulók - megismerik a hazánkat fenyegető biztonságpolitikai kockázatokat, - megértik a biztonságpolitikai kockázatok függvényében a honvédelem szükségességét, - tisztában vannak Magyarország helyével és szerepével a NATO-ban és Európai Unióban, - megértik, hogy a NATO és az Európai Unió milyen biztonsági garanciákat jelent hazánk számára, - megismerik a Magyar Honvédség feladatrendszerét, felépítését, fontosabb haditechnikai eszközeinek jellemző adatait, - megismerik a modern hadviselés kialakulásának fontosabb állomásait és azon fontosabb jellemzőit, amelyek döntő hatást gyakorolnak a hadseregek tevékenységére, - megismerik a terep fogalmát, a főbb tájtípusok tulajdonságait és a katonai műveletekre gyakorolt hatásukat, - megismerik a katonai célú térképezés során alkalmazott vetülettípusokat és ezek jellemzőit, a térképi jelkulcs fogalmát, felépítését és tartalmát, valamint a térképeken alkalmazott kartográfiai jelek rendszerét, - megismerik a terepi tájékozódás alapfogalmait, fő műveleteit, és képesek a gyakorlatban tanult eljárások végrehajtására, - megismerik a műholdas helymeghatározó rendszerek felépítését, - képesek a tanult témákról írásban és szóban gondolataikat összefüggően kifejteni, fogalmak, képek és források felhasználásával összehasonlításokat és elemzéseket készíteni, - képesek a gyakorlatban tanult alaki mozgások szabályos végrehajtására.

11–12. évfolyam

Tematikai egység	Általános katonai ismeretek	Órakeret 65 óra
Előzetes tudás	A „Magyarország biztonságpolitikai környezete” és „A Magyar Honvédség” című tematikai egység ismerete.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A katonák általános katonai felkészítése területeinek, az alapkiképzés során végrehajtandó fontosabb feladatok megismertetése. A harc fogalmának, fontosabb kategóriáinak, a támadás és a védelem alapjainak, a katonák harcmezei tevékenységének megismertetése. A békefenntartó erők napjainkban betöltött szerepének és szükségességének megértetése, a nem háborús műveletek szervezeti keretének, jogi hátterének, a legfontosabb békefenntartó műveletek, a békefenntartás eljárás módjainak és fogásainak megismertetése. A katonák fizikai felkészítésének, a katonai testnevelés jellemzőinek megismertetése. A sikeres túléléshez szükséges képességek lehetőség szerinti fejlesztése, a túlélőt érő hatások és a túlélést befolyásoló	

	körülmények megismertetése. Az alaki tevékenység szerepének és jelentőségének tudatosítása a katonák kiképzésében és életében, az alaki tevékenységnek a hadseregekben betöltött szerepének, a katonai alakzatok harc közbeni jelentőségének megértetése.	
Fejlesztési követelmények	Ismeretek	Kapcsolódási pontok
- Példák segítségével nyomon követni a harc helyének és szerepének változását a történelem során. - Csoportmunkában a lezajlott háborúk tapasztalatai alapján megfogalmazni a harc általános törvényszerűségeit. - Példán keresztül bemutatni egy katonai szervezet harci lehetőségeit meghatározó összetevőket. - A védelem és a támadás méreteinek értelmezése és indoklása szakasz- és századszinten. - Példák segítségével bemutatni és értelmezni a katonák feladatait a harcban. - Indokolni a katonák harcmezőn történő mozgását. - Csoportmunkában összegyűjteni, hogy egy háborúban mit tudnak tenni a katonák a civil lakosság élete és biztonsága érdekében. - A modern kor háborúiból és válságövezeteiből példák segítségével megfogalmazni a nem háborús műveletek lényegét és összetevőit. - Példák segítségével bemutatni a békefenntartó eljárásmodokat. - A lőszeres fejlődésének bemutatása a történelem során. - A lövés jelenségének és időszakainak bemutatása. - Csoportmunkában annak megvitatása, hogy milyen esetekben kerülhet egy átlagember túlélési helyzetbe. - Példák segítségével annak bemutatása, hogy a katonát rendkívüli helyzetekben milyen hatások érhetik. - A túlélő-felszerelés összeállításának szabályai, a felszerelés elemeinek bemutatása. - Csoportmunkában egy konkrét túlélési helyzet teendőinek megtervezése, az	- Az összefegyvernemi harc fogalma és fajtái, a védelem és a támadás. - A katonák legfontosabb kötelmei a harcban, mozgásmódok a harcmezőn. - A békeműveletek végrehajtását biztosító szervezeti keret és jogi háttér. - A nem háborús katonai műveletek felosztása. - Az aknák típusai és jellemzőik. - A lőszeres típusai és jellemzőik. - A lövés folyamata. - A túlélés alapjai, a rendkívüli helyzetekben követendő eljárások. - A Magyar Honvédség fontosabb haditechnikai eszközeinek fontosabb jellemzői. - A láncreakció, a magfúzió és a nukleáris robbanásnak hatásai. - A biológiai fegyverek tölteteként alkalmazható mikroorganizmusok jellemzői. - A mérgező harcanyagok típusai, és hatásuk az élő szervezetre. - A védekezés lehetőségei az ABV-fegyverek hatásai ellen. - Az egyenruha jelentése, a díszegyenruha és a „harci” egyenruha	<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> háborúk, hadseregek, hadviselés különböző korokban; nemzetközi egyezmények a hadviselés szabályairól. <i>Fizika:</i> a lőfegyverek működésének alapelvei, a nukleáris fegyverek típusai, működésük alapelvei, hatásuk; sugárvédelmi ismeretek. <i>Biológia-egészségtan:</i> a biológiai fegyverek hatása. <i>Kémia:</i> a vegyi fegyverek hatása. <i>Testnevelés és sport:</i> rendgyakorlatok; erőnlét, állóképesség.

alapvető túlélési technikák bemutatása. - Csoportmunkában összegyűjteni a legjellemzőbb gépkarabély, pisztoly, támadó és védő kézigránát, harckocsi, gyalogsági harcjármű, vadászrepülőgép és harci helikopter típusok fontosabb technikai adatait és működésük fontosabb jellemzőit. - Csoportmunkában felkészülés egy olyan vitára, amely bemutatja, milyen következményekkel járt a nukleáris fegyverek kifejlesztése. - Az atomfegyverek elterjedését megakadályozó nemzetközi egyezmények bemutatása, napjaink problémái az atomfegyverek terjedése területén. - A Japánra ledobott atombombák hatásainak elemzésével a nukleáris fegyverek pusztító hatásainak bemutatása. - Csoportmunkában az emberi szervezetre veszélyes fertőző megbetegedések összegyűjtése. - A biológiai fegyverek bemutatása, alkalmazásuk eszközei, és az ellenük történő védekezés lehetőségei. - A vegyi fegyverek általános jellemzői és felosztása. - A történelemben eddig alkalmazott vegyi fegyverek hatásainak elemzése. - A védekezés lehetőségeinek bemutatása az ABV-fegyverek hatásai ellen. - Csoportmunkában a katonai egyenruhák történelmi fejlődésének nyomon követése. - Annak bemutatása, hogy a napi életben miért van különös jelentősége az egységességnek és a fegyelemnek. - Az egyénileg végrehajtandó alaki mozdulatok bemutatása és gyakorlása állóhelyben. - A tiszteletadás, a jelentés és jelentkezés gyakorlása egyénileg. - Egyénileg felkészülni egy olyan vitára, amely azokat az okokat mutatja be, amelyek a zárt katonai alakzatok felbomlásához vezettek a történelem	jellemzői. - Az alakiság fogalma, és az alakisággal kapcsolatos alapfogalmak. - Mozgásmódok. - A tiszteletadás módozatai, a jelentés, jelentkezés legfontosabb szabályai. - A katonai ünnepségek legfontosabb mozzanatai.	

során. - Egy katonai ünnepség forgatókönyvének elkészítése.			
Kulcsfogalmak	Összefegyvernemi harc, szakasztámpont, századtámpont, zászlóaljvédő-körlet, szökellés, béketámogatás, békeművelet, megelőző diplomácia, béketeremtés, békefenntartás, békekikényszerítés, békeépítés, humanitárius segélynyújtás, nem háborús művelet, ellenőrző-átesztő pont, járőrözés, kísérés, kutatás, lövedék röppálya, túlélés, szükségfegyver, menedék, hóbarlang, személyi álcázás, láncreakció, magfúzió, kezdeti áthatoló radioaktív sugárzás, elektromágneses impulzus, visszamaradó radioaktív sugárzás, biológiai harcanyag, mérgező harcanyag, foszgén, difoszgén, klórpikrin, idegméreg, vérméreg, hólyaghúzó, fojtó, ingerlő, kábítószer, herbicid, vegyiradó, vegyi- és sugárfelderítés, ABV-védőruha, dezinfekció, dezinszekció, 93 M gázálarc, díszegyenruha, alakiság, alakzat, térköz, távköz, tiszteletadás, tisztelgés, fővetés, alakzat, menetelés, menetalakzat, díszlépés, katonai ünnepség, díszalegység		

Tematikai egység	Magyarország honvédelmének felépítése és szabályozása	Órakeret 55 óra
Előzetes tudás	„A Magyar Honvédség” című tematikai egység ismerete.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A kapcsolódó alapvető jogszabályok megismertetése, lényegük megértetése. Annak tudatosítása, hogy szükség esetén a haza védelme minden állampolgár kötelessége. A pályaorientáció segítése a katonák jogainak, feladatainak, kötelességeinek, illetve a katonák illetményrendszerének megismertetése során. A harcképtelenség ismérveinek és annak megismertetése, hogy milyen esetekben illeti meg az elfogott katonát a hadifogoly státusz, a zsoldosok, a kémek és a terroristák jellemző vonásainak megkülönböztetése, a hadifoglyokkal történő bánásmód alapvető szabályainak, a polgári lakosság védelme szabályainak megismertetése. A Nemzetközi Törvényszék feladatának, tevékenysége fontosabb jellemzőinek megismertetése.	
Fejlesztési követelmények	Ismeretek	Kapcsolódási pontok
- Annak bemutatása, hogy mit jelentett az általános hadkötelezettség a gyakorlatban. - Annak megvitatása, hogy milyen változásokat okozott az általános hadkötelezettség megszüntetése a hadseregben és a társadalomban. - Csoportmunkában terv elkészítése arról, hogy milyen rendelkezések lépjenek életbe külső fegyveres	- A haza védelmére vonatkozó jogszabályok. - A rendkívüli jogrend felosztása és jellemzői. - A védelmi bizottságok rendeltetése, feladatai. - Az állampolgári kötelezettségek fajtái. - A Magyar Honvédség	<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> nemzetközi egyezmények a hadviselés szabályairól; a honvédelemre, hadkötelezettségre vonatkozó

támadás esetén. - Azon intézkedések összegyűjtése, amelyeket minősített időszakokban kell meghozni az országban. - A minősített időszakok bemutatása, a Honvédelmi Tanács feladatai minősített időszakokban. - Az Országgyűlés, a köztársasági elnök és a kormány kapcsolata a Magyar Honvédséggel. - Térkép segítségével a területi-helyi honvédelmi igazgatási rendszer bemutatása. - Katasztrófa helyzetben az állampolgári kötelezettségek bemutatása példákon keresztül. - A honvédelmi kötelezettségek tartalmának bemutatása. - Csoportmunkában azon különleges szabályok megvitatása, amelyek a tényleges állományra vonatkoznak. - Annak megvitatása, hogy milyen különbségek vannak a hivatásos és a szerződéses katonák jogviszonya között. - Az önkéntes tartalékos, és a honvéd tisztjelölt jogviszony jellemzői. - Annak megválaszolása, hogy miért felháborító a polgári lakossággal vagy a hadifoglyokkal szembeni erőszak. - A hágai és a genfi egyezmények létrejöttének körülményei, tartalma. - Csoportmunkában annak megvitatása, hogy miért van szükség a harcosok megkülönböztetésére. - Napjaink háborúinak tapasztalatai alapján indokolni a hadifoglyokkal való bánásmód szabályozásának szükségességét. - A XX. század történelméből merített példák segítségével a polgári lakosság védelmének indoklása. - Csoportmunkában példák segítségével bemutatni a meglepő aknák alkalmazásának embertelen következményeit. - Az állománycsoportok értelmezése és a katonai rendfokozatok bemutatása. - Annak megvitatása, hogy a harcban milyen előnyei és hátrányai vannak a	feladatai. - A hivatásos és szerződéses jogviszony jellemzői. - A honvéd tisztjelölti jogviszony jellemzői. - A hadijog szükségessége, a genfi és a hágai egyezmények létrejöttének körülményei. - A harcos ismérvei, a hadifoglyokkal történő bánásmód szabályai. - A polgári lakosság védelme háború esetén. - A háborús bűncselekmények fogalma, a Nemzetközi Törvényszék tevékenysége. - A katonák általános feladatai. - A katonai rendfokozatok és állománycsoportok. - A katonai napirend. - A Magyar Honvédség ügyeleti szolgálatai. - Az előjáró, az alárendelt, a feljebbvaló, a rangidős fogalma. - A parancs. - A szolgálati érintkezés szabályai. - A katonák járandóságai.	jogszabályok. <i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> munkajogi ismeretek, társadalombiztosítás.

rendfokozatok láthatóvá tételének. - A szabályzat szerinti élet és a napirend jelentőségének és funkcióinak bemutatása. - Csoportmunkában összehasonlítani a Nemzeti Közszerződési Egyetem ösztöndíjas hallgatóinak, valamint a Magyar Honvédség Központi Kiképző Bázis katonáinak napirendjét. - Ábra segítségével bemutatni a Magyar Honvédség ügyeleti szolgálatainak rendszerét, feladatait. - Ábra segítségével bemutatni és megvitatni a hadseregen belüli függelmi viszonyokat, a szolgálati előjáró és az alárendelt kapcsolatának lényegét. - Bemutatni, hogy miért van szükség a hadseregben a szolgálati érintkezés szabályozására. - A katonák járandóságainak felsorolása, biztosításuk általános szabályainak bemutatása.		
Kulcsfogalmak	Minősített időszak, Honvédelmi Tanács, rendkívüli állapot, szükségállapot, veszélyhelyzet, megelőző védelmi helyzet, honvédelmi igazgatás, hadkötelezettség, honvédelmi munkakötelezettség, polgári védelmi kötelezettség, tényleges állomány, vezénylés, szolgálati viszony, állománycsoport, hágai és genfi egyezmény, harcos, hadifogoly, zsoldos, kém, terrorista, hadicsel, hitszegés, meglepő akna, háborús bűn, Nemzetközi Törvényszék, szolgálati előjáró, hivatali felettes, szakmai előjáró, kihallgatás, parancskihirdetés, ügyeleti szolgálat, függelmi viszony, járandóság, nőtlen szálló, elhelyezési körlet, élelmezési norma, ruházati alapfelszerelés, illetmény.	

Tematikai egység	Egészségügyi ismeretek	Órakeret 16 óra
Előzetes tudás	A „Magyarország biztonságpolitikai környezete”, „A Magyar Honvédség” és a „Korunk háborúinak jellemzői” című tematikai egység ismerete.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Alapvető egészségügyi és elsősegély-nyújtási ismeretek elsajátítása, eljárások és a szükséges eszközök használatának gyakorlása. A döntésképesség fejlesztése a döntéshez szükséges tényezők felismerése, mérlegelése révén. A NATO harctéri egészségügyi ellátás alapelveinek megismertetése.	
Ismeretek/Követelmények		Kapcsolódási pontok
- A sérültek kimentése. - A baleseti helyszínen végrehajtandó feladatok bemutatása.		<i>Biológia-egészségtan:</i> az emberi szervezet

- A sérültek kimentésének szabályai és sorrendjének meghatározása. - Teendők tömeges balesetek és katasztrófák helyszínén. - Csoportmunkában megvitatni a sérültek osztályozásának eseteit és alapelveit. - Annak megvitatása, hogy az elsősegélynyújtónak milyen szempontokat kell figyelembe vennie tevékenysége megkezdésekor. - A sérültek mozgatásának szempontjai és szabályai, az alkalmazható módszerek. - Csoportmunkában a sérültek egyes fektetési módjainak indoklása, bemutatása. - Annak bemutatása, hogy miért veszélyes az eszméletlen sérült számára, ha nem részesül időben szakszerű elsősegélyben. - Az eszméletlen állapot felismerésének módszerei, az eszméletlenség felismerése. - Az újraélesztés lépései és végrehajtása. - Vérzéscsillapítás, az artériás nyomópontok felismerése. - Az artériás és a vénás vérzés tünetei és ellátása. - A kötözési alapelvek bemutatása. - A csontok és az ízületek lehetséges sérülései, felismerésük és ellátásuk. - Csoportmunkában megvitatni, hogy a történelem során hogyan látták el a sérült katonákat. - A NATO harctéri sérültellátási elvei. - Az elsősegély és a szaksegély tartalma. - Az első orvosi segély (ROLE I) helyszíne és tartalma. - Az első tábori kórházban (ROLE II) elvégzendő beavatkozások. - A civil kórházi vagy katonai kórházi ellátás (ROLE III) feladatai. - A hátszágban található kórház (ROLE IV) feladatai. - A sérültek szállításának módszerei.	működése, szervrendszerek, elsősegélynyújtás.
Kulcsfogalmak	Szaksegély, első orvosi segély, sebesültgyűjtő fészek, ROLE I, ROLE II, ROLE III, ROLE IV.

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	A tanulók - megismerik Magyarország honvédelmi rendszerének fontosabb elemeit, azok működését, - tisztában vannak az egyes állampolgár honvédelemmel kapcsolatos kötelezettségeivel, - a honvédelem rendszerének ismeretében megértik és elfogadják, hogy mit jelent napjainkban az egyén szintjén a hazafiság és a hazaszeretet, - tisztában vannak azzal, hogy a honvédelem nem egyenlő a Magyar Honvédséggel, megismerik a Magyar Honvédség helyét és szerepét a honvédelem rendszerében, - a valóságnak megfelelő ismereteket, életszerű tapasztalatokat szereznek a szerződéses, a hivatásos és az önkéntes tartalékos katonák tevékenységéről, életéről, problémáiról és sikereiről, - szert tesznek az általános katonai ismereteken belül olyan gyakorlati ismeretekre, amelyek segítenek fejleszteni az önfegyelmet, a kitartást,

	és szert tesznek olyan általános katonai műveltségre, amely segíti őket eligazodni a napi történésekben, - megismerik a hadijoggal kapcsolatos alapvető tudnivalókat, - megismerik a katasztrófa helyzetben és a tömeges balesetekben szükséges elsősegélynyújtó feladatokat, valamint a katonák harctéri egészségügyi ellátási rendszerét, - képesek a gyakorlatban tanult egészségügyi eljárások szabályos végrehajtására, - képesek a tanult területekről írásban és szóban gondolataikat összefüggően kifejezni, fogalmak, képek és források felhasználásával összehasonlításokat és elemzéseket készíteni, - a tanult alaki mozgásokat a gyakorlatban szabályosan végrehajtani.

7.14. Pénzügyi és gazdasági kultúra kerettanterve 7-10. évfolyam számára

Tartalom:

- Kerettanterv a 7-8. évfolyam számára
- Kerettanterv a 9-10. évfolyam számára

GAZDASÁGI ÉS PÉNZÜGYI KULTÚRA I.

7–8. évfolyam

A Gazdasági és pénzügyi kultúra I. tanterv a NAT gazdasági és pénzügyi neveléssel, valamint a kezdeményezőképesség és a vállalkozói kompetencia fejlesztésével kapcsolatos célkitűzéseinek megvalósítását szolgálja, épít a technika, életvitel és gyakorlat, valamint a történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek tanterv vonatkozó részeire. Önálló tanterv, de erősíti a Vállalkozzunk! I. általános iskolai kerettanterv megvalósítását.

A Gazdasági és pénzügyi kultúra I. két fontos szereplőn keresztül vezet be a gazdaság és pénz világába. Első részében a családok gazdálkodásán, második részében az egész nemzetgazdaság működésén keresztül mutatja meg a piacgazdaság legfontosabb folyamatait.

A családok felelős gazdálkodása nélkül a nemzetgazdaság, az ország sem gyarapodhat, ezért rendkívül fontos, hogy a felnövekvő generáció felkészült legyen saját háztartásának racionális vezetésére. Eppen ezért a tantárgy egyik fő célja a diákok tudatos, felelős családi gazdálkodási készségének támogatása. Ennek keretében meg kell ismertetni az egyéni pénzügyi tervezés alapjait, meg kell alapozni az ésszerű és a fenntarthatóságot is figyelembe vevő vásárlási döntéseket és a megtakarítási és hitelfelvételi döntéseket segítő képességeket. A tantárgy tanítása ki kell hogy alakítsa az önmagáért, jövőjéért felelősséggel tartozó, öngondoskodó magatartást és a mások problémái felé nyitott, támogató hozzáállást.

Fontos célja a tantárgynak, hogy a diák már gyerekstátuszban is ne csak fogyasztó, hanem a családi gazdálkodást értő résztvevője legyen a család közösségének, legyen képes saját zsebpénzét ésszerűen beosztani, felhasználni. Ismerjen meg családi költségvetési sémákat (háztartási naplókat), a költségvetésben legyen képes összegyűjteni a felmerülő kiadásokat, bevételeket, tudjon következtetni a megtakarítási, hiteltörlesztési lehetőségekre, ez alapján váljon képessé a hitelfelvételről való felelős döntésre. Váljon a diákok számára egyértelművé, hogy szoros kapcsolat van a családok rövid és hosszú távú pénzügyi döntései között.

A tantárgy fejlessze a gazdasági, pénzügyi természetű problémák alternatív megoldási lehetőségének tudatosítását. Ismerjen kockázatokat, bizonytalanságokat egy család jövőjében, és ismerjen segítő megoldásokat, válaszokat a felmerülő problémákra.

Meg kell értetni, hogy az egyéni sikerek és a közösség, az ország egészének eredményessége hosszú távon összefüggnek, elválaszthatatlanok.

A nemzetgazdaság működésének bemutatásával ismerje meg a diák annak a piacgazdaságnak, országnak a működését, amiben élünk, értse meg azokat a lehetőségeket és korlátokat, amiket a piacgazdaság nyújt az egyén számára. Értse meg, miért fontos részt venni a termelésben, miért fontos a lelkiismeretes, tervezetten, szervezeten végzett munka, az igazságos elosztás, gondoskodás a gyerekekről, az idősekről, és mi a jelentősége a szolidaritásnak. Értse és ismerje, mi a jólét és a jóllét fogalma, tartalma, különbsége, kapcsolata.

Ismerje fel a szükségletek és korlátok kapcsolatát mind az egyén, mind az országok szintjén.

Értse meg a növekedés fogalmát, feltételeit és korlátait, valamint a hosszú távú felelős gondolkodás, a fenntarthatóság biztosítékait. Értse meg, hogy a túlfogyasztás, az erőforrások túlzott kimerülése milyen hatással van az ország és a saját jövőjére, és mit tehet ő ennek elkerülése érdekében.

Ismerje a piacgazdaság működését, értse a termelés és a fogyasztás, a kereslet-kínálat közötti összefüggéseket. Tudja, hogy mi a verseny, hogyan működnek együtt és miként versenyeznek a gazdaság szereplői. Tanulja meg, hogy lehetséges etikus verseny a gazdasági szférában is.

Lássa át a pénz szerepét a hazai és nemzetközi gazdaságban. Ismerje meg a gazdaság

kulcsszereplőit és a kapcsolatrendszerüket bemutató modellt.

A tantárgy célja, hogy a diák lássa át a külkereskedelem jelentőségét egy olyan külkereskedelemben nyitott országban, mint hazánk, legyen tájékozott Magyarország export- és importcikkjeiről.

Értse meg, hogy a piacgazdaságban miért van szükség államra, mi az állam funkciója, és melyek azok a feladatok, amelyeket a piacgazdaság önmagában nem vagy nem kielégítően szabályoz. Ismerje az állami feladatok ellátásához szükséges fontosabb forrásokat, illetve hogy mire költi az állam a befolyt összegeket. Értse meg, miért fontos az adómorál javítása, a korrupció visszaszorítása. Legyen tisztában az államadósság fogalmával és következményeivel.

A tantárgy gazdasági oldalról alapozza meg az egyéni felelősségvállalást, az aktív állampolgári magatartást.

Módszertanilag sok konkrét eset, adatgyűjtés feldolgozásával jutnak a diákok új ismerethez, döntési helyzetbe, ok-okozati összefüggés felismeréséhez. Ezáltal gondolkodási képességük fejlődik, valamint tudatosan bennük, hogy környezetükben számtalan dolognak van gazdasági, pénzügyi vonatkozása. A csoportban, esetjátékokban végzett feladatokkal, vitákkal fejlődik kommunikációs készségük, érvelési technikájuk, és e sajátos terület szakmai szókincsével is gyarapodnak.

A tantárgy hozzájárul a diákok önismeretének gazdagításához.

A családi gazdálkodást bemutató tananyag rész feldolgozását végigkíséri egy tanulságokat tudatosító módszer, a Típpgyűjtés, amely erősíti a megbeszélte, legfontosabb „tilalomfák” és „ajánlások” megjegyzését.

Az életkori sajátosságokat figyelembe véve egyes részek feldolgozhatóak a diákokkal együtt alkotott „Gazdálkodj tudatosan” társasjátékban, amellyel a gyerekek kreativitása, azonosulása is érvényesülhet.

A Gazdasági és pénzügyi kultúra tantárgy első része a családok gazdálkodásával foglalkozik. A témával összefüggésben a diákoknak lehetnek tapasztalatai, amelyeket megfontoltan kell bevonni a tananyag feldolgozása során. A gyerekek mindennapjaikban megélik a társadalmi különbségeket, osztályon belül is jelentős szóródás lehet a családok anyagi lehetőségei között. Éppen ezért körültekintően kell eljárni az egyes témák feldolgozásakor. Ne kérjünk az egyes családok gazdálkodásáról adatot, célszerű az általános szinten megragadni a családi költségvetés bevételi és kiadási oldalát. A háztartásstatisztika adatai segítenek az eltérő jövedelmi viszonyok között élők eltérő fogyasztásáról, megtakarítási lehetőségeiről beszélni.

Fontos hangsúlyozni, hogy az anyagi különbségek nem emberi és értékbeli különbségek. A gyerekek még elsősorban fogyasztói és nem előállítói a javaknak. Iskolai munkájuk, közösségi magatartásuk, feladatokban való részvételük mutatja meg és fejleszti képességeiket, értékeiket.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	A család is gazdálkodik...	Órakeret 2 óra
Előzetes tudás	A családban megélt gazdálkodási tapasztalatok.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A saját család gazdasági funkcióinak felismertetése. A szűkösség problémájának, valamint egy átlagos család megélhetéséhez felhasználható erőforrások megismertetése. A családi munkamegosztás jelentőségének és az egymásért végzett munka felelősségének tudatosítása. Információszerzés, -felhasználás fejlesztése: meghatározott szempontból adatok gyűjtése, rendszerezése és abból következtetések levonása.	

Ismeretek	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<i>Családból háztartás</i> A család gazdasági funkciói és kapcsolatai: fogyasztás, jövedelemszerzés, vásárlás, termelés, munkavégzés, megtakarítás, befektetés, adózás, adományozás, a munkaerő „újratermelése”, önkéntesség. A szűkösség problémája, a gazdálkodás szükségessége a családban. A háztartás fogalma. <i>Erőforrásaink a megélhetéshez</i> Szaktudás, munkavégző képesség, tulajdon, idő... <i>Munkavégzés, önkiszolgálás a családban</i> Munkamegosztás, munkaszervezés, gazdálkodói felelősség egymásért.	Egy elképzelt konkrét család gazdálkodásának leírásában a családok gazdasági funkcióinak felismerése, a gyűjtött ismeretek és a saját családi tapasztalatok alapján általánosítás. Ábra, gondolatterkép készítése a családok lehetséges gazdasági kapcsolatairól. Mi van, mi nincs? Családi esettanulmányok alapján megválaszolni: milyen erőforrásokkal rendelkeznek a háztartások a megélhetésükhöz? A gyűjtött ismeretek összegzése. Kérdőív segítségével statisztikai felmérés az osztályban: Ki milyen munkát végez a családban? Ki nem tud dolgozni? Kiről kell gondoskodni? A gyűjtött adatok rendszerezése, a tapasztalatok megbeszélése. Egy család ésszerű munkamegosztása. Tippgyűjtés (tanulságok levonása): minden megbeszéltemához kapcsolódóan a legfontosabb tanulások plakátszerű megjelenítése.	<i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> a családi munkamegosztás, gazdálkodás. <i>Matematika:</i> halmazok.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Család, háztartás, szűkösség, fogyasztás, jövedelemszerzés, jövedelemtermelés, vásárlás, termelés, munkavégzés, megtakarítás, befektetés, adózás, adományozás, gondoskodás, a munkaerő „újratermelése”, önkéntesség, munkavégző képesség, tulajdon, szervezés, munkamegosztás, felelősség.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	A családi költségvetés, avagy a háztartások pénztárcája	Órakeret 4 óra
Előzetes tudás	A diákok családi tapasztalatai. Saját zsebpénzzel való gazdálkodás tapasztalata.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési	A családok legfontosabb bevételeinek és kiadásainak megismertetése. Ismeretek alkalmazása a családi költségvetés valamely formában történő	

céljai	összeállítására és vezetésére. Szempontok megismerése, amelyekre figyelve csökkenthetők a vásárlás anyagi természetű kockázatai, ezáltal a vásárlói tudatosság erősítése. A tartalék fontosságának megértetése, az összefüggés bemutatása a megtakarítási lehetőség és a hitelfelvétel között. Adatok elemzésével logikus következtetésre jutás, ezáltal a döntéshozó képesség megalapozása.	
Ismeretek	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<i>A család bevételei</i> Munkából, tulajdon hasznosításából, a társadalmi juttatásokból származó és egyéb bevételek. <i>A család kiadásai</i> Mennyiből lehet megélni? A családi kiadások főbb csoportjai, a fogyasztási szerkezet szerényen és gazdagon. <i>Kockázatok a vásárláskor</i> Minőség, ár, jótállás, fogyasztói jogok, felelősség a vásárláskor. <i>Nagy értékű vásárlások, hitelek</i> Döntési szempontok, lehetséges pénzügyi források. Az áruhitelek. <i>Költségvetési egyensúly</i> Többlet vagy hiány? Van-e lehetőség megtakarításra, vagy többletforrás kell?	Rövid családi esettanulmányok, háztartási naplók alkalmazásával a főbb bevételi források (munkabér, jutalom, bérleti, díj, kamat, társadalmi juttatások, nyeremények, nyugdíj stb.) tudatosítása, rendszerezése. Esettanulmány: Két eltérő jövedelmű család havi kiadásainak összevetése azonos csoportosítás alapján (háztartásstatisztikai adatok feldolgozásával, háztartási naplókkal). Az adatok alapján a kiadási csoportok azonosítása, színes kördiagram készítése, elemzése. A tudatos vásárlói magatartást segítő honlap, kiadvány feldolgozása. (Tanácsadói szerepben: problémákra információkeresés az adott források felhasználásával.) Döntési játék csoportokban: Melyik megoldást választjuk? Mosogatógépet/autót/... vásárol a család. Egyszerűsített költségvetés alapján kell a hitelkínálatból az adott áru vásárlásához szükséges hitelt kiválasztani. A döntések indoklása, megbeszélése. Különböző jövedelmű családok költségvetése alapján a költségvetési egyenleg megállapítása.	<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> gazdasági válságok; családi költségvetés, bevételek, kiadások. <i>Matematika:</i> statisztika, viszonyszámok. <i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> Háztartás – családi gazdálkodás. Tudatos vásárlás. Takarékoság.

	Tippgyűjtés (tanulságok levonása).	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Családi költségvetés, háztartási napló, munkával összefüggő, tulajdonból származó jövedelem, társadalmi juttatás, transzfer, egyéb bevétel, kiadási csoport, folyó kiadás, beruházás, megtakarítás, hitelfelvétel, hiteltörlesztés, költségvetési egyenleg.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Hitelfelvétel		Órakeret 2 óra
Előzetes tudás	Kölcsönzéssel, hitellel, adóssággal kapcsolatos tapasztalatok.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Annak megértetése, hogy a hitel lehetőséget teremt egy fontos családi igény kielégítésére, a felelős hitelfelvétellel jobban élhet a család. Egy hitelszerződés aláírásával járó kötelezettségek megismertetése. Olyan okok, kockázatok megismertetése, amelyek a hiteltörlesztés nemfizetéséhez vezethetnek. Példák megismertetése a hiteltörlesztést garantáló biztosítékokra. A nemfizetés lehetséges következményeinek megismertetése. Az ismeretek alkalmazása: javaslattevés az adósságkezelésre. Mindezek alapján annak elősegítése, hogy váljon körültekintővé egy majdani hitelfelvétel mérlegelésében.		
Ismeretek	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
<i>Hitelek a családi gazdálkodásban</i> Hiteltípusok. <i>Egy hitelszerződés és következményei</i> A szerződő felek, biztosítékok. A devizahitelek sajátosságai. <i>A nemfizetéshez vezető okok</i> Váratlan változások a hitelszerződés megkötése után. Családi problémák: betegség, munkanélküliség, gyermekvállalás stb. Külső okok: árfolyamváltozás, kamatváltozás, jövedelemcsökkenés stb. <i>A nemfizetés következményei:</i> a KHR-rendszer, adósságspirál, fedezet, jelzálog eladása, kezességvállalás terhei. <i>Adósságkezelés</i> Megoldáskeresés: átütemezés, végtörlesztés, szigorú	Gyűjtőmunka: Milyen családi célokat valósítottak meg hitelből a környezetében? Hitelfelvétel ésszerűen: egy megalapozott, számításokkal alátámasztott hitelfelvételi döntés bemutatása. Cél: az egyensúly! – komplex esettanulmány egy család eladósodásáról és az adósságkezelésről. Egy-egy kérdés csoportos feldolgozása: 1. Hogyan került sor a hitel felvételére? (Mire vették fel, megalapozott volt-e? Milyen kockázatok kapcsolódtak a hitelfelvételhez?) 2. Milyen tényezők (okok, körülmények) vezettek a hiteltörlesztés elmaradásához? 3. Milyen következményei	<i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> családi gazdálkodás. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> hitel.	

pénzkezelés (amiről még le lehet mondani).	lehetnek a nemfizetésnek (fedezet, kezes, jelzálog, adóslista – Központi Hitelinformációs Rendszer – KHR). 4. Hogyan lehet helyreállítani az egyensúlyt? Hogyan lehet a terheket csökkenteni? Honnan lehet több pénzhez jutni? A kérdések megválaszolása után közös egyeztetés, értékelés. Tippetgyűjtés (tanulságok levonása)	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Adós, hitelező, kezes, zálog, jelzálog, törlesztő részlet, kockázat, nemfizetés, árfolyamváltozás, kamatváltozás, KHR-rendszer, adósságkezelés, végtörlesztés, átütemezés	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Megtakarításból befektetés? Banki kapcsolatok	Órakeret 3 óra
Előzetes tudás	Családi megtakarítások, befektetések tapasztalatai.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A bankszámlák és bankkártyák használatában rejlő előnyök megismertetése. A megtakarítás és befektetés különbségének megértetése. Kritikai gondolkodás fejlesztése: tudjon a kockázat szempontjából befektetések között különbséget tenni; ismerjen fontosabb befektetési formákat és tudja, hogy milyen élethelyzetben melyiket célszerű választani. A megtakarítási célok és ezek eléréséhez kapcsolható befektetési lehetőségek összefüggésének felismertetése.	
Ismeretek	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<i>Korszerű pénzkezelés</i> A perselytől a bankszámláig. A család banki kapcsolatai és kiadásainak fizetési módjai. <i>Elhalasztott vásárlások</i> A megtakarítások céljai és formái. <i>Befektetések</i> Szempontok: kockázat, hozam, idő, pénzösszeg, hozzájárulás (likviditás). A legismertebb családi befektetések (betét, értékpapír,	Statisztikai felmérés az osztályban: mit tudunk a család banki kapcsolatairól: – Hol vezeti a család a bankszámláját? – Mire jó a bankszámla? – Van-e bankkártyája a családnak? – Mire használhatjuk a bankkártyát? A felmérés tapasztalatainak megbeszélése, szükség szerinti kiegészítése. Kidolgozott esettanulmány	<i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> családi gazdálkodás, takarékoság. <i>Matematika:</i> alpműveletek, kamatszámítás. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> megtakarítások, pénzformák,

ingatlan, életbiztosítás) és a kapcsolódó fogalmak (árfolyam, EBKM – egységesített betéti kamatláb mutató).	alapján egy család megtakarítási lehetőségének, céljainak és a megtakarítás szempontjának megbeszélése. A megtakarítás és befektetés kapcsolatának értelmezése. A megbeszéltek általánosítása, a befektetési szempontok alapján a leggyakoribb befektetési típusok bemutatása. Kapcsolódó reklámok értékelése. A magyar háztartások megtakarítási adatai: KSH-adatok bemutatása. Az árfolyamváltozás hatása a hozamra – összefüggések felismerése. Tippgyűjtés (tanulságok levonása).	pénzkezelés, pénzintézetek.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Megtakarítás, bankszámla, bankkártya, átutalás, közüzemi számla, megtakarítási motívum, kockázat, hozam, betét, értékpapír, ingatlan, életbiztosítás, EBKM, árfolyam.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Zsebpénz, avagy egy diák gazdasági szerepei		Órakeret 3 óra
Előzetes tudás	Saját vásárlási, megtakarítási, pénzkezelési élmények. Osztálypénz gyűjtése.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A szűkösség, a fenntarthatóság problémájának megvilágítása. A gazdálkodói magatartás, döntések és adófizetői szerep tudatosságának erősítése. A saját szokások tudatosításával az önismeret fejlesztése. A takarékos és fenntartható vásárlás, fogyasztás formáinak megismertetése során a tudatos magatartás erősítése. A hosszú távú gondolkodás fejlesztése a pénzügyi döntésekben. A kamatos kamat jelentőségének felismertetése a megtakarításokban. A saját segíteni tudás felismertetése, a másokért vállalt felelősség erősítése.		
Ismeretek	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
<i>Egy diák lehetséges bevételei</i> Zsebpénz, ajándékok, családi „hasznosságok” (üvegviszaváltás, papírgyűjtés...), munkavégzés stb. <i>A bevételek felhasználása</i>	Két gyerek zsebpénzsztorija: Hangya Balázs és Tücsök Bogi hogyan gazdálkodik a pénzzel? Tanulságok megbeszélése. Bevételek, kiadások főbb típusainak felismerése. „Hangyák” és „Tücsök” az osztályban, ki hova tartozik,	<i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> felelősség másokért, önkéntesség. <i>Matematika:</i> kamatszámítás, kamatos kamat.	

A szűkösség problémája. Vásárlások, célzott megtakarítások (gyűjtök egy....), távoli, bizonytalan célú megtakarítások. Megtakarítás munkával. 72-es szabály. <i>Mi is adózunk?</i> Áfa és kamatadó a diákok gazdálkodói szerepében. <i>És akinek nincs?</i> Adományaink tettel/pénzzel?	önismeret. Hogyan lehet a vágyakat és a szűkös erőforrásokat összehangolni? Hogyan vásárolunk? Hogyan lehet a vásárlásainkkal is takarékoskodni? A fenntarthatóság elve a vásárlásban, fogyasztásban. Beszélgetés a kérdésekről, próbavásárlás. Közzvélemény-kutatás: Mire gyűjtenek a diákok? Adatok feldolgozása és bemutatása. Két eltérő megtakarítási magatartás számszerűsítése hosszú távon. (A kamatos kamat csodája.) Vajon tudunk-e segíteni a rászorulóknak? Beszélgetés az önkéntességről. Tippgyűjtés (tanulságok levonása)	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Szűkösség, zsebpénz, takarékoság, körültekintő vásárlás, megtakarítás, kamat, kamatos kamat, 72-es szabály, áfa, kamatadó, adomány, önkéntesség.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Gazdasági kockázatok a családban		Órakeret 2 óra
Előzetes tudás	Családi problémák megélése (betegség, veszteségek).		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A társadalombiztosítás alapelemeinek, feltételeinek megismertetése, a befizetések és jogosultságok kapcsolatának megértetése. Kritikai gondolkodás fejlesztése: a gazdasági természetű kockázatok felismerése, kezelési technikák megismerése. A hosszú távú gazdálkodói felelősség erősítése önmagáért, családjáért. A saját lehetőségek, erkölcsi kötelesség felismertetése a rászorulóknak segítésében.		
Ismeretek	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
<i>Betegség, rokkantság</i> Hogyan és miből gondoskodik a társadalom a betegekről, rokkantakról? Betegállomány, táppénz,	Esettanulmányok és megbeszélésük: Családi történetek. Mit lehet tenni, ha – tartósan beteg lesz az egyik	<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> munkanélküliség.	

egészségügyi ellátás rendszere Magyarországon. <i>Munkanélküliség</i> Milyen ellátásra, mennyi ideig jogosult egy regisztrált munkanélküli? <i>Veszteségek, csapások</i> Károk és kezelésük a háztartásokban (törés, betörés, autókár, károkozás másnak). A biztosítások leggyakoribb típusai a háztartásokban. <i>Öngondoskodás, hosszú távú gondolkodás</i> Hogyan lehet csökkenteni a bajokból származó veszteségeket? A tartalék jelentősége. <i>Társadalmi szolidaritás</i> Hogyan gondoskodik az állam/a társadalom/egy-egy közösség a rászorultakról? Hogyan tudunk egymásnak segíteni, ha bajba jutunk?	szülő; – munkanélküli lesz az egyik szülő, – elég, beázik, karambolos lett a... Következmények és kezelési lehetőségük. Felkészülés a váratlan helyzetekre. Beszélgetés az esetekről, általánosítás és tanulságok megfogalmazása. „Segítségek a bajban” címmel gondolattérkép, rajz készítése. (Segédletek, amelyek a lehetséges támogatásokat, intézményeket írják le.) Esetjáték-esettanulmány: Kis családokban (csoportokban) eseménykártyák feldolgozása: milyen ötletük van a „családoknak” a kártyákon található problémák megoldására. Mit tehetnek a családok egymásért? A társadalmi felelősség értelmezése a családban. Felmérés az osztályban: hogyan támogatják a családok a rászorulókat? Tippgyűjtés (tanulságok levonása).	<i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> rászorultság, társadalom-biztosítás, önkéntesség.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Betegállomány, táppénz, egészségügyi ellátás, munkanélküliség, biztosítás (élet-, baleset-, vagyon-, felelősségbiztosítás), öngondoskodás, tartalék, társadalmi szolidaritás, önkéntesség, rászorultság, felelősség, pénzügyi fogyasztóvédelmi intézmény.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	A gazdaság – igények és lehetőségek	Órakeret 3 óra
Előzetes tudás	Saját maga, családja, környezetében élők igényeinek, lehetőségeinek, erőforrásainak ismerete. A földrajzban megismert országok fejlettségi különbségei. A történelemben tanult technikai változások és a szükségletek, valamint kielégítési módjuk megváltozása.	

A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Annak megértetése és tudatosítása, hogy milyen erőforrások határozzák meg egy ország fejlődési lehetőségeit. A szűkösség fogalmával kapcsolatban annak megértetése, hogy az igények kielégítésének miért vannak prioritásai, miért kellene döntési alternatívák az erőforrások felhasználásban. A fenntarthatóság jelentőségének, felelősségének megértetése mind a társadalom, mind az egyén esetében.	
Ismeretek	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<i>Szegény és gazdag országok, erőforrások</i> A szegénység, ill. gazdagság értelmezése. Egy nemzetgazdaság erőforrásai: földrajzi és társadalmi erőforrások. A fejlettséget meghatározó tényezők (GDP, természeti erőforrások, népesség, szaktudás, termelékenység, hatalmi státusz stb.). <i>A szükségletek és a termelés kapcsolata. A szűkösség problémái</i> A termelési tényezői, a termelési folyamat, a termék és szükséglet összefüggése. Szűkösség, döntési alternatívák, gazdálkodás az erőforrásokkal. <i>A növekedés korlátai és a fenntarthatóság</i> Az ökológiai lábnyom értelmezése. Fenntarthatóság, felelősség az egyén és az ország és a Föld szintjén.	Választható esettanulmány feldolgozása: Miből élünk? V1. Három ország (köztük Magyarország) gazdaságának elemzése, az erőforrások, fejlettség és fejlődési lehetőségek elemzése (statisztikai adatok, történelmi, természeti, gazdasági körülmények). V2. Esetjáték: szükségletek, termelés, munkamegosztás, társadalomszervezés. Egy lakatlan sziget erőforrásainak és az emberek tudásának, munkavégző képességeinek felhasználásával a túlélés feltételeinek, a jólét lehetőségének megteremtése, megszervezése. Tapasztalatszerzés: Erőforrások és termelési lehetőségek összefüggése csoportos döntési játékban (papír, olló, vonalzó, ceruza, körző felhasználásával egyszerű termelési folyamat megszervezése, piacra termelés, verseny). Tapasztalatok, tanulságok összegzése. Vita: Jólétben vagy jól szeretnék élni? A jólét és jóllét különbségei. Az ökológiai lábnyom. A fenntarthatóság kritériumai. Plakátkészítés: Országok ökológiai lábnyoma.	<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> egy-egy ország, térség fejlődésének mozgatórugói az újkori történelemben. <i>Földrajz:</i> az országok és a gazdasági fejlettség alapadatai. <i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> termelés, főzés, tervekészítés, technológia, takarékoság, hatékonyság. <i>Erkölcstan:</i> Fogyasztás és ökológiai lábnyom. Közös jövő, egyéni felelősség.

Kulcsfogalmak/ fogalmak	Nemzetgazdaság, GDP, piac, természeti, társadalmi erőforrás, szaktudás, termelésszervezés, nagyhatalom, nyersanyag, szegénység, szegény és gazdag ország, szükséglet, termék, termelés, szolgáltatás, szűkösség, döntési alternatíva, a növekedés korlátai, fenntartható fejlődés, ökológiai lábnyom, jólét, jóllét.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	A piacgazdaság, amelyben élünk	Órakeret 6 óra
Előzetes tudás	A piacgazdaság szereplői a diákok környezetében (termelő, szolgáltató kereskedő vállalkozások, bankok). A pénzről szerzett történelmi, földrajzi ismeretek, saját, családi tapasztalatok (vásárlás, külföldi pénzhasználat).	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A kereslet és kínálat egymásra hatásának, a piaci információk jelentőségének megértetése a termelési és fogyasztási döntésekben. A rendszerszemlélet, a modellalkotó képesség fejlesztése a gazdaság sokféle szereplője kapcsolati rendszereinek megismertetése során.	
Ismeretek	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<i>A piacgazdaság fogalma, jellemzői.</i> Magántulajdon, piac, verseny. A piacgazdaság kiépítése Magyarországon. <i>A piac szerepe a gazdaságban</i> A piac mint a termelés és fogyasztás kapcsolata, információk és döntések a piac segítségével. A verseny előnyei és problémái, versenyetika. <i>A pénz fogalma és funkciói</i> A pénz szerepe a gazdaságban. A pénz mint értékmérő eszköz, forgalmi eszköz, felhalmozási eszköz, fizetési eszköz és világpénz. <i>Szereplők és kapcsolatok a gazdaságban</i> A vállalatok, háztartások, állam-önkormányzat egyszerűsített kapcsolatrendszer, a piacgazdaság modelljében. Fogyasztási cikkek piaca és erőforrások piaca. Pénzügyi közvetítők. Civil szerveződések.	Döntési játék csoportokban: A piaci mechanizmus működése, pl. egy gyümölcspiacon. Kereskedői szerepben vásárlási és eladási döntéseken keresztül a kereslet és kínálat egymásra hatásának megélése. A tapasztalatok összegzése, általánosítása. Gyűjtőmunka: Verseny a vállalatok között. A diákok környezetében működő vállalkozások versenyének konkrét jelenségei. A verseny előnyeinek és problémáinak, egészségtelen kinövésének értékelése. Kiselőadás: Fair trade kereskedelem. Gyűjtőmunka, kiállítás: A pénz története/Fizetőeszközök napjainkban. Vita: Vállaljanak-e szerepet a vállalatok a város/falu életében? Miért vállalnak el civil	<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> Pénzügyintézetek. A pénz kialakulása, funkcióváltozása. A piac és verseny szerepe a nemzetgazdaságok fejlődésében a XVIII. és XIX. században. <i>Földrajz:</i> A piac működésének alapelvei. Nemzeti és közös valuták, a pénz szerepe, fizetési módok.

	szervezetek állami feladatokat? Lehet-e önkormányzati vezetőnek a településen saját vállalkozása? Kaphat-e önkormányzati megrendelést? Tapasztalatszerzés modelljátékban: Vállalkozó és háztartás szerepben a diákok az erőforrások, termelés és termék (áru) körforgását, adásvételét élik meg (termelési tényezők piaca, fogyasztási cikkek piaca, erőforrások-termelés összefüggése). A tapasztalatok és a piacgazdaság modelljének összevetése. Látogatás vagy vendégfogadás: Pénzügyi közvetítők (pl. bank)/civiliek az iskola környezetében. Mi a szerepük a gazdaság működésében?	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Piacgazdaság, magántulajdon, piac, termelési tényezők piaca, fogyasztási cikkek piaca, nemzetgazdaság, termelés, fogyasztás, vállalkozás, becsületes kereskedelem, piaci verseny, versenytárs, monopolhelyzet, versenyetika, állam, önkormányzat, civil szervezet, árupénz, pénz, pénzfunkció, pénzforma, euró, infláció, hitel, adó.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Világpiaci kapcsolatok – határon innen és túl	Órakeret 3 óra
Előzetes tudás	Importcikkek a fogyasztásunkban. Valuták, valutaváltás, árfolyam ismerete. Magyar termékek külföldön. Külföldi termékek hazánkban.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A külkereskedelem jelentőségének, szerepének, nyitottságunk, érzékenységünk megértetése a világpiaci változásokra. Az árfolyamváltozás kettős hatásának, összefüggésének megértetése a külkereskedelemmel. A helyi termékek jelentőségének tudatosítása a fenntarthatósággal összefüggésben. A kritikai gondolkodás fejlesztése előnyök és hátrányok, érvek és ellenérvek összevetése során.	
Ismeretek	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<i>A magyar és a külföldi termékek fogyasztásunkban</i> A magyar gazdaság és a világpiac összefüggése, a nemzetközi	Gyűjtőmunka: Helyi, hazai és külföldi termékek a környék boltjaiban. A nemzetközi munkamegosztás	<i>Földrajz:</i> Külkereskedelem. Nemzeti és közös valuták, valutaváltás,

munkamegosztás jelentősége. Multinacionális vállalatok. <i>Külkereskedelmünk szerkezete, partnereink</i> Magyarország külkereskedelmi partnerei az EU-ban és az EU-n kívül. A külkereskedelem összetétele, jelentősége. A nyitott gazdaság értelmezése. <i>Pénz a nemzetközi piacon</i> Valuta, deviza fogalma, árfolyama. Az euró.	előnyei és problémái. (Helyi termelés, lokalitás, fenntarthatóság összefüggése.) Szituációs játék: A helyi gazdák szövetsége helyben előállított terméket szeretne eladni a boltban. Milyen érvek szólnak mellette, ellene? Statisztikai adatok Magyarország külkereskedelmének szerkezetéről, irányáról, méretéről – diagramkészítés, értelmezés. Szerepjáték – szerepkártyák: Különböző gazdasági szereplők hogyan élik meg a devizaárfolyamok változását? A változások hatása az export, import alakulására. Vita: Magyarország EU-tagságának előnyei, hátrányai.	árfolyamok. A magyar gazdaság szerkezete, külkapcsolatai. <i>Matematika:</i> diagramok, táblázatok, grafikonok – adatleolvasás, készítés, értelmezés.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Világpiac, export, import, fenntarthatóság, helyi termék, multinacionális vállalat, külkereskedelem, külkereskedelem szerkezete, nyitott gazdaság, valuta, deviza, valutaváltás, árfolyam, euró.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Miért van szükség az államra?	Órakeret 4 óra
Előzetes tudás	Az állam kialakulása, az állam változó szerepe. Adófajták, a diák, illetve családja tagjainak adófizetése.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az állami szerepvállalás okainak, az állam feladatainak megértetése. A tudatos és felelős magatartás erősítése: annak megértetése, hogy miért kell adózni, miért fontos az államnak és az adózó állampolgárnak az adómorál javítása, a feketegazdaság és a korrupció visszaszorítása. Az összefüggés felismertetése a túlköltekezés és eladósodás között. Az ésszerű gazdálkodás és takarékoság jelentőségének megértetése az ország egészére vonatkoztatva is.	
Ismeretek	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<i>A piaci működés ellentmondásai</i> Környezetszennyezés, a verseny problémái, monopóliumok, közjavak, válság, szegénység, esélykülönbségek a társadalomban.	Aktuális országos vagy helyi hírek gyűjtése a környezetszennyezés, a szegénység, a társadalmi problémák témaköréből.	<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> az állam kialakulása, az állam szerepének változása.

<i>Az állami szerepvállalás és ennek költségei</i> Rendfenntartás (rendőrség, honvédelem), egészségügy, oktatás, kultúra, közjavak, állami intézmények, nyugdíjrendszer működtetése, szociális kiadások. <i>Miből költ az állam?</i> Állami bevételek: Néhány fontosabb adó (személyi és vállalati jövedelemadó, a bér közterhei, forgalmi adó, és a fogyasztási adó), vámok, illetékek, privatizáció, kölcsönök. <i>Az adófizetők kötelessége, felelőssége és joga</i> A tudatos és felelős állampolgár. <i>Eladósodott állam, eladósodott ország</i> A kiadási többlet és az államadósság összefüggése. Az egy főre jutó államadósság. A takarékoskosság és kiadáscsökkentés kényszere és nehézségei.	Vita: Ki oldja meg a piac, a környezetszennyezés, a szegénység, az esélykülönbségek problémáit? Mi a feladata e gondok enyhítése érdekében az államnak, az önkormányzatnak? Szerepjáték: Vita egy helyi önkormányzat költségvetéséről. A szűkösség problémája, teendők rangsorának felállítása különböző képviselői szerepek, érdekek ütköztetése során. Vita: Miért fontos az államnak és az állampolgárnak a feketegazdaság és a korrupció visszaszorítása? Egyszerűsített számítási feladatok: Hogyan számítják ki: – egy termék áfáját? – egy foglalkoztatott jövedelemadóját? – egy vállalkozás nyereségadóját? „Mit tennénk, ha...” döntési játék: Milyen választ adna a nemzetgazdasági miniszter? Eseménykártyák: visszaesés van a világ gazdaságban, a forint leértékelődött az euróhoz képest, infláció alakult ki, nőtt a munkanélküliség stb. Adatelemzés: Statisztikai adatok a magyar államadósság alakulásáról.	<i>Földrajz:</i> nemzetközi szervezetek. <i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> egy tevékenységhez kapcsolódó költségek. <i>Erkölcstan:</i> Az emberiség globális problémái. Egyenlőtlenségek és igazságosság a társadalomban, szolidaritás. <i>Matematika:</i> százalékszámítás.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Környezetszennyezés, szegénység, a verseny problémái, monopólium, közjavak, válság, adó, adózás, személyi és vállalati jövedelemadó, bér közterhei, forgalmi adó, fogyasztási adó, vám, illeték, privatizáció, kölcsön, államadósság, GDP-arányos államadósság, honvédelem, rendőrség, kormányzati intézmény, oktatás, kultúra, egészségügy, költségvetés, bevétel, kiadás, deficit, költségcsökkentés, feketegazdaság, korrupció.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Egy ország polgára – az egyén gazdasági szerepe	Órakeret 1 óra
Előzetes tudás	Történelemformáló hősök és az átlagember szerepe, felelőssége különböző korokban a hétköznapiakban és nagy eseményekben. Saját gazdasági szerepeinek tapasztalatai. Diákönkormányzatban szerzett tapasztalatok.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Saját gazdasági szerepek tudatosítása. A felelős magatartás erősítése az egyén, a társadalom és az állam kölcsönös felelősségének, egymásrautaltságának, a jogok és kötelezettségek összhangjának megértése során.	
Ismeretek	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<i>Szerepeink a gazdaságban</i> Az egyén mint – fogyasztó, – munkavállaló, – adófizető, – megtakarító, – hitelfelvevő, – adományozó, segítő, önkéntes, – vállalkozó, – választópolgár.	Gyűjtőmunka aktuális cikkekből: Gazdasági szerepek, társadalmi szerepvállalás a hétköznapi ember és néhány híresség életében.	<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> Az egyén szerepe a történelemben. Állampolgári alapismeretek.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Egyén, társadalom, állam, választópolgár, civil kezdeményezés, jog, kötelesség, felelősség.	

A fejlesztés várt eredményei a ciklus végén	A tanuló érti a szűkösség fogalmát és szerepét a család és egy ország gazdálkodásában. Modellszerűen átlátja a családok gazdasági funkcióit és kapcsolatait a többi gazdasági szereplővel. Tisztában van azzal, hogy a gazdasági célok több úton is elérhetők, képes az alternatív megoldások mérlegelésére. Tájékozott a háztartások legfontosabb erőforrásairól, bevételeiről, kiadási csoportjairól, képes egyszerű családi költségvetés összeállítására és vezetésére. Fel tud sorolni a tudatos vásárlást, a fenntarthatóságot biztosító szempontokat. Érti a családi költségvetés, a megtakarítás és hitelfelvétel összefüggését, egymásra hatását. Ismeri a hitelfelvétellel járó kockázatok főbb típusait, a nemfizetés következményeit és a pénzügyi zavarok kezelésének néhány lehetőségét. Ismeri a jellemző befektetési típusokat és az ezek közti választás főbb szempontjait. Tisztában van saját gazdasági szerepével, ismeri saját gazdálkodási attitűdjét, képes saját céljaival összefüggő rövid és hosszabb távú pénzügyi tervezésre. Ismer gazdasági természetű kockázatokat a családok életében, tud javaslatot tenni ezek negatív hatásának csökkentésére, elkerülésére. Érti a családok és saját szerepét a rászorultak támogatásában, a társadalmi

	felelősségvállalásban, az önkéntes feladatok végzésében. Képes a gazdálkodással kapcsolatos főbb alapelvek tanács formájában történő megfogalmazására, az elvek gyakorlati képviselésére. Érti a piacgazdaság működésének alapelveit, legfontosabb szereplőinek kapcsolatrendszerét. Ismer történelmi, földrajzi, társadalmi okokat, amelyek egy-egy ország szegénységét, gazdagságát eredményezik. Alapvető ismeretei vannak a piac fogalmáról, szerepéről, működéséről. Érti a verseny fogalmát, látja annak előnyeit, árnyoldalait, megértette, hogy miért fontos a versenyetika, és ő is tehet az etikus versenyért. Ismeri a pénz fogalmát, legfontosabb funkcióit, nemzetközi formáit. Átlátja, hogy a legfontosabb gazdasági szereplők: a vállalatok, a háztartások, az állam és az önkormányzatok, a pénzügyi közvetítők, a civil szerveződések között milyen kapcsolatok alakultak ki, hogyan működik a gazdaság. Megértette, hogy fogyasztásunkban szerepet játszanak a hazai és a külföldről származó termékek. Konkrét példákat tud mondani, hogy miért szükséges egy-egy terméket külföldről behozni, megértette, hogy miért és mennyiben segíti a gazdaság fejlődését, ha hazai, helyi terméket vásárolunk. Tudja az export és az import fogalmát, ismeri külkereskedelmünk alapvető szerkezeti felépítését. Tisztában van azzal, hogy szükség van az államra, fel tudja sorolni az állam feladatait, hogy mire kell az államnak pénzt költenie. Megértette az adózás jelentőségét, ismeri a főbb adónemeket. Érti, hogy miért hátrányos a társadalom számára a feketegazdaság. Érti, hogy mit jelent az ország eladósodottsága, melyek ennek gyakorlati következményei. Tisztában van azzal, hogy az egyéni sikerek és a közösség, az ország egészének jóléte hosszú távon összefüggnek, egymástól elválaszthatatlanok.

GAZDASÁGI ÉS PÉNZÜGYI KULTÚRA II.

9–10. évfolyam

A Gazdasági és pénzügyi kultúra II. tanterv a NAT gazdasági és pénzügyi neveléssel, valamint a kezdeményezőképeség és a vállalkozói kompetencia fejlesztésével kapcsolatos célkitűzéseinek megvalósítását szolgálja, épít a Technika, életvitel és gyakorlat, valamint a Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek tanterv vonatkozó részeire. Önálló tanterv, de erősíti a Vállalkozzunk! II. választható kerettanterv megvalósítását.

A Gazdasági és pénzügyi kultúra II. tantárgy célja, hogy az általános műveltség szintjén megjelenő gazdálkodási és pénzügyi ismereteket és a kapcsolódó sajátos kompetenciákat fejlessze, ezek segítségével járuljon hozzá a tanulók személyiségének fejlődéséhez és aktív, tudatos, felkészült állampolgárrá válásukhoz. A gazdaság és pénz világának ismerete nélkülözhetetlen a tanulók sikeres társadalmi, gazdasági szerepvállalásához, felnőtt életük eredményességét biztosító gazdasági jellegű döntések meghozatalához, a változó környezethez való alkalmazkodási készségük formálásához, korunk súlyos problémáira választ kereső felelős magatartásukhoz.

A Gazdasági és pénzügyi kultúra II. c. tantárgy jelenlvé tartalma és gazdag módszertana közvetlenül szolgálja a középiskolai nevelés általános célját: a társadalmi, gazdasági, technikai változások követésére, ahhoz adaptív módon alkalmazkodó cselekvésre képes, az élethosszig tartó tanulásra nyitott, művelt, igényes, jogkövető állampolgárrá nevelést.

A tantárgy tartalma hozzájárul a NAT kiemelt fejlesztési területek nevelési céljainak megvalósításához: szemléletében érvényesíti és sajátos eszközeivel támogatja azokat. Tudatosítja, hogy értékteremtő munka nélkül nincs jólét, és valamennyi társadalmi tevékenységnek feltétele a gazdaság kiegyensúlyozott működése.

A tantárgy tudatosan képviseli az etikus gazdasági gondolkodás, magatartás és döntések normáját. A gazdasági kultúra értékeinek megmutatásával hozzájárul a tágabb értelemben vett nemzeti kultúra megbecsüléséhez. Széleskörűen fejleszti az aktív állampolgári magatartást, támogatja annak felismerését, hogy az egyéni sikerek és a közösség, az ország egészének eredményessége hosszú távon összefüggnek, elválaszthatatlanok.

A gazdasági szerepek, a szerepekből adódó érdekkülönbségek és ezek egyeztetésének megismerésén, gyakorlásán keresztül hozzájárul az önismeret és társas kultúra fejlesztéséhez is. Gazdasági oldalról alapozza meg a családi életre nevelést, a felelős háztartási döntések meghozatalát, a hosszú távú gondolkodást és gondoskodást. Megmutatja a gazdasági szerepekben rejlő társadalmi szolidaritás és önkéntesség mintáit, gyakorlási lehetőségeit.

Tudatosítja az erőforrások szűkösségének problémáját és ezzel összefüggésben a gazdasági döntések fenntarthatósággal és környezettudatossággal való kapcsolatát, támogatja az értéktudatos, felelős gazdálkodói magatartás képviselését.

A tantárgy tárgykörébe tartozó felnőtt szerepek segítségével hozzájárul a pályaorientáció gazdagításához, közvetlen segítséget nyújt a munkapiacra lépéshez, alkalmazott módszereivel (döntési játékok) biztosítja a hierarchiában történő munkavégzés, a vezetői, együttműködési készség és versengő magatartás megélését, problémáinak kezelését.

A tantárgy számtalan lehetőséget kínál a médiatudatosságra neveléshez, hiszen hosszú távon a gazdasági szereplők csak helyesen értékelt információk birtokában hozhatnak eredményes döntéseket, akár fogyasztóként, vállalkozóként, befektetőként, állami tisztviselőként stb. teszik ezeket. A változó gazdasági környezetben való eligazodáshoz nélkülözhetetlenek a hagyományos és modern médiumok információforrásként való kezelése, kritikai értékelése.

A tantárgy jelenlvése az ismeretek közvetlen alkalmazási lehetőségét kínálja, életszerűségével erősíti a spontán tanulási motivációt. Alkalmazott eszközei segítik a

megismerés, tanulás aktív formáit: projektek alkalmazását, modellek alkotását, döntési helyzetekből történő tanulást, a változásokhoz igazodó adaptív magatartás gyakorlását. Vitákban, szerepek megélésén keresztül differenciált megközelítést, értékelést, érvelést fejleszt. A gazdasági és pénzügyi kultúra tárgykörébe tartozó problémák természetükből adódóan a divergens problémamegoldás módszerét igénylik, a döntések megalapozásához gyakran alkalmazzák, és ezzel fejlesztik a diákok matematikai eszköztárát.

A Gazdasági és pénzügyi kultúra II. c. tantárgy gyakorlatias szemlélete sokoldalúan és integratív módon járul hozzá a NAT-ban meghatározott kulcskompetenciák fejlesztéséhez. A tantárgy ismeretkörei, az alkalmazásukhoz szükséges készségek, képességek és attitűdök egységet alkotnak.

A Gazdasági és pénzügyi kultúra II. mindenek előtt a kezdeményezőképeség, vállalkozói kompetencia fejlesztését támogatja, hiszen a gazdasági szereplők alapvető közege a piac, amely folyamatos változásaival serkenti az újításra való beállítódást, a kockázatvállalást, az erőforrások felkutatását, alternatív felhasználását, célok kitűzését, a megvalósítás tervezését és a végrehajtás megszervezését, értékelését. A tantárgy alkalmazott módszerei (döntési szituációk, szerepjátékok stb.) a diákok számára a kompetencia közvetlen alkalmazási lehetőségét is megteremtik.

A tantárgy gazdasági oldalról alapozza meg a szociális és állampolgári kompetencia fejlesztését, hozzájárul a társadalmi-gazdasági folyamatok, változások megértéséhez, a személyes szerepvállalás tudatosításához, argumentumokkal támasztja alá a közjót szolgáló döntéseket.

A Gazdasági és pénzügyi kultúra c. tantárgy tanítása egyrészt integráló szerepet tölt be az általános iskola különböző tantárgyaiban szerzett részismeretek rendszerezése, kibővítése és magasabb szintre emelése terén, másrészt lehetőséget teremt olyan magatartásformák gyakorlására, amelyek a jelenben való eligazodáshoz nélkülözhetetlenek.

Erősíti és kibővíti a technika, életvitel és gyakorlat, valamint a földrajz e tárgykörbe tartozó ismereteit, nagyobb összefüggésekben és mélységben mutatja be a gazdaság működésének egészét. Részletesen elemzi az egyes gazdasági szereplők (háztartások, vállalatok, állam, pénzügyi közvetítők) gazdaságban betöltött szerepét, erőforrásokkal való gazdálkodását, döntéseik motivációját, a szereplők egymásra hatását, döntéseik összefüggésrendszerét. Mindezekkel hozzájárul a diákok ésszerű gazdálkodási képességének kialakulásához, az értékteremtő munka jelentőségének felismeréséhez, az erőforrásokkal, pénzzel való egyéni/háztartási és társadalmi szintű felelős gazdálkodáshoz, a gazdálkodás pénzügyi, elszámolási (költség, haszon) összefüggéseinek megismeréséhez, az öngondoskodás mibenlétének, a jövőről való felelős gondolkodás alternatíváinak megismeréséhez.

Tevékenykedtető módszereket alkalmaz: a szereplők konkrét problémáiból kiinduló döntésekre koncentrál, a konkrét esetekben megmutatva az általános összefüggéseket. Alkalmazza a modellben történő gondolkodást. Bővíti a szakmai szókincset: részben a megértés (passzív szókincs), részben az aktív alkalmazás szintjén.

Gazdasági folyamatok, összefüggések megjelenítéséhez, elemzéséhez, döntések alátámasztásához alkalmazza a matematika eszköztárát (kamat, kamatos kamat, függvények, grafikonok, viszonyszámok, ráták), a digitális technikát, az internetet.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Bevezetés a piacgazdaságba	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	A döntések mérlegelésének képessége, előnyök-hátrányok felismerése, a modellben történő gondolkodás képessége. A történelemben megismert különböző gazdasági, elosztási rendszerek.	

A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Annak felismertetése, hogy mindenkinek szembe kell néznie a szűkösség problémájával és a folytonos döntések meghozatala kényszerével, azaz a gazdálkodás mibenlétének tudatosítása. A döntésképeség fejlesztése a nyert haszon – feláldozott haszon fogalmának alkalmazásával. Különböző elosztási rendszerek megismerésével, értékelésével az emberiség által a múltban és jelenben alkalmazott gazdasági rendszerek azonosítása, a jelenbeli piacgazdaság sajátosságainak megismertetése. Az absztrakciós és modellalkotási képesség fejlesztése: a piac modelljének megalkotásával változások elemzése a piacon; a gazdaság bonyolult, szövevényes kapcsolatrendszerének összefoglalása a főbb szereplők és kapcsolatuk egyszerűsített modelljével. A saját sokoldalú gazdasági szerep tudatosításával az önismeret fejlesztése.	
Ismeretek	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<i>Mit jelent gazdálkodni</i> A gazdálkodás mint a közgazdaságtan alapproblémájának megoldása, alapfogalmak, a helyes gazdasági döntés kritériuma. <i>Az áruk és a pénz világában élünk</i> Elosztási rendszerek, a piacgazdaság sajátosságai, alapfogalmai. A piaci mechanizmus működése. <i>Szereplők és kapcsolatok a piacgazdaságban</i> Egy diák gazdasági szerepei, a piacgazdaság modelljét alkotó szereplők és kapcsolatrendszerük.	Konkrét döntések elemzése a nyert haszon, feláldozott haszon szempontjából. A sokféle ismert erőforrás közgazdaságtudományi rendszerezése, a tudományos gondolkodás eszközeinek tudatosítása. Esetjáték: a szűkösség modellezése alapján elosztási típusok kitalálása (egyenlőségi elvre épülő, központi, hagyományokon nyugvó, erőszakon alapuló, piaci alapokon nyugvó elosztás). Saját vélemény megfogalmazása az egyes elosztási típusok előnyének és hátrányának értékelésekor. Modellalkotás mint a megismerés eszközének alkalmazása (piac, piacgazdaság modelljének megalkotása). Összefüggések, törvényszerűségek megállapítása a piac modelljében. A marketing piaci szerepének felismerése. A piaci mechanizmus (kereslet és kínálat egymásra hatásának) alkalmazása egy döntési játék segítségével. A homo economicus jelentésének felismerése.	<i>Földrajz:</i> természeti erőforrások, társadalmi erőforrások, a piac működése. <i>Fizika, kémia:</i> modellek mint a megismerés eszközei. <i>Etika:</i> döntéseink hatása másokra, gazdagok, szegények, adomány. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> különböző gazdasági rendszerek, a piacgazdaság.

Kulcsfogalmak/ fogalmak	Döntés, gazdálkodás, szükséglet, termék, szolgáltatás, erőforrás/termelési tényező, szükségesség, jövedelem (munkabér, kamat, profit, bérleti díj, osztalék, járadék), termelő, fogyasztó, elosztási rendszer, piac, piacgazdaság, kereslet, kínálat, ár, piaci mechanizmus, háztartás, állam, külföld, pénzügyi közvetítő.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	A mindenható pénz		Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	Árupénzek a korábbi történelmi korszakokban. Valuták, az euró ismerete, valutaváltás tapasztalata. Infláció a történelemben. Társadalmi, gazdasági változások hatásának árnyalt megközelítése.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A pénzről szerzett korábbi ismeretek rendszerezése, a változások mozgatórugóinak, a mai pénz lényegének, funkcióinak megértetése. A különböző valutákról szerzett tapasztalatok rendszerezése fogalmi szinten. A devizapiaci változásoknak az árfolyamra és a szereplők döntéseire, saját életére gyakorolt hatásának felismertetése. A tapasztalatok rendszerezése az infláció mértékével, kiváltó okaival összefüggésben. Az infláció gazdasági szereplőkre gyakorolt hatásának egyre önállóbb értékelése.		
Ismeretek	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
<i>A kaori kagylótól a bankkártyáig</i> Pénzkorszakok a történelemben. A modern pénz lényege, a pénz- és banktörténet összefüggése. <i>A pénz szerepe és funkciói</i> <i>Ahány ország, annyi bankjegy</i> Valuták, devizák és árfolyamok. Az euró mint az EU közös pénze. <i>Az infláció fogalma, mérése, okai, hatásának értékelése</i>	A pénzről szerzett korábbi ismeretek történelmi és logikai rendszerezése (tanár által adott szempontok alapján kiselőadás, vagy forrásfeldolgozás módszerével csoportban végzett munkával). A mindennapi pénzhasználatban rejlő pénzfunkciók tudatosítása, rendszerezése konkrét esetekből kiindulva (a konkrétban az általános megjelenése). A valuta és deviza eltérő fogalmának gyakorlati jelentősége, a devizapiaci mozgások, a le- és felértékelődés hatásának elemzése konkrét gazdasági szerepekben. A hatások számításokkal történő alátámasztása. Internetes tájékozódás az aktuális devizapiaci információkról, az euró árfolyamáról.	<i>Földrajz:</i> nemzeti és közös valuták, valutaváltás, árfolyamok; az EU és országcsoportjai. <i>Matematika:</i> valutaváltással kapcsolatos számítási feladatok. <i>Etika:</i> egy esemény ellentmondásos hatásai. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> különböző pénzformák, példák hiperinflációs időszakokra.	

	Az infláció hatásának, következményeinek differenciált értékelése (konkrét esetekben).	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Árupénz, munkamegosztás, aranypenz korszaka, pénzhelyettesítő, bankjegy, váltópenz, modern pénz, jegybank, pénzteremtés, készpénz, számlapénz, pénzfunkció (csereeszköz, elszámolási eszköz, fizetési eszköz, felhalmozási eszköz), nemzetközi pénz, valuta, deviza, euró, devizapiac, árfolyam, spekuláció, infláció, inflációs ráta, hiperinfláció, keresleti infláció, költséginfláció.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	A háztartások		Órakeret 6 óra
Előzetes tudás	A családi gazdálkodás fogalmának ismerete, saját tapasztalatok mozgósításának képessége.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A család és háztartás fogalmának megkülönböztetése, a bevételek és kiadások háztartás-statisztikai rendszerezése. Annak tudatosítása, hogy a költségvetés-készítés eszköze az erőforrásokkal való tudatos gazdálkodásnak, az ésszerű döntéshozatalnak. A tudatos fogyasztói magatartás erősítése: a fenntarthatóság értelmezései és döntésekben történő megjelenítése a háztartás vásárlói és fogyasztói szokásaiban, pénzügyi tervezésében. A kapcsolat felismertetése a rövid és hosszú távú bevételek és kiadások között, ezzel összefüggésben a megtakarítás és a hitelfelvétel értelmezése.		
Ismeretek	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
<i>Bevételek-kiadások</i> Munkavégzéshez kapcsolódó, tulajdonból származó jövedelmek, társadalmi transferek, egyéb jövedelmek. A folyó kiadások csoportjai, beruházások. <i>Hitelek-megtakarítások</i> A hitelfelvétel oka, célja, költségei. A megtakarítások motívumai, szempontjai. A pénzügyi közvetítők szerepe a megtakarítások és hitelfelvétel összefüggésében. <i>Fizetési technikák</i> A bankszámlák előnyei, típusai, a fizetési forgalom fajtái.	Aktuális magyar háztartás-statisztikai adatok alapján fogalmak és tapasztalatok rendszerezése, összevetése. Háztartási költségvetési sémák segítségével „modellcsaládok” esetének feldolgozása csoportban, a tapasztalatok megosztása és megvitatása. (Különböző gazdasági helyzetű, eltérő jövedelmű családok modellezése alapján a szegénység, gazdagság, rászorultság, szolidaritás értelmezése.) A „modellcsaládok” életében generált változások segítségével a hitelfelvétel és a megtakarítás, valamint a befektetés	<i>Földrajz:</i> fogyasztási szokások változása, okok, következmények. <i>Matematika:</i> kamatszámítás. <i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> a háztartás mint gazdasági formáció.	

	szempontjainak, feltételeinek, kockázatának egyszerű megközelítése, elemzése. Kamatszámítás alapján betéti megtakarítások értékelése. Kérdőíves felmérés segítségével a tanulók családi fizetési szokásainak, bankhasználatának bemutatása, a felmerülő fogalmak értelmezése.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Költségvetés, munkajövedelem, társadalmi juttatás, méltányosság, adomány, jövedelem-újraelosztás, megtakarítás, öngondoskodás, hozam, biztonság, kamat, kamatláb, kamatos kamat, EBKM, hitelszerződés, THM, hitelfajta, készpénzkimélő fizetés, bankszámla, folyószámla, megtakarítási számla, hitelszámla, átutalás, csoportos beszédési megbízás, internetbank.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	A vállalatok	Órakeret 6 óra
Előzetes tudás	Korábbi vállalatlátogatás tapasztalatai, a nemzetgazdasági ágak termelői. Vállalatok a piacgazdaság modelljében, illetve az iskola környezetében.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A termelés és szükségletek kölcsönhatását, összefüggését, jólétünk alapját biztosító vállalatok lényegének megértetése. A folyamatosan változó környezet, a vállalati innováció és kockázat összefüggésének belátása. A vállalkozó és az alkalmazott közötti lényeges különbségek tudatosításán keresztül az önismeret fejlesztése. Annak felismertetése, hogy a gazdasági szereplők megtakarításainak és a vállalatok forrásigényének sikeres összekapcsolását egy jól működő pénzügyi közvetítőrendszer biztosítja. Annak felismertetése, hogy az idegen forrás bevonásának követelménye a jövedelmezően felhasznált hitel. A kritikai gondolkodás, az elemzőképesség fejlesztése.	
Ismeretek	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<i>Pénz vagy tőke?</i> Az üzleti vállalkozások jelentősége, lényegi jellemzői. A vállalat mint befektetés. <i>A garázscégtől a multinacionális nagyvállalatig</i> A vállalkozások saját és idegen forrásai. A megtakarítások és a vállalatok tőkeigénye. A pénzügyi közvetítők. A vállalkozási formák és lényeges	A vállalatok mint a nemzetgazdaság alappillérei. (Honnan származik, amit fogyasztunk?) A vállalkozó személyének és az üzleti vállalkozás jellemzőinek elemzése, szűkebb, tágabb környezetének modellezése egy konkrét, a tanulók által ismert vállalkozáson keresztül. A „környezeti” változások és a lehetséges vállalati „válaszok”	<i>Földrajz:</i> magyar termékek, termelők, hungarikumok, transznacionális vállalatok, működő és pénztőke. <i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> fogyasztóvédelem.

különbségeik. <i>A vállalkozások piaci helyzete és a verseny</i> Versenyhelyzet, oligopóliumok, monopóliumok. Versenyszabályozás Magyarországon.	csoportokban történő megvitatása. Külső források bevonásának szimulálása különböző vállalati helyzetekben, a döntési motívumok mérlegelése. A korlátolt és korlátlan felelősség, valamint az egyetemleges felelősség megértésén keresztül a leggyakoribb vállalkozási formák közötti különbségek megértése, a megismertek alkalmazása vállalkozások esetében. A piacformák és a vállalatok helyzetének összefüggése néhány ismert vállalkozás helyzetében. A verseny előnyeinek és ellentmondásainak összegyűjtése, megvitatása. Esettanulmány: egy versenyhivatali döntés értelmezése.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Vásárlói igény, profit, kockázatvállalás, termelési tényező, folyó kiadás, beruházás, versenytárs, szállító, vevő, állam/önkormányzat, egyéb partner, nemzetgazdaság, kultúra, hagyomány, technikai környezet, természeti környezet, világgazdaság, információ, saját forrás, idegen forrás, pénzügyi közvetítő, korlátlan és korlátolt felelősség, egyetemleges felelősség, jogi személy, bt., kkt., kft., rt., egyéni vállalkozás.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Az állam	Órakeret 6 óra
Előzetes tudás	Az állam történelmileg megismert funkciói. Az állam és az önkormányzatok mindennapjainkban.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Annak megértetése, hogy milyen gazdasági, társadalmi problémák kényszerítették ki az állam aktív szerepvállalását a gazdaságban. Annak felismertetése, hogy az állam gazdasági szerepét jól tükrözi az államháztartás, illetve költségvetés bevételi és kiadási oldala. Párhuzam felismertetése a háztartások felelős gazdálkodása és az állam gazdálkodása között. Annak beláttatása, hogy közös a felelősség és érdek a jól gazdálkodó állam működésének elérésében, ennek révén a felelősségtudat erősítése.	

Ismeretek	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<i>Az állam mint gazdasági szereplő</i> Az állam fogalma, feladatkörei napjainkban. Az államháztartás. <i>Az állam pénztárcája</i> Bevételek, adók. Kiadások: vásárlások, transferek. Az állami eladósodás problémái. <i>Hogyan és miért adózunk?</i> Az adók szerepe, fajtái. A fiskális politika. A potyautas magatartás problémái.	Saját életünkben megélt példákon keresztül az állam/önkormányzat fogalmának és szerepének tisztázása. Vita: kell-e állam az életünkben, a gazdaságban? (Érvek gyűjtése egy disputához.) Az állam bevételeinek és kiadásaink mérlegszerű bemutatása. Egy helyi önkormányzat költségvetési tárgyalásán keresztül a bevételek, kiadások tartalmának, egyensúlyba hozásának dilemmáját meg tapasztani (szituációs játék vagy látogatás). Milyen adó fizetésében veszünk részt? – gyűjtés, tudatosítás, számolás, elemzés. Néhány adófajta példáján keresztül a gazdaságpolitikai lehetőségek érzékelése. Kötelességek és jogok kapcsolata az adófizetés és a felhasználás ellenőrzésében.	<i>Földrajz:</i> eladósodás a világban. <i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> adózás, az adórendszer. <i>Etika:</i> egyén és közösség egymásra utaltsága, az egyén felelőssége. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> az állampolgári felelősség.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Állam, monopólium, externália, közjavak, stabilizáció, újraelosztás, tőkeallokáció, államháztartás, költségvetés, költségvetési politika, adó, állami vásárlás, transzfer, deficit, kincstárjegy, államkötvény, szja, áfa, tao, jövedéki adó, helyi adó, szociális hozzájárulási adó, adómorál, állampolgári felelősség.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	A pénzpiac mindenkit összeköt	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	Bankok a történelemben, a családok életében, környezetünkben. A pénzpiacok, a tőzsde nemzetközi szerepe.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Annak megértetése, hogy a gazdaság szereplőinek megtakarításait és forrásigényét a pénzügyi közvetítők hozzák összhangba. A modern bankrendszer főbb szereplőinek, a piacgazdaságban betöltött feladatainak megismertetése, a jegybanki függetlenség jelentőségének megértetése. Annak megértetése, hogy valamennyiünknek közvetlenül vagy közvetve köze van az értékpapírok és a tőkepiac, a tőzsde világához, amelyek a gazdasági vérkeringés nélkülözhetetlen eszközei.	

	Átfogó kép kialakítása a pénzügyi közvetítés főbb szereplőiről, a háztartásokkal való lehetséges kapcsolatukról. A spekuláció gazdasági szerepének megértetése.	
Ismeretek	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<i>Bankrendszer a mai gazdaságban</i> A bankrendszer fogalma, alaptípusai. A jegybank és a kereskedelmi bankok feladatai. <i>A tőkepiac és termékei</i> A tőkepiac fogalma, részvények, kötvények. A tőzsde szerepe és működése. <i>A pénzügyi közvetítők</i> A banki és nem banki pénzügyi közvetítők (intézményi befektetők, egyéb közvetítők: faktorházak, lízingcégek). A PSZÁF.	Megtakarítók és forrásigénylők a gazdaságban – szituációs játék (célja a pénzügyi közvetítés megismerése, szükségességének belátása). Internetes feladat: a jegybank és a kereskedelmi bankok feladatainak összegyűjtése, majd elemzése. Részvénykibocsátás, egy vállalkozás esettanulmánya. Egy aktuális kötvénykibocsátás gazdasági háttere. A chicagói tőzsde születése és a tőzsde fogalma. Gyűjtőmunka, kiselőadás a BÉT-ről. A háztartások kapcsolata a pénzügyi közvetítők világával (befektetési alapok, nyugdíjpénztárak, biztosítók, lízingcégek).	<i>Földrajz:</i> a monetáris világ intézményei. <i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> a családi megtakarítások lehetséges formái, pénzintézetek. <i>Etika:</i> egyén és közösség egymásrautaltsága, az egyén felelőssége. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> pénzintézetek.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Egy- és kétszintű bankrendszer, jegybank, kereskedelmi bank, monetáris politika, alapkamat, árstabilitás, likviditás, betéti és hitelügylet, értékpapír, hitelviszony, részesedési viszony, részvény, vagyonhányad, osztalék, szavazati jog, kötvény, árfolyam, befektetési jegyek, biztosító, befektetési alap, tőzsde, brókerház, faktorház, lízingcég, kockázat, hozam, PSZÁF.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Életpályánk pénzügyi döntései	Órakeret 6 óra
Előzetes tudás	A családok pénzügyi döntései, gazdálkodási tapasztalatai.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Annak beláttatása, hogy születésünktől halálunkig áthatják életünket a pénzügyi döntések, ezért fontos tisztában lenni a tipikus döntésekkel, információforrásokkal és a lehetséges segítő intézményekkel. Az előrelátás, mérlegelés, alternatívákban gondolkodás fejlesztése (saját pénzügyi elképzelések, tervek). Az információszerzés és -felhasználás önállóságának növelése.	

Ismeretek		Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<i>Életpályaszakaszok és ezek pénzügyi összefüggései</i> Mikor és milyen döntések várnak ráink? <i>Információforrások és intézmények a háztartás gazdálkodásának szolgáltatóiban</i> Bankok, biztosítók, nyugdíjpénztárak tőzsde, PSZÁF, civil szervezetek honlapjai, a fogyasztóvédelem intézményei.		Csoportmunka: egy-egy életkori szakaszban milyen pénzügyi döntések várnak rád? A gyűjtött anyag prezentálása, kiegészítése, megbeszélése. Intézménylátogatás/vendég a felvilágosítás szolgálatában (fogyasztóvédelem). Esettanulmányok a fogyasztóvédelem témaköréből. Célzott internetes tájékozódás különböző problémás helyzetek tisztázása céljából. A megoldások megbeszélése. Tájékoztató, felvilágosító kiadványok feldolgozása (MNB, banki ismertetőik...).	<i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> A családok gazdálkodása. Fogyasztóvédelem. <i>Etika:</i> felelősség saját jövőnkért.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Pénzügyi tervezés, megtakarítási számla, számlanyitás, bankkártya, diákhitel, rendszeres jövedelem, hitel (fogyasztási, lakással kapcsolatos), biztosítás, öngondoskodás, nyugdíj-előtakarékosság, ügyfélszolgálat, kalkulátor, PSZÁF, fogyasztóvédelem.		

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Bankszámláink – bankkártyáink		Órakeret 4 óra
Előzetes tudás	Bankszámlatípusok, ezek családi használata, bankkártyákkal és egyéb fizetőkártyákkal kapcsolatos tapasztalatok, ismeretek.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Annak megértetése, hogy a családi gazdálkodás, a fizetési szokások hogyan függenek össze a bankválasztással és a bankszámlacsomaggal, az igényelt szolgáltatásokkal, a bankkártya típusának kiválasztásával. A kritikai gondolkodás fejlesztése banki kínálatok összehasonlítása során. A biztonsági szabályok és jelentőségük megértetése.		
Ismeretek		Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<i>Bankszámlanyitás</i> A várható használat és a megfelelő kínálat (banki számlacsomag, költségek) összehangba hozása. A döntés főbb lépései. <i>Mire használjuk a bankszámlánkat?</i>		Látogatás egy bankfiókban (összegyűjtött előzetes kérdésekkel, egy számlanyitás esettanulmánya). Tájékozódás a lakókörnyezet banki szolgáltatásairól, bankszámlacsomagokról.	<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> a családi pénzkezelés. <i>Informatika:</i> adatvédelem.

A készpénzfelvétel, átutalás, csoportos beszédés, bankszámlakivonat tartalma. <i>E-banking</i> Telefon és internet a kényelem szolgáltatában. Technika és biztonság. <i>Fizetés kártyával</i> Bankkártyák és egyéb kártyák (típusok, előnyök, költségek).	Egy bankszámlaszerződés tartalma (ürlapkitöltés konkrét helyzetre értelmezve). Egy bankszámlakivonat elemzése (pénzügyi partnerek, átutalások, inkasszók, költségek). Kapcsolat a munkáltatóval és a közüzemi szolgáltatókkal. Intelmek, avagy teendők a biztonságos bank- és kártyahasználathoz (gyűjtés, rendszerezés, „kiadványszerkesztés”). A kártyatípusok rendszerezése (pl. miniprojekt keretében).	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Bankszámla, számlacsomag, szerződés, aláírásminta, ügyfél-azonosító, számlaszám, számlavezetési díj, kondíciós lista, tranzakciós díj, számlakivonat, pénzforgalom, átutalás, inkasszó, bankkártya, ATM, POS-terminál, betéti kártya, hitelkártya, terheléses kártya, üzleti vállalkozás kártyái, kiegészítő szerződés, e-banking, telefonos ügyintézés, SMS-szolgáltatás, biztonság, PIN-kód.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Az előre hozott vásárlások – háztartások hitelfelvétele	Órakeret 4 óra
Előzetes tudás	Hitelfajták. Az eladósodás problémái környezetünkben. Kamatszámítás.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A hitelezési folyamat sajátos szereplőinek, fogalmainak megértetése. Felkészítés a tárgyilagos és felelős hitelfelvételre; számításokkal tudja alátámasztani egy hitelfelvétel megalapozottságát. Egy aláírt hitelszerződés felelősségének, az abból adódó kötelezettségek megértetése. A nem fizető adósokkal kapcsolatos szankciók, az adósságrendezés alapfogalmainak megismertetése.	
Ismeretek	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<i>Hitelkínálat – hitelfajták</i> Milyen családi/egyéni célt milyen hitellel lehet finanszírozni? <i>Hitelkockázatok</i> Kamatváltozás, devizaárfolyam-változás, jövedelemcsökkenés (munkanélküliség, betegség, halál). <i>Hitelbiztosítékok</i>	Hiteltermékek rendszerezése a felhasználási cél, a lehetséges összeg, a futamidő és a hitelfeltételek (biztosítékok, kamat) szerint. Az alternatív megoldások elemzése. A hitelfelvételről hozott döntés általános algoritmusának közös létrehozása. Kiemelve: a lehetséges kockázatok elemzése,	<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> a családi pénzkezelés. <i>Földrajz:</i> eladósodás.

Jelzálog, zálog, kezesség. <i>Hitelekhez kapcsolódó pénzügyi számítások</i> <i>Az eladósodás és problémái</i> Késedelmes fizetés, nem fizetés. Etikai és jogi következmények, KHR-lista. Adósságkezelés.	ezek kezelése (esetmegbeszélés alapján stratégiaalkotás, -értékelés). Egy egyszerű hitelszerződés elemzése. (Kapcsolódó fogalmak értelmezése: adós, hitelező, kezes, jogok, kötelezettségek, THM, törlesztőrészlet, fizetési késedelem stb.) Kidolgozott egyszerű számítási feladaton keresztül a hiteltörlesztési módok fajtáinak bemutatása, az eltérések elemzése az adós különböző pénzügyi helyzete szerint. (Előnyök, hátrányok megállapítása.) Esettanulmányok az eladósodás és kezelésének témaköréből. Kiselőadás a diákhitel-konstrukciók által nyújtott lehetőségekről.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Folyószámlahitel, áruhitel, lakáshitel, gépjárműhitel, jelzáloghitel, hitel, kölcsön, zálog, jelzálog, kezesség, THM, kamat, törlesztőrészlet, futamidő, hiteltörlesztési mód (tőketörlesztés, kamat), egyösszegű, lineáris, annuitásos törlesztés, KHR, adósságspirál, teherbíró képesség, adósságrendezés.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	A háztartások befektetései		Órakeret 4 óra
Előzetes tudás	A takarékoság egyéni, családi céljai, fajtái, lehetséges megoldásai. Értékpapírok.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A tartalék jelentőségének beláttatása a bizonytalan jövőben. Megtakarítási formák megismertetése a megtakarítási összeg, kockázat, likviditás, hozam, futamidő függvényében, a kapcsolódó fogalmak megértetése. Saját kockázattűrő képességének felismertetése. Döntések alátámasztása (pl. tudjon befektetéseket egyszerű számításokkal alátámasztani).		
Ismeretek	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
<i>Megtakarításból befektetés</i> Milyen családi/egyéni cél megvalósítását milyen megtakarítással lehet	Háztartások lehetséges befektetéseinek rendszerezése a befektetés formája, a lehetséges összeg, a futamidő, a hozam, a	<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> a családi	

előkészíteni? <i>Egyes befektetési típusok</i> Betét típusú befektetések és értékelésük. Az értékpapír-befektetések (részvény, kötvény, kockázat, intézményei). Egyéb befektetések. Befektetésvédelem. <i>Befektetésekhez kapcsolódó pénzügyi számítások</i> A pénz időértéke, jelen- és jövőérték-számítás.	kockázat szerint. Az alternatív megoldások elemzése. A kockázatmegosztás stratégiája. A bankok által kínált betéttípusú befektetések fajtái és kamatozása (különbségek elemzése számítási feladatok segítségével). Az értékpapír típusú befektetések hozamának és kockázatának elemzése. A tőzsdézés lehetséges stratégiái és a kapcsolódó kockázatok, költségek elemzése. A tőzsdejáték mint a befektetés egy módjának virtuális megélése. (Bekapcsolódás az évente meghirdetett tőzsdejátékok valamelyikébe.) A kockázattűrő képesség mint az önismeretünk része. Internetes tájékozódás a betét- és a befektetésvédelemről: OBA, BEVA, állampapír-befektetések biztonsága. Egyszerű számítási feladaton keresztül a befektetések értékelése a jelenérték és jövőérték segítségével. Egyszerű Cash flow készítése. Esettanulmányok a nem pénzpiaci befektetésekről és a befektetési csalásokról.	pénzkezelés. <i>Földrajz:</i> tőkepiac. <i>Matematika:</i> sorozatok, kamatos kamat.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Kockázat, hozam, likviditás, diverzifikálás, pénzpiaci, nem pénzpiaci befektetés, műkincspiac, látra szóló betét, határidős betét, kamatos kamat, sávós kamatozás, EBKM, OBA, állampapír, árfolyamkockázat, visszafizetési kockázat, befektetési szolgáltató, BEVA, a pénz időértéke, jelenérték, jövőérték, diszkontálás, nettó jelenérték, megtérülési ráta.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Az öngondoskodás egyéb formái	Órakeret 5 óra
Előzetes tudás	Biztosítások a háztartásokban. Nyugdíjasok, betegek ellátása.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A biztosítások szerepének megértetése a családok, egyének bizonytalan jövőjében. Tájékoztatottság kialakítása a magyar nyugdíjrendszerről és a nyugdíjcélú előtakarékosági formákról. A felelős, hosszú távú gondolkodás erősítése.	

Ismeretek	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<i>Biztosítások</i> A biztosítások lényege: veszélyközösség, kockázatfelosztás, kármegosztás. A biztosítók mint kockázatokkal kereskedő vállalkozások. <i>Élet- és nem életbiztosítások</i> Egészség-, szakmai felelősségbiztosítás, utas-, lakás-, vagyonbiztosítás, életbiztosítások. <i>Nyugdíjas évek</i> Állami nyugdíjrendszer. Gondoskodás az állami nyugdíj kiegészítéséről.	Statisztikai gyűjtőmunka a családok által kötött biztosításokról. Mit tartalmaz a biztosítási szerződés? Egy konkrét szerződés elemzésével a kapcsolódó fogalmak tisztázása. Az életbiztosítások mint befektetési célú biztosítások elemzése. A biztosítóválasztás algoritmusának összeállítása a védendő terület alapján. Kiselőadás a magyar nyugdíjrendszerről. Lehetséges stratégiák az állami nyugdíj kiegészítésére: ötletgyűjtés, néhány forma értékelése, köztük a NYESZ és az önkéntes nyugdíjpénztári befizetés. Internetes tájékozódás egy önkéntes nyugdíjpénztár honlapjáról.	<i>Matematika:</i> valószínűség-számítás.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Kockázat, veszélyközösség, kockázatmegosztás, kármegosztás, biztosítási szerződés, kockázatelbírálás, biztosítási esemény, díjfizetés, értékkövetés, felelősségbiztosítás, befektetési egységhez kötött életbiztosítás, nyugdíj, életjáradék, társadalombiztosítás, felosztó-kirovó rendszer, szolgálati idő, önkéntes nyugdíjpénztár, tőkefedezeti elv, hozam, költség, NYESZ, adókedvezmény.	

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	A tanuló ismeri a szükségéből adódó gazdálkodási, döntési kényszert és értelmezni tudja saját életében és különböző gazdasági helyzetekben a nyert haszon, feláldozott haszon tartalmát. Érti a nemzetgazdaság szereplőinek (háztartások, vállalatok, állam, pénzügyi közvetítők) sajátos feladatait és kapcsolatrendszerüket, fel tudja sorolni saját gazdasági szerepeit. Konkrét helyzetben és általánosítva is értelmezni tudja a piac tényezőinek egymásra hatását és a piaci mechanizmus szerepét a gazdasági döntésekben. Tisztában van a gazdasági döntések etikai vonatkozásával. Ismeri a főbb pénztörténeti korszakokat, érti a mai modern pénz lényegét, formáit és funkcióit.

	Le tudja vezetni az árfolyamváltozás hatását a jövedelmezőségre, következtetni tud a gazdasági szereplők helyzetének változására. Ismeri és differenciáltan értékelni tudja az infláció gazdasági hatását. Fel tudja sorolni a háztartások bevételtípusait és a folyó kiadások főbb csoportjait, példákat tud mondani háztartási beruházásokra. Érvelni tud a családi költségvetés készítése és hosszú távú egyensúlyban tartása mellett. Példákkal tudja bizonyítani, hogy érti a fenntarthatóság megvalósítását a háztartások és saját vásárlási, fogyasztási, pénzügyi tevékenységében. Ismeri a lakosság korszerű, készpénz nélküli fizetési technikáit. Tisztában van azzal, hogy jólétünk a vállalatok termelésén, innovációs és kockázatvállaló készségén nyugszik. Ismer vállalatokat, vállalkozókat, össze tudja hasonlítani a vállalkozói és alkalmazotti személyiségjegyeket. Érti a leggyakoribb vállalkozási formák lényegi különbségeit. Meg tudja magyarázni, miért van szükség a pénzügyi közvetítőkre a gazdaságban, illetve a vállalatok működésében. Ismer különböző piaci versenyhelyzeteket, ezek előnyeit, problémáit és a versenyszabályozást. Össze tudja foglalni, miért vált szükségessé az állam gazdasági szerepvállalása, ismeri főbb feladatait és azok hatását. Tisztában van azzal, hogy adóbefizetések nélkül az állam nem tudja megvalósítani feladatait, ami kölcsönös felelősséget jelent az állampolgárok és az állam számára. Átlátja a pénzügyi közvetítés nemzetgazdasági szerepét, ismeri főbb intézményeit és ezek feladatát. Érti, hogy mikor kerülhet sor részvény, illetve kötvény kibocsátására. Ismeri a tőzsde gazdasági szerepét és a legegyszerűbb tőzsdei ügyleteket. Fel tudja sorolni, hogy életpályája egyes szakaszaiban várhatóan milyen pénzügyi döntések várnak rá, tudja, hogy tájékozódásához milyen intézmények és internetes platformok állnak rendelkezésére. Ismeri a fogyasztóvédelem fontos területeit. A családi gazdálkodással, a fizetési szokásokkal összefüggésben a bankok kínálatából bankot, bankszámlacsomagot és bankkártyát tud választani. Tisztában van az információbiztonság jelentőségével, technikáival. Fel tudja sorolni a felelős hitelfelvétel legfontosabb szabályait, össze tudja hasonlítani azonos célú hitelkínálatokat. Tisztában van az adós hitelszerződésből adódó kötelezettségeivel, a nemfizetés várható következményeivel. Ismer adósságkezelő stratégiákat. Érti a megtakarítás és a hosszú távú pénzügyi tervezés összefüggését, vannak alternatív ötletei a különböző pénzügyi helyzetben kínálgató pénzügyi és pénzpiacon kívüli befektetésekre. Tisztában van a kockázatokkal és ezek reális értékelésével. Ismeri a befektetőket védő intézményeket. Érti a jövő bizonytalanságainak negatív hatását csökkentő biztosítások fontosabb jellemzőit, fajtáit, ismeri a befektetéssel kombinált biztosítást. Ismeri a magyar nyugdíjrendszer lényegét, tud javaslatot tenni a nyugdíjkiegészítés módjaira.

7.15. Vállalkozzunk! kerettanterv 7–10. évfolyam számára

Tartalom:

- Kerettanterv a 7-8. évfolyam számára
- Kerettanterv a 9-10. évfolyam számára

VÁLLALKOZZUNK! I.

7–8. évfolyam

A tantárgy elsősorban a NAT-ban meghatározott „Kezdeményezőképeség és vállalkozói kompetencia” fejlesztését szolgálja, illeszkedik a társadalmi, állampolgári és gazdasági ismeretkör „Pénzügyi és gazdasági kultúra” témájához, azon belül is a „Vállalkozói alapismeretek” részterülethez. A Gazdasági és pénzügyi kultúra I. választható tantervvvel együtt alkalmazva átfogóbb ismeretek átadását és szélesebb körű kompetenciafejlesztést tesz lehetővé, de önálló tanterv.

A Vállalkozzunk! I. tantárgy¹ célja, hogy a diákok betekintést nyerjenek a vállalkozások működésébe, hogy ne csak fogyasztóként, hanem potenciális vállalkozóként, munkavállalóként gondolják át, ismerjék meg a gazdaság e fontos szereplőjének tevékenységét. Ismerjék meg a vállalkozók áldozatos, kockázatos és leleményes munkáját, becsüljék a tisztességes, felelős vállalkozói magatartást.

Értsék meg, hogy a vállalkozások nélkül nem működik a piacgazdaság, a többi gazdasági szereplő az általuk előállított javakon osztozik, azokból részesül. A vállalkozások munkáján, termékein, szolgáltatásain nyugszik az egész nemzetgazdaság (ország), végső soron pedig az emberek jóléte. Legyenek tisztában azzal, hogy minden társadalmi szervezet gazdálkodik.

Ismerjenek meg vállalkozókat, akik személyén, példáján és munkáján keresztül jobban megértik a vállalkozói magatartást, a vállalkozások lényegét, célját, szűkebb és tágabb környezetének kapcsolatrendszerét. Tudják, hogy a vállalkozások környezetében fontos szereplők vannak és ezek folytonosan hatnak a vállalkozásokra.

Tudjanak különbséget tenni egyéni vállalkozás és társas vállalkozás között, értsék a korlátlan és korlátolt felelősség különbségét.

Ismerjenek újításokat a vállalkozásokban: új terméket, új technológiát, új szervezési eljárást stb. Ezen keresztül értsék meg, hogy a vállalkozások sikerének fontos tényezője a nyitottság, innováció. Lássák a kapcsolatot a vevői igények és a vállalkozás termékei, szolgáltatásai között.

Gyakorlati példán keresztül tapasztalják meg, hogy a vállalkozások hosszú távú sikerének záloga, ha felelősen, a fenntarthatóságot is figyelembe véve működnek.

A Vállalkozzunk I. tantárgy célja, hogy a vállalkozások működésének megismertetésével gazdag terepet biztosítsunk a diákok sokoldalú kompetenciafejlesztésének, de mindenekelőtt a kezdeményezőképeségnek és a vállalkozói kompetenciának. Vegyenek részt üzleti ötletek gyűjtésében, ezek értékelésében, az ötlet vevői fogadtatásának felmérésében.

Egyszerű termék előállításán keresztül ismerjék meg a termelés, technológia műveletekre bontható sorrendjét, valamint ezek végrehajtását. Gyakorolják a tervezés, erőforrásgyűjtés, szervezés, munkamegosztás, ellenőrzés feladatait. Vegyenek részt a termék előállítási költségének megállapításában, valamint az adóvonzatok figyelembe vételével az eladási ár meghatározásában.

Közösen tervezzék meg a termék eladását és csomagolását, vegyenek részt a potenciális vevők figyelmének felkeltésében (reklámkészítésben), tájékoztatásában, valamint az értékesítésben.

Vegyenek részt az erőforrások, az elkészült termékek nyilvántartásában, az eladásból származó bevétel vezetésében.

A különböző szituációkban, szerepekben kommunikációs eszköztáruk (szókincsük,

¹ A Vállalkozzunk! II. tantárgy a 9-10. évfolyamon választható.

kifejezőképességük) írásban és szóban is gyarapodják.

Mindezekkel a tantárgy járuljon hozzá a diákok önismeretének, pályaorientációjának gazdagításához.

A *-gal jelzett témakörök feldolgozhatók diákvállalkozás keretében is. Ez esetben a sorrenden és az óraarányokon szükség szerint módosítani lehet. A vállalat alapítás pontos menetét a diákvállalkozások háttértámogatását végző alapítvány segédletei, eljárásrendje és dokumentumai határozhatják meg.

A diákvállalkozásokban gyakorolják a vállalat alapítást, tőkegyűjtést, tervezést, a gazdálkodást (pénzzel, más erőforrásokkal), megtanulják a szervezést, döntéseik végrehajtást, a vevői igények felmérését, tiszteletét, alkalmazzák a marketing eszközeit, a pénzügyi, számviteli, adózási szabályokat. A tanév/projekt végén felszámolják a vállalatot, mérleget, eredmény-kimutatást, beszámolót is készítenek.

A diákvállalkozások működésében való részvétel, mint minden megélt, közvetlen tapasztalat, sokszoros erővel fejleszt. Önállóságra, felelős döntésekre, a kockázat mérlegelésére tanítja a résztvevő diákokat. Megtanulnak együttműködni, alkalmazkodni, érvelni, vitatkozni, tárgyalni, érdekeiket érvényesíteni, alá-fölérendeltségi viszonyban dolgozni. Az alkotás öröme önbizalmat ad, a sikerek, kudarcok feldolgozása önismeretre is tanít. A megélt szerepek pályaválasztásukat befolyásolják, megalapozottabbá teszik.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	A vállalkozások világa		Órakeret 6 óra
Előzetes tudás	A tanulók saját környezetében élő vállalkozók, vállalkozások ismerete. A történelemben megismert magyar vállalkozók, híres gyáralapítók.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Konkrét vállalkozásokban a vállalkozások általános jellemzőinek felismerése, a kockázat értelmezése a vállalkozások életében. A szükséglet, az értékteremtő munka és a nyereség összefüggésének, a vállalkozások összetársadalmi jelentőségének megértése. Az önismeret erősítése a vállalkozói tulajdonságokkal összefüggésben. Nem nyereségorientált szervezetek megismerése és gazdálkodásuk megértése.		
Ismeretek	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
<i>Mi a vállalkozás? Ki a vállalkozó?</i> Az üzleti vállalkozás fogalmát meghatározó tényezők (termelés–szükségletek, nyereség, kockázat, piac és összefüggésük). A vállalkozások szerepe a piacgazdaságban. A vállalkozó mint a termelési tényezők szervezője. <i>A vállalkozások csoportosítása</i> tulajdonforma, jellemző tevékenység, vállalkozási forma, méret alapján.	A diákok által ismert vállalkozásokban az üzleti vállalkozások jellemzőinek, szerepének bemutatása. Ajánlott: vállalkozó mrghívása vagy vállalkozó meglátogatása alapján. Méltán híres vállalkozók bemutatása a magyar történelemben, valamint az iskola mai környezetében (kiselőadások/riport készítése meghatározott szempontok alapján). Vállalkozói tulajdonságok	<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> a XIX. és XX. század magyar vállalkozói, gyáralapítói; vállalkozási ismeretek. <i>Földrajz:</i> a termelés tényezői.	

<i>Nonprofit szervezetek</i> mi célból és miből működnek a nem üzleti vállalkozások?	gyűjtése. A tulajdonságok alapján a vállalkozó ábrázolása, a képek megbeszélése. Milyen vállalkozó lennék? –önismereti teszt kitöltése. Statisztikai adatok bemutatása a magyarországi vállalkozásokról (www.ksh.hu/gazdasagi szervezetek). A megismert vállalkozások elhelyezése a csoportokban. Mikor, melyiket? Példákon keresztül az egyéni, illetve társas vállalkozások választásának indoklása. Beszélgetés: Miből tartja fenn magát az iskola, a sportegyesület, az iskolai alapítvány?	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Vállalkozás, piac, szükséglet, termelés, termék, szolgáltatás, erőforrás/termelési tényező, nyereség, kockázat, önállóság, nyitottság, szervezőképesség, kockázatvállaló készség, kitartás, céltudatosság, rugalmasság, szaktudás, magántulajdon, állami tulajdon, szövetkezet, gazdasági ágak, kis-, közepes és nagyvállalat, egyéni, társas vállalkozás, alapítvány, civil szervezet.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	A vállalkozások szűkebb, tágabb környezete*	Órakeret 4 óra
Előzetes tudás	A tanulók saját környezetében működő vállalkozásokban megélt változások. A gazdasági verseny tapasztalatai. Monopolhelyzet. Találmányok, technikai újítások.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Konkrét vállalkozások piacán a vevők, a beszállítók és a versenytársak azonosítása. Az állam és az önkormányzatok vállalkozásokra gyakorolt hatásának megértése. A vállalkozások tágabb környezetéből érkező hatások és a vállalkozások alkalmazkodása, döntései közötti összefüggések megismerése. Meghatározott szempont szerinti információgyűjtés, rendszerezés, bemutatás.	
Ismeretek	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<i>Szereplők a vállalkozás szűkebb környezetében</i> A vállalkozás beszállítói és vevői.	Egy, a diákok által ismert vállalkozás (pl. iskolai büfé) piacán a vevők és beszállítók,	<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> gazdasági

Versenytársak a vállalkozás piacán. Az állam/önkormányzat, a természeti környezet és a civilek a vállalkozások életében. <i>A vállalkozások tágabb környezete</i> A nemzetgazdaság, a világ gazdaság, a természeti környezet, a technikai fejlődés, a kultúra és a hagyományok hatása a vállalkozások életére, döntéseire.	valamint a verseny, versenytársak bemutatása. Hogyan és miért szabályozza, befolyásolja az állam/önkormányzat a vállalkozás tevékenységét? (Előírások, engedélyek, adók.) Vitakérdések: Miért szed adót az önkormányzat a vállalkozásoktól? Kell-e szabályozni a vállalkozások alapítását? Milyen engedélyek kellenek egy iskolai büfé megnyitásához? Gyűjtőmunka és bemutatása: „Újítások a vállalkozásokban”. A vállalkozási innováció szükségességének bizonyítása. Mit tehetünk, ha ... játék: A vizsgált vállalkozás környezetéből érkező hírekre, eseményekre milyen választ adnánk, ha mi lennénk a vállalkozók?	válságok. <i>Földrajz:</i> nemzetgazdaságok sajátosságai a világ gazdaságban. <i>Fizika:</i> találmányok.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Vállalkozás, piac, vevői igény, szállító, versenytárs, monopolhelyzet, állami szabályozás, hatósági engedély, adó, nemzetgazdaság (infláció, foglalkoztatottság, munkanélküliség, növekedés), technikai újítás, innováció, hagyomány, szokás, divat, világ gazdaság (válság, energia-áremelkedés), alkalmazkodás.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Az ötlettől a megvalósításig*	Órakeré 10 óra
Előzetes tudás	Szükségletek és kielégítésük termékekkel, szolgáltatásokkal. Újítás, ötlet és az ötlet megvalósítása (osztályprogram, iskolai rendezvény).	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A kritikai gondolkodás, elemzőképesség fejlesztése: részvétel vállalkozói ötletgenerálásban, az ötletek megvalósításának reális értékelése. A fenntarthatóság értelmezése, érvényesítése egy adott termék előállítása és fogyasztása folyamatában.	
Ismeretek	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<i>Mire vállalkozunk?</i> Mivel lehet pénzt keresni? Vevői	A diákok által megismert vállalkozásokban az alapítás	<i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> termelés,

igények felismerése, felkeltése. A vállalkozói ötletek születése. <i>A megvalósítás első lépése: milyen erőforrásaink vannak?</i> A termelés személyi és tárgyi tényezőinek felmérése. <i>A termelés tervezése, megvalósítása</i> A technológiai folyamat lépései a termék, szolgáltatás létrehozására. Anyagszükséglet, eszközigeny, munkafázisok, minőségellenőrzés megtervezése. <i>Termékfelelősség</i> A fenntarthatóság és a fogyasztóvédelem értelmezése a termelés és fogyasztás folyamatában. <i>Erőforrások a termelés megvalósításához</i> Saját és idegen források.	ötletének, egy újítás történetének elemzése az újfajta szükséglet és a vállalkozás „válaszának” egybevetésével. Mire vállalkozhatnánk? Ötletgyűjtés: teljesen új ötlet, mások ötletének átvétele, átformálása. Szűrés az ötletek közül: Milyen erőforrásokat tudunk mozgósítani a megvalósításhoz? Van-e elég szaktudásunk, tőkénk, lesznek-e vevőink, tudunk-e jobbak lenni a versenytársaknál, meg tudjuk-e szervezni a termelést, értékesítést, honnan és hogyan mozgósíthatunk külső forrásokat? Esetjáték: egy egyszerű termelési folyamat lépéseinek megtervezése (babzsák/üdvözlő kártyák/palacsinta stb. készítése, fűnyírás). Egyszerű termelési folyamat lépéseinek végrehajtása (szervezés, megvalósítás). Esettanulmány: A termelési folyamat hatásának ellenőrzése a fenntarthatóság szempontjából. Az elkészült termék, szolgáltatás fogyasztásának elemzése a fenntarthatóság, a külső hatások (externáliák) szempontjából. Esettanulmány: Milyen saját és idegen források állnak rendelkezésre egy vállalkozás beindításához? Szituációs játék: Tárgyalás külső forrás bevonásáról. Egy szülő, támogató lehetséges kérdései. Felkészülés a tárgyalásra, a tárgyalás lebonyolítása.	főzés, tervekészítés, technológia, szervezés, időbeosztás, biztonság, produktivitás. <i>Földrajz:</i> fenntarthatóság. <i>Társadalmi, állampolgári ismeretek; pénzügyi, gazdasági kultúra:</i> fenntarthatóság, vállalkozási ismeretek.

Kulcsfogalmak/ fogalmak	Vállalkozói ötlet, ötletgenerálás, tervezés, értékelés, értékelési szempont, termelési tényező, termelés, fogyasztás, munkafázis, minőség-ellenőrzés, anyagszükséglet, takarékos megoldás, fenntarthatóság, külső hatás, saját forrás, külső forrás, tárgyalás.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Megéri? Költségek és nyilvántartások a vállalkozásokban*	Órakeret 6 óra
Előzetes tudás	Egy osztályrendezvény (pl. ebédfőzés) kalkulációja. Egyes adók ismerete. Az osztálypénz gyűjtése, befizetések, költségek vezetése.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Egy egyszerű termék költségkalkulációjának és az ezen alapuló ármeghatározásnak a megértése. Annak megértése, hogy egy termék bevételein hogyan osztozkodnak a gazdaság szereplői (vállalkozó, alkalmazott, állam, önkormányzat). Az erőforrások nyilvántartása fontosságának, felelősségének megértése. Lehetőség szerint részvétel a diákvállalkozások erőforrás-, késztermék-, költség- és bevétel-, pénzáramlás-nyilvántartásának vezetésében, az eredmény megállapításában, a vagyonvédelemben.	
Ismeretek	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<i>A termelés költségei</i> Egy termék költségkalkulációja, a felhasznált erőforrások kifejezése költségekben. <i>Néhány kiemelt adó a vállalkozásokban</i> Egy termék általános forgalmi adója, nyereségadó, helyi iparűzési adó. Ki és mire használja az adót? <i>Lesz-e nyereség?</i> A termék önköltségének és lehetséges eladási árának összehasonlítása, az eredmény kiszámítása. A költségcsökkentés lehetősége. <i>Nyilvántartások a vállalkozások működésében</i> Anyag, munkaidő, késztermékek, költségek, bevételek nyilvántartása. Szabályos pénzkezelés. Pénzáramlás, vagyonvédelem, készletezés.	Egy egyszerű vállalkozás (fünyíró vállalkozás, pogácsasütés) működése során felmerülő költségek azonosítása és kalkulációja egy termékre, szolgáltatásegységre vonatkozóan. Gyűjtőmunka: hasonló termékek mennyibe kerülnek a piacon? Adófajták és kiszámításuk: – egy termék áfa-ja; – egy vállalkozás nyereségadója, – egy vállalkozás helyi iparűzési adója. Vizsgálat: Mennyi adót tartalmaz egy-egy termék? Hányan osztoznak a bevételen? Kidolgozott esettanulmány alapján az önköltség, az adó és a piaci ár összehasonlítása, következtetés levonása a	<i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> egy tevékenységhez kapcsolódó költségek. <i>Matematika:</i> alpműveletek, százalékszámítás.

	lehetséges nyereségről, veszteségről. Ötletek gyűjtése a veszteség csökkentésére, a nyereség növelésére. Diák vállalkozások egyszerű nyilvántartásának értelmezése és felelős vezetése. Az adatok felhasználásával eredmény megállapítása, gazdálkodási feladatok ellátása.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Kalkuláció, költség, termékegységre jutó költség, amortizáció, önköltség, áfa, nyereségadó, helyi iparüzési adó, piaci ár, árverseny, költségcsökkentés, gazdaságosság, készletnyilvántartás, bevétel, eredmény, költségnyilvántartás, pénzeszköz-, pénzáramlás-nyilvántartás.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Marketing a vállalkozás szolgálatában*		Órakeret 6 óra
Előzetes tudás	Hirdetések, reklámok az iskolában, médiában, az iskola, valamint a lakóhely környezetében.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A marketing fogalmának, sajátosságainak megismerése és egyes részterületei a vállalkozások céljaival való összefüggésének megértése. Kreativitás fejlesztése: részvétel egy reklámeszköz megtervezésében és kidolgozásában. A reklámok hatásmechanizmusa, a mögöttes vállalkozási célok, a szükségletgenerálás felismerése. A fogyasztói és médiatudatosság fejlesztése.		
Ismeretek	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
<i>A marketing fogalma, szükségessége</i> A marketing a vállalkozás sikerének szolgálatában. A termék, az ár, az eladási hely, az eladásösztönzés tartalma és összhangja. <i>A szolgáltatások marketingje</i> A szolgáltató személye, a szolgáltatás körülményei és folyamata. <i>Üzleti etika – a versenyszabályozás</i> Minőség, hitelesség, megbízhatóság, társadalmi	Esettanulmány: egy közismert vállalkozás közismert termékének marketingje, a 4 P elemzése. (Márkaelemzés.) A diákok által elkészített termék eladásának megtervezése (csomagolás, tájékoztató, eladási hely, eladói magatartás, kísérő reklám). Reklámtervezés az eladás szolgálatában: Ki a termék vevője? Milyen üzenetet és milyen módon közvetítünk a lehetséges vevőknek?	<i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> tudatos fogyasztói magatartás. <i>Informatika:</i> folyamatábrák. <i>Vizuális kultúra; magyar nyelv és irodalom:</i> médiaműfajok, a média sajátosságai.	

felelősségvállalás a vállalkozások működésében.	Az elkészített reklám visszhangjának értékelése: mennyire volt hatásos a reklám? Mit várunk egy fodrász/egy autószerelő szolgáltatásától? A tanulságok és a szolgáltatások marketingjének megbeszélése. Forráselemzés, tanulságok levonásával: – a verseny egészségtelen kinövésai; – mi illik és mi nem illik a vállalkozásokban; – fair trade termékek, fair trade kereskedelem; – egy iskola vállalati támogatói.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Marketing, marketing mix (termék, márka, ár, eladási hely, értékesítés-ösztönzés), a szolgáltatások marketingje (személy, folyamat és körülmények), reklám, motiváció, befolyásolás, felelős termelői és fogyasztói magatartás, üzleti etika, hitelesség, jogszabály, fair trade üzlet, társadalmi felelősségvállalás	

A fejlesztés várt eredményei a ciklus végén	A tanuló ismeri, érti, hogy a vállalkozások termék- és szolgáltatás-előállító tevékenysége minden további tevékenység nélkülözhetetlen alapja, a társadalom jólétének forrása. Ismer vállalkozókat és érti a vállalkozó és alkalmazott közötti különbséget. Ismer egyéni és társas vállalkozásokat, szempontokat tud mondani a vállalkozási forma kiválasztására. Konkrét vállalkozás esetében fel tudja sorolni a vállalkozások szűkebb, tágabb környezetének főbb szereplőit, be tudja mutatni jelentőségüket a vállalkozás működése szempontjából. Érti, hogy milyen tényezők készítetik a vállalkozásokat a folytonos megújulásra. Látja az összefüggést a vállalkozás hosszú távú sikere, a vevői elégedettség és a fenntarthatóság között. Egy termelési folyamat segítségével be tudja mutatni a termelési erőforrások és a végtermék kapcsolatát, átlátja a folyamat lebonyolításához szükséges lépéseket, a munkamegosztást, szervezést, minőségellenőrzést. Érti a fenntarthatóság jelentőségét a termelő tevékenység kialakításában. Meg tudja határozni egy egyszerű termék előállítása során felmerülő költségeket. Tisztában van az üzleti adminisztráció vezetésének szükségességével. Ismer vállalkozásokat terhelő adókat. Ismeri a marketing szerepét, eszközeit a vállalkozási célok

	megvalósításában, képes egy reklám célját és eszközeit bemutatni. Konkrét helyzetekben felismeri az etikus üzleti magatartást. A diák vállalkozásokban szerzett tapasztalatok alapján fejlettebb önismerettel, szervező- és kommunikációs készséggel, gyakorlati érzékkel rendelkezik.

VÁLLALKOZZUNK! II.

9–10. évfolyam

A tantárgy a NAT-ban meghatározott „Kezdeményezőképeség és vállalkozói kompetencia” fejlesztését szolgálja, illeszkedik a társadalmi, állampolgári és gazdasági ismeretkör „Pénzügyi és gazdasági kultúra” témájához, azon belül is a „Vállalkozói alapismeretek” részterülethez. Önálló tanterv, nem épít közvetlenül a Vállalkozzunk! I. tantárgyra¹, illetve más gazdasági, pénzügyi tantárgyra (Gazdasági és pénzügyi kultúra I., II.), de azokat kiegészítve átfogóbb ismereteket közvetít és szélesebb körű kompetenciafejlesztést tesz lehetővé.

A Vállalkozzunk! tantárgy célja, hogy a diákok betekintést nyerjenek a vállalkozások világába, hogy ne csak fogyasztóként, hanem potenciális vállalkozóként, alkalmazottként is gondolják át, ismerjék meg a gazdaság e fontos szereplőinek tevékenységét. Ismerjék meg a vállalkozók áldozatos, kockázatos és leleményes munkáját, becsüljék a tisztességes, felelős vállalkozói magatartást.

Értsék meg, hogy a vállalkozások nélkül nem működik a piacgazdaság, a többi gazdasági szereplő az általuk előállított javakon osztozik, azokból részesül. A vállalkozások munkáján, termékein, szolgáltatásain nyugszik az egész nemzetgazdaság (ország), minden nem termelő tevékenység, végső soron pedig a jólétünk. Legyenek tisztában azzal, hogy minden társadalmi szervezet gazdálkodik.

Mindezek miatt szükséges, hogy a diákok megismerjék a vállalkozások lényegét, célját, szűkebb és tágabb környezetének kapcsolatrendszerét. Fel kell ismerniük és rendszerezniük kell a vállalkozások működését befolyásoló fontos hatótényezőket, hiszen a vállalkozások ezek erőterében, örökös változások kölcsönhatásában működnek. Meg kell érteniük, hogy a változások generálják az innovációt, a változások helyes értékelése vezethet a vállalkozások hosszú távú fennmaradásához, sikeréhez. A vállalkozások nyereségérdekeltsége viszont csak a vásárlók elégedettségén nyugalhat. A vállalkozások hosszú távú sikerének záloga, ha felelősen, a fenntarthatóságot is figyelembe véve működnek. Ennek érdekében az államnak a vállalkozásokat a megfelelő jogszabályi háttér alkalmazásával szabályozni, terelni is kell.

A Vállalkozzunk! tantárgy célja, hogy a vállalkozások működésének megismertetésével gazdag terepet biztosítson a diákok sokoldalú kompetenciafejlesztésének.

A vállalkozásokban zajló termelési folyamat megismerése lehetőséget biztosít egy technika, technológia megismerésére. A megvalósításhoz szükséges erőforrások összegyűjtése, a végrehajtáshoz alkalmazott munkamegosztás, szervezés, folyamatellenőrzés tapasztalatai erősíti a diákok tervező, szervező készségének, ismereteinek fejlődését.

A termékek/szolgáltatások költségkalkulációjával fejlődjön a diákok számolási készsége, logikus gondolkodása.

Az üzleti terv megismerésével, alkalmazásával fejlődön tervező, szervező és rendszerző képességük.

A marketing megismerése segítse a rendszerszemléletük kialakulását, cél és eszközrendszerének megismerése járuljon hozzá a diákok fogyasztói tudatosságának fejlődéséhez is.

Vegyenek részt az erőforrások, az elkészült termékek nyilvántartásában, az eladásból származó bevétel, illetve a pénzáramlás vezetésében, a vállalkozási tevékenység eredményességének megállapításában.

Legyenek tájékozottak az egyéni vállalkozások indításához szükséges információs

¹ A Vállalkozzunk! I. a 7-8. évfolyamon választható tantárgy.

csatornákról, legyenek képesek felmérni az egyéni vállalkozáshoz kapcsolódó kockázatokat, felelősséget.

Ismerjék meg a leggyakoribb társas vállalkozási formákat, a kapcsoló fogalmakat, értsék meg azokat a szempontokat, érveket, körülményeket, amelyek egy-egy társasági forma kiválasztása mellett szólnak. Legyenek tájékozottak az alapításhoz szükséges információk megszerzési forrásáról.

Értsék meg, hogy az üzleti etika és a fenntarthatóságot figyelembe vevő felelős vállalkozói magatartás nélkül nincs hosszú távú siker.

Mindezekkel a tantárgy járuljon hozzá a diákok önismeretének, pályaaorientációjának gazdagításához.

A *-gal jelzett témakörök feldolgozhatók diákvállalkozás keretében is. Ez esetben a sorrenden és az óraarányokon szükség szerint módosítani lehet. A vállalat alapítás pontos menetét a diákvállalkozások háttértámogatását végző alapítvány segédletei, eljárásrendje és dokumentumai határozzák meg.

A diákvállalkozásokban gyakorolják a vállalat alapítást, tőkegyűjtést, tervezést, a gazdálkodást (pénzzel, más erőforrásokkal), megtanulják a szervezést, döntéseik végrehajtást, a vevői igények felmérését, tiszteletét, alkalmazzák a marketing eszközeit, a pénzügyi, számviteli, adózási szabályokat. A tanév/projekt végén a diákvállalkozást felszámolják, mérleget, eredmény-kimutatást, beszámolót is készítenek.

A diákvállalkozások működésében való részvétel, mint minden megélt, közvetlen tapasztalat sokszoros erővel fejleszt. Önállóságra, felelős döntésekre, a kockázat mérlegelésére tanítja a résztvevő diákokat. Megtanulnak együttműködni, alkalmazkodni, érvelni, vitatkozni, tárgyalni, érdekeiket érvényesíteni, alá-fölérendeltségi viszonyban dolgozni. Az alkotás öröme önbizalmat ad, a sikerek, kudarcok feldolgozása önismeretre is tanít. A megélt szerepek pályaválasztásukat befolyásolják, megalapozottabbá teszik.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Vállalkozók és vállalkozások	Órakeret 4 óra
Előzetes tudás	A tanulók saját környezetében élő vállalkozók, vállalkozások. A történelemben megismert magyar vállalkozók, híres gyáralapítók.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Konkrét vállalkozásokban a vállalkozások általános jellemzőinek felismerése, a kockázat értelmezése a vállalkozások életében. A szükséglet, az értékteremtő munka és a nyereség összefüggésének, a vállalkozások össztársadalmi jelentőségének megértése. Az önismeret fejlesztése a vállalkozói tulajdonságokkal összefüggésben. Az elemzőképesség, az absztrakt gondolkodás fejlesztése: statisztikai adatokból igaz állítások megfogalmazása, a konkrétban az általános felismerése. Az alapítványok/egyesületek gazdálkodásának megértése konkrét példa alapján.	
Ismeretek	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<i>Mi a vállalkozás? Ki a vállalkozó?</i> Az üzleti vállalkozás fogalmát meghatározó tényezők (termelés –szükségletek, elkülönült érdek, nyereség, kockázat, piac	A diákok által ismert vállalkozásokban az üzleti vállalkozások jellemzőinek, szerepének értelmezése. Ajánlott: vállalatlátogatás ugyanezen céllal.	<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> a XIX. és XX. század magyar vállalkozói; a

összefüggése). A vállalkozások szerepe a piacgazdaságban. A vállalkozó mint a termelési tényezők szervezője. <i>A vállalkozások csoportosítása</i> Tulajdonforma, jellemző tevékenység, vállalkozási forma, méret alapján. <i>Nonprofit szervezetek</i> Mi célból és miből működnek a nem üzleti vállalkozások?	Méltán híres vállalkozók bemutatása a magyar történelemben, valamint az iskola mai környezetében (kiselőadások/ riport meghatározott szempontok alapján). Vállalkozói tulajdonságok gyűjtése. Milyen vállalkozó lennék? – önismereti teszt kitöltése. Statisztikai adatok elemzése a magyarországi vállalkozásokról (www.ksh.hu/gazdasagi szervezetek). Az adatok elemzése, alátámasztott megállapítások. Ismert vállalkozások elhelyezése a statisztika által alkalmazott csoportosításban.	vállalkozások világa. <i>Földrajz:</i> a termelés tényezői.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Vállalkozás, piac, szükséglet, termelés, termék, szolgáltatás, erőforrás/termelési tényező, nyereség, kockázat, önállóság, nyitottság, szervezőképesség, kockázatvállaló készség, kitartás, céltudatosság, rugalmasság, szaktudás, magántulajdon, állami tulajdon, szövetkezet, gazdasági ág, kis-, közepes és nagyvállalat, egyéni, társas vállalkozás, alapítvány, civil szervezet.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	A vállalkozások szűkebb, tágabb környezete*	Órakeret 4 óra
Előzetes tudás	A tanulók saját környezetében működő vállalkozásokban megélt változások. A gazdasági verseny tapasztalatai. Monopolhelyzet.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Konkrét vállalkozások piacán a vevők, beszállítók, versenytársak azonosítása. A vállalkozások környezetében az eltérő érdekek felismerése. Az állam és az önkormányzatok vállalkozásokra gyakorolt hatásának megértése. A vállalkozások tágabb környezetéből érkező hatások és a vállalkozások alkalmazkodása, döntései közötti összefüggés felismerése. Az elemzőképesség, kreativitás fejlesztése: javaslattétel az alkalmazkodásra néhány konkrét helyzetben.	

Ismeretek		Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<i>Szereplők a vállalkozás szűkebb környezetében</i> A vállalkozás szállítói és vevői. Versenytársak a vállalkozás piacán. Az állam/önkormányzat, a természeti környezet és a civilek a vállalkozások életében. <i>A vállalkozások tágabb környezete</i> A nemzetgazdaság, a világ gazdaság, a természeti környezet, a technikai fejlődés, a kultúra és a hagyományok hatása a vállalkozások életére, döntéseire.		Egy, a diákok által ismert vállalkozás piacán a vevők és beszállítók, valamint a verseny, versenytársak értelmezése. Hogyan szabályozza, befolyásolja az állam/önkormányzat a vállalkozás tevékenységét? (Előírások, engedélyek, adók.) Egy esettanulmány megvitatása: Hova helyezzünk el egy hulladékégetőt? (Az eltérő szerepekből adódó eltérő álláspontokhoz érvek gyűjtése, vita.) Esetjáték: az iskolai büfé tágabb környezetéből érkező hírekre hogyan reagál a büfés mint vállalkozó. A résztvevők kettős szerepben, hírkötőként és vállalkozóként éljék meg a vállalkozások folytonosan változó közegét. A tapasztalatok általánosítása.	<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> gazdasági válságok. <i>Földrajz:</i> nemzetgazdaságok sajátosságai a világ gazdaságban.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Vállalkozás, piac, vevői igény, szállító, versenytárs, monopolhelyzet, érdek, állami szabályozás, hatósági engedély, adó, civil, nemzetgazdaság (infláció, foglalkoztatottság, munkanélküliség, növekedés), technikai újítás, innováció, hagyomány, szokás, divat, világ gazdaság (válság, energia-áremelkedések), alkalmazkodás.		

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Az ötlettől a megvalósításig*		Órakeret 7 óra
Előzetes tudás	Szükségletek és kielégítésük termékekkel, szolgáltatásokkal. Újítás, ötlet és az ötlet megvalósítása (osztályprogram, iskolai rendezvény).		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A kreativitás, elemzőképesség fejlesztése: részvétel vállalkozói ötletgenerálásban, az ötletek megvalósításának reális értékelése. A fenntarthatóság értelmezése és érvényesítése egy adott termék előállítás és fogyasztása folyamatában. A vállalkozó és a befektető eltérő szempontjainak és közös érdekének megértése a külső erőforrások bevonása során.		
Ismeretek		Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<i>Mire vállalkozunk?</i>		A diákok által megismert	<i>Technika, életvitel és</i>

Amin a vállalkozások alapulnak: a vállalkozói ötletek születése. <i>A megvalósítás első lépése: milyen erőforrásaink vannak?</i> A vállalkozás személyi és tárgyi tényezőinek felmérése. <i>Erőforrások a termelés megvalósításához</i> Saját és idegen források. Bankhitelek, kamatteher, jövedelmezőség összefüggése. <i>A termelés megtervezése</i> A technológiai folyamat lépései a termék, szolgáltatás létrehozására. Anyagszükséglet, eszközigeny, munkafázisok, minőségellenőrzés megtervezése. <i>Termékfelelősség</i> A fenntarthatóság és a fogyasztóvédelem értelmezése a termelés és fogyasztás folyamatában.	vállalkozásokban az alapítás ötletének, egy újítás történetének elemzése az újfajta szükséglet és a vállalkozás „válaszának” egybevetésével. Mire vállalkozhatnánk? Ötletgyűjtés. Szűrés az ötletek közül: Milyen erőforrásokat tudunk mozgósítani a megvalósításhoz (szaktudás, tapasztalat, tőke). Honnan és hogyan mozgósíthatunk külső forrásokat, szakértőket? A versenyképesség, piacképesség, működőképesség, üzletképesség, személyes elkötelezettség vizsgálata. Esettanulmány: Milyen saját és idegen források állnak rendelkezésre egy vállalkozás beindításához? Szituációs játék: Tárgyalás külső forrás bevonásáról. Egy bankár lehetséges kérdései – egy befektető partner lehetséges kérdései. Felkészülés a tárgyalásra, a tárgyalás lebonyolítása. Esetjáték: egy egyszerű termelési folyamat lépéseinek, folyamatábrájának elkészítése (babzsák/üdvözlő kártyák/palacsinta stb. készítése, fűnyírás). Egyszerű termelési folyamat lépéseinek végrehajtása. Tapasztalatok leszűrése. Esettanulmány: A termelési folyamat hatásának ellenőrzése a fenntarthatóság szempontjából. Az elkészült termék, szolgáltatás	<i>gyakorlat:</i> tevékenységszervezés, biztonság, produktivitás. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek; földrajz:</i> fenntarthatóság.

	fogyasztásának elemzése a fenntarthatóság, a külső hatások (externáliák) szempontjából.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Vállalkozói ötlet, ötletgenerálás, tervezés, értékelés, értékelési szempont, termelési tényező, termelés, fogyasztás, munkafázis, minőség-ellenőrzés, anyagszükséglet, technikai hatékonyság, fenntarthatóság, külső hatás, saját forrás, idegen forrás, bankhitel, kamat, jövedelmezőségi követelmény.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Megéri? Költségek, bevételek, nyilvántartások*	Órakeret 4 óra
Előzetes tudás	Egy ebéd főzés, egy osztályrendezvény kalkulációja. Egyes adófajták ismerete (áfa).	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Egy vállalkozás költségcsoportjainak megismerése, különbségtétel a fix és változó költség között. Egy egyszerű termék költségkalkulációjának megértése. Egy egyszerű termék árkalkulációjának értékelése a piaci ártól függően. Annak megértése, hogy egy termék bevételein hogyan osztozkodnak a gazdaság szereplői (vállalkozó, alkalmazott, állam, önkormányzat).	
Ismeretek	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<i>A termelés költségei</i> Fix és változó költségek, az amortizáció fogalma és elszámolása. Egy termék költségkalkulációja. <i>A vállalkozások adói</i> Általános forgalmi adó, a munkabér közterhei, nyereségadó, helyi iparüzési adó. <i>Lesz-e nyereség?</i> A termék önköltségének és lehetséges eladási árának összehasonlítása, az eredmény kiszámítása. A költségcsökkentés lehetősége. <i>Nyilvántartások a vállalkozások működésében</i> Anyag, munkaidő, késztermékek, költségek, bevételek nyilvántartása. Cash flow (pénzáramlás) vezetése, eredménykimutatás, beszámoló készítése.	Egy egyszerű vállalkozás (fünyíró vállalkozás, pogácsasütés) működése során felmerülő költségek azonosítása és kalkulációja egy termékre, szolgáltatásegységre vonatkozóan. Adófajták és kiszámításuk: – egy termék áfa-ja; – a munkabér vállalati közterhei (internetes bérkalkulátor alkalmazása); – egy vállalkozás nyereségadója; – egy vállalkozás helyi iparüzési adója. Kidolgozott esettanulmány alapján az önköltség, az adó és a piaci ár összehasonlítása, következtetés levonása a lehetséges nyereségről, veszteségről. Hasonló termékek árával történő összehasonlítás. Ötletek gyűjtése a veszteség csökkentésére, a nyereség növelésére.	<i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> egy tevékenységhez kapcsolódó költségek. <i>Matematika:</i> alapműveletek.

Szabályos pénzkezelés. Vagyonvédelem.	Diákvállalkozások egyszerű nyilvántartásának értelmezése és felelős vezetése. A cash flow (pénzáramlás) követése. Az adatok felhasználásával eredmény megállapítása, gazdálkodási feladatok ellátása, adatszolgáltatás, beszámoló készítése.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Kalkuláció, fix költség, változó költség, amortizáció, önköltség, egységköltség, áfa, a bérek közterhei (nyugdíjjárulék, egészségbiztosítási, munkaerő-piaci járulék), nyereségadó, helyi iparüzési adó, piaci ár, árverseny, költségcsökkentés, gazdaságosság, nyilvántartás, cash flow, eredménykimutatás, beszámoló, vagyonvédelem, pénzkezelés.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Az üzleti terv*		Órakeret 4 óra
Előzetes tudás	Egy feladat tervének elkészítése, egy tevékenységi folyamat lépéseinek ábrázolása.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az üzleti terv egyes fejezetei szerepének értelmezése az ötlet megalapozottsága szempontjából. A részismeretek szintetizálása, a tervezőkészség, rendszerező képesség fejlesztése. Az önismeret, az üzleti gondolkodás fejlesztése pályaorientáció elősegítése.		
Ismeretek	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
<i>Az üzleti terv fogalma, jelentősége</i> Az üzleti ötlet megvalósításának, megalapozottságának alátámasztása. <i>Az üzleti terv általános sémája</i> Milyen kérdésekre kell válaszolni az üzleti tervvel? (Vevői igények megalapozottsága, versenyelemzés, a vevők tájékoztatása, marketingterv, induló tőke megléte, saját/idegen forrás, lehetséges tulajdonosok, termelési terv, beszállítók, humán erőforrások, vezetői tapasztalat, a nyereség elérésének feltételei.)	Előkészítő szituációs játék: egy csónakkölcsönző vállalkozás banki hitelének tárgyalása. Milyen kérdésekre szeretne a bankár-diák választ kapni? A játék tapasztalatainak összefüggésbe hozása az üzleti tervvel. Dokumentumelemzés: egy vállalkozás üzleti terve. Kinek készül? Milyen kérdésekre keres választ? Az üzleti terv fejezeteinek funkciói. Az üzleti terv folyamatábrájának bemutatása. Egy saját ötlet üzleti tervének elkészítése az általános séma segítségével (egy-egy fejezetet	<i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> egy tevékenységhez kapcsolódó tervezés. <i>Matematika:</i> alpműveletek, logikai sémák. <i>Informatika:</i> folyamatábrák.	

	egy-egy csoport dolgoz ki, rész- és végső egyeztetés).	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Tervezés, folyamatábra, fedezetszámítás, kalkuláció, piackutatás, elemzés, vevői igények felmérése, szállító, versenyelemzés, marketingterv, induló tőke, humánerőforrás, technológiai, termelési folyamat, vezetői tapasztalat.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Vállalatot alapítunk*	Órakeret 5 óra
Előzetes tudás	Vállalatnevek, vállalkozási formák az iskola környezetében; vezető, szervező és végrehajtó szerepek, diákönkormányzat, választott tisztségviselők.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A korlátlan, korlátolt és egyetemleges felelősség fogalmának, jelentőségének megismerése a vállalkozások formáiban, kockázatvállalásában. Egy-egy üzleti helyzet és a társasági forma összefüggésének megértése. Tájékozódó képesség, információkezelés fejlesztése: információkérés az egyéni vállalkozói igazolvány kiváltásához, társas vállalkozás alapításához. A vállalkozás résztvevői (tulajdonos, vezető, alkalmazott) eltérő érdekeinek, lehetséges konfliktusainak megértése.	
Ismeretek	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<i>Milyen vállalkozási formát válasszunk?</i> A tőkeigény, a felelősség és a kockázatmegosztás összefüggése. <i>Egyéni vállalkozás alapítása</i> Kérelem a vállalkozói igazolvány igényléséhez. Szükséges dokumentumok, adószám, hatósági engedélyek, erkölcsi bizonyítvány. <i>Társas vállalkozás alapítása</i> A társasági szerződés főbb tartalmi elemei (tevékenység, alapítók, induló vagyon, képviselő, döntéshozatal, vezető tisztségviselők). <i>A leggyakoribb társasági formák:</i> bt., kkt., kft., rt. <i>Szerepek a vállalkozásokban</i> Tulajdonos, vezető, alkalmazott. Vállalati hierarchia (vezető –	Esettanulmányok: az üzleti ötlet, a tevékenység jellege, a tőkeigény, a kockázat nagysága, a vállalkozás egyéb körülményei hogyan határozzák meg a vállalkozás formaválasztását. Dokumentumelemzés: I. Egy vállalkozói igazolvány törzslapja, az adatok értelmezése. Internetes tájékozódás az okmányirodák honlapján. Korlátlan és egyetemleges felelősség értelmezése. II. Egy társas vállalkozás társasági szerződése. A főbb tartalmi elemek azonosítása. A szerződésből keletkező jogok, köteleességek azonosítása. Az egyes társasági formák	<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> közintézmények, hivatalok. <i>Etika:</i> érdekellentétek, konfliktusok, felelősség.

beosztott).	lényegi jellemzőit összefoglaló táblázat megbeszélése induló vagyon, személyes részvétel, felelősség, tagok száma, jogi személyiség alapján. Esetjáték – esettanulmány: Munkahelyi konfliktus elemzése – a hierarchia és a szaktudás eltérése. Egy elbocsátás története: a hatékonyság és az emberség ütközése. Tanulságok: okok felismerése, érdekkülönbségek, vezetői felelősség, érdekegyeztetés.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Egyéni vállalkozás, adószám, hatósági engedély, erkölcsi bizonyítvány, korlátlan felelősség, egyetemleges felelősség, korlátolt felelősség, bt., kkt., kft., rt., induló vagyon, apport, hierarchia, érdekkülönbség, hatékonyság, rövid és hosszú távú gondolkodás.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Marketing a vállalkozás szolgálatában*		Órakeret 4 óra
Előzetes tudás	Hirdetések, reklámok az iskolában, médiákban, az iskola, a lakóhely környezetében.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A marketing fogalmának, sajátosságainak megismerése és egyes részterületei összefüggésének megértése a vállalat céljaival. A reklámok hatásmechanizmusának, a mögöttes vállalati célok, a szükségletgenerálás felismerése. A fogyasztói és médiatudatosság fejlesztése. A vállalkozások tisztességes üzleti magatartása etikai és jogszabályi követelményének megértése és belátása.		
Ismeretek	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
<i>A marketing fogalma, szükségessége</i> A marketing a vállalkozás sikerének szolgálatában. A termék, az ár, az eladási hely, az eladásösztönzés tartalma és összhangja. <i>A szolgáltatások marketingje</i> A szolgáltató személye, a szolgáltatás körülményei és folyamata.	Esettanulmány: Egy közismert vállalkozás közismert termékének marketingje, a 4 P elemzése. (Márkaelemzés.) Reklámelemzés (film, szórólap, hirdetés): – ki lehet a termék vevője; – milyen üzenetet és milyen módon közvetít a reklám; – mennyire hatásos a reklám? Mit várunk egy fodrász/egy	<i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> tudatos fogyasztói magatartás. <i>Informatika:</i> folyamatábrák. <i>Etika:</i> eltérő érdekek ütközése. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári</i>	

Üzleti etika, a versenyszabályozás Minőség, hitelesség, megbízhatóság, társadalmi felelősségvállalás a vállalkozások működésében.	autószerelő szolgáltatásától? A tanulságok és a szolgáltatások marketingjének összehasonlítása. Forráselemzés, tanulságok: – Versenyszabályozás Magyarországon, a tisztességtelen piaci magatartás tilalmáról szóló törvény. – Foglalkozások etikai kódexe. – Elvek és tapasztalatok. – Fair trade termékek, kereskedelem. – Egy iskola vállalati támogatói.	ismeretek: felelős állampolgári magatartás.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Marketing, marketing mix (termék, márka, ár, eladási helye, értékesítés–ösztönzés), a szolgáltatások marketingje (személy, folyamat és körülmények), reklám, motiváció, befolyásolás, felelős fogyasztói magatartás, üzleti etika, hitelesség, etikai kódex, jogszabály, fair trade üzlet, társadalmi felelősségvállalás.	

A fejlesztés várt eredményei a ciklus végén	A tanuló ismeri, érti, hogy a vállalkozások termék–és szolgáltatás–előállító tevékenysége minden további tevékenység nélkülözhetetlen alapja, a társadalom jólétének forrása. El tudja helyezni a vállalkozásokat a piacgazdaság rendszerében, össze tudja foglalni sajátos feladataikat és kapcsolatukat a többi szereplővel. Ismeri a vállalkozó és alkalmazott közötti különbséget. Fel tudja sorolni a vállalkozások szűkebb, tágabb környezetének főbb szereplőit, be tudja mutatni jelentőségüket a vállalkozás működése szempontjából. Érti, hogy milyen tényezők készítetik a vállalkozásokat a folytonos megújulásra. Látja az összefüggést a vállalkozás hosszú távú sikere, a vevői elégedettség és a fenntarthatóság között. Meg tudja indokolni az állam felelős tevékenységet ösztönző vállalkozás–szabályozó szerepét. Egy termelési folyamat segítségével be tudja mutatni a termelési erőforrások és a végtermék kapcsolatát, átlátja a folyamat lebonyolításához szükséges lépéseket, a munkamegosztást, szervezést, minőségellenőrzést. Érti a fenntarthatóság jelentőségét a termelő tevékenység kialakításában, megszervezésében. Meg tudja határozni egy egyszerű termék előállítása során felmerülő költségeket, be tudja sorolni a fix és változó költségek közé. Érti egy egyszerű üzleti terv készítésének célját, legfontosabb részeit, és ezek kapcsolatát. Tisztában van az üzleti adminisztráció vezetésének szükségességével (cash flow, eredménykimutatás, beszámoló), ismeri a fontosabb adókat.

	Ismeri a marketing fogalmát, szerepét a vállalati célok megvalósításában, képes elemezni reklámokat a cél és eszköz összefüggésében. Mérlegelni tudja a vállalkozás döntéseit, magatartását az üzleti etika szempontjából. Ismeri az egyéni vállalkozás elindításához szükséges információk megtalálásának forrását, tud tájékozódni a társas vállalkozások alapításához, ismeri a kapcsolódó felelősséget. A diákvállalkozásokban szerzett tapasztalatok alapján fejlettebb önismerettel, szervező- és kommunikációs készséggel, gyakorlati érzékkel rendelkezik.

7.16. Munkapiac kerettanterv 9-10. évfolyam számára

MUNKAPIAC

9–10. évfolyam

A Munkapiac tantárgy célja, hogy a diákok betekintést nyerjenek a munka világába, hogy elsősorban munkavállalóként, de részben munkaadóként is megismerjék a munkaerőpiacra való kilépés alapszabályait. Legyenek tisztában a munkavállalói, a munkaadói szerepekkel, a szerepből adódó felelősséggel és kötelezettségekkel. Ismerjenek alkalmazottakat és munkaadókat, vállalkozókat, akik személyén és munkáján keresztül meg tudják érteni az alkalmazotti, munkaadói és a vállalkozói létet, magatartást, a vállalatok, szervezetek szerepét a gazdaságban.

Ismerjék fel, hogy társadalmilag hasznos munkát nemcsak termelő vállalatok végeznek, hanem közintézmények, non-profit szervezetek is.

Értsék meg, hogy eredményeket kitartó és becsületes munkával lehet elérni, hogy a munka, a teljesítmény érték. A tantárgy járuljon hozzá ahhoz, hogy a diákokban erősödjön az igény a színvonalas, korszerű szaktudás, munkakultúra megszerzésére, az egész életen át tartó tanulás, önfejlesztés jelentőségének felismerésére.

Tudják, miért fontos az önismeret, saját képességeik megismerése, sajátítsák el azokat a technikákat, amelyek alapján ki tudják választani azt a hivatást, szakterületet, ami összhangban van képességeikkel, felkészültségükkel, amit szívesen végeznének, akár évtizedeken keresztül is. Váljanak képessé életpályájuk megtervezésére, a tanuláshoz szükséges eszközök, utak megtalálására. Legyenek tisztában azzal, hogy életük során többször is kényszerülhetnek pályamódosításra. Ismerjenek nem hagyományos foglalkoztatási formákat.

Ismerjék a munkajog alapjait, hogy egyenlő félként tudjanak tárgyalni munkaadóikkal, hogy reális feltételek mellett kössenek velük munkaszerződést. Legyenek képesek önmagukat mint értékes munkaerőt írásban, illetve szóban bemutatni. Legyenek tisztában a munkaviszonnyal összefüggő alapvető adózási, társadalombiztosítási kötelezettségekkel.

Legyenek képesek tájékozódni a munka világában, a munkavégzés feltételeiről, szabályairól, állásokról. Ismerjenek tájékoztató és segítő forrásokat, intézményeket.

A tantárgy célja, hogy a munka világának megismertetésével gazdag terepet biztosítsunk a diákok sokoldalú kompetenciafejlesztésének, különösen az együttműködő és versenyző magatartást, a vezetői és végrehajtói szerepek gyakorlását tegyük lehetővé.

Módszertani szempontból ajánlott, hogy az önismereti munka és a témák jelentős részének személyes jellege miatt kis csoportos keretek között történjen a tantárgy oktatása, lehetőség szerint kéthetente dupla órában. A tantárgy tanítása során elvégzett önismereti tesztek eredményét, egyéb önbemutatásra alkalmas dokumentumot mappában célszerű gyűjteni.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Önismeret	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	Osztályfőnöki órákon, egyéb tantárgyak keretében, esetleg iskolapszichológustól, egyéb szakembertől kapott visszajelzések a diák személyiségéről.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Önismeret fejlesztése (ön maga mint potenciális munkaerő, a munkaerőpiacon hasznosítható tulajdonságok felismerése; öndefiníció, egyéni jellemzők – érdeklődés, képesség, értékrend, munkamód – meghatározása). Annak tudatosítása, hogy ezek az egyén erőforrásai.	

		Támogatás az egyéni célok meghatározásában és a célok eléréséhez vezető egyéni terv kidolgozásában.	
Ismeretek		Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<i>Miért van szükség önismeretre?</i> A pályaválasztás, pályaaorientáció, pályaismeret és az önismereti munka összefüggése. <i>Az önismeret és a személyiség fogalma.</i> <i>Az érdeklődés, a motiváció jelentősége</i> A személyiség érdeklődési irányának és az érdeklődés intenzitásának összefüggése a pályaválasztással. <i>A képességek feltárása</i> Képesség fogalma, képességek csoportosítása, egyéni képességprofil meghatározása. A képességek fejlesztési lehetősége. <i>Önismeret és értékválasztás.</i> <i>A munkával elérhető értékek</i> A család, a társadalom hatása az értékrendre. Az egyén értékválasztása a pályaválasztással, a munka megválasztásával. Önkéntes munka. <i>Önismeret és a munkavégzés körülményei</i> A munkával együtt járó munkamód (a munkavégzés tárgyi és személyi körülményei) megválasztása. <i>Önismeret és pályacélok meghatározása</i>		Önismereti tesztek kitöltése és értékelése – motivációk, érdeklődés; – képességek; – értékrend; – munkamód. Önismereti játékok a pályaválasztás szolgálatában. Esettanulmányok feldolgozása: amikor a hobbiból hivatás lett. Közismert és hétköznapi emberek pályatörténetei. Tanulságok meghatározása: hasznosítható képességek, hobbik. Egy lehetséges saját pályaut meghatározása (írásban vagy képben feldolgozva). Értéktükközések a munkában, vita: „Ha megfizetnek, mindegy, hogy mit dolgozol?” Internetes tájékozódás a pályaaorientációt segítő webhelyekről, intézményekről. Egyéni mappa vezetése a képességprofilról, a pályairányultságról.	<i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> pályaaorientáció, közösségi szerepek. <i>Etika:</i> értékválasztás a munkában, az életben. <i>Informatika:</i> információk gyűjtése az internetről.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Pályaválasztás, pályaaorientáció, életpálya, hivatás, önismeret, személyiség, érdeklődés, motiváció, képesség, képességprofil, értékrend, munkaérték, önkéntes munka, munkamód.		

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Pályaorientáció és pályaismeret	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	A Szülők és a diákok környezetében (iskola, otthon, barátok) élő más felnőttek foglalkozásainak, életpályájának ismerete. Pályaválasztási tanácsadóktól, börzéken szerzett információk.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Foglalkozások és a végzésükhöz szükséges képességek, szaktudás, tapasztalat megismertetése. A munkapiaci elvárások változása és az élethosszig tartó tanulás összefüggésének megértetése. A helyesen kialakított tanulási szokások jelentőségének beláttatása az életpálya-építés folyamatában. A képzési rendszer, az érettségire épülő továbbtanulási lehetőségek (felsőoktatás, szakképzés), valamint a diákhitel rendszerének megismertetése. Képességek fejlesztése a tájékozódáshoz és egyéni terv kidolgozásához saját pályacéljaival összefüggésben.	
Ismeretek	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<i>Foglalkozások, pályaismeret</i> Foglalkozások csoportjai, foglalkozások profiljai. Foglalkozások és fizetések. <i>A tanulás jelentősége a pályaépítésben</i> Az élethosszig tartó tanulás jelentése és indoklása. A humántőke fogalma és tényezői. <i>Iskolarendszerű és iskolarendszeren kívüli szakképzés</i> A szakképzési rendszer ismertetése, szakmacsoportok áttekintése, képzettségi szintek egymásra épülő rendszere. <i>Érettségi, felsőoktatás, pontszámítás</i> Az érettségi, ill. felvételi rendszere, a pontszámítás tantárgyai, szabályai. <i>A továbbtanulás költségei. Diákhitel</i> Költségek, források.	Gyűjtőmunka és kiállítás összeállítása: A diákok érdeklődési körébe tartozó foglalkozások és profiljainak leírása. Pályaleírások, foglalkozásismertető kisfilmek és szülők foglalkozásbemutatója alapján. Statisztikai adatelemzés: foglalkozások és átlagbérek a magyarországi foglalkoztatásban (ágazati átlagbérek). Tájékozódás a szakképzésről: internet és kiadványok elemzése. A felvételi tájékozódás hivatalos forrásai: a Felvételi tájékoztató tartalma, használata. Pontszámítás, kalkulátorok alkalmazása. Kalkuláció készítése: Mibe kerül egy év a felsőoktatásban (költségtérítés, tandíj, a tanulás egyéb költségei, a megélhetés költségei szülőkkel élve, kollégiumban, albérletben)?	<i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> pályaorientáció, közösségi szerepek <i>Informatika:</i> információk gyűjtése az internetről.

	Kiselőadás tartása a diákhitel aktuális szabályairól.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Foglalkozásprofil, pályaleírás, humántőke, élethosszig tartó tanulás, képzési rendszer, továbbtanulás, felsőoktatás, felvételi, pontrendszer, szakképzés, diákhitel.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Kilépés a munkaerőpiacra		Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	Családban, rokonságban a felnőttektől szerzett tapasztalatok, közvetlenül szerzett ismeretek a munkaerőpiacról.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A karrierperiódusok, az életszerepek fogalmának, a pályakezdés jellegzetességeinek megismertetése. A munkaerőpiac alapvető fogalmainak, az aktuális hazai és külföldi munkaerő-piaci helyzet, szabályok megismertetése. Tájékozódóképesség fejlesztése (az interneten és a sajtóban az álláslehetőségekről, foglalkoztatási formákról, valamint a Munkaügyi Központ és a civil szervezetek szerepével kapcsolatban). Az álláskeresés folyamatának, „praktikáinak” megismertetése, egyes elemek gyakoroltatása (az állásinterjú elvárásai, megfelelő önéletrajz és motivációs levél megírása).		
Ismeretek	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
<i>Életpálya, karrierperiódusok</i> Életszakaszok, karrierperiódusok fogalma, életszerepek tudatosítása, a pályakezdő élethelyzet. <i>A munka világa, munkalehetőségek itthon és külföldön</i> A munkaerőpiac fogalma, munkaerő-piaci folyamatok, munkanélküliség, munkalehetőségek itthon. A külföldi munkavállalás lehetőségei, szabályai. Munkavállalás az EU-ban. Önfoglalkoztatás. <i>Álláskeresés</i> Az álláskeresés folyamata, módjai. A Munkaügyi Központ szerepe az álláskeresésében. Jelentkezés az állásra, kapcsolatfelvétel.	Esettanulmány a karrierperiódusokról: alapvető karrierdöntések meghozatala, karrier előkészítése, kezdeti karrier, kibontakozás, a karrier csúcsa, megőrzés-fenntartás, nyugdíj előtt. Vágyak és valóság – konfliktusok, dilemmák, döntési helyzetek a karrierszakaszokban: esetelemzések, tanulságok levonása. Forráselemzés: Internetes állásportálok és sajtóhírek alapján az aktuális munkaerő-piaci helyzet elemzése, a munkalehetőségek feltérképezése. Üzleti szféra, civil szféra, közszféra kínálata, elvárásai. Keresett és kevésbé keresett szakmák, végzettségek. Kényszer vagy lehetőség: önfoglalkoztatás.	<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> hivatalos levél, önéletrajz. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> munkahely és munkavállalói szerep. <i>Informatika:</i> Információk gyűjtése az internetről. Szövegszerkesztés.	

<i>Önéletrajz, motivációs levél, felvételi beszélgetés</i> Önéletrajztípusok, a motivációs levél jelentősége, felvételi beszélgetés, viselkedés, non-verbális üzenetek.	Gyűjtőmunka: Internetes és egyéb források alapján a külföldi munkalehetőségek feltérképezése. Tipikus feltételek, szabályok, egyes országok sajátosságainak összegyűjtése. Látogatás a Munkaügyi Központ helyi irodájában, a tapasztalatok megbeszélése, összegzése. Forráselemzés: Állásportálok és sajtóban megjelenő álláshirdetések elemzése. Rejtett információk, veszélyes hirdetések felismerése. Dramatikus játék: Felkészülés és felvételi beszélgetés egy konkrét, meghirdetett állásra. A szükséges dokumentumok (önéletrajz, motivációs levél) elkészítése. Tanulások megbeszélése.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Karrierperiódus, pályakezdés, munkaerőpiac, munkanélküliség, Munkaügyi Központ, közszféra, versenyszféra, álláskeresés, önfoglalkoztatás, önéletrajz, motivációs levél, felvételi beszélgetés/állásinterjú, nonverbális kommunikáció.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Munkába állás – munkajogi alapok	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	Családban, elsősorban a szülőktől szerzett munkavállalói, munkaadói információk.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A munkaviszonnyal összefüggő alapfogalmak és legfontosabb szabályok, a munkaszerződés általános tartalmának megismertetése. Tájékoztató segítség a Munkatörvénykönyvben, kapcsolódó jogszabályokban. A munkaviszony, a munkabér közterhei és a társadalombiztosítás összefüggésrendszerének megértetése. A fekete foglalkoztatás problémáinak, egyéni és társadalmi következményeinek megértetése. A rugalmas foglalkoztatás jelentőségének és néhány új formájának megismertetése a munkanélküliség kezelésében és a fenntarthatósággal összefüggésben.	

Ismeretek	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<i>A Munka törvénykönyve.</i> <i>A munkavégzés általános szabályai</i> A munkaviszony fogalma, a munkaviszony alanyai. <i>A munkaszerződés általános tartalma</i> <i>A munkáltató és a munkavállaló köteleességei.</i> <i>A kártérítési felelősség</i> <i>A munkaviszony megszűnése és megszüntetése</i> Felmondási idő, végkielégítés szabályai. <i>A munka- és a pihenőidő szabályai</i> Fiatalkorú munkavállalókra vonatkozó sajátosságok. Pihenőidő, szabadság. <i>A munka díjazása</i> Alapbér, bérpótlékok. Garantált bérminimum. A munkabérek közterhei, valamint adózási, biztosítási összefüggései. <i>Munkaügyi kapcsolatok</i> Üzemi tanács, szakszervezetek, kollektív szerződés. <i>Néhány szokásostól eltérő (atipikus) foglalkoztatási forma</i> Távmunka, bedolgozó, részmunkaidő, munkaerő-kölcsönzés.	Gyűjtőmunka: munkaszerződések (családtag munkaszerződése, iskolai dolgozó, diákmunka stb.). Egy általános munkaszerződési forma kitöltése, értelmezés, elemzés. Felmérés az osztályban a nyári munkavégzés tapasztalatairól. Munkafajták, szerződések, munkajogi-társadalombiztosítási összefüggések, a „feketemunka”. <i>Vita:</i> a fekete foglalkoztatás „előnyei”, kockázatai, társadalmi problémái. A munkanélküliség problémái, a fenntarthatóság és a rugalmas (atipikus) foglalkoztatási formák összefüggése – aktuális cikkek, adatok elemzése. Bérekalkulátorok alkalmazása: A munkáltató és a munkavállaló terhei (adók, járulékok). Aktuális szabályok alapján számítások végzése. Esettanulmányok: Munkaügyi viták és rendezésük a jogforrások bevonásával. Segítő szervezetek. Megbízható jogforrások az interneten. Vendég: munkaügyi szakember meghívása: Beszélgetés a munkaadói, munkavállalói jogokról, kötelezettségekről, a munkavállalókat segítő tanácsadó, tájékoztató szervezetekről.	<i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> pályaorientáció, közösségi szerepek. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> munkahely és munkavállalói szerep. <i>Informatika:</i> információk gyűjtése az internetről.

Kulcsfogalmak/ fogalmak	Munkaviszony, munkáltató, munkavállaló, munkaszerződés, munkaviszony megszűnése, munkaviszony megszüntetése, teljes és részmunkaidős foglalkoztatás, munkaerő-kölcsönzés, távmunka, munkakör, munkabér, felmondás, közös megegyezés, munkaidő, pihenő idő, alapszabadság, pótszabadság, alaphér, bérpótlék, bérminimum, cafeteria, szakszervezet üzemi tanács, kollektív szerződés.

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	A diákok megértik, hogy az életben való érvényesüléshez munkát kell végezni, legyenek akár munkavállalók, munkaadók vagy vállalkozók. Értik azokat a lépéseket, amelyeket meg kell tenniük, hogy képességeikkel, vágyaikkal összefüggésben a legmegfelelőbb munkát találják meg. Tisztában vannak azokkal a képességekkel, amelyekkel mint potenciális munkaerő rendelkeznek és meg tudják határozni feladataikat karriercéljaik elérése érdekében. Felismerik saját felelősségüket életpályájuk formálásában, a színvonalas munkavégzés, korszerű szaktudás, munkakultúra elsajátítása és karriercéljaik megvalósítása érdekében. Értik az értékrend és a pályaválasztás összefüggését. Ismerik az önkéntes munka fogalmát, értik jelentőségét és saját felelősségüket. Sokféle foglalkozást ismernek, tájékozottak a szakképzés és továbbtanulás rendszeréről és a pályacélok összefüggéséről. Tájékozottak az életpályaszakaszokról, az élethosszig tartó tanulás folyamáról, értik saját feladataikat ezzel összefüggésben. Képesek információt szerezni a munkaerőpiacról, a hazai és külföldi álláslehetőségekről, az önfoglalkoztatás lehetőségeiről, szabályairól. Ismerik az álláskereső eljárás folyamatát, el tudják készíteni a szükséges dokumentumait (önéletrajz, motivációs levél). Tájékozottak a legfontosabb munkajogi szabályokról, ismerik a munkaszerződés kötelező tartalmát, a kapcsolódó fogalmakat, a munkaviszony létrehozásának és megszűnésének, megszüntetésének szabályait. Ismerik a munkaadói, munkavállalói jogokat, kötelezettségeket, a munkavégzés szabályait. Értik a munkaviszony, a közterhek és a társadalombiztosítási jogosultság összefüggését, a feketemunka társadalmi és egyéni problémáit. Ismernek rugalmas foglalkoztatási formákat, értik ezek jelentőségét a munkanélküliség kezelésében és a fenntarthatóság szempontjából. Ismernek jogforrásokat és képesek tájékozódni azokban. Tájékozottak a munkavállalókat segítő, tájékoztató szervezetekről.

7.17. Etikus vállalkozói ismeretek 11-12. évfolyam számára

ETIKUS VÁLLALKOZÓI ISMERETEK

11-12. évfolyam

Az etikus vállalkozói ismeretek tantárgy célja, hogy járuljon hozzá a fiatalok önállóságra neveléséhez Kiemelt szerepet kap annak megértetése, hogy mennyire fontos a tudatosság, hogy szavaikban és tetteikben felelős polgárként, szakmailag elismert alkalmazottként vagy önálló etikus vállalkozóként folytathassák tanulmányaik utáni pályájukat. Az önbizalom növelésén keresztül kívánja megerősíteni és megértetni a társadalmi felelősség és etikus magatartás fontosságát életútjuk során. Társadalmi, gazdasági, vállalkozási kérdésekben az alapvető tájékozottságot és az ehhez alkalmazkodó cselekvést helyezi középpontba. A képzés szakértelmet ad a tanulóknak, amit mind az elméletben, mind a gyakorlatban hasznosíthatnak. Ezzel a tanulás világából a vállalkozói, munkavállalói létbe való átlépést kívánja segíteni. A szemléletformálás változatos tartalommal és sokféle módszerrel valósítható meg, fontos a helyi adottságokhoz, elvárásokhoz, a személyi és tárgyi feltételekhez való illesztés. A képzés egyszerű, az adott korosztály számára közérthető formában járja végig egy vállalkozás alapításának és működtetésének minden fontos aspektusát. A tanulók elméleti és gyakorlati példákon keresztül megismerik, hogy a vállalkozás az a folyamat, amelyet a felismert üzleti lehetőség kihasználására hoznak létre. Átalakít és működtet egy gazdasági szervezetet, értéket teremt a vevő, az alkalmazott, a tulajdonos és a társadalom számára.

A tanulók megismerik a vállalkozási formák jellemzőit, az alapítás lépéseit, a szervezési és vezetési, működtetéssel, versenyhelyeztetel kapcsolatos ismereteket; a piacelemzést, a marketing alapfogalmait, az üzleti terv készítésének módszereit. Tehát mindazon kérdéseket, melyeket figyelembe kell venni egy vállalkozás indításakor. A tantárgy ismereteket kíván adni a piacgazdaság alapvető folyamatairól, a piaci lehetőségek felismeréséről és felméréséről. Ismereteket ad a gazdasági folyamatok összefüggéseinek megismeréséhez mind a hazai, mind az EU és a világgazdaság globális viszonylatában. Felkészíti a diákokat, hogy képessé váljanak a gazdasággal kapcsolatos alapvető kérdésekben információkat keresni és értelmezni, megérteni a XXI. század új kihívásait. A haza sokrétű fogalma és a hazafiság kérdése nem értelmezhető más népekre való figyelem nélkül. A globalizáció megnyitotta a lehetőséget, hogy ablakot nyissunk a világra. A képzés során ezért a nyelvtudás szükségességét a vállalkozások sikerességének egyik fontos feltételeként kell kiemelni. Fel kívánja kelteni az igényt a további magasabb szintű ismeretek megszerzésére, az életen át tartó ismeretmegújítás, tanulás szükségességére. Eligazodást kíván nyújtani, bemutatva, hogy a vállalkozó az a személy, aki felismer vagy megismer egy üzleti lehetőséget; felépít vagy megvásárol egy szervezetet (gazdasági vállalkozást) az üzleti lehetőség kihasználására. Vállalja az ezzel együtt járó kockázatot a várható szakmai, piaci, pénzügyi, társadalmi siker reményében.

Nagyon fontos a képzés etikus szemlélete, meg kell értetni, hogy amennyiben valaki vállalkozást alapít, akkor nemcsak a profitszerzés, hanem az emberségnek, a tisztességnek, a környezetért, a jövő generációért való felelősségnek is kell vezérelnie munkáját. A rugalmas, a változásokat kezelni tudó vállalkozások alapja a meglévő tőke mellett a dolgozói és a vezetői tudás, a belső morál.

A különböző háttérű fiatalok az üzleti terv csoportmunkában végzett készítése és annak megvédése során, az együttműködési képességet, a munkamegosztásból adódó szerepvállalást, a csoportelképzelés és az abból adódó egyéni feladatok kommunikálását sajátítják el. Az oktatás zárásaként a tanulók az elkészített üzleti tervüket szóban és írásban bemutatják osztálytársaik előtt, környezetükben működő vállalkozások vezetőinek meghívásával, a tanáraikkal létrehozott zsűrinek. Ezáltal gyakorlati ismereteket, segítséget is kaphatnak az üzleti tervük megvalósíthatóságának javításához.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Csapatépítő tréning	Órakeret 4 óra
Előzetes tudás	Előzetes tapasztalat és ismeretek a családon belüli munkamegosztásról. Tapasztalat, illetve saját vélemény megfogalmazása már megismert közösségek, szervezetek, csapatok működéséről.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Kommunikációs készség, kreativitás, önbizalom erősítése. Magabiztos, de mások érdekeit is szem előtt tartó szereplés, kulturált véleménynyilvánítás, vita, meggyőzés. A csapatmunka fejlesztése, együttműködő egység formálása. A csapaton belüli „mi-tudat” kialakítása, illetve megerősítése játékos feladatokon keresztül. A közös munka során felmerülő konfliktusok feloldása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Csapatépítés (Kreatív vállalatépítés) tréning:</i> Tartalom: A maximum 5 fős csapatok kapnak egy-egy színes magazint, flipchart papírt, ollót és ragasztót, és véletlenszerű csoportokban, az ötleteik és előzetes ismereteik, tapasztalataik alapján felállítanak egy olyan vállalatot, amelyen belül kialakítják a funkciókat, és ezt egy kollázs formájában prezentálják. Gyakorlati feladat: 5 fős csoportokban dolgoznak. Egy narrátor bemutatja a vállalatot, és ezt követően mindenki prezentálja a saját területét.		
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Csapatmunka, munkamegosztás, együttműködés, konfliktus, motiváció, prezentáció.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Alapozás: a vállalatok és környezetük	Órakeret 9 óra
Előzetes tudás	Tapasztalat, illetve saját vélemény megfogalmazása a családban és az ismerősi körben-környezetben megismert vezetők, vállalkozók életmódjáról. Vélemény a környezetükben működő vállalkozások munkájáról, annak minőségéről. Tapasztalatok környezetük rendjéről, tisztaságáról, a környezetvédelem kérdéseiről. Milyen vállalkozást hiányolnak környezetükből.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A döntéshozatali képesség fejlesztése: körültekintő választás a különféle vállalkozási ötletek közül. Azoknak a környezeti elemeknek a felismerése és értékelése, amelyek a hatással lesznek a vállalkozás működésére. A kritikus szemlélet fejlesztése a tanulókat körülvevő üzleti és társadalmi környezeti elemek hatásainak megítélésében. A vállalat és környezete egymásra hatását vizsgáló példák tanulmányozása során a problémamegoldó képesség fejlesztése. Útmutató nyújtása az egyes szituációkban rejlő lehetőségek feltárásához, tudatosítva ezzel az egyéni cselekvőképesség adta tág	

határokat, az egyéni felelősségtudat fontosságának hangsúlyozásával.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<i>A vállalkozás alapjai</i> A vállalkozás fogalma, és a termék-, illetve a szolgáltatáspiacok. A vállalkozói környezet alapvető bemutatása: mind a szűkebb értelemben vett piaci környezet (vevők, szállítók), mind a tágabban értelmezett társadalmi/politikai/kulturális környezet vizsgálata. Miért kell a gazdaság? Mit csinálnak a vállalkozások? Miért szűnhetnek meg vállalkozások? Hogyan lehet a nehézségeket elkerülni? Mi a siker záloga? <i>Vállalkozók</i> Feladatok és tulajdonságok. Mit csinál egy vállalkozó, milyen alapvető feladatokat lát el? Melyek azok a személyiségjegyek, amelyek egy sikeres vállalkozót jellemeznek? Honnan vegyen vállalkozási ötletet? Hogyan tudja ezt piacképessé tenni? Milyen jogi feltételeket kell megismernie?	<i>Történelem, állampolgári és társadalmi ismeretek:</i> a társadalom összetétele.
Kulcsfogalmak/fogalmak	Etika, etikusság, morál, életmód, életvitel, társadalmi felelősség, termék, szolgáltatás, piac, értékesítés, vevők, szállítók, brain storming (ötletroham), kommunikációs képesség, piac, marketing, veszélyes anyag.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	A piac, etika, morál, társadalmi felelősség	Órakeret 9 óra
Előzetes tudás	Tapasztalat, illetve saját vélemény megfogalmazása a tanuló környezetében élő személyek magatartásáról, esetleges példaképek. Véleménynyilvánítás a társadalomban tapasztalt, gazdasággal kapcsolatos jelenségekről.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az ok-okozati összefüggések feltárása során az analitikus-elemző kompetenciák fejlesztése, társadalom-, illetve személyiség-lélektani, valamint egyéni és csoportpszichológiai aspektusokkal kiegészítve. A kreativitás fejlesztése. A pozitív gondolkodás, valamint az egyéneken rejlt kreatív energiák minél akadálytalanabb felszabadítása. Az etikus magatartás jellemzőinek bemutatása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
<i>A piaci szükségletek felismerése</i> A fogyasztók és igények. Piaci rés vizsgálata. A piacra vonatkozó alapvető összefüggések megismerése. Egy adott vállalkozási ötlet piaci környezetének elemzése. A piacelemzés folyamata. A piac vonzereje. Vevők és fogyasztók. Munkaerőpiac és az alkalmazottak. Pénzügyi szolgáltatások és a tőke. Beszállítók és nyersanyagok. Ingatlanpiac és üzleti ingatlanok. Versenytárselemzés. A marketing: a marketing fogalmi és módszertani kerete. Marketingmix, a tényezők összhangja.	<i>Etika:</i> kapcsolatok, egyén és közösség, magánélet és közélet.	

<i>Etika, morál és társadalmi felelősség</i> Az etika és morál fogalma, az etikus vállalkozói magatartás fontossága napjaink üzleti világában. Üzleti etika és a vállalkozó, üzleti etika és a szervezeti kultúra. Etikus döntéshozatal. Hogyan hozzunk etikus döntéseket. A vállalkozói döntéshozatal etikai aspektusai. Hogyan alakítja ki egy vállalat az erős szervezeti kultúráját? Megvitatott szituációkon keresztül az egymásnak ellentmondó érdekek közötti értékkonfliktusok és az etikus üzleti magatartásnak megfelelő cselekvési alternatívák tisztázása. Konkrét módszertan és gyakorlat megismerése, amelynek segítségével a meghozandó döntések etikus volta nagyobb biztonsággal és több szempontból ítélhető meg. <i>Brain storming</i> („Ötletrohamként” ismert csoportos kreatív alkotó technika, mely a szabad asszociáción alapul, és adott cselekvési szabályok betartásával vezet a legjobb eredményre.) Ötletek és különbségeik. Egy vállalkozás ötletének alapjai. Üzleti lehetőségek azonosítása. A különbségek termék és szolgáltatás között. Szezonális, trendek és az üzlet fenntarthatósága.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Stratégia, tervezés, versenyelőny, környezettudatosság, globális gazdaság, társadalmi felelősség, egyén-természet-társadalom, vállalkozás, vállalat, vállalati működés, munkamegosztás, csapatmunka, kulcskompetencia.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Menedzsment	Órakeret 9 óra
Előzetes tudás	Tapasztalatok, ismeretek a szülők, ismerősök munkaköréről, konkrét feladataikról. Vezetők az ismerősök között: vélemény tulajdonságaikról. Tapasztalatok a különböző igénybe vett szolgáltatásokról. A használt információs lehetőségek, ezek értékelése.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A vállalkozás életében szerepet játszó egyes funkcionális területek: a marketing, a humán erőforrások, az informatika, a termelés stb. feladatainak áttekintése, az egyes funkcionális területek egymáshoz illeszkedésének bemutatása. A struktúrák és a teljesítmény összefüggésének feltárása. A különböző érdekek, az ebből adódó motivációs törvényszerűségek feltárása. A stratégia mint egységes cél fogalmának megismertetése, amely mentén a funkcionális menedzsmentterületek egységbe szervezhetők. A célzott és sokrétű feladatok megoldására szerveződött emberi hálózatok bemutatása: az egyes szervezetek felépítése, struktúrája, vezetők és beosztottak viszonya. Annak megértetése, hogy a munkaerő milyen kulcsszerepet játszik a vállalkozás összteljesítményében.	

Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Piacelemzés</i> A piaci szükségleteknél tanultakból kiindulva a legalapvetőbb piackutatási módszerek, az alkalmazásukra vonatkozó alapvető szabályok megismerése. A piacelemzés folyamata, vevők és fogyasztók. Fogyasztói szükségletek, elvárások, érdeklődés. Munkaerőpiac és az alkalmazottak. Pénzügyi szolgáltatások és a tőke. Beszállítók és nyersanyagok. Ingatlanpiac és üzleti ingatlanok. <i>Marketingmix, helyszín</i> A teljes piac szegmentáció–marketingmix rendszer felépítése, annak logikai szerkezete, lényeges elemei, integrálva a helyszín megválasztásának problémakörét is. A világ fogyasztói sokféleségének megismerési folyamata a célszegmensek számára tervezett marketingmix tárgyalásából kiindulva. A piaci-szolgáltatási folyamatok elemei, a köztük fennálló kapcsolódási pontok feltárása. A működéshez szükséges ingatlan kiválasztása, földrajzi szempontok. Vállalkozói szempontok. <i>Szervezeti felépítés</i> Szervezeti szabályok. Felső vezetők, középvezetők. Munkatársak, alsóbb szintű vezetők, egyéb beosztotti funkciók. Az alkalmazottakkal való kapcsolat. A szervezeti felépítés mint a célzott és sokrétű feladatok megoldására szerveződött emberi hálózat. A szervezetek felépítése, struktúrája, kapcsolatrendszere, működési mechanizmusa. Beszámolási viszony. Funkciók. Vízszintes és függőleges centralizált és decentralizált szervezetek. <i>Az alkalmazottakkal való kapcsolat elemei.</i> Az alkalmazotti viszony létrejötte. A munkatársi viszony elemei. A munkahelyre történő jelentkezés sikerét elősegítő viselkedésformák. Az alkalmazotti viszony alakítása. A munkaerőigény meghatározása, munkaerő kiválasztása. Különböző munkacsoportokba, szervezetekbe való beilleszkedés problémakörének megbeszélése.		<i>Informatika:</i> adatgyűjtés internetről. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> munkavállalói ismeretek. <i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> pályaorientáció, pályaalkalmasság, munkavállalással kapcsolatos ismeretek.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Piac, piackutatás, fogyasztó, statisztika, kalkuláció, marketing, marketingmix. Szervezeti felépítés, munkaerőpiac, önéletrajz, munkamegosztás, motiváció, csapatmunka, önértékelés, önismeret, szociális kompetencia, technológia.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Vállalkozások pénzügyi, számviteli és jogi háttere	Órakeret 10 óra
Előzetes tudás	Elektronikus kommunikációs gyakorlottság. Önismeret (személyes erősségek, gyengeségek, tanulási képességek, ambíciók). A család anyagi lehetőségei és elvárásai. Család vagy a tanuló banki	

	ismerete, kapcsolata. Zsebpénz, egyéni költségvetés (ha van).
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Eligazodás a vállalkozás pénzügyi és számviteli rendszerében és a komplex folyamatok megismerése során az elemzőképesség, a logikus gondolkodás fejlesztése, valamint a különböző helyzetek összefüggéseinek jobb megértése. Az alapvető pénzügyi kimutatások (mérleg, eredménykimutatás, cash flow), azok tartalmának, szerkezetének megismertetése, ennek révén képesség fejlesztése a vállalat alapvető pénzügyi és eredményfolyamatainak átlátására, a köztük levő összefüggések felismerésére. Gyakorlottság növelése a tervezésben.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	
<i>Kínálat-kereslet és a vállalkozó</i> A klasszikus közgazdaságtan legtöbbet hivatkozott piaci kereslet-kínálati (Marshall-) modelljének megismerése során számos piaci alapfolyamat megértése. <i>Tulajdonosi szerkezet</i> Kizárólagos tulajdon. Társas vállalkozás. Korlátozott társas vállalkozás. Társaságok. Korlátolt felelősségű társaságok. A jogi keretek alapvető jellemzői, az őket létrehozó szabályozási igények szerint, a tulajdonlás mellett a felelősségvállalás kérdései. Milyen pénzügyi intézetek fontosak a vállalkozások számára? Hogyan lehet nemzetközi piacokra kilépni? <i>Indulótőke: szükséglet és források technológia, számvitel, cash flow és költségvetés</i> A vállalkozás típusának, méretének és arculatának megválasztása és kialakítása. A technológia megválasztásának szerepe a vállalkozás hosszú távú fenntarthatóságában. A technológia kiválasztásának szempontjai és az időtényező jelentősége, a szükséges indulótőke megállapítása. Az indulótőke előteremtésének forrásai. Banki hitelezés, hitelkérelem, számlanyitás. A számvitel fogalma és szerepe a vállalkozások életében. Gyakorlati feladatok: Tájékozódás a számok rengetegében, mit árul el egy pénzügyi jelentés? Pénzügyi jelentések elemzése esettanulmányok felhasználásával. A cash flow-terv és a költségvetés összefüggései. Cash flow-terv és költségvetés készítésének alapjai. A pénzügyi terv vázlatának elkészítése.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Indulótőke, alaptőke, banki hitel, hitelkérelem, folyószámla, kereslet, kínálat, társulási forma, jogi keret, üzleti terv, számvitel, mérleg, költségvetés, likviditás, pénzügyi terv, cash flow, eredménykimutatás, kalkuláció, technológia.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	A 21. század gazdasági kihívásai, stratégiák	Órakeret 9 óra
Előzetes tudás	Információk a gazdaságról, információforrások. Más országok gazdasági helyzetével kapcsolatos információk. Összehasonlítás a hazai tapasztalatokkal.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az stratégiai gondolkodás és a fenntartható versenyelőny fogalmainak megismertetése, a felelős vállalkozói szemlélet kialakítása, erősítése. A nagyobb ívű (társadalmi és globális szintű) problémák, kérdések felvetése, tárgyalása és megoldási lehetőségeik közös megvitatása során a kritikus szemlélet erősítése. A felelősségtudat fejlesztése. Lehetőségek feltárása képességének, a problémamegoldó képesség (probléma felvetése, meghatározása, megoldási alternatívák áttekintése és a legjobb megoldás kiválasztása), az elemzési készség fejlesztése. Az interperszonális kapcsolatok számos területének fejlesztése, valamint a csoportos problémamegoldás gyakorlatának megismertetése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Fenntartható versenyelőny kialakítása</i> A verseny. A fenntartható versenyelőny. A környezettudatosság és az erőforrásokkal való ésszerű gazdálkodás. A társadalmi felelősség kérdésköre mind társadalmi, mind globális szinten. <i>Stratégiai gondolkodás és tervezés</i> Az üzleti stratégia. Stratégia és vállalati célkitűzések általi vezetés. A stratégia mint a hosszabb távú gondolkodás alapja. A változó környezethez igazodó vállalati, vállalkozói magatartás különböző kimeneteli változatai. Valószínűségek kalkulálása e változatokhoz, és az így előálló egyes forgatókönyvekhez. Az adott helyzetnek legjobban megfelelő vállalati döntési csomagok tervezése. <i>Prezentációs technikák és prezentációs eszközök a gyakorlatban</i> A legmodernebb, a gazdasági életben feltétlenül szükséges prezentációs technikák elsajátítása. A szóbeli, az írásbeli és a képi kifejezés különböző formáinak, az üzleti kommunikáció alapjainak megismerése és gyakorlása.		<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> szövegértés, szövegalkotás, stílus. <i>Matematika:</i> valószínűség-számítás.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Stratégia, tervezés, versenyelőny, környezettudatosság, globális gazdaság, társadalmi felelősség, egyén-természet-társadalom, vállalkozás, vállalat, vállalati működés, munkamegosztás, csapatmunka.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Komplex üzleti terv kidolgozása	Órakeret 10 óra
Előzetes tudás	Az előző tematikai egységekben elsajátítottak ismerete.	

A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az eddig tanultak szintézise és alkalmazása komplex üzleti terv csoportos kidolgozása során. Képessé válnak munkájukat megszervezni Egyéni és csoportmunka szervezésének, az idővel és az információval való hatékony gazdálkodás gyakorlása. Tapasztalatszerzés a közönség előtti előadás tartásában.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<i>Az üzleti terv kidolgozása</i> Önkéntesen alakuló, egyenként 5 fős csoportokba való szerveződés és a kitűzött projektjellegű feladat kidolgozásának megkezdése. A gyakorlati, projektkidolgozó részben folyamatos konzultációs lehetőség igénybevétele: a felmerülő kérdések megvitatása, a prezentációk előzetes megbeszélése, értékelése, valamint hatékony prezentációs technikák gyakorlása. <i>Az üzleti terv lebontása funkcionális területekre</i> A kiválasztott „ötlet”, vagyis üzleti tevékenység kibontása: az egyes funkcionális menedzsmentterületeken jelentkező kérdések megvitatása, feladatok átbeszélése, különös tekintettel a lebonyolítandó piackutatási feladatokra: milyen adatok, milyen szerkezetben kellenek majd az egyes területek kellő megalapozottságú elemzéséhez. <i>Sikertényezők és kreativitás</i> Kulcsfontosságú sikertényezők. A marketingterv összeállítása: piacelemzés, potenciális vevők analízise, célszegmens/ek kiválasztása, és az illeszkedő marketingmix megtervezése. Felkészülés a következő alkalomra: a pénzügyi terv összeállításához szükséges adatgyűjtés/piackutatás aktuális állásának ellenőrzése, az e területen felmerült kérdések tisztázása. A marketingterv, a pénzügyi terv összeállítása: mérleg, eredménykimutatás, cash flow, termelési folyamat, illetve annak kapcsolata a költségkalkulációhoz. Termelési és szolgáltatási logisztika. A vállalkozás kezdeti humán erőforrás igényének felvázolása, majd a fejlődési időszakhoz rendelt HR-terv összeállítása. <i>Vizsga</i> A csoport által alkotott üzleti ötlet köré teljes üzleti terv felépítése, és annak részletes kidolgozása. Választott zsűri előtt, csoportos prezentáció keretében az üzleti terv lényegi elemeinek bemutatása. (A zsűri az ötlet eredetiségétől kezdve az üzleti terv megalapozottságán, annak értő és részletes kidolgozottságán át a prezentáció hatásosságáig és minőségéig minden szempontot mérlegelve választja ki a legjobb üzleti tervet alkotó és előadó csapatot).	<i>Etika:</i> az ember és a környezet kölcsönhatása, felelősségérzet. <i>Magyar nyelv és irodalom:</i> szövegértés, szókincs és fogalombővítés, kommunikáció, piktogramok.

Kulcsfogalmak/ fogalmak	Komplex üzleti terv, összefoglaló, termék/szolgáltatás, piacelemzés, marketingstratégia, személyzet, költség-, ármeghatározás, cash flow-előrejelzés, nyereség- és veszteségszámítás, eredménylevezetés.

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	Olyan gyakorlati tudás megszerzése, amely birtokában a tanulók könnyen eligazodhatnak a gazdaság és a vállalkozások alapvető kérdéseiben. Megértik és elfogadják az etikus üzleti magatartás szükségességét az üzleti sikeresség megvalósításában. Azonosítani tudják a választott termék vagy szolgáltatás célpiacát, illetve megtervezni azon szükséges kutatás paramétereit, melyek e piac célzott megismerését szolgálják. Folyamatosan gyűjtött valós piackutatási eredményekre támaszkodva információk alapján megtanultak reális pénzügyi becsléseket készíteni mind a tervezett vállalkozás beindítását, mind későbbi folyamatos működtetését illetően. Képesek a csoportos akotótechnikák alkalmazására, valamint a csoporton belüli munkamegosztásban, konzultációban való részvételre és a konszenzus kialakítására. Önmaguk, képességeik jobb ismeretének birtokában életpályájukra vonatkozó döntéseik megalapozottabbá válnak. <i>Összességében</i> a tanulók komplex elméleti ismeretekkel, stratégiával, módszerekkel, eszközökkel képesek a gazdasági élet eseményeinek, tendenciáinak jobb megértésére. Képesek komplett üzleti terv elkészítésére, annak lényegi elemeit csoportos prezentáció formájában összefoglalni és azt egy értékelő bizottság előtt bemutatni.

7.18. Közgazdasági és pénzügyi alapismeretek kerettanterv 11-12.
évfolyam számára

KÖZGAZDASÁGI ÉS PÉNZÜGYI ALAPISMERETEK

11-12. évfolyam

A *Közgazdasági és pénzügyi alapismeretek* oktatása feltétele annak, hogy a diákok az őket körülvevő világ összetett gazdasági jelenségeit megértsék, és életük következő szakaszaiban arra mint alapra támaszkodhassanak. A tantárgy témaegységei a diákokra közvetlenül ható gazdasági, társadalmi jelenségekre építenek. A bennük lévő ismeretanyag a közgazdaságtan különböző szakterületeit érinti. A témakörökben lévő ismeretek a közgazdaságtan szakkifejezéseire épülnek, és közvetlen, gyakorlatban hasznosítható tudást adnak. Mivel a körülöttünk lévő világ át van itatva a gazdaság jelenségeivel, hatásaival, a diákok közvetlenül találkoznak olyan fogalmakkal, kifejezésekkel, amelyeket nem értenek, ezért nem tudnak megfelelően reagálni a gazdasági, pénzügyi élethelyzetekre, és nem tudják értelmezni a média által közvetített eseményeket sem.

A gazdaságban zajló folyamatok is elengedhetetlenné teszik a diákok felkészítését a mindennapokban előttük álló feladatokra.

A tantárgy oktatásának eredményeképpen a diákok megértik a társadalom működését átszövő gazdasági folyamatokat, azok hatásait saját életükre, megtanulják kezelni azokat a gazdasági, pénzügyi helyzeteket, amelyek befolyásolják életüket, megértik a kockázatok kezelésének fontosságát, képet kapnak a portfólió helyes kialakításának módszeréről, s mindezek által hatékonyabban tudnak eligazodni a tömegében érkező pénzügyi ajánlatok között. A tantárgynak fontos szerepe van abban, hogy a diákok tudatos fogyasztókká váljanak, képesek legyenek döntéseik előtti mérlegelésre, ismerjék fel a döntéseikkel járó kockázatokat. További cél, hogy kialakuljon a diákokban a pozitív nyitottság a gazdasági folyamatok megismerése felé, értsék felelősségüket későbbi munkájukban is.

A *Közgazdasági és pénzügyi alapismeretek* oktatása fontos szerepet játszik a személyiségnevelésben. Az okos gazdálkodás képessége és az etikus magatartás kialakítása a nevelési-oktatási folyamat fontos feladata.

A gazdasági történések rendkívül bonyolult folyamatok, azokra hatással van a társadalmi és a csoportérdekek szövevénye. A középiskolai képzés célja azoknak a cölöpöknek a leverése, amelyek eligazodási pontokat jelentenek a diákok számára, és amelyekre építkezni tudnak a középiskolai képzésből kilépve is, amelyek biztonságot nyújtanak a gazdaság és a pénzügyek labirintusában.

A *Közgazdasági és pénzügyi alapismeretek* tantárgy a NAT-ban meghatározott szinte valamennyi fejlesztési területet érinti kisebb-nagyobb mértékben. Ennek oka az, hogy a mindennapi élethelyzetek, a gazdaság és a pénzügyek messzemenő hatásai befolyásolják és igen erőteljesen áthatják a diákok gondolkodását. A közgazdasági és pénzügyi alapismeretek oktatása iránymutatást ad és a gyakorlatban közvetlenül hasznosítható tudás elsajátítását teszi lehetővé.

A *Közgazdasági és pénzügyi alapismeretek* közvetlenül kapcsolódik a nevelési célok közül az erkölcsi nevelés, az önismeret és társas kultúra fejlesztése, a fenntarthatóság, környezettudatosság, pályaorientáció, médiatudatosságra neveléshez, és kiemelten a *Gazdasági és pénzügyi nevelés* fejlesztési területéhez. A jövő nemzedékének más és korszerű információkat kell átadni, mint ahogy az állampolgárok egyetlen lehetősége is a folyamatos, élethosszig tartó tanulás. Így a ma tanuló diákoknak ismerniük kell a mikro-és makrogazdaság, illetve a hazai és a nemzetközi gazdaság működésének alapjait, azok kölcsönhatását, a gazdaság szereplőinek egymásrataltságát, a pénzügyi intézményrendszert. A diákoknak ismerniük kell a fenntarthatóság fogalmát, a munka fontosságát csakúgy, mint a kockázatok értékelésének és azok kezelésének lehetőségeit. A saját felelősség tudatosításával megteremthető az előfeltétele annak, hogy – a vállalkozás vagy a nemzetgazdaság egyenjogú

tagjaként – az elsajátított ismeretek és képességek végigkísérik a diákok életét az iskola kapuin kívül is.

A tantárgy egyes elemei koherensen kapcsolódnak össze az elméleti és gyakorlati oktatás során. Az oktatás gyakorlatközpontúsága az összes kulcskompetencia fejlesztését lehetővé teszi. A *kezdőképtelenség és vállalkozói kompetencia* fejlesztése olyan alapvető ismeretek, képességek, attitűdök rendszerét kínálja, amely elengedhetetlenül fontos az életben való boldoguláshoz: a tervezés-szervezéstől és a feladatok megosztásától kezdve a kommunikációs készségen és a tapasztalatok értékelésén át a munkavégzésig és az etikus magatartásig. A gyakorlatorientáltság a biztosítéka annak, hogy a gyakorlati készségek fejlesztésével a diákok eljutnak az alapfogalmaktól a bonyolultabb összefüggésekig, s mindezek eredményeként a gazdasági érettség birtokába kerülnek.

Az oktatás három, komplex módon egymásra ható elemre támaszkodik: a közgazdaság-tudományra, a diákok által hozott ismeretekre és a gyakorlatorientált témafeldolgozásra. Az arányok helyes meghatározásával a diákok a közgazdaságtudománynak csak egy meghatározott szeletét kapják az oktatás keretei között. A közgazdaság-tudomány alapján és rendezőelvei szerint, a diákok által hozott információkat a gyakorlatorientált oktatás szervezi átlátható rendszerbe.

A *Közgazdasági és pénzügyi alapismeretek* szerves egységben van az *Ember és társadalom* műveltségi területtel, amelynek egyik része a gazdasági nevelés. A műveltségi terület kiemelt fejlesztési feladatai között hangsúlyt kap a társadalmi, gazdasági problémák iránti érzékenység megteremtése is.

A *Közgazdasági és pénzügyi alapismeretek* sajátos fejlesztési céljai között szerepel – összhangban az *Ember és társadalom* műveltségi területtel – a diákok problémamegoldó készségének, döntési képességének javítása, a tanulók szociális, erkölcsi és jogi érzékének növelése, a fiatalok empátiájának és toleranciájának fejlesztése, amelyek személyes tapasztalatra épülő készségfejlesztő módszerek, ezáltal a kooperatív tanulás alkalmazását teszi szükségessé. A műveltségi területtel összhangban a *Közgazdasági és pénzügyi alapismeretek* fejlesztési feladatai:

- Ismeretszerzés, tanulás;
- Kritikai gondolkodás;
- Kommunikáció.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Közgazdasági alapfogalmak	Órakeret 5 óra
Előzetes tudás	Piacgazdaság, a gazdaság szereplői – korábbi történelmi és földrajzi ismeretek, személyes tapasztalatok.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A legfontosabb közgazdasági alapfogalmak elsajátítása.	
Ismeretek	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
A piac fogalma. A piacgazdaság működése, jellemzői (piaci szereplők száma, piaci koncentráció foka, kereslet-kínálat, fogyasztás).	<i>Ismeretszerzés, tanulás</i> A piacgazdaság működéséhez kapcsolódó alapfogalmak, a piacgazdaság kategóriáinak megismerése. <i>Kommunikáció</i>	<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> A piac. A piacgazdaság mint történelmi fogalom. Gazdasági válságok a történelemben.

Piaci egyensúly, túlkereslet, túlkínálat. Piacgazdaság szereplői: – háztartások, – civil szektor, – vállalatok, – állam, – külföld. A pénzpiac fogalma, pénzkereslet, pénzkínálat, a pénzpiac egyensúlya. Az ár-bér spirál folyamata. Az állam szerepe a piacgazdasági folyamatokban, állami szabályozás, adórendszer. Gazdasági válságok és azok típusai. A nemzetközi kapcsolatok szerepe a piacgazdaság folyamataiban. Makrogazdasági folyamatok. Fogyasztóvédelem.	– A családi kassza (a háztartás mint a piacgazdaság része) – interaktív team-munka. – A piacgazdaság szereplőinek megismerése, döntéseik mozgatórugóinak megértése. – Az állam és a külföld szerepének értelmezése. – A fogyasztói döntések mögött meghúzódó törvényszerűségek. – A makrogazdasági folyamatok okainak megértése. <i>Kritikai gondolkodás</i> A makrogazdaság teljesítménye az utóbbi években. Önálló információszerzés alapján.	Az 1929-33-as gazdasági világválság. Az állam szerepvállalása a gazdaságban. A jövedelem szerepe a családban. <i>Földrajz:</i> A globális világ gazdaság és világpiac kialakulása, jellemzői, működése. A piacgazdaság, a multinacionális vállalatok szerepe. A termelés, a fogyasztás és a kereskedelem kapcsolatrendszer. Az adósságválság. <i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> a háztartás a gazdaságban.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Piac, kereslet, kínálat, ár, egyensúlyi ár, termék, szolgáltatás, termelő, fogyasztó, háztartás, vállalat, állam, makrogazdaság, ár-bér spirál, fogyasztóvédelem.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Vállalkozási alapismeretek		Órakeret 9 óra
Előzetes tudás	A szűkebb-tágabb környezetből származó ismeretek.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A vállalkozási formák és azok működésének megismerése.		
Ismeretek	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
Vállalkozási formák: egyéni vállalkozás, Bt., Kft., Nyrt., Zrt. Korlátolt és korlátlan felelősség.	<i>Ismeretszerzés, tanulás</i> – Vállalkozási formák azonosítása. – Vállalat, vállalkozás alapítása, a működés jogi	<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> Vállalkozási formák	

Vállalat alapítása és megszüntetése. A vállalat működése, kockázatkezelés, bevételek-kiadások, kötelezettségek, munkavállalók, adózás, jogszabályok stb. Vállalkozások finanszírozása (belső-külső, saját-idegen tőke). Verseny és annak szabályozása (tökéletes piac, monopólium Gazdasági Versenyhivatal).	hátttere, feltételei. <i>Kommunikáció</i> – Saját vagy idegen tőke? – vita. – Vállalkozás működésének szimulációja/szituációs játék. – A társasági szerződés elkészítése, érdekcsoportok kialakítása, érdekek ütköztetése – szerepjáték. – Diákvállalkozások lehetőségei. <i>Kritikai gondolkodás</i> – A globális verseny hatásának megvitatása. – A versenyhelyzet etikai értékelése.	története. A tőkés világgazdaság. Monopóliumok kialakulása, formái. A rendszerváltás Magyarországon. Vállalkozások. <i>Földrajz:</i> Társadalmi-gazdasági mobilitás, a folyamatok társadalmi-gazdasági és környezeti hatásai. Természet és humánerőforrás. <i>Etika:</i> Az erkölcsi gondolkodás alapjai. Tisztességes és tisztességtelen érdekérvényesítés. Jogos és jogtalan előnyszerzés, a megvesztegetés, a megvesztegethetőség. <i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> a munka világa.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Vállalatalapítás, társasági szerződés, alapító okirat, alapszabály, természetes személy, jogi személy, törzstőke, cégbíróság, önfinanszírozás, állótőke-forgótőke, monopólium, kockázat, vállalkozási forma, GVH.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Pénzügyi alapfogalmak		Órakeret 5 óra
Előzetes tudás	Pénzügyi ismeretek, korábbi történelmi és földrajzi ismeretek, személyes tapasztalatok, ismeretek az Európai Unióról.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A pénzügyi alapismeretek legfontosabb fogalmainak elsajátítása.		
Ismeretek	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
A pénz fogalma, szerepe, funkciói, története. A pénz, mint értékmérő, mint elszámolási eszköz, mint	<i>Ismeretszerzés, tanulás</i> – Pénzügyi alapfogalmak megismerése. – Az állam gazdálkodásának áttekintése, a költségvetés	<i>Földrajz:</i> A világgazdaság szerveződése és működése. A pénztőke működése.	

fizetőeszköz, mint értékőrző és felhalmozási eszköz. A pénz típusai: készpénz és bankszámlapénz. Az ár és az érték. Gazdaságpolitika (monetáris és fiskális szabályozás, állampapír, Államadósság Kezelő Központ). Az állam pénzügyi bevételei, kiadásai, államháztartás (hiány, GDP). Az infláció lényege, fajtái, mérése. Az infláció hatása a gazdaságra. Deviza, valuta (HUF, EUR, USD, GBP, CHF). Árfolyamrendszerek. Likviditás, pénzáramlás. Az Európai Unió és Magyarország (előnyök, hátrányok).	megismerése. <i>Kommunikáció</i> Maastrichti követelmények. <i>Kritikai gondolkodás</i> – Az euró mint deviza. – Az eurózóna jövője.	Az Európai Unió mint gazdasági egység. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> Pénztörténet. A pénzügyi fogalmak történetisége. Az integráció története. Az Európai Unió kialakulása, története, alapelvei, intézményei.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Alapkamat, árfolyam, deviza, devizapiac, valuta, konvertibilitás, infláció-defláció, monetáris unió, likviditás, ÁKK, GDP.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Kamat, kamatos kamat számítása, kamatláb meghatározása		Órakeret 4 óra
Előzetes tudás	A százalékszámítás alkalmazása a gyakorlatban.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A kamatszámítás technikáján keresztül a kamatok és a hozamok megértése, értékelése. Az EBKM és a THM mutatók értelmezésének elsajátítása.		
Ismeretek	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
Kamat, a kamat fajtái (egyszerű, kamatos kamat), kamatszámítás, százalékszámítás. Hozam.	<i>Ismeretszerzés, tanulás</i> – Banki kamatlábak kiszámítása. – EBKM és THM értelmezése, különbségek azonosítása.	<i>Matematika:</i> Százalékszámítás, kamatszámítás. Gazdaságosság, nyereség-veszteség.	

Hozamkategóriák (EBKM). A pénz időértéke. Diszkontálás.	<i>Kommunikáció</i> A befektetések, és amire figyelni kell.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Kamatszámítás, kamatláb, kamatos kamat, hozam, diszkontálás, EBKM, THM.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Megtakarítás, befektetések, előtakarékosság, portfólió	Órakeret 9 óra
Előzetes tudás	Különböző médiumokban való tájékozódás, a világválság, közvetlen tapasztalat.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A befektetési lehetőségek megismerése, a befektetési kockázatok kezelése.	
Ismeretek	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
Befektetési lehetőségek: állampapír, befektetési jegy, bankbetét, kötvény, magyar és külföldi részvény, valuta, deviza, arany, unit-linked biztosítási termék, ingatlan, műtárgy, lakás-előtakarékosság. Az értékpapír fogalma, fajtái, jellemzői. A kockázatok és azok kezelése. Kockázatelemzés. Nyugdíj–a jóléti állam kialakulásának redisztribúciós hatása. Öngondoskodás.	<i>Ismeretszerzés, tanulás</i> – Befektetési lehetőségek feltárása. – Az értékpapírok megismerése. – A kockázat fogalmának értelmezése. <i>Kommunikáció</i> – Vita: Mibe érdemes ma befektetni? – Beszélgetés arról, hogy miért kockázatosabb a részvény, mint az állampapír. – Diverzifikált portfólió kialakítása – a legfontosabb alapelvek megfogalmazása – interaktív csoportmunka. <i>Kritikai gondolkodás</i> – A környezetből, médiából érkező információk értelmezése a válságról, a válság hatásairól és azok kezeléséről. – A magyar nyugdíjrendszer átalakításának, a nyugdíjrendszer jövőjének értékelése.	<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> A részvény, a váltó, a kötvény. mint történelmi fogalom. A tőkés gazdaság. A gazdaság és társadalom átalakulása a II. világháború után. A jóléti állam és társadalom. <i>Földrajz:</i> a világgazdaság jellemző folyamatai.

Kulcsfogalmak/ fogalmak	Részvény, kötvény, befektetési jegy, váltó, jelzáloglevél, közraktárjegy, diszkont kincstárjegy, értékpapír, diverzifikáció, globalizáció, redisztribúció.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Pénzügyi műveletek	Órakeret 10 óra
Előzetes tudás	Tapasztalatok, ismeretek a pénzügyi szolgáltatásokról.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A pénzügyi szolgáltatások közötti különbségek értelmezése, azok összehasonlítása. Pénzügyi tranzakciók áttekintése.	
Ismeretek	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
Banki üzletágak. Bankbetét. Bankszámlanyitás, bankszámlatípusok. Hitel, a hitel jellemzői, pénzkölcsön, a hitelezés folyamata. Diákhitel. Lízing, faktoring. Adósnnyilvántartás, BISZ Központi Hitelinformációs Zrt. Elektronikus pénz, készpénz- helyettesítő fizetési eszközök (bankkártya, hitelkártya,) ATM, POS. E-banking, pénzügyi szolgáltatások interneten, telefonon. Készpénzáttutalás, tranzakciós adó. A likviditás, a hozam és a kockázat összefüggése. Innovatív megtakarítási konstrukciók.	<i>Ismeretszerzés, tanulás</i> – Bankszámlatípusok megismerése, bankszámla nyitásának technikája. – A hitel csapdái, eljárás nemfizetés esetén. – A pénzügyi struktúrák megismerése. – Mobilról, internetről indítható tranzakciók. <i>Kommunikáció</i> – Hogyan jutunk pénzhez? – Beszélgetés a készpénzt helyettesítő fizetési eszközök használatáról. – A diákhitelről szóló tájékoztató megismerése, értelmezése. – Esettanulmányok: hitelfelvételhez kapcsolódó döntési helyzetek, befektetési kockázatok elemzése, választás az alternatívák között. Csoportmunka. <i>Kritikai gondolkodás</i> – Vita a magyar pénzügyi szolgáltatásokról. – Vita a készpénz előnyeiről és hátrányairól.	<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> A pénz formái, aranystandard. A hitel, mint történelmi fogalom. A hitel problémaköre a magyar történelemben. A pénzintézetek működése és szolgáltatásai. <i>Földrajz:</i> hitelezés, adósság, eladósodás. <i>Informatika:</i> elektronikus bankolás.

Kulcsfogalmak/ fogalmak	E-banking, mobil banking, betétszámla, hitelszámla, értékpapírszámla, befektetési számla, nyugdíj-előtakarékossági számla, tranzakció, számlavezetési díj, átutalás, ügyfélszám, ATM, bankkártya, hitelkártya, hitelszerződés, jelzálog, kezesség, adósnyilvántartás, BISZ.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	A „modern piac”, tőzsdék a világban		Órakeret 7 óra
Előzetes tudás	Történelmi és földrajzi ismeretek a tőzsdékről.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A tőzsdei folyamatok átlátása, megértése.		
Ismeretek	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
Az értékpapírok tőzsdei bevezetése. Instrumentumok. A piacok fajtái, a tőkepiac működése, szereplői. A tőzsde fogalma, szerepe, funkciói, működése. Tőzsdék Magyarországon, a magyar tőkepiac helyzete. Külföldi tőzsdék. Tőzsdei kibocsátók. Tőkeallokáció. Befektetési szolgáltatók, avagy kik azok a brókerek? Spekuláció, befektetés és kockázatok. Befektetési alapkezelők, alapok. Az árutőzsde (mezőgazdasági termékek); nemesfém-tőzsde: arany, ezüst, réz, palládium; deviza.	<i>Ismeretszerzés, tanulás</i> – Tőzsde mint „tökéletes piac” fogalmának megértése. – A tőzsde mint a tőkebevonás színtere. – Különböző típusú tőzsdék áttekintése. – A tőzsdei kereskedelem alapvető technikai részleteinek elsajátítása. – A BÉT megalapításának okai, a tőzsdei tranzakciók áttekintése, a tőzsde szerepének megértése. – A fogyasztóvédelem működése. Kutatómunka – csoportos tevékenység. <i>Kommunikáció</i> A tőzsdei kereskedés gyakorlatban való kipróbálása internetes szimuláción keresztül. <i>Kritikai gondolkodás</i> – A magyar értéktőzsde szerepe a globalizálódó világgazdaságban. – Tőzsdei sztorik: nagy felemelkedések és bukások.	<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> A kapitalista világgazdaság. A magyar gazdaság története a XIX. század második felében. A nemesfém, mint értékmérő. <i>Földrajz:</i> a pénztőke működése, az értékpapírok és a tőzsde kapcsolata. <i>Informatika:</i> internetes szimulációs játékok, tájékozódás honlapokon.	

KELER, az elszámolóház. Pénzügyi-gazdasági fogyasztóvédelem Magyarországon. A PSZÁF, a Gazdasági Versenyhivatal működése, feladatai, szerepe a fogyasztóvédelemben. Rések a fogyasztóvédelem területén—a pénzügyi ombudsman.		
Kulcsfogalmak/ fogalmak	BÉT, BUX-index, Blue Chip, részvénykibocsátás, short-long, határidős ügyletek, bróker, befektetési szolgáltató, bennfentes kereskedés, BUBOR, KELER, krach, osztalék, recesszió, tőkeallokáció, instrumentum.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	A pénzügyi intézményrendszer		Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	Történelmi ismeretek a pénzügyi intézményrendszerről.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Tájékozódás a pénzügyi intézményrendszerben.		
Ismeretek	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
Bank: MNB, bankok, fióktelepek, banki szolgáltatások. Szakosított hitelintézetek: Magyar Fejlesztési Bank, jelzálog-hitelintézetek, lakás-takarékpénztárak. Szövetkezeti hitelintézetek. Hitelszövetkezetek. Pénzügyi vállalkozások (lízing, faktor, záloghitel). Biztosítók, biztosítóegyesületek, biztosítók fióktelepei. A biztosítások típusai, életbiztosítás és nem-életbiztosítás. Az élet-és vagyonbiztosítás	<i>Ismeretszerzés, tanulás</i> – A pénzügyi intézményrendszer szereplőinek áttekintése, az egyes intézménytípusok feladata, szerepe, működésük legfontosabb elemei. – A pénzügyi intézményrendszer egyes szereplői közötti kapcsolatrendszer megvilágítása. – Az egyes intézmények létrejöttének főbb szakaszai. <i>Kommunikáció</i> – Kell-e/lehet-e neked biztosításod? – Kihez fordulhatsz biztosítási kérdéseiddel? Szabályozás és felügyelet Magyarországon és az	<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> A bankrendszer kialakulása, története. A magyar bankrendszer története. Egy-és kétszintű bankrendszer a történelemben. A pénzintézetek működése és szolgáltatásai. <i>Informatika:</i> Honlapok megismerése. Információk gyűjtése az internetről.	

területei, jellemzői, szükségessége.	Európai Unióban.	
Biztosítók szolgáltatásai.		
Pénztárak (önkéntes, magán, egészség és önszegélyező pénztárak).		
Pénztárak szolgáltatásai.		
Tőkepiac, tőkepiaci szereplők.		
Pénzügyi intézmények ellenőrzése Magyarországon, Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete.		
Specializált pénzügyi intézmények.		
Kulcsfogalmak/ fogalmak	GIRO, BISZ, Magyar Államkincstár, Magyar Nemzeti Vagyonkezelő, NAV, Nemzeti Eszközkezelő, védelmi alap, hitelgarancia szervezet, lízing, faktor, záloghitel.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Innováció, fenntarthatóság. Az innováció, mint a gazdasági fejlődés elengedhetetlen eleme	Órakeret 4 óra
Előzetes tudás	A médiából szerzett ismeretek és a korábban tanult anyagok.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az innováció széles körű fogalmának átlátása, fontosságának megértése. A diákok érdeklődésének ráirányítása az innovatív gondolkodásra.	
Ismeretek	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
Az innováció fogalma, K+F(+I). Hazai és uniós források. Az innováció és a fenntarthatóság összefüggései. Innovációs tevékenység, stratégia. Az innováció gazdasági jelentősége. Az innovatív vállalat.	<i>Ismeretszerzés, tanulás</i> – Az innováció személyre gyakorolt hatásának megértése. – Az innováció bemutatása mint új termék, áru, szolgáltatás vagy eljárás. – Az innovációra felhasználható források kutatásának módszerei. – Az innováció stratégiáinak csoportosítása. <i>Kommunikáció</i>	<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> Globális problémák. Környezetkárosítás. Népesedési helyzet, népességrobbanás, népesedési kilátások. A fenntartható fejlődés. A megsebzett bolygó. <i>Földrajz:</i> A gazdasági növekedés és az ökológiai egyensúly

Az innováció helyzete Magyarországon. Innovációs együttműködés. A tudás és a gazdaság kapcsolata. A gazdaságpolitika hatása az innovációra. Kockázati tőke, Jeremie-program. Energiaracionalizálás (zöld, alternatív energia, energiamegtakarítás).	– A globális környezetszennyezés megakadályozásának lehetséges útjai. – Pályázatfigyelés. – Az innovatív iskola. <i>Kritikai gondolkodás</i> Beszélgetés a fenntartható fejlődésről.	viszonya. Környezet-és természetvédelmi feladatok. A környezetkárosítás elleni összefogás lehetőségei. <i>Etika:</i> A felelősség új dimenziói a globalizáció korában. Az ökológiai válság mint erkölcsi kérdés. <i>Informatika:</i> az internet felhasználása kutatási célokra.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Innováció, piacvezérelt innováció, technológiavezérelt innováció, racionális innovációs stratégia, K+F (+I), Jeremie-program, kockázati tőke, zöldenergia, fenntartható fejlődés, ökológiai lábnyom.	

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	A tanuló ismeri a legfontosabb közgazdasági és pénzügyi alapfogalmakat, és tudja azokat értelmezni a körülötte lévő világ pénzügyi élethelyzeteiben. Érti a piacgazdaság működését, átlátja a piacgazdaság szereplőinek kapcsolatát és megérti, hogy ő maga is része a piacgazdaságnak. Képes kamatot, kamatos kamatot számítani, ezzel átlátja a hozamok és kamatok összefüggéseit. Birtokában van a legfontosabb vállalkozási alapismereteknek, érti a vállalkozások alapításának, működésének–pénzügyi, jogi–hátterét. Ösztönzést érezhet arra, hogy maga is kipróbáljon vállalkozási lehetőségeket. A szituációs játékokon keresztül képes értelmezni a vállalkozás alapdokumentumait, ismeri azokat az informatikai felületeket, ahol megtalálja a vállalkozásokhoz kapcsolódó jogszabályokat. Érti a verseny hatását a gazdaságra, különbséget tud tenni a tisztességes és tisztességtelen versenyhelyzet között. Tájékozódni tud a pénzügyi intézményrendszerben, és különbséget tud tenni az intézmények egyes szolgáltatásai között. El tud igazodni a pénzügyi intézménytípusok között, értelmezni tudja a banki, betéti és hitelműveletek alapvető kritériumait. Átlátja a biztosítási, pénztári és tőkepiaci termékek típusait, amely hozzájárul ahhoz, hogy tudatos fogyasztóvá váljon. Ismeri a tőkepiac működésének alapvető szempontjait, a tőzsde működését meghatározó tényezőket. Rálátást szerez a tőzsdei kereskedelem sajátos kockázataira. Képes a kockázatok felismerésére, akár hitelről, akár befektetésről van

	szó, és érti, hogy viselnie kell döntései következményeit. A fogyasztóvédelem intézményrendszerének ismeretén keresztül tisztában van saját jogaival. Tudatában van annak, hogy egy-egy pénzügyi döntést megelőzően tájékozódni kell a lehetséges kockázatokról. Ismeretekkel rendelkezik a portfólió helyes kialakításáról. Érti az innováció fontosságát, annak hatását a társadalomra, a saját munkájára és jövőbeli céljaira. A tanuló olyan képességek birtokába kerül, amelyek segítik őt abban, hogy eligazodjon az őt körülvevő pénzügyi-gazdasági környezetben, hogy tudatosan és racionálisan kezelje pénzügyeit, érdeklődővé, nyitottá váljon, kritikusan szemlélje a világot, a munka számára megbecsült tevékenység legyen.

7.19. Nemzeti lovaskultúra kerettanterve 3–5. évfolyam számára

NEMZETI LOVASKULTÚRA

3–5. évfolyam

A lovaskultúra az iskola egységes nevelő-oktató munkájának szerves részeként, a testkultúra eszközeinek (testgyakorlatok, mozgásos játékok, sportági tevékenységek, lovaskultúra és az ezekhez kapcsolódó intellektuális ismeretek), valamint egészségfejlesztő és környezettudatos tényezőinek integrált hatásaként hozzájárul ahhoz, hogy a tanulók életigenlő, az egészséget és a felelősségteljes magatartást saját értékrendjükben kiemelt helyen kezelő személyiséggé váljanak. Ennek feltétele, hogy a mozgás és a lóval mint élőlénnel való bánásmód egyaránt váljon személyes és társas élménnyé. Cél, hogy a rendszeres fizikai aktivitás mellett a gondoskodás, az odafigyelés, a kooperáció és az empátia a gyermekek magatartásának fontos részeivé váljanak. Az iskola 3–4. és 5. évfolyamán a lovaskultúra tantárgy elsődleges célja a gyermekek testi és lelki fejlődésének támogatása, a rendszeres mozgás, egészséges életmód, felelősségteljes, együttműködő magatartás, koncentrációs készség élményszerű elsajátítása, különböző speciális mozgássorok megtanulása és összekapcsolása, önálló végrehajtása, valamint az elméleti és gyakorlati ismeretek közötti összefüggések megértése, alkalmazása. A lovaskultúra-oktatás feladata az adott három évben a lovaglás alapjainak megtanítása és a lóhoz mint társállathoz kapcsolódó alapszintű ismeretek, szabályok és a lóval való helyes bánásmód megismertetése a gyermekekkel, mindez változatos és egyre magasabb szinten történő, főleg gyakorlatorientált oktatási módszer segítségével. A lovaskultúra-oktatás 70 százaléka gyakorlati, míg 30 százaléka elméleti oktatás.

A lovaglás és lovaskultúra-oktatás tantárgy olyan eleme az oktatásnak, mely egy társállat segítségével az élményszerű tanulás és megismerés folyamatát helyezi előtérbe, miközben kapcsolódik több műveltségi terület fejlesztési területeihez, valamint sajátos közegben segíti az életkornak megfelelő nevelési célok elérését, és egyéb kulcskompetenciák fejlesztését. A lovaskultúra-oktatás ezeken felül alkalmas az egyéni sajátosságokra épülő differenciált tanulásszervezés és bánásmód megvalósítására is, a tanuló képességeihez mérten. Az alapvető képességek, készségek, kompetenciák fejlesztésében a tanulói tevékenységekre épít. A tantárgy célja a fent meghatározottakon túl az öröm- és élményszerzési lehetőség biztosítása.

3–4. évfolyam

A tantárgy segíti a tanuló erkölcsi nevelését, képessé teszi alkalmazni az emberekkel és állatokkal kialakított kapcsolatok elfogadott formáit. A tanuló el tudja magát helyezni az adott közösségben. Képes a kooperációra, megérti a szabályok fontosságát. Képes egyszerű közösségi szabályok követésére, és bekapcsolódik közös tevékenységekbe. A tanuló képes oktatójával, társaival és a lóval való együttműködésre, empátiára, és életkorának megfelelő kooperatív készséget mutat a foglalkozások során. A tanulónak fejlődik az emocionális érzékenysége. Megismeri és elsajátítja az alapvető együttműködési normákat a lovardában és az adott közösségben. Ismeri és betartja a lovardai foglalkozáshoz kötődő szabályokat. Kialakul a tanulóban a társakkal történő közös feladatmegoldás képessége, irányítással tud együttműködni velük. Nyitott társai megismerésére, igyekszik megérteni őket. A lóval való bánásmód kapcsán megérti a testi és lelki egészség fontosságát. Megérti a rendszeres mozgás, a helyes táplálkozás, a környezetre való odafigyelés és a higiénia jelentőségét. Tisztában van azzal, hogy a lovakhoz kapcsolódó vállalt feladatok felelősséggel járnak. A tanuló motivált a kitűzött célok elérésében, vállalja az ezeket elősegítő feladatokat. Érdeklődővé válik a környezete iránt, képes alapvető megfigyelésekre és következtetések megtételére,

törvényszerűségek meglátására, ezek alapján pedig helyes cselekvésre. Megismeri az emberi tevékenység környezetre és az élőlényekre gyakorolt hatását, és törekszik a helyes magatartásminták követésére. A tanuló tapasztalatot szerez arról, hogy lehet játszva tanulni. Figyelemmel tudja követni oktatója és társai mondandóját, fel tudja idézni élményeit, meg tudja fogalmazni tapasztalatait. A tantárgyhoz kapcsolódó szakszavak megismerésével bővül a szókincse. Műveltségét bővíti a lóhoz kapcsolódó magyar mesék, mondák, versek, mítoszok, dalok megismerésével.

A tantárgy sajátos fejlesztési célja a lovaskultúra elemeiből nyert értékekből egy olyan testi és szellemi műveltség kialakítása, amely megalapozza a későbbi cselekvési biztonságot és a rendszeres fizikai aktivitást, kötődést jelentő élményeket nyújtva a gyermek mozgásvágyának és a lovak iránti érdeklődésének fenntartásához. Az első két év fő célkitűzése, hogy a gyermekek megtanuljanak magabiztosan viselkedni a lovak környezetében és társállatként viszonyuljanak a lóhoz. Az egészséges, élményalapú testmozgás nyújtotta lehetőségen felül fejlesztési cél, hogy a gyermekben kialakuljon a felelősségérzet, empátia, tisztelet és megismerési vágy egy másik élőlény iránt. Testi fejlődés szempontjából fontos a sokoldalú mozgástapasztalat és jól alkalmazható mozgáskészség-készlet megszerzése, az alapvető (generikus) mozgáskészségek megfelelő szintű kialakítása, fejlesztése, a kondicionális és a koordinációs képességeknek az életkorhoz és az egyéni adottságokhoz igazított fejlesztése (egyensúly, ütem- és ritmusérzék, tér- és időbeli tájékozódás, nagy- és finommotorika fejlesztése). Fontos, hogy a tanulók életkoruknak megfelelően fejlett izomzattal legyenek képesek uralni testtömegüket a különböző feladatmegoldások során, és legyenek képesek összerendezett mozgásokra a földön és lóháton egyaránt.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Gyakorlat I. (Kapcsolatkialakítás a lóval, stabil ülés)	Órakeret 48 óra
Előzetes tudás	Alapvető gimnasztikai gyakorlatok végrehajtásának képessége.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Egyensúlyérzék fejlesztése, bizalom, önfegyelem kialakítása, kapcsolat kialakítása az állatvilággal, a lovakkal, felelősségtudat kialakítása, test- és környezettudatos magatartás kialakítása, testi fejlődés támogatása, mozgástapasztalat és mozgáskészség-készlet fejlesztése.	
Ismeretek	Követelmények	Kapcsolódási pontok
A ló életmódja, sajátosságai. A ló megközelítése. A lóra való fel- és leszállás. Ülés. Lábtartás. Jármódok (lépés, ügetés). Ülésváltás. Felszerelés. Segítségek. Mozgásformák.	A tanuló - képes a lovat helyesen megközelíteni és biztonságosan mozog a lovak környezetében; - képes az állattal kapcsolatfelvételre, kommunikációra; - érti és tiszteletben tartja a lovak viselkedésének életmódbeli sajátosságait; - a foglalkozás során képes fegyelmezetten, csendben, tisztelettel figyelni oktatójára, társaira és a lóra;	<i>Testnevelés és sport:</i> motoros készségfejlesztés, mozgástanulás. <i>Környezetismeret:</i> a tudományos megismerés iránti igény fokozatos formálása. <i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> Kapott és választott feladatok elvégeztetése,

	- helyesen ül a lovon, megfelelő a lábtartása voltizshevederrel és nyeregben egyaránt, lépés és ügetés jármódokban; - biztosan, elengedetten és helyes testtartásban ül a lovon tanügetésben és könnyűügetésben egyaránt; - ismeri a helyes lábon ügetés fogalmát, és képes könnyített ügetésben ülésváltás végrehajtására; - oktató segítségével könnyedén, elengedetten, biztonságosan és egyensúlyban alkalmazza a megfelelő mozgásformákat lépés és ügetés jármódokban, alkalmanként minimum 15 percet a lovon töltve (egy oktató egy tanulóval foglalkozik egy időben, futószáron); - képes a lóra való helyes fel- és leszállásra, segítséggel; - képes a két ügetésformát nyereg- vagy voltizsheveder-fogással, vagy független kéztartással, illetve kengyelbe tett lábbal vagy kengyel nélkül végrehajtani (a tanuló választása szerint); - ismeri és futószáron helyesen végrehajtja a lépésből ügetés feladat derék- és csizmasegítségeit, valamint az előreajtás segítségeit lépés és ügetés jármódokban.	kötelességtudó, hatékony munkavégzés. Egészséges és környezettudatos életmód.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Egyensúly, biztonság, ritmus, ülés, lábtartás, elengedettség, segítségadás, csizma, derékmeghúzás, jármód, lépés, ügetés, vágta, nyereg, heveder, kengyel, kengyelszíj, kápa, kantár, szár.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Gyakorlat II. (Szabadon lovaglás alapjai, segítségadások)	Órakeret 50 óra
Előzetes tudás	Stabil ülés, helyes lábtartás a lovon lépés és ügetés jármódban, fizikai kontaktus teremtetésének képessége a lóval.	

A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Testi fejlődés támogatása, helyes testtartás kialakítása, fizikai edzettség fejlesztése, koncentrációs készség növelése, a kondicionális és a koordinációs képességeknek az életkorhoz és az egyéni adottságokhoz igazított fejlesztése. Kíváncsú személyiségvonások megerősítése: félelem leküzdése, a szabályok betartása, összpontosítás, a természet szeretete, kitartás, feladatorientáltság, empátia, felelősségtudat, önbizalom és kooperációs képesség, öröm- és élményszerzési lehetőség biztosítása.	
Ismeretek	Követelmények	Kapcsolódási pontok
Ápolási ismeretek. Takarmányozási ismeretek. Helyes szártartás. Osztályban lovaglás szabályai. Lovardai alakzatok. Segítségadások.	A tanuló - képes a lovat önállóan, de felügyelettel leápolni, ismeri és segítségével megvalósítja a lótaratás gyakorlati teendőit; - ismeri és alkalmazza az alapsegítségeket, a független kéz fogalmát, a helyes szártartást, kezdetben futószáron, később szabadon, kisebb csoportokban (maximum 3-4 fő) lépés és ügetés jármódokban; - osztálylovaglásban ismeri és betartja a lovak közti kellő távolságot, képes a lovardában vezető lovassal osztályban alap lovardai alakzatokat szabadon lovagolni lépés és ügetés jármódokban; - képes végrehajtani helyes segítségadással a lépésből megállítást, állásból lépés, lépésből ügetés és ügetésből lépés átmeneteket szabadon.	<i>Testnevelés és sport:</i> Motoros készségfejlesztés. Eszközre és társra vonatkozó térbeli, időbeli és dinamikai viszonyok szerepe. <i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> Kapott és választott feladatok elvállalása, kötelességtudó és hatékony munkavégzés. Egészséges és környezettudatos életmódra törekvés. <i>Környezetismeret:</i> a lóval kapcsolatos ismeretek.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Alapsegítség, szártartás, osztálylovaglás, távolság, lovardai alakzat, lóápolás, takarmányozás.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Elmélet I. (Lovardai rend és alapfogalmak)	Órakeret 16 óra
Előzetes tudás	A ló mint társállat felismerése.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Kommunikáció elősegítése és szókincs bővítése, környezettudatos magatartás kialakítása.	

Ismeretek	Követelmények	Kapcsolódási pontok
A lovardai rend ismerete. Érzékszervek sajátosságai. Testtájak. Küllemi jegyek. Ló- és lovasfelszerelések és részeik. Lóval kapcsolatos népi játékok, énekek.	A lovardai rend, a lovak ismerete: érzékszerveik, főbb színeik és testtájai; - a lovagláshoz szükséges felszerelések és azok fontosabb részeinek ismerete; - a lótartáshoz szükséges alapvető eszközök felismerése, használati jelentőségük ismerete; – olvasmányélményeken (mesék, mondák, versek), népi játékokon, énekeken, képi ábrázolásokon keresztül ismerkedés a ló ábrázolásával a művészetekben.	<i>Környezetismeret:</i> Életfeltételek és életjelenségek felismerése, a ló főbb testrészei, a ló érzékszervei. <i>Magyar nyelv és irodalom:</i> Irodalmi kultúra, irodalmi művek értelmezése. Népi játékok, dramatizált formák (pl. meserészletek) olvasása, illetve előadása. <i>Ének-zene:</i> népdalok, népi gyermekjátékok. <i>Vizuális kultúra:</i> ismeretszerzés, tanulás, térbeli tájékozódás – a közvetlen környezetben található tárgyakon a forma és a rendeltetés kapcsolatának elemzése.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Szín, érzékszerv, testtáj, szerszám, eszköz, mese, monda.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Elmélet II. (Lóismeret, lóhoz kapcsolódó szakmák, munkafolyamatok)	Órakeret 16 óra
Előzetes tudás	Lovaskultúrához kapcsolódó alapfogalmak ismerete.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A gyakorlati tevékenységek elméleti alapjainak megismerése és az összefüggések felismerése.	
Ismeretek	Követelmények	Kapcsolódási pontok
Alapsegítségek és lovardai alakzatok. Jegyek és küllemi sajátosságok.	A tanuló - számot tud adni szóban vagy írásban az alapsegítségek,	<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> mesehősök és történelmi szereplők

Hagyományos magyar lófajták. Ló tartási ismeretek. Lovas szerszámok ismerete és ápolásának gyakorlata. Lóhoz kötődő szakmák.	lovardai alakzatok, jegyek, küllemi sajátosságok, hagyományos magyar lófajták, ló tartás, szerszámok, lovas szakmák, lóápolás szabályai területén szerzett tudásáról; - olvasmányélményeken (mesék, mondák, versek), népi játékokon, énekeken, képi ábrázolásokon keresztül gazdagítja a lovaskultúrához és más műveltségi területekhez kapcsolódó tudását.	megkülönböztetése. <i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> egyes szakmák, foglalkozások megismerése. <i>Ének-zene:</i> könnyű népdalfeldolgozások, Kodály Zoltán és Járdányi Pál gyermekdalai. <i>Vizuális kultúra:</i> Ismeretszerzés, tanulás, térbeli tájékozódás. Képek, látványok, események leírása, a leírás alapján kép készítése.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Alapsegítség, lovardai alakzat, lóápolás, jegy, magyar lófajta, lovasszakma, szerszám.	

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	A tanuló biztonsággal közlekedik a lovardában és a lovak környezetében. Ismeri a ló alapvető etológiai tulajdonságait, szükségleteit. A lovasfoglalkozás során fegyelmezetten, tisztelettel bánik a lóval, oktatójával és társaival. Futószáron képes független kézzel, stabil egyensúlyban lépni és ügetni, osztálylovaglásban képes az alapvető lovardai alakzatok végrehajtására helyes csizma-, derék- és szársegítségekkel, lépés és ügetés jármódokban. Ismeri a lovarda és az istálló rendjét, szabályait, segítséggel képes a lovak körüli általános teendők elvégzésére. Természettudományos, irodalmi, zenei és vizuális műveltsége gyarapodik a lovakhoz kapcsolódó ismeretek elsajátításával.

5. évfolyam

A tantárgy által átadott ismeretanyag több fejlesztési területhez és nevelési célhoz kapcsolódik, mint például az erkölcsi nevelés, a nemzeti öntudat erősítése, önismereti és társas kapcsolati kultúra fejlesztése, a testi és lelki egészségre nevelés, felelősségvállalás másokért, környezettudatosság.

A tanuló képes megfogalmazni, hogy mi érdekli őt leginkább a lovak kapcsán, felismeri érdeklődési körét, motivációját, és tud célokat kitűzni. Van önkritikája, ismeri erősségeit és a fejlesztést igénylő területeket. Elegendő önismerettel, önértékeléssel, önbizalommal rendelkezik ahhoz, hogy megfelelő teljesítményt nyújtson, de tisztában van vele, hogy ehhez megfelelő fizikai állapotban kell lennie. A tanuló a lovasfoglalkozás alatt rendre és fegyelemre törekszik, belátja, hogy teljesíteni kell az elvállalt kötelességeket,

megérti a normakövetés fontosságát. A tanuló a tantárgy nyújtotta élmény kapcsán képes érzéseinek, gondolatainak, véleményének kifejezésére. Képes hallott és olvasott szöveg lényegének felidézésére, megértésére, értelmezésére. A tanuló felismer egyszerű ok-okozati összefüggéseket, logikai kapcsolatokat és törekszik ezek pontos megfogalmazására. Természettudományos ismereteit egyre önállóan képes a gyakorlatban is alkalmazni.

A gyakorlati órák célja az 5. évfolyamon az előző két év tudásának elmélyítése, kifinomítása, helyes berögzülése. Ez az előző két évhez képest nagyobb koncentrációt, több kitartást és nagyobb fizikai állóképességet is igényel. A tanulónak precízebben kell a feladatokat végrehajtania, ismernie kell a segítségadások közötti összefüggéseket, a sikeres és sikertelen feladat-végrehajtás okait, és tudnia kell korrigálnia a hibáit. A feladatok helyes elsajátításához és a továbbhaladáshoz önfegyelem, elszántság és alázat szükséges.

Az elméleti oktatás célja, hogy a tanuló megismerje lovas történelmi múltunkat és hagyományainkat, lovas művészeti alkotásainkat, a lovaskultúra meghatározó korszakait, személyeit, lovait. Hazánk lovas hagyományain túl szerezzon ismereteket a világ főbb lófajtáiról, más népek lovas kultúrájáról is.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Gyakorlat III. (Szabadon lovaglás)		Órakeret 48 óra
Előzetes tudás	Helyes testtartás, biztonságos ülés, helyes lábtartás, független kéz, helyes szártartás, helyes segítségadások, osztálylovaglásban képes a tanuló az alapvető lovardai alakzatok végrehajtására lépés és ügetés jármódokban.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A tanuló saját képességeinek feltárása és megismerése; így az egészséges önbizalom megjelenése tetteiben. Korábban tanult összetett mozgások összekapcsolása és azok végrehajtása lovaglás közben. A gyermek felelősségtudatának és balesetmegelőző magatartásának kialakítása, önmagára és társaira vonatkozó odafigyelés megerősítése.		
Ismeretek	Követelmények	Kapcsolódási pontok	
Osztályban lovaglás szabályainak részletes ismerete. Patanyom-figurák ismerete. Jármódok, átmenetek segítségeinek pontos ismerete. A ló lovardai munkához való felkészítése folyamatának ismerete.	A tanuló - képes a lovardában, osztályban vezetőlovas nélkül (maximum 6 fős csoportokban) patanyom-figurákat lovagolni lépés és ügetés jármódokban, alkalmanként minimum 30–45 percet töltve lovon; - elmélyíti, finomítja az eddigi tudását, tapasztalatát újabb patanyom-figurák elsajátításával, átmenetek gyakorlásával; - a segítségadásokat nem csak gyakorlatban ismeri, de pontosan megfogalmazza azok végrehajtását, érti és ismeri a segítségek közötti összefüggéseket;	<i>Testnevelés és sport:</i> Motoros készségfejlesztés. Egyénileg, párban és csoportban végezhető sportágak technikai, taktikai elemei. <i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> Kapott és választott feladatok elvállalása, kötelességtudó munkavégzés. Egészséges és környezettudatos életmód, rendszeres testmozgás.	

	- Cavaletti-rudak és ügyességi feladatok segítségével, az oktató irányításával és visszajelzéseivel gyakorolja az ütemes lovaglást, a helyes távolság felmérését, és fejleszti a különböző segítségadásokat; - képes felismerni az elkövetett hibákat, és képes azok korrekciójára; - futószáron végrehajtja a vágtabeugratás segítségét, biztonsággal a helyes ülés és helyes lábtartás betartásával vágtázik, voltizshevederrel és nyeregben egyaránt (opcionálisan a heveder/nyereg fogásával vagy független kéztartással); - képes segítséggel felkészíteni a lovat a lovardai munkára (ápolás, nyergelés, kantározás).	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Alapsegítség, osztálylovaglás, távolság, lovardai alakzat, cavaletti, vágta.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Elmélet III. (Lovaskultúránk)	Órakeret 16 óra
Előzetes tudás	Jegyek felismerése, a lovak megkülönböztetésének képessége, lóval kapcsolatos munkafolyamatok megkülönböztetésének képessége, hagyományos fajtáink ismerete.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai:	A lovaglás és lóval való foglalkozás ok-okozati összefüggéseinek felismerése. A lovaglás fogalmainak ismerete és használata.	
Ismeretek	Követelmények	Kapcsolódási pontok
Lófajták. A ló egészségvédelme. Ló- és lovassportok, szabályrendszereik. Magyar lovashagyományok. A világ más lovaskultúrái.	A tanuló - számot tud adni a magyar lófajták külső jegyeiről, általános hasznosításukról és belső értékmérő tulajdonságaikról; - általános ismeretekkel rendelkezik a lovak egészségvédelméről, leggyakoribb megbetegedéseikről,	<i>Természetismeret:</i> Az állatok és környezetük közötti kapcsolatok felismerése. A környezeti állapot és a ló egészsége közötti kapcsolat felismerése. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári</i>

	sérüléseikről és bekövetkezésük esetén szükséges teendőkről; - fel tudja sorolni a lovassportokat, és számot tud adni alapvető szabályaikról; - be tud számolni történelmünk és hagyományaink lovas vonatkozásairól; - ismeri a jelentősebb lovas kultúrákat a világban.	<i>ismeretek:</i> híres emberek, történelmi személyiségek jellemzése (huszárok). <i>Hon- és népismeret:</i> magyar lovashagyományok. <i>Ének-zene:</i> A magyar népzene régi rétegű és új stílusú népdalai. A népzene keresztül a nemzeti önismeret fejlesztése. <i>Vizuális kultúra:</i> Ismeretszerzés, tanulás, térbeli tájékozódás. A közvetlen környezetben található tárgyakon a forma és a rendeltetés kapcsolatának elemzése.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Alapsegítség, lovardai alakzat, lovassport, lóversenysport, lovas hagyomány, lófajta, értékmérő tulajdonság.	

A fejlesztés várt eredményei a ciklus végén	A tanuló képes önállóan, osztályban lovagolni. Ismeri és precízen hajtja végre a segítségadásokat. Segítségadásai kifinomultak, letisztultak, határozottak. Futószáron biztonságosan, egyensúlyban vágtazik. Felelősségteljesen bánik a lóval, annak etológiai és egészségügyi sajátosságait ismerve. Környezettudatos magatartása megjelenik a lovardán kívüli szokásaiban is. Rendelkezik a lovaglás biztos alapjaival, készen áll a képességeinek és érdeklődési körének megfelelő szakosodásra.

7.20. Kajak-kenu – vízijáratassági ismeretek kerettanterve 5–8.
évfolyamszámára

KAJAK-KENU – VÍZIJÁRTASSÁGI ISMERETEK

5–8. évfolyam

Az általános iskola 5–8. évfolyama részére választható alaptantárgy azon iskolák részére ajánlott, ahol a kajak-kenuhoz szükséges környezeti, tárgyi és személyi feltételek adóttak, illetve biztosíthatók.

A kajak-kenu tantárgy elősegíti a fiatalok fizikai, értelmi és szocializációs nevelését és hozzájárul a környezeti hatásokhoz való jobb alkalmazkodó képességeik kialakításához. A kajak-kenusport összetettsége révén alkalmas arra (fizikai sport, egyéni és csapatsport, szellemi sport), hogy eszközként használjuk fel a fiatalok sokoldalú képzésére, egyéniségük mai kornak megfelelő kialakítására.

A természeti erőkkal (víz, hőmérséklet, légmozgások) való közvetlen kapcsolat és azok tisztelete önfegyelemre, alázatra tanítja a fiatalokat. A hajó mint sporteszköz kezeléséhez szükséges motorikus képességek, valamint a különböző típusú egyéni és csapathajók működési elvéhez nélkülözhetetlen ismeretek megtanulása komplex és egymásra épülő oktatási anyagot biztosít az 5–8. osztályok képzésében. Egyúttal a tantárgyi átfedések révén (fizikai ismeretek, kondicionális képességek, természetvédelem stb.) elősegíti a tanulók komplex, tantárgyi modulokban való képzését. A sportág taktikai helyzeteinek felismerése és ezen helyzetekre adandó legjobb megoldások kiválasztása fejleszti a tanulók önálló kreatív gondolkodását és fegyelmezett, tudatos viselkedését.

A kajak-kenu olyan sport, amely kortól függetlenül, egész életünkben űzhető, így a megszerettetése egy életre mintát adhat a fiataloknak az egészséges, aktív életmódra. A sportági alapok elsajátításán túl a fiatalok bekapcsolódhatnak a versenysportba, vagy akár a kajak-kenu edzői pályát is választhatják hivatásukként a pályaválasztásuk során. A kajak-kenu turizmus fejlesztésével a sikersportág még szélesebb körben történő népszerűsítését, illetve a kajak-kenu sportra alkalmas régiók fejlesztését segíthetik elő.

5–6. évfolyam

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Kajak-kenu elméleti alapjainak elsajátítása (Elmélet I–II.)	Órakeret 25 óra
Előzetes tudás	Gimnasztikai gyakorlatok helyes végrehajtásának képessége.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A vízi jártasság alapjainak elsajátítása, vízitelep rendjének megismerése. A lelki és akarati tulajdonságok fejlesztése, helyes önismeret kialakításának megalapozása. Önállóságra, kreatív gondolkodásra nevelés. A közösségi érzés erősítése. Kitartásra, teherbíró, a fizikai igénybevétel és a természeti erők által kialakított feltételek melletti fegyelmezett viselkedésre nevelés. A természettudományi gondolkodás fejlesztése.	
Ismeretek/Követelmények		Kapcsolódási pontok
- A vízitelep rendjének megismerése. - A veszélyhelyzetek, azok elkerülésének, bejelentésének, mentőeszközök megismerése – balesetvédelmi ismeretek megszerzése az életkori sajátosságoknak megfelelően. - A természeti környezet megismerése, a természetvédelemmel kapcsolatos ismeretek elsajátítása.		<i>Testnevelés és sport:</i> motoros készségfejlesztés, mozgástanulás. <i>Természetismeret:</i>

- A kajak-kenura mint csapatsportra vonatkozó etikai, viselkedési ismeretek elsajátítása. - A különböző hajó- és lapáttípusok megismerése. - A megfelelő víziöltözék viseletének elsajátítása. - A kajak-kenu történelmének és szakkifejezéseinek megfelelő szintű megismerése. - Vízre szálláshoz szükséges ismeretek és szabályainak elsajátítása. - A hajó mint sporteszköz használata, az állandóan változó körülmények felismerése, és a helyzet megoldása önálló gondolkodással. - Az időjárási változásokhoz való alkalmazkodás, a versenyhelyzetek fegyelmezett viselkedésformájának kialakítása. - A csapathajóban való szerepvállalás, az egymásra utaltság érzésének elfogadása. - A sporteszközök (hajó-lapát) használatához szükséges alapvető fizikai összefüggések felismerése, megértése és gyakorlatban való alkalmazása.	természetes vizeink; a tudományos megismerés iránti igény fokozatos formálása. <i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> Kapott és választott feladatok elvállalása, hatékony munkavégzés. Egészséges és környezettudatos életmód, rendszeres testmozgás szerepe.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Hajótípus, biztonság, természetvédelem.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Kajak-kenu gyakorlati alapjainak elsajátítása (Gyakorlat I–II.)	Órakeret 40 óra
Előzetes tudás	Alap-állóképesség, úszástudás, egyensúlyi helyzet megtartása.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Természetes vízben történő biztos úszástudás elsajátítása, egyensúlyérzék fejlesztése. A szükséges általános és speciális fizikai képességek, a keringési és légzési funkciók fejlesztése. Vízitelep egyes helyszínein a megfelelő viselkedés elsajátítása. Az alkalmazkodóképesség, a káros hatásokkal szembeni ellenálló képesség javítása. Prevenció a testtartási hibák és deformitások elkerülésére (a vázizomzat erősítésével). Környezettudatos magatartás kialakítása és gyakorlása.	
Ismeretek/Követelmények		Kapcsolódási pontok
- A hajó kezeléséhez szükséges általános és speciális fizikai képességek megszerzése. - Rendszeres képességfejlesztő gyakorlati foglalkozások a mozgató, keringési és légzési rendszerek harmonikus fejlesztésére, a kondicionális képességek magas szintre emelése. - A természetes környezetben (szabad levegő, víz) végzett sportmozgások révén az egészséges életmód iránti igény felkeltése. - A hajó előrehaladásához, irányításához, mozgáskoordinálásához szükséges motorikus képességek (egyensúly, koordináció, mozgásérzékelés) kialakulása. - A hajó egyensúlyi helyzetének fenntartásához szükséges törzs- és végtagmozgások elsajátítása, gyakorlása. - A hajó haladásához szükséges aktív izomerő (abszolút és relatív)		<i>Testnevelés és sport:</i> Motoros készségfejlesztés. Eszközre vonatkozó térbeli, időbeli és dinamikai viszonyok szerepe. <i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> Kapott és választott feladatok elvállalása, kötelességtudó és hatékony

korosztályos szinthez képest történő megalapozása, a saját testérzés fejlesztése. - A természetvédelem gyakorlati megismerése, különös tekintettel a vizek védelmére. - A kajak-kenusport viselkedési, etikai normáinak gyakorlása, különös tekintettel az egymásért való felelősségvállalásra, az egymás iránti tiszteletre és a természet, illetve munka iránti alázatra. - A különböző hajótípusok megismerése. - A kajak-kenuhoz szükséges öltözékek megfelelő megválasztása, viselete. - A kajak-kenu szakkifejezéseinek gyakorlása. - A vízre szállás gyakorlása. - Csapathajóban (több személyes hajó) oktató kormányossal történő túrák lebonyolítása. - A hajók szakszerű tárolásával, mozgatásával, karbantartásával összefüggő ismeretek elsajátítása. - Természetes vízben történő magabiztos úszás mentőmellényben. - A természetes és szélsőséges helyzetekben való kontrollált, a korosztályos átlagnak megfelelő viselkedési mód elsajátítása. - Borult hajó visszaállítása, kezelése, hajóba be- és kiszállás. - A hajó irányítása, kormányzása, egyensúlyi helyzet kialakítása.	munkavégzés. Egészséges és környezettudatos életmód, rendszeres testmozgás szerepe. <i>Természetismeret:</i> a halak, vízimadarak életfeltételeinek és életjelenségeinek felismerése.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Egyensúly, helyes testtartás, ritmus, hajó kezelése, karbantartás, önmentés.

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	Biztos úszás természetes vízben, mentőmellényben. A vízitelep rendjének ismerete és betartása. A kajak-kenusport viselkedési, etikai normáinak betartása. Ismeretek a kajak-kenu történelméről. A sportághoz szükséges általános és speciális fizikai képességek korosztályos szinten. Csapathajókban társakkal egyszerre evezés elsajátítása. A hajó egyensúlyi helyzetének fenntartásához szükséges törzs- és végtagmozgások kialakulása, a törzs tartóizmáinak harmonikus mozgása.

7–8. évfolyam

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Vízijártassággal kapcsolatos tudás elmélyítése (Elmélet III–IV.)	Órakeret 15 óra
Előzetes tudás	Az előző évfolyamokban tanult ismeretek, tevékenységek.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A 6. osztály tananyagának és a balesetvédelmi és elméleti ismeretek, valamint a hajóra ható fizikai erők ismeretének részletesebb, korosztályi tudásszintnek megfelelő elmélyítése. A kajak-kenura mint egyéni és csapatsportra vonatkozó etikai, viselkedési ismeretek készségszintre emelése.	

Ismeretek/Követelmények		Kapcsolódási pontok
- Az előző osztályok tananyagának elmélyítése. - A természetes és szélsőséges helyzetekben való kontrollált, a korosztályos átlagnak megfelelő viselkedési mód kialakítása. - A hajóra-lapátra ható fizikai erők ismeretének részletesebb, korosztályi tudásszintnek megfelelő elmélyítése. - A versenyzői viselkedés jellemzőinek ismerete és betartása: fair-play, tisztelni és jobbnak lenni az ellenfélnél. - A verseny stratégiai, taktikai elemeinek készség szintű megismerése. - A sportág viselkedési, etikai normáinak gyakorlása, különös tekintettel az egymásért való felelősségvállalásra, az egymás iránti tiszteletre.		<i>Biológia-egészségtan:</i> Vizeink és környezetük közötti kapcsolatok felismerése. A környezeti állapot és az ember egészsége közötti kapcsolat felismerése. <i>Fizika:</i> felhajtóerő fogalma, testek vízben mozgásának törvényszerűségei. <i>Erkölcstan:</i> versengéssel kapcsolatos szabályok, etikai normák fegyelmezett betartása, elsajátítása.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Fizikai erő, elvárható viselkedésforma, fair-play, versenytaktika.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Vízi jártasság gyakorlatban történő alkalmazása (Gyakorlat III–IV.)	Órakeret 50 óra
Előzetes tudás	Hajóba történő be- és kiszállás készség szintű tudása, az egyensúlyi helyzet magabiztos fenntartása, kezek és törzs mozgásának összehangoltsága.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A hajó haladásához szükséges általános és speciális fizikai képességek korosztályos szintnek megfelelő fejlesztése, a vízi közlekedés szabályainak és a kajak-kenu versenyszabályainak korosztályos szintnek megfelelő elsajátítása, hajókezelési készség növelése. Az egészséges életmód és a környezettudatos magatartás erősítése.	
Ismeretek/Követelmények		Kapcsolódási pontok
- A kajak és kenu hajók gazdaságos és hatékony mozgásának végrehajtásához szükséges hajófelszerelések beállítása. - A hajókezelési készség növelése, a hajó sebességi tényezőinek emelése. - Rajtgyakorlatok, rajtolási technikák gyakorlása. - A hajó magasabb sebességének eléréséhez szükséges általános és speciális fizikai képességek korosztályos szintnek megfelelő fejlesztése. - A hajók szakszerű tárolásával, mozgatásával, karbantartásával összefüggő ismeretek elsajátítása. - Természetes vízben történő magabiztos úszás mentőmellényben.		<i>Testnevelés és sport:</i> Motoros és egyensúlyi készségfejlesztés. Egyénileg, párban és csoportban végezhető sportágak technikai, taktikai elemei. <i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> Kapott és választott feladatok

- A hajók rutinszerű karbantartása, korosztályos tudásszintnek megfelelően. - Rutinszerű, precíz hajófelkészítés edzésre és versenyre. - Rajtgyakorlatok, rajtolási technikák gyakorlása. - Házi versenyeken való részvétel, a kajak-kenu versenyszabályainak alkalmazásával, a verseny stratégiai-, taktikai elemeinek gyakorlásával. - Kisebb korosztályos versenyeken való részvétel, a tanultak gyakorlása céljából.	elvállalása, kötelességtudó munkavégzés. Egészséges és környezettudatos életmód, rendszeres testmozgás szerepe.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Hajókezelés, hajófelkészítés, rajtolási technika.

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	A vízi közlekedés szabályainak és a kajak-kenu versenyszabályainak korosztályos szintnek megfelelő tudása. A hajókezelési készség növekedése, a hajó sebességi tényezői emelésének elsajátítása. A hajóra ható fizikai erők részletesebb, korosztályi tudásszintnek megfelelő ismerete. A hajók rutinszerű karbantartása és beállítása a korosztályos tudásszintnek megfelelően.

7.21. Vitorlázás – vadvízi ismeretek kerettanterve 5–8. évfolyam számára

VITORLÁZÁS – VADVÍZI ISMERETEK

5–8. évfolyam

A vitorlázás – vadvízi ismeretek tantárgy azon iskolák részére ajánlott, ahol a vitorlázáshoz szükséges környezeti, tárgyi és személyi feltételek adottak, illetve jó szervezéssel biztosíthatók. A tanulók ebben az életkorban érik el motorikus és értelmi fejlettségüknek azt a szintjét, ahol a vitorlázáshoz szükséges mozgásformákat és elméleti ismereteket képesek tudatosan elsajátítani.

A vitorlázás általános iskolai korosztály részére történő feldolgozása elősegíti a fiatalok testi és értelmi nevelését, politechnikai képességeik fejlesztését, és hozzájárul a környezeti hatásokhoz való jobb alkalmazkodóképességeik kialakításához. A vitorlássport összetettsége révén alkalmas arra (fizikai sport, technikai sport, szellemi sport), hogy eszközként használjuk fel a fiatalok sokoldalú képzésére, egyéniségük mai kornak megfelelő kialakítására.

A természeti erőkkel (víz, hőmérséklet, légmozgások) való közvetlen kapcsolat és azok tisztelete önfegyelemre, alázatra tanítja a fiatalokat. A hajó mint sporteszköz kezeléséhez szükséges motorikus képességek, valamint a vitorlás hajó működési elvéhez nélkülözhetetlen ismeretek megtanulása komplex és egymásra épülő oktatási anyagot biztosít az 5–8. osztályok képzésében. Egyúttal a tantárgyi átfedések révén (fizikai ismeretek, meteorológia, kondicionális képességek, természetvédelem stb.) elősegíti a tanulók komplex, tantárgyi modulokban való képzését.

A sportág taktikai helyzeteinek felismerése és ezen helyzetekre adandó legjobb megoldások kiválasztása fejleszti a tanulók önálló kreatív gondolkodását és fegyelmezett, tudatos viselkedését. A vitorlázás alapvető fizikai összefüggéseinek megértése és felhasználása a hajó sebességi tényezőinek fokozására fejleszti a tanulók logikus gondolkodását, a tanulási és kifejezőkészségét.

A vitorlázás olyan sport, amely korhatár nélkül, egész életünkben űzhető, így a megszerettetése egy életre mintát adhat a fiataloknak az egészséges aktív életmódra. A sportági alapok elsajátításán túl a fiatalok bekapcsolódhatnak a versenysportba, vagy akár a vitorlázást választhatják hivatásként is a pályaválasztásuk során. A vitorlás turizmus fejlesztésével saját boldogulásukat, illetve a vitorlázásra alkalmas régiók felemelkedését segíthetik elő. A Vitorlázás – vadvízi ismeretek tantárgy oktatása az 5–8. osztály testnevelés órakeretében úgy valósítható meg, ha a fizikai képességek fejlesztése és az elméleti ismeretek oktatása megelőzi a sportág specifikus vízi foglalkozásait.

A rendelkezésre álló órakeretből folyamatos képzéssel, az órarendi keretek között megoldható a vitorlázáshoz szükséges fizikai képességek fejlesztése, a sportág technikai összefüggéseit tartalmazó elméleti oktatás, valamint azoknak a hajókezelési, technikai és taktikai alapoknak az elsajátítása, amelyek a biztos hajókezeléshez szükséges elemeket tartalmazzák.

Az évi órakeretet tiszta oktatási időnek kell felhasználni, az nem használható fel az iskola és a vitorlástelep közötti utazásra. Ennek érdekében az oktatás tematikai egységeit úgy célszerű elosztani, hogy azok nagy része (képességfejlesztés, vitorlázás elmélet) az iskola keretei között az órarendbe iktatva legyen feldolgozható.

25% elméleti óra (tanterem)	2 félév x 4 hét x 1 óra = 8 óra
25% képességfejlesztés (tornaterem)	2 félév x 4 hét x 1 óra = 8 óra
50% vitorlázás gyakorlat (vitorlástelep)	2 félév x 4 hét x 2 óra = 16 óra
vagy gyakorlati oktatás csak a tavaszi félévben	vagy 1 félév x 8 hét x 2 óra = 16 óra

Az órarendi kereten felül ajánlott, hogy a sportágit választó tanulók az oktatáson kívüli időszakban évente 4–6 napos gyakorlati táborban vegyenek részt, ahol komplex oktatás keretében biztosítható a sportág fejlesztési területeinek és céljainak biztos megvalósítása.

A vitorlázás biztonságos oktatásához szükséges feltételek kialakítása

Alapfeltétel a vízbiztos úszás – a természetes közegben történő magabiztos úszás és légvétel. A természetes és szélsőséges helyzetekben való kontrollált viselkedési mód. A hajóba történő be- és kiszállás, a hajóban végzett mozgásokhoz szükséges koordinált mozgáskultúra. A vitorlázás alapformáinak megtanulásához és a biztonságos oktatási formákhoz szükséges fegyelmezett magatartási és értelmi képességek megléte.

A hajó kezeléséhez szükséges általános és speciális fizikai képességek kialakítása

Általános állóképesség, a keringési és légzési funkciók korosztályos átlagának megfelelő színvonala. A hajó mozgásának kontrollálásához szükséges a motorikus képességek (egyensúly, koordináció, mozgásérzékelés, hajókinestézia) átlag feletti színvonala. A hajó egyensúlyi helyzetének fenntartásához szükséges a törzsmozgások, a törzstartó izmok kiemelt és harmonikus fejlesztése. Ezzel a fejlesztési területtel a testtartási hibák prevenciója és a deformitások elkerülése is elérhető. A hajó kezelésénél alkalmazott aktív izomerő (abszolút és relatív) korosztályos szintű megalapozása, a saját testézés kiemelt fejlesztése szükséges.

A vitorlázás elméleti alapjainak megismerése, a tanulók korosztályos szintjén

A vitorlássport kialakulásának története, a hajók, vitorlák fejlődése. A levegő mozgásainak összefüggései, a szél kialakulása és a vitorla működésének elméleti alapja. A hajó mozgása a vízben, a folyékony közegben ható erők elméleti alapjai. A vízi közlekedés alapszabályai, hajók találkozásokkor alkalmazott alapvető szabályok.

A vízen járás és az egyéb vízi sportok kiegészítő mozgásanyagának elsajátítása

Evezés megtanulása kajak és kenu hajókban, evezős csónakban, állva evezés szörfdeszkán. A vitorlás hajó meghajtása, kormányzása, evezéssel, billegtetéssel. A vitorlás hajóval végrehajtható alapmanőverek megtanulása, fejlesztése, a hajóérzékelés készségszintre emelése. A hajó mozgatása, irányítása, kormányzása, billentése, egyensúlyi helyzetek kialakítása a különböző szélterületekben. A hajó, a vitorla és a szél irányainak összekapcsolása, az elméleti ismeretek gyakorlatban történő alkalmazásával.

A vitorlázáshoz szükséges közösségi érzés, a segítőkészség fejlesztése, személyiségformálás

A vitorlás oktatás sajátos rendjének, fegyelmi tényezőinek megtanítása és gyakorlása a biztonság, a fegyelem és az önfegyelem betartásával. Az eszközök használati rendje, állagmegóvása, karbantartása és gondozása. A kollegialitás, az egymásrautaltság érzésének készségszintre emelése. A diákok kezűgyességének, politechnikai képességeinek fejlesztése. Az egyszerű hajó- és vitorlajavító eszközök használata, a vitorlázásban alkalmazott alapanyagok ismerete és kezelése, a hajós mesterség alapjai, egyszerű hajójavító műveletek megtanulása. Kötelek kezelése, a hajózásban használt alapsomók elsajátítása, egyszerű hajómodellek készítése fából, műanyagból. A játék- és versenyképesség kialakítása, a speciális vízi játékok és versenyzési formák alkalmazása. Vitorlásokkal végezhető egyszerű egyéni, csapat- és váltóversenyek Kombinált versenyzési és játékformák, a testnevelési és sportjátékok alkalmazása és adaptálása a vitorlázás oktatásában.

A vitorlássport alkalmas arra, hogy az előzőekben részletezett fejlesztési feladataival olyan nevelési célokat valósítson meg, amelyek a 10–14 éves korosztály számára kiemelten fontosak. A rendszerességre, következetességre nevelés a sportág oktatási anyagának időjárástól független elosztásával és az ismeretek, gyakorlatok egymásra építésével érhető el.

Az egészséges életmódra nevelés a természetes környezethez (szabad levegő, víz) való közvetlen kapcsolattal, a megszokott és szélsőséges környezetben végzett rendszeres sportmozgásokkal, illetve az ahhoz való jobb alkalmazkodással érhető el. A vízen járás, a hajóban végzett mozgások, mozdulatok, a hajó mozgásainak érzékelése és kontrollálása nagyban elősegíti a korosztály mozgáskultúrájának fejlődését.

A lelki és akaratí tényezők fejlesztése:

A vitorlázásban az állandóan változó természeti és környezeti helyzetek felismerése és azok kreatív megoldása egyedülállóan fejleszti a tanulók önállóságát, önálló gondolkodását, hozzájárul a természeti körülményekhez való jobb alkalmazkodáshoz, kitartásra-fegyelmre nevel.

A vitorlázás elméleti ismeretei, a fizikai összefüggések megértése, a helyzetek felismerése és az adott helyzet megoldására hozott gyors döntés kiválasztása rendkívül intenzíven hozzájárul a tanulók *értelmi képességeinek fejlesztéséhez.*

5–6. évfolyam

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	A vitorlázásport alapjai: szükséges képességek, eszközök és elméleti alapismeretek	Órakeret 16 óra
Előzetes tudás	Vízbiztos úszás, a természetes vízben való magabiztos viselkedés. Kondicionális képességek korosztályos átlagnak megfelelő színvonala, a hajó és a saját testsúly mozgatásához szükséges relatív izomerő birtoklása. A vitorlázás elméleti összefüggéseinek és biztonsági szabályainak megértéséhez szükséges értelmi képességek átlagos fejlettségi színvonala. Az önállóság, a kreatív gondolkodásmód és a közösségi élethez szükséges személyiség jegyek, viselkedésmód megléte.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A vízbiztonság megerősítése. A helyes testtartás, a vitorlázás küllő helyzetének fenntartásához szükséges izomzat kialakítása. A hajókezeléshez szükséges fizikai képességek, állóképesség, izomerő, koordinációs képességek fejlesztése. A hajó kezeléséhez szükséges ismeretek megszerzése, alaptevékenységek elsajátítása. A vitorlás telep, a sporttelep használati rendjének betartatása. A természettudományos gondolkodás fejlesztése a vitorlára és a hajótestre ható fizikai erők alapműködésének megismerése során.	
Ismeretek/Fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Vízbiztonság fejlesztése A víz felszínén maradás technikáinak gyakorlása, úszás kitartott fejjel, víz alatt, visszatartott levegővel. Vízhez szoktató gyakorlatok és játékok, mentőmellényben, ruhában végzett vízi gyakorlatokkal, játékokkal.		<i>Testnevelés és sport:</i> Szabadgyakorlatok. Testnevelési játékok. Gerinctorna. Úszástechnika javítása.
Testtartás, a kondicionális képességek fejlesztése Általános és speciális hatású foglalkozások tornateremben és a		<i>Természetismeret:</i> A víz és a vízben úszó testek

szabadban, a testnevelés mozgás anyagának felhasználásával. Az aktív törzsizomzat kialakítását elősegítő erősítő és nyújtó gyakorlatok. A hajó kiülő helyzetében (instabil alátámasztással) végezhető erősítő, egyensúlyt és koordinációt fejlesztő gyakorlatok. Általános és speciális állóképességet fejlesztő gyakorlatok, kiegészítő sportágak alkalmazása (kerékpár, korcsolya ...). A relatív erő fejlesztése, saját testsúllyal végzett gyakorlatok. <i>A vitorlás hajó részeinek megismerése és használata</i> Az oktatásra használt hajó alkatrészei, azok elnevezése, a szaknyelv helyes használata. A hajó fel- és leszerelése, mozgás a hajóban. A hajó mozgatása szárazon, sójakocsi használata, a hajó vízre tétele, kikötése, be- és kiszállás a hajóba, a hajóba való be- és kiszállás gyakorlása kajakba, szörfdeszkára. A hajó kiülése, a helyes kiülő helyzet, kormány és shott használata. A hajó meghajtása evezővel, az evező használata. A kormány kezelése evezővel meghajtott hajóban, ill. vontatással. <i>A vitorlás telep és környezetének rendje, használata, szabályai</i> A vitorlás telep megismerése, veszélyhelyzetek felismerése, balesetvédelmi szabályok betartása. A vitorlás foglalkozások szervezése, alapfogalmak, a telep használati rendjének megismerése, betartása. <i>A vitorlázás elmélete</i> A vitorlázás kifejlődésének története, a hajók, vitorlázatok, rudazatok fejlődésének története, a hajózástól a versenysportig – példákön keresztül. A vitorlára és a hajótestre ható erők és azok eredője, a hajó mozgására gyakorolt hatásának megértése.	viszonya, mozgása. Testünk hőháztartása. A szél keletkezése. <i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> öltözködés, ruházat. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> közlekedés, a hajózás kialakulása, fejlődése.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Vízbiztos úszás, kondicionális képesség, kiülő helyzet. Testtartás, hajótest, vitorla, rudazat. Kormány, evező, szél, áramlás, erő, egyensúly. Biztonság, hővesztés, fegyelem. Környezet, környezetvédelem.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	A vitorlás hajó használata, az alapmanőverek elsajátítása csapathajóban, legénységként	Órakeret 16 óra
Előzetes tudás	A vitorlástelep használatának rendje. A hajó alkatrészeinek ismerete, működése és használata. A hajó mozgatása, kormányzása, mozgás a hajóban, a hajó kiülése. Vízre tétel, beszállás, kiszállás, a hajó kikötése, rögzítése, vontatása. Biztonsági szabályok, mentőmellény használata. Vízbiztos úszás, segítségnyújtás a vízben, be- és kiszállás.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A víz szeretete, tisztelete, magabiztos viselkedés a természetes vízben. A hajó és a vitorla biztonságos felszerelése, kezelése.	

	A hajó haladásához szükséges tevékenységek elsajátítása, gyakorlása. A balesetvédelmi és használati szabályok betartásával a szabálykövetés erősítése.
Ismeretek/Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<i>Elméleti képzés</i> További balesetvédelmi ismeretek elméleti elsajátítása. A természeti környezet bemutatása, természetvédelemmel kapcsolatos ismeretek, a vizek védelme fontosságának belátása. Elméleti meteorológiai ismeretek megszerzése: a levegő mozgásai, a szél kialakulása. A vitorlássport viselkedési, etikai normáinak megismerése, fontosságuk belátása, különös tekintettel a csapatjellegre. A különböző hajótípusok megismerése, összehasonlítása különböző szempontok szerint. A vitorlás hajó további alkatrészeinek megismerése. A hajó mozgatása és tárolása szárazon, a vízre szállás lépéseinek megtanulása. A vitorlázás szakkifejezéseinek megtanulása és alkalmazása. A hajó mozgása a vízben, a folyékony közegben ható erők elméleti alapjai. A hajó kormányozhatóságának feltételei. A vitorla működésének elméleti alapjának megértése egyszerű modellek alapján. A hajó felszerelésének sorrendisége, a felszerelések kezelésének elméleti alapjai. A hajó szélhez viszonyított haladási irányainak megismerése, a hajó és vitorla beállításának alapjai. A vízi közlekedés alapszabályai, hajók találkozásakor alkalmazott alapvető szabályok ismerete. A vitorlázás egészségtana, a hőmérséklet, az UV-sugárzás hatásai, étkezési szokások megismerése. A természetes és szélsőséges helyzetekben való kontrollált viselkedési formák gyakorlása szituációs játékokban.	<i>Testnevelés és sport:</i> állóképesség, erőnlét fejlesztése. <i>Természetismeret:</i> mozgások, erőfajták; időjárási jelenségek, természetes vizek; a napsugárzás hatásai; folyadék- és hőháztartás. <i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> szerszámok kezelése, alkalmazása, anyagok tulajdonságai, a karbantartás szerepe.
<i>Gyakorlati képzés</i> Természetes vízben történő magabiztos úszás ruhában és mentőmellényben. A meteorológiai ismeretek elmélyítése a gyakorlatban, a szélirány meghatározásának technikái, a főbb időjárási jelenségek felismerése (pl. frontok, parti szél, felhők). A hajóra és a vitorlára ható fizikai erők gyakorlatban való megismerése, alkalmazása a hajó haladása érdekében. Vízitelep egyes helyszínein a megfelelő viselkedés tanúsítása. A természeti környezet, a víz és annak élővilága megismerése, használata és védelme. A hajó kezeléséhez szükséges általános és speciális fizikai képességek fejlesztő gyakorlatai. Alapszintű csomókötési technikák gyakorlása. A különböző hajótípusok és felszereléseik megismerése. A vitorlázás szakkifejezéseinek gyakorlása, gyakorlatban való alkalmazása.	

	A vitorlás hajók alkatrészeinek gyakorlati megismerése, szétszedésük, összerakásuk gyakorlása. A vízre szállás gyakorlása, a vitorla nélküli haladás gyakorlása játékos feladatokon keresztül különböző vízi eszközökkel. Mozgás a hajóban, a hajó mozgásának és a vitorlázó mozdulatainak összekapcsolása, a hajóérzék megszerzése. Csathajóban (többszemélyes hajó) oktató kormányossal a szél-hajó-vitorla irányszögek összekapcsolása. A hajó és a vitorlák kezelése, alapmanőverek legénységként történő megtanulása. A hajó irányítása kormányzással, a hajó döntésével, a vitorla beállításával. Alapmanőverek gyakorlása kormányosként. Hajóvezetés, iránytartás $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{2}$, $\frac{3}{4}$ és hátszélben. Hajókezelési, technikai elemek gyakorlása kitűzött gyakorló pályán, bóják között. A hajók és azok felszereléseinek rendeltetésszerű használata, tárolása, karbantartása. A hajók és tartozékaik gyártásánál alkalmazott anyagok (fa, műanyagok, rozsdásodó és rozsdamentes fémek) kezelésének alapismerete, a hajók szerelésénél és a kisebb javítási munkáinál használt alapszerszámok (kombinált fogó, csavarhúzó, kés, kalapács) kezelése. A természetes és szélsőséges helyzetekben való kontrollált, a korosztályos átlagnak megfelelő viselkedési mód gyakorlása, készségszintre emelése. Borult hajó visszaállítása, kezelése, hajóba be- és kiszállás gyakorlása. Meteorológiai jelenségek folyamatos figyelése, képességének készségszintre emelése, a szélirány meghatározása, várható időjárási változások észlelése. A vitorlássport viselkedési, etikai normáinak gyakorlása, különös tekintettel az egymásért való felelősség vállalására, az egymás iránti tiszteletre és a természet, illetve a munka iránti alázatra. A hajó rutinszerű, precíz felszerelése. Különböző széltartományokban és szélerősségekben a manőverek gyakorlása. A vitorlabeállítás alapjainak elsajátítása, a hajó egyensúlyi helyzetének, kormányozhatóságának tudatos érzékelése.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Hajó, alkatrész (kokpit, tükör, orr, héj, lateral felület, deck, kormányrúd, lap, hosszabbító, svert, uszony), vitorla (első él, alsó él, hátsó él, latni, denevér, halfej, has), árboc (baum, gaff, száling, merevítő), manőver (fordulás, perdülés/hauzolás, leejtés, lúvolás), kiülés, megdőlés, billentés. Viharjelzés (alap, első fok, második fok), szélbe állás. Vitorlaállító kötél, shott, alba, első él, hátsó él. $\frac{1}{4}$ szél, $\frac{1}{2}$ szél, $\frac{3}{4}$ szél, hátszél.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Hajókezelés önállóan, egyszemélyes hajóban, kormányosként	Órakeret 33 óra
Előzetes tudás	Csathajóban a legénységi feladatok ellátása. A hajó mozgásának érzékelése, a hajó egyensúlyi helyzetének fenntartása, hajókiülési technikák ismerete. A hajó önálló felszerelése, a vitorlák kezelése, beállítása különféle szélirányokban. A vitorlás telep rendjének és a vízi közlekedés alapszabályainak magabiztos ismerete. Vitorlázás szaknyelv alapismerete. A hajóra és a vitorlára ható erők működésének ismerete.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az egyszemélyes hajó kiüléséhez, kezeléséhez szükséges speciális fizikai képességek kialakítása. Az aktív törzsmunka elsajátítása modellezett instabil helyzetekben. A hajókezeléshez szükséges tevékenységek elsajátítása, önálló végrehajtása. Erkölcsei tulajdonságok fejlesztése a közösségi élet szabályainak és a versenyszabályok tudatosításával és betartásával.	
Ismeretek/Fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Elméleti képzés</i> Meteorológiai ismeretek bővítése: az időjárási frontok kialakulása, jellemzői, mozgásuk. A part felől, a víz felől, a parttal párhuzamosan fújó szél jellemzőinek megismerése, megkülönböztetése. Vitorlás védőruházatok fajtái, kiválasztásuk, használatuk, kezelésük, higiéniai karbantartásuk. A tőkesúlyos és uszonyos hajók típusai, jellemzőik, kezelésük főbb irányelvei. A hajó egyensúlyi helyzete: – szélbe törekvő készség, és a beállítás korrekciója, – szél alá törekvő készség, és a beállítás korrekciója, – beállítás erős szélre, a döntő erők csökkentésének lehetősége, – beállítás gyenge szélre, és az előrehajtó erő növelésének lehetősége. A hajótesten és a vitorlán keletkező áramlások fajtái, hatásuk a hajó sebességére. A kormány működésének és a mozgó hajó irányításának elméleti alapjai. A hajó és a vitorla beállítása és kezelése cirkálásban, $\frac{1}{2}$ szélben, $\frac{3}{4}$ szélben, hátszélben. A szélllel szembeni forduló fázisainak elemzése, ismerete. A hauzolás (perdülés) fázisainak elemzése, ismerete. A valószínű és látszólagos szél, a széljelző használata. A vitorlára feltett szálak működése, használata a hajó irányítása és a helyes vitorlaállásszög beállításában. A vitorlagyártásnál használt anyagok ismerete, fő vitorlaszabási fajták. A hajóépítésnél használt anyagok, fő hajóépítési formák.		<i>Természetismeret:</i> A kontinentális éghajlat jellemzői, a Kárpát-medence éghajlata. Az égtájak, tájékozódási ismeretek. Az emberi szervezet működése. Környezeti tényezőkhez való alkalmazkodás. Mozgásfajták. <i>Testnevelés és sport:</i> kézi szerrel és a nélkül végezhető képességfejlesztő gyakorlatok.

A fizikai képességek fejlesztésének lehetőségei, alapvető módszerek az állóképesség, ügyesség és az erő növelésére. Hasznos és káros hatások, a helyes testtartás megőrzésének lehetősége, gyakorlatok anyaga. Viselkedés viharban, veszélyhelyzetben, borult hajó visszaállításának technikája.	
<i>Gyakorlati képzés</i> A hajó önálló felszerelése, vízre tétele, beszállás a hajóba. Kikötési módok gyakorlása stéghez, bójához. Indulás felszerelt vitorlával, széllal szembeni helyzetből. Indulás ½ szélbe, bő szélbe való leejtésből. A hajó kormányzása, irány és egyensúly tartása ½ szélben 2 bója között. A széllal szembeni forduló végrehajtása ½ szélből ½ szélbe, a kitűzött bója megkerülésével. Hajó kormányzása és a vitorla kezelése a szélhez képest bezárt szög változtatásával: felmenetel – leesés. A hajó kormányzása változó szögön, motoros és másik hajó követésével. Megállás a hajóval, a vitorla kiengedésével, felmenetellel és a vitorla kiengedésével. Indulás széllal szembeni helyzetből, a hajó leejtésével és a vitorla behúzásával, beggeléssel hátramenetből. Perdülés/hauzolás ½ szélből ½ szélbe, kitűzött bója megkerülésével. A hajó kormányzása élesen szél ellen, iránytartás a széljelző szálakra történő kormányzással. A hajókezelés gyakorlatai, különféle helyzetekbe kitűzött bóják között, gyakorlópályákon. A hajókezelés gyakorlatai motoros követéssel, különféle irányszögeken, fordulókkal, hauzolásokkal. Borult hajó kezelése, visszaállítása, beszállás a hajóba, a hajó felkészítése az indulásra. Csomókötési technikák elsajátítása, a célnak megfelelő csomó használata. Hajók vontatása, helyes viselkedés a vontán. A hajó kezelése, a vitorlák beállítása, kormányzás, kiülés változó szélerősségnél. Az egyensúlyi helyzet fenntartása. Hajókezelés extrém körülmények között: gyenge szélben, erős szélben, nagy hullámokon. Rajtalaptechnika elsajátítása: a hajó megállítása, tartása egy helyben kitűzött bójánál, indítás. Rajtolás kitűzött vonalról. Motoros követéssel: megállás a motoros mögött, a motoros sebességének tartása, indítás jelre: vitorla behúzásával, fordulással, leejtéssel és hauzolással, hauzolás utáni fellúvolással. Alapmanőverek gyakorlása, jelre történő végrehajtással.	<i>Természetismeret:</i> térképek kezelése, tájolás. <i>Testnevelés és sport:</i> A vízben, víz alatt végezhető gyakorlatok, játékok, versenyek. Úszástechnikák fejlesztése.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Fordulás széllal szemben, perdülés, hauzolás. Szelbe állás, élesen szél ellen állás, préselés, futtatás, kormányvezetés, pumpálás, billegtetés, lökdösés.

	720 – 360 fokos forduló, valóságos szél, látszólagos szél. Vitorlahas, vitorlamélység, lapos vitorla, hasas vitorla. Erősszeles vitorlabeállítás, gyengeseles vitorlabeállítás. Egyensúly, kormányerő.

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	A tanuló otthonosan mozog a vízi telepen, ismeri a vitorlás hajóra ható természeti erőket, tisztában van a vonatkozó természetvédelmi ismeretekkel. Követi a vitorlázásra jellemző etikai és viselkedési szabályokat. Általános és speciális fizikai képességei a korosztálynak megfelelő szinten vannak. Ismeri a főbb hajótípusokat, a hajó részeit és a vitorlázással kapcsolatos szakkifejezéseket. Jártas a vízre szállásban, vízen járásban, a balesetveszélyes helyzetek felismerésében és kezelésében. Képes a hajó vitorla nélküli irányítására, illetve csapathajóban oktató kormányossal a szél-hajó-vitorla irányszögek összekapcsolására, a hajó és a vitorlák kezelésére, alapmanőverek végrehajtására a legénység tagjaként. Felismeri az időjárás-változás előjeleit. Ismeri az általa használt hajó minden alkatrészét, képes azt önállóan fel- és leszerelni, tud segíteni a kisebbeknek a hajófelszerelésben. Alapszinten tisztában van a hajó irányításának technikáival, képes az egyszemélyes hajó kezelésére. A kishajóval történő megállási, kikötési és indulási manővereket magabiztosan hajtja végre. Hajóvezetési készségének és hajó-, illetve vitorlaállítási ismeretei alapján minden széltartományban képes a hajó sebességi tényezőinek emelésére. Ismeri a hajózási és versenyszabályokat, azokat betartja a házi, illetve kisebb korosztályos versenyeken.

7–8. évfolyam

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	A taktikus vitorlázás, a szél- és ellenféltaktika alkalmazása	Órakeret 65 óra
Előzetes tudás	Az előző ciklus végére megszerzett ismeretek és elsajátított tevékenységek, a szükséges szabályok betartása.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A megtanult hajókezelési készség továbbfejlesztése egy- és kétszemélyes hajókban, a feladatkörtől függetlenül az ehhez szükséges további tevékenységek elsajátításával, gyakorlásával. A taktikus vitorlázás alapjainak elsajátítása, a szél és a mezőny adta lehetőségek felismeréséhez és kihasználásához szükséges képességek fejlesztése. Hajók egymáshoz viszonyított helyzetének elemzése, a cirkálási és bőszeles haladási szögek figyelembevételével. Versenyszerű gyakorlatok, flotta-, csapat- és párosverseny-formációkban.	

	A versenyvitorlázás alapjainak gyakorlása a versenyszabályok megismerésével és tudatos alkalmazásával. A fair versenyzéshez szükséges etikai és erkölcsi tulajdonságok, akarat tényezők kialakítása. A vitorlázás természetes és szélsőséges helyzetekben való kontrollált viselkedési mód elmélyítése. A természet erőinek tisztelete, a vízen járás szabályainak betartásához szükséges alázat mint lelki tényező elfogadása.
Ismeretek/Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<i>Elméleti képzés</i> Az előző osztályok tananyagának felidézése. Balesetvédelmi ismeretek elméleti elmélyítése. A szél fajtái, tendenciái, a helyi és fronthatások jellemzői a szélirány és -erősség változásaira. A szél jellemzőinek tudatos megfigyelése és alkalmazása. Tiszta szél és zavart szél fogalma, hatása a cirkáló és bőszeles szakaszokon. A hajóra és a vitorlára ható fizikai erők részletesebb, korosztályi tudásszintnek megfelelő elmélyítése. A vitorlázásra mint csapatsportra vonatkozó etikai, viselkedési ismeretek mélyítése, bővítése, tudatosabbá emelése. A vízi közlekedés szabályainak és a vitorlázás versenyszabályainak részletes megismerése. A verseny stratégiai, taktikai elemeinek megismerése, különböző helyzetek elemzése. Cirkáló szakaszok széltaktikai alapjai, pozitív és negatív csapás fogalmának megértése. Bőszeles szakaszok széltaktikai alapjai, a pozitív és negatív csapás fogalmának megértése. Az oda-vissza pörgő szélre vonatkozó taktikai alapszabály. Az elhajló szélre vonatkozó taktikai alapszabály. Az ellenféllel szembeni taktika alapszabálya: védekező és támadó taktika cirkálásban és a bőszeles szakaszokon. A helyzetek elemzése, rajttaktikai megoldások megismerése, értelmezése. A vitorlabeállítás ismereteinek bővítése. Vitorlásversenyek története, fajtái – példák alapján. A versenyzői viselkedés jellemzői: fair play, tisztelni és jobbnak lenni az ellenfélnél. A sikeres versenyzés összetevőinek felismerése, tudatosítása: – sebesség (felszerelés, kondicionális képességek, hajókezelési készség); – helyzetfelismerés, az adott helyzet sikeres taktikai megoldása; – a tanult ismeretek fegyelmezett alkalmazása. Versenyhelyzetek elemzése. Felkészülés, előkészület a versenyre – az ismeretek rendszerezése. A vitorlásversenyek lebonyolítása, flotta-, csapat- és páros versenyek rendezési ismeretei.	<i>Fizika:</i> Erők, erők eredője. Közegellenállás szerepe. <i>Testnevelés és sport:</i> a versenyre való felkészülés. <i>Informatika:</i> információforrások keresése. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> vitorláhajók szerepe a történelemben. <i>Földrajz:</i> meteorológiai frontok, időjárás-jelentések értelmezése, térképek olvasása, értelmezése.

Versenyek dokumentációjának (versenykiírás, utasítás) ismerete, alkalmazása. A versenyszabályok alkalmazása, a szabályok és a taktika összefüggéseinek felismerése. Felkészülés a taktikus vitorlázásra (rendszerezés, összefüggések felismerése): a körülmények megfigyelése, a következtetések levonása, a taktikus cselekvés megtervezése és végrehajtása.	
<i>Gyakorlati képzés</i> A hajók rutinszerű karbantartása, korosztályos szintű anyag- és szerszámhasználat. A hajókezelés javítása, készségszintre emelése minden széltartományban a rutingyakorlatok végrehajtásának ismételtesével és javításával. Cirkálási gyakorlatok kitűzött pályajelre, előre meghatározott taktikai feladatokkal. Cirkáló taktika: V, Z taktika kialakítása a fordulók számának és az oldal választásának meghatározásával. Bőszeles gyakorlatok kitűzött szakaszokon, előre meghatározott taktikai feladatokkal. A cirkáló bója kerülésének technikai és taktikai gyakorlatai (azonos és ellentétes csapás). A szél alatti bója kerülésének technikai és taktikai gyakorlatai (belső és külső helyzet taktikája). Rajtgyakorlatok, a hajó megállítása, mozgásának kontrollálása, és az indítás különféle technikai megoldásainak megválasztása és gyakorlása. A hajó sebességi tényezőinek javítása minden széltartományban és irányszögön. A hajókezeléshez szükséges speciális fizikai képességek fejlesztése: koordináció fejlesztése, a törzstartó izmok és lábfeszítő izmok erősítése, az általános és speciális állóképesség javítása. A környezeti hatások tudatos elemzése, a várható szél- és időjárás-változások felmérése. Versenyszerű edzésyakorlatok: – Rajt-készség fejlesztése: egy bójától, vonalról, kapurajttal, hosszú és rövid vonalról. – Rajt- és cirkáló szakaszok teljesítése. – Versenygyakorlatok a rajt, a cirkáló és egy bőszeles szakasz teljesítésével. – Versenygyakorlatok különféle gyakorló pályák és meghatározott taktikai feladatok teljesítésével. – A páros versenyzés taktikai alapjainak gyakorlása: az ellenfél tartása, támadás veszített pozícióból. – Páros párbajgyakorlatok cirkálásban és bőszélben. – A csapatversenyzés taktikai alapjainak gyakorlása: 2–2, 3–3, 4–4 elleni csapatversenyzési gyakorlatok. – Részvétel házi versenyeken és hazai rendezésű ifjúsági versenyeken, Diákolimpián.	<i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> anyagok tulajdonságai, szerszámok használata. <i>Testnevelés és sport:</i> mozgáskoordináció, állóképesség, izomerősítő gyakorlatok. <i>Földrajz:</i> időjárási jelenségek, időjárás-változás.

Kulcsfogalmak/ fogalmak	Tiszta szél, zavart szél, elhajló szél, oda-vissza lengő szél. Frissülés, szélárnyék, biztos szél alatti állás, letakarás. Lee-rajt, lúvrajt, indítás, vonaltartás, kapurajt. Ellenféltartás, támadás. Flottaverseny, csapatverseny, páros verseny. Útjog, óvás, tanú, versenyszabály. Ellentétes csapás, azonos csapás fedésben, szél alatt – szél felett.

A fejlesztés várt eredménye a két évfolyamos ciklus végén	A tanuló magabiztosan kezeli az egy- és kétszemélyes hajót, ismeri minden felszerelését, és tisztában van azok működésével. Képes a hajót az optimális szél – hajó által bezárt szögön vezetni gyenge és erős szélben egyaránt. Ismeri a túlterhelt vitorlával való kormányzás, a leesés – fellúvolás technikáját a kijelölt bója kerülésekor. Meg tudja különböztetni a pozitív és negatív csapást cirkáló és bőszeles szakaszokon. El tud rajtolni meghatározott helyről, időben és optimális sebességgel. A cirkáló bójához viszonyított helyzetét képes érzékelni, követve a közelítő vonal által meghatározott előnyös irányszöveget. Képes a hajó beállításával és kezelésével az optimális sebességet kihozni hajójából gyenge és erős szélben egyaránt. A vitorlázáshoz szükséges pozitív szemlélet irányítja tevékenységét, képes túltenni magát a kisebb kudarcokon, kreatívan keresi a következő sikeres megoldást az adott helyzetből való kilábalásra. Tiszteli a természetet és versenyzőtársait, jobb teljesítményével akarja őket legyőzni.

7.22. Bejárható Magyarország kerettanterve 5–8. évfolyam számára

BEJÁRHATÓ MAGYARORSZÁG

5-8. évfolyam

A Bejárható Magyarország tantárgy fő célja hazánk összetett, ökoturisztikai szemléletű, sajátos nézőpontból való bemutatása és a természetjárás népszerűsítése. Komplex ismeretanyagával hozzájárul a Nemzeti alaptantervben megfogalmazott köznevelési feladatok megvalósításához, a kiemelt nevelési célok eléréséhez, az aktív, cselekvő ismeretszerzés megalapozásához, elsajátításához.

A tantárgy legfőbb feladata, hogy felkeltse a tanulók érdeklődését és kialakítsa bennük az igényt olyan „értékproduktív” és értékek mentén szervezett, természetben megvalósuló, környezetbarát szabadidős tevékenység végzésére, amely során kiemelkedő szerepet kap a testmozgás és az ismeretek kreatív feldolgozása. Felkészít a biztonságos és élményszerű természetjárásra az alapvető ismeretek, szabályok megismertetése és gyakorlati alkalmazása által, nyitottságot alakít ki a természetjárás különböző módon való kipróbálására, a jelentősebb túraútvonalak „bejárása” révén pedig megismerteti hazánk természeti és épített kincseit, nemzeti értékeinket.

A terepen zajló gyakorlatok, melyek a tantárgy eszköztárának szerves részei, a természetben megvalósuló tevékenységek, valamint a természetjárás sokféle nevelési lehetőség tárháza.

A természetjárás olyan mozgásforma, mely a fokozatosság és mértéktartás elvét betartva életkorra tekintet nélkül szinte mindenki számára gyakorolható és elérhető tevékenység. Az egész testet intenzíven megmozgató szabad levegőn végzett mozgás, a napfény, a víz jótékony hatása és a közösségi környezet a testi és lelki egészség megőrzése szempontjából igen fontos tényezők.

Magyarország földrajzi és egyéb adottságai vonzó lehetőséget biztosítanak a szabad barangolásnak, nagy térségek korlátozásmentes, élvezhető, szakaszolható bejárásának. A természetjárás tag értelmezéseként a tantárgy keretében öt járásmód mint *jármód* került nevesítésre – gyalog, kerékpárral, lovon, vitorlával és túrakenuval –, melyek alkalmasak az ország bejárására.

A tantárgy kiemelt feladata a *testi és lelki egészségre nevelés*. A változatos mozgást igénylő jármódok megismertetése, a szabadidő mozgással történő kitöltésére való motiválás által igyekszik hozzájárulni a népesség egyre romló testi és mentális egészségi állapotának javításához, egy egészségesebb társadalom megteremtéséhez.

A *honismeret* egy egész életen át tartó folyamat kell, hogy legyen, s még akkor is csak törekedtünk a teljesség felé. A természetjárás megszerettetése egy eszközt ad a fiatal kezébe ehhez, hiszen egy túra során szinte a szó szoros értelmében lépésről lépésre ismeri meg az ember az országot, s közben önmagát. Olyan helyekre juthat el, olyan részeit ismerheti meg az országnak, amelyet másképpen aligha. A közvetlen tapasztalás során szerzett egyéni élmények alapján igen erős érzelmi-értelmi kötődés alakulhat ki egy megmászott hegyhez, egy körbeticiklizett tóhoz, egy végigevezett folyóhoz, egy táborhely környéke növény- és állatvilágához, várhoz, templomhoz, múzeumhoz, vagy éppen egy vidék látnivalóihoz, hagyományaihoz, az ott látott-megismert, emberekhez, ételekhez, hangulatokhoz.

Ebből a sokféle élménymozzaikból áll össze az egyénben a hazáról alkotott kép, alakul ki a lakóhely, majd a szülőföld ismerete és szeretete. A hazai tájhoz, a magyar néphez, múltunk és jelenünk értékeihez való ilyen kötődés révén erősödik a *nemzeti öntudat*, a *hazafiasság* érzése.

Testközelben és élményszerűen érzékelik és értik meg a tanulók a *környezetvédelem*, az erdők és mezők védelmének szükségességét, a fenntarthatóság ideáját. A környezeti szemléletformálás, a motormentes jármódok gyakorlása által közvetlen tapasztalást

szerezhetnek a környezeti fenntarthatóságról. A hazai turizmus népszerűsítése, a fogyasztási szokásokban történő szemléletalakítás, a helyi termelők és szolgáltatók igénybevételének preferálása hozzájárul a társadalmi, gazdasági fenntarthatóság fogalmának megismeréséhez, az ökológiai szemlélet erősítéséhez a hétköznapi életben és a turisztikai események alkalmával egyaránt. Mindezekon keresztül a tanulók megértik a *fenntarthatóság* elvének és gyakorlatának fontosságát, az iránta tanúsítandó közös felelősséget.

A természetjárás általában „kollektív sport” a szónak abban az értelmében is, hogy itt az akadály leküzdése nem a „sporttárs” legyőzése árán, hanem csak vele együtt történhet meg. Míg másutt a versenytársak kiesése, lemaradása segíti a továbbjutó győzelmi esélyeit, a természetjárás esetén ez éppen fordítva van, adott esetben meggátolhatja az egész csoport továbbjutását. A tantárgy megismerése során számos lehetőség kínálkozik ennek a segítő magatartásnak, a *másokért való felelősségvállalásnak* a tudatosítására, gyakorlására, amely pozitívan hat a tanulók személyiségfejlődésre, a szocializációra.

A különböző jármódok igen változatos közösen végzendő, sok esetben egymásra utalt helyzetek megoldása elé állítják az egyént, amely szituációk kezelése, megoldása, egyéni és társas döntéshelyzetek révén, az *önismeret* mellett fejlődik *társas kultúrájuk*, formálódik a gyermekek közösségi magatartása, élményeik átélése által pedig erősödik a társas együttlétre, a *kooperációra való képesség*.

Az *erkölcsi nevelésnek* fontos szerepe van a tantárgy oktatása során. A gyermekek megtanulják a természetben való viselkedés szabályait, a társas együttlétben, közösségi tevékenységben elvárt és helyes magatartást. Számos egyéni és csoportos döntési helyzetben, társaikhoz, a környezethez való viszonyulásukban tapasztalják meg cselekedeteik következményeit. Híres személyiségek bemutatásán keresztül pozitív, követendő példákat kapnak az életutak megtervezéséhez, a tulajdonságaikkal és tetteikkel, valamint a döntéseikkel való azonosuláshoz. Megismernek egy új szemléletű természetjárást a zarándokutak, zarándokturizmus bemutatása révén, amely spirituális élménnyel is gazdagítja az abban részt vevőket. Magyarország „bejárása” során számos kisebbséggel, etnikai és vallási közösséggel találkozunk, melyek megismerése, elfogadtatása, hagyományaik, szokásaik értéként való bemutatása segíti a helyes erkölcsi normák kialakulását. Segítséget kapnak a természet szépségeinek befogadásához, az erre való igény kielégítéséhez szükséges módszerek alkalmazásához.

Cél a „természetbarátság” nevelés is, mely nem csupán a természettel való barátságot, hanem nyílt személyiséget, a túratársak iránti tiszteletet és „barátságot” is jelenti. Ezek a „barátságok” azonban nem egy-egy túrára korlátozott alkalmi jellegű viszonyok, hanem egyfajta életszemlélet, adott esetben életforma, mely részévé válik az érlelődő személyiségnek.

A tantárgy megismerteti a tanulókkal az egyes jármódokat képviselő szervezeteket, szövetségeket, egyesületeket, civilszervezeteket, ezek naprakész tartalmakkal bíró honlapját, továbbá egyéb olyan mértékadó internetes portált, amelyek hasznos információik révén a folyamatos ismeretszerzés eszközéül szolgálhatnak. A tartalmak megismertetése mellett fontos átadni a tanulók számára az ismeretszerzés módszertanát is, hogy tudják mit, hol és hogyan találhatnak meg, tudjanak különbséget tenni a hasznos, a felesleges és a téves információ között. Így lehetőség van a *tanulás tanítására* is a fejlesztési területek között.

Fejlődik a tanulók *anyanyelvi kommunikációja*, szókincse az új fogalmak megtanulása és használata által, a segélykérések, értesítések megtanulása során, a speciális jelrendszerek, a térképjelölések és turistajelölések mint nonverbális információk adekvát verbális azonosítása által; infokommunikációs képességük az internetes információszerzések, GPS-használat, e-mail, SMS-írás következtében. Ez utóbbiak a *digitális kompetenciafejlesztésnek* is eszközei, melyek az adott korosztálynak megfelelő módon és szinten jelennek meg elosztva mind a négy évfolyamon a fejlesztési követelmények között.

A természetben, a túrán, a jármódok alkalmazása során elvárt viselkedési szabályok megismerése, a közösen, egymásra utalva megélt helyzetek, élmények, a nagytájak komplex turisztika bemutatása során megélt etnikai, vallási sokszínűség, a zarándokút mint mentális és lelki többletet jelentő sajátos természetjárás lényegének megértetése, az egész tantárgyat átható hazaszeretetre nevelés nagymértékben hozzájárul az elvárt *szociális és állampolgári kompetenciafejlesztéshez*.

A valóságban és a térképen történő tájékozódás ismeretei feltételezik bizonyos *matematikai kompetenciák* meglétét és továbbfejlesztését, úgymint a becslés, nagyítás-kicsinyítés, mérés, mértékegységek, koordináta-rendszer, vagy az aránypárok ismerete és használata.

Az időjárási ismeretek, a természet jelenségeinek megfigyelése, az egészségügyi alapismeretek, a túraútvonalak természeti környezetének vizsgálata, a fenntarthatóság különböző aspektusainak bemutatása, az ember és természet összhangjának felfedeztetése, az egyes jármódok technikai feltételeinek megismerése számos lehetőséget kínál a *természettudományos és technikai kompetencia* fejlesztésére.

Kiemelt pedagógia feladat a tantárgy keretében az *esztétikai nevelés*, a közvetlen vagy akár a közvetett tapasztaltszerzések során a „szép” felfedeztetése a tanulókkal. Tudatosan és következetesen rá kell nevelni a gyerekeket arra, hogy vegyék észre a természet évszakonkénti változásaiban rejlő csodákat, az ember alkotta szemet-lelket gyönyörködtető látványosságokat, hallgassák az erdő hangjait, a vizek csobogását, a madarak dalát. Törekedjünk arra, hogy „hallják meg a csendet”, és tanítsuk meg azt, hogy mit kezdjenek vele. Hívjuk fel a gyerekek figyelmét az illatokra, az eső utáni üdeségre, az őszi avar illatára. Beszélgessünk velük ezekről az élményekről, hogy ne csak átéljék, hanem meg is tudják fogalmazni érzéseiket.

A két évfolyamos ciklusok egy-egy, a tanult ismereteket szintetizáló, csoportosan végrehajtandó gyakorlati jellegű tevékenységgel zárulnak. Az 5–6. évfolyam végén lévő „Játék a természetben” óraszám szabadon variálható, megosztható, és akár az egyes témakörök lezárásaként is megjelenhet adekvát tartalommal 1-1 órában. A túratervkészítés azonban a 7–8. évfolyam végén, a két ciklus lezárásaként megjelenő komplex szintetizáló gyakorlat. Mindkét tevékenység – különösen a tantárgyi ismeretek összességét lezáró modul – fejleszti a tanulók *kezdemenyezőképességét és vállalkozói kompetenciáját*.

E tantárgy – jellegéből fakadóan – erősen igényli a gyakorlati, terepi programokat. A Bejárható Magyarország tantárgy akkor éri el leghatékonyabban a kitűzött céljait, ha az ismeretszerzés és az ismeretek rögzítése élményszerűen, igény szerint a terepen, gyakorlati tapasztalatok útján történik. Alkalmas lehet erre egy-egy projekthét vagy erdei iskolai program, de kreatív megközelítéssel, a tanulók önálló tevékenységére, aktivitására építve a hagyományos tanórai keretek között is tartalmas és teljes értékű élménnyel gazdagíthatók a gyermekek. Számtalan gyakorlati feladat megvalósítható az egy, esetleg dupla tanórára tervezett foglalkozáson. Optimális esetben a gyakorlati tevékenységek sok formája együttesen segíti a tanultak aktív, cselekvő megerősítését. Ezért javasolt, hogy azok a tudáselemek, amelyek terepen hatékonyabban épülnek be, jelenjenek meg tanórán kívüli tevékenységekben is, sportkör, szakkör vagy akár osztálykirándulás, nyári tábor stb. formájában.

5–6. évfolyam

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Hazánk, Magyarország	Órakeret 2 óra
Előzetes tudás	Magyarország elhelyezése: Föld, Európa kontinens, Közép-Európa,	

	Kárpát-medence. Magyarország helyzete: államhatárok, vizek, főváros, települések, útvonalak, szomszédos országok. A települések infrastruktúra-rendszere: nagyváros, város, falu, tanya. Magyarország nagy tájegységei, felszínformák.
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A Kárpát-medence, ezen belül Magyarország megismertetése azon nézőpontból, hogy hazánk nem egy zárt egység, hanem számtalan szállal kötődik környezetéhez, Európához. A tanulók motiválása az ország aktív megismerésére, felfedezésére, hazája értékeinek befogadására.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
Miért Magyarország legyen a túracél? A földtani és történelmi időszámítás eltérő nagyságrendjének felismerése, összevetve az itt élő emberek időrendi hatásával. A Kárpát-medence és hegységkerete mint természeti és társadalmi-földrajzi egység. A Kárpát-medence főbb földrajzi tájegységeinek megismerése: Kárpátok, Erdélyi-medence, Erdélyi-szigethegység, Alföld, Kisalföld, Dunántúli-középhegység és dombvidék. Magyarország földrajzi áttekintése: tájaink a határokon túl is folytatódnak. Példák a földrajzi, történelmi nyitottságra: pl. Fertő-táj, Szigetköz-Csallóköz, Ipoly-völgy, Gömör-Tornai-karszt, Körös-vidék, Bácska. A magyarság által lakott országhatáron túli területek tájai, közös és egyedi földrajzi vonásai. A tájegységek élő természeti környezetének vázlatos megismerése. A tájegységek gazdasági és társadalmi környezetének vázlatos megismerése. Ismeretszerzés hazánk turisztikai értékeiről dalok, zenék, képek, filmek segítségével. A lakóhely környékén található főbb kirándulóhelyek, turisztikai látványosságok megismerése, felkeresése. Néhány nagy magyar ország- és világjáró bemutatása: pl. Petőfi Sándor, Móricz Zsigmond, Széchenyi Zsigmond, Lóczy Lajos, Rockenbauer Pál, Balogh János, Erőss Zsolt.	<i>Természetismeret:</i> a Kárpát-medence és hazánk nagytájai. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> időszámítás; a magyar állam kialakulása, a magyarság történetének kezdetei. <i>Hon- és népismeret:</i> Magyarok a történelmi és a mai Magyarország területén. Néprajzi tájak, tájegységek és etnikai csoportok hon- és népismereti, néprajzi jellemzői a Kárpát-medencében. <i>Magyar nyelv és irodalom:</i> Magyarország értékeinek megjelenítése a szépirodalomban. <i>Vizuális kultúra:</i> nemzeti szimbólumaink, illetve az egyes tájegységekhez köthető jelképek.

	Ének-zene: Himnusz, Szózat, Magyarországhoz, illetve az egyes nagy tájegységekhez vagy a lakóhelyhez köthető népdalok, zeneművek.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Földrajzi, történelmi, kulturális nyitottság, nagytáj, turisztikai attrakció, ország- és világtúra.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Ismerkedés a „jármódokkal” (A Bejárható Magyarország 5 jármódja: a gyalogos, a kerékpáros, a lovas, a túrakenu, -kajak és a vitorlás)	Órakeret 16 óra
Előzetes tudás	Mozgásszervek, mozgásfajták, mozgásjelenségek ismerete. Ismeretek a lóról. Egészség és betegség fogalma. Alapvető közlekedési ismeretek.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A „zöld” közlekedés módjait megismerése, a környezetkímélő, aktív jármódok hasznosságának megértése. Környezettudatosságra és egészséges életmódra nevelés. Motiválás a jármódok megismerésére, kipróbálására, az ország alternatív módon történő felfedezésére. Gyakorlati ismeretek szerzése (jármódok és a hozzájuk kapcsolódó eszközök, szerszámok ismerete, használata).	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A közlekedés mint fontos gazdasági ágazat, környezetkímélő alternatívák megismerése. A zöld utak (green way) hasznosságára érvek gyűjtése a turizmusban és saját életünkben is. A Bejárható Magyarország 5 jármódja; a gyalogos, a kerékpáros, a lovas, a túrakenu, -kajak és a vitorlás jármódokban lévő alapvető azonosságok és különbségek felismerése, különböző szempontok szerinti összehasonlítása. A jármódok környezeti, infrastrukturális igényei és lehetőségei hazánkban, a jármódok eltérő környezeti feltételeinek bemutatása. A jármódok élettani és szellemi hasznossága, fontosságuk, hasznuk napjainkban – példák gyűjtése. Jármódonként néhány jármódközpont megismerése (hely, infrastruktúra, szolgáltatás stb.), térképen történő elhelyezése (pl. Pilis, Duna-kanyar, Tisza és Tisza-tó, Vértes Natúrpark, Zánka, Tiszafüred, Leányfalu). Az egyes jármódok történetének megismerése neves személyek tevékenysége, események, a hozzájuk kapcsolódó művészeti alkotások (kép, épület, zene...) alapján. Az egyes jármódok fejlődése, annak bemutatása, ahogy ezek együtt fejlődtek az emberiség kultúrájával. A jármódokhoz kapcsolódó példakép értékű magyar (és külföldi) személyiségek teljesítményeinek megismerése a múltból és a		<i>Természetismeret:</i> térképhasználat. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> a közlekedés és szállítás különböző korokban. <i>Ének-zene:</i> vándorénekek. <i>Testnevelés és sport:</i> szabadtéri és alternatív sportok. <i>Erkölcstan:</i> a vallás világa.

jelenkorból: pl. Julianus barát, Kőrösi Csoma Sándor, Széchenyi István, Wesselényi Miklós, Rózsa Sándor, Sándor Móricz, Fa Nándor; amatőr túrázók: az Országos Kék Túra, a Vízi Nagy Kör, az Országos Kerékpáros Körtúra teljesítői és teljesítménytúrázók. A szabadidősportok más fajtáinak megismerése, a jármódokkal rokon, a természetben üzhető aktivitások a kocogástól az extrém (adrenalin) sportokig.

A lovas jármód

A ló életmódjának, sajátosságainak bemutatása, az állattal való kapcsolatfelvétel, kommunikáció módja. A ló megközelítésének, a lóra való fel- és leszállásnak a módja. A lovasjármódok (lépés, ügetés...).

A hagyományos magyar lófajták bemutatása.

A lovagláshoz szükséges felszerelések, megfelelő öltözet.

Ló- és lovassportok, lovas szakmák.

A magyar lovas hagyományok bemutatása, a világ jelentősebb lovas kultúrái.

A kerékpáros jármód

Alapvető kerékpártípusok, a kerékpár kötelező felszerelései, a KRESZ által ajánlott és alternatív felszerelések.

A használó testi adottságaihoz szükséges helyes méret, beállítás.

A kerékpározásra alkalmas ruházat, védőfelszerelések.

Kerékpár-történeti alapismeretek a velocipédttől a karbon kerékpárokig.

A kerékpár helye napjaink közlekedésében, a sportban, és mint turisztikai lehetőség.

Emberi erővel és a természet erőivel meghajtott vízi járművek.

A vitorlás jármód

A vitorlás hajók fajtái, a vitorlások alkatrészei, a vitorlázás fizikai összefüggései, a hajó egyensúlyi helyzete, a legénység szerepe a hajó irányításában.

A vitorlás sport kialakulásának története, versenyformák.

A magyar vitorlázás története, a hazai vitorlássport története, nagy egyéniségek.

A vitorlázás alapjainak megismerése: a vitorlás hajóba történő be- és kiszállás, mozgás a hajóban az alapmanőverek közben. A hajó kiülése az egyensúly fenntartása érdekében. A szél irányának érzékelése, a vitorlák kezelése a hajó szélhez viszonyított irányának megtartásával.

A kikötés és indulás, megállás vitorlás hajóval a vitorlák kiengedésével.

A kötelek kezelésének alapismerete, egyszerű csomók megkötésének technikái.

A kajak-kenu jármód

A kajak-kenu különböző hajó- és lapáttípusainak bemutatása.

A vízre szállás, a hajóba be- és kiszállás, borult hajó

visszaállításának módja, a hajó irányítása, kormányzása, egyensúlyi helyzet megtartásának módja. Megfelelő vízi öltözék. A kajak-kenuval történő közlekedés viselkedési szabályai, különös tekintettel az egymásért való felelősségvállalásra, az egymás iránti tiszteletre, a csapathajóban való szerepvállalás, az egymásrautaltság. A veszélyhelyzetek, azok elkerülésének, bejelentésének, mentőeszközöknek a megismerése – balesetvédelmi ismeretek megszerzése az életkori sajátosságoknak megfelelően. A kajak-kenu története, szakkifejezései, nagy egyéniségek. <i>A gyalogos jármód</i> A természetjárás európai és hazai története. A magyar természetjárás nagyjai. Hazánk adottságai a természetjárásra. A természetjárás „szentélyei”. A zarándoklás fogalma, jellegzetességei, céljai, formái. Vallási hagyományok, búcsújárás, spiritualitás, táji metaforák, zarándoklás a középkorban és napjainkban. Szent István király szerepe a zarándoklás lehetőségének megteremtése, fejlesztése terén. Rokon aktivitások (barlangászat, hegy- és sziklamászás, via ferrata, sítúrázás, sífutás, geocaching, nordic walking, tájfutás...).	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Természetjárás, bakancsos túrázás, kerékpározás, evezés, lovaglás, vitorlázás, szabadidősport. Turizmus, zöld út (green way). Jármódközpont, kerékpáros központ, evezős helyszín, lovasközpont, vitorlaskikötő, turistalétesítmény. Aktivitás, szakág.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Szabályok, viselkedés a természetben, erdőn, mezőn	Órakeret 9 óra
Előzetes tudás	Ember és természet, az egészséges és gondozott környezet jellemzői, a természetvédelem alapjai, magatartásformák, szabályok, viselkedési normák különböző élethelyzetekben, a társas együttlét alapvető viselkedési szabályainak ismerete.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A természeti környezetünk megóvására irányuló nevelés: az ember, a természet, a kultúra és a technika védelme. Az ember felsősségének beláttatása a környezeti fenntarthatóság érdekében. Esztétikai tudatosság és kifejezőképesség, kezdeményezőképesség, közösségi aktivitás fejlesztése, erkölcsi nevelés, a külső és belső harmónia iránti igény kialakítása. A jármódokhoz kapcsolódó ösztönös vagy tanult félelmek feloldása a jármódok természeti közegének megismertetése által.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A társasági illemszabályok gyakorlása. A túratársak irányában tanúsítandó figyelmes, felelősségteljes és segítőkész magatartás gyakorlása szerepjátékokon keresztül, a közeli és tágabb (lakó)környezet (értékeinek) felfedezése során.		<i>Természetismeret:</i> térképhasználat, természet- és környezetvédelem;

A természetben történő megfelelő viselkedés szabályainak elsajátítása. A jármódok megkövetelte etikai értékrend megismerése. Mit jelent „természetbarátnak” lenni? Az egyes jármódok gyakorlásának szabályai a természetben. Természeti veszélyek és megelőzésük, védekezés, akadályok legyőzése. Annak felismerése, hogy a természet csak a felkészületlen „látogatókkal” szemben ellenséges. Miért óvandó érték természeti környezetünk? Fontos és híres emberek és szervezetek bemutatása, akik sokat tettek a természet megszerettetéséért, védeleméért: pl. Herman Ottó, Kaán Károly, dr. Pápa Miklós, Fekete István, ill. a Magyar Madártani és Természetvédő Egyesület, a Magyar Természetjáró Szövetség. A Természetjárók Tízparancsolata – a szabályok értelmezése. A turizmus zöld arca: az ökoturizmus. A kerékpározás etikai normái. A lovardai rend. A vízi telep rendje. A hajóvezetői jogosítvány használati kötelezettsége, fokozatai a hajó jellege és a vízterület alapján. A vízi rendészet vitorlás hajókra, kajak-kenura vonatkozó szabályai. A hazai tavaink, folyóink használatának rendje. A hajóvezetői képesítés megszerzésének lehetősége. Annak tudatosítása, hogy a túra során fontos, hogy a családot, szülőket tájékoztassuk hollétünkről, hogylétünkről: előzetes megbeszélés és közlés, telefon, SMS, levélírás.	erdők, természetes vizek. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> helytörténet. <i>Hon- és népismeret:</i> a lakóhely hagyományai, nevezetességei. <i>Magyar nyelv és irodalom; vizuális kultúra; ének-zene:</i> természetábrázolás a művészetekben. <i>Erkölcstan:</i> társas kapcsolatok: barátság, szeretet, tisztelet, egymás segítése.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Természeti érték, a természeti környezet biztosította javak/szolgáltatás, figyelmesség-segítőkészség, Természetjárók Tízparancsolata, természetvédő.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Tereptan, térképismeret, tájékozódás, turistajelzések	Órakeret 12 óra
Előzetes tudás	A földfelszín formakincsének elemei, becslés és mérés alkalmazása, irányok, távolságok, a fővilágtájak megnevezése, elhelyezése, alapvető térképjelek Magyarország domborzati térképén.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Tájékozódási képesség fejlesztése. Az öt jármódhoz tartozó térképfajták megismerése és használatának gyakorlása: elvonatkoztatás, redukálás, térlátás fejlesztése. A (jármód) jelzésrendszerek megismertetése. A terepen történő biztonságos mozgás gyakorlása – a terep, a térkép és a tájoló egyeztetése, használata, az összefüggések felismertetése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Kiknek, milyen feladatokhoz szükséges a <i>terepismeret</i>, térképismeret, tájékozódó képesség? Példák gyűjtése, pl. katona, turista, vadász, erdész, tűzoltó, pilóta, mitfahrer, sofőr. A földfelszín (mint terep) jellemzői, a sík-, domb- és hegyvidéki terep sajátosságai. Domborzati idomok.		<i>Természetismeret:</i> térképhasználat; felszínformák; égtájak, iránytű.

Az ember alkalmazkodása a különböző tereptípusok által elé állított kihívásokhoz. A különböző tereptípusok és azok járhatósága különböző környezeti hatások idején (eső, szél, árvíz, havazás stb.). A terep domborzati adottságainak hatása az egyes jármódok gyakorlására (láthatóság, tagoltság, fedettség, szeldeltség). Lakóhelyünk környezete mint terep. A terep (és elemei) fogalmi használatának készségszintű begyakorlása. A <i>térkép</i> mint a terep leképezése. Térképfajták, térképtípusok (legalább öt fajta megkülönböztetése): pl. földrajzi, autós-, turista-, város- és tájfutótérkép. A terepismeret fogalmainak összevetése és megfeleltetése képekkel, terepasztali mintákkal, a valós tereppel. A domborzatábrázolás eszközei a térképen. A térképi szintvonalas domborzatábrázolás és a valós terep domborzatának összevetése. A térkép részei és jelrendszere: térképlap, térképtükör, kivágat, térképkeret, cím, szelvényszám, méretarány, aránymérték, jelmagyarázat, fokhálózat vagy keresőhálózat, észak jel, áttekintő térkép, kolofon. Térképjelke: építmények, közlekedés, növényzet és terepfelszín, vízhálózat. A térképi jelkulcs segítségével információk gyűjtése ismert és ismeretlen területet ábrázoló térképről. Az egyes jármódok térképi jelzésrendszerének megismerése. A térképolvasás gyakorlása tanári segítséggel, pl. útvonalkövetés. Látrajz készítése adott felszíni/terep(asztali) formáról. Térképvázlat készítése másolással. Életkori képességeinek megfelelő bonyolultságú helyszínről térképvázlat készítése. A túrákat segítő térképtartalmú honlapok keresése, megismerése, használata: pl. google.hu, turautak.hu, geocaching.hu, természetbarat.hu. A <i>tájékozódás</i> jelentősége. A fővilágtájak kitűzése a természet nyújtotta lehetőségek által. Mit mutat a fatörzsön a moha, a fák lombozata, a hangyaboly, a kiásott földhányás száradása. Az északi irány meghatározása legalább három módszerrel: a térkép beforgatásával, a nap helyzete (árnyék) segítségével, mutatós karóra használatával, a sarkcsillag helyzete alapján stb. A <i>térkép</i> és a terep összevetése, a beforgatásos tájékozódás alapvető ismerete. Az iránytű és laptájéoló megismerése, használata, funkcióbeli különbségek feltárása, a fő és mellékvilágtájak meghatározására, ill. irányszög meghatározásra. Távolságmérés térképen (arányszám és lépték), térképtávolság-számítás, távolság mérése térképen, távolság mérése terepen. Útvonaltervezés és menetidő-számítás. Egyszerű és rövid iránymenet gyakorlása (táv és szög), iránylevétel térképről és iránytartás túra során. Térképvázlat készítése megtett túraútvonalról (itiner: táv és	<i>Vizuális kultúra:</i> logók, piktogramok. <i>Informatika:</i> internetes szolgáltatások használata.

irányszög). A műholdas helymeghatározás és navigáció lehetőségének megismerése. A GPS mint információhordozó (nevezetességek, alapinformációk, navigáció). Szabadforrású útvonaltervezők PC-n és telefonon. Geocaching. Helyes magatartás eltévedés esetén. <i>Turistajelek</i> ismerete, a turistajelek és a turistatérkép kapcsolata. A turistajelek jelrendszere, a jelek jelentéstartalma: jel-jelentés, szinkódolás, alá- és fölérendelt (jelzésű) utak. A jelzések helye a terepen (hol keressük). A jelzett utak követése térképpel. A választott túraútvonal berajzolása térképvázlatra. Csomópontok, útválasztási lehetőségek. Turistautak nehézségi fokának felmérése (szintvonalak figyelembevételével). Hazánkban átmenő nemzetközi turistautak jelzései (pl. EVW, EuroVelo, Mária Út). Egyéb, nem turistautak jelölése, erdészeti jelölések megkülönböztetése, megszüntetett turistautak jelölése. Elvesztett turistaút – teendők. Menetidő-számítás, pihenőpontok kijelölése. Az egyes jármódokhoz kapcsolódó jelzésrendszer megismerése, adekvát jelzések kiválasztásának gyakorlása. A veszélyre figyelmeztető jelzések felismerése, megértése, a helyes reakálás megtanulása.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Terep, sík, lejtő, domborzati idom, sík, dombos és hegyes terep, a terep fedettsége. Térkép, tematikus térkép, síkrajz, alaprajz, arányosság, térképjel, szintvonal, térképvázlat, digitális térkép, GPS, térképes honlap, menetrend. Jel, jelzés, turistajelzés, veszélyjelzés. Álláspont, a Nap járása, fő- és mellékvilágtáj, vonalas tereptárgy, térképi beforgatás, irányszög, iránymenet.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Hasznos ismeretek – időjárás, gyakorlati praktikák	Órakeret 9 óra
Előzetes tudás	Időjárási jelenségek felismerése. Az éghajlat és az időjárás élőlényre gyakorolt hatása. Égési feltételek, éghető és éghetetlen anyagok, a tűzoltás alapelvei.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az időjárási előrejelzések és megfigyelések tudatos alkalmazása az öt jármód túrái szempontjából. A gyakorlati képességek, előrelátás, önállóság, kreativitás fejlesztése. A természettudományos gondolkodás fejlesztése (időjárás, légköri változások és környezetvédelem összefüggésében). Hatékony, önálló, megfigyelésen alapuló ismeretszerzés és tanulás. A népi bölcsesség tisztelete.	

Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A légkör fogalma, az időjárás/éghajlat elemei. Meteorológiai alapfogalmak helyes használata. Az időjárás változásának okai: pl. ciklonok-anticiklonok, frontok, a Nap járása, az összefüggések felismerése. Az időjárás változásának természeti jelei, ezekből a tervezett cselekvésre ható hasznos következtések levonása. A jó és rossz idő előjeleinek felismerése a természetben, a természeti környezet mint az időjárás előrejelzője, pl. felhőtípusok és az időjárás kapcsolata. Népi időjóslás, az időjárással kapcsolatos népi megfigyelések, tapasztalatok megismerése, alkalmazása. Néhány hiteles időjárás-előrejelző információs csatorna megismerése, használata (tv, rádió, újság, internet). Az időjárás hatásai az emberi szervezetre, kedvezőtlen egészségügyi hatások, ezek előrejelzése, felismerése, megelőzése és kezelése, pl. frontok és frontérzékenység, pollenszint-emelkedés, -csökkenés, az időjárás hatásai az idősebbekre, az időjárás által kiváltott leggyakoribb rosszullétek és kezelésük. Az időjárás-előrejelzés tartalmának hatása a (tervezett) tevékenység megvalósíthatóságára. Gyakorlati válaszok megismerése az időjárás kihívásaira (öltözet, táplálkozás, túraterv, menettempó). Viharjelzési szolgálat Magyarországon. A meteorológiai jelenségek értelmezése, biztonság a vízi járművekben. Csomagolás, szükséges élelmiszerek egy napos túrára. Csomók és alkalmazásuk: vitorlázás, hegymászás, sátorépítés, pl. egyszerű csomó, halászcsozó, visszafűzött csomó, szorítónyolcas, Boulin-csomó. A tűzrakási alapismeretek: tüzelőhely kiválasztása, tűzifa kiválasztása, tűzrakás változó környezeti és időjárási feltételek között, a tűz táplálása, a tűzbiztosítás és a tűz eloltásának szabályai, tűzhely hátrahagyása. Erdő- és mezőtűzek jelentése és elkerülése. Vízkeresés, vízszerezési módok. Alkalmi menedék keresése és építése, a természetben található lehetőségek, anyagok felhasználása. A jármű szerelő- és a biztonsági (alap-)készlet eszközeinek megismertetése. (Javítókészlet kerékpárhoz, sátorhoz, vászonhajóhoz...)		<i>Természetismeret:</i> az időjárás és az éghajlat jelenségeinek értelmezése, elemzése, számítógépek szerepe az időjárás-előrejelzésben; éghajlatok jellemzői, időjárási elemek. <i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> öltözködés, táplálkozás. <i>Magyar nyelv és irodalom:</i> szólások, mondások. <i>Informatika:</i> informatikai eszközök használata.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Időjárás, éghajlat, légkör, dinamikus állandóság, időjárás-előrejelzés, népi bölcsesség. Szükséges és elégséges felszerelés, pihenőhely, tűzbiztonság, csomó.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Egészségügyi alapismeretek, megelőzés, baleset- megelőzés, segítségnyújtás	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	Az emberi test alapvető részei, mozgásszervek, egészséges és biztonságos táplálkozás, tisztálkodás, mozgás, higiénia, a betegség	

	ismérve.
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A baleset-megelőzés elvi és gyakorlati ismereteinek elsajátítása. Példákon keresztül figyelemfelhívás a természetjárás során előálló veszélyhelyzetekre, kialakuló egészségügyi problémákra, ezek megoldására való felkészítés. A segítségnyújtásra való tudatos felkészülés és viselkedés elsajátítása. Szociális és állampolgári kompetenciák (egészséges környezet – egészséges élet) fejlesztése. Egészséges életmódra nevelés, felelősségvállalás másokért.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
A túrán előforduló higiénés problémák, ezek megoldása. A természeti és környezeti hatások és a szervezet alkalmazkodóképessége közötti összefüggés ismerete. Edzettség, alkalmazkodás, akklimatizáció. Az ember mint veszélyforrás, emberi mulasztás okozta veszélyek. A túrákon esetlegesen bekövetkező veszélyhelyzetek, azok megelőzése. A helyes (aktív vagy passzív) reagálás. A napsütés, a szél és a hideg okozta kellemetlen helyzetek megelőzése, kezelése. Az időjárásnak és az egyes jármódoknak megfelelő réteges öltözködés. Az egészségügyi kockázatot jelentő élőlények gyakoribb csoportjainak megismerése. A gombagyűjtés szabályai, halálosan és súlyosan mérgező gombák ismerete. A gombavizsgáló nélkülözhetetlen szerepe. Gyógynövényismeret, a gyógynövénygyűjtés szabálya, a fontosabb gyógynövények és hatásuk ismerete, gyógyteák készítése. A vad növények (termései) mint vitaminforrások. Az egyes jármódok sportmozgásának hatása az egyén egészségére, előnyök, hátrányok, mikor javasolt, mikor nem. Annak megértése, hogy az egészségükért elsősorban saját magunk vagyunk felelősek, és sokat is tudunk tenni érte, akár a jármódok segítségével is. A jármódok által megkövetelt védőfelszerelések. Segítségnyújtás egyszerű helyzetekben: fáradtság, izomláz, egyszerűbb hámsérülés (karcolás, lábfeltörés), szénanátha, bőrpír, kullancs figyelése és eltávolítása... A túrázáshoz kapcsolódó ételmezési egészségügyi alapismeretek: élelmiszerek szállítása, tárolása, praktikus élelmek, italok, minőségi, mennyiségi kritériumok. Fürdési szabályok a szabadban. A vízből mentés fontosságának és veszélyességének megismerése. Lelki elsősegély, megnyugtatás. Az illetékesek értesítése baleset, sérülés esetén. Helyzetgyakorlatokon keresztül annak bemutatása, hogy a segítségnyújtó testi biztonsága épp olyan fontos, mint a sérülté. Csoportos és egyéni szituációs gyakorlatok társsal, vezetővel (felnőttel) történt különböző sérüléssel járó helyzet kezelésére.	<i>Természetismeret:</i> a személyi higiénia jelentősége és fenntartása, az orvosi ellátással kapcsolatos alapismeretek, alapfokú elsősegélynyújtás; egészséges életmód. <i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> öltözködés, táplálkozás, testápolás; baleset-megelőzés, teendők baleset esetén. <i>Testnevelés és sport:</i> az izomláz. <i>Biológia-egészségtan:</i> a személyes higiéné szerepe, táplálkozás. <i>Erkölcstan:</i> társas kapcsolatok: barátság, szeretet, tisztelet, egymás segítése.

Kulcsfogalmak/ fogalmak	Testi és lelki egészség, sportos életmód, napsütés hatása, a hideg élettani hatása, izzadás, túraöltözet, veszélyforrás, veszélyes élőlény. Objektív és szubjektív veszély, védőfelszerelés, elsősegély, hámsérülés, „havarria protokoll”, diagnózis.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Játékok a természetben, dalok	Órakeret 9 óra
Előzetes tudás	Szabálykövetés, kooperációs képesség és készség, biztos tájékozódási képesség előzetesen megismert, bejárt terepen.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Fizikai állóképesség, együttműködő-készség, szabálykövetés erősítése. Kezdeményezőképeség és szervezői kompetenciák, esztétikai tudatosság és kifejezőképeség fejlesztése. A csapatjátékok lényegének, az egymásért – és nem egymás ellen – küzdelemnek a megértetése. Önismereti és társas kapcsolati kultúra fejlesztése, erkölcsi nevelés. A tanult ismeretek gyakorlati alkalmazása, élményszerű elmélyítése játékokba ágyazott tevékenység által.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A természetben, túra közben vagy a pihenés ideje alatt játszható társas játékok megismerése, 5-10-féle játék gyakorlása. Az adott helyzetnek a leginkább megfelelő (tér, idő, létszám, hangulat, kellékek...) játékok kiválasztása. Csapatjátékok játszása, pl. Számháború, Zsinórlabda, Adj király katonát, Méta, Két kis kecske, Golyózás, Dobj a mezőbe. Népi játékok, cserkészjátékok. Játékok rossz idő esetén, pl. Most mutasd meg, Szóbridzs, Mániákus család. A tanult ismeretek gyakorlati alkalmazása, elmélyítése játékokba ágyazott tevékenység révén: csomózási verseny, hátizsák-pakolási verseny, sátorverés, menetrendhasználat, tájékozódási gyakorlatok (térképolvasó séta, útvonalkövetés, pontbegyűjtő verseny stb.). Környezeti nevelési játékok: érzékenyítés, tanultak alkalmazása. Turistadalok éneklése, pl. Turistagyerek, Zöld erdőben, Indulj el, Erdő, erdő, Erdők, völgyek. A dalok sorrendje fontosságának felismerése (stílustörés, ritmusváltás, építkezés, ízlés...).		<i>Hon- és népismeret:</i> népi játékok. <i>Ének-zene:</i> közös éneklés. <i>Testnevelés és sport:</i> mozgásos játékok, sportversenyek, szabályok.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Csapatjáték, szabály, ellenfél-ellenség, győzelem, taktika.	

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	A tanulók biztonságosan tudnak tájékozódni turistatérkép, tereptárgyak alapján a szabadban, terepen. Kellő ismerettel rendelkeznek a gyalogos, kerékpáros, vízi és lovas jármódokról mint Magyarország bejárásának lehetséges módzatairól, nyitottak ezek gyakorlatban történő használatára, kipróbálására. Ismerik a jármódokhoz kapcsolódó alapvető közlekedési ismereteket, a turistajeleket, ezek alapján képesek felnőtt

	felügyelete mellett, de önállóan biztonságosan közlekedni gyalogosan a terepen. Tudják, értik az egyes jármódok viselkedési szabályait, és képesek ennek megfelelően viselkedni. Megfelelő ismerettel rendelkeznek ahhoz, hogy helyes „cselekvő” válaszokat adjanak az időjárás és más természeti veszélyek mint a szabadban tartózkodást befolyásoló tényező hatásaira. Kellő késztetést éreznek a szabad levegőn végzett aktivitásokra, motiváltak szűkebb környezetük és hazájuk megismerésére.

7–8. évfolyam

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Felkészülés a túrára	Órakeret 7 óra
Előzetes tudás	Alapvető sportegészségügyi fogalmak (fittség, edzettség, edzés, bemelegítés, fokozatosság, akaraterő). A jármódokhoz szükséges ruházat, védőfelszerelés, eszközök ismerete. Ismeretek az élelmiszerekről, az egészséges táplálkozás alapelvei, mennyiségi és minőségi szempontok a táplálkozásban. Tervkészítés, tájékozódás térképen.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A körütekintő előkészület, a szellemi, testi és lelki felkészülés szükségességének megértetése, párhuzamos példák bemutatásán keresztül annak beláttatása, hogy milyen sok múlik a gondos felkészülésen. Az egészséget védő, a biztonságot jelentő és a komfortérzetet javító ruházat, felszerelés és praktikák megismertetése. A szervezési készség, előrelátási képesség tudatos fejlesztése, kezdeményezőképeség és vállalkozói kompetencia fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A természetjárás mint szabadidősport sajátosságai. (Önkéntes, célja önmagam [restségének] legyőzése, pozitív összetett hatás...) A séta, kirándulás, túra, tábor, vándortábor közötti különbségek megismerése. A túratípusok megismerése: lineáris, kör, csillag, hétvégi, technikai v. munka, szabadság ... Megfelelő túracél kiválasztása a képességek és igények szerint. Papír és digitális alapú menetrendek (vasúti és busz) használata. A természet nyújtotta lehetőségek felhasználása komfortérzet fokozására: szélirány, árnyék, pihenőhely kiválasztása, a domborzat „kezelése” stb. Testünk felkészítése a túrára, edzettség, bemelegítés. A jármódokhoz szükséges kondicionális minimumszint, előnyt jelentő személyes adottságok megismerése a jármódokról szerzett ismeretek alapján. A szükséges és a felesleges ruházat, illetve felszerelés. Standard, kötelező felszerelések a túrához általában, a járásmódok szükséges, speciális felszerelései. A jármódokhoz kapcsolódó felszerelések kiválasztása a tervezett		<i>Testnevelés és sport:</i> fittség, edzettség, edzés, bemelegítés, fokozatosság. <i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> tervezés, eszközök kiválasztása, karbantartás. <i>Földrajz:</i> térképhasználat.

túrához. A felszerelés karbantartása, fontosságának felismerése és megértése. Néhány példán (térkép, túraírás, -kalauz, -leírás) keresztül következtések levonása egy-egy túra várható kihívásaira, nehézségeire eddigi tudás alapján.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Túracél, túratípus, fittség, edzettség, edzés, bemelegítés, fokozatosság, akaraterő, túraterv, menetidő, kalauzidő, menetrend, vízbiztonság, felszerelés, karbantartás.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Túraútvonalak, túraközpontok	Órakeret 12 óra
Előzetes tudás	Topográfiai ismeretek Magyarországról. Hazai nagy tájak, országrészek, településtípusok, térképolvasás, turistatérképek jelrendszerének ismerete.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A honismereti tudás bővítése, felkészítés a gyakorlati tudni- és tennivalókra a haza megismerésében. A szociális és állampolgári kompetenciák, vállalkozói kompetencia fejlesztése. A környezetkímélő, környezetet óvó magatartás erősítése. A hazai turizmus népszerűsítése, fontosságának megvilágítása a gazdasági, társadalmi fenntarthatóság fényében.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Túracélok példákkal, kiemelkedő értékű természeti és kultúrtörténeti értékek: pl. védett terület (pl. bükki Nagy-mező), hegycsúcs (pl. Kékes), kilátó (pl. Julianus), völgy (pl. Szalajka), rét (pl. Nagy-mező), sziklaforma (pl. kaptárkő), barlang (pl. istállós-kői), öreg fa (pl. Petőfi-fa), forrás (pl. Természetbarát), vízesés (pl. Szinva), várom (pl. szigligeti), szakrális hely (pl. Szentkút, Gilitka Kápolna, vértesszentkereszt kolostorrom), szélmalom (pl. Tés), tanya (pl. Góré), falu (pl. Jósvafő), város (pl. Szeged). A hazánkon áthaladó európai hosszú távú (gyalogos) vándorutak: E4, E5, E7, Vasfüggöny Nemzetközi Túraútvonal, Alpanónia Túraút. A három Kék Túra: az Országos Kéktúra, a Dél-dunántúli Kéktúra, az Alföldi Kéktúra jellegzetességei, jelentősége, útvonala, nevezetességei. A zarándokút mint a természetjárás sajátos formája. Európai és hazai zarándokutak: Szent Márton Út, a Mária Út, a Gyöngyök Útja (Via Margaritarum), a Szent Jakab Út (Magyar Camino), a Magyar Zarándokút és a Szent Erzsébet Út. Tájegységi fő utak fontossága, útvonala, nevezetességei, Balatoni Kék, Kohász Kék, Dunántúli Piros, Pest megyei Piros. Néhány túramozgalom megismerése, jellegzetességeik, értékeik: pl. Őseink nyomában, Portyázások Magyarország jellemző földrajzi pontjaira, Bakonyerdő ismerője, Nemzeti Kincseink Kupa, Pest Megye Turistája, Várnak a várak!, Csongrád megye kerékpáros Turistája, 500 km Borsod-Abaúj-Zemplén megye víziútjain. A teljesítménytúrák világa: pl. Kinizsi Száz, Gerecse 50, Vár a		<i>Földrajz:</i> topográfiai ismeretek Magyarországról. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> egyháztörténeti ismeretek.

Mikulás! A tanösvény fogalma, célja, jelentősége, használata. Pl. Hajta Természetismereti Tanösvény, Pele Apó Ösvénye, Ciklámen Tanösvény, Rejtek Tanösvény(ek). Kerékpáros főutak. Országos Kerékpáros Kör, Eurovelo, Magyarországot érintő Európai Kerékpárút Hálózat útvonalai: EV6. Folyók útvonal-Duna menti kerékpárút, EV11, Kelet-európai útvonal, EV13, „Vasfüggöny kerékpárút”. Lovas útvonalak Magyarországon: EuroHorse 1–4. A nagyobb, jellegzetes hazai vízitúra útvonalak, Nagy Vízi Kör, Nemzetközi Duna Túra, Nemzetközi Tisza Túra, Körösök, Szigetköz, Mosoni-Duna, Ráckevei-Duna, Bodrog-ártér, Rába. A Balaton, a Tisza-tó, a Velencei-tó és a Fertő-tó mint a vitorlázás helyszínei, kikötők, lehetséges útvonalak, látnivalók. Példák a jármódok hazai nevesebb központjaira, azoknak térképen történő beazonosítása. Pécs, Óriszentpéter, Kőszeg, Keszthely, Zánka, Balatonfüred, Zirc, Gánt, Pákozd, Dobogókő, Visegrád, Nagy-Hideg-hegy, Bánkút, Lillafüred, Mátrafüred, Galyatető, Aggtelek, Hollóháza, Tokaj, Tiszafüred, Hortobágy, Szarvas. Zöld Utak Európában és hazánkban. Pl. Duna-Ipoly Zöldút, Budavidék Zöldút. Jármódok találkozása az egyes útvonalakon, lehetőségek a jármódok kombinálására. Pl.: Fertő-tó vidéke, Szigetköz, Balaton térsége, Velencei-tó térsége, Dunakanyar, Tisza-tó, Zebegény, Zánka, Tiszafüred, Szolnok, Budapest. A nem gyalogos természetjáró szakágak, azok hazai lehetőségeinek megismerése. (Barlangjárás, sziklamászás, nordic walking, sífutás...)	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Jármód-túraútvonal, zárandokút, tanösvény, zöld út, túramozgalom, emlékút, borút. Teljesítménytúra.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Szervezetek, túravezetők, szolgáltatások	Órakeret 4 óra
Előzetes tudás	Alapvető ismeretek az internetről, informatikai eszközök korosztálynak megfelelő használata.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A szakmai segítségkérés, információszerzés lehetőségeinek megismertetése. Önálló, hatékony tanulás és információszerzés, kezdeményezőképeség és vállalkozói kompetencia, szociális és állampolgári kompetenciák fejlesztése. Kritikai gondolkodás fejlesztése a források keresése, feldolgozása során.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A jármódok országos és helyi szervezeteinek megismerése: mely szervezettől milyen információ, segítség kapható a túratervezés, -szervezés kapcsán. Magyar Természetjáró Szövetség, Magyar Kárpát Egyesület, Magyar Turista Egyesület, Természetjáró Fiatalok Szövetsége... Fontosabb szakmai honlapok, folyóiratok, kiadványok, műsorok:		<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> könyvtárhasználat. <i>Informatika:</i> infokommunikációs

Turista Magazin, Magyar Turista, TermészetBúvár, Föld és Ég, Élet és Tudomány, Süni, Vadon... Ki a túravezető? Mit kell tudnia? <i>(Az itt tanultak nem helyettesítik a túravezetői tanfolyamot és vizsgát!)</i> Éves (egyesületi) túranaptárak, nyílt túrák. Böngészés az interneten: A jármódokat képviselő szövetségek honlapja, tematikus oldalak megismerése, keresés, információszerzés a megismert oldalakon. www.termeszetsbarat.hu, www.tura.lap.hu, www.varazslatosmagyarorszag.hu, www.kirandul.hu, www.turabazis.hu, www.turautak.hu, vizitura.lap.hu A megtalálható tartalmak rendszerezése a keresési célnak megfelelően.	ismeretek, keresés az interneten.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Jármódot képviselő szövetség, egyesület, civil szervezet, ismeretforrás.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Nemzeti értékeink	Órakeret 10 óra
Előzetes tudás	Alapvető történelmi, földrajzi, természetrajzi ismeretek Magyarországról, lakókörnyezetük és hazánk főbb természeti nevezetességei.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A haza értékeihez való érzelmi és tudati kötődés erősítése, az érték megbecsülése (egyediség, munkabefektetés, tradíció). Környezetmegőrző magatartás érdekében kezdeményezőképeség kialakítása, fejlesztése. Az esztétikai tudatosság és kifejezőképeség fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Haza, nemzeti érték, hungarikum. A hungarikum szó jelentése, értéke, példák bemutatása. Pl. a magyar nyelv, a Budai Vár, a táncházmozgalom, a Tokaj-hegyaljai borvidék, a Hortobágy, a Baradla barlang, a Hévízi-tó, a magyar kikerics, a pilisi len, a pannon gyík, a csabai kolbász, a Pick és a Hertz téliszalámi, a kalocsai fűszerparika, a szikvíz, a szőregi rózsatő, a halasi csipke, a pozsonyi kifli, a busójárás, puli, magyar szürke marha, mangalica, gidrán, nóniusz. Illetve: Bartók, Szentgyörgyi, Naumann, Balczó, Rubik, Kertész... Jelentősebb egyedi kulturális és egyházi emlékek. A kiemelt nemzeti emlékhelyek: Hősök tere, Várnegyed, Pákozdi Katonai, Emlékhely, a Debreceni Református Nagytemplom és Kollégium, Székesfehérvár, Romkert, Somogyvár-Kupavár, Ópusztaszeri Nemzeti Történeti Emlékpark, Rákoskeresztúri Újköztemető 298., 300. és 301. parcella, Magyar Nemzeti Múzeum és a Trianon Múzeum. Barlangok, római emlékek, sáncok, földvárak, Árpád kori templomaink, várak, kastélyok, kúriák, malmok, népi építészet, külterjes tájgazdálkodás, vallási hagyományok, kegyhelyek és búcsújáróhelyek.		<i>Földrajz:</i> Hungarikumok; nemzeti parkok, természetvédelmi területek. Fenntarthatóság, védett hazai és nemzetközi természeti értékek példái. <i>Biológia-egészségtan:</i> Magyarország növény- és állatvilága. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> történelmi emlékhelyek, egyházi emlékek; nemzetiségek

Nemzeti parkok, natúrparkok, világörökségi helyszínek, Európa Diplomás Területek, ezek fontossága az ismeretszerzésben és a hazaszeretben. A nemzeti parkok szerepe az értékek megőrzésében: komplex és aktív védelem, valamint bemutatás. A 10 nemzeti park tipizálása védendő értékei szerint. UNESCO-világörökség. Pl. Hollókő ófalu és táji környezete, a tokaji történelmi borvidék. Európa Diplomás Területek: a Szénások (a csak itt tenyésző pilisi len élőhelye), a Tihanyi-félsziget (az egykori utóvulkánosságot tanúsító földtani képződmények), az Ipolytarnóci ősmaradvány együttes. Natúrparkok. Pl. Vértes Natúrpark, Írottka Natúrpark, Szatmár-Beregi Natúrpark. Nemzet, nemzetiség, kisebbség: népművészet, mesék, dalok, ruházat, jeles napok, szokások, mesterségek, ételek, épületek, nyelvjárások..., egyediség, a Szent István-i gondolat jelentősége. (Roma, szlovák, német kisebbségek...)		együttélése. <i>Magyar nyelv és irodalom:</i> nyelvjárások. <i>Vizuális kultúra:</i> múzeumok, képtárak, képzőművészeti gyűjtemények.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Haza, nemzeti érték, hungarikum, kiemelt nemzeti emlékhelyek, nemzeti park, natúrpark, UNESCO-világörökség, Európa Diplomás Terület, nemzet, nemzetiség, kisebbség, népművészet, egyediség, munkabefektetés, tradíció (hagyomány). Kulturális, szakrális érték.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	A túraútvonalak természeti környezete – Élővilág, társulások, természeti környezet, természetvédelem	Órakeret 17 óra
Előzetes tudás	Alapvető ökológiai ismeretek, az erdő életközössége, alföldi tájak, hegyvidékek, dombvidékek állat- és növényvilága, szabálykövetés.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A környezet szépségeinek felismerésére irányuló igény erősítése. Az esztétikai tudatosság fejlesztése. A környezettudatos, felelős magatartás erősítése. Az oksági kapcsolatok, a környezeti tényezők közötti összefüggések felismerése során a természettudományos gondolkodás fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A Kárpát-medence élőhelyei, élővilága. Élőhelytípusok, az élőhelytípusok és a típusos földrajzi helyek közötti összefüggés. Élő és élettelen természet, kőzet (mész, dolomit, andezit, bazalt, folyamai hordalék). Három élőhelytípus jellemző élőlényei ismertek. Vizes élőhelyek (vízfolyás, tó, mocsár, láp) élővilága. A füves élőhelyek (rét, kaszáló, legelő...) élővilága. A fás élőhelyek (liget, erdő, ligeterdő). Az erdők típusai: közjóléti, véd-, energia-..., Erdős társulások: cseres-tölgyes, gyertyános-bükkös...). Élőlények megfigyelése, felismerése. Életrajzok a természetben. Kihez tartozik az életrajz? Vadon termő, ehető, mással össze nem téveszthető növény ismertek.		<i>Biológia-egészségtan:</i> élőhelytípusok, társulások; növény- és állatismeret; környezettudatosság, személyes és közösségi cselekvési lehetőségek. <i>Földrajz:</i> a földrajzi környezet és az élővilág kapcsolata; közege; felszínformák;

Az erdei haszonvételezés (gyűjtés) szabályai a jogszabályi előírások alapján. Ehető növények: szamóca, málna, szeder, bükkmakk, som, kökény, berkenye, galagonya, faeper, madársóska stb. Nem ehető: mérges gombák, fagyal, beléndek, csattanós maszlag, nadragulya... Természetvédelem. Példák védett hazai természeti értékekre. Földtani értékek: barlangok, sziklaformák, kőzetfeltárások, földtani alapszelvények, ásványlelőhelyek, kővületek, kunhalmok, szikes talajok... Víztani értékek: források, folyók, vízesések, tavak, mocsarak, lápok... Növény- és állattani értékek: fajok, élőhelyek, arborétumok, öreg fák, fasorok. Tájképi értékek, (tájvédelem): jellegzetes tájrészletek (pl. Tapolcai-medence, Bükk-fennsík, hortobágyi puszta, Hollókő, hagyásfás legelők...). Kultúrtörténeti értékek – tanyavilág, szőlőművelési és borászati emlékek, pásztorkodás, régi építészeti emlékek, régészeti feltárások, történelmi emlékhelyek, gémeskút, csatahelyszín, tájházak, várak-várromok, háziasított állatfajták (racka juh, szürke marha, bivaly, komondor stb.). A természetbarát turizmus: az ökoturizmus jelentősége és jellemzői. A jármódok mint az ökoturizmus eszközei. Az ökoturizmus hazai eredményei.	környezettudatosság, személyes és közösségi cselekvési lehetőségek. <i>Erkölcstan:</i> felelősségtudat, környezeti etika.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Élő és élettelen természet, kőzet, erdőtípus, füves élőhely, vizes élőhely, megfigyelés, vadles, gyakoribb faj, életközösség, életnyom, ehető és nem ehető növény, természetvédelem, ökoturizmus.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Nagytájaink komplex (turisztikai) bemutatása a fontosabb jármód-túraútvonalakhoz kapcsolódva	Órakeret 10 óra
Előzetes tudás	Magyarország nagytájai.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A nagytájak jellegzetességeinek holisztikus megismertetése, tipizálás, komplex szintézis. Hazaszeretetre nevelés, a nemzeti öntudat erősítése. Természettudományi kompetencia fejlesztése, esztétikai tudatosságra nevelés. Motiválás a hazai tájak megismerésére, jármódok kipróbálására, változatos használatára.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A tanult tájakhoz rendelt ismeretanyag szintetizálása. A komplex földrajzi táj egymásra épülő adottságainak, szépségeinek, turisztikai értékeinek és a természet és társadalom egymásra hatásának bemutatása. A nagytájak nyújtotta természeti, társadalmi és gazdasági adottságok az egyes jármódok túráin: Alföld – síkvidék, békés vizekkel, kisforgalmú utak kerékpározásra.		<i>Természetismeret:</i> a Kárpát-medence és hazánk nagytájai. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári</i>

Hortobágyi Nemzeti Park, Körös-Maros Nemzeti Park, Kiskunsági Nemzeti Park. Alföldi Kék, Kiskunsági Piros, Duna-túra, Vajsfok-túra, Tisza-túra, Bodrog-túra, Tisza-tó, Körösök. Pásztorélet, tanyák, népviselet, malmok (szél, vízi, száraz). Falusi turizmus, fürdőturizmus. Kisalföld – síkvidék sűrű és változatos vízrendszerrel, helyenként jó kerékpárutak. Fertő-Hanság Nemzeti Park, Fertő-tavi kerékpárút, Fertő-tó, Szigetköz, Duna, Mosoni-Duna, Rába, Marcal. Halászat, pákászat, aranyászat. Egészségturizmus. Alpokalja – Írott-kő Natúrpark. Kőszegi- és Soproni-hegység. Vasfüggöny Zöld Túraút. Alpanónia Túraútvonal. Dunántúli-dombság és a Mecsek – Őrségi Nemzeti Park, Duna-Dráva Nemzeti Park, Dráva, népi építészet (Őrség, Szenna), vadászat (Gyulaj, Kászó-puszt, Gemenc). Dunántúli-középhegység – Balaton-felvidéki Nemzeti Park, Bakony, Balaton-felvidék, Balaton, Velencei-tó, Velencei-hegység, Dunazug-hegység. Országos Kéktúra (OKT) nyugat, Balatoni Kék, Balatoni kerékpárút, Velence-tó körüli kerékpárút, ökoturizmus, varturizmus. Északi-középhegység – Duna-Ipoly Nemzeti Park, Bükk Nemzeti Park, Aggteleki Nemzeti Park, Börzsöny, Cserhát, Mátra, Bükk, Aggteleki-karszt. Ipoly, Sajó, Hernád, Bodrog, Zemplén. OKT kelet, Ipoly-völgye Zöld Út, Börzsönyi sítúra út, bükk kerékpárutak, bükk erdei vasutak, sziklamászó iskolák, az Aggteleki-karszt barlangjai. Szőlőkultúra. Kalandturizmus, sportturizmus. Budapest – kulturális turizmus, konferenciaturizmus, kerékpáros turizmus, gyógyturizmus, repülőtér, fogaskerekű, libegő, metró, sétahajó, termálkarszt, parkerdők. Lakóhely – helyi érték (pl. lekvár, csengő alma, mese, monda, híres szülött, jeles nap, kápolna, vízimalom, dülő, múzeum, fürdő, park, védett természeti érték...).	<i>ismeretek:</i> lovas nemzet. <i>Hon- és népismeret:</i> tájegységek, szokások, néphagyományok, nemzetiségek, kisebbségek hazánkban. <i>Magyar nyelv és irodalom:</i> a természet, hazánk tájainak szépségét bemutató irodalmi műalkotások <i>Ének-zene:</i> népdalok, dalok hazánk tájairól.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Falusi turizmus, egészségturizmus, szakrális turizmus, kalandturizmus, sportturizmus, kulturális turizmus, konferenciaturizmus. Hazai áru, hazai termék, helyi érték, helyi termelő, szolgáltató, östermelő.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Táborozási alapismeretek	Órakeret 2 óra
Előzetes tudás	A társas együttlét szabályai, segítő kapcsolat a társas kapcsolatokban, közösségi, társas és csapatjátékok.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A természetben, szabadban történő huzamosabb (2-3 vagy többnapos) tartózkodás, pihenés feltételeinek megismertetése. Társas kapcsolati kultúra fejlesztése, fegyelemre, szabályok tiszteletére szoktatás, kezdeményezőképeség és vállalkozói kompetencia fejlesztése. Közösségi játékok megismertetése, motiválás hasznos és aktív szabadidő eltöltésre.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	

Táborozási ismeretek az egyes jármódok eltérő igényeire figyelemmel. A táborok típusainak, céljainak bemutatása, megkülönböztetése. Hétféle és szünidei tábor, álló és vándortábor, nomád és kiépített tábor, pihenőtábor, adott aktív tevékenységre szervezett tábor (alkotó, nyelvi, építő, természetvédelmi). Erdei iskola. A tábor előkészítése: terepszemle, kapcsolatfelvétel, szervezési és programterv. A tábor építése, tábori építmények, a tábor szervezete. A táborrend, napirend szükségességének megértetése. Tábori programok, változatos napirendek. Tábori etika, közös tábori értékrend. A tábor bontása, táborozás utáni teendők. 5-6 közösen énekelhető, túrára, táborba illő dal megtanulása. Dalok alkalomhoz, hangulathoz. Többnapos táborozás egyéni kellékei, szükséges, elégséges és felesleges tárgyak.	<i>Földrajz; biológia-egészségtan: a környezet és az ember egysége.</i> <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek: az ősember tűzgyújtási eljárása.</i> <i>Technika, életvitel és gyakorlat: tűzvédelem, tűzoltás, környezettudatosság.</i> <i>Ének-zene: népdalok.</i>
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Tábortípus, „jármód táborok”, tábori építmény, táborrend, tábori dal.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Készítsünk túratervet, túrakiírást, túranaplót!	Órakeret 3 óra
Előzetes tudás	A Bejárható Magyarország tantárgy ismeretei, valamint a más területen szerzett, kapcsolódó ismeretek szintetizálásának képessége.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Kis csoportos tevékenység keretében a tanult ismeretek gyakorlati alkalmazása, szintézise, szükség szerint önálló ismeretszerzéssel kiegészítve. Kreativitás, kooperációs képesség, kezdeményezőképeség és vállalkozói kompetencia fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Csoportos tevékenység keretében egy háromnapos túraterv összeállítása: – a túracél, a tájegység, a jármód, a program önálló megválasztása; – a programban lehetőleg legalább két jármód, esti elszállásolás, tábor, tömegközlekedés, látnivaló, szabadidős program szerepeltetése. Túrára történő mozgósítás: túrafelhívás, plakát, körlevél, e-mail készítése. Az évszaknak megfelelő ruházat, szükséges felszerelés, időterv és ehhez viszonyított útiterv meghatározása. A tevékenység során a tanult internetes lehetőségek használata. Javaslat: a legjobb útitervet készítő csapat terve valósuljon meg, pl. osztálykirándulás keretében. A túranapló-készítés jelentőségének, tartalmának megismerése.		<i>Technika, életvitel és gyakorlat: közlekedési ismeretek.</i> <i>Testnevelés és sport: mozgások.</i> <i>Földrajz: Magyarország földrajza, természeti és kulturális értékei; térképhasználat.</i>

Kulcsfogalmak/ fogalmak	Túraterv, túrakiírás, túranapló, túraplakát, nyomvonal, látnivalók, felszerelés, évszaknak megfelelő sajátosságok, időtáv, szállás, szabadidős program.

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	A tanulóknak kialakul az igény a szabadidőnek a szabadban, mozgással történő eltöltésére, ennek változatos formáit ismerik. A tanulmányok után számukra a természet már nem idegen közeg, hanem további felfedezésre, befogadásra váró ismeret- és kalandforrás. Tudatosan és adekvátan alkalmazzák ismereteiket a túratípusok, túrára felkészülés, az úti cél és a program megválasztása tekintetében. Ismerik a jármódok főbb útvonalait, ismerik az útvonalakon található főbb nevezetességeket, történelmi eseményeket, történeteket, egyes helyekhez kapcsolódó jelentős személyiségeket. Ismeretekkel rendelkeznek az adott tájegység néphagyományairól, sajátos kulturális szokásairól, az ott élő nemzetiségekről. A képzési ciklus végén a tanulók képesek csoportos tevékenységként komplett, 1-2 napos túratervet készíteni, felhasználva az öt jármód ismerete által kapott szélesebb körű tudást, képesek az időjárás vagy egyéb váratlan körülmény hatására „B” tervet mint alternatívát nyújtani. Erősödik bennük a természet tisztelete, szeretete, igény alakul ki bennük a természeti és társadalmi értékek védelmére. Széles körű ismerettel rendelkeznek hazánk természeti és épített kincseiről, történelmi eseményekről, hagyományokról, melyek büszkeséggel töltik el őket, ezáltal erősödik a haza iránt érzett tisztelet, megbecsülés, szeretet. Megértik, hogy a hazai turizmus, szülőföldünk „bejárása” milyen mentális – adott esetben lelki – vagy gazdasági hasznossággal bír az egyén mint állampolgár és a közösség mint nemzet számára.

7.23. Bringaakadémia kerettanterve 3-4. vagy 5–6. évfolyam számára

Tartalom:

- Kerettanterv a 3-4. évfolyam számára
- Kerettanterv az 5-6. évfolyam számára

BRINGAAKADÉMIA

3–4. évfolyam

A képzés a 3. évfolyamon kezdődik, a Bejárható Magyarország Program tantervére épül, és mindkét évfolyamon egyaránt tartalmaz elméleti és gyakorlati elemeket. Az őszi-téli időszakban a diákok a kerékpár és a kerékpározás sportban, közlekedésben és turisztikában betöltött jelentőségén túl megismerkednek a kerékpározás történetével, alapvető szerelési kerékpár-javítási ismereteket szereznek, és megtanulják a legalapvetőbb, illetve a kifejezetten a kerékpárosokra vonatkozó KRESZ-szabályokat. A kora őszi, tavaszi időszakban az iskolaudvaron zajló gyakorlatok során a gyerekek játékos feladatok egymásra épülő sorozatán keresztül megtanulják magabiztosan, biztonságosan kezelni kerékpárjukat. A tartalom szerves részei a balesetek megelőzésével, a játék-versenyszabályokkal, a sportággal kapcsolatos alapvető történeti és technikai tudáselemek, az életkorhoz igazított közlekedési ismeretek stb. Az elméleti tudásanyag része továbbá az egészséggel, az életmóddal, azaz a test kulturálásával kapcsolatos ismeretek köre. Olyan tudásról van szó, melynek előnyeit észrevétlenül élvezik a mindennapok cselekvéseiben, motivációs bázisa a rekreációs célú sporttevékenységnek, emellett nem utolsó sorban utat mutat és utat nyit a tehetségesek előtt az élsport világába. Ez az életkor kiemelkedő szerepet játszik a mozgás és sport iránti elkötelezettség, az élethosszig tartó fizikai aktivitás iránti igény megalapozásában. Ebből a prioritást élvező szempontból a tartalom megjelenési formái és a hozzájuk kapcsolódó módszerek is kulcstényezőnek számítanak. A 3–4. évfolyamra összeállított kerettanterv a gyakorlati tudás elsajátítása mellett különös gondot fordít a tudatosítást elmélyítő, az informáltságot gazdagító, ezáltal a kognitív szférát érintő elméleti ismereteknek – természetszerűleg szoros összefüggésben a gyakorlati tartalommal. A BringaAkadémia célja, hogy a kétéves oktatás után a gyerekek képesek legyenek önállóan közlekedni kerékpárral kerékpárúton vagy kis forgalmú utakon, valamint alkalmassá váljanak arra, hogy rövidebb-hosszabb kerékpáros túrákon vegyenek részt társaikkal, osztályaikkal.

A BringaAkadémia tanterv minden mozzanata magában rejti az *erkölcsi tulajdonságok* fejlesztésének lehetőségét. A KRESZ alapvető megismerésével, illetve a gyakorlati foglalkozásokon a játék- és viselkedésszabályok betartatásával a szabálykövető magatartást alapozzuk meg. A magyar kerékpársport sikereinek és kiemelkedő sportembereink megismerése a *nemzeti öntudat* és *hazafias nevelés* erős érzelmeket is megmozgató eszköze. Ez a témakör minden tanulót megérint, és büszkeséggel tölt el, nem beszélve a sportban tehetséget mutató tanulókról.

A *testi és lelki egészségre* nevelés értékei egyaránt megjelennek a BringaAkadémia kerettantervben. Szorosan ide tartoznak azok a sport és a környezet kapcsolatát tartalmazó, a *környezettudatosságot* szolgáló információk, amelyre a szabadtéren történő sportfoglalkozások, a túrák tervezése adnak lehetőséget.

A fejlesztési területek feladatainak fentebb bemutatott megvalósításával sikeresen munkálkodunk a *hatékony, önálló tanulás, valamint a szociális és állampolgári kompetencia kialakításán*.

A *kezdeményezőkészség, a vállalkozói kompetencia* fejlesztésére és a sport természetéből adódóan ez az életkori szakasz számtalan lehetőséget tartogat. Tanórán és tanórán kívüli foglalkozásokon, szervezeti és önkéntes formákban mindenki megtalálhatja a képességeinek, ambícióinak leginkább megfelelő feladatát. A kompetenciák és a fejlesztési területek összefüggéseire jellemző, hogy ennek a kompetenciának a fejlesztése egyúttal az erkölcsi fejlődést, az önismeret és a társas kapcsolati kultúra fejlesztését, a felelősségvállalást másokért, illetve a pályaorientáció nevelési területek céljait is szolgálják.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	KRESZ – elméleti közlekedési ismeretek	Órakeret 16 óra
Előzetes tudás	Szövegértés. Ábrák, formák felismerésének készsége. Írányok magabiztos ismerete (jobb, bal megkülönböztetése).	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Alapvető közlekedési szabályok elsajátítása. Kerékpárosokra vonatkozó közlekedési szabályok elsajátítása. Közlekedés során előforduló veszélyhelyzetek felismerése. Kerékpár KRESZ által előírt kötelező felszereléseinek megismerése. Szabálykövető magatartás erősítése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Releváns jelzések (közúti jelzőtáblák, jelzőlámpák, rendőri jelzések, útburkolati jelek) ismerete. Kerékpáros közlekedési szabályok (kifejezetten a kerékpárosokra vonatkozó jelzések) ismerete. Közlekedés során előforduló veszélyhelyzetek felismerése. Veszélyes helyzetek elemzése (például: holtter fogalma, teendő másik fél elsőbbségadási kötelezettségének figyelmen kívül hagyása esetén). Kerékpár kötelező felszerelése a vonatkozó rendelet (1/1975. [II. 5.] KPM-BM együttes rendelet – a közúti közlekedés szabályairól) alapján. A kerékpár KRESZ által ajánlott és alternatív felszerelése megismerése. Gyakorlás közlekedési témájú társasjátékokkal. A közlekedéssel összefüggő alapvető szakkifejezések helyes használata.		<i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> közlekedési ismeretek, KRESZ. <i>Magyar nyelv és irodalom:</i> szókincsbővítés. <i>Vizuális kultúra:</i> jelek, szimbólumok.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	KRESZ (<i>Közúti Rendelkezők Egységes Szabályozása</i>), jelzőlámpa, jelzőtábla, útburkolati jel, rendőri jelzés, jármű, elsőbbség, kötelező és ajánlott felszerelés, holtter.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Kerékpárismeret	Órakeret 10 óra
Előzetes tudás	Az egyes tantárgyak óráin használt eszközök, szerszámok felismerése.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Kerékpár-beállítási, -javítási, és -szervizelési alapismeretek elsajátítása, a kezűgyesség fejlesztése. Kerékpár-történeti alapismeretek elsajátítása, a kerékpár sporttörténetének, napjaink kerékpáros szakágainak megismerése. Kerékpározással kapcsolatos félelmek eloszlatása. Érdeklődés felkeltése a kerékpár mint szabadidős és mint közlekedési eszköz iránt. Bevezetés a kerékpársportba.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Ismerkedés a kerékpárral</i> Kerékpárméret (kerékméret, vázméret) megismerése, megkülönböztetése. Alapvető kerékpártípusok (mountain bike,		<i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> tárgykészítés,

országúti, városi stb.) megkülönböztetése. Kerékpár (elsősorban nyeregmagasság) helyes beállítása használója testi adottságaihoz (magasság, kar, láb hossza). <i>Kerékpárjavítás, -szerelés</i> Kerékpárszereléshez szükséges eszközök, szerszámok megismerése, gyakorlati használata: egyszerű, otthon is javítható hibák felismerése, javítása (defektjavítás, elemcsere a lámpákban, leesett lánc visszahelyezése) a megfelelő szerszámok segítségével. Egyéb jellemző, kerékpárszerviz igénybevételét igénylő hibák felismerése (fékjavítás, váltóállítás stb.), teendők a szervizben. Kerékpár alkatrészeinek, azok szerepének megismerése Váltó, illetve annak helyes használata. <i>A kerékpár felszerelése</i> A kerékpár KRESZ alapján kötelező és ajánlott felszerelései (ismétlés). Ajánlott felszerelések (sárvédő, csomagtartó, kulacstartó) megismerése. Kerékpárzárak és azok helyes használatának elsajátítása. Védőfelszerelések megismerése: – kerékpáros-fejvédő és annak helyes beállítása, használata; – kerékpáros-szemüveg; – kerékpároskesztyű; – egyéb, speciális védőfelszerelések: mire való a térdvédő, könyökvédő, gerincvédő? Kerékpározásra alkalmas ruházat ismervei, annak eldöntése, hogy egy adott ruházat alkalmas-e kerékpározáshoz. <i>Kerékpár-történet</i> Alapismeretek elsajátítása: a kerékpár mint közlekedési és sporteszköz kialakulásának rövid története. (A velocipédttől a karbon kerékpárokig.) Alapvető kerékpártípusok megkülönböztetése: – hegyikerékpár (mountain bike); – országúti kerékpár; – városi/túra kerékpár; – BMX. <i>A kerékpár napjainkban</i> A fenntartható közlekedés lehetőségei. A kerékpár helye napjaink közlekedésében. A kerékpár mint turisztikai lehetőség. Példák gyűjtése, tapasztalatok megosztása. <i>A kerékpár helye a sport világában</i> – Az összes újkori olimpián szerepelt, több szakága is olimpiai versenyszám (országút, pálya, BMX cross, mountain bike). – Nem olimpiai versenyszámok: terep (cyclocross),	szerszámhasználat; balesetvédelem, teendők baleset esetén; célnak megfelelő öltözködés. <i>Testnevelés és sport:</i> sporttörténet, kerékpározás.

teremkerékpár (ezen belül kerékpárfoci, művészi kerékpározás), trial, downhill, cross, parkokban űzhető szakágak (flatland, dirt, park, freestyle). – A világ legnagyobb versenyei (pl. a Tour de France a harmadik legnézetesebb sportesemény a világon az olimpia és a labdarúgó-világbajnokság után). <i>Kerékpározással kapcsolatos egyéb tudnivalók</i> – Gerincferdüléstől való félelem alaptalanságának belátása. – Különböző időjárási körülményekre való felkészülés (teendők esőben, hidegben). – A kényelmetlen ülőpozícióból eredő kellemetlenségek elkerülése. – Kerékpár mint rehabilitációs eszköz (pl. térd- vagy bokasérülés esetén). A kerékpárral kapcsolatos alapvető szakkifejezések használata.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Mountain bike, országúti kerékpár, városi/túra-kerékpár, országúti versenykerékpár, BMX, fenntartható közlekedés, alkatrész.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Kerékpár-kezelési ismeretek (gyakorlati oktatás)	Órakeret 28 óra
Előzetes tudás	Alapvető kerékpár-kezelési gyakorlat.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Kerékpár megfelelő beállításának megismerése. Alapvető kerékpár-kezelési technikák (elindulás, megállás, kanyarodás, irányjelzés, váltóhasználat stb.) megismerése, elsajátítása a gyakorlatban. A mozgásszabályozó, ritmus- és a kéz-láb koordinációs képesség fejlesztése. Együttműködési képesség fejlesztése a gyakorlatok és a csoportos feladatok végrehajtásánál. Játékban és gyakorlás közben különböző feladatok biztonságos megoldása. A balesetvédelmi ismeretek tudatos alkalmazása, az együttműködés, az egymás iránti segítőkészség kinyilvánítása. Érdeklődés felkeltése a kerékpársportág iránt. Tehetséggondozás a versenysport iránt érdeklődők számára.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Kerékpár, fejtámla megfelelő beállítása</i> Kerékpár (elsősorban nyeregmagasság) helyes beállítása használója testi adottságaihoz (magasság, kar, láb hossza). Fejtámla beállítása viselője számára. <i>Kerékpár ellenőrzése elindulás előtt</i> – fékek állapota; – gumik állapota; – kerekek állapota (agyak, küllők, felnik ellenőrzése);		

- hajtásrendszer (lánc, váltók) ellenőrzése;
- fejcsapágy, középcsapágy ellenőrzése;
- KRESZ által előírt kötelező felszerelések megléte.

Alapvető kerékpár-kezelési technikák

Elindulás, megállás

- elindulás folyamata: megfelelő lábtartás (pedál helyzete), körülnézés, karjelzés, körülnézés;
- megállás: fékek megfelelő használata, megfelelő lábtartás (pedál helyzete) megálláskor.

Magabiztos egyenes vonalú mozgás

- egyenletes tekerés;
- kerékpár egy kézzel irányítása;
- környezet megfigyelése (körülnézés, hátranézés) menet közben;
- karjelzések gyakorlása.

Kanyarodás, irányjelzés

- szlalomozás;
- kerékpár magabiztos irányítása egy kézzel kanyarodás közben;
- karjelzések helyes használata;
- környezet megfigyelése (körülnézés, hátranézés) menet közben,
- akadályok kikerülése.

Váltóhasználat

- első és hátsó váltó megismerése;
- áttételek értelmezése;
- váltóhasználat gyakorlása.

Játékos képességfejlesztő feladatok

A technikai elemek gyakorlása játékokban, játékos feladatokban:

- „lassúsági verseny”;
- „kerékpár-szlalom”;
- „kiszorító”.

BringaAkadémia verseny

A tanultak felhasználásával a 3. és a 4. évfolyamban az év végén 2-2 órában ügyességi verseny szervezése. A legügyesebb gyerekek indulhatnak a területi és az országos BringaAkadémia döntőkön.

A BringaAkadémia verseny leírása a www.bringaakademia.hu oldalon megtalálható.

Kulcsfogalmak/ fogalmak

Elindulás, megállás, hátranézés, körülnézés, jelzés, kanyarodás, kikerülés, váltóhasználat.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Kerékpártúrán	Órakeret 11 óra
Előzetes tudás	Alapvető térképes ismeretek.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Túrázáshoz szükséges ismeretek elsajátítása, felszerelések megismerése. A balesetvédelmi ismeretek tudatos alkalmazása, az együttműködés, az egymás iránti segítőkészség kinyilvánítása. Túrák tervezése alapjainak megismerése. Érdeklődés felkeltése a kerékpáros túrák iránt. Az önismeret, az előrelátás fejlesztése a megfelelő túra összeállítása során.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Felkészülés a túrára</i> Túraútvonal készítése. Térképes ismeretek felhasználása, útvonaltervező programok, internetes térképek használata. Kerékpárutak feltérképezése. Látnivalók számbavétele. Erőnlétnek megfelelő útvonal kiválasztása. Társ(ak) kiválasztása. Kerékpár felkészítése: átvizsgálás, megfelelő beállítás, KRESZ által megszabott kötelező felszerelések meglétének ellenőrzése (szerszámkészlet, pumpa, defektjavító készlet). Megfelelő mennyiségű folyadék és táplálék előkészítése, elcsomagolása. Kiszáradás, éhezés veszélyei, ezek elkerülése. Eszközök, szerszámok, étel-ital szállítása kerékpáron. <i>Túra közben</i> Viselkedési szabályok közúton, erdőben. Baleset-megelőzés: féktávolság, egy sorban, út szélén közlekedés, odafigyelés a többiekre. Alkalmas pihenőhelyek keresése. Megállás túra közben. Tennivalók baleset esetén (segélyhívó telefonszámok, teendők).		<i>Környezetismeret:</i> térképhasználat; táplálkozás; a környezet védelme. <i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> tervezés, folyamat lépéseinek betartása; közlekedési ismeretek. <i>Erkölcstan:</i> viselkedési szabályok, együttműködés, felelősségvállalás.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Térkép, útvonaltervezés, kerékpárút, erőnlét, folyadék- és táplálékbevitel, baleset-megelőzés, segélyhívó-telefonszám.	

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	A tanuló felismeri a közlekedési táblákat, jelzéseket. Ismeri az elsőbbség fogalmát. Különböző, egyszerűbb közlekedési szituációkban alkalmazni tudja a tanultakat. Ismeri és felismeri a számára veszélyt jelentő helyzeteket. Ismeri az egyes veszélyes közlekedési helyzetek megoldását. Figyelmes és türelmes magatartásával képes megelőzni a baleseteket. Ismeri a kerékpár részeit. Ismeri és a gyakorlatban is használni tudja a KRESZ által előírt és ajánlott felszereléseket, védőfelszereléseket,

	ruházatot. Képes a kerékpár (testméretéhez illő) beállítására, kisebb javítások (defektszerelés) elvégzésére. Felismeri a kerékpár hibás alkatrészeit, el tudja dönteni, hogy a kerékpár alkalmas-e a közlekedésre vagy sem. Ismeri a kerékpárfajtákat, el tudja dönteni, hogy mely célra milyen kerékpár a legalkalmasabb. Gyakorlatban is képes a szabályos és biztonságos kerékpáros elindulásra, megállásra, kanyarodásra, irányjelzésre. Igazodni tud a társak sebességéhez. Képes az egyenes vonalban való folyamatos haladásra egyedül és társak mögött. Meg tudja választani egy akadály legyőzéséhez szükséges sebességet. Biztonságosan hajtja végre a vészmegállás feladatot. Menet közben képes felismerni a változó közlekedési szituációkat, felismeri a rá leselkedő veszélyeket. Használni tudja a kerékpár váltóját. Tapasztalja és felismeri a váltó jelentőségét, és ki tudja választani a megfelelő sebességfokozatot. A tanuló képes kisebb-nagyobb segítséggel egy kerékpáros túra előkészítésére: útvonal kiválasztására és tervezésére. Meg tudja ítélni a szükséges és elégséges enni- és innivaló mennyiségét, össze tudja állítani a minimális túracsomagot. Betartja az erdő rendjét, túra közben ügyel a természet értékeire. Baleset esetén tisztában van a teendővel. A tanuló megtapasztalja a kerékpározás, a kerékpározással végezhető játékok örömét, a hibátlanul megvalósított feladatok, valamint a túra közben legyőzött kihívások sikerélményét.

BRINGAAKADÉMIA

5–6. évfolyam

A képzés az 5. évfolyamon kezdődik, a Bejárható Magyarország Program tantervére épül, és mindkét évfolyamon egyaránt tartalmaz elméleti és gyakorlati elemeket. Az őszi-téli időszakban a diákok a kerékpár és a kerékpározás sportban, közlekedésben és turisztikában betöltött jelentőségén túl megismerkednek a kerékpározás történetével, alapvető szerelési kerékpár-javítási ismereteket szereznek, és megtanulják a legalapvetőbb, illetve a kifejezetten a kerékpárosokra vonatkozó KRESZ-szabályokat. A kora őszi, tavaszi időszakban az iskolaudvaron zajló gyakorlatok során a gyerekek játékos feladatok egymásra épülő sorozatán keresztül megtanulják magabiztosan, biztonságosan kezelni kerékpárjukat. A tartalom szerves részei a balesetek megelőzésével, a játék-versenyszabályokkal, a sportággal kapcsolatos alapvető történeti és technikai tudáselemek, az életkorhoz igazított közlekedési ismeretek stb. Az elméleti tudásanyag része továbbá az egészséggel, az életmóddal, azaz a test kulturálásával kapcsolatos ismeretek köre. Olyan tudásról van szó, melynek előnyeit észrevétlenül élvezik a mindennapok cselekvéseiben, motivációs bázisa a rekreációs célú sporttevékenységnek, emellett nem utolsó sorban utat mutat és utat nyit a tehetségesek előtt az élsport világába. Ez az életkor kiemelkedő szerepet játszik a mozgás és sport iránti elkötelezettség, az élethosszig tartó fizikai aktivitás iránti igény megalapozásában. Ebből a prioritást élvező szempontból a tartalom megjelenési formái és a hozzájuk kapcsolódó módszerek is kulcstényezőnek számítanak. A 3–4. évfolyamra összeállított kerettanterv a gyakorlati tudás elsajátítása mellett különös gondot fordít a tudatosítást elmélyítő, az informáltságot gazdagító, ezáltal a kognitív szférát érintő elméleti ismereteknek – természetszerűleg szoros összefüggésben a gyakorlati tartalommal. A BringaAkadémia célja, hogy a kétéves oktatás után a gyerekek képesek legyenek önállóan közlekedni kerékpárral kerékpárúton vagy kis forgalmú utakon, valamint alkalmassá váljanak arra, hogy rövidebb-hosszabb kerékpáros túrákon vegyenek részt társaikkal, osztályaikkal.

A BringaAkadémia tanterv minden mozzanata magában rejti az *erkölcsi tulajdonságok* fejlesztésének lehetőségét. A KRESZ alapvető megismerésével, illetve a gyakorlati foglalkozásokon a játék- és viselkedésszabályok betartatásával a szabálykövető magatartást alapozzuk meg. A magyar kerékpársport sikereinek és kiemelkedő sportembereink megismerése a *nemzeti öntudat és hazafias nevelés* erős érzelmeket is megmozgató eszköze. Ez a témakör minden tanulót megérint, és büszkeséggel tölt el, nem beszélve a sportban tehetséget mutató tanulókról.

A *testi és lelki egészségre* nevelés értékei egyaránt megjelennek a BringaAkadémia kerettantervben. Szorosan ide tartoznak azok a sport és a környezet kapcsolatát tartalmazó, a *környezettudatosságot* szolgáló információk, amelyre a szabadtéren történő sportfoglalkozások, a túrák tervezése adnak lehetőséget.

A fejlesztési területek feladatainak fentebb bemutatott megvalósításával sikeresen munkálkodunk a *hatékony, önálló tanulás, valamint a szociális és állampolgári kompetencia kialakításán*.

A *kezdeményezőkészség, a vállalkozói kompetencia* fejlesztésére és a sport természetéből adódóan ez az életkori szakasz számtalan lehetőséget tartogat. Tanórán és tanórán kívüli foglalkozásokon, szervezeti és önkéntes formákban mindenki megtalálhatja a képességeinek, ambícióinak leginkább megfelelő feladatát. A kompetenciák és a fejlesztési területek összefüggéseire jellemző, hogy ennek a kompetenciának a fejlesztése egyúttal az erkölcsi fejlődést, az önismeret és a társas kapcsolati kultúra fejlesztését, a felelősségvállalást másokért, illetve a pályaorientáció nevelési területek céljait is szolgálják.

A kerettanterv nem folytatása a 3–4. évfolyamos tantervnek, hanem annak az életkori sajátosságoknak megfelelően módosított változata.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	KRESZ – elméleti közlekedési ismeretek	Órakeret 16 óra
Előzetes tudás	Szövegértés. Ábrák, formák felismerésének készsége. Irányok magabiztos ismerete (jobb, bal megkülönböztetése).	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Alapvető közlekedési szabályok elsajátítása. Kerékpárosokra vonatkozó közlekedési szabályok elsajátítása. Közlekedés során előforduló veszélyhelyzetek felismerése. Kerékpár KRESZ által előírt kötelező felszereléseinek megismerése. Szabálykövető magatartás erősítése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Releváns jelzések (közúti jelzőtáblák, jelzőlámpák, rendőri jelzések, útburkolati jelek) ismerete. Kerékpáros közlekedési szabályok (kifejezetten a kerékpárosokra vonatkozó jelzések) ismerete. Közlekedés során előforduló veszélyhelyzetek felismerése. Veszélyes helyzetek elemzése (például: holtér fogalma, teendő másik fél elsőbbségadási kötelezettségének figyelmen kívül hagyása esetén). Kerékpár kötelező felszerelése a vonatkozó rendelet (1/1975. [II. 5.] KPM-BM együttes rendelet – a közúti közlekedés szabályairól) alapján. A kerékpár KRESZ által ajánlott és alternatív felszerelése megismerése. Gyakorlás közlekedési témájú társasjátékokkal. A közlekedéssel összefüggő alapvető szakkifejezések helyes használata.		<i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> közlekedési ismeretek, KRESZ. <i>Magyar nyelv és irodalom:</i> szókincsbővítés. <i>Vizuális kultúra:</i> jelek, szimbólumok.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	KRESZ (<i>Közúti Rendelkezők Egységes Szabályozása</i>), jelzőlámpa, jelzőtábla, útburkolati jel, rendőri jelzés, jármű, elsőbbség, kötelező és ajánlott felszerelés, holtér.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Kerékpárismeret	Órakeret 10 óra
Előzetes tudás	Az egyes tantárgyak óráin használt eszközök, szerszámok felismerése.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Kerékpár-beállítási, -javítási, és -szervizelési alapismeretek elsajátítása, a kezűgyesség fejlesztése. Kerékpár-történeti alapismeretek elsajátítása, a kerékpár sporttörténetének, napjaink kerékpáros szakágainak megismerése. Kerékpározással kapcsolatos félelmek eloszlatása. Érdeklődés felkeltése a kerékpár mint szabadidős és mint közlekedési eszköz iránt. Bevezetés a kerékpársportba.	

Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<i>Ismerkedés a kerékpárral</i> Kerékpárméret (kerékméret, vázméret) megismerése, megkülönböztetése. Alapvető kerékpártípusok (mountain bike, országúti, városi stb.) megkülönböztetése. Kerékpár (elsősorban nyeregmagasság) helyes beállítása használója testi adottságaihoz (magasság, kar, láb hossza). <i>Kerékpárjavítás, -szerelés</i> Kerékpárszereléshez szükséges eszközök, szerszámok megismerése, gyakorlati használata: egyszerű, otthon is javítható hibák felismerése, javítása (defektjavítás, elemcsere a lámpákban, leesett lánc visszahelyezése) a megfelelő szerszámok segítségével. Egyéb jellemző, kerékpárszerviz igénybevételét igénylő hibák felismerése (fékjavítás, váltóállítást stb.), teendők a szervizben. Kerékpár alkatrészeinek, azok szerepének megismerése. A váltó működésének megértése, illetve helyes használata. <i>A kerékpár felszerelése</i> A kerékpár KRESZ alapján kötelező és ajánlott felszerelése (ismétlés). Ajánlott felszerelések (sárvédő, csomagtartó, kulacstartó) megismerése. Kerékpárzárak és azok helyes használatának elsajátítása. Védőfelszerelések megismerése: – kerékpáros-fejvédő és annak helyes beállítása, használata; – kerékpáros-szemüveg; – kerékpároskesztyű; – egyéb, speciális védőfelszerelések: mire való a térdvédő, könyökvédő, gerincvédő? Kerékpározásra alkalmas ruházat ismérvei, annak eldöntése, hogy egy adott ruházat alkalmas-e kerékpározáshoz, illetve a megfelelő ruházat megválasztása. <i>Kerékpár-történet</i> Alapismeretek elsajátítása: a kerékpár mint közlekedési és sporteszköz kialakulásának rövid története. (A velocipéd-től a karbon kerékpárokig – részben önálló információgyűjtés alapján.) Alapvető kerékpártípusok megkülönböztetése különböző szempontok alapján: – hegyikerékpár (mountain bike); – országúti kerékpár; – városi/túra kerékpár; – BMX. <i>A kerékpár napjainkban</i> A fenntartható közlekedés lehetőségei. A kerékpár helye napjaink	<i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> tárgykészítés, szerszámhasználat; balesetvédelem, teendők baleset esetén; célnak megfelelő öltözködés. <i>Testnevelés és sport:</i> sporttörténet, kerékpározás. <i>Informatika:</i> információkeresés, könyvtárhasználat.

közlekedésében. A kerékpár mint turisztikai lehetőség. Példák önálló gyűjtése, tapasztalatok megosztása. <i>A kerékpár helye a sport világában</i> (egy-egy résztéma bemutatása választott formában) – Az összes újkori olimpián szerepelt, több szakága is olimpiai versenyszám (országút, pálya, BMX cross, mountain bike). – Nem olimpiai versenyszámok: terep (cyclocross), teremkerékpár (ezen belül kerékpárfoci, művészi kerékpározás), trial, downhill, cross, parkokban üzhető szakágak (flatland, dirt, park, freestyle). – A világ legnagyobb versenyei (pl. a Tour de France a harmadik legnézettebb sportesemény a világon az olimpia és a labdarúgó-világbajnokság után). <i>Kerékpározással kapcsolatos egyéb tudnivalók</i> – Gerincferdüléstől való félelem alaptalanságának belátása. – Különböző időjárási körülményekre való felkészülés (teendők esőben, hidegben). – A kényelmetlen üléspozícióból eredő kellemetlenségek elkerülése. – Kerékpár mint rehabilitációs eszköz (pl. térd- vagy bokasérülés esetén). A kerékpárral kapcsolatos alapvető szakkifejezések használata.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Mountain bike, országúti kerékpár, városi/túra-kerékpár, országúti versenykerékpár, BMX, fenntartható közlekedés, alkatrész.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Kerékpár-kezelési ismeretek (gyakorlati oktatás)	Órakeret 28 óra
Előzetes tudás	Alapvető kerékpár-kezelési gyakorlat.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Kerékpár megfelelő beállításának megismerése. Alapvető kerékpár-kezelési technikák (elindulás, megállás, kanyarodás, irányjelzés, váltóhasználat stb.) megismerése, elsajátítása a gyakorlatban. A mozgásszabályozó, ritmus- és a kéz-láb koordinációs képesség fejlesztése. Együttműködési képesség fejlesztése a gyakorlatok és a csoportos feladatok végrehajtásánál. Játékban és gyakorlás közben különböző feladatok biztonságos megoldása. A balesetvédelmi ismeretek tudatos alkalmazása, az együttműködés, az egymás iránti segítőkészség kinyilvánítása. Érdeklődés felkeltése a kerékpársportág iránt. Tehetséggondozás a versenysport iránt érdeklődők számára.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Kerékpár, fejtámasz megfelelő beállítása</i>		<i>Természetismeret:</i>

Kerékpár (elsősorban nyeregmagasság) helyes beállítása használója testi adottságaihoz (magasság, kar, láb hossza). Fejvédő beállítása viselője számára. <i>Kerékpár ellenőrzése elindulás előtt</i> – fékek állapota; – gumik állapota; – kerekek állapota (agyak, küllők, felnik ellenőrzése); – hajtásrendszer (lánc, váltók) ellenőrzése; – fejcsapágy, középcsapágy ellenőrzése; – KRESZ által előírt kötelező felszerelések megléte. Az ellenőrzés önálló végrehajtása. <i>Alapvető kerékpár-kezelési technikák</i> Elindulás, megállás – elindulás folyamata: megfelelő lábtartás (pedál helyzete), körülnézés, karjelzés, körülnézés; – megállás: fékek megfelelő használata, megfelelő lábtartás (pedál helyzete) megálláskor. Magabiztos egyenes vonalú mozgás – egyenletes tekerés; – kerékpár egy kézzel irányítása; – környezet megfigyelése (körülnézés, hátranézés) menet közben; – karjelzések gyakorlása. Kanyarodás, irányjelzés – szlalomozás; – kerékpár magabiztos irányítása egy kézzel kanyarodás közben; – karjelzések helyes használata; – környezet megfigyelése (körülnézés, hátranézés) menet közben, – akadályok kikerülése. Váltóhasználat – első és hátsó váltó megismerése; – áttételek értelmezése; – váltóhasználat gyakorlása. <i>Játékos képességfejlesztő feladatok</i> A technikai elemek gyakorlása játékokban, játékos feladatokban: – „lassúsági verseny”; – „kerékpár-szlalom”; – „kiszorító”. BringaAkadémia verseny A tanultak felhasználásával a 3. és a 4. évfolyamban az év végén 2-2	mozgásfajták, erők.

órában ügyességi verseny szervezése. A legügyesebb gyerekek indulhatnak a területi és az országos BringaAkadémia döntőjén. A BringaAkadémia verseny leírása a www.bringaakademia.hu oldalon megtalálható.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Elindulás, megállás, hátranézés, körülnézés, jelzés, kanyarodás, kikerülés, váltóhasználat.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Kerékpártúrán	Órakeret 11 óra
Előzetes tudás	Alapvető térképes ismeretek.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Túrázáshoz szükséges ismeretek elsajátítása, felszerelések megismerése. A balesetvédelmi ismeretek tudatos alkalmazása, az együttműködés, az egymás iránti segítőkészség kinyilvánítása. Túrák tervezése alapjainak megismerése. Érdeklődés felkeltése a kerékpáros túrák iránt. Az önismeret, az előrelátás fejlesztése a megfelelő túra összeállítása során.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>Felkészülés a túrára</i> Túraútvonal készítése. Térképes ismeretek felhasználása, útvonaltervező programok, internetes térképek használata. Kerékpárutak feltérképezése. Látnivalók számbavétele. Erőnlétnek megfelelő útvonal kiválasztása. Társ(ak) kiválasztása. Kerékpár felkészítése: átvizsgálás, megfelelő beállítás, KRESZ által megszabott kötelező felszerelések meglétének ellenőrzése (szerszámkészlet, pumpa, defektjavító készlet). Megfelelő mennyiségű folyadék és táplálék előkészítése, elcsomagolása. Kiszáradás, éhezés veszélyei, ezek elkerülése. Eszközök, szerszámok, étel-ital szállítása kerékpáron. <i>Túra közben</i> Viselkedési szabályok közúton, erdőben. Baleset-megelőzés: féktávolság, egy sorban, út szélén közlekedés, odafigyelés a többiekre. Alkalmas pihenőhelyek keresése. Megállás túra közben. Tennivalók baleset esetén (segélyhívó telefonszámok, teendők).		<i>Természetismeret:</i> térképhasználat; táplálkozás; a környezet védelme. <i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> tervezés, folyamat lépéseinek betartása; közlekedési ismeretek. <i>Erkölcstan:</i> viselkedési szabályok, együttműködés, felelősségvállalás.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Térkép, útvonaltervezés, kerékpárút, erőnlét, folyadék- és táplálékbevitel, baleset-megelőzés, segélyhívó-telefonszám.	

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	A tanuló felismeri a közlekedési táblákat, jelzéseket. Ismeri az elsőbbség fogalmát. Különböző, egyszerűbb közlekedési szituációkban alkalmazni tudja a tanultakat. Ismeri és felismeri a számára veszélyt jelentő helyzeteket. Ismeri az egyes veszélyes közlekedési helyzetek megoldását. Figyelmes és türelmes magatartásával képes megelőzni a baleseteket. Ismeri a kerékpár részeit. Ismeri és a gyakorlatban is használni tudja a KRESZ által előírt és ajánlott felszereléseket, védőfelszereléseket, ruházatot. Képes a kerékpár (testméretéhez illő) beállítására, kisebb javítások (defektszerelés) elvégzésére. Felismeri a kerékpár hibás alkatrészeit, el tudja dönteni, hogy a kerékpár alkalmas-e a közlekedésre vagy sem. Ismeri a kerékpárfajtákat, el tudja dönteni, hogy mely célra milyen kerékpár a legalkalmasabb. Gyakorlatban is képes a szabályos és biztonságos kerékpáros elindulásra, megállásra, kanyarodásra, irányjelzésre. Igazodni tud a társak sebességéhez. Képes az egyenes vonalban való folyamatos haladásra egyedül és társak mögött. Meg tudja választani egy akadály legyőzéséhez szükséges sebességet. Biztonságosan hajtja végre a vészmegállás feladatot. Menet közben képes felismerni a változó közlekedési szituációkat, felismeri a rá leselkedő veszélyeket. Használni tudja a kerékpár váltóját. Tapasztalja és érti a váltó jelentőségét, és ki tudja választani a megfelelő sebességfokozatot. A tanuló képes (esetleg kisebb segítséggel) egy kerékpáros túra előkészítésére: útvonal kiválasztására és tervezésére. Meg tudja ítélni a szükséges és elégséges enni- és innivaló mennyiségét, össze tudja állítani a minimális túracsomagot. Betartja az erdő rendjét, túra közben ügyel a természet értékeire. Baleset esetén tisztában van a teendővel. A tanuló megtapasztalja a kerékpározás, a kerékpározással végezhető játékok örömeit, a hibátlanul megvalósított feladatok, valamint a túra közben legyőzött kihívások sikerélményét.

7.24. Sakk-logika kerettanterv 1–4. évfolyam számára

SAKK-LOGIKA

1–4. évfolyam

A *Sakk-logika oktatási program* célja, hogy tanulási-tanítási tervet kínáljon az általános iskola alsó tagozatán tanító pedagógusok számára. A tanterv tantárgyi határokon is átívelő tematikai egységekben megfogalmazott rendszere lehetővé teszi, hogy tanulásmódszertani szempontból és az életkori sajátosságoknak megfelelő módon fogja össze a sakk, a logika és az informatika egyes területeit. A program műfaja nyitott curriculum, mivel a gyakorlatközeli tanulási-tanítási módszerek és stratégiák olyan módon szerepelnek a tantervben, hogy az teret enged a helyi körülményekhez, csoportokhoz való alakítás lehetőségének is, teret engedve ezáltal a pedagógusok döntési szabadságának.

A tanterv heti egy órára (azaz évi 36 órára) kínál – évfolyamonként kidolgozott, módszertani elemekkel átítatott, egymásra épülő – tematikus tervet. Az alkotók a hatékonyabb fejlesztés, valamint a tanultak elmélyítése, gyakorlása érdekében javasolják az időkeret megnövelését, amennyiben a tanórán kívüli foglalkozások (szakkörök) keretei ezt lehetővé teszik.

A sakk-logika tantárgy olyan nevelési-oktatási-fejlesztési területekre fókuszál, amelyek elsősorban a sakk játérendszer köré épülnek. A tananyag felépítésében kiemelt szerepet kap a logika módszertana, a tanterv szinkronban halad a matematika és az informatika műveltségterületeinek NAT-ban meghatározott kompetenciafejlesztési céljaival. Ilyen értelemben a tanterv a megszokottól eltérő módon valósít meg tantárgyközi kapcsolatokat. A sakk, a logika, a matematika és a tanulás-módszertani ismeretek úgy ötvöződnek benne, hogy a program következetesen beépíti a tanuló előzetes képességeit, készségeit és a már meglévő ismereteire támaszkodva fejleszti tovább azokat.

A sakk egy szellemi szabályjáték, ezért kiválóan alkalmas a társakkal való közös játék örömeinek meg tapasztalására és a gyermekek játékkultúrájának kialakítására.

A sakkjátékon keresztül a tanulók cselekvő módon, saját képességeiknek és tudásuknak megfelelő szinten vesznek részt a tanulási folyamatban, ezáltal a tantárgy kifejezetten alkalmas arra, hogy a diákok egyéni üteméhez igazodjon. A sakk-logika oktatás tevékenységi formái – a saját élményen alapuló ismeretszerzés által – a tanulási folyamatot belülről teszi motiválttá. A sakk és a tantervben említett egyéb játékok megszerettetésével egyúttal alternatívát kínálunk a gyermekeknek szabadidejük értelmes eltöltésére.

A sakk-logika oktatás célja, hogy a sakkjáték eszközén és a logika módszertanán keresztül fejlessze a logikus gondolkodást, a rövid és hosszú távú memóriát, a problémaérzékenységet, az elemzőképeséget és a fantáziát. Célja továbbá, hogy a tanítási-tanulási folyamat során kialakuljon a diákokban a rendszerszemlélet és a lényeglátás képessége, az analitikus és a szintetikus gondolkodás, valamint az induktív gondolkodás, az absztrakció. Az intraperszonális intelligencia életkornak megfelelő fejlesztésével a gyerekek legyenek képesek a gyors és hatékony helyzetértékelésre és döntéshozatalra, valamint döntéseik következményeinek vállalására. Alakuljon ki bennük felelősségérzet, versenyszellem és tisztelet mások döntései iránt.

A sakk-logika tantárgy célja továbbá a komplex személyiségfejlesztés olyan módon, hogy egyszerre fejlessze az összpontosítás képességét, az értő figyelmet, a figyelem-megosztottság képességét, a kitartást, a helyes önértékelést, az önbizalmat, a tanulás iránti motivációt és a kreativitást. A gyerekek tanulják meg elviselni a kudarcot, törekedjenek a pontos és fegyelmezett munkavégzésre, tartsák tiszteletben a szabályokat, normákat és törvényeket. Mivel a játékok során elért sikerek növelik a gyermekek önmagukba vetett hitét, ezáltal fejlődik az önértékelésük és az önbizalmuk. Ez különösen fontos, mivel az önbizalom által előmozdított vállalkozó szellem hatékony támasza lehet egyéb tanulmányi sikereknek is.

A tudás minőségét, értékét a mindenkori gazdasági-társadalmi viszonyok határozzák meg, és mindenképpen a világban való eligazodás, a problémamegoldás és a szakértelem eszköze. A program tervezése során az alkotók nagy hangsúlyt fektettek az elmélet és gyakorlat, ismeret és alkalmazás egyensúlyára, annak érdekében, hogy az ismeretek és a képességek jól kidolgozott, hatékonyan együttműködő rendszerét alakítsák ki, mely a mindennapi életben is hasznos, értékes tudáshoz juttatja a diákokat. A tanterv célja tehát, hogy a diákok váljanak képessé megszerzett tudásuknak az élet különböző területein való alkalmazására, az életkoruknak megfelelő interdiszciplináris gondolkodásra, és ismerjék fel a különböző helyzetekben rejlő lehetőségeket.

A sakk-logika tantárgy feladata a gondolkodás sokoldalú fejlesztése és a tanulási készségek-képességek kialakulásának előmozdítása, annál is inkább mivel sajátosságaiból adódóan közvetítőszereppel bír a különböző műveltségterületekhez. Feladata, hogy sajátos kódrendszerén keresztül fejlessze a kommunikációs kompetenciát. Az egyértelmű szabályok segítségével a sakk biztosítja a játékosok közötti kölcsönös tiszteletet, egyenlőséget, valamint a demokratikus magatartást, ezáltal fejleszti a szociális kompetenciát is. A tantárgy jellegéből adódóan maximálisan eleget tesz a kezdeményezőképes és vállalkozói kompetencia fejlesztési feladatának is. Ezen belül is kiemelt szerepet kap az ítélőképesség fejlesztése, a hatékony stratégiák megalkotása, a kockázatelemzés, a kockázatvállalás, a helyes időbeosztás, a döntéshozatal és a tapasztalatok megfelelő értékelése.

A sakk-logika tantárgy feladata a hatékony, önszabályozó tanulás kialakítása és fejlesztése oly módon, hogy a diák képes legyen szükségleteinek, illetve igényeinek felmérése alapján saját tanulását megszervezni, a gondolkodáshoz és memorizáláshoz szükséges tanulást segítő eszközöket, módszereket, stratégiákat alkalmazni. A diák tapasztalja meg az új ismeretek és tapasztalatok saját élményéért való tanulás jelentőségét. Tudatosuljon benne, hogy a fejlődés alapja a folytonos tanulás.

A kapcsolódási pontokban csak a program szempontjából kiemelt fontosságú matematika és informatika tantárgyakat tünteti fel a tanterv. Itt olyan elemek is szerepelnek, amelyeket a matematika kerettanterv nem tartalmaz, illetve alsó tagozatra csak választható informatika kerettanterv van, hiszen ebben a szakaszban az informatikai oktatás nem feltétlenül önálló tantárgy keretein belül zajlik. Ezért a sakk-logika program megvalósítása esetén a helyi tanterv készítése során a három tárgy összehangolására különös figyelmet kell fordítani.

A kapcsolódási pontok között szerepel a <http://chess.hu/sakksuli> honlap is, amelynek hivatkozott részei jól használhatóak az adott tematikai egység feldolgozása során.

1. évfolyam

A sakk-logika tantárgy célja az első évfolyamon a logikus gondolkodás megalapozása, valamint alapvető pszichikus funkciók (figyelemkoncentráció, emlékezet) fejlesztése és a kognitív folyamatok (ismeret, megértés, alkalmazás) működésbe hozása. A sakkjáték eszközeinek és a Logikai készségnek a megismerése és használata, melynek célja a halmazelméleti alapok, a válogató, rendszerező, osztályozó képesség fejlesztése.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	1. Gondolkodási műveletek megalapozása – játék a bábukkal	Órakeret 5 óra
Előzetes tudás	Iskolaérettség.	
A tematikai egység	Képi gondolkodás fokozatos felváltása az elvont gondolkodással, és ezen	

nevelési-fejlesztési céljai	keresztül az elvont műveletek végzésének szintjéhez való közelítés. Az analízis-szintézis műveleteinek, a rész-egész viszonyainak felismertetése. A rendezési funkciók fejlesztése: formafelismerés és -követés, iránydifferenciálás, pozícióleképezés. A megfigyelőképesség és a tudatos, tartós figyelem fejlesztése. Az általános megismerőfunkciók fejlesztése, és a figyelemlkoncentráció megalapozása. A taktilis érzékelés fejlesztése. A megfigyelések, gondolatok közlése tevékenységekkel, jelekkel és verbálisan. A sakktábla és a sakkbábuk fizikai megismerése.	
Ismeretek/tevékenységek	Követelmények	Kapcsolódási pontok
<i>Hasonlóság és különbség a sakktfigurák között</i> Szín, alak, forma összehasonlítása, osztályozása; rendezése párosítással, sorrendbe állítással. A sakktjáték eszközeinek megismerése. A sakktfigurák megismerése és rendezése, párosítása szín, forma, mennyiség és tapintás alapján.	A tanuló képes tárgyak osztályozásával összefüggő egyszerű utasítások végrehajtására. Ismeri a sakktjáték eszközeit.	<i>Matematika:</i> Tárgyak, személyek, dolgok összehasonlítása, válogatása, rendezése, csoportosítása. Logikai készlet lapjainak csoportosítása adott szempont szerint. Alkotások térben, síkban, tulajdonságok és kapcsolatok. Tulajdonságok kiemelése, tudatosítása összehasonlításokkal.
<i>A sakktfigurák mint halmazelemek</i> Halmazok alakítása az osztálytársakkal a tanár és a tanulók különböző megadott szempontjai (magasság, hajszín, testalkat, nem) alapján. Adott halmazelemek megadása (tanulók adott szempontú kiválasztása) alapján a halmaz megnevezése. Összehasonlítás és csoportosítás alapján a bábuk halmazokba besorolása (közös és eltérő tulajdonságok megfogalmazása). Állítások értékelése (igaz-hamis) és megfogalmazása a halmazok alapján.	A diák képes halmazokat alkotni, és tud elemeket kiválasztani bizonyos tulajdonságok és szempontok alapján. Képes a halmazalakítás szempontjainak meghatározására, a halmazokkal kapcsolatos állítások igazságának eldöntésére, egyszerű állítások igaz-hamis mivoltának megállapítására. Tud állításokat önállóan megfogalmazni, a hamis állításokat ellenpéldával indokolni.	Halmazelméleti alapfogalmak (elemek tulajdonságai, halmazok elemei, tulajdonságváltozások). Logikai lapokkal halmazok képzése. Köznyelvi állítások igazsága. Halmazok képzése közös tulajdonságok alapján. Tárgy-, jel- és számsorozatok szabályának felismerése. Növekvő és csökkenő sorozatok. Sorozat képzése tárgyakból, jelekből, alakzatokból, számokból.
<i>Szabályalkotás</i> Sorozatok kirakása sakktfigurákkal, a szabály felismerése, folytatása. Önálló sorozatok alkotása a bábukkal, egymás sorozatainak	A diák képes sorozatok szabályának felismerésére, sorozatok folytatására, képzésére, valamint egyszerű szabályalkotásra.	Sorozatképzés logikai lapokkal. Tapasztalati függvények, szabállyal

kiegészítése. Sorozatok emlékeztetőből való kirakása.		adott (periodikus és nem periodikus) sorozatok.
<i>Tájékozódás térben</i> A sakktábla mint helyszín megismerése. Földre festett óriás (min. 320 cm x 320 cm) sakktáblán gyerekek részvételével irányok megismerése, egymás helyzetének meghatározása (koordináták nélkül). Különböző tárgyak, személyek egymáshoz való viszonyának meghatározása. Sakkfigurák egymáshoz való helyzetének meghatározása (előtte, mögötte, mellette). Sakkfigurák elhelyezése adott szempont alapján.	A tanuló képes helymeghatározásokra, irányok felismerésére, irányváltoztatások elvégzésére egyszerű utasítások követésével.	Tájékozódás mozgással; irányok, távolság és szomszédosság szerint. A térbeli viszonyokat kifejező szavak (névutók) használata. Tárgyak helyének megadása vonalon, egy kitüntetett helyhez viszonyítva. Lyukas vagy szöges tábla használata. Geometriai transzformációk (tükrözés). Tájékozódás síkban (pl. füzetben, könyvben, négyzethálós papíron). <i>Informatika:</i> Képek (állatok, növények) csoportosítása, értelmezése interaktív táblán. Számítógépes és nem számítógépes informatikai rendszerek (tv, rádió, telefon, hirdetőtábla, könyv...) csoportosítása. Számítógép részeinek (perifériák) megismerése, csoportosítása. Fejlesztőprogram használata formafelismeréshez, azonosításhoz, megkülönböztetéshez. Egyszerű alkotások – elemekből épül fel a kép a számítógépen is. (Építkező program.) Robotjáték – tájékozódás térben, síkban, helymeghatározás. A térben használt fogalmak leképezése a képernyőre. Tájékozódás a képernyőn, az

		operációs rendszer ablakaiban. Interaktív programok használata. http://chess.hu/sakksuli – Ismerd meg a sakktáblát és a sakkfigurákat!
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Sakkjáték eszközei; halmazok elemei; térbeli viszonyokat kifejező szavak.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	2. A fantázia és a kreativitás fejlesztése a sakk világán keresztül		Órakeret 2 óra
Előzetes tudás	Iskolaérettség.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A kommunikációs kompetencia fejlesztése: szókincs, verbális kifejezőkészség, asszociációs képesség, verbális absztrakció fejlesztése. Az ok-okozati viszonyok felismerésén keresztül a különféle ismeretek, fogalmak integrációja, szintézise. A rövid és a hosszú távú emlékezet fejlesztése egy adott történet memorizálásával és visszaadásával verbálisan, képekkel, dramatizálva. Társas kapcsolatok, a kreativitás és a fantázia fejlesztése. Törekvés erősítése a különbségtételre a lényeges és a lényegtelen tulajdonságok között adott szempontok szerint.		
Ismeretek/tevékenységek		Követelmények	Kapcsolódási pontok
A sakkjáték története Meseszerű sakktörténet bemutatása.		A tanuló képes a hallott információk és fantáziájának segítségével verbálisan illetve rajzban megjeleníteni a sakk történetét.	Informatika: Az információkeresés technikája. Felfedező keresés az életkornak megfelelő információ-hordozókban. Információ kifejezése beszéddel, mimikával, rajzzal, jelekkel. Kódfejtés.
Műveletek szövegekkel és képekkel Képek és történetek párosítása. Adott történéshez, képhez, képpárhoz önálló szöveg alkotása. A sakkjáték eszközeihez kapcsolódó történetek láncszerű megalkotása közösen. Önálló történetek létrehozása. A történetek megjelenítése dramatizálva és képekben.		A tanuló képes történetek és képek párosítására, történetek memorizálására, történetek önálló befejezésére. Tud adott témához kapcsolódóan egyszerű szöveget alkotni. képes információk kiválogatására megadott szempontok alapján.	Matematika: Szöveges feladatok – történet, szöveges feladat eljátszása, kirakása, lerajzolása, elképzelése, elmesélése más szavakkal, leírása jelekkel, műveletekkel.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Történet, szereplő, megjelenítés, ábrázolás, kreativitás.		

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	3. Játékok a sakktáblán		Órakeret 2 óra
Előzetes tudás	Iskolaérettség.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Szabálytudat és feladattudat kialakítása versenyhelyzetben, énkép és önértékelés, önirányítás, önfegyelem, társas kapcsolatok, a játékosok tisztelete, kockázatvállalás, az egészséges versenyszellem kialakítása, kudarcátűrő képesség fejlesztése. Lépések következményeinek mérlegelése. Szem-kéz koordináció fejlesztése, figyelemösszpontosítás. Újszerű gondolkodásmód kialakítása. Alakemlékezet fejlesztése.		
Ismeretek	Követelmények	Kapcsolódási pontok	
Egyszerű játékok a táblán A bábok külön megnevezése és a tábla mélyebb ismerete nélküli egyszerű játékok, pl. Agarak és rókák; Farkasok és kutyák; Dámajátékok, Látogatós (huszárlépések).	A tanuló képes az új játékok szabályszerű lefolytatására, társaival való együttműködésre, közös játéokra.	Matematika: Tulajdonságok, kapcsolatok, azonosságok és különbözőségek. Geometriai játékok – építés térben, síkban. Sor- és terülminták kirakása. Informatika: A számítógéppel való interaktív kapcsolattartás és annak szabályai. Játékos algoritmusok – építési algoritmusok.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Játékok, szabályismeret.		

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	4. A sakkbábuk elhelyezkedése a sakktáblán		Órakeret 6 óra
Előzetes tudás	Iskolaérettség.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Vizuomotoros koordináció fejlesztése. Adott térben való tájékozódás, viszonyítási pontok felismerése, pozíciók meghatározása. Egyszerű páros játékok elvégzése a bábokkal. Egyszerű történet megalkotásának képessége a sakkjáték eszközeihez kapcsolódóan a kreativitás és a fantázia függvényében.		
Ismeretek	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
<i>A sakktábla megismerése</i> A sakktábla rendszerének megismerése (betűk és számok a táblán). Játékok a földre festett óriástáblán: saját pozíció meghatározása, egymás pozíciójának meghatározása	A diák ismeri a sakktábla geometriáját (betű- és számjelzések) és a hozzátartozó alapvető fogalmakat: mező (világos, sötét), vonal, sor, átló, centrum fogalma. Képes az	<i>Matematika:</i> Tájékozódás az iskola környékén és az iskolában. Irány és állás megfigyelése, követése síkbeli mozgásokkal is: kézzel, szemmel.	

koordináták segítségével; elhelyezkedés adott utasítások alapján (csak feketére álljanak, csak párosra, csak C betűs sorba stb.). Különböző tornagyakorlatok végzése a sakktáblán (futás, szökdelés, ugrálás) a megadott irányok szerint (vonásban, sorban, átlóban).	azonosságokat és a különbségeket felismerni a felsoroltak között.	Tájékozódás térben – útvonalak bejárása, utánpótlása, tudatosítása. Térbeli viszonyokat kifejező szavak (névutók) biztos használata. Halmazelmélet: Adott feltételt kielégítő elemek keresése, előállítás; adott elemek azonosítása, megkülönböztetése. Játék a matematikai eszközökkel (pálcika, korong, logikai lapok, dobókocka, lyukas vagy szögös tábla).
<i>A bábok elnevezése, helyük a sakktáblán</i> A bábok nevének és menetmódjának bemutatása, megfigyelése, rögzítése gyakorlatokkal (lépjék ki az óriássakkon). A bábok halmazokba sorolása lépésmódok szerint (színváltó bábok stb.).	Ismeri a bábok elnevezését, képes különbséget tenni a sötét és a világosak között, és tudja a menetmódjukat. Képes a bábok menetmódjával kapcsolatos utasítások végrehajtására.	<i>Informatika:</i> Irányok helyes megfogalmazása – oktatóprogramok (kurzormozgató nyilak, egér; irányítás billentyűzettel). Robotjáték – elemi parancsok (előre, hátra, jobbra, balra). A használt operációs rendszer bejelentkező képernyőjének pontos ismerete.
<i>A sakktábla részletesebb ismertetése</i> Bábok felállítása. Világos-sötét térfelek tisztázása. Király-vezérszárny elhelyezkedése. A centrum jelentőségének tudatosítása.	Képes a sakktáblán tájékozódni, ismeri az alapvető kifejezéseket (térfél, vezérszárny). Tudatosul benne a centrummezők ellenőrzésének fontossága. Tisztában van a haderő felállításának szabályaival, a bábok sakktáblán való kezdeti elhelyezkedésével.	Helyes sorrend keresése, rajzolása. Egyszerűbb oktató-játékok szabályainak ismerete, használata. http://chess.hu/sakksuli – Ismerd meg a sakktáblát és a sakkfigurákat!
<i>Játékom a bábuval</i> A fantázia és a báburol, valamint a sakktábláról szerzett ismeretek alapján saját játékszabály szerinti játékok alkotása.	A tanuló fantáziájától és kreativitásától függően, a sakk eszközeinek ismeretében képes egyszerű szabályok alapján játszható játék megalkotására.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Mező, vonal, sor, átló, centrum, pozíciómeghatározás, sakkfigura elhelyezkedése és menetmódja, térfél, vezérszárny.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	5. A sakkjáték	Órakeret 10 óra
Előzetes tudás	Adott térben való tájékozódás, viszonyítási pontok felismerése, pozíciók meghatározása. A bábok menetmódjának és felállításának ismerete.	

A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A sakkjáték alapvető szabályainak megismertetése. Gondolkodási funkciók fejlesztése (logikai gondolkodás, ok-okozati viszony, emlékezet, szabály és törvényszerűség felismerése). Kezdeményezőkézség megalapozása. Problémamegoldó képesség és kreativitás fejlesztése. Figyelem- és motivációfejlesztés.	
Ismeretek	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<i>Ütésformák</i> Ütésformák megismerése, gyakorlása földre festett óriástáblán.	A diák ismeri az ütismódokat és a bábok hatókörét.	<i>Matematika:</i> Tárgyak, személyek, jelek, összességek összképben való összehasonlítása.
<i>A sakk fogalma, védekezési lehetőségek</i> A sakk fogalmának tisztázása. Sakkhelyzetek bemutatása, megfigyelése, utánzása. Gyakorlás saját sakktáblán.	Tisztában van a sakk fogalmával, és felismeri a sakkhelyzetet a bábok állása alapján.	A térbeli tájékozódó képesség alapozása érzékszervi megfigyelések segítségével. Szemponttartás. Egyszerű, konkrét kapcsolatok a
<i>Ütések a sakktáblán</i> A sakkbábuk közötti viszonyok megismerése. A támadás, a védekezés (védekezés), fogalma és feltételei. Az aktív (fenyegetés) és a passzív védekezés. Áldozatos védekezés. Ellentámadás. Játékok a sakktáblán (gyalogháború I.), helyzetgyakorlatok, egyszerű példák felállítása (utánzással, önállóan, megadott szempontok alapján), elemzése.	Képes megállapítani egy tetszőleges állás összes figurájáról, hogy milyen viszonyban vannak egymással. Tudja halmazokba rendezni az egyszerű kevésbábos állások figuráit a „védik egymást”, „támadják egymást”, „nincsenek egymásra hatással” tulajdonságaik alapján.	valóságban és ezekről leolvasható kapcsolatok. Számtulajdonságok, számkapcsolatok. Összefüggések keresése, felismerése a táblázatokban. Az összehasonlításban megjelenő viszony, kapcsolat kifejezése tárgyi tevékenységgel, szóban. Táblázatok kiegészítése adott összefüggés
<i>A matt fogalma</i> A matt fogalma. Matt képek megfigyelése, tapasztalatok rögzítése szóban. Egy- és kétlépéses mattenek. Tábla melletti kísérletezés megadott feladatok alapján.	Képes rövid szóbeli beszámolóra a matthoz kapcsolódó megfigyeléseiről, tapasztalatairól; továbbá oksági összefüggések keresésére. Tud megadott kiindulási helyzetekből mattenek adni.	szerint; különféleképpen kifejezett kapcsolatok megértése, értelmezése, leolvasása. Tárgyak (pontok) helyének megadása vonalon, egy kitüntetett helyhez viszonyítva.
<i>A patt fogalma</i> A patt fogalma. Megfigyelések megbeszélése, tapasztalatszerzés gyakorlás közben.	Ismeri a patthelyzet fogalmát és a patthelyzet jelentését a játékban.	Igaz állításhoz megfelelő helyzet, kép alkotása tevékenységgel, kirakással, rajzzal. Állítások igazságának eldöntéséhez,
<i>A sakkjáték céljának megismerése</i> Alakítsa úgy a játék menetét, hogy mattenek tudjon adni.	Ismeri és alkalmazza a különböző lépésformákat, tisztában van a sakk, matt, patt fogalmakkal.	megmutatásához megfelelő képek kirakással, rajzzal. Nyitott mondatok

		lezárása behelyettesítéssel, a keletkező állítás igazságának ellenőrzése. Kapcsolatok, viszonyok tudatosítása. <i>Informatika:</i> Az algoritmusokban használt adatok értelmezése. Egyszerű fejlesztő rendszer, a Logo használata. Robotjáték – több utasítás egymás utáni végrehajtása. Informatikai eszközökkel történő problémamegoldás gyakorlása. http://chess.hu/sakksuli - Egylépéses mattok - Kétlépéses mattok - A sakkjátszma befejezése, lefolyása - A bábok menetmódja - Ütések és különleges lépések - A sakkjátszma befejezése, lefolyása
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Támadás, védekezés (védekezés), semlegesség, gyalogháború, ütés, sakk, matt, patt.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	6. Különleges lépések a sakkjátékban	Órakeret 7 óra
Előzetes tudás	A sakkjáték eszközeinek és alapvető szabályainak ismerete. Életkornak megfelelő figyelemkoncentráció, megfigyelőképesség, utánzás.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Fogalmi gondolkodás, figyelem, következtetés és ítéletalkotás fejlesztése. A különböző helyzetekben rejlő lehetőségek felismerése, rugalmas gondolkodás képességének fejlesztése. Szituatív összefüggéslátás és a feladatmegoldáshoz szükséges előrelátás képességének fejlesztése. Kockázatvállalás és mérlegelés a játék során.	
Ismeretek/tevékenységek	Követelmények	Kapcsolódási pontok
<i>Menetközbeni ütés (En passant)</i> A menet közbeni ütés fogalma.	A tanuló tisztában van a menet közbeni ütés fogalmával és	<i>Matematika:</i> Tájékozódás a térben –

Egyszerű feladatok felállítása, megoldások keresése.	feltételeivel, képes az adódó lehetőség felismerésére.	tájékozódás mozgással – irányok, távolság és szomszédosság szerint. Adott feltételeknek megfelelő elem kiválasztása különböző halmazokból. Térbeli-síkbeli alkotás adott feltételek szerint. Gépjátékok.
<i>A sáncolás</i> A sáncolás fogalma, típusai (rövid és hosszú sánc) és szabályai. A sáncolás feltételei és előnyei, megfigyelések és tapasztalatok megfogalmazása.	Ismeri a sáncolás fogalmát, alkalmazásának feltételeit. Képes eldönteni, hogy egy adott állásban szabályos lépés-e a sáncolás, és ha nem, képes átrendezni az állást úgy, hogy az legyen.	
<i>A gyalog átalakulása</i> A gyalog átalakulásának szabálya. Az adekvát választás problémája. Játékok a sakktáblán (gyalogháború 2.).	Ismeri a gyalog átalakulásának fogalmát és feltételeit. Törekszik az adott helyzetnek leginkább megfelelő báb kiválasztására.	<i>Informatika:</i> Építkezés adott elemekből saját terv vagy közös terv alapján. A sorrend megfigyelése: mely lépések cserélhetők meg és melyek nem. Adott feltételnek megfelelő algoritmus létrehozása. Adott programok indítása, leállítása. Alkalmazott operációs rendszer grafikus felületének és egyszerűbb oktatóprogramoknak biztos használata.
<i>Szabályos játszma lejártsága a tanultak felhasználásával</i> Mattadás vezérrel és bástyákkal (bástyával). Szabályos játszma lejátszásának ellenőrzése tanári szimultán játékkal.	A tanult ismeretek alkalmazásával képes szabályos játszma lejátszására.	http://chess.hu/sakksuli – Mattadás vezérrel – Mattadás bástyával – Mattadás két futóval
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Menet közbeni ütés, sáncolás, gyalog átalakulása, szabályos játszma.	

A fejlesztés várt eredményei az évfolyam végén	A sakkjáték eszközeinek és alapvető szabályainak ismerete. Egyszerű játékszabályok értelmezésének és alkalmazásának képessége. A továbbhaladáshoz szükséges figyelemkoncentráció (rövid és hosszú távú) memória; rendszerező, következtetési, összehasonlító és osztályozóképesség. Szabályos játszma lejátszásának képessége. Alkalmazkodás a játék által megkövetelt szabályrendszerhez. A játék örömként való megélése. Problémaérzékenység és kreatív feladatmegoldás kötött szempontok ismeretében is.

2. évfolyam

A sakk-logika tantárgy oktatásának célja a második évfolyamon a logikus gondolkodás fejlesztése, az alapvető kognitív struktúrák fejlesztésével és magasabb szintű kognitív műveletek (analízis-szintézis, absztrahálás-konkretizálás) alkalmazásával.

A sakkjáték gyakorlásán keresztül a tantárgy célja különböző megoldásmódok feltárása eredeti megoldások alkalmazásával, a találékonyság értékelésével, a kreativitás fejlesztésével. A valószínűség fogalmának megismerése játékok és szöveges feladatok által, valamint a kombinatorikus gondolkodás fejlesztése. A tanév során a nyitott mondatok értelmezésével, lejegyzésével, megoldásával párhuzamosan nagy szerepet kap a sakkjáték lejegyzéséhez kapcsolódó szimbólumrendszer megismerése és alkalmazása. Ehhez kapcsolódóan további feladat az áttekintőképesség, valamint a rövid, illetve hosszú távú memória fejlesztése, a viselkedés tradicionális szabályainak ismerete és a sakketikett megismerése. A sportszerűség fogalma, követelményei, az ellenféllel való kapcsolat kialakítása. Önirányítás képességének fejlesztése, az önfegyelem kialakítása a játék során. Pozitív énkép, reális önértékelés fejlesztése.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	7. Játékos memória- és kreativitásfejlesztés	Órakeret 5 óra
Előzetes tudás	Az életkornak megfelelő megfigyelőképesség, tudatos, tartós figyelem, alakemlékezet. Képesség a megfigyelések, gondolatok verbális, illetve jelekkel való közlésére. A rész-egész viszonyainak felismerése. Képesség az elvont gondolkodásra. Az első osztályban tanultak alkalmazása.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Vizuális információk pontos letapogatása szemmel, rövid távú vizuális emlékezet és figyelem fejlesztése, szimultán információfeldolgozás, tematikus figyelem, valamint az asszociációs képesség fejlesztése. A bevézés gyorsaságának, a megőrzés tartósságának és a felidézés pontosságának növelése. A tanulási motiváció növelése. Adaptív megküzdési stratégiák kialakítása. Absztrakt gondolkodási készség fejlesztése.	
Ismeretek/tevékenységek	Követelmények	Kapcsolódási pontok
<i>Memórijátékok</i> A képzelet használata a kódolás során, egyszerű memóriagyakorlatok („memóriafogas”) alkalmazásával. Memórijátékok (pl. Memory, szőlánc).	A tanuló képes adatok rögzítésére és visszaadására megadott módszerek és szempontok alapján. Képes a memorizálást segítő módszerek hatékony alkalmazására.	<i>Matematika:</i> 6–12 elemből álló építmény síkbeli kirakása, lemásolása a mintával megegyező elemekből; építmény emlékezetből való kirakása; sorminta, síkminta folytatása; másolása más elemek felhasználásával; önálló építmény létrehozása. Osztályozás két szempont egyidejű figyelembevételével; átrendezés új szempont
<i>Egyéb táblás játékok a kreativitás fejlesztésére</i> Válogatás egyszerű táblás játékokból a kreativitás és a logika fejlesztésére. Pl. Sudoku, Galxy, Go, Backgammon, Torpedó, Malom, Kismalom,	Ismeri a játékok szabályait. Képes az egyes játékok során kialakított stratégiák önálló alkalmazására.	

Hárman a hídon (Achi), Pentamino, Solitaire.		szerint. Táblázat, fadiagram.
<i>Játék kombinatorika</i> Szisztematikus színezések. Logikai készletből variációk létrehozása megadott szempontok szerint. Kombinatorikus gondolkodást fejlesztő társasjátékok (pl. Kombi-kolor társasjáték). Variációk létrehozása a sakkbábokkal a táblán.	Képes megbecsülni a lehetséges variációk számát, ehhez megoldási stratégiát alakít ki.	Adott feltételt kielégítő alkotások létrehozása, azonosítása, megkülönböztetése. Minél több megfelelő alkotás készítése. Egyszerű kísérlet lehetséges eseményeinek számbavétele, a kísérlet során bekövetkezett, események jegyzése.
<i>Valószínűségi játékok tapasztalati és gondolati alapjai</i> Valószínűségi kísérletek lejegyzésének módjai a tapasztalatok megfigyelése. A kísérletek átgondolása, az eredmények előrejelzése. Egyszerű valószínűségi számítások sakkgfigurákkal.	Képes adott feltételnek megfelelő minél több eset előállítására és egyszerű következtetések megfogalmazására.	<i>Informatika:</i> Feladat megoldásához szükséges, mások által összeépített alkalmazói környezet használata. Rajzos dokumentum készítése – ugyanazon alakzat létrehozásának lehetőségei. Adatok csoportosítása, értelmezése. Információ kifejezése többféleképpen.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Memóriafogas, játék, valószínűség, becslés.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	8. Állásértékelés		Órakeret 4 óra
Előzetes tudás	A sakktábla és a figurák korrekt felállítása. A lépések és az ütések helyes alkalmazása. A kapott matt felismerése. Lényeges és lényegtelen elemek megkülönböztetése.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Megismerő folyamatok és vizuális memória fejlesztése. Általános tanulási készség, valamint alkalmazási készség fejlesztése. Információk keresése, gyűjtése, feldolgozása. Információtárolás és -előhívás fejlesztése.		
Ismeretek/tevékenységek	Követelmények	Kapcsolódási pontok	
<i>Egyszerű állások értékelése</i> Állásértékelés egyszerű, kevésbábos helyzetben. Állásértékelés adott szempont szerint.	A tanuló képes egyszerű állásértékelésre, az összes szabályos lépés számbavételére, ezekből állás tud foglalni a lépésjelöltek	<i>Matematika:</i> Alakzatok állásának és mozgásának síkbeli azonosítása, megkülönböztetése.	

Állásértékelés szempontjai: figurák száma, figurák értéke, figurák mozgékonyága, aktivitása.	mellett vagy ellenük megadott szempontok szerint.	Tulajdonságok kiemelése, tudatosítása összehasonlításokkal, a változás megfigyelésével, kontrasztal, szétválogatással.
<i>Gyalogelőny (-hátrány), tiszteelőny, minőségelőny, térelőny</i> A megszerzett előny értékesítése. Lépési lehetőségek kiválasztása, indoklása a felsorolt szempontok szerint.	Képes a megszerzett előnyt értékesíteni. Felismeri az előnyös állás fajtáját.	<i>Informatika:</i> Az algoritmusokban használt adatok értelmezése. Az algoritmusban használt adatok kigyűjtése. Az adatok változtatásának hatása, nyomon követése. http://chess.hu/sakksuli – A gyalogszerkezet
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Állásértékelés, előnyös helyzet.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	9. Sakketikett		Órakeret 2 óra
Előzetes tudás	A mindennapi élet illemszabályainak ismerete.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az idő fogalmának megismerése a gyermek életkori sajátosságainak megfelelően. A sakkóra mint időmérő eszköz megismertetése, használatának gyakorlása. A sakketikett megismerése, követése. Az általánosan elfogadott sakkjelzések alkalmazásának képessége.		
Ismeretek/tevékenységek	Követelmények	Kapcsolódási pontok	
<i>A sakketikett megismerése</i> Kölcsönös köszöntés. Bemutatkozás: „Jó játékot kívánok!”. Ellenfél tisztelete, megbecsülése.	A tanuló ismeri és tudja alkalmazni a sakkjátszmához tartozó viselkedési normákat.	<i>Informatika:</i> Könyvtári házirend megismerése. Beiratkozás. Viselkedés a könyvtárban. Mindennapi adatok leírása (számok, szövegek, rajzok). Anyaggyűjtés. Az adatok elrendezése. Az algoritmusokban használt adatok értelmezése. <i>Matematika:</i> Egyszerű helyzetet, időben	
<i>A sakkjátszmák lejegyzésének módja</i> Játékos kódrejtvények megfejtése és létrehozása. A sakkjáték írott jelekkel való lejegyzése és az ehhez kapcsolódó szimbólumrendszer megismerése és alkalmazása.	Tisztában van azzal, hogy a játék menete egyszerű jelekkel lejegyezhető. Ismeri a jeleket, jelentésüket, alkalmazási módjaikat.		
<i>Sakkóra kezelése</i>	A diák tudja használni a		

A sakkóra megismerése, kezelésének elsajátítása.	sakkórát a játszma során. Tisztában van azzal, hogy a játékidő a zászló leeséséig tart.	lejátszódó történet elbeszélő, mondott, illetve olvasott szöveg értelmezése, modellezése rajzzal, a szövegben szereplő jellemző részletek, adatok és összefüggések, kapcsolatok (egyenlőségek, egyenlőtlenségek, egyéb relációk) kiemelésével. Az időpont leolvasása különféle órákról. Időmérés – időpont, időtartam.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Sakketikett, sakkóra, zászlóleesés, sakkjelek, játszmalejegyzés.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	10. A sakkjáték fázisai		Órakeret 21 óra
Előzetes tudás	A sakktábla és a figurák korrekt felállítása. A lépések és az ütések helyes alkalmazása. Képesség a lényeges és lényegtelen elemek megkülönböztetésére. Alapvető számítástechnikai ismeretek (program indítása, bezárása, egerkezelés, mentés fogalma).		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Megküzdési stratégiák kialakítása és fejlesztése. Megismerő folyamatok és vizuális memória fejlesztése. Kauzális és problémamegoldó gondolkodás fejlesztése. Képes legyen az adott állásban egyszerű (1-2 lépéses) tervet kidolgozni, és azt szóban tömören kifejezni. Az ellenfél lépése után képes legyen gondolkodni azon, hogy ellenfelének mi a terve és szándéka. Lépéseit mindig gondolja át. Számítógépes oktatóprogramok megismerése, felhasználása önfejlesztés, önálló ismeretszerzés céljából. Sakkjáték kooperatív módszerrel. Együttműködési technikák fejlesztése, közösségépítés. Együttműködő készség fejlesztése. A megszerzett ismeretek felhasználásával eredményes tevékenység végzése. Közös felelősségvállalás erősítése.		
Ismeretek/tevékenységek	Követelmények	Kapcsolódási pontok	
<i>A játék menete</i> Általános elvek; megnyitási szakasz, középjáték, végjáték.	A tanuló ismeri a sakkjáték fő szakaszait.	<i>Matematika:</i> Tárgyak, személyek, helyzetek, események, alakzatok, számok és összességek összehasonlítása, jellemzése. Tárgyi és elvont fogalmi	
<i>A megnyitási szakasz</i> A megnyitás alapjai. Figurák védettsége. A király biztonságba helyezésének módja (sáncolás).	Képes a megnyitást elfogadhatóan játszani. Tisztában van azzal, hogy a megnyitás célja a jó támadási		

A centrum elfoglalásának módja. Tisztek kifejlesztése. A figurák aktiválásának módja. Figurák felállítása bemutatott kép alapján.	pozíció megszerzése, a bábok mozgásba hozatala, valamint az ellenfél kibontakozásának megakadályozása. Törekszik királyának biztonságára.	tevékenységek – válogatások módosítása. Elrontott válogatásban a hiba felismerése, javítása.
<i>A középjáték</i> A középjáték stratégiájának kialakítása. A tisztek aktivizálása, erőfölény létrehozása. A gyalogszerkezet; a gyaloggyengeség elkerülése. A gyenge gyalog és az izolált gyalog fogalma. A gyaloglánc szerepe. Csere, áldozat fogalma.	Törekszik olyan mezőkre fejleszteni a figurákat, ahonnan optimális erővel vehetnek részt a játékban, valamint arra, hogy a figurák egymással a lehető legjobb együttműködésre legyenek képesek, tudjanak támadást végrehajtani, az ellenfél fenyegetéseit elhárítani.	Elkezdett válogatások szempontjának felismerése és a válogatás folytatása. Nyitott mondatok lezárása, igazzá tévése többféleképpen. Számok nagysága, távolságuk, nagyság szerinti sorrendjük, egyszerű esetekben arányuk.
<i>A végjáték</i> A végjáték fogalma, alapelvei és fő szabályai. A gyalogvégjátékok fogalma. Egyszerűbb bástyavégjátékok, vezérvégjátékok és könnyűtiszti végjátékok. Mattadás futópárral. A futóval való mattadás algoritmusának elsajátítása. Oppozíció, gyalogbevétel, illetve a király szerepe a végjátékban. Mintaállások utánjátszása, elemzése.	Képes sémákban való gondolkodásra, mintaállások utánjátszására. Tisztában van a lehetséges játszmafejezésekkel, és a legfontosabbakat tudja alkalmazni. Képes fejben elképzelni a mattképet, és ennek megfelelően lépni a figurákkal.	Szomszédjaik. Kombinatorikus alkotások: adott feltételt kielégítő alkotások létrehozása, azonosítása, megkülönböztetése. Minél több megfelelő alkotás készítése. Számok sokféle alakban: összeg-, különbség-, szorzat-, hányadosalak és összetettebb alakok; egyenlőségük; egy és két művelettel, nyitott mondatokkal leírható, egyszerű, ismert kapcsolatot tartalmazó és időben lejátszódó szöveges feladatok megoldása fejben.
<i>Oktatóprogramok</i> Oktatóprogramok megismerése. Lehetőségük az önfejlesztésben, önálló ismeretfejlesztésben.	Ismer és tud használni oktatóprogramokat.	
<i>Játék fejben</i> Egyszerű 2-3 lépéses kombinációk fejben lejátszása a bábuk mozgatása nélkül. Játékok tábla segítségével és tábla nélkül.	Képes egyszerű lépéskombinációkat tábla nélkül fejben lejátszani.	
<i>Sakkjátszma kooperatív módszerrel</i> Tanácskozási játszma kis csoportokban, tandem.	A diák képes eredményesen együttműködve egy csoport tagjaként sakkjátszmát lejátszani.	<i>Informatika:</i> Egyszerűbb algoritmusok felismerése, megfogalmazása, végrehajtása. Kiinduló adatok elemzése. Algoritmusok elemeinek sorba rendezése. Megkezdett algoritmus befejezése – több lehetőség keresése.

		Egy alakzat – többféle program. A számítógéppel való interaktív kapcsolattartás ismert programokon keresztül. Számítógépes oktatójátékok, egyszerű fejlesztő szoftverek megismertetése. Alakzat „programozása” szóban. A leírt „program” megrajzolása. http://chess.hu/sakksuli - A figurák aktivitása - A megnyitás alapjai - A középjáték alapjai - A végjátékok alapelvei - Mattadás vezérrel - Mattadás bástyával - Mattadás két futóval
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Megnyitás, középjáték, végjáték, oktatóprogram, tanácskozási játszma, tandem.	

A fejlesztés várt eredményei az évfolyam végén	A sakkjáték szabályrendszerének és menetének mélyebb ismerete. A sakkjelzések ismerete. Oktatóprogramok ismerete. A sakkóra használata. Megfelelő mennyiségű és minőségű információk birtokában egyszerű, logikus döntések meghozásának képessége. Egy sakkjátszma szabályszerű lejátszásának képessége. Sakkjelzések alkalmazásának, állások lejegyzésének képessége. Együttműködés képessége. A sakketikett tisztelete, egészséges versenyszellem kialakulása. Tolerancia. A tanultak alkalmazása a gyakorlatban önállóan és csoport tagjaként.

3. évfolyam

A sakk-logika tantárgy oktatásának célja a harmadik évfolyamon a kritikai gondolkodás megalapozása, különös tekintettel a tervkészítés műveleteire. Ehhez kapcsolódóan a metakognitív tudás aktiválása (saját gondolkodási folyamat értelmezése). A gondolkodási képességek (rendszerezés, következtetés, összehasonlítás, elemzés), a divergens gondolkodás és horizontális gondolkodásmód fejlesztése. Célja a tanulók nyitott, rugalmas gondolkodásának megtartása, a teljesítmény alapján reális énképének megalkotása. A tanév

során megnő a becslés (közelítő érték), kerekítés szerepe az anyagi előny (a bábuk értékeinek) számolása és memorizálása során.

A tanuló legyen képes adekvát és udvarias módon megfogalmazni saját gondolkodási folyamatát, illetve meghallgatni és megérteni mások gondolatmenetét.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	11. Állások, játszmák	Órakeret 6 óra
Előzetes tudás	Életkornak megfelelő szinten tudja a környezetből felvett információkat értelmezése, rendszerezése (hasonlóság, különbség alapján), összeillesztése, fejlesztése megadott szempontok alapján.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A szituatív összefüggéslátás fejlesztése. A stratégiai gondolkodás megalapozása a gondolkodásszervezésen, az absztrakció fejlesztésén és az önálló ítéletalkotáson keresztül. A gyakorlati tudás, alkalmazási készség fejlesztése. A kezdeményezés fogalmának tudatosítása, a kezdeményezés megragadása, megtartása, átvétele. A kezdeményezés és az előny összefüggésének meglátása. A kezdeményezés anyagi előnyre váltása. A mentális éberség fejlesztése.	
Ismeretek/tevékenységek	Követelmények	Kapcsolódási pontok
<i>Közismert játszmák</i> Híres emberek játszmáinak bemutatása.		<i>Matematika:</i> Kombinatorikus alkotások és kombinatorikus gondolkodás – adott feltételnek megfelelő alkotások létrehozása, azonosítása, megkülönböztetése; az összes lehetőség keresése; rendszeralkotás. A számok nagyságviszonyának különféle összetevői. Kerekített érték. Becslés jelentősége. Valószínűség – tapasztalatok gyűjtése a különböző eséllyel bekövetkező eseményekről a játékok során. Esélylatolgatás. Biztos, lehetséges, lehetetlen. Adott kísérlet lehetséges eseményeinek
<i>Mattadás lehetőségeinek ismértelése</i> Egylépéses és kétlépéses mattok. Mattadás vezérrel, bástyával. Két futóval. Feladványok megfejtése.	A tanuló tud vezérrel, bástyával és két futóval mattot adni. Képes egylépéses és kétlépéses mattadásra, egyszerű feladványok megfejtésére.	
<i>Anyagi, térbeli, időbeli előny fogalma</i> Anyag-tér-idő szerepe az állásértékelésben. Az állásértékelés egyezményes jeleinek ismerete.	Képes felmérni, hogy melyik fél milyen előnnyel rendelkezik.	
<i>Előnyös helyzetek</i> Előnyös állás kialakításának elvei. Anyagi fölény érvényesítése. Előnyös helyzet elérése tisztekkel. Jellemző állások vizsgálata. A tisztek egymás elleni harca. Vezér harca tisztek ellen. Tisztelőny érvényesítése gyalog ellen. Vezérelőny érvényesítése gyalog (gyalogok) ellen.	Felismeri, fel- és kihasználja a számára előnyös helyzeteket. Rövid, két-három lépéses kombinációk megtalálása különböző körülmények között. Egyszerű sémák, motívumok felismerése.	

Játékok a sakktáblán, helyzetgyakorlatok.		számbavétele, a kísérlet során bekövetkezett események jegyzése, adott események gyakorisági diagramjának készítése.
<i>Káros báb</i> A káros báb fogalma, felismerése. Jellemző állások bemutatása. A káros báb problémájának kezelése.	Észleli a káros bábót, és tudja kezelní a problémát az állászerkezet megváltoztatásával, a káros báb lecserélésével vagy helyzetének javításával.	<i>Informatika:</i> Magyar hírességek az informatikában. Algoritmusok szöveges, rajzos megfogalmazása, értelmezése. Algoritmusok kipróbálása, eljátszása, végrehajtása. Hibás algoritmus felismerése. http://chess.hu/sakksuli - Mi a kombináció? - Az áldozat
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Mattadás 1-2 lépésben, állásértékelés szempontjai, előnyös helyzet, káros báb.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	12. Végjátékok a sakktáblán		Órakeret 6 óra
Előzetes tudás	Mattkép kialakításának képessége fejben. Anyagi, térbeli időbeli előny fogalma.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A felismert álláselőny érvényesítésének kialakítása.		
Ismeretek/tevékenységek	Követelmények	Kapcsolódási pontok	
<i>Gyalogvégjátékok</i> A négyzetszabály. Szabad gyalog. Az oppozíció. A gyalogbevétel szabályai. Egyszerű feladatok felállítása, megoldások keresése. Távoli szabad gyalog. Tábla melletti kísérletezés feladatlapok alapján. Gyalogáttörés. Problémamegoldási javaslatok keresése, kipróbálása.	A tanuló ismeri a gyalogvégjátékok alapvető típusait. Képes megkülönböztetni a nyerhető, döntetlen és veszto állásokat.	<i>Matematika:</i> Valószínűség-számítás - biztos, lehetséges, lehetetlen. Adott kísérlet lehetséges eseményeinek számbavétele, a kísérlet során bekövetkezett események jegyzése, adott események gyakorisági diagramjának készítése.	
<i>Kevésbábos végjátékok</i> Egyszerű, kevés bábos bástyavégjátékok,	Felismeri az elméletileg megnyerhető típusállásokat és annak kialakításának	Kombinatorika – elemek, elempárok,	

futóvégjátékok, huszárvégjátékok, vezérvégjátékok megfigyelése, egyszerű példák felállításával, a tapasztalatok rögzítésével. Egyszerű állások értékelése.	lehetőségét.	hármask kiválasztása. Egy feltétel megváltozásától függően a lehetőségek változásának megfigyelése. <i>Informatika:</i> Az algoritmusban használt adatok értelmezése. Az adatok változtatásának hatása, nyomon követése. http://chess.hu/sakksuli - Gyalogvégjátékok I., II. - Bástyavégjátékok - Huszárvégjátékok - Futóvégjátékok - Vezérvégjátékok
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Végjátéktípus.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	13. Sakkinformatika		Órakeret 3 óra
Előzetes tudás	Alapvető informatikai tudás.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A sakkjátékkal kapcsolatos ismeretek bővítése, a készségek és képességek fejlesztése az informatika eszközrendszerével.		
Ismeretek/tevékenységek	Követelmények	Kapcsolódási pontok	
<i>Sakkadatbázis</i> Sakkadatbázisok megismerése, kezelése. Információszerzés sakkadatbázisból.	Sakkadatbázis fogalmának ismerete, jártasság megszerzése az eredményes használatához.	<i>Informatika:</i> Információ megkeresése tv teletextről, CD-ről, internetes portálok felkeresése. Információszerzés, irányított keresés. Közhasznú információforrások megismerése. Interaktív játékok a neten.	
<i>Elemzőprogramok</i> Elemzőprogramok megismerése és felhasználási lehetősége az állásértékelésnél.	A diák képes elemző programok alkalmazására.		
<i>Online játszmák</i> Online játszmákat felkínáló lapok bemutatása (chessbase.com, kurnik.org/sakk). Online játszmák lehetőségei (több	A diák képes eredményesen használni az online programokat.		

partner, nemzetközi közeg, saját tudás felmérése tágabb környezetben).		
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Sakkadatbázis, elemzőprogram, online sakk.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	14. Tervezés a sakkjátékban		Órakeret 3 óra
Előzetes tudás	Az életkornak megfelelő logikus gondolkodás. Az eddig tanult fogalmak, sémák. Az eddig tanultak alkalmazása a sakkjátékban. A megfigyelések, gondolatok verbális, illetve jelekkel való közlése. A rész-egész viszonyainak felismerése, képesség az elvont gondolkodásra.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A tervezés fogalmának és funkciójának megismerése. A tervkészítés menetének és elveinek alkalmazása.		
Ismeretek/tevékenységek		Követelmények	Kapcsolódási pontok
Tanulást és tervezést segítő módszerek Gondolkodást segítő tervkészítési technikák, grafikus szervezők ismerete, alkalmazása (gondolattérkép, tudástérkép, fűrtábra, Venn-diagram, változatfa). A jóslás és becslés szerepe a gondolkodásban. Az ötletbörze szerepe a tervkészítésben.		A tanuló ismeri és különböző helyzetekben tudja alkalmazni a gondolkodást segítő ábratípusokat.	Matematika: Pontos szám, közelítő szám. Számok kerekített értéke. A sokszor ellenőrzött tulajdonságok felhasználása az eredmény előre becslésében, számolási eljárásokban, önellenőrzésben. Szöveges feladatok megoldási rendszere.
A tervkészítés Tervkészítésre megalapozása ráhangoló játékokkal. (Tandem-játék, páros játék) A tervkészítés szerepe és jelentősége. Játékos gyakorlatok a tervkészítés műveletéhez és a stratégiai gondolkodás megalapozásához (Tantrix, RushHour, Gipf).		Tisztában van a tervkészítés funkciójával és a tervezés alapvető szabályaival. Tud tervet készíteni egy adott játék során.	Lényeges, lényegtelen adatok kiválogatása. Megoldási terv fogalma, készítése. Informatika: Informatikai eszközökkel történő probléma-megoldás megfigyelése. Egyszerű algoritmusok készítése. Logo – „programozás”, a programok lejegyzése. Programírás papírra. A tervezés fontossága.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Tervkészítési technika, módszer.		

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	15. Stratégiák szerepe a sakkban		Órakeret 3 óra
Előzetes tudás	A tervezés, a tervekészítés fogalma. Adott célok és elvek alapján tervekészítés.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Stratégiai gondolkodás fejlesztése. A kritikai gondolkodásmód megalapozása.		
Ismeretek/tevékenységek	Követelmények	Kapcsolódási pontok	
Támadási és védekezési stratégiák A támadás feltételei (helyi erőfölény fogalma), a tisztek nyomása. Támadási és védekezési stratégiák megfigyelése. Állítások megfogalmazása az összefüggések felismerésével.	A tanuló képes megkülönböztetni azokat az állásokat, ahol védekezni, illetve támadni célszerű.	Matematika: Szóban és írásban kapott egyszerű és összetett szöveges feladatok értelmezése: megjelenítése, átfogal- mazása. Fordított szövegezésű feladatokban a kapcsolatok, időbeli sorrend megfordítása. Alakzatokban azonosságok és különbségek keresése. Tájékozódás a térben – Útvonalak követése, jelölése, a megfigye- lések rögzítése. A tér egy pontjának megadása 3 adattal, síkbeli pontok jellemezése 2 adattal.	
Erős és gyenge mezők, mezőkomplexumok, a pozíciójáték alapfogalmai Erős és gyenge mezők, mezőkomplexumok fogalma.	Tisztában van a pozíciójáték alapfogalmaival, képes gyakorlati játszmában saját pozícióját erősítő, ellenfelének pozícióját gyengítő lépéseket tenni.	Informatika: Online stratégiai játékok megismerése, szabályai. Egy egyszerű fejlesztő rendszer használata. Helyzet és pozíció. Programozás. Eljárás írása. Ismétlés. Paraméteres eljárások.	
Állásértékelés anyagi-térbeli- időbeli szempontok alapján Állásértékelés megadott szempontok alapján. A szerkezet és a tér szerepe az állásértékelésben. Összefüggések felismerése.	Tisztában van az állásértékelés fő szempontjaival és azok egymáshoz való viszonyával. Képes megbecsülni egy tetszőleges pozícióról, hogy valamelyik fél kicsit jobban áll, sokkal jobban áll, nyeresre áll, illetve a pozíció döntetlen. Döntését a tanult szempontok alapján képes indokolni.	http://chess.hu/sakksuli – Kombinációk	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Stratégia, állásértékelés.		

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	16. Taktikai ismeretek alkalmazása		Órakeret 11 óra
Előzetes tudás	Képesség hosszú távú célok meghatározására.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A hosszú távú célok elérése érdekében megfelelő taktikai elemek alkalmazása.		
Ismeretek/tevékenységek	Követelmények	Kapcsolódási pontok	
<i>Előnyös állások kialakítása, előnyös állás megtartása várakozó lépéssel</i> Előnyös állások megismerése. Az ismert elvek felismerése és alkalmazása. Az előny fajtái és viszonyuk egymáshoz. Anyagi és minőségelőny szerzése; malom futóval és bástyával. Térelőny kialakítása. A gyalogok előrenyomulása. A kockázatvállalás és a biztonság elve az előny kialakításánál. A felismert előnyös helyzet fenntartása várakozó lépéssel.	A tanuló képes megadott egyszerű állásból előnyösebb állást elérni egy-két lépésben.	<i>Matematika:</i> Adott matematikai problémához a legjobb megoldás keresése. Nyitott mondatok, szöveges feladatok megoldása többféleképpen. Összetett szöveges feladatok értelmezése, átfogalmazása, adatok lejegyzése. Fordított szövegezésű feladatok – megoldási terv. Mért, számolt adatok lejegyzése sorozatba, táblázatba. Grafikon készítése. Olvasás a kialakult sorozatról, táblázatról, grafikonról.	
<i>Támadó és védekező állások</i> A támadó és védekező állások bemutatása és közös megfigyelése a tapasztalatok rögzítésével. Játékos helyzetgyakorlatok támadásra és védekezésre. Azonos állás végigjátszása a támadó és a védekező oldalról. A tapasztalatok megfogalmazása.	Ismer tipikus támadó és védekező motívumokat (vonalak és átlók nyitása és zárása). Azonosítja a hibás lépéseket és terveket és tud megoldási javaslatot tenni.	<i>Informatika:</i> Informatikai eszközökkel történő problémamegoldás. Adott probléma megoldása, megvalósítása több program segítségével is. Számítógéppel előállított objektumok (rajz, alakzat, szöveg, táblázat) elemzése, „leporogramozása”, több megoldás keresése.	
<i>Elemzések</i> Mintaállások utánjátszása, elemzése. Jellemző állások felállítása emlékezetből. Saját játszma lejegyzése. Állások felállítása lejegyzett játszmák alapján. Lejegyzett játszmák újrjátszása.	Képes mintaállások elemzésére és saját játszma utánjátszására, lejegyzésére.	http://chess.hu/sakksuli - Középjáték - A fejlődés - Nyílt állások	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Taktika, támadó és védekező állás, illetve stratégia, csapda, játszmaelemzés.		

A fejlesztés várt eredményei az évfolyam végén	Új alapfogalmak (káros báb, gyalogvégjáték stb.) ismerete. Egyszerű sakkfeladványok megfejtésének képessége. A taktikai és stratégiai elemek alkalmazása. Mintaállások elemzésének képessége. Játszmák lejegyzésének képessége. Tervkészítés képessége különböző módszerek alkalmazásával. A sakkjáték során a megszerzett tudás értéként való megjelenése. Tudásbővítés iránti belső motiváció a győztes játék érdekében. Problémamegoldás és tervkészítés mindennapi helyzetekben.

4. évfolyam

A sakk-logika tantárgy oktatásának célja a negyedik évfolyamon a kritikai gondolkodás fejlesztése, a formális gondolkodás (az összefüggések és a logika keresése), valamint az absztrakciós gondolkodás fejlesztésével. A tanév során kiemelt szerepet kap az önfegyelem, a szabálykövetés, a feladat iránti elkötelezettséggel kapcsolatos attitűdök formálása.

Adott problémahelyzetben a tanuló álljon készen a helyzethez illő megoldásmódok megadására, új modellek megalkotására. A feladványok megoldásának arányában fejlődjön a feldolgozási sebessége, a szelektív vizuális figyelme, valamint az ébersége. A tanév során komplexebb, magasabb fokon jelennek meg mindazon műveletek, amelyekkel a tanuló eddig találkozott, ezért nagy szerepet kap, hogy ismereteit, képességeit rugalmas módon, kreatívan tudja felhasználni.

A tanuló legyen képes mások gondolatmenetének átlátására, kritikai szemléletére. Észrevételeit érveléssel támassza alá. Vitahelyzetekben a másik véleményét tisztelve, udvariasan kommunikáljon.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	17. Térlátás fejlesztése	Órakeret 3 óra
Előzetes tudás	Életkornak megfelelő szintű vizuális percepció (szem-kéz koordináció, alak-háttér észlelés, alakállandóság, térbeli helyzet, térbeli viszony). A tervkészítés jelentőségének belátása. Képesség tervezésre, tervkészítésre. A megfigyelések, gondolatok verbális, illetve jelekkel való közlése.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A térlátás, a tájékozódás és a problémamegoldás fejlesztése játékos feladatokkal.	
Ismeretek/tevékenységek	Követelmények	Kapcsolódási pontok
<i>Térlátást fejlesztő játékok</i> Válogatás az egyéni, páros és csoportos térlátást fejlesztő játékok közül. A játékok szabályainak megismerése, a játék öröme (ördöglakatok, marokkó, csomós játékok, Trax, CubiCup, Abalone, Rubik-kocka).	A tanuló ismeri az egyes játékok sajátosságait, szabályait. Képes megoldani azokat.	<i>Matematika:</i> Tájékozódás a térben – a tér egy pontjának megadása többféle-képpen. Alkotások térben, síkban. Néhány további geometriai tulajdonság (testek halója) és kapcsolat
<i>Problémamegoldás játékosan</i>	Alkotó módon, kreativitását	

Előre megadott anyagokból és eszközökkel adott építmény egyéni vagy csoportos megalkotása. <i>Labirintus</i> Helyes út megtalálása egyszerűbb és bonyolultabb labirintusrajzokban. Labirintustervezés. Útvonaltervezés. Mások által tervezett útvonalak bejárása.	szabadjára engedve képes megadott szempontok alapján tervet készíteni, majd a gyakorlatba átültetve alkotást létrehozni.	(párhuzamosság, merőlegesség). Geometriai transzformációk. Egyszerre 2-3 feltételnek megfelelő térbeli és síkbeli alakzat létrehozása saját fantáziájuk szerint. Egyszerűbb esetekben adott feltételeknek megfelelő minél többféle alakzatot megalkotnak. Testek építése adott szempontok szerint. Testhálók tervezése, összeállítása testté. Adott test hálójának lerajzolása. A háló kiterítése. Útvonalak követése, jelölése (kézmozdulattal, nyíllal, képpel, ...), a megfigyelések rögzítése. A tér egy pontjának megadása 3 adattal, síkbeli pontok jellemzése 2 adattal. <i>Informatika:</i> Térlátás fejlesztése a számítógépen – oktatóprogramokon keresztül. Többféle játék-, oktató-, ismeretterjesztő program futtatása. Algoritmusok felismerése, megfogalmazása, végrehajtása. Részek. A részek kapcsolata. Sorrend.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Játék, térlátás, problémamegoldás.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	18. Stratégiai gondolkodás megalapozása	Órakeret 2 óra
Előzetes tudás	Eligazodás a sakktáblán. A sakkjátszmák lejegyzése, lejegyzések feloldása. Képesség egyszerű állásértékelésre, az anyagi, tér- és időbeli előny fogalmának ismerete. Alapvető támadási és védekezési stratégia ismerete. 3-4 lépésből álló terv készítése.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A stratégiai gondolkodás és a döntéshozás fejlesztése a párhuzamos gondolkodás és az absztrakciós képesség fejlesztésével. Kritikai gondolkodást fejlesztő módszerek megismerése és alkalmazása, valamint a problémamegoldó gondolkodás fejlesztése. Vitakultúra fejlesztése.	
Ismeretek/tevékenységek	Követelmények	Kapcsolódási pontok
<i>Stratégiai gondolkodást fejlesztő játékok</i> Válogatás a stratégiai gondolkodást fejlesztő játékok közül (pl. Dvonn, Catan telepesei, Át a sivatagon, 80 nap alatt a Föld körül, Bison, Kac-kac kukac).	A tanuló képes elsajátítani az adott játék szabályait és alkalmazni a játékkal kapcsolatos stratégiai lehetőségeket.	<i>Matematika:</i> Adott matematikai problémához megoldások keresése. Leghatékonyabb módszerek kiválasztása. Hat gondolkodó kalap módszerének lehetősége.
<i>Módszerek a döntéshozás és a kritikai gondolkodás fejlesztésére</i> Hat gondolkodó kalap (tények, érzések, ellenvetések, előnyök, kreativitás, folyamat) módszerének játékos megismerése. Egyszerű hétköznapi problémahelyzetek megvitatása a kalapokkal. Egy álláshelyzet lépéslehetőségeinek megvitatása a kalapok segítségével.	A diák a kijelölt szempontnak megfelelően képes gondolkodni egy adott problémahelyzetről. Képes gondolatait másokkal megosztani és mások gondolatmenetét követni.	<i>Informatika:</i> Információhordozók felfedezése, „Mit hol találok a számítógépen, a hálózaton.” Információhordozók és kommunikációs eszközök kezelése. „Hol keressem?” Számítógépes oktatójátékok, egyszerű fejlesztő szoftverek megismerése.
Kulcsfogalmak/fogalmak	Gondolkodó kalap módszere, stratégiai gondolkodás.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	19. A játék menetének alakítása	Órakeret 10 óra
Előzetes tudás	A tanuló a játék során képes mérlegelni a lehetőségeket és a stratégiai cél elérése érdekében kiválasztani a megfelelőt.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A játék menetének alakítása a célnak megfelelően. A kívánatos állás eléréséhez a megfelelő megnyitás kiválasztása.	

Ismeretek/tevékenységek		Követelmények	Kapcsolódási pontok
<i>Állásfelépítés</i> Megnyitás és középjáték alapelvei. Vonalak, átlók. Bátyák a vonalon. Bátyák a 2. és 7. soron. Tábla melletti kísérletezés feladatlapok alapján. Átló fogalma (nagyátló, kisátló) és szerepe. A kötés. Centrumtípusok, nyílt és zárt centrum, dinamikus gyalogcentrum fogalma, megfigyelése. Gyalogszerkezetek. Helyzetgyakorlatok, állásértékelések.		A tanuló képes a gyakorlati játszmában alkalmazni a megtanult alapelveket.	<i>Matematika:</i> Megoldás tervezése, a terv kommunikálása, különböző tervek összehasonlítása, megvitatása, kritizálása szöveges feladatoknál. Megoldási módok utólagos összevetése. Megadott adatok alapján szöveges feladatok létrehozása. Egy és két művelettel leírható és más modellel értelmezhető szöveges feladatok megoldása, ellenőrzése.
<i>Megnyitások típusai</i> Nyílt, félig nyílt és zárt megnyitások.		Képes megmondani egy állásról, hogy milyen típusú megnyitásból jött létre.	Többféle megoldás keresése, összevetése. Felesleges adatok kiszűrése; hiányok pótlása adatgyűjtéssel. Ellentmondó adatok kiszűrése. A megoldás elképzelése, megbecslése. Matematikai modell keresése, készítése; leírás jelekkel (műveletekkel, sorozattal, táblázattal vagy másképpen), megoldása, ellenőrzése. Sorozatok – következtetés távolabbi elemekre. http://chess.hu/sakksuli - A megnyitás alapjai - A centrum
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Állásfelépítés, kötés, centrum.		

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	20. Előnyyszerzés kialakításának lehetőségei	Órakeret 10 óra
Előzetes tudás	A megtanult taktikai elemek alkalmazása.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Azoknak a helyzeteknek a felismerése, ahol a kényszerítő erejű lépések alkalmazhatóak. Az alapvető kombinációk felismerése és alkalmazása.	

Ismeretek/tevékenységek		Követelmények	Kapcsolódási pontok
Kényszerítő erejű lépések Áldozat (elterelés, ráterelés). Sakkadás (kettős sakk, felfedett sakk).		A tanuló képes megmondani egy állásról, hogy milyen típusú megnyitásból jött létre.	Matematika: Kombinatorikus alkotások és kombinatorikus gondolkodás – adott feltételnek megfelelő összes alkotás létrehozása, elrendezése. A feltétel változásával a lehetőségek számának együttváltozása. Informatika: Informatikai probléma megoldásának lehetőségei különböző programokon belül. Összetett ábrák „programozása” Logo nyelven. Többféle lehetőség felismerése. http://chess.hu/sakksuli - Vezérvégjátékok - Az áldozat
Kombinációk A kombináció fogalma. Előnyszerző kombinációk: Leggyakoribb mattkombinációk (pl. fojtott matt, alapsori matt). Döntő anyagi előny szerzése: kettős támadás különböző bábokkal (villa, nyárs); leegyszerűsítés nyert végjátékra. Geometriai kép kihasználása. Röntgenhatás érvényesítése.		Felismeri azokat a helyzeteket, ahol kényszerítő erejű lépéseket tud alkalmazni.	
Döntetlen kombinációk: Erőd kialakításának fogalma és típusai. A patt kikényszerítésének módja. Lépésismétlés: a lépésismétlés magyarázata. Megfigyelést, érvelést és összehasonlítást követően a tapasztalatok megbeszélése és lejegyzése. Örökös sakk: az örökös sakk fogalma. Mintaállások megfigyelése, felállítása, elemzése. Játékos helyzetgyakorlatok a sakktáblánál.		Tisztában van az alapvető kombinációkkal, felismeri a lehetőségeket egyszerű két- és néglépéses kombinációk megvalósítására, tisztában van a kombináció következményeivel. Felismeri és kihasználja a geometriai kép adta lehetőségeket. Meglátja a röntgenhatás létrehozásából kialakuló előnyös lehetőséget.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Kényszerítő erejű lépés, kombináció.		

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	21. Folyamatos helyzetértékelés a játék során		Órakeret 7 óra
Előzetes tudás	Az eddig tanultak készségszintű ismerete.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Folyamatos állásértékelés a játék menetének megfelelően.		
Ismeretek/tevékenységek	Követelmények	Kapcsolódási pontok	
<i>Védekezés és ellentámadás</i> Korai szárnytámadás és	A tanuló alkalmazza a tanult alapelveket és taktikai	<i>Matematika:</i> Kombinatorikus lehetőségek	

ellencsapás a centrumban. Védekezés és ellentámadás ellenkező oldalú sánc esetén.	elemeket.	elrendezése táblázatban és fadiagramon. Adott feltételnek megfelelő összes alkotás létrehozása, elrendezése. A feltétel változásával a lehetőségek változásának felismerése – ok-keresés. Halmazok kölcsönös helyzetei, alá- és föléren- deltség, mellérendeltség. Geometria – síkidomok, síkbeli alakzatok előállítás. A lyukas vagy szöges tábla alkalmazása párhuzamos, merőleges egyenesek, adott feltételeknek megfelelő síkidomok előállításához.
<i>Komplex állásértékelés</i> Helyzetértékelés anyagbeli, térbeli, időbeli szempontok alapján. Komplex helyzetértékelés anyagi erőviszonyok, nyílt vonalak uralma, gyalogszerkezet, centrum és térhelyzet alapján.	Képes komplex állásértékelésre.	<i>Informatika:</i> A számítógép programok segítségével működik, ezek a programok valamilyen célt szolgálnak. <u>http://chess.hu/sakksuli</u> - Nyílt állások - Félig nyílt állások - Zárt állások
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Komplex állásértékelés, védekezés, ellentámadás.	

A fejlesztés várt eredményei az évfolyam végén	A megnyitások típusainak, a kényszerítő erejű lépések és a kombinációk ismerete. A megnyitás és a középjáték alapelveinek ismerete. A komplex állásértékelés szempontjainak ismerete. Állásfelépítés, védekezés és ellentámadás képessége. Különböző stratégiák alkalmazásának képessége. Saját játék kritikai szemléletének képessége. Mások döntéseinek stratégiai szempontú értékelésének képessége. A tudás megszerzésének élménye. A folytonos tanulás igénye, saját tanulás szabályozása. A táblás játékok iránti igény a mással nem helyettesíthető közösségi élmény által. Az önértékelés fejlődése. Nyitott, rugalmas gondolkodásmód. A megszerzett ismeretek és képességek széles körű alkalmazása.

7.25. Képességfejlesztő sakk kerettanterv 1–4. évfolyam számára

KÉPESSÉGFEJLESZTŐ SAKK

(A sakk mint oktatási eszköz)

1-4. évfolyam

Korunk, a digitális társadalom olyan mértékű ingertömeg- és adatfeldolgozást tesz szükségessé az emberek számára, hogy bizonyos ezzel kapcsolatos rendszerezési képességek, kompetenciák elsajátítása létszükségletté vált. Ezen képességek megléte az ismeretszerzés mellett a sikeres tanítási-tanulási folyamatban is elengedhetetlen. A sakk a maga szimbólumrendszerével, a vizuális információk alapján, a digitális térhez hasonlóan korlátozott kódokból történő tájékozódásra, információszerzésre épülő rendszerével, párhuzamos gondolati síkon, a problémák több nézőpontból való megvizsgálásával (minimum a saját és az ellenfél szempontjából) válik kivételes oktatási eszközzé a digitális korba beleszületett gyermekek számára. Egyben a holisztikus, vizuális információkra épülő gondolkodás térnyerésével háttérbe szoruló logikai-elemző gondolkodást is készségszinten képes fejleszteni.

A sakk mint oktatási eszköz kerettanterve a megújult nevelésközpontú iskola, s ezen belül egy kompetenciaalapú nevelési-oktatási folyamat része, amely biztosítja a sakkozás intézményesen szervezett tanítását-tanulását.

A sakk az egyik leghatékonyabb képességfejlesztő eszköz, amelynek segítségével a gyerekeket az óvodáskor végén, az iskoláskor elején be lehet vezetni a tudatos ismeretsajátítás világába. A sakkozás, alapvető kognitív lelki folyamatokat és funkciókat működtetve, jótékonyan hat az értelmi képességek, mindenekelőtt a megértést és a problémamegoldást biztosító gondolkodás fejlődésére, azonban nem szabad figyelmen kívül hagyni nevelő-fejlesztő erejét, személyiségformáló hatását sem. A sakkjáték tanulásának-gyakorlásának kedvező hatása a gyermekek egész intellektuális fejlődésére tudományosan is kimutatott.

A sakk haszna a közoktatásban elsősorban abban rejlik, hogy előmozdítja a különböző műveltségi területek ismereteinek elsajátítását, képessé tesz az elavult információk elvetésére és az új információk beépítésére, vagyis egészében a jövőre készít elő.

A sakk mint oktatási eszköz bevezetésének elsődleges célja a személyiségfejlesztés, a tehetséggondozás, a kritikai gondolkodás fejlesztése intézményi keretek között, heti rendszerességgel, tanítási idő keretében.

További célok:

- a sakk táblajáték alapismeretek nyújtása,
- a logikus, kritikai gondolkodás képességének kialakítása,
- önálló döntéshozás kialakítása,
- összefüggések, globális folyamatok felismerése,
- önálló tapasztalatgyűjtés, adatfeldolgozás gyakorlatának kialakítása,
- gyakorlatias szemlélet kialakítása,
- a kreativitás növelése,
- viselkedészavaros tanulók megsegítése az oktatásba való beilleszkedésben,
- memóriafejlesztés.

A sakk egy, a tanuló személyiségét komplexen fejlesztő stratégiai táblajáték. A sakk szabályainak tanulása közben a gyermeknek bővül az emlékezete, szókincse, megkülönbözteti a bábukat és nevet rendel melléjük, megismeri tulajdonságaikat: melyik hogyan léphet, hogyan üthet, illetve a tanuló megtanul síkban tájékozódni, ami nagyon fontos, hiszen az iskolai munka is füzetek, könyvek világában zajlik. Megismeri a mátrixot: a sor és az oszlop fogalmát, egyeztetni a bábuk helyét és értékét. A táblán történő tájékozódáshoz számokat és

betűket rendel egymáshoz. Mindeközben egy sor, már tárolt információt mozgósít és kombinál össze.

Sakkozás közben a gyermek észrevétlenül, játékos formában, készségszinten sajátítja el a tanulási folyamathoz szükséges gondolkodást. A játék szabályrendszere pedig számos, módszertanilag gazdagon használható lehetőséget rejt magában.

A sakk a fejlesztési területek-nevelési célok mindegyikének eléréséhez jelentős segítséget nyújt. Komplex fejlesztési területek kognitív területen: fejleszti az analizáló és szintetizáló képességet, emlékezőtehetséget, elvont (absztrakt) és logikus gondolkodást, a megosztott figyelem képességét, produktív képzeletet, összefüggések felismerésének képességét, a gondolkodás divergens (széttartó, több megoldást nyújtó) jellegét, az összpontosítás képességét, kreativitást, elvonatkoztatási és általánosítási képességet, problémaérzékenységet, kombinatív képességet, a módszeres és hatékony gondolkodást, a tanulási képességet stb.

A sakkozás személyiségformáló hatása tág lehetőséget kínál az erkölcsi nevelésre: becsületességre, a következmények vállalására, önuralomra, helyzetértékelésre, gyors megítélésre és döntésre nevel, felelősségérzetre, versenyszellemre, a versenytárs tiszteletére, kitartásra, önbizalomra, a kudarcok elviselésére, lényeglátásra, barátságra, rendszeres és pontos munkavégzésre, fegyelmezett viselkedésre, a szabályok, normák és törvények tiszteletben tartására stb. nevel.

A nemzeti öntudat kialakulását, a hazafias nevelést is elősegíti, hiszen Magyarország több mint másfél évszázada a sakkozás nagyhatalmi köze tartozik, a diákok megismerkednek szellemi kiválóságokkal, híressé vált magyar sakkozókka, nagymesterekkel, sakkolimpiákon kiemelkedő eredményt elérő versenyzőkkel, akikre büszkék lehetnek. Ráébrednek arra, mennyi felfedezni való és ismeretgyarapítási lehetőség rejlik a „királyi játék” történetében.

A sakk mint oktatási eszköz kerettanterv-tartalma értékteremtő tevékenységével az állampolgárságra, a demokráciára nevelés egyik lehetséges eszköze, mivel a diák képessé válik egyszerű közösségi szabályok követésére, bekapcsolódik közös tevékenységekbe és ezáltal követi a közösségi hagyományokat. A sakkban a szabályok tisztelete nem előzménye, hanem elengedhetetlen feltétele a játéknak, és e kötelek néhány más mozzanattal társulva egyfajta jogkövető magatartásra ösztönöznek.

A sakk jelentős mértékben képes növelni a tanuló belső motivációját. A lehetőségek közötti választás során mindig a legjobb lépést, a legjobb stratégiát igyekszik kiválasztani. Állandó fejlődésre való törekvésre ösztönöz. A játék során a tanuló képes az együttműködésre, az empátiára. A közös tevékenységek révén ismereteket szerez saját képességeiről és lehetőségeiről. Azonosítja a saját és mások alapvető érzelmeit, illetve kifejezi a problémáit. Életkorának megfelelő szinten ismeri a kapcsolatteremtés, kapcsolatépítés kultúráját, rendelkezik az életkorának megfelelő kooperatív készséggel. Ismeri a különböző megbízatások betöltésével együtt járó felelősséget és a feladatok megosztásának fontosságát. Mindezzel elősegíti az önismeret és a társas kultúra fejlesztését.

A sakk kortól és nemtől függetlenül játszható, ezért tökéletesen alkalmas élvezetes, közös családi élmények forrásának. A közös játék során a tanuló megismeri és elsajátítja az alapvető együttélési, együttműködési normákat a családban, az iskolában, a társadalmi életben. Ismeri és betartja az illemszabályokat.

A sakkozás során a tanuló a közösség többi tagjához viszonyítva pontos képet kaphat saját rész-képességeiről, erősségeiről, amelyek segíthetik a pályorientációban.

A sakkban a figurák erejüktől függően különböző értékszámokkal rendelkeznek. A sakkparti során a tanulónak ezeket a rendelkezésre álló erőforrásokat kell beosztania, stratégiai elhelyeznie, esetenként feláldoznia a cél eléréséhez. A sakk tehát nagyszerűen szimulálja a gazdasági helyzeteket, a tudatos, forrásokat beosztó gondolkodást. A sakkozás során a tanulónak különbséget kell tennie stratégiai és taktikai, hosszú távú és rövid távú

tervek között. Megtanulja, hogy a befektetett munka meghozza a gyümölcsét.

A sakkozás talán legfontosabb eredménye a tanulási képesség fejlődése. A különböző magyar és nemzetközi tanulmányok ezen a téren számos rész-képesség fejlődését bizonyították, az analízáló és szintetizáló képességét, az emlékező tehetségét, az elvont (absztrakt) és logikus gondolkodását, a megosztott figyelem képességét, a produktív képzeletét, az összefüggések felismerésének képességét, a gondolkodás divergens (széttartó, több megoldást nyújtó) jellegét, az összpontosítás képességét, a kreativitását, az elvonatkoztatási és általánosítási képességét, a problémaérzékenységet, a kombinatív képességét, a módszeres és hatékony gondolkodását.

Az anyanyelvi kompetenciák fejlesztése – olvasás és szövegértés, szóbeli és írásbeli kommunikáció – nem csak a magyar nyelv és irodalom tantárgy feladata, mivel működése számos más kompetenciával kapcsolódik össze és a többi tantárgy, műveltségterület sikeres tanulását is befolyásolja. A sakk mint oktatási eszköz kerettanterv a kognitív, szociális és személyes kompetenciák fejlesztésére is kihat, amely meghatározó szerepe lehet az egyén hatékony világ- és önértelmezési modelljének formálásában, életpálya kialakításában. A tanuló tevékenysége során törekszik a mások számára érthető és kifejező beszédre. Figyelemmel tud követni szóbeli történetmondást, magyarázatot. Fel tudja idézni, el tudja mondani sakkozással kapcsolatos élményeit. Részt vesz a beszélgetésben és vitában, meg tud fogalmazni saját véleményét. Megismeri és alkalmazza az anyaggyűjtést és elrendezést, elsajátítja a számítógép, az internet használatát, s megtanulja, hogyan kezelje, szelektálja és rögzítse az óriási adathalmazt. Érveket gyűjt lépései előtt, reflektál döntéseiről.

A sakk mint oktatási eszköz kerettanterv képességfejlesztő és a szellemi horizontot tágító hatása igen sokrétű. A sakkozás során a tanuló képes érzékelni a tárgyak egymáshoz viszonyított helyzetét, méretét, képes a térben és a síkban tájékozódni. Gyakorlati tapasztalatait felhasználva felfedezi a mennyiségek közötti kapcsolatokat, képes ezen tapasztalatok megfogalmazására. El tudja dönteni egyszerű állítások igazságértékét, felismer egyszerű logikai kapcsolatokat.

Az információs társadalomban nélkülözhetetlen az ún. digitális írástudás: az információs és kommunikációs technika eszközeinek használata és módszereinek ismerete mind a munka világában, mind a szabadidő értelmes eltöltésében. A Sakk mint oktatási eszköz tartalma a tanulókat felkészíti arra, hogy a digitális technikát megfelelően alkalmazó felnőttként tudjanak dolgozni, alkotni, művelődni, szórakozni, hogy az értékes és értéktelen információkat megkülönböztessék, azok ismeretében helyes döntéseket hozzanak, továbbá tudásukat később is folyamatosan frissítsék, bővítsék.

A kerettanterv segítségével kialakul a tanulóban a társakkal történő közös feladatmegoldás képessége, tud irányítással együttműködni velük. Nyitott társai megismerésére, igyekszik megérteni őket. Elfogadja a közösségben való normaalapú viselkedés szabályait. Az elmélyültebb sakkozás folytonos keresésre kényszerít, sikerek és kudarcok okainak szakadatlan vizsgálatára, vagyis szigorú önkritikára szoktat, de módszert kínál ahhoz is, hogy ismeretlen helyzetekben kevés számú ismert motívum alapján is legyen esély az eligazodásra.

A sakk mint oktatási eszköz arra nevel, hogy a tanuló egyszerre „két fejjel” – a sajátjával és az ellenfelével – gondolkodjon, s próbálja kitalálni a másik fél terveit, ugyanakkor kiváló iskola ahhoz, hogy a döntésekhez a szakirodalomból vagy saját gyakorlatából ismert cselekvési mintákat használjon fel. A tanuló motivált a kitűzött célok elérésében, vállalja az ezeket elősegítő feladatokat. Felismeri és megérti, hogy a feladatok megoldásához többféle út is vezethet, egyszerű élethelyzetekben képes ezeket segítséggel megtervezni. Megérti, hogy felelős a vállalt feladatok teljesítéséért, belátja mulasztásai közvetlen következményeit, képes előre látni cselekedetei egyes kockázatait.

A kerettanterv bevezetésével a tanuló a tanulás iránti attitűdje pozitívvá válik. Egyre

gyakorlottabb figyelme összpontosításában. Tanítói, oktatói segítséggel képes saját tanulását megszervezni, segítséggel képes csoportmunkában aktívan részt venni, a sok pozitív visszajelzés hatására ezt egyre magabiztosabban teszi. Segítséggel felismeri szükségleteit, gyakorlatot szerez teljesítményének és képességeinek reális értékelésében.

Korunkban megváltoztak a tudásátadás helyszínei, és a diákok sok ismerethez jutnak az interneten, multimédiás eszközökön keresztül, ezért ki kell tudniuk választani a tanulóknak a megfelelő információt, vagyis olyan készségeket, módszereket kell kifejleszteni, amelyek lehetővé teszik a szelektálást. A sakk mint oktatási eszköz alkalmazása kialakítja a tanulóknak az önfejlesztés igényét, a hatékony, önálló tanulás iránti motivációt, a logikus gondolkodás képességét, a problémaérzékenységet és a lehető legjobb megoldás igényét, kreativitást, eredetiséget, amely szükséges minden tantárgy tanulásakor és a mindennapi életben. Azok a gyerekek, akik megszeretik a sakkot, már korán önállóan kezdik elemezni a játszmáikat, mestereik játszmáit, kombinációkat oldanak meg, végjátékot analizálnak. Fontos a diákokban ezt az érzést kiváltani, hogy érdemes önmagukat fejleszteni, tudásukat gyarapítani, mert annak hasznát a következő játszmában rögtön érezhetik.

Általános tanteremi foglalkozáshoz szükséges eszközök: sakktáblák, sakk-készletek, demo tábla, laminált lap, sakkszőnyeg. Gyakorlati foglalkozáshoz való felkészülés: színes ceruza, papír, olló, ragasztó. Interaktív táblás tananyag esetén: számítógéppel, projektorral, interaktív táblával felszerelt tanterem, laptopok (ideális esetben csoportonként), internetelérhetőséggel.

A kerettanterv heti 1 órára készült, de alkalmazható heti 2 órában is.

1–2. évfolyam

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Bevezetés a sakk világába	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Pozitív érzések kialakítása a sakk szabályaival kapcsolatban. A bábok mozgásának életszerű megismerése. A térkép fejlesztése. Fejlesztés: mozgáskoordináció, tér tájékozódás, vizuális figyelem, emlékezet, gyorsaság, szem- és kézkoordináció, szerialitás, figyelem, analógias gondolkodás. Szövegértés, szövegalkotás fejlesztése. Kooperáció a társakkal, eredményes munkaszervezés.	
Tevékenységek/ismeretek	Követelmények	Kapcsolódási pontok
<i>Bevezetés a sakk világába</i> Mesés történetek a sakktörténelemből. <i>Ismerkedés a sakkbábokkal</i> A bábok megnevezése. Gyalogok és tisztek. <i>Ismerkedés a sakktáblával</i> Négyzetek fekete-fehéren. Bevezetés a vonalak, sorok és átlók világába.	A tanuló – képes a sakktáblák és a figurák korrekt felállítására; – helyesen alkalmazza a lépéseket és az ütéseket; – megérti az egyszerű szóbeli közléseket.	<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> szövegértés. <i>Matematika:</i> irányok, koordinátarendszer. <i>Testnevelés és sport:</i> mozgás különböző irányokban, kooperáció a társakkal. <i>Vizuális kultúra:</i>

<i>Ismerkedés a bástyával</i> Lépés a bástyával a vonalakon. Ütés a bástyával. <i>Ismerkedés a futóval</i> Lépés a futóval az átlókon. Ütés a futóval. <i>Ismerkedés a csodás vezérrel (királynővel)</i> Lépés a vezérrel. Ütés a vezérrel. Játék: 8 vezéres sakkfeladvány. <i>Ismerkedés a sakk királyával</i> Lassan lép a király. Ütés a királlyal. <i>Összefoglaló</i> Ismerkedés a táblával, bástya, vezér és futó lépéseivel.		vizuális figyelem. <i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> szem- és kézkoordináció.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Vonal, átló, sor, mező, gyalog, tiszt, bástya, futó, csodás vezér, király, ütés, támadás, védekezés.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Ismerkedés a huszárral, a gyaloggal és a királlyal. Sakkadás	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	Bábok pontos megnevezése, tájékozódás a sakktáblán, lépések ismerete.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A sakkozás szabályainak megértése és alkalmazása az életkori sajátosságoknak megfelelően. Kooperáció a társakkal. Kifejezőképesség és logikus gondolkodás fejlesztése. Játékos feladatokkal fejlesztés: kinesztetikus információ verbálissá alakítása, észlelés, szerialítás, analízis-szintézis, egyensúly, testséma, mozgáskoordináció, téri orientáció.	
Tevékenységek/ismeretek	Követelmények	Kapcsolódási pontok
<i>Ismerkedés a sakkadással</i> Királlyal kapcsolatos szabályok. Királyok csatája. <i>Ismerkedés a (csalafinta) huszárral</i> Ugribugri: bevezetés a huszár lépéseibe L alakban. Ütés a huszárral. Huszártúra. <i>A huszár erőviszonyai a sakktáblán</i>	A tanuló – ismeri a gyalog és a tisztek helyes elhelyezését és lépéseit; – képes helyesen értelmezni a mennyiség és minőség közötti különbségeket; – a kérdésekre értelmes, rövid válaszokat képes adni.	<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> kérdések értése, világos válaszok megfogalmazása; szabályok megértése. <i>Matematika:</i> irány, koordináta-rendszer; téri orientáció; logikus gondolkodás fejlesztése;

Az aktív/erős huszár a tábla közepén. Szegény/passzív paci a sarokban. Huszárcsata. <i>A sakkbábok értékrendszere</i> Mennyiség és minőség közötti különbség. Összegzés az eddigi bábokról. <i>Ismerkedés a (kis) gyaloggal</i> Bevezetés a gyalog lépéseibe alapállásból. Az egyetlen báb, mely másképp üt, mint lép. <i>A gyalog átalakulása</i> Céltudatosan előre a gyaloggal. Milyen bábót érdemes felvenni és miért. <i>A játszma kezdete: az alapállás</i> Felsorakoznak a gyalogok. A tisztek helyes elhelyezése.		sorrendiség. <i>Testnevelés és sport:</i> mozgáskoordináció, téri orientáció.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Gyalog, tiszt, bástya, futó, csodás vezér, király; ütés és lépés; támadás, védekezés.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Alapállás, szabályok, sakk és matt		Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	Gyalog lépései, üt és lép; tisztek helyes elhelyezése, lépései; mennyiség és minőség közötti különbségek helyes értelmezése.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A sakkozás szabályainak megértése és alkalmazása életkori sajátosságoknak megfelelően. Kooperáció a társakkal. Térlátás fejlesztése. Játékos feladatokkal fejlesztés: figyelem, logikus gondolkodás, analógiák felismerése és alkalmazása, mozgáskoordináció, szókincs, emlékezet, vizuális figyelem, szövegalkotási készség, analízis-szintézis.		
Tevékenységek/ismeretek	Követelmények	Kapcsolódási pontok	
<i>Ismerkedés a sánccal</i> A király biztonságba helyezése. Sánc a fejlődés része. <i>Bővebb sakkadással kapcsolatos ismeretek</i> Őfelségének: sakk! A király támadása különböző bábokkal. <i>Védekezés a sakk ellen</i>	A tanuló – képes a kérdésekre értelmes, rövid válaszokat adni; – képes helyesen alkalmazni a lépéseket és az ütéseket.	<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> kérdések értése, világos válaszok megfogalmazása, szókincs, szövegalkotási készség fejlesztése. <i>Matematika:</i> irány,	

Bevezetés a védekezési technikákba. Problémák megoldása a sakktáblán (és rajta kívül is). <i>Matt a királynak!</i> Háromféle eredmény a játszma végén. A végeredmény pontozása és értékelése. <i>A sakk és a matt közötti különbség</i> Menekülési lehetőségek. Legjobb védekezés az ellentámadás. <i>Ismerkedés az alap- és az egylépéses mattokkal</i> Mattadás vezérrel. Mattadás egyéb bábokkal. Alapsori mattadás. Támadás és védekezés az alapsoron. Alapsori gyengeség megelőzése.		koordinátarendszer, térlátás fejlesztése, analógiák felismerése és alkalmazása. <i>Vizuális kultúra:</i> térlátás fejlesztése, vizuális figyelem. <i>Testnevelés és sport:</i> mozgáskoordináció.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Sánc; védekezési technika; eredmény; védekezés, támadás.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	A patt, a megnyitás taktikái, versenyszabályzat	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	Gyalogok, tiszték helyes lépéseinek alkalmazása.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A sakkozás szabályainak megértése és alkalmazása életkori sajátosságoknak megfelelően. Kooperáció a társakkal. Kifejezőképesség és logikus gondolkodás fejlesztése. Játékos feladatokkal fejlesztés: gondolkodás, figyelem, emlékezet, szókincs, szerialitás, hangok differenciálása, szóbeli szövegalkotási képesség, kommunikációs készség.	
Tevékenységek/ismeretek	Követelmények	Kapcsolódási pontok
<i>Egyik fél se győz: döntetlen (remi)</i> Döntetlennel kapcsolatos szabályok. Bevezetés a patt fogalmába. <i>Bevezetés a megnyitás alapelveibe</i> Fejlődés a gyalogokkal és a tisztékkel. Bevezetés a centrum	A tanuló képes – a kérdésekre értelmes, rövid válaszokat adni; – helyesen alkalmazni a lépéseket és az ütéseket.	<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> szabályértés, kifejezőképesség, szókincs fejlesztése. <i>Matematika:</i> szabályértés, logikus gondolkodás fejlesztése;

fogalmába. <i>A legrövidebb sakkjátszmák</i> Erények és gyengeségek a megnyitásban. <i>Ismerkedés a susztermattal</i> A gyenge megnyitás következményei. <i>A centrum jelentősége a megnyitásban</i> A bábok helyes fejlődése a centrum irányába. A centrum elfoglalása és annak ereje. <i>Bevezetés a villa fogalmába a sakktáblán</i> Az idő értéke (egyszerre csak egy futhat, a másik báb elesik). <i>Házi sakkbajnokság: egylépéses matt feladványok vetélkedő</i> A versenyek szabályai, lebonyolítása. <i>Mit tanultunk ebben az évben?</i> Összefoglaló a tanultakról. „Diplomakiosztó”.		sorrendiség. <i>Testnevelés és sport:</i> A győzelem és a vereség feldolgozása. A versenyek szabályai, lebonyolítása.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Döntetlen-remi; centrum; megnyitás; villa.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Alapállás, szabályok, sakk és matt	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	Elsőosztályos ismeretek, képességek, készségek és jártasságok.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A sakkozás szabályainak megértése és alkalmazása életkori sajátosságoknak megfelelően. Kooperáció a társakkal. A legfontosabb viselkedési szabályok megismerése és betartása. Kifejezőképesség és logikus gondolkodás fejlesztése. Térlátás fejlesztése. Játékos feladatokkal fejlesztés: auditív észlelés, auditív figyelem, emlékezet, szerialitás, asszociáció, szókincs, gondolkodás, emlékezet, asszociáció, figyelem, szóbeli szövegalkotás képessége.	
Tevékenységek/ismeretek	Követelmények	Kapcsolódási pontok
<i>Ismétlés: a sakkjáték szabályai</i> A tábla és a bábok elhelyezése az alapállásban. Világossal indul a	A tanuló – képes a kérdésekre értelmes, rövid válaszokat adni;	<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> A kérdésekre értelmes,

sakkcsata! <i>Mattadás királlyal és vezérrel</i> Különbség a tábla közepe és széle között. A király korlátozása és sarokba szorítása vezérrel. <i>Patt</i> Különbség a matt és a patt között. Küzdelem az utolsó lépésig. <i>Ismerkedés az örökös sakk fogalmával</i> Háromszori lépésismétléses döntetlen. <i>Matt gyakorlatok királlyal és vezérrel</i> A király, mint támadó báb. Időzítés: matt vagy patt? <i>Matt a királynak!</i> Háromféle eredmény a játszma végén. A végeredmény pontozása és értékelése. <i>Ismerkedés az alap-, egylépéses mattokkal</i> Mattadás a vezérrel. Mattadás egyéb bábokkal. <i>Mattadás két bástyával</i> Munkamegosztás: leszorítás a tábla szélére.	– képes helyesen alkalmazni a lépéseket és az ütéseket; – el tudja dönteni egyszerű állítások igazságértékét, felismer egyszerű logikai kapcsolatokat; – képes a döntéseit érvekkel alátámasztani és reflektálni rájuk.	rövid válaszadás, érvelés. Kifejezőképesség, szókincs, szóbeli szövegalkotási képesség. Asszociáció. <i>Matematika:</i> Egyszerű állítások igazságértéke, egyszerű logikai kapcsolatok. Térlátás. Érvelés. Sorrendiség, sorozat. <i>Testnevelés és sport:</i> sorrendiség. <i>Vizuális kultúra; ének-zene:</i> asszociáció.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Matt; patt.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Egylépéses mattok. Összefoglaló a megnyitás alapelveiről: fejlődés, centrum, sánc	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	A matt és patt helyes fogalmának értelmezése, a támadás és védekezés fogalma.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A türelem és a csapatmunka összhangjának erősítése. Megfigyelés, vizsgálati eredmények rögzítése, értelmezése. Térlátás fejlesztése. Összefüggések értelmezése és megfogalmazása. Konstrukciós képesség alakítása. Játékos feladatokkal fejlesztés: figyelem, gondolkodás, asszociáció, szókincs, vizuális memória, emlékezet, szerialitás, egész-rész, analízis-	

szintézis.			
Tevékenységek/ismeretek		Követelmények	Kapcsolódási pontok
<i>Mattadás királlyal és egy bástyával</i> A király korlátozása és sarokba szorítása bástyával (a király segítségével). Türelem mattot terem! <i>Egylépéses matt adása vezérrel és futóval</i> Vezér és futó: az átlók urai. A csapatmunka fontossága. <i>Egylépéses matt adása bástyával és futóval</i> Vonalak és átlók kereszteződése. Gyengeségek felfedezése és kihasználása. <i>A centrum jelentősége a megnyításban</i> A bábok helyes fejlődése a centrum irányába. A centrum elfoglalása és annak ereje. <i>Mindennek eljön az ideje</i> A vezér csak fejlődés után lendül támadásba. Ne lépj ugyanazzal a bábbal egynél többször a megnyításban! <i>Támadás és védekezés</i> A király biztonsága és annak hiánya. Testőrök (a gyalogok) a király előtt. <i>Játzmaolvasás</i> A bábok és mezők megnevezése és egyéb jelzések a játszmaírás során.		A tanuló – képes a kérdésekre értelmes, rövid válaszokat adni; – képes helyesen alkalmazni a lépéseket és az ütéseket; – képes egyszerű technikai eszközöket megfelelő módon használni.	<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> összefüggések értelmezése és megfogalmazása; szókincs. <i>Matematika:</i> Összefüggések értelmezése és megfogalmazása. Térlátás fejlesztése. Egész-rész, analízis-szintézis. <i>Környezetismeret:</i> megfigyelés, vizsgálati eredmények rögzítése, értelmezése. <i>Technika, életvitel és gyakorlat; vizuális kultúra:</i> Konstruktív képesség alakítása, térlátás, vizuális memória; sorrendiség. Egyszerű technikai eszközök megfelelő használata. <i>Testnevelés és sport:</i> csapatmunka.
Kulcsfogalmak/fogalmak	Fejlődés, centrum, sánc.		

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Védekezési és támadási technikák	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	Megnyitás formáinak ismerete.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A türelem és a csapatmunka összhangja. A legfontosabb viselkedési szabályok megismerése és betartása. Lényeges és lényegtelen információ válogatása. Az idővel való hatékony gazdálkodás. Kifejezőképesség és logikus gondolkodás fejlesztése. Játékos feladatokkal fejlesztés: figyelem, alakkonstancia, vizuális észlelés, téri tájékozódás, mozgáskoordináció, gondolkodás, figyelem, szerialitás, komplex emlékezet.	
Tevékenységek/ismeretek	Követelmények	Kapcsolódási pontok
<i>Középen rekedt király</i> A sáncolás késleltetésének következményei. <i>A csapdába esett bábok</i> Sarokba szorítva. Különböző bábok elfogása. <i>Ismerkedés a fojtott mattal</i> Egyke huszár az ellenfél csapata ellen. A király túlzott biztonsága (a csapdába esett király). <i>Mattadás királlyal és egy bástyával</i> A király korlátozása és sarokba szorítása bástyával (a király segítségével). Türelem mattot terem! <i>Egylépéses matt adása vezérrel és futóval</i> Vezér és futó: az átlók urai. Fontos a csapatmunka. <i>Egylépéses matt adása bástyával és futóval</i> Vonalak és átlók kereszteződése. Gyengeségek felfedezése és kihasználása. <i>A huszár mint különleges támadó</i> „Családi villa” (egyszerre többet támadunk). <i>Ismerkedés a felfedett sakk</i>	A tanuló – képes a kérdésekre értelmes, rövid válaszokat adni; – képes helyesen alkalmazni a lépéseket és az ütéseket; – képes egyszerű állítások igazságértékének megállapítására; egyszerű logikai kapcsolatok felismerésére.	<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> a kifejezőképesség fejlesztése. <i>Matematika:</i> Lényeges és lényegtelen információ válogatása. Logikus gondolkodás fejlesztése. Téri tájékozódás. Komplex emlékezet. Egyszerű állítások igazságértéke; egyszerű logikai kapcsolatok felismerése. <i>Technika, életvitel és gyakorlat; vizuális kultúra:</i> vizuális észlelés, téri tájékozódás, mozgáskoordináció. <i>Testnevelés és sport:</i> A türelem és a csapatmunka összhangja. Mozgáskoordináció. Gyengeségek felfedezése és kihasználása.

<i>fogalmával</i> Felfedett sakk a vonalakon. Felfedett sakk az átlókon.		
Kulcsfogalmak/ fogalmak	„Családi villa”, sáncolás, vonal, átló, kereszteződés.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Támadási technikák	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	Kombinációk a sakktáblán.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Megfigyelés, vizsgálati eredmények rögzítése, értelmezése. Térlátás fejlesztése. Kooperáció a társakkal, hatékony munkaszervezés. Összefüggések értelmezése és megfogalmazása. Konstruktív képesség alakítása. Legfontosabb viselkedési szabályok megismerése és betartása. Játékos feladatokkal fejlesztés: ügyesség, figyelem, szókincs, gondolkodás, szabályalkalmazás, nyelvi készség.	
Tevékenységek/ismeretek	Követelmények	Kapcsolódási pontok
<i>Szélmalom a sakktáblán</i> Bábok őrlése a sakktáblán. <i>Ismerkedés a futópár hatalmával</i> Futók a világos és a sötét átlókon. <i>Mattadás futópárral a király ellen</i> A király korlátozása és sarokba szorítása futópárral. Mattadás a patt kerülésével. <i>A bástyák hatalma a hetedik soron</i> Az ellenfél királyának leszorítása. <i>Ismerkedés a kötés fogalmával</i> Helyhez kötött bábokról a sakktáblán. <i>Megnyitási trükkök</i> Hogyan kerülünk előnybe az első lépésekben? <i>A gyalog végjáték alapjai</i> Szabad gyalog. Futóverseny gyalogokkal. <i>Matt a kötés segítségével</i> A lekötött báb nem tud királyán	A tanuló képes – egy szabályos barátságos sakkjátszma lejátszására az alapvető viselkedési szabályok betartásával; – az ismeretek önálló alkalmazására; – lépéseit érvekkel alátámasztani, azokra reflektálni.	<i>Minden tantárgy:</i> A figyelem és a szókincs fejlesztése. Az ismeretek önálló alkalmazása. Kooperáció a társakkal, hatékony munkaszervezés. Érvelés, gondolkodás. <i>Matematika; vizuális kultúra:</i> térlátás fejlesztése. <i>Környezetismeret:</i> megfigyelés, vizsgálati eredmények rögzítése, értelmezése. <i>Matematika; testnevelés és sport:</i> szabályalkalmazás. <i>Matematika; környezetismeret:</i> összefüggések értelmezése és megfogalmazása.

segíteni. <i>Kiegészítő tartalmak a differenciáláshoz. Ismerkedés a sakkvilágbajnokokkal</i> Bevezetés a sakktörténelembe. Könnyű feladványok világbajnoki játszmákból. <i>Rövid (miniatűr) játszmák világbajnokoktól</i> Játszmaolvasás. Találd ki, mit lép a bajnok! <i>Művészi sakkeladványok</i> Egy huszárral az egész hadsereg ellen. <i>Királycseles játszmák</i> Gyerekkori játszmák bajnokoktól. <i>Garri Kaszparov, a támadás bajnoka</i> Kaszparov gyerekkori játszmái. Kombinációk a sakktáblán kezdőknek.		<i>Technika, életvitel és gyakorlat; vizuális kultúra:</i> konstrukciós képesség alakítása.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Kötés, felfedett sakk.	
A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	A tanuló alapszinten ismeri a megnyitások nevét és a megnyitások széles spektrumát, néhányat alkalmaz is. Képes felismerni és a szükséges idő alatt átgondolni, mi a teendője egy adott végjátékban. Képes egy szabályos barátságos sakkjátszma lejátszására. Játszma előtt és után ellenfelével kezét fog, betartja a legfontosabb viselkedési szabályokat.	

3–4. évfolyam

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Ismétlés. Támadási technikák	Órakeret 5 óra
Előzetes tudás	Az 1–2. osztályos sakkismeretek alkalmazása. A tanuló képes felismerni és a szükséges idő alatt átgondolni, mi a teendője egy adott végjátékban. Képes egy szabályos barátságos sakkjátszma lejátszására. Betartja a legfontosabb viselkedési szabályokat.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési	A sakkstratégia és a sakktaktika alapjainak elsajátítása. A gyakorlat, az állandó játék, a kipróbálás mellett a rögzítés, az írásbeliség igényének	

céljai	felkeltése. Kooperáció a társakkal, eredményes munkaszervezés. A kifejezőképesség és a logikus gondolkodás fejlesztése. A lényeges és a lényegtelen információ válogatása. Az idővel való hatékony gazdálkodás. A térlátás fejlesztése. Az alapvető fogalmak néven nevezése. Játékos feladatokkal fejlesztés: szem- és kézkoordináció, gondolkodás, figyelem.	
Tevékenységek/ismeretek	Követelmények	Kapcsolódási pontok
Mattadás vezérrel, ill. bástyával a király ellen. A sáncolás helyes alkalmazása. Átalakulások, feladványok. Menet közbeni ütés. Döntetlen örökös sakkal, lépésméltás.	A tanuló – képes a játszma korrekt jegyzésére; – játszmalapját képes visszaolvasni; – képes elemezni a játszmáját, és a tanulságokat rögzíteni; – az ismereteket önállóan tudja alkalmazni; – képes egyszerű technikai eszközöket megfelelő módon használni.	<i>Minden tantárgy:</i> Kooperáció a társakkal, eredményes munkaszervezés. A lényeges és a lényegtelen információ válogatása. Az idővel való hatékony gazdálkodás. Az alapvető fogalmak néven nevezése. <i>Matematika; vizuális kultúra; technika, életvitel és gyakorlat:</i> a térlátás fejlesztése.
Kulcsfogalmak/fogalmak	Mattadás, sáncolás, örökös sakk.	

Tematikai egység/Fejlesztési cél	Taktika	Órakeret 14 óra
Előzetes tudás	Előző tematikai egység kulcsfogalmainak ismerete, megértése és alkalmazása.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A lényeges és lényegtelen információ megkülönböztetése. Az idővel való hatékony gazdálkodás. Kooperáció a társakkal, eredményes munkaszervezés. A számítógép használata. A taktikai gondolkodás és kombinációs látás kialakítása. A fejben történő változatszámítás fejlesztése. Pozíciójáték alapjainak lerakása. Játékos feladatokkal fejlesztés: gondolkodás, figyelem, emlékezet, asszociáció, komplex gondolkodás, szókincsbővítés, analízis-szintézis.	
Tevékenységek/ismeretek	Követelmények	Kapcsolódási pontok
Alapsori gyengeség. A kötés kihasználása. Kettős támadás. Eltereléses kombinációk. Felfedett támadás. A túlterhelt bábok.	A tanuló – képes a játszma korrekt jegyzésére; – játszmalapját képes visszaolvasni; – ismeri és alkalmazza a fő	<i>Minden tantárgy:</i> A lényeges és lényegtelen információ megkülönböztetése. Az idővel való hatékony gazdálkodás.

Tipikus áldozatok az f7-es mezőn. A király elleni támadás h7-es áldozattal. Többlépéses fojtottmatt-kombinációk. Közbeiktatott lépés. Taktika Morphy játszmáiból. Támadás Aljehin játszmáiból. Capablanca-kombinációk. Kezdeményezés Polgár Judit-játszmáiból. Sakkbűvészet: Tal játszmáiból.	taktikai motívumokat; – ismeri a sakktörténet alapjait, a múlt és a jelenkor legnagyobb sakkozójának nevét. – el tudja dönteni egyszerű állítások igazságértékét, felismer egyszerű logikai kapcsolatokat; – érveket gyűjt lépései előtt, reflektál döntéseiről.	Kooperáció a társakkal, eredményes munkaszervezés. A számítógép használata. Gondolkodás, figyelem, emlékezet, asszociáció, komplex gondolkodás, szókinszbővítés, analízis-szintézis. Érvek gyűjtése, döntéseiről való reflektálás. <i>Matematika;</i> <i>testnevelés és sport:</i> a taktikai gondolkodás és a kombinációs látás. <i>Matematika:</i> egyszerű állítások igazságértéke, egyszerű logikai kapcsolatok.
Kulcsfogalmak/fogalmak	„Fojtott” matt, kötés, kötés kihasználása, alapsori gyengeség, eltereléses kombináció, felfedett támadás, túlterhelt báb, áldozat.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Nyitási technikák. A centrum fogalma. Védekezési technikák	Órakeret 10 óra
Előzetes tudás	Előző tematikai egység kulcsfogalmainak ismerete, megértése és alkalmazása.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A taktikai gondolkodás és kombinációs látás kialakítása. Fejben történő változatszámítás fejlesztése. Problémamegoldó gondolkodásban való gyakorlottság és eredményesség fokozása. Játékos feladatokkal fejlesztés: figyelem, együttműködés, szerialitás, aritmetikai gondolkodás, emlékezet, auditív figyelem, komplex emlékezet.	
Tevékenységek/ismeretek	Követelmények	Kapcsolódási pontok
Megnyitás. Klasszikus megnyitások. Harmonikus fejlődés a megnyitásban. Küzdelem a centrumért. Nyílt centrum, zárt centrum. Modern megnyitások. Spanyol megnyitás alapelvei.	A tanuló – alapszinten ismeri a megnyitások nevét és a megnyitások széles spektrumát; – ismeri a sakktörténet alapjait, a múlt és a jelenkor legnagyobb sakkozójának	<i>Matematika;</i> <i>testnevelés és sport:</i> taktikai gondolkodás és kombinációs látás. <i>Matematika:</i> problémamegoldó gondolkodás;

Olasz megnyitás alapelvei. Francia védelem. Szicíliai védelem. Királyindiai stratégia Kaszparov játszmáiból.	nevét; – képes ismereteinek önálló alkalmazására; – érveket gyűjt lépései előtt, reflektál döntéseiről.	aritmetikai gondolkodás. <i>Minden tantárgy:</i> Figyelem, együttműködés, szerialitás, auditív figyelem, komplex emlékezet fejlesztése. Ismeretek önálló alkalmazása. Érvek gyűjtése, döntéseire való reflektálás.
Kulcsfogalmak/fogalmak	Taktika.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	A támadás és védekezés stratégiái		Órakeret 18 óra
Előzetes tudás	Előző tematikai egység kulcsfogalmainak ismerete, megértése és alkalmazása.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A lényeges és lényegtelen információ megkülönböztetése. Az idővel való hatékony gazdálkodás. Kooperáció a társakkal, eredményes munkaszervezés. Problémamegoldó gondolkodásban való gyakorlottság és eredményesség fokozása. A játék minél átfogóbb, mélyebb ismerete. Összefüggések értelmezése és megfogalmazása. Konstruktív képesség alakítása. Játékos feladatokkal fejlesztés: gondolkodás, emlékezet, szerialitás, figyelem, aritmetikai gondolkodás, műveletvégzés, rész-egész.		
Tevékenységek/ismeretek	Követelmények	Kapcsolódási pontok	
Stratégia: támadás és védekezés a középjátékban. Támadás a király ellen. Királyunk védelme. Középen rekedt király. Aktív támadás. Térhiány a sakktáblán. Támadás a vonalakon. Ellenkező oldalú sánc. Nyílt vonalon való támadás. Duplázott bástyák. Futópár a nyílt átlókon. Mennyiség és minőség. A huszár ereje zárt állásban. Blokád a huszárral. Jó huszár a rossz futó ellen. Dupla gyalogok.	A tanuló – képes aktív, támadó, kezdeményező sakkra; – képes az ellenfél súlyos fejlődési hibáinak kihasználására, a gyenge királyállás elleni támadás indítására; – szükség esetén tud védekezni; – képes fejben 3-4 lépéses változatok kiszámítására; – ismereteit önállóan tudja alkalmazni; – egyszerű technikai eszközöket megfelelő módon képes használni.	<i>Minden tantárgy:</i> A lényeges és lényegtelen információ megkülönböztetése. Az idővel való hatékony gazdálkodás. Kooperáció a társakkal, eredményes munkaszervezés. Problémamegoldó gondolkodásban való gyakorlottság és eredményesség. Összefüggések értelmezése és megfogalmazása. Konstruktív képesség	

Gyenge gyalog. Király mint támadó báb. Tanuljunk Fischer játszmáiból! Stratégia Karpov játszmáiból. Az ellenfél tervének figyelembevétele.		alakítása. Gondolkodás, emlékezet, szerialitás, figyelem fejlesztése. <i>Matematika:</i> aritmetikai gondolkodás, műveletvégzés, rész- egész.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Térhiány, dupla gyalog, gyenge gyalog, blokádnál, sánc, zárt állás.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	A végjáték		Órakeret 18 óra
Előzetes tudás	Előző tematikai egység kulcsfogalmainak ismerete, megértése és alkalmazása.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A játék minél átfogóbb, mélyebb ismerete. Kooperáció a társakkal, eredményes munkaszervezés. Problémamegoldó gondolkodásban való gyakorlottság és eredményesség fokozása. Összefüggések értelmezése és megfogalmazása. Konstruktív képesség alakítása. Játékos feladatokkal fejlesztés: emlékezet, figyelem, aritmetikai gondolkodás, analógia alkalmazása, szem-kéz koordináció, szabály betartása.		
Tevékenységek/ismeretek	Követelmények	Kapcsolódási pontok	
Végjáték. A király szerepe a végjátékban. Patt a végjátékban. Oppozíció a gyalog végjátékban. Szabadgyalog. Áttörés a végjátékban. A bástya-végjáték alapjai. Hídepítés a bástya-végjátékban. Végjátékok Botvinnik játszmáiból. Ellenkező színű futók. Gyengeség a gyaloglánc végén.	A tanuló – ismeri és alkalmazza a végjátékok főbb alapelveit; – képes a fölényes végjátékok megnyerésére; – ismeri a sakktörténet alapjait, a múlt és a jelenkor legnagyobb sakkozójának nevét; – el tudja dönteni egyszerű állítások igazságértékét, felismer egyszerű logikai kapcsolatokat.	<i>Minden tantárgy:</i> Kooperáció a társakkal, eredményes munkaszervezés. Problémamegoldó gondolkodásban való gyakorlottság és eredményesség. Összefüggések értelmezése és megfogalmazása. Konstruktív képesség alakítása. Emlékezet, figyelem, szabály betartása. <i>Matematika:</i> aritmetikai gondolkodás, analógia alkalmazása.	

		<i>Vizuális kultúra; technika, életvitel és gyakorlat: szem-kéz koordináció.</i>
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Oppozíció, szabad gyalog, patt.	

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	A tanuló képes ismereteit önállóan alkalmazni. Képes egy szabályos barátságos sakkjátszma lejátszására. Játszma előtt és után ellenfelével kezet fog, betartja a legfontosabb viselkedési szabályokat. Ismeri a sakktörténet alapjait, a múlt és a jelenkor legnagyobb sakkozójának nevét.

7.26. Saktika (sakk-matematika) kerettanterv 9–10. évfolyam
számára

SAKTIKA
(SAKK-MATEMATIKA)
9–10. évfolyam

Ez a tanterv a középiskolák, elsősorban a nyelvi előkészítő és a két tanítási nyelvű képzések évfolyamai számára készült. A Saktika tantárgy tanterve a 9. évfolyamon heti 2 órás, vagy a 9–10. évfolyamon heti 1-1 órás oktatásával kapcsolatos irányelveket, célokat és tematikai egységeket határozza meg. Alapját a sakk oktatása képezi, mely kiegészül a kapcsolható matematikai témakörökkel. Nagy hangsúlyt kapnak a matematikai kompetencia és az idegen nyelvi kommunikáció kompetencia komponensei a sakk és a matematika egyes területeinek célzott oktatásával.

A Saktika tantárgy oktatását – a leghatékonyabb fejlesztés elérése érdekében – magyar nyelven, a 9. évfolyamon, heti 2 órában javasoljuk. (A tantárgy idegen nyelven folyó oktatását a diákok legalább B2 szintű nyelvismerete esetén tartjuk hatékonnak; alacsonyabb szintű nyelvismeret esetén az idegen nyelven folyó oktatást nem javasoljuk.)

A Saktika tanításának elsődleges céljai közé tartozik a matematika és a sakk megszerettetése a tanulókkal, a kifinomult, eredményes, minőségi gondolkodás elsajátítása, és az erre való tudatos igény felkeltése a tanulóknál.

Kiemelt cél, hogy a 9–10. évfolyamokon folyó nyelvi képzéseknél alapvető fontosságú idegen nyelvi kompetenciák és készségek kerüljenek fejlesztésre, a rövid és hosszú távú memória és a munkamemória fejlesztésével. A tantárgynak nem célja, hanem inkább eszköze a sakktanulás, mely a matematikával együtt, egymást kiegészítve, a kiemelt fejlesztési területekre kölcsönösen fejti ki pozitív hatását. A sakkoktatás óvodásokra és kisiskolásokra gyakorolt pozitív iskola- és tanulás-előkészítő hatása már ismert. A középiskolai sakkoktatás segítségével a nyelvi előkészítő osztályok számára ezek az előnyök szintén megszerzendőek és kamatoztathatóak.

A sakk sokoldalúan fejleszti a gondolkodást, személyiségfejlesztő hatása pedig vitathatatlan. A Saktika hibrid tantárgyban a sakk játék mivoltából eredően motivációs bázist képez, és általa a tanulás, az agymunka becsülete magasabb szintre kerül a tanulók értékrendjében, és a matematikával közös vonásokat felismerve a diákoknak a későbbi tisztán matematika tanulmányokhoz való érzelmi viszonyát is pozitívan befolyásolja.

Cél az önálló, rendezett, logikus, alkotó, problémamegoldó gondolkodás kialakítása, ennek tudatos fejlesztése, a munkamemória fejlesztésével pedig a nyelvi kompetenciák javítása. A diákok legyenek tudatában saját értelmi képességeiknek, és ezek fejleszthetőségének.

A sakkon keresztül megtanulják, hogy a játékban folyamatos készülés, tanulás és gyakorlás útján jutnak sikerélményhez, a gyakori versenyszituációk pedig ebben megerősítik őket.

Fontos cél a matematikai személet fejlesztése, a sakkhöz közelálló – kombinatorika, gráfelmélet, logika, valószínűség-számítás – témakörök bevezetése és megalapozása.

9–10. évfolyam

A nevelésben és a személyiségfejlesztésben a Saktika kiemelkedő szerepet játszik. A gyerekek döntéshozó képessége nő, tapasztalják, hogy döntéseiknek következményei vannak. Pozitív motivációs szint mellett fejlesztjük a türelmet, az akaraterőt, a kitartást, a fegyelmet. Megtanulják a szabályok és az ellenfél tiszteletét, és megtapasztalják, hogy a tisztelet kivívható.

Gyors helyzetfelismerést, helyzetértékelést sajátítanak el, szervező, vezető, irányító készségük nő. A sakk nagyban hozzájárul, hogy a tanulók megtanulják a kudarcokat kezelni, hogy kritikus helyzetből is ki lehet jutni. Javítja az új helyzetekhez való alkalmazkodást, és erősíti az önbizalmat. Képesek lesznek magas szintű koncentrációra, ennek tudatos és hosszú távú fenntartására.

A *kommunikáció* területén a tanulási tanítási folyamatban fejlődik a tanuló matematikai és sakk szakszókincse, illetve egy-egy játékhelyzet elemzése, megvitatása megköveteli a tanulóktól a pontos fogalomalkotást, és a jó vitakészséget.

A tantárgy kiemelt célja az *idegen nyelvi kompetenciák* erősítése, amelyet a munkamemória fejlesztésével ér el. A nyelvtanulás könnyebbé válik a rövid, a hosszú távú és a munkamemória fejlődése által, valamint a rendszerszemléletű gondolkodás elsajátításával.

A *matematikai kompetencia* komponensei közül a számolás, mennyiségi következtetés, becslés fejlődik, a kombinatív készség, az absztrakciós és szintetizáló képesség, valamint a divergens gondolkodás képessége pedig egyértelműen a sakk velejárója. A tanulók képesek lesznek az összefüggéseket, ok-okozati viszonyokat felismerni. Fejlett problémaérzékenységet sajátítanak el, célirányos gondolkodást és rendszerszemléletet.

A Saktika fontos szerepet kap a térbeli viszonyok átlátásában, ennek jelrendszere segítségével történő feldolgozásában, végül a belső reprezentáció egyre könnyebbé válásában. A diákok kreativitása és intuitív képessége, produktív képzelete, valamint nem utolsósorban munkavégzésük hatékonysága és gyorsasága is fejlődik.

A *hatékony, önálló tanulásban* a diákok megerősítést kapnak, rájönnek, hogy tanulás nélkül nem érhetnek el fejlődést, különben a versenyhelyzetekben alul maradnak. A tanulás szerepét a sakk felértékeli, pozitív tanulói attitűdöt alakít ki a játékon keresztül, ami egy állandósult kíváncsi és érdeklődő magatartás eredményezhet. A koncentráció, a rövid és hosszú távú memória, valamint a kitartás ezzel egyidejű fejlesztése pedig a tanulásban sikerélményhez vezet.

A tantárgy sajátos fejlesztési céljai:

- Tájékozódás a síkban, koordináta-rendszerben,
- mennyiségi jellemzők kifejezése, mennyiségi következtetések,
- halmazok, geometria struktúrák, gráfok,
- tudatos megfigyelés elvont szituációkban, célirányos akaratlagos figyelem fejlesztés, szemponttartás,
- esetsorolások, megszámlálási problémák, kombinatorika, becslés, fejszámolás,
- képi emlékezés statikus helyzetekben, történésre való emlékezés, ismeretek tudatos memorizálása, felidézése,
- célszerűség, jelentéstartalom megítélése, megítélés értékek szerint (egyértelműség, érthetőség, egyszerűség, szépség, gyakorlati felhasználhatóság); információ megítélése aszerint, hogy fontos-e, illetve felhasználjuk-e az adott szituációban, adott kérdés eldöntéséhez, adott probléma megoldásához, állítások megítélése, következtetés megítélése,
- oksági kapcsolatok keresése, általánosítás, specializálás,
- a valószínűségi gondolkodás fejlesztése,
- jelek szerepe, használata, matematika logikai nyelv,
- gondolatmenet, elképzelt tevékenység vizsgálata, gondolatmenet leírása szavakkal, szimbólumokkal, megismert gondolatmenet felhasználása,
- algoritmus követése, értelmezése, készítése,
- problémafelismerés, problémaérzékenység, ismert és ismeretlen momentumok ütköztetése, a probléma feldolgozása, visszavezetés egyszerűbb problémákra, önálló eljárások keresése, megoldási kísérletek,

- döntési fák, játékelméleti és döntéselemzési szempontok,
- matematikai modell, diszkusszió,
- fogalmak alkotása, rendszeralkotás, kombinatorikus modellek, nyelvezet helyes használata, a matematika rendszerének megismerése (párhuzamba állítva a sakkal).

A matematika tartalmaiból különösen fontos és kiemelt szerepet játszanak a következők: a matematikai szemlélet fejlesztése, koordináta-rendszer, kombinatorika, gráfok, logika, fejszámolás, becslés, memóriafejlesztés, algoritmikus eljárások, döntési fák, valószínűség-számítás, játékelméleti és döntésanalízis alapok, halmazok, nyelvezet és jelölések pontos használata, helyes érvelés, matematikatörténet, a matematika rendszerének ismertetése.

A kerettanterv tartalmaz 3 tisztán sakk (S), 2 tisztán matematikai (M) és 4 vegyes (SM) tematikai egységet. A vegyes tematikai egységek egymásra épülnek, az (M) és (S) jelzésűek önálló modulokat képeznek.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	1. (SM) Szabályrendszer, jelrendszer megismertetése, a bábok menetmódjának megismerése, csoportosítása, a sakkjátszma bemutatása. Sakktáblás logikai játékok, tájékozódás a koordináta-rendszerben	Órakeret 10 óra
Előzetes tudás	Alapvető geometriai ismeretek – sor, vonal, átló. Természetes számok ismerete.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az általános megismerési készség és a tanulási képesség fejlesztése, motivációs bázis kialakítása, tájékozódás a síkban, koordináta-rendszerben, mennyiségi jellemzők kifejezése, mennyiségi következtetések. Szimbólumok és tevékenység kapcsolatának felismerése.	
Tevékenységek	Ismeretek/Követelmények	Kapcsolódási pontok
Bemutatás, magyarázat demonstrációs táblán - mintajátszmák bemutatása, elemzése, - tanácskozási játszmák váltása, - ismerkedés a sakktáblával, - logikai feladványok sakktáblán, - lefedési, színezési, darabolási problémák, - sakktáblán játszható játékok (gyalogháború, tandem, franciasakk...), - csoportosítási feladatok, - sakktáblabejárás.	Tábla felépítése, koordinátázása, mező, vonal, sor; világos és sötét mezők - bábok neve és csoportosítása, (király, gyalog, könnyűtízt, nehéztízt), - a bábok menetmódja, - figurák értéke, - a lépés és az ütés, - a sakkadás és a sakk kivédése, - különleges lépések (sáncolás, gyalogátváltás, menet közbeni ütés (en passant), - a sakkjátszma kezdete és befejezése, a játszma szakaszai (megnyitás, középjáték, végjáték), - a sakkjáték legfontosabb szabályai és etikai, követelményei (pl. lépés: fogott figura lép, elengedett figura	<i>Matematika:</i> tájékozódás síkban, függvények, halmazok. <i>Informatika:</i> képalkotás. <i>Földrajz:</i> földrajzi koordináták, navigáció, csillagászat. <i>Idegen nyelv:</i> rendszerszemlélet. <i>Biológia-egészségtan:</i> életfolyamatok holisztikus szemlélete. <i>Kémia; fizika:</i> jelrendszer, jelölésrendszer,

	marad), - a mezők neve, a lépés jelölése, - koordináta-rendszer, tengelyek, koordináták, - halmazok, csoportosítási szempontok, alapvető halmazműveletek megismerése, - a sakk története.	természeti törvények.
Kulcsfogalmak/fogalmak	Alapállás, báb, menetmód, mező, sor, vonal, átló, menetközben ütés – en passant, megnyitás, középjáték, végjáték, sáncolás, nyílt vonal, félig nyílt vonal, koordináta-rendszer, tengely, halmaz, metszet, unió, komplementer, számosság.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	2. (SM) Mattadás, patt. Logika		Órakeret 9 óra
Előzetes tudás	A bábok menetmódjának ismerete és a folyamatos sakkadás és sakk kivédése lehetőségének felismerése.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Szintetizáló képesség fejlesztése. Az állítások megítélése, következtetés megítélése, jelek szerepe, használata, matematika logikai nyelv pontos használata. A logikus gondolkodás fejlesztése. Szabálytisztelet, szabálykövetés, etikus viselkedés erősítése. Türelem fejlesztése.		
Tevékenységek		Ismeretek/Követelmények	Kapcsolódási pontok
Egyszerű matt- és pattkombinációk megoldása feladatlapról - demonstrációs táblánál a jellemző állások bemutatása, - játszmaelemzés, - kombinatorika feladatok megoldása, - becsléses feladatok, - igaz, hamis állítások tagadása, - igazmondós-hazudós feladatok, - logikai játékok, - logikai műveletek igazságtábláinak elkészítése, - sakkos logikai feladatok.		Adott típusállás felállítása - matt-típusok, - mattedadás különböző bábuokkal, - mattedképek, pattképek felismerése, mattedkombinációk, pattkombinációk kivitelezése, - ok-okozati összefüggések felismerése, - logikai kijelentés, - logikai értékek: igaz, hamis, - tagadás, - logikai műveletek, - és, vagy, ha... akkor..., akkor és csak akkor típusú kijelentések, - a formális logika szabályai, jelrendszere, kvantorok (minden, van olyan, létezik), - az univerzális és egzisztenciális állítások logikai szerkezete.	Matematika: logika mint a matematika nyelve, tételbizonyítási módszerek. Informatika: logikai kapuk, műveletek.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Mattkép, pattkép, mattedkombináció, pattkombináció, konjunkció, diszjunkció, negáció, ekvivalencia, implikáció, létezik – egzisztenciális kvantor, minden – univerzális kvantor, igazságtábla.		

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	3. (SM) Sakktaktikai elemek, kombinatorika	Órakeret 14 óra
Előzetes tudás	Alapvető szabályismeret, számolási képességek, szorzás, osztás, törtek ismerete, halmazok ismerete, tájékozódás a koordináta-rendszerben és a sakktáblán.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az absztraháló és elemző képesség fejlesztése. Fogalmak alkotása, rendszeralkotás, kombinatorikus modellek, nyelvezet helyes használata. Az esetsorolások, megszámlálási problémák, kombinatorikai feladatok során becslés és fejszámolás fejlesztése. A problémafelismerés és problémaérzékenység fejlesztése. Az önbizalom, és a kritikai gondolkodás, diszkusszió képességének fejlesztése.	
Tevékenységek	Ismeretek/Követelmények	Kapcsolódási pontok
Csoportokban történő feladatmegoldás - változatok számolása saját táblánál, - játszmaelemzés, - kombinatorika feladatok, - sakk-környezetben végezhető kombinatorika feladatok, - a nagyságrendek demonstrálása, - memóriajátékok, fejszámolós játékok, trükkök.	A kínálkozó lehetőségek felismerése, közülük a legelőnyösebb kiválasztása - helyzetfelismerés és eredményes alkalmazás, - mintázatok, taktikai elemek memorizálása, felismerése, létrehozása a sakktáblán, - a jelölések használata, - az elnevezések helyes használata, - alapvető összeszámolási, megszámlálási problémák, - becslések, fejszámolás, - kombinatorikai alapfogalmak, - permutáció (ismétléses, ismétlés nélküli), - kombináció (ismétlés nélküli), - variáció (ismétléses, ismétlés nélküli), - változat.	<i>Matematika:</i> valószínűség-számítás. <i>Informatika:</i> műveletek gépigénye. <i>Biológia-egészségtan:</i> genetika, populációgenetika. <i>Kémia:</i> számolási feladatok. <i>Idegen nyelv:</i> munkamemória, hosszú távú memória, rendszer szemlélet.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Kötés, felfedett sakk, villa, elterelés, ráterelés, kettős sakk, közbeiktatás, áldozat, kombináció, kényszerlépés, kényszerítő erejű lépés.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	4. (SM) Az állásértékelés készségének kialakítása, gráfok, döntési fák	Órakeret 7 óra
Előzetes tudás	Logika, halmazok, kombinatorika, sakktaktikai elemek ismerete, helyzetfelismerő képesség.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Áttekinthető képesség, globális szemlélet, átlátó, átfogó, helyzetfelismerő képesség, előre gondolkodás, divergens gondolkodás fejlesztése. Gondolatmenet, elképzelt tevékenység vizsgálata, gondolatmenet leírása szavakkal, szimbólumokkal. Algoritmus követése, értelmezése, készítése. Halmazok, geometriai struktúrák, gráf segítségével	

	problémák reprezentálása – modellhasználat fejlesztése. Annak elősegítése, hogy a tevékenységből fokozatosan kialakuljon a tevékenység belső reprezentációja.	
Tevékenységek	Ismeretek/Követelmények	Kapcsolódási pontok
Álláselemzés - mintaállások felállítása saját táblán, - próbajátékok adott állásból, - kombinációk, lehetőségek számolása, - lépésigény kiszámolása, - feladatok gráfokra, - kombinatorikai feladatok megoldása gráfokkal, - gráfok alkalmazása, - gráfok megadása mátrixokban, - sakkverseny elméleti szervezése (meccsek számának meghatározása, adott számú résztvevővel, különböző feltételekkel), - memóriajátékok.	Állásértékelés, álláselemzés - egyszerű kombinációs feladatok felállítása, - megadott állásból kombinációs lépések keresése, - kombinációk kialakítása, - előnyök ismerete, elérése, kihasználása, - kombináció, - kombinációs lehetőségek memorizálása, - gráfok alkalmazása, - gráfelméleti fogalmak, - gráfok megadása, - irányított gráfok, algoritmusok, folyamatábrák ismerete, készítése, - élsúlyozott gráfok, - a körmentes gráf: fa, - döntési fák készítése, alkalmazása.	<i>Matematika:</i> gráfelmélet, valószínűség-számítás – Bayes-tétel. <i>Idegen nyelv:</i> nyelvtani szerkezetek, struktúrák. <i>Magyar nyelv és irodalom:</i> mondatelemzés gráfja. <i>Informatika:</i> döntési fa, adatbázis-struktúrák, keresési fa, programozási alapok, algoritmusok, hálózatok. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> családfák. <i>Biológia-egészségtan:</i> evolúció, genetika, törzsfák. <i>Kémia:</i> molekulák szerkezete, halmazok, feladatmegoldás.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Fejlődési előny, pozícióelőny, anyagi előny, térelőny, időelőny, tempóelőny, pont, él, fokszám, irányított gráf, teljes gráf, páros gráf, gráf mátrixa, kör, út, séta, fa, erdő, döntési fa.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	5. (S) Az állás fejlesztése	Órakeret 5 óra
Előzetes tudás	Előnyös állás ismérveinek ismerete, előnyök típusai és ismerete.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Gondolkodás fejlesztése (munkamemória, oksági összefüggések felismerése). Kreativitás és problémamegoldó képesség fejlesztése. Helyzetfelismerés, helyzetértékelés biztonságának növelése. Pontosságra törekvős erősítése. Tudatos megfigyelés elvont	

	szituációkban, célirányos akaratlagos figyelem fejlesztése, szemponttartás erősítése.	
Tevékenységek	Ismeretek/Követelmények	Kapcsolódási pontok
Típusállások elemzése - állások lejegyzése, - állások kialakítása, - állások értékelése, javítása, - gyakorló játszmák, - kombinációk megoldása, - csoportos feladatmegoldás.	A király biztonsága - a centrum, - a figurák aktivitása, - a gyalogszerkezet, - a memorizált előnyös állások előhívása, - álláselőny érvényesítése, - stratégiák, taktikai elemek mérlegelése, - állás reális megítélése.	<i>Idegen nyelv:</i> memória. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> oksági összefüggések, ok-okozati viszonyok. <i>Vizuális kultúra:</i> kreativitás. <i>Biológia-egészségtan:</i> etológia, ökológia.
Kulcsfogalmak/fogalmak	Rövid sánc, hosszú sánc, gyalogcentrum, nyílt és zárt állás, közepen maradt király, izolált gyalog, duplagyalog, futópár, lebonyolítás.	

Tematikai egység/Fejlesztési cél	6. (S) A végjátékok alapelvei	Órakeret 4 óra
Előzetes tudás	Bábuk menetmódjának, értékének, ütési lehetőségének ismerete.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Törekvés erősítése az oksági kapcsolatok keresésére, általánosításra, specializálásra, megismert gondolatmenet felhasználására. A célszerűség és a jelentéstartalom megítélési képességének fejlesztése. A hatékony, gyors, célirányos gondolkodás fejlesztése. Kitartás erősítése.	
Tevékenységek	Ismeretek/Követelmények	Kapcsolódási pontok
- Különböző mattadási lehetőségek bemutatása, egyéni gyakorlása, - végjáték feladványok megoldása.	Elemi végjátékok megismerése, gyakorlása - fő végjátéktípusok megismerése, - végjátékfeladatok megoldása, - a gyalog értéknövekedésének felismerése, - a szabadgyalog bevitelének gyakorlása, - védekezési módok felismerése hátrányos végjátékokban.	<i>Matematika:</i> logika, gráfok. <i>Biológia-egészségtan:</i> problémafeladatok. <i>Kémia:</i> problémafeladatok.
Kulcsfogalmak/fogalmak	Szabadgyalog, gyalogátváltozás, elméleti döntetlen, tempó, oppozíció, lépéskényszer.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	7. (S) A játszma megalapozása. A megnyitások kiválasztása. Taktikai elemek gyakorlása feladványfejtéssel	Órakeret 6 óra
Előzetes tudás	Megnyitási alapfogalmak ismerete.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A jó értelemben vett versenyszellem és győzni akarás kialakítása. Az általános megismerési készség és a tanulási képesség fejlesztése. A koncentráció fejlesztése, tudatos fenntartása. A szervezés, vezetés, irányítás képességének fejlesztése. Annak felismertetése, hogy tanulás nélkül nincs fejlődés, tanulás segítségével tehetnek szert sikerekre a sakktáblánál. A képi emlékezés fejlesztése statikus helyzetekben, történésekre való emlékezés, ismeretek tudatos memorizálása, felidézése.	
Tevékenységek	Ismeretek/Követelmények	Kapcsolódási pontok
Megnyitások kiválasztása szakkönyvekből - változatok lejegyzése, - játszmaelemzés, - gyűjtőmunka, - memóriafejlesztés, - nyitások memorizálása.	Nyílt, zárt, félig nyílt megnyitások - cseljátékok, - főbb megnyitás típusok, - az ellenfél megnyitásának felismerése, a megfelelő ellenlépések megválasztása, - a sakk adatbázisok szerepének megismerése, a Chessbase használata.	<i>Idegen nyelv:</i> hosszú távú memória és munkamemória.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Megnyitás, védelem, csel, ellencsel, sakk adatbázis, elzárás, rombolás, kulcsmező.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	8. (M) Valószínűség-számítás	Órakeret 6 óra
Előzetes tudás	Kombinatorika, halmazok, logika, döntési fa.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A valószínűségi gondolkodás fejlesztése. Az absztrakt gondolkodás és a modellhasználat fejlesztése, elvont fogalmak kezelése, ismert és ismeretlen momentumok ütköztetése, új probléma meglévoire visszavezetése, fogalomalkotás, modellalkotás, hétköznapi problémák matematizálása során.	
Tevékenységek	Ismeretek/Követelmények	Kapcsolódási pontok
Kockajátékok, kártyajátékok, - kísérletek elvégzése, tapasztalati gyakoriság lejegyzése, - szerencsejátékok vizsgálata, - valószínűség-számítási paradoxonok, - feladatmegoldás egyénileg, csoportosan.	- Gyakoriság, relatív gyakoriság, - eseményalgebra fogalmai, - a fogalmak azonosítása feladatokban, - kísérlet, kimenetel, esemény, eseménytér, - a valószínűség-számítás klasszikus modellje, - valószínűség-számítás a mindennapi életben,	<i>Matematika:</i> valószínűség-számítás. <i>Biológia-egészségtan:</i> genetika, populációgenetika, ökológia.

	alkalmazások (biztosítás, pénzügy), - teljes valószínűség, feltételes valószínűség, Bayes-tétel.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Gyakoriság, relatív gyakoriság, esemény, kísérlet, kimenetel, kedvező lehetőség, összes lehetőség, komplementer esemény, események szorzata, összege, különbsége.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	9. (M) Játékelméleti alapok, döntésanalízis alapjai		Órakeret 5 óra
Előzetes tudás	Valószínűség-számítás, gráfok.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A döntésképeség és a dinamikus ellenirányú gondolkodás fejlesztése: döntési lehetőségek megismerése, a felmerülő külső tényezők osztályozása, az ellenfél lehetséges döntéseinek számbavétele. Döntéstámogató funkciót betöltő módszerek megismerése. A racionális döntés iránti igény kialakítása, annak felismertetése, hogy a döntések következményekkel járnak.		
Tevékenységek		Ismeretek/Követelmények	Kapcsolódási pontok
- Leegyszerűsített gazdasági, pénzügyi példák megoldása, - találós kérdések a játékelmélet témaköréből, - kétszemélyes, kétválasztásos játékok vizsgálata, - sakkszituációk játékelméleti vizsgálata.		A döntési lehetőségek és a külső körülmények szétválasztása - a döntési lehetőségek és a külső tényezők táblázata, - a legelőnyösebb döntés módszerei, szempontjai, - várható érték, szórás, kockázat, - racionális viselkedés kétszemélyes játékokban, - a játékelmélet területének, történetének bemutatása, - kétszemélyes kétválasztásos játékok vizsgálata, - megismerni ezen matematikai apparátusnak a való életben betöltött szerepét.	<i>Matematika:</i> valószínűség-számítás. <i>Biológia-egészségtan:</i> evolúció, ökológia, etológia.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Legkisebb veszteség módszere, legnagyobb nyereség módszere, legkisebb elmulasztott nyereség módszere, optimista és pesszimista döntés, Hurwitz-kritérium, Bayes-típusú döntés, játék, stratégia, zéróösszegű játék, kooperatív játék, Nash-egyensúly, tiszta és kevert stratégia, várható érték, szórás, kockázat.		

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	A tanulók a lehetőségek összeszámolásánál képesek mennyiségi becslésekre, a kombinatorika módszereit ismerik és használják, amire később biztosan építhetnek. A sakkban gyorsan felmérik a kínálkozó lehetőségeket, ezeket értékelik, átlátják az ellenfél lehetőségeit is. Látják

	az ok-okozati összefüggéseket, képesek tanulni a hibáikból. Megismerik a gráfelmélet jelentőségét, mindennapi használhatóságát. Képesek gráfokat használni problémák, folyamatok leírására. A megtanult alapfogalmakat felismerik a játékszituációban, és eredményesen alkalmazzák. A szimbólumokat jól használják, fejben, tábla nélkül is képesek több körön keresztül sakkozni. A tanulók képesek integrálni a meglévő ismereteiket, hatékonyan alkalmazni a megismert fogalmakat. Képesek tervezni. Felismerik az ellenfél számára adódó kedvező lehetőségeket, és hatékony lépésekkel előzik meg azok érvényesülését. Hatékony állásválasztás kialakulása a memorizálás módszerének alkalmazásával. Képesek több állást, megnyitást felidézni. Felismerik az ellenfél nyitását. Összpontosítanak és koncentrálnak, birtokában vannak a sakkjátszma alapvető szituációinak, fogásainak. A tanulók képesek egyszerű klasszikus valószínűség-számítási feladatok megoldására, ismerik a valószínűség-számítás való életben történő alkalmazásait, használják az eseményalgebra eszközeit, a valószínűségi gondolkodás beépül a problémamegoldó és helyzetértékelő képességükbe. Döntési fák segítségével képesek bonyolult szituációkat átláthatóvá tenni. A tanulók megismerik és bepillantást nyernek az alapvető döntési és játékszituációk kezeléséhez szükséges matematikai apparátusba. Közgazdaságtani és pénzügyi tájékozottságuk bővül. Életkoruknak és ismereteiknek megfelelő szinten képesek várható értéket és kockázatot számolni, tudatában vannak, hogy ezek ellentétesen mozgó mutatók. A legkisebb veszteség és legnagyobb nyereség, a legkisebb elmulasztott nyereség módszerek elveit ismerik és alkalmazni tudják. A tanulók felismerik a különböző területeken előforduló döntéshelyzetek azonos motívumait, és különbözőségeit.

7.27. Énekes iskola kerettanterve 1-8. évfolyam számára

Tartalom:

- Kerettanterv az 1-4. évfolyam számára
- Kerettanterv az 5-8. évfolyam számára

ÉNEKES ISKOLAI KERETTANTERV

1-4. évfolyam

A magyarországi énekes iskola célja egyrészt, hogy a gyermekeket a kezdet kezdetétől a művészi zene teljességébe vezesse be, s ez által az “ars musica” ízlés- és emberformáló erejét az oktatásban és a nevelésben minél jobban érvényesítse. Más oldalról művészi célkitűzése, hogy a magyar gyermekhangok kapcsolatba kerüljenek az európai (s benne a magyarországi) vokális repertoárnak az elmúlt évtizedekben ideológiai szempontok alapján kihagyott, vagy alig énekelt részével.

A magyar énekes iskola – mint minden európai schola cantorum – tanítási céljait és módszereit a liturgikus zenés szolgálat határozza meg, amit elsőrendű céljának és alapvető tevékenységének tekint. Ennek alapjául a magyar (esztergomi) gregorián, illetve liturgikus hagyomány tekinthető, amely nemzetünk szellemi, történeti kincseihez tartozik, és minthogy a teljes magyar középkor iskolai és szellemi-lelki alapélményeinek meghatározója, méltó arra, hogy ezt a szerepet – legalábbis a valódi értékek iránt fogékonyak számára – napjainkban is betöltse.

Minthogy a gregorián ének sajátossága, hogy az emberiség ősi zenei alapélményeire (ún. zenei univerzáliákra) épül, ezért jogos, hogy az egyetemességet kifejező és a hagyomány által szentesített latin nyelv mellett anyanyelven is elhangozzék. (A népi hagyomány Erdélyben megőrzött népszolozsma gyakorlata is bizonyítja ennek jogosságát és életképességét.

Ezek mellett természetesen a magyar és más népi kultúra értékeinek (népdalnak, néptáncnak, népi játékoknak) is meg kell kapniuk az őket megillető méltó helyet, csakúgy, mint az értékes és válogatott katolikus és protestáns egyházi népének-hagyománynak.

A fentiekén túl az európai zenekultúra remekműveinek, az egyes stíluskorszakoknak az ismerete is éppoly fontos, mint az alapos elméleti és hangszeres oktatás.

Hangsúlyozzuk, hogy mind zenei nevelésünkben, mind pedig az egyéb tárgyak oktatásában, valamint növendékeink erkölcsi felelősségének kialakításában komplexitásra törekszünk, és mindig az alakuló-formálódó személyiség teljes egységét és helyes irányultságát tartjuk szem előtt.

Az énekes iskola, mint oktatási forma nem csak egyházi intézményekben valósulhat meg, nyitva áll mindenki előtt, akiket az imént felsorolt értékek bármelyike vonz oda, s akik elfogadják az adott iskola nevelési gyakorlataként templomban végzett rendszeres liturgikus szolgálaton való aktív közreműködést. Az énekes iskola mindezen keresztül természetesen segítséget kíván nyújtani az iskola és az egyház közötti kapcsolat újabb kori kiépítéséhez. Speciális céljából következően tevékenységi köre túlnyúlik az iskola falain, s így a társadalmi egységesülés irányába hat.

Ökumenizmus, avagy igazi és őszinte párbeszéd (az esetleges világnézeti- és véleménykülönbségek fenntartása mellett) csakis a valódi emberi és művészi értékeken keresztül lehetséges. Ezért az énekes iskola tananyagában az egyházi repertoár bázisát jelentő gregorián és népének mellett megtalálható minden magyar történelmi egyház liturgikus zenéje is.

Az énekes iskola nevelő munkája lehetőséget kínál a szerényebb zenei és hangigadottságokkal rendelkező gyermekek számára is, hogy képességeiknek megfelelő szinten és mértékben bekapcsolódhassanak a közös énekes tevékenységbe.

A magyar énekes iskola működésével, az oktatási rendszerbe tagozódásával, országos elterjedésével fontos tényezője lehet a magyarság szellemi, lelki és zenei életének egyaránt.

Az énekes iskola kerettantervének helyi tantervi adaptációja révén az iskola eleget tesz az ének-zene tantárgy oktatására vonatkozó követelménynek, tehát az ének-zene kerettanterv alternatívájának tekintendő. (Óraszámuk az 1-4. évfolyamon megegyezik, az 5-8. évfolyamon pedig az énekes iskola óraszámáa meghaladja az ének-zenéét.)

A kerettanterv heti két tanítási órával számolva mind az 1-2., mind a 3-4. évfolyamos ciklusra nézve 130 órát fed le, melynek kiegészítése 144 órára az iskolák hatáskörébe tartozik. A kerettanterv alkalmazható kétszeresére emelt óraszámokban is, azaz heti négy órában, s ebben az esetben a hozzá szervesen kapcsolódó kórusfoglalkozással egybe számítva emelt szintű képzésnek minősül. nincs akadálya annak sem, hogy az iskola a tanulók számára a 110/2012. kormányrendelet 8. §-ában foglalt korlátokon belül a kötelező tanórákon túli foglalkozásokat szervezzen liturgikus

szolgálat formájában, ennek vállalása azonban már a tanuló (illetve szülője) szabad döntése kell, hogy legyen. Az énekes iskola ilyen változata, amely ma több iskola bevált hagyománya, jogszerűen folytatható.

Az énekes iskolás oktatás alapelvei

A magyar énekes iskola feladata, hogy a tanulókat az általános zenei műveltség elsajátítása mellett fölkészítse a rendszeres egyházi liturgikus szolgálatra. (És ahol erre igény és lehetőség mutatkozik, az erre épülő koncertezésre.)

Az énekes iskola-i oktatás elsődleges célja, hogy a templomi liturgikus szolgálat (misén, zsoltosmán, ökumenikus istentiszteleten, vagy templomi zenés áhítaton) egyrészt visszanyerje liturgikus rangját és komolyságát – elsősorban az odaillő, megfelelő szentírási szövegeken alapuló gregorián tételek, valamint a válogatott népének-repertoár és klasszikus zeneművek alkalmazásával. Másrészt nyerje vissza művészi színvonalát: az egyházi giccs és a jámbor fércművek kiiktatásával, beleértve az egyre nagyobb tért hódító ízlésromboló egyházi könnyűzene zenei láthatáron kívülre helyezését is.

Az énekes iskola tehát nem „belterjes” iskolai produkciók létrehozására törekszik – függetlenül attól, hogy természetesen az iskola által igényelt alkalmi feladatokat is ellátja –, hanem mind egyházi, mind zenei-művészi oldalról a kultúra egészébe igyekszik beletagozódni, áthatva ily módon a (sajnálatos módon leromlott) közgondolkodást és jó irányba módosítani a sekélyes közízlést.

A nyolc év folyamán egyéni és közös foglalkozásokon sajátítják el a diákok a tananyagot, amely európai egyházzeneből, népzeneből, s a klasszikus zeneirodalom értékeiből, remekműveiből tevődik össze.

A schola-hagyománynak megfelelően a tanulók már első osztályos koruktól részt vesznek az egyházi zenés szolgálaton, ahol tanáraikkal ill. esetenként más professzionista hangszeres zenészekkel együtt lépnek föl, s így válnak teljes jogú zenész-partnerré. Egy nyolcosztályos énekes iskola képes több templom igényes zenével való ellátását is biztosítani, mint ahogyan különböző szintű és profilú zenei együttesek (kamara, nagykórus, hangszeresek, szólisták) is többágú tevékenységet folytatnak.

Egyes tanulóknak énekesi szólófeladatokat is el kell látniuk, ezért az énekes osztályok tanulóit rendszeresen, évközi kamarakonzerteken mutatják be felkészültségüket.

Az énekes iskola zenei oktatásának négy pillére: természetes éneklés, hangszertudás, biztos ritmuskészség és zeneszerzési ismeretek. Ennek érdekében alapvető fontosságú a hangképzés egyéni- és csoportszintű megszervezése. A hangszeroktatás eredményessége érdekében célszerű az énekes iskolának szoros kapcsolatot ápolnia valamelyik zeneiskolával. Ez ugyanis a tapasztalatok szerint mindkét fél számára gyümölcsöző. A ritmusképzésnek már a kezdetektől a tananyag rendkívül fontos részét kell képeznie. Az improvizációs gyakorlatokon keresztül pedig a zeneszerzés alapjait már az alsós osztályok is megismerhetik.

A 7-8. osztályban kívánatos a mutáló fiúk (és lányok) aktivizálása: elsősorban hangszeres közreműködésük, valamint a kisebbek betanításában való részvételük által.

A magyar énekes iskolák zenei látóhatárának szélesítése érdekében fontos, hogy tanárai rendszeres szakmai kurzusok, konzultációk, konferenciák keretében továbbképzést nyerjenek, de legalább ennyire kívánatos a tanulók és tanáraik által alkotott kórusok, scholák, kamaraegyüttesek részére szervezendő fórumok, találkozók létrejötte.

A magyar énekes iskolában megvalósuló sokoldalú zenei képzés (egyéni és közös énekes oktatás, liturgikus gyakorlat, hangszertanulás) segíti a zenei tehetség kibontakozását, szakzenészek pályára állítását, ugyanakkor azonban a teljes emberi kiformálódást tartja szem előtt, és ebbe illeszti bele a zenei részt. Ennek természetes velejárója lehet a liturgikus zenész szolgálat alapjain „kitermelődő” rendszeres koncerttevékenység bel- és külföldön, az elektronikus médiában, hanglemezekben.

Az énekes iskola oktatási struktúrájának alappillére, hogy egy-egy évfolyamot az 1-8. osztályig lehetőleg ugyanaz az énektanár vigyen. Ő tehát a liturgikus zenei vezető, zenei osztályfőnök és hangképzőtanár. Jelentősége azonban ezeken is túlnő, hiszen ő az, aki az iskolába belépő kisdíák útját végigkíséri a ballagásig, tanulmányaiban, s egyéb problémáinak megoldásában is segítője, tanácsadója.

A jelen kerettanterv szoros együttműködést feltételez a zeneiskolai vagy egyéb formában működő szervezett szolfézssoktatással. A gyerekek a szolfézs ismereteket ezeken az órákon sajátítják el. Ez az oktatási modell a szolfézs- és ének-zene tanárok mindenkor szoros együttműködését feltételezi.

1–4. évfolyam

Az iskolába belépő gyerekek zenei adottságai, ismeretei, élményei jelentősen különbözhetnek, ezért elengedhetetlen a tanulók folyamatos motiválása, amely a sok sikerélménnyel járó játékos módszerekkel érhető el.

A zenei nevelés általános és legfőbb célja az érzelmi, értelmi és jellemnevelés, vagyis a teljes személyiség sokoldalú fejlesztése. Ennek megalapozása az alsó tagozatban kezdődik, ahol a Nemzeti alaptantervben meghatározott fejlesztési területek-nevelési célok közül öt kiemelten fontos: az erkölcsi nevelés (elfogadják és cselekvéseik mércéjévé teszik az emberi kapcsolatok elfogadott normáit és szabályait); nemzeti öntudat, hazafias nevelés (hagyományok, ünnepek, szokások ismerete, különböző kultúrákkal való ismerkedés és azok tisztelete); állampolgárságra és demokráciára nevelés (képesek társaikkal a kooperációra, el tudják magukat helyezni a közösségben, megértik a szabályok fontosságát); az önismeret és társas kultúra fejlesztése (kommunikációs képességük, a társaikkal való együttműködés képessége és a mások iránt érzett empátia továbbfejlődik); testi és lelki egészségre nevelés (kiegyensúlyozott és harmonikus személyiség fejlesztése, a mozgással erősített testtudat, érzelmi intelligencia). Legfontosabb kulcskompetenciák: esztétikai és művészeti tudatosság és kifejezőképesség, anyanyelvi kommunikáció, szociális és állampolgári kompetencia, kezdeményezőképesség és vállalkozói kompetencia.

Fejlesztési célok:

Reprodukció (éneklés, generatív készségek, felismerő kottaolvasás)

- A hangképzés fontosságának tudatosítása, a hangképző gyakorlatok ismerete (tekintettel a zsolozsma- és mise szolgálatok jó hangú kondícióban történő elvégzésére).
- Évfolyamonként 20 magyar népi mondóka, népi játék, népdal, műdal csoportos és egyéni éneklése emlékezetből.
- A teljes liturgikus év zsolozsma és mise énekanyagának készség szintű ismerete:
 - a népének hagyomány legértékesebb darabjai
 - a zsolozsma és mise válaszai (magyar és latin)
 - zsolozsma- és miseantifónák
 - zsoltározás
 - responzóriumok
 - himnuszok
 - miseordinárium (magyar és latin)
 - Alleluja-típusdallamok
 - más magyarországi történelmi vallások liturgikus énekanyagának tájékozódásszintű ismerete
- A teljes évet lefedő magyar népszokások ismerete.

- Az éneklés közben a gyerekek törekedjenek:
 - helyes légzéstechnikára
 - laza test- és fejtartásra
 - helyes hangzóformálásra, érthető szövegmondásra
 - közös és egyéni éneklés minőségi követelményeire
 - tiszta intonációra
 - tempó határozott és egyenletes érzékeltetésére
 - dinamikai árnyalásokra
 - előadásmód megválasztására
 - pontos ritmus betartására
 - a zenei hangsúlyok felmérésére
 - dallamívek összetartozásának érzékeltetésére.
- Tudják az énekelt dallamokat tanári utasításra magasabban, mélyebben, lassabban, gyorsabban, halkabban, erősebben énekelni.
- A 3-4. évfolyamban kánonokkal, két- és háromszólamú művek éneklésével sajátítsák el a többszólamú éneklés készségét.
- Ismerjék a gyerekek a Himnusz keletkezésének történelmi hátterét, megalkotásának körülményeit, valamint a mű tartalmi és zenei értékeit. Tudják előadni helyes ritmusban, pontos szöveggel és zeneileg megformáltan.

Zenei hallás fejlesztése

- Ismerje a zenei hang tulajdonságait a hangok egymáshoz való viszonyában, ismert dallam fordulatain keresztül.
- hangmagaság: magasabb-mélyebb
- időtartam: hosszabb-rövidebb
- hangszín: világos-sötét
- hangerő: halk, közepes, erős, hangos, fokozatos erősítés és halkítás
- Érzékelje és tudja megnevezni a hangok egymáshoz való viszonyát: melodikai és ritmikai elemeket.
- Tudja a tanult hangszereket (hegedű, brácsa, cselló, bőgő, furulya, fuvola, fagott, klarinét, oboa, kürt, trombita, üstdob, kisdob, xilofon, zongora) jellemző hangszínük, hangzásuk és hangmagasságuk alapján megnevezni, megkülönböztetni egymástól. Együtthangzás esetén magas, mély szólamok elkülönítése (Emberi hang: lásd "Zeneértő és érző képesség fejlesztése" /NAT/).
- Tudja megkülönböztetni a megismert hangszercsoportok (vonós, fafúvós, rézfúvós, ütős együttesek) hangzását, sajátosságos hangszínét.
- Tudjon ismert dallamot, dallamfordulatot tanári irányítás mellett utószolmizálni.
- Tudja évfolyamonként a követelményrendszerben meghatározott dallamokat emlékezetből szöveggel megformáltan (lásd: Daléneklés) valamint az utószolmizált dallamokat szolmizálva pontos ritmusban, intonációs biztonsággal énekelni.
- Tudja az énekelt liturgikus játékok dallamait.
- Tudjon a pap vagy előénekes intonációjára tisztán, azonos hangmagasságban válaszolni.
- Tudjon a templomi szolgálatokon hangszeres kíséret (orgona) mellett is tisztán és pontosan énekelni – tanári irányítással.
- Törekedjen az évfolyamonként tananyagban jelölt játékos készségfejlesztő eljárásokat, improvizációs gyakorlatokat egyéni tudásának és fejlettségi szintjének megfelelően megszólaltatni.
- Tudja megállapítani adott népdal dallamszerkezeti sajátosságait:
 - dallamrajz
 - sorszerkezet,
 - hangkészlet
- Tudja zenei élményeit szóban, vizuálisan, mozgásos (improvizatív) formában megfogalmazni.

- Tudjon dallam vagy ritmushangszer megszólaltatásával egy időben intonációs biztonsággal, pontos ritmusban énekelni.
- Törekedjen az évfolyamonként részletezett többszólamú éneklést megalapozó, fejlesztő feladatok megvalósítására.

Zenei írás-olvasás készségei, reprodukciós képességek fejlesztése

- Ismerje fel és készségszinten alkalmazza a tanult dallami és ritmikai, metrikai elemeket.
- Ismerje a zenei jelrendszer elemeit, valamint a zenei írás-olvasás szabályszerűségeit.
- Ismerje a relatív szolmizációs rendszer törvényszerűségeit; tudjon jelrendszerről írni, olvasni.
- Ismerje a pentatóniát, törzshangjait és vendéghangjait, valamint jellemző dallamfordulatait és záratait.
- Tudja a dallamfordulatokat lépés-ugrás viszonyában megnevezni.
- Tudja a dallamfordulatokat dó-hely megjelöléssel önállóan írni, olvasni.
- Tudjon betűkottát vonalrendszerbe átírni.
- Legyen képes előkészítés után ismeretlen dallam- és ritmusfordulatokat olvasni, hangoztatni.
- Tudjon szolmizálva énekelni, az adott dallam magasságokat térben (hangoszlop, kézjel) elhelyezni.
- Tudja adott dallam, vers ritmusát kiemelni.
- Tudjon dallam- és ritmussorokat memoriter megszólaltatni.
- Törekedjen zenei gondolatainak improvizatív megjelenítésére.
- Tudja az adott egy- és többszólamú zenei anyagot mérő mellett egyenletes tempóban megszólaltatni.
- Írásban törekedjen a szabályos ritmus- és kottakép kialakítására.
- Alkalmazza az egyszerű dallam- és ritmushangszereket.
- Ismerje a hangok viszonyított helyét 2#, 2b előjegyzésig.

Zeneértő és -érző képesség fejlesztése (zenehallgatás)

- Tudjon hat-hét percig a tanár énekére, hangszeres játékára vagy hangfelvételre figyelni.
- Tudja a zene által kiváltott érzéseit, gondolatait, élményeit sokszínűen, választékosan megfogalmazni.
- Tudja a meghallgatott zeneműveket illetve kiemelt részeit irányított megfigyeltetéssel a meglévő zenei ismereteinek birtokában elemezni.
- Ismerje fel illetve keresse meg a nép- és műzenei idézetekben a megismert zenei jelenségek eklatáns példáit.
- Ismerje fel és nevezze meg a zenében az azonosságokat, hasonlóságokat, különbségeket.
- A zene feldolgozása során törekedjen az aktív és építő jellegű részvételre.
- Ismerje fel a környezeti világ jellemző zajait, zörejeit, hanghatásait.
- Különböztesse meg a gyermek, női és férfi hang hangzását, sajátos hangszíneit.
- Ismerje fel a különböző zenei apparátusokat (gyermekkar, nőikar, férfikar, vegyeskar, zenekar) és azok szólamait, hangzását.
- Tegyen különbséget hangszeres és vokális valamint népzene és műzene között.
- Tegyen különbséget a hangszeres és énekes zenében a dinamika és tempó fokozatai között.
- Ismerje fel a zenében a formai elemeket, egyszerű szerkesztéses előadási módokat.
- Tudja követni egy adott zene dallamvonalát, formai összetartozásait.
- Ismerje fel a többször meghallgatott zeneműveket jellemző zenei részleteiről.

A tantárgy fejlesztési céljai 1-4. osztályig a következők:

Zenei reprodukció – Éneklés

- A tantárgyhoz, a liturgikus szolgálatokhoz és ezen keresztül a zenéhez fűződő pozitív attitűd kialakítása.

- A tanítási órákon és templomi szolgálatokon szerzett élményeken keresztül fölkelteni a gyermekben a közös éneklés vágyát és az ünnepi szertartásokban való részvétel igényét.
- Az éneklési kultúra és zenei alapkészségek, jártasságok kialakítása és formálása.
- Az énekléssel, zenéléssel való foglalkozással rávezetni a gyermeket arra, hogy az emberi gondolatok, érzelmek kifejezésének maradandó és művészi formája az énekszó, melyet tudatos emberi tevékenység jellemez.
- Az ének szövegének tartalmi összefüggéseivel feltárni az adott nép, nemzet néprajzi, népművészeti és egyházművészeti valamint társadalmi értékeit, helyzetét.
- Egyházi és világi zenekultúránk jellemző sajátosságainak megismerése.
- Néphagyományunk és szűkebb környezetünk nagy múltú népszokásainak, dalanyagának feltárása, ápolása.
- Betekintés népzenei dialektusok és gregorián változatok énekanyagába, és ezen keresztül éneklési stílusuk világába. Nemzeti hagyományaink ápolása, megbecsülése.
- Népzenei anyagon, liturgikus énekeken és hangképzési gyakorlatokon keresztül megismertetni a gyermekekkel az éneklés helyes technikáját, majd átadni nekik azokat az ismereteket, melyek segítségével kifejezően és megformáltan tudnak énekelni csoportban és egyénileg egyaránt.
- Tudatos hallásfejlesztésre és folyamatos énektechnikai ismeretek bővítésére alapozva elindítani a gyerekeket a díszesebb gregorián, illetve a nehezebb többszólamúság felé vezető úton.
- A memorizált, évfolyamonként egyre gazdagabb dallamvilágú énekanyag elsajátítása közben célunk a zene iránti érzékenység, zenei emlékezet, zenei gondolkodás, fantázia, valamint a zene világában való jártasság biztonságos elsajátítása.

Zenei reprodukció – Generatív és kreatív készségek fejlesztése

- A generatív – létrehozó, alkotó – készségek és képességek fejlesztésének célja, hogy a tanulók a megszerzett zenei tapasztalatokat alkalmazni tudják és azokkal képesek legyenek újat alkotni. A generatív tevékenységek, amelyek a kreativitás fejlesztése szempontjából nélkülözhetetlenek, fejlesztik a tanulók zenei érzékét, zeneértését és összpontosító képességét. Segítik őket a zene elemeinek önálló és magabiztos használatában, fejlesztik a tanulók önkifejező képességét, ötletgazdagságát, kreativitását és zenei fantáziáját.
- A generatív zenei tevékenységek a tanítás legkülönbözőbb témáihoz és fázisaihoz kapcsolódhatnak, s bennük a játékos alkotói munka öröme érvényesül. A generatív tevékenységet mindenkor megelőzi a zenei alkotóelemek (pl. ritmus, dallam, polifónia, harmónia, forma) vagy egy adott zenei stílushoz kapcsolódó zenei jelenségek (pl. a klasszika formaérzéke) megismerése az aktív zenélésen keresztül.

Zenei reprodukció – Felismerő kottaolvasás

- A kottaolvasás a zene értésének eszköze, általa olyan kódrendszer kulcsát kaphatják meg a tanulók, amely segíti őket abban, hogy eligazodjanak a zenei tartalmakban. A zenével való ismerkedés kezdeti szakaszában a felismerő kottaolvasás képessége a zeneértés mélységeihez is jelentősen hozzájárulhat. Az önálló zenélésben nélkülözhetetlen eszközzé válik.
- Az ötvonalas (ill. a négyvonalas gregorián) kottaképet a gyerekek látják már akkor is, mikor a jelrendszereket még nem tudják megfejteni. A tanulók a felismerő kottaolvasás segítségével egyre több zenei jelenséget képesek jelrendszerről felismerni. A kottaolvasás nem cél, hanem eszköz az iskolai zenetanulás folyamatában.
- Zenei élményekből kiindulva zenei képzetek kialakítása, dallami és ritmikai elemek megismerése, felismerése, alkalmazása.
- Zenei jelrendszer fokozatos megismerése, az egyházi szolgálatok énekanyagán keresztül az egyre biztosabb olvasási készség kialakítása (a nem metrikus zenében is).
- A zenei íráskészség fejlesztése ismert énekek leírásával, kottázásával.

- A relatív szolmizációs rendszerben való tájékozódás, az abszolút hangrendszer ismeretének kialakítása.
- Belső hallás, ritmus, metrum- és tempóérzék valamint intonációs képesség fejlesztése, a zenei memória kiművelése.
- A zenei jelenségek analóg formáinak bemutatása a társzművészetekben.

Zenei befogadás Zenei hallás fejlesztése 1-4. osztályig:

- A zenei hallás fejlesztése feltételezi a zenei képességek meglétét. Éppen ezért első célunk a zenei képességek: érzékelés, hallás, emlékezet és összetettebb zenei észlelések kialakítása, fejlesztése.
- Zenei példákon keresztül tapasztalatok gyűjtése a hangmagasság, hangszín, hangerő, időtartam zenei paramétereiről. A hang tulajdonságainak több szempontú megfigyelése.
- Folyamatosan fejleszteni a gyerekekben a zenei jelenségek (külső tevékenység nélkül) tudatban érzékelt, szándékosan felidézett illetve felismert zenei emlékképeit: a belső hallást (dallamhallás, intonációs pontosság, ritmusképzet) segítségül véve a dallam és ritmushangszerek adta fejlesztő lehetőségeket.
- A zenei élmények érzékelésével, észlelésével valamint szóbeli, vizuális, mozgásos megjelenítésével fejleszteni a gyerekek zenei emlékezetét valamint mindezek segítségével megmutatni a zenei képzelet lehetőségeit (kibontakoztatni a felfedező és alkotói kedvet).
- Rendszeres ismétlésekkel (templomi zsolozsma- és miseszolgálat), gyakorlásokkal gondoskodni a képzetek tartós bevéséséről, megtartásáról illetve felidézéséről, a zenei memória állandó fejlesztéséről. Ezek a rendhagyó koncertformák funkcionális (liturgikus) keretbe helyezik a zenei produkciót, feloldva az azzal járó stresszt, s mint ilyenek, ezek egyben a zenei produkció alapformái.
- A zenével való foglalkozás által fokozatosan tágitani a zenére való összpontosítás, figyelem időhatárait.

Zenei befogadás Zeneértő és -érző képesség fejlesztése 1-4. osztályig (zenehallgatás)

- A gyermek érdeklődésének felkeltése és figyelmének magragadása után kialakítani a zenére való összpontosítás képességét. Passzív befogadással szemben egy aktív, tudatos tevékenység kialakítása.
- A gyermek világához közel álló népi és műzenei szemelvényeken, valamint a havi rendszerességgel liturgikus szolgálatokon keresztül a zenei jelenségek tapasztalati úton történő megismerése. Hangszín, hangmagasság, dallam és ritmika valamint időbeni viszonyok ismerete, konkrét szerveződések, apró jellegzetességek rögzítése felidézése, felismerése.
- A zenére való koncentrációs képességek folyamatos és fokozatos fejlesztése.
- A meghallgatott zeneművek célzott megfigyeltetése által zenei emlékezet és gondolkodási képességek kialakítása.
- Azonosságok, hasonlóságok, különbözőségek felismerése.
- Konkrét zenei paraméterek tágabb összefüggésekben való megfigyelése, megkülönböztetése, minél több zenei példán való nyomon követése, a zenei jelenségek, élmények elmélyítése.
- Énekes és hangszeres zene kapcsolatának feltárása, jó tájékozódási képességek kialakítása a hangszeres, valamint a vokális nép- és műzenében.
- Zenét értő, érző és befogadó személyiség kialakítása.
- A gyerek és rajta keresztül a család, környezet zenehallgatási szokásainak kialakítása. A templomi énekes szolgálatokba – lehetőség szerint – bevonandóak a gyermekeket kísérő szülők, családtagok (zsolozsma, mise bizonyos részeinek együtténeklése).
- A templomi szolgálatokon nyújtott énekes teljesítmények, mint művészi és liturgikus megnyilvánulásról való vélemény kialakítása.

1-2. évfolyam

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Zenei reprodukció – Éneklés	Órakeret 38 óra
Előzetes tudás	Iskolaérettség.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az emberi kapcsolatok normáinak és szabályainak tanulása. Hagyományokkal, ünnepekkel, szokásokkal való ismerkedés révén kialakul azok tisztelete. A társakkal való kooperáció tanulása. A szabályok fontosságának megértése. A társaikkal való együttműködés képességének fejlesztése A mozgással erősített testtudat és az érzelmi intelligencia fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Dalok, mondókák ritmusának hangoztatása. Megfelelő tempóválasztás, tempótartás. Helyes testtartás, levegővétel alkalmazása. Alapfokú hangképzési technika elsajátítása. Megadott hangmagasság (kezdőhang) felismerése, átvétele. A tanár és a hangszer hangjának követése. Népi gyermekjátékok, mondókák (kiolvasók, csujogatók, sétálók, szerepváltó és párcserélő körjátékok) elsajátítása. Leánykérő játékok, hidas játékok, különféle vonulások (biton, triton, tetraton, pentachord, pentaton hangkészlettel). Magyar népdalok megtanulása: ünnepkörök szokásdallamai, névnapköszöntők, márc. 15., anyák napja, csúfolódók, tréfás dalok, párosítók, (pentaton, hexachord hangkészlettel). Népdalok Bartók Béla: Gyermekeknek 1. kötetéből tanári kísérettel. Felelgető éneklés, kérdés-felelet játékok, hangutánzó dallamosztinató dalhoz. Egyszerű népdalkánonok játékos megszólaltatása csoportokban. Egyenletes mérő és a dal ritmusának megkülönböztetése (nagytesti mozgással, tapsolással, ritmushangszerekkel). Dallamvonal szemléltetése nagytesti mozgással. Egyházi időszakok (Advent, Karácsony, Nagyböjt, Húsvét) egyszerűbb népénekei, gregorián tétélei. A mise énekes válaszai. Napszaki énekek (reggeli, esti himnusz) Dalos játékok előadása. Éneklés szöveggel emlékezetből. Népénekek, gregorián refréndallamok éneklése templomi szertartáson, tanári irányítással (legalább négy alkalommal a tanév folyamán). Ismert dallami fordulatok kézjeles éneklése tanári irányítással. <u>Tevékenységek:</u> Éneklés. Beszélgetés. Önálló vagy csoportos gyűjtőmunka. Éneklés mérőütéssel. Kiszámoló, adogató játékok.		<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> szókincsbővítés, érthető szövegejtés, kifejező artikuláció, a magyar nyelv archaikus rétegének megismerése. <i>Matematika:</i> számfogalom erősítése. <i>Erkölcstan:</i> szabálytudat erősítése. <i>Környezetismeret:</i> természeti képek, évszakok, állatok. <i>Dráma és tánc:</i> népi gyermekjátékok drámai történései, népdal és néptánc kapcsolata. <i>Vizuális kultúra:</i> a népi tárgykultúra, liturgikus kultúra. <i>Testnevelés és sport:</i> mozgás, helyes légzés, testtartás, rendgyakorlat.

Asszociációs, mozgásos játékok. Táncos alaplépések gyakorlása. Önálló és közös éneklés egyszerű kísérettel. Szerepjáték, ügyességi játékok	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Légzés, hangerő, egyenletes mérő, gyors, lassú, halk, hangos, magas, mély, kezdőhang, záróhang, dallamsor, hajlítás, mondóka, gyermekdal, népdal, népi játék, népszokás, staféta éneklés, kérdés-felelet, kánon, egyszerű többszólamúság. Liturgikus kifejezések: zsoltár, himnusz, antifóna, liturgikus idők nevei (Advent, Karácsony, Nagyböjt, Húsvét)

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Zenei reprodukció – Generatív (önállóan és/vagy csoportosan alkotó), kreatív zenei tevékenység	Órakeret 7 óra
Előzetes tudás	Kisgyermekkor zenei élményanyag. Népi mondókák, gyermekjátékok, gyermekversek. Ehhez kapcsolódó nagytести mozgások, hangutánzó dallam és ritmusmotívumok.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Koordinált ritmikus mozgás, térérzékelés. Egyenletes mérő, tempó változások érzékelése és reprodukciója, metrikus egységek és kisebb formai egységek érzete. A belső hallás fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Ritmikai készség fejlesztése: – A ritmus fogalma (hosszú és rövid értékek); a mérő elkülönítése a ritmustól. – Egyenletes mérő és a dal ritmusának hangoztatása (nagytести mozgással, tapsolással, ritmushangszerekkel). – A hangjegyértékek megismerése – negyed, nyolcad, félkotta és szüneteik – A hangértékek különféle ritmikai írásmódja. – A szinkópa. – Ritmusmotívumok hangoztatása ritmustapssal és ritmushangszerekkel. Ritmus osztinató, ritmusolvasás, ritmusfelelgetés, ritmuspótlás, ritmuslánc, ritmusmemoriter. – Dalfelismerés ritmus alapján. – Komplex mozgásfejlesztés egyszerű tánclépésekkel (kilépések, kijárások), a ritmus változatos megszólaltatással (kéz és láb által). – Az ütem fogalma – 2/4, 4/4, 3/4 ütemmutató. (súlyos és súlytalan ütemrészek elkülönítése) Ütemhangsúly érzékeltetése ütemezéssel. Motorikus képességek változatos mozgással és ütemezéssel. – Ütemvonal, ismétlőjel, záróvonal.		<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> Íráskészség fejlesztése. Beszédtempó, hangsúly, hanglejtés <i>Testnevelés:</i> mozgáskoordináció

Hallásfejlesztés: – Hangrelációk érzékeltetése, nagymozgással, reláció térbeli mutatóásával, kézzel. – Énekes rögtönzés hangokkal, ellentétpárok: csend és hang, beszéd és énekhang, hangutánzás, hangos és halk, mély és magas, rövid és hosszú, saját név éneklése szabadon vagy a tanult dallamfordulatokkal, énekbeszéd. – Pentaton és diaton dallamelemek – Szolmizációs szótagok (dó-dó', alsó lá és szó) – Az oktáv fogalma – Oktávon túli szolmizálás – Belső hallást fejlesztő énekes gyakorlatok: dallambújtatás, dallamelvonás. – Dalfelismerés szolmizációs kézjelek alapján. Tevékenységek: Játékos feladatok megoldása alap ritmusokkal és hangokkal. Egyszerűbb népdal, dallammotívum kiegészítése, <i>Magyar nyelv és irodalom</i>: Íráskészség fejlesztése. Beszédtempó, hangsúly, hanglejtés <i>Testnevelés</i>: mozgáskoordináció befejezése. Dallam irányának rögtönzött megfordítása. Dallamra ritmusválasz és viszont. Egyéni és csoportos éneklés. Éneklés mérőütéssel. Nagymozgások és tánclepek egyéni, páros és csoportos módon.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Egyenletes mérő, tempó, ritmus, ritmusérték, negyed, nyolcad, fél, nyolcad szünet, negyed szünet, fél értékű szünet, szinkópa, ismétlés, ütem, ütemvonal, záróvonal, ütemmutató, ritmus osztinató, hangmagasság, dallam, dallamfordulat, dallamrajz, dallamsor, kíséret, variáció, énekbeszéd, szolmizáció.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Zenei reprodukció – Felismerő kottaolvasás, zeneelméleti alapismeretek	Órakeret 6 óra
Előzetes tudás	Mondókák, gyermekdalok éneklése. Életkornak megfelelő ütem- és ritmusérzék, zenei hallás.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A hallás utáni daltanulás révén fejlődő zenei készségek és a megszerzett zenei ismeretek alapján ismerkedés a zenei notáció alapjaival. A zene jelrendszerének felismerése kézjelről, betűkottáról és hangjegyről.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Zeneelméleti alapismeretek megszerzése az előkészítés – tudatosítás – gyakorlás/alkalmazás hármasságában. Ritmikai elemek, metrum:		<i>Magyar nyelv és irodalom</i> : jelek és jelrendszerek ismerete.

– A mérő és ritmus megkülönböztetése. – A tanult dalokból, dalrészletekből, versekből a tanulandó ritmus kiemelése. – Ritmikai elemek megnevezése gyakorlónévvel – Ritmikai elemek jele. – Ritmikai elemek értéke (viszonyítva a korábban megtanult elemekhez). – A hangsúlyos és hangsúlytalan ütemrész megkülönböztetése – ütemmutatók, ütemfajták: 2/4, 4/4, 3/4 Dallami elemek: – A vonalrendszer megismertetése: öt vonal, négy vonalköz, pótvonat, violinkulcs. – Az új szolmizációs hang kézjele és betűjele. – Az új szolmizációs hang helye a vonalrendszerben. – Tanult pentaton és diaton dallamelemek, szolmizációs szótagok (kézjel, betűkotta, hangjegy); elhelyezése a vonalrendszerben. – Hangszár irányának megfigyeltetése. – Hangközlépés, hangközugrás megfigyeltetése. – Tonalitás: különböző hangnemű dalok elkülönítése a záróhang alapján (dó-, lá-, mi-végű)	<i>Vizuális kultúra:</i> jelek, jelzések értelmezése. <i>Testnevelés és sport:</i> mozgáskultúra fejlesztése: nagytesti mozgásoktól az apró mozgásokig. <i>Matematika:</i> elemek értékei, viszonyai. <i>Környezetismeret:</i> tájékozódás térben, irányok.
Kulcsfogalmak	Szolmizációs név, kézjel, betűjel, kettes ütem, négyes ütem, hármas ütem, ütemvonal, záróvonal, ismétlőjel, hangsúlyjel, violinkulcs, vonalrendszer, vonal, vonalköz, hangjegy, hangszár, hangközlépés, hangközugrás.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Zenei befogadás – Befogadói kompetenciák fejlesztése	Órakeret 7 óra
Előzetes tudás	Éneklési készség, akusztikus tapasztalatok környezetünk zörejeiről, hangjairól, emberi hangokról. Hallás utáni tájékozódás a térben, irány és távolság megnevezése. Első zenehallgatási élmények kisgyermekkorból.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A zenehallgatásra irányuló teljes figyelem képességének kialakítása az éneklés, az örömteli zenei játékok, a tánc és szabad mozgás improvizációja során. Képességfejlesztés a különböző műfajú, stílusú és karakterű zeneművek befogadásához a rendszeres zenehallgatás által. A hangszínhallás, a többszólamú hallási készség és a formaérzék fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
A teljes figyelem kialakításának fejlesztése: – táncval és/vagy szabad mozgás improvizációval: leginkább gyors tempójú, táncos klasszikus zenei idézetekhez kapcsolódóan teljes zeneművek vagy zenei részletek többszöri meghallgatásával (ismétlődő lejátszásával); – kezdés és befejezés megfigyeltetése, és kifejezése a szabad mozgás elkezdésével és befejezésével; – zenei eszközök megfigyeltetésével dinamikai	<i>Erkölcstan:</i> türelem, tolerancia, vallási tolerancia. <i>Környezetismeret:</i> természetünk és környezetünk hangjai, hangutánzás. <i>Dráma és tánc:</i> dalszövegekhez kapcsolódó dramatizált előadás,	

ellentétpárok megkülönböztetése (halk-hangos), fokozatos dinamikai erősödés és halkítás megfigyeltetése és reprodukálása játékos feladatokkal, hirtelen hangerőváltás megfigyelése és reprodukciója; – alapvető tempókülönbségek és tempóváltások megfigyelése, összehasonlítása és reprodukciója. A hangszínhallás és a többszólamú hallás fejlesztése: – természetünk és környezetünk hangjai, – emberi hangszínek (magas, mély, gyerek, férfi és női hang), – a hangszerek hangszínének megtapasztalása gyakorlati úton, azok megkülönböztetése és azonosítása a hangszer kezelése szerint, – szóló és kórus, szólóhangszer és zenekar, dalok felismerése különböző hangszerekről. Formaérzék fejlesztése a helyesen tagolt éneklésen és mozgáson keresztül. Absztrakció: a dalok szövegének értelmezése, a dalszövegekhez vagy zeneművekhez kapcsolódó dramatizált előadás (drámajáték, báb), valamint a zene keltette gondolatok vizuális megjelenítése (festés, formázás).	szabad mozgásos improvizáció. <i>Vizuális kultúra:</i> zenével kapcsolatos élmények vizuális megjelenítése.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Kezdet, befejezés, hangerő, (hangos-halk), tempó (gyors-lassú), gyermek-, férfi- és női hang, szóló, kórus, ritmushangszer, hangszer (metallofon, zongora, orgona, hegedű, furulya), zenekar.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Zenei befogadás – Zenehallgatás	Órakeret 7 óra
Előzetes tudás	Befogadói kompetenciák a korosztálynak és az átélt zenei élményeknek megfelelően.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Esztétikai és érzelmi kompetencia fejlesztése a tanult énekes anyaghoz kapcsolódó műzenei anyag vokális és hangszeres feldolgozásainak megismerésével. Hangszínhallás fejlesztése: emberi hangfajták hallás utáni megkülönböztetése (gyermek-, női-, férfi). Hangszerek felismerése hangzás alapján (ritmushangszerek, metallofon, zongora, orgona, hegedű, furulya xilofon).	
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
Zenehallgatás tanári bemutatással vagy felvételtől (audio, video) az évfolyam énekes és generatív tevékenységeihez valamint a befogadói kompetenciák fejlesztéséhez kapcsolódóan válogatva a zeneirodalom különböző korszakaiból beleértve a 20. század és korunk zeneirodalmát is különösen a következő témakörökben: csend és hang, hangszerek, természet a zenében, szólóhang-kórus, szóló hangszer-zenekar, ellentétpárok (beszéd-ének, gyors-lassú, hangos-halk, magas-mély). Cselekményes és programzene hallgatása (pl. meseballett) a cselekmény megfigyelésével, a szereplők karakterének zenei	<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> zeneművek tartalma, irodalmi kapcsolatok. <i>Dráma és tánc:</i> cselekményes programzenék, mese, meseszereplők, dramatizált megjelenítés, pl. bábozás, pantomim. <i>Vizuális kultúra:</i> zenével	

eszközökkel történő azonosításával (pl. tündér, boszorkány, királylány, királyfi, udvari bolond és „varázserejű” hangszerek). Tárgyi, környezeti zajok, zörejek, szignálok. Azonos dallam férfi (tanár), női és gyermek általi megszólaltatása. Órai ismerkedés a hangszerekkel tanári irányítással. Ritmuszenekar különböző ütőhangszerek alkalmazásával. Ismert népdal vokális és hangszeres feldolgozása.	kapcsolatos élmények vizuális megjelenítése.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Énekes zene, hangszeres zene, vonós, fúvós, ütős, pengetős, billentyűs hangszer, zenei jelleg.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Zenei reprodukció – Éneklés	Órakeret 38 óra
Előzetes tudás	Éneklés szöveggel emlékezetből. Ismert dallami fordulatok kézjeles éneklése tanári irányítással.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Népi gyermekjátékok, népszokások előadása által a hagyományok tiszteltetésének kialakítása. Az éneklés helyes szokásainak kialakítása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Az éneklés helyes szokásainak kialakítása (helyes testtartás, helyes légzés, életkornak megfelelő hangerő, helyes hangképzés (diszfóniás gyermekek szűrése), érthető szövegejtés, kifejező artikuláció, helyes frazeálás. Dalkezdés megadott hangról c’-d” hangterjedelemben, megadott tempóban, helyes ritmusban, törekedve a tiszta intonációra. Zenei hangsúlyok kifejezése az énekes előadásban. Pentaton és diaton dallamok éneklése, tanulása kézjéről. A korábban tanult népi mondókák ismétlése, továbbiak elsajátítása: magyar népdalok, népi gyermekjátékok, népszokások (betlehemezés). Népdalok Bartók Béla: Gyermekeknek 2. kötetéből tanári kísérettel. Ünnepkörök dalai (új esztendő, farsang, húsvét, iskolai ünnepek). Műdalok (az életkornak megfelelően válogatva). Gregorián típusdallamok (antifónák) különböző szöveggel. A miseordinárium tételei (Uram, irgalmazz; Dicsőség; Szent vagy; Isten Báránya). <u>Tevékenységek</u> Önálló és közös éneklés egyszerű kísérettel. Éneklés mérőütéssel. Éneklés osztinatóval. Felelgető éneklés, kérdés-felelet játékok, dallamosztinató dalhoz.		<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> szókincsbővítés, érthető szövegejtés, kifejező artikuláció, a magyar nyelv archaikus rétegének megismerése. <i>Matematika:</i> számfogalom erősítése. <i>Erkölcstan:</i> szabálytudat erősítése. <i>Környezetismeret:</i> természeti képek, évszakok, állatok. <i>Dráma és tánc:</i> népi gyermekjátékok drámai történései, népdal és néptánc kapcsolata. <i>Vizuális kultúra:</i> a népi tárgykultúra, liturgikus kultúra. <i>Testnevelés és sport:</i> mozgás, helyes légzés, testtartás, rendgyakorlat.

Ritmuskánonok megszólaltatása csoportos osztásban. Dallamváltozatok felismerése hallás után. Kiszámoló, adogató játékok. Asszociációs, mozgásos játékok. Egyszerű népdalkánonok játékos megszólaltatása csoportokban. Táncos alaplépések gyakorlása. Havi rendszerességű templomi szolgálat (zsoltosma és mise) – összesen nyolc alkalommal.	
Kulcsfogalmak/fogalmak	Légzés, hangerő, egyenletes mérő, gyors, lassú, halk, hangos, magas, mély, kezdőhang, záróhang, dallamsor, mondóka, gyermekdal, népdal, népi játék, népszokás, betlehemezés, lucázás, staféta éneklés, kérdés-felelet, kánon, egyszerű többszólamúság. Liturgikus kifejezések: szertartás, mise, zsoltosma, laudes, Uram, irgalmazz; Dicsőség; Szent vagy; Isten Báránya, Miatyánk, Hiszekegy, prédikáció, olvasmány. Gregorián ének, népének.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Zenei reprodukció – Generatív (önállóan és/vagy csoportosan alkotó), kreatív zenei tevékenység	Órakeret 7 óra
Előzetes tudás	Népi mondókák, gyermekjátékok, gyermekversek. Ehhez kapcsolódó nagytести mozgások, hangutánzó dallam és ritmusmotívumok.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Koordinált ritmikus mozgás, térérzékelés, egyenletes mérő, tempó változások érzékelése és reprodukciója, metrikus egységek és kisebb formai egységek érzete, játékos feladatok megoldása alap ritmusokkal és hangokkal, a belső hallás fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Ritmikai készség fejlesztése: – Egyenletes mérő és a dal ritmusának hangoztatása (tapsolással, ritmushangszerekkel). – Az egész kotta és szünete; a tizenhatod ritmus. – Ritmusmotívumok hangoztatása ritmustapssal és ritmushangszerekkel. Ritmus osztinató, ritmusolvasás, ritmusfelelgetés, ritmuspótlás, ritmuslánc, ritmusmemoriter. – Komplex mozgásfejlesztés egyszerű táncleépésekkel (kilépések, kijárások), a ritmus változatos megszólaltatással (kéz és láb által). – Fő és mellékhangsúlyok az ütemben. – Motorikus képességek változatos mozgással és ütemezéssel. – Ismétlődés a zenében, ritmus osztinató. Gyors-lassú érzékeltetése. Hallásfejlesztés: – Hangrelációk érzékeltetése, nagymozgással, reláció térbeli mutatóásával, kézzel.		<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> Íráskészség fejlesztése. <i>Testnevelés:</i> mozgáskoordináció <i>Magyar nyelv és irodalom:</i> beszédtempó, hangsúly, hanglejtés. Nyelvi eszközök.

– Énekes rögtönzés hangokkal, ellentétpárok: csend és hang, beszéd és énekhang, hangutánzás, hangos és halk, mély és magas, rövid és hosszú, saját név éneklése szabadon vagy a tanult dallamfordulatokkal, énekbeszéd. – Belső hallást fejlesztő énekes gyakorlatok: dallambújtatás, dallamelvonás. Nagymozgások és tánclépések egyéni, páros és csoportos módon.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Egész érték, tizenhatod, kis és nagy szekund, kis és nagy terc.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Zenei reprodukció – Felismerő kottaolvasás, zeneelméleti alapismeretek	Órakeret 7 óra
Előzetes tudás	Mondókák, gyermekdalok éneklése. Életkornak megfelelő ütem- és ritmusérzék, zenei hallás.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A hallás utáni daltanulás és a fejlődő zenei készségek és megszerzett zenei ismeretek alapján ismerkedés a zenei notáció alapjaival; a zene jelrendszerének felismerése kézjelről, betűkottáról és hangjegyről.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
Zeneelméleti alapismeretek megszerzése az előkészítés – tudatosítás – gyakorlás/alkalmazás hármasságában. Ritmikai elemek, metrum: – A tanult dalokból, dalrészletekből, versekből a tanulandó ritmus kiemelése. – Ritmikai elemek megnevezése gyakorlónévvel – Ritmikai elemek jele. – Ritmikai elemek értéke (viszonyítva a korábban megtanult elemekhez). Dallami elemek: – A kottaolvasás alapjainak továbbfejlesztése, az abszolút hangok megismerése. – A szolmizációs nevek betűkottájának használata, betűkotta átírása vonalrendszerbe. – A szolmizáció relativitásának tudatosítása (C-dó, G-dó stb.). – Tiszta hangközök: oktáv, kvint, kvart, prím – A kis és nagy terc hangköz. – Az egész és félhang (kis és nagy szekund hangközök). – Ismert énekek leírása különféle hangnemekben	<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> jelek és jelrendszerek ismerete. <i>Vizuális kultúra:</i> jelek, jelzések értelmezése. <i>Testnevelés és sport:</i> mozgáskultúra fejlesztése: nagytesti mozgásoktól az apró mozgásokig. <i>Matematika:</i> elemek értékei, viszonyai. <i>Környezetismeret:</i> tájékozódás térben, irányok.	

(különböző dó-ra). – A vonalrendszer és a zongoraklavíratúra. – Ismert dalok éneklése ABC-vel. – A basszuskulcs. – Tonalitás: a lá-sor (moll), a dó-sor (dúr). – Formai ismeretek: zsolttározás, refrénes szerkezet, responzórium-, antifóna-forma (a tanult gyakorlati példák alapján).	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Szolmizációs név, ABC-s nevek, egész érték, tizenhatod, basszuskulcs, lá-sor, dó-sor, zsolttározás, refrén.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Zenei befogadás – Befogadói kompetenciák fejlesztése	Órakeret 7 óra
Előzetes tudás	Éneklési készség, akusztikus tapasztalatok környezetünk zörejeiről, hangjairól, emberi hangokról. Hallás utáni tájékozódás a térben, irány és távolság megnevezése. Első zenehallgatási élmények kisgyermekkorból.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A zenehallgatásra irányuló teljes figyelem képességének továbbfejlesztése az éneklés, az örömteli zenei játékok, a tánc és szabad mozgás improvizációja során. Képességfejlesztés a különböző műfajú, stílusú és karakterű zeneművek befogadásához a rendszeres zenehallgatás által. A hangszínhallás, a többszólamú hallási készség és a formaérzék fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A teljes figyelem kialakításának fejlesztése: – táncal és/vagy szabad mozgás improvizációval: leginkább gyors tempójú, táncos klasszikus zenei idézetekhez kapcsolódóan teljes zeneművek vagy zenei részletek többszöri meghallgatásával (ismétlődő lejátszásával); – kezdés és befejezés megfigyeltetése, és kifejezése a szabad mozgás elkezdésével és befejezésével; – zenei eszközök megfigyeltetésével dinamikai ellentétpárok megkülönböztetése (halk-hangos), fokozatos dinamikai erősödés és halkítás megfigyeltetése és reprodukálása játékos feladatokkal, hirtelen hangerőváltás megfigyelése és reprodukciója; – alapvető tempókülönbségek és tempóváltások megfigyelése, összehasonlítása és reprodukciója. A hangszínhallás és a többszólamú hallás fejlesztése: – természetünk és környezetünk hangjai, – emberi hangszínek (magas, mély, gyerek, férfi és női hang), – a hangszerek hangszínének megtapasztalása gyakorlati úton, azok megkülönböztetése és azonosítása a hangszer kezelése szerint, – szóló és kórus, szólóhangszer és zenekar, dalok felismerése különböző hangszerekről.		<i>Erkölcstan:</i> türelem, tolerancia, vallási tolerancia. <i>Környezetismeret:</i> természetünk és környezetünk hangjai, hangutánzás. <i>Dráma és tánc:</i> dalszövegekhez kapcsolódó dramatizált előadás, szabad mozgásos improvizáció. <i>Vizuális kultúra:</i> zenével kapcsolatos élmények vizuális megjelenítése.

Formaérzék fejlesztése a helyesen tagolt éneklésen és mozgáson keresztül. Absztrakció: a dalok szövegének értelmezése, a dalszövegekhez vagy zeneművekhez kapcsolódó dramatizált előadás (drámajáték, báb), valamint a zene keltette gondolatok vizuális megjelenítése (festés, formázás).	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Kezdés, befejezés, hangerő, hangerő változás, tempó, tempóváltás, férfi és női hang, szóló, kórus, hangszer, zenekar, hangszín.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Zenei befogadás – Zenehallgatás	Órakeret 6 óra
Előzetes tudás	Befogadói kompetenciák a korosztálynak és az átélt zenei élményeknek megfelelően.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Esztétikai és érzelmi kompetencia fejlesztése a tanult énekes anyaghoz kapcsolódó műzenei anyag vokális és hangszeres feldolgozásainak megismerésével. Az életkornak megfelelő zeneművek meghallgatása által a befogadói igényesség kialakítása, fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Zenehallgatás tanári bemutatással vagy felvételtől (audio, video) az évfolyam énekes és generatív tevékenységeihez valamint a befogadói kompetenciák fejlesztéséhez kapcsolódóan. Ünnepekörökhöz tartozó, életkorhoz igazodó szemelvények (vokális-hangszeres). Gyermekdalok és magyar népzene hangszeres feldolgozásokban. Újabb zenei együttesek és felismerésük hallás alapján (gyermekkar; vonós-, fúvószenekar; hegedű, fuvola, fagott). Különböző karakterek, hangmagasságok hallás utáni megfigyelése. Egyszerű zenei kérdés-felelet motívumpár hallás utáni felismerése.		<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> zeneművek tartalma, irodalmi kapcsolatok. <i>Dráma és tánc:</i> cselekményes programzenék, mese, meseszereplők, dramatizált megjelenítés, pl. bábozás, pantomim. <i>Vizuális kultúra:</i> zenével kapcsolatos élmények vizuális megjelenítése.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Énekes zene, hangszeres zene, gyermekkar; vonós-, fúvószenekar; hegedű, fuvola, fagott, hangszeres népzene.	

A fejlesztés várt eredményei a kétévfolyamos ciklus végén	Megfelelő számú dal önálló és csoportos éneklése. Énekelt dalok ritmuskísérete mozgással. Dalok mondókák ritmusának felismerése, és megfelelő ritmushasználat improvizációval, ritmusírás, -olvasás. Különböző hangkészletű dalok éneklése és szolmizálása. Vokális és hangszeres hangszínek felismerése. Zenei hangulatok jellemzése. – Emberi hangfajták megkülönböztetése, megismerése hangzás alapján. – 20 magyar népi mondóka, népi játék, népdal, műdal, egyházi népének,

	gregorián tétel csoportos és egyéni éneklése emlékezetből c'-d'' hangterjedelemben. Csoportosan bátran, zengő hangon jó hangmagasságban énekelnek, képesek az új dalokat rövid előkészítést követően hallás után könnyedén megtanulni. – Ismerik és tudják a gyerekdalokhoz tartozó játékokat, valamint a tanult népszokásokat. – Kreatívan részt vesznek a generatív játékokban és feladatokban. Érzik az egyenletes lüktetést, tartják a tempót, érzékelik a tempóváltozást. A 2/4, 4/4, 3/4-es metrumot helyesen hangsúlyozzák. (Képesek ezt egyszerű tánclépésekkel érzékeltetni.) – Ismerik a templomi szertartások énekes válaszait. – Aktívan együttműködnek a csoportos éneklésben, népi játékban, templomi szertartáson. – A tanult zenei elemeket (ritmus, dallam) felismerik kottaképről (kézjel, betűkotta, ötvonalas kotta). Képesek betűkottát átírni vonalrendszerbe. A megismert ritmikai elemeket tartalmazó ritmusgyakorlatot pontosan, folyamatosan szólaltatják meg csoportosan és egyénileg is. A tanult dalok stílusában megszerkesztett rövid dallamfordulatokat kézjéről, betűkottáról és hangjegyről szolmizálva éneklük. Megfelelő előkészítés után ilyeneket kiegészítenek, rögtönöznek. – Képesek csendben, társaikkal együtt a zenét hallgatni, részt venni a templomi szertartáson, megfigyelésekkel tapasztalatokat szereznek, melyek esztétikai és egyszerű zenei elemzés alapjául szolgálnak. Fejlődik hangszínhallásuk és formaérzékük, liturgikus érzékük. Ismereteket szereznek a hangszerekről. Szívesen és örömmel hallgatják újra a meghallgatott zeneműveket.

ZENEHALLGATÁSI ANYAG

Az alábbi felsorolás ajánlásokat tartalmaz, és minimális követelményeket határoz meg. A zeneművek megadott listája a tanár egyéni választása szerint módosítható, a megadott művek azonos stílusú és műfajú művekkel kiválthatók. A megadott művek egy része olyan terjedelmű, hogy az ének-zene óra keretei között csak részletek meghallgatására van mód (pl. szimfóniatétel, daljáték, opera). A megfelelő részletek kiválasztásához a fejlesztési céloknál meghatározott tartalmak adnak iránymutatást.

Benyomások zenéről: csend és hang, beszéd és ének, szóló és tutti, gyors-lassú, hangos-halk, magas-mély.

A tanult magyar népdalok eredeti felvételekről, illetve kortárs népzeneészek előadásában, népzene gyermekek előadásában (pl. regölés, galgamácsai gyermeklakodalmas), más népek zenékes iskola. Néptánc-dialektusok, hangszeres népi tánczene.

Népdalok feldolgozásai (ajánlott: Bartók Béla: Gyermeknek, Bartók: Gyermek- és nőikarok, Kodály Zoltán gyermekkarai, Bicinia Hungarica, Járdányi Pál, Bárdos Lajos gyermekkarai).

Cselekményes zenék, programzene, mesék, mesebalett, mesebeli szereplők (ajánlott: Henry Purcell: A tündérkirálynő [The Fairy Queen], Pjotr Iljics Csajkovszkij: Diótörő [Szelkuncsik] op. 71, Szergej Prokofjev: Péter és a farkas [Petya i volk] op. 67.) – DVD-felvételekről.

Különböző stíluskorszakokból válogatott művek:

- Adriano Banchieri: Az állatok rögtönzött ellenpontja (Contrapunto alla Bestiale)
- Jean Philippe Rameau: A tyúk (La poule)

- Georg Philipp Telemann: Békák (Les Rainettes), TWV 51: A4
- Johann Sebastian Bach: 18 kis prelúdium zongorára: válogatás a Notenbüchlein für Anna Magdalena Bach kötetekből
- Leopold Mozart: Gyermekszimfónia (Berchtesgadener Musik)
- Wolfgang Amadeus Mozart: C-dúr variáció (Ah, vous dirai-je, Maman), K. 265,
- Gioachino Rossini: A tolvaj szarka (La gazza ladra) – nyitány
- Georges Bizet: L'Arlesienne Suite (Az arles-i lány szvit)
- Nyikolaj Andrejevics Rimszkij-Korszakov: A dongó (részlet a Mese Szaltán cárról c. operából)
- Maurice Ravel: Lúdanyó mesénékes iskola (Ma mère l'oye) – Tündéerkert
- Bartók Béla: Mikrokosmos, BB 105 – részletek (pl. No. 142. Mese a kis légyről)
- Kurtág György: Játékok – részletek

Népi játékok

Betlehemes játék (1., 2.)

Borsót főztem

Bújj, bújj, itt megyek

Bújj, bújj, zöld ág

Cifra palota

Ciróka, maróka

Csiga-biga told ki szarvadat

Csíp, csíp, csóka

Csön, csön, gyűrű

Dobi, dobi hátán

Ég a gyertya

Egyszer egy királyfi

Elvesztettem zsebkendőmet

Én kis kertem

Erre csörög a dió

Esik az eső

Este van már

Fehér liliomszál

Gyertek haza, ludaim

Ha én cica volnék

Hajlik a meggyfa

Háp, háp, háp

Hej, a sályi piacon

Hinta palinta

Katalinka szállj el

Kis kacska fürdik

Koszorú, koszorú

Körtéfa

Künn a bárány

Lánc, lánc, eszterlánc

Mackó, mackó, ugorjál

Mért küldött az úrasszony

Most viszik

Ne nézz hátra

Recse, recse, pogácsa

Sári néni utazik

Sötétes az erdő
Süss fel, nap
Szinajom, szinajom
Szólj, síp, szólj
Túrót ettem
Új vár, fényes vár
Zsipp-zsupp

Népdalok

A kállói szőlőbe'
A part alatt
A tokaji szőlőhegyen
Aki dudás akar lenni
Cickom, cickom
Csipkefa bimbója
Eléshaladt a kemence
Éliás, Tóbiás
Elmúlt a rövid farsang
Elvesztettem zsebkendőmet
Én Istenem, minek élek
Én kicsike vagyok
Esik eső karikára
Este jó
Ettem szőlőt
Gábor Áron
Hajnalban a patak partján
Hála Isten, makk is van
Harcsa van a vízbe'
Hej, Dunáról fúj a szél
Hej, tulipán
Hej, Vargáné
Hídló végén
Hopp, Juliska
Hull a pelyhes
Itt ül egy kis kosárba'
Kelj fel, juhász, ne aludjál
Két krajcárom volt nékem
Kinyílt a rózsa
Komáromi kisleány
Láttál-e már valaha
Lipem-lopom a szőlőt
Megrakják a tüzet
Ó, aki Szent Miklóst szereti
Orgona ága
Rózsa, rózsa, bazsarózsa
Sárga csikó
Serkenj fel, kegyes nép
Sok számos esztendőket
Szegény legény vagyok én
Szélről legeljete

Ti csak esztek
Udvarom, udvarom
Vékony cérna
Zöld erdőben a tücsök

Népénekek

Évközi idő

A fényes nap
Áldozatot hozzatok
Az éjszakának sötétsége oszlik
Kegyes szemmel nézz ránk
Mint a szép hűvös patakra
Örvendezzünk, jertek

Advent

Ébredj, ember
Harmatozzatok
Hív minket most egy tiszta szó
Jöjj, népek Megváltója
Menj el sietséggel
Ó fényességes szép hajnal
Ó jöjj, ó jöjj

Karácsony

Csordapásztorok
Dicsőség mennyben az Istennek
Gyermek születék

Nagyböjt

A keresztfához megyek
A megváltó szent kínhalál
Áll a gyötrött
Bűnbánóknak menedéke
Hamvazkodjál hívő lélek
Jézus, világ megváltója
Királyi zászló
Könyörülj, Istenem
Mi gyarló emberek
Ne hagyj elesnem
Ne szállj perbe énvelem
Ó Teremtőnk, hallgass minket
Térj meg, keresztény

Húsvét

Krisztus feltámadt
Föltámadt Krisztus
Örvendjete, angyalok
Templomodba jöttünk
Ó ifjak, lányok

Jézus, megváltó Istenünk
Úr Krisztus feltámadott
Krisztus virágunk
Örvendetes napunk támadt
Üdvözlégy, fényes Nap
Krisztus az Úr feltámadott

Pünkösöd

A Pünkösödnek jeles napján

Máriáról

Angyaloknak nagyságos Asszonya
Boldogasszony anyánk
Ó dicsőséges Asszonyság

Az Oltáriszentségről

Áldjad ember
Imádlak és áldlak
Leborulva áldlak
Üdvözlégy, Krisztusnak
Üdvözlégy, Oltáriszentség

Gregorián énekek

Miseordinárium-tételek

Kyrie – Feltámadt Krisztus
Kyrie – Szentek fényessége
Missa mundi latinul (Kyrie eleison; Sanctus; Agnus Dei)
Missa mundi magyarul (Uram, irgalmazz; Dicsőség; Szent vagy; Isten Báránya)

Évközi idő

Aki nékem szolgál
Alleluja (ÉE 424,430)
Az Úr az én fényem
Évközi Laudes (Hatalomba öltözött; A három ifjúnak; Az ő szent hajlékában; Áldott az Úr)
Kelj fel, Uram
Miatyánk
Ragyogtasd fel arcod

Krisztus Király

Az Ő országa
Ízleljétek és lássátok
Uralkodik a tengertől tengerig

Advent

Az Úr megadja kegyelmét
Hozzád emelem
Ki trónolsz
Közel van az Úr mindazokhoz
Örvendjétek mindig az Úrban

Nagyböjt

A Kenyér, amelyet én adok
Angyalainak parancsolt felőled
Ez az én testem
Fordítsd figyelmed; Szolgáljunk az Úrnak; Vágyva vágytam; Befejezés)
Hozzám kiált
Mi pedig dicsekedjünk
Nagyböjti Laudes (Bevezetés; Tiszta szívet; Alázatos szívvel;
Nemcsak kenyérrel él az ember
Ragadj el engem, Uram
Vigadozzál, Jeruzsálem
Vigadtam, mikor azt mondották

Húsvét

Énekeljete az úrnak
Ez az a nap
Húsvéti Laudes (Békesség veletek; Örvendeztek a tanítványok; Megismerték az urat; Ez az a nap; Új Jeruzsálem kórusa; Jókor reggel)
Jertek, Atyám áldottai
Örvendező szóval

Műzene

Beethoven: Örömmóda
Esterházy P.: Dic beatae Virginis
Haydn, J.: Édes lányka
Hej, páva
János bácsi
Lányom, lányom
Lully, J.: Esti holdvilágnál
Pál, Kata, Péter
Praetorius: Viva la Musica

3-4. évfolyam

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Zenei reprodukció – Éneklés	Órakeret 54 óra
Előzetes tudás	A tanult dalok pontos dallammal, ritmussal, szöveggel, megfelelő tempóban, tiszta intonációval, és szép hangon való éneklése.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Dalkincs bővítése. Több versszakból álló népdalok előadása emlékezetből. Az autentikus előadáshoz közeledő népdaléneklés. A többszólamú éneklés fejlesztése. Szóló házi hangverseny és a tanév folyamán végzett templomi szolgálat által az elköteleződés növelése, a sikerek révén az önbizalom, helyes önértékelés fejlesztése.	

Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
Népi gyermekjátékok: párosítók, leánykérők, keservesek, tréfás dalok, táncnóták, életképek, balladák, ivónóták, katonaság, lakodalom, ünnepek, köszöntők, szerepjátszó gyermekjátékok. Alkalmazkodó ritmus szerinti népdaléneklés. Több versszakból álló népdalok előadása emlékezetből. Népdalkánonok előadása. Tánclépések gyakorlása. Magyar népdalok: változatos téma és hangulat szerint válogatva, dalos kalendárium: betlehemes, farsang, Gergely-járás, húsvét, pünkösdlő. Más népek dalainak éneklése magyar nyelven. Dalkincs bővítése elsősorban hallás utáni, a könnyebb dalok megfelelő előkészítéssel jelrendszerről tanítással. Ritmushangszerekkel kísért éneklés. Éneklés ritmuskíséréssel, osztinatóval. Az éneklés helyes szokásainak további alakítása (helyes légzés, helyes hangzóformálás, hangadószer megóvása, a hangerő akaratlagos alkalmazása, szövegejtés, artikuláció, frazeálás), a hangterjedelem bővítése (a–e”). A dalok metrumára, ritmikájára és dallamára vonatkozó megfigyelések megfogalmazása. Alleluja-dallamok, Mária-antifónák, a mise időszakonként változó tételeinek (proprium) típusdallamai, a népének-anyag bővítése. Műzenei példák többféle zenei stílusból válogatva (dalok és könnyen énekelhető témák hangszeres művekből) a zenehallgatási anyagból, magyar zenetörténeti táncdallamok. Többszólamú éneklés: biciniumok, kánonok, quodlibetek, dalok ritmushangszer kíséréssel. Tevékenységek A tanév folyamán legalább kilenc templomi szolgálat (zsoltosma és mise). Szóló házi hangverseny év végén. A legjobb növendékek bevezetése a felső tagozatosokból álló nagykórus munkájába.	<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> szókincs bővítése, a magyar nyelv archaikus rétegének megismerése, érthető szövegejtés, kifejező artikuláció. <i>Dráma és tánc:</i> népdal és néptánc kapcsolata, népszokások dramatizált előadása. <i>Vizuális kultúra:</i> a népi tárgykultúra jellemző példáinak ismerete. <i>Testnevelés és sport:</i> mozgás, helyes légzés, testtartás, rendgyakorlat.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Rubato, parlando, tempo giusto és alkalmazkodó ritmus, váltakozó ütem, hangszerkíséret, dallamvonal, sorszerkezet. Liturgikus kifejezések: Alleluja, Mária-antifóna

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Zenei reprodukció – Generatív (önállóan és/vagy csoportosan alkotó), kreatív zenei tevékenység	Órakeret 7 óra
Előzetes tudás	Egyenletes mérő, tempótartás, tempóváltozás érzete. Metrumérzet, helyes hangsúlyozás. Irányított rögtönzés, a hang jellemzőinek tapasztalata.	

A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Koordinált ritmikus mozgás, térérzékelés, egyenletes mérő, tempó változások érzékelése és reprodukciója, metrikus egységek és kisebb formai egységek érzete, játékos feladatok megoldása alap ritmusokkal és hangokkal, a belső hallás fejlesztése.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
A páros tagolódású zenei formaegységek érzete, kérdés-felelet improvizáció, többszólamú ritmusimprovizáció a korábban tanult, ritmusképletek felhasználásával, a 4/4-es és 3/4-es metrum érzete és helyes hangsúlyozása, dallami improvizáció adott hangkészletben (énekhang, hangszer). Tempó, ritmus, metrum: – Tempó metrum (3/4, 4/4) és ritmikai változások felismerése, reprodukciója és gyakorlása kreatív feladatokkal. – Énekléssel megismert ritmusképletekhez kapcsolódó egy- és többszólamú ritmus gyakorlat változatosabb mozgásokkal (pl. taps, csettintés, combütögetés, dobbantás), ritmusnevekkel vagy más szótagokkal csoportosan és párban (ritmusvariáció, ritmusimitáció párban, ritmuslánc, hiányzó ritmusmotívumok pótlása). – Játékok a dinamikával, tempóval. – Variációk (szaporítás-ritkítás) szerkesztése. – Hiányzó ritmusmotívum pótlása. Dallam: – Énekes rögtönzés trichordokkal, dó és lá-pentaton és pentachord hangkészlettel, ritmus nélkül és szabad ritmizálással. – Dinamikai változások gyakorlása kreatív gyakorlatokkal. – Harmónia és polifónia: – Ritmuskíséret komponálása, ritmus osztinató, dallam két szólamra elosztva, tartott hangos/hangcsoportos kísérek, dudabasszus. – Hiányzó dallammotívum pótlása. Zenei formaalkotás egyszerű szerkezettel: – Kérdés-felelet valamint dallami párbeszéd alkotása pentaton és pentachord fordulatokkal szolmizálva, dallami kiegészítés. – Saját költésű népdalszerű dallam improvizációja. – Azonos dallamhoz különböző befejezés rögtönzése. Belső hallás és zenei memória fejlesztése: – Játékos memória gyakorlatok rögtönzött dallamfordulatokkal, hangzó és „néma” éneklés. <u>Tevékenységek</u> Egyéni és csoportos éneklés. Éneklés több szólamban. Tánclépések egyéni, páros és csoportos módon. Önálló és csoportos énekes és ritmusos improvizáció.	<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> mondatszerkezetek - kérdés és felelet. <i>Dráma és tánc:</i> önkifejezés erősítése, néptánc. <i>Vizuális kultúra:</i> vizuális jelek és jelzések használata. <i>Testnevelés és sport:</i> mozgáskoordináció.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Ritmusvariáció, osztinató, dudabasszus, orgonapont, zenei forma, nyitás és zárás, kérdés és felelet, zenei mondat, (forte, piano, crescendo, decrescendo), memória, „néma” éneklés.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Zenei reprodukció – Felismerő kottaolvasás, zeneelméleti alapismeretek	Órakeret 7 óra
Előzetes tudás	A tanult ritmikai és dallami elemek felismerése kézjelről, betűkottáról, hangjegyről és azok hangoztatása tanári segítséggel csoportosan és egyénileg.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A hallás utáni daltanulás és a fejlődő zenei készségek alapján ismerkedés a zenei notáció újabb elemeivel.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Zeneelméleti alapismeretek megszerzése az előkészítés-tudatosítás-gyakorlás/alkalmazás hármas egységében. A zene jelrendszerének olvasása kézjelről, betűkottáról és hangjegyről Ritmikai elemek, metrum: – Az eddig tanult ritmusok leírása és olvasása, felismerése kottaképről. – Új ritmus- és dallammotívumok leírása tanári irányítással. – Nyújtott és éles ritmus; átkötött hang; önálló nyolcad és szünetjele; kétszólamú ritmusgyakorlat. Dallami elemek: – A pentaton, pentachord, hexachord és a hétfokú hangsor dallamfordulatai. – A fi és tá módosított hangok; dallamosztinató. – Utószolmizálás. – Daltanulás kézjelről és betűkottáról. – Új dallammotívumok leírása tanári irányítással. – A #, b és feloldójel – belépő új dallamhangok, ritmusértékek és képletek Előadási fogalmak: – Alkalmazkodó ritmus – tempo giusto, parlando, legato-staccato Népzenei fogalmak: Magyar népdalok sorszerkezete		<i>Matematika:</i> halmazok, számsorok. <i>Vizuális kultúra:</i> vizuális jelek és jelzések használata.
Zeneelméleti alapismeretek megszerzése az előkészítés-tudatosítás-gyakorlás/alkalmazás hármas egységében. A zene jelrendszerének olvasása kézjelről, betűkottáról és hangjegyről Ritmikai elemek, metrum: – Az eddig tanult ritmusok leírása és olvasása, felismerése kottaképről. – Új ritmus- és dallammotívumok leírása tanári irányítással. – Nyújtott és éles ritmus; átkötött hang; önálló nyolcad és szünetjele; kétszólamú ritmusgyakorlat. Dallami elemek: – A pentaton, pentachord, hexachord és a hétfokú hangsor dallamfordulatai. – A fi és tá módosított hangok; dallamosztinató. – Utószolmizálás. – Daltanulás kézjelről és betűkottáról. – Új dallammotívumok leírása tanári irányítással. – A #, b és feloldójel		

– belépő új dallamhangok, ritmusértékek és képletek Előadási fogalmak: – Alkalmazkodó ritmus – tempo giusto, parlando – legato-staccato Népzenei fogalmak: – Magyar népdalok sorszerkezete	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	A ritmusok neve és gyakorló neve, a dallami elemek szolmizációs neve, kézjele, betűjele, violinkulcs, <i>kereszt</i> és <i>b</i> mint előjegyzés, a feloldójel, tempo giusto, parlando, legato, staccato, sorszerkezet.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Zenei befogadás – Befogadói kompetenciák fejlesztése	Órakeret 7 óra
Előzetes tudás	Csendre való képesség, figyelem a zenehallgatásra, fejlődő hangszínhallás, többszólamú halláskészség és formaérzék. Alapismeretek hangszerekről, a zene befogadásának képessége a zenehallgatási anyaghoz kapcsolódóan.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A zenehallgatásra irányuló teljes figyelem képességének további fejlesztése. A tanulók zeneértővé nevelése a rendszeres zenehallgatás által. Hangszínhallás, a többszólamú halláskészség és a formaérzék fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A teljes figyelem kialakításának fejlesztése: – tánccal és/vagy szabad mozgás improvizációval (egyéni, párban vagy csoportosan) - differenciált karakterű zeneművek vagy zenei részletek többszöri meghallgatásával (ismétlődő lejátszásával); – a figyelem időtartamának növelése hosszabb énekes és zenehallgatási anyag segítségével; – teljes zenei befogadás kiegészítve egy-egy zenei megfigyelésre koncentráló feladattal; – zenei memória gyakorlatok. Zenei jelenségek megfigyeltetésével: – hangfajták (szoprán, mezzo, alt) hangszínhallás fejlesztése; – a hangszerek hangszínének megkülönböztetése és azonosítása a hangadás módja szerint; – zenei együttesek (szimfonikus zenekar, fúvós együttes, vonózenekar, énekar és zenekar együttes megszólalása, a gyermekkórus, női kar, férfi kar, vegyeskar); – formaérzék fejlesztése, a zenei analízis képessége a következő fogalmak használatával: azonosság (visszatérés), hasonlóság, variáció és különbözőség, a forma mozgásos és vizuális ábrázolása, kérdés-felelet; – differenciált karakterek zenei ábrázolásának megfigyeltetése, leírása;		<i>Erkölcstan:</i> türelem, tolerancia, vallási tolerancia. <i>Magyar nyelv és irodalom:</i> memóriafejlesztés, hangszín, hangerő. <i>Matematika:</i> elemző képesség fejlesztése. <i>Dráma és tánc:</i> tánc és szabad mozgás, improvizáció, dramatizált előadás. <i>Vizuális kultúra:</i> zenei élmények vizuális megjelenítése.

– ellentétpárok: staccato-legato, szóló-tutti, dúr és moll jelleg, forte-piano, egyszólamú-többszólamú; – a dallam és kíséret különbözőségeinek megfigyelése. Fejlesztő hatás fokozása, tanult ismeret elmélyítése: – rövid történetek zeneszerzőkről, híres előadóművészek; – a dalok szövegének értelmezése, dramatizált előadás; vizuális megjelenítés (különböző technikák); – népi játékhangszerek készítése: dobok, sípok, húros hangszerek. – Hangszín (énekhang, hangszerek) – Kürt, üsdtdob; nőikar, férfikar, vegyeskar.		
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Kórusfajta, zenekartípus, azonosság (visszatérés), hasonlóság, variáció, különbözőség, zenei ellentétpár, staccato-legato, szóló-tutti, dúr és moll jelleg, forte-piano, egyszólamú-többszólamú, hangszer típus.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Zenei reprodukció – Éneklés	Órakeret 54 óra
Előzetes tudás	A tanult dalok pontos dallammal, ritmussal, szöveggel, megfelelő tempóban, tiszta intonációval, és szép hangon való éneklése.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Dalkincs bővítése. Több versszakból álló népdalok előadása emlékezetből. Az autentikus előadáshoz közeledő népdaléneklés. Az éneklés helyes szokásainak további alakítása. A többszólamú éneklés fejlesztése. Szóló házi hangversenyek és a tanév folyamán végzett templomi szolgálat által az elköteleződés növelése, a sikerek révén az önbizalom, helyes önértékelés fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Dalkincs bővítése elsősorban hallás utáni, a könnyebb dalok megfelelő előkészítéssel jelrendszerről tanítással. A többszólamú éneklés fejlesztése. Népdalkánonok, bicíniumok előadása, ritmushangszerekkel kísért éneklés. Egyszerűbb homofón többszólamú tételek felső szólamainak megtanulása. Az éneklés helyes szokásainak további alakítása (helyes légzés, helyes hangzóformálás, hangadószer megóvása, a hangerő akaratlagos alkalmazása (fokozatos halkítás-erősítés), szövegejtés, artikuláció, frazeálás), a hangterjedelem bővítése (a–e”). A dalok metrumára, ritmikájára és dallamára vonatkozó megfigyelések megfogalmazása. Szolmizált éneklés kottaképről. Népi gyermekjátékok: lakodalom, leánykérés, kézfogó, magyar népdalok: változatos téma és hangulat szerint válogatva, dalos kalendárium: betlehemes, farsang, Gergely-járás, húsvét, pünkösdlő. Más népek dalainak éneklése magyar nyelven. Újabb magyar népdalok (eltérő stílusrétegből). Latin miseordinárium, a szertartások néhány speciális tétele latinul (pl. Kyrie puerorum, Pater noster).		<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> szókincs bővítése, a magyar nyelv archaikus rétegének megismerése, érthető szövegejtés, kifejező artikuláció. <i>Dráma és tánc:</i> népdal és néptánc kapcsolata, népszokások dramatizált előadása. <i>Vizuális kultúra:</i> a népi tárgy-kultúra jellemző példáinak ismerete. <i>Testnevelés és sport:</i> mozgás, helyes légzés, testtartás, rendgyakorlat.

A Virágvasárnapi szertartás énekei. További Mária-antifónák és népénekek. Műzenei példák többféle zenei stílusból válogatva: - Egyszerűbb Haydn, Mozart és Schubert dalok; angol carolok; részletek Esterházy Pál Harmonia caelestis c. gyűjteményéből. - Hangszeres remekművek témáinak éneklése szolmizációs és ABC-s névvel. Többszólamú éneklés: kánonok és könnyű többszólamú egyházi és világi tételek. - A magyar Himnusz. <u>Tevékenységek</u> Éneklés ritmuskísérettel, osztinatóval. Önálló és közös éneklés kísérettel. Játékok (párválasztó, szerepjátszó, szokások, asszociációs, mozgásos). Tánclépések gyakorlása. A tanév folyamán legalább tíz templomi szolgálat (zsoltosma és mise). Szóló házi hangverseny félévkor és év végén.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Rubato, parlando, tempo giusto és alkalmazkodó ritmus, váltakozó ütem, hangszerkíséret, dallamvonal, sorszerkezet. Himnusz. Liturgikus kifejezések: Virágvasárnap, processzió (körmenet), kánon.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Zenei reprodukció – Generatív (önállóan és/vagy csoportosan alkotó), kreatív zenei tevékenység	Órakeret 7óra
Előzetes tudás	Egyenletes mérő, tempótartás, tempóváltozás érzete. Metrumérzet, helyes hangsúlyozás. Irányított rögtönzés, a hang jellemzőinek tapasztalata.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Koordinált ritmikus mozgás, térérzékelés, egyenletes mérő, tempó változások érzékelése és reprodukciója, metrikus egységek és kisebb formai egységek érzete, játékos feladatok megoldása alap ritmusokkal és hangokkal, a belső hallás fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A páros tagolódású zenei formaegységek érzete, kérdés-felelet improvizáció, többszólamú ritmusimprovizáció a korábban tanult, illetve tizenhatodos ritmusképletek felhasználásával, a 4/4-es és 3/4-es metrum érzete és helyes hangsúlyozása, dallami improvizáció adott hangkészletben (énekhang, hangszer). Tempó, ritmus, metrum: – Tempó metrum (3/4, 4/4) és ritmikai változások felismerése, reprodukciója és gyakorlása kreatív feladatokkal. – Hiányzó ritmusmotívum pótlása. – Énekléssel megismert ritmusképletekhez kapcsolódó egy- és többszólamú ritmus gyakorlat változatosabb mozgásokkal (pl. taps, csettintés, combütögetés, dobbantás), ritmusnevekkel vagy más szótagokkal csoportosan és párban (ritmusvariáció,		<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> mondatszerkezetek - kérdés és felelet. <i>Dráma és tánc:</i> önkifejezés erősítése, néptánc. <i>Vizuális kultúra:</i> vizuális jelek és jelzések használata. <i>Testnevelés és sport:</i> mozgáskoordináció.

ritmusimitáció párban, ritmuslánc, hiányzó ritmusmotívumok pótlása). Dallam: – Énekes rögtönzés ritmus nélkül és szabad ritmizálással. – Hiányzó dallammotívum pótlása. – Variációs készségfejlesztés a megismert ritmikai, dallami elemekkel. – Rögtönzés tanult népdalok mintájára (kezdő sorának megtartásával). – Dinamikai változások gyakorlása kreatív gyakorlatokkal. – Harmónia és polifónia: – Ritmuskíséret komponálása, ritmus osztinató, dallam két szólamra elosztva, tartott hangos/hangcsoportos kísérek, dudabasszus. Zenei formaalkotás egyszerű szerkezettel: – Kérdés-felelet valamint dallami párbeszéd alkotása pentaton és pentachord fordulatokkal szolmizálva, dallami kiegészítés. – Saját költésű népdalszerű dallam improvizációja. – Variációs készségfejlesztés a megismert ritmikai, dallami elemekkel. – Variációk (szaporítás-ritkítás) szerkesztése Belső hallás és zenei memória fejlesztése: – Játékos memória gyakorlatok rögtönzött dallamfordulatokkal, hangzó és „néma” éneklés.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Ritmusvariáció, $\frac{3}{4}$ ütemmutató, osztinató, dudabasszus, orgonapont, zenei forma, nyitás és zárás, kérdés és felelet, zenei mondat, (forte, piano, crescendo, decrescendo), memória, „néma” éneklés.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Zenei reprodukció – Felismerő kottaolvasás, zeneelméleti alapismeretek	Órakeret 7 óra
Előzetes tudás	A tanult ritmikai és dallami elemek felismerése kézjelről, betűkottáról, hangjegyről és azok hangoztatása tanári segítséggel csoportosan és egyénileg.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A hallás utáni daltanulás és a megszerzett zenei ismeretek alapján ismerkedés a zenei notáció újabb elemeivel. A zene jelrendszerének olvasása kézjelről, betűkottáról és hangjegyről.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Zeneelméleti alapismeretek megszerzése az előkészítés-tudatosítás-gyakorlás/alkalmazás hármasságában. Ritmikai elemek, metrum: – Pontozott félkotta és szünetjele; kis éles és nyújtott ritmus; átkötött hang; triola; a váltakozó ütem fogalma. – Kétszólamú ritmusgyakorlat. Dallami elemek: – A belépő új szolmizációs hang betűjele; elhelyezés relációkban a		<i>Matematika:</i> halmazok, számsorok. <i>Vizuális kultúra:</i> vizuális jelek és jelzések használata.

vonalszerben; ismert hangkészletekben kottaolvasás tanári irányítással; az ABC-s hangok ismerete c'-c''-ig – A szi módosított hang. – A basszuskulcs – prima volta-secunda volta – A #-es és b-s hangnemek (2#, 2b-ig). – Népdalformák.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	A ritmusok neve és gyakorló neve, a dallami elemek szolmizációs neve, kézjele, betűjele, violinkulcs, basszuskulcs, prima-secunda volta, ABC-s hangok, <i>kereszt</i> és <i>b</i> mint előjegyzés.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Zenei befogadás – Befogadói kompetenciák fejlesztése	Órakeret 7 óra
Előzetes tudás	Csendre való képesség, figyelem a zenehallgatásra, fejlődő hangszínhallás, többszólamú halláskészség és formaérzék. Alapismeretek hangszerekről, a zene befogadásának képessége a zenehallgatási anyaghoz kapcsolódóan.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A zenehallgatásra irányuló teljes figyelem képességének további fejlesztése. A tanulók zeneértővé nevelése a rendszeres zenehallgatás által. Hangszínhallás, a többszólamú halláskészség és a formaérzék fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
A teljes figyelem kialakításának fejlesztése: – tánc és/vagy szabad mozgás improvizációval (egyéni, párban vagy csoportosan) - differenciált karakterű zeneművek vagy zenei részletek többszöri meghallgatásával (ismétlődő lejátszásával); – a figyelem időtartamának növelése hosszabb énekes és zenehallgatási anyag segítségével; – teljes zenei befogadás kiegészítve egy-egy zenei megfigyelésre koncentráló feladattal; – zenei memória gyakorlatok. Zenei jelenségek megfigyeltetésével: – hangfajták (szoprán, mezzo, alt, tenor, basszus) hangszínhallás fejlesztése; – a hangszerek hangszínének megkülönböztetése és azonosítása a hangadás módja szerint; – zenei együttesek (szimfonikus zenekar, fúvós együttes, vonózenekar, énekkar és zenekar együttes megszólalása, a gyermekkórus, női, férfi, vegyeskar); – Klarinét, cselló – formaérzék fejlesztése, a zenei analízis képessége a következő fogalmak használatával: azonosság (visszatérés), hasonlóság, variáció és különbözőség, a forma mozgásos és vizuális ábrázolása, kérdés-felelet; – differenciált karakterek zenei ábrázolásának megfigyeltetése, leírása;		<i>Erkölcstan:</i> türelem, tolerancia, vallási tolerancia. <i>Magyar nyelv és irodalom:</i> memóriafejlesztés, hangszín, hangerő. <i>Matematika:</i> elemző képesség fejlesztése. <i>Dráma és tánc:</i> tánc és szabad mozgás, improvizáció, dramatizált előadás. <i>Vizuális kultúra:</i> zenei élmények vizuális megjelenítése.

– ellentétpárok: staccato-legato, szóló-tutti, dúr és moll jelleg, forte-piano, egyszólamú-többszólamú; – a dallam és kíséret különbözőségeinek megfigyelése. Fejlesztő hatás fokozása, tanult ismeret elmélyítése: – rövid történetek zeneszerzőkről, híres előadóművészek; – a dalok szövegének értelmezése, dramatizált előadás; vizuális megjelenítés (különböző technikák); – népi játékhangszerek készítése: dobok, sípok, húros hangszerek.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Kórusfajta, zenekartípus, azonosság (visszatérés), hasonlóság, variáció, különbözőség, zenei ellentétpár, staccato-legato, szóló-tutti, dúr és moll jelleg, forte-piano, crescendo-decrescendo, egyszólamú-többszólamú, hangszertípus, klarinét, cselló.

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	– A tanulók 60 dalt (20 népzenei, 20 műzenei és 20 egyházzenei szemelvény) el tudnak énekelni emlékezetből a-e” hangterjedelemben több versszakkal, csoportosan és egyénileg. A népdalokat csokorba szedve is éneklük. Csoportosan bátran és zengő hangon jó hangmagasságban énekelnek változatos dinamikával. Képesek az új dalokat rövid előkészítést követően tanári segítséggel kézjelről vagy betűkottáról előbb szolmizálva, majd szöveggel megtanulni. Többszólamú éneklési készségük fejlődik (ritmus osztinató, egyszerű kétszólamú zenei anyag, kánon). – Kreatívan részt vesznek a generatív játékokban és feladatokban. Képesek ritmusvariációt, ritmussort és több szólamban ritmus kompozíciót alkotni. A 3/4-es és 4/4-es metrumot helyesen hangsúlyozzák. A tanult szolmizációs hangokból dallamfordulatokat improvizálnak, kérdés-felelet jellegű formaegységeket alkotnak a tanult dalok hangkészlete alapján lalázva vagy szolmizálva is. – A tanult zenei elemeket (pl. metrum, ritmus, dallam, dinamikai jelzések) felismerik kottaképről (kézjel, betűkotta, vonalrendszer). Az ismert dalokat olvassák kézjelről, betűkottáról és hangjegyről csoportosan és egyénileg. A megismert ritmikai elemeket tartalmazó ritmus gyakorlatot pontosan, folyamatosan szolmizálják meg csoportosan és egyénileg is. A tanult dalok stílusában megszerkesztett rövid dallamfordulatokat kézjelről, betűkottáról és hangjegyről szolmizálva éneklük. – Megkülönböztetik a tudatos zenehallgatást a háttérzenétől. Meg tudják nevezni a zeneművekben megszólaló ismert hangszereket. Fejlődik formaérzékük, a formai építkezés jelenségeit (azonosság, hasonlóság, különbözőség, variáció) meg tudják fogalmazni. Fejlődik zenei memóriájuk és belső hallásuk. – Figyelmesen hallgatják az életkori sajátosságaiknak megfelelő zenei részleteket. A negyedik évfolyam végére olyan gyakorlati tapasztalatokat szereznek a zenehallgatásról, amelyre építve a zenei stílusérzék és zeneértés egyre árnyaltabbá válik. – Fegyelmezetten, koncentráltan vesznek részt a templomi szertartásokon, az énekes tételeket és válaszokat pontosan és tisztán éneklük. – 40 magyar és 10-15 más nyelvű játékos dal éneklése emlékezetből. – Az énekelt liturgikus játékok dallamainak ismerete. – Műdalok, népénekek, gregorián dallamok közös és egyéni éneklése

	emlékezetből. – Egyszerű gregorián és középkori kétszólamú tételek éneklése (akár idegen nyelven is). – Liturgikus időszakokhoz. kapcsolódó népénekek ismerete. – A szentmise válaszainak és az állandó részeinek ismerete. – A Himnusz éneklése pontos szöveggel. – Könnyű többszólamú dalok éneklése. – Rövid zenei részletet figyelemmel követése, megadott szempontok alapján. – Tanári irányítással ritmus- és dallammotívumok visszaidézése (utóritmizálás és szolmizálás, felismerés, lejegyzés, reprodukálás). – A tanult ritmusképletek felismerése, megszólaltatása, hármas ütemben is. – Könnyebb hétfokú hangkészletű dalok önálló éneklése szolmizálva. – Karakteres zenei szemelvények felismerése, szóbeli jellemzése. – A tanult népdalok felismerése zeneművekben és feldolgozásokban.

ZENEHALLGATÁSI ANYAG 3-4. o.

Az alábbi felsorolás ajánlásokat tartalmaz, és minimális követelményeket határoz meg. A zeneművek megadott listája a tanár egyéni választása szerint módosítható, a megadott művek azonos stílusú és műfajú művekkel kiválthatók. A megadott művek egy része olyan terjedelmű, hogy az ének-zene óra keretei között csak részletek meghallgatására van mód (pl. szimfóniatétel, daljáték, meseopera). A megfelelő részletek kiválasztásához a fejlesztési céloknál meghatározott tartalmak adnak iránymutatást.

Benyomások zenéről: különböző zenei karakterek, azonosság, hasonlóság, különbözőség, variáció, vokális együttesek (a szólóhangtól a kórusig), hangszeres együttesek (szólóhangszertől a zenekarig), hangszeres virtuozitás.

A tanult népdalok felvételei, népi hangszerek bemutatása felvételtől (kapcsolódjon gyakorlati zenéléshez), táncrend a népzeneben, idegen népek zenéje.

Népdalok feldolgozásai (ajánlott: Bartók Béla: Negyvennégy duó két hegedűre, BB 104 – részletek, Bartók Béla: Magyar népdalok, BB 80b, valamint válogatás Kodály Zoltán: Magyar népzene sorozatból).

Zenés mese, meseopera, gyermekopera, daljáték (ajánlott: Liturgikus játékok: Dániel-játék, Szent Miklós játék, Csillag-játék, Húsvéti-játék..., Süßmayr: A nagypapa névnapja, Mozart: Bastienn és Bastienne, Benjamin Britten: Noé bárkája [Noy's fludde], A kis kéményseprő [The Little Sweep], in: Csináljunk operát! [Let's Make an Opera] op. 45, Kodály Zoltán: Háry János) – DVD-felvételekről is.

Ajánlott művek különböző stíluskorszakokból válogatva:

- Régi magyar táncok (Kájoni és Vietoris kódex)
- Clément Jannequin: A madarak éneke (Les chant des oiseaux)
- Thomas Morley: Fyre, fyre
- Antonio Vivaldi: A négy évszak (Le Quattro Stagioni)
- Johann Sebastian Bach: Karácsonyi oratórium (Weihnachtoratorium), BWV 248,
- Johann Sebastian Bach: Mer hahn en neue Oberkeet (Parasztkantáta), BWV 212
- Esterházy Pál: Harmonia coelestis
- Leopold Mozart: G-dúr (Vadász) szimfónia
- Wolfgang Amadeus Mozart: A dúr szonáta, KV. 331. III. tétel Alla Turca
- Bedřich Smetana: Moldva (Vltava) in: Hazám (Má vlast)

- Johann Strauss: Kék Duna keringő, Radetzky-induló, Tere-fere polka
- Camille Saint-Saëns: Az állatok farsangja (Le carnaval des animaux)
- Dohnányi Ernő: Variációk egy gyermekdalra, op. 25
- Bartók: Negyvennégy duó két hegedűre, BB 104,
- Kodály Zoltán: Gyermek- és nőikarok
- Bartók Béla: Egynemű karok

3-4. évfolyam

Népdalok, népszokások, népi játékok

Gyermekjátékok

Ess eső
Fecskeköszöntő
Süss fel

Párosítók, Leánykérők, Keservesek

Csillag Boris
Elvesztettem zsebkendőmet
Erdők, völgyek
Éva, szívem
Felszántom a császár udvarát
Hajtsd ki, rózsám
Jaj, de beteg vagyok
Jött egy ember Ninivéből
Kolozsváros
Kösziklán felfutó
Megvirágzott a diófa
Megyem már a hajnalcsillag
Mikor leány voltam
Repülj, madár
Szegény vagyok
Széles a Balaton vize
Te túl rózsám, te túl
Tegnap a Gyimesbe jártam
Új a csizmám

Tréfás dalok

Feleségem olyan tiszta
Három szabólegényke
Házasodik a tücsök
Jó gazdasszony
Kitrákotty mese
Mestereknek mestere
Ugyan, édes komámasszony

Táncnóták

Az oláhok
Elveszett a pincelakat
Én vagyok a kúnsági fi
Hála Isten, makk is van

Három éjjel
Hej, rozmaring
Ne búsuljon
Nem vagy legény
Nem vagyok én
Régen volt
Uccu, vászontarisznya
Vígan, vígan

Életképek, Balladák
Béres legény
Bújdosik az árva madár
Csillagom, révézem
Nézd meg, lányom
Piros alma
Rákóczi kocsnába
Szivárvány havasán

Ivónóták
Adott Isten szekeret
Ó, én édes pintes üvegem
Ó, mely sok hal
Vasárnap bort inni

Pásztorok – betyárok – rabok
A Nád Jancsi
A Vidróczki
Az én kedves Ferkó bátyám
Debrecennek van egy vize
Mikor gulyásbojtár voltam
Röpülj, páva

Katonaság
A citrusfa
A jó lovas
Este van, este van
Fiumei kikötőben
Kimegyek a doberdói
Kossuth Lajos táborában
Látom a szép eget
Sej, felszállott a kakas

Lakodalom
A kapuban a szekér
El kéne indulni
Elment a két lány
Gyújtottam gyertyát
Haragszik a gazda
Zörög a kocsi

Ünnepek, köszöntők
Gergelyjárás

Házigazda aluszol-e
Lucázás
Paradicsom mezejibe
Rectius vives
Regölés

Népének

Évközi idő

Teremtő Lélek
Szentlélek Isten, szállj reánk
Jöjj, Szentlélek
Áldozatot hozzatok
Ó, Jézus, emlékezni
Az Uristent magasztalom
Fényességes mennybéli
Benned bízok, Isten
Az igaz hitben
Tebenned bízunk

Az Oltáriszentségről

Imádlak nagy Istenség
Ó, ki ez oltáron
Üdvözlégy, üdvösséges Ostya

Máriáról

Nyújtsd ki, mennyből
Te vagy földi éltünk
Szentséges, Szűz Mária
Angyaloknak Királynéja

Advent

Népek megváltó Istene
Küldé az Uristen
E világot ősatyánk elveszté

Karácsony

Születésén Istennek
Nagy örömnapp
Krisztus Urunknak
A te születésed

Vízkereszt

Az isteni gyermeket
Az Ige megtestesült
Jöjjetek, ó, hívek
Ó, mily fényes

Nagyböjt

Keresztények, sírjátok
Mi, gyarló emberek

Virágvasárnap
Üdvünknek boldog ünnepe

Húsvét
Dicsőség, szent áldás
Feltámadt már
Krisztus feltámadott
Üdvözítőnk, feltámadott

Mennybemenetel
Krisztus mennybe fölme
Mennybe ment Krisztus

Szentháromság vasárnapja
Ó, mi szent Atyánk
Szentháromságnak életem, halálom

Gregorián

Évközi idő
A nép üdve
Adj békét
Aki eszi az én testemet
Belépek Isten oltárához
Elfogadod, Isten
Minden föld
Munkálkodásod gyümölcsével
Oltalmazó Isten
Szent lakóhelyén

Az Oltáriszentségről
O, salutaris hostia
Ave verum

Máriáról
Alma Redemptoris Mater
Oltalmad alá futunk
Salve Regina
Úrangyala

Advent
Hozzád emelem
Íme, a Szűz
Mindazok, kik téged várnak
O, mundi Domina
Sion népe
Sionból ragyog fel

Vízkereszt
Alleluja. Láttuk az ő csillagát
Íme, eljött az uralkodó

Kyrie (szöveg)
Láttam, hogy víz tör elő
Mind eljönnek Sábából

Nagybőjt
Emlékezz meg, Isten
Kelj fel, Uram
Nemcsak kenyérrel
Szemeim
Szívem háborúságai
Válts meg engem

Virágvasárnap
Hozsanna
Dicsőség és dicséret
Jeruzsálem gyermeknépe
Krisztus engedelmes
Kyrie puerorum

Húsvét
546/557 - olvasmányközi ének
546/560 - olvasmányközi ének
Békességet hagyok
Ez az a nap
Jertek, Atyám áldottai
Nem hagylak árván
Victimae

Mennybemenetel
Mennybemeneteli Laudes

Szentháromság vasárnapja
Áldjuk a mennynek
Áldott légyen
Áldott vagy, Uram
Kyrie

ÉE 425, 426, 428, 434, 435 - Alleluják
Alleluarium – 3 típusdallam

Latin Gloria
Pater noster

A mise énekes válaszai

A kerettanterv elvégzéséhez szükséges tárgyi feltételek

- Szaktanterem pianínóval vagy zongorával
- Megfelelő nagyságú tér a mozgáshoz, énekes játékokhoz
- Megfelelő terem a kórusmunkához (zongorával és kottatartóval)
- Ötvonalas tábla
- Mágneses tábla
- Ritmushangszerek

- Jó minőségű CD- és DVD-lejátszó, erősítő, hangszórók
- Számítógép internetkapcsolattal
- Hangtár, hozzáférhető hanganyag

Nyomtatott taneszköz leírás

- Ars musica I., II. Énekkönyv a katedrális iskolák 1-2., illetve 3-4. évfolyama számára
- Deák Diák Daloskönyv
- Pauk Anna: Hangképzés

Ajánlott irodalom és oktatási segédanyag:

- Forrai Katalin: Zene az óvodában
- Tátrai Zsuzsanna-Karácsony Molnár Erika: Jeles napok, népszokások
- Dobszay László: A magyar dal könyve
- Bartók Béla: Gyermeknek 1-2. kötet
- Dobszay László: A gregorián ének kézikönyve
- Rajeczky Benjamin: Mi a gregorián?
- Éneklő Egyház
- Népszolozsmák
- Középkori carolok (közreadja: Soós András)
- Könnyű középkori egyházi kórusok (közreadja: Dobszay László és Mezei János)
- Bicinia sacra (közreadja: Dobszay László és Mezei János)
- Esterházy Pál: Harmonia caelestis (Musica Danubiana)
- Orfeusz – hangzó zenetörténet
- Paksa Katalin: Magyar népzene-történet (könyv+CD)
- Erdélyi Zsuzsanna: Hegyet hágék, lőtöt lépék
- Bodza Klára-Vakler Anna: Éneklő Iskola I-II-III.
- Yehudi Menuhin: Az ember zenéje

ÉNEKES ISKOLAI KERETTANTERV

5-8. évfolyam

Az magyarországi énekes iskola célja egyrészt, hogy a gyermekeket a kezdet kezdetétől a művészi zene teljességébe vezesse be, s ez által az "ars musica" ízlés- és emberformáló erejét az oktatásban és a nevelésben minél jobban érvényesítse. Más oldalról művészi célkitűzése, hogy a magyar gyermekhangok kapcsolatba kerüljenek az európai (s benne a magyarországi) vokális repertoárnak az elmúlt évtizedekben ideológiai szempontok alapján kihagyott, vagy alig énekelt részével.

A magyar énekes iskola – mint minden európai schola cantorum – tanítási céljait és módszereit a liturgikus zenés szolgálat határozza meg, amit elsőrendű céljának és alapvető tevékenységének tekint. Ennek alapjául a magyar (esztergomi) gregorián, illetve liturgikus hagyomány tekinthető, amely nemzetünk szellemi, történeti kincseihez tartozik, és minthogy a teljes magyar középkor iskolai és szellemi-lelki alapélményeinek meghatározója, méltó arra, hogy ezt a szerepet – legalábbis a valódi értékek iránt fogékonyak számára – napjainkban is betöltse.

Minthogy a gregorián ének sajátossága, hogy az emberiség ősi zenei alapélményeire (ún. zenei univerzáliákra) épül, ezért jogos, hogy az egyetemességet kifejező és a hagyomány által szentesített latin nyelv mellett anyanyelven is elhangozzék. (A népi hagyomány Erdélyben megőrzött népszolozsma gyakorlata is bizonyítja ennek jogosságát és életképességét.

Ezek mellett természetesen a magyar és más népi kultúra értékeinek (népdalnak, néptáncnak, népi játékoknak) is meg kell kapniuk az őket megillető méltó helyet, csakúgy, mint az értékes és válogatott katolikus és protestáns egyházi népének-hagyománynak.

A fentieken túl az európai zenekultúra remekműveinek, az egyes stíluskorszakoknak az ismerete is éppoly fontos, mint az alapos elméleti és hangszeres oktatás.

Hangsúlyozzuk, hogy mind zenei nevelésünkben, mind pedig az egyéb tárgyak oktatásában, valamint növendékeink erkölcsi felelősségének kialakításában komplexitásra törekszünk, és mindig az alakuló-formálódó személyiség teljes egységét és helyes irányultságát tartjuk szem előtt.

Az énekes iskola, mint oktatási forma nem csak egyházi intézményekben valósulhat meg, nyitva áll bárki előtt, akiket az imént felsorolt értékek bármelyike vonz oda, s akik elfogadják az adott iskola nevelési gyakorlataként templomban végzett rendszeres liturgikus szolgálaton való aktív közreműködést. Az énekes iskola mindezen keresztül természetesen segítséget kíván nyújtani az iskola és az egyház közötti kapcsolat újabb kori kiépítéséhez. Speciális céljából következően tevékenységi köre túlnyúlik az iskola falain, s így a társadalmi egységesülés irányába hat.

Ökumenizmus, avagy igazi és őszinte párbeszéd (az esetleges világnézeti- és véleménykülönbségek fenntartása mellett) csakis a valódi emberi és művészi értékeken keresztül lehetséges. Ezért az énekes iskola tananyagában az egyházi repertoár bázisát jelentő gregorián és népének mellett megtalálható minden magyar történelmi egyház liturgikus zenéje is.

Az énekes iskola nevelő munkája lehetőséget kínál a szerényebb zenei és hangai adottságokkal rendelkező gyermekek számára is, hogy képességeiknek megfelelő szinten és mértékben bekapcsolódhassanak a közös énekes tevékenységbe.

Az magyar énekes iskola működésével, az oktatási rendszerbe tagozódásával, országos elterjedésével fontos tényezője lehet a magyarság szellemi, lelki és zenei életének egyaránt.

Az énekes iskola kerettantervének helyi tantervi adaptációja révén az iskola eleget tesz az ének-zene tantárgy oktatására vonatkozó követelménynek, tehát az ének-zene kerettanterv

alternatívájának tekintendő. (óraszámuk az 1-4. évfolyamon megegyezik, az 5-8. évfolyamon pedig az énekes iskola óraszámja meghaladja az ének-zenét.)

A kerettanterv heti két tanítási órával számolva mind az 5-6., mind a 7-8. évfolyamos ciklusra nézve 128 órát fed le, melynek kiegészítése 144 órára az iskolák hatáskörébe tartozik. a kerettanterv alkalmazható kétszeresére emelt óraszámában is, azaz heti négy órában, s ebben az esetben a hozzá szervesen kapcsolódó kórusfoglalkozással egybe számítva emelt szintű képzésnek minősül. nincs akadálya annak sem, hogy az iskola a tanulók számára a 110/2012. kormányrendelet 8. §-ában foglalt korlátokon belül a kötelező tanórákon túli foglalkozásokat szervezzen liturgikus szolgálat formájában, ennek vállalása azonban már a tanuló (illetve szülője) szabad döntése kell, hogy legyen. az énekes iskola ilyen változata, amely ma több iskola bevált hagyománya, jogszerűen folytatható.

Az énekes iskolás oktatás alapelvei

A magyar énekes iskola feladata, hogy a tanulókat az általános zenei műveltség elsajátítása mellett fölkészítse a rendszeres egyházi liturgikus szolgálatra. (És ahol erre igény és lehetőség mutatkozik, az erre épülő koncertezésre.)

Az énekes iskolai oktatás elsődleges célja, hogy a templomi liturgikus szolgálat (misén, zsoltosmán, ökumenikus istentiszteleten, vagy templomi zenés áhítaton) egyrészt visszanyerje liturgikus rangját és komolyságát – elsősorban az odaillő, megfelelő szentírási szövegeken alapuló gregorián tételek, valamint a válogatott népének-repertoár és klasszikus zeneművek alkalmazásával. Másrészt nyerje vissza művészi színvonalát: az egyházi giccs és a jámbor fércművek kiiktatásával, beleértve az egyre nagyobb tért hódító ízlésromboló egyházi könnyűzene zenei láthatáron kívülre helyezését is.

Az énekes iskola tehát nem „belterjes” iskolai produkciók létrehozására törekszik – függetlenül attól, hogy természetesen az iskola által igényelt alkalmi feladatokat is ellátja –, hanem mind egyházi, mind zenei-művészi oldalról a kultúra egészébe igyekszik beletagolódni, áthatva ily módon a (sajnálatos módon leromlott) közgondolkodást és jó irányba módosítani a sekélyes közízlést.

A nyolc év folyamán egyéni és közös foglalkozásokon sajátítják el a diákok a tananyagot, amely európai egyházzeneből, népzeneből, s a klasszikus zeneirodalom értékeiből, remekműveiből tevődik össze.

A schola-hagyománynak megfelelően a tanulók már első osztályos koruktól részt vesznek az egyházi zenés szolgálaton, ahol tanáraikkal ill. esetenként más professzionista hangszeres zenészekkel együtt lépnek föl, s így válnak teljes jogú zenész-partnerré. Egy nyolcosztályos énekes iskola képes több templom igényes zenével való ellátását is biztosítani, mint ahogyan különböző szintű és profilú zenei együttesek (kamara, nagykórus, hangszeresek, szólisták) is többágú tevékenységet folytatnak.

Egyes tanulóknak énekesi szólófeladatokat is el kell látniuk, ezért az énekes osztályok tanulói rendszeresen, évközi kamarakonzerteken mutatják be felkészültségüket.

Az énekes iskola zenei oktatásának négy pillére: természetes éneklés, hangszertudás, biztos ritmuskészség és zeneszerzési ismeretek. Ennek érdekében alapvető fontosságú a hangképzés egyéni- és csoportszintű megszervezése. A hangszeroktatás eredményessége érdekében célszerű az énekes iskolának szoros kapcsolatot ápolnia valamelyik zeneiskolával. Ez ugyanis a tapasztalatok szerint mindkét fél számára gyümölcsöző. A ritmusképzésnek már a kezdetektől a tananyag rendkívül fontos részét kell képeznie. Az improvizációs gyakorlatokon keresztül pedig a zeneszerzés alapjait már az alsós osztályok is megismerhetik.

A 7-8. osztályban kívánatos a mutáló fiúk (és lányok) aktivizálása: elsősorban hangszeres közreműködésük, valamint a kisebbek betanításában való részvételük által.

A magyar énekes iskolák zenei látóhatárának szélesítése érdekében fontos, hogy tanárai rendszeres szakmai kurzusok, konzultációk, konferenciák keretében továbbképzést nyerjenek, de legalább ennyire kívánatos a tanulók és tanáraik által alkotott kórusok, scholák, kamaraegyüttesek részére szervezendő fórumok, találkozók létrejötte.

A magyar énekes iskolában megvalósuló sokoldalú zenei képzés (egyéni és közös énekes oktatás, liturgikus gyakorlat, hangszertanulás) segíti a zenei tehetség kibontakozását, szakzenészek pályára állítását, ugyanakkor azonban a teljes emberi kifejeződést tartja szem előtt, és ebbe illeszti bele a zenei részt. Ennek természetes velejárója lehet a liturgikus zenész szolgálat alapjain „kitermelődő” rendszeres koncerttevékenység bel- és külföldön, az elektronikus médiában, hanglemezekben.

A tantárgy fejlesztési céljai

Zenei reprodukció	
Éneklés	A tantárgyhoz, a liturgikus szolgálatokhoz és ezen keresztül a zenéhez fűződő pozitív attitűd megtartása és elmélyítése. A tanítási órákon és templomi szolgálatokon szerzett tapasztalatokon keresztül rendszeressé tenni a közös éneklést és az ünnepi szertartásokban való részvételt. Az éneklési kultúra és zenei készségek, jártasságok továbbfejlesztése és formálása. Az énekléssel, zenéléssel való foglalkozással elmélyítjük a gyermekben, hogy az emberi gondolatok, érzelmek kifejezésének maradandó és művészi formája az énekszó, melyet tudatos emberi tevékenység jellemez. Az ének szövegének tartalmi összefüggéseivel feltárni az adott nép, nemzet néprajzi, népművészeti és egyházművészeti valamint társadalmi értékeit, helyzetét. Egyházi és világi zenekultúránk jellemző sajátosságainak megismerése. A magyar népének áttekintése történeti és felekezeti szempontok alapján, az egyes történeti korszakok jellemző népénekanyagának elsajátítása és stílusos előadása. A népzenei dialektusok és gregorián változatok énekanyagának alapos ismerete, középkori magyar zenei hagyományaink ápolása, megbecsülése. A zenetörténet nagy korszakainak bemutatása énekes és hangszeres szemelvényeken keresztül. Az emberiség zenéjének történeti áttekintése, rávilágítva a társtudományokkal és társművészetekkel való kapcsolatokra. Népzenei anyagon, liturgikus énekeken, az európai műzene szemelvényein (dalok, áriák) és hangképzési gyakorlatokon keresztül gyakorolni a gyermekekkel az éneklés helyes technikáját, majd átadni nekik azokat az ismereteket, melyek segítségével kifejezően és megformáltan tudnak énekelni csoportban és egyénileg egyaránt, átsegíteni őket a mutálás nehézségein. Tudatos hallásfejlesztéssel és az énektechnikai ismeretek folyamatos bővítésével elsajátíttatni a nehezebb gregorián és többszólamú tételek hiteles megszólaltatását.

	Az egyre bővülő repertoár elsajátítása által a zenei memória, a zenei stílusokban való jártasság elmélyítése.
Kreatív készségek fejlesztése	Kreatív készségek és képességek fejlesztésének célja, hogy a tanulók a megszerzett zenei tapasztalatokat alkalmazni tudják és azokkal képesek legyenek újat alkotni. A kreatív improvizációs gyakorlatok fejlesztik a tanulók zenei érzékét, zeneértését és összpontosító képességét. Segítik őket a zene elemeinek önálló és magabiztos használatában, fejlesztik a tanulók önkifejező képességét, ötletgazdagságát és zenei fantáziáját. A kreatív zenei tevékenységek a tanítás legkülönbözőbb témáihoz és fázisaihoz kapcsolódhatnak, s bennük a játékos alkotói munka öröme érvényesül. A kreatív tevékenységet mindenkor megelőzi a zenei alkotóelemek (pl. ritmus, dallam, polifónia, harmónia, forma) vagy egy adott zenei stílushoz kapcsolódó zenei jelenségek (pl. recitatív tónusok, gregorián műfajok modelljei, korai polifónia) megismerése az aktív zenélésen keresztül.
Felismerő kottaolvasás	A kottaolvasás a zene értésének eszköze, általa olyan kódrendszer kulcsát kaphatják meg a tanulók, amely segíti őket abban, hogy eligazodjanak a zenei tartalmakban. A zenével való ismerkedés kezdeti szakaszában a felismerő kottaolvasás képessége a zeneértés mélységeihez is jelentősen hozzájárulhat. Az önálló zenélésben nélkülözhetetlen eszközzé válik. A kottaképet a gyerekek látják már akkor is, mikor a jelrendszereket még nem tudják megfejteni. A tanulók a felismerő kottaolvasás segítségével egyre több zenei jelenséget képesek jelrendszerről felismerni. A kottaolvasás nem cél, hanem eszköz az iskolai zenetanulás folyamatában. Az egyházzene képzésben résztvevők számára a „hagyományos” ötvonalas kottakép mellett a különböző gregorián notációkban (pl. kvadrát notáció, modern magyar notáció, szentgalleni notáció) való jártasság egyaránt elengedhetetlen. A felismerő kottaolvasáshoz kapcsolódó zenei ismeretek tanítása soha nem elvontan, hanem az énekes és hangzó zenei anyaghoz kapcsolódóan történik. A népdalokból és műzenei szemelvényekből vett zenei fordulatokat felhasználják a ritmikai, metrikai és dallami elemek tudatosítására, formájuk megismerése pedig segít a formaérzék fejlesztésében. Az elemző megközelítés helyett válasszák a műfaji meghatározást, találják meg az élethelyzet, az érzelmi kifejezés, az esztétikai szépség személyes kapcsolódási pontjait. A népdalok szövegének értelmezése rávilágít a népdalok gazdag szimbolikájára, megvilágítja a magyar szókincs gazdagságát. A népdalok nem a felismerő kottaolvasás gyakorló példái. Csak akkor kell szolmizáltatni, ha az a szebb, tisztább megszólaltatást segíti.
Zenei befogadás	
Zenei hallás fejlesztése	A zenei hallás fejlesztése feltételezi a zenei képességek meglétét. Éppen ezért első célunk a zenei képességek: érzékelés, hallás, emlékezet és összetettebb zenei észlelések fejlesztése. Zenei példákon keresztül tapasztalatok gyűjtése a zenei formákról, harmóniákról, összetettebb ritmusokról. Folyamatosan fejleszteni a gyerekekben a zenei jelenségek (külső tevékenység nélkül) tudatban érzékelt, szándékosan felidézett illetve

	felismert zenei emlékképeit: a belső hallást (dallamhallás, intonációs pontosság, ritmusképzet, harmóniaérzet, formaérzék) segítségül véve a dallam-, akkordikus- és ritmushangszerek adta fejlesztő lehetőségeket. A zenei élmények érzékelésével, észlelésével valamint szóbeli, vizuális, dramatikus megjelenítésével fejleszteni a gyerekek zenei emlékezetét valamint mindezek segítségével megmutatni a zenei képzelet lehetőségeit (kibontakoztatni a felfedező és alkotói kedvet). Rendszeres ismétlésekkel (templomi zsolozsma- és miseszolgálat), gyakorlásokkal gondoskodni a megismert liturgikus gyakorlat megtartásáról illetve elmélyítéséről, a zenei memória állandó fejlesztéséről. Ezek a rendhagyó koncertformák funkcionális (liturgikus) keretbe helyezik a zenei produkciót, feloldva az azzal járó stresszt, s mint ilyenek, ezek egyben a zenei produkció alapformái. A zenével való foglalkozás által fokozatosan tágitani a zenére való összpontosítás, figyelem időhatárait.
Befogadói kompetenciák fejlesztése	A befogadói kompetenciák fejlesztése a zenehallgatás anyagának mélyreható megismerését segíti elő. A befogadói kompetenciák fejlesztése során az érzelmi és intellektuális befogadás egyensúlyának kell érvényesülnie. A befogadói kompetenciák fejlesztésével megalapozható a tanulók zenehallgatási magatartása, akik a zenehallgatás során olyan élményeket – minél többféle és valóságos zenei tapasztalatokat – szereznek a hallgatott zenéről, amelyek hatására egyre inkább különbséget tudnak tenni az elmélyült zenehallgatás (vagyis a zene befogadása) és a háttérzene fogyasztása között. Rendszeres zenehallgatás. A zeneművek zenei és zenén kívüli tartalmának, üzenetének megértéséhez szükség van a zenei élmények rendszeres biztosítására: minden órán legyen zenehallgatás. Adekvát befogadói attitűd. A zenehallgatási anyag értő befogadását segíti az adekvát befogadói attitűd kialakítása, azaz fontos, hogy a tanulók kellő nyitottsággal forduljanak a hallgatott zene felé. A befogadói kompetencia fejlesztését segíti elő elsősorban a zenében rejlő gesztusok, karakterek, érzelmek, hangulatok érzékelésének és átérzésének képessége, másodsorban pedig a biztos és differenciált hallási képesség (ritmus-, dallam- és hangszínérzék) és a zenei memória. Ezeket rendszeres és nagy mennyiségű énekléssel és a generatív készségek más fejlesztő gyakorlataival lehet kialakítani. A zeneelméleti és zenetörténeti alapismeretek minden esetben a zenei befogadást segítik, az elméleti és a lexikális adatokat minden esetben kiválasztott művekkel támasszuk alá. A zenetörténeti ismeretek átadásánál törekedjünk arra, hogy az adott zeneművet műfaji, stílustörténeti összefüggésbe helyezzük, és ezáltal a gyermekben kialakuljon az egyes stílusok, zenetörténeti korszakok jellemzőinek ismerete. Egy szerzői életrajz elsősorban az adott műhöz kapcsolódó ismereteket közvetítse. Ugyanez érvényes az elméleti ismeretekre: a formatan, az összhangzattan vagy a szolmizáció alapinformációi csak akkor válnak hasznossá, ha zenei érzetekhez kapcsolódnak, ha segítenek a gyerekeknek átérzeni azokat a zenei jelenségeket, amelyekről szólnak.

Zeneértő és -érző képesség fejlesztése és aktív zenélés 5-8. osztályig (zenehallgatás, zenei gyakorlat)	A rendszeres és figyelmes zenehallgatás a tanulók zene iránti fogékonyságát és zenei ízlését formálja. A zenehallgatási anyag kiválasztásakor a zenei teljességre kell törekedni. Lehetőleg teljes műveket hallgassanak meg, hiszen a tanulók befogadói kompetenciáját, s elsősorban zenei formaérzékét a teljes kompozíciók bemutatása fejleszti. A műalkotás egészéről kell benyomást szerezniük, mielőtt a részletekre irányítják a figyelmüket. Miközben a figyelem irányítása bizonyos jelentéstartalmak megvilágítása érdekében fontos, fokozottan kell figyelni arra, hogy a szempontok ne tereljék el a tanulók figyelmét a mű egészének élményszerű befogadásáról. Zenehallgatásnál – figyelve a ma felnövő generációk vizuális igényére – törekedjünk DVD-n elérhető koncertfelvételek bemutatására is. Az iskolai zenehallgatás célja nem lehet minden remekmű s az összes zenei műfaj megismertetése, sokkal fontosabb a befogadói kompetenciák fejlesztése és a zenehallgatás igényének kialakítása, amely biztosítja az egész életen át tartó zenei érdeklődést. Bízniuk kell abban, hogy a meg nem ismert műveket a tanulók életük folyamán megismerik, amennyiben kialakították bennük az igényt az értékes művek hallgatására. Az iskolai zenehallgatás mellett keresni kell a lehetőséget az élő zenehallgatásra, a rendszeres hangverseny-látogatásra, és ösztönözni a tanulókat a zenei információk gyűjtésére. Fontos szempont, hogy a hangversenyek kifejezetten az adott korcsoporthoz szóljanak. Rendkívül fontos, hogy a hangverseny legyen előkészített, az órákon a tanulók ismerjenek meg néhány zenei témát, a művek kontextusát, majd az azt követő alkalommal beszélgetéssel segítsük az élmények feldolgozását. A gyermek érdeklődésének felkeltése és figyelmének magragadása után kialakítani a zenére való összpontosítás képességét. Passzív befogadással szemben egy aktív, tudatos tevékenység kialakítása. A gyermek világához közel álló népi és műzenei szemelvényeken, valamint a havi rendszerességgű liturgikus szolgálatokon keresztül a zenei jelenségek, zenei formák, harmóniák, összetettebb ritmusok tapasztalati úton történő megismerése és reprodukálása. A zenére való koncentrációs képességek folyamatos és fokozatos fejlesztése. A meghallgatott zeneművek célzott megfigyeltetése által zenei emlékezet és gondolkodási képességek kialakítása. Azonosságok, hasonlóságok, különbözőségek felismerése. Konkrét zenei paraméterek tágabb összefüggésekben való megfigyelése, megkülönböztetése, minél több zenei példán való nyomon követése, a zenei jelenségek, élmények elmélyítése. Énekes és hangszeres zene összekapcsolása a zenehallgatásban és a gyakorlatban. Zenét értő, érző és befogadó személyiség kialakítása. A gyerek és rajta keresztül a család, környezet zenehallgatási szokásainak kialakítása. A templomi énekes szolgálatokba – lehetőség szerint – bevonandóak a gyermekeket kísérő szülők, családtagok

	(zsoltosma, mise bizonyos részeinek együttlénekklése). A templomi szolgálatokon nyújtott énekes teljesítmények, mint művészi és liturgikus megnyilvánulásról való vélemény kialakítása.

5–8. évfolyam

A következő fejlesztési célokat segíti az ének-zene tantárgy kerettanterve: erkölcsi, etikai nevelés, nemzeti öntudat és hazafias nevelés, állampolgárságra, demokráciára nevelés, az önismeret és a társas kultúra fejlesztése, a testi és lelki egészségre nevelés, felelősségvállalás másokért és önkéntesség, médiatudatosságra nevelés, a tanulás tanítása. A kulcskompetenciák tekintetében az esztétikai – művészeti tudatosság és kifejezőképesség, anyanyelvi kommunikáció, idegen nyelvi kommunikáció, digitális kompetencia, szociális és állampolgári, a hatékony, önálló tanulás kompetenciája fejlesztéséhez is hozzájárul.

Fejlesztési célok

Reprodukció. A reprodukció első számú helyszíne a templomi énekes szolgálat. Az éneklésre épülő tanítás első lépéseként a tanulóknál az éneklés öröme és helyes szokásainak kialakítása játszott a fő szerepet. Ebben az életkorban már az éneklés tisztasága, kifejező ereje, a zenei stílusnak megfelelő előadásmód, a kommunikatív muzikalitás kialakítása kerül a fejlesztés középpontjába. A magyar és más népek zenéje továbbra is jelen van az énekes anyagban, azonban a hangsúly folyamatosan eltolódik a klasszikus szemelvények irányába. Ezek elemzésénél fontos, hogy rámutassunk arra, hogy a klasszikus zene fordulatai, formai megoldásai miként hatnak alapvetően, meghatározóan a művek stílusára. A tanulók a zenei elemeket improvizációs, kreatív játékos és intellektuális feladatokkal is gyakorolják.

Zenehallgatás. A felső tagozat zenehallgatási anyagára a sokszínűség jellemző. Elsődleges cél a stílus jellegzetességeinek megismertetése: szerkesztés módok, formai megoldások, egy-egy zeneszerzőre jellemző alkotói sajátosságok bemutatása. Kronologikus áttekintésre már az 5. osztálytól sor kerül. A felső tagozatos zenehallgatásra ajánlott alkotások többsége nagy lélegzetű, előkészítése, többszöri meghallgatása és feldolgozása sokszor meghaladja a tanítási óra adta időkeretét. Inspiráljuk a tanulókat órán kívüli meghallgatására is és más, az órai anyaghoz kapcsolódó zeneművek megismerésére.

Elméleti ismeretek.

Az alsó tagozatban alapfokon elsajátított zeneelméleti ismeretek elmélyítése, bővítése; a templomi énekes szolgálatok és a kóruszereplések zenei anyagának, a tananyag zenei szemelvényeinek elsajátításához, stílushű megszólaltatásához szükséges készségek, jártasságok megszerzése. A zenetörténet nagy korszakainak és kiemelkedő alkotásainak átfogó ismerete.

5–6. évfolyam

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Zenei reprodukció – Éneklés	Órakeret 30 óra
Előzetes tudás	Az alsó tagozatban megismert egyházzenei, népzenei és műzenei szemelvények ismerete. Az éneklési és generatív készségek korosztálynak megfelelő szintje. Új stílusú népdalok éneklése alkalmazkodó ritmusban Műzenei szemelvények éneklése az előadási jeleknek megfelelően A teljesített zsoltosma- és miseszolgálat teljes zenei anyagának	

	éneklése Kánonok csoportos éneklése Könnyű többszólamú dalok éneklése
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Éneklési készség fejlesztése a korábban elsajátított dalkincs ismétlésével és bővítésével az életkor adta hangai lehetőségek figyelembe vételével (a már elért tiszta intonáció megtartása, fejlesztése). Kifejező és stílusos éneklés kialakítása mind kórusban, mind egyénileg, a szólóénekesi attitűd továbbfejlesztése
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
Magyar népzene: népzene-történeti rétegek szerint: régi stílus (történelem előtti archaikus réteg, nagyívű ereszkedő kvintváltó dallamok, pszalmódizáló stílus, sirató, sirató stílus, középkori népzene, 16-17. század népzeneje, 18-19. század népzeneje, magyar zenetörténeti dallamok) és új stílusú népdalok (korai- és fejlett újstílus) ismerete (30 magyar népdal éneklése). A Szózat éneklése fejből Népénekek: az Éneklő Egyházból: egyházi ünnepkörök, magyar szentek dalai; zsidó, bizánci, protestáns énekek Gregorián zenei szemelvények magyarul és latinul: a templomi énekes szolgálatok során elhangzó énekek, zsolozsma-antifonák, néhány díszesebb melizmatikus tétel, liturgikus játékok (Dániel-játék, Szent Miklós játék, Húsvéti játék válogatott tételei, Te Deum) Műzene, zeneirodalom: korai polifónia, középkori világi egyszólamúság, reneszánsz egyházzene, könnyű reneszánsz világi énekek Dalok, áriák, duettek, kánonok. A dalanyag tiszta, kifejező, éneklése, kiscsoportos és egyéni előadásmódban, törekvés a stílusos éneklésre.	<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> verbális kifejezőkészség fejlesztése, értő hangos olvasás fejlesztése. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> a zenetörténet és az egyetemes és a magyar történelem párhuzamai; <i>Erkölcstan:</i> zeneművek, liturgikus szövegek értelmezése erkölcsi szempontok alapján. <i>Dráma és tánc:</i> Népdal-néptánc, hangszeres népzene, a tánc funkciója, zenés színjátszás
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Régi és új stílusú népdal, pszalmódizáló stílus, sirató stílus, kvintváltó ereszkedő, alkalmazkodó ritmus, verbunkos, népének, zsolozsma, antifonális és rezponzoriális éneklés, zsoltározás, Magnificat, Mária-antifóna, vesperás, melizmatikus műfajok, recitatív műfajok, liturgikus dráma, konduktusz, korai polifónia, orgánium, motetta, madrigál, históriás ének, Szózat, dal mint műfaj, duett, kórusmű, társas ének, hangfajok nevei (szoprán, alt, tenor, basszus), carol

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Zenei reprodukció – Generatív (önállóan és/vagy csoportosan alkotó), kreatív zenei tevékenység	Órakeret 7 óra
Előzetes tudás	Egy- és többszólamú ritmusgyakorlatok a tanult ritmuselemekkel és ritmus osztinató. Zenei kérdés-felelet alkotása ritmussal és dallammal. Kreatívan részt vesznek a generatív játékokban és feladatokban. Képesek ritmusvariációt, ritmussort és több szólamban ritmus kompozíciót alkotni. A 3/4-es és 4/4-es metrumot helyesen hangsúlyozzák. A tanult szolmizációs hangokból dallamfordulatokat improvizálnak, kérdés-felelet jellegű formaegységeket alkotnak a tanult dalok hangkészlete alapján lalázva vagy szolmizálva is.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Ritmusvariációk rögtönzése 3/8-os és 6/8-os ütemformákban Dallamalkotás adott témára: nyitás – zárás Szillabikus és melizmatikus énekgyakorlatok Visszatérő forma és variáció alkotásának fejlesztése. A rögtönzés fejlesztése a következő zenei ismeretek felhasználásával, felütés, dűr-moll dallami fordulatok, tercparhuzam.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Ritmus, metrum: Kreatív gyakorlatok változatos ritmusképletekkel, verssorok ritmizálása, osztinató. 6/8, 3/4 helyes hangsúlyozása, páros-páratlan metrumok váltakozásának megéreztetése mozgásos gyakorlatokkal. Ütőhangszeres ritmusjátékok Ritmusok, szertartási és kultikus mondókák rögtönzése Dallami improvizáció: Adott ritmus motívumra dallamvariációk pentachordokkal, dúdolással, szolmizálva. Tercparhuzamok szerkesztése zsoltár- ill. olvasmánytónusok éneklése adott szövegre Recitációs gyakorlatok egyházi és világi szövegekre Régi stílusú kvintváltó népdalforma rögtönzése (megadott kezdősorral). Gyakorlatok versmértékek, verslábak ritmusára Zenei forma alkotás: Kérdés-felelet játékok funkciók környezetben, négy és nyolcütemes egységekben. Zenei forma alkotása visszatérő elemekkel (rondó, variáció). Változatos ritmusképletek használata. Dallami rögtönzés, a tanult zenei formák alkalmazásával.		<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> mondatszerkezetek: kérdés és felelet, versek ritmusa, szótagszáma, verssorok ritmizálása, értő, kifejező olvasás. <i>Matematika:</i> absztrakt gondolkodás fejlesztése. <i>Vizuális kultúra:</i> önkifejezés, érzelmek kifejezése többféle eszközzel. <i>Dráma és tánc:</i> stilizált tánclépések, különböző táncok jellegzetes lüktetésének reprodukálása
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Hatnyolcad, dűr, moll, tercmenet, zenei periódus, visszatérő forma, rondó, dallami variáció, szekvencia, recitáció, kvintváltó, versláb, időmértékes verselés	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Zenei reprodukció – Felismerő kottaolvasás, zeneelméleti alapismeretek	Órakeret 6 óra
Előzetes tudás	Az alsó tagozatban az énekléssel és a generatív tevékenységekkel megszerzett és egyre gazdagodó ritmikai, metrikai és dallami ismeretek. A tanult ritmikai és dallami elemek felismerése kézjelről, betűkottáról, hangjegyről és azok hangoztatása csoportosan és önállóan A tiszta hangközök, szekund, terc ismerete	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	További ritmikai, metrikai és dallami elemek elsajátításával a zenei reprodukció fejlesztése. Előkészítést követően énekelt szemelvények reprodukciója a felismerő kottaolvasás és a fejlődő belső hallás segítségével.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Új ritmusértékek és szüneteik olvasása-írása Új dallami elemek olvasása-írása Abc-s hangok jelölése g és f-kulcsban. Tanult öt- és hétfokú dallammotívumok lejegyzése betűkottával és vonalrendszerbe A szext és a szeptim ismerete, szolmizált éneklése. Zeneelméleti ismeretek bővítése az előkészítés - tudatosítás - gyakorlás/alkalmazás hármasságában. Ritmikai elemek, metrum: új ütemfajták: 6/8, 3/8, felütés, csonka ütem, triola, kis éles és kis nyújtott ritmus, tizenhatodok Dallami és harmóniaelemek: dúr és moll hangsorok 3# 3b-ig, Módosított hangok abc-s megnevezése, A hangközök felismerése kottaképről, beírása vonalrendszerbe. Hangközök: kis és nagy szext, kis és nagy szeptim. Zenei előadásra vonatkozó jelzések: tempójelzések és dinamikai jelek. Ütemfajták, felütés, ritmikai elemek megkülönböztetése és egyszerűbb ritmusgyakorlatok során reprodukálása.		<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> jelek és jelrendszerek ismerete. <i>Vizuális kultúra:</i> vizuális jelek és jelzések használata. <i>Matematika:</i> számsorok, törtek.
Kulcsfogalmak/fogalmak	6/8, 3/8, $\frac{3}{4}$, felütés, csonka ütem, triola, kis éles és kis nyújtott ritmus, dúr és moll hangsor, vezetőhang, kis és nagy szext, kis és nagy szeptim, módosított abszolút hangnevek, violin- és basszuskulcs, allegro, andante, mezzoforte, pianissimo, modális hangsorok, hemiola, módosítójelek, módosított szolmizációs hangok	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Zenei befogadás – Befogadói kompetenciák fejlesztése	Órakeret 7 óra
Előzetes tudás	Figyelem a zenehallgatásra, fejlett hangszínhallás, valamint fejlődő	

	formaérzék. Ismeretek hangszerekről.
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A zenehallgatásra kiválasztott művek értő befogadása a befogadói kompetenciák fejlesztéséhez kapcsolódó tevékenységeken keresztül, az énekléssel és a generatív tevékenységekkel fejlesztett differenciált hallási készség és zenei memória által.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
Magyar népballadák, siratók, népszokások zenéje Finn-ugor népek zenéje Primitív törzsi zene A zsidó liturgikus zene A gregorián és korai középkor Ókori témájú későbbi zenedarabok Bizánci rítusú zene Zenei műfajok felismerése hangzó példák alapján. Korábbi tevékenységek folytatása, elmélyítése. Hangszínhallás és többszólamú hallás készség fejlesztése: énekes hangfajok ismerete (szoprán, mezzo, alt, tenor, bariton, basszus), Formaérzék fejlesztése: visszatéréses kéttagú forma, triós forma, rondó forma, variációs forma. A zeneirodalmi példák befogadását segítő kiegészítő ismeretek: a zenei befogadást segítő legszükségesebb elméleti ismeretek, lexikális adatok (népzenéhez kapcsolódva, pl. népszokások, néphagyomány, a szöveg jelentése; a komolyzene befogadásához kapcsolódva, pl. zenetörténeti ismeretek, zeneszerzői életrajz megfelelő részei, a megismert zeneművek műfaja és formája). Korai többszólamúság zenéje, a különböző orgánum-típusok felismerése, gregorián műfajok felismerése A hangszerek megkülönböztetése és azonosítása a következő szempontok szerint: dallamhangszer, ritmushangszer, műzenei és népi hangszer (duda, tekerő, cimbalom, citera, hegedű, brácsa, cselló, bőgő, fa- és rézfúvósok). Szemléltetéssel a különböző zenei formák felismerése. Ismerkedés a partitúrával (a zenehallgatást segítő egyszerűsített kottakép). Tájékozottság a szemelvények történeti korával, a zeneszerző életével, a művek műfajával és formájával kapcsolatban.	<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> szövegértés, értelmezés. <i>Dráma és tánc:</i> táncjátékok a nép- és műzenében.
Kulcsfogalmak/fogalmak	Hangköz, formai egység (dallamfordulat, dalforma, variációs forma, rondó forma, antifonális, rezponzoriális forma), faux-bourdon, számozott basszus, continuo, ad notam.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Zenei befogadás – Zenehallgatás	Órakeret 14 óra
Előzetes tudás	Egyes tanult zenei műfajokat, formákat, hangszercsoportokat felismerik. Ezeket a zenei folyamatokat figyelemmel tudják kísérni és zenei kifejezésekkel is meg tudják nevezni.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A népzene tárházából és a megjelölt korok zeneműveiből válogatva a tanulók érdeklődését erősítve törekvés a zeneirodalom remekműveinek megismertetésére. Hangverseny-látogatásra nevelés.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Primitív törzsi zene A zsidó liturgikus zene Zenei műfajok felismerése hangzó példák alapján. A honfoglalás-kor zenéje Európában és Magyarországon /az esztergomi rítus/ A reneszánsz kor zenéje itthon és Európában Középkori és reneszánsz zenei formák, műfajok, művek hallás utáni felismerése Az énekes anyaghoz kapcsolódó eredeti népzenei felvételek meghallgatása, Magyar népballadák, siratók, népszokások zenéje A gregorián és korai középkor, A gótika zenéje Bizánci rítusú zene Reneszánsz kórusdalok, barokk szemelvények. Zeneirodalmi szemelvények a stílusérzék fejlesztéséhez vokális művek, opera-, oratórium, passió-, kantátarészletek. hangszeres művek (Concerto, fuga, prelúdium, toccata, szvit, szonáta, variáció, versenymű) A zeneirodalom gazdagságának, műfaji sokszínűségének megismerése. A művek megismerésén, elemzésén keresztül a kultúrabefogadás szándékának erősítése (pl. hangverseny-látogatás motivációs szerepének felhasználásával).		<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> magyar történelmi énekek, irodalmi párhuzamok. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> történelmi korok, korstílusok. <i>Erkölcstan:</i> zeneművek erkölcsi tartalma, üzenete, viselkedési normák. <i>Dráma és tánc:</i> Reneszánsz táncok, táncformák, zenés játék, opera cselekménye. <i>Vizuális kultúra:</i> művészettörténeti stíluskorszakok.
Kulcsfogalmak/fogalmak	Gregorián ének, reneszánsz tánc, madrigál, dal, opera, menüett, opera, oratórium, passió, kantáta, clausula, motet, eredetihipótezés, Concerto, fuga, prelúdium, toccata, szvit, szonáta, variáció, versenymű, carol	

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	Éneklés További 30, az énekes tananyag felsorolt rétegeiből választott egyházi ének, történeti ének, műdal, ill. szemelvény kifejező előadása emlékezetből Szólódarab előadása önállóan Középkori, ill. reneszánsz, barokk egyházzene szolamának éneklése Zenehallgatás Énekes- és hangszeres népdalfeldolgozások felismerése, megnevezése Trubadúr-énekek felismerése

	Carolok, consort-muzsika, felismerése többször meghallgatott középkori és reneszánsz énekes és hangszeres kompozíciók felismerése A nagy reneszánsz mesterek stílusának felismerése Improvizáció zenei kérdés-felelet szerkesztése (2x2 ütemes terjedelemben) zsoltár- ill. olvasmánytónusokra. Zenei olvasás- írás ismeret dúr és moll hangnemek kottaképről történő azonosítása 3#-3b-ig az egyházi hangnemek ismerete a módosító jelek értelmezése kottakép alapján tanult dallamok éneklése kottakép alapján

Ajánlott zenehallgatási anyag 5-6. évfolyam

A felsorolás ajánlásokat tartalmaz. A zeneművek megadott listája a tanár egyéni választása szerint módosítható. A megadott művek egy része olyan terjedelmű, hogy az ének-zene óra keretei között csak részletek meghallgatására van mód (pl. szimfónia tétel, daljáték, opera). A megfelelő részletek kiválasztásához a fejlesztési céloknál meghatározott tartalmak adnak iránymutatást.

- Magyar népzene, más európai népek zenéje.
- Természeti népek zenéje
- Ókori nagy zenekultúrák
- Gregorián énekek a magyar és európai gregorián hagyomány alapján.
- A gótika zenéje: Ars Antiqua, Ars nova)
- Középkori lovagi költészet zenéje
- Reneszánsz madrigálok, VIII. Henrik: Pastime, Helas Madame;
- Reneszánsz vokálpolyfónia: Palestrina: Missa Papae Marcelli, Missa Brevis
- Reneszánsz udvari zene (Pavane, Gaillarde, Basse dance, Balle)
- Henry Purcell: Artúr király (King Arthur), Shepherd, shepherd leave decoying, Fairest isle
- Johann Sebastian Bach: János passió – részletek, BWV 245
- Georg Friedrich Händel: Tűzijáték szvit (Music for the Royal Fireworks), HWV 351; Vizi zene
- Bartók Béla: Falun BB 87a
- Kodály Zoltán: Magyar népzene sorozatból balladák
- Ligeti György: Síppal, dobbal, nádihegedűvel - dalciklus Weöres Sándor verseire

7–8. évfolyam

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Zenei reprodukció – Éneklés	Órakeret 22 óra
Előzetes tudás	Biztos éneklési készség, kifejező és stílusos előadás csoportosan és egyénileg is. 30, az énekes tananyag felsorolt rétegeiből választott egyházi ének, történeti ének, műdal, ill. szemelvény kifejező előadása emlékezetből	

	Szólódarab előadása önállóan Középkori, ill. reneszánsz, barokk egyházzene szolamának éneklése				
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A dalkincs ismertetése és folyamatos bővítése: többféle zenetörténeti stílusból válogatott szemelvény, magyar népdalok, más népek dalai, kiegészítve. Az énekhang további képzése, figyelve a tanulók egyéni vokális fejlődésére (mutálás).				
<table border="1"> <thead> <tr> <th>Ismeretek/fejlesztési követelmények</th><th>Kapcsolódási pontok</th></tr> </thead> <tbody> <tr> <td> Magyar népzene tájegységeknek megfelelő csoportosításban. (Felföld, Alföld, Dunántúl, Erdély, Moldva) Más népek dalai. Díszesebb, nagyobb lélegzetű gregorián tételek. Nagyheti szertartások liturgiája (lamentáció, passió) Zongorakíséretes dalok, népdalok 20. századi vagy mai feldolgozásai. Többszólamúság: kánonok, reneszánsz vegyeskari társasdalok rövid részletei, homofón és polifón tételek. A zenehallgatási anyaghoz kapcsolódó énekes anyag: dal- és témarészletek a bécsi klasszika, a romantika, a XX. század és a kortárszene világából. A fenti zenei példák éneklése közben az életkori sajátosságoknak megfelelő tiszta intonáció és helyes hangképzés (szükség esetén egyénre szabott kezdőhangról), továbbá stílusos, kifejező éneklésre törekvés. </td><td> <i>Magyar nyelv és irodalom:</i> verbális kifejezőkészség fejlesztése, versmegzenésítések, opera szöveggönyvek irodalmi alapja; színpadi beszéd. <i>Idegen nyelvek:</i> latin nyelvű éneklés és műzenei részletek eredeti nyelven. <i>Történelem:</i> történelmi korszakok, és a zenetörténeti korok kapcsolata, történelmi témájú operák, oratóriumok háttér. <i>Földrajz:</i> történelmi Magyarország tájegységeinek nevei. </td></tr> </tbody> </table>		Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	Magyar népzene tájegységeknek megfelelő csoportosításban. (Felföld, Alföld, Dunántúl, Erdély, Moldva) Más népek dalai. Díszesebb, nagyobb lélegzetű gregorián tételek. Nagyheti szertartások liturgiája (lamentáció, passió) Zongorakíséretes dalok, népdalok 20. századi vagy mai feldolgozásai. Többszólamúság: kánonok, reneszánsz vegyeskari társasdalok rövid részletei, homofón és polifón tételek. A zenehallgatási anyaghoz kapcsolódó énekes anyag: dal- és témarészletek a bécsi klasszika, a romantika, a XX. század és a kortárszene világából. A fenti zenei példák éneklése közben az életkori sajátosságoknak megfelelő tiszta intonáció és helyes hangképzés (szükség esetén egyénre szabott kezdőhangról), továbbá stílusos, kifejező éneklésre törekvés.	<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> verbális kifejezőkészség fejlesztése, versmegzenésítések, opera szöveggönyvek irodalmi alapja; színpadi beszéd. <i>Idegen nyelvek:</i> latin nyelvű éneklés és műzenei részletek eredeti nyelven. <i>Történelem:</i> történelmi korszakok, és a zenetörténeti korok kapcsolata, történelmi témájú operák, oratóriumok háttér. <i>Földrajz:</i> történelmi Magyarország tájegységeinek nevei.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok				
Magyar népzene tájegységeknek megfelelő csoportosításban. (Felföld, Alföld, Dunántúl, Erdély, Moldva) Más népek dalai. Díszesebb, nagyobb lélegzetű gregorián tételek. Nagyheti szertartások liturgiája (lamentáció, passió) Zongorakíséretes dalok, népdalok 20. századi vagy mai feldolgozásai. Többszólamúság: kánonok, reneszánsz vegyeskari társasdalok rövid részletei, homofón és polifón tételek. A zenehallgatási anyaghoz kapcsolódó énekes anyag: dal- és témarészletek a bécsi klasszika, a romantika, a XX. század és a kortárszene világából. A fenti zenei példák éneklése közben az életkori sajátosságoknak megfelelő tiszta intonáció és helyes hangképzés (szükség esetén egyénre szabott kezdőhangról), továbbá stílusos, kifejező éneklésre törekvés.	<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> verbális kifejezőkészség fejlesztése, versmegzenésítések, opera szöveggönyvek irodalmi alapja; színpadi beszéd. <i>Idegen nyelvek:</i> latin nyelvű éneklés és műzenei részletek eredeti nyelven. <i>Történelem:</i> történelmi korszakok, és a zenetörténeti korok kapcsolata, történelmi témájú operák, oratóriumok háttér. <i>Földrajz:</i> történelmi Magyarország tájegységeinek nevei.				
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Társasdal, verbunkos, keserves, romantikus dal, táncnóta, opera, ária, recitativo, oratórium, processziós antifóna, lamentáció, passió, zsoltárszöveg, Exsultet, légzéstechnika, támasz.				

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Zenei reprodukció – Generatív (önállóan és/vagy csoportosan alkotó), kreatív zenei tevékenység	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	Ritmus- és dallamvariálási készség, fejlődő formaérzék, Zenei kérdés-felelet szerkesztése (2x2 ütemes terjedelemben) zsoltár-ill. olvasmánytónusok éneklése adott szövegre.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A kialakított készségek továbbfejlesztése. Generatív képességfejlesztés komponálással, rögtönzött folytatással, improvizációval.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Különböző metrikájú ritmusgyakorlatok alkotása és reprodukálása. Ritmus, metrum:		Matematika: absztrakt gondolkodás fejlesztése.

különböző táncok metrikai és ritmikai jellemzőinek megfigyelése, reprodukciója ritmusimprovizáció, aszimmetrikus ritmusok. Dallam: hétfokú hangsorok, blues skála, akusztikus skála megismertetése. Komponálás és rögtönzés összekapcsolása: egyszerű dallam alkotása megadott paraméterekkel (hangkészlet, metrum, ritmikai elemek, szekvencia), rögtönzött folytatás (pl. kérdés és felelet rögtönzés). Repetitív zenei egységek megalkotása. Fúgatémára reális és tonális válasz éneklése Új stílusú népdalforma rögtönzése megadott kezdősorral (kupolás visszatérő dallamok).	<i>Vizuális kultúra:</i> önkifejezés, érzelmek kifejezése többféle eszközzel. Minimal Art.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Ritmusvariációk, augmentáció, diminúció, reális válasz, tonális válasz, prima volta, secunda volta, da capo, dal segno, akusztikus skála, blues skála, aszimmetria, aranymetszés, bolgár ritmus.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Zenei reprodukció – Felismerő kottaolvasás, zeneelméleti alapismeretek	Órakeret 6 óra
Előzetes tudás	Ritmikai, metrikai és dallami alapkészségek: a tanult ritmikai és dallami elemek felismerése kottaképről és azok alkalmazásának és újraalkotásának képessége a különböző generatív tevékenységek során. Dúr és moll hangnemek kottaképről történő azonosítása 3#-3b-ig. Az egyházi hangnemek ismerete. A módosító jelek értelmezése kottakép alapján. Tanult dallamok éneklése kottakép alapján.	
A tematikai egység nevelési- fejlesztési céljai	További ritmikai, metrikai és dallami elemek elsajátításával a zenei reprodukció fejlesztése. Felismerő kottaolvasási képesség fejlesztése egy- egy meghallgatott zenemű kottaképének követése és eléneklése alapján.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Zeneelméleti ismeretek bővítése az előkészítés – tudatosítás – gyakorlás/alkalmazás hármas egységében: a változó ütemmutató és ritkán előforduló ütemfajták felismerése Ritmikai elemek, metrum: új ütemfajták: Dallami és harmóniaelemek: harmóniai változások megfigyelése. Hangközök: k9, n9, k10 és n10. Hangsorok: kromatikus skálák, egészhangú skála Előadási jelek, zenei szakkifejezések: Összes dinamikai jel Crescendo < , decrescendo >, ritenuto, accelerando		Matematika: törtek. Fizika: hang jellemzői

Tempójelzések: Lento, grave, andante, moderato, allegretto, allegro, allegro vivace Aszimmetria, atonalitás, poliritmia.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Aszimmetria, atonalitás, poliritmia, lento, grave, andante, moderato, allegretto, allegro, allegro vivace, crescendo , decrescendo , ritenuto, accelerando, kromatikus skálák, egészhangú skála, k9, n9, k10, n10.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Zenei befogadás – Befogadói kompetenciák fejlesztése	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	A megszerzett éneklési és generatív készségek szintjével, valamint az átélt zenei élmények mennyiségével arányos befogadói kompetencia.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Összetettebb, hosszabb, fokozott koncentrációt igénylő zenei anyag befogadásához szükséges kompetenciák fejlesztése.	

Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<i>A zenehallgatási anyaghoz kapcsolódó zenei tapasztalatok</i> Szerkesztési és formai ismeretek: klasszikus szonáta-forma megfigyelése. Nemzeti jelleg a romantika zenéjében, a más népek zenéje. A népdalfeldolgozás módjai Bartók és Kodály művészetében. Impresszionizmus a festészetben és a zenében. A zeneirodalmi példák befogadását segítő kiegészítő ismeretek: Alapvető ismeretek, a mű keletkezésének körülményeiről, zeneművek történeti koráról, a zeneszerzők életéről, a művek műfajáról és formájáról. A zeneművek követése partitúrából. Összefüggések bemutatása a zenei stíluskorszakok és történelmi események között. Nemzeti opera.		<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> nemzeti romantika, romantikus és modern költészet, szövegelemzés. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> zeneirodalmi alkotások történelmi kapcsolata. <i>Idegen nyelvek:</i> énekes művek eredeti nyelven. <i>Erkölcstan:</i> műalkotások erkölcsi üzenete. <i>Vizuális kultúra:</i> művészettörténeti stíluskorszakok és stílusirányzatok.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Zenei impresszionizmus, partitúra, szonáta-forma, triós forma, rondó-forma, szonáta, szimfónia, vonósnégyes, Lied (dal), dalciklus, szimfonikus költemény, programzene, versenymű, romantikus táncok (mazurka, polonéz, keringő), fantázia, noktürn, prelude, ballada,	

	karakterdarabok, rapszódia, requiem, nemzeti opera, kortárs zene, tizenkétfokúság.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Zenei befogadás – Zenehallgatás	Órakeret 20 óra
Előzetes tudás	A zenemű gondolati tartalmát közvetítő kifejezőeszközök átélésének és értelmezésének képessége. A korábban tanult jellegzetes zeneművek részleteinek felismerése. Énekes- és hangszeres népdalfeldolgozások felismerése, megnevezése Trubadúr-énekek felismerése Carolok, consort-muzsika, felismerése többször meghallgatott középkori és reneszánsz énekes és hangszeres kompozíciók felismerése A nagy reneszánsz és barokk mesterek stílusának felismerése	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A befogadói kompetencia erősítése az ismeretek kronológiai rendszerezésével. Tudatos és értő zenehallgatás. Koncert- és operalátogatóvá nevelés.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Az énekes anyaghoz kapcsolódó szemelvények meghallgatása, zeneirodalmi szemelvények a zeneirodalom széles spektrumából válogatva: Klasszikus és romantikus zeneművek meghallgatása – különös tekintettel a diákok által énekelt részekre – művészi előadásban Klasszikus és romantikus hangszeres műfajok A bécsi klasszika hangszeres műfajai Haydn, Mozart, Beethoven, Schubert, Mendelssohn, Chopin, Berlioz, Schumann, Liszt, Dvorak, Smetana, Csajkovszkij, Muszorgszkij A 18.sz-i magyar katolikus és protestáns egyházzene Istvánffy Benedek A magyar nemzeti zene kialakulása Az opera fejlődése napjainkig Rossini, Wagner, Verdi, Puccini, Erkel A szimfonikus zenekar kialakulása, hangzásának elemzése A zenei romantika kezdetei, fejlődése, műfajai, előadási keretei Az impresszionizmus Debussy, Ravel A XX. század zenei irányzatai Sztravinszkij, Bartók, Gershwin, Britten A népzene a műzenében Bartók és Kodály Rendszerező ismétlés: a magyar és az európai zeneművészet századainak és műfajainak áttekintése jellemző zenei szemelvények segítségével) A XX. század zenei irányzatainak felismerése többször		<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> romantikus és kortárs költészet, szövegelemzés. <i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> zeneirodalmi alkotások történelmi kapcsolata. <i>Vizuális kultúra:</i> művészettörténeti stíluskorszakok és stílusirányzatok ismerete.

meghallgatott zeneművek részletei alapján. A századvég magyar szerzői: Kurtág, Ligeti, Eötvös, Jeney, Sári, Sári, fiatal kortárs alkotók	
A meghallgatott szemelvények felismerése. Ismerkedés a történelmi egyházak liturgiájával. Zenetörténeti korszakok, stílusjegyek, műfajok és formák rendszerezett ismerete.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Táncjáték, daljáték, kamarazene, zenei impresszionizmus, partitúra, szonáta-forma, triós forma, rondó-forma, szonáta, szimfónia, vonósnégyes, Lied (dal), dalciklus, szimfonikus költemény, programzene, versenymű, romantikus táncok (mazurka, polonéz, keringő), fantázia, noktürn, prelude, ballada, karakterdarabok, rapszódia, requiem, nemzeti opera, kortárs zene, tizenkétfokúság, jazz.

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	Éneklés
	Dalanyag bővítése 15 énekes szemelvénnel. A felhasznált daloskönyv anyagának ismerete Képesség az ismert szertartásokon előforduló zenei feladatok megoldására, beleértve az irányítást és az előéneklést is. A nem katolikus egyházzenei szemelvények ismerete.
	Zenehallgatás
	Tudjon többször hallott zeneművet elhelyezni a megfelelő zenetörténeti korszakban, a műfaj megállapításával. A zenehallgatásra ajánlott, stíusból, zenei korszakból kiválasztott zeneműveket (min. 20 alkotás) megismerték, a hallott műveket jellemző részleteik alapján felismerik.
	Improvizáció
	Ritmikai- dallami- formai- és népzenei stílusokra vonatkozó ismeretek alkalmazása rögtönzési feladatok megoldásában.
	Zenei olvasás- írás
	A leggyakoribb tempo- és dinamikai jelek alkalmazására való képesség a csoportos és egyéni éneklés során a 8 év anyagának összefoglalásaként dallamok, ritmusok olvasása-írása 3#, 3b-ig. A tanult hangközök és hangzatok felismerése, lejegyzése. Előkészítést követően a könnyebb zenei anyagok lapról olvasása.

Ajánlott zenehallgatási anyag 7-8. évfolyam

A felsorolás ajánlásokat tartalmaz. A zeneművek megadott listája a tanár egyéni választása szerint módosítható. A megadott művek egy része olyan terjedelmű, hogy az ének-zene óra keretei között csak részletek meghallgatására van mód (pl. szimfóniatétel, daljáték, opera). A megfelelő részletek kiválasztásához a fejlesztési céloknál meghatározott tartalmak adnak iránymutatást.

- Európán kívüli kultúrák népzeneje
- Gregorián énekek, korai többszólamú művek részletei
- H. Purcell: Dido és Aeneas
- Jean Baptiste Lully: Az úrhatnám polgár – balett
- Vivaldi: Négy évszak
- Johann Sebastian Bach:
 - 3. Brandenburgi verseny, BWV 1048
 - János passió
- Georg Friedrich Händel: Messiás (Messiah), HWV 56
- G. B. Pergolesi: Stabat Mater
- Joseph Haydn:
 - Évszakok (Die Jahreszeiten), Hob. XXI:3
 - Teremtés
- W. A. Mozart:
 - A varázsfuvola
 - Figaro házassága
- Ludwig van Beethoven: V. „Sors” szimfónia, Op. 67.
- Franz Schubert: Die Schöne Müllerin – dalciklus
- Frederic Chopin: H-dúr nocturne, op. 32. No. 1
- Erkel Ferenc: Hunyadi László - részletek
- Liszt Ferenc: Les Preludes
- Maurice Ravel: Bolero
- Debussy: A tenger
- M. Muszorgszkij: Egy kiállítás képei
- Erik Satie: Gymnopedie No. 1.
- Bartók Béla: Concerto, BB 123
- Kodály Zoltán: Hány János
- Igor Sztravinszkij: A katona története (Histoire du soldat) – elbeszélésre, játékokra és táncra
- Reich: Drumming
- Ligeti György: Atmosphères, Lux aeterna
- Krzysztof Penderecki: Hiroshima emlékezete (Threnody for the Victims of Hiroshima)
- Benjamin Britten: Variációk és fuga egy Purcell-témára (The Young Person’s Guide to the Orchestra: Variations and Fugue on a Theme of Henry Purcell), op. 34, Noé bárkája

Tárgyi feltételek

- Szaktanterem pianínóval vagy zongorával
- Megfelelő nagyságú tér a mozgáshoz, dramatikus játékokhoz
- Megfelelő terem a kórusmunkához
- Ötvonalas tábla
- Ritmushangszerek
- Jó minőségű CD- és DVD-lejátszó, erősítő, hangszórók
- Számítógép internetkapcsolattal
- Hangtár, hozzáférhető hanganyag

7.28. Tanyapedagógia – a háztáji gazdálkodás gyakorlati ismeretei kerettanterv 1–8. évfolyam számára

TANYAPEDAGÓGIA – A HÁZTÁJI GAZDÁLKODÁS GYAKORLATI ISMERETEI

A tanyapedagógia tantárgy tanításának célja, hogy a kulcskompetenciák – különösen a természettudományos-technikai, valamint a kezdeményezőképeség és vállalkozói kompetencia – fejlesztésével a gyermek az életkori sajátosságainak megfelelő szinten gyakorlati, közvetlen tapasztalatokat szerezzen a vidéki életéről, az ételkészítésről, az ember és természet együttműködéséről. A tantárgy az első évfolyamokban alapvető, később átfogó ismereteket ad a természeti elemek körforgásáról, arról, hogy az ember ezeket a folyamatokat hogyan képes hasznosítani a gazdálkodásban, valamint elkezdődik a közösen végzett munka bevezetése, megszerettetése. Az oktatás iskolán kívül zajlik, a gyakorlatok helyszínei működő, kisléptékű, háztáji gazdálkodást folytató gazdaságok, tanyák. Az életkori sajátosságoknak megfelelően eleinte a játékos és a bemutatás, később az önálló munkavégzés a meghatározó elem. A tanyapedagógia oktatása nem lineáris, hanem koncentrikus jellegű, minden korosztálynak holisztikus módon érdemes szemlélnie a gazdálkodást, ahol a tevékenységek száma meghatározott. Egy éven belül változik ugyan, de évente ismétlődik a napi rutin, ahogyan a természet is „ismétli önmagát”. Az oktatás tehát évről évre elmélyít egy összetett ismerethalmazt, sajátos gondolkodásmódot. A munkafolyamatokban minden évfolyam tanulói – konkrét feladatokra koncentrálnak – aktívan részt vesznek. Hangsúlyt kap a csoportos munkavégzés, a munkamegosztás, valamint a hagyományos gazdálkodási módok bemutatásán keresztül a népi hagyományok (pl. népdalok, néptánc, vagyis a ritmus és a mozgás, mondókák, hiedelmek, legendák) és tudás megőrzése. A testi és lelki egészségre nevelés területén az egészséges, ismert összetételű ételkészítések előállítása, illetve fogyasztása alakítja pozitív irányba a szemléletet és alapozza meg a tudatos fogyasztói szokásokat, ezen felül a tantárgy a szabadban végzett fizikai munka jóleső érzésével ismerteti meg. A nemzeti öntudat kialakulását is erősíti a hazánkban megtermelt jó minőségű ételkészítés fontosságának kiemelése. Az erkölcsi nevelést segíti a generációk közötti kapcsolódás, az idős emberek tudásátadása, az életből merített tudás, tapasztalat. Az állampolgári kompetencia alakításában segít a társadalmi csoportok, mint városi és vidéki emberek, értelmiségiek és gazdálkodók közötti párbeszéd, kommunikáció, elfogadás, a vidéken élő, fizikai munkát végző ember tisztelete, megbecsülése. A tárgyi ismeretek bővítik a szókincset, a tanuló találkozik a nyelvi különbségekkel, valamint a tájszólások, a szóhasználat különböző formáival. A tanyapedagógia egyik fő elve a fenntarthatóság; a bemutatott gazdálkodási módokra egyaránt jellemző a környezetkímélő és erőforrás-takarékos szemlélet, a vegyszerek és káros anyagok lehetőség szerinti mellőzése, így a tanulók konkrét tapasztalatokat szerezhetnek a környezettudatosság mindennapi alkalmazásáról, érzékenységük nő ezen a téren. A szerzett élmények megalapozhatják a későbbi pályaorientációt a gazdálkodás felé. Az anyanyelvi kommunikáció gyakorlására rendszeres lehetőséget biztosít a foglalkozásokon korábban szerzett ismeretek felelevenítése, ami a tudás elmélyítését is szolgálja. A matematikai kompetencia fejlesztését segíti a becslések és a mértékegységek (súly, terület, távolság) alkalmazása, valamint az ok-okozati összefüggések és logikai kapcsolatok felismerése. A természettudományos kompetencia területén a tanuló fontos ismereteket szerez az élő környezet, az élő rendszerek működésének törvényszerűségeiről, a világunkat fenntartó körfolyamatokról és arról, hogyan lehet ezeket a körfolyamatokat körültekintő gazdálkodással fenntartani, megőrizni. Megtanulja használni a

szerszámokat, valamint a változatos és figyelmet igénylő munkafolyamatok fejlesztik mozgáskoordinációját, izomzatát. A tantárgy a kezdeményezőképeség és vállalkozói kompetencia fejlődését is jelentős mértékben ösztönözheti, hiszen komoly folyamatok elindítója és ápolója lehet a tanuló akár a növénytermesztés, akár az állatokkal való foglalkozás során. A tanyapedagógiában elsajátítható a munkafolyamatok megtervezése és egymásra épülése – például, hogyan fogjunk hozzá nagyobb feladatokhoz –, ami szintén a tanuló önbizalmát erősíti. A tanyapedagógiai foglalkozások tapasztalata, hogy a gyengébb tanulási képességekkel rendelkező diákok gyakran remekül teljesítenek a háztáji fizikai munka feladataiban, ami az egységesség és differenciálás feladatát könnyíti meg a pedagógus számára, ezen felül segít kiegyenlíteni a közösségen belüli megítélésbeli eltéréseket. A foglalkozásokat követően a feldolgozást segítik az önálló rajzos és írott beszámolók, melyekkel a megszerzett ismereteket is felméri, visszajelzést adva a pedagógusoknak és az animátoroknak.

A tantárgy minden évfolyam számára tartalmaz bevezető tematikát annak érdekében, hogy az oktatást bármelyik évfolyamon elkezdhessék. A tanyapedagógia oktatásában kulcsszerepet kap a pedagógiai tapasztalattal bíró animátor, aki emellett részletes ismeretekkel rendelkezik a háztáji gazdálkodásról. Feladata a gazda és a tanulók, valamint a pedagógusok közötti hatékony kapcsolat megteremtése, illetve a tanulócsoportok folyamatos aktivitásának fenntartása a tanítási nap során. A pedagógus példamutatása, munkában való részvétele meghatározó tényező a tantárgy sikeres oktatásában. A foglalkozásoknak helyet biztosító gazda életszerű ismereteivel és egyéniségével ad mintát a vidéki emberről.

1–2. évfolyam

Az 1–2. évfolyamon meghatározó szerepet kap a játékosság, a dallam és a ritmus: ezt a népdalok, mondókák és mesék segítségével legkönnyebb bemutatni. A diákok gyerekszerszámokkal dolgoznak, a használati tárgyak játékméretűek, ahogyan régen is ezek kicsinyített változatával szocializálódtak a gyerekek (kisméretű seprű, gereblye, játékedények). Ezeken az évfolyamokon még kevésbé jellemző az önálló munkavégzés, hangsúlyosabb a bemutatás, majd az utánzás és példakövetés. A foglalkozások ízelítőt adnak a háztáji gazdálkodásból, a teljes körfolyamatokat a gyerekek még kevésbé látják át, inkább annak egyes szakaszairól gyűjtenek tapasztalatokat, élményeket. A foglalkozások nagyobb része még nagycsoportosan zajlik. Egyes egyszerűbb munkákat forgószínpadszerűen végeznek a tízfős csoportok, azonban a kiscsoportos munkavégzés inkább a későbbi évfolyamokban jellemző. Az ismeretek feldolgozását, megértését segítik a történetek, népmesék és népdalok, valamint a hozzájuk fűzött magyarázatok. A lehetőség szerint idős emberektől halott történeteknek a tanulók ebben a korban még főleg befogadói. A tantárgy feladata ebben a korosztályban élményt adni, nyitottá tenni a későbbi munkára, ismerkedésre.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	1. Bevezetés a háztáji gazdálkodásba	Órakeret 7 óra
Előzetes tudás	Az iskolaérettségi kritériumok szerint elvárt szinten a természetben, kiskertekben, a háziállatokkal, vidéki rokonoknál szerzett korábbi tapasztalatok.	

A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az érdeklődés felkeltése ember és természet együttműködésével és a természeti folyamatokkal kapcsolatban. A gazdálkodás elhelyezése ezen folyamatokban. A háztáji gazdálkodás és élelmiszertermelés iránti érdeklődés felkeltése. A környezet- és egészségtudatosság alapjainak lerakása. A közösségben végzett munka bevezetése, igénykeltés. Egymásra figyelés, egymás és önmagunk megismerése. A témához kapcsoló speciális szókincs bővítése, a tárgyi ismeretek megalapozása.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<i>1.1. A vidéki élet körülményei, szereplői, jellemzői</i> A vidéki élet helyszíneinek, az egyes helyszínek szerepének megismerése – a háztáji gazdaság és környezetének közös bejárása, bemutatása. A vidéki ember, a gazdálkodó szerepe a társadalomban. Generációk a gazdálkodásban (nagy családok), a gazda és családjának megismerése saját élményein, történeteinek keresztül szemlélve. A háztáji gazdálkodás fogalma, jelentősége, történeti távlatai. A falu, illetve tanya jelentése, jellemzői a vidéki közösségek, a család, valamint a fogadó település példáján keresztül. Ismerkedés a népművészettel. Fentiek közös feldolgozása, értelmezése játékos formában.	<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> Szókincsbővítés, szövegalkotás, beszédkultúra, kommunikáció. A vidéki életmódot és a gazdálkodás szeretetét bemutató szép példák a magyar irodalomból.
<i>1.2. Természeti folyamatok és gazdálkodás</i> Az anyag- és energiaáramlások körfolyamatai, a körfolyamatok jelentősége, fenntarthatóság, megújulás – példák karnyújtásnyira: növény, növényi maradvány, komposzt, talaj, termés. Hogyan illeszkedik az ember gazdálkodási tevékenysége a természetes folyamatokhoz; fenntarthatóság, a természeti rendszerek megújulásának segítése, konkrét példák gyűjtése játékos formában (pl. trágya és komposzt visszajuttatása, a talaj megújítása).	<i>Ének-zene:</i> a paraszti kultúra a népdalokban. <i>Környezetismeret:</i> egészséges élelmiszer, egészséges táplálkozás, növényismeret, körfolyamatok, fenntarthatóság, megújulás, évszakok, napszakok, időjárási tényezők, lakhelyek, higiéné.
<i>1.3. Munkafolyamatok és eszközök</i> A háztáji gazdálkodás munkaterületeinek áttekintése, a helyszínek rövid bejárása. Az egyes munkafolyamatok elhelyezése térben és időben, alkalmazkodás az évszakokhoz, időjáráshoz, napszakokhoz. Munka és pihenés ritmusa, az idővel való gazdálkodás. Napirend, munkaterv készítése rajzos formában. A munkafolyamatok egymásra épülése (pl. takarmány-előállítás, állattartás, haszonvétel, élelmiszer-feldolgozás), kézzel fogható példák bemutatása. Kóstolóasztal helyben előállított termékekből.	<i>Matematika:</i> tájékozódás térben és időben – időtartam, nap, napszakok, terület- és súlymértékegységek.
<i>1.4. Munkavédelmi ismeretek</i> Általános munkavédelmi szabályok a háztáji gazdálkodásban. Szerszámismeret, az egyes szerszámokkal kapcsolatos különös ismeretek, veszélyek. Kisméretű szerszámok, mint seprű, gereblye, vödör, talicska, locsoló, kisméretű edények, stb. Segítségkérés sérülés esetén. Alkalmas ruházat, kiskötény, kesztyű, kendő, sapka.	<i>Erkölcstan:</i> Én és a közvetlen, valamint tágabb környezetem, közösségeim, társaim.
<i>1.5. Egészséges táplálkozás, környezettudatosság</i> Egészséges táplálkozás alapjai, játékos bevezetés.	

Az élelmiszer előállítás alapjai, példák a háztáji gazdálkodásból. Az otthonról hozott élelmiszerek megválogatása, az adalékanyagokról való tudatosság – példák megtárgyalása a hozott tízóraiak alapján. Hulladék-megelőzés, minimális csomagolási hulladék. Hulladékok összegyűjtése, anyagonkénti szétválogatása saját keletkező hulladékainkból. Biológiailag lebomló hulladékok kezelése, komposztálás–szemléltetés a komposzt halomnál.		Alkalmazkodás a közös munka szabályaihoz. Más társadalmi csoportok elfogadása, tisztelet a dolgozó ember felé. <i>Vizuális kultúra:</i> népművészet, népi motívumok.
<i>1.6. Higiéné</i> Kézmosás fontossága, fertőzésveszélyek egy háztáji gazdaságban.		
<i>1.7. Célszerű öltözködés</i> A napszaknak, évszaknak és a tevékenységnek megfelelő öltözködés. Védekezés a túlzott napsütés ellen. Példák a csoport ruházatkodásából.		
<i>1.8. Rend és rendszer a háztáji gazdaságban</i> Hogyan könnyíti meg a rend a munkavégzést? Szemléltetés a gazdaságban.		
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Vidék, háztáji, falu, tanya, életmód, lakhely, közösség, háztartás, gazdálkodás, vidéki ember, társadalom, család, népművészet. Természet, természetes rendszer, körfolyamat, anyag- és energia-körforgás, munkafolyamat, növénytermesztés, állattartás. Környezettudatosság, egészséges táplálkozás, egészséges élelmiszer, élelmiszertermelés, higiéné, fertőzés, baleset, munkavédelem, munkaruházat, öltözködés, hulladék, csomagolási hulladék, adalékanyag, szelektív gyűjtés, biológiailag lebomló hulladék, komposztálás, rend, rendszer.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	2. Növénytermesztés, kertművelés	Órakeret 7 óra
Előzetes tudás	Az iskolaérettségi kritériumok szerint elvárt szinten a természetben, kiskertekben, a háziállatokkal, vidéki rokonoknál szerzett korábbi tapasztalatok.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az érdeklődés felkeltése ember és természet együttműködésével, valamint a természeti folyamatokkal kapcsolatban. A növénytermesztés elhelyezése ezen folyamatokban, a talaj, a növény és az ember kölcsönhatása. A növény mint élő rendszer megismerése, a felelősség megjelenése az élő dolgok iránt, a gondoskodás jelentősége. A körfolyamatok átlátása a növénytermesztés szemszögéből. A növénytermesztés és az egészséges táplálkozás összefüggéseinek felismerése. A közösségben végzett munka bevezetése, igénykeltés, munkamegosztás. Egymásra figyelés, egymás és önmagunk megismerése. A témához kapcsoló speciális szókinés bővítése, a tárgyi ismeretek megalapozása.	

Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
2.1. A növény termesztés elemei A talaj jellemzői, összetevői, talajélet, szemléltetés a kertben. A termesztés helyei, kert és szántóföld, a gazdálkodás méretei, példák bejárása gyalog, illetve lovas kocsival. Növények alapvető tulajdonságai, szükségletei. Víz, időjárás, a termesztés szempontjából hasznos és káros élőlények. Növények csoportosítása. Alapvető munkafolyamatok gyakorlása, elsajátítása.		<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> a kertművelésről és szántóföldi gazdálkodásról szóló irodalmi részletek (novellák, versek).
2.2. A növénytermesztés szakaszai, munka a kertben és a földeken A növénytermesztés éves körfolyamatainak áttekintése, mely szakaszban vagyunk a látogatás idején (pl. tavasszal éled a természet, csírázni kezdenek a magvak). Közösen végzett munka megszervezése, munkamegosztás, csoportok kialakítása ismeretközlő, játékos formában. A területek alkalmassága, a növényi kultúra kiválasztása szükség szerint. Talajelőkészítés, tápanyagpótlás (komposztkihelyezés), vetőmag, palánta, egyéb szaporítóanyag megismerése, tapintása, válogatása. Vetés, ültetés, gondozás, öntözés, gyomlálás az egymást követő látogatások alkalmával. Betakarítás, szállítás, tárolás. Élelmiszer-feldolgozás, fogyasztás, kapcsolódva az ételkészítéshez, amely minden foglalkozáson állandó program. Talajrendezés, komposztálás, trágyázás, a következő évi tevékenységek előkészítése az őszi foglalkozásokon.		<i>Ének-zene:</i> kertművelés és szántóföldi gazdálkodás a népdalokban. <i>Környezetismeret:</i> egészséges ételkészítés, egészséges táplálkozás, növényismeret, körfolyamatok, fenntarthatóság, megújulás, évszakok, napszakok, időjárási tényezők, higiéné.
2.3. Az egészséges ételkészítés Egészséges ételkészítés előállítása a növénytermesztésben. Mi természetes, és mi nem, ismerkedés a vegyszerekkel és más mesterséges anyagokkal. Összehasonlítás, megkülönböztetés konkrét példák alapján. A biotermesztés fogalma.		<i>Matematika:</i> területmértékek, súlyok, mennyiségek. <i>Erkölcstan:</i> a földet művelő ember és az élő, természetes rendszerek tisztelete, megóvása.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Kert, szántóföld, szerszám, haszonnövény, természeti folyamat, növénytermesztés, élő rendszer, felelősség, körfolyamat, komposzt, trágya. Közös munka, munkamegosztás, talaj, talajélet, növény, víz, időjárás, hasznos és káros élőlény. Talaj-előkészítés, tápanyagpótlás, vetőmag, palánta, vetés, ültetés, gondozás, öntözés, gyomlálás, betakarítás, tárolás, élelmiszer-feldolgozás, talajrendezés. Egészség, egészséges ételkészítés, egészséges táplálkozás, vegyszer, biotermesztés.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	3. Állattartás	Órakeret 7 óra
Előzetes tudás	Az iskolaérettségi kritériumok szerint elvárt szinten a természetben, kiskertekben, a háziállatokkal, vidéki rokonoknál szerzett korábbi tapasztalatok.	

A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az állattartással kapcsolatos érdeklődés felkeltése, az állattartás elhelyezése a természeti folyamatokban. Ember és állat kapcsolata történelmi távlatokban. Az állat mint élő rendszer megismerése, a felelősség megjelenése az élő dolgok iránt, a gondoskodás jelentősége. Az állatokkal kapcsolatos elővigyázatosság kialakítása a balesetek elkerülése érdekében, ugyanakkor a felesleges félelmek és idegenkedés elengedése. Körfolyamatok átlátása az állattartás szemszögéből. Az egészség és az egészséges ételkészítés kapcsolatának bemutatása. A közösségben végzett munka bevezetése, igénykeltés, munkamegosztás. Egymásra figyelés, egymás és önmagunk megismerése. A témához kapcsoló speciális szókincs bővítése, a tárgyi ismeretek megalapozása.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<i>3.1. Az állattartás helye a gazdálkodásban, annak elemei, állatfajták</i> Az állattartás jelentősége, haszonvételei, kapcsolódása a gazdálkodás egyéb elemeihez. Haszonállatok fajtái és jellemzői, haszonvételek fajtánként. Őshonos állatok és jellemzőik, a gazdaságban tartott őshonos állatok megismerése. Helyek és eszközök megismerése használat közben a foglalkozásokon (istálló, legelő, tyúkól, udvar, karám, székér, lovaskocsi, lószerszámok, stb.).	<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> az állattartásról szóló irodalmi részletek (novellák, versek). <i>Ének-zene:</i> állattartás és állatokkal való munka a népdalokban.
<i>3.2. Az állatok szükségletei, életfolyamatai, elővigyázatosság az állattartásban</i> Etetés, itatás, ápolás, mozgásigény megismerése. Kisebb állatok (baromfi) etetése, ellátása. Tartási körülmények (legelőn és istállóban) és jellemzőik. Szaporodás, utódnevelés, ismerkedés a növekvő állatokkal (borjak, csibék, gidák). Elővigyázatosság az állatokkal való foglalkozás során, a tanulók által végezhető tevékenységek lehatárolása. Jellemző balesetek az egyes állatfajták esetében. Higiéniai szabályok a betegségek megelőzése érdekében, alapos kézmosás.	<i>Környezetismeret:</i> egészséges ételkészítés, egészséges táplálkozás, állatismeret, körfolyamatok, fenntarthatóság, higiéné.
<i>3.3. Az állattartás munkafolyamatai</i> Takarmánytermesztés, etetés, itatás, gondozás. Mit adnak nekünk cserébe az állatok? Játékos feldolgozás.	<i>Matematika:</i> területmértékek, súlyok, mennyiségek, mértékegységek. <i>Erkölcstan:</i> az állatokkal foglalkozó ember és az állatok tisztelete.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Állattartás, állatfajta, gondoskodás, elővigyázatosság, baleset, félelmek, körfolyamat, egészséges ételkészítés, haszonvétel, haszonállat, őshonos állat, az állattartás helye és eszközei, külterjes és intenzív tartás, takarmány, szaporodás, utódnevelés, trágya.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	4. Élelmiszerfeldolgozás, ételkészítés	Órakeret 9 óra
Előzetes tudás	Az iskolaérettségi kritériumok szerint elvárt szinten a természetben, kiskertekben, a háziállatokkal, vidéki rokonoknál szerzett korábbi tapasztalatok.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az érdeklődés felkeltése az élelmiszer-előállítás iránt, az élelmiszer-előállítás elhelyezése a természeti folyamatokban. Körfolyamatok átlátása az élelmiszer-előállítás szemszögéből. Gyakorlati tapasztalatok szerzése az élelmiszer előállításban és a helyi termékek készítésében. Az egészség és az egészséges élelmiszer kapcsolatának bemutatása. A közösségben végzett munka bevezetése, igénykeltés, munkamegosztás. Egymásra figyelés, egymás és önmagunk megismerése. A témához kapcsoló speciális szókincs bővítése, a tárgyi ismeretek megalapozása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
4.1. Élelmiszerek a háztáji gazdálkodásban A fogadó háztáji gazdaságban előállított élelmiszerek játékos összegyűjtése, besorolása, alapismeretek. Az egészséges élelmiszer jellemzői.		Magyar nyelv és irodalom: az ételkészítésről szóló irodalmi részletek (novellák, versek). Ének-zene: ételkészítés és étkezés, közösségi alkalmak a népdalokban. Környezetismeret: egészséges élelmiszer, egészséges táplálkozás, körfolyamatok, fenntarthatóság, higiéné. Matematika: arányok, súlyok, mennyiségek, mértékegységek. Erkölcstan: az élelmiszer megbecsülése.
4.2. Élelmiszer-feldolgozás Az élelmiszer-feldolgozás alapjainak megismerése gyakorlati példákon keresztül. Nyersen is fogyasztható élelmiszerek játékos gyűjtése, kóstolása.		
4.3. Ételkészítés Az ételkészítés eszközeinek, hozzávalóinak megismerése, ételkészítés a szabadban. A háztáji gazdaságban megtermelt élelmiszerből egytálételek elkészítése, a tanulók részvétele az egyszerűbb folyamatokban (pl. gyógynövény teák, zöldségleves, kőrözött, tisztított friss zöldségek). A gazda által előállított termékek kóstolása (húskészítmények, tejtermékek, befőttek, lekvárok, kenyér). Az ételkészítés feladatainak megosztása: az eszközök előkészítése, terítés, rendrakás, mosogatás. A higiéniai ismeretek gyakorlása. Közös étkezés, lehetőség szerint olyan élelmiszerek felhasználásával, melyek megtermelésében a tanulók részt vettek.		
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Élelmiszer, ételkészítés, élelmiszer-feldolgozás, tisztítás, befőzés, fagyasztás, élelmiszertárolás, húskészítmény, tejtermék, gabonából készült ételek, nyers táplálkozás, helyi termék, saját termelés, kóstolás, közös étkezés, mosogatás.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	5. Egyéb tevékenységek a háztáji gazdálkodásban	Órakeret 7 óra
Előzetes tudás	Az iskolaérettségi kritériumok szerint elvárt szinten a természetben, kiskertekben, a háziállatokkal, vidéki rokonoknál szerzett korábbi tapasztalatok.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A háztáji gazdálkodást lehetővé tevő, kiegészítő tevékenységek bemutatása, az érdeklődés felkeltése az egyéb tevékenységek iránt. Ezen tevékenységek szerves kapcsolódása a természeti rendszerekhez, azok fenntartható használata mellett. A közösségben végzett munka bevezetése, igénykeltés. Egymásra figyelés, egymás és önmagunk megismerése. A témához kapcsoló speciális szókincs bővítése, a tárgyi ismeretek megalapozása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
5.1. Rend, rendszer, takarítás A háztáji gazdaság felépítésének megismerése, összefüggések felfedezése. Hogyan segíti a gazdaság szerkezete (épületek és egyéb munkahelyek elrendezése) az ésszerű munkavégzést, az egymásra épülő folyamatokat. Anyag- és energiatakarékosság megtapasztalása. A rend jelentőségének megtapasztalása a mindennapi életben. Kisebb rendrakási feladatok játékos formában. Takarítóeszközök használata, takarítás kisméretű seprűvel, lapáttal. Szerszámok tisztítása, elrakása, ezáltal a következő munkavégzés megkönnyítése.		Magyar nyelv és irodalom: a rend jelentőségéről szóló irodalmi részletek (novellák, versek). Ének-zene: a közös munkáról szóló dalok.
5.2. Egyéb feladatok Tüzelő bekészítése, felrakása. Ismerkedés háztartási munkákkal.		
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Rend, rendszer, felépítés, szerkezet, ésszerűség, egymásra épülés. Takarítás, takarító eszköz, tüzelő.	

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	A vidéki élet alapvető jellemzőinek ismerete, a vidéki ember és szerepének elhelyezése a társadalomban az életkornak megfelelő elvárt szinten. Falu és város viszonyának alapvető értelmezése. Saját megélt tapasztalatok a háztáji gazdálkodásról, a gazdálkodás változatos munkafolyamatainak alapvető átlátása. A természeti folyamatok megértése a látott minták alapján, a szerves anyagok körfolyamatainak megértése. A háztáji gazdálkodás természeti folyamatokhoz való illeszkedésének megtapasztalása. A munkavégzés játékos megismerése, a csoportos munka és a munka örömeinek megtapasztalása. A háztáji gazdálkodás munkafolyamatainak és a folyamatok egymásra épülésének átlátása. A biztonságos munkavégzés alapjainak elsajátítása, a biztonság iránti igény kialakulása. Az alkalmas ruházat megválasztása. Az egészséges táplálkozás alapjainak megismerése, igény az egészséges és helyben termelt élelmiszer iránt. Az élelmiszer tudatos válogatásának, értékelésének készsége. A hulladék-megelőzés gondolatának megértése, a szelektív gyűjtés és a

	komposztálás jelentőségének, folyamatának megismerése. Alapvető higiénés ismeretek megszerzése. A kertművelés alapjainak, a talaj és a növények alapvető jellemzőinek megismerése. A növénytermesztés egyes szakaszainak aktív, résztvevő megismerése a talaj előkészítéstől a vetésen, gondozáson át a betakarításig, feldolgozásig, majd újbóli talaj-előkészítésig. Annak megértése, hogy az egészséges ételkészítés alapja a megfelelő termesztés. Alapvető ismeretek szerzése a háztáji állattartásban; haszonállatok és őshonos állatok felismerése, megkülönböztetése, az állattartás helyeinek és eszközeinek megismerése. Az állatok szükségleteinek és az állattartás munkafolyamatainak megismerése, egyes egyszerű munkafolyamatok kipróbálása. Az állatok haszonvételeinek megismerése. A helyben termelt élelmiszerek megismerése, rendszerezése, kóstolása. Alapismeretek az élelmiszer-feldolgozásról, a nyers fogyasztás kipróbálása. Tapasztalatszerzés közös ételkészítésben, valamint az étkezéssel kapcsolatos egyéb feladatokban. A közös előkészületek és közös étkezés élményének megtapasztalása. A rend és rendszer jelentőségének megértése a gyakorlati munka során. Gyakorlat szerzése rendrakásban és takarításban. A szókincs és a beszédképesség fejlődése, új ismeretek szerzése és új szerepek megtapasztalása a megszokottól eltérő környezetben.

3–4. évfolyam

A tantárgy célja, hogy a kulcskompetenciák további fejlesztésével a gyermek az életkori sajátosságainak megfelelő szinten bővítse a vidéki életéről és gazdálkodásról szerzett ismereteit és tapasztalatait. A korábbi évfolyamokhoz viszonyítva nagyobb szerepet kap a munkavégzés, megjelenik a kiscsoportos munka és a csoporton belüli munkamegosztás. Átélik az együtt végzett munka örömét, sőt, ez az öröm ebben a korosztályban a leginkább tetten érhető. Az idősebb évfolyamokban, serdülőkorban a tanulók ezt már kevésbé vállalják, ezért fontos a 3–4. évfolyamos diákokban elmélyíteni az élményt. A tantárgy szempontjából ezzel a korosztállyal legkönnyebb dolgozni, mivel már sok mindent megértenek, és még nyitottak, együttműködőek. A tanyapedagógiai foglalkozásokon hallott történeteket és megfigyelt jelenségeket már képesek egyéb tanulmányaikhoz kapcsolni. Az összekapcsolás elmélyíti az elméleti tudást és érthetőbbé teszi a gyakorlatban megtapasztaltakat. Az egyes témák feldolgozása a korábbi évfolyamokkal összehasonlítva kevesebb játékot és bemutatást, ugyanakkor több tanulói részvételt foglal magában. A feldolgozások során így komoly szerepet kapnak a tanulók korábban szerzett ismeretei és ezek megértése. A tanulók megismerkednek a felnőtt méretű szerszámokkal, elsajátítják a szerszámhasználat alapjait. Mozgáskoordinációjukat így új kihívások elé állítjuk, melyeknek fokozatosan, a magasabb évfolyamokban lesznek képesek jól megfelelni. A közös ételkészítésben inkább az élményszerzés a meghatározó.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	1. Bevezetés a háztáji gazdálkodásba	Órakeret 7 óra
Előzetes tudás	A természetben, kiskertekben, a háziállatokkal, vidéki rokonoknál gyűjtött korábbi tapasztalatok, valamint a korábbi években szerzett háztáji gazdálkodási alapismeretek.	

A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az ismeretek gyarapítása ember és természet együttműködésével és a természeti folyamatokkal kapcsolatban. A gazdálkodás elhelyezése ezen folyamatokban. A háztáji gazdálkodás és élelmiszertermelés iránti érdeklődés, valamint a munka iránti igény felkeltése. A környezet- és egészségtudatosság, valamint a gazdálkodás összefüggéseinek felismerése. A közösségben végzett munka gyakorlása, igénykeltés. Egymásra figyelés, egymás és önmagunk megismerése. A témához kapcsoló speciális szókincs bővítése, a tárgyi ismeretek bővítése. A korábbi évfolyamokon szerzett tudás elmélyítése.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<i>1.1. A vidéki élet körülményei, szereplői, jellemzői</i> A vidéki élet helyszíneinek, az egyes helyszínek szerepének megismerése – a háztáji gazdaság és környezetének közös bejárása, bemutatása. A vidéki ember, a gazdálkodó szerepe a társadalomban; generációk a gazdálkodásban (nagy családok), a gazda és családjának megismerése saját élményein, történeteinek keresztül szemlélítve. A háztáji gazdálkodás fogalma, jelentősége, történeti távlatai. A falu, illetve tanya jelentése, jellemzői; vidéki közösségek, család – a fogadó település példáján keresztül. Ismerkedés a népművészettel, népi motívumokkal. A vidéki megélhetés jelentősége. Fentiek közös feldolgozása, értelmezése játékos, illetve beszélgetős formában.	<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> Szókincsbővítés, szövegalkotás, beszédkultúra, kommunikáció. A vidéki életmódot és a gazdálkodás szeretetét bemutató szép példák a magyar irodalomból. <i>Ének-zene:</i> a paraszti kultúra a népdalokban.
<i>1.2. Természeti folyamatok és gazdálkodás</i> Az anyag- és energiaáramlások körfolyamatai, a körfolyamatok jelentősége, fenntarthatóság, megújulás – példák karnyújtásnyira: növény, növényi maradvány, komposzt, talaj, termés bemutatása a helyszínen. Hogyan illeszkedik az ember gazdálkodási tevékenysége a természetes folyamatokhoz; fenntarthatóság, a természeti rendszerek megújulásának segítése, konkrét példák gyűjtése játékos formában (pl. trágya és komposzt visszajuttatása, a talaj megújítása).	<i>Környezetismeret:</i> egészséges élelmiszer, egészséges táplálkozás, növényismeret, körfolyamatok, fenntarthatóság, megújulás, évszakok, napszakok, időjárási tényezők, lakhelyek, higiéné.
<i>1.3. Munkafolyamatok és eszközök</i> A háztáji gazdálkodás munkaterületeinek áttekintése, a helyszínek bejárása. Az egyes munkafolyamatok elhelyezése térben és időben, alkalmazkodás az évszakokhoz, időjáráshoz, napszakokhoz. Munka és pihenés ritmusa, az idővel való gazdálkodás. Napirend, munkaterv készítése közösen. A munkafolyamatok egymásra épülése (pl. takarmány-előállítás, állattartás, haszonvétel, élelmiszer-feldolgozás), kézzel fogható példák bemutatása. Kóstolóasztal helyben előállított termékekből.	<i>Matematika:</i> tájékozódás térben és időben – időtartam, nap, napszakok, terület és súlymértékegységek.
<i>1.4. Munkavédelmi ismeretek</i> Munkavédelmi szabályok a háztáji gazdálkodásban. Szerszámismeret, az egyes szerszámokkal kapcsolatos különös ismeretek, veszélyek felelevenítése. Ismerkedés további	<i>Erkölcstan:</i> Én és a közvetlen, valamint tágabb környezetem, közösségeim, társaim.

szerszámokkal, mint kapa, ásó, lapát, vasvilla. Segítségkérés sérülés esetén, a sérülések ellátásának alapjai. Alkalmas ruházat, kötény, kesztyű, kendő, sapka.		Alkalmazkodás a közös munka szabályaihoz. Más társadalmi csoportok elfogadása, tisztelet a dolgozó ember felé. <i>Vizuális kultúra:</i> népművészet, népi motívumok.
1.5. Egészséges táplálkozás, környezettudatosság Egészséges táplálkozás alapjai, közös áttekintés az eddigi ismeretek alapján. Az élelmiszer előállítás alapjai, példák a háztáji gazdálkodásból. Az otthonról hozott élelmiszerek átnézése, közös értékelése, az adalékanyagokról ismeretszerzés, példák megtárgyalása a hozott tizóraikból. Hulladék-megelőzés, minimális csomagolási hulladék. Hulladékok összegyűjtése, anyagonkénti szétválogatása saját keletkező hulladékainkból. Biológiailag lebomló hulladékok kezelése, komposztálás – szemléltetés a komposzt halomnál.		
1.6. Higiéné Kézmosás fontossága, fertőzésveszélyek egy háztáji gazdaságban.		
1.7. Célszerű öltözködés A napszaknak, évszaknak és a tevékenységnek megfelelő öltözködés. Védekezés a túlzott napsütés ellen. Példák a csoport ruházkodásából.		
1.8. Rend és rendszer a háztáji gazdaságban Hogyan könnyíti meg a rend a munkavégzést? Szemléltetés a gazdaságban.		
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Vidék, háztáji, falu, tanya, életmód, lakhely, közösség, háztartás, gazdálkodás, vidéki ember, társadalom, család, népművészet, népi motívumok. Természet, természetes rendszer, körfolyamat, anyag- és energiakörforgás, munkafolyamat, növénytermesztés, állattartás. Környezettudatosság, egészséges táplálkozás, egészséges élelmiszer, élelmiszertermelés, higiéné, fertőzés, baleset, munkavédelem, munkaruházat, öltözködés, hulladék, csomagolási hulladék, adalékanyag, szelektív gyűjtés, biológiailag lebomló hulladék, komposztálás, rend, rendszer.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	2. Növénytermesztés, kertművelés	Órakeret 7 óra
Előzetes tudás	A természetben, kiskertekben, a háziállatokkal, vidéki rokonoknál gyűjtött korábbi tapasztalatok, valamint a korábbi években szerzett háztáji gazdálkodási alapismeretek.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az ismeretek gyarapítása, pontosítása ember és természet együttműködésével, és a természeti folyamatokkal kapcsolatban. A növénytermesztés elhelyezése ezen folyamatokban, a talaj, a növény és az ember kölcsönhatása. A növény, mint élő rendszer megismerése, az élő dolgok iránt érzett felelősségtudat ápolása, a gondoskodás jelentősége. A körfolyamatok átlátása a növénytermesztés szemszögéből. A növénytermesztés és az egészséges táplálkozás összefüggéseinek megértése, ismeretek szerzése a témában.	

	A közösségben végzett munka megszerettetése, munkamegosztás. Egymásra figyelés, egymás és önmagunk megismerése. A témához kapcsoló speciális szókincs bővítése, a tárgyi ismeretek bővítése. A korábbi évfolyamokon szerzett tudás elmélyítése.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<i>2.1. A növénytermesztés elemei</i> A talaj jellemzői, összetevői, talajélet szemléltetés a kertben, közös beszélgetés. A kerti és a szántóföldi művelés jellemzőinek összegyűjtése közös munkával. A növények tulajdonságai, szükségletei, ezek kielégítése a gazdálkodás során. Víz, időjárás, a termesztés szempontjából hasznos és káros élőlények. Növények csoportosítása a háztáji gazdaságban fellelhető példák alapján. Munkafolyamatok elsajátítása, gyakorlása.	<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> a kertművelésről és szántóföldi gazdálkodásról szóló irodalmi részletek (novellák, versek). <i>Ének-zene:</i> kertművelés és szántóföldi gazdálkodás a népdalokban. <i>Környezetismeret:</i> egészséges ételkészítés, egészséges táplálkozás, növényismeret, körfolyamatok, fenntarthatóság, megújulás, évszakok, napszakok, időjárási tényezők, higiéné. <i>Matematika:</i> területmértékek, súlyok, mennyiségek.
<i>2.2. A növénytermesztés szakaszai, munka a kertben és a földeken</i> A növénytermesztés éves körfolyamatainak áttekintése, mely szakaszban vagyunk a látogatás idején, melyek az adott évszak jellemzői. Közösen végzett munka megszervezése, munkamegosztás, csoportok kialakítása ismeretet adó játékos formában. A területek alkalmassága, a növényi kultúra kiválasztása szükség szerint. Talaj-előkészítés, tápanyagpótlás (komposztkihelyezés), vetőmag, palánta, egyéb szaporítóanyag megismerése, tapintása, válogatása. Vetés, ültetés, gondozás, öntözés, gyomlálás az egymást követő látogatások alkalmával. Betakarítás, szállítás, tárolás. Ételkészítés-feldolgozás, fogyasztás, kapcsolódva az ételkészítéshez, amely minden foglalkozáson állandó program. Talajrendezés, komposztálás, trágyázás, a következő évi tevékenységek előkészítése az őszi foglalkozásokon.	<i>Erkölcstan:</i> a földet művelő ember és az élő, természetes rendszerek tisztelete, megóvása.
<i>2.3. Az egészséges ételkészítés</i> Egészséges ételkészítés előállítása a növénytermesztésben. Mi természetes, és mi nem, ismerkedés a vegyszerekkel és más mesterséges anyagokkal. Összehasonlítás, megkülönböztetés konkrét példák alapján. A biotermesztés jellemzői, előnyei.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Kert, szántóföld, szerszám, haszonnövény, természeti folyamat, növénytermesztés, élő rendszer, felelősség, körfolyamat, komposzt, trágya. Közös munka, munkamegosztás, talaj, talajélet, növény, víz, időjárás, hasznos és káros élőlény. Talaj-előkészítés, tápanyagpótlás, vetőmag, palánta, vetés, ültetés, gondozás, öntözés, gyomlálás, betakarítás, tárolás, ételkészítés-feldolgozás, talajrendezés. Egészség, egészséges ételkészítés, egészséges táplálkozás, vegyszer, biotermesztés.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	3. Állattartás	Órakeret 7 óra
Előzetes tudás	A természetben, kiskertekben, a háziállatokkal, vidéki rokonoknál gyűjtött korábbi tapasztalatok, valamint a korábbi években szerzett háztáji gazdálkodási alapismeretek.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az állattartással kapcsolatos ismeretek bővítése, az állattartás elhelyezése a természeti folyamatokban. Ember és állat kapcsolatának megértése történelmi távlatokban. Az állat, mint élő rendszer megismerése, az élő dolgok iránti felelősség tudatosítása, a gondoskodás jelentősége. Az állatokkal kapcsolatos elővigyázatosság kialakítása a balesetek elkerülése érdekében, ugyanakkor a felesleges félelmek és idegenkedés elengedése. Körfolyamatok átlátása az állattartás szemszögéből. Az egészség és az egészséges ételkészítés kapcsolatának megértése. A közösségben végzett munka megszerettetése, munkamegosztás. Egymásra figyelés, egymás és önmagunk megismerése. A témához kapcsoló speciális szókincs bővítése, a tárgyi ismeretek bővítése. A korábbi évfolyamokon szerzett tudás elmélyítése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
3.1. Az állattartás helye a gazdálkodásban, annak elemei, állatfajták Az állattartás jelentősége, haszonvételei, kapcsolódása a gazdálkodás egyéb elemeihez – közös szóbeli feldolgozás a gazdaságból vett példák alapján. Haszonállatok fajtái és jellemzői, haszonvételek fajtánként. Az őshonos állatok jelentősége, a gazdaságban tartott őshonos állatok megismerése. Helyek és eszközök megismerése használat közben a foglalkozásokon (istálló, legelő, tyúkól, udvar, karám, székér, lovas kocsi, lószerszámok, stb.) – közös szóbeli feldolgozás az adott helyszíneken.		Magyar nyelv és irodalom: az állattartásról szóló irodalmi részletek (novellák, versek). Ének-zene: állattartás és állatokkal való munka a népdalokban.
3.2. Az állatok szükségletei, életfolyamatai, elővigyázatosság az állattartásban Etetés, itatás, ápolás, mozgásigény megismerése. A fogadó háztáji gazdaságban tartott állatok etetése, ellátása. Tartási körülmények (legelőn és istállóban) és jellemzőik feldolgozása, tekintettel a haszonvételekre. Szaporodás, utódnevelés, ismerkedés a növendék állatokkal (borjak, csibék, gidák). Elővigyázatosság az állatokkal való foglalkozás során, a tanulók által végezhető tevékenységek lehatárolása. A jellemző balesetek megismerése az egyes állatfajták esetében. Higiéniai szabályok a betegségek megelőzése érdekében, alapos kézmosás.		Környezetismeret: egészséges ételkészítés, egészséges táplálkozás, állatismeret, körfolyamatok, fenntarthatóság, higiéné.
3.3. Az állattartás munkafolyamatai Takarmánytermesztés, etetés, itatás, gondozás. Haszonvételek megismerése (fejés, tojás, húshaszon, állati eredetű helyi termékek).		Matematika: területmértékek, súlyok, mennyiségek, mértékegységek. Erkölcstan: az állatokkal foglalkozó ember és az állatok tisztelete.

Kulcsfogalmak/ fogalmak	Állattartás, állatfajta, gondoskodás, elővigyázatosság, baleset, félelmek, körfolyamat, egészséges ételkészítés, haszonvétel, állati eredetű termék, haszonállat, őshonos állat, az állattartás helye és eszközei, külterjes és intenzív tartás, gondozás, takarmány, szaporodás, utódnevelés, trágya.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	4. Élelmiszer-feldolgozás, ételkészítés	Órakeret 9 óra
Előzetes tudás	A természetben, kiskertekben, a háziállatokkal, vidéki rokonoknál gyűjtött korábbi tapasztalatok, valamint a korábbi években szerzett háztáji gazdálkodási alapismeretek.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az élelmiszer-előállítás kapcsolatos ismeretek bővítése, az élelmiszer-előállítás elhelyezése a természeti folyamatokban. Körfolyamatok átlátása az élelmiszer-előállítás szemszögéből. Gyakorlati tapasztalatok szerzése az élelmiszer-előállításban és a helyi termékek készítésében. Az egészség és az egészséges ételkészítés kapcsolatának megértése. A közösségben végzett munka megszerettetése, munkamegosztás. Egymásra figyelés, egymás és önmagunk megismerése. A témához kapcsoló speciális szókincs bővítése, a tárgyi ismeretek bővítése. A korábbi évfolyamokon szerzett tudás elmélyítése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
4.1. Élelmiszerek a háztáji gazdálkodásban A fogadó háztáji gazdaságban előállított élelmiszerek szóbeli összegyűjtése a gazda segítségével, a látott gazdálkodási módok ismeretében, csoportosítás, alapismeretek. Az egészséges ételkészítés jellemzői és jelentősége.		Magyar nyelv és irodalom: az ételkészítésről szóló irodalmi részletek (novellák, versek).
4.2. Élelmiszer-feldolgozás Az élelmiszer-feldolgozás ismeretei gyakorlati példákon keresztül. Nyersen is fogyasztható élelmiszerek játékos gyűjtése, kóstolása.		Ének-zene: ételkészítés és étkezés, közösségi alkalmak a népdalokban.
4.3. Ételkészítés Az ételkészítés eszközeinek, hozzávalóinak közös válogatása a rendelkezésre álló eszközökből; ételkészítés a szabadban. A háztáji gazdaságban megtermelt élelmiszerből egytálételek elkészítése, a tanulók részvétele az egyszerűbb folyamatokban (pl. gyógynövénytea, körözött készítése, friss zöldségek tisztítása). Ismerkedés a kemencében sütéssel. A gazda által előállított termékek kóstolása (húskészítmények, tejtermékek, befőttek, lekvárok, kenyér). Az ételkészítés feladatainak megosztása: az eszközök előkészítése, terítés, rendrakás, mosogatás. A higiéniai ismeretek gyakorlása, lehetőség szerint olyan élelmiszerek felhasználásával, melyek megtermelésében a tanulók részt vettek.		Környezetismeret: egészséges ételkészítés, egészséges táplálkozás, körfolyamatok, fenntarthatóság, higiéné. Matematika: arányok, súlyok, mennyiségek, mértékegységek. Erkölcstan: az ételkészítés megbecsülése.

Kulcsfogalmak/ fogalmak	Élelmiszer, ételkészítés, élelmiszer-feldolgozás, tisztítás, befőzés, fagyasztás, húskészítmény, tejtermék, gabonatermék, nyers táplálkozás, helyi termék, saját termelés, kóstolás, közös étkezés, mosogatás.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	5. Egyéb tevékenységek a háztáji gazdálkodásban	Órakeret 7 óra
Előzetes tudás	A természetben, kiskertekben, a háziállatokkal, vidéki rokonoknál gyűjtött korábbi tapasztalatok, valamint a korábbi években szerzett háztáji gazdálkodási alapismeretek.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A háztáji gazdálkodást lehetővé tevő kiegészítő tevékenységek bemutatása, az érdeklődés felkeltése az egyéb feladatok iránt. Ezen feladatok szerves kapcsolódása a természeti rendszerekhez, azok fenntartható használata mellett. A közösségben végzett munka megszerettetése. Egymásra figyelés, egymás és önmagunk megismerése. A témához kapcsoló speciális szókincs és a tárgyi ismeretek bővítése. A korábbi évfolyamokon szerzett tudás elmélyítése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
5.1. Rend, rendszer, takarítás A háztáji gazdaság felépítésének megértése, összefüggések felfedezése. Hogyan segíti a gazdaság szerkezete (épületek és egyéb munkahelyek elrendezése) az ésszerű munkavégzést, az egymásra épülő folyamatokat. Anyag és energiatakarékosság megtapasztalása. A rend jelentőségének megtapasztalása a mindennapi életben. Kisebb rendrakási feladatok játékos formában. Takarítóeszközök használata, takarítás normál méretű szerszámokkal. Szerszámok tisztítása, elrakása, ezáltal a legközelebbi munkavégzés megkönnyítése.		Magyar nyelv és irodalom: a rend jelentőségéről szóló irodalmi részletek (novellák, versek). Ének-zene: a közös munkáról szóló dalok.
5.2. Egyéb feladatok Tüzelő bekészítés, felrakás. Ismerkedés háztartási munkákkal. Kerítések, karámok javítása, meszelése, festése.		
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Rend, rendszer, felépítés, szerkezet, ésszerűség, egymásra épülés. Takarítás, takarítóeszköz, tüzelő, kerítés, karám.	

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	A vidéki élet jellemzőinek és szabályszerűségeinek ismerete, a vidéki ember és szerepének elhelyezése a társadalomban az életkornak megfelelő elvárt szinten. Falu és város viszonyának alapvető értelmezése. Saját megélt tapasztalatok a háztáji gazdálkodásról, a gazdálkodás változatos munkafolyamatainak átlátása. A természeti folyamatok megértése a látott minták alapján, a szerves anyagok körfolyamatainak megértése. A háztáji gazdálkodás természeti folyamatokhoz való illeszkedésének megtapasztalása. A munkavégzés játékos megismerése, a csoportos munka és a feladatvégrehajtás örömeinek megtapasztalása. A háztáji gazdálkodás munkafolyamatainak és a folyamatok egymásra épülésének átlátása. A biztonságos munkavégzés alapjainak elsajátítása, a biztonság iránti igény kialakítása. Az alkalmas ruházat megválasztása.

	Az egészséges táplálkozás alapjainak megismerése, igény az egészséges és helyben termelt élelmiszer iránt. Az élelmiszertudatosság, a tudatos fogyasztás megalapozása. A hulladék megelőzés fontosságának megértése, a szelektív gyűjtés és a komposztálás jelentőségének, illetve menetének megismerése. Alapvető higiénés ismeretek gyakorlása. A kertművelés munkafolyamatainak, a talaj és a növények jellemzőinek alaposabb megismerése. A növénytermesztés egyes szakaszainak aktív, résztvevő megismerése a talaj előkészítéstől a vetésen, gondozáson át a betakarításig, feldolgozásig, majd az újbóli talaj-előkészítésig. Annak megértése, hogy az egészséges élelmiszer alapja a megfelelő termesztés. Az ismeretek elmélyítése a háztáji állattartásban, haszonállatok és őshonos állatok jellemzőinek megismerése, az állattartás helyeinek és eszközeinek értő ismerete. Az állatok szükségleteinek és az állattartás munkafolyamatainak megismerése, a tanulók által is végezhető munkafolyamatok kipróbálása. Az állatok haszonvételeinek megismerése. A helyben termelt élelmiszerek megismerése, rendszerezése, kóstolása. Alapismeretek az élelmiszer-feldolgozásról, a nyers fogyasztás kipróbálása. Tapasztalatszerzés közös ételkészítésben, valamint az étkezéssel kapcsolatos egyéb feladatokban. A közös előkészületek és közös étkezés élményének megtapasztalása. A rend és rendszer jelentőségének megélése a gyakorlati munka során. Gyakorlat szerzése rendrakásban és takarításban. A szókincs és a beszédképesség fejlődése, új ismeretek szerzése és új szerepek megtapasztalása a megszokottól eltérő környezetben.

TANYAPEDAGÓGIA – A HÁZTÁJI GAZDÁLKODÁS GYAKORLATI ISMERETEI

A tanyapedagógia tantárgy tanításának célja, hogy a kulcskompetenciák – különösen a természettudományos-technikai, valamint a kezdeményezőképeség és vállalkozói kompetencia – fejlesztésével a gyermek az életkori sajátosságainak megfelelő szinten gyakorlati, közvetlen tapasztalatokat szerezzen a vidéki életéről, az ételkészítés-előállításáról, ember és természet együttműködéséről. A tantárgy az első évfolyamokban alapvető, később átfogó ismereteket ad a természeti elemek körforgásáról, arról, hogy az ember ezeket a folyamatokat hogyan képes hasznosítani a gazdálkodásban, valamint elkezdődik a közösen végzett munka bevezetése, megszerettetése. Az oktatás iskolán kívül zajlik, a gyakorlatok helyszínei működő, kisléptékű, háztáji gazdálkodást folytató gazdaságok, tanyák. Az életkori sajátosságoknak megfelelően eleinte a játékoság és a bemutatás, később az önálló munkavégzés a meghatározó elem. A tanyapedagógia oktatása nem lineáris, hanem koncentrikus jellegű, minden korosztálynak holisztikus módon érdemes szemlélnie a gazdálkodást, ahol a tevékenységek száma meghatározott. Egy éven belül változik ugyan, de évente ismétlődik a napi rutin, ahogyan a természet is „ismétli önmagát”. Az oktatás tehát évről évre elmélyít egy összetett ismerethalmazt, sajátos gondolkodásmódot. A munkafolyamatokban minden évfolyam tanulói – konkrét feladatokra koncentrálnak – aktívan részt vesznek. Hangsúlyt kap a csoportos munkavégzés, a munkamegosztás, valamint a hagyományos gazdálkodási módok bemutatásán keresztül a népi hagyományok (pl. népdalok, néptánc, vagyis a ritmus és a mozgás, mondókák, hiedelmek, legendák) és tudás megőrzése. A testi és lelki egészségre nevelés területén az egészséges, ismert összetételű ételkészítések előállítása, illetve fogyasztása alakítja pozitív irányba a szemléletet és alapozza meg a tudatos fogyasztói szokásokat, ezen felül a tantárgy a szabadban végzett fizikai munka jóleső érzésével ismerteti meg. A nemzeti öntudat kialakulását is erősíti a hazánkban megtermelt jó minőségű ételkészítés fontosságának kiemelése. Az erkölcsi nevelést segíti a generációk közötti kapcsolódás, az idős emberek tudásátadása, az életből merített tudás, tapasztalat. Az állampolgári kompetencia alakításában segít a társadalmi csoportok, mint városi és vidéki emberek, értelmiségiek és gazdálkodók közötti párbeszéd, kommunikáció, elfogadás, a vidéken élő, fizikai munkát végző ember tisztelete, megbecsülése. A tárgyi ismeretek bővítik a szókincset, a tanuló találkozik a nyelvi különbségekkel, valamint a tájszólások, a szóhasználat különböző formáival. A tanyapedagógia egyik fő elve a fenntarthatóság; a bemutatott gazdálkodási módokra egyaránt jellemző a környezetkímélő és erőforrás-takarékos szemlélet, a vegyszerek és káros anyagok lehetőség szerinti mellőzése, így a tanulók konkrét tapasztalatokat szerezhetnek a környezettudatosság mindennapi alkalmazásáról, érzékenységük nő ezen a téren. A szerzett élmények megalapozhatják a későbbi pályaorientációt a gazdálkodás felé. Az anyanyelvi kommunikáció gyakorlására rendszeres lehetőséget biztosít a foglalkozásokon korábban szerzett ismeretek felelevenítése, ami a tudás elmélyítését is szolgálja. A matematikai kompetencia fejlesztését segíti a becslések és a mértékegységek (súly, terület, távolság) alkalmazása, valamint az ok-okozati összefüggések és logikai kapcsolatok felismerése. A természettudományos kompetencia területén a tanuló fontos ismereteket szerez az élő környezet, az élő rendszerek működésének törvényszerűségeiről, a világunkat fenntartó körfolyamatokról és arról, hogyan lehet ezeket a körfolyamatokat körültekintő gazdálkodással fenntartani, megőrizni. Megtanulja használni a szerszámokat, valamint a változatos és figyelmet igénylő munkafolyamatok fejlesztik mozgáskoordinációját, izomzatát. A tantárgy a kezdeményezőképeség és vállalkozói kompetencia fejlődését is jelentős mértékben ösztönözheti, hiszen komoly folyamatok elindítója és ápolója lehet a tanuló akár a növénytermesztés, akár az állatokkal való foglalkozás során. A tanyapedagógiában elsajátítható a munkafolyamatok megtervezése és egymásra épülése – például, hogyan fogunk hozzá nagyobb feladatokhoz –, ami szintén a

tanuló önbizalmát erősíti. A tanyapedagógiai foglalkozások tapasztalata, hogy a gyengébb tanulási képességekkel rendelkező diákok gyakran remekül teljesítenek a háztáji fizikai munka feladataiban, ami az egységesség és differenciálás feladatát könnyíti meg a pedagógus számára, ezen felül segít kiegyenlíteni a közösségen belüli megítélésbeli eltéréseket. A foglalkozásokat követően a feldolgozást segítik az önálló rajzos és írott beszámolók, melyekkel a megszerzett ismereteket is felméri, visszajelzést adva a pedagógusoknak és az animátoroknak.

A tantárgy minden évfolyam számára tartalmaz bevezető tematikát annak érdekében, hogy az oktatást bármelyik évfolyamon elkezdhessek. A tanyapedagógia oktatásában kulcsszerepet kap a pedagógiai tapasztalattal bíró animátor, aki emellett részletes ismeretekkel rendelkezik a háztáji gazdálkodásról. Feladata a gazda és a tanulók, valamint a pedagógusok közötti hatékony kapcsolat megteremtése, illetve a tanulócsoporthoz folyamatos aktivitásának fenntartása a tanítási nap során. A pedagógus példamutatása, munkában való részvétele meghatározó tényező a tantárgy sikeres oktatásában. A foglalkozásoknak helyet biztosító gazda életszerű ismereteivel és egyéniségével ad mintát a vidéki emberről.

5–6. évfolyam

A tantárgy célja, hogy a kulcskompetenciák további fejlesztésével a gyermek az életkori sajátosságainak megfelelő szinten bővítse a vidéki életéről és gazdálkodásról szerzett ismereteit és tapasztalatait. Ez a korosztály már átlátja a munkafolyamatok egymásra épülését, így törekszik arra, hogy minden részfolyamatban kipróbálja magát. Jobban elkülönülnek a férfi és női szerepek a munkavégzésben, a tanulók felismerik saját szerepeiket. A csoporton belül az egyén képes magát önállóan is értelmezni, egyre nagyobb hangsúlyt kap a folyamatos irányítás mellett végzett önálló munka. Az egyéni teljesítmény jobban kiemelkedik, amit a csoport is rendre elismer. Az erősödő önbecsülés az eddigi érdekes feladatokon túl további lendületet ad a munkához, megjelennek a jó minőségű munkavégzésre irányuló igény első jelei. A csoportos munka új értelmet, minőséget nyer, együttműködések alakulnak ki a csoportokon belül is, a tanulók rájönnek arra, hogy egyes társaikkal harmonikusabban tudnak együtt dolgozni. Ez hozzájárul a közösségépítéshez, segíti a közösségen belüli új kapcsolatok kialakulását. A növekvő fizikai erőt a tanulók szívesen mutatják meg, élvezik, hogy a változatos feladatokkal is megbirkóznak. A szerszámhasználat egyre finomodik, képesek az egyes munkákhoz a megfelelő szerszámot kiválasztani. A kapcsolódás a tananyaghoz is egyre határozottabban felismerhető. A kamaszkori sajátos viselkedési minták miatt az együttműködés, a munkába való bevonás nehézségeket is rejt, ám a pedagógusok és animátorok részéről tanúsított megértés, az együttműködés nagyban megkönnyíti a közös munkát, és látványos, kedvező folyamatokat indít el a közösségben. Értelmezhetővé válnak a tudatos fogyasztással és egészséges táplálkozással kapcsolatos ismeretek, megfontolások. A közös ételkészítés kapcsán megjelenik a gondoskodás igénye, a tanulók szívesen vesznek részt az előkészítésben, tudván, hogy a közösségnek készül az étel. A tanulók ebben a korban jellemzően felismerik, hogy a vidéki életkörülmények és háztáji gazdálkodás egy teljesen más életformát kínál, mely sokuk számára vonzó.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	1. Bevezetés a háztáji gazdálkodásba	Órakeret 7 óra
Előzetes tudás	A természetben, kiskertekben, a háziállatokkal, vidéki rokonoknál gyűjtött korábbi tapasztalatok, a vonatkozó tantárgyak keretében megszerzett tárgyi tudás, valamint a korábbi évfolyamokon szerzett	

	háztáji gazdálkodási ismeretek.
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az ismeretek gyarapítása ember és természet együttműködésével, valamint a természeti folyamatokkal kapcsolatban. A gazdálkodás szerepének megértése ezen folyamatokban. A háztáji gazdálkodással és élelmiszertermeléssel kapcsolatos ismeretek bővítése. A háztáji gazdálkodás gazdasági és társadalmi jelentőségének megértése. A gazdálkodásból élő vidéki ember megismerése, a megbecsülés kialakítása irányában. A környezet- és egészségtudatosság, valamint a gazdálkodási módok, módszerek összefüggéseinek megértése. A közösségben végzett munka megszerettetése. Egymásra figyelés, egymás és önmagunk megismerése. A témához kapcsoló speciális szókincs bővítése, a tárgyi ismeretek bővítése. A korábbi évfolyamokon szerzett tudás elmélyítése.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<i>1.1. A vidéki élet körülményei, szereplői, jellemzői</i> A vidéki ember, a gazdálkodó szerepe a társadalomban, a háztáji termék előállításának gazdasági jelentősége. Az elmúlt évtizedek gazdasági, népességdinamikai folyamatai, azok hatása a magyar falura. Beszélgetés a vidéki élet színtereiről, a háztáji gazdaság és környezetének közös bejárása, az egyes eszközök, épületek funkcióinak közös szóbeli feldolgozása. Ismerkedés a kézművességgel (eszközök a helyben fellelhető természetes anyagokból, fenntarthatósági szempontok) és a népművészettel (népi motívumok, szimbólumok szerepe). A vidéki megélhetés jelentőségének vizsgálata többféle szempontból (pl. településszerkezet, turizmus, jövedelemszerzés). Fentiek közös szóbeli feldolgozása a fogadó gazda és családtagjai bevonásával.	<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> Szókincsbővítés, szövegalkotás, beszédkultúra, kommunikáció. A vidéki életmódot, a gazdálkodás szeretetét és a társadalmi viszonyokat bemutató szép példák a magyar irodalomból. <i>Ének-zene:</i> a paraszti kultúra a népdalokban.
<i>1.2. Természeti folyamatok és gazdálkodás</i> Az anyag-és energiaáramlások körfolyamatainak áttekintése, a körfolyamatok szerepe a természet megújulásában, a fenntarthatóságban. Példák a háztáji gazdaságban: növény, növényi maradvány, komposzt, talaj, termés bemutatása a helyszínen. Illeszkedik-e az ember gazdálkodási tevékenysége a természetes folyamatokhoz, a fenntarthatóság közös vizsgálata egyes példákon keresztül. A kisléptékű és a nagyüzemi gazdálkodás közötti különbségek közös feldolgozása, megértése.	<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> a vidék szerepe a társadalomban – történelmi példák, dinamikák.
<i>1.3. Munkafolyamatok és eszközök</i> A háztáji gazdálkodás munkaterületeinek áttekintése, a helyszínek bejárása. Az egyes munkafolyamatok elhelyezése térben és időben, alkalmazkodás az évszakokhoz, időjáráshoz, napszakokhoz. Munka és pihenés ritmusa, az idővel való gazdálkodás. Napirend, munkaterv készítése közös munkával. A munkafolyamatok egymásra épülése (pl. takarmány-előállítás, állattartás, haszonvétel, élelmiszer-feldolgozás), kézzel fogható példák bemutatása. Kóstoló asztal helyben előállított termékekből.	<i>Természetismeret:</i> körfolyamatok, fenntarthatóság, anyag és energia körfolyamatok, a természet megújulása, fenntarthatóság. <i>Matematika:</i> terület és súly

<i>1.4. Munkavédelmi ismeretek</i> Általános munkavédelmi szabályok a háztáji gazdálkodásban. Szerszámismeret, az egyes szerszámokkal kapcsolatos különös ismeretek, veszélyek. Ismerkedés további szerszámokkal és eszközökkel, mint fejsze, fűrész, kasza, sarló, kukoricamorzsoló. Segítségkérés sérülés esetén, a sérülések ellátásának alapjai. Alkalmas ruházat, kötény, kesztyű, kendő, sapka.	mértékegységek, terméshozamok számítása, terményárak, jövedelmek. <i>Erkölcstan:</i> Én és a közvetlen, valamint tágabb környezetem, közösségeim, társaim. Alkalmazkodás a közös munka szabályaihoz. Más társadalmi csoportok elfogadása, tisztelet a dolgozó ember felé.
<i>1.5. Egészséges táplálkozás, környezettudatosság</i> Az egészséges táplálkozás jellemzői, közös áttekintés az eddigi ismeretek alapján. Az ételkészítés-előállítás megismerése a fogadó háztáji gazdaságban, egyéb helyi termékek felsorolása. Az otthonról hozott élelmiszerek átnézése, közös értékelése, példák megtárgyalása a hozott tiszteletjegyzékek alapján. Saját tiszteletjegyzékek a hulladékmegelőzés szempontjából. Hulladékok összegyűjtése, anyagokénti szétválogatása saját keletkező hulladékainkból. Biológiai lebomló hulladékok kezelése, a komposztálás folyamata és jelentősége – szemléltetés a komposzt halomnál.	<i>Hon-és népismeret:</i> a környezeti adottságokhoz alkalmazkodó népi kultúrák ismerete, régi kultúrák maradványai (tárgyi, kulturális), tanulságok a mai ember számára.
<i>1.6. Higiéné</i> Kézmosás fontossága, fertőzésveszélyek egy háztáji gazdaságban.	<i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> a gazdálkodás eszközei, kézművesség, háztartásvezetés.
<i>1.7. Célszerű öltözködés</i> A napszaknak, évszaknak és a tevékenységnek megfelelő öltözködés. Védekezés a túlzott napsütés ellen. Példák a csoport ruházatkódásából.	<i>Vizuális kultúra:</i> népművészet, népi motívumok, szimbólumok.
<i>1.8. Rend és rendszer a háztáji gazdaságban</i> Hogyan könnyíti meg a rend a munkavégzést? Szemléltetés a gazdaságban. Saját tapasztalatok a rend, vagy annak hiánya kapcsán – közös szóbeli feldolgozás.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Vidék, háztáji, falu, tanya, életmód, lakhely, közösség, háztartás, gazdálkodás, vidéki ember, társadalom, család, népművészet, népi motívumok, szimbólumok. Természet, természetes rendszer, körfolyamat, anyag- és energia körforgás, munkafolyamat, növénytermesztés, állattartás. Környezettudatosság, egészséges táplálkozás, egészséges ételkészítés, ételkészítéstermelés, higiéné, fertőzés, baleset, munkavédelem, munkaruházat, öltözködés, hulladék, csomagolási hulladék, adalékanyag, szelektív gyűjtés, biológiai lebomló hulladék, komposztálás, rend, rendszer.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	2. Növénytermesztés, kertművelés	Órakeret 7 óra
Előzetes tudás	A természetben, kiskertekben, a háziállatokkal, vidéki rokonoknál gyűjtött korábbi tapasztalatok, a vonatkozó tantárgyak keretében megszerzett tárgyi tudás, valamint a korábbi évfolyamokon szerzett háztáji gazdálkodási ismeretek.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az ismeretek gyarapítása, összefüggések megértése ember és természet együttműködésében és a természeti folyamatokban. A növénytermesztés értelmezése ezen folyamatokban, a talaj, a növény és az ember kölcsönhatása. A növény mint élő rendszer gondozása, az élő dolgok iránt érzett felelősségtudat ápolása, a gondoskodás jelentősége. A körfolyamatok átlátása a növénytermesztés szemszögéből. A növénytermesztés és az egészséges táplálkozás összefüggéseinek hasznosítása a mindennapi életben. A közösségben végzett munka megszerettetése, munkamegosztás, a férfi-női szerepek gyakorlása. Egymásra figyelés, egymás és önmagunk megismerése. A témához kapcsoló speciális szókincs bővítése, a tárgyi ismeretek bővítése. A korábbi évfolyamokon szerzett tudás elmélyítése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
2.1. A növénytermesztés elemei A talaj jellemzői, összetevői, talajélet; szemléltetés a kertben, közös beszélgetés. A kerti és a szántóföldi művelés jellemzőinek összegyűjtése közös munkával. A háztáji és a nagyüzemi növénytermesztés közötti különbségek felismerése, a két módszer természeti, társadalmi és gazdasági hatásai. A növények tulajdonságai, szükségletei, ezek kielégítése a háztáji gazdálkodás során. Víz, időjárás, éghajlati szélsőségek, éghajlatváltozás, növényborítás, mikroklíma, vízviasszatartás. Munkafolyamatok gyakorlása.		Magyar nyelv és irodalom: a kertművelésről és szántóföldi gazdálkodásról szóló irodalmi részletek (novellák, versek). Ének-zene: kertművelés és szántóföldi gazdálkodás a népdalokban.
2.2. A növénytermesztés szakaszai, munka a kertben és a földeken A növénytermesztés éves körfolyamatainak áttekintése, mely szakaszban vagyunk a látogatás idején, melyek az adott évszak jellemzői. Időjárási viszonyok a látogatást megelőző időszakban. Közösen végzett munka megszervezése, munkamegosztás, csoportok kialakítása ismeretközlő, játékos formában. A területek alkalmassága, a növényi kultúra kiválasztása, tájszerkezetek (mozaikos, monokultúrás) és azok hatása a természetre. Talaj-előkészítés, talajszerkezet, tápanyagpótlás (komposztkihelyezés), vetőmag, palánta, egyéb szaporítóanyag előkészítése. Vetés, ültetés, gondozás, öntözés, gyomlálás az egymást követő látogatások alkalmával.		Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek: történelmi korok ciklusai a növénytermesztés, tájhasználat összefüggésében. Természetismeret: növényborítás,

Betakarítás, szállítás, tárolás. Élelmiszer-feldolgozás, fogyasztás, kapcsolódva az ételkészítéshez, amely minden foglalkozáson állandó program. Talajrendezés, komposztálás, trágyázás, a következő évi tevékenységek előkészítése az őszi foglalkozásokon.		növényismeret, a mikroklima és a vízgazdálkodás összefüggései.
<i>2.3. Az egészséges élelmiszer</i> Egészséges élelmiszer előállítása a növénytermesztés során. Mi természetes, és mi nem, ismerkedés a vegyszerekkel és más mesterséges anyagokkal. Összehasonlítás, megkülönböztetés konkrét példák alapján. A biotermesztés jellemzői, előnyei, helyzete az élelmiszer ellátásban itthon és más országokban.		<i>Matematika:</i> területmértékek, súlyok, mennyiségek. <i>Erkölcstan:</i> a földet művelő ember és az élő, természetes rendszerek tisztelete, megóvása.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Kert, szántóföld, szerszám, haszonnövény, természeti folyamat, növénytermesztés, élő rendszer, felelősség, körfolyamat, komposzt, trágya. Közös munka, munkamegosztás, talaj, talajélet, növény, víz, időjárás, éghajlati szélsőségek, éghajlatváltozás, növényborítás, mikroklima, vízvisszatartás, tájszerkezet, mozaikos tájszerkezet, monokultúra. Talaj-előkészítés, tápanyagpótlás, vetőmag, palánta, vetés, ültetés, gondozás, öntözés, gyomlálás, betakarítás, tárolás, élelmiszer-feldolgozás, talajrendezés. Egészség, egészséges élelmiszer, egészséges táplálkozás, vegyszer, biotermesztés.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	3. Állattartás	Órakeret 7 óra
Előzetes tudás	A természetben, kiskertekben, a háziállatokkal, vidéki rokonoknál gyűjtött korábbi tapasztalatok, a vonatkozó tantárgyak keretében megszerzett tárgyi tudás, valamint a korábbi évfolyamokon szerzett háztáji gazdálkodási ismeretek.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az ismeretek bővítése az állattartással kapcsolatban, az állattartás elhelyezése a természeti folyamatokban. Ember és állat közötti kapcsolat változásának megértése. Az állatok szükségleteinek megismerése, a gondoskodás jelentősége. Az állatokkal kapcsolatos elővigyázatosság kialakítása a balesetek elkerülése érdekében, ugyanakkor a felesleges félelmek és idegenkedés elengedése. Körfolyamatok átlátása az állattartás szemszögéből. Az állattartás haszonvételeinek megismerése, gyakorlása, fogyasztói igény felkeltése a háztáji állattartásban előállított termékek iránt. Az egészség és az egészséges élelmiszer kapcsolatának megértése, alkalmazása a mindennapokban, tudatos fogyasztás ösztönzése. A nemzeti érzület ápolása az állattartáson keresztül. A közösségben végzett munka megszerettetése, munkamegosztás, a férfi-női szerepek gyakorlása. Egymásra figyelés, egymás és önmagunk megismerése. A témához kapcsoló speciális szókincs bővítése, a tárgyi ismeretek bővítése. A korábbi évfolyamokon szerzett tudás elmélyítése.	

Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
3.1. Az állattartás helye a gazdálkodásban, annak elemei, állatfajták Az állattartás jelentősége, haszonvételei, kapcsolódása a gazdálkodás egyéb elemeihez – közös szóbeli feldolgozás a gazdaságból merített példák alapján. Haszonállatok fajtái és jellemzői, haszonvételek fajtánként. Az őshonos állatok jelentősége, a gazdaságban tartott őshonos állatok megismerése. Helyek és eszközök helyes, körültekintő használata, tisztántartása (istálló, legelő, tyúkól, udvar, karám, szekér, lovas kocsi, lószerszámok, stb.) közös szóbeli feldolgozás az adott helyszíneken.		<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> az állattartásról szóló irodalmi részletek (novellák, versek). <i>Ének-zene:</i> állattartás és állatokkal való munka a népdalokban.
3.2. Az állatok szükségletei, életfolyamatai, elővigyázatosság az állattartásban Etetés, itatás, ápolás, mozgásigény megismerése. A fogadó háztáji gazdaságban tartott állatok etetése, ellátása. Tartási körülmények (legelőn és istállóban) és jellemzőik feldolgozása, eltérő haszonvételek. Szaporodás, utódnevelés, a növendék állatok gondozása (borjak, csibék, gidák). Elővigyázatosság az állatokkal való foglalkozás során, a tanulók által végezhető tevékenységek lehatárolása. Ismeretszerzés az egyes állatfajták esetében jellemző balesetekről. Higiéniai szabályok a betegségek megelőzése érdekében, alapos kézmosás fontossága.		<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> az állattartás társadalmi, gazdasági szerepe, annak változása a történelem során. <i>Természetismeret:</i> állatismeret, az állattartás mint természetes élőhelyeket fenntartó tevékenység (természetközeli legeltetés, mozaikos tájszerkezet).
3.3. Az állattartás munkafolyamatai Takarmánytermesztés, etetés, itatás, gondozás. Haszonvételek megismerése (tej, tojás, húshaszon, állati eredetű helyi termékek) és kipróbálása (fejés).		<i>Matematika:</i> területmértékek, súlyok, mennyiségek, mértékegységek. <i>Erkölcstan:</i> az állatokkal foglalkozó ember és az állatok tisztelete. <i>Hon-és népismeret:</i> az őshonos állatok ismerete, szerepük a nép életében, tartásuk módjai.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Állattartás, állatfajta, gondoskodás, elővigyázatosság, baleset, félelmek, körfolyamat, egészséges ételmisszer, haszonvétel, állati eredetű termék, haszonállat, őshonos állat, az állattartás helye és eszközei, külterjes és intenzív tartás, gondozás, takarmány, szaporodás, utódnevelés, trágya.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	4. Élelmiszer feldolgozás, ételkészítés	Órakeret 9 óra
Előzetes tudás	A természetben, kiskertekben, a háziállatokkal, vidéki rokonoknál gyűjtött korábbi tapasztalatok, a vonatkozó tantárgyak keretében megszerzett tárgyi tudás, valamint a korábbi évfolyamokon szerzett háztáji gazdálkodási ismeretek.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az ismeretek bővítése az élelmiszer-előállítással kapcsolatban, az élelmiszer-előállítás elhelyezése a természeti folyamatokban. Körfolyamatok átlátása az élelmiszer-előállítás szemszögéből. Gyakorlati tapasztalatok szerzése az élelmiszer-előállításban és a helyi termékek készítésében. Az egészséges élelmiszerről szerzett ismertek hasznosítása a mindennapi életben, tudatos fogyasztás ösztönzése. A közösségben végzett munka megszerettetése, munkamegosztás, a férfi-női szerepek gyakorlása. Egymásra figyelés, egymás és önmagunk megismerése. A témához kapcsoló speciális szókincs bővítése, a tárgyi ismeretek bővítése. A korábbi évfolyamokon szerzett tudás elmélyítése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
4.1. Élelmiszerek a háztáji gazdálkodásban A fogadó háztáji gazdaságban előállított élelmiszerek szóbeli összegyűjtése a gazda segítségével, a látott gazdálkodási módok ismeretében, csoportosítás, alapismeretek. Az egészséges élelmiszer jellemzői és jelentősége.		Magyar nyelv és irodalom: az ételkészítésről szóló irodalmi részletek (novellák, versek).
4.2. Élelmiszer-feldolgozás Az élelmiszer-feldolgozás ismeretei gyakorlati példákon keresztül. Nyersen is fogyasztható élelmiszerek játékos gyűjtése, kóstolása.		Ének, zene: ételkészítés és étkezés, közösségi alkalmak a népdalokban.
4.3. Ételkészítés Az ételkészítés eszközeinek, hozzávalóinak közös válogatása a rendelkezésre álló eszközökből, ételkészítés a szabadban. A háztáji gazdaságban megtermelt élelmiszerből egytálételek közös elkészítése a tanulók részvételével (zöldségtisztítás, -darabolás, főzés, tálalás). Kemencében sült ételek közös elkészítése (kenyér, túrós béles, pogácsa). A gazda által előállított termékek kóstolása (húskészítmények, tejtermékek, befőttek, lekvárok, kenyér). Az ételkészítés feladatainak megosztása: eszközök előkészítése, terítés, rendrakás, mosogatás. A higiéniai ismeretek gyakorlása. Közös étkezés, lehetőség szerint olyan élelmiszerek felhasználásával, melyek megtermelésében a tanulók részt vettek.		Matematika: arányok, súlyok, mennyiségek, mértékegységek. Erkölcstan: az élelmiszer megbecsülése. Hon-és népismeret: hagyományos népi ételek.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Élelmiszer, ételkészítés, élelmiszer feldolgozás, tisztítás, befőzés, fagyasztás, húskészítmény, tejtermék, gabona termék, nyers táplálkozás, helyi termék, saját termelés, kóstolás, közös étkezés, mosogatás.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	5. Egyéb tevékenységek a háztáji gazdálkodásban	Órakeret 7 óra
Előzetes tudás	A természetben, kiskertekben, a háziállatokkal, vidéki rokonoknál gyűjtött korábbi tapasztalatok, a vonatkozó tantárgyak keretében megszerzett tárgyi tudás, valamint a korábbi évfolyamokon szerzett háztáji gazdálkodási ismeretek.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A háztáji gazdálkodást lehetővé tevő, kiegészítő tevékenységek gyakorlása, elsajátítása. Ezen tevékenységek szerves kapcsolódása a természeti rendszerekhez, azok fenntartható használata mellett. A közösségben végzett munka megszerettetése, munkamegosztás, a férfi-női szerepek gyakorlása. Egymásra figyelés, egymás és önmagunk megismerése, megtapasztalása munkavégzés közben. A témához kapcsoló speciális szókincs és a tárgyi ismeretek bővítése. A korábbi évfolyamokon szerzett tudás elmélyítése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
5.1. Rend, rendszer, takarítás A háztáji gazdaság felépítésének készségi szintű ismerete, az összefüggések átlátása. Hogyan segíti a gazdaság szerkezete (épületek és egyéb munkahelyek elrendezése) az ésszerű munkavégzést, az egymásra épülő folyamatokat. Anyag- és energiatakarékosság szempontjainak ismerete, alkalmazásuk a mindennapokban. A rend jelentőségének megtapasztalása a mindennapi életben. Rendrakási feladatok játékos formában. Takarítóeszközök használata. Szerszámok tisztítása, elrakása, ezáltal a legközelebbi munkavégzés megkönnyítése.		Magyar nyelv és irodalom: a rend jelentőségéről, háztartásról, tűzrakásról, építésről szóló irodalmi részletek (novellák, versek). Ének-zene: a közös munkáról szóló dalok.
5.2. Egyéb feladatok Tüzelő hasogatása, bekészítés, felrakás. Fűtés, tűzterek és tűzrakás. Háztartási munkák gyakorlása. Kerítések, karámok, ólak javítása, meszelése, festése. Közlekedőutak karbantartása. Ismerkedés a népi építészettel (falazatok, tetőfedések, anyagok, lakó- és gazdasági épületek). Kézműves foglalkozások, természetes, helyben fellelhető anyagok használata (fa, csuhé, vessző, szalma, agyag).		Technika, életvitel és gyakorlat: kézműves mesterségek, használati és dísz tárgyak készítése. Hon- és népismeret: népi építészet tájtipusai (lakóházak, gazdasági épületek).
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Rend, rendszer, felépítés, szerkezet, ésszerűség, egymásra épülés. Takarítás, takarítóeszköz, tüzelő, cserépkályha, takaréktűzhely, kemence, tűztér, fűtés, tűzrakás, kémény, huzat, kerítés, karám, vályog, törek, szalma, sár, vert fal, szigetelés, szellőzés, nádfedés, faszindely, csuhé, szalma, vessző, agyag.	

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	A vidéki élet jellemzőinek és szabályszerűségeinek ismerete, a vidéki ember és szerepének elhelyezése a társadalomban az életkornak megfelelő elvárt szinten. Falu és város viszonyának értelmezése. Saját megélt tapasztalatok a háztáji gazdálkodásról, a gazdálkodás

	változatos munkafolyamatainak egyre alaposabb ismerete. A természeti folyamatok megértése a látott minták alapján, a szerves anyagok körfolyamatainak megértése. A háztáji gazdálkodás természeti folyamatokhoz való illeszkedésének megtapasztalása. A csoportos munka és a feladatvégzés örömeinek megtapasztalása. A háztáji gazdálkodás munkafolyamatainak és a folyamatok egymásra épülésének átlátása. A biztonságos munkavégzés gyakorlatának kialakítása, az elővigyázatosság és a biztonság iránti igény elmélyítése. Az alkalmas ruházat megválasztása. Az egészséges táplálkozás szempontjainak alaposabb ismerete, igény az egészséges és helyben termelt élelmiszer iránt. Az élelmiszertudatosság, a tudatos fogyasztás megalapozása. A hulladékmegelőzés fontosságának megértése, a szelektív gyűjtés és a komposztálás gyakorlása. Alapvető higiénés ismeretek gyakorlása. A kertművelés munkafolyamatainak, a talaj és a növények jellemzőinek mélyebb megismerése. A növénytermesztés munkafolyamatainak gyakorlása a talajelőkészítéstől a vetésen, gondozáson át a betakarításig, feldolgozásig, majd az újbóli talajelőkészítésig. Részletesebb ismeretek szerzése az egészséges élelmiszer előállításáról. Az ismeretek elmélyítése a háztáji állattartásban, haszonállatok és őshonos állatok jellemzői, valamint gazdálkodásban betöltött szerepük, az állattartás helyeinek és eszközeinek értő ismerete. Az állatok szükségleteinek ismerete, az állattartás munkafolyamatainak begyakorlása. Az állatok haszonvételeinek ismerete, fejés kipróbálása, részvétel állatvágáson. A helyben termelt élelmiszerek megismerése, rendszerezése, kóstolása. Ismeretek és gyakorlati tapasztalatok az élelmiszer feldolgozásban, a nyers fogyasztás gyakorlatának kialakítása. Tapasztalatszerzés közös ételkészítésben, valamint az étkezéssel kapcsolatos egyéb feladatokban. A közös előkészületek és étkezés rendszeres gyakorlása, a munkafolyamatok készségszintű elsajátítása. A rend és rendszer jelentőségének megélése a gyakorlati munka során. Gyakorlat szerzése rendrakásban és takarításban. A szókincs és a beszédképesség további fejlődése, az elsajátított szókincs megfelelő alkalmazása, alaposabb ismeretek szerzése és a szerepek gyakorlása a vidéki környezetben.

7–8. évfolyam

A tantárgy célja, hogy a kulcskompetenciák további fejlesztésével a gyermek az életkori sajátosságainak megfelelő szinten bővítse a vidéki életről és gazdálkodásról szerzett ismereteit és tapasztalatait, tudja értelmezni a vidéket mint a társadalom egyik lényeges szegmensét, valamint értse a fő társadalmi és gazdasági dinamikákat. A munkavégzés szempontjából ez a kor már felnőttekre jellemző jegyeket mutat, a tanulók képesek az önálló és összetett munkavégzésre. Az egyéni munka és értékelés a korábbi évfolyamokhoz viszonyítva még nagyobb szerephez jut. A vidéki munka, a növénytermesztés és állattartás már túlmutat a tantermen kívüli érdekes foglalkozáson: választható, alternatív életformát jelent, amely a pályaválasztás közeledtével értékes ismeretekkel gazdagítja a résztvevőket. A tanulók megtapasztalják, hogy munkájuk segítséget jelent a gazdaságban, itt érthetik és

élhetik meg a kétkezi munka jelentőségét, becsületét. Világossá válik a falu és város viszonya, munkamegosztása, egymásra utaltsága, ami a társadalmi viszonyok megértéséhez és a toleranciához fontos, közvetlen tapasztalatokat ad. Ebben a korosztályban hangsúlyt kap a vidék társadalomban és gazdaságban betöltött szerepének érzékeny és értő feldolgozása, illetve az elmúlt évtizedek társadalmi, gazdasági folyamatai, dinamikája. Kiaknázzuk a korosztályra jellemző kritikai érzéket, erre építve kritikus szemmel vizsgáljuk, és fenntarthatósági szempontból értékeljük a gazdálkodás, illetve tájhasználat különböző módjait. Az együttműködés és fegyelmezés szempontjából ez a legnehezebb korosztály, ám megfelelő folyamatsegítéssel, az érdeklődés felkeltésével és jó munkaszervezéssel a diákok jól leköthetők. A tanuló ebben a korban felnőttek között dolgozva már felnőttnek érzi magát. Egyre nagyobb súlyt kap a foglalkozásokon az, hogy a gyerekek számot adjanak tapasztalataikról, tudásukról, gondolkodásmódjukról. Véleményüket, megoldást kereső gondolataikat, érveiket ütköztetik, megvitatják. Tovább növekszik a testi erő, a tanulók kifejezetten szívesen vállalnak nehéz fizikai munkát. Alkalmassá válnak a nagyobb odafigyelést igénylő feladatokra (pl. fahasogatás), valamint képesek átlátni egy teljes munkafolyamatot és azon belül hatékonyan beosztani idejüket, erejüket. A szerszámhasználat természetessé válik, a mozgáskoordináció a legtöbb tanuló esetében megfelel az adott munkafolyamatban elvárt szintnek. A munkavégzésben megjelenik a gondolkodás, az ésszerűség keresése, a munka jó értelemben vett megkönnyítése. A foglalkozásokat követő feldolgozások során értő beszélgetések bontakozhatnak ki, a tanulók ekkorra meglehetősen pontos ismeretekkel rendelkeznek a háztáji gazdálkodás egyes folyamatairól. Ismerik és értik az élelmiszer feldolgozás és -tartósítás formái közötti különbségeket, valamint igényesebbé válnak az élelmiszer-alapanyagok kiválasztásában. Megjelenik a fogyasztói tudatosság.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	1. Bevezetés a háztáji gazdálkodásba	Órakeret 7 óra
Előzetes tudás	A természetben, kiskertekben, a háziállatokkal, vidéki rokonoknál gyűjtött korábbi tapasztalatok, a vonatkozó tantárgyak keretében megszerzett tárgyi tudás, valamint a korábbi évfolyamokon szerzett háztáji gazdálkodási ismeretek.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az ismeretek gyarapítása ember és természet együttműködésével, valamint a természeti folyamatokkal kapcsolatban. A gazdálkodás szerepének megértése ezen folyamatokban. A háztáji gazdálkodással és élelmiszertermeléssel kapcsolatos ismeretek bővítése. A háztáji gazdálkodás gazdasági és társadalmi jelentőségének megértése, az ismeretek alkalmazása a mindennapi életben. A gazdálkodásból élő vidéki ember megismerése, a megbecsülés kialakítása irányában. A környezet- és egészségtudatosság, valamint a gazdálkodási módok, módszerek összefüggéseinek megértése. A közösségben végzett munka megszerettetése, begyakorlása, a pályaorientáció segítése. Egymásra figyelés, egymás és önmagunk megismerése, megtapasztalása munkavégzés közben. Nyitottá, befogadóvá, elfogadóbbá válik más életmódokkal, kultúrákkal szemben, idegenkedése, előítéletei eltűnnek vagy csökkennek. A témához kapcsoló speciális szókincs gyakorlása, tudatos és magabiztos használata.	

	A korábbi évfolyamokon szerzett tudás elmélyítése, gyakorlatból merített, saját tapasztalaton átszűrt tudás. Az ismeretek használata az élet más területein, holisztikus szemlélet kialakulása.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<i>1.1. A vidéki élet körülményei, szereplői, jellemzői</i> A vidéki ember, a gazdálkodó szerepe a társadalomban, a háztáji termék előállításának gazdasági jelentősége. Az elmúlt évtizedek gazdasági, népességdinamikai folyamatai, azok hatása a magyar falura. Európai kitekintés, más országok vidéki élete, ember, társadalom, gazdaság – összevetés a más órákon tanultakkal. Beszélgetés a vidéki élet színtereiről, a háztáji gazdaság és környezetének közös bejárása, az egyes eszközök, épületek funkcióinak közös szóbeli feldolgozása. Ismerkedés a kézművességgel (eszközök a helyben fellelhető természetes anyagokból, fenntarthatósági szempontok) és a népművészettel (népi motívumok, szimbólumok szerepe). A vidéki megélhetés jelentőségének vizsgálata többféle szempontból (pl. településszerkezet, turizmus, jövedelemszerzés, egészséges, aktív élet, fizikai munka, hasznosság érzése a társadalomban). Fentiek közös szóbeli feldolgozása a fogadó gazda és családtagjai (több generáció) bevonásával.	<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> Szókincsbővítés, szövegalkotás, beszédkultúra, kommunikáció. A vidéki életmódot, a gazdálkodás szeretetét és a társadalmi viszonyokat bemutató szép példák a magyar irodalomból. <i>Ének-zene:</i> a paraszti kultúra a népdalokban.
<i>1.2. Természeti folyamatok és gazdálkodás</i> Az anyag-és energiaáramlások körfolyamatainak áttekintése, a körfolyamatok szerepe a természet megújulásában, a fenntarthatóságban. Példák a háztáji gazdaságban: növény, állat, pl.: növényi maradvány, komposzt, talaj, termés bemutatása a helyszínen. Illeszkedik-e az ember gazdálkodási tevékenysége a természetes folyamatokhoz, a fenntarthatóság közös, kritikus vizsgálata egyes példákon keresztül. A kisléptékű és a nagyüzemi gazdálkodás közötti különbségek közös feldolgozása, megértése.	<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> a vidék szerepe a társadalomban – történelmi példák, dinamikák. <i>Földrajz:</i> gazdálkodási módok illeszkedése a természetföldrajzi adottságokhoz.
<i>1.3. Munkafolyamatok és eszközök</i> A háztáji gazdálkodás munkaterületeinek áttekintése, a helyszínek bejárása. Az egyes munkafolyamatok elhelyezése térben és időben, alkalmazkodás az évszakokhoz, időjáráshoz, napszakokhoz. Munka és pihenés ritmusa, az idővel való gazdálkodás. Egyéni és közös napirend, munkaterv készítése önálló munkával. A munkafolyamatok egymásra épülése (pl. takarmány-előállítás, állattartás, haszonvétel, élelmiszer-feldolgozás), kézzel fogható példák bemutatása. Kóstolóasztal közös készítése helyben előállított termékekből.	<i>Matematika:</i> terület és súly mértékegységek, terméshozamok számítása, terményárak, jövedelmek.
<i>1.4. Munkavédelmi ismeretek</i> Általános munkavédelmi szabályok a háztáji gazdálkodásban – a korábban tanultak felelevenítése. Szerszámismeret, az egyes szerszámokkal kapcsolatos különös ismeretek, veszélyek. Segítségkérés sérülés esetén, a sérülések ellátásának alapjai. Alkalmas ruházat, kötény, kesztyű, kendő, sapka, lábbeli.	<i>Erkölcstan:</i> Én és a közvetlen, valamint tágabb környezetem, közösségeim, társaim.

<i>1.5. Egészséges táplálkozás, környezettudatosság</i> Az egészséges táplálkozás jellemzői, közös áttekintés az eddigi ismeretek alapján. Az élelmiszer-előállítás megismerése a fogadó háztáji gazdaságban, egyéb helyi termékek felsorolása. Az otthonról hozott élelmiszerek átnézése, közös értékelése, példák megtárgyalása a hozott tízóráiból. Saját tízóraink a hulladék megelőzés szempontjából. Hulladékok összegyűjtése, anyagonkénti szétválogatása saját keletkező hulladékainkból. Biológiailag lebomló hulladékok kezelése, szemléltetés a komposzthalomnál.	Alkalmazkodás a közös munka szabályaihoz. Más társadalmi csoportok elfogadása, tisztelet a dolgozó ember felé. <i>Biológia-egészségtan:</i> egészséges táplálkozás.
<i>1.6. Higiéné</i> Kézmosás fontossága, fertőzésveszélyek egy háztáji gazdaságban.	<i>Fizika:</i> emberi erővel működtetett eszközök, erőkar, áttételek, a munka megkönnyítése.
<i>1.7. Célszerű öltözködés</i> A napszaknak, évszaknak és a tevékenységnek megfelelő öltözködés. Védekezés a túlzott napsütés ellen. Példák a csoport ruházatkódásából.	<i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> a gazdálkodás eszközei, készítésük, összeszerelésük, karbantartásuk. Kézművesség, háztartásvezetés.
<i>1.8. Rend és rendszer a háztáji gazdaságban</i> Hogyan könnyíti meg a rend a munkavégzést? Szemléltetés a gazdaságban. Saját tapasztalatok a rend vagy annak hiánya kapcsán – közös szóbeli feldolgozás.	<i>Vizuális kultúra:</i> népművészet, népi motívumok, szimbólumok.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Vidék, háztáji, falu, tanya, életmód, lakhely, közösség, háztartás, gazdálkodás, konyhakert, vidéki ember, munka, társadalom, család, kézművesség, népművészet, népi motívumok, szimbólumok. Természet, természetes rendszer, körfolyamat, anyag- és energia-körforgás, munkafolyamat, növénytermesztés, állattartás. Környezettudatosság, egészséges táplálkozás, egészséges élelmiszer, élelmiszertermelés, higiéné, fertőzés, baleset, munkavédelem, munkaruházat, öltözködés, hulladék, csomagolási hulladék, adalékanyag, szelektív gyűjtés, biológiailag lebomló hulladék, komposztálás, rend, rendszer.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	2. Növénytermesztés, kertművelés	Órakeret 7 óra
Előzetes tudás	A természetben, kiskertekben, a háziállatokkal, vidéki rokonoknál gyűjtött korábbi tapasztalatok, a vonatkozó tantárgyak keretében megszerzett tárgyi tudás, valamint a korábbi évfolyamokon szerzett háztáji gazdálkodási ismeretek, tapasztalatok.	
A tematikai egység	Az ismeretek, tapasztalatok és gyakorlati tudás gyarapítása,	

nevelési-fejlesztési céljai	összefüggések megértése ember és természet együttműködésében, valamint a természeti folyamatokban. A növénytermesztés értelmezése ezen folyamatokban, a talaj, a növény és az ember kölcsönhatása. A növény mint élő rendszer gondozása, az élő dolgok iránt érzett felelősségtudat ápolása, a gondoskodás jelentősége, tudatosítása. A körfolyamatok átlátása a növénytermesztés szemszögéből. A növénytermesztés és az egészséges táplálkozás összefüggéseinek hasznosítása a mindennapi életben, a fogyasztói tudatosság megjelenése az élelmiszervásárlásban, fogyasztásban. A közösségben végzett munka megszerettetése, munkamegosztás, a férfi-női szerepek gyakorlása. Egymásra figyelés, egymás és önmagunk megismerése. A témához kapcsoló speciális szókincs bővítése, tudatos használata, gyakorlása, a tárgyi ismeretek bővítése. A korábbi évfolyamokon szerzett tudás elmélyítése.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<i>2.1. A növénytermesztés elemei</i> A talaj jellemzői, összetevői, talajélet, szemléltetés a kertben, közös beszélgetés. A kerti és a szántóföldi művelés jellemzőinek összegyűjtése közös munkával. A háztáji és a nagyüzemi növénytermesztés közötti különbségek felismerése, a két módszer természeti, társadalmi és gazdasági hatásai. A növények tulajdonságai, szükségletei, ezek kielégítése a háztáji gazdálkodás során. Víz, időjárás, éghajlati szélsőségek, éghajlatváltozás, növényborítás, mikroklíma, vízvisszatartás – fogalmak és összefüggések megismerése. Munkafolyamatok gyakorlása.	<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> a kertművelésről és szántóföldi gazdálkodásról szóló irodalmi részletek (novellák, versek, regények). <i>Ének-zene:</i> kertművelés és szántóföldi gazdálkodás a népdalokban.
<i>2.2. A növénytermesztés szakaszai, munka a kertben és a földeken</i> A növénytermesztés éves körfolyamatainak áttekintése, mely szakaszban vagyunk a látogatás idején, melyek az adott évszak jellemzői. Időjárási viszonyok a látogatást megelőző időszakban. Közösen végzett munka megszervezése, munkamegosztás, csoportok kialakítása ismeretközlő, játékos formában. A területek alkalmassága, a növényi kultúra kiválasztása, tájszerkezetek (mozaikos, monokultúrás) és azok hatása a természetre. Talaj előkészítés, talajszerkezet, tápanyagpótlás (komposztkihelyezés), vetőmag, palánta, egyéb szaporítóanyag előkészítése. Vetés, ültetés, gondozás, öntözés, gyomlálás az egymást követő látogatások alkalmával. Betakarítás, szállítás, tárolás. Élelmiszer-feldolgozás, fogyasztás, kapcsolódva az ételkészítéshez, amely minden foglalkozáson állandó program. Talajrendezés, komposztálás, trágyázás, a következő évi tevékenységek előkészítése az őszi foglalkozásokon.	<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> történelmi korok ciklusai a növénytermesztés, tájhasználat összefüggésében. <i>Matematika:</i> területmértékek, súlyok, mennyiségek. <i>Erkölcstan:</i> a földet művelő ember és az élő, természetes rendszerek tisztelete, megóvása.
<i>2.3. Az egészséges élelmiszer</i> Egészséges élelmiszer előállítása a növénytermesztésben.	

Mi természetes, és mi nem, vegyszerek és más mesterséges anyagok. Összehasonlítás, megkülönböztetés konkrét példák alapján. A biotermesztés jellemzői, előnyei, helyzete az élelmiszerellátásban itthon és más országokban.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Kert, konyhakert, virágoskert, gyógynövények, szántóföld, szerszám, haszonnövény, természeti folyamat, növénytermesztés, élő rendszer, felelősség, körfolyamat, komposzt, trágya. Közös munka, munkamegosztás, talaj, talajélet, növény, víz, időjárás, éghajlati szélsőségek, éghajlatváltozás, növényborítás, mikroklíma, vízvisszatartás, tájszerkezet, mozaikos tájszerkezet, monokultúra. Talaj-előkészítés, tápanyagpótlás, vetőmag, palánta, vetés, ültetés, gondozás, öntözés, gyomlálás, betakarítás, tárolás, élelmiszer-feldolgozás, talajrendezés, vetésforgó. Egészség, egészséges élelmiszer, egészséges táplálkozás, vegyszer, biotermesztés.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	3. Állattartás	Órakeret 7 óra
Előzetes tudás	A természetben, kiskertekben, a háziállatokkal, vidéki rokonoknál gyűjtött korábbi tapasztalatok, a vonatkozó tantárgyak keretében megszerzett tárgyi tudás, valamint a korábbi évfolyamokon szerzett háztáji gazdálkodási ismeretek.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az ismeretek, gyakorlati tudás, tapasztalatok bővítése az állattartással kapcsolatban, az állattartás elhelyezése a természeti folyamatokban. Ember és állat közötti kapcsolat változásának megértése. Az állatok szükségleteinek megismerése, a gondoskodás jelentősége. Az állatokkal kapcsolatos elővigyázatosság kialakítása a balestek elkerülése érdekében, ugyanakkor a felesleges félelmek és idegenkedés elengedése. Körfolyamatok átlátása az állattartás szemszögéből. Az állattartás haszonvételeinek megismerése, gyakorlása, fogyasztói igény felkeltése a háztáji állattartásban előállított termékek iránt. Az egészség és az egészséges élelmiszer kapcsolatának megértése, alkalmazása a mindennapokban, tudatos fogyasztás. A nemzeti érzület ápolása az állattartáson keresztül. A közösségben végzett munka megszerettetése, munkamegosztás, a férfi-női szerepek gyakorlása, megtapasztalása. Egymásra figyelés, egymás és önmagunk megismerése. A témához kapcsoló speciális szókincs bővítése, használata, a tárgyi ismeretek bővítése. A korábbi évfolyamokon szerzett tudás elmélyítése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
3.1. Az állattartás helye a gazdálkodásban, annak elemei, állatfajták Az állattartás jelentősége, haszonvételei, kapcsolódása a gazdálkodás egyéb elemeihez – közös szóbeli feldolgozás a gazdaságból vett példák alapján. Haszonállatok fajtái és jellemzői, haszonvételek fajtánként. Az őshonos állatok jelentősége, a gazdaságban tartott őshonos állatok megismerése.		Magyar nyelv és irodalom: az állattartásról szóló irodalmi részletek (novellák, versek, regények). Ének-zene: állattartás

Helyek és eszközök helyes, körültekintő használata, tisztántartása (istálló, legelő, tyúkól, udvar, karám, szekér, lovas kocsi, lószerszámok, stb.) – közös szóbeli feldolgozás az adott helyszíneken.	és állatokkal való munka a népdalokban.
3.2. Az állatok szükségletei, életfolyamatai, elővigyázatosság az állattartásban Etetés, itatás, ápolás, mozgásigény megismerése. A fogadó háztáji gazdaságban tartott állatok etetése, ellátása, gondozása. Tartási körülmények (legelőn és istállóban) és jellemzőik feldolgozása, eltérő haszonvételek. Szaporodás, utódnevelés, a növendék állatok gondozása (borjak, csibék, gidák). Elővigyázatosság az állatokkal való foglalkozás során, a tanulók által végezhető tevékenységek lehatárolása. A jellemző balesetekről ismeretek szerzése az egyes állatfajták esetében. Higiéniai szabályok a betegségek megelőzése érdekében, alapos kézmosás.	<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> az állattartás társadalmi, gazdasági szerepe, annak változása a történelem során. <i>Matematika:</i> területmértékek, súlyok, mennyiségek, mértékegységek.
3.3. Az állattartás munkafolyamatai Takarmánytermesztés, etetés, itatás, gondozás. Haszonvételek megismerése (tej, tojás, húshaszon, állati eredetű helyi termékek) és kipróbálása (fejés, kopasztás, tojásösszeszedés, tollfosztás, juhnyírás, gyapjúválogatás, gyapjúmosás).	<i>Erkölcstan:</i> az állatokkal foglalkozó ember és az állatok tisztelete.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Állattartás, állatfajta, gondoskodás, elővigyázatosság, baleset, félelmek, körfolyamat, egészséges ételkészítés, haszonvétel, állati eredetű termék, haszonállat, őshonos állat, az állattartás helye és eszközei, külterjes és intenzív tartás, gondozás, takarmány, szaporodás, utódnevelés, trágya.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	4. Élelmiszer-feldolgozás, ételkészítés	Órakeret 9 óra
Előzetes tudás	A természetben, kiskertekben, a háziállatokkal, vidéki rokonoknál gyűjtött korábbi tapasztalatok, a vonatkozó tantárgyak keretében megszerzett tárgyi tudás, valamint a korábbi évfolyamokon szerzett háztáji gazdálkodási ismeretek.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az ismeretek és tapasztalatok bővítése az élelmiszer előállítás kapcsolatban, az élelmiszer előállítás elhelyezése a természeti folyamatokban. Körfolyamatok átlátása az élelmiszer előállítás szemszögéből. Gyakorlati tapasztalatok szerzése az élelmiszer előállításban és a helyi termékek készítésében. Az egészséges ételkészítésről szerzett ismertek hasznosítása a mindennapi életben, a tudatos fogyasztásra irányuló igény felkeltése. A közösségben végzett munka megszerettetése, munkamegosztás, a férfi-női szerepek gyakorlása. Egymásra figyelés, egymás és önmagunk megismerése. A témához kapcsoló speciális szókincs bővítése, a tárgyi ismeretek bővítése. A korábbi évfolyamokon szerzett tudás elmélyítése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok

4.1. Élelmiszerek a háztáji gazdálkodásban A fogadó háztáji gazdaságban előállított élelmiszerek szóbeli összegyűjtése a gazda segítségével, a látott gazdálkodási módok ismeretében, csoportosítás, alapismeretek. Az egészséges élelmiszer jellemzői és jelentősége.	<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> az ételkészítésről szóló irodalmi részletek (novellák, versek, regények). <i>Ének-zene:</i> ételkészítés és étkezés, közösségi alkalmak a népdalokban. <i>Matematika:</i> arányok, súlyok, mennyiségek, mértékegységek. <i>Erkölcstan:</i> az élelmiszer megbecsülése. <i>Biológia-egészségtan:</i> egészséges táplálkozás.
4.2. Élelmiszer feldolgozás Az élelmiszer feldolgozás ismeretei gyakorlati példákon keresztül. Nyersen is fogyasztható élelmiszerek játékos gyűjtése, kóstolása.	
4.3. Ételkészítés Az ételkészítés eszközeinek, hozzávalóinak közös válogatása a rendelkezésre álló eszközökből, ételkészítés a szabadban. A háztáji gazdaságban megtermelt élelmiszerből egytálételek közös elkészítése a tanulók részvételével (zöldségtisztítás, -darabolás, főzés, tálalás). Kemencében sült ételek közös elkészítése (kenyér, túrós béles, pogácsa). A gazda által előállított termékek kóstolása (húskészítmények, tejtermékek, befőttek, lekvárok, aszalványok, kenyér). Az ételkészítés feladatainak megosztása: eszközök előkészítése, terítés, rendrakás, mosogatás. A higiéniai ismeretek gyakorlása. Közös étkezés, lehetőség szerint olyan élelmiszerek felhasználásával, melyek megtermelésében a tanulók részt vettek.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Élelmiszer, ételkészítés, élelmiszer-feldolgozás, tisztítás, befőzés, aszalás, szárítás, fagyasztás, húskészítmény, tejtermék, gabona termék, nyers táplálkozás, helyi termék, saját termelés, kóstolás, kemence, kemencében sütés, közös étkezés, mosogatás.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	5. Egyéb tevékenységek a háztáji gazdálkodásban	Órakeret 7 óra
Előzetes tudás	A természetben, kiskertekben, a háziállatokkal, vidéki rokonoknál gyűjtött korábbi tapasztalatok, a vonatkozó tantárgyak keretében megszerzett tárgyi tudás, valamint a korábbi évfolyamokon szerzett háztáji gazdálkodási ismeretek.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A háztáji gazdálkodást lehetővé tevő, kiegészítő tevékenységek gyakorlása, elsajátítása. Ezen tevékenységek szerves kapcsolódása a természeti rendszerekhez, azok fenntartható használata mellett. A közösségben végzett munka megszerettetése, munkamegosztás, a férfi-női szerepek gyakorlása. Egymásra figyelés, egymás és önmagunk megismerése, megtapasztalása munkavégzés közben. A témához kapcsoló speciális szókincs és a tárgyi ismeretek bővítése. A korábbi évfolyamokon szerzett tudás elmélyítése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
5.1. Rend, rendszer, takarítás A háztáji gazdaság felépítésének készségszintű ismerete, az összefüggések átlátása. Hogyan segíti a gazdaság szerkezete (épületek és egyéb munkahelyek elrendezése) az ésszerű munkavégzést, az		<i>Magyar nyelv és irodalom:</i> a rend jelentőségéről, háztartásról,

egymásra épülő folyamatokat. Anyag- és energiatakarékosság szempontjainak ismerete, alkalmazásuk a mindennapokban. A rend jelentőségének megtapasztalása a mindennapi életben. Rendrakási feladatok önállóan és játékos formában. Takarítóeszközök használata. Szerszámok tisztítása, elrakása, ezáltal a legközelebbi munkavégzés megkönnyítése.	tűzrakásról, építésről szóló irodalmi részletek (novellák, versek, regények).
<i>5.2. Egyéb feladatok</i> Tüzelő hasogatása, bekészítés, felrakás. Fűtés, tűzterek és tűzrakás. Háztartási munkák gyakorlása. Kerítések, karámok, ólak javítása, meszelése, festése. Közlekedőutak karbantartása. Ismerkedés a népi építészettel (falazatok, tetőfedések, anyagok, lakó- és gazdasági épületek). Kézműves foglalkozások, természetes, helyben fellelhető anyagok használata (fa, csuhé, szalma, vessző, agyag).	<i>Ének-zene:</i> a közös munkáról szóló dalok. <i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> kézműves mesterségek, használati és dísz tárgyak készítése.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Rend, rendszer, felépítés, szerkezet, ésszerűség, egymásra épülés. Takarítás, takarítóeszköz, tüzelő, cserépkályha, takaréktűzhely, kemence, tűztér, fűtés, tűzrakás, kémény, huzat, kerítés, karám, vályog, törek, szalma, sár, vert fal, szigetelés, szellőzés, nádfedés, faszindely, csuhé, vessző, agyag.

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	A vidéki élet jellemzőinek és szabályszerűségeinek ismerete, a vidéki ember és szerepének elhelyezése a társadalomban az életkornak megfelelő elvárt szinten. Falu és város viszonyának értelmezése. Saját megélt tapasztalatok a háztáji gazdálkodásról, a gazdálkodás változatos munkafolyamatainak egyre mélyülő ismerete. A természeti folyamatok megértése a látott minták alapján, a szerves anyagok körfolyamatainak megértése. A háztáji gazdálkodás természeti folyamatokhoz való illeszkedésének megtapasztalása. Különbségtétel a háztáji és a nagyüzemi gazdálkodás, valamint azok környezeti, társadalmi és gazdasági hatásai között. A csoportos munka és a feladatvégzés örömeinek megtapasztalása. A háztáji gazdálkodás munkafolyamatainak és a folyamatok egymásra épülésének átlátása. A biztonságos munkavégzés gyakorlatának kialakítása, az elővigyázatosság és a biztonság iránti igény elmélyítése. Az alkalmas ruházat megválasztása. Az egészséges táplálkozás szempontjainak alaposabb ismerete, igény az egészséges és helyben termelt élelmiszer iránt. Ismeretek a bioélelmiszerekről. Az élelmiszertudatosság, a tudatos fogyasztás megalapozása. A hulladékmegelőzés fontosságának megértése, a szelektív gyűjtés és a komposztálás gyakorlása. Alapvető higiénés ismeretek gyakorlása. A kertművelés munkafolyamatainak, a talaj és a növények jellemzőinek mélyebb megismerése. A növénytermesztés munkafolyamatainak gyakorlása a talaj előkészítéstől a vetésen, gondozáson át a betakarításig, feldolgozásig, majd az újbóli talaj-előkészítésig. Részletesebb ismeretek szerzése az egészséges élelmiszer-előállításról. A mezőgazdaság tájhasználat szintű értelmezése, a jellemző tájszerkezetek természeti és mikroklimatikus, valamint vízgazdálkodásra gyakorolt hatásainak megismerése, megértése.

	Az ismeretek elmélyítése a háztáji állattartásban, haszonállatok és őshonos állatok jellemzői és gazdálkodásban betöltött szerepük ismerete, az állattartás helyeinek és eszközeinek értő ismerete. Az állatok szükségleteinek ismerete, az állattartás munkafolyamatainak begyakorlása. Az állatok haszonvételeinek ismerete, fejés kipróbálása, részvétel állatvágáson. A helyben termelt élelmiszerek ismerete, rendszerezése, kóstolása. Ismeretek és gyakorlati tapasztalatok az élelmiszer-feldolgozásban, a nyers táplálkozásra való nyitottság kialakítása. Tapasztalatszerzés közös ételkészítésben, valamint az étkezéssel kapcsolatos egyéb feladatokban. A közös előkészületek és étkezés rendszeres gyakorlása, a munkafolyamatok készségszintű elsajátítása. A rend és rendszer jelentőségének megélése a gyakorlati munka során. Gyakorlat szerzése rendrakásban és takarításban. A szókincs és a beszédképesség további fejlődése, az elsajátított szókincs megfelelő alkalmazása, mélyebb ismeretek szerzése és a szerepek gyakorlása a vidéki környezetben.

7.29. Természettudomány kerettanterv a művészeti szakközépiskolák számára

TERMÉSZETTUDOMÁNY KERETTANTERV A MŰVÉSZETI SZAKKÖZÉPISKOLÁK SZÁMÁRA

”

Ez a kerettanterv a fizika, a kémia, a biológia és a természetföldrajz tantárgyak elemeiből épül fel.

Célja az átfogó természettudományos műveltség megalapozása azon szakközépiskolás diákok számára, akik nem kívánnak ilyen irányban továbbtanulni. Szemléleti és tartalmi alapjait a Nat 2012-es változata adja, ám nem célja annak olyan mélységű elsajátítása, mely a szaktárgyi (biológia, kémia, fizika vagy földrajz) érettségi vizsga követelményeiben megfogalmazódik. Biztonságos kiindulópontot jelent ugyanakkor a komplex természettudományos érettségi eléréséhez.

A kerettanterv 18 egységből (témakörből) épül fel, melyek jól köthetők egy-egy diszciplína (tantárgy) kereteihez, ám sorrendjük és egységes szemléletük révén a műveltségi terület egészének önálló feldolgozását jelentik. A témakörök az alacsony óraszám miatt lineárisan épülnek egymásra.

Az egyes rész-témák közti tartalmi kapcsolatokat a harmadik oszlop előre- és visszautalásai jelzik: előbbiek a részletesebb kifejtést megelőző, csupán a háttértudásra építő alkalmazások, utóbbiak a már elsajátított ismeretek későbbi felhasználására utalnak.

A természettudományos kerettanterv a tárgyi ismeretek, az azokat nagyobb összefüggésekbe ágyazó műveltség és célszerű felhasználás képességének egyensúlyára törekszik. Középpontjában olyan képességek, kompetenciák fejlesztése áll, mint jelölés, lényegkiemelő ábrázolás, csoportosítás, halmazba sorolás, korreláció és oksági összefüggések fölismerése, az érvek és ellenérvek mérlegelésének képessége, ezen belül a bizonyítás (visszavezetés axiómákra) és a cáfolat (hibás föltevés logikai lehetetlenségének belátása), a struktúra és funkció közti kölcsönös megfeleltetés, a szabályozottság, visszacsatolás fölismerése útján a rendszerszemlélet, a modellalkotás és modellek használata, sejtés, hipotézis, szabály, törvény megkülönböztetése, megfigyelések és kísérletek értelmezése, predikció (a rendszer várható állapotának előrejelzése), döntési helyzetben releváns érv(ek) kiválasztása, előnyök és hátrányok mérlegelése. Mindezek olyan képességek, melyek a művészeti pályát választók számára is hasznos, szemléletformáló tudást nyújtanak. A témakörök meghatározó diszciplináris helyét és logikai sorrendjét a táblázat mutatja.

A kerettanterv alkalmazásának keretei

A Természettudomány kerettanterv a művészeti szakközépiskolák számára készült. Alkalmazása nem kötelező: az iskola a helyi tantervében dönthet arról, hogy a Természettudomány kerettantervet, vagy a szakközépiskolai kerettantervben megtalálható Biológia-egészségtan, Fizika, Kémia és Földrajz tantárgyi kerettanterveket alkalmazza.

A szakközépiskolai kerettanterv alapján, az Ember és természet, valamint a Földünk-környezetünk műveltségi terület ismereteinek tanítására a 9–12. évfolyamon összességében heti 16 (évfolyamonként 6+6+3+1) óra áll rendelkezésre. A Természettudomány kerettanterv ebből összességében heti 8 (évfolyamonként 2+2+2+2) órát köt le. Az utóbbi tanterv alkalmazása esetén az óraszámkülönbség 50%-át, a helyi tantervben szabályozott módon, a közismereti oktatásra kell fordítani.

A Természettudomány kerettanterv nem tartalmazza a Földrajz kerettanterv társadalomföldrajzhoz kapcsolódó témáit/ismereteit. Amennyiben ezt a kerettantervet alkalmazza az iskola, a Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek helyi tantervébe kell beépíteni a társadalomföldrajz elemeit.

A képzés szerkezete

Óraterv: évfolyamonként 2-2 órára (32*2= 64 óra/évvel), illetve a 12. évfolyamon 56 óra/év számolva

Évf.	Természetföldrajz	Fizika	Kémia	Biológia	Összes óra
9.	I. Tér és idő (6 óra)	II. Építőegységek (12 óra)			64
	V. Belső erők (10 óra)	III. Anyagi halmazok (12 óra)	IV. A hő (10 óra)		
10.	VI. A földi kozmosz (18 óra)	VII. Haladó mozgások (10 óra)	IX. Szerves szén- vegyületek (18 óra)	X. Sejtbiológia (6 óra)	64
		VIII. Periodikus mozgások (8 óra)		XI. Az emberi szervezet (22 óra)	

11.		XIII. Elektromágnesség (14 óra) XIV. Modern fizika (16 óra) 	XII. Genetika – szexualitás (22 óra)	64
		XV. Csillagászat (12 óra) 		
12.		XVI. Földtörténet – evolúció (16 óra) XVII. Az élőlények környezete és viselkedése (10 óra) XVIII. Ökológia – fenntarthatóság (24 óra)		56

9. évfolyam

Tematikai egység	I. Tájékozódás térben és időben		Órakeret 6 óra
Előzetes tudás (az általános iskolából)	A Föld alakja, mozgásai, és ezek következményei (napszakok, évszakok váltakozása, időszámítás). Alapvető tájékozottság a térbeli és az időbeli nagyságrendekben. A térkép és a földgömb fogalma, ábrázolása és méretaránya. Szemléletű térképolvasás. A földrajzi fókuszálózat elemeinek használata, tájékozódás a fókuszálózat segítségével.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A tudományos módszerek és ismeretek tudatos alkalmazása a mindennapi életben. A feltevések megvizsgálása. Eltérő modellek összevetése.		
Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások, ismeretek	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
Problémák <i>Milyen modellek értelmezik a Naprendszer felépítését és tagjainak mozgásait?</i> <i>Milyen tapasztalatok igazolják a Föld alakját?</i> <i>Melyek az időszámítás csillagászati alapjai?</i> <i>Milyen kapcsolatban állnak az égitestek mozgásával?</i> <i>Hogyan alakul ki a holdfogyatkozás és a napfogyatkozás? Miért alakulnak ki a holdfázisok?</i>			
1. A Föld alakja A földátmérő és a csillagászati távolságok mérése (Eratoszthenész, Arisztarkhosz). Mai mérési módszerek.	Geometriai módszerek alkalmazásának értelmezése a térképezésben és a csillagászatban. A Föld gömb alaktól való	> a Galaxis felfedezése XV. > egyenletes mozgások VII.	

A Föld alakjának pontosabb mérése (forgási ellipszoid, geoid). Távérzékelés; földmegfigyelő műhold-családok, a műholdfelvételek típusai és alkalmazásuk lehetőségei.	eltérésének indoklása. Természeti jelenségek (hegységrendszerek, folyók, ciklonok) azonosítása műholdfelvételeken.	> rádióhullámok XIII. > matematika, geometria
2. Égi és földi mozgások Világképek kibontakozása az ókortól Keplerig. (A föld- és napközéppontú modellek) Égtájak, tájolás. Földrajzi és mágneses észak. Nap, évszak, év. Nevezetes időpontok (tavaszi és őszi napéjegyenlőség, nyári és téli napforduló). Holdfázisok, hold- és napfogyatkozás. Holdhónapok és naptári hónapok közötti kapcsolat. Földrajzi fokhálózat, nevezetes hosszúsági körök, zónaidő, nevezetes szélességi körök, szoláris éghajlati övezetek. Kapcsolat a zónaidők és a hosszúsági körök között.	Tapasztalatok (napszakok, évszakok váltakozása) magyarázata föld- és napközéppontú világleírások alapján (Arisztotelész, Ptolemaiosz) (Kopernikusz, Kepler). Égtájak megállapítása a Nap mozgása (gnómon), a csillagok alapján és iránytűvel. Időegységek csillagászati alapú megállapítása a földközéppontú és a napközéppontú leírás szerint. Nevezetes időpontok meghatározása a Földről szemlélve. A Hold fázisainak oka, hold- és napfogyatkozások magyarázata. Helymeghatározás a földrajzi fokhálózat alapján. Helyi idő megadása a zónaidők segítségével. A szoláris éghajlati övezetek határainak csillagászati magyarázata.	> kerületi- és szögsebesség VIII. > elektromágnesség XIII. > időegységek fényhullámok alapján XIII. > művészettörténet, irodalom: világkép-ábrázolások a képzőművészetben Madách: Az ember tragédiája – prágai szín, naptárábrázolások, naphimnuszok > övezetesség VI.
Problémák <i>Melyek a térképi ábrázolás alapelvei és eszközei?</i> <i>Hogyan jelenik meg egy térképi ábrázolásban, hogy mit tartunk fontos szempontnak?</i> <i>Milyen következtetéseket lehet levonni térképek segítségével?</i> <i>Hogyan tudod ábrázolni saját lakóhelyed, iskolád környezetét egy saját magad által készített térképen? Hogyan kell használni a Google Map-et és egyéb térképszoftvereket?</i>		

3. A térkép A vetület fogalma, fajtái; térképi jelrendszerek. Domborzatábrázolás. Méretarány, aránymérték. Földrajzi adatokkal dolgozó informatikai rendszerek (GIS, Geographic Information System). Gyakorlati térképészet (GPS).	Távolság- és magasságmérések a térképen. Eltérő szempontú szaktérképek (tematikus térképek) szempontjainak fölismerése, különböző ábrázolási módok előnyeinek összevetése. Térképi és számítógépes gyakorlatok elvégzése.	<i>Matematika:</i> koordináta geometria > fajok földrajzi elterjedése XVIII. > IKT
Kulcsfogalmak/f ogalmak	Geocentrikus-, heliocentrikus világképek, kozmikus környezet, Arisztotelész, Eratoszthenész, Arisztarkhosz, Ptolemaiosz, Kopernikusz, Kepler, Newton, GPS, GIS, távérzékelés, mesterséges égitestek, Greenwich, dátumválasztó vonal, valódi napidő, középidej, helyi idő, meridián, zónaidő, időzóna, térkép, vetület, szintvonal, méretarány.	

Tematikai egység	II. Építőegységek és reakcióik		Órakeret 12 óra
Előzetes tudás	Az atom, molekula, ion, atommag, elektron fogalma. Elemek: fémek, nemfémek, vegyületek, keverékek megkülönböztetése. A periódusos rendszer jelentőségének, felépítésének ismerete, használata. Elsőrendű kémiai kötések kialakulása.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A tanulók néhány példán át értelmezzék a kérdésfelvetés, a kutatási módszer és a magyarázó modell kapcsolatát az anyagok építőegységeit kutató természettudományok történetében a 20. század elejéig. Vessék össze a különböző modellek érvényességi körét, magyarázó erejét, gyakorlati használhatóságát. Ismerjék fel kapcsolatukat a mindennapok, valamint a filozófia és a művészetek problémáival (arány, törvény, kompozíció).		
Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások, ismeretek	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
Problémák <i>Hogyan magyarázható a testek keletkezése, átalakulása és pusztulása?</i> <i>Hogyan ragadható meg és mire vezethető vissza a természetben tapasztalt formák állandósága?</i> <i>Mi magyarázza a vegyületek reakciókészségét és az átalakulás szabályosságát?</i> <i>Hogyan hozható összefüggésbe az anyag szerkezete és tulajdonságai?</i>			
1. Térbeli rend			

Az anyag folytonossága (Arisztotelész) és atomos felépítése (Démokritosz) mellett és ellene szóló érvek. Keletkezés és pusztulás magyarázata. Természettörvény, harmónia és arány fogalma az ókori gondolkodásban (Püthagorasz, Platón).	Az atom és vákuum ókori fogalmával magyarázható néhány jelenség (alakváltozás, rezgések, sűrűség) és a nem magyarázható problémák (formák, szabadesés) értelmezése. A szépségről, egészségről, harmóniáról és arányosságról szóló néhány ókori összefüggés értelmezése és összekapcsolása mai esettanulmányokkal. Kísérlet: húrhosszak összevetése harmonikus (oktáv, terc) és diszharmonikus hangzással. Önálló munka: azonos alapegységekből felépülő különböző kompozíciók. („Ugyanazokból a betűkből lesz a komédia és a tragédia.”) Kristályszimmetriák megfigyelése és összehasonlítása.	> sűrűségváltozás III > szabadesés VIII. > rezgések VIII. > fenntarthatóság XVIII. > egészség XI. > szimmetria a zenei és képzőművészeti alkotásokban > aranymetszés
2. Minőségi sokféleség Az „őselemek” arisztotelészi fogalma, érvényességi köre, kritikája. Az anyagok csoportosítása (elemek, vegyületek, keverékek). Gázok tulajdonságainak kísérleti vizsgálata: szén-dioxid, oxigén, hidrogén. Az égés magyarázata a flogiszton-elméletben és ennek cáfolata (Lavoisier). Az oxidáció és a redukció kapcsolata a légzéssel és a fotoszintézissel. A víz bontása és szintézise.	Atom és elem fogalmának megkülönböztetése. Az ókori szférikus világképet alátámasztó hétköznapi tapasztalatok rendszerbe foglalása, összekapcsolása a geocentrikus modellel. Mai magyarázat megfogalmazása a sűrűségkülönbség alapján. Bemutatott kísérletek magyarázata: a levegő gázelegy, melynek összetétele változhat. Hidrogén- és szén-dioxid fejlesztés, hidrogénégetés, a páráképződés magyarázata. A flogisztonelmélet mellett	> anyagok körforgása XVIII > jelek, jelrendszerek: az anyagok jelölése, szimbólumok > történelem: Lavoisier és kora > az égés és légzés

	és ellen felhozható kísérleti tapasztalatok összevetése. Az égés és a légzés hasonlóságának megfogalmazása, a fotoszintézis és a légzés kapcsolatának bemutatása (bruttó egyenlet).	energiamérlege IV. > felépítő és lebontó folyamatok IV.
3. A vegyületek Az atomok léte mellett szóló újkori kémiai mérési eredmények (Dalton, többszörös tömegviszonyok). A vegyület fogalma. A moláris tömeg, az összegképlet. A szerkezeti képlet magyarázata a vegyérték fogalommal. A kémiai egyenlet. Az atomokról mint erőcentrumokról szóló tanítás (vonzás és taszítás). Az atomok, mint ellentétes töltésű részecskékből álló egységek: az elképzelés mellett szóló kísérleti eredmények (elektrolízis, Faraday). Ionok (kationok, anionok). Az elektron felfedezése, tulajdonságai (Thomson). A Thomson-modell. A proton és a neutron. Az atommag létre és tulajdonságaira vonatkozó kísérlet (Rutherford). Az elektronvonzó képesség (elektronegativitás). Apoláris és poláris molekulák, ionok keletkezésének magyarázata. Molekulák polaritásának és oldhatóságának összefüggése.	A daltoni modell (jellemző tömegű és vegyértékű, kémiaiilag oszthatatlan részecskék) kapcsolatba hozása a többszörös tömegviszonyok törvényével. Összegképlet értelmezése tömegarányok és moláris tömegek ismeretében. Összegképlet és vegyérték ismeretében molekulák lehetséges szerkezeti képleteinek fölírása. Egyenletek rendezése (a képlet ismeretében az anyagmennyiség megmaradása alapján). Oldatok elektromos vezetésének magyarázata ionok vándorlásával. Kationok és anionok keletkezésének értelmezése (elektronfelvétel- és leadás). A katód sugárcső (fénycsővek) működésének magyarázata, Thomson kísérletének értelmezése (az elektron töltése, tömege). Rutherford szórásos kísérletének értelmezése (a mag töltése, nagysága, tömege). A Thomson-modell („mazsolás puding”) és a Rutherford-modell („mini-Naprendszer”) érvényességi körének elemzése. Elektronátadás (ionok) vagy	> mol III. > szerkezetvizsgálat a szerves kémiában IX. > egyenáram, galvánelem: XIII. > gerjesztés, vonalas színekép XIV. > radioaktív sugárzás: XIV. > Naprendszer XV. > körmozgás VIII.

	eltolódás (poláros kötésű molekulák) magyarázata elektronegativitás-különbség alapján. A „hasonló a hasonlóban” elv alkalmazása polaritások ismeretében. Oldásos kísérlet elvégzése, magyarázata.	> alkalmazása a szerves vegyületek körében IX.
4. Reakciótípusok A redox folyamatok értelmezése Lavoisier szerint (oxigénnel való egyesülés). A redox folyamatok általánosítása (elektronátadás, vagy elektroneltolódás). A sav-bázis reakciók értelmezése Arrhenius szerint (disszociáció), a mellette szóló bizonyítékok. A pH-skála. A sav-bázis reakciók Brönsted-elmélete (protonátadás). Molekulák polaritásának és savasságának összefüggése.	Ugyanazon redox folyamat értelmezése a töltések feltüntetése nélkül és/vagy ionos egyenlettel. Savak és bázisok tulajdonságainak kísérleti vizsgálata (indikáció). Arrhenius érveinek megfogalmazása az ionok léte mellett. A semlegesítés magyarázata, a pH-skála használata. Ugyanazon sav-bázis reakció értelmezése Arrhenius és Brönsted szerint (protonátadásként). A savasság magyarázata a hidrogén-kötés polaritása alapján.	> biológiai oxidáció X. > redukáló és oxidáló légkör XVI. > fémek korróziója és elektrokémiai redukciója XIII. > a szénsav a vérben XI > karbonátok, karsztjelenségek V. > az oxigén és a nitrogén körforgása XVIII. > sósav a gyomorban XI. > ammónia és aminosavak IX. > felületaktív anyagok polaritása III. > savas esők XVIII. > a festékek színváltozása savas és bázisos közegben kerámiázak
Kulcsfogalmak/fogalmak	Atom, vákuum, elem, vegyület, molekula, ion, tömegarány, összegképlet, szerkezeti képlet, egyenlet, elektron, proton, neutron, izotóp, atommag, elektronegativitás, polaritás.	

Tematikai egység	III. Anyagi halmazok	Órakeret 12 óra
Előzetes tudás	Halmazállapot, halmazállapot-változások, légnyomás, oldat, százalék	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Modellek alkalmazása gyakorlati jelenségek magyarázatára: a halmazállapotokról alkotott kép formálása, az értelmezés elmélyítése. Ideális (elvont, egyszempontú) és reális (finomított, árnyaltabb) modellek összevetése egymással (és a szavak más értelmű jelentésével). Egyedi létező és a belőle képződő sokaság (halmaz) tulajdonságainak összefüggése és a halmazban értelmezhető új tulajdonságok megértése.	

Struktúra (rendeződés) és a struktúrához köthető folyamat közti kapcsolat értelmezése.		
Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások, ismeretek	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
Problémák Hogyan alkalmazhatók az építőegységek modelljei (részecskék, illetve erőcentrumok) a részecskesokaságok (anyagi halmazok) viselkedésének leírására? Miből következtethetünk az anyagi halmazok belső rendjére, mi magyarázza ezt? Mi történik eltérő halmazállapotú anyagok érintkezésekor? Mi történik halmazállapot-változáskor? Létezhetnek-e átmeneti formák, a rendezettség „helyi szigetei”?		
1. A gázok A levegő jellemzőinek kísérleti vizsgálata: vákuum (Torricelli) és a légnyomás bizonyítása (Pascal kísérlete). A barométer és gyakorlati használata. A nyomás és a térfogat összefüggése zárt rendszerben. A nyomás magyarázata részecskemoddellel (Bernoulli). Ideális és valóságos gáz különbsége. Relatív páratartalom, vízgőz lecsapódása a levegőből (harmatpont).	A (higanyos) barométer működésének értelmezése (magasságfüggés). A $pV=áll.$ összefüggés alkalmazása zárt rendszerben. Az anyagmennyiség (mol) és a térfogat összefüggésnek magyarázata ideális gázok esetében (Avogadro).	< atom és vákuum: II. > légnyomás-változások: VI. < moláris tömeg: II. < vonzás és taszítás magyarázata töltéskülönbséggel: II. > fúvós hangszerek: hangkeltés levegőoszloppal, Bernoulli-törvény a zenében
2. A folyadékok A térfogatállandóság, a változó alak, a hőtágulás és a diffúzió magyarázata. Párolgás, lecsapódás, fagyás, kristályosodás, oldódás kapcsolata. Oldatok töménysége (százalék, koncentráció). Diffúzió féligáteresztő hártyán át (ozmózis).	Diffúzió összehasonlító értelmezése gázokban és folyadékokban (Brown-mozgás, lyukvándorlás). Kísérlet: diffúzió, illetve ozmózis megfigyelése és értelmezése. Az ozmózis valamely biológiai hatásának értelmezése (pl. növények vízfelvétele). Oldatok töménységének megadása (számítás).	> hőmozgás: III. > ozmózison alapuló életjelenségek: X., XI.

3. A szilárd testek A térfogat- és formaállandóság, a hőtágulás magyarázata a részecskemoddell (kristályrács, elemi cella). Rácshibák következményei (törés). Fagyás, kristályosodási góc. Olvadás és oldás különbsége, az oldódás folyamata. Folyadékok és gázok adszorpciója szilárd felületen (hajszálcössesség). Adszorpció hatása a folyamatok sebességére: katalízis.	Megfigyelés, önálló munka: Kristályformák, törési minták megfigyelése és rögzítése (fotó, rajz). Adszorpció jelenségek értelmezése (pl. papírkromatogram). Adszorpció és deszorpció gyakorlati jelentőségének magyarázata (festés, illatszerek, talajképződés, aktív szén). Katalizátor hatásának megfigyelése, értelmezése.	> talajszerkezet XIX. > textílfestés > enzimműködés XI. > szmog XVIII.
4. Átrendeződések Szilárd testek aprózódásának folyamata (diszperzió). Kolloid rendszerek a mindennapokban (krémek, szmog, füst, vér, humusz). Folyadékok belső rendeződése (mosószerek, folyadékkristályok). „Intelligens anyagok”, nanotechnológia.	Diszpergálás és kicsapódás értelmezése. Kísérlet: kolloid rendszerben (pl. tej) kicsapódás, ennek egyszerű magyarázata. A jelenségek környezeti és egészségügyi hatásának elemzése (szmogképződés, nehézfémionok mérgező hatása). A mosószerek (felületaktív anyagok) hatásának megfigyelése (hab, cseppek felülete, oldhatóság megváltozása) és magyarázata a molekulák kettős polaritásával. A mosóhatás értelmezése micellákkal. Önálló feldolgozás: a modern fizikai kémia néhány eredménye, felhasználási lehetőségei (pl. fényre sötételő üveg).	> agyagásványok > környezeti tényezők XVIII. > szappanok, fehérjék, enzimek IX., X. > sejthártya, membránok X.
Kulcsfogalmak/fogalmak	Gáz, folyékony, szilárd, diffúzió, ozmózis, kristályrács, kolloid, kicsapódás, megkötődés (adszorpció), katalízis, felületaktív anyag.	

Tematikai egység	IV. A hő		Órakeret 10 óra
Előzetes tudás	A hőtani alapjelenségek ismerete: a hőmérséklet fogalma, a melegítés, hűtés folyamata. A hőmérsékletváltozások okozta éghajlati változások, a globális klímaváltozás jelenségének fizikai, kémiai alapjai. A hő, mint környezeti tényező: a változások energiaigénye, energiafelhasználás, energiaátalakítások.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az anyagok hőtani jellemzőinek megismerése, értelmezése, alkalmazása. A termikus rendszerek sajátosságainak, törvényszerűségeinek megértése, értékelése. A természeti folyamatok energetikai viszonyainak elemzése, értékelése.		
Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások, ismeretek	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
Problémák <i>Milyen tapasztalatok, érzékszervi benyomások során szerzünk tudomást a környezetünkről? A hő, a hőmérséklet milyen modellek, milyen összefüggések mentén értelmezhető, értékelhető? Milyen jelenségek jönnek létre a hőmérsékletváltozás során, hogyan befolyásolják a környezet állapotát? Mi szabja meg egy folyamat irányát?</i>			
1. A hőmérséklet hatása A hőtágulás jelensége. Hőmérsékleti skálák, a hőmérséklet mérése. Az alacsony hőmérsékletek, az abszolút nulla fok felé. A termikus kölcsönhatás, a hőmennyiség.	A melegítés, hűtés hatására bekövetkező változások megfigyelése, vizsgálata: hőlégballonok, bimetál. Hőtágulási adatok értelmezése. Hőmérsékleti skálák alappontjainak összehasonlítása. Gázok térfogatának változása a hőmérséklet függvényében – grafikonelemzés. A hőmérséklettel, a hőmérsékletváltozással összefüggő jelenségek, jellemzőik, a változások mértékét kifejező mennyiségek összehasonlítása, elemzése.	> a kémiai anyagok viselkedése, változása a felmelegítés és lehűtés hatására III. > a légkör hőmérséklete, nagy hidegek és nagy melegek a földi környezetben VI. > elektromágneses hullámok XIII.	
2. Termikus rendszerek A nyílt és zárt rendszerek jellemzői. A hőtan I. és II. főtétele.	Az anyagok szerkezetében, a termikus rendszerekben tapasztalható, megfigyelhető	> a folyamatok iránya III.	

Az anyagok hőtani jellemzői: hőkapacitás, fajhő. A hő terjedése: hővezetés, hőszugárzás, hőáramlás.	hőjelenségek okának, a változásokat leíró, magyarázó törvényszerűségeknek a vizsgálata, értelmezése és egyszerű kísérletek bemutatása.	
3. Változások Halmazállapot-változások: párolgás, forrás, lecsapódás, olvadás, fagyás, szublimáció hőtani jellemzői (olvadáshő, párolgáshő, olvadáspont, forráspont). A hőerőgépek, energiaátalakítások, hatásfok.	A természeti környezetben tapasztalható hőtani jelenségek, folyamatok gyakorlati jelentőségének összevetése, a hétköznapi életben jelenlévő hőhatások hasznosságának, fontosságának értékelése (hőszigetelés, hőerőmű, napkollektor).	> anyagi halmazok állapotjelzői, állapotváltozásai III. > a víz hőkapacitása VI. > párologtatás az élőlényekben XI.
4. Folyamatok Egyensúlyra vezető kémiai reakciók. Nyílt rendszerek jellemzői (anyag- és energiaáramlás, belső rendeződés). Reakciók nyílt rendszerekben: egyirányú és körfolyamatok, önmegkettőző (autokatalitikus) reakciók. Az élőlények mint nyílt rendszerek: az anyagcsere lényege.	A kémiai egyensúly értelmezése. Körfolyamat ábrázolása. A Föld értelmezése nyílt rendszerként. Táplálkozás, keringés, kiválasztás, raktározás kapcsolatának ábrázolása, értelmezése az emberi szervezetben. Hőerőgép és élőlény hasonlóságainak és különbségeinek megfogalmazása.	> földi víz- és légkörzés VI. > konvekciós áramlások a földköpenyben V. > anyagok globális körforgása, táplálkozási hálózatok XVIII. > az élet keletkezésének kérdése XVI. > sejtananyagcsere X.
5. Környezeti hatások A földfelszín és a légkör hőmérsékletének változásai, hatásuk az éghajlatra. A globális klímaváltozás jelensége.	A földi környezetben tapasztalható hőmérsékletváltozás okainak és következményeinek értékelése, adatok összehasonlításával, elemzésével, tanulmányok szövegének feldolgozásával.	> a hőmérséklet, mint az időjárás eleme VI. > klímaváltozás XVIII. > elektromágneses hullámok XIII.

Kulcsfogalmak/fogalmak	Hőmérséklet, hőtágulás, hőmennyiség, nyílt és zárt rendszer, I. és II. főtétel, hőkapacitás, fajhő, hőterjedés, olvadáshő, párolgáshő, olvadáspont, forráspont, hőerőgépek, hatásfok, klímaváltozás, egyensúlyi folyamat, körfolyamat

Tematikai egység	V. Belső erők		Órakeret 10 óra
Előzetes tudás	A Föld alakja, felépítése. A szárazföldek, óceánok elhelyezkedése. Tájékozottság a földtörténet időrendjéről. Domborzati és felszínformák felismerése képen, térképen, jellemzőik ismerete. A hazánkban előforduló leggyakoribb üledékes és vulkáni kőzetek előfordulásának, tulajdonságainak ismerete.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A kőzetbolygó, mint változó rendszer bemutatása. Az oksági gondolkodás erősítése. Földtani események időléptékének, sorrendjének ismerete. A környezet iránti felelősségérzet növelése. Megalapozott érvelés kialakulása.		
Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások, ismeretek	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
Problémák <i>Hogyan ismerhetjük meg a földrészek múltbeli elhelyezkedését? Mivel magyarázható a vulkanizmus, a földrengések? Hogyan mérhető a földrengések erőssége? Mi okozza az eltérő működésű vulkánokat? Milyen módszerek segítségével vizsgálhatjuk a Föld belső szerkezetét?</i>			
1. Kontinensvándorlás, lemez-tektonika A kontinensek, illetve kőzetlemezek mozgása, óceánok kialakulása mellett szóló földtani, biogeográfiai és klimatológiai bizonyítékok.	Wegener bizonyítékainak összevetése a lemeztektonika elméletét alátámasztó érvekkel.	> nyomás III. > hőtan IV.	
2. A Föld belső szerkezete A belső geoszférák jellemzői. A földrengések oka, mérésük, előrejelzésük, kísérőjelenségeik. Cunami (tengerrengés) kialakulása.	Rengéshullámokkal végzett vizsgálatok tapasztalatainak magyarázata ábraelemzés alapján. A földmágnesesség, mágneses deklináció, geotermikus gradiens jellemzése grafikonok, térképek alapján. A Föld belső geoszféráinak jellemzése a határfelületeken	> hullámok VIII. > radioaktivitás XIV.	

	tapasztalt nyomás, hőmérséklet- és sűrűségváltozás alapján.	
3.) A lemezszegélyek A kőzetlemezek fajtái, egymáshoz viszonyított mozgásuk és ezek földtani következményei (hegységképződés). Vulkánosság és az emberiség kapcsolata. Vulkáni kísérőjelenségek (fumarola, szolfatára, mofetta, gejzír).	Közeledő- és távolodó, egymás mellett elcsúszó lemezszegélyek földtani okainak és következményeinek magyarázata szaktérképek alapján. A Föld nagy hegységrendszerei kialakulásának vizsgálata és összehasonlításuk. Gyűrt- és rögös (vetődéses) formák jellemzése. A hegységképződés folyamatának és a vulkanizmus jelenségeinek magyarázata. A lemezszegély, a vulkáni forma és a kőzetminőség kapcsolatának bemutatása jellemző példák alapján. A vulkáni utóműködések magyarázata.	< nyomás, hőtan IV. > hullámmozgások VIII.
4. A kőzetek anyagainak körforgása: A kőzetek osztályozása genetikus kapcsolatuk alapján. Ásványok, ércek, kőzetek, ásványkincsek, energiahordozók kapcsolatai.	A kőzetek csoportosítása (magma, üledékes és átalakult) ásványi összetételük, kialakulásuk, felhasználásuk alapján. Jellemző hazai kőzetfajták fölismerése és előfordulásának jellemzése.	< építőegységek, anyagi halmazok II., III.

Kulcsfogalmak/fogalmak	Geoszféra, földköpeny, asztenoszféra, geotermikus gradiens, földmágnesesség, mágneses deklináció, kőzetlemez-mozgás, hegységképződés, földrengés, vulkanizmus, vulkáni utóműködés, szerkezeti mozgás, kőzet, ásvány, magmás, üledékes és átalakult kőzet, ércásvány. Topográfiai fogalmak: A Kaledóniai-, a Variszkuszi-, a Pacifikus-, az Eurázsiai-hegységrendszer tanult tagjai. Fuji, Vezúv, Etna, Hawaii-szigetek, Teleki-vulkán, Mt. Pelée, Mount St. Helens.

Tematikai egység	VI. A földi kozmosz – a külső geoszféra földrajza	Órakeret 18 óra
Előzetes tudás	A szárazföldek, óceánok elhelyezkedése. Az alapvető domborzati és felszínformák felismerése, jellemzőinek ismerete. Időjárási elemek és jelenségek felismerése, térbeli és időbeli változásai. A víz körforgása és halmazállapot-változásai. Óceánok, tengerek elhelyezkedése. A folyók felszínformáló munkájának jellemzői, példái. Az árvíz. A tavak jellemzői. Hazánk legnagyobb folyói és tavai. Az egyes kontinensek legjelentősebb folyói, tavai. Talajvíz, hévíz fogalma, hazai előfordulásuk példái. Vízszennyezés. Az éghajlat és az időjárás fogalma, az éghajlati elemek felismerése. A Föld gömb alakjának következménye. Az éghajlati övezetesség kialakulásának okai. Az egyes kontinensek tipikus éghajlatainak és Magyarország éghajlatának jellemzői. Az éghajlati elemek, az éghajlatot alakító és módosító tényezők szerepe. Éghajlati diagram olvasása. Az éghajlati övezetesség okai.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A légkör folyamatainak a Föld egészére gyakorolt hatásának bemutatása. Az időjárás okozta veszélyhelyzetek felismerése. A vízburokban lezajló folyamatok társadalmi-gazdasági következményeinek felismerése. Annak felismertetése, hogy az éghajlat meghatározó jelentőségű más földrajzi tényezők alakításában. A földrajzi övezetesség elemeinek megismertetése során a rendszerszemlélet kialakulása. Annak megértetése, hogy az egyes elemekben bekövetkező változások az egész bolygókra kiterjedő övezetesség rendszerének megbomlásához is vezethetnek és átalakíthatják, illetve létében veszélyeztethetik az egyes társadalmak életét.	
Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások, ismeretek	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
Problémák (1–8.) Mi magyarázza az időjárási jelenségeket? Hogyan jelezhetők előre? Milyen hatásokra áramlik a levegő és a víz, milyen következményei vannak ennek? Hogyan befolyásolja az emberi tevékenység a levegő és a víz összetételét, mik a		

következmények?

Milyen erőhatások alakítják a földfelszín formakincsét? Hogyan befolyásolja a kőzetek összetétele az aprózódás, illetve a mállás folyamatát? Hogyan vesznek részt a külső erők a földfelszín alakításában?

1. A légkör anyaga és szerkezete

A légkör állandó, változó és erősen változó koncentrációjú gázai.
A víz a légkörben.
Kondenzációs magvak, szerepük a csapadékképződésben.

Az atmoszféra rétegei felosztásának alapja (összetétel, a hőmérséklet, a nyomás és a sűrűség magasság szerinti változása).
A troposzféra mint az időjárási folyamatok tere.
A légkör földi életet védő szerepe.

A szén-dioxid, vízgőz, metán és más szennyező anyagok változó arányának magyarázata.
A víz három halmazállapotának jellemzése a földi légkörben.

A levegőburok határfelületeinek jellemzése grafikon, adatsor alapján
A légkör egyes rétegeinek összehasonlítása (hőmérséklet, nyomás, összetétel szerint) adatok, grafikonok alapján.
A troposzféra szerepének magyarázata a földi élet fennmaradása szempontjából.

< II.-III.-IV. gáztörvény, hőmérséklet-nyomás összefüggései

2. A légköri folyamatok dinamikája

Az időjárás fogalma és elemei
(a napsugárzás, a levegő hőmérséklete, nyomása, páratartalma, a felhőzet és a csapadék).
A szél kialakulása.
A levegő páratartalma, a csapadékképződés típusai.

Időjárási szélsőségek oka, hatása az emberi környezetre.

Ciklonok, anticiklonok, frontok, hozzájuk kapcsolódó felhőfajták.

A levegő felmelegedésének értelmezése (napi és évi ritmus szerint) grafikon alapján.

A levegő felmelegedésének és a szél kialakulásának magyarázata. A levegő felmelegedését meghatározó és módosító adottságok értelmezése a helyi szelek kialakulásában.

A légmozgások tulajdonságainak jellemzése.
Talaj menti és hulló csapadékfajták összehasonlítása keletkezésük alapján (pl. dér, harmat, eső, hó).

< építőegységek, anyagi halmazok II.

< hőtan, gáztörvények IV.
< relatív- és abszolút páratartalom értelmezése.
Halmazállapot-változások III.

> fény XIII.

Városi légszennyezés, városi klíma.	A hideg- és melegfront összehasonlítása (kialakulások oka és csapadékformáik szerint). Szaktérképeken magas és alacsony nyomású légörvények azonosítása, időjárásra gyakorolt hatásuk értelmezése. Meteorológiai jelentés, műholdkép értelmezése, elemzése. Adatsorok alapján az emberi hatások magyarázata a levegő összetételére és a helyi időjárásra.	
3. A nagy földi légkörzés A légkör energiamérlege. A Föld forgásából származó erők szerepe a szélirányok megváltozásában. A nagy földi légkörzés cellái és az azokat összekapcsoló futóáramlások.	A légkör energiamérlegének értelmezése ábra alapján. A nagy földi légkörzés egyes celláit létrehozó hatások értelmezése. Passzát- és monszunszelek irányváltozásainak magyarázata grafikonok alapján. A termikus egyenlítő mozgásának magyarázata szaktérkép alapján. A nyugati szelek hatásának értelmezése a mérsékelt övezetben.	> körmozgás IX.
4. A vízburok tagozódása A világtenger fogalma, felosztása, a tengeráramlatok éghajlat-befolyásoló hatása.	Ábra alapján a földi vízkészlet megoszlásának jellemzése a geoszférák között. Szaktérképek alapján különböző égvön fekvő tengerek vizének összehasonlítása (jégborítottság, hőmérséklet, sótartalmuk összefüggése a beömlő folyókkal és a párolgással). Fizikai és kémiai adatok alapján az óceánok vizének	< Fajhő, felmelegedés, energiaáramlás IV. < szaktérképek I.

	jellemzése (hőmérséklet, sűrűség, fajhő, sótartalom), következtetések levonása hatásaikra (éghajlat-módosító szerep).	
5. Az óceánok vizének mozgásai Kapcsolat az állandó irányú szelek és a tengeráramlások között. Az „ideális óceán” sematikus áramlásai. A valódi tengeráramlások kialakulása. A „nagy óceáni szállítószalag” szerepe a Föld hőháztartásában. Hullámozgás, tengerjárás, tengeráramlás. Pusztuló- és épülő partformák (abráziós formák, lédó, lagúna). Az árapály. Folyótorkolatok fajtái.	Az óceánok vízkörzésének magyarázata a szélrendszerek és víztömegek eltérő hőmérsékletéből és sótartalmából származó sűrűségkülönbség alapján. A légkör és az óceánok vize mozgásának összevetése. Az árapály magyarázata a Hold Földre gyakorolt tömegvonzása alapján. Tengerparti formakincs, folyótorkolatok jellemzése kialakulásuk alapján, térképek, fotók alapján.	< IV. Fajhő, felmelegedés, energiaáramlás < gravitáció VII.
6. A szárazföldök felszín alatti vizei A felszín alatti vizek fajtái, a belvöz jelentősége. A karsztvíz. A vízben oldódó gázok hatása a víz minőségére.	Jellemzés és összefüggés megállapítása ábra alapján. A felszín alatti vizek földtani, fizikai és kémiai sajátosságainak a jellemzése adatok alapján. A karsztformák kialakulásának magyarázata. A szén-dioxid, az oldott szénsav hatása a víz kémhatására (egyenlet), mészkövet oldó hatása (kísérlet, magyarázata egyenlettel). Karsztjelenségek jellemzése képek alapján. A felszíni és felszín alatti vizek szerepének magyarázata az	< sav-bázis reakciók II. < oldatok III.

	ivóvízellátásban és a gazdálkodásban. A helyes vízgazdálkodás alapelveinek magyarázata.	> vízszennyezés XVIII.
7. A szárazföldek felszíni vizei A tavak típusai. Folyók szakszjellegének térbeli és időbeli változásai. Felső, középső, alsó szakaszok. Vízugyűjtő terület, vízállás, vízhozam, vízjárás. Árvizek kialakulásának okai, veszélyei.	A tavak fejlődése szakaszainak jellemzése szaktérképek, fotók alapján. Képek, szaktérképek, úrfelvételek földhasználatával tavak, folyóvizek felszínformáló munkájának jellemzése (pl. szurdokvölgyek, kanyarulatok képződése, morotva tavak). Éghajlatdiagram alapján különböző éghajlati övek folyói vízjárásának összevetése. A hosszú távú, tájleptékű folyószabályozás és vízgazdálkodás összefüggéseinek magyarázata.	> élőlények környezete és viselkedése XVII.
8. Felszínformálás A felszínalakítás fogalma. A belső és a külső erők kölcsönhatása: az aprózódás és a mállás okai. A talaj kialakulásának fizikai, kémiai és biológiai feltételei. Lejtős tömegmozgások, a felszínen lefolyó víz munkája. A jég és a szél felszínformáló hatása; az élővilág és a gazdálkodó ember felszínalakító hatásai. Az állatvilág és az ember felszínformáló hatásai	Fizikai és kémiai jelenségek értelmezése a felszínt formáló okokként. A talajképződésben szerepet játszó tényezők kölcsönhatásának magyarázata. A víz és jég sűrűségváltozásának jellemzői, grafikon értelmezése. Látott felszínformákból következtetés a létrehozó külső erőkre.	< hőtágulás IV. < oldás III. < a levegő összetétele III. < sav-bázis reakciók II. > fenntartható gazdálkodás XIX.

(antropogén geomorfológia).		
Problémák (9-10.) Mitől függ az éghajlat (klíma)? Hogyan befolyásolja a Föld alakja a napsugarak hajlásszögét? Ennek milyen hatása van a Föld felmelegedésére? Milyen tényezők módosítják a szoláris éghajlati övezetek határait? Hogyan alkalmazkodtak az életközösségek az egyes övezetek környezeti feltételeihez? Milyen felszínformáló folyamatok jellemzők az egyes övezetekre? Hogyan következtethetünk az élőlények testfelépítéséből a funkciókra, a funkciókból a környezet feltételeire?		
9. Szoláris és földrajzi övezetesség Szoláris övezetesség, földrajzi övezetesség. A tengelyferdeség és a nevezetes szélességi körök kialakulásának kapcsolata. Az időjárás és az éghajlat kapcsolata.	Az éghajlat kialakulásában és változásában szerepet játszó csillagászati adottságok és a geoszférák hatásainak magyarázata. A szárazföldek és a tengerek éghajlatmódosító hatásának értelmezése. A légkör fizikai folyamatainak eltérő tér- és időléptékű jellemzése.	> Hőtan, hőtágulás IV.
10. A biómok földrajzi rendje és élővilága A Föld éghajlata övezetes elrendezését. Az általános légkörzés és az övezetek jellemző éghajlata. Az éghajlattól függ a folyók vízjárása, a felszínformák pusztulása, a természetes növénytakaró és annak állatvilága és a talajok kialakulása. A forró, a mérsékelt és a hideg éghajlati övezet és azok éghajlati övei. A csapadékatlagok, a besugárzás, a közetminőség, az aprózódás és a mállás kapcsolata. Milyen okokra vezethető	Klímadigramok, szaktérképek alapján az egyes éghajlati övezetek és azok öveinek jellemzése. Az évi hőmérséklet- és csapadékjárás, a folyók vízjárása, a talaj és a természetes növénytakaró sajátosságainak összefüggései (esőerdő, szavanna, téri- és sivatagi zonalitása, valódi mérsékelt övben a lombhullató erdő, erdőssztyepp, sztyepp, mérsékelt övi sivatagi zonalitása). Klímadigram alapján a mérsékelt övezet jellemzése,	< az élőlények környezete és viselkedése XVII. < szaktérképek I.

vissza az egyes övezetek, illetve övek kialakulása? A hegyvidéki övezetesség. Alkalmazkodás a nedves és a száraz környezethez (mohák, kaktuszok). Alkalmazkodás az évszakos változásokhoz (évgyűrűk, lombhullatás). Alkalmazkodás a nedves és a száraz környezethez (kételtűek – hüllők). Alkalmazkodás a hideghez és a meleghez (emlősök, madarak). Alkalmazkodás a táplálékforrás évszakos váltakozásához (vándorlás, téli álom).	az óceántól való távolság és csapadékképződés összefüggésének kapcsolata. A hegységekben az éghajlati és növényzeti övek függése a hegység magasságától és földrajzi szélességétől. Bőrszövet (kutikula, gázcserenyílások), szaporodásmód (megtermékenyítés módja), szervek (gumók), kapcsolata a környezet víztartalmával. A környezet évszakos változásaihoz való alkalmazkodás magyarázata néhány példán (monszun, hideg övezet). Szaporodási stratégia és a környezet kapcsolatának magyarázata néhány példán (kérészeletűek, liánok, a rovarbeporzás változatai). A kültakaró, a légzés, a szaporodás alkalmazkodásának magyarázata néhány példán. A napi és évi életritmus és a környezet jellemzői összefüggésének elemzése néhány példán.	
Kulcsfogalmak/fogalmak	Külső geoszférák, aprózódás, mállás, kőzetminőség, erózió, a víz, a szél, a jég pusztító és építő munkája, állandó, változó, erősen változó koncentrációjú gáz, troposzféra, sztratoszféra, mezoszféra, exoszféra, ionoszféra, albedo, a hőmérséklet napi és éves járása, izoterma, izobár, termikus egyenlítő, főnszél, harmatpont, relatív páratartalom, felhőtípus, talaj menti csapadék, hulló csapadék, időjárás-előrejelzés, ózonréteg, globális felmelegedés, savas csapadék, talajvíz, belvíz, rétegvíz, hévíz, vízrendszer, fertő, mocsár, láp, eutrofizáció, szakaszjelleg, gleccser, moréna, karsztjelenség, karsztforma. Szoláris éghajlati övezetesség, valódi éghajlati övezetesség, földrajzi övezetesség, övezet, öv, terület, vidék, zonális talaj, természetes élővilág, függőleges övezetesség, erdőhatár, hóhatár. Topográfiai fogalmak: Karib (Antilla)-tenger, Csád-tó, Tanganyika-tó, Szt. Lőrinc-folyó; Holt-tenger, Aral-tó, Jenyiszej, Ebro, Elba, Fekete-tenger, Rajna, Genfi-tó,	

	Gyilkos-tó, Olt, Szent Anna-tó, Vág, Visztula, Bodrog, Hernád, Szamos, Száva, szegedi Fehér-tó, Szelidi-tó. Golf-, Észak-atlanti-, Labrador-, Humboldt-, Oja-shio-, Kuro-shio-áramlás.

10. évfolyam

Tematikai egység	VII. Haladó mozgások		Órakeret 10 óra
Előzetes tudás	Helyváltoztatás, viszonyítási pont ismerete. Méretek, mértékegységek, mérés fogalma. Út-idő kapcsolat, sebesség, átlagsebesség jelentése. Egyenes vonalú mozgások, körmozgás jelenségének ismerete. Gyorsulás fogalmának bevezetése. Az erő fogalma, mérése. Az erő kapcsolata a sebességváltozással.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A természeti környezet állandóságának és változásának leírása, magyarázatának megismerése. A nyugalom és mozgás viszonylagosságának felismerése. A mozgó testek állapotának leírásához használható mennyiségek, mértékegységek megismerése, mérése, összefüggéseik alkalmazása. Az egyenes vonalú mozgások jellemzése, összevetése a hétköznapi haladó mozgások tapasztalataival. A mozgások okát jelentő erő fogalmának megalkotása, hatásának, mértékének értelmezése.		
Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások, ismeretek	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
Problémák <i>Mit jelent a „minden szakadatlan mozgásban van” kijelentése? Milyen fizikai mennyiségekkel lehet mérni, leírni az egyszerű mozgásokat? Milyen hatás vezethet a mozgások okának felderítéséhez? Milyen törvények írják le a mozgások során létrejövő jelenségeket? Hogyan lehet értelmezni, alkalmazni a fogalmakat, törvényeket a hétköznapi megismerés során megfigyelhető mozgásokra, változásokra?</i>			
1. Mozgásban Az egyenes vonalú egyenletes és egyenletesen gyorsuló mozgások jellemzése és összehasonlítása. Pálya, út, elmozdulás. A vonatkoztatási rendszer. Átlagsebesség, pillanatnyi sebesség. A gyorsulás. A szabadesés. A nehézségi gyorsulás.	Összefüggések meghatározása a mozgó testek által megtett távolságok és a mozgás közben eltelt idő között, kísérletek, mérések elvégzése az összefüggések igazolására. Az egyenes vonalú mozgások megkülönböztetése és összehasonlítása:	> matematika: arányosságok, függvények	

	adatok és grafikonok elemzése, a mozgások mért, számított értékei alapján.	
2. Az erő A lendület származtatása, a lendületváltozás alapján bevezetett erő fogalma. A mozgásokról szerzett tapasztalatok, megfigyelések magyarázata Newton törvényei alapján: a tehetetlenség törvénye, a dinamika alapegyenlete, a hatás-ellenhatás. A nehézségi erő, a súly. A rugalmas alakváltozás. A súrlódás jelensége: csúszási súrlódás, tapadási súrlódás, gördülési ellenállás.	A newtoni mechanika kialakulásának történeti bemutatása. Newton törvényeinek értelmezése és alkalmazása a mozgások sajátosságainak elemzésére, a hétköznapi mozgások tapasztalatainak magyarázatára: kísérletek bemutatásával, értelmezésével, megtervezésével. Egyszerű kísérletek tervezése, elvégzése, mérések végrehajtása.	> művészettörténet: a barokk kor művészete és tudománya > az égitestek mozgása I., XVI > fémek nyújtása, alakítása az ötvösművészetben > súrlódás a kerámiaművészetben (korongozás)
3. Az energia A mechanikai energia létrehozása, fajtái, átalakításuk: mozgási energia, helyzeti energia, rugalmas energia.	A mechanikai energia fajtáinak megkülönböztetése: az egyes energiák értékét meghatározó tényezők megállapítása egyszerű kísérlettel, következtetés az energiafajták átalakításának lehetőségeire, megoldásaira.	> megújuló energiaforrások XVIII.
Kulcsfogalmak/fogalmak	Helyzetmeghatározás, távolságmérés, időmérés, egyenes vonalú egyenletes és egyenletesen gyorsuló mozgások, lendület, Newton törvényei, tehetetlenség, erő, hatás-ellenhatás, mechanikai energia.	

Tematikai egység	VIII. Periodikus mozgások	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	A körmozgás jellemzői. A rezgések jellemzői. A hullámok terjedése. A hang fizikai jellemzői, a hallás. Ultrahangok jelentősége. A Föld rengései. Zajszennyezés.	

A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A periodikus mozgások kialakulásának és sajátosságainak: kinematikai és dinamikai jellemzőinek megismerése. Jelentőségük értékelése: természeti, technikai, művészi és hétköznapi példák segítségével. A körmozgás, rezgőmozgás, hullámmozgás összefüggésének felismerése, rendszerbe foglalása. A hangok fizikai jellemzőinek, az akusztikai lánc: hangkeltés, hangterjedés, hallás folyamatának megismerése, értelmezése. Az ultrahangok jelentőségének bemutatása, az alkalmazás példáin keresztül.	
Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások, ismeretek	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
Problémák Milyen fizikai alapok biztosítják a természetben, a hétköznapiakban kialakuló periodikus mozgásokat? Hogyan magyarázható a körmozgás, rezgőmozgás, hullámmozgás jelensége, a jellemzőik, összefüggéseik, gyakorlati példák alapján? Hogyan értékelhető a hanghullámok szerepe, jelentősége a megismerés: az érzékelés, észlelés folyamatában?		
1. Körforgás A körmozgás kinetikai és dinamikai leírása: a mozgást jellemző fizikai mennyiségek jelentése, mértékegysége (kerületi sebesség, fordulatszám, szögsebesség, periódusidő, centripetális gyorsulás, centripetális erő). A forgási állapot kialakulása: a perdület fogalma, hatása a forgó testek mozgására.	A periodikus mozgások típusainak, jellemzőinek megismerése, a leírásukhoz, értelmezésükhöz szükséges fogalmak, összefüggések értelmezése. A kialakulásukhoz szükséges feltételek vizsgálata, a mozgások sajátosságainak, törvényszerűségeinek, hatásainak, gyakorlati jelentőségüknek a bemutatása – hétköznapi példák segítségével – képek, ábrák, animációk, egyszerű kísérletek bemutatásával, elemzésével.	> forgómozgás, egyensúly a táncművészetben
2. Mechanikai rezgések, hullámok A rezgőmozgás kialakulása, jellemzői, a rezonancia jelensége. A körmozgás és a rezgőmozgás kapcsolata. Az ingamozgás, a Föld forgása. A hullámok keletkezése, fajtái, terjedésük:	A természetben, a hétköznapiakban, a művészetben megjelenő periodikus mozgások felismerése, a folyamatok fizikai háttere fontosságának értékelése. A Foucault-inga kísérlet megismerése és értelmezése.	> matematika: a periódusos jelenségek matematikai leírása, az időbeli változások ábrázolása < a Föld mozgása I., VI. < a rezgő részecskék állapota, energiaátadása III., VI., XIV

visszaverődés, törés, elhajlás, interferencia, a polarizáció. Az állóhullámok kialakulásának jelensége.	A hullámterjedés gyakorlati jelentőségének bemutatása, alkalmazások elemzésével. A teljes természeti környezetre (mikrovilágtól a földi környezeten át a Világegyetemig) érvényesen a rezgések, hullámok megjelenésének, hatásának megfigyelése, összevetése. A rezgéskeltés és a hullámterjedés kísérleti bemutatása.	< földrengések, lemeztektonika, ár-apály jelensége V., VI.
3. A hangok világa A hangok fizikája: a hangok keletkezése, terjedése, a hallás folyamata. A hangok szerepe a természetben, a zenében, az ultrahangok jelentősége a természetben, a technikában, a gyógyászatban.	A hangkeltés, hangterjedés kísérleti bemutatása. A hangok jelentőségének bemutatása, értékelése az emberi megismerés folyamatában, a zenei hangok kialakulásában. Hangszerek hangképzésének, hangminőségének összehasonlítása. A Doppler-hatás megismerése, értelmezése.	> zene: a fizikai rezgések, hullámok, fizikai jellemzők (frekvencia, amplitúdó, hangnyomás, intenzitás) szerepe a zenei hangok kialakulásában, tulajdonságaik meghatározásában (hangerősség/hangosság, hangmagasság, hangszín) > légzés és hangképzés XI. > hangzók képzése (magyar nyelv) > modern csillagászat XV.
Kulcsfogalmak/fogalmak	Körmozgás, periódusidő, fordulatszám, kerületi sebesség, szögsebesség, forgómozgás, perdület, frekvencia, amplitúdó, rezgőmozgás, hullámmozgás, hullámhossz, állóhullámok, hangok, hallás, ultrahangok.	

Tematikai egység	IX. Szerves szénvegyületek	Órakeret 18 óra
Előzetes tudás	Növényi és állati tápanyagok, élelmiszerek. Szénhidrátok (szőlőcukor, keményítő). Alkohokok, szerves savak (ecetsav), zsírok, olajok, fehérjék. Természetes és szintetikus szerves anyagok. A földgáz és a kőolaj keletkezése.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A szerves vegyületek sokféleségének megismerése, nyersanyagként és energiaforrásként történő felhasználásuk jelentősége. A szerves vegyületek összetétele, szerkezete és tulajdonságai közötti összefüggések felismerése és alkalmazása. A szerves vegyületek előfordulása és jelentősége az élő rendszerek felépítésében és működésében. A hétköznapi életben előforduló szerves vegyületek	

megismerése, hatásai, jelentőségük értékelése.		
Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások, ismeretek	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
Problémák <i>Mi az oka a szerves szénvegyületek sokféleségének?</i> <i>Hogyan ismerhető meg a szerves molekulák szerkezete, térbeli alakja? Mi a jelentősége ennek az ismeretnek?</i> <i>Milyen módon kapcsolódhatnak össze a kisebb szerves molekulák óriásmolekulákká, illetve hogyan bonthatók le ezek alkotóegységeikre? Hogyan értelmezhető az oxidáció és a sav-bázis folyamat a szerves molekulák körében?</i> <i>Mi a jelentősége a szénvegyületeknek az energiatermelésben, az élő szervezetek felépítésében és működésében?</i> <i>Milyen felhasználási területei és egészségre gyakorolt hatásai vannak a szerves vegyipari termékeknek?</i>		
1. Szénhidrogének A szerkezet variációi: példák szerkezeti izomériára. A szénvegyületek tetraéderes szerkezete telített szénhidrogénekben, példa térszerkezeti izomériára (kiralitás, van 't Hoff). Legfontosabb kémiai reakcióik. A szénhidrogének oxidációja, jelentőségük az energia felhasználásban. Biogáz. Szénhidrogének közvetlen kémiai átalakításaival létrehozható szerves vegyületek tulajdonságai, felhasználásuk (halogenidek, műanyagok). A műanyagok okozta környezeti károk megszüntetésének lehetőségei.	Kísérlet: gyertya égése és a láng szerkezete. A tapasztalatok értelmezése. Oxidáció, szubsztitúció, addíció és polimerizáció megkülönböztetése, példák, gyakorlati jelentőségük felismerése (pl. műanyagok). Szubsztitúciós reakciókkal létrehozható néhány vegyület (egyenlet). A felhasználás környezeti következményeinek elemzése. Térszerkezet és izoméria bemutatása pl. pálcikamodellel. Az eltérő szerkezet néhány lehetséges gyakorlati következményének megfogalmazása (pl. oktánszám).	< oxidáció II. < a kőolaj mint ásványkincs V. > freonok hatása az ózonra XVIII., üvegházhatás XVIII. < összeg- és szerkezeti képlet II.
2.Oxigéntartalmú szénvegyületek A funkciós csoportok szerepe az oxigéntartalmú vegyületek megkülönböztetésében, rendszerezésében.	Tetszőleges vegyület azonosítása funkciós csoport (oxo, hidroxil, éter, karboxil, észter) alapján.	

Az alkoholok kémiai sajátosságai, gyakorlati jelentőségük, élettani hatásai. A legfontosabb karbonsavak előfordulásának és felhasználásának jellemző területei. Az észterek szerepe az élővilágban. Tisztítószeres és kozmetikumok összetevői, hatóanyagai (felületaktív anyagok, membránok). A szénhidrátok csoportosítása, felépítése, élettani jelentősége.	Észterképződés és hidrolízis felírása. Karbonsav sav-bázis reakciójának felírása. Az észterek legfontosabb csoportjainak (zsírok, olajok) és a belőlük nyerhető szappanok szerkezetének bemutatása. Kísérlet: szőlőcukor és keményítő tulajdonságainak vizsgálata, magyarázata.	< sav-bázis reakciók II. < felületaktív anyagok III. < fotoszintézis egyenlete II. > vércukorszint XI.
3. Nitrogéntartalmú szénvegyületek Ammónia és aminosav sav-bázis sajátosságai. A fehérjék kialakulása, kémiai összetétele, szerkezete, tulajdonságai. A fehérjék szerepe az élő szervezetek felépítésében és működésében, az enzimek hatásának magyarázata. A fehérjék mint koloidok. Az élelmiszerek összetevői, hatásuk az egészség megőrzésére.	Peptidkötés kialakulása és hidrolízise (egyenlet). Enzimhatás magyarázata a kulcs-zár modell alapján. Enzimméreg hatásának értelmezése. Teljes értékű fehérjék magyarázata.	> aminosavsorrend, fehérjeszintézis (DNS) XII. < katalízis III. a gyapjú, a selyem szerepe a textilművészetben
Kulcsfogalmak/fogalmak	Szénhidrogének, földgáz és kőolaj, funkciós csoportok, alkoholok, karbonsavak, észterek, lipidek, tisztítószeres és kozmetikumok, felületaktív anyagok, membránok, szénhidrátok, édesítőszeres, fehérjék, koloid rendszerek, enzimek, műanyagok.	

Tematikai egység	X. Sejtbiológia		Órakeret 6 óra
Előzetes tudás	Sejt, sejttípusok.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Struktúra és funkció összefüggéseinek vizsgálata az élőlényekben. Alapegységek (sejtek) sokaságának (szövetek) rendeződési módjaival a csoporttulajdonságok megértése.		
Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások,	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	

ismeretek		
Problémák <i>Milyen alapegységekből épülnek fel az élő szervezetek? Hogyan szerveződnek?</i> <i>Milyen összefüggések (korrelációk) figyelhetők meg az egyes struktúrák és funkciók között?</i> <i>Hogyan határol, és miképpen köt össze a külvilággal a sejthártya?</i> <i>Mi a sejteket tagoló belső terek szerepe? Hogyan jöhettek létre a sejtalkotók? Miképpen üzennek egymásnak a sejtek?</i> <i>Mely működésekhez szükséges energiabefektetés, és hogyan jutnak a sejtek ehhez az energiához?</i> <i>Milyen anyagokat kell kívülről fölvennie a sejteknek, és melyek azok, melyeket maga is elő tud állítani?</i>		
1. Szerveződési szintek A sejt mint az élet alapegysége (Pasteur). Baktériumok, gombák, növények, állatok sejtjei (membrán, sejtfal, sejtmag, színtest, zárványok, üregek). Az egysejtűek alkalmazkodása a változatos életterekhez. Az egysejtűek gyakorlati jelentősége, felhasználása. Soksejtűek szerveződési szintjei: a sejtalkotó, a sejt, a szövet és a szerv.	Az ősnemzést cáfoló kísérletek céljának és módszerének megfogalmazása, a következtetés levonása. Baktérium, állati és növényi sejt fölismerése, a látható különbség megfogalmazása. Lebontó, élősködő, szimbionta és autotróf egysejtűek gyakorlati fontosságának megfogalmazása (élesztő, járványos betegségek, bélbaktériumok). A szerveződési szint és a rendszertani csoport megkülönböztetése.	> az élet keletkezésének kérdése XVI. > fertőzések és az immunrendszer kapcsolata XI. < diffúzió, ozmózis III. > korrelációk és az evolúció elmélete(i):XVI.
2. A sejt részei és kapcsolatai A határoló membrán szerepe a sejt életében. Táplálkozás endocitózissal és sejten belüli emésztéssel. Anyagok továbbítása és kijuttatása. A membrán fehérjéinek szerepe: jelfogás, rögzítés, pumpák. Ingerület-továbbítás. Aktív és passzív anyagszállítás. Sejtváz, ostor, csilló. Kettős membránnal határolt sejtalkotók: sejtmag,	A membrán-elkülönítő (lipidek) és -összekapcsoló (fehérjék) szerepének magyarázata. Aktív és passzív szállítás megkülönböztetése, példák. A membránfehérje-funkciók értelmezése és jelentőségük megfogalmazása: ingerlékenység (idegsejt), azonosító jel (immunológiai összeférhetetlenség), jelfogó (hormon receptor), rögzítő. A sejtservecskék belső szimbiózis elméletét	< micellák III; membránlipidek IX. > fehérjék IX. > idegrendszer, hormonok, immunitás XI. > szimbiózis XVIII

színtest, mitokondrium. Elmélet eredetükről, ennek bizonyítékai (Margulis).	alátámasztó érvek megfogalmazása.	
3. A sejtek energiaforgalma Az anyagcsere felderítésének néhány módszere (izotópos nyomjelzés, enzimmérgek hatása). Az ATP mint általános energiaátadó molekula. A fotoszintézis két lépése és termékei. Az erjedés és a biológiai oxidáció elkülönítése (Pasteur). Erjedési típusok. A biológiai oxidáció termékei. Zsákutcák az anyagcsere-térképen (esszenciális aminosavak, vitaminok, tejcukor-érzékenység).	Az enzimek anyagcserében betöltött központi szerepének magyarázata, gátlásuk vagy aktiválásuk szerepének megfogalmazása. Sejtmérgekkel szembeni fokozott óvatosság indoklása (cianidok, gombamérgek). A fotoszintézis és a biológiai oxidáció helyszíneinek és kapcsolatának elemzése. A minőségileg változatos táplálkozás szükségességének magyarázata.	< enzimek IX. < izotópok II. > környezetszennyezés XVIII. < globális anyagáramlás XVIII. < redoxi-reakciók II. > emésztés, felszívás XI.
Kulcsfogalmak/fogalmak	Sejt, sejtmag, szövet, szerv, korreláció, lebontó, élősködő, szimbióta, autotróf, membrán, belső emésztés, receptorfehérje, aktív és passzív transzport, erjedés, vitamin, diéta.	

Tematikai egység	XI. Az emberi szervezet		Órakeret 22 óra
Előzetes tudás	Az élőlény mint nyílt rendszer. Energianyerési módok az élővilágban. A legfontosabb szerves molekulatípusok. A sejt energianyerő folyamatai.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A szervezet rendszerszerű szemléletének erősítése. A felépítés és a működés közötti kapcsolat értelmezése az egyes szervrendszerek vizsgálatakor. A szervrendszerek egészségét fenntartó, és betegségeik kockázatát csökkentő életmód elsajátítása, szokások, értékrendek, gyakorlati készségek erősítése. Gyakoribb veszélyes állapotok felismerésének képessége. Rendszerszemlélet és oksági gondolkodás fejlesztése a szabályozó rendszerek működését feltáró kísérletek értelmezése során. Az absztrakt gondolkodás fejlesztése az életfolyamatok szabályozásáról és vezérléséről alkotott modell általánosításával, az idegi és hormonális szabályozás közötti hasonlóságok és különbségek, valamint az egységes (neuroendokrin) rendszerbe kapcsolódás felismerése során.		
Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások,	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	

ismeretek		
Problémák (1) Miért van szükségünk a különféle tápanyagokra? Hogyan függenek össze a sejtekben zajló folyamatok a táplálkozásunkkal? Mi történik az elfogyasztott ételekkel a tápcsatornában és mi történik velük a szervezetben ezután? Milyen minőségi és mennyiségi szempontokat kell figyelembe venni a megfelelő táplálkozás érdekében?		
1. Emésztés, felszívás Az emésztés alapfolyamatai és helyszínei. Emésztőnedv és enzim. Termelődésének szabályozása (Pavlov). A felszívás helyszínei. A máj szerepe. Az egészséges táplálkozás feltételei.	A táplálkozás szervezet- és sejtszintű folyamatainak összefüggésbe hozása. A nyílt rendszer működésének értelmezése az anyagcsere példáján. A tápcsatorna-szakaszokban végbemenő élettani folyamatok értelmezése, ennek alapján folyamatelemzés (ábrázolás, ábraelemzés). Egy szerv több funkciójának értelmezése a máj példáján. Vita a különböző táplálkozási szokások (pl. vegetarianizmus) előnyeiről és veszélyeiről.	< nyílt rendszerek IV. < hidrolízis IX. < sejtanyagcsere X.
Problémák (2) Milyen folyadékterek fordulnak elő a szervezetünkben? Mi a kapcsolatuk? Miből áll, hogyan keletkezik, hogyan és miért alvad meg a vér? Hogyan biztosítja a szív a vérkeringés irányát és változó teljesítményét? Mi az erek feladata? Miért változó a vizelet mennyisége és összetétele? Hogyan függ ez össze a belső környezetünk viszonylagos állandóságával?		
2. Keringés és belső környezet Az egyirányú keringés fölismerése, oka (billentyűk, Harvey). Vér, vérplazma és nyiroknedv különbsége. A bennük keringő tápanyagok és bomlástermékek. Az oxigén szállítása. A szív részei és működése. Artériák, vénák és kapillárisok kapcsolata, működése.	A nedvkeringés rendszerszemléletű értelmezése, a testfolyadékok megkülönböztetése és összefüggésük felismerése. A véralvadás folyamatának egyszerű magyarázata, a trombózisos betegségekkel való összefüggésbe hozása. Struktúra-funkció kapcsolat elemzése az érrendszer és a szív működés példáján.	< ozmózis, kolloidok III. < tápanyagok IX. < szén-dioxid, szénsav reakciói II. < enzimek IX. < nyomás IV.

Vérnyomás, pulzus, mérése. Vérzés, vérzéscsillapítás, sebkezelés. Véralvadás. A keringési rendszer egészsége, betegségei (magas vérnyomás, trombózis, infarktus). A tüdő és a vese szerepe a kiválasztásban. A szűrletképzés és visszaszívás folyamata és lépései. A vízvisszaszívás szabályozása. A kiválasztó rendszer egészsége.	Körfolyamat értelmezése a szívciklusban. Vérnyomás- és pulzusmérés: önvizsgálat és osztálytársakon; statisztikai átlag számolása és ábrázolása. A vese felépítése és a benne végbemenő élettani folyamatok összefüggésbe hozásán alapuló folyamatelemzés (ábrázolás, ábraelemzés).	
Problémák (3-5) <i>Mi a légzés élettani szerepe, hogyan függ össze a légzés a sejteinkben zajló folyamatokkal? Hogyan megy végbe a ki- és belégzés folyamata? Hogyan szabályozza a szervezet a légzés teljesítményét?</i> <i>Hogyan és miért változik a be- és kilélegzett levegő összetétele? Mi az összefüggés a légzés és a hangképzés között?</i> <i>Hogyan kapcsolódnak egységes rendszerré a csontjaink? Milyen mechanikai elvek alapján írható le mozgásunk? Hogyan épül föl a bőrünk, milyen szerepet játszik életműködéseink szabályozásában?</i> <i>Hogyan ápolhatjuk a bőrünket? Milyen kép él bennünk a testünkről? Hogyan változott a szépségideál a múltban, és mi határozza meg a jelenben? El tudjuk-e fogadni a saját testünket?</i>		
3. Légzés A légutak és a tüdő fölépítése, a légcsere mechanizmusa. A légzőmozgásokat befolyásoló hatások (léghólyagok feszülése, széroxid-szint). Védekező reflexek. Hangadás. A légzőrendszer egészsége. 4. Mozgás A csontok kapcsolódási módjai, ezek funkciói. Az ízületek fölépítése. A csont-izom rendszer mint	A légzés szervezet- és sejtszintű folyamatainak összefüggésbe hozása. A légutak és a tüdő felépítésének, a bennük végbemenő élettani folyamatoknak az elemzése (ábrázolás, ábraelemzés). A gégeműködés összekapcsolása a fizikai ismeretekkel. Légszennyezési adatok értelmezése. A dohányzás kockázatainak elemzése. A csontok mechanikai szerkezete, kémiai összetétele és biológiai	< biológiai oxidáció: II, X. < gázok III. < redoxi- és sav-bázis reakciók II. < rezgő mozgás, rezonancia: VIII. > daganatos megbetegedések XII. < mechanika VII. < emelőelv VII.

emelő. A mozgási szervrendszer egészsége, a sérülések megelőzése. 5. A bőr felépítése és szerepe. Az erek, a zsírszövet és a mirigyek szerepe a hőszabályozásban. Bőrflóra, pattanás, mitesszer, hámlás. A bőr regenerációja. Bőrpigment, éghajlati alkalmazkodás, a napozás hatása, veszélyei. A bőr higiénéje. A napsugárzás (UV) károsító hatása, a bőrrák felismerhetősége, veszélyessége.	funkciója közötti összefüggések megfogalmazása. Csontváz(makett), koponya tanulmányozása: a csont – izom kapcsolatok mechanikai értelmezése (emelő-elv). Az izomrendszer összhangjának elemzése (hajlító-feszítő). Elsősegélynyújtás különböző típusú mozgásszervi sérülések esetén. A bőr funkcióinak és felépítésének kapcsolata a szervezetszintű működésekkel – hőszabályozás elemzése. Bőrbetegségek: tünetek felismerése. Érvek gyűjtése a testképre ható divatok veszélyeiről.	< hőleadás, hőszigetelés IV. < sugárzástípusok XIII.
Problémák (6) <i>Hogyan őrizheti meg a soksejtű szervezet önazonosságát változó körülmények között is? Hogyan üzenhetnek egymásnak sejtjeink? Milyen kapcsolat van az idegi és a hormonális szabályozás között? Mi jellemzi munkamegosztásukat? Miben különbözik az idegsejt felépítése és működése a többi sejtétől? Hogyan képes válaszolni az idegrendszer a külső és belső ingerekre? Hogyan állítják elő és továbbítják az idegsejtek a jeleket? Milyen szabályozó rendszerek őrkdnek létfenntartó életműködéseink felett? Hogyan alkalmazkodik szervezetünk a testi és lelki terheléshez? Melyek az idegrendszert érintő fontosabb rendellenességek, megbetegedések? Mit tehetünk megelőzésük érdekében?</i>		
6. Idegi-hormonális rendszer A szabályozottság jellemzői: állapotérzékelés, negatív visszacsatolás. Technikai analógiák (Cannon). A belső összhang (homeosztázis) fenntartásának módjai, a kémiai (hormonok) és az idegi információátadás. Szabályozó (inzulin) és	A hormonhatás specifikusságának magyarázata a hormon-receptor kapcsolódás alapján. A szabályozás és vezérlés fogalmainak alkalmazása a hormonális és idegrendszer működésének magyarázatakor. Az idegi és hormonális	< sejtmembrán fehérjék X. > génműködés szabályozása XII. > ökológiai szabályozottság XVIII. > nemi működések hormonális szabályozása XII.

irányító-vezérlő (adrenalin, tiroxin) hatású hormonok. A cukorbetegség felismerése, típusai, okai, kezelése. A reflexek felismerése (Descartes, Pavlov). Az inger fogalmának értelmezése. Vegetatív működések szabályozása – stresszválaszok. Idegi-hormonális kölcsönhatások. Stressz és egészség (Selye). Érzékszerveink (látás, hallás).	szabályozás összehangoltságának magyarázata a hipotalamusz-hipofízis rendszer felépítése és működése alapján. Elvégzett reflexvizsgálat értelmezése. A vegetatív szabályozás elemzése példákon. Az emberi szem és fül részeinek fölismerése, a részek és funkciók kölcsönös megfeleltetése.	> kémiai és viselkedési függőségek XVII. < hangok VIII. > fény XIII.

Problémák (7)

Miért van szükségünk biológiai „önvédelemre”? Mit jelent az önazonosság, és mi veszélyezteteti ennek megőrzését?

Hogyan győzi le szervezetünk a fertőzéseket? Miért következhet be az átültetett szervek kilökődése?

Mi a magyarázata a védőoltások hatékonyságának? Milyen betegségeket sikerült leküzdeni, vagy visszaszorítani ezen a módon?

Mi gyengíti, és mi erősíti immunrendszerünket? Milyen következménye lehet a meggyengült immunvédelemnek?

7. Immunitás Az immunrendszer működésének felismerése (Semmelweis, Jenner). A védettség kialakítása (Pasteur). Az immunrendszer részei, gyulladás és fajlagos immunválasz. Vércsoportok, véradás, szervátültetés. Túlműködés (allergia) és működési zavarok. Stresszhatások és immunitás.	Az immunrendszer működését feltáró kísérletek és az arra adott magyarázatok értelmezése. Vérátömlesztés szabályainak értelmezése. A védőoltások indokoltságának értelmezése. A testi és lelki egészség közötti összefüggés biológiai magyarázata.	< membránfehérjék mint antigének IX., X. > társas viselkedés XVII. lámpaláz leküzdése az előadóművészetben

Kulcsfogalmak/fogalmak	Tápanyag, alapanyagcsere, tápcsatorna, emésztőenzim, emésztés, felszívódás, légcsere, gázcsere, légutak, léghólyag, légzési perctérfogat, gége, hangszalag, asztma, folyadékter, vér, nyirok, véralvadás, trombózis, artéria, véna, kapillaris, vérkör, kamra, pitvar, szívbillentyű, szív ciklus, perctérfogat, vérnyomás, ízület, függesztő öv, vázizom, ín, szalag, bemelegítés, nyújtás, hám, irha, bőralja, szőrtüsző, verejtékmirigy, faggyúmirigy, pigment, homeosztázis, vezérlés, szabályozás, negatív visszacsatolás,

	hormon, receptor, belső elválasztású mirigy, hipotalamusz, agyalapi mirigy-, pajzsmirigy-, hasnyálmirigy-, mellékvese-hormonok, idegsejt (neuron), reflexkör, vegetatív idegrendszer, agytörzs, agykéreg, dúc, mag, ideg, pálya, szürkeállomány, fehérállomány; fertőzés, járvány, higiénia, szerzett (specifikus) immunitás, antigén, antigén felismerés, antitest (immunglobulin), nyiroksejt (limfocita), Rh és ABO vércsoportrendszer, védőoltás, immunizálás, allergia.

11. évfolyam

Tematikai egység	XII. Nemzedékről nemzedékre – Genetika és szexualitás		Órakeret 22 óra
Előzetes tudás	A sejt fölépítése. Vércsoport-antigének. A fehérjék szerkezete. Élettan: hormonok hatásmechanizmusa, visszacsatolások.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az információ-kifejeződés folyamatainak megértése az élővilágban. A véletlen szerepének és a valószínűség fogalmának alkalmazása. Vizsgálati módszerek, tudományos eredmények és ezek érvényességi körének értelmezése. A vezéreltség, szabályozottság általános mechanizmusainak megértése a szaporodás és az öröklődés kapcsolatainak példáján. Az egyirányú és a körfolyamatok közti különbség megértése a nemi működések példáján. A felelős párkapcsolatok gyakorlását és a pályaválasztást segítő önismeret fejlesztése. Az orvoshoz fordulás céljának, helyes időzítésének megértése. Az érveken alapuló vitakultúra fejlesztése, a felelős állásfoglalás iránti igény felkeltése.		
Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások, ismeretek	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
Problémák <i>Mi magyarázza az öröklött tulajdonságok megjelenését vagy eltűnését? Milyen mértékben befolyásolhatja a környezet vagy a nevelés az öröklött jellegek megnyilvánulását? Mi az oka és jelentősége biológiai sokféleségünknek?</i> <i>Miből vannak, hol vannak és hogyan működnek a gének? Mi rögzíti bennük az információt? Mi hangolja össze sejtjeink génműködését? Miért jönnek létre daganatos megbetegedések? Miért fejlődünk, öregszünk, és miért halunk meg?</i> <i>Hogyan, miért és milyen mértékben avatkozhat bele az ember a genom működésébe?</i> <i>Mi magyarázza az ivaros úton létrejött utódok sokféleségét, az ivarsejtek és az ivarsejteket létrehozó egyedek különbségeit, a férfi és nő biológiailag eltérő jellemzőit?</i> <i>Ismeretek: A gének szerepe a tulajdonságok örökítésében, a sejtműködés vezérlésében, a nemi különbségek kialakításában, a sokféleség megteremtésében és fenntartásában.</i>			
1. Mendeli genetika Mendel szemléletmódja (a gén mint szerkezet nélküli egység), módszere,	Mendel módszereinek, eredményeinek és ezek érvényességi körének értelmezése.	> matematikai valószínűség > állatok és növények	

eredményei. Allélkölsönhatások (dominancia). Példák emberi tulajdonságok öröklődésére. A beltenyésztés és kockázata (állattenyésztés). Példák hajlamok öröklésére. Kockázati tényezők és gének kölcsönhatása. Az egyén és a társadalom együttélése öröklött hiányokkal (diéta). A környezet hatása mennyiségi jellegek öröklésére, sok gén – egy tulajdonság kapcsolat.	Öröklött jelleg megjelenésének számszerű megadása (az öröklésmenet ismeretében). Következtetés allélkölsönhatásra (az eloszlás ismeretében). Családfa elemzése, ikervizsgálatok értelmezése. Kockázati tényező és elővigyázatosság értelmezése genetikai példán. Minőségi és mennyiségi jelleg megkülönböztetése. Mennyiségi eloszlás grafikus megjelenítésének értelmezése.	nemesítése XVI. > öröklött viselkedésformák XVII. < anyagcsere-zavarok XI.
2. Molekuláris genetika A genetikai kapcsoltság és oka (kromoszómák). A számtartó és a számfelező osztódás; a sejtciklus. A nukleinsavak alapfölépítése. A vírusok szaporodása, vírus okozta betegségek. Testi és ivari kromoszómák. A DNS megkettőződése, információáramlás a fehérjék szintézise során (gén > fehérje > jelleg). A mutációk típusai, gyakoriságuk, lehetséges hatásaik, mutagén tényezők (sugárzás, vegyületek).	Az osztódások szerepének értelmezése a testi és ivarsejtek létrejöttében és a genetikai sokféleség fenntartásában. A biológiai információ fogalmának értelmezése az örökítő anyag példáján. A nukleinsavak örökítő szerepének bizonyítása. Kodon-szótár használata. Génmutáció következményének értelmezése kodon-szótár segítségével. Mutagén hatások kerülésének, illetve mérséklésének módjai – magyarázat.	< a fehérjék szerkezete IX. < a sejt felépítése X. > irodalom, informatika: információ > elektromágneses és radioaktív sugárzások típusai XIII., XIV. > mutációk és evolúció XVI. > vegyszerek és mezőgazdaság XVIII.
3. A génműködés szabályozása Példa a génműködés szabályozottságára. A szabályozott működés zavara (daganatos betegségek). Össejtek.	Szabályozott génműködés értelmezése ábra alapján (pl. operon). Jó- és rosszindulatú daganat közti különbség	< szabályozottság XI.

A környezeti tényezők génmódosító hatásai (epigenetika). Tartós károsodás (szövetelhalás) és regeneráció. Az öregedés lehetséges okai. A géntechnológia lehetőségei, kockázatai és néhány alkalmazása (genetikailag módosított élőlények, génterápia). A genomika céljai.	értelmezése, daganatra utaló jelek fölismerése. Az egyéni különbségek szerepének magyarázata a gyógykezelésekben. A személyre szabott orvoslás biológiai hátterének megfogalmazása. A génterápia módszerének és etikai problémáinak összevetése, információforrások kritikus értékelése.	> molekuláris törzsfák XVI.
4. Szexualitás és egyedfejlődés Ivaros és ivartalan szaporodásformák az élővilágban. Klónozás. Kromoszomális, elődleges és másodlagos nemi jellegek. A férfi és női ivarsejtek, ivarszervek felépítése, működése, a nemi működések szabályozása. Fogamzásgátlás. Családtervezés és lehetőségei. A megtermékenyülés, a méhen belüli élet fő jellemzői. A magzati élet védelme. Születés, a születés utáni élet fő szakaszainak biológiai jellemzői.	Az ivartalan és az ivaros szaporodás összehasonlító jellemzése. Az ivarsejtek összevetése. A ciklikus működések megértése. A családtervezés lehetőségei kapcsán érvek és tények megbeszélése. A magzat egészséges fejlődését biztosító feltételek magyarázata. Filmek, folyamatábrák, makettek értelmezése.	> állatok és növények nemesítése XVI. < szabályozottság, hormonok XI.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Gén, allél, domináns, recesszív, homo- és heterozigóta, hajlam, beltenyésztés, kapcsoltság, kromoszóma (testi, ivari), mitózis, meiózis, mutáció, differenciálódás, őssejt, transzgén, GMO, genomika. Ivartalan és ivaros szaporodás (szexualitás), klónozás, tüsző, sárgatest, nemi hormon, ovuláció, menstruáció, megtermékenyülés, beágyazódás, magzat, méhlepény.	

Tematikai egység	XIII. Elektromágnesség		Órakeret: 14 óra
Előzetes tudás	Elektromos és mágneses jelenségek, az elektromos töltés, mágneses pólusok. A Föld mágnessége. Az elektromos vezetők, szigetelők. Az elektromos egyenáram, váltakozó áram. Generátorok, motorok. Az elektromos energia előállítása, szállítása, az elektromos hálózatok. Az elektromos áram élettani hatásai. A fény fizikájának alapjai, a fény felbontása. A látás fizikai alapjai. A fényjelenségek gyakorlati alkalmazásai, hatásai.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A elektromos és mágneses jelenségek, kölcsönhatások összefüggésének megállapítása, az elektromágnesség fogalmának megalkotása, jelentésének feldolgozása. Az elektromos áram kialakulásának folyamata, az elektromos energia előállításának és felhasználásának lehetőségei, jelentősége. Az áram kémiai és mágneses hatása gyakorlati alkalmazásának bemutatása. Az elektromágneses hullámok kialakulásának, teljes spektrumának megismerése. A fény hullámmodelljének, a látás folyamatának értelmezése. Színek jelentőségének bemutatása a természetben és a művészetben. A fényterjedésén alapuló optikai eszközök használatának elemzése.		
Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások, ismeretek	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
Problémák <i>Hogyan alakította ki az elektromos és mágneses alapjelenségek megfigyelése, magyarázata a gyakorlati elektromosság és az elektromágnesség felhasználásának lehetőségeit?</i> <i>Milyen következményekkel jár az elektromos áram felhasználása gépek, készülékek működtetésében?</i> <i>Milyen lehetőségeket biztosít az áram kémiai és mágneses hatásának alkalmazása?</i> <i>Milyen hullámok alkalmazását teszi lehetővé az elektromágneses sugárzás teljes spektruma?</i> <i>Hogyan terjed a fény, mi jellemzi a látható fény hullámtartományát?</i> <i>Milyen optikai eszközök működése alapszik a fény terjedési jelenségein?</i>			
1. Mezők kölcsönhatása Az elektromos áram kialakulása, vezetők és szigetelők. Áramvezetés folyadékokban, a galvánelemek kialakulása, működése. Az elektromos munka és teljesítmény. A mágneses mező jellemzése, az elektromos mező és a mágneses mező	Az elektromosság, az elektromágnesség technikai fejlődését megalapozó elméleti tudás kialakulásának és kibontakozásának rendszerezése források elemzésével, időskálák készítésével: korok, tudósok, kísérletek, felfedezések. Az áramvezetés tanulmányozása kísérletek, modellek-szimulációk segítségével.	< az elektromos töltések, elmozdulás az anyagokban, a szigetelők szerkezete II. < az elektromos áram kémiai hatása III. > gépek, készülékek a kerámia- és ötvösművészetben	

kölcsönhatása, az elektromágneses indukció jelensége.	Az elektromos fogyasztás mértékének elemzése a háztartások adatai alapján. Az indukciót bemutató kísérletek értelmezése és elemzése.	
2. Elektromos hálózatok A váltakozó feszültség és váltakozó áram jellemzői. A váltakozó áram előállítása, szállítása, a transzformátor felépítése és működése.	Az elektromos és a mágneses jelenségeken, kölcsönhatásokon alapuló technikai eszközök működése fizikai alapjainak bemutatása és értelmezése, modellek, ábrák, animációk megalkotásával, felhasználásával.	
3. Elektromágneses sugárzás Az elektromágneses sugárzás spektruma, az elektromágneses hullámok gyakorlati alkalmazása. A fény színekre bontása, hullámként való terjedése, a látás fizikai alapjai. A geometriai optika alapjai, az optikai eszközök működése.	Az elektromágneses hullámok kialakulásának, terjedésük törvényszerűségeinek megismerése, az elektromágneses sugárzás teljes spektrumának, alkalmazási lehetőségeinek bemutatása. A fény kettős természetéből adódó terjedési jelenségek vizsgálata kísérletekkel, modellek értelmezésével.	képzőművészet: a színek szerepe, jelentősége, az optikai illúziók hatása < látáshibák XI.
Kulcsfogalmak /fogalmak	Elektromos áram (egyenáram, váltakozó feszültség és áram) elektromos és mágneses mező, elektromágneses indukció, transzformátor, elektromágneses spektrum, elektromágneses hullámok, hullámoptika, geometriai optika.	

Tematikai egység	XIV. Modern fizika	Órakeret 16 óra
Előzetes tudás	Az atom fogalma, felépítése.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A klasszikus és a modern fizika témaköreinek, vizsgálati módszereinek megkülönböztetése. A modellalkotáson és a matematikai módszereken alapuló tudományos gondolkodás fejlődésének megértése. Az	

atomfizika és az atommagfizika alapvető fogalmainak, jelenségeinek megismerése. A tudományos felfedezések gyakorlati alkalmazásainak megismerése: az energiatermelésben, a technikában, a gyógyászatban.		
Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások, ismeretek	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
Problémák <i>Hogyan változott meg a fizika elmélete és gyakorlata az anyag szerkezetéről alkotott tudás fejlődésével?</i> <i>Hogyan járultak hozzá az anyagi világ megismeréséhez az atom felépítését leíró, magyarázó modellek?</i> <i>Hogyan segítette elő az atommagon belüli kölcsönhatások megismerése a nukleáris energia termelését?</i> <i>Milyen hatása van a nukleáris sugárzásnak az élő rendszerekre?</i> <i>Milyen technikai alkalmazások – diagnosztikai és terápiás módszerek – teszik lehetővé az atomfizika felfedezéseinek gyógyászati alkalmazását?</i> <i>Milyen anyagvizsgálati módszerek alkalmazására nyílik lehetőség?</i>		
1. Részecske és/vagy hullám A fény kettős természete, a foton. Az elektron kettős természete. A fénykibocsátás, fényelnyelés elmélete. Az atomok elektronszerkezete. A kovalens kémiai kötés. Elektronok több atom vonzásában: delokalizáció. Atomrács, rétegrács, fémek.	Az elemi részek természetének megismerése, az elektron és a foton részecske-hullám jellegének értelmezése. A vonalas színekép értelmezése a Bohr-modell (pályák) segítségével. Mengyelejev rendszerének értelmezése az atomok héjszerkezete alapján. Kovalens kötés magyarázata elektronpárokkal. Gyémánt, benzol, grafit, fémek elektronszerkezetének és fizikai tulajdonságainak kapcsolatba hozása.	< spektrum XIII. < molekulák II.
3. Radioaktivitás Erős kölcsönhatások. Izotópatomok. A kötési energia. Természetes és mesterséges radioaktivitás. Gyógyászati diagnosztikai és terápiás módszerek. Anyagvizsgálati módszerek fizikai hátterének	A radioaktív sugárzás káros és gyógyító élettani hatásainak azonosítása. Az anyagvizsgálati módszerek fizikai alapjainak, technikai megvalósításainak megkülönböztetése, jelentőségük felismerése.	< a sugárzások élettani hatásai XII.

megismerése.		
4. Energiatermelés A maghasadás. A láncreakció. Az atombomba, az atomreaktor, az atomerőmű. A magfúzió.	A nukleáris energiatermelés jelentőségének értékelése, megvitatása. A maghasadáson és magfúzió alapuló energiatermelés lehetőségeinek összehasonlítása.	társadalmi ismeretek: a nukleáris energiáról alkotott nézetek, vélekedések, ítéletek > fenntarthatóság XVIII.
Kulcsfogalmak/fogalmak	Atom, atommag, elemi részek, elektronszerkezet, foton, izotóp, erős kölcsönhatás, kötési energia, radioaktivitás, anyagvizsgálat, láncreakció, maghasadás, magfúzió, atombomba, atomreaktor, atomerőmű.	

Tematikai egység	XV. Csillagászat: a Világegyetem múltja és jövője – az Univerzum tudományos megismerésének lehetőségei és korlátai		Órakeret 12 óra
Előzetes tudás	Nap, Naprendszer, a bolygók mozgása, általános tömegvonzás, Kepler törvényei, üstökösök, meteorok, meteoritok, kisbolygók, a Hold jellemzői.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A Világegyetem objektumainak, szerkezetének megismerése, az űrkutatás céljának, korszerű módszereinek, eredményeinek, korlátainak számbavétele. A Naprendszer felépítése, a bolygók összehasonlítása. A Nap és a Hold hatásának felismerése a Föld életére. A megismerés lehetőségeinek számbavétele: távoli galaxisok azonosítása, megfigyelése során szerzett tudás jelentősége. A Világegyetem jövőjével kapcsolatos elméletek megismerése.		
Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások, ismeretek	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
Problémák <i>Hogyan változtak a Világegyetem megismerésével összefüggő elméletek?</i> <i>Hogyan bővült a Világegyetem megfigyelésének technikai háttere, melyek az űrkutatás korszerű módszerei, eszközei, korlátai és lehetőségei?</i> <i>Milyen fizikai, kémiai sajátosságok jellemzik a Világegyetem objektumait?</i> <i>Mi az ember helye, szerepe, lehetősége az Univerzum egészében, a természeti környezet megismerésének folyamatában?</i>			
1. Az Univerzum megismerése A földi megfigyelések kiterjesztésének lehetőségei az Univerzumra: az űrkutatás módszereinek,	Az ember tudományos megismerő tevékenysége lehetőségeiről, problémáiról, eredményeiről, korlátairól	< a tér mértékei, nagyságrendjei, a távolság és a hely meghatározása I.	

eszközeinek fejlődése, sikerei, eredményei, korlátai. Távolság, összetétel, mozgásállapot vizsgálatára szolgáló módszerek.	való tájékozódás, forrásfeldolgozás, érvelés, vita alapján. A Világegyetem szerkezetéről, anyagairól szerzett mai tudás legfőbb megállapításainak, következtetéseinek rendszerezése, összehasonlítása, elemzése.	
2. A Naprendszer és az azon túli világ A Nap, a Hold sajátosságainak megismerése, hatásuk a földi életre. A csillagfejlődés folyamata, a kémiai evolúció. A Naprendszer bolygóinak összehasonlítása mozgásuk, fizikai paramétereik, anyaguk, légkörük alapján. A távoli galaxisok felfedezésének eredményei, az exobolygók kutatása.	A Naprendszer objektumaival összefüggő ismeretek összefoglalása, a kutatásra váró problémák megismerése, a lehetőségek bemutatása, megvitatása.	> a kémiai elemek kialakulása, fejlődése, a kémiai anyagok a Világegyetem egészében és a földi környezetben XVII.
3. Az űrkutatás Az űrkutatás irányai, költségei, társadalmi hatásai, a kísérletek eredményeinek hasznosítása a földi körülmények között.	Az Univerzum kutatása eredményeinek, hatásainak értékelése. A technikai eszközök tökéletesítésének, a fejlesztés szerepének megítélése a Világegyetem megismerésében: adatok, kísérletek, filmek, források, képek elemzése. A Világegyetem keletkezésével, jövőjével összefüggő tudományos elméletek, nézetek, legfőbb megállapítások megvitatása.	filozófia: az ember helye, szerepe az Univerzumban, az emberiség múltja és jövője.
Kulcsfogalmak/fogalmak	Űrkutatás, Nap, Hold, Naprendszer, csillagfejlődés, bolygók, exobolygók, galaxisok.	

12. évfolyam

Tematikai egység	XVI. Kibontakozás – evolúció a Földön	Órakeret 10 óra
Előzetes tudás	Élőlények és élőlénycsoportok alkalmazkodása környezetükhöz. Földtörténeti események lemeztektonikai magyarázata. Az alkalmazkodások evolúciós értelmezése. A fejlődés jellemzői az egyéni életben.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A tudománytörténeti folyamatok értelmezése a modellek, az elképzelések, az egymást váltó vagy egymást kiegészítő elméletek megszületéseként és háttérbe szorulásaként. A véletlen szerepének és a valószínűség fogalmának alkalmazása. Evolúciós, környezet- és természetvédelmi szempontok összekapcsolása. Módszerek, tudományos eredmények és ezek érvényességi körének elemzése. Természeti értékek és károk, környezeti károk felismerése, a cselekvési lehetőségek felmérése, a környezet iránti felelős magatartás erősítése. A fejlődéstörténeti rendszer vizsgálatát szolgáló módszerek értelmezése. A kőzetbolygó, mint változó rendszer bemutatása. Az oksági gondolkodás erősítése. Helyes időképzet kialakítása, az események sorrendiségének felismerése. A környezet iránti felelősségérzet növelése. Megalapozott érvelés kialakulása.	
Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások, ismeretek	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
Problémák <i>Milyen volt az ősi Föld? Hogyan nyerte el mai arculatát?</i> <i>Mikor és hogyan jelent meg rajta az élet, és az hogyan befolyásolta környezetét? Miből következtethetünk ezekre a változásokra? Hogyan lehet megállapítani a kőzetek és az ősmaradványok korát?</i> <i>Miből következtethetünk a kontinensek egykori helyzetére, az ősi éghajlatra, és miért fontos ez a jelenben?</i> <i>Hogyan alkalmazkodnak az élőlénycsoportok a változó körülményekhez? Hogyan befolyásolta ezt a folyamatot az ember szándékosan (nemesítés), vagy akaratlanul (járványok kialakulása)? Milyen vizsgálatok alapján következtethetünk az élőlények evolúciós múltjára, és mi jelezhető előre a jövőből? Mikor és hogyan befolyásolhatják kis változások (pl. egyéni döntések) a jövőt meghatározó folyamatokat?</i>		
1. A biológiai evolúció gondolata Darwin és kortársainak érvei a fajok változása mellett. Az evolúció darwini leírása. A populációgenetikai modell (véletlen, öröklődő	Az evolúciós gondolat változásának értelmezése. Populációgenetikai folyamatok értelmezése. A korreláció-elv alkalmazása.	< mutációk XII. < izotópos kormeghatározás XIV.

variációk gyakoriság-változása). Szelekció-típusok. A genetikai változatosságot növelő és csökkentő tényezők. A fossziliák értelmezése: az egykori élőlények rekonstrukciója (korreláció), a lelet kora. A korreláció elve: összefüggés az egyes szervek között (Cuvier) – néhány példán. Rezisztens kórokozók, gyomok megjelenése és terjedése. Vitatott kérdések (irányultság, önszerveződés, emberi evolúció).	A módszerek korlátainak, feltételeinek elemzése. Érvek és ellenérvek összevetése, az evolúció mechanizmusaira vonatkozó információforrások kritikus felhasználása. Korreláció elemzése néhány példán (kétéltű bőre – légzése – környezete).	
2. A geoszférák története Az élettelen geoszférák történetének és a bioszféra evolúciójának főbb mozzanatai: az élet keletkezése, az eukarióta sejt kialakulása, az oxidáló légkör kialakulása, a soksejtű szerveződés, az élővilág szárazföldre lépése, az emberi tudat (önreflexió). Fajok nagy rendszertani egységeinek kihalása. A földtani kormeghatározás a kőzetek ásványainak izotópjai és a feltárt ősmaradványok alapján. A paleobiogeográfiai, paleomágnesességi vizsgálati módszerek. A hegységképződési ciklusok, a Kaledóniai-, Variszkuszi-, Eurázsiai- és Pacifikus-	Az élet spontán keletkezésével kapcsolatos néhány fő probléma értelmezése (a genetikai információ eredete, a működőképes enzimek létrejöttének kis valószínűsége). Tájékozódás a földtörténeti időskála eseményei közt (az élet megjelenése, nagy kihalások, hegységképződések hatása a földtörténetre, jégkorszakok). Magyarázatkeresés földtani eseményekre a kőzetek, földtani formák és ősmaradványok alapján. Érvek megvitatása a Föld (Naprendszeren belüli) különleges helyzetével kapcsolatban (hőmérséklet, anyagi összetétel, mágneses	< nyílt rendszerek IV. < légkör VI. < oxidáció II., X. < fotoszintézis II, X. < lemeztektonika V. < modern csillagászat XV.

hegységrendszerek keletkezése. A tömeges kihalások (perm és kréta végi) lehetséges okai. Jégkorszakok és interglaciálisok: lehetséges öngerjesztő (pozitív) és gátló (negatív) visszacsatolós ciklusok.	tér, a Hold szerepe). Az oxidáló légkör kialakulásnak feltételezett módja, következményeinek elemzése. A kőzetlemezmozgások hatása az éghajlatra, az élővilágra (állatföldrajzi határvonalak, ásványkincsek). A tömeges kihalások lehetséges okai mellett és ellen szóló geológiai-csillagászati érvek összevetése. A jégkorszakok hatásának értelmezése az északi félteke élővilágára, az ember elterjedésére.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Evolúció, kiválogatódás (szelekció), fosszília, korreláció, törzsfa, jégkorszak, kormeghatározás.	

Tematikai egység	XVII. Környezet és viselkedés		Órakeret 10 óra
Előzetes tudás	Öröklött és tanult magatartásformák, társas szükségletek, a kísérletezés módszerei és célja.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	<i>A viselkedés és a környezet kapcsolatának megfogalmazása, és ezen keresztül az állati és emberi viselkedés mint alkalmazkodási és környezetátalakító folyamat bemutatása.</i> A pályaválasztást elősegítő önismeret, az önfelfogadás, a társak iránti együttérzés fejlesztése. A személyes felelősség, valamint a szülők, a család, a környezet fontosságának felismerése a függőségek megelőzésében. Az orvoshoz fordulás céljának, helyes időzítésének tudatosítása. Az emberfajták és kultúrák sajátosságainak és közös értékeinek fölismerése. A fogyatékkal élő emberek megértése.		
Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások, ismeretek	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
Problémák: <i>Hogyan deríthető ki, hogy mit érzékelnek az állatok, és ebből mi a fontos számukra? Van-e célja és funkciója az állati (és emberi) viselkedéseknek?</i> <i>Mi az állati tájékozódás alapja?</i> <i>Miben közösek az emberi és az állati csoportok, és miben különbözünk egymástól? Hogyan befolyásolják a közösség elvárásai egyéni életünket és egészségünket? Mi ébreszti föl és mi gátolja az emberi együttműködés és agresszió formáit?</i>			

1. A viselkedés kutatása Az inger, a kulcsinger és a motiváció. Az öröklött és tanult magatartásformák és azok kombinációi (Lorenz). Jelentős kutatók módszerei, tapasztalatai és magyarázatai (Pavlov, Skinner, Köhler). Az állati és az emberi tájékozódás és tanulás típusai. Memória és a tanulás (rövid- és hosszú távú memória, felidézés).	Az öröklött és tanult magatartásformák megkülönböztetése példák alapján. Vizsgálati módszer és eredmény kapcsolatának megfogalmazása etológiai példákon. Különböző tanulási módszerek gyűjtése, összehasonlítása különböző szempontok alapján (pl. hatékonyság). Az állati viselkedés megfigyelése, a tapasztalatok rögzítése és értelmezése (pl. természetfilm alapján).	< reflex az idegélettanban XI. < öröklött jellemzők: XII. emberi viselkedésformák művészeti alkotásokban
2. Evolúció és viselkedés A társas kapcsolatok típusai, szerepük a faj fennmaradásában. A segítőkészség génszintű (Hamilton) és csoportszintű magyarázata.	Szaporodási stratégiák, az állati viselkedés és a környezet összefüggéseinek elemzése (pl. territoriális viselkedés, hierarchia). A gén- és csoportselektációs magyarázat előnyeinek és problémáinak összevetése.	> territórium XVIII. < szelekció, növénynevelés XI.
3. Az ember mint társas lény Az állati és az emberi kommunikáció jellemzői. Az emberi csoportokra jellemző társas viszonyok: utánzás, empátia, tartós kötődés (párkapcsolat, család), csoportnormák és ezzel kapcsolatos érzelmek. A szabálykövetés és-teremtés, az idegen csoportoktól való elkülönülés és az eltérő csoportok közti együttműködés biológiai háttere. Az ember, mint megismerő	<i>Az állati és emberi kommunikáció formáinak összevetése vizsgált példákon keresztül.</i> Az agressziót és gondoskodást kiváltó tényezők különbségeinek megfogalmazása az állatok és az ember között. Bizonyítás, meggyőzés, művészi hatás, manipuláció, reklám, előítélet fölismerése és megkülönböztetése.	< szabályozottság XI. kommunikációs eszközök metakommunikáció (művészetek)

lány (utánzás, belátás, párbeszéd, gondolati sémák, előítéletek). A megküzdési stratégiák. A depresszió, a feloldatlan stressz káros hatásai (agresszió, apátia, testi tünetek), a megelőzés és a feloldás lehetséges módjai.	A kémiai és a viselkedési függőségek közös jellegzetességeinek fölismerése.	< stresszreakciók XI.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Reflex, kulcsinger, motiváció, adaptáció, tanulás, kommunikáció, agresszió, altruizmus, kulturális öröklődés, kötődés, empátia, agresszió, csoportnorma, verbális/nem verbális kommunikáció, stressz, megküzdés, függőség.	

Tematikai egység	XVIII. Ökológia – fenntarthatóság		Órakeret 24 óra
Előzetes tudás	Élettelen környezeti tényezők és hatásuk az élőlényekre, a tűrőképesség, a faj.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az életközösségek vizsgálatán keresztül az azokra jellemző kölcsönhatások megismerése. Az életközösségek változásának, az anyagkörforgás folyamatainak megfigyelésén és vizsgálatán keresztül a ciklikus és lineáris változások megismerése. A terepen végzett vizsgálatok során a természeti rendszerek leírására szolgáló módszerek használata. Összetett technológiai, társadalmi és ökológiai rendszerek elemzése. Lokális és globális szintű gondolkodásmód fejlesztése. Evolúciós magyarázat keresése biológiai és ezzel összefüggő fizikai, földrajzi, történelmi tényekre; az ember szerepének kritikus vizsgálata. A környezeti kár, az ipari és természeti-időjárási katasztrófák okainak elemzése, elkerülésük lehetőségei. Egészség- és környezettudatos magatartás kialakítása a hétköznapi élet minden területén, bekapcsolódás környezetvédelmi tevékenységekbe. Az ismeretek alkalmazása a fenntarthatóság és autonómia érdekében a háztartásokban és kisközösségekben.		
Problémák, jelenségek, gyakorlati alkalmazások, ismeretek	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
Problémák: Mely fajok és miért élnek közös élőhelyen? Milyen kölcsönhatások kapcsolják össze az együtt élő fajokat? Mi határozza meg egy élőlény szerepét az életközösségben? Mi magyarázza, hogy egyes fajok egyedszáma közel állandó, másoké hirtelen változásokat mutat? Hogyan határozzák meg a természeti feltételek az emberi létet? Milyen mértékig és mennyire tartósan befolyásolhatjuk e feltételeket? Mik a történelem biológiai tanulságai? Milyen gazdálkodási és gondolkodási- életmódbeli formák lehetnek fennmaradásunk feltételei?			

1. A populációk Egyed feletti szerveződési szintek leírására szolgáló néhány módszer. A populáció és életközösség (társulás) fogalma, jellemzői. A biológiai (ökológiai) indikáció. Populáción belüli és populációk közti kölcsönhatások: a szabályozás megvalósulása a populációk és a társulások szintjén. Járványok, hernyórágás: véletlenszerű és kaotikus létszámingadozások.	Biológiai jelzések (bioindikációk) megfigyelése és megfejtése. Az élőlények közötti kapcsolatok rendszerének elemzése. Összetett ökológiai rendszerek elemzése az interneten és az írott szakirodalomból gyűjtött anyagok alapján.	< szabályozás XI. < viselkedésökológia XVII.
2. Az életközösségek Az életközösségek vízszintes és függőleges elrendeződésének okai. Táplálékpiramis (termelő-, fogyasztó-, lebontó szervezetek). Táplálkozási hálózatok (biológiai produkció, biomassa). Gyöngyvirágtól lombhullásig: ciklikus folyamatok. Beerdősülés és leromlás: egyirányú változások.	Életközösségek jellemzőinek vizsgálata terepen, a tapasztalatok rögzítése és értelmezése. A biológiai rendszerek térbeli és időbeli változásait leíró grafikonok, diagramok értelmezése. Mennyiségi és minőségi változások okainak elemzése. Struktúra és funkció összefüggéseinek elemzése egyed fölötti szerveződési szinteken.	< nyílt rendszerek IV.
3. Bio-geokémiai ciklusok A szén, oxigén és nitrogén körforgása a természetben. A Gaia-hipotézis (Lovelock). Emberi hatások (fokozódó üvegházhatás, az ózonréteg sérülése, savas esők, nitrátosodás). A környezeti kár fogalma. Hulladék (gazdálkodás).	A legfontosabb vegyületek (víz, szén-dioxid, ammónia, nitrogén, nitrátok, szerves molekulák) átalakulási útjainak nyomon követése az egyes geoszférákban, egészségre gyakorolt hatásuk elemzése. Példák a globális körfolyamatok szabályozottságára.	< a légkör összetétele, felmelegedése VI. < lemeztectonika V. < gázok sugárzáselnyelése XIII.

Megújuló és nem megújuló energiaforrások. A fosszilis és nukleáris energiaforrások kiaknázásának természeti következményei.	A környezeti kár csökkentési lehetőségeinek megfogalmazása (határértékek, adózás, szerződések). A klímaváltozás lehetséges hatásainak elemző értékelése (egészségügy, mezőgazdaság, életközösségek átalakulása). Az energiaforrások felhasználásának elemzése grafikonok, adatok alapján. Előnyök és hátrányok összevetése.	< az éghajlat és a zonalitás VI. < energia VIII. < atomenergia XIV.
4. Történeti ökológia Az ember tájformáló hatása a történelem során (felszínformák, talaj, talajerózió, talajszennyezés, felszíni és felszín alatti vizek, vegetáció, életközösségek). Mikro- és makroklimatikus hatások. A járványok történelemformáló szerepe. Népeségrobbanás és -fogyatkozás okai és következményei (betegségek, védőoltások, technológiai újítások). A növekedés határai.	Önpusztító civilizációk és a természeti környezettel tartósan összhangban maradó gazdálkodási formák működésének elemzése (túllegeltetés, szikesedés, okai). Ártéri-fokos gazdálkodás elemzése ábra alapján. Példák elemzése a földművelés, erdészet, bányászat, ipar, vízgazdálkodás természetformáló hatásaira. Agrártájak és természetközeli tájak életközösségeinek összehasonlítása. Járványok biológiai feltételeinek magyarázata (esettanulmány).	< külső erők hatásai VI. < folyók szakaszjellege VI. < fertőzések XI.
5. Természetvédelem - környezettudatosság A természeti környezet terhelése (levegő, talaj, felszín alatti vizek, szennyezőanyag-kibocsátás, fajok kiirtása, az élőhelyek beszűkítése és	Természeti kár elemzése példakon: az okok társadalmi hátterének, elkerülhetőségének értelmezése (talaj: a termőföld védelme; víz:	< nyílt rendszerek IV. < karsztvíz, ivóvíz VI. < radioaktivitás XIV. < hangok VIII.

részekre szabdalása, fajok behurcolása, megtelepítése). Fajok, területek és a biológiai sokféleség védelme. A természetvédelem lehetőségei.	szennyvíztisztítás, ivóvíz, légszennyezés-csökkentés, hulladékgazdálkodás, zaj- és rezgésvédelem). Természetvédelmi intézkedések hatékonyságának elemzése konkrét példákon. A természetvédelem genetikai hátterének értelmezése.	< genetikai sokféleség XII.
6. Fenntarthatóság Ökológiai lábnyom. Az energia- és anyagfelhasználás csökkentésének lehetőségei. Az ökológiai krízis társadalmi-szemléleti hátterének fő tényezői (fogyasztás, városodás, városiasodás, fosszilis energia felhasználása, globalizáció).	A fenntartható gazdálkodás biológiai feltételeinek megfogalmazása. Az ökológiai lábnyom csökkentése lehetőségeinek megfogalmazása az iskolai, illetve lakókörnyezetben. Autonómia és együttműködés lehetőségeinek elemzése.	< nyílt rendszerek IV.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Fajlista, korfa, szimbiózis, predáció, élősködés, antibiózis, versengés, antibiotikum, rezisztencia, a környezet eltartóképessége, diverzitás, biomassa, táplálékpíramis. Fenntarthatóság, biológiai sokféleség, ökológiai lábnyom, erózió, kibocsátás (emisszió), határérték, környezeti terhelés.	

7.30. A belügyi rendészeti ismeretek tantárgy kerettanterve a középiskolák 11–12. évfolyamai számára

A köznevelés alapvető célja a tanulók erkölcsi érzékének fejlesztése, a cselekedeteikért és azok következményeiért viselt felelősségtudatuk elmélyítése, igazságérzetük kibontakoztatása, közösségi beilleszkedésük elősegítése, az önálló gondolkodásra és a majdani önálló, felelős életvitelre történő felkészülésük segítése. A demokratikus jogállam, a jog uralmára épülő közélet működésének alapja az állampolgári részvétel, amely erősíti a nemzeti öntudatot és kohéziót, összhangot teremt az egyéni célok és a közjó között. Ezt a cselekvő állampolgári magatartást a törvénytisztelet, az együttélés szabályainak betartása, az emberi méltóság és az emberi jogok tisztelete, az erőszakmentesség, a méltányosság jellemzi.

A belügyi rendészeti ismeretek tantárgy célja, hogy lehetőségein belül cselekvő elkötelezettségre neveljen a rend, az igazság és az igazságosság, a jó és a szép iránt, segítse a harmonikus személyiség kibontakoztatásához szükséges szellemi, érzelmi, erkölcsi, társas és testi képességeket. Ezáltal hozzájárul ahhoz, hogy a diák:

- a haza felelős polgárává váljék,
- kifejlődjék benne a hazafiság érzemvilága,
- reális önismeretre és szilárd erkölcsi ítélőképességre tegyen szert,
- legyen képes felelős döntések meghozatalára a maga és a gondjaira bízottak sorsát illetően,
- váljék képessé az önálló tájékozódásra, véleményformálásra és cselekvésre.

A belügyi rendészeti ismeretek közismereti, választható érettségi tantárgy többoldalú rendészeti, rendvédelmi jellegű műveltséget, ismereteket közvetít, és komplex módon segíti a diákok jogkövető, a társadalomért, a kisebb közösségért felelősséggel bíró, a rend megteremtésében közreműködő állampolgárrá válását. Fontos cél, hogy kialakuljon a diákokban a közösséghez tartozás, a hazaszeretet érzése, valamint az a felismerés, hogy a rend, a biztonság nagy érték és megteremtéséhez mindenkinek hozzá kell valamilyen mértékben járulnia, továbbá, hogy a tantárgy elősegítse az itt tanulók által a bűn elítélését, a bűnözéstől való távolmaradást, a bűnüldözésben való valamilyen részvételt. Legfőbb feladata kettős, egyrészt az, hogy segítse a tanulók jogkövető állampolgárrá válását, továbbá megalapozza rendvédelmi jellegű pályaaorientációját, az ehhez tartozó legalapvetőbb szakmai kompetenciái kialakítását. Feladata továbbá a tanuláshoz és a munkához szükséges képességek, készségek, ismeretek, attitűdök együttes fejlesztése, az egyéni és csoportos teljesítmény ösztönzése, a közjóra való törekvés megalapozása, a nemzeti, a közösségi összetartozás és a hazafiság megerősítése. Ennek során részfeladata az iskolai alpműveltség által korábban érintett területek árnyalása és megszilárdítása, melynek során már megjelennek a pályaválasztáshoz, a továbbtanuláshoz, a munkavállalói szerephez szükséges kompetenciák.

A tantárgy bemutatja a rendvédelemhez, részben a rendészethez, joghoz, kriminalisztikához tartozó legfontosabb fogalmakat, megközelítési módokat, amelyek révén a diákok képesek lesznek tudatosabban értelmezni a biztonsággal kapcsolatos tapasztalataikat, és könnyebben eligazodnak majd az egyre szerteágazóbb jogi kategóriák, továbbá a bonyolultabbá váló társadalmi viszonyok között. Igyekszik tudatosan jogkövető gondolkodási és cselekvési mintákat és szerepeket közvetíteni. E tantárgynak, a tanulók életkorához igazodva és a lehetőségekhez képest, átfogó képet kell nyújtania a rendvédelmi szervek életéről. Szerepet kell vállalnia a diákok szociális kompetenciáinak, viselkedésének – beszéd-, vita- és döntési, együttműködési készségeinek – erősítésében.

A belügyi rendészeti ismeretek tanulási-tanítási módszerét illetően a következőkre kell tekintettel lenni: a részvétel a közügyekben megkívánja a kreatív, önálló kritikai gondolkodás, az elemző képesség és a vitakultúra fejlesztését. A felelősség, az önálló cselekvés, a megbízhatóság, a kölcsönös elfogadás elsajátítását hatékonyan támogatják az e tantárgy keretében alkalmazásra kerülő, a tanulók tevékeny részvételére építő tanítás- és tanulásszervezési eljárások. Hozzá kell segíteni a fiatalokat ahhoz, hogy képessé váljanak érzelmeik hiteles kifejezésére, a mások helyzetébe történő beleélés képességének, az empátiának a fejlesztésére, a kölcsönös elfogadásra. A segítő magatartás számos olyan képességet igényel és fejleszt is egyúttal (együttérzés, együttműködés, problémamegoldás, önkéntes feladatvállalás és megvalósítás), amelyek gyakorlása elengedhetetlen a tudatos, felelős állampolgári léthez.

A belügyi rendészeti ismeretek tantárgy sajátos nevelési-fejlesztési céljai és követelményei, amelyek minden tematikai egységben érvényesíthetők, a következők:

- a rend, a biztonság értékének, jelentőségének elfogadása, illetve ennek érdekében történő valamilyen mértékű közreműködés;
- a társadalmi együttélés és együttműködés írott és íratlan szabályainak – erkölcs, jog, szokás, illem – értő ismerete, az erre irányuló készségek fejlesztése és a társadalmi gyakorlatba történő átültetése, alkalmazása;
- a legalapvetőbb rendvédelmi szervek mindennapi működésének feltérképezése, leggyakoribb eljárásaik megértése;
- az aktív, segítőkész állampolgárra vonatkozó jegyek megerősítése;
- az egészséges életmódra nevelés;
- a rendvédelmi hivatás iránti kíváncsiság, érdeklődés felkeltése;
- a kriminalisztika alapjainak megismerése;
- hazánk és korunk bűnügyi helyzetének, ezek okainak közös értelmezése.

Egyes tematikai egységekhez kapcsolható (a tartalmi elemekhez szorosabban kötődő) nevelési-fejlesztési célok,

követelmények:

- az Alaptörvény struktúrájának, alapelveinek értelmezése;
- a társadalmi felelősségvállalás értelmezése és megtagasztalása;
- emberi, állampolgári jogok, illetve ezek korlátozásának szabályai;
- a rendvédelmi, rendészeti szervek működésének, tagjai mindennapi tevékenységeinek megismerése;
- a rendvédelmi, rendészeti szervek rendelkezésére álló erők és eszközök megismerése;
- tájékozódás Magyarország bűnügyi helyzetében, közbiztonsága alakulásában;
- az állampolgárok és a rendvédelmi, rendészeti szervek hivatásos állománya jogainak és kötelességeinek megismerése;
- a közreműködői részvétel formáinak értelmezése és különböző szintű gyakorlása;
- a tájékozódás és az elsősegélynyújtás lehetőségei, szabályai;
- a rendvédelmi, rendészeti szervek állományába kerülés lehetőségei, menete;
- a szabálysértések és bűncselekmények lényege, leggyakoribb változatai;
- munka-, baleset- és környezetvédelmi esetek értelmezése;
- a katasztrófák és szükséghelyzetek értelmezése, elsődleges intézkedések ezek bekövetkezése esetén;
- napjaink biztonsági kihívásainak tudatosítása;
- a lokalitás és globalitás összefüggéseinek értelmezése.

A belügyi rendészeti ismeretek módszertani sajátossága az induktivitás, amely a tanítás személyességében és a társadalmi gyakorlathoz való közelségben jelenik meg. Szemlélete szorosan kötődik az aktuális rendvédelmi helyzethez, gyakorlathoz, illetve a diákok társadalmi tapasztalataihoz. Ebből következően számtalan életszerű kompetenciafejlesztő feladat, esetelemzés, gyűjtés kapcsolódhat a tárgy tanításához.

A belügyi rendészeti ismeretek kerettantervi tananyaga kiemelten ajánlható azoknak az iskoláknak, amelyekben a diákok a rendészeti szakközépiskolákba, illetve a Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Karára kívánnak felvételizni. A kerettanterv a 11–12. évfolyamokra került kidolgozásra heti 2-2 órában (összesen 134 óra). A rendelkezésre álló óraszám lehetővé teszi a tantárgy tanítását 10–11. évfolyamokon heti egy, a 12. évfolyamon pedig heti két órában.

11. évfolyam

Tematikai egység	1. Magyarország biztonsági stratégiájának, biztonságának és rendjének lényege	Órakeret 16 óra
Előzetes tudás	Korábbi történelmi ismeretek az államformákról, az állam működéséről, a különböző időszakokban létező társadalmi rendről, normákról és erkölcsről. Közvetett tapasztalatok a szülőktől és különféle forrásokból az egyén és közösség korra jellemző viszonyrendszeréről.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A magyarországi rendvédelem, rendészet XX. századi történetének és az aktuális nemzeti biztonsági stratégia lényegének, az Alaptörvény jogrendre vonatkozó lényegi meghatározásainak megismerése. A rendvédelem, rendészet legfontosabb szakterminológiájának megismerése, értelmezése, a rendészet, rendvédelem tudományos megközelítése. Az ezekkel kapcsolatos előzetes tudás megerősítése, szintetizálása, a kapcsolódó fogalmak, a szakmai szókincs bővítése, konzekvens használatára szoktatás, továbbá a rendszerező készség megerősítése.	
Ismeretek/fejlesztési feladatok		Kapcsolódási pontok
1.1. A rendvédelmi, rendészeti szervek kialakulása, történetének áttekintése A magyarországi rendvédelmi, rendészeti szervek és meghatározó jellemzőik a XX. században. Hazánk rendvédelmi, rendészeti szervei kialakulásának lényege, főbb állomásai a rendszerváltástól napjainkig.		<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> társadalomtörténeti részek a magyar történelemben.
1.2. Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájának megítélése Hazánk biztonságpolitikai környezete, biztonsági stratégiájának főbb elemei. A globalizáció és a szövetségi politika lényege, biztonságpolitikai érdekeink a világban. Magyarországot érintő lehetséges fenyegetések, veszélyek, kihívások (terrorizmus, szervezett bűnözés, kábítószer-kereskedelem, katasztrófák) és ezek megelőzésének, kezelésének lehetőségei. Civilizációs konfliktusok és lehetséges hatásuk. Hazánk nemzeti biztonsági stratégiája végrehajtásának eszközrendszere. Békefenntartásban és válságkezelésben, béketeremtésben		<i>Földrajz:</i> Magyarország és a Kárpát-medence földrajzi, geopolitikai elhelyezkedése.

való részvételünk. A migráció magyarországi jellege és hatása. A béke és minősített időszakok, valamint ezek jellemzői. <i>1.3. A rendvédelem, rendszettudomány alapjai, rendvédelmi, rendészeti funkciók</i> A tudomány rendszere, rendszettudomány lényege, meghatározó elemei, ezek kapcsolata. A rendvédelmi, rendészeti funkciók fő formái (jelenlét, őrködés, legitim fizikai erőszak, információszerzés és rendészeti hatósági jogalkalmazás). A tudomány és innováció, valamint az élethosszig tartó tanulás követelménye. Az iskolai tudás jellegének átalakulása, tudományos munka célja, lehetőségei, a Tudományos Diákkörök és szakmai-tanulmányi versenyek.		<i>Társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> a tudomány és a honvédelem megítélése.
<i>1.4. A rendvédelem, rendészet alapvető fogalmai, értelmezése</i> Az illem, erkölcs, jog értelmezése, ezek kapcsolata és különbözősége. Az erkölcsi szabályok és társadalmi érvényesülésük. A biztonság és hozzá kapcsolódó fogalomkörök értelmezése. A rend és hozzá kapcsolódó fogalomkörök értelmezése. A rend és a biztonság összefüggéseinek megvilágítása. A rendészeti tevékenység lényege, megvalósítói. A védelem és különböző formáinak meghatározása. Rend- és honvédelem, honvédség. A katasztrófavédelemmel és a büntetés-végrehajtással kapcsolatos fogalmak, kategóriák és jellemzésük (veszély-, katasztrófa- és szükséghelyzet értelmezése, tipizálása, katasztrófavédelmi szervezetek, fogház, börtön, fegyház). Az egyes fogalmak közötti kapcsolatok, összefüggések felismerése. A kapcsolódó fogalmak komplexitásának megvilágítása. <i>1.5. Emberi és állampolgári jogok és köteleességek, valamint alkotmányossági előírások, szabályok (az Alaptörvény).</i> Az állam, állampolgárság fogalma, a hatalommegosztás elve. A törvényhozói és végrehajtói hatalom különbsége, viszonya. Az országgyűlés, a kormány, a köztársasági elnök, az alkotmánybíróság és más bíróságok, ügyészségek, az alapvető jogok biztosa, valamint az önkormányzatok helye, szerepe, rendeltetése. A jogrend fogalma, a jogrendszer lényege, az alapvető jogágak és rendeltetésük. A jogalkotás rendje, a jogszabályi hierarchia lényege. Az alapvető emberi és állampolgári jogok. Egyéni és közösségi jogok, állampolgári köteleességek (ENSZ Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata, az Alaptörvény Alapvetés, valamint Szabadság és felelősség része, a Fogyatékkal élő személyek jogairól szóló egyezmény és az ahhoz kapcsolódó Fakultatív Jegyzőkönyv kihirdetéséről szóló 2007. évi XCII. törvény stb.). <u>Esetelemzés:</u> a jogok és kötelezettségek érvényesülése egy konkrét példa alapján.		<i>Etika és etikett:</i> alapszabályai. <i>Nemzetközi jog:</i> társadalmi igazságosság és kölcsönös segítség.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Erkölcs, politika, biztonságpolitika, biztonság, nemzetbiztonság, közbiztonság, magánbiztonság, rend, közrend, határrend, honvédelem, rendvédelem, rendészet, külső és belső védelem, katasztrófa, veszélyhelyzet, katasztrófavédelem, globalizáció, migráció, fogház, börtön, fegyház.	

Tematikai egység	2. A rendészetért felelős miniszter irányítása alá tartozó rendészeti, rendvédelmi szervek általános jellemzése	Órakeret 16 óra
Előzetes tudás	Az állam működésének, a társadalmi tagoltság aktuális formájának ismerete. A témával kapcsolatos	

	naprakész médiaközlemények. Személyes tapasztalatok, benyomások a magyar társadalomról, a legfőbb államapparátus mindennapi működéséről.
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A rendészetért felelős miniszter irányítása alá tartozó szervezetek helyének, szerepének, irányításának, továbbá az egyes rendészeti, rendvédelmi szervek (Rendőrség, Katasztrófavédelem, Büntetés-végrehajtás) rendeltetésének, lehetséges feladatainak, szolgálati tagozódásaiknak, erőiknek, eszközeiknek a megismerése. Megismerkedés a biztonsági szolgálatok, a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal (a továbbiakban: BÁH) rendeltetésével, működése sajátosságával. Részismeretek nyújtása az adópolitikáért felelős miniszter felügyelete alá tartozó rendészeti, rendvédelmi szerv, a Nemzeti Adó- és Vámhivatal (a továbbiakban: NAV) vámszerve munkájáról. A tanulók sokoldalúságának és együttműködési készségeinek fejlesztése a témák feldolgozása során.
Ismeretek/fejlesztési feladatok	
Kapcsolódási pontok	
2.1. A rendészetért és az adópolitikáért felelős miniszter irányítása, illetve felügyelete alá tartozó rendvédelmi, rendészeti szervek felsorolása, helyük, szerepük, jogállásuk	
A rendészetért felelős miniszter irányítása és az adópolitikáért felelős miniszter felügyelete alá tartozó rendvédelmi, rendészeti szervek felsorolása, elhelyezése (rendőrség, katasztrófavédelem, büntetés-végrehajtás, polgári nemzetbiztonsági szervek, BÁH, NAV vámszerve). E szervek rendeltetése, szerepe és kapcsolódó jogállásuk megnevezése (e szervekre vonatkozó törvények és rendelettel kiadott szolgálati szabályzatok).	
<u>Kiscsoportos otthoni munka:</u> a rendvédelmi szervek szimbólumainak pl. plakát formájú összegyűjtése.	
2.2. A rendőrség feladatai, szervezeti felépítése, szolgálati tagozódása, valamint erői, eszközei	
A rendőrség rendeltetése, összetétele, feladatai, ezek csoportosítása [az általános rendeltetésű rendőrség: az Országos Rendőr-főkapitányság (a továbbiakban: ORFK), a Terrorelhárítási Központ (a továbbiakban: TEK), a Nemzeti Védelmi Szolgálat (a továbbiakban: NVSZ). A Szervezett Bűnözés Elleni Koordinációs Központ]. Az ORFK szervezeti felépítése, szintjei, alapvető szolgálati tagozódása, tevékenységének irányítása, vezetése (szolgálati ágak, szolgálatok és szakszolgálatok). A mindennapi működés alapvető elvei, szabályai és követelményei (a működés törvényi szabályozottsága, a feladatok, utasítások ellátásának kötelezettsége, intézkedési, segítségnyújtási és titoktartási kötelezettség lényege). A hivatásos állományú rendőr egyéni ügyei intézésének rendje. A rendőrség erői, eszközei összetétele, kategorizálása, ezek eltérő vonásai (szervezetszerű, bevonható, együttműködő és segítő erők; a hivatásos állomány, közszolgálati tisztviselők, közalkalmazottak és munkavállalók; műszaki berendezések, technikai eszközök, szolgálati állatok). Az együttműködés és kapcsolattartás rendje, és az ebben érintett szervek (polgárőrség, önkormányzati rendészeti szervek és egyes rendészeti feladatokat ellátó személyek, továbbá a személy és vagyonvédelmi szervek, fegyveres biztonsági őrök).	
<u>Projektmunka:</u> a TEK, az NVSZ működésére vonatkozó példák leírása.	
2.3. A katasztrófavédelem feladatai, szervezeti felépítése, szolgálati tagozódása, valamint erői, eszközei, felszerelései	
A katasztrófavédelem rendeltetése, összetétele, alapvető feladatai, szervezeti és szakterületi tagozódása. A katasztrófavédelem erői, eszközei, felszerelései, ezek azonos és eltérő vonásai. Katasztrófavédelmi szolgálati és műszaki jellegű tudnivalók.	
Nincs	

Tűzoltási és műszaki mentési alapismeretek. Polgári védelmi és iparbiztonsági jellegű tudnivalók. Az együttműködés és kapcsolattartás rendje, ebben érintett szervek (mentők, Magyar Honvédség speciális alakulatai, önkormányzatok és állampolgárok). <u>Projektmunka</u>: a katasztrófavédelem létrejöttének összefoglalása.		
<i>2.4. A büntetés-végrehajtás feladatai, szervezeti felépítése, szolgálati tagozódása, valamint erői, eszközei</i> A büntetés-végrehajtás rendeltetése, összetétele, alapvető feladatai, szervezeti és szakterületi tagozódása. Az ide tartozó szervezeti elemek diszlokációja (elhelyezkedése). A büntetés-végrehajtás erői, eszközei, felszerelései, ezek azonos és eltérő vonásai. Az objektumon belüli és azon kívüli tevékenység jellege, ezek teljesítésének formái. <i>2.5. Egyéb rendvédelmi, rendészeti tevékenységet végző szervek helye, szerepe, alapfeladatai</i> Az Alkotmányvédelmi Hivatal és a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat rendeltetése, helye, szerepe, feladatai, állománya és eszközei. A NAV vámszervének rendeltetése, helye, szerepe, feladatai, erői, eszközei, valamint működési rendjének lényege. A BÁH rendeltetése, helye, szerepe, feladatai, állománya és rendelkezésre álló eszközei. A közterület-felügyelet rendeltetése, helye, szerepe, alapvető feladatai, állománya és eszközei. Az egyes rendészeti feladatot ellátók körének megnevezése, működési rendjük lényege.		Nincs Nincs
Kulcsfogalmak/ fogalmak	A rendészeti, rendvédelmi tevékenységet végző szervek rendeltetése, jellemzése (hely, szerep, feladat, hatáskör-illetékesség, diszlokáció), a szervezetszerű, bevonható erő, műszaki-technikai berendezések, technikai eszközök, szolgálati állapotok, együttműködés, kapcsolattartás alapja.	

Tematikai egység	3. Szolgálati fellépések, intézkedések és eljárások	Órakeret 17 óra
Előzetes tudás	Közvetlenül, közvetett módon szerzett egyéni tapasztalatok a rendvédelmi szervek (kiemelten a rendőrség, katasztrófavédelem) napi működéséről, állampolgárokkal szembeni eljárásairól. A regionális és az országos média aktuális tudósításainak a rendészeti szervekre vonatkozó információinak, adatainak ismerete.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A rendőrség által alkalmazott intézkedések, kényszerítő eszközök, továbbá az ezekre vonatkozó elvek, követelmények lényegének az állampolgári jogokkal – különös figyelmet fordítva a fogyatékos személyeket megillető jogokra, egyenlő bánásmódra – összefüggésben történő megismerése, értelmezése. A megjelenés, fellépés jelentőségének felismertetése a foglalkozások és a szerepjáték során. Annak elfogadtatása, hogy a rendőr az állampolgárokért van és nem fordítva, valamint annak megértetése, hogy a kényszerítő eszközök alkalmazása csak méltányolható szituációkban történhet. A rendőrség, a katasztrófavédelem és a büntetés-végrehajtás lehetséges szolgálati formáinak a megismerése.	
Ismeretek/fejlesztési feladatok		Kapcsolódási pontok
<i>3.1. A rendőri intézkedések, a kényszerítő eszközök, valamint ezek használata</i> A rendőri intézkedés lényege, csoportosítása, és az intézkedés alá vont viselkedése, különös tekintettel a fogyatékos felismerésére és a fogyatékos emberekkel való különleges bánásmód tanúsítására. A szolgálati fellépés menete. Az emberi és állampolgári jogok, valamint a rendőri intézkedések kapcsolata. A		Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek: a politikai hatalom történelmi formái. <i>Etika</i>: Jogok és kötelességek. Erkölc és politika. Állampolgárság és nemzeti érzés, egyenlő

személyi szabadságot nem korlátozó intézkedések felsorolása, azok lényege. A személyi szabadságot	bánásmód, tolerancia, az együttélés erkölcsi problémái.
korlátozó intézkedések felsorolása, részletes jellemzése. Egyéni és csapat kényszerítő eszközök és alkalmazásuk korlátai, szabályai. A közbiztonságra különösen veszélyes eszközök. A rendőri intézkedésekkel és a kényszerítő eszközök alkalmazásával szembeni követelmények és ezek tartalma. <u>Szerepijátékok</u>: szolgálati fellépést kezdeményező rendőr. <i>3.2. A rendőrség által alkalmazott ór, járőr szolgálati formák, tevékenységek és jellemzőik</i> Szolgálati formák felsorolása, jellemzői. A járőr és ór szolgálati formák különböző változatai, ezekkel kapcsolatos alapvető előírások. <i>3.3. A katasztrófavédelem intézkedései, eljárásai</i> A katasztrófavédelem által alkalmazott szolgálati formák, szolgálat ellátási módok. Tűzoltási-műszaki mentési beavatkozási, iparbiztonsági tevékenységi formák és jellemzőik. <i>3.4. A büntetés-végrehajtási szervek intézkedései, eljárásai</i> A büntetés-végrehajtás által alkalmazott szolgálati formák, szolgálat ellátási módok. Őrzési, kísérési, figyelői jellegű szolgálati formák és jellemzőik. <i>3.5. Egyéb rendvédelmi, rendészeti szervek működésének lényege</i> A polgári titkosszolgálatok, a BÁH, a NAV, a közterület-felügyelet, a polgárőrség, a személy és vagyonvédelem területén az öltözet, az azonosító jelek, a megjelenés és a működés szabályai.	Nincs Nincs Nincs Nincs
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Emberi, állampolgári jogok, kötelességek, szolgálati fellépés, szolgálatra alkalmasság, intézkedések, kényszerítő eszközök, követelmények az intézkedésekkel és a kényszerítő eszközökkel kapcsolatosan, megjelenés-öltözet, szolgálati formák, járőr- és ór szolgálat, bevetés, kármentés. A személy- és vagyonvédelem, a polgárőrség, a közterület-felügyelet jellemzői. A köz- és magánterület fogalma, a hatósági személy meghatározása. A közbiztonságra különösen veszélyes eszközök.

Tematikai egység	4. A rendvédelmi, rendészeti szervek tagjaival kapcsolatos tudnivalók	Órakeret 14 óra
Előzetes tudás	A rendvédelmi, rendészeti szervek tagjaival kapcsolatos társadalmi elvárások, követelmények. A hivatásos állományúakkal kapcsolatos közvetlen, illetve közvetett egyéni tapasztalatok, a hozzátartozók kapcsolódó véleményei, értéktételei. A rendszeret, a segítőkészséget és az egyenruha iránti vonzódást alakító személyes tényezők.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A rendvédelmi, rendészeti szervekbe történő bekerülés, az ezzel kapcsolatos követelmények, elvárások, lehetséges juttatások megismerése. A különleges jogviszony értelmének, lényegének felismertetése, annak elfogadtatása, hogy ez a pálya nehézségekkel is jár azok számára, akik nem eléggé elkötelezettek, motiváltak. A hierarchia és más sajátos szabályok, előírások, továbbá a vonatkozó etikai normák feldolgozása, megértése, az alakítás bemutatása a tanulók által. A hatályos életpálya modell lényegének megismerése, megértése,	

ezekkel kapcsolatos vélemények megfogalmaztatása.	
Ismeretek/fejlesztési feladatok	Kapcsolódási pontok
4.1. A rendvédelmi, rendészeti szerv tagjává válás általános lehetőségei, követelményei és a felvételi eljárás menete A rendvédelmi, rendészeti szervek jövőendő hivatásos állományú tagjaival szembeni egészségügyi, pszichológiai, fizikai és feddhetetlenségi követelmények, elvárások. A felvételi eljárás menete, ennek szakaszai a rendészeti szakközépiskolákban és a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudomány Karán. A felvételi döntés során több szempontot jelentő tényezők megnevezése. <u>Információgyűjtés vagy esetelemzés:</u> a felvételi pontszámok alakulása a rendvédelmi jellegű tanintézetekben. A rendészeti, rendvédelmi hivatásos állomány társadalmi megítélése, és elhelyezése a foglalkozások sorában.	Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek: a rendvédelem képviselőinek társadalmi megbecsülése, elfogadottsága.
4.2. Az egyes rendvédelmi, rendészeti szervekre vonatkozó sajátos követelmények, eltérések, szociális és társas kompetenciák Az egyes rendvédelmi, rendészeti szervekbe történő bekerülés és a munka eltérő sajátosságai, lehetőségei. A példamutatás alakulása. Általánostól eltérő kompetenciák a rendvédelmi, rendészeti szervekben. Hátrányos megkülönböztetés tilalma. <u>Esettanulmány készítése:</u> egy meghatározott rendvédelmi szerv állományába történő bekerülés bemutatása.	Nincs
4.3. Alakíság, valamint a szolgálati érintkezés szabályai Függőségi viszonyok, alá-fölérendeltség, előljáró, feljebbvaló, alárendelt, szolgálati érintkezés, jelentkezések-jelentések rendje, egyéni ügyintézés menete, fegyelmi helyzet, kártérítés. Alakíság és tiszteletadás különféle lehetőségei.	Nincs
4.4. Az egyes rendvédelmi, rendészeti szervek állományának szolgálatellátással összefüggő jogai, kötelességei, etikai követelményei A megismert rendvédelmi, rendészeti szervek hivatásos állományú tagjainak szolgálatellátással kapcsolatos jogai és kötelességei. Az egyes állampolgári jogokról való önkéntes lemondás lényege. A feddhetetlenség és a jó hírnév követelménye, ezek alakulásának ellenőrzése. A rendvédelmi, rendészeti szervek tagjaira vonatkozó etikai normák, fegyelmi, kártérítési előírások.	Etika: Önmegvalósítás, önkorlátozás, önismeret, önértékelés.
4.5. Az egyes rendvédelmi, rendészeti szervek személyi állományának járandóságai, juttatásai, valamint karrierlehetőségei A hivatásos állományúakat megillető pénzügyi és egyéb juttatások. Lehetséges kedvezmények, támogatások. Életpálya és karrierlehetőségek, munkavállalói szabályok. <u>Mérleg készítése:</u> a rendvédelmi, rendészeti szervek hivatásos állománya “adok” és “kapok” kosara.	Nincs
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Felvételi követelmények, az alkalmazás feltételei, eljárások, juttatások, társadalombiztosítás, nyugdíjjárulék, megtakarítás, forrás, munkaerőpiac, munkaadó, munkavállaló, foglalkoztatás, munkaviszony, önéletrajz, motivációs levél, munkajog, munkaszerződés, feddhetetlenség, jó hírnév,

	példamutatás, felelősségvállalás. A hátrányos megkülönböztetés tilalma.

Tematikai egység	5. Munka-, környezet- és egészségvédelem	Órakeret 9 óra
Előzetes tudás	Történelmi és földrajzi ismeretek a társadalmi-gazdasági makro folyamatok jellegéről, a rendvédelem, rendészet területén dolgozók helyzetéről, személyes és médiából vett példák alapján.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A munka-, környezetvédelem lényegének, szabályainak megismerése, ezek és az egészséges életmód szükségességének elfogadtatása, a természeti kincseink megóvására való nevelés megvalósítása. A rendészeti, rendvédelmi szervek tevékenységével járó segítő, védelmi teendőkkel következően az elsősegélynyújtás alapvető fogásainak, az erre szolgáló eszközök használatának megismerése, ezek szakszerű alkalmazására való felkészítés végrehajtása, a segítőkézség, az embertársi tisztelet érzésének megerősítése.	

Ismeretek/fejlesztési feladatok		Kapcsolódási pontok
5.1. A munka- és környezetvédelem lehetőségei, szabályai A munkavédelem fogalma, fő területei, a baleset, munkabaleset lényege. A rendvédelmi, rendészeti szerveknél érvényesülő munkavédelmi szabályok, előírások. A környezetvédelem fogalma, területei, érvényesülése a rendvédelmi, rendészeti szerveknél és az iskolai környezetben. Figyelem az utódok lehetőségeire, fenntartható fejlődés elvei. "Gondolkodj globálisan – cselekedj lokálisan." <u>Vita vagy esetelemzés</u>: személyes jövőképek, a világ előrejedése. 5.2. Az egészségvédelem és elsősegélynyújtás alapjai Az egészség és az egészséges életmód lényege, önkárosítások elkerülése. A baleseti helyszínek jellege, tájékozódás és teendő a baleset helyszínén különböző esetekben. A segíteni tudás alapfeltétele, eszköz nélküli elsősegély nyújtása. Az életjelenségek, eszméletvesztés, sebek, vérzések, törések, mérgezések, "hirtelen halál" felismerése, ellátása. Újraélesztés eszköz nélkül és félautomata defibrillátorral. <u>Tevékenységi algoritmus</u> készítése különféle egyénileg meghatározott elsősegély nyújtási helyzetekre vonatkozóan.		Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek: a globális világ gazdaság új kihívásai és ellentmondásai. <i>Etika, filozófia</i>: A fenntarthatóság fogalma. Az emberiség közös öröksége. A jövő nemzedékek jogai. A civilizációk, kultúrák közötti ellentétek kiéleződése. <i>Biológia-egészségtan</i>: az egészség fogalma; önkárosítási lehetőségek és ezek következményei.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Baleset, munkabaleset, fenntartható fejlődés, takarékoság, felelősségvállalás, egészség, egészségvédelem, egészséges életmód, elsősegélynyújtás, segítségadás, az egyén állapotára mutató tünetjelek.	

A fejlesztés várt eredményei évfolyam végén	A tanulók megismerik a legalapvetőbb kapcsolódó fogalmakat, azok tartalmát, egymáshoz való viszonyát. Képet kaphatnak a magyar rendvédelmi és rendészeti szervek rendeltetésére, helyére, szerepére, feladataira vonatkozóan. Részletesen tájékozódhatnak a rendvédelmi, rendészeti szervek hivatásos állományába kerülés követelményeiről, a felvételi eljárás menetéről. Betekintést nyernek a rendőrség, a katasztrófavédelem és a büntetés-végrehajtás mindennapi tevékenységébe, erőire, eszközeire vonatkozóan. Részletes információkat szerezhetnek a rendőrség, a katasztrófavédelem és a büntetés-végrehajtás által alkalmazandó intézkedésekről, fellépésekről, kényszerítő eszközökről, illetve ezek korlátairól. Megismerhetik a már állományban lévők jogait, kötelességeit, járandóságait, juttatásait. Benyomásaik alakulhatnak ki a rendvédelmi, rendészeti szervek általi munka-, baleset- és

	környezetvédelem lehetőségeiről. Konkrét jártasságot szerezhetnek a legalapvetőbb elsősegélynyújtásban.

12. évfolyam

Tematikai egység	1. Tereptani alapok és tájékozódás	Órakeret 11 óra
Előzetes tudás	Földrajzi ismeretek a terepről általában, kiemelten a magyarországi terepviszonyokról. Túrakkal, utazásokkal, a GPS-szel kapcsolatos személyes élmények.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A terep fogalmának és hatásának, a terepen való tájékozódásnak a megismertetése, továbbá a terep és alkotóelemei szerepének megértetése a rendvédelmi jellegű feladatok végrehajtása során. A földrajzi helymeghatározáshoz szükséges eszközök, lehetőségek megismerése, végrehajtása erre szolgáló speciális és szükségeszközökkel. A GPS-alapú földrajzi helymeghatározás elvének, gyakorlati alkalmazási lehetőségeinek megismertetése. A természet szeretetének erősítése, szépségének bemutatása. A közúti gépjárművek nemzetiségi jelzéseinek és a különféle rendszámtáblák jellemzőinek, egyedi ismertető jegyeiknek a megismerése, felismerése.	
Ismeretek/fejlesztési feladatok		Kapcsolódási pontok
<i>1.1. A terep jellemzői és a térképhasználat alapjai</i> A terep, a térkép fogalma, fajtái, jellemzői és használata. Az álláspont, valamint a világtér meghatározása. <i>1.2. A terepen történő tájékozódás lehetőségei, eszközei, módszerei</i> Az iránytű, a tájoló, a távcső és a GPS fő részei, működési elve, használata a terepen történő tájékozódások során. <i>1.3. Közúti gépjárművek nemzetiségi jelzései és a magyar rendszámtáblák</i> A közúti gépjárművek ország jelzései, a magyar rendszámtáblák formái, részei és ismertető jegyei.		<i>Földrajz:</i> hazánk földrajzi jellemzői, jellegzetességei. Nincs
Kulcsfogalmak/fogalmak	Terep fogalma, fajtái, terep jellegzetességei, térkép, tájoló, távcső, GPS, közúti gépjárművek, nemzetközi jelzések, rendszámtáblák és kellékeik.	

Tematikai egység	2. A jogellenes cselekmények, valamint ezek elleni fellépés lehetőségei, jogszabályi alapjai	Órakeret 51 óra
Előzetes tudás	Az Alaptörvény lényege, főbb részei, az erkölcs, a jog lényege, jellemzői és ezek egymáshoz való viszonya. Az állam jogszerű működésével kapcsolatos közvetlen és közvetett tapasztalatok a médiából, valamint a tanulók mikrokörnyezetéből.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A jogellenesség, a társadalomra való veszélyesség felismertetése, megértetése. A jogszerű, törvénytisztelő magatartás, gondolkodás erősítése a diákokban, valamint az áldozattá válás elkerülése lehetőségeinek a bemutatása. A leggyakoribb szabálysértések és bűncselekmények törvényi tényállásának megértése, az ebben érintettek megnevezése, a büntetőeljárás lényegének, mozzanatainak a megismerése. A gyűlölet-bűncselekmény felismerése. Az elkövetőkkel szembeni lehetséges szankciók és mentesítések részleteinek a meghatározása. A kriminalisztika, kriminológia viszonyának, elhatárolásának megértése, lehetséges eszközei tudatos felhasználásának, alkalmazásának elsajátítása.	
Ismeretek/fejlesztési feladatok		Kapcsolódási pontok
2.1. Jogellenes cselekmények értelmezése, kategorizálása		Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek: az állam

A jogellenes cselekmények értelmezése, felosztása, az azokkal szembeni fellépést meghatározó alapvető normák. A jogellenes cselekmények felosztása társadalomra veszélyességük szerint. Leggyakoribb veszélyek a fiatalokra. A bűn és a balesetek megelőzésének lehetőségei. A társadalomra veszélyes emberi magatartásokat leíró legfontosabb szabálysértési és büntető jogszabályok megnevezése. <u>Esetleírás:</u> tetszőlegesen megválasztott jogellenes cselekmény leírása, behatárolása.	és működése, állampolgári jogok, kötelességek. <i>Etika, filozófia:</i> az erkölcs és jog viszonya. Lokalizáció és önrendelkezés. A jövő nemzedékek jogai.
2.2. Szabálysértésekkel kapcsolatos alapismeretek A szabálysértés fogalma, elkövetői, a felróhatóság és a felróhatósági akadályok. A feljelentés és bejelentés lényege. A tényállási elemek és ezek lényege. Szabálysértési kényszerintézkedések. A szabálysértési eljárás szakaszai. A szabálysértési ügyekben eljáró hatóságok és az eljárásban résztvevő személyek, valamint az ezekre vonatkozó alapvető szabályok. Az elkövetőkkel szembeni szankciók, szabálysértési büntetések és intézkedések. A rendőrségi gyakorlatban leggyakrabban előforduló szabálysértések, szabálysértési csoportok. Az egyenlő bánásmódhoz való jog érvényesülésének elősegítése a szabálysértési eljárás során. <u>Esetleírás:</u> tetszőlegesen megválasztott szabálysértés leírása, behatárolása.	KRESZ vonatkozó szabályai.
2.3. Bűncselekményekkel kapcsolatos alapismeretek A bűncselekmény fogalma. A törvényi tényállás meghatározása. A bűncselekményeknek a kiszabható büntetés alapján történő csoportosítása. A terhelt és a sértett. A tettesi és részesi magatartás közötti különbségek. Az elkövetőkkel szemben alkalmazható büntetések és intézkedések. A büntethetőséget kizáró vagy korlátozó okok. A büntethetőséget megszüntető okok. A büntetőjogi felelősségre vonás egyéb akadályai. A rendőrök által tapasztalt leggyakoribb bűncselekmények és jellemzőik. Az élet, a testi épség és az egészség elleni bűncselekmények, a vagyon elleni és a vagyon elleni erőszakos bűncselekmények, a nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekmények, a gyermekek érdekét sértő és a család elleni bűncselekmények, valamint a közlekedési bűncselekmények meghatározó jellemzői.	Nincs
<u>Esetleírás:</u> tetszőlegesen megválasztott vagyon, élet elleni vagy közlekedési bűncselekmény leírása, behatárolása.	
2.4. Büntetőeljárás-jogi alapok A büntetőeljárás-jog helye a jogrendszerben, célja és jogforrásai. A büntetőeljárás alapvető rendelkezései és ezek csoportosítása. A büntetőjog és a büntetőeljárás-jog kapcsolata. A büntetőeljárás menete, szakaszai. A büntető ügyekben eljáró hatóságok. A bíróság, az ügyész, a nyomozó hatóságok tagja. A büntetőeljárásban részt vevő személyek (terhelt, védő, sértett, magánvádló, pótmagánvádló, magánfél, egyéb érdekelt, képviselők, segítők, támogató) szerepe a büntetőeljárás során. A bizonyítás, valamint annak eszközei. A szakértő, a tolmács. A tanú és a terhelt meghatározása, ezek jogai és kötelezettségei. A tanú vallomástételének akadályai. A terhelti megnevezés változásai az eljárás menetében. A védő szerepe, jogai. A sértett fogalma, jogai, kötelességei. A büntetőeljárás kényszerintézkedései, ezek csoportosítása.	Nincs

Az egyenlő bánásmóddhoz való jog érvényesülésének elősegítése a büntető eljárás során. 2.5. <i>Kriminalisztikai alapismeretek</i> A kriminalisztika fogalma, összetevői és ezek szerepe a bűnüldözésben. A bűncselekmény nyomozása során alkalmazható krimináltechnikai eszközök. A büntetőeljárás cselekmények és az azokkal kapcsolatos krimináltaktikai ajánlások, módszerek. A hátrányos helyzetben lévőkkel, deviáns magatartást tanúsítókkal szembeni toleráns magatartás. A nyomok lehetséges formái, felismerése, megőrzése. A bizonyítás célja, eszközei. A kihallgatási taktikák. A konfliktusok elkerülésének, kezelésének lehetőségei.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Jogellenes cselekmények, társadalomra való veszélyesség, szabálysértés, felróhatóság, bűncselekmény, gyűlölet-bűncselekmény, büntett, vétség, terhelt és sértett, áldozattá válás lehetőségei, tettes-részes, büntethetőségi akadályok, az ártatlanság védelme, büntető eljárásban részt vevő személyek, a terhelt, a sértett, a tanú, tanúvallomás, büntetőeljárás kényszerintézkedések, kriminalisztika, krimináltechnika, kriminálmétodika, krimináltaktika, kriminalisztikai azonosítás, nyomok, nyomok megóvása.

A fejlesztés várt eredményei évfolyam végén	Bővebb ismereteket szerezhetnek a terep, a térkép, az iránytű, a távcső rendeltetéséről, jellemzőiről, elemi jártasságot a tájékozódások során történő felhasználásukról. A tanulók megismerhetik a jogellenes cselekményeket, és azok társadalomra veszélyességét. A feldolgozás során alakul és tudatossá válik viszonyuk a rendhez, a szabályok betartása szükségességéhez. Olyan megközelítések alakulhatnak ki, amelyek útmutatást adnak a jogkövető állampolgárrá váláshoz. E tudás birtokában képesek lehetnek a mindennapi életben felmerülő erkölcsi problémák felismerésére és kezelésére. A második tematikai egység feldolgozása által értékítéleteiket valószínűleg ésszerű érvekkel tudják majd alátámasztani, képesek lehetnek a felelős mérlegelésen alapuló döntések meghozatalára. Kialakulnak és fejlődnek az etikai-jogi jellegű és közéleti vitákban való részvételhez, saját álláspontjuk megvédéséhez, illetve továbbfejlesztéséhez szükséges készségek és képességek. Képesek lehetnek elfogadni, megérteni és tisztelni a magukétól eltérő nézeteket is, amennyiben megfelelő érvekkel alátámasztottak. Képesé válnak a fogyatékoság felismerésére és a fogyatékos embereket megillető egyenlő bánásmód követelményének megtartására. Tisztában lehetnek azzal, hogy mi vár arra a személyre, aki összeütközésbe kerül a törvénnyel. Megismerhetik ezek jogait, kötelességeit, lehetőségeit, az áldozattá válás elkerülésének lehetőségeit.

7.31. Az iskolai labdarúgás kerettanterve a köznevelés 1-4., 5-8. és 9-12. évfolyamai számára

1-4. ÉVFOLYAM

Célok, feladatok

Az iskolai labdarúgás legfőbb célja, hogy a játékon keresztül minél több gyermek és fiatal (fiú és lány egyaránt) fedezhesse fel a labdarúgás élményét. A pozitív hatások eredményeképpen pedig rendszeresen jelenjen meg a szabadidős tevékenységek között is. Az iskolai labdarúgás oktatási szemlélete a játékosagra és a játéktevékenységre épít, amelynek egyszerűnek, izgalmasnak és örömtelinek kell lennie. A játéktevékenység a legfőbb motiváció a tanulók számára, amely segítségével autentikus körülmények között kezdődik meg a sportág alapjainak elsajátítása. A legtöbb gyermek számára a labdarúgás egyet jelent a szórakozással, a társas együttlét és az önkifejezés fő formájával. Mindezekén túl a labdarúgó játékokban megjelenő, egyéni és társas problémamegoldást kívánó helyzetek a motoros szférán túl kiválóan fejlesztik a szociális és kognitív képességeket.

Az alsó tagozatos testnevelésben a tanulók alapvető mozgásmintáinak és mozgáskészségeinek kialakítása, formálása, illetve a szabályozott mozgásvégrehajtás alapjainak elsajátítása a legfontosabb cél. Ebből fakadóan az alapkészségek mozgásmintáinak megszilárdulása, magabiztos végrehajtásuk kialakulása kiemelkedően fontos ebben az időszakban, melyek a hatékony és gyors mozgástanulás, továbbá a bonyolultabb sportági mozgások az iskolai labdarúgás alapfeltételeiként jelentkeznek. A labdarúgó tevékenységek során a természetes hely- és helyzetváltoztató mozgások mellett hangsúlyosan fejlődnek a manipulatív mozgások. A labda rúgása, megállítása, görgetése, dobása, elkapása és különböző testrészekkel történő kezelése a labdarúgó játékok sajátos készségcsoportját képezik, amely hozzájárul a szem-kéz és szem-láb koordináció fejlődéséhez.

A gyakorlás során mindkét láb ügyességét szimmetrikusan szükséges fejleszteni, és lehetőség szerint a test minden részének (fej, vállak, comb, kéz, láb) be kell kapcsolódnia a feladatokba. A labdakontroll fejlesztése során törekedni kell arra, hogy a vizuális információfeldolgozás a végrehajtások mentén egyre hatékonyabbá váljon, párhuzamosan a rúgások és a lábfej részeinek tudatos használatával. Az egyéni szerepjátékok, illetve a különböző szabályjátékok alkalmazása jól tudatosítható környezetet teremt a kreativitás, felfedezéssel mozgástanulás és az ezeket kísérő önálló, alkotó gondolkodás fejlesztéséhez. A játékos feladatok, játékok során fontos, hogy a tanulók minél változatosabb méretű, formájú, anyagú labdával, eszközzel szerezzenek mozgástapasztalatot.

Az iskolai labdarúgás oktatási szemlélete szerint fontos, hogy minden tanulónak azonos mennyiségű idő álljon a rendelkezésre a tanulás során, emellett, minden tanuló minden helyzetben (például különböző posztokon) rendszeresen, többször kipróbálhassa magát. Az iskolai labdarúgás hangsúlyos tevékenységét a fesztiválok jelentik, amelyek rendszeresen visszatérő, kontrollált versenyszituációkra építő, közösségfejlesztő funkciója kiemelkedő. A fesztiválok során olyan élményszerű, több állomáson egy időben zajló gyakorláson, játékos feladatokon, játékokon

vesznek részt a tanulók, amelyek változatos és motivált tanulási környezetet teremtenek minden résztvevő tanuló számára.

Az 1–4. osztály tantervében az alapvető természetes mozgáskészségek fejlesztése és alkalmazása hatja át a tematikai egységeket. A testtel- és a térrel kapcsolatos érzékelési funkciók fejlődése egyre tudatosabbá, célorientáltabbá teszi az egyes mozgások végrehajtását, amelyek segítségével a labdával történő manipulatív tevékenységek hatékonyabban végezhetők. Az egyéni labdás koordinációfejlesztés rendkívül hangsúlyos ebben az életszakaszban, amely során kialakul a biztonságos láb-labda kapcsolat. A kooperatív jellegű együttműködést igénylő játékok és feladatok megteremtik a motoros és pszichés alapját a későbbi, időkényszer alatti, versenyjellegű tevékenységeknek.

A foglalkozások során külön kiemelt fejlesztési területet jelentenek a kiscéltételek, a kreatív játékok és a mérkőzésjátékok. A kiscéltételekben megvalósuló alkalmazó gyakorlás feladathelyzeteket teremtve, változatos térbeli, létszámbeli, szabálybeli és létszámmal zajló játékokban fejti ki pótolhatatlan fejlesztő hatásait. A szabályozott feltételek mellett sokszoros mozgástanulási lehetőség alakul ki minden tanuló számára. A kreatív játékok a labdarúgó tevékenység által közvetíthető ismeretekhez és személyiségfejlesztéshez kapcsolódóan fejtenek ki jelentős hatást. A kreatív játékok kedvező feltételeket teremtenek a közösségfejlesztéshez és az egyéni, önálló alkotó gondolkodás formálódásához. Végül a mérkőzésjátékok az életkori sajátosságokhoz illeszkedő létszámmal, célfelületekkel és szabályrendszerrel kontrollált versenyszituációkba ágyazva teszik teljessé a fejlesztő hatásrendszert.

A fenti alapelvek és fejlesztési feladatok megvalósítása során kiemelt jelentőségű, hogy a tanulási folyamat egészét át kell hatnia a sikerességnek, az élményszerzésnek, a kihívást jelentő, örömteli mozgásos tevékenységeknek, amelyek a játékoság módszerével együtt formálják a testneveléshez és a labdarúgáshoz fűződő pozitív attitűdbázist. A kerettanterv minden tanuló számára heti két órában biztosítani kívánja a hatékony és eredményes labdarúgás-tanulást.

1–2. ÉVFOLYAM

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	1. TESTTUDAT ÉS TÉRBELI TUDATOSSÁG	Órakeret 24 óra
Előzetes tudás	A mozgásfejlődés során kialakult természetes mozgáskészségek elemi szintű alkalmazása térben. Alapvető ismeretek a testtel és a téri irányokkal kapcsolatban.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A mozgáskoordináció részeként a test- és térérzékelés javulása, az izomtudat tudatosodása, finomodása. A természetes mozgások alapvető mozgásmintáinak megismerése, melyek biztosítják a későbbi sport-specifikus készségek alapjait.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
1.1. MOZGÁSMŰVELTSÉG Testtudatfejlesztő mozgásos feladatok, játékok Természetes hely- és helyzetváltoztató mozgásformák végrehajtása és koordinációs fejlesztési céllal végzett játékos feladatok, szerep- és szabályjátékok: - járások, futások, oldalazások lassú, közepes, gyors tempóban; - szökkenések, szökdelések és ugrások azonos szintről azonos szintre; - irányváltoztatások, menekülés és üldözés egyszerű fogójátékokban,		<i>Matematika:</i> számolás, térbeli tájékozódás, összehasonlítások <i>Környezetismeret:</i> testünk,

szlalompályán; - gördülések, gurulások, esések egyszerű feladatai. Térbeli tudatosságfejlesztő mozgásos feladatok, játékok Természetes hely- és helyzetváltoztató mozgásformák végrehajtása és térérzékelést fejlesztő céllal végzett játékos feladatok, területváltó, területre irányuló, valamint a helyezkedést előkészítő játékok: - helyben, a saját térben, haladással az általános térben; - különböző irányokba; - különböző útvonalakon (egyenes vonalon, cikkcakkban, hullámvonalon, egyéb útvonalakon); - különböző sebességtartományokban; - állandó vagy fokozatosan változó sebességgel. A vizuális ingerek és a mozgás összehangolásának játékos feladatai, játéakai. 1.2. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Az alkalmazott természetes hely- és helyzetváltoztató mozgásformák elnevezései, a tanórák alapvető szabályai, szokások, a mozgásvégrehajtások tanulási szempontjainak megismerése, eszköznevezések. A térbeli tudatosság (érzékelés): elhelyezkedés a térben, mozgásirány, a mozgás végrehajtásának útvonala. Az energiabefektetés tudatossága: idő, sebesség, erő kifejtés fogalmak ismerete. Taktikai ismeretek Labda nélküli egyéni taktikai elemek: - a labda megszerzésére és megkapására irányuló cselekvések támadásban és védekezésben; - védekező és támadó lábmunka; - meneküléshez és üldözéshez kapcsolódó tudatosság (elszakadás, irány- és ritmusváltoztatás a térben). A mozgásműveltség elemeinek elsajátítása során a tanulónak világos képet kell kapniuk a pozitív testképről. Ennek mentén a tanulók megismerik az önismeret, önreflexió fogalmát, továbbá képessé válnak saját testi határaik megélésére, azon határok átlépésére, amelyek elősegítik az önértékelés, önreflexió fejlődését.	<i>életműködéseink, tájékozódás</i> <i>Vizuális kultúra: tárgy és környezetkultúra, vizuális kommunikáció</i>
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Testtartás, testrészek, irányok, mozgásútvonal, sebesség, ütközések elkerülése, cikkcakk vonal, hullámvonal, alacsony-magas súlyponti helyzet, alaphelyzet.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	2. EGYÉNI LABDÁS KOORDINÁCIÓFEJLESZTÉS	Órakeret 24 óra
Előzetes tudás	A mozgásfejlődés során kialakult természetes manipulatív alapkészségek elemi szintű alkalmazása. Tapasztalat a különböző labdák és eszközök fizikai tulajdonságairól.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A természetes manipulatív alapkészségek végrehajtási mintáinak kialakítása és formálása, kiemelten a szem-láb koordináció fejlesztésével. A láb és a labda kapcsolatának kialakítása, a labdaérzékelés fejlesztése vizuális információfeldolgozás hatékonyságának növelésével.	

Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
2.1. MOZGÁSMŰVELTSÉG Egyéni labdás koordinációfejlesztő játékos gyakorlatok és játékok helyben, a saját térben különböző testrészekkel: - rúgófelületek kialakítása lufi, hálós labda, labda segítségével; - görgetések, húzások, tolások a lábfej különböző részeivel (talppal, belsővel, belső csüddel, külsővel, külső csüddel, teljes csüddel); - labdafeldobások, -elkapások, labdavezetések kézzel; - általános ügyességfejlesztő gyakorlatok lufival, strandlabdával, gumilabdával, röplabdával, könnyű futball labdával; - emelgetés (ún. dekázás) lábbal és a test különböző részeivel kötetlen pattanással, egy pattanásból; - rúgómozdulatok (dekázás) hálós labdával; - kreatív egyéni „trükközés” hálós labdával. Egyéni labdás koordinációfejlesztő játékos gyakorlatok és játékok helyben, majd előkészítő mozgásokkal, rúgófallal és kapuval szemben: - rúgások és labdaátvételek a lábfej különböző részeivel; - célba rúgások; - guruló labda megállítása talppal, belsővel; - rúgások kézből, kisbójáról különböző távolságra és magasságra; - rúgás feladatok kézből, pattanásból szabadon. Egyéni labdás koordinációfejlesztő játékos gyakorlatok és játékok mozgással az általános térben: - lassú sebességű labdavezetések köríven, majd álló akadályok között, később fokozatosan gyorsabban mozgó társak között az ütközések elkerülésével; - labdavezetések és labdakontroll gyakorlatok a sebesség fokozatos növelésével; - labdavezetések sokféle mértani alakzatban; - labdavezetések zenei ritmusra; - labdavezetések önállóan alkotott útvonalakon (pl. számokon, betűkön stb.); - labdavezetések összekötve irány- és ritmusváltoztatással, egyszerű elhúzás-eltolás cselekkel összekötve; - cselezések álló akadályokkal szemben; - árnyék- és tükörgyakorlatok labdával a társ(ak) követésével; - rúgások nagy (2-5 m széles) célfelületekre célozva; - egyéb labdaérzékelő gyakorlatok. 2.2. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Biztonságos és balesetmentes eszközhasználat ismerete. A dobások és rúgások, mint manipulatív alapmozgások vezető műveletei, tanulási szempontjai. Térbeli és energiabefektetési ismeretek az eszközhasználat relációjában. Az eszközkészítés lehetőségeinek megkülönböztetése. A játékfeladat által megkövetelt szabályok szerinti eszközhasználat ismerete. Taktikai ismeretek Egyéni labdás taktikai elemek: - támadásban a labda megszerzésére, megkapására, átvételére, megtartására, birtoklására, továbbítására irányuló tevékenység; - célfelület elérésére, gólszerzésre irányuló tevékenység.	<i>Környezetismeret: tájékozódási alapismeretek; testünk</i> <i>Vizuális kultúra: vizuális kommunikáció</i> <i>Technika: anyagok és alakításuk</i>

A testnevelés órákon a folyamatos gyakorlás eredményeként a tanulóknban tudatosul, hogy a rendszeres testmozgás, a mozgásos játékok befolyásolják az aktuális játékkedvüket, mozgékonyágukat, aktivációs energiaszintjüket.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Az eszközök megnevezései, használati szabályai, rúgás, gurítás, dobás, elkapás, labdavezetés, terelés, pattintás, labdaátvétel, rúgófelület, dekázás.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	3. EGYÜTTMŰKÖDÉS A TÁRSSAL, TÁRSAKKAL	Órakeret 24 óra
Előzetes tudás	Tapasztalat a páros és csoportos mozgásos tevékenységekkel, játékokkal kapcsolatban. Életkornak megfelelő társas felelősségtudat.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A labdarúgáshoz szükséges alapvető társas magatartásformák megértése, a közös játék alapélményének megteremtése. A kooperatív viselkedésformák alapjainak elsajátítása. A támadó-védő szerepek előkészítése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
3.1. MOZGÁSMŰVELTSÉG Páros és csoportos labdás koordinációfejlesztő játékos gyakorlatok és játékok helyben és haladással, kézzel: - egy- és kétkezes labdagörgetések talajon és testen; - labdaterelések, gurítások és dobások: különböző technikával, kiinduló helyzetekből; - többféle anyagú, méretű, formájú, súlyú labda használata; - guruló, pattanó és levegőben érkező labdák és egyéb eszközök elkapása helyben, majd haladással; - alsó, felső, mellső dobások és elkapások. Páros és csoportos rúgások, labdaátvételek, játékos passzgyakorlatok és játékok lábbal és egyéb testrészekkel: - álló, guruló labda rúgása álló helyzetből, lassú mozgásból szabadon, társhoz, célra; - guruló labda megállítása helyben, majd lassú mozgásból talppal, belsővel; - kényszerítő átadások előkészítése; - passzgyakorlatok különböző változatos alakzatokban (pl. háromszögben, négyzetben, rombuszban); - passzgyakorlatok párban nagyméretű célfelületre történő gólszerzési lehetőséggel. Páros és csoportos kooperatív jellegű játékos mozgásos feladatok, valamint játékok eszköz nélkül és különböző eszközökkel. Alapszerelés szemből, lövés és passz akadályozásának feladatai.		<i>Matematika:</i> műveletek értelmezése; geometria, mérés, testek <i>Vizuális kultúra:</i> vizuális kommunikáció, látványok megfigyelése
3.2. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Taktikai ismeretek: Társas taktikai elemek: - támadásban 2:0 ellen helycserék, mögé kerülések; - támadásban 3:0 elleni helyezkedés alakzat tartásával (háromszög) és alakzat bontásával (helycserék, mögé kerülések, forgások); - támadó-védő szerepek alapfeladatai. Az életkori sajátosságokból fakadóan a tanulók valódi csoporthoz való tartozásának élménye még nem jellemző. Ezért a testnevelésóra keretei között		

a tanulóknak tudatosított, közösen – osztályban, csoportban – megélt pozitív élmények adják a csoporthoz tartozás élményének alapját. Ennek eredménye a fokozódó kooperatív magatartás kialakulása.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Vezető, követő, menekülő, üldöző, támadó, védő, fedezés, zavarás, ütközés, párharc, együttműködés.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	4. KISJÁTÉKOK	Órakeret 28 óra
Előzetes tudás	Alapszinten ismeri, és végre tudja hajtani az alapvető manipulatív eszközhasználati formákat: gurítás, dobás, rúgás, labdavezetés, elkapás. Játéktapasztalata van a labdával.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az alapvető technikai elemek játékhelyzetben történő gyakorlása, és ennek részeként az elemi szintű taktikai feladatok megoldása. Az összjáték lehetőségének, szerepének felismerése a játékhelyzetekben.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
4.1. MOZGÁSMŰVELTSÉG 1:1 elleni játékok; 2:1 elleni játékok; 2:2 elleni játékok; 3:1 elleni játékok: - félig aktív vagy aktív védővel szemben, nagyméretű célterületekre történő gólszerzési lehetőséggel; - labdabirtoklás félig aktív vagy aktív védővel szemben rögzített célterület (pl. kapu, vonal) nélkül; - aktív védővel szemben, célterülettel (pl. kapu(k)ra, vonalra); - többkapus játékok különböző formájú és méretű területeken; 4:1 elleni játékok négyzet és téglalap alapú területen. 4.2. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS A szélesség és mélység megértése. A helyezkedés és a labdacentrikus védekezés alapjainak megértése. Játékfeladatok, játékszabályok keretein belüli cselekvés, a társas szabályok megsértésének észlelése és jelzése, alkalmazkodás az irányításhoz. A sportszerűség fogalmának megértése. Taktikai ismeretek: Az 1:1 elleni játékban az alábbi játékhelyzetek megoldása: - a támadónak a labda birtoklása és a célterület elérése, gólszerzés; - a védőnek a labda megszerzése, a célterület elérésének, a gólszerzésnek megakadályozása. A 2:1; 2:2; 3:1; 4:1 elleni játékokban az alábbi játékhelyzetek megoldásai: - támadásban a labda megszerzésére, megkapására, átvételére, megtartására, birtoklására, továbbítására irányuló tevékenység; - védekezésben nyomásgyakorlás a labdás ellenfélre vagy helyezkedés a labda és a saját kapu, célterület közé; - labdavesztés esetén a labda azonnali visszaszerzésére irányuló törekvés és az ellenfél megakadályozása a gólszerzésben (a támadó és a célterület közé történő helyezkedés). A kisjátékok során a tanulók számára örömet, jó érzést okozó feladatok sokszori, sikeres végrehajtása adja az alapját, hogy megtapasztalják és átéljék a játékhelyzetek és feladatok után a játék és az élmény kapcsolatát, a kellemes érzéseik okait.		<i>Matematika:</i> számolás, térbeli tájékozódás, összehasonlítások <i>Környezetismeret:</i> tájékozódás

Kulcsfogalmak/ fogalmak	Játékfeladat, játékszabály, helyezkedés, labdabirtoklás, védekezés, támadás, sportszerűség, győztes, vesztes, gólszerzés, gólszerzés megakadályozása, összjáték.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	5. KREATÍV JÁTÉKOK	Órakeret 16 óra
Előzetes tudás	A tanulónak tapasztalata van az önálló, fantáziára építő játékok kitalálásában, a játékfeladatok megbeszélésében, meghatározásában.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A kreatív játékok alkalmazásával a tanulók előzetes mozgás- és játéktapasztalataira építve az önálló alkotó gondolkodás fejlesztése. Tapasztalatszerzés a játékszabályok, megkötések, illetve a játéktevékenység egyes elemeinek megalkotásában.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
5.1. MOZGÁSMŰVELTSÉG Fogók közbeni szerepek szabad megválasztása. A játékok történeti, képzeleti kereteinek meghatározása. Előre meghatározott futó- vagy fogójátékok egy-egy szabályának módosításai (ház, megfogás, szabadítás, létszám, eszköz, terület stb.). Kisjátékok és mérkőzésjátékok módosítása egy szempont figyelembevételével: - labdák száma; - a pont (gól) szerzés lehetősége; - a játéktéren való haladás; - célfelület helye, mérete, száma; - területkorlátozások. 5.2. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS A játékok módosítási lehetőségeinek elnevezései, a játékok megnevezései, a játékszabályok megismerése és alkalmazása. Taktikai ismeretek: A kreatív játékokban az 1:1 elleni játékhelyzetek megoldása: - támadónak a labda birtoklása és a célfelület elérése, gólszerzés; - a védőnek a labda megszerzése, a célfelület elérésének, a gólszerzésnek a megakadályozása. A kreatív játékokban az alábbi játékhelyzetek megoldásai: - támadásban a labda megszerzésére, megkapására, átvételére, megtartására, birtoklására, továbbítására irányuló tevékenység; - védekezésben nyomásgyakorlás a labdás ellenfélre vagy helyezkedés a labda és a saját kapu, célfelület közé; - labdavesztés esetén a labda azonnali visszaszerzésére irányuló törekvés és az ellenfél megakadályozása a gólszerzésben (a támadó és a célfelület közé történő helyezkedés). Ebben az életkorban a problémamegoldás korlátozott és leszűkített, ezért a tanulók egy probléma megoldása során nem képesek több szempontból vizsgálni a szituációt. Ennek eredménye a helytelen vagy sikertelen végrehajtás lehet. A fejlesztés során a testnevelés órai helyzetekben a tanulók egy-két szempont figyelembevételével képessé válnak a feladatok megoldására.		<i>Matematika:</i> számolás, térbeli tájékozódás, összehasonlítások <i>Vizuális kultúra:</i> vizuális kommunikáció, közvetlen tapasztalás útján szerzett élmények feldolgozása, látványok megfigyelése, tárgy- és környezetkultúra

Kulcsfogalmak/ fogalmak	Játékfeladat, játékmegkötés, szabályalakítás, játékösszetevők, önálló alkotás, ötletes megoldás.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	6. MÉRKŐZÉSJÁTÉKOK	Órakeret 28 óra
Előzetes tudás	A mérkőzésjátékok alapszabályainak megismeréséhez szükséges alapvető ismeretek, illetve a játékhoz szükséges alapmozgások elemi szintű végrehajtása (futás, irányváltoztatás, rúgás és labdaátvétel).	
A tematikai egység nevelési- fejlesztési céljai	A játékot alkotó mozgások és mozdulatok alkalmazásával kapcsolatos első tapasztalatok megszerzése. A játékelmény megtapasztalása és a tevékenységorientált, kontrollált versenyjátékok elfogadásán, megértésén és alkalmazásán keresztül a játékhoz kapcsolódó érzelmi kötődés kialakulása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
6.1. MOZGÁSMŰVELTSÉG 3:3 elleni, kapus nélküli, kontrollált versenyjellegű mérkőzésjátékok: - különböző, könnyítést és sikerélményt célzó megkötések, szabálmódosítások; - játéktér mérete, formája; - kapuk száma, szöge, mérete, elhelyezése; - gólszerzés módja; - eredményszámítás megléte (van vagy nincs); - eredményszámítás módja.		Matematika: számolás, térbeli tájékozódás, összehasonlítások Vizuális kultúra: vizuális kommunikáció
6.2. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Taktikai ismeretek: Mérkőzésjátékokban az alábbi játékhelyzetek megoldása: - a támadónak a labda birtoklása és a célfelület elérése, gólszerzés; - a védőnek a labda megszerzése, a célfelület elérésének, a gólszerzésnek a megakadályozása; - támadásban a labda megszerzésére, megkapására, átvételére, megtartására, birtoklására, továbbítására irányuló tevékenység; - védekezésben nyomásgyakorlás a labdás ellenfélre vagy helyezkedés a labda és a saját kapu, célfelület közé; - labdavesztés esetén a labda azonnali visszaszerzésére irányuló törekvés és az ellenfél megakadályozása a gólszerzésben (a támadó és a célfelület közé történő helyezkedés). Az önálló feladatmegoldás, a kompetenciatudat teljes megélése érdekében a csökkentett versenyhelyzetek és a tanuló önmagához mért fejlődésének hangsúlyozása történik. Ez által serkenthető a kooperatív magatartás kialakulása, amelynek következtében fokozatosan létrejön a társakkal és a pedagógussal való együttműködés.		
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Játékfeladat, játékszabály, helyezkedés, labdatartás, üres terület, védekezés, támadás, összjáték, egyszerű technikai elemek és szabályok, együttműködés csapaton belül, sportszerűség, győztes, vesztes, megegyezés, különbözőség, másság, elfogadás, szabályszegés, szabálykövetés.	

A fejlesztés várt eredményei a kétévfolyamos ciklus végén	
	Testtudat és térbeli tudatosság A tanuló váljon képessé a természetes hely- és helyzetváltoztató mozgásformák végrehajtására, területváltó, területre irányuló, valamint a helyezkedést előkészítő játékokban, feladatokban. Képes a térben alacsony és közepes sebesség mellett, változó körülmények között biztonságosan haladni. Tudatosan alkalmazzon elszakadásra irányuló cseleket, mozgásokat. Egyéni labdás koordinációfejlesztés A tanuló váljon képessé az előzetes mozgástapasztalatához viszonyítva a labda folyamatos kontrollálására állandó körülmények között, valamint a lábfej különböző részeivel történő labdakezelésre. Ismerje a labdavezetés, labdaátvétel és a rúgás vezető műveleteit, tanulási szempontjait. Együttműködés a társsal, társakkal A tanuló váljon képessé együttműködni egy vagy két társával a játék közben. Ismerje a támadó és védő alapvető feladatait különböző játékokban, játékhelyzetekben. Kisjátékok A tanuló ismerje a helyezkedés és a labdacentrikus védekezés alapjait. Rendelkezzon alapvető ismeretekkel a létszámazonos és létszámfölényes helyzetek támadó és védő feladatairól, szerepeiről. Értse a sportszerűség fogalmát, törekedjen alkalmazására. Kreatív játékok A tanuló váljon képessé, pedagógus segítsége mellett, a kisjátékok vagy a mérkőzésjátékok szabályait egy szempont alapján módosítani, megváltoztatni. Törekedjen a játékokhoz kapcsolódóan az egyéni elképzelések, megoldások megfogalmazására. Mérkőzésjátékok A tanuló váljon képessé mérkőzés közben támadásban egyéni akciók végigvitelére, gólszerzésre, védekezésben a gólveszély közvetlen elhárítására. A tanuló törekedjen a labda azonnali visszaszerzésére labdavesztés után. Fogadja el a kontrollált mérkőzésjátékokhoz kapcsolódó szabályokat. Értse, hogy a mérkőzések során a tanulás és a játékélmény hangsúlyos, és alapvetően nem a győzelem vagy a vereség ténye.

3–4. ÉVFOLYAM

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	1. TESTTUDAT ÉS TÉRBELI TUDATOSSÁG	Órakeret 16 óra
Előzetes tudás	A természetes mozgáskészségek egyszerű kombinációkban és játékokban történő alkalmazása. A testrészek ismerete. Tapasztalat a tér, a test és a társak mozgásának viszonylatában, különböző sebességtartományokban.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A mozgáskoordináció részeként a test- és térérzékelés, a dinamikai összetevőkkel kapcsolatos tudatosság javulása, az izomtudat finomodása. A természetes mozgások alkalmazása, melyek biztosítják a későbbi sportspecifikus készségek alapjait.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
1.1. MOZGÁSMŰVELTSÉG Testtudatfejlesztő mozgásos feladatok, játékok: Természetes hely- és helyzetváltoztató mozgásformák, valamint azok egyszerű kombinációinak koordinációs fejlesztési céllal végzett játékos feladatai, szabályjátékai: - járások, futások, oldalazások váltakozó súlyponti helyzetben és váltakozó sebességgel; - szökkenések, szökdelések és ugrások váltakozó szinteken és magasságban; - irányváltoztatások, menekülés és üldözés komplex akadálypályákon és összetett fogójátékokban; - gördülések, gurulások, esések. Térbeli tudatosságfejlesztő mozgásos feladatok, játékok: Természetes hely- és helyzetváltoztató mozgásformák végrehajtása és térérzékelést fejlesztő céllal végzett játékos feladatok. Területváltó, területre irányuló, valamint a helyezkedést oktató játékok: - célfelület által meghatározott mozgással szélességben és mélységben; - különböző irány- és útvonal-kombinációkban; - változó, váltakozó sebességtartományokban. A vizuális és auditív ingerek és a mozgás összehangolásának játékos feladatai, játécai. Fokozódó nehézségű labdavezetéssel végzett térérzékelést fejlesztő gyakorlatok.		<i>Matematika:</i> számolás, térbeli tájékozódás, összehasonlítások <i>Környezetismeret:</i> testünk, életműködéseink, tájékozódás <i>Vizuális kultúra:</i> tárgy és környezetkultúra, vizuális kommunikáció
1.2. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS - Az alkalmazott természetes hely- és helyzetváltoztató mozgásformák elnevezései, a tanórák alapvető szabályai, szokások, a mozgásvégrehajtások tanulási szempontjainak megismerése, eszköznevezések; - a térbeli tudatosság (érzékelés): elhelyezkedés a térben, mozgásirány, a mozgás végrehajtásának útvonala; - az energiabefektetés tudatossága: idő, sebesség, erő kifejtés fogalmak ismerete.		

Taktikai ismeretek: Labda nélküli egyéni taktikai elemek: - a labda megszerzésére és megkapására irányuló cselekvések támadásban és védekezésben; - védekező és támadó lábmunka; - meneküléshez és üldözéshez kapcsolódó tudatosság (elszakadás, irány- és ritmusváltoztatás a térben). Elfogadja a külső visszajelzés információit az önértékelés sérülése nélkül, és képes a mozgásműveltség fejlesztése érdekében egyénre szabott, saját célokat kitűzni, elérni és felismeri egyéni sajátosságait, erősségeit, gyengeségeit.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Irányváltoztatások, mozgásútvonal, sebességváltoztatások, ütközések elkerülése, súlyponti helyzetváltoztatások, alaphelyzet.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	2. EGYÉNI LABDÁS KOORDINÁCIÓFEJLESZTÉS	Órakeret 20 óra
Előzetes tudás	A manipulatív alapkészségek gyakorlottsága, a dobások, elkapások, rúgások és átvételek alapvető mozgásmintáinak ismerete. Tapasztalat a labdás ügyességfejlesztő gyakorlatokról.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A természetes manipulatív alapkészségek végrehajtási mintáinak változó körülmények közötti alkalmazása, kiemelten a szem-láb koordináció fejlesztésével. A láb és a labda kapcsolatának kialakítása fokozódó sebesség mellett, a labdaérezkelés fejlesztése a vizuális információfeldolgozás hatékonyságának növelésével.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
2.1. MOZGÁSMŰVELTSÉG Egyéni labdás koordinációfejlesztő játékos gyakorlatok és játékok helyben, a saját térben különböző testrészekkel: - rúgófelületek változatos használata lufi, hálós labda, labda segítségével; - görgetések, húzások, tolások a lábfej különböző részeivel (talppal, belsővel, belső csüddel, külsővel, külső csüddel, teljes csüddel); - labdafeldobások, -elkapások, labdavezetések kézzel; - általános ügyességfejlesztő gyakorlatok lufival, strandlabdával, gumilabdával, röplabdával, könnyű futball labdával, futball labdával; - emelgetés (ún. dekázás) lábbal és a test különböző részeivel egy pattanásból, változatos pattanási variációkkal, majd pattanás nélkül; - rúgómozdulatok (dekázás) különböző ritmussal (erőadagolással) hálós labdával; - kreatív egyéni „trükközés” hálós labdával. Egyéni labdás koordinációfejlesztő játékos gyakorlatok és játékok előkészítő mozgásokkal rúgófallal és kapuval szemben: - rúgások és labdaátvételek a lábfej különböző részeivel; - célba rúgások; - guruló labda megállítása talppal, belsővel; - rúgások kézből célra; - rúgás feladatok kézből, pattanásból szabadon.		<i>Matematika:</i> számolás, összehasonlítások <i>Környezetismeret:</i> tájékozódási alapismeretek; testünk <i>Vizuális kultúra:</i> vizuális kommunikáció <i>Technika:</i> anyagok és alakításuk

Egyéni labdás koordinációfejlesztő játékos gyakorlatok és játékok fokozódó sebességű mozgással az általános térben: - közepes, majd nagysebességű labdavezetések köríven, majd álló akadályok között, később fokozatosan gyorsabban mozgó társak között az ütközések elkerülésével; - labdavezetések és labdakontroll gyakorlatok a vizuális kontroll csökkentésével; - labdavezetések sokféle mértani alakzatban; - labdavezetések zenei ritmusra; - labdavezetések önállóan alkotott útvonalakon (pl. számokon, betűkön stb.); - labdavezetések összekötve irány- és ritmusváltoztatással, egyszerű elhúzás-eltolós cselekkel összekötve; - cselezések mozgó társsal szemben; - árnyék- és tükrőgyakorlatok labdával a társ(ak) követésével; - rúgások nagy (2–5 m széles) célfelületekre célozva; - egyéb labdaérzékelő gyakorlatok. 2.2. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS A dobások és rúgások mint manipulatív alapmozgások vezető műveletei, tanulási szempontjai. Térbeli és energiabefektetési ismeretek az eszközhasználat relációjában. Az eszközkézelés lehetőségeinek megkülönböztetése. A játékeladat által megkövetelt szabályok szerinti eszközhasználat ismerete. Taktikai ismeretek: Egyéni labdás taktikai elemek: - támadásban a labda megszerzésére, megkapására, átvételére, megtartására, birtoklására, továbbítására irányuló tevékenység; - célfelület elérésére, gólszerzésre irányuló tevékenység. A helyes technikai végrehajtásra való tudatos törekvés során kialakul a tanuló akaratlagos figyelme saját testére, mozgására, amelynek eredményeként képes pontosan és tantárgyi terminológia szerint megérteni, meghatározni, tudatosítani a mozgás tanulása közbeni és általi testi érzéseket, érzeteket.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Az eszközök megnevezései, használati szabályai, rúgás, gurítás, dobás, elkapás, labdavezetés, terelés, pattintás, labdaátvétel, labdavezetés.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	3. EGYÜTTMŰKÖDÉS A TÁRSSAL, TÁRSAKKAL	Órakeret 24 óra
Előzetes tudás	Páros és csoportos labdás koordinációfejlesztő játékos gyakorlatok és játékok kézzel, lábbal és egyéb testrészekkel. A labda rúgásának és megállításának, valamint a passzgyakorlatok tanulási szempontjainak, alkalmazásának ismerete.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A labdarúgáshoz szükséges alapvető társas magatartásformák kialakítása, a közös játék alapélményének további mélyítése. A kooperatív viselkedésformák, a társas felelősség további formálása kontrollált versenyszituációkban is.	

Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
3.1. MOZGÁSMŰVELTSÉG Páros és csoportos labdás koordinációfejlesztő játékos gyakorlatok és játékok helyben és haladással, kézzel: - többféle anyagú, méretű, formájú, súlyú labda használata komplex ügyességfejlesztéssel; - guruló, pattanó és levegőben érkező labdák és egyéb eszközök elkapása helyben, majd haladással; - alsó, felső, mellső dobások és elkapások fokozott erő kifejtéssel. Páros és csoportos rúgások, labdaátvételek, játékos passzgyakorlatok és játékok lábbal és egyéb testrészekkel: - álló, guruló labda rúgása álló helyzetből, lassú mozgásból szabadon, társhoz, célra; - guruló labda megállítása helyben, majd lassú mozgásból talppal, belsővel; - kényszerítő átadások előkészítése; - passzgyakorlatok különböző változatos alakzatokban (pl. háromszögben, négyzetben, rombuszban); - passzgyakorlatok párban és hármásban nagyméretű célfelületre történő gólszerzési lehetőséggel. Páros és csoportos kooperatív vagy kompetitív jellegű játékos mozgásos feladatok és játékok eszköz nélkül és különböző eszközökkel. Alapszerelés szemből, lövés és passz akadályozásának feladatai.		<i>Matematika:</i> műveletek értelmezése; geometria, mérés, testek <i>Vizuális kultúra:</i> vizuális kommunikáció, látványok megfigyelése
3.2. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Taktikai ismeretek: Társas taktikai elemek: - támadásban 2:0 ellen helycserék, mögé kerülések; - támadásban 3:0 elleni helyezkedés alakzat tartásával (háromszög) és alakzat bontásával (helycserék, mögé kerülések, forgások); - támadó-védő szerepek alapfeladatai. A testnevelés órai szituációk lehetőséget biztosítanak annak megtanítására és érzékeltetésére, hogy küzdeni akarás nélkül nem lehet érvényesülni sem a sportban, sem az életben. Azt azonban fontos megértetni és megláttatni a tanulókkal, hogy hol a határa az agresszióknak. Mindez kiegészülve az együttműködést igénylő feladatokkal, a tanulók különbséget tudnak tenni a kompetitív és kooperatív viselkedés között.		
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Vezető, követő, menekülő, üldöző, támadó, védő, fedezés, zavarás, ütközés, párharc, perifériás látás.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	4. KISJÁTÉKOK	Órakeret 32 óra
Előzetes tudás	Alapszintű játéktapasztalata van az 1:1, 2:1, 2:2 és 3:1 elleni játékokban. Képes a tanult technikai elemek – csökkenő hibaszázalék melletti – alkalmazására.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A kisjátékok alkalmazásával, játékhelyzetben, az alapvető és sportágspecifikus technikai elemek gyakorlása és az egyre bonyolódó taktikai feladatok megoldása. Az összjáték lehetőségének, szerepének felismerése, keresése a játékhelyzetekben.	

Követelmények – Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
4.1. MOZGÁSMŰVELTSÉG 1:1 elleni játékok; 2:1 elleni játékok; 2:2 elleni játékok; 3:1 elleni játékok; 3:2 elleni játékok; 4:1 elleni játékok; 4:2 elleni játékok; 4:3 elleni játékok; - félig aktív, aktív védővel szemben, nagyméretű célfelületekre történő gólszerzési lehetőséggel; - labdabirtoklás félig aktív, aktív védővel szemben rögzített célfelület (pl. kapu, vonal) nélkül (pl. cicajátékok); - aktív védő(k)vel szemben célfelülettel [pl. kapu(k)ra, vonalra]; - kiegészítő faljátékosok bekapcsolásával; - szélességben és mélységben osztott pályán (pl. sávok); - többkapus játékok különböző formájú és méretű területeken.		<i>Matematika:</i> számolás, térbeli tájékozódás, összehasonlítások <i>Környezetismeret:</i> tájékozódás <i>Magyar nyelv- és irodalom:</i> kommunikációs jelek felismerése és értelmezése
4.2. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS A szélesség és mélység megértése. A helyezkedés és a labdacentrikus védekezés alapjainak megértése. Játékfeladatok, játékszabályok keretein belüli cselekvés, a társas szabályok megsértésének észlelése és jelzése, alkalmazkodás az irányításhoz. A sportszerűség fogalmának megértése. Taktikai ismeretek: Az 1:1 elleni játékban a játékhelyzetek megoldása: - a támadónak a labda birtoklása és a célfelület elérése, gólszerzés; - a védőnek a labda megszerzése, a célfelület elérésének, a gólszerzésnek megakadályozása. A 2:1; 2:2; 3:1; 4:1; 3:2; 4:2; 4:3 elleni játékokban a játékhelyzetek megoldásai: - támadásban a labda megszerzésére, megkapására, átvételére, megtartására, birtoklására, továbbítására irányuló tevékenység; - védekezésben nyomásgyakorlás a labdás ellenfélre vagy helyezkedés a labda és a saját kapu, célfelület közé; - labdavesztés esetén a labda azonnali visszaszerzésére irányuló törekvés és az ellenfél megakadályozása a gólszerzésben (a támadó és a célfelület közé történő helyezkedés). Az alsó tagozatos testnevelés során a tanuló képes meghatározni saját pillanatnyi aktivitási szintjét, és képes megállapítani, hogy az alacsonyabb-e vagy magasabb-e a számára optimális állapotnál. Ennek megfelelően képes azonosítani azt az aktivitási szintet, amely számára az általánosan jó közérzetet, illetve a játékokban történő hatékony részvételt biztosítja.		
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Üres terület, megegyezés, szabadrúgás, döntéshelyzet, áttörés, pozíció, visszazárás, elszakadás.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	5. KREATÍV JÁTÉKOK	Órakeret 20 óra
Előzetes tudás	A tanulóknak tapasztalatuk van az egyszerű szabályokon alapuló játékok egy szempont szerinti változtatásában. Ismerik a szabályváltoztatás alapvető lehetőségeit.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A kreatív játékok alkalmazásával a tanulók előzetes mozgás- és játéktapasztalataira építve továbbfejlődik az önálló-alkotó gondolkodás. A játékszabályok – megkötések, illetve a játéktevékenység egyes elemeinek megalkotása és módosítása – segítik a kooperatív, csoportos feladatok egyre hatékonyabb megoldásait.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
5.1. MOZGÁSMŰVELTSÉG Fogók közbeni szerepek szabad megválasztása. Előre meghatározott futó- vagy fogójátékok egy-egy szabályának módosításai (ház, megfogás, szabadítás, létszám, eszköz, terület stb.). Kisjátékok és mérkőzésjátékok módosítása 1-3 szempont figyelembevételével: - labdák száma, mérete, fajtája; - a pont (gól)szerzés lehetősége; - a játéktéren való haladás; - labdaszerzés módja; - játéktér formája; - célfelület helye, mérete, formája, száma, szöge; - labdabirtoklás módja (pl. érintésszám, érintőfelület, végtag); - esélykiegyenlítő variációk (pl. joker játékos, átállás); - területi korlátozások; - egyéb eszközök bekapcsolása. 5.2. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS A játékok módosítási lehetőségeinek elnevezései, a játékok megnevezései, a játékszabályok alkalmazása, módosítási lehetőségei. Taktikai ismeretek: A kreatív játékokban az 1:1 elleni játékhelyzetek megoldása: - a támadónak a labda birtoklása és a célfelület elérése, gólszerzés; - a védőnek a labda megszerzése, a célfelület elérésének, a gólszerzésnek megakadályozása. A kreatív játékokban a játékhelyzetek megoldásai: - támadásban a labda megszerzésére, megkapására, átvételére, megtartására, birtoklására, továbbítására irányuló tevékenység; - védekezésben nyomásgyakorlás a labdás ellenfélre vagy helyezkedés a labda és a saját kapu, célfelület közé; - labdavesztés esetén a labda azonnali visszaszerzésére irányuló törekvés és az ellenfél megakadályozása a gólszerzésben (a támadó és a célfelület közé történő helyezkedés). A változatos döntéshozatali szituációk eredményeként a tanulók döntéshozó képessége javul. A testnevelés órai szituációkban a döntéshozatalból fakadó helyzetek (vita, helyes megoldás, tervezés stb.) kezelése és a döntés melletti érvelés is tudatosan fejlődik.		<i>Matematika:</i> számolás, térbeli tájékozódás, összehasonlítások <i>Vizuális kultúra:</i> vizuális kommunikáció, közvetlen tapasztalás útján szerzett élmények feldolgozása, látványok megfigyelése, tárgy- és környezetkultúra, kifejezés, alkotás

Kulcsfogalmak/ fogalmak	Játékfeladat, játékmegkötés, szabályalakítás, módosítás, döntéshozatal, kreativitás.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	6. MÉRKŐZÉSJÁTEKOK	Órakeret 32 óra
Előzetes tudás	A 3:3 elleni mérkőzésjátékok alapszabályainak ismerete. A játékhoz szükséges alapmozgások fokozatosan gyorsuló végrehajtása (futás, irányváltztatás, rúgás és labdaátvétel).	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A játékot alkotó mozgások és mozdulatok alkalmazásával kapcsolatos tapasztalatok gyarapodása. A kontrollált versenyjátékok elfogadásán, megértésén és alkalmazásán keresztül a játékhoz kapcsolódó érzelmi kötődés fenntartása a 4+1 elleni játék során is.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
6.1. MOZGÁSMŰVELTSÉG 4+1 elleni kontrollált versenyjellegű mérkőzésjátékok: - különböző, könnyítést és sikerélményt célzó, támadókra és védőkre vonatkozó megkötések, szabáymódosítások; - játéktér mérete, formája; - területi korlátozások; - kapuk száma, szöge, mérete, elhelyezése; - gólszerzés módja; - csere módja; - esélykiegyenlítés módja; - eredményszámítás megléte (van vagy nincs); - eredményszámítás módja. 6.2. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Taktikai ismeretek: Mérkőzésjátékokban a játékhelyzetek megoldásai: - támadásban a labda megszerzésére, megkapására, átvételére, megtartására, birtoklására, továbbítására és a célfelület elérésére irányuló tevékenység; - védekezésben nyomásgyakorlás a labdás ellenfélre és labdaszerzésre irányuló tevékenység, helyezkedés a labda és a saját kapu, célfelület közé; - labdavesztés esetén a labda azonnali visszaszerzésére irányuló törekvés és az ellenfél megakadályozása a gólszerzésben (a támadó és a célfelület közé történő helyezkedés). A testnevelés órai versengés és kooperációs szituációk tudatos megélése eredményeként az adott versengő vagy együttműködő szituáció tudatos, aktív végrehajtása során alakul ki az aktív, kereső magatartás a versengő és kooperatív helyzetek keresésére, azok megoldására.		<i>Matematika:</i> számolás, térbeli tájékozódás, összehasonlítások <i>Vizuális kultúra:</i> vizuális kommunikáció <i>Magyar nyelv- és irodalom:</i> kommunikációs jelek felismerése és értelmezése
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Játékfeladat, játékszabály, helyezkedés, labdatartás, üres terület, védekezés, támadás, összjáték, egyszerű technikai elemek és szabályok, együttműködés csapaton belül, sportszerűség, győztes, vesztes, megegyezés, különbözőség, másság, elfogadás, szabályszegés, szabálykövetés.	

A fejlesztés várt eredményei a kétévnyi ciklus végén

Testtudat és térbeli tudatosság

A tanuló váljon képessé a természetes hely- és helyzetváltoztató mozgásformák időkénszer alatti végrehajtására különböző irány- és útvonal-kombinációkban. Képes a térben fokozódó sebesség mellett, változó körülmények között biztonságosan haladni.

Egyéni labdás koordinációfejlesztés

A tanuló váljon képessé fokozódó sebesség mellett a labda folyamatos kontrollálására változó körülmények között. Tudatosan alkalmazza a labdavezetés, labdaátvétel és a rúgás alaptechnikáit, alkalmazkodva a különböző, taktikai jellegű játékhelyzetekhez.

Együttműködés a társal, társakkal

A tanuló váljon képessé páros és csoportos labdás koordinációfejlesztő passzgyakorlatok pontosságra és sebességre törekvő végrehajtására. Legyen képes együttműködni egy vagy két társával a labda birtoklása, a támadások vezetése és befejezése érdekében.

Kisjátékok

A tanuló ismerje és alkalmazza a helyezkedés és a labdacentrikus védekezés alapjait játékok közben. Támadásban felismeri a kedvezőbb játékhelyzetben lévő társat, és törekszik megjátszására. Védekezésben az ellenfél labdás játékosára nyomást gyakorol, emellett törekszik az elvesztett labda azonnali visszaszerzésére.

Kreatív játékok

A tanuló váljon képessé pedagógus segítségével mellett a kisjátékok vagy a mérkőzésjátékok szabályait 1-3 szempont alapján célszerűen módosítani, megváltoztatni.

Mérkőzésjátékok

A tanuló váljon képessé játék közben tudatosan a labda megszerzésére törekvő mozgásokat végrehajtani, védekezésben tudatosan a labda és a saját kapuja közé helyezkedni. Képes tudatosan úgy helyezkedni támadásban, hogy ha labdát kap, akkor közvetlenül gólt tudjon szerezni, miközben folyamatosan igyekszik játékban maradni.

5–8. ÉVFOLYAM

Ezek az évfolyamok a tanulók a mozgástanulás és gondolkodás magasabb szintjére lépnek. Az iskolai labdarúgás szempontjából ez alapvetően a taktikai helyzetek bővülését, azok megoldását, megismerését jelenti. Az iskolai labdarúgás 1–4. évfolyamain megismert technikai és alaptaktikai elemek bonyolódása, összetettebbé válása figyelhető meg ebben a korosztályban. A játéktér tudatos szélességi és mélységi kihasználása kiemelt taktikai lehetőség az élvezetes, játékközpontú labdarúgás kialakítása szempontjából. Ezt célozva valósul meg 5. évfolyamtól az életkori sajátosságokat és a szenzitív időszakokat szem előtt tartó komplex, labdarúgás-specifikus készség- és képességfejlesztés.

Az iskolai labdarúgás az alapfokú nevelés-oktatás ezen szakaszában az általános kerettantervben megjelenő sportjátékokat, azon belül labdarúgást előkészítő, illetve labdarúgás-specifikus tartalmakra épülve a labdarúgás sportág mélyebb, alaposabb elsajátítását teszi lehetővé. Bár a kerettanterv 5–8. évfolyamaira vonatkozó alkalmazásához nem szükséges az 1–4. évfolyamaira vonatkozó tematikai egységeinek ismerete, azonban ennek hiányában az 5–8. évfolyamokon megjelenő tartalmak minél alaposabb elsajátítása érdekében fokozottabb előkészítés szükséges. Ebben az esetben ajánlott, hogy az 5–6. évfolyamokon kerüljön beépítésre 14 olyan előkészítő óra, amelyeket javasolt az 1–4. évfolyamokon megjelenő egyes alapvető tartalmak, így különösen a „Testtudat és térbeli tudatosság”, valamint az „Együttműködés a társal, társakkal” tematikai egységek feldolgozására fordítani.

Az életkori sajátosságoknak megfelelően tovább mélyülnek és bővülnek a sportolás, az aktív pihenés alkalmazásához szükséges ismeretek és a mozgásos tevékenységek, valamint az ehhez tartozó kompetenciák. Az iskolai labdarúgás nagyban hozzájárul a tanulók egész életen át tartó tanulási kulcskompetenciáinak fejlesztéséhez.

Az iskolai labdarúgás kerettantervben megjelenő mozgásos és elméleti tartalmak sikeres felhasználása érdekében inkább a tanuló változó körülményekhez kapcsolódó alkalmazkodóképessége és nem a mozgásreprodukáló képessége kerül fejlesztésre. A különböző testgyakorlási formák hozzájárulnak az általános értékteremtés mellett a közös és az egyéni érdekek képviseléséhez, valamint erősítik a tantárgy alapvető és aktuális motivációs tényezőit, pl. ötletszerzés, élményszerzés, jókedv, kaland, testformálás, kapcsolódás, feszültségvezetés, örömszerzés, baráti kör, önmegvalósítás, teljesítménykontroll, sportolási divatok.

A labdarúgásra jellemző taktikai helyzetek megoldásához a sportági technikák hatékonyabb, gyorsabb, pontosabb végrehajtása figyelhető meg. Ezzel párhuzamosan a kisjátékok során megismert, külön-külön jelentkező taktikai-technikai tudás a mérkőzésjátékok és a kreatív játékok során is érzékelhetően megjelenik. Ennek következtében megfigyelhető a támadó és a védő csapatrészek közötti célirányos együttműködés, tudatos szerepvállalás.

A taktikai elemek bonyolultsága megköveteli a tanulóktól az egymás közti kommunikációt. A játék sikerességéhez elkerülhetetlen a társakkal történő kapcsolatok kiépítése és működtetése. A csapatsportok közösségformáló ereje a társak kisegítéséből és a társak helyzetbe hozásából fakad. A társ megsegítése mind támadásban, mind védekezésben alkotja az iskolai labdarúgás taktikai elemein keresztül a tanulók társas kapcsolatainak erősítését, színvonalának emelkedését.

A heti két órában megvalósuló az iskolai labdarúgás élményszerző és közösségteremtő erején keresztül fejleszti a tanulók kompetenciáit, és felkészíti őket a társadalomban betöltendő szerepükre, valamint megalapozza az egész életen át tartó, egészségtudatos magatartás szemléletének kialakulását.

5–6. ÉVFOLYAM

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	1. EGYÉNI LABDÁS KOORDINÁCIÓFEJLESZTÉS	Órakeret 24 óra
Előzetes tudás	Jártas a természetes manipulatív alapkészségek változó körülmények közötti alkalmazásában. A labdakontroll hatékony megléte fokozódó sebesség mellett, hatékony vizuális információfeldolgozással párhuzamosan. Alapszintű sportági labdás technikák elméleti és gyakorlati ismerete, használata.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A labdarúgásban releváns alap manipulatív mozgáskészségekre építve olyan sportágspecifikus mozgásminták, technikai elemek kialakítása, amelyek a taktikai értelemben bonyolultabb játékhelyzetek megoldásához szükségesek.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
1.1. MOZGÁSMŰVELTSÉG Egyéni labdás koordinációfejlesztő játékos gyakorlatok és játékok helyben, a saját térben különböző testrészekkel: - görgetések, húzások, tolások a lábfej különböző részeivel (talppal, belsővel, belső csüddel, külsővel, külső csüddel, teljes csüddel); - általános ügyességfejlesztő gyakorlatok lufival, strandlabdával, gumilabdával, röplabdával, könnyű football labdával, babzsákkal, lábtoll-labdával; - emelgetés (ún. dekázás) lábbal és a test különböző részeivel pattanás nélkül vagy egy pattanásból; - rúgómozdulatok különböző labdákkal és hálós labdával; - kreatív egyéni „trükközés” különböző labdákkal és hálós labdával. Egyéni labdás koordinációfejlesztő játékos gyakorlatok és játékok rúgófallal és kapuval szemben: - rúgások és labdaátvételek a lábfej különböző részeivel; - célba rúgások; - guruló labda megállítása talppal, belsővel; - guruló labda átvétele talppal, belsővel, majd abból ritmusváltás és irányváltoztatás; - különböző szögből és magasságból érkező labdák lekezelése, átvétele különböző testrészekkel (csüd, belső, comb, mellkas, stb.); - rúgások kézből különböző távolságra és magasságra; - rúgás feladatok kézből, pattanásból szabadon. Egyéni labdás koordinációfejlesztő játékos gyakorlatok és játékok mozgással az általános térben: - közepes és gyors sebességű labdavezetések akadályok között, később fokozatosan gyorsabban mozgó társak között az ütközések elkerülésével; - labdavezetések akadályok között, váltakozó sebességgel, társak által meghatározottan; - labdavezetések és labdakontroll gyakorlatok közepes és gyors sebességgel;		<i>Matematika: számolás, térbeli tájékozódás</i> <i>Természetismeret: izmok, ízületek, anatómiai ismeretek</i>

- labdavezetések és labdakontroll gyakorlatok váltakozó sebességgel; - labdavezetések sokféle mértani alakzatban; - labdavezetések meghatározott útvonalakon és módon a játéktéren; - labdavezetések önállóan alkotott útvonalakon a játéktér célzott kihasználásával, és a célfelületek által meghatározottan; - labdavezetések összekötve irány- és ritmusváltoztatással; - cselezések álló akadályokkal és mozgásban lévő társakkal szemben; - rúgások közepes méretű (2–3 m széles) célfelületekre célozva; - egyéb labdaérezkelő gyakorlatok. 1.2. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Az eszközkezelés játék közbeni alkalmazásának, lehetőségeinek megkülönböztetése. A játékeladat által megkövetelt szabályok szerinti, taktikailag célszerű eszközhasználat ismerete. Taktikai ismeretek: Egyéni labdás taktikai elemek: - támadásban a labda megszerzésére, megkapására, átvételére, megtartására, birtoklására, pontos átadásra irányuló tevékenység; - célfelület elérésére, gólszerzésre irányuló tevékenység. A labdás koordinációfejlesztés, a helyes technikai végrehajtásra való tudatos törekvés során kialakul a tanuló akaratlagos figyelme saját testére, mozgására, amelynek eredményeként képes a labdarúgáshoz tartozó terminológia szerint megérteni, meghatározni, tudatosítani a mozgás tanulása közbeni és általi testi érzéseket, érzeteket.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Cselezés, célfelület, irányváltás, ritmusváltás, húzás, sarkazás, külső csüd.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	2 . KAPCSOLAT A TÁRSSAL, TÁRSAKKAL	Órakeret 24 óra
Előzetes tudás	A kooperatív viselkedésformák, a társas felelősség megléte kontrollált versenyszituációkban is. A támadó-védő szerepek alapjainak ismerete, a társal, társakkal történő együttműködés kialakításának képessége.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az együttműködésen alapuló viselkedésformák támadó-védő kapcsolatokra történő átalakítása, csapatrészek közötti együttműködés megtapasztalása. A támadó és védő szerepek közötti tudatos szerepváltás kialakítása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
2.1. MOZGÁSMŰVELTSÉG Páros és csoportos labdás koordinációfejlesztő játékos gyakorlatok és játékok helyben és haladással, kézzel: - labdaterelések, gurítások és dobások: különböző technikával és különböző kiinduló helyzetekből, mozgásból; - többféle anyagú, méretű, formájú, súlyú labda használata; - a társ által gurított, pattintott, levegőben érkező labdák és egyéb eszközök elkapása, levétele helyben, majd haladással, különböző kiinduló helyzetekből helyben;		<i>Vizuális kultúra: vizuális kommunikáció</i> <i>Matematika: logika, valószínűességszámítás, térbeli alakzatok, tájékozódás</i>

- árnyék- és tükörgyakorlatok labdával a társ(ak) követésével. Páros és csoportos rúgások, labdaátvételek, játékos passzgyakorlatok és játékok lábbal és egyéb testrészekkel: - álló, guruló labda rúgása álló helyzetből, közepes sebességű mozgásból szabadon, mozgó vagy irányt változtató társhoz, célra; - társ által gurított labda átvétele talppal, belsővel, majd abból ritmusváltás és irányváltoztatás kényszerítő átadások alkalmazása a játéktér különböző területein; - passzgyakorlatok különböző változatos alakzatokban társsal, társakkal szemben (pl. háromszögben, négyzetben, rombuszban); - passzgyakorlatok párban, háromfős csoportban nagyméretű célfelületre történő gólszerzési lehetőséggel. Páros és csoportos kooperatív jellegű játékos mozgásos feladatok és játékok eszköz nélkül és különböző eszközökkel. Alapszerelés szemből, lövés és passz akadályozásának feladatai. 2.2. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Taktikai ismeretek: Társas taktikai elemek: - támadásban 2:0 ellen helycserék, mögé kerülések; - támadásban 3:0 elleni helyezkedés alakzat tartásával (háromszög) és alakzat bontásával és építésével (helycserék, mögé kerülések, forgások); - két vagy három támadó tudatos átlós segítségnyújtás kialakítása (szélességi és mélységi helyezkedés, területnyitás). A játékos feladatok és játékok közbeni csapattársakkal történő együttműködés nyújtotta élmények megélésének képességére alapozva a tanuló képessé válik annak kifejezésére, hogy a testnevelés órán és a szabadidejében mi az, ami segíti, támogatja az élményszerű, élvezetes labdarúgás játék kialakulását, fenntartását.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Alakzatabontás, alakzatepítés, helycserék, mögé kerülés, forgások.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	3. KISJÁTÉKOK	Órakeret 32 óra
Előzetes tudás	Alapszintű játéktapasztalata van a 3:2; 4:1; 4:2; 4:3 és 3:3 elleni játékokban. Képes a tanult technikai elemek – csökkenő hibaszázalék melletti – jól meghatározható taktikai környezetben történő alkalmazására.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A négy támadó játékos kapcsolatából létrejövő taktikai szituációk megismerése, alkalmazása kisjátékokban. A játéktér labdarúgás-specifikus szélességi és mélységi kihasználása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
3.1. MOZGÁSMŰVELTSÉG 1:1 elleni játékok; 2:1 elleni játékok; 2:2 elleni játékok; 3:1 elleni játékok; 3:2 elleni játékok;		<i>Vizuális kultúra: vizuális kommunikáció</i> <i>Matematika: logika, valószínűségszámítás,</i>

3:3 elleni játékok; 4:1 elleni játékok; 4:2 elleni játékok; 4:3 elleni játékok; 4:4 elleni játékok; - félaktív, aktív védővel szemben, kis- és közepes méretű célfelületekre történő gólszerzési lehetőséggel; - labdabirtoklás aktív védővel szemben rögzített célfelület (pl. kapu, vonal) nélkül (pl. cicajátékok) vagy célfelülettel; - kiegészítő faljátékosok bekapcsolásával; - szélességben és mélységben osztott pályán (pl. sávok); - többkapus, különböző formájú és méretű területeken. 3.2. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Taktikai ismeretek: Az 1:1 elleni játékban a játékhelyzetek megoldása: - a támadónak a labda birtoklása és a célfelület elérése, gólszerzés; - a védőnek a labda megszerzése, a célfelület elérésének, a gólszerzésnek megakadályozása. A 2:1; 2:2; 3:1; 4:1; 3:2; 3:3; 4:2; 4:3; 4:4 elleni játékokban a játékhelyzetek megoldásai: - támadásban a labda megszerzésére, megkapására, átvételére, megtartására, birtoklására, továbbítására irányuló tevékenység; - védekezésben nyomásgyakorlás a labdás ellenfélre vagy helyezkedés a labda és a saját kapu, célfelület közé; - labdavesztés esetén a labda azonnali visszaszerzésére irányuló törekvés és az ellenfél megakadályozása a gólszerzésben (a támadó és a célfelület közé történő helyezkedés); - két vagy három támadó tudatos átlós segítségnyújtás kialakítása (területnyitás) védővel vagy védőkkel szemben; - két vagy három védő tudatos átlós segítségnyújtás kialakítása (területnyitás). A kisjátékokban történő aktív részvétel során a tanuló képes meghatározni saját pillanatnyi aktivitási szintjét, és képes megállapítani, hogy az alacsonyabb-e vagy magasabb-e a számára optimális állapotnál. Ennek megfelelően képes azonosítani azt az aktivitási szintet, amely számára a játékok közbeni jó közérzetet biztosítja, valamint képes a saját aktivitás-szintje változásának tudatos követésére.	térbeli alakzatok, tájékozódás
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Nyomásgyakorlás, taktikai helyzet, emberfölny, kényszerítő, cicajátékok.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	4. KREATÍV JÁTÉKOK	Órakeret 16 óra
Előzetes tudás	A kreatív játékok korábbi alkalmazása során megjelenő önálló-alkotó gondolkodás. A játékszabályok – megkötések, illetve a játéktevékenység egyes elemeinek megalkotása és módosítása – a kooperatív, csoportos feladatok közben.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Játékkalkotás, meglévő játékok szabályainak módosítása részben öntevékenyen, részben tanári segítséggel, több szempont figyelembevételével, kreatív, csapatszintű megoldásokkal.	

Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
4.1. MOZGÁSMŰVELTSÉG Előre meghatározott futó- vagy fogójátékok szabályainak módosításai (ház, megfogás, szabadítás, létszám, eszköz, terület stb.). Kisjátékok és mérkőzésjátékok módosítása több szempont figyelembevételével: - labdák száma; - a pont (gól)szerzés lehetősége; - a játéktéren való haladás; - célfelület helye, mérete, száma; - területkorlátozások.		<i>Vizuális kultúra: vizuális kommunikáció</i> <i>Matematika: logika, valószínűességszámítás, térbeli alakzatok, tájékozódás</i>
4.2. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Taktikai ismeretek: A 2:1; 2:2; 3:1; 4:1; 3:2; 3:3; 4:2; 4:3; 4:4 elleni kreatív játékokban a játékhelyzetek megoldásai: - támadásban a labda megszerzésére, megkapására, átvételére, megtartására, birtoklására, továbbítására irányuló tevékenység; - védekezésben nyomásgyakorlás a labdás ellenfélre, vagy helyezkedés a labda és a saját kapu, célfelület közé; - labdavesztés esetén a labda azonnali visszaszerzésére irányuló törekvés és az ellenfél megakadályozása a gólszerzésben (a támadó és a célfelület közé történő helyezkedés); - két vagy három támadó tudatos átlós segítségnyújtás kialakítása (területnyitás) védővel vagy védőkkel szemben; - két vagy három védő tudatos átlós segítségnyújtás kialakítása (területnyitás). Erre az életkorra jellemző a tartós figyelem és koncentráció kialakulása, amelynek eredményeként a tanulók képessé válnak az apró részletekre odafigyelni. A kreatív játékok alkotása és alkalmazása során a tanulók egy adott kontextusban elsajátított mozgásos műveletet más környezetben, más végrehajtás mentén gyakorolnak. Ennek megfelelően képessé válnak a labdarúgáshoz kapcsolódó technikai és taktikai elemeket más kontextusban is adaptálni, célszerűen kivitelezni.		
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Területkorlátozás, kommunikáció, átlós segítségnyújtás.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	5. MÉRKŐZÉSJÁTÉKOK	Órakeret 34 óra
Előzetes tudás	A 4+1 elleni mérkőzésjátékok alapszabályainak és alap taktikai elmeinek ismerete. A játékhoz szükséges alapmozgások, technikai elemek fokozatosan gyorsuló végrehajtása.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A 4+1 elleni taktikai elemek hatékonyabb, pontosabb végrehajtása, sportágspecifikus technikai elemek alkalmazása a mérkőzésjátékok során.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
5.1. MOZGÁSMŰVELTSÉG 4+1 létszámú kontrollált versenyjellegű mérkőzésjátékok kapussal: - különböző, könnyítést és sikerélményt célzó megkötések, szabálmódosítások; - játéktér mérete, formája;		<i>Természetismeret: testi és lelki harmónia</i> <i>Vizuális kultúra: vizuális</i>

- kapuk száma, szöge, mérete, elhelyezése; - gólszerzés módja; - eredményszámítás megléte (van vagy nincs); - eredményszámítás módja. 5.2. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Taktikai alapismeretek: A 4+1 létszámú mérkőzésjátékok játékhelyezeteinek megoldásai: - támadásban a labda megszerzésére, megkapására, átvételére, megtartására, birtoklására, továbbítására irányuló tevékenység; - védekezésben nyomásgyakorlás a labdás ellenfélre, vagy helyezkedés a labda és a saját kapu, célfelület közé; - labdavesztés esetén a labda azonnali visszaszerzésére irányuló törekvés, és az ellenfél megakadályozása a gólszerzésben (a támadó és a célfelület közé történő helyezkedés); - két vagy három támadó tudatos átlós segítségnyújtás kialakítása (területnyitás) védővel vagy védőkkel szemben; - két vagy három védő tudatos átlós segítségnyújtás kialakítása (területnyitás). A testnevelő feladata megértetni és a mozgásos feladatok, mérkőzésjátékok által elősegíteni annak elfogadását, hogy a stressz életünk fontos alkotó eleme. A mérkőzésjátékok, mozgásos feladatok során a tanuló megérti, elfogadja, hogy a túlzott stressz negatívan hat a teljesítményére és közösségre. Képesse válik saját stressz-szintjének szabályozására a labdarúgáshoz köthető mozgásos feladatokban, játékokban.	<i>kommunikáció</i> <i>Matematika: logika, valószínűességszámítás, térbeli alakzatok, tájékozódás</i>
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Nyomásgyakorlás, taktikai helyzet, emberfölny, kényszerítő, csapatrészek összjátéka, kapus, kapuelőtér.

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	
Egyéni labdás koordinációfejlesztés A tanuló váljon képessé a célfelület elérését és a játékhelyzet sikeres megoldását segítő labdás technikai elemek játék közbeni kiválasztására, hatékony végrehajtására. Kapcsolat a társal, társakkal A tanuló váljon képessé együttműködni egy vagy két társával a labda birtoklása, a támadások vezetése és befejezése érdekében, alakzatbontással és építéssel. A tanuló váljon képessé átlós segítség nyújtásával üres területet teremteni a labdás és labda nélküli társának a labda birtoklása vagy a támadások építése és befejezése érdekében. Kisjátékok A tanuló váljon képessé a különböző taktikai helyzetek közben tudatosan alakzatbontással és építéssel átlós segítségnyújtást kialakítani egy vagy két társával támadásban a labdás társának. Kreatív játékok A tanuló váljon képessé, pedagógus segítsége mellett, a kisjátékok vagy a mérkőzésjátékok szabályait több szempont alapján célszerűen módosítani, megváltoztatni. Mérkőzésjátékok A tanuló váljon képessé a 4+1 létszámú mérkőzésjátékok közben tudatosan alakzatépítéssel és bontással átlós segítségnyújtást kialakítani támadásban és védekezésben egyaránt. Továbbá legyen képes a mérkőzés alatt a támadó és védő szerepkörök folyamatos váltakozásának követésére.	

7–8. ÉVFOLYAM

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	1. EGYÉNI LABDÁS KOORDINÁCIÓFEJLESZTÉS	Órakeret 24 óra
Előzetes tudás	Bonyolultabb játékhelyzetek megoldásához szükséges sportágspecifikus technikai elemek ismerete, célszerű végrehajtása.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A labdarúgásban releváns olyan sportágspecifikus mozgásminták, technikai elemek gyors, tudatos végrehajtása, amelyek a taktikai értelemben bonyolultabb játékhelyzetek hatékony megoldásához szükségesek.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
1.1. MOZGÁSMŰVELTSÉG Egyéni labdás koordinációfejlesztő játékos gyakorlatok és játékok helyben, a saját térben különböző testrészekkel: - görgetések, húzások, tolások gyors mozgás közben a lábfej különböző részeivel (talppal, belsővel, belső csüddel, külsővel, külső csüddel, teljes csüddel); - labdarúgás-specifikus ügyességfejlesztő gyakorlatok könnyű futball labdával, futballal, babzsákkal, lábtoll-labdával; - emelgetés (ún. dekázás) lábbal és a test különböző részeivel pattanás nélkül vagy egy pattanásból; - rúgómozdulatok különböző labdákkal és hálós labdával; - kreatív egyéni „trükközés” különböző labdákkal és hálós labdával.		<i>Matematika: számolás, térbeli tájékozódás</i> <i>Természetismeret: izmok, ízületek, anatómiai ismeretek</i>

Egyéni labdás koordinációfejlesztő játékos gyakorlatok és játékok rúgófallal és kapuval szemben: - rúgások és labdaátvételek a lábfej különböző részeivel; - célba rúgások; - guruló labda átvétele talppal, belsővel, majd abból ritmusváltás és irányváltoztatás; - különböző szögből és magasságból érkező labdák lekezelése, átvétele különböző testrészekkel (csüd, belső, comb, mellkas stb.); - rúgás feladatok kézből, pattanásból szabadon. Egyéni labdás koordinációfejlesztő játékos gyakorlatok és játékok mozgással az általános térben: - közepes és gyors sebességű labdavezetések akadályok között, később fokozatosan gyorsabban mozgó társak között az ütközések elkerülésével; - labdavezetések akadályok között, váltakozó sebességgel, társak által meghatározottan; - labdavezetések és labdakontroll gyakorlatok közepes és gyors, váltakozó sebességgel; - labdavezetések meghatározott útvonalakon és módon a játéktérben; - labdavezetések önállóan alkotott útvonalakon a játéktér célzott kihasználásával, és a célfelületek által meghatározottan; - labdavezetések összekötve célszerű irány- és ritmusváltoztatással; - cselezések mozgásban lévő társakkal szemben; - rúgások közepes méretű (2-3 m széles) célfelületekre célozva; - egyéb labdaérezkélő gyakorlatok. 1.2. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Taktikai ismeretek: Egyéni labdás taktikai elemek: - támadásban a labda megszerzésére, megkapására, átvételére, megtartására, birtoklására, pontos átadásra irányuló tevékenység; - célfelület elérésére, gólszerzésre irányuló tevékenység. Az egyéni labdás koordináció fejlesztés részeként, a tanári és a társak általi értékelések során a tanuló elfogadja a külső visszajelzés információit az önértékelés sérülése nélkül, és képes a labdarúgáshoz szükséges mozgásműveltség fejlesztése érdekében egyénre szabott, saját célokat kitűzni, elérni. A változatos környezeti hatások által felismeri egyéni sajátosságait, erősségeit, gyengeségeit; önmagához viszonyítja fejlődését.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Cselezés, célfelület, irányváltás, ritmusváltás, húzás, sarkazás, külső csüd.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	2 . KAPCSOLAT A TÁRSSAL, TÁRSAKKAL	Órakeret 20 óra
Előzetes tudás	Az együttműködésre és a támadó-védő kapcsolatokra alapuló viselkedésformák ismerete, a csapatrészek közötti együttműködés meg tapasztalása. Képes a támadó és védő szerepek közötti tudatos szerepváltásra.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A kispályások, kreatív játékok és mérkőzésjátékok során alkalmazandó két vagy több ember kapcsolatának gyakorlása támadásban és védekezésben.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
2.1. MOZGÁSMŰVELTSÉG Páros és csoportos labdás koordinációfejlesztő játékos gyakorlatok és játékok haladással, kézzel: - többféle anyagú, méretű, formájú, súlyú labda használata; - a társ által gurított, pattintott, levegőben érkező labdák és egyéb eszközök elkapása, levétele helyben majd haladással, különböző kiinduló helyzetekből helyben; - árnyék- és tükrőgyakorlatok labdával a társ(ak) követésével. Páros és csoportos rúgások, labdaátvételek, játékos passzgyakorlatok és játékok lábbal és egyéb testrészekkel: - guruló labda rúgása közepes sebességű mozgásból szabadon, mozgó vagy irányt változtató társra, célra; - társ által gurított labda átvétele talppal, belsővel, majd abból ritmusváltás és irányváltoztatás kényszerítő átadások alkalmazása a játéktér különböző területein; - passzgyakorlatok különböző változatos alakzatokban társal, társakkal szemben (pl. háromszögben, négyzetben, rombuszban); - passzgyakorlatok párban, háromfős csoportban nagyméretű célfelületre történő gólszerzési lehetőséggel. Páros és csoportos kooperatív jellegű játékos mozgásos feladatok és játékok eszköz nélkül és különböző eszközökkel. Alapszerelés szemből, lövés és passz akadályozásának feladatai.		<i>Vizuális kultúra: vizuális kommunikáció</i> <i>Matematika: logika, valószínűség számítás, térbeli alakzatok, tájékozódás</i>
2.2. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Taktikai ismeretek: Társas taktikai elemek: - támadásban 2:0 ellen helycserék, mögé kerülések; - támadásban 3:0 elleni helyezkedés alakzat tartásával (háromszög) és alakzat bontásával és építésével (helycserék, mögé kerülések, forgások); - két vagy három támadó tudatos átlós segítségnyújtás kialakítása (szélességi és mélységi helyezkedés, területnyitás). A tanuló a labdarúgás támadó és védő játékhelyzeteinek gyakorlása során a társakkal való együttműködésben magabiztossá válik, és megéli, hogy jó (önbizalom-növelő) érzés, ha erőfeszítést tesz, és a legtöbbet hozza ki a támadás és védekezés során a társakkal való együttműködésből taktikai értelemben.		
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Alakzatbontás, alakzatépítés, helycserék, mögé kerülés, forgások.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	3. KISJÁTÉKOK	Órakeret 28 óra
Előzetes tudás	Jártasságszintű játéktapasztalata van a 3:2; 4:1; 4:2; 4:3 és 3:3 elleni játékokban. Képes a tanult technikai elemek – csökkenő hibaszázalék melletti – jól meghatározható taktikai környezetben történő alkalmazására.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A négy támadó játékos kapcsolatából létrejövő taktikai szituációk megoldása kis játékokban. A játéktér labdarúgás-specifikus szélességi és mélységi kihasználása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
3.1. MOZGÁSMŰVELTSÉG 1:1 elleni játékok; 2:1 elleni játékok; 2:2 elleni játékok; 3:1 elleni játékok; 3:2 elleni játékok; 3:3 elleni játékok; 4:1 elleni játékok; 4:2 elleni játékok; 4:3 elleni játékok; 4:4 elleni játékok; - aktív védővel szemben, kis- és közepes méretű célfelületekre történő gólszerzési lehetőséggel; - labdabirtoklás aktív védővel szemben rögzített célfelület (pl. kapu, vonal) nélkül (pl. cicajátékok) vagy célfelülettel; - kiegészítő faljátékosok bekapcsolásával; - szélességben és mélységben osztott pályán (pl. sávok); - többkapus, különböző formájú és méretű területeken. 3.2. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Taktikai ismeretek: Az 1:1 elleni játékban a játékhelyzetek megoldása: - a támadónak a labda birtoklása és a célfelület elérése, gólszerzés; - a védőnek a labda megszerzése, a célfelület elérésének, gólszerzésnek a megakadályozása. A 2:1; 2:2; 3:1; 4:1; 3:2; 3:3; 4:2; 4:3; 4:4 elleni játékokban a játékhelyzetek megoldásai: - támadásban a labda megszerzésére, megkapására, átvételére, megtartására, birtoklására, továbbítására irányuló tevékenység; - védekezésben nyomásgyakorlás a labdás ellenfélre vagy helyezkedés a labda és a saját kapu, célfelület közé; - labdavesztés esetén a labda azonnali visszaszerzésére irányuló törekvés és az ellenfél megakadályozása a gólszerzésben (a támadó és a célfelület közé történő helyezkedés); - két vagy három támadó tudatos átlós segítségnyújtás kialakítása (területnyitás) védővel vagy védőkkel szemben; - két vagy három védő tudatos átlós segítségnyújtás kialakítása (területnyitás). A szabályok elfogadása és betartása során a tanulók játék közben egyre inkább észreveszik a sportszerű és sportszerűtlen szituációkat. A tanulóknak ezáltal kialakul a társak jogosan eltérő igényeinek,		<i>Vizuális kultúra: vizuális kommunikáció</i> <i>Matematika: logika, valószínűességszámítás, térbeli alakzatok, tájékozódás</i>

szempontjainak figyelembevétele.	önkéntelen, majd tudatos megélése és	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Nyomásgyakorlás, taktikai helyzet, emberfölény, kényszerítő, cicajátékok.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	4. KREATÍV JÁTÉKOK	Órakeret 16 óra
Előzetes tudás	A kreatív játékok korábbi alkalmazása során megjelenő önálló-alkotó gondolkodás. A játékszabályok, megkötések, illetve a játéktevékenység egyes elemeinek megalkotása és módosítása a kooperatív, csoportos feladatok közben.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Játékkalkotás, meglévő játékok szabályainak módosítása nagyobb részben öntevékenyen, kevés tanári segítséggel, több szempont figyelembevételével, kreatív, csapatszintű megoldásokkal.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
4.1. MOZGÁSMŰVELTSÉG Előre meghatározott futó- vagy fogójátékok szabályainak módosításai (ház, megfogás, szabadítás, létszám, eszköz, terület stb.). Kisjátékok és mérkőzésjátékok módosítása több szempont figyelembevételével: - labdák száma; - a pont (gól)szerzés lehetősége; - a játéktéren való haladás; - célfelület helye, mérete, száma; - területkorlátozások.		<i>Vizuális kultúra: vizuális kommunikáció</i> <i>Matematika: logika, valószínűségszámítás, térbeli alakzatok, tájékozódás</i>
4.2. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Taktikai ismeretek: A 2:1; 2:2; 3:1; 4:1; 3:2; 3:3; 4:2; 4:3; 4:4 elleni kreatív játékokban a játékhelyzetek megoldásai: - támadásban a labda megszerzésére, megkapására, átvételére, megtartására, birtoklására, továbbítására irányuló tevékenység; - védekezésben nyomásgyakorlás a labdás ellenfélre vagy helyezkedés a labda és a saját kapu, célfelület közé; - labdavesztés esetén a labda azonnali visszaszerzésére irányuló törekvés és az ellenfél megakadályozása a gólszerzésben (a támadó és a célfelület közé történő helyezkedés); - két vagy három támadó tudatos átlós segítségnyújtás kialakítása (területnyitás) védővel vagy védőkkel szemben; - két vagy három védő tudatos átlós segítségnyújtás kialakítása (területnyitás). A játékkalkotás folyamatában a kreatív feladatmegoldások elősegítik, hogy a tanulók képesek legyenek megélni az örömteli kapcsolatokat a játék közvetítő szerepe által, valamint kialakul a felelősségük saját maguk és mások iránt, amelynek eredményeként megjelenik az önzetlen magatartás.		
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Területkorlátozás, kommunikáció, átlós segítségnyújtás, felelősség.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	5. MÉRKŐZÉSJÁTÉKOK	Órakeret 32 óra
Előzetes tudás	A 4+1 elleni mérkőzésjátékok alapszabályainak és alap taktikai elmeinek ismerete. Játékhoz szükséges alapmozgások, a technikai elemek taktikai helyzetnek megfelelő végrehajtása.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai:	A 4+1 elleni taktikai elemek hatékonyabb, pontosabb, egyre gyorsuló végrehajtása, a sportágspecifikus technikai elemek alkalmazása a mérkőzésjátékok során.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
5.1. MOZGÁSMŰVELTSÉG 4+1 létszámú kontrollált versenyjellegű mérkőzésjátékok kapussal: - különböző, könnyítést és sikerélményt célzó megkötések, szabálymódosítások; - játéktér mérete, formája; - kapuk száma, szöge, mérete, elhelyezése; - gólszerzés módja; - eredményszámítás megléte (van vagy nincs); - eredményszámítás módja.		<i>Természetismeret: testi és lelki harmónia</i> <i>Vizuális kultúra: vizuális kommunikáció</i> <i>Matematika: logika, valószínűségszámítás, térbeli alakzatok, tájékozódás</i>
5.2. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Taktikai alapismeretek: A 4+1 létszámú mérkőzésjátékok játékhelyzeteinek megoldásai: - támadásban a labda megszerzésére, megkapására, átvételére, megtartására, birtoklására, továbbítására irányuló tevékenység; - védekezésben nyomásgyakorlás a labdás ellenfélre vagy helyezkedés a labda és a saját kapu, célfelület közé; - labdavesztés esetén a labda azonnali visszaszerzésére irányuló törekvés és az ellenfél megakadályozása a gólszerzésben (a támadó és a célfelület közé történő helyezkedés); - két vagy három támadó tudatos átlós segítségnyújtás kialakítása (területnyitás) védővel vagy védőkkel szemben; - két vagy három védő tudatos átlós segítségnyújtás kialakítása (területnyitás). A tanuló az iskolai labdarúgás mozgásos feladatainak és játékhelyzeteinek végrehajtása során keresi azokat a helyzeteket, amely során önfeledten lehet jelen mozgás közben, ami hozzásegíti ahhoz, hogy megtapasztalja, megismerje, azonosítsa a flow élményt. Ebben az életkorban már szükséges a feladattudat kialakulása, a nehéz, kihívást jelentő feladatok megoldására irányuló törekvés is.		
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Nyomásgyakorlás, taktikai helyzet, emberfölény, kényszerítő, csapatrészek összjátéka, kapus, kapuelőtér.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	6. FESZTIVÁLSZERVEZÉS	Órakeret 24 óra
Előzetes tudás	Ügyességfejlesztő játékos feladatok, kispályások, mérkőzésjátékok ismerete.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai:	Iskolai fesztivál jellegű, több állomásos foglalkozás kialakítása, megszervezése, lebonyolítása, kezdetben direkt tanári irányítással, majd egyre inkább közös tervezési feladatként.	

Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
6.1. MOZGÁSMŰVELTSÉG A korábban megismert technikai, taktikai ismeretek, feladatok, kiséjátékok, kreatív játékok és mérkőzésjátékok fesztiválszerű alkalmazása, lebonyolítása.		<i>Természetismeret: testi és lelki harmónia</i> <i>Vizuális kultúra: vizuális kommunikáció</i>
6.2. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS A fesztivál lebonyolításához tartozó ismeretek: tervezés, szervezés, állomások kialakítása (játékok), lebonyolítás (állomások felügyelete), játékvezetés. A tanuló az iskolai labdarúgáshoz kapcsolódóan keresi azokat a helyzeteket, ahol önfeledten lehet jelen mozgás közben, illetve ahol társaival megélhet hasonló élményeket. Ehhez kapcsolódóan tanári segítséggel, feladatának tudatában, felelősen és aktívan vesz részt a fesztivál jellegű foglalkozásainak tervezésében, szervezésében, lebonyolításában.		<i>Matematika: logika, valószínűség számítás, térbeli alakzatok, tájékozódás</i>
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Fesztivál, körállomás, tematika, csapatkialakítás.	

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén
Egyéni labdás koordinációfejlesztés A tanuló váljon képessé a célfelület elérését és a játékhelyzet sikeres megoldását segítő labdás technikai elemek összetett játékhelyzetek közbeni hatékony végrehajtására.
Kapcsolat a társsal, társakkal A tanuló váljon képessé tudatosan a játékban átlós segítség nyújtásával üres területet teremteni a labdás és labda nélküli társának a labda birtoklása vagy a támadások építése és befejezése érdekében. Továbbá legyen képes a labda helyzetétől függően, átlós segítségnyújtással védekezni.
Kiséjátékok A tanuló váljon képessé a játék közben tudatosan alakzatbontással és építéssel átlós segítségnyújtást kialakítani egy vagy két társával támadásban a labdás társának, illetve védekezésben a labdás ellenfelet megtámadó társának. Legyen képes a különböző taktikai helyzetek felismerésére és azokkal kapcsolatban egy lehetséges megoldás megtalálására.
Kreatív játékok A tanuló váljon képessé a kiséjátékok, vagy a mérkőzésjátékok szabályait egy vagy két szempont megváltoztatásával úgy megváltoztatni, hogy az adott játék taktikai célja ne változzon.
Mérkőzésjátékok A tanuló váljon képessé a 4+1 létszámú mérkőzésjátékok közben tudatosan alakzatépítéssel és bontással átlós segítségnyújtást kialakítani támadásban és védekezésben egyaránt. Továbbá legyen képes a mérkőzés alatt a támadó és védő szerepköröknek a folyamatos váltakozásának követésére és a szerepek folyamatos betöltésére.
Fesztiválszervezés A tanuló váljon képessé tanári irányítás mellett a fesztivál állomásainak megtervezésére, megépítésére és az állomásokon történő önálló gyakorlásra.

9–12. ÉVFOLYAM

Az iskolai labdarúgás kerettanterv 9–12. évfolyamokon történő alkalmazása feltételezi, hogy a programban részt vevő tanulók az ezt megelőző iskolafokokon (különösen 5–8. évfolyamokon) már elsajátították a labdarúgáshoz kapcsolódó ismeret, képesség és attitűd elemeket. Ennek hiányában a kerettanterv 9–12. évfolyamokon első alkalommal történő megvalósítása fokozott előkészítést és a tanulók felzárkóztatását igényli. Ebben az esetben ajánlott, hogy a 9–10. évfolyamokon kerüljön beépítésre 14 olyan előkészítő óra, amelyeket javasolt az 5–8. évfolyamokon megjelenő egyes alapvető tartalmak, így különösen a „Kisjátékok”, valamint a „Fesztiválszervezés” tematikai egységek feldolgozására fordítani.

9–12. évfolyamokon a tanuló alapvetően képessé válik az eddig megszerzett tudás, kompetenciák birtokában a tárgyi tudása továbbfejlesztésére. Az iskolai labdarúgás ebben az életszakaszban hatékony eszköze lehet a civilizációs betegségek elleni küzdelemnek, az inaktív életmód megelőzésének. A tanulmányait befejező fiatal képes a mozgáskommunikáció sokoldalú felhasználására, a testi képességekhez, az egészséges életmódhoz kapcsolódó ismeretek alkotó felhasználására, az egyéni és társas játékok, sporttevékenységek szervezéséhez szükséges ismeretek átadására és bemutatására, mindezeket képes az iskolai labdarúgás szellemiségében, annak formai keretében megjeleníteni.

A köznevelés kimeneti szakaszához közeledve az iskolai labdarúgás esetében is tudatosan tervezett módon megjelenik a testkultúrához tartozó, a sportkultúrát és sportműveltséget fejlesztő szabályorientált, élettani, anatómiai, illetve sporttörténeti oktatás.

Az évfolyamszakasz végén – amely az általános műveltséget elmélyítő, pályaválasztási szakasznak tekinthető – előtérbe lép a pályaorientáció, a saját életút iránti felelősségvállalás. A tanulók értik, tudják a kultúra és a testkultúra, ezen belül az iskolai labdarúgás filozófiáján alapuló labdarúgás kapcsolatrendszerét, értékeit, felhasználhatóságát, a testi és a lelki egészség megőrzésére vonatkozó lehetőségeket.

Mindezek adják az egészségtudatos, sportos felnőtt élet megélésének bázisát. Megteremtik az élethosszig tartó mozgásos tevékenységekhez szükséges felelős döntések elegendő és rugalmasan bővíthető információs készletét. Az alapvető, egészséggel és önismerettel kapcsolatos értékek elsajátítása ebben az életkorban már tudatosan történik.

Ebben az életkorban az iskolai labdarúgás taktikai repertoárja megegyezik a professzionális labdarúgás taktikai alapjaival. A tanulók képessé válnak az ismereteik alapján a játék közben a legmagasabb taktikai igényeket kielégítő játékot játszani. Az iskolai labdarúgás filozófiájának megfelelően a játék szeretetért történő játékot részesítik előnyben, miközben szurkolóként értik a professzionális labdarúgás pályán történő eseményeit, azt, hogy mi miért történik a játék közben, így egy professzionális labdarúgó mérkőzés megtekintése nagyobb élvezetet és örömforrást tud nyújtani. Mivel a tanulók már rendelkeznek az egész életen át alkalmazható labdarúgás specifikus technikai és taktikai tudással, tapasztalattal, képesek az iskolai labdarúgás filozófiáját környezetükben képviselni, önállóan játékot szervezni.

A tanulók által szervezett, lebonyolított fesztivál jellegű foglalkozások keretét biztosítanak az új tudás és készségek megszerzésének, feldolgozásának és beépítésének. Ennek birtokában a tanulók egyre nagyobb önállóság mellett fejlesztik azon képességeiket, melyekkel a feladatok végrehajtásában az előzetesen tanultakra és az élettapasztalatra építenek annak érdekében, hogy a tudást és készségeket helyzetek sokaságában fel tudják használni.

9-10. ÉVFOLYAM

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	1. KAPCSOLAT A TÁRSSAL, TÁRSAKKAL	Órakeret 20 óra
Előzetes tudás	A kispályások, kreatív játékok és mérkőzésjátékok során alkalmazandó két vagy több ember kapcsolatának ismerete és alap szintű alkalmazása támadásban és védekezésben.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai:	A kispályások, kreatív játékok és mérkőzésjátékok során alkalmazandó két vagy több ember kapcsolatának taktikailag hatékony alkalmazása támadásban és védekezésben.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
1.1. MOZGÁSMŰVELTSÉG Páros és csoportos labdás koordinációfejlesztő játékos gyakorlatok és játékok helyben és haladással, kézzel: - labdaterelések, gurítások és dobások: különböző technikával és különböző kiinduló helyzetekből, mozgásból; - többféle anyagú, méretű, formájú, súlyú labda használata; - a társ által gurított, pattintott, levegőben érkező labdák és egyéb eszközök elkapása, levétele haladással, különböző kiinduló helyzetekből. Páros és csoportos rúgások, labdaátvételek, passzgyakorlatok: - álló, guruló labda rúgása álló helyzetből, közepes sebességű mozgásból szabadon, mozgó vagy irányt változtató társra; - a társ által gurított labda átvétele talppal, belsővel, majd abból gyors ritmusváltás és irányváltoztatás kényszerítő átadások alkalmazása a játéktér különböző területein; - passzgyakorlatok különböző változatok alakzatokban társal, társakkal szemben helyben és haladással (pl. háromszögben, négyzetben, rombuszban); - passzgyakorlatok párban, háromfős csoportban különböző célterületekre történő gólszerzési lehetőséggel. Páros és csoportos kooperatív jellegű játékos mozgásos feladatok és játékok eszköz nélkül és különböző eszközökkel. Alapszerelés szemből, megelőző szerelés, lövés és passz akadályozásának feladatai.		<i>Matematika: logika, valószínűességszámítás, térbeli alakzatok, tájékozódás</i> <i>Vizuális kultúra: vizuális kommunikáció</i> <i>Fizika: egyensúly, tömegközéppont.</i> <i>Etika: társas viselkedés, kooperatív munka</i>
1.2. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Taktikai ismeretek: Egyéni labdás taktikai elemek: - támadásban a labda megszerzésére, megkapására, átvételére, megtartására, birtoklására, pontos átadásra irányuló tevékenység; - célterület elérésére, gólszerzésre irányuló tevékenység. Társas taktikai elemek: - támadásban 2:0 ellen helycserék, mögé kerülések; - támadásban 3:0 elleni helyezkedés alakzat tartásával (háromszög) és alakzat bontásával és építésével (helycserék, mögé kerülések, forgások);		

- két vagy három támadó tudatos átlós segítségnyújtás kialakítása (szélességi és mélységi helyezkedés, területnyitás); - a játéktér szélességi és mélységi tudatos kihasználása (területváltás). A tanuló a labdarúgás közben felmerülő saját és társas problémák megoldására, az ellentmondásos helyzetek, etikai dilemmák ütköztetésére tudatosan odafigyel, kialakult technikákkal, gyakorlattal rendelkezik. Felismeri, betartja és esetenként alakítja a személyi és tárgyi környezet megóvásával kapcsolatos szabályokat, ennek okán a vitás szituációk megoldása egyre kevésbé igényli a pedagógus beavatkozását.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Megelőző szerelés, területváltás.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	2. KISJÁTÉKOK	Órakeret 36 óra
Előzetes tudás	Jártasság szintű játéktapasztalata van a 3:2; 4:1; 4:2; 4:3; 3:3 és a 4:4 elleni játékokban. Képes a tanult technikai elemek – csökkenő hibaszázalék melletti – jól meghatározható taktikai környezetben történő alkalmazására.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai:	Az öt támadó játékos kapcsolatából létrejövő taktikai szituációk megismerése, alkalmazása kisjátékokban. A játéktér labdarúgás specifikus szélességi és mélységi kihasználása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
2.1. MOZGÁSMŰVELTSÉG 1:1 elleni játékok; 2:1 elleni játékok; 2:2 elleni játékok; 3:1 elleni játékok; 3:2 elleni játékok; 3:3 elleni játékok; 4:1 elleni játékok; 4:2 elleni játékok; 4:3 elleni játékok; 4:4 elleni játékok; 5:3 elleni játékok; 5:4 elleni játékok: - aktív védővel szemben, 3x2 méteres kapura történő gólszerzési lehetőséggel; - labdabirtoklás, labdabirtoklás-váltás aktív védővel, védőkkel szemben rögzített célfelület (pl. kapu, vonal) nélkül (pl. cicajátékok) vagy célfelülettel; - kiegészítő faljátékosok bekapcsolásával; - szélességben és mélységben osztott pályán (pl. sávok, negyedpályák); - többkapus, különböző formájú és méretű területeken.		<i>Matematika: logika, valószínűségszámítás, térbeli alakzatok, tájékozódás</i> <i>Vizuális kultúra: vizuális kommunikáció</i>
2.2. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Taktikai ismeretek: Az 1:1 elleni játékokban a játékhelyzetek megoldása: - a támadónak a labda birtoklása és a célfelület elérése, gólszerzés;		

- a védőnek a labda megszerzése, a célfelület elérésének, a gólszerzésnek megakadályozása. A 2:1; 2:2; 3:1; 4:1; 3:2; 3:3; 4:2; 4:3; 4:4; 5:3; 5:4 elleni játékokban a játékhelyzetek megoldásai: - támadásban a labda megszerzésére, megkapására, átvételére, megtartására, birtoklására, továbbítására irányuló tevékenység; - védekezésben nyomásgyakorlás a labdás ellenfélre vagy helyezkedés a labda és a saját kapu, célfelület közé; - labdavesztés esetén a labda azonnali visszaszerzésére irányuló törekvés és az ellenfél megakadályozása a gólszerzésben (a támadó és a célfelület közé történő helyezkedés); - két vagy három támadó tudatos átlós segítségnyújtás kialakítása (területnyitás) védővel vagy védőkkel szemben; - két vagy három védő tudatos átlós segítségnyújtás kialakítása (területnyitás); - a játéktér szélességi és mélységi tudatos kihasználása (területváltás). Ebben az életkorban a versengő magatartás megfelelő fejlesztés mellett túlmutat a társak „legyőzésén”. A tanuló bonyolult játékhelyzetekben zajló versengő és együttműködő helyzetek között célszerűen tesz különbséget. Ennek alapján előtérbe kerül a versengés önfejlesztést fokozó aspektusa, amelynek eredményeként – központi célként – az önfejlődés kerül a középpontba, amely optimális esetben a közösségi célok elérését is segíti.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Labdabirtoklás-váltás, negyedpálya, hosszanti tengely.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	3. KREATÍV JÁTÉKOK	Órakeret 16 óra
Előzetes tudás	A kreatív játékok korábbi alkalmazása során megjelenő önálló, alkotó gondolkodás. A játékszabályok, megkötések, illetve a játéktevékenység egyes elemeinek megalkotása és módosítása a kooperatív, csoportos feladatok közben.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai:	Játékkalkotás, meglévő játékok szabályainak módosítása majdnem teljesen öntevékenyen, több, taktikailag releváns szempont figyelembevételével, kreatív, csapatszintű megoldásokkal.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
3.1. MOZGÁSMŰVELTSÉG Kisjátékok és mérkőzésjátékok módosítása több szempont figyelembevételével: - labdák száma; - a pont (gól)szerzés lehetősége; - a játéktéren való haladás; - célfelület helye, mérete, száma; - területkorlátozások; - taktikai helyzetek.		<i>Etika: társas viselkedés, önismeret, énkép, jellem, önreflexió, kooperatív munka</i> <i>Matematika: logika, valószínűségyszámítás, térbeli alakzatok, tájékozódás</i>
3.2. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Taktikai ismeretek: A 2:1; 2:2; 3:1; 4:1; 3:2; 3:3; 4:2; 4:3; 4:4; 5:3; 5:4 elleni kreatív játékokban a játékhelyzetek megoldásai:		<i>Vizuális kultúra: vizuális kommunikáció</i>

- támadásban a labda megszerzésére, megkapására, átvételére, megtartására, birtoklására, továbbítására irányuló tevékenység; - védekezésben nyomásgyakorlás a labdás ellenfélre vagy helyezkedés a labda és a saját kapu, célfelület közé; - labdavesztés esetén a labda azonnali visszaszerzésére irányuló törekvés és az ellenfél megakadályozása a gólszerzésben (a támadó és a célfelület közé történő helyezkedés); - két vagy három támadó tudatos átlós segítségnyújtás kialakítása (területnyitás) védővel vagy védőkkel szemben; - két vagy három védő tudatos átlós segítségnyújtás kialakítása (területnyitás); - a játéktér szélességi és mélységi tudatos kihasználása (területváltás). A tanulók a bonyolultabb játékhelyzetek, feladatok megoldása során célszerűen, hatékonyan irányítják figyelmüket a különböző feladatösszetevőkre, azok között gyorsan váltanak. A figyelem megosztásának képessége összetett figyelmet és fókuszváltást igénylő gyakorlatokkal fejleszthető.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Összetett figyelem, figyelemmegosztás

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	4. MÉRKŐZÉSJÁTÉKOK	Órakeret 34 óra
Előzetes tudás	Az 5:5 elleni mérkőzésjátékok szabályainak és taktikai elmeinek ismerete. A játékhoz szükséges specifikus mozgások, technikai elemek taktikai helyzetnek megfelelő végrehajtása.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai:	Az 5:5 és 6:6 elleni taktikai elemek hatékony, pontos végrehajtása, a sportágspecifikus technikai elemek alkalmazása a mérkőzésjátékok során.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
4.1. MOZGÁSMŰVELTSÉG 4+1 vagy 5+1 létszámú kontrollált versenyjellegű mérkőzésjátékok kapussal. Különböző, könnyítést és sikerélményt célzó megkötésekkel, szabálmódosításokkal: - játéktér mérete, formája; - kapuk száma, szöge, mérete, elhelyezése; - gólszerzés módja; - eredményszámítás megléte (van vagy nincs); - eredményszámítás módja. 4.2. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Taktikai ismeretek: Az 5:5 elleni mérkőzésjátékok játékhelyzeteinek megoldásai: - támadásban a labda megszerzésére, megkapására, átvételére, megtartására, birtoklására, továbbítására irányuló tevékenység; - védekezésben nyomásgyakorlás a labdás ellenfélre vagy helyezkedés a labda és a saját kapu, célfelület közé; - labdavesztés esetén a labda azonnali visszaszerzésére irányuló törekvés és az ellenfél megakadályozása a gólszerzésben (a támadó és a célfelület közé történő helyezkedés);		<i>Matematika: logika, valószínűségszámítás, térbeli alakzatok, tájékozódás</i> <i>Vizuális kultúra: vizuális kommunikáció</i> <i>Etika: társas viselkedés, önismeret, énkép, jellem, önreflexió, kooperatív munka</i>

- két vagy három támadó tudatos átlós segítségnyújtás kialakítása (területnyitás) védővel vagy védőkkel szemben; - két vagy három védő tudatos átlós segítségnyújtás kialakítása (területnyitás); - a játéktér szélességi és mélységi tudatos kihasználása (területváltás). Ebben az életkorban a tanulók tartósan képesek figyelembe venni mások szándékait, véleményét, vágyait a közös célok elérése érdekében. A labdarúgás során kialakuló játékhelyzetekben fontos számukra az ellenfél tisztelete, törekszenek a csoportkonszenzus elősegítésére, valamint segítik, serkentik mások részvételét a játéktevékenységek során.		
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Szabálytörténet, iskolai labdarúgás filozófia, labdarúgás-sportágtörténet	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	5. FESZTIVÁLSZERVEZÉS	Órakeret 24 óra
Előzetes tudás	Ügyességfejlesztő játékos feladatok, kislejátékok, mérkőzésjátékok ismerete.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai:	Fesztivál jellegű, több állomásos foglalkozás kialakítása, megszervezése, lebonyolítása, kevés direkt tanári irányítással, javarészt közös tervezési feladatként.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
5.1. MOZGÁSMŰVELTSÉG A korábban megismert kis-, kreatív- és mérkőzésjátékok fesztiválszerű alkalmazása, lebonyolítása.		<i>Biológia-egészségtan: elsősegély</i>
5.2. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS A fesztivál lebonyolításához tartozó ismeretek: tervezés, szervezés, állomások kialakítása (játékok), lebonyolítás (állomások felügyelete), játékvezetés. A tanuló megtapasztalja, hogy autonómiájának hiányában a feladatok jelentős mértékben vagy teljesen elveszítik lelkesítő jellegüket, így nehezebben lesz majd képes azokat megoldani. Ezen alapulva a fesztivál jellegű foglalkozások során megélt autonómia és a sport általi közös élmény motiváló hatásának igénye a szabadidőben is állandó, belső motiváción alapuló tényezővé válik.		<i>Etika: társas viselkedés, kooperatív munka</i>
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Egész életen át tartó tanulás, egészségtudatos, aktív életvitel.	

A fejlesztés várt eredményei a kétévnyolamos ciklus végén	
Kapcsolat a társakkal, társakkal	A tanuló váljon képessé tudatosan a játékban átlós segítség nyújtásával üres területet teremteni a labdás és labda nélküli társának a labda birtoklása vagy a támadások építése és befejezése érdekében. Továbbá legyen képes a labda helyzetétől függően, átlós segítségnyújtással védekezni.
Kisjátékok	A tanuló váljon képessé a játék közben tudatosan átlós segítségnyújtás kialakításával a játéktér szélességét és mélységét egyaránt kihasználni támadásban (területnyitás, területváltás), védekezésben (területszűkítés). Legyen képes a különböző taktikai helyzetek felismerésére és azokkal kapcsolatban több lehetséges megoldás megtalálására.
Kreatív játékok	A tanuló váljon képessé a kisjátékok vagy a mérkőzésjátékok szabályait több szempont megváltoztatásával úgy megváltoztatni, hogy az adott játék taktikai célja ne változzon.
Mérkőzésjátékok	A tanuló váljon képessé a mérkőzés közben tudatosan a pálya bármelyik területén alakzatépítéssel és -bontással átlós segítségnyújtás kialakításával a játéktér szélességét és mélységét egyaránt kihasználni támadásban (területnyitás, területváltás), védekezésben (területszűkítés). Továbbá legyen képes a mérkőzés közben a pálya bármely területén a támadó és védő szerepkör váltásának követésére és a szerepek folyamatos betöltésére.
Fesztiválszervezés	A tanuló váljon képessé önállóan a fesztivál állomásainak megtervezésére, megépítésére, az állomásokon lévő feladatok levezénylésére.

11–12. ÉVFOLYAM

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	1. KAPCSOLAT A TÁRSSAL, TÁRSÁKKAL	Órakeret 24 óra
Előzetes tudás	A kisjátékok, kreatív játékok és mérkőzésjátékok során alkalmazandó két vagy több ember kapcsolatának ismerete és alap szintű alkalmazása támadásban és védekezésben.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai:	A kisjátékok, kreatív játékok és mérkőzésjátékok során alkalmazandó két vagy több ember kapcsolatának taktikailag hatékony alkalmazása támadásban és védekezésben.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
1.1. MOZGÁSMŰVELTSÉG Páros és csoportos labdás koordinációfejlesztő játékos gyakorlatok és játékok helyben és haladással, kézzel: - labdaterelések, gurítások és dobások: különböző technikával és különböző kiinduló helyzetekből, mozgásból; - többféle anyagú, méretű, formájú, súlyú labda használata; - társ által gurított, pattintott, levegőben érkező labdák és egyéb eszközök elkapása, levétele haladással, különböző kiinduló helyzetekből.		<i>Matematika: logika, valószínűségszámítás, térbeli alakzatok, tájékozódás</i> <i>Vizuális kultúra: vizuális kommunikáció</i>

Páros és csoportos rúgások, labdaátvételek, passzgyakorlatok: - álló, guruló labda rúgása álló helyzetből, közepes sebességű mozgásból szabadon, mozgó vagy irányt változtató társhoz, célra; - a társ által gurított labda átvétele talppal, belsővel, majd abból gyors ritmusváltás és irányváltoztatás kényszerítő átadások alkalmazása a játéktér különböző területein; - passzgyakorlatok különböző változatos alakzatokban társsal, társakkal szemben helyben és haladással (pl. háromszögben, négyzetben, rombuszban); - passzgyakorlatok párban, háromfős csoportban 3x2 méteres kapura történő gólszerzési lehetőséggel. Páros és csoportos kooperatív jellegű játékos mozgásos feladatok és játékok eszköz nélkül és különböző eszközökkel. Alapszerelés szemből, megelőző szerelés, lövés és passz akadályozásának feladatai. 1.2. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Taktikai ismeretek: Egyéni labdás taktikai elemek: - támadásban a labda megszerzésére, megkapására, átvételére, megtartására, birtoklására, pontos átadásra irányuló tevékenység; - célfelület elérésére, gólszerzésre irányuló tevékenység. Társas taktikai elemek: - támadásban 2:0 elleni helycserék, mögé kerülések; - támadásban 3:0 elleni helyezkedés alakzat tartásával (háromszög) és alakzat bontásával és építésével (helycserék, mögé kerülések, forgások); - két vagy három támadó tudatos átlós segítségnyújtás kialakítása (szélességi és mélységi helyezkedés, területnyitás); - a játéktér szélességi és mélységi tudatos kihasználása (területváltás). A tanuló a labdarúgás közben felmerülő saját és társas problémák megoldására, az ellentmondásos helyzetek, etikai dilemmák ütköztetésére tudatosan odafigyel, kialakult technikákkal, gyakorlattal rendelkezik. Felismeri, betartja és esetenként alakítja a személyi és tárgyi környezet megóvásával kapcsolatos szabályokat, ennek okán a vitás szituációk megoldása egyre kevésbé igényli a pedagógus beavatkozását.	<i>Etika: társas viselkedés, kooperatív munka</i>
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Megelőző szerelés, területváltás.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	2. KISJÁTÉKOK	Órakeret 36 óra
Előzetes tudás	Jártasság szintű játéktapasztalata van a 3:2; 4:1; 4:2; 4:3; 3:3 és a 4:4 elleni játékokban. Képes a tanult technikai elemek – csökkenő hibaszázalék melletti – jól meghatározható taktikai környezetben történő alkalmazására.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai:	Az öt támadó játékos kapcsolatából létrejövő taktikai szituációk megismerése, alkalmazása kisjátékokban. A játéktér labdarúgás specifikus szélességi és mélységi kihasználása.	

Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
2.1. MOZGÁSMŰVELTSÉG 1:1 elleni játékok; 2:1 elleni játékok; 2:2 elleni játékok; 3:1 elleni játékok; 3:2 elleni játékok; 3:3 elleni játékok; 4:1 elleni játékok; 4:2 elleni játékok; 4:3 elleni játékok; 4:4 elleni játékok; 5:3 elleni játékok; 5:4 elleni játékok: - aktív védővel szemben, 3x2 méteres kapura történő gólszerzési lehetőséggel; - labdabirtoklás, labdabirtoklás-váltás aktív védővel, védőkkel szemben rögzített célfelület (pl. kapu, vonal) nélkül (pl. cicajátékok) vagy célfelülettel; - kiegészítő faljátékosok bekapcsolásával; - szélességben és mélységben osztott pályán (pl. sávok, negyed-pályák); - többkapus, különböző formájú és méretű területeken. 2.2. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Taktikai ismeretek: Az 1:1 elleni játékban a játékhelyzetek megoldása: - a támadónak a labda birtoklása és a célfelület elérése, gólszerzés; - a védőnek a labda megszerzése, a célfelület elérésének, a gólszerzésnek a megakadályozása. A 2:1; 2:2; 3:1; 4:1; 3:2; 3:3; 4:2; 4:3; 4:4; 5:3; 5:4 elleni játékokban a játékhelyzetek megoldásai: - támadásban a labda megszerzésére, megkapására, átvételére, megtartására, birtoklására, továbbítására irányuló tevékenység; - védekezésben nyomásgyakorlás a labdás ellenfélre vagy helyezkedés a labda és a saját kapu, célfelület közé; - labdavesztés esetén a labda azonnali visszaszerzésére irányuló törekvés és az ellenfél megakadályozása a gólszerzésben (a támadó és a célfelület közé történő helyezkedés); - két vagy három támadó tudatos átlós segítségnyújtás kialakítása (területnyitás) védővel vagy védőkkel szemben; - két vagy három védő tudatos átlós segítségnyújtás kialakítása (területnyitás); - a játéktér szélességi és mélységi tudatos kihasználása (területváltás). Ebben az életkorban a versengő magatartás megfelelő fejlesztés mellett túlmutat a társak „legyőzésén”. A tanuló bonyolult játékhelyzetekben zajló versengő és együttműködő helyzetek között célszerűen tesz különbséget. Ennek alapján előtérbe kerül a versengés önfejlesztést fokozó aspektusa, amelynek eredményeként – központi célként – az önfejlődés kerül a középpontba, amely optimális esetben a közösségi célok elérését is segíti.	<i>Matematika: logika, valószínűségszámítás, térbeli alakzatok, tájékozódás</i> <i>Vizuális kultúra: vizuális kommunikáció</i> <i>Etika: társas viselkedés, kooperatív munka</i>

Kulcsfogalmak/ fogalmak	Labdabirtoklás-váltás, negyedpálya, hosszanti tengely.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	3. KREATÍV JÁTÉKOK	Órakeret 16 óra
Előzetes tudás	A kreatív játékok korábbi alkalmazása során megjelenő önálló-alkotó gondolkodás. A játékszabályok, megkötések, illetve a játéktevékenység elemeinek megalkotása és módosítása a kooperatív, csoportos feladatok közben.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai:	Játékkalkotás, meglévő játékok szabályainak módosítása teljesen öntevékenyen, több, taktikailag releváns szempont figyelembevételével kreatív, csapatszintű megoldásokkal.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
3.1. MOZGÁSMŰVELTSÉG Kisjátékok és mérkőzésjátékok módosítása több szempont figyelembevételével: - labdák száma; - a pont (gól)szerzés lehetősége; - a játéktéren való haladás; - célfelület helye, mérete, száma; - területkorlátozások; - taktikai helyzetek.		<i>Matematika: logika, valószínűségszámítás, térbeli alakzatok, tájékozódás</i> <i>Vizuális kultúra: vizuális kommunikáció</i> <i>Etika: társas viselkedés, kooperatív munka</i>
3.2. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS A játékok módosítási lehetőségeinek elnevezései, a játékok megnevezései, a játékszabályok megismerése és alkalmazása. Taktikai ismeretek: A 2:1; 2:2; 3:1; 4:1; 3:2; 3:3; 4:2; 4:3; 4:4; 5:3; 5:4 elleni kreatív játékokban a játékhelyzetek megoldásai: - támadásban a labda megszerzésére, megkapására, átvételére, megtartására, birtoklására, továbbítására irányuló tevékenység; - védekezésben nyomásgyakorlás a labdás ellenfélre vagy helyezkedés a labda és a saját kapu, célfelület közé; - labdavesztés esetén a labda azonnali visszaszerzésére irányuló törekvés és az ellenfél megakadályozása a gólszerzésben (a támadó és a célfelület közé történő helyezkedés); - két vagy három támadó tudatos átlós segítségnyújtás kialakítása (területnyitás) védővel vagy védőkkel szemben; - két vagy három védő tudatos átlós segítségnyújtás kialakítása (területnyitás); - a játéktér szélességi és mélységi tudatos kihasználása (területváltás). A tanulók a bonyolultabb játékhelyzetek, feladatok megoldása során célszerűen, hatékonyan irányítják figyelmüket a különböző feladat-összetevőkre, azok között gyorsan váltanak. A figyelem megosztásának képessége összetett figyelmet és fókuszváltást igénylő gyakorlatokkal fejleszthető.		
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Összetett figyelem, figyelemmegosztás.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	4. MÉRKŐZÉSJÁTÉKOK	Órakeret 36 óra
Előzetes tudás	Az 5:5 és 6:6 elleni mérkőzésjátékok szabályainak és taktikai elemeinek teljes ismerete. A játékhoz szükséges specifikus mozgások, technikai elemek taktikai helyzetnek megfelelő, hatékony végrehajtása.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai:	Az 5:5 és 6:6 elleni taktikai elemek hatékony, pontos végrehajtása, a sportágspecifikus technikai elemek alkalmazása a mérkőzésjátékok során.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
4.1. MOZGÁSMŰVELTSÉG 5:5 elleni, kontrollált versenyjellegű mérkőzésjátékok kapussal: - különböző, könnyítést és sikerélményt célzó megkötések, szabálmódosítások; - játéktér mérete, formája; - kapuk száma, szöge, mérete, elhelyezése; - gólszerzés módja; - eredményszámítás megléte (van vagy nincs); - eredményszámítás módja.		<i>Matematika: logika, valószínűességszámítás, térbeli alakzatok, tájékozódás</i> <i>Vizuális kultúra: vizuális kommunikáció</i>
4.2. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Taktikai ismeretek: Az 5:5 elleni mérkőzésjátékok játékhelyzeteinek megoldásai: - támadásban a labda megszerzésére, megkapására, átvételére, megtartására, birtoklására, továbbítására irányuló tevékenység; - védekezésben nyomásgyakorlás a labdás ellenfélre vagy helyezkedés a labda és a saját kapu, célfelület közé; - labdavesztés esetén a labda azonnali visszaszerzésére irányuló törekvés és az ellenfél megakadályozása a gólszerzésben (a támadó és a célfelület közé történő helyezkedés); - két vagy három támadó tudatos átlós segítségnyújtás kialakítása (területnyitás) védővel vagy védőkkel szemben; - két vagy három védő tudatos átlós segítségnyújtás kialakítása (területnyitás); - a játéktér szélességi és mélységi tudatos kihasználása (területváltás). Ebben az életkorban a tanulók tartósan képesek figyelembe venni mások szándékait, véleményét, vágyait a közös célok elérése érdekében. A labdarúgás során kialakuló játékhelyzetekben fontos számára az ellenfél tisztelete, törekszik a csoportkonszenzus elősegítésére, valamint segíti, serkenti mások részvételét a játéktevékenységek során.		
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Csoportkonszenzus, kollektív felelősség.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	5. FESZTIVÁLSZERVEZÉS	Órakeret 22 óra
Előzetes tudás	Ügyességfejlesztő játékos feladatok, kisljátékok, mérkőzésjátékok ismerete.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai:	Fesztivál jellegű, több állomásos foglalkozás kialakítása, megszervezése, lebonyolítása, teljesen öntevékenyen, közös tervezési feladatként.	

Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
5.1. MOZGÁSMŰVELTSÉG A korábban megismert technikai, taktikai ismeretek, feladatok, kiséjátékok, kreatív játékok és mérkőzésjátékok fesztiválszerű alkalmazása, lebonyolítása.		<i>Biológia-egészségtan: az emberi szervezet működése, energianyerési folyamatok</i> <i>Etika: társas viselkedés, kooperatív munka</i>
5.2. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS A fesztivál lebonyolításához tartozó ismeretek: tervezés, szervezés, állomások kialakítása (játékok), lebonyolítás (állomások felügyelete), játékvezetés. A tanuló megtapasztalja, hogy autonómiájának hiányában a feladatok jelentős mértékben vagy teljesen elveszítik lelkesítő jellegüket, így nehezebben lesz majd képes azokat megoldani. Ezen alapulva a fesztivál jellegű foglalkozások során megélt autonómia és a sport általi közös élmény motiváló hatásának igénye a szabadidőben is állandó, belső motiváción alapuló tényezővé válik.		
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Egész életen át tartó tanulás, egészségtudatos, aktív életvitel.	

A fejlesztés várt eredményei a kétévfolyamos ciklus végén
Kapcsolat a társal, társakkal A tanuló váljon képessé tudatosan a játékban átlós segítség nyújtásával üres területet teremteni a labdás és labda nélküli társának a labda birtoklása vagy a támadások építése és pontos befejezése érdekében. Továbbá legyen képes a labda helyzetétől függően, átlós segítségnyújtással védekezni. Kiséjátékok A tanuló váljon képessé a játék közben tudatosan átlós segítségnyújtás kialakításával a játéktér szélességét és mélységét egyaránt kihasználni támadásban (területnyitás, területváltás), védekezésben (területsűkítés). Legyen képes a különböző taktikai helyzetek felismerésére és azokkal kapcsolatban több lehetséges megoldás megtalálására. Kreatív játékok A tanuló váljon képessé a kiséjátékok vagy a mérkőzésjátékok szabályait több szempont megváltoztatásával úgy megváltoztatni, hogy az adott játék taktikai célja is megváltozhat. Mérkőzésjátékok A tanuló váljon képessé a mérkőzés közben tudatosan a pálya bármelyik területén alakzatépítéssel és -bontással átlós segítségnyújtás kialakításával eredményesen támadni és védekezni, folyamatosan az adott játék helyzetnek megfelelően játszani. Fesztiválszervezés A tanuló váljon képessé önállóan a fesztivál állomásainak megtervezésére, megépítésére, az állomásokon lévő feladatok levezénylésére, felügyeletére.

7.32. Kosárpalánta kerettanterv 1-4. évfolyam számára

A kosárpalánta kerettanterv célja

A tanterv célja, hogy átfogó, egységes sportszakmai koncepciót kínáljon az 1-4. évfolyamos tanulók számára. A kerettanterv alapja a korosztálynak megfelelő széleskörű képességfejlesztés, mely megalapozza akár a későbbi versenyszerű sportolást, de hasznos háttérrel ad a mindennapi élethez is. Cél, hogy megteremtse a lehetőséget arra, hogy a későbbiekben, a programban résztvevő gyerekek képesek legyenek a fizikai képességeik maximális kiaknázására, és ezt ne korlátozza semmilyen a múltból eredő hiányosság. A több éves tapasztalat mutatja, hogy a mozgásminőség megfelelő fejlesztését a széleskörű képességfejlesztéssel ötvözve sokkal stabilabb, felhasználhatóbb alapot kapnak az esetleges későbbi sportágspecifikus célok eléréséhez. Ennek érdekében a kosárpalánta kerettanterv ötvözi az atlétika, a gimnasztika és a küzdősportok hasznos alap mozgásanyagát a kosárlabda megalapozó gyakorlatanyagával.

Kapcsolódás a testnevelés és sport kerettantervhez

A kosárpalánta kerettanterv célkitűzései, szemlélete és szellemisége számos ponton kapcsolódik a testnevelés és sport kerettantervben meghatározott irányelvekhez. A tantervben deklarált célok elérése döntően a kerettanterv szakmai anyagának felhasználásával, arra ráépítve valósul meg.

A kosárpalánta kerettanterv a kosárlabda mellett három bázis sportágra épít kifejezetten azért, mert ezen sportágak megalapozó mozgás- és gyakorlatanyaga megfelelő alapot képez arra, hogy a kerettanterv legfontosabb célkitűzései (mozgáskultúra megalapozása, széleskörű képességfejlesztés) megvalósuljanak. A kosárpalánta kerettanterv szellemisége mellett mozgás és gyakorlatanyaga is rengeteg ponton kapcsolódik a testnevelés és sport kerettantervhez, nem elsősorban teljesen új és eltérő szakmai tartalma határozza meg. A két óra időkeret adta lehetőséget kihasználva a testnevelés és sport kerettantervben meglévő szakmai tartalmat felhasználja, a benne foglalt alapvető mozgáshoz kapcsolódó ismereteket megerősíti és kiegészíti. A képzési arányokat korábban felfelé haladva folyamatosan eltolja, döntően a labdás ügyességfejlesztés irányába.

Mindezek mellett viszont világosan meghatározza a kerettantervhez kapcsolódó szakmai, módszertani javaslatokat, óravezetési tanácsokat, mert ezek használata elengedhetetlen a kosárpalánta kerettanterv megvalósításához. A szakmai tartalom úgy került összeállításra, hogy az órák akár kisméretű tornateremben, normál általános iskolai felszereltség mellett is megtarthatóak legyenek.

A kosárpalánta kerettanterv felépítése

A kosárpalánta kerettanterv az 1-4. évfolyamos háromórás testnevelés és sport kerettantervhez igazodva, annak szakmai tartalmára is építve került meghatározásra. A kosárpalánta kerettantervben a háromórás testnevelés és sport kerettanterv alapvető célkitűzései, fejlesztési irányai folyamatosan megvalósulnak, mert ezek az ismeretek kiváló alapot nyújtanak a két órás időkeret szakmai tartalmának teljesítéséhez.

Szakmai alapok

1.1. A teljesítmény piramis

A természetes testmozgás, mozgáskultúra kialakításán, megszerettetésén túl megfelelő alapot kell felépíteni a későbbiekben élsportot választó tanulók már sportágspecifikus képzéséhez, teljesítményük fokozásához is. A teljesítmény felépítése egy piramist alkot.

Képességek		
Teljesítmény fokozása		
Mozgás		
Hatékonyság	Stabilitás	Propriocepció

A piramis legalsó szintjén a megfelelő mozgáskultúra, mozgásfejlesztés áll. Ezek után következik a teljesítmény fejlesztése, majd a sportágspecifikus képességek fejlesztése. Ezek a szintek szoros kölcsönhatásban vannak egymással, gyakorlatilag egyiket sem lehet csak önmagában fejleszteni. A legfontosabb az, hogy melyikkel milyen arányban foglalkozunk a különböző korosztályokban.

Nagyon fontos a képzésben, hogy megfelelő edzéstervezéssel és megfelelő gyakorlatokkal a „Palánták” képességeinek fejlesztése megvalósuljon úgy, hogy közben a gyerekek élvezik a sportolást, a kosárlabdát, a

játékok. A játékos gyakorlatanyagon keresztül a megalapozás szempontjából fontos képességet fejlődnek.

Az általános iskola alsó tagozatán a legtöbbet a mozgás megfelelő megalapozásával foglalkoznak. Minél szélesebb az alapozás, annál biztosabb a későbbiekben a fejlődés. A piramis második szintjén lévő célzott teljesítménynyújtás a 7-10 éves korosztályban, annak is főleg az első felében nem célja a kerettantervnek. A 9-10 éveseknél már valamelyest belép a célzott fejlesztés, elsősorban a gyorsaság illetve állóképesség területén. A piramis harmadik szintjén levő sportágspecifikus képességfejlesztéssel kapcsolatban, ebben az időszakban a labdás és labda nélküli ügyesség fejlesztése az, amire fókuszál a kerettanterv.

	Mozgás	
Hatékonyság	Stabilitás	Propriocepció

Az alsó szint döntően a mozgás megalapozásáról szól, az alapvető mozgásminták fejlesztéséről, mozgáskészségek, mozgáskultúra kialakításáról, megszilárdításáról. Ez adja a későbbi célzott képességfejlesztéshez a legmegfelelőbb alapokat. A mozgástanulással párhuzamosan a három legfontosabb terület, ahol a „Palántákat” tudatosan fejleszteni kell:

- hajlékonyság
- mobilitás/stabilitás
- helyzetérzékelés.

Ezt a három terület komplexen fejleszthető. A **hajlékonyság** egyrészt önmagában is izoláltan fejleszthető, másrészt valamelyest megelőzi a másik két területtel való foglalkozást. Ha nincs meg a kellő hajlékonyság, akkor mind a mobilitás/stabilitás, mind a helyzetérzékelés csak egy bizonyos szintig fejleszthető anélkül, hogy ne helytelen mozgásminták rögzüljenek, amivel inkább kárt okozunk, mint hasznot. A gimnasztikai mozgásanyagának ismerete, használata elengedhetetlen a magas minőségű mozgáshoz. A **mobilitás/stabilitás** fejlesztését mindig együtt, komplexen kell kezelni, általában a stabilitás az, amivel előbb kell foglalkozni, de a legfontosabb a megfelelő arány kialakítása. A stabilitás megfelelő kialakításához, kialakulásához egyértelműen kapcsolódik a torna, gimnasztika gyakorlatanyaga a rendgyakorlatokon, alapvető torna mozgásmintákon keresztül.

A **helyzetérzékelést** már egészen kicsi kortól lehet és kell fejleszteni, mert minél később foglalkozunk vele, annál kisebb lesz a hatékonyság. A kosárpalánta az alap sportágak közül a helyzetérzékelés tekintetében a legközvetlenebb módon a küzdősportokhoz kapcsolódik, a küzdőjátékok, a test-test elleni küzdelem nagymértékben fejleszti ezt a területet.

1.2. Korosztályos tematika a szenzitív időszakok függvényében

A „Palánták” sokoldalú, komplex fejlesztéséhez elengedhetetlen, hogy különböző életkorokban különböző képességek fejlesztése igazán hatékonyan. Ezek a szenzitív időszakok már egészen kis korban is nagy jelentőséggel bírnak, nagyon fontos, hogy a pedagógusok használják, kihasználják a már meglévő tudásanyagot, tapasztalatokat.

1-2. évfolyam

Ebben a korcsoportban igen nagy alkati eltérések lehetnek a gyerekeknél, és a mozgáskultúra fejlettségében is nagyok a különbségek, így mindenképpen a megalapozó jellegű, sokoldalú képességfejlesztésre kell fókuszálni. Az órák gyakorlataiban dominál a sportágak döntően labda nélküli alap mozgásanyagának megfelelő frekvencián történő végrehajtása, periodikusan visszatérve a korábban tanultakra, és egymásra építve a gyakorlatanyagot. Felhasználásra kerül az alap sportágak, az atlétika és a torna megalapozó mozgásanyaga, gyakorlásra kerülnek különböző test és egyensúlyi helyzetekben, akadályokon stb. Ez nem a kifejezett „labdás” képzés időszaka, de az általános ügyesség fejlesztésére minél több eszközt (köztük különböző labdákat is) használni kell. Kiemelt jelentőségű a kar-láb együttműködésének és együttes koordinációjának fejlesztése, és a mozdulatsorok magas frekvenciával történő gyakorlása. Ebben a korcsoportban még nem történik test-test elleni ütközés, de küzdőjáték jellegű feladatok vannak a gyakorlatanyagban.

3-4. évfolyam

Ebben a korcsoportban már kezdenek elkülönülni a különböző képességek célzott fejleszthetőségi lehetőségei. A 4. évfolyamon már tudatosan, célzottan fejleszthető a gyorsaság, erő, állóképesség, koordináció. Nem folyamatosan külön-külön gyakorlattal kell fejleszteni a különböző képességet, továbbra is döntően komplex gyakorlatokat kell használni.

A **gyorsaság** fókuszpontja az induló gyorsaság, irányváltoztatások, koordináció, ritmusérzék fejlesztése. Már többet lehet használni a labdát, de mindig komplex gyakorlatokat kell tervezni. Gyakran kell beépíteni futóiskola jellegű feladatokat, különböző lépéskombinációkat, sor és váltó versenyeket különböző fordulás módokkal és különböző testhelyzetekből való indulással.

Az **erőfejlesztésnél** döntően saját testsúlyt kell használni, egyenletesen kell fejleszteni a törzs (has, hát), váll, mellizmokat és a lábizmok erejét. A gyerekek gyakoroljanak különböző támaszhelyzeteket, mászó, húzó, tolodott jellegű mozgásokat. Különösen a 4. évfolyamon lehet használni már a kis ellenállást jelentő kézi szereket, gumiköteleket, súlylabdákat stb.

Az **állóképesség** megalapozása szempontjából kiemelten fontos ez a korcsoport. Kifejezetten az aerob, azaz az oxigén jelenléte melletti munka az, amire fókuszálni kell, illetve a 4. évfolyam második felében kezdődik a keringés fejlesztésének kiemelten fontos időszaka. A szívterfogat, a tüdőkapacitás célzott növeléséhez be lehet iktathatni közepes iramú folyamatos futásokat, míg a rugalmasság fejlesztéséhez folyamatosan változó intenzitású gyakorlatokat kell tervezni.

MÓDSZERTAN

Az egységes módszertani elvek meghatározásával egyértelmű, könnyen követhető kereteket biztosítunk az órák megtartásához

- versenyszellem kialakítása – sorversenyek;
- mennyiségi és esztétikai feladatok (például fekvőtámasz-terpeszállásdöntés);
- folyamatos foglalkoztatás a lehető legkevesebb holtidővel;
- bemutatás
 - o döntően a tanár végzi,
 - o mintaszerű,
 - o szemléletes,
 - o mindenki lássa;
- kommunikáció
 - o egyszerű szavakkal,
 - o közérthetően,
 - o hangosan;
- pozitív megerősítés fontossága;
- hibajavítás
 - o az 1-2. évfolyamon csak a legfontosabb hibákat, és egyszerre mindig csak egyet kell javítani, inkább orientálni a helyes végrehajtás felé,
 - o főleg gyakorlat közben történjen lehető legkevesebb holtidővel,
 - o mindig pozitív módon történjen,
 - o soha ne kerüljön bemutatásra a hiba, mert rögzülhet;
- egyértelmű, könnyen érthető, a korosztálynak megfelelő feladatok;
- a gyakorlatokon keresztül minél sűrűbben kerüljenek a gyerekeket döntési helyzetbe;
- minél több páros (társ tolása, húzása, stb.) és csoportos vagy versenyszerű gyakorlat beépítése;
- minél több alapsportágat is érintő gyakorlat beépítése;
- intenzívebb mintaszakaszok és pihenő idők folyamatos kombinálása;
- a pihenőidőkben a gyerekek csak „készenléti” szintig pihenjék ki magukat, kerülni kell a teljes kipihenést, kihűlést;
- változatos gyakorlatok;
- gyorsaságfejlesztő gyakorlatok mindig az óra első felében legyenek;
- megfelelő létszám, hely, gyakorlat megtalálása;
- gyakorlatok egymásra épüljenek, csak megfelelő alapok kialakítása után történjen továbblépés;
- azonos korosztályban is lehet különböző felkészültségi, ügyességi szint, ha szükséges vissza kell lépni.

1-2. évfolyam

Módszertani és óratervezési javaslatok

- Egyszerű (egy területet érintett) és összetett, több sportággal kapcsolódó feladatok.
- Alapsportágak (atlétika, gimnasztika, labdás ügyességfejlesztés) mozgásanyagának beépítése minden

órába.

- Küzdősport elemeinek beépítése heti rendszerességgel.
- Szaknyelv fokozatos használata, tanítása.
- Tartós egyiramu mozgások (3-5 perc) alkalmankénti beépítése.
- Folyamatos intenzitásváltással járó gyakorlatok (6-8 perc) beépítése.
- Pihenőidő mindig csak egy készenléti állapotig tartson.
- Egyértelmű, könnyen érthető gyakorlatok.
- Döntési helyzet egyre gyakoribb beépítése a gyakorlatokba.
- Összetettebb, gyors gondolkodást igénylő gyakorlatok beépítése.
- Párban, majd csapatban végzett gyakorlatok egyre sűrűbb használata.
- Gyakorlatok átadásánál javasolt a természetes élővilág utánzása (pókmászás, indián szökdelés, cicadomborítás, stb.).
- Ebben a korosztályban átlagosan minden második gyakorlat játékos jellegű legyen.
- Különböző méretű labdák használatának beépítése a feladatokba fokozódó gyakorisággal.
- Kosárlabda használat és labdás ügyesség fejlesztés fokozatos térnyerése az órákon belül.

		Órakeret	
1.	Előkészítő és preventív mozgásformák	10	7%
2.	Természetes hely- és helyzetváltoztató mozgásformák	20	14%
3.	Manipulatív természetes mozgásformák	20	14%
4.	Természetes mozgásformák a torna jellegű feladatmegoldásokban	20	14%
5.	Természetes mozgásformák az atlétika jellegű feladatmegoldásokban	20	14%
6.	Természetes mozgásformák a sportjátékok alaptechnikai és taktikai feladatmegoldásaiban	20	14%
7.	Természetes mozgásformák a küzdősport jellegű feladatmegoldásokban	14	9%
8.	Labdás ügyességfejlesztés összekapcsolása természetes mozgásformákkal	20	14%
	Összesen	144	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	1. Előkészítő és preventív mozgásformák	Órakeret 10 óra
Előzetes tudás	A kosárpálánta kerettanterv elsősorban a testnevelés és sport kerettantervben már meghatározott Előkészítő és preventív mozgásformákra építve, azok felhasználásával, minimális kiegészítésével, fejlesztésével, összekötésével tervezi megvalósítani, elérni a meghatározott célokat.	
A tematikai egység nevelés-fejlesztési céljai	Optimális oktatási környezet kialakítása, alapvető szabályok, formák jelek megismerése. Testtudat, térérzékelés fejlesztése, javítása.	
Ismeretek / fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
1.1. MOZGÁSMŰVELTSÉG <i>Előkészítő és preventív mozgásformákhoz tartozó ismeretanyag további használata, megerősítése, fejlesztése:</i> Térbeli alakzatok (vonal, sor, oszlop, kör és félkör) és kialakításuk (nyitódás, záródás, fordulatok, mozgásútvonalak), gimnasztika, játékformák bevezetése és fokozatos beépítése a foglalkozások gyakorlatanyagába.		Matematika: Térbeli tájékozódás, geometriai alakzatok, összehasonlítás Környezetismeret: Tájékozódás, térmeghatározás, alapvető testi jelzések, reakciók megismerése
1.2. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Bemelegítés, fizikai terhelés, test felépítésével, működésével kapcsolatos elemi ismeretek megismerése. Helyes testtartás fokozatos kialakítása, és folyamatos kontrollja. Alapvető sportolási szabályok megismertetése kialakítása. Pozitív		

hozzaállás, siker és kudarc elviselési, kezelési képesség fejlesztése. Társas gondolkodáshoz, együttes feladatvégzéshez való viszony kialakítása. A keringésfokozással együtt járó légzésszám emelkedés tudatos, mégis automatikus szabályozásának előkészítése.	Vizuális kultúra: Tapasztalat útján szerzett élmények megfigyelése, feldolgozása, leírása
Kulcsfogalmak / fogalmak	Előkészítés, bevezetés, gimnasztika, pozitív hozzáállás, keringésfokozás, légzés

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	2. Hely- és helyzetváltoztató természetes mozgásformák	Órakeret 20 óra
Előzetes tudás	A kosárpalánta kerettanterv elsősorban a testnevelés és sport kerettantervben már meghatározott hely- és helyzetváltoztató természetes mozgásformákra építve, azok felhasználásával, minimális kiegészítésével, fejlesztésével, összekötésével tervezi megvalósítani, elérni a meghatározott célokat.	
A tematikai egység nevelés-fejlesztési céljai	Legalapvetőbb természetes mozgásformák biztonságos végrehajtásának kialakítása, egyéni és csoportos feladatmegoldáshoz szükséges képességek fejlesztése.	
Ismeretek / fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
2.1. MOZGÁSMŰVELTSÉG <i>Elsajátított és meglévő természetes mozgásformák mozgásmintáinak, koordinációjának fejlesztése:</i> A kerettantervben felsorolt természetes mozgásformák további használata, végrehajtás minőségének, biztonságának fejlesztése. Járások, futások, oldalmazások, ugrások, lendítések körzések, hajlítások, nyújtások, fordítások, fordulások, tolások, húzások, emelések, hordások, függés és lengésgyakorlatok, egyensúlygyakorlatok, gurulások, átfordulások, támaszok és az említett mozgásformákat alkalmazó játékok. <i>Elsajátított és meglévő természetes mozgásformák rendszeres összekötése akadályokkal, kézi szerekekkel:</i> Egyszerű, már kellő biztonsággal és minőségben végrehajtott mozgásformák összekötése akadályokkal, nehezítésekkel (rövidebb, maximum 3-5 nehezítéssel felépített szakaszokra bontva, szakaszok között mentális és fizikai pihenő). <i>Guggolás mint alapvető természetes mozgásminta használata, karbantartás:</i> A guggolás mint kiemelten fontos mozgásminta karbantartása, fejlesztése, folyamatos beépítése a gyakorlatanyagba.		Matematika: Térbeli tájékozódás mozgás közben, idomok, formák Környezetismeret: Tájékozódás Vizuális kultúra: Vizuális kommunikáció
2.2. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Térérzékelés, testérzékelés, mozgás síkok, irányok, kiterjedések.		
Kulcsfogalmak / fogalmak	Hely- és helyzetváltoztató mozgás, járás, futás, oldalazás, szökdelés, ugrás, lendítés, körzés, hajlítás, nyújtás, fordítás, fordulat, tolás, húzás, emelés, hordás, függés, lengés, egyensúly, gurulás, átfordulás, támasz, irány, sík, szabály, guggolás	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	3. Manipulatív természetes mozgásformák	Órakeret 20 óra
Előzetes tudás	A kosárpalánta kerettanterv elsősorban a testnevelés és sport kerettantervben már meghatározott Manipulatív természetes mozgásformákra építve, azok felhasználásával, minimális kiegészítésével, fejlesztésével, összekötésével tervezi megvalósítani, elérni a meghatározott célokat.	
A tematikai egység nevelés-fejlesztési céljai	Balesetmentes sporteszköz használat. Eszközhasználaton keresztüli fejlesztés élményszerű megvalósítása.	
Ismeretek / fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
3.1. MOZGÁSMŰVELTSÉG <i>Manipulatív természetes mozgásformák minőségének, biztonságának további fejlesztése:</i> Dobások, elkapások, rúgások, labdaátvétel lábbal, labdavezetés kézzel, ütés testrésszel, eszközzel, manipulatív mozgásformák játékokban.		Matematika: Geometria, mozgásérzékelés Környezetismeret: Életműködési alapismeretek

Ügyességfejlesztés kisértékekhez tartozó sporteszközökkel: Különbözö méretű labdákat, eszközök érintése, tapintása, hordása, mozgatása különbözö testrészekkel, és testhelyzetekben. Ügyességi feladatok akadályokkal való nehezítése kellö végrehajtási biztonság után. Elsajátított manipulatív mozgásformák nehezített végrehajtása, összekötése hely- és helyzetváltoztató mozgásformákkal Labdakezelési mozgásformák használata különbözö testhelyzetekben, helyzetváltoztatások és helyváltoztatások közben az egyszerűbb mozgásformákat használva elsösorban. 3.2. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Eszközhasználat biztonságos szintre emelése. Eszközhazsnálat és játékszabályok összekapcsolása.	
Kulcsfogalmak / fogalmak	Gurítás, elkapás, dobás, labdaátvétel, rúgás, ütés, sporteszköz, kosárfogás, terelés, pattintás, ívelés, kétkézes, egykézes, alsó, mellsö, felsö dobás

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	4. Természetes mozgásformák a torna jellegű feladatmegoldásokban	Órakeret 20 óra
Elözetes tudás	A kosárpálánta kerettanterv elsösorban a testnevelés és sport kerettantervben már meghatározott Természetes mozgásformák a torna jellegű feladatmegoldásokban szakanyagra építve, annak felhasználásával, minimális kiegészítésével, fejlesztésével, összekötésével tervezi megvalósítani, elérni a meghatározott célokat.	
A tematikai egység nevelés-fejlesztési céljai	Tér-, izom- és egyensúlyérzékelés fejlesztése. Helyes alap testtartás, mozgásminták gyakorlása közbeni megfelelő testhelyzet, tartás kialakítása, testtudat, testkontroll fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
4.1. MOZGÁSMŰVELTSÉG <i>Természetes mozgásformák a torna jellegű feladatmegoldásokban szereplö ismeretanyag végrehajtási minőségének, biztonságának további fejlesztése:</i> Torna elsajátított alapelemeinek (gurulóátfordulás, tarkóállás, bátorugrás, lebegö és mérlegállás, ugrások, kézenállást előkészítő gyakorlatok) megerösítése, beépítése változó feltételek között játékos formában. Tornához kapcsolódó játékok kreatív, kooperatív megoldási formái. Torna elemek labdával való összekötése, nehezítése. <i>Gimnasztika, mint testtudat alakító, formáló, testtartás fejlesztö és mobilitás karbantartó eszköz használata:</i> Előkészítő természetes mozgásformák ismeretanyagában szereplö gimnasztikai alapelemek, mozgásformák beépítése a gyakorlatanyagba elsösorban játékos formában. Mivel a gimnasztika nem elsösorban bemelegítő célokat szolgál, ezért ne csak a foglalkozások bevezető és levezető szakaszában, hanem folyamatos, és rendszeres beépítése javasolt. 4.2. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Testrészekkel és társakkal való mozgáskapcsolatok, térbeli, időbeli, ritmikai kapcsolódások.		Ének-zene: Népi gyerekjátékok, ritmusgyakorlatok Környezetismeret: Élö környezet ismerete
Kulcsfogalmak / fogalmak	Testtartás, támasz, függés, egyensúly, ritmus,	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	5. Természetes mozgásformák az atlétika jellegű feladatmegoldásokban	Órakeret 20 óra
Elözetes tudás	A kosárpálánta kerettanterv elsösorban a testnevelés és sport kerettantervben már meghatározott Természetes mozgásformák az atlétika jellegű feladatmegoldásokban szakanyagra építve, annak felhasználásával, minimális kiegészítésével, fejlesztésével, összekötésével tervezi megvalósítani, elérni a meghatározott célokat.	
A tematikai egység nevelés-fejlesztési céljai	Természetes mozgásformák fejlesztése atlétikai jellegű feladatmegoldások segítségével. Mozdulatok, mozgásminták beidegzése, rögzítése, iskolázása, kar és láb együttes és	

független koordinált használatának megalapozása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
5.1. MOZGÁSMŰVELTSÉG <i>Az atlétikai jellegű feladatmegoldásokban használt természetes mozgásformák minőségének koordinációjának, végrehajtása biztonságának további fejlesztése:</i> Járások, futások, ugrások, szökdelések, dobások az atlétikában. Az elsajátított mozgásformák alkalmazása atlétikai jellegű játékokban. <i>Kar és láb koordinációjának, együttes, összehangolt mozgásának kiemelt fejlesztése, mozgáskoordináció fejlesztése:</i> Labdajátékokhoz, labdák, eszközök mozgásban való kezeléséhez kiemelten szükséges kar és láb együttes, összehangolt, gyors koordinációját fejlesztő gyakorlatok rendszeres használata. 5.2. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Vezényszavak ismerete, kitartás mind pozitív képesség fejlesztése, tudatosság és fegyelmezettség a feladatmegoldásokban.	Matematika: Mérés és mérhető tulajdonságok Vizuális kultúra: Tapasztalás útján szerzett élmények megfigyelés, feldolgozása, leírása Környezetismeret: Test működésének ismerete
Kulcsfogalmak / fogalmak	Futóiskola, ugróiskola, dobóiskola, lendület, elrugaszkodás, repülés, érkezés, ugrás, karlendítés, karmunka, sprint

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	6. Természetes mozgásformák a sportjátékok alaptechnikai és taktikai feladatmegoldásaiban	Órakeret 20 óra
Előzetes tudás	A kosárpálánta kerettanterv elsősorban a testnevelés és sport kerettantervben már meghatározott Természetes mozgásformák a sportjátékok alaptechnikai és taktikai feladatmegoldásaiban szakanyagra építve, annak felhasználásával, minimális kiegészítéssel, fejlesztéssel, összekötésével tervezi megvalósítani, elérni a meghatározott célokat.	
A tematikai egység nevelés-fejlesztési céljai	A sportjátékok technikai és taktikai alapjainak megismerése a természetes hely- és helyzetváltoztató és manipulatív természetes mozgásformák segítségével, alkalmazásával.	

Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
6.1. MOZGÁSMŰVELTSÉG <i>Sportjátékok alaptechnikai és taktikai ismeretanyagának bővítése, fejlesztése természetes mozgásformákkal való összekötés közben:</i> Kis létszámú, játékos hely-, helyzetváltoztató és manipulatív feladatmegoldások, sportjáték előkészítő kisjátékok. <i>Döntési kényszerrel járó feladatok egyre dominánsabb használata:</i> Nyitott készségek fejlesztése a döntési szituációk feladatsorokba történő gyakori beépítésén keresztül. Először egyszerűbb (kétfázisú) döntési szituációk összekapcsolása már elsajátított természetes és manipulatív mozgásformákkal, majd egyre összetettebb (többfázisú) szituációk beépítése gyakorlatanyagba, kisjátékokba. <i>Kooperatív gondolkodással járó játékszituációk tudatos, kiemelt használata:</i> Együttes gondolkodás, társashoz, társak mozgásához, játékszituációkhoz, helyezkedési formákhoz való alkalmazkodás fejlesztését előkészítő, megalapozó gyakorlatok kiemelt, tudatos használata, beépítése korosztálynak megfelelően egyszerűtől a bonyolultabb, összetettebb felé haladva. 6.2. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Győzelem és kudarc elviselési, kezelési képesség fejlesztése. Társas gondolkodás, csapatszellem kialakításának megalapozása. Labdajátékok alapvető szabályainak megismerése. Sportszerűség, fair play szellemiség kialakítása.	Vizuális kultúra: Vizuális kommunikáció Környezetismeret: Test működésének ismerete
Kulcsfogalmak / fogalmak	Játék, szabály, helyezkedés, labdatartás, védekezés, támadás, csapatjáték, taktika, együttműködés, győzelem, kudarc, csapatszellem, sportszerűség

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	7. Természetes mozgásformák az önvédelmi és küzdő jellegű feladatmegoldásaiban	Órakeret 14 óra
Előzetes tudás	A Kosárpalánta kerettanterv elsősorban a testnevelés és sport kerettantervben már meghatározott Természetes mozgásformák az önvédelmi és küzdő jellegű feladatmegoldásokban szakanyagra építve, annak felhasználásával, minimális kiegészítésével, fejlesztésével, összekötésével tervezi megvalósítani, elérni a meghatározott célokat.	
A tematikai egység nevelés-fejlesztési céljai	Önszabályozás fejlesztése a küzdő jellegű feladatmegoldások alkalmazásával. Biztonságos sérülésmegelőző technikák megismerése, használata. Egymás elleni küzdelem szabályainak elsajátítása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
7.1. MOZGÁSMŰVELTSÉG <i>Küzdő jellegű feladatmegoldások alkalmazása a természetes mozgásformákban:</i> Bevezetés a küzdőjátékokba társtolások és húzások, kötélhúzások, esések, tompítások gyakorlatanyagba építésével (a sérülés megelőzés érdekében esésekkel, tompításokkal kell kezdeni a gyakorlást). <i>Küzdőjátékok használata az elsajátított mozgásformák gyakori beiktatásával:</i> Küzdőjátékokat előkészítő érintéses játékok és feladatok. Elsősorban a korcsoport második felében, párokban vagy csapat(ok)ban végzett játékok, test-test elleni kontaktust is beépítve a korábban már elsajátított manipulatív és természetes mozgásformákat is felhasználva (például: kakasviadal egy lábon szökdelve stb.). 7.2. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Baleset és sérülés megelőzéssel kapcsolatos ismeretek fejlesztése. Önuralom, tisztelet a másik fél iránt.		Környezetismeret: Vizuális kommunikáció
Kulcsfogalmak / fogalmak	Esés, tompítás, küzdés, önuralom, tisztelet, sportszerűség	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	8. Kosárlabda-specifikus mozgásformák	Órakeret 20 óra
Előzetes tudás	A kosárpalánta kerettanterv elsősorban a testnevelés és sport kerettantervben már meghatározott mozgásformák, alapttechnikai és taktikai ismeretekre , szakanyagra építve, annak felhasználásával, minimális kiegészítésével, fejlesztésével, összekötésével tervezi megvalósítani, elérni a meghatározott célokat.	
A tematikai egység nevelés-fejlesztési céljai	A kosárlabda képzés szempontjából fontos megalapozó technikai és taktikai ismeretek továbbfejlesztése és kiegészítése a legalapvetőbb, sportágspecifikus irányú gyakorlatanyaggal.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
8.1. MOZGÁSMŰVELTSÉG <i>Kosárlabda alapállás:</i> Kosárlabda alapállás játékos formában történő bevezetése, beépítése a gyakorlatokba. <i>Kiemelt labdás ügyességfejlesztés:</i> Különböző méretű labdák érintése, tapintása, hordása. Gurítás, görgetés, tekerés, pörgetés testrészen, talajon, különböző eszközökön (tornapad, zsámoly, stb.) eszközök körül, alatt. Guruló, pattanó labdák elkapása, eldobása különböző testhelyzetekből, és kiinduló helyzetekből. Futás, ugrás, átbújás guruló, pattogó labda fölött, alatt, mellett. Labda pattintások használata, pattanás magasságának, ütemének sebességének kreatív kihasználása. Kiemelt figyelem a két oldal egyforma (jobb és bal) fejlesztésére. <i>Kosárlabda játékhöz kapcsolódó természetes és manipulatív mozgásformák fejlesztése, összekapcsolása:</i> Kosárlabdához kapcsolódó ügyességi elemek, manipulatív mozgásformák összekötése hely- és helyzetváltoztató természetes mozgásformákkal a megfelelő testtartásra való maximális odafigyelés mellett.		Környezetismeret: Vizuális kommunikáció

8.2. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Csapatszellem, egyéni felelősség, játékhelyzethez alkalmazkodás.	
Kulcsfogalmak / fogalmak	alapállás, labdakezelés, labdavezetés, kétoldalasság

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	Előkészítő és preventív mozgásformák Alap mozgásminták megfelelő szintű alkalmazása. Helyes testtartás kialakulása, fontosságának ismerete. Bemelegítés, fizikai terhelés, test felépítésének és működésének megfelelő szintű ismerete. Alapvető sportolási szabályok ismerete. Siker és kudarckezelési képesség, pozitív gondolkodásmód ismerete. Társas gondolkodás, együttes feladat végzés. Tudatos légzésszabályzás. Hely- és helyzetváltoztató természetes mozgásformák Elsajátított és meglévő természetes mozgásformák mozgásmintáinak készség szintű alkalmazása. A meglévő mozgásminták megfelelő szintű alkalmazása egyszerűbb akadályokkal, szerekekkel való összekötés közben. Guggolás, mint kiemelten fontos mozgásminta megfelelő végrehajtása, ehhez szükséges mobilitás és stabilitás megléte Manipulatív természetes mozgásformák Manipulatív mozgásformák biztonságos használata és összekötés a hely- és helyzetváltoztató mozgásformákkal. Labdák, kis eszközök egyre biztonságosabb összekötése manipulatív és természetes mozgásformákkal Természetes mozgásformák a torna jellegű feladatmegoldásokban Gimnasztikai alapelemek helyes testtartással való végrehajtása. Legalapvetőbb elemek egymással való harmonikus összekapcsolása. Alap torna elemek labdával való összekötése Természetes mozgásformák az atlétika jellegű feladatmegoldásokban Alapvető futó és ugróiskola gyakorlatok technikailag helyes végrehajtása. Kar és láb együttes, koordinált használata alapvető atlétikai elemek végrehajtása közben. Labda és a legegyszerűbb kézi szerek biztonságos használata alap atlétikai elemekkel összekötve. Természetes mozgásformák a sportjátékok alaptechnikai és taktikai feladatmegoldásaiban Megalapozó természetes és manipulatív mozgásformák alkalmazása kis létszámú sportjátékok közben. Egyszerűbb döntési szituációkra való gyors reakció. Alapvető helyezkedési ismeretek sportjátékok feladatmegoldásai közben. Csatásban való gondolkodás térnyerése az egyéni feladatmegoldással szemben. Kooperatív gondolkodás fejlődése. Labdajátékok legalapvetőbb szabályainak ismerete. Természetes mozgásformák az önvédelmi és küzdő jellegű feladatmegoldásokban Alap eséstechnikák, tompítás, gurulások biztonságos végrehajtása. Viselkedés tudatos szabályozása test-test elenni kontaktust igénylő játéksituációk közben. Kosárlabda-specifikus mozgásformák Kosárlabda alapállás helyes végrehajtása. Különböző méretű labdák megfelelő labdakezelése, labdás ügyességi elemek megbízható végrehajtása mindkét oldalra. Labdavezetés ismerete mindkét kézzel. Labdás ügyességi elemek koordinált összekötése hely- és helyzetváltoztató és manipulatív mozgásformákkal a megfelelő testtartás mellett.

3-4. évfolyam

Korosztályos módszertani és órátartási javaslatok

- Összetett, több sportágat érintő feladatok.
- Atlétika és gimnasztika mozgáselemeinek beépítése minden órán.
- Küzdősport elemeinek beépítése heti rendszerességgel.
- Labdás ügyességfejlesztés kiemelt használata, összekötése kar és láb koordinációját javító gyakorlatokkal.

- Döntési helyzet állandó megjelenése, manipulatív jellegű, változó típusú részfeladatokból összeállított gyakorlatsorok használata.
- Tartós egyiramu mozgások (6-8 perc) alkalmankénti beépítése.
- Folyamatos intenzitásváltással járó gyakorlatok (8-10 perc) beépítése.
- Pihenőidő mindig csak egy készenléti állapotig tartson.
- Összetettebb, gyors gondolkodást igénylő gyakorlatok beépítése.
- Döntően párban vagy csapatban végzett gyakorlatok beépítése.
- Minden órán legyen játékos jellegű feladat.
- Rendszeres kosárlabda használat és labdás ügyesség fejlesztés órákon belül.

		Órakeret	
1.	Előkészítő és preventív mozgásformák	10	7%
2.	Természetes hely- és helyzetváltoztató mozgásformák	16	11%
3.	Manipulatív természetes mozgásformák	20	14%
4.	Természetes mozgásformák a torna jellegű feladatmegoldásokban	16	11%
5.	Természetes mozgásformák az atlétika jellegű feladatmegoldásokban	16	11%
6.	Természetes mozgásformák a sportjátékok alaptechnikai és taktikai feladatmegoldásaiban	20	14%
7.	Természetes mozgásformák a küzdősport jellegű feladatmegoldásokban	14	9%
8.	Labdás ügyességfejlesztés összekapcsolása természetes mozgásformákkal	32	23%
		144	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	1. Előkészítő és preventív mozgásformák	Órakeret 10 óra
Előzetes tudás	Egyszerűbb alakzatok kialakítása, tartása, váltása. Alapvető preventív, hely- és helyzetváltoztató, és manipulatív mozgásformák ismerete.	
A tematikai egység nevelés-fejlesztési céljai	Az optimális sportolási környezet megszilárdítása, fenntartása, ezáltal a további ismeretek megszerzésének elősegítése. Alapvető rend és fegyelmi szabályok, kommunikációs formák rendszeres tudatos használata. Test funkciók és működés ismereteinek megszilárdítása, bővítése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
1.1. MOZGÁSMŰVELTSÉG <i>Előkészítő és preventív mozgásformákhoz tartozó ismeretanyag összetettebb formáinak használata:</i> Összetettebb térbeli alakzatok és kialakításuk, egyszerűbb dinamikus gimnasztikai mozgásformák bevezetése alapvető rendgyakorlati elemek összekötésével játékok bevezetése és fokozatos beépítése a foglalkozások gyakorlatanyagába. Tudatos izomernyesztés, feszítés, hajlítás, nyújtás. Légző gyakorlatok, hasi légzés tudatos tanítása, gerincvédelem elősegítése. 1.2. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Alapvető sportolási szabályok megismertetése kialakítása. Pozitív hozzáállás, siker és kudarc elviselési, kezelési képesség fejlesztése. Társas gondolkodáshoz, együttes feladatvégzéshez való viszony kialakítása. Alapvető sportolási szabályok megismerése.		Környezetismeret: Tájékozódás Vizuális kultúra: Vizuális kommunikáció
Kulcsfogalmak / fogalmak	Gimnasztika, rendgyakorlat, ernyesztés, feszítés, hajlítás, nyújtás, hasi légzés, gerincvédelem	

Tematikai egység/	2. Hely- és helyzetváltoztató természetes mozgásformák	Órakeret

Fejlesztési cél		16 óra
Előzetes tudás	Alapvető Hely- és helyzetváltoztató természetes mozgásformák biztonságos végrehajtása, egyszerűbb mozgássorok felépítése ezek felhasználásával. A mozgásformák automatizálása, precíz végrehajtása szerekkel nehezített környezetben is.	
A tematikai egység nevelés-fejlesztési céljai	Elsajátított természetes mozgásformák gyors szabályos váltása, összetettebb nehezítések és változó körülmények mellett is stabil, precíz végrehajtása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
2.1. MOZGÁSMŰVELTSÉG <i>Elsajátított és meglévő természetes mozgásformák mozgásmintáinak, koordinációjának fejlesztése:</i> A kerettantervben felsorolt természetes mozgásformák további használata, végrehajtás minőségének, biztonságának fejlesztése. Járások, futások, oldalazások, ugrások, lendítések körzések, hajlítások, nyújtások, fordítások, fordulások, toléások, húzások, emelések, hordások, függés és lengésgyakorlatok, egyensúlygyakorlatok, gurulások, átfordulások, támaszok és az említett mozgásformákat alkalmazók játékok. Egyszerű, már kellő biztonsággal és minőségben végrehajtott mozgásformák összekötése akadályokkal, nehezítésekkel. <i>Elsajátított és meglévő természetes mozgásformák rendszeres kombinálása, váltása nehezítése:</i> A mozgásformák beidegződésének, automatikus, minél gyorsabb előhívásának fejlesztése előre meghatározott (vonalak használata) és hirtelen jelre történő (sípra, tapsra stb.) végrehajtással, nehezítésekkel, mozgásforma váltásokkal. <i>Guggolás mint alapvető természetes mozgásforma és mobilitást kiemelten karbantartó mozgásminta használata:</i> A guggolás mint kiemelten fontos mozgásminta karbantartása, fejlesztése, folyamatos beépítése a gyakorlatanyagba. 2.2. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Mozgás síkok, útvonalak, térérzékelés továbbfejlesztése. Nehezítések, váltások, kapcsolódások energiatudatos kezelése.		Matematika: Műveletek, geometria, mérés, testek Vizuális kultúra: Írányok, vizuális kommunikáció
Kulcsfogalmak / fogalmak	Mozgáskapcsolat, térérzékelés, testérzékelés, beidegződés, automatizálás, energiatudatosság	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	3. Manipulatív természetes mozgásformák	Órakeret 20 óra
Előzetes tudás	Manipulatív alapmozgások magabiztos ismerete, eszközök balesetmentes használata.	
A tematikai egység nevelés-fejlesztési céljai	A kosárlabda sporthoz kapcsolódó manipulatív mozgásformák célzott továbbfejlesztése. Az alapmozgások finommotorikájának készség szintre fejlesztése mellett új, magasabb ügyességi szint elérése, új technikai elemek bátor alkalmazása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
3.1. MOZGÁSMŰVELTSÉG <i>Manipulatív természetes mozgásformák bonyolultabb, összetettebb formái, kivitelezés minőségének, biztonságának további fejlesztése:</i> Dobások, elkapások, rúgások, labdaátvétel lábbal, labdavezetés kézzel, ütés testrésszel, eszközzel, manipulatív mozgásformák játékokban. Különböző méretű labdák érintése, tapintása, hordása. Gurítás, görgetés, tekerés, pörgetés testrészekben, talajon, különböző eszközökön (tornapad, zsámoly, stb.) eszközök körül, alatt. Guruló, pattanó labdák elkapása, eldobása különböző testhelyzetekből, és kiinduló helyzetekből. Futás, ugrás, átbújás guruló, pattogó labda fölött, alatt, mellett. Pattanásra feladatok, stb. <i>Elsősorban kosárlabdához kapcsolódó manipulatív mozgásformák készségszintre emelése, összekötése nehezítésekkel és más mozgásformákkal:</i> Labdakezelési mozgásformák használata különböző testhelyzetekben, helyzetváltoztatások és helyváltoztatások közben az egyszerűbb mozgásformáktól a bonyolultabbak felé haladva.		Vizuális kultúra: Vizuális kommunikáció

3.2. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Összetettebb mozgásfeladatok, bonyolultabb eszközhasználati formák. Energiatudatos és hatékony végrehajtásformák kialakítása, tér kihasználás.	
Kulcsfogalmak / fogalmak	Sporteszköz, szabály, kézügyesség, energiatudatos, hatékony, finommotorika

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	4. Természetes mozgásformák a torna jellegű feladatmegoldásokban	Órakeret 16 óra
Előzetes tudás	A megtanult torna és gimnasztikai elemek megbízható, helyes technikával történő végrehajtása. Támaszhelyzetek ismerete és biztonságos használata, megfelelő szintű statikus és dinamikus egyensúly megfelelő.	
A tematikai egység nevelés-fejlesztési céljai	A megtanult gimnasztikai és torna elemek végrehajtási biztonságának javítása, megfelelő elemek összeépítése, a rendszeres használatból eredő előnyök (hajlékonyság, testtartás, testtudat, koncentráltóság) tudatos kihasználása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
4.1. MOZGÁSMŰVELTSÉG <i>Természetes mozgásformák a torna jellegű feladatmegoldásokban szereplő ismeretanyag végrehajtási minőségének, biztonságának további fejlesztése:</i> Torna elsajátított alapelemeinek (gurulóátfordulás, tarkóállás, bátorugrás, lebegő és mérlegállás, ugrások, kézenállást előkészítő gyakorlatok) megerősítése, beépítése változó feltételek között játékos formában. Tornához kapcsolódó játékok kreatív, kooperatív megoldási formái. Torna elemek labdával való összekötése, nehezítése. <i>Gimnasztika, mint testtudat alakító, formáló, testtartás fejlesztő és mobilitás karbantartó eszköz használata:</i> A 3-4 évfolyamban továbbra is elsősorban a torna és gimnasztikai alapelemek tartásjavító és megalapozó, stabilitás/mobilitás fejlesztő, ízületi hajlékonyságot karbantartó előnyeit kell kihasználni. Előkészítő természetes mozgásformák ismeretanyagában szereplő gimnasztikai alapelemek, mozgásformák beépítése a gyakorlatanyagba elsősorban játékos formában. Mivel a gimnasztika nem elsősorban bemelegítő célokat szolgál, ezért ne csak a foglalkozások bevezető és levezető szakaszában, hanem folyamatos, és rendszeres beépítése javasolt. Legfontosabb a helyes testtartás folyamatos idegrendszeri rögzítése, a hibák gyakori javítása. 4.2. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Testrészekkel és társakkal való mozgáskapcsolatok, térbeli, időbeli, ritmikai kapcsolódások. Személyes teljesítőképesség határainak átlépésével kapcsolatos kockázatok létezésének elfogadása.		Környezetismeret: Testtudat, életműködés Ének-zene: Mondókák, játékok, ritmus, improvizáció
Kulcsfogalmak / fogalmak	gimnasztika, egyensúly, stabilitás/mobilitás, helyes testtartás, teljesítőképesség	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	5. Természetes mozgásformák az atlétika jellegű feladatmegoldásokban	Órakeret 16 óra
Előzetes tudás	Természetes mozgásformák atlétikai jellegű feladatmegoldásainak magabiztos használata. Futó, ugró, dobóiskolai alapok stabil végrehajtása, vezető műveletek ismerete.	
A tematikai egység nevelés-fejlesztési céljai	A kosárlabda szempontjából fontos és kapcsolódó mozgásminták, mozgásformák kiemelt használata, gyakorlása. Kar és láb együttes koordinációjának helyes testtartás mellett, tudatos testkontroll a végrehajtásban.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
5.1. MOZGÁSMŰVELTSÉG <i>Az atlétikai jellegű feladatmegoldásokban használt természetes mozgásformák minőségének koordinációjának, végrehajtási biztonságának további fejlesztése:</i> Járások, futások, ugrások, szökdelések, dobások az atlétikában. Az elsajátított		Matematika: Geometria, testek, mérés Környezetismeret:

mozgásformák alkalmazása atlétikai jellegű játékokban Kar és láb koordinációjának, együttes, összehangolt mozgásának fejlesztése, mozgáskoordináció fejlesztése. <i>Atlétika és kosárlabda összekapcsolható mozgásmintáinak arányaiban kiemelt használata, beépítése gyakorlatanyagba</i> Már tanult atlétikai jellegű mozgásminták fejleszteni kívánt kosárlabdás mozgásmintákkal való összekapcsolása előkészítés céljából (például fektetett dobás – indián szökdelés, magasugrás, elugrás helyett felugrás, gyorsítások, robbanékony megindulások, atlétikában használatos dobásformák használatának csökkentése). 5.2. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Tudatos energia befektetés, alapmozgások elnevezéseinek ismerete.	Testműködés Vizuális kultúra: Vizuális kommunikáció
Kulcsfogalmak/fogalmak	Futóiskola, ugróiskola, szökdelő iskola, ritmus, ütem, energia befektetés

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	6. Természetes mozgásformák a sportjátékok alapttechnikai és taktikai feladatmegoldásaiban	Órakeret 20 óra
Előzetes tudás	Természetes mozgásformák kontrollált alkalmazása sportjátékok alapttechnikai és taktikai feladatmegoldásaiban. Motivált, sportszerű szellemiség. Összjátékban, csapatszintű gondolkodásban jártasság.	
A tematikai egység nevelés-fejlesztési céljai	Sportjátékok alapttechnikai megoldásainak továbbfejlesztése, kooperatív gondolkodást igénylő feladatok helyes megoldása, helyes döntésekre való orientálás.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
6.1. MOZGÁSMŰVELTSÉG <i>Sportjátékok alapttechnikai és taktikai ismeretanyagának bővítése, fejlesztése természetes mozgásformákkal való összekötés közben:</i> Kis létszámú, játékos hely-, helyzetváltoztató és manipulatív feladatmegoldások, sportjáték előkészítő kisjátékok. Támadó-védő egység kialakítása, egyszerűbb létszám különbséges helyzetek. <i>Döntési kényszerrel járó feladatok egyre összetettebb formáinak használata:</i> Nyitott készségek fejlesztése a döntési szituációk feladatsorokba történő gyakori beépítésén keresztül. Már elsajátított természetes és manipulatív mozgásformák összekötése egyre összetettebb (több választásos) döntési szituációk beépítése gyakorlatanyagba, kisjátékokba. <i>Kooperatív gondolkodással járó játéksituációk tudatos, kiemelt használata:</i> Együttes gondolkodás, társhoz, társak mozgásához, játéksituációkhoz, helyezkedési formákhoz való alkalmazkodás fejlesztését előkészítő, megalapozó gyakorlatok kiemelt, tudatos használata, beépítése korosztálynak megfelelően egyszerűtől a bonyolultabb, összetettebb felé haladva. 6.1. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Győzelem és kudarc elviselési, kezelési képesség fejlesztése. Társas gondolkodás, csapatszellem kialakításának megalapozása. Kommunikáció kiemelt fontosságú. Labdajátékok alapvető szabályainak, összefüggéseinek megismerése. Sportszerűség, fair play szellemiség kialakítása.		Matematika: Számolás, geometria, térbeli tájékozódás, összehasonlítás Vizuális kultúra: Vizuális kommunikáció Magyar nyelv és irodalom: Kommunikációs jelek
Kulcsfogalmak / fogalmak	Győzelem, vereség, kooperatív játék, labdabirtoklás, csapatszellem, emberelőny, támadó-védő	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	7. Természetes mozgásformák az önvédelmi és küzdő jellegű feladatmegoldásaiban	Órakeret 14 óra
Előzetes tudás	Alapvető sérülés megelőzési technikák ismerete (esés, tompítás). Támadó védő mozgáshoz való igazodás.	
A tematikai egység nevelés-fejlesztési céljai	A küzdő jellegű feladatmegoldások elsősorban sérülésmegelőző és más hasznos alapttechnikai eleminek beépítése. Önvédelem, önfegyelem fejlesztése, test-test elleni küzdelemhez való hozzáállás kialakítása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok

7.1. MOZGÁSMŰVELTSÉG <i>Küzdő jellegű feladatmegoldások alkalmazása a természetes mozgásformákban:</i> Bevezetés a küzdőjátékokba társtolások és húzások, kötélhúzások, esések, tompítások gyakorlatanyagba építésével (a sérülés megelőzés érdekében esésekkel, tompításokkal kell kezdeni a gyakorlást). <i>Küzdőjátékok használata az elsajátított mozgásformák gyakori beiktatásával:</i> Párokban vagy csapat(ok)ban végzett játékok, test-test elleni kontaktust is beépítve a korábban már elsajátított manipulatív és természetes mozgásformákat is felhasználva (például kakasviadal egy lábon szökdelve, kiszorító, stb.). 7.2. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Baleset és sérülés megelőzéssel kapcsolatos ismeretek fejlesztése. Önuralom, tisztelet a másik fél iránt.		Környezetismeret: Vizuális kommunikáció
Kulcsfogalmak / fogalmak	Esés, tompítás, küzdés, önuralom, tisztelet, sportszerűség	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	8. Kosárlabda-specifikus mozgásformák	Órakeret 32 óra
Előzetes tudás	A hely-, helyzetváltoztató, és manipulatív mozgásformák megbízható ismerete, labdás ügyesség már egy magasabb szinten van. Labdajátékok (kosárlabda) alapvető szabályainak ismerete és alkalmazása. Tanult elemek tudatos összekötése.	
A tematikai egység nevelés-fejlesztési céljai	Legfontosabb kosárlabdához tartozó technikai elemek megszilárdítása. Elsősorban minőségi fejlődés, másodsorban új ismeretek tapasztalása, szerzése, gyakorlása. A tanult mozgásformák, technikai és taktikai alapismeretek tudatos alkalmazása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
8.1. MOZGÁSMŰVELTSÉG <i>Kosárlabda alapállás:</i> Kosárlabda alapállás tudatos használata, beépítés összetett gyakorlatokba. Alapállás technikai végrehajtásának javítása, kar, láb, törzs helyzetének javítása, stabilitás fejlesztése. <i>Kosárlabda játékhöz kapcsolódó természetes és manipulatív mozgásformák fejlesztése, összekapcsolása:</i> Kosárlabdához kapcsolódó ügyességi elemek, manipulatív mozgásformák összekötése hely- és helyzetváltoztató természetes mozgásformákkal kiemelt figyelemmel a végrehajtás közbeni megfelelő testtartásra. <i>Írányváltások, fordulások, fordulatok, első lépések kiemelt fejlesztése:</i> Indulások különböző testhelyzetekből labdával, vagy a nélkül, fordulások, arcirányváltások, irányváltások kiemelt figyelemmel az első lépések helyes technikai végrehajtására és a mozdulat gyorsaságára. <i>Labdajátékokban hangsúlyosan használt irányváltoztatási, fordulási formák bevezetése, használata</i> Kitámasztások, fordulások, irányváltások, lepörgések, arcirányváltások kiemelt használata kiemelt figyelemmel a végrehajtás stabilitására és gyorsaságára. <i>Kosárlabdához tartozó korosztályos sportágspecifikus technikai elemek:</i> Szabályos elindulás, megállás labdával. Kosárlabdához tartozó alapvető passzolási formák. 8.2. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Társas gondolkodás, egyéni felelősségvállalás, mentális tartás, játéksituációk támadó-védő egységben való átlátása.		Matematika: Számolás, geometria, térbeli tájékozódás, összehasonlítás Vizuális kultúra: Vizuális kommunikáció Magyar nyelv és irodalom: Kommunikációs jelek
Kulcsfogalmak / fogalmak	Alapállás, labdás ügyesség, kézkezeség, fordulások, irányváltások, első lépés, passzolás, megindulás, megállás	

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	Előkészítő és preventív mozgásformák Összetettebb térbeli alakzatok, és kialakítási módjaik ismerete. Tudatos izom ernyesztés és feszítés, testrészek hajlítása és nyújtása. Hasi légzés tudatos alkalmazása. Gerincvédelmi szempontok figyelembe vétele a feladatmegoldások közben Hely- és helyzetváltoztató természetes mozgásformák Elsajátított hely- és helyzetváltoztató mozgásformák biztonságos használata, alkalmazása nehezítések mellett, jelre történő gyors váltás a mozgásformák között. Guggolás, mint kiemelten fontos mozgásminta megfelelő végrehajtása, ehhez szükséges mobilitás és stabilitás megléte Manipulatív természetes mozgásformák Manipulatív mozgásformák összetettebb formáinak biztonságos használata. Manipulatív mozgásformák összekötése labdás ügyességi elemekkel. Labdakezelés biztonságos használata az elemek végrehajtása közben. Természetes mozgásformák a torna jellegű feladatmegoldásokban Helyes testtartás megléte a különböző mozgásformák alkalmazása közben. Alapvető ízületi hajlékonyság, mobilitás/stabilitás megfelelő arányának elérése a mozgásformák alkalmazása közben. Torna elemek labdával való biztonságos összekötése Természetes mozgásformák az atlétika jellegű feladatmegoldásokban Futó és ugróiskola alap gyakorlatainak magas színvonalú végrehajtása. Testrészek, végtagok összehangolt használata az atlétikai jellegű feladatmegoldások közben. Kosárlabda szempontjából is hasznos atlétikai jellegű mozgásminták, mozgásformák kiemelt minőségű végrehajtása. Természetes mozgásformák a sportjátékok alaptechnikai és taktikai feladatmegoldásaiban Sportjátékok különböző formáihoz való gyors alkalmazkodás. Gyors döntési képesség a játéksituációkban. Együttes gondolkodás, társakhoz, játéksituációkhoz való gyors alkalmazkodás. Nyitott készségek megfelelő szintű fejlettsége. Támadó-védő egység ismerete, alkalmazása. Sportszerűség, fair-play elveinek ismerete, alkalmazása. Kommunikáció fontosságának ismerete, játéksituációkban való alkalmazása. Természetes mozgásformák az önvédelmi és küzdő jellegű feladatmegoldásokban A test-test elleni kontaktus elfogadása a labdajátékok küzdelmeinek velejárójaként. Az önvédelmi és küzdő elemek tudatos alkalmazása a társ és a saját védelmünk, a sérülés megelőzés érdekében. Kosárlabda-specifikus mozgásformák Kosárlabda alapállás tökéletes végrehajtása, összekapcsolása különböző ügyességi elemekkel. Manipulatív mozgásformák biztonságos összekötése labdás ügyességi feladatokkal. Irányváltások, fordulások, kitámasztások, első lépések gyors és technikailag helyes végrehajtása. Szabályos elindulás, megállás labdával. Biztonságos labdavezetés mind két kézzel. Alapvető átadási formák helyes alkalmazása. Egyszerűbb dobásformák ismerete. Folyamatos stabilitás, megfelelő tartás megléte az elemek végrehajtása közben.

7.33. Szivacskezilabda kerettanterv 1-4. évfolyam számára

Célok, feladatok

A szivacskezilabdázás legfőbb célja, hogy a játékon keresztül minél több gyermek fedezhesse fel a kézilabdázás élményét, és tanulja meg a játék alapjait a szabadidős vagy a későbbiekben a versenyszerű kézilabdázás érdekében. A játéktevékenység és oktatásmódszertani szemlélete az életkori sajátosságokhoz illeszkedik. A játékot és a játékoságot kiemelt eszköznek tekinti, amely segítségével örömteli és izgalmas tanulási lehetőséget kínál minden gyermek számára.

Az egyszerűsített szabályrendszer és a szivacskezilabda tulajdonságai együttesen biztosítják, hogy a sportág félelem nélküli, szórakoztató tevékenységgé váljon az alsó tagozatos tanulók számára.

A játéktevékenység a legfőbb motiváció a tanulók számára, amely segítségével autentikus körülmények között, társas mezőben kezdődik meg a sportág alapjainak elsajátítása. Az egyéni és társas felelősségvállalás, a sportszerű magatartás és az egészséges versenyszellem kialakítása, szabályozása együttesen alapozzák meg a játékhoz szükséges morális fejlődést.

Mindezekon túl a kézilabda játékokban megjelenő, egyéni és társas problémamegoldást kívánó helyzetek a motoros szférán túl kiválóan fejlesztik a szociális, emocionális és kognitív képességeket.

Az alsó tagozatos testnevelésben a tanulók alapvető mozgásmintáinak és mozgáskészségeinek kialakítása, formálása, illetve a szabályozott mozgásvégrehajtás alapjainak elsajátítása a legfontosabb cél. Ebből fakadóan az alapkészségek mozgásmintáinak megszilárdulása, magabiztos végrehajtásuk kialakulása kiemelkedően fontos ebben az időszakban, melyek a hatékony és gyors mozgástanulás, továbbá a bonyolultabb sportági mozgások alapjait jelentik.

A szivacskezilabda tevékenységek során a természetes hely- és helyzetváltoztató mozgások mellett hangsúlyosan fejlődnek a manipulatív mozgások. A labda elfogása, dobása a lábak munkájával a kézilabda játékok sajátos készségcsoportját képezik, amelyek tanulása hozzájárul a kinesztetikus érzékelés fejlődéséhez.

A gyakorlás során mindkét kéz ügyességét szükséges fejleszteni, s törekedni kell arra, hogy a vizuális információfeldolgozás a végrehajtások mentén egyre hatékonyabbá váljon. Az egyéni szerepjátékok, illetve a különböző szabályjátékok alkalmazása jól tudatosítható környezetet teremt a kreativitás, felfedezési mozgástanulás és az ezeket kísérő önálló, alkotó gondolkodás fejlesztéséhez.

A szivacskezilabda oktatási szemlélete szerint fontos, hogy minden tanulónak azonos mennyiségű idő álljon a rendelkezésre a gyakorlás és a játék során. Ehhez illeszkedően kerül a kiesős, sok várakozással járó tanulásszervezési formákat. Emellett figyelembe kell venni, hogy minden tanuló minden játékpozícióban rendszeresen tapasztalatot szerezzen.

Az 1-4. osztály tantervében az alapvető természetes mozgáskészségek fejlesztése és azok a kézilabda játékhoz illeszkedő feladatok kontextusában történő alkalmazása hatja át a tematikai egységeket. Az egyéni és társas labdás és labda nélküli ügyességfejlesztés feladatmegoldásai segítik a testtel és a térrel kapcsolatos érzékelési funkciók fejlődését, a játékhoz szükséges alapvető készségek és képességek fejlesztését és kialakítását. A társas együttműködés szabályainak és lehetőségeinek tanulása egyre tudatosabbá, célorientáltabbá teszi az egyes mozgások végrehajtását, amelyek segítségével a kisjátékok, a kreatív játékok és a mérkőzésjátékok is egyre élményszerűbben, eredményesebben játszhatók.

A kooperatív jellegű, együttműködést igénylő játékok és feladatok megteremtik a motoros és pszichés alapját a későbbi, időkénszer alatti, versenyjellegű tevékenységeknek. A versenyek ebben az életkorban mindig a tanulás és fejlődés eszközeként jelennek meg, nem válhatnak kizárólagos céllá.

A foglalkozások során külön kiemelt fejlesztési területet jelentenek a kisjátékok, a kreatív játékok és a mérkőzésjátékok. A kisjátékokban megvalósuló alkalmazó gyakorlás feladathelyzeteket teremtve, változatos térbeli, szabálybeli és létszámmal zajló játékokban fejti ki pótolhatatlan fejlesztő hatásait. Szabályozott feltételek mellett sokszoros mozgástanulási lehetőség alakul ki minden tanuló számára. A kreatív játékok hozzájárulnak a szivacskezilabda játék taktikai alapjai megértéséhez, a játéktevékenységben történő egyre tudatosabb és motivált részvételhez, végső soron a kognitív képességek fejlődéséhez.

A mérkőzésjátékok az életkori sajátosságokhoz illeszkedő létszámmal, célfelülettel, játéktérrel és szabályrendszerrel kontrollált versenyszituációkba ágyazva teszik teljessé a pedagógiai hatásrendszert.

A fenti alapelvek és fejlesztési feladatok megvalósítása során kiemelt jelentőségű, hogy a tanulási folyamat egészét át kell hatnia a nagyfokú sikerességnek, az élményszerzésnek, a kihívást jelentő, örömteli mozgásos tevékenységeknek, amelyek a játékosság módszerével együtt formálják a testneveléshez és a kézilabdázáshoz fűződő pozitív attitűdbázist, és fejlesztik a tanulók teljes személyiségét.

A kerettanterv minden tanuló számára heti két órában kívánja biztosítani a hatékony és eredményes szivacskezilabda tanulást.

A játéktevékenység során jelölt játékosok száma minden esetben csak a mezőnyjátékosokra vonatkozik. Kapus – ha a játékban van – plusz egy játékosként értendő.

A szivacskezilabda mérkőzések pályaméretei az 1-2. osztályban 20 méter hosszú és 10 méter széles téglalap. A kapuelőtér vonal a kapu közepéből, a kapufák vonaláig húzott 5,5 méter sugarú félkörív, amelyeket a kapu szélességének megfelelően egy egyenes vonal köt össze. A kapu az alapvonal közepén áll, mérete: 150-160 centiméter magas és 240-250 centiméter széles. A javasolt játékidő 2x10 perc.

3-4. osztályban a játéktér téglalap alakú terület, amelynek hossza 28 méter, szélessége 15 méter. A kapuelőtér vonal a kapu közepéből, a kapufák vonaláig húzott 6 méter sugarú félkörív, amelyeket a kapu szélességének megfelelően egy egyenes vonal köt össze. A kapu az alapvonal közepén áll, mérete: 150-160 centiméter magas és 240-250 centiméter széles. A javasolt játékidő 2x15 perc.

A mérkőzésjátékokhoz, illetve a szivacskezilabda foglalkozásokhoz használandó szivacskezilabda mérete minden esetben szabadon választható a csapatok tudásszintjéhez és kézméretéhez igazítva. Amennyiben az iskolában nem áll rendelkezésre a javasolt pályaméret, a játéktér méretei és a játék szabályai – így például a

csapatok létszáma – hozzáigazítandók az elérhető lehetőségekhez.

A kerettanterv minden tanuló számára, a mindennapos testnevelés kiváltható óráinak részeként, heti két órában kívánja biztosítani a szivacskezilabda tanulást.

1 – 2. ÉVFOLYAM

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	1. Egyéni labda nélküli és labdás ügyességfejlesztés	Órakeret 38 óra
Előzetes tudás	A mozgásfejlődés során kialakult természetes mozgáskészségek elemi szintű alkalmazása egyszerű körülmények között. Alapvető ismeretek a saját testtel, a téri irányokkal kapcsolatban. Tapasztalat a labda tulajdonságairól.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A test- és térérzékelés fejlődése a természetes hely- és helyzetváltoztató mozgások koordinációjának javulásával. A természetes mozgások alapvető mozgásmintáinak megismerése – különös tekintettel a manipulatív alap készségekre –, melyek biztosítják a későbbi sportspecifikus készségek alapjait. A kéz és a labda kapcsolatának kialakítása, a labdaérzékelés fejlesztése a vizuális információfeldolgozás hatékonyságának növelésével.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
1.1. MOZGÁSMŰVELTSÉG <i>Testérzékelést és térérzékelést fejlesztő mozgásos feladatok, játékok labda nélkül és labdával</i> Természetes hely- és helyzetváltoztató mozgásformák végrehajtása és koordinációs fejlesztési céllal végzett játékos feladatok, szerep- és szabályjátékok: - mozgás helyben, a saját tér érzékelésének játékos feladatai; - testérzékelést, egyensúlyozást fejlesztő hely- és helyzetváltoztató mozgások, szabadgyakorlati alapformák, képességfejlesztő gyakorlatok; - helyváltoztatás az általános térben fokozatosan növekvő sebességgel (különböző sebességtartományokban) az ütközések elkerülése nélkül; - helyváltoztatás különböző kötött és kötetlen útvonalakon (egyenes vonalon, cikk-cakkban, hullámvonalon, egyéb útvonalakon); - járáások, futások, oldalezések lassú, közepes, gyors tempóban; - gyors megindulások, megállások, irányváltoztatások; - menekülés és üldözés egyszerű fogójátékokban; - területváltó, területre irányuló, valamint a helyezkedést előkészítő feladatok, játékok; - szökkenések, két- és egylábas szökdelések és ugrások talajon és alacsony akadályok fölött; - gördülések, gurulások, tompítások, esések egyszerű feladatai; - kúszások, mászások, utánzófeladatok; - a vizuális és auditív ingerek, valamint a mozgás összehangolásának játékos feladatai, játékok; - a védekező alapmozgás gyakorlatai; - sasszé és keresztlépések előkészítő feladatai; - játékos általános, erőfejlesztő gyakorlatok hangsúlyosan saját testsúllyal. <i>Egyéni labdás ügyességfejlesztő gyakorlatok és játékok helyben és haladással – labdafogás, gurítások, dobások és elkapások</i> - a szivacskezilabda egykezes fogásmódja, tartása különböző helyzetekbe emelve, lendítve; - a szivacskezilabda emelése a test különböző mélységi, szélességi, hosszúsági tengelyeihez viszonyítva, a test melletti, fej feletti területeken; - alapvető két- és egykezes gurítások és dobásformák megismerése és gyakorlása különböző labdákkal, eszközökkel; - dobások különböző labdákkal a dobástávolság, a dobóerő és a dobás ívének egy szempontú variálásával; - célba dobások különböző távolságokról, különböző méretű labdákkal nagy célfelületekre; - dobások helyből, a stabil dobó terpesz kialakításával;		<i>Matematika:</i> számolás, térbeli tájékozódás, összehasonlítások <i>Környezetismeret:</i> testünk, életműködéseink, tájékozódás <i>Vizuális kultúra:</i> tárgy és környezetkultúra, vizuális kommunikáció <i>Technika:</i> anyagok és alakításuk

- az egykezes felsődobás technikájának kialakítása; - a beugrásos lövés és előkészítő feladatai; - rövid, egyenes vonalú, illetve íves pályán való felkészítés gyakorlatai; - a labda elkapásának (elfogásának) alapvető formái (guruló, pattanó, levegőben különböző magasságban érkező labdák) a kéz és az ujjak szerepének a hangsúlyozásával; - saját, dobott és gurított labda elkapása; - alapvető lábmunkatechnikák megismerése alaphelyzetből. <i>Egyéni labdás ügyességfejlesztő gyakorlatok és játékok helyben és haladással – labdavezetések:</i> - labdapattintások helyben különböző erő kifejtéssel; - labdapattintások helyben, alapszabályok mindkét kézzel; - helyben történő labdavezetési és labdakontroll gyakorlatok különböző magasságban, változó kiinduló helyzetekben; - lassú sebességű labdavezetések egyenes vonalon, köríven; - labdavezetések álló akadályok között, később fokozatosan gyorsabban mozgó társak között az ütközések elkerülésével; - labdavezetések és labdakontroll gyakorlatok a mozgássebesség fokozatos növelésével; - labdavezetések sokféle alakzatban; - labdavezetések különböző tempóban zenei aláfestéssel; labdavezetések önállóan alkotott útvonalakon (például számokon, betűkön stb.); - labdavezetések irány- és ritmusváltoztatással; - egyszerű cselezések labdával és labda nélkül álló akadályokkal szemben; - egyéb labdaérzékelő gyakorlatok lábbal és a test különböző részeivel. 1.2. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS <i>Általános ismeretek</i> Az alkalmazott természetes hely- és helyzetváltoztató mozgásformák elnevezései. A manipulatív alapkészségek elnevezései. A tanórák alapvető szabályai, szokások ismerete. A tanult mozgásvégrehajtások tanulási szempontjainak megismerése. Az alkalmazott eszközök felismerése, balesetmentes használata. A dobások vezető műveletei, tanulási szempontjai. A játékeladat által megkövetelt szabályok szerinti eszközhasználat ismerete. A testi higiéniára és folyadékpótlásra vonatkozó alapismeretek. <i>Taktikai ismeretek előkészítése</i> - a játéktér határainak érzékelése és kihasználása; - a labda elfogására és megszerzésére irányuló taktikai cselekvések támadásban és védekezésben; - a későbbi 1-1 elleni játékhelyzetek megoldását segítő védekező és támadó lábmunka alapjai; - meneküléshez és üldözéshez kapcsolódó tudatosság (elszakadás, irány- és ritmusváltás a térben). <i>Személyiségfejlesztési szempontok</i> A mozgásműveltség elemeinek elsajátítása során a tanulóknak világos képet kell kapniuk a pozitív testképről. Ennek mentén a tanulók megismerik az önismeret fogalmát, továbbá képessé válnak saját testi határaik megélésére, azon határok átlépésére, amelyek elősegítik az önértékelés, fejlődését. A testnevelés órákon végzett állandó tudatosítás eredményeként a tanulóknak tudatosul, hogy a rendszeres testmozgás, a mozgásos játékok befolyásolják az aktuális játékkedvüket, mozgékonyágukat, aktivációs energia szintjüket.	

Kulcsfogalmak/ fogalmak	testrészek, irányok, mozgásútvonal, sebesség, ütközések elkerülése, cikk-cakk vonal, hullámvonal, alacsony-magas súlyponti helyzet, védekező alaphelyzet, szivacs labda és használati szabályai, gurítás, dobás, elkapás, elfogás, labdavezetés, felugrás, elugrás, beugrás, átadás, passz, felkészítés, dobásív, dobóerő, testcsel, tanulási szempont

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	2. A társas együttműködés alapjai	Órakeret 28 óra
Előzetes tudás	Tapasztalat a páros és csoportos mozgásos tevékenységekkel, játékokkal kapcsolatban. Az életkornak megfelelő társas felelősségtudat.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A szivacskezilabdához szükséges alapvető társas magatartásformák megértése, a közös feladat-végrehajtás és játék alapélményének megteremtése. A páros és csoportos technikai és taktikai alapok elsajátítása. A támadó, védő szerepek előkészítése a kooperatív viselkedésformák és az egészséges versenyszellem megteremtésével.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
2.1. MOZGÁSMŰVELTSÉG <i>Egyéni labdás és labda nélküli ügyességfejlesztés feladatai (1. tematikai egység célszerű anyagából) páros és társas együttműködést igénylő tanulási helyzetekben.</i> <i>Páros és csoportos labdás és labda nélküli ügyességfejlesztő dobásgyakorlatok és játékok helyben és haladással:</i> - egyszerű kooperatív futójátékok, szerep- és szabályjátékok a természetes hely- és helyzetváltoztató mozgások változatos gyakorlására; - dobáspontosságra és sikeres együttműködésre törekvő kooperatív feladatok, játékok sokféle eszköz felhasználásával; - dobások különböző irányból és formában érkező labdaátvételt követően; - labdadobások, átadási (passz) gyakorlatok különböző alakzatokban; - játékos passzgyakorlatok meghatározott társhoz vagy meghatározott sorrendiséggel; - árnyék- és tükrögyakorlatok labdával a társ(ak) követésével; - guruló, pattanó és a levegőből érkező labda elfogása, majd továbbítása társnak vagy társaknak helyből, valamint lassú (később fokozatosan gyorsuló) mozgást követően; - átadási gyakorlatok a pálya szélességi- és hossz tengelyében csoportokban, pontszerzési lehetőséggel; - alapvédekezés és a szemből érkező lövés és átadás akadályozásának feladatai; - kontrollált sor- és váltóversenyek; - páros és csoportos küzdőfeladatok, játékok. 2.2. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS <i>Alapismeretek</i> A páros és csoportos feladatmegoldásokra vonatkozó magatartási szabályok. A feladatkezdő és befejező jelzések ismerete. <i>Taktikai ismeretek</i> - a pozíciótartás alapismeretei támadásban; - az együttműködés alapismeretei szélességben és mélységben; - támadó-védő szerepek alapfeladatai szélességben és mélységben; - kapus poszt alapfeladatainak ismerete; - 1-1 elleni játék alapismeretei támadó és védő szerepekben. <i>Személyiségfejlesztési szempontok</i> Az életkori sajátosságokból fakadóan a tanulók valódi csoporthoz való tartozásának élménye még nem jellemző. Ezért a testnevelésre keretei között a tanulóknak tudatosított, közösen – osztályban, csoportban – megélt pozitív élmények adják a csoporthoz tartozás élményének alapját. Ennek eredménye a fokozódó kooperatív magatartás kialakulása, a társas felelősség és a közös sikerekre törekvés megjelenése. Az énközpontú világkép fokozatos lebomlása zajlik. A társas felelősség kialakulásához vezető úton az esetleges versenyszituációk állandó kontrollja meghatározó tényező.		<i>Matematika:</i> műveletek értelmezése; geometria, mérés, testek <i>Vizuális kultúra:</i> vizuális kommunikáció, látványok megfigyelése
Kulcsfogalmak/ fogalmak	vezető, követő, menekülő, üldöző, támadó, védő, zavarás, ütközés, párharc, együttműködés, mezőnyjátékos, kapus, szélesség, mélység, keresztpassz, segítségadás	

Tematikai egység/	3. Kisjátékok	Órakeret 34 óra

Fejlesztési cél		
Előzetes tudás	A manipulatív eszközhasználati formák elemi ismerete. Tapasztalat a labdás játékokról, a labda használatának lehetőségeiről.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az alapvető technikai elemek játékhelyzetben történő gyakorlása, és ennek részeként az elemi szintű taktikai feladatok megoldása. Az összjáték lehetőségének, szerepének felismerése a játékhelyzetekben, csökkentett létszám, terület és egyszerűsített szabályok mellett.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
3.1. MOZGÁSMŰVELTSÉG <i>Játékok, játékos feladatok csökkentett létszámmal, kisebb területen, egyszerűsített szabályokkal.</i> - 1:1 elleni játékok; - 2:1 elleni játékok; - 2:2 elleni játékok; - 3:1 elleni játékok; - 3:2 elleni játékok; - pontszerzők a játék fázisainak tudatosítása figyelembe vételével; - labdatartó játékok; - védővel szemben, nagyméretű célfelületekre történő pontszerzési lehetőséggel; - labdabirtoklás védővel (védőkkel) szemben, rögzített célfelület (például kapu, vonal) nélkül; - labdabirtoklás védővel (védőkkel) szemben, célfelülettel (például különböző méretű kapu(k)ra, vonalra, területre); - „cicajátékok”; - többkapus játékok különböző formájú és méretű területeken megkötések mellett. 3.2. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS <i>Alapismeretek</i> A szélesség és mélység fogalmának megértése. A helyezkedés és a labdacentrikus védekezés alapjainak megértése. Játékfeladatok, játékszabályok keretein belüli cselekvés, a társas szabályok megsértésének észlelése és jelzése, alkalmazkodás az irányításhoz. A sportszerűség fogalmának megértése. <i>Taktikai ismeretek</i> Az 1:1 elleni játékban az alábbi játékhelyzetek megoldása: - a támadónak a labda birtoklása és a célfelület elérése, gólszerzés; - a védőnek a labda megszerzése, a célfelület elérésének, a gólszerzésnek megakadályozása. A 2:1; 2:2; 3:1; 3:2 elleni játékokban az alábbi játékhelyzetek megoldásai: - támadásban a labda megszerzésére, megkapására, átvételére, megtartására, birtoklására, továbbítására irányuló tevékenység; - védekezésben nyomásgyakorlás a labdás ellenfélre vagy helyezkedés a labda és a saját kapu, célfelület közé; - labdavesztés esetén a labda azonnali visszaszerzésére irányuló törekvés és az ellenfél megakadályozása a gólszerzésben (a támadó és a célfelület közé történő helyezkedés). <i>Személyiségfejlesztési szempontok</i> A kispályások során a tanulók számára örömet, jó érzést okozó feladatok sokszori, sikeres végrehajtása adja az alapját, hogy megtapasztalják és átéljék a játékhelyzetek és feladatok után a játék és az élmény kapcsolatát, a kellemes érzéseik okait. A kispályások olyan tanulási környezetet eredményeznek, mely fokozza a játékba kapcsolódás lehetőségét, a tanulási esélyeket kiegyenlíti, s ezzel hozzájárul a motivált részvételhez. A kispályások közbeni kontrollált versenyhelyzetek hozzájárulnak a sportszerű magatartásformák kialakulásához, a társak megbecsüléséhez és az eredményközpontúság helyett a játékélmény hangsúlyozásához.		<i>Matematika:</i> számolás, térbeli tájékozódás, összehasonlítások <i>Környezetismeret:</i> tájékozódás
Kulcsfogalmak/ fogalmak	játékfeladat, játékszabály, helyezkedés, labdabirtoklás, védekezés, támadás, sportszerűség, győztes, vesztes, gólszerzés, gólszerzés megakadályozása, összjáték, sáncolás, üres terület	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	4. Kreatív játékok	Órakeret 16 óra
Előzetes tudás	A tanulóknak tapasztalata van az önálló, fantáziára építő játékok kitalálásában, egyszerű játékfeladatok és szabályok kialakításában.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A kreatív játékok alkalmazásával a tanulók előzetes mozgás- és játéktapasztalataira építve az önálló alkotó gondolkodás és a játékintelligencia fejlesztése. Tapasztalatszerzés a játékszabályok, megkötések, illetve a játéktevékenység egyes elemeinek megalkotásában.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
4.1. MOZGÁSMŰVELTSÉG - Páros és társas labdás feladatalkotások, kreatív mozgássorok létrehozása labdával vagy labda nélkül – zenére is. - Futójátékok, fogójátékok közbeni szerepek megválasztása, kitalálása. - Előre meghatározott futó- vagy fogójátékok egy-egy szabályának módosításai (ház, megfogás, szabadítás, létszám, eszköz, terület stb.) irányított keretek között. - Kisjátékok és mérkőzésjátékok tanulók általi módosítása egy szempont figyelembevételével: - labdák száma; - a pont (gól)szerzés lehetősége; - a játéktéren való haladás; - célfelület helye, mérete, száma; - területkorlátozások. 4.2. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS <i>Alapvető ismeretek</i> A játékok módosítási lehetőségeinek elnevezései, a játékok megnevezései, a játékszabályok megismerése és alkalmazása. <i>Taktikai ismeretek</i> A játékszabályok, a terület, a létszám, a megkötések és a célfelületek egy szempont szerinti módosításának következményei felismerése. <i>Személyiségfejlesztési szempontok</i> A problémamegoldó gondolkodás viszonylag fejletlen, ezért a tanulók egy probléma megoldása során nem képesek több szempontból vizsgálni a szituációt. A játékszabályok módosítása kooperatív tanulásszervezéssel valósítandó meg, amely növeli a csoportkohéziót és a kevésbé ügyes tanulókat is nagyfokú sikerben részesít. A tudatos játéktevékenység nagyfokú tanulói figyelmet igényel, amely egyszerre egy játékelem tanulását teszi lehetővé. A tanulók egy szempont figyelembe vételével képessé válnak a feladatok kreatív megoldására.		<i>Matematika:</i> számolás, térbeli tájékozódás, összehasonlítások <i>Vizuális kultúra:</i> vizuális kommunikáció, közvetlen tapasztalás útján szerzett élmények feldolgozása, látványok megfigyelése, tárgy- és környezetkultúra
Kulcsfogalmak/ fogalmak	játékfeladat, játékmegkötés, szabályalakítás, játékösszetevők, önálló alkotás, ötletes megoldás, szabályalkotás	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	5. Mérkőzés játékok	Órakeret 28 óra
Előzetes tudás	A mérkőzésjátékok alapszabályainak megismeréséhez szükséges alapvető ismeretek, illetve a játékhoz szükséges alapmozgások elemi szintű végrehajtása (futás, ugrás, irányváltoztatás, labda átvétel, dobás).	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A játékot alkotó mozgások, mozdulatok alkalmazásának első tapasztalatainak megszerzése kontrollált versenyhelyzetekben. A játékélmény megtapasztalása és a tevékenységorientált, kontrollált versenyjátékok elfogadásán, megértésén és alkalmazásán keresztül a játékhoz kapcsolódó érzelmi kötődés kialakítása. A 3:3 elleni játék alapjainak elsajátítása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
5.1. MOZGÁSMŰVELTSÉG <i>Kontrollált versenyjellegű mérkőzésjátékok 3-3 ellen:</i> - különböző, könnyítést és sikerélményt célzó megkötések, szabálymódosítások alkalmazásával;		<i>Matematika:</i> számolás, térbeli tájékozódás,

- különböző játéktér mérettel és formával; - kapuk számának, méretének, elhelyezésének változtatásával; - gólszerzés módjainak megköthetőségével; - az eredményszámítás meglétével (van vagy nincs); - az eredményszámítás módjának változtatásával. 5.2. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS <i>Alapvető ismeretek</i> A 3:3 elleni mérkőzésjáték alapszabályai. A védekezés és támadás alapismeretei, szabálytalanságok. A játék fő fázisainak feladatmegoldásaival kapcsolatos elemi ismeretek. <i>Taktikai ismeretek</i> Mérkőzés játékokban az alábbi játékhelyzetek megoldása: - támadónak a labda birtoklása és a célfelület elérése, gólszerzés; - a védőnek a labda megszerzése, a célfelület elérésének, a gólszerzésnek megakadályozása; - támadásban a labda megszerzésére, megkapására, átvételére, megtartására, birtoklására, továbbítására irányuló tevékenység; - védekezésben nyomásgyakorlás a labdás ellenfélre vagy helyezkedés a labda és a saját kapu, célfelület közé; - labdavesztés esetén a labda azonnali visszaszerzésére irányuló törekvés és az ellenfél megakadályozása a gólszerzésben (a támadó és a célfelület közé történő helyezkedés). <i>Személyiségfejlesztési szempontok</i> Az önálló feladatmegoldás, a kompetencia tudat teljes megélése érdekében a kontrollált versenyhelyzetek és a tanuló önmagához mért fejlődésének hangsúlyozása történik mind a készségfejlődésben, mind a játéktudatosság fejlődésében. Ez által serkenthető a kooperatív magatartás kialakulása, amelynek következtében fokozatosan létrejön a társakkal és a pedagógussal való együttműködés, a szabálykövetés és a sportszerű magatartás.	összehasonlítások <i>Vizuális kultúra:</i> vizuális kommunikáció
Kulcsfogalmak/ fogalmak	kapuelőtér vonal, oldalvonal, alapvonal, középvonal, félidő, szünet, szabaddobás, büntetődobás, középkézdés, bedobás, figyelmeztetés, kiállítás, kizárás, labdattartás, zavarás, együttműködés csapaton belül, megegyezés, elfogadás, szabályszegés, szabálykövetés, indulat, vita, játékvezető
A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	Egyéni labda nélküli és labdás ügyességfejlesztés A tanuló legyen képes a természetes hely- és helyzetváltoztató mozgások, valamint a kézilabdázáshoz szükséges manipulatív alapkészségek (dobás és elkapás, elfogás) kontrollált végrehajtására. Ismerjen többféle labdatípust és tudjon velük egyszerű ügyességi feladatokat magabiztosan végrehajtani. Legyen képes a futás sebességének célszerű változtatására valamint testcselével, irányváltoztatással történő szabályozott végrehajtására. Tudja elkülöníteni a térbeli irányokat és ütközés nélkül bemozogni az általános teret. Ismerje a mellő, alsó és felső dobások végrehajtását, a felső egykezes hajítás technikai alapjait. Tudjon védekező alaphelyzetben célszerűen mozogni a játéktéren. Tudatosan alkalmazza a labdavezetés, labdaátvitel és a dobás alaptechnikáit kitámasztással és beugrással végrehajtva. A társas együttműködés alapjai A tanuló legyen képes egy vagy két társával felelősségteljesen gyakorolni, feladatot megoldani. Tudjon folyamatosan, kis hibaszázalék mellett átadási (passz) gyakorlatokat végrehajtani. Vegyen részt tudatosan, nagyfokú sikerességgel mellett a futó-, fogójátékokban és célbadobó játékokban. Tudjon egyszerű döntéshelyzetet megoldva (például 2-1 elleni játékban) gólszerzésre törekedni. Ismerje a támadó és védő alapfeladatokat. Kisjátékok A tanuló ismerje a helyezkedés és a labdacentrikus védekezés alapjait kisjátékok közben. Támadásban ismerje fel a kedvezőbb játékhelyzetben lévő társát, és törekedjen megjátszására. Védekezésben gyakoroljon nyomást az ellenfél labdás játékosára és törekedjen a labda visszaszerzésére. Értse az üres terület fogalmát, és mozgásával, döntéseivel igyekezzen annak kihasználására (például befutás,

	passz). A játékokra, mint tanulási lehetőségekre tekintsen, és törekedjen az eredményekből fakadó győzelem és vereség érzelmi hatásainak szabályozására. Kreatív játékok A tanuló váljon képessé pedagógus segítsége mellett a kisjátékok vagy a mérkőzésjátékok szabályait 1-2 szempont alapján célszerűen módosítani, megváltoztatni. Mérkőzésjátékok A tanuló értse a 3-3 elleni szivacskezilabda játék alapszabályait és fogadja el azokat. Legyen képes játék közben tudatosan a labda megszerzésére törekvő mozgásokat végrehajtani, védekezésben tudatosan a labda és a saját kapuja közé helyezkedni. Tudjon tudatosan úgy helyezkedni támadásban, hogy ha labdát kap, akkor közvetlenül gólt tudjon szerezni. Ismerje a mérkőzésjátékokban a játékosok alapfeladatait támadásban, védekezésben és labdabirtoklás váltáskor. Legyen képes, minden – játékban használatos – pozícióban játszani a játékot.

3-4. ÉVFOLYAM

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	1. Egyéni labda nélküli és labdás ügyességfejlesztés	Órakeret 30 óra
Előzetes tudás	A természetes mozgáskészségek alapvető mozgásmintáinak ismerete és végrehajtása, alkalmazásuk a térben, különböző játékhelyzetekben. A menekülés és üldözés tudatos alkalmazása fogójátékokban. A manipulatív alapkészségek (kiemelten a gurítások, dobások, elkapások, labdavezetések) kontrollált végrehajtása gyakorlóhelyzetben. A felső egykezes hajítás kontrollált végrehajtása kitérítéssel és beugrással. Mozgás védekező alaphelyzetben. Tapasztalat a tér, a test mozgásának viszonylatában, különböző sebességtartományokban.	

A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A test- és térérzékelés, az egyensúlyozás és a kinesztetikus érzékelés fejlődése a változatos, egyéni ügyességi szinthez igazodó labdás és labda nélküli feladatmegoldások segítségével. A labdaérzékelés fejlesztése a vizuális információfeldolgozás hatékonyságának további növelésével. Az alapkészségek egyre sportágspecifikusabb technikai végrehajtása időnként alatti is. A természetes manipulatív alapkészségek végrehajtási mintáinak változó körülmények közötti alkalmazása. Az általános relatív erősszint és a gyorsasági koordináció fejlődése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
1.1. MOZGÁSMŰVELTSÉG <i>Testérzékelést és térérzékelést fejlesztő mozgásos feladatok, játékok labda nélkül és labdával.</i> Természetes hely- és helyzetváltoztató mozgásformák, valamint kombinációik végrehajtása, koordinációs fejlesztési céllal végzett játékos feladatok, szabályjátékok: - mozgás helyben, a saját test- és tér érzékelésének játékos feladatai; - testérzékelést, egyensúlyozást fejlesztő hely- és helyzetváltoztató mozgások, szabadgyakorlati alapformák, képességfejlesztő gyakorlatok; - járások, futások, oldalazások váltakozó sebességgel, különböző súlyponti helyzetben; - helyváltoztatás az általános térben fokozatosan növekvő sebességgel (különböző sebességtartományokban) mozgó akadályok (társak) között; - gyors megindulások, megállások, irányváltoztatások (labdával is) előzetes és utólagos mozgásokkal kombinálva, feladathelyzetben is; - menekülés és üldözés összetett fogójátékokban; - területváltó, valamint a helyezkedést előkészítő feladatok, játékok; - szökkenések, szökdelések és ugrások váltakozó szinteken és magasságban; - irányváltoztatások, fordulatok menekülés és üldözés komplex akadálypályákon és összetett fogójátékokban; - haladás a térben kombinált futó-ugró-dobó feladatokkal; - futó- és ugróiskolai feladatok;		Matematika: számolás, térbeli tájékozódás, összehasonlítások Környezetismeret: testünk, életműködéseink, tájékozódás Vizuális kultúra: tárgy és környezetkultúra, vizuális kommunikáció Technika: anyagok és alakításuk

- gördülések, gurulások, tompítások, esések egyszerű feladatai;
- kúszások, mászások, utánzófeladatok;
- a vizuális és auditív ingerek, valamint a mozgás összehangolásának játékos feladatai, játécai nehezített körülmények között;
- a védekező, támadó alapmozgás és a lábmunkatechnikák gyakorlatai alaphelyzetből és megelőző más mozgásformákból;
- fordulatok, a sasszé és keresztlépések feladatai változó körülmények között;
- játékos, általános és speciális erőfejlesztő gyakorlatok hangsúlyosan saját testsúllyal.

Egyéni labdás ügyességfejlesztő gyakorlatok és játékok helyben és haladással – labdafogás, gurítások, dobások és elkapások:

- a szivacsabda emelése a test különböző mélységi, szélességi, hosszúsági tengelyeihez viszonyítva, a test melletti, fej feletti területeken zavaró társ mellett is;
- alapvető két- és egykezes gurítás- és dobásgyakorlatok gyakorlása szivacsabdával;
- dobások különböző labdákkal és eszközökkel a dobástávolság, a dobóerő és a dobás ívének többszemponú variálásával;
- célba dobások növekvő távolságokról, különböző méretű labdákkal csökkenő méretű célfelületekre;
- dobások helyből és előzetes mozgásból a stabil dobó terpesz kialakításával;
- az egykezes felsődobás technikai végrehajtása sokféle előkészítő mozgásból (labdaátvételtől, cselektől) és feladathelyzetben;
- szemből, oldalról, rézsútosan hátulról érkező labda biztos elfogása és zökkenőmentes továbbítása;
- labdaadogatási (átadási) gyakorlatok növekvő mozgási sebességgel különböző lépéskombinációkkal a kidobást megelőzően;
- a beugrásos lövés és előkészítő feladatai;
- rövid, egyenes vonalú, illetve íves pályán való felkészítés gyakorlatai;
- a váll vonalának és az alatti dobásfajták technikai képzése, rávezető gyakorlatai;
- különböző irányból és magasságból érkező labdák elfogása, majd dobó helyzetbe való felkészítése;
- dobások társtól átvett labdával labda nélküli és labdás lendület szerzést követően célra, felületre kitámasztásból és beugrást követően;
- a labda elkapásának (elfogásának) alapvető formái (guruló, pattanó, levegőben különböző magasságban érkező labdák), előzetes és utólagos mozgáskombinációkban;
- saját, dobott- és gurított labda elkapása és dobása;
- dobások önszöktetést követően - különböző feladatok végrehajtásával - beugrásos lövésformával végrehajtva (kiinduló helyzet változtatása, futás közbeni feladatok, labdavezetés közbeni feladatok stb.);
- felugrásos lövés előkészítő gyakorlatai különböző kényszerítő és rávezető gyakorlatokkal.

Egyéni labdás ügyességfejlesztő gyakorlatok és játékok helyben és haladással – labdavezetések:

- labdapattintások helyben folyamatos és váltakozó erő kifejtéssel;
- helyben történő labdavezetési és labdakontroll gyakorlatok különböző magasságban, változó kiinduló helyzetekben;
- közepes- és nagysebességű labdavezetések különböző mozgásútvonalakon;
- labdavezetések álló akadályok között, később fokozatosan gyorsabban mozgó társak között az ütközések elkerülésével;
- labdavezetések a vizuális kontroll csökkentésével;
- labdavezetések és labdakontroll gyakorlatok a sebesség fokozatos növelésével;
- labdavezetések sokféle alakzatban;
- labdavezetések különböző tempóban zenei aláfestéssel; labdavezetések önállóan alkotott útvonalakon (például számokon, betűkön stb.);
- labdavezetések, indulócselkekkel, irány- és ritmusváltoztatással árnyék- és üldözőfeladatokkal;

- cselezések labdával és labda nélkül védővel (társsal) szemben játékhelyzetben; - egyéb labdaérzékelő- és zsonglőr gyakorlatok lábbal és a test különböző részeivel. 1.2. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Alapvető ismeretek Az alkalmazott természetes hely- és helyzetváltoztató mozgásformák elnevezései. Az új technikai elemek (kiemelten felugrások lövés) vezető művelete és tanulási szempontjai. A tanórák alapvető szabályai, szokások. A különböző mozgásvégrehajtások, technikák tanulási szempontjainak megismerése. A testi képességekkel, továbbá a gyakorlatok helyes végrehajtásaival kapcsolatos alapvető ismeretek (például erő, állóképesség, hajlékonyság, gyorsaság, koordináció, gerinc- és ízületvédelem). A testi higiéniaival, fáradással és a folyadékpotlással összefüggő ismeretek. Taktikai ismeretek - a labda megszerzésére és megkapására irányuló cselekvések támadásban és védekezésben; - védekező és támadó lábmunka tudatossága játékhelyzetekhez igazítva; - meneküléshez és üldözéshez kapcsolódó tudatosság (elszakadás és cselezés a térben). Személyiségfejlesztési szempontok A tanuló elfogadja a külső visszajelzés információit az önértékelés sérülése nélkül, és képes a mozgásműveltség fejlesztése érdekében egyénre szabott, saját célokat kitűzni, elérni és felismeri egyéni sajátosságait, erősségeit, gyengeségeit. Megkezdődik a belső figyelem kialakulása. A helyes technikai végrehajtásra való tudatos törekvés során kialakul a tanuló akaratlagos figyelme saját testére, mozgására, melynek eredményeként képes pontosan és tantárgyi terminológia szerint megérteni, meghatározni, tudatosítani a mozgás tanulása közbeni és általi testi érzéseket, érzeteket.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	irányváltoztatások, mozgásútvonala, sebességváltoztatások, súlyponti helyzet, alaphelyzet, tanulási szempont, önálló gyakorlás, technikai elem

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	2. A társas együttműködés alapjai	Órakeret 32 óra
Előzetes tudás	A szivacskezilabdához szükséges alapvető társas magatartásformák ismerete. Tapasztalat a páros és csoportos feladatmegoldásokkal, önálló gyakorlással kapcsolatban. Az életkornak megfelelő társas felelősségtudat. Páros és csoportos labdás koordinációfejlesztő játékos gyakorlatok és játékok. A támadó, védő szerepek ismerete, tapasztalat a gyakorlás során betöltött szerepükről. A labda elfogásának és dobásának, valamint az átadási gyakorlatok tanulási szempontjainak, alkalmazásának ismerete.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A szivacskezilabdához szükséges alapvető társas magatartásformák formálása, a sportszerű, közös játék alapélményének további mélyítése. A kooperatív viselkedésformák, a társas felelősség további formálása kontrollált versenyszituációkban is. Párban vagy csoportban végezhető labdás ügyességfejlesztés fokozott pontosságra, összehangoltabb együttműködésre törekedve. A páros és csoportos technikai és taktikai alapok elsajátítása a játékban történő eredményes alkalmazás érdekében támadásban és védekezésben egyaránt.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
2.1. MOZGÁSMŰVELTSÉG <i>Egyéni labdás és labda nélküli ügyességfejlesztés feladatai (1. tematikai egység célszerű anyagából) páros és társas együttműködést igénylő tanulási helyzetekben.</i> <i>Páros és csoportos labdás és labda nélküli ügyességfejlesztő dobásgyakorlatok és játékok helyben és haladással:</i> - kooperatív futójátékok, szerep- és szabályjátékok a természetes hely- és helyzetváltoztató mozgások változatos gyakorlására; - dobáspontosságra és sikeres együttműködésre törekvő kooperatív feladatok, játékok sokféle eszköz felhasználásával; - dobások társnak labdával végzett lendületvételt követően; - dobások társnak különböző irányból, magasságban és az azt megelőző		Matematika: műveletek értelmezése; geometria, mérés, testek Vizuális kultúra: vizuális kommunikáció, látványok

labdaátvételt követően; - labdadobások, átadási (passz) gyakorlatok különböző alakzatokban és formációkban; - játékos passzgyakorlatok meghatározott társhoz vagy meghatározott sorrendiséggel; - játékos passzgyakorlatok döntéskényszerrel járó szituációkban; - árnyék- és tükörgyakorlatok labdával a társ(ak) követésével; - guruló, pattanó és a levegőből érkező labda elfogása, majd továbbítása társnak vagy társaknak (páros, hármas, négyes csoportokban történő szervezéssel) talajról és felugrást követően; - átadási gyakorlatok a pálya szélességi- és hossz tengelyében csoportokban, pontszerzési lehetőséggel; - labdaelütést és „halászást” megéreztető gyakorlatok; - alapvédekezés és a szemből érkező lövés és átadás akadályozásának feladatai; - a támadás és elszakadás páros és társas feladatai, játéka; - kontrollált sor- és váltóversenyek komplex feladatmegoldást igénylő helyzetekben; - páros és csoportos küzdőfeladatok, játékok. 2.2. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS <i>Alapismeretek</i> A páros és csoportos feladatmegoldásokra vonatkozó magatartási szabályok. Az önálló gyakorláshoz kapcsolódó ismeretek. A vezető és követő szerepek felelőssége, feladatai. A döntéshozatal és a célszerű feladatmegoldásokkal összefüggő egyéni és társas felelősség szempontjai. <i>Taktikai ismeretek</i> - a pozíció tartás alapismeretei támadásban; - az 1-1 elleni játék lehetőségei; - támadásban két játékos együttműködése, helyezkedése pozíciótartással és váltással; - támadásban három, négy játékos együttműködése pozíciótartással, enyhe mélységi osztottsággal; - támadó-védő szerepek alapeladatai szélességben és mélységben kiegészülve a beálló pozíció ismeretével; - kapus poszt alapeladatainak ismerete védekezésben és támadásban egyaránt. <i>Személyiségfejlesztési szempontok</i> Az előző évfolyamok nevelő munkájának és mozgásfeladatainak köszönhetően a tanulók valódi csoporthoz való tartozásának élménye erősödik. Továbbra is kulcsfontosságú, hogy a testnevelésóra keretei között a tanulóknak tudatosított, közösen – osztályban, csoportban – megélt pozitív élmények domináljanak. Ennek eredménye a fokozódó kooperatív magatartás kialakulása, a társas felelősség és a közös sikerekre törekvés erősödése. Folytatódik az énközpontú világlkép átalakulása.	megfigyelése
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Vezető, követő, menekülő, üldöző, támadó, védő, zavarás, ütközés, párharc, együttműködés, mezőnyjátékos, kapus, védő, támadó, szélesség, mélység, keresztpassz; periférikus látás, takarás, emberfogás, elszakadás

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	3. Kisjátékok	Órakeret 32 óra
Előzetes tudás	Tapasztalat a manipulatív alapkészségek (kiemelten gurítás, elkapás, dobás és labdavezetés) kisjátékokban történő alkalmazásáról. Alapszintű játéktapasztalat az 1:1, 2:1, 2:2, továbbá a 3:1, 3:2, 3:3 elleni játékokban. Tudatos játéktevékenység a tanult cicajátékokban, labdatartásokban, pontszerzőkben. Képes a tanult technikai elemek kisjátékok közbeni alkalmazására.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az alapvető technikai elemek bővülő játékhelyzetekben történő gyakorlása, és ennek részeként egyszerű taktikai feladatok megoldása. Az összjáték lehetőségének, szerepének felismerése a játékhelyzetekben, csökkentett létszám, terület és egyszerűsített szabályok	

	mellett. A problémamegoldó gondolkodás fejlesztése döntéskényszerrel járó létszámtöbbletben zajló játékokkal. A játék fázisaihoz illeszkedő feladatok tudatosítása és gyakorlása az egyre eredményesebb és önállóbb feladatmegoldások érdekében. Poszt-specifikus taktikai alapfeladatok gyakorlása.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
3.1. MOZGÁSMŰVELTSÉG <i>Játékok, játékos feladatok csökkentett létszámmal, kisebb területen, egyszerűsített szabályokkal.</i> - 1:1 elleni játékok; - 2:1 elleni játékok; - 2:2 elleni játékok; - 3:1 elleni játékok; - 3:2 elleni játékok; - 3:3 elleni játékok; - 4:2 elleni játékok; - 4:3 elleni játékok; - szélességben és mélységben osztott területen (például sávok); - pontszerzők a játék fázisainak tudatosítása figyelembe vételével; - labdatartó játékok; - védővel (védőkkel) szemben, csökkenő méretű célterületekre történő pontszerzési lehetőséggel; - labdabirtoklás védővel (védőkkel) szemben, rögzített célterület (például kapu, vonal) nélkül; - labdabirtoklás védővel (védőkkel) szemben, célterülettel (például különböző méretű kapu(k)ra, vonalra, területre); - „cicajátékok”; - többcsapatos játékok; - többkapus játékok különböző formájú és méretű területeken fokozatosan nehezedő megkötések mellett. 3.2. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS <i>Alapismeretek</i> A helyezkedés és a labda centrikus védekezés alapjainak megértése. Az egysoros területvédekezés egyszerű formái, valamint az emberfogásos védekezés elemi ismeretei. Játékfeladatok, játékszabályok keretein belüli cselekvés, a társas szabályok megsértésének észlelése és jelzése, alkalmazkodás az irányításhoz. A sportszerű magatartás tudatos felvállalása. <i>Taktikai ismeretek</i> Létszám azonos, illetve létszámfölényes (hátrányos) játékokban az alábbi játékhelyzetek megoldásai: - a támadónak a labda birtoklása és a célterület elérése, gólszerzés; - a védőnek a labda megszerzése, a célterület elérésének, a gólszerzésnek megakadályozása; - támadásban a labda megszerzésére, megkapására, átvételére, megtartására, birtoklására, továbbítására irányuló tevékenység; - védekezésben nyomásgyakorlás a labdás ellenfélre vagy helyezkedés a labda és a saját kapu, célterület közé, valamint a labda elhalászása; - labdavesztés esetén a labda azonnali visszaszerzésére irányuló törekvés és az ellenfél megakadályozása a gólszerzésben (a támadó és a célterület közé történő helyezkedés). A halászás lehetőségének felismerése. <i>Személyiségfejlesztési szempontok</i> A kisjátékok során a tanulók tapasztalati alapon értik meg a különböző játékfeladatokat, amelyek hozzásegítik őket a további motivált és koncentrált gyakorláshoz, tanuláshoz. A játékban kiütköző egyéni különbségek (erősségek és gyengeségek) kezelése és elfogadása folyamatos nevelési feladatot jelent, amely biztosítja az egészséges versenyszellem és a játékelmény dominanciájának erősödésén keresztül a minden tanuló számára kínált	<i>Matematika:</i> számolás, térbeli tájékozódás, összehasonlítások <i>Környezetismeret:</i> tájékozódás <i>Magyar nyelv- és irodalom:</i> kommunikációs jelek felismerése és értelmezése

sikeres részvétel lehetőségét. A kisjátékok közbeni kontrollált versenyhelyzetek hozzájárulnak a sportszerű magatartásformák kialakulásához, a társak megbecsüléséhez és az eredményközpontúság helyett a játékelmény hangsúlyozásához.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	játékfeladat, játékszabály, helyezkedés, labdabirtoklás, védekezés, támadás, sportszerűség, győztes, vesztes, gólszerzés, gólszerzés megakadályozása, összjáték, betörés, sáncolás, üres terület, szabaddobás, döntéshelyzet, áttörés, pozíció, visszazárás, elszakadás, leválás, halászás

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	4. Kreatív játékok	Órakeret 16 óra
Előzetes tudás	A tanulóknak tapasztalatuk van az egyszerű szabályokon alapuló játékok egy szempont szerinti változtatásában. Ismerik a szabályváltoztatás alapvető lehetőségeit.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A kreatív játékok alkalmazásával a tanulók előzetes mozgás- és játéktapasztalataira építve az önálló alkotó gondolkodás és a játékintelligencia fejlesztése. Tapasztalatszerzés a játékszabályok, megkötések, illetve a játéktevékenység egyes elemeinek megalkotásában. A tanulói módosítások következtében a játéktevékenységgel összefüggő döntéshozatali mechanizmusok fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
4.1. MOZGÁSMŰVELTSÉG - Páros és társas labdás feladatalkotások, kreatív mozgássorok létrehozása labdával vagy labda nélkül – zenére is. - Futójátékok, fogójátékok közbeni szerepek megválasztása, kitalálása. - Előre meghatározott futó- vagy fogójátékok egy vagy több szabályának módosításai (ház, megfogás, szabadtér, létszám, eszköz, terület stb.) irányított keretek között. - Kisjátékok és mérkőzésjátékok tanulók általi módosítása 1-3 szempont figyelembevételével: - labdák száma, mérete, fajtája; - a pont (gól) szerzés lehetősége; - a játéktéren való haladás; - a játéktér formája; - a labdaszerzés módja; - a labdabirtoklás módja; - esélykiegyenlítő variációk (például joker játékos, átállás, speciális eredményszámítás); - célfelület helye, mérete, száma; - területkorlátozások; - egyéb eszközök bekapcsolása.		<i>Matematika:</i> számolás, térbeli tájékozódás, összehasonlítások <i>Vizuális kultúra:</i> vizuális kommunikáció, közvetlen tapasztalás útján szerzett élmények feldolgozása, látványok megfigyelése, tárgy- és környezetkultúra, kifejezés, alkotás
4.2. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS <i>Alapvető ismeretek</i> A játékok módosítási lehetőségeinek elnevezései, a játékok megnevezései, a játékszabályok, megkötések megismerése, módosítása és alkalmazása. <i>Taktikai ismeretek</i> A játékszabályok, a terület, a létszám, a megkötések és a célfelületek egy-három szempont szerinti módosításának következményei felismerése (például játékdinamika, könnyítés, nehezítés, elemi taktikai szempontok). <i>Személyiségfejlesztési szempontok</i> A problémamegoldó gondolkodás egyre fejlettebb, amelyhez erőteljesen hozzájárul a játéksituációkból adódó sikeres és sikertelen megoldásokban szerzett tapasztalat. A játékszabályok módosítása kooperatív tanulásszervezéssel valósítandó meg, amely növeli a csoportkohéziót és a kevésbé ügyes tanulókat is nagyfokú sikerben részesít. A tudatos játéktevékenység nagyfokú tanulói figyelmet igényel, amely egyszerre egy játékelem tanulását teszi lehetővé. A tanulók egy-három szempont figyelembe vételével képessé válnak a feladatok kreatív megoldására. A változatos döntéshozatali szituációk eredményeként a tanulók döntéshozó képessége javul. A testnevelés órai		

szituációkban a döntéshozatalból fakadó helyzetek (vita, helyes megoldás, tervezés, stb.) kezelése és a döntés melletti érvelés is tudatosan fejlődik.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Játékfeladat, játékmegkötés, szabályalakítás, szabályalkotás, játékösszetevők, önálló alkotás, ötletes megoldás, döntéshozatal

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	5. Mérkőzés játékok	Órakeret 34 óra
Előzetes tudás	A 3:3 elleni mérkőzésjátékok alapszabályainak és a poszt-specifikus alapeladatainak ismerete támadásban és védekezésben. A játékhoz szükséges alapmozgások fokozatosan gyorsuló végrehajtása (futás, ugrás irányváltztatás, dobás és labdaátvétel).	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A játékot alkotó mozgások és mozdulatok alkalmazásával kapcsolatos tapasztalatok gyarapodása kontrollált, társas versenyhelyzetekben. A játékelmény megtapasztalása és a tevékenységorientált, kontrollált versenyjátékok elfogadásán, megértésén és alkalmazásán keresztül a játékhoz kapcsolódó érzelmi kötődés kialakítása. A 4:4 elleni játék alapjainak elsajátítása a játék fázisai figyelembevételével támadásban és védekezésben.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
5.1. MOZGÁSMŰVELTSÉG <i>Kontrollált versenyjellegű mérkőzésjátékok 4:4 ellen:</i> - különböző, könnyítést és sikerélményt célzó megkötések, szabáymódosítások alkalmazásával; - különböző játéktér mérettel és formával; - kapuk számának, méretének, elhelyezésének változtatásával; - gólszerzés módjainak megkötéseivel; - az eredményszámítás meglétével (van vagy nincs); - az eredményszámítás módjának változtatásával; - a játékos cserék módja; - egyéb eszközök bekapcsolása; - esélykiegyenlítés módja; - eredményszámítás megléte (van vagy nincs); - eredményszámítás módja. 5.2. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS <i>Alapvető ismeretek</i> A 4:4 elleni mérkőzésjáték alapszabályai, a szabálytalanságok. A védekezés és támadás poszt-specifikus alapismeretei (irányító, beálló, átlövő). A játék fő fázisainak feladatmegoldásaival kapcsolatos ismeretek. A mérkőzés, illetve házibajnokság-szervezés ismeretei. Tapasztalatok gyűjtése a játékvezetésben, csapatszervezésben. <i>Taktikai ismeretek</i> Mérkőzés játékokban az alábbi játékhelyzetek megoldásai: - támadásban a labda megszerzésére, megkapására, átvételére, megtartására, birtoklására, továbbítására és a célfelület elérésére irányuló tevékenység; - védekezésben nyomásgyakorlás a labdás ellenfélre és labdaszerzésre irányuló tevékenység, helyezkedés a labda és a saját kapu, célfelület közé; - labdavesztés esetén a labda azonnali visszaszerzésére irányuló törekvés és az ellenfél megakadályozása a gólszerzésben (a támadó és a célfelület közé történő helyezkedés). - létszám előnyös vagy hátrányos helyzetben történő támadó, védő tevékenység megoldási lehetőségeinek, feladatainak ismerete; - minden (szivacskezilabdában használt) pozícióban való elégséges játéktudatosság fejlődésében és taktikában. <i>Személyiségfejlesztési szempontok</i> Az önálló feladatmegoldás, a kompetenciátudat teljes megélése érdekében továbbra is a kontrollált versenyhelyzetek és a tanuló önmagához mért fejlődésének hangsúlyozása történik mind a készségfejlődésben, mind a játéktudatosság fejlődésében. A mérkőzésjáték-szituációk lehetőséget biztosítanak annak megtanítására és érzékeltetésére, hogy küzdeni akarás nélkül nem lehet érvényesülni sem a sportban, sem az életben. Azt azonban fontos megértetni és megláttatni a tanulókkal, hogy hol a		<i>Matematika:</i> számolás, térbeli tájékozódás, összehasonlítások <i>Vizuális kultúra:</i> vizuális kommunikáció

határa az agresszióknak, amely átlépése esetén azonnal be kell avatkozni. A mérkőzések eredményei kapcsán előkerülő érzelmi állapotok, a sikerek és a kudarcok kezelése, a düh és a túlfűtöttség tudatos kontrollja, önszabályozási mechanizmusainak kialakítása fontos személyiségfejlesztési feladatok ebben az életkorban is.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	kapuelőtér vonal, oldalvonal, alapvonal, középvonal, féldő, szünet, szabaddobás, büntetődobás, középkézdés, bedobás, figyelmeztetés, kiállítás, kizárás, játékvezető, labdatartás, zavarás, együttműködés csapaton belül, sportszerűség, megegyezés, elfogadás, szabályszegés, szabálykövetés, indulat, vita, konfliktus

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	Egyéni labda nélküli és labdás ügyességfejlesztés A tanuló legyen képes a természetes hely- és helyzetváltoztató mozgások, valamint a kézilabdázáshoz szükséges manipulatív alapkészségek (dobás és elkapás, elfogás, labdavezetés) kontrollált végrehajtására időkénszer alatt is. Ismerjen többféle labdatípust és tudjon velük összetett ügyességi feladatokat is végrehajtani. Legyen képes a futás, az irányváltoztatás, a cselezés, a védekező mozgás és egyéb haladási módok sebességének és irányának a feladat (játék) ritmusához, illetve az adott játék helyzethez történő célszerű igazítására. Tudatosan alkalmazza nehezített körülmények között is a labdavezetés, labdaelfogás és a dobás alaptechnikáit kitámasztással, beugrással és felugrással. A társas együttműködés alapjai A tanuló legyen képes csoportban önállóan, versenyjellegű körülmények között is felelősségteljesen és sportszerűen gyakorolni, feladatot megoldani. Tudjon folyamatosan, kis hibaszázalék mellett átadási (passz) gyakorlatokat végrehajtani döntéseket igénylő szituációkban is. A támadó és védekező feladatok mellett legyen képes a labdavesztésre és labdaszerzésre is gyorsan, célszerűen reagálni. Legyen képes együttműködni 1-3 társal (és a kapussal) a labda birtoklása, a támadások vezetése és befejezése, valamint a támadások megakadályozása érdekében. Tudjon egyszerű döntéshelyzetet megoldva (például 2-1 elleni játékban) gólszerzésre törekedni. Kisjátékok A tanuló váljon magabiztossá a helyezkedés és a labda centrikus védekezés technikái és taktikai alapjainak alkalmazására (például védekező alaphelyzet, mélységi kilépés, sánc, halászás) kisjátékok közben. Gyakoroljon nyomást az ellenfél labdás játékosára és törekedjen a labda visszaszerzésére a védőtársakhoz igazodva. Támadásban ismerje fel a kedvezőbb játék helyzetben lévő társat és törekedjen megjátszására. Legyen képes tudatosan üres területet kialakítani, s ezzel a társat kedvezőbb helyzetbe hozni. Tudjon létszámfölényes és létszámhátrányos helyzetben helyezkedni és a játék helyzetéhez igazodni. A játékokra, mint tanulási lehetőségekre tekintsen, és törekedjen az eredményekből fakadó győzelem és vereség érzelmi hatásainak szabályozására. Kreatív játékok A tanuló váljon képessé pedagógus segítségével a kisjátékok vagy a mérkőzésjátékok szabályait 1-3 szempont alapján célszerűen módosítani, megváltoztatni. Értse a játék összetevői módosításának hatását a játék jellemzőire, ritmusára. Mérkőzésjátékok A tanuló értse a 4-4 elleni szivacskézilabda játék alapszabályait és fogadja el azokat. Legyen képes játék közben tudatosan és poszt-specifikusan a labda megszerzésére vagy megtartására törekvő mozgásokat végrehajtani. Ismerje a mérkőzésjátékokban a játékosok alapfeladatait támadásban, védekezésben és labdabirtoklás váltáskor. Legyen képes, minden – játékban használatos – pozícióban játszani a játékot. Poszt-specifikus tudásszint elvárások Kapus – Ismerje a védéshez szükséges alaphelyzetet, valamint helyezkedéssel tudja folyamatosan követni a labdát. Törekedjen a teljes testfelület tudatos használatára a háritások közben. Helyezkedéskor vegye figyelembe az előtte álló védők pozícióját, és ettől függően módosítsa helyzetét. Ismerje a mezőnybekerülésre vonatkozó szabályokat. Vegyen részt a támadások előkészítésében (kijátszás, indítás). Mezőnyjátékosok – Ismerje a labdás és labda nélküli lendületszerzés alapformáit,

	valamint az egyszerű cseleket labdával (indulócsel, lövőcsel) és labda nélkül a lövő kézzel ellentétes oldalra is. Tudja megjátszani mélységben, a beálló pozícióban lévő, valamint szélességben a mellette lévő csapattársát. Legyen képes végrehajtani szélességben labdás helycserét a mellette álló társával. Ismerje az egyéni védekezés során használt helyes alaphelyzetet (lábak, karok helyzete, súlyponti helyzet). A játék helyzetnek megfelelően tudjon beavatkozni a játékba a kapuelőtér közelében, valamint a kilépéseket követően. Ismerje az egyéni védekezési technikákat, úgy, mint a labda elütését a támadó közelében, a labda elhalászását, valamint az egyéni sáncolás technikáját talajon és levegőben. Tudjon az egyszerű helyzetekben társának segítséget nyújtani. Beálló pozícióban – Helyezkedése közben törekedjen a megjátszható területek elfoglalására. Legyen képes a lövő kézzel ellentétes oldalra történő befordulással beugrásból kapura löni. Tudjon a lövést követően sérülésmentesen talajra érkezni.

7.34. Karate kerettanterv a köznevelés 7–10. évfolyama számára

Célok és feladatok

Az iskolai órakeretben történő karate oktatás legfőbb célja egy egész életre szóló életmód kialakítása, a testnevelés és sport műveltségterületének színesítése, a testkultúra képességrendszerének fejlesztése egy új sportág oktatásán keresztül, egy olyan önvédelmi rendszer alapszintű oktatása, amely alkalmassá teszi a tanulókat, a külső agresszió elleni sikeres védekezésre. Alapvető kritérium az életkori fogékonyság, a tanulási hatékonyság szerinti oktatás. A jól megválasztott sportági képzés, amely – a speciális sajátosságokból fakadóan kiemelten fejleszti a fiatal sportolók versenyszellemét, győzni akarását – segíti a társadalmi elvárások teljesítését, a sportszerű viselkedési formák kialakulását. A kata (formagyakorlat) és a kumite (páros küzdelem) megtanításával és a versenyre való felkészítéssel pedig a tanulók indulhatnak a karate diákolimpiákon és a különböző versenyeken is.

Nem célja a kerettantervnek szétválasztani a különböző karate stílusokra jellemző stílusjegyeket. Ugyanúgy, ahogy a versenyzésben és az olimpiai elismertségben sem a stílusjegyek dominálnak, hanem a mozdulatok mögötti tartalom, amely minden karate stílusra igaz: budo, azaz jellemfejlesztés, testnevelés, azaz kondicionális és koordinációs képességfejlesztés, mozgásműveltség fejlesztés, önvédelem, amely elsősorban az agresszív helyzetek elkerülésére, túlélésére tanít, valamint versenysport, azaz egy új olimpiai sportág. A technikai elemek és katók a tanítás során a kerettantervben szereplő konkrét előírások, az oktató saját stílusának megfelelő stílusjegyek szerint oktatandók.

A karate mozgásanyagának gyakorlása hozzásegíti a tanulókat az alapvető kondicionális képességek – úgymint erő, gyorsaság, állóképesség – fejlesztéséhez.

A különböző karatetechnikák végrehajtásakor az egész test tömege mozdul a legjobb hatás elérése végett, így a törzs izmainak fejlesztése folyamatos cél, amely elősegíti a helyes testtartás kialakítását. A végtagok a különböző technikák végrehajtása során a tér minden irányába mozognak, támadásban ugyanúgy, mint védekezésben, kéztechnikák és lábtechnikák végrehajtásakor egyaránt. A harmonikus mozgás és az egészségmegőrzés alapfeltételeként cél az egész mozgatórendszer, azaz izom-ízület-szalag rendszer megfelelő gyakorlatokkal történő átmozgatása, lazítása és nyújtása.

A karate mint komplex önvédelmi, küzdő rendszer, célul tűzi ki egy olyan attitűd kialakítását, amely az élet és egészség maximális tisztelete mellett, lehetőséget ad a magabiztos viselkedés elsajátítására. E magabiztosság mögött, szilárd jellem és sportág specifikus gyakorlati készség áll.

A karate mint jellemfejlesztő eszköz, mint a testnevelés és testi nevelés egyik formája, mint önvédelmi rendszer és mint versenysport egyaránt szerepet játszik az általános és középiskolai oktatásban, érintve ezzel a Nemzeti alaptantervben megfogalmazott egyéb fejlesztési területeket is. Mint új sportág az iskolai testnevelésben, új irányból közelíti meg a mozgásműveltség fejlesztését.

A kihen – a karatetechnikák összessége – gyakorlatok során az eddigiektől eltérő mozgásformák, pl. állások, ütések, védések, rúgások megtanítása segíti a tanulókat a mozgáskultúra tökéletesítésében. A különböző állásokban, különböző kartartásokkal történő folyamatos gyakorlás képességfejlesztő jelentőségű, az eddigi helyzet- és helyváltoztató mozgásokhoz képest más irányból fejleszti a kondicionális képességrendszert. A karatében alkalmazott testtartások, súlypontáthelyezések, fordulatok miatt, nagy jelentőséget kap a biomechanikai szempontból helyes testtartás. A gyakorlatok során mindkét kéz és mindkét láb ügyességét szükséges fejleszteni, hiszen a technikai elemeket mindkét oldalra végre kell hajtani. A tanulók alapvető mozgásmintáinak és mozgáskészségeinek kialakítása, formálása, illetve a szabályozott mozgásvégrehajtás alapjainak elsajátítása technikai szempontból az egyik legfontosabb cél, ami által fejlődik a koordináció.

A kata gyakorlatok mint zárt rendszerű készségfejlesztő gyakorlatok magas szintű monotóniatűrést, pontos kivitelezést, technikai ügyességet alakítanak ki. A gyakorlatok precíz végrehajtásán túl, a különböző állások és a hozzájuk tartozó ütések, csapások, védések és rúgások, valamint ezek sorrendisége, különböző téri irányokba történő végrehajtása, valamint a mozdulatok és a helyváltoztató mozgások dinamikája, mind új oktatási lehetőséget adnak a kognitív képességek fejlesztésére. A gyakorlatok számolásra történő végrehajtása fejleszti a reakcióképességet, amely már a kumite gyakorlásához szükséges.

A kumite – páros küzdelem – gyakorlatok, mint nyílt rendszerű készségfejlesztő gyakorlatok, a tanult karatetechnikák alkalmazásán túl igazodnak az ellenfél mozgásához, a gyakorlottság fokától függően a tanuló egyre növekvő számú döntéshelyzetbe kerül, gondolkodása változatossá, taktikussá, kreatívvá válik. A társas gyakorlás során fejlődik a szocializáció, a felnőttek és a társak tisztelete, a gyengébbek segítése, a helyes értékrend kialakítása, az önfegyelem, a konfliktuskezelés, önismeret, küzdeni tudás, kognitív kontroll. Fontos, hogy a tanuló megtanulja kezelni a sikert és a kudarcot egyaránt, amelyek hozzásegítenek az önbizalom és önbecsülés kialakításához.

A karate iskolai tanítása során a tanítás egész ideje alatt figyelmet kell fordítani azokra a hagyományokra és rituálékra, amelyek a karatét megkülönböztetik a nyugati küzdősportoktól. Kézfogás helyett meghajlás, az óra elején és végén a „seiza” (térdelés) és „mokuso” (meditáció) mint alapvető tradíció gyakorlása elengedhetetlen. Ide tartozik, de nem elengedhetetlen a karateruha használata, amely tradicionális szempontból hozzátartozik a karate gyakorlásához, de a mozgás megtanítására semmiféle hatással nincs. Bár a hagyománytiszteltetre történő nevelés szempontjából célszerű lenne, az anyagi ráfordítások minimalizálása miatt, nem feltétlenül szükséges az iskolai testnevelésben.

7–8. évfolyam

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	1. ISMERKEDÉS A KARATÉVAL ALAPTECHNIKÁK TANÍTÁSA ÁLLÁSOK TANÍTÁSA	Órakeret 25 óra
Előzetes tudás	Sportszerű test-test elleni küzdelem párokban. A tanuló tudja felbecsülni a saját és társai erejét. Grundbirkózás és dzsúdó egyszerű technikáinak elemi szintű ismerete.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A karate és az önvédelem egyszerűbb technikáiban való jártasság elérése. Ismerje a karate alapvető állásait, ütéseit, rúgásait és azok védését, valamint ezeket ismeret szinten hajtsa végre. Rendelkezzen alapvető testképismerettel, önismerettel, önbizalommal és önkontrollal. A győzelmet és a vereséget tudja sportszerűen, méltósággal kezelni.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
1.1. MOZGÁSMŰVELTSÉG <i>Testérzékelést és térérzékelést fejlesztő feladatok helyben és mozgásban</i> Alapvető karateállások és testtartások ismerete: Természetes állások: – shizen-tai (oldal terpeszállás, alapállás, kiindulóhelyzet), – mosubi-dachi (alapállás, „V állás”, tisztelgő állás), – haisoku-dachi (zárt állás), Sochin típusú állások: – kiba-dachi (lovagló állás), – zenkutsu-dachi (támadóállás), – kokutsu-dachi (védőállás, hátsó testsúlyú állás), <i>Helyváltoztatás különböző típusú állásokban</i> Állások megtartása mellett helyváltoztatás, különböző kartartásokkal a test tengelyeinek figyelembevételével és érzékelésével. <i>Helyváltoztatás és ennek összekötése a legegyszerűbb készségszintű alaptechnikákkal</i> Helyváltoztatás közben, különböző kéz- és lábtechnikák végrehajtása a különböző állások megtartásával a test különböző magassági szintjeire. Egy állás egy technika és egy állás több technika végrehajtása, az állások megtartása mellett, helyváltoztatás közben.		<i>Testnevelés:</i> Gimnasztika Bemelegítés szabályai, állások, testtartások, kar- és lábtartások, lendítések. <i>Matematika:</i> Számolás, térbeli tájékozódás, összehasonlítások <i>Biológia:</i> Testünk, életműködéseink, emberi test topográfiája <i>Vizuális kultúra:</i> Tárgy- és környezetkultúra, vizuális kommunikáció

1.2. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS <i>Általános ismeretek</i> A tanórák alapvető szabályai, szokások ismerete. A karatében alkalmazott speciális állások és helyváltoztató mozgásformák elnevezései és végrehajtásuk módja. A manipulatív alapkészségek – kéz- és lábtechnikák – elnevezései. A tanult mozgásvégrehajtások tanulási szempontjainak megismerése. A tanórán használt eszközök felismerése, balesetmentes használata. A feladat által megkövetelt szabályok szerinti technikai végrehajtás ismerete (testkontroll, saját és társ testérzékelése). A testi higiénia és folyadékpótlásra vonatkozó alapismeretek. <i>Társas feladatok, ismeretek</i> – a saját test határainak érzékelése és kihasználása; – a társ testének és az attól való távolság érzékelése és kihasználása; – a társtól, eszköztől való távolság megtartására és csökkentésére irányuló taktikai cselekvések támadásban és védekezésben. <i>Személyiségfejlesztési szempontok</i> A karatéhoz szükséges speciális mozgásműveltség elemeinek elsajátítása során a tanulók világos képet kapnak saját testük és a társ testének hatáiról. Tudatos saját testképük alakul ki. Megismerik saját testük teljesítőképességét mind fizikai, mind mentális értelemben, ezáltal fejlődik önismeretük és önkontrolljuk. A testnevelés órákon végzett állandó tudatosítás eredményeként a tanulóknak tudatosul, hogy a rendszeres testmozgás, a mozgásos tevékenységek befolyásolják az aktuális fizikai és pszichés energiaszintjüket.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Testrészek, testtartások, mozgásirányok, sebesség, súlyponti helyzet és annak megtartása a mozgás különböző irányjaiban.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	2. ÜTÉSEK, RÚGÁSOK, CSAPÁSOK TANÍTÁSA	Órakeret 25 óra
Előzetes tudás	Tapasztalat és megfelelő fegyelmi szint, egyéni és páros mozgásos tevékenységekkel, küzdőjátékokkal kapcsolatban. Életkornak megfelelő asszertivitás, test-test elleni küzdelem elfogadása. Az életkornak megfelelő egyéni és társas felelősségtudat.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A karate felelősségteljes tanuláshoz szükséges alapvető társas magatartásformák megértése, a közös feladatvégrehajtás alapélményének megteremtése. A páros technikai alapok elsajátítása támadásban és védekezésben.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
2.1. MOZGÁSMŰVELTSÉG <i>Ütésekkel, rúgásokkal és csapásokkal kapcsolatos test- és térérzékelés fejlesztése helyben és mozgásban.</i> Alapvető karateütések és -rúgások megtanítása. Ütések: – ököl kialakítása, – choku-zuki (egyenes ütés helyben), – oi-zuki (egyenes ütés, az elől lévő láb oldalán), – gyaku-zuki (egyenes ütés a hátul lévő láb oldalán), – tate-uchi (oldalra csapás az ököl alsó részével), – uraken-uchi (csapás az ökölháttal fejre, arcra). Rúgások: – mae-geri (rúgás előre), – yoko-geri (rúgás oldalra), – mawashi-geri (köríves rúgás).		<i>Biológia:</i> Végtagok, ízületek, izmok, mozgatórendszer. Emberi test metamériája, függesztő övei. <i>Matematika:</i> Műveletek értelmezése; geometria, mérés, testek. <i>Erkölcstan:</i> Az emberi viselkedés morális szabályai. Dominancia és defenzivitás. <i>Vizuális kultúra:</i> Vizuális kommunikáció, látványok megfigyelése.

Ütések és rúgások végrehajtása helyváltoztatás nélkül természetes és karateállásokban a tér különböző irányában. Ütések és rúgások végrehajtása helyváltoztatással különböző karateállásokban, a tér különböző irányában a test síkjainak és tengelyeinek érzékelése mellett. Ütések és rúgások végrehajtása helyváltoztatás nélkül, különböző karateállásokban, a test különböző magassági szegmenseinek figyelembevételével. Támadások fej, törzs és öv alatti magasságokba. Ütések és rúgások végrehajtása helyváltoztatással, különböző karateállásokban, a test különböző magassági szegmenseinek figyelembevételével. Támadások fej, törzs, gyomor és öv alatti magasságokba. Ütés- és rúgáskombinációk végrehajtása helyváltoztatással a tér különböző irányába, a test különböző magassági szegmenseiben. 2.2. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS <i>Alapismeretek</i> Koncentráció és mozgásérzékelés fejlesztése. A tudatos „befelé figyelés” képességének kialakítása. Helyes légzés és fizikai gyakorlat összehangolása, koncentráció, monotóniatűr, önuralom fejlesztése. <i>Társas feladatok, ismeretek</i> A feladat kezdő és befejező jelzéseinek ismerete. A páros feladatokra vonatkozó magatartási szabályok betartása. Támadó- és védőmozgásokhoz tartozó magatartás és asszertivitás minta elsajátítása és pszichés kontrollja. Saját testkép ismerete, testmérések, végtagmérések ismerete, küzdőtávolság kialakítása eszközzel és eszköz nélkül. Saját erő és adottságok, valamint a társak erejének, adottságainak felmérése, érzékelése és beillesztése az adott feladatba. Társak maximális tisztelete mellett a saját fizikai és antropometriai adottságok kihasználása. Önismeret, önfegyelem, önkontroll kialakítása. <i>Személyiségfejlesztési szempontok</i> Kooperatív viselkedésminták megtanítása támadásban és védekezésben. Mivel ebben az életkorban még fokozottan jellemző a kompetitív szemlélet, ennek megtartása mellett, a társak tisztelete és maximális önkontroll megtanítása a legfontosabb, nemcsak a sérülésveszély elkerülése érdekében, hanem a technikák helyes, életszerű gyakorlása miatt is.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Ütés, rúgás, a test magassági szegmensei: jodan (fej), chudan (törzs), gedan (öv, derék alatti rész) offenzív és defenzív magatartás, helyes távolság, helyes időzítés, akció-reakció, kontroll.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	3. VÉDÉSEK, ALAPKÜZDELMEK	Órakeret 25 óra
Előzetes tudás	Megfelelő fegyelmi szint, egyéni és páros gyakorlatokkal, küzdőjátékokkal kapcsolatban. Életkornak megfelelő testérzékelés, önkontroll, tér és távolság érzékelése. Ritmusképesség, mozgásszabályozás, mozgás átalakítás életkornak megfelelő szinten. Asszertivitás a test-test elleni küzdelemben. Az életkornak megfelelő egyéni és társas felelősségtudat.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A támadásban alapvető technikai elemek páros gyakorlatok közben történő gyakorlása, új elemek megtanítása. Az új és régi technikai elemkapcsolatok kialakítása és előre meghatározott „éles” helyzetben történő alkalmazása. Alapvető nevelési cél: empatikus viselkedés, asszertív magatartás közben tanúsított maximális önkontroll.	

Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
3.1. MOZGÁSMŰVELTSÉG <i>Alapvető védelmi technikák elsajátítása és azok alkalmazása az eddig tanult támadások elhárítására, helyben és mozgásban, kötött gyakorlatok formájában.</i> Védő technikák: – age-uke (az arc védeése), – ude-uke (a test, törzs védeése), – morote-uke (kétkézes védeés), – gedan-barai (öv alatti terület védeése), – shuto-uke (védeés a tenyér élével), – védő technikák kontratámadással. Küzdelmi gyakorlatok: – gohon kumite (ötlépéses alapküzdelem), – sanbon kumite (háromlépéses alapküzdelem), – kihon ippon kumite (egylépéses alapküzdelem). 3.2. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS <i>Alapismeretek</i> A test határainak érzékelése, megértése. A távolság helyes érzékelése támadásban és védekezésben. A helyes mozgásritmus és időzítés megértése, alkalmazása egyszerű, kötött formájú páros gyakorlatok formájában. Asszertív magatartással szemben megnyilvánuló defenzivitás leküzdése és átformálása. Cél-siker-önbizalom-önbecsülés felépítése. Akaraterő, „lelki állóképesség” növelése. A társas viselkedés szabályainak megértése és alkalmazása a gyakorlás teljes időtartama alatt. <i>Társas feladatok, taktikai ismeretek</i> Saját test határainak és az ellenfél testének érzékelése, valamint a saját lehetőségek maximális kihasználása a legnagyobb hatásosság érdekében. Ellenfél mozgásritmusának felismerése, a saját mozgásritmus és időzítés igazítása az ellenfél mozgásához a legnagyobb hatás elérése érdekében. A saját testfelépítésből és az ellenfél vizuálisan érzékelhető testfelépítéséből, valamint a gyakorlat közben tapasztalható testérzésből, az ellenfél kondicionális állapotának felmérése és kihasználása a siker érdekében. <i>Személyiségfejlesztési szempontok</i> A feldolgozott alapküzdelmi módok, fajták gyakorlása alatt fokozott hangsúlyt kap az erőből és maximális gyorsasággal történő végrehajtás. Ez megköveteli az addig tanult technikai repertoár jártasság-szintű, majd később készség-szintű elsajátítását. A korrekt forma mellett az önkontroll eddigieknél magasabb szintű gyakorlását, valamint az ellenfél maximális tiszteletét. A fokozatosság elvét érvényesítve, egyre szélesebb technikai repertoárt vonultatva fel, az egyre sokoldalúbb mozgásműveltség mellett, az ideg-izom koordináció, reflexkapcsolatok fejlesztése révén fejlődik a tanulók pszichikai és taktikai felkészültsége is. E küzdelmek közben megvalósuló kontrollált versenyhelyzetek hozzájárulnak a sportszerű magatartásformák kialakulásához, a társak megbecsüléséhez és az eredményközpontúság helyett az önkontroll hangsúlyozásához.		<i>Matematika:</i> Számolás, térbeli tájékozódás, térérzékelés, testérzékelés, távolság megbecsülése, összehasonlítások <i>Étika:</i> Jellem, becsület, önuralom, tisztelet <i>Ének-zene:</i> Ritmusérzékelés, ritmustartás és -visszaadás
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Küzdelmi fajták, távolság, időzítés, reakció, kontroll, győzelem, vereség, offenzív és defenzív viselkedés, önuralom, önbecsülés, sportszerűség, tisztelet.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	4. HEIAN 1-2. KATA TANÍTÁSA	Órakeret 25 óra
Előzetes tudás	A tanulóknak készség-szinten ismerni kell a gyakorlathoz szükséges alaptechnikákat, helyváltoztatást és testfordulatokat a katóban szereplő állásokban, illetve az álláshoz tartozó technika elemkapcsolatait.	

A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A kata gyakorlatok alkalmazásával a tanulók előzetes mozdulat és mozgás tapasztalataira építve előre meghatározott, megfelelő elemszámú mozdulatsor végrehajtása során, fejlődik a mozgásintelligencia, memória, ritmusérzék, téri tájékozódási képesség. Az erő gazdaságos felhasználása során fejlődik a mozgásérzékelés. A mozdulatok és légzés összehangolása miatt készségszintre kerül a karatéhoz szükséges helyes légzéstechnika.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
4.1. MOZGÁSMŰVELTSÉG Az először tanult Heian 1. kata gyakorlat 21 elemből áll, meghatározott testfordulatokkal és elemkapcsolatokkal. Minden testmozduláshoz és álláshoz külön technika tartozik. <i>Technikai elemek</i> Állások: – zenkutsu-dachi (támadóállás), – kokutsu-dachi (védőállás). Ütések: – oi-zuki (egyenest ütés, az elől lévő láb oldalán). Védések: – gedan-barai (öv alatti terület védeke, lefelé söprés), – age-uke (arc védeke, felfelé tolás), – shuto-uke (védeke kézkel). Csapások – tate-uchi (csapás az ököl alsó részével, felülről lefelé). A másodszorra tanult Heian 2. kata 26 elemet foglal magában, ugyanakkor csak 18 állásból áll, meghatározott testfordulatokkal és elemkapcsolatokkal. Egy álláshoz több külön technika is tartozik. Itt kezdődik az elemkapcsolatok kombinációkká történő alakítása, továbbfejlesztése, valamint a csípőfordításból származó többlet energia fokozott hangsúlyozása. Megjelennek az első rúgások is a kata gyakorlatban. <i>Új technikai elemek:</i> Ütések: – gyaku-zuki (fordított, a hátul lévő láb felőli egyenest ütés), – oi-nukite (szúrás előre ujjheggyel). Csapások – uraken-uchi (csapás az ökölháttal, fentről lefelé). Rúgások – mae-geri (rúgás előre), – yoko-geri (rúgás oldalra). 4.2. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS <i>Alapvető ismeretek</i> A kata gyakorlat technikai elemeinek készségszintű ismerete, elemkapcsolatainak megismerése és alkalmazása. <i>Társas feladatok, taktikai ismeretek</i> A kata gyakorlat által tanított elemkapcsolatok, helyváltoztató mozgások és testfordulatok alkalmazása a páros gyakorlatok során. <i>Személyiségfejlesztési szempontok</i> A kata gyakorlásának legfőbb oka, hogy egy bizonyos mozgásismeret szintjén, 30–45 másodperc végrehajtási idő alatt a tanulók képesek legyenek a meghatározott számú és sorrendű technikát, testfordulatot, helyzet- és helyváltoztató mozgást végrehajtani. Ezáltal a kondicionális és koordinációs képességfejlesztés mellett a közös gyakorlás során olyan csoportkohézió alakul ki, amely hatással van a tanulók jellemfejlődésére, önuralmára és egymás iránt tanúsított tiszteletére.	<i>Ének-zene:</i> Ritmusérzékelés, ritmustartás és -visszaadás <i>Biológia:</i> Izomkontrakció-relaxáció, légzés, légzőszervek működése <i>Matematika:</i> Számolás, térbeli tájékozódás, összehasonlítások <i>Vizuális kultúra:</i> Vizuális kommunikáció, közvetlen tapasztalás útján szerzett élmények feldolgozása, látványok megfigyelése, tárgy- és környezetkultúra
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Közös technikák, közös gyakorlatsor, közös időben.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	5. ISMÉTLÉS, KARATEVIZSGA	Órakeret 30 óra
Előzetes tudás	Az eddig tanult technikai elemek, elemkombinációk, helyzet- és helyváltató mozgások minimálisan ismeretszintű végrehajtása, a szükséges pszichés és technikai kontroll mellett.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A tanult technikai elemek ismeretszintű, majd készségszintű végrehajtása és alkalmazása. Minimális önvédelmi ismeret, amely lehetőséget ad a külső agresszió elleni védekezésre.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
5.1. MOZGÁSMŰVELTSÉG Kontrollált versenyjellegű vizsgabemutató a tanult technikai elemek felhasználásával. A vizsga 3 részből áll: Kihon – alaptechnikák bemutatása mozgásból ellenfél nélkül, Kata – Heian 1-2 Kata (Heian Shodan és Heian Nidan), Kumite – alaptechnikák bemutatása támadásban és védekezésben ellenféllel. A gyakorlatokat négyszer kell végrehajtani a tanár számolására. <i>A bemutatás anyaga, vizsgagyakorlat a 7. évfolyam számára:</i> KIHON – az alaptechnikák bemutatása: – oi-zuki jodan (ütés arcmagasságban), – age-uke (védés hátra lépéssel), – oi-zuki chudan (ütés gyomormagasságban), – ude-uke hátra lépve (a test, törzs véde), – shuto-uke előre és hátra lépéssel (védés kézzel), – mae-geri chudan (egyenes rúgás előre gyomormagasságban), – gedan barai (hátra lépve alkaral söprés, mae-geri chudan véde). KATA – Heian 1. kata bemutatása (Heian Shodan). KUMITE – Sanbon kumite jodan és chudan: – támadás arcra háromszor előre lépve és annak véde, társ háromszor hátra lépve emelő véde, majd kontratámadás gyaku zuki, – támadás gyomorra és annak véde majd kontratámadás. <i>A bemutatás anyaga, vizsgagyakorlat a 8. évfolyam számára:</i> KIHON – az alaptechnikák bemutatása: – oi-zuki jodan (ütés arcmagasságban), – age-uk, gyaku-zuki (védés hátra lépéssel, majd ellentámadás), – oi-zuki chudan (ütés gyomormagasságban), – ude-uke, gyaku-zuki hátra lépve (test véde és ellentétes üt), – shuto-uke, gyaku-nukite előre és hátra (védés kézzel és ellentétes szúrás előre), – mae-geri chudan (egyenes rúgás előre gyomormagasságban), – Gedan Barai (lépés hátra, védekezés alkaral), – yoko-geri keage (rúgás, lendítés oldalra lábéllel fejmagasságban). KATA – Heian 2. kata bemutatása (Heian Nidan). KUMITE – Sanbon kumite jodan és chudan: – támadás arcra és annak véde lépéssel háromszor, majd kontratámadás, – támadás gyomorra és annak véde, majd kontratámadás.		<i>Ének-zene:</i> Ritmusérzékelés, ritmustartás és -visszaadás <i>Biológia:</i> Izomkontrakció-relaxáció, légzés, légzőszervek működése <i>Matematika:</i> Számolás, térbeli tájékozódás, összehasonlítások <i>Vizuális kultúra:</i> Vizuális kommunikáció

5.2. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS <i>Alapvető ismeretek</i> Alaptechnikák jártasság- és készségszintű ismerete és azok alkalmazása életszerű, kötött szituációban. <i>Társas feladatok, taktikai ismeretek</i> – támadásban az eredményes mozgásritmus és távolság érzékelése a helyes technikával; – védekezésben a helyes mozgásritmus, időzítés és távolság érzékelése, továbbá a visszatámadás időzítése és helyes kontrollja; – kata gyakorlat alatt a helyes mozgásritmus érzékelése, a gyakorlatritmus helyes visszaadása, megfelelő és gazdaságos izomkontrakció és relaxáció, technikai elemhez, elemkapcsolathoz alkalmazkodó helyes légzés. <i>Személyiségfejlesztési szempontok</i> Az önállóan alkalmazott gyakorlati ismeretek páros feladatmegoldás, a kompetenciatudat teljes megélése érdekében a kontrollált küzdelmi szituációk és a tanuló önmagához mért fejlődésének hangsúlyozása történik mind a készségfejlődésben, mind a küzdőintelligencia kialakításában. A közös kata gyakorlatsor begyakorlása által serkenthető a kooperatív magatartás kialakulása, amelynek következtében fokozatosan létrejön a társakkal és a tanárral való együttműködés, a szabálykövetés és a sportszerű magatartás.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Kihon, kata, kumite és ezek jelentése. Jodan, chudan, gedan támadási és védekezési pontok ismerete és e magasságokhoz támadó és védő technikák társítása. Távolság, időzítés, reakciógyorsaság, mozgáskontroll és ezek jelentése, alkalmazása páros gyakorlatok során. Izom kontrakció-relaxáció (kime). Légzés.
A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	A karatéhoz szükséges fizikai és pszichés képességek, kifejezetten a tér és távolság érzékelése, időzítés, reakciógyorsaság, személyiségkontroll, légzés, mozgásérzékelés, kontrakció-relaxáció gyors változtatása. A tanuló legyen képes a speciális karate alapállásokban végzett hely- és helyzetváltoztató mozgások, valamint a karatéhoz szükséges alapkészségek (ütés, rúgás, védekezés) kontrollált végrehajtására. Ismerjen többféle technikához kapcsolódó feladattípust és e feladatokat egyéni és páros formában legyen képes magabiztosan végrehajtani. Legyen képes a karatéban alkalmazott speciális helyváltoztatás, a testhelyzet sebességének célszerű változtatására, a szükséges távolság megtartásával növelésével vagy csökkentésével a feladathoz, illetve az ellenfélhez igazítva. Tudja elkülöníteni a térbeli irányokat és ezen irányok felé biztonságosan és a feladatnak megfelelő mértékben és sebességgel fordulni a test hossz tengelye körül. Ismerje a különböző technikák – úgymint ütések, rúgások és védek – helyes technikai végrehajtását, különböző magasságokban, egyénileg és társsal végrehajtva. Tudjon védekező alaphelyzetekben célszerűen mozogni a tér különböző irányjaiban. Tudatosan és megfelelő kontrollal alkalmazza a tanult támadó és védő technikákat, helyváltoztatásokat, különböző előre kreált szituációkban. A társas együttműködés és személyiségfejlesztés alapjai: A tanuló legyen képes társával felelősségteljesen megfelelő pszichés kontroll mellett gyakorolni, feladatot megoldani. Ismerje a gyakorlási feladatnak megfelelő szerepeket, viselkedésmintákat támadásban és védekezésben, e szerepekben képes legyen a tőle elvárható módon teljesíteni a sikeres mozgástanulás és gyakorlás érdekében. Rendelkezzon megfelelő empátiával a társ iránt és ezt képes legyen a teljes feladatmegoldás alatt megtartani. Legyen tisztában a győzelem és vereség megélésének és a lelki egyensúly megtartásának módjával, a sportszerű viselkedés pszichés alapjainak megtartásával.

9–10. évfolyam

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	1. ALAPTECHNIKÁK GYAKORLÁSA CSÍPÓ HASZNÁLATA A KARATE TECHNIKÁKBAN ÚJ ÁLLÁSOK TANÍTÁSA	Órakeret 25 óra
Előzetes tudás	Alapvető karate állások készség szintű ismerete. Vezényszavak, technikai instrukciók követése. Fegyelmezett viselkedés, sportszerű magatartás. Azokban az iskolákban, amelyekben a 9. évfolyamot kezdő tanulók nem tanultak karatét a testnevelés órán, 14 óra felzárkóztatás iktatható be.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A karate és önvédelem egyszerűbb technikáiban való készség megszerzése. Ismerje a karate és a szabad küzdelem alapvető állásait, ütéseit, rúgásait és azok védését, és ezeket biztonságosan hajtsa végre. Sportszerű küzdelem a karate és önvédelem alapvető szabályait betartva, a társak tisztelete akár győzelem, akár vereség esetén, maximális önkormányzott tanúsítva. Általános kondicionális és gyorsasági koordinációs fejlődés, sportág specifikus technikai végrehajtás mellett.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
1.1. MOZGÁSMŰVELTSÉG <i>Testérzékelést, térérzékelést, mozgásérzékelést fejlesztő gyakorlatok helyben és mozgásban, egyéni ügyességi szinthez igazodva, változó körülmények között időnként nélkül és időnként alatt is. Az erő generálását és irányát fejlesztő, sportág specifikus kondicionális és gyorsasági koordinációs gyakorlatok.</i> Az erő generálása a csípő használatával. Csípőfordítás, csípővibráció alkalmazása a karate technikákban. Egyensúly és súlypont összefüggése a karate állásokban, a helyzet- és helyváltoztató mozgásokban. Új karateállások ismerete a helyes testtartás megtartása mellett. A jó állás biomechanikai magyarázata: állás és stabilitás összefüggése. Sochin típusú állások: – kiba-dachi ismétlés (lovagló állás), – zenkutsu-dachi ismétlés (támadóállás), – kokutsu-dachi ismétlés (védőállás), – fudo dachi (szabad küzdelmi állás). <i>Helyváltoztatás különböző sochin típusú állásokban a tér különböző irányába:</i> – Állások megtartása mellett helyzetváltoztatás és helyváltoztatás, az eddig tanult különböző karate technikákkal a test tengelyeinek figyelembevételével és érzékelésével. Súlypont helyzete a különböző állásokban, állás és stabilitás összefüggése helyben és mozgásban. – Karategyakorlás különböző karateállásokban a tér különböző irányában. – Keresztgyakorlási mód a 90 és 180 fokos fordulatok gyakorlására, különböző állásokban. – Négyzetgyakorlási mód a 270 fokos fordulatok gyakorlására különböző állásokban. <i>Helyzetváltoztatás és helyváltoztatás, valamint ezek összekötése a tanult karate technikákkal és kombinációkkal, egyéni és páros gyakorlatok formájában.</i> Helyzetváltoztatás és helyváltoztatás közben, különböző kéz- és lábtechnikák végrehajtása a különböző állásokban, a test különböző magassági szintjeire, a tér különböző irányában. Egy állás egy technika és egy állás több technika végrehajtása, az állások megtartásával és változtatásával, helyzet- és helyváltoztatás a test különböző magasságaiban, a tér különböző irányában. 1.2. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS <i>Általános ismeretek</i> A karatében alkalmazott speciális állások és helyváltoztató mozgásformák elnevezései és végrehajtásuk módja. Új állás kiemelten a fudo dachi (szabad küzdelmi állás) és az abban speciális haladás, yori-ashi (csusszanás hátra mindkét lábbal), suri-ashi (csusszanás előre mindkét lábbal) a tér különböző irányában. A stabilitás és súlyponti helyzet összefüggései az erő generálásának alapjaiban. Állás és stabilitás összefüggésének ismerete. Súlypont szerepének ismerete az állásokban és helyváltoztató mozgásokban. Fordulatok gyakorlási formáinak ismerete: keretgram, kereszt- és négyzetgyakorlási mód.		<i>Testnevelés:</i> Gimnasztika, különböző állások, testtartások, kar- és lábtartások, lendítések, fordulatok. <i>Matematika:</i> Számolás, térbeli tájékozódás, összehasonlítások <i>Fizika</i> Newton II. és III. törvénye, erők iránya és hatása <i>Biológia:</i> Testünk, életműködéseink, emberi mozgatórendszer topográfiája, izomműködés alapjai <i>Vizuális kultúra:</i> Tárgy- és környezetkultúra, vizuális kommunikáció <i>Ének-zene</i> Ritmusképesség, ritmusalkotás, ritmusvisszaadás képessége

A kondicionális képességekkel, továbbá a gyakorlatok helyes végrehajtásaival kapcsolatos alapvető intellektuális és gyakorlati ismeretek (például erő, állóképesség, ízületi mozgékonyaság, gyorsaság, koordináció, gerinc- és ízületvédelem). A feladat által megkövetelt szabályok szerinti technikai végrehajtás ismerete (testkontroll, saját test és a társ testének érzékelése). A tanórák alapvető szabályai, szokások ismerete. A tanórán használt eszközök felismerése, balesetmentes használata. A testi higiénia és folyadékpótlásra vonatkozó alapismeretek. <i>Társas feladatok, ismeretek</i> – a saját test határainak készségi szintű érzékelése és kihasználása; – a társ testének és az attól való távolság készségi szintű érzékelése és kihasználása; – a társtól, eszköztől való távolság megtartására és csökkentésére irányuló készségi szintű taktikai cselekvések támadásban és védekezésben. <i>Személyiségfejlesztési szempontok</i> A karate technikák elmélyítése során a jártassági szintű ismeretek egyre inkább automatizálódnak. A külső visszajelzések és instrukciók alapján megkezdődik a mozgások életszerű végrehajtására irányuló tudatos törekvés. Saját antropometriai felépítését megismerve a tanuló kezdi kialakítani az állások rá jellemző magasságát, a mozgásirányok hosszát és a technikai végrehajtás sebességét, erejét. Kezdi felismerni erősségeit és gyengeségeit, valamint ezek kihasználásának módját. A tantárgyi terminológia szerinti mozgástanulás alapján értelmezi saját mozgástanulás alatt keletkező kinesztetikus ingereit, amelyeket beépít a tudatos mozgásszabályozási mechanizmusába. A társas gyakorlatokat az ellenfél tisztelete és tudatosan irányított önkontroll jellemzi. A tanuló elfogadja a külső visszajelzést, információt saját önértékelésének sérülése nélkül, és képes a mozgásműveltség fejlesztése érdekében felhasználni azokat.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Egyensúly, csípőfordítás, súlypont, súlyponti helyzet változásai, testtartások, mozgásirányok, erő, sebesség, a mozgás különböző irányjaiban.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	2. ÜTÉSEK, RÚGÁSOK, CSAPÁSOK TANÍTÁSA	Órakeret 25 óra
Előzetes tudás	Jártasság és megfelelő fegyelmi szint, egyéni és páros mozgásos, küzdőfeladatokkal kapcsolatban. Életkornak megfelelő asszertivitás (önérvényesítés), test-test elleni küzdelem művelése. Az életkornak megfelelő egyéni és társas felelősségtudat. Társak tisztelete, életkornak és jártasságnak megfelelő szintű technikai és pszichés önkontroll.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A karate felelősségteljes gyakorlásához szükséges alapvető társas magatartásformák ismerete és elfogadása. A közös feladat végrehajtása, közös gyakorlás sikerességének megértése a segítségadás és önkontroll gyakorlásán keresztül. A páros technikai alapok ismételése, készségi szintre fejlesztése a támadásban és a védekezésben.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
2.1. MOZGÁSMŰVELTSÉG <i>Ütésekkel, rúgásokkal és csapásokkal kapcsolatos test- és térérzékelés fejlesztése helyben és mozgásban, egyénileg és társal.</i> Alapvető karateütések, -rúgások és -csapások ismételése és új technikák megtanítása.		<i>Biológia:</i> Végtagok, ízületek, izmok, mozgatórendszer, emberi test metamériája, függesztő övei

Ütések: – oi-zuki (egyenes ütés) ismétlése, – gyaku-zuki (fordított egyenes ütés) ismétlése, – kizami-zuki (egyenes ütés bal vagy jobb támadóállásban, az elől lévő kézzel, a váll elfordításával), – mawashi-zuki (köríves ütés), – kagi-zuki (rövid köríves ütés), – ura-zuki (horogütés). Rúgások: – mae-geri (rúgás előre) ismétlése, – yoko-geri (rúgás oldalra) ismétlése, – mawashi-geri (köríves rúgás) ismétlése, – yoko-geri kekomi (szúró rúgás oldalra), – ushiro-geri (rúgás hátrafelé), – hiza-geri (térddelel történő rúgás). Csapások – tate-uraken-uchi (csapás ökölháttal fölülről lefelé), – empi-uchi (könyök ütés, csapás), – shuto-uchi (csapás kézzel). Ütések, rúgások és csapások végrehajtása helyváltoztatás nélkül különböző karateállásokban a tér különböző irányokban. Ütések, rúgások és csapások végrehajtása helyváltoztatással és fordulatokkal, különböző karateállásokban, a tér különböző irányokban a test síkjainak és tengelyeinek érzékelése mellett. Ütések, rúgások és csapások végrehajtása helyváltoztatás nélkül különböző karateállásokban a test különböző magassági szegmenseinek figyelembevételével. Támadások fej, gyomor és öv alatti magasságokba. Ütések, rúgások és csapások végrehajtása helyváltoztatással és fordulatokkal, különböző karateállásokban a test különböző magassági szegmenseinek figyelembevételével. Támadások fej, gyomor és öv alatti magasságokba. Ütés-, rúgás- és csapáskombinációk végrehajtása helyváltoztatással a tér különböző irányokba, a test különböző magassági szegmenseiben, egyedül és párban is. 2.2. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS <i>Alapismeretek</i> Új technikák szerepe és helye a karatetechnikák és az önvédelem rendszerében. A korábbiakban tanultaktól eltérő támadó és védő felületek használatának tudatosítása egyéni és páros gyakorlatok formájában. Testhatárok, végtaghatárok érzékelése, önkontroll, koncentráció és mozgásérzékelés fejlesztése. A tudatos „befelé figyelés” képességének kialakítása. Helyes légzés és fizikai gyakorlat összehangolása és e légzéssel generált többletenergia technikai kontrolljának fejlesztése. <i>Társas feladatok, ismeretek</i> A feladat kezdő és befejező jelzéseinek gyors reakciója a szituációnak megfelelően.	<i>Fizika:</i> Newton törvényei, erő-gyorsaság összefüggése <i>Matematika:</i> Műveletek értelmezése; geometria, mérés, testek <i>Erkölcstan:</i> A másik ember tisztelete <i>Vizuális kultúra:</i> Vizuális kommunikáció, látványok megfigyelése

A páros feladatokra vonatkozó magatartási szabályok fokozott betartása. Támadó és védőmozgásokhoz tartozó magatartás és asszertivitás minta fokozott pszichés kontrollja. Saját testkép ismerete, testméretek végtagméretek ismerete, különböző küzdőtávolságok kialakításának tudatosítása segédeszközzel és partnerrel. Társak maximális tisztelete mellett a saját fizikai és antropometriás adottságok kihasználása. Önismeret, önfigyelem, önkontroll kialakítása. <i>Személyiségfejlesztési szempontok</i> Kooperatív viselkedésminták tudatosítása támadásban és védekezésben. Életszerű gyors és erős gyakorlás mellett, a társak tiszteletén alapuló maximális önkontroll gyakorlása kiemelt jelentőségű a sérülés elkerülése érdekében. Az egyre nehezedő gyakorlatok erős és gyors végrehajtása révén az önbizalom tudatos felépítése zajlik.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Ütés, rúgás, csapás, testmagassági szegmensei (jodan, chudan, gedan) offenzív és defenzív magatartás, helyes távolság, helyes időzítés, akció-reakció, önkontroll.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	3. VÉDÉSEK, ALAPKÜZDELMEK	Órakeret 25 óra
Előzetes tudás	Kötött formájú küzdelmekben megfelelő jártasság és fegyelmi szint. Gyakorlottságnak megfelelő testérzékelés, önkontroll, tér- és távolságérzékelés. Ritmusképesség, mozgásszabályozás, mozgásátalakítás gyakorlottsági foknak megfelelő szinten. Asszertivitás a test-test elleni küzdelemben. Az életkornak megfelelő egyéni és társas felelősségtudat.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Helyváltoztató mozgás a szabad küzdelem alapállásában, illetve ezen állás átalakítása támadásban és védekezésben, meghatározott támadó- és védőmozgással, támadó- és védőtechnikákkal. Az új és régi technikai elemkapcsolatok kialakítása és előre meghatározott „éles” helyzetben történő alkalmazása. Alapvető nevelési cél: empatikus viselkedés, asszertív magatartás közben tanúsított maximális önkontroll és a társak tisztelete.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
3.1. MOZGÁSMŰVELTSÉG Alapvető védelmi technikák, úgynevezett kemény blokkok gyakorlása és azok alkalmazása különböző támadások elhárítására, helyben és mozgásban, kötött és szabad küzdelmi gyakorlatok formájában. A szabad küzdelem alapjainak elsajátítása támadásban és védekezésben. Védőtechnikák ismétlése: – age-uke (az arc védeése), – ude-uke (a test védeése), – gedan-barai (öv alatti terület védeése), – shuto-uke (védeés a tenyér élével), – az eddig tanult védőtechnikák kontratámadással. Új védőtechnikák (lágú blokkok): – nagashi-uke (védeés nyitott tenyérrel, kívülről befelé), – osae-uke (leszorító védeés nyitott tenyérrel).		<i>Fizika:</i> Newton törvényei I.-II.-III. Gyors mozgások karakterisztikája <i>Biológia:</i> Izomműködés erő és gyorsasági faktora Izomműködés energetikája <i>Matematika:</i> Számolás, térbeli tájékozódás, térérzékelés, testérzékelés, távolság megbecsülése, összehasonlítások <i>Etika:</i> Jellem, becsület, önuralom, tisztelet <i>Ének-zene:</i> Ritmuserzékelés, ritmustartás és -visszaadás

Küzdelmi gyakorlatok: – gohon kumite ismétlés (ötlépéses alapküzdelem), – sanbon kumite ismétlés (háromlépéses alapküzdelem), – kihon ippon kumite (egylépéses alapküzdelem) az új technikák beépítésével, – jiyu-ippon kumite (félíg kötött küzdelem, szabad állásban és küzdelmi kartartással, egy lépéses kötött a támadó technika, de szabad a védekezés és a visszatámadás). 3.2. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS <i>Alapismeretek</i> A test határainak fejlődő érzékelése és az ehhez kapcsolódó egyre erősödő és gyorsuló magabiztos végrehajtás. A távolság helyes érzékelése támadásban és védekezésben. A helyes mozgásritmus és időzítés megértése, alkalmazása egyszerű kötött és szabad formájú páros gyakorlatok formájában. Egyre nagyobb szerephez jut a kreativitás és a küzdőintelligencia. Asszertív magatartásfejlesztés támadásban és védekezésben. Cél-siker-önbizalom-önbecsülés felépítése az egyre nehezedő küzdelmi gyakorlatokon keresztül. Defenzívitás leküzdése, a félelem legyőzésén keresztül. A társas viselkedés szabályainak megértése és alkalmazása a gyakorlás teljes időtartama alatt. Karate etikett gyakorlása, társak tisztelete. <i>Társas feladatok, taktikai ismeretek</i> Legfontosabb taktikai feladat az egyre nehezedő formájú kötött, félíg kötött és szabad formájú gyakorlatok végrehajtása alatt a saját test határainak és az ellenfél testének érzékelése, és a saját lehetőségek maximális kihasználása a legnagyobb hatásosság érdekében. Ellenfél mozgásritmusának felismerése, a saját mozgásritmus és időzítés igazítása az ellenfél mozgásához a legnagyobb hatás elérése érdekében. A saját testfelépítés és az ellenfél vizuálisan érzékelhető testfelépítéséből és a gyakorlat közben tapasztalható mozgásból, az ellenfél mozgásirányának, küzdelem közben tapasztalható térbeli mozgásának felmérése és taktikai kihasználása. Küzdelemben tapasztalható ellenféltípusok viselkedésének felismerése. <i>Személyiségfejlesztési szempontok</i> A kötött és szabad küzdelmi fajták gyakorlása alatt fokozott hangsúlyt kap a maximális gyorsasággal történő végrehajtás. Ez megköveteli az eddig tanult technikai repertoár jártasságszintű, majd később készségszintű elsajátítását. A korrekt forma mellett az önkontroll magasabb szintű gyakorlását, valamint az ellenfél maximális tiszteletét. A fokozatosság elvét érvényesítve, egyre szélesebb technikai repertoárt vonultatva fel, az egyre sokoldalúbb mozgásműveltség mellett az ideg-izom koordináció, reflexkapcsolatok fejlesztése révén fejlődik a tanulók pszichikai és taktikai felkészültsége is. E küzdelmek közben megvalósuló kontrollált versenyhelyzetek hozzájárulnak a sportszerű magatartásformák kialakulásához, a társak megbecsüléséhez és az eredményközpontúság helyett az önkontroll hangsúlyozásához.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Küzdelmi fajták, távolság, időzítés, reakcióképesség, önkontroll, győzelem, vereség, offenzív és defenzív viselkedés, önuralom, önbecsülés sportszerűség, tisztelet.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	4. HEIAN 3-4. KATA TANÍTÁSA	Órakeret 25 óra
Előzetes tudás	A tanulók ismerik a kata gyakorlási módot, mint a tanulás-tanítás speciális eszközét, tapasztalatot szereztek a katók végrehajtását illetően és ismerik a Heian 3-4. katókban szereplő technikákat.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A tanult új technikákat a régiekkel együtt gyakorolva azokat speciális elemkapcsolati környezetbe helyezve tovább fejlődik a mozgástanulási, mozgásszabályozási, téri tájékozódási és ritmusképesség. Az új technikák katóban alkalmazott speciális elemkapcsolatai továbbfejlesztik a küzdelemhez szükséges küzdőintelligenciát és döntéshozatali mechanizmusokat.	

Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
4.1. MOZGÁSMŰVELTSÉG Az alkalmazott új technikák, új elemkapcsolati környezetbe ágyazva jelennek meg a kata gyakorlatokban. Az elsődleges cél, hogy a kihon során begyakorolt új technikai elemek, mozdulatok, mozgások ne változzanak az új katák során kreált új elemkapcsolati környezetben. Heian 3. (Heian Sandan) kata új elemei: – empi-yoko-uchi (védés könyökkel oldalra), – tate-mawashi-uchi (köríves csapás, az ököl alsó részével), – tsuki-age (ütés alulról fölfelé, körben hátrafelé). Új elemkapcsolatok: – uchi-uke és gedan barai egy időben, – morote uke, kokutsu-dachiban, – tate-uraken-uchi 270 fokos fordulattal. Heian 4. (Heian Yon-dan) kata új elemei: – gedan-juji-uke (X védés), – mawashi empi-uchi (köríves könyökütés a test előtt), – tate-uraken-uchi (csapás kézháttal, fölülről lefelé), – kakiwake-uke („ék” védés), – shuto-uchi (csapás kézzel), – hiza-geri (rúgás térdde). Új elemkapcsolatok: – yoko-geri – uraken-uchi után 90 fokos fordulattal empi-uchi, – mae-geri után tate-uraken-uchi, – mae-geri után ren-zuki (két ütés). 4.2. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS <i>Alapvető ismeretek</i> A katák alapelemeinek és új technikáinak ismerete és alkalmazása speciális környezetben új elemkapcsolatokkal. <i>Taktikai ismeretek</i> Új elemek és elemkapcsolatok életszerű alkalmazása a kata gyakorlat során, a kombinációnak megfelelő dinamika, erő-gyorsaság paraméterekkel. A légzés és erő összehangolása a technikai elemekkel, kombinációkkal, maximális és szubmaximális erő kifejtés a kombinációk során. <i>Személyiségfejlesztési szempontok</i> Az új technikai elemek és régi technikák új elemkapcsolatba történő illesztése és ennek gyakorlása növeli az önbizalmat és küzdőintelligenciát. Az egyre nehezedő elemsorok végrehajtása nemcsak a technikai jártasságot fokozza, hanem a gyengébb képességű tanulók küzdelembe vetett hitét és lelkesedését is befolyásolja. A közös gyakorlás során egyszerre fejlődik jobb és gyengébb képességű tanuló, mindenki a saját képességei szerint, ugyanakkor motiválva egymást. Míg az egyik a saját kiváló technikáját csiszolja, a másikat a bonyolult technika varázsolja el, miközben motiválja az erősebbekkel, jobbakkal történő csoportos gyakorlás. Mindenki ugyanazt gyakorolja a technika szintjén, de más-más hatás mutatkozik meg ebből a személyiségfejlesztés szintjén.	<i>Ének-zene:</i> Ritmusképesség, főként a ritmustartási és ritmusvisszaadási képesség. <i>Matematika:</i> Számolás, térbeli tájékozódás, összehasonlítások <i>Vizuális kultúra:</i> Vizuális kommunikáció, közvetlen tapasztalás útján szerzett élmények feldolgozása, látványok megfigyelése, tárgy- és környezetkultúra, kifejezés, alkotás
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Technikai kombináció, maximális szubmaximális erő kifejtés, régi technika új elemkapcsolati környezetben.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	5. ISMÉTLÉS, KARATEVIZSGA	Órakeret 30 óra
Előzetes tudás	Magabiztos készség szintű mozgás a különböző karateállásokban. Kéz- és lábtechnikai elemek készség szintű biztonságos végrehajtása egyedül és partnerrel életszerű helyzetben egyre javuló technikai előadásmóddal, gyorsasággal és erővel. Heian 1-2-3-4 káták ismerete, technikai elemek biztonságos végrehajtása és alkalmazása ellenfél ellen is. Egyszerű technikák alkalmazása szabad küzdelemben.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A karate technikák biztonságos, erős és gyors végrehajtásán keresztül az önbizalom fejlesztése. Olyan önmagára számító gondolkodás és küzdelmi élmény kialakítása, amely lehetővé teszi az önvédelem életszerű gyakorlását és a különböző küzdelmi szituációk félelem nélküli megélését. Kata gyakorlatokon keresztül megélt kondicionális és koordinációs és pszichés képességfejlesztés.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
5.1. MOZGÁSMŰVELTSÉG <i>Az eddig tanult új elemek beépítése a régi technikai repertoárba, karate övvizsga:</i> Kontrollált előadás, vizsgabemutató a régi és új, tanult technikai elemek felhasználásával. A vizsga 3 részből áll: Kihon – alaptechnikák bemutatása mozgásból ellenfél nélkül, Kata – Heian 3-4 Kata (Heian Sandan és Heian Yon-dan), Kumite – alaptechnikák bemutatása támadásban és védekezésben ellenféllel. A gyakorlatokat négyszer kell végrehajtani a tanár számolására. <i>A bemutatás anyaga, vizsgagyakorlat a 9. évfolyam számára:</i> KIHON – az alaptechnikák bemutatása: – oi-zuki jodan (ütés arc magasságban), – age-uke-gyaku zuki (védés hátra lépéssel, utána ellentámadás), – oi-zuki chudan (ütés gyomormagasságban), – ude-uke-gyaku-zuki (védés hátra lépéssel, utána ellentámadás), – shuto-uke-gyaku-zuki előre és hátra, – mae-geri chudan (egyenes rúgás előre gyomormagasságban), – gedan barai és gyaku zuki (védés hátra, utána ellentámadás), – mae-geri jodan (egyenes rúgás előre arcmagasságban), – yoko-geri keage (rúgás, lendítés oldalra fejmagasságban), – yoko-geri kekomi (rúgás oldalra gyomor magasságban), – soto uke (befelé sörprő alkarvédés hátra lépéssel), – mawashi geri chudan (félköríves rúgás lábfejjel, törzs magasságban), – uchi uke (alkarvédés kifelé, törzs magasságban). KATA – Heian 3. kata bemutatása (Heian Sandan). KUMITE – Ippon kumite jodan és chudan – támadás arcra és annak védekező kontratámadás, – támadás gyomorra és annak védekező, majd kontratámadás. <i>A bemutatás anyaga, vizsgagyakorlat a 10. évfolyam számára:</i> KIHON – az alaptechnikák bemutatása: – oi-zuki jodan (ütés arc magasságban), – age-uke, gyaku-zuki (védés és ellentámadás hátra lépéssel), – oi-zuki chudan (ütés gyomormagasságban), – ude-uke-empu uchi hátra lépve (zenkutsu-dachi – kiba dachi), – shuto-uke, kizami-mae-geri-gyaku-zuki előre és hátra (kokutsu-dachi – zenkutsu-dachi), – mae-geri chudan (egyenes rúgás előre gyomormagasságban), – gedan barai és gyaku zuki (védés hátra, utána ellentámadás), – mae-geri jodan (egyenes rúgás előre arcmagasságban), – yoko-geri keage (rúgás oldalra arcmagasságban),		<i>Történelem, állampolgári ismeretek:</i> Keleti kultúra, filozófia, gondolkodásmód <i>Biológia-egészségtan:</i> Mozgatórendszer részei és működése, anatómiai ismeretek, testi-lelki egyensúly <i>Matematika:</i> Számolás, térbeli tájékozódás, összehasonlítások <i>Vizuális kultúra:</i> Vizuális kommunikáció

– yoko-geri kekomi (rúgás oldalra gyomormagasságban), – soto uke (befelé söprő alkarvédés hátra lépéssel), – mawashi geri chudan (félköríves rúgás lábfejjel, törzsmagasságban), – uchi uke (alkarvédés kifelé, törzsmagasságban), – mawashi geri jodan (félköríves rúgás lábfejjel, fejmagasságban), – uchi uke (alkarvédés kifelé, fejmagasságban). KATA – Heian 4. kata bemutatása (Heian Yon-dan). KUMITE – Ippon kumite jodan, chudan, mae-geri, yoko-geri, mawashi geri: – támadás arcra és annak védeke, majd kontratámadás, – támadás gyomorra és annak védeke, majd kontratámadás, – egyenes rúgás gyomorra és annak a védeke 45 fokos oldalra elmozdulással, majd visszatámadással, – rúgás oldalra gyomormagasságban, annak védeke, 45 fokos elmozdulással, majd visszatámadással, – befelé ívelő rúgás gyomorra, vagy hátra, kifelé irányuló védeke és visszatámadással, – befelé ívelő rúgás fejre, annak védeke visszatámadással. 5.2. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS <i>Alapvető ismeretek</i> A tanult technikák biztonságos és életszerű végrehajtása egyre magasabb lelki egyensúly és pszichés kontroll mellett. A kata gyakorlatok rutinszerű előadása, amely lehetővé teszi mind a technikai gyakorlást, mind a kondicionális, koordinációs és pszichés képességek fejlődését. Társas gyakorlatok végrehajtása közben asszertív magatartás támadásban és védekezésben is, a technikai elemek – támadások és védeke – használata közben. <i>Egyéni és társas gyakorlatok, taktikai ismeretek:</i> A karate 3 alapvető részében (kion-kata-kumite) a különböző egyéni és társas küzdelmi helyzetek és szituációk önálló megoldásai: – Kion gyakorlatok során a tanuló csak önmagára, illetve a gyakorlat végrehajtására figyel. E mozgások és kombinációk alatt a mozdulatok technikai végrehajtásán túl a mozdulat időzítése, helyes iránya és a megfelelő erőközlés, valamint a gyors végrehajtás játszik fontos szerepet, amelyet a tanulónak önállóan kell megoldania. – Kumite a páros gyakorlatokban a saját és az ellenfél testének helyes érzékelésén túl a gyors, pontos és erős végrehajtás döntő jelentőségű az életszerű gyakorlás során. Támadásban az akció időben helyes megindítása és végrehajtása, védekezésben a helyes reakció és időzítés a döntő. Mindkét esetben a maximális kontroll alkalmazása elengedhetetlen mind a technikai, mind a pszichikai szinten egyaránt. Páros gyakorlatok során elengedhetetlen a győzelem és vereség, siker és kudarc gyors feldolgozása, mely lehetőséget ad a következő jó megmozdulásra mind támadásban, mind védekezésben. – Kata gyakorlatok során a feladat végrehajtása ugyan egyedül történik, de az előre meghatározott mozgásformáció, a sajátos ritmus és helyváltoztatási irányok és az egyre bonyolultabb technikai kombinációk miatt a végrehajtás egyre nehezedik. E nehezedő technikai környezetben, a tanulónak meg kell mutatnia intellektuális és pszichés felkészültségét. <i>Személyiségfejlesztési szempontok</i> Az önálló kötött és szabad feladatmegoldás, a kompetenciatudat teljes megélése érdekében továbbra is a kontrollált küzdelmi helyzetek és a tanuló önmagához mért fejlődésének hangsúlyozása történik mind a zárt, mind a nyílt készségfejlődésben. A különböző egyéni és társas küzdelmi szituációk lehetőséget biztosítanak annak megtanítására és érzékeltetésére, hogy küzdeni akarás nélkül nem lehet érvényesülni sem a sportban, sem az életben. Azt azonban fontos megértetni és megvilágítani a tanulókkal, hogy hol a határa a tudatos asszertív magatartásnak és hol kezdődik az agresszió. E határ átlépése esetén a tanárnak azonnal be kell avatkozni. A küzdelem eredménye kapcsán előkerülő érzelmi állapotok, a sikerek és a kudarcok kezelése, a düh és a túlfűtöttség tudatos kontrollja, önszabályozási mechanizmusainak kialakítása fontos személyiségfejlesztési feladatok ebben az életkorban is.	

Kulcsfogalmak/ fogalmak	Asszertivitás, elkerülő magatartás, a meglepetés ereje a küzdelemben, távolság, időzítés, reakció, technikai kontroll, jellem, becsület, akarat, önuralom, tisztelet, hűség, hála.

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	<i>KIHON: Egyéni feladatmegoldások, ügyességfejlesztés</i> A tanuló legyen képes a természetes hely- és helyzetváltoztató mozgások, valamint a karatéhoz szükséges manipulatív alapkészségek (ütés, rúgás, védekezés) kontrollált erős végrehajtására időkénszer alatt is. Ismerjen többféle technikai feladattípust és ezeken keresztül legyen képes önállóan feladatokat végrehajtani. Legyen képes az alapvető kötött és szabad formájú küzdelmi gyakorlatokhoz szükséges helyváltoztató mozgások (előre-hátra-oldalra, 45 fokban) gyors végrehajtására a megfelelő karatetechnikák végrehajtása közben. Tudatosan alkalmazza a különböző karatetechnikákat nehezített körülmények között is, például kombinációban, különböző irányváltoztatásokkal. <i>KUMITE: A társas együttműködés alapjai</i> A tanuló legyen képes küzdőpartnerrel önállóan, versenyjellegű körülmények között is felelősségteljesen és sportszerűen gyakorolni, feladatot megoldani. Tudjon huzamosabb időn keresztül koncentráltan, maximális kontrollal gyakorlatokat végrehajtani döntéseket igénylő szituációkban is, az ellenfél maximális tisztelete mellett. A támadó és védekező feladatok végrehajtása során legyen képes a küzdelmi távolság és kontroll irányítására, különböző támadó-védő-ellentámadó helyzetek változására is gyorsan, célszerűen reagálni. Közös gyakorlás, feladattanulás alatt legyen képes együttműködni partnerével akár támadásban, akár védekezésben, feladatnak megfelelően célszerűen, a másik képességeihez mérten a mozgástanulás és szituációs gyakorlat helyes, életszerű végrehajtása és elsajátítása érdekében. Tudjon egyszerű döntéshelyzetet megoldva célszerűen cselekedni a saját testi épsége megóvása érdekében. <i>KATA: Meghatározott elemszámú, ritmusú, elképzelt ellenfelek ellen kreált gyakorlatsor egyéni, csoportos és csapat végrehajtása.</i> A tanuló váljon magabiztossá a tanult kata gyakorlatok végrehajtásában és e gyakorlatok mögötti koncepció alkalmazásában a küzdelmet illetően. Motiválja társait a közös gyakorlásra, erőre és ritmus megtartására, amely a kata gyakorlat végrehajtásához szükséges. Ismerje fel a kata gyakorlatokban a küzdelmi feladatokat segítő koncepciót és legyen képes áthelyezni azokat a páros gyakorlatok szintjére. Tudjon egyénileg és csapatban egyaránt dolgozni és ismerje fel az egyéni gyakorlás csapatra ható motivációs tényezőit. A kátákra mint tanulási lehetőségekre tekintsen, és törekedjen azokat minél mélyebben megérteni és felhasználni. <i>Küzdelmi szerep-specifikus tudásszint elvárások</i> Támadó (tori): Ismerje az alapvető támadó technikákat – úgymint különböző ütések, rúgások –, az alapvető hely- és helyzetváltoztató mozgásokat támadásban és ezeket képes legyen összehangoltan, megfelelő kontroll mellett, megfelelő erővel és gyorsasággal életszerűen végrehajtani az ellenfél tisztelete mellett. Ismerje az asszertív magatartás és agresszió közötti különbséget, és tudja az előbbit tudatosan alkalmazni, az utóbbit tudatosan kontrollálni. Védő (uke): Ismerje az alapvető védő technikákat, az alapvető hely- és helyzetváltoztató technikákat a védekezés során és ezeket tudja összehangoltan, megfelelő erővel, gyorsasággal megfelelő kontroll mellett életszerűen végrehajtani. Értse és tudatosan alkalmazza, hogy a küzdelem során kialakuló védő pozíció nem jelent defenzív magatartást, hanem egy olyan taktikai lépést, amely lehetőséget ad a hatásos visszatámadásra.

7.35. Judo kerettanterv az általános iskola 1–4. évfolyama számára

A tompítás művészete - Küzdőjátékok az iskolában

Célok, feladatok

Az általános iskola 1-4. osztály judo kerettantervének elsődleges célja, hogy a küzdősportok, harcművészetek eszközrendszere segítségével hozzájáruljon a rendszeres testmozgáshoz és sporthoz kapcsolódó ismeret, készség, attitűd, továbbá a testkulturális műveltség kialakulásához. További célként fogalmazódik meg az asszertív magatartásformák kialakítása, az önbizalom fejlesztése és ezáltal a tanulók magabiztosságának, reális énképének kialakítása. A judo sportág kerettanterven keresztül történő megismerése és népszerűsítése hozzájárul, hogy az iskolai testnevelésen túl minél több gyermek bekapcsolódjon a judo sportág alapjainak megismerésébe.

Az alsó tagozatos testnevelésben a tanulók alapvető mozgásmináinak és mozgáskészségeinek kialakítása, formálása, illetve a szabályozott mozgásvégrehajtás alapjainak elsajátítása a legfontosabb cél, ezért a judo speciális mozgástechnikai elemeivel is ehhez igazodik a kerettanterv. A későbbi hatékony mozgáselsajátítás, a sportági mozgástanulás alapfeltétele az alapvető mozgáskészségek, a mozgásminták megszilárdulásának, így ezek fejlesztése kiemelt szerephez jut ebben az életkori szakaszban. Az alapvető mozgáskészségek közül hangsúlyosan szerepelnek a kúszások, mászások, függeszkedések, valamint a fittségi állapotfejlesztés játékos formájú eszközeiként a húzással, tolással, egyensúlyi helyzet megbontásával, emeléssel, hordással járó feladatok.

A különböző egyéni és csapat -, eszköz nélküli és eszközzel játszható küzdőjátékok és feladatok a későbbi sportági küzdelmek (állás és földharc) játékos előkészítéseként a kihívást, az élményszerzés lehetőségét hordozzák magukban a komplex személyiségfejlesztés érdekében. Általuk kiválóan fejleszthető az önkontroll és az önszabályozás. A játékos küzdelem során a tanuló megismeri saját határait, képessé válik az önmegfigyelésre, önértékelésre. A küzdőjátékok olyan tulajdonságok fejlődéséhez járulnak hozzá, mint küzdőképesség, kitartás, bátorság, érzékenységi. A kerettanterv minden tanuló számára biztosítani kívánja a hatékony és élményszerű pszichomotoros tanulást, ezért – hasonlóan az általános kerettantervhez – módszereiben döntően a játékos cselekvéstanulást és az adekvát játékok alkalmazását helyezi előtérbe. A pozitív, reflektív oktatási-nevelési környezet mind fizikai, mind érzelmi szempontból megalapozza, hogy az egyéni képesség- és készségintéztől függetlenül, mindenki sikeresnek érezhesse magát a tanulási folyamatban. Ehhez alapvető szakmódszertani elvárás a feladatok minél inkább személyre szabott differenciálásának megvalósítása a tanórák során.

A sportághoz és mozgásos tevékenységekhez kapcsolódó pozitív érzelmi viszonyulást az élménygazdagság, a rendszeres pozitív visszajelzések, a játék és játékoság biztosítja. A sportág speciális jellegéből adódóan – küzdősport lévén – számos lehetőség kínálkozik a kooperatív tanulásra, az együttes feladatvégzésre, az egyéni és társas felelősségvállalás valamint a pozitív személyiségjegyek kialakítására. A kreativitást igénylő tanulási helyzetek hozzájárulnak a problémamegoldó gondolkodás valamint a szociális kompetenciák fejlődéséhez.

Az eséstechnikák elsajátítása túlmutat a pusztán sportági alkalmazáson, hiszen a baleset-megelőzési és önvédelmi jelentősége a mindennapok során is kiemelkedő. Megfelelő alkalmazásuk segít az esésekből származó sérülések megelőzésében, akár egyéb sporttevékenység közben, akár a hétköznapi élet során.

A játéktevékenységek és küzdelmek nehezedő feladathelyzetei által előidézett döntési kényszer hozzájárul a felelősségteljes viselkedés formálódásához, a szociális és társadalmi, egyéni és közösségi kompetenciák kialakulásához.

A tanulók számára megszerezhető tudás legösszetettebb szintje az egyén és a közösség kooperatív, kreatív alkotó tevékenységében nyilvánul meg a sportági bemutatók által, ahol hangsúlyossá válnak a feladatok pontos végrehajtására törekvés mellett az önálló és társas felelősségvállalás szempontjai is. A küzdelem során megjelenő taktikai elemek és a formagyakorlatok megalkotása/koreografálása magas szintű kognitív tevékenységet, az ismeretek és mozgástapasztalatok szintézisét követeli meg.

A küzdelem sajátossága, hogy nem tervezhető és kiszámítható, előre nem látható, meghatározhatatlan a végkifejlet. Ezért nagy jelentőséggel bír, hogy a kontrollált küzdelmek egyszerűsített szabályrendszerrel, a pedagógus felügyelete és irányítása, a megfelelően megválasztott foglalkoztatási forma és a balesetvédelmi szabályok szigorú betartása mellett történjen.

A küzdelmi szituációk során az egyén saját cselekedetét és az ellenfél visszajelzéseit, válaszreakcióit folyamatosan megfigyelni, felismerni és értékelni kell. Ennek megfelelően ezek a szituációk egyidejűleg fejlesztik a gyors helyzetfelismerést, a döntéshozatali és kombinatív képességet, a kreativitást, ugyanakkor a felelősségérzetet, az egyéni és társas felelősségvállalást is.

A tanulók a mozgástanulás során egyre komplexebb judospecifikus feladatok elvégzésére válnak képessé, így az irányított küzdelmek, szituációs gyakorlatok végrehajtására, alkalmazására, elsajátítására is lehetőség nyílik.

Az érvényben lévő kerettantervben rögzített tantárgyközi kapcsolódási pontok mellett a judohoz köthető japán kultúrára jellemző hagyományok és tradíciók is megjelennek.

1–2. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél	1. TEST- ÉS TÉRÉRZÉKELÉST FEJLESZTŐ GYAKORLATOK	Órakeret: 26 óra
Előzetes tudás	Alapvető hely- és helyzetváltoztató mozgáskészségek egyszerű mozgásos feladatokban és testnevelési játékokban. Alapvető ismeretek a saját testtel a téri irányokkal kapcsolatban.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A test- és térérzékelés fejlesztése a judo jellegű mozgások előkészítése érdekében. A testrészek ismeretének és biomechanikai mozgásainak megtapasztalása. Az elemi kommunikációs szabályok, formák és jelek megismerése.	
Ismeretek / fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
1.1. MOZGÁSMŰVELTSÉG Test- és térérzékelést fejlesztő feladatok, alakzatok kialakítása: Alapvető hely- és helyzetváltoztató mozgáskészségek végrehajtása játékos formában, szabály- és szerepjátékok segítségével is:		Matematika: számán, térbeli tájékozódás, összehasonlítások, geometriai alakzatok. Környezetismeret:

– sorakozójátékok, -feladatok az ütközések elkerülésével; – egy- és kétsoros vonal, oszlop, többes oszlopok, párok kialakítása futójátékok és -feladatok segítségével; – egyensúlyérzéklet fejlesztő gyakorlatok egyénileg, párban; – alapvető mozgáskészségek, utánzó gyakorlatok egyszerű akadálypályákon történő gyakorlása; – járások, futások, szökdelések és ugrások, dobások; – mászások, kúszások és függeszkedések egyénileg, párban és csoportosan; – egyszerű futó- és fogójátékok; – kooperációra épülő nyújtó, erősítő és lazító hatású, szabadgyakorlati alapformájú gyakorlatok irányítással történő végrehajtása az ízületi és gerincvédelmi szabályoknak megfelelően, valamint a társ segítségadásával a baleset-megelőzés szempontjainak figyelembevételével; – a nyakizomzat erősítése, különös tekintettel a nyakcsigolyák védelme érdekében; – játékos erőfejlesztő gyakorlatok saját testsúllyal; – a tartó- és vázizomzat erősítése játékos gyakorlatokkal és feladatokkal; – a súlypont áthelyezésének lehetőségei hely- és helyzetváltoztató feladatok során egyénileg és párban; – mozgáskoordinációt fejlesztő, finommotoros gyakorlatok különféle eszközökkel; – egyensúlyfejlesztő feladatok páros tartásos testhelyzetek során; – alapvető test- és térérzékelést fejlesztő bemelegítő és levezető gyakorlatok végzése egyénileg, tanári irányítással; – egyszerű stresszkezelő, feszültségoldó gyakorlatok. <i>Játékok:</i> – testérzékelést fejlesztő játékok egyénileg és párban a társ passzív és aktív szerepvállalásával; – test- és térérzékelést fejlesztő szerepjátékok, szabályjátékok és feladatjátékok; – keringésfokozó játékok; – pár- és csoportalakító játékok.	testünk, életműködéseink, tájékozódás, helymeghatározás, az emberi szervezet megfigyelhető ritmusai. <i>Vizuális kultúra:</i> megismerő- és befogadóképesség, közvetlen tapasztalás útján szerzett élmények feldolgozása, látványok megfigyelése, leírása. <i>Erkölcstan:</i> A saját környezet elemeihez való viszonyulás tudatosságának fejlesztése.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	1.2. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS <i>Általános ismeretek:</i> A küzdő jellegű feladatokhoz, játékokhoz kapcsolódó test- és térérzékelést segítő tudáselemek elsajátítása. A bemelegítés általános és speciális sportági alapjainak megismerése, valamint a bemelegítés fontosságának tudatosulása. A saját egészség megőrzése érdekében baleset-megelőzési ismeretek elsajátítása, preventív, szokásjellegű tevékenységformák megismerése. Az alapvető szabályrendszer elfogadása, a feladatok megindítását és megállítást jelző kommunikációs jelek ismerete. <i>Személyiségfejlesztési szempontok:</i> Egyéni szerepvállalás lehetőségének megteremtése, az önismeret kialakítása, az együttműködést igénylő feladatokban is. Pozitív énkép, a küzdő jellegű mozgásos feladatokhoz megfelelő attitűd, önbizalom kialakítása. Az agresszív megnyilvánulási formák ok-okozati összefüggéseinek felismerése, az etikailag elfogadható megoldások kialakítása a konfliktusok kezelésére. Személyes felelősség kialakítása: egészségmegőrzés, baleset-megelőzés az egyén és a közösség aktív szerepvállalásával. Játékok és feladatok végrehajtása során, pozitív oktatási környezet elemeinek segítségével a kezdetleges siker és kudarcélmény feldolgozása, kezelése. Bemelegítés, levezetés, alapvető mozgáskészségek, segítségadás, együttműködés, önismeret, siker, kudarc, nyújtás, ernyesztés, alakzat, testtartás, testrész, testirány, egészség, higiénia, felelősség, erő, izomláz.

Tematikai egység / Fejlesztési cél	2. A TÁRSAS EGYÜTTMŰKÖDÉST, EGYÉNI FELELŐSSÉGVÁLLALÁST FEJLESZTŐ FELADATOK ÉS JÁTÉKOK	Órakeret: 21 óra
Előzetes tudás	Tapasztalat az egyénileg, párban és csoportban végzett feladatokban. Életkornak megfelelő szintű egyéni és társas felelősségtudat. Tapasztalat az alapvető hely- és helyzetváltoztató mozgáskészségek egyéni és páros végrehajtásában.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Testkontaktussal, érintkezéssel végzett feladatok megismertetése, alkalmazása, (fel)vállalásának elősegítése. Az együttműködéshez, társas feladatmegoldásokhoz szükséges viselkedési kultúra kialakítása. A társ vagy ellenfél érzéseinek, teljesítményének tisztelete, asszertív magatartás kialakításának előkészítése egymással történő küzdelem szabályainak megismerése, alkalmazása. A judora jellemző kommunikációs szabályok, formák és jelek megismerése és alkalmazása (küzdelem feladása, megindítása, megállítása). Üdvözlés, tiszteletadás a judo hagyományai alapján.	
Ismeretek / fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
2.1. MOZGÁSMŰVELTSÉG <i>Énhatékonytárgyat és társas felelősségvállalást fejlesztő páros gyakorlatok:</i>		<i>Matematika:</i> számítás, térbeli tájékozódás, összehasonlítások, geometriai alakzatok.

- hely- és helyzetváltoztató játékok, a társ mozgásának irányítása verbális és nem verbális jelrendszer kialakításával; - bizalomépítő játékok, párban és csoportban; - egyszerű, 2-4 ütemű szabadgyakorlati alapformájú gyakorlatok; - ügyességfejlesztő gyakorlatok párban és csoportokban a társ passzív és aktív szerepvállalásával, a mozgásműveltség és a mozgástartapasztalat bővítésére, az énhatékonyság és az önismeret fejlesztésére; - társsal, illetve társ segítségével végzett alapvető mozgásokra épülő, fittségi állapotot és koordinációt fejlesztő egyszerű akadálypályákon, az önálló feladatmegoldások lehetőségével, valamint a társ verbális, illetve nem verbális irányításával; - kontrollált sor- és váltóversenyek akadálypályák felhasználásával; - húzások, tolások, emelések, hordások párban és csoportosan a fittségi állapot fejlesztése érdekében is, élménypályák (akadálypályák) segítségével; - egyensúlyfejlesztő, tartásos, páros és csoportos feladatok alkalmazása 2-3 tanuló együttműködésével; - súlypontsüllyesztés különböző felállásokban, ritmuskövetés, társ ritmusának követése állásban, mozgásban; - küzdő jellegű feladatok, játékok párban és csoportokban.	<i>Környezetismeret:</i> testünk, életműködéseink, tájékozódás, helymeghatározás, az emberi szervezet megfigyelhető ritmusai. <i>Vizuális kultúra:</i> megismerő- és befogadóképesség, közvetlen tapasztalás útján szerzett élmények feldolgozása, látványok megfigyelése, leírása. <i>Erkölcstan:</i> A személyes kapcsolatok és vonzódások világában való tájékozódás, mások elfogadása. Az alapvető kommunikációs formák tudatos használata. A személyes érzések és gondolatok kifejezése. A mások szokásai iránti tisztelet megalapozása.		
<i>Játékok:</i> - testkontaktus kialakítását elősegítő, bizalomépítő játékok és feladatok különböző helyzetekben, helyben és haladással, párban és csoportokban; - futójátékok különböző testrészek összeérintésével eszköz nélkül és eszközzel; - fogójátékok az alapvető mozgáskészségek páros és csoportos végrehajtásával; - páros és csoportos kooperatív, ügyességfejlesztő játékok.			
2.2. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS			
<i>Alapismeretek:</i>			
Társas és csoportos helyzetekben előforduló balesetek megelőzésre vonatkozó szempontok tudatosítása. Az egyensúly és a kinesztetikus érzékelés fejlesztése.			
A judo hagyományainak és szokásrendszerének megismerése. A tradíciókon alapuló üdvözlés és tiszteletadás (rei, zarei) megismerése.			
A judo hagyományainak kialakítása, alapvető vezényszavainak megismerése (Hajime! Matte! Maitta! / Rajta! Állj! Feladom!)			
<i>Személyiségfejlesztési szempontok:</i>			
A reális énképen alapuló önismereten keresztül az együttműködésre kész attitűd fejlesztése.			
A fizikai kontaktussal végzett páros és csoportos feladatokhoz kapcsolódó társas biztonságérzet kialakítása. Társas értékek, társas felelősségvállalás kialakítása a judo hagyományainak és a vezényszavaknak megfelelően.			
Önszabályozás kialakítása elsősorban a kooperatív feladatokban, valamint a küzdő és küzdő jellegű játékokban. Az agresszív magatartási formák megnyilvánulásának átférfmálása, az asszertív viselkedésminták megalapozása.			
<table border="1"> <tr> <td data-bbox="105 1254 347 1424">Kulcsfogalmak/ fogalmak</td><td data-bbox="347 1254 1482 1424">Önszabályozás, társas felelősségvállalás, együttműködés, önismeret, siker, kudarc, társ tisztelete, fair play, egyéni határok megismerése, kiterjesztése, stressz- és feszültségoldás, testrész, testirány, felelős viselkedés, Hajime!/Rajta!, (vagy Küzdj!) Matte!/Állj!, Maitta!/Feladom!, baleset-megelőzés, hagyomány.</td></tr> </table>	Kulcsfogalmak/ fogalmak	Önszabályozás, társas felelősségvállalás, együttműködés, önismeret, siker, kudarc, társ tisztelete, fair play, egyéni határok megismerése, kiterjesztése, stressz- és feszültségoldás, testrész, testirány, felelős viselkedés, Hajime!/Rajta!, (vagy Küzdj!) Matte!/Állj!, Maitta!/Feladom!, baleset-megelőzés, hagyomány.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Önszabályozás, társas felelősségvállalás, együttműködés, önismeret, siker, kudarc, társ tisztelete, fair play, egyéni határok megismerése, kiterjesztése, stressz- és feszültségoldás, testrész, testirány, felelős viselkedés, Hajime!/Rajta!, (vagy Küzdj!) Matte!/Állj!, Maitta!/Feladom!, baleset-megelőzés, hagyomány.		

Tematikai egység / Fejlesztési cél	3. ESÉSEKET ELŐKÉSZÍTŐ FELADATOK	Órakeret: 25 óra
Előzetes tudás	Test- és térérzékelést fejlesztő gyakorlatok. Előkészítő és preventív mozgásformák. Alapvető hely- és helyzetváltoztató mozgáskészségek egyszerű testnevelési játékokban és egyszerű mozgásos feladatok során. Gurulások, gördülések, gurulóátfordulás előre, tapasztalat a hétköznapi előforduló esésekkel kapcsolatban.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az eséshez tartozó alapvető biomechanikai ismeretek elsajátítása. A biztonságos talajra érkezés kialakítása. A játékokhoz, a mozgásos cselekvésekhez és feladat-végrehajtásokhoz kötődő biztonságérzet kialakítása. Tompítás és tompítófelületek ismerete és megfelelő alkalmazása, az esésekkel összefüggő balesetvédelmi szempontok és szabályok betartása.	
Ismeretek / fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
3.1. MOZGÁSMŰVELTSÉG <i>Gördülések, gurulások, átfordulások. Eséstechnikák. Biomechanikai ismeretek:</i> - az esések és gurulások végrehajtását segítő speciális gimnasztikai feladatok; - eséseket, gurulásokat előkészítő gyakorlatok, tompító felületek és véghelyzetek kialakítása; - gurulások előkészítő jelleggel, esés-előkészítő gyakorlatok; - esés- és gurulástechnikák elsajátítása egyénileg és párban különböző kiinduló helyzetekből, a fokozatosság elvének betartásával különböző magasságokból végrehajtva, eltérő intenzitással: - esés előre (mae ukemi), - esés hátra (ushiro ukemi),		<i>Matematika:</i> számтан, térbeli tájékozódás, összehasonlítások, geometriai alakzatok. <i>Környezetismeret:</i> testünk, életműködéseink, tájékozódás, helymeghatározás, az emberi szervezet megfigyelhető ritmusai. <i>Vizuális kultúra:</i> megismerő- és befogadóképesség, közvetlen tapasztalás útján szerzett élmények

- esés oldalra/ csúsztatott esés (migi/hidari yoko ukemi), - judo gurulás előre (mae-mawari ukemi), - judo gurulás hátra (ushiro-mawari ukemi), - judo gurulás oldalra (yoko-mawari ukemi), - esés- és gurulástechnikák végrehajtása haladással, vonalakon; - társan átesések, társ segítségével történő esések és gurulások; - esések és gurulások mindennapokban, biztonságos talajra érkezés. <i>Játékok:</i> - esések helyben állandó feltételek mellett alkalmazható játékokban; - esés- és gurulástechnikák alkalmazásával játszható egyszerű játékok. 3.2. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS <i>Alapismeretek:</i> Az esés funkcionalitásának, sérülésmegelőző szerepének megértése. Az eséseket előkészítő feladatok végrehajtásának vezető műveletei, a gyakorlatok fogalmi készlete, esés- és gurulástechnikák alapismeretei. A különböző esések vezető műveletei, tanulási szempontjai. Biztonságos talajra érkezés kialakítása. Fej, gerinc és ízületek védelme. <i>Személyiségfejlesztési szempontok:</i> A biztonságos talajra érkezést segítő helyzetfelismerés és kockázatvállalás kialakítása az esések és gurulások során. Tapasztalat a saját testsúllyal, talajra érkezéskor használt végtagokkal és testhellyel kapcsolatban a reális énkép kialakítása érdekében.	feldolgozása, látványok megfigyelése, leírása.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Eséstechnika (ukemi waza), esés, gördülés, esés előre (mae ukemi), hátra (ushiro ukemi), oldalt (yoko ukemi), csúsztatott esés, judo gurulás előre, judo gurulás hátra, tompítás, tompító felület, véghelyzet, sérülés, baleset-megelőzés.

Tematikai egység / Fejlesztési cél	4. KÜZDŐJÁTÉKOK ÉS KÜZDŐ JELLEGŰ FELADATOK, MINIKÜZDELMEK	Órakeret: 28 óra
Előzetes tudás	A küzdőjátékokhoz, feladatokhoz kapcsolódó alapvető hely- és helyzetváltoztató mozgáskészségek. Testkontaktussal végzett versengések. Társas értékek, társas felelősségvállalás megjelenítése.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Sportszerű, szabályok által meghatározott küzdelem alapjainak megértése, elsajátítása játékos, küzdő jellegű feladatokban és miniküzdelmekben. Küzdelem felvállalása a küzdő jellegű feladatok és küzdőjátékok, miniküzdelmek során. Rögzített küzdelmi szituációk jellemzőinek tudatosítása, természetének megértése. Az ellenfélhez történő alkalmazkodás, gyors helyzetfelismerés, a támadás lehetőségének vagy a védekezés fontosságának felismerésére.	
Ismeretek / fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
4.1. MOZGÁSMŰVELTSÉG <i>Küzdelmet előkészítő feladatok, játékok:</i> - küzdőjátékokat előkészítő test-test elleni küzdelem felvállalását elősegítő érintések játékok; - fogójátékok alapjaira épülő küzdőjátékok; - eszköz nélküli, párban végezhető, küzdő jellegű és küzdőjátékok álló helyzetben és földharc helyzetben az egyensúlyi helyzet bontásával, húzással, tolással, emeléssel, pillanatnyi vagy folyamatos érintéssel, átkarolásokból, átölelésekből a társ kitolása, kihúzása; - eszköz nélkül, csoportban vagy csapatban álló helyzetben és földharc helyzetben végezhető küzdő jellegű és küzdő játékok; - eszközzel játszható egyéni (párban történő), együttes (csoport) és csapat küzdőjátékok álló helyzetben és földön, különböző kiinduló helyzetből; - egyensúlyi helyzet bontásával, tolással, húzással, emeléssel, pillanatnyi és folyamatos érintkezéssel, átfordítással járó gyakorlatok; - játékok és feladatok sokféle eszközzel: feladatkártyákkal, kötéllel, csipesszel, karikával, gumilabdával és fitballal, tömött labdával, judoövvel, vonalakon és különböző szereken és eszközökön vonalon, kötélén, vastag szőnyegen. <i>Miniküzdelmek földön:</i> - a judo egyszerűsített szabályrendszerével történő küzdelmek különböző a korosztálynak megfelelő küzdelmi idővel; - gyakori párcserével történő játékos küzdelem pedagógus irányítása mellett, randori jelleggel.		<i>Matematika:</i> számтан, térbeli tájékozódás, összehasonlítások, geometriai alakzatok. <i>Környezetismeret:</i> testünk, életműködéseink, tájékozódás, helymeghatározás, az emberi szervezet megfigyelhető ritmusai. <i>Vizuális kultúra:</i> megismerő- és befogadóképesség, közvetlen tapasztalás útján szerzett élmények feldolgozása, látványok megfigyelése, leírása. <i>Erkölcstan:</i> A nehéz helyzetekkel való megbirkózás megalapozása.
4.2. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS <i>Alapismeretek:</i> A küzdelmekhez kapcsolódó alapvető balesetvédelmi szabályok ismerete, a feladás jele, arany- és stop-szabály ismerete. Sérülés esetén teendők alapvető ismerete. A küzdelmekhez kapcsolódó ismeretek felhasználásával a tolások, húzások és emelések erő kifejtés-hatékonyságának növelése. A küzdelmek fogalmi készletének,		

baleset-megelőzési és szabályrendszerének, a sportszerű küzdelem rítusának elsajátítása. A taktikai gondolkodás kialakítása az egyszerű feladathelyzetek megoldására. A judo jellegű küzdelmekhez kapcsolódó tradíciók, hagyományok és a vezényszavak ismerete. <i>Személyiségfejlesztési szempontok:</i> A sportszerű küzdelmek, együttműködő feladatok végrehajtása során a társak tisztelésének erősítése. Az ellenfél képességeinek elismerése. Gyengébb ellenfél képességeihez történő alkalmazkodás kialakítása. A küzdelem felvállalása, a sportszerű küzdelem iránti igény erősítése. Önszabályozás, fair play, szabályoknak megfelelő küzdelem és versengés, szabálytudat fejlesztése. Asszertív viselkedési és fellépési mód előkészítése, küzdőképesség fejlesztése. Az ellenfél irányába mutató érzelmek és cselekedetek szabályozása. A győzelem-vereség kettős érzelmi hatásának felismerése és feldolgozása.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Fair play, önkontroll, küzdőképesség, kitartás, bátorság, merészség, küzdelem, gyors helyzetfelismerés, figyelemkoncentráció, védekezés, támadás, védő, támadó, sportszerűség, küzdőjáték és –feladat, feladás jele és feladás (maitta!), randori, arany- és stop-szabály.

Tematikai egység / Fejlesztési cél	5. SPECIÁLIS JUDOTECHNIKAI ALAPOK: FÖLDHARC TECHNIKÁK, DOBÁS-ELŐKÉSZÍTÉSEK, DOBÁSOK, ÁTMENETEK. SZITUÁCIÓS GYAKORLATOK	Órakeret: 24 óra
Előzetes tudás	Test- és térérzékelést fejlesztő gyakorlatok. Társas felelősséget fejlesztő kooperatív játékok. A hagyományok és a judohoz kapcsolódó vezényszavak ismerete. A küzdőfeladatok során elvárható társas felelősségvállalás, önszabályozás, alkalmazkodás. A tanult eséstechnikák biztonságos, alkalmazásszintű végrehajtása. A megengedett és tiltott fogások ismerete baleset-megelőzési szempontok alapján.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Gyakorlás során a társ segítése és az ellenállás mértékének szabályozására való képesség kialakítása. Testkontaktussal, érintkezéssel végzett feladatokban a későbbi sportági végrehajtást támogató együttműködés. Tapasztalatszerzés a különböző földharc technikákban, dobásokat előkészítő feladatmegoldásokban. Pozitív attitűd kialakítása az alapvető judotechnikákkal kapcsolatban.	
Ismeretek / fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
5.1. MOZGÁSMŰVELTSÉG <i>Földharc technikák (newaza):</i> – leszorítások alapttechnikáinak kialakítása és készség szintű elsajátítása gyakorló helyzetben rézsútos (hon kesa gatame), oldalsó (yoko shiho gatame), fej felőli helyzetben (kami shiho gatame) és lovagló ülésben (tate shiho gatame); – hason fekvésben lévő passzív társ forgatása oldalról, fej felől és hátulról; – térdelőtámaszban elhelyezkedő passzív partner forgatása oldalról, fej felől és hátulról; – láb közötti helyzetek, lábkulcsolások és ezekből történő szabadulások; – forgatás alulról láb közötti helyzetben. <i>Dobás-előkészítések:</i> – a judodobásokat előkészítő páros és csoportos egyensúlygyakorlatok; – társ megfogása egy, illetve két kézzel; lehetséges fogásmódok elsajátítása; – a társ egyensúlyi helyzetének bontása helyben előre, hátra, oldal- és rézsútos irányokba; – egyensúlyhelyzet-vesztés lehetséges irányai; – a társ egyensúlyi helyzetének bontása haladás közben előre, hátra, oldal- és rézsútos irányokba; – páros esésgyakorlatok a társ egyensúlyának megbontásával különféle kiinduló helyzetekből. <i>Szituációs földharc gyakorlatok:</i> – irányított küzdőgyakorlatok földön; – ízületi mozgáshatárok megismerése, alapismeretek a test anatómiai mozgásairól.		<i>Matematika:</i> számтан, térbeli tájékozódás, összehasonlítások, geometriai alakzatok. <i>Környezetismeret:</i> testünk, életműködéseink, tájékozódás, helymeghatározás, az emberi szervezet megfigyelhető ritmusai. <i>Vizuális kultúra:</i> megismerő- és befogadóképesség, közvetlen tapasztalás útján szerzett élmények feldolgozása, látványok megfigyelése, leírása.
5.2. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS <i>Alapismeretek:</i> Az egyensúly és az egyensúlyi helyzet, valamint az egyensúlyhelyzet-vesztés és -bontás fogalmának megismerése. A speciális judotechnikai alapok vezető műveletei, tanulási szempontjai. Az ellenfél helyzeti és mozgási energiájának felhasználhatósága az egyensúlyi helyzet megbontásához. A baleset-megelőzés, az egyéni és társas felelősségvállalás alkalmazása és fejlesztése. <i>Személyiségfejlesztési szempontok:</i> Önszabályozás fejlesztése és alkalmazása a judo technikai alapjainak gyakorlása során. A társas együttműködés és felelősségvállalás sportági jellegű kifejeződésének tudatosítása és alkalmazása. Társak és az ellenfél teljesítményének elismerése, saját teljesítmény reális		

értékelése. A társas együttműködéshez, gyakorláshoz és a szituációs feladatok végrehajtáshoz szükséges viselkedési kultúra kialakítása, fejlesztése.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Egyensúly, egyensúlyhelyzet-vesztés, egyensúlybontás, megfogás, meghúzás, megtolás, földharc, leszorítás, küzdelem, randori, énhatékonyság, társas felelősségvállalás, együttműködés, asszertivitás, társ tisztelete, fair play, egyéni határok megismerése, kiterjesztése, Hajime!/Rajta! Matte!/Állj!, Maitta!/Feladom!, tori (támadó), uke (védő), baleset-megelőzés.

Tematikai egység / Fejlesztési cél	6. BEMUTATÓ "FORMAGYAKORLAT". A JUDO ALTERNATÍV KERETTANTERV TARTALMI RÉSZEINEK MEGJELENÍTÉSE PÁROS ÉS CSOPORTOS (MAX. 3-4 FŐ), KREATÍV, ZENÉS KOREOGRÁFIA LÉTREHOZÁSÁVAL	Órakeret: 20 óra
Előzetes tudás	Egyéni és társas küzdő jellegű, illetve azt előkészítő mozgásformák, gyakorlatok, játékok. Az eséstechnikák biztonságos végrehajtása változó feltételek mellett. A speciális judotechnikai alapok közül a 4 alapleszorításnak a hason fekvő partner forgatásának és a térdelő támaszban elhelyezkedő partner forgatásának alkalmazás szintű végrehajtása. Nyitottság az együttes feladatvégzésre, a tanult mozgásanyag kooperatív megjelenítésére.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az alapvető mozgáskészségek, a tanult előkészítő feladatok és technikai elemek mozgáskombinációkban történő megjelenítése koreografált formában. A tanulók kreativitásának, önálló gondolkodásának fejlesztése judospecifikus körülmények között. A szociális kompetenciák fejlesztése, az együttes megvalósítás élményének kialakítása. A konfliktuskezelésre és kompromisszumra képes attitűd kialakítása.	

Ismeretek / fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
6.1. MOZGÁSMŰVELTSÉG <i>Gyakorlatláncok/formagyakorlatok:</i> – az 1–2. évfolyamos judo kerettantervi mozgástartalmak: kúszások, eséstechnikák és speciális judotechnikai alapok bemutatása a test- és térérzékelést fejlesztő gyakorlatok; – a tanult mozgásformák rögzített koreográfia szerinti bemutatása párban és kiscsoportban. <i>Bemutató:</i> – rövid, maximum 2-3 perces a csoportok tudásszintjéhez igazodó formagyakorlat tervezése és bemutatása előre meghatározott és szabadon választható tartalmi elemek beépítésével.	<i>Matematika:</i> számtan, térbeli tájékozódás, összehasonlítások, geometriai alakzatok. <i>Környezetismeret:</i> testünk, életműködéseink, tájékozódás, helymeghatározás, az emberi szervezet megfigyelhető ritmusai. <i>Vizuális kultúra:</i> megismerő- és befogadóképesség, közvetlen tapasztalás útján szerzett élmények feldolgozása, látványok megfigyelése, leírása.
6.2. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS <i>Alapismeretek:</i> Új vagy már ismert mozgásfeladatok összekötésének lehetséges módjai, szabályszerűségei. A zenei ritmus és a választott mozgásanyag kapcsolatai. <i>Személyiségfejlesztési szempontok:</i> A kreativitás és problémamegoldó gondolkodás fejlesztése korábban szerzett tapasztalatok és ismeretek felhasználása, kombinálása során. A társak és az ellenfél teljesítményének elismerése, értékelése. Saját teljesítmény reális értékelése. A közösség érdekeinek előtérbe helyezése és az asszertív magatartás együttes megjelenítésére való képesség kialakítása.	<i>Erkölcstan:</i> Az énkép, az önkifejezés és az önbizalom fejlesztése.

Kulcsfogalmak/ fogalmak	Gyakorlatlánc, formagyakorlat, koreográfia, esztétika, tempó, pontos végrehajtás, szerepvállalás, társas felelősségvállalás, együttműködés, önismeret, siker, kudarc, fair play, felelős viselkedés, tori (támadó), uke (védő), baleset-megelőzés, hagyomány, megegyezés, vita.
A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	Test- és térérzékelést fejlesztő gyakorlatok A tanuló legyen képes az alapvető hely- és helyzetváltoztató mozgások felismerésére és kontrollált végrehajtására. Ismerje a testrészeit és azok alapvető működési jellemzőit. Ismerje a téri irányokat a testéhez képest. Tudjon önállóan, megfelelő önkontrollal gyakorolni. Ismerje a judofoglalkozások hagyományait, alapvető szabályait. Értse a legfontosabb szakkifejezéseket és vezényszavakat. Legyen nyitott új mozgásanyag elsajátítására, és tudja összpontosítani figyelmét egy-egy tanulási szempontra a végrehajtások során. A társas együttműködést, egyéni felelősségvállalást fejlesztő feladatok és játékok Ismerje az egyéni és társas felelősségvállalást képviselő alapvető viselkedésformákat, a sportszerű magatartás lényegét. Mutasson együttműködésre kész attitűdöt a páros és csoportos feladatmegoldások során. Fogadja el a testi kontaktus szerepét és funkcióját a küzdőfeladatokban. Tudjon pedagógusi segítséggel akadálypályát tervezni, felépíteni és gyakorlatsort végrehajtani rajta. Eséseket előkészítő feladatok Sajátítsa el az eséshez tartozó alapvető elméleti, balesetvédelmi és gyakorlati ismereteket. Tudjon példákat mondani mindennapokban előforduló, esésekkel járó balesetekre, azok megelőzésére. Rendelkezzen alapvető ismeretekkel a fej, gerinc és ízületek védelméről. Ismerje az eséseket előkészítő feladatokat, azok tanulási szempontjait. Legyen képes kontrolláltan, az egyéni tudásához igazítva bemutatni a következő eséseket: esés előre (mae ukemi), esés hátra (ushiro ukemi,) esés oldalra / csúsztatott esés (migi/hidari yoko ukemi), judogurulás előre, hátra, oldalra (mae, ushiro és yoko mawari ukemi)

	Küzdőjátékok és küzdő jellegű feladatok, miniküzdelmek A tanuló ismerje meg a küzdőjátékokat és küzdő jellegű feladatokat, valamint a miniküzdelmeket, és aktívan vegyen részt azokban. Ismerje legalább 5 küzdőjáték szabályát, értse a szabályok fontosságát a küzdelmi szituációkban. Tudjon a sportszerű küzdésre példákat mondani, és törekedjen annak figyelembevételére a küzdelmek során. Tapasztalat birtokában tudjon támadást kezdeményezni és védekező mozgásokat megvalósítani. Kezdődjön meg a küzdelmek során befektetett energia igazítása a küzdelemben részt vevő társhoz. Speciális judo technikai alapok: földharc technikák, dobás-előkészítések, dobások, átmenetek. Szituációs gyakorlatok Ismerje a rézsútos (hon kesa gatame), oldalsó (yoko shiho gatame), fej felőli (kami shiho gatame) és lovagló üléses (tate shiho gatame) leszorítás alaptechnikáinak végrehajtását, tanulási szempontjait. Legyen képes a láb közötti helyzetek, lábkulcsolások alkalmazására és az ezekből történő kiszabadulásokra. Ismerje a társ forgatására, átfordítására irányuló fogásokat, technikákat. Alakuljon ki alapvető fogásbiztonsága. A sportági jellegű feladatmegoldásokban jelentkező egyensúlyhelyzet-vesztés lehetséges irányainak, valamint az alapvető egyensúlymegbontására alkalmas módok ismerete. Bemutató "formagyakorlat". A judo alternatív kerettanterv tartalmi részeinek megjelenítése páros és csoportos (max. 3-4 fő), kreatív, zenés koreográfia létrehozásával Legyen képes zenei ritmusra a tanult mozgások összekapcsolásával egyszerű formagyakorlat tervezésére és bemutatására. Kreatív megoldásokkal törekedjen a tudásszintjéhez illeszkedő mozgásanyag összeállítására pedagógus segítségével. Válgon nyitottá a társakkal közös tervezési folyamatra, kreatív megoldásokra. Tudjon felelősségteljesen és önállóan gyakorolni közösen kialakított formagyakorlatokat.

3–4. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél	1. TEST- ÉS TÉRÉRZÉKELEST FEJLESZTŐ GYAKORLATOK	Órakeret: 14 óra
Előzetes tudás	Az alapvető hely- és helyzetváltoztató mozgások ismerete és kontrollált végrehajtására. A bemelegítés speciális sportági gyakorlatainak ismerete, a baleset-megelőzés és az ízületek védelmének szempontjai alapján. A judo hagyományainak, szabályainak, az üdvözlés, a tiszteletadás, a rituálék ismerete, követése. A judo hagyományainak alkalmazása, szakkifejezéseinek ismerete és a vezényszavak megértése.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A test- és térérzékelés, az egyensúlyozás és kinezetikus érzékelés fejlesztése, a judo jellegű mozgások előkészítése érdekében. A kommunikációs szabályok, formák és jelek ismerete és feladathelyzetekben történő alkalmazása. Az egyéni, a páros és a csoportos tanuláshoz szükséges személyes és szociális kompetenciák fejlesztése.	
Ismeretek / fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
1.1. MOZGÁSMŰVELTSÉG <i>Test- és térérzékelést fejlesztő feladatok, alakzatok kialakítása:</i> - szobor- és szabályjátékok, futó- és sorakozó játékok, különféle térformák kialakításával, az ütközések elkerülésével; - páros és csoportos feladatok alkotása és végrehajtása az egyéni és társas felelősségvállalás kialakításával; - egyensúlyozást fejlesztő hely- és helyzetváltoztató mozgások gyakorlatok egyénileg; - összetett alapvető mozgáskészségek, egyensúlygyakorlatok, függő gyakorlatok akadálypályán, különféle eszközök és szerek felhasználásával, a felületek egyenletlenségének és a stabilitás változtatásával, játékos és kontrollált váltóverseny jelleggel; - a járás, futás, szökdelések, ugrás, dobás, mászás, kúszás, függeszkedés és utánzásos gyakorlatok, valamint ezek kombinációival kialakított feladatok segítségével az alapvető mozgáskészségekben magabiztos végrehajtás kialakítása és fejlesztése játékos formában, különös tekintettel a motoros képességek fejlesztésére; - különböző kombinatív képességet, helyzetfelismerést kiemelten fejlesztő futó- és fogójátékok a keringésfokozás, az aerob állóképesség, valamint a tartó- és vázizomzat továbbfejlesztésére; - egyéni és páros test- és térérzékelést fejlesztő bemelegítő és levezető gyakorlatok végzése tanári irányítással és önállóan; - aktív relaxációs, stressz kezelő gyakorlatok; - nyújtó, erősítő és lazító hatású, szabadgyakorlati alapformájú gyakorlatok tanári irányítással történő végrehajtása az ízületi és gerincvédelmi szabályoknak megfelelően, a saját testre vonatkozó baleset-megelőzés szempontjainak figyelembevételével; - a test- és térérzékelést fejlesztő szerepjátékok, szabályjátékok és feladatjátékok, kooperatív játékok versengő jelleggel;		<i>Matematika:</i> számтан, térbeli tájékozódás, összehasonlítások, geometriai alakzatok. <i>Környezetismeret:</i> testünk, életműködéseink, tájékozódás, helymeghatározás, az emberi szervezet megfigyelhető ritmusai. <i>Vizuális kultúra:</i> megismerő- és befogadóképesség, közvetlen tapasztalás útján szerzett élmények feldolgozása, látványok megfigyelése, leírása.

– keringésfokozó és testtartásjavító játékok; – a tartó- és vázizomzat erősítése eszköz nélkül, eszközzel, valamint a társ passzív és aktív szerepvállalásával. 1.2. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS <i>Alapismeretek:</i> A baleset-megelőzési ismeretek megbízható, tudatos alkalmazása a gyakorlás során, az egyéni felelősségvállalás tudatosságának elmélyítése. A hatékony, általános és speciális sportági bemelegítés és levezetés összetevőinek elsajátítása, az önálló bemelegítés-tervezéshez szükséges szempontok megnevezése. A fáradás jeleinek felismerése a terhelhetőség és az egyén képességeinek tükrében. Aktív stressz kezelő és feszültségoldó gyakorlatok, légző gyakorlatok tervezése és önálló végzéséhez szükséges képesség kialakítása. A páros és csoportos feladatok végrehajtásához szükséges szakkifejezések pontos ismerete és alkalmazásának képessége. <i>Személyiségfejlesztési szempontok:</i> Egyéni, belsőleg motivált szerepvállalás a feladatokban, játékokban. A differenciált, többségében sikeres végrehajtások során a reális önismeret, önbizalom erősítése. Játékok és feladatok során az egyén és a közösség pozitív élményeinek biztosítása, a siker és kudarcélmény tudatos kezelése. Az agresszív megnyilvánulási formák felismerése, asszertív magatartásminták kialakítása.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Bemelegítés, levezetés, segítségadás, kooperáció, önismeret, önszabályozás, siker, kudarc, versengés, fáradás, pihenés, feszítés, nyújtás, erősítés, ernyesztés, relaxáció, alakzat, testtartás, stressz- és feszültségoldás, testrész, testirány, térirányok, egészség, higiénia, felelősségteljes viselkedés, erő, izomláz.

Tematikai egység / Fejlesztési cél	2. A TÁRSAS EGYÜTTMŰKÖDÉST, EGYÉNI FELELŐSSÉGVÁLLALÁST FEJLESZTŐ FELADATOK ÉS JÁTÉKOK	Órakeret: 18 óra
Előzetes tudás	A párban és csoportban végzett küzdő és küzdő jellegű játékok során kialakított önismeret, önszabályozás alkalmazása. Felelősségteljes együttműködés párban és csoportban. A baleset-megelőzési szabályok betartása párban és csoportosan történő feladatvégzés során. Az egyéni felelősségvállalás jelentőségének ismerete. Nem okoznak problémát az érintkezéssel járó feladatok, a testkontaktus elfogadása és vállalása. Aktív részvétel a feladatokban.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Testkontaktussal, érintkezéssel végzett feladatok biztonságos, szabályozott végrehajtása a társas felelősségvállalás és a baleset-megelőzés elsődleges szempontjai alapján. A társas együttműködéshez, feladatmegoldásokhoz szükséges viselkedési kultúra fejlesztése. A párban és csoportban végzett feladatok, játékok során a szabályok betartása, az asszertív magatartás kontrollált, tudatos alkalmazása. Az élnhatékony szabályozása a feladatok célja és a feladatban részt vevők képességei alapján. A judora jellemző kommunikációs szabályok, formák és jelek tudatos alkalmazása (küzdelem feladása, megindítása, megállítása). Üdvözlés, tiszteletadás a judo hagyományai alapján.	
Ismeretek / fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
2.1. MOZGÁSMŰVELTSÉG <i>Az alapvető hely- és helyzetváltoztató mozgásokat alkalmazó játékok párokból:</i> – az alapvető hely- és helyzetváltoztató mozgáskészségek alkalmazása játékokban, a társ mozgásához, reakcióihoz való alkalmazkodás a kialakított verbális és nem verbális jelrendszer segítségével. A társ vagy társak várható mozgásának, reakcióinak elővételezése. <i>Élnhatékony és társas felelősségvállalást fejlesztő páros gyakorlatok:</i> – bizalomépítő játékok az egyéni és társas felelősségvállalás magas szintű, kontrollált alkalmazásával; – összetett, 4-8 ütemű szabadgyakorlati alapformájú páros gyakorlatok; – kreatív feladatmegoldások, feladatalkotások az ügyességfejlesztő, párban és csoportokban végzett feladatokban a társ passzív és aktív szerepvállalásával; – akadálypályák készítése, kontrollált sor- és váltóversenyek alkotása a páros vagy társal végzett kúszó, mászó és utánzó gyakorlatok felhasználásával; – húzások, tolasok, hordások sokoldalú alkalmazása változatos feladathelyzetekben; – a fittségi állapot és koordináció, valamint a társas együttműködés fejlesztése akadálypályák és kontrollált versengések segítségével; – egyensúlyfejlesztő, tartásos páros és csoportos feladatok gyakorlatok alkalmazása 3–5 tanuló együttműködésével; – testrész összeérintése egyénileg, párban és csoportban végrehajtott futójátékokban, változatos eszközfelhasználással; – fogójátékok az alapvető hely- és helyzetváltoztató mozgáskészségek változatos felhasználásával és testérzékelést fejlesztő feladatokkal: - a kiváltás kooperációs szintjének emelésével, - a húzások, tolasok, hordások felhasználásával.		<i>Matematika:</i> számítás, térbeli tájékozódás, összehasonlítások, geometriai alakzatok. <i>Környezetismeret:</i> testünk, életműködéseink, tájékozódás, helymeghatározás, az emberi szervezet megfigyelhető ritmusai. <i>Vizuális kultúra:</i> megismerő- és befogadóképesség, közvetlen tapasztalás útján szerzett élmények feldolgozása, látványok megfigyelése, leírása.

Játékok: - kooperatív, ügyességfejlesztő játékok alkotása a tanulók kreatív ötleteinek figyelembevételével és felhasználásával; - küzdő jellegű feladatok a tanult speciális judotechnikai alapok alkalmazásával, játékok párban és csoportokban. 2.2. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS Alapismeretek: A judo hagyományainak és szokásrendszerének alkalmazása. A tradíciókon alapuló üdvözlés és tiszteletadás (rei, zarei) alkalmazása. A judo alapvető vezényszavainak alkalmazása (Hajime! Matte! Maitta! / Rajta! Állj! Feladom!) A baleset-megelőzés, az egyéni és társas felelősségvállalás alkalmazása és fejlesztése. Egészségmegőrzés, baleset-megelőzés az egyén és a közösség aktív szerepvállalásával. Személyiségfejlesztési szempontok: Konfliktuskezelés az együttműködést igénylő és a versengésen alapuló feladatokban. A fejlett önismereten és énhatékonyságon alapuló együttműködés fejlesztése, biztonságos alkalmazása. Társas felelősségvállalás alkalmazása a judo hagyományainak és a vezényszavaknak megfelelően. A hatékony gyakorlást elősegítő társas feladatvégzés szabályainak elfogadása, tudatosítása.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Énhatékonyság, önszabályozás, társas felelősségvállalás, asszertivitás, együttműködés, önismeret, önkontroll, fair play, fájdalomküszöb, egyéni határok megismerése, kiterjesztése, stressz- és feszültségoldás.

Tematikai egység / Fejlesztési cél	3. ESÉSEKET ELŐKÉSZÍTŐ FELADATOK	Órakeret: 23 óra
Előzetes tudás	Gurulások, gördülések, gurulóátfordulás előre és hátra, repülő gurulóátfordulás. Az eséstárhoz tartozó alapvető elméleti, balesetvédelmi és gyakorlati ismeretei. Ismeret a fej, gerinc és ízületek védelméről és ezen ismeretek alkalmazása a gyakorlatban is. Tapasztalat az eséseket előkészítő feladatokban valamint alapvető eséstechnikák kivitelezésében: esés előre (mae ukemi), esés hátra (ushiro ukemi,) esés oldalra vagy csúsztatott esés, (migi/hidari yoko ukemi), judogurulás előre, hátra, oldalra (mae, ushiro és yoko mawari ukemi).	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Eséstárhoz tartozó alapvető biomechanikai ismeretek továbbfejlesztése. Biztonságos talajra érkezés elmélyítése. Mozgásbiztonság, jártasság kialakítása a korábban tanult technikai elemekben. Tompítás és tompítófelületek megbízható, tudatos alkalmazása. Esésekkel összefüggő balesetvédelmi szempontok és szabályok tudatosítása.	
Ismeretek / fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
3.1. MOZGÁSMŰVELTSÉG <i>Gördülések, gurulások, zuhanások, átfordulások. Eséstechnikák. Biomechanikai ismeretek:</i> - az 1–2. évfolyamon elsajátított eséstechnikák elmélyítése, nehezített körülmények között, változó feltételek mellett történő alkalmazása; - a mozgásvégrehajtás szintjének növelése, jártasság kialakítása; - sokrétű, változatos gurulások, a korábban tanultaktól eltérő technikai végrehajtás megismerése, elsajátítása - az 1–2. évfolyamon tanult esés- és gurulástechnikák gyakorlása egyénileg és párban különböző kiinduló helyzetekből: - esés előre (mae ukemi), - esés hátra (ushiro ukemi), - csúsztatott esés, esés oldalra (migi/hidari yoko ukemi), - judogurulás előre (mae-mawari ukemi), - judogurulás hátra (ushiro-mawari ukemi), - judogurulás oldalra (yoko-mawari ukemi); - új ismeretanyagként: - zuhanó esés előre, - zuhanó esés hátra technikájának elsajátítása; - esés- és gurulástechnikák végrehajtása haladással, vonalakon járásból, lassú futással és erőteljes lendületszerzést követően; - átesések társan, társ segítségével és társ megindításával (lökés és fordulat) történő esések és gurulások; - akadályok (magasság és szélesség emelésével) felett és karikán át történő végrehajtás, szükség esetén vastag szőnyegre érkezéssel; - esések és gurulások változó feltételek mellett történő alkalmazása játékok során. <i>Kreatív eséggyakorlatok:</i> - különböző esés- és gurulástechnikák összekapcsolása, láncolatok kialakítása; - az eséstechnikák gyakorlása akadálypályán (nem versenyszerűen); - csoportos akadálypálya tervezése és mozgásanyaggal történő megtöltése az egyéni		<i>Matematika:</i> számтан, térbeli tájékozódás, összehasonlítások, geometriai alakzatok. <i>Környezetismeret:</i> testünk, életműködéseink, tájékozódás, helymeghatározás, az emberi szervezet megfigyelhető ritmusai. <i>Vizuális kultúra:</i> megismerő- és befogadóképesség, közvetlen tapasztalás útján szerzett élmények feldolgozása, látványok megfigyelése, leírása.

képességek figyelembevételével. <i>Játékok:</i> – esések helyben mozgás közben, játékokban, változó feltételekkel; – esés- és gurulástechnikák alkalmazásával játszható játékok akadálypályák során történő megbízható végrehajtása. 3.2. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS <i>Alapismeretek:</i> Az eséseket előkészítő feladatok végrehajtásának vezető műveletei, a gyakorlatok fogalmi készlete, esés- és gurulástechnikák készségszintű ismerete. Az esés sérülésmegelőző funkciójának megértése. Biztonságos talajra érkezés alkalmazó szinten történő végrehajtása és szóbeli megfogalmazásának képessége. Fej, gerinc és ízületek védelmének tudatosítása. Esések és gurulások a mindennapokban, biztonságos talajra érkezés. <i>Személyiségfejlesztési szempontok:</i> A biztonságos talajra érkezést segítő helyzetfelismerés és kockázatvállalás kialakítása váratlan helyzetek során az esések és gurulások végrehajtásakor. Tapasztalat a saját testsúllyal, a talajra érkezéskor használt végtagokkal és a testhelyzettel kapcsolatban a reális énkép kialakítása érdekében.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Eséstechnika (ukemi waza), esés, zuhanás, gördülés, esés előre (mae ukemi), esés hátra (ushiro ukemi), esés oldalt (yoko ukemi), zuhanó esés előre, hátra, oldalra esés, félvállas (judo-) gurulás előre, félvállas (judo-) gurulás hátra, tompítás, tompító felület, véghelyzet, sérülés, baleset-megelőzés.

Tematikai egység / Fejlesztési cél	4. KÜZDŐJÁTÉKOK ÉS KÜZDŐ JELLEGŰ FELADATOK, MINIKÜZDELMEK	Órakeret: 30 óra
Előzetes tudás	A judoesések biztonságos végrehajtása változó feltételek mellett. Speciális földharc judotechnikai alapok. Irányított, küzdő jellegű játékok és randori jellegű küzdelmek földharcban és állásban.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Szabályok által meghatározott küzdőfeladatok és miniküzdelmek alapjainak megértése, elsajátítása, sportszerű végrehajtása az énhatékonyság és a társas felelősségvállalás szempontjai alapján. A szabálytudat fejlesztése, a fair play szellemének minden körülmények között történő betartása. Asszertív viselkedési és fellépési mód kialakítása, küzdőképesség fejlesztése. Saját határok célirányos és felelősségteljes kiszélesítése, átlépése: a tanuló komfortzónáján túlmutató érzések és érzetek megtapasztalása, kihívás és kockázat vállalása, küzdőképesség, kitartás, bátorság, merészség és önbizalom.	
Ismeretek / fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
4.1. MOZGÁSMŰVELTSÉG <i>Küzdőjátékok, küzdő jellegű feladatok:</i> – irányított és szabad miniküzdelmek szituációs helyzetekben; – irányított és szabad miniküzdelmek a judo földharc technikák és dobástechnikák alkalmazásával; – irányított miniküzdelmek állásban a társ megfogásával, fogásából való kiszabadulással, felemelésével; – irányított, játékos küzdelmek állásból egyszerűsített szabályokkal; – páros és csapatos küzdő játékok. 4.2. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS <i>Alapismeretek:</i> A küzdelmekhez kapcsolódó alapvető balesetvédelmi szabályok ismerete, a feladás jele, arany- és stop-szabály ismerete. Sérülés esetén teendők alapvető ismerete. A tanító által jól kontrollálható foglalkoztatási forma kialakítása elsősorban a miniküzdelmek tekintetében. A küzdőjátékok és a küzdelmek során tanult és tapasztalt balesetvédelmi, a testi épség biztonságát figyelembe vevő felelős magatartás megjelenése a szabadidős és az irányított játékok során. A taktikai gondolkodás egyre tudatosabb összekapcsolása a mozgásvégrehajtással. A tolások, húzások és emelések hatékonyságának növelése az erő kifejtés tudatos szabályozásával. Önvédelmi alapismeretek, fenyegetettség, veszély felismerése. A küzdelmek során megtanulható, önvédelemhez kapcsolódó ismeretek elsajátítása (távolságérzékelés, kitérés, elvezetés). <i>Személyiségfejlesztési szempontok:</i> A folyton változó küzdelmi szituáció jellemzőinek, természetének megértése. Alkalmazkodás, gyors helyzetfelismerés, anticipáció és gondolkodási gyorsaság, kreativitás és kombinatív képesség, figyelemkoncentráció fejlesztése. Önszabályozás, az agresszió és asszertivitás közötti különbség megértése, indulatok és érzelmek szabályozása. Az együttműködő, társat segítő, ugyanakkor asszertív magatartási minta gyakorlatban történő alkalmazhatóságának kialakítása.		<i>Matematika:</i> számтан, térbeli tájékozódás, összehasonlítások, geometriai alakzatok. <i>Környezetismeret:</i> testünk, életműködéseink, tájékozódás, helymeghatározás, az emberi szervezet megfigyelhető ritmusai. <i>Vizuális kultúra:</i> megismerő- és befogadóképesség, közvetlen tapasztalás útján szerzett élmények feldolgozása, látványok megfigyelése, leírása. <i>Erkölcstan:</i> Az önismeret erősítése és az önfogadás segítése. Az önkontroll és a szociális magatartás kialakulásának támogatása. A sajátán kívüli nézőpontok felvételének gyakoroltatása, értéket képviselő példaképek keresése.

Kulcsfogalmak/ fogalmak	Fair play, dominancia kialakítása, önkontroll, önbizalom, stratégiai gondolkodás, anticipáció, gondolkodási gyorsaság, kreativitás, figyelemkoncentráció, védekezés, támadás, sportszerűség, irányított küzdelem (randori), feladás jele és feladás (maitta!), fájdalom arany- és stop-szabály.

Tematikai egység / Fejlesztési cél	5. SPECIÁLIS JUDOTECHNIKAI ALAPOK: FÖLDHARC TECHNIKÁK, DOBÁS-ELŐKÉSZÍTÉSEK, DOBÁSOK, ÁTMENETEK, SZITUÁCIÓS GYAKORLATOK	Órakeret: 34 óra
Előzetes tudás	Test- és térérzékelést fejlesztő gyakorlatok. Társas felelősséget fejlesztő kooperatív játékok. A küzdő feladatok során elvárható asszertív magatartás, önszabályozás, alkalmazkodás. Eséstechnikák biztonságos, készség szintű végrehajtása. A megengedett és tiltott fogások ismerete baleset-megelőzési szempontok alapján. Az 1–2. évfolyamon elsajátított leszorítás technikák.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Gyakorlás során együttműködés a társal, az ellenállás és aktivitás mértékének szabályozására való képesség és a segítségadáshoz szükséges képesség kialakítása. Testkontaktussal, érintkezéssel végzett feladatokban történő együttműködés. A társas együttműködéshez, gyakorláshoz és a szituációs feladatok végrehajtáshoz szükséges viselkedési kultúra fejlesztése. Az ismeretek elmélyítése a különböző földharc technikákban, dobásokat előkészítő feladatmegoldásokban. Dobástechnikák (nage waza) készség szintű elsajátítása.	
Ismeretek / fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
5.1. MOZGÁSMŰVELTSÉG <i>Földharc technikák (newaza):</i> – az 1–2. évfolyamon tanult leszorítás technikák készség szintű alkalmazásának kialakítása feladathelyzetben, szituációs gyakorlatokban, társ vagy ellenfél ellenállásával; – további leszorítás technika-változatok elsajátítása; – átmenet elsajátítása a tanult leszorítás technikák alkalmazásával; – hason fekvésben lévő társ forgatása oldalról, fej felől és hátulról, a társ/ellenfél ellenállásával és aktívan beavatkozó ellenféllel; – térdelőtámaszban elhelyezkedő partner forgatása oldalról, fej felől és hátulról a társ vagy ellenfél ellenállásával, aktívan beavatkozó ellenféllel; – láb közül történő szabadulások; – forgatásvariációk különböző földharc helyzetekben. Láb közüli helyzetből történő menekülés, forgatás. <i>Dobások (nagewaza):</i> – a dobások részei (tori: felállás, megfogás, dobás előkészítés, egyensúlyhelyzet-vesztés, dobás, rögzítés / uke: esés); – alap-dobástechnikákat előkészítő, alacsony súlyponti helyzetekből végrehajtott dobások hátra eséssel, oldalra eséssel és félvállas (judo-) gurulással; – állásból és egyszerű mozgásból végrehajtott alap-dobástechnikákat előkészítő gyakorlatok hátra és oldalra eséssel, amelyek során elsősorban a lábdobás technikák ajánlottak; – az ellenfél támadási szándékát megelőző, kontrázó, lábbal végrehajtott dobástechnikák állásban, helyben: osotogari-osoto otoshi, deashibarai-tsutame gaeshi. <i>Állásharc-földharc átmenetek:</i> – rögzített álló helyzetből a társ földre vitele különböző fogásokból és kiinduló helyzetekből a fogás megtartásával; – álló helyzetből a társ földre vitele mögé kerüléssel, szemből és tanult lábdobásokkal; – gyakorlás az átmenetek véghelyzetének előre történő meghatározásával: - érkezés a hason fekvő partner hátára, mellé és fejéhez; - érkezés a hátán fekvő partner lába közé egy vagy két láb bekulcsolásával; - érkezés talajra a társ leszorításával. <i>Szituációs gyakorlatok:</i> - irányított küzdőgyakorlatok földön (földharc) és állásban (randori). <i>Játékok:</i> - küzdő és küzdelmi jellegű pontszerző játékok a tanult judo technikák alkalmazásával párban és csapatokban.		<i>Matematika:</i> számtan, térbeli tájékozódás, összehasonlítások, geometriai alakzatok. <i>Környezetismeret:</i> testünk, életműködéseink, tájékozódás, helymeghatározás, az emberi szervezet megfigyelhető ritmusai. <i>Vizuális kultúra:</i> megismerő- és befogadóképesség, közvetlen tapasztalás útján szerzett élmények feldolgozása, látványok megfigyelése, leírása. <i>Erkölcstan:</i> Annak megértése, hogy más népeknek is megvannak a maguk kulturális hagyományai, amelyek ugyanolyan értékesek, és számukra ugyanolyan fontosak, mint nekünk a miénk.
5.2. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS <i>Alapismeretek:</i> A baleset-megelőzés, az egyéni és társas felelősségvállalás alkalmazása és továbbfejlesztése. Az egyensúlyhelyzet-vesztés és -bontás lehetséges módjainak pontos ismerete és tudatos alkalmazása küzdelmekben. Testi épségre veszélyes fogásmódok és viselkedésformák, balesetvédelmi szabályok pontos ismerete és tudatos betartása. A tanult dobásokból történő biztonságos talajra érkezés elmélyítése.		

<i>Személyiségfejlesztési szempontok:</i> A küzdelem felvállalása a saját célokért, sportszerű küzdelem iránti igény erősítése. A sportszerű küzdésre, az asszertív viselkedésre törekvés. A sportszerű küzdelek, együttműködő feladatok végrehajtása során a társak tiszteletének erősítése. Társak/ellenfél teljesítményének elismerése, értékelés képességének kialakítása. A hagyományok és a judohoz kapcsolódó vezényszavak ismerete. Az elvárható és tanult önszabályozó mechanizmusok megjelenése a gyakorlatok során.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Egyensúly, egyensúlyhelyzet-vesztés, egyensúlybontás, megfogás, meghúzás, megtolás, földharc, leszorítás, dobás, randori, küzdelem, énhatékonyság, önszabályozás, társas felelősségvállalás, együttműködés, önismeret, önkontroll, asszertivitás, siker, kudarc, társ tisztelete, fair play, egyéni határok megismerése, kiterjesztése, Hajime!/Rajta! (vagy Küzdj!), Matte!/Állj!, Maitta!/Feladom!, tori (támadó), uke (védő), baleset-megelőzés.

Tematikai egység / Fejlesztési cél	6. BEMUTATÓ "FORMAGYAKORLAT". A JUDO ALTERNATÍV KERETTANTERV TARTALMI RÉSZEINEK MEGJELENÍTÉSE PÁROS ÉS CSOPORTOS (6–10 FŐ), KREATÍV KOREOGRÁFIA LÉTREHOZÁSÁVAL	Órakeret: 25 óra
Előzetes tudás	Tapasztalat a páros és a 3-4 fős csoportos együttes feladatvégzésről.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az alapvető mozgáskészségek, a tanult előkészítő feladatok és technikai elemek mozgáskombinációkban történő megjelenítése koreografált formában. A tanulók kreativitásának, önálló gondolkodásának fejlesztése judo specifikus körülmények között. A szociális kompetenciák fejlesztése, az együttes megvalósítás élményének kialakítása. A konfliktuskezelésre és kompromisszumra képes személyiség összetevők fejlesztése.	
Ismeretek / fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
6.1. MOZGÁSMŰVELTSÉG <i>Gyakorlatláncok/formagyakorlatok:</i> – az eséstechnikák és speciális judotechnikai alapok együttes bemutatása párban és csoportosan; – a tanult mozgásformák zenés koreográfia által történő bemutatása nagyobb csoportokban is; – önálló gyakorlatlánc vagy formagyakorlat alkotása párban 3-5 előre meghatározott (eséstechnika, küszógyakorlat és speciális judotechnikai elem) és szabadon választható összekötő elem segítségével; – csoportos koreográfia tervezése a párban alkotott gyakorlatláncok vagy formagyakorlatok felhasználásával. <i>Bemutató:</i> - rövid, maximum 3-4 perces, a csoportok tudásszintjéhez igazodó formagyakorlat tervezése és bemutatása előre meghatározott és szabadon választható tartalmi elemek beépítésével 6–10 fős csoportokban. 6.2. ISMERETEK, SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS <i>Alapismeretek:</i> A baleset-megelőzés, az egyéni és társas felelősségvállalás alkalmazása és fejlesztése. Új vagy már ismert mozgásfeladatok összekötésének lehetséges módjai, szabályszerűségei. A zenei ritmus és a választott mozgásanyag kapcsolatai. <i>Személyiségfejlesztési szempontok:</i> A kreativitás és a problémamegoldó gondolkodás fejlesztése a páros és társas gyakorlatok során szerzett tapasztalatok és ismeretek felhasználásával. Társak és ellenfél teljesítményének elismerése, értékelése. Saját teljesítmény reális, külső szempontok szerinti értékelése. Az egyéni különbségek alapján a tanuló egyéni érdekeinek érvényesítésére, illetve alárendelésére való képesség a kreatív és technikailag magas színvonalú formagyakorlatok tervezése és végrehajtása érdekében. A közösség érdekeinek előtérbe helyezése és az asszertív magatartás együttes megjelenítésére való képesség kialakítása.		<i>Matematika:</i> számtan, térbeli tájékozódás, összehasonlítások, geometriai alakzatok. <i>Környezetismeret:</i> testünk, életműködéseink, tájékozódás, helymeghatározás, az emberi szervezet megfigyelhető ritmusai. <i>Vizuális kultúra:</i> megismerő és befogadó képesség, közvetlen tapasztalás útján szerzett élmények feldolgozása, látványok megfigyelése, leírása. <i>Erkölcstan:</i> a baráti kapcsolatok létrehozásához, megtartásához és az esetleges konfliktusok kezeléséhez szükséges készségek fejlesztése. A mások kirekesztését elutasító szociális érzékenység erősítése. Annak felismerése, hogy mindannyian többféle közösséghez tartozunk. Az összetartozás érzésének megerősítése az osztályon belül. A szabályok szerepének megértése a közösségek életében. A saját iskolához való kötődés érzésének erősítése.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Gyakorlatlánc, formagyakorlat, koreográfia, feladatalkotás, esztétika, pontos és harmonikus végrehajtás, tempó, szerepvállalás, énhatékonyság, önszabályozás, alázat, együttműködés, asszertivitás, felelős viselkedés, tori (támadó), uke (védő), baleset-megelőzés, hagyomány, megegyezés, vita.	

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	Test- és térérzékelést fejlesztő gyakorlatok A tanuló ismerje a nyújtó, erősítő, ernyesztő hatású gyakorlatok, aktív stresszkezelő és légzőgyakorlatok alkalmazásának alapjait, és tudatosuljon benne azok pozitív hatásai. Legyen képes speciális judo jellegű bemelegítő gyakorlatokat párokban önállóan vezetni. Váljon nyitottá a fitességi állapotot fejlesztő gyakorlatok végrehajtására, és törekedjen az erősítő gyakorlatok pontos, az ízületeket kímélő végrehajtására. A társas együttműködést, egyéni felelősségvállalást fejlesztő feladatok és játékok

	A tanuló ismerje a párban és csoportban történő feladatvégzés szabályait, valamint legyen tisztában a társas felelősségvállalás legfontosabb jellemzőivel, és törekedjen azok betartására. Legyen képes párban és csoportban is felelősségteljesen és sportszerűen gyakorolni. Tudjon különbséget tenni agresszív és asszertív magatartási megnyilvánulások között, kerülje az agressziót. A tanuló tudja a társ tudásszintjéhez és a feladat céljához igazítani a gyakorlatok során kifejtett erő mértékét. Eséseket előkészítő feladatok A tanuló váljon képessé a tanult esések váratlan helyzetben történő biztonságos végrehajtására. Sajátítsa el az előre és hátra történő zuhanó esés biztonságos technikai kivitelezésének ismeretét. A tanuló váljon képessé a gurulások, átfordulások, fordulatok közben biztosan uralt egyensúlyi helyzet megtartására. Legyen képes különböző esés- és gurulástechnikák összekapcsolására. Ismerje a társon való áteséseket, a társ segítségével történő eséseket és gurulásokat, törekedjen a biztonságos és pontos végrehajtásra, technikai igényességre. A tanulónak legyen használható tudása a mindennapokban előforduló esésekre vonatkozó baleset-megelőzéssel kapcsolatban. Küzdőjátékok és küzdő jellegű feladatok, miniküzdelmek A tanuló legyen képes az aktív miniküzdelemhez szükséges képességek megjelenítésére. Ismerje és tudatosan alkalmazza a gyors helyzetfelismeréshez, anticipációs képességekhez kapcsolódó tudását. Tudja a támadó- és védőmozgásait az ellenfél mozgásaihoz igazítani. Legyen képes a taktikai gondolkodást összekapcsolni a mozgásvégrehajtással. Váljon képessé a sportszerű, társas felelősségvállalást megjelenítő viselkedésminta követésére. Tapasztalat birtokában tudja biztonságosan alkalmazni a társon való áteséseket, megvalósítani a társ segítségével történő eséseket és gurulásokat a küzdőjátékok során. A küzdelemben részt vevő társhoz igazítva, tudatosan válassza meg a küzdelmek során a befektetett energia nagyságát. Speciális judotechnikai alapok: földharc technikák, dobás-előkészítések, dobások, átmenetek. Szituációs gyakorlatok A tanuló ismerje a lezorítások változatait, valamint az átforgatások készség szintű alkalmazását feladathelyzetben, szituációs gyakorlatok során is. Tudja a lehetséges fogásmódokat feladathoz, illetve küzdelmi helyzethez igazítani. Ismerje a fogásbontás lehetséges módjait. Ismerje meg a bokasöprés (deashibarai), a nagy, külső horogdobás/hátsógáncs (osotogari), a nagy, belső horogdobás (ouchigari) technikák biztonságos kivitelezését. A tanuló tudja alkalmazni az ellenfél támadási szándékát megelőző és védekező helyzetből a kezdeményezés átvételére irányuló dobástechnikákat állásban és helyben: osotogari-osoto otoshi, deashibarai-tsubame gaeshi. Váljon képessé a technikák összekapcsolására (átmenet az állás és földharc között) passzív és aktív ellenféllel szemben, tanári útmutatás alapján. Bemutató “formagyakorlat”. A judo alternatív kerettanterv tartalmi részeinek megjelenítése csoportos (6-8 fő), kreatív, zenés koreográfia létrehozásával A tanuló legyen képes a tanult technikai elemek párban és csoportban történő megjelenítésére, a kivitelezés során legyen felismerhető az igényességre való törekvés. Legyen képes összehangolni saját mozgását a zenével. A tanuló tudjon önállóan és csoportban feladatokat, gyakorlatsorozatokat és kapcsolódó koreográfiákat tervezni. Tapasztalat birtokában alakuljon ki a ritmuskövetési képesség, és tudja azt alkalmazni a gyakorlatok során.

7.36. Honvédelmi alapismeretek kerettanterv a gimnáziumok 9–12. évfolyama számára

A hazaszeretet, a hazafiság érzése meghatározó szerepet játszik népünk történelmében. Minden korban található példa a haza hősiességére, illetve a szülőföldre való ragaszkodás különböző megnyilvánulásaira. A magyarság fennmaradása annak is köszönhető, hogy a felnőtt nemzedék minden korban át tudja adni azt a gazdag történelmi hagyományt, amely példát és lelkesítő ösztönzést ad az újabb nemzedék számára is. Belenőve egy élő nemzeti közösségbe, a szűkebb és tágabb szülőföld természeti szépsége, a magyar kultúra különlegessége és a közösség megtartó ereje olyan értékké válhat a fiatalok szemében, amely együtt megteremti az érzelmi hátteret a hazához való hűséghez, a hazáért való tenni akaráshoz és önfeláldozáshoz.

A hazaszeretet és a hazafiság fogalmának minden történelmi korban megvan a maga jelentése és jelentősége, nincs ez másként ma sem. Ma is képesnek kell lenni arra, hogy minden fiatal példát és hitet kapjon a hazához való ragaszkodáshoz és hűséghez. Ahhoz, hogy ez eredményesen megtörténhessen, figyelembe kell venni a jelen kor körülményeit is. Egy mai fiatal számára a modern, globalizációtól áthatott világ és az Európai Unió az élet természetes közegét jelenti. Könnyedén megismerkedhet más kultúrákkal, zavartalanul utazhat, munkát vállalhat és le is telepedhet Európa országainak többségében. Szerencsére az elmúlt néhány évtized békében telt, a mai iskolás gyermekek szüleinek és lassan már nagyszüleinek sincsen személyes emléke arról, milyen, amikor a haza szolgálata fegyveres harcot is megkövetel és az élet feláldozását is jelenti sokak számára. Ezekhez a körülményekhez alkalmazkodva kell élményszerű és hiteles hazafias nevelést adni a mai fiataloknak. Hozzá kell segíteni a tanulót ahhoz, hogy megértse, mi adhat értelmes tartalmat ma a hazafiság fogalmának, miként válhat értékesebb személyiséggé azon élmények által, amelyeket a cselekvő hazaszeretet adhat számára. Ugyanakkor fontos, hogy felismerje: a jó hazafisághoz hozzátartozik az is, hogy tudja, Magyarország védelme szükség esetén minden állampolgár kötelessége.

A honvédelmi alapismeretek közismereti, választható érettségi tantárgy tanítása hozzájárul a fiatalok állampolgárságra, demokráciára neveléséhez is: tantárgyi keretek között biztosítja, hogy a 14–18 éves korosztály megismerkedjen állampolgári kötelezettségeivel, kézzelfogható tartalmat biztosítva ezzel a köznevelési intézményben megvalósuló honvédelmi nevelésnek is.

A tantárgy tanítása lehetővé teszi, hogy a tanuló megismerje és elsajátítsa Magyarország biztonság- és szövetségi politikájának jellemzőit, a honvédelemmel összefüggő szabályokat, a Magyar Honvédség felépítését, technikai eszközeinek jellemzőit és feladatrendszerét, a katonai értékek és hagyományok alapjait. Ezen ismeretekkel kialakul és folyamatosan erősödik a haza és a honvédelem iránti elkötelezettsége. Mindezek mellett olyan, a mindennapi életben is alkalmazható ismereteket szerezhet, mint a terepen történő tájékozódás, a túlélés és menedékipítés, az újraélesztés és az elsősegélynyújtás alapjai.

A honvédelmi alapismeretek tananyag elsajátítása során a diáknak képesnek kell lennie többek között a katonai terminológia szakszerű alkalmazására, a különböző források felhasználásával gondolatmenete írásban és szóban történő összefüggő kifejezésére, kiselőadások színvonalas megtartására, problémafelvetésre, magyarázat adására, következtetés levonására, érvelésre, továbbá az elsősegélynyújtás, az alapvető alaki fogások, a terepen való tájékozódás és táborozástechnikai ismeretek gyakorlati alkalmazására is. Ennek érdekében a tananyag az alábbi tanítási stratégiákat alkalmazza:

- a hasonlóságok és különbségek bemutatása, azonosítása és kerestetése;
- a lényeges információk kiemelése és összefoglalása;
- rendszeres ismétlés és megerősítés;
- otthoni feladatadás és gyakorlás;
- digitális ismeretforrások alkalmazása;
- kooperatív tanulásszervezés;
- elméleti ismeretek gyakorlatban történő alkalmazása, begyakorlása;
- a tanulási célok és követelmények előzetes meghatározása;
- a lényegre történő orientáció kérdések segítségével.

A tananyag kidolgozása során fontos szempont volt a diákok kognitív fejlődési törvényszerűségeinek figyelembevétele. A feladatok egy része olyan kutatómunkát is tartalmaz, amely hasonló ismeretek megszerzését jelöli meg feladatként.

9–10. évfolyam

Tematikai egység	1. Alaki felkészítés I.	Órakeret 4 óra
Előzetes tudás	Testnevelés és sport tantárgyból a rendgyakorlatok ismerete.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A tanuló ismerje meg az alaki tevékenység szerepét és jelentőségét a katonák kiképzésében és életében. Egyéni mozdulatok elsajátítása álló helyben.	
Fejlesztési követelmények	Ismeretek	Kapcsolódási pontok
- Annak bemutatása, hogy a napi életben miért van különös jelentősége az egységességnek és a fegyelemnek. - Az egyénileg végrehajtandó alaki mozdulatok elsajátítása a gyakorlatban. - A tiszteletadás, a jelentés és jelentkezés gyakorlása, elsajátítása egyénileg. - Alakzatok megalakítása, sorakozó végrehajtása.	- Az alakiség alapfogalmai. - Vigyázz!, Pihenj! parancsokra történő szabályos tevékenység. - Fordulatok állóhelyben. - A tiszteletadás módozatai, a jelentés, jelentkezés legfontosabb szabályai.	<i>Testnevelés és sport:</i> rendgyakorlatok, állóképesség.
Kulcsfogalmak	Alakiség, alakzat, oszlop, vonal, térköz, távköz, tiszteletadás, tisztelgés, fővetés, főhajtás, Magyarország lobogója, csapatzászló.	

Tematikai egység	2. Hadtörténelmi alapismeretek	Órakeret 13 óra
Előzetes tudás	Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek tantárgyból a magyar és egyetemes történelemre vonatkozó, az általános iskolában tanult ismeretek.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A tanuló ismerje meg a hadviselés filozófiai alapjait, a jelentősebb hadikultúrák jellemzőit. Tudatosodjon benne, hogy a magyar katonanemzet, és a honvédelem minden történelmi időben a nemzet fennmaradását szolgálja. Ismerje, hogy a középkorban a Magyar Királyság meghatározó katonai hatalom volt, egészen Hunyadi Mátyás haláláig. Ismerje a hősök tiszteletének, hagyományainknak, nemzeti és katonai ünnepeinknek a jelentőségét. Ismerje a Magyar Honvédségben rendszeresített rendfokozatokat és azok rendszerezését.	
Fejlesztési követelmények	Ismeretek	Kapcsolódási pontok
- A háború okainak, történeti megítélésének, a hadsereg fogalmának megismerése. - A stratégia és taktika fogalmának összehasonlítása, a két fogalom elkülönítése, katonai terminológiai elhatárolásuk megismerése. - Ókori hadikultúrák összehasonlítása. - A honfoglalás tervezett hadi cselekmény jellegének bizonyítása. - A pozsonyi csata első honvédő háború jellegének, a magyarok által a IX–XIII. században vezetett hadjáratok jelentőségének megismerése. - Az Árpád-kori ország védelmi rendszerének megismerése. - A lovagi nevelés és a lovagi kultúra jelentőségének megismerése. - A török elleni hadviselés változásának és a változások okainak megismerése. - Az ország gazdasági hanyatlása és a végvári rendszer meggyengülése közötti kapcsolat felismerése. - Buda visszafoglalását lehetővé tévő okok felismerése források segítségével. - Forrás alapján a pákozdi csata elemzése, a magyar csapatok létszámfőlénnyel szembeni győzelmének magyarázata. - A tavaszi hadjárat fontosságának és jelentős katonai személyiségeinek megismerése. - A Monarchia első világháború kezdetén létező hadműveleti tervei és a balkáni hadműveletek, valamint az orosz front kudarca közötti összefüggés ismerete.	- A hadviselés filozófiai alapjai. - Néhány ókori hadikultúra jellemzője. - A honfoglalás mint tervezett hadművelet. - A pozsonyi csata mint honvédő háború. - A IX–X. századi magyar hadjáratok. - Az Árpád-kor hadszervezete, a gyepű rendszer. - Szent László, a lovagkirály. - Hunyadi János és Hunyadi Mátyás törökellenes politikája. - A Mohácsi csata, Buda eleste. - Buda visszafoglalása, a török háborúk lezárása. - A pákozdi csata. - Görgey Artúr, Bem József és Damjanich János katonai tevékenysége 1848/49-ben. - A Monarchia és Magyarország hadereje az 1867. évi kiegyezést követően. - Limanovai csata, gorlicei áttörés. - Rohamcsapatok alkalmazása a caporettói áttörés során. - Magyarország hadba lépése és a doni katasztrófa. - A hazai altiszt- és tisztképzés gyökerei.	<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> általános iskolai ókor, középkor és újkori ismeretek. <i>Földrajz:</i> térképhasználat.

- Doberdó stratégiai szerepének tudatosítása. - Forráselemzés alapján a caporettoi áttörés különlegességének és jelentőségének megismerése. - A hadsereg újjászervezése a két világháború között. - A második magyar hadsereg doni katasztrófája okainak megismerése, a Magyar Honvédség II. világháborús szerepe. - A Magyar Néphadsereg a Varsói Szerződésben. - A Magyar Honvédség átszervezése a rendszerváltást követően. - A katonai nevelés és oktatás szükségességének és fontosságának a felismerése. - Az altiszt és tiszté válás folyamatának tudatosítása, jellem, akarat és határozottság fogalma a képzés során. - Hősök emlékeztetének fontossága. - Szent László személyének és kultuszának tudatosítása. - A Magyar Hősök emlékűnepe és a Honvédelem napja jelentőségének ismerete. - Rendfokozatok rendszerének megismerése. - Fegyvernemi jelzések és állománykategóriák szerepe.	- A Ludovika és a Ludovika Zászlóalj története. - Szent László kultusza. - Hősök napja, Honvédelem napja. - Fegyvernemi napok. - Rendfokozatok szerepének és egymásra épülésének ismerete.	
Kulcsfogalmak	Honfoglalás, államalapítás, Pozsony, filozófia, hadikultúra, háború, végvárrendszer, tavaszi hadjárat, fegyveres semlegesség elve, Ludovika, Nándorfehérvár, Kenyérmező, Mohács, Caporetto, Doberdó, Don-kanyar, Gorlice, rendfokozat, állománycsoport, legénység, altiszti állomány, tiszti állomány, tisztesek, zászlósok, főtiszték, tábornokok, fegyvernemi nap, Hősök napja.	

Tematikai egység	3. Túlélési ismeretek, táborozástechnika		Órakeret 15 óra
Előzetes tudás	Általános iskolában természetismeret, valamint biológia–egészségtan tantárgyakból az emberi test működéséről, az ehető és mérgező növényekről, a környezeti tényezők élőlényekre kifejtett hatásáról tanultak ismerete.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A sikeres túléléshez szükséges képességek fejlesztése, a túlélőt érő hatások és a túlélést befolyásoló körülmények megismertetése. Alapvető táborozástechnikai ismeretek elsajátítása a gyakorlatban.		
Fejlesztési követelmények		Ismeretek	Kapcsolódási pontok
- Csoportmunkában annak megvitatása, hogy milyen esetekben kerülhet egy átlagember túlélési helyzetbe. - Példák segítségével annak bemutatása, hogy a katonát rendkívüli helyzetekben milyen hatások érhetik. - A túlélőfelszerelés összeállításának szabályai, a felszerelés elemeinek bemutatása. - Csoportmunkában egy konkrét túlélési helyzet teendőinek megtervezése, az alapvető túlélési technikák bemutatása. - Az álcázási és táborozástechnikai ismeretek gyakorlása a szabadban: - egyszerű személyi álcázás elkészítése; - egyszerű víztisztító berendezés összeállítása; - alapvető csomók elkészítése; - egyszerű menedék elkészítése; - tűzrakóhely kialakítása.		- A túlélés alapjai, a rendkívüli helyzetekben követendő eljárások. - Túlélőfelszerelés elemei. - Víznyerési lehetőségek a természetben. - Élelemszerzési lehetőségek a természetben, ehetősségi teszt. - Tűzrakóhely kialakítása, tűzgyújtás. - Alapvető csomók a túléléshez. - A menedék jelentősége a túlélési helyzetekben. - Álcázás, rejtőzködés szabályai.	<i>Biológia–egészségtan:</i> ehető és mérgező gombák, a víz biológiai tulajdonságai. <i>Fizika, kémia:</i> halmazállapot-változás, forráspont.
Kulcsfogalmak	Fizikai és pszichikai felkészülés, motiváció, túlélés, szükségfegyver, menedék, ehetősségi teszt, személyi álcázás, hangálcázás, fényálcázás, szagálcázás, mozgás és nyomok álcázása.		

Tematikai egység	4. Löelmélet		Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	Fizika tantárgyból a légellenállásról, a gravitációról, az erőről és az ellenerőről tanultak ismerete.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Alapvető löelméleti ismeretek elsajátítása, a lövés lényegi folyamatának megismerése. A löszerek fő típusainak megismerése. Alapvető biztonsági rendszabályok elsajátítása.		
Fejlesztési követelmények		Ismeretek	Kapcsolódási pontok
- Annak ismerete, hogy a lövés mindig emberi döntés következménye, amelyért a felelősséget a döntést meghozó személynek kell viselni. - A lövés jelenségének, folyamatának, időszakainak jellemzése ábra segítségével. - A röppályaelemek azonosítása egyszerűsített röppályavázlat alapján. - A ballisztikus röppálya alakjának, legfontosabb jellemzőinek ismerete. - A célzás, célzási hibák, célzashelyesbítés lényegének ismerete. - A pontos lövés feltételeinek ismerete, a pontos lövés és a szórás kép közötti összefüggés felismerése. - A tüzelési testhelyzetek kialakítása, gyorsaságának és stabilitásának ismerete. - Lövészetben betartandó alapvető biztonsági rendszabályok ismerete. - A gyalogsági fegyverek löszereinek felosztása és ismerete, az éleslőszer főbb részeinek felismerése ábra alapján. - A vaklőszer, az oktatólőszer és a különleges lövedékek megkülönböztetése ábra alapján.		- A ballisztika és a lövés fogalma. - A tűzfegyverekkel leadott lövés folyamata, időszakai, jelenségei. - A külső és a belső ballisztika fontosabb elemei. - A pontos lövés feltételei, a szórás és a középső találati pont fogalma. - A tüzelési testhelyzetek. - Alapvető biztonsági rendszabályok. - Gyalogsági fegyverek löszereinek felosztása. - A löszerek általános felépítése, főbb részei.	<i>Fizika:</i> a lőfegyverek működésének alapelvei, ballisztikai alapismeretek <i>Kémia:</i> gázok tágulása állandó hőmérsékleten, állandó és változó nyomáson.
Kulcsfogalmak	Ballisztika, röppálya, fedett tér, holttér, normál löviszony, különleges löviszony, csapott célgömbbel való célzás, szórás, tüzelési testhelyzet, éleslőszer, kisegítő löszerek, vaklőszer, oktatólőszer, hüvely, lőportöltet, csappantyú, lövedék, normál lövedék, különleges lövedék.		

Tematikai egység	5. Katonai testnevelés		Órakeret 7 óra
Előzetes tudás	Testnevelés és sport tantárgyból az állóképesség-fejlesztésről, továbbá az önvédelmi és küzdőfeladatokról tanultak ismerete.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A katonák fizikai felkészítésének, a katonai testnevelés, kiképzés jellemzőinek megismerése. Az erőnlétfejlesztés alapelveinek elsajátítása. Alapvető önvédelmi fogások megismerése.		
Fejlesztési követelmények		Ismeretek	Kapcsolódási pontok
- A jó erőnlét szükségességének ismerete a katonai kiképzettségben. - Hatékony állóképesség-fejlesztési gyakorlatok elsajátítása. - Az önvédelmi és küzdőgyakorlatokban, harcokban a közös szabályok, biztonsági követelmények és a küzdésekkel kapcsolatos rituálék betartása. - A veszélyhelyzetek kerülése, az indulatok, agresszív magatartásformák feletti uralom. - Néhány támadási és védekezési megoldás, kombináció ismerete, eredményes önvédelem és szabadulás a fogásból. - Alapvető eséstechnikák, földharctechnikák elsajátítása a gyakorlatban.		- A katonai testnevelés célja. - Edzésalapelvek az erőnlétfejlesztéshez. - Az egészséges életmód alapelemei. - A küzdősportok és a katonai közelharc közti különbségek. - Biztonsági rendszabályok. - Földre esések, tompítások, gurulások, földről való felállás. - Védekezés földön. - Szabadulás fogásokból. - Védekezés ütések, rúgások, támadások ellen. - Földreviteli technikák. - Tevékenység késsel, egyéb fegyverrel történő fenyegetés esetén.	<i>Testnevelés és sport:</i> biztonsági követelmények az önvédelemben, szabadulás fogásból, grundbirkózás, dzsúdó.
Kulcsfogalmak	Testgyakorlás, fizikai felkészültség, erőnlét, állóképesség, egészséges táplálkozás, önvédelem, harcképtelenség, állásküzdelem, fogáskeresés, földharc.		

Tematikai egység		6. A Magyar Honvédség		Órakeret 17 óra
Előzetes tudás		Történelem tantárgyból a magyar haderővel kapcsolatos ismeretek.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai		Annak tudatosítása, hogy szükség esetén a haza védelme minden állampolgár kötelessége. Az Alaptörvényben és a honvédelemről szóló törvényben rögzített állampolgári kötelezettségek megismerése. A katonai szervezetek csoportosításának, a Magyar Honvédség felépítésének és vezetésének megismerése.		
Fejlesztési követelmények		Ismeretek	Kapcsolódási pontok	
- A hadkötelezettség bemutatása a gyakorlatban. - Vita a békeidőszaki kötelező katonai szolgálat megszüntetésének össztársadalmi és honvédségen belüli hatásairól. - A különleges jogrendben meghozandó intézkedések összegyűjtése forrás alapján. - Az Országgyűlés, a köztársasági elnök és a Kormány Magyar Honvédséggel való kapcsolatának ismerete. - A honvédelmi kötelezettségek lényegéről összefoglaló táblázat készítése. - Annak megértése, hogy a Magyar Honvédség részt vesz bizonyos veszélyek elhárításban, de felszámolásuk nem a katonák feladata. - A raj, szakasz, század, zászlóalj, ezred, dandár összehasonlító táblázatának elkészítése a legfontosabb jellemzők alapján. - A legfontosabb katonai kötelékek csoportosítása fegyvernem-szakcsapat, továbbá harci, harci támogató, harci kiszolgáló támogató kategóriák szerint. - A fegyvernem és a harci erők fogalma közötti különbség megértése. - Példák keresése és bemutatása a fegyvernemek közötti sikeres együttműködésekről. - A katonai szervezetek feladatai és a szervezeti felépítéseik közötti összefüggés értelmezése. - A logisztika fogalmának értelmezése a katonák tevékenységében. - Magyarázó ábra készítése a Magyar Honvédség szervezeti felépítéséről. - Információkeresés az interneten a Magyar Honvédséggel összefüggő témákról. - A katonai kötelékek közötti hasonlóságok és különbségek összegyűjtése. - Annak megvitatása, hogy miért van szükség a katonák egyes alapvető jogainak korlátozására. - A hivatásos, a szerződéses és az önkéntes tartalékos jogviszony közötti különbségek ismerete. - A hadkötelezettség és az önkéntesség alapján történő katonai szolgálat közötti különbség megértése. - A katonák folyamatos kiképzése szükségességének megértése.		- A különleges jogrend felosztása, jogi szabályozása és főbb jellemzői. - A honvédelmi kötelezettségek csoportosítása. - A Magyar Honvédség fegyverrel és fegyver nélkül végrehajtott legfontosabb feladatai. - A raj, a szakasz, a század, a zászlóalj, az ezred és a dandár jellemzői. - A katonák általános feladatai. - A harci erők, a harci támogató és a harcikiszolgáló támogató erők jellemzése, feladatai. - A Magyar Honvédség szervezete és jellemző alakulata. - Alapvető jogok és azok korlátozása. - A hivatásos, a szerződéses és az önkéntes tartalékos jogviszony jellemzői. - A katonák kiképzése. - A Magyar Honvédségben való szolgálatvállalás feltételei.	Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek: a honvédelemre, hadkötelezettségre vonatkozó jogszabályok; hadviselés, fegyvernemek különböző korokban. Földrajz: térképhasználat.	
Kulcsfogalmak		Különleges jogrend, Honvédelmi Tanács, békeidőszak, nem rendkívüli jogrend, rendkívüli állapot, szükségállapot, váratlan támadás, veszélyhelyzet, megelőző védelmi helyzet, terrorveszélyhelyzet, hadkötelezettség, polgári védelmi kötelezettség, kötelék, raj, szakasz, század, zászlóalj, ezred, dandár, parancsnok, törzs, vezénylőzászlós, lövész, harcokcsizó, tüzér, felderítő, légvédelmi kötelék, vegyivédelmi kötelék, híradókötelék, műszaki kötelék, elektronikai harci kötelék, logisztika, haderőnem, fegyvernem, szakcsapat, harci kötelék, harci támogató kötelék, harci kiszolgáló-támogató kötelék, szárazföldi erők, légierő, összefegyvernemi kötelék, hivatásos katona, szerződéses katona, önkéntes tartalékos, hadköteles.		

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	A tanuló - képes a tanult alaki mozgások szabályos végrehajtására a gyakorlatban, - képes felidézni a magyar hadtörténelem jeles eseményeit, az I. és II. világháború magyar vonatkozásait, - ismeri a Hősök napját és a Honvédelem napját, érti a fegyvernemi napok jelentőségét, - ismeri a túlélés és menedéképítés alapjait, ismereteit képes a gyakorlatban is alkalmazni, - megismeri a löelmélet alapjait, tisztában van a lövészet legfontosabb biztonsági rendszabályaival, - elsajátítja az erőnlétfejlesztés edzésalapelveit, megismerkedik a legfontosabb önvédelmi technikákkal, - megismeri Magyarország honvédelmi rendszerének fontosabb elemeit, azok működését, - tisztában van az állampolgárok egyes honvédelemmel kapcsolatos kötelezettségeivel, - a honvédelem rendszerének ismeretében megérti és elfogadja, hogy mit jelent napjainkban az egyén szintjén a hazafiság és a hazaszeretet, - tisztában van azzal, hogy a honvédelem nem egyenlő a Magyar Honvédséggel, megismeri a Magyar Honvédség helyét és szerepét a honvédelem rendszerében, - megismeri a Magyar Honvédség feladatrendszerét, felépítését, a Magyar Honvédségben rendszeresített rendfokozatokat, amelyeket képes a gyakorlatban is felismerni, - a valóságnak megfelelő ismereteket, életszerű tapasztalatokat szerez a szerződéses, a hivatásos és az önkéntes tartalékos katonák tevékenységéről, életéről, problémáiról és sikereiről, - szert tesz olyan gyakorlati ismeretekre, amelyek segítenek fejleszteni az önfegyelmet, a kitartást, valamint olyan általános katonai műveltségre, amely segíti őt eligazodni a napi történesekben, - képes a tanult témákról írásban és szóban gondolatait összefüggően kifejtetni, fogalmak, képek és források felhasználásával összehasonlításokat és elemzéseket készíteni.

11–12. évfolyam

Tematikai egység	1. Alaki felkészítés II.	Órakeret 9 óra
Előzetes tudás	Az „Alaki felkészítés I.” és „A Magyar Honvédség” tematikai egységek ismerete.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az alaki tevékenység hadseregekben betöltött szerepének, a katonai alakzatok harc közbeni jelentőségének megértetése.	
Fejlesztési követelmények - A katonai egyenruhák változásának, továbbá a változás történelmi okainak ismerete. - Egyénileg felkészülni egy olyan vitára, amely azokat az okokat mutatja be, amelyek a zárt katonai alakzatok felbomlásához vezettek a történelem során. - Egy katonai ünnepség forgatókönyvének elkészítése. - Kötelékben történő alaki mozzanatok ismerete, alkalmazása a gyakorlatban. - Díszelgéssel kapcsolatos alaki mozzanatok ismerete, alkalmazása a gyakorlatban.	Ismeretek - Az egyenruha jelentése, a díszegyenruha és a „harci” egyenruha jellemzői. - Az alakiség kialakulása, történetének főbb állomásai. - Mozgásmódok raj alegységben. - A katonai ünnepségek legfontosabb mozzanatai. - Díszelgéssel kapcsolatos alaki mozzanatok.	Kapcsolódási pontok <i>Testnevelés és sport:</i> rendgyakorlatok, állóképesség.
Kulcsfogalmak	Egyenruha, díszegyenruha, hadigyakorló öltözet, fegyvernemi jelzések, menetelés, menetalakzat, díszlépés, katonai ünnepség, díszalegység, katonai eskü, tisztavatás.	

Tematikai egység	2. Egészségügyi ismeretek	Órakeret 17 óra
Előzetes tudás	„A Magyar Honvédség” című tematikai egység ismerete. Az elsősegélynyújtásról az általános iskolában tanultak ismerete.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Alapvető egészségügyi és elsősegélynyújtási ismeretek elsajátítása, eljárások és a szükséges eszközök használatának gyakorlása. A döntésképeség fejlesztése a döntéshoz szükséges tényezők felismerése, mérlegelése révén. A NATO harctéri egészségügyi ellátás alapelveinek megismerése.	

Fejlesztési követelmények		Ismeretek	Kapcsolódási pontok
- A baleseti helyszínen végrehajtandó tevékenység lépéseinek ismerete. - Az eszméletlen állapot felismerésének módszerei, az eszméletlenség felismerése. - A légzésvizsgálat végrehajtásának képessége a gyakorlatban. - Rautek-féle műfogás, tálcáfogás kivitelezésének ismerete. - A mozgatást kizáró sérülések ismerete, fektetési módok és alkalmazásuk ismerete. Stabil oldalfekvő helyzet kivitelezése a gyakorlatban. - Az alapszintű újraélesztés (BLS) lépéseinek, kivitelezésének ismerete a gyakorlatban. - Az újraélesztés végrehajtásának ismerete automata defibrillátorral (AED). - Az artériás, vénás és kapilláris vérzésellátás szabályainak ismerete, alkalmazásuk a gyakorlatban. - A törések és ízületi sérülések ellátásának, a rögzítési alapelvek ismerete a gyakorlatban. - A harctéri sérültek osztályozása fontosságának megértése, az osztályozás lényegének ismerete. - Az egyéni elsősegély-felszerelés használatának ismerete. - A NATO sebesültellátás szintjei feladatának, ellátási lehetőségeinek, helyének, a szakaszos sebesültellátás lényegének ismerete.		- Elsősegélynyújtással kapcsolatos legfontosabb alapfogalmak. - Az eszmélet vizsgálata. - A légzés hármas érzékelése. - A sérültek kimentésének módszerei és szabályai. - Sérültek és betegek mozgatása, fektetési módok, mozgatáshoz használható alkalmi eszközök. - Hirtelen szívhalál, alapszintű újraélesztés, a halál biztos jelei. - Automata defibrillátor jelölése (AED), használata. - Vérzéstípusok jellemzői. - Artériás nyomópontok. - Köötési alapelvek. - A csontok és az ízületek sérülései, ellátásuk. - Rögzítési alapelvek. - Sérült katonák harctéri ellátásának szabályai. - Az elsősegély és a szaksegély tartalma. - A NATO sebesültellátás 4 szintje (ROLE I–IV.), feladataik, helyük. - A sérültek szállításának módszerei (MEDEVAC).	<i>Biológia-egészségtan:</i> az emberi szervezet működése, légzés, keringés, mozgás, elsősegélynyújtás mozgásszervi sérüléseknél, újraélesztés.
Kulcsfogalmak	Sérült, beteg, időfaktor, eszméletlenség, Rautek-féle műfogás, stabil oldalfekvés, hirtelen szívhalál, újraélesztés, BLS, AED, nyomókötés, fedőkötés, szaksegély, sebesültgyújtó fészek, első orvosi segély, ROLE I., ROLE II., ROLE III., ROLE IV., MEDEVAC.		

Tematikai egység	3. Haditechnikai ismeretek		Órakeret 18 óra
Előzetes tudás	„A Magyar Honvédség” és a „Löelmélet” című tematikai egységek ismerete.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A fegyvertörténet legfontosabb állomásainak, a legfontosabb haditechnikai eszközök fogalmának, főbb jellemzőinek ismerete. A köznyelvben gyakran szinonimaként használt haditechnikai eszközök fogalmi elhatárolása. A Magyar Honvédségben rendszeresített fontosabb haditechnikai eszközök legfontosabb képviselőinek felismerése ábra vagy kép segítségével, legfontosabb tulajdonságaik megismerése.		
Fejlesztési követelmények		Ismeretek	Kapcsolódási pontok
- A fegyverek történetének legfontosabb állomásai. A legfontosabb újítások ismerete a tűzfegyverek fejlődése során. - Tűzfegyverek csoportosítása a lövedék kilövésének módja alapján. - A gyalogsági és a kézifegyverek elkülönítése. - A lövészfegyverek főbb részeinek felismerése ábra alapján. A főbb részek alapvető feladatának ismerete. - A maroklőfegyverek kifejlesztése, történelmi okainak, alkalmazási körülményeinek ismerete. - A géppisztoly, a gépkarabély, a karabély, a puska, géppuska elkülönítésének ismerete. - A gépkarabély főbb részeinek megismerése. - Puskák, légpuskák és géppuskák főbb jellemzőinek ismerete. - A lövegek és a gránátok fogalmának, a lövegek csoportosítása főbb szempontjainak és a gránátok legelterjedtebb alkalmazásának ismerete.		- Lőfegyver, tűzfegyver fogalma, újítások a tűzfegyverek fejlődése során. - A gyalogsági fegyverek és a kézifegyverek fogalma. - A lövészfegyverek főbb részei. A részek funkciója. - Pisztolyok és revolverek fogalma, kialakulásuk okai. - Géppisztoly, gépkarabély, karabély, puska, géppuska fogalma, a gépkarabély fontosabb jellemzői. - A gépkarabély főbb részei. - A löveg, gránát, támadó és védő kéziggránát fogalma, főbb jellemzőik. - Az aknák fogalma. - Páncélozott szállító jármű és a harckocsi fogalma.	<i>Fizika:</i> a lőfegyverek működésének alapelvei.

- Az akna fogalmának ismerete. - A páncélozott szállító jármű, a gyalogsági harcjármű és a harckocsi közötti különbség megértése. A harckocsik csoportosításának ismerete. - A légierő haditechnikai eszközei csoportosításának, alkalmazási lehetőségeiknek ismerete. - A Magyar Honvédségben rendszeresített fontosabb haditechnikai eszközök adatainak és működésük lényegesebb jellemzőinek összegyűjtése csoportmunkában.	- Merev szárnyú és forgó szárnyú haditechnikai eszközök fogalma. - A Magyar Honvédség fontosabb haditechnikai eszközeinek lényegesebb jellemzői.	
Kulcsfogalmak	Fegyver, löfegyver, tűzfegyver, maroklőfegyver, pisztoly, revolver, géppisztoly, karabély, gépkarabély, puska, légpuska, géppuska, köztes lőszer, löveg, gránát, támadó kézigránát, védő kézigránát, akna, harcjármű, páncélozott szállító jármű, harckocsi, helikopter, robotrepülőgép, pilóta nélküli repülőgép, forgó szárnyú és merev szárnyú légieszköz.	

Tematikai egység	4. Térkép- és tereptani alapismeretek	Órakeret 30 óra
Előzetes tudás	Földrajz tantárgyból a térképészet alapelvei, térképtípusok, felszínformák, a földrajzi fókusz és a Globális Helymeghatározó Rendszer (GPS) fogalmának ismerete. „A Magyar Honvédség” című tematikai egység ismerete.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A terep fogalmának és hatásának megismerése, továbbá a terep és alkotóelemei szerepének megértése a katonai műveletekben. Az Univerzális Transzverzális Merkátor vetület (UTM-vetület) jellemzőinek megismerése. A földrajzi helymeghatározás során alkalmazott fontosabb koordináta- és azonosító rendszerek felépítésének és használatának megismerése a földfelszín pontjainak helymeghatározására. A terepi tájékozódás alapfogalmainak, fő műveleteinek, jellemzőinek álló helyzetben, illetve mozgás közben, valamint a tájékozódás során alkalmazott eszközeinek megismerése és alkalmazása. A műholdas helymeghatározó rendszerek felépítésének, elemei funkcióinak és ezek kapcsolatának megismerése. A GPS-alapú földrajzi helymeghatározás gyakorlati alkalmazási lehetőségeinek megismerése.	
Fejlesztési követelmények	Ismeretek	Kapcsolódási pontok
- A terepelemek jellemzőinek elemzése abból a szempontból, hogy milyen hatással vannak a katonai tevékenységre. - Összefoglaló táblázat készítése a különböző tájékozódási típusok kedvezőtlen és kedvező hatásairól a katonai műveletek szempontjából. - A méretarány értelmezése, a különböző méretarányú térképek összehasonlítása a felhasználás célja szerint. - Topográfiai térképek értelmezése, elemzése. - Térképszelvények jelölésének értelmezése. - A tájolók és az egyszerű iránytűk közötti különbségek ismerete. - A terepi tájékozódást segítő eszközök alkalmazása, térkép tájolása, fő világtérkép kitűzése. - A földrajzi, a mágneses és a hálózati északi irányok értelmezése. - Álláspont meghatározása néhány módszer alkalmazásával. - A Földfelszín helyettesítő felületének értelmezése szemléltetés segítségével. - A kezdő meridián jelentőségének megfogalmazása, a dátumvonal jelentése és jelentősége a rajta történő áthaladásakor. - Egy adott pont UTM koordinátájának a jelentése, az alkalmazott jelölések és a felírt számok sorrendiségének magyarázata.	- A terep osztályozása. - Jellemző tájékozódási típusok, ezek hatásai a katonai tevékenységekre. - A terep ábrázolása, a térkép fogalma, a domborzat, a vízrajz topográfiai térképeken. - A szintvonalak típusai és alkalmazásuk. - A térképi méretarányok és a térképek szelvényméreteinek összefüggése. - Az egyezményes jelek szerepe a térképészetben. - A jelkulcs tartalma. - Térképek szelvényezése, a nemzetközi világtérkép alapján történő szelvényezés (IMW). - A tájoló részei, alkalmazása, északi irányok. - Álláspont meghatározása. - Geoid, forgási ellipszoid, Geodéziai Világrendszer (WGS) fogalmának lényege, vetületi alapismeretek. - A földrajzi koordináta rendszer jellemzői.	<i>Matematika:</i> koordináta-rendszerek, háromszögelés. <i>Fizika:</i> viszonyítási rendszer, a helymeghatározó rendszerek működésének alapelvei, a Föld mágneses mezej, az iránytű. <i>Földrajz:</i> a térképészet alapelvei, térképtípusok, felszínformák, a földrajzi fókusz és a GPS fogalma.

- A Katonai Azonosító Rendszer (MGRS-azonosító) felépítése, értelmezése a gyakorlatban. - Az alkalmazott térkép méretaránya és az MGRS-azonosító pontossága közötti összefüggés értelmezése. - Az álló helyzetből és a mozgás közben végzett tájékozódás összehasonlítása. - Azon tényezők felsorolása és rendszerezése, amelyek zavarhatják vagy akadályozhatják a GPS-jelek vételét, illetve a helymeghatározást. - Tájékozódás gyakorlása terepen, térképpel és tájékozódást segítő eszközzel: - térkép tájolása; - álláspont meghatározása; - azimut menet; - tájékozódást segítő eszköz alkalmazásának gyakorlása; - tájékozódás tereptárgyak, korábbi tanulmányok során megismert természeti jelenségek és szükségeszközök segítségével.	- Az UTM koordinátáinak jellemzői. - Tájékozódás álló helyzetből és mozgás közben. - A terepi tájékozódás lényeges műveletei és eszközei. - A GPS-alapú helymeghatározás elve, és gyakorlati alkalmazási lehetőségei.	
Kulcsfogalmak	Terep, terepelem, tájtypus, jelkulcs, szintvonal, alapszintköz, szelvényezés, IMW-szelvényezési rendszer, tájoló, földrajzi észak, hálózati észak, mágneses észak, geoid, forgási ellipszoid, WGS, UTM, MGRS, azimut.	

Tematikai egység	5. Biztonságpolitikai és válságreaktáló alapismeretek	Órakeret 20 óra
Előzetes tudás	Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek tantárgyból a XX. századról tanultak ismerete. Földrajz tantárgyból a globalizáció jellemzőiről tanultak ismerete. A „Magyar Honvédség” című tematikai egység ismerete.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A biztonsági kihívásokkal kapcsolatos általános alapfogalmak és jellemzők megismerése. Magyarország biztonságát fenyegető kihívások. A NATO létrejötte, a kollektív védelem és a kollektív biztonság fogalmának megismerése, a szervezet bővítése folyamatának, feladatrendszere változásának és működése alapelveinek áttekintése. Az Európai Unió és az európai integráció fogalmának, az Európai Unió létrejötté állomásainak megismerése, az Európai Unió bővítésének lépései napjainkig. Az ENSZ szerepének megismerése a nemzetközi biztonság megőrzésében, létrehozásának történelmi körülményei és állomásai, az ENSZ válságkezelésének, a válságreaktáló műveletek jellemzőinek bemutatása.	
Fejlesztési követelmények	Ismeretek	Kapcsolódási pontok
- Közös vita a biztonságpolitikával összefüggő kérdésekről. - A biztonságpolitikával összefüggő fogalmak rendszerezése, magyarázata és helyes alkalmazása. - Az aktuális nemzetközi helyzet értékelése a biztonságot veszélyeztető és erősítő tényezők szempontjából. - Önálló kérdések megfogalmazása a biztonságpolitikai problémákkal kapcsolatban. - A NATO bővülő szerepköre okainak ismerete. - Az Európai integráció. - Az ENSZ létrejötte okainak, történelmi hátterének értelmezése forrás segítségével. - Az ENSZ BT tagjainak, hatáskörének ismerete, az állandó tagok vétőjogának értelmezése és az állandó tagok összetételének okai. - Különböző katonai műveletek besorolása. - A leggyakrabban előforduló béketámogató és egyéb válságreaktáló műveletek fogalmának felismerése. - Fontosabb ENSZ, NATO, EU műveletek fogalmának, mandátumuk lényegének ismerete,	- A biztonsági kihívás fogalma, típusai. - A globalizáció fogalma, hatása a biztonságra. - Napjaink nemzetközi erőviszonyait meghatározó tényezők. - A biztonságot fenyegető katonai és nem katonai tényezők. - A hazánk biztonságát fenyegető nem katonai és katonai kihívások. - A terrorizmus fogalma, a terrorizmus elleni küzdelem eszközei. - A NATO létrejöttének okai, működésének alapelvei, legfontosabb szervei, szerepkörének bővülése. - A NATO bővítésének eddigi állomásai. - A terrorizmus jellemző vonásai.	<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> szövetségi rendszerek és hadviselés különböző korokban.

azonosításuk forrás alapján. A válságreakgáló műveleti kiképzés és a harci kiképzés közötti különbségek felismerése, indoklása.	- Az Európai Unió létrejötte, fejlődése. - Az ENSZ Biztonsági Tanács feladata. - Az ENSZ válságkezelésének jellemzői. - Válságreakgáló műveletek fogalma, alapelvei. - Békétámogató és egyéb válságreakgáló műveletek főbb típusai, jellemzőik. - A Magyar Honvédség fontosabb ENSZ, NATO, EU missziói. - A Magyar Honvédség válságreakgáló műveletekre történő felkészítése.	
Kulcsfogalmak	Biztonsági kihívás, globalizáció, globális, kontinentális, regionális, szubregionális, lokális, illegális migráció, kollektív védelem, kollektív biztonság, konszenzus, Észak-atlanti Tanács, válságreakgáló műveletek, proliferáció, konszenzus, „out of area” misszió, kiberbűnözés, európai integráció, terrorizmus, terrorista, békétámogatás, békeművelet, béketeremtés, békefenntartás, békekikényszerítés, békeépítés, humanitárius segélynyújtás, nem háborús művelet, embargó, kiürítés, kimenekítés, UNFICYP, IFOR, SFOR, KFOR, ISAF, MFO, EUFOR-ALTHEA.	

Tematikai egység	6. Általános katonai ismeretek	Órakeret 20 óra
Előzetes tudás	„A Magyar Honvédség” és a „Biztonságpolitikai és válságreakgáló alapismeretek” című tematikai egységek ismerete.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A harc fogalmának, fontosabb kategóriáinak, a támadás és a védelem alapjainak megismerése. Az atom-, biológiai és vegyi (ABV) hadviseléssel kapcsolatos alapvető ismeretek elsajátítása. A függelmi viszony, a parancs jellemzőinek, a Magyar Honvédség mindennapi működésének megismerése.	
Fejlesztési követelmények	Ismeretek	Kapcsolódási pontok
- Példák segítségével nyomon követni a harc helyének és szerepének változását a történelem során. - A manőver formáinak felismerése ábra segítségével. - A háborúk tapasztalatai alapján a harc általános törvényszerűségeinek megfogalmazása. - A védelem és a támadás céljának, formáinak értelmezése. Annak megértése, hogy harcban a végső siker csak támadással érhető el. - Ábra segítségével az alapvető harci alakzatok felismerése. - Az 1., 2., 3., 4. generációs hadviselés főbb jellemzőinek ismerete, elhelyezése a történelemben. A 4. generációs hadviselés különlegessége. - A NATO fonetikus ABC alkalmazása szavak betűzésében, az S.O.S.-kód ismerete, a Morse-kódok alkalmazása táblázat segítségével. A forgalmazás szabályainak gyakorlati alkalmazása. - Az atomfegyverek elterjedését megakadályozó nemzetközi egyezmények bemutatása, napjaink problémái az atomfegyverek terjedése területén. - A Japánra ledobott atombombák hatásainak elemzésével a nukleáris fegyverek pusztító hatásainak bemutatása. - Az emberi szervezetre veszélyes fertőző megbetegedések összegyűjtése.	- A hadviselés változása a középkortól napjainkig. - A harc és az összefegyvernemi harc fogalma és fajtái, a csapás, a tűz, a manőver fogalma. - A védelem és a támadás fogalma, lényege, formái. A védelem méretei. - A katona gyalogos mozgása a harcmezőn, harci alakzatok. - A harcterület felosztása. - A hadviselés generációi. - A katonai híradóeszközök használata, a forgalmazás szabályai, a NATO fonetikus ABC-je. A Morse-kódok lényege. - A láncreakció, a magfúzió és a nukleáris robbanás hatásai. - A biológiai fegyverek tölteteként alkalmazható mikroorganizmusok jellemzői. - A mérgező harcanyagok típusai, és hatásuk az élő szervezetre. - A védekezés lehetőségei az ABV-fegyverek hatásai ellen. - A függelmi viszony tartalma, az előljáró, az alárendelt,	<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> háborúk, hadseregek, hadviselés különböző korokban; nemzetközi egyezmények a hadviselés szabályairól. <i>Fizika:</i> a lőfegyverek működésének alapelvei, a nukleáris fegyverek típusai, működésük alapelvei, hatásuk; sugárvédelmi ismeretek. <i>Biológia-egészségtan:</i> mérgezők, fertőzők tünetei. <i>Testnevelés és sport:</i> rendgyakorlatok; erőnlét, állóképesség.

- A biológiai fegyverek bemutatása, alkalmazásuk eszközei, és az ellenük történő védekezés lehetőségei. - A vegyi fegyverek általános jellemzői és felosztása. - A történelemben eddig alkalmazott vegyi fegyverek hatásainak elemzése. - A védekezés lehetőségeinek bemutatása az ABV-fegyverek hatásai ellen. - Az alegység szintű szolgálat feladatainak bemutatása, a szolgálatba vezénylés általános szabályainak értelmezése. - A szabályzat szerinti élet és a napirend jelentőségének, funkcióinak bemutatása.	- a rangidős, a parancs jellemzői. - A katonai napirend. - Az alegység szintű szolgálat. - A szolgálati érintkezés szabályai. - A katonák jogai és kötelességei.	
Kulcsfogalmak	Harc, összefegyvernemi harc, csapás, tűz, manőver, érdekeltségi terület, hadművelleti terület, mélységi terület, közeli terület, mögöttes terület, rajállás, szakasztámpont, századtámpont, zászlóalj-védőkörlet, harci alakzatok, NATO fonetikus ABC, Morse-kód, S.O.S., láncreakció, maghasadás, magfúzió, biológiai harcanyag, mérgező harcanyag, idegméreg, vérméreg, hólyaghúzó, fojtó, kábítószert, vegyi- és sugárfelderítés, ABV-védőruha, függelmi viszony, szolgálati előljáró, hivatali felettes, szakmai előljáró, rangidős, szolgálati érintkezés, kihallgatás, parancskihirdetés, ügyeleti szolgálat.	

Tematikai egység	7. Hadijogi alapismeretek		Órakeret 7 óra
Előzetes tudás	„A Magyar Honvédség” és az „Általános katonai ismeretek” című tematikai egységek ismerete.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A harcképtelenség ismérveinek és annak megismerése, hogy milyen esetekben illeti meg az elfogott katonát a hadifogolytápus. A zsoldosok, a kémek és a terroristák jellemző vonásainak megkülönböztetése, a hadifoglyokkal történő bánásmód alapvető szabályainak, a polgári lakosság védelmére vonatkozó szabályok megismerése. A Nemzetközi Büntetőbíróság feladatának, tevékenysége fontosabb jellemzőinek megismerése.		
Fejlesztési követelmények		Ismeretek	Kapcsolódási pontok
- A hágai és a genfi egyezmények tartalma. - Annak megvitatása, hogy miért van szükség a harcosok megkülönböztetésére. - Napjaink háborúinak tapasztalatai alapján a hadifoglyokkal való bánásmód szabályozása szükségességének indokolása. - A XX. század történelméből merített példák segítségével a polgári lakosság védelmének indokoltága. - Példák segítségével a meglepő aknák alkalmazásának embertelen következményeinek bemutatása, a legfontosabb nemzetközi bűncselekmények fogalmának ismerete.		- A hadijog szükségessége, a genfi és a hágai egyezmények létrejöttének körülményei. - A harcos, a kém és a zsoldos fogalma. - A hadifoglyokkal történő bánásmód szabályai, a harcképtelenség ismérvei. - A polgári lakosság védelme háború esetén. - A hadviselés módjai és eszközei. - A nemzetközi bűncselekmények fogalma, fontosabb típusai, a Nemzetközi Büntetőbíróság.	Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek: nemzetközi egyezmények a hadviselés szabályairól.
Kulcsfogalmak	Hágai és genfi egyezmény, harcos, civil, hadifogoly, zsoldos, kém, hadicsel, hitszegés, meglepő akna, háborús bűn, Nemzetközi Büntetőbíróság, népirtás, emberiség elleni bűntett, háborús bűntett.		

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	A tanuló - képes a tanult alaki mozgásokat a gyakorlatban szabályosan végrehajtani, - megismeri a lőfegyverek kialakulásának, fejlődésének történetét és a fejlődés okait, a legfontosabb lőfegyverfajtákat, - megismeri a harcjárművek alapvető típusait, - megismeri a Magyar Honvédségben rendszeresített legfontosabb haditechnikai eszközök lényegesebb tulajdonságait, továbbá képes felismerni azokat ábra segítségével, - megismeri a vérzésállapítás, az újraélesztés, a csont- és ízületi sérülésekkel kapcsolatos alapvető elsősegélynyújtás feladatait, képes a tanult egészségügyi eljárások szabályos

	végrehajtására a gyakorlatban is, - megismeri a katasztrófhelyzetben és a tömeges balesetekben szükséges elsősegélynyújtó feladatokat, valamint a katonák harctéri egészségügyi ellátási rendszerét, - megismeri a terep fogalmát, a főbb tájtípusok tulajdonságait és a katonai műveletekre gyakorolt hatásukat, - megismeri a katonai célú térképezés során alkalmazott vetülettípusokat és ezek jellemzőit, a térképi jelkulcs fogalmát, felépítését és tartalmát, valamint a térképeken alkalmazott kartográfiai jelek rendszerét, - megismeri a terepi tájékozódás alapfogalmait, fő műveleteit, és képes a gyakorlatban tanult eljárások végrehajtására, - megismeri a műholdas helymeghatározó rendszerek felépítését, - megismeri a hadijoggal kapcsolatos alapvető tudnivalókat, - megismeri a hazánkat fenyegető biztonságpolitikai kockázatokat, - megérti a biztonságpolitikai kockázatok függvényében a honvédelem szükségességét, - tisztában van Magyarország helyével és szerepével a NATO-ban és az Európai Unióban, - megérti, hogy a NATO és az Európai Unió milyen biztonsági garanciákat jelent hazánk számára, - megismeri az ENSZ létrejöttének körülményeit, az ENSZ BT összetételét, a konszenzus és a vétó fogalmát, - megismeri a válságkezelő műveletek legfontosabb típusait, helyüket a katonai műveletek rendszerében, - megismeri a Magyar Honvédség hozzájárulását az ENSZ-, EU-, NATO-missziókhoz, - megismeri a modern hadviselés kialakulásának fontosabb állomásait és azon fontosabb jellemzőit, amelyek döntő hatást gyakorolnak a hadseregek tevékenységére, - megismeri a harcászattal kapcsolatos alapfogalmakat, - képes alkalmazni a NATO fonetikus ABC-t és a Morse-kódokat, megismeri az S.O.S Morse-kódot, jelentését és alkalmazását, - megismeri a tömegpusztító fegyverek csoportosítását, legfontosabb jellemzőiket, érti a fegyverek szabályozásával kapcsolatos egyezmények szükségességét, - megismeri a függelmi viszony, a parancs, az előljáró, az alárendelt és a rangidős fogalmát, érti a szolgálati érintkezés szabályainak szükségességét, - képes napirendet készíteni, megismeri a katonai napirend legfontosabb elemeit, - szert tesz olyan gyakorlati ismeretekre, amelyek segítenek fejleszteni az önfegyelmet, a kitartást, és szert tesz olyan általános katonai műveltségre, amely segíti őt eligazodni a napi történésekben, - képes a tanult területekről gondolatait írásban és szóban összefüggően kifejtetni, fogalmak, képek és források felhasználásával összehasonlításokat és elemzéseket készíteni.

7.37. Honvédelmi alapismeretek kerettanterv a szakgimnáziumok 11–12. évfolyama számára

A hazaszeretet, a hazafiság érzése meghatározó szerepet játszik népünk történelmében. Minden korban található példa a haza hősiességére, illetve a szülőföldre való ragaszkodás különböző megnyilvánulásaira. A magyarság fennmaradása annak is köszönhető, hogy a felnőtt nemzedék minden korban át tudja adni azt a gazdag történelmi hagyományt, amely példát és lelkesítő ösztönzést ad az újabb nemzedék számára is. Belenőve egy élő nemzeti közösségbe, a szűkebb és tágabb szülőföld természeti szépsége, a magyar kultúra különlegessége és a közösség megtartó ereje olyan értékekké válhat a fiatalok szemében, amely együtt megteremti az érzelmi háttérrel a hazához való hűséghez, a hazáért való tenni akaráshoz és önfeláldozáshoz.

A hazaszeretet és a hazafiság fogalmának minden történelmi korban megvan a maga jelentése és jelentősége, nincs ez másként ma sem. Ma is képesnek kell lenni arra, hogy minden fiatal példát és hitet kapjon a hazához való ragaszkodáshoz és hűséghez. Ahhoz, hogy ez eredményesen megtörténhessen, figyelembe kell venni a jelen kor körülményeit is. Egy mai fiatal számára a modern, globalizációtól áthatott világ és az Európai Unió az élet természetes közegét jelenti. Könnyedén megismerkedhet más kultúrákkal, zavartalanul utazhat, munkát vállalhat és le is telepedhet Európa országainak többségében. Szerencsére az elmúlt néhány évtized békében telt, a mai iskolás gyermekek szüleinek és lassan már nagyszüleinek sincsen személyes emléke arról, milyen, amikor a haza szolgálata fegyveres harcot is megkövetel és az élet feláldozását is jelenti sokak számára. Ezekhez a körülményekhez alkalmazkodva kell élményszerű és hiteles hazafias nevelést adni a mai fiataloknak. Hozzá kell segíteni a tanulót ahhoz, hogy megértse, mi adhat értelmes tartalmat ma a hazafiság fogalmának, miként válhat értékesebb személyiséggé azon élmények által, amelyeket a cselekvő hazaszeretet adhat számára. Ugyanakkor fontos, hogy felismerje: a jó hazafisághoz hozzátartozik az is, hogy tudja, Magyarország védelme szükség esetén minden állampolgár kötelessége.

A nem honvédelmi ágazathoz tartozó szakgimnáziumokban a honvédelmi alapismeretek közismereti, választható érettségi tantárgy tanításának elsődleges célja, hogy a fiatalok állampolgárságra, demokráciára neveléséhez tantárgyi keretek között járuljon hozzá, így a 17-18 éves korosztály megismerkedhet állampolgári kötelezettségeivel, kézzelfogható tartalmat biztosítva ezzel a köznevelési intézményben megvalósuló honvédelmi nevelésnek is.

A tantárgy tanítása lehetővé teszi, hogy a tanuló megismerje és elsajátítsa Magyarország biztonság- és szövetségi politikájának jellemzőit, a honvédelemmel összefüggő szabályokat, a Magyar Honvédség felépítését, technikai eszközeinek jellemzőit és feladatrendszerét, a katonai értékek és hagyományok alapjait. Ezen ismeretekkel kialakul és folyamatosan erősödik a haza és a honvédelem iránti elkötelezettsége.

A honvédelmi alapismeretek tananyag elsajátítása során a diáknak képesnek kell lennie többek között a katonai terminológia szakszerű alkalmazására, a különböző források felhasználásával gondolatmenete írásban és szóban történő összefüggő kifejezésére, kiselőadások színvonalas megtartására, problémafelvetésre, magyarázat adására, következtetés levonására és érvelésre. Ennek érdekében a tananyag az alábbi tanítási stratégiákat alkalmazza:

- a hasonlóságok és különbségek bemutatása, azonosítása és kerestetése;
- a lényeges információk kiemelése és összefoglalása;
- rendszeres ismétlés és megerősítés;
- otthoni feladatadás és gyakorlás;
- digitális ismeretforrások alkalmazása;
- kooperatív tanulásszervezés;
- a tanulási célok és követelmények előzetes meghatározása;
- a lényegre történő orientáció kérdések segítségével.

A tananyag kidolgozása során fontos szempont volt a diákok kognitív fejlődési törvényszerűségeinek figyelembevétele. A feladatok egy része olyan kutatómunkát is tartalmaz, amely hasonló ismeretek megszerzését jelöli meg feladatként.

Tematikai egység	1. Alaki felkészítés	Órakeret 4 óra
Előzetes tudás	Testnevelés és sport tantárgyból a rendgyakorlatok ismerete.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A tanuló ismerje meg az alaki tevékenység szerepét és jelentőségét a katonák kiképzésében és életében. Egyéni mozdulatok elsajátítása álló helyben.	
Fejlesztési követelmények	Ismeretek	Kapcsolódási pontok
– Annak bemutatása, hogy a napi életben miért van különös jelentősége az egységességnek és a fegyelemnek. – Az egyénileg végrehajtandó alaki mozdulatok elsajátítása a gyakorlatban. – A tiszteletadás, a jelentés és jelentkezés gyakorlása, elsajátítása egyénileg. – Alakzatok megalakítása, sorakozó végrehajtása.	– Az alakítás alapfogalmai. – Vigyázz!, Pihenj!, Szerelvényt igazíts! parancsokra történő szabályos tevékenység. – Fordulatok állóhelyben. – A tiszteletadás módjai, a jelentés, jelentkezés legfontosabb szabályai.	<i>Testnevelés és sport:</i> rendgyakorlatok, állóképesség.

Kulcsfogalmak	Alakosság, alakzat, oszlop, vonal, térköz, távköz, tiszteletadás, tisztelgés, fővetés, főhajtás, Magyarország lobogója, csapatzászló.

Tematikai egység	2. Túlélési ismeretek, táborozástechnika	Órakeret 10 óra
Előzetes tudás	Általános iskolában természetismeret, valamint biológia–egészségtan tantárgyakból az emberi test működéséről, az ehető és mérgező növényekről, a környezeti tényezők élőlényekre kifejtett hatásáról tanultak ismerete.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A sikeres túléléshez szükséges képességek fejlesztése, a túlélőt erő hatások és a túlélést befolyásoló körülmények megismerése.	
Fejlesztési követelmények		Ismeretek
- Csoportmunkában annak megvitatása, hogy milyen esetekben kerülhet egy átlagember túlélési helyzetbe. - Példák segítségével annak bemutatása, hogy a katonát rendkívüli helyzetekben milyen hatások érik. - A túlélőfelszerelés összeállításának szabályai, a felszerelés elemeinek bemutatása. - Csoportmunkában egy konkrét túlélési helyzet teendőinek megtervezése, az alapvető túlélési technikák bemutatása.		- A túlélés alapjai, a rendkívüli helyzetekben követendő eljárások. - Túlélőfelszerelés elemei. - Vízyerési lehetőségek a természetben. - Élelemszerzési lehetőségek a természetben, ehetőségi teszt. - Tűzrakóhely kialakítása, tűzgyújtás. - Alapvető csomók a túléléshez. - A menedék jelentősége a túlélési helyzetekben. - Álcázás, rejtőzködés szabályai.
Kapcsolódási pontok		<i>Biológia–egészségtan:</i> ehető és mérgező gombák, a víz biológiai tulajdonságai. <i>Fizika, kémia:</i> halmazállapot változás, forráspont.
Kulcsfogalmak	Fizikai és pszichikai felkészülés, motiváció, túlélés, szükségfegyver, menedék, ehetőségi teszt, személyi álcázás, hangálcázás, fényálcázás, szagálcázás, mozgás és a nyomok álcázása.	

Tematikai egység	3. Hadtörténelmi alapismeretek	Órakeret 13 óra
Előzetes tudás	Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek tantárgyból a magyar és egyetemes történelemre vonatkozó ismeretek.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A tanuló ismerje meg a hadviselés filozófiai alapjait, a jelentősebb hadikultúrák jellemzőit. Tudatosodjon benne, hogy a magyar katonanemzet, és a honvédelem minden történelmi időben a nemzet fennmaradását szolgálja. Ismerje, hogy a középkorban a Magyar Királyság meghatározó katonai hatalom volt, egészen Hunyadi Mátyás haláláig. Ismerje a hősök tiszteletének, hagyományainknak, nemzeti és katonai ünnepeinknek jelentőségét. Ismerje a Magyar Honvédségben rendszeresített rendfokozatokat és azok rendszerezését.	
Fejlesztési követelmények		Ismeretek
- A háborúk okainak, történeti megítélésének, a hadsereg fogalmának megismerése. - A stratégia és taktika fogalmának összehasonlítása, a két fogalom elkülönítése, katonai terminológiai elhatárolásuk megismerése. - Ókori hadikultúrák összehasonlítása. - A honfoglalás tervezett hadi cselekmény jellegének bizonyítása. - A pozsonyi csata első honvédő háború jellegének, a magyarok által a IX–XIII. században vezetett hadjáratok jelentőségének megismerése. - Az Árpád-kori ország védelmi rendszerének megismerése. - A lovagi nevelés és a lovagi kultúra jelentőségének megismerése. - A török elleni hadviselés változásának és a változások okainak megismerése. - Az ország gazdasági hanyatlása és a végvári rendszer meggyengülése közötti kapcsolat felismerése. - Buda visszafoglalását lehetővé tévő okok felismerése források segítségével.		- A hadviselés filozófiai alapjai. - Néhány ókori hadikultúra jellemzője. - A honfoglalás mint tervezett hadművelet. - A pozsonyi csata mint honvédő háború. - A IX–X. századi magyar hadjáratok. - Az Árpád-kor hadszervezete, a gyepű rendszer. - Szent László, a lovagkirály. - Hunyadi János és Hunyadi Mátyás törökellenes politikája. - A Mohácsi csata, Buda eleste. - Buda visszafoglalása, a török háborúk lezárása. - A pákozdi csata. - Görgey Artúr, Bem József és Damjanich János katonai tevékenysége 1848/49-ben. - Monarchia és Magyarország hadereje az 1867. évi kiegyezést követően.
Kapcsolódási pontok		<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> ókor, középkor és újkori ismeretek. Az első és második világháború magyar vonatkozásai. <i>Földrajz:</i> térképhasználat.

- Forrás alapján a pákozdi csata elemzése, a magyar csapatok létszámfőlénnyel szembeni győzelmének magyarázata. - A tavaszi hadjárat fontosságának és jelentős katonai személyiségeinek megismerése. - A Monarchia első világháború kezdetén létező hadműveleti tervei és a balkáni hadműveletek, valamint az orosz front kudarca közötti összefüggés ismerete. - Doberdó stratégiai szerepének tudatosítása. - Forráselemzés alapján a caporettoi áttörés különlegességének és jelentőségének megismerése. - A hadsereg újjászervezése a két világháború között. - A második magyar hadsereg doni katasztrófája okainak megismerése, a Magyar Honvédség II. világháborús szerepe. - A Magyar Néphadsereg a Varsói Szerződésben. - A Magyar Honvédség átszervezése a rendszerváltást követően. - A katonai nevelés és oktatás szükségességének és fontosságának a felismerése. - Az altisztté és tisztté válás folyamatának tudatosítása, jellem, akarat és határozottság fogalma a képzés során. - Hősök emlékeztetének fontossága. - Szent László személyének és kultuszának tudatosítása. - A Magyar Hősök emlékűnepe és a Honvédelem napja jelentőségének ismerete. - Rendfokozatok rendszerének megismerése. - Fegyvernemi jelzések és állománykategóriák szerepe.		- Limanovai csata, gorlicei áttörés. - Rohamcsapatok alkalmazása a caporettoi áttörés során. - Magyarország hadba lépése és a doni katasztrófa. - A hazai altiszt- és tisztképzés gyökerei. - Ludovika és a Ludovika Zászlóalj története. - Szent László kultusza. - Hősök napja, Honvédelem napja. - Fegyvernemi napok. - Rendfokozatok szerepének és egymásra épülésének ismerete.	
Kulcsfogalmak	Honfoglalás, államalapítás, Pozsony, filozófia, hadikultúra, háború, végvárrendszer, tavaszi hadjárat, fegyveres semlegesség elve, Ludovika, Nándorfehérvár, Kenyérmező, Mohács, Caporetto, Doberdó, Don-kanyar, Gorlice, rendfokozat, állománycsoport, legénység, altiszt állomány, tiszti állomány, tisztesek, zászlósok, főtiszték, tábornokok, fegyvernemi nap, Hősök napja.		

Tematikai egység	4. Löelmélet		Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	Fizika tantárgyból a légellenállásról, a gravitációról, az erőről és az ellenerőről tanultak ismerete.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Alapvető löelméleti ismeretek elsajátítása, a lövés lényegi folyamatának megismerése. A löszerek fő típusainak megismerése. Alapvető biztonsági rendszabályok elsajátítása.		
Fejlesztési követelmények	Ismeretek	Kapcsolódási pontok	
- Annak ismerete, hogy a lövés mindig emberi döntés következménye, amelyért a felelősséget a döntést meghozó személynek kell viselni. - A lövés jelenségének, folyamatának, időszakainak jellemzése ábra segítségével. - A röppályaelemek azonosítása egyszerűsített röppályavázlat alapján. - A ballisztikus röppálya alakjának, legfontosabb jellemzőinek ismerete. - A célzás, célzási hibák, célzás-helyesbítés lényegének ismerete.	- A ballisztika és a lövés fogalma. - A tűzfegyverekkel leadott lövés folyamata, időszakai, jelenségei. - A külső és a belső ballisztika fontosabb elemei. - A pontos lövés feltételei, a szórás és a középső találati pont fogalma. - A tüzelési testhelyzetek. - Alapvető biztonsági rendszabályok.	Fizika: a löfegyverek működésének alapelvei, ballisztikai alapismeretek Kémia: gázok tágulása állandó hőmérsékleten, állandó és változó nyomáson.	

- A pontos lövés feltételeinek ismerete, a pontos lövés és a szórás kép közötti összefüggés felismerése. - A tüzelési testhelyzetek kialakítása gyorsaságának és stabilitásának ismerete. - Lövészetben betartandó alapvető biztonsági rendszabályok ismerete. - A gyalogsági fegyverek löszerei felosztásának ismerete, az éleslőszer főbb részeinek felismerése ábra alapján. - A vaklőszer, az oktatólőszer és a különleges lövedékek megkülönböztetése ábra alapján.	- Gyalogsági fegyverek löszereinek felosztása. - A löszerek általános felépítése, főbb részei.	
Kulcsfogalmak	Ballisztika, röppálya, fedett tér, holtter, normál löviszony, különleges löviszony, csapott célgömbbel való célzás, szórás, tüzelési testhelyzet, éleslőszer, kisegítő löszerek, vaklőszer, oktatólőszer, hüvely, lőportöltet, csappantyú, lövedék, normál lövedék, különleges lövedék.	

Tematikai egység	5. A Magyar Honvédség		Órakeret 13 óra
Előzetes tudás	Történelem tantárgyból a magyar haderővel kapcsolatos ismeretek.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Annak tudatosítása, hogy szükség esetén a haza védelme minden állampolgár kötelessége. Az Alaptörvényben és a honvédelemről szóló törvényben rögzített állampolgári kötelezettségek megismerése. A katonai szervezetek csoportosításának, a Magyar Honvédség felépítésének és vezetésének megismerése.		
Fejlesztési követelmények	Ismeretek	Kapcsolódási pontok	
- A hadkötelezettség bemutatása a gyakorlatban. - Vita a békeidőszaki kötelező katonai szolgálat megszüntetésének összetársadalmi és honvédségen belüli hatásairól. - A különleges jogrendben meghozandó intézkedések összegyűjtése forrás alapján. - Az Országgyűlés, a köztársasági elnök és a Kormány Magyar Honvédséggel való kapcsolatának ismerete. - A honvédelmi kötelezettségek lényegéről összefoglaló táblázat készítése. - Annak megértése, hogy a Magyar Honvédség részt vesz bizonyos veszélyek elhárításban, de felszámolásuk nem a katonák feladata. - A raj, szakasz, század, zászlóalj, ezred, dandár összehasonlító táblázatának elkészítése a legfontosabb jellemzők alapján. - A legfontosabb katonai kötelékek csoportosítása fegyvernem-szakcsoport, továbbá harci, harci-támogató, harci kiszolgáló támogató kategóriák szerint. - A fegyvernem és a harci erők fogalma közötti különbség megértése. - Példák keresése és bemutatása a fegyvernemek közötti sikeres együttműködésekről. - A katonai szervezetek feladatai és a szervezeti felépítéseik közötti összefüggés értelmezése. - A logisztika fogalmának értelmezése a katonák tevékenységében. - Magyarázó ábra készítése a Magyar Honvédség szervezeti felépítéséről. - A katonai kötelékek közötti hasonlóságok és különbségek összegyűjtése. - Annak megvitatása, hogy miért van szükség a katonák egyes alapvető jogainak korlátozására. - A hivatásos, a szerződéses és az önkéntes tartalékos jogviszony közötti különbségek ismerete.	- A különleges jogrend felosztása, jogi szabályozása és főbb jellemzői. - A honvédelmi kötelezettségek csoportosítása. - A Magyar Honvédség fegyverrel és fegyver nélkül végrehajtott legfontosabb feladatai. - A raj, a szakasz, a század, a zászlóalj, az ezred és a dandár jellemzői. - A katonák általános feladatai. - A harci erők, a harci támogató és a harci kiszolgáló támogató erők jellemzése, feladatai. - A Magyar Honvédség szervezete. - Alapvető jogok és azok korlátozása. - A katonák kiképzése. - A Magyar Honvédségben való szolgálatvállalás feltételei.	<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> a honvédelemre, hadkötelezettségre vonatkozó jogszabályok; hadviselés, fegyvernemek különböző korokban. <i>Földrajz:</i> térképhasználat.	

- A hadkötelezettség és az önkéntesség alapján történő katonai szolgálat közötti különbség megértése. - A katonák folyamatos kiképzése szükségességének megértése.		
Kulcsfogalmak	Különleges jogrend, Honvédelmi Tanács, békeidőszak, nem rendkívüli jogrend, normál jogrend, rendkívüli állapot, szükségállapot, váratlan támadás, veszélyhelyzet, megelőző védelmi helyzet, terrorveszélyhelyzet, hadkötelezettség, honvédelmi munkakötelezettség, polgári védelmi kötelezettség, kötelék, raj, szakasz, század, zászlóalj, ezred, dandár, parancsnok, törzs, vezénylőzászlós, haderőnem, fegyvernem, szakcsapat, harci kötelék, harci támogató kötelék, harci kiszolgáló-támogató kötelék, szárazföldi erők, légierő, összefegyvernemi kötelék, személyi állomány, tényleges állomány, hivatásos katona, szerződéses katona, honvéd tisztjelölt, honvéd altisztjelölt, önkéntes tartalékos, hadköteles, parancs, egységes alapkiképzés.	

Tematikai egység	6. Haditechnikai ismeretek	Órakeret 14 óra
Előzetes tudás	„A Magyar Honvédség” és a „Löelmélet” című tematikai egységek ismerete.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A fegyvertörténet legfontosabb állomásainak, a legfontosabb haditechnikai eszközök fogalmának, főbb jellemzőinek ismerete. A köznyelvben gyakran szinonimaként használt haditechnikai eszközök fogalmi elhatárolása. A Magyar Honvédségben rendszeresített fontosabb haditechnikai eszközök legfontosabb képviselőinek felismerése ábra vagy kép segítségével.	
Fejlesztési követelmények	Ismeretek	Kapcsolódási pontok
- A fegyverek történetének legfontosabb állomásai. A legfontosabb újítások ismerete a tűzfegyverek fejlődése során. - Tűzfegyverek csoportosítása a lövedék kilövésének módja alapján. - A gyalogsági és a kézfegyverek elkülönítése. - A lövészfegyverek főbb részeinek felismerése ábra alapján. A főbb részek alapvető feladatának ismerete. - A maroklőfegyverek kifejlesztése történelmi okainak, alkalmazási körülményeinek ismerete. - A géppisztoly, a gépkarabély, a karabély, a puska, géppuska elkülönítésének ismerete. - A gépkarabély főbb részeinek megismerése. - Puskák, légpuskák és géppuskák főbb jellemzőinek ismerete. - A páncélozott szállító jármű, a gyalogsági harcjármű és a harckocsi közötti különbség megértése. A harckocsik csoportosításának ismerete. - A légierő haditechnikai eszközei csoportosításának, alkalmazási lehetőségeiknek ismerete. - A Magyar Honvédségben rendszeresített fontosabb haditechnikai eszközök adatainak és működésük fontosabb jellemzőinek összegyűjtése csoportmunkában.	- Lőfegyver, tűzfegyver fogalma, újítások a tűzfegyverek fejlődése során. - A gyalogsági fegyverek és a kézfegyverek fogalma. - A lövészfegyverek főbb részei. A részek funkciója. - Pisztolyok és revolverek fogalma, kialakulásuk okai. - Géppisztoly, gépkarabély, karabély, puska, géppuska fogalma, a gépkarabély fontosabb jellemzői. - A gépkarabély főbb részei. - A támadó és védő kézigránát fogalma. - Páncélozott szállítójármű és a harckocsi fogalma, főbb tulajdonságaik. - Merev szárnyú és forgó szárnyú haditechnikai eszközök fogalma, főbb tulajdonságaik.	<i>Fizika: a lőfegyverek működésének alapelvei.</i>
Kulcsfogalmak	Fegyver, lőfegyver, tűzfegyver, maroklőfegyver, pisztoly, revolver, géppisztoly, karabély, gépkarabély, puska, légpuska, géppuska, köztes lőszer, löveg, gránát, támadó kézigránát, védő kézigránát, akna, harcjármű, páncélozott szállító jármű, harckocsi, helikopter, robotrepülőgép, pilóta nélküli repülőgép, forgó szárnyú és merev szárnyú légieszköz.	

Tematikai egység	7. Hadijogi alapismeretek	Órakeret 7 óra
Előzetes tudás	„A Magyar Honvédség” című tematikai egységek ismerete.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A harcképtelenség ismérveinek és annak megismerése, hogy milyen esetekben illeti meg az elfogott katonát a hadifogolytátság. A zsoldosok, a kémek és a terroristák jellemző vonásainak megkülönböztetése, a hadifoglyokkal történő bánásmód alapvető szabályainak, a polgári lakosság védelmére vonatkozó szabályok megismerése. A Nemzetközi Büntetőbíróság feladatának, tevékenysége fontosabb jellemzőinek megismertetése.	

Fejlesztési követelmények		Ismeretek	Kapcsolódási pontok
- A hágai és a genfi egyezmények tartalma. - Annak megvitatása, hogy miért van szükség a harcosok megkülönböztetésére. - Napjaink háborúinak tapasztalatai alapján a hadifoglyokkal való bánásmód szabályozása szükségességének indoklása. - A XX. század történelméből merített példák segítségével a polgári lakosság védelmének indoklása. - Példák segítségével bemutatni a meglepő aknák alkalmazásának embertelen következményeit, a legfontosabb nemzetközi bűncselekmények fogalmának ismerete.		- A hadijog szükségessége, a genfi és a hágai egyezmények létrejöttének körülményei. - A harcos, a kém és a zsoldos fogalma. - A hadifoglyokkal történő bánásmód szabályai, a harcképtelenség ismérvei. - A polgári lakosság védelme háború esetén. - A hadviselés módjai és eszközei. - A nemzetközi bűncselekmények fogalma, fontosabb típusai, a Nemzetközi Büntetőbíróság.	Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek: nemzetközi egyezmények a hadviselés szabályairól.
Kulcsfogalmak	Hágai és genfi egyezmény, harcos, civil, hadifogoly, zsoldos, kém, hadicsel, hitszegés, meglepő akna, háborús bűn, Nemzetközi Büntetőbíróság, néptirtás, emberiség elleni bűntett, háborús bűntett.		

Tematikai egység	8. Egészségügyi ismeretek		Órakeret 13 óra
Előzetes tudás	„A Magyar Honvédség” című tematikai egység ismerete. Az elsősegélynyújtásról a korábbi tanulmányok során tanultak ismerete.		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Alapvető egészségügyi és elsősegélynyújtási ismeretek elsajátítása. A döntésképeség fejlesztése a döntéshoz szükséges tényezők felismerése, mérlegelése révén. A NATO harctéri egészségügyi ellátás alapelveinek megismerése.		
Fejlesztési követelmények		Ismeretek	Kapcsolódási pontok
- A baleseti helyszínen végrehajtandó tevékenység lépéseinek ismerete. - Az eszméletlen állapot felismerésének módszerei, az eszméletlenség felismerése. - A légzésvizsgálat végrehajtásának képessége a gyakorlatban. - Rautek-féle műfogás, tálcáfogás kivitelezésének ismerete. - A mozgatást kizáró sérülések ismerete, fektetési módok és alkalmazásuk ismerete. Stabil oldalfekvő helyzet kivitelezése a gyakorlatban. - Az alapszintű újraélesztés (BLS) lépéseinek, kivitelezésének ismerete a gyakorlatban. - Az újraélesztés végrehajtásának ismerete automata defibrillátorral (AED). - Az artériás, vénás és kapilláris vérzés-ellátás szabályainak ismerete. - A törések és ízületi sérülések ellátásának ismerete. - A harctéri sérültek osztályozása fontosságának megértése, az osztályozás lényegének ismerete. - A NATO sebesültellátás szintjei feladatának, ellátási lehetőségeinek, helyének, a szakaszos sebesültellátás lényegének ismerete.		- Elsősegélynyújtással kapcsolatos legfontosabb alapfogalmak. - Az eszmélet vizsgálata. - A légzés hármasszérzékelése. - A sérültek kimentésének módszerei és szabályai. - Sérültek és betegek mozgatása, fektetési módok, mozgatáshoz használható alkalmi eszközök. - Hirtelen szívhalál, alapszintű újraélesztés, a halál biztos jelei. - Automata defibrillátor jelölése (AED), használata. - Vérzéstípusok jellemzői. - Artériás nyomópontok. - Kötözési alapelvek. - A csontok és az ízületek sérülései, ellátásuk. - Rögzítési alapelvek. - Sérült katonák harctéri ellátásának szabályai. - Az elsősegély és a szaksegély tartalma. - A NATO sebesültellátás 4 szintje, feladataik, helyük (ROLE I–IV.). - A sérültek szállításának módszerei (MEDEVAC).	Biológia-egészségtan: az emberi szervezet működése, légzés, keringés, mozgás, elsősegélynyújtás mozgásszervi sérüléseknél, újraélesztés.
Kulcsfogalmak	Sérült, beteg, időfaktor, eszméletlenség, Rautek-féle műfogás, stabil oldalfekvés, hirtelen szívhalál, újraélesztés, BLS, AED, nyomókötés, szaksegély, sebesültgyújtó fészek, első orvosi segély, ROLE I., ROLE II., ROLE III., ROLE IV., MEDEVAC.		

Tematikai egység	9. Térkép- és tereptani alapismeretek	Órakeret 18 óra
Előzetes tudás	Földrajz tantárgyból a térképészet alapelvei, térképtípusok, felszínformák, a földrajzi fókusz és a Globális Helymeghatározó Rendszer (GPS) fogalmának ismerete. „A Magyar Honvédség” című tematikai egység ismerete.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A terep fogalmának és hatásának megismerése, továbbá a terep és alkotóelemei szerepének megértése a katonai műveletekben. Az Univerzális Transzverzális Merkátor vetület (UTM-vetület) jellemzőinek megismerése. A földrajzi helymeghatározás során alkalmazott fontosabb koordináta- és azonosító rendszerek felépítésének és használatának megismerése a földfelszín pontjainak helymeghatározására. A terepi tájékozódás alapfogalmainak, fő műveleteinek megismerése. A műholdas helymeghatározó rendszerek felépítésének, elemei funkcióinak és ezek kapcsolatának megismerése. A GPS-alapú földrajzi helymeghatározás gyakorlati alkalmazási lehetőségeinek megismerése.	
Fejlesztési követelmények	Ismeretek	Kapcsolódási pontok
- A terepelemek jellemzőinek elemzése abból a szempontból, hogy milyen hatással vannak a katonai tevékenységre. - Összefoglaló táblázat készítése a különböző tájptípusok kedvezőtlen és kedvező hatásairól a katonai műveletek szempontjából. - A méretarány értelmezése, a különböző méretarányú térképek összehasonlítása a felhasználás célja szerint. - Topográfiai térképek értelmezése, elemzése. - Térképszelvények jelölésének értelmezése. - A tájolók és az egyszerű iránytűk közötti különbségek ismerete. - Térkép tájolása, fő világtérképek kitűzése eszköz segítségével. - A földrajzi, a mágneses és a hálózati északi irányok értelmezése. - Álláspont meghatározása néhány módszer alkalmazásával. - A Földfelszín helyettesítő felületének értelmezése szemléltetés segítségével. - A kezdő meridián jelentőségének megfogalmazása, a dátumvonal jelentése és jelentősége a rajta történő áthaladáskor. - Egy adott pont UTM koordinátájának a jelentése, az alkalmazott jelölések és a felírt számok sorrendiségének magyarázata. - A Katonai Azonosító Rendszer (MGRS-azonosító) felépítése, értelmezése a gyakorlatban. - Az alkalmazott térkép méretaránya és az MGRS-azonosító pontossága közötti összefüggés értelmezése. - Azon tényezők felsorolása és rendszerezése, amelyek zavarhatják, vagy akadályozhatják a GPS-jelek vételét, illetve a helymeghatározást.	- A terep osztályozása. - Jellemző tájptípusok, ezek hatásai a katonai tevékenységekre. - A terep ábrázolása, a térkép fogalma, a domborzat, a vízrajz topográfiai térképeken. - A szintvonalak típusai és alkalmazásuk. - A térképi méretarányok és a térképek szelvényméreteinek összefüggése. - Az egyezményes jelek szerepe a térképészetben. - A jelkulcs tartalma. - Térképek szelvényezése, nemzetközi világtérkép alapján történő szelvényezés (IMW). - A tájoló részei, alkalmazása, északi irányok. - Álláspont meghatározása. - Geoid, forgási ellipszoid, Geodéziai Világrendszer (WGS) fogalmának lényege, vetületi alapismeretek. - A földrajzi koordináta rendszer jellemzői. - Az UTM koordinátáinak jellemzői. - A GPS-alapú helymeghatározás elve, és gyakorlati alkalmazási lehetőségei.	<i>Matematika:</i> koordinátarendszerek, háromszögelés. <i>Fizika:</i> viszonyítási rendszer, a helymeghatározó rendszerek működésének alapelvei, a Föld mágneses mezője, az iránytű. <i>Földrajz:</i> a térképészet alapelvei, térképtípusok, felszínformák, a földrajzi fókusz és a GPS fogalma.
Kulcsfogalmak	Terep, terepelem, tájptípus, jelkulcs, szintvonal, alapszintköz, szelvényezés, IMW-szelvényezési rendszer, tájoló, földrajzi északi, hálózati északi, mágneses északi, geoid, forgási ellipszoid, WGS, UTM, MGRS, azimut.	

Tematikai egység	10. Biztonságpolitikai és válságkezelő alapismeretek	Órakeret 15 óra
Előzetes tudás	Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek tantárgyból a XX. századról tanultak ismerete. Földrajz tantárgyból a globalizáció jellemzőiről tanultak ismerete. A „Magyar Honvédség” című tematikai egység ismerete.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A biztonsági kihívásokkal kapcsolatos általános alapfogalmak és jellemzők megismerése. Magyarország biztonságát fenyegető kihívások. A NATO létrejötte, a kollektív védelem és a kollektív biztonság fogalmának megismerése,	

	a szervezet bővítése folyamatának, feladatrendszere változásának és működése alapelveinek áttekintése. Az Európai Unió és az európai integráció fogalmának, az Európai Unió létrejötté állomásainak megismerése, az Európai Unió bővítésének lépései napjainkig. Az ENSZ szerepének megismerése a nemzetközi biztonság megőrzésében, létrehozásának történelmi körülményei és állomásai, az ENSZ válságkezelése, a válságreakáló műveletek jellemzőinek bemutatása.		
Fejlesztési követelmények		Ismeretek	Kapcsolódási pontok
- Közös vita a biztonságpolitikával összefüggő kérdésekről. - A biztonságpolitikával összefüggő fogalmak rendszerezése, magyarázata és helyes alkalmazása. - Az aktuális nemzetközi helyzet értékelése a biztonságot veszélyeztető és erősítő tényezők szempontjából. - Önálló kérdések megfogalmazása a biztonságpolitikai problémákkal kapcsolatban. - A NATO bővülő szerepköre okainak ismerete. - Az Európai integráció. - Az ENSZ létrejötté okainak, történelmi hátterének értelmezése forrás segítségével. - Az ENSZ BT tagjainak, hatáskörének ismerete, az állandó tagok vétőjogának értelmezése és az állandó tagok összetételének okai. - Különböző katonai műveletek besorolása. - A leggyakrabban előforduló békétámogató és egyéb válságreakáló műveletek fogalmának felismerése. - Fontosabb ENSZ, NATO műveletek fogalmának, mandátumuk lényegének ismerete, azonosításuk forrás alapján.		- A biztonsági kihívás fogalma, típusai. - A globalizáció fogalma, hatása a biztonságra. - Napjaink nemzetközi erőviszonyait meghatározó tényezők. - A biztonságot fenyegető katonai és nem katonai tényezők. - A hazánk biztonságát fenyegető nem katonai és katonai kihívások. - A terrorizmus fogalma, a terrorizmus elleni küzdelem eszközei. - A NATO létrejöttének okai, működésének alapelvei, legfontosabb szervei, szerepkörének bővülése. - A NATO bővítésének eddigi állomásai. - A terrorizmus jellemző vonásai. - Az Európai Unió létrejötté, fejlődése. - Az ENSZ Biztonsági Tanács feladata. - Az ENSZ válságkezelésének jellemzői. - Válságreakáló műveletek fogalma, alapelvei. - Békétámogató és egyéb válságreakáló műveletek főbb típusai, jellemzőik. - A Magyar Honvédség fontosabb ENSZ és NATO missziói.	<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> szövetségi rendszerek és hadviselés különböző korokban.
Kulcsfogalmak	Biztonsági kihívás, globalizáció, globális, kontinentális, regionális, szubregionális, lokális, illegális migráció, kollektív védelem, kollektív biztonság, konszenzus, Észak-atlanti Tanács, válságreakáló műveletek, proliferáció, konszenzus, „out of area” misszió, kiberbűnözés, európai integráció, terrorizmus, terrorista, békétámogatás, békeművelet, béketeremtés, békefenntartás, békekikényszerítés, békeépítés, humanitárius segélynyújtás, nem háborús művelet, embargó, kiürítés, kimenekítés, UNFICYP, IFOR, SFOR, KFOR, ISAF.		

Tematikai egység	11. Általános katonai ismeretek	Órakeret 15 óra
Előzetes tudás	„A Magyar Honvédség” és a „Biztonságpolitikai és válságreakáló alapismeretek” című tematikai egységek ismerete.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A harc fogalmának, fontosabb kategóriáinak, a támadás és a védelem alapjainak megismerése. Az atom-, biológiai és vegyi (ABV) hadviseléssel kapcsolatos alapvető ismeretek elsajátítása. A függelmi viszony, a parancs jellemzőinek, a Magyar Honvédség mindennapi működésének megismerése.	

Fejlesztési követelmények	Ismeretek	Kapcsolódási pontok
- Példák segítségével nyomon követni a harc helyének és szerepének változását a történelem során. - A manőver formáinak felismerése ábra segítségével. - A háborúk tapasztalatai alapján a harc általános törvényszerűségeinek megfogalmazása. - A védelem és a támadás céljának, formáinak értelmezése. - Ábra segítségével az alapvető harci alakzatok felismerése. - Az 1., 2., 3., 4. generációs hadviselés főbb jellemzőinek ismerete, elhelyezése a történelemben. A 4. generációs hadviselés különlegessége. - A NATO fonetikus ABC alkalmazása szavak betűzésében. - Az atomfegyverek elterjedését megakadályozó nemzetközi egyezmények bemutatása, napjaink problémái az atomfegyverek terjedése területén. - A Japánra ledobott atombombák hatásainak elemzésével a nukleáris fegyverek pusztító hatásainak bemutatása. - Az emberi szervezetre veszélyes fertőző megbetegedések összegyűjtése. - A biológiai fegyverek bemutatása, alkalmazásuk eszközei, és az ellenük történő védekezés lehetőségei. - A vegyi fegyverek általános jellemzői és felosztása. - A történelemben eddig alkalmazott vegyi fegyverek hatásainak elemzése. - A védekezés lehetőségeinek bemutatása az ABV-fegyverek hatásai ellen. - Az alegység szintű szolgálat feladatainak bemutatása, a szolgálatba vezénylés általános szabályainak értelmezése. - A szolgálati érintkezés szabályai szerinti élet és a napirend jelentőségének és funkcióinak bemutatása.	- A hadviselés változása a középkortól napjainkig. - A harc és az összefegyvernemi harc fogalma és fajtái, a csapás, a tűz, a manőver fogalma. - A védelem és a támadás fogalma, lényege, formái. - A védelem méretei. - A katona gyalogos mozgása a harcmezőn, harci alakzatok. - A harcterület felosztása. - A hadviselés generációi. - A NATO fonetikus ABC lényege. - A láncreakció, a magfúzió és a nukleáris robbanás hatásai. - A biológiai fegyverek töltetként alkalmazható mikroorganizmusok jellemzői. - A mérgező harcanyagok típusai, és hatásuk az élő szervezetre. - A védekezés lehetőségei az ABV-fegyverek hatásai ellen. - A függelmi viszony tartalma, az előljáró, az alárendelt, a rangidős, a parancs jellemzői, a katonai érintkezés szabályai. - A katonai napirend. - Az alegység szintű szolgálat. - A szolgálati érintkezés szabályai. - A katonák jogai és kötelességei.	<i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> háborúk, hadseregek, hadviselés különböző korokban; nemzetközi egyezmények a hadviselés szabályairól. <i>Fizika:</i> a lőfegyverek működésének alapelvei, a nukleáris fegyverek típusai, működésük alapelvei, hatásuk; sugárvédelmi ismeretek. <i>Biológia-egészségtan:</i> mérgezések, fertőzések tünetei. <i>Testnevelés és sport:</i> rendgyakorlatok; erőnlét, állóképesség.

Kulcsfogalmak	Harc, összefegyvernemi harc, csapás, tűz, manőver, érdekeltségi terület, hadművelleti terület, mélységi terület, közeli terület, mögöttes terület, rajállás, szakasztámpont, száadtámpont, zászlóalj-védőkörlet, harci alakzatok, NATO fonetikus ABC, láncreakció, maghasadás, magfúzió, biológiai harcanyag, mérgező harcanyag, idegméreg, vérméreg, hólyaghúzó, fojtó, kábítószer, vegyi- és sugárfelderítés, ABV-védőruha, függelmi viszony, szolgálati előljáró, hivatali felettes, szakmai előljáró, rangidős, szolgálati érintkezés, kihallgatás, parancskihirdetés, ügyeleti szolgálat.

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	A tanuló - képes a gyakorlatban tanult alaki mozgások szabályos végrehajtására, - képes felidézni a magyar hadtörténelem jeles eseményeit, az I. és II. világháború magyar vonatkozásait, - ismeri a Hősök napját és a Magyar Honvédelem Napját, érti a fegyvernemi napok jelentőségét, - ismeri a túlélés és menedékpépítés alapjait, - megismeri a löelmélet alapjait, tisztában van a lövészet legfontosabb biztonsági rendszabányaival, - megismeri Magyarország honvédelmi rendszerének fontosabb elemeit, azok működését, - tisztában van az állampolgárok egyes honvédelemmel kapcsolatos kötelezettségeivel, - a honvédelem rendszerének ismeretében megérti és elfogadja, hogy mit jelent napjainkban az egyén szintjén a hazafiság és a hazaszeretet, - tisztában van azzal, hogy a honvédelem nem egyenlő a Magyar Honvédséggel, megismeri a Magyar Honvédség helyét és szerepét a honvédelem rendszerében,

	- megismeri a Magyar Honvédség feladatrendszerét, felépítését, a Magyar Honvédségben rendszeresített rendfokozatokat, amelyeket képesek a gyakorlatban is felismerni, - a valóságnak megfelelő ismereteket, életszerű tapasztalatokat szerez a szerződéses, a hivatásos és az önkéntes tartalékos katonák tevékenységéről, életéről, problémáiról és sikereiről, - megismeri a lőfegyverek kialakulásának, fejlődésének történetét és a fejlődésének okait, a legfontosabb lőfegyverfajtákat, - megismeri a harcjárművek alapvető típusait, - megismeri a Magyar Honvédségben rendszeresített legfontosabb haditechnikai eszközöket, fontosabb tulajdonságait, továbbá képes felismerni azokat ábra segítségével, - megismeri a vérzéscsillapítás, az újraélesztés, a csont- és ízületi sérülésekkel kapcsolatos alapvető elsősegélynyújtás feladatait, képes a BLS és AED egészségügyi eljárások szabályos végrehajtására a gyakorlatban is, - megismeri a katasztrófhelyzetben és a tömeges balesetekben szükséges elsősegélynyújtó feladatokat, valamint a katonák harctéri egészségügyi ellátási rendszerét, - megismeri a terep fogalmát, a főbb tájtípusok tulajdonságait és a katonai műveletekre gyakorolt hatásukat, - megismeri a katonai célú térképezés során alkalmazott vetülettípusokat és ezek jellemzőit, a térképi jelkulcs fogalmát, felépítését és tartalmát, valamint a térképeken alkalmazott kartográfiai jelek rendszerét, - megismeri a terepi tájékozódás alapfogalmait, fő műveleteit, - megismeri a műholdas helymeghatározó rendszerek felépítését, - megismeri a hadijoggal kapcsolatos alapvető tudnivalókat, - megismeri a hazánkat fenyegető biztonságpolitikai kockázatokat, - megérti a biztonságpolitikai kockázatok függvényében a honvédelem szükségességét, - tisztában van Magyarország helyével és szerepével a NATO-ban és Európai Unióban, - megérti, hogy a NATO és az Európai Unió milyen biztonsági garanciákat jelent hazánk számára, - megismeri az ENSZ létrejöttének körülményeit, az ENSZ BT összetételét, a konszenzus és a vétó fogalmát, - megismeri a válságkezelő műveletek legfontosabb típusait, helyüket a katonai műveletek rendszerében, - megismeri a Magyar Honvédség hozzájárulását az ENSZ és NATO-missziókhoz, - megismeri a modern hadviselés kialakulásának fontosabb állomásait és azon fontosabb jellemzőit, amelyek döntő hatást gyakorolnak a hadseregek tevékenységére, - megismeri a harcászattal kapcsolatos alapfogalmakat, - megismeri a NATO fonetikus ABC-t, - megismeri a tömegpusztító fegyverek csoportosítását, legfontosabb jellemzőiket, értik a fegyverek szabályozásával kapcsolatos egyezmények szükségességét, - megismeri a függelmi viszony, a parancs, az előljáró, az alárendelt és a rangidős fogalmát, érti a szolgálati érintkezés szabályainak szükségességét, - képes napirendet készíteni, megismeri a katonai napirend legfontosabb elemeit, - szert tesz olyan gyakorlati ismeretekre, amelyek segítenek fejleszteni az önfegyelmet, a kitartást, és szert tesz olyan általános katonai műveltségre, amely segíti őt eligazodni a napi történésekben, - képes a tanult területekről írásban és szóban gondolatait összefüggően kifejtetni, fogalmak, képek és források felhasználásával összehasonlításokat és elemzéseket készíteni.

7.38. Közigazgatási ismeretek kerettanterv a középiskolák 11–12. évfolyama számára

A köznevelés alapvető célja a tanuló tudásának és erkölcsi érzékének fejlesztése, a cselekedeteiért és azok következményeiért viselt felelősségtudat elmélyítése, igazságérzetének kibontakoztatása, közösségi beilleszkedésének elősegítése, az önálló gondolkodásra és a majdani önálló, felelős életvitelre történő felkészülés segítése. A demokratikus jogállam, a jog uralmára épülő közélet működésének alapja az állampolgári részvétel, amely erősíti a nemzeti öntudatot és kohéziót, összhangot teremt az egyéni célok és a közjó között. Ezt a cselekvő állampolgári magatartást a törvénytisztelet, az együttélés szabályainak betartása, az emberi méltóság és az emberi jogok tisztelete, az erőszakmentesség, a méltányosság jellemzi.

A közigazgatási ismeretek tantárgy célja, hogy olyan gyakorlati ismereteket adjon, melyek segítenek eligazodni a mindennapi általános közigazgatási ügyek világában, továbbá cselekvő elkötelezettségre neveljen a társadalmi felelősségvállalás elveivel összhangban. Segítse elő a harmonikus személyiség kibontakoztatásához szükséges szellemi, érzelmi, erkölcsi és társas képességeket, ezáltal járuljon hozzá ahhoz, hogy a tanuló

- a haza felelős polgárává váljék;
- reális önismeretre és szilárd erkölcsi ítéletképességre tegyen szert;
- legyen képes felelős döntések meghozatalára;
- váljék képessé az önálló tájékozódásra, véleményformálásra és cselekvésre.

A közigazgatási ismeretek közismereti, választható érettségi tantárgy többoldalú közigazgatási ismeretet és műveltséget közvetít, valamint komplex módon segíti a tanuló jogkövető, a társadalomért, a kisebb közösségért felelősséggel bíró és társadalom életében felelősséget vállaló állampolgárrá válását.

A tantárgy fontos célja, hogy kialakuljon a tanulóban a társadalmi felelősségvállalás, a közügyek iránti érdeklődés. Ezen túl a tantárgy elősegíti a tanuló magabiztos tájékozódását a közigazgatási szervek körében, különös tekintettel a területi közigazgatási szervek és a helyi önkormányzatok vonatkozásában. A képzés során szerzett elméleti és gyakorlati ismeretek elősegítik az egyes konkrét ügyek eredményesebb megértését és elintézését, ezáltal is hozzájárulva a tanuló önbizalmának erősítéséhez és sikerélményéhez. A képzés ezáltal jól kiegészíti az iskolai alpműveltséggel megszerzett általános ismereteket, valamint árnyalja, tovább gazdagítja azokat.

A tantárgy bemutatja az állami működéshez, a hatalmi ágak megosztásához, az alapvető emberi és állampolgári jogokhoz, a jogrendszer működéséhez kapcsolódó legfontosabb elveket és szabályokat, ezen túl pedig bepillantást enged szélesebb hazánk, az Európai Unió működésébe, valamint ismerteti azokat a szempontokat és indokokat, amelyek az Európai Unió létrehozásához vezettek. A tantárgy sajátossága, hogy a tanuló életkorához igazodva, érdeklődésének fenntartása mellett sorra veszi azokat a legfontosabb közigazgatási ügyeket (adózás, vállalkozás indítása, igazolványok beszerzése), amelyekkel mindennapi életében találkozhat. A képzés során lehetőség nyílik ezen ügyek egyéni vagy kiscsoportos projektmunka keretében történő feldolgozására, ezáltal is erősítve élményszerűségüket, közelebb hozva a közigazgatás mindennapi működését a tanuló életéhez.

A közigazgatási ismeretek tanulási-tanítási módszerét illetően a következőkre kell tekintettel lenni: a közügyekben való részvétel megkívánja a kreatív, önálló kritikai gondolkodás, az elemző képesség és a vitakultúra fejlesztését, a tudatos állampolgári magatartást. Szerepet kell vállalnia a tanuló szociális kompetenciáinak, viselkedésének – beszéd-, vita- és döntési, együttműködési készségeinek – erősítésében. A felelősség, az önálló cselekvés, a megbízhatóság, a kölcsönös elfogadás elsajátítását hatékonyan támogatják az e tantárgy keretében alkalmazásra kerülő, a tanuló tevékeny részvételére építő tanítás- és tanulásszervezési eljárások. Hozzá kell segíteni a fiatalokat ahhoz, hogy képessé váljanak érzelmeik hiteles kifejezésére, a mások helyzetébe történő beleélés képességének, az empátiának a fejlesztésére, a kölcsönös elfogadásra. A segítő magatartás számos olyan képességet igényel és fejleszt is egyúttal (együttérzés, együttműködés, problémamegoldás, önkéntes feladatvállalás és megvalósítás), amelyek gyakorlása elengedhetetlen a tudatos, felelős állampolgári létehez.

A közigazgatási ismeretek tantárgy speciális nevelési-fejlesztési céljai és követelményei, amelyek minden tematikai egységben érvényesíthetők, a következők:

- az államhoz és az állampolgársághoz kapcsolódó alapvető fogalmak megismerése, az állam működésének elsajátítása;
- az állampolgárság értékének és jelentőségének elfogadása és az ezzel járó jogok és kötelezettségek elsajátítása;
- a társadalmi felelősségvállalás és a tudatos állampolgári cselekvés elveinek elsajátítása;
- a társadalmi együttélés és együttműködés írott és íratlan szabályainak – erkölcs, jog, szokás, illem – értő ismerete, az erre irányuló készségek fejlesztése és a társadalmi gyakorlatba történő átültetése, alkalmazása;
- a közigazgatás iránti kíváncsiság, érdeklődés felkeltése;
- az aktív, segítőkész állampolgárra vonatkozó magatartásminták megerősítése;
- tudatos és a közjó iránt elkötelezett állampolgárságra nevelés.

Az egyes tematikai egységekhez kapcsolható (a tartalmi elemekhez szorosabban kötődő) nevelési-fejlesztési célok, követelmények:

- az Alaptörvény struktúrájának, alapelveinek értelmezése;
- a társadalmi felelősségvállalás értelmezése és meg tapasztalása;
- az emberi, állampolgári jogok, illetve ezek korlátozásának szabályai;
- az államigazgatási szervek működésének, a közszolgálatban dolgozók mindennapi tevékenységeinek megismerése;
- az Európai Unió felépítésének, szerveinek, tagállamainak ismerete;
- az Európai Unió működésének ismerete;
- az önkormányzati rendszer felépítése és működésének elvei;
- információk Magyarország államigazgatásának fejlődéséről;
- a civil szervezetek működésének megismerése;
- az alapvető állami funkciókban való eligazodás.

A közigazgatási ismeretek módszertani sajátossága az induktivitás, amely a tanítás személyességében és a társadalmi gyakorlathoz való közelségben jelenik meg. Szemlélete szorosan kötődik az aktuális közigazgatási helyzethez, gyakorlathoz, illetve a tanuló társadalmi tapasztalataihoz. Ebből következően számos életszerű kompetenciafejlesztő feladat, esetelemzés, gyűjtés kapcsolódhat a tárgy tanításához.

A közigazgatási ismeretek kerettantervi tananyaga kiemelten ajánlható azoknak az iskoláknak, amelyekben a tanulók a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Államtudományi és Közigazgatási Karára kívánnak felvételizni. A kerettanterv a 11–12. évfolyamokra került kidolgozásra, összesen 134 óra időtartamban, amely optimálisan a tantárgy heti két órában történő tanítását teszi lehetővé. Ezen túl a közigazgatási ismeretek az érettségi vizsga közismereti tantárgyai között szerepel, biztosítva a tanult ismeretek elmélyítését.

11. évfolyam

Tematikai egység	Az állam működése	Órakeret 24 óra
Előzetes tudás	Korábbi történelmi ismeretek az államformákról, az állam működéséről, a különböző időszakokban létező társadalmi rendről, normákról és erkölcsről. Közvetett tapasztalatok a szülőktől és különféle forrásokból az egyén és közösség korra jellemző viszonyrendszeréről. Személyes tapasztalatok, benyomások a magyar társadalomról, az államszervezet mindennapi működéséről.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A magyarországi közigazgatás elmúlt évszázados történetének és az Alaptörvény jogrendre vonatkozó lényegi meghatározásainak megismerése. Az állam működése, az állampolgárság, az alapvető jogok és kötelezettségek megismerése. Az ezekkel kapcsolatos előzetes tudás megerősítése, szintetizálása, a kapcsolódó fogalmak, a szakmai szókincs bővítése, konzekvens használatára szoktatás, továbbá a rendszerező készség megerősítése.	

Ismeretek/fejlesztési feladatok		Kapcsolódási pontok
Az állam fogalma és nemzetpolitika. A magyar állam és közigazgatás meghatározó jellemzői az elmúlt évszázadban. Hazánk közigazgatási rendszerének kialakulása (központi, területi közigazgatás), főbb állomásai a rendszerváltástól napjainkig. Az államformák és hatásuk az államigazgatás struktúrájára. Az állam, állampolgárság fogalma, a hatalommegosztás elve. A törvényhozói, igazságszolgáltatási és végrehajtó hatalmi ág különbségei és egymáshoz való viszonyuk. Az országgyűlés, a kormány, a köztársasági elnök, az alkotmánybíróság és más bíróságok, az ügyészség, az alapvető jogok biztosa, valamint az önkormányzatok helye, szerepe, rendeltetése. A jogrend fogalma, a jogrendszer lényege, az alapvető jogágak és rendeltetésük. A jogalkotás rendje, a jogszabályi hierarchia lényege. Projektmunka: az államigazgatás működési mechanizmusainak bemutatása		Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek: társadalomtörténeti elemek a magyar történelemben. A tudomány és a honvédelem megítélése. Állampolgárság és nemzeti érzés, egyenlő bánásmód, tolerancia, az együttélés erkölcsi problémái. Földrajz: Magyarország és a Kárpát-medence földrajzi, geopolitikai elhelyezkedése. Etika: Jogok és kötelességek. Erkölcs és politika.
Az állampolgárság fogalma. Az alapvető emberi jogok. Különbség az emberi és az állampolgári jogok között. Az állampolgárság fogalma, a hozzá kapcsolódó jogok és kötelezettségek. Kialakulásának jellemzői és változásai. A rendszerváltás, az Európai Unió szabályozásának hatása az állampolgárok jogaira és kötelezettségeire. Az atipikus állampolgársági formák és lehetőségek megismerése (kettős állampolgár, bevándorló, menedékkérő stb.). Egyéni és közösségi jogok, állampolgári kötelességek (ENSZ Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata, az Alaptörvény alapvetései). Esettanulmány, szituációs feladatok: jogok és kötelezettségek érvényesülése konkrét eset alapján.		
Állampolgári jogok és kötelezettségek. Társadalmi felelősségvállalás az állampolgárok részéről. Állampolgári jogok, lehetőségek és kötelezettségek. Az állampolgárság gazdasági, piaci és politikai kapcsolódásainak bemutatása. Az állampolgárok eszközei, lehetőségei véleményük kifejezésére. Az egyesület, a párt és a népszavazás bemutatása. Projektmunka és szituációs feladatok: a társadalmi felelősségvállalás lehetősége, a választások lebonyolítása, egyesület alapítása, népszavazás kezdeményezése.		
Információbiztonság és adatvédelem. Az információ szerepe az állami működésben és ellenőrzésében. Információbiztonság és adatvédelem, különös tekintettel a személyes adatok védelmére. A közérdekű és a közérdekből nyilvános adatok megismerése, közzététele. A számítógépes rendszerek védelme, a felhasználók azonosítása, hellelés és következményei.		
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Erkölc, jog, politika, állam, állampolgárság, választás, népszavazás, közszolgálat, államigazgatás, információbiztonság, adatvédelem, nemzetpolitika.	

Tematikai egység	A közigazgatás feladatai és a közszolgák szerepe	Órakeret 24 óra
Előzetes tudás	A közigazgatási ügyintézés kapcsán szerzett személyes tapasztalatok. Közvetett tapasztalatok a szülőktől és különféle médiumokból, egyéb forrásokból.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A közigazgatási szervek felépítése és felelősségi köreinek, szerepének, feladatainak megismerése. Megismerkedés az irányítási feladatokkal, valamint a háttérintézmények szerepével és működésük rendszerével. A tanuló sokoldalúságának és együttműködési készségének fejlesztése a témák feldolgozása során.	

Ismeretek/fejlesztési feladatok		Kapcsolódási pontok
A közigazgatás rendszere: felépítése és a közszolgálati tisztviselők. A közszolgálat rendszere és jellemzői, a központi és területi szervek munkájának megismerése, valamint felelősségi köreik meghatározása. A szervek rendeltetése, szerepe, egymáshoz való viszonyuk megismerése. A közigazgatás feladatainak, ügýtípusainak megismerése, a közigazgatás ügyfelei. A közszolgálat és a tisztviselők életének, munkájának megismerése. Közszolgálati életpálya. Magyar Kormánytisztviselői Kar Hivatásetikai Kódexe, hivatásetikai alapelvek. Projektmunka: kiscsoportos projektmunka: szituációs és kommunikációs, önismereti feladatok. Különbségek a magánszférához képest – Mit látunk a közigazgatásból? A magánszféra működési elvei a közsférával szemben. A két terület működési elveinek különbségei és hasonlósága. Céljaik, eszközeik és működési mechanizmusai. Az állami működés hatása a magánszféra működésére, valamint a magánszféra és a gazdasági tényezők hatása az állami működésre. Az ok-okozati viszonyok és jellemzők megismerése. Projektmunka: a nagyvállalatok és az állam kapcsolata. Szociológia – a közigazgatás és a társadalmi csoportok. A jelenlegi államszervezet kialakulásának okai, fejlődésének főbb állomásai. A társadalmi csoportok szerveződésének hatása az államszervezet kialakulására, fejlődésére és változására. A környezet, a társadalom és a technológia fejlődésének hatásai az állam működésére.		Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek: XX–XXI. századi társadalomtörténet; a jogalkotó és a végrehajtó hatalom. Földrajz: Magyarország közigazgatási tagozódása napjainkban.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Közszolgálat, államigazgatás, közszolgálati tisztviselő, központi közigazgatás, állami tisztviselő, területi közigazgatás, közsféra, magánszféra, közszolgálati életpálya, társadalom, társadalmi csoportok.	

Tematikai egység	Az önkormányzat működése	Órakeret 12 óra
Előzetes tudás	Közvetlen és közvetett módon szerzett egyéni tapasztalatok a helyi önkormányzatok napi működéséről, az állampolgárokkal kapcsolatos eljárásairól. A helyi és az országos média aktuális tudósításai alapján szerzett információk.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A helyi önkormányzatok feladatainak és működésének megismerése, különös tekintettel a helyben intézhető ügyekre, az önkormányzatok működésében meghatározó szereplőkre, valamint a környezeti sajátosságokra.	
Ismeretek/fejlesztési feladatok		Kapcsolódási pontok
Az önkormányzati rendszer kialakulásának okai. Az önkormányzati rendszer kialakulása, fejlődése és változásának főbb állomásai egészen napjainkig. Az önkormányzatok illeszkedése a közszolgálat rendszeréhez. A polgármester, a jegyző és a képviselő-testület munkája és funkciója. Szituációs játékok: hogyan működik az önkormányzat? Az önkormányzat feladatai, működése. Az államigazgatás és az önkormányzat feladatmegosztásának elvei, változásai. A feladatrendszer változásának okai, hatásai a mindennapi életre. A környezet, a gazdaság, a társadalom és a technológia fejlődésének hatásai az önkormányzat feladatrendszerére és működésére. Az önkormányzat szerepe a települések életében.		Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek: a politikai hatalom történelmi formái.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Önkormányzat, település, jegyző, polgármester, képviselő-testület.	

Tematikai egység	Magyarország az Európai Unióban	Órakeret 12 óra
Előzetes tudás	Az Európai Unióval (a továbbiakban: EU) kapcsolatos társadalmi ismeretek. Előzetes, tanórán szerzett ismeretek. A helyi és az országos média aktuális tudósításai alapján szerzett információk.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Átfogó ismeretek az EU legfontosabb intézményeiről és működéséről, az uniós intézmények és a tagállamok kapcsolata. A főbb uniós működési elvek és politikák bemutatása, valamint Magyarország helye és szerepe az EU-ban.	
Ismeretek/fejlesztési feladatok		Kapcsolódási pontok
Az EU létrehozásának okai és keretei. Azon politikai, gazdasági, társadalmi tényezők megismerése, amelyek az EU létrejöttében szerepet játszottak. Az EU kialakításának elvei, főbb állomásai és létrehozásának célja, jövőbeni fejlődésének főbb irányvonalai. A tagállamok szerepe és részvétele az EU működésében. Az euró. A tagállami és az EU-s jogrendszer kölcsönhatásai és hatásvonalai. Az EU felépítése és működése. Az EU rendeltetése, összetétele, alapvető feladatai, szervezeti és szakterületi tagozódása. Az egyes funkciók és intézmények munkája, a folyamatok kölcsönhatásai és az egyes tagállamokra gyakorolt hatásai. A tagállamok szerepvállalása, jogai és kötelezettségei az EU-ban. Az érdekvérvényesítő tevékenység hatása az Európai Unió működésére. Szituációs gyakorlat: az EU működésének és döntéshozatali rendjének, valamint az érdekvérvényesítő tevékenység hatásának és funkciójának bemutatása. Az EU hatása Magyarország mindennapjaira. Magyarország az EU-ban. Csatlakozásának okai, sajátosságai. Az EU hatása a mindennapi életre. Magyarország helyzete az EU-ban, szerepvállalása.		Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek: az I. és a II. világháború okai és következményei, az EU-val kapcsolatos alapismeretek.
Kulcsfogalmak/fogalmak	Európai Unió, Európai Bizottság, Európai Tanács, Európai Unió Tanácsa, Európai Parlament, tagállam, euró, érdekvérvényesítés.	

12. évfolyam

Tematikai egység	Mindennapi életünk kapcsolata a közigazgatással	Órakeret 44 óra
Előzetes tudás	Mindennapi tapasztalatok a közigazgatási ügyintézésrel kapcsolatban. Okmányirodában, kormányablakban történő igazolvány, útlevél vagy egyéb okmány megszerzésével kapcsolatos közvetlen tapasztalatok.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A mindennapi életben leggyakrabban előforduló ügyeken keresztül bemutatni a közigazgatás működését, az ügyintézés digitális megoldásait, ezen gyakorlati tapasztalatok alapján általános, a közigazgatás egészére vonatkozó következtetések levonása.	

Ismeretek/fejlesztési feladatok	Kapcsolódási pontok
Munkavállalási ügyek. A munkavállalás és az ahhoz kapcsolódó ügyintézés. Munkakeresés és felkészülés a munkahelyi környezetre. A munkáltató részéről szükséges adatszolgáltatás és a felvételhez kapcsolódó feladatok és kötelezettségek. A foglalkoztatott részéről szükséges feladatok és kötelezettségek. Atipikus foglalkoztatás, a munkanélküliséghez kapcsolódó ügyintézés és juttatások. A szociális ellátórendszer kialakulása, célja és gyakorlati működése. Kapcsolódó elektronikus ügyintézés. Projektmunka: Munkakeresés, kiválasztási és munkavállaláshoz kapcsolódó feladatok elvégzése, erkölcsi bizonyítvány beszerzése. Vállalkozási ügyek. A vállalkozás indításának feltételei és az ahhoz kapcsolódó feladatok, adminisztratív ügyek elvégzése. Adózás és foglalkoztatás a vállalkozásban. Az egyes foglalkoztatási formák előnyei hátrányai. Vállalkozási formák és az azokhoz kapcsolódó feltételek és kötelezettségek. A vállalkozói és a munkaviszony közötti különbségek. Pályázati rendszerek és az azokhoz kapcsolódó elméleti és gyakorlati ismeretek. Kapcsolódó elektronikus ügyintézés. Projektmunka: pályázatírás, vállalkozás elindítása. Közpénzügyek. Az állami költségvetés működésének alapelvei, a költségvetési tervezés, az állami bevételek és kiadások alakulása, államadósság. Az állami bevételek felhasználása, a kiadások szerkezete és a közfeladatok finanszírozásának rendszere. Adóügyek. Az adórendszer kialakulásának története, társadalmi, gazdasági háttere. Az állami feladatok és az adórendszer összefüggései. Az egyes adónemek fogalma, funkciója. A Nemzeti Adó- és Vámhivatal (a továbbiakban: NAV) rendeltetése, helye, szerepe, feladatai, eszközei, valamint működési rendje. A NAV kettős jogállása. Kapcsolódó elektronikus ügyintézés. Projektmunka: adóbevallás elkészítése, ügyintézés az adóhivatalban. Társadalombiztosítási és szociális ügyek. A társadalombiztosítási, illetve a szociális ellátórendszer működése, funkciója. Az állami gondoskodás formáinak kialakulása, főbb változásai. A társadalmi és gazdasági változások hatása a szociális ellátórendszerre és annak hatása a társadalmi, gazdasági folyamatokra. Kapcsolódó elektronikus ügyintézés. Rendészeti ügyek. A rendvédelmi szervek típusai, valamint a rendőrség rendeltetése, összetétele, feladatai. A szabálysértési és büntetőeljárás elkülönítése. Büntetések és bírságok.	Földrajz: hazánk földrajzi jellemzői, jellegzetességei. Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek: az adó mint az állami kiadások fedezete az egyes történelmi korszakokban, az állami beavatkozás módja és mértéke a különböző korokban és államokban, a szociális háló kiépülése.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Munkajog, munkaviszony, munkaszerződés, szabadság, munkaidő, juttatások, atipikus foglalkoztatás, munkanélküli ellátás, közmunka, egyéni vállalkozás, bt., kft, járulék, áfa, szociális ellátórendszer, adó, adóbevallás, NAV, adórendszer, Rendőrség, büntetőeljárás, szabálysértés, bűncselekmény, E-közigazgatás.

Tematikai egység	Civil szervezetek működése	Órakeret 18 óra
Előzetes tudás	Mindennapi tapasztalatok a civil szervezetek működésével kapcsolatban. Közvetett tapasztalatok a szülőktől és különféle médiumokból, egyéb forrásokból.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A társadalmi önszerveződés alapvető formáinak megismerése, a különféle civil szervezetek jellemzőinek, működési sajátosságainak ismerete. A civil szervezetek társadalmi szerepének, céljának és működésének, illetve főbb típusainak megismerése.	
Ismeretek/fejlesztési feladatok		Kapcsolódási pontok
Civil szervezetek rendszere és funkciói. A civil szervezetek létrehozásának célja és működésének keretfeltételei. A civil szervezetek szerepe a társadalmi feladatok ellátásában. A civil szervezetek típusai, létrehozásuk feltételei és működésükre vonatkozó legfontosabb szabályok. Civil szervezetek együttműködése az állammal és a közszolgálattal. A civil szervezetek együttműködése az állammal, ennek jellemző területei. Az állami funkciók kiegészítése és segítése, az együttműködés formái és lehetőségei. Hatékony és eredményes. A civil szektor társadalmi-gazdasági szerepe, a szektor működése, funkciója.		Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek: az állam és működése, állampolgári jogok-kötelességek. Etika, filozófia: az erkölcs és jog viszonya. Lokalizáció és önrendelkezés. A jövő nemzedékek jogai.
Kulcsfogalmak/fogalmak	Civil szervezet, szakpolitika, nem-kormányzati szervezetek, társadalmi részvétel.	